

Digitized by the Internet Archive
in 2007 with funding from
Microsoft Corporation

450

87

CATALOGUE
OF
SANSKRIT MANUSCRIPTS.

CATALOGUE

OF THE

SANSKRIT MANUSCRIPTS

IN THE

LIBRARY OF THE INDIA OFFICE.

PART I.—Vedic Manuscripts.

BY

JULIUS EGGELING, PH.D.

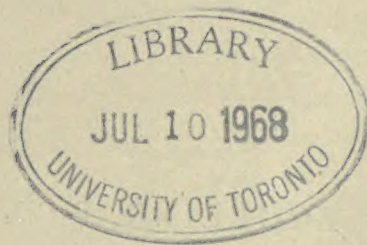
PROFESSOR OF SANSKRIT AND COMPARATIVE PHILOLOGY IN THE UNIVERSITY OF EDINBURGH.

London :

PRINTED BY ORDER OF THE SECRETARY OF STATE FOR INDIA IN COUNCIL.

1887.

LONDON:
PRINTED BY GILBERT AND RIVINGTON, LIMITED,
ST. JOHN'S HOUSE, CLERKENWELL ROAD.

Z
662/
G78S3
v.1
part. 1-4
cop. 2

PREFACE.

IN issuing the first part of the Catalogue of the India Office Sanskrit MSS., I may confine myself, by way of prefatory remarks, to briefly explaining the way in which the work of classifying and describing this noble collection of Manuscripts has been carried out.

Soon after Dr. Rost's appointment to the post of Librarian to the India Office, in 1869, he obtained the sanction of the Indian Council for the preparation of a classified catalogue of the Sanskrit MSS. in the possession of the Indian Government. The chief part of the work was entrusted to the late Dr. E. Haas, of the British Museum, and myself, then Secretary to the Royal Asiatic Society; while, moreover, the services of Dr. E. Windisch, now Professor of Oriental languages at Leipzig, were secured, for a period of one year, for describing the Philosophical works of the collection. At the same time, though independently of this work, Dr. Rost himself undertook the task of cataloguing the collection of MSS. written in South Indian characters,—with the exception, however, of a number of Mackenzie MSS., chiefly written in the Telugu character, which, for practical reasons, were to be taken along with the Northern collection of which they had always formed part. A modern copy of all the Upanishads known to Āndhra Brāhmans, prepared for the late Sir Walter Elliot—to whose enlightened and well-directed researches our knowledge of South-Indian chronology is so deeply indebted—was, for the same reason, included in our work, and will accordingly be found described in the present part.

As regards the division of labour between Dr. Haas and myself, it was arranged that I should undertake the Vedic department, as well as the Grammatical, Lexicographic, Rhetorical and Law literature; while the remaining departments of the Classical Sanskrit literature fell to the share of my collaborator. The progress of our operations was considerably retarded by my appointment, in 1875, to the Sanskrit chair in the Edinburgh University; and when the work seemed at last sufficiently advanced to admit of a final revision, further delay was unhappily caused by the long and dangerous illness of Dr. Haas, terminating in the premature death of that amiable and gifted scholar. This sad event imposed on me the somewhat delicate task of arranging and revising the manuscript materials left behind by my departed friend. I had not been long engaged at this task, before I

came to the conclusion that, to perform it satisfactorily, I should have to take upon myself some responsibility also for this part of the work. As none of the South Indian MSS. referred to had been described by Dr. Haas, this deficiency had to be supplied by myself; as was also the case with regard to a number of other MSS., belonging to various departments of literature, which a final thorough overhaul of the library had brought to light. Moreover, whilst, in our descriptions of the MSS., we had as a rule abstained from estimating the probable age of those not actually dated, I determined eventually, with Dr. Rost's concurrence, to give approximative indications of the age of such MSS., as likely to add to the usefulness of the Catalogue. In doing so, I was of course fully aware of the difficulty and uncertainty of such an estimate in many cases; but I trust that any mistakes that may have been committed in this respect will not seriously affect the general advantages of this feature of the work. In the case of some of Dr. Haas' accounts of MSS., in which he had contented himself with a general characterisation of the respective works, I have also considered it desirable to supplement them by such extracts from the works as seemed likely to facilitate their identification; even occasionally compressing the general remarks in such a way as I thought would have commended itself to Dr. Haas, had he been spared to carry his share of the work through the press.

In conclusion, I have to thank Professor Bhandarkar for some suggestions in the early sheets of the present part; and Professor Aufrecht for a correction referred to in the Addenda; whilst to Dr. Rost I have to express my indebtedness for much friendly and generous assistance rendered me throughout the progress of the work.

J. EGGELING.

CONTENTS OF PART I.

VEDIC LITERATURE:—

A. <i>Samhitās and Brāhmaṇas</i> , and works relating thereto—	PAGE
I. Rig-veda	1
II. Sāma-veda	14
IIIa. Black Yajur-veda	21
IIIb. White Yajur-veda	27
IV. Atharva-veda	37
B. <i>Vedic Ritual (Kalpa)</i> —	
I. Sūtras and Treatises relating thereto—	
a. Rig-veda	39
b. Sāma-veda	43
c. Black Yajur-veda	47
d. White Yajur-veda	61
e. Atharva-veda	69
II. Manuals and Special Treatises—	
a. Śrauta Ritual	70
b. Gr̥hya Ritual	92
C. <i>Upanishads</i>	109
D. <i>Vedāṅga</i>	148
Additions and Corrections	155

CLASSIFIED CATALOGUE
OF
SANSKRIT MANUSCRIPTS
IN THE
INDIA OFFICE LIBRARY.

FIRST PART: VEDIC LITERATURE.

A. SAMHITĀS AND BRĀHMAṆAS, AND WORKS RELATING THERETO.

I. Rīg-veda.

1, 2.

1690, 1691. Foll. 309 and 298 resp.; size 9½ in. by 4 in.; good modern Devanāgarī handwriting; nine lines in a page.

Samhitā-pāṭha of the *Rik-samhitā*. Complete. Four Ashtakas in each volume; unaccented, with the exception of Asht. I., adhy. 1-5, and adhy. 6, vargas 1-3; adhy. 7, v. 34; adhy. 8, v. 15; and Asht. IV., adhy. 1, 2 and 3, v. 1-22.

This MS. also contains the greater part of *Kātyāyana's Sarvānukramaṇī*, which is here given by sections at the beginning of each adhyāya respectively; foll. 1-4 of the first volume also containing the *paribhāṣā* portion. Wanting are the sections (36-42, 57-64) referring to Ashtaka V., adhys. 4-8; Asht. VI., adhys. 1 and 2; and Asht. VIII.

Complete editions of the *Rik-samhitā* have been published by Th. Aufrecht (in Roman letters, 1861-3; 2nd ed., 1877), and F. M. Müller (the *Samhitā* and *Pada* texts in parallel volumes, 1873; and both texts, together with *Sāyaṇa's* commentary and a word-index, 6 vols. 1849-74).

[H. T. COLEBROOKE.]

3-6.

129b, 130, 131, 132b. Size 9½ in. by 4½ in.; excellent, uniform Devanāgarī handwriting; ten lines in each page.

Samhitā-pāṭha. Complete in four volumes, containing two Ashtakas each. Each Ashtaka is dated Samvat 1802. The copyist's name has been scratched out each time; Prof. M. Müller (*Rigveda-Samhitā*, vol. i., preface, p. ix.) suggests it to have been *Somagopakāśinātha*.

Ashtaka I., on 59 leaves (vol. i., foll. 28-86)

संवत् १८०२ समये ज्येष्ठसितचतुर्दश्या भानुवासरे °

A. II., on 60 leaves (foll. 87-146), ° ज्येष्ठसित-पञ्चदश्या °, after which two ślokas by a different hand. The outside of fol. 1 has रामभट्टसीजीकापुस्तकं ।

A. III., on 53 leaves (vol. ii., foll. 1-53), ° आषाढकृष्णामायां भौमवासरे °

A. IV., on 54 leaves (foll. 54-107), ° आषाढ-सितपूर्णिमायां भौमवासरे °

A. V., on 54 leaves (vol. iii., foll. 1-54), ° आषाढकृष्णामायां सौम्यवासरे °; outside: राम-भट्टसीजीपुस्तकं ।

A. VI., on 56 leaves (foll. 55-110); ° आष-
सितचतुर्दश्या - - खोपनाम - - नाथो °

A. VII., on 56 leaves (vol. iv., foll. 20-75),
° भाद्रपदसिताष्टम्यां भृगुवासरे °

A. VIII., on 61 leaves (foll. 76-136), इति
चुग्वेदसंहितायाश्चतुःषष्टितमोऽध्यायः । श्रीवक्रतुंडाय
नमः । श्रीकालभैरवाय नमः । संवत् १६०२ समये
युवनानसंवत्सरे नभस्यासितैकादश्या भौमवासरे °

[H. T. COLEBROOKE.]

7.

2131. Foll. 237; size 15½ in. by 9 in.
Devanāgarī character; fair, small handwriting;
twelve lines in a page. Foll. 89-96 by a dif-
ferent hand.

Samhitā-pāṭha. Complete; not accented.
Ashtaka I. ends fol. 24; II. fol. 50; III.
fol. 72; IV. fol. 104; V. fol. 134; VI. fol. 168;
VII. fol. 200.

Ashtakas I. and III. are dated Samvat 1839;
Asht. V. Samvat 1838. The MS. ends इदं पुस्तक
चुग्वेद सप्तष्टक करनैल मारतीन (Col. Martin) साहिब
बहादुरस्वेदं ॥ [R. JOHNSON.]

8.

2378. Foll. 91; size 9½ in. by 6½ in.; De-
vanāgarī character; large, clumsy handwriting;
10-12 lines in a page. Modern.

The third Ashtaka of the *Samhitā-pāṭha*;
unaccented. [R. JOHNSON.]

9.

2379. Foll. 252; size 9½ in. by 6½ in.;
Devanāgarī character; foll. 1-90 copied by the
same hand as the preceding vol. (2378); the
rest well written, thirteen lines in a page.
Modern.

Ashtakas IV.-VI. of the *Samhitā-pāṭha*;
unaccented. A. IV. ends fol. 90b; V. fol. 163.
[R. JOHNSON.]

10.

1473. Foll. 562; size 15½ in. by 8½ in.;
fairly copied in large Devanāgarī handwriting;
seven lines in a page.

Ashtakas I.-VII. of the *Samhitā-pāṭha*; not
accented, with the exception of the first page.

A. I. ends fol. 67; II. fol. 158; III. fol. 230;

IV. fol. 319; V. fol. 397; VI. fol. 482.

Ashtaka I. is dated Samvat 1839; As. III.
and IV. Samvat 1838.

[H. T. COLEBROOKE.]

11.

1488. Foll. 80; size 15½ in. by 8½ in.;
Copied by the same hand as the preceding MS.
(1473). Modern.

The eighth Ashtaka of the *Samhitā-pāṭha*,
not accented. [H. T. COLEBROOKE.]

12.

2423a. Foll. 117; size 9 in. by 5½ in.;
well written, in the Devanāgarī character; ten
lines in a page. Modern.

The *Samhitā-pāṭha*; unaccented; from the
beginning to *Maṇḍ.* I. 159, v. 3, in which it
breaks off abruptly. The first Ashtaka ends
fol. 90. [R. JOHNSON.]

13.

2422. Foll. 113 (paged 1-114, number
64 having been missed); size 8½ in. by 6½ in.;
Devanāgarī character; indifferent handwriting;
8-10 lines in a page. Modern.

The second Ashtaka of the *Samhitā-pāṭha*;
not accented. [R. JOHNSON.]

14-16.

38, 39, 40. Foll. 740 (or foll. 293, 276,
and 171 resp.); size 9½ in. by 4½ in.; fairly
written in the Devanāgarī character; nine lines

in a page. Foll. 99-201, measuring only 8½ in. by 4 in., are in a different handwriting from the rest.

The *Padapāṭha* of the *Ṛik-saṃhitā*; accented. Complete in three volumes; vols. i. and ii. containing three Ashtakas each, vol. iii. two Ashtakas. Ashtakas I. III. IV. are dated Samvat 1845; A. VI., 1846; A. VII. and VIII., 1847.

At the end of the seventh Ashtaka, the copyist gives his name *Vishṇubhaṭavāṭhodakara*. The second Ashtaka belonged to one *Vināyaka-bhaṭṭa*. [H. T. COLEBROOKE.]

17-24.

20-27. Size 10 in. by 4 in.; not very well written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page. The fly-leaves contain the erroneous title, written by a different hand, *Āpastambapada-prathama* (etc.) ashtaka; and a note giving the owner's name *Bāubhata bījāpurikānade*.

Pada-pāṭha. Complete in 8 volumes, each containing one Ashtaka; with the accents marked in red ink.

No. 20. Asht. I. Foll. 140; numbered 142, nos. 19 and 96 having been omitted by mistake; dated Samvat 1845.

No. 21. A. II. Foll. 149; fol. 95 has been wrongly inserted between foll. 76 and 77; not dated.

No. 22. A. III. Foll. 152 (१०५२); the end by a different, good hand: संवत् १८३० । महादेवशास्त्रीसुत बाबूभट्टस्य पुस्तकम् ॥ °

No. 23. A. IV. Foll. 155; marked 157 (१०५७), Nos. 35 and 65 having been omitted.

No. 24. A. V. Foll. 133.

No. 25. A. VI. Foll. 151; at the end by a different hand, in red ink: संवत् १८३५ खरितम् ॥

No. 26. A. VII. Foll. 135, orig. 136; foll. 45-48 having been lost and replaced by three leaves, marked 45, 46 and 48, resp., and written by a different hand.

No. 27. Foll. 139; dated by the same hand as the text: संवत् १८३५ । आष्विण्वद्वर्षीर्हमासी तद्दिने समाप्तम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

25, 26.

2023A, 2023B. Foll. 370 and 378 resp.; size 8½ in. by 4 in.; fairly written in the Devanāgarī character; ten lines in each page.

Pada-pāṭha, accented; not very correct.

Vol. i. The first four Ashtakas.

The 1st A. ends fol. 93: शके ११३६ भावना-मसंवासरे फाल्गुनशुद्धत्रयोदश्यां सौम्यवासरे तद्दिने शेष-करोपनामकरामभट्टेन लिखितं पुस्तकं समाप्तं.

The 2nd A. ends fol. 189; dated शके ११३७ युवानामसंवासरे चैत्रवद्यद्वादश्यां भृगुवासरे (!) °

The 3rd A. fol. 278, शके ११३७ वैशाखवद्य अष्ट-म्यां तिथौ सौम्यवासरे °

The 4th A. शके ११३७ ज्येष्ठवद्य एकादश्यामिंदु-वासरे °

Vol. ii. Ashtakas 5-8, each dated Śaka 1737.

The 5th A. fol. 87, ° आषाढवद्यसप्तमी भृगुवासरे °

The 6th A. ends fol. 184, ° पौषशुद्धप्रतिपद्यां रविवासरे °

The 7th A. fol. 277, ° पौषवद्यत्रयोदश्यां मंद-वासरे °

The 8th A., ° फाल्गुनवद्यपञ्चम्यां भीमवासरे ° समाप्तं स्वार्थे परार्थं च । तैलाद्रक्षे जलाद्रक्षे रक्षे स्थितिल-बन्धनात् । मूलैर्हस्ते न दातव्यमेवं रक्षति पुस्तकं ॥

This is the MS. P. 2, used by Prof. Max Müller in his edition, and mentioned in his Preface to vol. i., p. ix.

The same scribe had copied, in the preceding year, the *Aitareya-Brāhmaṇa* in No. 68 (MS. 1977).

[DR. J. TAYLOR.]

27-30.

2133-6. Size 16½ in. by 6 in. Devanāgarī character; on the whole well written.

Sāyaṇa's commentary, entitled *Vedārtha-prakāśa*, on the *Rigveda-Saṃhitā*. Several Ashtakas of the latter are also contained in these volumes; partly accented, partly not.

Vol. i. Foll. 275. The first Ashtaka of the *Saṃhitā-pāṭha*, accented, with *Sāyaṇa's* comment; each adhyāya being paged separately. Dated Śaka 1673 (see M. Müller's *Rig-veda*, vol. i., Preface, p. xvii).

Vol. ii. Foll. 250. The second and third Ashtakas of *Sāyaṇa's* comment with the *Saṃhitā* text; partly accented.

The following *lacunae* occur in this volume: Between foll. 41 and 42 is wanting the comment on *Maṇḍala* I. 164, 1-15; between foll. 43 and 44, wanting I. 164, 24-52; between foll. 46 and 47, I. 167, 3 to end of I. 171; between foll. 48 and 49, I. 174, 9-180, 6; after fol. 49, I. 181, 9-188, 5; after fol. 56, II. 11, 2 to end of II. 14; after fol. 57, II. 16, 6-23, 11; after fol. 59, II. 24, 15 to end of II. 30. Foll. 50, 52 and 54 have been misplaced after fol. 59.

Ashtaka II., in good small handwriting, ends fol. 73. Of Ashtaka III., which is fairly written, in a different and larger hand (the same in which the greater part of vol. i. is written), each adhyāya is paged separately.

Vol. iii. Foll. 277, containing the fourth, fifth and sixth Ashtakas, the first two of which, with the *Saṃhitā* text, accented, were copied by the same hand as Asht. II. The fourth Ashtaka is dated Śaka 1669 (see M. Müller, l.c.); the sixth Ashtaka, which is without the text, Samvat 1806.

Vol. iv. Foll. 190, containing the seventh and eighth Ashtakas, with the *Saṃhitā*-text, unaccented; except on foll. 49-77, where the text (*Maṇḍ.* X. 10, 13-x. 45, 12) is omitted altogether.

Ashtaka VII. (dated Samvat 1807, not 1809) was copied by the same hand as Ashtakas II., IV. and V.

A. VIII. is dated Samvat 1817.

[H. T. COLEBROOKE.]

31-38.

2992-2999. Size 13½ in. by 7 in.; on the whole well written, in the Devanāgarī character; sixteen lines in a page.

Sāyaṇa's commentary; complete in eight volumes, each containing one Ashtaka.

Ashtakas V. and VI. are dated Samvat 1771.

Vol. i., foll. 383; vol. ii., foll. 225; vol. iii., foll. 118; vol. iv., foll. 113; vol. v., foll. 106; vol. vi., foll. 105; vol. vii., foll. 141 (paged 142, number 78 having been omitted); vol. viii., foll. 200. [?]

39-42.

3126-3129. Size 18 in. by 8½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the latter half of the last century; 16-19 lines in a page.

Sāyaṇa's commentary (*Rigveda-bhāṣyam*).

Vol. i. (foll. 259) contains the first Ashtaka.

Vol. ii. (foll. 154 + 139) the 2nd and 3rd Ashtakas.

Vol. iii. (foll. 92 + 122 + 89) the 4th, 5th and 6th Ashtakas.

Vol. iv. (foll. 98 + 120) the 7th and 8th As.

The last Ashtaka is dated शके १६६० चिवाहसंव-
भवे तस्य ज्येष्ठशुभप्रतीपदि इंदुवासरे ०

[DR. JOHN STEVENSON.]

43-46.

1861-4. Size 12 in. by 5½ in.; well written, in the Devanāgarī character; European paper. Modern.

Sāyaṇa's commentary on Ashtakas III.-VIII.

Vol. i. Foll. 272 (numbered 270, three successive leaves being marked 46); twelve lines in a page. Ashtaka III.

Vol. ii. Foll. 279. Foll. 1-169 (twelve lines in a page; copied by the same hand as vol. i.), Asht. IV.—Foll. 171-279 (by a different hand; fifteen lines in a page), Asht. V.

Vol. iii. Foll. 237. Copied by the same hand as the fifth Asht.; fifteen lines in a page. Ashts. VI. (ends fol. 104b) and VII.

Vol. iv. Foll. 210. The eighth Ashtaka.

[DR. J. TAYLOR.]

47, 48.

3151, 3152. Size 17½ in. by 8 in.; well written, in the Devanāgarī character, by two different scribes (see Dr. Stevenson's remarks in M. Müller's *Rig-veda*, III. p. x.); 18-20 lines in a page.

Sāyaṇa's commentary, Ashtakas I.-III. (This is the MS. B. 1, used by Prof. M. Müller).

Vol. i. Foll. 259. Foll. 1-108a are in the *Kāyasthī lipi*, the rest in the *Dakṣhaṇī* (!) *lipi*, described by Dr. Stevenson. The first Ashtaka. At the end there is an additional leaf containing another copy of fol. 195a of this volume.

Vol. ii. The second and third Ashtakas. A. II., foll. 155, of which foll. 1-53a are in the *Kāyasthī lipi*, the rest in the *Dakṣhaṇī lipi*. A. III., foll. 139, entirely copied by the Guzerat scribe.

[DR. J. STEVENSON.]

49.

522b. Foll. 21-152 of the volume. Indifferent Devanāgarī writing of the latter part of the 17th century, except foll. 32, 36, 37, 39, 40, 151, and 152, which were supplied by a modern hand. The original paging is 18-149. Size 9½ in. by 4 in.

These leaves contain part of the first adhyāya of the first Ashtaka of *Sāyaṇa's* comment comprising from *Mand.* I. 2, 7, to the end of the adhyāya, or *Mand.* I. 19, 9.

[H. T. COLEBROOKE.]

50.

2612. Foll. 266; size 10½ in. by 4 in.; very well written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page. Foll. 116-130 are some what injured by insects.

The fifth Ashtaka of *Sāyaṇa's* commentary. Dated Samvat 1664.

(On the mistake on the title-page, ° पश्याह ° see M. Müller's *Rig-veda*, III. p. xiii.)

[H. T. COLEBROOKE.]

51.

46. Foll. 67; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about the beginning of the 17th century; from fol. 24 by a different copyist, in a small, neat hand; eleven lines in a page.

A fragment—comprising the 2nd adhyāya (which ends fol. 416), and vargas 1-21 of the 3rd adhyāya of the first Ashtaka—of a comment (*tīkā* or *vivarāṇa*), by *Jayatīrtha-bhikṣhu*, on *Ānandatīrtha's* *Rigbhāṣya*.

The colophon runs thus: इति श्रीमदानन्दतीर्थभगवत्पादविरचितस्य श्रीमद्गुभाष्यस्य टीका [fol. 41 विवरणे] जयतीर्थभिक्षुकृतायां समाप्ताः (?) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

52.

986c. Foll. 28 (131-158); size 14½ in. by 8½ in.; well written, in the Devanāgarī character, for Col. Claud Martin; seven lines in a page.

Kātyāyana's Sarvānukramaṇī, or complete index of the metres, deities, rishis, and numbers of verses of the *Rig-veda* hymns in the *Śākala* recension. It begins: अथ ऋग्वेदास्त्राये शाकलके सूक्तप्रतीकचक्रसंख्यचुषिदैवतछंदांस्यनुक्रमिष्यामो यथोपदेशं ०

Fol. 133b end the *paribhāshās*, or general account of the metres, in fourteen sections, after which the several hymns of the eight Ashtakas are gone through. After the conclusion of the eighth Ashtaka, there follow two more sections containing numerical statistics as to the occurrence of the various metres :

एकपंचाशदृग्वेदे गायत्र्यः शाकलेयके ।
सहस्रद्वितयं चैव चत्वार्येव शतानि तु ॥
त्रीणि शतानि सैकानि चत्वारिंशत्तयोष्णिहः ।
अनुष्टुभां शतान्यष्टौ पंचाशत्पंचसंयुता ॥ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

53.

1152. Foll. 46; size 9 in. by 3½ in.; oblong; well written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Kātyāyana's Sarvānukrama. This copy does not contain at the end the Section on the metres; but another instead, which contains the number of *sūktas* of each *anuvāka*; and likewise the numbers of *ashtakas*, *vargas*, *rics*, *ardharcas*, *pādas*, *padas* and *aksharas* in the *Riksamhitā*.

This section begins :

मधुच्छंदप्रभृतिभिर्चुषिभिर्हि तपोषलात् ।
दृष्टानामनुवाकानामृषु वक्ष्याम्यतंद्रितः ॥
अग्निमीळे त्रिसूक्तसु मरुधैद्रचतुष्ककौ । ०

On the beginning see the fragment described by Prof. Weber, Cat. Berl. No. 48.

Dated संवत् १८५४ आषाढकृष्ण ८ चन्द्रवासरे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

54.

2140c. Foll. 8 (foll. 38b-45 of the volume); size 15½ in. by 9 in.; Devanāgarī character; fair, though minute, modern handwriting; twelve lines in a page.

Kātyāyana's Sarvānukramaṇikā. The concluding section as in No. 52 (MS. 986c).

[R. JOHNSON.]

55.

132a. Foll. 19; size 9½ in. by 4½ in.; fairly, somewhat hastily, written, in the Devanāgarī character, by the same scribes as the rest of the volume; twelve lines in a page.

Kātyāyana's Sarvānukrama. Dated संवत् १८०२ समये इषभुक्तप्रतिपदि रविवासरे (here the name of the scribe has been obliterated) अलिखत् स्वार्थं परार्थं च । श्रीवक्रतुंड नमोस्तु ते । श्रीकालभैरव तुभ्यं नमोस्तु । शुभं भूयात् सर्वेषां जनानां ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

56.

1823. Fol. 140; size 11½ in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page. European paper.

Shāḍguruśishya's commentary on the *Sarvānukramaṇī*, entitled *Vedārthadīpikā*. [A.]

It begins :

अथ ऋग्वेदास्त्राये शाकलके सूक्तप्रतीकचक्रसंख्यचुषिदैवत-
छंदांस्यनुक्रमिष्यामो यथोपदेशम् । अथेति मञ्जले प्रस्तावे वा ।
चुगंशबाहुल्यादृग्वेदः । तत्रास्त्राये सम्यग्भ्यासयुक्ते खिलरहिते ।
शाकल्येन दृष्टः शाकलः । शाकल एव शाकलकः । तस्मिन्*

* MS. B. om. from शाकल्येन दृष्टः.

शाकल्यशब्दाच्च । पूजायां कनि कृते शाकलकशब्दः ॥ *
तत्र आदिः । प्रतीकः ।

The *Paribhāṣāḥ* end fol. 19 (fol. 24b in B).
Maṇḍala I., fol. 43 (fol. 54); II., fol. 48b (fol. 60b); III., fol. 54b (68b); IV., fol. 59b (75b); V., fol. 70b (fol. 89); VI., fol. 79b (fol. 99b); VII., fol. 87b (fol. 110); VIII., fol. 103b (fol. 129b); IX., fol. 112b (fol. 140b).

It ends :

सर्वानुक्रमणी यैषा कात्यायनमुनेः कृतिः ।
समाप्तैकाध्ययनकैः षट्सप्तत्रिकद्वष्टिका ॥
अस्या वृत्तिरियं चापि समाप्ता सन्तुरोः कृतिः ।
वेदार्थदीपिकानामा षड्गुण्यं प्रसादतः ॥
गणायामेषमासेति किल शुद्धदिनहोगणने सति । †
सर्वानुक्रमणीवृत्तिर्ज्ञाता वेदार्थदीपिका ॥
लक्षपंचदशपदैः पंचमष्टिसहस्रकं ।

सद्वात्रिंशच्छतं चेति दिनवाक्यार्थहोरितः ॥

विनायकः शूलपाणिः मुकुन्दः

सूर्यो व्यासः [शिवयोगी च †] षड्व्यः ।

नमामि तान्सर्वदा पांतु मां ते

यैर्वै षड्विः समविद्या प्रदत्ता ॥

आद्या सर्वानुक्रमणी द्वितीया महाव्रतं चोपनिषद्भूयं च ।

महाव्रतं सूर्यमासां तृतीयं चत्वारिंशद्वाद्यं वै चतुर्थी ॥

तद्वत्सूत्रं पंचसी वै निरुक्तं

षष्ठी गृह्यं शाकलस्य संहिता सप्तमीति (!) ।

इमा दत्ताः सप्त विद्यास्तु सड्विः

यैर्वै षड्व्यो गुरुभ्यो नमोस्तु तेभ्यः ॥

इति षड्गुरुशिष्येण कृता वेदार्थदीपिका ।

सर्वानुक्रमणीवृत्तिः समाप्ता चात्मतुष्टये ॥

इति श्रीषड्गुरुशिष्यविरचितायां सर्वानुक्रमणीयवृत्तौ वेदार्थ-
दीपिकायां प्रथमो ध्यायः (!) ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

* पूजायां कन् शाकलकः B.

† According to Prof. Weber (*Ind. Stud.* viii. p. 160) the proper reading of this line would be सगोत्यान्मेषुमायेति कल्पहोगणने सति, which gives the date Kaliyuga 4288 = A.D. 1187 for the completion of *Shadgurushishya's* commentary.

‡ For the words here supplied see Weber's Cat. I. No. 53.

57.

2396. Foll. 173; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page;—foll. 115 to the end are paged separately (1-59); fol. 114 is a blank leaf, inserted afterwards; there being no omission.

Another copy [B.] of the same work.

The name of the commentator is not mentioned in this MS., and the final śloka is quite corrupt and incomplete.

It ends : इति सर्वानुक्रमणीभाष्यसमाप्तः ।० इति श्रीत्
शके १६०२ ॥ संवत् १६१२ (!) ॥ शनिनामकातीकयदी दुर्ज्ञेयार
वोहफै ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

58.

1636e. Foll. 26; size 9 in. by 5 in.; legibly written, in the Devanāgarī character, on European paper; 13-18 lines in a page.

Jagannātha's commentary (*vivaraṇa*) on *Kūt-yāyana's Anukramanikā*. It begins :

नमामि विष्णुं शिरसाभ्ययं समं शिवं च सोमं वृषभेन्द्रगामिनं ।
गणाधिपं भक्तमनोरथप्रदं हरिं च वाक्सिद्धिकरीं च भारतीम् ॥ १ ॥

अनुक्रमणिकोक्तानि सूक्तादिप्रभृत्यहं ।

छंदोतानि निबध्नामि जगन्नाथो ययामति ॥ २ ॥

अहं जगन्नाथव्यापनशीलविष्णुं विष्णुनमस्करोमि शिरसेत्यष्टांगो-
पलक्ष्यं । ० सूक्तादीति सूक्तप्रतीकं अक्षसंख्यचुपिदैवतछंदसि ।

प्रतिसूक्तमृचां संख्या शब्दैरक्षैव लिख्यते ।

प्रायोत्र अक्षयः सर्वे लिख्यन्ते गोत्रसंयुताः ॥ १ ॥

प्रगाथानां च सर्वेषां तत्त्वछंदोभिधाः पुनः ।

आग्नीसूक्तेषु सर्वेषु समिद्धाग्न्यादिदेवताः ॥ २ ॥

इति परिभाषानिदर्शनानि लिख्यन्ते परिभाषोदितान्यपि ॥ ० ॥

अथाग्निमीळेति सूक्तानां अक्षसंख्यचुपिदैवतछंदसि लिख्यन्ते । ०

Dated संवत् १६६ (!) चैत्रकृष्ण ११ इंदुवारतद्दिने समाप्तं ।

उपासनीयापाभट्टालजप्रह्लादेन लिखितं ॥

After this there are a diagram and lists showing the number of syllables of which the several metres consist. [H. T. COLEBROOKE.]

59.

576. Foll. 51 ; size 10½ in. by 3½ in.; copied by three different scribes, about A.D. 1650; Devanāgarī character; 9-11 lines in a page.

The 164th hymn of the first *Maṇḍala* of the *Rik-saṃhitā*—here called *Aśya-vāmīyasūkta*, from its beginning अस्य वामस्य—interpreted, from a *Vedānta* point of view, by *Ātmānanda*. It begins:

अस्य द्विपंचाशदत्यस्तवं त्वेतत् । अस्य वामस्य पंचाशन्मन्त्रात्मकमिदं सूक्तं दीर्घतमसं आत्मदैवतं । यद्यपीह स्कांदभाष्यादिषु भाष्यकारैरुक्तीयभास्करादिभिः शौनके च वेदमित्रं च बृहदेवताकारं च अनुक्रमणिकाकारं च विष्णुधर्मोत्तरे चानादृत्य सूक्तव्याख्या कृता । तथापि वयमत्र स्कांदिद्याख्या सधियज्ञविषया एव कृषिचिरुक्तानुसारादधिदैवतविषया इति विनिश्चित्य शौनकादिरोतिमाश्रित्य सध्यात्मं व्याख्यानः । अत्र शौनकादिमतसंयहोत्तरैरुत्तरनुक्रमणिका । अस्य द्विपंचाशदत्यस्तवं त्वेतत् । अस्यस्य सूक्तस्य ब्रह्मणः प्रतिपादनमत्रेत्यर्थः । अपर आह । अल्पिका या देवतायाः स्तुतिरत्रेति । देवताया एव अल्यैः पदैः स्तवो ज्ञेतव्य आह । तदुभयमपि वेदमित्रो निषेधति । न देवताल्पिका काचिदन्वयापि पदात्यता । उपेन्द्र तव वीर्यं च तन्नो मित्रे अल्पिका भवेदिति ॥ - - - ॥ विष्णुधर्मोत्तरे बृहति उत्तरार्थे दाशरथिरामं प्रति पुष्करनामा यक्षो राजधर्मोदिकमुक्ता अपरैर्विधानं सामविधानं यजुर्विधानं अग्निविधानं च समाप्य मोक्षार्थं अस्य वामीयसूक्तकल्पमुक्तवान् । तदनुसारेण तत्सूक्तं विवृणोमि ॥ अस्य वामस्य ० ॥ अस्यामृचि अवस्थात्रयोक्तिपूर्वमात्मोच्यते चित्स्वरूपः । अस्य प्रत्यक्षादिप्रमाणसन्निहितस्यापरोक्षस्य वामस्य कुञ्जस्य शरीरेण प[रि]लिख्यतया तथा तस्य परोक्षस्य पलितस्य वृद्धस्यापरिलिख्यतया व्यापकस्य तथा होतोऽन्ता विचारकः तस्य होतुर्जामदवस्थायां नाम्ना विश्वस्य प्रथमस्य भ्रातुः द्वितीयो भ्राता मध्यमो अस्ति भवति मध्ये स्वप्ने भवतीति मध्यमः । नाम्ना तैजसः । अम्रः मेघस्य गिरेर्वी नामेतत् । तैजसो हि मेघसदृशः निद्रया तिरोहिततेजस्कृत्वात् । स्वप्नाख्यगंधर्वनगराधिष्ठातृत्वाच्च गिरिचदार्श्व्येविषयः । ०

Some (corrupt and defective) śloka occurring after the conclusion of the comment, give a different version of the legend of *Dārghatamas* from that contained in *Mahābh. I. 4179 ff*:

अत्र वृद्धशौनक - - - । अंगिरा ब्रह्मजस्तस्मादुच्यते ममतापतिः । तस्मादधीत वेदादीननुजातो बृहस्पतिः । रिरंसु-

मैमतां तां नो गुरुर्लेभे सुरक्षितां । उच्यथः कारयन्त्यं जगाम प्रियचर्मणः । लब्धवाकाशस्तां रंतुमारभेऽथ बृहस्पतिः । अक्रोशोदरसंस्थो ऽपि मुनीश सिप (? क्षिप) मामितः । रेतो यतो ऽत्र संकीर्णं मंदितो गुरुरब्रवीत् । जायंथो भव पापिष्ठ इत्युक्ता तपस - - - । ० । एवमादि दिवा जातौ रात्रौ हवति (!) सूक्तः । उद्विग्नैर्मुनिभिः सो ऽथ मंजूपायां प्रवेशितः । मंजूपा सा विपाशयां क्षिप्वा नद्यां प्रवाहिता । प्रतीयेन ततोऽगेन गृहीतास्यावृपेण सा । न दीर्घतमसं ज्ञात्वा दक्षा भार्या अथ स्वयं । अजीजनन्स्तानस्य दास्यामुश्रिजि चात्मजे । पुत्रमुत्पाद्य कक्षीवत्सं गोधर्मेमाचरन् । ततो दीर्घतमा वृद्धगोतमो गौतमस्ततः । गौतमेषु तदारभ्य सूक्तार्थः स्फुरति स्फुटः । तत्कुले विष्णुतो विष्णुस्ततो विष्णुप्रकाशकः । आत्मानन्दस्तदुत्पन्नस्तेनैदं भाष्यमीरितं ॥ इत्यात्मानंदविरचितमस्य वामीयसूक्तभाष्यं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

60.

2416. Foll. 16 ; size 8 in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page. Modern.

A comment on the *Purusha-sūkta*, the 90th hymn of the 10th *Maṇḍala* of the *Rik-saṃhitā*.

It begins:

रामाकांतगिरं नत्वा हेरं च शिवमंत्रिकां ।

एकत्रिंशे ऽधुनाध्याये वेददीपो वितन्यते ॥

कात्यायनः नियुक्तान् ब्रह्माभिधीति होतृवदनुवाक्येन सहस्रशेषेति ॥ अस्यार्थः । नियुक्तान् ब्रह्मणो ब्राह्मणमित्यादिपञ्चन सहस्रशेषेननुवाक्येन षोडशर्चेन ब्राह्म स्तौति होतृवदिति विः प्रथमां त्रिरुत्तमामित्याद्युक्तप्रकारेणेत्यर्थः ॥

It ends: इति पुरुषसूक्तटीकाः ॥

[R. JOHNSON.]

61.

2015. Foll. 50 ; size 9 in. by 3½ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; 7-10 lines in a page.

Saptasāṅkhyā; being the *Varga-pratīkas* of the *Rigveda-Saṃhitā*, each followed by seven numbers, the force of which is expressed by the combination पशुविमनत्,—viz. the first denoting

the fifth adhyāya in Dr. R. Meyer's edition of the treatise (1878); cf. Weber's Cat. No. 124. [H. T. COLEBROOKE.]

[H. T. COLEBROOKE.]

1732b. Foll. 60; size $8\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; clearly written, about A.D. 1700, in the Devanāgarī character; eight lines in a page.

उदं पुस्तकं वृद्धनगरे वास्तव्यमायंतरनागररातीयद्विवेदी
श्रीनागदाससूनुभूषात्मजगोपीनाथजपादिशास्त्रोद्भवनांहांनाजी-
तज्जमोहोटा तत्पुत्राविमुक्तेश्वरेण वाराणस्यां संपादितं स्थायं
तथा च परोपकारार्थं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

[H. T. COLEBROOKE.]

1355g. Foll. 24 (foll. 200-223 of the volume); size 9½ in. by 4 in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; 10-13 lines in a page.

Edited by A. Regnier (*Journal Asiatique*, 1856-8) with a French, and by M. Müller (1869) with a German, translation.

Dated: संवत् १९८१ समये भाद्रपदकृष्णतृतीयायां समाप्तं
तिशाख्यं खेदेपिनामकशिवरामभट्टस्य ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

28. Foll. 203 (originally 204, the last but one leaf being missing); size 10 in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1550; between eight and eleven lines in a page.

Uvāṭa's commentary on Śaunaka's Rik-Prātiśākhya (or Pārshada). It begins :

शौनकं च विशेषेण येनेदं पार्षदं कृतम् ॥

तेषां प्रसादादेतेषां स्वशक्त्या वृत्तिमारभे ॥

Patala I. ends fol. 36*b*; II. fol. 55; III. fol. 56; IV. fol. 78*b*; V. fol. 91; VI. fol. 99; VII. fol. 115; VIII. fol. 126; IX. fol. 140*b*;

C

It ends:

ज्ञातं च सत्यं । ० । ० । ० । ० । ० । ० । ० ।
 संसमिन् ६३ । ० । ६ । १९ । १६ । १ । १ ।

शके १६३४ नंदननामसंवरे (!) पौषे मासे कृष्णचतुर्थ्यां रविवारेषु
सप्तसंख्यापुस्तकं समाप्तं ॥ [DR. JOHN TAYLOR.]

1732a. Foll. 47; size $8\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; badly written, about A.D. 1650; Devanāgarī character; ten lines in a page.

The *Rigvidhāna* (A.), a metrical treatise, in four (or five) adhyāyas, on the virtues of the recitation of verses, hymns &c. of the *Rigveda*. It begins :

विवक्षुरस्यृग्विधानं पुराणं पुरा दृष्टमृषिभिर्मन्त्रदृग्भिः† ॥

कर्मणामृषिट्टानां विधिं प्रोवाच शौनकः ॥

Adhyāya II. begins fol. 11 (fol. 15*b* in B.); A. III. fol. 23 (fol. 30); A. IV. fol. 37 (fol. 48); which is followed by three odd *kandikās*, called

* A. adds च, and omits ब्रह्मणे.

† विवक्षुरस्मि दृग्विधानं पुराणं पुण्यदृष्टं^० A.; B. om.
पुराणं.

X. fol. 145b; XI. fol. 161; XII. fol. 163b;
XIII. fol. 171; XIV. fol. 179b; XV. fol. 183;
XVI. fol. 190; XVII. fol. 197b.

The colophon at the end of the several paṭalas generally runs thus : इति श्रीपार्षदव्याख्यायामानन्दपुरवास्तव्यवज्जटपुत्र-उवटकृतौ प्रातिशाख्यभाष्ये ०

[H. T. COLEBROOKE.]

66.

1636d. Foll. 29; size 9 in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 9-14 lines in a page. Modern.

A treatise consisting of lists of, and observations on, words occurring in the *Rigveda*, and presenting certain common peculiarities. On fol. 1a the work is called *Padagādhā-Rigveda-prayoga*. *Padagādhā*, however, is the title of the last chapter.

The MS. begins : इदानीं सर्वसामानानि ॥ अमिती-जा अंगिरा नीचावया गभीरवेपा बृहच्छुवा नोधा दमूना नवेदा अद्वया दीर्घतमाः पृथुपाजा नृमणा नृतमाः सुमनाः विमनाः सुवासा गृध्रा ग्ना नग्ना उषाः पंथा भोजा क्षुभुश्चाश्वद्रमा अश्वराः सजोषा जातवेदा इति सर्वत्र विसर्जनीयाः ॥ इदानीं सर्वविवृतानि । वायो शतक्रतो ते सखित्वे ०

Fol. 2 : इदानीं सर्वनवपदानि (!) । यस्मिन्कस्मिन्स्मिन् ०

Fol. 2b : इदानीं द्वितीयसंख्याकानि (words occurring twice) । मेधा वना इत्यां चक्रे मानस्य मेधा । ०

Fol. 6b : इदानीं त्रीणि संख्याकानि (!) । e.g. इन्द्रे occurs thrice in the *Samhitā* as इन्द्र (*Rigveda* I. 4, 5; 80, 16; 132, 5).

Fol. 10 : चतुःसंख्याकानि । e.g. उरुची (न प्रगृह्यम्); समृता (स्वरान्ता, i.e. *udātta* and *anudātta*).

Fol. 12 : पंचसंख्याकानि । e.g. अदक्षम् (occurs six times, but once in the *Vāṇakhyas*, VIII. 59, 6). । विवाससि (including compound forms such as वा ० I. 31, 5).

Fol. 13 : षट्संख्याकानि । e.g. उर्वी (न प्रगृह्यम्) ।

Fol. 14 : सप्तसंख्याकानि । e.g. आयम् । सीदसि । ०

Fol. 15 : अष्टसंख्याकानि ।

Fol. 15b : नयसंख्याकानि ।

Fol. 16b : दशसंख्याकानि ।

Fol. 17 : एकादश ० । द्वादश ० ।

Fol. 18 : त्रयोदश ० ।

Fol. 18b : चतुर्दश ० ।

Fol. 19 : पंचदश ० ।

Fol. 19b : षोडश ० (e.g. दधातु) ।

Fol. 20 : सप्तदश ० । एकोनविंशति ० ।

Fol. 20b : एकविंशति ० । द्वाविंशति ० ।

Fol. 21 : चतुर्विंशति ० । त्रिंशत् ० ।

Fol. 21b : एकत्रिंशत् ० । चतुश्चत्वारिंशत् ० ।

Fol. 22 : चदचत्वारिंशत् ० । अष्टाचत्वारिंशत् ० ।

Fol. 22b : पंचाशत्संख्याकानि । (fifty passages are given where, in the pada, an *udātta ā* precedes an *udātta a*, e.g. I. 10, 2 *ā āruhat*; I. 30, 21 *ā āntāt*; I. 31, 4 *ā āparam*, etc.

Fol. 23 : इदानीं पूर्वरूपाणि । वास्तोरित्येतत्पतिशब्द उत्तर आविर्हविज्योतिःशोचिरित्युत्तरश्चेत् ककारो ०, where a *visarjanīya* appears as *sh* in the *Samhitā*.

Then follow miscellaneous observations, such as on *trishu* besides *trishu*; further words without *avagraha* in the pada (अखंडितानि fol. 24b) such as *āvatam*, *adbhutam*, *kakshāvāntam*, etc.

Finally, from fol. 25, a chapter, called *Padagādhā*, on the accents of certain words (?), distinguished as *akhaṇḍitāni* and *khaṇḍitāni*.

[H. T. COLEBROOKE.]

67.

2381. Foll. 332; size 8½ in. by 4 in.; a modern MS.; beautifully written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

The *Aitareya-Brahmaṇa*. Complete; each of the eight *pañcīkās* having a separate paging.

The work has been edited, with an English translation, by M. Haug (Bombay 1863); also

the text, in Roman character, with extracts from *Sāyaṇa's* commentary, by Th. Aufrecht (1879).
[GAIKAWAR.]

68.

1977. Foll. 207; size 8 in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī; 10 or 11 lines in a page.

The *Aitareya-Brāhmaṇa*. Complete; each *pañcīkū* being paged separately, and dated: शके ११३६ भावनामसंवत्सरे. The scribe was *Rāmbhaṭṭa*, sur-named *Śebemkara*, the same who, a year later, copied the pada text of the *Rigveda*, contained in Nos. 25 and 26 (MSS. 2023A and B).

[DR. J. TAYLOR.]

69.

310. Foll. 173; size 16 in. by 8½ in.; copied in a large Devanāgarī hand, for Col. Martin; seven lines in a page.

The *Aitareya-Brāhmaṇa*. Complete; each *pañcīkū* being paged separately. [H. T. COLEBROOKE.]

70, 71.

1721, 1465. Foll. 154 and 133 resp.; beautifully written, in the Devanāgarī character, about 1750; seven lines in a page.

The *Aitareya-Brāhmaṇa*. Complete in two volumes, of four *pañcīkās* each; each *pañcīkū* being paged separately. At the end there is the following note in a different handwriting: काशीकरविद्वांसोपनामकसखारामस्य पुस्तकम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

72.

2132. Foll. 71; size 16 in. by 9 in.; fairly written, in Devanāgarī, for Col. Martin; twelve lines in a page.

The *Aitareya-Brāhmaṇa*. Complete.

[R. JOHNSON.]

73.

697. Foll. 241; size 9½ in. by 3½ in.; well written, in Devanāgarī; seven lines in a page.

The *Aitareya-Brāhmaṇa*. Complete; each *pañcīkū* is separately numbered; on the fly-leaves there are some notes in Colebrooke's handwriting.

Pañcīkās 6 and 7 are dated Samvat 1852 (the 6th also Śaka 1707!); *pañcīkās* 1, 3, 4, 5, and 8, Samvat 1853 (the 5th also Śaka 1717); and *pañcīkū* 2, Samvat 1854.

At the end of the 6th *pañcīkū* the following note has been scored out: लिखितं चौदशेन्द्रेण लि हरिः सोम् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

74.

1270b. Foll. 140; size 7 in. by 3½ in.; well written, in Devanāgarī; eight lines in a page.

The *Aitareya-Brāhmaṇa*. The first four *pañcīkās* only. Copied by one *Nṛsiṃha*, son of *Konerabhaṭṭa*; the first two *pañcīkās* in the village *Janārdanapura*, in *Śrāvana* (Thursday the 13th of light fortnight, and Sunday the 8th of dark fortnight), Śaka 1605; and *pañcīkās* 4 and 5 in the village *Jahnupura*, in *Bhādrapada* (Thursday the 5th of light fortnight, and Friday the 11th of dark fortnight) of Śaka 1605 (*Rudhīrodgārī-samvatsara*).

[H. T. COLEBROOKE.]

75.

1836, 1836A. Foll. 304 and 309 resp.; size 12 in. by 4 in.; beautiful, but modern copy; Devanāgarī character; nine lines in a page.

Sāyaṇa's comment on the *Aitareya-Brāhmaṇa*, forming part of his *Mādhaviyavedārthaprakāśa*. Complete in two volumes; the first containing *pañcīkās* 1-3, the second *pañcīkās* 4-8.

[DR. JOHN TAYLOR.]

76.

2991. Foll. 340; size 13½ in. by 7½ in.; well written, in Devanāgarī; sixteen lines in a page.

The same work.

According to a note of Wilson, this copy was made at Bombay for the library of the East India Company, by order of the Court of Directors.

77.

1355c. Foll. 72; size 10 in. by 4 in.; in different Devanāgarī writing; 8-10 lines in a page.

Sāyaṇa's commentary on the eighth *pañcikā* of the *Aitareya-Brāhmaṇa*.

Dated : शालिवाहनशके १५६३ अथर्वसंवत्सरे दक्षिणायने मार्गशीर्षमासे कृष्णपक्षे षष्ठ्यां तिथौ इंदुवासरे शारदानंदनवं-शोद्धवेन शिवभट्टसुतेन महादेवाख्येन अष्टमपंचिकाभाष्यं स्वार्थे परार्थं चालेखि ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

78.

319. Foll. 65; size 9 in. by 3½ in.; well written, in Devanāgarī; seven lines in a page.

The *Aitareyāranyaka*, consisting of five *Āraṇyakas*, the 1st having five, the 2nd seven, the 3rd two,* the 4th one, the 5th three *adhyāyas*.

Dated Samvat 1854. [H. T. COLEBROOKE.]

79.

986d. Foll. 190-204 (paged 1-45, two leaves being marked 23); size 14½ in. by 8½ in.; well written, in the Devanāgarī character, for Col. Martin; seven lines in a page.

The *Aitareyāranyaka*; at the end of this MS. ascribed to *Āśvalāyana*: इत्याश्वलायनोक्तं आरण्यकं नाम सप्तमः ॥ (!) See M. Müller, *Hist. of Anc. S. Lit.* p. 335, note 2. [R. JOHNSON.]

* The MS. has by mistake (fol. 50b) तृतीयस्य तृतीयोऽध्यायः ।

80.

2140d. Foll. 46-56; size 15½ in. by 9 in.; fair, small handwriting; Devanāgarī character; twelve lines in a page. Modern.

The *Aitareyāranyaka*, here likewise ascribed to *Āśvalāyana*: इति आश्वलायनोक्तं ॥ आरण्यकं नाम सप्तमं ॥ [R. JOHNSON.]

81.

1355a. Foll. 44; size 10 in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

The *Aitareyāranyaka*. Dated : संवत् १८२७ शके १६९२ अथर्वनामसंवत्सरे (sic!) उद्वारायणे वसंतशुक्लौ वैशाखशुक्ल ५ इंदुवासरे लिखितं देवगोविंदरायभारद्वाजेन गणमुक्तेश्वरवासी गंगातीरनिवासी काश्यां मध्ये शुभं भूयात् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

82.

1676a. Foll. 45; size 9½ in. by 3½ in.; well written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

The *Aitareyāranyaka*. Dated Śaka 1684, Samvat 1819. [H. T. COLEBROOKE.]

83.

1762. Foll. 118; size 8 in. by 3½ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; seven or eight lines in a page.

Portions of *Sāyaṇa's* commentary on the *Aitareyāranyaka*.

Foll. 1-16 contain the commentary on the first *khaṇḍa* of the second *Āraṇyaka*, not quite complete at the end.

Foll. 17-102, in a different handwriting (?), contain the commentary on the third *Āraṇyaka*, except the first two *khaṇḍas* and part of the third *khaṇḍa*, which are wanting, although there is one continuous paging of the whole MS. The first *adhyāya* ends fol. 48b. There is also a *lacuna* at

the beginning of the fifth *khaṇḍa* of the second adhyāya, a page (fol. 83b) having been left blank.

Foll. 103-118 contain the commentary on the 14th or last *khaṇḍa* of the 5th *Āraṇyaka*.

The MS. ends :

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमोहार्दं निवारयन् ।

पुनर्योश्रुतुरो देयाद्विद्यातीर्थमहेष्टरः ॥

शके १५६५ शोभनसंवत्सरे आपाढमासे वदिसप्तम्यां भृगौ
शरदानन्दनवंशोद्भवेन महादेवेन स्वार्थं परार्थं चालेखि ॥

On the title-page there is the following note : पुस्तकमिदं देवलोपनामककेशवभट्टेनापदेवाय काशी-
वासिने दत्तं ।

The text of the *Aitareyāranyaka*, with *Sāyaṇa's* commentary, has been edited in the *Bibliotheca Indica*, by Bābu Rājendralāla Mitra (1876). *Āraṇyakas* 1-3 have been translated by F. M. Müller, *Sacred Books of the East*, vol. i. (1879).

[H. T. COLEBROOKE.]

84.

2386b. Foll. 121 (paged 1-122, no. 67 having been omitted); size 9 in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1650; ten or eleven lines in a page.

Viśveśvara-tīrtha's Mahaitareyopanishad-bhāshyavivarana, a gloss on (*Madhva*) *Ānandatīrtha's* commentary on the *Bahvricabrahmanopanishad* (here called *Mahā-Aitareyopanishad*), being the 2nd and 3rd *āraṇyakas* of the *Aitareyāranyaka*. In eight (properly nine) adhyāyas. It begins :

यस्यागात्तिविधा प्रजा निरयभाग्यस्याश्रयान्मुक्तिभाग्

यः श्रेष्ठे प्रपदं प्रपद्य रमते यत्सृष्टमेतज्जगत् ।

यो ज्वाप्यामरवल्गभो जगति यः स्व्यातः शतर्च्यदिना

नाम्ना पञ्चविधो ऽपि यो निजभिदाराहित्यवान् विस्तृतः

यो यावद्बृहतीसहस्रगणितावर्णीदिवर्णीत्मना [॥ १ ॥

ध्यातो योग्यजनाय योग्यविशदानन्दं ददात्यन्नसा ।

यो विष्ण्वक्षरसंहितां श्रुतिशतां स्मृतां विज्ञानानि यस्

तस्मै शं भजते वरातिशरखं (?) यामो रमावल्गभम् ॥ २ ॥

तैत्तरेयो संहितायां* व्याकुर्मो भाष्यमुत्तमम् ।

श्रीमदानन्दतीर्थीयोज्जवा तत्प्रीतिकामुकाः ॥ ३ ॥

नाम्नायार्थविचारणे कुशलिनो नो शब्दवारी निधी

स्नातन्यायविचारदूरमतयः शिक्षानिरुक्तातिगाः ।

अप्येवं सुरवर्षदेशिकमहाचार्यप्रसादान्महा-

भूतार्थमहणाय भाष्यविवृती यत्नं वयं कुर्महे ॥ ४ ॥

अपेक्षानिष्ठप्राप्तिपरिहारेऽस्मूनां तदुपायमज्ञानतां तत्पदयोदी-
पकपुरुषाभावात्^० अन्यैरन्यथा व्याख्यातामैतरेयोपनिषदं यथा-
वद् व्याख्यातुकामः श्रीमत्पूर्वप्रज्ञाचार्यः^० प्रणमति । नारायण-
मिति । अहं नारायणं शरणमियामित्यन्वय इतरपरिहारेण
नारायणशरणप्राप्ते किंनिमित्तमित्यत आह । निखिलेति ।^०

Fol. 3 : ऐतरेयेण प्रोक्तवादैतरेयीत्यस्या उपनिषदो नामोक्ता
नामान्तरमपि निर्वचनपूर्वकं प्रमाणवचनेनाह । महाभूतिरिति ।
एव पन्था इत्यादि प्रपट्टकं प्रमाणेन व्याचष्टे ।^०

The original colophon : इति श्रीमदानन्दतीर्थभगव-
त्पादाचार्यविरचितश्रीमन्महैतरेयोपनिषद्भाष्यविवरणे [विश्वेश्वर-
तीर्थमुनिविरचिते]^० has been everywhere altered to इति श्रीमदानन्दतीर्थभगवत्पादाचार्यविरचिते तैत्तरीयसंहि-
ताभाष्ये^० । [H. T. COLEBROOKE.]

85.

183e. Foll. 25 (foll. 132-156 of the volume); size 10 in. by 4½ in.; well written in the Devanāgarī character; ten lines in a page.

Śaṅkara's commentary on the *Aitareyopanishad*, being the 4th, 5th and 6th adhyāyas of the 2nd *Āraṇyaka* of the *Aitareyāranyaka*.

The 7th (and last) adhyāya, which is generally included in the *Aitareyopanishad*, has not been commented upon by *Śaṅkara*, whence it has also been omitted in Rörer's edition. See Colebrooke, *Misc. Ess.*, I. p. 42.

Dated Śake 1685. [H. T. COLEBROOKE.]

86.

138c. Foll. 21 (foll. 84-104 of the volume); size 10 in. by 4½ in., fairly written, in Devanāgarī; ten or eleven lines in a page.

The same work. Dated Samvat 1848.

* This is an alteration of ऐतरेयोपनिषदो.

87.

1084b. Foll. 46 (foll. 91-136 of the volume); size 13½ in. by 5 in.; well written, in the Devanāgarī character; twelve lines in a page.

An exposition of *Śaṅkara's* commentary on the *Aitareyopaniṣad*, by *Abhibhava-Nārāyaṇendra-Sarasvatī*, disciple of *Kaivalyendra-Sarasvatī*; being identical with that of *Anandajñānagiri*, disciple of *Śuddhānanda*, printed in the *Bibl. Ind.* edition.

The colophon (fol. 40) runs thus:

इति श्रीमत्कैवल्येन्द्रसरस्वतीपूज्यपादशिष्यश्रीमत्ज्ञानेन्द्रसरस्वतीपूज्यपादशिष्यश्रीमदभिवनारायणेन्द्रसरस्वतीविरचितायामैतरेयभाष्यटीकायां षष्ठोऽध्यायः ॥

After this there follows a comment, occupying the last leaf, on the seventh adhyāya, which, as Colebrooke remarks in the margin, is "almost word for word as in *Sāyaṇa's* commentary," and the colophon of which is simply इति ज्ञानमाध्यायदीपिका संपूर्णम् ॥ Dated Samvat 1853.

[H. T. COLEBROOKE.]

88.

138d. Foll. 27 (foll. 105-131 of the volume); size 10 in. by 4½ in.; well written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page.

Sāyaṇa's commentary on the *Aitareyopaniṣad*.

After the colophon : इत्यात्मपदूः समाप्तं ॥ शके १६८५ सुभानुनामसंवत्सरे ०

[H. T. COLEBROOKE.]

89.

3106. Foll. 137; size 9½ in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character, by two different scribes; ten and nine lines in a page.

The *Kaushītaki-* (or *Śāṅkhāyana-*) *Brāhmaṇa*. Complete in thirty adhyāyas. The MS. begins:

कौपीतिकब्राह्मणं लिख्यते । सौ सस्मिन्वै लोक उभये देवमनुष्या आसुस्ते देवा स्वर्गं लोकं यतो अग्निमूर्ध्वत्वं नो ऽस्य लोकस्याध्वश्च रधीति ०

Fol. 61 : इति पंचदशोऽध्यायः समाप्तः ॥ इति कौपीतिकब्राह्मणे पूर्वाह्ने संपूर्णम् ॥ संवत् १६७६ वर्षे शके १५८९

समये साधनशुदि ६ रवौ अद्येह श्रीवृद्धनगरवास्तव्यं आभ्यन्तरनागरजातीयठा ० विनायकसुतजगन्नाथेन श्रीश्री अविमुक्तवाराणशीमध्ये लिखितं ०

The *Uttarārdha* is dated : संवत् १५५७ वर्षे मार्गशरवदि (!) १ दिने व्यवभीमेन लिखितमिदं ब्राह्मणं ॥ अद्येह श्रीवृद्धनगरे आभ्यन्तरनागरजातीयठारुडव्यवकालुआसुतव्यवनांनाकेन दुवे श्रीमुरारिब्राह्मणाय । दुवे श्रीमुरारिब्राह्मणाय । श्रीविष्णुप्रोत्तर्ये ब्राह्मणतस्तकं धर्मेण दत्तं ॥

For other MSS. see Weber's Cat. Nos. 79 and 1406-7; for an analysis of this *Brāhmaṇa*, *Indische Studien*, vol. ii., p. 288 ff.

[DR. J. R. BALLANTYNE.]

II. Sāma-Veda.

90.

135a. Foll. 59; size 9½ in. by 4½ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; six or seven lines in a page.

The *Pūrva* (or *Chandas*)-*ārcika* of the *Sāma-veda-Saṃhitā*, in the *Saṃhitā-pāṭha*; accented.

Dated : संवत् १६७२ वर्षे आषाढशुदि १ रवौ अद्येह वाराणसीस्थितश्रीविष्णेश्वरराजधान्यां च. शिवदाससुतमाधवेन लिखितं ० । इत्यादिर्के छंदसीसंहिता समाप्ता ॥

The two *ārcikas* of the *Sāma-saṃhitā* have been published by Th. Benfey (1848); also, with *Sāyaṇa's* commentary, and the *Gānas*, by *Satyavrata Sāmāśramin*, in the *Bibl. Ind.* (1874-8).

[H. T. COLEBROOKE.]

91.

1283a. Foll. 15; 4to, size 13 in. by 10 in.; legibly written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page.

The *Pūrvārcika*; accented. Dated (? A.D. 1813) शकाब्दा १७ । गणेशाय नमः ० राम ३५ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

92.

774b. Foll. 28; size 10 in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

The same work; accented. Dated Samvat 1857, the year named *Prajāpati*.

[H. T. COLEBROOKE.]

93.

2130a. Foll. 12; size 15½ in. by 8¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; twelve lines in a page. Modern.

The same work; without accents.

[R. JOHNSON.]

94.

2130f. Foll. 16; size 15½ in. by 8¾ in.; fairly written, in Devanāgarī, by the same hand as no. 93 (2130a); twelve lines in a page.

The *Pūrvārcika*, in the *Pada-pāṭha*; not accented.

[R. JOHNSON.]

95.

1280d. Foll. 27; 4to, size 13 in. by 9¾ in.; well written, in Devanāgarī; twenty-four lines in a page. Modern.

The *Uttarārcika* in the *Samhitā-pāṭha*; accented.

[H. T. COLEBROOKE.]

96.

2109. Foll. 105; size 9¾ in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

The same work; accented.

संवत् १८१० ॥ वर्षे कार्तिकसुदी ३ रविवारेण लिखितम्
त्रिपाठीश्रीकृष्णबालकृष्णब्राह्मणनाट्यातुरवेदी वाराणशीवा-
स्तव्यं ०

[GAIKAWAR]

97.

2130e. Foll. 23; size 15½ in. by 8¾ in.; fairly written, in Devanāgarī; twelve lines in a page. Modern.

The first six *prapāṭhakas* of the *Uttarārcika*, in the *Samhitā-pāṭha*; not accented.

[R. JOHNSON.]

98.

774a. Foll. 35; size 10 in. by 4 in.; Devanāgarī character; good handwriting; nine lines in a page. Modern.

The *Uttarārcika*, in the *Samhitā-pāṭha*, from the beginning to the end of the first *ardha* of the seventh *prapāṭhaka*; not accented.

[H. T. COLEBROOKE.]

99.

1280e. Foll. 28 (numbered 1-23, 21-26); size 13 in. by 9¾ in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-four lines in a page. Modern.

The *Uttarārcika* in the *Pada-pāṭha*; accented.

[H. T. COLEBROOKE.]

100.

2130d. Foll. 50; size 15½ in. by 8¾ in.; Devanāgarī character; twelve lines in a page.

The same work; not accented. Modern.

[R. JOHNSON.]

101.

1281e. Foll. 30 and 31a of the volume; 4to, size 13 in. by 9½ in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

The *Āraṇya(ka)-samhitā*—being the seventh *prapāṭhaka* of the *Pūrvārcika* in the *Naigeya* recension,—with the *Mahānāmni* hymns. The *Samhitā* text, accented.

Editions have been published by S. Goldschmidt (*Monatsberichte der Berl. Acad.*, 1868), and by Satyavrata Sāmāśramin, in the *Bibliotheca Indica*.

[H. T. COLEBROOKE.]

102.

665d. Foll. 199-201 of the vol.; 4to, size 11½ in. by 9 in.; European paper (water-mark

1802); fairly written, in Devanāgarī; sixteen lines in a page.

The same work; without accents.

[H. T. COLEBROOKE.]

103.

1280c. Foll. 3; 4to, size 13 in. by 9½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

The same work in the *Pada-pāṭha*; accented.

[H. T. COLEBROOKE.]

104.

1283b. Foll. 71; 4to, size 13 in. by 10 in.; beautifully written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

Sāyaṇa's comment on the *Pūrvārcika* of the *Sāmaveda-Saṃhitā*. It ends: छंदसिकाविवरणं माधवाचार्यकृतं परिसमाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

105.

3004. Foll. 133; size 14 in. by 5½ in.; well written (for the Bombay Government); Devanāgarī character; nine lines in a page.

Another copy of the same portion of *Sāyaṇa's* commentary.

106.

3005. Foll. 203; size 14½ in. by 5½ in.; fairly written, in Devanāgarī; 7-9 lines in a page.

Sāyaṇa's comment on the *Uttarārcika*.

[Copied for the Bombay Government.]

107.

1092. Foll. 57; 4to, size 13 in. by 10 in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-four lines in a page.

The *Grāmageya-* (or *Veya-*) *gāna*, in seventeen *prapāṭhakas*; figured for chanting. This MS. calls it *Vedagānam*, [H. T. COLEBROOKE.]

108.

665c. Foll. 130 (foll. 69-198 of the volume); 4to, size 12 in. by 9 in.; fairly written, in Devanāgarī; fourteen lines in a page; European paper (water-mark 1802).

The *Grāmageyagāna*; not figured. It ends: इति सौम्यपर्व समाप्तम्।

[H. T. COLEBROOKE.]

109.

2121. Foll. 268; size 9½ in. by 4½ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; seven lines in a page.

The *Grāmageyagāna*; figured. In the margin marked वेय° throughout. The MS. ends:

[पावमानपर्वः समाप्तः by a different hand]। इति ग्रामे गेयगाने समदशप्रपाठकः॥ स्वस्ति संवत् १८०२ वर्षे वैशाखवद १३ गुरु॥ ल० त्रा० साशारामगंगारामेण[स्वयं]॥ चारेजापूर्वमामशुक्ल० नरसिंहसुतकाशोरामपठनाय वेययंय समाप्तः॥ ०

[GAIKAWAR.]

110.

665b. Foll. 49 (foll. 19-68 of the volume); 4to, size 12 in. by 9 in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 12-14 lines in a page; European paper (water-mark 1802).

The *Āraṇyagāna*, in six *prapāṭhakas*; with the supplement called *Mahānāmni* (foll. 48, 49); not figured.

[H. T. COLEBROOKE.]

111.

68a. Foll. 44; size 10½ in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

The same treatise, without the *Mahānāmni*; figured.

Dated: संवत् १९८७ समये वैशाखसुदिप्रतिपदा शुक्ले॥ लिखितं हरिहरेण। स्वस्ति श्रीगोविन्दात्मजहरिहरस्येदं पुस्तकम्। ०

[H. T. COLEBROOKE.]

112.

2389a. Foll. 58; size 8½ in. by 3½ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; eight or nine lines in a page.

The same treatise, with the *Mahānāmni*; figured for chanting.

Dated : संवत् १६९६ वर्षे माघकृष्णनवम्यां तिथौ मंगर-
वासरे । अद्येह श्रीवाराणसीमध्ये गोपालनृपाठिकस्य पुत्रः ।
हरिराम आत्मापठनार्थं ० मया लिखित ॥ [GAIKAWAR.]

113.

1294. Foll. 19; 4to, size 13 in. by 9½ in.; well written, in Devanāgarī; twenty-five lines in a page. Modern.

The same work, with the *Mahānāmni*; not figured. [H. T. COLEBROOKE.]

114.

1295. Foll. 20; 4to, size 13 in. by 9½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

The same treatise, with the *Mahānāmni*; figured. [H. T. COLEBROOKE.]

115.

321b. Foll. 51; size 12½ in. by 4½ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; seven lines in a page. Modern.

Another copy of the *Āraṇyagāna*, with the *Mahānāmni*; not figured.

[H. T. COLEBROOKE.]

116.

1090. Foll. 107; 4to, size 13 in. by 10 in.; well written, in the Devanāgarī character, by the same recent hand as No. 107 (MS. 1092); twenty-three lines in a page.

The *Ūhagāna* in twenty-three *prapāṭhakas*; figured for chanting.

[H. T. COLEBROOKE.]

117.

2138. Foll. 90; size 15½ in. by 9 in.; legibly written, in Devanāgarī; twelve lines in a page.

The *Ūhagāna*; not figured.

Dated Samvat 1841.

[R. JOHNSON.]

118.

321a. Foll. 49; size 12 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī (foll. 37-49 by a different hand from the rest); ten lines in a page. Modern.

The *Ūhagāna*, *prapāṭhakas* 1-9; not figured.

[H. T. COLEBROOKE.]

119.

1298. Foll. 39; 4to, size 13 in. by 10 in.; well written, in Devanāgarī, by the same recent hand as No. 116 (MS. 1090); 25 lines in a page.

The *Ūhagāna*, *prapāṭhakas* 1-9. (It ends : इत्युद्गान समाप्तं). Not figured.

[H. T. COLEBROOKE.]

120.

1091. Foll. 25; 4to, size 13 in. by 10 in.; well written, in the Devanāgarī character; by the same hand as the preceding MS.; twenty-five lines in a page. Modern.

The *Ūhyagāna*, in six *prapāṭhakas*; figured. According to Dr. Burnell, the correct title is *Ūharahasya*- (or simply *Rahasya*-) *gāna*. This MS. calls it *Ūhagāna*. [H. T. COLEBROOKE.]

121.

2130k. Foll. 26; size 15½ in. by 8½ in.; legibly written, in Devanāgarī, for Col. Martin; twelve lines in a page.

The *Ūhyagāna*; not figured. [R. JOHNSON.]

122.

1280a. Foll. 5; 4to, size 13 in. by 9½ in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

The *Stobha* (or musical words and syllables) inserted in the chants) in two *prapāṭhakas*; accented (A.). It begins :

१२ ३ ३१२ ३ १२ १३
अथ स्तोभ । प्रकृतिः । प्र । कृतिः । अष्टाः । [गावः om. A.] ।
३ १२ ३१ १२
हुवेवसु । हुवे । वसु ।

In Burnell's Cat. of Ved. MSS., No. cliii., the work is called *Stobhapada*. Printed in the Calcutta edition, vol. ii. p. 519 *seq.*

[H. T. COLEBROOKE.]

123.

1667b. Foll. 19; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; six lines in a page.

The same work; accented.

Dated : संवत् १५७३ समये अश्वीनवदि ५ चन्द्रवासरे तस्मिन्काले वर्तमाने महाराजाधिराजविरसिंहदेवराज्ये तस्मिन्काले अन्नगरे गहोराशुभस्थाने तस्य देशस्य पश्चिमकोणे करुणियामे पयोहितटे तत्रावविललं विते त्रिपाठिशिवनाम-
तजनामर्शने (!) आत्मपठनार्थे पुस्तकं लिखितम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

124.

665b. Foll. 255-262 of the vol.; 4to, size 11½ in. by 9 in.; European paper; fairly written, in Devanāgarī; fourteen or fifteen lines in a page.

The same work; without accents.

[H. T. COLEBROOKE.]

125.

2130b. Foll. 83; size 15½ in. by 8½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; twelve lines in a page. Modern.

The *Tāṇḍya*-, or *Pañcarviṃśa-Brāhmaṇa*, in twenty-five *prapāṭhakas*. Published, with *Sāyaṇa*'s commentary, by *Ānandacandra Vedāntavāgīśa*, in the *Bibliotheca Indica* (1870-4).

[R. JOHNSON.]

126.

1297. Foll. 74; 4to, size 13 in. by 9½ in.; beautifully written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

Another copy of the same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

127.

878. Foll. 184, of which two (foll. 10 and 12) are missing; size 10½ in. by 4½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of the 16th century; 9-12 lines in a page.

Sāyaṇa's commentary on the *Tāṇḍya-Brāhmaṇa*. Incomplete. This MS. contains only the second *pañcīkū*, or *prapāṭhakas* (*adhyāyas*) 6-10.

[H. T. COLEBROOKE.]

128.

1281c. Foll. 15-26b; 4to, size 13 in. by 9½ in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

The *Shadviṃśa-Brāhmaṇa* (including the *Adbhuta*) in five *prapāṭhakas*.

[H. T. COLEBROOKE.]

129.

665e. Foll. 202-225; 4to, size 11½ in. by 9 in.; European paper (water-mark 1802); fairly written, in Devanāgarī; fourteen lines in a page.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

130.

1281f. Foll. 31b-60; 4to, size 13 in. by 9½ in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

The *Chāndogya-Brāhmaṇa*, complete in ten *prapāṭhakas*, the last eight of which constitute the *Chāndogyopanishad*.

The first *prapāṭhaka* (8 *kaṇḍikās*) begins:
 ओँ नमः सामवेदाय ॥ ओँ देव सवितः प्रसुच यज्ञं प्रसुच
 यज्ञपतिभगाय । दिव्यो गंधर्वः केतसूः केतवः पुनातु वाचस्प-
 तिर्वाचं नः स्वदतु ।^०

The second *prapāṭhaka* (8 *kaṇḍikās*) begins:
 यः प्राच्यां दिशि सर्पराज एष ते बलिः । यो दक्षिणस्यां दिशि
 सर्पराज एष ते बलिः ।^० The MS. is not very correct.

[H. T. COLEBROOKE.]

131. -

2130c. Foll. 23; size 15½ in. by 8¾ in.;
 fairly written, in the Devanāgarī character;
 twelve lines in a page. Modern.

The *Chāndogyopanishad*, in eight *prapāṭhakas*.

Published, with *Śaṅkara's* and *Anandaśāstrī's*
giri's commentaries, in the *Bibliotheca Indica*,
 by Dr. E. Röer. Translated, in the same series,
 by *Rājendralāla Mitra* (1862); and, in the *Sacred*
Books of the East, vol. i., by F. M. Müller (1870).

[R. JOHNSON.]

132.

68b. Foll. 41; size 10¾ in. by 3¾ in.; well
 written, in the Devanāgarī character, in the
 16th century; ten lines in a page.

The *Chāndogyopanishad*.

[H. T. COLEBROOKE.]

133.

2389b. Foll. 64; size 8½ in. by 3¾ in.;
 fairly written, in the Devanāgarī character; nine
 lines in a page.

The same work.

Dated: सं० १५६२ समये आषाढस्य सिते पक्षे षष्ठां
 भृगावक्षेह श्रीमदानंदपुरे वास्तव्य आभ्यंतरनागरज्ञातीयत्रपाडी-
 कृष्णस्येयं पुस्तिका । देवजीकेनेयं पुस्तिका लिखिता ^०

On the back of the last leaf: नरसिंहसुत का-
 शोनाथस्येदं छान्दोग्योपनिषदः पुस्तकं ॥ [GAIKAWAR.]

134.

1759. Foll. 69; size 7½ in. by 3½ in.; legibly
 written, in the Devanāgarī character; 9-11 lines
 in a page. Modern.

The same work.

The scribe has added the following *ślokas* at
 the end :

ब्रह्म कैवल्यं नाबाल श्रेताश्रो हंस चारुणिः ।

गर्भो नारायणश्चैव विंदुनादशिरः शिखा ॥ १ ॥

मैत्रायणीकौषीतकी बृहज्जाबालतापिनी ।

कालाग्निरुद्रमैत्रेयीसुबालश्चुरिर्मन्त्रिकाः ॥ २ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

135.

1822d. Foll. 37 (103-139 of vol.); size
 12½ in. by 15½ in.; fairly written, in Devanāgarī;
 eleven lines in a page. Modern.

The *Chāndogyopanishad*.

At the beginning and end the MS. has the
 following prayer:

आप्याययंतु ममांगानि वाक् प्राणश्चक्षुः श्रोत्रमथो बलमिंद्रि-
 याणि च सर्वोणि सर्वे ब्रह्मोपनिषदं माहं ब्रह्म निराकुर्यान्मा ना ब्रह्म
 निराकरोत् अनिराकरणमश्वनिराकरणं मे अस्तु तदात्मनि
 निरते य उपनिषत्सु धर्मास्ते मयि संतु ते मयि संतु ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

136.

1625c. Foll. 47; size 9½ in. by 3½ in.; well
 written, in the Devanāgarī character, towards the
 end of the 17th century; nine lines in a page.

The *Chāndogyopanishad*.

[H. T. COLEBROOKE.]

137.

2423b. Foll. 30; size 9 in. by 5½ in.;
 Devanāgarī character; excellent handwriting;
 ten lines in a page. Modern.

D 2

The *Chāndogyopanishad*. Incomplete; it breaks off in the middle of the 16th *kaṇḍikā* of the 6th *prapāṭhaka* (of the *Brāhmaṇa*).

138.

990a. Foll. 154; size 13½ in. by 5½ in.; fairly well written, in Devanāgarī; 9-13 lines in a page.

The *Chāndogyopanishad*, with *Śaṅkara's* commentary (*bhāṣya*).

Dated Saṃvat 1853. [H. T. COLEBROOKE.]

139.

990b. Foll. 134; same size; well written, in Devanāgarī; eleven lines in a page.

Chāndogyopanishad-bhāṣyaṭīkā, a commentary on *Śaṅkara's* work, by *Ānandajñānagiri*.

It ends : इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकमननादीनि कृत्वा
वैसमाधिपरवेगिनां श्रीशुद्धानन्दपूज्यपादशिष्यभगवदानन्दज्ञानगि-
रिभूतायां छांदोग्यभाष्यटीकायामष्टमो ध्यायः ॥ संमतं १६५३
जेठमासे शुक्लपक्षे चतुरदश्याम् १४ सोमवारे ०

[H. T. COLEBROOKE.]

140.

608. Foll. 91; size 9½ in. by 3½ in.; fairly well written, in Devanāgarī, about the middle of the 17th century; 8-10 lines in a page.

Chandogopanishad-bhāṣyavivṛiti, an exposition, by *Vyāsātīrtha* (disciple of *Jayātīrtha*), of (*Madhva*) *Ānandatīrtha's* commentary on the *Chāndogyopanishad*. It begins :

प्रणम्य रमणं लक्ष्म्याः पूर्णबोधान्गुरुर्नमि ।

छन्दोगोपनिषद्भाष्यविवृतिः क्रियते मया ॥

इहामुच भोगविरक्तस्य शमादिमतो मुमुक्षोरनिष्ठनिवृत्तीष्टप्रा-
प्तिसाधनप्रतिपादिकां छन्दोगोपनिषदं यथावद्भाषिष्यामि सुभगवा-
नानन्दतीर्थमुनिः स्वयन्तरायविभुरोऽपि शिष्यान् शिष्यान् निर-
तरायं प्रारिभितपरिसमाप्तादिहेतुतया शिष्टाचारपरंपरादिप्राप्तं
तदुक्तगुणवत्तया भगवत्सुतिरूपमंगलाचरणमदावाचरति । अत्यु-
द्विक्तेति ०

It ends : इति श्रीमदानन्दतीर्थभगवत्पादविरचितश्रीमच्छं-
दोगोपनिषद्भाष्यटीकायां जयतीर्थपूज्यचरणशिष्यव्यासतीर्थविर-
चितायां अष्टमो ध्यायः समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

141.

1281a. Foll. 1-6b; 4to, size 13 in. by 9½ in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

The *Kauthuma* text of the *Ārsheya* (or *Ārsha*) *Brāhmaṇa*; in three *prapāṭhakas*.

The work has been edited, with extracts from *Sāyaṇa's* commentary, by Dr. A. Burnell, Man-
galore 1876. A new recension, belonging to the *Jaiminīya*, or *Talavakāra* school, was discovered by the same scholar, and published by him at Mangalore, 1878. [H. T. COLEBROOKE.]

142.

665g. Foll. 244-254; 4to, size 11½ in. by 9 in.; European paper (water-mark 1802); fairly written, in Devanāgarī; fourteen lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

143.

1281b. Foll. 6b-14b; 4to, size 13 in. by 9½ in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

The *Sāmavidhāna-Brāhmaṇa*, in three *pra-
pāṭhakas*. Edited, with *Sāyaṇa's* commentary, by Dr. A. C. Burnell, 1873.

[H. T. COLEBROOKE.]

144.

665f. Foll. 226-243; 4to, size 11½ in. by 9 in.; European paper; fairly written, in Deva-
nāgarī; 14 lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

145.

1281d. Foll. 26b-29b; 4to, size 13 in. by 9½ in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

The *Vaṃśa-Brāhmaṇa*.

The work has been edited by A. Weber, *Ind. Stud.* vol. iv.; and, with *Sāyaṇa's* commentary, by A. Burnell, 1873.

[H. T. COLEBROOKE.]

146.

2130h. Foll. 174a-174b; size 15½ in. by 9 in.; seventeen lines in all; Devanāgarī character. Modern.

The same work.

[R. JOHNSON.]

147.

2130g. Foll. 173b-174a; size 15½ in. by 9 in.; eighteen lines in all; Devanāgarī character. Modern.

The *Devatādhyāya*. It has been published, with *Sāyaṇa's* commentary, by A. Burnell, 1873.

The colophon is: इत्यग्निब्राह्मणदेवताध्यायः संपूर्णः ॥

[R. JOHNSON.]

148.

2130i. Foll. 174b-176; size 15½ in. by 9 in.; twenty-seven lines in all; Devanāgarī character. Modern.

The *Samhitopanishad-Brūhmaṇa*, in five sections.

Edited, with a commentary, by A. Burnell, 1877.

[R. JOHNSON.]

IIIa. Black Yajur-Veda.

149, 150.

1701, 1702. Foll. 237 and 255 resp.; size 9½ in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character; eight or nine lines in a page. Modern.

The *Taittirīya-Samhitā* in the *Samhitā-pāṭha*. Unaccented, with the exception of the first seven leaves of the 6th Ashtaka (vol. ii. foll. 98-104).

Complete in two volumes, the first containing four, the second three, Ashtakas; each Ashtaka being paged separately.

Ashtakas I., III. and V. were copied by the same scribe; Asht. II., IV., VII., and foll. 1-29 of the VI. Asht. by a second, and foll. 30-69 of the same book, by a third scribe.

The whole of this *Samhitā* has been published, in the Roman character, by Prof. A. Weber, in vols. xi. and xii. of his *Indische Studien*, 1871-2. Also, with *Sāyaṇa's* commentary, in course of publication, in the *Bibl. Ind.*, since 1860.

[H. T. COLEBROOKE.]

151.

1325. Foll. 143; size 11½ in. by 4½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1700; eleven lines in a page.

The seventh, or last, *kāṇḍa* of *Sāyaṇa's* commentary (*Mādhavīya-Vedārthaprakāśa*) on the *Taittirīya-Samhitā*. Incomplete in the beginning. The first, and part of the second, *anuvākas* of the first *prapāṭhaka* are wanting. The beginning of the second and concluding part of the first *anuvākas* have however been supplied on fol. 1a by a different hand. [H. T. COLEBROOKE.]

152.

1857a. Foll. 16; size 12 in. by 4 in.; legibly written, in the Devanāgarī character; twelve or thirteen lines in a page. Modern.

A portion of *Sāyaṇa's* commentary on the fifth *prapāṭhaka*, and *anuvākas* 1-10 (and the beginning of the 11th) of the seventh *prapāṭhaka* of the fourth *kāṇḍa* of the *Taittirīya-Samhitā*.

The comment on the fifth *prapāṭhaka* (or *Śatarudriya*) is called *Rudrabhūshya*.

Foll. 1-4 are slightly injured by insects.

[DR. J. TAYLOR.]

153.

1625B. Foll. 65 ; size 8 in. by 5 in.; clearly written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page. Modern.

Bhaṭṭa Bhāskara Miśra's commentary on the *Rudrapraśna*, also called *Śatarudriya* (or *Rudropanishad*), being the fifth *prapāṭhaka* of the fourth *kāṇḍa* of the *Taittirīya-Saṃhitā*.

Incomplete. The MS. breaks off in the tenth, or last but one, *anuvāka*.

It begins :

अथ नारीश्वरं वन्दे क्षुत्पिपासाप्रशान्तये ।

व्याधिनाशाय सततं सर्वपापक्षयाय च ॥

अतः परं अग्निकाण्डमेव व्याख्येयं । तत्र चरमायामिष्टिकायां जुहोति । शतरुद्रियं जुहोति । नमस्ते रुद्रमन्यव इति । °

In the margin of fol. 1 the work is called :
आपस्तंब अरण उपनिषद्. [H. T. COLBROOKE.]

154.

293. Foll. 322 ; size 10 in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; by two different scribes.

The *Taittirīya-Brāhmaṇa*, according to the *Āpastamba-śākhā*, in three *kāṇḍas*.

The work has been published, together with *Sāyaṇa's* commentary, in the *Bibliotheca Indica*, by *Bābū Rājendralāla Mitra*.

Kāṇḍa I. consists of 99 leaves; copied by one *Mukundabhaṭṭa* (lekhaka), about A.D. 1780.

Kāṇḍa II., consisting of 67 leaves, of which three (35, 37, and 66) are wanting, was written about A.D. 1650.

Kāṇḍa III. of 159 leaves; in the same recent handwriting as *kāṇḍa* I.

A few leaves in the beginning of the third *kāṇḍa* only are accented (viz., the first *anuvāka*, and *kaṇḍikas* 1-8 of the second),

On the first and last leaves the work is called *Āpastamba-Brāhmaṇa*. [H. T. COLBROOKE,]

155.

103. Foll. 190 ; size 9¼ in. by 3¼ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page. Modern.

The *Taittirīya-Brāhmaṇa*, from the beginning of the third *adhyāya* of the first *kāṇḍa* to the end of the seventh *adhyāya* of the second *kāṇḍa*. Not accented.

Kāṇḍa I., *adhyāya* 3, foll. 32-45.

„ „ 4, „ 46-61.

„ „ 5, „ 62-76.

„ „ 6, „ 16-31.

„ „ 7, „ 1-15.

„ „ 8, „ 90-91.

Kāṇḍa II., *adhyāya* 1, foll. 77-89.

„ „ 2, „ 100-115.

„ „ 3, „ 116-127.

„ „ 4, „ 128-144.

„ „ 5, „ 145-155.

„ „ 6, „ 156-179.

„ „ 7, „ 180-191.

[H. T. COLBROOKE.]

156.

1554. Foll. 91 ; size 10¾ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, in the 17th century; ten lines in a page.

The third *kāṇḍa* of the *Taittirīya-Brāhmaṇa*. Not accented. [H. T. COLBROOKE.]

157.

1653. Foll. 206 ; size 9¼ in. by 3½ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; modern; seven lines in a page.

The third *kāṇḍa* of the *Taittirīya-Brāhmaṇa*. Not accented. Each *prapāṭhaka* is paged separately, Bound in the following order :

<i>Kāṇḍa</i> III., adhyāya 1, foll.	20-36.
„ „ 2, „	1-19.
„ „ 3, „	65-83.
„ „ 4, „	45-48.
„ „ 5, „	37-44.
„ „ 6, „	49-64.
„ „ 7, „	84-115.
„ „ 8, „	116-139.
„ „ 9, „	140-162.
„ „ 10, „	163-175.
„ „ 11, „	176-190.
„ „ 12, „	191-206.

[H. T. COLEBROOKE.]

158.

1145. Foll. 371, of which three leaves (62, 352 and 362) are missing; size $8\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the 17th century; ten lines in a page; slightly worm-eaten throughout.

Sāyaṇa's commentary on the third *kāṇḍa* of the *Taittirīya-Brāhmaṇa*, forming part of his *Mādhaviya-Vedārthaprakāśa*. Complete, save the defect noticed above. [H. T. COLEBROOKE.]

159.

2743M. Foll. 4; size $8\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; eight lines in a page.

The *Kāṇḍānukrama* of the *Ātreya Śākhā* of the *Taittirīya-Veda*. [H. T. COLEBROOKE.]

160.

965b. Foll. 14; size $8\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about the beginning of the 17th century; ten lines in a page.

The same work, with a commentary (*visṭāra* or *vivarāṇa*, from fol. 3b). Both text and commentary have been published by Prof. Weber,

Indische Studien, vol. iii. pp. 373-401 (the text reprinted in his edition of the *Samhitā*, ib. vol. xii. p. 350 seq.).

At the end is found: ० लोख्यते कान्हेदेवसूत्रामदेव ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

161.

1577F. Foll. 11; size 9 in. by $3\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eleven lines in a page.

Another copy of the *Kāṇḍānukramanikā-vivarāṇa*.

Dated: संवत् १६५० शके । शुभकृतसंवत्सरे भाद्रपद-सुदिपौर्णमास्यां भृगुवासरे काश्यां विश्वेश्वरसेनिधौ भैरवेण लिखितं स्वार्थे परार्थे वा ॥

Outside the MS. is marked: श्रीविद्यानिधानक-वीरद्वरसतीनां कांडानुक्रमणिका ।

This MS. was not used by Prof. Weber. Another MS. (1623) made use of by him—containing, besides, the *Niruktavṛtti*, and *Bṛihaspati-sarvaprayeroga*—seems to have been lost.

[H. T. COLEBROOKE.]

162.

1686a. Foll. 87; size 9½ in. by 4 in.; pretty well written, in the Devanāgarī character, about the beginning of the last century; ten lines in a page.

The *Taittirīyāranyaka*, complete in ten *prapāṭhakas*. Of these, *prapāṭhakas* 7-9 constitute the *Taittirīyopanishad*, while the 10th *prapāṭhaka* is called *Yājñiki*, or *Nārāyaṇīyā, upanishad*. The last four *prapāṭhakas* only are accented in this copy (from fol. 65b).

The *Āranyaka* has been published, together with *Sāyaṇācārya's* commentary on *prapāṭhakas* 1-6 and 10, by *Rājendralāla Mitra*; the *Upanishad*, with *Śaṅkarācārya's* commentary and *Anandagiri's* gloss, by Dr. E. Röer. The *Upanishad* consists of three *adhyāyas* or *vallis*, the first of

which is called *Śikshādhya*, the second *Brahmānandavallī*, the third *Bhṛigu Vallī*. These three chapters, when forming part of the *Taittirīyāranyaka*, also bear separate names; the 7th *prapāṭhaka* being called *Sāṃhitī-upanishad*, whilst the 8th and 9th appear as *Vārūṇī-upanishad*. The *Upanishad* has been translated by F. M. Müller, *Sacred Books of the East*, vol. xv. (1884).

[H. T. COLEBROOKE.]

163.

1980. Foll. 127; size 8 in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 9–11 lines in a page. Modern.

The *Taittirīyāranyaka*; accented.

[DR. JOHN TAYLOR.]

164.

1738. Foll. 148; size 9 in. by 3 in.; fairly written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

The *Taittirīyāranyaka*; unaccented.

Dated: संवत् १८१३ पौषशुक्लपक्ष १३ मंगलवार.

[H. T. COLEBROOKE.]

165.

1339. Foll. 222; size 11½ in. by 4 in.; legibly written, in the Devanāgarī character, by several hands, in the early part of the last century; 10–16 lines in a page.

Sāyaṇa's commentary on the first six *prapāṭhakas* of the *Taittirīyāranyaka*. The book formerly belonged to one *Gaṅgādharaḍikshita*.

[H. T. COLEBROOKE.]

166.

1355b. Foll. 28 (foll. 45–72 of the volume); size 10½ in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī handwriting, about A.D. 1720; nine lines in a page.

Sāyaṇa's commentary on the third *prapāṭhaka* of the *Taittirīyāranyaka*.

[H. T. COLEBROOKE.]

167.

2384b. Foll. 46; size 10 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, about the middle of last century; ten lines in a page.

The same chapter of *Sāyaṇa's* commentary.

The 18th *anuvāka* having been omitted, the last three *anuvākas* (19–21) are numbered 18–20.

It ends: इति माधवीये यजुराख्यके वेदार्थप्रकाशे विंशो नुवाकः ॥ २० ॥ समाप्तश्चायं प्रपाठकः ॥ ० ॥ रामरायस्येदं पुस्तकं ०

[H. T. COLEBROOKE.]

168.

1981b. Foll. 14; size 8½ in. by 4 in.; clearly written, in Devanāgarī, in the present century, on European paper; nine lines in a page.

The *Taittirīyopanishad*, being the seventh, eighth and ninth chapters of the *Taittirīyāranyaka*. Foll. 1–9, or to about the middle of chapter ii. section 8, are accented.

[DR. JOHN TAYLOR.]

169.

1355d. Foll. 25 (foll. 146–170 of the volume); size 10 in. by 2¾ in.; indifferent and minute Bengālī handwriting of the latter part of the 17th century; 13–15 lines in a page.

Śaṅkarācārya's commentary on the *Taittirīyopanishad*.

[H. T. COLEBROOKE.]

170.

2224. Foll. 42; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī; ten or eleven lines in a page. Modern.

Śaṅkarācārya's Taittirīyopanishad (vivaraṇa)-bhāṣya.

[R. JOHNSON.]

171.

1095E a. Foll. 30; size 11½ in. by 4½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; 10-14 lines in a page.

The same work.

Dated : संवत् १८५५ ज्येष्ठशुक्ल ७ सोमे लि ० गदाधरेण ।

[H. T. COLEBROOKE.]

172.

138a. Foll. 51; size 10 in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eleven lines in a page. Modern.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

173.

1822a. Foll. 35; size 12½ in. by 5½ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the present century, on European paper; twelve lines in a page.

Saṅkarācārya's Taittirīyopaniṣad-bhāṣhya.

Dated : शके ११४१ प्रभाषी नाम भाद्रकृष्णचतुर्थी सोम-
वासरे ०

[DR. JOHN TAYLOR.]

174.

1822b. Foll. 38 (37-74 of vol.); the same size and paper; fairly written, in Devanāgarī; twelve lines in a page.

The *Taittirīyaka(śruti-sāra)vārttika*, being a metrical paraphrase, by *Sureśvara*, of the *Taittirīyopaniṣad(bhāṣhya)*.

It begins :

सत्यं ज्ञानमनंतमेकममलं ध्वस्तांधकारं परं
निर्द्वैतं हृदि पद्ममध्यनिलयं निःशेषधीसाक्षिणं ।

वेदांतोपनिषदबोधविषयं प्रत्यक्षपोयोगिनां

भक्त्या तं प्रणिपत्य वेदशिरसो वक्ष्यामि सद्वाचिकं ॥१॥

यस्येदं सकलामलेंदुकिरणप्रखरैर्वैशोरजिमभिर्

व्याप्तं यश्च कृपालुतापरवशश्चक्रे हितं दुःखिनां ।

यद्वाणीकुलिशावरुणमतयः येतुर्दिशस्तार्किका

भक्त्या पूज्यतमं प्रणम्य तमहं तद्वाप्सनीती यतेः ॥ २ ॥

तैत्तिरीयकसारस्य मयाचार्यप्रसादतः ।

विस्मयार्थरुचीनां हि व्याख्येयं संप्रणीयते ॥ ३ ॥ ०

It ends :

तैत्तिरीयकसारस्य वार्त्तिकामृतमुत्तमं ।

मस्करांद्प्रणीतस्य भाष्यस्यैतद्विवेचनं ॥ १०२० ॥

मुमुक्षुसार्थवाहस्य भवनावार्त्तिकं यतेः ।

शिष्यश्चकारं तद्भक्त्या सुरेशाख्यो महार्थवित् ॥ १०२१ ॥

इति तैत्तिरीयकश्रुतेर्वार्त्तिकं समाप्तं ॥ शके ११४१ प्रभाषीना-
मसंवत्सरे दक्षिणायने शरदृतौ अश्विने मासे शुक्लपक्षे प्रतीपत
इंदुवासरे इदं पुस्तकं पठसे इत्युपनामकरामचंद्रभटेन लिखितं
इदं समाप्तं ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

175.

1822c. Foll. 28 (75-102 of vol.); the same size and paper; well written, in Devanāgarī character; eleven lines in a page.

*Anandajñāna(giri)'s gloss (tīkā or ṭippaṇa) on
Śaṅkarācārya's Taittirīyopaniṣad-bhāṣhya.*

[DR. JOHN TAYLOR.]

176.

1095E, b. Foll. 16; size 11½ in. by 4½ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; 12-17 lines in a page.

Anandajñāna's Taittirīyopaniṣad-bhāṣhyatīkā.

The *Śikshāvallī* ends fol. 5b; the *Anandavallī* fol. 15.

Dated : संवत् १८२५ सापाठमुद्र ९ गुरौ लिखितं
योग्युपनामकगदाधरेण ।

[H. T. COLEBROOKE.]

177.

138b. Foll. 32 (foll. 52-83 of the vol.); size 10 in. by 4½ in.; the same handwriting as No. 172 (MS. 138a).

Another copy of *Ānandajñāna's* gloss. Dated
Samvat 1848, Śaka 1713.

(Edited in the *Bibliotheca Indica*.)

[H. T. COLEBROOKE.]

178.

1355e. Foll. 9 (foll. 171-179 of the vol.);
size 10½ in. by 4 in.; 11-14 lines in a
page; indifferent Devanāgarī handwriting.

Taittirīyopaniṣad-bhāṣya, a brief exposition,
chiefly in verse—from a *Vaiṣṇava* and dualistic
point of view—of the *Taittirīyopaniṣad*, by
Ānandatīrtha (*Madhvācārya*). It begins :

सत्यं ज्ञानमनन्तमानन्दं ब्रह्म सर्वशक्त्येकम् ।
सर्वदेवैरीदं विष्णुस्वरूपं सर्वदैमि सुप्रेष्टम् ॥
आदित्यसंस्थिताद्विष्णोः श्रुत्वा ब्रह्मा यथा हरिम् ।
तुष्टाव तत्प्रकारेण चरुणोक्तेन वै भृगुः ॥

Fol. 3b : इति शीक्षा ॥ fol. 7b : इति ब्रह्मवल्ली ॥
fol. 9 : इति भृगुवल्ली ॥

It ends :

पूर्णागस्त्यगुणोदारधास्ते नित्याय वेधसे ।
अमन्दानन्दसान्द्राय प्रेयसे विष्णवे नमः ॥
विष्णुमस्तौत्रया ग्राह शम्भो मित्रादिका श्रुतिः ।
यदुवाच हरिः सूर्यमंडलस्य परः पुमान् ॥

इति श्रीमदानंदतिथैर्भगवत्पादाचार्यविरचितं तैत्तिरीयोपनि-
षद्भाष्यं समाप्तं ॥ सं १८०४ मीति पीपवदि ४ बुधे लिखितं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

179.

97. Size 10 in. by 4 in.; well written, in
Devanāgarī, about the middle of last century;
ten lines in a page.

The *Taittirīyopaniṣad*, with a brief com-
mentary, called *Laghudīpikā*.

a) Foll. 32. The eighth *prapāṭhaka*, or
Brahmavallī, being the first part of the *Vārūṇa-*
upaniṣad.

It begins :

साधनं ब्रह्मविद्यायाः सांहित्यामीरितं स्फुटं ।
वारुण्युपनिषद्येतद्ब्रह्मतत्त्वं विविच्यते ॥

तत्रादौ शिष्याचार्ययोरानुकूल्यसिद्धये शिष्येण जप्यं मंत्रं
पठति । सह नाववत्त्विद्यादिना । ०

This chapter is here (and in the other copy)
made to consist of two *anuvākas*, the first con-
sisting of the introductory formulas सह नाववत् ।
सह नौ भुनक्तु । सह वीर्यं करवावहै । तेजसि नावधीतमस्तु ।
मा धिद्विषावहै । सोऽं शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥ इति प्रथमो
ऽनुवाकः, while the second *anuvāka* (or *Brahma-*
vallī proper): ब्रह्मविद्यामोति परं । ० is again sub-
divided into nine sections.

It ends: इति श्रीवारुण्युपनिषदि लघुदीपिकायां ब्रह्म-
वत्स्याख्यो द्वितीयो नुवाकः ॥

b) Foll. 26. The seventh *prapāṭhaka*, or
Samhitopaniṣad (or *Śikṣhāvallī*), in twelve
anuvākas.

It begins :

सीतापतिः सर्वजगन्निदानं बाह्योपघातानखिलात्रिरस्य ।
बौद्धांश्च बुद्धिप्रतिबधहेतून् बुद्धौ चिदानंदमयश्चकालु ॥ १ ॥
विश्ववंशं विघ्नराजं सर्वशुक्लं सरस्वतीम् ।
पूर्वाचार्यान्संप्रपूज्यान् कुर्वे नतिपदं गुरुन् ॥ २ ॥
कृष्णानंदपूर्वचंद्रः क्षयवृद्धिविचर्जितः ।
निष्क्रियो निष्कलंकश्च जयत्यंतस्तमोपहः ॥ ३ ॥
विद्यारण्यं भजे हृद्यं सद्योविद्योपतापहं ।
यत्संदर्शितमार्गेण गंतुं मंददृशोऽप्यलं ॥ ४ ॥
श्रीरामं गुरुमानस्य संप्रदायानुसारतः ।
तैत्तिरीयोपनिषदस्तन्यते लघुदीपिका ॥ ५ ॥

स्यं तैत्तिरीयोपनिषद्विधा । सांहित्यो वारुणी याज्ञिकी
चेति । तत्र प्रथम[प्र]पाठके संहिताध्यानस्योक्तत्वात्तद्रूपोपनि-
षत्सांहित्यो । द्वितीयतृतीययोः प्रपाठकयोर्वा ब्रह्मविद्याभिहिता
तस्याः संप्रदायप्रवर्तको चरुणस्तस्मादुभयरूपोपनिषद्धारुणी ।
चतुर्थप्रपाठके यज्ञोपयुक्ता अपि मंत्रास्तत्र तत्राद्याताः । अतस्त-
द्रूपोपनिषदाज्ञिकी । तासां तिसृणां मध्ये वारुणी मुख्या ।
तस्यां परमपुरुषार्थस्य ब्रह्मप्राप्तिरुक्तस्य साक्षादेव साधनभू-
तायाः विद्यायाः प्रतिपादितत्वात् । एवं तर्हि अभ्यर्हितत्वेन
सैव प्रथमं पठितव्येति चेत् । तस्यामधिकारसिद्धये सांहित्याः

प्रथमं पठितव्यत्वात् ।^० (cf. the introduction to *Sāyana's* commentary on the *Sāṃhitā-upanishad*.)

It ends : इति लघुदीपिकायां द्वादशो नुवाकः ॥ १२ ॥
समामा संहितोपनिषत् ॥

c) Foll. 20. The ninth *prapāṭhaka*, or *Bhṛigu-vallī*, being the second part (or third *anuvāka*) of the *Vāruṇī-upanishad*.

It begins :

सो द्वितीये नुवाके ब्रह्मविद्या निरूपिता । अथ तृतीया-
नुवाके तत्साधनानि निरूप्यन्ते । यद्यपि सांहित्यामुपनिषदि
वहिरंगसाधनानि कर्मण्युपासनानि चाभिहितानि तथापि
विचाररूपमंतरंगसाधनं नोक्तमिति तदत्राभिधीयते ।^०

It ends :

विद्यारस्यकृतव्याख्यादुग्धाभिं पातुमक्षमाः ।

एतस्मादुद्धृतं सारं तृप्तिदंते पिबन्त्वमुं ॥ १ ॥

रविवंशाश्वौघोद्भूतश्रीरामाभिधसन्मणिः ।

कृत्यान्तया प्रसन्नः सन् हर्दि हरतु मे तमः ॥ २ ॥

इति श्रीबारुण्युपनिषदि लघुदीपिकायां भृगुवत्याख्यस्तृतीयो
नुवाकः ॥ समाप्तेयमुपनिषत् ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

180.

1256e & f. Foll. 29 and 13 resp.; size 8½ in. by 4 in.; legibly written, in the Devanāgarī character; twelve lines in a page.

The *Vāruṇī-upanishad*, or eighth and ninth *prapāṭhakas* of the *Taittirīyāranyaka*, with the *Laghudīpikā*—thus corresponding to parts a and c of the preceding MS.

It ends :

इति श्रीबारुण्युपनिषदि लघुदीपिकायां भृगुवत्याख्यस्तृतीयो
नुवाकः । बारुण्युपनिषत्संपूर्णा ॥^० शालिवाहनशके १६४८
क्रोधीनामसंवत्सरे उत्तरायणे शिशि[र]चतुर्माहामांगव्यप्रदमा-
सोत्तममासे पौषवदी ११ बुधे मकरसंक्रांत्यां अयं ग्रंथ समाप्तः
कृतः ॥ बाघुभट्टमसूदनस्येदं पुस्तकं स्वपरोपकारार्थं स्वहस्ते
लिखितं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

181.

1625E. Foll. 39; size 6 in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eight or nine lines in a page.

The *Yājñikī*-, or *Nārāyaṇīyā-upanishad*, being the tenth (and last) *prapāṭhaka* of the *Taittirīyāranyaka*; in the *Āndhra* recension; accented.

The MS. begins : इदं पुस्तकं अष्टियामे विष्णुनायेन
लिखितं शके १५६४ चित्रभानुसंवत्सरे^०

Outside the work is called *Nārāyaṇa* and *Vṛihat-Nārāyaṇa-upanishad*.

[H. T. COLEBROOKE.]

182.

2384a. Foll. 72; size 10 in. by 4 in.; fairly well written, in Devanāgarī, about the middle of last century.

The same work, unaccented; with *Sāyana's* commentary.

The three introductory couplets (*वागीशाद्याः*, etc.), given in *Rājendralāla Mitra's* edition, are here preceded by the following two couplets :

सरस्वतीं गणाध्यक्षं वंदे व्यासं मुनीश्वरम् ।

शंकराचार्ये वर्ये च प्रणमामि मदादरात् ॥ १ ॥

योगिनां योगरूपाय ज्ञानिनां ज्ञानमूर्तये ।

मुक्तानां मोक्षरूपाय दक्षिणामूर्तये नमः ॥ २ ॥

It ends : इति माधवीये वेदाद्यैप्रकाशे यजुरारण्यके ना-
रायणीयापरनामधे[य]युक्तायां याज्ञिक्यामुपनिषदि चतुःषष्टितमो
नुवाकः ॥ समाप्ता चैयमुपनिषद्दीपिका ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

183.

1095D. Foll. 32; size 11½ in. by 4½ in.; Bengālī character; indifferent handwriting; fifteen lines in a page.

Sāyana's commentary on the *Nārāyaṇīya*, or *Yājñikī-upanishad*. [H. T. COLEBROOKE.]

IIIb. White Yajur-Veda.

184.

2125. Foll. 332; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in the Devanāgarī character, by

four or five different scribes; six or seven lines in a page. Foll. 63-229 are paged 67-233; foll. 230 to the end, 1-102. Foll. 230-2, 289, 296-8, 308-11, 319-22, and the second page of fol. 332, have been supplied by a later hand.

The *Mādhyandina* text of the *Vājasaneyi-Samhitā*, in the *Samhitā-pāṭha*. Complete in forty adhyāyas. Accented, with the exception of the first eight adhyāyas (foll. 1-62); this section having been written in the last century, while the remaining portion was probably written in the early part of the 16th, or latter part of the 15th, century. The work was published, together with *Mahidhara's* commentary, under the patronage of the East India Company, by Dr. Albrecht Weber, 1852. [GAIKAWAR.]

185.

2391. Foll. 258 (from fol. 158 paged separately); size 9½ in. by 4 in.; beautifully written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Another copy of the same work; unaccented. Dated, fol. 157 : संवत् १८५४।

आवणस्य कृष्णपक्षे च समावास्या रबीवासरे (!) ।
लिखिते बाबुलालेन काश्यां वैराजमंदिरे ॥

Fol. 258 : the same year, भाद्रपदशुभ १ शुभः ॥

For the *Vājasaneyi-samhitopanishad*, or *Īśā-vāsyopanishad*, which forms the fortieth adhyāya of the *Vājasaneyi-samhitā*, see also under *Upani-shads*. [H. T. COLEBROOKE.]

186.

3215. Foll. 283; folio, size 12½ in. by 7½ in.; well written, in Devanāgarī; twenty-one lines in a page; European paper, bound in the European fashion.

Mantrabhāṣya, a commentary on the *Vāja-*

saneyi-Samhitā, by *Uvaṭa* (or *Ūata*) son of *Vajrata*. It begins :

हृदयं दक्षिणं चाक्षि मंडलं चाधिरुह्य यः ।
चेष्टते तमहं नीमि च्युयजुःसामविमहम् ॥ १ ॥
आदित्याल्लभवान्यस्तु शाखाः पञ्चदशापराः ।
तं याज्ञवल्क्यं वंदेऽहं मंत्रभाष्यप्रसिद्धये ॥ २ ॥
गुरुतस्तर्कतश्चैव तथा ज्ञातपथश्रुतेः ।
क्षुषीन्वक्ष्यामि मंत्राणां देवताश्छांदसं च यत् ॥ ३ ॥
क्षुचो यजुषि सामानि तथार्थैः पदवाक्ययोः ।
श्रुतयश्चात्र याः प्रोक्ता यो ऽर्थवादश्च कर्मणः ॥ ४ ॥

तत्र पूर्वस्मिन्कल्पे विशिष्टकर्मजनितस्मृतिसंस्कारसंतानानु-
वृत्तिविधमार्गः सुप्रबुद्धन्यायेन हिरण्यगर्भप्रभृतयः कल्यादी सह
विद्ययाभिव्यज्यमानाः स्मर्तारो द्रष्टार क्षुष्य उच्यन्ते । सो ऽयं
हिरण्यगर्भपरम्परयाभिव्यक्तो नित्यो वेदः । हिरण्यगर्भपरम्परा
ब्रह्मपङ्क्तिः । तेन श्रुतौ व्यनमाना ज्ञायन्ते तद्यथा । तत एतं
परमेष्ठी प्राजापत्यो यज्ञमपश्यद् यद्वर्षपूर्णमासाविति (*Sat.*
Br. xi. 1, 6, 16) । तत्र दर्शपूर्णमासद्वयदेवतानंत्रादि
परमेष्ठिना दृष्टमित्यर्थः । तथा (xiv. 1, 1, 18) दध्यङ् ह वा
आयवैण एतं शुक्रमेतं यज्ञं विदां चकारेत्युपक्रम्य । तद् हाश्वि-
नोरनुश्रुतमासेत्येवमादिनेतिहासने (*ib.* 20) प्रवर्ग्यगतानां
मंत्राणां दध्यङ्वायवैण क्षुषिरिति गम्यते । क्षुषिश्च ज्ञातव्य इति
दर्शयति (vi. 2, 3, 10) प्राजापतिः प्रथमां चितिमपश्यदि-
त्युपक्रम्य स यो हैतदेवं चित्तीनामार्थं वेदेत्यादिना (*ib.*) ग्रंथेन
फलं दर्शयति । अथ देवता मंत्रवाक्यान्निधेयाः । यथा ।
(*Rigv.* viii. 44, 16 ; *V. S.* iii. 12) अग्निर्मूर्धा दिवः
ककुदित्यत्राग्निः । इमे त्वेति शाखा । नन्वाग्निर्मूर्धेत्यत्राग्नेर्महा-
भाग्यत्वाद्देवतात्वमुपपद्यते । शाखादीनां तु स्थावरत्वाद्देवतात्वं
दुर्लभमिति यश्चोदयेत् तं प्रति ब्रूमः । यस्य यत्र हविर्भाजं वा
विद्यते सा तत्र देवता न तु रुद्धा । एवं च सति शाखादीनां
देवतात्वमुपपद्यत एव । यदुक्तं स्थावरत्वादिति । अत्र ब्रूमः ।
अधिष्ठात्र्यो ऽत्र देवताः विद्यन्ते प्रतिमाभूतासु शाखादयस्ताः फलं
साधयंतोत्यदोषः । मंत्रस्य वाच्यं देवतेति श्रुतिर्दर्शयति । आशुः
शिष्टानो वृषभो न भीम इत्युपक्रम्य । ऐन्द्रो ऽभिरुपा (*Sat. B.*
ix. 2, 3, 6) इति इन्द्रस्य देवतात्वं दर्शयति । रुन्द्रो ऽपि
ज्ञेयमित्यनेनैवमाह । तामाग्नेयीं संपदं वेदेति क्षुचो यजुषि
चात्र विद्यन्ते तानि च ज्ञेयानीत्यत्र श्रुतिर्भवति (*Sat. B.* vi.
5, 1, 2) यां वै देवतामृगभ्यनूक्ता यां यजुः सैव देव तृष्टुभिर्वैजो
वै त्रिष्टुबित्युपक्रम्य ० between देव [ता] and तृष्टुभिः a
leaf was probably lost in the original MS.

Five lines further on : अथ पदार्थः । तत्र चत्वारि पदजातानि नामाख्यातोपसर्गनिपाता इति नैरुक्ताः पठन्ति । तत्र नाम पञ्चप्रकारं पठन्ति ।

धातुनं धातुजाञ्जातं समर्थार्थमेव च ।

वाक्यनं व्यतिकीर्णं च निर्वीच्यमुपपादम् ॥

वन्दारः पचमानः यजमानः धातुजाञ्जातं । तद्वितपदं । आग्नेयः याजमानं दैव्याय । समर्थार्थजः etc., through the several parts of speech.

The comment on *Mantra* 1 begins p. 6 : इमे त्वा द्विपदो मंत्रः अक्षरत्वाद्द्वयनुष्टुप् श्रुत्या शास्त्राद्धे विनियुक्तः न चाख्यातमुपलभ्यते ऽत्र न चाख्यातं विना वाक्यं किंचिद्विद्यते ऽतो अध्याहारेणानुपज्ञेयं वा वाक्यपरिपूर्तिः कर्तव्या नन्वध्याहारानुपज्ञयोः को विशेषः लौकिको ध्याहारः ०

The MS. consists of three sections : the first, comprising Books I-XX, ends p. 381 : सोम्यं मधु सोममयं मधु ॥ ९० ॥ इति उचटकृती मंत्रभाष्ये विंशतितमोऽध्यायः ३० ॥

आनन्दपुरवास्तव्यज्येयस्य (!) सूनना ।

उचटेन कृतं भाष्यं पदवाक्यैः सुनिश्चितैः ॥

The second section, comprising Books XXI-XXVIII, and contained on 83 pages, ends : इति उचटकृती मंत्रभाष्ये अष्टाविंशतितमोऽध्यायः ॥

The third section, Books XXIX-XL, pp. 98, ends : तद्रूपं ब्रह्माभिहितं स्यादिति अयमेव ब्रह्मवि(त् suppl.) सिद्धांतः ॥ २७ ॥ इति श्रीउचटकृती मंत्रभाष्ये चत्वारिंशोऽध्यायः समाप्तं वेदमंत्रभाष्यं ॥ श्रीसंवत् १९३६ मितिभाद्रव-शुक्रतिथौ ६ शनिवारे इदं पुस्तकं संपूर्णम् ॥

[BOMBAY GOVT.]

187.

3216. Foll. 218 ; oblong, size 12½ in. by 7½ in ; fairly written, in Devanāgarī ; 13-16 lines in a page. Recent.

Another (less correct) copy of the same work.

The original MS. seems to have been wanting a leaf or two at the beginning ; the present copy apparently commencing [कामं कामदुषे सीतो-च्यते ।] somewhere in that portion of the introduction which is wanting in the preceding MS.

The comment on *Mantra* 1 begins fol. 1b.

It ends : अयमेव च ब्रह्माभिहितं स्यादिति अयमेव ब्रह्म विशिष्यतः (!) ॥ इति श्रीउचटकृती मंत्रभाष्ये चत्वारिंशतमोऽध्यायः समाप्तः ॥

आनन्दपुरवास्तव्यज्येयस्य सूनना ।

मंत्रवाक्यमिदं कृपं पदवाक्यैः सुनिश्चितैः ॥ ० ॥

[BOMBAY GOVT.]

188, 189.

2479, 2465. Foll. 297 and 142 resp. ; size 11½ in. by 3½ in. ; legibly written, in the Devanāgarī character, by two different copyists.

The *Vājasaneyi-Saṃhitā*, not accented ; with *Mahādhara's* commentary, entitled *Vedādīpa* [MS. A. of Weber's edition].

At the end of the first volume, or the twentieth adhyāya, the date Samvat 1791 is given, which Prof. Weber supposes to be the date of the MS. from which this was copied. See his edition, p. viii. [H. T. COLEBROOKE.]

190.

965a. Foll. 80 (originally foll. 85 ; but foll. 67-80 having apparently been lost, the defect was supplied on nine leaves by several more recent hands) ; size 7½ in. by 4 in. ; clearly written, in the Devanāgarī character ; six lines in a page.

Kātyāyana's Sarvānukramanī, or General Index to the *Vājasaneyi-Saṃhitā* ; complete in five adhyāyas. It begins :

मण्डलं दक्षिणमक्षि द्वादशं चाधिष्ठितं येन शुक्लानि यज्ञपि भगवान्याज्ञवल्क्यो यतः प्राप तं विवस्वंतं त्रयोमयमधिष्मन्नामभि-
धाय माध्यन्दिनीये वाजसनेयके यजुर्वेदाध्याये सर्वे सखिले
सशुक्रियं चविदैवतछन्दोऽत्यनुक्रमिष्यामो यजुषामनियताक्षरत्वा-
देकेषां छन्दो न विद्यते ०

Dated : संवत् १६५० शाके १५६५ प्रवर्त्तमाने माघशुक्लपक्षे
द्वादश्यां तिथौ भगुवासरे [चातुर्वेदिमोदशानिउ-प्रयागसुतधर्म-
श्वरेण लि० ॥ obliterated].

According to a remark on the empty page of the last leaf, apparently written by the same

hand which supplied foll. (70,) 71 and 72, the book belonged at one time to one *Dāmodara*.

[H. T. COLEBROOKE.]

191.

311b. Foll. 12 (foll. 156-167 of vol.); size 15 $\frac{3}{4}$ in. by 9 in.; legibly written, in Devanāgarī; twelve lines in a page. Modern.

The *Sarvānukramaṇī* (ends fol. 166), followed by a supplement (*anuvākānukramaṇī*), which ends : इति अनुवाकसंख्यानाम परिशिष्टं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

192.

598. Foll. 83; size 9 $\frac{3}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; indifferently written, in the Devanāgarī character, in the earlier part of the last century; thirteen lines in a page.

Kātyāyana's Prātiśākhya-sūtra, with a commentary, called (at the end of the fourth and fifth books) *Mātrīmodaka*, by *Uvaṭa*, son of *Vajrata* of *Ānandapura*. It begins :

यस्य भृङ्गावलिः कश्चे सुतदानासुपूरिते ।
भाति रुद्राक्षमालेव स वः पायान्नगाधिपः ॥ १ ॥
जपादौ नाधिकारोऽस्ति सम्यक्पाठमज्ञानतः ।
प्रातिशाख्यमथो ज्ञेयं सम्यक्पाठस्य सिद्धये ॥ २ ॥

स्वरसंस्कारयोश्चन्द्रसि नियमः । ०

Adhyāya II. begins fol. 18b; III. fol. 25b; IV. fol. 39b; V. fol. 67; VI. fol. 74b; VII. fol. 79; VIII. fol. 80.

The text of the *Vūjasaneyi-Prātiśākhya* has been edited, in Roman letters, with a German translation and notes, by A. Weber, *Ind. Stud.* V. (1858). A new edition of the text, with *Uvaṭa's* commentary, is now being brought out in the Benares Sanskrit series.

[H. T. COLEBROOKE.]

193.

2143. Foll. 223; size 15 $\frac{1}{2}$ in. by 8 $\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; twelve lines in a page.

The *Śatapatha-Brāhmaṇa* in the *Mādhyandina* recension.

The first seven *kāṇḍas*, viz. :—the *Haviryajña* (ends fol. 38b); *Ekapādikā* [एकपाद] (fol. 65b); *Adhvara* (fol. 113); *Graha* (fol. 148b), *Sava* (fol. 179); *Ūshasambharaṇa* (fol. 206) and *Hastighaṭa-kāṇḍa*;—unaccented.

Dated : संवत् १८३८ वर्षे आषाढमासे कृष्णपक्षे तिथी ९ भृगुवासरे । लिखितं ब्राह्मणहरसुखदधीच सवायजैपुरमध्ये (elsewhere सवाईजै ०) ॥

The work has been edited, with extracts from *Sāyaṇa's* and *Harisvāmin's* commentaries, by A. Weber, 1849. [R. JOHNSON.]

194.

1277. Foll. 130; size 12 $\frac{1}{2}$ in. by 5 $\frac{1}{2}$ in.; well written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1600; ten lines in a page.

The second and third *kāṇḍas*; accented. Foll. 4, 5, 26 and 27 have been supplied by two different hands, and are only partially accented. Foll. 22-25 and 74-78 have been exchanged by the binder.

The third *kāṇḍa* (from fol. 52) is paged separately.

These MSS. at one time belonged to one *Gadādhara-pāṭhaka*, and subsequently to one *Rāmadikshita*.

[H. T. COLEBROOKE.]

195.

583A. Foll. 49; size 10 $\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; legibly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

The second *kāṇḍa* of the same work; accented as far as *prap.* 2, 4, 8.

Some leaves are missing, which contained the following passages :—

Between foll. 3 and 4 from *prap.* 1, 2. 16. मुरा चयशेदुः to 1, 4. 17, स्यादेव से०; between foll. 17 and 18 from *prap.* 2, 4. 8, कुर्वन्ति to 3, 2. 9, उपवत्ता प्रतिप[द्यते]; between foll. 26 and 27 from *prap.* 3, 5. 14, [यच्छ]क्रुयात् to 4, 1. 7, पौष्टेमास्यां; between foll. 29 and 30 from *prap.* 4, 2. 11, ० स्माद्धा एतानि to end of 19.

The MS. is dated : संवत् १६७६ समयनाम सावमुदि सप्तमी गुरुवासरे । [H. T. COLEBROOKE.]

196.

1379. Foll. 172; size 7½ in. by 3 in.; legibly written, in Devanāgarī, in A.D. 1620; six lines in a page.

The fourth *kāṇḍa*; accented.

Dated : संवत् १६७७ वर्षे साश्विनवदि २ अद्यह काशीमहाक्षेत्रे गंगाविश्वरसत्रिधौ ॥ त्रैवेद्यभाटशा-गोवालेन लिखितं ०

This MS. was not collated by Prof. Weber. [H. T. COLEBROOKE.]

197.

1263. Foll. 126; size 7½ in. by 3 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, by the same hand as the preceding MS.; six lines in a page. Foll. 64–66 have been supplied by other hands.

The fifth book, or *Sava-kāṇḍa*; accented.

Dated : संवत् १६७७ वर्षे कार्तिकवदि १३ शुक्ले अद्यह काशीक्षेत्रे त्रैवेद्यभाटशातिदुवेगोवालेन लिखितं गोपालतुषामु-कुपपठनार्थे ० [H. T. COLEBROOKE.]

198.

268. Foll. 160; 4to, size 11½ in. by 8½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; European paper (water-mark 1801); fifteen lines in a page.

The 7th, 8th and 13th *kāṇḍas* of the *Śatapatha-Brahmaṇa*.

- Foll. 61. The eighth, or *Citi-kāṇḍa*. On fol. 14b there is a *lacuna*; *kāṇḍikās* 7–10 of *prap.* I. adhy. 8 having been omitted.
- Foll. 47. The seventh, or *Hastighaṭa-kāṇḍa*.
- Foll. 53. The thirteenth, or *Aśvamedha-kāṇḍa*. Foll. 33–5 have been cut out (there having been a repetition probably) and replaced by two other leaves, the first of which has a blank page, where *prap.* III. 3, 10 and part of 9 and 11 are omitted.

[H. T. COLEBROOKE.]

199.

311a & c. Foll. 155; size 15½ in. by 9 in.; fairly written, in Devanāgarī, in A.D. 1781–2; twelve lines in a page.

Kāṇḍas VIII.–XIV. of the *Śatapatha-Brahmaṇa*; not accented.

Kāṇḍa VIII. ends fol. 28; dated संवत् १८३८ वर्षे मिति चैत्रमासीकृष्णपक्षे तिथौ रविवसरे; *kāṇḍa* IX. fol. 49; *kāṇḍa* X. fol. 68b; *kāṇḍa* XI. fol. 90; *kāṇḍa* XII. foll. 112; *kāṇḍa* XIII. fol. 132; then follows the *Bṛihadāraṇyaka* (foll. 132b–155), then the *Sarvānukramaṇi* (see No. 191 above); and on foll. 168–175, the first two *prapāthakas* of *kāṇḍa* XIV.

[H. T. COLEBROOKE.]

200.

1471. Foll. 108; size 7½ in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eight lines in a page.

The *Bṛihad-āraṇyaka*, being the third to seventh *prapāthakas* of the fourteenth book, or *Upanishat-kāṇḍa*, of the *Śatapatha-Brahmaṇa* in the *Mādhyandina* recension; accented.

संवत् १९६६ विकारीनामसंवत्सरे आश्विने मासि । कार्तिके मासि कृष्णपक्षे पर्वणि चतुर्थ्या भौमवासरे लिखितमिदं पुस्तकं श्रीदीक्षितजगदीशतस्यात्मजधर्मेश्वरस्यात्मजधीरेश्वरेण लिपितं । आत्मपठनार्थं परार्थं च । फतूहावादग्रामे ।^० ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

201.

964a. Foll. 144; size 9½ in. by 3¼ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; six lines in a page.

The *Bṛihad-āranyaka*, in the *Mādhyandina* recension; accented.

Dated: संवत् १६४५ वर्षे कार्तिकवदि २ गुरुवासरे लिखितं श्रीभयुरायां जीभाज्जासणेन ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

202.

657. Foll. 308; size 14 in. by 7 in.; written in the Devanāgarī character, in the latter part of last century.

Commentaries on five *kāṇḍas* of the *Śatapatha-Bṛahmaṇa* in the *Mādhyandina-Śākhā*, by *Sāyaṇācārya* and *Ācārya Harisvāmin*.

I. foll. 79; thirteen lines in a page; foll. 34b and 35a much injured by rubbing.

Foll. 1-67b *Sāyaṇa's Mādhyandina-Vedārthaprakāśa* of the first *kāṇḍa*, from the beginning to the third *brāhmaṇa* of the seventh *adhyāya* (incl.)

Foll. 67b-79a, *Harisvāmin's Śatapatha-bhāṣya*, from the fourth *brāhmaṇa* of *adhyāya* 7 to the end of the first *kāṇḍa*.

It ends: श्रीसर्व(वि)द्यानिधान-कवीन्द्राचार्यस-रसतीनां यजुर्वेदभाष्यप्रथमकाण्डपुस्तकम् ॥

II. foll. 80b-143b; the same hand; thirteen and (from fol. 95) eleven lines in a page.

The second *kāṇḍa* of *Sāyaṇa's* commentary.

III. foll. 144b-212a; thirteen lines in a page.

The third *kāṇḍa* of the same work.

IV. foll. 213b-249b; eleven and twelve lines in a page; indifferently written, by another hand. *Harisvāmin's* comment on the eighth *kāṇḍa*, in seven *citis*.

It ends: शतपथभाष्ये चितयः समाप्ताः ॥

V. foll. 250b-308; copied by the same hand as IV. Foll. 268 and 269 are in a different, clear handwriting; eleven lines in a page. *Sāyaṇa's* commentary on the fifth *kāṇḍa*.

See Prof. Weber's Preface to his edition of the *Śatapatha-Bṛahmaṇa*, p. xi.

[H. T. COLEBROOKE.]

203.

1509. Foll. 133 (paged 132, two leaves being numbered 111); size 11½ in. by 5 in.; well written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1750; ten lines in a page.

Sāyaṇa's commentary on the first *kāṇḍa* of the *Śatapatha-Bṛahmaṇa*, from the beginning to I., 8, 3, 14 (for the concluding portion see the preceding MS., fol. 72b).

[H. T. COLEBROOKE.]

204.

149. Foll. 170; size 14 in. by 4¾ in.; written, in the Devanāgarī character, in the latter part of last century, by the same hand as No. 202 (MS. 657).

Portions of *Sāyaṇa's* and *Harisvāmin's* commentaries on the *Śatapatha-Bṛahmaṇa*.

I. foll. 66; eleven lines in a page. *Sāyaṇa's* commentary on the seventh *kāṇḍa*.

II. foll. 24; from fol. 20 by a different, pretty hand, probably the same as IV. The thirteenth *kāṇḍa* of *Harisvāmin's Śatapatha-bhāṣya*, called on the fly-leaf 'Āśvamedha *Haribhāṣya* 13.' Incomplete, ending shortly after the beginning of the eighth *adhyāya*.

III. foll. 44. *Sāyana's* commentary on the ninth *kāṇḍa*, called, on the fly-leaf, साची ९.

IV. foll. 36, out of orig. 38 leaves, foll. 7 and 8 being missing. The remainder is now completely out of order.—The tenth *kāṇḍa* of the same work, incomplete, ending shortly after the beginning of the second *brāhmaṇa* of the fifth *adhyāya*. The missing portion after fol. 6 comprises from shortly after the beginning of *adhyāya* 1 *brāhmaṇa* 3, to shortly before the end of *adhyāya* 1 *brāhmaṇa* 4.

[H. T. COLEBROOKE.]

205.

613. Foll. 185; size 10 in. by 4 in.; good old Devanāgarī handwriting; seven lines in a page.

Sāyana's commentary on the tenth *kāṇḍa* of the *Śatapatha-Brāhmaṇa*.

Dated : संवत् १६१० समये आश्विनवदि ५ सोमवासरे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

206.

1071. Foll. 67; size 14 in. by 5½ in.; by the same hand as MS. 657, III. (No. 202 above); twelve or thirteen lines in a page.

Sāyana's commentary on the eleventh *kāṇḍa* of the *Śatapatha-Brāhmaṇa* (in eight *adhyāyas*, whence called, on the fly-leaf, *Aṣṭādhyāyī*).

Dated : संवत् १७९० वर्षे वैशाखमासे कृष्णपक्षे ५ रवियासरे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

207.

1560. Foll. 121; size 10½ in. by 5 in.; well written, in a large bold handwriting; Devanāgarī character; six lines in a page.

Foll. 59–121 are wrongly marked 69–130 (twice 72).

The first book, or *Ekapādikā-kāṇḍa* of the *Śatapatha-Brāhmaṇa* in the *Kāṇva* recension; consisting of six *adhyāyas*; accented.

It ends : इकवायीकांडं समाप्तं ॥ संवत् १६३३ वर्षे अयनामनि संवत्सरे दस्य । [H. T. COLEBROOKE.]

208.

1973. Foll. 77; size 8½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page. Modern.

The *Bṛihad-āranyaka* in the *Kāṇva* recension, (being the 17th *kāṇḍa* of the *Śatapatha-Brāhmaṇa* in that recension); unaccented.

Edited by L. Poley (1844); and, with *Śaṅkara's* and *Anandagiri's* commentaries, by E. Röer (*Bibl. Ind.* 1849). Translated by Dr. Röer (*ib.* 1853), and by F. M. Müller, *Sacred Books of the East*, vol. xv. (1884). [DR. JOHN TAYLOR.]

209.

375. Foll. 64; size 10½ in. by 4½ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; nine lines in a page.

Another copy of the same work; not accented.

Dated : संवत् १७८५ वर्षे पौषवदि कृष्णपक्षे तिथिपञ्चमं बुद्धवाशरे पुस्तकं लिखितं ० काशीमध्ये ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

210.

1143. Foll. 90, the first of which is missing; size 8½ in. by 3½ in.; indifferent Devanāgarī handwriting; eight lines in a page.

Another copy of the same work; accented. The missing leaf contained the first *kaṇḍikā* of the first *brāhmaṇa*.

Dated : संवत्सतरासे ११६२ मन्मथनानसंवत् पौषशुक्ल-
पंचम्यां मंदवारे वृहदाष्टमिं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

211.

3007. Foll. 293, numbered 1-290 (45, 253 and 254 occurring twice each); size 13 in. by 5 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about the middle of last century; ten lines in a page.

Śaṅkarācārya's *Bṛihadāraṇyaka-bhāṣhya* (or *ṭīkā*). Incomplete. The MS. breaks off shortly before the end of the sixth adhyāya; at पारि-
त्राज्यप्रतिपत्तिप्र[कारा न विरुध्यते] Calc. ed., vol. ii. p. 945.

[H. T. COLEBROOKE.]

212.

1131. Foll. 283 (numbered 1-84; 89-210, 212-219, 230-298); size 11½ in. by 3½ in.; indifferent Bengālī handwriting of the latter part of the sixteenth or beginning of the seventeenth century; 6-9 lines in a page.

Śaṅkarācārya's *Bṛihadāraṇyaka-ṭīkā*.

[H. T. COLEBROOKE.]

213.

437. Foll. 152; size 11 in. by 3½ in.; small, indifferent Bengālī handwriting of Śaka 1518 (A.D. 1596); 12-16 lines in a page.

Another copy of *Śaṅkara's* commentary.

Dated : शाके वसिष्ठवाणेन्दौ काल्पुने बहुले गुरौ ।

वृहदारण्यकं भाष्यं श्रीविद्यानिधिरालिखत् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

214.

2443. Foll. 247; size 13 in. by 5½ in.; fairly written, in Devanāgarī; ten, sometimes nine, lines in a page. Modern.

Śaṅkarācārya's commentary. Incomplete.

Foll. 1-81 contain adhyāya III.; foll. 82-120 adhyāya IV., to shortly after the beginning of the fourth brāhmaṇa (beg. fol. 118a); foll. 120-204 adhyāya VI.; foll. 205-223 adhyāya VII.; foll. 224-247 adhyāya VIII.

[R. JOHNSON.]

215.

150. Foll. 175; size 13½ in. by 4½ in. legibly written, in the Devanāgarī character; modern; thirteen lines in a page.

Ānandagiri's gloss (*ṭīkā*) on the *Bṛihadāraṇyaka-bhāṣhya*.

Adhyāyas I.-III. are paged continuously 1-65; IV. foll. 25; V. foll. 26; VI. foll. 38; VII. and VIII. (by a different hand from the rest) foll. 20.

[H. T. COLEBROOKE.]

216.

1187. Foll. 213; size 13 in. by 4½ in.; Bengālī character; date A.D. 1577; thirteen lines in a page.

Sureśvarācārya's *Bṛihadāraṇyaka-bhāṣhyavārttika* (*Vārttika-prasthāna*), being a metrical paraphrase of *Śaṅkarācārya's* commentary on the *Bṛihadāraṇyaka*. The last four leaves have been somewhat injured by damp and insects.

It begins :

स्वाविद्याविभवप्रसूतविपुलद्वैतप्रपञ्चाहित-

स्यष्टभान्तिर्निरोहितात्ममतयो यं भागशो मन्वते ।

निर्भागं सकलाभिधानमननव्यापारदूरस्थितं

वन्दे नन्दितविश्वमव्ययमजं भक्त्या तमेकं विभुं ॥

Adhy. III. ends fol. 82b; adhy. IV. fol. 112;

adhy. V. fol. 136b; adhy. VI. fol. 199b;

adhy. VII. fol. 205b. It ends :

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकसुरेश्वराचार्यविरचिते श्रीगो-
विन्दभगवत्पूज्यपादशिष्यश्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यशङ्करभ -

गवत्पादकृतवृहदारण्यकभाष्यवार्तिके षष्ठोऽध्यायः ॥ समाप्तो
 ऽयं वृहदारण्यकभाष्यवार्तिकः ॥^० ॥ नवनवत्यधिकचतुर्दशशत-
 मितशकादे चैत्रस्य द्वादशांशे सुक्रवारे समाप्तो ऽयं वृहदारण्य-
 कभाष्यवार्तिकः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

217-219.

262, 267, 1216. Foll. 1-148, 149-294,
 295-439 (from 413 to the end, numbered 421-
 447); size 11½ in. by 3½ in.; written in the
 Bengālī character, in the seventeenth century;
 nine lines in a page.

Sureśvara's Vārttika, from the beginning
 to shortly after the commencement of the sixth
 brāhmaṇa of the seventh adhyāya.

Adhy. III. ends fol. 190; A. IV. fol. 246b;
 A. V. fol. 292b; A. VI. fol. 412b.

[H. T. COLEBROOKE.]

220.

356. Foll. 139; size 10½ in. by 4½ in.;
 legibly written, in the Devanāgarī character;
 ten lines in a page.

Sureśvara's Bṛihadāranyakabhāṣhya-vārttika.
 Adhyāyas VI.-VIII.

Adhyāya VI., which ends fol. 112, is dated
 संवत् १६०६ ।^० । लीपीतं नारायणसुं वाढलकायस्यः ॥^०

At the end of the MS. the following note
 has been added by a different hand: श्रीमन्नागर-
 ज्ञातीयकुवेरोपाध्यायस्येदं पुस्तकं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

221.

716A. Foll. 90; size 13½ in. by 3½ in.; mi-
 nute Bengālī handwriting of about A.D. 1600;
 from fol. 56 apparently by a different, more
 modern hand; 11-18 lines in a page.

The introductory portion (*sambandha*) of a
 commentary, entitled *Śāstraprakāśikā*,* on *Sureś-*

* In the colophon of this MS. it is called *Śāstra-
 praveśikā*.

vara's Vārttika, by *Ānandajñāna*, disciple of
Śuddhānanda.

It begins:

स्वाज्ञानोद्भूतभूतप्रमुखवहुमुखद्वैतदेहद्वयोद्य-

स्म --- दिप्रपञ्चम् --- परिषयप्राप्तसंसारपक्षं ।

नेत्यभ्यासप्रसूतप्रवलमतिवल्गुप्राप्तनोहप्रभाव-

प्रोत्थप्रत्यर्थिसार्थद्युतिकथमकथं धामकामं प्रपद्ये ॥

etc., eleven ślokas, the last of which is:

संप्रदायविदामुक्तीरनुसृत्य प्रणीयते ।

ज्ञास्त्रप्रकाशिका सेयं सुरेश्वरवचोऽनुगा ॥

इह खलु सकलाज्ञायार्थपरिशोधनार्थं काखनोपनिषद्भाष्यं व्या-
 धिकीर्षुराचार्यश्चिकीर्षितपरिसमाप्यादि^० संक्षिपति । स्वावि-
 द्येत्यादिना । तं विभुं यन्दे भक्ष्येति संवन्धः ।

This part of *Sureśvara's* work seems to consist
 of 1130 ślokas. [H. T. COLEBROOKE.]

222.

1076. Foll. 190; size 13½ in. by 3½ in.;
 Bengālī character; written by three different
 scribes, two of which copied parts of the pre-
 ceding MS.; 12-16 lines in a page.

Ānandajñāna's commentary on *Sureśvara's*
Vārttika. The last three chapters.

Adhyāya VI. ends fol. 165; adh. VII. fol. 176.

[H. T. COLEBROOKE.]

223.

259c. Foll. 47; size 10½ in. by 4½ in.;
 Devanāgarī character; written indifferently by
 at least four different hands, about the end of
 the seventeenth century; 8-11 lines in a page.

Vārttikasāra, a metrical summary of the
 subjects treated in the *Bṛihadāranyaka(bhāṣhya-
 vārttika)*. Adhyāya VI. It begins:

कथितः पंचमे जल्यः पद्ये वाद उदीर्यते ।

वादिनामपि ज्ञिष्याणां बुध्मारोहो द्विषोक्तिः ॥ १ ॥

पद द्वाद्यष्टानि तेष्वष्ट उपास्तिः क्रममुक्तये ।

द्वितीये जायदाशुक्ला प्रत्यगात्मविनिर्णयः ॥ २ ॥

तृतीये परलोकस्य मोक्षस्यापि निदर्शने ।

दार्ष्टान्तिकी चतुर्थे तु पंचमे बोधसाधनं ॥ ३ ॥

षष्ठे वंश इति प्रोक्ता द्वाद्यष्टार्था अयोच्यते (!) ।

प्रथमं द्वाद्यष्टे प्रोक्तं चतुष्पात्वेन चिंतितं ॥ ४ ॥ ० ११ ॥

इति चार्त्तिकसारे षष्ठस्याध्यायस्य प्रथमं द्वाद्यष्टं ॥

द्वितीये द्वाद्यष्टे जायतस्वप्नुप्रसन्नानि ।

आत्मानं शास्वतो राजा यथाविधुपसन्नवान् ॥ १ ॥ ० ३६ ॥

इति ० द्वितीयं द्वाद्यष्टं ॥

तृतीयद्वाद्यष्टे स्वप्नुषुपयोर्हित विस्तृतिः ।

क्रियते तौ हि दृष्टान्तौ परलोकविमोक्षयोः ॥ १ ॥ ०

[ślokas numbered (160) up to fol. 13, after which copied by a different hand.]

इति ० तृतीयं द्वाद्यष्टं । fol. 28.

तृतीयद्वाद्यष्टे प्रोक्ता देहे स्वप्नादिसंस्तुतिः ।

देहांतरेषु संसारो मुक्तिश्चाथ प्रवक्ष्यते ॥ ०

य एवं ब्रह्म जानाति तद्ब्रह्मैव भवत्यसौ ।

हिशब्दो शेषवेदान्तप्रसिद्धिं सूचयेदहं ॥

इति ० चतुर्थं द्वाद्यष्टम् । fol. 47.

मधुकाण्डे याज्ञवल्क्यकाण्डे विज्ञानमीरितम् ।

तत्सर्वमुपसंहर्तुं मैत्रेयीद्वाद्यष्टं भवेत् ॥

वक्तव्यश्च विशेषोऽत्र पूर्वोक्तादधिको न हि ।

इति सूचयितुं शेषस्तत्पाठः पुनरीर्यते ॥

यद्यप्यतीतकाण्डे ऽस्ति मधुद्वाद्यष्टमुत्तमम् ।

तथापि याज्ञवल्क्येन संवंधायेदमुच्यते ॥

इति ० पंचमद्वाद्यष्टम् ॥

उपसंहृत्य तां विद्यां काण्डवंशो ऽथ वक्ष्यते ।

स व्याख्यातः पूर्वमेव ब्रह्माप्यै जप्यतामिति ॥

इति षष्ठस्य षष्ठं द्वाद्यष्टम् ॥ इति चार्त्तिकसारे षष्ठो ध्यायः
समाप्तं संपूर्णम् ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

224.

2939. Foll. 112; size 11½ in by 4½ in.; well written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page. Foll. 1-44 and 92-112 (numbered 85-105) belong to the original manuscript (of foll. 105), the intermediate portion having been supplied by a modern hand.

The *Mitāksharā*, a commentary on the *Kāṇva* text of the *Bṛihadāranyaka*, by *Nityānandāśrama* *Muni*, disciple of *Purushottamāśrama*.

It begins :

यो ऽनंतो ऽनंतशक्तिः सृजति जगदिदं पालयंतं रात्मा

संविश्यांते निषीय स्वमहिमगतः सत्यविन्मूर्तिरास्ते ।

यो ऽनुयः सज्जनानां परमहिततमः पापिनामुग्रमूर्तिः

सोऽस्माकं वाञ्छितानि प्रदिशतु भगवानात्मदः श्रीनृसिंहः

यन्मूलप्रवहन्पवित्रपयसः संसेवनादेव मे ॥ १ ॥

रागद्वेषमदाभिधा ग्रहगणा नेशुः स्म संतापिनः ।

यत्संसारपरिश्रमापहृदयासंशीतलामोदभाग्

वंदे तत्पुरुषोत्तमाश्रमगुरोः पादारविंदद्वयं ॥ २ ॥

या काश्चोपनिषत्प्रसिद्धबृहदारण्यश्रुतेः सादरं

तद्वाप्यप्रमुखं विदुष्य विपुला टीका कृता ज्ञानिनां ।

रम्या तत्कलनासमर्थमर्तभिर्मोक्षलुभिर्योगिभिः

सुज्ञेया तु मिताक्षरा पुनरियं व्याख्या मया रच्यते ॥ ३ ॥

उपनिषच्छब्देन तु मुख्यया वृत्त्या ब्रह्मविद्यैव वाच्या । ०

It ends :

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीपुरुषोत्तमाश्रमपादपूज्य-
शिष्यनित्यानंदाश्रममुनिविरचितायां बृहदारण्यकव्याख्यायामष्टमो
ध्यायः समाप्तोपनिषत् ॥

संवत् १७४१ समये कार्तिकसुदिद्वितीया बुधदिने समाप्तमिदं
पुस्तकम् ॥ प्रतिरीयं हरिरामसूनुना माधवजीद्वाद्यष्टेन लि-
खितमिदं पुस्तकम् ॥ [?]

225.

3008. Foll. 61 (numbered 1-3, 1-43, 45-59); size 13 in. by 5½ in.; indifferent Devanāgarī handwriting; nineteen lines in a page.

Another copy of the *Mitāksharā* (*Bṛihadāranyaka-tīkā*); written Samvat 1779, at Lahore.

226.

559a. Foll. 98: size 12½ in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, by two different hands; 9-12 lines in a page.

A third copy of the *Mitāksharā*. Dated Samvat 1852. [H. T. COLEBROOKE.]

227.

1577D. Foll. 5; size 9½ in. by 4 in.; eight lines in a page; very well written, in the Devanāgarī character.

The *Caranavyūha*, a catalogue of the Vedic schools, counted as one of the *parīśiṣṭas*, or supplements, of the White Yajus. Edited by Prof. A. Weber, "*Indische Studien*," vol. iv. p. 247 ff. The present MS. mostly follows the readings of A., B. (and I.), as given in that edition. It ends:

य इदं चरणव्यूहं पठेत् पविषु पूर्वसु ।
विधूतपाप्मा किं स्वर्गो ब्रह्मभूयाय गच्छति ॥
इति धृतिशिवाः शानाश्चत्वारो वेदपत्निकाः ।
नातया यज्ञकालेषु इशाना दिव्यवस्थिताः ॥
लक्षन्तु चतुरो वेदा लक्षं भारतमेव च ।
लक्षं व्याकरणं (प्रोक्तं marg.) चतुर्लक्षं तु ज्योतिषमिति ॥
अष्टमेधसहस्राणि वाजपेयशतानि च ।
तत्पुण्यं फलमाप्नोति पठेच्चरणव्यूहके ॥ १५ ॥

इति चरणव्यूहं समाप्तम् ॥ संवत् १८५९ मिति आश्विनशुद्ध ४
भृगुवासरे लिखितं श्रीवाराणसीमध्ये । आभ्यन्तरनागरज्ञानी
द्विवेदी शङ्करवल्गुभसुत-बालमुकुन्देन ॥

[DR. J. R. BALLANTYNE.]

228.

1635b. Foll. 2; size 8½ in. by 3½ in.; twelve lines in a page; Devanāgarī character.

The *Caranavyūha*. This is the MS. I., collated by Prof. Weber for his edition.

[H. T. COLEBROOKE.]

IV. Atharva-Veda.

229, 230.

682, 113. Foll. 204 and 169 resp.; size 9½ in. by 4 in.; Devanāgarī character; indif-

ferent handwriting of the seventeenth century; 9-11 lines in a page.

The *Samhitā-pāṭha* of the *Atharvaveda-Samhitā*; accented. Complete in twenty *kāṇḍas*; each volume containing ten *kāṇḍas*.

It ends : इत्यापर्वणसंहितायां विंशतिमं काण्डं समाप्तं ॥ after which follow the numbers of anuvākas, etc.

This *Samhitā* has been edited by R. Roth and W. D. Whitney (1856). The latter scholar has also published an *Index verborum* to this work, *Journal of the Am. Or. Soc.*, vol. xii. (1881).

[H. T. COLEBROOKE.]

231.

1137. Foll. 172; size 9½ in. by 4 in.; Devanāgarī character; good, clear handwriting; eight lines in a page.

The first six *kāṇḍas* of the same work; accented.

Dated, in red ink (like that of the accents), by a different hand :

संवत् १७६४ वैशाखवदि १० बुधे रा० मुलीधरेण स्वरितं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

232.

901. Oblong folio; size 15½ in. by 9 in.; Devanāgarī character; large, clear handwriting; seven lines in a page. Modern.

Portions of the *Atharvaveda-Samhitā*; accented. The first leaf is stamped "Claud Martin," with a die.

a. Foll. 23. *Kāṇḍa* XIX.

b. Foll. 152. *Kāṇḍas* I.-X.

c. Foll. 40. *Kāṇḍa* XX.

[H. T. COLEBROOKE.]

233.

2141. Oblong folio; size 15½ in. by 9 in.; fairly written, in Devanāgarī, for Col. Martin; twelve lines in a page.

The same portions of the *Atharvaveda-Saṃhitā*; accented.

- a. Foll. 9. *Kāṇḍa* XIX.
b. Foll. 16. *Kāṇḍa* XX.
c. Foll. 58. *Kāṇḍas* I.-X.

[R. JOHNSON.]

234.

2142c & d. Foll. 27 and 8 resp.; oblong folio; size 15½ in. by 9 in.; fairly written, in Devanāgarī, for Col. Martin; twelve lines in a page.

Part of the *Atharvaveda-Saṃhitā*; accented, with the exception of the last leaf and a few lines preceding it.

- c. *Kāṇḍas* XI.-XVII.
d. *Kāṇḍa* XVIII.

This volume has the following note (by Prof. Whitney) affixed to it on the fly-leaf:

“This whole volume is nothing more than a copy of one of the volumes of Atharvic texts prepared for Col. Polier, and now deposited in the British Museum (No. 5355, Phot. CCXXV. G.) W. D. W.” [R. JOHNSON.]

235.

2142a. Foll. 29; size and handwriting as preceding MS.

The *Sarvāṇukramaṇī* (*Brahmaveda-mantrāṇu-kramaṇī*), or general index to the *Atharva-Saṃhitā*.

It begins :

ब्रह्मवेदं नमस्कृत्य दुर्गो विघ्नेश्वरं गुरुं ।
नृसिंहं दक्षिणामूर्तिमथवाणमभेदतः ॥
साविः कुर्वे ब्रह्मवेदमंत्रानुक्रमणीं यथा ।
अपिदैवतछंदोभिर्भुक्तां पाठफलाप्तये ॥

It ends :

इति श्रीब्रह्मवेदोक्तमंत्राणां वृत्तवर्णानुक्रमणी संपूर्ण ॥

[R. JOHNSON.]

236.

2142b. Foll. 47; size and handwriting as preceding MS.

The *Gopatha-Brāhmaṇa*.

The first part (in five *prapāṭhakas*) ends fol. 26b.

The second part (*Uttara-brāhmaṇa*) is not quite complete, the MS. breaking off abruptly soon after the beginning of the sixth section of the sixth *prapāṭhaka* of the *Uttarārḍha*.

The work has been published in the *Bibliotheca Indica*, by *Rājendralāla Mitra* and *Hara-candra Vidyābhūṣana*. [R. JOHNSON.]

237.

288c. Foll. 60; well written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

The *Gopatha-Brāhmaṇa*. The first part.

It ends : इति श्रीगोपथब्राह्मणपंचमः प्रपाठकः समाप्तः ॥
संवत् १९३२ अश्विनकृष्णपंचम्यां सोमवारे लिखितं श्रीमयुरामध्ये
ब्राह्मणवंशीधरेण शुभं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

B. VEDIC RITUAL [KALPA].

I. SŪTRAS AND TREATISES RELATING THERETO.

a. Rīg-Veda.

238.

986a. Foll. 102; size 14½ in. by 8 in.; well written in the Devanāgarī character, for Col. Martin; seven lines in a page.

Āśvalāyana's Śrauta-Sūtra, or Aphorisms of the Vaidik ceremonial; complete in twelve adhyāyas, or two *shaṭkas* of six adhyāyas each.

Published in the *Bibliotheca Indica* (1874), together with the commentary of *Nārāyaṇa*, by *Rāmanārāyaṇa Vidyāratna*.

[H. T. COLEBROOKE.]

239.

1727a. Foll. 164; size 9 in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Āśvalāyana's Śrauta-Sūtra.

Each *shaṭka* is paged separately. In the first, two leaves are marked 38, the first of which has been inserted between foll. 36 and 37.

Dated Samvat 1854. [H. T. COLEBROOKE.]

240.

2140a. Foll. 31; size 15½ in. by 9 in.; Devanāgarī character; fair, but minute, handwriting; modern; twelve lines in a page.

The same work. [R. JOHNSON.]

241.

2075. Foll. 182; size 9 in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character, in the latter part of the last century; seven lines in a page.

Āśvalāyana's Śrauta-Sūtra.

The eight *ślokas* [भृगूणां - - - गणादित्यसमानप्र-
वरैर्विवाहः ॥ Calc. ed., p. 891], usually placed after the last adhyāya, as a *pariśiṣṭa*, here form the 15th *kaṇḍikā*, being succeeded by the (16th) section वसिष्ठेति वसिष्ठानां - - नमः शौनकाय (Calc. ed. pp. 885-90); both as parts of the sixth adhyāya of the *uttara-shaṭka*.

[GAIKAWAR.]

242.

122A. Foll. 110; size 10 in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character, in the latter part of the 16th century; eight or nine lines in a page.

Āśvalāyana's Śrauta-Sūtra.

At the end of the first *shaṭka* (fol. 67), written by a different scribe from the second, occurs the following note added by a later hand :

पं · त्रिधरत · पं · नरसिंहत · पं · पीभारत · पं · जगेश्वरत ·
पं · विश्वनाथत · पं · देवकृत · पं · देशरामस्य विभाग ।

This MS. does not contain the *pariśiṣṭa*; there being instead a section containing the beginnings of the *kaṇḍikās* of the last adhyāya, in reversed order.

[H. T. COLEBROOKE.]

243.

1660b. Foll. 9-78 of vol.; size 8½ in. by 4 in.; indifferently written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page.

Āśvalāyana's Śrauta-Sūtra. The first *shaṭka*.

Dated : शके १५३९ राक्षसनामसंवत्सरे °

[H. T. COLEBROOKE.]

244.

1039b. Foll. 68 (foll. 39-106 of the vol.); size 9 in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; seven, sometimes eight, lines in a page.

The second *śaṭka* of the same work.

Dated : संवत् १८४४ शके १९०२ आश्विनशुक्लद्वितीयायां मंदवारे शुभे दिने । विद्वांसोपनामकस्य सखारामेण लिखितं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

245.

1129a. Foll. 148; size 11½ in. by 4 in.; fairly written in the Devanāgarī character; 10-12 lines in a page.

A commentary on the first six adhyāyas of *Āśvalāyana's Śrauta-Sūtra*, by *Nārāyaṇa*, son of *Nṛsiṃha*.

Dated : सं १८०६ मितिचैत्रकृष्ण १० बृहस्पतिवारे इन्द्रप्रस्थे लिखितं विंदुमाधवेन । इदं पुस्तकं खेदले नरहरिभट्टस्येदं ॥ अनेन प्रीयतां देवो भगवान्कमलेक्षणः ॥ श्रीलक्ष्मी नृसिंहः पूर्वे-
षामस्माकं कुलदैवतं ॥ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

246.

1252b. Foll. 112-116 of vol.; size 9 in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1550, by the same hand as 1252a (No. 255); ten lines in a page.

Nārāyaṇa's commentary on the *Pinḍapitṛi-
yajña* section—or the 6th and 7th *kaṇḍikās* of the 2nd adhyāya—of *Āśvalāyana's Śrauta-Sūtra*.

[H. T. COLEBROOKE.]

247.

281b. Foll. 35 (foll. 19-53 of the volume); size 10 in. by 3 in.; written, in the Devanāgarī character, by three different hands, in the 16th century; 7-9 lines in a page.

Āśvalāyana-Prayogadīpikā, being a brief exposition, by *Mañcanācārya*, of *Āśvalāyana's* precepts for the Vaidik ceremonial, in three lectures.

The MS. begins :

य एको [विविधैर्] यज्ञैरिज्यते विविधाभिधः ।

तस्मै नमः क्रतुभुजे विष्णवे प्रभविष्णवे ॥

आश्वलायनसूत्रोक्तप्रयोगस्य प्रदीपिका ।

क्रियते मंचनार्येण वृत्तिका[र]नुसारतः ॥

तत्र प्रथममनुष्ठेयत्वेनाग्न्याधेयस्यैव प्रथमं प्रयोगो वक्तव्यः ।
इष्टिरूपत्वात् इष्टेऽपि विध्यंतीयेति त्वात् । ऐष्टिकविध्यंतस्य च
दर्शपूर्णमासयोरेवास्मानात् । ०

Adhyāya II. begins fol. 9b : अथ पवमानेष्ट्यादयो
द्वितीयाध्याये समाप्ताः । ०

A. III. fol. 28b : अथ पशुबंधप्रयोगो वक्ष्यते । ०

Cf. *Rājendralāla Mitra*, Notices of Sanskrit MSS., IV. p. 17. [H. T. COLEBROOKE.]

248.

1727b. Fol. 41 (foll. 167-207 of the volume); size 9 in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character, towards the end of the last century, by the same scribe as No. 239 (MS. 1727a); seven lines in a page.

Āśvalāyana's Gṛhya-Sūtra, or Aphorisms of domestic ceremonial. Dated Samvat 1854.

Edited, with a German translation, by A. F. Stenzler (1864-65); also, with *Nārāyaṇa's* commentary, by *Rāmanārāyaṇa* and *Ananda-
candra*, *Bibliotheca Indica* (1866-69).

[H. T. COLEBROOKE.]

249.

2140b. Foll. 7 (foll. 32-38a of the volume); size 15½ in. by 9 in.; Devanāgarī character; fair, though minute, handwriting, the same as in No. 240 (MS. 2140a); twelve lines in a page. Modern.

Āśvalāyana's Gṛhya-Sūtra. [R. JOHNSON.]

250.

986b. Foll. 26 (foll. 103-128 of the volume); size 14½ in. by 8 in.; well written, in the Devanāgarī character, by the same recent hand as No. 238 (MS. 986a); seven lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

251.

1039a. Foll. 37; size 9 in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

The same work.

Dated: संवत् १८४५ शके १७०२ भाद्रपदचतुर्थ्यां गुरुवारे शुभे दिने ॥ लिखितं विद्वांसोपनामकसखारामेण स्वार्थे परार्थे च उपकारार्थे ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

252.

129a. Foll. 27; size 9½ in. by 4½ in.; very well written, in the Devanāgarī character; twelve lines in a page.

The same work.

Dated: संवत् १८०३ समये आपादशुद्ध १ इंदुवासरे (here the name of the scribe has been obliterated) अलिखत् श्रीकाशीविश्वेश्वरः प्रियतां ॥

शुक्ताकौ प्राञ्जुखी ज्ञेयो गुरुसौम्याबुदञ्जुखी ।

प्रत्यञ्जुखः शनिः सोम शेषा दक्षिणतोमुखाः ॥ १ ॥

द्वादशांगुल आदित्यो सोमश्च द्विगुणः स्मृतः ।

भौमो ऋतुलानि चत्वारि द्वादशानि बुधः स्मृतः ॥ २ ॥

पडङ्गुलो भवेज्जीवो भागीवश्च नवाङ्गुलः ।

द्वयमुखगुलं सौरिश्चतुर्विंशतिराहु - ॥ ३ ॥

पडङ्गुलिस्तथा केतुरित्येतत्कथितं मया ।

अज्ञात्वा कुरुते शान्तिं महास्तेनापमानिताः ॥ ४ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

253.

1978. Foll. 33; size 8½ in. by 4 in.; Devanāgarī character; good, modern handwriting; nine lines in a page.

Āśvalāyana's Grihya-Sūtra.

[DR. JOHN TAYLOR.]

254.

668. Foll. 91; size 11 in. by 3 in.; well written, in the Devanāgarī character; 7-9 lines in a page.

Nārāyaṇa's commentary (*Nārāyaṇīyā vṛtti*) on the *Āśvalāyana-Grihyasūtra*. Complete.

The MS. ends: इति नारायणीयायां वृत्तौ गृह्यविवरणे चतुर्थो ध्यायः ॥ ० ॥ संवत् १६५० समये मार्गशीर्षशुद्ध १० काश्यां लिखितमिदम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

255.

1252a. Foll. 111; size 9 in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; nine or ten lines in a page.

The same work. Complete.

[H. T. COLEBROOKE.]

256.

285a. Foll. 87, numbered 1-27, 29-88; size 10½ in. by 3½ in.; on the whole well written, by three, or perhaps four, different hands; Devanāgarī character.

The same commentary, not quite complete at the end. The MS. breaks off in *Sūtra* IV. 8, 41 (Stenzler; or IV. 9, 42 of the Calc. edition), सर्वहुतं कुर्यात् । ॥ ० ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

257.

793A. Foll. 59; size 10½ in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1750; eight lines in a page.

The first adhyāya of the same work.

This MS. has the following introductory śloka :

स्त्वमीमि स्त्वरानेशं विम्लेशं विम्लशान्तये ।

पण्डित्यामि सदा वाच्यं वाचा वागर्थसिद्धये ॥

कात्सकाशेश्वरं काशीं गंगाकां मणिकर्णिकां ।

सर्वदा सर्वदा न दुर्दिनानामन्तमूनहं (!) ॥ हरिः । ॥ ॥

It ends :

वरस्य यस्य या शाखा तद्वाखा गृह्यमार्गतः ।

मधुपर्कः प्रदातव्यस्तन्वाखे पि दातरि ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

258.

1264. Foll. 74; size 7½ in. by 4 in.; on the whole fairly, sometimes badly, written, in the Devanāgarī character; 10-12 lines in a page.

Āśvalāyana-kārikā, a course of memorial verses on domestic rites and canonical law, according to *Āśvalāyana*, in twenty-two adhyāyas. Incomplete at the beginning; the first half-śloka being numbered 47.

The MS. begins :

० आश्वलायनकारिका लिख्यते ॥

यत्तु पादशिरोहस्तु शिरोहस्त्यस्तु चाद्वतः ॥ ४७ ॥

हस्तादमस्तकेष्वेवं प्रत्युचा मार्जयेदथ ।

मस्तके मार्जनं कुर्यात्पादैः प्रणवसंयुतैः ॥ ४८ ॥ --

Adhyāya I. ends fol. 12b : इत्याश्वलायनीये धर्मशास्त्रे सदाचारो नाम प्रथमो ध्यायः ॥

II. *Sthālīpāka-adhyāya*, fol. 19 ;

III. *Garbhādhāna*, fol. 20b ;

IV. *Puṃsavana-sīmanta*, fol. 21b ;

V. *Jātakarma*, ib.;

VI. *Nāma-nishkramaṇa-annaprāśana*, f. 22b.;

VII. *Caulakarma*, fol. 23b ;

VIII. *Upanayana*, fol. 27 ;

IX. *Mahānāmni-vratatraya*, fol. 27 ;

X. *Upākarmārjana*, fol. 29 ;

XI. *Godānāditraya*, fol. 29b ; [here two sections are interposed, the *Pravarānirṇaya* (ends fol. 33b), and *Sāpiṇḍyanirṇaya*, or ० *nivṛitti* (ends fol. 34b)];

XII. *Vivāhaprakaraṇa*, fol. 40 ;

XIII. *Vivāhoparivarja* (!), fol 42 ;

XIV. *Paitṛikamedhikaparibhāṣā*, fol. 43b ;

XV. *Lokavindyaṇḍiprakaraṇa*, fol. 50 ;

XVI. *Varṇadharmā*, fol. 51 ;

XVII. *Śrāddhaprakaraṇa*, fol. 57b ;

XVIII. *Śrāddhavidhāna*, fol. 61 ;

XIX. *Tīrthaprasāmsā*, fol 63 ;

XX. *Prāyaścitta*, fol. 69 ;

XXI. *Jātivinirṇaya*, fol. 71b ;

XXII. *Agnisamyogānirṇaya*.

The MS. is dated : शके १६५२ साधारणसंवत्सरे । ० ।

कृष्णभट्टविविधनाथभट्टेन लिखितं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

259, 260.

1734, 1712. Foll. 107 and 136 resp.; size 9 in. by 4 in.; Devanāgarī character; large, bold handwriting; eight lines in a page.

Śāṅkhāyana-Śrautasūtra. Complete in 18 adhyāyas. Edited by A. Hillebrandt, in the *Bibl. Ind.*, 1885-6.

Vol. i., containing adhyāyas I.-VIII., ends :

इदं पुस्तकं केशवेन शास्त्रतपदार्थिना लिखित्वा श्री-लक्ष्मीधरव्यासाय स्वार्थपरमार्थबुद्ध्या दत्तं ॥ ० ॥ after which (apparently by a different hand) संवत् १७३० वर्षे कार्ति शुदि ३ शांख्यायनसूत्रपू ०

Vol. ii., adhyāyas IX.-XVIII., is dated :

संवत् १७३२ वर्षे शाके १५९७ प्रवर्तमाने आषाढसुदी ३ गुरौ तद्दिने उपासनीप्रभाकरेण लिखितं वराणस्यां ॥

On the reverse of the last leaf the volumes are stated to have been the property of one *Vishṇudeva*. [H. T. COLEBROOKE.]

261.

589. Foll. 184; size 11 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī; thirteen lines in a page.

A commentary on the second part (adhyāyas IX.-XVI.) of the *Śāṅkhāyana-Śrautasūtra*, by *Dīśasārman*, son of *Muñja* (adhys. IX.-XI.) and

Anartīya, son of *Varadatta* (adhy. XII., and probably the remaining four adhyāyas). This is the same commentary as that noticed in Prof. Weber's Catalogue, Berl. No. 107. It begins:

भाष्यकारगिरां यत्र चिनष्टं लेखनादिना ।

अध्वरं तद्भाष्यं मुञ्जसूनु[र] कल्पयत् ॥^०

Adhy. IX. ends fol. 16; X. fol. 45b; XI. fol. 58b; XII. fol. 82b; XIII. fol. 102b; XIV. fol. 134b; XV. fol. 157b.

Dated: संवत् ११०१ समष्टि द्वितीयचैत्रशुदि ५ सोमे नाराष्ट्रेन लिपितं लेपकेन ॥ दु. वीरेन्द्रसुतशामस्येदं पुस्तकं ।^०

[H. T. COLEBROOKE.]

b. Sāma-Veda.

262.

698. Foll. 188; size 9½ in. by 4½ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; 9-13 lines in a page.

Kalpavyākhyā, a commentary on *Maśaka's Śrauta-Sūtra*, (also called *Ārsheya-kalpa*), by *Varadarāja*, son of *Vāmanācārya*. Nine (out of eleven) adhyāyas (or *prapāṭhikas*). It begins:

अथार्षेयकल्पो व्याख्यातव्यस्तस्य च* सर्वक्रतुप्रकृतिभूतस्य त्रिपर्वणो ज्योतिष्टोमस्य सर्वाहर्गणप्रकृतिभूतस्य च ब्यूढद्वादशाहस्य ब्राह्मणेनैव कृमिरुक्तेति तदुपजीवनेन क्रत्वन्तराख्येव कल्पितानि । अस्माभिस्त्वस्य प्रबंधस्य कार्त्तव्यार्थं तयोस्तावत्प्रयोगः सूत्रब्राह्मणानुसारेण प्रदृश्यते† । तत्राग्निष्टोमसंस्थस्य ज्योतिष्टोमस्यार्थं प्रयोगः । चृत्विगार्षेयो नूचानः साधुचरण इत्यादिसूत्रोक्तलक्षणवृत्तिकृपाज्यौ । यज्ञशर्मा ज्योतिष्टोमेनाग्निष्टोमेन रथंतरपृष्ठेन द्वादशशतदक्षिणेन सोमेन यक्ष्यते ।^०

इति वरदराजेन वामनाचार्यसूनुना ज्योतिष्टोमस्य यज्ञं ब्रह्मोक्तानं तत्प्रदर्शितं ॥^० fol. 35;

इति सत्रात्मा ब्यूढो द्वादशाहः समाप्तः fol. 49b; संपूर्ण अभिज्ञवः षडहः fol. 55b;

इति कल्पव्याख्यायां प्रथमो ध्यायः ॥ अभिज्ञितमाह ॥ fol. 60;

इति वामनाचार्यसूनुः काशिकान्वयसंभवो (corr. कौशिक^०)

वरदराजः संवत्सरकल्पव्याख्यां चक्रे सह प्रयोगेण गवामयनभेदाय सूत्रोक्तास्तेषु केचन विनियोगज्ञापनार्थोहमिहोदिताः ॥ पत्यन्ये (? यद्यन्ये) विस्तरभयाद्वास्माभिर्न दर्शिताः ।

ते सूत्र एव द्रष्टव्याः प्रीयतां परुषोक्तमः (!) ॥ इति कल्पव्याख्यायां द्वितीयो ध्यायः ॥ अथ ये ब्राह्मणे ध्यायैश्चतुर्भिः षोडशादिभिः । एकाहा विहितास्तेषां कृमिस्त्रिभिर्होच्यये ॥ fol. 75;

इति कल्पव्याख्यायामेकाहेषु प्रथमो ध्याय आदितस्तृतीयः ॥

तृवृद्गिन्होमो वैश्वदेवस्य लोक इत्यनुवाकेन सीमिकश्चातुर्मास्यानि सप्तसुत्याविहितानि ॥ fol. 88;

इति कल्पव्याख्यायामेकाहे द्वितीयो ध्याय आदितश्चतुर्थः ॥ अथ

वक्ष्यमाणा एकाहा द्वंद्वसंज्ञाः प्रायेण द्वंद्वभूतत्वात् ।^० fol. 99b.

इति वामनाचार्यसूनुः काशिकान्वयसंभवो वरदराज एकाहानां कल्पं व्याचष्टे यथागमं यथाबुद्धिरिति कल्पव्याख्याने पंचमो ध्यायः ॥ अथ विंशप्रभृतिभिर्ध्यायैर्ब्राह्मणैस्त्रिभिर्येऽहीना विहितास्तेषां कृमिः षष्ठादिषु त्रिषु ॥ पौरोमासी ।^० fol. 112.

इति कल्पव्याख्यायामहीनेषु प्रथमो ध्याय आदितः षष्ठः ॥ अथ चतुरात्राश्चत्वारः चतुर्विंशाः पवमाना इति ।^० fol. 128.

उक्तं वरदराजेन वामनाचार्यसूनुना । अहीनकल्पो व्याख्यातो गोविंदः प्रीयतामिति ॥ इति कल्पव्याख्यायामष्टमो ध्यायः ॥

अथ त्रयोविंशसुखैरध्ययनैर्ब्राह्मणैस्त्रिभिः सत्राण्युक्तानि ॥ तान्यत्र कल्पते नवमादिभिः । fol. 168b.

It ends:

अथ संवत्सरसत्राणि षट् । अतिरात्रश्चतुर्विंशं प्रायणीयमहरितारभ्य संवत्सरब्राह्मणं ब्राह्मणमित्यनेन गवामयनमुक्तं । तस्य कृमिः पूर्वमेवोक्तः ॥ इति कल्पव्याख्यायां सत्रेषु प्रथमो ध्याय आदितो नवमः ॥^० ॥ संवत् १८११ वर्षे आषाढकृष्ण ३ गुरुवासरे लिखितमिदं वरदराजीयं ग्रंथं द्रोणभट्टैरामेण ॥

For other MSS. of this work see Aufrecht, Cat. p. 386 (Wilson 509, nine adhyāyas), and *Rājendralāla Mitra*, Notices, II. p. 87.

[H. T. COLEBROOKE.]

* ० व्यस्तस्य नृचः (:) MS. and corr. in margin ० व्यस्तत्र

† दर्शिते (sic) marg.

263, 264.

287, 371. Foll. 172 and 191 resp.; size 10 in. by 3½ in.; Devanāgarī character. Foll. 1-145; well written, eleven lines in a page; the remaining portion, paged 177-394, legibly written, by a different hand; ten lines in a page.

Lāṭyāyana's Śrauta-Sūtra with *Agnisvāmin's* commentary. Complete in ten *prapāṭhakas*.

Dated: [सं १८०६ blotted out] आश्विनसुदी १३ भृगुलि-द्वे रामेण लिषा चवाडी आशाधरजीकस्येदं पुस्तकं ॥

The work has been edited in the *Bibliotheca Indica* (1872), by *Anandacandra Vedāntavāgīśa*.

[H. T. COLEBROOKE.]

265.

1652. Foll. 123, of which two leaves, 25 and 87, are missing; size 9¼ in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; 7-10 lines in a page.

Lāṭyāyana's Śrauta-Sūtra.

Dated: संवत् १६६३ वर्षे भाद्रपदवदि १३ शुक्रे ॥ अद्येह श्रीबाह्यनागरज्ञातीयत्रिपाठिश्रीलहूआसुतवेणीदासेन लिखितं गोवर्द्धनपठनार्थं परोपकारार्थं च ॥° On the pedigree of the copyist see the colophon of MS. 1652A (No. 274).

[H. T. COLEBROOKE.]

266.

583B. Foll. 23; size 10½ in. by 4¼ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the early part of the 17th century; eight lines in a page.

The first three *prapāṭhakas* of the same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

267.

1129b. Foll. 17 (foll. 149-165); size 11¼ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1700; eight lines in a page.

The first two *prapāṭhakas* of the same work.

The colophon is इति लाट्यायनसूत्रे द्वितीयो ध्यायः ॥

प्रपाठकः समाप्तः ॥

After this there is, in a different handwriting, the 1st *kaṇḍikā* (and the 1st *sūtra* of the 2nd *kaṇḍikā*) of the 3rd *prapāṭhaka*.

[H. T. COLEBROOKE.]

268.

363b. Foll. 54; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, by two, or three, different hands, in the latter part of the 17th, or early part of the 18th, century; 10-14 lines in a page.

Drāhyāyana's Śrauta-Sūtra, in thirty-one *paṭalas*.

It begins: अथो अथातो विध्यव्यपदेशे सर्वक्रत्वधिकारो मन्त्रविधिश्चादियहणेनोत्तरादिः पूर्वान्तलक्षणमेकश्रुतिविधाना-
न्मन्त्रान् कर्माणि चोद्गातैव कुर्यादनादेशे ०

It ends: एकत्रिंशः पटलः ॥ प्रधानतंत्रं समाप्तं ॥ and by a different hand: इति राणायनिशाखीयं द्राह्या-
यणसूत्रं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

269.

363a. Foll. 93 (numbered 1-7, 7-92); the same size; on the whole well written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1680; twelve lines in a page.

Dhanvin's commentary on the *Drāhyāyana-Śrautasūtra*. *Paṭalas* I.-XI.

It begins:

अमिति ब्रह्म परमं प्रपद्ये पुरुषोत्तमम् ।

छन्दोगसूत्रं व्याचष्टे धन्वी ब्रह्मार्थमम्रसा ॥

अथ भगवान् सूत्रपरिभाषां करोति । अथातो ०

The colophon of the different chapters generally runs thus: इति छन्दोगसूत्रस्य दीपे धन्वि-
चिन्ति ॥ ०

The MS. ends:

द्राह्वायणकृते सूत्रे दीपे धन्वीविनिर्मिते ।

द्वितीये दशके वृत्तः प्रथमः पटलो धुना ॥ ०

For another portion of the same commentary see A. Weber's Cat. Berl. No. 311.

[H. T. COLEBROOKE.]

270.

1743. Foll. 61; size 9½ in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; 8-10 lines in a page.

Pushpa-Sūtra, being a manual of rules on the modification of the *ārca*-texts in the *gānas*. In ten *prapāṭhakas*.

According to Dr. Burnell (*Ārsheyabrāhmaṇa*, Introd., p. ix., and Cat. of Sanskrit MSS., pp. 45-6) the work is called *Phullasūtra* in Southern India, and is ascribed to *Vararuci*; while in the colophons of a Berlin MS. it is assigned to *Gobhila* (Weber, Cat. Berl. No. 305).

Dated: संवत् १६६६ वर्षे पौषशुदि ३ गुरी --- अष्टौह श्रीवाहनगरज्ञातीयत्रिपाठीश्रीश्रीश्रीश्रीलहूसासत्रिपा --- वेणीदासमुतगोवर्द्धनेन लिखितं ।

[H. T. COLEBROOKE.]

271.

121B. Fol. 32; size 10 in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

Upagrantha-Sūtra, a treatise on expiatory rites and Sāmavedic sacrificial details, in four *prapāṭhakas* (of 13 sections each).

P. I. begins: अथ संपत्तिद्विरनादेशे स्तोत्रीयातः शते विशेषसंख्यासमस्तारूपे प्रत्येकमर्थोद्विनियमो ज्योतिष्टोमे नवतिमुख्ये त्रिपञ्चाशद्वा चत्वारिंशानि चत्वार्येतिरात्रे ०

P. II.: यदि सोममक्रोतमपहरेयुरन्यः क्रेतव्य इत्येतावदेत-
द्वपति । तत्र न प्रायश्चित्तं विद्यते । ०

P. III.: अथ खलु वैश्यस्य वर्णकल्पे काकुवृत्तयं अग-
रणनरस्य ०

P. IV. वैतहव्यनोको निधनं ०

The colophon runs thus: इत्युपग्रन्थसूत्रे चतुर्थः
प्रपाठकः समाप्तो यं ग्रन्थः ॥ संवत् १५८६ वर्षे भाद्रपदशुदि ६
गुरावष्टौह श्रीकर्षटिकास्यो उदीच्यज्ञातीयपंडितश्रीलक्ष्मीधरेण
लिखितमिदं ॥ शुभं भवतु ॥ कखालयवास्तव्य आभ्यंतरनाग-
रज्ञातीयशुक्लश्रीभीमपुत्रपीत्रादिपठनार्थं । ०

[H. T. COLEBROOKE.]

272.

2386a. Foll. 28; size 9½ in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 8-10 lines in a page.

Kshudra-Sūtra, a manual of rules for performing various Vaidik ceremonies, in three *prapāṭhakas*.

The MS. begins:

यामकामस्य कुलो ज्योतिष्टोमस्योपो सु ज्ञातममुरमिति स्तोत्री-
यो नौधसस्यर्धं जनित्रं ब्रह्मसाम नहि वञ्चरमं चनेत्येतयोः
पूर्वनिर्मिता समदशस्य विष्टुतिरुर्ध्वं होतुः पृष्टात्समानमितरं
ज्योतिष्टो न या समाप्ताहादेवः पञ्चनह्यात्स नः पवस्व शं गव
इति स्तोत्रीय सावृत्तसूचो नौधसस्यर्धोपवर्णं ब्रह्मसामोद्यत्यो
विष्टुतयः समानमितरं ज्योतिष्टोमेन श्रेष्ठकामस्यायियवती
प्रतिपद्वाहेतान्याज्यानि बृहतृष्टं इत्येतं ब्रह्मसाम शुध्यमुणिहि
समानमितरं ज्योतिष्टोमेन बहूनामसखीनां यजमानानामेते असृ-
यमिदं इति स्तोत्रीयः समास्थिता समदशस्य विष्टुतिः ०

The first chapter consists of 11, the second and third each of 16 sections. The colophon is:

इति शुद्धसूत्रे तृतीयः प्रपाठकस्समाप्तः ॥ इति शुद्धसूत्रं
षष्ठं समाप्तमगमत् ॥ शेषञ्चत्वारि स्थितानि भविष्यदिति ॥
संवत् १६६१ समये भाद्रपदशुदि १८ सोमे ॥ अष्टौह श्रौविज्ञा-
लनगर ।

[H. T. COLEBROOKE.]

273.

1063. Foll. 61; size 6½ in. by 3 in.; well written, in the Devanāgarī character, seven lines in a page.

Gobhila's Grihya-Sūtra in four *prapāṭhakas*.

Dated: संवत् १६७२ फल्गुनशुक्ल ११ मैथिलदेशे पुरुषो-
त्तमपुरे पय्यातीरे त्रिपाठीश्रीपीतांबरसुतत्रिपाठीश्रीरघुनाथेन
लिखितं ॥ श्रीवक्रतुंडाय नमः ॥

Edited, with a commentary, in the *Bibl. Ind.*
(1871-80), by *Candrakānta Tarkālankāra*. Also
the text, in the Roman character, by Dr. F.
Knauer, 1885. [H. T. COLEBROOKE.]

274.

1652A. Foll. 28; size 9½ in. by 3½ in.;
well written, in the Devanāgarī character; nine
lines in a page.

The same work.

Dated: संवत् १६७३ वर्षे पौषशुदि ६ गुरी ॥ लिखितं
अष्टौ श्रीवाराणसीवास्तव्यवाहनगरज्ञातीयत्रिपाठीश्री ५ वत्स-
सुतत्रिपाठीश्री ५ बलिराजसुतत्रिपाठीश्री ५ लहूआसुतत्रिपा-
ठीश्रीश्रीश्रीश्रीवेणीदाससुतगोवर्द्धनेन ॥ ०

For the same scribe MS. 1652 (No. 265) was
written by his father. [H. T. COLEBROOKE.]

275.

1280b. Foll. 13; 4to, size 13 in. by 9½ in.;
fairly written, in the Devanāgarī character;
25 or 26 lines in a page. Modern.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

276.

36. Foll. 73; size 10 in. by 5½ in.; well
written, in the Devanāgarī character; thirteen
lines in a page.

Portions of a commentary on *Gobhila's*
Grihya-Sūtra.

a) Foll. 22-73 contain from shortly after the
beginning of the fourth *kaṇḍikā* of the
first *prapāṭhaka* to the end of the second
prapāṭhaka.

Pr. II. begins fol. 45: देव सवितरादेर्मन्त्रगणस्य
विनियोगो वक्रुमारभस्तत्राद्यस्य तावन्मन्त्रस्य पर्युक्तो वि-

नियोग उक्तः । अत ऊर्ध्वं पाणिग्रहणलिंगा मंत्रास्तेषां
विनियोगविवक्षयेदमाह । पुण्ये नक्षत्रे दारान्कुर्वीत ।

This section is dated: संवत् १५७० वर्षे
अश्विनशुदि षष्ठी भूमे लिखितमिदं पूर्वाङ्गं ॥

b) Foll. 1-21 contain the first five, and the
beginning of the sixth, *kaṇḍikās*, of the
third *prapāṭhaka*.

It begins: इदानीं उपनयनसंस्कारसंस्कृतेन गुरु-
मुश्रूषुणा ब्रह्मचारिणा वेदव्रतादिकं तपश्चरता सांगो
वेदोऽधिगंतव्यः । ० [H. T. COLEBROOKE.]

277.

1354A. Foll. 17; size 9½ in. by 3½ in.;
legibly written, in Devanāgarī character, about
A.D. 1650; 8-11 lines in a page.

Grihyā-Saṃgraha, a versified supplement
(*parīśiṣṭa*) to *Gobhila's* aphorisms, by *Gobhila's*
son; in two *prapāṭhakas*, the first of which
consists of 106, the second of 105, *śloka*s.

The treatise begins:

अथातः संप्रवक्ष्यामि यदुक्तं पद्मयोनिना ।

ब्राह्मणानां हितार्थाय संस्कारार्थं तु भाषितम् ॥ १ ॥

लौकिकः पावको अग्निः प्रथमः परिकीर्तितः ।

अग्निस्तु मारुतो नाम गर्भाधाने विधीयते ॥ २ ॥

It ends:

गोभिलाचार्यपुत्रस्य योऽधीते संग्रहं पुनान् ।

सर्वकर्मसंमूढः परां सिद्धिमवाप्नुयात् ॥ १०५ ॥

इति गृह्यसंग्रहनाम परिशिष्टं समाप्तं ॥

Edited, with a commentary, in the Calc.
edition of *Gobhila's Grihyasūtra*, pp. 773-888.
Also the text (*Das Grhyasamgrahapariśiṣṭa des*
Gobhilaputra), in Roman letters, with a German
translation, by Dr. M. Bloomfield, *Zeitsch. d. D.*
Morg. Ges., xxxv. pp. 533 seq.

[H. T. COLEBROOKE.]

278.

2380A. Foll. 16; size 8½ in. by 3½ in.;
fairly written, in the Devanāgarī character; eight
or nine lines in a page.

The same treatise. In this copy each *prapāhaka* is divided into five *kāṇḍikās*.

Dated : संवत् १८१२ नावर्गे मि. वैशाखे शुक्ले १० चंद्रे
लि. शु. नरसिंहात्मजकाशीनाथेन यादृशमिति ॥

[GAIKAWAR.]

279.

792B. Foll. 19; size 10½ in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 10-12 lines in a page.

Grihyāsamgraha-bhāṣya; a commentary on the above work, by *Rāmakrishṇa*, surnamed *Nāhnabhāṣ*, son of *Dāmodara*.

It begins :

अथ गृह्यासंग्रहभाष्यं लिख्यते ॥ अथातः संप्रवक्ष्यामीति
ग्रंथादावचशब्दो मंगलार्थः ।

अँकारश्चायशब्दश्च द्वावेतौ ब्रह्मणः पुरा ।

कंठं भित्वा विनिर्यातौ तेनेतौ मंगलावुभौ ।

अतःशब्दो हेत्वर्थे । यतः कारणात् गोभिलेनाग्निनामानि
नोक्तानि अतो हेतोः । अहं गोभिलपुत्रः पद्मयोनिना ब्रह्मणा
येषामग्नीनां नामोक्तं तत्सम्यक् प्रवक्ष्यामि कथयिष्यामि ।
ब्राह्मणानां हितार्थाय ज्ञानार्थं तु पुनः । ब्राह्मणानां जातकर्म-
दिस्तस्कारार्थं ब्रह्मणा भाषितमुक्तं । यन्नाम । नामान्याह । लौ-
किकः पावक इति ॥

It ends :

यः पुमान् गोभिलाचार्यपुत्रस्य संयहं कर्मनिर्णयसंयहं अधीते
स सर्वकर्मसु असंमूढो मोहरहितः परामुत्तमां सिद्धिं अथ इहज-
न्मनि प्राप्नुयात् ॥ इति श्रीत्रिपाठिदामोदरपुत्रेण दीक्षितराम-
कृष्णेन नाह्नाभाईद्वितीयनाम्ना कृतं गृह्यासंग्रहस्य भाष्यं समाप्तं ॥
संवत् १९८६ वर्षे पौषशुद्धि पौर्णमास्यां सौम्यवासरे वाराणस्यां
वैधृतियोगे समाप्तं । जीवनरामानंतरामयोः पुस्तकं ॥ ० ॥ लि-
खितं जीवनरामः [० मस्य विभागे corr. another hand].

[H. T. COLEBROOKE.]

280.

2321A. Foll. 57; size 12½ in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page.

Chāndogyamantra-bhāṣya, a commentary on the *mantras* used in the *grihya* rites of the

Sāmaveda; by *Guṇavishṇu*, son of *Bhaṭṭa Dāmuka*.

The work consists of two *prapāhakas* (the first of which ends fol. 30) of eight *kāṇḍas* each.

The MS. begins :

शंकराय नमस्तस्मै भक्तानां यत्प्रसादतः ।

सूक्ष्मांतर्हितदूरस्था भावा भांति यथाग्रतः ॥ १ ॥

स्यागुरिव भारहारः किलाभूदधीत्य वेदं न जानाति यो ऽर्थम् ।

अर्थवित्सकलं भद्रमश्नुते नाकमेति ज्ञानविधूतपाप्मा ॥ २ ॥

अथो मंत्रार्थज्ञाने यतितव्यं ॥ यथा ॥ यो ऽहरहो विदिता-
र्थेच्छन्दोदैवतविनियोगेन ब्राह्मणेन वा मंत्रेण वा यजति याजयति
अधीते अध्यापयति वा होमे कर्मणि अन्नर्जलादी वा पापीयान्
स भवति । ०

The margin contains English renderings of several Vaidik passages, in Colebrooke's handwriting.

[H. T. COLEBROOKE.]

c. Black Yajur-Veda.

281.

599b. Foll. 37; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page.

The *Agnishṭoma* portion of the *Mānava-Kalpasūtra*. This chapter consists of five *adhyāyas*, of 5, 5, 8, 6, and 5 sections (*khaṇḍa*) respectively.

It begins : अग्निष्टोमेन पसन्ते यजेत । ० For the beginnings of the other *adhyāyas* see the description of the next manuscript.

It ends : अग्निष्टोमे पंचमो ध्यायः ॥ ० संवत् १६८३ वर्षे
शाके प्रवर्तमाने उदरायने हेमन्तशुक्ली महामांगल्यप्रदः । पौष-
मासे शुक्लपक्षे १५ मास्यो तिथौ अक्षेह काशिकावास्तव्यं मोद-
ज्ञातीय ० लिखितं । ० मानवसूत्रस्य अग्निष्टोमाख्यस्य पंचमभा-
गस्य पुस्तकमलेखि ॥

For an account of the complete work see Dr. L. v. Schröder, *Maitrāyaṇī Saṃhitā*, Einl.

p. xli; and Dr. P. v. Bradke, *Zeitsch. d. D. Morg. Ges.*, vol. xxxvi. pp. 445, seq.

[H. T. COLEBROOKE.]

282.

1158c. Foll. 103; size 9½ in. by 3 in.; legibly written, in Devanāgarī, in the early part of the last century; ten lines in a page.

Agnishṭomaryākhyā, a commentary on the same portion of the *Mānavasūtra*, by *Agnisvāmin*.

Adhyāya I. begins:

यो वेदार्थवेदे बुद्ध्या विद्या वेदविदो गुणाः ।

पुरुषाय नमस्कृत्य अग्निष्टोम व्याख्यास्यामः (I) ॥

अग्निष्टोमेन वसंते यजेत । एतन्निपदं सूत्रं । अर्थ-
पदसूचनात्सूत्रं । पद्यते पादः । ०

There are blanks here and there on the first few leaves.

A. II. begins fol. 22: तानूनष्टं गृह्णाति कांस्ये
चमसे वा । तनूनष्ट इति संज्ञा श्रुतिदृष्टस्य शपथस्य
भवति । ०

A. III. fol. 44b: उपतिष्ठते व्युत्पत्त्यमैदृया सदः । ०

A. IV. fol. 67: पूतभृतीते मध्यतः कारिचमसानुपसा-
दयति । पूतं विभर्तीति पूतभृत् तस्यांते समीमे मध्यतः
कारिणां चमसान् । तान् मध्यतः कारिचमसानुपसादयति
समीप इत्यर्थः ॥ and has the following colophon
(fol. 85b): इति अग्निष्टोमे णिस्त्वानिभाष्ये मैत्रायणी-
यायां शाखायां चतुर्थो ध्यायः परिसमाप्तः ॥

A. V. begins: तृतीयसवनाय प्रसर्पतीति अन्वर्थसंज्ञा
तृतीयसवनार्थमारभं कुर्वतीत्यर्थः ।

Fol. 102 ends: आज्यायहणादैष्टिका - after which
has been supplied, on fol. 103, by a later hand:
व्याज्यानि । तत उत्तरवेद्यंते अभ्युदाहरणं तत उदीरणादि
सिद्धमाज्यानां सादनात् इति श्रीअग्निष्टोमव्याख्या समाप्तः
संपूर्णम् ० ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

283.

17. Foll. 121; size 9½ in. by 3½ in.; well
written, in Devanāgarī, by the same hand as
MS. 599b (No. 281); nine lines in a page.

A portion of *Kumārila Svāmīn's* commentary
on the *Mānava-Kalpasūtra*. The first four
adhyāyas.

It begins:

यां मंत्रः प्राथेयामास कल्पं कृत्वा पुरा किल ।

जनानि कल्पयित्वा तैः सा नः पातु सरस्वती ॥

उत्तरत उपचारो विहारः । द्विपदं परिभाषासूत्रं । ०

A facsimile edition of this MS. was published
by Th. Goldstücker, in 1861.

It ends: कुमारेलभाष्यं समाप्तं ॥ संवत् १६४३ । ०

[H. T. COLEBROOKE.]

284.

3186. Foll. 67; size 12½ in. by 7½ in.; well
written, in Devanāgarī character, on European
paper; fifteen lines in a page.

Baudhāyana-Śrautasūtra, from the beginning
to the end of the *Vājapeya* chapter. This por-
tion of the work is here divided into eleven
prāśnas, treating of six principal subjects; viz.:

A. *Darśapūrṇamāsaprayoga* in two *prāśnas*.

P. I. (sections 1-11) begins: समावास्येन वा
पौर्णमासेन वा हविषा यक्ष्यमाणो भवति स पुरस्तादेव
हविषातंचनमुपकल्पयत एकाहेन वा द्वाहेन वा यथ-
त्वेत्यथ वै ब्राह्मणं भवति दध्नातनक्ति सेंद्रत्वायाग्निहो-
त्रोच्छेषणमभ्यातनक्ति यज्ञस्य संतत्या इति (*Taitt. S.*
II. 5, 3, 5-6) ०

P. II. (sections 12-21) fol. 5: अथातः सुचः
समादत्ते दक्षिणेन सुवं जुहूपभृती सव्येन ध्रुवाप्राशित्र-
हरणं वेदपरिवासनानीति ०

B. *Ādhānasūtra* in two *prāśnas* (III. and IV.)

P. I. (sections 1-7) fol. 9b: अथोपव्याहरणं
विज्ञापते क्रत्वादी क्रतुकामं कामयति यज्ञांगादी यज्ञां-
गकाममिति प्राकूलां दर्भान्संस्तरीये तेषु प्राङ्मुखो यज-
मान उपविश्य जपति । याः पुरस्तात्प्रसवंसुपरिष्ठा-
त्सर्वतश्च याः । ०

P. II. (8-19) fol. 12: अथाग्न्याधेयस्योपवसथ
इत्युपकल्पयते ०

C. [*Ishṭiprakaṛaṇa*; (?) P. V.]

a. (*Daśādhyāyikā*) in ten adhyāyas (or 31 sections).

1. *Punarādheya*, fol. 17b: अग्नीन्पुनराधायमानो भवति तदाहुः कृतयजुःसंभृतसंभारा भवति ०
2. *Agnihotra*, fol. 18b: पुरादित्यास्तमयाज्ञाह्वेयमुपसमाधायान्वहार्यपचनमाहुतं ज्वलन्तमाहवनीयमुद्धरति ०
3. *Agnypasthāna*, fol. 19b: अथ सायं हुते अग्निहोत्रे यज्ञोपवीत्याचम्याश्रेणाहवनीयं परीत्य यजमानायतने तिष्ठन्नाहवनीयमुपतिष्ठते ०
4. *Pinḍapitṛiyajña*, fol. 20: पिंडपितृयज्ञं करिष्यन्नुपकल्पते ०
5. *Āgrayaṇeshṭi*, fol. 20b: वर्षासु श्यामाकाशयणं करिष्यन्भवति ०
6. (*Pravasane agnypasthāna*), fol. 21: अग्निभ्यः प्रवत्सन् यज्ञोपवीत्यप आचम्य यजमानायतने तिष्ठन्नाहवनीयमुपतिष्ठते ०
7. (*Upavasathīya-haviḥ*), ib.: अथोपवसथीयहविर्यज्ञोपवीत्यप आचम्य यजमानायतन उपविश्य तिरः पवित्रमप आचामयति ०
8. (*Anvājīnumantraṇa*), fol. 22b: अनूयाजानामिष्टमनुमंत्रयते ०
9. (*Brahmakṛitya*), fol. 23b: ब्रह्मत्वं करिष्यन् यज्ञोपवीत्यप आचम्य ०
10. (*Hautra*), fol. 24: हवींष्पासाद्य होतारमामंत्रयते ०

b. *Paśusūtra* (11 sections), fol. 25b: पशुना यक्ष्यमाणो भवति स उपकल्पयते पीतुद्रवान् परिधीन् बलगुलुसुगंधितेजनं शुक्लामूर्णीस्तुकां ०

c. *Cāturmāsyaṇi* (seven sections), fol. 31: वैश्वदेवहविर्भिर्द्यक्ष्यमाणो भवति फाल्गुन्यां चैत्र्यां वा पीथीमास्यां नक्षत्रे प्रयोग इत्येक आहुः ०

D. *Agnishṭoma*, in four *prāśnas* (?) VI.-IX.)

P. I. (11 sections), fol. 37: अग्निष्टोमेन यक्ष्यमाणो भवति स उपकल्पयते कृष्णाजिनं च वासश्च मेखलां च ०

P. II. (20 sections), fol. 42b: अथ प्रवर्धेस्यावृता प्रवर्धेण चरत्तय ०

P. III. (19 sections), fol. 48: अथातो महारात्र एव बुध्न्ते संबोधयन्तेतानृत्विजो ०

P. IV. (20 sections), fol. 58: प्रसर्पति मार्यादिनाय सवनाय । देवी द्वारावित्यत एवोर्ध्वेन संप्रसृजन् विदित्वाध्वर्युः ०

E. *Pravargya-prāśna* [X.], in 13 sections, fol. 67: प्रवर्धे संभरिष्यन्नुपकल्पयते खादिरीमौदुंबरीं वैणवीं वैककर्तीं वाभिं व्यायाममात्रीं वारत्नीमात्रीं बोभयतः ०

F. *Vijapeya-prāśna* XI. (13 sections), fol. 74: वाजपेयेन यक्ष्यमाणो भवति उपकल्पयते कृष्णाजिनं सुवर्णैरजती च रुक्मी वस्ताजिनं शतमानं हिरण्यं ०

It ends: इति बीधायनकल्पे एकादशप्रश्नः ॥ श्रीराजसूयेन यक्ष्यमाणो भवति ॥ इति बीधायनदर्शपूर्णमासप्रभृतिवाजपेयांतसूचं संपूर्णं ॥

Two leaves are appended, containing an *aśuddhapatram*.

For an analysis of this *Kalpasūtra* (acc. to the Southern MSS.) see A. Burnell, Cat. of Ved. MSS., No. lxxxvii.; and Index of Sansk. MSS., Tanjore, p. 18.

The fly-leaf has the following note:

Copied for me from a manuscript belonging to *Nānādikṣhit Manērkar* of Nargund, in the *Dhārwad* district. The MS. is not dated, but the paper is Portuguese, and the water-mark has the names of Francesco and Polieri. It consists of 143 leaves, about 8½ inches long, by 4½ inches broad. The characters are Nāgarī. Presented to the India Office Library, 23rd Aug., 1878.

[J. F. FLEET.]

285.

30091. Foll. 10; size 13 in. by 8 in.; well written, at Bombay, in the Devanāgarī character; fifteen lines in a page. European paper.

The *Pravargya* chapter of the *Baudhāyana-sūtra*, in 37 sections.

It begins: प्रवर्ग्यं संभरिष्णुपकल्पपते०

The colophon runs: इति बौधायनसोमसूत्रप्रकरण समाप्तः ॥

286.

1678a. Foll. 57; size 9½ in. by 4 in.; legibly written in Devanāgarī, in the latter part of the 17th century; ten lines in a page.

Bhavasvāmin's [*Baudhāyana-*] *Kalpasūtra-vivarāṇa*. Scholia on the *Darśapūrṇamāsa*, *Ādhāna*, and *Daśādhyāyikā* chapters.

It begins: ब्राह्मणानां बहुत्वादेकैकस्यां शाखायामपरि-
समाप्तत्वादर्थस्य च दुर्वोधत्वादसार्वत्रिकत्वाच्च संहृत्य विवरणार्थं
मुखं बुद्ध्या कर्मसांगमनुष्ठाय* फलं सर्वे प्राप्नुयुरिति कल्प
आरम्भ आचार्येण०

A. The *Darśapūrṇamāsa* (17 sections) ends fol. 32:

सप्ततदशः ॥ पुरोडाशी समाप्ता (suppl. in margin.)

B. The *Ādhāna* begins: अथोपव्याहरणं। मंत्रक्रमाद्दृष्टपूर्णा-

मासावनुक्रांती। संप्रति आधानपूर्वकत्वात्सर्वकर्मणां क्रमा-

दाधानं प्रस्तूयते।० It consists of two parts, of

four and two sections resp., the beginnings

of which correspond to sections 1, 3, 6, 8,

12, 16 of the *Ādhāna* chapter of MS.

3186 (No. 284). It ends: दशमो ध्यायः ॥ १० ॥

समाप्ता दशाध्यायी ॥

C. The *Daśādhyāyī* begins (fol. 46): योऽग्न्याधेयेन

नभोर्गतिं स पुनराधेयमाधत्त इति।

At the end of the MS. a leaf has been inserted, written by a more modern hand, and containing the concluding portion of *Bhavasvāmin's* notes on the 10th adhyāya of the *Agnishṭoma*; as also a few words of the 11th, agreeing with the beginning of the next MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

287.

86B. Foll. 22; size 10½ in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the

* कर्मण्य० correction in margin. See Burnell, Cat. lxxxviii.

early part of the last century; 10-13 lines in a page.

Bhavasvāmin's scholia on *prāśnas* III. and IV. of the *Agnishṭoma* section of the *Baudhāyana-Kalpasūtra*.

The MS. begins:

अथातोऽन्तरं उषित्वा महारात्र एव त्रिभागावशेषायां रज-
न्यामेव शब्दादिभिर्वोदिते (?) बुध्यन्ते यजमानपुरुषास्तदीयास्ते
एकोभूता उत्थापयन्ति वस्त्रमाणां त एवोच्यन्ते अध्वर्युमित्यादयः।
ये चान्ये परिकर्मिणश्चमसाध्वर्यवः ये चान्ये इत्येव सिद्धे परिक-
र्मिमहणं यैरन्यैरपि प्रयोजनं तेषामुपसंग्रहार्थं। ते तीर्थेन प्रवि-
श्याग्नीध्रे यजमानेन संगच्छन्ते।०

Prūtaḥsavana (5 adhyāyas) ends fol. 13b;

Mūdhyaṇḍinasavana (2 adhyāyas), fol. 16;

Tṛitīyasavana and *Yajñapucchā* (4 adhyāyas), fol. 22.

These eleven adhyāyas are also counted as adhyāyas 11-21.

It ends: इति हुते प्रकृतिवदाहवनीयमुपस्थाय निष्क्रा-
मति। शूलोद्भासने गच्छति अत ऊर्ध्वं प्रकृतिवदेव सिद्धं ॥ इति
श्रीभवस्वामिविरचितः समाप्तो गिनष्टोमः ॥

On fol. 1a the treatise is wrongly called *Baudhāyana-Śulvamīmāṃsā*.

The MS. at one time belonged to one *Drona* *Mārkaṇḍeya Bhāṭṭa*. [H. T. COLEBROOKE.]

288.

355C. Foll. 14; size 10½ in. by 4½ in.; in-
different Devanāgarī handwriting, of the latter
part of the 18th century; 14-17 lines in a page.

The *Vājapeya* and *Rājasūya* chapters of *Bhavasvāmin's* [*Baudhāyana-*] *Kalpa-vivarāṇa*.

It begins:

आखुवाहमखिलस्य नायकं कारणाकुलवक्त्रसंश्रितं (!)।

बालचंद्रसदृशं विनायकं पार्वतीसुतमहं भजे(य ?) तं ॥

वाजपेयेन यस्समाहः० This chapter consists of five adhyāyas.

The *Rājasūya* (seven adhyāyas) begins: राजसू-
येन यजेतेति० [H. T. COLEBROOKE.]

289.

104. Foll. 126; size 10 in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of the 7th century; ten lines in a page.

Sāyana's commentary on the *Baudhāyana-Kalpāsūtra*. The *Darśapūrṇamāsa* portion, in 17 sections. It begins:

वागीशाद्याः सुमनसः सर्वायानामुपक्रमे ।

यं नत्वा कृतकृत्याः स्युस्तं नमामि गजाननं ॥ १ ॥

त्रयीजगत्त्रयीकल्पलताया यन्निरूपितं ।

दोहयन् श्रियमादत्ते मीमांसासंयहद्वयं ॥ २ ॥

यः सायणाचार्यपदाभिषिक्त श्रीशिंगणाचार्यसुताग्रगण्यः ।

प्रसन्नगंभीरमतिः स्फुटार्थं बोधायनं कल्पमथो विधास्यन् ॥

व्याख्याय विद्यास्थानानि पुराणादीनि सांप्रतं ।

व्याचष्टे सायणाचार्यः कल्पं बोधायनं सुधीः ॥

पूर्वव्याख्यातृभिर्ये ऽर्थाः स्पष्टा इत्यनिरूपिताः ।

अप्रबुद्धप्रबोधार्थं निरूपयति तानपि ॥

अनुष्ठानविकल्पाच्च कणादौ ये व्यवस्थिताः ।

सम्यक् तेऽपि निरूप्यन्ते पूर्वकल्पे यथोचितं ॥

It ends: भौवात्सुयेणोपहत्य ब्रह्म प्रतिष्ठा मनस इत्येतेनानुवाकेन प्रतिमंत्रं जुहोति ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

290.

776a. Foll. 71; size 10 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the early part of the last century; eleven lines in a page.

Karmāntasūtra-bhāṣya (or ° *vārttika*), a gloss on the *Karmānta* portion of the *Baudhāyana-sūtra*, in twenty (?) *khaṇḍa*, by *Veṅkaṭeśvara** *Dikshita*, son of *Govinda Dikshita*. It begins:

उमापतिं रमानाथं बोधायनमुनीश्वरम् ।

गोविन्दाश्वरिणं तातं वन्दे सर्वार्थसिद्धये ॥

कल्पाद्यनुक्तार्थविशेषरूपणं

प्रवृत्तकर्माननिबन्धदीपकम् ।

मीमांसया मांसलितं च वार्त्तिकं

श्रीवेङ्कटेशाश्वरिणा वितन्यते ॥

कल्पसूत्राद्यास्तावशिष्टकर्माणि प्रतिपादयितुमादौ कल्पसूत्रादिप्रतिपाद्यमानकर्मानुष्ठानौपयिकविनियोजकप्रमाणान्याह पञ्चतयेनेति ° (see Burnell's Cat. lxxxviii.).

* The spelling *Vyaṅkaṭeśvara* is also found.

The first part, consisting of eleven *khaṇḍa*, ends fol. 39b : श्रीमद्वैतविद्याचार्यसाग्निचित्यसर्वतोमुखातिरात्रसाग्निचित्याप्रवाजपेययाजिगोविन्ददीक्षितपरन्दनस्य स-वेतंस्वतंत्रसाग्निचित्यसर्वपृष्ठाभोयीमयाजिअरीयज्ञनारायणदी-क्षितानुजस्य तद्विषयालम्बसमस्तविद्यावैशद्यस्य साग्निसाग्निचि-त्याप्रवाजपेययाजिअरीयंकटेश्वरदीक्षितस्य कृतिषु कर्मांतसूत्रवा-र्त्तिके सामान्यसूत्रवार्त्तिकं समाप्तं ॥ ° ॥ आदौ सामान्यसूत्रमुक्त्वा सर्वकर्माधीहवनीयाद्यग्न्युत्पादकत्वेन प्रथमकर्तव्यत्वादाधाने कल्प-सूत्रादिपुनस्तुकेषु च केषुचिद्विशेषन्यायगर्भं प्रयोगं दर्शयति ॥ °

It ends: कर्मांतसूत्रभाष्यं समाप्तम् ॥

On the author of this gloss compare Burnell, Cat. of Ved. MSS., No. xcix.

[H. T. COLEBROOKE.]

291.

86A. Foll. 50; size 10½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of the latter part of last century; 14-16 lines in a page.

Baudhāyana-Śulvamīmāṃsā, being a commentary on the *Baudhāyana-Śulvasūtra*, in three *adhyāyas*, by *Veṅkaṭeśvara Dikshita*.

The MS. begins:

कांतामुखं संततमंतिकस्यं यस्यावर्तसेंदुरवेक्षमाणः ।

अवाप्यकाश्चै किमु पांडुतां च ददातु देवः स सदा मुदं नः ॥ १ ॥ --- ॥

अबोधकत्वं निखिलेषु वेदेष्वपास्य ये विष्टपमन्नगृह्णन् ।

सूत्रैर्विचित्रार्थचमकृतैस्तान् बोधायनाचार्यधरान् भजामः ॥ ६ ॥

भट्टोक्ततंत्रोद्धरणप्रवीणान्वैतविद्यापरिपालने च ।

नमामि गोविन्दमखिप्रवेकान् भक्त्या मुहुः संप्रति तातपादान ॥ ७ ॥

सर्वेषु तंत्रेषु समं स्वतंत्रअरीयज्ञनारायणदीक्षितेन्द्रः ।

अध्यापयद्यं बहुधानवद्यां विद्यामशेषामनुजं यथावत् ॥ ८ ॥

बोधायनोक्तसूत्रं बुद्ध्या बहुशो विचार्य न परीत्या ।

अरीयंकटेश्वरमखी मुगमां तनोति शुल्बमीमांसां ॥ ९ ॥

इह खलु भगवान् बोधायनाचार्यः अग्निचयान् व्याख्यास्यन् ° *Adhyāya* I. ends fol. 16b; II. fol. 26b. The colophon runs thus:

इति श्रीमद्वैतविद्याचार्यसाग्निचित्यसर्वतोमुखातिरात्रसा-

ग्निचित्याग्निवाजपेययाजिगोविन्ददीक्षितवरनन्दनस्य सधैतत्रस्वतन्त्रसाग्निचित्यसर्वपृष्ठान्नोर्ध्वमयाजिग्रीयज्ञनारायणदीक्षितानुजस्य तच्छिष्यतालभसमस्तविद्यावैशद्यस्य सग्निचित्याग्निवाजपेययाजि-
अर्विकटेश्वर (च्यंकटेश्वर in Adhys. I. and II.) दीक्षितस्य कृतिषु बोधायनश्रुत्वमीमांसायां तृतीयो ध्यायः ॥ ० ॥ लिखित-
मिदं पुस्तकं द्रोणोपाख्यचिन्तामणिसूनुना मार्कण्डेययज्ञना स्वार्थं परार्थं च ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

292.

1678b. Foll. 102; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, by three different hands, in the latter part of the 17th century; eight lines in a page.

The [Baudhāyana-] Śulva-dīpikā, by Dvāra-kānātha Yajvan, son of Tikābhāṭṭa. In three adhyāyas. It begins :

बोधायनीयश्रुत्वस्य प्रव्याख्याः प्रेक्ष्य यज्ञना ।

टीकाभट्टात्मजेनेयं क्रियते श्रुत्वदीपिका ॥

अथेमे ग्नित्याः ॥ अथ गृह्यान्तरमग्निचयग्रहणं वेद्या
अथुपलक्षणार्थं ॥

It ends :

टीकाभट्टात्मजेनेयं द्वारकानाथयज्ञना ।

तृतीयो व्याकृतो ध्याय उपपत्तिमन्वितः ॥

The text of the Baudhāyana-Śulvasūtra has been published, with a translation and Dvāra-kānātha's commentary, by Dr. G. Thibaut, in the Pañḍit, vols. ix, x. (1874-6).

[H. T. COLEBROOKE.]

293.

604. Foll. 165, of which one (fol. 74) is wanting; size 10 in. by 3½ in.; fairly written in the Devanāgarī character, about A.D. 1650; seven lines in a page.

Baudhāyanīya-paddhati, a manual, in five chapters, of domestic rites, according to the Sūtras of Bodhāyana, by Keśava Svāmīn.

On the blank page of fol. 1 the work is called Vishṇubhāṭṭī-baudhāyanīya-sṛautayajñakā ०.

The treatise begins :

प्रणम्य विष्णुं विधियज्ञरूपं

सरस्वतीं चापि तदीयरूपम् ।

त्रैविध्यवृद्धान् विदुषो गुरुंश्च

बोधायनाचार्यं पदद्वयं च ॥ १ ॥

श्रीभट्टोपायनाचार्यप्रोक्तानां गृह्यकर्मणाम् ।

अवश्यकानां केषांचिदेषानुष्ठानपद्धतिः ॥ २ ॥

यथाशक्ति यथाज्ञानमनन्योपायकान्प्रति ।

अकृत्वा प्रक्रियामात्रानिवत्सर्वं (!) निवध्यते ॥ ३ ॥

प्रयोगसूत्रवृत्तिभ्यां प्रयोगो यो निरूपितः ।

सह च सकलैर्मन्त्रैर्वालबोधाय केवलम् ।

अत्राचार्येण हुतादीननु [one akshara eaten away] त्र
एते सप्त एते सप्त पाकयज्ञा इत्युक्ताः ०

Kāṇḍa I. consists of 24 sections (anuvāka):

1. śāstrāvātāra, fol. 3;
2. kanyāgaṇagotra-nirṇaya, fol. 7;
3. nāndīmukhaśrāddhavidhi, fol. 9;
4. udakaśāntividhi, fol. 12b;
5. pratisarabandha, fol. 15b;
6. vadhūkulagama, fol. 18;
7. madhuparkavidhi, fol. 19;
8. devayajanodānaya, fol. 20b;
9. agnimukha-prayoga, fol. 25;
10. āghārāprayoga, fol. 29b;
11. agnihotrikavidhi, fol. 31b;
12. apūrvavidhi (?);
13. pākayajñavidharu prāyaścittavidhi, fol. 34b;
14. vadhvānaya, fol. 31b (misplaced);
15. upasamvidāna, (!) fol. 39;
16. matsyagrahaṇa, fol. 40;
17. vaiśvadevārambhaṇa, fol. 42b;
18. śrāddhavidhi, fol. 51;
19. punarvivāhahoma, fol. 50b (misplaced ?);
20. agnyādheyadvaya-samsarga, fol. 51b;
21. punaḥsandhāna, fol. 53b;
22. punarādhānavidhi, fol. 53;
23. parvanirṇaya, fol. 57;
24. fol. 60b,

इति अन्वारंभणीयादिस्थालीपाकादिचतुर्विंशः ॥

समाप्तिमेतच्च विवाहकांक्षं विस्पष्टमावर्णितकर्मजालं ।

बोधायनाचार्यवरस्य पादौ प्रणम्य विष्णुं च यथास्फुटोक्तं ॥

Kāṇḍa II. begins : अथ गर्भीधानादिस्कारकांडमे-
वावर्त्तमाना यदा रजस्रला भवति नैनया सह संवसेत ०

This chapter consists of 33 sections :

1. (*samskāra-kāṇḍe*) *ṛitusamveśanaḥ*, fol. 61b;
2. *ṛitusamveśavichitti-prāyaścittavidhi*, fol. 62b;
3. *brahmodanavidhi*, ib.; 4. *sahasra-sampātavidhi*, fol. 63b;
5. *garbhādhānahoma*, fol. 64b;
6. *pūṣavana*, fol. 64a (inverted);
7. *sāmantonnayana*, fol. 65b;
8. *vishṇubali*, fol. 66;
9. *jātakarman*, fol. 67;
10. *phalīkaraṇahoma*, fol. 68;
11. *sūtikothāpanavidhi*, fol. 69b;
12. *nāmakaraṇāgninūśavidhi*, fol. 71b;
13. *nakshatrahomavidhi*, fol. 72;
14. *āyu(śma)caruvidhi*, fol. 73;
15. *nishkramaṇahoma*, (? 16-17; fol. 74 wanting);
16. *cūḍīkaraṇavidhi*, fol. 75;
17. *upanayana-vidhi*, fol. 79;
18. *kālātīkramaprāyaścittavidhi*, fol. 80b;
19. *jaḍādīyupanayanavidhi*, fol. 80a (reversed);
20. *yajñopavitavidhi*, fol. 81;
21. *punarupanayanavidhi*, fol. 82b;
22. *upākaraṇavidhi*, fol. 83;
23. *vratavidhi*, fol. 87;
24. *śukrīyavratavidhi*; 25. *agni-kūṇḍavidhi*, fol. 88;
26. *upanishadvratavidhi*, fol. 89;
27. *godānavratavidhi*, fol. 90;
28. *sāmmītavratavidhi*, fol. 92b;
29. *sautasamāvartanavidhi*, fol. 95;
30. *kalpāntarasnātavratavidhi*, fol. 97b;
31. *śatābhisheka-vidhi*, fol. 99.

It ends :

एवं द्वितीयो बहुमृत्तनिर्णयः संस्कारकांडः सुखकर्मसंस्कृतिः ।
अगात्सनाभिं लिखितं स्मृष्टं मया मधुद्विपः संस्मरत पदां वुञ्ज ॥

Kāṇḍa III. consists of 18 sections. It begins:

अथाहुतप्रहुतहुतादयश्च संस्था अथ क्रमप्राप्ताः षूलग-
वादयो नित्यानित्यानुष्ठेया गृहस्यस्य वक्ष्यन्ते ।

1. *śūlagava*, fol. 100;
2. *baliharana*, fol. 102b;
3. *pratyavarohana*, fol. 102;
4. *ashṭakāmūsikaśrāddhavidhi*, fol. 103b;
5. *śrāddhakalpavidhi*, fol. 104;
6. *sandhyopāsanavidhi*, fol. 106b;
7. *pañcavidho vedābhyāsah*, fol. 107 (*snānavidhi*, fol. 109);
8. *tarpanavidhi*, fol. 111;
9. *mahāpuru-
shārcanavidhi*, fol. 112;
10. *mahādevapūjā-*

- vidhi*, fol. 112;
11. *samvibhāgavidhi*, fol. 113b;
12. *nityaśrāddhavidhi*, fol. 114b;
13. *aharaharamushṭheyanityakarmavidhi*, fol. 117;
14. *virūpākshapūjavidhi*, fol. 118;
15. *āmikshāvidhi*, fol. 119b;
16. *āyrayaṇa-
vidhi*, fol. 119b;
17. *utsarjanavidhi*, fol. 121b;
18. *vṛishotsargavidhi*, fol. 122b.

Kāṇḍa IV. (*Naimittikakāṇḍa*) consists of 13 sections : 1. *vāsugamanahoma*, fol. 123b;

2. *grīhādīśāntividhi*, fol. 125;
3. *adbhuta-
śāntividhi*, fol. 125b;
4. *navagrahaśānti-
homa*, fol. 128b;
5. *kūshmāṇḍahoma*, fol. 129b;
6. *gaṇahomavidhi*, fol. 132;
7. *prabhṛitīyācaka-vidhi*, fol. 132b;
8. *aghamar-
shaṇavidhi*, fol. 133;
9. *cāndrāyana*, fol. 135;
10. *vedapūrāyana-vidhi*, fol. 136;
11. *prāya-
ścittavidhi*, fol. 137b;
12. *prāyaścitteshti*, fol. 139;
13. *yantrādhyaṇya*, fol. 171b.

Kāṇḍa V. (*Pitrīmedhakāṇḍa*) consists of 17 sections. It begins: अथ गृहस्यस्य प्रेतस्य
पितृत्वप्राप्त्यर्थं पितृमेधप्रयोगो वक्ष्यते ।

1. *pretasamskāra*, fol. 146b;
2. *piṇḍavidhi*, fol. 150;
3. *asthisamcayanavidhi*, fol. 151b;
4. *daśāhaprayoga*, fol. 154;
5. (?) ;
6. *ekā-
daśāhahoma*, fol. 156b;
7. *śoḍaśaikaviddi-
ṭakāla*, fol. 158;
8. *sapiṇḍīkaraṇa*, fol. 157
(transposed);
9. *sapiṇḍīkaraṇānuttara*, fol. 159b;
10. *prakīrṇaprayoga*, fol. 160b;
11. *brahmamedhavidhi*, fol. 161b;
12. *strīnām
samskāra*, fol. 162;
13. *jaḍādīsamskāra*, ib.;
14. *anupanītasamskāra*, fol. 162b;
15. *pra-
vāsagatānām durnṛitānām samskārah*, fol. 163;
16. *pretopāsanavidhi*, fol. 163b;
17. fol. 164b, by a different hand, इति श्रीम-
त्सकलविद्याशारदश्रीतस्मात्सैकमीनुष्ठानकेशवस्वामिकृता
दीधायनी पद्धतिः [H. T. COLEBROOKE.]

294.

1651. Foll. 213 (originally 227, of which
foll. 96-110 are missing); size 9½ in. by 4 in.;

fairly written, in the Devanāgarī character, about the end of the 16th century; ten lines in a page.

Āpastamba-Śrautasūtra. Incomplete. The MS. contains fourteen *prāśnas*. The eighth is missing. About the numbering of the *prāśnas* XI.-XVI. differences of a similar kind appear in these MSS. with those noticed, by Dr. Burnell, in the description of his MS. of this *sūtra* (see *Cat. of Vedic MS.*, No. lxx.). These differences were apparently caused by the insertion of a chapter (the *Pravargyapraśna*), between the tenth and eleventh chapters, which subsequently, however, came to be counted, it seems, as *prāśna* XV. (or XIV.)

Prāśnas I.-III. treat of the *Darśapūrṇamāsa* sacrifices.

P. I. begins: अथातो दर्शपूर्णमासौ व्याख्यास्यामः । प्रतरग्निहोत्रं हुत्वा न्यमाहवनीयं प्रणीयाग्नीनन्वादर्थात् ०; it consists of 25 *kaṇḍikās* in 8 *paṭalas*.

P. II. (6 *paṭalas* of 21 *kaṇḍikās*) begins fol. 16: देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति स्वयमादायेन्द्रस्य बाहुरसि दक्षिण इत्यभिमन्य ०

P. III. (6 *ps.* of 20 *ks.*) fol. 26b: इडामेके पूर्वमसामानन्ति प्राशिवमेक आग्नेयं पुरोडाशं ०

P. IV. (4 *ps.* of 16 *ks.*, containing the rules for the *Yajamāna* at the *Darśapūrṇamāsa*) fol. 36b: याजमानं व्याख्यास्यामो यजमानस्य ब्रह्मचर्यं ०

P. V. (8 *ps.* of 28 *ks.*), the *Agnyādheya*, fol. 47b: अग्न्याधेयं व्याख्यास्यामो अन्वायः शमीगर्भे आरुरोह ०

P. VI. (8 *ps.* of 31 *ks.*), the *Agnihotra*, fol. 64: अग्निहोत्रं व्याख्यास्यामो अधिवृक्षसूर्ये आविःसूर्ये वा ०

P. VII. (8 *ps.* of 28 *ks.*), the *Nirūḍha-paśu-bandha*, fol. 81: सर्वाङ्गोकाप्यनुवच्ययाज्यभिजयति ०

[P. VIII., in No. 296 (MS. 122C), the *Cāturmāsya*, consisting of 6 *paṭalas* of 22 sections, begins: अक्षय्यं ह वै चातुर्मास्ययाजिनः

सुवृतं भवति फाल्गुन्यां चैत्र्यां वा वैश्वदेवेन यजते ० and ends: एकोपक्रमत्वाद्यथान्वारम्भणीया ॥]

P. IX. (9 *ps.* of 20 *ks.*, containing *Prāyaścitta* for the sacrifices treated in chapters V.-VIII.), fol. 111: श्रुतिलक्षणं प्रायश्चित्तं विध्य-पराधे विधीयते ०; it ends: सर्वप्रायश्चित्तं जुहुयात् ।

Ps. X.-XVII. contain the *Soma-sacrifice*.

Ps. X.-XIII. the *Agnishṭoma*.

P. X. (10 *ps.* of 31 *ks.*), called *Somopodghāta*, fol. 127b: सोमेन यस्यमाणो ब्राह्मणानार्षेयानृत्विजो वृणीते ०

P. XI. (8 *ps.* of 21 *ks.*) fol. 159b: जातिव्यायाधौवात्सुचि चमसे वा. This chapter, however, is counted as the XIIIth in this MS., and the next as the XIVth.

P. XII. (8 *ps.* of 29 *ks.*) fol. 170b: महारात्रे बुद्धाग्ने नयेत्याग्नीध्रमभिमृशति ।

P. XIII. (7 *ps.* of 25 *ks.*) fol. 192: सभिषवादि माध्यन्दिनं सवनं तायते ० This chapter, as well as the succeeding one, are not numbered in this MS.

P. XIV. (10 *ps.* of 34 *ks.*), the *Ukthya*, etc. fol. 206b: उक्थ्यः षोडश्यतिरात्रोऽग्नौयामश्चाग्निष्टोमस्य गुणवकाराः । MSS. 1541A and 1541B, make this chapter the XVth, MSS. 1142a and 1142b the XIVth, as in Garbe's edition. Dr. Burnell's MSS. leave it uncertain.

P. XV. (5 *ps.* of 21 *ks.*), the *Pravargya*, begins: fol. 145b: प्रवर्ग्यं संभरिष्यन्नमावास्यायां ० In this MS. it is numbered XI.; in the copy of *Rudradatta's* commentary, however, it is numbered XV., and inserted in that place.

For *Ps.* XVI. and XVII. see No. 309.

The MS. ends: इत्यापस्तंबसूत्रे ध्यायः ॥ -- लिखापितमिदं सूत्रं सोमांतं ॥

This work is now being edited, together with

the commentary of *Rudradatta*, in the *Bibliotheca Indica*, by Prof. R. Garbe (fasc. 12, 1886, reaching to the end of the XVth *praśna*).

[H. T. COLEBROOKE.]

295.

1733. Foll. 79, of which one (fol. 2) is missing; size 9 in by 4 in.; legibly written, in the Devanāgarī character, in the early part of the last century; nine lines in a page.

The first five *praśnas* of the *Āpastamba-Sūtra*.

[H. T. COLEBROOKE.]

296.

122C. Foll. 14; oblong; size 10 in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character.

The eighth *Praśna* of the *Āpastamba-Śrautasūtra*, on the *Cāturmāsya* sacrifices.

Dated: संवत् १६३६ । पौषशुद्धिपुके षष्ठे वाराणस्यां लिखितमिदं ॥ after which, in a different handwriting: इदं अष्टाभट्टेन रामकृष्णस्य दत्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

297.

1541A. Foll. 61; size 10½ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of last century; eight lines in a page.

Three chapters of the *Āpastamba-Śrautasūtra*.

a) Foll. 22. The XIVth *praśna*. It ends: इत्यापस्तम्बसूत्रे उक्थप्रश्ने पंचदशप्रश्नः ॥ ०

b) Foll. 24. The XVth *praśna*, or first *cayanapraśna*. It begins: अग्निं चेष्यमाणो मावास्यायां पौर्णमास्यामेकाष्टकायां वोखां संभरत्यष्टादामधिकृत्यैके समामनन्ति ० It consists of 35 *kaṇḍikās* in 10 *paṭalas*. The chapter is not numbered in this copy. The colophon is: इत्यापस्तम्बसूत्रे अथनप्रश्नः प्रथमः ॥

c) Foll. 15. The XVIIth *praśna*, consisting of 26 *kaṇḍikās* in 8 *paṭalas*. It begins: श्रोभूते पौर्वोहिक्रीभ्यां प्रचर्य द्वितीयां चितिं चिनोति भुवश्चितिरिति ।

For an analysis, by Dr. A. C. Burnell, of a complete copy of the *Āpastambasūtra*, see the *Indian Antiquary*, January, 1872, p. 5.

[H. T. COLEBROOKE.]

298.

51. Foll. 195; size 9½ in. by 4 in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting, of about A.D. 1650; much soiled; 11-14 lines in a page.

Bhaṭṭa Rudradatta's commentary, entitled *Sūtradīpikā*, on the first nine chapters (treating of the *Haviryajña*) of the *Āpastambasūtra*.

The work begins:

शुक्लाक्षरधरं देवं शशिवर्णं चतुर्भुजम् ।
प्रसन्नवदनं ध्याये सर्वविघ्नोपशान्तये ॥

Praśna II. begins fol. 27b: गार्हपत्याहवचीयोरन्तरालं महत्त्वे ०

P. III. fol. 40b: इडाशब्दो देवतावचनस्तत्संन्यात ०

P. IV. fol. 53: दर्शपूर्णमासयोरिदानीं यजमानकर्म व्याख्यायते ०

P. V. fol. 63b: दर्शपूर्णमासौ व्याख्यायानन्तरं सर्वश्रीतकाण्डोपकारकं सर्वप्रथमभावि आग्न्याधेयमारभते ०

P. VI. fol. 89: अग्न्याधेयानन्तरमग्निहोत्रं व्याचिख्यासुरधिकारं दर्शयति ०

P. VII. fol. 110b: अथ नित्यः पशुरारभ्यते ।

P. VIII. fol. 131: अथ नित्यत्वं सामान्याद्विधेयज्ञानान्याच्च चातुर्मीत्यानि व्याचष्टे । ०

P. IX. fol. 164: उक्तानि सोमादवीचि नित्यानि कर्माणि ०

[H. T. COLEBROOKE.]

299.

1142b. Foll. 163 (and 2 *śuddhapattras* after foll. 49 and 104 resp.); size 8½ in. by 3½ in.;

legibly written, in Devanāgarī character, about the middle of the last century; ten lines in a page.

Rudradatta's commentary on chapters X.-XV.

P. X. begins: उक्ता नित्या हविर्यज्ञा उक्तानि चैषां प्रायश्चित्तानि । अथेदानीं सोम सारभ्यते ०

P. XI. fol. 29: आति ० मन्त्रे । तनूनपात्संवन्धात् तानूनप्लं ०

P. XII. fol. 48: महा ० ज्ञाति । महती रात्रिः महा-रात्रिः रात्रिशब्देन रात्रिभिर्भागो लक्ष्यते ।

P. XIII. fol. 83b: अभि ० यन्ते । अभिषवादि महा-भिषवादि ॥ तस्य ० ख्यातः । ०

P. XIV. fol. 105b: एवं तावत्सर्वकामो ज्योतिष्टोमेन यजेतेति सर्वैकाहाहीनमत्रमूलप्रकृतिभूतज्योतिष्टोमं प्रकृत्य तत्स्याग्निष्टोमसंस्था व्याख्याता ०

P. XV. fol. 143b: एवं सर्वसोमप्रकृतिभूतो ज्योतिष्टोमः सम्रायश्चित्तो व्याख्यातः ।

It ends: इति भट्टरुद्रदत्तप्रणीतायामापस्तंबसूत्रवृत्तौ सूत्र-दीपिकायां पंचदशः प्रश्नः ० [H. T. COLEBROOKE.]

300.

1142a. Foll. 31; same size; Devanāgarī character; written by several hands, in the early part of the last century; 11-13 lines in a page.

Chapter XV. of *Rudradatta's* commentary. This copy has not the whole of the introduction given above in the preceding MS. (and in Garbe's edition), but begins: स्वतंत्रस्य ज्योतिष्टोमस्य संस्थाविकल्पा ० [H. T. COLEBROOKE.]

301.

137a. Foll. 157; size 10 in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about the beginning of the 17th century, by two different scribes; ten or eleven lines in a page.

Kaṣika Rāma's gloss (*vritti*) on *Dhūrtasvāmīn's* commentary (*bhāṣya*) on chapters I.-VI. of the *Āpastamba-Śrautasūtra*.

It begins:

नमस्तैल्लोक्यनिर्माणत्राणसंहतिकर्मणे ।

चित्तदानान्दरूपाय विष्णवे परमात्मने ॥ १ ॥

आपस्तम्बं नमस्कृत्य धूर्तस्वामिप्रसादतः ।

तद्भाष्यवृत्तिः क्रियते यथाशक्ति निरूपिता ॥ २ ॥

न व्यवस्थाप्यते वस्तु स्वबुद्धिस्तु नियम्यते ।

को वा समर्थो वेदार्थनिर्णये ज्ञानगह्वरे ॥ ३ ॥

कौशिकेन त रामेण श्रद्धामात्रविजृम्भितः ।

वेदार्थनिर्णये यत्नः क्रियते शक्तितो ऽधुना ॥ ४ ॥

यथाभाष्यं यथाप्रज्ञं कृतां वृत्तिमिमां मया ।

विद्वांसस्त्वनुगृह्णन्तु प्रसन्ना वीतमत्सराः ॥ ५ ॥

वेदमार्गानुसारेण यथाशक्ति प्रकल्पितम् ।

अत्यार्थमपि मद्भाष्यं श्रद्धाधानस्य शोभते ॥ ६ ॥

तत्र दर्शपूर्णमासादीनां काला उच्यन्ते । यदहः पुरस्ताच्च-न्द्रमाः पूर्णौ उत्सर्पेत् ०

Praśna II. begins fol. 37: सुवचत् स्पृचसंमार्गं इत्यु-पदेशः

P. III. fol. 53: यदेडा प्रथमं तदाभिषायेडां प्राशित्रं ०

P. IV. fol. 79b: यजमानस्य कर्म याजमानं पुनर्धन-मानमहणमयजतो मा भूवन्निमे धर्माः ०

P. V. fol. 93b: इष्टिहीने कल्पसूत्रकारेण परिभाषाप्र-करणे उक्ते पि दर्शपूर्णमासप्रयोगसौकर्यार्थमिह भाष्यका-रेणोच्यते । ०

P. VI. fol. 129: अग्निहोत्रमिति कर्मनामधेयं अग्नेर्यत्र सामयाहुतिः प्रथमेति । It ends fol. 157: इति कौशिकेन रामेणाग्निचिता कृतायां धूर्तस्वामिभाष्यवृत्तौ यष्टः प्रश्नः समाप्तः ।

[H. T. COLEBROOKE.]

302.

137b. Foll. 39; same size; copied by the same two scribes as the preceding volume.

A commentary (probably that of *Kaṣika Rāma*) on chapter VII., called outside *Paśu-bandhaprayogabhāṣya*.

It begins: पशुर्वध्यते यज्ञार्थं यस्मिन्कर्मणि स पशुवन्धः तेनेष्टवान् पशुवन्धयाज्ञी स सर्वाह्नौकानभिजयति ०

[H. T. COLEBROOKE.]

303.

620. Foll. 202 (and two *suddhipatras* after fol. 56); size 9½ in. by 4 in.; clearly written, in the Devanāgarī character; eight or nine lines in a page.

Kauśika R̥ma's gloss on chapters VIII. and IX. of *Dhūrtasvāmin's* commentary; called outside *Dhūrtasvāmibhāṣya-saṭika*.

Praśna IX. (foll. 1-113) begins: उक्ता हविर्यज्ञः

महाहविर्यज्ञ उक्ताः पूर्वं सौत्रामस्यपि पशुबन्धरूपत्वा-
दुक्तप्रायेति हविर्यज्ञ इत्यविशेषोक्तिः । तेषु प्रायश्चित्त-
मवश्यं भाविः; it ends: पंचमः पटलः ॥ समाप्तः
प्रश्नो नवमः ॥ संवत् १६६० समये ज्येष्ठवदि १३ भृगु-
वासरे ।

P. VIII. begins: [अक्षय्यं भवति] चातुर्मास्यैरि-
ष्ट्वान् चातुर्मास्ययाज्ञी तस्य चातुर्मास्ययाज्ञिनोऽक्षय्यं
भवति सुकृतं न शक्यं क्षेपयितुं^० This chapter
is marked वे.भा. (once पे.भा.) in the margin.

[H. T. COLEBROOKE.]

304.

531. Foll. 186; the same size and hand-
writing as the preceding volume; nine lines in
a page.

Chapters X-XIII. of *Kauśika R̥ma's* gloss.

Praśna X. begins: आदौ तावत्परिभाषायामेकदिंश-
तिर्यज्ञ व्याख्येयतया परिज्ञाताः । तेषु पाकयज्ञाः
सप्त गृह्ये व्याख्याताः । शेषेषु हविर्यज्ञाः सप्त कर्माणि ।
अथातो दर्शपूर्णमासौ व्याख्यास्याम इत्यारभ्य यथान्वा-
रम्भणीयेत्येवमनेनोक्तानि दर्शपूर्णमासादीनि पिण्डपि-
तृयज्ञाधानाग्निहोत्राययणपशुबन्धचातुर्मास्यानि नित्या-
नि । अकरणे प्रत्यवायवन्ति ऋणसंस्तुतानि । दाक्षा-
यणयज्ञादयस्तु गुणविकृता अपि नित्याः पूर्वनिर्वर्त-
कत्वान्नित्या एव । तथा नैमित्तिकानि पुनराधानप्रवा-
सादीनि चोक्तानि श्रुतिलक्षणं प्रायश्चित्तमित्यारभ्य
सर्वप्रायश्चित्तं जुहुयादित्यनेन तेषां हविर्यज्ञानां प्रायश्चि-
त्तानि चोक्तानि ।^० It ends: इति^० सोमोपोह्यतो
नाम दशमः प्रश्नः समाप्तः ।

P. XI. begins fol. 78: आतिथ्या प्रीवात्सुचि चमसे
वा^०; it ends: समाप्तो प्रश्नोयमेकादशमः ।

P. XII. fol. 102b: महाराजस्त्रिभागावशिष्टा रात्रिः
चोपायनमतात्^०; it ends: समाप्तः प्रश्नः ।

P. XIII. fol. 152: अभिषूयते यस्मिन् सोमः सोऽभि-
षयः ।^० It ends: सप्तमः पटलः । समाप्तः प्रश्नः ।
इति श्रीमत्कीशिकेण रामेण कृतायां धूर्तस्वामिभाष्यदी-
पिकायामग्निष्टोमः समाप्तः ॥ संवत् १६५९ समये माघ-
वदि ७ भीमवासरे । [H. T. COLEBROOKE.]

305.

1141a. Foll. 108; size 8½ in. by 3½ in.;
fairly written, in the Devanāgarī character;
eleven lines in a page.

Tālavṛindanivāsina's * *Prayoga-dīpikā* (or
* *vṛitti*) on chapters X-XIV. of the *Āpastamba-
Śrautasūtra*.

Praśna X. begins: अथ सोमप्रयोग उच्यते । सोम
लोपधिविशेषः । तत्तावत्तत् कर्मेनाम । तेन यक्ष्य-
माणः^० It ends: समाप्त सोमप्रश्नः

P. XI. fol. 19b: अथातिथ्याः । आतिथ्याः । आतिथ्या
प्रीवात्सुचि चमसे वा^० It ends: इति तालवृन्दनि-
वासिकृतायां प्रयोगदीपिकायां ग्रीष्मोत्थं तत्र समाप्तः ॥

P. XII. fol. 42: श्रीमहाराजे बुध्वा त्रिभागावशिष्टाया
रात्रौ ब्रह्मणा सह च^०

P. XIII. fol. 62: अभिषवादि माध्यादिर्न सवनं तप्यते ।
तस्य कर्म तूर्णानि सोममुपाचरन्^० It ends: उदयसा-
नीयायां समाप्तायां पूर्णोद्गतौ वा हुतायां अग्निष्टोम-
समाप्तिः ।

P. XIV. fol. 82: उच्यते षोडश्यतिरात्रौ ऽग्नौर्षोमश्च
उच्ययहस्तृतीयसवने गृह्यत इत्यर्थः । तस्य कर्म सवेम-
ग्निष्टोमवत्^० It ends: इत्यापस्तम्बसूत्रप्रयोगवृत्त्या
तालवृत्तकृतायां सोमप्रायश्चित्तानि समाप्तानि ॥ समाप्तः
प्रश्नः । सं १७९२ कार्तिककृष्ण २ सोमवासरे^०

[H. T. COLEBROOKE.]

306.

1541B. Foll. 47; size 10½ in. by 4 in.;

* Or *Tālavṛintanivāsina*, as the name is also written.

fairly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of last century ; eight lines in a page.

Chapter XIV. of the same work.

It ends as above ° तालवृन्दनिवासिकृतायां सोमप्रा-
यश्चिन्नानि समः । समाप्तः पंचदशः (!) प्रश्नः ॥ दशमः पटलः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

307.

1127. Foll. 220, of which two (foll. 3 and 4) are missing ; size 11½ in. by 4½ in. ; Devanāgarī character ; middling handwriting ; eleven lines in a page.

a) Foll. 1-75a. A portion of *Tālavṛindanivāsīn's* manual. It begins :

प्रणम्य शिरसा देवं लक्ष्मीकांतं तथा गुरुं ।

श्रीमच्च पितरौ तद्वत्तया [तथा] मे कृलुदैवतं ॥ १ ॥

भवानीतनयाद्याद्यतनयानंदनायकं ।

काशिवासिजनाद्यौघं हारिन्दुंदे नमोस्तु ते ॥

उत्तरया हिरण्यलाभकामो यजेत । इष्ट्या यक्षे हिरण्यला-
भायेनिति ° the *kāmyeshṭis* end fol. 10b ; the *aśvamedha* fol. 24 ; *purushamedha* fol. 26b ; *dvādaśāha*, *kāṭhaka*, *bharatadvādaśāha*, etc., fol. 44 : इत्यापस्तंबप्रयोगसूत्रप्रयोगवृत्त्यां ब्रालवृत्तनिवासिकायां द्वादशाहसत्रात्मिकानिहीनात्म-
कश्च (!) काठकाग्नियुक्तश्च भरतद्वादशाहाश्च समाप्तः ॥
gavām-ayana fol. 49 ; *utsargiṇām-ayana* fol. 50b ; *bṛihaspatisava* and other *ekāhas* fol. 51b ; *vaiśvadeva*, *upahavya*, *ṛitapeya* fol. 57 ; *triprasṛita* (!) *sarvatomukha* fol. 66 ; the *ekāhas* conclude with *aptoryāma* and *āyushātirātra* fol. 69 ; the *ahinas* fol. 72b ; this portion ends with the *rājābhishheka* fol. 75.

b) Foll. 75a-116a. *Kapardisvāmīn's* commentary on the *Paribhāṣhā-pāṭala*.

c) Foll. 116a-138b. Another portion of *Tālavṛindanivāsīn's Prayogavṛitti* :—the *nak-*

shatreshṭi ends fol. 133 (*Kapardisvāmīn* is mentioned as the chief source, fol. 119) ; *mitravindeshṭi* fol. 135 ; *mṛigāreshṭi* fol. 138b (?) .

d) Foll. 138b-169b. The *Prayogavṛitti* of the two *cayana-praśnas* (XVI and XVII) of the *Āpastamba-Śrautasūtra*.

P. XVI. begins: अग्निं चेयमाणः अग्निरितिष्ट-
काकृतस्यंडिलमुच्यते °

P. XVII. fol. 155 शोभते ° । शोभते विसृष्टवा-
चि यजमाने प्रवर्ग्योपसद्मां चरित्वा °

e) Foll. 139b-220. Other portions of the *Prayogavṛitti*.

The *vājapeya* : कपद्यनुसारेण वाजपेयमारभ्य
विश्वसृजामयनपर्वतानां प्रयोग उच्यते ॥ वाजपेयो
द्विप्रकारः । सामवाजपेयः कुरुवाजपेयश्च । ends fol.
179 ; the *sautrāmaṇi* : नवम्या सौत्रामण्या
यस्ये इत्युक्ता विद्युदसि °, ends fol. 185 ; *ishṭis* :
इष्ट्या यस्य इत्यादि मैत्रावरुण्याः कर्मे °

The *maitrāvaruṇi* ends fol. 185b ;
kāṭhakaḥ fol. 187 ; *sāvitra* fol. 188b ; *nūci-
keta* fol. 189b ; *cāturhotra* fol. 190 ;
kāmyeshṭis fol. 201 ; *kāmyūḥ paśavaḥ* --- ;
rājasūya fol. 215b ; *kaukilyāḥ karma* fol.
220 : समाप्ता कौकिली ॥ संवत् १६९९ शाके १५५६
समये ज्येष्ठकृष्णदशमीभीमवासरे.

[H. T. COLEBROOKE.]

308.

1676b. Foll. 30 ; size 9½ in. by 3½ in. ; legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century ; nine or ten lines in a page.

Āpastambasūtra-paribhāṣhā, being a supplement to the *Āpastambasūtra*, with a commentary by *Kapardisvāmīn*.

It begins : यज्ञं व्याख्यास्यामः । व्याख्यानं नाम शब्द-
प्रतिपादितार्थस्य व्याख्यानार्थस्वरूपकथनमस्मादयमर्थो लभ्यत
इति । इह यज्ञशब्देन साङ्गोपाङ्गो यागो अभिधीयते । °

It ends : यस्य प्रयोजनं नास्ति न तस्य प्रणयनं यथा

दर्शनाग्नेर्दर्शपूर्णमासार्थे होमे सारस्वते ॥ इति श्रीकपर्विना
भाष्ये उद्धृतसारं परिभाषापटलं ॥

These *sūtras* have been translated into German
by Prof. M. Müller, *Zeitsch. d. D. Morg. Ges.*,
vol. ix. [H. T. COLEBROOKE.]

309.

259d. Foll. 27; size 10½ in. by 4 in.;
legibly written, in Devanāgarī, in the latter
part of the 16th, or beginning of the 17th
century; ten lines in a page.

Another copy of *Kapardisvāmin's* commen-
tary. Corrected throughout.

[H. T. COLEBROOKE.]

310.

1141b. Foll. 18; size 8½ in. by 3½ in.; fairly
written, in the Devanāgarī character; nine lines
in a page. Modern.

Keśavasvāmin's Āpastamba-Sāvitrādiprayoga-
vr̥tti.

It begins: सावित्राग्नेः प्रयोगो वक्ष्यते । इममेव लोकं
पशुबन्धेनाभिजयतीति श्रुतेः पशुबन्धमाश्रित्योच्यते । ब्रह्मो
वा सद्यस्कालो वा ।

इति सावित्राग्नेः प्रयोगः fol. 6; नाचिकेताग्नेः प्र० fol. 7;
[चातुर्होत्रस्य प्र० fol. 9]; समस्तस्याग्नेः प्र० fol. 12;
वैश्वसृजः fol. 12b.

It ends: इति केशवस्वामिकृते सावित्रादिप्रयोगवृत्तौ आ-
रुणकेतुकः समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

311.

873. Foll. 75; size 10½ in. by 4½ in.; fairly
written, in Devanāgarī, in the latter part of
the 16th century; 10-13 lines in a page.

Āpastambasūtra-Kārikā in 20 *prāśnas*, by
Nārāyaṇa (?) It begins:

त्रयाणामे[व] वर्णाणां सर्वयज्ञेष्वधिक्रिया ।

स्नानंतरैकांतराभिः पत्नीभिः स्यात्त शूद्रया ॥

अनेकयज्ञमानत्वे कर्मणां ब्राह्मणेन तु ।

सह प्रयोगो राज्ञः स्यात्ताभ्यां वैश्यस्य न कृचिद् ॥

The paraphrase of the *paribhāṣāsūtra* ends
fol. 3:

एवं कपर्विनो भाष्यमनुसृत्य यथामति ।

तात्पर्यं परिभाषायाः संग्रहेण प्रदर्शितं ॥ ४६ ॥ परिभाषापटलः ॥

अथ प्रारभ्यते दर्शपूर्णमासादिकर्मणा ।

धूर्जस्वाम्यनुसारेण भाष्यतात्पर्यसंग्रहः ॥

The *pravargyapraśna* is omitted in this
paraphrase; the *ukthya* being numbered XIV.
and the two *cayanapraśnas* XV. and XVI.

P. XVII. begins fol. 62:

वाजपेयस्य नित्यत्वे फलं स्वर्गः प्रतीयते ०

P. XVIII. (fol. 65) contains *Sautrāmāṇī*, etc.

नवम्यां पशुसंकल्पो ०

P. XIX. (fol. 69):

नित्यो ऽश्वमेधः काम्यो वा भवेन्नैमिषिकोऽप्यवा । ०

P. XX. (fol. 72):

कामाः प्रजननाद्या स्युः प्रत्याहरं सहैव वा ।

अग्निः स्यादत्र नियतः कारको ऽप्युपलभ्यते ॥

Outside the MS. is marked: नारायणकृतधूर्जस्वा-
मिकारिका and यज्ञसूत्रकारिका ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

312.

526b. Foll. 8; size 9½ in. by 4 in.; legibly
written, in Devanāgarī; 10-13 lines in a page.

Āpastamba-Somakārikā, being memorial
verses on the tenth, or *Somopodyhāta*, *prāśna* of
the *Āpastamba-śrautasūtra*. These leaves contain
the first *adhyāya* only, called *Adhikāranirūpaṇa*,
discussing the title to its celebration. By *Tri-*
kāṇḍamaṇḍana Bhāskaramiśra, son of *Kumāra-*
svāmin. The treatise begins:

अथं वागीश्वरं देवं संप्रणम्य विनायकम् ।

गुरुं च सोमयागस्य प्रयोगः प्रवितन्यते ॥ १ ॥

तत्राधिकारकालादि प्रथमं प्रतिपाद्यते ।

सूत्रान्तरमतं वक्ष्ये सोमयागं क्वचित्कुचित् ॥ २ ॥

प्रसङ्गादग्निहोत्रेऽपि यथाधानोपयोगि यत् ।

तत्रापि लेशतः किञ्चित् प्रवक्ष्ये तत्र तत्र च ॥ ३ ॥

अधिकारस्तिथा नित्यकाम्यनैमिषिकत्वतः ।

ते च श्रीतार्थवादोऽप्य कल्प्यन्तेन त्रिधा पुनः ॥ ४ ॥

पितृयज्ञस्य चाङ्गत्वमापस्तम्बेन दूषितम् ।
 साधितं तु भरद्वाजसूत्रभाष्यकृता श्रुतेः ॥ ५ ॥
 आधानं नित्यमेवेष्टं पितृयज्ञोपि तादृशः ।
 कैश्चिन्मीमांसकैः काम्यः पितृयज्ञो निरूपितः ॥ ६ ॥
 आधानस्यापि काम्यत्वं वैयास्यनमतान्नवेत् ।
 सर्वकामार्थमाधानमिति तेन निरूपितम् ॥ ७ ॥
 द्विप्रकाराधिकाराणि कर्माख्यन्यानि कानिचित् ।
 ज्योतिष्टोमो निरुद्धश्च यशुः सौत्रामणी तथा ॥ ८ ॥
 चातुर्वर्त्यानि दर्शश्च पूर्णमासो अग्निहोत्रकम् ।
 वाजपेय इतीमे स्युर्निर्वाः काम्या इति द्विधा ॥ ९ ॥

It consists of 38 sections of generally five *ślokas* each. It ends :

एवमुद्देशतः सारमधिकारस्य भाषितम् ।
 विचिन्त्य कथयिष्यामि तत्तत्प्रकरणे स्फुटम् ॥ ३८ ॥

इति वादिषट्महुरकुठारश्रीकुमारस्वामिसूरिसुतत्रिकायज्ञमख-
 नभास्करमिश्रसोमयाजिकृतापस्तम्बसूत्रध्वनिताथैकारिकासु सो-
 नयागोपोद्घाते अधिकारनिरूपणं नाम प्रथमो ध्यायः संपूर्णः ॥

For other MSS. of the treatise see Burnell,
Index of Tanjore MSS., p. 17.

[H. T. COLEBROOKE.]

313.

1749b. Foll. 29; size 8½ in. by 3 in.;
 small, indifferent Devanāgarī writing, of about
 the end of the 17th century; 8-11 lines in a
 page; slightly injured by ants.

Āpastambīya-Dharmasūtra; forming, accord-
 ing to Dr. Burnell, the 28th and 29th *prāśnas*
 of the *Āpastamba-Kalpasūtra*.

An edition of the work, with extracts from
Haradatta's commentary, has been published by
 G. Bühler (1868-71). Also a translation of the
Sūtras, by the same scholar, in the *Sacred*
Books of the East, vol. ii. (1879).

[H. T. COLEBROOKE.]

314.

2096e. Foll. 9; size 8 in. by 5½ in.; Deva-
 nāgarī character; unequal writing, of the latter
 part of last century; 13-19 lines in a page.

Āpastambīya-Dharmasūtra. [GAIKAWAR.]

315.

2489d. Foll. 11; size 11 in. by 5¼ in.; fairly
 written, in Devanāgarī; ten lines in a page.
 Modern.

The same work.

[GAIKAWAR.]

316.

352a. Foll. 43, of which one (fol. 40) is
 missing; size 10½ in. by 3¼ in.; legibly written,
 in Devanāgarī; 10-12 lines in a page.

Haradattamiśra's commentary, entitled *Uj-
 jvalā*, on the *Āpastamba-Dharmasūtra*. Incom-
 plete. The MS. breaks off shortly after the
 beginning of the sixth *paṭala* of the first *prāśna*.

It begins :

प्रणिपत्य महादेवं हरदत्तेन धीमता ।

धर्मार्थं प्रश्नयोरेषा क्रियते वृत्तिरुज्ज्वला ॥

अथातः सामयाचारिकान्धर्मान्याख्यास्यामः । अथशब्द
 आनन्तर्ये वर्त्तेते ।^०

It ends in I. 6, 18, 8 दातरि भुञ्जानो वसेत् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

317.

1671a. Foll. 70; size 9½ in. by 4 in.; fairly
 written, in the Devanāgarī character, about
 A.D. 1750; eight lines in a page.

A portion of a commentary on the *Kalpasūtra*
 of *Satyāshūdhā Hiranyakeśin* (?).^{*} Two *prāśnas*
 of ten *paṭalas* each. It begins :

अग्निं चेष्टमाणः । अग्निरिति इष्टकान्तं स्थंडिलमुच्यते
 तत्संयोगात् क्रतुरप्यग्निरित्युच्यते तं चेष्टमाणः स्थंडिलाग्निगु-
 णकेन क्रतुना यष्ट्यमाणो भवतीत्यर्थः ।^०

The second *prāśna* begins fol. 37b: श्रोभूते
 अःप्रभाते पौर्वीह्निर्लोभ्या प्रवर्ग्योपसम्नां प्रचर्च्य प्रवर्ग्यश्चोपसदश्च

* The similarity between the beginnings of the
 chapters of this work and those of *Tālavṛindasvāmin's*
Prayogavṛitti, *prāśna* XVI. and XVII, in No. 307
 (MS. 1127)d, was only noticed while the sheet was
 passing through the press, when this point could not
 be further investigated, owing to the latter MS. being
 with Prof. Garbe, and not available on account of his
 absence in India.

प्रवर्गयोपसदी ताभ्यां प्रवर्गयोपसद्मां प्रचर्य सुवर्णस्यांताभ्यां द्वि-
तीयां चितिं चिनोति ।°

No title is given, except on the fly-leaf:
हिरण्यकेशिसूत्रयज्ञका° [H. T. COLEBROOKE.]

d. White Yajur-Veda.

318.

2844. Foll. 150; size 7½ in. by 4½ in.;
Devanāgarī character; indifferent handwriting;
10-14 lines in a page.

Kātyāyana's [*Kāṭiya-*] *Śrautasūtra*. Complete
in 26 adhyāyas.

The two parts are paged separately; the
pūrvārḍha (adhyāyas I.-XI.) ending fol. 75.
Fol. 2 of the *uttarārḍha* is wanting; and the
numbers 66 and 67 have been omitted in the
paging.

Dated: संवत् १७४९ मिति आषाढशुद्धचतुर्थि ४ गुरुवासे
पूर्वाभाद्रपदनक्षत्रे° इदं पुस्तकं विरेश्वरदेववाशिंकरेण लिखितं
[विरेश्वरदेवस्य धर्मकृतस्य लिखितं fol. 75, where संवत्
१७४५ चित्रभानुसंवत्से]

This work has been edited, with extracts from
the commentaries of *Karka* and *Yājñikadeva*, by
A. Weber (1859). [H. T. COLEBROOKE.]

319.

1135a. Foll. 18; size 8½ in. by 3½ in.; legibly
written, in the Devanāgarī character; seven lines
in a page. Modern.

The XXVIth adhyāya (or *Pravargya* chapter)
of the *Kāṭiya-Śrautasūtra*.

It begins: दीक्षासु महावीरांसंभरति ॥

The *Pravargya* ends fol. 17b: सवकाश्यस्य प्रवृ-
ज्यात् ॥ न प्रथमयज्ञे ॥ (K. 26, 7, 52-53) ॥ इति प्रवर्ग्ये
समाप्तः ॥ प्रवर्ग्यो सादनपयसः श्रेष्ठेणाह्वयतप्रदानं ॥ इंद्रायेति
द्वितीयोपाकरणं ॥ परिवाप्यायै दोहनं ॥ चतुर्थे उक्षापात्रेषु
चिह्नानि ॥ क्रमेणोद्वासनं ॥ इंद्रस्य त्वां भागं सोमेनातप्ति ॥
मार्ध्यं दिनसवने ॥ प्रतिप्रस्थातृदधिधर्माय दध्याहर दक्षिणा उपा-

वर्तया ॥ प्रतिप्रस्थातृदधिधर्माहरणं ॥ दधिधर्मपूर्वकं प्राणदानं ॥
यस्ते प्राण° इंद्रं गच्छ° द ॥ भुवा असदं° ति ॥ नात्मा लभः ॥
उपविश्य सदसः पुरस्तात्सपवित्रा × १ पशुपुरोडाशस्य सवनीयस्य
दधि ॥ उत्तरवेदिमपरेशासादनं प्रियेण धा° द १ ॥ यामग्निहोत्र-
हवस्यां ग्रहणं यथोक्तं ॥ उपस्तारः ॥ × यावती छायापृथिवी इति
दधिधर्मग्रहणं ॥ अथ यावती छायापृ° मयि गृह्णाम्यस्थितं ॥
निनीय कुर्वते ॥ होतृवेदस्व यज्ञे वाद्यं ॥ इत्याह ॥ वाद्याति आत°
हविरित्युत्तिष्ठन्नाह ॥ आत° हविः उत्तरेण हविर्धानं यजति देशं
गत्वा ॥ अथ आषय ॥ अस्तु औषध° ॥ इंद्रं दधिधर्मस्य यज ॥
इदमिन्द्राय न° ॥ प्रतिवपद्वारे होमः ॥ इदमग्नये स्विष्टकृते नम° ॥
हुतशं यमं अतिव्रजः सयजमानाः समुपहावं भक्षयंति यथोक्तं ॥
मयि त्यदिति भक्षयं ॥ मयि त्यदि° धर्मेस्तिशु° सह ॥ पयसो
रेत° समा ॥ विषः संवृगिति महाव्रतीये ॥ प्राणभक्षयं वा
दीक्षिताः ॥ चावाले मार्जनं ॥ सुमित्रिया° संतु ॥ शान्तिक-
रणमाद्यंतयोः स्वाध्यायदर्शनात्स्वाध्यायदर्शनात् ॥ पशुपुरोडाशेन
प्रचर्य पुरोडाशादि करोत्या धिष्यन्निधानात् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

320, 321.

759, 758. Foll. 509 (foll. 283 and 226 resp.);
size 9½ in. by 4½ in.; well written, in Devanāgarī,
about A.D. 1600; ten lines in a page.

Numbers 390-399 and 494 have been omitted
in the original pagination.

Kāṭiyasūtra-bhāṣya, by *Śrī Ananta* [with the
title (*svarāt*) *sumrātsthapatimahāyājñika*]. Adhyā-
yas I.-IV. It begins:

रामं रनारतिं यस्य नाम कामप्रपूरकम् ।

अनन्तरायपिशाचातान्नाशकनन्त्रमाम्यहम् (!) ॥ १ ॥

ब्रह्मविष्णुशिवास्तूर्यं गणेशं च सरस्वतीम् ।

विद्यावदातवपुषः पुष्टाननुभवामृतान् ॥ २ ॥ --

एकैकादशदानान्यानुगृह्णुद्विविद्वये ।

प्रणम्य क्रियते यतः कातीयसूत्रसंस्थितः ॥ ९ ॥

भाष्यरूपो च संदिग्धं सर्वज्ञेय्यते मया ।°

For further information see A. Weber's
edition, p. vii. [H. T. COLEBROOKE.]

322.

747. Foll. 164 [orig. 165, of which foll. 140
to 145 were lost and have been replaced by five

leaves in a modern handwriting]; size $12\frac{1}{2}$ in. by 5 in.; Devanāgarī character; written by the same hand as the next (dated) MS.; ten lines in a page.

Kātyāsūtra-vyākhyā, by *Yājñika Deva* (or *Devadatta*), son of *Śrī Prajāpati*. Adhyāya I.

[H. T. COLEBROOKE.]

323.

748. Foll. 84 (orig. paged 83; two leaves being marked 27); size $12\frac{1}{2}$ in. by 5 in.; indifferent Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Adhyāya II. of the same work.

Dated : संवत् १६६० समये अगहनशुदि १० शनिवासरे
लिखितं वाराणस्यां ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

324.

1368b. Foll. 6; size 10 in. by 5 in.; written A.D. 1724, in the Devanāgarī character; nine or ten lines in a page.

The first section of adhyāya II. of the same work.

It ends : काले उक्ते विधिमुपदिशति ॥ इति श्रीमहा-
याज्ञिकश्रीप्रजापतिसुतदेवकृतपर्वनिर्णयः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

325.

749a, b. Foll. 183; the same size; written by four different scribes; the greater part by the same hand (A.) as MS. 748 (No. 323).

Adhyāyas III. and IV. of *Yājñika Deva's* commentary.

a) Foll. 1-51 (paged 1-49, with two *śodha-patras* inserted between foll. 37 and 38). From fol. 22 supplied by a different hand, in Samvat 1800.

Adhyāya III.

b) Foll. 133, of which fol. 27 is wanting; written by the original copyist (A.), except foll. 51-74, which are somewhat more recent.

Adhyāya IV. Dated Samvat 1708.

[H. T. COLEBROOKE.]

326.

763. Foll. 65; size $9\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

Adhyāya III. of the same commentary.

Dated : संवत् १६७५ वर्षे वैशाखवदि द्वितीयावधौ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

327.

750. Foll. 121; size 13 in. by $4\frac{1}{2}$ in.; in-different, but legible Devanāgarī writing, by the same hand as the greater part of No. 325 (MS. 749; dated A.D. 1651); nine lines in a page.

Adhyāya V. of the same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

328.

761. Foll. 71; size $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; nine or ten lines in a page. Many of the leaves are broken and otherwise injured.

Adhyāya VI. of *Deva's* commentary.

Dated : संवत् १६८० वर्षे माघवदि १ शुक्ले वाराणस्यां
लिखितम् ।^० । लिखितं देवजी ॥

The MS. at one time belonged to one *Agni-hotrī Dhaneśvara*, son of *Agnihotrī Raghu*.

[H. T. COLEBROOKE.]

329.

753A. Foll. 44; size $10\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; Devanāgarī character; copied by three scribes; 13-15 lines in a page.

Adhyāya VI.

Dated : संवत् १६३० समये भाद्रपदशुद्ध ३ गुरौ लिखितं
गणेशेन ।

[H. T. COLEBROOKE.]

330.

755b. Foll. 49 (and a *suddhapattra* inserted between foll. 11 and 12); size 10 in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character; eleven lines in a page.

Another copy of adhyāya VI.

Dated : संवत् १७९७ वर्षे वैशाखदिङ्मितीया रवी लिखितं पुस्तकमिदं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

331.

751A. Foll. 68; size 12½ in. by 5½ in.; Devanāgarī character; legibly written (by scribe A. of MS. 749); 9–11 lines in a page.

Adhyāya VII. of *Deva's* commentary.

[H. T. COLEBROOKE.]

332.

753B. Foll. 47, of which fol. 16 is wanting; size 10½ in. by 4½ in.; written, by several hands; Devanāgarī character; fourteen lines in a page.

Adhyāya VII.

संवत् १६२८ शके १४९३ कार्तिकशुद्ध १५ गुरौ लिखितो यं ग्रंथः । लिखितं सदाशिवदीक्षितमुत्तकाश्रीनाथेन सात्माथे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

333.

2669. Foll. 102; size 10½ in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character; 9–12 lines in a page.

Adhyāya VIII. of the same work.

संवत् १७९५ फाल्गुणशुदी ८ मंगलवार । लिखितं भटपुरु-
शोत्तमेन गंगातिरे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

334.

2667c & 753C. Foll. 71 (now bound together; numbered 1–31, 31–69; 65 occurring twice); size 11 in. by 5 in.; Devanāgarī character; by two different hands; foll. 9–25 and 31–55 more ancient (about A.D. 1700) than the rest.

Adhyāya VIII. [H. T. COLEBROOKE.]

335.

751B. Foll. 63 [numbered 1–13 (14 and 15 missing), 16–39 (no lacuna), 42–67]; size 12½ in. by 5½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1600; eleven lines in a page.

Adhyāya IX. of *Śrī Devadatta's* commentary.
[H. T. COLEBROOKE.]

336.

752A. Foll. 54; size 11 in. by 4½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1700; foll. 14, 17, 51, 52 and 54 by a more recent hand; fourteen lines in a page.

Another copy of adhyāya IX.

[H. T. COLEBROOKE.]

337.

762. Foll. 56; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page.

Adhyāya X.

संवत् १७९५ वर्षे साषाढवदि ९ नवमी भौमवासरे लिखितं भटनिठाकेन शुभं ।

[H. T. COLEBROOKE.]

338.

753D. Foll. 8; size 11 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī; about A.D. 1750; fourteen lines in a page.

Adhyāya XI. [H. T. COLEBROOKE.]

339.

1362A. Foll. 16; size 10½ in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Another copy of adhyāya XI.

Dated: संवत् १६८८ (!) वर्षे भाद्रपददि अष्टमी ८ मोने लिखितं या० रामदत्त । लिखायिं दीक्षीतमोनेश्वरसुतदी० रामभट्टदी० हरीशंकरनरेश्वरयज्ञेश्वरपठनाथे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

340.

752B. Foll. 16; size $10\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1700; fourteen lines in a page.

Adhyāya XIII. of *Yājñika Śrī Deva's* commentary. [H. T. COLEBROOKE.]

341.

1567C. Foll. 11 (now bound together with the preceding MS.); size $10\frac{1}{4}$ in. by 5 in.; Devanāgarī character; small, indifferent recent handwriting; sixteen lines in a page.

Another copy of adhyāya XIII.

Dated : संवत् १८ मीति फागुनवदी १० दसीमी ।

[H. T. COLEBROOKE.]

342.

1555B. Foll. 22; size 11 in. by $4\frac{3}{4}$ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, by the same hand as MSS. 752 A. and B. (Nos. 336, 340); 13 or 14 lines in a page.

Adhyāya XIV.

The name of the author's father given in the colophon is *Śrī-Pati*. [H. T. COLEBROOKE.]

343.

1362B. Foll. 72, of which 54 is wanting; size 10 in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page. Modern.

Adhyāya XV. of *Deva's* commentary.

[H. T. COLEBROOKE.]

344.

1362C. Foll. 50; size $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; legibly written by three different scribes; Devanāgarī character; 9-11 lines in a page.

Adhyāya XX.

संवत् १६१२ वर्षे मार्गशिरामुदिपंचम्याल्लिखितं । इति श्रीविष्णुर्जरमोदज्ञातीयतवेदिदीक्षितरुद्रदेवेन लिखापितं ०

[H. T. COLEBROOKE.]

345.

752C. Foll. 68; size $10\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1700; eleven lines in a page. In the paging No. 38 has been omitted and 46 put twice.

a. Foll. 1-16b. Adhyāya XXIII.*

b. Foll. 16b-68. Adhyāya XXIV.

[H. T. COLEBROOKE.]

346.

1362E. Foll. 40; size 10 in. by $4\frac{1}{2}$ in.; Devanāgarī character; legibly written by two scribes. First hand (foll. 1-6) 14-16 lines, second hand 12 lines in a page. Modern.

Adhyāya XXIV. [H. T. COLEBROOKE.]

347.

764a. Foll. 141; size 10 in. by 4 in., legibly written in the Devanāgarī character; twelve lines in a page.

Adhyāya XXV. of *Deva's* commentary.

Dated (by a different hand) संवत् १६५० मये आषाढ ९ लिखितं प्रायश्चित्ताध्यायस्य पुस्तकं नारायणदीक्षितस्य विभागोत्तरकालं लिखितं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

348.

764b. Foll. 37; the same size; Devanāgarī character; pretty fair handwriting; ten or eleven lines in a page.

* Another copy of Adhyāya XXIII.—MS. 2671 (old No. 2334), foll. 91, dated Samvat 1538—which existed in H. H. Wilson's time, seems to have been lost.

Adhyāya XXVI. of the same work.

संवत् १७९५ कार्तिकवदि ११ मंदवार ॥ ए पुस्तकशुक्ल-
भाणदेवजीनुजे ॥ लिखितं वाराणसिमध्ये भटपुरुशोत्तमेन मणि-
कण्ठितरे ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

349.

2714. Foll. 104; size 9 in. by 4½ in.; fairly written (by the author?), in Devanāgarī, in A.D. 1676; eleven or twelve lines in a page.

Portions of a commentary (*bhāṣya*) on *Kātyāyana's Śrautasūtra*, by *Mahādeva*; and another gloss by an unknown writer.

a) Foll. 2 (marked १ and २) *Mahādeva's* commentary from the beginning to the end of the eighth *sūtra*. It begins:

शास्त्रान्तरं समुत्सृज्य भाष्यं कात्यायनस्य तु ।

वैद्यनाथं नमस्कृत्य महादेवेन लिख्यते ॥

अथातो अधिकारः ॥ व्याख्यायत इति शेषः । ०

On the blank page of fol. 1 the work is called *Cantyana Sootra Padhati Bhaushyum*.

b) Fol. 1 (marked ३). This leaf contains a commentary on *sūtras* 2-8 (and part of 1 and 9) of *Adhyāya II*. It begins:

० चंद्रमसं प्रकृत्य . एतस्य सप्तपूरणं पीर्यमासीत्या-
चक्षत इति । -- । पश्चादौ यद्यद्विस्तृतं सर्वस्मिन्निति ॥
[१] ॥ अग्न्यन्वाधानमध्वर्युर्वैजमानो वा ॥ करोति ।
अग्न्यन्वाधानमिति ०

c) Foll. 35, marked 3-37. *Mahādeva's* commentary on *Adhyāya II*. The introduction and part of the comment on *sūtra* 1 are missing. This portion begins:

० स्यामुपवसेदित्यर्थः ॥ The comment on *sūtra* 2 (fol. 3b): कुर्यादिति शेषः । ०

It ends: इति सहस्रोदोध्यज्ञातीयद्विवेदिमहादे-
वकृतकात्यायनसूत्रभाष्ये द्वितीयो ध्यायः ॥ संवत् समद-
शत्रयस्त्रिंशद्वर्षे आषण्कृष्णतृतीयायां रवौ महादेवेन
लिखितमिदं ॥

d) Foll. 22, marked 38-59. *Mahādeva's* gloss on *Adhyāya III*.

It begins: होतृपदनं ० ॥ सीदतीति सदनं होतुः
सदनं होतृपदनं । तद्वेदिमपरेण ०

Dated the same year ० वर्षे धिकश्रायणकृष्ण-
द्वादश्यां गुरौ ०

e) Foll. 44. *Adhyāya IV*. of *Mahādeva's* commentary. It begins: पीर्यमासविधानस-
मन्तरदर्शस्यानुविधानं कर्तव्यमत आह ॥ अपराह्णे ०
[MACKENZIE COLLECTION.]

350.

2589. Foll. 126; size 10 in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eight lines in a page.

Yājñika Deva's Paddhati, or manual of the *Śrauta* ritual, according to the *Kātyāyana-sūtra*.

Adhyāya I-IV., consisting of foll. 19, 43b, 61, and 126b respectively. Dated Samvat 1648.

The first five *adhyāyas* of this treatise have been printed by Prof. Weber in his edition of the *White Yajurveda*, vol. iii.

[H. T. COLEBROOKE.]

351.

757a-f. Foll. 132; size 10 in. by 4 in.; Devanāgarī character; written by four recent scribes, one having copied the first three MSS., the others one MS. each; 11, 13, 11, 10 lines respectively in a page.

Adhyāyas II-IV., VII-IX. of *Deva's Kātyāyana-sūtra-paddhati*.

a) Foll. 16. *Adhyāya II*.

b) Foll. 13. *Adhyāya III*.

c) Foll. 42. *Adhyāya IV*.

d) Foll. 12. *Adhyāya VII*., consisting of nine *kaṇḍikās*. It begins: अथाग्नीशेमस्य पद्धतिलिख्यते । ०

e) Foll. 24. *Adhyāya VIII*., consisting of nine *kaṇḍikās*. It begins: अथातिथ्येहिः ॥
तत्र वैष्णवो नवकपालः पुरोडाशो भवति ।

- f) Foll. 25. Adhyāya IX. in fourteen *kaṇḍikās*. It begins : अथ सुवाहस्य पद्धतिर्लिख्यते । and ends : इति प्रातःसवनं समाप्तं । [H. T. COLEBROOKE.]

352.

755a. Foll. 47 ; size 10 in. by 4 in. ; Devanāgarī character ; indifferent modern handwriting ; 9-11 lines in a page.

Adhyāya XII. of Deva's manual. It begins : अथ सत्रात्मकस्य द्वादशाहस्य पद्धतिर्लिख्यते । °

[H. T. COLEBROOKE.]

353.

756a-c. Foll. 81 ; size 10½ in. by 4½ in. ; fairly written in the Devanāgarī character, the third MS. by a different hand from the first two MSS. ; 13, 12 and 9 lines in a page respectively.

Three adhyāyas of the same treatise.

- a) Foll. 29. Adhyāya XV., on the *Rājasūya*. संवत् १७९७ मासमाघसुदित्रयोदशि चंद्रवासरे लिखतं पंचोलिलुणजी °

- b) Foll. 31. Adhyāya XX., on the *Aśvamedha*. लिखतं पंचोलिलुणजीब्राह्मणमालविशलनगरा संवत् १७९७ वृषे मासमाघसुदित्रीजभृगुवासरे लिखतं काश्मिन्मध्ये घाटचतुषष्टीनाखालिङ्गपुरामध्ये °

- c) Foll. 21 (paged 1-14, 13-19). Adhyāya XXI., on the *Sarvamedha* (ends fol. 16) and *Pitṛimedha* sacrifices.

[H. T. COLEBROOKE.]

354.

760b. Foll. 34 ; size 9½ in. by 3½ in. ; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1650 ; ten lines in a page.

Adhyāya XVII. of the same treatise. It begins : प्रातरुपसप्तप्रथमदिने नियमेन व्रतकरणम् । °

[H. T. COLEBROOKE.]

355.

18b. Foll. 34 ; size 9½ in. by 4 in. ; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1650 ; eight or nine lines in a page.

Adhyāya XXI. of the *Kātyāyanasūtrapaddhati*.

This copy begins with the *Purushamedha* : अथ पुरुषमेधस्य पद्धतिर्लिख्यते । ब्राह्मणराजन्ययोरतिष्ठाकामयोः पुरुषसंज्ञो यज्ञो भवति । ° after which the *Sarvamedha* (from fol. 12) and *Pitṛimedha* (fol. 27) as above.

[H. T. COLEBROOKE.]

356.

1362D. Foll. 13 ; size 10½ in. by 4½ in. ; fairly written, in Devanāgarī ; 10-12 lines in a page.

Adhyāya XXIII. of the same work.

It begins : अथाहीना उच्यन्ते । द्वाहप्रभृतयो द्वादशाहपर्यन्ता अहीनाः । °

Dated : संवत् १७९५ महाशुदी ३ बुद्धवारे लिखितं वाराणशिमध्ये भटपुरुशोत्तमेन गंगातिरे ॥

The MS. at one time belonged to one Gaṇeśadikshita.

[H. T. COLEBROOKE.]

357.

754. Foll. 77 ; size 10½ in. by 4½ in. ; well written, in the Devanāgarī character ; by two recent scribes (the one who copied foll. 1-44 being identical with the copyist of 757d) ; 13 (or 15) and 12 (or 13) lines in a page, respectively.

Adhyāya XXV. of the same manual ; consisting of fourteen *kaṇḍikās*.

The MS. begins : दर्शपूर्णमासादीनि सत्रास्तानि कर्मण्युक्तानि । अथुना तेष्वेव कर्मसु कर्मविनाशे °

[H. T. COLEBROOKE.]

358, 359.

440, 577. Foll. 1-206 ; 207-416 respectively ; size 10½ in. by 4½ in. ; well written, in Devanāgarī ; nine lines in a page.

The first *kāṇḍa* of the *Samśkārāganapati*, a commentary on Pāraskara's *Kātya-Grihyasūtra*,

by *Rāmakrishṇa* of *Kāśī*, son of *Konera*, and grandson of *Jayasimha*. It begins:

वदे श्रीगणनायकं सुरगुरुं सर्वार्थसिद्धिप्रदं
भक्तानां सुखदायकं गजमुखं सिंदूरशोभाकरं ।
ब्रह्माविष्णुशिवाकैमुख्यस्वचरान् श्रीशारदाशैलजां
लक्ष्मीं पद्मनिवासिनीं निजगुरुं कार्यस्य संसिद्धये ॥ १ ॥
श्रीविंध्याचलदक्षिणे सुललिते देशे च पुण्यालये
चातुर्वर्ण्यसमाकुले बहुविधे नास्मा मद्रुपत्तमे* ।
तत्रासीन्नजिनवंशवर्धनकरः श्रीवासुदेवः सुधीर
दोर्दंडप्रपितः प्रतापविभवो भूमंडलाब्जः ॥ २ ॥
शचूणां ललनासहस्रनयनेष्वंभः प्रवाहं ददन्
जातः श्रीपरतापसाहनृपतिः श्रीवासुदेवात्मजः ।
तेजस्वी च महायशः नृपगुणोदारो दयालुः प्रभुस्
तत्पुत्रो ऽपि महाशयः खलु महसिंहो नृपो भूजितः ॥ ३ ॥
तदंगजो हिममतिसाहिनामा बभूव राजा रजनीशवक्त्रः ।
गर्गदसिंहो नृपतिस्ततो भूज्जेजोयशोवीर्यबलान्वितश्च ॥ ४ ॥
तस्यात्मजः संगवंशरो धीरो धुरीणो धरणीधरश्च ।
मान्यो वदान्यो गणकाग्रगण्यो धन्यो विपूर्वो जयसिंहदेवः ॥ ५ ॥
संप्राप्तजोचिकस्तस्मात्काश्यां कोनेरदेवविबुधः ‡ ।
तत्सूनुरामकृष्णाख्यः सूत्रविवरणं कुरुते ॥ ६ ॥
बालकानां सुबोधाय तोषाय विदुषामपि ।
आकल्पमपि संसारे कीर्त्यवस्थापनाय च ॥ ७ ॥
स्वाभिप्रायेण § हि मया न किंचिदिह लिख्यते ।
किंतु वाचनिकं सर्वमतो मास्मि मनीषिभिः ॥ ८ ॥
आलोक्य धर्मशास्त्राणि मन्वादिभिः कृतानि च ।
परिशिष्टान्यनेकानि कात्यायनकृतानि च ॥ ९ ॥
कर्काचार्यकृतं भाष्यं गदाधरकृतं तथा ।
भाष्यं हरिहरं चैव अन्यानि च बहूनि च ॥ १० ॥
सारमेव समुद्धृत्य स्मृतीनां वचनं यथा ।
सिद्धांतानि समूलानि विचार्य लिख्यते मया ॥ ११ ॥
शब्दतश्चाथेतद्वेह पौनरुक्तिं न दुष्मति ।
स्फुटबोधाय बालानां ग्रंथो ऽयं रच्यते यतः ॥ १२ ॥
इह खलु सकलमुनिगणवरिष्ठचक्रबुद्धमणिः श्रीभगवान्पार-
स्कराचार्यः परमकारुणिको निर्विघ्नेन ग्रंथसमाप्त्यर्थं अधोतृणां
च शुभायं शिष्टाचाररक्षणार्थं ग्रंथादौ मंगलाचरणमातनोति ।
अथेति °

* नामामद्रुपत्तमे, MS. 912. † MS. दारा.

‡ ° काश्याकौनेर ° MS. 912. § स्वामि ° MS. 912.

इति ° प्रथमकांडिका fol. 32b; ° द्वितीयकांडिका fol. 44b;
इति ° गणपतिपूजनपुण्याहवाचनमातृकापूजननांदीश्राद्धप्रयोगः ।
अथ ग्रहयज्ञस्वरूपं fol. 74b; इति ° तृतीया कांडिका fol. 116;
इति ° विवाहप्रयोगः fol. 206b; ° चतुर्थीकर्मप्रयोगः fol. 217;
° लक्ष्मीपूजनं fol. 222b; ° द्वितीयविवाहविधानं fol. 225;
° चर्कविवाहविधिः fol. 230b; ° कर्मविपाकफलं प्रायश्चित्तं
fol. 279b; ° विष्णुवलिः fol. 290b; ° मूलशान्तिविधानं
fol. 345b; ° आष्टोपशान्ति ° fol. 350b., etc.

It ends: श्रीप्रथमशास्त्रीयरामकृष्णविरचिते पारस्करगृह्य-
सूत्रविवरणे संस्कारगणपतौ कपिलसंहितोक्तशिशुरक्षाविधानं
प्रथमकांडे संपूर्णं समाप्तम् ° संवत् १८६० वृषे शाके १९ समये
आश्विनमासे कृष्णपक्षे १५ अमावस्यां पुन्यतिथौ स्वार्थं परार्थं ॥

A *Rāmakrishṇa*, son of *Koṇḍabhaṭṭa*, and grandson of *Prayāgabhaṭṭa*, composed the *Śrāddhagaṇapati*. [H. T. COLEBROOKE.]

360.

912. Foll. 317 (numbered 124 and 193); size 12½ in. by 6½ in.; fairly well written, in Devanāgarī, by three or four different hands; 13-16 lines in a page.

The same portion of the *Samśkāragaṇapati*. The ends of the chapters and *kaṇḍikās* are marked in red.

Dated Samvat 1850. [H. T. COLEBROOKE.]

361.

1665A. Foll. 92; size 9 in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page. Modern.

Kāṭyagrihyasūtra-prāyogavivṛiti, also called *Grihya-kārikā*, an exposition of *Pāraskara's Grihyasūtra*, composed, in A.D. 1266, by *Reṇukārya*, son of *Mahāsasūri*, and grandson of *Somaśvara* (of the *Saṇḍilavaṃśa*). Very incorrect.

It begins: स्तौ नमो महाललायै नम मखादिकर्मविता
कुमुदोद्बोधदेतवे नमस्तस्मै (?) गणेशाग्निस्वचंमरावये ° - ॥

संस्कारो द्विविधः श्रीको ब्रह्मो देवो यनाविभिः ।

गर्भाधानादिमांशलो दैविकपाकपतिप ॥ °

The *garbhādhāna* ends fol. 4b ; *pumsavana*, fol. 5 ; *sīmantonmayana*, fol. 6b ; *jātakarman*, fol. 8b ; *nāmakaraṇa*, fol. 9b ; *nishkramaṇa* and *karṇavedha*, fol. 10 ; *annaprūṣana*, fol. 11 ; *cūdākarana*, fol. 12b ; *mauñjīvratavidhāna*, fol. 18b ; *vedūrambha*, fol. 20b ; *upākarman* (or *upākaraṇa*), fol. 22b ; *utsargavidhi*, fol. 23b ; *anadhyaūh*, fol. 25 ; *keśūnta*, ib. ; *samāvartana*, fol. 28 ; *snātakadharmāh*, fol. 29 ; *vivāhaprakaṛaṇa*, fol. 42 ; *caturthīkarman*, fol. 43b ; *shodaśakriyāh*, fol. 44b ; *śālūkarmaprakaṛaṇa*, fol. 53 ; *vritti-prakaṛaṇa*, fol. 57 ; *bhaishajyakarman*, fol. 58 ; *śaucaprakaṛaṇa*, fol. 89b ; *avakīrṇiprūyaścitta*, fol. 90 ; *sabhāpraveśana*, fol. 90b ; *rathārohaṇa*, fol. 91 ; *hastī-aśvūrohaṇa*, etc. It ends :

इति तत्वार्यसंपूर्णरेणुकार्येण यज्जना ।
कृतायां सूत्रविवृतौ समाप्ता गृहकारिका ॥
आसीद्वाडिलवंशजो (!) द्विजवरः सौजम्यजन्याकृतिः
श्रीसोमेश्वरदीक्षितोबुजभवापत्यात्मनः पद्मदः (!) ।
सद्वास्त्रायमहोदधेर्निरवधेर्वदग्धदुग्धाबुधेः
श्रीमाध्यादिनधर्मदुर्धरवरोद्धारैकधुर्यस्ततः ॥
मनूस्तत्कुलपद्मखंडतपनः श्रीमन्महेशाभिधः
सूरिभूरियशाः श्रुतिस्मृतिसदाचारैकनिष्ठो भवत् ।
तत्सूनुः कतिसूनुसूत्रयटिनी (!) कल्लोलनक्रो महान्
ते[ने]यं रचिता प्रयोगविवृतिः श्रीरेणुकार्येण वै ॥
शाके ध्रुवस्त्री श्रृंरसंमिताके ११६६
श्रद्धेक्षयाख्ये मधुसंज्ञयासे ।
ग्रंथः कृतो यं कमलालयाभि-
सरोरुहामोदितपद्मदेन ॥०
काशीत आगतेनेयं पयोध्यां शुक्लतीर्थके ।
दीक्षिताननसंज्ञेन लिखिता रेणुकारिका ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

362.

1729F. Foll. 29 ; size 8½ in. by 3½ in. ; fairly written, in Devanāgarī ; six lines in a page.

Yajñapārśva ; one (the 15th) of the eighteen *pariśiṣṭa*, or supplements, of the *White Yajurveda*, ascribed to *Kātyāyana*. It begins :

विवाहे वितते तत्रे होमकालमुपस्थिते ।
कन्यका चतुर्नागच्छेत् कथं कुर्वेति याज्ञिकाः ॥ १ ॥

Fol. 22 :

इतीयं याज्ञिपात्रेषु श्रुतिर्वाजसनेयिका ।
अन्येष्वपि च वेदेषु विभागं ग्राह कौशिकः ॥ (१५४) ॥
सायंहोमेषु यद्व्यं प्रातर्होमेषु तद्ववेत् ।
भिन्नद्रव्यहुतं यत्तु सहुतं तस्य तत् भवेत् ॥ १ ॥

etc., 12 ślokas, after which fol. 23b :

इति छंदोगपद्धतौ पुनराधाननिमित्तानि ॥ संवत्सरं यावत्प्रो-
षिकावस्थाग्निप्रणयने । ० ॥

एवमादिनिमित्तेषु हावयेत्तु हापयेत् ।
विप्रो दशाहमासीनवैश्वदेवविवर्जितः ॥ १ ॥

etc., 13 ślokas, after which : अन्यतापद्विषयं ॥

यजमानश्च पत्नी च उभौ प्रवसितौ यदि । ० 28 ślokas.

Ends : इति यज्ञपात्राभिधानं परिशिष्टं समाप्तं ॥ संवत्
११०९ वर्षे कालिकमासे कृष्णपक्षे ३० शुक्ले लिखितमिदं पुस्तकं । ०

For another MS. of this treatise see Weber's
Cat. No. 261. [H. T. COLEBROOKE.]

363.

1158a. Foll. 10 ; size 9½ in. by 3 in. ; excellent Devanāgarī writing of about A.D. 1600 ; six lines in a page.

Sulvapariśiṣṭa, another (the seventh) of the *pariśiṣṭa* of the *White Yajurveda*. It begins :

रज्जुसमासं वक्ष्यामः । समे शंकुं निखाय शंकुसंमितया रज्जा
मंडलं परिलिख्य यत्र लेखयोः शंक्रग्रहाया निपतति तत्र शंकुं
निहंति सा प्राची ॥

It consists of seven paragraphs, followed by
47 ślokas :

द्विहस्ते लक्षणं कुर्यात् त्रिहस्तो मध्यमः शिरः ।
शिरः पश्चाद्विहस्तः स्यात्पूर्वार्धे हस्त एव च ॥ १ ॥ ०
सूत्रदोषदरिद्रस्य गूढमंत्रस्य धीमतः ।
समाप्तेयं क्रिया शौल्बी कात्यायनमहात्मनः ॥ ४१ ॥

इति शुल्वं सप्तमं परिशिष्टं समाप्तम् ॥ (here follows a
quotation from the *Siddhāntacūḍamāṇi*).

See Weber's Catalogue, No. 252, for another
copy of this work which, however, contains only
39 ślokas. [H. T. COLEBROOKE.]

364.

774c. Foll. 18 (apparently originally 19, of which one, fol. 17, is missing); size 10 in. by 4 in.; legibly written in the Devanāgarī character; seven or eight lines in a page.

Sulvarivarāṇa, a commentary on the preceding treatise, by *Upādhyāya Karka*. The MS. begins:

स जपमुदयेनैषां चतसृष्वपि दिक्षु निवसतां नृणां ।

प्रतिदिनमन्यामन्यामाशां विदधाति यः प्राचीं ॥ १ ॥

रज्जुसमासे वक्ष्यामः । किमर्थमिदमुच्यते ॥ यदाचार्येण प्रा-
ग्वंशसदोहविधानवेद्यग्निमानादीनि परामर्शमात्रेणैवोक्तानि ॥
तेषां तत्त्वनिर्णयार्थमिदमुच्यते । °

The MS. ends:

इत्युपाध्यायकर्ककृतौ शुल्बविवरणं समाप्तं ॥

आत्मारामतत्सुतदम्बदन तथा रामकृष्णेन लिपितमिदं पुस्तिकं
संवत् १६६८ वर्षे माघे मासि कृष्णपक्षे ४ तिथौ शनिवारे °

[H. T. COLEBROOKE.]

365.

1521b. Foll. 5; size 10 in. by 4½ in.; recent, indifferent Devanāgarī handwriting; nine lines in a page.

Kāṇvānām viśeṣha, being a review of the peculiarities of the *Kāṇva* school, in the performance of the *Darśapūrṇamāsa* and *Agnishṭoma* ceremonies.

The MS. begins: अथ दर्शपूर्णमासयोः कारखानां
विशेषः । [वचस्पते यज्ञं गोपायेति ब्रह्मैव जपति न यजमानः ।
इति देवः कर्मते न ब्रह्मा किंतु यजमानः कारखशाखीयानां
supplied in the margin] आसादने । अग्निहोत्रहवर्णौ
च शूर्पे च । सो ग्निहोत्रहवर्णौ च शूर्पे चादत्ते । तत्समुपो-
हंति । अथाधिरौहति विष्णुत्वा । उरुघातायेत्यनः प्रेक्षते ।
तृणं वा किंचिद्वा निरस्पति । अविद्यमाने अभिमृशेदिति न ।
अथोलूखलं प्रतिगृह्णाति । स प्रतिगृह्णात्यद्विरसि °

Fol. 2b: आज्यप्रोक्ष्युत्पवनादौ तु वाचीनक्रमेव का-
खीयायां तु अर्धयुगहणाभावात् वतैत एवाध्वर्युस्तस्मान्माध्यंदि-
नानामध्वर्युः प्रेषकर्ता कारखानां त्वग्नीदिति ॥ ° ॥ अग्निष्टोमे
कारखानां विशेषो लिख्यते । अथेतां शालां प्राग्वंशं कुर्वति ।
यद्यपि श्रुतौ वितारणं नास्ति तथाप्यविरोधात्कर्तव्यमेव । °

It ends: शालायामपरेण यजमान उपस्थे सो ° पत्नी
तनु । पात्रादीनामासादनं । तत आज्याधिष्ठयणाद्याज्यग्रह-
णांतं कृत्वा पदविकिर्निरंकसाद्वैपंचमपंकुताययंपोषः (!) ॥
supplied by a different hand].

366.

1355h. Foll. 2; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1700; 10 or 11 lines in a page.

Kāṇvaśākhiya-viśeṣha, another treatise on the same subject; incomplete at the end.

It begins (after the title written in the margin by a different, more recent, hand):

अग्नीः । आधाने वि ° । आहवनीयमुद्धरिष्यन्नग्नीं प्रेषेदध्वर्युः
अथैन पूर्वेण प्रेहि । अश्वाभावे प्रैयाभावः । वरुणप्रपासे ।
अग्नीत्समिधमाथायाग्निं संमृडि ब्रह्ममस्यास्यामः । पितृयज्ञे च ।
बहिरूपमूले दितं च पितृयज्ञे । पूर्वेद्युर्वैहिषद्भ्यो धानाकरणं
गृहमेधीयंति तत्र । दर्शपूर्णमासयोर्वि ° । प्रथमे काले व्रतोपा-
यनं । अग्निहोत्रहवर्णौ शूर्पे आसादयेत् । आदानमप्येव ° । उरु-
घातायेत्यनः प्रेक्ष्यते । °

Fol. 1b: सोमयागे वि ° । अस्यदोक्षायां प्राडासीनो अर्धयुः
श्मश्रूणि वपेत् । °

It ends at the bottom of fol. 2b: उमावेतमि
युगपत्तदभिनंच

[H. T. COLEBROOKE.]

e. Atharva-Veda.

367.

526A. Foll. 27; size 9½ in. by 3½ in.; legibly written, in Devanāgarī, in the earlier part of the 17th century; 8-11 lines in a page.

Yajñaprāyaścittasūtra, a collection of rules for the expiation of irregularities in the performance of sacrifices, according to the *Atharva-veda* ritual. The treatise is called *Vaitāyana-sūtra* outside, but according to the colophon this is the title of a larger collection of which this is the chapter on *prāyaścitta*. It is doubtless the portion of the *Vaitāna-Sūtra* referred to by Dr. Garbe (in his edition, Pref. p. v. MS. C.) as immediately

succeeding the practical sacrificial portion (of 8 adhyāyas) published by him. The MS. begins :

अथातो याज्ञे कर्मणि प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामो विध्यपराधे सर्वत्र पुनः कार्यं कृत्वोत्तरतः प्रायश्चित्तं प्रायश्चित्तं वा कृत्वोत्तरतः समाधानं यत्पूर्वं प्रायश्चित्तं करोति ०

According to the colophon, the work (i.e. the *Vaitānasūtra*) consists of 14 lectures, of which this MS. contains the last six, each sub-divided into a number of sections, viz., Adhyāya I. into 5 ; A. II. into 9 ; A. III. into 10 ; A. IV. into 4 ; A. V. into 6 ; A. VI. into 9 sections. After this there follows another paragraph which is numbered 10, beginning अथ यत्रैतत्प्रायश्चित्तमांतरिक्षं दिव्यं ०

The colophon runs thus : इति श्रीअथर्ववेदे वैतायनसूत्रे प्रायश्चित्तः प्रसंगे चतुर्दशमो ध्यायः समाप्तः ॥ after which, by a different hand : श्रीसर्वविद्यानिधानकबीन्दाचार्यसरस्वतीनामथर्ववेदे वैतायनसूत्रे प्रायश्चित्तप्रसंगपुस्तकम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

II. MANUALS AND SPECIAL TREATISES.

a. Śrauta Ritual.

368.

1366A. Foll. 32; size 10 in. by 4 in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; 10-14 lines in a page.

Śrautasarvasva, a treatise on Vaidik ceremonial, in four chapters (*pariccheda*), by Śeṣha Nārūyaṇa, son of Śeṣha Vāsudeva, and grandson of Śeṣhānanta. According to the precepts of *Bodhāyana*. The MS. commences with seven ślokaḥ :

वासुदेवं गुरुं नत्वा दीक्षितान्तमूर्तिर्जितं ।
परं पराशरं व्यासं सोमपीथिचिपुरुषं ॥ १ ॥
बोधायनस्य कल्पस्य व्याख्याः संति परःशताः ।
शेषो षष्ठमशेषास्ताः परिकृत्य ब्रुवे त्वशः ॥ २ ॥ - ॥
अग्न्याधेयप्रयोगस्य परिमाणं विविच्यते ।
शेषनारायणेनेह विप्रकीर्णमितस्ततः ॥ ३ ॥
कल्पे धर्मे च शेषे च कर्मते द्वैधगृह्ययोः ।
प्रायश्चित्तविवृत्यादित्रये स्वामिचतुष्टये ॥ ४ ॥ ० ॥ ५ ॥

अथ प्रयोगपरिमाणं ॥ अधिकारनिरूपणाधीनत्वादुत्तरकर्म-
प्रवृत्तेरधिकारस्तावदाधानादिकर्मसु निरूप्यते । तत्र वसिष्ठः । ०

Fol. 7 : इति ० श्रौतसर्वस्वे श्रौतविषयनिरूपणं नाम
प्रथमः सोमादिविचारपरिच्छेदः समाप्तः ॥ अथाधानं ॥ ०

Fol. 24 : इति श्रीमद्बोधायनमार्गप्रवर्तकाचार्यश्रीशेषान्त-
दीक्षितसुतश्रीशेषवासुदेवदीक्षिततनूद्भवमहामीमांसकदीक्षितश्री-
शेषनारायणनिर्यति श्रौतसर्वस्वेऽव्यङ्गादिविचारो नाम द्वितीयः ० ॥

अथ साधुवृत्ताधिकारः ०

Fol. 26b : इति ० शाखाटंडविवेको नाम तृतीयः परिच्छेदः ॥
अथ कल्पटंडविवेकः । ० Dated शंवत् १६३१ मिति जेष्ठमासे
शुक्लपक्षे त्रयोदश्यां बुधवासरे ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

369.

1683. Foll. 177; size 9½ in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī; eight or nine lines in a page. In the beginning two leaves have been lost and replaced by two leaves on which part of fol. 3 has been recopied by a different hand.

Viśvaprakāśa, a manual of Vaidik ritual, according to the precepts of *Āpastamba*; compiled by *Viśvanātha*, son of *Purushottama*, in Samvat 1600 (A.D. 1544).

Fol. 3 begins: कनासः कृतैतदात्मघातादि अपमृत्युजनि-
तदोषनिवृत्तिपूर्वकमौर्ध्वदेहिकाधिकारसिद्ध्यर्थं नारायणबलिं
करिष्ये ॥ It ends :

आकाशांवरकृतिकाहिमगुर्भिर्युक्ते विरोधाभिधे
वर्षे हैमनमार्गशुक्लनवमौसौम्येर्गते (!) वासरे ।
पूर्णा श्रीपुरुषोत्तमार्थतनयश्रीविश्वनाथेन वै
प्रीत्यै विष्णुपदान्तयोरिति कृता सत्पद्धतिः कल्पनां ॥ ३ ॥
अजीजनस्त्रीपुरुषोत्तमो यं श्रीविश्वनाथं श्रुतिकर्ममात्यः ।
(इति) विश्वप्रकाशाभिधपद्धतिस्तत्कृता महत्प्रीतिकरी समाप्ता ॥
श्रेयसे ॥ संवत् १६०५ मिति आ ० शुक्लपक्षे तिथौ ६ शनि ॥
[H. T. COLEBROOKE.]

370.

374. Foll. 302, two of which are numbered 41, while two others have been supplied later between foll. 28 and 29, and foll. 271 and 272 respectively; size 10½ in. by 4 in.; legibly

written, in Devanāgarī, about the middle of the 17th century; 11 lines in a page.

Prayogasūtra, a manual for the performance of Vaidik sacrifices, by *Keśavasvāmīn*. The author apparently follows the *Baudhāyana Śrautasūtra* (cf. Burnell, Index of Tanjore MSS. No. cxvi.). It begins:

श्रियः पतिं नमस्कृत्य कर्त्तव्यं च मुनिसत्तमं ।

प्रयोगसारं वक्ष्यामि केशवो ऽहं यथामति ॥ १ ॥

नारायणादिभिः प्रयोगकारैरेकं पञ्चमाश्रित्य दर्शपूर्णमासादीनां प्रयोग उक्तः । आचार्यपादैर्द्वैधे पक्षान्तराख्यपुक्तानि भवस्वामिमतानुसारिणा मया तूभयमप्यङ्गीकृत्य प्रयोगसारः क्रियते । आमावास्येनेत्यादि ।

Praśna (or *prapāṭhaka*) I. (18 adhyāyas) ends fol. 26b, इति केशवस्वामिकृते प्रयोगसारे दर्शपूर्णमासौ संपूर्णौ ॥

P. II. (2 or 3 adhyāyas) on *Ādhāna*, fol. 31.

P. III. (3 adhyāyas) fol. 44, इत्याधानं समाप्तं ॥

P. IV. (? 6 adhyāyas) on *Agnihotra*, fol. 52b.

P. V. (4 adhyāyas) fol. 70b, समाप्तः पञ्चः ॥

P. VI. (7 adhyāyas) fol. 93b, समाप्तानि चतुर्मास्यानि ॥

P. VII. (10 adhyāyas) fol. 147b, इति० अग्नीषोमीयः समाप्तः ॥

P. VIII. (5 adhyāyas) fol. 174.

P. IX. (6 adhyāyas) fol. 206b, समाप्तो ग्निष्टोमः ॥

Then follow, severally, the modifications of the Soma sacrifice: इति० अत्यग्निष्टोमः fol. 207b, ० उक्थ्यप्रयोगः fol. 208b, अतिरात्रः fol. 215, अन्नोर्षोमः fol. 216, वाजपेयः fol. 230b, etc.

It ends: इति सकलविद्याविशारदश्रौतस्मार्तिकमीनुष्ठान-केशवस्वामिकृता (!) प्रयोगसारनामको मंत्र पत्राण्युभं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

371.

367. Foll. 165; size 9½ in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1750; nine, sometimes ten, lines in a page. (A).

A manual of the Vaidik ritual, [called *Bṛihat-*

Padmanābhī, on the title page of MS. B.]. The treatise begins:

विष्णुराजं नमस्कृत्य देवीं सरस्वतीं तथा ।

शिष्याणामुपकाराय लिख्यत श्रौतपद्धतिः ॥

कृताधानस्य प्रथमपौर्णमास्यां मातृपूजापूर्वकमाभ्युदयिकं आहुतम् । ततो न्यारम्भणीया प्रतिपदि । पुनः सरस्याने निर्लेपः । पञ्च भूसंस्काराश्च । पुनरुद्धरणम् । देवतावधारणम् । वैकल्पिकपदार्थोधारणम् । साधम्य वद्धशिश्रः । कुशोपमहः । कृततिलकः । षट् समिधो गृहीत्वा । ०

इतोष्टिः समाप्ता । fol. 13 (B12); इत्यन्यारम्भणीया fol. 18 (16); इति प्रवासविधिः । अथाग्निहोत्रहोमः । fol. 27 (22b); अथ चातुर्मास्यानि fol. 29b (24); अथ वरुणप्रधासाः fol. 34b (27b); अथ साकनेधाः fol. 47b (37b), etc.; अथ निरुद्धप्रयोगः । fol. 82 (62); इति पशुः समाप्तः । fol. 93 (70); *apsudikshā*; *prāyaṇīyā*; *somakraya*, etc., to the end of the *Agnishṭoma*.

It ends: अस्य ज्योतिष्टोमस्याग्निष्टोमसंस्थितस्य क्रतोः समृद्धर्थं यथा संपन्नेनात्रेन तृमिपर्यन्तेन सहस्रं ब्राह्मणानहं तर्पयिष्ये तदंते पुनरुद्धृत्य सायमाहुतिः । बर्हिषादीपनं लौकिके अग्नी । स्वकाले प्रातर्होमः ॥ सप्त सोमसंस्थाः । तेषां प्रथमोग्निष्टोमः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

372.

1637b. Foll. 114; size 10½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; eleven lines in a page. Fol. 65 has been misplaced between foll. 113 and 114.

The same work. (B.) A more correct copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

373.

1637a. Foll. 64; size 10½ in. by 4½ in.; well written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

Another manual, called *Laghu-Padmanābhī* on the front page; apparently an abridgment of the preceding work. The MS. begins:

कृताधानस्य प्रथमपौर्णमास्यां मातृपूजापूर्वकं आहुतम् । ततो न्यारम्भणीया । पुनः सरस्याने निर्लेपः । पुनः पञ्च भूसंस्काराः । उद्धरणं । वैकल्पिकपदार्थोधारणं । वद्धशिश्रः । कुशोपमहः ।

षट् समिधो गृहीत्वा । अग्नौ त्वाधानमाहवनीयगार्हपत्यदक्षिणा-
ग्निषु । °

In the beginning the treatise is divided into sections, eight of which make an adhyāya. The end of the second adhyāya (fol. 7) coincides with the conclusion of the *anvārambhanīyeshṭi*.

It ends :

अत्र पक्षे वाजिनयागः । आत्मातुल्यः । उदकातुल्यः । संवा-
दशुवाकयोरभावः । परिधिप्रक्षेपः । संसवाहुतिः । देशे
विमोक्तः । व्रतविसर्गश्च ॥ इति अग्निष्टोमिका पयस्या समाप्ता ॥
संवत् १६६५ वर्षे फाल्गुनमासे शुक्लपक्षे द्वितीयायां तिथौ शनि-
वासरे लिखितो ऽयं मंत्रः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

374.

288a. Foll. 63 (the first five of which have been lost and supplied, on six leaves, by a more modern hand); size 10 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, in the earlier part of the 17th century; eleven lines in a page.

Yajñatantrasudhānidhi, an exposition of the ceremonial in accordance with the rules of *Baudhāyana* and *Āśvalāyana*, by *Sāyaṇācārya*. The first part. It begins :

वागीशाद्याः समनसः सर्वार्थानामुपक्रमे ।

यं नत्वा कृतकृत्याः स्युस्तं नमामि गजाननं ॥ १ ॥

सत्सूत्रो(प?)चित्तस्तताग(म)महारत्नं निधानं गिरां

प्रत्यक्षितमुपास्महे वयमग्नी बोधायनं । ° २ ॥ ° १९ ॥

संगृह्य सारं कृतवान् वेदशास्त्रार्थकोविदः ।

यज्ञानां परमप्रोक्तै यज्ञतंत्रसुधानिधिं ॥ २० ॥

अग्नीनाथास्पृश्याः सर्वदुरितपूर्वपापक्षयकामः सर्वप्रायश्चि-
त्तरूपं कृष्णान्द्रहोमं कुर्यात् । समावास्यायां पीठमास्यां चोपक्रमः ॥
तस्यायं प्रयोगक्रमः ॥ °

इति कृष्णान्द्रहोमः * ॥ अथ गणहोमः । fol 6 (of sup-
plied leaves).

अथाग्न्याधानं । अत्र श्रुतिः । जातपुत्रः कृष्णकेशो ° fol. 13.

इति ° श्रीसायणाचार्यस्य कृतौ यज्ञतंत्रसुधानिधौ भावगन्याधेय-

* A spiral curve over ऋ, probably intended to change it to कृष्णान्द्रहोमं °

प्रकरणं समाप्तं ॥ अथाधानस्याश्चलायनहौ[त्र]क्रम उच्यते ।
अत्र सर्वास्त्रिष्टिषु प्रधानदेवता उपांशु यष्टव्याः । ° fol. 49.

इति ° आधानप्रकरणं समाप्तं ॥ अथ पुनराधानक्रमः ।
यस्याधानकालादारभ्य संवत्सरसमाप्तेरर्वाक् पुत्रभातृबंधूनां पशूनां
धनस्य वा हानिः । ° fol. 53b.

इति ° पुनराधानप्रकरणं ॥ अथोत्सर्गेष्विष्टपुनराधानयोराश्च-
लायनहौत्रप्रयोग उच्यते । तत्रोत्सर्गेष्वं अग्निः अग्निर्देवता-
नरश्चेति द्वे देवते । ° fol. 57.

° अथाग्निहोत्रस्यारंभः ॥ अस्तमयात्पूर्वं स्नानादि पंचकं
कृत्वा । पुण्याहदेवता । ° fol. 59.

It ends :

इति श्रीमद्वाजाधिराजश्रीपरमेश्वरवीरहरिहरसकलसासाज्य-
धुरंधरस्य वैदिकमार्गस्थापानाचार्यस्य श्रीसायणाचार्यस्य कृतौ
यज्ञतंत्रसुधानिधौ अग्निहोत्रप्रकरणं समाप्तं ॥ लिखितं वारा-
णस्यां मोहनब्राह्मणेन ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

375.

288b. Foll. 77; same size; indifferent Devanāgarī handwriting; eight lines in a page.

Another portion of *Sāyaṇa's Yajñatantra-sudhānidhi*. On animal offerings. It begins :

अथ पाशुकं प्रक्रम्यते । तत्र पशुर्नित्यः काम्यश्च । तत्र
नित्यः षट्सु मासेषु यावज्जीवं प्रयोज्यः । °

इति ° ऐन्द्राग्नीयनिरुद्धपशुबंधप्रकरणं समाप्तं ॥ अथ पशो-
राश्चलायनहौत्रप्रयोग उच्यते ॥ अत्राग्नेय्यामिष्टौ अग्निर्देवता °
fol. 58. It ends :

इति ° यज्ञतंत्रसुधानिधौ पशोराश्चलायनहोत्र समाप्तं ॥

संवत् १६६६ समये चैत्रवदि ४ भौमे लिपितं त्रिपाठीवंशो-
धरेण ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

376.

1743A. Foll. 59; size 9½ in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1650; nine lines in a page.

Another portion of the same work, treating of the Full and New Moon sacrifices.

It begins :

अथाहिताग्निकरणीययोर्द्वैशपूर्णमासयोः प्रयोगक्रमो ऽभिधीयते ।
यथोक्ताग्नाधानदिने प्रातरग्निहोत्रं हुत्वा यज्ञमानः श्मश्रूपपक्ष-
केशलोमानि वापयित्वा °

After the conclusion of the *Darśapūrṇamāsa* (fol. 58) there follow two sections, beginning :
अथाययणसूत्रं । वर्षासु श्यामाकानामययणं करिष्यन्भवति ०
and शरदि त्रीहीणामययणं करिष्यन्भवति ० — विसृजते व्रतं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

377.

135c. Foll. 54, of which one (fol. 37) is wanting; size 9½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī; eight lines in a page.

Audgātra-prayoga, a manual of the duties of the chanters at the Soma sacrifice; forming part of *Sāyaṇa's Yajñatantrasudhānidhi*.

It begins: अथौज्ञात्रप्रयोगः ॥ ऋत्विगार्थेयो नूचान
इत्याद्युक्तलक्षणवानृत्विग् भवति । ०

It ends: इति श्रीमद्राजाधिराजपरमेश्वरहरिहरराजेत्या-
दिवैदिकमार्गस्यापनाचार्यश्रीसायणाचार्यकृती यज्ञतंत्रमुधानिधौ
सौज्ञात्राख्यः पदार्थः समाप्तः ॥ संवत् १६७७ वर्षे आश्विनसुदि-
चतुर्थी शुभदिने लिखितं लक्ष्मीनारायणब्राह्मण ॥ ० ॥ इति
सामगशास्त्रायामग्निष्टोमे उद्गातृगणः समाप्तः ॥ सप्ताडसि कृशानुः
आहवनीयं — a short paragraph — ० इति सर्वान् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

378.

1970. Foll. 196; size 8 in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character; 7-9 lines in a page.

Mantrasamhitā, a collection of verses from the *Rigvedasamhitā*, (apparently for the use of the *Hotri* priest, in connection with the *Āśvalāyana-sūtra*, cf. next MS.) Foll. 1-19 with the accents marked.

The passages extracted from the first ashtaka (foll. 1-20) are as follows:

Maṇḍ. I. sūkta 1-11; 12, 1. 6; 18, 6. 1 (here ends the first adhyāya);—20, 1; 22, 10. 13. 15-21; 23, 16-24; 24, 3. 11; 25, 1-10. 19; 27, 13; 31, 12;—33, 1; 35, 2; 36, 13; 35, 11; 38, 6; 40, 1; 43 (1-9); 44, 5; 46, 1;—47, 1;

48, 11; 50 (1-13); 51, 1, first pāda;—62, 1; 65, 3; 69, 1; 76, 2;—81, 1; 82, 2; 83 (1-6); 84, 7-9. 15; 86, 1; 89 (1-10); 90, 6-8; 91 (1-23); 92, 10. 16;—95, 1; 96 (1-9); 97 (1-8); 99 (1); 101, 1; 106 (1-7); 110, 1; 112 (1-25);—113, 1. 16; 114 (1-11); 115 (1-6); 116, 8; 117, 15; 120, 12.

The MS. ends: शके १७२९ प्रभवनामसंवत्सरे वैशाख-
शुक्ल अष्टम्यां भृगुवासरे तद्दिनेदे पुस्तकं समाप्तं केठकरोपनाम-
कण्ठेशेन लिखितं स्तार्थ परार्थ च ॥

[DR. J. TAYLOR.]

379.

781. Foll. 113; size 10 in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 7-9 lines in a page.

Another copy of the same collection.

Foll. 1-84 and 101 are marked with accents (by the *Śrotriya Bālakṛishṇa*, according to a statement at the end of the fourth ashtaka, fol. 46).

The MS. ends: इत्याश्वलायनमंत्रसंहिता समाप्ता ॥ ० ॥
संवत् १७६७ (विक्रम scored out) शके १६१८ शार्वरीनाम-
संवत्सरे कार्तिके मासि शुक्लपक्षे चतुर्दश्यां तिथौ भीमवासरे
इदं पुस्तकं काश्यां ग्रामे लिखितं ॥

The Śaka date is probably wrong, as only the other date corresponds with the year of the cycle of Jupiter given. [H. T. COLEBROOKE.]

380.

395. Foll. 31; size 12 in. by 4½ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting.

Baudhāyana-Ādhānaprayoga. It begins:

अथाग्न्याधानं निरूप्यते तस्य कालं शिशिरवसनयोऽप्यश्वतथः
पौर्णमास्यमावास्यायजनीयास्तथयः कृत्तिकारोहिणीपुनर्वसुपू-
र्वोत्तरफल्गुणीचित्रानक्षत्राणि मृगशीर्षविशाखाप्रोष्ठपदश्रवणानु-
राधा अथोति केचित् । ०

The mantras are accented.

The MS. ends: आधानबौधायन समाप्तः ॥

अनेन प्रीयतां देवो भगवान्मंगलेश्वरः ।

लक्ष्मी नृसिंहः पूर्वेषामस्माकं कुलदैवतं ॥ संवत् १८०५ । °

[H. T. COLEBROOKE.]

381.

1851. Foll. 20; size 12 in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page. Modern.

The same work. Not accented. Incomplete.

[Dr. J. TAYLOR.]

382.

1635a. Foll. 17; size 9½ in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character; eight or nine lines in a page.

Adhāna-prayoga, another manual of the ceremony of establishing a set of sacrificial fires, according to the (fifth book of the) *Āpastamba-Śrautasūtra*. The treatise begins:

अग्न्याधेयं व्याख्यास्यामः । कर्मब्रह्मोभयतत्त्वविदुषा कर्मप्रयोगमात्रतत्त्वविदुषा वा ब्राह्मणेन यजेत्यनुज्ञातः स्वभार्यया सह संशोधयेदात्मानं गायत्रीलक्ष्मणैः °

The MS. ends: ब्राह्मणतर्पणानि प्रकृतिवत् ॥ इत्याधानेष्टिः ॥ आधानप्रयोगः समाप्तः ॥ संवत् १७९६ प्रजापतिनामसंवत्सरे माघशुद्ध ३ गुरुवासरे ॥

Then follow, in a different handwriting, 30 *ślokas* in praise of *Rāma*. [H. T. COLEBROOKE.]

383.

121C. Foll. 29; size 10 in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1750; 11-14 lines in a page.

Darśapūrṇamāsa-prayoga, a manual of the New and Full-moon sacrifices (according to the *Baudhāyana-sūtra*?), with the *mantras* accented. The MS. begins:

अहिनुमते नमः ॥ अथ दर्शपूर्णमासप्रयोगः ॥ आहिताग्निरन्वाधानदिने प्रातरग्निहोत्रं हुत्वा श्मश्रूपक्षकेशलोमन-

खानि वापयित्वा कृतस्नाननवनीताभ्यंजनोर्हवासाः स्नातिः पत्न्यध्वर्यवादिभिः सह प्रत्येकं सप्तभिः सप्तभिर्दुर्भेपिंजलैर्मुखं नाभिं गुल्फौ च संमृज्य दर्भान्समुच्चित्य प्रोक्ष्योद्दङ् निरम्यति ॥ °

Fol. 26b: समाम्नौ दर्शपूर्णमासौ ॥ अथ नित्यश्रौतहोमप्रारंभः । तिथ्यादि संकीर्त्य सायमग्निहोत्रं पयसा होष्यामि ॥ प्रातरग्निहोत्रं पयसेति प्रातः । °

Fol. 28: होम समाप्तः ॥ बौधायनो दर्शपूर्णमासस्येदं प्रकीर्तितं नारायणेन लिखितं विदुषां संग्रहाय च ॥ श्री ॥ प्रकृत्यायतनं प्रमाणं ॥ ° ॥ अथ विकृत्यायतनं प्रमाणं ॥ ° ॥ अथ व्याहारः (!) ॥ ° ॥ It ends: इति विहारः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

384.

3009g. Foll. 22; folio, size 13 in. by 8 in.; well written, in Devanāgarī; fifteen lines in a page. European paper (water-mark 1853).

The same manual. The text differs considerably. Unaccented.

It ends: संतिष्ठेते दर्शपूर्णमासौ । अस्मिन्कर्मणि etc. (5 lines) ° इन्द्राय हरिवत इदं ° ॥ शके १७७३ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

385.

1987. Foll. 44; size 8½ in. by 5 in.; legibly written, in Devanāgarī, A.D. 1793; 9-11 lines in a page.

Darśapūrṇamāsa-prayoga, another manual of the New and Full-moon sacrifices, according to the *Baudhāyana-sūtra*. On the front and back pages the treatise is called *Baudhāyana-pañca-prayogī-darśapūrṇamāsa*. The *mantras* are accented.

It begins: उक्त्वावाधानदिने प्रातरग्निहोत्रं हुत्वा केश-श्मश्रुलोमनखानि वापयित्वा सपत्नीकः स्नात्वा कृतनवनीतेनाभ्यंजति ॥ कृतांजनश्चैकविंशतिदर्भपिंजलैः पवनं कुर्यात् ॥

It ends: उपविश्य आत्मने संस्पृषति ब्राह्मणांस्तर्पयित्वा । ततो अग्नीन्परिसमुह्य पृथुस्थानग्नेयेत्यादिनोपस्थानं कुर्यात् ॥ इत्याद्यलायनपंचप्रयोगी बौधायनदर्शपूर्णमासः समाप्तः ॥ शके

१७१५ ॥ प्रमादीनामसंवत्सरे कार्तिकशुक्लपौर्णिमा मंदवार इदं पुस्तकं सदाशोषज्योतिषिसुनुरामचंद्रेण लिखितं विश्वेश्वरसंतीर्थं पावसयामवास्तव्यं ० (!) ॥ [DR. JOHN TAYLOR.]

386.

3009h. Foll. 6 ; size and handwriting as No. 384 (MS. 3009g).

Darśapūrṇamāsa-Hautra, a manual of the New and Full-moon sacrifices, for the *Hotri*. Unaccented.

It begins : प्रागुद्गाहवनीयादयस्याय प्राङ्मुखो यज्ञोपवीताचम्य दक्षिणा वृद्धिहारे प्रपद्यते ०

It ends : संस्थाजपः ॥ सौ च मे स्वरश्च मे यज्ञो च ते नमश्च ॥ यज्ञे न्यूनं तस्मै त उपयते ऽतिरिक्तं तस्मै ते नमः ॥ होव समाप्तं ॥ [?]

387.

1993. Foll. 13 ; size 8½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Darśapūrṇamāsa - Hautraprayoga, another manual of the New and Full-moon sacrifices, for the use of the *Hotri*. With accented texts.

It begins : अथाश्वलायनदर्शपूर्णमासहोत्रप्रयोगोच्यते ॥ यजमानेन वृतो ध्वर्युणा होतरेहीत्सामंत्रितो होता साहवनीयात्प्रागुद्गदेशे प्राङ्मुखो वस्थाय ०

It ends : इष्टिः संतिष्ठते ॥ इति दर्शपूर्णमासहोत्रप्रयोग संपूर्णमित्यो ३ ॥

खंडोचनस्वरविधु १७२० कालयुक्तस्य वत्सरे । जनादेनमासनामनवम्यां साध्ययोग च ॥ १ ॥ गुरुपुष्पदिने युक्ता समृत-सिद्धिवेलयोः । उष्णांशुकं न्यराशित्पांककटकस्यचंद्रयोः ॥ २ ॥ रामचंद्रस्य नामे तु लिखितं पुस्तकं य च । पुस्त्यग्रामाभिधानस्यज्योतिषोपनामयोः ॥ ३ ॥ ० [DR. JOHN TAYLOR.]

388.

1729G. Foll. 7 ; size 8½ in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

A similar manual for the same sacrifice and order of priests.

It begins : होव करिष्यन्संचरेण प्रविश्यापरेणाहवनीयं प्राङ्मुखश्चर्युप्रेषितो ब्रह्मन्सामिधेनीरनुवक्ष्यामीत्युक्त्वा तस्मात्प्रसवमाकांक्षेद् ०

अथ प्रयाजाः fol. 3 ; अथानुयाजाः fol. 5b.

[H. T. COLEBROOKE.]

389.

599a. Foll. 51 ; size 9½ in. by 4 in.; Devanāgarī character : indifferent handwriting of about A.D. 1750 ; nine or eleven lines in a page.

Cāturmāsya-prayoga, a manual for the performance (by the *Adhvaryu*) of the Seasonal sacrifices; apparently part of a larger work called *Prayogapañcaratna*.

The MS. begins : अथ चातुर्मास्यानुच्यंते चातुर्मास्यानीति कर्म्मसमुदायिना तस्य चत्वारः प्रयोगाः यावज्जीवसंवत्सरी द्वादशाहो यथाप्रयोगश्च । यथाप्रयोग इति प्रयोगपर्याप्तकालः ०

It ends : इति प्रयोगपंचरत्ने आश्वलायनो प्रयोगिचातुर्मास्यप्रयोगः समाप्तः । After this follows a short paragraph, beginning : सोमांतपक्षे अग्निष्टोमः कार्यः ० and ending : इति चातुर्मास्यानि समाप्तानि ।

[H. T. COLEBROOKE.]

390.

3009i. Foll. 24 ; folio, size 13 in. by 8 in.; well written, in the Devanāgarī character; fifteen lines in a page. European paper.

The same treatise. A modern Bombay copy, greatly differing from the preceding. No allusion seems to be made here to a *Prayogapañcaratna*.

Foll. 1-9 are marked चा · श्रेषी ; the remainder चा · प्र .

391.

259a. Foll. 40 ; size 10½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about the end of the seventeenth century ; thirteen or fourteen lines in a page.

The *Cāturmāsya* section of the *Padārthādarśa*, a manual of the sacrificial ceremonial generally.

It begins :

कातीयं कल्पसूत्रं च हौत्रं कातीयमेव च ।
अनयोः कर्कभायं च संप्रदायादिनिर्ययात् ॥
एतानालोक्य यत्नेन शिवं सांबं प्रणम्य च ।
पदार्थादर्शसंज्ञं तु यथं कुर्वे गुरुकृतिः ॥

दर्शपूर्णमासाद्यग्निहोत्रांतानि कर्माणि अनुविहितानि । इदानीं श्रुतिमंत्रकल्पपाठानुक्रमेण चातुर्मास्यानुविधानं प्राप्तं तानि पाशुकानि ऐष्टिकानि चोभये पक्षेऽपि संवत्सरसाध्यानि ।^०

इति पदार्थादर्शं वैश्वानरपार्जन्येष्टिः ॥ अथ वैश्वदेवपर्व ।
fol. 3; अथ वरुणप्रधासाः fol. 9b; अथ साकमेधपर्व fol. 21; अथ गृहमेधीयेष्टिः fol. 22b; अथ दर्विहोमः fol. 25b; अथ क्रौडनीयेष्टिः fol. 26b; अथ महाहविः fol. 27b; अथ पितृयज्ञः fol. 29b; अथ त्रैयंबका निरूप्यते fol. 34b;—इति पदार्थादर्शं साकमेधस्थं तृतीयं पर्व ॥ अथ शुनासीरियं पर्व ॥ fol. 36b; इति^० ऐष्टिकानि चातुर्मास्यानि समाप्तानि ॥ अथ क्रमप्राप्ता मित्रविंदा लिख्यते ॥ fol. 38; इति मित्रविंदा समाप्ता । अथ वैश्वानरीयेष्टिः fol. 39b.

It ends : शेषं प्राकृतं ॥ इति वैश्वानरीया समाप्ताः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

392.

3009f. Foll. 9; the same size and handwriting as Nos. 384, 386.

Cāturmāsya-Hautra, a manual of the *Hotri's* duties during the performance of the Seasonal sacrifices.

It begins : अथ चातुर्मास्यहौत्रं ॥ वैश्वानरपार्जन्येष्ट्यां ॥ वैश्वानरो वाग्निवैश्वानरो वा ॥ पार्जन्यश्च ॥^०

It ends : देवा आज्यपा इत्यादि संस्थाजपांतं समाप्तं ॥ संतिष्ठते चातुर्मास्यहौत्रं समाप्तं ॥ अनंतरं एतदंगत्वेन सोमो विहितः ॥ तद्दशस्तस्य पशुः ॥ पुनश्चातुर्मास्यानि वा ॥^० विश्वे देवास आगत ये केच ज्मा इति विश्वेषां ॥ पकृतिवदितरत् ॥ शके १११३ ॥^०

393.

774d. Foll. 18; size 10 in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Cāturmāsya-Hautrapaddhati, another manual of the same ceremonies, by *Śrī Deva*.

It begins : अथ चातुर्मास्यहौत्रं लिख्यते । पूर्वद्युर्वैश्वानरपार्जन्येष्टिः । देवताद्वयम् । चातुर्मास्यानि प्रयोक्ष्यमाणः पूर्वद्युर्वैश्वानरपार्जन्यामिति सूत्रम् ।^०

इति वैश्वानरपार्जन्येष्टिः fol. 2; इति अग्निमंथनं fol. 3;

इति वैश्वदेवहौत्रं fol. 6; इति वरुणप्रधासहौत्रं fol. 9;

अथ महाहविः fol. 11b; अथ पितृयेष्टिः fol. 12b.

It ends :

सहस्रं भोजयेत्तोमे षट् शतानि सुराक्रये ।

चातुर्मास्येषु चत्वारि आधाने च पशौ शतं ॥ इति समाप्तं ॥

समाचरेद्यः श्रुतिमान् त्रेताधार्मिकलावपि ।

चातुर्मास्यैरेव परां गतिं यांति विकल्मषाः ॥

इष्टिभिः दन्तुबंधश्च चातुर्मास्यैर्महामखैः ।

इष्टा पापैः प्रतुच्यत महद्भिरपि दुस्तरैरिति ॥ इति समाप्तं ॥

संवत् १६५१ वर्षे कार्तिकमासे शुक्लपक्षे ५ पंचम्यां तिथौ भौमवासरे दीक्षितश्रीदेवजी स्वयमेव पठनाधीय चातुर्मास्यहौत्रपद्धतिर्लिखापिता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

394.

1636b. Foll. 14; size 9 in. by 4½ in.; legibly written, in the Bengālī character, in the early part of last century; 7-9 lines in a page.

Sāmaveda-Homapaddhati, a manual of the duties of *Sāman* priests at Homa-oblations. It consists of two chapters, the first of which treats of the preliminary rites, such as the preparation and consecration of the fire-place and fire, etc., whilst the second treats of the various kinds of *homas*.

The treatise begins :

अथ सामगानां सर्वकर्मसाधारणी कुशशिडका लिख्यते ॥ तत्र चतुर्हस्तप्रमाणं देशं शर्कराङ्गारास्थिकेशतुपादिरहितं पृथोन्नरप्रवं समं वा स्नायामयदपसहितं गोमयेनोपलिप्य तत्र कृतश्चातः शुचिराचानः प्राङ्मुखः कुशसहितासनेनोपविष्टः कर्ता उन्नरस्यं दिशि अभ्युक्ष्यार्थं कुशकुसुमसहितं जलपात्रं निधाय^०

Fol. 9: इति सर्वकर्मसाधारणी कुशशिडका समाप्ता ॥ अथ

कुशडिकानन्तरं प्रकृतं कर्म कर्तव्यम् । तत्र प्रथमं प्रादेशप्रमाणं
घृताक्तां समिधं कृष्णं हुत्वा प्रजापतिर्चुषिर्गायत्री छन्दो अग्नि-
देवता महाव्याहृतिहोमो [० मे ?] विनियोगः । सोमं भूः
स्वाहा । - - - - । इति सुवेणान्याहुतित्रयं दद्यात् । यदि तु
प्रकृते कर्मणि चरुहोमो ऽस्ति तदाज्यहोमविहितत्वाच्चरुहोमस्य
प्रथमं महाव्याहृतिहोमो न कर्तव्यः । अन्ते तु कर्तव्य एव वि-
हितत्वात् । ततः प्रकृतं पुनर्महाव्याहृतिहोमसमिधप्रक्षेपान्तं कर्म
समाप्य ०

It ends: इति सर्वकर्मसाधारणमुदीच्यं कर्म समाप्तम् ॥
काशीस्थितानन्तरामभट्टाचार्यस्य पुस्तिका । लिखिता वाकला-
वासिथीरमाकान्तशर्मेणा ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

395.

526b. Foll. 20; size 9½ in. by 3½ in.;
legibly written, in the Devanāgarī character;
9-11 lines in a page.

Paśubandha-prayoga (as it is called outside),
being texts from the *Atharva-* and *Rik-saṃhitā*,
to be recited during the performance of animal
sacrifices.

It begins with *Rgv.* x. 32, 1: प्र सु गन्ता धिय-
मानस्य ०, followed by x. 85, 23: अनुश्रवा चृजवः ०

The *mantras* are divided into 22 sections, a
reversed index of the *pratīkas* of which is given
at the end.

Dated Samvat 1850. [H. T. COLEBROOKE.]

396.

3009e. Foll. 8; folio, size 13 in. by 8 in.;
well written, in Devanāgarī; fifteen lines in a
page. European paper (water-mark 1853).

Paśu-Hautra, a manual of animal sacrifices, for
the use of the *Hotri* priest.

It begins: अथ पशुहौत्रप्रारंभः ॥ तत्र पशुविष्टिरुभ-
यतो ज्येष्ठतरतो वाग्नेयी वागनावीष्णवी वोक्षे वाग्यतरा पुरस्तात् ॥
अस्या इष्टेः ॥ पञ्चदश सामिधेयः ॥ ०

It ends: अथ युक् ॥ कृतिकः ॥ इत्यादिषु विशेषेषु
वृद्धिर्न आर्तवः ॥ मूलकः ॥ स्वाति पुनर्वसुः ॥ इति पशुहौत्र
समाप्तः ॥ [?]

397.

3055. Foll. 9; size 10 in. by 4 in. (increased
by the binder to 11 in. by 5 in.); indifferent
Devanāgarī writing, of the latter part of last
century; eleven lines in a page.

Kaukilī, a manual for the performance of a
special form of (*Sautrāmaṇi*) offering.

It begins:

कौकिल्याः कर्मोच्यते ॥ नवम्यां प्रातरग्निहोत्रं हुत्वा
कौकिल्या यक्ष्ये स्वर्गार्थमिति निर्देशः । विद्युदसि । अथवा
सारस्वतहोमौ अन्वारंभणीया । केचित्तारस्वतान्वारंभणीयी
नेच्छन्ति । पठोता । एतानि नाना हवनीयानि । कालायमेन
काचलोहितेन (? काल ०) कालानुशातनेन कालेनोपधानेन
कालेन सांतरेण कालेयकीशेन सूत्रेण । उमण (!) उपलिप्तेन ।
(six lines further) श्यामाकात्सकृत्वा नवम्यामेव वसति ।
ततो द्वादश्यां । प्रातरग्निहोत्रं हुत्वा ऐंद्रः पशुः । तस्य निरु-
ढपशुबंधवत्कल्पः । वत्सो दक्षिणा न माता । उपरिष्टान्मातृदानं ।
इष्टिः समाप्या । अथ द्वादश्यामेव पूर्ववत् सुरेष्टिः । चतुरहे
यज्ञाय रमतामित्यादि कौकिलीयं हविः । अयेण गार्हपत्यमयटं
खात्वा सयटस्याने कारोन्नरं केचित्पठन्ति । कारोन्नरोऽवटाकृतिः ।
एवंलक्षणं काले अवटेः अवटाकृतिं कृत्वा गोचर्मणा सर्वतः ।
(ten lines further) पयसा परिपिच्य । एवं संसृज्य तिष्ठो
रात्रोर्वसति ॥ अथ पंचदश्यां पश्चिध्यादि । अथ यज्ञाय कौ-
किलीयं हविः । न पठोता । पश्चिष्टिं कृत्वा शाखाहरणं
अथशाखायामित्यादि व्रतोपायानांतं । यूपानुत्यादि पूर्ववत् ।
एको यूपः त्रयः स्वरवः पूर्ववद्धेदिः । ० - - fol. 5b: केचि-
त्पूर्वस्यां सौत्रामण्यां च शतारुद्रां मार्तिकामिहन्ति । ० fol. 8:
वत्सं पूर्वस्यां ददाति । मातरमुन्नरस्यां । अस्मिंस्तस्य वत्सस्य
माता दक्षिणा । रुद्राय गामिति प्रतिग्रहः द्वात्रिंशत्पण्यांतं ।
संतिष्ठते कौकिली तया स्वर्गकामो यजेत छंदोगानां नास्तीत्यर्थः ॥
अथ हौत्रं कौकिल्याः । आदित्यचरोः । अदितिर्न उरुष्यतु
महीम् पु । ऐंद्रस्य पशोः । ०

It ends: तत्र श्लोकाः ।

कौकिल्या यक्ष्यदित्यागूर्नवम्यां पूर्ववद्भवेत् ।
होता कालायमेनादि श्यामाकांतं प्रकल्प्यतु ॥
द्वादश्यामिंद्रदेवत्यो न पठोता निरुढवत् ।
अदित्याश्चरुतंत्रेण वत्सस्तत्र तु दक्षिणा ॥
सुरेष्टिः पूर्ववत्कार्यावटो (!) कारोन्नरं तु वा ।
तोकनादिभिश्च संसृज्य पयः सेकांतमेव च ॥

पर्वसु चीणि च पशो (!) न षटोता पुराकृता ।

हविषा च यथासूत्रमादित्यस्य च मातरं ॥

समाप्ता कौकिली ॥ [DR. J. B. BALLANTYNE.]

398.

1262. Foll. 197; size $8\frac{1}{2}$ in by $3\frac{1}{2}$ in.; fairly written, about A.D. 1650, by one *Dhūṇḍhi-rāja*, whilst staying at *Rāmahrada*; Devanāgarī character; nine lines in a page.

Bodhāyana-Somapravayoga, by *Rudradeva*.

The treatise begins:

यस्य ज्ञानमननं दानं यस्य चाननम् ।

भक्त्यर्थस्यानने तमननं गुरुं नौमि ॥

आश्वलायनशाखिनो यजमानस्य बोधायनसोमप्रयोगः । तत्राधानं सोमेनर्तुनक्षत्रादिनियमः । अन्यत्र सोमे वसने पौर्णमास्याममावास्यायां वा यजनीये वा सुत्या तदनुसारेण दीक्षादिकल्पनम् । देवनक्षत्रे दीक्षा पौर्णमास्यां सुतेति वा । कृत्तिकाः प्रथमम् । °

Pravargyasambharaṇa, fol. 7-13b; *yūpacchedana*, to fol. 15; *apsudikshā*, to fol. 17; *dikshānīyā*, fol. 18; *dikshā*, fol. 20; *prāyaṇīyā*, fol. 24b; *somakraya*, fol. 27b; *ātithyā*, fol. 33; *pūrvāhnikapravargya*, fol. 48b; *pūrvāhnikopasad*, fol. 51b; *aparāhnikapravargya* and *aparāhnikopasad*, fol. 52b; *madhyamopasad*, fol. 54b; *uttamopasad*, fol. 55; *pravargyodvāsana*, fol. 59; *agnīshomīyā*, fol. 92b.—*Atha sutyā*, fol. 97; *iti prātaḥsavanam*, fol. 144; *mādhyandinaṁ savanam*, fol. 155; *trītiyasavanam*, fol. 164; *avabhṛitheshti*, fol. 190b; *udayanīyā*, fol. 191b.

The mantras are marked with the accents.

It ends:

प्रातर्होमस्याप्यग्निरिति धृतेस्त्वामिः (!) । तेन सायंकालं प्रतीक्ष्य तत्र हुत्वा ततः पश्चात्प्रातर्होमः स्वशाखीयानुष्ठाने ऽशक्तस्यापेक्षायां शाखांतरीये ऽधिकारात् । अत एव शाखांयनेन (!) सोमांगत्वेनोक्ते ऽपि सायमग्निहोत्रे ऽस्येषामनाधिर इति ॥ इति बोधायनसोमप्रयोगो रुद्रदेवकृतः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

399.

537b. Foll. 70, paged 1-45, 49-73; size $9\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; indifferently written, in the Devanāgarī character; twelve lines in a page.

Saptasoma-paddhati, a manual of the Soma sacrifices, according to the *Maitrāyaṇīya-śākhā*.

It begins: मैत्रायणीयके अग्निष्टोमादिक्रतूनां सप्तसोमसंस्थापद्धतिर्लिख्यते । तत्रादौ संभृतसंभारो भूत्वा आस्तातदेवयजनकरणं मातृपूजनं नास्मादीमुखपूर्वकं । ऋत्विजो वृणीते । °

Fol. 10 प्रथमो ध्यायः । fol. 25 द्वितीयो ध्यायः । fol. 42b तृतीयो ध्यायः । fol. 45b contains tables of priests; fol. 64b अग्निष्टोमपद्धतिः समाप्ता । एष एवात्यग्निष्टोमः विशेषस्तु कथ्यते । etc. (the remaining six *saṁsthās*). It ends:

इति मैत्रायणीयको अग्निष्टोमादिसप्तसोमसंस्थानां पद्धतिः समाप्ता ॥

संवत् १६४३ वर्षे फागुणवदि ६ सोमे । ° ॥ सद्येह काशिवास्तव्यं मोदज्ञातीयः [here the name is obliterated] उच्छाईकेन लिपितं ॥ and by a different hand, पुस्तकं सोमपद्धतिः ॥ सप्तसोमपद्धतिः । [H. T. COLEBROOKE.]

400.

537a. Foll. 70; size $9\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, at Ahmadabad, in A.D. 1589; eight lines in a page.

Jyotiṣṭoma-paddhati, a similar manual, according to the ritual of *Śāṅkhāyana* (?).

The MS. begins: महाकौपीतिकमतेनैकाहा अनेकोत्तराश्राहीना एतेनाग्निहोत्रौ व्याख्याताचित्वाद्यो अनादेशो ज्योतिष्टोमधर्मसामान्यादिहोच्यते । द्वादशाहप्रकृतित्वात् द्वादशाहदीक्षा इत्याद्यं यज्ञ इत्यादि च भवति । °

It ends: इति पद्धतिः समाप्ता ॥ सं १६४६ वर्षे लिखितं पद्धतिः अहिमदावादनगरे ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

401.

1636a. Foll. 14; size $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; indifferent modern Devanāgarī writing, by two different hands, the first of which copied foll. 1-4; nine lines in a page.

Sāmāgīnīm Brahmatvapādhati, another manual of the Soma rites, for the use of the *Udgātṛis*, by *Paurāṇika Purushottama*, son of *Bālambhaṭṭa*.

The treatise begins : उत्तरेण सदो गत्वा सदसः पश्चादन्नवेदिं प्रत्यङ्मुखः स्थित्वा प्राजहितमुपतिष्ठेदहिरसि बुध्न्यः । °

The seven *samsthās* are treated successively : *Agnishṭoma*, *Atyagnishṭoma* (from fol. 4b), etc. The *Aptoryāma* ends fol. 6b, when it proceeds : अथ सप्तसंस्थामु अथ शिष्टं यत्कर्म तदुच्यते । °

The colophon runs thus : इति पौराणिकोपनाम्ना वालम्बट्टात्मजपुरुषोत्तमेन कृता सामगानां ब्रह्मत्वपद्धतिः समाप्ता ॥

In the margin of fol. 1 is noted सामवेदका पद्धतियज्ञका ° [H. T. COLEBROOKE.]

402.

1748a. Foll. 89 ; size 8½ in. by 3½ in. ; legibly written, in the Devanāgarī character ; seven lines in a page.

A manual of the stotras and formulas used by the *Udgātṛis* at the several Soma sacrifices ; figured for chanting. The title, *Sāmaveda-viśvagāna*, has been added at the end by a different hand.

It begins : प्रथमं ज्योतिष्टोमे विश्वरूपगानं ॥ अथो युंजे वाचं शतपदोम् ° ॥ इति त्रिः ॥ विश्वरूपगानं ॥ अग्निज्योतिर्ज्योतिरग्नोम् °

इति ज्योतिरग्निष्टोमः समाप्तः । fol. 18b ; ° अत्यग्निष्टोमः fol. 20b ; ° उक्थ्यस्तोत्राणि fol. 29 ; ° षोडशस्तोत्राणि समाप्तानि ॥ अग्निष्टोमोऽत्यग्निष्टोम उक्थ्यषोडशस्तोत्राणि वाजपेयो भोर्याम इति वचनादनुक्रमः । अथातिरात्रस्तोत्राणि ॥ fol. 29b ; इति संधिस्तोत्राणि । इत्यतिरात्रः । अथ वाजपेयः । fol. 43 ; इत्युक्थ्यानि, fol. 60 ; इति वाजपेयः ॥ अथ सर्वपृष्ठो भोर्यामः कथ्यते । fol. 61b ; ° मैत्रावरुणस्य पृष्ठं । fol. 73 ; ° सगर्भपृष्ठानि fol. 76b ; अथातिरिक्तस्तोत्राणि fol. 86.

Dated संवत् १६६६ वर्षे मार्गशिरवदि ६ बुधे लिखितं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

403.

135b. Foll. 8 ; size 9½ in. by 4½ in. ; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1600 ; eight lines in a page.

Atirātra-stotrāṇi (corresponding to fol. 29b-42b of the preceding MS.), figured.

[H. T. COLEBROOKE.]

404.

135d. Foll. 12 ; size 9½ in. by 4½ in. ; Devanāgarī character ; indifferent writing ; nine lines in a page.

Vājapeya-stotrāṇi (as fol. 43 ff. of No. 402).

Dated Samvat 1675. [H. T. COLEBROOKE.]

405.

1745b. Foll. 15 ; size 8½ in. by 3½ in. ; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1650 ; 7-9 lines in a page.

Vājapeya-stotrāṇi, figured.

The MS. ends : इदं पुस्तकं नरहरिनगरेण लिखितं ।

[H. T. COLEBROOKE.]

406.

135e. Foll. 19 ; size 9½ in. by 4½ in. ; legibly written, in Devanāgarī ; seven lines in a page.

The concluding portion of the chanters' text-book, corresponding to fol. 61 ff. of No. 402. (MS. 1748a).

Dated संवत् १६९६ वर्षे चैत्रशुक्लपंचम्यां रवी लिखितं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

407.

135f. Foll. 16 ; size 9½ in. by 4½ in. ; fairly written, in Devanāgarī ; eight lines in a page.

The same portion.

Dated संवत् १६७७ शक १५ समये चैत्रवदिचतुर्दश्यां
लिखितं द्रोणचिन्तामणिना स्वार्थं परार्थं च ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

408.

367B. Foll. 18 ; size 9½ in. by 4 in. ; fairly written, in the Devanāgarī character ; nine lines in a page. Modern.

Audgūtra-prayoga, a manual of the duties of the *Udgūtris*, during the performance of the *Atyagnishṭoma*, *Ukthya*, *Shoḍaśin* and *Atirātra* sacrifices. The MS. begins :

ज्योतिष्टोमिक उक्तात्रप्रयोगः संप्रदर्शितः ।

अत्यग्निष्टोममंत्रस्य पथ्यमतिरिहोच्यते ॥

तत्र तावन्महन्मे वोचेत्यादि समिधा स्थानांतं प्रकृतिवद्भवति ॥

It ends : इत्यादि हरियोजनभक्षणे विशेषः ॥ इति
ज्योतिष्टोमो तिरात्रप्रयोगः ॥

The *mantras* are accented.

[H. T. COLEBROOKE.]

409.

1254e. Foll. 24 ; size 9½ in. by 4½ in. ; small Devanāgarī handwriting of about the middle of last century ; fourteen lines in a page.

Part of the *Audgūtraratanākara*, another manual of the duties of the *Udgūtris* at Soma sacrifices, by *Sadārāma*, son of *Deveśvara*, and grandson of *Sūrajit*.

This MS. contains five of the seven *saṁsthās* of the *Jyotiṣṭoma*. Only the first two pages have the accents marked over the texts.

It begins : अथोक्त्यस्य प्रयोगः ॥ तस्य महन्मे वोचेत्यादि
समिदाधानांतं सर्वमग्निष्टोमवत् ॥ ०

The *Ukthya* ends fol. 3b ; the *Shoḍaśin*, fol. 4 ; the *Atirātra*, fol. 7b ; the *Vājapeya*, fol. 14 ; the *Aptoryāma*, fol. 24b : इति श्रीमन्त्रिपाठीसरजिज्ञ-
नूजत्रिपाठीदेवेश्वरात्मजसदारामेण कृते औक्तात्ररत्नाकरे सप्त-
संस्थाप्रयोगः ॥

समाप्तो यं सप्तसंस्थाप्रयोगः साग्निचित्यस्य च प्रयोगः ॥

अनेन प्रीयतां देवः सोमः सोमाङ्गभूषणः ।

दक्षिणामूर्त्तिपूर्वेधामस्माकं कुलदैवतं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

410.

1729A. Foll. 54 ; size 8¾ in. by 3¾ in. ; fairly written, by several different hands, in Devanāgarī, about A.D. 1650 ; 7-11 lines in a page.

Saptasomasamsthā-paddhati, another manual for the use of the *Sāman* chanters, by *Govar-dhana*, son of *Veṇḍāsa*.

This manuscript contains only the first of the seven *saṁsthās*, the *Agnishṭoma* ; with the texts figured for chanting.

It begins :

अथाग्निष्टोमादिसप्तसंस्था लिख्यंते ॥ अथ विध्यव्यपदेशे
सर्वकृत्वधिकारः ॥ तत्रादौ मातृपूजावृद्धिश्चाह । एकश्रुतिविधा-
नान्मन्त्रान्कर्माणि चोक्ताता कुर्यादनादेशे ॥ ०

It ends :

पूर्णाहुतिहोमपक्षे पि प्रस्तोतुः सामगानं । त्रिवृद्धिष्य-
वमानं । पंचदशाज्यानि । पंचदशो माध्यंदिनः पवमानः ।
सप्तदशानि पृष्ठानि । सप्तदश सार्धेव एकविंशो ग्निष्टोमः ।
द्वादश शतं दक्षिणाः । प्रथमायां पूर्वपक्षस्य दीक्षेतैकाहेभ्यः ।
दृष्ट्वा वा नक्षत्रयोगमिति दीक्षाकालः ॥

इति श्रीदीक्षितत्रिपाठीवेणीदासमनुना दीक्षितत्रिपाठीगोव-
र्द्धनेन विरचितायां सप्तसोमसंस्थापद्धतौ प्रथमो ग्निष्टोमः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

411.

792A. Foll. 17 ; size 10½ in. by 4 in. ; legibly written, in Devanāgarī ; twelve lines in a page. Modern.

The same portion of the same work. Incomplete at the end. It breaks off abruptly at a place corresponding to fol. 41 of the preceding MS. ; and then the colophon follows :
इति सप्तसंस्थाप्रयोगः समाप्तं संपूर्णं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

412.

609. Foll. 55; size 9½ in. by 3½ in.; Devanāgarī writing of the early part of last century; 8-11 lines in a page.

A similar treatise, by *Rāmakrishṇa*, surnamed *Nūnā Bhūi*, son of *Dāmodara*. The *Agnishṭoma* and following five *saṁsthās*. Apparently incomplete in the end. It begins:

अथाग्निष्टोमसंस्थस्य ज्योतिष्टोमस्य प्रयोग उच्यते ॥ अग्नि-
गार्धयोऽनुचान इत्यादिलक्षणवान् अग्निग्भवति ।

The *Agnishṭoma* portion ends fol. 33: इति श्रीत्रिपाठीदामोदरसूनुना रामकृष्णेन नानाभाईद्वितीयनामधेयेन कृतायां ज्योतिष्टोमस्य पद्धतौ तृतीयसवनं समाप्तं ॥

The *Atyagnishṭomapaddhati* begins: तत्र महन्मे वोच इत्यादि समिदाधानांतो विधिरग्निष्टोमवद्भवति । विशेषस्तु उच्यते । विश्वरूपाज्योतिगीनयोर्धूगीनानां च निवृत्तिः ॥ रेतस्या रथंतरवर्णे सधमेके सर्वत्र भवतः ॥

The *Ukthyapaddhati* begins fol. 34b: तत्र ०
— निवृत्तिः ॥ अथ बहिष्पवमानस्य चृगजपः । ०

The *Shoḍaśipaddhati*, fol. 39b: ० निवृत्तिः ॥ अथ स्तोत्राणि । उपा स्मै ०

The *Atirātrapaddhati*, fol. 41: ० निवृत्तिः ॥ अथ स्तोत्राणि । पवस वाचो ०

The *Vājapeyapaddhati*, fol. 48b: अथ वाजपेया-
गभूतस्य बृहस्पतिसव उच्यते । विश्वरूपा ० निवृत्तिः ॥ सुब्र-
ह्मण्याह्वाने ०; fol. 49b: अथ वाजपेयस्य प्रयोगः । तत्र ०
— ० निवृत्तिः । सुब्रह्मण्याह्वाने विशेषः । सुब्रह्मण्योमिति
त्रिरुक्ता ०

It ends: स्तुतस्येति यजमानवाचनाद्युपरिष्ठाज्जपांतं
पूर्ववत् ॥ इति मार्धदिनः पवमानः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

413.

1664. Foll. 21; size 8½ in. by 3½ in.; indifferent Devanāgarī handwriting; 8-10 lines in a page.

Brāhmaṇāchamsi-prayoga, a manual of rules, *mantras* and *śāstras* for the use of the *Brāhmaṇāchamsin* priest at Soma sacrifices.

It begins:

अथ ब्राह्मणाक्षंसिप्रयोगः लिख्यते ॥ सोमप्रवाकोक्तानंतरं को
यसः क अग्निजः का दक्षिणेत्यादि पृथक् ॥ आपो मे होवा-
शंसिन्यस्ता मे होवाशंसिनो (!) ब्राह्मणाक्षंसो देवदत्तशर्माणं त्वामहं
वृण इति वृत्वा । वृत्तो जपति महन्मे वोचो ०

The *Agnishṭoma* section ends fol. 11: then follow the *Ukthyāśāstra*, etc.

It ends: इति तृतीयः ॥ समाप्तः प्रायणीयातिरात्रः ॥
संवत् ११९९ आचरणे. [H. T. COLEBROOKE.]

414.

1729. Foll. 6; size 9 in. by 3½ in.; indifferent Devanāgarī writing of the earlier part of the last century; eleven lines in a page.

Brāhmaṇāchamsi-prayoga, a similar treatise. The *Agnishṭoma* portion.

It begins: आपो मे होवाशंसिन्यस्ता मे होवाशंसिनो
ब्राह्मणाक्षंसि देवदत्तशर्माणं त्वामहं वृण इति ०

It ends: ततः संस्थाजपः ॥ संतिष्ठते ज्योतिष्टोमः ॥ इति
ब्राह्मणाक्षंसिप्रयोगः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

415.

1135b. Foll. 161; size 8½ in. by 3½ in.; legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; seven lines in a page. Foll. 107 and 108 supplied by a different hand.

Agnishṭoma-paddhati, a manual of the *Agnishṭoma*, according to *Kātyāyana's Śrauta-sūtra*; called outside सोमसंगिक (i.e. संज्ञिक) पदार्थः.

It begins:

कात्यायनं नमस्कृत्य गुरुं च हरिशंकरं ।

पदार्था अप कथ्यते प्रथमं सोमसंज्ञकाः ॥

ज्योतिष्टोमे प्रथमप्रयोगे मातृश्राद्धं ॥ ब्रह्मोत्तात्रादिसूत्रोक्तानां
षोडशविंशवरणं ॥ तत्रादौ दैवविंशवरणं ॥ अग्निर्मे होता ॥
आदित्यो मे अध्वर्युः ॥ ०

इत्यप्सुदीक्षा fol. 5b; दीक्षांते ० fol. 12b; प्रायणीया-
शेषसमाप्तिः fol. 16; (सोमक्रवः) fol. 25b; इत्यातिष्येष्टिः
fol. 30b; इत्युपसदिष्टिः fol. 35; अथाग्नीषोमीयस्य प्रारंभः
fol. 49b; अपररात्र अग्निजः प्रबोधयति fol. 63b; अथ

महाभिषवः fol. 73b; अथ माध्यंदिनसवनमुपविशति fol. 113; अथ तृतीयसवनमुपविशति fol. 126b.

It ends: ततः सहस्रसंकल्पः ॥ अस्य ज्योतिष्टोमस्याग्निष्टोमसंस्थितस्य क्रतोः समृद्धये यथाकाले यथासंपन्नेनाग्नेन तृप्तिपर्यन्तेन भोजनेन सहस्रं ब्राह्मणानहं तर्पयिष्ये तेन श्रीयज्ञ-पुरुषः प्रीयतां न मम ॥ ० ॥ तदंते पुनरुद्धृत्य सायमाहुतिः बहिरादीप्य लौकिकाग्निना सकाले प्रातर्होमः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

416.

86. Foll. 73; size 10½ in. by 4½ in.; Devanāgarī character; 12-14 lines in a page; copied by three different scribes (foll. 1-23a; 23a-44; 44-72 resp.), in the early part of last century; foll. 67 (a śodhapattra) and 73 have been supplied by a somewhat later hand. The last portion (from fol. 45) is paged 43-70.

Agnishṭoma-prayoga; another manual of the *Agnishṭoma* sacrifice, according to the *Baudhāyana-sūtra*, by Śeṣha Nārāyaṇa.*

It begins:

विनायकाय गुरवे वासुदेवाय मे नतिः ।

यत्प्रभावप्रसूतार्था प्रचरिष्यति मे कृतिः ॥

सौमिकं व्याख्यास्यामः । पूर्वेष्वर्वादी आहोदकशान्तिप्रतिसरबंधान् ०

The colophon is: इति श्रीशेषनारायणोद्गीते षोडशोऽध्याये ग्निष्टोमप्रयोगः समाप्तः ॥

At the time when the last leaf was supplied the book was in the possession of one *Droṇa Mārkaṇḍeya Dikṣita*. [H. T. COLEBROOKE.]

417.

793. Foll. 81; size 10½ in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page.

* ? Son of Śeṣha Vāsudeva, and grandson of Śeṣhānanta; see *Śrautasvarasva*, No. 363.

Agnishṭoma-paddhati, an anonymous manual of the same ceremony, in accordance with the *Āpastamba-sūtra*.

It begins:

अथ सोमप्रयोगो लिख्यते । सोमेन यक्ष्यमाणः सोमो नामौषधिविशेषः । तत्साधनकत्वात्कर्मनामापि । तेन यक्ष्यमाणः । यस्य पिता पितामहो वा निष्ठप्रथमयज्ञौ स्यातां स ऐन्द्राग्नेनेष्टा सोमेन यजेत । ०

अथ दीक्षणीया fol. 5; अथातिथ्यायास्तत्रं प्रक्रमयति fol. 17b; अथ प्रवर्ग्यसंभरणं fol. 19b; अथ हविर्धानप्रवर्तनं fol. 31b; समाप्तो ऽग्नीषोमीयः fol. 40b; संतिष्ठते प्रातःसवनं fol. 63b; संतिष्ठते माध्यंदिनं सवनं fol. 69b; संतिष्ठते तृतीयसवनं ॥ अथभृथस्य तत्रं प्रक्रमयति fol. 76.

It ends:

इष्टिः संतिष्ठते ॥ वैष्णवो पूर्णाहुतिमुदवसानीयाया स्थाने वाजसनेयिनः समामनंति । द्वादशगृहीतेनाज्येन सुचं पूरयित्वा इदं विष्णुरित्यंतर्वेद्यर्ध्वस्तिष्ठन्नुहोति सा यावद्वाचेष्टिः संतिष्ठते च सायमग्निहोत्रं जुहोति काले प्रातर्होमं संतिष्ठते ग्निष्टोमः ॥ इत्यापस्तंबप्रयोगे ग्निष्टोमपद्धतिः समाप्ता ॥ संवत् १६६६ बहुषान्यनामसंवत्सरे श्रावणशुक्लसप्तम्यां गुरुवासरे तद्दिने काश्यां अयं ग्रंथः समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

418.

122B. Foll. 28; size 10 in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; eight lines in a page.

Agnishṭoma-paddhati, for the use of the *Hotri* priest. It begins:

प्रथमं ऋत्विग्वरणं । अहं वर्म ० ति । विराजो दोहो ० हः । आपो हि ष्टा ० उ नः । मित्रस्य त्वा ० देव ० यज्ञसे ब्र ० य । प्रतिगृह्य सव्ये पाणौ ० । etc; four lines further: इति वृत्तो जपित्वा । ऋग्वेदिनः सर्वे ॥ अथ हौत्रं लिख्यते । अपराह्णे दीक्षणीया । अग्नावैष्णवीष्टिः । कं प्रपद्यादि पंच-दश सामिधेयः । ०

The *ric* and formulas are throughout abbreviated and not accented.

It ends: अग्निः सोमो ग्निः । देवा इत्यादि सर्वे पौर्णमासवत् ॥ इत्याग्निष्टोमपद्धतिः समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

419.

1660a. Foll. 8; size 8½ in. by 4 in.; badly written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; 8-11 lines in a page.

A manual of *Agnishṭoma* chants and formulas. Only the first two leaves are figured.

It begins: ज्योतिष्टोमे स्वतंत्रे त्रिसंस्थे विश्वरूपागानमुच्यते । युंजे वां० [H. T. COLEBROOKE.]

420.

1729B. Foll. 10; size 8½ in. by 3½ in.; legibly written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; seven lines in a page.

Another manual of the *Agnishṭoma Stotras*. Figured as far as fol. 4b.

It begins: ओं उपास्मै गायता नरोम् । ओं पाश्वास्मानायंदावा०

It ends: भो ६ हायि अग्निष्टोमसाम समानं ।

[H. T. COLEBROOKE.]

421.

281a. Foll. 18; size 9½ in. by 3 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1500; six or seven lines in a page.

Agnishṭoma-Maitrāvaruṇa, a manual of the formulas and prayers used by the *Maitrāvaruṇa* priest at the *Agnishṭoma* sacrifice. Not accented.

It begins: अथाग्निष्टोममैत्रावरुणं लिख्यते । वृतो जपति ॥ महन्मे वोचो भर्गो मे वोचो भर्गो मे वोचो यशो मे वोचः स्तोमं मे वोचस्तृप्तिं मे वोचः कृप्तिं मे वोचो०

It ends: उपहूतस्योपहूतो भक्षयामि ॥ इति अग्निष्टोममैत्रावरुणं समाप्तं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

422.

3009b. Foll. 37; folio, size 13 in. by 8 in.; well written, in the Devanāgarī character, on European paper (water-mark 1853); fifteen lines in a page.

Agnishṭoma-mantramālā, a collection of (unaccented) *mantras* used by the *Adhvaryu* during the performance of the *Agnishṭoma*.

It begins:

अग्निष्टोममन्त्रमाला लिख्यते ॥ विश्वसोमपीयसंधाना-
यैमंदाग्नं पशुं दीर्घाक्षपरिहारार्थमाश्विनं च पशुमग्नीषोमी-
येण पशुना समानतंत्रं कुर्वन्द्वादशस्तोत्रेण द्वादशशस्त्रेण सप्रव-
र्ग्येण रथंतरसाम्ना एकविंशतिशतगुदक्षिणेन ज्योतिष्टोमेनाग्निष्टो-
मसंस्थेन अतुष्टोमेन स्वर्गकामः सोमेन यक्ष्ये ॥ त्रिरूपांशु त्रिरूचैः ॥
अयं ते योनिः ॥ मनो ज्योति० स्वाहा ॥ एदमगन्म देवयजनं
पृथिव्या विश्वे देवा यदजुषंतं पूर्वं ऋक्सामाभ्यां यजुषा संतरंतो
रायस्योपेण समिषा मदेम [Taitt. S. I. 2, 2, 3] ॥ नमो
वाचे या चोदिता या चानुदिता तस्यै वाचे नमो नमो वाचे
नमो वाचस्पतये नम ऋषिभ्यो मंत्रकृद्भ्यो० [T. Ār. IV.
1 and 2] परिष्टुतिः स्वाहा ॥ सवित्र इदं० । देवस्य त्वा स०
ददे ॥ अभिरसि नारिरस्यध्वरकृद्देवेभ्यः ॥०

It ends:

अध्वया वरं ते ददामि ॥ यज्ञविमोकादि ब्राह्मणतर्पणं ॥
ब्राह्मणतर्पणं १००० ॥ अयं ते यो० गिरः ॥ मनो ज्योति० तेन
स्वाहा ॥ मनसे ज्योतिष इदं ॥ उदयसानीयस्थाने सप्रवत्या
पूर्णाहुतिं ॥ वरं च ॥ इत्यग्निष्टोममंत्राः समाप्ताः ॥

423.

1617a. Foll. 9; size 7 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, about the beginning of the 17th century; seven lines in a page.

Prastotrīsāma (-paddhati), being a manual of the *Agnishṭoma* (and *Ukthya*), for the use of the *Prastotri*.

It begins: दीक्षणीयायां तार्क्ष्यसामनी गायेत्यमूष्विति तार्क्ष्य ऋषिः त्रिष्टुप् छंदः इंद्रो देवता । दीक्षणीयायां सामगाने विनियोगः । त्वम् पू०

It consists of two parts, the first, foll. 1-6a (ending इति प्रस्तोतृसाम), containing directions and formulas regarding the several *ishṭis*, from the *Dikshaṇīyā* to the *Udavasānīyā*; while the second part (apparently in a different handwriting) gives the texts of the *stotras*, viz., the first *prapāṭhuka* of the *Uttarāreika*.

The texts are figured for chanting, with the exception of the last two leaves.

[H. T. COLEBROOKE.]

424.

1729E. Foll. 4; size 8½ in. by 3½ in.; legibly written, in Devanāgarī; ten or eleven lines in a page. Modern.

Agnishṭoma-Stomayoga; a manual of rules and formulas (not accented) regarding the introduction of chants (*stomayoga*) at the *Agnishṭoma* sacrifice.

The MS. begins: ज्योतिष्टोमोग्न्यष्टोमसंस्थस्य स्तोमयोगो लिख्यते ॥ अथ बहिष्पवमानस्य स्तोमयोगः । अग्निस्तेजसेद्रस्य ०

It ends: इति अग्निष्टोमस्य स्तोमयोगः समाप्तः ॥ after which two lines beginning प्रतिमहमंत्रः । देवस्य वः सवितुः ० [H. T. COLEBROOKE.]

425.

3009k. Foll. 14; size 13 in. by 8 in.; well written, in Devanāgarī; European paper; fifteen lines in a page.

Agnishṭoma-Yajamāna (paddhati), a manual of the *Agnishṭoma*, for the use of the sacrificer (*Yajamāna*).

It begins: सोमेन यस्यमाणः पूर्वेष्वृद्धिंशान्तिप्रतिसरवंधान्विधाय प्रातरग्निहोत्रं हुत्वा ॥ ऋत्विग्भिः सह स्नानादिपंचकविधाय ०

It ends: आ २३४५ तंतवे मा ज्योतिषा ३ मुकशमित्रनु मा तनुहि ज्योतिषा ॥ इति अग्निष्टोमयजमान समाप्तः ॥ शके १११३ ॥ ० (?)

426.

1729C. Foll. 11; size 8½ in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1600; 7-9 lines in a page.

Audgātra, a manual of the *Ukthya* and *Atirātra* texts, figured.

It begins: अथ उक्थेतिरात्र औद्गात्रं लिख्यते ॥ पवस्व वाचो ०

It ends: इत्यातिरात्र औद्गात्रं समाप्तं । ० । इदं पायसविश्वनाथभट्टात्मजनुसिंहेन लिखितं ॥

427.

91B. Foll. 53, one of which (fol. 37) is missing; Devanāgarī character; indifferent handwriting; eleven lines in a page.

The *Vājapeya* chapter of a sacrificial manual, entitled *Karmapradīpikā*, by *Rāmacandra*; apparently for the use of the Brahman priest. The texts are not accented. It begins:

विद्याकरगुरुत्वा सर्वविद्याकरामिणः ।

रामः पद्धतिमाधत्ते वाजपेयक्रतोर्विधौ ॥

तत्र वाजपेयं त्रिधा सामगाः पद्धतिकारा सामनन्ति । तत्र प्रथमं संस्थावाजपेयं । तस्य सर्वो विधिर्विद्यमानवाजपेयवशदक्षिणासु विशेषः । गवां शतं द्वादशोत्तरशतं वा ० - - ॥ द्वितीयः कुरुवाजपेयः सामगाचार्यैरेवोच्यते । तस्य सर्वोऽपि विद्यमानो (? विध्यन्तो) मुख्यवक्ष्यमाणक्रतुवाजपेयवत् । दक्षिणासु समदशैव गावः ० - - ॥ अपरो वाजपेयः शरद्वैश्यस्येति कात्यायनेन दर्शितो मुख्यः क्रतुविशेषरूपः । तस्य प्रयोग उच्यते । तस्य शरदि पूर्णिमायां सुत्या । ब्राह्मणक्षत्रियावधिकारिणौ न वैश्यः । संस्थावाजपेये तु वैश्योऽप्यधिकारी । वाजपेयस्य षोडशविकारत्वं । षोडशानि च मैत्रायणीयकश्रुतौ चयननिषेधः । ०

इति प्रातःसवनं समाप्तं । fol. 8b; ० माध्यंदिनं fol. 10b; इति समाप्तो बृहस्पतिसवयज्ञो वाजपेयांगभूत एकाहोऽग्निष्टोमसंस्थिवृत् ॥ वत्सस्यास्ते महर्षेः प्रवरतरकुले सर्वविद्याविदग्धः सद्बुद्धिः शैवदासो - - (lacuna) - - याज्ञिकः सूर्यदासः । तत्सूनु (!) रामचंद्रः स्वमतिविलसितेनादधानेभिषस्यो वैलाशाखेय एतां सरणिमृजुतयामंगिरःसूनुयागे ॥ अथ वाजपेयः ॥ तस्य कात्यायनः समदश दीक्षा आह । ० fol. 16b; इति प्रातःसवनं fol. 28; ० माध्यंदिनं सवनं fol. 40.

It ends:

लाठ्यायनाश्रुलाय(न)कात्यायनकलितकर्मसंकलनात् ।

रामस्तृतीयसवने पद्धतिमिति कर्मदीपिकामधात् ॥ - - ॥

इति सप्तादस्यपराग्निचित्सूर्यदासात्मजस्य विशालाक्षीसूने रामचंद्रवाजपेयिनः कृतौ कर्मप्रदीपिकायां पद्धतौ वाजपेयक्रतुः समाप्तिमगात् ॥ ० ॥ संवत् १६०१ [H. T. COLEBROOKE.]

428.

1254d. Foll. 20; size 9½ in. by 4½ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; 10-12 lines in a page.

A manual of the *Vājapeya* and *Aptoryāma* chants and (*Udgūtri*) formulas, by *Rāmākṛishṇa Nānābhāṛ*, son of *Dāmodara*. Not figured.

Fol. 1a contains the last five lines of one section; ending इति क्रतुवन्तरे वाजपेयः समाप्तः ॥ ० ॥

Fol. 1b: अथ कुरुवाजपेय उच्यते ॥ पूर्वोक्तवाजपेये समदशैव गावो दक्षिणा दीयन्ते । ०

Fol. 2: इति श्रीत्रिपाठीदामोदरसूनुना रामकृष्णेन नानाभाईद्वितीयनामधेयेन कृता वाजपेयपद्धतिः समाप्ता ॥ अथाभ्योर्याम उच्यते ॥ तत्र महन्मे वोष इत्यादि ०

Fol. 16b: इति० कृतामोर्यामपद्धतिः समाप्ता ॥ अथाग्निचित्यस्य क्रतोर्विशेष उच्यते । ०

It ends: इत्यौक्तात्रः समाप्तः ॥ संवत् १८०९ आश्विनकृष्ण १३ रवौ संपूर्णमगमत् । [H. T. COLEBROOKE.]

429.

1748b. Foll. 5; size 8½ in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the early part of last century; the last two leaves by a different hand, in red ink.

Vājapeyārīka, another manual of the *Vājapeya* chants. Figured.

It begins :

वाजपेयार्चिकं लिख्यते ॥ उपास्मै गायता नरः ०

It ends: इति वाजपेयसाम ॥ इति वाजपेयार्चिकानि ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

430.

1254a. Foll. 62; size 9½ in. by 4½ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; nine or ten lines in a page.

Samūdhā-Pauṇḍarīka-paddhati, a manual of *mantras* and *stotras*, figured for chanting, at the eleven days' Soma sacrifice, called *Pauṇḍa-*

rīka; by *Rāmākṛishṇa Nānābhāṛ*, son of *Dāmodara*.

It begins : समूढः पौण्डरिको लिख्यते ॥ पुरस्तात्तपः ॥ सोमयोगः ॥ अग्नेस्तेजसेत्यादि ॥ अन्नं करिष्यामि ॥ उपास्मा । उपो पु जा । पवमानस्य ते कष इति बहिष्यवमानं पुष्कलं कृषिः । ०

It ends: इति विश्वजिदतिरात्रः समाप्तः ॥ इति श्रीत्रिपाठीदामोदरसूनुना रामकृष्णेन नानाभाईद्वितीयनामधेयेन कृता विश्वजिदतिरात्रस्य समूढपौण्डरिकस्य पद्धतिः ॥ अनेन प्रीयतां देवो भगवान्मंगलेश्वरः । लक्ष्मी नृसिंह पूर्वेषामस्माकं कुलदैवतं ॥

संवत् १८११ मितिमार्गशीर्षेषुक्ल ५ भीमवासरे लिखितमिदं द्रोणोपनामकभैरवभट्टानुजविष्णुभट्टात्मजभाईरामेण लिखितम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

431.

2394a & b. Foll. 18 and 98; size 10½ in. by 4½ in.; Devanāgarī character; fairly written, about A.D. 1730, by the same hand as the next MS.; 8-10 lines in a page.

The same manual (*Pauṇḍarīkaprayoga*); not figured. The matter contained on fol. 18 is repeated on the next leaf, with which a new paging begins. It ends :

इति दशममहः ॥ अथ एकादशमहः ॥ विश्वजिदतिरात्रः ॥ उप त्वा जामयो गिरोम् ॥ ओं दापि दिशतोर्हविष्कर्ता २ वायोरनीके आ १२१२ स्यायिरो आ ३४५ ॥ १ ॥ जनोतो नुग्रवोम् ॥ ओं पूत्रीयंतः सुदानावा २ सरस्वतं ह वा १२१२ हुं मा हो । आ ॥ २ ॥ उत नः प्रिया प्रियासोम् ॥ ओं सामसुव ॥ after which, by a later hand, इति ० ॥ and in the margin सामवेदद्वादशाहप्रयोगपू ०

[H. T. COLEBROOKE.]

432.

2394c. Foll. 118; the same size and handwriting.

Vyūdhāhina-dvādaśāha-prayoga; a manual of *mantras* and *stotras* used by the *Sāman* priests

at the (*ahīna*) *Dvādaśāha*, with transposed metres; not figured. It begins:

अथ व्यूहाहीनद्वादशाहस्य प्रयोग उच्यते ॥ तत्र महन्मे वोच
इत्यादिसमिधानांतो विधिः सर्वोऽपि भवति । विशेषस्तूच्यते ॥
तस्य द्वादश दोष्ठा द्वादशोपसदो द्वादश प्रसुतः षट्त्रिंशदेता
रात्रयो भवन्ति । ०

It ends: इति द्वादशाहस्य व्यूहाहीनस्य स्तोत्राणि समा-
पानि ॥ इति द्वादशाहस्य प्रयोगः समाप्तः ॥ ० ॥

संवत् १९८६ भाद्रवाशुदि १३ भौमवारतह्निने समाप्तं ॥ ० ॥
लिखितं वाराणसिमध्ये भटपुरुशोत्तमेन शिवो जयः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

433.

1671b. Foll. 106; size 9 in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

The same manual; figured for chanting. Not quite complete at the end. Dated संवत् १९८३ (? १९८३) मितिकार्तिकशुद्ध १० गुरौ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

434.

1729D. Foll. 55; size 8½ in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

Bṛihatī-śāstra, or "Great recitation" (also called *Mahad-uktha*); being the principal (*Nishkevalya*) *Śāstra* on the *Mahāvratā* day of sacrificial sessions. Not accented.

The MS. begins:

वृहतीसहस्रं ॥ हुम् भूर्भुवः स्वरोमध्ययो शोसावो वाक् ।
इति जपतिः । तदिदाम् भुवनेषु ज्येष्ठं पु नदं व ओदतीनां ।
यतो जज्ञ उग्रस्त्वेषु नृमृणो रु नदं व्योयुवतीनां सद्यो जज्ञानो
नि रिणानि शत्रून्पति वो अघ्नानां । अनु यं विश्वे मदंतूमाः
यो धेनूनामिषुध्यसो त्रिः । ध्यसो वावृधानः शर्वसा भूर्योजा
नदं व ओदतीनां । ० See *Rgv.* x. 120, 1 seq. and viii. 69, 2.

It ends: इति वृहतीशस्तं श्रमामं । संविकापिणमस्तु ।
संवत् १९८२ फाल्गुनशुद्ध १० भौमे लिखितं विश्वनाथमेगदेव-
परोपकारार्थं -- (blotted out) -- जागेश्वरसन्निधौ
संपूर्णमस्तु ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

435.

599c. Foll. 10; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about the middle of the 17th century; 12 lines in a page.

Sarvatomukha-prayoga, a manual of a special form of Soma sacrifice; chiefly in accordance with the *Baudhāyana* ritual.

It begins:

अथातः सर्वतोमुखं व्याख्यास्यामश्चिन्वीत सर्वतोमुखे ऽग्निमि-
ति बौधायनो न चिन्वीतेति शालीकिरत्रो ह स्माह मौद्गल्यः
पूर्वस्मिन्नेवाग्निचय इतरेषु सावित्राः स्फुरित्येतदपि न कुर्यादि-
त्यांजीगविररण्योः समारोपण इति सूत्रमाचार्ययोरत्रो ह स्माह
गौतमो गृहपतिरेव प्रथममरण्योः समारोपयेत्तत इतरे सत्रेण इति
शालाया इति प्राकृतेन प्रक्रमेण मियान्मध्ये गार्हपत्य इति सूत्रं
बौधायनस्यात्रो ह स्माह शालीकिस्त्रिपदेन प्रक्रमेण सर्वत इति
त्रिवृत्प्राच्यां दिशि भवति पंचदशो दक्षिणतः सप्तदशः पश्चादेकविंश
उत्तरतः सर्वतो वा ज्योतिष्टोमाः सर्वे ज्योतिष्टोमदक्षिणा इति
प्रवर्ग्यस्य करण इति नोक्ये प्रवृज्यादिति शालीकिर्याजमान
इति कुर्याद्यथावकाशं याजमानमित्यत्रो ह स्माह शालीकिर्ये
ऽग्निस्तस्मैकार्थः स्युस्तान्काममितरसत्रेणेत्यग्न्यन्वाधान इति सूत्रं
बौधायनस्यात्रो ह स्माह शालीकिर्गार्हपत्यः सकृदन्वाहितः
स्यात्तं सकृदन्वाधाय ततो यथार्थं गच्छेद्भक्षण इति सूत्रं बौधायनस्य
सर्वं समवधाय सकृदेव भक्षयेदिति शालीकिर्मार्जिन इति सूत्रं
मौद्गल्यस्य सकृदेकस्मिन्निति शालीकिः लोकाग्नीनां हरण
इति सूत्रमाचार्ययोरत्रो ह स्माह दीपवात्यः पूर्वस्मिन्नेव याजमानं
स्यादिति शालीकिः क्रतुपशूनां करण इति सूत्रं बौधायनस्य
क्रतुपशव ऐकादशिनाश्च विकल्पत इति शालीकिः समंजन इति
सूत्रमौपमन्यवीपुत्रस्य यावतः स्तोमास्तावत्कृत्वः प्रचरण्या सम-
नक्तीति शालीकिः दधिग्रह इति सूत्रं मौद्गल्यस्य पयसा वाज्येन
वेति पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकिरंश्चदाभ्ययोर्ग्रहण
इति सूत्रमौपमन्यवस्यात्रो ह स्माह शालीकिर्विज्ञपये द्वादशाहे
सत्रे तांदिनापने उद्भिदि बलभिदि लभ्येदिति पुत्रिषिमतिसा-
ध्यानामित्येवमेव पृश्नमहैः प्राणमहैरिति षोडशिमहणामहण

इति सूत्र बौधायनस्यानुसवनं गृह्णीयुरिति शालीकिरतिर्या-
स्याणां होम इति सूत्रं शालीकिर्महोदयस्यानुवपद्वारमुपजुहुरि-
त्यौपमन्यवः षोडशिनः स्तोत्रमुपाकरोतीति सूत्रं बौधायनस्य
येन केनचिदिति शालीकिर्महोदयशूलानामुद्भासन इत्येकैकश
उद्भासयेदिति बौधायनः सर्वान्सहेति शालीकिरवभृथ इति
सूत्रं शालीकेः प्रांच एवावभृथमभ्यवेयुरिति गौतमो ब्रह्मोः
समारोपण इति सूत्रं शालीकिरचो ह स्माह बौधायनो गृहप-
तिरेवारण्योः समारोपयेत्तत इतरे यथार्थं गच्छेयुः ॥ सर्वतोमुखस्य
प्रभोगो वक्ष्यते ॥ यः कामयेत सर्वान्स्वामवाप्तुं स सर्वतोमुखेन
यजेतानपज्यकामो वा चतुर्मुखं शालां कृत्वा मध्ये गार्हपत्यः
प्रतिदिशं दक्षिणाग्न्यादयः सर्वत्र दक्षिणाग्न्यं दक्षिणाग्न्युपरव-
मार्जालीयादयः वामपार्श्वे आग्नीध्रीयचात्वालोत्करादयः एवं
विहारं कल्पयित्वा एका दीक्षा तिष्ठो वा पौर्णमास्याः पूर्वं
यथा संभवेत् तथा । तस्यां सुत्या भवति तथा दीक्षा कर्तव्या ।
त्रिवृत्पात्राणां दिशि पंचदशो दक्षिणतः सप्तदशः पश्चात् एकविंश
उत्तरतः । नोक्त्ये प्रवृज्यात् । प्रतिमुखमग्निचयाः कर्तव्याः ।
अपि वा पूर्वैस्मिन्नग्निचयः इतरेषु सावित्राः स्युः । अपि
वाग्निश्च सावित्रश्च न चेतव्यः । ०

It ends, fol. 9b : इति समाप्तः सर्वतोमुखः ॥ बृहस्प-
तिसवो नाम वतंसे क्रियतामयं । वसंत एव कर्तव्यः स्वतंत्रो
नियमे न तु ॥ काम्यैर्गो भवेत्तस्य (!) सामान्येन विधानतः ।
स्वतंत्रे तु पुरोडादि फलेष्मो Here the MS. breaks off
abruptly.

The last leaf contains the following *Brāhmaṇa*
passage : ओम् तेवासुरा ह यत्र महासंयानं संयेतिरे ऽथ
शिविरौशीनरो देवानां वगीदसुराणां च जिगाय तस्यो हेन्द्रो
जितवरं ददौ स होवाच शिविज्यैष्ठ्यं भयं न गच्छेदिति तं
वर्षिष्ठोयप्रस्थेन सर्वतोमुखेन याजयां चकार ततो ह वा एतच्छि-
विज्यैष्ठ्यं भयं न गच्छति यं कामं कामयेतानपज्यं जयेदिति तं
वर्षिष्ठोयप्रस्थेन सर्वतोमुखेन याजयेदनपज्यमेव जयति । तदेता-
श्चतस्रः शाला अनुदिशं मापयति प्रचरंति प्रांचः प्रचरंति दक्षिणा
प्रचरंति प्रांच उदंचः प्रचरंति । मध्ये गार्हपत्यो भवति मध्यत
आसीनाय भक्षानाहरंत्यनुदिशं स्तोमाः स्फुरित्येतदेकं एकविंशाः
स्फुरित्येतदेकं अनादृत्य तच्चतुष्टोमानेव कुर्वेति ॥

The last page contains directions regarding
the construction of the fire-altars, beginning :
अग्निप्रयोगो वक्ष्यते । ० [H. T. COLEBROOKE.]

436.

1661. Foll. 104; size $8\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.;
indifferent Devanāgarī writing of the latter part
of last century; 5-7 lines in a page.

Cayanapaddhati, a manual for the construc-
tion of fire-altars, chiefly in accordance with
Kātyāyana's Śrautasūtra. There are blanks left
here and there.

It begins : अग्निः सोमागं तद्गुणयतिस्वंगात् । etc.
(*Kāty.* XVI. 1, 1-6)० दद्यात् । एकपश्चालंभपक्ष उच्यते ।
इयामतपरो वा प्राजापत्यः । मातृष्टाडं । समारोपः । उदवमानं ।
मंथनं । etc. इत्युक्तासभरणं fol. 12 ; अथ चयनपरिभाषा
fol. 22b ; इति चित्तोपस्थानं fol. 37 ; अथ द्वितीया
[चि]तिरुच्यते fol. 41b ; अथ तृतीया चित्तिरुच्यते fol. 44b ;
शतरुद्रियहोम० fol. 55b, etc.

It ends : पुनश्चितं । आचयनं वा । चित्तस्याहवनी-
याभिसंपत्तेः ॥ इति चयनपद्धतिः ॥०॥ श्रीजयनाथदीक्षितेन
लेखापितं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

437.

86C. Foll. 42 (and a leaf inserted between
16 and 17); size $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fairly
written, in the Devanāgarī character; 10-14
lines in a page.

Agni-prayoga, a chapter of a manual, fol-
lowing the *Baudhāyana-sūtra*. It begins :

बौधायनं नमस्कृत्य व्याख्यातृश्च पुरातनान् ।

अग्निप्रयोगं वक्ष्यामि विष्णुवृद्धान्वयो ग्निचित् ॥

उक्तः सर्वप्रकृतिभूतो ज्योतिष्टोमो ग्निष्टोमः । अयेदानौ
सर्वप्रकृतिविकृतिसाधारणमग्निष्टोमेन सह व्याख्यातुमारभते ।
एषो ग्निरनारभ्याधीतत्वात्प्रकृतिगामी ज्योतिष्टोमाद्यंगभूतश्चादी-
क्षोपसदादिसोमव्यतिपंगददर्शनात् । नन्वनारभ्याधीतस्याग्नेः प्रकृ-
तौ प्रकरणपठितोत्तरवेदिविरोधात्प्रकृतिनिवेशे निरवकाशात्वा-
द्विकृतिष्वेव निवेशः । तद्वि सर्वविकृतिष्वग्नेर्नियतत्वात्साग्नि-
चित्तो भवतीति न क्वचिदुच्यते । सत्यं । यत्र विकृतिषु साग्नि-
चित्तो भवतीत्युक्तं तत्र नियतो ऽन्यत्र विकल्पः । नोत्तरवेदिमु-
पवपति इति क्वचिद्विकृतिषु दर्शनाच्च । अतः प्रकृतानुत्तरवेदिः
विकृतिष्वन्युत्तरवेद्योविकल्प इति । उच्यते । प्रकृतानुत्तर-

वेद्योर्विकल्पः। अथातो अग्निमग्निष्टोमेनानुयजत इति श्रुतेः।
उक्तं च द्वेधे। अग्निष्टप्रथमयज्ञस्य दीक्षाहुतीनां होम इत्याध्व-
रीकाणि हुत्वाग्निकानि जुहुयादिति बोधायन आग्निकान्येवेति
शालीकिः। तस्मात्प्रकृतौ विकृतौ वचनादृते अन्यत्तरवेद्यो-
र्विकल्प एवेति। तस्मात्प्रकृतौ षडुपसत्कपक्षमाश्रित्य प्रयोगो
वक्ष्यते। उक्ताः संभरिष्पत्तिर्यादि।^{१०}

The last page and a half have been written by a different hand; this passage beginning:

एवं द्विशतः प्रस्तारः ॥ and ending:

दक्षिणपक्षाद्यध्वनीनां पश्चिमास्तिसस्त्रिदुभस्तासामुत्तरास्तिसः
पंचम्यः पङ्क्तयः (!)।

In the margin of fol. 1, the treatise is called *Baudhāyanakalpabhāshyavivarāṇa*. Cf. Burnell, *Index of Tanjore MSS.*, p. 18b, l. 46 (MS. 3,800). [H. T. COLEBROOKE.]

438.

619b. Foll. 11; size 9½ in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī, about the middle of the 16th century; ten lines in a page.

Somaśatadvayī, two centuries of stanzas on the Soma, its extraction, employment, etc., and the *Somavratā*. It begins:

आगूर्ध्वत्विक्प्रवरवरणं * तेन हुत्वा वृणीते
मंत्रैः पर्कः सुरगणनुतिः आहुमारोप्य याति।
एदं यष्टुमैयनविभजे ग्निर्यजुभिः प्रणीते
सोमावेष्टयन्जनविहतिः सप्त हित्वाहितः स्वे ॥
स्वे दक्ष इत्येतदजस्रपक्षे होतुः पुरस्तादथ दीक्षणीया।
स्याद्वैक्षणीयं हविरेवमूहो व्रतं समं स्याद्दर्शमंतरेण (!) ॥

It ends:

पूर्णहुती रात्रिमातीत्य चेत्स्यात् पूर्णहुतेराहवनीय एव।
एकाहुतिं व्याहृतिभिश्च हुत्वा ततस्तु पूर्णहुतिहोम इष्टः ॥
आधानकं स्याद्यदि सोमपूर्वमारभ्यते च प्रथमाग्निहोत्रं।
होमो ग्निरहोत्रस्य तु काल एव मध्यस्तु होमो ग्निरजस्रपक्षे ॥

The front page of fol. 1 shows two names of former owners: देवराघवस्य आंबेकरस्य (scored out) and पुस्तकं सदाशिवदेवीयम्। [H. T. COLEBROOKE.]

* ? आगूर्ध्वं विद्युत्प्रवरणं MS.

439.

1730b. Foll. 72; size 8½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; seven lines in a page. *Kāmyeshty-advilā* (?), a manual of voluntary offerings at New and Full-moon, for the obtainment of special objects; with Vedic texts, not accented.

It begins: काम्याभिरिष्टभिरमावास्यायां पौर्णमास्या वा यजेत काम्या इति प्रायवादः ॥ अकाम्या अपि त्वाम्नायंते यथा जातेष्टिः पणिकृतृनिवत्यादयः। तासामपि काम्यधर्मा स्युः आज्यभागादि। अमावास्यायां पौर्णमास्या वा यजेतेत्येतत्सूत्रारंभ उभयत्र प्रवृत्त्यर्थः। अथवा काम्यानामेवं पर्वेतिनियमः।^{१०}

It ends: यज्ञो बभूव यज्ञसंचमवर्जं ब्राह्मणतर्पणांतेष्टिः संतिष्ठते ॥ इति काम्येष्ट्याद्विला समाप्तः ॥ संवत् १६०० वर्षे कार्तिककृष्णा तृतीयायां रविवासरे ॥ लिखतं भोलानाथशुभं भूयात्^०

On the outside of fol. 1 the treatise is called *काम्येष्टिअद्विलाश्रौत* ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

440.

619d. Foll. 19; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1600; nine lines in a page.

Gopālikahārīkā, being 420 ślokas on various matters, connected with religious observances, such as the measurement and construction of altars, sacrificial implements, etc.

The treatise begins:

अथातो ग्निरनारभ्य न्यायेन प्रकृतिं गतः।
दीक्षादिलिंगतस्तस्य ज्योतिष्टोमांगता स्थिता ॥
पृथक्प्रकरणास्मानाहुणकामात्र नैत्यकः।
अग्निष्टप्रथमेत्यादौ द्वेधे लिंगस्य दर्शनात् ॥
आद्ये पि सोमयागे स्यात्केवलं नोत्तरक्रांतौ।
स चाप्येकादशाकारश्चेनादिः शुल्बदर्शितः ॥

It ends:

ससानमेव वरुणप्रधासवदिहेतरान्।
यथाकालं समानो न्यः सो यमग्निः समाप्यते ॥ ४२० ॥

इति गोपालिकाकारिकाः समाप्ताः ॥ नमो भगवते वोधा-
यनाचार्याय ॥ ० ॥

After this a line has been obliterated.

[H. T. COLEBROOKE.]

441.

84b. Foll. 46; size 10½ in. by 4½ in.; beautifully written, in Devanāgarī, by *Mathurā-nātha*, A.D. 1697; twelve lines in a page. The MS. is preceded by a duplicate of the first page in a more modern hand.

Prāyaścittapradīpikā, a compendium of Vedic rites of expiation, by *Varadādhīśa yajvan somapa*.

It begins:

यस्य प्रसादान्मूको ऽपि भवत्यागमपारगः ।

तं वंदे वैकटाधीशं सर्वाभीष्टप्रदं गुरुं ॥ १ ॥

वत्सवंशावतंसेन वरदाधीशयज्जना ।

उच्यते सोमपेनैषा प्रायश्चित्तप्रदीपिका ॥ २ ॥

बालानां मुखबोधाय क्रियते दीपिका यतः ।

तस्मादस्य न दोषो ऽस्ति सर्वत्र पुनरुक्तिः ॥ ३ ॥

दर्शपूर्णमासादिष्वदित् सारभ्य कर्म कुर्वतामृत्विजां दैवाद-
ज्ञानाद्वा ज्ञानेऽपि प्रसादाद्वा पुरुषाशक्त्या वा भेषः प्रायेण
भवेत् ॥ ०

Towards the end the author informs us that he deals only with the most important expiatory rules; for further information he refers us to his *Prayogavṛitti*, and for final appeal to the commentaries on the *sūtras*, and the concurrent opinion of those versed in these matters.

For another copy of this manual see Aufrecht, *Cat. Bodl.* p. 370. [H. T. COLEBROOKE.]

442.

1572c. Foll. 20; size 9½ in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing of the latter part of the 17th century; 12-15 lines in a page.

Śrauta-prāyaścittaprayoga, an exposition of

Āśvalāyana's precepts (III. 10) for expiating irregularities in the performance of *ishṭis*; with references to *Baudhāyana*.

It begins:

सर्वेशास्तार्थमर्यादापरीक्षणविचक्षणान् । (1)

अथान्नलायनानां श्रौतप्रायश्चित्तानुच्यते ॥ तानि च
विहिताकरणे अन्यथाकरणे च भवन्ति । मुख्याभावे प्रतिनि-
धेरुपाधानम् । यथाद्रव्यदेशकालदक्षिणाद्युत्पत्तिरूपस्त्रीप्रमुखानां
मुख्यानामभावे बौधायनाद्युक्त्ययोचितप्रतिनिधीनादाय कर्म
कार्यम् । न तत्र प्रायश्चित्तानि तानि त्वनिमित्तानंतरं कर्तव्या-
नीत्युत्सर्गः । ब्रह्मवत्सु कर्मसु इष्टिवर्जितानि प्रायश्चित्तानि
ब्रह्मा कुर्यात् । इतराख्यध्वर्वाद्यः कुर्युरित्युत्सर्गः ॥ अग्निदपवादं
वक्ष्यामः । अत्र प्रायश्चित्तानि नैमित्तिक(क)कर्मविशेषा अभि-
धीयन्ते ॥ अथान्वाहिताग्नेः प्रयागविधिः [A. III. 10, 3] ॥

It ends:

इमं विष्णामि वरुणस्य पाशं यमवधीत सविता सुकेतः ।

धातुश्च योनौ सुकृतस्य लोके स्थोनं ते सह पत्या करोमि ॥

(*Taitt. S.* iii. 5, 6, 2.)

इति नित्यहोम ऐष्टिकप्रायश्चित्तप्रयोगः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

443.

619c. Foll. 41; size 9½ in. by 4 in.; De-
vanāgarī character; indifferent handwriting;
12-14 lines in a page.

Prāyaścittaprayoga, a manual of expiatory rites, based on the rules of *Āśvalāyana*, *Āpa-stamba* and *Baudhāyana*.

It begins:

विध्यपराधे प्रायश्चित्तिः । विधिश्चेन विहितमुच्यते ।
विहितस्याकरणे अन्यथाकरणे प्रायश्चित्तिः कर्तव्यः । प्रायो
विनाशः । चिह्निः संधानं । विनष्टसंधानं । विनष्टसंधानं प्राय-
श्चित्तिरित्युक्तं भवति । तथा च विध्यपराधे सति तदर्थं यदि
विशेषतो विहितमस्ति तदा तदेव कर्तव्यं । नास्ति चेद्
व्याहृतिहोमः कर्तव्यः । एतदेव सर्वप्रायश्चित्तमुच्यते । एवं च
सति यथा कथंचिद्विधिसंपादने प्रायश्चित्तभावो उक्तो भवति ।
प्रायश्चित्तकालस्तु निमित्तानंतरमेवेत्युत्सर्गः । ऐष्टिके तत्रे प्रधा-
नस्त्रिष्टकृत्समिष्टयजुर्होमाद्वा प्रागिति बौधायनः । ०

इति सकलप्रायश्चित्तोपयोगिपरिभाषाप्रकरणं । fol. 4;
० साधानम् ० fol. 5; अग्निहोत्रम् ० fol. 14; अन्वाहि-

ताग्नेः प्र^० fol. 15 ; अश्वदयेष्टिमा^० fol. 20 ; दर्शपूर्णमासप्र^० fol. 23 ; इति प्रायश्चित्तप्रयोगे पशुप्रकरणं । अथ सोमप्रायश्चित्तं । fol. 26 ; इति प्रयोगरत्ने सोमप्रकरणं । अथ प्रायश्चित्तैष्टीनां प्रयोगः fol. 36b.

It ends : इत्यापस्तंबोक्ता इष्टयः समाप्ताः ॥ वैशाखशुक्ल १३ गुरौ संवत् १६७० ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

444.

1129c. Foll. 24 (foll. 166–189 of the volume); size 11½ in. by 4 in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting of about A.D. 1700; ten lines in a page.

A portion of the same manual. It begins:

प्रणम्य शिरसा देवं लक्ष्मीकान्तं तथा गुरुम् ।

श्रीमच्च पितरौ तद्वत्तया मे कुलदैवतम् ॥

विध्यपराधे प्रायश्चित्तिः । विधिश्चेन विहितमुच्यते विहितस्याकरणे अन्यथाकरणे प्रायश्चित्तिः कर्तव्या ।^०

We note some additional headings:

Fol. 4 : इति सकलप्रायश्चित्तोपयोगिपरिभाषाप्रकरणं ॥ अथाधाने अन्यनुगमनप्रायश्चित्तं । fol. 5b : इत्याधानप्रकरणं । अथाग्निहोत्रे अन्यनुगमने प्रायश्चित्तं । fol. 10 : इत्याश्वलायनानामग्निहोत्रद्वये सूक्तप्रायश्चित्तं । अथापस्तंबानां । fol. 11 : अथाग्निहोत्रंतरागमने आश्वलायनानां प्रायश्चित्तं ॥ – ॥ अथाग्निहोत्रहोमकालातिक्रमे प्रायश्चित्तं ॥ fol. 12 : अथाश्वलायनानामग्निहोत्रे ऽनुद्धरणप्रायश्चित्तं । fol. 12b : अथापस्तंबानां ॥ fol. 13b : इति होमविच्छेदे प्रायश्चित्तमापस्तंबानां । fol. 15 : इत्यग्निहोत्रप्रायश्चित्तप्रकरणं । अथ दर्शपूर्णमासप्रायश्चित्तं । fol. 16b : इत्याश्वलायनस्य हविर्दोषप्रायश्चित्तं । अथापस्तंबानां । fol. 21b : इत्यश्वदयेष्टिप्रायश्चित्तं । अथ दर्शपूर्णमासादिषु विपर्यासप्रायश्चित्तं । fol. 24 : इत्येकाध्वर्यवप्रायश्चित्तं ।

The MS. ends : इति दर्शपूर्णमासप्रकरणं ॥

Fol. 1a gives the title भावीप्रायश्चित्तपुस्तकं, substituted for the original दर्शपूर्णमासप्रायश्चित्त.

[H. T. COLEBROOKE.]

445.

1541C. Foll. 19; size 11½ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of last century; eight lines in a page.

Agnihotraprāyaścittaprayoga, based on *Āśvalāyana* (with references to *Āpastamba*); composed, at Benares, by *Tryambaka*, son of *Krishṇabhaṭṭa*, surnamed *Molha*.

The MS. begins : विध्यपराधे प्रायश्चित्तिः ॥ विहितस्याकरणे । अन्यथाकरणे प्रायश्चित्तिः कर्तव्या । अपराधे सति तदर्थतदाविहितमस्ति चेन्नदेव कर्तव्यं । तत्रास्ति चेद्वाहतिहोमः कर्तव्यः । कालस्तु प्रायश्चित्तानां निमित्तानंतरं ॥ शिष्टाभावे प्रतिनिधिः ॥^०

The *Prāyaścittapradīpa* (^० *pratīpa*!) is referred to fol. 4.

It ends : इति आज्याहुतोर्जुह्यात् । इति प्रायश्चित्तानि समाप्तानि [विध्यपराधे । मोल्होपनामः कृष्णभट्टस्य सूनुना च्यंबकेन काश्यां कृतः प्रयोगः ॥ इत्यग्निहोत्रप्रायश्चित्तं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

446.

1360. Foll. 74; size 10 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, in A.D. 1620; 11–13 lines in a page.

Prāyaścitta-paddhati (or *-pradīpikā*), a similar manual, following chiefly the *Kāṭiya-Śrautasūtra*, by *Rāmacandra*, son of *Sūryadāsa*.

It begins:

संस्वाजो ग्नित्तो नत्वा विद्याकरगुरोः पदे ।

रामः पद्धतिमाधत्ते प्रायश्चित्तप्रदीपिकां ॥ १ ॥

कात्यसूत्रोदितं सर्वमत्र वाच्यं मया स्फुटं ।

समुच्चयो न्यत्र दृष्टो विशेषः क्वचिदेव तु ॥ २ ॥

कर्माणि स्वस्वांगुक्तानि यथोक्तफलसाधनसमर्थानि भवन्ति ।^० अथादिष्टप्रायश्चित्तान्युच्यन्ते । तत्र प्रथमतो ग्नित्तोचकर्मप्रायश्चित्तानि ।^० fol. 5.

The treatise consists of 14 *kaṇḍikās*. Of comparatively recent authorities, *Karka*, *Govindarāja* and *Ananta* (*yājñika*) are most frequently referred to. Quotations have also been noticed from *Vāsudeva* and *Maṇḍanācārya* (a number of ślokaś on *Punarādheya*, fol. 15; *Maṇḍanoktau gaṇakālākārīkāh*, fol. 25b).

It ends : इति चयने प्रायश्चित्तविशेषाः ॥ ०

कृत्विमेतामग्निचिद्रामचंद्रः सूत्रैकार्थी नैमिषारख्यवासः ।

संवाचः श्रीसूर्यदासस्य सूनुः प्रायश्चित्तेः पद्धतिं संव्यथत् ॥

इत्यग्निचिद्रामचंद्रविरचिता प्रायश्चित्तपद्धतिः समाप्ता ॥ ०

संवत् १६१६ वर्षे पौषमासे शुक्लपक्षे १४ तिथौ लिखितं ॥ ०

त्रिरग्निचित्संवाद्यस्यपतिदीक्षितवामनसुतसचलेन* लिखापितं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

447.

259b. Foll. 59; size 10½ in. by 4½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of the 17th century; 10-12 lines in a page.

Yajñaprāyaścittavivarana, an exposition, by *Gopāla*, of *Baudhāyana's* rules of expiation. Three *prāśnas*, of 11, 10 and 8 *adhyāyas* respectively.

In the *Prāyaścittapradīpa* (No. 449) this work seems to be referred to as (*prāyaścitta*)-*sūtra*-*bhāṣya*.

It begins:

अथातो मंत्रगणान्नातानि प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामः ।
उक्तानि दर्शपूर्णमासादीनि कर्माणि अनंतरं तेषामकरणे अन्य-
थाकरणे वा प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामः । अतःशब्दो हेतौ
यस्माद्दर्शपूर्णमासादीनां कर्मणां सकलावगतिर्विगुण्यावगतेर्हेतुः
तस्मादनंतरं विहितानामकरणे अन्यथाकरणे वा प्रायश्चित्तानि
व्याख्यास्यामः । ०

Prāśna II. begins: अथ वै भवति यः पापयक्ष्मगृहीत
आहिताग्निः क्षयरोगगृहीतः रहस्येष्ट्या यजेतेति संवधः । ०

Prāśna III. begins: अथातिदग्धानि सदो हविर्धो-
नानीति बहुवचनं शकटावेकं समस्तं देवयजनं दग्धं स्यात्तत्र
सदो हविर्धोनान्यावृत्तैव क्रियेरन् । ०

It ends: एवं हि श्रूयते मलवद्वाससा न संवदेत न
सहासीत नास्या अन्नमद्यादित्याभ्याभ्यंजनमेव न प्रतिगृह्य
काममन्यदित्युक्तं अत्यस्तहासनादिति भवस्वामिना व्याख्यातं ॥

इति गोपालकृते यज्ञप्रायश्चित्तविषये तृतीयप्रश्नस्याष्टमो
ध्यायः ॥

* The syllables सचले supplied by a later hand, the original word having been obliterated by ink.

A few lines have been added by a modern hand, in which the *Kapardibhāṣya* is quoted.

For another MS. of this work, see *Rājendra-lāla Mitra*, Notices ii. p. 187.

[H. T. COLEBROOKE.]

448.

1572b. Foll. 44; size 10 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of the 17th century; foll. 1-5 by a different hand from the rest; 10-14 lines in a page.

Srauta-prāyaścittacandrikā, another exposition of *Baudhāyana's* rules of expiation, by *Viśvanātha Bhaṭṭa*, son of *Nṛsiṃha Dikṣita*.

It begins:

पंचशतैरिसंचितमगणितपुखं गणेशान्नपदं ।

अंचितदृगंतकरुणं कंपन्न (!) कल्याणि शोणितोत्सासं ॥ १ ॥

बौधायनावताराय तपःसाराय मे नतिः ।

चिदंबराय गुरवे भिक्षवे स्तु नमुस्त्ववे ॥ २ ॥

श्रौतकर्मसु भ्रमप्रमादाभ्यामकरणस्यान्यथाकरणस्य वा संभा-
वितत्वेन कर्मणामसांगत्तापत्तिशङ्कया लोकानामप्रवृत्तेरशक्यानु-
ष्ठानलक्षणमप्रामाख्यं प्रसज्येत । अतो ऽकरणान्यथाकरणदोषदुष्टा-
न्यपि कर्मणि कृतप्रायश्चित्तानि सांगानि भवतीति कर्मनिर्वा-
हकानि प्रायश्चित्तान्युच्यन्ते । यथाहुराचार्यपादाः । प्रायो विना-
शपर्यायः । स चाप्यकरणाद्भवेत् । अन्यथाकरणाद्वा तासंभा-
वितिरुच्यते । तानि द्विविधानि मंत्रास्नातानि गणास्नातानि च ।
मंत्रलिङ्गेनास्नातानि मंत्रास्नातानि । आभिर्गीर्भिरित्यादीनि ।
गणेनास्नातानि मिंदादिगणादीनि । प्रायश्चित्तहोमकालास्तयः
प्रधानसौविष्टकृत्समिष्टयजुषां प्रागित्येवमादयः । ०

It ends: अग्नये हिरण्यं सोमाय वासः रुद्राय गार्गमि-
प्रतियहः ॥ इति त्रेधातविवेष्टिः (!) ॥ ० ॥ इति श्रीनृसिंह-
दीक्षितसूनुविश्वानाथभट्टविरचितायां श्रौतप्रायश्चित्तचंद्रिकायां
तृतीयप्रश्नः समाप्तः ॥

For another MS. of this treatise see *Rājendra-lāla Mitra's* Notices, I. p. 88.

[H. T. COLEBROOKE.]

449.

1467A. Foll. 99; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about the middle

of last century; foll. 49-64 by a different hand from the rest; ten lines in a page.

Prāyaścittapradīpa, an anonymous treatise on propitiatory rites, based mainly on *Baudhāyana's* precepts, and the commentaries thereon.

It begins : श्रीबोधयनाचार्य नमः ॥

नत्वा बोधयनाचार्यं तेनोक्तश्रौतकर्मणां ।

विध्यतिक्रमणे प्रायश्चित्तदीपः प्रकाश्यते ॥ १ ॥

श्रौते बोधयनोक्तानि प्रायश्चित्तानि यानि च ।

उक्तानि सूत्रभाष्ये च वर्धगोपालसूत्रिणा ॥ २ ॥

व्यासोक्तानि प्रकीर्णानि तैरनुक्तानि यानि च ।

भवस्वामितात्त्रेयां विस्तरान्निर्णयं ब्रुवे ॥ ३ ॥

पंच प्रकरणान्यत्र तेष्वध्यानाग्निहोत्रके ।

दर्शद्याययणाद्यन्तः सोमश्चेति यथाक्रमं ॥ ४ ॥

अथातो मंत्रगणान्नातानीत्यादि । अथशब्द आनन्तर्यं कर्मा-
ण्यभिधायानन्तरं प्रायश्चित्तमभिधीयते । अतःशब्दो हेत्वर्थे यस्मा-
त्कर्मेणि वेगुण्ये सति प्रायश्चित्ते कृते कर्म सगुणं भवति । अतः
प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामः । विहितानामकरणे अन्यथाकरणे
वा प्रायश्चित्तं विधीयते । मंत्रगणान्नातानि मंत्रेणाज्ञातानि
गणनेनाज्ञातानि चिन्मात्रेणावगम्यन्ते कानिचिन्नणेन ब्रह्मप्रतिष्ठा
मनस इत्येवमादीनां प्रायश्चित्तत्वं मंत्रसामर्थ्यं नावगम्यते । उद्धयं
तं सरस्वतीत्येवमादीनां प्रायश्चित्तत्वं गणसामर्थ्यादवगम्यते ।
प्रायो विनाशश्चित्तं संधानं तदुच्यते । सर्वत्र प्रायश्चित्तहोमेषु
स्मार्तवदान्यसंस्कारं कुर्यात् । तत्र क्रमः । गार्हपत्यादुत्तरतो
दर्भेषु आज्यस्थालीं सुचं जुहूं प्रोक्षणीपात्रं चासाद्य ०

Iti -- ādhūnaprakaraṇam, fol. 6; agnihotra-
prakaraṇam, fol. 24; darśapūrṇamāsaprakara-
ṇam, fol. 52; [ity āgrayaṇaprayāścittam, atha
mṛigāreshṭih, fol. 53; atha pavitreshṭih, fol. 56;
atha nakshatreshṭayah, fol. 58b; atha cātur-
māsyānām prayāścittāmi, fol. 69]; iti -- āgra-
yaṇādyaṇ nāma caturtham prakaraṇam, fol. 77b.

It ends : सौ स्वाहेत्यादिप्रणवेनांत । एतैः सर्वैः क्रत्वंत-
प्रायश्चित्तानि जुहुयात् ॥

इति प्रायश्चित्तप्रदीपे सोमप्रायश्चित्तं नाम पंचमं प्रकरणं
ग्रंथश्च संपूर्णः ॥ संवत् ॥ चौमसासे कृष्णपक्षे दुतीयायां चंद्र-
वासरे ॥

For other MSS. of this treatise see Burnell,
Cat. of Vedic MSS., p. 27; Index of Tanjore
MSS., p. 27. [H. T. COLEBROOKE.]

b. Grihya Ritual.*

450.

1028. Foll. 132; 4to, size 11 in. by 8½ in.;
written, somewhat indistinctly, in Bengali;
12-14 lines in a page. European paper.

Keśava Miśra's Chandogaparīśiṣṭa, an expo-
sition of brāhmanical duties; together with a com-
mentary, entitled *Parīśiṣṭaparakāśa*, by *Nārā-*
yana, son (?) of *Gona*, and grandson of *Umāpati*.

The MS. is unfortunately very incorrect,
and the writing lacks individuality and distinct-
ness. The beginning of the text and *Prakāśa*
is here reproduced with the help of *Śrīnātha's*
commentary (No. 451).

यस्याज्ञा जयति श्रुतिस्मृतिमयी यत्पादपायामयो

धर्मा कैश्चिदुपास्यते सुकृतिभिः गङ्गैर्यभिख्यां गतः ।

यं ज्योतिर्मयमनरुद्रवतमश्नेतुं पुरस्कर्तुं

सन्तः पातु जगच्चतुर्मुखगिरामर्थे स देवो हरिः ॥ १ ॥

इह जगति वन्दितपदाः सदा नरेन्द्रैः पवित्रजन्मानः ।

वसुधासुधाभुजः कति नाभुवन् काञ्चिविन्दीयाः २ ॥

चरितमहति तेषामन्वये सोमपीती

समजनि परितोषश्छन्दसां देहवन्धः ।

सलभत स हि विप्राच्छासनं तालवाटौ

तदिह भजति पूजामुत्तरा येन वाढा† ॥ ३ ॥

तस्माच्चतुर्थेखण्डं पिशाचखण्डं तथारापडला (!) ।

हि जनवनादिकमपरं निःमृतमनघं कुलस्थानं‡ ॥ ४ ॥

जज्ञे ऽथ भुवनस्य पावनहेतुरेकः

श्रौते विधी सततनिर्मलधीप्रसारः ।

प्राक् पूजितो विबुधसदसि धर्मेनामा

नामानुरूपचरितः § परितोषसूनुः ॥ ५ ॥

* For a number of other treatises on this subject,
not specially assigned to a particular Vedic school, see
under *Ācūra*.

† स परितोषो विप्रात् ब्रह्मणाज्ञातवाटोसंज्ञं स्थानमलभत
येन शासनेन उत्तरा वाढा पूजां भजति । Comm.

‡ Part of the comment on this śloka is wanting.

§ नाभाधैरूपचरितः text.

तस्मादजायत सदायतनं गुणानां

भद्रेश्वरो निखिलकोविदधन्नीयः ।

मध्येसंभ* स्थितिमतां प्रपन्नाभिधेयः

सेवातिसकृद्दयः पदयोर्गुरारेः ॥ ६ ॥

तस्माद् गदाधर इति द्विजचक्रवर्ती

राजप्रतिग्रहपराङ्मुखमानसो भूत् ।

पुण्यानि केवलमहर्निशमर्जयन् यः

शान्तिश्चिराय समयान् गमयाच्चभू ॥ ७ ॥

तस्माद्भूषितसाग्निभूमिवलयः शिष्योपशिष्यत्रयैर्

विद्वन्मौलिरभूत्तुमापतिरिति प्राभाकरग्रामणीः ।

स्नापालाज्जपपालतः स हि महाश्राद्धं प्रभूतं महा-

दानं चार्थिगणार्हणार्द्रहृदयः प्रत्यमहीत पुण्यवान् ॥ ८ ॥

अस्यात्मजः सुकृतवानथ कृतसर्वैः सुदक्षिणो बहुधा ।

उदियाय गोणनामा† गुरुरिव‡ तत्तुपुराणज्ञः ॥ ९ ॥

शश्वद्विश्वजनीननिर्मलगुणैर् भूलोकवाचस्पती

प्रेङ्खलीन्निःसरित्प्रवाहनिवहप्रक्षालिताशामुखे ।

यस्मिन् कृष्णपदैकलीनहृदये धर्माधिकारास्यदं

विभागे द्विजमन्दिराख्यधिवसन्निधूतदोषा श्रियः § ॥ १० ॥

जातस्ततः॥ स्मृतिपुराणविदामुपास्य

विद्याः प्रभाकरमतस्थितिलब्धकीर्तिः ।

ख्यातः सतां सदासि मित्रजनेषु च श्री-

नारायणः सततकृष्णपरायणात्मा ॥ ११ ॥

छन्दोगपरिशिष्टस्य सर्वाधालोकहेतवे ।

परिशिष्टप्रकाशाख्यश्चक्रे तेनैव धीमता ॥ १२ ॥

अथातो गोभिलोक्तानामन्येषां चैव कर्मणां ।

अस्पृष्टानां विधिं सम्यग्दर्शयिष्ये प्रदीपवत् ॥ १ ॥

अथ वेदाध्ययनानन्तरं गृहस्थाश्रमप्रवेशोन्मत्तस्य (!) माणव-
कस्य गोभिलोक्तानामाधानादिगृह्यकर्मणामन्येषां °

ऊर्ध्वं तु त्रिवृतं कार्यं तन्नुत्रयमधोवृतं ।

त्रिवृतं चोपवीतं स्यात्तस्यैको यन्धिरिष्यते ॥ २ ॥

यज्ञोपवीतिना चान्नोदकेन कृतं । इति गोभिलोक्ता पुनर्ये-
ज्ञोपवीतं कुरुते ° ॥ इदानीं यज्ञोपवीतस्य दैर्घ्यमाह ।

धृतवंशे च नाभ्यां च धृतं यद्विन्दते कटिं ।

तद्धार्यमपवीतं स्यात्वातिलक्षं न चोच्छ्रितं ॥ ३ ॥ °

* = सभामध्ये.

† अन्यस्तु गो न इति पठति Comm.

‡ = प्रभाकर इव Comm.; ? supply स (तत्त्व °)

§ अधिवसन् is imperfect, without augment.

॥ ततस्तस्माद्देशात् Comm.

Prapāṭhaka II. begins fol. 31b: प्रातःज्ञानानन्तरं
प्राप्तां सन्ध्यामाह ।

अत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि सन्ध्यापासनिकं विधिं ।

अनर्हैः कर्मणां विप्रः सन्ध्याहीनो यतः स्मृतः ॥

Prapāṭhaka III. fol. 88 :

असमक्षं च दम्पत्योर्होतव्यं नत्विगादिभिः ।

द्वयोरप्यसमक्षं हि भवेद्भुतमनर्थकं ॥

श्रुतिकृपुचगुरुभ्रातृभागिनेययामातृभिर्जीयापत्योर्येनमानयोर-
समक्षं हुतं निष्फलं स्यात् । °

The MS. breaks off abruptly before the con-
clusion of this chapter in the interpretation of
this śloka :

गोशालायां प्रणीयाग्निं सक्त्य व्रीहि lacuna ।

अग्निपूषेष्टरेन्द्रेभ्यो निर्वपेत्पायसं चरुं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

451.

643. Foll. 83 ; size 12½ in. by 4 in.; well
written, in the Bengālī character; seven lines
in a page. Modern.

[*Chandoga*-] *Parīśiṣṭhaprakāśa-sāramañjarī*, a
commentary on *Nārāyaṇa's Prakāśa*, by *Śrīnātha*
Ācāryacūḍāmaṇi, son of *Srikarācārya*. The
first two chapters.

It begins:

यः सृष्टिस्थितिनाशहेतुरमरश्रेणीशिरोभूषण-

भ्राजत्पादसरोरुहः क्रतुमतां दाता फलानां शिवः ।

भक्तानां सुरपादयः स जगतामीशः सदा चिन्मतां

किं मिथ्याचिरचिन्तनैश्चपल हे चेतः प्रसोदाशु मे ॥

श्रीकराचार्यपुत्रेण श्रीमत्श्रीनाथशर्मणा ।

परिशिष्टप्रकाशस्य क्रियते सारमञ्जरी ॥

अथ प्रारिखितप्रतिबन्धकीभूतदुरिता पूर्वविद्याताय शिष्टाचा-
रपरम्पराप्राप्तमिष्टदेवताकीर्त्तनरूपमङ्गलमाचरन् शिष्यशिष्यार्थं
ग्रन्थकृत् ग्रन्थादौ निवन्दन्नाह । यस्येति । तत्र धर्मप्रधानक-
स्मृतिशास्त्रव्याख्यानकर्तृस्तत्रतिपादकदेवताकीर्त्तनमेव समाचत-
मिति तदेवाह । यस्य भगवतः श्रुतिस्मृतिमयी आशा जयति
सर्वेति कर्मण वर्ततां । °

It ends : इति महामहोपाध्यायश्रीकराचार्यात्मजश्रीश्री-
नाथाचार्यचूडामणिश्रीकृतपरिशिष्टप्रकाशटिप्पण्यां सारमञ्जर्यां द्वि-
तीयप्रपाठकः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

452.

5a. Foll. 59, numbered 1, 1a, 2-58; Euro-
pean paper; folio, size 8 in. by 13 in.; Bengālī
character; ten lines in a page,

[Chandoga-] *Daśakarma-paddhati*, or (as it
is called on the title-page) *Samskāra-paddhati*;
a manual of initiatory rites, according to the
Chandoga ritual, by *Bhaṭṭa Śrī-Bhavadēva*;
with a partial interlinear English translation in
Colebrooke's handwriting.

The work begins :

चतुर्वेदनसमस्त्यचतुर्वेदकुटुम्बिने ।

द्विजानुष्ठेयसत्कर्मसाक्षिणे ब्रह्मणे नमः ॥

गृह्यसूत्रार्चमालोक्य छन्दोगानामियं क्रमात् ।

वृता श्रीभवदेवेन कर्मानुष्ठानपद्धतिः ॥

तत्र सर्वकर्मणां मूलभूता कुशसिद्धिका लिख्यते । तत्रोभयत-
श्चतुर्वेदसप्रमाणं भूदेशं शर्कराङ्गारास्थिकेशतुषादिरहितं पूर्वोत्त-
रप्रवं समं वा ह्यायामयदपसहितं गोमयेनोपलिप्प्य स्नातः शुचि-
राचानः प्राङ्मुखः कुशसहितासनोपविष्टः कर्ता उत्तरस्यां दिशि
अभ्युक्ष्यार्च्यं कुशसहितं जलपात्रं निधाय दक्षिणजानु भूमौ
पातयित्वा सव्यहस्तप्रादेशं वह्निस्यापनपर्यन्तं भूमौ निधाय
दक्षिणहस्तगृतीतकुशमूलेन स्वाङ्गुष्ठपरिमितेन द्वादशाङ्गुलप्रमाणां
प्राङ्मुखीं पृथिवीदेवताकां रेखामुलिख्य पीतवर्णीं ध्यायेत् ।
तन्मूलतः प्रभृत्येकविंशत्यङ्गुलप्रमाणामुत्तराभिमुखीमग्निदेवताकां
रेखामुलिख्य लोहितवर्णीं ध्यायेत् । ततः प्रथमरेखातः सप्ताङ्गु-
लान्तरितां प्रादेशप्रमाणां पूर्वाभिमुखीं प्रजापतिदेवताकां रेखामु-
लिख्य कृष्णवर्णीं ध्यायेत् । ततो ऽपि सप्ताङ्गुलान्तरितां प्रादे-
शप्रमाणां पूर्वाभिमुखीमिन्द्रदेवताकां रेखामुलिख्य नीलवर्णीं
ध्यायेत् । ततः सप्ताङ्गुलान्तरितां प्रा० पू० सोमदेवताकां रे०
पुक्कवर्णीं ध्यायेत् । ततः क्रमेण रेखातसूकरं (!) गृहीत्वा
एशान्यां दिशि अरलिमाचान्तरिते देशे प्रजापतिर्चुषिरग्नि-
देवता उत्करादिनिरसने विनियोगः ॥०

इति सर्वकर्मसाधारणो कुशसिद्धिका fol. 6; इति सर्वकर्म-
साधारणमुदीच्यं कर्म समाप्तं । अथ विवाहकर्मभिधीयते fol.
10b; इति पाणिमहणं समाप्तं fol. 21b; इति गर्भाधानं
समाप्तं fol. 28; इति पुंसवनं fol. 30; इति सीमन्तो-

नयनं fol. 33; इति जातकर्म fol. 34b; इति निष्क्रमणं
fol. 35b. इति नामकरणं fol. 37b; इति पौष्टिकं fol.
38; इत्यन्नप्राशनं fol. 39b; इति पुत्रमूर्धाभिघ्राणं fol. 40b;
इति चूडाकरणं fol. 43b; इत्युपनयनं fol. 49b; इति
सावित्रश्चरुः fol. 52; इति समावर्तनकर्म fol. 56.

It ends : इति शालाकर्म समाप्तं ॥ इति श्रीभट्टश्रीभवदे-
वकृता छन्दोगानां दशकर्मपद्धतिः समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

453.

639b. Foll. 32; size 16 in. by 5 in.; fairly
written, in Bengālī; eight lines in a page.

Another copy of the same treatise.

It ends : इति श्रीभवदेवभट्टकृतायां छंदोगपद्धतौ दशक-
र्मपुस्तकं समाप्तं ॥ शकाब्दः १७२९ ॥

An incomplete MS. of this treatise, contain-
ing only the general part, has already been
noticed under No. 394.

[H. T. COLEBROOKE.]

454.

353A. Foll. 53; size 10½ in. by 3½ in.;
well written, in the Devanāgarī character; nine
or ten lines in a page.

Chandogāhnikapaddhati, a treatise on common
daily observances, by *tripāṭhin Rāmākṛishṇa*.

The first two leaves of the original MS.
are wanting, but have been supplied (though
apparently imperfectly) by a later hand.

It begins :

अपकृष्य च विश्वमूत्रं काष्ठलोष्टतृणादिना ।

गृहीतशिघ्रश्चोत्पाप मृद्भिरभ्युद्धते जलैः ॥

Atha ācamanaavidhiḥ, fol. 2; *dantadhāvana-
vidhiḥ*, fol. 3; *prātaḥsnāna*, fol. 3b; *gaurāsnāna*,
saṃkṣhepa, fol. 4; *sandhyopāsana*, fol. 5b; *aṅgu-
līnyāsa*, *śhaḍaṅganīyāsa*, *pranāvanyāsa*, *sapta-
vyāhṛitīnām nyāsa*, fol. 6b; *gāyatrīvarṇanyāsa*,
śīronīyāsa, fol. 7; *japalakṣhaṇam*, fol. 8b; *japa-
mālālakṣhaṇam*, fol. 9; *japanishedha*, *sandhyāyū*

mukhyakūlaloṇe prāyaścittavidhi, sūtake sandhyū-vidhih, fol. 9b; sandhyopāsana, fol. 10; svastyayana, fol. 13; homavidhi, fol. 13b; devapūjā, fol. 15b; navagrahapūjā, fol. 18; māṅgalāveśhana fol. 21b; abhivādana, nityadāna, fol. 22; adhyayanarūpasya brahmayajña, fol. 22b; yoga-kshema, fol. 23b; madhyāhnasnāna, fol. 24; snānāṅgatarpaṇa, fol. 29; snānāṅgatarpaṇānataravidhi, fol. 33b; vastraparidhānavidhi, tilakavidhi, fol. 34; madhyāhnasandhyopāsana, fol. 34b; sūryopasthāna, fol. 35b; japarūpa-brahmayajñavidhi, fol. 36; rudropasthāna, fol. 36b; tarpaṇavidhi, fol. 37; pañcamahāyajñavidhi, vaiśvadevavidhi, fol. 41; manushyayajñavidhi, fol. 45; nityāśrāddha, fol. 46; anukalpavidhi gogrāsavidhi, fol. 47b; bhikshādāna, bhojanavidhi, fol. 48; purāṇādiśravaṇa, agneḥ prādushkaraṇa, sāyamsandhyopāsana, fol. 50b; sāyamahoma, sāyam-vaiśvadeva, fol. 51; sāyam-bhojana, śayana-vidhi, fol. 51b; śtryabhiḡamana, fol. 52.

Dated Samvat 1780. For a Berlin MS. of the work, see Weber's Catalogue, No. 330.

[H. T. COLEBROOKE.]

455.

1722b. Foll. 19; size 8½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Chandogānīyāhnikā, a shorter treatise on the same subject, by Śivarāma, son of Viśrāma.

It begins:

प्रणम्य तातं विश्राम्य (!) विम्लेशं जगद्विकीं ।

ब्रह्मण्यमाश्रितं यत्र प्रातःकृत्यादिकमेणि ॥ १ ॥

विधिं तस्य प्रवक्ष्यामि छंदोगानां हिताय वै ।

शिष्याणामुपकाराय तथा च विदुषां मुदे ॥ २ ॥

ब्राह्मे मुहूर्तं उताय श्रीपरमेश्वरं स्मृत्वा यथावन्मृगपुरीषो-त्सर्गं कृत्वा क्षालितकरचरणः प्राङ्मुखोदङ्मुखो वोपविश्या-चामेत । ०

इति प्रातःसंध्या fol. 5; इति मध्याह्नसंध्या fol. 7b;

इति देवपूजाप्रयोगः fol. 8b; इति (पंचयज्ञानां) निकषः ।
अथ प्रयोगः fol. 13; इति वैश्वदेवः fol. 16; इति पंच
महायज्ञाः fol. 17; इति भोजनविधिः fol. 18b.

It ends: इति सायंसंध्या ॥ इति विद्वज्जननीरान्जितच-
रणकमलभ्युक्तश्रीविश्रामात्मजशिवरामविरचितं छंदोगानोयाह्निकं
समाप्तिमगात् ॥ संवत् १८१० चैत्रकृष्णद्वादशीबुधवासरे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

456.

1153a. Foll. 176; size 9½ in. by 4 in.; legibly written in Devanāgarī; ten or eleven lines in a page.

Bahvṛicāhnika, an anonymous compilation of directions regarding the daily observances of a Brāhman.

It begins:

प्रणम्य शिरसा देवं देवगणपतिं तथा ।

बह्वचानां हितायै लिख्यते आह्निको विधिः ॥

अथेदानीं सुमोक्षिताद्यारभ्य शयनपर्यंतमाह्निकं कर्माच्यते ।
तत्र मनुः । नामुत्र हि सहायार्थं पिता माता च तिष्ठतः । ०

It ends: आपस्तम्भः (!) । कामं भर्तुरनुज्ञया व्रतो-
पवासादीनारभेत् ॥ २० ॥ नारी भर्तुरनुज्ञाता पिता भ्राता
मुनेन वा । विकलं तद्भवेत्तस्य यत्करोति व्रतादिकमिति ॥

इति स्त्रीगमनविधिः ॥ इति बह्वृचाह्निकं संपूर्णं ॥ संवत्
१११९ वैशाखकृष्ण ८ गुरौ लिखितमिदं पुस्तकं ॥

Then follow a page and a half of quotations on bathing, from *Smṛitisāra*, *Karmapradīpa*, *Manu* and *Vishṇu*; breaking off abruptly at the end of the leaf. [H. T. COLEBROOKE.]

457.

1607. Foll. 322; size 9½ in. by 4½ in.; fairly well written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Kṛityacintāmaṇi, a compendium of domestic rites, compiled, in accordance with the *Gobhiliya-Gṛihyasūtra*, by Śivarāma, son of Viśrāma, in Śaka 1562 (A.D. 1640).

It begins :

श्रीविश्वेश्वरेश्वरमङ्गलभुवं श्रीशारदां सारदां
नत्वा वेदविदां वरं च जनकं श्रीशुक्लविश्रामकं ।
गाढाज्ञानतमोऽपहं कृताधियां श्रीसामगानां कृते
कुर्वेऽहं कृपया गुरोः सुरुचिरं श्रीकृत्यचिन्तामणिं ॥ १ ॥
वन्दे श्रीगणनायकं त्रिनयनं रक्ताक्षरैरावृतं
पाशेष्टाङ्गुशदनपाणिममरं चन्द्रार्धमौलिं सदा ।
बन्धं सिद्धिसुरासुरैर्मुनिगणैः संस्तूयमानं मुदा
यं वै वेदविदो नमन्ति सकलारम्भेषु सिद्धिप्रदं ॥ २ ॥
आचार्य गोभिलं नत्वा दृष्ट्वा तत्सूत्रमादरात् ।
कृत्यचिन्तामणिं वक्ष्ये गुरुणां सुप्रसादतः ॥ ३ ॥

लाट्यायनादिभिरुक्तानि श्रौतानि कर्माणि स्मार्तानि कथय-
न्नाह भगवान्गोभिलः ॥ अथात इति ॥ अथशब्दस्य मङ्गलत्वं
स्मृतिरिद्धं । ०

Fol. 48 : इति ० कृत्यचिन्तामणौ आधानप्रकाशः प्रथमः
समाप्तः ॥

जगन्मयस्वरूपाया नौमि पादांबुजद्वयं ।
यं नमस्तस्मिन् देवा नानोपायनपाणयः ॥

पूर्वमुपवीतिना कर्मे कर्तव्यमित्युक्तत्वादुपवीतस्वरूपमाह । यज्ञो-
पवीतं कुरुते सूत्रं वस्त्रं वापि वा कुशरज्जुमेव (Gobh. Grīhya-
sūtra, I. 2, 1) ॥ ०

Fol 96 : इति ० आह्निकप्रकाशो द्वितीयः समाप्तः ॥

तातं प्रणम्य विश्रामं विमेशं जगद्विको ।
प्रारभ्यते य तार्क्षीयः प्रकाशः सर्वसंमतः ॥

प्रथमप्रकाशे सूत्रक्रमेण निरूपितं स्मार्ताग्न्याधानं द्वितीये
च आधानानन्तरं सन्निहितं तत्त्वान्निरूपिताः सायंप्रातर्होमपंच-
यज्ञाः ॥ अतः परं सूत्रक्रमेण वक्तव्यः पक्षादिस्थालीपाकस्तस्य च
पिंडपितृयज्ञपार्वण्यश्चाङ्गपूर्वकत्वात्तयोरभावास्यायामनुष्ठेयत्वाद्दर्शपू-
र्णमासयोः स्वरूपकथनमन्तरेणानुष्ठानासंभवादादौ तयोः स्वरूपं
निरूपयितुमाह आचार्याः । अथ दर्शपूर्णमासयोः (Gobh.
Grīhyasūtra, I. 5, 1).

The leaves 107 seq. seem to be in a state of
confusion, the volume being apparently made
up of two or three different copies of the work;
foll. 107-194 (wrongly inserted ?) and 195-279
being also paged separately.

Fol. 108 : कालमाह । अमावास्यायां तच्छ्राद्धं (? sūtra) ॥

Fol. 190 : इति ० आधानप्रकाशः प्रथमः ॥

Fol. 233b : इति विवाहादिचतुर्थीकर्मोक्तकर्मनिर्णयः ॥
अथ सूत्रक्रमप्रामो गर्भाधानादिनिर्णयः । तत्राह । ऊर्ध्वं त्रिरा-
त्रात्संभव इत्येके (Gobh. I. 5, 7) ॥

End of the third chapter not found.

Fol. 273 : इति ० संस्कारप्रकाशश्चतुर्थः समाप्तः ॥

तातं प्रणम्य विश्रामं सारदां सारदां शिवां ।

सूत्रक्रमेण वक्ष्ये हमुपाकर्मादिनिर्णयं ॥ अथापाकर्मनिर्णयः ॥ ०

It ends : इति काम्यकर्मादिशांतिप्रयोगः समाप्तः ॥ समा-
प्तश्चायं ग्रंथः ॥

यस्याः प्रसादलाभेन निबन्धो यं मया कृतः ।

परिश्रमेण मे देवी प्रीता भवतु सर्वदा ॥ १ ॥

पक्षतुशरचंद्रैश्च मिते शाके तु वत्सरे ।

मुन्यंकसम्मिते नभोमासि पक्षे सिते तरे ॥ २ ॥

जन्माष्टम्यां गुरोर्वारे शुक्ले विश्रामसूनुना ।

शिवरामेण रचितः कृत्यचिन्तामणिः शुभः ॥ ३ ॥ ० १ ॥

इति विद्वन्मुकुटमाणिक्यनिराजितचरणकमलशुक्लश्रीविश्रा-
मात्मजशिवरामरचिते कृत्यचिन्तामणौ पाकसंस्था पंचमः प्रकाशः
समाप्तः ॥ समाप्तो यं कृत्यचिन्तामणिः संवत् १८६१ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

458.

1667c. Foll. 29; size 9 in. by 4 in.;
legibly written, in Devanāgarī, about the begin-
ning of last century; eleven lines in a page.

A portion of the same work. The first
chapter, chiefly on *ādhāna*; incomplete.

इति प्रायश्चित्तनिरूपणं ॥ अथ आधानविधिनिर्णयः fol. 28a.

[H. T. COLEBROOKE.]

459.

1636c. Foll. 29; size 9 in. by 4½ in.;
fairly written, in the Devanāgarī character;
foll. 1-5a by a different hand from the rest;
9-12 lines in a page. Modern.

Rigveda-(Sapta)samsthāprayoga, a manual for
the performance of certain domestic rites.

The treatise begins:

नमामि पार्वतीसूनुं भक्तानां सिद्धिदायकम् ।

क्रियते हुपकारायावशिष्टा सप्तसंज्ञका ॥

अवशाकर्मणा इत्यर्थः ॥ इदानीं अवशाकर्मणाः(ः) समाव-
शिष्टा उच्यन्ते । तत्र तावच्छ्रवणाकर्मोच्यते । अवशाकर्म सर्वव-
र्ति च भुक्तापि केचित्कुर्वन्ति । युक्तं तूपवासिनैव कार्ये इति ।
आवश्यां पौर्णमास्यां पूर्वाह्णे वृद्धिश्चाहं कृत्वा दिवैव यवानां
व्रीहीणां वा लौकिकाग्नौ प्रस्थमितानां भर्जनेन धानाः कृत्वा
ऽखण्डितव्रीह्यन्तरस्य लौकिकाग्नौ भर्जनेन कृत्वा तत्पिष्टैः सक्तु-
भिर्नैव कलशं प्रपूर्य बलिनिक्षेपसाधनभूतां वैकृत्तदवर्णिमपि
संपाद्य तदुभयं गृहकाष्ठादिलक्षिते नवे शिखे निधाय वस्यर्थं
गृहप्राच्यां शुचिदेशं परिमृक्ष्णीयादिह करिष्यामीति ।^०

Śravaṇākarma ends fol. 4; *sarpabali*, fol. 5;
āśvayujīkarma, fol. 6; *āgrayana*, fol. 7b; *pra-
tyavarohana*, fol. 12b; *anāhitāgneḥ piṇḍupitri-
yajñavyatishaṅga-śrāddha*, fol. 23; and the *ash-
ṭakā* [this last portion being subdivided into
saptamīśrāddha, fol. 24; *aṣṭamīśrāddha*, fol. 25b;
anvashṭakyaḥkhyāśrāddha, fol. 28b; (*aṣṭakāvi-
kṛitibhūta*)-*madhyāvarsha*; (*pratimāsam*)-*apara-
pakshaśrāddha*]. [H. T. COLEBROOKE.]

460.

2663a. Foll. 30; size 9½ in. by 4½ in.;
fairly written, in the Devanāgarī character, in
the earlier part of last century; 7-10 lines in a
page.

Karmapradīpa, a metrical treatise on domestic
rites, intended as a supplement to the rules of
Gobhila.

The treatise, which consists of little short
of five hundred *śloka*s, in three *prapāṭhaka*s
of ten *kaṇḍikā*s each, is usually ascribed to
Kātyāyana; and has been printed in India as
the *Kātyāyana-Smṛitiśāstra*.

It begins:

अथातो गोभिलोक्तानामन्येषां चैव कर्मणां ।
अस्पष्टानां विधिं सम्यग्दर्शयिष्ये प्रदीपवत् ॥
त्रिवृदूर्ध्ववृत्तं कार्यं तन्नुत्रयमधोवृत्तं ।
त्रिवृत्तञ्चोपवीतं स्यात्तस्यैको यन्धिरिष्यते ॥^०

The second *prapāṭhaka* begins fol. 8b:

यत्त ऊर्ध्वे प्रवक्ष्यामि संध्योपासनकं विधिं ।
अनर्हः कर्मणां विप्रः संघ्याहीनो यतः स्मृतः ॥

The third *prapāṭhaka* begins fol. 19:

असमसं तु दंपत्योर्होतृभ्यं नर्त्तिगादिना ।
द्वयोरप्यसमसं हि भवेद्भुतमनर्थकं ॥
विहायाग्निं सभार्यश्चेत्सोमानुजं च गच्छति ।
होमकालात्यये तस्य पुनराधानमिष्यते ॥

[GAIKAWAR.]

461.

41a. Foll. 22; 4to, size 10½ in. by 8 in.;
Bengālī character; European paper (water-mark
1805); 15-19 lines in a page.

Another copy of the same treatise.

[H. T. COLEBROOKE.]

462, 463.

530, 1700. Foll. 358, out of which four
(32, 52, 303, 316) are missing; size 10½ in.
by 4 in.; good large Devanāgarī handwriting
of about the beginning of the 16th century;
eight lines in a page. Some pages (143b,
148b, 179a, 199a, 229a, 239a, 240a, 297a) have
been left blank. The MSS., especially the first
volume (foll. 1-190), have suffered from damp.

Karmapradīpa, with a commentary (*bhāṣya*)
by *Mīśra Āśāditya* (or *Āśārka*), son of *Cakra-
dhara*. It begins:

ध्यात्वा विष्णुस्य बीजं प्रणवमयमिह प्राप्तिहेतोः फलानां
कर्म ब्रह्मेश्वरज्ञप्रभृति(?)निजसमुद्भूतभेदं मुनीनां ।
विहितैः कर्मदीपप्रवरविवरणं ध्वंसिविघ्नस्य निवृत्तं
कर्तव्यं तोषकारि प्रवरतरधियां शास्त्रमाशार्कनाम्ना ॥ १ ॥
तं चादरायणं नीमि यो ऽसी जैमिनये ददी ।
कर्मकांडं परं सामगायिनामभिकांक्षितं ॥ २ ॥
जैमिनिं मुत्तिशाहृतं मूलं साक्षां सगोभिलं ।
नत्वा कर्मप्रदीपार्धविचारः क्रियते मया ॥ ३ ॥

इह तावत्पुंसां धर्मार्थकाममोक्षाख्याः चत्वारः पुरुषार्था
भवंति तेषां च धर्मो मुख्यः^० the text beginning at
fol. 4b. Cf. Weber, Cat. Berl., No. 327.

The first *prapāṭhaka* ends fol. 116b; the
second fol. 260.

The colophon of *kaṇḍikās* generally runs thus : इत्यौपासिनिकश्रीमच्छक्रधरात्मजमिश्रसाशादित्यकृतौ कर्मप्रदीप-भाष्ये °; the father's name being, however, sometimes spelt चक्राधर; and मिश्र being sometimes omitted.

The colophon of the last chapter is : इत्याशा-दित्यकृतमिश्रविरचितकर्मप्रदीपभाष्यं समाप्तं ॥

For another commentary (*vivṛiti*) on the *Karmapradīpa*, by Śivarāma, son of Viśrāma (cf. above, Nos. 455, 457), see Aufrecht, Cat. Bodl., p. 395a. [H. T. COLEBROOKE.]

464.

619e. Foll. 34; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

[*Gṛihya-padārthānukrama*,] professing to be a summary of matters connected with domestic rites, according to the *Maitrāyaṇīya-Gṛihyasūtra*.

It begins : अथ ।

सौंकारश्चायश्च द्वावेतौ ब्रह्मणः पुरा ।

कंठे भक्तविनियौतौ* तस्मान्मांगलिकावुभौ ॥

शाहाग्न्याधानपदार्थानुक्रमणिका लिख्यते । तत्रादौ सर-
ण्योराहरणं । तथा च यज्ञपार्श्वे ।

शमीगर्भात्तथाश्वात्पादरण्यं छेदयेद्बुधः ।

निरोगं निर्वृणं चैव प्रागुदया निपातयेत् ॥

अरुप्रमाणादूर्ध्वं तु केचिदिच्छन्ति याज्ञिकाः ।

केचिद् व्या(या)सादूर्ध्वं तु प्रशस्ता यज्ञकर्मणि ॥

तथा च कात्यायनः । अथत्यो यः शमीगर्भः °

इति नवयज्ञपदार्थानुक्रमणिका । fol. 15; ° पाकयज्ञपशोः
पदार्थानुक्रमणिका । fol. 18b; ° शूलगवपदानुक्रमणिका, *ib.*;
° अमावास्याश्राद्धपदार्थानुक्रमः । fol. 24b; फाल्गुनीपदार्थानुक्रमः ।
fol. 26; ° गृहकरणपदार्थानुक्रमः । fol. 28b; षष्ठीकल्पपदा-
र्थानुक्रमः । fol. 30; ° दुःस्वप्नशान्तिकरणानुक्रमः । fol. 30b;
° अद्भुतशान्तिकर्मक्रमः । ° सर्पचलिकर्मक्रमः । fol. 32;
° कपोतशान्तिक्रमः । fol. 33.

The following authorities have been met with : *Kāṭhaka*, fol. 2, 4b, 9b; *Kātyāyana*, 10, 11b, 19, 22; *Padmapurāṇa*, 30; *Sūtrabhāṣya*-

krīṭ, 4; *Manu*, 2, 15, 24; *Mānavasūtra*, 15; *Baijavāpam*, 2 [पाणिग्रहणादि गृह्यं परिचरेदिति व्याहृत्यं
सौहार्दिकं वा प्रेतपिता शालाग्नं कुर्वीतेति चैवपापं];
Sūtra 21b [अथ सूत्रक्रमात् त्रीणि नाभ्यानि कर्माणि
भवन्ति । फाल्गुन्यामावास्यां कार्त्तिक्यां तामु तिथिषु नाधीयीत ।
आचारेणान्ये इति सूत्रेण] .

The MS. ends : इति पाडाहुतनैजनेषयोः पदार्थानुक्रमः
समाप्तः ॥ अथ परिभाषिकं सूत्रं । पाकयज्ञान् समासाद्य
यस्मिन्पाकयज्ञे बहवः प्रधानाः संति तत्र एकान्या एकवर्हिषः ।
एकं स्विष्टकृतं कुर्यात् । नाना सत्यपि देवते बहुदेवते बहुप्रधाने
कर्मणि एतानि पूर्वोक्तानि एकवत् कुर्यात् । नाना सत्यपि
देवते नाना सत्यपि देवत इति ॥ इति श्रीमैत्रायणीये गृह्यसूत्रे
समस्तगृह्यपदार्थानुक्रमः समाप्तः ॥ ° ॥ संवत् १६४३ वर्षे शाके
(*lacuna*) प्रवर्तमाने दक्षिणापने हेमन्तचतुर्थी महामांगल्यप्रदपौ-
षमासे कृष्णपक्षे प्रतिपत्तिथौ भृगुवासरे । अक्षेह काशिवास्तव्य ॥
मोदज्ञातीय [name obliterated] आत्मपाठनार्थं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

465.

1614. Foll. 132; size 10 in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, to-
wards the end of last century; eight or nine lines in a page.

Saṃskāranirṇaya, a compendium of initiatory rites, according to the rules of *Āpastamba*; by *Candracūḍa Bhaṭṭa*, son of *vidvanmukutāmāṇikya Ūmaṇṇa* (? i.e. *Umāpati* †) *Bhaṭṭa*, and grandson of *paurāṇika Dharmabhaṭṭa*. It begins :

प्रणिपत्य महादेवं चंद्रचूडेन धीमता ।

संस्काराणां प्रयोगस्य निर्णयः प्रोच्यते ऽधुना ॥

तत्रादौ गर्भाधानमुच्यते । तत्र प्रथमरजोदर्शने शुभाशुभफल-
मुक्तं विधानमालायां वाराहे । आद्यहविषधवा नारी चैत्रे मासि
भवेद्भुवं । वैशाखे बहुपुत्रा स्याज्ज्येष्ठे रोगवृता भवेत् ॥ °

अथ सीमंतोन्नयनमुच्यते fol. 14b; अथ पुंसवनं fol. 17b;
अथ प्रसंगाद्गर्भाश्रितत्पत्तिधर्माः fol. 19b; अथ क्षिप्रं सुवनं नाम
कर्म [येन कर्मणा क्षिप्रमेव सूते संततवर्त्तनी न चिरकालं पीड्यते

† See *Pākayajñānirṇaya*, by *Candracūḍa Bhaṭṭa*, son of *Umāpati Bhaṭṭa*; *Rājendralāla Mitra*, Notices of S. MSS. v. p. 124.

* Read भिक्षा वि °, cf. *Bibl. Ind. Gobhiliya G. S. p. 4.*

तन्निष्प्रं सुवनं] fol. 20; अथ जातकर्म fol. 21; अथ प्रसंगात् पृष्टीपूजनं fol. 26b; अथ प्रसंगाद्गन्तपुत्रपरिग्रहविधिः (acc. to *Baudhāyana*) fol. 29b; अथ नामकर्म fol. 30b; अथ कर्णवेधः fol. 33; अथ निष्क्रमणं fol. 33b; अथोपवेशनं fol. 34; अथान्नप्राशनं fol. 34b; अथ वर्धोपनं fol. 35; अथ चीलकर्म fol. 36; अथ विद्यारंभः fol. 39; अथोपनयनं fol. 39b; अथ भाष्योक्तं पालाशकर्म fol. 52b; अथ घटवधिरमूकानामुपनयनं (acc. to *Baudhāyana*) fol. 54b; अथ प्रसंगात् पुनःसंस्कारः fol. 55; अथ गोदानव्रतं fol. 56b; अथोपाकर्म fol. 57b; अथोत्सर्जनं fol. 61; अथ प्रसंगादनध्यायाः fol. 61b; अथ वेदव्रतानि गृह्यतात्यर्यदर्शनोक्तानि fol. 64b; अथ सौम्यव्रतं fol. 65b; अथान्येयव्रतं fol. 67b; अथ वैश्वदेवव्रतं fol. 68; अथ समावर्तनं fol. 69; अथ विवाहः fol. 75; अथागारकरणं तत्प्रवेशश्च fol. 118; अथ गृहप्रवेशप्रयोगः fol. 120; अथ प्रत्यवरोहणं नाम कर्म fol. 122b °

It ends :

आपस्तंबीयसूत्रं बुधवरसुलभं हारदत्तं च भाष्यं
दृष्ट्वा सौदर्शनं ता विविधकृतमहापट्वतीः संनिबन्धान् ।
बडो यश्चंद्रचूडाभिधुधनिचयासन्नयातेन रम्यः
संस्काराणां द्विजन्मप्रमुदितहृदयो निर्णयोऽयं समाप्तः ॥
अथ सूत्रमसूक्तं वा मोहेन लिखितं मया ।
तव क्षमां प्रकुर्वंतु स्वतः संतो दयालवः ॥
इति श्रीमत्पौराणिकधर्मभट्टसूनुश्रीमद्विद्वन्मुकुटमाणिक्य
उमणभट्टसूरिसूनुचंद्रचूडभट्टविरचितः संस्कारनिर्णयः समाप्ति-
मगमत् ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

466.

48b. Foll. 90; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; eleven lines in a page.

Another copy of the same work. Dated Sāka 1686 (A.D. 1764). The colophon runs:

इति श्रीसत्पौराणिकधर्मभट्टसूनुश्रीमद्विद्वन्मुकुटमाणिक्य
उमणभट्टसूरिसूनु ° as above. [H. T. COLEBROOKE.]

467.

1760. Foll. 61; size 8½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devarāgarī, in A.D. 1685; ten lines in a page.

Samskāranirṇaya, another, shorter treatise on the same subject, by the same author.

It begins :

प्रणिपत्य महादेवं चंद्रचूडेन धीमता ।

संस्काराणां प्रयोगस्य निर्णयः प्रोच्यते ध्रुवा ॥

अथ गर्भाधानप्रयोगः ॥ चतुर्थदिनादारभ्य आ षोडशाद्या युग्मेध्येय दिवसेषु पतिः पूर्वैद्युनीदिश्राद्धं कृत्वा तद्दिने सस्ति-
वाचनं कृत्वा प्राणायाम्य (!) देशकालौ संकीर्त्तयन् इमां पत्नीं
गर्भाधानेन कर्मणा संस्करिष्य इति °

अथ सीमंतोन्नयनं fol. 2b; अथ पुंसवनं fol. 4b; अथ
क्षिप्रं सुवनं नाम कर्म fol. 5; जातकर्म fol. 6; अथ नामकर्म
fol. 9b; अथान्नप्राशनं fol. 10; अथोपनयनप्रयोगः fol.
12; अथ पालाशकर्म fol. 20; अथ गोदान ° fol. 21b;
अथोपाकरण ° fol. 22; अथोत्सर्जनं fol. 22b; अथ
देवव्रतानि fol. 23b; अथ समावर्तन ° fol. 28b; अथ °
विवाह ° fol. 33.

It ends : समाध्याये च विष्ण्वादी प्रातःकाले ऽपि
नाचरेदिति ॥ शंवत् १७४२ शके १६०७ क्रोधननामसंवत्सरे
मार्गशीरमासे कृष्णपक्षे तिथी ७ सप्तमी सोमे तद्दिने पुस्तकं
लिखितं ॥

On the front page of fol. 1 the treatise is called चंद्रचूडि.

[H. T. COLEBROOKE.]

468.

91. Foll 66; size 10 in. by 4½ in.; legibly written, in the Devānagarī character; ten or eleven lines in a page.

Pākayajñaprayoga, a manual of domestic offerings, according to the *Āpastamba* ritual, by *Sambhu Bhaṭṭa*, son of *Bālakrishṇa*.

At the beginning of the MS. two introductory *ślokas* have been supplied in the margin :

आपस्तंबमुनिप्रोक्तधर्मसूत्रानुसारिणीः ।

विचार्य पट्वतीस्तत्र विस्मृतांशं समुत्तृजन् ॥ १ ॥

बालकृष्णसुतः शंभुः कविमंडनवंशजः

समुद्धरामि सारांशाननुष्ठानोपयोगिनः ॥ २ ॥

0 2

अपिपासनं वैश्वदेवः पार्वणमष्टका मासिश्राद्धं सपेवलिः
ईशानवलिर्निति सप्त पाकयज्ञशब्दयज्ञवाच्यानि । तानि अष्टका-
मासिश्राद्धव्यतिरिक्तानि यज्ञोपवीतिना प्रदक्षिणं कार्याणि । ते
तु अपरपक्षे एव प्राचीनावीतिना प्रदक्षिणे कार्ये । देवकर्त्री-
गानि पित्र्याण्यपि तथा । पित्र्यांगानि दैवान्यपि दैववत् ॥
प्रमादादपरपक्षे मासिश्राद्धाकरणे शुक्लपक्षे प्राप्ते सर्वपायश्चित्तनी-
पासने हुत्वा तद्दिने उपोष्यास्तानंतरं यावद्गगानां ग्लानिर्भवति
तावत्प्राणानायच्छेत् । °

The *aupāsana* ends fol. 6b; the *vaiśvadeva*
fol. 10b; the *pūrvaṇasthālpāka* fol. 15; the
aṣṭakā fol. 18; the *māsi-śrāddha* fol. 27b;
[*Āpastambānām pūrvaṇaprayogaḥ* fol. 43b];
sarpabali fol. 60; *īśānabali* fol. 62; अथ प्रसंगा-
त्पाकयज्ञसादृश्यादाययज्ञप्रयोगो लिख्यते ।; fol. 62: अथात्र
प्रसंगादनाहिताग्नेः पिंडपितृयज्ञ उच्यते ।

The MS. ends :

यज्ञीर्थचंद्रचूडादिग्रंथेषु लिखितं बहु ।

समूलं वापि निर्मूलं तदेवाणूकृतं मया ॥

अतः प्रमाणशोधस्य नैव किंचित्प्रयोजनं ।

मदीये लिखने यस्माद्वेत्तकेनास्ति दूषणं ॥

इति श्रीकविमंडनबालकृष्णभट्टात्मजशंभुभट्टकृतः पाकयज्ञप्र-
योगः ॥ संवत् १९४९ समये ° [H. T. COLEBROOKE.]

469.

1255. Foll. 278; size 9½ in. by 3½ in.;
fairly written, in the Devanāgarī character;
nine or ten lines in a page.

Prayogadarpaṇa, a compendium of domestic
rites and observances, according to the *Rigveda*
ritual, with constant references to mediæval
authorities, by *Nārāyaṇa Dikshita*, son of
Cāyambhaṭṭa. It begins:

आरभसमानिकर्त्तुं श्रीसिद्धिनिपायकाय नमः ।

नत्वा गृहपतिं देवं मातरं पितरं तथा ।

आश्वलायनमाचार्यं शौनकादिमुनींस्तथा ॥

चार्यभट्टसुतः श्रीनान्यज्ञा नारायणो सङ्गः ।

प्रयोगदर्पणं नाम मन्यं कुर्वे मनोहरं ॥

विद्यन्ते विविधा मन्याः श्रौतस्मार्त्तप्रबोधकाः ।

भूततद्भुतिभाष्यादितद्भाष्याः कारिकादयः ॥

कृत्विप्रयोग एवास्ति कृत्वित्रिण्येव हि ।

प्रयोगकर्तृकाणां च द्वाभ्यामेव हि शोभनं ॥

तदर्थं क्रियते यत्नो यथाबुद्धनुसारतः ।

धर्मशाले ज्योतिषे च विना ज्ञानं न शोभते ॥

तस्मात्सर्वप्रयत्नेन द्वयं संगृह्य लिख्यते ।

अमूलमनपेक्ष्यं च न च किंचिदिहोच्यते ॥

अपेक्ष्यते यावदत्र तावदेव लिख्यते ।

आश्वलायनसंबन्धिसूत्रवृत्त्यनुसारतः ॥

शौनकीयानुसारेण संस्काराणां क्रमेण तु ।

प्रयोगः क्रियते यत्नाद्यप्यज्ञानानुसारतः ॥

Besides his two principal guides, *Āśvalāyana*
and *Śaunaka*, the author quotes the following
authorities :

Agastyaśaṃhitā (275b); *Āṅgiras*; *Āpastamba*;
Atri; *Uśanas* (215b); *Aśvaśaunaka* [*Aśvanasa-
śūtra*?] (275b); *Kaśyapa*; *Kātyāyana*; *Garga*
(144a); *Gālava* [*Hemādrau prāyaścittakāṇḍe
Gālavopī*] (261a); *Gṛīhyapariśiṣṭa*; *Gautama*;
Caṇḍeśvara (1836); *Devala* (137a, 138b, 225a);
Nārada maharshi; *Nṛsiṃha* (121a); *Parāśara*
(228a, 254b); *Purāṇa* (*Āditya*, *Garuḍa*, *Padma*,
Brahma, *Bhaviṣhyat*, *Matsya*, *Mārkaṇḍeya*, *Vāyu*,
Vishṇu); *Prajāpati*; *Baudhāyana*; *Bhārgava*
(113b, 114b); *Bṛhgu* (192a); *Manu* [*Vṛiddha-
Manu*] (261a); *Marīci*; *Mārkaṇḍeya* (185b);
Yājñavalkya: *Laugākṣi*; *Vaśiṣṭha*; *Viśva-
prakāśe* [*Vṛihaspatiḥ*] (191a); *Vishṇu*; *Vṛihat-
Pracetā* (136a); *Vṛihaspati*; *Vopadeva* (21a);
Vyāsa (140a, 184a); *Śaṅkha* (144a); *Śaṅkhā-
yanasūtra* (19a); *Śātātapa*; *Śrādhara* (143b,
182b); *Smṛiticandrikāyām* [*Gautamaḥ*] (191a);
Smṛitidīpikā (56b); *Smṛitibhāskara*; *Smṛiti-
mañjarī* (105a); *Smṛitiratnāvalī* (2b); *Smṛity-
arthasūtra* (59a, 193a, 239b = *Śrīdhariya*? 100b,
183b); *Haradatta* [*Āpastambadharmavyākhyā-
yām Ujjvalāyām Haradattakṛitāyām*] (239b);
Hārīta; *Hemādri* (5b, 19a, 63b, 201a).

The description of the different *saṃskāras*
and *ācāras* is often given with much detail, and
the MS. being, on the whole, very correct, a

good deal of valuable information is to be gained from this work. The last leaf has been supplied by another hand; the colophon running thus :

इति श्रीमत्सकलविद्याविशारदश्रीतस्मान्नैकमनुष्ठानचार्यभट्ट-
तनूजेन नारायणभट्टेन कृतः प्रयोगदर्पणनामको ग्रन्थः समाप्तम-
गमत् ॥ *Nārāyaṇa Dikshita* mentions himself,
fol. 123b, 187b, 269b, and as *Saṅgrahakāra*
fol. 261a.

The date of the MS. seems to occur fol. 268b,
where a blank in the text is filled up with the
Samvat date 1812, without any indication as to
its meaning.

For two other works, bearing the same title,
see *Rājendralāla Mitra*, Notices of S. MSS.
v., p. 92; viii., p. 217. [H. T. COLEBROOKE.]

470.

1761. Fol. 83; size 7½ in. by 3 in.; fairly
written, in the Devanāgarī character, about
A.D. 1750; 8-10 lines in a page.

A portion of the *Prayogadarpaṇa*.

At the beginning it has the following couplet:

प्रातःप्रभाकराकारसोदरोदारविमहा ।

पाशाकुशकरा नित्यं पातु मां भुवनेश्वरी ॥

The colophon (as the whole of the last leaf)
has been supplied by a more modern hand :

इति श्रीमत्सकलविद्याविशारदचार्यभट्ट(!)सुतनारायणभट्टवि-
रचिते प्रयोगदर्पणनामको ग्रंथे समाप्तः । The MS. covers,
however, only the first 74 leaves of the preced-
ing MS. The first page bears the inscription
प्रथमाष्टकपद ॥ कर्नाटकलिङ्गभट्टस्य ॥ and seems ori-
ginally to have belonged to a Vedic MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

471.

2794. Fol. 148; size 10 in. by 4½ in.;
well written, in the Devanāgarī character, about
A.D. 1750; ten lines in a page.

Prayogaratna, a compendium of domestic rites,
composed, at Benares, by *Bhaṭṭa Nārāyaṇa*, son
of *Bhaṭṭa Rāmeśvara*. The treatise begins :

श्रीरामं सशरीशरं गणेशं च सरस्वतोम् ।

आश्वलायनतन्त्रिष्यान्ग्रन्थं पितरं गुरुम् ॥ १ ॥

भट्टरामेश्वरसुतो भट्टनारायणः सुधीः ।

प्रयोगरत्नं कुरुते काश्यां शिष्टेष्टतुष्टये ॥ २ ॥

यस्यै रितन्युगुणवत्स्वमुच्यते चेत्

सम्यग् गुणगणवन्तमाह को न ।

तत्तन्तः शिरसि कृतान्नलिप्सु पाचे

शोधं तत्सदसिहोच्यते मया यत् ॥ ३ ॥

अथ संस्काराः । ते चाष्टाचत्वारिंशत् । तथा च गीतमः ।

गर्भाधानपुंसवनसोमनोव्रयनजातकर्मनामकरणान्नप्राशनचौलोप-
नयनानि चत्वारि वेदव्रतानि स्नानं सहधर्मचारिणीसंयोगः
पञ्चानां यज्ञानामनुष्ठानाष्टकापार्वण्यष्टौ आचक्ष्यामयणी चैत्री
आश्वयुजोति सप्त पाकसंस्थाः । अग्न्याधेयमग्निहोत्रं दर्शपूर्णमासौ
चातुर्मास्यान्यामयणेष्विर्निरुद्धपशुबन्धः सौत्रामणीति सप्त हविर्ध-
नसंस्थाः । अग्निहोमो ज्यग्निहोम उक्त्यः षोडशी वाजपेयो
ऽतिरात्रो ज्योतिषा इति सप्त सोमसंस्था इत्येते चत्वारिंशत्संस्काराः ।
अष्टावात्मगुणाः । दद्या सधर्भूतेषु स्नानिरनुसूया शौचमनावासौ
माङ्गल्यमकार्षेयमस्मृहेति । यस्येते चत्वारिंशत्संस्कारा अष्टावा-
त्मगुणाश्च स ब्रह्मणः सायुज्यमाप्नोतीति । पार्वणः पार्वणः
स्यालोपाकः । आद्धमवास्यादि आयणी तत्र कर्तव्यं अचणा-
कर्म । आययणी तत्र कर्तव्यं प्रत्यवरोहणम् । चैत्री तत्र कर्तव्यः
शूलगवः ।

इति ० पुण्याहवाचनप्रयोगः fol. 10; सद्योऽङ्कुरार्पणम् ०
fol. 10b; वृद्धिआद्धम् ० fol. 15; कौतुकवन्धम् ० fol. 16;
नवयहमखम् ० fol. 27b; स्यालोपाकम् ० fol. 39; इष्टिप्रा-
यश्चित्तानि fol. 42b; गर्भाधानम् ० fol. 58; पुंसवनानवल्लो-
भने कर्मणी fol. 59b; सोमनोव्रयनम् ० fol. 61b; विष्णु-
वलिः fol. 63; जातकर्मम् ० fol. 64; षष्ठीपूजा fol. 64b;
नामकर्मम् ० fol. 66; निष्क्रमणम् ० fol. 68; अन्नप्राशनम् ०
fol. 69; वर्षापन ० fol. 70b; चूडाकर्म ० fol. 73;
उपनयन ० fol. 80; मेधाजननान्न उपनयन ० fol. 81;
महानासोव्रत ० fol. 85b; गोदानव्रत ० fol. 87b; ब्रह्मचा-
रिव्रतलोपप्रायश्चित्तानि fol. 88b; समावर्तन ० fol. 93;
कन्यादान ० fol. 107b; अर्कविवाहः fol. 118; अग्नि-
हव्यसंसर्गः fol. 120; सार्यप्रातर्होमविधिः fol. 123; आशी-
चहोम ० fol. 123b; गृह्णाग्निपुनःसंधान ० fol. 128b;
वधूसहितस्य गृहप्रवेशविधिः fol. 131.

Then follows a chapter on obsequies, beginning :

आश्वलायनमाचार्यं प्रणम्य पितरं गुरुम् ।
भट्टरामेश्वरसुतो भट्टनारायणः सुधीः ॥ १ ॥
पञ्चविंशतिसंस्कारेषूक्ताष्टादश संस्कृतीः ।
पाकयज्ञान्मम शिष्टान्वक्ति शिष्टेष्टतुष्टये ॥ २ ॥
अतः परं द्विजातीनां [सं] स्मृतिनियतोच्यते ।
संस्काररहिता ये तु तेषां जन्म निरर्थकम् ॥ ३ ॥
पञ्चविंशतिसंस्कारैः संस्कृता ये द्विजातयः ।
ते पवित्राश्च योग्याः स्युः श्राद्धादिषु सुयन्त्रिताः ॥ ४ ॥
गर्भाधानं पुंसवनं सीमन्तो बलिरेव च ।
जातकृत्यं नामकर्म निष्क्रमो ज्ञानं परम् ॥ ५ ॥
चौलकर्मोपनयनं व्रतानां च चतुष्टयम् ।
आनोद्वाहौ आययणमष्टका च यथातथम् ॥ ६ ॥
आवर्ण्यमाश्वयुज्यां च मार्गशीर्षी च पार्वणम् ।
उत्सर्गश्चाप्युपाकर्म महायज्ञाश्च नित्यशः ॥ ७ ॥

आवर्ण्यादिषु तिसृषु पीर्यमासीषु क्रमेण अवर्ण्यकर्माश्वयुजीकर्म-
प्रत्यवरोहणानि त्रीणि कर्माणि । ०

अवर्ण्यकर्म ० fol. 133b; सर्पबलिम् ० fol. 134b;
आश्वयुजी ० fol. 135; आययण ० fol. 136b; प्रत्यव-
रोहण ० fol. 138; पिण्डपितृयज्ञ ० fol. 141b; सप्तमोश्राद्ध ०
fol. 143; अष्टमोश्राद्ध ० fol. 144b; अन्वष्टकश्राद्ध ०
fol. 147; अष्टाविकृतिश्राद्ध ० fol. 147b.

Many authorities are quoted. The work was printed at Bombay, 1861.

Besides two other treatises on obsequies (see Nos. 776 and 777), the same author wrote the *Tristhalīsetu*, *Prayogasetu*, and *Jalāśayārā-motsargavidhi*. He was the father of *Rāma-krishṇa* (author of *Jīvatpīṭrikānirṇaya*) [? and of *Nṛsiṃha Bhaṭṭa*, author of another *Prayoga-ratna*], and grandfather of *Kamalākara Bhaṭṭa* (author of *Śūdra-dharmatattva*, *Nirṇayasindhu*, composed in Vikr. Samvat 1668, A.D. 1611, etc.) and *Bhaṭṭa Divākara*. Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., No. 654.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

472.

1757. Foll. 97; size 8½ in. by 3 in.; De-
vanāgarī character; small, legible handwriting;
12-15 lines in a page.

Prayogaratna, without the chapter on ob-
sequies. It ends :

इति श्रीविद्वत्सुकुटुमाणिक्यश्रीमद्रामेश्वरभट्टसुतनारायणभट्ट-
कृते प्रयोगरत्ने वधूसहितस्य गृहप्रवेशविधिः ॥ ० ॥

संवत् १७६५ समये कार्तिकवदिचतुर्दशी बुधवारतुळपुळो-
पनामककृष्णभट्टेन लिखितं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

473.

1650. Foll. 230, of which one (fol. 3) is
missing; indifferently written, in the Devanāgarī
character; from fol. 78 by a different hand, and
paged separately; eight lines in a page.

Prayogaratna, likewise ending with the *griha-
praveśa*. Dated in Samvat 1856.

[H. T. COLEBROOKE.]

474.

615. Foll. 117; size 9½ in. by 4½ in.;
Devanāgarī character; handwriting middling;
nine or ten lines in a page; modern.

Prayogaratna; incomplete. This copy ends
with the *Agnidvayasamsargaprayoga* (fol. 120 of
MS. 2794). The accents are mostly marked on
the Vedic texts quoted. [H. T. COLEBROOKE.]

475.

3197. Foll. 20; size 9½ in.; by 3½ in.;
fairly good Devanāgarī writing, of about A.D.
1600; eight lines in a page.

The last chapter of the *Prayogaratna*, treating
of obsequies (foll. 132 to the end, in MS. 2794).

[J. F. FLEET.]

476.

3009a. Foll. 56; size 13 in. by 8 in.;
well written, in the Devanāgarī character; fifteen
lines in a page.

Another copy of the *Prayogaratna*. The author's name is not given anywhere.

For the first two introductory couplets given above, this copy has the following three :

श्रीमत्परशुहस्ताय भोगिभोगागदाय च ।
 अक्षसिंदूरवर्णीय गणानां पतये नमः ॥ १ ॥
 यस्मिन्प्रसन्ने किल निर्घणे ऽपि
 वचो विकाशं लभते ऽचिरेण ।
 तं ज्ञानरूपं गिरिजार्धदेहं
 शिवं शिवायै च नमामि नित्यं ॥ २ ॥
 नीलोत्पलकरां श्रीमन्नीलैदिवरसुंदरां ।
 लोलया बिभर्तौ विश्वं वंदे नीलसरस्वतीं ॥ ३ ॥
 यथे ऽस्मिन् ० ॥ ४ ॥

It ends with the chapter on marriage.

इति प्रयोगरत्ने अर्कविवाहः समाप्तः ॥ अथ कन्यादानम-
 हात्म्यं । (5 ślokas) ० इति प्रयोगरत्ने कन्यादानमहात्म्यं ॥
 इति प्रयोगरत्ने षोडशकर्मपद्धतिः समाप्ता ॥ शके १९९३ शुभकृ
 विरोधकृतनामसंवासरे अश्विनकृष्णचतुर्थ्या इंदुवासरे प्रथमग्रहरे
 तद्दिने लेखनं समाप्तं ॥

477.

958a. Foll. 203 [foll. 122-203 wrongly numbered 124-205]; size 10 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī; 7-10 lines in a page; modern.

Prayogaratna, here ascribed to *Dikshita Ananta*, son of *Viśvanābha*; having apparently been slightly modified by him, and supplied with a special chapter on expiation, substituted for that on obsequies in MSS. 2794 and 3197.

After the three introductory ślokas of the original treatise, this MS. proceeds thus :
 अथ स्मार्त्तानुष्ठानपद्धतिः ॥

आध्यायनशास्त्रे ऽस्मिन्सन्ति पद्धतयः शतं ।
 विना पुस्तकमार्गेण कर्म कर्तुं न शक्यते ॥
 तदर्थं क्रियते यत्नः पाठबोधहिताय च ।
 सुलभोपायसिद्धर्थं वैदिकानां तदुच्यते ॥

The chapter on *prāyaścitta* begins fol. 189b :
 अथ प्रायश्चित्तज्ञानं लिख्यते अथ आध्यादिनिमित्तककर्मसु
 संकल्पो लिख्यते ॥ एवं गुणोत्पादि ० व्याधितत्त्वपरिहारार्थं ०

The accents are partly marked in red ink.

In the colophons of the several chapters the author's name is not mentioned, except in the last, which runs thus : इति श्रीमच्छाण्डोग्योपाध्यायभट्टान-
 श्रीविश्वनाथसूनुना दोषितानन्तेन सर्वोपकाराय संभवकविर-
 चिते (!) प्रयोगरत्ने प्रायश्चित्तप्रयोगान्तः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

478.

116a. Foll. 87; size 10 in. by 3½ in.; Devanāgarī character; 8 or 9, afterwards 12, lines in a page; modern.

Prayogaratna, by *Nṛsiṃha Bhaṭṭa*, son of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*.

Though bearing the same title as his father's (?) work, this treatise seems, on the whole, independent of it. As far as it goes, it presents much the same disposition of the subject, and in one chapter (*Kautukabandhaprayoga*, fol. 11a-12b = fol. 15a-16a in MS. 2794) it is almost literally the same; but in other respects it differs, and does not contain so much. It only brings the *samskāras* down to the *nishkramaṇa* and *annaprāśana* (fol. 84b = fol. 68a of MS. 2794), thus leaving out the whole of the *vivāha* and funeral rites. It concludes with two offerings, connected with the birth of a child, viz. the *dūrvāhoma* and *āyushyahoma*.

Another *Nṛsiṃha* is mentioned on fol. 52a as *Jyotiṛvid Nṛsiṃha*.

The Manuscript is written by three different hands; the first and best wrote foll. 3-70; the second, extremely bad and incorrect, foll. 71-86. A third hand has added the first two leaves and the last one; the two former, however, do not belong to the work at all, but rather to some other work on donations.

The first bears the title : धर्मशास्त्र षोडशदानसं-
 [Shodasādānasamgraha ?] and enters on the subject without any special introduction :

दानं परं प्रशंसन्ति दानमेव परायणं ।
 दानं बन्धुर्मेनुष्येण दानं कोशमनुत्तमं ॥

Fol. 3a, last line: अथ प्रयोगः ॥ तत्र यजमानः
कृताभ्यंगादिक्रियः खलंकृतो दर्भपाणिः शुचिर्भूत्वा मंगलसंभारं
संभूय खलंकृते गृहे सोत्तररुद्धे भद्रासने उदङ्मुख उपविश्य ०

It ends: इति श्रीदूर्वाहोमायुष्महोमयोः प्रयोगः ॥

प्रयोगरत्ने रचिते नृसिंहभट्टेन नारायणभट्टेन ।

आयुष्महोमेन युतापि दूर्वाहोमाभिधेया गदितेह कांतितः ।

समाप्तश्चायं ग्रंथः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

479.

1158b. Foll. 9; size 9½ in. by 3 in.; legibly
written, in the Devanāgarī character, about A.D.
1700; nine or ten lines in a page.

Ahitāgniprayoga, a manual of observances
on the death of a householder, who has kept
sacrificial fires, chiefly according to the precepts
of *Āśvalāyana*; by *Bhaṭṭa Nārāyaṇa*, son of
Bhaṭṭa Rāmeśvara. It begins:

आश्रमालयनमाचार्यं भट्टरामेश्वरं गुरुम् ।

नत्वाहिताग्निमरणे दाहादि प्रोच्यते ऽखिलम् ॥

आहिताग्निं चेद्धाधिरतिपीडयेत् तदासावग्निभिः सह या-
माद्बहिः प्राच्यामुदीच्यामीशाभ्यां वा दिशि प्रशस्ते स्थले गत्वा
यावदारोग्यं तत्र स्थित्वा आरोग्ये सति अग्निष्टोमं सोममैन्द्राग्नं
पशुमाग्नेयोमिष्टिं वा कृत्वा त्रयमप्यकृत्वा वा ग्रामं प्रविशेत् ॥

Fol. 7:

आहिताग्नेर्दाहमुक्त्वा भट्टरामेश्वरात्मजः ।

भट्टनारायणो वक्ति तदस्यां संचये विधिम् ॥

संवत्सरे सपिण्डीकरणचिकीर्षीयां कृष्णपक्षस्य दशम्या उद्धे-
मेकादशीचयोदशीपञ्चदशीषु विषमतिथिषु ०

Fol. 8: इति श्रीभट्टरामेश्वरसुतनारायणभट्टविरचितः
साग्निकाश्रमालयनमृतदाहविधिः ॥ अथाग्निसनारोपादौ विधा-
नानि ॥

Fol. 9: अथ भरद्वाजसूत्रानुसारेणोच्यते ॥

अग्नावरण्योराहूढे प्रमीयेत पतिर्वैदि ।

प्रेतं स्पृष्ट्वा मथित्वाग्निं जप्त्वा चोषावरोहणं ॥

It ends:

प्रागादितोदयाद्भोमं संकल्प्य न जुहोति चेत् ।

अग्न्याग्निः पुनराग्निर्वा नोभयं रुदिरुत्तिथौ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

480.

1705a. Foll. 34; size 8½ in. by 4½ in.;
fairly written, in the Devanāgarī character;
12-14 lines in a page.

Aurdhvadehikapaddhati (or *Antyeshṭipaddhati*),
a manual of funeral rites, according to *Āśvalā-
yana*, by *Bhaṭṭa Nārāyaṇa*, son of *Bhaṭṭa
R meśvara*. It begins:

भट्टरामेश्वरसुतो भट्टनारायणः सुधीः ।

नत्वा शिषौ संविचार्य तनुते ज्योतिषद्विति ॥

आसन्नमरणं पित्रादिकं पुत्रादिस्त्रीषु नीत्वा प्रायश्चित्तं का-
रयेत् । तदीयं स्वयं वा कुर्यात् । तच्च षडब्दं च्यब्दं सार्धच्यब्दं
वा यथाशक्ति तद्वैवमुपवर्णादि प्रत्यास्त्रायद्वारा कुर्यात् । संकल्पमात्रं
वा कृत्वा मृतकांते वा कुर्यात् ॥

Iti mṛittikāśnānam, fol. 3b; *prathamadina-
vidhiḥ*, fol. 15b, etc.; *daśāhakṛityam*, fol. 17;
vṛishotsargavidhiḥ, fol. 18; -- *ekādaśāhakṛityam*,
fol. 19b; *śoḍaśa śrāddhāni*, fol. 20; *sapīṇḍika-
raṇaprayogaḥ*, fol. 22b; *udakumbhaśrāddham*,
fol. 23; *pālāśaprakṛitidāhavidhiḥ*, fol. 24b; *śoḍa-
śa śrāddhāni*, fol. 26b; *upayogino nirṇayaḥ*, fol.
29b; *brahmacārimaraṇavidhiḥ*, fol. 30; *kushṭha-
maraṇavidhiḥ*, fol. 30b; *pañcakamaraṇavidhiḥ*,
fol. 31; *nārāyaṇabaliprayogaḥ*, fol. 32; *sahaga-
manavidhiḥ*, ib.; *rajasvalāmaraṇavidhiḥ*, fol. 33.

Besides some *Sūtrakāras* and *Smṛitikāras*
(e.g. *yatishu Śātātapaḥ*, 27b; *vṛiddha-Śātātapaḥ*,
fol. 33; *anv. rohaṇe Yamaḥ*, fol. 27b; *Gulava*,
fol. 28b; *Devala*, fol. 23; *Śāṅkhyāyana*, fol. 28b),
and *Purāṇas* (*Vāyu*, *Skānda*, *Brahma*, *Garuḍa*,
Bhavishyat), the following authorities are found
referred to:

Āśvalāyanapariśiṣṭa, fol. 25b; *Rigvidhāna*,
fol. 7a; *Kārikā*, fol. 27b, 29; *Gṛīhyapari-
śiṣṭa*, fol. 25; *Dhūṇḍhupaddhati*, fol. 33; *Dha-
valanibandha*, fol. 23; *Nirṇayāmṛita*, fol. 29;
Parāśara-mādhavīya, ib., *Madanaparijāta*, fol.
27b, 28, 33; *Smṛitiratnāvalī*, fol. 28b, 31b;
Smṛityarthasāra, fol. 13b, 14, 29b, 32.

It ends: दग्ध्वा तु गर्भसंयुक्तां विरब्धं कृष्णमाचरेत् ।
इत्यादि यथांतरे स्वगंतव्यं ॥

भट्टरामेश्वरसुतो भट्टनारायणः सुधीः ।

प्यधस्त रुचिरां काश्यामीर्ध्वदेहिकपद्धतिं ॥

आश्वलायनमार्गेण संति पद्धतयः शुभाः ।

ताभ्यस्त्वस्यां विशेषो यः पंडितैः सोऽवधार्यतां ॥

इति श्रीभट्टरामेश्वरसुतनारायणकृतायामीर्ध्वदेहिकपद्धतौ
मरणविधानानि समाप्तं पद्धतिः ॥ संवत् ११५५ समये भाद्रप-
दवदिकादशोरिविवार लिखितं तुळपुठोपनामककृष्णभट्टेन ॥

For other MSS. of this treatise see Weber's
Cat. Berl. No. 138; *Rājendralāla Mitra*, Notices,
I. p. 105; III. p. 334. [H. T. COLEBROOKE.]

481.

1270a. Foll. 101 (numbered 100; two
leaves being marked 82); size 6½ in. by 3½ in.;
fairly written, in Devanāgarī, in the latter part
of the 17th century; nine lines in a page.

Aurdhvadehikapravayoga, a manual of funeral
rites, according to the *Sāmaveda* ritual, by
Krishṇa Dīkshita, son of *Yajñeśvara*.

It begins:

वृषाकपायीरमणौ वक्रतुण्डं सरस्वतीम् ।

गुरुं द्वास्यायणाचार्यं वन्दे विप्रोपशान्तये ॥ १ ॥

यज्ञेशपञ्चात्मजेन कृष्णादीक्षितशर्मणा ।

[म] नागन्येष्टिप्रोष्टि(प्र)योगोऽयं वितन्यते ॥ २ ॥

इह खलु तावत् सूत्रभाष्यशीयालवासनकारिकादीन् यस्याना-
लोच्य सूत्रभाष्याविरुद्धमपासितमन्यदापि सूत्रान्तरस्य स्मृत्यन्तरस्य
च संगृह्य सर्वप्रायश्चित्तपूर्वकमीर्ध्वदेहिकप्रयोगः क्रियते ॥ तत्रादौ
पर्यंतुपदिष्टं प्रायश्चित्तं कुर्यात् । पर्यंतुपदिष्टमाह याज्ञवल्क्यः ।

चत्वारो वेदधर्मज्ञाः पर्यंतु त्रैविद्यमेव वा ।

सा ब्रूते यं स धर्मः स्यादेको वाध्यात्मविज्ञानः ॥

अनुतमः प्रायश्चित्ताधिकारी देवदत्तः । यदा पापभिया आ-
त्मनः संकोचं मन्यते तदा आत्मशुद्धार्थं तथा अग्न्याधानादिकर्मसु
कर्माधिकारसिद्धार्थं मरणकाले निश्चितं सति च वक्ष्यमाणं सर्वप्रा-
यश्चित्तं कुर्यात् । तत्र कर्ता स्यात्ता ज्ञानदासाः पर्यंतुम ह्य ०

अथ भस्मस्नानं fol. 5; गोमयस्नानं fol. 5b; मृत्तिकास्नानं
fol. 7; वारुणस्नानं fol. 9; पंचगव्यस्नानानि fol. 10b;
इति सर्वं प्रायश्चित्तं ॥ fol. 17.

विवादेः मरणक्रमे सविहिते सति मम पितुः अमुकगोत्रस्य
देवदत्तशर्मणः सुखेन प्राणोत्क्रमणार्थं रुद्रदेवत्यां यथाशक्त्य-
लंकृतानिमां गां गावो मे यज्ञसाधनगवासंगे इत्यादिछोका-
नुचार्यं अमुकगोत्राय देवदत्तशर्मणे ब्राह्मणाय संप्रददे न ममेति
वदन् दद्यात् ॥ ०

अथ नवश्राद्धं fol. 37; अथ श्राद्धप्रयोगः । fol. 46b;
इति सपिंडीकरणं । fol. 77b; इति ब्रह्मचारिणरणे विधिः । ० ।
इति कुष्ठिमरणे विधिः । fol. 92b; इति पञ्चकर्मविधिः ।
fol. 94b; इति नारायणविधिः । अथ सहगमनविधिः ।
fol. 96b; अथ सूतिकाग्ररणे । fol. 100; अथ गर्भिणीमरणे
विधिः ॥ fol. 100b.

The *ric* and *sāman* (foll. 19-23, 32-34) given
in the treatise are not accented.

The colophon runs thus: इति श्रीमद्याज्ञिकशिरोम-
णियज्ञेश्वराश्वरिवरसूनुकृष्णादीक्षितविरचित श्रीर्ध्वदेहिकप्रयोगः
समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

482.

1674. Foll. 60; size 9½ in. by 4 in.;
Devanāgarī character; indifferent handwriting;
thirteen lines in a page.

Antyeshṭipaddhati, another treatise on the
same subject, following the *Bhāradvāja-sūtra*,
by *Bhaṭṭa Harihara*, son of *Bhaṭṭa Bhāskara*
(*Bhānubhaṭṭa*). It begins:

भट्टश्रीभास्करसुतो भट्टो हरिहरः सुधीः ।

नत्वा विनायकं देवं [क] रीत्येष्टिपद्धतिं ॥ १ ॥

भरद्वाजकृतं मूत्रं तद्भाष्यकल्पकारिकाः ।

स विलोक्यानाहिताग्नेः समं चैतृमेधिकं ॥ २ ॥

कृतिस्फुटराधेयं ज्ञेयान्नदनुसारिणी ।

आपस्तंबैरतिग्राह्यं नान्यसूत्रं हि विद्यते ॥ ३ ॥

अस्मिन् भरद्वाजे वषट्पिंडदाननग्नप्रच्छादनादीन्यनुष्ठानानि
तानि गृह्यांतरस्मृतिपुराणेभ्य उद्संगृह्य प्रयोगो वक्ष्यते । अनु-
ष्ठमन्तो याज्ञा इति वचनात् ॥ तथा च संग्रहे ।

यद्यप्यनुष्ठमलं स्यात्स्मृतिमूले मितिदशं ।

तथापि कुर्यान्नूलमस्ति वीधायनदिषु इति ॥

अत्रादौ प्रायश्चित्त उच्यते । ०

It ends:

भारद्वाजानुसारेण संति पद्धतयः ज्ञातं ।

ताभ्यस्तस्यां विशेषो यः पंडितैः सोऽवधार्यतां ॥

मुनेन भानुभट्टस्य हरिहरेण सूरिणा ।

ग्रंथाननेकानालोच्य कृता संक्षेपपद्धतिः ॥

इति श्रीभास्करसूरिसुतहरिहरविरचितायामंक्षेपपद्धतिः समा-
प्ता ॥ संवत् १६०४ । ° [H. T. COLEBROOKE.]

483.

2590. Foll. 77, four of which (19, 20, 54, 55) are missing; size 10½ in. by 4½ in.; fairly well written, in Devanāgarī, about the beginning of last century; ten lines in a page.

The (*Aurdhvadehika*-) *Kriyāpaddhati*, another manual of obsequial rites, according to the *White Yajurveda*, by *Viśvanātha*, son of *jyotirvid Gobāla*. It begins :

गणेशं गिरां पञ्चमार्गं सुरेशं

विभुं विश्वनाथं विशालाक्षिमाद्यं ।

विरचितं विवस्वतमन्यांश्च नत्वा

क्रियापद्धतिं विश्वनाथः करोति ॥ १ ॥

ततो यजुर्वेदांतगतमार्थदिनीशाखोक्तं मरणसमयादारभ्य सर्पि-
डोकरणांतं कर्मे लिख्यते । °

इति देहशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं fol. 6b; इति दाहप्रकरणं fol.
14b; इत्याहिताग्नेर्दाहविधिः fol. 18; अथ नवश्राद्धविधिः
fol. 21b; अथ पाच्यश्राद्धं fol. 22b; इति दशाहः fol. 26b;
• • इति नारायणचलिः fol. 39; इति वृषोत्सर्गः fol. 42;
इत्याद्यश्राद्धं । अथ मासिकश्राद्धं fol. 45b; etc.

It ends :

यथाशालं स्वस्त्ययनं वाचयित्वा ऽग्निं गृहीत्वा न्युभिः
सह भुंजीत । अत ऊर्ध्वं श्रीखंडधारणतांबूलभक्षणानि कुर्यात् ॥
श्रीमन्नोमतीवालज्ञातीयज्योतिर्विन्नोवालात्मजविश्वनाथकृते औ-
र्ध्वदेहिकपद्धतिः समाप्ता ॥

Fol. 1a contains a list of contents, by a different hand. At the time when it was added the four leaves now missing formed part of the MS. [MACK. COLL.]

484.

2017. Foll. 29; size 9 in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character; European paper; 8-10 lines in a page.

Utsarjana- and *Upākarma-prayoga*, a manual

of ceremonies enjoined for the termination (or suspension) and commencement of the Veda-study, according to the *Rigveda* ritual; with the texts mostly accented. It begins :

अथोत्सर्जनप्रयोगः ॥ अथ कालनिर्णयः । अवश्येन प्रायणस्य
पञ्चम्यां हस्तेन वा । इति गृह्यपरिशिष्टे ।

धनिष्ठासंयुतं कुर्यात्पुण्यं कर्मे यज्ञवेत् ।

तत्कर्म सफलं ज्ञेयमुपाकरणसंज्ञितं ॥

उदयव्यापिनी त्वेव विष्णवर्धे षटिकाद्वयं ।

तत्कर्म सफलं ज्ञेयं तस्य पुण्यं त्वनन्तकं ॥

अथगामावे षटिकाद्वयन्यूने वा पञ्चम्यादौ कार्यं । अथ अवश्यो
मुख्यो ऽन्ये गौणाः । इति कालः ॥ उपाकर्मदिने प्रातः शुचौ
देशे सुस्नातः स्वासीन आचम्य * प्राणानायम्य पुराणोक्तं ° धं
पञ्चगव्यसंस्कारं करिष्ये । सुवर्णादि तासपात्रे कृत्वा । गायत्र्या
गृह्यगोमूत्रं गन्धद्वारेति गोमयं । आप्यायस्वेति तत्क्षीरं दधिक्लाव्य
इति स्मृतं । °

अथ ब्रह्मणो होत्राचमनयज्ञोपवीतशीचानि fol. 3b;
इत्याश्रयलायनसूत्रे नारायणवृत्त्युक्तं ब्रह्माधिकारः fol. 4b;
अथ बाष्कलानां तु विशेषेभ्यो देवेभ्यः fol. 8; स्थिष्टकृदवदा-
नधर्मः ib.; अथ गोमयस्नानं; ततो मृत्तिकाघ्नानं fol. 12b;
इति पुरुषसूक्तेन च सर्वांगोद्धर्तनं fol. 14; इति वरुणप्रार्थना
fol. 15b; जलावगाहने विनियोगः fol. 17; इति ब्रह्म-
तर्पणं fol. 18.

इत्युत्सर्जनप्रयोगः संपूर्णः ॥ * ॥ अथ नूतनब्रह्मचारिणां
विशेषः पठ्यते ।

गुरुभार्गवयोर्मौढ्ये तयोर्वात्यत्ववार्धके ।

तथाधिमासे संक्रान्ती ग्रहणेषु द्विजादयः ॥

प्रथमोपाकृतिर्न स्यात्कृतं कर्मे विनश्यति ।

उपाकर्म तथोत्सर्गे प्रसवाहोत्सवाष्टकाः ॥ ° fol. 15.

इत्युपाकर्मः समाप्तः ॥ अथ संग्रहार्थं लिख्यते । उत्सर्जनादौ
कायशुद्धयर्थं पञ्चगव्यप्राशनं कृत्वा देशकालौ निर्दिश्य सर्वेषां
कायशुद्धयर्थं पञ्चगव्यहोमं करिष्ये । स्मृत्यर्थसारे ।

गोमूत्रं गोमयं क्षीरं दधि सर्पिः कुशोदकं ।

निर्दिष्टं पञ्चगव्येन पवित्रं कायशोधनं ॥ ° fol. 28b.

It ends :

शाकलानां समानीच इत्यृचांत्वाहुतिर्भवेत् ।

बाष्कलानां तु तद्धंयोरित्यृचांत्वाहुतिर्भवेत् ॥

* साचार्य MS.

See the final *śloka* of the *khila* at the end of the *Śākala-śākhā* of the *Riksamhitā* (M. Müller, vol. vi., var. lect. p. 32; Aufrecht, 2nd ed., p. 688).

[DE. JOHN TAYLOR.]

485.

1696c. Foll. 10; size 9½ in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; nine or ten lines in a page.

Kātyāyana's Snānasūtra, with a commentary (*vivarana*) by *Karka-upādhyāya*. It begins:

प्रणतो अस्मि हरेरंघ्रिसरसीरुहमादरात् ।

यज्ञगतपावनं पापः प्राप्तेष्टामरसैधवं ॥ १ ॥

कात्यायनमुनेः स्नानविधेर्व्याख्यापुरःसरं ।

विधास्ये पद्धतिं विद्वत्सदाचारद्विजप्रियां ॥ २ ॥

अथातो नित्यस्नानं ॥ अथ श्रीतस्मार्तक्रियानुविधानानंतरं । यतस्ता क्रियाः स्नानपूर्विकाः अतो हेतोर्नित्यं संध्योपासनपंचयज्ञादनित्यक्रियानुष्ठानाधिकारसंपादकत्वेनावश्यकं स्नानं बहिः सर्वौगजसंयोगो विधास्यत इति सूत्रशेषः । तत्स्नानं कुत्र कर्तव्यमित्यपेक्षायामाह ॥ नद्यादौ । नदी आदिः मुख्या प्रथमा यस्य स्नानाधिकरणस्य ०

It ends: इति कर्कोपाध्यायकृतस्नानसूत्रविवरणं समाप्तं ॥ संवत् १९९५ ॥ शके १६६० । (A.D. 1739).

[H. T. COLEBROOKE.]

486.

1672A. Foll. 38; size 9½ in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about the middle of the last century; eight lines in a page.

The *Snānadīpikā*, another commentary on the *Snānasūtra*, by *Gopīnātha agnihotrin*, son of *Mādhava*. It begins:

स्मृत्वा सोमेश्वरं देवं नत्वा कात्यायनं मुनिं ।

सर्वेषामुपकाराय क्रियते स्नानदीपिका ॥ १ ॥

अथैरपि ग्रंथकारैः कृतो वै स्नानविस्तरः ।

तथाप्यंतर्गतः सो मां प्रेरयत्येव शंकरः ॥ २ ॥

अथातो नित्यस्नानं ॥ विधास्यत इति सूत्रशेषः । ०

It ends: इति गृहस्नानविधिः ॥

नानाग्रंथान् समालोक्य श्रीमान्गोपीनाथः कृती ।

शंकरप्रीतये केमामकरोत्स्नानदीपिकां ॥

आदितश्चांतपर्यंतमालोक्येय विचक्षणाः ।

विचार्ये सदसच्चाय प्रयुज्जीध्वं ममाग्निपः ॥

इति श्रीश्री[च]माधवाग्निहोत्रीसुतशैवगोपीनाथाग्निहोत्री-
विरचिता स्नानदीपिका समाप्ता ॥

For an Oxford MS. of this commentary, see Aufrecht, Cat. p. 379a; for two other MSS. of the text of the *Snānasūtra*, Weber's Cat., Berl. Nos. 1098, 1099; for a *Snānasūtrapaddhati*, by *Harijīvanamīśra*, Aufrecht, Cat. Bodl., p. 387a; by *Harihara, Rājendralāla Mitra*, Notices of S. MSS., I. p. 93. [H. T. COLEBROOKE.]

487.

1664A. Foll. 24; size 8½ in. by 3½ in.; legibly written, in Devanāgarī, about A.D. 1750; eleven lines in a page.

Āhnikā-paddhati, a manual of the daily observances enjoined upon the orthodox Hindu, by *Bhaṭṭa Raghunātha*, son of *Bhaṭṭa Mādhava*.

On fol. 1a, the manual is called *Ātharvāṇa-vedakā āhnikasam*; but this attribution is very improbable, considering the inferior position assigned in the treatise to the *Atharvan*, as compared with the other *Vedas*; as well as the circumstance that many of the (unaccented) Vedic *rics* used are only found in the *Riksamhitā*. A considerable number of non-Vedic verses and formulas also occur. The MS., though not revised, is very correct.

It begins:

अथाह्निकं ॥ तत्र प्रभात उत्थाय मातापितृगुर्विष्टदेवान्ननसा
ध्यात्वा तदहःकर्तव्यं विचार्ये ।

ब्रह्मा मुरारिस्त्रिपुरांतकारी भानुः शशी भूमिसुतो बुधश्च
गुरुश्च शुक्रः शनिराहुकेतवः कुर्वंतु सर्वे मम सुप्रभातं ॥ १ ॥

भृगुर्वसिष्ठः क्रतुरंगिराश्च मनुः पुलस्त्यः पुलहश्च गौतमः ।

रैव्यो मरीचिश्चमवनश्च दक्षः कुर्वंतु ० ॥ २ ॥

सनत्कुमारश्च सनंदनश्च सनातनो ऽथासुरिपिंगली च

सप्त स्वराः सप्त रसातलानि कु ० ॥ ३ ॥

समाणेवाः सप्त कुलाचलाश्च सप्तर्वयो द्वोपवनानि सप्त ।
भूरादि कृत्वा भुवनानि सप्त कु ० ॥ ४ ॥
पृथ्वी सगंधा सरसास्तथापः स्पर्शी च वायुर्जलितं च तेनः ।
नभः सशब्दं महता सहैव कु ० ॥ ५ ॥
इत्थं प्रभाते परमं पवित्रं पठेत्समेन्द्रा ऋणुयाच्च तद्वत् ।
दुःस्वप्ननाशस्त्वह सुप्रभातं भवेच्च नित्यं भगवत्प्रसादात् ॥ ६ ॥
पुण्यश्चोको नलो राजा पुण्यश्चोको युधिष्ठिरः ।
पुण्यश्चोका च वैदेही पुण्यश्चोको जनार्दनः ॥ ७ ॥
कर्कोटकस्य नागस्य दमयंता नलस्य च ।
चतुर्पण्यस्य राजर्वः कीर्तनं कलिनाशनं ॥ ८ ॥
अश्वत्थामा बलिर्वासो हनूमाश्च विभीषणः ।
कृपः परशुरामश्च सन्निवे चिरजीविनः ॥ ९ ॥
सन्निवेतान्संस्मरेन्नित्यं मार्कंडेयमयाष्टमं ।
जीवेद्विपशंतं सोऽपि सर्वव्याधिविवर्जितः ॥ १० ॥
अहल्या द्रौपदी सीता तारा मंदोदरी तथा ।
पंचैताः स स्मरेन्नित्यं मानहान्या न वाप्यते ॥ ११ ॥

इति मंत्रान् जपित्वा बहिर्गत्वा देवालयवल्मीकमधकस्थ-
लमार्गेशमशानवापीकूपतडागवृक्षमूलस्थित-श्रीचावशिष्ट-कोटा-
स्थिमिश्रव्यतिरिक्तां मृत्तिकां जलपात्रं च शुची देशे धृत्वा
अग्निरध्यातीर्थेशमशानगोमयनदीयज्ञभूमिफालकृष्टजलचितिवल्मी-
कगिरिमस्तकदेवालयनदीतीरदर्भपुष्पभक्षस्थलसेव्यज्ञायामार्गगे-
ष्ठव्यतिरिक्तैकांतस्थले शुद्धां भूमिमयं ज्ञेयैस्तृणैराक्षाद्य वस्त्रप्रावृत्तश्चेत्
पृष्ठतः कंठावलंभियज्ञोपवीतः एकवस्त्रश्चेद् दक्षिणकर्णेनिहितय-
ज्ञोपवीतो मौनी वायुवाधैर्कदेवाग्निगोतुलसीस्त्रीविप्रानभिमुखो
दिवा संध्योत्तुदङ्मुखो रात्रौ दक्षिणमुखो मूत्रपुरीषे उत्सृज्य
लोष्टादिना गुदं परिसृज्य गृहीतशिश्रु ऊर्ध्वाय पूर्वनिहितमृज्जल-
पात्रे गृहीत्वाद्रुमिलकमात्रमृदा जलेन चैकवारं लिंगश्रीं
कुर्यात् । मैथुने त्वेत्तं त्रिगुणं । तद्रहितरेतोविसर्गे तु द्विगुणं ।
ततो वामहस्तं मृदा जलैश्च त्रिः संशोषार्धप्रसूतितदधार्धमात्रमृज्जि-
जलैश्च पंचवारमपानं संशोष्य पुनर्जलैरेव लिंगगुदे प्रक्षाल्य
स्विकृष्टश्रीं च कृत्वा वामकरमाद्रुमिलकमात्रमृज्जिजलैश्च दशवारं
प्रक्षाल्य हस्तद्वयं तावन्मात्राभिरैव मृज्जिजलैश्च सप्तवारं प्रक्षाल-
येत् । मूत्रमात्रोत्सर्गे लिंगं पूर्ववेदकवारं त्रिवारं वा प्रक्षाल्य
वामकरं तथैव त्रिः प्रक्षाल्य करद्वयं तथैव द्विः प्रक्षालयेत् ।
ततो यज्ञोपवीतो वासः परिधाय प्राङ्मुख उपश्रिय आजानु
पादावाकूर्परे बाहू च मृज्जिरश्च प्रत्येकं त्रिः प्रक्षाल्य श्रीचा-
वशिष्टमृदं प्रक्षालयेत् । एतच्छ्रीं गृहस्थानां । एतदर्धं स्त्रीणां ।
व्रतव्रतियतीनां तु द्वित्रिचतुर्गुणं । अनुपनीताशक्तादीनां गंधले-

पक्षयमात्रकरं । सर्वेषां राज्यातुरत्वाध्वसु प्रातिस्विकविहितश्री-
चाधितदर्धतर्धानि । एवं श्रीं कृत्वा द्वादश गंडूषान् कृत्वा
शुचिदेशे भूमिपदादौ तर्जानुहस्तद्वयः प्राङ्मुख उदङ्मुखो योपविश्य
दक्षिणकरेण शुद्धं जलमादाय कनिष्ठागुष्ठौ विहायेतरांगुलीः
संहतोष्ठीः कृत्वा ब्राह्मतीर्थेन ऋग्वेदाय नमः यजुर्वेदाय नमः
सामवेदाय नम इति त्रिः पीत्वा पाणिं प्रक्षाल्याकुंचितोष्ठमास्यं
स्पृष्टांशुनांगुष्ठमूलेनायुर्वेदाय नमः सेतिहासपुराणेभ्यो नम इति
द्विः प्रमृज्यांभः स्पृष्ट्वा पाणिना अग्नये नम इति मुखं सकृदवाङ्
निमृज्य पाणिं प्रक्षाल्य संहतांगुष्ठतर्जन्यग्राभ्यां सूर्याय नमः सोमाय
नम इति दक्षिकवामनेत्रे स्पृष्ट्वापः स्पृष्ट्वांगुष्ठमध्याभ्यानावानावृत्तेन
वायवे नम इति ०

Fol. 3b : ब्राह्मणो द्वादशांगुलप्रमाणं क्षत्रविदशदूषास्तु
नववदचतुरंगुलप्रमाणं कनिष्ठिकास्थूलम् उदुंबरप्रक्षापामार्गवेणु-
जंबूचूताशोकखदिरक्षीरिर्कटिकिवृक्षान्यतमवृक्षोद्भवं चूर्णीकृत्यायं
काष्ठं

आयुर्वेलं यशो वर्चः प्रजाः पशु वसूनि च ।

ब्रह्म प्रज्ञां च मेधां च त्वं नो धेहि वनस्पते ॥

इत्यभिमंत्र्य तेन सर्वदत्तान्संशोष्य तत्प्रक्षालितं भंक्त्वा शुचिदेशे न्यस्य
तादृशायैव जिह्वालेखनिकया जिह्वां संशोष्य द्वादश गंडूषान्कृत्वा
पूर्ववद् द्विराचमेत् । दंतकाष्ठालाभे प्रतिविद्धदिने च प्रदेशिनी-
वर्जंगुलीतृणपणैर्द्वादश गंडूषैर्वा मुखं शोधयेत् । ततः शुद्धं गोमयं
गृहीत्वा नद्यादिसमीपं गत्वोद्धृतजलेमुखं पाणी पादौ च प्रक्षाल्य ।
अं तत्सवितुर्वरेण्यं ०

The hymn "Āpo hi śhīhā" is mentioned, fol. 5, as consisting of nine verses (Rigv. x. 9), and not of four (Atharvan. i. 5).

A pratyavarsha-mantra is quoted fol. 11 :
अं प्रत्यवरोह

जातवेदः पुनस्त्वं देवेभ्यो देवेभ्यो हव्यं वह नः प्रजानन् ।

प्रजां पुष्टिरयिमस्मासु धेक्षया भव यजमानाय शंयोः ॥

इति प्रातःसंध्या ॥ अथोपासनं fol. 11 ; इत्यग्निकार्यं
fol. 24. It ends :

ततः प्रबोधकालपर्यंतं पुनः पूर्वं श्रयायां यथासुखं स्वपेत् ।
इदं प्रभातोत्थानादिशयनांतं कर्म प्रतिदिनं कुर्यात् ।

रघुनाथेन विद्वग्न्यभट्टमाधवसूनुना ।

कृता निबंधान् प्रेक्षाशु समूलाहिकपद्धतिः ॥

इति श्रीउपाध्यायभट्टमाधवात्मज-भट्टरघुनाथवर्येण आहि-
कप्रयोगः संपूर्णः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

C. UPANISHADS.

488.

1726. Foll. 231 (of which 73, 74, 89-97, 223-230 are wanting); size 8 in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about the beginning of the 17th century; 7-9 lines in a page.

A collection of *Upanishads*.

Many of the *Upanishads* in this and the following collections have been printed, either separately, or in the "*Ātharvaṇa Upanishads*," now being published, with *Nārāyaṇa's dīpikā*, by *Rāmamaya Tarkaratna*, in the *Bibliotheca Indica*.

1. *Uttaratāpanīyopanishad*, begins ओ देवा ह वै प्रजापतिमब्रुवन्नणोरणीयांसमिममात्मानमोकारं नो व्याचक्षेति ° 9 *khaṇḍa*.

2. *Kāṭhavalī-upanishad*, fol. 18b : उग्रह वै वाजश्रवसः सर्ववेदंसं ददौ । ° 6 *vallī*.

3. *Mundakopanishad*, fol. 30b : ब्रह्मा देवानां प्रथमः संबभूव ।

4. *Brahmaavidyopanishad*, fol. 38 :

प्रसारदांतमुत्पत्स्य (!) विष्णोरद्भुतकर्मणः ।

रहस्यं ब्रह्मविद्यायां भुवाग्निः संप्रचक्षते ॥

ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म यदुक्तं ब्रह्मवादिभिः । °

5. *Kshurikopanishad* (v. l. *Churikopanishad*), fol. 39 : क्षुरिकांसं प्रवक्ष्यामि धारणायोपसिद्धये । °

6. *Cūlikopanishad* (Weber, I. St., ix. 10), fol. 41 :

अष्टपादं शुचिं हंसं त्रिमूर्त्तिं मणिमव्ययं ।

द्विवर्तमानं तेजसे* सर्वैः पश्यन्न पश्यति ॥

भूतसंमोहने काले भिन्ने तमसि वैखरे । °

7. *Garbhopanishad*, fol. 43 :

पंचात्मकं पंचसु वर्तमानं धटाश्रयं (!) पञ्चगुणयोगयुक्तं ।

8. *Mahopanishad*, fol. 46 : अथातो महोपनिषदमेव ।

तदाहुरेको ह नारायण आसीत् । न ब्रह्मा न ईशानन-
मासौ (!) नागनीलोत्तरो नेने आशपृथिवी न नक्षत्राणि
न सूर्यः । स एकाको नर एव °

9. *Ātmopanishad*, fol. 47b : अथैवांगिरास्त्रिविधः
पुरुषस्तद्व्यापा चात्मातारात्मा चेति त्वक्नसत्तांसरोमा-
गुल्यागुह्यपृष्टो वैश ° ॥ अथांतरात्मा नान पृथिव्यन्तरो ° ॥
अथ परमात्मा नाम यथाक्षरमुवाग्रनीयः । °

It ends : ° इत्येव परमात्मा पुरुषो नाम ॥

10. *Rāmopūrva-tāpanīyopanishad*, fol. 48b :
चिन्मये ऽस्मिन्महाविष्णौ °

11. *Rāmottaratāpanīyopanishad*, fol. 57 : बृह-
स्पतिरुवाच याज्ञवल्क्यं यदनु कुरुक्षेत्रं देवानां देवयजनं
सर्वेषां भूतानां ब्रह्मसदनं विमुक्तं वै कुरुक्षेत्रं °

12. *Uttara-Gopālātāpanīyopanishad*, fol. 65b :
एकदा हि ब्रजस्त्रियाः सकामाः °

13. *Śvetāśvataropanishad*, in six adhyāyas,
fol. 75 : ब्रह्मवादिनो घदन्ति किंकारणं ब्रह्म °

14. *Skandopanishad*, fol. 87 : शिवः सर्वं स्तंदोवाच ।

अच्युतो ऽस्मि महादेव तव कारुण्यलेशतः ।

विज्ञानघन एवास्मि शिवो स्मि किमतः परं ॥

निरंजन एवाभाति नातःकरणजं हि तत् ।

अंतःकरणनाशे च संचिन्मात्रस्थितो हरिः ॥

15. *Maitrāyaṇopanishad* (acc. to Colebrooke's
index), fol. 88 : बृहद्रथो नाम राजा वैराज्ये पुत्रं
निधापयित्वेदमाशाश्रितं मय्यमानः शरीरवैराग्यमुपेतो ऽरह्यं
निर्जगाम । ° one paragraph and part of a
second, after which nine leaves missing ;
cf. Cowell's ed. of *Maitri-upanishad*, p. 4.

16. *Kṛishṇopanishad* (beginning wanting).
It ends : भूमावतारितं सर्वं वैकुण्ठं स्वर्गवासिनः ॥

17. *Jābālopānīshad*, in five paragraphs, fol.
105 : बृहस्पतिरुवाच याज्ञवल्क्यं यदनु कुरुक्षेत्रं देव-
तानां देवयजनं सर्वेषां भूतानां ब्रह्मसदनं अथ हि जंतोः
प्राणेषून्क्रममाणेषु रुद्रस्तारकं ब्रह्म व्याचरे °

It ends : देहत्यागं करोति परमहंसो नाम ॥

* ? तेजसंधे (sic) MS. ; तेजसैद्ध (= तेजसा इद्ध)
Calcutta edition ; Weber, as above.

18. *Nārāyaṇopaniṣad*, fol. 107 : अथ पुरुषो ह वै नारायणो ऽकामयत प्रजाः सृजेयेति नारायणाद्भ्राजा जायते नारायणाद्द्विष्णुर्जायते नारायणाद्ब्रह्म जायते नारायणाद् द्वादशादित्या रुद्राः सर्वा देवताः ०
19. *Kaulopaniṣad*, fol. 108b : अथ धर्मेयाज्ञा साक्षा बुद्धिश्च । ज्ञानं मोक्षकारणं मोक्षात्सर्वता बुद्धिः । ०
20. *Kaivalyopaniṣad*, fol. 109 : अथाश्वलायनो भगवंतं परमेशिनं परिसमेतोवाच । ०
21. *Brahmopaniṣad*, fol. 111b : अथास्य पुरुषस्य चत्वारि स्थानानि भवन्ति ०
22. *Praśnopaniṣad*, fol. 114 : सुकेशा च ०
23. *Prāṇāgnihotropaniṣad*, fol. 120b : अथातः सर्वोपनिषत्सारं संसारज्ञानमधीतमत्रसूत्रं शारोयज्ञं व्याख्यास्यामः । अस्मिन्नेव पुरुषशरीरे ०
24. *Māṇḍūkyaopaniṣad*, fol. 123b : ओमित्येतदक्षरं ०
[25. *Vaitathyopaniṣad* (Bibl. Ind. *Māṇḍūkyop.*, p. 402), fol. 126b :
वैतथ्यं सर्वभावानां रूपं आहुर्मनीषिणः । ०
[26. *Advaitopaniṣad* (ib. 447), fol. 129 :
उपासनाश्रितो भेदो जाते ब्रह्मणि वर्तते ०
27. *Nāḍabindūpaniṣad*, fol. 132 :
अकारो दक्षिणः पञ्च उकारस्तत्परः स्मृतः । ०
28. *Brahmabindūpaniṣad*, fol. 133b :
मनो हि द्विविधं प्रोक्तं शुद्धं चाशुद्धमेव च । ०
29. *Amṛitabindūpaniṣad*, fol. 135 :
शास्त्राख्यधीय मेधावो अभ्यस्य च पुनः पुनः । ०
30. *Dhyānabindūpaniṣad*, fol. 137b :
योगतत्त्वं प्रवक्ष्यामि योगिनां हितकाम्यया । ०
The third śloka begins :
यदि शैलसमं पापं विस्तीर्णो योजनान्बहून् । ०
See Up. 33.
31. *Tejabindūpaniṣad*, fol. 139 :
तेजबिंदुः परं ध्यानं विश्रान्तीतं हृदि स्थितं । ०
32. *Yogasāikhopaniṣad*, fol. 140 :
योगशिखां प्रवक्ष्यामि सर्वज्ञानेषु चोत्तमां । ०
33. *Yogatattvopaniṣad*, fol. 140b :
योगतत्त्वं प्रवक्ष्यामि योगिनां हितकाम्यया । ०

The first two ślokas as those of Up. 30; then
यन्यस्तं (!) पूर्वै पीत्वापि निःपीड्य परमेरान् (!) । ०

34. *Sannyāsopaniṣad*, fol. 141b : अथाहिताग्निस्त्रियेते प्रेतस्य मंत्रैः संस्कारोपतिष्ठते ०
35. *Ārūṇeyopaniṣad*, fol. 143b : आरुणिः प्रजापतिनेलोकं (!) जगाम तं गत्वोवाच केन भगवन्कर्मोत्थ-शेषतो विसृजामीति । ०
36. *Kaṇṭhaśrutyaupaniṣad*, fol. 145 : यो ऽनुक्रमेण संन्यस्यति स संन्यस्तो भवति य आत्मानं क्रियाभिः सुगुप्तं करोति मातरं पितरं भार्यां पुत्रान्सुहृदो बंधून् मोदयित्वा ये चास्य श्रुतिजस्तान् ०
37. *Keneshitopaniṣad*, fol. 148.
38. *Kālāgnirūdropaniṣad*, fol. 150 : कालाग्निरुद्रं भगवंतं सनत्कुमारः पप्रच्छ । अधीहि भगवन् ०
39. *Gopīcandanopaniṣad*, fol. 152 : गोपिकानां संरक्षणि कुतः सरक्षणि (!) नरकमृत्योर्भयाच्च संरक्षणि चंदनं तु तुष्टिकरणं किं नाम तुष्टिकरणं ब्रह्मचंदनं एवं विद्वानेवमाज्ञापयेत् । एतच्च धारयेत् गोपीचंदन-मृत्तिका या निरुक्ता ब्रह्मलोके महीयते । ०
40. *Darśanopaniṣad*, fol. 154b :
यदा काले महाशून्या महनक्षत्रवर्जिता ।
तदा काले तु विश्वस्य कः कर्ता कथ्योपमा (!) ॥
आदौ देवी महानंश नर्मनी (!) देवता स्वयं ।
तस्मादित्था सुसंपन्ना दृष्टाश्च न ततः क्रिया ॥
ततो विधं वरारोहे पिंडब्रह्मांडबुद्धिं ।
अव्यक्ताव्यक्ताभावेन विचरामि जगत्त्रयः (!) ॥
एवं श्रीगुरु आदिनाथमखेदनाथ तत्पुत्र उदयनाथ दंडनाथ सत्यनाथ संतोषनाथ कूर्मनाथ मत्स्यदुपुत्रो भवनर्जितस्य श्रीगोरक्षनाथ अकुलो मार्गः शून्यसंकेतः ईश्वरसंतानो ०
41. *Paingalopaniṣad*, fol. 155b : अथ हैनं पैंगलो पप्रच्छ यज्ञवल्क्यं (!) । किं ज्ञानं ज्ञानिनां किं कर्म का च स्थितिरिति स होवाच याज्ञवल्क्यः अमानि नत्वा सुसंपन्नो मुमुक्षुरेकविंशति तारयेत् ब्रह्मविद्धिमानेकोत्तरशतं कुलं ०
42. *Vajrasūci-upaniṣad*, fol. 156b :
वज्रसूचीं प्रवक्ष्यामि शास्त्र[म]ज्ञानभेदनं ।
दूषणं ज्ञानहीनानां भूषणं ज्ञानचक्षुषां ॥ ०
43. *Nṛsiṃhapūrvatāpanīyopaniṣad* (cf. Bibl. Ind. ed.), fol. 158b : भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम ०

इति पूयतापनीये महोपनिषत् ॥ ओं देवा ह वै
मृत्योः पापेभ्यः संसाराच्चाविभयुः ० fol. 162b ; ० य
एवं वेदेत्युपनिषत् ॥ देवा ह वै प्रजापतिमब्रुवन्नानुष्टुभस्य
मंत्रराजस्य चारुसिंहस्य शक्तिवीजं ब्रूहि ० fol. 166 ;
० इति महोपनिषत् ॥ देवा ह वै प्रजापतिम ० नारसिं-
हस्यांगमंत्राद्गो ब्रूहि ० fol. 167 ; ० इत्याथर्वणीये
तापनीये तृतीयोपनिषत् ॥ fol. 170b ; देवा ह वै
प्रजापतिमब्रुवन्महाचक्रं नाम चक्रं नो ब्रूहि ० इत्याथर्व-
णीये तापनीयोपनिषत् fol. 175.

44. *Mahā-Nārāyaṇopaniṣad*, fol. 176 (here
begins a different MS.): ओं नमो महते नारा-
यणाय ॥ अंभस्य पारे भुवनस्य मध्ये नाकस्य पृष्ठे महतो
महीयान् । ० *Taitt. Ār. X. 1-64*. The sections
are not numbered here (cp. p. 27, No. 181).

45. *Sārvoṇiṣatsāra*, fol. 198 : कथं बंधः कथं
मोक्षः का विद्या काविद्येति जाग्रत्स्वप्नसुषु
तुरीयं च
कथमयमन्नमयः प्राणमयः मनोमयः विज्ञानमयः आनन्दमयः
कथं कर्ता जीवः क्षेत्रज्ञः साक्षी ०

It ends : न सती नासती अनिरूप्यमाणे सती
लक्षणसती लक्षणशून्या सा मायेत्युच्यते ॥

46. *Hamsopaniṣad*, fol. 201 :

भगवन्सर्वधर्मज्ञ सर्वज्ञास्तविशारद ।

ब्रह्मविद्याप्रबोधे हि केनोपायेन ज्ञायते ॥

सनत्सुजात उवाच । विचार्य सर्ववेदेषु मतं ज्ञात्वा

[पिनाकिनः ।

पार्वत्या कथितं तत्त्वं शृणु गीतम तन्मम ॥

अनाख्येयमिदं गुह्यं योगिनीकोशसंनिभं ।

हंसस्य गतिविस्तारं भक्तिमुक्तिफलप्रदं ॥

अथ हंसपरमहंसनिर्णयं व्याख्यास्यामो ब्रह्मचारिणे
ज्ञाताय दाताय गुरुभक्त्याय ०

47. *Paramahamsopaniṣad*, fol. 204 : अथ
योगिनां परमहंसानां को ऽयं मार्गस्तेषां का स्थितिरि-
ति नारदो भगवंतमुपगम्योवाच । तं भगवानाह ।
यो ऽयं परमहंसमार्गो लोके दुर्लभतरो ०

48. *Taittirīyopaniṣad* (= *Taittirīyāranyaka*
VII.-IX.), fol. 206b. The *Śikshāvallī*
(7th *prapāṭhaka*) ends fol. 212 ; the
*Ānandavallī** (or *Brahmavallī*, 8th *prap.*),

fol. 217 ; the *Bhṛiguvalī* (9th *prap.*),
fol. 220.

49. *Garuḍopaniṣad*, fol. 220 : ब्रह्मविद्यां प्रवक्ष्या-
मि ब्रह्मा नारदाय नारदो बृहत्सेनाय बृहत्सेन इन्द्राय ०

50. *Kālāgnirudropaniṣad*, fol. 221 : अथ
कालाग्निरुद्रं भगवंतं सनत्कुमारः पप्रक्ष । अधीहि ०

51. *Atharvaśira-upaniṣad*, fol. 222b : देवा इ
वै स्वर्गे लोकमायंस्ते देवा रुद्रमपृच्छन्को भवानिति ०
only the first six lines, the rest (fol.
223-230) being lost.

52. *Atharvaśikhopaniṣad*, only the last leaf
(ends as next MS. *Up.* 7).

489.

269b. Foll. 88 ; size 11½ in. by 5½ in. ;
fairly written, in Devanāgarī, in the latter part
of last century ; thirteen lines in a page.

A collection of *Upanishads*. It begins :
अथाथर्वणीये उपनिषदस्तथा शाखांतरियाश्च लिख्यंते ।

1. *Muṇḍakopaniṣad*.

2. *Praśnupaniṣad* begins fol. 4b.

3. *Brahmavidyopaniṣad*, fol. 8 :

ब्रह्मविद्यां प्रवक्ष्यामि सर्वज्ञानमनुत्तमं ।

यत्रोत्पत्तिं लयं चैव ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥

प्रसादांतसमुत्पत्तस्य विष्णोरद्भुतकर्मणः ।

रहस्यं ब्रह्मविद्यायां भुवाग्निः संप्रचक्षते ॥

ओमित्येकाक्षरं ०

4. *Kshurikopaniṣad*, fol. 8b :

क्षुरिकां संप्रवक्ष्यामि धारणां योगसिद्धये ।

द्विवर्तमानं तैजसे सर्वैः पश्यन्न पश्यति ॥ ०

5. *Cūlakopaniṣad* (!), fol. 9b :

अष्टपादं शुचिं हंसं त्रिसूत्रं नष्टिमय्यं । ०

6. *Atharvaśira-upaniṣad*, fol. 10 : देवा ह वै स्वर्गे
लोकमगमंस्ते रुद्रमपृच्छन्को भवानिति । ०

7. *Atharvaśikhopaniṣad* (wrongly called
Atharvaśiropaniṣad in colophon), fol. 13b :

पिप्पलादोंगिराः सनत्कुमारश्चाथर्वेणं भगवंतं पप्रक्ष
किमादौ प्रयुक्तं ध्यानं ध्यायितव्यं ०

* The title *Ānandavallī* is often applied to the
seventh and eighth *prapāṭhakas*.

8. *Garbhopenishad*, fol. 14b :

पंचात्मकं पंचसु वर्तमानं षडाश्रयं षड्गुणयोगयुक्तं । °

9. *Mahopenishad*, fol. 16 : अथातो महोपनिषदमेव

तदादुरेको ह वै नारायण आसीत् ब्रह्मा न ईशानो °

10. *Brahmopenishad*, fol. 16b : अथास्य पुरुषस्य

चत्वारि स्थानानि भवन्ति । नाभिर्हृदयं कंठो मूर्धेति °

11. *Prāṇūgnihotropanishad*, fol. 18b : अथातः

सर्वोपनिषत्सारं संसारज्ञानमधीतमसूत्रं शारीरयज्ञं व्याख्यास्यामः । तस्मिन्नेव पुरुषशरीरे विनाप्यग्निहोत्रेण °

12. *Māṇḍūkyaopanishad*, fol. 20 : ओमित्येतदक्षर-

निदं सर्वं ° ends प्रथमं प्रकरणं समाप्तं ।

[13. *Vaitathyākhyam* dvitīyam prakaraṇam

(gaṇḍapādiyakārikāṇi, Calc. ed., p.402),

fol. 22 : वैतथ्यं सर्वभावानां °

[14. *Advaitākhyam* tritīyam prakaraṇam

(ib. p. 447), fol. 23 : उपासनाश्रितो धर्मो °

[15. *Alītaśāntākhyam* caturtham prakara-

ṇam (ib. p. 513) begins fol. 25 :

ज्ञानेनाकाशकल्पेन ° ; ends इत्युपदेश्ये अला-
तशांताख्यं प्रकरणं समाप्तं । अथर्ववेदे पंचदशोप-
निषत्समाप्ता ॥

16. *Nīlarudropanishad*, in 3 *khaṇḍa*, fol. 28b :

अपश्यं चावरोहं तं दिदितः पृथिवीमयः ।

अपश्यमपश्यं तं रुद्रं (!) नीलमीवं शिखंडिनं ॥

दिदि उग्रोतिवारुक्षत् । (!) प्रतिष्ठा भूस्यामधि ।

जनासः पश्यत महत् नीलग्रीवं विलोहितं ॥

एष एव वीरहा (!) रुद्रो जलाशमेषजीः ।

विज्ञे स्वेममनीनशङ्कातीकारो ष्येतु ते (!) ॥

17. *Nāḍabindūpanishad*, fol. 29 :

अकारो दक्षिणः पञ्च उकारश्चोत्तरः स्मृतः ।

मकारस्तस्य पुच्छं वा अर्धमात्रा शिरस्तथा ॥ °

18. *Brahmabindūpanishad*, fol. 30 :

मनो हि द्विविधं प्रोक्तं शुद्धं चाशुद्धमेव च । °

19. *Amṛitabindūpanishad*, fol. 30b :

ज्ञास्त्राख्यधीय मेधावी अभ्यस्य च पुनः पुनः । °

20. *Dhyānabindūpanishad*, fol. 32 :

योगतत्त्वं प्रवक्ष्यामि योगिनां हितकाम्यया ।

तच्छ्रुत्वा ° ॥ विष्णुर्नाम ° । तत्त्वमार्गे ° ॥ यदि

शैलसमं पापं ° ।

21. *Tejobindūpanishad*, fol. 33 :

तेजोविदुः परं ध्यानं विश्रान्तीतं हृदि स्थितं । °

22. *Yogaśikshopenishad*, fol. 33b :

योगशिखां प्रवक्ष्यामि सर्वज्ञानेषु चोत्तमां ।

यदा तु ध्यायते मंत्रं गात्रकं यो अभिजायते ॥ °

23. *Yogatattvopenishad*, fol. 33b :

योगतत्त्वं प्रवक्ष्यामि योगिनां हितकाम्यया । °

Same two ślokaś as in 20 ; then

यः स्तन्यं पूर्वपीत्वा (!) निष्पीड्य च पयोधरान् । °

24. *Sannyāsopenishad*, fol. 34 : अर्थाहिताग्नि-

धियेत प्रेतस्य मंत्रं संस्कारोपतिष्ठते °

25. *Āruṇi-upanishad*, fol. 35b : आरुणिः प्रजा-

पतेर्लोकं जगाम । तं गत्वोवाच केन भगवन्कर्माख्य-
शेषतो विसृजामीति °

26. *Kaṇṭhaśrutyupanishad*, fol. 36 : यो अनुक्रमेण

संन्यसति स संन्यस्तो भवति कोऽयं संन्यास उच्यते कथं
संन्यस्तो भवति यः सात्मानं क्रियाभिः सुगुप्तं करोति
मातरं °

27. *Pinḍopenishad*, fol. 37b :

देवता ऋषयः सर्वे ब्रह्माणमिदमब्रुवन् ।

मृतस्य दीयते पिंडं कथं गृह्णंत्यचेतसः ॥

भिन्ने पंचात्मके देहे गते पंचसु पंचधा ।

हंसस्यक्ता गतो देहं कस्मिन्स्थाने प्रतिष्ठितः ॥

ब्रह्मोवाच । अहं वसति तोयेषु अहं वसति चाग्निषु । °

28. *Ātmopenishad*, in three *khaṇḍa*, fol. 38 :

अथैवांगिरास्त्रिविधः पुरुषः तद्यथा बाह्यात्मांतरात्मा
परमात्मा चेति °

29. *Nṛsiṃha - pūrvatāpanīye Mahopanishat*
prathamā, fol. 38b.

[30. *Nṛsiṃhapūrvatāpanīye Mahopanishat*
dvitīyā, fol. 40b.

[31. *Nṛsiṃhapūrvatāpanīye Mahopanishat*
tritīyā, fol. 42b.

[32. *Nṛsiṃhapūrvatāpanīye Mahopanishat*
caturthā, fol. 43.

[33. *Nṛsiṃhapūrvatāpanīye Mahopanishat*
pañcamā, fol. 44b.

34. *Nṛsiṃhottaratā-panīyopanishad*, fol. 46.

35. *Kaṭhavalī-upanishad*, fol. 53b.

36. *Kaṭhavalī-upanishad Uttaravallī*, fol. 56b.

37. *Keneshitopanishad* (*Talavakāropanishad*), fol. 58b.
38. *Nārāyaṇopanishad*, fol. 59 : अथ पुरुषो ह वै नारायणो ऽकामयत प्रजाः सृजेय इति °
39. *Bṛhannārāyaṇopanishat* (= *Mahānārāyaṇopanishad*) *pūrvā* (11 sections), fol. 60b : अंभस्य पारे भुवनस्य मध्ये नाकस्य पृष्ठे महतो मही-यान् । ° *Taitt. Ār.* x. 1-14.
40. *Bṛhannārāyaṇopanishat uttarā* (10 sections), fol. 65 : षृणि(ः)सूर्ये आदित्यमर्चयति तपः सत्यं मधु क्षरति । तद्ब्रह्म तदाप्य आपो ज्योती रसोमृतं ब्रह्म भूर्भुवः स्वरो ॥ सर्वो वै रुद्रस्तस्मै रुद्राय ° *Taitt. Ār.* x. 15-63.
41. *Sarvopanishatsāra*, fol. 69 : कथं बंधः कथं मोक्षः का अविद्या का विद्येति °
42. *Haṃsopanishad*, fol. 70b : भगवन्सर्वधर्मज्ञ सर्वज्ञास्त्रविशारद । °
43. *Paramahaṃsopanishad*, fol. 71b : अथ योगिनां परमहंसानां को ऽयं मार्गस्तेषां का स्थितिरिति नारदो °
44. *Anandavallyupanishad* (7th and 8th *prap.* of *Taitt. Ār.*), fol. 72.
45. *Bhṛiguvallyupanishad* (9th *prap.* of *Taitt. Ār.*), fol. 76.
46. *Gāruḍopanishad*, fol. 77b : ब्रह्मविद्यां प्रवक्ष्यामि ब्रह्मा नारदाय नारदो °
47. *Kālāgnirudropanishad*, fol. 78 : अथ काला-ग्निरुद्रं भगवंतं सनत्कुमारः पप्रच्छाधीहि °
48. *Rāma-pūrvatāpanīyopanishad*, fol. 78b : चिन्मये ऽस्मिन्महाविष्णौ जाते दशरथे हरौ । °
49. *Rāmottaratāpanīyopanishad*, fol. 82 : बृह-स्पतिरुवाच याज्ञवल्क्ये । यदनु कुरुक्षेत्रं °
50. *Kaivalyopanishad*, fol. 85.
51. *Jābālopanishad*, fol. 86 : [बृहस्पतिरुवाच] याज्ञवल्क्ये यदनु कुरुक्षेत्रं °
52. *Āśramopanishad*, fol. 87b : अथातश्चत्वार आश्रमाः षोडश भेदा भवन्ति । तत्र ब्रह्मचारिणश्चतुर्विधा भवन्ति ° *four khaṇḍa.*

The collection ends :

द्विपञ्चाशत्संख्योपनिषद्ग्रन्थः समाप्तः ॥ पञ्चदशोपनिषदो भवन्ति शौनकीयानां । मुंडकादिस्त्र्यहतांता विज्ञेया ब्रह्मवेदस्य ॥

सप्तत्रिंशत्त्रयान्याश्च पैप्पलादिप्रभेदतः ।

एवं पञ्चाशद्ब्रह्मधिका ब्रह्मवेदस्य नान्यतः ॥

नीलरुद्रप्रभृतय आश्रमांताः प्रकीर्तिताः ।

एताः सर्वाः पृथग्वाक्या जीवब्रह्मैक्यबोधिकाः ॥

इत्यथर्ववेदोपनिषद्ग्रन्थः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

490.

1686b. Foll. 72; size 9½ in. by 4 in.; Devanāgarī character, written about the middle of the 17th century; 9-11 lines in a page. The writing has become almost illegible through wear in many places.

Another collection of *Upanishads*.

1. *Tripurī-upanishad* begins : अष्टौशतस्यैश्वर्य-संग्रहविषयाः पञ्च पृथिव्यादयश्च परमात्मनः समुत्पन्नाः । तस्मादेतस्मादात्मन आकाशः संभूतः । आकाशाद्वायुः । °
2. *Brahmopanishad*, fol. 5 : अथास्य पुरुषस्य चत्वारि स्थानानि भवन्ति । °
3. *Taittirīyopanishad*, fol. 7b.
4. *Mahā(or Vṛihad)-Nārāyaṇopanishad* (also called *Yājñīki-upanishad*, fol. 17b : अंभस्य पारे भुवनस्य मध्ये ° See preceding MS., *Up.* 39 and 40.
5. *Kenopanishad* (*Talavakāropanishad*) fol. 40.
6. *Muṇḍakopanishad*, fol. 42.
7. *Praśnopanishad*, fol. 47.
8. *Rudropanishad* (or *Atharvaśiro-rudropa-nishad*), fol. 53 : अष्टौ नमः शिवाय ॥ देवा ह वै स्वर्गं लोकमायस्ते रुद्रमपृच्छन् को भवानिति °
9. *Kālāgnirudropanishad*, fol. 59 : संवत्को जिनर्क्षेयिः । विष्णुसंरूपी रुद्रा [दे]वता अनुष्टप् छंदः । रुद्रप्रत्यर्थे जये विनियोगः । कालाग्निरुद्रं भगवंतं सनत्कुमारं पप्रच्छ °
10. *Nārāyaṇopanishad*, fol. 60 : अथ पुरुषो ह वै नारायणो ऽकामयत प्रजाः सृजेयेति । °

11. *Hamsopanishad*, fol. 61 : अथ हंसपरमहंसनि-
र्णयं व्याख्यास्यामः । ब्रह्मचारिणे दांताय । गुरुभक्त्या
हंसहंसेति सदायं देहेषु व्यामो ०
12. *Kaivalyopanishad*, fol. 62.
13. *Mahopanishad*, fol. 64 : अथातो महोपनिष-
दमेव । तदाहुरेको ह वै नारायणः । ०
14. *Ātmabodhopanishadah*, fol. 65 : हरिः ।
ओं । प्रत्यगानन्दब्रह्मपुरुषं । प्रणवस्वरूपं । ०
15. *Paingalopanishad*, fol. 65b : अथ हैनं पैंगलः
पप्रच्छ याज्ञवल्क्यः । किं कर्म का च स्थितिः । स
होवाच याज्ञवल्क्यः । अमानि वोदि (!) संपन्नो मुमुक्षुरे-
कविंशति तारयति । चंद्रवच्चरं मेद देहि विमुक्तः ०
16. *Garbhopanishad*, fol. 66 :
पंचात्मकं पंचसु वृत्तमानं षडाश्रयं षड्विधयोगयुक्तं । ०
17. *Gāruḍopanishad*, fol. 68 : ओं नमो भगवते
नवगरुडाय विष्णुवाहनाय त्रैलोक्यपरिप्रजिताय वज्र-
नखवज्रतुंडाय । वज्रपक्षाय कृतशरीराय । रहि रहि
रहि महागरुड । दुष्टविषं क्षिंधि क्षिंधि आवेशय
आवेशय । दुष्टराक्षसविषं क्षिंधि क्षिंधि । ब्रह्मविद्यां
प्रयच्छामि । ब्रह्म नारदाय नारदो बृहत्सेनाय बृहत्सेनो
इंद्राय इंद्रो ० See p. 111b, *Up.* 49 ; Weber,
Ind. Stud. xvii. p. 161.
18. *Kāthopanishad*, fol. 68.
19. *Māṇḍūkyaopanishad*, fol. 69b.
20. *Kenopanishad* (as above, *Up.* 7), fol. 70b.
[H. T. COLEBROOKE.]

491.

1972. Size 8½ in. by 4 in.; well written,
in the Devanāgarī character, by different recent
hands ; generally nine lines in a page.

Another collection of *Upanishads*.

1. Foll. 1-5 : *Kālāgnirudropanishad*, with a
commentary (*dīpikā*) by *Nārāyaṇa*.

The *Upanishad* begins : अथ कालाग्निरुद्रं
सनत्कुमारः पप्रच्छ । ०

The commentary begins :

कालाग्निरुद्रोपनिषद्विष्ण्वंडाषवैपाठिनां ।

पंचचत्वारिंशत्तमे त्रिपुंड्रविधिनिर्णयः ॥

अस्य श्रीकालाग्निरुद्रोपनिषदः संवर्तको ऋषिः
विष्णुरूपी ०

It ends : नारायणेन रचिता श्रुतिमात्रोपजीविना ।

अस्यष्टपदवाक्यानां कालाग्निरुद्रोपिका ॥

- 2, 3. *Ūlikopanishad*, but here, together with
the *Yogaśikhā*, called *Mantrikopanishad*,
begins fol. 6b (*cf.* p. 118b) :

अष्टपादश्रुचिं हंसं त्रिसूत्रमणुमव्ययं ।

त्रिवृत्तंतं तेजसो हंसं सर्वतः पश्यन्न पश्यति (!) ॥

भूतसंमोहने काले भित्ते तमसि घेरवे । ०

It ends fol. 7b : लीनाश्चाप्यक्तशालिन इति ॥ अथ
योगशिखां प्रवक्ष्यामि सर्वज्ञानेषु चोत्तमां । ०

It ends : तदा पश्यति योगेन संसारोद्धेदनं महत् ।
संसारोद्धेदनं महदिति ॥ इति अथर्ववेदे मंत्रिकोपनिष-
त्समाप्ता ॥

4. (*Laghu*)-*Jūbālopanishad*, in 5 paragraphs,
fol. 9 : लघुजाबालोपनिषद्प्रारंभः ॥ बृहस्पतिरुवाच
याज्ञवल्क्य यदनु कुरुक्षेत्रं देवानां देवयजनं ०

It ends : देहत्यागं करोति स परमहंसो नाम स
परमहंसो नामेति ॥ इति जाबालोपनिषत्समाप्ता ॥

- 5-9. *Pañca-Atharvaśīrshopanishadah* :

a) *Gaṇapatyatharvaśīrsha*, fol. 12b :

ओं स ह नावचतु । स ह नौ भुनक्तु । स ह वीर्यं
करवाचहै । ० ends : गणपतिअथर्वेशीर्षं समाप्तं ॥

b) *Nārāyaṇopanishad*, fol. 13b : अथ

पुरुषो ह वै नारायणो ऽकामयत प्रजाः सृजेयेति ०
ends : ० श्रीनारायणसायुज्यमवाप्नोति ॥ इत्युपनिषत् ॥

c) *Śivātharvaśīrshopanishad*, fol. 16b :

देवा ह वै स्वर्गं लोकमायन् । ते देवा रुद्रमपृच्छन् ।
को भवानीति ० ends : अथर्वेशीर्षं तृतीयोपनिषत्स-
माप्ता ॥

d) *Sūryātharvaśīra*, fol. 17b : अथ सूर्यो-

थर्वेशिरं व्याख्यास्यामः ॥ ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छंदः । ०
It ends : इति सूर्यनारायणाथर्वेशीर्षं समाप्तं ॥

अथर्वेशीर्षं चतुर्थोपनिषत्समाप्ता ॥

e) *Devayatharvaśīra*, fol. 21b : सर्वे वै देवा

देवीमुपतस्थुः । कासि त्वं महादेवि । सात्रवीदहं ब्रह्म-
स्वरूपिणो । ० It ends : देवोअथर्वेशिरं समाप्तं ॥

10. *Gopāla-pūrvātāpānyupanishad*, fol. 26b :

सच्चिदानंदरूपाय कृष्णायार्जुनकारिणे । ०

It ends : तं यजन्ते भजेदित्यो तत्सदिति ॥ इति श्री-
ब्रह्मवेदोपकृष्णोपनिषत्सु पुरपसमाप्ता ॥

11. *Gopāla-uttarātāpanyupanishad*, fol. 30b :
विष्णोरर्चायां शिलाधीगुरुषु (!) न रमति वैष्णवैर्जा-
तिर्वुद्धिर्विष्णो वा वैष्णवानां कलिकमलमथ ते पादतीर्थे
बुद्धिर्मेवेत नास्ति विष्णोः पुरुषकलुष हे शब्दसामान्यबु-
द्धिर्विष्णो सर्वेश्वरेशेतदि जरसमधिर्नस्य वा नारकीस
एकदा * व्रजस्त्रियः सकामाः ०

This *Upanishad* is here divided into
twenty sections. It ends : इति श्रीऋष्यर्वेदे
श्रीमहोपाध्यायिनोऽपनिषत्समाप्तः ॥ ब्रह्मवेद उप-
निषत्समाप्तः ॥

12. *Vāsudevopanishad*, fol. 38 : नमस्कृत्य भगवंतं
नारदः सर्वेश्वरं वासुदेवं पप्रच्छ श्रीभगवन्धूर्ध्वमुंडं विधिं
द्रव्यमंत्रः स्थानादिसहितं मे ब्रूहीति । तं होवाच
भगवान्वासुदेवो वैकुण्ठस्थानोद्भवं मम प्रीतिकरं मङ्गलैर्ब्र-
ह्मादिभिर्धारितं विष्णुचंदनं वैकुण्ठस्थानादाहृत्य द्वार-
कायां मया प्रतिष्ठितं चंदनं कुंकुमादिसहितं विष्णुचंदनं
ममांगे प्रतिदिनमालिप्तं गो(पी)भिः प्रक्षालनाद् गोपी-
चंदनमाख्यातं मंदगलेपनं पुण्यं चक्रतीर्थोत्तरे स्थितं चक्र-
समायुक्तं पीतवर्णं मुक्तामधनं भवति ॥ १ ॥ अथ
गोपीचंदनं नमस्कृत्य ० four sections ; it ends :
इत्यथर्ववेदे वासुदेवोपनिषत्समाप्तः ॥

13. *Gopīcandanopanishad*, fol. 39b : गोपीकानां
संरक्षणी द्रुतः संरक्षणी लोकस्य नरकान्मृत्योर्भयाच्च
संरक्षणीचंदनं तुष्टिकरणं च किं नाम तुष्टिकरणं ब्रह्मा-
नंदकारणं य एवं विद्वानेतदाख्यापयेत् ० six sec-
tions ; it ends : इति ० गोपीचंदनोपनिषत्समाप्तः ॥

14. [*Hanumadukta*]-*Rāmopanishad*, fol. 42b :

सनकादयो योगीन्द्रा अन्ये च क्षुपयस्तथा ।
प्रह्लादाद्या विष्णुभक्ता हनुमंतमिदं ब्रुवन् ॥
वायुपुत्र महाबाहो किं तत्त्वं ब्रह्मवादिनां ।
पुराणेष्वष्टादशसु स्मृतिष्वष्टादशस्यपि ०

It ends : इति हनुमंतोक्तारामोपनिषत्समाप्ता ॥

15. *Rāmopanishad*, fol. 44 : हनुमानुवाच ।

सिंहासने समामीनं रामं पीलस्यसूदनं ।
प्रणम्य दंडवद्भूमौ पीलस्यो वाक्यमब्रवीत् ॥
रघुनाथ महाबाहो कैवल्यं कथितं मया ।
अज्ञानं सुलभं चैव कथनीयं च पीलभ ॥

श्रीराम उवाच ॥ अथ पंचदंडका ॥ ०

It ends : इत्यथर्वणरहस्ये रामोपनिषत्समाप्ता ॥

16. *Yogarājopanishad*, fol. 44b :

योगराजं प्रवक्ष्यामि योगिनां योगसिद्धये ।

मंत्रयोगो लयश्चैव राजयोगो हटस्तथा ॥ ०

21 ślokas ; ends : इति योगराजोपनिषत्समाप्ता ॥

17. *Sundarītāpanyupanishad*, fol. 46 : अथैत-

स्मिन्नंतरे भगवान् प्राज्ञापयं वैष्णवं विलयकारणरूप-
माश्रित्य पुरा त्रिधा भगवत्प्रेमादि सत्यभूमेः स्वरो ३
मिति त्रीणि पुराणि स्वभूपातालानि त्रिपुराणि हेरं
ब्रह्मात्मकेन ह्रींकारेण ० 8 kaṇḍikās ; ends :
परां भैरवीं चित्कलां महान्निपुरादेवीं ध्यायेमहि
ध्यानयोगेत्वेवं सकलपूजनार्थं वेदंति महोपनिषत् ॥
इत्यथर्ववेदे सुंदरीतापनी समाप्ता ॥

18. *Mṛityulāṅgalopanishad*, fol. 51 : मृत्युलांगलं

व्याख्यास्यामो स्य मृत्युलांगलमंत्रस्यानुष्टुप् छंदः । काला-
ग्निरुद्रो देवता वसिष्ठ ऋषिर्धर्मो देवता मृत्यूपस्थाने
विनियोगः । अथातो योगजिज्ञा मधुमती याजिन्यहं ०
ends : इति मृत्युलांगलोपनिषद् समाप्ता ॥

19. *Krishnopanishad*, fol. 52 :

ते होचुस्तं सुराः सर्वे भगवंतं सनातनं ।

नो वद्यमवतारा वै मृष्यते नैव भूतले ॥

आज्ञया ० 27 ślokas ; ends : इति कृष्णोपनिषद्
समाप्तं ॥

20. *Krishna-purushottama-siddhāntopanishad*,
fol. 54 :

निरञ्जनो निराख्यातो निर्विकल्पो नमो नमः ।

पूर्णानंदो हरिस्तत्मात् मायारहितः पुरुषोत्तमः ॥

अष्टावष्ट सहस्रे द्वे ०

It ends : श्रीकृष्णभगवान् नारायणपरमात्मा पुरुषो-
त्तमः त्रिगुणरहितः स्वयं । कथं परुष एवेदं सर्वं ॥
श्रीकृष्णपुरुषोत्तमसिद्धांतोपनिषत्समाप्ता ॥

21. *Brahmopanishad*, fol. 56b : अथास्य पुरुषस्य
चत्वारि स्थानानि भवन्ति । नाभिर्हृदयं कंठो मूर्ध्ना च ०

22. *Hamsopanishad*, fol. 58b : अथ हंसपरमहंस-
निर्ययं व्याख्यास्यामो ब्रह्मचारिणे दीप्ताय गुरुभक्त्या
हंसं हंसेति सदायं । ०

23. *Paramahamsopanishad*, fol. 60 : अथ योगिनां
परमहंसानां मार्गस्तेषां का स्थितिरिति नारदो भगवंत-
मुपसमेत्योवाच । ०

* Here begins the text of the Calcutta edition.

24. *Arūṇyopaniṣad*, fol. 62 : स ह नाव ° शान्तिः

ओं सारुणिः प्रजापतेर्लोकं जगाम तं गत्वोवाच
प्रजापते 'केन भगवन्कमीक्ष्यशेषतो विसृजानोति °
ends : इति ° अरण्योपनिषत्समाप्ता (!) ॥

[25. *Saṅkara's Drigdrīśyaviveka*, fol. 63 :

दृक् दृशी द्वौ पदार्थौ स्तः परस्य रविलक्षणौ ।

दृक् ब्रह्म दृश्यं मायेति सर्ववेदांतनिर्णयः ॥ १ ॥ °

48 slokas ; ends : इति शंकरभगवतः कृतौ

दृग्दृश्यविवेक समाप्तः ।

26. *Māṇḍūkyaopaniṣad*, fol. 67b : सोमिन्नेतदब्र-
ह्म रमिदं सर्वं ° ends : इत्यथैवाशिखायां मांडूक्योपनि-
षत्समाप्ता ॥

27. *Talavakāropaniṣad*, fol. 71 : केनेषितं °
ends : केनापरपर्यायतलवकारोपनिषदि चतुर्थेः खंडः ॥

28. *Kaivalyopaniṣad*, fol. 73b : आश्रलायनो
भगवंतं परमेष्ठिनं परिसमेत्योवाच ° ends : क्षुब्ध-
क्षीयकैवल्योपनिषत्समाप्ता ॥

29. *Subālopaniṣad*, fol. 76 : स ह नाववतु °
शान्तिः ॥ तदाहः किं तदासीत्तस्मै स होवाच । न सन्नासन्न
सदसदिति ° 16 *kaṇḍikās* ; ends : शके ११४१
प्रमाणोनामसंवत्सरे दक्षिणायने वर्षा ऋतौ भाद्रपदव-
द्यदशम्या_भौमवासरे ° [DR. JOHN TAYLOR.]

492.

1095A. Foll. 16 ; size 12½ in. by 4½ in. ;
fairly written, in Devanāgarī, in the latter part
of the 17th century ; eleven lines in a page.

The text of six of the ancient *Upanishads* :

1. *Īśā* (*Īśāvāsya*, or *Vājasaneyā*) - *upani-
shad*.
2. *Kena* (or *Talavakāra*) - *upaniṣad*, begins
fol. 2a.
3. *Kaṭha* (*valli*) - *upaniṣad*, fol. 3b.
4. *Praśnopaniṣad*, fol. 8b.
5. *Muṇḍakopaniṣad*, fol. 12b.
6. *Māṇḍūkyaopaniṣad*, fol. 16.

[H. T. COLEBROOKE.]

493, 494.

3182, 3183. Two vols., folio, paged 1-723,
679-1301 resp. ; European paper ; size 12 in.
by 7½ in. ; well written, in the Telugu character ;
21-30 lines in a page ; except pp. 676-723 of
the first vol., which are in Devanāgarī ; twenty
lines in a page.

A collection of "*Upanishads*, known to the
Andhrika *Pandits*, and procured by Sir Walter
Elliot, in Telingana, in the years 1850-51." See
Journal of the Asiatic Society of Bengal, vol.
xx. p. 607. At the beginning of vol. i. a list
of contents has been inserted, containing the
titles in Telugu and Roman letters.

a. Vol. I., pp. 1-675.

1. *Īśāvāsyaopaniṣad* begins :

पूर्णमदः पूर्णमिदं पूर्णात्पूर्णमुदच्यते ।

पूर्णस्य पूर्णमादाय पूर्णमेवावशिष्यते ॥

ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥ ओं

ईशावास्यमिदं सर्वं यत्किं च जगतां जगत् °

2. *Kenopaniṣad*, p. 3 : आप्मार्थं ममांगानि
वाक्प्राणश्चक्षु ओत्रमथो बलमिन्द्रियाणि च सर्वाणि सर्वं
ब्रह्मोपनिषदं माहं ब्रह्म निराकुर्यां मा मा ब्रह्म निराक-
रोद् अनिराकरणमस्त्वनिराकरणं मे । अस्तु तदात्मनि
निरते य उपनिषत्सु धर्मास्ते मयि संतु ते मयि संतु ॥
केनेषितं पतति प्रेषितं मनः ° For the opening
benediction, see above, No 135.

3-4. *Kaṭhavallyupaniṣad*, p. 7 : सह नाववतु सह
नो भुनक्तु सह वीर्यं करवावहै तेजस्विनावधीतमस्तु मा
विद्विषावहै ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥ ओं ॥ उशन्
ह वै वाजश्रवसः °

5. *Praśnopaniṣad*, fol. 19 : सह नाववन्ति
शान्तिः ॥ भद्रं कर्णेभिरिति शान्तिः ॥ ओं सुकेशा च
भारद्वाजः °

6. *Muṇḍakopaniṣad*, p. 27 : भद्रं कर्णेभिरिति
शान्तिः ॥ ओं ॥ ब्रह्म (!) देवानां प्रथमः °

7-10. *Māṇḍūkyaopaniṣad*, p. 35 :

भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः भद्रं पश्येमाक्षभिर्देवाः ।
स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवांसस्तनूभिः व्यशेम देवहितं यदायुः ॥

- स्वस्ति न इन्द्रो वृधश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ।
स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ॥
ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥ ओमित्येतदक्षरमिदं सर्वं ०
For the benediction see beginning of
Nrisimha-tāpanī, Calcutta edition.
11. *Taittirīyopaniṣad*, p. 55 : ओं तच्छम्योरा-
वृणीमहे गातुं यज्ञाया । गातुं यज्ञपतये etc. *Taitt.*
Āraṇy., *prap.* 3, followed (from p. 68) by
prap. 7-10. In the northern texts *prap.* 7-9
are considered as the *Taittirīyopaniṣad*.
12. *Aitareyopaniṣad*, p. 115 : वाङ्मे मनसि
प्रतिष्ठितं मनो मे वाचि प्रतिष्ठितमाविराविर्मे एधि ०
Ait. Ār. II., *adhy.* 7 (as benediction ?);
followed by एष पंचा एतत्कर्मैतद्ब्रह्मैतत्सत्यं ० *Ait.*
Ār. II., *adhy.* 1-6. [Acc. to *Saṅkara*, *Ait.*
Ār. II., 4-7 constitute the *Aitareyopaniṣad*.
13. *Chāndogyopaniṣad*, p. 135 : आप्यायंतु
ममोगानि ० शान्तिः ॥ ओमित्येतदक्षरमुज्जीयमुपासीत ० 8
prapāthakas (or *adhyāyas*).
14. *Bṛihadāranyakopaniṣad*, p. 215 : पूर्यमदः ०
शान्तिः ॥ उषा वा अश्वस्य मेध्यस्य शिरः ॥ ० 8 *adhyāyas*.
15. *Brahmopaniṣad*, p. 303 : सह नाववत्विति
शान्तिः ॥ अथास्य पुरुषस्य चत्वारि स्थानानि भवन्ति ०
16. *Kaivalyopaniṣad*, p. 305 : सह ० ॥ अथा-
श्वलायनो भगवंतं परमेष्ठिनं ०
17. *Jubālyupaniṣad*, p. 309 : पूर्यमद इति शान्तिः ॥
बृहस्पतिरुवाच याज्ञवल्क्यं यदनु कुरुष्वेवं ०
18. *Śvetāśvataropaniṣad*, p. 313 : सह ० ॥ ब्रह्म-
वादिनो वदन्ति । किं कारणं ०
19. *Hamsopaniṣad*, p. 323 : पूर्यमद इति शान्तिः ॥
ओं भगवंत्सर्वधर्मज्ञ सर्वज्ञास्त्विशारदः ।
ब्रह्मविद्याप्रबोधो हि केनोपायेन जायते ॥
सनत्कुमार उवाच । विचार्य सर्वधर्मेषु मतं ज्ञात्वा पिना-
पार्वत्या कथितं तत्त्वं शृणु गौतम तन्मतं ॥ [किनः ।
अनाख्येयमिदं गुह्यं योगिने कोशसन्निभं ।
हंसस्याकृतविस्तारं भुक्तिमुक्तिफलप्रदं ॥
अथ हंसपरमहंसनिर्णयं व्याख्यास्यामो ब्रह्मचारिणे
दांताय गुरुभक्त्यै ०

20. *Āruṇikopaniṣad*, p. 325 : आप्यायंतु ० शान्तिः ॥
ओं ॥ चारुणिः प्रजापतेर्लोकं जगाम । तं गवोवाच ।
केन ०
21. *Garbhopaniṣad*, p. 327 : सह ० ॥
पंचात्मकं पंचसु वर्तमानं षडाश्रयं पशुयोगपुङ्गव ०
22. *Nārāyaṇopaniṣad*, p. 331 : सह ० ॥ अथ
पुरुषो ह वै नारायणो कामयत । प्रजाः सृजेयेति ०
23. *Paramahamsopaniṣad*, p. 333 : पूर्यमद ० ॥
अथ योगिनां परमहंसानां कोऽयं मार्गस्तेषां का स्थिति-
रिति नारदो ०
24. *Amṛitabindūpaniṣad*, p. 335 : सह ० ॥
मनो हि द्विविधं प्रोक्तं शुद्धं चाशुद्धमेव च ।
अशुद्धं कामसंकल्पं शुद्धं कामविवर्जितं ॥
[This is the beginning of the *Brahma-*
bindūpaniṣad in the northern texts.]
25. *Amṛitanāḍopaniṣad*, p. 337 : सह ० ॥
ज्ञास्त्वाख्यधीत्य मेधावी अभ्यस्य च पुनः पुनः ।
परमं ब्रह्म विज्ञाय उल्कावत्तान्यथोत्सृजेत् ॥
[This is the beginning of the *Amṛita-*
bindūpaniṣad in the northern texts.]
26. *Atharvaśiropaniṣad*, p. 341 : भद्रं ० शान्तिः ॥
ओं देवा ह वै स्वर्गं लोकमगमं ते देवा रुद्रमपृच्छन्को
भवानिति ०
27. *Atharvaśikhopaniṣad*, p. 347 : भद्रं ० शान्तिः ॥
अथ हैनं पैम्पलादोंगिराः सनत्कुमारश्चाथर्वाणमुवाच
भगवन् किमादौ प्रयुक्तं ध्यानं ध्यायितव्यं ०
28. *Maṇṭrāyanyopaniṣad*, p. 349 : आप्याय-
त्विति शान्तिः ॥ ओं ॥ बृहद्रूपो वै नाम राजा राज्ये
ज्येष्ठं पुत्रं निधापयित्वेदमशाश्वतं मन्यमानः शरीरं वैरा-
ग्यमुपेतो द्रव्यं निर्जगाम । स तत्र परमं तप आस्था-
दादित्यमीक्षमाण ऊर्ध्वबाहुस्तिष्ठत्यंते सहस्रस्य मुनेरिति क-
माजगामाग्निरिवाधूमकस्तेजसा निर्देहस्त्रिवात्मविद्भगवां-
श्चाकायस्य उत्तिष्ठोत्तिष्ठ वरं वृणीष्वेति राजानमब्रवीत् ।
स तस्मै नमस्कृत्योवाच भगवन्नाहमात्मवित्त्वं तत्त्वित्त्वं
शुभो वयं स त्वं नो ब्रूहीति । एतद्ब्रह्मं पुरस्तादज्ञस्य मा
पृच्छ प्रश्नैस्त्वाकान्यान्कामान् वृणीष्वेति शाकायस्य
चरणावभिमृशमानो राज्ञेमां गाथां जगाद ॥ १ ॥ भग-
वन्वस्थिचर्म ०

29. *Kaushītakopanishad*, p. 359 : वाङ्मे मनसोति
 शान्तिः ॥ चित्रो ह वै गार्ग्यायिर्ग्यस्यमाण सारुणं यत्रे
 स ह पुत्रं श्वेतकेतुं प्रजिघाय याजयेति तं हासीनं पप्रच्छ
 गौतमस्य पुत्रास्ते संवृतं^० (cf. Cowell's ed., p. 3).
30. *Bṛihajjābālopanishad*, p. 379 : भद्रं^० ॥ ओं
 आपो वा इदमासंत्सलिलमेव स प्रजापतिरेकः पुष्करपर्णे
 समभवत् । तस्यांतर्मेनसि कामः समवर्तत ॥ इदं^० सृजे-
 यमिति । तस्माद्यत्पुरुषो मनसाभिगच्छति तद्वाचा
 वदति तत्कर्मणा करोति । तदेवाभ्यनूक्ता । कामस्तदग्रे
 ममवर्तताधि मनसो रेतः प्रथमं यदासीत् । सतो
 बंधुमसति निरविदन् हृदि प्रतीप्या कवयो मनीषेति ।
 उपैनं तदुपनमति यत्कामो भवति य एवं वेद । स
 तपो ज्ञप्स्यत । स तपस्तप्त्वा स एतं भुसुंठः (!) का-
 लाग्निरुद्रमगमदागय भो विभूतेर्माहात्म्यं ब्रूहीति । तथे-
 ति प्रत्यवोचत् । भुसुंठवच्यमानं किमिति ।^०
31. *Nṛsiṃhapūrvatāpanīyopanishad*, p. 397 :
 भद्रं कर्णेभि रिति शान्तिः ॥ ओं ॥ आपो वा इदमास-
 न्सलिलमेव स प्रजापतिरेकः पुष्करपर्णे समभवत् ।
 तस्यांतर्मेनसि कामः समवर्तत । इदं^० सृजेयमिति^० मनी-
 षेति । उपैनं तदुपनमति यत्कामो भवति य एवं
 वेद । स तपो ज्ञप्स्यत । स तपस्तप्त्वा स एतं मंत्रराजं
 नारसिंहमानुषुभमपश्यत् ।^०
32. *Nṛsiṃhottaratāpanīyopanishad*, p. 411 :
 (no benediction) देवा ह वै प्रजापतिमब्रुवन्नणोर-
 ण्य्यांसमिममात्मानमोकारं नो व्याचक्षेति ।^० The
Pūrva and *Uttara T.* are counted together
 as six *upanishads* (31-36) in the list of
 contents. See Burnell, Index to Tanjore
 MSS., p. 35b.
33. *Kālāgnirudropanishad*, p. 427 : सह^० ॥
 अथ कालाग्निरुद्रोपनिषत्संवर्तकाग्निचूषिरनुष्टुप् छंदः ।
 श्रीकालाग्निरुद्रा देवता कालाग्निरुद्रप्रीत्यर्थं जपवि-
 नियोगः । अथ कालाग्निरुद्रं भगवंतं संनक्तुमारः
 पप्रच्छापीहि भगवं त्रिपुंड्रविधिं सतत्वं किं त्रयं^०
34. *Maitreyī-upanishad*, p. 431 : आप्यायंत्विति
 शान्तिः ॥ ओं वृहद्रूपो वै नाम राजा राज्ये ज्येष्ठं पुत्रं^०
 [as 28, above] राज्ञेमां गाथां जगाद ॥ १ ॥ अथ
 क्रमेतेर्वान्यानां शोषणं महर्षेवानां शिखरिणां प्रपतनं
 मृदस्य प्रचलनं स्थानं वा तरुणां निमज्जनं पृथिव्या
 स्थानादवसरणं मुराणां सोहमित्तेतिष्ठिधे र्जमनसंसारं किं

कामोपभोगैश्चैरेवाश्रितस्यासकृदुपावर्तनं (!) दृश्यत इत्यु-
 द्भुतमहेसीक्ष्यंधोदपानस्ते भेक इवाहमस्मिंस्संसारं भगवंस्त्वं
 नो गतिरिति ॥ २ ॥^०

35. *Subālopanishad*, p. 439 : पूर्णमद इति शान्तिः ॥
 ओं तदाहुः किं तदासीन्नस्मै स होवाच न सन्नामन्न
 सदसदिति तस्मात्तमः संजायते तमसो भूतादिभूतादेराका-
 शमाकाशाद्वायुः^०
36. *Kshurikopanishad*, p. 455 : सह^० ॥ ओं
 क्षुरिकं (!) संप्रवक्ष्यामि धारणां योगविद्भ्ये ।
 यां प्राप्य न पुनर्जन्म योगयुक्तस्य जायते ॥^०
37. *Mantrikopanishad*,* p. 457 : पूर्णमद^० ॥
 अष्टपादं शुचिं हंसं त्रिसूत्रमणुमव्ययं ।
 त्रिवर्त्मानं तेजसोहं सर्वतः पश्यन्न पश्यति (!) ॥ १ ॥
 भूतसंमोहने काले भिन्ने तमसि वै खरे (!) ।
 अतः पश्यति सत्वस्था निर्गुणं गुणगंहरे (!) ॥ २ ॥
 अशक्यः सोऽन्यथा द्रष्टुं ध्यायमानः कुमारकैः ।
 विकारजननीमाज्ञामहरूपामजां भुवां ॥ ३ ॥
 ध्यायते ध्यासिता तेन तन्यते प्रेर्यते पुनः ।
 सूयते पुरुषार्थं च तेनैवाधिष्ठितं जगत् ॥ ४ ॥
 गौरवाद्यंतवती सा जनित्री (सर्वा) भूतभाविनी ।
 सितासिता च रक्ता च सर्वकामदुष्टा विभोः ॥ ५ ॥
 पिबते नाम विषयामविज्ञाताः कुमारकैः (!) ।
 एकस्तु पिबते देवः स्वच्छंदोत्र वशानुगः ॥ ६ ॥
 ध्यानक्रियाभ्यां भगवान्भुङ्क्ते सौ प्रसहद्विभुः ।
 सर्वसाधारिणीं दोग्ध्रीं पिष्यमानां† तु यच्चिभिः ॥ ७ ॥
 पश्यंत्यस्मान्माहात्मानः सुपर्णं पिप्पलाशनं (? MS. पे०) ।
 उदासीनं भुवं हंसं स्नातकाध्वर्यवो जगुः ॥ ८ ॥
 शंसंतमनुशंसति बह्वचाः शास्त्रकोविदाः ।
 रयंतरं वृहत्साम सप्रवैद्रस्तु (!) गिष्यते† ॥ ९ ॥
 मंत्रोपनिषदं द्रष्टुं पदक्रमसमन्वितं ।
 पठंति भार्गवा ह्येते स्वयंवाचो भृगूहमाः ॥ १० ॥

* As a specimen of the southern recension of the
Upanishads the complete text is given of this tract,
 otherwise called *Cūlikopanishad*. The numbers of the
ślokas have been added to facilitate reference to the text
 editions in Weber's *Ind. Stud.* ix. p. 10 seq.; and in the
Ātharvāna Upanishads, p. 129 seq. In Burnell's *Ind. to*
Tanjore MSS. it is called *Mantrōpanishad* (see *śloka* 10.)

† The combination *iy* is almost invariably written
iiy in Southern MSS. A final *visarga* is also usually
 assimilated before sibilants.

स ब्रह्मचारी प्रत्यक्षं चोपलितस्तथा ।
 अनङ्गान् रोहितोच्छिष्टः पश्यतो बहुविस्तरे ॥ ११ ॥
 कालः प्राणश्च भगवान्मनुः शर्वो भवश्च ।
 रुद्रश्च शरवांस्तथाधुरस्तथा (!) * ॥ १२ ॥
 प्रजापति विराट् चैव पृष्ठाः सलिल एव च ।
 स्तूयते मंत्रसंस्तुत्यैरथर्वविधितैर्विभुः ॥ १३ ॥
 तं षड्विंशक इत्येके समविंशं तथापरे
 पुरुषं निर्गुणं सांख्यामथर्वशिरसो विदुः ॥ १४ ॥
 चतुर्विंशतिसंख्यातं व्यक्तमव्यक्तमेव च ।
 अद्वैतं द्वैतमित्याहुस्तिष्ठा तं पंचधा तथा ॥ १५ ॥
 ब्रह्माद्यं स्यावरांतं च पश्यति ज्ञानचक्षुषः ।
 तमेकमेव पश्यति परिशुभं विभुं द्विजाः ॥ १६ ॥
 यस्मिंस्तत्त्वमिदं प्रोतं ब्रह्म स्यावरजंगमं ।
 तस्मिन्नेव लयं याति सर्वतः सागरे यथा ॥ १७ ॥
 यस्मिन्भावाः प्रलियन्ते लीनाश्चाव्यक्तां ययुः ।
 पश्यति व्यक्तां भूयो जायते बुद्ध्वा इव ॥ १८ ॥
 क्षेत्रज्ञाधिष्ठितं चैव कारणैर्विद्यते पुनः ।
 एवं स भगवां देवं पश्यत्यन्ये पुनः पुनः ॥ १९ ॥
 ब्रह्म ब्रह्मेत्यथायांति ये विदुर्ब्राह्मणास्तथा ।
 अत्रैव ते लयं यांति लीनाश्चाव्यक्ताश्चालिनो २० ।
 लीनाश्चाव्यक्ताश्चालिन इत्युपनिषत् ॥ पूर्णमद इति
 शान्तिः ॥ मंत्रिकोपनिषत्समाप्ता ॥

38. *Sarvasāropanishad*, p. 459 :

सर्वसारं निरालंबं रहस्यं यज्जसूचकं ।

तेजोनाथध्यानविद्यायोगतत्त्वात्मबोधकं ॥

सह नाववन्ति शान्तिः ॥ ओं कथं बंधः कथं मोक्षः
 काविद्या का विद्येति । जाग्रत्स्वप्न सुषुप्तिरुत्थं च कथं ।
 अन्नमयप्राणमयमनोमयविज्ञानमयानन्दमयकोशाः कथं । ०

See *Sarvopaniṣatsāra*, above, p. 113a.

39. *Nirālambopaniṣad*, p. 463 : श्रीएकांशरेण्वराय
 नमः ॥ पूर्णमद इति शान्तिः ॥ ओं

एषामज्ञानजंतूनां समस्तरिष्टज्ञांतये (!) ।

यद्यद्विधेयमखिलं तदाशंक्यं ब्रवीम्यहं ॥

किं ब्रह्म क ईश्वरः को जीवः का प्रकृतिः कः
 परमात्मा को ब्रह्मा को विष्णुः को रुद्रः क ईंद्रः कः
 शमनः कः सूर्यः कश्चंद्रः के मुराः के असुराः के
 पिशाचाः के मनुष्याः का स्त्रियः के पश्चादयः किं
 स्थावरं के ब्राह्मणादयः का जातिः किं कर्म किमकर्म

किं ज्ञानं किं सुखं किं दुःखं कः स्वर्गः को नरकः ०
 कः सन्नासीत्याशंक्माह । ब्रह्मेति च महद्दहंकारपृथिव्या-
 पस्तेनोवायुराकाशकत्वेन ०

It ends : ० स मुक्तः स पूज्यः स यागी स पर-
 महंसः सो ऽवधूतः स ब्राह्मण इति । निरालंबोपनिषदं
 यो ऽधीते गुर्वनुग्रहतः सो ऽग्निपूतो भवति स बायुपूतो
 भवति न स पुनरावर्तते । न स पुनरावर्तते पुनर्नाभिजा-
 यते । इत्युपनिषत् । पूर्णमद इति शान्तिः ॥

Text (varying considerably), German
 translation and analysis of this *Upanishad*,
 by A. Weber, *Ind. Stud.*, xvii. p. 136 seq.

40. *Rahasyopaniṣad*, p. 467 : सह ० ॥ ओं
 अथातो रहस्योपनिषदं व्याख्यास्यामो देवर्षयो ब्रह्माद्यं
 संपूज्य प्रणिपत्य पप्रच्छुः । भगवन्मातृकं रहस्योपनिषदं
 ब्रूहीति । सो ऽब्रवीत् ।

पुरा व्यासो महातेजाः सर्ववेदतपोनिधिः ।

प्रणिपत्य शिवं सांबं कृताञ्जलिर्वाच ह ॥

श्रीवेदव्यास उवाच ।

देवदेव महप्राज्ञ पाशच्छेद दृढव्रत ।

शुकस्य मम पुत्रस्य वेदसंस्कारकर्मणि ॥ ०

41. *Vajrasūcikopaniṣad*, p. 473 : आचार्यन्ति
 शान्तिः ॥ ओं

यज्जसूचिं प्रवक्ष्यामि शस्त्रमज्ञानभेदनं ।

दूषणं ज्ञानहीनानां भूषणं ज्ञानचक्षुषां ॥

ब्रह्मस्त्रियवैश्यशूद्रा इति चत्वारो वर्णास्तेषां वर्णानां
 ब्राह्मण एव प्रधान इति वेदवचनानुरूपं स्मृतिभिरप्युक्तं
 तत्र चोद्यमस्ति । को वा ब्राह्मणो नाम । किं जीवः
 किं देवाः किं जातिः किं ज्ञानं ०

42. *Tejobindūpanishad*, p. 475 : सह ० ॥

तेजोविंदु परं ध्यानं विश्वात्मा हृदि संस्थितं ।

अणुवं ज्ञांभवं शान्तं स्थूलं सूक्ष्मं परं च यत् ॥

दुःखाद्यं च दुराराध्यं दुष्प्रेष्यं मुक्तमप्ययं ।

दुर्लभं तत्त्वयं ध्यानं मुनीनां च मनीषिणां ॥

यथाहारो जितक्रोधो जितसंगो जितेंद्रियः ।

निर्वैद्वो निरहंकारो निराशीरपरिग्रहः ॥ ०

It has the same 14 ślokas (though with
 considerable variations in every line) as
 those printed in the *Ātharva Upani-*

* ? Four aksharas omitted after मनुः

shads, pp. 29, 30. It does not, however, stop there, but goes on—for 27 pages more (the first 14 *ślokas* occupying one page)—as follows :

यमो हि नियमस्त्यागो मौनं देशश्च कालतः ।
आसनं मूलबंधश्च देहसाम्यं च दृक्स्थितिः ॥
प्राणसंयमनश्चैव प्रत्याहारश्च धारणा ।
आत्मध्यानं समाधिश्च प्रोक्तान्यंगानि वै क्रमात् ॥०

It ends :

तेजोबिंदूपनिषदमभ्यसेत्सर्वदा मुदा ।
सकृद्भ्यासमात्रेण ब्रह्मैव भवति स्वयमित्युपनिषत् ॥
सह नाववत्विति शान्तिः ॥ श्रीएकांबरेश्चराय नमः ॥
तेजोबिंदूपनिषत्समाप्ता ॥

43. *Nāḍabindūpanishad*, p. 503 : वाङ्मनसीति शान्तिः ॥ ओं

अकारो दक्षिणः पञ्च उकारस्तूत्तर स्मृतः ।
मकारं पुञ्जमित्याहुरर्धमात्रा तु मस्तकं ॥
पादादिकं गुणास्तस्य शरीरं तत्त्वमुच्यते ।
धर्मो जस्य दक्षिणश्चतुरधर्मो ज्योपर स्मृतः ॥०

Here again we have (with variations) the 20 *ślokas*, of which the *Nāḍabindū* consists in the *Ātharvaṇa Upanishads*, pp. 15-17; after which the MS. continues (for some 35 *ślokas* more) as follows :

आत्मानं सततं ज्ञात्वा कालं नय महामते ।
प्रारब्धमखिलं भुञ्जंनोद्वेगं (!) कर्तुमर्हसि ॥
उत्पन्ने चात्मविज्ञाने प्रारब्धं नैव मुंचति ।
तत्त्वज्ञानोदयादूर्ध्वं प्रारब्धं नैव विद्यते ॥०

It ends : दृष्टि स्थिरा यस्य विना सदृश्यं
वायु स्थिरो यस्य विना प्रयत्नं ।

चित्तस्थिरं यस्य विना विलंबं
स ब्रह्मतारांतरनादरूपः ॥

इत्युपनिषत् ॥ वाङ्मनसीति शान्तिः ॥ नादबिंदूप-
निषत्समाप्ता ॥

44. *Dhyānabindūpanishad*, p. 509 : सह० ॥ ओं

यदि शैलसमं पापं विस्तीर्णं बहुयोजुनं ।
भिद्यते ध्यानयोगेन नास्यो भेदः कदाचन ॥
बीजाक्षरं परं बिंदु नादं तस्योपरि स्थितं ।
स शब्दश्चाक्षरे स्त्रीणे निःशब्दं परमं पदं ॥०

Ślokas 3-10 of the printed text, *Āth. Up.*
pp. 26, 27 ; after which the MS. proceeds :

ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म ध्येयं सर्वमुमुक्षुभिः ।
पृथिव्यग्निश्च सृग्वेदो भूरित्येव पितामहः ॥
अकारे तु लयं प्राप्ते प्रथमे प्रणवांशके ।
अंतरिक्षं यजुर्वायुर्भुवो विष्णुर्जेनादेनः ॥०
some 140 *ślokas* more. It ends :
तत्त्वानि ज्योतिस्त्रि (!) नादं तु बिंदु महेश्वरं पदं ।
य एवं वेद पुरुषः स वैवर्त्यं समश्नुते ॥

इत्युपनिषत् ॥ सह० ॥ ध्यानबिंदूपनिषत्समाप्ता ॥

45. *Brahmavidyopanishad*, p. 519 : सह० ॥ ओं
ब्रह्मविद्योपनिषदुच्यते ।

प्रसादाद्ब्रह्मणस्तस्य विष्णोरद्भुतकर्मणः ।
रहस्यं ब्रह्मविद्यायां भुवाग्निं संप्रचक्षते ॥
ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म यदुक्तं ब्रह्मवादिभिः ।
शरीरं तस्य वक्ष्यामि स्थानं कालत्रयं तथा ॥ etc.,
to the end of the text in the *Āth. Up.*,
p. 202 ; the last half-*śloka* running here,
धियं हि चिंत्यते ब्रह्म सोऽमृतत्वाय कल्पते ॥
These 13 *ślokas*, however, only form the
first paragraph ; this being followed by
a second section of nearly 100 *ślokas*,
beginning :

वायुस्तेजस्तथाकाशस्त्रिविधो जीवसंज्ञितः ।
स जीवः प्राण इत्युक्तो वालाग्रशतकल्पितः ॥
नाभिस्थाने स्थितं विश्वं शुद्धतत्त्वं मुनिमैलं ।
आदित्यमिव दीप्यतं रश्मिभिश्चाखिलं शिवं ॥०

Ending :

सर्वस्यासो जस्यैह सर्वद्रष्टा सर्वानुभूहं ।
एवं यो वेद तत्त्वेन स वै पुरुष उच्यते ॥

46. *Yogatattvopanishad*, p. 527 : सह० ॥ ओं

योगतत्त्वं प्रवक्ष्यामि योगिनां हितकाम्यया ।
तच्छ्रुत्वा च पठित्वा च सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥
विष्णोर्नाम महायोगी महाभूतो महातपाः ।
तत्त्वमार्गे यथा दीपो दृश्यते पुरुषोत्तमः ॥
तमारारुह्य जगत्पार्थ प्रणिपत्य पितामहः ।
पप्रच्छ योगतत्त्वं मे ब्रूहि चाष्टांगसंयुतः ॥
तमुवाच दृषीकेशो वक्ष्यामि शृणु तत्त्वतः ।
सर्वं ज्ञेयं वाः सुकैर्दुःखैर्मायाचारेण वेष्टिताः ॥०

Some 140 *śloka*s, the last of which is :

निषिद्धैर्नैवभिर्द्वारैर्निर्जने निरुपद्रवे ।

निश्चितं तात्मभूतानामनिष्टं (!) योगसेवया ॥

47. *Ātmabodhopanishad*, p. 539 : वाङ्मे मनसोति
शान्तिः ॥ प्रत्यगानन्दं ब्रह्मपुरुषं । प्रणवस्वरूपं । अकार
उकार मकार इति व्यक्षरं प्रणवं तदेतदोमिति यमुक्त्वा
मुच्यते योगी जन्मसंसारबंधनात् । ओं नमो नारायणाय
शंखचक्रगदाधराय ० Prose and verse.

It ends : आनन्दत्वाच्च मे दुःखमज्ञानाद्वावसत्यव-
दिति । आत्मबोधोपनिषदं मुहूर्तमुपासित्वा न च पुन-
रावर्तते ॥ वाङ्मे ० ॥

48. *Nārada-parivrajakopanishad*, in 9 sec-
tions (*upadeśa*), p. 543 : ओं भद्रं कर्णेभि रिति
शान्तिः ॥ ओं अथ कदाचित्परिव्राजकाभरणो नारदः
सर्वलोकसंचारं कुर्वन्नपूर्वपुण्यस्थलानितिदिद्धि (!) कुर्वन्नव-
लोक्य चित्तशुद्धिं प्राप्य निर्वैरः शान्तो दांतः सर्वतो
निर्वेदमासाद्य स्वरूपसंधानमनुसंधाय नियमानंदविशेष-
गण्यं । मुनिजनैरुपसंकीर्णं नैमिशारण्यं पुण्यस्थलमव-
लोक्य ० Prose and verse.

It ends : यत्र गत्वा न निवर्तते योगिनः सख्यौ
न तत्र भाति न शशांको ऽपि न स पुनरावर्तते । न
स पुनरावर्तते तत्कैवल्यमित्युपनिषत् ॥ नवमोपदेशः ॥
भद्रं ० ॥ नारदपरिव्राजकोपनिषत्समाप्ता ॥

49. *Trishikhibrahmanopanishad*, p. 579 : पूर्णमद
इति शान्तिः ॥ ओं त्रिशिखिब्राह्मण आदित्यलोकं जगाम
तं गत्वोवाच भगवन् किं देवाः किं प्राणः किं कारणं
किमात्मा । तं होवाच सर्वमिदं शिव एव विजानीहि किंतु
नित्यशुद्धो निरंजनो विभुरद्वयः शिव एकः स्वेन भासेदं
सर्वं दृष्ट्वा तस्मा यः (!) पिंडवदेकं भिन्नवदवभासते ॥ ०

It ends : सुषुप्तिवद्यश्चरति स्वभावपरिनिश्चलः ।
निर्वाणपदमाश्रित्य योगी कैवल्यमित्युपनिषत् ॥ पूर्णं ० ॥

50. *Sitopanishad*, p. 591 : ओं भद्रं कर्णेभि रिति
शान्तिः ॥ ओं देवा ह वै प्रजापतिमब्रुवन् का सीता
किं रूपमिति । स होवाच प्रजापतिः । सीता इति
मूलप्रकृतिरूपत्वात्सा सीता प्रकृति स्मृता । प्रणवप्रकृ-
तिरूपत्वात्सा सीता प्रकृतिरित्युच्यते ।

सीता इति त्रिवर्णीत्मा साक्षान्मायमया भवेत् ।

विष्णुः प्रपंचबीजश्च माया ईकार उच्यते ॥ ०

Mainly prose.

It ends : अलं अकार स्थिरा प्रसन्नलोचनसर्वदे-
वतैः (!) पूज्यमाना वीरलक्ष्मीति विज्ञायतेत्युपनिषत् ॥ ०

51. *Yogacūḍāmaṇi-upanishad*, p. 595 : आप्या-
यत्विति शान्तिः ॥

ओं योगचूडामणिं वक्ष्ये योगिनां हितकाम्यया ।

कैवल्यसिद्धिदं गूढं सेवितं योगविज्ञमैः ॥

आसनं प्राणसंरोधः प्रत्याहारश्च धारणा ।

ध्यानं समाधिरेतानि योगांगानि भवन्ति यद् ॥ ०

It ends :

यथा त्रितित्यकाले तु रविः प्रत्याहरेत्यभं ।

त्रितित्यांगस्थितो योगी विकारं मानसं हरेदित्युप-
निषत् ॥ ०

52. *Nirvāṇopanishad*, p. 607 : वाङ्मे मनसोति
शान्तिः ॥ ओं अथ निर्वाणोपनिषदं व्याख्यास्यामः ।
परमहंसः सो ऽहं । परिव्राजकाः पश्चिमलिङ्गाः । मन्म-
थक्षेत्रपालकाः गगनसिद्धांतं अमृतकलोलनदी । अक्षयं
निरंजनं । निःसंशयः क्षुपिः । निर्वाणो देवता ।
निष्कृशप्रवृत्तिः । निष्कषेलज्ञानं । ऊर्ध्वान्नायः । ०

It ends : सन्यासं चंते ब्रह्मा खंडाकारं । नित्यं
सर्वसंदेहनाशनं । एतं निर्वाणदर्शनं । शिष्यं पुत्रं धिना
न देयमित्युपनिषत् ॥ ०

53. *Maṇḍalabrāhmaṇopanishad*, in 5 sections
(*brāhmaṇa*), p. 609 : पूर्णमद ० ॥ ओं याज्ञवल्क्यो
ह वै महामुनिरादित्यलोकं जगाम । तमादित्यं नत्वा
भो भगवन्नादित्यात्मतत्त्वमनुब्रूहीति । स होवाच नारा-
यणः । ज्ञानयुक्त्यमाद्यष्टांगयोगमुच्यते । शीतोष्णाहार-
निद्राविजयः । सर्वदा शान्तिः । निश्चलत्वं । विषय-
द्विधनिमहश्चैते यमाः । ०

It ends : तन्मातृपितृजयापत्यवर्गे च मुक्तं भवती-
त्युपनिषत् ॥ पंचमं ब्राह्मणं ॥ पूर्णं ० ॥

54. *Dakṣiṇāmūrti-upanishad*, p. 619 : सह ० ॥
ब्रह्मावर्ते महाभांडीरवटमूले महासवाय समेता महर्षयः
शीनकादयस्ते ह सभित्वाण्यस्तत्त्वजिज्ञासवो मार्कंडेयं
चिरं जीवनमुपनमेय (! ? उपसमेय) पप्रच्छुः । केन
त्वं चिरं जीवसि केन वानंदमनुभवसीति ०

It ends : य इमां परमरहस्ये शिवतत्त्वरहस्यवि-
द्यामधीते स सर्वपापेभ्यो मुक्तो भवति । य एवं वेद स
कैवल्यमनुभवति । स कैवल्यमनुभवतीत्युपनिषत् ॥ ०

55. *Śarabhopenishad* (= 67. *Paippalāḍop.*), p. 623 : भद्रं ॥ अथ हैनं पैप्पलादो ब्रह्माणमुवाच । भो भगवन् ब्रह्मविष्णुरुद्राणां मध्ये को वा अधिकतरो ध्येय स्यात्तत्त्वमेव मे ब्रूहीति । तस्मै स होवाच पितामहश्च हे पैप्पलाद शृणु वाक्यमेतत् । बहूनि पुण्यानि कृतानि येन तेनैव लभ्यः । परमेश्वरो ऽसौ । यस्यांगजो ऽहं । ०

It ends; स सततं शिवप्रियो भवति । स शि-
वसायुज्यमेति । न स पुनरावर्तते ० इत्याह भगवान्
ब्रह्मेयुपनिषत् ॥ भद्रं ० ॥

56. *Skandopaniṣad*, p. 627 : सह ० ॥ हरिः सौ
अच्युतो ऽस्मि महादेव तव कारुण्यलेशतः ।
विज्ञानघन एवास्मि शिवो ऽस्मि किमतः परं ॥
न निजं निजवद्भाति अंतःकरणजृम्भणात् ।
अंतःकरणनाशेन संविन्मात्रस्थितो हरिः ॥ ०

Fifteen ślokas.

57. *Mahā-Nārāyaṇopaniṣad*, in two kāṇḍas
of 4 adhyāyas each, p. 629 : भद्रं ॥ सौ अथ
परमतत्वरहस्यं जिज्ञासुः परमेशिर्देवमानेन सहसं संवत्सरं
तपश्चचार । सहस्रवर्षे ऽतीते ऽयुयतीव्रतपसा प्रसन्नं
भगवंतं महाविष्णुं ब्रह्मा परिपृच्छति । भगवन्परमतत्त्व-
रहस्यं मे ब्रूहीति । परमतत्वरहस्यवक्ता त्वमेव नान्यः
कश्चिदस्ति तत्कथमिति । तदेवोच्यते त्वमेव सर्वज्ञः ।
त्वमेव सर्वशक्तिः । त्वमेव सर्वाधाराः । ०

The 2nd kāṇḍa (5th adhyāya) begins
p. 642 : अथ शिष्यो वदति । गुरुं भगवंतं नमस्कृत्य ।
भगवत्सर्वोत्तमा । नष्टाया अविद्यायाः पुनरुदयः कथं
सर्वमेवेति गुरुरिति होवाच । ०

It ends : ततो महाविष्णुस्तिरोदधे । ततो ब्रह्मा
स्वस्थानं जगामेत्युपनिषत् ॥ उत्तरकांडः समाप्तः ॥ इत्य-
र्षवणमहानारायणोपनिषदि परमसायुज्यमुक्तिस्वरूपण-
निरूपणं नामाष्टमो ध्यायः ॥ भद्रं ०

[58-69, written (very incorrectly) in Devanā-
garī characters, 'Upanishads received from
the Rajah of Tanjore, 1856.']

58. *Rahasyopaniṣad*, p. 676 :

परमाद्वैतसत्यात्मा प्रज्ञा साद्वैतचिद्रूपं ।
आश्रये दक्षिणामूर्तिमवाङ्मनसं गोचरं ॥

अथातो रहस्योपनिषदं व्याख्यास्यामः ॥ देवचक्षुषयो
ब्रह्मणे संपूज्य प्रणिपत्य प्रभुः । भगवन्नस्माकं रहस्यो-
पनिषदं ब्रूहीति सो ऽब्रवीत् ।

पुरा व्यासो महातेजा सर्वदेवो तपोनिधिः । ०

59. *Jābālopaniṣad*, p. 681 : अथैनं ब्रह्मचारिण
ऊचुः । किं जप्येनामृतं ब्रूहि स होवाच याज्ञवल्क्यः ।
शतरुद्रीयेणेत्येतानि ह वामृतस्य नामान्येतैर्ह वा अमृतो
भवतीति ज्ञातातपः । ०

60. *Cityupaniṣad* (= *Taitt. Ār.* III), p. 682.

61. *Śārīropaniṣad*, p. 693 : अथातः पृथिव्यादि-
महाभूतानां समवायं शरिरं यत्कठिनं सा पृथिवी यद्वहं
तदापः । यदुष्णं तत्तेजः । यः संचरति स वायुः । यः
सुषिरं तदाकाशं । ओत्रादीनि ज्ञानेन्द्रियाणि ओत्रमा-
काशे । वायौ त्वक् । अग्नौ चक्षुः । अस्मि जिह्वा ।
पृथिव्यां घ्राणमिति ० See further on, No. 79.

62. *Amṛitabindūpaniṣad*, p. 694 : मनो हि
द्विविधं ०

63. *Brahmopaniṣad*, p. 696 : भद्रं कर्णेभिः ० ॥
अथास्य पुरुषस्य ०

64. *Garbhopeniṣad*, p. 698 : सह ० ॥ पंचात्मकं ०

65. *Sarvasāropaniṣad*, p. 701 : कथं बद्धः कथं
मोक्षः कावीद्या (!) का च विद्यते । जामत्स्यप्रसुप्तुमितुर्थं
च कथं । ० Wants more than a fourth part
of the tract at the end.

66. *Kaushītaki-brāhmaṇopaniṣad*, the 3rd
and 4th adhyāyas, p. 703 : कौपतिकीब्राह्मणो-
पनिषत् । प्रतदौ ह वै देवोदासिर्द्विदस्य प्रियं धामोप-
जगाम । मुञ्चेन च पौरुषेण च । ०

This MS. follows the recension re-
presented by Cowell's MSS. F. G.; the
passages marked with * in the edition,
pp. 105, 108 being omitted.

67. [*Bṛihajjābāle*] *Paippalāḍopaniṣad* (cor-
responding to *Śarabhopeniṣad* 55, above),
p. 711 : अथ पैप्पलादो ब्रह्माणमुवाच भो भगवन्
ब्रह्मविष्णुरुद्राणां मध्ये को वा अधिकतरो ध्येयः । ०

It ends : न च पुनरावर्तते इत्याह भगवान् ब्रह्मा
इति बृहज्जाबाले पैप्पलादोपनिषत् ॥ सकृज्जपत्वा शिव-
सायुज्यमाप्नोति ॥ इति पैप्पलादं समाप्तं ॥

68. [Bṛhajjābale] Pañcabrahmavidyopanishad, p. 714: भो भो भगवन्नादौ किं जातमिति । सद्यो-जातमिति किमाह भगव इति । सद्यो इति किं वा भगव इति । वामदेव इति पुनरिति भगव इति तत्पुरुष इति । पुनरिति होवाच सर्वेषां (!) विद्यानां विप्रदाता ईशान इति । °

It ends: कृपां चकारतरते स्वांतीम अगम स्वयं इति शाकलीय ॥ बृहज्जाबाले पंचब्रह्मविद्या उपनिषत् समाप्ता ॥

69. Itihāsoopanishad, p. 716: वृषादविकुलं (!) ह वै शिविकुलं बभूव तस्यायमितिहासः । कुलं विद्याभूव (!) । तद्यो ह स्म मे मदिते स ह स्मै राजा भवति । न किंचिज्ज्योत्प्रांतर्हितः । सो ब्रवित्रो यो मामितिहासं ग्राहयेत् । परमे स्मै दधामिति ततो ब्राह्मणः । संयोगं संयुज्ये । समादित्यात्पुरुषो भास्करवर्ति निष्क्रम्य । स एनं ग्राहयां चकार । तमपृच्छ कोसिति वा वृषादन्विरति तस्माद्ययमितिहासमधीते (!) । °

b. VOLUME II.

70. Advaitārkoopanishad, p. 679: पूष्णमद इति शान्तिः ॥ अथ सद्यताकोपनिषद् (!) व्याख्यास्यामो यतये जितेंद्रियाय शमादिषष्ठ्युपूष्णाय चित्स्वरूपोऽहमिति सदा भावयं सम्यग्निमीलितोऽहो किंचिदुन्मीलितोऽहो वांतर्दृष्ट्या । भूदहरामपरिसञ्चिदानंदतेजः । कूटरूपं परं ब्रह्मावलोकयन् तद्रूपो भवति । गर्भजन्मजरामरणसंसारमहद्भयात्संतारयति । °

It ends:

गुरुरेव परा काष्टा गुरुरेव परं धनं ।

यस्मात्तदुपदेशसौ तस्माद्गुरुरो गुरुरिति ॥

यस्य कृदुच्चारयति तस्य संसारमोचनं भवति । सर्वजन्मकृतं पापं तत्क्षणादेव नश्यति सर्वान्कामानवाप्नोति सर्वपुरुषार्थसिद्धिर्भवति । य एवं वेदेत्युपनिषत् ॥ पूष्णे ° ॥ अद्वैताकोपनिषत्समाप्ता ॥

71. Rāmarahasyopanishad, in five adhyāyas, p. 683: भद्रं ° ॥ अथ

सनकाद्या योगिवर्या अन्ये च श्रुषयस्तथा ।

प्रज्ञादाद्या विष्णुभक्ता हनूमंतमथाब्रवीत् (!) ॥

वायुपुत्र महाबाहो किं तत्वं ब्रह्मवादिनां ।

पुराणेष्वाष्टादशसु स्मृतिष्वष्टादशखण्डि ॥

चतुर्वेदेषु शास्त्रेषु विद्यासाध्यात्मिके ऽपि च ।

सर्वेषु विद्यादानेषु विप्रसूयेशशक्तिषु ॥

एतेषु मध्यं किं तत्वं कथय त्वं महाबल ।

हनुमान्होवाच । भो योगीन्द्राश्च श्रुषयो विष्णुभक्ता-

स्तथैव च ॥ °

This is the Hanumad-ukta Rāmopanishad of the Atharvaṇa Upanishad, p. 385 seq.; and above p. 115a.

72. Rāmāpūrvatāpanīyopanishad, p. 699: अथ भद्रं ° ॥ अथ चिन्मये ऽस्मिन्महाविष्णो °

73. Rāmottaratāpanīyopanishad, p. 707: अथ भद्रं ° ॥ अथ बृहस्पतिरुवाच याज्ञवल्क्यं यदनु कुरुष्वेव °

74. Vāsudevopanishad, p. 715: ज्ञाप्यायंतिति शान्तिः ॥ अथ नमस्कृत्य भगवान्नामदः सर्वेश्वरं वासुदेवं पप्रच्छ अधीहि भगवन् ऊर्ध्वपुंड्रविधिं द्रव्यमंत्रस्यानादिविधिं मे ब्रूहीति । तं होवाच भगवान्वासुदेवः । वैकुण्ठस्यानादुत्पत्वं मम प्रीतिकरं मङ्गलैर्ब्रह्मादिभिर्धारितं । विष्णुचंदनं ममंगे प्रतिदिनमालिप्तं गोपीभिः । प्रक्षालनाद्गोपीचंदनमाख्यातं मर्दगे लेपनं । पुण्यं चक्रतीर्थं तस्यैतं चक्रसमायुक्तं । पीतवर्णं मुक्तिसाधनं भवति । अथ °

75. Mudgalopanishad, p. 719; वाङ्मे ° ॥ अथ पुरुषसूक्तार्थनिरुच्यं व्याख्यास्यामः । पुरुषसंहितायां पुरुषसूक्तार्थः संमहेण प्रोच्यते । सहस्रशीर्षेत्यत्र स शब्दोऽनंतवाचकः ।

अनंतयोजनं ग्राह दशांगुलवचस्तथा ।

तस्य प्रथमया विष्णोर्देशतो व्याभिरौरिता ॥

द्वितीयया चास्य विष्णोः कालतो व्याभिरुच्यते ।

विष्णोर्मोक्षप्रदत्वं च कथितं तु त्रितीयया ॥ °

Four sections.

It ends: असकृत्कर्णमुपदिशेत्कुर्वाणोऽध्वेताध्यापकश्च इहजन्मनि पुरुषो भवतीत्युपनिषत् ॥ वाङ्मे ° ॥

76. Śāṇḍilyopanishad, in three adhyāyas (of 15 sections), p. 723: भद्रं ° ॥ अथ शान्दिल्यो ह वा सद्यर्षाणं पप्रच्छात्मलाभोपायभूतमष्टांगयोगमनुब्रूहीति । स होवाचाथर्वो । यमनियमासनप्राणायामप्रत्याहारधारणाध्यानसमाधयोऽष्टांगानि । तत्र दश यमाः । °

It ends: एवं यः सततं ध्यायेद्देवदेवं सनातनं ।

स मुक्तः सर्वपापेभ्यो निश्चेयसमवाप्नुयत् ॥

77. *Pañgalopanishad*, p. 743: ओं अथ हैनं पैंगलो याज्ञवल्क्यमुपसमेत्य द्वादशवर्षशिश्नूपापूर्वकं परम-
रहस्यकैवलमनुब्रूहीति पप्रच्छ । स होवाच याज्ञवल्क्यः ।
सदेव साम्येदमम आसीत् । तन्नित्यमुक्तविक्रियं सत्यज्ञा-
नानन्दं परिपूर्णं सनातनमेकमेवाद्वितीयं ब्रह्म । अस्मि-
न्नरुशुक्तिकास्थानुस्फटिकादौ जलकाप्यपुरुषरेखादिवत् ।
लोहितशुक्लकृष्णागुणमया गुणसामान्यानिर्वाच्या मूलप्र-
कृतिरासीत् । °

It ends with *Rigv.* I. 22, 20-21: तद्विष्णोः
परमं पदं ° विष्णोर्यत्परमं पदं ॥ ओं सत्यमित्युपनिषत् ॥
पूर्णमदं ° ॥

78. *Bhikshukopanishad*, p. 753: पूर्णं ° ॥ ओं
अथ भिक्षूणां मोक्षार्थिनां कुटीचकवहूदकहंसपरमहंसा-
श्चेति चत्वारः । कुटीचको नाम गौतमभरद्वाजयाज्ञव-
ल्क्यसिद्धप्रभृतयो ऽद्यासं चरन्तो योगमार्गे मोक्षमेव
प्रार्थयन्ते । अथ बहूदको नाम त्रिदंडं कमंडलुं शिखां
यज्ञोपवीतं कापायवस्त्रधारिणो ब्रह्मविगृहे मधु मांसं
वर्जयित्वा अद्यासांसांश्चैत्राचरणं कृत्वा योगमार्गे मोक्षमेव
प्रार्थयन्ते । अथ हंसा नाम ग्रामैकरात्रं (!) नगरे पंचरात्रं
क्षेत्रे सप्तरात्रं तदुपरि न वसेत् । गोमूत्रगोमयाहारिणो
नित्यं चांद्रायणपारायणयोगमार्गे मोक्षमेव प्रार्थयन्ते ।
अथ परमहंसा नाम संवर्तकारुण्यश्चेत्केतुर्जडभरतदत्ता-
त्रेयशुकवानदेवहरितकप्रभृतयो ऽद्यासं चरन्तो योगमार्गे
मोक्षमेव प्रार्थयन्ते । ° About as much more.

79. *Mahopanishad*, in six adhyāyas, p. 755:
आप्यायंत्विति शान्तिः ॥ ओं अथातो महोपनिषदं
व्याख्यास्यामः । तदाहुरेको ह वै नारायण आसीन्न ब्रह्म
नेज्ञानो नापो ज्जनीषोमौ नेमे द्यावापृथिवी न नक्षत्राणि
न सूर्यो न चंद्रमाः स एकाकी नरमेत तस्य ध्यानांतस्यस्य
यज्ञस्तोममुच्यते । ° The first adhyāya cor-
responds on the whole to the *Mahopani-*
shad of the former collections.

Adhy. II. begins: ओं शुको नाम महातेजो
स्वरूपानंदतत्परः ° It ends: इत्याह भगवान् हिर-
ण्यगर्भः जाप्येनामृतत्वं च गच्छतीत्युपनिषत् ॥ षष्ठोऽध्यायः ॥
आप्यायंत्विति ° महोपनिषत्समाप्ता ॥

80. *Śūrirakopanishad*, p. 799: सह ° ॥ ओं
अथातः पृथिव्यादिमहाभूतानां समवायत् शरीरं यत्कठिनं
सा पृथिवी यद्वहं तदापो यदुष्णं तत्तेजो यत्संचरति स
वायुर्यत्सुधिरं तदाकाशं ° See above, *Up.* 61.

81. *Yogasāikhopaniśad*, in six adhys., p. 801:

सह ° ॥ ओं

सर्वे जीवाः सुखैर्दुःखैर्नीयान्जालेन वेष्टिताः ।

तेषां मुक्तिः कथं देव कृपया वद शंकर ॥

सर्वसिद्धिकरं मार्गं मायाजालनिर्कृतं ।

जन्ममृत्युजराप्याधिनाशनं सुखदं वद ॥

इति हिरण्यगर्भः पप्रच्छ । स होवाच महेश्वरः ।

नानामार्गैस्तु दुष्प्रापं कैवल्यं परमं पदं ।

सिद्धिमार्गेण लभते नात्यथा पससंभव ॥

पतिता शास्त्रजालेषु प्रज्ञा या तेन मोहिता ।

° स्वात्मप्रकाशरूपं तत् किं शास्त्रेण प्रकाश्यते ॥ °

It ends :

कर्णधारं गुरुं प्राप्य तद्वाक्यं श्रवणं दृढं ।

अभ्यासहसनाश्रया (!) तरंति भवसागरमित्युपनिषत् ॥

षष्ठोऽध्यायः ॥ सह ° ॥ योगशिखोपनिषत्समाप्ता ॥

82. *Turiyātātādhātupaniśad*, p. 827: पूर्णमदं
इति शान्तिः ॥ ओं अथ तुरिय्यातीतावधूतानां को ऽयं
मार्गस्तेषां का स्थितिरिति पितामहो भगवंतं पितरमा-
दिनारायणं परिसमेत्योवाच । तमाह भगवां नारायणो
यो ऽयमवधूतमार्गस्यो लोके दुर्लभतरो न तु बाह्यस्यो
यद्येको भवति स एव नित्यपूः स एव वैराग्यमूर्तिः स
एव ज्ञानाकारः स एव वेदपुरुष इति ज्ञानिनो मन्यन्ते ।
महापुरुषो यस्तच्चिन्नं मध्येवावतिष्ठते °

It ends : प्रणवात्मकत्वेन देहत्यागं करोति यः

सो ऽवधूतः स कृतकृत्यो भवतीत्युपनिषत् ॥ °

See *Paramahamsopaniśad*, in *Āth. Up.*,
p. 417 seq.

83. *Sannyāsopaniśad*, p. 829: आप्यायंत्विति
शान्तिः ॥ ओं अथातः सन्यासोपनिषदं व्याख्यास्यामो यो
ऽनुक्रमेण संन्यस्यति स संन्यस्यो (!) भवति कोऽयं स उच्यते
कथं संन्यस्यो भवति य आत्मानं क्रियाभिर्गुणं करोति मातरं
पितरं भार्यं पुत्रान्वधूतनुमोदयित्वा ये चान्यत्विजस्तान्स-
र्वींश्च पूर्ववद्वृणीत्वा वैश्वानरोष्टिं निर्वपेत्सर्वस्वं दद्याद् °

It ends :

यस्तु द्वादशसाहस्रं प्रणवं जपते ऽन्वहं ।

तस्य द्वादशभिर्मानैः परं ब्रह्म प्रकाशत इत्युपनिषत् ॥

आप्यायंत्विति शान्तिः ॥

84. *Paramahamsa-parivrājakopaniśad*, p. 843:
भद्रं ° ॥ ओं अथ पितामहः स्वपितरमादिनारायणमु-
पसमेत्य प्रणम्य पप्रच्छ । भगवं त्वन्मुखाद्वर्णाश्रमधर्मं क्रमं सर्वं

श्रुतं विदितमवगतमिदानीं परमहंसपरिव्राजिकलक्षणं
वेदितुमिच्छामि । करिपरिव्रजनाधिकारि कीदृशं परि-
व्राजकलक्षणं । कः परमहंसः । परिव्राजकत्वं कथं
तत्सर्वं मे ब्रूहीति । स होवाच भगवानादिनारायणः ।
सद्गुरुसमीपे सकलविद्यापरिश्रमज्ञो ०

It ends : प्रणवानुसंधानेन यः कृतकृत्यो भवति
स परमहंसपरिव्राजित्युपनिषत् ॥ भद्रं ० ॥

85. *Akshamālikopanishad*, p. 849 : वाङ्मे ० ॥
ओं अथ प्रजापतिर्गृहं पप्रच्छ । भो ब्रह्मन्क्षमालभेदवि-
धिं ब्रूहीति । सा किंलक्षणा कति भेदा अस्याः कानि
मूत्राणि कथं घटनाप्रकारः का प्रतिष्ठा कैषाधिदेवता
किं फलं चेति । तं गृहः प्रत्युवाच ०

It ends : य एवमक्षमालिकया जप्नो मंत्रः सद्यः
सिद्धिकरो भवतीत्याह भगवानुहः प्रजापतिमित्युपनिषत् ॥
वाङ्मे ० ॥

86. *Avyaktopanishad*, p. 855 : आप्यार्यत्विति ० ॥
ओं पुरा किलेदं न किञ्चनासीन्न द्यौर्नीतरिक्षं न पृथि-
वी । केवलं ज्योतिरूपमनाद्यनंतमनखस्पूलरूपमरूपं
रूपवदविज्ञेयं ज्ञानरूपमानंदमयमासीत् । तदनन्यन्नद्वेदा-
भूत् (!) । हरितमेकं रत्नमपरं तत्र यद्रक्तं तत्पुंसो रूपम-
भूत् । यद्धरितं तन्मायायाः । तौ समागच्छतः । तयो-
र्वीर्यमेव नंदरत्नदवर्धत तदंडमभूद्धैमं तत्परिणममानमभूत् ।
ततः परमेष्ठी व्यजायत सो अभिजज्ञासत् । किं मे कुलं
किं मे कृत्यमिति तं ह वागदृश्यमानाभ्युवाच । भो भो
प्रजापते । त्वमप्यक्तादुत्पन्नो असि व्यक्तं ते कृत्यमिति ।
किमप्यक्तं यस्मादहमाश्रियं किं तद्व्यक्तं यन्मे कृत्यमिति सो
ऽब्रवीत् । अविज्ञेयं हि तत् । सोम्यतेजो यदविज्ञेयं
तदव्यक्तः । तच्छेज्जिज्ञास्यसि मावगच्छेति । स होवाच
कैषा त्वं ब्रह्मवाग् वदसि ज्ञंसात्मानमिति । सा त्वब्रवीत्
तपसा मां जिज्ञासस्वेति । सहस्रं समा ब्रह्मचर्यमध्यावा-
साध्यावास ॥ १ ॥ Seven sections.

87. *Ekāksharopanishad*, p. 861 : सह ० ॥ ओं
एकाक्षरं त्वत्स्वरतो असि सोमे सुषुप्तया चेह दृढी
न एकः (!) ।

त्वं विश्वभूतपतिः पुराणः पर्जन्य एको भुवनस्य
गोमा ॥

विष्णे निमग्नः पदवी कवीनां त्वं जातवेदो
भुवनस्य नाथः ।

अज तमये स हिरण्यरेता यज्ञस्त्वमेवैकविभुः पुराणः ॥

प्राणः प्रसूतिर्भुवनस्य योनिर्व्याप्तं त्वय एकपदेन विश्वं ।
त्वं विश्वभूयोनिपरां (!) सुगर्भे कुमार एको विशिखे
मुधन्या ॥

वितत्य चाणं तरुणाकैवीर्णं योमांतरे (व्यो ?) भासि
हिरण्यगर्भः ।

भासा त्वया व्योसि कृतं सुतार्क्ष्यस्त्वं वै कुमारस्त्व-
मरिष्टनेमिः ॥

त्वं वज्रभृद्भूतपतिस्त्वमेव कामः प्रजानां निहितोसि सोमे ।
स्वाहास्वधायश्च वषट्करोति रुद्रः पशूनां गुहया निरुग्नः ॥

धाता विधाता पवनः सुपर्णो विष्णुर्वराहे रजनीरहश्च ।
भूतं भविष्यत्प्रभवः क्रियाश्च कालः क्रमस्त्वं परमाक्षरं च ॥

चृचो यजूंषि प्रसवते वक्ता समासीसद्यादुत्तरंतरिक्षम् ।
त्वं यज्ञनेता हुतभुग्विभुश्च रुद्रास्तदा दैत्यगणा वसुश्च ॥

स एष देवो ऽंबरयानचक्रे अन्ये अभ्यतिष्ठेत् तमो-

निरुद्व्यः (!) ।

हिरण्यमयं यस्य विभाति सर्वं व्योमांतरे रश्मिभिनं
मुनाभिः ॥ ०

Five more couplets.

88. *Annapūrṇopanishad*, in four adhyāyas,
p. 863 : भद्रं ० ॥

ओं निदाघो नाम योगीन्द्र ऋभु ब्रह्मविदां वर ।

प्रणम्य दंडवद्भूमावृद्धाय स पुनर्भूतिः ॥

आत्मतत्त्वमनुब्रूहीत्येतं पप्रच्छ सादरं ।

कयोपासनया ब्रह्मन्कीदृशं प्राप्तवानसि ॥

तां मे ब्रूहि महाविद्यां मोक्षसाधन्यादयिनीं ।

निदाघ त्वं कृतार्थो असि शृणु विद्यां सनातनां ॥

यस्य विज्ञानमात्रेण जीवन्मुक्तो भविष्यसि ।

मूलशृंगाटमध्यस्था बिंदुनादकलाश्रया ॥

नित्यानंदा निराधारा विख्याता विलसत्कषा ।

विष्टवेणी महालक्ष्मीः कामस्तारो नतिस्तथा ॥ ०

It ends : अन्नपूर्णोपनिषदं यो ऽधीते गुर्वेनियहात् ।
स जीवन्मुक्तां प्राप्य ब्रह्मैव भवति स्वयमित्युपनिषत् ॥ ०

89. *Sūryopanishad*, p. 887 : ओं भद्रं ० ॥ ओं

अथ सूर्याधीर्गीरीरसं व्याख्यास्यामः । ब्रह्म ऋषिः ।

गायत्री छंदः । आदित्यो देवता । हंसः सो ऽहमग्निना-

रायणयुक्तं बीजं द्वेष्टेना शक्तिः । विषदादि रूर्गसंयुक्तं

कीलकं चतुर्विधपुरुषार्थसिद्ध्यर्थं विनियोगः । षट् रूरा

रूढेन बीजेन षडंगं । रक्तांजुनसंस्थितं ॥ ०

90. *Akshyupanishad*, p. 891 : सह ० ॥ ओं अथ ह संकृतिभगवानादित्यलोकं जगाम । तत्रादित्यं नत्वा चाक्षुष्मतिविद्यया (!) तमस्तुवत् । ओं नमो भगवते श्रीसूर्यायस्वितेजसे नमः । ओं खेचराय नमः । ओं महासेनाय नमः । ओं तमसे नमः । ओं तेजसे नमः । ओं सत्याय नमः । असतो मा सद्गमय तमसो मा ज्योतिर्गमय मृत्योर्मांमृतं गमय । उष्णो भगवं भूचीरूपः (!) । हंसो भगवं भुचीरूपः (!) । प्रतिरूपः । एवं चाक्षुष्मतिविद्यया स्तुतः सूर्यनारायणः सुप्रीतो ऽब्रवीत् । विश्वरूपं पृथिसंजातवेदनं । हिरण्यं ज्योतिरूपं तपंतं । सहस्ररश्मिः शतधा वर्तमानः पुरुषः । प्रजानामुदयत्येष सूर्यः । ओं नमो भगवते श्रीसूर्यादेत्यायास्वितेजसे मे वाहिनी वाहिनी । ०

It ends : आनुदममलं (!) शुद्धं । मनो वाचामगोचरं प्रज्ञानघनमानंदं । ब्रह्मास्मीति विभावयेदित्युपनिषत् ॥ सह ० ॥ अक्षुष्पनिषत् (! thus also at the beginning) समाप्ता ॥

91. *Adhyātmapanishad*, p. 895 : पूर्णमद ० । ओं अंतःशरीरे निहितो गुहायामज एको नित्यमस्म पृथिवी-शरीरं । यः पृथिवीमंतरे संचरन्त्यं पृथिवी न वेद । यस्यापः शरीरं यो ऽपो ऽंतरे संचरन्त्यमापो न विदुः । यस्य तेजः शरीरं यस्तेजो ऽंतरे संचरन्त्यं तेजो न वेद । यस्य वायुः ० । यस्याकाशः ० । यस्य मनः ० । यस्य बुद्धिः ० । यस्याहंकारः ० । यस्य चित्तं ० । यस्याव्यक्तं ० । यस्याक्षरं ० । यस्य मृत्युः ० वेद । स एष सर्वभूतांतरात्मापहतपाप्मा दिव्यो देव एको नारायणः । ०

92. *Kuṇḍīnakopanishad*, p. 901 : ओं आप्यायं-
त्विति शान्तिः ॥

ओं ब्रह्मचर्याश्रमे स्त्रीणां गुरुशुश्रूषणे रतः ।
वेदानधीयनुज्ञात उच्यते गुरुणाश्रमी ॥
दारामाहृत्य सदृशमग्निमाधाय शक्तितः ।
ब्राह्मीमिष्टिं यजेत्तासामहोरात्रेण निर्वपेत् ॥
संविभज्य सुतानर्थं ग्राम्यकामान्विमृज्य च ।
संचरन्वनमार्गेण शुचौ देशे परिध्रुमन् ॥
वायुभक्षो ऽंबुभक्षो वा विहितैः कंदमूलकैः ।
स्वशरीरे समाप्याथ पृथिव्यां नाशु पातयेत् ॥
सह तेनैव पुरुषः कथं संन्यस्त उच्यते ।
स नामदेवो यस्मिंस्तु कथं संन्यस्त उच्यते ॥ ०

93. *Sāvītryupanishad*, p. 905 : आप्या ० ॥ ओं कः सविता का सावित्री । अग्निरेव सविता । पृथिवी सावित्री । सावित्री यत्राग्निस्तपृथिवी ते द्वे योनिस्तदेकं मिथुनं । कः सविता का सावित्री । वरुण एव सविता(पः) सावित्री । स यत्र वरुणस्तदापो । यत्र वा । आपस्तद्वरुणस्ते द्वे ० । वायुरेव सविता आकाशः सावित्री ० । यज्ञ एव सविता रक्षांसि सावित्री ० । स्तनयितुरेव सविता विद्युत्सावित्री ० । आदित्य एव सविता द्यौः सावित्री ० । चंद्र एव सविता नक्षत्राणि सावित्री ० । मनः सविता वाक् सावित्री ० । पुरुष एव सविता स्त्री सावित्री ० तदेकं मिथुनं । तस्या एव प्रथमः पादो भूस्तत्सवितुर्वरेण्यमित्यग्निर्वै वरेण्यमापो वरेण्यं ०

94. *Ātmavidyopanishad*, p. 907 : भद्रं ० ॥ ओं अथांगिरास्त्रिविधः पुरुषो जायत आत्मांतरात्मा परमात्मा चेति । त्वक्चर्ममांसरोमांगुष्ठांगुत्पृष्ठवंशनय ० See *Ātmopanishad*, *Āth. Up.*, p. 299 seq.; and MS. 1726, *Up.* 9 (p. 109), with which it coincides pretty closely, as far as that text goes, except the end, where this MS. reads: संस्कारो नास्ति । आत्मसंज्ञः शिवः शुद्ध एक एवाद्भ्यः सदा ब्रह्मरूपतया ब्रह्म केवलं प्रतिभासते । जाग्रद्रूपतयाप्येतद्ब्रह्मैव प्रतिभासते । विद्याविद्यादिभेदेन । भावाभावादिभेदेन । गुरुशिष्यादिभेदेन ब्रह्मैव प्रतिभासते । etc., for more than double the extent of the printed text (and MS. 1726).

95. *Pāśupatabrahmapanishad*, p. 911 : भद्रं ० ॥ ओं अथ ह वै स्वयंभुर्ब्रह्मा प्रजाः सृजानीति कामकामो जायते । कामेश्वरो वैश्रवणः । वैश्रवणो ब्रह्मपुत्रो वालुकित्य (!) स्वयंभुं परिपृच्छति । जगतां का विद्या का देवता । जाग्रदुरीययोन्मको देवः । यानि कस्य वशानि । कालाः कियत्प्रमाणाः । ०

It ends :

ब्रह्मा विज्ञानसंपन्नः प्रतीतमखिलं जगत् ।
पश्यन्नपि सदा नैव पश्यति स्वात्मनः पृथगित्युपनिषत् ॥ ०

96. *Parabrahmapanishad*, p. 919 : भद्रं ० ॥ ओं अथ हैनं महाशालः शौनको ऽंगीरस (!) भगवंतं पिप्य-
लादं विधिवदुपसन्नः पप्रच्छ । दिव्ये ब्रह्मपुरे संप्रतिष्ठिता भवन्ति कथं सृजन्नित्यात्म स एष महिमा विभज्य एष

महिमा हि विभुः । क एष तस्मै स होवाच एतत्सत्यं
यत्प्रब्रवीमि ब्रह्मविद्यां चरिष्यां देवेभ्यः प्राणेभ्यः परब्रह्म-
पुरे विरजो निष्कलं शुभमक्षरं विरजं विभाति । स
नियतं मधुकरराश्यानिर्मकः (!) । अकर्मः स पुर-
स्थितः ०

It ends : बहिःप्रपञ्चशिखोपवीतित्वमनादृत्य प्रण-
वहंसशिखोपवीतत्वमवलम्ब्य मोक्षसाधनं कुर्यादित्याह
भगवान् शौनक इत्युपनिषत् ० ॥

97. *Avadhūtopanishad*, p. 923 : सौ सह ० ॥ सौ
अथ सांस्कृतिभगवन्तमवधूतं दत्तात्रेयं परिसमेत्य पप्रच्छ ।
भगवन् कोऽवधूतः । तस्य का स्थितिः । किं कर्म ।
किं संसरणमिति । तं होवाच भगवान्दत्तात्रेयः परमका-
रुणिकः ।

अक्षरत्वाद्दरेत्यत्वाद्भूतसंसारवर्धनात् ।
तत्त्वमस्यादिलक्ष्यत्वादवधूत इतीर्यते ॥
यो विलङ्घ्याश्रमावृणां नात्मन्येव स्थितः सदा ।
अतिवर्णाश्रमो योगी अवधूतः स कथ्यते ॥ ०

It ends : एवं विदित्वा स्वेच्छाचारपरो भूयादौ
सत्यमित्युपनिषत् ० ॥

98. *Tripurātapanopanishad*, p. 927 : भद्रं ० ॥
सौ अथैतस्मिन्नंतरे भगवान्प्राजापत्यं वैष्णवं विलयका-
रणं रूपमाश्रित्य त्रिपुराभिधा भगवतीत्येवमादिशत्त्या
भूर्भुवः सुवस्तीणि स्वर्गभूपाताळाणि त्रिपुराणि हरमा-
यात्मकेन ह्रींकारेण दहन्नेत्यास्या भगवती त्रिकूटावसाने
निलये विलये धाम्नि महसा घोरेण व्याप्नोति-
नैवेयं भगवती त्रिपुरेति व्यापद्यते । तत्सचितुर्वरेणियं
भर्गो ०

It ends : तस्मादेतां तृतीं श्रीकामराजिय्यामेकद-
शधा भिन्नमेकाक्षरं ब्रह्मेति यो जानीते स तुरिय्यपदं
प्राप्नोति य एवं वेदेति महोपनिषत् ॥ पञ्चमोपनिषत् ॥
भद्रं ० ॥ त्रिपुरातपनोपनिषत्समाप्ता ॥

99. *Devayupanishad*, p. 947 : भद्रं ० ॥ सौ सर्वे
वै देवा देवीमुपतस्थुः । कासि त्वं महादेवि । साब्रवीद्
अहं ब्रह्मस्वरूपिणी । मत्तः प्रकृतिपुरुषात्मकं जगत्
शून्यं चाशून्यं च । अहमानन्दानन्दोऽहं विश्वानावि-
ज्ञानोऽहं (!) ब्रह्माब्रह्मणी वेदितव्ये इत्याहायर्वणी श्रुतिः ।
अहं पञ्च भूतान्यहं पञ्च भूतानि । अहमखिलं जगत् ।
वेदोऽहमवेदोऽहं विद्याहमविद्याहं । अजाहमनजाहम-
धश्चोर्ध्वं च तिर्यक् चाहं । ०

It ends : भीमाश्रित्या महादेवीसंनिधौ जप्त्वा
महानृत्यं तरति । य एवं वेदेत्युपनिषत् ॥ ०

100. *Tripuropanishad*, p. 951 : वाङ्मे ० ॥

सौ तिस्रः पुरस्त्रिपथो विश्वचरिणी अत्रा कथा
अक्षरा सन्निविष्टाः ।

अधिष्ठायैना अक्षरा पुराणी महत्तरा महिमा देवतानां ॥
नव योनिं नव चक्राणि दीधिरे नवैव योगा नव
योगिन्यश्च ।

नवानां चक्रा अधिनायास्योनां नव भद्रा नव मुद्रा
महीनां ॥ ०

It ends :

परिस्ता हविता भावितेन प्रसंकोचे गठिते वैमनसः ।
शर्वः सर्वस्य जगतो विधाता धर्ता हर्ता विश्वरूपत्वमेति ॥
इयं महोपनिषत् त्रिपुरीयामक्षरं परमार्गभिरिके (!)
एष ऋग्यजुः परमेतच्च सामायमथर्वेयन्या च विद्या ॥
सौ सौ ह्रीमित्युपनिषत् ॥ वाङ्मे ० ॥ त्रिपुरोपनिष-
त्समाप्ता ॥

101. *Kāthopanishad* (!), p. 953 : सह ० ॥ सौ ॥

देवा ह वै भगवन्तमब्रवन्तथीहि भगवन् ब्रह्मविद्यां । स
प्रजापतिरब्रवीत् सशिखान्केशाब्रिष्कृष्य विसृज्य । यज्ञो-
पवीतं निष्कृष्य पुनं दृष्ट्वा त्वं ब्रह्म त्वं यज्ञस्त्वं वयद्वारः ।
त्वमोकारस्त्वं स्वाहा त्वं स्वधा त्वं धाता (त्वं) विधाता ।
अथ पुत्रो वदत्यहं ब्रह्माहं यज्ञोऽहं वयद्वारोऽहमोकारो
ऽहं स्वाहाहं स्वधाहं धाताहं विधाताहं त्वष्टाहं प्रतिष्ठा-
स्मीति ताव्येताव्यनुब्रजन्वाश्रु पातयेद् यदश्रु पातयेत्प्रजं
विस्लिङ्घ्यात् प्रदक्षिणमावृण्यैतच्चैतच्चानवेक्षमाणः (!) प्रया-
याति स स्वर्गो भवति । ब्रह्मचारी वेदमधीत्य वेदोक्ता-
चरितब्रह्मचर्यो दारानाहृत्य पुत्रानुत्याद्य ताननुरूपादि-
भिर्यतितेष्ट्या च शक्तितो यज्ञैस्तस्य सन्यासो गुरुभिरनु-
ज्ञातस्य बांधवैश्च सोऽरस्य परेत द्वादशरात्रं पयसा-
ग्निहोत्रं जुहुयाद् द्वादशरात्रं पयोभक्षः स्याद् द्वादशरात्र-
स्यांते अग्नये वैश्वानराय प्रजापतये च प्राजापत्यं चहं
वैष्णवं त्रिकपालमग्निं संस्थितानि पूर्वीणि दारुपान्ना-
ख्यगनी जुहुयान्मृगमयान्यसु जुहुयात् तैजसानि गुरवे
दद्यात् मा त्वं मामवहाय परागा नाहं त्वामवहाय परा-
गामिति । गार्हपत्यदक्षिणाग्नाहवनीयेष्वरणिदेशाद्ब्रह्म-
मुष्टिं पिबेदित्येके । सशिखान्केशाब्रिष्कृष्य विसृज्य यज्ञो-
पवीतं भूसाहेत्यसु जुहुयादत ऊर्ध्वमनज्ञानमपां प्रवेशम-
ग्निप्रवेशं घोरान्ध्यानं महाप्रस्थानं वृद्धाश्रमं वा गच्छेत् ।
पयसा यन्प्राप्नोयात्सोऽस्य (?) सार्यहोमो यन्प्रातः सो

स्यं प्रातर्बुध्नौ । यत्पौर्णमास्ये तत्पौर्णमास्यं यद्वसन्ते
केशश्मश्रुलोमनखानि चापयेत्सो अस्याग्निष्टोमः संन्य-
स्याग्निं न पुरावर्तयेद्यन्मृत्युर्जायिमावहम् (! see *Ath.*
V., xi. 8, 1) इत्यध्यात्ममंत्रान्पठेत् स्वस्ति सर्वजीवेभ्य
इत्युक्त्वात्मानमनन्यं द्यायं (!) तदूर्ध्वबाहुर्विमुक्तमार्गो भवे-
दनिकेतश्चरेदभिधायी यत्किं च न दद्यान्नवैकं (!) न
धावयेज्जंतुसंरक्षणार्थं वर्षवर्जमिति ॥ तदपि श्लोका
भवन्ति ।

कुंदिकां चमसे शिकं त्रिविष्टपमुपानहौ ।

शीतोपपातनं कदां (? कंदुं) कौपीनाच्छादनं तथा ॥

पवित्रं ज्ञानशाटी च उत्तरासंगमेव च ।

यज्ञोपवीतं वेदाश्च सर्वे तद्वर्जयेद्यतिः ॥

ज्ञानं पानं तथा शौचमग्निः पूताभिराचरेत् ।

नदीप्रलीनशया स्याद् देवागारेषु वा स्वयेत् ॥

नात्यर्थं सुखदुःखाभ्यां शरीरमुपतापयेत् ।

स्तूयमानो न तुष्येत निर्दितो न शयेत्परान् ॥

ब्रह्मचर्येण संतिष्ठेदप्रमादेन मस्करो ।

दर्शनं स्पर्शनं केठः कीर्तनं गुह्यभाषणं ॥

संकल्पो ऽध्यवसायश्च क्रियानिवृत्तिरेव च ।

एतन्नेपुनमष्टांगं प्रवदति मनोविशः ॥ ०

36 more ślokas, the last of which is:

सर्ववेदांतसिद्धांतसारं वक्ष्ये यथार्थतः ।

स्वयं मृत्वा (? मृत्वा) स्वयं भूत्वा स्वयमेवावशिष्यत

इत्युपनिषत् ॥

सह ० ॥ कठोपनिषत्समाप्ता ॥

102. *Bhāvanopaniṣad*, p. 959 : भद्रं ० ॥ अँ ।

अगौरूपरमकारणभूता शक्तिः । ते नवरंघ्ररूपा देहाः ।

नवशक्तिमयं अचिच्छं वारा हि पितृरूपा कुरुकूक्षा (sic)

बलिदेवता । माता पुरुषार्थीः सागराः । देहो नवर-

त्नद्वीपः । आधारनवकमुद्रा शक्तयः । त्वगादिसप्तधातु-

भिरनैकैः संयुक्तैः संकल्पाः कल्पतरवः तेजः कल्पको

ध्यानं । ०

It ends : तस्य देवतात्वेकसिद्धिः चिंतितकार्या-
ख्ययत्नेन सिध्यते स एव शिवयोगीति कथ्यते । इत्युप-
निषत् ॥ ०

103. *Śrī-Rudrahridayopaniṣad*, p. 963 : सह ० ॥

अँ हृदयं कुंडली भस्म रुद्राक्षगणदर्शनं ।

तारसारमहावाक्यपंचब्रह्माग्निहोत्रकं ॥

अँ प्रणम्य शिरसा पादौ शुको व्यासमुवाच ह ।

को देवः सर्वदेवेषु कस्मिन्देवाश्च सर्वशः ॥

कस्य शिश्रूषणान्नित्यं प्रीता देवा भवन्तु मे ।

तस्य तद्वचनं श्रुत्वा प्रत्युवाच पिता शुक्रं ॥

अग्निदेव्यास उवाच । सर्वदेवात्मको रुद्रः

सर्वे देवाः शिवात्मकाः ।

रुद्रस्य दक्षिणे पार्श्वे रविर्ब्रह्मा त्रयो ज्ञनयः ॥ ०

It ends :

स यो ह वैतत्परमं ब्रह्म यो वेद वै मुनिः ।

ब्रह्मैव भवति स्वस्यः सच्चिदानंदमात्रक इत्युपनिषत् ॥ ०

104. *Yogakundalyupaniṣad*, p. 967 : सह ० ॥

अँ हेतुद्वयं हि चित्तस्य वासना च समीरणः ।

तयोर्विनष्ट एकस्मिन्सद्भावपि विनश्यतः ॥

तयोरादौ समीरस्य जयं कुर्यान्नरः सदा ।

मिताहारश्चासनं च शक्तिबालस्त्रितीयकः ॥

एतेषां लक्षणं वक्ष्ये शृणु गौतम सादरं ।

सुखिग्रहमधुराहारश्चतुर्थीशिविवर्जितः ॥

भुज्यते शिवसंप्रीत्यै मिताहारः स उच्यते ।

आसनं द्विविधं प्रोक्तं पद्मं वज्रासनं तथा ॥

ज्वरोरुपरि चेद्वस्त्रे उभे पादतले यथा ।

पद्मासनं भवेदेतत्सर्वपापप्रणाशनं ॥ ०

About 160 ślokas. It ends :

जीवन्मुक्तपरं त्यक्त्वा स्वदेहे कालमाकृते ।

विशत्य देहमक्तत्वं (!) पवने स्पंदतामिव ॥

अशब्दमस्पर्शमरूपमव्ययं तथारसं नित्यमगंधवच्च यत् ।

अनाद्यनंतं महतः परं ध्रुवं तदेव शिष्ययमलं

निरामयमित्युपनिषत् ॥ ०

105. *Bhasmajābālopaniṣad*, p. 981 : भद्रं ० ॥ अँ

अथ जाबालो भुसुंडः कैलासशिखरावासमोकारस्वरू-

पिणं महादेवमुमार्थकृतशेखरं सोमसूर्याग्निनयनं अमृतं दु-

रविप्रभं व्याघ्रचर्मोवरधरं मृगहस्तं भस्मोद्धूलितवियहं

तिर्यक्त्रिपुंड्रेखाविराजमानफालप्रदेशं रिमतपूणपंचविध-

पंचाननं वीरासनारुढमप्रमेयमनाद्यनंतं निष्कलं निर्गुणं

शांतं निरंजनमनामयं हुंफट्कुर्वीणं शिष्यनामान्यनिशु-

च्चरंतं हिरण्यबाहुं हिरण्यरूपं हिरण्यवर्णं हिरण्यनिधि-

मद्वैतं चतुर्थं ब्रह्मविष्णुरुद्रातीतमेकमाशास्यं भगवंतं शिवं

प्रणम्य मुहुर्मुहुरभ्यर्च्यश्रीफलदलैस्तेन भस्मना च नतोन्न-

मांगः कृतांजलिपुटैः पप्रच्छ देहि भगवन्वेदसारमुद्धृत्य

त्रिपुंड्रविधिं यस्मादध्यानपेक्षमेव मोक्षोपलब्धिः । किं

भस्मनो द्रव्यं कानि स्थानानि ०

It ends : ततश्चाप्रमादेन निवसेदप्रमादेन निवसे-
त्काश्यां लिंगरूपिणामित्युपनिषत् ॥ भद्रं ० ॥

106. *Rudrajābūlopanishad*, p. 993 : आप्यायन्त्विति शान्तिः ॥ अथ हैनं कालाग्निरुद्रं भुसुंडः पप्रच्छ । रुद्राक्षोपचित्तस्त्रिद्वारणा किं फलमिति । तं होवाच भगवान् कालाग्निरुद्रस्त्रिपुरवधार्थमहं निमीलिताक्षो भवन् तेभ्यो जलधिंदयो भूमौ पतितास्ते रुद्राक्षा जाताः सर्वानुग्रहायार्थं तेषां नामोच्चारणमात्रेण दशगोप्रदानफलं दर्शनस्पर्शनाभ्यां द्विगुणं फलमत उर्ध्वं वक्तुं न [श]क्नोमि । तत्रैते श्लोका भवन्ति ।

कस्मिन् स्थितं तु किं नाम कथं वा धार्यते नरैः ।

कति भेदमुखान्यत्र कैर्मन्त्रैर्धार्यते कथं ॥

दिश्वधसहस्राणि चक्षुरुन्मीरितं मया ।

भूमावक्षिपुटाभ्यां तु पतिता जलधिंदवः ॥ ०

It ends : ब्रह्महत्यासुरापानस्वर्गस्तेयगुरुदारगमन-
तत्संयोगपातकेभ्यः पूतो भवति सर्वतीर्थफलमश्नुते पति-
तसंभाषणापूतो भवति पंक्तिशतसहस्रपावनो भवति ।
शिवसायुज्यमवाप्नोति न च पुनरावर्तते इत्युपनिषत् ॥ ०

107. *Ganapatyupanishad*, p. 999 : भद्रं ॥ अथ नमस्ते गणपतये त्वमेव प्रत्यक्षं तत्त्वमनसो त्वमेव केवलं कर्तासि त्वमेव्यलं (!) धर्ता त्वमेव केवलं ब्रह्म । त्वं साक्षादात्मासि । नित्यं च्युतं वर्ष्म सत्यं वच्मि । अवनु मां अवनु वक्तारं । अवनु दातारं । अवनु श्रोतारं । ०

It ends :

महापापात्प्रमुच्यते महादोषात्प्रमुच्यते स सर्वविद्भवति ।
स सविद्भवति (!) य एवं वेदेत्युपनिषत् ॥ ०

108. *Darśanopaniṣad*, in 10 sections, p. 1003 : आप्यायन्त्विति शान्तिः ॥

अथैतन्नात्रेयो महायोगी भगवान्भूतभावनः ।
चतुर्भुजो महाविष्णोर्योगसास्त्राज्यदीक्षितः ॥
तस्य शिष्यो मुनिवरः सांक्रुतिर्नाम भक्तिमान् ।
पप्रच्छ गुरुमेकांते प्राञ्जलिर्धिनयान्वितं ॥
भगवन् ब्रूहि मे योगं साष्टांगं सप्रपंचकं ।
येन विज्ञानमात्रेण जीवन्मुक्तो भवाम्यहं ॥
सांक्रुते शृणु वक्ष्यामि योगं साष्टांगदर्शनं ।
यमश्च नियमश्चैव तथैवासनमेव च ॥
प्राणायामस्तथा ब्रह्मप्रत्याहारस्ततः परं ।
धारणा च तथा ध्यानं समाधिश्चाहमं मुने ॥ ०

It ends :

यदा पश्यति चात्मानं केवलं परमार्थतः ।
मायामात्रजगत्कृत्स्नं तदा भवति निर्वृतिः ॥

येन मुक्तः स भगवान् दत्तात्रेयो महामुनिः ।

सांक्रुतिः स्वस्व(रु)पेण मुखमास्ति (!) विनिर्णयः ॥ आ ० ॥

109. *Tārāsāropanishad*, in 3 sections, p. 1019 : पूर्णं ॥ बृहस्पतिरुवाच याज्ञवल्क्ये । यद(नु) कुरुष्वेवं देवानां देवयजनं सर्वेषां भूतानां ब्रह्मसदनं तस्माच्च ब्रह्मण गच्छेदेवमन्ये ते दिदं (!) वै कुरुष्वेवं देवानां देवयजनं । सर्वेषां भूतानां ब्रह्मसदनमविमुक्तं वै कुरुष्वेवं । देवानां देवयजनं सर्वेषां ० अयमृग्वेदः प्रथमः ॥

ओमित्येतदक्षरं परं ब्रह्म तदेवोपासितव्यं । ०

यजुर्वेदो द्वितीयः ॥

अथ हैनं भारद्वाजो याज्ञवल्क्यमुवाच । कैर्मन्त्रैः परमात्मपीतो भवति ०

It ends with *Rigv.* I., 22, 20-1 : तद्विष्णोः परमं पदं ० विष्णोर्वैतपरमं पदमित्युपनिषत् । सामवेद-
स्त्रितीयः पादः ॥ पूर्णं ॥

110. *Mahāvākyopaniṣad*, p. 1023 : भद्रं ॥ अथ होवाच ब्रह्मा अक्षरोक्षानुभवपरोपनिषदं व्याख्या-
स्यामः । गुह्याहुस्तस्मैषा न प्राकृतायोपदेष्टव्या । सा-
त्त्विकार्यातर्मुखाय परिशिष्यष्वे (!) । अथ संस्मृतिबंध-
मोक्षयोर्विद्याविद्ये चक्षुषी । उपसंहृत्य विज्ञाय । अवि-
द्यालोकांडसमो दृक् । तमोमोहशरीरप्रपंचमाब्रह्मस्याव-
रितं अनंताखिलाजांडभूतं । निखिलनिगमोदितसकाम-
कर्मव्यवहारो लोकः । नैषोपकार अयमात्मा । ०

It ends : सर्ववेदपारायणपुण्यं लभते । श्रीमहा-
विष्णुसायुज्यमवाप्नोतीत्युपनिषत् ॥ भद्रं ॥

111. *Pañcabrahmopaniṣad*, p. 1025 : सह ॥ अथ अथ पैप्पलादो भगवान् । भो किमादौ किं जातमिति सद्यो जातमिति । किं भगव इति अक्षर इति । किं भगव इति वामदेव इति । किं वा पुनरिमे भगव इति तत्पुरुष इति । किं वा पुनरिमे भगव इति तत्पुरुष इति (!) । सर्वेषां दिव्यानां प्रेरयिता ईशान इति ईशानो भूतभव्यस्य सर्वेषां देवयोनीनां कति वर्णाः कति भेदाः कति शक्नो यत्सर्वं तद्गुह्यं तस्मै नमो महादेवाय महारु-
द्राय प्रोवाच तस्मै भगवान्महेशः ।

गोप्सामोपतरं लोके यद्यस्ति शृणु शाकल ।

सद्योजातं मही पूषा रमा ब्रह्म त्रिवृत्स्वरं ॥ ०

It ends :

अयं हृदि स्थितः साक्षी सर्वेषामविशेषतः ।

तेनायं हृदयं प्रोक्तं शिवः संसारमोच (!) इत्युपनिषत् ॥

सह ॥

112. *Prāṇāgnihotropanishad*, p. 1029 : सह ० ॥
 ओं अथातः सर्वोपनिषत्सारं संसाराज्ञानातीतमज्ञसूक्तं
 शरीरयज्ञं व्याख्यास्यामो यस्मिन्नेव पुरुषः शरीरे विना-
 ष्यग्निहोत्रेण विनार्थि सांख्येन संसारविमुक्तिर्भवतीति ।
 See *Ath. Up.*, p. 260 seq. This MS. has
 no sectional division.

113. *Gopāla-pūrvatāpanīyopanishad*, p. 1033 :
 भद्रं ० ॥ ओं सच्चिदानंदरूपाय ०

It ends : तं भजेद् ओं तत्सदित्युपनिषत् ॥ भद्रं ० ॥

114. *Gopāla-uttaratāpanīyopanishad*, p. 1039 :
 भद्रं ० ॥ एकदारो (!) व्रजस्त्रियः सकामाः ०

It ends : गच्छध्वं स्वात्प्राप्तिकं ॥ इत्युपनिषत् ॥

भद्रं ० ॥

115. *Kṛishṇopanishad*, p. 1047 : भद्रं ० ॥ ओं
 ओमहाविष्णुं सच्चिदानंदलक्षणं रामचंद्रं दृष्ट्वा सर्वगुणसुंदरं
 मुनयो वनवासिनो विस्मिता बभूवुस्तं होचुः । नो वद-
 मवतारा वै गच्छंते आलिङ्गामो भवंतमिति भवांतरे
 कृष्णावतारे यूयं गोपिका भूत्वा मामालिङ्गथ । अन्ये
 स्वतारास्ते हि गोपालस्त्रीश्च नो कुरु (!) अन्योन्यविग्रहं
 नाधार्थं तथांगत्पश्येनादिह शश्वत्पश्यित्यास्माकं गुहामो
 लता वयं ।

रुद्रादीनां वचः श्रुत्वा प्रोवाच भगवांस्त्वयं ।

संगसंगं करिष्यामि भवद्वाक्यं करोम्यहं ० ॥

It ends :

तस्मान्न भिन्नं नाभिन्नमाभिन्नो न वै विभुः ।

भूमावुत्थारितं सर्वं वैकुण्ठस्वर्गावासिनामित्युपनिषत् ॥ ०

116. *Yājñavalkyopanishad*, p. 1049 : पूर्णं ० ॥ ओं
 अथ जनको ह वैदेहो याज्ञवल्क्यमुपसमेत्योवाच । भगवंत्सं-
 न्यासमनुब्रूहीति । कथं संन्यासलक्षणं । स होवाच याज्ञ-
 वल्क्यः । ब्रह्माचर्यं समाप्य गृही भवेद् गृहाध्वनि भूत्वा
 प्रव्रजेद् यदि वेतरया ब्रह्मचर्यादेव प्रव्रजेद् गृहाद्वा वनाद्वाथ
 पुनरव्रतो वा व्रती वास्नातको वा स्नातको वा उत्पन्ना-
 ग्निरनग्निको वा यदहरेव विरजेत्तदहरेव प्रव्रजेत्तद्वैके
 प्राजापत्यामेवेष्टिं कुर्वत्यथ ह न कुर्यादाग्नेयामेव कुर्या-
 दग्निर्हि प्राणः प्राणमेवैतया करोति । चैधातवीयामेव
 कुर्यादेतदेव त्रयो धातवो यदु तत्सत्यं रजस्तम इति ।
 अयं ते योनिर्चैतियो यतो जातो अरोचथाः । तं जान-
 न्नग्न आदोहाया नो वर्धया रयमित्यनेन (V. S. III.,
 14 ; *Taitt. S.* I. 5, 5, 2) मंत्रेणाग्निमाजिघ्रसेष
 वा अग्नेर्योनिर्यः प्राणं गच्छ स्वायोनं (!) गच्छ स्वाहेत्य ०

It ends :

यतोनां तदुपादेयं पारहंस्यं परं पदं ।

नातः परतरं किंचिद्विद्यते मुनिपुंगवेत्युपनिषत् ॥

पूर्णं ० ॥

117. *Varāhohanishad*, in 5 adhyāyas, p. 1053 :
 सह ० ॥ ओं अथ शुभुर्वै महामुनिर्देवमानेन द्वादशव-
 त्सरं तपश्चकार । तदवसाने वराहरूपी भगवान्
 प्रादुरभूत् स होवाचोत्तिष्ठोत्तिष्ठ वरं वृणीष्वेति । सो
 ऽवतिष्ठत्तस्मै नमस्कृत्योवाच भगवान् कामिभिर्द्युत्वामितं
 तत्तत्स्वात्काशात् स्वप्नेन याचे समस्तवेदशास्त्रेतिहासपु-
 राणानि समस्तविद्याजालानि ब्रह्मादयः सुराः सर्वे
 त्वद्रूपज्ञानान्मुक्तिमाहुरस्त्वद्रूपप्रतिपादिकां (!) ब्रह्मविद्यां
 ब्रूहीति होवाच तथेति स होवाच वराहरूपी भगवान् ।

चतुर्विंशति तत्त्वानि केचिद्विद्वन्ति वादिनः ।

केचित् स्रविंशत् (! षट् ० ?) तत्त्वानि केचित्प-

ञ्चवतीति च ॥

तेषां क्रमे प्रवक्ष्यामि सावदानमना शृणु ।

ज्ञानेन्द्रियाणि पञ्चैव श्रोतव्योचनादयः ॥ ०

It ends : स्वर्गस्तेयात्पूतो भवति । तदेतदृचाभ्युक्तं ।

तद्विष्णोः परमं पदं ० *Rigv.* I. 22, 20-21, ० परमं

पदमित्युपनिषत् । पञ्चमोऽध्यायः ॥ सह ० ॥

118. *Sātyāyanīyopanishad*, p. 1071 : पूर्णं ० ॥

ओं मन एव मनुष्याणां कारणं बंधमोक्षयोः ।

ब्रह्माय विषयासक्तं मुक्तैर्निर्विषयं स्मृतं ॥

समासक्तं यदा चिह्नं जंतोर्विषयगोचरे ।

यद्येवं ब्रह्मणि स्यात्तत् को न मुच्येत बंधनात् ॥

चिंतमेव (!) हि संसारस्तत्प्रयत्नेन शोधयेत् ।

यच्चित्तस्तन्मनो भवति (!) गुह्यमेतत्सनातनं ॥

नावेदविन्मनुते तं बृहंतं

नाब्रह्मवित्परमं प्रीतिधाम ।

विष्णुक्रांतं वासुदेवं विजानन्

विप्रो विप्रत्वं गच्छेत्तत्तदर्थं ०

It ends :

यस्य देवे परा भक्तिर्यथा देवे तथा गुरौ ।

स ब्रह्मविपरं प्रेयादिति वेदानुशासनमित्युपनिषत् ॥

पूर्णं ० ॥

119. *Hayagrīvopanishad*, p. 1075 : भद्रं ० ॥ ओं
 नारदो ब्रह्माणुपसमेत्योवाच । अधीहि भगवन् ब्रह्मविद्यां
 वरिष्ठा । ययाचिरात्सर्वपापं व्यपोष्य ब्रह्मविद्यां लभ्या

रेक्षयैवान्भवति । ब्रह्मोवाच हयग्रीव दैवत्यान्मंत्रान्यो
दि (!) वेद स श्रुतिस्मृतेतिहासपुराणानि वेद स सर्वेश्व-
र्यवान्भवति त एते मंत्राः ।

विश्वोक्तीर्णैस्वरूपाय चिन्मयानंदरूपिणे ।

तुभ्यं नमो हयग्रीव विद्यारात्राय विष्णवे

स्वाहा स्वाहा नमः ॥

ऋग्यजुः सामरूपाय वेदाहारणकर्त्रेणे ।

प्रणवोक्तीयवपुषे महाश्वशिरसे नमः

स्वाहा स्वाहा नमः ॥

उत्तरीयो प्रणवोक्तीय सर्ववागीश्वरेश्वर ।

सर्ववेदमयाचिंत्य सर्वं बोधय बोधय

स्वाहा स्वाहा नमः ॥

हयग्रीवमंत्रार्णस्य ब्रह्मात्रिरपि सपितृभार्गव ऋषयः ।
गायत्रीत्रिष्टुबनुष्टुप्लंदांसि । श्रीमान्हयग्रीवः परमात्मा
देवतेति ह्योमिति बीजं । ०

It ends : ओं नमो ब्रह्मणे धारणं मे अस्त्वनिरा-
करणं धारयिता भूयासं कर्णयोः श्रुतं मा च्योदं ममामु-
ष्यमोमित्युपनिषत् ॥ भद्रं ० ॥

120. *Dattātreyopaniṣad*, p. 1079 : भद्रं ० ॥

सत्यक्षेत्रे ब्रह्मा नारायणं महासामान्यं किं तारकं ततो
ब्रूहीति भगवन्नित्युक्तः सत्यानंदचिदात्मकं सान्त्विकं मामकं
धामोपास्तेत्याह सदा तन्नोहमस्मीति (!) प्रत्येतत्पदंति
येन ते संसारिणो भवन्ति नारायणैर्नैवं विवक्षितो ब्रह्मा
विश्वरूपधरे विष्णुं नारायणं दत्तात्रेयं ध्यात्वा तद्वदति ।
दमिति ह्रस्वं दामिति दीर्घं तद्वीजं नाम बीजस्थं द्रामि-
त्येकाक्षरं भवति तदेतत्तारकं भवति तदेवोपासितव्यमिति
ज्ञेयं गर्भीदितारणं । गायत्री छंदः सदाशिव ऋषिः
दत्तात्रेयो देवता षट्बीजस्थमिव दत्तबीजस्थं सर्वं जगत् । ०

It ends : तस्मात् शिष्यं भक्तं प्रतिगृह्णीयात्सो
ऽनंतफलमश्नुते स जीवन्मुक्तो भवतीत्याह भगवान्नारायणो
ब्रह्माणमुपनिषत् ॥ भद्रं ० ॥

121. *Gāruḍopaniṣad*, p. 1083 : भद्रं ० ॥ ओं ॥

गारुडं ब्रह्मविद्यां प्रवक्ष्यामि यां ब्रह्मा विद्यां (!) नारदाय
प्रोवाच । नारदो बृहत्सेनाय बृहत्सेन ईद्राय ईद्रो
भरद्वाजाय भरद्वाजो जीवत्कामेभ्यः (!) शिष्येभ्यः
प्रायच्छत् । अस्य श्रीगारुडब्रह्मविद्याया ब्रह्मा ऋषिः
गायत्री छंदः श्रीभगवान्महागारुडो देवता श्रीमहागारुड-
प्रीत्यर्थं मम सकलविषयिनाशनार्थं जपे विनियोगः ।

ओं नमो भगवते शृंगुष्ठाभ्यां नमः । श्रीमहागारुडाय
तर्जनिभ्यां स्वाहा । पक्षीन्द्राय मध्यमाभ्यां वीषट् । श्रीवि-
ष्णुवक्त्रभाय । अनानिकाभ्यां हुं । त्रैलोक्यपरिपूजिताय
कनिष्ठिकाभ्यां वीषट् । उग्रभयंकरनालानलरूपाय ।
करतलकरपृष्ठाभ्यां फट् । एवं हृदयादिन्यासः । भूर्भुवः-
सुवरोमिति दिग्बंधः । ध्यानं

स्वास्तिको दक्षिणं पादं वामपादं तु कुंचितं ।

प्रांजलीकृतदोयुग्मं गरुडं हरिवक्त्रं ॥

अनंतो वामकटको यज्ञसूत्रं तु वासुकिः ।

तक्षकः कटिसूत्रं तु हरिः कर्कोट उच्यते ॥

यमो दक्षिणकर्णो तु महापद्मस्तु वासुके ।

शंखः शिरः प्रदेशे तु गुठिकस्तु भुजांतरे ॥

पौंड्रकाठिकनागाभ्यां चामराभ्यां सुवोजितं ।

एलापुवकनागाद्यैः सेव्यमानं मुदान्वितं ॥

कपिलाक्षं गरुत्मतं सुपर्णैः सद्गुणप्रभं ।

दीर्घबाहुं बृहत्संघं नागाभरणभूषितं ॥

आजानुतः सुवर्णाभमाकट्योस्तुहिनप्रभं ।

कुंकुमारण्यमार्कटं शतचंद्रनिभाननं ॥

नीलाभं नासिकावक्त्रं सुमहच्चारुकुण्डलं ।

दंष्ट्राकराळवदनं किरोटमकुटोज्ज्वलं ॥

कुंकुमारुण्यसर्वांगं कुंदं दुधवलाननं ।

विष्णुवाह नमस्तुभ्यं क्षेमं कुरु सदा मम ॥

एवं ध्यायेत् त्रिसंध्यासु गरुडं नागभूषणं ।

विषं नाशयते शीघ्रं तूलाशीनिवानलः ॥

ओं ईं ओं नमो भगवते श्रीमहागारुडाय पक्षीन्द्राय
विष्णुवक्त्रभाय त्रैलोक्यपरिपूजिताय । उग्रभयंकरका-
लानलरूपाय वज्रनखाय वज्रतुंडाय वज्रदंताय वज्रदंष्ट्राय
वज्रपुच्छाय वज्रपक्षालक्षितशरीराय । ओं ईं एवेहि
श्रीमहागारुडाप्रतिहतज्ञासनास्मिन्नाविशविश दुष्टानां
विषं दूषय दूषय । स्मृष्टानां विषं नाशय नाशय ० etc.,
this forming little more than one fourth
of the whole. Comp. Prof. Weber's text,
Ind. Stud. xvii. p. 161.

It ends : सर्वं जनेन मुंचति तृणेन मुंचति ।
काष्ठान्मुंचतीत्याह भगवान् ब्रह्मेत्युपनिषत् ॥ भद्रं ०

122. *Kalīsamantarāṇopaniṣad*, p. 1087 : सह ० ॥

ओं ॥ द्वापरांते नारदो ब्रह्माणं जगाम । कथं भगवन्

गां पथेदन् कलिं संतरेयमिति स होवाच ब्रह्मा साधु
पृष्टो ऽस्मि सर्वेषु तिरहस्यं गोप्यं तच्छृणु येन कलिसंसारं
तरिष्यसि भगवत आदिपुरुषस्य नारायणस्य नामोच्चा-
रणमात्रेण निर्धूलकलिर्भवति (!) । नारदः पुनः पप्रच्छ
तन्नाम किमिति । स होवाच हिरण्यगर्भः ।

हरे राम हरे राम राम राम हरे हरे ।

हरे कृष्ण हरे कृष्ण कृष्ण कृष्ण हरे हरे ॥

इति षोडशकं नाम्नां कलिकल्मषनाशनं ।

नातः परतरोपायः सर्ववेदेषु दृश्यते ॥

इति षोडशकलावृतस्य जीवस्यावरणविनाशं संततः ।
प्रकाशते परब्रह्म । ° about as much more.

123. *Jābālopanishad*, p. 1089 : आप्यार्यत्विति
ज्ञातिः ॥ ओं अथ हैनं भगवंतं जाबालिं पैप्पलादिः
पप्रच्छ भगवन्मे ब्रूहि परमतत्वरहस्यं । किं तत्त्वं । को
जीवः । कः पशुः । क ईशः । को मोक्षोपाय इति ।
स तं होवाच । साधु पृष्टः सर्वं निवेदयामि यदा
ज्ञातमिति । पुनः स तमुवाच । कुतस्त्वया ज्ञातमिति ।
पुनः स तमुवाच घडाननादिति । पुनः स तमुवाच ।
तेनाथ कुतो ज्ञातमिति पुनः स तमुवाच । तेनेशा-
नादिति पुनः स तमुवाच । कथं तस्मान्नेन ज्ञातमिति °

It ends : सकलरुद्रमंत्रजापी भवति । न स
पुनरावर्तते ° इति । ओं सत्यमित्युपनिषत् ॥ आप्या ° ॥

124. *Saubhāgyalakshmyupanishad*, in three
sections, p. 1091 : वाङ्मे ° ॥ अथ भगवंतं देवा
ऊचुर्हे भगवन् कथय सौभाग्यलक्ष्मीविद्यां तथेत्यवोच-
द्भगवानादिनारायणः । सर्वे देवा यूयसावधामना (!) भूत्वा
भृशतु तुरीयरूपां तुरीयातीतां सर्वोक्तं सर्वमंत्रासनगतां
पीठोपपीठदेवतापरिवृतां चतुर्भुजां श्रियं हिरण्यवर्णा-
मिति (!) पंचदशगर्भः ध्यायष्य अथ पंचकृगात्मकस्य
श्रीसूक्तस्यानंदकर्मविज्ञे ° क्लृप्तेदिरासुता चृषयः ।
श्रीरित्याद्य चृचश्चुर्दशानामृचामानंददाचृषयः । °

It ends : स सकलधनधान्यपुत्रकलत्रहयभूजप-
शुमहिषीदासीदासयोगज्ञानवान्भवति । स न पुनरावर्तते
इत्युपनिषत् ॥ वाङ्मे ° ॥

125. *Sarasvatīrahasyupanishad* (11 sections),
p. 1095 : सह ° ॥ ओं ॥ चृषयो ह वै भगवंतमा-
श्वलायनं संपूज्य पप्रच्छुः ।

केनोपायेन तद् ज्ञानं तत्पार्थिवभासकं (!) ।

यदुपासनया तत्त्वं जानानि भगवन्वद ॥

सरस्वतीदशश्लोक्या सचृचा बीजमिश्रया ।

स्तुत्वा जप्त्वा परां सिद्धिमलम्ब्य (!) मुनिपुंगवाः ॥

चृषय ऊचुः । कथं सारस्वतप्राप्तिः केन ध्यानेन सुव्रत ।

महासरस्वती येन तुष्टा भगवती वद ॥

स होवाचाश्वलायनः । अस्य सरस्वतीदशश्लोकमहामंत्रस्य
महाश्वलायनो भगवानृषिः । अनुष्टुप् छंदः । श्रीवागी-
श्वरो देवता । यद्वागिति बीजं । देवीं वाचमिति शक्तिः ।
प्र णो देवीति कीलकं । °

It ends :

मयि जीव त्वमीशत्वं कल्पितं वस्तुतो न हि ।

इति यस्तु विजानाति स मुक्तो नात्र संशय इत्युप-
निषत् ॥ सह ° ॥

126. *Bahvrīcōpanishad*, p. 1101 : वाङ्मे ° ॥ ओं
देवी स्वेकाय आसीत् । सैव जगदंडमसृजत । कामक-
ळेति विज्ञायते । तस्या एव ब्रह्मा अजीजनत् । रुद्रो
अजीजनत् । सर्वं मरुद्गया अजीजनत् (!) । गंधर्वाप्सर-
सकित्तरा वादित्रवादिनः समं तदजीजनत् । भोग्यम-
जीजनत् । सर्वमजीजनत् । सर्वं शास्त्रमजीजनत् । छंदजं
स्वेदजमुद्भिजं जरायुजं यत्किंचैतत् प्राणि स्यात्परजंगमं
मनुष्यमजीजनत् । ° about twice as much
more.

127. *Muktikōpanishad*, p. 1103 : पूर्ये ° ॥ ओं ॥

अयोध्यानगरे रम्ये रत्नमंदपमध्ये ।

सीताभरतसीमित्रिशत्रुप्राद्यैः समन्वितं ॥

सनकाद्यैर्मुनिगणैर्वैशिष्टाद्यैः शुकादिभिः ।

अन्यैर्भीमवतैश्चापि स्तूयमानमहर्निशं ॥

दिवि क्रियासहस्राणां साक्षिणां निर्विकारिणं ।

स्वरूपध्याननिरतं समाधिचरमे हरिं ॥

भक्त्या शुश्रूषया रामं स्तुवन्पप्रच्छ मारुतिः ।

राम त्वं परमात्मासि सच्चिदानंदविग्रहः ॥ °

It ends :

जीवन्मुक्तिपदं त्यक्त्वा स्वदेहे कालसात्कृते ।

विश्वदेहमुक्तत्वं पवनोऽस्यं दत्तामिव ॥

तदेतदृचाभ्युक्तं । तद्विष्णोः परमं पदं ° परमं पदं ॥

ओं सत्यमित्युपनिषत् ॥ पूर्ये ° ॥

- [128. *Mahāvīkhyaratnāvalī*, p. 1115 : श्रीमद्वि-
श्वधिष्ठानसद्गुरुरामचंद्राय नमः ॥

ये विद्या द्विदेहांता (!) महावाक्यार्थविग्रहः ।

श्रीरामचंद्ररूपाय तस्मै भूतात्मने नमः ॥

यः पूज्यो यतिभिः स्वधर्मनिरतैर्दायति ये योगिनो
येनांतं निगमांतवेद्यमनिशं यस्मै हविर्दीयते ।

यस्मात्स्यावरजंगमं समभवद् यस्यांशमात्रो वरो
यस्मिन् तेनमिदं (?) तान ०) प्रणौमि सततं
श्रीवासुदेवं गुरुं ॥

नत्वा श्रीवासुदेवैन्द्रपारं पंके महद्भयं ।
ग्रथ्यते वै महावाक्परलावलि रियं मया ॥

अथ खलु ऋग्वेदादिविभागेन वेदाश्चत्वारः । तत्रैक-
विंशतिशाखा ऋचः । नवाधिकशतशाखा यजुषः ।
सहस्रशाखाः साम्नः । पंचाशच्छाखा अथर्वणस्य ।
एकैकस्याः शाखाया एकैकोपनिषत् । आहत्याशीत्य-
धिकशतसहस्रसंख्याका उपनिषदः । तासु श्रीरामचंद्रेण
रामदूताय सारतोपनिषद् अष्टोत्तरशतसंख्याका उप-
दिष्टाः । तदा च मुक्तिकोपनिषद्विंशतोपनिषद्वा-
मस्योका * लिख्यंते ।

ईशकेनकठप्रश्नमुंडनांडूकतिप्तिरि ।
ऐतरेयं च छांदोग्यं बृहदारण्यकं तथा ॥ १ ॥
ब्रह्मकैवल्यजावालाः श्वेताश्वो हंस आरुणिः ।
गर्भो नारायणो हंसो बिंदु नादशिरः शिखा ॥ २ ॥
मैत्रायणी कौषीतकी बृहज्जाबालतापिनी ।
कालाग्निरुद्रो मैत्रेयी सुबालक्षुरिर्मन्त्रिकाः ॥ ३ ॥
सर्वसारं निरालंबं रहस्यं वज्रसूचिकं ।
तेजोनादध्यानविद्यायोगतत्त्वान्मन्त्रोपधकं ॥ ४ ॥
परिव्राट् त्रिशिखी सीता चूडा निर्वाणमंडलं ।
दक्षिणा शरभं स्कंदं महानारायणाद्वयं ॥ ५ ॥
रहस्यं रामतपनं वासुदेवं च मुहूर्तं ।
शांडिल्यं पैंगलं भिक्षु महः शारीरकं शिखा ॥ ६ ॥
तुरीयातीतसंन्यासपरिव्राजाश्चमालिकाः ।
अप्यत्नैकाक्षरं पूरुषसूयाश्चध्यात्मकुंडिकाः ॥ ७ ॥
सावित्र्यात्मपानुपतं परं ब्रह्मवधूतकं ।
त्रिपुरातपनं देवी त्रिपुराकठभावनाः ॥ ८ ॥
हृदयं कुंडली भस्म रुद्राक्षगणदर्शनं ।
तारसारमहावाक्यं पंचब्रह्माग्निहोत्रकं ॥ ९ ॥

* On this enumeration of the *Upanishads*, and their distribution among the several *Vedas*, see Sir W. Elliot, *Journal of the Asiatic Society*, Bengal, 1851, p. 607 seq.; A. Weber, *Ind. Stud.* iii., p. 324 seq.

गोपालतपनं कृष्णं याज्ञवल्क्यं वराहकं ।

शाट्पायनी हयग्रीवं दत्तात्रेयं च गारुडं ॥ १० ॥
कलिजाबालसौभाग्यं रहस्यं ऋचमुक्तिकेति ।
तत्र दशोपनिषद् ऋग्वेदगताः । शुक्लकृष्णभेदेन यजुर्वे-
कपंचाशत् । तत्र शुक्लयजुर्वेकोनविंशतिः । कृष्ण-
यजुषो द्वात्रिंशत् । साम्नां षोडश । अथर्वणस्यैक-
त्रिंशत् । आहत्याष्टोत्तरशतं । तत्र गौडपदाचार्यमौ-
डूकोपनिषद्वाख्याता । श्रीमच्छंकरभगवत्पादाचा-
र्यैर्दशोपनिषदः । पंच रुद्रान्वर (!) । नृसिंहता-
पिनी च शंकरानंदैः सदाशिवब्रह्मैतैः स्वयंप्रकाशा-
नंदाद्यैश्च द्वात्रिंशोपनिषदः । विद्यारण्याचार्यैरेष्टोत्र-
शतोपनिषद्वाख्याता ॥ प्रकृते तु

रामचंद्रेणोपदिष्टे रामदूताय धीमते ।

ईशाद्यष्टोत्तरशतोपनिषदादसंपत्तौ (!) ॥

निमज्ज्याच महावाक्परलावलि रूढादृता ।

विभाष्यते विभागेन सा त्रयोदशधा पुनः ।

तत्रादौ विधिवक्त्राणि बंधमोक्षपराणि च ।

अज्ञाननिर्दावाक्त्राणि जगन्मिथ्यापराणि च ॥

ततोपदेशवाक्त्राणि जीवात्मैक्यपराणि च ।

ब्रह्मविभनसाख्यानि जीवन्मुक्तिपराणि च ॥

ब्रह्मानुभूतिरूपाणि स्वसमाधिपराणि च ॥

अष्ट स्वरूपवाक्त्राणि फलवाक्यान्त्यसंततं ।

विदेहमुक्तिवाक्त्राणि लिख्यंते निष्ठिताक्रमान् ॥

यः स्वाश्रमाचाररतः परिव्राड् विजितेन्द्रियः ।

सोऽधिकारी महावाक्परलावल्यां तु नेतरे ॥

वाक्पूर्णे सहनाप्यायं भद्रं कर्णेभिरेव च ।

पंचशीतिः पठित्वादी पठेद्वाक्यान्त्यनंतरं ॥ ०

तत्र सार्धैतिकविधिवक्त्राणि । ०

129. *Svetāśvataropaniṣad*, in six adhyāyas, with *Vijñānātman's* commentary (*vivaraṇa*), p. 1163 : मूलं ॥ हरिः ओं ॥ ब्रह्मवादिनो वदन्ति ।

किं कारणं ब्रह्म कुतः स्म जाता

जीवान् केन क्व च संप्रतिष्ठा ।

अधिष्ठिताः केन सुखीतरेषु

वर्तमाने ब्रह्मविदो व्यवस्थां ॥ १ ॥

श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ हरिः ओं ॥

अवच्छेदव्यातीतनिर्मलज्ञानमूर्तये ।

मनो गिरां चिदूराय दक्षिणामूर्तये नमः ॥ ०

See further on.

495.

2783b. Foll. 7; size 11 in. by 4½ in.; well written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1600; 14-16 lines in a page.

Māṇḍūkyaopanishad with the *Gauḍapādīya Kārikās*; in four *prakaraṇas*.

The 1st *prakaraṇa*, the prose (or *upanishad*) portions of which are marked in red, ends: इति माण्डूक्योपनिषत् समाप्ता ॥ the 2nd *p.*, like the rest, in *ślokas*: इति द्वितीयं वैतथ्याख्यं प्रकरणमुपनिषदं च (च ?) स्मृतिं रूपं माण्डूक्योपनिषदपेक्षया द्वितीयत्वम् ॥ the 3rd *p.*: इत्यद्वैताख्यं प्रकरणं उपनिषत् ॥ the 4th *p.*: इत्यलान्तशान्ताख्यं चतुर्थं प्रकरणमुपनिषत् समाप्तम् (!) ॥

Edited, with *Śaṅkarācārya's* and *Ānandagiri's* commentaries, by Dr. E. Röer, in the *Bibl. Ind.*, 1850. Translated by the same, 1853.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

496.

1454e. Foll. 67; size 10½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page. Modern.

Śaṅkarācārya's commentary on the *Māṇḍūkyaopanishad* including the *Gauḍapādīya Kārikās*.

It ends: इति श्रीगोविंदभगवत्पादपूज्यशिष्यस्य श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यस्य श्रीशंकरभगवतः कृतावागमशास्त्रविवरणे श्लातशांताख्यं चतुर्थं प्रकरणं समाप्तम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

497.

1084a. Foll. 90; size 13½ in. by 5 in.; well written, in the Devanāgarī character; twelve lines in a page.

Ānandagiri's gloss on *Śaṅkara's* commentary on the *Māṇḍūkyaopanishad*, and the *Gauḍapādīya Kārikās*.

Dated Samvat 1852. [H. T. COLEBROOKE.]

498.

992. Foll. 89; size 13 in. by 5 in.; legibly written, in the Devanāgarī character; 9-11 lines in a page.

Another copy of *Ānandagiri's Māṇḍūkyaopanishad-bhāṣhyaṭīkā*.

Written in Samvat 1737, by one *Śivarāma*, son of *Śrī Kuvera*. [H. T. COLEBROOKE.]

499.

138f. Foll. 18; size 10 in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eleven lines in a page.

Śaṅkarācārya's commentary on the *Kenopanishad* [*Keneshitapadabhāṣhya*].

Dated Samvat 1847.

The *Kena* (*Keneshita*) or *Talavakāra-upanishad* forms part of the *Jaiminīya* (or *Talavakāra*)-*Brāhmaṇa* of the *Sāmaveda*, recently discovered by Dr. Burnell. It has been edited, with *Śaṅkara's* and *Ānandagiri's* commentaries, by Dr. E. Röer, *Bibl. Ind.* 1850; translated by Rajah Rammohun Roy, 1816 (2nd ed., 1832); by Dr. E. Röer, 1853; by F. M. Müller, *Sacred Books of the East*, I. (1879).

[H. T. COLEBROOKE.]

500.

138g. Foll. 11; size and writing as the preceding MS.

Ānandajñānagiri's gloss on *Śaṅkarācārya's* commentary [*Talavakāropanishad-bhāṣhyaṭīpana*]. [H. T. COLEBROOKE.]

501.

1095B. Foll. 7; size 12 in. by 5½ in.; legibly written, in Devanāgarī, on European paper; 14-16 lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

502.

1355f. Foll. 20 ; size 10½ in. by 4½ in. ; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1700 ; fourteen lines in a page.

- a) Another copy of *Anandajñāna's* gloss. It ends, fol. 7 :

यो ऽसौ सर्वेश्वरो विष्णुः सर्वात्मा सर्वदर्शनः ।

शुद्धबोधावधिः साक्षात्सोऽहं नित्योऽभयः प्रभुः ॥ १ ॥

इति श्रीशंकरस्य तलवकारोपनिषत्पदभाष्यटिप्पणं समाप्तं ॥ The work is marked के० प० भ० टी० in the margin.

- b) *Keneshitavākya-bhāṣyaṭippaṇa*, a gloss on Śaṅkara's *Kenopanishadvākyavivaraṇa*, the same as that by which the latter work is followed in the next MS.

It is marked के० वा० भा० टी० in the margin. [H. T. COLEBROOKE.]

503.

964b. Foll. 52 ; size 9½ in. by 3½ in. ; fairly written, in the Devanāgarī character ; nine lines in a page. Modern.

- a) *Śaṅkarācārya's Kenopanishad-vākyavivaraṇa*. It begins :

समाप्तं कर्मात्मभूतप्राणविषयं विज्ञानं कर्म चानेक-प्रकारं० It ends, fol. 24 :

इति श्रीगोविंदभगवत्पूज्यपादशिष्यस्य परमहंसपरि-ब्राजकाचार्यस्य श्रीमच्छंकरभगवतः कृतौ तलवकारो-पनिषत्केनोपनिषदि वाक्यविवरणं समाप्तं ॥

- b) *Keneshitavākya-bhāṣyaṭippaṇa*, a gloss on the preceding work. It begins : *

प्रयत्नाद्यंतरेणैव मनश्चादेः प्रवर्तकं ।

विदिताविदितान्यत्वसिद्धं ब्रह्माहमद्वयं ॥

केनेषितमित्यादिकां सामवेदशाखाभेदब्राह्मणोपनिषदं पदशो व्याख्यायापि न तुतोष भगवान्भाष्यकारः शारीर-

कैर्यायैरनिर्णीतार्थत्वादिति न्यायप्रधानैः श्रुत्यर्थसंग्राहकै-
र्वाक्यैर्व्याख्येयासुः पूर्वकांडेन संबंधमभिधासुः पूर्वकांडार्थं
संक्षेपतो दर्शयति । समाप्तमिति ०

It ends :

सत्यकामः स्वयंसिद्धः सर्वेशो यः सशक्तिः ।

स एतांतः प्रविष्टो ऽहमुपास्यः सर्वदेहिनां ॥ १ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

504.

1317b. Foll. 72 ; size 12 in. by 4½ in. ; legibly written, in the Devanāgarī character ; 7-9 lines in a page. Modern.

Kenopanishad, with a commentary by Bāla *Krishṇānanda*, ruler of *Śrūtīnagara*.

The comment begins :

समाधार्तवभोघौ स्मुरदमृतमाधुर्यमहिते

शरद्वाकाचंद्रः सकलकलिकामोदमधुरः ।

सद्वैतानंदः शमरसमहिम्ना समरसो

विवर्तानामादिविधिषटनानां विजयते ॥ १ ॥

श्रुत्यंतांबुजमोदने दिनमणिश्चिंतामणिश्चितितः

स्वात्मानंदपुमर्षपूर्णतरसाद्विप्राणने विश्रुतः ।

यो विश्रुतिसुरदुमो भवभवप्रोहामतापश्ये

सोऽयं शंकरभिक्षुशेखरमणिश्चित्ते चिरं वर्तते ॥ २ ॥

पुराणं पुण्याणामवधिरं० ३ ॥

भगवत्पादयचनमणिदीपावलंबनात् ।

निवृत्तदुदयध्यातः स्वात्मानमवलोकये ॥ ४ ॥

श्रीधरमार्थं श्रीमत्स्वयंप्रकाशार्थगोपालौ ।

शिवरामं पुरुषोत्तमपूर्णानंदौ च गुरुकुलं कलये ॥ ५ ॥

स्वचेतःसंशुद्धिं ननु तलवकारश्रुतिशिरो

गिरामालंबेनापनयपरिपाटीमपनयन् ।

मुहुर्बालो नयद्विडमुनिरुन्निद्रनयनो

यतिः कृष्णानंदः श्रुतिनगरनेता पितनुते ॥ ६ ॥

केनेषितमित्याद्या ऋदोगांतगीतानां तलवकारिणा ब्रह्मविद्या-
परोपनिषत् ॥ ०

Foll. 1-13 contain the introduction.

The commentary ends : न तु साधारणजनः इत्यर्थः
द्विरुक्तिर्विद्यासमाप्तिमवगमयति ॥ इति श्रीमत्परमहंसः ॥ (1)

[H. T. COLEBROOKE.]

* One or two mistakes of the scribe have been corrected with the help of MS. 1355f.

505.

583. Foll. 17; size 11 in. by 4½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, in the early part of the last century; 10-14 lines in a page.

Śaṅkarācārya's commentary (bhāṣhya or vivaraṇa) on the *Muṇḍakopaniṣad*.

Edited, with *Ānandagiri's* gloss, by Dr. E. Röer, in the *Bibl. Ind.*, 1850. The *upaniṣad* has been translated by Rajah Rammohun Roy, 1819 (2nd ed., 1832); by L. Poley (French), 1836; by Dr. E. Röer (1853); by F. M. Müller, *Sacred Books of the East*, xv. (1884).

[H. T. COLEBROOKE.]

506.

1625A. Foll. 27; size 8½ in. by 4 in.; fairly written in the Devanāgarī character, about A.D. 1650; 11-13 lines in a page.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

507.

1095C. Foll. 25; size 12 in. by 4¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of the 17th century; 10-12 lines in a page.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

508.

1454b. Foll. 30; size 10½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page. Modern.

Another copy of *Śaṅkarācārya's Muṇḍakopaniṣadbhāṣhya*.

[H. T. COLEBROOKE.]

509.

1454c. Foll. 13; size 10½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; eleven lines in a page. Modern.

Ānandagiri's Muṇḍakabhāṣyaṭippaṇa.

[H. T. COLEBROOKE.]

510.

1878b. Foll. 30; size 12½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; nine or ten lines in a page. Modern.

The *Muṇḍakopaniṣad*, with the commentary (*dīpikā*) of *Śaṅkarānanda*.

The commentary begins:

मुंडकं मुंडनागस्य ब्रह्मतैत्तिर्यावबोधकं शंकराचार्यमागेलैव
पदे पदे ब्रह्मविद्याया अतिदुर्लभत्वं दर्शयितुं इतिहासरूपेण
श्रुतिः प्रथमतो गुरुपरंपरामाह । ब्रह्मा ब्रह्मांडजः ०

[DR. JOHN TAYLOR.]

511.

1454a. Foll. 39; size 10½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; ten lines in a page. Modern.

The *Kāṭhakopaniṣad* with *Śaṅkarācārya's* commentary.

The commentary begins: ओं नमो वैवस्वताय
मृत्यवे ब्रह्मविद्याचार्याय नचिकेतसे च ०

[H. T. COLEBROOKE.]

512.

1364b. Foll. 28; size 10½ in. by 4¾ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting of the earlier part of last century; twelve or thirteen lines in a page.

Śaṅkarācārya's Kāṭhakabhāṣhya.

It begins: नमो भगवते वैवस्वताय ०

[H. T. COLEBROOKE.]

513.

790a. Foll. 20 ; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about the middle of the last century; ten lines in a page.

The same work.

It begins : नमो वैवस्वताय ०

[H. T. COLEBROOKE.]

514.

1457b. Foll. 37; size 10 in. by 4 in.; clearly written, in the Devanāgarī character, in the earlier part of last century; ten lines in a page.

Śaṅkarācārya's commentary on the *Kāthaka- or Kātha(vallī)-upanishad*.

Edited, with *Anandagiri's* gloss, by Dr. E. Röer, *Bibl. Ind.* 1850; the *Upanishad* translated by Rajah Rammohun Roy, 1832; L. Poley (French), 1835-37; Dr. E. Röer, 1853; by F. M. Müller, *Sacred Books of the East*, xv., 1884.

[H. T. COLEBROOKE.]

515.

1878d. Foll. 46; size 12½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; 9-11 lines in a page. Modern.

The *Kāthakopanishad*, with the commentary (*dīpikā*) of *Śaṅkarānanda*.

The commentary begins:

आत्मकल्पद्रुमं नीताः शंकरेण यथा पुरा ।

कठवल्लीविनेष्यानि तथैव यदपञ्चवाः ॥

अथोपनिषदां कर्मसंबन्धौ विषयादिचतुष्टयं च सुलभं । ततो न पृथग् खेनीयं । कठः ऋष्यपतिवृत्तारंभेन ज्ञेयार्थिका अष्टा तान् स्वधर्मेनिरतानां ब्रह्मज्ञानं नेतरेषामेवार्थः ॥ उशन् ०

It ends : इति श्रीनन्दारमहंसपरिव्राजकाचार्यानन्दआत्मपूज्यपादशिष्यस्य शंकरानन्दभगवतः कृती काठकोपनिषद्दीपिकायां द्वितीये ध्याये तृतीया वल्ली समाप्तश्चाध्यायः ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

516.

810. Foll. 283; size 14½ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of the last century; twelve lines in a page.

The *Kāṭhavallivivarana*, a commentary on the *Kāṭhopanishad*, by *Bala Kṛishṇānanda Sarasvatī* ruler of *Śrutināgara* (or *Vedanagara*).

It begins :

चमवारः कश्चित्सकलपुरुषार्थेषु सततं

सतां ह्यपार्थजे तद्विष्णुकिराः कोपि तरणिः ।

समाधिस्त्रीराशौ मधुरतरराकात्मिकरम्

विदानंदो भूमा विरपरिवितः सविजयतां ॥ १ ॥

अमच्छंकरभास्करस्य किरणैः फुल्ले वचःभिः परा

खंडार्थैकमरंदसंभृततनौ सद्युक्तिपौञ्जले ।

हंसो हंसरते कठश्रुति शरःपत्रे वचःकेसरे

चर्चामोदभरे सदैव चरितुं संसक्तसन्मानसः ॥ २ ॥

संख्यवज्जनसंख्यया सरसया सव्यायया संख्यया

सांख्यादिप्रतिपक्षया सुदृढया संख्यैर्विद्वान्तया ।

साधारणो द्रुमिलो नवः श्रुतिपुरीनेता यतिर्वाल्मीकः

कृष्णानन्दसरस्वती वितनुते चित्तस्य संशोधनं ॥ ३ ॥

श्रीमत्पूणानन्दानन्दे पुरुषोत्तमार्थेष्ट ।

शिरारामयतोद्दानपि गोपालानन्ददेशिकेदांष्ट ॥ ४ ॥

श्रीमत्स्वयंप्रकाशान् धितजनकत्वंद्रुमान् अये सततं ।

श्रीमच्छ्रीधरचरणार्थोर्जं हृदये सदा कलपे ॥ ५ ॥

श्रुतिनगराधीशेनाभिनवद्विडाधिवालकृष्णेन ।

रचितेयं मोदयतात्कैलासेशं कृतिर्नैहादेशं ॥ ६ ॥

सूत्र्यायस्मृतिभिर्विवेचितेयं श्रुतिर्निगूढार्था ।

संतोषं निर्दोषा संपादयतास्तदा सततं ॥ ७ ॥

उशन्निदाद्या मंत्रब्राह्मणमयी कठोपनिषत् ०

इति श्रीमत्नन्दारमहंसपरिव्राजकश्रुतिनगरेशस्यप्रकाशाभिनवद्विडाधिवालकृष्णानन्दविरचिते काठकोपनिषद्विवरणे मंत्रब्राह्मणविभजनं नाम प्रथः परिच्छेदः fol. 8.

इति ० ब्राह्मणविवेचनं नाम द्वितीयः परिच्छेदः fol. 69b.

इति ० तृतीये मंत्रपरिच्छेदे प्रथमवल्लीविवृतिः fol. 137.

इति ° कठवल्लीविवरणे तृतीयपरिच्छेदे मंत्रव्याख्याने द्वितीयवल्ली fol. 195b.

इति ° द्रुविडार्यवेदनगणेश ° तृतीयपरिच्छेदे तृतीयवल्ली fol. 221.

इति ° तृतीये मंत्रपरिच्छेदे चतुर्थवल्ली fol. 239b.

इति ° तृतीयपरिच्छेदे मंत्रविवृती पञ्चमवल्ली fol. 256b.

The colophon of the sixth *vallī* is incomplete

इति श्री [H. T. COLEBROOKE.]

517.

1638c. Foll. 8 ; size 10½ in. by 4½ in. ; fairly written, in Devanāgarī, in the earlier part of the last century ; eleven lines in a page.

Śaṅkarācārya's commentary on the *Īśā* (*Īśāvāsya*)- or *Vājasaneyisaṃhitā-upanishad* (the 40th *adhyaṃya* of the *Vājasaneyi-saṃhitā*).

Edited, with *Anandagiri's* gloss, by Dr. E. Röer, *Bibl. Ind.*, 1850 ; the *Upanishad* translated by Rajah Rammohun Roy, 1816 (2nd ed., 1832) ; by Dr. E. Röer, 1853 ; by F. M. Müller, *Sacred Books of the East*, i., 1879.

The MS. ends :

इति श्रीगोविंद ° शंकरभगवतः कृतौ वाजसनेयसंहितोपनिषद्भाष्यं समाप्तं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

518.

121A. Foll. 12 ; size 10 in. by 4 in. ; Devanāgarī character ; indifferent handwriting ; eleven lines in a page.

Yājñīyamantra-vyākhyānavivaraṇa, a gloss by *Jayatīrtha Bhikṣhu*, on (*Madhva*) *Ānandatīrtha's* commentary on the *Īśāvāsyaupanishad*.

It begins :

श्रीमच्छ्रीवदनाम्भोजगतसौन्दर्यसौरभम् ।

लिहद्वां लोचनालिम्बां भगवान्पातु नो हरिः ॥

काष्ठीं मन्त्रोपनिषद् व्याकरिष्यन् भगवानाचार्यश्चिकीर्षिताविग्रपरिसमाप्यादिप्रयोजने प्रपद्य देवतास्तुतिनतिप्रथमं निबध्नाति । नित्येति । ° - - - - ज्ञानमूर्त्तये नित्यायेति ।

The MS. ends :

कमलावदनाम्भोजराजहंसाय विष्णवे ।

नमो जगज्जनिस्थेमहेतवे परमात्मने ॥

इति श्रीमदानंदतिर्थभगवत्पादाचार्यविरचितस्य याज्ञीयमंत्रव्याख्यानस्य विवरणं जयतिर्धर्मोद्युविरचितं समाप्तं । ° सं १८०५ °

[H. T. COLEBROOKE.]

519.

1317a. Foll. 70 ; size 12½ in. by 4½ in. ; fairly written, in the Devanāgarī character, in the early part of the last century ; nine lines in a page.

Īśādhyaṃyabhāṣhya, a commentary on the *Īśāvāsyaupanishad*, by *Bāla Kṛishṇānanda*.

It begins :

चिदानंदो हंसश्चिरपरिचितो मानसतटे

चमत्कारान् कुर्वन् मतिमहिलयालिंगिततनुः ।

विलासाच्चिन्वानश्चरमचरमुच्चावचमिदं

विलीनीकुर्वंश्चासकृदपि परेशो विजयते ॥ १ ॥

वंदे वंदारुवृदांतरघनातिमिरे ° वंदे शिकेदं यतींद ॥ २ ॥

शंकरयतिवरसूचित ° ३ ॥

अपनयतिमिरवृतायां हृदयगुहायां सद्व्यापार्थीत्यै ।

श्रीमच्छंकरयतिवरवाणीमणिदोषिकायिता जयति ॥ ४ ॥

पूणीनंदयतींद्रान् पुरुषोत्तमयोगिनो ऽथ गोपालान् ।

श्रीमत्स्वयंप्रकाशान् श्रीधरवर्षीश्च सततमाकलये ॥ ५ ॥

मनूनीशेत्याद्यान् विशदवृहदारण्यकगिरा

मुहुर्वाख्यातार्थान् क्रमघटनयालोड्य विमलम् ।

यतिर्वालो नव्यद्रुविडनुनिरास्त्रायनगरा-

धिभूः कृष्णानंदः स्वमतिपरिपुष्टिं वितनुते ॥ ६ ॥

ईशावास्यमित्याद्या वाजसनेयिशाखांतगतकाण्वमध्यंदिनयो-
श्चत्वारिंशत्तमाध्यायात्मिकोपनिषद् °

It ends :

श्रीमच्छंकरयतिवरसूचितमयादया ऽकथयमहं ।

वृहदारण्यकगीर्भिर्भावानीशादिमंत्राणां ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकश्रीस्वयंप्रकाशानंदसरस्वतीपू-
ज्यपादशिष्यश्रीमच्छ्रीधरानंदसरस्वतीचरणकमलेदिरायितहृदयश्रु-
तिनगरीशांभिनवद्रुविडाचार्यबालकृष्णानंदविरचितमोक्षाध्याय-
भाष्यं संपूर्णम् ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

520.

1095F. Foll. 25; size 12 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of the 17th century; 9-11 lines in a page.

Śaṅkarācārya's commentary on the *Praśnopanishad*.

Edited, with *Anandagiri's* gloss, by E. Röer, *Bibl. Ind.*, 1850. The *Upanishad* translated by the same scholar, 1853; by F. M. Müller, *Sacred Books of the East*, xv., 1884.

[H. T. COLEBROOKE.]

521.

1454d. Foll. 32; size 10½ in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eight lines in a page.

Another copy of *Śaṅkara's Praśnopanishad-bhāṣya*. Dated Samvat 1852.

[H. T. COLEBROOKE.]

522.

2444. Foll. 240 (from 136 to end not numbered); size 12½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1750; ten lines in a page.

Praśnopanishad-vivṛiti, another commentary on the *Praśnopanishad*, by *Bāla Kṛishṇānanda Sarasvatī*, ruler of *Śrutinagara*.

It begins :

विवर्तानां भूतिर्विविधघटनानां त्रिजगतां
ददाना सामर्थ्यं सकलमपि सान्निध्यवशतः ।
चिरायाविद्यायै विद्विषदुभयसंयोजनये
चिरं चित्ते भूयाच्चिदखिलपुमर्थककलिका ॥ १ ॥
श्रीमच्छंकरपूणेश्वरदसुधाभीशोर्वैचोभिः
कैरैः संयुक्ते नयसौरभेण भरिते चर्चादलैरुज्जले ।
जीवेशोभयसामरस्य सरसे चेतो द्विरेफः
सदा संसक्तोऽस्तु तृतीयवेदशिक्षरे प्रश्ने परे कैरवे ॥ २ ॥

संख्यावज्जनसंख्याया सरसया सत्यायया संस्यया

संख्यादिप्रतिपक्षया सुदृढया संस्यैवसिद्धांतया ।

आचार्यो द्रुमिलो नवः श्रुतिपुरीनेता यतिबालकः

कृष्णानंदसरस्वती वितनुते चित्रस्य संशोधनं ॥ ३ ॥

etc., as p. 137 above; ० सततं ॥ ७ ॥

सुकेशा च भारद्वाज इत्याद्या मंत्राणां व्याख्येयरूपत्वादप्य-
भिचारेण ब्राह्मणानां व्याख्यानरूपत्वान्मंत्रब्राह्मणमयो प्रश्नोपनि-
षत् तस्या सत्याक्षरा विवृतिरारभ्यते ॥ तत्रादौ विषयपरिज्ञो-
धनाय मंत्रब्राह्मणे विभजामस्तत्रापीह मंत्राणामत्यत्वान्मंत्रानेव
ब्राह्मणेभ्यः पृथक्कृत्य प्रदर्शयामः । तथा हि ।

विष्णुरूपं हरिणं जातवेदसं

परायणं ज्योतिरेकं तपंतं ।

सहस्ररश्मिः शतधा वर्तमानः

प्राणः प्रजानामुदयत्येष सूर्यः ॥ १ ॥ ०

पंचपादं ० २ ॥ एषोऽग्निस्तपत्येष सूर्यः ० ३ ॥ ० sixteen
couplets (*Praśnop.*, 1, 8; 1, 11; 2, 5 etc.; cf.
also F. M. Müller, *Up.* Part II., *Introd.* p. xliii) ॥
अत्र द्वितीयप्रश्नस्थिता एषोऽग्निरित्याद्या नव मंत्राः प्राण-
स्तुतिपरा इन्द्रियाद्यधिष्ठातृदेवताभिर्दृष्टाः प्रथमप्रश्नस्यौ मंत्रौ
विष्णुरूपं पंचपादमित्याद्यौ तृतीयप्रश्नस्य उत्पत्तिमिति ०

The commentary on the *brāhmaṇa* portion
(viz., सुकेशा च भारद्वाजः) begins fol. 48b :

अथ पूर्वं प्रश्नोपनिषदो मंत्रा विष्णुरूपमित्याद्याः षोडशापि
सूचीकटाहत्यायेन सत्यत्वान्मूलत्वान्मंत्राणां मूलतान्पदानु-
रोधेनैव च ब्राह्मणप्रवृत्तेश्च व्याख्याताः । संप्रति व्याख्या-
रूपाणि सुकेशा चेत्यादीनि ब्राह्मणानि क्रमेण व्याकुर्मः ।
तत्र तृतीयो गुरुः स्वशिष्यान् श्रोतव्यः श्रुतिवाक्येभ्यो मंतव्यश्चो-
पपत्तिभिरिति वचनार्थं मनसि निधाय सुकेशादिचूषिगणपि-
प्पलादसंवादरूपब्राह्मणविवृतमंत्रगणप्रतिपादितानर्थान् बोधयितुं
पिप्पलादं प्रति सुकेशादिचूषीणां पक्षां तत्सहचरितानामन्येषां
चोपसदनादिक्रियां स्वशिष्याणामन्येषां च शिक्षायै स्ववचनतो
निबध्नाति स्म सुकेशेत्यादिना ०

Praśna I. ends fol. 87b.

P. II., fol. 99b : इदं च तमेता इति वाक्यं [viz., after
II., 4 of the edition (5-13 having been ex-
plained as *mantras*)] पिप्पलशाखागतप्रश्नोपनिषदि न
पठितं शौनकीयप्रश्न एव पठितमिति विशेषो वेदितव्य इति
सर्वं निराकृतं ॥

P. III., fol. 146; IV., fol. 167b; V., fol. 181b; VI., fol. 196.

Then follows an additional philosophical chapter, beginning:

अथ भगवान् वादरायणो ऽस्मात्पुनरिदं संदिग्धार्थकं वाक्यं विवरीतुं प्रथमे ऽध्याये तृतीये पादे । ईदृशतिकर्मव्यपदेशात् स इति (I. 3, 13) तत्रैव पादे । अत्राचराचरणग्रहणात् प्रकरणाच्चेति च सूत्र्यां चकार । तत्र प्रथमोऽस्ति कर्मव्यपदेशात् इत्यधिकरणं ०

It ends:

ननु श्रीमलंकरभगवत्पादभट्टभास्करलक्ष्मणार्थभिक्षुप्रभृतिभिः कठश्रुतिमुदाहृत्यैतदधिकरणप्रवर्तनादानन्तीर्यैरदिति श्रुत्यवलंबेन प्रवर्तनात् प्राकृतं सूत्रयोजनं तद्विरुद्धमिति चेत् नैव विरुद्धं प्रश्नश्रुतौ विन्यस्तमवृत्तपदश्रवणादार्थावाधाच्च (!) प्रकृतावृत्तसूत्रविषयतायाः समुचितत्वात् कठादिश्रुतावृत्तपदश्रवणाभावे न यथा कथंचिदवृत्तपदस्मानुमेयत्वेनार्थप्रत्यभिज्ञामात्रेण गौणविषयताया एव कठादिश्रुतेरुचितत्वात् प्रायेण सर्वेष्वष्टाधिकरणेषु प्रथमेऽध्याये श्रुतिशब्दानुवादेनैव सूत्रविरचनात् सूत्रगताशब्दवत्या एव श्रुतेर्मुख्यविषयतादर्थसाम्यवयाः श्रुतेर्गौणविषयत्वेनैव सर्वैरभ्युपगमात् प्रश्नश्रुतिमुख्यो विषयः कठश्रुत्यादिगौणो विषय इति विभागेन प्रकृतिविरोधो न वतरत्येव गौणविषयवाक्यानुरोधेन विचारास्तु प्रज्ञाचार्यप्रवर्तिताः कठविवरणे ऽनुसंधेया इति दिक् ॥

None of the chapters have a colophon to them; sufficient blank space having, however, been left for it after each. [H. T. COLEBROOKE.]

523.

2346c. Foll. 3; size 10 in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; nine lines in a page.

Kaivalyopanishad.

It begins: अथाश्वलायनो भगवंतं परमेश्वरमुपसमेत्योवाचाधीहि भगवन्ब्रह्मविद्यां वदिष्ये ० [GAIKAWAR.]

524.

1878a. Foll. 50; size 12½ in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page. Modern.

Kaushātki-brāhmaṇopanishad, with the commentary (*dīpikā*) of Śaṅkarānanda, disciple of Ācārya Anandātman.

Edited, with a translation of the *Upanishad*, by E. B. Cowell, *Bibl. Ind.*, 1861; the *Upanishad* again translated by F. M. Müller, *Sacred Books of the East*, i., 1879. [DR. JOHN TAYLOR.]

525.

1878e. Foll. 44; size 12½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī; 10-13 lines in page. Modern.

Śvetāśvataropanishad with the commentary (*dīpikā*) of Śaṅkarānanda.

The *Upanishad* begins:

ब्रह्मवादिनो वदन्ति । किं कारणं ब्रह्म ०

The commentary begins:

श्वेताश्वतरमंत्राणां ब्रह्मार्थोपनिषद्भिर्वा ।

पुण्यकृत्पुण्यतीर्थानामर्थमाविष्करोम्यहं ॥

ब्रह्मात्मैक्यार्थस्यातिगहनतां दर्शयितुं प्रथमतो ब्रह्मविदां विचारमवतारयति । ब्रह्मवादिनो ०

The *Upanishad* has been edited, with Śaṅkarācārya's commentary, and a translation, by E. Röer, *Bibl. Ind.*, 1850-53; also translated by F. M. Müller, *Sacred Books of the East*, xv., 1884. [DR. J. TAYLOR.]

526.

1133. Foll. 64; size 11½ in. by 6 in.; fairly written, in Devanāgarī, towards the end of the 17th century. Twelve lines in a page. The Manuscript has suffered from damp.

Śvetāśvataropanishad with the commentary (*vivarana*) of Vijñānātman, disciple of Jñānot-tanūcārya.

The commentary begins :

अवच्छेदत्रयातीतनिर्भलज्ञानमूर्तये ।
नमो गिरा विदूराय दक्षिणामूर्तये नमः ॥
निगमांतप्रदीपाय निःसंगसुखसंविदे ।
संसारतापनोदाय विद्याश्रीपतये नमः ॥
प्रत्यस्ताखिलभेदाय जगद्धिब्रमसाखिणे ।
ज्ञानोन्नममुनीन्द्राय नमः प्रत्यक्सुखात्मने ॥

नमः परमचूडिभ्यो नमो ब्रह्मविद्यासंप्रदायकर्तृभ्यः । इदं ब्राह्मणवाक्यं वादिनो वदन्शीलाः * वेदार्थविपरीतपक्षाभिर्मूलीकृत्य वेदार्थतत्वेन ब्रह्मवदनशीलाः साक्षाद्वा परंपरया वा सर्ववेदार्थत्वेन ब्रह्म वदन्तीत्येतत्सर्ववेदा यत्परमामन्तंतीति श्रुतेः ।^०

It ends :

द्विर्वचनमध्यायपरिसमाप्तिद्योतनार्थमादरार्थं च ॥ इति श्री-
मत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीमज्जनोत्तमपूज्यपादशिष्यश्रीमद्वि-
ज्ञानात्मभगवतः वृत्ती श्रेताश्रेतारोपनिषद्विवरणे (!) षष्ठोऽध्यायः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

527.

1625D. Foll. 12; size 8½ in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1650; ten or eleven lines in a page.

Mahopanishad of the *Atharvaveda*, consisting of six sections (*upanishads*, or *upanishatkāṇḍikās*), the first five of which (according to this MS.) constitute the *Sundarītāpanī*, while the sixth is called the *Tripura-upanishad*.

I. The *Sundarītāpanī* begins:†

ओं अथैतस्मिन्नन्तरे भगवान्प्राज्ञापत्यं वैष्णवं विलिङ्ग-
कारणरूपमाश्रय पराभिधा भगवत्येवनादिश्रुत्या भूर्भुवः-

* Instead of इदं ब्राह्मणवाक्यं ० the Telugu MS. 3183 (p. 133, above) reads : ब्रह्मवादिनो वदन्तीति

† Grantha MS., R.A.S., Whish 17, containing the same *Upanishad* (foll. 16-27), begins :

त्रिपुरातापनीविद्या देवविच्छिन्नविग्रहम् ।

वस्तु चिन्मात्ररूपं तत्परतत्वं भजाम्यहम् ॥

ओं भद्रं कर्णेभिरेतं शान्तिः । अथैतस्मिन्नन्तरे भगवान्प्राज्ञापत्यं वैष्णवं विलिङ्गकारणं रूपमाश्रय त्रिपुराभिधा भगवत्येवनादि-

स्वरोमिति त्रीणि पुराणि स्वर्गभूषातालाणि पुराणि हरोमात्मकेन ह्रींकारेण दृष्टेखपराभिधा भगवती त्रिकूटावसाने त्रिनिलये विलये धाम्नि महसा धोरेण आप्नोति सैवेयं भगवती त्रिपुरेति व्याचक्ष्यते ॥ तत्सर्वतुर्वैख्यं etc. [the *gūyatrī*, *Rgv.* III., 62, 10; followed by I. 99, 1 जातवेदसे सुनवाम and VII. 59, 12 व्यसक्तं यजामहे] ॥ इति शाङ्करी परमा विद्या सा त्रयी साष्टाङ्गा त्रिपुरा परमेश्वरी ॥ साद्यानि चत्वारि पदानि ब्रह्मविक शीनि । द्वितीयानि शक्त्य-
स्यानि । तृतीयानि जैवानि ।^० here follows the explanation in six paragraphs; after which (fol. 3b) पञ्चदशाक्षरं त्रैपुरं यो धीते स सर्वान् कामान् प्रोति स सर्वान् भोगान्प्रोति -- स वैष्णवं धर्मेति ॥ परं ब्रह्म व्याप्नोत्येवं वेद ॥ here follow the twelve *dhāmāni* in as many paragraphs, the last of which, containing a number of epithets of *Tripurī*, ends (fol. 4b) महात्रिपुरीं देवीं ध्यायेयमिति ध्यानयोगेनेत्येवं सकलपूजाचिन्तं वेदेति महोपनिषत् इत्यपर्वणे सुंदरीतापन्यां प्रथमोपनिषत् ॥ ० ॥

The second *Upanishad* begins :

जातवेदसे सुनवामेत्यादि पठित्वा त्रैपुरीयं क्लृप्तं व्याचक्षते ।^० it treats chiefly of *cakra*, fol. 5b : देवा ह वै भगवन्मनुवन् महाचक्रानाम चक्रनायकं नो ब्रूहि । सार्वकामिकं सर्वाराध्यं सर्वरूपं विश्रुतोऽसं मोहद्वारं यद्योगिनामुपदिश्य परं ब्रूष्यभि त्वा निर्वीणमुपदिशति तान् होवाच भगवान् । श्रीचक्रं व्याख्यास्यामः । ओमिति त्रिकोणं व्यक्षरं कृत्वा ०

Fol. 6b : ओं क्षीरेण चापिता देवी चन्दनेन विलेपिते । बिल्वपत्राचिता देवी दुर्गे हं करुणागत इत्यनेनार्ची प्रार्थयित्वा मायालक्ष्मीमन्त्रेण । ह्रीं श्रीं या वै शिवा भगवती महिषा सिद्धस्तस्यै वै नमः । after which follow, to the end of the chapter, many variations of this formula.‡

शक्तिहरमायात्मकेन ह्रींकारेण दृष्टेखपराभिधा भगवतीति त्रिकूटावसाने निलये -- -- धोरेण व्याप्नोति -- -- त्रिपुरेति गीयते ॥ तत्सर्वतुः ० See also pp. 115b, 127a, above.

‡ These are wanting in the Grantha MS.

This *Upanishad* concludes (fol. 8b) : स ब्रह्म पश्यति स सर्वं पश्यति सोऽमृतत्वं गच्छति य एवं वेदेति महोपनिषत् ॥

The third *Upanishad* begins :

देवा ह वै मुद्राः सृजेयमिति भगवन्मब्रुवन्स्तान् होवाच * भगवानवनिपदजानुमण्डलं विस्तारपद्मासनं कृत्वा मुद्राः सृजेयमिति स सर्वानाकर्षयति यो योनिमुद्रामधीते ०

It ends (fol. 9b) : कुलकुमारी विमलहे मन्त्र-कोटिः सुधीमही तं नः कौलिः प्रचोदयादिति कुमार्य-र्चनं कृत्वा यो वै साधकोऽभिलिखति सोऽमृतत्वं च गच्छति स यज्ञ आप्नोति स परमायुष्मवाप्य परं ब्रह्म भित्वा तिष्ठति य एवं वेद । इति महोपनिषत् ॥ †

The fourth *Upanishad* begins :

देवा ह वै भगवन्मब्रुवन् देव गायत्रद्वयं ‡ नो व्याख्यातं त्रैपुरं सर्वोत्तमं जातवेदससूक्तेनाख्यातं त्रैपुराष्टकं यद्वृष्टा मुच्यते योगी जन्मसंसारबन्धनात् । इत्येवं ब्रुवतां सर्वेषां देवानां श्रुत्वेदं वाक्यमित्यथातस्त्वयसूक्तेनानुष्ठुभेन मृत्युञ्जयं दर्शयते ० — — — ib. देवा ह वै भगवन्मब्रुवन् सर्वं तयाख्यातम् । अथ कैमलैर्देवी स्तुता भगवती ०

It ends (fol. 10a) : नमः शिवायेति याजु-धमन्तेणोपासको रुद्रत्वं प्राप्नोति शिवत्वं प्राप्नोति कलौ कल्पाणं प्राप्नोति य एवं वेद । इत्यथर्वणवेदे सुंदरीता-पिन्यां चतुर्थोपनिषत् ॥

The fifth *Upanishad* begins :

तद्विष्णोः परमं पदं ० विष्णोर्धोपरमं पदम् (*Rigv.* I, 22, 20. 21) विष्णोः सर्वतोमुखस्य स्नेहो यथा ० These verses are commented upon as well as *Rigv.* IV. 40, 5 हंसः शुचिषद् ० [which in this MS. ends with बृहत् । and in G. MS. with अतं बृहत्] — fol. 10b § : देवा ह वै भगवन्मब्रुवन् स्वामित्रो कथितं स्फुटं त्रिपाकाण्डं सविषयं त्रैपुरीय-मिति ॥ । अथ परमं निर्विषयं कथयस्वेति तान् होवाच भगवान् तुरीयं माययान्तया निर्दिष्टं परमं ब्रह्मेति । ०

* भगवानवनीकृतजानुमण्डलं विस्तीर्य पदमासनं कृत्वा मुद्रां सृजतेति । G. MS.

† इति महोपनिषत्तृतीयोपनिषत् G. M.

‡ गायत्रीद्वयं G. M.

§ G. MS. begins only here the fifth *Upanishad*.

॥ त्रैपुरमिति । अथ प ० निर्विशेषं G. MS.

It ends : तस्मादेषां विद्यां तुरीयां श्रीकामराजा-ख्यामेकादशधा तन्निमित्तोत्तमितां जानीते स तुरीयं पदं प्राप्नोत्येवं वेदेति महोपनिषत् । इत्यथर्वणे पंचमोपनिषत् ॥ Here (fol. 11b) follows another paragraph (wanting in the Grantha MS.) : एवं जानाति यस्तत्वं बीजोपनिषदां गणं । पंचकं परमे व्योम्नि लीयते मुनिपुंगवः ॥ ० — — ० द्वयं द्वयमित्येकोनविंशत्यभुवनेह इति पंचमोपनिषत्त्रायपिनी समाप्ता । ५ ।

II. *Tripuropanishad* (called *Tripurīsundaryu-panishad* in the Grantha MS.) begins (fol. 11 b) तिस्रः पुरस्त्रिपथा विश्वचर्षणीरत्रां [यत्र G. MS.] कथा अक्षराः सन्निविष्टाः । ० Cp. p. 127b, above.

It ends : सरः [शर्वः G. MS.] सर्वस्य जगतो धाता च भारी हर्ता विश्वरूपत्वमेति । [ब्रह्म विष्णुः शिवा रामा शिवो शक्तिर्हरे रमा । सर्वनीयं प्रयत्नेन ब्रह्म-विष्णुरमाः शिवः शिवः । wanting in G. MS.] ॥ इत्ययं महोपनिषत् ॥ त्रैपुरीयामक्षरं ॥ परमो गीर्भि उधैष (!) ग्यैजुः परमेतच्च सामे वा यान्या च विद्यायर्वे यान्या च विद्या ॥ इति अथर्वणवेदे त्रिपुरोपनिषत्पंच-चत्वारिंशति समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

528.

1638d. Foll. 13 ; size 10½ in. by 4½ in. ; indifferent Devanāgarī writing, of the latter part of the 17th century ; 9–11 lines in a page.

Gopālatāpanīyopaniṣad.

Edited, with *Viśveśvara's* commentary, by *Haracandra Vidyābhūṣaṇa* and *Viśvanātha*, *Bibl. Ind.*, 1870.

The MS. ends :

इति श्रीअथर्ववेदोपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां श्रीगोपालकृष्णता-पनीयं संपूर्णं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

529.

2740. Foll. 26 ; size 7¾ in. by 6¼ in. ; legibly written in Devanāgarī ; recent ; six lines in a page.

॥ त्रैपुरीयामक्षरं G. MS.

Gopālatāpanīyopaniṣad. At the beginning there is the following couplet :

कृषिर्भूवाचक्रः शब्दो नञ्च निर्वृत्तिवाचकः ।
तयोरेकं परं ब्रह्म कृष्ण इत्यभिधीयते ॥

सच्चिदानन्दरूपाय ° [SIE C. WILKINS.]

530.

2346d. Foll. 14; size 10 in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, in the earlier part of the last century; nine lines in a page.

The same *Upanishad*.

[GAIKAWAR.]

531.

1369c. Foll. 21; size 9½ in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; nine lines in a page.

Viśveśvarācārya's commentary (*ṭīkā*) on the *Gopālottaratāpanī*. [H. T. COLEBROOKE.]

532.

2346b. Foll. 15; size 10 in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, in the earlier part of the last century; nine lines in a page.

Rāmātāpanīyopaniṣad. Both parts.

It begins :

चिन्मये ऽस्मिन्महाविष्णौ जाते दाशरथे हरौ ।°

It ends :

इत्यर्थवणरहस्ये रामस्योत्तरतापनीयोपनिषत् समाप्ता ॥

Edited, in Roman characters, with a German translation and notes, by A. Weber (*Abhandl.* of Berlin Ac., 1864).

[GAIKAWAR.]

533.

198. Foll. 54; size 10½ in. by 3 in.; fairly written, in Devanāgarī; seven lines in a page.

Śaṅkarācārya's commentary on the (*Nṛsiṃha-*) *Pūrvatāpanīyopaniṣad*.

It ends :

इति ° सायवेणतापनीयोपनिषद्भाष्ये पंचमोपनिषत्समाप्ता ॥
इति पूर्वतापनीयभाष्यं संपूर्णं ॥ संवत् १५६१ समर्थे कान्तिकसुदि
एकादशीवार शोमवार लीपितं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

534.

3087. Foll. 74; size 9 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī; recent; ten lines in a page.

The same work. It ends :

सर्वोपनिषत्समाप्तिं द्योतयतीति सर्वं निर्मलमिति सिद्धं ॥
इति श्रीगोविंदभगवत्पूज्यपादशिष्यपरमहंसपरिव्रजकाचार्य-
श्रीशंकराचार्यशंकरभगवतः कृती सायवेणतापनीयोपनिषद्भाष्ये
पंचमोपनिषत्समाप्ता ॥ इदमुपनिषत्समाप्ता पंडितठोलकेन कश्मी-
रदेशवासिना संवत् ३५ माघमासे शुक्लपक्षे श्रीतीर्थराजप्रयागांतरे
संपूर्णिकृता ॥

The leaves, which have no original pagination, are completely out of order.

[J. R. BALLANTYNE.]

535.

269a. Foll. 48; size 11½ in. by 5½ in.; fairly written, in Devanāgarī; modern; 13-15 lines in a page.

(*Nṛsiṃha-*) *Uttaratāpanīyopaniṣad*, with *Śaṅkarācārya's* commentary.

Text and commentary of both the *Pūrvatāpanīyopaniṣad* and *Uttaratāpanīyopaniṣad* have been edited by Rāmamaya Tarkaratna, *Bibl. Ind.*, 1871.

[H. T. COLEBROOKE.]

536.

1638e. Foll. 61; size 10½ in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, towards the end of the 17th century; 12-14 lines in a page.

The same commentary, here ascribed to *Gauḍapāda* (cf. *Rājendralāla Mitra*, *Notices of Sanskrit MSS.*, IV. p. 72).

It begins:

निरस्तनिखिलानर्थपरानन्दरुषिणे ।

नृतिहाय नमस्कृतः सर्वधीवृत्तिसाक्षिणे ॥

It ends:

यस्य संस्मृतिनाशेन तरन्ति भवसागरं ।

तत्रतोऽस्मि गुरुभक्त्या धिया वाचा च कर्मणा ॥

इति श्रीनवमः खंडः समाप्तः ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमच्छुकमुनीन्द्रशिष्य-श्रीमन्नौडपादमुनिवरविरचिते उत्तरतापनीयविवरणे नवमः खंडः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

537.

1878c. Foll. 26; size 12½ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eleven lines in a page. Modern.

The *Atharvaśiropanishad*, *Atharvaśikhopanishad* and *Jābālopanishad*, with the commentary (*dīpikā*) of Śaṅkarānanda, disciple of Ānandātman.

A. The *Atharvaśiropanishad* begins: देवा ह वै रुग्ं लोकमगमन् ते देवा रुद्रमपृच्छन् ०

The commentary begins:

वक्ष्ये ऽथर्वशिरोनाम्न्याः श्रुतेऽर्थाख्यां पदानुगां ।

रुद्रात्मैक्यावगत्यर्थे रुद्रस्तुष्टोःस्तु नस्तथा ॥ १ ॥

विद्याया अतिदुर्लभत्वप्रदर्शनार्थं आख्यायिकामवतारयति । ०

B. The *Atharvaśikhopanishad* begins fol. 13b:

अथ हैनं पैम्पडातो संगिराः सनत्कुमारश्चाथर्वमुवाच । ०

The commentary begins:

व्याख्याथर्वशिलानाम्न्याः श्रुतेः ब्रह्मशिरोनाम्न्या ।

क्रियते ब्रह्मरोधार्थं तथा शुध्यो मे मनः ॥

ब्रह्मविद्याप्राप्त्यर्थं तपोविद्यासंपन्नैरपि गुरुशिष्यादिकं करणीयमित्येतदर्थं प्रथमत आख्यायिकामवतारयति । ०

C. The *Jābālopanishad* begins fol. 18: बृहस्पतिर्वाच याज्ञवल्क्यं । यदनु कुरुक्षेत्रं देवानां देवयजनं ०

The commentary begins:

कृष्णद्वैपायनं व्यासं शंकरं लोकशंकरं ।

आनंदात्मानमप्यात्मगुरुं देवं नतोऽस्म्यहं ॥

जाबालोपनिषदाख्यां व्यापयन्तीं सुधानिधिं ।

करिष्ये प्रोक्तां देवो विमुक्तोऽयं तद्देश्वरः ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

538.

1685. Foll. 179; size 9 in. by 5 in.; badly written, in the Devanāgarī character, in A.D. 1748; generally twelve lines in a page.

A metrical paraphrase, called (*Sarvopaniṣad-ārtha-*) *Anubhūtiprakāśa*, of twelve of the principal *Upanishads*, in twenty adhyāyas, by *Vidyāranya* (i.e., *Mādhavācārya**).

Verbal glosses have occasionally been added in the margin.

1. *Aitareyopaniṣad*, paraphrased in 107 ślokas, begins:

ऐतरेयेण संप्रोक्ता द्वितीयारण्यकांतगा ।

ब्रह्मविद्या सुविस्मयं बालबोधाय वक्ष्यते ॥ १ ॥

आत्मैव सृष्टेः प्रागासीन्नानरूपविवर्जितः ।

सो ऽप्येक एव नात्योऽस्ति जडं वायस्य विद्यते ॥ २ ॥

It ends, fol. 7:

ऐतरेयब्रह्मविद्यां व्याख्यातां संग्रहादिमां ।

मुस्थिरामनुगृह्णातु विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १०७ ॥

इति विद्यारण्यकृतायात्रैतरेयात्तुभूतिप्रकाशिकायां प्रथमो ध्यायः ॥

2. *Taittirīyopaniṣad* (*Brahmavallī*), in 150 ślokas, begins fol. 8b:

ब्रह्मवह्यां ब्रह्मविद्यां तित्तिरिः प्राह यामिमां ।

वक्ष्ये सुखावबोधाय क्रीडन्तश्च मुमुक्षवः ॥ १ ॥

दशादिपितृमेधाः कर्मनिबहुजन्मसु ।

अनुष्ठितैर्विविदिषा जायतेऽन्तिमजन्मनि ॥ २ ॥

It ends, fol. 16b:

तैत्तिरीयकविद्यायाः प्रकाशेनोपसेविनः ।

मुमुक्षूननुगृह्णातु विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १५० ॥

इति विद्यारण्यकृते अनुभूतिप्रकाशे तैत्तिरीयकविद्याप्रकाशवार्तिके द्वितीयो ध्यायः ॥

* See A. Burnell, *Vaṃśabrāhmaṇa*, p. ix.

3. Adhyāya VI. of the *Chāndogyaopaniṣad*, in 138 ślokas, fol. 17b :

छांदोग्ये श्वेतकेतुर्ब्रह्मविद्यां ब्रह्मविद्यां * ।
ब्रह्मविद्यां संग्रहेण वक्ष्ये ऽहं सुखबुद्धये ॥ १ ॥
वेदानधीत्य गवेण श्वेतकेतुः पराङ्मुखः ।
आसीत्प्रत्यङ्मुखीकर्तुं गुरुराहातिविस्मयं ॥ २ ॥

It ends, fol. 25 :

श्वेतकेतो ब्रह्मविद्या व्याख्याता स्फुटमेतया ।
तुष्टोऽस्माननुगृह्णातु विद्यातीर्थमहेष्टरः ॥ १३८ ॥
इत्यनुभूतिप्रकाशे छांदोग्यविद्याप्रकाशे श्वेतकेतुर्विद्यामृ-
तीयो ध्यायः ॥

4. Adhyāya VII. of the *Chāndogyaopaniṣad*, 90 ślokas, fol. 26 :

सनत्कुमारश्छांदोग्ये नारदायोपदिष्टवान् ।
विद्यामेतां प्रवक्ष्ये ऽत्र सर्वशोकनिवृत्तये ॥ १ ॥
पुराणपंचमान् वेदान् शास्त्राणि विविधानि च ।
ज्ञात्वाप्यनात्मविश्वेन नारदः शोकमाप्तवान् ॥ २ ॥

It ends, fol. 31 :

सनत्कुमारविद्यायास्तान्पर्यं स्पष्टमीरितं ।
तेन कुर्यान्मम कृपां विद्यातीर्थमहेष्टरः ॥ ९० ॥
इत्यनुभूतिप्रकाशे छांदोग्ये सनत्कुमारविद्या नाम चतुर्था-
ध्यायः ॥

5. Adhyāya VIII. of the *Chāndogyaopaniṣad*, in 100 ślokas, begins fol. 32b :

प्रजापतिः स्वात्मविद्यां छांदोग्ये बहुधाब्रवीत् ।
विरोचनाय चेद्वै तां वक्ष्ये सुखबुद्धये ॥ १ ॥
असंसार्यमात्मासाधन्वेष्टस्यो मुमुक्षुणा ।
प्रजापतिरिति प्राह प्रसंगेन स्वसंसदि ॥ २ ॥

It ends, fol. 38 :

प्रजापतेरियं विद्या कथितानुग्रहाद्गुरोः ।
सच्छिष्यानुगृह्णातु विद्यातीर्थमहेष्टरः ॥ १०० ॥
इति श्रीविद्यारण्यकृते नुभूतिप्रकाशे छांदोग्ये प्रजापति-
विद्यास्यः पंचमो ध्यायः ॥

* Cf. *Ānandagiri* on the beginning of the adhyāya :
श्वेतकेतुरिति । तमेव प्रकटयन्प्रथमं तृतीयेनाध्यायेनास्य संबन्धं
कथयति ।

6. *Muṇḍakopaniṣad*, in 99 ślokas, begins, fol. 38b :

ब्रह्मविद्यां शौनकाय यामुवाचांगिरा मुनिः ।
आथर्वणे मुंडके ऽसौ विशदीकृत्य वक्ष्यते ॥ १ ॥
चतुर्मुखादिके संग्रह्ये यो मुनिरंगिराः ।
उपसद्य यथाशास्त्रमेतं पप्रच्छ शौनकः ॥ २ ॥

It ends, fol. 44b :

शौनकस्य ब्रह्मविद्या विस्पष्टमुपवर्णिता ।
तुष्टोऽस्माननुगृह्णातु विद्यातीर्थमहेष्टरः ॥ ९९ ॥
इति विद्या ० प्रकाशे मुंडकोपनिषद्विवरणं षष्ठो ध्यायः ॥

7. *Praśnopaniṣad*, in 100 ślokas, begins, fol. 45b :

आथर्वणे पिप्पलादः षष्ठमुनिभ्यो यदब्रवीत् ।
तत्सर्वं प्रविचिन्वात्र प्रवक्ष्यामि पृथक् पृथक् ॥ १ ॥
मुनयो वेदतात्पर्यात्सगुणब्रह्मचिंतकाः ।
परं ब्रह्मापेक्षमाणाः समिद्धास्ते गुरुं ययुः ॥ २ ॥

It ends, fol. 51 :

वेदैश्चतुर्भिरुत्पन्ना विद्येयं ब्रह्मगोचरा ।
प्रकाशितातः संतुष्याद्विद्यातीर्थमहेष्टरः ॥ १०० ॥
इत्यनुभूतिप्रकाशे षष्ठोपनिषद्विवरणे सप्तमो ध्यायः ॥

- 8 & 9. *Kaushītakyopaniṣad*, in 100 and 71 ślokas respectively ; ends fol. 62. Printed in Prof. Cowell's edition.

10. *Maitrāyaṇīyopaniṣad*, in 150 ślokas ; ends fol. 72. Printed in Prof. Cowell's edition of the *Maitryupaniṣad*.

11. *Kāṭhavalī-upaniṣad*, in 120 ślokas ; begins, fol. 73 :

याजुष्यां कठशाखायां विद्यां यां नचिकेतसे ।
यमः प्रोवाच तां सर्वी संग्रहेण ब्रवीम्यहं ॥ १ ॥
नचिकेताः कुमारः सन् स्वपित्रा प्रेषितो यमं
गत्वा तं तोषयित्वात्मज्ञानं वरमयाचत ॥ २ ॥

It ends, fol. 80 :

वैराग्यं नचिकेतस्य यथा तीव्रं तथा पुमान् ।
प्राप्नोति सेवमानः सन् विद्यातीर्थमहेष्टरं ॥ १२० ॥
इति ० कठवल्लीविवरणे एकादशो ध्यायः ॥

12. *Śvetāśvataropaniṣad*, in 120 ślokas, begins, fol. 81b :

श्वेताश्वतरनामा यो यजुःशाखाप्रवर्तकः ।
सोऽन्याश्रमिभ्यः प्रोवाच विद्यां व्याचक्षहेऽत्र तां ॥ १ ॥
ये वेदवादिनस्ते तु मीमांसते मुमुक्षवः ।
जगतः कारणं ब्रह्मेत्येवं वेदेषु घुष्यते ॥ २ ॥

It ends, fol. 88b :

अंतःप्रविष्टः शास्तेति योऽन्तर्यामो श्रुतीरितः ।
सोऽस्मान्मुख्यगुरुः पातु विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १२० ॥

इति ० श्वेताश्वतरविवरणं नाम द्वादशो ध्यायः ॥

13. *Adhyāya I., brāhmaṇa 4 (Ātma-brāhmaṇa)* of the *Bṛihadāranyakopaniṣad*, in the *Kāṇva* recension, 289 ślokas.

It begins, fol. 89b :

कारणो याजुषशाखायां नानाख्यानोपवृंहिताम् ।
ब्रह्मविद्यामुवाचेमां संग्रहेण ब्रवीम्यहम् ॥ १ ॥
वृहदारण्यकप्रोक्तैर्विराट्सूत्राद्युपासनैः ।
स्याद्विराडादिरूपत्वं स विराडिह कथ्यते ॥ २ ॥
उपास्तेमहिमा तेन भास्युपासनमिच्छतः ।
मुमुक्षुस्तु विराडादिदोषान्दृष्ट्वा विरज्यते ॥ ३ ॥
अध्यायस्य तृतीयस्य चतुर्थे ब्राह्मणे * श्रुतम् ।
वैराजं वपुरेतच्च शरीरान्तरकारणम् ॥ ४ ॥
इदं नरगवाश्चादिवपुस्तत्सृष्टितः पुरा ।
आत्मासीत्पुरुषाकारो ब्रह्माण्डाख्यशरीरभूतः ॥ ५ ॥
प्रत्ययूपः परायूपाद्भावृजोऽनुभवात्मकः ।
प्रथते यः स आत्मेति प्राहुरात्मविदो बुधाः ॥ ६ ॥

It ends, fol. 105b :

कर्मोपास्तफिलं कलवः प्राहात्मब्राह्मणे तथा ।
अव्याकृतं व्याकृतं च विद्याविद्ये त्यतिस्फुटम् ॥ २६३ ॥
अथाध्याये चतुर्थे च कलवः पञ्चमषष्ठयोः ।
उपाख्यानानि बहुधा वक्ष्यत्यात्मावबुद्धये ॥ २६४ ॥
अज्ञातशत्रुमैत्रेयीदध्यङ्गित्युक्तामभिः ।
आख्यानान्यङ्कितानि स्युश्चतुर्थाध्यायगानि हि ॥ २६५ ॥

* *Adhyāya III.* of the *Bṛihadāranyaka* corresponds to *Adhy. I.* of the *Upanishad*. Cf. the colophons in Dr. Rōer's edition.

अश्वलश्चात्रैभागश्च भुज्युपस्तकहोलकाः ।
गार्ग्येदालकशाकल्याः पञ्चमाध्यायगा इमे ॥ २६६ ॥
आख्यानान्येतदीयानि स्युः षष्ठाध्याय ईरितम् ।
जनकस्य द्रुपाख्यानं संग्रहाद्विस्तरादपि ॥ २६७ ॥
उपाख्यानेषु सर्वेषु प्रत्येकं ब्रह्म वर्णितम् ।
श्रुतैरैतैरुपाख्यानैर्ब्रह्मविद्या दृढा भवेत् ॥ २६८ ॥
यामात्मब्राह्मणे * विद्यां कलवः प्रोवाच सा स्फुटम् ।
व्याख्याता प्रीयतां तेन विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ २६९ ॥
इत्यनुभूतिप्रकाशे कलवविद्याख्यस्तयोदशो ध्यायः ॥

14. *Adhyāya II., brāhmaṇas 1-3* of the *Bṛihadāranyakopaniṣad*, in 120 ślokas ; begins, fol. 106b :

अज्ञातशत्रुरध्याये चतुर्थे ब्राह्मणैस्त्रिभिः ।
विद्यां वालाकये प्राह तां विस्मष्टमिह ब्रुवे ॥ १ ॥
अज्ञातशत्रुर्ब्रह्मात्मवेदनाच्छीर्यतोऽपि च ।
अंतर्वैहिष्ठ निःशत्रुः काश्यां राजा बभूव सः ॥ २ ॥
गर्गगोत्रजप्रियोऽयं वालाकिनैव तत्त्ववित् ।
किंतु प्राणोपासकोऽयं दर्पेण महता वृतः ॥ ३ ॥

It ends, fol. 112b :

अज्ञातशत्रुर्षी विद्यां ब्राह्मणैस्त्रिभिरुक्त्वान् ।
तद्वाख्यानानेन संतुष्याद्विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १२० ॥
इति ० अज्ञातशत्रुविद्याख्यश्रुतुदेशो ध्यायः ॥

15. *Adhyāya II., brāhmaṇa 4* of the *Bṛihadāranyakopaniṣad*, in 103 ślokas ; begins, fol. 113b :

मैत्रेयै याज्ञवल्क्यो यां चतुर्थे ब्राह्मणेऽब्रवीत् ।
ससाधनां ब्रह्मविद्यां विस्मष्टं व्याकरोमि ताम् ॥ १ ॥
वित्तस्य कर्महेतुत्वात्तस्यागो ज्ञानसाधनम् ।
इति दर्शयितुं प्राह श्रुतिराख्यायिकां शुभाम् ॥ २ ॥

It ends, fol. 119 :

याज्ञवल्क्योऽत्र मैत्रेयीमन्वगृह्णाद्यथा तथा ।
मुमुक्षुमतुगृह्णातु विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १०३ ॥
इति ० मैत्रेयीविद्याख्यः पञ्चदशो ध्यायः ॥

* आत्मेवेदमय आसीत् आसीत्पुरुषविधः Gloss, i.e. *Adhy. I., brāhm. 4.*

16. Adhyāya II., *brāhmaṇa* 5 of the *Bṛihadāranyakopaniṣad*, in 50 ślokas ; begins, fol. 120b :

पञ्चमे ब्राह्मणे दध्यङ्गापर्वणे उवाच याम् ।
अश्विनोर्मेधुविद्यां तामत्र स्पष्टीकरोम्यहम् ॥ १ ॥
परस्परपकारित्वं पृथिव्याः प्राणिनामपि ।
यत्तन्मधुत्वं विज्ञेयमुपकारस्तु सज्जनम् ॥ २ ॥

It ends :

विद्यावंशजयाद्विद्याविघ्नः सर्वो निवार्यते ।
मुमुक्षुमनुगृह्णातु विद्यातीर्थमहेष्टरः ॥ ५० ॥
इत्यनुभूतिप्रकाशे वृहदारण्यके मधुविद्याख्यो नाम षोडशो
ध्यायः ॥

17. Adhyāya III. of the *Bṛihadāranyakopaniṣad* in 309 ślokas ; begins, fol. 124b :

याज्ञवल्क्यो ऽश्वलादिभ्यो विजिगीषुकथामुखात् ।
उक्तवान्पञ्चमे ध्याये तत्त्वविद्यामनेकधा ॥ १ ॥
अध्यात्ममधिभूतं च यजमानन्विगादिषु ।
स्वाभाविकः परिच्छेदो मृत्युर्मेतत्फलार्जनात् ॥ २ ॥

It ends, fol. 142 :

निरविद्यान्वयत्वात्तत्साक्षाद्ब्रह्मेति भक्ष्यते ।
तदेवाविद्ययाशक्त्या भोगमोहप्रदातृ हि ।
अनुगृह्णातु तद्भूयो विद्यातीर्थमहेष्टरः ॥ ३०९ ॥
इत्यनुभूतिप्रकाशे ऽश्वलादिमुनिबोधाख्यो नाम सप्तदशो
ध्यायः ॥

18. Adhyāya IV. of the *Bṛihadāranyakopaniṣad*, in 321 ślokas ; begins, fol. 143b :

षष्ठाध्याये याज्ञवल्क्यो जनकायोपदिष्टवान् ।
उपास्तितत्त्वविद्यां तु संग्रहाद्विस्तरादपि ॥ १ ॥
ध्यानादिहैव देवः सन्मृत्वा तद्देवतामये ।
प्रथमब्राह्मणे प्रोक्तं चतुष्पाद्विधं चित्तनम् ॥ २ ॥
वागाद्या देवतास्तासामाधारस्तत्तदिन्द्रियम् ।
अध्याकृतं च नामेति पादाश्चत्वार ईरिताः ॥ ३ ॥

It ends, fol. 162 :

जनकायात्मविद्यैषा याज्ञवल्क्येन वर्णिता ।
तद्वाख्यानानानुगृह्णाद्विद्यातीर्थमहेष्टरः ॥ ३२१ ॥

इत्यनुभूतिप्रकाशे जनकविद्याख्यो नामाष्टदशो ध्यायः ॥

19. *Talavakāra* (or *Kena*)-*Upanishad*, in 100 ślokas ; begins, fol. 163b :

शाखा तलवकाराणां सामवेदगतास्ति या ।
विद्योक्ता तत्र संक्षेपात्तां विस्मष्टमहं ब्रुवे ॥ १ ॥
तद्विद्धि प्रणिपातेन परिप्रश्नेन सेवया ।
इत्यर्जुनाय भगवानाह प्रश्नाख्यसाधनं ॥ २ ॥

It ends, fol. 169 :

विद्या तलवकाराणां शाखायां श्रूयते स्फुटं ।
तद्वाख्यानानेन संतुष्याद्विद्यातीर्थमहेष्टरः ॥ १०० ॥

इत्यनुभूतिप्रकाशे तलवकारविद्याख्यो नाम एकोनविंशो
ध्यायः ॥

20. *Nṛsiṃhottaratāpanīyopaniṣad*, in 154 ślokas, begins, fol. 170b :

साथर्वणे तापनीय उत्तरस्मिन् प्रजापतिः ।
देवानबूबुधन्मन्त्रराजप्रणवमार्गतः ॥ १ ॥
मन्त्रराजं पूर्वतापनीये श्रुत्वा तदा धिया ।
ध्यायंतः सगुणं ब्रह्म देवा धीशुद्धिमाप्नुवन् ॥ २ ॥
ततस्ते निर्गुणं ब्रह्म पप्रक्षुः शुद्धबुद्धयः ।
अणोरणोयान्यः प्रत्यङ् प्रणवे तं वद प्रभो ॥ ३ ॥

It ends :

श्रुतिस्मृतीतिहासानामभिप्रायचिद्व्ययः ।
श्रुतिव्याख्यानतस्तुष्याद्विद्यातीर्थमहेष्टरः ॥ १५४ ॥
इत्यनुभूतिप्रकाशे देवविद्याख्यो नाम विंशो ध्यायः ॥
सं १६०५ ।^० प्रकाशानंदसरस्वति। स्वार्थे परार्थे वा ।^०

On two fly-leaves, at the beginning, Colebrooke has added a rough list of the chapters.

[H. T. COLEBROOKE.]

D. VEDÂNGA.

539.

1743B. Foll. 31; size 9½ in. by 3½ in.; fairly written in the Devanāgarī character; seven or eight lines in a page.

Vedānga-catusṭaya—viz., *Śikshā* (ends fol. 6), *Jyotiṣa* (fol. 9), *Chandas* (fol. 16) and *Nighaṇṭu* (accented)—in the *Ṛik*-recension.

Dated संवत् १८५४ विभवसंवत्सरे वैशाखवद्यत्रयोदशी इंदुवारे ० — — — सदाशिवकेशलकरेण लिखितं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

540.

1347a. Foll. 10; size 12 in. by 4½ in.; small Devanāgarī handwriting; twelve lines in a page.

The same four *Vedāngas*, in the *Ṛik*-recension.

The *Śikshā* ends fol. 3; the *Jyotiṣa*, fol. 4; the *Chandas*, fol. 6; the *Nighaṇṭu*, fol. 10b.

संवत् १८१३ वर्षे मितौ शुक्लपक्षे त्रिंशो मघ्यां (!) ॥ ६ ॥ चोमवासरे लिखितं चतिवाडीदीलतरामकाशीमध्ये लिखितं च ०

[H. T. COLEBROOKE.]

541.

2542b. Foll. 8; size 8½ in. by 4 in.; large, clear, recent Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Pāṇinīyā Śikshā. The *Ṛik*-recension in eleven chapters.

The work has been published by A. Weber, *Indische Studien*, iv. This MS. almost invariably coincides with MSS. D and L of that edition. At the end the beginning of each chapter is given.

[GAIKAWAR.]

542.

1981a. Foll. 5; size 8 in. by 3½ in.; well written, in Devanāgarī; eight lines in a page.

Pāṇinīyā Śikshā in the *Ṛik*-recension.

Dated Śaka 1699. [DR. JOHN TAYLOR.]

543.

1378b. Foll. 6 (foll. 193–198 of the vol.); size 9 in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Pāṇinīyā Śikshā in the *Ṛik*-recension.

Dated Samvat 1854.

On a fly-leaf there is the following note in Colebrooke's handwriting:

Pronunciation of vocal sounds taught by *Pāṇini*. *Śikshā*, 1st *Vedānga*; pretended to be one of the ten books which complete a copy of the black Yajush: but appears to be an extract from some modern composition.

[H. T. COLEBROOKE.]

544.

3193. Foll. 11; size 8 in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, on European paper; eleven lines in a page.

Pāṇinīyā Śikshā, with a commentary, entitled *Śikshā-panjikā*, composed, in Samvat 1454, by *Dharaṇīdhara* (disciple of *Mahādeva*), in the reign of *Udayasimha*. The text is written in red, the commentary in black ink. The latter begins:

पातु यो निकषयावा मतिहेम्नः सरस्वती ।

प्राज्ञेतरपरिच्छेदं वचसैव करोति या ॥ १ ॥

छंदःकल्पनिरुक्तानि विवृतानीह सूरिभिः ।

शिक्षा त्विवृता यस्मात्तस्मात्तां विवृतोम्यहं ॥ २ ॥

अथ शिक्षां प्रवक्ष्यामि । अथेत्यव्ययमानंतर्ग्ये । वेदाध्ययन-
स्यानंतरं संगपाठः । किं कारणं । षडंगो वेदो ज्योतस्य इति
स्मरणात् । तत्र च शिक्षा प्रथमा । अथशब्दानुवर्गात् । सा

वक्तव्येयशब्दस्यार्थः । एतेनैव सिद्धे वेदस्यांगान्तये व्याकरणादिष्वप्यशब्दो ऽत एव नाधीयते । ० । शिक्ष्यतेऽनया वर्णोच्चारणमिति शिक्षा । तां प्रकर्षेण वक्ष्यामि कथयिष्यामि ॥ पाणिनीयं मतं यथा । पाणिनीयमिति वृद्धाञ्छ इति ह्यप्रत्ययस्तस्येदमित्यर्थनिर्देशः । मतमिति मन ज्ञाने । पाणिनीयं ज्ञानं यथा । ०

The text of the *Śikshā*, as here commented upon consists of only 21 couplets, instead of the 60 couplets usually offered by MSS. (or 35 of the *Yajus* recension); viz.:

- Y. 1 अथ शिक्षां प्रवक्ष्यामि पाणिनीयं मतं यथा ।
शास्त्रानुपूर्व तद्विद्याद् यथोक्तं लोकेवेदयोः ॥ १ ॥
- 2 प्रसिद्धमपि शब्दार्थमविज्ञातमबुद्धिभिः ।
पुनर्व्यक्तीकरिष्यामि वाच उच्चारणे विधिं ॥ २ ॥
- 3 त्रिषष्टिस्तुःषष्टिर्वा वर्णाः संभवतो मताः ।
प्राकृते संस्कृते चापि स्वयं प्रोक्ताः स्वयंभुवा ॥ ३ ॥
- 4 स्वरा विंशतिरेकश्च स्पर्शानां पञ्चविंशतिः ।
यादयश्च स्मृता स्रष्टी चत्वारश्च यमाः स्मृताः ॥ ४ ॥
- 5 अनुस्वारो विसर्गश्च ऋकःऋषी चापि पराश्रयी ।
दुस्मृष्टश्चेति विज्ञेयो लकारः स्मृत एव च ॥ ५ ॥ १ ॥
- 6 आत्मा बुद्ध्या समेत्यार्थान्मनो युक्ते विवक्षया ।
मनः कायाग्निमाहंति स प्रेरयति मारुतं ॥ ६ ॥
- 7 मारुतस्तूरसि चरन्मदं जनयति स्वरं ।
प्रातःसवनयोगं तं छंदो गायत्रमाश्रितं ॥ ७ ॥
- 8 कंठे मारुद्दिनयुगं मध्यमं त्रैष्टुभानुगं ।
तारं तार्तीयसुगं शं धिष्यं जागतानुगं ॥ ८ ॥
- 9 सोदीर्घो मूर्ध्वभिहतो वज्रमापद्य मारुतः ।
वर्णाञ्जनयते तेषां विभागः पञ्चधा स्मृतः ॥ ९ ॥
- 10 स्वरतः कालतः स्थानात्प्रयत्नानुप्रदानतः ।
इति वर्णविदः प्राहुर्निपुणं तं निबोधत ॥ १० ॥ २ ॥
- 11 उदात्तश्चानुदात्तश्च स्वरितश्च स्वरास्त्रयः ।
ह्रस्वो दीर्घः स्मृत इति कालतो नियमा अवि ॥ ११ ॥
- 12 कंठ्यावहाविविच्यशास्त्रालव्या सोष्ठनावुपू ।
स्युर्मूर्धन्या चतुरपा दंढा लतुलसा स्मृताः ॥ १२ ॥
- 13 जिह्वामूले तु कुः प्रोक्तो दंत्योष्ठो वः स्मृतो बुधैः ।
एते तु कंठ्यातालव्या सोष्ठौ कंठोष्ठौ स्मृतौ ॥ १३ ॥

26a अर्धमात्रा तु कंठ्यस्यैकारौकारयोर्भवेत् ।

27b अयोगवाहा विज्ञेया आश्रयस्थानभाविनः ॥ १४ ॥

28 अलाबुवीणांनिघोषो दंत्यमूल्याः स्वरानुगः ।

अनुस्वारस्तु कर्तव्यो नित्यं होः शपसेषु च ॥ १५ ॥

13 अष्टौ स्थानानि वर्णानामुरः कंठः शिरस्तथा ।

जिह्वामूलं च दंताश्च नासिकोष्ठौ च तालु च ॥ १६ ॥

30 अचोऽस्पृष्टो यणस्त्वधिनेमस्पृष्टाः शरः स्मृताः ।

शेषाः स्पृष्टा हलः प्रोक्तो निबोधानुप्रदानतः ॥ १७ ॥

31 अमोऽनुनासिका न ह्री नदिनो ह्रस्वः स्मृताः ।

ईपंतादा यणश्चश्च आसिनस्तु खप्तादयः ॥ १८ ॥

32 ईषत्श्चासीश्चरो विद्याद् गोर्धामैतप्रचक्षते ।

शंकरः शांकरौ प्रादाहाक्षीपुत्राय धीमते ॥ १९ ॥

34 येनाक्षरसमाप्तायमधिगम्य महेश्वरात् ।

कृत्स्नं व्याकरणं प्रोक्तं तस्मै पाणिनये नमः ॥ २० ॥

Of the last *śloka* only the first *pāda* is given, with the commentary as follows :

त्रिनयनमभिमुखनिःसृतामिति । चैतालीयं छंदोऽस्य त्रिनयन-मुखात् यथा गुहायाः सिंहो निःक्रामति त्रिनयनेनापि कृतस्यार्थः । तां यः पठेदधीयीत साधनादिभिर्युज्यते सुखमतुलं परमानंदं च मोक्षमुक्तेन प्रकारेणाश्रुते व्याप्नोति । स्वर्गादीनि परिमितकाल-त्वात् तोलयितुं शक्यं । मोक्षारूपं त्वपरिमितकालपरिच्छिन्न-सुखस्वरूपमित्यर्थ इति ॥ २१ ॥ इति शिक्षापञ्जिका समाप्ता ॥ १६८५ वर्षे सुभानुसंवत् आषाढशुद्धपंचम्यां स्थिरवासरे तद्दिने अनंतधोपेश्वरेण (!) लिखितम् ॥

चतुर्विंशत्युक्तमिति १५९६ हि रुधिरौत्तार्याह्वये हायने

चैत्रस्यासितपक्षतावजपदाख्ये भे शके वैधृतौ

एकादश्यभिधातिथौ कुजदिने तिथ्ये युगे पञ्जिका

शिक्षाया लिखिताद्य भास्करसुतेनैतां जगद्वेणु ॥ १ ॥ ०

श्रीविक्रमनृपसमये युगशरसंक्रंदनातीते ।

शुचिमासकृष्णपक्षे प्रतिपदि मार्तंडवारे च ॥ १ ॥

विजयिनि समग्रभूभृमुकुटे श्रीउदयसिंहभूपाले

विरमद्वैसचिवे * व्यापारधुरंधरेऽज्ञानि ॥ २ ॥

आकरे कविराजानामास्पदे कीर्तिसंपदोः ।

श्रीनंदभद्रनगरे वा सामीप्यवर्तिनि (!) ॥ ३ ॥

* ? वीरम(द)देवसचिवे ; cf. Weber, Cat. Berl. No. 71, which MS. was written in Samvat 1453, — श्रीउदयसिंह-विजयिराज्ये तन्नियुक्तमहामात्य-श्रीवीरमदेवप्रतिपत्तौ.

श्रीमहादेवमाचार्य शिखापंजिकयानया ।

कविः संतुष्टमकरोत्तागरो धरणीधरः ॥ ४ ॥

The fly-leaf contains the following note :

Copied for me from a manuscript belonging to
Gōvindabhaṭ Hiralēkar of Shāhūpūr, near Belgaum.

The manuscript is not dated.

Presented to the India Office Library.

23rd August, 1878. [J. F. FLEET.]

545.

1378c. Foll. 16 (foll. 199-214 of the vol.); size 9 in. by 3½ in.; well written, in Devanāgarī; seven lines in a page.

Nighaṇṭu, in five adhyāyas; consisting of three parts, viz., the *naighaṇṭuka*, the *naigama*, and the *daivata*. Dated Saṃvat 1854.

Edited, by R. Roth, together with Yāska's commentary *Nirukta*, Göttingen, 1852. Also the text, with the commentaries of Yāska, *Durgācārya*, and *Devarāja*, in course of publication, in the *Bibl. Ind.*, by Paṇḍit Satyavrata Sāmaśramī. [H. T. COLEBROOKE.]

546.

2106b. Foll. 23 (marked 1-5, 5-22); size 8½ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of last century; seven lines in a page.

Nighaṇṭu (or *Nighaṇṭa*, as it is here called). [GAIKAWAR.]

547.

1378a. Foll. 192; size 9 in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Yāska's *Nirukta*.

Foll. 1-89 (paged wrongly 1-52, 54-90) contain the *pūrvashaṭka* (comprising the commentary on the *naighaṇṭuka* and *naigama*-portions). Not accented.

Foll. 90-192 contain the *uttarashaṭka* (comprising the comment on the *daivata*-portion, ending fol. 12) and the *pariśiṣṭa*.

Each of the two sections is dated Saṃvat 1853.

[H. T. COLEBROOKE.]

548, 549.

1751, 1752. Size 8½ in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character; eight lines in a page.

Yāska's *Nirukta*.

Accented, with the exception of the 6th Adhyāya of the *pūrvashaṭka* (being the last of the *naigamakūṇḍa*).

Vol. I. contains the *pūrvashaṭka*, vol. II. the *uttarashaṭka* with the *pariśiṣṭa*.

Dated Saṃvat 1838, Śaka 1703.

Vol. I. originally consisted of 81 leaves, one of which (fol. 73), containing from [मनुष्यकच हवाभि] प्रेतः in 6, 10 to भग ना[सत्या पुरंधि] in 6, 13, is now wanting; whilst the last six leaves are wrongly numbered, 79-82. Vol. II. consists of 103 leaves, numbered 1-98, 98-102.

[H. T. COLEBROOKE.]

550.

1979. Foll. 180; size 8½ in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character; eight lines in a page.

Yāska's *Nirukta* (called *Nairukta* in the MS.).

The two *shaṭkas* are paged separately, consisting of 85 and 95 leaves respectively. The *pariśiṣṭa* commences fol. 160b.

Dated Śaka 1741.

[DR. JOHN TAYLOR.]

551.

1296. Foll. 53; size 13 in. by 9½ in.; European style; Devanāgarī character; beauti-

fully written, about the end of the last century ; twenty-five lines in a page.

Yāska's Nirukta.

The *pūrvārdha* ends fol. 26 ; the *uttarārdha*, fol. 47b. [H. T. COLEBROOKE.]

552.

770. Foll. 51 ; size 9 in. by 3½ in. ; fairly written, in Devanāgarī, by two different hands ; 8-11 lines in a page.

The *pūrvashaṭka* of *Yāska's Nirukta*. Not accented. Dated Samvat 1715.

The last portion was written by one *Raghu-nātha*. [H. T. COLEBROOKE.]

553, 554.

357, 358. Foll. 330 and 177 resp. ; size 10½ in. by 4½ in. ; fairly written, in the Devanāgarī character ; foll. 73b-171 ; and 172-177 of vol. ii. by two different hands from the rest.

Niruktavṛitti, a commentary on *Yāska's Nirukta*, by *Durgācārya*.

It begins :

आदितः पाणिनीयं तु शिक्षा ज्योतिस्तत्त्वम् ।
पंचाध्यायीनिघंटोश्च निरुक्तमुपरि स्थितं ॥
प्रणम्य तत्प्रवक्ष्यामि रुद्रायाभितेजसे ।
स मे दिशतु सुप्रीतो वाग्भियोः शिक्षसंमतिं ॥

समाज्ञायः समाज्ञातः स व्याख्यातव्यः । अथ किमर्थं वेदो वेदांगानि च प्रवृत्तानि । सर्वकामप्राप्त्यादिर्भोक्षांतः पुरुषार्थो वक्तव्य इति वेदः प्रवृत्तः । °

The numbering of the *adhyāyas* runs on from the (*pañcādhyāyī*)-*Nighaṇṭu*, they being thus numbered VI.-XVIII. An exception is once made in the colophon of the first *pāda* of the seventh *adhyāya*, where the latter is called the second *adhyāya*.

The subdivision is that of *pādas*, as given by Roth, p. 210, note. The few discrepancies from the extent of the several *pādas*, as there stated, are as follows :

Adhyāya I. (or VI.) *pāda* 2 includes *khaṇḍas* 4-6 ; *pāda* 3 *khaṇḍas* 7-11.

Adhyāya III. (or VIII.) *pāda* 3 includes *khaṇḍas* 13-17 ; *pāda* 4 *khaṇḍas* 18-22.

Adhyāya V. (or X.) has only 4 *pādas* ; the fourth including *khaṇḍas* 20-28.

The last *adhyāya* XIII. (or XVIII.) contains the first *parīśiṣṭa* only.

Adhyāya I. (or VI.) begins vol. i., fol. 1b ; *adhy.* II. (or VII.), fol. 75 ; *adhy.* III. (or VIII.), fol. 117 ; *adhy.* IV. (or IX.), fol. 194 ; *adhy.* V. (or X.), fol. 217 ; *adhy.* VI. (or XI.) fol. 272.

Adhy. VII. (or XII.) begins vol. ii., fol. 1b ; *adhy.* VIII. (or XIII.), fol. 58 ; *adhy.* IX. (or XIV.), fol. 81 ; *adhy.* X. (or XV.), fol. 99 ; *adhy.* XI. (or XVI.), fol. 128 ; *adhy.* XII. (or XVII.), fol. 150b ; *adhy.* XIII. (or XVIII.), fol. 172.

The *pūrvashaṭka* (vol. i.) is dated Samvat 1709 (A.D. 1652).

The *uttarashaṭka* is dated, by a more modern hand than that which wrote the *parīśiṣṭa*, Samvat 1737 (A.D. 1680).

The complete colophon of the *adhyāyas* runs thus : इति ऋच्यर्थायां निरुक्तवृत्तौ [once II., fol. 36b : निरुक्तभाष्यार्थोपनिबद्धौ] जंबूमार्गाश्रमनिवासिन आचार्यभगवद्भगवत् कृतौ ° अध्यायः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

555.

206. Foll. 354 ; size 10½ in. by 3½ in. ; copied, by (at least) three different hands, in the Devanāgarī character ; 8-10 lines in a page.

Another copy * of *Durga's* commentary. Incomplete.

The 1st *adhyāya* (the 6th when counted from the beginning of the *Nighaṇṭu*, as is done in this

* A third copy, No. 1623 (foll. 52 ; dated A.D. 1715), has been missing from the library ever since this catalogue was commenced ; see note at p. 23, No. 161, above.

MS.) ends foll. 77; the 2nd (or 7th) fol. 133; the 3rd (or 8th) fol. 193; the 4th (or 9th) fol. 255b; this is, however, not quite complete in the end, whilst the ensuing adhyāya is wanting entirely. Of the 6th (or 11th) adhyāya [foll. 256-303] four leaves are missing between foll. 266-7. From the copyist's calculations at the end of this chapter it appears that he copied the whole of the *pūrvashaṭka*.

Dated: संवत् १९०८ वर्षे अगहनसुदिपंचमि ५॥ धिक्क-
मशके सुभानुनामसंवत्सरे उदगयने वैशाखशुक्ले प्रतिपदि भृगौ
काश्यां ०

Then follows (foll. 304-320), in a small regular hand, the 11th (or 16th) adhyāya with the conclusion of the preceding chapter (on fol. 304). Finally, very well written, from fol. 321, the concluding adhyāya (including the *pariśiṣṭa*).

It ends: जन्ममार्गाश्रमवासिनो भगवद्गुरुचार्यस्य कृतौ
चञ्चर्यायां निरुक्तवृत्तिः समाप्ता ॥ पंडितनानासुतगोविंदेन स्वयं
लिखितं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

556.

1134. Foll. 141; size 11½ in. by 5 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about the latter part of the 17th century; twelve lines in a page.

Nighaṇṭu-nirvacana, a commentary on the *Nighaṇṭu*, by *Devarāja yajvan*, son of *Yajñeśvara*, and grandson of *Devarāja yajvan*.

It begins:

अथ महस्त्वय्यंतकांतरसंचारिकरिणं मुखे ।

मदालदैत्यमातंगभगे केसरिणं भजे ॥ १ ॥

नमस्तिधास्ते शिपिविष्टनास्ते निरुक्तविद्यानिगमप्रतिष्ठां ।

अथाप यास्को विविधेषु यागेष्वनेन नाम्नायमभिधुवानः ॥ २ ॥

प्रणमामि यास्वभास्करमाभुजमसः * प्रकाशितपदार्थाः ।

यस्य भुवनत्रयीमिव गावः प्रकटां त्रयीं वितन्वन्ति ॥ ३ ॥

* Doubtful [अ-बुध् (knowing little) + तमसः], the MS. seems to read हु for भु.

वागीश्वरं वचोभिर्वसिष्ठमुख्यान्मुनींस्तपोभिश्च ।

अनुकृतवतं वंदे पितामहं देवराजयज्जानं ॥ ४ ॥

आचार्यं शाब्दिकानामृचि यजुषि च यद्गृह्यतुल्यप्रभावं

वंदे नैरुक्तविद्वत्त्रिकषमुपनिषद्ब्रह्मरीणामुपमं ।

आभक्तारं क्रतूनामवनिमुख(क)रप्रक्रियानुक्रियार्थे

तातं यज्ञेश्वरार्यं प्रतिहतमसं ज्ञानभास्वन्मयूखैः ॥ ५ ॥

यज्जा रंगेशपुरीपर्यंतयामवास्तव्यः ।

विरचयति देवराजो नैघंटुककांडनिर्वचनं ॥ ६ ॥

भगवता यास्केन समाज्ञायं नैघंटुकनैगमदेवताकांडरूपेण त्रिविधं
गवादि देवपत्न्यंतं निर्धुवता नैगमदेवताकांडपरिपठितानि पदानि
प्रत्येकमुपादाय निरुक्तानि दर्शितानि निगमानि† च । नैघंटु-
ककांडपरिपठितानां तु गवाद्यपारेक्षतानामेकचत्वारिंशं शतत्र-
याधिकं सहस्रं सामान्येन एतावत्स्य सत्वस्य नामधेयानीति
व्याख्याय तत्र प्रदर्श्य कतिचिदेव निरुक्तानि तथापि कानिचिदेव
दर्शितनिगमानि । ०

Adhyāyas I.-III., containing the *naighaṇṭuka-
kāṇḍa*, end foll. 51, 85b, and 105b resp.;
adhy. IV., the *naigamakāṇḍa*, ends fol. 129;
adhy. V., the *daivatakāṇḍa*, fol. 141: अत्रिगोच-
श्रीदेवराजयज्जनः कृते निघंटुकांडनिर्वचने पंचमो अध्यायः
समाप्तः ॥ ० ॥

After this, by a different hand: उदीच्यज्ञातीयभ-
पोतांबरस्य निघंटुनिर्वचनपुस्तकमस्ति ।

[H. T. COLEBROOKE.]

557.

1378e. Foll. 4 (foll. 222-225 of the vol.); size 9 in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Jyotisha, ascribed to *Lagadha*, in the *Rik*-recension. Dated Samvat 1853.

Published, with a German translation, by A. Weber, in his essay *Ueber den Vedakalender, namens Jyotisham*, Berlin, 1862.

[H. T. COLEBROOKE.]

† Read दर्शितनिगमानि, with the Calc. edition.

558.

2521c. Foll. 5; size 8½ in. by 5½ in.; modern Devanāgarī MS.; seven lines in a page. *Jyotisha*, in the *Rik*-recension.

[GAIKAWAR.]

559.

1510a. Foll. 23; size 11 in. by 4½ in.; well written, in Devanāgarī; nine lines in a page. Modern.

Jyotiḥśāstrabhāṣya, a commentary, by *Somākara*, on the *Yajus*-recension of the *Jyotisha* (including the text itself). It begins:

आद्याकृताद्याकृतं यत्तदाद्यं त्रयात्मकं शब्दराशिं विशिष्टैः ।
कालस्येदं कारणं यत्तद्वारं भोगाप्रान्तेः साधनं संप्रणम्य ॥ १ ॥
देशस्य कालस्य विपर्ययाद्यदुत्पत्तार्थमंगमाद्यं नु शास्त्रं ।
ज्योतिषं नामाकुलकं प्रधानं सोमाकरो ऽहं विवृणोमि
शक्त्या ॥ २ ॥

लब्धाज्ञानं प्रातिभं बुद्धियोगात्तद्वच्च भाष्यं प्रचयोऽस्य नास्ति ।
सर्वज्ञाता नास्ति ममेति मत्वा ज्योतिर्विदो ज्ञान्मन्त्रिणपय
मूर्ध्ना ॥ ३ ॥

यस्मादहं स्वप्रभावात्प्रवृत्तो हायां गणिते च प्रगल्भः (!) ।
तस्मादग्रे वसुसारं विदित्वा कृत्स्नार्थाप्यै कल्पयिष्यति
शब्दं ॥ ४ ॥

पंचसंवत्सरमयं युगाध्यक्षं प्रजापतिं ।

दिनत्वयनमासांगं प्रणम्य शिरसा श्रुचिः ॥ [५] ॥

ज्योतिषामयनं पुण्यं प्रवक्ष्याम्यनुपूर्वशः ।

ब्राह्मणेन्द्राणां संगतं यत्कालार्थसिद्धये ॥ [६] ॥

एतेन श्लोकद्वयेन शास्त्रकारो अभिधेयभूतामिष्टदेवतां नमस्कृत्य
धूलपण्यासं करोति ।^० It ends:

सोमाकरो वेदविदुक्तकातः प्रातिभज्ञाना[म]गमभावबुद्धिः ।

ज्योतिःशास्त्रनाकुलिकेन संज्ञा जिह्वात्सर्वमात्मनां (!)

प्रव्रजिष्यन् ॥

इति श्रीशेषनागकृतं (I read कृत) ज्योतिः शास्त्रभाष्यं समाप्तम् ॥

Cf. Weber, *Jyotisham*, p. 8.

[H. T. COLEBROOKE.]

560.

1378d. Foll. 7 (foll. 215-221 of the vol.); size 9 in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Pīṅgala's Chandahsūtra. Dated Samvat 1854.

Edited, translated, and explained by A. Weber, *Indische Studien*, vol. viii. An edition of the text, with *Halāyudha's* commentary, has also been published, in the *Bibliotheca Indica*, by *Viśvanātha Śāstrin* (1871-4).

[H. T. COLEBROOKE.]

561.

2106a. Foll. 10; size 8½ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of the last century; seven lines in a page.

Chandahsūtra.

[GAIKAWAR.]

562.

689b. Foll. 68; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1750; eight lines in a page.

Mṛitasamjivani, a commentary on the *Chandahsūtra*, by *Halāyudha*. [H. T. COLEBROOKE.]

563.

606. Foll. 83; size 10 in. by 4 in.; badly written, in the Devanāgarī character, in the 17th century; generally nine lines in a page.

The same work; incorrect.

[H. T. COLEBROOKE.]

564.

538. Foll. 106; size 9½ in. by 3½ in.; Devanāgarī character; seven lines in a page; written in the latter part of the 17th century.

Another copy of *Halāyudha's* commentary; incomplete. The first leaf has been supplied by a modern hand. The last nine leaves are considerably injured and partly torn away. The eighth adhyāya of the work is altogether missing.

[H. T. COLEBROOKE.]

565.

110. Foll. 140; size 10 in. by 5½; fairly written, in Devanāgarī; 12-15 lines in a page.

[Chandaḥsūtra-] Bhāṣhyarāja, a commentary on the Chandaḥsūtra, by Bhāṣkara Rāja, surnamed Bhārati, son of Gambhīra Rāja.

According to a couplet at the end, the work was composed in Samvat 1793 (! A.D. 1737), which is the date of the next MS. The present MS. might have appeared rather older. It begins:

श्रीरत्नं यच्चिरसि ब्रह्मांडस्तद्भवो गोलः ।
तद्गलगलिता वेदा गुरुलघु तदिदं शिवः सर्वं ॥ १ ॥
योगपरो ज्ञेयासौ लघुरतिमात्रो गुरुर्भवति ।
यस्योपदेशमात्रात् पिंगलनागः स मंगलं देयात् ॥ २ ॥
श्रीदाक्षीसरसीगर्भकंदं पिंगलनालकं ।
अध्यायाष्टकपत्राढ्यं सूत्रकेसरभासुरं ॥ ३ ॥
प्रस्तारकर्णिकास्तारं नष्टादिकमलाक्षकं ।
दैव्यादिवैदिकच्छंदोमरदामंदिरं ॥ ४ ॥
आर्यादि लौकिकच्छंदः परागभरधूसरं ।
गुरुलघुसंगीतं गूढार्थामोदमेदुरं ॥ ५ ॥
दशसूत्री बिसप्रोतमसद्भाष्यान्कटकं ।
बुधपित्रापि दुर्बोधं छंदः शास्त्रारविदकं ॥ ६ ॥
अष्टावधिनकेनापि सम्यगुद्घातितं पुरा ।
कोराकीभूय निदायं बोधयत्यष्ट भास्करः ॥ ७ ॥
अत्र सूत्रनिगूढार्थमात्रं निष्कृष्य भाष्यते ।
बृहत्तर्द्रोदयादी तु विस्तृता उपपत्तयः ॥ ८ ॥

इह खलु सत्यं वद नानृतं वदेदिति श्रुतिभ्यां व्यवहृते सत्यानृते पदपदार्थैवाक्यवाक्यार्थरूपविषयभेदेन प्रत्येकं चतुर्विधे विवेचयितुं व्याकरणन्यायच्छंदोमीमांसाशास्त्राणि प्रवृत्तानि । ० तेन तदवबोधस्यावश्यकत्वे ऽपि छंदोवृत्तजातीनामानन्त्येन तदशक्यत्वा-शंकापरिजिहीषया सुगमोपायं दिदर्शयिषुर्भगवान् पिंगलाचार्यो विधित्सितशास्त्रारंभे तदनुबंधाश्चत्वारो ऽनंतवृत्तानामुदाहरणरचनाप्रकारः (!) शास्त्रोपयुक्ताः कतिपयसंज्ञाश्चेति चितयं तंत्रेण द्वादशसूत्र्या प्रदर्शयति । तत्रेदमादिमं सूत्रं । धीश्रीस्त्रीम् ॥ ०

इति ० छंदःसूत्रव्याख्याने प्रथमो ध्यायः fol. 13b;
० द्वितीयो ० fol. 23b; ० तृतीयो ० fol. 54; ० चतुर्थो ० fol. 88; ० पंचमो ० fol. 103; ० षष्ठो ० fol. 106;—
[इति छंदोभाष्यराजे समवृत्ताधिकारे पथ्यछंदःप्रकरणं]—;
० सप्तमो ध्यायः ॥ अत्रानुक्तं गाथा । ० fol. 121.

It ends: इत्यष्टमो ध्यायः ॥ धीः पंचदशछंदः योऽशपादो ऽष्टपष्टिश्चतुःशतं सप्तपंचाशद्वृत्तमेकोनत्रिंशदर्थे चतुर्दशयतिरूपशी-तिरत्रानुक्रमष्टादशैवं त्रिशती त्रिशती ॥ ३०० ॥

शिवगौरीनंदिशेषगरुडादिक्रमाद्भवं ।
अवतीर्णमिदं छंदो वेदांगोपांगपुंगवं ॥ १ ॥
अस्य श्रीशारदोपास्तिलव्यधीर्दीक्षितो ऽग्निचित् ।
बभावे शिवतोषाय भाष्यं भास्करभारती ॥ २ ॥
वाक्यसिंधुरपारो ऽपि छंदःसूत्रज्ञतैस्त्रिभिः ।
येन बद्धो नमस्तस्मै पिंगलाद्भुतशिल्पिने ॥ ३ ॥
जिघांसुमपि यस्तार्क्ष्यमंतर्वाणिमचीकरत् ।
स दयैकनिधिर्जीयान्पिंगलाचार्यपुंगवः ॥ ४ ॥
यस्य प्रकृतेर्विकृतिर्जगतीपंक्तिः ककुसती बृहती ।
कृत्या धृत्योक्त्या छंदोमूर्तिः शिवो जयति ॥ ५ ॥
गुणनिधिमुनिभूमितविक्रमशकवर्षे गजाननचतुर्थ्या ।
वेदांगछंदःसूत्रभाष्यराजो धिकांशं संपूर्णः ॥ ६ ॥

इति श्रीमद्भास्करपाख्यगंभीरराजदीक्षितसूरिसूनुना भास्कर-राजदीक्षितेनाग्निचिता यदवाक्यप्रमाणपारावारपारीणधुरीणेन प्रणीतो वेदांगछंदःसूत्रार्थप्रकाशको भाष्यराजः संपूर्णः ॥

For two other treatises by the same author see Rājendralāla Mitra's Notices, viz. the Gup-tavatī, a commentary on the Candī section of the Mārkaṇḍeya-Purāṇa, vol. vi., p. 261; and the Setubandha, a commentary on a section of the Vāmakesvara-tantra, vol. vii., p. 33.

[H. T. COLEBROOKE.]

566.

2322. Foll. 103; size 10 in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, in Śāka 1659 (A.D. 1737); 12-15 lines in a page.

Another copy of the Bhāṣhyarāja.

After the above six concluding ślokaś, and the colophon, this MS. has the following stanza:

शाके नवपुरसचंद्रमिते च मासे
मार्गे सिते ज्ञानदिने प्रभाभिधे न्दे ।
शास्त्रक्षेके द्विकतिथावधिकांशे देवो
भाष्यं अलीलिखदिदं बुधरामकृष्णः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

ADDITIONAL CORRECTIONS.

Page 8b, l. 22, read एकत्रिंशे

„ 56a, l. 16, read ज्योतिष्टोमः

„ 67a, l. 2, from śloka 6 it would rather seem that
Konerā was employed, or patronized, by Jaya-
sinha.

„ 68a, l. 27. The correct reading of the line would
of course be : सन्दे ऽखयाख्ये मधुसूतमासे

„ 71a, l. 6, read—cf. no. 293 above; and Burnell, etc.

„ 76b, l. 2, Śrī Deva, it would seem, is not the author
of this manual, but had this MS. transcribed
for himself.

„ „ No. 394. This Sāmaveda-Homapaddhati seems
identical with the first portion of Bhavadēva's
Samskārapaddhati, noticed under no. 452.

„ 92b, śloka 1, l. 3, read पुरस्कृते

ADDITIONS AND CORRECTIONS.

- Page 6, Nos. 52-56. *Kātyāyana's Sarvānukramaṇī* has since been published, with extracts from *Shadguruśishya's Vedārthadīpikā*, by A. A. Macdonnell, *Anecdota Oxoniensia*, Aryan Series, vol. i., pt. iv. (1886).
- ... 8, col. 1, l. 17, read *अस्त्रिकाया*.
- ... 8, col. 2, No. 60. This commentary on the *Purushasūkta*, as Professor Aufrecht points out to me (and as, indeed, the introductory couplet ought to have been sufficient to indicate) is that of *Mahādhara* (on adhyāya xxxi. of the *Vājasaneyisaṃhitā*).
- ... 16, col. 2, last but one line, read *सरितं*.
- ... 18, No. 124 ; for 665b, read 665h.
- ... 28-29, Nos. 186 and 187. These were copied from two MSS. belonging to the Bombay Government, and mentioned in Prof. Peterson's Report on the search for Sanskrit MSS. in 1883-84, pp. 10 and 170.
- ... 37, No. 228 ; add, Date of MS. (1635b) about A.D. 1700.
- ... 48, col. 2, l. 2 ; for 'The first four adhyāyas,' read, Fragments of adhyāyas 1-7 of the *Prāksoma* section ; cf. P. von Bradke, *Zeitsch. d. Deutsch. Morg. Ges.*, xxxvi., p. 448.
- ... 49, col. 2, l. 19 ; for 'No. lxxxvii,' read, No. lxxxviii.
- ... 59, No. 312 ; for 526b, read 526a.
- ... 60, col. 2, Note. A comparison of the two MSS. in question has placed it beyond doubt that they contain two different treatises ; though a certain similarity of diction to be noticed here and there might suggest a suspicion as to either writer having made use of the work of the other.
- ... 76, No. 394 ; for the complete work of which this is a portion, see Nos. 452 and 453.
- ... 82, col. 1, note ; read *Śrautasarvasva*.
- ... 88, col. 2, No. 440, for *Gopālikakārikā*, read *Gopālikā Kārikā*.

CATALOGUE
OF THE
SANSKRIT MANUSCRIPTS
IN THE
LIBRARY OF THE INDIA OFFICE.

PART II.

Sanskrit Literature :

A. SCIENTIFIC AND TECHNICAL LITERATURE.

I. GRAMMAR, LEXICOGRAPHY, PROSODY, MUSIC.

BY

JULIUS EGGELING, Ph.D.

PROFESSOR OF SANSKRIT AND COMPARATIVE PHILOLOGY IN THE UNIVERSITY OF EDINBURGH.

London :

PRINTED BY ORDER OF THE SECRETARY OF STATE FOR INDIA IN COUNCIL.

1889.

LONDON:
PRINTED BY GILBERT AND RIVINGTON, LIMITED,
ST. JOHN'S HOUSE, CLERKENWELL ROAD.

CONTENTS OF PART II.

SANSKRIT LITERATURE :—

A. *Scientific and Technical Literature.*

I. Grammar (Vyākaraṇa)—

	PAGE
1. Pāṇinīya—	
<i>a.</i> Ashtādhyāyī	155
<i>b.</i> Recasts of Ashtādhyāyī	164
<i>c.</i> Subsidiary Treatises	179
2. Cāndra	193
3. Kaumāra (Kālāpa)	196
4. Sārāsvata	210
5. Haima	216
6. Jaumara	218
7. Vopadeva	230
8. Saupadma	242
9. Minor Grammars and Miscellaneous Gram- matical Treatises	247
10. Prākṛit Grammar	266
II. Lexicography (Kosha)	269
III. Prosody (Chandas)	301
IV. Music (Sāṃgīta)	315

SECOND PART: SANSKRIT LITERATURE.

A. SCIENTIFIC AND TECHNICAL LITERATURE.

I. Grammar (Vyākaraṇa).

1. PĀNINĪYA.

a. *Aṣṭādhyāyī*.

567.

2139. Foll. 21; size 15½ in. by 9 in.; Devanāgarī character; twelve lines in a page. Modern.

Aṣṭādhyāyī, Pāṇini's compendium of Sanskrit grammar, in eight adhyāyas.

Edited, with a commentary, embodying part of the *vārttikas* and extracts from the original commentaries, by Paṇḍits Dharaṇīdhara and Kāśinātha, Calc. 1809. Also, with German notes and various appendixes, by O. Böhtlingk, 1839. The latter scholar has lately completed a German translation of the *Sūtras*.

[R. JOHNSON.]

568.

3081. Foll. 42; size 10 in. by 6 in.; European paper (water-mark 1844); bound in the European fashion and interleaved; legibly written, in the Devanāgarī character; twenty-one lines in a page.

The same work.

Two leaves, inserted at the beginning, contain an English translation of the *sūtras* as far as I. 2, 52. [J. R. BALLANTYNE.]

569.

2818. Foll. 38; size 12 in. by 8 in.;

fairly written, in the Devanāgarī character; fourteen lines in a page. Modern.

The same work.

The cover has the following notice:

'The golden canons (*sootras*) of Pāṇini, the prince of Sanskrit grammarians.'

[SIR C. WILKINS.]

570.

2451. Foll. 36; size 12 in. by 7½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; fourteen lines in a page. Modern.

The same work.

[R. JOHNSON.]

571.

2822. Foll. 132; size 9½ in. by 6 in.; well written, in the Devanāgarī character. Modern.

The same work.

Each *sūtra*, with its numbers (in adhyāyas and pādas), begins with a new line.

[SIR C. WILKINS.]

572.

2973. Foll. 38; size 10 in. by 6 in.; fair, modern Devanāgarī writing; fifteen lines in a page.

The same work.

[DR. JOHN TAYLOR.]

573.

1680. Foll. 85; size 9½ in. by 3¼ in.; well written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

The same work.

The earlier part of the volume contains inter-linear notes by Colebrooke.

Dated Samvat 1851. [H. T. COLEBROOKE.]

574.

686. Foll. 51; size 9½ in. by 4 in.; very well written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

Another copy of the *Ashtādhyāyī*; not quite complete.

Foll. 1-26, adhyāyas I.-IV.

Foll. 27-51 (numbered 24-48), from V. 1, 47, to the end.

Dated संवत् १८३८ मितिभाद्रपदशुद्धअवणद्वादश्यां १२ रविवासरे कपिलधरामध्ये लिखितं रत्नेश्वरेण ॥ ० ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

575.

3053. Foll. 102; size 11½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the last century, by at least three different hands; 9-15 lines in a page.

Patañjali's Vyākaraṇa-Mahābhāṣya, from shortly after the beginning of the 2nd *pāda*, to the end of the 1st adhyāya.

Foll. 1-42, numbered 157-198, contain to the end of the 2nd *pāda* (where the MS. is stated to have belonged to one *Vaikuṇṭha*). The 3rd *pāda* ends fol. 68b. [J. R. BALLANTYNE.]

576, 577, 578.

171, 330, 326. Foll. 402, 286 and 333 resp.; size 12 in. by 6 in.; legibly written, in the Devanāgarī character, by different hands; 10-15 lines in a page.

Patañjali's great commentary, with the gloss, entitled *Bhāṣyapradīpa*, of *Kaiyaṭa*, son of *Jaiyaṭa*.

Vol. i. contains adhyāyas 1 and 2; vol. ii. adhyāyas 3, 4 and 5; vol. iii. adhyāyas 6-8.

Dated (at the end of the fifth adhyāya) Samvat 1832.

Adhy. I., *pāda* 1 of the *Mahābhāṣya*, with *Kaiyaṭa's* and *Nāgeśa's* glosses, was published by J. R. Ballantyne, Serampore, 1856; a complete photo-lithographed facsimile of MSS. of these works by Th. Goldstücker, for the Indian Government, 1872-4; a lithographed edition of the *Mahābhāṣya* with *Kaiyaṭa's* gloss, by *Pandits Rājārūmasāstrin* and *Bālaśāstrin*, Benares 1870; a critical edition of the *Mahābhāṣya*, by F. Kielhorn, Bombay, 1878-85.

[H. T. COLEBROOKE.]

579.

3050. Foll. 271; size 11½ in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; about the middle of last century, by three different hands; ten or eleven lines in a page.

Kaiyaṭa's Bhāṣyapradīpa. Adhyāya I.

It begins:

सर्वाकारं निराकारं विद्याध्यक्षमतीन्द्रियम् ।

सदसद्रूपतातीतमदृश्यं नाययावृत्तैः ॥ १ ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

580, 581, 582.

349, 350, 351. Size 12 in. by 4½ in.; Devanāgarī character; fairly written, by several hands, about the beginning of the present century; 10-12 lines in a page.

Bhāṣyapradīpoddhyota, a commentary on *Kaiyaṭa's* scholia, by *Nāgojī* (or *Nāgeśa*) -*bhaṭṭa*, son of *Śiva-bhaṭṭa* and *Satī Devī*.

Vol. i. Foll. 342, Adhyāya I. Each *pāda* is paged separately. P. 1, ends fol. 211 [but numbered 219; some numbers (41, 143-149) having been omitted]; p. 2, fol. 259b; p. 3, fol. 295 (at the end of this chapter a few lines are wanting).

The first *pāda* is dated Samvat 1857.

Vol. ii. Foll. 286. Adhyāyas II.-IV., each of which has a separate pagination.

A. II., p. 1, ends fol. 95b; 2, fol. 89b; 3, fol. 118; 4, fol. 132b.

A. III., 1, should end at fol. 183; but there is an omission here; 2, fol. 200; 3, fol. 210; 4, fol. 220.

A. IV., 1, fol. 267b; 2, should end about fol. 275, where there seems to be an omission; 3, fol. 284; 4, fol. 286b.

Vol. iii. Foll. 315, Adhyāyas V.-VIII.; each paged separately.

A. V., 1, fol. 27b; 2, fol. 47b; 3, fol. 69b; 4, fol. 77.

A. VI., 1 (six *āhnikas*), fol. 127; 2, fol. 135; 3, fol. 152; 4, fol. 182.

A. VII., 1, fol. 209; 2, fol. 235b; 3, fol. 246b; 4, fol. 255b. Fol. 18 of this adhyāya is missing (between foll. 199 and 200 of the volume), and No. 61 has been omitted in the numbering.

A. VIII., 1, fol. 278b; 2, fol. 297; 3, fol. 311.

It ends: इति श्रीशिवभट्टसुतसती[सतीदेवी elsewhere]गर्भजकालोपनामकनागोजीभट्टकृते भाष्यप्रदीपोद्योते षष्ठस्य चतुर्थे प्रथममाह्निके पादश्चाध्यायश्च सिद्धिः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

583, 584, 585.

1208, 1209, 1210. Now bound in one volume. Foll. 716; size 12½ in. by 4½ in.; written by several hands, in the Devanāgarī character; generally eleven lines in a page. Modern.

Nāgajī-bhaṭṭa's Bhāṣhyapradīpoddya. Wanting adhyāyas II. and III.

A. I. ends fol. 324b; IV. fol. 400b; V. fol. 465; VI. fol. 591; VII. fol. 655b. The *pādas* of the last five adhyāyas are paged separately.

[H. T. COLEBROOKE.]

586.

557. Foll. 172; size 12½ in. by 4½ in.; copied by two different recent hands, the same by which portions of the preceding vol. were written; eleven lines in a page.

Bhāṣhyapradīpoddya. Adhyāyas II. and III. Adhyāya II. ends fol. 107.

[H. T. COLEBROOKE.]

587.

3076. Foll. 58; size 9½ in. by 4½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page.

Bhāṣhyapradīpoddya. Adhyāya V.

Dated Samvat 1766.

588.

3042. Foll. 75; size 11½ in. by 5½ in.; legibly written, Devanāgarī writing; 14-17 lines in a page. Modern.

Chāyā, a commentary on the first *āhnika* of *Nāgeśa's Bhāṣhyapradīpoddya*; by *Vaidyanātha Pūyagūṇḍa*. It begins:

पतञ्जलिमुमाकांतकननीयविभूषणं ।

सहस्रवदनांभोजसुवासितजगन्नाथं ॥ १ ॥

योगिद्वन्द्वसवसनं मलमात्रविदारणं ।

स्फोटमूलाभिर्यस्फोटमूलं रूपकारणकारणं ॥ २ ॥

वैद्यनाथः पायगुंडो ध्यात्वा ध्यात्वा परं गुहं ।

भाष्यप्रदीपसूद्योतान् व्याचष्टे गूढसंविदे ॥ ३ ॥

शास्त्रं निर्णयकं न्यायकलापं मुनिसत्तमाः ।

सूत्ररूपेण कुर्वन्ति शिवस्यैवाज्ञयैव तु ॥ ४ ॥

अल्पाक्षरमसंदिग्धं सारवद्विज्ञातोमुखं ।

अस्तोभमनवद्यं च सूत्रं सूत्रविदो विदुः ॥ ५ ॥

मुनयश्च मनुष्याश्च प्रसादादेव शूलिनः ।

सूत्रव्याख्यां प्रकुर्वन्ति वार्त्तिकानां स्वरूपतः ॥ ६ ॥

उक्तानुक्तदुरुक्तानां चिन्ता यत्र प्रवर्तते ।

तं ग्रन्थं वार्त्तिकं प्राहुर्वार्त्तिकज्ञा मनीषिणः ॥ ७ ॥

सूत्रार्थं भाष्यरूपेण यथावद्* दर्शयन्ति च ।

* In this place a passage has been inserted by mistake, commencing :

विष्णुधर्मोत्तरे प्रोक्तं मार्कंडेयेन धीमता ।

वज्रं प्रति यथा सर्वं प्रोच्यते ऽथ समाश्रूणु (?) n

तत्रज्ञा युक्तमद्वेषं दीप्तगंभीरज्ञानवत् ।

कृत्रिणिरुक्तसंयुक्तं वाक्यमेतत्स्वयंभुवः ॥

यत्किंचिन्मिश्रसंयुक्तं युक्तं नाम विभक्तिभिः

प्रत्यक्षाभिहितं यत्र तदृषीणां वचः स्मृतं ॥ ०

Y 2

सूत्रार्थो वक्ष्यते यत्र वाक्यैः सूत्रानुकारिभिः ॥ ८ ॥
 स्वपदानि च वक्ष्यते भाष्यं भाष्यविदो विदुः ।
 प्रसादादेव रुद्रस्य भवानीसहितस्य तु ॥ ९ ॥ ०
 श्रोतव्यं स्वगुरोः स्वात्मस्वरूपप्रतिपत्तये ।
 ध्यात्मलाभात्परं नास्ति किञ्चिन्मात्रमपि द्विज ॥ १० ॥
 पराशरपुराणे वै स्पष्टमेतन्निबोधत ।
 जीर्णैरनुक्तमत्रोक्तं सूत्राद्यर्थप्रतीतये ॥ ११ ॥
 यद्यपि नोचितमिदं दुर्बुद्धेर्मम मन्दतः ।
 तथापि श्रीशङ्कराय प्रवृत्तोऽहं समीरितः ॥ १२ ॥

प्रारिखितप्रतिबंधकशमनाय कृतं समुचितस्वदेवतादिनत्या-
 त्मकं मंगलं शिष्यशिष्यायै व्याख्यातृश्रोतृणामनुवंगतो मंगलाय
 च क्रमशो निबध्नाति । नन्वेति पद्योक्तसर्वद्वितीयां तानामत्रान्वयः ।
 अस्य च कुर्वे इत्यत्रान्वयः वागिति सरस्वतीमित्यर्थः ० - ।
 स्वकीर्तये साह नागेशेति ०

The colophon runs as follows : इति श्रीमत्पा-
 यगुंडोपाख्यवैद्यनाथकृते भाष्यादिव्याख्याने द्वायाख्ये ० ॥

पौषे मासि सिते पक्षे चतुर्थ्यां भृगुवासरे ।
 लिखितं लक्ष्मीरामेण द्वायाख्यं प्रथमाह्निकम् ०

[J. R. BALLANTYNE.]

38 ślokas, ending :

साध्यो ऽर्थश्चेदनुक्तोऽर्थो वाक्ये यस्मिन्प्रकल्प्यते ।
 सार्थो पत्तिर्दिवा भुङ्क्ते देवदत्त इतीति यत् ॥

निपातनाद्योगविभागदर्शनाद्
 गुरुपदेशादनुवाञ्छिकादपि ।
 स्वतंत्रासङ्गे परतंत्रदर्शनात्
 प्रसादयेन्नक्षत्रतोऽप्य षड्विधं ॥

अधिकरणं योगः पदार्थो हेत्वर्थ उद्देशो निर्देश उपदेशो
 उपदेशः प्रदेशो निर्देशो उपवर्गो वाक्यशेषो ऽर्थोपपत्तिः प्रसंगमे-
 कांतमनेकांतः पूर्वयक्षो निर्णयो विधानं विपर्ययो गतिक्रांता-
 वीक्षणमनागतवीक्षणं संशयो व्याख्यानमनुमतं स्वसंज्ञा निर्वचनं
 दृष्टान्तो नियोगो विकल्पः समुच्चय ऊसमिति । तत्र यमर्थमधि-
 कृत्योच्यते तदधिकरणं । येन वाक्यार्थो युज्यते स योगः । ०
 यदनिर्दिष्टं युक्तिगम्यं तदूह्यमिति ॥

प्रयोजनं संशयनिर्णयो च
 व्याख्याविशेषौ गुणलाघवं च ।
 कृतपुदासोऽकृतशासनं च
 सवाक्त्रिको धर्मगुणोऽष्टकश्चेति ॥

589.

490b. Foll. 168; size 13 in. by 6 in.;
 written in a large regular modern hand. The
 MS. has, however, suffered on account of the
 stickiness of the ink. Ten lines in a page.

Bhāṣyapradīpavivaraṇa, another commen-
 tary on Kaiyaṣa's glosses, by *Īśvarānanda*, dis-
 ciple of *Satyānanda*. The first *pāda* only.

It begins :

भाष्यं व्याचिकीर्षुश्चिकीर्षितस्य ग्रंथस्याविज्ञेन परिसमाप्तये
 प्रथयगमनाय वशिष्टाचारपरिप्राप्तमिष्टदेवतानमस्कारलक्षणं ततं
 मंगलाचरणं शिष्यशिष्यायै ग्रंथे निबध्नन्ग्रंथारंभं प्रतिजानीते ॥
 सर्वोकारमिति ०

For another MS. of this work, containing
 four *pādas*, see Weber's Cat. Berl., no. 727.

[H. T. COLEBROOKE.]

590.

3082. Foll. 170; size 10 in. by 4½ in.; on
 the whole fairly written, in Devanāgarī, by three
 different hands (viz. foll. 1-57, 58-162, 163-170
 resp.); ten (in the last 8 leaves eleven) lines in
 a page.

Portions of the *Sūktiratnākara*, a commen-
 tary on the *Mahābhāṣya*, by *Śeṣha Nārāyaṇa*.

- Foll. 58-170 of vol. (numbered 30-172;
 the last 8 leaves numbered by the same
 more recent hand which added the date)
 contain Adhyāya I. *āhnika* 1 and 2, in-
 complete at the beginning. The 2nd
āhnika begins fol. 112.
- Foll. 14-29 (marked 17-32): a portion
 of Adhy. I. *āhnika* 3 (on *Pāṇ.* I. 1,
 1-2) corresponding to from about p. 39
 of Kielhorn's *Mahābhāṣya* (fol. 46 of
 Benares ed.) to the end of *sūtra* 2.
- Foll. 30-32 (numbered 34-36): another
 portion of the same *āhnika*, containing
 part of the comment on *Pāṇ.* I. 1, 3
 (*Mahābh.*, Kielh., pp. 48-49; Ben. foll.
 56-57).

- d) Foll. 1-13 (numbered 2-14): Adhy. I. *āhnika* 4, incomplete at the beginning.
- e) Foll. 33-57 of vol. (original numbers 69-139, with many gaps, and figures partly cut away): fragments of the commentary, from shortly before the beginning of Adhy. I. *āhnika* 8 (*Pāṇ.* I. 1, 56) to *Pāṇ.* I. 1, 67, in the 9th *āhnika*, in the comment on which *sūtra* the MS. breaks off abruptly.

The section a) ends (cf. Weber's Cat. Berl., no. 721):

श्रीमत्पिरिंदापरराजराजः श्रीशेषनारायणपंडितेन ।
 प्रणीतं द्रुभायस्य सुबोधटीकामकारयद्विषयजनोपकृत्यै ॥ १ ॥
 भाट्टे भट्ट इव प्रभाकर इव प्रभाकरे यो भवत्
 कृष्णः सूरिरतो भवद्गुणवरो नारायणस्तत्कृतौ ।
 नानाशास्त्रविचारसारचतुरे सन्नैके पूर्णे महा-
 भाष्यत्याखिलगूढभावविवृतौ श्रीसूक्तिरत्नाकरे ॥ २ ॥
 सध्यायाद्याद्यपादस्य द्वितीयं पूर्णमाह्निकं ।
 विचारयंतु सदसन्निभस्तरतया बुधाः ॥ ३ ॥
 महाभाष्यमहाराजसूक्तिरत्नाकरं बुधाः ।
 भजध्वं सततं कल्पवृक्षवर्चितायैदं ॥ ४ ॥

After this the date संवत् १६१५ वैशाखशुद्ध ५ has been added by a more recent hand.

A MS. of a *Sūktiratnākara* (*mahābhāṣhyatīpana*), by *Nṛsiṃha*, is described P. Peterson, Report 1883-84, p. 104. [J. R. BALLANTYNE.]

591, 592.

2440, 2441. Size 12½ in. by 4½ in.; Devanāgarī character, well written, between the years 1630-1632 A.D.; ten lines in a page.

Kāśikā Vṛitti, a perpetual commentary on the *sūtras* of *Pāṇini*, by *Jayāditya* and *Vāmana*. Each volume contains four *Adhyāyas*:

- A. I., foll. 69, ends: इति जयादित्यकाशिकायां वृत्तौ चतुर्थे पादः ॥
- A. II., foll. 53, ends: इति श्रीजयादित्यकाशिकायां वृत्तौ ०

A. III., foll. 90, ends (by a different hand): इति काशिकायां वृत्तौ ०

A. IV., foll. 99, ends: इति श्रीजयादित्यकाशिकायां वृत्तौ ०

A. V., foll. 79, ends: इति श्रीकाशिकायां वृत्तौ ०

A. VI. (by a different hand from the other books), fol. 135, ends: इत्युपाध्या[य]श्रीवामनकृतायां [का]शिकावृत्तौ षष्ठस्याध्यायस्य चतुर्थे पादः ॥ संवत् १६६७ वर्षे चैत्रमासे शुक्लपक्षे द्वितीयायां शनिवाशरे श्रीमथुरास्थाने श्रीजमुनातटे श्रीकेशवदेवजीशानुकूले ॥ इदं पुस्तकं ॥

A. VII., foll. 79, ends: इति श्रीवामनाचार्यविरचितायां काशिकायां वृत्तौ सप्तमाध्यायस्य चतुर्थे पादः ॥ संवत् १६६८ वर्षे ज्येष्ठसुदिनतीयां मथुरामध्ये कृष्णदासालमजवल्गुभलिषितं ॥ मिश्रपठनार्थं ॥

A. VIII., foll. 77, ends: इति वामनकाशिकायां वृत्तौ अष्टमस्याध्यायस्य चतुर्थे पादः ॥ अध्यायश्च समाप्तः ॥

The work seems to have been left incomplete by *Jayāditya*, and to have been afterwards completed by *Vāmana*, who wrote the last three *adhyāyas*, and perhaps also the last portion (of the 4th *pāda*) of the fifth. See G. Bühler, *Report on a Tour in Kāśmīr*, etc., p. 72; R. G. Bhandarkar, *Report on the Search for S. MSS.*, 1883-84 (1887), p. 57. The quotation from *Jayāditya*, in the *Gaṇaratnamahodadhī*, p. 431, l. 14, evidently refers to *Kāś.* V., v. 1. 130; p. 432, 15, to *K. V.*, v. 1, 129; p. 436, 2, to *K. V.*, v. 1. 133; p. 452, 7, to *K. V.* v. 2. 135.

593, 594, 595.

829, 830, 831. Foll. 659, viz. 1-218, 219-406, 407-659 resp.; size 13 in. by 4½ in.; Devanāgarī character, legibly written by several hands, in the latter part of last century; 10-15 lines in a page.

Kāśikā Vṛitti. Complete.

Adhyāya I. (ascribed to *Vāmana*!) ends

fol. 72b; II. (not ascr.), fol. 123b; III. (not ascr.), fol. 219; IV. (*Jayāditya*), fol. 327b; V. (not ascr.), fol. 406b; VI. (*Vāmana*), fol. 516b; VII. (*Vāmana*), fol. 589b.

It ends:

इति श्रीपरमो- वामनजयादित्यकृतायां वृत्तावष्टमो
ध्यायः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

596.

3113. Foll. 391; size 12 $\frac{3}{4}$ in. by 7 $\frac{1}{2}$ in.; well written, in Devanāgarī; fourteen lines in a page. European paper.

Kāśikā Vṛitti.

The leaves of each adhyāya are numbered separately; I., foll. 42; II., 31; III., 57; IV., 59; V., 47; VI., 69; VII., 43; VIII., 43.

Adhyāyas I. and IV. are ascribed to *Jayāditya* (*Mīśra*); VI.-VIII. to *Vāmana* (*ācārya* or *bhaṭṭa*). At the end of the other books the author's name is not given.

The following statement is contained on the fly-leaf:

"Copied and corrected by *Vishṇu Śivarāma Śāstrī Jāmbhekar Sāwantwāḍikar*. Copying commenced 11th November, 1868, and finished 4th May 1869. The original MS. is one in the custody of *Rāmabhaṭṭa* and *Narasimhabhaṭṭa Grāmopādhyāya*, of Belgaum. It is written on 541 leaves, each leaf being 12 $\frac{1}{4}$ inches by 4 $\frac{1}{4}$ inches broad, and is corrected occasionally. The writing is fairly good, and the MS. is well-preserved, though the paper is discoloured, and slightly worm-eaten in the lower right-hand corner of the margin from leaf 14 of book ii. to leaf 41 of book iii. The characters are the ordinary Devanāgarī. The MS. has no date, but the paper bears several watermarks, of which copies have been taken, and would seem to be of Portuguese manufacture.—*Belgaum*, 5. 5. 69."

[J. F. FLEET.]

597-600.

477, 478, 479, 480. Size 12 $\frac{1}{2}$ in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī; vols. i. and ii. in

the earlier part of the seventeenth century; vol. iv. somewhat later; and vol. iii. towards the end of last century. Generally twelve lines in a page.

The *Padamañjarī*, a commentary on the *Kāśikā Vṛitti*, by *Haradatta Mīśra*.

It begins:

व्यक्तप्रधानपुरुषात्मकमस्वतंत्रम्

एतत्समस्तमधिष्ठति यः स्वतंत्रः ।

तस्मै शिवाय परमाय दशाव्ययाय

सांवाय सादरमयं विहितः प्रणामः ॥ १ ॥

स्वं स्वं मनोरथमवाप्तुमपेतविघ्नं

यस्य प्रसादमनवाप्य न शक्नुवन्ति ।

पद्मासनप्रभृतयः प्रथमे ऽपि देवासु

तद्वस्तु हस्तिमुखमस्तु मयि प्रसन्नं ॥ २ ॥

तातं रुद्रकुमारार्थं प्रणम्यांवां शिर्यं तथा ।

ज्येष्ठं चाग्निकुमारार्थमाचार्यमपराजितं ॥ ३ ॥

यश्चिराय हरदत्तसंज्ञया विश्रुतो दशसु दिक्षु दक्षिणः ।

उज्जहार पदमंजरीमसौ शब्दशास्त्रसहकारपादपात् ॥ ४ ॥

तामिमामनुपमेन चेतसा भावयंतु भुवि भव्यबुद्धयः ।

कः खलु प्रणयिनि प्रियंवदे मत्सरोभवति मद्भिधे जने ॥ ५ ॥

अविचारितप्रणयिणं कामं व्याख्याशतं भवतु वृत्तेः ।

हृदयंगमा भविष्यति गुणगृहाणाभिर्गुणं व्याख्या ॥ ६ ॥

इष्टदेवनमस्कारः कार्यः सन्नेह किं कृतः ।

वृत्तौ भाष्ये तथा सूत्रे वार्तिके च तदुच्यते ॥ ७ ॥

मनसा वचसा च कर्मणा कृतं एवायमिहानिवेशितः ।

न हि दर्भपवित्रपाणिनाद्यपरं मंगलमत्र कीर्तितं ॥ ८ ॥

वृत्त्यंतरेष्वसंतं गुणं वदन् वृत्तिकृत्त्रिजे ग्रंथे प्रेक्षावतां प्रवृत्तौ क्रियमाणं वस्तु निर्दिशति ।

वृत्तौ भाष्य इति च वस्तुनि निर्दिष्टे सति तेनार्थेनार्थिनः प्रवर्तते । इतरे नेत्युपयुक्तो ग्रंथादौ वस्तुनिर्देशः । वृत्त्यंतरेष्वसंभवि गुणकथनं तु प्रवृत्तिनियमार्थं । कथमपरथा प्रवृत्तिविहाय वृत्त्यंतरेष्वस्यां । स पुनर्गुणो वृत्त्यादिषु विप्रकीर्णस्य तंत्रस्य यः सारभूतो ऽंशस्तत्संग्रहात्मकत्वं । तत्र सूत्रार्थप्रधानो ग्रंथो वृत्तिः । सा चेह पाणिनिप्रणीतानां सूत्राणां कुशिप्रभृतिभिराचार्यैर्विरचितं विवरणं । आक्षेपसमाधानपरो ग्रंथो भाष्यं । तदिह कात्यायनप्रणीतानां वार्तिकानां पतञ्जलिप्रणीतं विवरणं । तथा शब्दसमुच्चये पारायणशब्दः प्रत्येकमभिसंबध्यते । धातुपारायणं नामपारायणमिति । यत्र धातुप्रक्रिया तद्वत्तुपारायणं । यत्र गण-

शब्दानां निर्वचनं तन्नामपारायणं । आदिशब्देन शिक्षोणादि-
प्रियादेर्ग्रहणं । ० काशिकेति देशतो अभिधानं । काशिसु भवा
काशिका । ०

Vol. i., foll. 204, contains Adhyāya I.; *carāṇa* 1 ends fol. 93*b*; 2, end wanting; 3, fol. 158*b*; 4, fol. 204*b*.

Foll. 100-104 (*sūtras* i. 2, 10-20); 131-157 (*sūtras* i. 2, 70-i. 3, 89) are wanting. The number 38 has been omitted in the pagination; whilst each of the nos. 59, 117 and 118 occurs on two leaves. Foll. 118-204 are less clearly written, but probably by the same hand (A). Foll. 27 and 57 have been supplied by more modern hands.

Vol. ii., foll. 205-447 contains Adhyāyas II. and III.

A. II., *car.* 1 ends fol. 231*b*; 2, fol. 251; 3, fol. 275*b*; 4, fol. 300*b*.

A. III., *car.* 1 ends fol. 367; 2, fol. 396*b*; 3, fol. 425; 4, fol. 447*b*.

Besides the continuous pagination, there is a separate paging for Adhyāya II. (foll. 1-97, where no. 68 has been omitted); III. 1 (foll. 1-67); III. 2 (foll. 1-29); and III. 3 and 4 (foll. 1-51).

Foll. 301-326*a* were written by a different hand from the preceding portion and Vol. i.; and foll. 368-447 by a third hand.

Vol. iii., foll. 116 and 80, written by several modern hands, contains Adhyāyas IV. and V., each of which has a separate paging.

A. IV., *pāda* 1 ends fol. 43; *pāda* 2, fol. 83; *carāṇa* 3, fol. 103; *car.* 4, fol. 116. Nos. 79 and 85 have been omitted in the paging.

A. V., *car.* 1 ends fol. 22*b*; 2, fol. 46; 3, fol. 62; 4, fol. 80.

Vol. iv., foll. 698-956, contains Adhyāyas VI. and VII., the latter not quite complete.

A. VI., *pāda* 1 ends fol. 763*b*; 2, fol. 791; 3, fol. 818; 4, fol. 859*b*. This Adhyāya was written by scribe B. It is also paged separately, foll. 1-164; where no. 97 has been omitted, and foll. 112 and 161 have been supplied by a more modern hand. Foll. 23*b* and 24*a* are much blurred (though still legible), from rubbing against each other.

A. VII., *carāṇa* 1 ends foll. 887*b*; 2, fol. 917; 3, *pāda* fol. 941. The MS. breaks off abruptly at the end of fol. 956, in the comment on *sūtra* vii. 4. 93. This Adhyāya was written by scribe A. It has also a separate pagination, 1-97; fol. 9 having been supplied by the same more modern hand as those above.

[H. T. COLEBROOKE.]

601.

775. Foll. 106 (orig. 107); size 10 in. by 4 in.; Devanāgarī character.

Foll. 1-76 in a clear handwriting of about A.D. 1500; generally eleven lines in a page. Foll. 79-98 in a good small hand of about A.D. 1650 (?); 12-17 lines in a page. Foll. 77 and 78 were lost and replaced by one leaf (the writing of which is much effaced), written by the same hand as foll. 99-107. Fol. 96 has been inserted by mistake between foll. 106 and 107.

Padamañjarī. Adhyāya VIII.

Carāṇa 1 ends fol. 35; 2, foll. 77-8; 3, fol. 98*b*.

Date at the end (probably copied from the original MS. of this section), शके १३९३ प्रजापतिस्वत्सरे
आवृणुद्वितीयायां भौमे समाप्तिमगमत् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

602.

245. Foll. 138 (numbered 137; two leaves being marked 104); size 12½ in. by 4½ in.; modern Devanāgarī handwriting; from fol. 79 by a different hand; 8-12 lines in a page.

Padamañjarī. Adhyāya VIII., *caranās* 1-3. Car. 1 ends fol. 39; 2, fol. 117b.

[H. T. COLEBROOKE.]

603.

631. Foll. 59; size 16½ in. by 5 in.; good, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Portions of *Jinendrabuddhi's* commentary on the *Kāśikā Vṛitti*, entitled *Nyāsa*, or *Kāśikā-vivaraṇapāñjikā*.

a) Foll. 39. Adhyāya I., *pāda* 2, called (after the first *sūtra* of the chapter) *kuṭā-pāda* (or *nyāsa*), ends: इति श्रीवोयिस-त्वदेशीया[चा suppl.] वैश्वीजिनेन्दुवृद्धिपादविरचितायां काशिकाविवरणपञ्जिकायां प्रथमोऽध्यायस्य कुटापादः ॥ समाप्तश्चायं कुटान्यासः ॥

b) Foll. 20. Adhyāya VIII., *pāda* 4, called *Rephanyāsa*. Incomplete. The MS. breaks off abruptly in *sūtra* 39. Occasional blanks have been left in this portion.

[H. T. COLEBROOKE.]

604.

813. Foll. 250; size 15½ in. by 4 in.; fairly written, in the Bengālī character; six lines in a page. Modern.

Bhāshāvṛitti, a brief commentary on the non-Vedic rules of *Pāṇini's Aṣṭādhyāyī*, by *Purushottamadeva*. It begins:

नमो बुद्धाय भाषायां यथा त्रिमुनिलक्षणम् ।

पुरुषोत्तमदेवेन लघु वृत्तिर्विधीयते ॥

अथ शब्दानुशासनं लौकिकानां प्रकृतिप्रत्ययविभागपरिकल्पनया सामान्यविशेषवता लक्षणेन गत्यन्तराभावात् । वर्णाना-

मुपदेशः क्रमसन्निवेशानुबन्धासंज्ञनार्थः । तदुभयं संज्ञार्थं सा च लाघवेन शास्त्रप्रवृत्त्यर्थः । अकारस्य विवृतोपदेश आकारग्रहणार्थः ॥ अ इ उ ण् । ०

Adhyāya I. ends fol. 30; II., fol. 52b; III., fol. 88b; IV., fol. 123; V., fol. 165b; VI., fol. 203; VII., fol. 229.

[H. T. COLEBROOKE.]

605, 606.

224, 225. Foll. 316 and 192 resp.; size 15 in. by 5 in.; good, modern Bengālī handwriting; seven or eight lines in a page.

Bhāshāvṛittiyarthavivṛiti, a commentary on the preceding work, by *Śrīśiṭṭidharaśarman*. Incomplete.

It begins: व्याकरणशास्त्रमारभमाणो भगवान् पाणिनिः प्रयोजनानामनुव्याचिख्यासुः प्रतिजानीते अथ शब्दानुशासनमिति ०

Vol. i. contains the work as far as iv. 1, 101, in which *sūtra* it breaks off abruptly. Adhyāya I. ends fol. 97; II., fol. 178; III., fol. 288b.

Vol. ii., from shortly before v. 1, 20, to viii. 1, 18, in which it breaks off. Adhyāya V. ends fol. 88b; VI., fol. 114b; VII., fol. 187b.

Another copy of this work, mentioned by Dr. Rajendralāla Mitra, *Descriptive Catalogue of Sanskrit MSS. of the Asiatic Soc. of Bengal*, i. p. 84, has two introductory *śloka*s; after which the opening couplet of *Purushottamadeva* is commented upon. [H. T. COLEBROOKE.]

607.

1719. Foll. 292; size 9½ in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; foll. 72-157 by a different hand from the rest; 8-12 lines in a page.

Śabdakaustubha, a commentary on *Pāṇini's sūtras*, by *Bhaṭṭoji Dikshita*, son of *Lakṣmīdhara*.

The work was left unfinished by the author. The present (as well as the next) MS. contains only the first *pāda*, which portion has also been printed at Benares (1876); but the work is supposed to have extended to the end of the 4th *adhyāya*. See Burnell, *Classif. Index to Tanjore MSS.*, p. 39; Aufrecht, Cat. Bodl. No. 352.

It begins :

विशेषं सच्चिदानन्दं वन्दे ऽहं यो ऽखिलं जगत् ।
चरीकृतिं चरीभर्तिं संजरीहर्तिं लीलया ॥
नमस्कुर्वे जगद्भ्यं पाणिन्यादिमुनित्रयं ।
श्रीभर्तृहरिमुख्यांश्च सिद्धान्तस्थापकान्बुधान् ॥ ०

The blank page of fol. 1 contains the following note by Colebrooke :

'*Śabdakaustubha*, a commentary by *Bhaṭṭoji bhaṭṭa* on Sanskrit grammar, in nine lessons, treating of the rules contained in the first quarter of the first lecture of *Pāṇini*. If *Bhaṭṭa* (who was also author of the *Siddhāntacūmudī*) carried this work any further, the remainder is said not to be now extant, or at least is become very scarce.' (See Misc. Ess. II., p. 13).

Āhnika 1, ends fol. 32; 2, fol. 65; 3, fol. 87; 4, fol. 114; 5, fol. 140b; 6, fol. 167; 7, fol. 185b; 8, fol. 246. *Āhnikas* 1, 6-9, are dated Samvat 1854. [H. T. COLEBROOKE.]

608.

3068. Foll. 219; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, from fol. 207 by a different hand from the rest; 10-12 lines in a page.

Śabdakaustubha.

Āhnika 1, ends fol. 27; 2, fol. 57; 3, fol. 79; 4, fol. 101b; 5, fol. 124; 6, fol. 136; 7, fol. 153b; 8, fol. 188. Dated Samvat 1905.

[J. R. BALLANTYNE.]

609.

1555c. Foll. 14; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

Śabdakaustubha. The 7th *āhnika*, dated Samvat 1853. [H. T. COLEBROOKE.]

610.

399. Foll. 252; size 12¼ in. by 4½ in.; written by four or five different hands; Devanāgarī character; 10-13 lines in a page.

Prabhā, a commentary on *Bhaṭṭoji's Śabdakaustubha*, by *Vaidyanātha Pāyagūṇḍa*, son of *Mahādeva* and *Veṇī*; and pupil of *Nāgojibhaṭṭa*.

It begins :

आनन्दकंदं मुनिहृन्मिलिदं खड्गंदगोविंदपदारविंदं ।
वंदे सुरेंद्रादिदं तद्दीनादिशदं रविनंदं (!)* ॥ १ ॥
वैद्यनाथः पायगुंडो नत्वा नागेश्वरं गुरुं ।
व्याख्यां प्रभाख्यां तनुते कौस्तुभस्य स्वयुद्धये ॥ २ ॥

प्रारिप्सितमर्थनिर्विघ्नपरिसमाप्त्यर्थं कृतं भगवदादिन्यात्मकं मंगलं शिष्यशिष्यायै व्याख्यातृश्रोतृणामनुवंगतो मंगलाय च निवभ्राति विश्वेश्वरमित्यादि ॥ ०

Āhnika 1 ends fol. 66 : इति श्रीमन्महादेवसुतवेणी-गर्भजपायगुंडोपाख्यवैद्यनाथवरचितकौस्तुभव्याख्यायां प्रभाख्यायां प्रथममाहिकं समाप्तं संपूर्णं ॥

(*Pratyāhāra*)-*Āhnika* 2, ends fol. 116; 3, fol. 164; 4, (?); 5, fol. 220b; 6, fol. 242 (dated संवत् १८४०); 7, fol. 252b. [H. T. COLEBROOKE.]

611.

616. Foll. 97; size 9½ in. by 4 in.; Devanāgarī character; fairly written, in the latter part of last century; ten lines in a page.

Vṛttisaṃgraha, a succinct commentary on *Pāṇini's sūtras*, by *Rāmacandra*, instructed by *Nāgojibhaṭṭa*. *Adhyāyas* I. and II. It begins:

लक्ष्मोनारायणौ वंदे गणेशं च सरस्वतीं ।
भवानीशंकरी वंदे सर्वकार्यार्थसिद्धये ॥
नागोजीविदुषः (!) प्रोक्तो रामचंद्रो यथामति ।
शब्दशास्त्रं समालोक्य कुर्वे ऽहं वृत्तिसंग्रहं ॥

अ इ उ ण् ॥ ० ॥ एतानि माहेश्वरसूत्राण्यणादिसंज्ञार्थानि । ०
वृद्धिरादैच् ॥ १ ॥ आकार एकार औकारश्च वृद्धिसंज्ञकः
स्यात् । शालीयः । आश्वलायनीयः । रेकुलमयः । ऐतिका-

* Prof. Aufrecht suggests: वंदे सुरेंद्राश्चितपादपत्रं दी-
नार्द्रभावं विशदं च नंदं ।

यनीयः । नीकुलमेयं । औपगवीयः । तपरकरणं गुणानां भेदकत्वपक्षे उभयार्थं । अभेदकत्वपक्षे ऐजर्थं । उभे अभ्यस्तमित्यत्र द्वेग्रहणानुवृत्त्यैव सिद्धे उभेग्रहणं ज्ञापयति । अन्यत्र यत्नेन विना समुदाये संज्ञा न भवति । तेन वृद्धादयः संज्ञाः प्रत्येकमेव भवन्ति न समुदाये ॥

A. I., *pāda* 1 ends fol. 17; 2, fol. 28; 3, fol. 40b; 4, fol. 53b. II., *pāda* 1, ends fol. 67b; 2, fol. 74; 3, fol. 85.

In the colophons, the author's name is not mentioned. [H. T. COLEBROOKE.]

b. Recasts of the *Aṣṭādhyāyī*.

612.

1666. Foll. 112; size 9 in. by 3½ in.; in different Devanāgarī writing; 10-12 lines in a page.

Rūpamālā, an elementary Sanskrit grammar in *sūtras* (extracted from *Pāṇini*) with a *vṛitti*, by *Vimala Sarasvatī*.

Three leaves are missing at the beginning, as are some other leaves (24 and 34). The MS. is but partially paged.

Fol. 2b (orig. paging 5b), स्वरसंधिः । fol. 3b, इति प्रकृतिभावः । fol. 6b, इति विसर्गसंधिः । fol. 12, अजंतमाला । fol. 15, हलंतमाला । fol. 20, सर्वनाममाला । fol. 20b, संख्याभागः । इत्यभिधेयलिङ्गाः शुक्लादयो दर्शिताः । fol. 22b, नियतलिङ्गमाला । fol. 23, छांदसमाला [begins: छंदसि देवास इत्यादौ जसो सुगागमः] । fol. 28, स्त्रीप्रत्ययमाला । fol. 33, कारकभागः । fol. 42, सर्वधातुकमाला [begins: भूवादयो धातवः ।] ॥ fol. 42b, आत्मनेपदिनः [begins: एष वृद्धौ । स्पड्डे संघर्षे । दद दाने । दध धारणे । खद खाद आखादने । मुद हर्षे । घूद हिंसायां । ०] । fol. 43, परस्मै । [begins: जि जये । गद लप भण पठ जप जल्प व्यक्तायां वाचि ।] । ib. उभय, etc. । fol. 47, यगभावः (passive voice) । fol. 50, आशीर्लिङ्गमाला ॥ लृङ्भागः ॥ fol. 50b, भविष्यत इत्यादि लृङ्भागः ॥ ० लृङ्भागः ॥ fol. 52, लुङ्माला । fol. 56, लिङ्भागः । ० पंचमलकारभागः । fol. 58, कच । fol. 59, (क्रियासमभिवहारे) यङ् । fol. 63b, सना-

दिभागः । fol. 64b, लकारार्थमाला । fol. 66b, तडादि-नियमभागः । The remaining leaves treat of the *pratyaya* (*kṛit* and *taddhita*) and the *samāsa*.

The colophon and date are as follows: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीविमलसरस्वतिविरचिता रूपमाला समाप्ता । संवत् १८३९ वर्षे फाल्गुनवदि ९ सोमे - - दुवविनायकसुतदुवेवामनेन लिखितं । ० - The date occurs once more on the last page, where it apparently is १८६९ with month and day as above.

For another complete MS. of this work, dated Samvat 1626, see Burnell, *Index to Tanjore MSS.*, p. 40. [H. T. COLEBROOKE.]

613.

3184. Foll. 96; size 12½ in. by 7½ in.; well written, in Devanāgarī; fifteen lines in a page; European paper (water-mark 1868).

Prakriyākāumudī, a grammatical compendium, in *sūtras* systematically arranged from *Pāṇini's Aṣṭādhyāyī*, and explained by a brief commentary, by *Rāmacandra Ācārya*, son of *Kṛishṇa Ācārya* (for whose pedigree cf. No. 619).

I. *Subanta*, foll. 47, begins:

श्रीमद्विदुलमानस्य पाणिन्यादिमुनीगुरुन् ।
प्रक्रियाकौमुदीं कुर्मः पाणिनीयानुसारिणो ॥
अ इ उण् । ०

The *sandhi* ends fol. 5; *liṅgaprakriyā*, fol. 16; *avyayāni*, fol. 16b; *stripratyayāḥ*, fol. 19b; *vibhaktiyarthāḥ* (*kāraprakriyā*), fol. 23b; *samāsaprakriyā*, fol. 35b; *taddhitaprakriyā*, fol. 46; *dviruktiprakriyā*, fol. 47.

II. *Ākhyāta*, foll. 32, begins:

प्रकृतिः सा जयत्याद्या यया धात्वादिरूपया ।
व्यज्यंते शब्दरूपाणि परप्रत्ययसंनिधेः ॥
धातोः । आतृतीयांतं वक्ष्यमाणाः प्रत्यया धातोर्ज्ञेयाः ।
तेष्वादौ दश लकाराः प्रदर्श्यन्ते । लट् ०

Iti parasmaipadaprakriyā, fol. 8b; *ātmanepadapr.*, fol. 10; *miśraprakriyā*, fol. 12;

adāḍiprakriyā, fol. 15; *hwāḍip*, fol. 16; *svāḍip*, fol. 18; *tudāḍip*, fol. 20; *rudhāḍip*, fol. 19b; *tanāḍip*, fol. 20; *kryāḍip*, fol. 20b; *iti curāḍip. iti daśaganā*, fol. 21; — *nyantap*, fol. 22b; *sanantap*, fol. 24; *yañantap*, fol. 25; *yanilugantap*, fol. 25b; *nāmadhātup*, fol. 27; *padavyavasthā*, fol. 29b; *bhāva-karmap*, fol. 31; *lakārūthap*, fol. 32b.

III. *Kṛidanta*, fol. 15, begins: धातोः । आतृती-याध्यायानं धातोरित्यधिक्रियते । पुनर्धातूक्तिः कृत्संज्ञा उपपदसंज्ञा चात्रैवेत्येवमर्था । तत्रोपपदं सममीक्ष्यं । कृद-तिङ्गिति कृत्संज्ञा ॥ वाःसङ्गो स्त्रियां । ०

Kṛityaprakriyā ends fol. 3; *iti kṛidanta-prakriyā samāptā*, fol. 15.

IV. *Vaidikaprakriyā*, fol. 2, begins: वैदिकश-ब्देष्वेव प्रक्रिया । य एव लौकिकास्त एव वैदिका इति न्यायात् । क्वचित्प्रयोगवशादन्यथात्वं । प्रकृत्यान्तःपादम-न्यपरे । चक्षुषादमध्यस्य एङ्प्रकृत्या स्यादतिपरे न तु घकारयकारपरे सति । उपप्रयन्तो ऽध्वरम् । मुजाते अश्व सूनृते । ०

It ends :

आनंत्यात्सर्वशः शब्दा न शक्यन्ते ऽनुशासितुं ।
बालव्युत्पत्तये ऽस्माभिः संक्षिप्योक्ता यथामति ॥ १ ॥
प्रक्रियाकौमुदी सेयं रामचंद्रप्रकाशिता ।
असद्वचस्तमो वध्यात्सचकोरप्रिया चिरं ॥ २ ॥
जयति सुभगमूर्तिमुग्धहासावलोकः
प्रशमितजनतापो विदुलः स्वात्मदीपः ।
सचक्रितमिव लक्ष्मीः सेवते यत्पदार्जं
ललिततरकराभ्यां* साधु सेवाहयंती ॥ ३ ॥

इति श्रीमत्परिहंसपरिव्रजकाचार्यसकलसदागमाचार्यश्री-गोपालपूज्यपादशिष्यश्रीकृष्णाचार्यसुतश्रीरामचंद्राचार्यविरचिता प्रक्रियाकौमुदी समाप्ता ॥

A fly-leaf contains the following note:—

Copied for me from a manuscript belonging to Raṅgaśāstrī Vaidya of Shāhāpūr, near Belgaum. The manuscript is not dated. It consists of 179

leaves, about 11" long by 4½" broad. The characters are Nāgarī. 23 August, 1878.

[J. F. FLEET.]

614.

6. Foll. 239 (numbered 1-238; two leaves being marked 134); size 13 in. by 7½ in.; in- differently written, in a cursory Bengālī hand; European paper; eight lines in a page.

Prakriyākaumudī. Complete, with the ex- ception of the Vaidik supplement. The *ākhyāta* beg. fol. 127b; the *kṛidanta*, fol. 202. It ends:

इति श्रीमत्साहेबाय्या प्रक्रियाकौमुदीं लिखेत् श्रीव्रजनन्द-नशर्मेणा ॥

According to a note, by Colebrooke, on the first leaf, *Bīreśvara Śeṣha*, then living at Benares, was reputed to be a descendant of the author of the *Prakriyākaumudī*, and stated his own genealogy as follows:

Rāmacandra paṇḍita, *Nṛsiṃha paṇḍita*, *Nā- rāyaṇa paṇḍita*, *Cakrapāṇi paṇḍita*, *Bīreśvara paṇḍita*, *Śambhū paṇḍita*, *Gopāla paṇḍita*, and then *Bīreśvara paṇḍita* himself.

[H. T. COLEBROOKE.]

615.

2094. Size 9½ in. by 4½ in.; two different MS., written by different hands, in the Devanā- garī character.

Prakriyākaumudī.

I. Foll. 47, two of which (foll. 2 and 3) are wanting. A rather old, but incorrect, MS., probably written by several hands; 9-14 lines in a page.

The *Subantaprakaraṇa*, to the end of the *kāraka*.

II. This MS.—written, Samvat 1580, in a good, bold hand, nine lines in a page— consists of two parts, paged both con- tinuously (158-285) and separately.

* ललितकरतराभ्यां, M.S. 2094.

a) Foll. 84 orig., of which 23 are now wanting (viz. foll. 36, 37, 40-42, 46, 48-61, 69, 80 and 81). The *Ākhyāta*.

b) Foll. 48 (numbered 47, of which foll. 15 and 19 are wanting, whilst two leaves are marked 24; fol. 26b is left blank, and several leaves are slightly injured). The *Kṛidanta* (ends fol. 41b), and *Vaidikaprakriyā*.

It ends: इति श्रीमत्सर्वशास्त्रज्ञसकलसदागमाचार्य - श्रीगोपीनाथविठ्ठलचरणारविन्दमकरन्दलालस - श्रीगोपालतनययतिगुरुचरणसेवक - कृष्णाचार्यसुतरामचन्द्राचार्यविरचिता प्रक्रियाकौमुदी समाप्ता ॥ ० स्वस्ति संवत् पञ्चदश १५ अशीती ६० प्रवर्तमाने उत्तरायने श्रीसूर्ये श्रीमन्मृतौ महामाङ्गल्यप्रदे ज्येष्ठमासे असितपक्षे द्वादशषट्कापर्यन्त पौर्णमासीतदनन्तरप्रतिपदायां तिथौ भृगुवारे अष्टमे सौहोदरास्थाने वास्तव्यपालीपराज्ञातीयजो ० महिषासुतपाठकजीवाख्यसुतगङ्गाधरेण प्रक्रियाकौमुद्यभिधग्रन्थो ज्यं तस्य पुस्तको ज्यमलिखि ॥ ० विरायुरयं पुस्तको ऽस्तु ॥ [GAIKAWAR.]

616.

71. Foll. 45; size 10½ in. by 4½ in.; neatly written, in Devanāgarī, mingled with Bengālī letters; 7-10 lines in a page; European paper.

Prakriyākāumudī. The *subanta*, with numerous marginal and interlinear notes, and a list of contents (in English), by Colebrooke.

The *kāraka* beg. fol. 17; the *samāsa* fol. 21b; the *taddhita* fol. 29.

Dated शाके १११५ ०महोपाध्यायश्रीचित्रपतिशर्मणा स्वभागिनेयद्वारा लिखितम् ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

617.

1228. Foll. 60; size 11½ in. by 4¾ in.; neatly written, in the Bengālī character; eight lines in a page; European paper.

Prakriyākāumudī. The *ākhyāta* (ends fol. 40) and *kṛidanta* chapters; without the *vaidik* supplement. With occasional marginal and interlinear notes by Colebrooke.

It ends: ० श्रीकुलबुरुकसाहेबावधोपनाय महोपाध्याय-श्रीचित्रपतिशर्मणा धनदावासिना [समाज्ञप्तः] समुद्धृतैतं ग्रन्थमलीलिखत् श्रीव्रजनन्दनो नवीनः । शाके १११५ ॥

Colebrooke has added a list of contents, in English, on a fly-leaf. [H. T. COLEBROOKE.]

618.

1640. Foll. 170, twelve of which (viz. 110-112, 126-134) are wanting; size 10½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; foll. 1-145, by three different hands; about the latter part of the 17th century; foll. 146-170, numbered separately, about the middle of the last century; 11-13 lines in a page.

Prasāda, a commentary on the *Prakriyākāumudī*, by Viṭṭhala,* son of Nṛsiṃha (and Māṇikāmbā), and grandson of Rāmacandra.

The *sandhi* and *subanta* chapters; incomplete. The work begins:

श्रीमद्विठ्ठलमेकमव्ययमजं शब्दात्मकं ब्रह्म यः

स्वेच्छातो जगदुद्भवस्थितिलये हेतुः स्वमायागुणैः ।

यच्छास्त्रश्रुतिसंततिव्यवहृतिस्ते पुण्डरीकाक्षमे

भक्तानुग्रहेतुतः स्थितमहं वन्दे मुदे संविदे ॥ १ ॥

श्रीशंभुं पाणिनिं श्रीवररुचिमय वाकसंस्कृतौ दीक्षितं श्री-

शेषं तद्भाष्यहार्दिकप्रकटनपटुगीःपण्डितान् भर्तुमुत्थान् ।

वृत्तिन्यासादिकर्तृन् स्वमतपरमतस्थापकान् भोजदुर्ग-

क्षोरस्वामिप्रमुखान् प्रगुणनतिभजे तन्मतज्ञप्रिहेतोः ॥ २ ॥

किं शेषः पाणिनिर्वा वररुचिरथवा सर्वविद्याप्रणेता

शंभुर्भूमावभूद भृशुरकुलतिलको ऽन्यप्रदेशे ऽप्यवशे ।

शृग्वेदी सर्वशास्त्रप्रकटनपटुधीः कृष्णजो रामचन्द्रो

ऽनन्ताचार्यप्रपौत्रो दिशतु कृतमतिं मे स कैाशिड्यगोचः ॥ ३ ॥

वन्दे तं यतिवृन्दवन्दितपदं श्रीराघवेन्द्रादि यन्-

नामाभाति सरस्वतीपदवरं वादीन्द्विविद्रावकम् ।

यो विद्याः समदाचतुर्देश मुदा श्रीशेषभाष्यादिकाः

शिष्येभ्यो नयि यत्कृपास्ति सततं सच्छास्त्रसंविद्यये ॥ ४ ॥

लोके ऽस्मिन्दुपक्रमं वरिवृत्तीत्यौदायेलोकज्ञता

विद्वन्नोपकृतिः क्षमा सजनता वेदोक्तधर्मादरः ।

* Spelled Viṭṭhala (sometimes Viṭṭhala), in this and the other MSS.

आचार्यं कृतकालनिर्णयमहायन्यार्थसहोपिका-
टीकं तं नरसिंहमात्मजनकं वन्दे विदां संमतम् ॥ ५ ॥
गम्भीरार्थमितोक्त्याकलितसकलसम्बन्धरत्नाकरां श्री-
शेषोक्त्यायगर्भां स्वपरमतयुतां प्रक्रियाकौमुदीं ताम् ।
व्याकुर्वन्बुद्धिहीनो यदपि तदपि तत्पुत्रजो रामचन्द्रा-
चार्योक्तिः पाठरक्षाकरणगुणतया सज्जनैर्नोपहास्यः ॥ ६ ॥
तथा च पण्डितमन्यैः प्रखेपैर्मलिनकृता ।
प्रक्रियाकौमुदी तस्याः प्रसादः क्रियते मया ॥ ७ ॥

In the comment on *Rāmacandra's* introductory couplet the following passage occurs :

तथा च नृसिंहाचार्यवैर्यश्च कालनिर्णयदीपिका विवृता यत्र
तत्रोक्तं रामचन्द्राचार्यमनुभिः ।

The *saṃjñāprasāṅga* ends fol. 16; *sandhi*, fol. 34b; *klīvaśabdā halantāh*, fol. 82; *avyaya*, fol. 89; *stripratyaya*, fol. 106b; (the end of the *kūraka*, the *saṃāsa*, and beginning of *taddhita* are wanting).

The *taddhita* ends fol. 170a :

श्रीरामाचार्यसूनुर्हरिहरभजनैकाग्रधीः श्रीनृसिंहा-
चार्यो यं माणिकावाप्यजनयदतुलं वीठुलाचार्यमार्थं ।
तस्य श्रीपाणिनीयाद्यनुगुणसगुणे प्रक्रियाकौमुदीय-
व्याख्याने ऽस्मिन्प्रसादे सुविशदमगमस्तद्धितास्ते समानि ॥

The second page of this leaf contains the beginning of the *dvirukta-prakriyā*. A list of contents has been added on two leaves.

[H. T. COLEBROOKE.]

619.

1641. Foll. 150; size 11½ in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī; 14-16 lines in a page.

Viṭṭhala's Prasāda. The *ākhyāta* and *kridanta* chapters. The former begins :

श्रीविठ्ठलं सुरधरं प्रणमामि देवं
कारुण्यसिंधुमखिलानतदत्तबुद्धिं ।
ईमत्सहासमुखपंकजमात्मभासम्
उत्फुल्लोचनविलोकननाशितार्थं ॥ १ ॥

तिङ्गंतकांडस्य हि केऽपि पारं नाज्ञासिपुः शुद्धधियो ऽपि संतः ।
तं प्रक्रियाकौमुदमंशजो व्याख्यानहं स्यामुपहास्य एव ॥ २ ॥

प्रखेपकालुष्यनिरासहेतोः प्रसादमस्या विदधे यथावत् ।
इति प्रतिज्ञातमतः करिष्ये व्याख्यां स्वतः सज्जनतोयदात्रीं ॥ ३ ॥
मंगलादीनि मंगलमध्यानि मंगलांतानि च शास्त्राणि ० प्रथं
इत्यभिप्रेत्य तिङंतमभिधातुमिच्छन् ग्रंथकृत् ग्रंथमध्ये मंगलाचरणं
करोति । प्रकृतिरिति ०

The *lakārārthavarga* (on the force of tenses and moods), or last section of the *ākhyāta*, ends fol. 92; the *krītya*, fol. 96b; the *kridanta*, fol. 140b.

It ends : प्रक्रियाकौमुदीव्याख्याने स्मिन्प्रसादे निरगम-
दमला वैदिकी प्रक्रियेयं ॥

The explanation of the concluding stanza of the *Prakriyākāumudī*, is followed by these couplets :

श्रीमद्विठ्ठलपादपंकजयुगं वंदे सुरैर्वेदितं
भक्तेभ्यो ह्यभयप्रदं सुखकरं विज्ञानदं सर्वदा ।
छोदीयः किल यद्रजो जनितवत्पृथुस्थिरांतां धरां
या विश्वस्य विधारणे ऽजनि तथा पुष्टौ समर्था स्या ॥ १ ॥
वंदे पाणिनिमीश्वरं वररुचिं शेषं तथान्यान् बुधान्
ग्रंथान्ये व्यदधुः परोपकृतये सूत्रादिभाष्यादिकान् ।
पोतैस्तेस्तु नरास्तरंति गहनं तं शब्दरत्नाकरं
चित्रं यत्परपारमापनपरो देवो मरुत्वानपि ॥ २ ॥
यस्मिन्वैदिकधर्मेजातमनिशं जागर्ति सङ्क्षेपावा-
चारानुष्ठितितुष्टविठ्ठलविभुः सर्वार्थदः सर्वदा ।
चतुर्वेदादिसमस्तशास्त्रनिचयश्चोपाचारागम-
व्याख्यानक्षमपूरुषो विजयते वंशोऽग्रदेशोद्भवः ॥ ३ ॥
तद्वंशे नररत्ननायकमणिर्जातो ऽविमक्कांगजो
ऽनंताचार्य इति त्रिलोकविदितः सर्वज्ञ एवापरः ।
रामस्वामियतीन्द्रवर्धविहिताचार्याभिवेकस्ततो
लब्धा वैदिकपांचरात्रमकरोद्यो वल्लभानां त्रयं ॥ ४ ॥
तत्सूनुर्निगमागमादिकुशलः सन्यायवैशेषिको
व्याकृत्यद्वयजैमिनीयभणितिव्यव्याहतप्रातिभः ।
यः सौदर्शनभाष्याख्यदमलं विद्वत्सभासंनिधाव्
आचार्यो नृहरिः सदाचरणतः साक्षात्कृतश्रीहरिः ॥ ५ ॥
गोपालाचार्यमुखाः प्रथितगुणगणास्तस्य पुत्रा लभूवन्
कृष्णाचार्यस्तत्कनीयानपि जगति गुणैर्ज्येष्ठ आसीद्वरिष्ठैः ।
यं वेदाद्याः सुविद्याः स्वयमधिवसतिं चक्रुरुत्कर्षहेतोस्
तस्मात् श्रीकृष्ण एवेत्यनुजगदुर्धुं सूरयः सौरिभक्ताः ॥ ६ ॥
तस्मादाचार्यवयो हरिहरभजनप्राप्तसंचितपकाशार्
आस्तां ज्येष्ठो नृसिंहो निखिलगुणनिधी रामचंद्रः कनिष्ठः ।

येनानेकप्रबंधाः क्षितिपतिसमितिस्थातविद्वत्प्रबोधो-

द्वाधार्थं चक्रिरे यैभवति हृदि कृतैः कोविदः प्राकृतो
ऽपि ॥ ७ ॥

तत्सूनुं सकलेषु शास्त्रनिवहेष्वाचार्यकृष्णात् गुरोर्
लब्धज्ञानविशेषमात्मजनकं श्रीमन्नृसिंहं भजे ।

तत्पूर्वांश्च कलिप्रलुप्तमखिलं विद्यासमूहं तथा

धर्मं स्फारयितुं क्षितौ समभवन्ते ते स्वतारा हरेः ॥ ८ ॥

श्रीमद्राघवसंज्ञकं यतिवरं वंदे गुरुं संततं

यः सर्वज्ञसमान् व्यधाहुवि नरानात्मीयसेवापरान् ।

वादींद्रान् बहुवादिदर्शमनान् जितां तथास्थापयत्

यो ऽद्वैतश्रुतिमूर्धनिययचणो भाष्यादिसंस्कारकः ॥ ९ ॥

श्रीविठ्ठलाचार्यगुरोस्तनूजं सौजन्यभोजं जितवादिराजं ।

अनंतसंज्ञं पदवाक्यविज्ञं प्रमाणविज्ञं तमहं नमामि ॥ १० ॥

[यः शास्त्रलोकव्यवहारविज्ञाज्जगत्समग्रं स्ववशं व्यतानीत् ।

तमर्भकं कृष्णगुरोर्नमामि रामेश्वराचार्यगुरुं गुणाभि ॥ ११

MS. B.]

यत्संनिधानादभवन्नरो ऽमी विद्याधिराजजितवादिराजाः ।

आचार्यवर्यं बुधरामचंद्रं भजामि गोपालगुरोस्तनूजं ॥ १२ ॥

जगन्नाथाश्रमं वंदे यतिं वेदांतकोविदं ।

पदवाक्यप्रमाणज्ञं स्वधर्मेनिरतं सदा ॥ १३ ॥

श्रीरामाचार्यसूनुर्हेरिहरभजनैकाग्रधीः श्रीनृसिंहा-

चार्यो ऽयं माणिकावाप्यजनयदतुलं विठ्ठलाचार्यमार्थं ।

सोहं श्रीप्राणिनीयाद्यनुगुणसगुणं प्रक्रियाकौमुदीय-

व्याख्यारूपं प्रसादं विशदमकरवं विठ्ठलस्तेन तुष्यात् ॥ १४ ॥

संवत् १५३६ वर्षे माघवदि एकादशी रवौ श्रीमदानंदपुर-
स्थानोत्तमे आभ्यंतरनागरज्ञातीयपंडितअनंतसुतपंडितनारायणा-
दीनां पठनार्थं ॥ कुठारीव्यवहितसुतेन विश्वरूपेण लिखितं ॥

This date is probably that of the MS. from
which the present was copied (a century or more
after that).

A list of contents, on three leaves of Euro-
pean paper, has been appended.

[H. T. COLEBROOKE.]

620.

3185. Foll. 161; size 12 $\frac{3}{4}$ in. by 7 $\frac{1}{4}$ in.;
well written, in Devanāgarī, on European paper,
by the same hand as no. 605 (MS. 3184); fifteen
lines in a page.

The same portion of *Viṭṭhalācārya's Prasāda*.

'Copied from a Devanāgarī MS., belonging
to *Bālādīkshīt Asōgēkar* of *Shāhāpūr*, near *Bel-
gaum*, dated *Samvat* 1633, and consisting of 137
leaves, about 12 $\frac{3}{4}$ " by 5 $\frac{3}{4}$ "'.' [J. F. FLEET.]

621.

2390. Foll. 211; size 9 $\frac{1}{2}$ in. by 5 $\frac{1}{2}$ in.; fairly
written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; 12-16
lines in a page; from fol. 198 by a more modern,
indifferent hand, about 20 lines in a page.

A portion of the *Prasāda*.

Foll. 1-126 (numbered 1-125, two leaves being
marked 13), contain from the beginning of the
work to the end of the feminine bases.

Foll. 127-211 (numbered 225-310, no. 303
having been omitted by mistake), contain from
shortly before the end of the *saṃāsa* (fol. 128),
to shortly after the beginning of the *dvirukta-
prakriyā* (211b), thus comprising the whole of
the *taḍdhita* chapter.

Fol. 210 has been inverted by the binder.

For fragments of the same work, see Weber's
Cat. Berl., no. 738, and Aufrecht's Cat. Bodl.,
no. 355. The Oxford fragment makes *Rāma-
candra* the author of the *Vaiṣṇavasiddhāntadī-
pikā*, which *Viṭṭhala* there declares to have com-
mented upon, whilst a passage quoted above,
p. 167a, states that *Rāmacandra* composed, and
that *Viṭṭhala's* father, *Nṛsiṃha*, commented upon,
the *Kālanīrṇaya*, a work placed by Colebrooke
at about A.D. 1243 (Misc. Ess. II., p. 379; 2nd
ed., p. 333).

[The *Kṛityaratnāvalī* is ascribed to *Rāma-
candra*, son of *Bhaṭṭa Viṭṭhala*, and grandson of
Bālakṛiṣṇa Bhaṭṭa]. [GAIKAWAR.]

622, 623, 624.

2065, 2066, 2189. Size 11 in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.;
well written, and pretty correct Devanāgarī MS.
of about B.D. 1550; ten lines in a page.

Prakriyākāumudī-ṭikā, another commentary on *Rāmacandra's* work, composed—by order of prince *Kalyāṇa*, son of *Viravara* (?), and grandson of *Gaṅgādūsa*—by *Kṛishṇa*, son of *Śeṣha Nṛisīṃha-sūri*.

The work begins with an introduction of 46 stanzas, from which we extract those containing genealogical information, partly restored by a modern hand :

अलिकुलमंडितगंडं प्रत्यह्व्यूहतिमिरमातंडम् ।
सिंदूरारुणमुंडं देवं वै तुंडमवलंबे* ॥ १ ॥ ० ॥
भास्वद्रुमीवलयतिलके धर्मकर्मप्रसूताय्
आर्यावर्ते सुचरितकृताचार्यके विश्ववंधे ।
संतर्वेदिर्जयति यमुनाजह्नुजाभ्याजभाजोर्
बाह्योर्मध्ये हरिगिरिशयोः स्पष्टलक्ष्मे वधः ॥ ६ ॥
तत्रोदुश्चरहारं इत्यभिधया जागर्ति नीवृद्धरः
स्त्रुलोकप्रतिषिद्धमंवरचरैः साशंकमालोकिताः ।
यस्मिन्प्रत्येतकल्पशाखिविभवाः शाखाशतोद्भासिताः
सेव्यते तरवो ऽथ वेदगुरवः प्रत्याशया तैर्द्विजैः ॥ ७ ॥
ब्रह्मावर्ते नाम तत्रास्ति तीर्थे सार्धं पश्यं पूर्वपुण्यैरण्णैः ।
यत्संसेष्य प्राप वल्लीकजन्मा सम्मानार्हो काव्यधाचां समृ-
च्छास्ते तस्मिन्मरनगरोगधैसर्वस्वहारी [द्वि ॥ ८ ॥
हारीभूतामलसुरसरित्पञ्चपुजाभिधानः ।
ग्रामः स्वस्तीजनविनिमयी भूतरामाभिरामः
कामक्रोडाभवतमवनी काश्चिदाश्चर्यरूपः ॥ ९ ॥ ० ॥
तत्र ब्राह्मणमंडले ऽतिविपुले सत्कर्मभिन्निर्मले
वाल्मीकिप्रतिवेशवासवशतो विज्ञातसर्वांगमे ।
आसीदूपधरः परः स्मरहरः सज्जोत्रियाणां वरः
शौर्योदार्थविवेकधैर्यनिलयो भूपालभूषामणिः ॥ १३ ॥
शिवः कपाली मघवापि गोत्रभिच्च
चंद्रः कलंकी तपनो विकर्तनः ।
शेयो ऽपि चाशीविषवंशसंभवस्
तत्केन लोके ऽयमिहोपनीयतां ॥ १४ ॥
प्रत्यर्थिद्विजिपालबालवनितासीमंतसिंदूरिका-
लुंठाकप्रकटप्रतापतपनप्रोद्भासिताशामुखः ।
त्रैलोक्योत्तरकर्मनिर्मितिपरिप्राप्तप्रतिष्ठस्तः
संभूतः कलिकालकल्मषपरीहाराय नारायणः ॥ १५ ॥

* (?) read वैकुण्ठम् ०

† तत्रोदु restored by a second hand.

यः सिंहासनमास्थितो ऽपि सहजं पद्मासनं सेवते
यो मालापरिवर्तयन्परिवर्तं शालाविशालाः श्रितः ।
योगं यः श्रयति क्षितिद्विदुचित्ताचारे नियोगं चरन्
वैदेहं जनकं व्यजेष्ट परं लोकानशेषानपि ॥ १६ ॥

तस्मादाविरभूत्प्रभूतविभवो गांगेयमेयोजितो
गंगादास इति प्रसिद्धमहिमा गंगा समाराध्य यः ।
स्वामाख्यामकृतार्थेयज्जगदलं चक्रे ऽन्यचक्रेश्वरान्
अक्रेशादजयज्जयैकनिलयः शक्रे ऽप्यवशापरः ॥ १७ ॥

हरिहरपदपद्मद्वन्द्वनिर्द्वन्द्वभक्ति -
प्रतिहतदुरितोद्योत्साधजं चालकोक्तिः ।
प्रतिदिवसवितीर्णस्वर्णसंप्रीणितार्थि -
व्रजविहितशुभाशीःशीलितशेषकामः ॥ १८ ॥
नानाजन्मशतार्जितेन तपसा गंगधरापथनैर्
यः श्रीमाननभामिधानसुभगे पाति व्रजे ज्योतिषि ।
लेभे वीरवरं सुतं द्विजवरं प्रह्लादभीष्माजुन-
प्राया भागवता न यं तुल्यितुं ब्रह्मर्षयो वा क्षमाः ॥ १९ ॥
तद्वंशे भूवतंशे समजनि रजनीजानिलज्जानिदान-
स्फूर्जहानावदानप्रथितपृथुपशोधोरणीधोतविषयः ।
सर्वोर्वीशक्रचक्राक्रमनमितशिरःकोटिकोटोरकोटी-
प्रोदं चद्रानरोचिःपरिचरितलसत्पादपंकेरुहश्रीः ॥ २० ॥
कानो वामदृशां निर्धनैर्यजुषां कालानलो विद्विषां
स्वःशाखी विदुषां गुरुगुणवतां पार्थो धनुर्धारिणां ।
लीलावासगृहं कलाकुलभुवां कर्णैः सुवर्णोर्णिनां
श्रीमान् वीरवरः क्षितीश्वरवरो वर्वर्त्ति सर्वोपरि ॥ २१ ॥
यस्य प्रौढतरः प्रतापतरुणः प्रत्यर्थिपृथ्वीभृतां
कोर्ति सर्वगुणाश्रयामुदवहत्संयोजितां वेधसा ।
लाजा मेरुहिरण्यरेतसि हुताः क्षमामंडलस्थंडिले
यस्मादुत्पतिताः स्फुरन्ति परितस्तारामिषादूरिशः ॥ २२ ॥
सर्पी सा यत्कृपाणी गुरुभुजभुजगा संगतः संगरादौ
सद्यः कृत्तारिकंठव्युत्तरुधिररजोयोगमभ्यापहंती ।
दृष्ट्वहानांबुपूरोक्तकटटिषटागंडशैलेषु लग्ना
सूते सद्यः किलांडान्यतिविमलमलङ्करीमुक्ताखलेन ॥ २३ ॥
गंगादासाम्मजन्मक्षितिमरणमणेः कीर्तिसंगानुषंगाः
श्वेतं स्फीतफेनस्तबकसमरुचो हारिदश्याः किलाश्याः ।
द्राग्वोक्ष्याभूत् बिडौजाः पृथुपुलकभरः पार्थमाशंकमानो
विष्वक् षाभ्यायमाख्यानवहति मुदा लोचनानां शता-
[नि ॥ २४ ॥ ० ॥

चालाकोदरसोदरांग्रिकरणस्पष्टारिसीमंतिनी-
सीमंतेषु समर्थयज्ञविरतं सिंदूरपूरश्रयम् ।

सर्वज्ञाः परिपूरयन्निजयशःकर्पूरपूरीश्वरं
 श्रीमान् वीरवरो जगत्पुनपमश्रीः केन वा वर्त्यतां ॥ २९ ॥
 सो ऽयं काव्यकलाविलासभवन् श्रीपारसीकेश्वर-
 प्राणानामधिदेवतं गुरुगुणश्रेणीमणीरोहणं ।
 विद्यानां निकषोपलः कुलगृहं केलीकुरंगोदृशां
 शश्वत्पंडितमंडलीपरिवृतो विद्याविनोदं व्यधात् ॥ ३० ॥
 तस्यास्ति सर्वजनलोचनलोभनीय-
 सौंदर्यसारसविलासनिवासभूमिः ।
 विद्याविनोदपरिमोदितभूरिसूरिः
 कल्याण इत्यभिधया तनयो नयनः ॥ ३१ ॥
 यस्यापांगतरंगिते सुरगवीवक्त्रे च वाक्चातुरी
 कंठे चापि सरस्वती हरिहरेर्भक्तिश्च शक्तिर्भुजे ।
 आस्ते पाणिनिले सदा वितरणश्रीः पादपत्रे नृप-
 श्रेणीमौलिमणिप्रभा वत कथं स्तूयः कुमारो ऽप्यसौ ॥ ३२ ॥
 सर्वविद्याविदो ऽप्यस्य कल्याणगुणशालिनः ।
 अभिन्यविशतातीव तीक्ष्णा व्याकरणं मतिः ॥ ३३ ॥
 रसालंकारसारापि वाणी व्याकरणोज्जिता ।
 श्लिचोपहतगात्रे च न रंजयति सज्जनान् ॥ ३४ ॥
 कल्याणस्य तनूजवस्य नृपतिः कल्याणमूर्तेस्ततः
 कल्याणो मतिमाकलय्य विषमग्रंथार्थसंविज्ञये ।
 कृष्णं शेषनृसिंहसूरितनयं श्रीप्रक्रियाकौमुदी-
 टीकां कर्तुमसौ विशेषविदुषां प्रीत्यै समार्जितपत् ॥ ३५ ॥
 अस्फुटभावा प्रस्फुटदोषाभिहितापसिद्धांता ।
 असमर्थकपदबंधा नैषापरथा विभावयत्यर्थं ॥ ३६ ॥
 तस्माद्वीरवरान्महीशमुकुटालंकारचूडामणेः
 प्राप्याज्ञां सुचिरं विभाव्य च हृदि ज्योतिर्नृसिंहाभिधं ।
 संतोषाय विशिष्य भाष्यविदुषां बोधाय दुर्मेधसां
 व्याख्याम्याकरसाक्षिकं सुविशदं तां प्रक्रियाकौमुदीं ॥ ३७ ॥
 Vols. i., ii., foll. 254 and 279, numbered
 continuously 1-533 (but from fol. 431 to
 end, wrongly 411-513). The *sandhi* and
subanta sections.
 The *saṃjñāprakāśa* ends fol. 47b; *sandhi-*
prapañca, fol. 112b; *strīpratyayāḥ*, ii., fol.
 285b; *śaṭkārakīvarṇanam*, fol. 345b;
sāmāsikī prakriyā, fol. 457; *taddhātupra-*
kriyā, fol. 527b. This section ends:
 पृथुमंडलमौलिमंडनमणिः श्रीशेषवंशामलो-
 म्भंसः श्रीनरसिंहसूरिरभवत्प्रत्ययवाचस्पतिः ।

तत्सूनोः कृतगूढभावविवृतौ सत्प्रक्रियाव्याकृतौ

श्रीकृष्णस्य कृतौ समाप्तिमगमद् द्वित्वाश्रया प्रक्रिया॥
 इति द्विरुक्तप्रक्रिया ॥

Most leaves of vol. i. are much worm-eaten at the side, but restored by a modern hand. Foll. 483-468 of vol. ii. are also slightly damaged in the middle, but have not been restored.

Vol. iii., foll. 409, numbered 1-408 (fol. 135 being lost, and nos. 336 and 405 occurring twice each). The *ākhyāta* (ends fol. 313b), *kṛidanta* (ends fol. 399) and *vaidekī prakriyā*. The MS. breaks off abruptly in the explanation of the last of the three concluding stanzas, given under no. 613 (MS. 3184): सचकितमिव लक्ष्मीः ०

For another MS. of the *ākhyāta* and *kṛidanta* sections see A. Weber, Cat. Berl., no. 739.

A *Kṛishṇa*, son of *Śeṣha Nṛsiṃhasūri*, composed the *Padacandrikā* grammar (under the auspices of a prince Narottama).

[GAIKAWAR.]

625.

1333. Foll. 294, two of which (228 and 229) are wanting; size 11½ in. by 5 in.; well written in the Devanāgarī character; ten lines in a page. The last 5½ leaves were copied by a different hand from the rest; eleven lines in a page.

Tattvacandra, another commentary on the *Prakriyākāumudī*, abridged from the preceding work by *Jayanta*, son of *Madhusūdana*, a native of *Prakāśāpurī* on the river *Tapatī*.

It begins:

दुंदिराजं गणाधीशं विप्रसंकटहारिणं ।

तदंवां भारतीं देवीं श्रीहरिं च गुरुं भजे ॥ १ ॥ ० ॥

दाक्षिण्येन समस्तगोपयतीचेतांसि मुष्णन्मुधा-
धाराहारिवचोभिह्वतकुचापीडैश्च चुंबैरपि ।
साकूतस्मितवीक्षणैरप्य चमत्कारेण संवंचयन्
राधाधामगतः प्रभूतधनदो भूयात्सदा माधवः ॥ ४ ॥

श्रीकृष्णपंडितवचोऽवुधिमंथनोत्थं

सारं निषीय फणिसंमतयुक्तिनिष्ठं ।

अर्थ्यामविस्तरयुतां कुरुते जयंतः

सकौमुदीविवृतिमुत्तमसंमदाय ॥ ५ ॥

पूर्वोक्तिरेव लिखितेति च मा ब्रवीरन्

पूर्वं अपि पूर्वतरसंमतिस्त्रयिण्या ।

युक्त्वा व्यलेखिपुरिदं न मुधा कदाचिन्

नामूलमेव किमपि प्रयितं हि लोके ॥ ६ ॥

पूर्वसूरिकृतवाक्यप्रतिहारे वर्तते मम गतो रघुवंशे ।

कालिदासकविरप्यद ज्ञेयं का कथा विबुधमानिनि
जीवे ॥ ७ ॥

व्याचिख्यासुमूलमात्रं विव्रतस्तथातिविस्तरात् ।

तत्कृते ऽयं लघूपायस्तेन तुर्यंतु सज्जनाः ॥ ८ ॥

Fol. 26b: विसर्गसंकारौ ह्रस्वसंधेरेव भेदौ । एवं च
चत्वारः संधयः । पंचसंधिप्रवादस्तु संध्यर्थकत्वात्संज्ञाप्रकरणे ऽपि
संधित्वोपचारात् ॥ इति पंचसंधिप्रक्रिया ॥

भूपीठे तपतीतटी विजयते तत्र प्रकाशापुरी

तत्र श्रीमधुसूदनो विरुरुचे विद्वद्भिर्भूपामणिः ।

तज्जेनेन्दुसुताभिधेन * विदुषामालोच्य सर्वं मतं

तत्त्वे संकलिते समानिमागमत्संधिस्थिता व्याकृतिः ।

Fol. 81b: इति स्त्रीप्रत्ययाः ॥ स्वादीनामर्थविशेषव्यवस्थां
दर्शयितुमारभते ॥

Fol. 100b: इति विभक्त्यर्थाः । एतेषां कारकमिति
व्यवहारः । कारकं च क्रियाहेतुः ।

The *samāsa*, ends fol. 141 ; *taddhita*, fol. 173 ;
dvirukta (and *subanta*), fol. 174b. ° समाप्तिमगमस्तु-
प्रक्रियाव्याकृतिः ॥ ° ॥

कृष्णशेषवचोऽभोधिदुःप्रवेशो ऽप्यवुद्धिभिः ।

इति मत्वा तदुत्सस्तु तत्कृते संप्रसारितः ॥

The *ākhyāta* ends fol. 271 (orig. paging
fol. 273): ° समाप्तिमगमत् तिङ्प्रक्रिया । इति तिङंतप्रक्रिया ॥
अथ कृदंताः (ends fol. 288 or 290 resp.).

* Corrected at the end, and on fol. 174b, into: तत्पुत्रेण
जयन्तकेन ।

It ends: इति वैदिकप्रक्रिया ॥ ° ॥

कृष्णशेषवचोऽभोधेस्तत्त्वचंद्रः प्रकाशितः ।

प्रकाशाभूजयंतेन काश्यां प्रकाशयतां चिरं ॥ ° ॥

Dated: संवत् १६६७ ॥ मुनिवसुरसचंद्रप्रोक्तवर्षे ॥ ° ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

626, 627.

2331, 2332: Foll. 247 and 257 resp.;
size 11 in. by 5 in.; written in excellent, large,
uniform Devanāgarī; ten lines in a page.
Every third leaf is, as a rule, of a dark yellow
tint, the rest being white.

Siddhāntakaumudī, by Bhaṭṭojidikshita, son of
Lakshmīdhara. Complete.

The *pūrvārdha* ends vol. i., fol. 217b; *tiṇanta*,
from vol. i., fol. 218, to vol. ii., fol. 100,
numbered 1-130. The *uttarārdha* (num-
bered 1-82) ends vol. ii., fol. 182b.

The *vaidikaprakaraṇa* (foll. 25) ends fol.
207; *svaraprakaraṇa* (foll. 40, numbered
1-39, two leaves being marked 22), fol.
247; *pāṇinīya-līṅgānuśāsana*, foll. 10.

It ends: संवत् १६६४ नाभाद्वयद्वदी १ चंद्रवारे लखीतं
श्रीगुजरातमध्ये भट्टहरजिवन् भांणजी शुभं भूयात् ॥

This grammar has been printed repeatedly
in India, the best editions being those of Prof.
Tārānātha Tarkavācaspati (Calc.), and Kasinath
Pandurang Paraba (Bomb.). [GAIKAWAR].

628.

1331. Foll. 247(+8); size 12 in. by 5 in.;
well written, in Devanāgarī, about A.D. 1650 ;
twelve lines in a page.

Siddhāntakaumudī. Complete.

The *pūrvārdha* ends fol. 103; *lakṣārtha-
prakriyā*, fol. 171; *uttarārdha*, fol. 212b;
līṅgānuśāsana, fol. 247. At the end a
different hand has added:

[म]तारमणोरामभट्टस्येदं पुस्तकंमिति सुधीभिर्ज्ञेयं ॥

Eight leaves of European paper, inserted at the end, contain a *sūcīpattra*, written by a more modern hand. [H. T. COLEBROOKE.]

629, 630.

2190, 2191a. Foll. 197 and 163; size $10\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; 10-12 lines in a page; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1650.

Siddhāntakaumudī, with the corresponding numbers of *Pāṇini's sūtras* noted above the text.

The *pūrvārdha*, vol. i., foll. 1-158 (wanting fol. 2) ends: सरसपुरवास्तव्यमोतालाज्ञाती[य] भट्टोपपदशिवशंकरात्मजमुखानन्दस्यायं लेख चाराणस्यां विश्वेश्वरप्रसादात् शिवौ शिवौ कुरुतां ॥

The *uttarārdha*, from vol. i., fol. 158, to vol. ii. 109; the *tinānta* ends fol. 50 (this section being numbered 1-90).

The *vaidikasvaraprakriyā*, fol. 156b; *pāṇinī-yaliṅgānuśāsana*, fol. 163b.

It ends: विश्वनाथयोः जयतु (!) नाथमासे सिते पक्षे वत्सरे समतितमे तथा ॥ लिखितं पुस्तकमिदं प्रसादात्तव रामचंद्रपुराणा ॥ [GAIKAWAR.]

631, 632.

2207, 2208. Size $8\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; thick Devanāgarī writing; 7-11 lines in a page.

Vol. i., foll. 305; the first seven of which have been lost and supplied by a different hand on six leaves; foll. 128-182 written in a different, straight, peculiar hand, eight lines in a page; and the last three pages of the same volume probably by a third hand. Vol. ii., foll. 223, written by the same hand as the greater part of vol. i.

Siddhāntakaumudī, without the *vaidikaprakriyā* and *liṅgānuśāsana*.

Vol. i. contains the *pūrvārdha*.

Vol. ii., foll. 1-98, the *kṛidantā*; foll. 99 to the end, numbered 1-125, the *tinānta*; ends: संवत् १७१४ समये मघवदिपंचमी ॥ लेखितं गंगारामवैष्णवेन स्वपठनार्थं ॥

633, 634.

63, 64. Foll. 207 and 212 resp.; size $10\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; Devanāgarī character, two different hands. Vol. i., foll. 60-78, and vol. ii. fol. 131 to the end, in a fair, regular handwriting, seven or eight lines in a page; the rest, by a different, less accurate hand, nine lines in a page.

Siddhāntakaumudī, without the *vaidika* and *liṅgānuśāsana* chapters.

Vol. i., the *pūrvārdha*; the leaves of the several chapters being numbered separately.

Vol. ii., the *uttarārdha* :—

a) The *tinānta*, foll. 130, numbered 1-129, fol. 59b having been left blank and numbered together with the following leaf. Dated: संवत् १८१९ कार्तिक शु ० ११.

b) The *kṛidantā*; dated, संवत् १८१४ समे वैशाख सुदी १० ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

635.

2446. Foll. 137 (orig. 140, foll. 28, 80 and 81 of which are missing, and replaced by blank leaves); size 12 in. by 6 in.; indifferent Devanāgarī writing; 15-23 lines in a page.

Siddhāntakaumudī, without the supplements.

The *uttarārdha* begins fol. 79 (orig. fol. 82); ends: संवत् १७९८ (! probably 1789) वर्षे ज्यैष्ठ्यसुदि प्रतिपदायां लिखितं सहज्रामेण काश्यां सारदवंशोद्भवेन स्वार्थे परार्थे वा ॥

636, 637.

2325, 2326. Foll. 218 in each volume; size 11 in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī,

towards the end of the last century, in a large, bold, hand; nine lines in a page.

Siddhāntakaumudī. Wanting the *kṛidanta* chapter.

Vol. i., foll. 1-202 contains the *subanta-prakaraṇa*. From foll. 203 to vol. ii., 135 (numbered 1-151), the *tiānta*.

Vol. ii., foll. 136-218 (numbered 1-83), the two supplements, ending : इति ० उत्तरार्थे पाणिनीयलिङ्गानुशासनसूत्रवृत्तिः ॥ [GAIKAWAR.]

638.

360. Foll. 197; size 10½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about the middle of the last century; eleven and twelve lines in a page.

Siddhāntakaumudī. Incomplete.

Foll. 1-124 contain the *pūrvārdha*; foll. 125 to end (numbered 1-73), the first part of the *uttarārdha*, comprising the *tiānta* or *lakāraprakriyā*. The copyist, however, erroneously states at the end : इति[ल]-कारप्रक्रिया ॥ इति -- उत्तरार्थे समाप्तम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

639.

970. Foll. 103; size of the leaves, which are folded, 16 in. by 3½ in.; seven, sometimes six, lines in a page; careless, recent Bengālī handwriting.

Siddhāntakaumudī. The *tiānta* chapter.

There are occasional blanks of one or two *aksharas*. [H. T. COLEBROOKE.]

640.

2821. Foll. 169; size 9 in. by 7 in.; European paper, bound in the European fashion; written, in Devanāgarī, towards the end of last century.

The same portion of the *Siddhāntakaumudī*. The broad margin contains occasional notes in English and Sanskrit. [SIR CH. WILKINS.]

641.

675a. Foll. 60; size 10½ in. by 4½ in.; clear, recent Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Siddhāntakaumudī. The *kṛidanta* section.

For some parts of the MS. Colebrooke has noted the numbers of the *sūtras* in the margin, or between the lines. [H. T. COLEBROOKE.]

642.

768c. Foll. 83; size 10 in. by 4 in.; written, in Devanāgarī, by a somewhat clumsy hand; eight lines in a page.

Siddhāntakaumudī. The supplementary chapters.

Dated : शंवत् १८५४ शमैनामपुशवदी १० चारवुधवारके प्रतिते चारभइ ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

643, 644.

1692, 1693. Foll. 292 and 267 resp.; size 9½ in. by 4½ in.; clearly written, in the Devanāgarī character; eleven or ten lines in a page.

Praudhamanoramā, gloss, or supplementary commentary, by *Bhaṭṭojidīkshita*, on his *Siddhāntakaumudī*.

Vol. i. contains the *pūrvārdha*. Dated : शंवत् १८४७ साके (!) १९१२.

Voll. ii., foll. 1-136 (numbered 1-135, two leaves being marked 38), the *tiānta-kāṇḍa*; foll. 137-267 (numbered 1-131), the *kṛidanta*. Dated : शंवत् १८४८ नीती चास्तीन कृष्णः चारसुभ (!)

The work was lithographed at Benares, 1868; 1872. [H. T. COLEBROOKE.]

645, 646.

1232, 1233. Foll. 264 and 135 resp.; size 10½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, by one *Yadunātha*, son of *Muralīdhara* (सपाठाथम्), A.D. 1755; nine lines in a page.

Praṇḍhamanoramā.

Vol. i., *pūrvārdha*:—*stripratyayāḥ* end fol. 104; *vibhaktiyarthāḥ*, fol. 129 [the leaves of this and the succeeding portions being numbered separately].

Vol. ii., *uttarārdha*:—*kṛidanta-prakriyā* ends fol. 100, the remaining leaves having a separate numbering.

A more modern hand has added, on European paper, a *sūcīpattra* of three leaves to vol. i., and of one leaf to vol. ii. [H. T. COLEBROOKE.]

647.

3063. Foll. 325; size 11½ in. by 5 in.; Devanāgarī character; foll. 154–237 indifferently written, fourteen lines in a page; fol. 238 supplied by a modern hand; the remaining portion beautifully written; twelve lines in a page.

Praṇḍhamanoramā.

The *pūrvārdha* ends fol. 153; *tinānta*, fol. 238; *kṛidanta*, fol. 304: लिखितं वाराणसीस्थानात् व्यासमाधवजी ॥ सं. १६९३ वर्षे माघवदि १ रवौ ॥

The MS. ends: सं. १६९३ समये माघवदि १२ गुरुवासरे ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

648, 649.

2067, 2068. Foll. 182 and 85 resp.; size 10 in. by 4 in.; written in a fair, somewhat small, Devanāgarī hand; 10–13 lines in a page.

Praṇḍhamanoramā. Incomplete.

Vol. i. contains the *pūrvārdha*. A number of leaves, especially 161–167, have been slightly damaged by damp at one corner.

Vol. ii., foll. 1 and 2a, the beginning of the *kṛit*-portion; foll. 3–85 (numbered 1–83), the *tinānta*.

Dated: संवत् १९६६ फाल्गुनवदि. ३.

[GAIKAWAR.]

650.

2666. Foll. 141 (numbered 2–64, 62–139); size 10 in. by 3½ in.; written, in Devanāgarī, by two different hands; the first portion (foll. 2–64), towards the end of last century; the remainder in Samvat 1816 (A.D. 1759); eight or nine lines in a page.

Praṇḍhamanoramā. The *tināntakāṇḍa*.

There is no deficiency at the beginning, the pagination notwithstanding. A leaf inserted at the end contains a *sūcīpattra*, by a still more recent hand (than A). [H. T. COLEBROOKE.]

651, 652.

1346, 1347b. Size 12 in. by 4½ in.; Devanāgarī character; written by different hands; 10–12 lines in a page.

Śabdaratna, a commentary on the *Praṇḍhamanoramā*, by *Haridīkshita* (disciple of *Rāmāśrama*), son of *Vīreśvara*, and grandson of *Bhaṭṭojidīkshita*.

Vol. i., foll. 454 (while two leaves are numbered 85, one leaf is marked both 103 and 104). *Pūrvārdha*. It begins:

शेषविभूषणमीडे शेषाशेषार्थलाभाय ।

दातुं सकलमभीष्टं फलमीष्टे यत्कृपादृष्टिः ॥ १ ॥

गूढोक्तिप्रयितां पितामहकृतां विद्वन्मोदप्रदां

भक्त्याधीय मनोरमां निरूपमाद्रामाश्रमात् सद्गुरोः ।

तत्त्वज्ञानवशात् परेण कलितान्दोषान् समुन्मूलय(न्)

व्याचष्टे हरिरेव तां फणिमत्तान्यालोच्य वैरेष्वरिः ॥ २ ॥

भट्टोजिदीक्षितमुखैः कृतिभिः कृतेषु

यन्त्येष्वमी किमु न सन्ति समीहितार्थाः ।

यत्संकलय्य कथिता इह तावन्तैव

तुष्यन्तु मत्कृतिमिमामवलोक्य धीराः ॥ ३ ॥

Fol. 262, इति स्त्रीप्रत्ययाः ॥ fol. 312, इति विभक्त्यर्थः ॥ fol. 389b, इति समासाश्रयविधयः ॥ Ends: इति श्रीभट्टाजिदीक्षितपीत्रेण वीरेश्वरसूनुना हरिदीक्षितेन कृते शब्दरत्ने सुवर्णं समाप्तम् ॥ ० ॥ संवत् १८५६ ॥

Vol. ii. (1347b); foll. 145. *Uttarārdha*, the three parts of which are paged separately.

a) *Tiñanta*, foll. 111; dated: संवत् १८५६ मिति फाल्गुणमुदी ९ मंगर ॥

b) *Kṛidanta*, foll. 23; संवत् १८५६ मिति फाल्गुने मासे सुक्लपक्षे दुरतीयां रविवासरे ॥

c) *Vaidik* chapter, foll. 11; संवत् १८५६ मास उत्तममासे फाल्गुनमासे कृष्णपक्षे तेरोदश्यां कथा लीख्यते: ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

653.

2393. Foll. 278; size 11 in. by 3½ in.; Devanāgarī character; well written, by three different hands, in the last century; 8-11 lines in a page.

Laghūśābdaratna, an abridgment of the preceding work, by the same author. It begins with the *first* introductory stanza of the larger work.

The *subanta* ends fol. 196; the *tiñanta*, fol. 265 [the leaves of this portion are only partially numbered, beginning from 1; foll. 266 to end being numbered 1-13].

It ends: इत्यष्टमोऽध्यायः ॥ इति श्रीमहोदितभट्टोजिपीत्र-दीक्षितवीरेश्वरपुत्र-दीक्षितहरिविरचिते लघुशब्दरत्ने वैदिकी समाप्ता ॥ समाप्तश्चायं शब्दरत्नः ॥

Cf. Rāj. Mitra, *Descriptive Cat.*, p. 80.

[H. T. COLEBROOKE.]

654, 655.

485, 486. Size 12½ in by 4½ in.; Devanāgarī character: 8-13 lines in a page.

Tattvabodhinī, a commentary on the *Siddhāntakaumudī*, by Jñānendra Sarasvatī.

Vol. i., foll. 389, written by three or four different scribes; from fol. 64 to the end (except fol. 276 and part of 277) in a neat clear hand. The *Pūrvārdha*. It begins:

नत्वा विश्वेश्वरं साधं कृत्वा च गुरुवन्दनम् ।

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या क्रियते तत्त्वबोधिनी ॥

विप्रविधाताय कृतं मङ्गलं शिष्यशिष्यायै निबध्नन् चिकीर्षितं प्रतिजानीते मुनित्रयमित्यादिना ।

The *kāraka* begins fol. 166; *samāsa*, fol. 199b; *taddita*, fol. 274; *dviruktaparakriyā*, fol. 183b.

Dated: संवत् १८५२ समैनामपुस कृष्णपक्षे ५ वारुण. Vol. ii., foll. 237, numbered 1-115 (of which fol. 8 is wanting), 1-70 and 1-53; copied by two, or perhaps three, different hands.

The *Uttarārdha*. It begins:

समस्तजगतामीशो जगदानन्दकारको ।

जगतीजनको वन्दे पार्वतीपरमेश्वरौ ॥

The *kṛidanta* ends fol. 114: संवत् १८५३ वैशाखमांशे शुक्लत्रयोदश्यां गुरुवासरे समाप्तम् ॥

Fol. 115 to the end contain the *ākhyāta*. It begins:

अज्ञाननाशने दक्षं दीक्षितं भक्तखण्डे ।

वटमूलाश्रयं चक्षुं दक्षिणामूर्तिमाश्रये ॥

It ends: इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्य-श्री-वामनेन्द्रस्वामीचरणारविन्दसेवक - ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृतौ सिद्धान्तकौमुदीव्याख्यायां तत्त्वबोधिनीव्याख्यायां तिङन्त-काण्डं समाप्तम् ॥

List of contents, on one and two leaves resp., have been added to the two volumes by a more modern hand. Lithographed editions of the *Tattvabodhinī*, together with the *Subodhinī*, and the text of the *Siddhāntakaumudī*, were published at Benares in 1863; 1871-2.

[H. T. COLEBROOKE.]

656, 657.

1883, 1884. Foll. 387 and 409 resp.; size 11 in. by 5 in.; very well written, in the Devanāgarī character; ten lines in each page.

Tattvabodhinī.

Vols. i. and ii., foll. 1-73, numbered 1-451.

The *pūrvārdha*.

The *saṃjñāprakaraṇa* ends fol. 15b; *paribhāṣāpr.*, fol. 22b; *stripratyaṃyāḥ*, fol. 193b; *vibhaktiyarthāḥ*, fol. 235; *saṃāsāśrayavi-dhayaḥ*, fol. 314b.

Vol. ii., foll. 74-222 (numbered 1-149), the *kṛidanta*; foll. 223-409 (numbered 1-187), the *tinanta* section.

Dated : संवत् १८५० वर्षे पोखरी ७ वार गरेउ लखुछे ॥

[DR. J. TAYLOR.]

658, 659.

675 b & c. Foll. 55 and 34 resp.; size 10½ in. by 4 in.; clearly written, in the Devanāgarī character, by three different hands; nine lines in a page.

Subodhinī, a commentary on the *vaidikaprakriyā* of the *Siddhāntakaumudī*, by Jayakṛishṇa, son of Raghunātha, son of Govardhanabhaṭṭa.

a) (675b), *Svaraprakaraṇa*, beg. अनुदात्तं पदम् । परिभाषेयम् । नाधिकारः । अस्वरितत्वात् । ०

Dated : संवत् १८४९ समयनाम अषाढमासे कृष्ण-पक्षे तिरोदसि भउमवासरे ॥

b) (675c). Eight adhyāyas of Vaidik rules. Foll. 1-10, by a different hand from the rest. At the beginning there is a deficiency to the extent of about a full page, the MS. beginning नन्वेवमपि वैदिकशब्दानां लौकिकशब्दाभिन्नत्वात् ० (line 9 of Benares ed. of Samvat 1929); the introductory stanzas—in which the author names, besides his grandfather and father, the two elder of his three brothers, *Mahādeva* and *Rāma-kṛishṇa*—being thus wanting. It ends: इति श्रीमन्मौनिकुलतिलकायमान-श्रीगोवर्धनभट्टात्मज-रघुनाथभट्टांगजेन [ज] यकृष्णेन कृतायां सिद्धांतकौमुदी-व्याख्यायां सुबोधिन्यां वैदिकखंडे समाप्तिम [गमतां] संवत् १८४९. [H. T. COLEBROOKE.]

660-662.

1504, 1505, 1513. Size 12 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, by different recent hands; 8-13 lines in a page.

[*Bṛihat-*] *Śabdendusekhara*, a commentary on the *Siddhāntakaumudī*, by Nāgeśabhaṭṭa, son of Śivabhaṭṭa (surnamed *Kāla*) and *Satī*.

Vols. i. and ii., foll. 278 and 277 resp.; numbered 1-553 (three consecutive leaves being marked 106). The *Pūrvārdha*. It begins:

नागेशभट्टो नागेशभाषितार्थविचक्षणः ।

शिवभट्टसुतो धीमानुपाध्यायोपनामकः ॥

याचकानां कल्पतरोररिकक्षुहताशनात् ।

भृंगवेरपुराधीशरामतो * लम्बजीविकः ॥

नत्वा फणीशमीशानं कौमुदर्थप्रकाशकं ।

मनोरमोमार्थदेहं तन्वे शब्देदुशेखरं ॥

ग्रंथसमाप्तिग्रंथप्रचारादिप्रतिबंधकविप्रविद्याताय समुचित-
तत्त्वविचयनमस्काररूपं मंगलमाचरन् शिष्यशिष्यायै व्या-
ख्यातृश्रोतृणामनुमंगतो मंगलाय च निबध्नाति । मुनित्रय-
मिति ०

The *kāraka* (or *vibhaktiyarthāḥ*) begins fol. 253b; the *saṃāsa*, fol. 318b; the *taddhita*, fol. 421; the *dvirukta*, fol. 544.

It ends:

शब्देदुशेखरे ग्रंथे पूर्वमर्धमपूपुरं ।

प्रीयतां तेन भगवान् शिवया सहितः शिवः ॥

शब्देदुशेखरः सोऽयं फणिभाष्योक्तिभूषितः ।

सतां हृत्कमलेष्वास्तां यावत्फणिफणाधरौ * ॥

इति श्रीकालोपनामकशिवभट्टसुत-सतीगर्भज-नागेशभ-
ट्टविरचिते सिद्धांतकौमुदीव्याख्याने शब्देदुशेखराखे पूर्वार्ध
समाप्तम् ॥

Vol. iii., foll. 239; the *Uttarārdha*, in three parts, each with a separate numbering of

* See the *Laghuśabdendusekhara*.

leaves; viz., *tiñanta*, foll. 154: इति श्रीशिव-
भट्टसुत-सतीगर्भज-नागोजीभट्टविरचिते शब्देन्दुशेखरे ति-
ङंतं समाप्तम् ॥ *voidikā prakriyā*, foll. 20, not
quite complete at the end of the eighth or
last *adhyāya*; *kṛidanta*, foll. 65.

In the margin of the last leaf of vol. ii., as
well as in the *sūcīpatras* (one loose leaf in each
of the first two volumes, and two in vol. iii.),
the work is called *Vṛiḥacchabdendusekhara*; as
indeed it also is done in the author's shorter
work, the *Laghuśabdendusekhara* (see below).

[H. T. COLEBROOKE.]

663.

1020. Foll. 418, only partially numbered
in the beginning; foll. 275 to end numbered
1-142, nos. 112 and 120 occurring twice;
Devanāgarī character; size and writing (by
different hands) as in the preceding volumes;
fol. 73b and part of 73a left blank.

Laghuśabdendusekhara, an abridgment of
the preceding work, by the same author.

It begins:

पातंजले महाभाष्ये कृतभूरिपरिश्रमः ।
शिवभट्टसुतो धीमान् सतीदेव्यास्तु गर्भजः ॥
याचकानां कल्पतरोररिकक्षुहताशनात् ।
शृंगवेरपुराधीशाद्रामतो लग्नजीविकः ॥
नत्वा फणीशं नागेशस्तनुते ऽथैककाशकम् ।
मनोरमोमार्थदेहं लघुशब्देन्दुशेखरं ॥

Fol. 221: इति समासाश्रयविधयः संपूर्णाः ॥ श्रावणमासे
कृष्णपक्षे तिथौ पंचम्यां गुरुवासरे ॥

Fol. 274b: इति शिवभट्टसुत-सतीगर्भज-नागोजीभट्टकृते
लघुशब्देन्दुशेखरे पूर्वाधैम् ॥ विस्तरस्तु बृहच्छब्देन्दुशेखरे
द्रष्टव्यः ।

शब्देन्दुशेखरे स्वत्ये पूर्वमर्थमपूरम् ।
प्रियतां तेन भगवाञ्छिवया सहितः शिवः ॥
भूषितः फणिभाष्योक्त्या लघुः शब्देन्दुशेखरः ।
सतां हृत्कमलेष्वास्तां यावत्तस्मिन्फणायरा ॥

It ends:

शब्देन्दुशेखरः पुत्रो मंजूषा चैव कन्यका ।
स्वमती सम्यगुत्पाद्य शिवयोरर्पितो मया* ॥
शब्देन्दुशेखरः सो ऽयं फणिभाष्योक्तिभूषितः ।
सतां हृत्कमलेष्वास्तां यावत्तस्मिन्फणायरा ॥

इति ० ० उत्तरार्धं समाप्तम् ॥

For other MSS. cf. Aufrecht, Cat. Bodl.,
nos. 364-66; Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 132.

Part of the work, with two commentaries
(*Bhairava Miśra's Candrakalā*, and *Sadāśiva*
Bhaṭṭa's Śekharavivṛitisamgraha), was litho-
graphed at Benares, 1865-6.

[H. T. COLEBROOKE.]

664, 665.

536, 1684. Foll. 395 and 300 resp.; size
9½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī,
by several recent hands; 8-13 lines in a page.
Laghuśabdendusekhara.

Vol. i., *Pūrvārdha*.

- a) foll. 297 (numbered 1-298, no. 41
having been omitted), ends: इति समासा-
श्रयविधयः ॥
- b) foll. 86 (numbered 1-97, no. 84 having
been omitted, and fol. 80 inserted after
fol. 83).

Vol. ii., *Uttarārdha* in three parts:

- a) foll. 1-38; *kṛidanta*, ends: इति -- ना-
गोजीभट्टकृतलघुशब्देन्दुशेखरे सिद्धांतकौमुदीव्याख्याने
कृदंतं विस्तरस्तु बृहच्छब्देन्दुशेखरे द्रष्टव्यः ।
- b) foll. 146 (numbered 1-147, no. 4 having
been omitted), *tiñanta*.
- c) foll. 116 (numbered 1-117, no. 77 having
been omitted), the *voidik* portion.

[H. T. COLEBROOKE.]

666.

272b. Foll. 140 (numbered 1-141, no. 39
having been omitted); size 12 in. by 4½ in.;

* MS. 1684 reads: ईशयोरर्पितो मया ॥

clearly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

Cidasthimālā, a commentary on the *Laghu-sabdendusekhara*, by *Vaidyanātha Pūyagūṇḍa*.

It begins :

निराधाराधारं निखिलजगतां पारमुदधेरु
भवस्य प्राकारं विमलमुखलक्ष्म्याः सुरुचिरं ।
चिरं धारं धारं मनसि गुरुगीर्वाणकृपया
परं वंदे वंदे हरिहरमहं श्रीकारवरम् ॥ १ ॥
नत्वा गुरुं वैद्यनाथः पायगुण्डाख्यको वृत्ति ।
चिदस्थिमालां तनुते लघुशब्देदुशेखरे ॥ २ ॥

It ends: इति विभक्त्यर्थः ॥ संवत् १८५५ ॥

For other MSS. see Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 319; Descriptive Cat., p. 110; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 366 (where, probably by mistake of the scribe, the work is called *Sadasthimālā*).

[H. T. COLEBROOKE.]

667.

1848. Foll. 256; size 10½ in. by 4 in.; good large Devanāgarī handwriting; eight lines in a page.

Madhya-siddhāntakaumudī, an abridgment of the *Siddhāntakaumudī*, by *Varadarāja*.

It begins :

नत्वा वरदराजः श्रीगुरुन् भट्टोजिदीक्षितान् ।
करोति पाणिनीयानां मध्यसिद्धान्तकौमुदीं ॥

For an analysis of the work, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 367; Rāj. Mitra, Descriptive Cat. of Grammatical MSS., p. 93.

The present MS. seems to have consisted originally of 268 leaves, numbered both continuously, and by sections. The first 45 leaves having however been lost, the *subānta* (foll. 1-47) has been supplied anew by a more modern hand, on 33 leaves of European paper; the concluding portion of this chapter being thus found twice in the MS.

The *tinānta* ends fol. 144b (orig. paging); the *kṛitprakriyā*, fol. 175b; the *kāraka*, fol. 184b;

the *samāsūsrayavidhayaḥ*, fol. 219b; the *dviruktaparakriyā*, fol. 256b; the *stripratyaḥ*, fol. 263.

It ends:

एषा वरदराजेन बालानामुपकारिका ।
अकारि पाणिनीयानां मध्यसिद्धान्तकौमुदी ॥
कृतिवरदराजस्य मध्यसिद्धान्तकौमुदी ।
तस्याः संख्या तु विज्ञेया खद्याणकरवह्निभिः ॥

एवं ग्रंथस्य संख्या ३२५० ॥ शके १७२८ क्षयसंवत्सरे आश्विन-
नक्षत्रचतुर्थ्यां सौम्यवारे अमृतसिद्धियोगवेलायां ग्रंथसमाप्तिः ॥

[DR. J. TAYLOR.]

668.

1159. Foll. 101; size 9½ in. by 4 in.; legibly written in Devanāgarī; 13-15 lines in a page.

Madhya-siddhāntakaumudī.

After the two concluding couplets given above, it ends: काश्यां यत्नेन संपाद्य मध्यसिद्धान्तकौमुदी ।

रघुनाथान्तर्जनेन लिखितं पुस्तकं शुभं ॥

संवत् १७८९ शके १६४७ राक्षसाब्दे भाद्रपदशुक्लपौर्णमास्यां
भृगी समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

669.

3094. Foll. 92 (the last 14 of which are wrongly numbered 68-86); size 9½ in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, by four different hands; 18-21 lines in a page. Bound in the European fashion and interleaved (watermarks 1843 and 1839). Fol. 62b is left blank.

Laghu-(siddhānta-) kaumudī; a further abridgment of the *Siddhāntakaumudī*; by *Varadarāja*.

Fol. 1 contains a *sūcīpattra*; there are occasional English remarks on the inserted leaves, and the fly-leaf has the following, in Ballantyne's handwriting: 'The *Laghu-kaumudī*, with questions for examinations.'

Dated: संवत् १९०३ शके १७६८ मीति आषाढशुक्लप्र-
तिपदा १ बुधवार ॥

The work was published, with an English translation, by J. R. Ballantyne, Benares, 1849; 1867.

[J. R. BALLANTYNE.]

670.

2783c. Foll. 65; size 11 in. by 5 in.; carelessly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1700; 8-11 lines in a page.

Laghukarmudī. [COLL. OF FORT WILLIAM.]

671.

2605. Foll. 50; size 12½ in. by 7½ in.; large, clear Devanāgarī handwriting, of the latter part of the last century; thirteen or fourteen lines in a page.

Laghukarmudī; the *sūtras* in red, the *vṛtti* in black ink. The concluding *śloka* and colophon are followed by the couplet:

सिद्धान्तकौमुदीशब्दकौस्तुभाभोगमागतः ।
चक्रे वरदराजः श्रीलघुसिद्धान्तकौमुदीम् ॥

[R. JOHNSON.]

c. Subsidiary Treatises.

672.

593a. Foll. 97; size 11 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī; ten lines in a page. The first two leaves have been supplied by a different hand.

Paribhāṣāhvṛtti, a commentary on the *paribhāṣās*—or general rules of interpretation and application, as handed down in connection with *Pāṇini's* grammar—by *Siradeva*. The order of the rules (as well as in part their text, which is here given in full) is different from that followed by *Nāgojibhaṭṭa*.

The work begins:

स्फुरदभिनवरागा भास्कराभा प्रगल्भा
प्रसभश्रुतितदोषा स्कीतसङ्गोक्तचक्रा ।
विहितहितविचारा जाड्यजातोपशांत्यै
प्रभवतु परिभाषावृत्तिरासेवितैषा ॥

आख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि संदेहादलक्षणं ॥ १
(*Nāg.* 1) ॥ आख्यानादाचार्यपारंपर्योपदेशात्संदेहे ऽपि विशेष-
यावगमो भवति न तु लक्षणाभाव इति । तेन षष्ठीस्थाने योगे-

तस्य प्रत्याख्याने षष्ठीनिर्देशेऽप्यनेकसंबंधसंभवे ऽपि स्थाने योगेय
भवति । तदुक्तं व्याख्यानतो ० लक्षणमिति स्थाने योगेति व्या-
ख्यास्याम इति । ०

Here follow a few more *paribhāṣās*: न हि
कार्यो निमित्तत्वेनाश्रयते ॥ २ ॥ इतरेतराश्रयाणि शास्त्रे प्रव-
र्तन्ते ॥ ३ ॥ यदागमास्तदुच्यतेभूतास्तद्गृहणेन गृह्यन्ते ॥ ४ (N. 11) ॥
निर्दिश्यमानस्यादेशा भवन्ति ॥ ५ (N. 12) ॥ नागुच्यतेकृतमने-
कादृशं ॥ ६ (N. 6) ॥ वर्णाश्रये नास्ति प्रत्ययलक्षणम् ॥ ७
(N. 21) ॥

There are altogether 130 *paribhāṣās*. Ps. 1-102 are arranged under 27 *pādas*, mostly named artificially after the beginning of the corresponding *pāda* of the *Aṣṭādhyāyī*; viz.

Adhy. I., 1, *prathamapāda* (*paribh.* 1-13) ends fol. 13b; 2, *kuṭādhapāda* (p. 14-16), fol. 17; 3, *bhūpāda* (p. 17-19), fol. 23; 4, *kārakapāda* (p. 20-27), fol. 29.

A. II., 1, *samarthapāda* (p. 28, 29), fol. 32; 2, *aparapāda* (p. 30-32), fol. 35b; 3, *anabhikhitapāda* (p. 33), fol. 37b; 4, *dvigupāda* (p. 34, 35), fol. 39.

A. III., 1, *pratyayapāda* (p. 40), fol. 42b; 2, *karmanī-pāda* (p. 41-45), fol. 45; 3, *bahulapāda* (p. 46), fol. 46; 4, *sambandhapāda* (p. 47, 48), fol. 47.

A. IV., 1, *nyāp-pāda* (p. 49-52), fol. 50b; 2, *raktapāda* (p. 53-55), fol. 52b; 3, *yushmatpāda* (p. 56), fol. 53b; 4, *ṭhakpāda* (p. 57), fol. 54.

A. V., 2, *dhānyapāda* (p. 58-60), fol. 55; 4, *śatapāda* (p. 61), fol. 56b.

A. VI., 1, *ekāpāda* (p. 62-64), fol. 59; 2, *bahuvrīhipāda* (p. 65, 66), fol. 60; 4, *aṅgapāda* (p. 67-77), fol. 68b.

A. VII., 1, *yuvapāda* (p. 78-83), fol. 70; 2, *sicipāda* (p. 84-89), fol. 74b; 3, *devikāpāda* (p. 90-95), fol. 77; 4, *ṇaupāda* (p. 96-99), fol. 80b.

A. VIII., 1, *sarvasya-dve-pāda* (p. 100), fol. 81b; 4, *rephapāda* (p. 101, 102), fol. 83.

Then follow the *nyāyamulāḥ paribhāṣāḥ* (103-130).

The comment on the last rule seems incomplete. It ends:

सामान्यमपि दधाति तन्नेति सतत्तेनु - - - धूमहोपाध्या-
यश्रीश्रीरदेवकृता परिभाषावृत्तिः समाप्ता ॥ संवत् ११४९ ०

For other MSS. of this work, see Burnell, Index of Tanjore MSS., p. 42; Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 139. [H. T. COLEBROOKE.]

673.

1415A. Foll. 26; size 12½ in. by 3½ in.; well written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Laghu-paribhāṣāhāṛitti, a brief commentary on the same collection of *paribhāṣās*.

It begins:

नयनभङ्गविनिर्जितखञ्जुनी

मुनिसुरासुरभृशुरञ्जनी ।

शरदुदितिशिरद्युतिभास्वती

विजयते जगतीह सरस्वती ॥ १ ॥

अज्ञानान्वस्य लोकस्य सूत्राञ्जनशलाकया ।

षष्ठुरुन्मीलितं येन तस्मै पाणिनये नमः ॥ २ ॥

व्याख्यानतो ० १ ॥ व्याख्यानाद्विशेषार्थज्ञानं संदेहे सति कर्तव्यम् । न तु संदेहादभिमतार्थप्रतिपादकं शास्त्रं स्यात् । तच्च व्याख्यानं षड्विधम् । यदाहुः ।

पदच्छेदः पदार्थोक्तिर्विग्रहो वाक्ययोजना ।

आक्षेपोऽथ समाधानं व्याख्यानं षड्विधं मतमिति ॥ ०

It ends: केचित्तु व्याख्यानत इत्यादिपरिभाषा व्याडिम-
निविरचिता इत्याहुः ॥ Cf. *Vyādīyaparibhāṣāhāṛitti*,
Bühler, *Kāśmīr Rep.*, p. cxxxix.

इति भास्करभट्टाग्निहोत्रकृतिललायमाना[ना]मन्त्रार्थसि-
ना निर्मिता लघुपरिभाषावृत्तिरगात्ररमवर्णध्वंसम् ॥ ० संवत्
१८५१ ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

674.

212. Foll. 186 (numbered 1-184, nos. 52 and 160 occurring twice); size 11 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; eleven lines in a page.

[*Paribhāṣāhārthasamgraha*]-*Candrikā*, a commentary, by *Svayamprakāśānanda* (disciple of *Advaitānanda Sarasvatī*), on a work entitled *Paribhāṣāhārthasamgraha*, which follows the same order of the *paribhāṣās*, and in its explanations shows much similarity to those of *Siradeva*. It begins:

नत्वा गुरुपदद्वंद्वं संसारजलधिप्रवं ।

व्याकरोमि यथावुद्धि परिभाषार्थसंग्रहं ॥

ग्रंथादौ शिष्टाः मंगलमाचरन्ति तस्य च भगवता भाष्यकारेण
मंगलादीनि मंगलमध्यानि मंगलांतानि शास्त्राणि प्रथंति इति
प्रचयगमनं प्रयोजनमुक्तं वीरपुरुषकाण्यायुष्मत्पुरुषकाणि चेति ।
तद्व्याख्यासकर्तृणां सामर्थ्यातिशयः आयुर्वैद्विज्ञेति प्रयोजनद्वय-
मुक्तं । अतो मंगलाचरणस्यावश्यकत्वात् परमेश्वरप्राथेनरूपं
मंगलमाचरितं शिष्यशिष्यायै ग्रंथतो निबध्नाति विजेज्यान इति ।
विपूर्वाज्जि जय इत्यस्माद्वातोरेकाच इति (P. III., 1. 22)
यडि यडो ऽचि च (II., 4. 74) ० उत्कृष्टजयवानित्यर्थः ।
सदेति सर्वस्मिन्काल इत्यर्थः ० । शं भवतीति शंभुः मितद्रवादि-
त्यर्थः जंगलत् कौटिल्येन गच्छन्नित्यर्थः । ० । संचचुराणः
पशुनेति पशुकरणकं गर्हितं चरणं कुर्वन्नित्यर्थः ० । यः सदा
विजेज्यानः गिरिजां मुदा जंगलत्पशुना संचचुराणश्च स शंभुः
सुखरूपः मम वाग्गतं तंतातात् ० ॥ ० गुरुं नमस्करोति मूर्ति-
र्यस्येति पाणिनिरिति पणनं पणः । ० । पदमहाभाष्यप्रबंधा
पतंजलिः पदमहाभाष्यस्य प्रबंधेति कवेरिण षष्ठ्यासमासः ० ।
शिवं नमस्कुर्वन् चिकीर्षितं प्रतिजानीते प्रणम्येति (no further
comment) ॥

व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि संदेहादलक्ष्यं [१] ॥ ननु
व्याख्यानत इत्यनुपपन्नं ०

Adhy. I. ends fol. 59; II., fol. 72; III.,
fol. 84b; IV., fol. 95b; V., fol. 99; VI., fol.
123b; VII., fol. 162b; VIII., fol. 166b.

It ends: अस्मिन्दर्शन इति लक्ष्यानसाराच्च इदं सर्वं
व्यवस्थितं अतो न कोपि दोष इत्याह इदं त्विति उभयोः स्वीकारे
किं प्रमाणमित्याकांक्षायां भगवता पतंजलिना तत्र तत्र व्यवहृ-
तत्वमित्याह उभययेति तथा च भाष्यकारवचनप्रामाण्यात् सर्वे-
ष्टसिद्धिरिति भावः ॥ इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यसर्वतंत्र-
स्वतंत्रश्रीमदद्वैतानंदसरस्वतीचरणारविंदभृंगयामाणस्य स्वयंप्र-
काशानंदस्य कृतिः परिभाषार्थसंग्रहव्याख्या चंद्रिका संपूर्णा ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

675.

696. Foll. 248 (numbered 1-246, nos. 86 and 187 occurring twice); fair, modern Devanāgarī writing; 9-11 lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

676.

1936. Foll. 3; size 10½ in. by 3¾ in.; fair, modern Devanāgarī handwriting; ten lines in a page.

The text of the *Paribhāṣās*, arranged in the same order as in the preceding works.

The MS. ends : समासकृत्तद्धितेभ्यः संबंधानामन्यत्र रूढ-
भिन्नरूपाव्यभिचरिसंबन्धेभ्यः ॥ १२३ ॥ इति पाणिनिमतानुगामिनी
परिभाषा समाप्तिमगमत् ॥ इदं पुस्तकं रामचंद्रेण लिखितं ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

677.

778. Foll. 71; size 10½ in. by 6 in.; fair Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Paribhāṣhendūśekhara, another commentary on the *paribhāṣās*, arranged in a different order from that followed in the preceding works; by *Nāgojibhaṭṭa*, son of *Śivabhaṭṭa* and *Satī*.

Dated Samvat 1852. A list of contents, on seven leaves, has been added by a different hand.

The work has been edited, with a translation and explanations, by F. Kielhorn, *Bombay Sansk. Ser.*, 1868. [H. T. COLEBROOKE.]

678.

3071. Foll. 87 (fol. 7 is wanting, the defect having been supplied in the margin of fol. 6b); eight lines—from fol. 8 (written by a different, very regular hand) seven lines—in a page.

Paribhāṣhendūśekhara. Dated Samvat 1872.

[J. R. BALLANTYNE.]

679.

272a. Foll. 125; size 12 in. by 4½ in.; foll. 12-15 are misplaced between foll. 56 and 57; but they, as well as fol. 57a, are in a different handwriting; two leaves are marked 114, the second, with the rest of the MS., having being written by a third hand.

Paribhāṣhendūśekhara-kāśikā, by *Vaidyanāthabhaṭṭa Pāyagunḍa*, son of *Mahādeva* and *Veṇī*.

Dated Samvat 1856. [H. T. COLEBROOKE.]

680.

490a. Foll. 135; size 13 in. by 6 in.; good, modern Devanāgarī writing, which has suffered from the sticky condition of the ink; ten lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

681.

2191d. Foll. 7 (foll. 167-173 of volume); size 10½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1650 (by *Bhaṭṭa Sukhānanda*, son of *Bhaṭṭa Śivaśaṅkara*); twelve lines in a page.

Uṇādisūtra, as handed down in connection with *Pāṇini's* grammar; in five chapters (*pāda*).

Edited, with *Ujvaladatta's* commentary, and a glossary, by Th. Aufrecht, 1859.

[GAIKAWAR.]

682.

2375. Foll. 80; size 10 in. by 4½ in.; excellent Devanāgarī writing of A.D. 1706; eleven lines in a page.

Uṇādivṛitti, a commentary on the preceding work, by *Ujvaladatta*, surnamed *Jājali*.

Colophon : इति महोपाध्यायज्ञाजलीपरनामधेय (read
ज्ञाजलीपर ०) - श्रीमदुज्ज्वलदत्तविरचितायामुणादिवृत्ती पंचमः
पादः ॥ ५ ॥ यमांगमुनिशीतांशुमिते ऽब्दे ० ॥

श्रीकादरस्य सुहृदा दयालुपदवृत्तिना ।

शुचिनेत्रेण नयनचंद्रेण लिखितं त्विदं ॥

[R. JOHNSON.]

B B 2

683.

768b. Foll. 22; size 10 in. by 4 in.; clearly written, in the Devanāgarī character, about the middle of last century; ten or eleven lines in a page; most leaves have been reversed by the binder.

Dhātupāṭha, as handed down in connection with *Pāṇini's sūtras*.

Edited by Westergaard, in his *Radices Linguae Sanskriticae*, Bonn, 1841.

[H. T. COLEBROOKE.]

684.

1577B. Foll. 23; size 9½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing; nine lines in a page.

The same work.

Dated Samvat 1845; Śaka 17(2)0 (*kālayukta*).

[J. R. BALLANTYNE.]

685.

14B. Foll. 12; size 11½ in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī; 13 or 14 lines in a page.

Another copy of the *Dhātupāṭha*, dated Samvat 1915.

[J. R. BALLANTYNE.]

686.

2832. Foll. 29; small 4to, 8 in. by 6 in.; large Devanāgarī writing; ten or eleven lines in a page; European paper.

Dhātupāṭha Pāṇinīya, in the recension of *Bhīmasena* (or *Bhīma*); rather incorrect.

It begins: अथ धा(तु suppl.)पाठः लिखिते भू सन्नायां एध वृद्धौ गाधृ प्रतिष्ठालिप्सयोः बाधृ लोडने नाधृ नाधृ याञ्जो-पतापैश्चर्याशीषु दध धारणे स्कुदि आप्रवणे श्रिदि श्रैते वदि अभिवादनस्तुयोः भदि कल्याणे सुखे च मदि स्तुतिमोदमदस्वप्न-कांतिगतिषु ०

It ends: छद अपवारणे व्रण गात्रविचूर्णने क्षप प्रेरणे वस निवासे ॥ इति भीमसूनी (corr. ० सेनी by a later hand) धातुपाठः समाप्तः ॥

[SIR CH. WILKINS.]

687.

434a. Foll. 122; size 11 in. by 5 in.; Bengālī character; European paper; eight lines in a page.

Dhātupradīpa, or *Tantrapradīpa*, a commentary on the *Dhātupāṭha*, by *Maitreya Rakshita*.

The MS. [A] was transcribed for Colebrooke (who has added English equivalents to the roots, each of which begins with a new line), by *Vrajanandanāśārman*, sister's son (*bhāgineya*) of *Citrapatisārman* of *Dhamadahā*. It begins:

मञ्जुघोषप्रसादेन धातूनां वृत्तिमारभे ।

बहुशो ज्ञान् यथा भीमः प्रोक्तवाँस्तदुपागमात् * ॥ १ ॥

अप्रयुक्तत्वात् सन्नालक्षणस्य सर्वधात्वर्थव्यापकत्वेन† प्राधान्याद्वातुसंज्ञायां भवतेरनुवादे भूप्रभृतिसंतानवाचकस्य भूवादिलक्ष्यस्य निपातनात् धात्वर्थमदजन्तमुल्लङ्घ्यापि भवतिमेव प्रथमं निर्दिशति ॥ भू सन्नायां ॥ ०

Class i., ends fol. 64; ii., fol. 71; iii., fol. 73b; iv., fol. 82b; v., fol. 84b; vi., fol. 93; vii., fol. 94b; viii., fol. 95b; ix., fol. 99b.

This MS. concludes with the following two ślokas:

वृत्तिन्यासं समुद्दिश्य कृतवान् ग्रन्थविस्तरं ।

नाम्ना तन्त्रप्रदीपो ज्यं विवृतास्तेन धातवः ॥

आकृष्य भाष्यजलधरेण धातुनाम-

पारायणक्षपणपाणिनिशास्त्रवेदी ।

कालापचान्द्रमते तन्त्रविचारदक्षो

धातुप्रदीपमकरोज्जगतो हिताय ॥ २ ॥

इति महोपाध्यायश्रीमैत्रेयरक्षितकृतो धातुप्रदीपः समाप्तः ॥

According to a note by Colebrooke, "the transcription was finished in Feb. 1795, but needs revision."

Annexed to the MS. is an index of the roots (without *anubandhas*), arranged according to the final (and then according to the initial) letter with references to fol. and page of this MS. The index was originally compiled from the

* Thus B; तदुपागमात् A.

† लक्षणस्यार्थस्य सर्वपदार्थे ० B.

Kavikalpadruma for Sir. W. Jones (cf. MS. 2739), and was thence transcribed in Roman letters by Colebrooke, on 21 leaves.

This is followed by nine leaves of grammatical notes—in Colebrooke's handwriting—on the technical characteristics of the conjugational classes, on personal endings, the characteristics of tenses, the force of some of *Pāṇini's* *anubandhas*, etc. [H. T. COLEBROOKE.]

688.

649. Foll. 102 (the last fifteen leaves wrongly numbered 89–103); size 13 in. by 4½ in.; recent Bengālī handwriting; six lines in a page.

The same work [B]. The more correct copy. [H. T. COLEBROOKE.]

689, 690.

154, 148 (now in one vol.). Foll. 435; size 13½ in. by 5 in.; good, recent Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Mādhavīyā Dhātuvṛtti, another commentary on the *Dhātupāṭha Pāṇinīya*, by *Sāyaṇācārya*.

The *bhṛvādi* section ends fol. 239; *adādi*, fol. 296; *juhotyādi*, fol. 308b; *divādi*, fol. 340; *svādi*, fol. 351; *tudādi*, fol. 375; *rudhādi*, fol. 383b; *tanādi*, fol. 393; *kryādi*, fol. 407.

A leaf added at the end contains a list of authorities (*pramāpaka*) quoted in the *bhṛvādi* section; a pretty complete list of the authorities quoted in the work is, however, given in Westergaard's *Radices*, p. iii. Cf. Weber, Cat. Berl., no. 789; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 372.

[H. T. COLEBROOKE.]

691.

2462. Foll. 180; of which 26 are wanting, viz. foll. 1, 2, 4, 105–123, 160–163, as are a leaf or two at the end; many leaves damaged

by damp and wear, esp. the first 30, and the last 15; size 11 in. by 4½ in.; fair, somewhat stiff, Devanāgarī writing of the latter part of the 16th century; foll. 66–71a, indifferently written, by a second (the greater part of fol. 71 by a third) somewhat more modern hand; twelve lines in a page.

Mādhavīyā Dhātuvṛtti. The *bhṛvādi* section. This section has been printed in the *Paṇḍit*.

This is the codex from which Westergaard (*Rad.* p. iii) supposes MSS. 154 and 532 to have been copied. The lacuna between foll. 104 and 124 extends from shortly after the beginning of § 16, 1, to shortly before § 19, 2; that between foll. 159 and 164 from near the end of § 22, 27, to shortly before § 22, 32. The MS. ends at about § 23, 18. The writing of the last page has, however, been largely worn away.

[GAIKAWAR.]

692.

532. Foll. 373; size 9 in. by 3¾ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of the last century; 9–11 lines in a page.

The same portion of the *Mādhavīyā Dhātuvṛtti*. [H. T. COLEBROOKE.]

693.

1613. Foll. 243; size 9½ in. by 4 in.; on the whole fairly written, in Devanāgarī, by four different hands; foll. 1–51 about the middle, the remaining portion towards the end, of the last century; 8–10 lines in a page.

Mādhavīyā Dhātuvṛtti; wanting the *bhṛvādi*, the *rudhādi*, the latter part of the *adādi* (from 21. *युक्* to the end), and *dhātus* 101–135 of the *divādi* section.

The *juhotyādi* section beg. fol. 52; *divādi*, fol. 69b; *svādi*, fol. 112b; *tudādi*, fol. 128b; *tanādi*, fol. 167b; *kryādi*, fol. 183; *curādi*, fol. 203b. [H. T. COLEBROOKE.]

694.

864a. Foll. 53; size 11 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī; twelve lines in a page.

A portion of the *Mādhavīyā Dhātuvṛtti*; viz. the *tanādi* (foll. 1-11), *kṛyādi* (12-35) and *curādi* sections.

Dated : संवत् १६५३ समये पौषवदि अष्टमी गुरुदिने °
[H. T. COLEBROOKE.]

695.

1394. Foll. 202; size 13 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī; 13-16 lines in a page.

Dhātusaṃgraha, consisting of the *bhṛvādi* section of the *Dhātupāṭha Pāṇinīya*, with conjugational forms and derivatives, as well as extracts from various commentaries and grammars (as *Mādhavīyā vṛtti*, *Durgādāsa's Dhātudīpikā*, *Maitreya Rakshita*, *Halāyudha*, *Siddhāntakaumudī*, *Praudhamanoramā*, etc.); compiled, for Colebrooke, by *Chakkaṇaśarman*.

Dated : संवत् १८६५ कार्तिककृष्णत्रयोदश्यां सोमयुक्तायां लिखितमिदम् ॥
[H. T. COLEBROOKE.]

696.

768a. Foll. 22; size 10 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; 10-12 lines in a page.

Gaṇapāṭha to *Pāṇini's* grammar, in eight adhyāyas.

It begins with the *gaṇa sarvādi* and concludes with the two recensions of the *gaṇa kshubhnādi*.

It ends : इत्यष्टमः समाप्तः । संवत् १८३५ शके १९०० चैत्र कृष्ण ४ मंदि लि ° द्वि । श्यामदेवमुत् ॥ द्वि । शंकरजीएण काश्यां ॥

The back of the last page contains the following :

गंगाभः परिपीयते पुररिपोः) पुण्यमिवस्थीयते
चेतः साधुनि धीयते शिवपदे विश्वेश्वरो गीयते ।
पुण्यश्रीरूपचीयते प्रतिदिनं कालाद्भयं हीयते
कामारेः कृपया मुदा परमया कालो मया नीयते ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

697.

2191e. Foll. 8 (174-181 of vol.); size 10½ in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; twelve lines in a page.

Gaṇapāṭha, incomplete.

It begins (see introd. *śloka*s to *Pāṇini's sūtras*):

येनाक्षरसमाप्तायमधिगम्य महेश्वरात् ।

कृत्स्नं व्याकरणं प्रोक्तं तस्मै पाणिनये नमः ॥

The MS. breaks off abruptly in the middle of the word ब्राह्मण in the *gaṇa* नडादि to *Pāṇ.* IV. 1, 99.

[GAIKAWAR.]

698.

3161. Foll. 270; folio, size, 11½ in. by 8 in.; recent Devanāgarī writing.

Grammatical lists of words and aphorisms, written beneath one another, on the left hand side of each page, so as to allow space for remarks thereon; viz.

a) Foll. 150. The *Gaṇapāṭha*. On the first fifteen leaves English, and sometimes Sanskrit, explanations have been added by Colebrooke. The first word of each *gaṇa* is written in red ink. This portion ends : इत्यष्टमः समाप्तः ॥

b) Foll. 50. The *Dhātupāṭha Pāṇinīya*; with English or Sanskrit notes on foll. 1-9, 19-30, 37-40.

Red ink has been used for the headings.

c) Foll. 50. The *Uṇādisūtras* according to the *Siddhāntakaumudī*. This portion ends : इत्युणादौ पंचमः पादः ॥

d) Foll. 7. The rules on the gender of nouns, according to the same work. The colophon of this portion is: इति श्रीभट्टोजिदीक्षितविरचितायां सिद्धांतकौमुद्यामुत्तरार्द्धे पाणिनीयलिङ्गानुशासनसूचवृत्तिः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

699.

2191c. Fol. 1 (fol. 166 of vol.); size 10½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1650, by *Bhaṭṭa Sukhānanda*, son of *Bhaṭṭa Śivaśaṅkara*; 12 or 8 lines in a page.

Phitsūtra, four chapters of (88) rules on the accentuation of nominal and pronominal stems, particles, etc., by *Śāntanava*. [GAIKAWAR.]

700.

98a. Foll. 11; size 9½ in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page; the first leaf has been supplied by a later, scrawling hand.

Phitsūtravṛitti, a commentary on the preceding work.

Dated: सम्बत् १५१७ समये भाद्रपदि १० बुधे । लिखितं शरणे ॥ ° to which a later hand has added नृसिंहदेवीपुस्तकं शोधितं. Numerous corrections, marginal and in the text, seem to have been made by the same later hand. The MS. at one time belonged to one *Sadāśiva Deva*.

This commentary has been published from the present MS., in Dr. Kielhorn's edition of the *Phitsūtra*. The *phitsūtras* are also contained in the editions of the *Siddhāntakaumudī*.

[H. T. COLEBROOKE.]

701.

98b. Fol. 71, the first of which is wanting; size 9½ in. by 3½ in.; well written, in Devanāgarī, by at least two different hands, about the end of the 16th century; at first nine, then ten lines in a page.

Svaramaṅjarī, a treatise on Vedic accents, by *Nṛsiṃha*, son of *Rudrācārya*.

According to a MS. described by Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 44, the work begins: पाणिनीयमता-

भिज्ञानं नत्वा वृद्धान्गुरुनपि । the remainder of the first leaf being wanting in that MS. also.

एते निस्तराः । इतः परे प्रत्ययस्तराः fol. 42b; इत्युणादि-प्रत्ययाधिकारः fol. 59. It ends:

सुब्रह्मण्यानिगदस्वरः ॥

रुद्राचार्यतनूजेन कौलिमञ्जुलजन्मना(?) ।

नृसिंहाख्येन विमला शब्दाभ्युपारदृष्टना ॥

तर्कतत्रविदा* वेदनिष्णातेन मनीषिणा ।

सवैदिकोदाहरणा प्रणीता स्वरमंजरी ॥

इति श्रीरुद्राचार्यसूनुनृसिंहविरचिता स्वरमंजरी समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

702.

1600c. Fol. 2; size 16 in. by 3½ in., folded to half their length; modern Bengālī writing; six or eight lines in a page.

Nañ-samāsa, a commentary on the rules regarding the formation of 'compounds' with the privative prefix; apparently an extract from some larger work.

It begins: नञिद्येतन्नु (Pāṇ. II. 2, 6) प्रथमैकवचनान्तं समासगतविभक्त्यन्तरस्याभावात् । तथा चोक्तं ।

लिङ्गसंख्याविनिर्मुक्तात् स्वपदत्वात्थमव्ययात् ।

इत्यत आह सुबन्नेन सह नञस्तत्पुरुष इत्यादि । तत्पुरुषसंज्ञकः समास इत्यनेन तत्पुरुषसंज्ञया सह समाससंज्ञयोः समावेश उक्तः । °

Bhartrihari and a *Vṛttikrit* are quoted on fol. 2b.

It ends: नञ्समासं कालायाः कर्मधारयसमास इत्यन्तर्भावयन्ति । तदसत् विशेषणविशेष्यभावस्यानियतत्वात् पूर्वनिपातानियमः स्यान् समास इत्यादिना समासः इति नञ्समासः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

703.

2542a. Fol. 3; size 10 in. by 4½ in.; well written, in Devanāgarī, about the beginning of the last century; 13-15 lines in a page.

Aniṭ-kārikā, a metrical arrangement of the

* तर्कतत्रविदा MS.

verbs which are *anudatta* in the *Dhātupāṭha* (i. e. do not admit of the intermediate *i*)—eleven stanzas, as given in the *Kāśikā Vṛtti*, vii. 2, 10—with a commentary.

The text begins : अनिद्विखरन्तो भवतीति दृश्यताम् ०

The comment begins : खरन्तो यो धातुः स सर्वोऽपि अनिद्वि भवति ०

Cf. Böhtlingk, *Pāṇini* II., p. 317; Weber, Cat. Berl., no. 878 (*śrīkārīkā*).

In stanza 6 this MS. reads, with the Ben. ed. of the *Kāś.* V., पुराणाः viz. साचार्याः.

[GAIKAWAR.]

704.

1600a. Foll. 27; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, about the middle of the last century; nine lines in a page.

Yanluganta-śiromaṇi, a treatise (by Śeṣha *Kṛishṇapaṇḍita*) on the formation of the Intensive without the suffix *ya*. It begins:

नतदेवशिरःस्यदिमकरदांकितांघ्रये ।

वागीशादक्षमतये विघ्ननाशाय ते नमः ॥

यङो ऽचि च (P. II. 4, 74) ॥ अजिति प्रत्ययो गृह्यते न प्रत्याहारः । तथा सति अशीत्येवावस्थत् यङ्लुगतादन्स्याचो ऽसंभवादिति हरदत्तः । ०

It ends : काशिका[का]रसंमत्या भाषायामपि यङ्लुगस्ति तेन केचिन्महाकविप्रयुक्ता यङ्लुगताः शिष्टप्रयोगमनुसृत्य प्रयोक्तव्या इत्याह । प्रयोगानुसारादिति ॥ चांद्रे तु यङ्लुक् भाषाविषय एवेत्युक्तमिति सर्वमकंक (!) ॥

महाभाष्यमहापाठावारपाठीनुद्धिभिः ।

परीक्ष्यो ग्राह्यदृष्ट्यायं यङ्लुगंतशिरोमणिः ॥ १ ॥

श्रीभाष्यप्रमुखमहार्णवावगाहात्

लब्धो ऽयं मणिरमलो हृदा निषेव्यः ।

संततं यदकरवं विदां पुरस्तात्

प्रागल्भ्यं पितृचरणप्रसादलेशात् ॥ २ ॥

The author also quotes : *Kātantra*, fol. 3a; *Kaiyaṭa*, f. 3b; *Nyāsakūra*, f. 13b; *Prakriyā*, f. 5b; *Prasāda*, ff. 2a, 5b; *Mādhava*, ff. 3a. 14a; *Vāmana*, f. 3b.

The author's name is not mentioned in this MS., but see Rāj. Mitra, Notices v., p. 90, where the treatise is stated to be 'a gloss on a portion of *Śiromaṇi*'s commentary on the *Śabda-khaṇḍa* of *Gaṇgeśa*.' [H. T. COLEBROOKE.]

705.

1600b. Foll. 21; size 7 in. by 3¼ in.; legibly written, in Devanāgarī; modern; ten lines in a page.

Grammatical paradigms of the same form of the Intensive. On fol. 1a, the treatise is called *Dhāturūpāvali*. It begins :

भू सत्तायां । लटि । बोभवतीति । बोभोति । ० - - - ।
स्पर्धे संघर्षे । पास्पर्थीति ०

It ends : लङि । अमोमूर्द्धि ॥

यङ्लुगंतस्यधातूनां सर्वरूपाख्यलीलितम् ।

सत्रियोपाभिधः कृष्णः स्तद्धरिः सुखदः सदा ॥

Cf. Rāj. Mitra, Descr. Cat., p. 37.

[H. T. COLEBROOKE.]

706.

954. Foll. 63; size 11 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, eleven lines in a page.

Vākyapadīya, a metrical treatise on the philosophy of grammar, by *Bhartrihari*. The work consists of three *kāṇḍas*, whence it is also called *Trikāṇḍī*; while single verses from it are often quoted as *Harikārikā*. The MS. begins :

अनादिनिधनं ब्रह्म शब्दं तत्त्वं (r. शब्दतत्त्वं) यदक्षरम् ।

विवर्तते (ऽर्थ)भावेन प्रक्रिया जगतो यतः ॥

I. *Brahmakāṇḍa*, or *Āgamasamuccaya* (on grammar and language generally), ends fol. 7: इति श्रीभट्टहरिकृते वाक्यप्रदीपे आगमसमुच्चयः प्रथमकांडः ॥

II. *Vākyakāṇḍa* (on the sentence), fol. 22b: इति वाक्यप्रदीपे द्वितीयं कांडम् । समाप्ता वाक्यपरदीपिका ॥

III. *Padakāṇḍa*, or *Prakīrṇaka* (on the word), in fourteen sections; 1, *jāti-samuddeśa*, 106 śl., ends fol. 26; 2, *dravyasamuddeśa*, 18 śl. [the end of this and the beginning of the next section are wanting, 35 verses having been omitted]; 3, *sambandha-s.*, 87 śl., fol. 28;

4, *bhūyodravya-s.*, śl. ib.; 5, *guṇa-s.*, 9 śl., fol. 28b; 6, *dik-s.*, 28 śl., fol. 29b; 7, *sādhana-s.*, śl. 167, fol. 35; 8, *kriyā-s.*, śl. 63, fol. 37; 9, *kāla-s.*, śl. 112, fol. 40b; 10, *puruṣa-s.*, śl. 9, fol. 41; 11, *samkhyā-s.*, śl. 32, fol. 42; 12, *upagraha-s.*, śl. 27, fol. 43; 13, *liṅga-s.*, śl. 31, fol. 44; 14, *vr̥ttisamuddeśa*, ends:

इति श्रीभट्टहरिकृते वाक्यप्रदीपे तृतीयः कांडः ॥ ०
संवत् १८३३ चैत्रकृष्णपक्षे एका ० ११ मंददिने ग्रंथ-
संख्या २००० रूपै २ ॥

According to a note, by Colebrooke, on the fly-leaf, 'this is different from the *Haricāricā*, and is not *Bhartrihari's* work, but compiled from it' (!).

The *Vākyapadīya* is now being published—the three *kāṇḍas* with *Harivṛishabha's*, *Puṇya-rāja's*, and *Helārāja's* commentaries resp.—by *Pandit Rāmakṛṣṇa Śāstrī Paṭavardhana*, in the Benares Sanskrit Series.

See Prof. Kielhorn's paper on the grammarian *Bhartrihari*, in the *Indian Antiquary*, vol. xii. (1883), p. 226 sq.

[H. T. COLEBROOKE.]

707.

329. Foll. 222; size 11½ in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī; twelve lines in a page; the writing enclosed in a coloured edge; on some leaves the writing has been slightly injured by damp.

Prakīrṇa-prakāśa, a commentary, by *Helārāja*, son of *Śrī-Bhūtirāja*, on the third *kāṇḍa* of the *Vākyapadīya*. Incomplete; only eight out of fourteen sections.

It begins:

यस्मिन्संमुखतां प्रयाति रुचिरं कोऽर्थतरुज्जुभते

नेदीयान्महिमा मनस्यभिनवः पुंसः प्रसन्नात्मनः ।

तृप्तिं यत्परमां तनोति विषयास्तादं विना शाश्वतीं

धामानंदसुधामयोजितवपुः सत्प्रातिभं संस्तुमः ॥ १ ॥

कांडद्वये यथा वृत्तिसिद्धांतार्थः (:) स तत्त्वतः ।

प्रबंधो विहितो स्माभिरा - - - नुसारिभिः ॥ २ ॥

तल्लेख्यभूतकांडे ऽस्मिन्संप्रपंचे स्वरूपतः ।

सोकार्थेद्योतनपरः प्रकाशो ऽयं विधीयते ॥ ३ ॥

इह पदार्थोद्दिष्टविचारपरत्वाद्वाक्यपदीयस्य प्रथमकांडेन प्रयोजनादिपदार्थे निरूपिते अनंतरकांडोपपादितोपपत्तिभिर्वीक्ष्यतदर्थयोरन्वाख्येयस्थितलक्षणयोः पदार्थयोर्निर्णीतत्वात्तदपोद्धारकापोद्धाररूपः पदविचारः प्रक्रम्यते ॥ तत्र नियतविकल्पो यथाभिप्रायमपोद्धार इति यथासंभवं पदभेदानुद्दिशति ॥

द्विधा कैश्चित्पदं भिन्नं चतुर्धा पंचधापि वा ।

अपोद्भूत्यैव वाक्येभ्यः प्रकृतिप्रत्ययादिवत् ॥ १ ॥

वाक्यस्यैव निरंशस्य वाचकत्वादंतरा पदप्रतिपत्तिर्विभ्रम इति किमस्यपदव्युत्पादनेनेत्याशंक्सापोद्भूत्यैव वाक्येभ्य इत्याह । ०

This section consists of the following chapters:—1, *jāṭisamuddeśa*, ends fol. 61a; 2, *dravya*, fol. 68b; 3, *sambandha*, fol. 98b; 4, *bhūyodravya*, fol. 101b; 5, *guṇa*, fol. 110a; 6, *dik*, fol. 120b; 7, *sādhana-samuddeśa* [*karmādhikārah*, fol. 165b; *karaṇādhikārah*, 169; *kartrādhikārah*, 177b; *hetvādhikārah*, 180b; *śeṣādhikārah*, 194a], ends fol. 199; 8, *kriyā-samuddeśa*, ends: इति श्रीभूतिरानतनयहेलारानकृते प्रकीर्णप्रकाशे क्रियासमुद्देशो ह्यमः ॥ संवत् १८६२ ० ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

708.

731. Foll. 202; size 12½ in. by 4½ in.; Devanāgarī character; foll. 1-152 in a large, clear hand, eight or nine lines in a page; the rest in a smaller hand, slanting from left to right, ten lines in a page.

[*Bṛihad-*] *Vaiyākaraṇabhūṣaṇa*, by *Koṇḍa-bhaṭṭa*, son of *Raṅgojibhaṭṭa*, and nephew of *Bhaṭṭojidikshita* [A.] A treatise (chiefly based on the *Śabdakaustubha*) on the functions of the several parts of speech and their subdivisions; and of certain classes of suffixes; in sixteen chapters, consisting of seventy-four couplets, with a commentary by the same writer.

It begins :

श्रीलक्ष्मीरमणं नमिमी गौरीरमणरूपिणं ।

स्फोटरूपं यतः सर्वं जगदेतद्विचर्वते ॥ १ ॥

अशेषफलदातारं भवाम्भितरणे तरि ।

शेषाशेषार्थैलाभार्थं प्रार्थये शेषभूषणं ॥ २ ॥

वाग्देवी ° see Weber, Cat. Berl., no. 764.

1. धावाख्यातसामान्ययोर्निरूपणं ends, with *śl.* 21, fol. 60a (fol. 65a of MS. 453).
2. लडाछार्थनिरूपणं: *śl.* 23, fol. 80a (88a).
3. कारकार्थनिरूपणं: *śl.* 24, fol. 95b (108a).
4. नामार्थपरिच्छेदः *śl.* 27, fol. 109a (118a).
5. समासशक्तिनिरूपणं: *śl.* 37, fol. 157b (160a).
6. शक्तिनिरूपणं: *śl.* 40, fol. 165b (169a).
7. नमर्थनिरूपणं: *śl.* 42, fol. 167a (171b). [(179b).
8. निपातानां द्योतकत्ववाचकत्वनिरूपणं: *śl.* 49, fol. 174b
9. प्रत्ययार्थनिरूपणं: *śl.* 53, fol. 179a (185b).
10. देवताप्रत्ययार्थनिरूपणं: *śl.* 56, fol. 180a (186b).
11. अभेदैकत्वसंख्यातिरूपणं *śl.* 57, fol. 181b (188b).
12. संख्याविवक्षानिरूपणं *śl.* 60, fol. 183a (189b).
13. क्ताप्रत्ययभूषणं *śl.* 61, fol. 185b (192b).
14. वक्ष्यस्फोटनिरूपणं *śl.* 63, fol. 189b (194b).
15. व्यक्तिस्फोटनिरूपणं *śl.* 70, fol. 200a (208b).
16. स्फोटवादः ends :

विद्यापीश्वरदेहसंज्ञकपति* श्रीमाध्वभट्टारकं

जित्वा केलदिवेकटप्पसविधेष्पादोलिकां प्राप्तवान्† ।

यश्चक्रे मुनिवर्यसूचविवृतिं सिद्धांतभंगं तथा

माध्वानां तमहं गुरुपमगुरुं रंगोजिभट्टं भजे ॥ १ ॥

पाणिनीयवचसां खलु मूलं चंद्रशेखरभवानिति रुढं ।

तेन भूषणमिदं हि तवैव‡ प्रीतये भवतु सांबशिवस्य ॥ २ ॥

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणपारावारपारीणधुरीणरंगोजिभट्टा-
त्मजकोडभट्टकृते वैयाकरणभूषणे चरमः स्फोटवादः समाप्तः ॥
संवत् १८५५ मिति वैशाखसुदीप्रतिपदायां भौमवासरे °

The epithet 'brihat' appears only on the fly-leaves of this and the next MS. A leaf inserted at the end contains a *sūcipattra*, written by a third hand. [H. T. COLEBROOKE.]

* विद्यापीश्वरदेह ° C.

† केलदिवेकटप्प C., orig. B ; सविधेष्पा(नंदमा marg.)-
लभवान् C. ‡ Thus ABC.

709.

453. Foll. 210 ; size 9½ in. by 4½ in. ; fairly written, in Devanāgarī ; nine or ten lines in a page.

Vaiyākaraṇabhūṣhaṇa [B.].

The MS. is dated in Samvat 1810.

[H. T. COLEBROOKE.]

710.

2645a. Foll. 120 (and a *suddhapattra* after fol. 39) ; size 10½ in. by 4½ in. ; written, in Devanāgarī, by different hands, in the early part of last century ; 10-18 lines in a page.

The same work, the author of which is here called *Kaṇḍabhaṭṭa* [C.]. Incomplete.

Fol. 101 ought to be followed by fol. 107. Between this and fol. 102 part of chap. 5 is wanting, comprising what in MS. 731 is contained on foll. 148-152. Foll. 102-106 are numbered 1-5, concluding with the end of the 5th chapter, or *śl.* 37. After this there is a large gap, foll. 108-120, numbered 1-13, containing the commentary from shortly before *śl.* 62 to the end of the work. Fol. 27a has been left blank without an omission.

[GAIKAWAR.]

711.

3095. Foll. 102 ; size 9¼ in. by 4 in. ; excellent Devanāgarī writing ; seven lines in a page.

Vaiyākaraṇabhūṣhaṇasāra, or *Laghu-(vaiyākaraṇa)bhūṣhaṇa* ; being an abridgment of the preceding work, by the same author (whose father is called *Raṅgobhaṭṭa* in this MS.)

It begins : श्रीलक्ष्मीरमणं नमिमी ° १ ॥ अशेषफलदा-
तारं ° २ ॥ पाणिन्यादिमुनीन् ° ३ ॥ see no. 706 above ;
and Aufrecht, Cat. Bodl., no. 402.

Dated : संवत् १७०६ आश्विनकृष्णद्वितीया २ भौमवासरे
लिखितं समाप्तम् ॥

Editions of this work have been published at Calcutta, in 1849 ; and (with *Harivallabha's* comm., *Bhūṣhaṇasāradarpaṇa*) at Benares, 1866.

[J. R. BALLANTYNE.]

712.

3096. Foll. 73 (and a *suddhapattra* to fol. 28); size 9½ in. by 5½ in.; good, clear Devanāgarī writing, of the 17th century; eleven or twelve lines in a page.

The same work.

The author's name is spelled *Koḍabhaṭṭa* in this and the next MS. [J. R. BALLANTYNE.]

713.

2542d. Foll. 40; size 10 in. by 4½ in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1700; fourteen or fifteen lines in a page.

The same work. [GAIKAWAR.]

714.

859a. Foll. 37; size 11½ in. by 5 in.; clearly written, in the Devanāgarī character, about the middle of the last century; 11-15 lines in a page.

Another copy of the *Vaiyākaraṇabhūṣhaṇasāra*. [H. T. COLEBROOKE.]

715.

685. Foll. 251; size 9¾ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, by two different scribes, foll. 1-86 eight lines, the rest (by the same slanting hand as the the latter part of no. 708, MS. 731) eleven lines in a page.

Bhūṣhaṇasāradarpaṇa, a commentary on the *Vaiyākaraṇabhūṣhaṇasāra*, by *Harivallabha*, son of *Śrīvallabha*.

It begins:

रमाप्रेमामसं जगदवनदसं मधुदत्तं

श्रुतिस्तोमादहत्या परिजनितवेदाननमुदम् ।

सख्यदानन्दाद्यं निखिलजनहृत्कञ्चनिलयं

हयग्रीवं वन्दे प्रकृतकृतिविग्रहकृते ॥ १ ॥

सत्येकस्मिन्नपि बाधके समवहितसाधकसहस्रादपि कार्यान्तपक्षे-
दर्शनाद् ०

It ends:

ज्ञात्वा श्रीफणिवाक्यजालमनुलं ० ॥ १ ॥

आसी नैगिरौ धरासुरवरः श्रीवल्लभः कोविदो

वेदान्तेषु विनोदमञ्जरिरिति ख्यातास्ति यन्निर्मितिः ।

तत्सूनुर्हरिवल्लभः समकरोत्सद्युक्तिमण्युज्ज्वलं

श्रीमद्भूषणसारदर्पणमिमं मोदाय विद्यावताम् ॥ २ ॥

उत्प्रेक्षितार्थो हि न मोदहेतवे ० ॥ ३ ॥

सर्वोऽप्यर्थो बुधैः स्पष्टो यद्यपीह तथापि मे ।

तत्सन्दर्भांशेति (!) चितता प्रमत्ता केन वार्यते ॥ ४ ॥

इति श्रीमत्कूर्मचलाभिजनोत्प्रेक्षातीयोपनामक-श्रीवल्लभान-
जहरिवल्लभविरचिते भूषणसारदर्पणे स्फोटवादः समाप्तः ॥ संवत्
१८६५ ० [H. T. COLEBROOKE.]

716.

1347c. Foll. 187; size 12 in. by 4½ in.; written, in Devanāgarī, by four or five different hands (foll. 161-172 by the same hand as the latter part of the preceding MS.); 10-15 lines in a page. Fol. 130b is left blank.

Bhūṣhaṇasāradarpaṇa. Complete.

Dated: संवत् १८५६ समयनामपीषकृष्णपक्षस्यां तीर्थउ
बुधवासरे ॥

A fly-leaf at the end of the volume contains an incomplete *sūcīpattra*.

[H. T. COLEBROOKE.]

717.

1347d. Foll. 105, in three separately numbered parts of 29, 52 and 24 leaves resp.; the first, eleven lines in a page; written by a different scribe from the two last, which are in a small, neat hand, ten lines in a page; size 12 in. by 4½ in.

Laghubbhūṣhaṇakānti, another commentary on the *Vaiyākaraṇabhūṣhaṇasāra*, by *Paṇḍit Gopāladeva*, surnamed *Manudeva*, a younger brother of *Kṛishṇadeva*, and pupil (or son) of *Bālambhaṭṭa Pāyaguṇḍa*. Apparently incomplete.

It begins :

नमस्कृत्य गणाध्वं नृसिंहं कमलायुतं ।
 बुद्धिप्रभावधैर्यित्रीं संहन्त्री (1. संहर्त्री) दुरितस्य च ॥
 संपादयित्रीं कामानां प्रापयित्रीं श्रियः श्रियं ।
 तातं शंभुं सतीं दुर्गां पाणिनिप्रभृतीन्मुनीन् ॥
 बालभट्टाभिषं* पायगुंडोपाख्यं परं गुरुं ।
 गोपालदेवनामासी पंडितो बालबुद्धये ॥
 कृष्णदेवानुजो लोके मनुदेवापराभिधः ।
 अनुसृत्य नयं प्राचां नय्यानां लेशतस्तथा ।
 लघुनो भूषणस्येमां कान्तिं वितनुते सुधीः ॥

A *sūcipattra* at the end of the volume contains the following divisions, the only ones marked in the text : आख्यातार्थनिरूपणम् (contained in pt. 1); लकारार्थनिरण्यः (ends pt. 2, fol. 8a); सुबर्थनिरण्यः (fol. 24a); नामार्थनिरण्यः (fol. 31b); समासार्थनिरण्यः (to the end of pt. 2); नञर्थनिरण्यः (pt. 3, fol. 4b); निपातानां द्योतकतावाचकतानिरण्यः (fol. 10b); देवताप्रत्ययार्थनिरण्यः (fol. 16b); and lastly इति लघुभूषणकान्तौ काव्यार्थनिरण्यः ॥

Dated Samvat 1856. [H. T. COLEBROOKE.]

718.

3027. Foll. 274; size 13½ in. by 5 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 10-14 lines in a page.

Vaiyākaraṇasiddhāntamañjūshā, usually called *Mañjūshā*, an exposition of the general principles of grammar and speech, by *Nāgeśa Bhaṭṭa*, son of *Śiva Bhaṭṭa*, and *Satī*, pupil of *Haridī-kṣhīta* and *Rāmarāma*. It begins :

नागेशभट्टविदुषा नत्वा सांबाशिवं लघुः ।
 वैयाकरणसिद्धान्तमञ्जूषा विरच्यते ॥ १ ॥

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 403.

The MS. ends : इति श्रीमदुपाध्यायोपनामकसतीगर्भ-
 जशिवभट्टसुतनागेशकृतो वैयाकरणसिद्धान्तमञ्जूषास्यः स्फोटवादः ॥
 [J. R. BALLANTYNE.]

* बालभट्टाभिषं MS.; cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 632.

719.

923. Foll. 224; size 12½ in. by 4½ in.; fairly well written, in Devanāgarī, at the beginning of the present century; twelve lines in a page.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

720.

933. Foll. 297; size 12½ in. by 4½ in.; fairly well written, in Devanāgarī, by two different hands; eight or ten lines in a page.

The same work.

Dated Samvat 1855. [H. T. COLEBROOKE.]

721.

2788. Foll. 246; folio; size 10½ in. by 6½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, by two or three different hands; 24-28 lines in a page.

Another copy of the *Vaiyākaraṇasiddhāntamañjūshā*.

Dated : संवत् १८९८ भाद्रे मासे कृष्णे पक्षे सप्तम्यां
 शुक्रवासरे । [COLL. OF FORT WILLIAM.]

722.

1373. Foll. 297; size 10 in. by 4½ in.; Devanāgarī character; fairly written, by different hands; 10-14 lines in a page.

Kalā, a commentary (*vivṛiti*) on *Nāgeśa's Mañjūshā*, by (his pupil) *Vaidyanātha*, surnamed *Pāyagūṇḍa*. The MS., which is very incorrect, begins :

रामवामयनमं (!) निकामं हृदयंगमं ।

कामं वेदे जगद्धामविमं (? वंदे ० विमं च) वचसां शर्म ॥ १ ॥

अमंदगुणमंदिरं विमलरत्नविद्यां कुरं

कलापरकृतादरं कलितचिन्तलक्ष्मीवरं ।

शिरोधननदीवरं शिवकरं रमोमावरं

नमामि दुरिताहरं गुरुवरं सनागेश्वरं ॥ २ ॥

मंजूपाख्यस्य भूकादेर्न लाभः कलपाविना ।
वैयाकरणसिद्धांतज्ञातस्यापि यथा तथा ॥ ३ ॥
अतस्तदाख्या विवृतिर्मंजूपायाः प्रयानतः ।
पाखगुडो वैद्यनाथभट्टः कुर्वे स्वबुद्धये ॥ ४ ॥

It ends: इति श्रीमन्पाखगुडोपाख्यवैजनाथाविरचिता
मंजूपाविवृतिः कला परिपूर्णा ॥ संवत् १८५५ ॥

Cf. Bühler, Cat. of S. MSS. of Gujarāt etc.,
III., p. 22. [H. T. COLEBROOKE.]

723.

2863. Foll. 118; size 13 in. by 5½ in.;
well written, in Devānagarī, on European paper,
by two different recent hands; eight or nine
lines in a page.

Laghu-Vaiyākaraṇasiddhāntamañjūshā, appa-
rently an abridgment of the work noticed
above, by the same author. Incomplete. The
beginning is the same as in the larger work,
from which indeed it seems to differ but little.
The MS. breaks off abruptly at the end of a leaf.

Foll. 1-52 are marked मंजूपा; foll. 66-115
ल. म. [J. R. BALLANTYNE.]

724.

802b. Foll. 17; size 15½ in. by 5 in.; clear,
recent Bengālī writing; 8-10 lines in a page.

Śabdārthasāramañjarī, a treatise on the philo-
sophy of grammar, by Jayakṛishṇa Tarkācārya.

It begins:

हेरम्भचरणद्वन्द्वविघ्ननाशकरं परं ।

प्रणम्य जयकृष्णेन क्रियते सारमञ्जरी ॥

तत्र प्रथमतः कालत्रयनिरूपणं । वर्तमानध्वंसप्रतियोगित्व-
मतीतत्वं । वर्तमानप्राग्भावप्रतियोगित्वं भविष्यत्वं । स्वावच्छिन्न-
कालवृत्तित्वं वर्तमानत्वं ॥ अथ लकारादौ शक्तिनिरूपणं । लोटो
वर्तमानत्वमर्थः । विधिलिङो भविष्यत्वं । विधिः संभावना ।
विधिः कर्तव्यतोपदेशः संभावना कल्पनं । लोटो भविष्यत्वं
आशीः प्रेरणा च आशीः शुभचिन्तनं । प्रेरणं प्रवर्तनं । सा-
शिधि लिङो भविष्यत्वमाशीः लुटलोटोर्भविष्यत्वं । तथ्यानीययो-
र्भविष्यत्व विधिश्च लिङ्लुङोरतीतत्वं । ° *athākhyātaviśe-
shārthakathanam*, fol. 2b; *dvikarmakavicārah*,
fol. 4b; *kāraṇavicārah*, fol. 5b; *karṭṭrikāraka-*

lakṣhaṇam, fol. 6; *karma-*, *kaṛaṇa-*, *sampradāna-*,
apādāna-, *adhikaraṇa-*, *kāraṇalakṣhaṇam*, fol. 9;
samāsavādaḥ, ib.; *nirḍhāraṇam*, fol. 11; *eva-
kāraṇavicārah*, ib.; *sarvanāmāśaktiḥ*, fol. 11b;
ivaśabdavicārah, ib.; *uddēśyavidheyabodhaḥ*, fol.
12; *upasargavicārah*, fol. 12b; *ktvācpratyayavi-
cārah*, ib.; *nañarthakathanam*, ib.; *vaidhahimsū-
vicārah*, fol. 14; *śaktinirūpaṇam*, ib.; *śaktigrā-
hakanirūpaṇam*, fol. 14b; *śabdavicārah*, fol. 15;
caturvidhāvācālakṣhaṇam, fol. 15b; *vīpsūvi-
cārah*, fol. 16b; *śābdabodhāntaram*, ib.

It ends: द्वौ ब्राह्मणावितत्र द्विपदं द्रुततरबोधाय सार्थकं
त्रयो ब्राह्मणाश्चत्वारो ब्राह्मणाः पञ्च षट् इत्यादौ बहुवचनेन
बहुत्वावच्छिन्नब्राह्मणोपस्थितौ आदीनां तु व्यावर्तकतया सार्थक-
त्वमेवेति निष्कर्षः ॥

आलोक्य विविधं ग्रन्थं विचार्य च पुनः पुनः ।

कृत्यं जयकृष्णेन शब्दार्थसारमञ्जरी ॥

महानहोपाध्यायश्रीयुक्ताजयकृष्णतर्काचार्यविरचिता सारमञ्जरी
समाप्ता ॥

Fol. 17b has the title: व्याकरणसारमंजरी जैकृष्ण-
कृता ।

For other MSS. of this treatise see Rāj. Mi-
tra, Notices, i., p. 223, ii., 319; Descr. Cat. i.,
p. 148. [H. T. COLEBROOKE.]

725.

722b. Foll. 13; size 16 in. by 5 in.; legible,
recent Bengālī writing; eight lines in a page.

Apparently the same work, somewhat modi-
fied, and with the author's name suppressed.

It begins:

हेरम्भचरणद्वन्द्वविघ्ननाशकरं (!) परं ।

प्रणम्य परया भक्त्या शाब्दबोधः प्रकाशयते ॥

तत्र प्रथमतः कालनिरूपणं । वर्तमानध्वंसप्रतियोगित्वमतीतत्वं ।
वर्तमानप्राग्भावप्रतियोगित्वं भविष्यत्कालत्वं स्वावच्छिन्नकालवृ-
त्तित्वं वर्तमानत्वं । विनिष्टप्राग्भावप्रतियोगित्वे सति अनुत्पन्नध्वं-
सप्रयोगित्वं वर्तमानत्वं । इदं त्वनित्यत्वं । नित्यगतत्वं तु अनु-
त्पन्नत्वे सत्यविनाशिपदार्थत्वं नित्यत्वमपि तदेव । अत एव स्वपु-
ष्पादौ न नित्यत्वं नानापि वर्तमानत्वं । तत्र पदार्थत्वाभावा-
दिति । अथ लकारादौ शक्तिनिरूपणं । °

It ends : द्विशब्दस्तु द्रुततरबोधाय सार्थक इति संक्षेपः ॥

चालोक्य विविधं ग्रन्थं विचार्य च पुनः पुनः ।

कृत्यं पण्डितैः पूर्वैः शब्दार्थे सारमञ्जरी ॥

प्रतियोगिपदादन्यपदे अन्यकारणादपि ।

वृत्तिशाब्दैकदेशस्य संवन्धस्तेन नेप्यते ॥

तत्पत्न्यो वृषलीभार्यः प्रवीरं पुत्रकाम्यति ।

श्राद्धस्य राजमातङ्गा इति न स्युः (!) ॥

चैत्रस्य दाशभार्ये संलूनचक्रो रथो मया ।

शरीः शान्तिपत्रो ऽयं वृक्षश्चेति सतां मतं ॥

समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥ भाट्टे मासि सिते पक्षे पञ्चम्यां सोम-
वासरे । लिखितं पुस्तकमिदं सर्वं त्वज्जा विचक्षणैः ॥ ०

On the back of the last leaf the book
is called *Śābdabodhaprakāśa*, by *Gaṅgeśopā-
dhyāya* (!).

[H. T. COLEBROOKE.]

726.

721a. Foll. 15; size 16 in. by 5 in.; good,
recent Bengālī handwriting; nine lines in a
page.

Kārakacakra, or *Shaṭkārakavivecana*, a dis-
quisition regarding the grammatical functions
of the cases, by *Bhavānanda Siddhāntavāgīśa*.

It begins :

नत्वा श्रीकृष्णचरणं कारकाद्यर्थनिर्णयः ।

श्रीभवानन्दसिद्धांतवागीशेन वितन्यते ॥

तत्र क्रियानिमित्तं कारकत्वमिति न सामान्यलक्षणं संप्रदा-
नादेरनुमितिप्रकाशनद्वारेण तंडुलादिसंप्रदानद्वारा संबंधिनो ऽपि
क्रियानिमित्तत्वेन नैत्रस्य तंडुलं पचतीत्यादौ नैत्रादायतिव्या-
प्तिः । ०

It ends : यस्य च भावेन भावलक्षणमिति (*Pāṇ.* II.,
3, 37) सूत्रेण च ० इति सूत्रार्थः । यस्य क्रियया अन्यस्य
क्रियान्तरेण लक्ष्यते इति व्याख्याने तु शाब्दिकानां प्रायिका-
भिप्रायं ॥ इति महामहोपाध्यायश्रीसिद्धान्तवागीशभट्टाचार्यवि-
रचितं घट्टारकविवचनं समाप्तं ॥

Only *sūtras* of *Pāṇini* seem to be referred to.

[H. T. COLEBROOKE.]

727.

232d. Foll. 13 (227-239); size 12½ in. by
3½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; ten
or eleven lines in a page.

The same treatise.

It begins :

श्रीकृष्णचरणौ नत्वा कारकाद्यर्थनिर्णयः । ०

[H. T. COLEBROOKE.]

728.

3075. Foll. 10; size 9½ in. by 3½ in.;
recently written, in the Devanāgarī character,
somewhat inclining to the Nepal type; 7-9 lines
in a page.

The first chapter (*saṃjñāprakaraṇa*) of some
treatise on apparently contradictory points in
Pāṇini's sūtras; by the author of the *Prakriyā-
pradīpa*, and pupil (or son) of *Śeṣha Vīreśvara*.

It begins :

विरोधिनां तिरोभावभयो यद्भारतीभरः ।

वीरेश्वरगुरुं शेषवंशोद्भवं भजामि तं ॥

दारितरिपुवक्षोऽसंचक्रपाणिनैरहरिं नत्वा ।

विद्वन्मण्डलद्वयं तत् परमतखड्गं तनुते ॥

हयवरद्वययोपदेशो ऽडिशोः शल्बलोश्च हकारग्रहणार्थः ।
यत्तु हयवरद्वयसूत्रे हकारोपदेशप्रयोजनमडदौ तद्वहणमित्युक्ता
हल्सूत्रमुपादायैतत्सूत्रप्रयोजनं शलादौ ग्रहणं । तेनाधुषदित्यादि
सिध्यतीत्युक्तं ॥ तत्र प्रथमं हकारोपदेशप्रयोजनमुत्तरं तु सूत्रप्रयो-
जनमिति भेदेन ग्रहणे किं वीजम् ॥ ०

Kaiyyaṭa is quoted, fol. 3b, 9a; *Kāśikā*, fol. 6;
Pāṇinīśikshā, fol. 7b.

It ends : इति संज्ञाप्रकरणम् ॥ इको गुणवृद्धी (*Pāṇ.* I.
1, 3) ॥ इह भाष्याद्यनुक्तो ऽपि नियमपक्षः असाधुस्तत्त्वेषपक्षा-
विशिष्टश्चेति निरूपितं प्रक्रियाप्रदीपे ऽस्माभिः ॥ तथा हि ॥
एतत्परिभाषाया अलोन्यशेषत्वे मिदेर्गुणः (VII., 3, 82) पुग-
नलघूपथस्य च (ib. 86) ॥ मृजवृद्धिरित्यादौ (VII., 2, 114)
दोषमुद्भाष्य मिदं ईमिदिः वाक्यान्तः ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2. CĀNDRA.

729.

3243. Foll. 67; size 9 in. by 7 in. Devanāgarī character.

Cāndra-vyākaraṇa, a Sanskrit grammar in *sūtras*, by *Candragomin* (incomplete); with fragments of commentaries thereon; recently copied from palm-leaf MSS. in the possession of the Cambridge University Library.

A. pp. 1-111. The *sūtras*, as copied from MS. Add. 1691. iv. (C. Bendall, Catalogue of Buddhist Sanskrit MSS., p. 180). The work consists of six *adhyāyas* of four *pādas* each. The original MS. is incomplete at the beginning, the first three *pādas*, and the beginning of the fourth being wanting; and there are two *lacunæ* in the middle of the work, where leaves have been lost. Each *sūtra* is here copied on a separate line (there being generally 24 in a page); and references to the corresponding rules of *Pāṇini* have been added in pencil. The original MS. is a fairly good one; and though there are numerous mistakes, they are mostly of a trifling kind, which are easily corrected with the help of *Pāṇini's sūtras*, the *vārttikas*, and the *Mahābhāṣya*. Candragomin's chief merit, as those of other post-*Pāṇinean* founders of grammatical schools, consists in the re-arrangement of the (non-Vedic) grammatical material, with the view of bringing together all the rules that deal with the same phonetic or grammatical operations, as well as the same part of speech; though in this latter respect he is not nearly so thoroughgoing as his successors. Where he merely recasts *Pāṇini's* rules, his chief considerations appear to be brevity and facility of

pronunciation. But, as Prof. Kielhorn has shown (Indian Antiquary xv., p. 183 seq.), the *Āndra-vyākaraṇa* also contains some original matter which has been made use of by the authors of the *Kāśikā Vṛitti*, *Vopadeva*, and other grammarians.

Adhy. I., 4. There seems to be very little wanting at the beginning of this *pāda*, 134 *sūtras* being preserved (the 1st and 11th, however, only partly). The MS. begins (the *aksharas* in brackets being supplied from *Pāṇini*): [आतो ण]ल जीः (P. VIII. 1, 34) ॥ दिक्कामेत् (III. 4, 79) ॥ आमेः (ib.) ॥ आसः से (80) ॥ लुट् आद्यानां डारौरसः (II. 4, 85) ॥ तङाम् (ib. *vūrtt.*) ॥ लोट् एरुः (III. 4, 86) ॥ सेहिङ् (87) ॥ आशिर्णि तुद्योस्तानङ् वा (VII. 1, 35) ॥ मेराणिः (III. 4, 89) ॥ आमेतः (90) ॥ [स्वोर्वा]मौ (91) ॥ इडादीनामेप् (93) ॥ etc. The succeeding *sūtras* corresponding roughly to P. III. 4, 92-112; and I. 3, 12-93; with VII. 2, 79, 80; I. 4, 102-106; and III. 1, 87-89 inserted.

II. 1 (99 *subras*). स्वीजसमौदृष्टाभ्याम्भिसङ्केभ्याम्-
भ्यसङ्कसिभ्याम्भ्यसङ्कसोसामञ्जोस्सुप् (IV. 1, 2) ॥ अतो
भिस ऐस् (VII. 1, 9) ॥ इदमसोः कात् (11) ॥
दाङ्सोरिणस्यौ (12) ॥ डेङ्स्योर्यौतौ (12; 13) ॥
सर्वादभ्यः रमैस्मातौ (14; 15) ॥ डेः स्मिन् (15) ॥
जसः शीः (17) ॥ आदामः साम् (52) ॥ नान्यच्च ना-
नाप्रधानात् (I. 1, 29) ॥ तृतीयाद्यैयोगे (30) ॥ चा-
र्यसमासे (31) ॥ शी वा (32) ॥ प्रथमचरमतयात्पा-
र्धनेमकतिपयात् (33) ॥ पूर्वोदिभ्यो नवभ्यः (VII. 1,
16) ॥ स्मात्स्मिनौ च (15, 16) ॥ रमै च तीयात्
(I. 1, 36 v. 3) ॥ आप चीतः शीः (VII. 1, 18) ॥
नपुंसकात् (19) ॥ जसश्शसोः शिः (20) ॥ अष्टाभ्य
औस् (*sic*; 21) ॥ णः संख्यायां लुक् (*sic*; 22) ॥
कतेः (I. 1, 25) ॥ स्वमोर्नैपुंसकात् (VII. 1, 23) ॥
अतो ञ्म् (24) ॥ उतरादिभ्यः पञ्चभ्यो नेकतरातः (*sic*;
25, 26 v.) ॥ etc. P. VIII. 1, 27-56; I. 4,
23; 33-53; 86-90; III. 3, 2-5, 13-72.

II. 2 (87 *sūtras*), one of which, the 76th, is

- omitted in the orig. MS., but obtained from the commentary (Add. 1657. 1), beg. p. 7: सुप् सुपैकार्थम् (II. 1, 4) ॥ असंख्यं विभक्तिसमीपाभावस्यातिपश्चाद्युपायुगपत्संपत्ताकत्यर्थे (6) ॥ यथा न तुल्ये (7) ॥ यावदियत्त्वे (8) ॥ प्रतिना मात्रार्थे (9) ॥ संख्याश्लोकाः परिणा द्यूते न्यथावृत्तौ (10) ॥ etc. P. II. 1, 12-24; I. 4, 59-79; II. 2, 6-18, 24-29; II. 4, 2-31; III. 4, 59-64.
- II. 3 (83 *sūtras*), beg. p. 16: स्त्रियाम् (IV. 1, 3) ॥ ऋणो (!) डीप् (5) ॥ उगितः (6) ॥ अच्चेः (6 v. 2) ॥ अहसो वनोरच्च (7) ॥ अन्यार्थे वा (7 v.) ॥ etc. P. IV. 1, 8-81.
- II. 4 (121 *sūtras*), beg. p. 20: प्राग्जितादण् (IV. 1, 83) ॥ दित्वादित्यादित्ययमाशयः (85, K.V.) ॥ पत्युरनश्चाद्यादेः (sic; 84) ॥ अः स्यात्तः (85, v. 7) ॥ etc. IV. 1, 85-178; II. 4, 58-70.
- III. 1 (68 *sūtras*), beg. p. 26: तेन रक्तं रागात् (IV. 2, 1) ॥ लाक्षालोचनादृक् (2) ॥ शकलकदेमाद्वा (2, v. 1) ॥ नीलपीतादनूकनी (2, vv. 2, 3) ॥ नक्षत्रेन्दुयुक्तैः कालः (3) ॥ चार्थाच्छः (6) ॥ etc. P. IV. 2, 7-70.
- III. 2 (83 *sūtras*), beg. p. 29: शेषे (IV. 2, 92) ॥ राह्याद् घः (93) ॥ पारावारावारपारात्खः broken; 93, with v.] ॥ ग्रामाद्यतखञौ (94) ॥ etc. P. IV. 2, 95-138; IV. 3, 1-24; I. 1, 73-75.
- III. 3 (127 *sūtras*), beg. p. 32: तत्र जाते प्रावृषष्टक् (? two *sūtras*; IV. 3, 25-26) ॥ पूर्वाह्लापराह्लाद्रीमूलप्रदोषावस्करात्कन् (!) नास्ति (28) ॥ पन्थकः (29) ॥ सिन्ध्वपकाराद्वा (sic; 32) ॥ समावास्यादश्च (30) ॥ etc. P. IV. 3, 34-168.
- III. 4 (106 *sūtras*), beg. p. 38: प्राग्यतष्टक् (IV. 4, 1) ॥ तेन जितं जयति दीप्यति खनति (2) ॥ संस्कृते (3) ॥ कुलपकोपानादण् (4) ॥ तरति (5) ॥ अजनीभ्यां ठन् (7) ॥ चरति (8) ॥ etc. P. IV. 4, 10-108.
- IV. 1 (151 *sūtras*), beg. p. 43: प्राक् क्रीताच्छः (V. 1, 1) ॥ उगवादिभ्यो यत् (2) ॥ वा हविरूपपादिभ्यः (orig. MS. हविर्पू ०; ? हविःपू ०; 4) ॥ तस्मै

- हितम् (5) ॥ न राजाचार्यवृषव्राज्यात् (9 vv., 7 vv.) ॥ देहांशात् (6) ॥ etc. P. V. 1, 7-136.
- IV. 2 (161 *sūtras*), beg. p. 50: [three aksharas broken away; ? धान्येभ्यः] स्त्रे खञ् (V. 2, 1) ॥ ब्रौह्मशालेदेक् (2) ॥ यवययवकषट्ठिकाद्यत् (3) ॥ वा तिलमाषोमाभङ्गाण्युभ्यः (4) ॥ अश्वादेकाहगमे खञ् (19) ॥ गोष्ठाद्भूते (18) ॥ सामपदीनं संख्यम् (22) ॥ सर्वचर्मेणा कृतः (5) ॥ etc. P. V. 2, 6-140.
- IV. 3. Only the first 10 *sūtras*, and part of the 11th, are preserved, after which two leaves are missing in the original MS. It beg. p. 57: षष्ठ्या व्याश्रये तस् (V. 4, 48) ॥ रोगाप्रतीकारे (49) ॥ क्षेपातिग्रहाप्यथनेष्वकर्तरि तृतीयायाः (46) ॥ हीयमानपापयुक्तात् (47) ॥ प्रतिना पञ्चम्याः (44) ॥ अवधावहागृहोः सर्वादिचहुभ्यो ङ्गादिभ्यः (sic; 45, 44 v.) ॥ कुतो ऽत इतः (V. 3, 7-8) ॥ आद्यादिभ्यः (V. 4, 44 v.) ॥ सप्तम्यास्त्रल् (V. 3, 10) ॥ क्रकुत्रेहात्र (11 etc.) ॥ भवहीर्षयुवायुष्मदेवानां प्रियैस्ते ऽन्या - (? 22).
- IV. 4. The last 89 or 90 *sūtras* are preserved, some of which are, however, defective, the ends of the leaves being broken in the original MS. It beg. p. 59: ० ऋचः (V. 4, 74) ॥ नञ्हो[तु]मौणवचरणयोः (74 v.) ॥ प्रत्यन्ववात् सामलोचः (75) ॥ अह्णो ऽचक्षुषः (76) ॥ etc. P. V. 4, 77-160.
- V. 1. The first 50 *sūtras* (except the 3rd), and the last 3 *sūtras* are preserved in the original MS., a leaf having been lost in the middle. Fortunately MS. Add. 1657.3 (4 leaves) covers part of the gap. These leaves, which, unfortunately, are in extremely bad preservation (cf. Bendall, Cat., p. 158), contain the only fragment of what seems to be the original *Vṛitti* (perhaps composed by Candragomin himself); while all the other commentatorial MSS. in the Cambridge collection are merely portions of glosses on other commentaries. This

fragment of the *Vṛitti* extends from about V. 1, 13 to V. 1, 76, thus yielding the additional 26 *sūtras*, 51-76, all of which it has been possible to restore, with one exception (*sūtra* 61, which corresponds to P. VI. 1, 49). In the copy here described, the text of these 26 additional *sūtras* (with extracts from the *Vṛitti*) is given on a leaf inserted between, pp. 64 and 65.

The *pāda* beg. p. 63: सन्यङ्गोराद्यमेकान् द्विः (VI. 1, 1; 9) ॥ चङ्गुलिदोः (11; 8) ॥ [third *sūtra*, of 2 or 3 *aksharas* broken away, (?) खौ च (or चङ्गुलि, 10*) ॥ न न्दा हलि (3 with v. 1, K.V.) ॥ अयि रः (3 with v. 4 K.V.) ॥ पुनः (3 K.V. अपरे पुनः ०) ॥ ईर्षो यिः सन्वा (3 v. 2) ॥ सुपो यथेष्टम् (3, v. 7 K.V.) ॥ दाखान् साङ्गान् मोढाश्चिद्विदं चक्रसम् (12 with v. 5 Mbh.) ॥ ० *sūtra* 23 with *Vṛitti*: स्वपः (VI. 1, 18) । स्वपः सनि परतः यण इग्भवति । सुषुप्सति ॥ etc.

Sūtra 72: दीर्घस्य (VI. 1, 75) ॥ दीर्घस्य छे परत (sic) तुग्भवति । ह्रीच्छति । झेच्छति ॥ 73: पदान्तस्य वा (76) ॥ पदान्तस्य दीर्घस्य छे परतो वा तुग्भवति । कुटीच्छाया । कुटीच्छाया । कुवलीच्छाया । कुवलीच्छाया ॥ 74: इको यणचि (77) ॥ अच्युपश्चिदो य इक् तस्य यणादेशो भवति । दध्यच । मध्यच [four *aksharas* broken away] ॥ 75: एचो ज्यवायावः (78) ॥ एचः स्थाने अचि परतो अय् अच् आय् चा-पित्येते आदेशा भवन्ति । अयते लवनं । आयको लावकः ॥ 76: यिपरे ज्वावो (79) ॥ यकारादौ प्रकृतेः परे यः -- broken.

The last three *sūtras* of the *pāda* run thus: [अपाञ्च]तुप्पाञ्चकुर्निमु कृष्णाञ्चकुलायार्थेषु (VI. 1, 142) ॥ अपरस्तराः सातये (144) ॥ पारस्करादीनि नास्ति (157) ॥

V. 2 (146 *sūtras*), beg. p. 66: अलु[गु]त्तरपदे (VI. 3, 1) ॥ पञ्चम्याः स्तोकादिभ्यः (2) ॥ ब्राह्मणा-च्छंसी (2 v.) ॥ खितीच एकाचो ऽमः (67; 68) ॥

खोजःसहो ऽम्भस्तमोज्झसस्तृतीयायाः (3 with v. 1) ॥ मनसो नास्ति (4) ॥ आशायिनि (5) ॥ etc. P. VI. 3, 6-138.

V. 3 (175 *sūtras*), beg. p. 72: प्रकृतेः (VI. 4, 1) ॥ हलः (2) ॥ अलुकि (?) ॥ नाम्यतिसृचतस्रोः (3; 4) ॥ नुर्वा (6) ॥ नः (7) ॥ शिसुटि (12 with v.) ॥ स्महतोर्नैनि (10) ॥ etc. P. VI. 4, 11-173.

V. 4 (176 *sūtras*), beg. p. 80: युधोरनाकावसः (VII. 1, 1) ॥ आयनेयीनीयियः ऋदखद्ययां स्फाद्या-दीनाम् (sic; 2) ॥ ढस्येकः (VII. 3, 50) ॥ इसु-सुग्दोभ्यः कः (51 with v.) ॥ तो ऽशश्चतः (ib.) ॥ अनञ्समासे कौ त्यप् (VII. 1, 37) ॥ चत इडातोः (100) ॥ उपान्तस्य (101) ॥ उदोष्ठ्यात् (102) ॥ इदितो नुम् (58) ॥ etc. P. VII. 1, 59-99; VII. 2, 84-113; II. 4, 36-56; VII. 2, 35-60; 6-30; 61-83.

VI. 1 (108 *sūtras*), beg. p. 88: मृजेरात् (VII. 2, 114) ॥ चृतो ऽचि वा (100) ॥ अजागृणिष्ठीनां सिच्यतद्यादैच् (5) ॥ हलो ऽचः (3) ॥ नेटि (4) ॥ घोर्णोः (6) ॥ हलादेरुपान्तस्याश्चसद्यणह्येदितोऽतः (5) ॥ चद्वजलः (3) ॥ अचः ॥ किति चापयादावचामादेः ॥ देविकाशिंशपादीर्घसत्रयेयसामात् (VII. 3, 1) ॥ etc. VII. 3, 2-42; VI. 4, 92-97; VII. 4, 1-9; VII. 3, 44-82.

VI. 2 (143 *sūtras*), beg. p. 93: इको ऽदेङ् क्रि-यार्थायाः ॥ उद्योः (VI. 4, 146) ॥ जुस्युकोः (VII. 3, 83-86) ॥ लघोरुपान्तस्य (86) ॥ सृजिदृशोर्नैत्यम् (VI. 1, 58) ॥ स्पृशमृशकृषतृपदृपसृपां वा (III. 1, 44 v. 1) ॥ द्विरुक्तस्य नाच्यलिटि (VII. 3, 87) ॥ etc. VII. 3, 85; I. 2, 1-26; VII. 3, 88-120; VII. 4, 10-97.

VI. 3 (130 *sūtras*), beg. p. 99: घोष्ठाभीक्ष्णयोर्द्वे (VIII. 1, 4) ॥ परेर्वर्जने वाक्ये वा (5) ॥ अधुपर्व-धसां सानीप्ये (7) ॥ etc. VIII. 1, 8-25; VIII. 2, 1-108.

VI. 4 (159 *sūtras*), beg. p. 105: सप्तः सुति (I) सः (VIII. 3, 5) ॥ पुमः स्य्यमि (6) ॥ नञ्चयप्रशान् (7) ॥ कान्कानि (12) ॥ नृन्मे रो वा (10) ॥ अत्रा-नुनासिकः पूर्वस्य (2) ॥ अनुस्वारः (4; 23) ॥ etc.

* One also misses here some words corresponding to P. V. 1, 2 अजादेर्द्वितीयस्य ।

to P. VIII. 3, 79; VIII. 4, 1 seqq.; the last *sūtras* being शङ्खो ऽमि (sic; VIII. 4, 63) ॥ चयः शरि द्वितीयः ॥

B. pp. 115-117 contain the beginnings of 51 *sūtras* of Adhyāya I., *pāda* 3, extracted from *Anandadatta's Paddhati*, contained in MS. Add. 1691, vi. (Bendall, Cat., p. 181); these being all the rules on which that scholiast has to offer any additional remarks. The first leaf of the original MS. being, however, broken, the first *sūtra* (which apparently corresponds to P. III. 3, 1, उणादयो बहुलम्) has perished. The gloss on this *sūtra*, as far as preserved, has been copied on p. 114, beginning - - - तेनोपो पि ग्रहणं बहुवचनं चेत्याह । उणा समुपलक्ष्येति । ° The next few *sūtras* begin : माङि ° (III. 3, 175); [भव]न ° (III. 3, 18; in the gloss thereon *Vimalamati* and *Ratnaśrīpāda* are quoted) ॥ यञ् (P 16) ॥ संख्यात ° (cf. 20 K.V.) ॥ इङ् (21) ॥ श्रु ° (21 v. 2) ॥ लु[होः यः 29] ॥ प्रयने (33) ॥ पर्या ° (37-8) ॥ व्युपा ° (39) ॥ हल्ल ° (40) ॥ चिति ° (41) ॥ संघ ° (42) ॥ etc., the corresponding *sūtras* of *Pāṇini* ranging from III. 3, 55 to 169; and from III. 4, 18-58. The last six *pratīkas* are : चल्ल ° (III. 4, 18) ॥ मेङ् (19; अपमानं याचत इति) ॥ एक ° (21; भुक्ता व्रजन्ति) ॥ स्वाद्वयो ° (26) ॥ विशि ° (56) ॥ नास्ति (58) ॥

C. pp. 119-126. The beginning of *Anandadatta's* gloss on Adhyāya II., *pāda* 1, copied from the first three leaves of MS. Add. 1705 (Bendall, Cat., p. 198) : नमो बुद्धाय ॥ स्त्री ° ॥ स्वादिसमुदायः प्रथमानं पदं । पद्यन्तं वा । प्रतित्रिकं वा प्रथमानं पदमिति त्रयः पद्याः संभवन्ति ॥ तत्र च विभक्तिरत एव निर्देशप्रामाण्यात् । न त्वनेनैव स्वतः प्रकृतिविधिभावादित्यर्थः ॥ तत्राप्ये पक्षे त्रयमिति स्वादीनां भवनक्रियाविज्ञेयम् । अभेदे ऽपि साधनभेदकल्पनया ॥ त्रयो ज्वयवा यस्य तत् त्रयं । °

[J. EGGEING.]

3. KAUMĀRA (KĀLĀPA).

730.

709. Foll. 165; size 17 in. by 5½ in.; well written, in the Bengālī character, c. 1805 A.D., by three or four different hands; European paper; 6-8 lines in a page.

Kātantra (also called *Kālāpasūtra*), a grammar in aphorisms, by *Śarvavarman* (or *Sarvavarman*); with a concise commentary (*vṛitti*), by *Durgasimha*. Complete; and, on the whole, carefully written and corrected.

I. *Sandhi*, in five chapters. It ends, fol. 12:

अद्रियुगमसिन्धुसोममानशाक आमके

मीनगेन वेदचन्द्र अंश ईशपादकं ।

चन्द्रघस एषिका प्रणय विप्रहेतवे

श्लेखि श्रीलरामकृष्णशर्मणा च पुस्तिका ॥

श्रीसरस्वतीचरणे मम दृढा भक्तिरस्तु ॥

II. *Nāmnī catuṣṭayam*, in six chapters, the last three of which are the *kāraka*, *samāsa*, and *taddhita-pādas*.

III. *Ākhyāta*, in eight chapters, beg. fol. 64.

IV. *Kṛit* section, in six chapters, beg. fol. 108.

The *sūtras*, with the *Daurgasimhī Vṛitti*, and extracts from other commentaries, have been edited by J. Eggeling, Bibl. Ind. 1874-78.

[H. T. COLEBROOKE.]

731.

1047. Foll. 95; size 17 in. by 5 in. (folded to 9 in. long); Bengālī character; six lines in a page.

Kātantra, with the *Daurgasimhī Vṛitti*. From the beginning of the work to the end of the *ākhyāta* section.

Dated : सन ११३० शालतारिख २० विष्णु फाल्गुन ।

[H. T. COLEBROOKE.]

732.

1754. Foll. 110 (one of which, fol. 90, is wanting); size 8½ in. by 4 in.; Devanāgarī characters; six or seven lines in a page.

Kātantra with *Durgasimha's Vṛitti*, from the beginning of the work to the end of the *nāmni catuṣṭayam*. Some glosses have been added in the margin.

Dated Samvat 1672, Śāke 1537 (A.D. 1615).

[H. T. COLEBROOKE.]

733.

2918. Foll. 91; size 16 in. by 3½ in.; written in the Nepal type of the Bengālī character, towards the end of last century; 7-9 lines in a page.

Durgasimha's Vṛitti to the end of the *ākhyāta* section; with numerous marginal and interlinear glosses in a smaller hand.

The *sandhi* ends fol. 5b; *nāmni catuṣṭayam* fol. 41b.

In places the writing has become illegible, apparently through damp. [B. H. HODGSON.]

734.

2081. Foll. 115 (the first two of which are wanting); size 9 in. by 3½ in.; indifferent Devanāgarī writing of the latter part of the 17th century; seven lines in a page.

The same work, to the end of the *samāsa-prakarana* (ii. 5); with numerous marginal glosses by different hands. [GAIKAWAR.]

735.

1567b. Foll. 11; size 10½ in. by 4½ in.; large Devanāgarī writing, of about A.D. 1750; nine lines in a page.

Durgasimha's Vṛitti on the first four *pādas* of the *sandhi* section. [H. T. COLEBROOKE.]

736.

1053. Foll. 61; size 16½ in. by 3 in.; fairly written, in the Bengālī character; six lines in a page.

The *kṛit* section of the same work. Dated शकाब्दः १६४५ (A.D. 1723). [H. T. COLEBROOKE.]

737.

801b. Foll. 27 (foll. 12-38 of vol.); size 16½ in. by 7 in.; good, small Bengālī handwriting of A.D. 1805; eight lines in a page.

Kātantravṛitti-ṭikā (or *Durgatīkā*), a commentary, by *Durgasimha*, on his *Kātantravṛitti*.

The *sandhi* section. It begins:

शिवमेकमेजं बुद्धमस्म्यं तं स्वयंभुवं ।

कातन्त्रवृत्तिटोकेयं नत्वा दुर्गेण रच्यते ॥ ०

Cf. Eggeling, *Kātantra*, p. 465. It ends:

शाके समुद्रभुजशैलसुधाकराख्ये

गीत्वा गजेन्द्रगणमूर्धेविदारिवाहाः ॥

तन्नामया समयदोषविशीर्णमूल्यः

कश्चिद्वि(ले)ख बुधसंमतदुर्गटोकां ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

738.

1285. Foll. 83 + 61; size 13½ in. by 7½ in.; fairly good Bengālī handwriting (? of A.D. 1766); 7 or 8 lines in a page.

Kātantravṛitti-ṭikā. The *nāmni catuṣṭayam*, from *sūtra* 26 of the first *pāda* to the end of the fourth, or *kāraka-pāda*.

The margin of fol. 83 (end of *pāda* 3) has the number 1823, probably intended for the date of the MS. in the Vikramāditya era.

[H. T. COLEBROOKE.]

739.

1037. Foll. 82 (numbered 1-88, two leaves being marked 67); size 18½ in. by 3 in.; fairly written, in the Bengālī character, by several recent hands; six lines in a page.

The *ākhyāta* section of the same work.

A blank occurs on p. 51b; the comment on *pāda* 3, *sūtras* 4-8 (and part of 3 and 9) having been omitted.

[H. T. COLEBROOKE.]

740.

1383c. Foll. 50 (foll. 75-124 of vol.); size 15 in. by 6½ in.; modern Bengālī handwriting; seven or eight lines in a page.

Kātantravṛitti-pañjikā, another commentary on *Durgasiṃha's Vṛitti*, by *Trilocanadāsa*. The five chapters on *sandhi*.

It begins :

प्रणम्य सर्वकर्तारं सर्वदेवं सर्ववेदिनं ।
सर्षीयं सर्वगं सर्वं सर्वदेवनमस्कृतं ॥
दुर्गसिंहोक्तकान्तवृत्तिदुर्गपदात्म्यं ।
विवृणोमि यथाप्रज्ञमज्ञसंज्ञानहेतुना ॥ ०

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 377; Eggeling, *Kātantra*, p. 466. [H. T. COLEBROOKE.]

741.

1299. Foll. 26 ; size 14 in. by 4 in. ; small, clear Bengālī handwriting (omitting, however, the diacritical point of the *r*) of about A.D. 1650 ; six lines in a page.

Kātantravṛitti-pañjikā. The first four *sandhi-pādas*. [H. T. COLEBROOKE.]

742.

76. Foll. 128 ; size 18 in. by 3 in. ; good, modern Bengālī handwriting ; six lines in a page ; foll. 1-108 alternately of a dark and a light yellow, the remaining leaves of the dark yellow tint.

The *nāmni catuṣṭayam* of *Trilocanadāsa's Pañjikā*.

Pāda 1 ends fol. 176 ; 2, fol. 39 ; 3, fol. 54b ; *kāraka-pāda*, fol. 85 ; *samāsa-pāda*, fol. 107b.

[H. T. COLEBROOKE.]

743.

1054. Foll. 69 (numbered 42-110) ; size 16 in. by 2 in. ; small Bengālī handwriting, somewhat faded in places, esp. the last leaf ; six lines in a page.

The same work. *Pādas* 4-6 of the *nāmni catuṣṭayam*.

The first leaf also contains part of the comment on the last *sūtra* of *pāda* 3.

Dated : शकाब्दः १६१५ (A.D. 1693).

[H. T. COLEBROOKE.]

744.

1393. Foll. 169 ; size 13½ in. by 6½ in. ; good, modern Bengālī handwriting ; six or seven lines in a page.

The *ākhyāta* section of the same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

745.

801c. Foll. 74 ; size 16½ in. by 7½ in. ; fair, modern Bengālī handwriting ; eight lines in a page.

Kātantravṛitti-pañjikā. The six chapters on *Kṛit* affixes. [H. T. COLEBROOKE.]

746.

1261. Foll. 84 (one of which, fol. 67, is wanting) ; size 8½ in. by 3½ in. ; clearly written, in Devanāgarī ; eight or nine lines in a page.

The first five *kṛit-pādas* of *Trilocanadāsa's Pañjikā*.

Dated : संवत् १९२५ शुचौ देवशर्मेणालेखि ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

747.

1383d. Foll. 47 ; size 14 in. by 4½ in. ; written in the Bengālī character, by two recent hands ; foll. 1-19 indifferently, the rest fairly ; eight lines in a page.

Kātantracandrikā, an exposition of *Durgasiṃha's Vṛitti* and *Trilocanadāsa's Pañjikā*, by an unknown author. The *sandhi* section.

It begins : ग्रन्थारम्भे शिष्टाचारपरिप्राप्त्यर्थं निखिलविम्विषयातार्थं च शिवनमस्कारमादौ निबध्नाति देवदेवमित्यादि ॥

Of other commentators, a number of quotations (mostly in the form of *kārikās*) are met with from *Kulacandra* (also quoted by *Trilocanadāsa*), probably the author of *Durgavākya-prabodha*, cf. Rāj. Mitra, Notices i., p. 297.

[H. T. COLEBROOKE.]

748.

1820. Foll. 63 (the 2nd of which is wanting); fairly written, in the Jaina type of Devanāgarī, about A.D. 1500; nineteen lines in a page.

Pañjikādurgapadaprabodha, scholia on the *Kātantravrittīpañjikā*, by *Leśaprabodha*, disciple of *Jinadattasūri* (or *Jineśvarasūri*). From the beginning of the work to the end of the *kāraka* chapter (II. 4).

It begins: अहं ॥ नमः सर्वविदे ॥ नमः श्रुतदेवतायै ॥

श्रेयसे ऽस्तु परं ज्योतिर्लोकालोकावभासकं ।

यत्किंकराविवाक्येन्दु अपि विश्वप्रकाशकौ ॥ १ ॥

श्रेयःश्रीसुभगः क्षिताखिलरिपुः श्रेतातपचंद्रिरा-

भ्राजिष्णुश्चतुरंगसंयकटकः सद्धर्मचक्राद्भुतः ।

नानामर्त्यपतिश्रितांहियुगलः प्रोह्वीभ्ररलध्वजो

ऽहंशक्रो मम सिद्धये ऽस्त्वभिमुखः श्रीशांतिनाथः प्रभुः ॥ २ ॥

श्रीवीरं जिनदत्तसूरिसुगुरुं दत्ताश्रिताभीप्सितं

नत्वा श्रीश्रुतदेवतां भगवतीं चाराध्य बुद्धिप्रदां ।

अज्ञो ऽप्यस्मि गुरुपदेशवशतः श्रीपंजिकायाः क्वचिद्

वृत्त्यादेः परशास्त्रतो ऽस्फुटपदव्याख्यां लिखामि स्फुटां ॥ ३ ॥

तत्रादौ तावत् शिष्टसमाचारपरिपालनार्थं निर्विघ्नेन शास्त्र-परिसमाप्त्यर्थं चाभीष्टदेवतानमस्कारं प्रेक्षावतां प्रवृत्त्यर्थमभिधेयं संबंधप्रयोजनानि च प्रतिपिपादयिषुः पंजिकाकारः श्लोकद्वयं चकार । प्रणम्येत्यादि ॥ प्रणम्य शर्वं रुद्रं दुर्गसिंहोक्तकांतचवृ-त्तिदुर्गपदान्हं विवृणोमीति संबंधः । °

The *sandhi* section ends fol. 17: इति श्रीजि-नेश्वरसूरिशिष्यलेशप्रबोधमूर्तिगणिविरचिते पंजिकादुर्गपदप्रबोधे पंचमः संधिः ॥

In a MS. described in Kielhorn's Report, Bombay, 1881, p. 26, the author is called *Jinaprabodha*. [H. T. COLEBROOKE.]

749.

855. Foll. 83; size 12½ in. by 4 in.; good, modern Bengālī writing; seven lines in a page.

Caitrakutī, an exposition, by *Vararuci*, of a set of aphorisms on *Kṛit* affixes (in six *pādas*), composed by the same author, and adopted by the *Kalāpa* school.

It begins: सिद्धिरिच्छन् श्रानुबन्धे ॥ धातूनामिच्छत्कार्यस्य सिद्धिर्भवति । श्रानुबन्धे परतः । °

It ends: इति चैत्रकुट्टी चरुचिकृतायां कातन्वृत्तौ षट्सहस्रिकायां यशोमानशोधितायां कृत्स्नु षष्ठः पादः समाप्तः ॥

The *sūtras* have been published in J. Egge-ling's edition of the *Kātantra* (IV. 1, 1 seq.), with extracts from *Vararuci's* commentary (p. 538 seq.). [H. T. COLEBROOKE.]

750.

1383b. Foll. 40; size 13½ in. by 4½ in.; modern Bengālī handwriting; 8-11 lines in a page.

Kalāpacandra, a commentary (*vyākhyāsūra*) on the *Kātantra* by *Susheṇa Kavirāja Miśra*, son of *Miśra Mahidhara*. The *sandhi* section.

It begins: प्रारिप्सितग्रन्थप्रतिबन्धकविघ्नविधाताय हर-नमस्कारपुरःसरं मङ्गलं शिष्यान् शिक्षयितुं सादौ निबध्नाति देवदेवमित्यादि । °

Besides the commentaries of *Durgasiṅha* and *Trilocanadāsa*, the following authorities have been met with: *Umāpati* (foll. 4b, 23b, *Umāpatikārikā*, 31b), *Kalidāsa* (foll. 15b, 16, 30b), *Kulacandra* (foll. 2, 13b, 14, 16, 23, 24, 39b), *Gopināthatarakācārya* (fol. 19b), *Daurgāḥ* (fol. 19, 24), *Paṭaṅjali* (fol. 18b), *Parīśiṣṭa* (fol. 34, -kāra, 21b), *Bhāṣhyakāra* (fol. 18b), *Vāmanavṛttikṛita* (*rahastādigrahanam ārūḍhapratipattiyartham ity uktam*, fol. 3), *Śakaṭāyana* (foll. 18b, 37b), *Śrīpati* (fol. 19; *Datta-Śrīpati*, and immediately after, *kaścit Śrīpatiḥ*, fol. 18), *Hemakāra* (foll. 5, 11b, 18, 31b, 33b, 34b).

It ends: इति मिश्रमहिधरात्मजपुत्रसेनकविराजविरचिते सन्धौ पञ्चमः पादः समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

751.

1385. Foll. 109; size 14 in. by 4½ in.; legible, recent Bengālī handwriting; eight or nine lines in a page.

The same work. The *nāmmi catuṣṭayam*, incomplete. The MS. breaks off abruptly in II. 4, 13.

It begins :

श्रीविद्याभूषणाचार्यसूत्रेण विनिर्मितः ।

आस्तां कलापचन्दो ग्यं कालापानां मनोमुदे ॥

The 3rd chapter ends fol. 86b : इति कविराजमि-
श्रविरचिते कलापचन्द्रे नास्ति चतुष्टये तृतीयप्रकरणं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

752.

1383a. Foll. 34; size 14½ in. by 4¾ in.;
recent Bengālī handwriting; 9-12 lines in a
page.

The *ākhyāta* section of *Kavirāja's Kalāpacan-
dra*; incomplete. The MS. terminates abruptly
in the comment on III. 2, 8. It begins :

रमापतिपदाम्भोजराजहंसेन यत्नतः ।

आचार्यकविराजेन व्याख्यास्यातस्य लिख्यते ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

753.

1383e. Foll. 53; size 13 in. by 4½ in.;
recent Bengālī handwriting; eight lines in a
page.

Kātantra-vyākhyāsāra, another exposition of
the *Kātantra*, by *Harirāma*. The *sandhi* section.
It begins :

विश्वनाथपदद्वन्द्वं नत्वा गुरुपदं मया ।

तन्यते हरिरामेण व्याख्यासारः समासतः ॥

ग्रन्थारम्भे शिष्टाचारपरिपालनार्थं निखिलविम्विषयातार्थं च
नमस्कुर्वन्निबध्नाति । देवदेवमित्यादि ०

The work is chiefly based on the commen-
taries of *Durgasimha* and *Trilocanadāsa*. Of
other writers belonging to this school, he quotes
Umāpati (foll. 4b, 5b, 8, 29b, 39b, 42, 44), *Kavi-
rāja* (foll. 8b, 19b, 22b), *Kulacandra* (fol. 11),
Loṅhuvṛittikāra (fol. 38b), *Śrīpati* (foll. 18, 26b,
27b, 28, 34, 35, 38; *Śrīpatīsūtra*, i.e. *ṣṭārttika*,
44b). Of other authorities quoted we may
mention *Dharaṇi* (7, 7b), *Medinīkāra* (7b, 51),
Ratnakosha (29) and *Hemakāra* (50, *Hemakara*,
28). [H. T. COLEBROOKE.]

754.

1387. Foll. 136; size 14 in. by 5 in.;
written in the Bengālī character, by two or three
recent hands; seven or eight lines in a page.

The *nāmni catuṣṭayam* of the same work.

It begins: अथ चतुष्टयप्रदीपो लिख्यते । धातु । दधाति
पुष्पाति क्रियामिति धातुधातोः ०

It ends : इति चतुष्टयप्रदीपे व्याख्यासारे तद्वितः पादः
समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

755.

1182b. Foll. 45; size 13 in. by 4½ in.; good,
modern Bengālī handwriting; eight lines in a
page.

Kātantra-vyākhyāsāra. The first three chap-
ters of the *ākhyāta* section.

[H. T. COLEBROOKE.]

756.

1182a. Foll. 42; size 13 in. by 4½ in.;
modern Bengālī handwriting; eight lines in a
page.

The *kṛidanta* section of the same work, from
the beginning to *sūtra* 9 of the 5th chapter.

It begins: वृक्षादि । अथ कृदन्ताः शब्दाः शर्ववर्मेणा
न कथं व्युत्पादिता वररुचिना वा कथं व्युत्पादिता इति शि-
ष्यजिज्ञासायां प्रतिपादयन्नाह वृक्षादिवदिति । ननु कृतिना
कृतो न कृता इति कथं ज्ञातं यावता कर्तृकर्मणोः कृति नित्यं ०

[H. T. COLEBROOKE.]

757.

1182c. Foll. 33; size 13 in. by 4½ in.; good,
small, modern Bengālī handwriting; eight lines
in a page.

A fragment of another commentary (*Vyākhyā-
sāra*) on the *Kātantra*, by *Rāmadāsa*, comprising
the comment on III. 1, 6, and from III. 2, 2
to III. 6, 48, where it breaks off abruptly. The
author's name is given in the colophon, added
by a different hand: रामदासकृताख्यातव्याख्यासारः ॥

Besides *Durgasiṃha* and *Trilocanadāsa*, on whose commentaries the work is chiefly based, *Kulacandra* and *Hemakara* (once *Hemakūra*, twice *Hema*) are frequently referred to, as are also once each *Umāpati* (fol. 28), *Candra* (22), *Patrāṅkura* (12), *Purushottama* (अतिभवते श्रीः पद्मानामिति, 9b), *Vararuci* (शोभ्यमान इति मतानरेणैवेति वररुचिः fol. 3b), *Śrīpati* (22b).

[H. T. COLEBROOKE.]

758.

1271A. Foll. 63; size 13½ in. by 4½ in.; legible, modern Bengālī writing; eight or nine lines in a page.

Vīṇeśvara's Kātantraṭīkā. The 3rd pāda of the *ākhyāta* section.

It begins: द्विवचनं ॥ अधिकारसूचनिदं वक्ष्यमाणार्थ-संक्षेपाद्यतः कार्यं कार्यनिमित्तानां यद्विवरणं सो अधिकारः । ०

It ends: इति श्रीमहामहोपाध्यायश्रीवित्सेश्वरतर्काचार्य-विरचिताष्टमप्रकरणं समाप्तं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

759.

1271B. Foll. 52; size 13½ in. by 4½ in.; modern; legibly written, in the Bengālī character; nine or ten lines in a page.

Kalāpatattvārṇava, another commentary on the *Kātantra*, by *Raghunandana*. The section on *kṛit* suffixes. It begins:

प्रणम्य परमं देवं गोपालं चिन्तनन्दनं ।

करोमि शब्दशास्त्रस्य विवृतिं प्रस्फुटां शुभां ॥

सदार्थमूललाभाय सूक्तिरत्नाय च द्रुते ।

कलापसर्वतत्त्वस्य समुद्रः सेव्यतामयं ॥ ० ॥

अथ कृदन्ताः शब्दाः सर्ववर्जिताः कथं न व्युत्पादिता वरह-चिन्ता वा किमर्थं व्युत्पादिता इति शिष्यजिज्ञासायां प्रतिपाद-यन्नाह वृद्धादिवदित्यादि । ननु वृद्धादयो ऽपि कृदन्ता एव ०

It ends: इति श्रीरघुनन्दनाचार्यशिरोमणिकृते कलापत-त्त्वार्थवे कृतं पञ्चमः पादः समाप्तः ॥

For another MS. of (the same portion of) *Raghunandana's* commentary, see Rāj. Mitra, Notices vii., p. 101. [H. T. COLEBROOKE.]

760.

1475c. Foll. 2; size 12½ in. by 5 in.; De-
vanāgarī character; eleven or twelve lines in
a page.

A passage from some commentary, apparently
belonging to the *Kātantra*.

It begins: बहुलमेतन्निर्देशनम् ०

Kulacandra, *Kumārakavya* (K.S. 8, 31), *Can-
drapradīpa*, a *īhākṛit*, *Dhātupradīpa*, *Vardha-
māna*, and *Vāmana* (*Kāvya*. V. 2, 79) are re-
ferred to in these pages. The following *sūtra* (?)
occurs: स्थूलदूरयुवक्षिप्रधुद्राणामन्त्यादेर्लोपो गुणश्च । cf.
P. VI. 4, 156. [H. T. COLEBROOKE.]

761.

1163. Foll. 105; size 13½ in. by 5 in.; fairly
written, in the Bengālī character, by two or three
recent hands; eight lines in a page.

Kātantra-parīśiṣṭa, a set of grammatical
rules supplementary of the *Kātantra*, with brief
comments; by *Śrīpati-datta*.

The work begins:

संसारतिमिरमिहिरं महेशमजमखरं हरिं नत्वा ।

विविधमुनितत्त्वदृष्टं ब्रूमः कातन्त्रपरिशिष्टं ॥

वृद्धिरादेशस्य ॥ आदेशस्य वृद्धिर्भवतीत्यधिक्रियते । प्राग्वृद्धि-
ग्रहणं मङ्गलार्थं ॥ स्वस्येरेरिणोः ॥ ईरेरिणोः परतः स्वशब्दादेशस्य
वृद्धिर्भवति । खैरः । खैरी । खैराद्गुणमात्रादिना सिद्धे ईरिय-
हणमीरिख्येत्वश्रुतिनिवृत्त्यर्थं ॥ अक्षस्योहिण्यां ० ॥ प्रस्योढो-
द्योश्च ॥ ० ॥ अति धातोरुपसर्गस्य दीर्घः ॥ ० ॥ नामधातोर्वा ॥ ० ॥
लति वा ॥ ० ॥ अणुप्रवसनकसलदशानामृणे ॥ अणुशब्दे परे
एषामरादेशस्य दीर्घो भवति । अणार्थं । प्राणं । वसनाणं ।
वत्सतराणं ॥ वत्सरशब्दश्चाङ्काशिकादौ पठ्यते । तदिह न
संमतं पातञ्जलिशाकटायनादीनां तत्प्रत्ययस्येष्टत्वात् । तथा च
तत्प्रत्ययो ऽत्र भाष्यादावुक्तः ॥ कसलार्थं । दशार्थं । दशार्थो
देशः । दशार्थो नदी । अणुं जलदुर्गो ऽच्युच्यते ॥ ० ॥ अणु-
रस्तुतीयासमासे ॥ ० ॥ अणुतो रलावृद्धतोः ॥ ० ॥ लुक् सव-
र्णवत् ॥ ० ॥ उपसर्गवर्णलोपो धातोर्देतोः ॥ ० ॥ नामधातो-
र्वा ॥ ० ॥ एवैष्ययोः प्रस्य ॥ ० ॥

The *sandhiprakaraṇa* ends fol. 20 (where the
Vṛitti is expressly ascribed to *Śrīpatidatta*);
nāmaprakaraṇa, fol. 35b; *kāraṇapr.*, fol. 55b;

shatvādhikāra, fol. 59b; *ṇatvapra*., fol. 63; *stryadhikāra*, fol. 72b; then follows the *samāsa-prakarana*, with which the work seems to conclude.

The colophon is: इति वैद्यमहामहोपाध्यायश्रीप-
तिदत्तविरचितं कातन्त्रपरिशिष्टं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

762.

3178. Palm-leaves 119, of which 1-21 are wanting; size 14 in. by 2 in.; neatly written, in the Bengālī character, in the 16th century (?); five lines in a page.

Another copy of *Śrīpati-datta's Parisīṣṭa*. Incomplete at the beginning. A leaf of paper has been inserted here, with indifferent, much injured, writing, apparently intended to supply one of the lost leaves.

The *nāmaprakaraṇa* ends fol. 38; *kāraka-prakarana*, fol. 63b; *shatvādhikāra*, fol. 69; *ṇatvādhikāra*, fol. 74; *stryadhikāra*, fol. 85b.

[?]

763.

641. Foll. 175; size 16 in. by 5 in.; good, modern Bengālī handwriting; 10-13 lines in a page.

[*Kātantra*-] *Parisīṣṭaprabodha*, a commentary on the preceding work, by *Gopīnātha Tarkācārya*, son of *Paśupati Ācāryasimha*. It begins:

यो जातो धरणीधरेन्दुतनयानायाङ्गिपाथोरुहा-

सक्तात्मा ऽनघमानसात् पशुपतेराचार्यसिंहात् ततः ।

कीर्तिश्रीजितश्रीतरङ्गिमकुमदश्रेणीश्रियः श्रीमतो

दानानीतरवारिवारितधरादीनानिदैव्यारितः ॥

सो ऽयं सूरिसभासभाजितमतिः कामाभिरामाकृतिः

सत्योत्सेकवशीकृतेश्वरमतिः श्रीयोजनासंततिः ।

गोपीनाथ इमं चकार मधुरव्याहारवागीश्वरम्

तर्काचार्यवरः सद्यैचतुरः सश्रीकविद्याधरः ॥

इह खलु सकलविद्वज्जनगणकुञ्जरसंज्ञतिप्राप्तिनिखिलविप्रो-

त्सवकारणप्रारम्भकर्मोपकारकरणहरिनमस्कारपुरःसरं ग्रन्थमार-
भमाणस्तन्निबन्धनं शिष्याभिशिष्यिष्यन् करोति संसरेति ।
अस्यार्थः । ०

कातन्त्रस्य शर्ववर्मेकृतसूत्रस्य परिशिष्टं । परिशिष्यते यदाग-
मादेशादिलक्षणं कार्यं तत्परिशिष्टं । शर्ववर्मेणा ऽनुक्तं वयं ब्रूम
इत्यर्थः । कातन्त्रशब्दो लोके कौमारव्याकरणे रुढ इति न
जयदेवादितन्त्रं प्रतीयत इति चन्द्रः । आत्मनो ग्रन्थकरणयोग्य-
तासूचकं कर्तव्यग्रन्थप्रामाणिकत्वबोधकत्वं च विशेषणमाह ।
विविधमुनितन्त्रदृष्टमिति ०

The MS. is corrected throughout. The colo-
phon runs thus:

इति महामहोपाध्यायश्रीपशुपत्याचार्यसिंहात्मजश्रीगोपीना-
थतर्काचार्यविरचिते परिशिष्टप्रबोधे समाप्तव्याख्यावं समाप्तं ॥

The *sandhipr.* ends fol. 39b; the *nāmapr.*,
fol. 84; the *kāraka*, fol. 124b; *ṇatva*, fol. 133;
strīpr., fol. 145. [H. T. COLEBROOKE.]

764, 765, 766.

1634, 1620, 1621. Size 19 in. by 3½ in.;
folded to half the length; small, but clear, modern
Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Another copy of *Gopīnātha's* commentary.

Vol. i., foll. 98 from the beginning to the
end of the *nāmaprakaraṇa*;

Vol. ii., foll. 39 the *kārakaprakarana*;

Vol. iii., foll. 50, thence to the end of the
samāsuprakaraṇa.

It ends: इति महामहोपाध्यायश्रीपशुपत्याचार्यसिंहतनु-
जविरचिता पुस्तिका समाप्ता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

767.

145. Foll. 144; size 14 in. by 4 in.; modern;
legibly written, in the Bengālī character; eight
lines in a page.

[*Kalāpa*-] *Parisīṣṭaprabodha* (or *Tattvabo-
dhiṇī*), another commentary on *Śrīpatidatta's*
work, by *Rāmacandra Cakravartin*. It begins:

प्रणम्य श्रीनाथपदारविन्दम्

अज्ञानसंमोहविनाशवीजं ।

कलापतन्त्रस्य च तद्वर्धनीधनीं

कुर्वे कृती(मां) द्विजराजचन्द्रः ॥

उपायाः सन्ति यद्यत्र गोपीनाथादिनिर्मिताः ।

विबुधबोधनायैव तयाप्यत्र मनोद्यमः ॥

तत्रादौ शिष्टाचारतयानुमतग्रन्थसमाप्तिकामो मङ्गलमाचरे-
दिति प्राचीनाः । तत्रेति नवीनाः । तथा हि समाप्तग्रन्थस्य
चरमर्णोत्पत्तिः ० । ० ॥ हरिं नत्वा कातन्त्रस्य कौमारव्याकर-
णस्य परिशिष्टे वक्ष्यमाणत्वेन शेषावयवत्वं लोपागमादि वृद्धा-
दिकार्थं श्रवैवर्मेणो ऽनुक्तं वयं ब्रूमः । ०

The MS. terminates at the end of the *kāra-
kraprakaraṇa*. [H. T. COLEBROOKE.]

768.

1271E. Foll. 58; size 13½ in. by 4½ in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Parīśiṣṭa-Siddhāntaratnākara (?), a third commentary on the *Kātantra-parīśiṣṭa*, by *Śivarāma Cakravartin*. The *sandhi* section.

The MS. from which this was copied seems to have been incomplete at the beginning. The copy begins with the explanation of the rule च्युते; followed by that of च्युतो र ० ॥ लुक् ० ॥ See above, no. 761.

At the beginning a different hand has added the stanza :

वाक्यद्विपक्षं च धिया लिलेख कृतप्रणामी शिवरामशर्मा ।
प्याहारवाक्यैः परिशिष्टशास्त्रे सिद्धान्तरत्नाङ्कुरमेव यत्नात् ॥

It ends : इति शिवरामचक्रवर्तिकृते परिशिष्टसिद्धान्त-
रत्नाङ्कुरे (sic; ? पत्राङ्कुरे cf. p. 201a) सन्धिप्रकरणं
समाप्तं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

769.

139. Foll. 172; size 13½ in. by 6 in.; modern Bengālī handwriting; twelve lines in a page.

Vaktavya-viveka (or *-vṛttitīkā*), a fourth com-
mentary on *Śrīpatidatta's Parīśiṣṭa*, by *Puṇ-
ḍarikāksha Vidyāsāgara Bhaṭṭācārya*, son of *Śrīkānta Paṇḍita*. It begins :

शङ्करचरणसरोजं प्रणतमरमौलिं पदं वन्दे (!) ।

अथ वक्तव्यविवेकं विदधे श्रीपुण्डरीकाक्षः ॥

एकान्तरपाणिनि ० ।

स श्रीपतेरपि वचांसि विरेचयामि ० ॥

विशिष्टशिष्टाचारपरिप्राप्ततया स्तुत्यविप्रविषातार्थकृतमिष्टे-
वतानमस्कारं शिष्टशिष्टार्थमादौ निबध्नाति संसारेत्यादि ० - - ॥
कातन्त्रपरिशिष्टमिति कातन्त्रे सार्वभौमिकव्याकरणे परिशिष्टमनुक्तं
कार्यं तद्भूम इत्यर्थः ॥ ०

इति महामहोपाध्यायश्रीमच्छ्रीकान्तपण्डितात्मजश्रीपुण्डरी-
काक्षविरचिते वक्तव्यविवेके सन्धिप्रकरणं समाप्तं ॥
fol. 33b.

इति नामप्रकरणं ॥ fol. 74b (end of leaf).

इति महामहोपाध्यायश्रीविद्यासागरभट्टाचार्यकृतायां वक्तव्य-
वृत्तिटीकायां कारकप्रकरणं समाप्तं ॥ fol. 133.

इति महामहोपाध्यायश्रीमच्छ्रीकान्तपण्डितात्मजश्रीविद्यासा-
गरभट्टाचार्यविरचिते वक्तव्यविवेके स्तुत्यधिकारः
समाप्तः ॥ fol. 151.

The last chapter (*samāsa*) begins with two *śārdūlavikrīḍita* stanzas, शौटीर्यं त्यजताद् ०, ending
वितनुते श्रीकान्तवीरात्मजः ॥

The original colophon, which was identical with that of the preceding chapter, except ० वक्तव्यटीका समाप्ता ॥ has been daubed over, and a different hand has added :

इति महामहोपाध्यायश्रीपुण्डरीकाक्षवक्तव्यटीका समाप्ता ॥
[H. T. COLEBROOKE.]

770.

1271F. Foll. 28; size 14 in. by 4½ in.; clear, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Kātantra-Uttaraparīśiṣṭa, a continuation of *Śrīpatidatta's Parīśiṣṭa*, by *Trilocanadāsa*.

It begins :

नत्वा शङ्करचरणं मत्वा कातन्त्रशिष्यसंमोहं ।

दृष्ट्वा नानातन्त्रं कुर्मः परिशिष्टमुत्तरस्य (!) ॥

श्रीपतिना हुतसारे कलापदुग्धां सुधां कामं ।

[ए]तन्निष्पानिगरणं पातुं चलते त्रिलोचनः सद्यः ॥

तादृक्परिष्क्रमपयोधिनिमज्जनेन

लब्धं मया किमपि वस्तु विचारदक्षाः ।

भावो ऽपि तत्परिचये भवतां महान्तः

अनुवै किं हस्य मामवधत् धीराः ॥

स्त्री द्विगुरदन्तो ऽपात्रादिः समाहारे ॥ पात्राद्वर्जितो ऽदन्तो

द्विगुः समाहारे स्त्री स्यात् । स्त्रीवत्त्वे प्राप्त विधिरयं । पञ्चानां
पूतानां समाहारः पञ्चपूली । °

Fol. 5. पूर्णा लिङ्गविधयः ॥ जातीये च ॥ अस्मिन्महत
आकारः स्यात् । महाजातीयः । °

The treatise is incomplete, one or more leaves
having apparently been lost at the end. The
last fully explained rule is:

असस्तादिश्च ॥ अःशब्दादिकण् शेषे वा स्यात् तादिश्च ।
शौवस्तिकं अस्तनं । शौवस्तिकत्वं विभवा न येषामिति भट्टिः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

771.

1271C. Foll. 40; size 12½ in. by 4½ in.;
modern, legible Bengālī handwriting; six lines
in a page.

Unādivṛitti, a set of aphorisms on *unādi* suf-
fixes, with a commentary, by *Śivadāsa*.

It begins: वादेरुणादिर्वातादौ ॥ वातादौ वाच्ये वादे-
रुत्तर उणादिर्भवति । आदेशागमगुणवृद्धिस्वादयो यथासंभवं
परिकल्पनीयाः । वा वायुवर्तः । बन्ध बन्धुवर्तः । °

There are altogether 187 *sūtras*, the last of
which is म्यादे रुः ॥ इमिन् गुणो मेरुर्हेमाद्रिः । पीडः गुणः
पेरुपामप्रमाणं पक्षी वायुः आदित्यश्च । रुर्मृगविशेषः ।
अमुरभेदश्च । कृ कौरुः मृगभेदः । इदाम दारुर्दानशीलः । स्त्रीवे
दारु काष्ठं । शश अकारस्य मकारः श्मश्रु मुखलोम । अशू
व्याघ्रौ अश्रु नेत्रासु । असु असु च । त्रिफला फे इत्यादेशः
फेरुः मृगालः वैरी च । दुशीन शिगादेशः शिशुः शोभाञ्जनः ।
कदि नुमलोपः कद्रुर्नगमाता इति शिवं ॥ After this,
a different hand has added शिवदासचक्रवर्तिकृता
उणादिवृत्तिः समाना । [H. T. COLEBROOKE.]

772.

825d. Foll. 28; size 12½ in. by 4½ in.; fairly
good, modern Bengālī handwriting; seven lines
in a page.

Paribhāshāvṛitti, general rules of interpre-
tation, applicable to the *Kātantra*, with a suc-
cinct commentary, by *Durgasimha*.

The work begins:

प्रणम्य सदसज्ज्ञानध्वानविध्वंसभास्करं ।

वाङ्मार्थ परिभाषार्थं वक्ष्ये बालावबुद्धये ॥

इह हि सूत्रत्वेन एतत्सर्वं यदुक्तौ यच्च वाञ्छिके सूत्रं योनि-
रिहार्यानां सर्वं सूत्रे प्रतिष्ठितमिति केनचिद् व्याख्यातुकामेना-
वश्यकमेवाभ्युपगन्तव्यं । तथा चान्वयः । अर्थात्सूचयति सूत्रे वा
सूत्रं । तत्र सूत्रकारयोः सर्ववर्मेकात्म्यायनयोः सूत्राणां च चतुः-
शत्यां पञ्चाशदधिकार्यां याः परिभाषा नोक्तास्तथा च वृत्तिटी-
कयोस्तत्र नियुक्ताः कार्येषु च दृश्यन्ते तासां युक्तिः संसिद्धि-
रुच्यते । ताश्च द्विविधा लौकिक्यः शास्त्रीयाश्च । °

Here follow a few more *paribhāshās*: एकदेशवि-
कृतमनन्यवत् ॥ ° ॥ नास्वशब्दोक्तत्वात् ॥ ° ॥ येन विधिस्तद-
नस्य ॥ ° ॥ अर्थवद्ग्रहणे ऽनर्थकस्य ॥ ° ॥ वर्णान्तस्य विधिः ॥ ° ॥

Altogether the work seems to consist of
some 60 *paribhāshās*, the last of which runs
thus: उत्तर्गापवादोपवादो विधिर्बलवान् ॥

The treatise ends: तदुक्तेन सनिष्टार्थस्य शास्त्रे प्रकृ-
तिरिति ॥ इति दुर्गसिंहोक्ता परिभाषावृत्तिः समाना ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

773.

1475b. Foll. 16; size 13 in. by 4½ in.; good,
modern Bengālī handwriting; eight lines in a
page.

Dhātupāṭha to the *Kātantra*.

It begins: भू सत्तायां । चित्ती संज्ञाने । अत सातत्य-
गमने । च्युतिर् आसेचने । °

There are numerous marginal glosses, written
in Devanāgarī.

Regarding this arrangement of the roots—
differing chiefly from the *Pāṇinīya Dhātupāṭha*,
in that they are here distributed under 9, instead
of 10, classes (the 3rd class being included in the
adādayah); and that in each class the roots are
primarily divided into three groups according to
whether they are *parasmaipadin*, *ātmanepadin*,
or *ubhayapadin*—see Westergaard, *Radices Lin-
guæ Sanscritæ*, p. iv. [H. T. COLEBROOKE.]

774.

984. Foll. 94; size 14 in. by 4½ in.; excel-
lent, recent Bengālī handwriting; eight lines in
a page.

Dhātupāṭha of the *Kātantra*, with a commentary (*vr̥tti*), entitled *Manoramā*, composed, in A.D. 1536, by *Ramānāthaśarman Rāyi*, son of *Vedagarbha Tarkācārya*.

This MS. [A.] begins:

सम्यक् प्रणम्य तां वाणीमानीय* च सतां वचः ।

मनोरमा रमानायशर्मणा परिनिर्मिता ॥ १ ॥

प्रायेण धातुवैषम्यात् सर्वेषां घूर्णते शिरः ।

या तत्क्रियायै† प्रभवेत् सैव वृत्तिर्नोनोरमा ॥ २ ॥

भूरिसूरिकृता वृत्तिर्भूयसी युक्तयुक्तिका‡ ।

निश्चेतुं§ धातवस्तेषां॥ न शक्यास्तेन मे श्रमः ॥ ३ ॥

यो मत्सरः¶ प्रथयति प्रथितस्य नास्ति

कस्यापि वा निजमहित्वसमीहया वा ।

उच्छिद्य नाम मम वीक्ष्य कृतोः समनात्**

तस्यैव नश्यति तरां†† सुकृतं कृतं तु ॥ ४ ॥

भू सन्नायां ॥ सतो भावः प्रवृत्तिनिमित्तं सन्ना तस्याश्च‡
सिद्धरूपाया‡ अपि यथा क्रियात्वं तथा वर्णितमेव धातुसं-
ज्ञायां । ° [H. T. COLEBROOKE.]

775.

648. Foll. 103; size 13 in. by 4 in.; written, in the Bengālī character, towards the end of last century; eight or nine lines in a page.

The same work [B].

This is the more correct MS.; but the first two leaves have been supplied by a later, less intelligent, scribe. The MS. ends:

* प्रणम्य सततं वाणीमानीय B.

† यत्नात् क्रियायै B.

‡ Thus B., and Paris MS.; युक्तयुक्तिका

§ शिशूनां इत्यपि पाठः A. marg.

॥ Thus Par.; ° ते तां A; B. reads this half-śloka thus: ततस्तस्यानुशक्यास्ते न मे तेषु परिश्रमः ॥

¶ मत्सरं B.

** Thus B., Par.; समन्तात् A.

†† नश्यतु तरां B.

‡‡ B. om. प्रवृत्तिः; ° तस्या A.

§§ सिद्धरूपायाः क्रियाया A.

वसुवाणभुवनगणिते* शाके धर्मद्वितीये ।

कातन्त्रधातुवृत्तिं निमित्तवान् श्रीरमानायः ॥ ° ॥

इति वेदगर्भतर्काचार्यात्मजरायिकुलप्रसूतश्रीरमानायशर्म-
निर्मितायां कातन्त्रगणधातुवृत्तौ† चुरादिविवरणं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

776.

2820. Foll. 65; size 8½ in. by 7 in.; bound in the European fashion; good Devanāgarī writing; 15-20 lines in a page.

Kāśinātha's Dhātumañjarī, ‡ alphabetically arranged for Wilkins by *Lālā Mahatā Barāya*, and published by the former (1815) from this MS., with the various readings of Carey's edition of the *Kavikalpadruma*.

It begins:

सरामराममारामं गुणानां धातुमञ्जरी ।

ज्ञानदाज्ञानहा ज्ञात्वा काशीनाथेन कथ्यते ॥

अक अग कुटिलायां गतो । अकति । अगति सर्पः । अगः
पर्वतः ॥

The margin contains numerous English renderings in pencil. [SIE CH. WILKINS.]

777.

842. Foll. 79; size 12½ in. by 4 in.; modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Śabdāvalī, consisting of paradigms of, and general remarks on, declensions. Rules of the *Kātantra* are quoted by the author.

It begins:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं जगतां ज्ञानकारणं ।

शब्दतत्त्वं समालेखि बालानामाशुबुद्धये ॥

* For वां the scribe orig. wrote वां; A. does not give this śloka; the last page of the Paris MS. (acc. to M. Sylvain Lévi) is in a very bad state of preservation; it omits डूवन, and seems to read वसुवाणगणितड.

† कातन्त्रगणधातुवृत्तौ A.; कातन्त्रधातुवृत्तौ Par.

‡ The original MS. of this work (no. 2819) mentioned by Westergaard, *Radices*, p. v., seems to have disappeared from the library many years ago.

अकारान्तादिहान्तानां सर्वनाम्नां ततः परं ।
संख्यानां च कतेष्वपि साध्यमुक्तं मयाधुना ॥
देवादीनां च शब्दानां लिङ्गानां च विनिर्णये ।
यदभद्रं त्रयीम्यत्र समर्थं तदिहोक्तमाः ॥
रुडिशब्दाश्च कथ्यन्ते पुंसि स्त्रीषु स्त्रियामपि ।
गुणद्रव्यक्रियायोगास्त्रिलिङ्गास्तदनन्तरं ॥ ०

इति पुल्लिङ्गे अकारान्ताः fol. 8; ० अकारान्ताः fol. 8b;
० इकारान्ताः fol. 12, etc.

इति पुंसि वृत्तानां विवरणं । अथ स्त्रीलिङ्गशब्दाः fol. 34b;
अथ नपुंसकलिङ्गशब्दाः fol. 46; अथ सर्वनामशब्दाः fol. 56;
अथ संख्यावाचकशब्दाः fol. 71.

It ends: इति शब्दावल्यां संख्यावाचकशब्दसाधनं
समाप्तं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

778.

1271D. Foll. 51; size 13½ in. by 4½ in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Śabdāmālā, a set of declensional paradigms, arranged by *Gopīnātha-śarman*.

It begins:

प्रणम्य चरणाम्भोजं भवान्या बालबोधिनी ।
क्रियते शब्दमालेयं श्रीगोपीनाथशर्मेणा ॥

पुंस्त्रीनपुंसकशब्दे वाच्यलिङ्गाश्च वाचकः । ० देवशब्दो देव-
वाचकः । देवः देवौ देवाः । ० The MS. is perhaps incomplete, it ending with forms of यूप, दोष, दोस्; after which a different hand has added the colophon: इति श्रीगोपीनाथकृता शब्दमाला समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

779.

825c. Foll. 57; size 12½ in. by 4½ in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Śabdārṇava, another set of declensional paradigms, with a running explanation, by *Rāmacandra*.

The treatise begins:

नत्वा शम्भोः पदार्जं सुरदनुजवरैः सेव्यमानं मुक्तानं
योगीन्द्रैरभिवाञ्छितं द्विजवरैर्धैर्यं हि पूज्यं च यत् ।
मूढानां प्रतिपत्तये वितनुते श्रीरामचन्द्रः सुधीर्
विज्ञानाय शिशोरतीव मुखदं शब्दार्णव ज्ञानदं ॥
शब्दानां प्रथमे द्वित्वे बहुत्वे यानि यानि च ।
प्रयोगानि भवन्ति हि तानि तानि वदाम्यहं ॥

अथाकारान्ताः । रामः रामौ रामाः । ०

It ends: मधुलिहादीनां विरामवृत्तनादी च इत्वे ॥
समाप्तं चेदं शब्दार्णवमिति ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

780.

825b. Foll. 52; size 12½ in. by 4½ in.; legibly written, in the Bengālī character; six lines in a page; modern.

[*Kalāpa*-] *Dhātusādhana*, a set of conjugational paradigms with a running explanation, by *Rāmakānta* (or *Rāmacandra Cakravartin*, acc. to the title on fol. 1a).

It begins:

नत्वा गुरुपदद्वन्द्वं रामकान्तेन यत्नतः ।
बालानामवबोधाय क्रियते धातुसाधनं ॥

अथ धातवः ॥ तत्र यद्यपि बहवो धातवस्तथापि ग्रन्थगौरवभयात् कठिति सर्वधातुसाधनानुसंधाने धीजनकत्वाच्च वृद्धसं-
मताद् भ्वादयो दशैव निबध्यन्ते । यदुक्तं वृद्धैः ।

भूस्थागमदृशो हन्तिदाकृत्ताग्रहचिन्तयः ।

दशैते पुरतो ज्ञेयाः शीघ्रज्ञानाय धातव इति ॥

तत्र प्रथमं भू सञ्ज्ञायामिति सञ्ज्ञार्थं वर्तमानस्य भूशब्दस्य क्रियाभावो धातुरिति ० - भू ends fol. 8b; स्या fol. 12b; गम् fol. 16b; दृश् fol. 20; हन् fol. 28; दा fol. 30b; कृ fol. 37b; ज्ञा fol. 41b; ग्रह fol. 46; चिन्त् is not quite complete, ending abruptly आशीः । चिन्त्यात् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

781.

1292. Foll. 22; size 13 in. (fol. 17-22, 12½ in.) by 4½ in.; modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Dhātusādhana, the above set of paradigms—

the compilation of which (in *śaka* 1411) is here ascribed to *Kavicandra*—without the commentary. It begins:

नत्वा शिवपदद्वन्द्वं संसारसारकारणं ।
श्रीमता कविचन्द्रेण क्रियते धातुसाधनं ॥
भूस्यागमदृशो हनिदाकृशायहचिन्तयः ।
दश ते पुरतो ज्ञेयाः शीघ्रज्ञानाय धातवः ॥ ०

भू सत्तायां । भूधातुरकर्मकः परस्मैपदी ०

It ends: करणे भुवने शाके बालानां बोधहेतवे ।

श्रीमता कविचन्द्रेण रचितं धातुसाधनं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

782.

1175b. Foll. 24; size 13½ in. by 4½ in.; good, recent Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Dhātughoshā, the same set of paradigms. This MS. omits the introductory and concluding *śloka*s. It is here appended to a MS. of the *Śighrabodha*, being perhaps intended to be used in connection with that grammar, or on account of the occurrence of the word *śighra* in the opening *śloka*.

After *साशोः । चिन्त्यात्* (see no. 780), the MS. proceeds at fol. 23b, *चिन्त्यास्तां चिन्त्यासुः* etc.

[H. T. COLEBROOKE.]

783.

825a. Foll. 29; size 13 in. by 4½ in.; Bengālī character; seven lines in a page.

[*Kalāpa-*] *Carakaritarahasya*, a treatise on the formation of the Intensive without *ya*, by *Kavi Kaṇṭhahāra*, son of *Trilocana Kavindra*. It consists of 19 *śloka*s (and four introductory stanzas), with a commentary by the same writer.

It begins:

प्रणनस्य महादेवं चर्केरीतरहस्यकं ।
श्रीकण्ठकविहारो ऽहं वावस्मि वदतो वरः ॥
परिभाषाटीकायां माधवदासकविचन्द्रभिषजा* ।
महुरुगुरुणोत्तरपरिशिष्टे यदभिहितमविरुद्धं ॥
रसबलुपसशब्दानुशासने(षु) च यदभिहितं वीक्ष्य ।
तत्सर्वं संक्षेपात्पदानि वावस्मि चर्केरीतानाम् ॥

* One syllable wanting.

नो जाज्ञाति कलापचन्द्रविदुरो यद्वावदीति स्मृते

भाषायामिह चर्केरीतमखिलं नैवं दरीदृश्यते ।

भाषायामपि ममनीति विदितो वक्तव्यवादी ततस्

तत्सर्वं विवरीवरीमि रसवत्तन्वादिभिः संमतम् ॥

चर्केरीताभिधो धातुश्चेक्रीयितलुकीयते ।

सप्तम्या वैषयिका च तस्य द्विवचनं भवेत् ॥ १ ॥

चेक्रीयते च यो ऽभ्यासस्तत्र यद्यद्विधीयते ।

तत्सर्वं चर्केरीतस्याभ्यासे रीविषये रिरौ ॥ २ ॥ ०

The commentary begins:

रामचन्द्रनृपहारि कलापाध्यापनारतः ।

कण्ठहारकविः सो ऽहं विवृणोमि रहस्यकं ॥

इह निखिलव्याकरणसंवादि कौमारव्याकरणं रहस्यदीक्षा-
गुरुणा त्रिलोचनकविचन्द्रमहोपाध्यायेन कृतोत्तरपरिशिष्टाख्या-
तप्रकरणे तस्य लुक् चर्केरीतं च बहुलमित्यादीनि यानि यानि
सूत्राण्यभिहितानि तानि तानि शार्वर्षमिकाणि सूत्राणि च
व्याख्यातुकामेन तदात्मजेन व्याकरणशास्त्रसमुद्रसमुत्तितोर्ध्वविषया
विशेषशीलिना श्रीकविकण्ठहारेण समुपाध्यायपुत्रकविसावैभौ-
मप्रायेनादितचर्केरीतपदकदम्बं विवरीवरीतुकामेन प्रारिखित-
तप्रतिबन्धकविनाशवीजमहादेवनमस्काराय ग्रन्थस्य नामधेयाय
च कृतं पद्यं व्याख्यातुमुच्यते प्रणनस्येति ० - - ॥ परिभाषेति
पद्ययुगलं सुगमं (not explained) ॥ ० ॥ नो जाज्ञातीत्यादि ।
अस्यार्थः । कलापचन्द्रविदुरो दुर्गः प्रस्तावाचर्केरीतमखिलं भा-
षायां नो जाज्ञाति भाषायामिति परवाक्योत्तरमपि । ० । यद
यस्मादिह कलापमते भाषायां चर्केरीतमखिलं न दरीदृश्यत
इत्येवं वावदीति दुर्ग इति शेषः । यद्वा कलापचन्द्रविदुरो दुर्ग-
सिंहो जाज्ञात्येव चर्केरीतमर्थात् किंतु न वावदीति चर्केरीत-
लक्षणं शर्ववर्मेणानुक्तत्वात् । ० । दरीदृश्यते । यन्मते चर्केरी-
ताद्वावकर्मणोर्नैतात्मनेपदमभिधीयते तन्मते चेक्रीयितानो ऽयं
प्रयोगो विदितः । अशेषपरिशेषकारितयाख्यातवक्तव्यवादी तु
श्रीपतिदत्तः ॥ ० । तथा कात्यायनेनापि भाषायां चर्केरीतमिति
मत्वा ० । अन्ये ऽपि भाषायां चर्केरीतमिच्छन्ति । तथा हि ।
यदो लुग्बहुलं प्रकृतिवत्परस्मैपदी चेति सुपस्यव्याकरणं । यद्-
लुक्पुङ्ग्विनिमित्तेषु ईङ् च वा इति सारस्वतव्याकरणं । चर्केरी-
ताभ्यासस्येत्यत्र श्रीपतिनाप्युक्तं । यदो लुगस्तीति केचित् ।
निलुववृत्तौ (!) चोक्तं भाषायां यदो लुगस्तीति । चान्द्रश्च
लुगधिकारे यदो बहुलमित्याह । काशिकायामपि चन्द्रोनवृ-
त्तिरिह नेष्टा । भागवृत्तिकारस्तु बोधवीत्येव न चान्द्रसमिति
मन्यते । उक्तं चान्यत्र बोधवीतीति परं रूपं भाषायां साधना-
त्यदिति ॥

कृष्णेन साहसे प्रीतिर्बोभवीति यदब्रवीत् ।

न जाघटीति युक्ती तत्सिंहद्विपदयोरिव इति ॥

जाज्वरीतीति विजयवाक्ये । जाज्वलीतीति संग्रहे । शंशमा-
चक्रुरिति भट्टिकाव्ये । बोभवीति न सस्मो इति । प्रतिपदमुपहृतः
केनचिज्जाग्रहीति विरोधाख्यभाषोदाहरणे मिश्रेणोक्तमिति । ०

The author also quotes: *Kātantraikadeśi*, and
° *deśinaḥ*, fol. 28b; *Kulacandra*, fol. 25b; *Kra-*
madīśvara, fol. 7, 10b, 11b etc.; *Durga(simha)'s*
(*dhātu-*) *Gaṇavṛitti*, fol. 17; id. *svavṛittau*, fol. 20;
id. *Paribhāṣāvṛittau*, fol. 6, 24; *Sāgara*, fol. 19b.

The colophon runs thus: इति वैद्यमहोपाध्याय-
त्रिलोचनकवीन्द्रतनयश्रीकविकण्ठहारविरचितं चक्रेरीतरहस्यं
समाप्तं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

784.

1415b. Foll. 5; size 12½ in. by 4½ in.; recent
Bengālī writing; ten lines in a page.

Kṛinmañjarī, a set of eighteen memorial verses
(*kārikā*) on primary suffixes (*kṛit*), with a com-
mentary, by *Śivarāmaśarman*.

It begins:

नत्वा महेशं शिवया समेतं संसारदावानलमोक्षहेतुं ।
संक्षेपतः श्रीशिवरामशर्मा कृन्मञ्जरीं सूरिमुदे तनोति ॥
तव्यानीयौ क्यप्पण्यया पञ्चैते कृत्यसंज्ञकाः ।
भावे कर्मणि चैते स्युरिहोऽन्यत्र कुत्रचित् ॥ १ ॥ ०
विशेषवचनात् किः स्याद्भावे कर्मादिके ऽपि च ।
एते संक्षेपतः प्रोक्ता अन्ये ज्ञेया विचक्षणैः ॥ १८ ॥

इहायं कर्ता बालव्युत्पन्नये कृत्यतयान् कारिकायां संगृह्णा-
ति तव्येति पञ्चैते कृत्यसंज्ञका इति ते कृत्या इत्यनेनेत्यर्थः । भावे
कर्मणि चैते स्युरिति भावकर्मणोः कृत्युक्तखलत्वा इत्यनेनेत्यर्थः । ०
आख्यातप्रकरणे दुर्गसिंहस्त्वाह । अकर्मकात् भावे सकर्मकात्
कर्मणि एवं कृत्यस्य वेदितव्यं ०

It ends: भावकर्मणोरुदाहरणं भीतिर्गमनं । करणे यथा
ब्रश्चनः परशुः । आधारे गोदोहनो शकुधानी सुर्यया(!) ईषत्पा-
ध्वंसकार्याय ॥ इति शिवरामशर्मोक्तकृन्मञ्जरिः समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

785.

1517h. Foll. 18; size 11 in. by 3½ in.; fairly
written, in Devanāgarī, in the latter part of last
century; 9-11 lines in a page.

Shatkāraṇa, a set of 14 couplets, on the syntax
of cases, here ascribed to *Vallabhānanda*; with
a commentary. The text runs as follows:

भग्नं सारवलं येन निर्जितं भवपञ्जरम् ।
निर्वाणपदमारुढं तं बुद्धं प्रणामान्यहम् * ॥
षट्कारकाणि संबन्ध उक्तानुक्ततया द्विधा ।
विभक्तिश्चेति निश्चेयमवश्यं योगमिच्छता ॥ १ ॥
यो यत्र प्रत्ययो जातः समासो यत्र वा भवेत् ।
स एनं वक्ति युञ्जानस्तस्य लिङ्गेन संख्यया ॥ २ ॥
लिङ्गसंख्याभियोगश्च प्रायो भवति दर्शितः ।
वेदाः प्रमाणमित्यादिप्रयोगो येन संमतः ॥ ३ ॥
मुख्यकर्तारमाचष्टे प्रत्ययो ऽनेककर्तृके ।
मुख्यः प्रयोजको ज्ञेयः प्रयुक्तो नापरैर्यदि ॥ ४ ॥
दुहादेर्गौणकं कर्म नीवहादेः प्रधानकम् ।
इनन्ते कर्तृकैर्मैव अन्यद्वा वक्ति कर्मजः ॥ ५ ॥
गमनाहारबोधार्थशब्दार्थकर्मधातुषु ।
अनिनन्तेषु यः कर्ता स्यादिनन्तेषु कर्म तत् ॥ ६ ॥
न नीखाद्यदिशब्दायक्रन्दः कर्मकर्तृकाः ।
तथा भक्षिरहिंसायां बहो ऽसारथिकर्तृकः ॥ ७ ॥
दृक्क्रोरपि तथा कर्ता इनन्ते कर्म वा भवेत् ।
अभिवादिदृशोरेवमात्मनेविषये परम् ॥ ८ ॥
उक्तादन्यदनुक्तं स्यादुक्ते स्यात् प्रथमैव हि ।
अनुक्ते तु भवन्यन्या द्वितीयाद्या यथायथम् ॥ ९ ॥
कर्तृसंज्ञे तृतीया स्याद् द्वितीया कर्मकारके ।
तयोदय भवेत् षष्ठी कृति निष्ठादिवर्जिते ॥ १० ॥
एकदा तूभयप्राप्तौ कर्मण्येव न कर्तरि ।
अकारकप्रयोगे तु षष्ठी स्यादुभयोरपि ॥ ११ ॥
प्रायशः कथिता एव दृश्यन्ते कर्तृकर्मणोः ।
यथाभिधानमन्यासां प्रवृत्तिर्न निराकृता ॥ १२ ॥
तृतीया करणे प्रायश्चतुर्थी संप्रदानतः ।
पञ्चमी स्यादपादाने तथाधारे तु सप्तमी ॥ १३ ॥
संबन्धे ऽथ भवेत् षष्ठी निर्णयस्तावदीदृशः ।
उक्तानुक्तविचारेण प्रयोगस्तेन गम्यताम् ॥ १४ ॥

The commentary begins: इहायं यन्त्रकर्ता बाल-
व्युत्पन्नये संक्षेपतः संबन्धमभिधानः प्रस्तुतस्त्वाह षट्कारकाणी-
त्यादि ॥ अस्यायमर्थः । योगं संबन्धमिच्छता छात्रेणावश्यमेवेदं
निश्चेयं ०

This MS. ends: अत एवायमस्माकमेतावत्परिश्रमः ॥
इमां विंशतिसंयुक्तां मध्येगम्य चतुःशतम् । सरतामरमोलोके(!)

* This śloka probably belongs to the commentary.

संबन्धो द्योतसिद्धः ॥ इति श्रीवज्ज्वाभानंदविरचितं षट्कारकम् ॥
श्रीशङ्के [H. T. COLEBROOKE.]

786.

801a. Foll. 11; size 15½ in. by 5½ in.; legible modern Bengālī writing; ten lines in a page.

The same treatise, here ascribed to *Vahasa-nandin*; with the same commentary.

It ends: अतः कारकसंबन्धो द्योतमापादयन्निह स्थित एवायमस्माकं तानुद्दिश्य परिश्रमः ॥

इमां विंशतिसंयुक्तां मध्येगम्य चतुःशतौ ।

आस्तां सरभसो लोकः संबन्धो द्योत एव हि ॥

इति वहसनन्दिविरचितं षट्कारकं समाप्तं ॥

On the first page the treatise is called *Kā-tantrashaṭkāraka*. [H. T. COLEBROOKE.]

787.

1160b. Foll. 16; size 13 in. by 4½ in.; good, modern Bengālī handwriting; ten lines in a page.

The same treatise, here ascribed to *Maheśa-nandin*; with the commentary.

This MS. contains the text twice, first by itself, and then each *śloka* with the comment.

It ends: अतः कारकसंबन्धो द्योत्यते ते पदसन्विस्थिता-वास्माकं तानुद्दिश्य परिश्रमः ॥

इति महेशनन्दिविरचितं षट्कारकं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

788.

1175A. Foll. 38; size 13 in. by 4 in.; fairly good modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Śabdarahasya, a treatise on the philosophy of grammar, by *Rāmakānta Vidyāvāgīśa*, son of *Śyāmasundara Cakravartin*.

It begins:

सर्वतेशपदानां मत्वा मतं च सत्तन्त्रकारकाणां ।

विदधे शब्दरहस्यं श्रीरामकान्तः समासेन ॥

अथ शब्दो निरूप्यते ॥ तत्र प्रतिनियतो यर्णानां व्यूहः शब्द इति टीकाकृतः । इत्यं ० । आकारादियर्णानां शब्दव्यवहारो गौण इति लक्ष्यते । प्रायिकं वा लक्षणमिदं । स च द्विविधः । साधुशब्दो ऽप्यशब्दश्च ॥ अत्र तर्काचार्यैः । साधुत्वं नियतधर्मन-नकसजातीयत्वं । नियतं च नियतक्रियासाध्यत्वात् । नियता च क्रिया श्रुतिस्मृतिप्रतिपाद्या । यद्यप्यप्यशब्दा धर्मं जनयन्ति सत्यं व्रूयादिति श्रुतेः । तथापि नानावैध्यां ज्ञेयव्यं नापभाषितव्य-मिति । ०

सार्थकादिनिरूपणं fol. 3b; शब्दादिनिरूपणं fol. 5; लिङ्गार्थनिरूपणं ॥ धातुद्विविधः ० fol. 8b; अर्थनिरूपणं fol. 11b; शब्दादिनिरूपणं fol. 13; शक्तिग्रहप्रकारः fol. 14; मुख्यनिरूपणं fol. 16; -- कारक ० -; अथ समासलिङ्गं fol. 28b.

Quotations from the following authorities have been met with:

Kavirāja, fol. 26, 30b; *Kāvyaaprakāśasūtram* (*śloka Kāvyaapr.* II. 8), fol. 4, 16; [तत्र तदभूलौख-णिक इति काव्यप्रकाशसूत्रविरोधात् किंतु शब्द एव लक्षणा स्वशक्यसंबन्धित्वे संबन्धेन लक्ष्यस्य शब्दगतत्वे सत्येवेति काव्य-प्रकाशटीकाकृतः] 18; *Kāvyaaprakāśakṛitāpi vyākhyā-tam* [viz. इहागृहीतसंक्षेपस्य शब्दादर्थप्रतिपक्षेभावात् ०]; *Kulacandra*, fol. 6, 6b, 10; *Gaṅgeśvaropādhyāya*, 15; *Gopinātha*, 13, 16b, 31; *Cakravartin*, 12, &c.; *Cintāmaṇikṛit*, 29; *Jayāditya*, 25; *Tikā* and *Tikākrit*, often; *Tarkacārya*, often; *Trilocana*, 8b; *Durga*, 5; *Durgādayaḥ*, 23b; *Nyāsa*, 33b, 35, 36b; *Nyāsakṛit*, 6b; *Pañjī*, 26; *Paramū-nanda-cakravartin*, 16b, 19b; *Prabhākarāḥ*, 17b; *Bhartrihari*, 4b; *Vākya-padīye Bhartrihariḥ*, 12; *Bhāṣhāpariccheda*, 8; *Rāyamukuta*, 28b; *Vṛitti-kṛit*, 36; *Śabdaśaktiprakāśikā*, 4b, 20b, &c.; *Śrī-pati*, often; *Śrutyadhyāye Śrīdharasvāmin*, 20; *Sandhiṭikā*, 9b; *Sāgara*, often; *Siddhāntapra-dīpa*, 9b, 12, 13; *Siddhāntamuktāvalī*, 5b, 8. The *Naiyāyikāḥ* and *Mīmāṃsakāḥ* are also frequently referred to, generally in opposition to each other.

It ends: अन्यथा हे राजनिवादी विभाक्तत्वेन लिङ्गत्वा-भावादप्रसङ्गो नकारलोपस्येति दिक् ॥ इत्येकवचनानादिनि-

रूपेण ॥ इति श्रीलश्रीमहामहोपाध्यायश्यामसुन्दरचक्रवर्त्यात्मज-
श्रीरामकान्तविद्यावागीशेन कृतं शब्दरहस्यं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

789.

2341c. Foll. 6, the first of which is wanting; size 10½ in. by 4½ in.; legibly written in the Jaina type of Devanāgarī, in the latter part of the 17th century; 20-25 lines in a page.

Kātantra-Vibhramasūtra, a set of twenty ślokas, containing words, and word-combinations, of the same or similar sound, and susceptible of different meanings; with a commentary (*avacūri*), composed at *Dhavalakkapura*, in *Samvat* 1625, in the reign of *Jinacandrārāja*, by *Cāritrasimha Sādhu*, disciple of *Gitivācaka Matibhadraraṇi*.

For the beginning of the text (of 21 ślokas) and commentary, see Weber, Cat. Berl. ii., No. 1632. Also the identical *Haima-(tantra-) vibhramasūtra* (with the comm. of *Guṇacandra*), ib., No. 1696, and Aufrecht, Cat. Bodl., No. 380.

This MS. begins in the middle of the 7th śloka, the 8th beginning एतेषां कथमेकत्वं ° and the 20th or last [अध्याधयो असमस्तं स्यात् °] corresponding to the 21st of the Oxford and Berlin MSS.

It ends: इति कातंत्रविभ्रमसूत्रं संपूर्णं ॥ पण्डितहर्षवि-
शालगणिधनेयज्ञानसमुद्रलिखितम् ॥

The commentary ends: दिव्योर्हं सादिति सलोपः
सोर्धि ° प्यचनीकः सिद्धं ॥

वाणाश्विषडिदुमिते सद्यति धवलकूपरवरे समहे ।

श्रीखरतरंगणपुष्करसुदिवापुष्टप्रकाराणां ॥ १ ॥

श्रीजिनमाशिक्याभिधसूरीणां सकलसर्वभूमानां ।

पट्टे वरे विजयिषु श्रीमज्जिनचंद्रराजेषु ॥ २ ॥ गीतिः ।

वाचकमतिभद्रमणेः शिष्यः तदुपास्यवाप्तपरमार्थः ।

चारित्रसिंहसाधुर्वधादवचूंशिमिह सुगमां ॥ ३ ॥

यल्लिखितं मतिमांद्या(द)नृतं प्रश्नोत्तरत्र किंचिदपि ।

तत्सम्यक् प्राप्तवैरैः शोधं स्वपरोपकाराय ॥ ४ ॥

इति कातंत्रविभ्रमावचूरिः ॥ ज्ञानसमुद्रलिखितम् ॥

[F. BUCHANAN.]

4. SĀRASVATA.

790.

1136. Foll. 179; size 8½ in. by 3½ in.; excellent Devanāgarī writing of June and July, A.D. 1670; eight lines in a page.

Sārasvatī Prakriyā, being the *sūtras* of the *Sārasvata-vyākaraṇa*, with a commentary, by *Anubhūtiśvarūpācārya*. Complete in three sections (*vritti*), each of which is paged separately.

I. Foll. 75 (two of which, 28 and 36, have been supplied by a modern hand). *Subanta* section.

The MS. begins:

सूत्रसमज्ञतं यस्मै ददौ साक्षात्सरस्वती ।

अनुभूतिस्वरूपाय तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥

प्रणम्य परमात्मानं बालधीवृद्धिसिद्धये ।

सारस्वतीमृजुं कुर्वे प्रक्रियां नातिविस्तारम् ॥ °

It ends: इति तद्वितप्रक्रिया समाप्ता ॥ संवत् १७२७

वर्षे । श्रावणे मासि सिते पक्षे प्रतिपदि गुरुवासरे ।

सोमेश्वरोऽलिखत्प्रेम्णा प्रथमा वृत्तिरुत्तमा ॥

II. Foll. 73. *Ākhyāta* section. It begins:

लक्ष्मीनृसिंहौ प्रणिपत्य काश्यां

बुधांश्च पद्माकरभट्टमुख्यान् ।

सारस्वतीयां च तिषादिवृत्तिं

क्रमालिख्ये गणपप्रसादात् ॥

अथाख्यातप्रक्रिया निरूप्यते । °

It ends: इति श्रीअनुभूतिस्वरूपाचार्यविरचिताया-

माख्यातप्रक्रिया समाप्तेयम् ॥ संवत् १७२७ वर्षे ।

मासे नभस्ये शुक्ले च द्वितीया रविवासरे ।

सोमेश्वरोऽलिखत्प्रेम्णा द्वितीया वृत्तिरुत्तमा ॥

III. Foll. 31 (foll. 2 and 3 of which are wanting). *Kṛidanta* section.

It begins:

निजजनैर्विधिना निखिलापदो

कृडिति यो विनिवर्तयति स्मृतः ।

जलाधिजापरिरम्भलालसो

नरहरिः कुरुतां जगतां शिवम् ॥

अथ कृदन्तप्रक्रिया निरूप्यते ॥ °

It ends: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यानुभू-

तिस्वरूपाचार्यविरचितायां सारस्वतिप्रक्रिया संपूर्णा ॥
संवत् १७२९ वर्षे । भाद्रे मासि शिते पक्षे नवम्यां मित्र-
वा(स)रे । सोमेश्वरोऽलिखत्प्रमेष्णा तृतीया वृत्तिरुत्तमा ॥
संवत्सप्रदशे प्राप्ते सप्तविंशतिके शुभे । संवत्सरे च
सिद्धार्थे शुभदे शुभपरिणाम ॥ श्रीमत्श्रीगौडमालवीशा-
तीय - श्रीमच्छ्रीभट्टश्रीपुरुषोत्तम तस्यात्मज श्रीचदाख्य
तस्यात्मज श्रीमुकुंदाख्य तस्यात्मज श्रीश्रीगणेशभट्टाख्य
तस्यात्मज श्रीश्रीराम तस्यात्मज श्रीजगदीश्वर तस्यात्मज
सोमेश्वरोऽलिखत्सस्यात्मज-भट्टश्रीरत्नेश्वरपठनार्थं तस्य
पुत्रपौत्राणां प्रपौत्रार्थं परोपकारार्थं चेति वृद्धपुरुषाणां
प्रसादात् ० ॥

For an analysis of this Grammar, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 382; for other MSS., Böhrling, Cat. St. Petersburg, p. 728; Weber, Cat. Berl., nos. 773-5; Rāj. Mitra, Descr. Cat. of Gramm. MSS., p. 151; Roy. As. Soc., Todd Coll. no. 16 (dated Samvat 1710).

The work was lithographed at Surat in 1829, and reprinted at Bombay in 1861 (*Śake* 1783, *durmati-nāma-samvatsare*); but both editions are quite uncritical, and contain much that is not found in our MSS. The *subanta* section, with *Bhaṭṭa Vasudeva's* commentary, was also published at Benares in 1864; and reprinted at Calcutta (*Jībānanda Vidy.*) in 1874.

[H. T. COLEBROOKE.]

791.

2742. Foll. 290; size 6½ in. by 3½ in.; bound in the European fashion; excellent, modern Devanāgarī writing, throughout with red lines of punctuation. An odd leaf (originally loose, and now inserted the wrong way between foll. 120 and 121) is a *śuddhipattra* to fol. 27.

Sārasvatī Prakriyā. Complete.

[SIR C. WILKINS.]

792.

1069. Foll. 70; size 13½ in. by 6 in.; fairly written, in the Bengālī character; seven or eight lines in a page.

The same work. Complete.

Sections I. and II. end foll. 37 and 62b resp.
Dated :

शाके सप्तद्विसप्तैकसंख्ये मेघमित्रे रचौ ।

तृतीयेहि रचेवारे लिप्सा पूर्तिमगादियम् ॥

शकाब्दाः १७२९ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

793.

1628. Foll. 73; size 9¼ in. by 3 in.; folded to one half their length; fairly written, in the Bengālī character, by three different, recent hands.

The same work. Complete.

Section I. ends fol. 36: इति तद्विप्रक्रिया ॥ इति परमहंसपरिव्राजकाचार्य - श्रीनरेन्द्रपुरीविरचिते सारस्वताख्ये स्यादिप्रक्रिया समाप्ता ॥

Section II. ends fol. 63, where there seems to be a slight omission. This MS., however, abounds in various readings.

The two concluding couplets of the work are not contained in this MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

794.

2192. Foll. 110 (numbered 106, there being duplicate leaves of foll. 13 and 14; and nos. 41 and 42 having been used twice); size 11 in. by 5 in.; large, clear Devanāgarī writing of about the middle of last century; ten lines in a page.

The same work. Complete.

Section I. ends fol. 44b (orig. pag.); II. fol. 88b. [GAIKAWAR.]

795.

2809. Foll. 340; size 9 in. by 7½ in.; written, in Devanāgarī, half-margin, and bound in Indian fashion.

Sārasvatī Prakriyā. Incomplete; with a partial English translation written, in lead pencil, in the margin.

Section I. ends fol. 252. The MS. breaks off in the rules on the formation of the reduplicated perfect. At the beginning there is

an index to the first 197 pages, written in red pencil, on five pages.

The cover has the following statement :

'The writer (F.S.) employed a Pundit at Rungpore, a district of Bengal. That Pundit brought him this Grammar (the *Sārasvata*) and read it with him. It is an elegant Treatise and is much admired for its simplicity and brevity, and is a work which was a favourite of Sir Charles Wilkins.'

[SIR C. WILKINS.]

796.

1796a. Foll. 87, bound in the European fashion; size 12½ in. by 7½ in.; indifferent Devanāgarī writing (probably by a European hand); twelve lines in a page; foll. 57-69a well written by a different hand, 15-17 lines in a page; fol. 69b left blank, and seven blank leaves inserted after it.

The *subanta* section of the *Sārasvatī Prakriyā*. Incomplete; the end of the *stripratyaya*, the whole of the *kāraka*, and beginning of the *samāsa* having been omitted between foll. 69 and 70.

[DR. JOHN TAYLOR.]

797.

2542e. Foll. 31; size 10½ in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1700; 11-14 lines in a page; foll. 8b-14b probably by a different, less careful hand.

The *subanta* section of the *Sārasvatī Prakriyā*, from the beginning to the declension of the personal pronouns; being about two-thirds of the section.

[A pencil note on the front page of fol. 1, signed S., makes *Sadānanda* the author of the *Sārasvata-vyākaraṇa*.]

[GAIKAWAR.]

798.

2089d. Foll. 50; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, by several hands,

in the 17th century; 8-10 lines in a page; foll. 1 and 30 (and the corners of 2 and 5) supplied by more modern hands.

Sārasvatī Prakriyā. The *ākhyāta* and *krid-anta* sections.

Dated, by a different (?) hand :

मध्वाख्यमासे सितपक्षमोक्षे काव्याह वा पंचभूषणतय्यां ।
देवेश्वरेणेति कृता समाना पर्यामुषित्वा कपिलाश्रितायां ॥

[GAIKAWAR.]

799.

725a. Foll. 42; size 13½ in. by 5 in.; transcribed at Benares, in a small, somewhat clumsy, Devanāgarī hand; 15-17 lines in a page.

Another copy of the last two sections, but varying considerably from other MSS.

Fol. 1a has the title, written by a different hand, '*Mahābhāṭṭī Sārasvatī-tīkā*.'

The *ākhyāta* section ends fol. 30b : इति श्री-
चनुभूतिस्वरूपाचार्यविरचितायां सारस्वतीप्रक्रियायां ०

Dated Samvat 1834 (A.D. 1777-8).

[H. T. COLEBROOKE.]

800.

2834. Foll. 113; bound in the European fashion; size 9 in. by 7 in.

An English translation of the first (or *sub-anta*) section of the *Sārasvatī Prakriyā*, apparently by Wilkins; with an incomplete introduction, on three leaves.

[SIR C. WILKINS.]

801.

859e. Foll. 65 (out of orig. 118; foll. 39-90, and 112 of which are wanting); size 10 in. by 4½ in.; clear Devanāgarī writing of A.D. 1616; 12-15 lines in a page.

Sārasvata-tīkā, a commentary on the *Sārasvatī Prakriyā* (the text of which seems to be given in full throughout), by *Puñjarāja*.

The larger gap extends from shortly before the beginning of the *kāraka* to the formation of the intensive.

It begins :

आनन्दैकनिधिं देवमंतरायतमोरविं ।

दयानिलयनं वंदे वरदे द्विरदाननं ॥

वाग्देवतायाश्चरणारविंदमानंदसांद्रे हृदि संनिधाय ।

श्रीपुंजराजः कुरुते मनोज्ञं सारस्वतव्याकरणस्य टीकां ॥

इह ग्रंथस्य कर्ता निरंतरायमोक्षितार्थसिद्धौ शिक्षाचारप्रतिपालनाय च इष्टदेवतानमस्काररूपं मंगलाचरणपूर्वकं श्रोतृप्रतिपत्तिद्वारा सप्रयोजनं चिकीर्षितं प्रतिजानीते । प्रणम्य ०

इति श्रीपुंजराजेन विद्वदंबुजभानुना सारस्वतस्य टीकायां स्वरसंधिनिर्हृपितो । fol. 10b.

इति सारस्वतटीकायां ० विसर्गसंधिनिर्हृपणं । fol. 16a, etc. Foll. 26 and 27 have been exchanged by the binder.

It ends :

इति प्रसन्नया वाचा विविच्यार्थमसंशयं ।

टीका सारस्वतस्येयं यथामतिं विनिर्मिता ॥

इति श्रीमालकुलश्रीमालभारमालचमंडलालंकार-श्रीपुंजराजविनिर्मिता सारस्वतटीका संपूर्णा ॥ ०

ग्रहयन्मिषड्विधुनिते नृपविक्रमस्य ।

काले गते जयसहस्यसिते ऽपि पक्षे ॥

श्रीविश्वनाथनगरे व्यलितवृत्तसिंहः ।

पौराणिकः स्वपरपाठकृते सुटीकाम् ॥

For another MS. of this commentary, see Weber, Cat. Berl., no. 776.

[H. T. COLEBROOKE.]

802.

1194. Foll. 117; size 12½ in. by 5½ in.; careless, modern Bengālī handwriting; nine, sometimes ten, lines in a page.

Puñjarāja's Sārasvatatīkā. Incomplete; the *sandhi* and *kṛidanta* portions being wanting.

Fol. 52b: इति श्रीमालिकुलतिलकं जीवतनवेन्द्रमालयाधिपतिराज्यश्रीकरण-श्रीपुंजराजविरचितायां सारस्वतटीकायां स्याद्विप्रक्रिया संपूर्णा ॥ अथ विभक्त्यर्थो निरूप्यते ॥

Fol. 60b: इत्युदारमतिना सरस्वतीसूत्रवृत्तिं विवृतिं चितन्वता पुंजराजविभुना सविस्तरं कारकप्रकरणं निरूपितं । इति कारकप्रक्रिया ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

803.

2524b. Foll. 59; size 10½ in. by 4 in.; clearly written, in Devanāgarī; 11-14 lines in a page; foll. 2 and 3 are torn, about one third being wanting on one side.

Sārasvatīya-Subodhikā, a concise exposition of the *Sārasvatī Prakriyā*, by *Śrī-Amṛita-Bhāratī*.

The work seems to be incomplete at the beginning and end. The first page (1b) which, though written by the same hand, evidently belongs to some other commentary or gloss (the *Sārasvatādīpikā*), begins:

शृण्वतो मम पार्वतीत्यादौ । प्रयोगदर्शनात् । किंच । राजा राजते च रकारस्य युगपत्पूर्वोपरोभावदर्शनादिति विवरणकारेणापि प्रयुक्तत्वात् । आगमसंशयो च रकारो बीजमिति बहुशः प्रयोगदर्शनादिति । लोकाक्षेपस्य सिद्धिरिति उपसंहारसूत्रं । अस्य चोदाहरणानि कानिचिदादावेव दर्शितानि । लक्ष्मी-रीमुधेत्यादिना यथामातरादेरिति । माङ् माने । ० प्रवृत्तिसिद्धर्थे सूनामसंकीर्तनपुरःसरं ग्रंथं स्तौति । स्वरूपं त इति । मस्कारो नाम वेशुः । सो ज्यास्तौति मस्कारी संन्यासीत्यर्थः ० । इदानीं श्रोतृणां आशिषमाह । अवतादिति । वो युष्मान् अवतात् रक्षतु । कः । हयग्रीवः ० कमलाकरः ० ईश्वरः ० - - - the page ends: श्रीब्रह्मसागरगुरोश्चरणौ ।

In the first line of fol. 2 (torn) the concluding words of the introductory *śloka* of the *Sārasvatī Prakriyā* are commented upon: -विस्तरं । न विद्यते अतिविस्तरं यस्याः सा नातिविस्तरा तां नातिविस्तरां । ०

The *sandhi* begins fol. 4; declension, fol. 7b; *kāraka*, fol. 21; *samāsa*, fol. 24; *taddhita*, fol. 30; *ākhyāta*, fol. 33b; *kṛidanta*, fol. 52b.

Fol. 58 ends: रकारादीनि नामानि रामाक्षस्तस्य रायण इति रामायणे (III. 39, 18; Gorr. III. 43, 35) । तथा रकारादीनि नामानि ।

The last page (59a), written by a different, older hand, contains the concluding stanzas of the *Sārasvatadīpikā*, by *Satyaprabodha-bhaṭṭāraka*, pupil of *Brahmasāgara*; viz.

----- नुचिंता-
 पोतेन शब्दसरितां पतिरेष तीर्थे ।
 विश्वेश्वराभिमुनिना मुनिराध्वराम-
 चन्द्रैकचारुकरुणालवकर्णधात्रा ॥
 विश्वेश्वराभिमुनिना मुनिपण्डितेन
 श्रीरामचन्द्रचरणवुजसेवकेन ।
 सारस्वताख्यमुनिबन्धसुदीपिकेयं
 क्षेत्रे व्यधायि पुरुषोत्तमसंज्ञिके ऽस्मिन् ॥

श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीब्रह्मसागरचरणानुशिष्यस्य
 सत्यप्रबोधभट्टारकस्य कृतिः सारस्वतदीपिका समाप्ता ॥ ० संवत्
 १५५६ वर्षे आश्वयुज्यमासे शुक्लपक्षे चतुर्थ्यां तिथौ भृगुवासरे ० (a
 line blotted out) पुत्रपौत्रादीनामध्ययनाय सारस्वतीदीपि-
 कमित्मलेखि ० ॥

A MS. of *Amṛita Bhārati's Subodhikā* is mentioned, Bühler, Cat. of S. MSS. in Gujarāt, &c. III. no. 158; of a *Dīpikā*, by *Bhaṭṭāraka Candrasūri*, ib., no. 161; probably the same as *Candrakīrtisūri's Sārasvatavyākaraṇadīpikā*, entitled *Subodhikā*; Weber, Cat. Berl., no. 1639.

[GAIKAWAR.]

804.

2524a. Foll. 220; size 10½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, by several hands, about 1550-1600; 9-13 lines in a page; part of 16a, and the whole of 21b left blank, without any omission.

Vidvatprabodhinī (*Rāmabhaṭṭā*), another commentary on the *Sārasvatī Prakriyā*, by *Bhaṭṭa śrī-Rāma*, son of the *Āndhra Bhaṭṭa śrī-Nara-siṃha* and *Kāmā*.

The *ākhyāta* chapter; not quite complete at the end.

It begins: अथाख्यातप्रक्रिया निरूप्यते ॥ धातोः ।
 वक्ष्यमाणाः कथयिष्यमाणाः प्रत्ययाः धातोः धातुसंज्ञकशब्दात्
 अग्रे ज्ञेयाः । न्वादिः ०

This commentary seems to have been composed during a pilgrimage undertaken by the author in company with his two sons, *Lakshmīdhara* and *Janārdana*; the several stages of which are thus indicated at the end of chapters :

इति विद्वत्कविकुलचक्रचूडामणिचक्रवर्तिभट्टश्रीनरसिंहात्म-
 जभट्टश्रीरामविरचितायां विद्वत्प्रबोधिण्यां रामभट्ट्यां ० ॥

आंशश्रीनरसिंहसूरितनुजः कामां विकासंभवः

श्रीरामस्मरणैकनिर्मलमनाः श्रीरामनामा बुधः ।

श्रीसारस्वतसंज्ञकस्य तनुते ग्रंथस्य टीकामिमां

यस्यां साधु परोक्षकालपिप्पुना जाता खयादिप्रक्रिया ॥

यस्य प्रार्थनाप्रयौ पुत्रौ लक्ष्मीधरजनार्दनौ ।

विष्णुशंभुद्विजानां च कृपया जीवतां चिरं ॥

प्रयागात्प्रस्थितो रामो विद्वान्पुत्रान्वितः शुचिः ।

पंचभिर्दिवसैः प्राप्तः पुरीं वाराणशीं शुभं ॥ fol. 58.

काशीं प्राप्य विधानतः सुतलसन्नक्षीधरेणान्वितो

गंगायां मणिकर्णिकातटवने स्नात्वा च विश्वेश्वरं ।

संपूज्य प्रतिवासरं समकरोद्यात्रां सुखेनान्वितो

यो रामः कविशेषरो बुधमणिः सद्भोजयित्वा यतीन् ॥ fol. 78b.

काशीयात्रां च कृत्वा विधिवदमलधीः पुत्रयुक्तो गयां तां

पिवादीनां च मुक्त्यै जिगमिषुरनघः प्रस्थितः सुप्रसन्नः ।

गंगां तीर्त्वा प्रदूरे समधिगतनदं शोणभद्रं च तीर्त्वा

पुण्यादुहंडपूर्वं परमगमदसौ रामविद्वान्विहारं ॥ fol. 90.

उहंडविहारपुराद्रामो विद्वान्महसिंहसूरिसुतः ।

गयां गतश्च सतनयः पितृणां मुक्तिहेतवे सोऽयं ॥ fol. 113b.

कन्यागते रघौ आहं पितृणां मुक्तिदायकं ।

गयायां विधिवद्रामो यो भक्त्या कुरुते स्म सत् ॥ fol. 126.

गयाया निर्गतो रामस्तैरभुक्ताख्यदेशपं ।

रूपनारायणं विप्रं संतुष्टं स्वगिराकरोत् ॥ fol. 170b.

रूपनारायणाद् भूपादाज्ञां प्राप्य सुतान्वितः ।

तीरभुक्ताख्यदेशाच्च प्रयागं समुपागतः ॥ fol. 185.

The MS. ends at the bottom of fol. 220b :
 शयेरन् । विसर्ग शयेथाः । शयेयाथां । शयेध्वं । शये

A MS. of this commentary (*Vidvatbodhinī* by *Rāma*) is mentioned in Bühler's Cat. Guz. III., p. 30. [GAIKAWAR.]

805.

1959. Foll. 167; size 10 in. by 4½ in.; well written, in the Jaina type of Devanāgarī, about A.D. 1550; thirteen lines in a page.

Siddhāntaratnāvalī, another commentary on the *Sārasvatī Prakriyā*, by *Mādhava*, son of *śrī-Kāhna* and *śrī-Nāyakadevikā*, and grandson of *śrī-Jānārdana Vatsarāja*.

It begins:

श्रीमद्विष्णुपदाञ्जमगुलिदलं संज्ञानकिञ्चित्कितं
 पीयूषोन्मकरंदमुद्यदसमाभाराजितं खोद्यतं ।
 योगीशामरकिंकरालिनिवहैः पेपीयमानं मुदा
 ज्ञानानंदभरप्रदायि नितरां संचिंतये संविदे ॥ १ ॥
 वागीशतामसतमोऽपि यस्याः कृपाकटाक्षेक्षणतः प्रयाति ।
 सा मे मतिं स्फारयतादवश्यं वाग्देवता संनमतस्तदंही ॥ २ ॥
 ब्रह्मापि जिह्मीभयति स्वकृत्यै नितान्तमप्राप्य यतः प्रसादं ।
 विघ्नेश्वरो मे विगतांतरायं साध्यं स साध्यान्नमतस्तदंही ॥ ३ ॥
 श्रीरंगरंगापितयत्प्रसादात् श्रीरंगरंगाश्च गिरोंरंगाः ।
 मतिं मनीषी तनुतां गुरुर्मे श्रीरंगनामा नमतस्तदंही ॥ ४ ॥
 श्रीकाहनामा द्विजराजराजिकीर्त्तिद्विजातिः श्रुतिशास्त्रविज्ञः ।
 सुतं सती नायकदेविकांषाप्यसूत सद्धर्ममिव श्रुतिर्यै ॥ ५ ॥
 बुद्धाध्वा गुरुशासनाज्ञतगुरुर्वाक्य गाधारोवात्
 सत्सारस्वतनीश्रितः सुमतिदः श्रीपाणिनीयोत्सवः ।
 सो ऽहं साधु समुद्धरे सुमनसां संतोषयित्रीं सदा
 सत्कंठाभरणाय माधवमुधीः सिद्धांतरत्नावलीं ॥ ६ ॥
 सारस्वतं मयनुसारतस्तत्प्रक्षेपकालुष्यनिरासहेतोः । [७ ॥
 व्याख्यानहं व्याकृतमप्यनल्यैर्होस्यो न वा स्यां गुणगृह्यसद्भिः ॥
 तत्र सारस्वतीं प्रक्रियामृजुं विकीर्षुः श्रीमदनुभूतिस्वरूपा-
 चार्यस्तद्विग्रसमाभिप्रचयगमनशिष्टाचारावधारणम् ०

The *nāmādhikāra* ends fol. 109b; the *ākhyā-
 taprakriyā*, fol. 156b.

It ends:

श्रीजानार्दनियत्साराजतनयः श्रीकाहनामा सुतं
 यं श्रीनायकदेविकापि सुधियं प्राजीजनन्माधवं ।
 तस्य व्याकरणार्णवैकतरणेः सारस्वतीयोत्तम-
 व्याख्या विष्णुमुदे ऽस्तु सा विरतिनैतं सिद्धान्तरत्नावली ॥

यत्सूचितं सू(च)कृताव्याख्यैर्विभज्य योगं च मयानुमूलं ।
 व्याख्यातमेतत्सुधियां सुखाय युत्पत्तये लोकधियामपीह ॥
 टीकांतरे भूयसि सत्यपीयं सारस्वते ० ।

एतद्यचामति मयाव्याधियानुमूलं

व्याख्यायि विस्तराभयादिह किञ्चिदस्य ॥ ० ॥

इति श्रीभट्टमाधवविरचिता सिद्धांतरत्नावली नाम सारस्व-
 तस्य टीका समाप्ता ॥

A MS. of this commentary is mentioned in Böhler's Cat. Guz. III., p. 28.

[DR. JOHN TAYLOR.]

806.

2804. Foll. 232; size 10 in. by 7 in.; bound in the European fashion; clearly written, in the Devanāgarī character; 12-19 lines in a page.

Sārasvatī Prakriyā, with a commentary in Hindi (*Sārasvatīavyākaraṇa-bhāṣhāṭīkā*), written above and below the text. The *sūtras* are written in red ink.

Quotations from a Sanskrit commentary, the *Sārāpradīpikā* (a MS. of which is mentioned in Böhler's Cat. Guz. III., p. 28), are frequently met with in the *Bhāṣhā* comment.

The *pūrvārdha*, foll. 121; the *ākhyāta*, foll. 80; the *kṛidanta*, foll. 31.

Dated: संवत् १८३४ ज्येष्ठशुदि ५ बुधवासरे लिखितं
 आसाराममिश्र कान्यकुब्जेन ॥ [SIR C. WILKINS.]

807.

2743. Foll. 193; size 7½ in. by 6 in.; bound in the European fashion; clear, somewhat thick, modern Devanāgarī writing; fourteen lines in a page.

Siddhāntacandrikā, a succinct commentary on the *Sārasvatīśūtra* (the text of which is given throughout), by *Rāmacandraśrama*.

Complete in two *ardhas*, the first comprising the *subanta* section (ends fol. 75b); the second the *ākhyāta* (fol. 156b), and *kṛidanta* sections.

It begins :

नमस्कृत्य महेशानं मतं बुद्ध्या पतञ्जलेः ।
वाणीप्रणीतसूत्राणां कुर्वे सिद्धांतचंद्रिकां ॥

अ इ उ ऋ लृ समाः । अनेन क्रमेणैते वर्णा ज्ञेयाः । ते च समानसंज्ञाः स्युः । नैतेषु सूत्रेषु संधिरनुसंधेयो ऽविच्छिन्नस्तु संधिर्भवतीति नियमात् ॥ ह्रस्वदीर्घभेदाः सवर्णाः ॥ एतेषां ह्रस्वदीर्घभेदाः सजातीयः परस्परं सवर्णा भवन्ते । ऋवर्णं स्वर्णं च एकमात्रो ह्रस्वः द्विमात्रो दीर्घः त्रिमात्रः सुतो व्यञ्जनं चाधिसंज्ञकं ॥ ए ऐ ओ औ संध्यक्षराणि । उभये स्वराः । अकारादय एकारादयश्च ह्रस्वदीर्घभेदाः स्वरा उच्यन्ते ॥ अवर्णा नामिनः ॥ अवर्णवर्जाः स्वरा नामिन उच्यन्ते । °

The *ākhyāta* begins fol. 57b : धातोः ॥ इदमधिक्रियते ।

संज्ञा च परिभाषा च विधिर्नियम एव च ।

अतिदेशो ऽधिकारश्च पद्विधं सूत्रलक्षणं ॥

भ्वादिः ॥ क्रियावचनो भ्वादिर्धातुसंज्ञः । °

The *kṛidanta*, fol. 156b : कृत्कर्तरि ॥ वक्ष्यमाणप्रत्ययः कृतसंज्ञकः । °

It ends : वर्णाकारः । अकारः । ककारः ॥ रादिफो वा ॥ रेफः । रकारः । लोकाच्चेष्टस्य सिद्धिर्धेयामातरादेः ॥ इति श्रीरामचंद्राश्रमविरचितायां सिद्धांतचंद्रिका संपूर्णा ॥

The *Siddhāntacandrikā* has been published at Benares (1864), with *Sadānanda's* commentary, *Subodhinī*. Cf. Bühler, Cat. Guz. III., p. 30; Rāj. Mitra, Descr. Cat. of Gramm. MSS., p. 154. [SIR C. WILKINS.]

808.

1205. Foll. 84; size 12½ in. by 4¾ in.; fairly good, recent Devanāgarī writing; ten lines in a page.

The same work. Not quite complete at the end.

In the last few pages this copy varies considerably from the other MSS.

At the end a different hand has added
सिद्धांतचंद्रिका समाप्ता पू० उ० । व्याकरणलघुवृत्तिः ।
[H. T. COLEBROOKE.]

809.

859b-d. Foll. 75; size 12 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, about A.D. 1700; 7-12 lines in a page.

The same work, incomplete. Each section has a separate pagination.

c) Foll. 44. The *pūrvārdha* or *nāmāprakriyā*.

b) Foll. 27, the first 13 of which are wanting. The *ākhyāta*, incomplete at the beginning by about one-half.

d) Foll. 15 (and a *śodhapattra* after fol. 11). The *kṛidanta* section.

[H. T. COLEBROOKE.]

810.

1796b. Foll. 133 (foll. 88-220 of vol.); bound in the European fashion; size 12½ in. by 7½ in.; indifferent Devanāgarī writing (probably by a European hand); twelve lines in a page.

Siddhāntacandrikā. The *ākhyāta* section.
[DR. JOHN TAYLOR.]

5. HAIMA.

811.

725b. Foll. 24 (foll. 43-66 of vol.); size 12 in. by 4½ in.; good, small Devanāgarī writing; 16-20 lines in a page.

Portions of *Hemacandra's Śabdānuśāsana*, a grammar in aphorisms, with the author's short commentary, the *Laghuvṛitti*. The complete work—also called *Siddha-Hemacandra*, or *Haimavyākaraṇa*—consists of eight adhyāyas (of four *pādas* each), the first six of which treat of *Saṃskṛit*, the remaining two of *Prākṛit* grammar.

I. Foll. 1-11. Adhyāya I., *pādas* 1-4, and A. II., p. 1 and 2.

A. I. 1. treats of the *saṃjñās*; I. 2 and 3 of *sandhi*; I. 4, and II. 1, of declension; II. 2, of the *kāraka*.

II. Foll. 12-24. Adhyāya III., *pādas* 3 and 4, and A. IV., *ps.* 1-4 (except p. 1, *sūtras* 46-102, where a leaf is missing). The verb section.

The work begins:

प्रणम्य परमात्मानं श्रेयः शब्दानुशासनं ।

आचार्यहेमचंद्रेण स्मृत्या किञ्चित् प्रकाशयते ॥

अहेम इत्येतदक्षरं परमेश्वरस्य परमेशिनो वाचकं मंगलायै
शास्त्रस्यादौ प्रणिदम्भहे ॥ १ ॥ सिद्धिः स्याद्वादात् ॥ स्याद्वादा-
दनेकांतवादात् प्रकृतानां शब्दानां सिद्धिर्निष्पत्तिश्चेति चेद-
नप्या ॥ २ ॥ लोकात् ॥ ०

For other MSS. see Weber, Cat. Berl., nos. 1645-60. [H. T. COLEBROOKE.]

812.

1555d. Foll. 48; size 10 in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing; 10-13 lines in a page.

The *ākhyata* section (adhy. III., p. 3 and 4; and adhy. IV.) of the same work; with the *Laghuvṛitti*.

It begins: वृद्धिरारौदौत् । आचार्ये सौ एते प्रत्येकं
वृद्धिः स्युः । मर्हि । कार्यं । नायकः । श्रीपगवः ॥ The
margin, moreover, contains a gloss (*Avacūri*),
written in a minute, yet clear, hand.

It begins: वृष्टुं वृद्धी । वृष्टुं । वर्धिमोष्ट । इत्याशास्य-
माना । इति वृद्धिः । तिकृतौ नास्ति । इति कम् ० सधश्चतु ०
वि १ पुटस्तुतीयः धुद् ११ आश्च आर् च हेच सौश्च आरौदौत् ०
cf. Weber, Cat. Berl., nos. 1672-75.

It ends: इति श्रीसाख्यातावचूरिः संपूर्णं संभूतेति ॥ ०
संवत् १५३६ वर्षे आश्विनवदि १ सोमे सारंगपुरनगरे लिखितं ॥
पं. धर्ममंगलगुणीनां पुस्तकमिदं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

813.

2542f. Foll. 7; size 10 in. by 4½; fairly written, in the Jaina type of Devanāgarī, about A.D. 1600; 15-17 lines in a page.

Hemacandra's Līngānūsāsana, a metrical treatise on the gender of nominal stems, in eight chapters; being a supplement to the grammar. With a gloss (*Avacūri*) written, in a small hand, on the margins round the text, and numerous interlinear scholia.

The treatise begins:

पुल्लिङ्गं कटण्ठपभमयरषसभमयरषसन्वंतमिनलौ किल्लिप् ।
ननडी घघञी दः किर्भीवे खो ऽकर्तरि च कः स्यात् ॥ १ ॥

The gloss begins: उखंत इत्येतदंतं च नाम पुं । तच्च
कांताः । आनकस्यासकतैलपणिकायाः । टांताः । कक्षपुटविटा-
श्चवाटादयः । खांताः । गुणखणगणाद्याः । यांताः । निशीच-
शपथोपस्थादयः । पांताः । क्षुपयूपधूपाद्याः । ०

The text of this work has been edited, with the author's commentary, and a German translation, by R. O. Franke (1886). See also Weber's Cat. Berl., nos. 1688-94.

The colophon of the text is: इति लिंगानुशासनं
गणितसविमलेन लिखितं दक्षिणदेशे ।

That of the gloss: इति लिंगस्यावचूरीः । सकलग-
श्रीजसविमल । तत्क्षिप्प गंगविमललिपिकृतं ॥ after which,
by a different hand: पदीपविजयेन ज्ञानवृद्धये प्रदत्तं ॥

[GAIKAWAR.]

814.

2365. Foll. 8; size 10 in. by 4½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; ten or eleven lines in a page.

Līngānūsāsana, without the gloss.

It ends: इत्याचार्यहेमचंद्रविरचितं लिंगानुशासनं
समाप्तं ॥ ० ज्योतिषरायजीश्रीपाचश्रीजीपी ० वर्धंडितदानोदरजी
तस्य पुत्र चौरजीवकवरजीदुल्लभरामजीज्योत्स्नपठनार्थं शुभं
भवतु लिखितं च मथुरानाथ उदीच्यसोपरना ।

[GAIKAWAR.]

6. JAUMARA.

815.

822. Foll. 200; size 12½ in. by 3 in.; six, sometimes five, lines in a page; written in the Bengālī character, by three different scribes; the greater part (foll. 1-85, 129-143, 145, 160-175) in a small, neat hand. The leaves consist, for the most part, of two leaves pasted together.

Kramadīśvara's Saṃkshiptasūtra, a grammar in *sūtras*, with a short commentary (*vr̥tti*) entitled *Rasavatī*, revised by *Jumaranandin*.* Complete in seven *pādas*. It begins:

शिवं प्रणम्य सर्वेशं सर्वभाषासु लक्षणं ।

संक्षिप्तसारमाचष्टे पंडितः क्रमदीश्वरः ॥

वृद्धिरादैज्जालैचो ङः ॥ अङः स्याने आत् ऐच् आर् आल्
ऐच् इत्येते आदेशाः क्रमः क्रमवतामङ्गमिति यथाक्रमं वृद्धिः
परिभाष्यन्त इत्यध्याहारः । °

I. *Sandhipāda* ends fol. 21 : इति वादीन्द्रचक्रू-
डामणिमहापण्डितश्रीक्रमदीश्वरकृतौ संक्षिप्तसारे महारा-
जाधिराजश्रीमज्जुमरनन्दिपरिशोधितायां वृत्तौ रसवतां
प्रथमः सन्धिपादः ° ॥ श्रीजगन्नाथदेवशर्मणो लिपिरेषा °
श्रीगोपीनाथस्य पाठहेतवे ॥

II. *Tināntapāda*, fol. 59b : शकाब्दाः १६१० पौषे
मास्यसिते पक्षे सप्तम्यां शुक्रवासे विलिखेत् (!) बहुयत्नेन
श्रीजगन्नाथदेवशर्मणा ॥

III. *Kridantapāda*, fol. 85b : शकाब्दाः १६१०
कार्तिकस्य त्रयोविंशते दिवसे लिखनं समाप्तं । कार्तिके
मास्यसिते पक्षे पौर्णमास्यां रवेर्दिने °

IV. *Taddhitapāda*, fol. 128b. Fol. 129a con-
tains the horoscope of *Manoharadevaśarman*,
eldest son of *Gopīnāthadeva* : शकाब्दाः १६१६ ।
१२ । १५ । सौरभाद्रपदस्य त्रयोदशहनि गुरुवाराधिकर-
णकशुक्लपक्षीयप्रतिपदि तिथौ दिवा चतुर्दशदशहान्ते
पूर्वफल्गुनी सिंहराशौ चन्द्रे श्रीगोपीनाथशर्मणः प्रथ-
मपुत्रो जातः स च नरगणो क्षत्रियवर्णः तस्यास्या श्री-
मनोहरदेवशर्मा ॥

* Also spelled *Jūmaranandin*, though not in any of the MSS. here described.

V. *Karakapāda*, fol. 142.

VI. *Subantapāda* ends fol. 166 :

नत्वा गुरुपदाद्योजं सुन्दरौ गणनायकं ।

ग्रन्थो व्यलेखि यत्नेन गोपीनाथस्य हेतवे ॥

माघे मास्यसिते पक्षे अष्टम्यां च शनेर्दिने ।

यत्नेन लिखितो ग्रन्थः पुत्रवत् परिपालयेत् ॥

शकाब्दाः १६१० तारिख २ माघस्य द्वितीयदिवसे । °

VII. *Samāsapāda* ends :

सर्वैरेषा प्रयोक्तव्या भाषा वृद्धानुसारतः ।

बालव्युत्पत्तिदिङ्मात्रदर्शनार्थं तु लक्षणं ॥

शकाब्दाः १६२५ । probably the date of the MS. from which this was transcribed.

An additional (VIIIth) *pāda* contains the rules on *Prākṛit*; Cf. Lassen, *Inst. Prācr.*, p. 15 seq.; Delius, *Radices Prācr.*, p. x. seq.; R. Pischel, *De Grammaticis Prācr.*, p. 16.

On the *Saṃkshiptasūtra* see also Th. Zachariae, in *Bezzenger's Beiträge* V., p. 22 seq.; Aufrecht, *Cat. Bodl.*, no. 388; Rāj. Mitra, *Descript. Cat. of Gramm. MSS.*, p. 135.

[H. T. COLEBROOKE.]

816.

1495b. Foll. 69 (foll. 60-128 of vol.); size 16 in. by 5½ in.; fairly written, in the Bengālī character, by two recent hands (the second portion, foll. 36-69, also paged separately 44-77); eight lines in a page.

Goyācandra's Saṃkshiptasūtraṭīkā. *Pāda* I.

It begins :

हरिहरहरिण्यगर्भात्त्रिणा हेरसमञ्चिकां च गुरुं ।

संक्षिप्तसारटीकां गोयीचन्द्रः स्फुटां कुरुते ॥

दोषापसारणपराः पदार्थभेदावधारणप्रवणाः ।

कवयो रवयहवार्हा(?) मामनुगृह्णन्तु विस्फुरदूपाः ॥

बहून्दोषानपि त्यक्त्वा कृत्वात्ये जपि गुणे ग्रहं ।

संभावयन्तु सन्तो मां शिरस्येष कृतो ज्जलिः ॥

It ends : इति औत्पासनिकश्रीगोयीचन्द्रकृतायां श्री-
मज्जुमरनन्दिपरिशोधितायां सन्धिवृत्तिटीका समाप्ता ॥

For other MSS. of this commentary, see Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 389-392; Rāj. Mitra, Descript. Cat. i., p. 137. [H. T. COLEBROOKE.]

817.

746. Foll. 209; size 13½ in. by 8 in.; written, in the Bengālī character, by several hands; 5-7 lines in a page.

Pāda II. (*tiñanta*) of the same work.

It begins: धातोः ॥ तिङादिमह इत्यनं पदं लुप्तप्रथमा-
बहुवचनानं °

The last portion was written by one *Rāma-
tanudevaśarman*, in Śaka 1712.

[H. T. COLEBROOKE.]

818, 819.

230, 900. Foll. 202 and 137 resp.; size 15 in. by 5 in.; good, recent Bengālī handwriting; vol. i. and vol. ii., foll. 1-163, by the same hand, seven lines in a page; the remaining portion by two different hands (foll. 64-127; 128-137), eight or nine lines in a page.

Three chapters of *Goyīcandra's* commentary; viz.:

a) Vol. i., foll. 1-79: *Pāda* VI. (*subanta*); beg. लुक ° ॥ नित्यानां पदानां प्रतिपत्त्यर्थं प्रकृतिप्र-
त्ययविभागपरिकल्पनं शास्त्रेण क्रियते °

b) Vol. i., foll. 80-vol. ii., fol. 63 (numbered 1-186). *Pāda* II. (*tiñanta*).

c) Vol. ii., foll. 64-137 (numbered 1-74) *Pāda* III. (*kṛidanta*). Beg.: लुङ ॥ विधिर-
तिदेशः संज्ञाधिकारश्चायं योगः °

[H. T. COLEBROOKE.]

820.

1494g. Foll. 111 (127-237 of vol.); size 16 in. by 5½ in.; good, modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Pāda IV. (*taddhita*) of the same work.

It begins: नासौ ऋतः [स्त्रियां तद्धितः] ॥ धातूनां
तिङादीनां च स्त्रियां वृत्त्यभावात् परिशिष्येण नास एवादी च
लभ्यते । ° [H. T. COLEBROOKE.]

821.

1481. Foll. 123; size 15½ in. by 5½ in.; good, clear, recent Bengālī handwriting; foll. 1-82 by a different hand from the rest; eight lines in a page.

Pādas V. (*kāraka*) and VII. (*saṁāsa*) of *Goyīcandra's Saṁkshiptasāraṭīkā*.

The *kāraka* begins: क्रिया[मुख्यप्रयोजकौ कर्ता] ॥
नास इत्यधिकारात् कर्त्तृदिशंशा नास एव । अतः पश्य मृगो
धावतीत्यादौ कर्त्तृसमुद्दिष्टत्वादिना कर्मादिशंशा नाशङ्कनीया ।

The *saṁāsa* begins (fol. 42): तत् [पुरुषो वा
नञः समासः] ॥ नामाधिकारो विद्यत एव सुबन्तपादश्चानन्तरमुक्तः
सन्निहितत्वात् समासविधानं ° [H. T. COLEBROOKE.]

822.

722a. Foll. 121; size 16 in. by 5 in.; fairly good, recent Bengālī writing; nine lines in a page.

Vyākaraṇa-Durghaṭodghāṭa, a gloss on *Goyī-
candra's Saṁkshiptasāraṭīkā*, by *Keśava Deva
Tarkapañcānana Bhaṭṭācārya*.

It begins:

प्रणम्य गोविन्दपदारविन्दं

हिताय शिष्यस्य विशेष्ययानात् ।

व्याकारदुर्बोधसमं तनोति

श्रीमान् सुधीः केशवदेवशर्मा ॥

प्रारिखितप्रतिपत्त्यन्वकनिवर्तकं मङ्गलं कृतं शिष्यशिष्यायै
ग्रन्थकृत् टीकाकृच्च शिष्याय शिष्ययितुमादौ निबध्नाति शिष्य-
मित्यादि हरिहरेत्यादि ॥ मङ्गलं तु विप्रध्वंसं प्रति सरणं न
समाप्तिं प्रति कादस्योदी कृते अपि मङ्गले समाप्यदर्शनात् चकृते
अपि चौडादिकृतग्रन्थसमाप्तिदर्शनाच्च । °

I. *Sandhi-durghaṭodghāṭa* ends fol. 20b;

II. *Tiñanta-durgh.*, fol. 40b;

III. *Kṛidanta-durgh.*, fol. 52b (where in the margin the author is called *Keśavatarkā-
laṅkāra*), ends:

गोपीचन्द्रमतं सम्यगवुद्धा दूषितं तु यत् ।

सम्यथा विवृतं यद्वा तन्मया प्रकटीकृतम् ॥

IV. *Taddhita-durghatodghāṭa*, fol. 65 :

तद्वितदुर्घटमोटनमेतत् प्रतिभटदुर्घटनाकारि ।

अभ्यस्तततरहस्यं वध्यमतः स्यादस्य रहस्यम् (?) ॥

V. *Kāraka-durgh.*, fol. 78.

VI. *Subanta-durgh.*, fol. 95b ;

VII. *Samāsa-durgh.* ends (fol. 121b):

रत्नार्थैः क्रमदीश्वरेण रचिते संक्षिप्तसाराण्ये

गोपीचन्द्रमहाशयप्रमतिना टीकालिरानिमिता ।

अभ्यङ्गैः स्वकपोलकल्पितपथैर्भगना क्वचिन्मञ्जिता

गूढा समयकानुसारिसरणिः) श्रीकेशवेनोद्धृता ॥

इति श्रीलमहामहोपाध्यायकेशवतर्कपञ्चाननभट्टाचार्यविर-
चिते व्याकरणदुर्घटोद्घाटे समासदुर्घटोद्घाटः समाप्तः ॥ समाप्तेयं
दुर्घटोद्घाटटिप्पणी ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

823.

1382. Foll. 45; size 15½ in. by 5½ in.; fairly good, recent Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Samkshiptasāra-ṭippaṇī, an exposition of *Goyī-candra's* commentary, by *Vaṃśīvadana*.

Pāda I. (*sandhi*). It begins:

रामं नत्वा गुरुश्रेयां मतान्यालोक्य यत्नतः ।

संक्षिप्तसारटीकायां नवकार्यै प्रकाशयते ॥

ग्रन्थारम्भे सकलशिष्टैकवाक्यतया विधेयत्वेन परिग्रामं इष्टदे-
यतानतिस्वरूपं प्रारिप्सितप्रतिबन्धकविम्विधातकं मङ्गलं कृतं
शिष्यशिष्यायै ग्रन्थकृदादौ निबध्नाति शिवमिति ०

It ends:

श्रीवंशीवदनं विशिष्टविनयं विद्वज्जनप्रोणनं

सूते रायमती* सती मतिमती श्रीमान् विशिष्टः स्वयं ।

व्याकारे क्रमदीश्वरेण रचिते श्रीनन्दिना शोधिते

गोपीचन्द्रकृते च तद्विरचिते पादो ज्यमादिर्गतः ॥

गिथग्रामनिवासिना श्रीरामवृद्धभदेवशर्मणः पाठाथै ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

824.

1494f. Foll. 69-126 of vol. (paged 1-57;

* The MSS. seem rather to read वायमती.

two leaves being marked 46); size 16 in. by 5½ in.; modern Bengālī writing; foll. 23b-57 by a different and better hand than the beginning; seven or eight lines in a page.

Pāda II. (*tiṇanta*) of *Vaṃśīvadana's* commen-
tary.

It begins: वर्तमानमवधीकृत्य भूतभविष्यतोन्निरूप्यत्वेना-
प्राधानत्वाद् वर्तमानकालजन्यं लट्प्रत्ययं प्रथममुपन्यस्तं ॥ धा-
तोः ॥ ० [H. T. COLEBROOKE.]

825.

1495c. Foll. 32 (129-160 of vol.); size 16 in. by 5½ in.; fair, modern Bengālī hand-
writing; seven lines in a page.

Pāda III. (*kridanta*) of the same work.

It begins: लड । शतुः शकार कणसि चृच्छदिति
सिद्धये । ०

It ends: इति श्रीवंशीवदनकृतायां व्याकारदीपिकायां (!)
तृतीयकृदन्तपादः ॥ टीप्पणी समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

826.

1495d. Foll. 39 (161-199 of vol.); size 15½ in. by 5½ in.; good, clear, modern Bengālī
handwriting; seven lines in a page.

Pāda IV. (*taddhita*) of the same work.

It begins:

श्रीरामचरणद्वन्द्वमहमद्वन्द्वसाधनं ।

वन्द्यवृन्दारकैर्वन्द्यमिन्दिरामन्दिरं भजे ॥

It ends: श्रीवंशीवदनं ० (MS. 1382) - - पादश्च-
तुर्थो गतः ॥

अपारसंसारसमुद्रतारिणी

समुत्थितव्याधिसमूलघातिनी ।

अज्ञेयजन्माजितपापहारिणी

हरिस्मृतिः सर्वविपद्भिनाशिनी ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

827.

1474b. Foll. 45 (45-89 of vol.); size

16 in. by 5½ in.; good, modern Bengālī handwriting; 7-9 lines in a page.

Pāda V. (kāraka) of the *Samkshiptasāra-tippaṇī*.

It begins : क्रिया ॥ सर्वकारकाणां निरूपकत्वेन प्रवृत्तौ च निवृत्तौ च कारकाणां य ईश्वरः अप्रयुक्तः प्रयुक्तो वा स कर्ता नाम कारकमिति ° [H. T. COLEBROOKE.]

828.

1474a. Foll. 44; size 16 in. by 5½ in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; seven or eight lines in a page.

Pāda VI. (subanta) of the same work.

It begins :

वामभागेन सङ्ग्रामं दक्षिणे लक्ष्मणान्वितं ।

नीलोत्पलदलप्यामं श्रीरामं प्रणमाम्यहं ॥

उक्तस्य सुप्रत्ययस्य कार्यार्थं तत्प्रकृतिकार्यार्थं च सुबन्तपादमारभमाणो जसादीनां जकारादिप्रसङ्गे सर्वोपसंघाहकं सूत्रमाह । लुक् ।

It ends : इति श्रीवंशीवदनकविचन्द्रविरचिते व्याकरणादर्शे सुबन्तपादविवरणो नाम षष्ठः किरणः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

829.

1495a. Foll. 59; size 15½ in. by 5¾ in.; good, clear, modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Pāda VII. (samāsa) of *Vamśīvadana's* commentary.

It begins :

मुखेन शेरते सन्तः शरणे यत्पदाधुने ।

इन्द्रनीलमणिप्यामं श्रीरामं प्रणमाम्यहं ॥

तत् ॥ समासो ऽनेन विधीयते °

It ends :

यद्यःसंपत्तिदायित्वं मुनेः पञ्चाननस्य च ।

निविडाज्ञानतो मुक्तिर्न वंशीवदनाद्विना ॥

समासटिप्पणी समाप्ता इति । लिखितं श्रीउमाशङ्करशर्मेणा (see next MS., copied by the same, A.D. 1789) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

830.

1472. Foll. 420; size 16 in. by 5½ in.; well written, in the Bengālī character, by *Umāśaṅkaraśarma*, in A.D. 1789; seven, sometimes eight, lines in a page.

Vyākārādīpikā, another exposition of *Goyī-candra's Samkshiptasāratīkā*, by [*Nūrūyaṇa*] *Nyāyapañcānana*, son of [*Bāṇēśvara*] *Vidyāvīnoda*. Complete, with the exception of *pāda IV*.

It begins :

नत्वा श्रीहरिचरणं कृत्वा शरणं पितुः पदं च मतं ।

विमलधियां हितजननी क्रियते व्याकारदीपिका यान्तात् ॥

को ऽपि न्यायपुराणे काव्यनिचयालङ्कारवैशेषिक-

व्याकारश्रुतिनाटकस्मृतिगुरुर्विद्याविनोदः स्थितः ।

तत्पुत्रस्य विचारनिर्मलमतः श्रीन्यायपञ्चानन

श्रीसुखं सुधियो विधाय विमलां मृगयन्तु वाचां हितां ॥

I. *Sandhipāda* ends fol. 64b : इति पूर्वश्यामिकुल-कलानिधिमहामहोपाध्यायविद्याविनोदाचार्योत्तम-श्री-न्यायपञ्चाननकृतायां व्याकारदीपिकायां प्रथमः सन्धि-पादः समाप्तः ॥

II. *Tināntapāda* beg.: कालत्रयमध्ये वर्तमानस्य पुरोवर्तित्वेन मुख्यत्वाद् वर्तमानकाले विहितप्रत्ययं विदधत् ° It ends fol. 170b, where the copyist's name is given.

III. *Kṛidantapāda* beg.: तिङ्प्रत्यये समाप्य कृतप्रत्ययं प्रक्रममाणः तिङ्धर्मिणौ शतृशानी विदधदाह ॥ लङ्-लङ्धत् ॥

[IV. *Taddhitapāda* wanting.]

V. *Kārakapāda* beg. (fol. 229): क्रिया ॥ ननु प्रकृतिप्रत्ययागमादेशोपादानेन शब्दशासनं व्याकरणं तद्विज्ञत्वात् कथं क्रियामुख्यप्रयोजकादेश्यीकरणत्वं °

Dated : शाके भूमीन्दुशैलावनिपरिगणिते ॥

VI. *Subantapāda* begins (fol. 291): सुप्रत्यय-मुक्ता तत्र कार्यार्थं षष्ठं सुबन्तपादमारभमाणो जसादीनां जकारादिप्रसङ्गे सर्वोपसंघाहकलक्षणमाह ।

VII. *Samāsapāda* beg. (fol. 345): समासव्युत्प-त्स्यैव ज्ञातार्थत्वात् तल्लक्षणमकृत्वा तद्विशेषलक्षणमाह ।

It ends :

वैयाकरणकवीन्दानुपगच्छत चेद् निजीविषा दूर ।

सामशुल (!) उदितो ज्यं स्यातः पञ्चाननो यस्मात् ॥ ०

For the same author's *Prākṛitapāda*, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 413; *Gaṇapṛakāśa*, below, no. 838; [*Amarakosha*-] *Śabdārthasandīpikā*, no. 964; commentary on *Bhaṭṭikāvya*, no. 922. [H. T. COLEBROOKE.]

831.

1400. Foll. 95; size 13 in. by 4½ in.; good, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Kaumudī (*Goyicandrikā*), another exposition of *Goyicandra's Saṃkshiptasāraṭīkā*, by *Abhirāma Vidyālaṅkāra*.

Pāda II. (*tiṇanta*).

It begins: वर्तमानकालस्य पुरोवर्तित्वात् तिङ्शब्देन लडादिष्वपदेशाच्च मुख्यत्वेन वर्तमानकालीनतिङादिलक्षणमादावुपन्यस्यति । धातोः । ०

It ends: इत्यौत्थासनिक* इत्यादि उत्थस्य उत्थितस्य राज्ञा सासनमर्हतीति तदहत्यादाविति टीका ॥ इति वन्धषाटो-यगयधडकुलोद्भव-श्रीपुताभिरामविद्यालङ्कारभट्टाचार्यकृतौ संक्षिप्तसारटीकाव्याख्याने कौमुद्यां गोयीचन्द्रकायां तिङन्तपादः समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

832.

1404. Foll. 91; size 13 in. by 4½ in.; Bengālī character; by the same hand as the preceding MS.; eight lines in a page.

Pāda V. (*kāraka*) of *Abhirāma Vidyālaṅkāra's* commentary.

Begins: विहिततद्धितादपि नासः कर्त्तादिसंज्ञाविधान-पूर्वकं प्रथमादिविभक्तिविधानार्थतद्धितपादानन्तरं कारकपदमारभमाणः कारकेषु मुख्यार्थत्वात् कर्तृलेश्च प्रथममभिधाति ॥ क्रियेति ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

* *Keśava Tarkapañcānana* (MS. 722) explains it thus: औत्थासनिक इति उत्थायासनं दीयते राजादितिरिति अन्यमुद्दिश्य राजा नाभ्युत्थीयते अस्मै सासनमपि दीयते इत्याधिक्यमस्य ज्ञेयम् ॥

833.

941. Foll. 88; size 12 in. by 5½ in.; legibly written, in the Bengālī character, by two recent hands; foll. 1-15, thirteen or fourteen lines, afterwards ten lines in a page.

Scholia on *Goyicandra's Saṃkshiptasāraṭīkā*, by *Candraśekhara Vidyālaṅkāra* and *Harirāma Vācaspati*. *Pādas* I. II. V. VI. VII.

I. *Sandhipāda* beg. fol. 16b: आचार्यकृतपङ्क्त्यर्थसंगतयः ॥ नन्वादाविति किमर्थमिति कथं निरवोचत असत्यस्मिन्नादिपदेन गणमाचष्टे गणयतीत्यत्र वृद्धिर्न प्रसज्येत् उच्यते । अनेकषण्ण्यवहितान्त्वेन धातोरस्य कथादित्वात्तथा न स्यात् ॥ ०

Fol. 22b: इति सन्धिटीका कियत्पङ्क्तिटिप्पण्यः । अथ सन्ध्यधिकारः ।

It ends fol. 29: पठादित्वमङ्गीकृतमिति संगच्छते इति संक्षेपः ॥

II. *Tiṇantapāda* beg. ib.: ननु प्राभावयदित्यादौ ०

Fol. 51: इति तिङन्ताधिकारे कियन्ति ॥ अथ तिङन्ताधिकारः ।

It ends fol. 62: इति श्रीचन्द्रशेखरविद्यालङ्कार-कृतायामर्थबोधन्यां द्वितीयतिङन्तपादः समाप्तः ॥

[III. *Kṛidantapāda*; IV. *Taddhitapāda* wanting].

V. *Kārakapāda*, foll. 1-15; begins;

प्रणम्य परमेशानं हरिरामः सतां मुदे ।

संक्षिप्तसारतट्टीकादुर्वोधिं कुरुते स्फुटं ॥

अथ कारकाधिकारः । कर्त्ता स्वसाध्यक्रिया साक्षादाधारत्वेन तथाविधतत्फलाधारत्वेन चैतन्मया करणीयमेतन्मया स्वकर्तृकक्रियया प्रापणीयं वेत्यादि ।

Fol. 9a has been left blank, there being a lacuna.

It ends: नैवान्येषां स्वारसिकप्रयोगे इत्यवधेयमत एवोभादिशब्दानां हेत्वर्थयोगे स्वारसिकमखिलविभक्तिविधानं कदापि नाशङ्कनीयमित्युपायमतं बोध्यं ॥ अत्र गुरुपादुकायै नमः [श्रीपादवेन्द्रशर्मा daubed over with yellow orpiment].

VI. *Subantapāda* beg. fol. 62 : अथ सुबन्ताधिकारः । स्वःपूर्वकं तस्य पूर्वस्वरित्यादिकमेव भवतीति । °

It ends fol. 69b : प्रमादं वदतः प्रमाद एव इति बोध्यमिति संक्षेपः ॥

VII. *Samāsapāda* beg. ib. अथ समासाधिकारः । न चोत्तरपदार्थप्रधानतां तत्पुरुषस्य °

It ends : अनुमेयेऽनुमानविषयेऽनुमायकेनानुमानकर्त्रा स्वयं भाष्यमिति तेनैवानुमानसाधनं रूपात् प्रयुक्त इत्यर्थः इत्यनुमायकेनेति प्रमादजनमुमानेनेति बोध्यमिति हेयमिति वा इति संक्षेपः ॥

नाम्ना वै विष्णुरासस्तु विप्रपूजनसादरः ।
सलेखीं बुद्धिदां सेतां हरिरामजटिप्पनीं ॥

The margin of the last page has the title, in Devanāgarī, संक्षिप्तसारटीप्पणी हरीरामवाचस्पतिकृता ॥

The last three leaves are numbered 89–91; three leaves being apparently wanting after fol. 85. [H. T. COLEBROOKE.]

834.

1494b. Foll. 36 (foll. 16–50 of vol.); size 15½ in. by 5 in.; fair, recent Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Unādi-parīśiṣṭa, a supplementary chapter of the *Samkshiptasāra* on *unādi* affixes, consisting of 196 *sūtras*, with a *vṛitti*; by *Kramadīśvara* and (revised by) *Jumaranandin*. It begins:

वादेरुणादिर्वातादौ ॥ वातादौ वाच्ये वादेर्धातोरुत्तरे उणादिर्भवति । आदेशागमगुणवृद्धिह्रस्वादयो यथासंभवं परिकल्पनीयाः । वा वायुर्वातः । वन्यं वन्युर्वातिः सुदृचः । °

It ends : इति श्रीक्रमदीश्वरकृतौ श्रीमज्जुमरनन्दिपरिशोधितायां वृत्तौ उणादिपादः समाप्तः ॥ लिखितं श्रीरुदेश्वरदेवशर्मणा ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

835.

1494a. Foll. 15; size 16 in. by 5½ in.; indifferent, recent Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Parīśiṣṭa (supplement) to the fourth chapter, or *taddhita-pāda*, of the *Samkshiptasāra*, in aphorisms, with a *vṛitti*, by *Jumaranandin* (?). The MS. begins with a (defective) *āryā* stanza which should belong to *Goyicandra's* commentary; viz.:

[जुमरनन्दिपरिशोधितभागात् ° see next MS.]

स्त्रीपुंसाभ्यां नण् तद्धन्दादौ ॥ स्त्रीणां वृन्दं स्त्रीणं पौंछं ।
नीलो धान्यादेस्तत्क्षेत्रे । धान्यीनं मीट्रीनं । °

It ends : अनुक्तपुंस्कस्याश्च । खट्वाका । खट्टिका (l. खट्टिका) ॥ समाप्तश्चायं परिशिष्टमूलः ॥

Fol. 1a contains the title, in Devanāgarī, गोयीचन्द्रकृतसंक्षेपपरिशिष्टसंक्षिप्तसारका °

For the Oxf. MS.—the colophon of which runs: इति वादीन्द्रचक्रवर्तुडामणिमहापण्डितः(ः) श्रीक्रमदीश्वरकृतौ संक्षिप्तसारे महाराजाधिराजश्रीमज्जुमरनन्दिपरिशोधितायां वृत्तौ रसवत्यां चतुर्थतद्धितशेषे परिशिष्टमूलं समाप्तं ।—see Aufrecht Cat., no. 393 A.

[H. T. COLEBROOKE.]

836.

1476. Foll. 69; size 15½ in. by 5½ in.; fairly good, recent Bengālī handwriting; seven or eight lines in a page.

Goyicandra's commentary on the (*Taddhita*-)*Parīśiṣṭa*. It begins : श्रीमज्जु-

जुमरनन्दिशोधितभागात् (!) परिशिष्टमस्ति यत् किञ्चित् ।
तत्संपूर्णं कुरुते गोयीचन्द्रः प्रकीर्तया वृत्त्या ॥

स्त्रीपुंसाभ्यां नण् तद्धन्दादयो । तद्धन्दादयो यावन्त एवाप्याः प्रागुक्तास्तेषु वाच्येषु स्त्रीपुंस इत्येताभ्यामुत्तरे नण् भवति । स्त्रीणं पौंछं । ईयादावित्यकारलुक् स्त्रीणां वृन्दं स्त्रीषु भवं स्त्रीभ्यो हितं स्त्रीभ्यः चागतं स्त्रीणामिदमित्यादयो ऽर्था अवगन्तव्याः । स्त्रियां स्त्रीणी पौंछी नदादिवादी बहुलवचनात्तद्भावे पिकल्पमस्येच्छन्ति स्त्रीणं स्त्रीत्वं पौंछं पुंस्त्वं । तद्धन्दादविति किं स्त्रीवत् पुंस्वत् ॥ स्त्रीनो धान्यादेस्तत्क्षेत्रे ॥ क्षेत्रं धान्यादेस्तत्क्षेत्रान्नं धान्यादिवाचकाच्चन्दात् तत्क्षेत्रवाच्ये स्त्रीनो भवति । धान्यशब्देनात्र तद्धितशेषवाचिनः शब्दा गृह्यन्ते न तु धान्यशब्दः । यतः क्वचित् स्वरूपग्रहणं क्वचिदर्थग्रहणमित्यादिविशेषप्रतिपत्तिर्या-

स्यानत एव भागवृत्तिकारस्तु धान्वीनमित्युदाजहार मौञ्जीनं
कौलम्पीनं कौटुयीणं ॥

It ends : पुंस्कस्यैवाकारस्य स्थाने ऽति कृते विकल्पस्या-
भावात् नित्यमस्तिद्विकृतिः ॥ इत्यौत्पासिनिकश्रीगोपीचन्द्रविरचि-
तजुमरनन्दिपरिशोधितपरिशिष्टं समाप्तं ॥ after which, in
Devanāgarī, जुमरपरिशिष्टव्याख्या गोपीचन्द्र °

[H. T. COLEBROOKE.]

837.

721c. Foll. 24; size 16 in. by 5 in.;
recent, somewhat stiff, Bengālī handwriting;
nine or ten lines in a page.

Jñāpakāvalī, an exposition of a collection of
jñāpakas, or indicatory *sūtras*, supposed to be
contained in the *Samkshiptasāra*, by *Haragovinda*
Vācaspati. *Pādas* I.-III.

I. *Sandhipāda* begins:

नत्वा हरिं भजदबोधभिर्दं तनोति
संगृह्य पूर्वमुधियां हि नयानुसारात् ।
बालप्रबोधनकृते ज्ञापकालिमेतां
संक्षिप्तसारजलधेस्तरणाय कश्चित् ॥
अत्र संख्यादिपादोक्तलक्षणेष्वस्ति यत्र हि ।
ज्ञापकत्वं क्रमाद्वार्थं तदेवेति नियम्यते ॥
यत्र यज्ज्ञापकं ग्राह्यं कथनीयं विविच्यते ।
सूत्रानुसारिता स्तेषां नात्र ज्ञाप्यानुसारिता ॥
यानि टीकाकृतोक्तानि टिप्पणीकृद्भिरेव च ।
ज्ञापकान्यत्र लिख्यन्ते तान्येकत्राशुबुद्धये ॥
अन्यान्यप्यत्र वाच्यानि यथामति मया बुधाः ।
पूर्वापरानुसंधानाद् न दूष्यास्यनुकम्पया ॥

वृद्धिः ॥ अडस्यानिकानामादैजारात्लैचामादेशानां यथा-
क्रमत्वं बोध्यं । एतज्ज्ञापकं । °

II. *Tīnantapāda* begins fol. 7:

गोपीनाथपदं नत्वा वितनोति सतां मुदे ।
तिङ्गन्ते हरगोविन्दः सूत्राणां ज्ञापकावलीं ॥ धातोः ॥ °

III. *Kṛidantapāda* begins fol. 18b: °

प्रणम्य गोपीजनवत्सभाङ्गिं
सतां प्रबोधाय कृदन्तपादे ।
तनोति हि ज्ञापकपङ्क्तिमेतां
यलाङ्गरश्चात्रहिताभिलाषी ॥

नियामकं यद्यपि सर्वसाधकं
कृत्तद्धितान्येष्वभिधानमस्ति ।

अनन्यसापेक्षमयो तथापि

अङ्गीकृतत्वेन क्रियत्सु वक्ष्ये ॥ लुङ् ॥ °

For a *Jñāpakasamuccaya* relating to *Pāṇi-*
ni's Grammar, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 353.

[H. T. COLEBROOKE.]

838.

1496. Foll. 65; size 15½ in. by 5½ in.;
fairly good, modern Bengālī handwriting, eight
lines in a page.

Gaṇaparakāśa, a commentary on the *gaṇas* of
the *Samkshiptasāra*, by [*Nārāyaṇa*] *Nyāyapañcā-*
nana, son of [*Bāṇeśvara*] *Vidyāvinoda*.

It begins:

नत्वा कृष्णपदद्वन्द्वमर्थितैकान्तसाधनं ।
गणप्रकाशः क्रियते न्यायपञ्चाननेन च* ॥
दृष्टोपाध्यायसर्वस्वं धातुपारायणादिकं ।
असंदेहाय साध्यन्ति प्रकृतिप्रत्ययैर्गणाः ॥
शास्त्रान्तरेषूद्गृहा ये ते ऽपि साध्याः प्रयत्नतः ।
वृत्तिपाठानुरोधेन टीकाव्याख्यानतस्तथा ॥

प्रकृतिप्रत्ययैरिति बहुवचनस्याद्यर्थत्वादागमनादेशयोर्ग्रहणं ॥
अजा अत्यार्थं नञ्युपपदे जनी प्रादुर्भावे इत्यस्मात् अत्येन समयेन
जायते इत्यर्थे अन्यतो ऽपि दृश्यते इति डः डिङ्वादनलुक् अथवा
अज गतिस्तेष्वनयोः पठादित्वादङः अनङ्कषेषु वीरिति न वी-
भावः ॥ १ ॥ इल प्रेरणे चुरादिः एत्यते प्रेर्यते इति लिखादेरक
इति अकः डलयोरेकस्मरणात् डत्वं एडका ॥ २ ॥ अशू व्याप्तौ
विशदित्वात् वः अश्वा ॥ ३ ॥ °

The *gaṇa* अजादि is followed by क्रौड्यादि fol. 2b;
दैवयज्ञादि fol. 3; नदादि ib.; मात्रादि fol. 6; शक्त्यादि
fol. 6b; इन्द्रादि ib.; एकादि 7a; अग्न्यादि ib.; भिक्षादि
7b; खडिकादि ib.; पाशादि 8; कुन्दुमादि 8b; मरुत्वादि
ib.; राजन्यादि ib.; भौरिक्यादि 9b; ऐषुकार्यादि ib;
वसन्तादि 10b; उक्थादि 11; शिवादि 11b; विदादि 14b;
उदुचरादि 16b; बाह्यादि ib.; व्यासादि 18; कुर्वीदि 18b;
शुधादि 20; सुभगादि 22; रेवत्यादि 22b; जयत्यादि 23;

* Orig.: क्रियते अन्यायपञ्चाननशर्मेणा ॥

तिकादि ib.; चाकिनादि 24; भागवित्यादि 24b; गगादि
ib.; अश्यादि 28; कुञ्जादि 31; सुधास्वादि 31b; संकलादि
32; नृणादि 33; प्रेक्षादि ib.; अश्यादि 33b; सख्यादि
34; संकाशादि 34b; चलादि 35; पक्षादि ib.; कर्णादि
35b; सुतङ्गमादि 36; वराहादि 36b; कुमुदादि 37;
अरीहणादि 37b; कृशाश्यादि 38b; अश्यादि 39; गर्तादि
40; काशादि ib.; मध्वादि 40b; उत्तरादि 41; नडादि
42b;—अथ शेषो अधिकारीयगणाः साधने;—वाहीकादिः 42b;
कक्षादि 43b; कक्षादि 44; नद्यादि 44b; कादि ib.;
दिवादि 45; काश्यादि ib.; धूमादि 45b; गहादि 46b;
अध्यात्मादि 48; दिशादि ib.; मुखादि 49; अङ्गुल्यादि ib.;
अगयनादि ib.; अगादि 50; शुद्धिकादि ib.; सीतान्वेष-
णादि 50b; सिन्ध्यादि ib.; शशिङ्कादि 51; शौनकादि 51b;
मक्षिकादि 52; कुलालादि ib.; रैवतिकादि 52b; चित्वादि
ib.; रजतादि 53; पलाशादि 53b; शरादि 54; उत्सादि
ib.; अश्वपत्यादि 55; दण्डादि 55b; दक्षिणादि 56;
छिदादि ib.; अश्यादि ib.; वातादि 56b; आढकादि ib.;
पर्णादि ib.; वेतनादि 57; अश्यादि ib.; उत्सङ्गादि ib.;
भस्त्रादि 57b; अश्वधूतादि ib.; व्युष्टादि ib.; महानाम्यादि
58; संतापादि ib.; उत्थापनादि 58b; धनादि ib.; यो-
जनादि 59; उत्तरादि ib.; पारायणादि ib.; प्रभूतादि ib.;
अनुपदादि ib.; अर्थादि 59b; महिष्यादि ib.; केशरादि ib.;
छत्रादि 60; युगादि 60b; प्रतिजनादि ib.; कषादि ib.;
पथ्यादि 61; राजादि ib.; खलादि ib.; गवादि ib.; अपू-
पादि 61b; चतुरादि 62; पृष्ठादि ib.; दृढादि 62b; ब्रा-
ह्मणादि 63; मित्रादि 64; पुरोहितादि 64b; उज्जात्रादि ib.;
युवादि or मनोशादि, which beg. ib. युवा ॥ यु मिश्रणे
वृषादेरन्नित्यन् उवादेशो युवन् ॥ १ ॥ it ends: ग्रामस्य कुमारः
ग्रामकुमार ॥ २२ ॥ बहूनलतीत्यङ् बहुल ॥ २३ ॥ सह एति
अयते वा इण् गती अय गती वा पचादित्वानङ् सहाय ॥ २४ ॥
वृधु वृद्धौ क्तः वृद्धः ॥ २५ ॥ मनोशादिराकृतिगणः ॥

इति पूर्वग्रामिकुलकलानिधिमहामहोपाध्यायविद्याविनोदा-
त्मजश्रीमदाचार्यपञ्चाननकृतो गणप्रकाशः संपूर्यः ॥

एकः पञ्चाननः श्रीमान् पण्डितः क्षितिमण्डले ।

नास्ति कश्चित्तदन्यो ऽपि गुणरामरभट्टनि ॥

For the author's commentaries here referred
to, see above, no. 830.

The *Gaṇapradīpa* is frequently, *Goyācandra*
occasionally, quoted by the author.

[H. T. COLEBROOKE.]

839.

1178. Foll. 124; size 13½ in. by 4½ in.;
legibly written, in the Bengālī character, at the
beginning of the present century; seven lines
in a page.

Gaṇamārtanḍa, a commentary on the *Dhā-
tupāṭha* of the *Samkshiptasāra*, by *Nṛisimha
Tarkapañcānana*, son of *Kuśala Tarkabhūṣaṇa*
(a descendant of *Candīdāsa Bhaṭṭācāryacūḍā-
maṇi*, author of a commentary on the *Kāvya-
prakāśa*).

It begins :

चण्डिदासकुलान्तर्कः कुशलस्तर्कभूषणः ।

नृसिंहस्तुतो यत्किं गणवृत्तिं नतो हरि ॥ १ ॥

धीरश्रीलनृसिंहजे मुखकुले जातः कवीनां रविर्

विद्यानामनुकम्पया वितरणे मत्तां सुपर्वदुमः ।

नानाशास्त्रविचारचारुचतुरो श्लोकारटीकाकृतिर्

भट्टाचार्येशिरोमणिर्विजयते श्रीचण्डिदासाभिधः ॥ २ ॥

अन्तरीक्षनिभे शास्त्रे उपारे कोऽपि न पारगः ।

चिरं तथापि कृतिनः कृतौ यत्नं चित्तव्यते ॥ ३ ॥

भवादित्शगणा इत्याकाङ्क्षाकाङ्क्षितदशगणनिबन्धनाविधु-
वाँखो ग्रन्थकृत् सर्वधात्वर्थव्यापकार्यकत्वेन प्रधानत्वात् प्रथमतो
निर्दिष्टं भूषातुं निर्दिशति । भू सत्तायां । एकस्वरत्वादूकारो न
चिह्नार्थः । तदुक्तं ।

दिधीषेवोदरिचोर्गुणागततीनां चिरेर्जिरेः ।

एकस्वरकधातुनां नानुबन्धो विधीयते ॥ ०

Then follows (fol. 4) अतः सातत्यगमने । सातत्यगमने
नैरन्तर्येण चरणं । अतति वातः । भावे । अत्यते । गतेरुद्देश्य-
रहितत्वादकर्मकत्वं । अतति पदातिः ॥ चिती संज्ञाने । संज्ञा-
नमवबोधः । ० च्युतिर् आसेचने । ० च्युतिर् अरणे । ०

इति भूवर्जं तवर्गान्ताः fol. 8b; इति पवर्गान्ताः fol. 12b;
इति कवर्गान्ताः fol. 14; इति चवर्गान्ताः fol. 19b; इति
टवर्गान्ताः fol. 24; इति यावन्ताः fol. 29; (इति जप्ता-
नाः) इति उदात्ता उदात्तेतः सेङ् । अनिङ्कारिका । fol. 35b;
इति परस्मैभाषास्तृतीयमनुदात्ता अनिङ्कः अजनाः ॥ अथात्मने-
भाषाः ॥ यती प्रयत्ने । ० fol. 43b; इत्यात्मनेभाषा उदात्ता
अनुदात्तेतः सेङ् । fol. 59b; इत्यनुदात्ता अनुदात्तेतः fol. 60;
इत्यनुदात्ता अनिङ्कः fol. 61b; इत्यात्मनेभाषा डीङ्प्रभृतय
उदात्ता स्मयतिप्रभृतयो डित् । अथोभयर्पादनः fol. 62; इति

विभाषिताः ॥ द्युत आदीनां etc. द्युतादि, घटादि, फणादि, जलादि, यजादि.—The several sections end as follows:—

- I. आसीदश्वपतेराज्ञिष्टृजाते निशापतौ ।
 क्षेम्यश्वदुः शान्तिराम उचितो घोषनेउकः ॥
 वज्रमेलिपुरस्कारो देवाश्चट्टयोगतः ।
 चखिददासः सुतो जज्ञे सर्वशास्त्रविशारदः ॥
 चखिददासकुलोत्पन्नस्तकेपञ्चाननाभिधः ।
 नृसिंहो गणमाज्ञेष्टे द्वादिद्विंशं निरुक्तवान् ॥ fol. 78.
- II. सनाभिधो [लभ्यो?] वन्धः श्रीकालो नेउघोषजः ।
 उचितौ चखिददासस्य द्वावेतौ कुलभूषणौ ॥
 गडुरो गोपिकानाथो महानन्दो युधिष्ठिरः ।
 श्रीनाथो जज्ञिरे पञ्च चखिददासस्य सूनवः ॥
 गोपीनाथकुले जातस्तकेपञ्चाननाभिधः ।
 नृसिंहो गणमाज्ञेष्टे द्वादिद्विंशं निरुक्तवान् ॥ fol. 85b.
- III. गोपीनाथस्याज्ञिरासीत् जगच्चट्टे मथोः सुते ।
 सानन्दश्च तथा विद्यानन्दो ज्ञानन्दश्च माधवः ॥
 धिनायककवीन्द्रश्च पुण्डरीकश्च पञ्चभः ।
 ज्ञानानन्द इमे ख्याता गोपीनाथस्य सूनवः ॥
 माध[व]स्य कुलोत्पन्नस्तकेपञ्चाननाभिधः ।
 नृसिंहो गणमाज्ञेष्टे द्वादिद्विंशं निरुक्तवान् ॥ fol. 87b.
- IV. आज्ञिरादौ जगच्चट्टे माधवस्य सुतो भवत् ।
 विद्याधरकुलोत्पन्ने ज्ञानाख्ये चट्टजे ततः ॥
 ज्ञानक्षेम्यो घोषधुः क्षेम्यश्वदुःपुराङ्कः ।
 नयनो भुवनो भोलानाथो दैवकिनन्दनः ॥
 गणेशश्च मुकुन्दश्च घडेते माधवात्मजाः ।
 नयनान्वयसंभूतस्तकेपञ्चाननाभिधः ॥
 नृसिंहो गणमाज्ञेष्टे द्वादिद्विंशं निरुक्तवान् ॥ fol. 96.
- V. नयनस्य पमोचट्टे [?] पञ्चाचट्टे दैवकीगाङ्गजे तथा ।
 भगवच्चट्टके चाज्ञिलभ्यो वं (i.e. वन्धो?) यदुराधवौ ॥
 क्षेम्यो वाणीनाथघोषश्चत्वारो जज्ञिरे सुताः ।
 सदानन्दश्च कुमुदो भवानन्दश्च यादवः ॥
 कुमुदाभिजनोत्पन्नस्तकेपञ्चाननाभिधः ।
 नृसिंहो गणमाज्ञेष्टे द्वादिद्विंशं निरुक्तवान् ॥ fol. 99b.
- VI. Beg. तुद व्यथने ॥ व्यथनं दुःखोत्पादनं । तुदति तुदते
 पिप्पुनोक्तिलोकं ।
 ततस्त्रिशिरसं तस्य प्रावृष्टक्षरणो ध्वजं ।
 जमघ्नात् सारथिं चास्य भूरिभिश्चातुदच्छरैः ॥ (Bhatt.
 अस्य रावणस्य । अरुनुदः ॥ नुद प्रेरणे ।^० [17, 89].

- यदुपञ्चाननो वन्धो लभ्यः कुमुदसंज्ञिनः ।
 चाज्ञिश्च द्वारकानाथे कृष्णानन्दे च चट्टजे ॥
 गङ्गाहरिः श्रीहरिश्च कुमुदस्य सुताधुभौ ।
 कौमुदि(?) श्रीहरिर्वाचस्पतिस्तस्य कुलोद्भवः ॥
 नृसिंहो गणमाज्ञेष्टे तुदादिवृत्तिमुक्तवान् ॥ fol. 106b.
- VII. आज्ञिश्चट्टहरानन्दे आसीत् [श्री] हरिसंज्ञिनः ।
 लभ्यो वन्धः श्यामदासो यदुपञ्चाननात्मजः ॥
 श्यामादिचरणो रामचरणः श्रीहरेः सुतौ ।
 विद्यावागीपसंज्ञस्य श्यामस्य कुलसंभवः ॥
 नृसिंहो गणमाज्ञेष्टे रुधादिवृत्तिमुक्तवान् ॥ fol. 108.
- VIII. आज्ञिश्चट्टधरश्यामसुनौ (!) जानकिनाथके ।
 श्यामस्य लभ्यो वं सीतारामाख्यः श्यामदासजः ॥
 गोपालः कृष्णरामश्च प्राणकृष्णश्च सूनवः ।
 सार्वभौमः श्यामसुतो गोपालस्तत्सुतात्मजः ॥
 नृसिंहो गणमाज्ञेष्टे तनादिवृत्तिमुक्तवान् ॥ fol. 109.
- IX. गोपालसार्वभौमस्य आज्ञिरानन्दिचट्टके ।
 कुशलः सुबलो रामनाथस्तस्य सुतास्तयः ॥
 सार्वभौमसुतो धीरः कुशलस्तकेभूषणः ।
 तत्सुतो गणमाज्ञेष्टे क्रधादिवृत्तिं निरुक्तवान् ॥ fol. 110b.
- X. कुशलस्य गदो वन्धः लभ्यः कृष्णाख्यचट्टजे ।
 आज्ञिः सुतो नृसिंहाख्यस्तकेपञ्चाननाभिधः ॥
 तकेपञ्चाननस्तकेभूषणस्य सुतः कृती ।
 नृसिंहो गणमाज्ञेष्टे चुरादिवृत्तिमुक्तवान् ॥ fol. 122.

It ends:

पितृपूर्वदशापन्ने चट्टे गोलकसंज्ञके ।
 राजीवचट्टे च गुरुप्रसादाभिधचट्टजः ॥
 त्रिध्वाञ्जिनरसिंहस्य प्रजज्ञाते सुताधुभौ ।
 रमाकान्तश्रीकाली [च?] चखिदवंशाजभास्करौ ॥
 नृसिंहमुखसंतानचखिददासकुलोद्भवः ।
 नृसिंहः सौचधातूनां गणवृत्तिं निरुक्तवान् ॥
 काव्यवाक्यपदैः सूत्रैः प्रसिद्धा धातवो मया ।
 प्रसाधिताः प्रसाध्यन्नामन्ये मान्यविचक्षणैः ॥
 वैषम्यतमसाच्छन्ने सर्वशास्त्रेक्षण्ये गणे ।
 तमोऽपहः प्रयत्नो मे मार्त्तेशो मेघवर्जितः ॥
 सर्वशास्त्रेक्षणं धातुगणं वेत्ति न यो जनः ।
 असी पणुसमः शास्त्रे खुरम्पृङ्गविध्वजितः ॥
 हरिपादयुगाञ्जलिस्तकेपञ्चाननाभिधः ।
 केतुग्रामनिवासि श्रीनृसिंहो गणवृत्तिकृतः ॥

गङ्गातीरगतग्राम उद्धारणपुराख्यकः ।

तस्मान्प्रश्नमगच्छती केतुग्रामाभिधा पुरी ॥

इति शिवे ॥ शकाब्दाः १७२६ ॥ ० ॥ लिखितं श्रीवंशीव-
दनदेवशर्मणः ॥

The back of the last leaf has the title
*Nṛsiṃhapañcānanakṛita Saṃkshiptasāra-Gaṇa-
vṛitti.* [H. T. COLEBROOKE.]

840.

1172D. Foll. 38; size 13½ in. by 4½ in.;
good, recent Bengālī handwriting; four lines
in a page.

Dhāturatnāvalī, a versified *Dhātupāṭha*, com-
posed in A.D. 1764, by *Rādhākṛishṇa Śarman*.

It begins:

भास्वहेवगणेश्वरं तनुमनोवाग्भिः प्रणम्याध्वरं
श्रीं शङ्करमस्य तत्पमपि यत्कल्पद्रुवत्तनुदे ।
राधाकृष्णधरामरेण रचिता या धातुरत्नावली
सा धार्या तु गणे सतामलमिष प्रद्योततामप्यसौ ॥

धातुसूत्रेषु धातूनां नामतानुकृतेर्मता ।
अतस्ततः सुमञ्जस् च सूत्राणां वेदवत्तया ॥
बाहुल्यात्कुत्र चित्रस्य सुपो लोपो ऽत्र नेष्यते ।
एकवाक्यस्तु धातूनामनुबन्धः परोदितः ॥ ० ॥ ० ॥

परस्मैपदिनः स्थान आत्मनेपदिनस्तथा ।

क्रमात्परपदीत्येवं वाक्यमालपदीति च ॥

भादिरहादिनुहोतिदिवादिस्त्रादिनुदादिकरुधिरतनादि- ।
त्रयादिचुरादिगणा दश कथिताः सूत्रागमभवलोकप्रथिताः ॥

पाठस्या अपि बहवो विदिता इतीह चतुर्विधधातव उदिताः ।
अथ भूपूर्वककितपर्यंतं प्रवदाम्यहमिह परपदवतं ॥

भू पञ्चायामथ चिती संज्ञाने ऽसौ सकर्मकः ।

निद्राध्वंसे त्वकर्मथ च्युतिरासेचनार्थकः ॥

श्चुतिर क्षरणे दन्त्यसादिश्रायं प्रचक्ष्यते ।

आकुलीकरणे मन्य द्विकर्मा स्नादृ भक्षणं ॥ ० etc.

tavarga, kavarga, cavarga, ṭavarga, pavarga, etc.
hakārānta; svarānta;

एते परस्मैपदिनो ऽयात्मनेपदिनो यथा । ० fol. 9b.; इति ०
भादिरादिप्रकाशः fol. 18; ० अदादिस्तद्वितीयप्रकाशः fol.
19b; ० ह्रादिप्रकाशः fol. 20; (दिवादि) तुर्यप्रकाशः fol.
23; ० मुनादिः पञ्चमस्तत्रकाशः fol. 23b; ० तुदादिः षष्ठः

प्रकाशः fol. 26; ० सप्तमो रूपादिप्रकाशः fol. 27; ० तन्वादि
fol. 27b; त्रयादि fol. 28b.

The author, who seems to belong to the
Jaumara school, professes to have made use
chiefly of *Maitreya Rakshita's* and *Ramānātha's*
works.

It ends:

इति बहुविधधातुर्धातुरत्नावली या

अरवि रुचिरवन्धा श्रियुतेनाच्युतेन ।

चरमगणचुरादिर्नाम तस्याः प्रकाशो

दशम उपरतः श्रीकृष्ण एतेन तुष्यात् ॥ ० ॥

सुवर्णधातुसूत्रेण यथिता सुधियाध्वरं ।

नूला रत्नावली यत्नात् कण्ठस्था क्रियतामियं ॥

भट्टाचार्यः कामदेवाभिधानस्तज्जः सीतारामविद्यानिवासः ।

तत्पुत्रो यः श्रीहरिस्मार्त्तसंज्ञस्तत्पुत्रागमत्कारिकैपाधिरासीत् ॥

धातुप्रदीपगणसूत्रमनोरमादेर्

धात्वावलीवलितगर्भनिदेश एवः ।

संदर्भ आधिरभवतिरवद्यप्यः

यण्नागरागधरणीगणिते शकाब्दे ॥ १६६६ ॥

सार्धभौमोपाधिकेन श्रीराधाकृष्णशर्मणा ।

धातुरत्नावलीग्रन्थः कृतः संपूर्णतां गतः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

841.

1494 c, d. Foll. 3 and 13 resp.; size 16 in.
by 5½ in.; fair modern Bengālī handwriting;
7 and 8 lines in a page resp.

I. Foll. 51-53 of vol., *Vasudhātukārikā*, a
set of 17 memorial stanzas (in mixed
metres), containing the roots which, in
the *Dhātupāṭha*, are *anudāttetaḥ* (*anudātta-
lopinah, ātmanepadinah*) and *svaritetaḥ*
(*ubhayapadinah*). The roots are arranged
according to the classes, and, in each
class, principally according to the last
radical. It begins:

वृध्वाशंसिरुचिद्युतां श्रितिवृत्तोर्ध्वेतिअन्ययोर्
अनानामरलां तथा श्चिमध्वज्जीनीं दिकारे परे ।

H H

खान्ता ईशददीवृषध्विति च ये मान्ताश्च ये भारकास्
तेषां मन्त्रमलोः कदिक्रदिकलां नीचः खरो लुप्यते ॥ १॥

The blank page of fol. 1 contains the title, in Devanāgarī, *Samkshiptasārasam-mata-vasudhātukārikā*.

II. Foll. 54-63; a commentary on the above *kārikās*. It begins;

वृध्वाशंसीत्यादि । एषां धातूनां नीचः खरो लुप्यते ।
नीचो ऽनुदात्तः । एते ऽनुदात्तलोपिन इत्यर्थः । तद्यथा*
वृध् वृद्धौ वधते । आङ् शसि इन्द्रायां आशंसते† । °

Fol. 61b: अनुदात्ते एत एव उक्ताः ते मन्त्राद-
यस्ते अनुदात्तानुबन्धाश्चुरादिषु । ९ । इदानीं स्वरिते
उभयपदिन उच्यन्ते । °

[H. T. COLEBROOKE.]

842.

721b. Foll. 10; size 16 in. by 5 in.; good, modern Bengālī handwriting; nine lines in a page.

Vasudhātukārikā (foll. 1-2b), with the same *Tikā*.

[H. T. COLEBROOKE.]

843.

1494e. Foll. 5 (64-68 of vol.); good, recent Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Daśabalakārikā, a set of 36 memorial stanzas, containing the roots belonging to more than one conjugational class, by *Daśabala*.

It begins:

ये धातवः सन्ति गणान्तरेषु वर्णार्थनिर्देशपदैरभिज्ञाः ।
विभिन्नरूपप्रतिपादनाय रूपाणि तेषां समुदाहरिष्ये ॥

भूवादिषूभयपदी बुध बोधने ऽस्त
देवादिषु ऽपि स बुधिर्गदितो ऽनुदात्ते ।

रूपं द्वयं भवति बोधति बोधते च

रूपं तृतीयमपि बुध्यत इत्यमुष्य ॥ १ ॥ °

* For तद्यथा MS. 721 has एषामनुदात्तत्वादात्मनेपदं कथितं ।

† आङ् समु स्तुतौ आशंस्यात् MS. 721.

It ends with the following additional stanza:

षट्त्रिंशता श्लोकनिबन्धनेन
धातूनसौ स्वीकृतवान् महाधीः ।
अध्यापको यः सुतरां प्रसिद्धो
बलोत्तरो विंशतिभाग्यतुल्यः ॥

इति दशबलकारिका समाप्ता ॥

For another MS. of this treatise see Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 246. [H. T. COLEBROOKE.]

844.

1478. Foll. 11; size 15½ in. by 5½ in.; modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

[*Samkshiptasāra*-] *Śubdaghoṣhā*, consisting of paradigms and memorial verses to *Kramad-īśvara*'s grammatical aphorisms.

It begins:

नमामि शैलजाकान्तं सर्वज्ञानमयं शिवं ।
यस्य स्मरणमात्रेण निर्मला भारती भवेत् ॥
भ्राह्मदादिजुहोत्यादिर्दिवादिस्वादिरिव च ।
तदादिश्च रूपादिश्च तनुक्रमादिचुरादयः ॥

Of conjugational paradigms only भू is given, after which follow the declensions of pronouns and nouns; and finally the personal pronouns, where the *Kātantra* is frequently quoted. It ends: इति शब्दः षोडशप्रकरणं समाप्तं (!) ।

[H. T. COLEBROOKE.]

845.

1477. Foll. 61; size 15½ in. by 5½ in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

[*Samkshiptasāra*-] *Dhātughoṣhā*, consisting of rules, paradigms, and memorial verses on verb inflection.

a) foll. 1-3a contain rules on the use of the conjugational voices; beginning: अतिपूर्वभू सत्ताभियोगे सेडः आत्मने ॥ The aphorisms are arranged in columns, of which there are six on each page of generally eight rules each.

- b) foll. 6a (at the bottom)-7a, versified lists of roots, beginning :

भूस्यागमदृशस्तस्माज्जल्ल्याटजप एव च ।

यैपापटपचो भ्वादावेकादश परे पदे ॥

and ending : इति दश गणाः ॥

This is preceded, on foll. 3b-6a by a number of *ślokas* extracted, rather promiscuously, from the *Mānava-Dharmaśāstra*, and bearing chiefly on the Brāhmanical caste, the course of instruction prescribed for it, &c.

- c) foll. 7b-61 contain the personal terminations of the various tenses and moods, and paradigms illustrating their formations in the several conjugational classes.

This section begins : लटो लोटो लङ्श्चैव विधाद्या-
शीर्लिङोर्लिङः । लुटो लुटो लङ्श्चैव दश क्रमात् (!) ॥ लष्-
णानि निगद्यन्ते तिङन्तपादसंज्ञके ॥ ० ends : इति भ्वाद्यादीक-
दशगणां (!) कियङ्गातूनां तिङादिदशलकारैः कृतो धातुप्रयोगः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

846.

671 c, d. Foll. 32 and 88 resp.; size 12½ in. by 6½ in.; fairly written in the Bengālī character, towards the end of last century; ten lines in a page.

- I. *Sārasaṃgraha*, an elementary Grammar, based on *Kramadīśvara's Saṃkshiptasāra*, by *Pitāmbara Śarman*. The rules are illustrated by examples. It begins :

नत्वा रामं हनूमन्तं क्रियते सारसंग्रहं ।

बालकाय व्याकरणं श्रीपीताम्बरशर्मेणा ॥

निति वृद्धिरदिरङ् बहुलं ॥ अ इ उन् चुलकन् ए
औङ् ऐ औच् प्रत्याहारात् स्वरहलोरुक्ती तदवच्छिन्नं
स्वराभात्रं गृह्यते । ननु कस्य स्थाने का वृद्धिः । उच्यते ।
अदात् इदैत् उदीत् अदात् लदाल् एदैत् ओदीत् ।
अङः सप्त । अ इ उ चु ल ए औ ।

प्रवृत्तिश्च निवृत्तिश्च विभाषोक्तविधेः कृचिन् ।

अपूर्वस्य विधानं च बहुलं स्याच्चतुर्विधं ॥ सूत्रे

प्रथमा भवति द्वये द्वितीया च विशेषणं ।

तृतीया च सहादिः स्याच्चतुर्थी च निमित्तिका ॥

पञ्चमी उभरे षष्ठीस्थाने संबन्ध एव हि ।

सन्नम्यादावुपपदे वाच्ये गम्ये परे सति ॥

अनादरे पृथक्कारे विषये च प्रकीर्तिता ॥

आदेशागमगुणवृद्धिहस्यादयो यथासंभवं परिकल्प-
नीयाः । उदाहरणदर्शनाद्भूतोक्त्या दीर्घोऽप्युपलक्ष्यते ।
सर्वत्र साकाङ्क्षे पूर्वोक्तमनुवर्तते ॥

संज्ञा च परिभाषा च विधिनिर्णय एव च ।

अतिदेशोऽधिकारश्च षड्विधं सूत्रलक्षणं ॥

पाठयति दाक्षिः ॥ न कथादेः । कथयति ॥ कृचिन्म-
थान्तयोः । आनुहौडिकं चिराययति । ०

इति ० प्रथमः सन्धिपादः fol. 3b ; इति ० द्वितीय-
स्तिङ्पादः fol. 13b ; इति ० तृतीयः कृदन्तपादः
fol. 18b ; इति ० चतुर्थस्तद्धितपादः fol. 24b ; इति ०
पञ्चमः कार[क]पादः fol. 26 ; इति ० षष्ठः
सुबन्तपादः fol. 30 ;

It ends : इति श्रीक्रमदीप्तरपण्डितानुग्रहात् श्रीपीता-
म्बरशर्मेविरचितसारसंग्रहे सप्तमः समासपादः ॥

For another copy of this work, see
Rāj. Mitra, Descriptive Cat., i., p. 149.

- II. *Sārasaṃgrahasandarbhā*, a commentary on the preceding work, by the son of *Khullāna* (?). It begins :

नत्वा रामं विधिं सीतां गुरुं दुर्गां हरं हरिं ।

सारसंग्रहसंदर्भं कुरुते सुखानामजः ॥

नत्वा रामं हनूमन्तं ० श्रीपीताम्बरशर्मेणा ॥

रामं हनूमन्तं नत्वा बालकाय व्याकरणं क्रियते
व्याकरणं किम्भूतं सारसंग्रहं । पीतमस्वरं यस्य स पी-
ताम्बरः कृष्णः श्रिया युक्तः श्रीयुक्तः पीताम्बरस्तस्मिन्
श्रीपीताम्बरे शर्मे यस्य स पीताम्बरशर्मा तेन श्रीपीता-
म्बरशर्मेणा व्याक्रियन्ते साधु शब्दा व्युत्पाद्यन्ते अनेनेति
तद्व्याकरणं । ० निति न इत्यस्य स नित् तस्मिन्निति ।
वर्धनं वृद्धिः ०

It ends : इति श्रीक्रमदीप्तरपण्डितानुग्रहात्
श्रीपीताम्बरशर्मेविरचितसारसंग्रहस्य श्रीगोपीचन्द्रसंम-
तः सप्तमः समासपादसन्दर्भः ॥

On the back of the last leaf the work is
called पिताम्बरन्यायभूषणकृतसारसंग्रहव्याकरणसू टी.

[H. T. COLEBROOKE.]

847.

671b. Foll. 11; size and handwriting, as in preceding MS.

[*Rāmāyāṇa*-] *Chāṭṭravṇyutpatti*, a versified abstract of the *Rāmāyāṇa*, in nine *sargas*; composed by *Pitāmbara Śarman*, with the view of exemplifying the verb section of his *Sāra-saṃgraha*. It begins:

रामो भवत्ययोध्यायां कौशल्यागर्भसंभवः ।
स्नापि ब्रह्म स्वयं पूर्णो विष्णुर्देशरथात्मजः ॥
कैकया भरतो संशो रामस्य भवतु प्रभुः ।
लक्ष्मणश्च सुमित्रायाः शत्रुघ्नश्चाभवद्दली ॥ ०

Each *sarga* consists of 25 *ślokas* with the exception of the first which has only 14. It ends:

शैवो दयालू शान्तो द्वौ त्यक्तराज्यौ सतां मता ।
अस्मातां च महारथ्ये कलापग्रामसंज्ञके ॥

इति श्रीवाल्मीकिरामायणपाठकश्रीपीताम्बरश्मेकृतञ्जात्र-
व्युत्पत्तिवर्द्धको यं नवमः स्वर्गः (thus always) ॥ समाप्तश्चायं
ग्रन्थः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

7. VOPADEVA.

848.

2807. Foll. 122; size 8½ in. by 6½ in.; Bengālī character; 15-25 lines in a page; written and bound in the European fashion.

Mugdhabodha, a Sanskrit grammar in aphorisms, accompanied with a brief commentary, by *Vopadeva*, son of *Keśava*, and court-pāṇḍit to King Mahādeva (Rāmarāja) of Devagiri (or Deoghar), who lived in the latter part of the thirteenth century.

Edited by O. Böhtlingk, St. Petersburg, 1847.
[SIR C. WILKINS.]

849.

494. Foll. 108; size 12½ in. by 4 in.; fairly written, in the Bengālī character; six lines in a page.

Vopadeva's Mugdhabodha.

Dated Śaka 1727. [H. T. COLEBROOKE.]

850.

2902. Foll. 106; size 9 in. by 6½ in.; bound in the European fashion; fair, modern Bengālī writing; enclosed in double red lines and broad margins; 14-17 lines in a page.

Mugdhabodha.

[DR. LEYDEN.]

851.

1282a. Foll. 62; size 13 in. by 4 in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; six lines in a page.

Devīdāsa's annotations on the *Mugdhabodha*.

The treatise begins:

प्रणम्य परमात्मानं कृष्णं त्रिभुवनेश्वरं ।

मुग्धबोधस्य टीकेयं देवीदासेन रच्यते ॥

ग्रन्थारम्भे विम्वविधाताय ग्रन्थकृत् मङ्गलमाचरति मुकुन्द-
मिति । मया चोपदेवेन मुकुन्दं सच्चिदानन्दं प्रणिपत्य मुग्धबोधं
व्याकरणं परोपकृतये प्रणीयते प्रकाशयते । मुकुं मुक्तिं ददातीति
मुकुन्दस्तं मुकुन्दं । हनजनाद्रमादेः रात्रेर्मेवा कृतिरिति
(*Mugdh.* 26, 31) याग्विभागान्मन् । अथवा सरसिजवत्
विभक्त्यलोपः । अथवा मुक्तेर्मुकुमादेशः । मनीषादित्वात् ।
मुकुम्भे महेशे च कुः पृथिव्यामशोभने । इति हङ्गुचन्द्रः ॥ चिच्च
ज्ञानन्दश्च चिदानन्दो सन्तौ चिदानन्दौ यस्मात् । अस्माकं मते
त्रिपदकर्मधारयः । भक्तिश्रद्धातिशयेन नत्वा प्रणिपत्य । मुग्धा-
नामन्यव्याकरणबाहुल्यदर्शनानामचेतसां बोधो यस्मात् । व्या-
क्रियन्ते व्युत्पाद्यन्ते शब्दा अस्मिन्नेनेति वा तद्व्याकरणं ०

The *saṃjñāpāda* ends fol. 4; the *sandhitikā*, fol. 7b; *subantaṭikā*, fol. 20b [so far quoted: *Vidyānirvāsa*, fol. 16a; *Vyākaraṇakaumudī*, 13a, 15a, 17a, 19a]; *kārakaṭikā*, fol. 26b; *samāsaṭikā*, fol. 35a; *taddhitaṭikā*, fol. 41b; *ākhyātaṭikā*, fol. 58a.

It ends: एवं नद्यवस्कन्दं स्नानिजिघांसुदेवं विप्रदर्शं
इत्यादयः पूर्वकाले इति पुनः करणात् आभीक्ष्ण्यन्तिरेके ऽपि
चरमः ॥ इति श्रीदेवीदासचक्रवर्तिना मुग्धबोधटीका विरचिता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

852.

1125. Foll. 248 (paged 247; two leaves being marked 71); size 12 in. by 4 in.; legibly

written, in the Bengālī character; six or seven lines in a page.

Rāmānandācārya's commentary on the *Mugdhabodha*. It begins:

प्रणम्य परमात्मानं रामं पद्मदलेक्षणं ।
मुग्धबोधस्य टीकेयं रामानन्देन रच्यते ॥
कातन्त्रपरिशिष्टादौ विवृतानि च कानिचित् ।
पदान्यस्य प्रपञ्चार्थं दर्शितानि यथामति* ॥

श्रीवोपदेवपण्डितः संक्षेपतः स्वयंकृतस्य व्याकरणस्य दुरुह-
तया वृत्तिं चिकीर्षुः प्रारम्भसमाप्तये शिष्टाचारप्राप्तं मङ्गलं कुर्वन्
संबन्धाभिधेयप्रयोजनानि व्याकरणनाम च निर्दिशति मुकुन्द-
मित्रादि ० ।

It ends: लिखितं श्रीरामधनदेवशर्मेणः ॥ ० शकाब्दाः
११११ ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

853.

1169. Foll. 303; size 13 in. by 4½ in.; fairly written, in the Bengālī character; eight lines in a page.

Another commentary on the *Mugdhabodha*, by *Rāma Tarkavāgīśa*. This volume wants the *taddhita* chapter (vii).

It begins:

ब्रह्मादिदेवामुरवृन्दवन्दिते पद्मालयेशास्त्रिसरोजरजिते ।
कन्दर्पदर्पोक्तकपादनीरजे सन्तु प्रणामा वरदोहव्रजे ॥ - -
तेन व्याकरणं कृतं कलियुगे दृष्ट्वा भवाग्र्यौ नरान्
अज्ञानावृतमानसानकरुणया श्रीमुग्धबोधं भुवि ।
पाणिन्यादिमतावलोकनपरः श्रीरामशर्मा कृतौ
तस्यैतां सुधियां प्रमोदजननीं टीकां तनोति स्वयम् ॥
गुणवद्भिर्गुणो नेयो न दोषो स्तोह तद्यतः ।
सतः स्खलनजो दोषः परिष्कार्यः सतां पुनः ॥
परे उत्र पाणिनीयज्ञाः केचित् कालापकोविदाः ।
एके विद्यानिवासाः स्युरन्ये साक्षिप्रसारकाः ॥

The *sandhyadhyāya* ends fol. 25b; the *hasantādhyāya*, fol. 57; the *ka* (i.e. *kāraka*)-*pādaṭīkā*, fol. 97b; the *samāsapāda*, fol. 157b; the *ākhyātapāda*, fol. 243b; the latter chapter,

* A MS. described in Rāj. Mitra's Notices, i, p. 222, does not seem to contain the second introductory *śloka*.

together with the *kṛitprakarana* is separately paged 1-146.

Dated *śakābdāḥ* 1727. [H. T. COLEBROOKE.]

854.

1290. Foll. 128; size and handwriting as in the preceding MS.

The *taddhita* section of *Rāma Tarkavāgīśa's* commentary; incomplete. The MS. breaks off abruptly in the comment on *sūtra* 97 of this chapter. [H. T. COLEBROOKE.]

855.

383. Foll. 347; size 16 in. by 4 in.; good, modern Bengālī handwriting; six lines in a page.

Subodhā, a commentary on the *Mugdhabodha*, by *Durgādāsa Vidyāvāgīśa* (son of *Vāsudeva Sarvabhauma Bhaṭṭācārya*).

In A.D. 1639 the author wrote a commentary on *Vopadeva's Kavikalpadruma*.

The MS. begins:

गौरीशानौ निखिलजगतां सर्गसंहारहेतू*
दुर्गादासो धरणिपतितो भक्तिभावेन नत्वा ।
जिज्ञासूनामखिलवचनं धीमतां पाठकानां
संतोषार्थं रचयति तारां मुग्धबोधस्य टीकाम् ॥
श्रीमद्विद्यानिवासाद्यैर्यैषेद्यपि सूरभिः ।
भूरिभिर्विहिता व्याख्या तपाप्याख्यायते मया ॥

This MS. is not quite complete. Fol. 315 breaks off abruptly in the comment on *sūtra* vi. 18, the rest of that chapter being wanting.

Foll. 154-189 contain chapter vii. Between foll. 185 and 186, however, four leaves are missing, comprising the commentary on vii. 86 (partly) to vii. 94 (partly).

Foll. 190-347 (numbered 1-151, with a *buddhapattra* after fol. 94), chapters viii-xxvi.

* The usual reading is लक्ष्मीकान्तं निखिलजगतां सर्गसंहारहेतुं, the other *pādas* also showing similar variations from the usual text; see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 395; Rāj. Mitra, Notices i, p. 254.

According to Aufrecht, the author (besides mentioning *Vidyānīvāsa*) quotes from the commentaries of *Rāmānanda*, *Kāśīśvara*, and *Rāmātarkavāgīśvara*. The work was published at Calcutta, in 1861. [H. T. COLEBROOKE.]

856.

1167. Foll. 335; size 13 in. by 4½ in.; good, modern Bengālī handwriting; seven, sometimes six, lines in a page. Foll. 17-24 have been wrongly inserted by the binder between foll. 32 and 33.

Another commentary on the *Mugdhabodha*, by *Kāśīśvara* (*Kāśīśa*) *Bhaṭṭācūrya*.

Complete. It begins:

ब्रह्मेशाद्यैर्नैतपद्युगं सच्चिदानन्दमीशं
संसाराम्बेस्तरणिमजरं रामचन्द्रं प्रणम्य ।
श्रीकाशीशः परहितमना मुग्धबोधस्य टीकां
चक्रे मोदं वहतु विदुषां श्रीपदाप्यस्तु सेयं ॥

अथादौ समस्तविघ्नविनाशकत्वे सकलशिष्टसमाचारप्राप्तम-
भीष्टदेवं नमस्कुर्वन् तन्निबन्धनं च शिष्यशिष्यार्थं कुर्वन् अभिधेयं
च प्रतिजानन्नाह मुकुन्दमित्यादि । मुकुन्दं प्रणिपत्य प्रकर्षेण
नत्वा मया मुग्धबोधव्याकरणं परोपकृतये प्रणीयते क्रियते । मुकुं
मोक्षं ददातीति मुकुन्दः पृषोदरादिः । मुचू मोक्षणे इत्यस्मादु-
णादौ घुङ्प्रत्यये मुकुः सन्कालत्रयबोधितः । चित्तज्ञानस्वरूपः
ज्ञानन्दः सुखस्वरूपः । ततः संश्यासौ चिच्चेति सच्चित् । सच्चि-
ञ्चासौ ज्ञानन्दश्चेति सच्चिदानन्दः । स्मरते तु संश्यासौ चिच्चा-
सावानन्दश्चेति सच्चिदानन्दः त्रिपदकर्मधारयः नित्यस्वरूपः स्थप्र-
काशः सुखस्वरूपश्चेत्यर्थः । ०

Of other commentators only *Durga* (foll. 14b, 21b, 22a; *Durgatīkā*, 8b) has been found quoted in the *saṃjñā-* and *sandhiprakaraṇa* (ends fol. 26b); the *Dīpikā*, fol. 135.

The *strītyaparakaraṇa* ends fol. 97b; *kāra-*
kapr. fol. 126b; *saṃāsapr.* fol. 176b; *tadāhitapr.*
fol. 212.

The *ākhyāta* section begins: अथ त्यादिरुच्यत इति
अथ च मङ्गलादीनि मङ्गलमध्यानि मङ्गलान्तानि च शास्त्राख्य-
व्याहृतप्रसराणि आयुष्मद्वाख्यातृश्रोतृकाणि च भवन्तीति ०

The *kṛidanta* section begins, fol. 307b:

अथ सीतापतिं सीतां नत्वा गौरीपतिं शिवं ।
कृदन्तटिप्पनीं हृद्यां ब्रूते काशीश्वरः कृते ॥

It ends: एवं अखिणी कायं हसति । इत्यादिशिष्टप्रयो-
गानुसारेण बोद्धव्याः । बहुलं ब्रह्मणीति सुगमं ॥ इति इत्या-
दिपादः ॥ इति श्रीकाशीश्वरभट्टाचार्यकृता मुग्धबोधटीका
समाप्ता ॥

For another (apparently incomplete) MS. see Raj. Mitra, Notices, iii., p. 178.,

[H. T. COLEBROOKE.]

857.

229. Foll. 178 (paged 179, no. 144 having been omitted); size 15½ in. by 5 in.; small, neat, recent Bengālī handwriting; 7-9 lines in a page. Foll. 70-85, 108b-116a, 173-178, and a few other passages, have been supplied by a different hand.

Govindarāma Vidyāśiromaṇi's commentary on the *Mugdhabodha*, entitled *Śabdadīpikā*.

It begins:

नत्वा शम्भुपदद्वन्द्वं नाम्ना गोविन्दशर्मणा ।
टीकेयं मुग्धबोधस्य क्रियते शब्ददीपिका ॥
रामानन्दप्रमुखकथयः शब्दपारं गता ये
नृत्यशृङ्गारवर्णनकमलोद्भाषिवाचो नतेन ।
एतेषां तन्मतमभिसमालोक्य टीका सदर्थी
गोविन्देनोच्यत इति सतां भ्रान्तिघातिन्यदूष्या ॥

श्रीवोपदेवनाम्ना पण्डितेन भूवाचस्पतिना माहेशभाष्यादिभ्यः
सारमाकृष्य संक्षेपेण मुग्धबोधनाम व्याकरणं कुर्वता तत्रादाव-
शेषविघ्नविघाताय मुकुन्दशिवनमनरूपमङ्गलमाचर्यते । मुकुन्द-
मिति । तत्र व्याख्याक्रमः ।

उपोद्घातः पदं चैव पदार्थः पदविग्रहः ।

चालना प्रत्यवस्था च व्याख्या सूत्रस्य पट्टिधा ॥

मया लक्ष्म्या सह वोपदेवेन मुकुन्दं प्रणिपत्य मुग्धबोधनाम
व्याकरणं प्रणीयते प्रकाशयते इत्यन्वयः ॥ मया वोपदेवेन वा । उच्य
अथ वौ हरिहरौ उपदेवौ यस्य स वोपदेवः तेन । मुकुर्भुक्तौ महेशे
मुः कुः पृथिव्यामशोभने । इति हङ्चन्द्रः । मुकुं मुक्तिं ददातीति
मुकुन्दस्तं । हनजनाजमादेके । मनीषादित्वात् साधुत्वं । अथवा
द्वितीयाया अल्लुकसमासः । कृद्योगे कर्मषष्ठ्यभावदर्शित्वादिति
सूचितं । मुकुन्दं किंभूतं सच्चिदानन्दं । सन्नित्यं चिज्ज्ञानं ज्ञानन्दः

मुख्यरूपः । संश्रामौ चिन्तासावानन्दश्चेति सच्चिदानन्दस्तं ।
अथवा चिन्तासावानन्दश्चेति चिदानन्दः । संश्रामौ चिदानन्द-
श्चेति सच्चिदानन्दस्तं । अथवा चिच्च आनन्दश्चेति चिदानन्दौ
सन्तौ चिदानन्दौ यस्य सच्चिदानन्दस्तं । प्रणिपत्य प्रकर्षेण
भक्तिश्रद्धातिशयेन नत्वा तात्पर्यार्थं नीयते प्रकाशयत इत्यर्थः ।
अथवा प्रकर्षेणाष्टाङ्गादिना निपत्य प्रणिपत्य । मुग्धान् मूढान्
बोधयतीति ढात् षण् । मुग्धः सुन्दरमूढयोरिति शासनं । ०

The author quotes *Devīdāsa* and *Rāmānanda* constantly; in the *saṃjñā* and *sandhi* (ends 16b) sections, *Kamalacakravartin* is quoted fol. 15b; *Kāśīśvara*, 16b; *Kramadīśvara*, 13b; *Śrī-patidatta*, 8b, 12a.

The *ākhyāta* section (ch. viii. seq.) begins fol. 105: अथेत्यादिरुच्यते । अथेति मङ्गलाद्यैः । इति केचित् ।
अथवा आनन्दार्थं च स्यादेतन्नरं । त्यादिरुच्यते । धोः । ०

The *kṛidanta* section (ch. xxvi.) beg. fol. 155.

It ends: पथा पूर्वोभिरित्यादि एवमन्यत्रापि बोध्यं ॥
इत्यत्रादिपादः ॥ इति श्रीगोविन्दरामविद्याशिरोमणिविरचित्ता
मुग्धबोधटीका नाम्ना शब्दटीपिका समाप्ता ॥

वर्षे वारणबाहुवारिर्धिविधुव्यामे मनस्तोषिणीं

धीराणां धरणीधरेक्षतनयापादारविन्दं स्मरन् ।

दिङ्मानं दिवसं शुचे रितवति प्राप्ताम्यमन्दादरम् ।

टीकां शब्दसमुद्रसंतरतिरि कश्चिन्निलेखोष्णगौ ॥

शकाब्दाः ११२६ आषाढस्य दशमदिवसीया लिपिरेषा ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

858.

1485. Foll. 74; size 16 in. by 5½ in.; good, recent Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Bālābodhinī, another commentary on the *Mug-dhabodha*,—which has a considerable amount of matter in common with the preceding one,—by *Śrīvallabha Vidyāvāgīśa Bhaṭṭācārya* (*Bha-gīratha*?), son of *Syāmadāsa-mukhopādhyāya* and *Bhavānī*. Chapters i.-v.; or to the end of the *kāraka*-section. It begins:

नत्वा श्रीगुरुपादपद्मयुगलं सर्वार्थसंपत्प्रदं

तावन्नोपबधूजनप्रियपदं श्रीकुङ्कुमैरर्चितं ।

दत्तापोपशमं सुजाततुलसीसन्मञ्जरीसेवितं

टीकां बालकबोधिनीं वितनुते श्रीवल्लभो ब्राह्मणः ॥

श्रीवोपदेवनाम्ना पण्डितेन भूषाचम्पतिना महेशभाष्यादिभ्यः
सारमाकृत्य संक्षेपेण मुग्धबोधनाम व्याकरणं कुर्वता तत्रादावशे-
षविप्रविधाताय मुकुन्दशिवनमनरूपमङ्गलमाचरेते । मुकुन्दमिति ॥
तत्र व्याख्याक्रमः ।

उपोद्घातः पदं चैव पदार्थः पदविवहः ।

चालना प्रत्ययस्था च व्याख्या सूत्रस्य षड्विधा ॥

इति । अतो मुकुन्दं द्वितीया सच्चिदानन्दं तद्विशेषणं प्रणिपत्य
लुप्रप्रथमैकं प्रणीयते क्रियापदं । मुग्धबोधं प्रथमैकं व्याकरणमि-
त्येतस्य विशेष्यं । परोपकृतये चतुर्थैकं मयेति तृतीयैकं । मया
वोपदेवेन मुकुन्दं प्रणिपत्य मुग्धबोधनाम व्याकरणं प्रणीयते ।
प्रकाशयते इत्यन्वयः । मया लक्ष्म्या सहति वा । मुकुं मुक्तिं ददातीति
मुकुन्दस्तं हनजनाङ्गमादेः (*Mugdh.* 26, 33) मनीषादित्वात्
साधुत्वं । यद्वा लुकसमासः कृद्योगे कर्मणि षष्ठ्यभावदर्शितत्वा-
दिति सूचितं क्लृप्तेति अत्र वीजमपवादे उत्सर्गेतिवेशः तेन
भट्टौकारकामित्रकार्याणि (*Bhaṭṭik.* 7, 29) इति प्रयोगः ।
तथा च मुकुमुक्तौ महेशे मुः कुः पृथिव्यामशोभने इति हङ्गुचन्द्रः ।
ज्ञानानुक्तिरिति ज्ञानं प्रणिपत्येत्याशङ्काह सच्चिदानन्दं संश्रामौ
चिन्तासावानन्दश्चेति सच्चिदानन्दस्तं सच्चिदानन्दं । सन्नित्यः चि-
ञ्ज्ञानं आनन्दः सुखविशेषः सच्चिदानन्दवियहानित्यर्थः (!) । प्रकर्षेण
अष्टाङ्गादिना निपत्य प्रणिपत्य । मुग्धान् बोधयति यत् ढात् षण् ।
मुग्धं यथा स्यात् बोधयति इति वा । मुग्धः सुन्दरमूढयोरिति
शासनं । ०

Ch. iii. beg. fol. 16 :

नत्वा गङ्गाधरं गौरीसहितं ज्ञानमभ्यस्य ।

स्यादेर्बालकबोधिन्यां व्याख्यामाह भगीरथः ॥

लेः । सि ०

Fol. 34b: इति बालबोधिन्यां नृपुंसकपादः । अजन्ता-
ध्यायः ।; fol. 45b: इति श्रीश्यामदासमुखोपाध्यायसुतश्रीश्री-
वल्लभविद्यावागीशभट्टाचार्यपरिकलितायां बालबोधिन्यां हसना-
ध्यायः ॥

नारायणपदद्वन्द्वमीडे ऽहमाखिलार्थदं ।

निरीहा यतयो नत्वा यन्मोक्षार्थी गतिं ययुः ॥

स्त्रियां । ०

Quotations have been met with from the works of *Durgādāsa*, *Devīdāsa*, *Rāmānanda*, *Vidyā-nivāsa*, and *Vidyāvāgīśa*. [H. T. COLEBROOKE.]

859.

1484. Foll. 25; size 16 in. by 5½ in.; fairly good, recent, Bengālī handwriting; ten lines in a page.

Bālabodhinī. Chapters viii.-xix, comprising the verb-section to the end of the desiderative (*sananta*). It begins :

प्रणम्य ज्ञानवरदं शिवं स्वयेन्दुभूषणं ।

आख्याते बालबोधिन्यां व्याख्यानाह भगीरथः ॥

अथेति । अथशब्द आनन्तर्यायिः स्यादेतन्नतरं त्वादिरुच्यत इत्यर्थः । तथा तिङादिविच्छेदकारक इति मङ्गलार्थेति ॥ धोरिति पञ्चम्येकवचनं ०

Fol. 1b : इति श्रीश्रीवज्रभाचार्यविद्यावागीशकृतायां मुग्ध-
बोधटीकायामाख्याते संज्ञाप्रकरणं समाप्तं ॥ It ends :

ब्रयन्तत्वात् प्राप्ते सिद्धस्वदसां निषेधः ।

सिद्धेदयिपति सिद्धादयिपति सिद्धाहयिपति ॥

इति बालबोधिन्यां सनन्तपादः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

860.

1085. Foll. 95 ; size 13½ in. by 4½ in.; written, in the Bengālī character, by two recent hands ; the second of which (foll. 65b-95) is the same which wrote no. 858 (MS. 1485) ; fol. 22 has been supplied by a third hand ; eight lines in a page.

The remaining portions of the *Bālabodhinī*.

a) Foll. 1-50. Chapters vi. (*samāsa*, ends fol. 30) and vii. (*taddhita*).

It begins :

नत्वा गुरुपदद्वंद्वं भक्तानुग्रहकारकं ।

समाप्ते बालबोधिन्यां व्याख्यानाह भगीरथः ॥

देक्यं ० ॥

b) Foll. 51-95. From shortly before the end of the *sananta* (xix) to the end of the work. The *krit* section begins, fol. 75 :

शङ्करं शङ्करं नत्वा शङ्करं शङ्करं तथा ।

रच्यते शङ्करी टीका कृत्पादे विदुषां मुदे ॥

It ends : अधुना शिष्यो गुरोरीत्कषेमाह द्यौरित्यादि-
श्लोकद्वयेन ।

श्यामदाससुतो नत्वा कृष्णं श्रीवज्रभो ऽकरोत् ।

यथामति शुभां टीका नाम्ना बालकबोधिनीं ॥

इति श्यामदासमुखोपाध्याय[-भवानी fol. 50 b]सुतश्री-
श्रीवज्रभविद्यावागीशभट्टाचार्यपरिकलिता बालबोधिनीटीका
समाप्ता

[H. T. COLEBROOKE.]

861.

226. Foll. 292 (paged 1-290, nos. 106 and 255 having been used twice) ; size 15½ in. by 5 in.; good, modern Bengālī handwriting ; eight (foll. 176b-190 ten or twelve) lines in a page.

Another commentary on the *Mugdhabodha*, by *Rāmabhadra Nyāyālaṃkāra*, son of *Raghunātha*. It begins :

नत्वा भक्त्या भवानीचरणयुगसरोजातरेणूनं नमस्त्रि

विश्वक्सेनस्वयंभुप्रभृतिसुरगणैरुत्तमाङ्गेषु जुष्टान् ।

यत्नेन स्वल्पसंविन्निपटिषु शिशुतुष्ट्यर्थमेतां तनोति

टीकां श्रीरामभट्टो विहितगुरुनितमौग्धवोधिं ततार्थी ॥

विद्यानिवासादिभिराद्यविज्ञैः प्रणीतमार्गे मम गनुमिच्छोः ।

सुदुर्गमे शब्दचयार्थवन्मे द्विजाशिषः सन्तु सदा सहायाः ॥

सदा पण्डितैर्मैरिडितां संसदं शान्तिर्कैर्विच्यवाक्यं प्रणम्याहमेतत् ।

कदा नोपहास्यं यदि स्यादशुद्धं प्रशोध्यं भवद्भिर्देयावद्भिरेतत् ॥

स्वयंकृतव्याकरणस्य धीरः श्रीवोपदेवः सुदुरुहचुष्टा ।

विनिर्दिशन् चिकीर्षुर्लघु तत्समीप्युः शिष्टागतं मङ्गलमाचरिष्युः ॥

विनिर्दिशन् शिष्यकुलस्य शिक्षार्थमेतदादौ विदधाति तव ।

मुकुन्दमित्यादि ०

In the *saṃjñā* (ends fol. 15b) and *sandhi* (fol. 34) chapters have been found quoted :—

Kāśīśvara, fol. 6b, 7a, 16b, 18a; *Durgasiṃha*, 19a, 27b; *Durgādāsa*, 27b, 31b; *Durgādāsa-vidyāvāgīśa* (one writer) 2b, 6, 7a, 12a, 13a, 14b, 16b, 19b; *Rāmatarakavāgīśa*, 18a, 23a, 26; *Rāmānanda*, 6b, 7a, 16b, 19a; *Śrīpatidatta*, 25b.

The *hasantanapumsakapāda* ends fol. 74b; *strītvapāda*, fol. 86; *samāsa*, fol. 142; *taddhita* (and *syādyanta*), fol. 176.

The *ākhyāta* section beg.: शास्त्राणि आदिमध्यस-
मानिमङ्गलानि चेत्तदा लोके रुढि[रि]ति ख्यातानि भवन्ती-
त्यतो मध्ये मङ्गलं विधाय स्याद्वन्तानन्तरं त्याद्वन्तेनन्तरं प्रतिज्ञां
करोति अथेत्यादिरुच्यते इति ० ॥

The *krit* section beg. fol. 251 :

गोवर्धनधरोद्धारो न दूरे कर्म दुष्करं ।

पापपुञ्जपरीताङ्गं चेन्नोहाङ्गमुहर्षितं ॥

नत्वेऽपदपाथोजं भवाभितरणे तर्हि ।

विद्युणोमि कृतटीकां शिष्यसंतोषवर्धिनीं ॥

It ends :

विद्वत्श्रीरघुनाथविप्रतनयः श्रीरामभद्राह्वयो
विद्वान् ग्रन्थकृतां मतान्यनुभवद्वीकां ततार्थां मुदे ।
मुग्धानामकरोद् विचार्य च मुहुः प्रज्ञावतां संसदि
ताताज्ञावज्ञतः समाहितमनोधीर्माग्धबोधीमिमां ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

862.

844. Foll. 342; size 13 in. by 4½ in.; fairly good, recent Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Kārttikeya-siddhānta's commentary on the *Mugdhābodha*, entitled *Subodhā*. Three incomplete portions. It begins :

प्रणम्य पार्वतीशान्नी मूढानां ज्ञानदी यतः ।
क्रियते मुग्धबोधस्य टीकेयं यत्नतो मया ॥
यद्यहं श्रीकार्तिकेयो मन्दबुद्धिस्तथापि च ।
पूर्वकोविदपन्थानमवलम्ब्याचिकीर्षिषं ॥
धीरा वः प्राञ्जलिर्याचे वरमेकं पदानतः ।
यदर्थं यस्य संचिन्त्य तस्य कार्या परिष्क्रिया ॥

अन्यो अन्यथाकरणविद्यावद्विद्वत्तन्मूलनिचयाशेषविक्रमभू-
दमञ्जुलकुञ्जरवरपराभूतसंख्यावद्विवेकद्विदोदारनियहीकरणप्र-
कृतमुग्धबोधार्थकठिनकूटपञ्चास्यश्रीमन्महामहोपाध्यायो शेषबु-
धाहंकारजनशार्दूलचातुर्यार्णवसंतरणैकतरणिविविधविद्याविज्ञा-
नसंपादकश्रीमन्महीश्वरवोपदेवचरणसरसीरुहं शिरसा विभूत
तत्कृतमुग्धबोधप्याकरणाङ्गीभूत अ इ उ इत्यादि बहुलं ब्रह्मणीय-
नर्गतसूत्रावल्या यथामति व्याख्यानमारभते । तत्रादौ ग्रन्थकृद्
ग्रन्थारम्भे प्रचुरतरविघ्नाशङ्कया तद्विद्यतो अयमङ्गद्वयमाचरन्नाह
मुकुन्दमित्यादि । °

A. Foll. 1-112. Chapters i., ii., and iii., *sūtras* 1-169, in the comment of which the MS. breaks off abruptly at the end of the leaf (cf. MS. 1414).

The *saṃjñāpāda* ends fol. 12b; *sandhi-pāda*, fol. 30b.

B. Foll. 1-177. Chapters v., vi., and vii., *sūtras* 1-4 (incomplete, cf. MS. 1402).

इति महामहोपाध्यायश्रीयुतकार्तिकेयसिद्धान्तभट्टा-
चार्यरचितायां सुबोधायां मुग्धबोधटीकायां कारकपा-
दटीका संपूर्णा ॥ fol. 72b; ° समासपाद fol. 173b.

C. Foll. 178-230. Chapter viii., *sūtras* 1-115, where the commentary breaks off abruptly at the end of a leaf (cf. MS. 1403).

This section begins :

ध्यात्वा गुरोः पादसरोजयुग्मं
टीकां तिबन्तस्य तनोति यत्नात् ।
आलोक्ष्य दोषज्ञमतं सुबोधां
श्रीकार्तिकेयो [भरणो] दिवौकाः ॥

Cf. Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 169.

Quotations apparently sparse, only two from *Turkavūgīśa* (fol. 7a; -*bhaṭṭācūrya* 18a) having been met with in the *saṃjñā* and *sandhi* (ends fol. 30b) sections. [H. T. COLEBROOKE.]

863.

1414. Foll. 15; size 13 in. by 4½ in.; fairly good, small, recent Bengālī handwriting; nine lines in a page.

A fragment of *Kārttikeya-siddhānta's* commentary; viz. from ch. iii., *sūtra* 169, to the end of chapter iv., thus supplying the deficiency of section A. of the preceding MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

864.

1402. Foll. 48; size and writing as in the preceding MS.

Another fragment of the *Subodhā*, supplying the deficiency of section B. of MS. 844, viz. from vii., *sūtra* 4 (partly), to the end of the chapter. [H. T. COLEBROOKE.]

865.

1403. Foll. 88; size and writing as in the preceding MS.

Another fragment of the same commentary, continuing section C. of MS. 844, from viii. 115 to the end of the *tibanta* (or chapter xxv.).

[H. T. COLEBROOKE.]

866.

1165a. Foll. 10 (numbered 89-98); size and writing as in the preceding MS.

Another fragment of *Kārttikeya-siddhānta's Subodhā*, comprising the comment on *sūtras* 1-28, and part of 29 of chapter xxvi. (*kṛidanta*) of the *Mugdhabodha*. [H. T. COLEBROOKE.]

867.

1406. Foll. 82; size 13 in. by 4½ in.; indifferently written, in the Bengālī character, by three or four recent hands; eight lines in a page.

Chapters i.-vii. of a commentary on the *Mugdhabodha*, entitled *Chātā* (by *Mīśra*).

It begins: शिष्टाचारप्राप्तप्रारिषितग्रन्थसमाप्तिप्रतिबन्ध-कदूरदृष्टध्वंसजनकेश्वरनमस्काररूपमङ्गलं कुर्वन्नादौ शिष्यशिष्यायै निबध्नाति मुकुन्दमित्यादि । न च मङ्गलं ग्रन्थसमाप्तेः कारणमिति वाच्यं कादृष्ट्यादौ तत्सत्वे ऽप्यसमाप्तेः । मायादौ तदसत्वे ऽपि समाप्तेऽप्येति किन्त्वभिमतग्रन्थसमाप्तेः प्रचुरप्रतिबन्धकध्वंसं प्रति प्रचुरमङ्गलं कारणं । °

The *saṃjñāṭīkā* ends fol. 8b; *sandhiṭīkā*, fol. 15; *strītyaṭīkā*, fol. 44; *kapāda*, fol. 56b; *samāsaṭīkā*, fol. 69. No quotation from any other commentary has been met with on foll. 1-25.

Neither the title of the work, nor the author's name is given in this MS. On fol. 1a Colebrooke's *Pandits* have named the work *Chātā* in Bengālī, and *Chātā* in Devanāgarī characters. The author's name is given by Colebrooke, Misc. Ess., ii., p. 46 (2nd ed., 43).

[H. T. COLEBROOKE.]

868.

298. Foll. 196; size 14 in. by 4½ in.; recent Bengālī writing; foll. 17b-117, 130-145, 165-175 by an excellent hand; the rest by two indifferent hands; 7-10 lines in a page.

Mugdhabodha-Subodhinī, another commentary,

by *Rādhāvallabha Tarkapañcānana*. Chapters i.-vii., or to the end of the *nūmaprakaraṇa*.

It begins: इह खलु सकलशिष्टैकवाक्यतया प्रारिषितग्रन्थसमाप्तिप्रतिबन्धकासाधारणनाशजनकेश्वरनमस्काररूपमङ्गलं कुर्वन् शिष्यशिष्यायै आदौ निबध्नाति मुकुन्दमित्यादि । ननु कथं नमस्कारादभिमतसिद्धिमङ्गलमसत्वे कादृष्ट्यादावसमाप्तेः तदसत्वे शिष्टपालवधादौ समाप्तेऽप्येति कथं मङ्गलादभिमतसिद्धिरुच्यते । °

In the *saṃjñā* and *sandhi* (ending fol. 28b) chapters *Durga* (-ṭīkā, fol. 7b, etc.), *Kātantrapariśiṣṭakṛit* (fol. 17a), *Kulacandra* (fol. 28a), *Dhātupradīpa* and *Dhātupārāyaṇa* (fol. 18b), have been found quoted. [H. T. COLEBROOKE.]

869.

1164. Foll. 87; size 13 in. by 4½ in.; recent, indifferent Bengālī handwriting; six lines in a page.

Portions of *Madhusūdana Vācaspati's* commentary on the *Mugdhabodha*, entitled *Madhumatī*.

The MS. begins:

श्रीरामचरणौ नत्वा मधुसूदनशर्मणा ।

टीका श्रीमुग्धबोधस्य तापते नातिविस्तरा ॥

क्लाहे दीनमतिः क्वापि वोपदेवसरस्वती ।

तथापि मे वचो धीराः पूयतामवलोकनैः ॥

सदोपमपि यद्वृष्यं न हठादिति तन्मम ।

निवेदनं हि निर्देपाह् (?) भूयो भूयः कृताञ्जलैः ॥

फलवत्यभिमतं कर्मण्यारम्भमाणं सन्नो नियमेन मङ्गलमाचरति । श्रुतिरपि ग्रन्थारम्भे विप्रविधाताय ग्रन्थकृत् समुचितेष्टदेवतां परामृशति । अस्यार्थः । °

a) Foll. 1-62 contain chapters i. (*saṃjñā*), ii. (*sandhi*, ends fol. 21b), and iii. *sūtras* 1-168.

b) Foll. 63-87 (numbered 1-25), chapter xxvi. (*kṛidanta*), *sūtras* 1-184.

No other commentator has been found quoted in the first two chapters.

On fol. 18 we read इति गोपीचन्द्रः । नवीनास्तु °

[H. T. COLEBROOKE.]

870.

1078. Foll. 159; size 13½ in. by 4½ in.; good, recent Bengālī handwriting; seven or eight lines in a page.

Madhusūdana's commentary, from chapter iv., *sūtra* 26 (partly), to the end of chapter xxv.

Ch. iv. (*strīpratyaya*) ends fol. 3b; v. (*kāraka*) fol. 34b; vi. (*samāsa*) fol. 59b; vii. (*taddhita*) fol. 78b; etc. [H. T. COLEBROOKE.]

871.

1483. Foll. 107 (of which no. 47 is missing); size 15½ in. by 5½ in.; well written, in the Bengālī character, by two recent hands (foll. 1-46; 48-107 resp.); fol. 34b is left blank.

Part of *Bholañātha's* commentary on the *Mugdhabodha*, entitled *Sandarbhāmr̥itatoshīṇī*.

It begins:

नत्वा शङ्करशङ्कराङ्घ्रियुगलं ध्येयं सदा सज्जनैर्
भोलानाथधरामरेण रचिता श्रीमुग्धबोधोपाधुधेः ।
टीकेयं विदुषां प्रमोदजननी चेतश्चमत्कारिणी
सन्दर्भमृततोषिणीति विदिता नाम्ना मनोहारिणी ॥
सद्यो विधाय प्रणतिं विनिवेदयामि
भूयो विधाय विनयं विनिवेदयामि ।
भान्या यच्च गदितं चित्तं विधित्तं विधित्तैः
सद्विस्तदेव दयया परिशोधनीयं ॥
श्रीमुग्धबोधं बहुभिर्बहुमेवितं (!) ।
मया तु तेषां संस्पृष्टमुत्कृष्टमुपनीयते ॥

इह खलु माहेशभाष्यपाणिनीयादिव्याकरणावलोकनाद्बह्व-
तरतया तत्र तत्र प्रवृत्तिमलभमानानां नानादिदेशीयशिष्याणां
मृष्टिनि प्रवृत्तिमुद्भाव[य]न् संक्षेपेण व्याकरणं चिकीर्षुर्वोपदेवः
प्रारिप्सितग्रन्थसमाप्तिं प्रति परिपन्थिप्रत्युहर्ध्वसपटीयसि हरिहरे-
ष्टदेवताप्रणामरूपमाचरन् शिष्यशिष्यायै परहिताय च निवृत्तिं
मुकुन्दमित्यादि । °

Of other commentators three are referred to in the chapters on *saṃjñās* and *sandhi* (ends fol. 19); viz. *Durgādāsa-tarkavāgīśa*, fol. 13; *Madhusūdana (bhaṭṭācārya)*, 13. 16; *Vidyānir-
vāsa*, 13.

The lacuna between foll. 46 and 48 comprises the comment on *sūtras* 165-171 of the 3rd chapter (or the end of the *hasantādhyāya*).

The *kāraka* section (v.) beg. fol. 54b:

मुखराजीवनिस्पन्दसुधातिभरतुन्दिला ।
ममानन्दं मुकुन्दस्य करोतु रेणुका कली ॥

The *samāsa* section (vi.) fol. 79b:

समासव्यासव्याख्यायामकिञ्चनजनप्रः ।
आनन्तरायकलध्वंसी भूयान्मे नमुमुदनः ॥

The *taddhita* section (vii.) fol. 98b:

तद्धितार्थस्य व्याख्यायां कृष्णपादारविन्दकं ।
विमोचिहन् सततं संसारध्वान्तनाशनं ॥

The MS. breaks off abruptly in the comment on *sūtra* 51 of this chapter.

[H. T. COLEBROOKE.]

872.

1287. Foll. 73; size 13 in. by 4½ in.; fairly good, recent Bengālī handwriting; five, sometimes six, lines in a page.

Kāśīśvara's *Mugdhabodha-parīśiṣṭa*.

It begins:

नत्वा पदासुजमशेषगुणैकसिन्धो
रामस्य वीक्ष्य मुनितत्त्वमशेषतश्च ।
श्रीवोपदेवकविना कृतमुग्धबोधे
काशीश्वरो वितनुते परिशिष्टमेतत् ॥

चूतो रलावृत्तोलुक् च वा ॥ चकारस्य चूदूतोः परयो
रलौ यथासंख्यं वा भवतो लुक् च वा । पित्रुणं होतृलुकी ।
कश्चिद् रलावादिश्य परयोर्दीर्घमाह । पित्रुणं होतृलुकी (२ तू) ।
पितृणं होतृलुकी । पितृचूणं होतृलुकी । पितृणं होतृलुकी । °

The *sandhiprakaraṇa* ends fol. 10; *ṇatvapr.*, fol. 14; *śatvapr.*, fol. 17b; *kāraka*, fol. 33b; *samāsa*, fol. 44; *taddhita*, fol. 50b; *iti--tyādyanta-
prakaraṇam*; *atha kṛīdantāḥ parīśiṣhyante*, fol. 64.

It ends: सृष्टनोरिमुस् । सर्पिर्घृतं । धनुरस्त्वविशेषः ॥
कृपेर्नृक् । कृष्णः ॥ ह्रस्व इः । हरिः ॥ इति श्रीकाशीश्वरभट्टा-
चार्यकृतमुग्धबोधपरिशिष्टं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

873.

803b. Foll. 36; size 16 in. by 5½ in.; indifferent, recent Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Mugdhabodhapariśiṣṭa, another supplement to the first seven chapters (or the *sandhi* and noun sections) of the *Mugdhabodha*, by Nandakiśoraśarman Bhaṭṭācāryacakravartin. It begins:

प्रणम्य गौरीचरणौ सुरार्चितौ बहूनिबन्धानवलोक्य यत्नतः ।
मुग्धबोधं परिशिष्टमुच्यते समासतो नन्दकिशोरशर्मणा ॥

ऋतो रल ऋदृति लुक् च वा ॥ ऋदृतोः परयोऽर्च्यतः स्थाने
क्रमेण रली स्यातां लुक् च वा । धातृद्विः (!) धातृद्विः ।
होतृकारः होतृकारः । पक्षे धातृद्विः होतृकारः ॥ इकोऽर्थे
ञच यत्न न ॥ इकः स्थाने यत्न न वा स्यादर्थे ञच परे न इत् ।
दधियत्र मधुवत्र इत्यादि ०

The *sandhiprakaraṇa* ends fol. 3b; *śabdapra-*
karana, fol. 6b; *ṇatva*, fol. 7b; *śatva*, fol. 9;
strītya, fol. 10b; *kāraka*, fol. 16; *samāsa*, fol.
30b. It ends:

प्रियाद्वा ॥ इमन्नतः प्रियः पुंलिङ्गे वा स्यात् । प्रेमा प्रेम ।
स्वार्थे प्रत्ययानानां क्वचिद्विज्ञानरत्नमभिधानात् । यथा त्रिलोकी
एव त्रैलोक्यं । मुक्ता एव मौक्तिकं ॥ इति श्रीनन्दकिशोरभट्टा-
चार्यचक्रवर्तिकृतौ मुग्धबोधपरिशिष्टे तद्धितप्रकरणं समाप्तं ॥

गणनयनकालस्सामिते शाकवर्षे

गतवति हरिमर्के पक्षतावन्यपक्षे ।

तुहिनशिखरिपुत्रोपादपसं प्रणम्य

प्रततमिदमशेषं ज्ञानदं पाठकानां ॥

If this date (Śaka 1620) does not refer to the composition of the work, it must be that of a former manuscript. No name of any other commentator on *Mugdhabodha* has been met with up to the end of the *kāraka* section.

For another MS. of the greater portion of this work, viz. the *kāraka*, *samāsa* and *taddhita* sections, see Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 276.

[H. T. COLEBROOKE.]

874.

987a. Foll. 52; size 14½ in. by 4½ in.; fair, recent Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Unādikoshaṭīkā, a commentary on *Rāmaśar-*
man's Unādikosha, by Rāmatarakavṛgīśa.

It begins:

ब्रह्मादिदेवासुरवृन्दवन्दिते पद्मालये शास्त्रिसरोजराजिते ।

कन्दर्पदर्पान्तकपादनीरजे सन्तु प्रणामा वरदोहद्वजे ॥

भगवान् पाणिनिर्यानि फणी कात्यायनादयः ।

उज्जहस्तानि रूपाणि तन्यन्ते रामशर्मणा ॥

उणादयो बहुलमिति श्रीमद्भगवतः पाणिनेः सूत्रं तस्य सूत्रस्य
प्रकृतिप्रत्ययोरुपपदस्य चागमादेशह्रस्वदीर्घकार्याणि प्रत्ययस्य
चानुबन्धकार्याणि बाहुल्याद्भवतीति भाष्यादिभिर्व्युत्पादितं ॥
नास्मन्नयेति चेति श्रीवोपदेवेन सूत्रितं (xxvi. 43) तस्या-
यमाशयः । ०

The section on suffixes beginning with
consonants, begins fol. 35b.

It ends:

हसादित्यान्काखेऽत्र कृतः श्रीरामशर्मणा ।

नानाशास्त्रं समालम्ब्य बालानां बुद्धिबुद्धये ॥

अज्ञादित्यान्ताः ॥ १४९ । १८ ॥ २७ ॥ श्रितपथोर्निर्देशे इच्छ
किङ्कहुलं । भवतिः सन्निः दीव्यतिरित्यादि । यजिः रज्जिः
रजिरित्यादि ॥ तत्तद्भूयस्तत्तद्विकरणानि ॥ भूतन्दिवसुतद्वुध-
क्रमादिभ्यः शपशुपश्यन्शूशमनश्चा एते क्रमात् स्युः पुनिर्देशे ॥
हसादित्यान्ताः ॥ cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 399.

[H. T. COLEBROOKE.]

875.

1417. Foll. 38; size 12½ in. by 3½ in.; well written, in the Bengālī character; four lines in a page.

Kavikalpadruma, a *Dhātupāṭha* in *anushṭubh*
*śloka*s, in which the roots are arranged alpha-
betically according to their final letter; by
Vopadeva.

See Westergaard's *Radices Linguæ Sanscritæ*,
pref., p. v; Weber, Cat. Berl., no. 790; Aufrecht,
Cat. Bodl., no. 397.

It ends:

इति स्मृतिः सप्तदशशता षट्ठोऽनघट्टया । १७५४ ।

धातुस्कन्दैर्बुधाः सेव्यः कविकल्पद्रुमः फलन् ॥

विद्वद्वनेशशिष्येण भिषक्केशवसूनुना ।

तेन वेदपदस्येन वोपदेवद्विजेन यः ॥

Editions have been published at Calcutta in 1866 and 1872. [H. T. COLEBROOKE.]

876.

2739. Foll. 64; size 7½ in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, by *Lālā Mahtāb Rāy*; bound in the European style.

Kavikalpadruma, arranged alphabetically according to the final letter of the roots, each root with its Sanskrit (and to some extent, its English) equivalents occupying a separate line.

It ends: ज्येष्ठे मासि कृष्णपक्षे पंचम्यां तिथावर्कनवासरे विचित्रं धातुपाठो महतावरायेनेदं विचित्रं शुभं भूयात् ॥

स्वर्गे गीर्वाणनार्यः सुरपतिमभितः शाब्दिकानां वरेण्यं पाताले नागराजं भुजगपुत्रतयो यस्य गायन्ति कीर्तिम् ।
यस्तीर्थैः शब्दपाथोनिधिमखिलमिमं गोप्स्यद् वा सुराद्रीं
शिष्यो कार्ष्णिद्वनेशः कविकुलतिलकः कैशविर्वोपदेवः ॥

After this follow the *sautras*.

For an index of the roots contained in this work, likewise arranged according to the final letter, see no. 687 (MS. 434a, appendix).

[SIR CHARLES WILKINS.]

877.

779. Foll. 84; size 10 in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing of the early part of last century; 6-8 lines in a page.

Vopadeva's Kāvya-kāmadhenu, a commentary on the author's *Kavikalpadruma*, the text of which is likewise given in full.

The MS. [A] begins:

येनाऽविषयद्विकरयैराख्यातैर्धातुलोहितैः * ।

प्रकाशः संप्रकाशयते क्रियास्तं स्त्रीमि† गोपतिं ॥ १ ॥

* येन विषयद्वि° B.; येन त्विय° आख्यातधातु° Oxf. MS.

† नीमि B. O.

कविकल्पद्रुमं धातुपाठं विवरितुं निजं ‡ ।

धातुवृत्तिः काव्यकामधेनुर्नि विधीयते § ॥ २ ॥

तत्र प्रयोगा धातूनामक्रमादिमूलार्थकाः ॥ ।

शत्रिपोस्तन्नितां तुल्यप्रयोगाणां सभेदकाः ॥

तत्रादौ ग्रंथकृदुचितेष्टदेवतामादित्यमुपास्ते । शब्दाकरकर-
याम् ॥

अथ पूर्वाचार्यान् जयवादेन धिनोति ।

इंद्रधंद्रः काशकृत्स्नापिशली शाकटायनः ।

पाणिन्यमरजैनेन्द्रा जयंत्यष्टादिशाब्दिकाः ॥

अथ ग्रंथस्वरूपं निरूपयति ।

मतानि तेषामालोच्य सर्वसाधारणः स्मृतः ।

धातुपाठः स्वदाद्याद्यक्रमादंतादिमक्रमः ॥

कविकल्पद्रुमो नाम पद्यैर्निष्पाद्यते उच्यते ।

स्वदाद्याद्यक्रमादंतादिमक्रमः । आकार आद्यो येषां धातूनां ते°

The MS. is not quite complete at the end; one leaf being wanting which ought to contain the end of the *sautrāḥ*, and the comment on the concluding *śloka*s, and which has been replaced by a leaf containing the colophon. Fol. 74 has been supplied by a still more recent hand.

Cf. Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 194; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 398. [H. T. COLEBROOKE.]

878.

346a. Foll. 86; 4to; size 11½ in. by 9 in.; large Bengālī handwriting; nine lines in a page; European paper (watermark 1805).

Kāvya-kāmadhenu [B.]. The roots and meanings of the *dhātupāṭha* are marked with red chalk; the introductory *śloka*s of the text are not given in full. [H. T. COLEBROOKE.]

879.

726a. Foll. 70; size 12½ in. by 4½ in.;

‡ मया O.; विवरितं मया B.

§ नानाविधीयते B. O.

॥ read धातूनामिन्द्र°

good, recent Bengālī handwriting ; seven lines in a page.

[*Kavikalpadruma-ṭīkā*], a more diffuse commentary on *Vopadeva's Dhātupāṭha*, by *Rāma Rāma Nyāyālaṃkāra*. Incomplete. It begins :

सजलाम्भोदतुल्याभां ब्रह्मादिसुरसेवितां ।

सच्चिदानन्दरूपां तां नमामि परदेवतां ॥

श्रीगुरोश्चरणाम्भोजनानम्य कवितुष्टये ।

कविकल्पद्रुमव्याख्या रामरामेण तन्यते ॥

ग्रन्थारम्भे प्रतिबन्धकत्वरितपरिहरणकारः श्रीमन्निहिरमुपास्यत्वेन स्तौति । शब्दाकरेति°

The MS. extends to the end of the *खानवर्गः* ।

Among the authorities quoted may be mentioned *Goyācandra*, *Tarkavāgīśa* (*Mugdhabodha-ṭīkā*), *Trilocana*, *Durga*, *Bhaṭṭamalla*, *Maitreya*, *Vistaravṛitti*. [H. T. COLEBROOKE.]

880.

418. Foll. 120 ; size 11½ in. by 9½ in. ; fairly good, modern Devanāgarī writing ; 14–17 lines in a page ; bound in the European style.

Dhātudīpikā, another commentary on *Vopadeva's Kavikalpadruma*, by *Durgādāsaśarman*, son of *Vāsudeva Sarvabhauma Bhaṭṭācārya*. The MS. begins :

नत्वा श्रीशगिरीशौ श्रीदुर्गादासशर्मणा क्रियते ।

कविकल्पद्रुमटीका धातुदीपिका नाम (!*) ॥

कति कति सत्यपि सन्तः सन्तोषं नो भजन्त इतरगुणे ।

ये परगुणलवतुल्या दुर्गादासश्च नो भवन्तेभ्यः ॥

सुखाय छात्रवर्गीणामत्रेति परिभाष्यते ।

अनस्याः स्युर्थरत्नवा अ आ इत्यादयः स्वराः ॥

कप्माणः स्युः शषसहा अन्यात् प्रागुपधा भवेत् ॥

श्रीवीरदेवो धातुपाठं चिकीर्षुः प्रारिप्सितसमाप्तये शिष्टाचारप्राप्तं मङ्गलमाचरति ॥ °

* A MS. of this work, described in *Rāj. Mitra's Notices*, iii., p. 232, begins :

नत्वा शङ्करचरणसरोजं श्रीदुर्गादामेन धीमता ।

विदधे धातुदीपिका नाम टीका कविकल्पशाखिनः ॥

The concluding *śārdūlavikṛīḍita* stanza, containing the date of the work, is not given in that description.

It ends :

शाके सोमरसेषुभूमिगणिते श्रीसार्वभौमात्मजो

दुर्गादास इमां चकार विशदां टीकां स्वबोधवधि ।

टीकेयं विशदात्मनां प्रतिपदं संपादयन्ती मुदं

शिष्याणां विदधातु धातुगहने शाहूलविक्रीडितं ॥

सर्वस्वं मौग्धबोधानामन्येषामिव कांचनं ।

कविकल्पद्रुमस्याग्रे दीप्यते धातुदीपिका ॥

इति वासुदेवसार्वभौमभट्टाचार्यात्मजश्रीदुर्गादासशर्मविरचिता धातुदीपिका नाम कविकल्पद्रुमटीका समाप्ता ॥

The commentary was accordingly written in Śaka 1561 (=A.D. 1639). Westergaard, *Radices*, p. vii., makes it Śaka 1581 (=A.D. 1659) taking *रस* as 8).

A leaf at the end contains a list of the authorities quoted in the work from which we extract the following † :

Amaraṭīkā, fol. 106 ; *Ālaṃkārikā*, 37b ; *Udbhaṭaśloka*, 49 ; *Kāḍambinī*, 17b ; *Kirātam*, 116 ; *Kīcakayamaka*, 13 ; *Kulacandra*, 116b ; *Kramadīśvara*, 6b ; *Kriyānighaṇṭa*, 18b ; *Gadasimha*, 29 ; *Goyācandra*, 9b ; *Govardhana*, 33b ; *Govindabhaṭṭa*, 14b ; *Caṇḍeśvara*, 89 ; *Caturbhāja*, 14b ; *Jaṭādhara*, 21b ; *Trilocana*, 11 ; *Durga*, 21 ; *Dhātupārāyaṇa*, 5 ; *Dhātupradīpa*, 21 ; *Pāṇinīyavṛitti*, 15b ; *Bhaṭṭamalla*, 14b ; *Bhīma*, 50b ; *Mayūrabhaṭṭa*, 73 ; *Maitreya*, 22 ; *Raghu*, 21 ; *Ramānātha*, 13b ; *Rāma*, 19 ; *Vidyānīvāsa*, 43b ; *Vaidyakam*, 33b ; *Śabdamahārṇava*, 117b ; *Śabdākara*, 1, *Śaraṇadeva*, 37 ; *Sāhityadarpaṇa*, 117b ; *Subhūti*, 51b.

[H. T. COLEBROOKE.]

881.

1172E. Foll. 28 ; size 13½ in. by 4½ in. ; fairly written, in the Bengālī character ; seven lines in a page.

† The numbers refer to the first quotations from the respective works and authors.

Dhāturaṇnākara, a metrical arrangement of the roots according to the final (and initial) letters, composed, apparently in imitation of the *Kavikalpadruma*, by *Nārāyaṇa*, in Śaka 1586 (or possibly 1576), A.D. 1664 (1654).*

It begins :

वन्दं वन्दं पदद्वन्द्वं श्रीरामस्य दयानिधेः ।
 पद्यैर्विधीयते धीरा धातुरत्नाकरो मया ॥
 वर्णक्रमकृताद्यं तु परिपाठ्याः समोरिताः ।
 गणसूत्रसूत्रलोकागमोक्ता इह धातवः ॥
 अत्र नेडादिकं कार्यमनुबन्धादिहेतुना ।
 बोध्यं सर्वैरियं यस्मात्सर्वसाधारणी कृतिः ॥
 परोऽनुबन्धः सर्वेषां समानवाक्यशालिनां ।
 न तथा पौनरुक्ते तु परोक्तानां न मध्यमः ॥
 अत्र यादृच्छिकोऽकारो न निष्ठायामिडादितां ।
 आरम्भे च तथा भावे विहितायां विभाषया ॥ ०
 नुम् स्यादित्नुबन्धानां न निष्ठायामिडादितां ।
 वाक्यायामुदितामिडं स्यात् सर्वस्मिन्नूदितां तथा ॥
 चूदितामनि ह्रस्वो न चूदितां स्याद्विभाषया ।
 अगूदितां वेरितां स्याद्वृद्धिरेदितां सङ्गि ॥
 रेदितां स्याद्यजादित्वं निष्ठास्तन ओदितां ।
 औकारानुबन्धकानां शकादित्वं समोरितं ॥
 किञ्चुरादियजादि कीत् क्रियादिर्गानुबन्धकः ।
 षादिश्च ग्यनुबन्धः स्यात् पूर्वजं त्वादरेव सः ॥
 घानुबन्धो रुदादि स्यात् ङितां स्यादात्मनेपदं ।
 कर्तरि घानुबन्धानां तत्कर्त्रर्थीक्रियाफले ॥
 उभयानुबन्धकानां हुमित्ययं समोरितः ।
 भित्तां क्तो वर्तमाने तु टीकारेतां जलादितां ॥
 ऊपुद् भवेद् दुकारेतां तुकारेतां त्रिमक् तथा ।
 चीकारेतां फलादित्वं जक्षादिस्तानुबन्धकः ॥
 दानुबन्धस्तनादिः स्यात् धानुबन्धो रुधादिकः ।
 खादिः स्यान्नानुबन्धस्तु मुचादिः पानुबन्धकः ॥
 भानुबन्धः शमादिः स्याद् घटादिर्मानुबन्धकः ।
 मीढिकत्वं यकारे तु दिवादीर्मिददादिकः (!) ॥
 लुकारे तु खपादिश्च वानुबन्धो वृदादिकः ।
 चीकारे तु जुहोत्यादिस्तुदादिर्हानुबन्धकः ॥
 ह्यनुबन्धः कुटादिश्च वैदिका रानुबन्धकाः ।
 आद्भवेत् घानुबन्धानां जादयः ह्यनुबन्धकाः ॥

* The date (A.D. 1805) given erroneously by Westergaard, *Radices*, p. vii, for the composition of the work, is that of the present MS.

धृडादयः पुकारे तु तः स्यादिर्मेनुबन्धकः (!) ।
 क्रादि कृगृदृधृपृष्ठः खमितः स्युः सुपादयः ॥
 ठिन्मुहादिर्द्युतादिस्तु ङ लकारानुबन्धकः ।
 अनुस्वारानुबन्धा ये ते विज्ञेया अदन्तकाः ।
 चुरादयोदिते (!) बोध्या मृपन्नरहिता पुनः ॥

इति परिभाषा† ॥

अर्थेऊसी याचने स्यात् अङ्काङ्क पदचिह्नयोः ।
 संज्ञासं द्वौ समाधाते स्यादन्धं दर्शनक्षये‡ ॥
 अवधीरं तु रीढायाम् अर्थं पापकृती मतः ।
 आन्दोलं दोलनार्थोऽसौ स्यादूनं परिहानके ॥
 स्यादोजं चलतेजोऽर्थः कथं वाक्यप्रबन्धके ।
 कर्त्रे कचं त्रयः कर्तौ शैथिल्यार्थाः समोरिताः ॥ ०

इत्यकारान्तवर्गः fol. 4 ; आदन्तवर्गः fol. 4b ; इकारान्तवर्गः ib.; etc. हान्तवर्गः fol. 28b ; सौत्रवर्गः fol. 29.

शाकान्दे रसनागरोपरजनीनाचैर्मिते माधवे
 श्रीरामस्य पदारविन्दयुगलं ध्यात्वा चिरं निर्मितः ।
 ग्रन्थोऽयं शशिराजिमैत्रगणितैः संदर्भे ते धातवः
 श्रीनारायणशर्मणा परमतो बोध्यं प्रयोगात्सतां ॥

इति श्रीनारायणवन्दननिर्मितो धातुरत्नाकरः समाप्तः ॥

प्राणकान्तारपाथेयं संसारच्छेदभेषजं ।

दुःखशोकपरित्राणं हरिरित्यखरद्वयं ॥ श ० ११२१ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

882.

1282b. Foll. 40 ; size 13 in. by 4½ in. ; fair, recent Bengālī handwriting ; seven or eight lines in a page.

Śabdarūpaprakāśikā, being a collection of declensional paradigms, according to the *Mugdhabodha*.

It begins :

श्रीरामचरणी नत्वा नामानि लिखति क्रमात् ।
 शब्दानामङ्गसन्तानां रूपाख्यस्थिषां कृते ॥

† For the corresponding verses of the *Kavikalpadruma* see Westergaard, *Radices*, p. 343.

‡ The corresponding verse of the *Kavikalpadruma* runs thus :

अङ्काङ्कत् क पादलक्ष्यंशाशत् क विभाजने ।
 अर्थत् क याचनेऽन्धत् क दृक्ष्येऽथत् क तत्कृती ॥

रामशब्दः श्रीरामवल्लभपरमपुरुषरामवाचो । रामः रामो
रामाः ० ।

The *ajantādhyāya* ends fol. 18.

[H. T. COLEBROOKE.]

8. SAUPADMA.

883.

75. Foll. 200; size 17½ in. by 3 in.; well written, in the Bengālī character; six lines in a page.

Supadma, a Sanskrit grammar, in aphorisms, with brief explanations; by *Padmanābhadatta* (son of *Dāmodaradatta*).

Adhyāya I., on *saṃjñās* and *sandhi*, begins :

प्रथम्य परमं देवं देवीं वाचमृषीन् गुरुन् ।

पसनाभः स्फुटं पूर्णं भाषायामाह लक्षणं ॥

अथ विवरणं च तस्य शब्दानुशासनेन सह पाणि-
नीयादिशब्दस्मृती रूपलक्षणसौकर्योपाधये । प्रतिस्मृतस्य
शब्दलक्षणस्य तत्रादौ वर्णोपदेशः शास्त्रप्रयोगाय । अ
इ उ ऋ लृ क ए ओ ङ् ए औ च् ॥ आदिरितान्येन
समर्थः । आदिर्वर्णोऽन्येन इति णकारादिना इत्संज्ञकेन
सह संगृह्यमाणः समर्थो ग्राह्यो भवति । अणितुक्ते
अकारइकारउकारा गृह्येरन् ० ॥ here follow a few
more *sūtras* : अचो ऽन्ये हल् ॥ खयादिद्वयं वर्गस्य ॥
तृतीयो जस् ॥ तुर्यो ऋप् ॥ ऊम् पञ्चमः ॥ ऋप् वर्णो
ऽऊम् ॥ यवरलो यण् ॥ श्रवसाः शर् ॥ खर् खयशरौ ॥
खरुन्निर्गतो हल् हस् ॥ ऊम् यण्हीनो ऋल् ॥ अशर्हो
यय् ॥ अंडमोऽनुनासिकाः ॥ चर्ग्यस्वरौ सजातीयैः
सवर्णौ ॥ ०

A. II., on *kāraka* and declension, beg. fol. 22 :
कारके॥ अधिकारोऽयं । क्रियानिमित्तं कारकं कर्त्रादि ०

A. III., on conjugation, beg. fol. 53 : गुतिज-
किञ्चः सन् बहुलं । गुपादिभ्यो धातुभ्यः सन्प्रत्ययो बहुलं
भवति । ०

A. IV., on *kṛit* (and *uṇādi*) suffixes, beg.
fol. 98b : कृद्बहुलं ।

A. V., on *taddhitas*, fol. 141b : तद्धिते ॥ अधि-
कारोऽयं ॥ णिति वृद्धिरचामादेः । ०

It ends :

वन्द्यश्रीयुक्तराधाचरणवटुवुधस्तस्य पाठाय पुस्तौ

यत्नादेनां प्यलखीत् चरणपरपदं पार्वतीपूर्वशब्दं ।

यस्याभ्यासोऽपि विप्रो नयनविधुमुनिद्वौ णिकासंख्यशाक
भासे मेघस्थसूर्ये तिथिसमदिवसे शुभपक्षे ऽकेवारे ॥

शकाब्दाः १११२ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

884.

904. Foll. 199; size 15½ in. by 5 in.; Bengālī character, for the most part indifferently written, by three or four recent hands; 7 or 8 lines in a page.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

885.

903. Foll. 318; size 15 in. by 5 in.; transcribed, in the Bengālī character, by four different, recent hands; 7-10 lines in a page.

The *Supadma-makaranda*, a commentary on the *Supadma*, by *Vishṇuśiṣṭa*; in 20 sections (*vindu*), of which there are found four in each *adhyāya*.

This MS. wants the third *adhyāya*.

It begins :

गौरीचरणसरोजं स्फुरदनुरागं भजामि भक्तेषु ।

आसाद्यास्मिन् मानसमखिलाभीष्टं जनोऽभ्येति ॥

यच्चिन्ताभ्यसनाज्जनतोः क्षीयन्ते तमसां चयाः ।

उदेति परमं ज्योतिर्ज्योतीरूपं नतोऽभ्येति ॥

अपारभवकान्तारविप्रवारणकारणं ।

हेरस्य पदाम्भोजं भजामोऽभीष्टसिद्धये ॥

यस्याः प्रसादमासाद्य वाचस्पतिवचस्विता ।

अशेषजननीमाद्यां भारतीमानतोऽस्मि तां ॥

दुरुहं पसनाभस्य वचनं विवृणोमि यत् ।

क्षुण्णमर्हन्ति तत्सन्तो यूयमत्र परीक्षकाः ॥

अथेहाशेषविशेषपदेषु विधानान्नान्नजन्तुसंतानोपचिकीर्षया
व्याकरणं चिकीर्षुः परमकारुणिको ग्रन्थकृत् सकलशिष्टाचारा-
नुमितवेदप्रामाण्यात् प्रत्यूहव्यूहवारणकारणमभीष्टदेवताप्रणतिल-
क्षणं मङ्गलं प्रणीय शिष्यान् शिष्ययिष्यान् तत्संबन्धं पद्यं प्रथमं
निवचन्ध प्रणम्येत्यादि । ०

Adhyāya I., ends fol. 47b; II., fol. 118; IV., fol. 203.

It ends: वदादयः समन्विशन्त्यया अन्वयसंज्ञा इत्यर्थः ॥
शिवमेतत् सर्वं ॥ इति श्रीसुपन्नकरन्दप्रकाशे विंशतितमो विन्दुः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

886.

1479. Foll. 85; size 15½ in. by 5½ in.; clearly written, in the Bengālī character, by three modern hands; seven or eight lines in a page.

Adhyāya III. (vindus 9-12) of the *Supadma-makaranda*; being the section on the verb.

[H. T. COLEBROOKE.]

887.

1160a. Foll. 32; size 14 in. by 5 in.; fair, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Samāsa-saṃgraha, a versified summary of the chapter on compounds of the *Supadma*, by the physician *Rūpanārāyaṇa Sena*; with a commentary by *Vishṇuśiṣra*. The treatise begins:

प्रथम्य वाणीचरणारविन्दं
विचित्रशोभं नखरेन्दुभाषं ।
नृणां मनोऽभीष्टफलप्रदायि
ज्ञानार्थमेवाशुतरं शिशूनां ॥ १ ॥

पद्येन सौपस्यसमाससूत्रं
संग्रह्य वृत्त्या परितप्त तस्य ।

अर्थः पयोग्रामकृतालयेन
श्रीरूपनारायणसेनकेन ॥ २ ॥ ० ३ ॥

समर्थानां समासः स्यात् सुप्सुपाधिकृतं त्वतः ।
वाच्यस्तत्पुरुषात्पूर्वमप्ययीभावसंज्ञकः ॥

The text, the three introductory *śloka*s of which are not commented upon, ends fol. 3. The commentary begins:

समर्थानां समासः स्यादस्यार्थः । परस्परसंबन्धार्थानां पदानां
समासो वेदितव्यः । समसनं समासः संक्षेप इत्यर्थः । ०

It ends:

मनःसंस्पृशमात्रेण निर्मलं कुरुते र्गधिकं ।
विष्णुनिश्रीद्धवा टीका गङ्गेव मुखदायिनी ॥

तस्य साफल्यभावेन दातुं शक्नोति को र्गपि न ।

सत्यपात्रे निधायानु सर्वे एव तदहंति ॥

अकरोत् संग्रहं शाके पृथीलाभिविद्यन्मते ।

पयोग्रामनिवासी श्रीरूपनारायणो भिषक् ॥

This would give Śaka 1701 (A.D. 1779)—hardly Śaka 1401 (A.D. 1479)—for the date of *Rūpanārāyaṇa*'s composition. [H. T. COLEBROOKE.]

888.

1160c. Foll. 23; size 14½ in. by 5 in.; fairly written, in the Bengālī character, by two recent hands; 5-9 lines in a page.

Supadma-shaṭk-traka, a metrical summary of the *kāraka*-chapter of the *Supadma*, by *Rūpanārāyaṇa Sena*; with a commentary. The MS. begins:

अर्चान्यस्तसहस्रसंख्यकमले न्यूनैकके तद्व्युत्पात्
यत्रोत्पाद्य निजाक्षिपन्नमकरोत् साहस्यमस्याञ्जतः (?) ।

तत्तन्मोक्षरं प्रणम्य विमलं सौपस्यपदकारक-

व्याख्यानं तनुते भिषग् बुधमतः श्रीरूपनारायणः ॥

पद कारकाणि संवन्धो विभक्तीनां च निर्णयः ।

वक्रव्यानि समासेन शिशूनां बोधहेतवे ॥

लिपिं वीक्ष्य बुधानां यः प्रबन्धः क्रियते मया ।

तत्र दोषे समाधानं कुर्वन्तु शास्त्रकोविदाः ॥

क्रियानिमित्तं यदि कारकं स्यात्तदास्य संबन्धनि लक्षणस्य ।

भवेदतिव्याप्तिरिहेष्वरादी पचत्यसौ तन्नुलसीश्वरस्य ॥

अस्यार्थः ॥ यदि क्रियानिमित्तं कारकमिति सामान्यलक्षणं
क्रियते ०

It ends: कृदन्तात् प्रत्ययान्तरे षष्ठी न भवितव्यमिति न
तद्विप्रयोगे इत्यादिदृष्टिः ॥ इति सुपस्यपदकारकं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

889.

1160d. Foll. 45; size 14 in. by 4½ in.; recent Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Śabdāvali, a versified summary of the chapter on declension of the *Supadma*, by *Rāma-bhadra Nyāyālaṃkāra*.

It begins:

नौमीशकानाचरणाम्बुजद्वयं
विधीशमानायसुरेन्द्रवन्दितं ।
वाल्मीकिना रामगुणो निवेदितो
निषेच्य यत्प्राथमिकेन धीमता ॥
ज्ञानदं श्रीगुरोः पादं प्रवन्द्य धरणीसुरः ।
शब्दावलिं शावकृते रामभट्टस्तनोतकि ॥
प्रतीता बालबोधिन्यां कान्तप्रक्रिया यतः ।
सुपद्यप्रक्रिया तस्माद्रामभट्टेण तन्यते ॥

The outer page contains the title: कविचन्द्र-
कृतसुपद्यसंमतशब्दावली ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

890.

802a. Foll. 36; size 16 in. by 5½ in.; fairly written, in the Bengālī character, by two recent hands; eight, sometimes seven, lines in a page.

Padmanābhādatta's Paribhāṣā, or general rules on the application of the author's grammatical *sūtras*, with a commentary.

It begins:

हरिं प्रणम्य गोपालं श्रीदत्तात्मजसूनुना ।
द्विजश्रीपद्मनाभेन परिभाषा विभास्यते ॥
तथा हि । सूत्रेष्वेव हि तत्सर्वं यद्वृत्तौ यच्च वाचिके ।
सूत्रं योनिरिहाणीनां सर्वं सूत्रे प्रतिष्ठितं ॥

येन केनचिद्वास्यातुकामेनावश्यमेवाप्युपगन्तव्यं । तथा चार्थतः । सार्थान् सूचयति सूत्रयति सूत्रे वा । सूत्रमिह भगवानाचार्य इह पञ्चकसुपद्ये र्थ्याभिधानमभिहितं । सूत्रावलोकनात् तदिह संक्षिप्ताभिधीयते । परितः सर्वतो भाष्यन्ते र्थ्या आभिरिति परिभाषाः । ० ॥ असति बाधे ॥ अस्यार्थः ॥ इत्यभि-
क्रियते । असति बाधे बाधविरहे परिभाषान्यायः प्रवर्तते । ० ॥
here follow a few more *paribhāṣās*: सविशेषणे विधिनियेधौ विशेषणमुपसंक्रामतो विशिष्ये बाधिते सति ॥
एकदेशविकृतमनन्यवत् (*Paribhāṣenduś*. no. 37) ॥ ना-
स्वशब्दोक्तत्वात् ॥ येन विधिस्तदन्तस्य (*Pāṇ. I. 1, 72*) ॥
न संज्ञाविधौ ॥ विशेषनिधिद्वानां सामान्यनिषेधपरत्वं ॥

The work concludes with the following *ślokas*, in which the author gives an account of his literary activity up to that time:

नन्वा श्रीश्रीनिवासं प्रणतजनमनःशकुसंहारकालं
सन्यासशमवस्तमनदमनं श्रीगोपालदेवेशं प्रभुं (!) ।
पाणिन्यादिप्रणीतान्यतिविमलधिया शब्दशास्त्राणि दृष्ट्वा
पूर्णं मुक्तं सदार्थातमनगुरुमयाविष्कृतं तूष्णेतेतत् ॥
दिङ्मात्रं दर्शितं किंतु सकलार्थविकाशनं ।
धैर्यावधेयं धीराः श्रीपद्मनाभनिवेदितं ॥
उक्तो व्याकरणादर्शः सुपद्यस्तस्य पञ्चिका ।
ततो हि बालबोधाय प्रयोगाणां च दीपिका ॥
उणादिवृत्तौ रचिता तथा च धातुकौमुदी ।
तथैव यल्लोको (!) वृत्तिः परिभाषा ततः परं ॥
गोपालरचितं नाम साहित्ये ग्रन्थरत्नकं ।
आनन्दलहरीटीका टीका माधे विनिर्मिता ॥
छन्दोरान् छन्दसि च स्मृतावाचारचन्द्रिका ।
कोषे भरिप्रयोगाख्यो रचिता तातयल्लतः [? 1. रचिता-
न्यतियल्लतः] ॥ ० ॥

इति श्रीपद्मनाभदत्तकृता परिभाषा समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

891.

1480. Foll. 45; size 16 in. by 5½ in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Uṇādivṛitti, a collection of aphorisms on the formation of words derived by means of *uṇādi* suffixes, with a commentary, by the author of the *Supadma*, *Padmanābhādatta*, son of *Dāmodaradatta* (and grandson of *Śrīdatta*).

The work begins:

प्रणम्य गोपीजनवल्लभं हरिं
सुपद्यकारेण विधीयते ऽधुना ।
अचो ऽज्जकादिक्रमतो ऽञ्जलनायोर्
उणादिवृत्तेरिति सारसंग्रहः ॥
बुधैरुणादेर्बहुधा कृतो ऽस्ति यो
मनीषिदामोदरदत्तसूनुना ।
स पद्मनाभेन सुपद्यसंमतं
विधिः समयः सुगमं समस्यते ॥

अथेष्टसिद्धार्थमिष्टदेवतावन्दनापूर्वककार्यमाह । गोपीजनवल्लभं प्रणम्य इदानीं सुपद्यकारेण उणादिवृत्तेरिति सारसंग्रहो विधीयते ॥ इतिशब्दः प्राकाश्ये । केन प्रकारेण । अचो ऽज्ज

अचरूपं प्रत्ययमुक्ता ततः पश्चादजन्ते हलन्ते च प्रत्यये कादिक्रमतः
कादिक्रमेण इति । - - । रुदिशब्दाः पृषोदरादिपाठे निरुक्त-
सिद्धाः । ०

The work consists of two chapters (*pāda*), of which the first treats of vowel-affixes, beginning with *u*, *ū*, *a*, *ā*, etc.; the second of consonantal affixes (first the monosyllabic, then the polysyllabic ones), arranged alphabetically according to the final consonant. Cf. Th. Aufrecht, *Ujvaladatta*, p. xxi. The first two *sūtras* उणादयो बहुलं ॥ कादिभ्य उण् ॥ are identical with those of the resp. chapters of the *Supadma* (iv. 2), but afterwards there are not many coincidences.

[H. T. COLEBROOKE.]

892.

1475d. Foll. 33; size 15½ in. by 5 in.; modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Śabdābdhitari, a glossary of words formed with *uṇādi* affixes, by *Rāmagovinda* (*dharāmara*), son of *Rūpanārāyaṇa cakravartin*.

It begins (with the numbers supplied):

उन्मत्तदैत्यगणजन्यमनन्यहार्यं

विष्मम्भराभवनमोहितमात्तरूपं ।

दामोदरं दरविकस्वरसारसाक्षं

लक्ष्मीपतिं त्रिजगतीगतिमानतो ज्ञेयम् ॥ १ ॥

अच्युतस्य विमलं पुनः पुनः पादपद्मयुगलं नमस्यता ।

शब्दशास्त्रविदुषां मुदे मया शब्दसागरतरिर्विधीयते ॥ २ ॥

अथ शिक्षानुशिक्षत्वाद्भसन्तानामदन्तता ।

कृत्रिज कार्यसमये त्वन्तायादि न पूर्वभाक् ॥ ३ ॥

आदौ प्रत्ययमदृष्टमुक्ताजन्तहसन्तयोः ।

कादिक्रमेण कषयाभ्युणादीन् प्रत्ययानहं ॥ ४ ॥

पृषोदरादौ विडङ्गित्वा सिद्धा निरुक्तिः ।

रुदिशब्दाः प्रपठ्यन्ते यदिच्छालक्षणान्विताः ॥ ५ ॥ ०

कारुः कार्यं करोतीति स्मृतः शिल्पिनि कारके ।

वातीति वायुः पवनः चरश्चार्ह मनोहरं ॥ १४ ॥

The vowel-affixes, treated of in the first

vicitra, end fol. 8; when the consonantal affixes follow in alphabetical order: fol. 10b, *iti kân-tavargah*, etc. [H. T. COLEBROOKE.]

893.

218. Foll. 136; size 15 in. by 5 in.; at first well, afterwards fairly, written, in the Bengālī character (but without diacritic *r*-point); by two modern hands.

Dhātupāṭha to the *Supadma*; with a commentary, called *Dhātunirṇaya* (?).

I. Foll. 15 (122-136); eight lines in a page.

The *Dhātupāṭha*. It begins:

भू सत्तायां । या पाने । घ्रा गन्धोपादाने । ध्वा
शब्दाग्निसंयोगे । हा गतिनिवृत्तौ । स्नाभ्यासे । दान्
दाने । इ गतौ । केचिदिदं दीर्घान्तं पठन्ति । जि जये ।
क्षि क्षये । जि जि अभिभवे । सु सु गतौ । सु प्रसवे-
श्वयेयोः । शु श्रवणे । भु स्थैर्ये । दु दु गतौ । च गति-
प्रापणयोः । गृ गृ सेचने । सृ गतौ । स्मृ चिन्तायां ।
हृ कौटिल्ये । धृ हर्षणे । ० - *iti parasmaibhā-*
shāḥ, fol. 4b; *ātmanebhāshāḥ*, fol. 6b;
ubhayabhāshāḥ, fol. 7; *dyutādayaḥ*, fol. 7b;
vrītādayaḥ, *ghaṭādayaḥ*, *phalādayaḥ*, *jvalā-*
dayaḥ, *yajādayaḥ*, इति शङ्चिकरणा भूवादयः
समाप्ताः fol. 8b; अशङ्चिकरणा अदादयः fol. 9, etc.

It ends: वणौ वणैक्रियावित्सारवचनेषु । छप
प्रेरणे । लाभ इत्येके । अष पापक्रियायां । परस्मैभाषाः ।
वृह स्वार्थे णिजन्ताश्चुरादयः समाप्ताः ॥ The back
of the last leaf contains the title, in De-
vanāgarī, सुषमको धातुपाठः ० ओ ३३९ ॥

II. Foll. 1-121; seven lines in a page.

Dhātunirṇaya; wanting the *curādi* section.

It begins:

अज्ञानतत्त्वमिश्रं हिनस्ति पङ्क्तिर्नखेन्दूनां ।

यस्मिंस्तदेव गौरीचरणाभोजं मुहुः स्तौमि ॥

प्रत्यूहव्यूहविध्वंसिदशनस्य गणेशितुः ।

पदारविन्दमङ्गलसाधनं सततं स्तुमः ॥

धातूनां निर्णयः शब्दभिषजामपि दुष्करः ।

अतस्तन्निर्णये यत्नः सुधीभिः सुविधीयते ॥

भू सत्तायां । सत्तायामर्थे भूशब्दो वर्तते । तच्चा-
स्तीति प्रत्ययहेतुः परं सामान्यसत्तेति केचित् । केचिद-
भिधेयसत्तेति समाज्ञापयन्ति । सर्वत्र भावा भावो भव-
तीति निश्चयो भावसंबन्धेन वेत्यज्ञानभावाद्भवतीति प्रयोगः
स्यात् । ० - - पा पाने fol. 5.

The *adādi* section begins fol. 77b :

मतात्यालोच्य सर्वेषां सुविधिव्य यथामति ।
भूवादिवृत्तिं निर्माय कुरुते ऽदादिवृत्तिकां ॥
the *juhotyādi*, fol. 85b :

अदादिवृत्तिं निष्पाद्य सुपस्यपदवीमनु ।
अधुना तु जुहोत्यादिवृत्तिरेषा प्रकटयते ॥
the *divādi*, fol. 88; *svādi*, fol. 100; *tudādi*,
fol. 103; *rudhādi*, fol. 114b :

आलोच्य मतमाद्यानां सौपसानां हितैषिणा ।
रूपादेरधुना वृत्तिर्विबुधेन वितन्यते ॥

the *tanādi* fol. 116; *kryādi*, fol. 117.

The title supplied by Colebrooke's *Paṇḍit*, on
fol. 1a, ascribes the commentary to *Gōyīcandra*,
and refers it (doubtless wrongly) to the *Sam-
kshiptasāra*; viz. संक्षिप्तसारसंमतधातुगणनिर्णयः गोयी-
चन्द्रकृतः ॥

The authorities most frequently referred to
are *Halāyudha*, *Govindabhaṭṭa*, *Bhaṭṭi*, *Durga*
and *Trilocana*, *Dhātupradīpa* (*Rakshita*, *Mai-
treya*), *Vopa* (thus always). Of other authorities
may be mentioned: *Aruṇadatta* [rt. बुस् । बुस्यति ०
बुसं धात्यन्वक् । दन्यो ज्यमिति अरुणदत्तप्रभृतयः] fol. 92;
Kulacandra, 31, 70; *Kauśika*, [rt. अयुतिर् । ०
यकाररहितमिति कौशिकः] 20b; *Kshārasvāmin*, 36,
39b; *gada* [rt. तुगड् । तुगडतिः । अचि तुगडः नितुगड-
श्चातुरः । इमौ तालव्यादि इति गदः । दन्यादि इत्यन्वे] 25b;
[rt. भष् । भषकः कुक्कुरः । पुष्ययीमो भषक इति गदः] 34b,
[रासभस्तिस्काभिसारणयस्का इति गदः] 56, [rt. भ्यस् । ०
भिस्सटा । ० टो ह्रस्वश्च अस्ति समञ्जससदस्यभिस्सटा सभ्यसभ्य-
संधिर्हिंसास्यानीति गदः] 56b, [rt. सो । ० षट्सिः ०
दन्यवानेव । षट्शिञ्जालव्यवानित्याहुः गदः] 91; *Govar-
dhana*, [on the spelling of roots रप् रप् रप् etc.]
25, [rt. आ । ० अययति चाप्पेण न षष्ठं *Āryāsapt*. 449]
71; *Caturbhujā* [यभ मैथुने । मैथुने रतं । तच्चायं यभति

युवति तरुणः इति च ०] 25b; [स्मृ आधाने । आधानमु-
त्कण्ठपूर्वकं स्मरणं । ० आसमन्ताद् ध्यानमिति दुर्गे । चतुर्भुजस्तु
स्मरणमित्याह] 69, [शदू शातने । तनूकरणं विलावो वा ।
पतनं पातनं चेति च ०] 75, [दम्भ दम्भे । ० विकल्पनमिति
च ०] 102; *Jayamaṅgala*, 120; *Durghaṭa* [rt.
विश ० । परस्मैपदं नेर्विश इति विधानात् उच्यते पश्चादुपसर्गेण
संबन्धः इति दु ०] 111, - *vṛitti*, 84b; *Dhātukārikā*,
66b; *Padmanābha*, 9b, 65; *Pārāyaṇa*, 6; *Pārā-
yaṇikāh*, 6; *Purushottama* [rt. स्तुभ् ० । त्रिपूर्वाद-
स्मात्किप् त्रिष्टुप् स्वार्ये ऽणि त्रैष्टुभमिति लघुवृत्तौ पु ०] 51b,
[rt. वह् ० । अत्र बहिः प्रकृत्यन्तरमोष्ठ्यादिरिति पु ०] 76b;
Pūrṇacandra [rt. स्फुर्ज् ० । अत्र व्यवस्थितविभाषया दीर्घे
इति त्रैत्रेयः । पूर्णचन्द्रस्तु स्फुर्जधातोर्दीर्घपाठः(!)] 14b, [rt.
ऊर्णु ० । ऊर्णोति लाक्षणिको ऽत्र मूर्धन्य इति पू ०] 85;
Bhaṭṭa [खै खदने । खदनं हिंसा खादयति(!) बालकं व्याघ्रः ।
भट्टमते तु खदनं स्थिरीभवमुक्तं] 8, [rt. शिल् मिल् ० ।
तालव्यादिः । सिलति षोपदेशो ज्यं । कवर्णेद्धितोयादिमिभं
पठति भट्टः किलिखिलमित्युदाजहार च ॥] 110, [मृश
आमर्शने । आमर्शनं पर्यालोचनं । स्पर्श इति भट्टः] 111;
Bhāgavṛitti, 26b; *Bhūriprayoga*, 84; *Rabhasa*,
10b, 19; *Rāma* [rt. कप् । ० कषः । तालव्यान इति
रामः] 62, [rt. भस् ० । भष्टः दन्यान्तो ज्यमिति प्रसादः ।
भस्त इति अनिष्टापत्तेरिति रामः] 64; *Rāmadāsa*, 29b;
Rudra [जागति लोक इति रुद्रः] 81b; *Vararuci*, 95,
118; *Varṇadeśanā*, 15b, 19b, 45b, 63, 63b, 77,
104b, 110b; *Vardhamāna* [चर् भक्षणे च । अस्मिन्नर्थे
च धातुः । प्रकृत्यन्तरमिति व ०] 28b, 57, 102; *Val-
labhadeva*, 61b; *Vāmana*, 20, 28b, 74; *Vikra-
māditya* [rt. नृधु । नृदेरिति वि ०] 64b; *Vṛitti*
[? *Mādhaviyā*; ङिच् । ० अत एव निटिषेव इत्युदाहृतं
वृत्तौ] 31; *Śabdārṇava*, 65b; *Śaraṇadeva*, [rt.
क्रम् ० । चेतां(!) हन्तुं प्रचक्रमुरित्यत्र उपसर्गेण पश्चात्संबन्धः
इति श ०] 26b, 49b, [बन्ध वन्यने । वप्नाति वस्तं शठः ।
वस्तानं शठ मुञ्च मुञ्च शपथैः किं मूर्तिं निर्बन्धे इत्यपपाठः
निर्वन्ध्यत इत्यपपाठः कार्यः इति श ०] 120; *Śrīpati*, 19b,
54, 88; *Supadmaṃ vyākaraṇam*, 98b; *spārśa-
kārikā*, 57; *Haridāsa* [देवनं रोदनमिति ह ०] 53b;
Hemamālīnaḥ [डोङ् विहायसां गती । विहायो विहगः
विहाया विहगेनास्योद्गमने पुनपुंसकमिति हे ०] 38b.

[H. T. COLEBROOKE.]

894.

671a. Foll. 25; size 12½ in. by 6½ in.; good modern Bengālī handwriting (the same as that of 671b-d); ten lines in a page.

Gaṇapaṅktikā, a metrical arrangement of the *Dhātupāṭha*, by an unknown Brāhman (*āharū-mara*), the son of *Sundara* and *Jayū*.

It begins:

प्रणम्य राघवं रामं जानकीकमलां सतीं ।
 श्रीविष्णुकं गणं ब्रूयाज्जयासुन्दरजः शुभं ॥
 कृतान्नलिरहं सो ऽपि युष्मान् वच्मि धरामरः ।
 सर्वान्दोषान्परित्यज्य ग्राह्या मे गणपङ्क्तिः ॥
 व्याकरणं पुराणानि साहित्यं पठिता स्मृतिः ।
 एता विद्यासु शिष्यन्ते विद्वत्पादाः प्रवेदिताः ॥
 विद्वत्पादान्नमस्ये वै पुटान्नलिरहं मुहुः ।
 पाठनीयाः सदा चाला ममेमां गणपङ्क्तिं ॥
 वर्णस्यासंभवात्कश्चिद्वर्णभेदः समुच्यते ।
 लघुर्यत्र गुरुस्तत्र लघुस्तत्र प्रकीर्त्यते ॥
 छन्दोभङ्गं भवेत्क्रापि क्षपाण्डित्यं भवेन्महत् ।
 तदपि स्वीकृतं विद्वद्बालानां बोधनाय मे ॥
 भ्रातृदिदिर्जुहोत्यादिदिवादिस्वादयो गणाः ।
 तुदादिश्च रुधादिश्च तनुव्रथादिचुरादयः ॥
 सत्तालज्जास्थितिजागरणं वृद्धिष्वभयजीवितमरणं ।
 शयनक्रोडाहचिदोप्यर्था नैते कर्मणि धातव उक्ताः ॥
 अथ गणपङ्क्तिः लिख्यते ॥ अजन्तधातवः कथ्यन्ते ।

पा पाने धेद् पिबत्येव धयति ध्मा च शब्दने ।
 धमति स्यग्निसंयोगे गन्धोपादे च जिघ्रति ॥
 घ्रा घा गतिनिवृत्तौ च तिष्ठति घ्रा मनत्यपि ।
 अभ्यासे यच्छतीत्येव दाने दानविदां मतं ॥
 हर्षक्षये द्यायति घ्नै घ्नै [च] द्यायति इत्यपि ।
 गात्रस्यापि विनामे घ्नै न्यक्कारे द्यायति स्वप्ने ॥ ०

अथ इकारान्तः fol. 2, etc.

It ends:

आकारादिक्षकारान्तो गण उक्तः श्रीविष्णुना ।
 क्रमेण कथयितुं हि जयासुन्दरजः शुभं ॥

इति चुरादिगणसमाप्तः ॥

The treatise appears to be identical with the

Dhātugaṇa, described by Dr. Rāj. Mitra, in his Descript. Cat. i., p. 35 (which does not seem to contain the introductory *śloka*s 2-5); where, however, he reads the author's name *Jaya-sundarāja*, and identifies the *śrī-Vishṇu* referred to with *Vishnumiśra*, the author of the *Supad-mamakaraṇḍa*. The present MS. is followed by three treatises belonging to *Pītāmbara's Sūrasam-graha*, copied by the same scribe; and may perhaps have been intended to serve as a *Dhātupāṭha* for that grammar. [H. T. COLEBROOKE.]

9. MINOR GRAMMARS, AND MISCELLANEOUS TREATISES.

895.

2812. Foll. 96; folio; size 12½ in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī, by *Lālā Mahā Bārāya*, of Benares; about 30 lines in a page; European paper.

Prayoga-ratnamālā, a grammar in *śloka*s, accompanied by a *vr̥tti*, composed, in A.D. 1772, under the auspices of *Malla Naranārāyaṇa Deva*, by *Purushottamaśarman Vidyāvāgīśabhaṭṭācārya*.

It begins:

अनन्दसूनुर्विदनारविन्दम्
 उपास्महे यत्र नितान्तमेव ।
 स्फुरन्नुत्तीर्णां परमं रहस्यं
 स्मितश्रियानन्दमयं विभाति ॥ १ ॥
 अमृताधिकमाधुरी धुरीणा
 धरणिर्था सगुणोज्जितेन वेणोः ।
 रणितेन जगति रञ्जयन्
 भगवन्तं घनकान्तिमन्तमीडे ॥ २ ॥
 श्रीमन्नदेवस्य गुणैकसिन्धोर्
 महीमहेन्द्रस्य यथानिदेशम् ।
 यान्ताप्रयोगोत्तरमाला
 वितन्यते श्रीपुरुषोत्तमेन ॥ ३ ॥

महतामपि द्विभावनौघै
महनीयैर्गुणवृद्धिमन्त्रयोगैः ।
रचितां पुरुषोत्तमेन बालां
प्रतिभायै परिभक्त रत्नमालाम् ॥ ४ ॥
दर्भोदिराक्षुरधियः सुधियः प्रसाद्य
विज्ञापये यदहमत्र मनो निभक्त ।
एतेषु मन्त्रचनकैरवकोरकेषु
युष्मात्प्रसादशरदिन्दुरुचः स्फुरन्तु ॥ ५ ॥

अकारादिष्वकारान्ता वर्णमालानुवर्तते ।
खरादिसंज्ञा विधानार्थम् ।
उक्तः स्त्री वर्णमालायां मन्त्रस्योपचिकीर्षया ॥
कादिसंयोगसंकेतविषयं कश्चिदाह तम् ।
अत्र संख्याविधानानुपयुक्तो ऽपि अकारः पाणिनीयवर्णक्रम-
व्यवच्छेदार्थः ।

तस्यामकारादीकारं यावद्वर्णाः खरा अचः ॥
खरसंज्ञका अचसंज्ञकाश्च भवन्ति । °
अकारादय लृट्नाः समानाः स्युरकश्चते ।
संज्ञाफलम् अकाम् अकारे ह्रस्वः स्यात् °
संस्थानाकौ सवर्णैः स्यात् सावर्ण्यम् अलृट् वर्णयोः ।
अ इ उ अ लृ ह्रस्वाः स्युर्लृट् चैकमात्रकाः ।
अन्ये खरा दीर्घसंज्ञा ज्ञातव्यास्ते द्विमात्रकाः ॥ °

I. Sandhi and Subanta :

Iti svarasamjñāprakaranaṃ, fol. 1b ;
svarasandhi, fol. 2b ; *svarasandhinishedha*,
fol. 3 ; *vyāñjanasandhi*, fol. 4 ; इति° संधि-
विन्यासः प्रथमः fol. 5 ; *svarāntasūdhya-praka-*
raṇa, fol. 11 ; *vyāñjanadeśa*, fol. 14 ; *avya-*
yaprakaranaṃ, fol. 20b, etc. ; *shatvapra-*
karaṇaṃ, fol. 24b ; इति° प्रकीर्णविन्यासश्चतुर्थः ।
fol. 25b ; कारकमाला, fol. 34b ; समासविन्यासः
षष्ठः fol. 44.

अवहेलितभीमविक्रमश्चिन्नरायणदेशदेशेन ।
गुणवद्विततद्वितप्रबंधो रचितः श्रीपुरुषोत्तमेन-त्तेन ॥ १ ॥
समादृतं व्याकरणाभिरूपा स्फूपारपारापुरुषोत्तमेन ।
प्रयोगचिन्तामणिमन्तः प्रयोगचिन्तामणयो भवन्तु ॥ २ ॥
मालेपादिसुतापदाज्युगलं वन्दारुणा संततं
बालेखि द्विजकुंजरेण रचिता रत्नादिमाला शुभा ।

वेदव्याकरणं शुक्लकिरणयुक्तेषु भूमिद्युषट् (!)

श्रीलक्ष्मीपुरुषोत्तमेन महता शाके शनौ वासरे ॥ ३* ॥
इति° तद्वितप्रकरणं (तद्वितविन्यासः सप्तमः MS.
466) fol. 58b.

II. Akhyāta begins :

श्रीयदुमणिगुरुचरणस्फुरदरविन्दालिवन्दारः ।
श्रीपुरुषोत्तमशर्मा लौकिकपदमञ्जरीं तनुते ॥ १ ॥
दाक्षायणीयमतकायसुतप्रबन्ध-
मन्वानुरञ्जितगुणा पदमञ्जरीयम् ।
आदीयतां अवसि निःश्रमवस्यतायै
युत्पत्तिपक्वजदलायतलोचनानाम् ॥ २ ॥
Iti vartamūnaprakaraṇam ; इति° गणसा-
ध्यविन्यासः प्रथमः । fol. 62 ; *liṅlotprakaranaṃ*,
fol. 63 ; लिङादिविन्यासो द्वितीयः fol. 64 ; *yak-*
prakaraṇam, fol. 64b ; *śvastaṇiprakaraṇam*,
fol. 65b ; सार्वधातुकविन्यासः तृतीयः, fol. 67 ;
लिट्प्र° चतुर्थो विन्यासः, fol. 69 ; लुङ्प्र° पंचमो°,
fol. 72 ; आत्मनेपदादिप्र° षष्ठो°, fol. 74b ;
सनादिप्र° सप्तमो°, fol. 80.

III. Kṛidanta begins :

नन्दनन्दनपदारविन्दयोः स्थन्दमानमकरन्दतुन्दिलः ।
व्यातनोतु पुरुषोत्तमः कृती सारवत्प्रकरणं कृतामिदम् ॥
कृतः कर्तारि । ° व्यवस्थाप्र°, fol. 81b ; अष्टा-
चादिप्र°, fol. 83b ; खानुबन्ध°, fol. 84b ; क्तादिप्र°
कृत्सु चतुर्थो विन्यासः, fol. 90b ; क्तादिप्र°, fol. 93.
It ends :

इति महामहोपाध्यायश्रीविद्यावागीशभट्टाचार्यपरना-
मश्रीपुरुषोत्तमशर्मनिर्मितायां प्रयोगरत्नमालायां कृत्सु
षष्ठो विन्यासः समाप्तः ॥

Rāj. Mitra, Descript. Cat. i., p. 73, where
another MS. of this work is noticed, refers to
Martin's History of Eastern India, vol. iii., p.
136, where it is stated that *Purushottama* was a
Vaidika Brāhmaṇa of *Vihār* in *Kāmarūpa*, and
flourished in the time of *Mallanārāyaṇa*, Rājā
of *Coch Behar*. This grammar is said to be
much used in *Assam* and *Eastern India* gene-
rally. [SIR C. WILKINS.]

* This stanza is omitted by the next MS.

896.

466. Foll. 202; size 16½ in. by 4½ in.; good, cursive, recent Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Prayoga-ratnamālā.

The *ākhyāta* section begins fol. 121; the *kṛidanta*, fol. 167b.

It ends:

द्विजकुल कमलप्रकाशकैकभास्करमहामहोपाध्यायश्रीविद्या-
वागीशभट्टाचार्यनिर्मितप्रयोगोत्तमरत्नमालायां कृतं षष्ठो वि-
न्यासः सम्पूर्णः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

897.

2734. Foll. 142; size 16½ in. by 4½ in.; indifferent Bengālī handwriting; eight lines in a page.

The same work, without the *taddhita* and *kṛidanta* sections. There is some confusion in the order of the different sections.

- a) Foll. 27-117 (numbered 1-93): from the beginning of the work to the end of the *Samāsa*; Dated Śaka 1706 (A.D. 1784).
- b) Foll. 128-142. The first three, and beginning of the fourth, chapters of the verb.
- c) Foll. 118-125. The end of the 4th, the 5th, and beginning of the 6th, chapters.
- d) Foll. 1-14. The remaining portion of the *ākhyāta*. [SIE C. WILKINS.]

898.

1600d. Foll. 33; size 9½ in. by 4½ in.; good, large Devanāgarī handwriting of the earlier part of last century; seven lines in a page.

Prabodhacandrikā, an elementary treatise on grammatical subjects, in *anushṭubh śloka*s, composed by king *Vaijala Deva* for the benefit of his son *Hirādihara*.

It begins:

हरिहरगुरुभक्तः सर्वलोकानुरक्तम्

त्रिभुवनगतकीर्तिः कांतकंदर्पमूर्तिः ।

रणरिपुगणकालो वैजलक्षोणिपालो

जगति जयति दाता सर्वकर्मादाता ॥ १ ॥

चंद्रावतीवदनचंद्रचकोरविक्र-

मादित्यदैवतनयो नयतंत्रवेत्ता ।

चौहानवंशतिलकः पुटनाधिनाथो (l. पठ०)

राजा परं जयति वैजलदेवनामा ॥ २ ॥

रामो मेऽभिहितं करोतु सततं रामं भजे सादरं

रामेणापदुतं समस्तदुरितं रामाय दत्तं धनुः ।

रामान्मुक्तिरभीप्सिता सरभसं रामस्य दासोऽस्म्यहं

रामे रञ्जतु मे मनः करुणया हे राम मां पालय ॥ ३ ॥

श्रीमद्वैजलदेवेन रामभक्तिरतात्मना ।

इति चिन्तितमेकांते कदाचिन्निष्ठता सता ॥ ४ ॥ ० ८ ॥

संसारान्ताधितरुणं रामनामानुकीर्तनं ।

रामनामान्विता तस्मात्प्रक्रिया क्रियतां मया ॥ ५ ॥

बालकानां प्रबोधाय तोषाय विदुषामपि ।

साकल्यमपि संसारे कीर्तयिष्यामपनाय च ॥ १० ॥

चिंतयन्निति निर्यातः क्रीडंतं श्रीहिराधरं ।

श्रीमान्वैजलभूपालो विलोक्येत्प्रब्रवीत्सुतं ॥ ११ ॥

विद्यया द्योत्यते राज्यं विद्यया जीयते रिपुः ।

विद्यया ज्ञायते कृतं विद्यया लभ्यते यशः ॥ १२ ॥ ० १९ ॥

दानेन दयया चैव युद्धेन निजकर्मणा ।

दानवीरो दयावीरो युद्धवीर इति श्रुतिः ॥ २० ॥

दधीचिर्दानवीरोऽभूत्तथावीरः शिषिनृपः ।

हस्मीरो युद्धवीरोऽभूच्चिदर्शनममी जयः ॥ २१ ॥ ० २४ ॥

एवं वदंतं पितरं विनीतः श्रीहिराधरः ।

कृतान्जलिपुटो भूत्वा सत्रोडमिदमब्रवीत् ॥ २५ ॥

मातापितृभ्यां धिरसं परिणामरसावहं ।

तिर्क्कं कटु कषायं वा भेषजं पाय्यते सुतः ॥ २६ ॥

अवशांजलिना पीतमुपदेशामृतं मया ।

साक्षात्पितां देव मया किमिदानीमधीयतां ॥ २७ ॥

श्रीमान्वैजलभूपालः श्रीहिराधरपालकं ।

सुपीय परितुष्टात्मा सुतमित्यवदत्पुनः ॥ २८ ॥

Having extolled grammar, as ensuring every success, the author begins with the cases and their grammatical value (*kartṛi*, etc.), illustrating the definition by examples:

- तत्रोक्ते कर्तरि यथा रामो जयति वैरिणः ।
 रणे रामौ च रामाश्च जयतश्च जयति च ॥ ४० ॥
 संबोधने ऽपि प्रथमा विभक्तिर्भवति भ्रवं ।
 यथा हे राम हे रामौ हे रामा इत्यनुक्रमात् ॥ ४१ ॥ ० २० ॥
 इति श्री - प्रबोधचंद्रिकायां च कृतौ वैजलभूपतेः ।
 विभक्तिचंद्रिकामध्ये समाप्ता स्यादिति चंद्रिका ॥ fol. 8.
 अथ त्यादिविभक्तीनामुदाहरणमुच्यते ।
 त्रयः स्युः पुरुषाख्यादेः प्रथममध्यमोत्तमाः ॥ १ ॥ ० ३० ॥
 इति ० समाप्ता त्यादिचंद्रिका ॥ fol. 10.
 अथ घट्टारकाणीह कथ्यते कथितान्यपि ।
 अर्थोद्यतो विभक्तीनां कारकत्वेन दर्शिताः ॥ १ ॥ ० ५५ ॥
 इति ० समाप्ता सकलस्याध्या वरा कारकचंद्रिका ॥ fol. 14.
 त्यादिभिस्तद्धितैः कृद्धिः समासैश्च विधीयते ।
 यदेव कारकं तत्र प्रथमैव न वान्यतः ॥ १ ॥ ० ६५ ॥
 इति ० इत्युक्तचंद्रिका सम्यक् समाप्तातिमनोहरा ॥ fol. 19.
 समासः घट्टिधो नासां ज्ञेयस्तत्पुरुषस्तथा ।
 कर्मधार(य)संज्ञश्च बहुव्रीहस्तथैव च ॥ १ ॥ ० ३९ ॥
 इति ० समासचंद्रिका क्षेपा समाप्ता विश्वकाशिनी ॥ fol. 22.
 तद्धितास्त्रिविधा ज्ञेयाः केचित्सामान्यवृत्तयः ।
 केचिदव्ययसंज्ञाश्च केचिद्वाचार्थवाचकाः ॥ २ ॥ ० ३९ ॥
 इति श्रीप्रबोधचंद्रिकायां तद्धितचंद्रिका ॥ fol. 25.
 कृतस्त्रिष्वपि वर्तते भावे कर्मणि कर्तरि ।
 तत्र भावे यथा रामो विजयो विनयस्तथा ॥ १ ॥ ० ३५ ॥
 इति प्रबोधचंद्रिका समाप्तेयं सर्वाभीष्टार्थबोधिका ॥ fol. 27.
 अथ बालकबोधाय सम्यक्संधिर्विविच्यते ।
 रामच्छत्रं हरिज्याया विष्णुच्छत्रं गुरुच्छविः ॥ १ ॥ ० ४० ॥
 It ends :

इति श्री - प्रबोधचंद्रिकायां च कृतौ वैजलभूपतेः ।
 एष विशेष सुष्ठु (!) समाप्ता संधिचंद्रिका ॥

For other MSS. of this work, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 370; Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 12; Weber, Cat. Berl., no. 1635.

[H. T. COLEBROOKE.]

899.

828. Foll. 141 (numbered 1-142, no. 41 having been omitted by mistake); size 13 in. by 4½ in.; written in the Bengālī character, by different hands; in A.D. 1806; generally seven lines in a page.

Sārāvalī, a grammar in *sūtras*, with a *vr̥tti*, by *Nārāyaṇavandyopādhyāya*. Complete in seven *pādas*.

I. Foll. 10. *Sandhi-pāda*, begins :

श्रीरामं जगतामीशं प्रणम्य तस्य तुष्टये ।
 सारावलीं प्रतनुते श्रीलनारायणः सुधीः ॥
 वृद्धिरादैजारालैजैचो ऽचः । अचः स्थाने आत ऐच्
 आर् आल् ऐच् ऐच् इत्येते आदेशा वृद्धिः परिभाष्यन्ते ।
 अ इ उण् च लक् ए ओङ् रे औच् प्रत्याहारार्थो ऽयं
 निर्देशस्तेनाजित्यनेन अ इ उ च ल ए ओ रे औजित्यै
 औ एवमन्ये । प्रत्याहारेषु ह्रस्वोक्ता दीर्घा ऽपि गृह्यते । ०

II. Foll. 34. *Tiṇanta-pāda*, begins :

धातोस्तिङ् तस् अनि सिङ् यस् य मिङ् वस् मस्
 ते आते अन्ते से आये ध्वे ए वहे महे लङ् वर्तमाने ।
 वर्तमाने काले धातोः लङ् संज्ञकास्तिङादयः स्युः ।
 क्रियाधारः कालो वर्तमानः ।

It ends :

इति श्रीमन्नारायणवन्द्योपाध्यायकृतौ सारावल्यां
 द्वितीयः तिङन्तपादः समाप्तः ॥ नभस्यपञ्चदशदिवसे
 मन्दवारे ऽसितपक्षे प्रतिपदि तिथौ ग्रन्थसमाप्तिरिति ।
 लिखितं श्रीकृष्णमोहनदेवशर्मणा । श्रीगुरुभरसामात्रः । ०

III. Foll. 24 (excellent writing). *Kṛidanta-pāda*, begins :

लङ् लङ् लङ् कृतं शतृशानौ ॥ धातोः कृतसंज्ञकौ शतृ-
 शानौ स्यातां तौ लङ् लङ् लङ् । कृदित्यधिकारः ।
 भवन् शयानः करिष्यन् करिष्यमाणः ॥ हेतुचिह्ने क्रि-
 यायाः ॥ भोक्ष्यमाणाः पच्यन्ते पचन्नासीत् । क्रियाया
 इति किम् । यः पचति स चैत्रः ॥ ०

IV. Foll. 35. *Taddhita-pāda*, begins :

नासो ऽतः स्त्रियामाप् तद्धितः ॥ स्त्रियां नासो ऽतः
 परे तद्धितसंज्ञक आप् स्यात् । नासस्तद्धित इत्यधिकारः ।
 गङ्गा ॥ अजादेश्च । अजा अडका अश्वा चटका कोकिला
 मूषिका भूदा जातौ कन्या बाला पाका वत्सा वयसि
 ज्येष्ठा कनिष्ठा उत्तमा गोपालिका पशुपालिका सूर्या
 देवी पुंयोगे ऽसिता पलिता त्रिफलेत्यादि ॥ ०

Dated : सन १२१३ सालशकाब्दा १७२६ । तारिख
 ११ भाद्रपदस्य समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

V. Foll. 9. *Kāraka-pāda*, begins:

क्रिया मुख्यकर्ता ॥ धात्वर्थः क्रिया । क्रियायां सा-
ध्यायां कारकेषु तदा योजनाहेत्वाद् यो मुख्यः स कर्तृ-
संज्ञः स्यात् । चैत्रः काष्ठैः स्यात्पानोदनं पचति । °

VI. Foll. 11. *Subanta-pāda*, begins:

सुपो लुगव्ययात् ॥ अव्ययात्परस्य लुक् स्यात् । चादि
प्रादि स्वरानि ओमादि वदाद्यव्ययम् । प्रथमादिसप्तवि-
भक्तीनां सुप्रत्याहारः । स्वस्तिष्ठति ॥ अव्ययीभावा-
दनदन्तात् ॥ अस्तिस्ति । अनदन्तात् । उपरामात् । °

VII. Foll. 18 (by the same hand as III.).

Samāsa-pāda, begins:

तत्पुरुषो नमः सुपा समासो वा ॥ सुबन्तेन सह
नमस्तत्पुरुषसंज्ञकः समासो वा स्यात् । स स्वभावा-
दुत्तरपदार्थप्रधानश्च । समासो वेत्तधिकारः । अनेकपद-
स्यैकपदवत्ता समासः । न ब्राह्मणो ब्राह्मणः ॥ ईषतो
गुणिना ॥ ईषत्पिङ्गलः पटः । ईषदनूतः ॥ मानिना
कालस्य ॥ ब्राह्मो जातस्य ब्राह्मजातः । °

It ends:

इति वन्द्यपाटीय - श्रीनारायणवन्द्योपाध्यायकृते
सारावल्यां सप्तमः समासपादः समाप्तः ॥

Fol. 1a has the title: रामनारायणवन्द्यकृ-
तसारावलीव्याकरण १४२ पत्र अक्षर २४६५ ।

[H. T. COLEBROOKE.]

900.

802c. Foll. 81; size 16 in. by 5½ in.;
recent Bengālī handwriting; eight lines in a
page.

Kārikāvalī, a versified grammar, by *Rāma-
nārāyaṇa*, son of *Kṛishṇarāma*.

It begins:

सिद्धिदं पुरुषार्थीनां ज्ञानविज्ञानसाधनं ।

नारायणं नमस्कृत्य क्रियते कारिकावलिः ॥

पूर्वतन्त्राणि संलोच्य प्रयोगानुपलक्ष्य च ।

स्पष्टसंक्षेपसारोक्त्या पद्येनेयं मयोच्यते ॥

अकारादिक्षकारान्ता वर्णाः पञ्चाशदीरिताः ।

संज्ञार्थमेवां व्यत्यासः प्राक्तनैरवधारितः ॥

पञ्चाशदिति जिह्मामूलीयोपध्मानोयमुतानां स्थानिरुपन्तात्
क्षकारस्य तु मेरुत्वेनाधिक्याभ्युपगमात् । व्यत्यासो यथा । अ
आ इ ई उ ऊ ऋ ॠ ऌ ॡ । ए ओ ऋ । ए औ । ह य

व र ल । अण न ङ म । ऋ ऌ ऋ भ । ज ड ग ब ।
ख फ छ ठ थ (!) । च ट त क प । श ष स ॥

एषामाद्यन्ता नामानः संज्ञाः स्मरचहसादयः ।

अच्यन्तं परिहायैव हसि तेन समन्विताः ॥

अको ह्रस्वाश्च दीर्घाश्च मृताश्चायः प्रकीर्तिताः ।

अकां मिथः सवर्णत्वं स्याद् द्वयोर्ह्रस्वदीर्घयोः ॥ °

The *saṃjñāpāda* ends fol. 2b; *ac-sandhi*, fol. 4;
visargasandhi, fol. 6b; *shatvapāda*, fol. 8; *ṇatvā-
dhikāra* and *sandhivṛitti*, fol. 9b; *ajantanāma*,
fol. 12b; *hasantanāma*, fol. 15b; *tyadādināma*,
fol. 16b; *stryadhikāra*, fol. 19b; *kārakavṛitti*,
fol. 24b; *saṃśapāda*, foll. 30 and 34b; *taddhi-
tavṛitti*, fol. 45; *īñantapāda*, fol. 51b; *śapādyanta*,
fol. 53b; *asītyādyanta*, fol. 57b; *dritvap.*, fol. 58;
samprasāraṇap., fol. 59; *guṇap.*, fol. 59b; *imanta*,
fol. 62b; *-krītsu prathamapādaḥ*, fol. 65b; *krī-
tyapāda*, fol. 66b; *ktvādyanta*, fol. 68; *upapadādhi-
kāra*, fol. 71b; *kvaṇsvādyanta*, foll. 74b and 77b.

It ends:

क्षचित्प्रवृत्तं क्षचित्प्रवृत्तं

क्षचित्परे ऽर्थे क्षचित्प्रवृत्तं ।

विचिन्त्य शास्त्रं मुनिभिः प्रयुक्तं

चतुर्विधा बाहुलका भवन्ति ॥

अजनि धरणिमध्ये विश्वविभ्रान्तकीर्तिः

कविकुलतिलकः श्रीकृष्णारामो ऽस्य सूनोः ।

इह विरतिमगच्छत् तस्य कृत्प्रत्ययानां

परिशेष इति कृते (!) श्रीरामनारायणस्य ॥

इति श्रीरामनारायणभट्टाचार्यचक्रवर्तिकृतायां कारिकावली
कृत्तु ज्ञानाद्यन्तपादः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

901.

805. Foll. 97; size 16 in. by 5½ in.;
indifferent, recent Bengālī handwriting; eight
lines in a page.

Kārikāvalī-ṭīkā, a commentary on *Rāmanārā-
yaṇa*'s grammar, by his son, *Rāmaprasāda
Vidyālaṅkāra Bhaṭṭācārya*.

To the end of the *taddhitavṛitti*.

L L

It begins :

प्रणम्य ज्ञानकीकानं सच्चिदानन्दविग्रहं ।

व्याख्यास्ये शब्दकूटार्थान् पित्रोक्तान् कारिकावलिः ॥

निर्विघ्नेन ग्रन्थसमाप्तिकामो भट्टाचार्यचक्रवर्ती श्रीरामनारायणः शास्त्रस्य वाचनिकत्वात् परमदेवतानुस्मरणपूर्वकं वाचनमस्करोति सिद्धिमिमादिना । ० । ग्रन्थस्य प्रामाण्ये हेतुमाह पूर्वोक्तादिना । पूर्वोक्तां पाणिन्यमरसर्ववर्णप्रभृतीनां तन्त्राणि व्याकरणानि संलोच्य सम्यगालोक्य प्रयोगान् श्रीरामायणमहाभारत-श्रीमद्भाग[व]तादौ उपलब्ध दृष्ट्वा । इयं कारिकावलिः पद्येन श्लोकेन मयोच्यते कथ्यत इत्यर्थः ॥ ०

The *saṃjñāpāda*, ends fol. 8; *sandhi*, fol. 14b; *śabdavṛtti*, fol. 30; *kāraka*, fol. 48b; *saṃāsa*, fol. 89b. [H. T. COLEBROOKE.]

902.

803a. Foll. 89; size 15½ in. by 5½ in.; good, modern, Bengālī handwriting; eight lines in a page.

The remaining portion of *Rāmāprasāda's* commentary.

The *ākhyātavṛttivyākhyā* ends fol. 52b.

It ends :

विरुद्धं गुरुवाक्यानां मया यद्वापितं क्वचित् ।

तत् क्षन्तव्यं युधैः सम्यक् शब्दसिन्धुतितीर्थैः ॥

इति श्रीरामप्रसादविद्यालङ्कारभट्टाचार्यविरचितायां कारिकावलिटीकायां कृद्व्याख्या समाप्ता ॥

Then follow two passages, one from the *Vidagdhamukhamāṇḍana*, and the other as follows :

जितः सुचरितच्छेदी स्मरो ज्यं दुःसहो मया ।

इतीव देहमकरोदभिन्नं यः सहोमया ॥

इति कीचकयमकस्य ॥ ० ॥ नागरयोगकाव्यः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

903.

593b. Foll. 180; size 11 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, by two or three different hands, about A.D. 1700; 7-9 lines in a page.

Padacandrikā, an elementary versified Sanskrit grammar—chiefly based on the *Sārasvatī Prakriyā*,* with a commentary (*vṛtti*)—composed, under the auspices of prince *Narottama*, by *Krishṇa*, son (and pupil) of *Śeṣha Nṛsiṃhasūri*.

I. *Sandhi* and *Subanta*, begins :

नित्यानंदघनं सर्वकृतद्वितपरं परं ।

सस्तु वस्तु स्वस्तिकं लीलानिर्मितविग्रहं ॥ १ ॥

भाषादेः सारमुद्गत्य कृत्वा लक्षणकारिकाः ।

वर्तयिष्ये यथालक्ष्यं स्वतात्पर्यप्रमाणकं ॥ २ ॥

निर्णेतुं वक्तृतात्पर्यं स्यात्प्रमाणवेपथुः ।

वक्तोपदर्शिते तस्मिन् कुतः कुतः ॥ ३ ॥

अर्थप्रकरणाद्यालोचने स्याद्बोधगौरवं ।

प्रायो ऽस्मिन्नादृतं तेन स्पष्टार्थं शब्दगौरवे ॥ ४ ॥

विघ्नविघाताय गुरुदेवतैक्वमनुसंधत्ते ।

यच्चिन्ता सूत्रसंचारमनुसृत्य सरस्वती ।

विद्वद्भङ्गे नरीनर्त्ति तं नृसिंहमहं भजे ॥ ५ ॥

प्रवृत्तेः प्रयोजनविषयावाह ।

सूत्रवृत्तोष्ठिवाक्यादिग्रंथग्रंथिभ्रमच्छेदे ।

मुखबोधाय बालानां क्रियते पदचंद्रिका ॥ २ ॥

सूत्राणि पाणिन्यादेः । वृत्तयः काशिकाद्याः । इष्टयो भाष्यकारस्य । वाक्यानि वार्त्तिकानि । आदिपदान्निबंधादयो ग्रंथास्तेषां ग्रंथिर्दुर्बोधो भागस्तत्र भ्रमस्तद्धानाय । व्यवहारार्थं संज्ञा साह ।

अथ स्वराः ।

स्वराः प्रसिद्धाः स्वयं राजाने ० ॥ [उनेजक् ० ।

इजवर्जस्ते । ० । परे तु हल् । ० । स्वरो

स्वरा एकद्वित्रिमात्रा ह्रस्वदीर्घमुताः क्रमात् । ० ।

ते ऽप्युदात्तानुदात्तस्वरितत्वैस्त्रिष्वैकशः ।

शुद्धानुनासिकाभ्यां ते द्विधेत्यष्टादशादयः । ०

स्युः सवर्णाः सजातीया चूलवर्णौ स्ववर्गजाः । ०

Fol. 5 इति संज्ञाः ॥

संधीलायां स्वरे ऽप्यस्ये इयमुर्वेनृ रम् लं ।

इयं । दध्यत्र । उर्वं । नध्यत्र । चुरम् । पित्रर्थं । लं ।

लं । लाकृतिः । ०

इत्यधसंधिः fol. 6b; इति प्रकृतिभावः fol. 7b; इति

* Colebrooke, Misc. Essays, 2nd ed., p. 41, makes it a commentary on the *Sārasvatā*.

हत्संधिः fol. 10b; इति विसर्गसंधिः fol. 11b; इति
पल्लवत्वप्रकरणं fol. 14; इत्यंताः पुलिंगाः fol. 20,
etc.; इति ° स्याद्यंतविवेकः समाप्तः fol. 109.

II. *Tinanta* (with which a new paging com-
mences) begins:

धातोस्तिङः कर्मकर्त्रोर्भावकर्त्रोस्त्वकर्मकात् ।

वक्ष्यमाणास्तिङो धातोः स्युस्ते च सकर्मकात्कर्मणि
कर्तरि च अकर्मकात् भावे कर्तरि च स्युः । लट् लिङ्
लोट् °

पञ्चाद्याः शिच सार्धं स्युर्धातुधातोः कृताः परे । °

III. *Kṛidanta*, fol. 50b (of 2nd part):

अथ कृत कर्तरि ।

इत उद्ध्वे वक्ष्यमाणः प्रत्ययः कृतसंज्ञः स्यात्त च कर्त्रर्थे ।

प्रातुः (प्रा)कृत्यो भावकर्मणोः ।

स्नातृविधेः वक्ष्यमाणात्प्रत्ययः कृतसंज्ञः स्यात्त च कर्त्रर्थे ।

प्राकृत्यो भावकर्मणोः । स्नातृविधेः कृतसंज्ञो ऽपि स्यात् °

The MS. ends with four couplets, the
last three of which run thus:

यत्कृपालेशतो ऽस्ते ऽपि नृम्भते मयि वाङ्मयं ।

नृसिंहं नौमि शेषाकं दैवतं पितरं गुरुं ॥

अस्ति विद्युभराभोगभूषणीभूतवैभवः ।

नरोत्तमस्तमस्तोमराशिनाशिलसद्यशाः ॥

आपूर्वापर[वा]रिराशिवसुधासासान्यदीक्षागुरोर्

आदेशेन नरोत्तमस्तिपतेः श्रीशेषकृष्णोन्दुना ।

विन्यस्तास्तमस्तदोपतिमिरा विद्वच्चकोरादराद्

आचंद्रं पदचंद्रिका कुचलयानन्दाय भूयादियम् ॥

इति श्रीमच्चतुर्दधियर्थैतवसंधराधुरंधरश्रीमद्राजनरो-
त्तमादिष्टश्रीशेषनृसिंहसूरितनयकृष्णविरचितायां पदचं-
द्रिकावृत्तौ कृदेतविवेकः समाप्तः ॥

The same author wrote the *Prākṛitacandrikā*
(see no. 945). [H. T. COLEBROOKE.]

904.

727. Foll. 155; size 13 in. by 4 in.;
good, clear, recent Bengālī handwriting; seven
lines in a page.

Prakriyārṇava, another grammatical manual,
in *sūtras* with a *vṛitti*, by *Madanapañcānana*.
The author has adopted most of *Vopadeva's*
grammatical terms, and many of his *sūtras*.

The aphorisms of the *Kātantra* (and probably
other grammars) have also been laid under
contribution. The MS. begins:

सरस्वतीं नमस्कृत्य शिशुधीपृष्टिहेतवे ।

समादृत्यान्यतन्वाणि करोमि प्रक्रियार्णवम् ॥

सिद्धो वर्णसमाधायः ॥ सिद्धः खलु वर्णानां समाधायो
वेदितव्यः । न पुनरेन्यथोपदेष्टव्यः* । वर्णां अकारादयस्तेषां
समाधायपाठक्रमः । ° ॥ तत्रादी चतुर्दश स्वराः ॥ ° ॥ पूर्वो
ह्रस्वः परो दीर्घः ॥ कादीनि व्यञ्जनानि ॥ ° ॥ ज्ञानस्या यर-
लवाः ॥ °

The *taddhitaprahriyā* (and *subanta*) ends fol.
71b; the *ākhyātaprahriyā*, fol. 126b.

It ends: इति कृदन्तप्रक्रिया समाप्ता ।

व्याकरणं मया तेने प्रक्रियार्णवसंज्ञकं ।

मदनाख्यद्विजेनेदं समादृत्यान्यतन्मकं ॥

श्रीकीर्त्तिनारायणशर्मणः स्वाक्षरं ॥ °

[H. T. COLEBROOKE.]

905.

222. Foll. 156; size 15½ in. by 5 in.;
fair, recent Bengālī handwriting; seven lines
in a page.

Jñānāmṛita, another elementary Sanskrit
grammar, composed in Śaka 1660 (A.D. 1738),
by *Kāśīsvara Śarman*, son of *Rāmanārāyaṇa*
and *Bhavānī*.

It begins:

काशीश्वरं भगवतीं प्रणिपत्य वाचं

ज्ञानामृतं त्वरितविद्यमपुष्टिबोधं ।

काले दुरन्तचरिते तनुलोकपोधे

काशीश्वरो वदति वैदिकपीतमास्यः ॥

चतुर्दशचतुस्तिंशकादिसर्गानुक्तार्णवम् ।

वर्णमुक्तं तदाद्यन्तनाम कार्यानुसारतः ॥

अइउण् ऋलृक् एओऐऔच् ॥ इयच् तन्त्रसारे तथा च

नामाभिलादकठवाग्रजभुक्शेषं

ज्ञात्वोभयोरधिकशेषमृणं धनं स्यादिति ।

* Cf. the beginning of the *Kātantra*, and *Durga-
simha's Vṛitti*.

अथ आश्रेति इथ ईश्वरमिह समाहाराच्चतुर्दशात् । कादि-
हानाश्चतुस्त्रिंशत् । विसर्गः सर्गे आगमे स तु उपर्यधःस्थित-
विन्दुद्वयरूपः । अनुरनुस्वारः स तु वर्णान्तमूर्ध्वस्थित एकवि-
न्दुरूपः । के इति जिह्वामूलीयः पै इत्युपध्मानीयः । तौ यथा

अधोविरेखयुक्तायामा एव द्वयरूपकः ।

जिह्वामूलीय इत्येव गजकुम्भोपमो उपरः ॥

एतत् सर्वं वर्णसंज्ञं स्यात् । तत् आद्यन्तवर्णद्वयघटितं नाम
स्यात् । °

इति ° संज्ञाकदम्बपादः fol. 15 ; इति संधिः fol. 25 ;
इति पत्वसंक्षेपः fol. 29 ; इति श्रीकाशीश्वरशर्ममनैर्निभृतज्ञा-
नामृते सङ्करः संज्ञासंधिकपत्वणत्वघटितो ध्यायो व्यमाद्यो गतः
fol. 32b.

The *nāma* portion ends fol. 60 ; the *samāsa*,
fol. 83.

The *ākhyāta* begins: अथाख्यातं । तत्रादावाकृति-
गणगणाः ॥ घटादि । ज्ञा मारलोक्तस्तुतितोषनिशामने । आ
पाके °

The *kṛit*, fol. 130b: अथ कृद्बहुलं । °

The *taddhita*, fol. 145b.

It ends :

श्रीमद्राघवपरिहृतात्मजवरश्रीमदधनश्यामजो

धर्मे निष्ठितमानसो मुनिरिव श्रीरामनारायणः ।

तत्पुत्रो ऽहमकुर्वि तत्पदि हृदा मातुर्भवान्याः स्मरन्

शाके सन्निभे प्रबन्धसुधया ज्ञानामृतं पूरणं ॥

शकाब्दाः ११२१ । सम्राष्टिमुनिभूशाके नत्वा कालीपदायुजं ।

अलिखत्पुस्तकं शुभं श्रीमान् रामनिधिर्द्विजः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

906.

1463. Foll. 170 ; size 9 in. by 3½ in. ;
fairly written, in Devanāgarī, about the middle
of the last century ; seven lines in a page.

Bhāvasiṃha-prakriyā, an elementary, ex-
planatory grammar, composed by *Bhaṭṭa Vinā-
yaka*, son of *Bhaṭṭa Govindasūri*, for *Bhāvasiṃha*,
eldest son of *Medinirāja*.

The *sandhi*-, and *subanta* sections. It begins:

रघुपतिमहमीडे भावसिंहासनस्थम्

अनुजयुगलमेकत्रापरमिन्दधानं ।

दशमुखरणीजां जानकीं चानुजं चा-

निमिषमनिलसूनुं मंत्रमग्रे ऽभ्यसंतं ॥ १ ॥

Three more stanzas have been blotted out ;
the first of which seems to run thus :

ये - - - दशरथगृहे क्षत्रियाः प्रादुरासन्

नूनं तेषामनुकृतिरिमे मेदिनीरादक्षितीशात् ।

तेषां मध्ये गुणमुखरतिस्थितिमान्वैष्णवाद्यम्

तन्नुष्यर्थं चरच्च रुचिरा प्रक्रिया भावसिंहो ॥ २ ॥ ° ४॥

अ इ उण् ° हल् इति माहेश्वराणि प्रत्याहारसूत्राणि ॥
एषु च सन्ध्यकरणसंदेहार्थं । छंदोवत्सूत्राणि भवंतीति वचना-
च्छादसो विभक्तिलोपश्च । शादयः प्रत्याहारार्थः । °

इत्युपयोगिप्रकरणं । अथ संधिः fol. 9 ; अथ स्वादिप्र-
क्रिया । अर्थवदधानप्रत्ययांतं प्रातिपदिकं स्यात् । ° fol. 22 ;
अथ कारकप्रक्रिया ।

कर्ता कर्म च करणं संप्रदानं तथैव च ।

अपादानाधिकरणे इत्याहुः कारकाणि षट् ॥ fol. 72b.

अथ समासः । समर्थपदविधिः समासः स्यात् fol. 90b ;
अथ तद्धिताः । उपगोरपत्यमिति विग्रहे । पष्ठंतसमर्थादपत्ये
ऽर्थे ज्ञा स्यात् । fol. 133b.

Many of the examples show a *Vaiṣṇava*
tendency.

It ends :

श्रीमान् मेदिनीराट् तनयमजनयद्भावसिंहाभिधानं

ज्येष्ठं श्रीश्यामसाहाद्रघुवरनिरताक्सेरौद्राद्वदान्यात् ।

तस्य श्रीप्रक्रियायां विबुधजनमनोभृंगयुक्ता सुवंतम्

उक्ता माला मनोशा रघुपतिचरणावर्चितुं पूर्तिमाप ॥

इति श्रीमन्मीमांसकभट्टगोविंदसूरिसूनुभट्टविनायकविरचि-
तायां भावसिंहप्रक्रियायां सुवंतं समाप्तं ॥

The front page of fol. 1, bears what seems
to be intended for a facsimile of the prince's
official stamp, consisting of a central circle (with
the legend श्रीरामचंद्ररत्न) and two concentric rings
(with the legends करे कोकनदालया, and मेदिनी-
राजसूनुभावसिंहस्य मुद्रिका).

[H. T. COLEBROOKE.]

907.

1490. Foll. 274 ; size 15½ in. by 4½ in. ;
fairly good, cursive, recent Bengālī handwriting

(omitting the diacritic point of the *r*); seven lines in a page; foll. 209-238 and 242-274, by two different hands from the rest, six lines in a page; in places the writing has suffered from the stickiness of the ink (esp. foll. 18-28).

Drutabodha, a Sanskrit Grammar in aphorisms, with a brief commentary (called *Drutabodhinī*); by Bharatamalla (or Bharatasena), son of Gaurāṅgamallika, and commentator of *Amarakośha*. It begins:

प्रणम्य शम्भुं भरतेन चालान्
पदानि विज्ञापयितुं कियति ।
स्वयंकृतस्य द्रुतबोधनाशौ
वितन्यते व्याकरणस्य टीका ॥

निखिलशिष्टैकवाक्यतया प्रारम्भितग्रन्थसमाप्तिप्रत्युह्निरा-
सार्थं स्वयंकृतस्य व्याकरणस्य वृत्तिं चिकीर्षुर्ग्रन्थकारः सकल-
गीर्वाणशिरोमणिं श्रीभगवन्तं महादेवं प्रणमति अध्ये[तृ]शिवार्थं
तदादौ निबध्नाति च पद्येन ॥

प्रणम्य पार्वतीनार्यं सर्वसिद्धिप्रदायकं ।
द्रुतबोधं व्याकरणं भरतेन विरच्यते ॥ ० ॥

अच ॥ संज्ञाद्वयकरणं एकस्य ग्रन्थसौकर्यार्थं क्वचित् स्वरसं-
ज्ञया क्वचिदचसंज्ञया व्यवहरिष्यतीत्यर्थः । ०

I. *Sandhi and Sup-prakaraṇa*.—*Iti-saṃjñāpādah*, fol. 9b; *svarasandhipādah*, fol. 15b; *halsandhipādah*, fol. 18b; *sandhinishedhapādah*, इति संधिप्रकरणं fol. 24b;—*śatvaṇa-
tvaprakaraṇam*, fol. 42b; इति संज्ञापादः fol. 47;—*ajantaprakaraṇam*, fol. 60b; *pum-
līngapādah*, fol. 77b; *striṅgapādah*, fol. 78b; *napuṃsakapādah*, fol. 79; *avyayupādah*, इति द्रुतबोधटीकायां सुप्रकरणं fol. 80;—*stripratyaya*, fol. 102: this last section is
paged separately, as are the succeeding ones. Here ought to follow foll. 196-238 (paged 1-43), containing the *kāraṇapāda*. There is no *taddhita* section.

II. *Tiṇantaprakaraṇa*.—*Iti saṃjñāpādah*, fol. 103b; *bhavadivivarāṇam*, fol. 132b; *adā-
divivarāṇam*, fol. 140b; *divādivipādah*, fol.

142; *svādīpādah*, fol. 143; *tudādīpāda-
vivarāṇam*, fol. 144; *rudhādīpādah*, fol. 144b; *tanādīpādah*, fol. 145b; *kryādīpādah*—*curādīpādah*, fol. 146b; *nyantapāda*, fol. 150b; *sanantapādah*, fol. 153b; *yananta-
pādah*, fol. 156b; *līngadhātupādah*—*iti
parasmaipadapādah*, fol. 162; *ātmane-
padapādah*, fol. 172; *karmabhāvapādah*, fol. 174; *vibhaktipādah*; इति सङ्ख्यहरिहर-
खानवंशसंभवगौराङ्गमञ्जीकात्मज-महामहोपाध्यायश्री-
भरतसेनकृतायां द्रुतबोधटीकायां तिङन्तप्रकरणे समाप्ते ॥
श्रीरमानाथशर्मणः स्वाक्षरञ्च ॥

III. *Kṛit-prakaraṇa*; foll. 178-195 and 239-
274 (paged continuously 1-54).

[H. T. COLEBROOKE.]

908.

1172B. Foll. 40; size 13½ in. by 4½ in.; good, recent Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Āsubodha, an elementary grammar of San-
skrit, in aphorisms, mixed with verse, with a
brief commentary by Rāmakiṃkara Sarasvatī.
The author has followed the model of the
Mugdhābodha, but with a different system of
technical terms.

It begins:

यस्य सव्यभरतः सुबोधस्तद्वरेः क्रममलं निधायके ।

रामकिङ्करसरस्वती सतामाशुबोधमिति संतनोति सत् ॥

सिद्धा आद्याः ॥ अकाराद्या वर्णाः प्रसिद्धा ज्ञेयाः । अ आ
इ ई उ ऊ ऋ ॠ ए ऐ ओ औ अं अः क ख इत्यादि ॥
चतुर्दशादौ वाः ॥ आदौ चतुर्दश ये वर्णास्ते असंज्ञाः स्युः ।
अ ० औ ॥ दिशां द्वौ द्वौ च सौ ॥ आद्यानामादौ दिशां
मध्ये यौ द्वौ द्वौ वर्णौ तौ असंज्ञौ स्तः । चादुत्क्रमौ तुल्यौ
रलश्रुतौ च । अ आ इ ई उ ऊ ऋ ॠ सात्रि सार्धं
होतृकारः ॥ प्राग्यः ॥ द्वयोर्द्वयोः ससंज्ञयोर्यो यः प्राक् स लुसंज्ञः
स्यात् । अ इ उ ऋ ॠ ॥ परो रुः ॥ द्वयोर्द्वयोः ससंज्ञयोर्यो यः
परः स रुसंज्ञः स्यात् ० ॥ याद्याद्यामाः ॥ इकाराद्याश्चामसंज्ञाः
स्युः । ० ॥ अयाद्या गाः ॥ एकाराद्याश्चामसंज्ञाः स्युः । ०

काद्या व्याः । ० ॥ पञ्चशः पञ्च वाः । ० ॥ शपसवाद्यद्वितीयाः
फाः ॥ शपसा वानामाद्या द्वितीयाश्च फसंज्ञाः स्युः । ० ॥ अन्ये
वाः । ० ॥ ०

इत्याशुबोधे सुखसन्धिपादः fol. 4b.

स्याद्यास्त्रिशः प्रिद्धिचिचिपिधियः ॥ ० ib.; etc. *vi-
bhakti, kāraka, samāsa, taddhita*, etc.; इत्याशुबोधे
निनदद्विपादः ॥ fol. 20.

शमावौदोत् ॥ ० अपदादौ दाः ॥ etc., on verbal
flection.

It ends: इत्याशुबोधे शुचिधातुपादः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

909.

1405. Foll. 152; size 13 in. by 4 ½ in.;
fairly good, modern Bengālī handwriting; six
lines in a page.

The *Suddhāśubodha*, an elementary Sanskrit
grammar, by *Rāmeśvara*.

It begins:

गौरीशङ्करपादपद्मगुलं त्रैलोक्यवाञ्छास्पदं

ब्रह्मश्रीशपुरन्दरादिविबुधैः संसेव्यमानं सदा ।

नत्वा बालबोधनाय शिरसा रामेश्वराख्यो द्विजो

वक्ति व्याकरणं सदर्पणदितं शुद्धाशुबोधं मुदा ॥

अ इ उ च्च ल ए ओ ऐ औ स्वराः ॥ एते स्वरसंज्ञा
भवन्ति ॥ अनो ऽयं नुः ॥ अक्षरैर्भिन्नो ऽयं स्वरो नुसंज्ञो भवति ॥
अ इ उ च्च ल समानाः शेषाः सन्ध्यक्षराः ॥ ०

The *saṃjñāpāda* ends fol. 13b; *hasanta-puṃ-
lingapāda*, fol. 31; *hasanta-napuṃsakapāda*,
fol. 33b; *strīvīhitapratyaya*, fol. 43b; *kārakapāda*,
fol. 53b; *samāsapāda*, fol. 72b; *taddhitapāda*,
fol. 86.

The *tibantapāda* begins: धातोस्तिप पस अन्ति
सिप यस थ मिप वस मस । ते आते अन्ते से आये ध्वे ए वहे
महे ॥ वट । यात् यातां ० ॥ विट । तुप तां अन्तु ० ॥ ends
fol. 128.

The *kṛidantapāda* begins: धातोः कृत्वा ॥ धातो-
रुत्तरे वक्ष्यमाणा यावन्तः कृत्प्रत्यया नामसंज्ञा भवन्ति ॥ वटपाङ्क्त
शतृशानौ ॥ सर्वधातुभ्यः शतृशानौ भवतस्ती च वटः परस्मैप-
दात्मनेपदतुल्यौ त्रिभु लिङ्गेषु ज्ञेयौ ॥ ०

It ends: इति शुद्धाशुबोधं व्याकरणं समानं ॥ शाके
भूमिरसपक्षाग्नौ षष्ठा मेचकपक्षके । गण्डयोगे सौम्यवारे
ऽश्विन्यां ग्रन्थः समानः ॥

This date, Śāka 1623 (not expressed in the
usual inverted order), if it does not refer to the
composition of the grammar itself, probably
belonged to the MS. from which the present
was copied. [H. T. COLEBROOKE.]

910.

1175a. Foll. 34; size 13 in. by 4 ¼ in.;
clear, modern Bengālī handwriting; seven lines
in a page.

Śighrabodha, an elementary manual of the
Sanskrit language, by *Śivaprasāda*. It begins:

प्रणम्य परमानन्दं सच्चिदानन्दविग्रहं ।

श्रीशुबोधं व्याकरणं क्रियते बालबोधकं ॥

अ इ उ च्च ल ए ऐ औ ह य र व ल ञ ण न ऊ
म ऋ ढ ध थ भ ज ० स । आद्यन्ताभ्यां प्रत्याहारः । आद्या
नव स्वराः । ते ह्रस्वादिभेदैरनेके । आद्यो ऽज्येषु नामो । ०

The *sandhi* ends fol. 3; vowel-bases, fol. 5b;
consonantal bases, fol. 9b; indeclinables, fol. 10;
feminine affixes, fol. 11.

The verb section begins: अयाख्यातप्रक्रिया नि-
रूप्यते ॥ वक्ष्यमाणप्रत्यया धातुतो ज्ञेयाः । भू सत्तायामित्यादि-
शब्दा धातुसंज्ञाः । स च त्रिविधः परस्मैपदी ०

The *kṛidanta* begins fol. 29; the *kāraka*,
fol. 32b; the *samāsa*, fol. 33.

The colophon of the *subanta* runs thus: इति
श्रीमद्गुरुनाथपदारविन्दमिलिन्दायितचेतःशिवप्रसादकृते श्रीशु-
बोधे नामवृत्तिः पूर्णा ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

911.

325. Foll. 223; size 12 in. by 4 in.;
fair, recent Bengālī handwriting; six lines in
a page.

Prabodhaprakāśa, a Sanskrit grammar, com-
posed, for the use of *Śaivas*, by *Balarāma*
Pañcānana.

1. *Nāmaprākaraṇa* begins :

शिवासंतोपसंतुष्टः स्वर्गादिहेतुरीश्वरः ।

शिवो धितनुतां शैवं समस्तशिवसन्निधिं ॥

2. *Ākhyātaprākaraṇa*, fol. 42 :

भवाण्येवं यच्चरणं स्मृतेः सुखं

तरन्ति चाख्यातसमुद्रमाविशन् ।

अनादिनाशं सदयं पदञ्च

पुनः पुनस्तं प्रणमामि नाधिकं ॥

गणोदितानां भवादीनां धातुसंज्ञा प्रकीर्तिता ।

भू सत्तायां चित्ता संज्ञाने इत्यादि ॥ ०

3. *Kṛitprākaraṇa*, fol. 104 :

कथीकृतपुराणतिर्यासीकृतहलाहलः ।

भस्मीकृतमनोयोनिः शंकरः शं करोतु नः ॥

कृद्धातोश्च ॥ ०

4. *Strītvaprākaraṇa*, fol. 140 :

वन्दे ब्रह्मादिभिर्वैन्द्यं देवैर्देवीपदाद्युजं ।

महात्मावृत्तमुत्तुल्लं सन्मनोभ्रमराकुलं ॥

गौर्युग ०

5. *Kāraprākaraṇa*, fol. 155 :

प्रणम्य वाङ्मनः कार्यैर्महादेवपदं शुभं ।

क्रियते बलरामेण कारकादेर्विनिर्णयः ॥

क्रियादिनिमित्तं कारकं ॥ ०

6. *Samāsaprākaraṇa*, fol. 178 :

धेया ब्रह्मादिभिर्देवैर्योगगम्या सनातनी ।

शिवाद्विनखशुभ्रांशुचन्द्रिका हृदि भासतां ॥

पदानां मिलितं ज्ञेयः समासः स्यात्तदन्वये ।

वचनमतन्त्रं ॥ ०

7. *Taddhitaprākaraṇa*, fol. 207b :

भक्तात्मा करुणासिन्धुः शरख्यो मङ्गलप्रदः ।

सुत्रात्ता जगतां शान्तो रामो नो ऽभीष्टसिद्धये ॥

वाहवाद्य ०

See Rāj. Mitra, Descriptive Cat. of Sanskrit MSS., i., p. 70. [H. T. COLEBROOKE.]

912.

410a. Foll. 39 ; size 12 $\frac{3}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{4}$ in. ; modern Bengālī writing ; six lines in a page.

Dhātuprakāśa, a *dhātupāṭha* arranged according to the final letters, by *Balarāma*.

It begins :

नमः श्रीगुरवे तस्मै य उद्धता भवार्णवात् ।

यो मूलं जपयज्ञादेरज्ञानध्वान्तभानवे ॥

नत्वा शिवं शैवदमाप्नुतोऽयं बालोपकृत्यै प्रतनोमि यत्नात् ।

सपाठलोकागमसूत्रधातुं धातुप्रकाशं बहुवादिसिद्धं ॥

After two more introductory couplets, the author explains his anubandhas, some of which are peculiar, as ऋ = ऋणादि, क = क्रयादि, चु = चुरादि-रिजन्तः

Then follow the verbs अङ्गुषि अङ्गुषि लक्षणसंख्या-स्थानयोः । अङ्गुषि अङ्गुषि ० । अर्थेचि याज्ञायां । अर्थयते अर्थोपयते ० 132 roots in अ; 24 in आ; 19 in इ; 25 in ई; 23 in उ; 13 in ऊ; 21 in ऋ; 16 in ॠ; 6 in ए; 25 in ऐ etc.

It ends: द्विचत्वारिंशत्सोऽष्टाः ॥ ११५९ ॥ इति धातुप्रकाशः समाप्तः ॥ गङ्गे मां चाहि ते मनः ॥ इति द्विजश्रीबलरामविरचितधातुप्रकाशसंग्रहः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

913.

410b. Foll. 82 ; the same size ; written in A.D. 1806, in the Bengālī character ; seven lines in a page.

Dhātuprakāśaṭṭippanī, a commentary on the preceding work. It begins :

शिवं प्रणम्य सर्वेशं सर्वादरनमस्कृतं ।

धातुप्रकाशग्रन्थस्य टीकां कुर्वे यथामति ॥

ग्रन्थस्य निर्विघ्नसमाप्तर्यं कृतं गुरोर्नमस्काररूपमङ्गलं ग्रन्थादौ शिष्यशिष्यायै निबध्नाति । ०

It ends: इति धातुप्रकाशटिप्पणी समाप्ता ॥ ० शकाब्दाः ११२८ ॥ after which, added by a different hand : श्रीवलरामशर्मणः कृतिः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

914.

1172F. Foll. 14 ; size 13 $\frac{1}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{4}$ in. ; recent, indifferent, Bengālī handwriting ; seven lines in a page.

Dhātucintāmaṇi, a *dhātupāṭha* by *Viśvanātha*.
Not quite complete.

The author follows the order of the *Pāṇinīya*, but with many various readings (apparently chiefly derived from *Kāśinātha's Dhātumañjarī*).

It begins :

यत्रोदेति जगज्जीवः परमेश्वरताभ्रमः ।
तमखण्डं चिदानन्दमद्वितीयमुपासमहे ॥
अथ प्रणम्य सर्वेषां गुरुणां चरणान्मुञ्च ।
धातुचिन्तामणिः श्रीलविश्वनाथेन तन्यते ॥
चिन्तामणिं कुरुते कण्ठमणिं प्रयोगं
जिह्वासवः खलनीरं परिहाय भूवे (!) ।
साख्यातज्ञातमपि मानवकस्य येन
विज्ञानमेकमधिरुस्य मुदं तनोति ॥

तत्राख्यातज्ञानस्य धातुज्ञाननिदानत्वात् प्रथमं धातव एव निगद्यन्ते । ते ऽपि गणस्थसौत्रसनाद्यनशिष्टप्रयोगमात्रमूलभेदाच्चतुर्थी भवन्ति । गणस्थास्तवन्निगद्यन्ते ॥

भू सन्नायां ॥ परस्मै उदात्तः ॥ एधङ् वृद्धौ ॥ स्पर्धे संहर्षे ॥
गाधृ प्रतिष्ठालिप्सयोः ग्रन्थे च ॥ वाधृ लोटने ॥ गोधृ (! probably गाधृ) नाधृ याज्ञोपतापैश्वर्यशोःषु ॥ दध धारणे ॥
खुदि (!) आग्रवणे ॥ श्रिदि शैले ॥ वदि अभिवादनस्तुत्योः ॥
भदि कल्याण सौख्ये च ॥ (om. 22 गुदे, 23 गुद) ° *bhū-vādayaḥ* ends fol. 8; *adādayaḥ*, fol. 8b; *ju-hotyādayaḥ*, fol. 9; *divādayaḥ*, fol. 10; *svādayaḥ*, fol. 10b; *tudādayaḥ*, fol. 11b; *rudhādayaḥ*, fol. 12; *tanādayaḥ*, ib.; *kryādayaḥ*, fol. 12b.

The MS. breaks off abruptly at यु जुगुप्सा (Westerg. 33, 36), after which a different hand has added the colophon : इति विश्वनाथन्यायालङ्कार-विरचितधातुचिन्तामणिः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

915.

3242. Foll. 96; size 12 in. by 4 in.; excellent Devanāgarī writing, of about A.D. 1500; thirteen lines in a page; the paper dark brown, as if from long exposure to heat, and hence very brittle; space left in the middle

of each leaf for a hole to be punched through; the first and the last two leaves slightly defective.

Gaṇaratnamahodadhi, or 'great ocean of *gaṇa* pearls,' being a metrical arrangement of the *gaṇas*, with a commentary; composed by *Var-dhamāna*, disciple of *Govindasūri*, in A.D. 1140.

Edited, for the Sanskrit Text Society, by J. Eggeling (1879-81). This is the MS. K. referred to in the preface to part II., p. iii.

[F. KIELHORN.]

916.

949a. Foll. 30; size 10½ in. by 4 in.; fairly good Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Gaṇaratnamahodadhi. The text only.

This is MS. E. of the edition.

It ends :

गजहुताश्रतिप्रिमिते शके सधुवमासि सिते तथा ।

अथ भुजंगतिथौ गुरुवासरे शुभदिने पठनाय विपश्चितं ॥ °

संवत् १८६३ मिति माघवदी १२ रोजबुधवार ॥

The date, Śaka 1538, was probably that of the MS. from which this was copied.

[H. T. COLEBROOKE.]

917.

949b. Foll. 121; size 12 in. by 4½ in.; excellent, recent Devanāgarī writing; foll. 118-121 supplied by a different hand; ten lines in a page.

Gaṇaratnamahodadhi, with the commentary, in a shorter recension; extremely inaccurate; numerous corrections, evidently made entirely from conjecture, having considerably added to the original incorrectness.

MS: D. of the edition.

It ends : इति श्रीगोविंदाचार्यचरणकमलनिहितपरम-

[H. T. COLEBROOKE.]

Fol. 1a, and a fly-leaf at the end, give the title *Samāsacakra*; and the leaves are marked स' अ' [DR. JOHN TAYLOR.]

गुञ्जरस्थे सरसपुरवासिना भट्टोपपदशिवशंकरामज-भट्टोप-
पदसुखानन्देन लिखितो ज्यं यंयः वाराणस्यां ॥ समर्पितमे-
संवत्सरे पुरुषोत्तमे मासे सिते पक्षे द्वादश्यां भृगौ लेखः ।
रामचंद्रशरणं ॥ [GAIKAWAR.]

XX

with *Bhartṛihari*, whilst others take him to be the son, or even the brother, of that grammarian. See Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 144 seq.).

The text of the *Bhaṭṭikāvya* was published, with the commentaries of *Jayamaṅgala* and *Bharatamallika*, Calc. 1828 (reprinted 1868, etc.).

[H. T. COLEBROOKE.]

921, 922.

544, 545. Foll. 754 and 702 resp.; size 17 in. by 10½ in.; well written, in the Bengālī character; European paper; number of lines varying.

Bhaṭṭikāvya, with the commentaries of *Rāmacandra*, *Vidyāvinoda*, *Kandarpaśarman*, *Jayamaṅgala*, *Puṇḍarikāksha*, *Bharata*, *Hariharācārya*; and an epitome of the work, called *Vyākhyāsūra* (or *Sthūlavākhyā*).

Each page contains one (or in the latter part two) *śloka* of the text in the middle, with the commentaries written (in smaller letters) above and below the text. Vol. ii. begins at ix. 19. We subjoin the beginning and colophon of the commentaries:—

I. *Jayamaṅgala's Jayamaṅgalā*:

प्रणिपत्य पदाम्बुजे गुरोर्विदुषां तोषविशेषसाधनं ।

तनुते जयमङ्गलः कृती निजनामाभिधमट्टिदित्यर्त्तः ॥ १ ॥

कविकुलकृतिर्कैरवकरहाटः । श्रीभट्टहरिः कविर्भट्टिकाव्यं चिकीर्षुः । तस्याशेषांशुभशमनैकप्रयोजनश्री-
रामचन्द्रचितरूपस्य । स्वत एव निम्नतूहेन समाप्तिं
निश्चिन्वन् स्वतन्त्रेण मङ्गलाचारं परिहरन् साकाङ्क्षपद्येन
ग्रन्थार्थमुत्थापयति । अभूदिति ॥ स्वयं सनातनो विष्णुः ०
(differs altogether from the printed edition in the first *śloka*, and very considerably after that).

The colophon usually runs: इति भट्टहरि-
(or भट्टि)काव्यटीकायां जयमङ्गलाख्यायां ०

II. (*Nūrāyaṇa*) *Vidyāvinoda's Bhaṭṭibodhinī*:

नत्वा रामपदद्वन्द्वमरविन्दभवजिह्वं ।

द्विजो हरिहराचार्यः* कुरुते भट्टिबोधिनीं ॥ १ ॥

पूर्वग्रामिकुले कलानिधिनिभं कृत्वा सुमेरुस्थितो
धत्ता तस्य जटाधरो द्विजवरो वाणेश्वरस्तस्मृतः ।

[तत्पुत्रः प्रथितोऽभवत् कविवरो नारायणो नामतः
सोऽभूद्भयसनेन शास्त्रनिचयविद्याविनोदार्थतः† ॥ २ ॥]

प्रायो हि मत्सरधियः कवयः पृथिव्यां

सन्नि क्लिप्तं क्लिष्टं प्रियसाधुवादाः ।

एकं भिया प्रणयिकर्म करोमि नित्यं

मध्ये द्वयोरपरमादरवत्तयेव ॥ ३ ॥

अधिकृता पाणिनिमुनिनृत्तलक्षणलक्षणे ऽपि सति ०

On this writer see above, no. 830.

III. *Puṇḍarikāksha's Kalāpadīpikā*:

नत्वा शङ्करचरणं ज्ञात्वा सकले कलापतत्त्वं च ।

दृष्ट्वा पाणिनितत्त्वं वदति श्रीपुण्डरीकाक्षः ॥ १ ॥

पाणिनिप्रक्रियायां मे प्रसिद्धत्वात् कौतुकं ।

कलापप्रक्रिया तस्मादप्रसिद्धा च कथ्यते ॥ २ ॥

कुलिबन्धनस्तोमसपहस्तमियं मया ।

कलापदीपिका चक्रे सत्यपालोकनाय च ॥ ३ ॥

अत्र कविना सर्गबन्धो लक्षणसूचनाय ०

It ends: इति महामहोपाध्यायश्रीकानपखिता-
त्मजश्रीपुण्डरीकाक्षकृतायां भट्टिकाव्यटीकायां कला-
पदीपिकाख्यायां अयोध्याप्रयागमनं नाम द्वाविंशः
सर्गः समाप्तः ॥

IV. *Kandarpaśarman's Vaijayantī*:

बालं पुराणपुरुषं व्रजकुलरमणीमनोभवानन्दं ।

सजलजलदश्यामं कामं श्रीनन्दनन्दनं वन्दे ॥ १ ॥

नत्वा गौरीनाथपादारविन्दं

ज्ञात्वा भावं पद्मनाभस्य सम्यक् ।

सौपन्नानां प्रीतये भट्टिकाव्ये

चक्रे टीकां धीरकन्दर्पशर्मा ॥ २ ॥

अत्यन्तदुर्गमतमे किल भट्टिकाव्ये

हास्याय केवलमसौ खलु मे प्रसङ्गः ।

किन्त्येकमस्ति शरणं सुहृदोऽनमूया

दोषास्मृशो गुणलवग्रहिला हि सन्तः ॥ ३ ॥

* A MS. described by Rāj. Mitra, Notices iv., p. 209, reads विद्याविनोद आचार्यः; cf. above, no. 830.

† The MS. omits this half-stanza.

विद्यासागरटीकायां कातन्त्रप्रक्रिया यतः ।

सुप्रसन्नप्रक्रिया तस्मात् तस्यामेव प्रणीयते ॥ ४ ॥

अत्र तावन्महामहोपाध्यायश्रीभट्टहरिकविना शब्द-
काव्ययोर्लक्षणलक्षितानि महाकाव्यतयाभिधेयानि । अतः
सर्गबन्धः काव्यबन्धश्च कृतः । ०

It ends : इति श्रीकन्दर्पचक्रवर्तिकृतायां भट्टिटी-
कायां [other colophons here add वैजयन्त्यां] ०

V. *Vidyāvinoda's Bhaṭṭicandrikā* :

वन्दे दूर्वादलश्यामं रामं राजीवलोचनं ।

जानकीलक्षणोपेतं भक्ताभीष्टफलप्रदं ॥ १ ॥

नत्वा तातपदद्वन्द्वं ज्ञात्वा ग्रन्थकृदाशयं ।

विद्याविनोदः कुरुते टीकां श्रीभट्टिचन्द्रिकां ॥ २ ॥

यत्र रामं घनश्यामं कृपारामं सुखेन सा ।

कौशल्या सुषुवे सन्तु सर्ग आदिः प्रकाशयते ॥ ३ ॥

अत्र कविना श्रीधरस्वामिसूनुना भट्टहरिणा सर्ग-
बन्धो महाकाव्यलक्षणसूचनाय काव्यबन्धश्च शब्दकाव्य-
लक्षणसूचनाय कृतः । ० । आसीनेत्यादिश्रृंगराखन्दसा
समापनमिति पचीत्यादिनालिनीखन्दसा सर्गनिर्वाह इति
दर्शितं ॥ अभूदित्यादि ॥

It ends : इति श्रीविद्याविनोदाचार्यकृतायां
भट्टिटीकायां तिङन्तकाव्ये लुङिलसितो नाम द्वाविंश-
तितमः सर्गः ॥

VI. *Bharata (-sena, or mallā)'s Mugdhabodhinī* :

नत्वा शङ्करमद्यष्टगौराङ्गमल्लिकार्जुनः ।

भट्टिटीकां प्रकुरुते भरतो मुग्धबोधिनीं ॥ १ ॥ ०

It ends : इति सङ्ख्येयगौराङ्गमल्लिकार्जुनश्रीभ-
रतसेनकृतायां मुग्धबोधिनीयां भट्टिटीकायां ०

VII. *Rāmacandra's Vyākhyānanda* :

नत्वा श्रीनयनानन्दचक्रवर्तिपदाधुजं ।

व्याख्यानन्दो मया ग्रन्थस्तन्यते यत्प्रसादतः ॥ १ ॥

वारेन्द्रवंशसंभूतश्रीरामचन्द्रशर्मणा ।

तन्यते भट्टिकाव्यस्य टीकेयं स्नानकारिणी ॥ २ ॥

सौपसका नवं मूलं शिष्यान् बोधयितुं मया ।

रचिता बहुशो यत्नात् सुधीभिर्दृश्यतामियं ॥ ३ ॥

वन्द्यः श्रीचक्रवर्ती निगमगणमुखैर्वैगसंतोषिता श्री
धीराः सर्वत्र सभ्याः समितिषु कथिते नामधेये तु तस्य ।

ज्ञानन्यज्ञानधारातिमिरततिरविं शब्दसंतानमिधुं

तं जातो यो धरिष्यां पदनिकरकलापाटवीकेशरी

[सः ॥ ४ ॥

अनुयाया वयं धीरा दृश्यतां यत्नातो मुदा ।

व्याख्यानन्दो न जायते पण्डिताः परनिन्दकाः ॥ ५ ॥

महाकाव्यस्य आदौ आशीर्जनस्कारस्तु निर्देशो वा
कर्तव्यः । ०

This commentary only extends to vi. 20,
where it ends: सार्वधातुक इति दीर्घो न स्यात्
अधिकं कातन्त्रे प्रपञ्चितं ॥

The colophon of *Sarga II.* runs :

व्याख्यानन्दे मनोरमे श्रीरामचन्द्रनिर्मिते ।

संपूर्णो द्वितीयः सर्ग आदृत्ये धीमतां सदा ॥

of *Sarga V* :

समाप्तः पञ्चमः सर्गो व्याख्यानन्दे विनिर्मिते ।

जहार रावणो यत्र सीतां श्रीरामशर्मणा ॥

For another commentary (*Subodhinī*)
by *Rāmacandra Vācaspati*, see Rāj. Mitra,
Notices viii., p. 220.

VIII. The last nine leaves contain an
epitome, or *anukramanikā*, written in an
excellent, larger hand :

अथाशेषविशेषेण बालान् व्युत्पिपादयिषुश्रोमद्भूत-
रिक्तस्य रामायणानुयायिभट्टकाव्यग्रन्थस्य विषयसंख्या-
खन्दसां प्रकाशेन तद्वन्धस्य व्याख्यायां कस्यचिज्जनवर-
स्यातिशयानुरागः समजनि । अनन्तरं च तदभिप्रायविदा
केनचिद्विप्रेण तदादिष्टेन च तद्वन्धस्य व्याख्यासंपर्केण
व्याख्यासाराभिधो ग्रन्थः समकारि ॥ तत्र प्रथमं रुचि-
राखन्दसा अभूवप इत्यादिना ०

It ends : समाप्त्ये भट्टिकाव्यस्य स्पूलव्याख्या ॥

At the end of the above seven commentaries,
(fol. 693b), a note has been added, likewise in
the Bengālī character, enumerating the autho-
rities (*pramāpaka*) referred to by the several
commentators. We extract the more modern
and less common names :—

Jayamaṅgala :—*Durgasiṃha*, *Vardhamāna-
mīśrāḥ*, *Śrīpatidatta*.

Harihara :—*Kātantrapradīpa*, *Kshiracavūmin*,
Goyācandra, *Jayamaṅgalā*, *Ratnamālā*.

Puṇḍarīkāksha :—*Kātantrapradīpa*, *Krama-
dīśvara*, *Jayamaṅgalā*, *Durga*, *Durgahaṭa*, *Bhā-
gavṛttikāra*, *Vidyānanda*, *Śrīpatidatta*, *Svāmīn*.

Kandarpa :—*Kāvyaprakāśa*, *Kramadīśvara*, *Kṣhīrasvāmin*, *Govindabhaṭṭa*, *Jayamaṅgalā*, *Daṇḍin*, *Durgasiṃha*, *Durghaṭa*, *Bhūgavṛttikāra*, *Rabhasa*, *Ramānātha*, *Vardhamānamisra*, *Vidyānanda*, *Vidyāsāgara*, *Śrīpadma*, *Supadmapariśiṣṭa*.

Vidyāvinoda :—*Uj्जvaladatta*, *Kalāpa(h)*, *Kīca-kayamaka*, *Kṣhīrasvāmin*, *Gadasimha*, *Goyī-candra*, *Candravṛttikāra*, *Jayamaṅgalā*, *Durgasiṃha*, *Durghaṭa*, *Devamiśra*, *Dhātucandrodaya*, *Ratnamālā*, *Rāmārcanacandrikā*, *Vidyāsāgara*, *Śārādātīlaka*, *Śrīpatidatta*, *Samgītadūmodara*.

Bharata :—*Kramadīśvara*, *Kṣhīrasvāmin*, *Jayamaṅgalā*, *Durgasiṃha*, *Devīdāsacakra-vartin*, *Dhātucandrodaya*, *Rantideva*, *Rāmananda* (*ācārya*), *Vidyānivāsa*, *Śrīpatidatta*.

For yet another commentary on the *Bhaṭṭikāvya* (*Subodhinī*, by *Kumudānanda*), see Rāj. Mitra, Notices iv., p. 209.

[H. T. COLEBROOKE.]

923.

2537. Foll. 417; size 10 in. by 4½ in.; well written, in Devanāgarī, in the 16th century; nine lines in a page.

Bhaṭṭikāvya, with the commentary of *Jayamaṅgalā*.

Colophon as in the Calcutta edition (1828).

[GAIKAWAR.]

924.

730. Foll. 112; size 12½ in. by 4 in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Bharata's commentary (*Mugdhabodhinī*) on the *Bhaṭṭikāvya*.

The author is said to have lived at Kāncrā-pārā in the Hoogly district, about 150 years ago. Rāj. Mitra, Notices vi., p. 145.

[H. T. COLEBROOKE.]

925.

2525b. Foll. 11; size 10½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the earlier part of last century; twelve lines in a page; the writing has suffered, apparently from damp, in several places, especially on the first three leaves.

Kavirahasya, a poem in praise of a Dekhan king *Kṛishṇarāja*, composed by *Halāyudha*, with the view of illustrating the meaning and present-stem formation of roots similar in sound and form. [A.]

It begins :

जयन्ति मुरजित्पादनसदीधितदीपिकाः ।

मोहान्धकारविध्वंसान्मुक्तिमार्गप्रकाशिकाः ॥ १ ॥

लोकेषु शास्त्रेषु च ये प्रसिद्धाः

काव्येषु ये सत्कविभिः प्रयुक्ताः ।

उच्चित्य तान्निश्चितविनोदनाय*

शब्दानहं धातुभिरुद्धरानि ॥ २ ॥

एकार्षी एकशब्दाश्च नानार्थैश्चैकवाचकाः ।

सदृशार्थोभिधानाश्च भिन्नार्थः सदृशाक्षराः ॥ ३ ॥

एकार्षीस्तुल्यशब्दाश्च निबध्यन्ते ऽत्र धातवः ।

धातुपारायणाभ्योः पारोक्ष्यैरधिषा मया ॥ ४ ॥

अस्त्यगस्त्यमुनिज्योत्स्नापवित्रे दक्षिणापथे ।

कृष्णराज इति ख्यातो राजा साम्राज्यदीक्षितः ॥ ५ ॥

गोपायति क्षितिमिमां चतुरभिर्सीमां

पापाज्जुगुप्सत उदारमतिः सदैव ।

विज्ञं न गोपयति यस्तु वनीपकेभ्यो†

धीरो न गुप्सति महत्यपि कार्यजाते ॥ ६ ॥

अग्निं पृणति पृणति द्विजदेवताश्च

प्रीणाति बान्धवजनानतिथीन् पृणति ।

यः प्रीयते प्रणयिषु प्रयते च भृत्यान्

यं प्राययन्ति‡ कविसूक्तसंयानानि ॥ ७ ॥

* B. orig. विपश्चितां चित्तं ०, corrected (by Colebrooke) to उच्छिद्यताम्; तच्छिद्यतां A. C.; उच्चित्य तान् विज्ञविनोदनाय D.

† वनीपकेभ्यो A.

‡ Thus B (see comm.); प्रीणयति A. C. D.

धूनोति चम्पकवनानि धुनोत्यशोकं
 चूतं धुनाति धुवति स्फुटितातिमुक्तं ।
 वायुविधूनयति चम्पकपुष्परेणून्
 यत्कानने धवति चन्दनमञ्जरीश्च * ॥ ८ ॥
 कायो न जीयेति जृणाति न यस्य शक्तिर्
 नो जूयेते भुजबलं न जृणाति तेजः ।
 यद्विद्विषां जरति चेत्तसि भोगतृष्णा
 तेषां वपुषि विपिनेषु न जारयेति ॥ ९ ॥

The work consists of 272-274 ślokas ; in the present MS. the numbers run up to 273; no. 262 having been omitted. The last two ślokas read as follows:

नयन्ते यद्गुणाः सर्वान् † यस्तान्नयति दिङ्मुखं ।
 श्रिया मृडति मृडति सरस्वत्या च संपदा‡ ॥
 इति समाप्तमवाप्तगुणोदयं
 कविरहस्यनिर्दं रसिकप्रियं ।
 सदभिधाननिधानहलायुध -
 द्विजवरस्य कृतिः सुकृतात्मनः ॥
 इति हलायुधकृतं कविरहस्यं समाप्तं ॥ [GAIKAWAR.]

926.

346b. Foll. 17; 4to; size 11½ in. by 9 in.; large, clear Devanāgarī writing; thirteen lines in a page; European paper (watermark 1802).

Kavirahasya [B].

In the margins of the first few pages, Colebrooke has noted the roots with their (Sanskrit) meanings and class-numbers.

[H. T. COLEBROOKE.]

927.

890c. Foll. 10; size 9½ in. by 4½ in.; fair, small Devanāgarī writing; 10-12 lines in a page.

The same work. [C.]

The MS. is dated Samvat 1811.

[H. T. COLEBROOKE.]

* केशरपुष्परेणून् ° चन्दनवञ्जरीश्च B. C.

† नयति ° A; तद्गुणाः सर्वे A. C.

‡ यो मृडति मृडति सरस्वत्या च यः सदा B.

928.

726b. Foll. 16; size 12½ in. by 4½ in.; good, recent Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Kavirahasya-tīkā, an explanation of the verbs used in the above recension of the *Kavirahasya*.

The MS. begins with the first two ślokas of *Halāyudha's* introduction, after which it proceeds:

प्राक्पदार्थो विभजते हंसः क्षीरोदकं यथा ।

विदुषां शब्दसिद्धयं सा नः पातु सरस्वती ॥

जयन्तीत्यादिश्लोकद्वयमतिसुबोधं ॥ एकार्थो ° ॥ एकार्थो एकशब्दाश्चेति । यथा पुष्पति पोषति पुष्पाति नानार्थोऽप्येकवाचकाः । श्लिष्यति श्लेषति आलिङ्गनदहनार्थौ । सदृशार्थोभिधानाश्चेति सदृशार्थः शब्दाश्च । यथा पुष्पति पूयति । अत्र पुष्पपशब्दौ पुष्टिवृद्धयौ नानार्थभेदे ऽपि सदृशौ ॥ भिन्नार्थः सदृशशब्द इति यथा पिबति पीवति अत्र वर्णसाम्ये ऽपि स्वीत्यपानाभ्यामर्थभ्यामत्यन्तविसदृशौ ॥ ° ॥ एकार्थोऽस्त्यशब्दाश्चेति यथा निवस्ते निवासयति । अत्र निवस्त इत्यादी निवस आच्छादने इति चुरादी । उभावपि आच्छादनार्थौ । अत्र सदृशशब्दाथेत्वमुपदेशापेक्षया ग्राह्यं धातूनां विकरणादिजनितवैकृत्यसंभवात् । धातु । ° अनेनोपासितगुरुत्वमाह । उपासितगुरुणां हि मुंसां प्रचन्वाः सुखचरित इत्युपादेया भवन्ति ॥ अस्यगस्त्य ° ॥ सुबोधं ॥ गोपायतीति गुप् रक्षणे नित्यायः परस्मैपदी । जुगुप्सत इति गुप गोपनकुत्सनयोः भूवाद्यात्मनेपदी नित्यं सनन्तः । गोपयतीति चुरादी पठ पुट इत्यादि दण्डकपाठे गुप्धातुरप्रकाशनाथैः । गुप्ति इति गुप व्याकुलत्वे दिवादी ॥ पृणातीति पृ तर्पणे द्रवादी पृणतीति पृणं प्रीणने तुदादी प्रीणातीति प्रीन् तर्पणे द्रवादी पृणतीति पृ तर्पणे स्वादिः प्रीयत इति प्रीन् प्रीतौ दिवादिः । प्राययतीति प्रीन् तर्पणे चुरादी आधृषादिषु पठ्यते यत्र निजपक्षे वा रहणसामर्थ्यात् न्यादिविकरणं शब्देव भवति । प्राययतीति प्रीणयन्ति अत्र स्वार्थादेव धातोश्चुरादिनिचि कृते वृद्धादिः आदित्वात् धीन् प्रीन् कातत्वसूत्रं च (iii. 6, 24) धून्प्रीणातो[ने] नृताति धातुवृत्तं (!) धातुप्रदीपादिष्वेवं धातुपारायणे नैव सामान्ये ग्रहणं सत एव प्रीणयतीति कृषित्पाठः ॥ °

It ends: ॥ २७१ ॥ नीन् प्रापणे भुवादिः नय क्षरणे भुवाद्यात्मनेपदी मृड क्षरणे भुवादिद्रवाद्योः ॥ [२७२] ॥ समाप्तेयं टीका ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

929.

45b. Foll. 16; size 9 in. by 3½ in.; indifferent Devanāgarī writing of the latter part of last century; 10-13 lines in a page.

Kavirahasya-vivṛiti, another commentary on the same recension of the *Kavirahasya*.

It begins: गोपायतीति । गुपू रक्षणे भौवादिकः । जुगुप्सते निन्दति । गुप गोपनकुत्सनयोरयमपि भौवादिको निन्दायां नित्यसंज्ञतः । जुगोपयतीति गुपू रक्षणे चौरादिकः । गुपयतीति गुप व्याकुलत्वे दैवादिकः ॥ ६ ॥ अग्निं पृणातीति पृ पाहनपूणयोः व्रणादिः ष्वादिवाङ्मसः । ०

It ends: ॥ २७२ ॥ नयत इति णीन् प्रापणे भवादिरुभयपदी । अतो नयतीत्यपि सिद्धं ॥ [२७३] इति कविरहस्य-विवृतिः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

930.

2539c. Foll. 20; size 9½ in. by 4½ in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; 10-12 lines in a page.

Halāyudha's Kavirahasya, in a different recension from that contained and explained in the foregoing MSS. The MS. (D) begins:

जयति ० १ ॥

प्राणायामश्रमोद्धतस्वेदाद्विः पातु वः शिवः ।

गंगोपगूहनधौता पार्वत्या वीक्षितः क्षणम् ॥ २ ॥

लोकेषु शास्त्रेषु च ० ॥ ३ ॥

एकार्थी एकशब्दाश्च भिन्नार्थी एकवाचकाः ।

तुल्यार्थी तुल्यशब्दाश्च नानार्थीः सदृशाक्षराः ॥ ४ ॥

एकार्थीः समशब्दाश्च ० ॥ ५ ॥ गुग्मम् ॥

अस्यगस्त्यमुनिज्योत्स्नापवित्रे ० ॥ ६ ॥

गोपायति क्षितिमिमां चतुरश्रिमीमां

धोमान्न धर्मेवचनाच्च जुगुप्सते यः ।

वित्तं न गोपयति यस्तु वनीपकेभ्यो

वीरो न गुपयति महत्यपि कार्यजाते ॥ ७ ॥

अग्निं पृणाणि पृणति द्विजदेवताश्च

प्रीणाति सज्जनमनांसि पृणोति धर्मे ।

यः प्रीयते प्रणयिषु प्रयते च बंधून्

यं प्रीणयति कविसूक्तिरसायनानि ॥ ८ ॥

धर्मे व्याप्रियते पिपक्षि पृथिवीं यः पारयत्याश्रमं
शश्वत्पारयति व्रतानि विधिवद् ब्रह्मैकताने स्थितः ।
सर्वस्यापि च पूरयत्वभिमतं यः किञ्चिदापूरयेत्
पूर्यते च मनोरथाः सुकृतिनो यस्यार्थसंदर्शनात् ॥ ९ ॥

यस्याहः क्षयति क्षयति रिपवः ० ॥ १० ॥

धूनीति चंपकवनानि ० केसरपुष्परेणून् ।

० चंपकमंजरीश्च ॥ ११ ॥

यो धर्मे श्रुतिनिर्मलेन मनसा मीमांसते ० ॥ १२ ॥

This seems to be the recension referred to by Prof. Bhandarkar in his Report (1887) on the Search for Sanskrit MSS. in the Bombay Pres., 1883-4, p. 9. *Śloka* 168 of the present MS. (164 of the comm.) runs as follows:

तोलयत्यतुलं शक्त्या यो भारं भुवनेश्वरः ।

कस्तं तुलयति स्थाम्ना राष्ट्रकूटकुलोद्भवम् ॥

and *śl.* 185 (comm. 182):

सोमं सुनोति यज्ञेषु सोमवेशविभूषणः (!) ।

पुरः सवति संग्रामे संदंनं स्वयमेव यः ॥

The corresponding *ślokas* (206 and 242) of the other recension read thus:

यस्तोलयति दादिश्रकर्म पतितान्नरान् ।

तुलयत्यपि देवेन्द्रं संग्रामे भुजविक्रमात् ॥

यथा सुवति संग्रामे स्वयमेव ज्वेन यः ।

सोमं सुनोति यज्ञेषु परलोकजिगीषया ॥

This MS. has 301 couplets, ending thus:

अनुकूलति यो धर्मेननुकूलयति द्विजान् ।

इधे यस्य मतिर्नित्यमेधते श्रीश्च सर्वदा ॥ ३०० ॥

इति समाप्तसदाप्रगुणोदयं

कविरहस्यमिदं रसिकप्रियं ।

सदभिधानहलायुधसंज्ञक-

द्विजवरस्य कृतिः सुकृतात्मनः ॥ ३०१ ॥

इति कविरहस्यं काव्यं समाप्तं ॥

[GAIKAWAR.]

931.

2539d. Foll. 29; size and handwriting as of preceding MS.

Kavirahasya-ṭikāvacūri, a commentary on the second recension of the *Kavirahasya*.

It begins :

गोपायातीति । गुपू रण्ये भ्वादी । गुपि गोपनकुत्सनयो-
र्भादिः । लोक्तकैरधुलधुलोचवृधगुधपूति । चुरादौ दंडकधा-
कधातुस्तादर्थ्ये चतुर्थी । विसदानेन याचकाच्च वचयति । गुप च
प्याकुलत्वे । कार्यमेव कार्यजातं । स्वार्थे जातप्रत्ययः ॥ ७ ॥ अग्निं
पृणातीति । पृश पालनपूरणयोः व्रषादौ । पृणत् प्रीणने तुदादौ ।
घृट प्रीती स्वादौ । प्रीग् च प्रीती दिघादौ । ०

The system followed by the commentator is evidently that of Hemacandra's *Dhātupārāyaṇa*.

The MS. ends : अनुपूर्वः कूल वरणे भ्वादी । अनुकू-
लान्करोति शिञ् बहुलमिति शिग् । मि इधै प्रदीप्तौ [? 1. मि
इधै दीप्तौ *Dhātup.*] रुषादौ । रधि वृद्धौ भ्वादी । श्रीशब्दः
समाप्ती मंगलार्थः ॥ इति कविरहस्यटीकावचूतिः ॥

[GAIKAWAR.]

932.

3244. Foll. 33; size various; well writ-
ten, by *Lālā Mahatā Barāya*; European paper.

I. a. c. Foll. 4 and 9 resp.; size 8½ in.
by 6½ in.; 14-16 lines in a page.

Grammatical fragments.

a) Rules and examples regarding the forma-
tion of denominatives and intensives.

Beg. कण्डेव श्यामायते दुःखादयो वृत्तिविषये तद्वति
वर्तते ०

c) The beginning of a *Dhātupāṭha* : भू सत्तायां ॥
चित्रि संज्ञाने ॥ अत सातत्यगमने ॥ ०

From fol. 3, roots arranged alphabetically
(in separate lines), with *anubandhas* and
meanings : अष. त्. क्. तत्कृती ॥ अंक. अंग. त्.
क. पदे. लक्षणे ॥ ०

II. b. d. Foll. 3 and 17, size 9½ in. by
7 in.; and 12½ in. by 7¾ in. resp.; 15-23
lines in a page.

Fragments of poetry, and copies of
inscriptions; in fact, specimens of pen-
manship; d) also including three leaves,
containing the names of the days of the
fortnight; the *lokapālas*, and the numerals.

[SIR CH. WILKINS.]

933.

2542c. Foll. 2; size 10 in. by 4½ in.;
well written, in the Jaina type of Devanāgarī,
about A.D. 1650.

I. Foll. 1 and 2a contain the *gaṇas svarādi*
(*Pāṇ.* I., 1. 37), *cādi* (I. 57), and a *gaṇa*,
beginning with *tataḥ, atra*; and, finally,
a number of declensional and conjuga-
tional forms [*prathamādivibhaktiyantapra-
tirūpakāḥ* and *tibādivibh.*]. The margin
of these pages contains glosses, partly
in Sanskrit, partly in Bhāṣhā.

II. Fol. 2b (19 lines) contains a passage of
28 ślokas from a *Kośha*, beginning :

रुक् शोभाकिरणेच्छासु वाग् भारतां वचस्यपि ।

सद् विद्यमाने सत्ये च प्रशस्तार्चितसाधुषु ॥

ककुद् भूपतिचिह्ने स्यात् प्रधानवृषभाङ्गयोः ।

धूर्तानवदने भारे पूः शरीरे पुरे तथा ॥

[GAIKAWAR.]

934.

2924. Foll. 10; size 13¾ in. by 8 in.;
4-16 lines in a page.

Specimens of various alphabets, viz. Grantha,
Uṛiyā, Tibetan, Devanāgarī (the ordinary
modern character as well as that used in
Buddhist books and the lapidary character in
Chinese Buddhist inscriptions), Bengālī, Guja-
rātī and Telugu.

The description on the title-page is 'Various
sorts of letters found in *Karaṇḍavyūha*.'

[B. H. HODGSON.]

935.

3243. Foll. 131; size 14½ in. by 9 in.;
Devanāgarī character; written by a European
hand, for the most part in three columns;
many pages left blank.

Grammatical notes and paradigms.

- Foll. 1-2 contain the alphabet and conjunctions of letters ; 3-9 blank ;
 foll. 10, case-endings, and some grammatical terms ;
 foll. 11-32, declensional paradigms ;
 foll. 32b-33, degrees of comparison ;
 foll. 34-37, formation of feminines ;
 foll. 38-43, pronominal declension ;
 foll. 44-45, personal terminations ;
 foll. 46-131, conjugational paradigms.

[H. T. COLEBROOKE.]

936.

1086. Some sixty folio leaves of European and Indian paper.

Various grammatical and lexicographic materials, compiled by, and for, Colebrooke.

[H. T. COLEBROOKE.]

937.

3109. Foll. 93 ; size various ; Devanāgarī and English.

Some of Colebrooke's grammatical materials.

- a) Foll. 43 ; size 19½ in. by 12 in. ; Colebrooke's manuscript copy of the 24th chapter of his Sanskrit grammar ; treating of the 2nd and 3rd classes of verbs.
 b) Foll. 12 ; size 17 in. by 11 in. ; a compilation of derivatives from verbs of the first class of the *Dhātupāṭha*, with references to, and quotations from, commentaries, *Kośhas* and grammatical works ; and English equivalents both of the roots and derivatives.
 c) Foll. 38 ; size 15 in. by 9½ in. ; derivatives from verbs of the remaining classes.

[SIE E. T. COLEBROOKE.]

938.

2873. Foll. 65 ; size 12 in. by 8 in.

The MS. copy of a Sanskrit grammar ; in

the Grantha character, explained in Latin. It bears the same title as that of *Paulinus a S. Bartholomæo*, viz.

Sidharubam seu Grammatica Samscridamica.

It is similarly arranged, and contains on the whole the same paradigms, though it is much more concise in the explanatory part.

[MACK. COLL.]

10. PRĀKRIT GRAMMAR.

939.

1120c. Foll. 18 ; size 12 in. by 4½ in. ; legibly written, in Devanāgarī, towards the end of last century ; ten lines in a page.

Prākṛita-prakāśa, a grammar of the *Prākṛit* dialects, by *Vararuci* ; with *Bhāmaha's* commentary, entitled *Manoramā*.

The work has been edited by Prof. E. B. Cowell (1854). [H. T. COLEBROOKE.]

940.

2160. Foll. 21, the first of which is missing ; size 11 in. by 4 in. ; legibly written in Devanāgarī ; ten lines in a page.

Another copy of the *Prākṛita-prakāśa*, with the *Manoramā*.

The MS. begins from *एकादशो* in the comment on I. 5.

Dated : संवत् १६९० भाद्रपदद्वितीया लिखितं ॥

[GAIKAWAR.]

941.

1503c. Foll. 77 ; size 11½ in. by 4 in. ; legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century ; eleven lines in a page.

Prākṛita-saṃjñānī, a commentary on the *Prākṛita-prakāśa*, by *Vasantarāja*. Imperfect at the beginning ; the MS. commencing in the middle of the comment on i. 2.

It ends: इति वसन्तराजविरचितायां प्राकृतसञ्जीवनी-
वृत्तौ निपातविधिरहमः परिच्छेदः समाप्तः ॥

Cf. Cowell, *Prākṛitaprakāśa*, p. x.; Pischel,
De Grammaticis Prācriticis, p. 17.

[H. T. COLEBROOKE.]

942.

563. Foll. 88; size 12½ in. by 4½ in.,
indifferent, modern Devanāgarī writing; eleven
lines in a page.

Hemacandra's Prākṛit grammar in four *pādas*
of *sūtras*, with a *vṛitti*; forming the eighth and
last *adhyāya* of the author's *Śabdānuśāsana*, or
Siddhahemacandra. A complete, but very
inaccurate, copy.

The work has been edited, in the Roman
character, with a German translation and notes,
by R. Pischel, 1877, 1880. See also Aufrecht,
Cat. Bodl., nos. 410, 411.

At the end this MS. contains the four *ślokas*
(referred to by Aufrecht and Pischel), according
to which *Hemacandra* (A.D. 1088–1172, acc. to
Bhāo Dājī) composed this grammar at the
request of *Jayasimhadeva*, or *Siddharāja*, a
descendant of *Mūlarāja*, of the *Oālukya* family.

इत्याचार्यश्रीहेमचंद्रविरचितायां सिद्धहेमचंद्राभिधानस्त्रोपश-
शब्दानुशासनवृत्तौ ० अष्टमाध्यायः समाप्तः । समाप्तये वृत्तिः ।
अथ सूत्रसंख्या सूत्र १११९ ॥

आसीद्विशं पतिरमुद्रचतुः स[मुद्र]-

मुद्रांकितक्षितिभरक्षमबाहुदंडः ।

श्रीमूलराज इति दुर्धरवैरिकुंभि-

कंठीरवः शुचिचुलुककुलावतंसः ॥ १ ॥

तस्यान्वये समजनि प्रचलप्रताप-

तिग्मद्युतिः क्षितिपतिर्जयसिंहदेवः ।

येन स्ववंशसचिवपरं सुधांशी

श्रीसिद्धराज इति नाम निजं व्यलेखि ॥ २ ॥

सम्यग्निषेव्य चतुरश्रतुरो ऽधुपायान्

चित्त्वोपभुज्य (l. जि ०) च भुवं चतुरश्रिकांची ।

विद्याचतुष्टयविनीतमतिर्जितात्मा

काशमवाप पुरुषार्थचतुष्टये यः ॥ ३ ॥

तेनातिविस्तृतदुरागमवि[प्र]कीर्ण-

शब्दानुशासनसमूहकदर्थितेन ।

अभ्यर्थितो निरवमं विधिवद्वाधत्

शब्दानुशासनमिदं मुनिहेमचंद्रः ॥ ४ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

943.

784b. Foll. 36; size 9½ in. by 3½ in.;
fair Devanāgarī writing of about the middle
of last century; eight lines in a page.

Pādas I. and II. of the same work. A
good MS. with numerous marginal glosses.

[H. T. COLEBROOKE.]

944.

2900. Foll. 288; 4to.; size 9½ in. by 7 in.;
European paper (watermark 1806).

The *Prākṛit* words, cited as examples in
Hemacandra's Prākṛit grammar, written in one
column on each page, with the *Saṃskṛit* equi-
valents, both of them written in the Bengālī
character. These two columns are followed by
the English equivalents, and, from p. 10, also
by the transliterated *Prākṛit* and *Saṃskṛit*
words written in lead pencil.

According to Prof. Pischel (*Hemacandra's*
Grammatik der Prākṛitsprachen I., p. vii.), this
list is incomplete and compiled from untrust-
worthy MSS. [BIBL. LEYDENIANA.]

945.

3213. Foll. 88; size 10½ in. by 3½ in.;
fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1550;
seven, from fol. 17 eight, lines in a page.

Prākṛita-candrikā, a *Prākṛit* grammar, by
Kṛishṇa Paṇḍita, son (and pupil) of *Śeṣha*
Nṛisimha.

The work is modelled after the author's
Padacandrikā (above, no. 903).

It begins :

अलि कुलमंडितगर्भं प्रसूहव्यूहतिमिरमार्तखंडं ।
सिन्दूरारुणशुद्धादंडं वेतखड्गुदमवलम्बे ॥ १ ॥
कलितकलमपुस्तन्यस्तहस्ताग्रमुद्रा
दिशतु लिखनशुद्धिं शारदा सारदा नः ।
प्रतिवदनसरोजं या कवीनां नवीनां
वितरति मधुधारां मधुरीणां धुरीणां ॥ २ ॥
श्रीनृसिंहगुरोर्नत्वा पदपङ्कजतलजं ।
विशदार्थं शिष्यहितां कुर्वे प्राकृतचंद्रिकां ॥ ३ ॥
प्रकृतिः संस्कृतं तत्रभषत्वात्माकृतं स्मृतं ।
तद्वत् तत्समं देशीयेवमेतत्तिथा मतं ॥ ४ ॥
प्रकृतिप्रत्ययांशाभ्यां विकृतं तद्वत् यथा ।
गोरीञ्चा देव सोहगा सामिद्धिं पाञ्चदं सई ॥ ५ ॥
यत्केवलप्रत्ययांशे विकृतं तत्समं यथा ।
हरिणो चरणे चारु नुमो कमलकोमले ॥ ६ ॥ ०

इति सामान्याविधिप्रकाशः fol. 11; follow modifications of letters to fol. 35b; इत्यच्ययानि fol. 38; declensions, numerals, etc; इति ० स्थाद्यंतप्रकाशः संपूर्णः fol. 58 (numbered 57; two leaves being marked 28).

The *Tipanta* (paged separately 1-30) begins :

अथ तिङो निरूप्यन्ते ॥ धातोर्हलंतस्यादंतः । हलंतस्य धा-
तोर्नन्ते अकारः प्रयोक्तव्यः । भमइ । उवसमइ । तुधइ । कुणइ ।
किणइ । हणइ । हलंतस्य किं । होइ । जम्भाइ । लोप्या विकरणाः
छचित् । संस्कृते सिद्धरूपे प्राकृताः शवाद्यो विकरणा निवर्त्याः ।
होइ । तुधइ । मुमइ । मरइ । करइ । छचित् किं । जपइ ॥ ०
Fol. 81 इति तिङन्तप्रकाशः ॥ * ॥ ज्ञातुमत्तव्येषु येत् ग्रहेः ।
ज्ञादिषु परेषु ग्रहेर्घोदित्यादेशः स्यात् । घेत्तूणा । यत्तुआण ।
छचित्र भवति । गिणिहस । तुम् घेत्तुं । तव्य । घेत्तुं ॥ वचेस्तु
योत् ॥ ० It ends :

तदिमां पदचंद्रिकानुजातां

प्रणुतां प्राकृतचंद्रिकां विदग्धाः ।

परिशील्य चिरादपास्ततापाः

कविगोष्ठीषु विहारमातनुध्वं ॥ १ ॥

इति कृतिपरितोषप्रार्थनालंघनेन

प्रकटितपरभागा शेषकृष्णेन सेयं ।

रचयतु गुरुतोषं शेषवंशावतंसं

गुरुमिह नरसिंहं प्रार्थिता तत्पदाब्जे ॥ २ ॥

इति श्रीकृष्णपंडितविरचिता प्राकृतचन्द्रिका समाप्ता ॥

[?]

946.

1106. Foll. 47; size 12½ in. by 4 in.; modern Bengālī writing, by two or three different hands; seven or eight lines in a page.

Prākṛita-kalpataru, a grammar of the *Prākṛit* dialects, by *Rāma Tarkavāgīśa*.

It consists of three chapters (or branches, *śākhā*), which are subdivided into (10, 3, 3) clusters (*stavaka*), consisting again of paragraphs or stanzas (called flowers, *kusuma*).

The work begins with an introductory section, which is, however, incomplete : of 14 *kusuma* only a few *śloka*s remain, and these partly in a very corrupt condition, the first two leaves being written more carelessly than the greater part of the MS.

It begins :

नमो गणेशाय ॥ प्राच्यभवदिवा आभोरकर्णौटकमध्यदेशजाः ॥

स्युर्गुर्जरद्राविडपश्चिमेभना इतसिक्कं सञ्चितवचसस्मात् ।

दे भूयांस इतीह सूरवोपटशन्याहं मूलोपवसिता मम ॥

कांककयकशूरसेन (1. कैकेयक ०) पाञ्चालगौडप्रभवक्रमेण ।

समागधद्रावडसूरुमभेदं भाषाविशुद्धं मतमर्थशुद्धं ॥ २ ॥

तथा चतुःपादविशुद्धमन्यदन्तत्वमेकादशधा तदित्यं ।

तेषां स्थितानामशिषंदौ न सन्ति बोधे सयवोद्युपाया ॥ १२ ॥

एतासु लक्ष्मेश्वरभाषितासु भाषासु कौतूहलशालिनो ये ।

तेषां प्रमोदाय कृतिर्ममेषा सेव्यादिकाव्यानि पदान्यकारि ॥

सर्वासु वाचास्त्रिह हेतुभूतां भाषां महाराष्ट्रभवां पुरस्तात् ।

निरुदयिष्यामि यथोपदेशं श्रीरामशर्माहमिमां प्रयत्नात् ॥ १४ ॥

इति प्राकृतकल्पतरौ चतुर्देशकुसुमैः स्वरूपनिरूपणं ॥ * ॥

तत्राग्रे वक्ष्यते । अदन्तात्सुरोत् (*Varar.* 5, 1) । नपुंसका-
त्तोर्विन्दु (5, 30) । इदुदन्तयोः सो दीधिः । पदान्यस्य हलो
लोपः (4, 6) । ०

इति ० चतुर्विंशतिभिः कुसुमैरुत्तवकं fol. 6b; इति ०
षोडशकुसुमैर्द्वितीयस्तवकः fol. 8b; इति ० विंशतिकुसुमैर्यु-
क्तस्तवकः fol. 12; ० विंशतिकुसुमैः सन्ध्यास्तवकः fol. 14b;—
(?) some omission at fol. 19, where parag. 24
is followed by 14; the end of the 6th and be-
ginning of 7th *stavaka* apparently wanting;—

इति ० पञ्चत्रिंशत्कुसुमैः सुवन्तस्तवकः fol. 22; ० पञ्च[दश]
कुसुमैस्तुङ्गस्तवकः fol. 26; ० द्वाचत्वारिंशत्कुसुमैर्हृदिस्तवकः
fol. 33b; इति ० प्राकृतशासने कल्पतरौ दशभिः स्तवकैः
प्रथमशाखा निरुक्ता ॥ fol. 34.

विरच्यते संप्रति सौरसेनी

पूर्वैव भाषा प्रकृतिः किलास्याः । ०

इति ० अष्टत्रिंशत्कुसुमैः प्रथमस्तवकः fol. 37; ० द्वात्रिंशत्कुसु-
मैर्द्वितीयाख्यायां भागधर्षमागधीदाक्षिणभाषानिर्णयो नाम
द्वितीयस्तवकः fol. 39b; इति ० एकत्रिंशत्कुसुमैस्तृतीयस्तवकः ।
इति ० त्रिभिः स्तवकैर्द्वितीयशाखा निरुक्ता ॥ fol. 42.

निरुच्यते संप्रति नागरादि-

क्रमादपभंश इह प्रसिद्धा । ०

इत्यपभंशस्तवकः fol. 45; ० द्वावज्जाद्यपभंशस्तवकः fol. 46 ;
follow the *Paiśācī* and *Pāñcālī*.

It ends: एवं लक्षदृष्ट्या सर्वोसां भाषाणां संकरो द्रष्टव्यः ॥
इति प्राकृतशासने कल्पतरौ पञ्चदशकुसुमैस्तृतीया शाखा निरुक्ता ॥
इति श्रीरामतर्कवागीशभट्टाचार्यविरचितसमस्तपञ्चाशच्चिंशती-
विनिर्मितशाखात्रयेण फलवान् कल्पतरुः संपूर्णः ॥

Then follow three *indravajra* half-stanzas,
the last two of which run thus :

तुसैव (?) तुद्यै फलवान् सुपद्यैर्

आवोदितः (?) आरोपितः) कल्पतरुस्त्रिशाखः ॥

ननम्य लक्षोदरपादपत्रं

दन्यधभूपालमिमे शकान्दे ॥

If this date (*Śaka* 1608 = A.D. 1686) does
not refer to the composition of the book, it
must belong to a former MS.

On this MS. cf. Lassen, *Institutiones Linguae
Pracriticæ*, p. 19 seq. [H. T. COLEBROOKE.]

II. Lexicography (Kosha).

947.

258. Foll. 93 (one of which, 77, is left
blank); size 11 in. by 9 in.; good, large De-
vanāgarī handwriting; 14 lines in a page;
European paper (watermark 1802); bound in
the European style.

Amarasimha's Nāmalingānuśāsana, usually
called *Amarakosha*. Carefully corrected through-
out.

Edited by H. T. Colebrooke (1808 and 1825)
and A. Loiseleur Deslongchamps (1839); as
also repeatedly in different parts of India.

A new edition of the text, with the com-
mentaries of *Kshīrasvāmin* and *Bṛihaspati Rāya-
mukha*, is now being brought out by Anun-
doram Borooah, at Berampore (part ii. to i. 5, 5.).

[H. T. COLEBROOKE.]

948.

2808. Foll. 86; size 9 in. by 7 in.;
modern Devanāgarī writing; 17-19 lines in a
page; bound in the European style.

Amarakosha, with a partial interlinear En-
glish translation.

A note on the cover states, that "the whole
was fairly copied out by Sir Charles Wilkins,
with the addition of notes and renderings."

[SIR C. WILKINS.]

949.

2413. Foll. 112; size 7½ in. by 4½ in.;
fairly good, modern Devanāgarī writing; 8-10
lines in a page; foll. 37b and 38 are left blank.

Amarakosha.

A note, written in red pencil, on the fly-leaf,
and signed C. W., states that it is "a very im-
perfect copy," though a former owner had called
it, on the same leaf, "The *Ammar Kosha* com-
pleat (!) in 3 parts." The MS., though pro-
bably not very defective in extent, is certainly
not very correct.

[R. JOHNSON.]

950.

2336. Foll. 114; size 10 in. by 4 in.;
good, modern Devanāgarī writing; seven or
eight lines in a page; foll. 14a and 27b are left
blank.

Amarakosha. Incomplete, and rather incorrect. The MS. ends with śloka 31 of the 10th (śūdra-) varga of kāṇḍa II.

[GAIKAWAR.]

951.

2475. Foll. 87; size 11 in. by 8 in.; legibly written, in Devanāgarī; seven lines in a page; modern; bound in the European style.

Amarakosha. Kāṇḍa II. [R. JOHNSON.]

952.

2776. Foll. 268; size 12½ in. by 4¾ in.; legibly written in Devanāgarī; 9-11 lines in a page.

Amarakosha, with *Kshīrasvāmin's* commentary, entitled *Amarakoshodghāṭana*. The text occupies the middle of the leaves, enclosed at the top and bottom by the commentary, in somewhat smaller writing.

The commentary begins:

दिश्याच्छिवानि शिवयोस्तिलकायमान-

गोरोचनारुचिललाटविलोचनं नः ।

अन्योन्यगाढपरिरंभनिपीडनेन

पिंडीभवन् बहिरिव स्फुटितो अनुरागः ॥ १ ॥

अद्यापिभ्रमद्रो यो ऽर्धाधिभिर्मरकोष एष बुधाः ।

उद्घाट्यते यथेच्छं गृह्णीध्वं नामरत्नानि ॥ २ ॥

प्रकृतिप्रत्ययवाक्यैर्व्यस्तसमस्तैर्निरुक्तनिगदाभ्याम् ।

इति सप्तष्टैः पथिभिर्नौघां पारायणं कुर्मः ॥ ३ ॥

भग्ना अभिधानकृतो विवरीतारश्च यत्र विधांताः ।

नामानि तानि भङ्क्तुं गहनमहो अध्यवसिताः स्मः ॥ ४ ॥

सहजो यः समुल्लासः क्षीराब्धेः सो ऽपि न संस्यते ।

चांद्र इत्यत्र किं कुर्मो गतानुगतिकं जगत् ॥ ५ ॥ ०

जाता विश्वसृजः क्रमेण मुनिभिः संस्कारमापादिताः

शब्दाः संवसनादसाधुभिर्दपधृष्टाः स्य भो धातरः ।

वाग्देव्याश्च कृता मदेकशरणा मात्रा यतो ऽस्मान्

मया न्याय्ये चत्वेन वर्तनाय षड् वृत्तयः कल्पिताः ॥ ६ ॥

Cf. Prof. Aufrecht's paper on the commentaries on the *Amarakosha*, Zeitsch. d. Deutschen

Morg. Ges. xxviii. (1874), p. 103 seq., where a list of the authorities quoted by *Kshīrasvāmin* is given.

Kāṇḍa III. is paged separately (1-80); fol. 8 of which (or fol. 190 of the vol.) is left blank, the commentary on III., śl. 4-9 having been omitted.

It ends: इति भट्टक्षीरस्वाम्युल्लेखिते मरकोषोद्धट्टने सामान्यकांडस्तृतीयः संवत् १८५८ आषाढे मासि समाप्तम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

953.

495. Foll. 268; size 12¾ in. by 6 in.; clear Devanāgarī writing; 8-12 lines in a page.

The same work, apparently copied from the preceding MS., each page containing the same amount of matter. On fol. 190 (or fol. 2 of book iii.) the same omission occurs.

Dated Samvat 1867. [H. T. COLEBROOKE.]

954, 955.

541, 542. Foll. 182 and 243 resp.; size 17 in. by 5 in.; well written, in the Bengālī character, towards the end of last century; eight, sometimes ten, lines in a page.

Padacandrikā, a commentary on the *Amarakosha*, by *Bṛihaspati*, surnamed *Rāyamukuta*, son of *Govinda*.

It begins:

अध्यास्ते यः सर्वे भुव ईदृश इत्यगोचरो वचसः ।

अहमिति संविद्धिषयः पुरुषः [स] परं पुरातनो जयति ॥ १ ॥

हेतुर्नेहतः* सूक्ष्मा सत्यपि जगदुपरि गौरवं यस्याः ।

श्रुतिपथनवप्रतिमा (!) शक्तिः सा किल करोतु मे कुशलं ॥ २ ॥

* The introductory ślokas 2 seqq. (which are not numbered in one MS.) are omitted by MS. 558, as also by a MS. described by Rāj. Mitra, Notices iv., no. 1702.

अथसलाञ्छनपदद्वयपञ्चभृङ्गाद्

गङ्गापयोञ्ज्वहविगाहनहोतृपङ्कात् ।

मायाप्रतिग्रहनिर्वर्तनसम्प्रतिज्ञाद्

गोविन्दनामजनकाञ्जनकानुकारात् ॥ ३ ॥

भर्तृव्रतागणशिरोमणितां गतायाः

सीमन्तिनीगणशतैरपि नन्दितायाः ।

दानव्रतौघविधिसाधितकीर्तिसौम्ये

मातुश्च शीलभृतनीलसुखायिदेव्याः ॥ ४ ॥

यो भूद् यस्य च योषिदङ्गुतगुणा भूयो रमा निर्वृता

धत्ते यः कविचक्रवर्तिपदमप्याचार्यवयैश्च यः ।

राढायामपि गाढनिर्मलकुलच्छत्रं कुलीनाग्रणीर्

यः प्रापत् प्रणतः परं हरिपदद्वन्द्वारविन्दे च यः ॥ ५ ॥

ज्योतिष्मन्मणिपुञ्जरञ्जनरुचिं हारं ज्वलकुण्डले

रत्नौषधुरिता दशाङ्गुलिजुषः शोचिष्मतीरुमिकाः ।

यः प्राप्य द्विरदोषविष्टसकलक्षानैरविन्दवृषाच्च *

छत्रैस्तुरगैश्च रायमुकुटाभिख्यामभिख्यावर्तौ ॥ ६ ॥

यत्पुत्रा नृपमन्त्रिमूलमणयो विश्रामरामादयः†

ख्याता दिग्जयिनामपीह जयिनो लोके कवीन्द्राश्च ये ।

ब्रह्माख्यमरपादपादिसहितं ये ऽस्तुलापूरुषं

तत्तद्वन्धवशेषनिर्मितकृतः कृत्स्नेषु शास्त्रेषु ते ॥ ७ ॥

पुण्यां पण्डितसार्वभौमपदवीं गौडवनीवासवाद्-

यः प्राप्तः प्रथितो बृहस्पतिरिति क्षालोकवाचस्पतिः ।

कोषस्यामरनिर्मितस्य विविधव्याख्यानदीक्षागुरुः

सानन्दं पदचन्द्रिकां स कुरुते टीकामिमां कीर्तये ॥ ८ ॥

इयं षोडशटीकायैसारमादाय निर्मिता ।

अतो ऽभिलिखितो ऽर्थो ऽस्या न हेयः सहसा बुधैः ॥ ९ ॥

Kāṇḍa I. ends vol. i., fol. 105; kāṇḍa II.

vol. ii., fol. 148b.

The second volume begins with the *simhādī-*
varga (ii. 5).

It ends: इति महिन्तापनीयकविचक्रवर्तिराजपण्डित-
पण्डित सार्वभौमकविपण्डितचूडामणि महाचार्य-रायमुकुटमणि-
श्रीमद्बृहस्पतिकृतायामरकोषपञ्जिकायां पदचन्द्रिकाख्यायां
लिङ्गादिसंग्रहवर्गः समाप्तः ॥ समाप्ता चयमरकोषपञ्जिकेति ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

* (P) द्विरदोषविष्टसकलनक्षानैरविन्दवृषाच्च ° MS.;
Anundoram Borooah reads द्विरदोषविष्टकनक्षानैरविन्द-
परं छत्रे °

† विश्रामरामादयः An. Borooah.

956.

558. Foll. 212; size 12½ in. by 4½ in.;
well written, in Devanāgarī, about A.D. 1750;
ten or eleven lines in a page. The MS. is
paged in three separate parts of 73, 22 and
118 leaves resp.; each of which was copied by a
different hand, with the exception of the latter
half of part 3 (from foll. 168 to end) which is
in the same handwriting, as part 1. In the
paging of part 3, nos. 91 and 92 are found on
one and the same leaf.

Padacandrikā. Incomplete. The MS. breaks
off abruptly in the *brāhmaṇavarga* (II. 7,
sl. 57).

The work was composed in Śaka 1353 (A.D.
1431), as is stated by the author in the Section
on Time and the *yugas*, fol. 49 of our MS.
(MS. 541, fol. 56): एवं चतुर्युगः काल चतुसंध्यां शकान्
(! MS. 541 ° संख्याशकाः) स्मृतः । ज्योतिषे तु वस्त्रश्चिन्त्रा
(i.e. 1728, the *Kṛitayuga* having 1,728,000 years)
चतुरन्ध्रमासाः (=1296, the *Tretā*) वेदा रसाष्टौ (864;
Dvāpara) भुजवह्निवेदाः (432; *Kaliyuga*) । एतानि
भूतत्रयभाजितानि युगाब्दसंख्या परिकीर्तितानि । एतच्च मानु-
षमानेन सत्यादीनां मानं तदङ्केनापि यथा सत्यस्य १,७२८,०००
चेतायाः १,२९६,००० द्वापरस्य ८६४,००० कलेः ४३२,००० ।
इदानीं च शकाब्दाः १३५३ द्वात्रिंशदब्दाधिक- (MS. 541
द्वात्रिंशदधिक) पञ्चवर्षोत्तरचतुःसहस्रवर्षाणि कलिसंध्याया (MS.
541 ° संध्या) भूतानि ४५३२ । तथा च गणितचूडामणी (MS.
541 गणितचू °) महिन्तापनीय (MS. 558 महिन्ता °) राजप-
ण्डित-श्रीनिवासः कलिसंध्यायाः स(om. 541)समयकर-
कृतवर्षाणि भूतानि ४२६० । According to his state-
ment, Śrinivāsa, author of the *Gapitacūdāmaṇi*
(and probably of the *Śuddhidīpikā*, Aufr. Cat.,
p. 336b), composed the former work in A.D. 1158.

For a list of authorities quoted by the author
see Th. Aufrecht, Zeitsch. d. D. Morg. Ges.
xxviii., p. 109. [H. T. COLEBROOKE.]

957.

15. Foll. 88; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; nine or ten lines in a page.

Kāṇḍa III. of *Rāyamukuta's Padacandrikā*.

It ends: इति अमरचंद्रिकायां रायमुकुटसारोद्गारे लिंगा-
दिसंग्रहवर्गविवरणं ॥ समाप्त्यायं तृतीयः सामान्यकांड इति ॥
स्वल्पं घनो वर्धते भूरिवारि वा जलं समुद्रस्य किम्वुदस्य ।
तथाप्युपस्कृतेषां समुद्रात्र मन्यते को ऽस्य महोपकारः ॥ शुभ-
मस्तु ॥ शंवत् १६०९ शमैनाम पुसवदीपरिवा १ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

958, 959.

13, 14. Foll. 150 and 126 resp., numbered 1-276; size 19 in. by 5½ in.; large Bengālī handwriting of A.D. 1803; eight lines in a page.

Padārthakaumudī, another commentary on the *Amarakosha*, composed, A.D. 1619, by *Nārāyaṇa-cakravartin*, son of *Rāma*. It begins:

हृदिस्थमपि दूरस्थं सर्वमावृत्य तिष्ठति ।

यन्महः परमं वीजं तदानन्दपदं नुमः ॥

रहः शशिभृता समं विविधकलिमातन्वती

मुहुः स्मरमहोत्सवे शिवमुखाञ्जचुस्सार्थिनो ।

दिगम्बरहस्तासरा विधुमेवस्य मौलिस्थितं

ह्रियानतमुखी सदा क्षितिधरेन्दुकन्यावतु ॥

मङ्गलानन्दवीजानि भक्तानामपि सन्तत* ।

गुरुणां चरणाङ्गानि पुनः पुनरुपास्महे ॥

ज्ञात्वा शास्त्रमशेषमादिविदुषां चालोक्य नानामतं

हेरक्षाङ्गिसरोजयुग्मममलं नत्वातिभक्त्या सुधीः ।

श्रीनारायणपादपद्ममधुलिङ्गं नारायणः श्रीनिधिर्

यत्नेनामरपञ्चिकां वितनुते संक्षेपतः सत्कविः ॥ ० ॥

यस्येति ॥ धैर्यशालिन एव सेवासमर्था इति तान् संबोद्धाह ।

In the section on *yugas* etc. the author states (fol. 28b): इदानीं शकाब्दाः १५४० । जनविंशत्यधिकसप्त-
चत्वारिंशच्छतानि वर्षाणि कलिसन्ध्याभूतानि ४११९ । तथा
गणितचूडामणौ श्रीनिवासः कलिसन्ध्यायाः स्वसमयकरकृतव-
र्षाणि भूतानि ४२६० ॥

* भक्तानामतिसन्तत MS. 469; मुक्तानामतिस ० MS. 906.

Fol. 46: पूतनुहजलधास्वधानिधि-
रामनामविबुधेन्दुसूनुना ।

निर्मितामरकोपपञ्चिकां

वीक्ष्य सन्तु मुदिता विपश्चितः ॥

इति पदार्थकौमुद्यामरकोपटीकायां स्वर्गवर्गार्थप्रकाशः ॥

Fol. 60: पदार्थकौमुदी नाम पञ्चिकामरकोपकी ।

यत्नतः पश्यतां प्रीतिमनुलां तनुतामियं ॥

इति ० पातालवर्गार्थसंक्षेपः ॥ The *bhūmivargārtha-saṃkṣhepa* ends fol. 64b; *purav.*, 69b; *śailav.*, 71; *vanaushadhiv.*, 104b; *siṃhādivargasadarthaprakāśa*, 113; *manuṣhyavargārthapariccheda*, 140b; *brahmavargārthaprakāśa*, 151 (vol. ii. fol. 1); *kṣatriyav.*, 173 (inserted, by mistake, between 197 and 198); *vaiśyav.*, 194b; *śūdrav.* (and 2nd *kāṇḍa*), 202; *prāṇiv.*, 210; *viśe-shyanighnav.*, 219b; *anekārthav.*, 258b; *avyaya*, 261b.

See Th. Aufrecht, Zeitsch. d. Deutsch. Morg. Ges. xxviii., p. 121. [H. T. COLEBROOKE.]

960.

906. Foll. 245; size 15 in. by 5 in.; fairly written, in the Bengālī character; eight lines in a page; modern.

Padārthakaumudī. [H. T. COLEBROOKE.]

961.

469. Foll. 158; size 14½ in. by 3½ in.; neat, small, modern Bengālī handwriting; 9-13 lines in a page; foll. 10b and 101b left blank; foll. 155-158 supplied by a later hand.

Padārthakaumudī. [H. T. COLEBROOKE.]

962.

1324. Foll. 362 (paged 1-128 and 1-234); size 12 in. by 9 in.; modern Bengālī handwriting; 17 lines in a page; bound in the European style.

Trikāṇḍa-viveka, (or *Trikāṇḍarahasyaprakāśa*), another commentary on *Amarakosha*, by *Rāma-*

nātha Vidyāvācaspati. Not quite complete at the end.

For the introduction which is omitted by this copy, see the next MS.

It begins : यस्येत्यादि ॥ हे धीराः पण्डिताः यस्य गुणा ऐश्वर्यादयो जन्या निष्पापाः स चिष्णुः श्रिये त्रिवर्गसंपाद्यै च समताय मोक्षाय च सेव्यतां ०

The *svargavarga* ends fol. 91; *pātālavarga* (and 1st *kāṇḍa*), fol. 111; *bhūmivarga*, fol. 117; इति महानहोपाध्याय-श्रीरामनाथविद्यावाचस्पतिभट्टाचार्यविरचिते त्रिकाण्डरहस्ये द्वितीयकाण्डे भूमिवर्गः ॥ *purav.*, fol. 125b; *śailav.*, fol. 128; *vanauśadhiv.*, fol. 175b; *śimhādivarga*, fol. 190b; *nṛivarga*, fol. 231b [० त्रिकाण्डरहस्यप्रकाशे ०]; *brahmav.*, fol. 248; *kshatriyav.*, fol. 291b; *vaiśyav.*, fol. 313b; *śūdrav.* (and 2nd *kāṇḍa*), fol. 322; *prāṇiv.*, fol. 328b; *viśeshyanighnav.*, fol. 337; *saṅkīrṇav.*, fol. 342b.—The MS. terminates at the conclusion of the *anekārtha* ending in द.—

[H. T. COLEBROOKE.]

963.

832. Foll. 139; size 13 in. by 4½ in.; modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Trikāṇḍaviveka. The first (or *svarga*-) *varga*. In the explanation of *Amarasimha*'s introductory couplets, and of part of the first *varga*, this MS. differs so much from the foregoing MS., that they hardly appear to be copies of the same work. They agree, however, in the end.

This MS. begins (with the numbers supplied):

ब्रजशिशुच्छन्दवयस्यं सततमुपास्यं विरिञ्चादेः ।
वेदाविदितरहस्यं गिरिशानमस्यं नमस्यामः ॥ १ ॥ ०
निःशेषतन्त्रसारं वारं वारं विचार्य चिन्वानः ।
अमरटीकाकां (!) विद्यावाचस्पतिर्विदधे ॥ ४ ॥
भाषावृत्तिमनुन्यासं रक्षितं भागवृत्तिकां ।
भाष्यं धातुप्रदीपं च तट्टीकां वर्णदेशनां ॥ ५ ॥
उपाध्यायस्य सर्वस्वं सुभूतिं देवनन्दनं ।
कलिङ्गहट्टचन्द्रादीन् संवीक्ष्याधुनिकांस्तथा ॥ ६ ॥

जुमरीयं सुपन्नं च वोपदेवीयमेव च ।

कातन्त्रं तस्य टीकां च पञ्जिकां परिशिष्टकं ॥ ७ ॥

सारस्वतं तद्विस्तारं वर्षमानस्य तद्वितं ।

दुर्गोज्ज्वलाद्युगादिं च पुरुषोत्तमदेशनां ॥ ८ ॥

उत्पलिनीशब्दार्थवसंसारवर्तनाममालास्थान् ।

भागुरिवरुचिशशाश्वतवोपालितरन्तिदेवहरकोशान् ॥ ९ ॥

अमरहलायुधगोवर्धनरभसपालकृत(?) कृतान्) कोषान् ।

रुद्रामरदत्ताजयगङ्गाधरधरणि कोषाश्च ॥ १० ॥

हारावत्यभिधानं त्रिकाण्डशेषं च रत्नमालां च ।

अपि विश्वरूपरत्नकोषविक्रमादित्यनामलिङ्गानि ॥ ११ ॥

मेदिनिकरकृतकोषं विश्वप्रकाशकोषं च (!) ।

वाग्भटमाधववाचस्पतिधर्मव्याडितारपालास्थान् ॥ १२ ॥

कात्यायनरामचन्द्रगोमिरचितानि (च) लिङ्गशास्त्राणि ।

भारतपुराणशास्त्राण्यासोकाशास्त्रलोच्य (!)

श्रीरामनाथेन । रचितं तन्त्रमुत्तमं (?)

संशयसंहारकयत्नाता गृह्यन्तु सूक्ष्मतयो ॥

यस्येत्यादि । हे धीरा उच्येयीदिगुणशालिनः शिष्याः धीरा-
ग्रामेव तत्सेवनं पूज्यात् इति योग्यपदोपन्यासः ॥ ०

The *svargavarga* ends fol. 138b इति श्रीरामना-
थविद्यावाचस्पतिविरचिते त्रिकाण्डविवेके स्वर्गवर्गविवेकः ॥
Fol. 139 contains the beginning of the *pātālavarga*.

See Th. Aufrecht, Zeitsch. d. D. Morg. Ges.
xxviii., p. 122. [H. T. COLEBROOKE.]

964.

713. Foll. 284; size 15½ in. by 5 in.; copied, in the Bengālī character, by different hands; 8-10 lines in a page; fol. 231a left blank.

Śabdārthasandīpikā, another commentary on the *Amarakosha*, by *Nārāyaṇa Vidyāvinoda*.

It begins :

पूर्वग्रामिकुले कलानिधिनभश्छत्री सुमेरुस्थितो (!)

धृता तस्य जटाधरो द्विजवरो बाणेश्वरस्तत्सुतः ।

तापुत्रः प्रथितो भवत्कविवरो नारायणो नामतस्य

तेनेयं क्रियते हिताय सुधियां शब्दार्थसंदीपिका ॥

सन्ति यद्यपि भूषांसः शब्दलक्षणचक्षुषः ।

तथापि जौमराभ्यासविशेषादेव शिष्यते ॥

प्रायो हि मत्सरधियः कवयः पृथिव्यां
मन्ति [क्वचित्] क्वचिदपि प्रियसाधुवादाः ।
एकं प्रियाप्रणयिकर्म करोमि नित्यं
मध्ये द्वयोरपरमादरवत्तयैव ॥

शास्त्रान्तरेषु सन्त्यपि तत्सकाशा(च्) शास्त्रं ज्ञेयं संक्षेपेणै-
वात्राभिहितमिति नामलिङ्गानुशासनमभिदधमरसंहः परहि-
तव्यपदेशेनेष्टदेवतां नमस्कुर्वन्नपि प्रथमं श्लोकमेकं चकार ॥
यस्येत्यादि । हे धीराः यस्य ज्ञानदयासिन्धोः ०

Kāṇḍa I. ends fol. 49 ; *Kāṇḍa* II., fol. 179b.

It ends :

इति पूर्वयामिकुलकलानिधिमहामहोपाध्याय-श्रीनारायण-
विद्याविनोदाचार्यविरचितायाममरकोषटीकायां शब्दार्थसंदी-
पिकायां सामान्यकाण्डस्तृतीयः समाप्तः ॥ शकनरपत्नेरतीताब्दादिः
१९३०. In the margin references to *varga* and *śloka* are given throughout.

For other works by the same author see
above, no. 830. [H. T. COLEBROOKE.]

965.

674. Foll. 398 ; size 10½ in. by 6 in. ;
carelessly copied, for Colebrooke, in Devanā-
garī ; 10-22 lines in a page ; fol. 398 by a
later, good hand.

Amarakosha, with a commentary, called *Vyākhyāśudhā*, compiled—at the request of *Kīrti-
sīṃhadeva*, prince of *Mahādhara* (?)—by *Bhānu-
jīdikshita*, son of *Bhaṭṭojīdikshita*.

It begins :

वल्लवीवल्लभं नत्वा गिरं भट्टोजिदीक्षितं ।
अनरे विदधे व्याख्यां मुनित्रयमतानुगां ॥

Kāṇḍa I. ends fol. 107b.

Kāṇḍa II., fol. 320 : इति श्रीवघेलवंशोद्भवश्रीमही-
परविषया(चि)धिपश्रीमहाराजकुमारश्रीकीर्तिसिंहदेवाज्ञया श्री-
भट्टोजिदीक्षितात्मजश्रीभानुजीदीक्षितविरचितायाममरटीकायां(!)
व्याख्यासुधाख्यायां द्वितीयः काण्डः संपूर्णोत्तमानुगात् ॥ इति श्री-
नृपविश्रमाकैसमयातीर्तिशुभसंवत्सराः १८५८ तथा श्रीनृपशालि-
वाहनशाके १९२२ ॥ स्वस्ति श्रीश्रीमीश तामस हिंदू श्रीक-
मलवुरुगसाहेबस्य पुस्तकमिदं ॥

At the end of the work the author's name
is spelled *Bhānudikshita*, and that of *Kīrtisīṃha-
deva*'s country *Mahādhara* ; in the two remaining
places, where the colophon occurs, viz. at the
end of Book I. and II. 4, sect. 5, the latter is
called *Mahāpara* (in the former place perhaps
Mahāyara), and at the end of MS. 2474 : *Mahā-
yara*.

According to Wilson (Dict., preface, p. xxiv),
the king was of the *Bundhaila* or *Bundel* family ;
the colophon, wherever it occurs, reads *Vaghela*
(Weber, Cat. Berl., no. 792, has *Varvala*).

On the front page, Colebrooke remarks that
“a similar commentary bears the name of *Rāmā-
śrama*” ; for which see the next MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

966.

1424. Foll. 400 ; size 12 in. by 5½ in. ;
copied, in Devanāgarī, by two different hands ;
4-17 lines in a page.

Amarakosha, with the *Vyākhyāśudhā*.

At the end of *kāṇḍa* I. (fol. 94), and II.
(fol. 307b), the author is called *śrī-Rāmabhadra-
śrama*, which Prof. Aufrecht (Cat. Bodl., nos.
415, 416) supposes to have been the name as-
sumed by *Bhānujī* on entering the order of
religious mendicants.

Kāṇḍa II. is dated Samvat 1862 ; *kāṇḍa* III.
Samvat 1858. [H. T. COLEBROOKE.]

967.

2474. Foll. 190 ; size 11 in. by 8 in. ;
copied in a quaint, rather large, modern De-
vanāgarī hand ; 12-15 lines in a page ; bound
in the European style.

Kāṇḍa III. of the same works.

The front page of fol. 1 has the title : ‘*Amara
Kośa*. Book 3, with a comment by *Kīrti Singha*.’

[R. JOHNSON.]

968, 969, 970.

1589, 1590, 1591. Size 16½ in. by 5 in.; good, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Sārasundarī, a commentary on the *Amara-kosha*, composed by *Mathureśa Vidyālaṅkāra Bhaṭṭa* (son of *Śivarāma-cakravartin* and *Pār-vatī*), in A.D. 1666.

Complete in three volumes.

Vol. i., foll. 144. The *Svarga-* and *Pātāla-vargas*. It begins:

ब्रह्मोपेन्दुमहेशशक्रवरुणादित्येष्टपादद्वयां
देवद्वेषिपिशाचदानवचर्मरुन्मूलयन्तीं परां ।
घन्दे ऽहं परमेश्वरीं प्रभजतां संसारपीडाहराम्
उग्रां सूर्यशतप्रभां त्रिनयनां भृत्यार्तिहामसिकां ॥
यः सर्वानन्दवन्द्यः क्षितिगतलविदितः सत्कुलो मेलघोजी
सूनुस्तस्याय जज्ञे कृतविधिकुलो माधवो माधवाभः ।
काशीनाथो ऽपि यस्मात्समजनि कुलवांश्चन्द्रवन्द्यस्ततो वै
तस्मात् सुख्यातनामा समजनि शिवरामोऽर्धविचक्रवर्ती ॥

शिवरामतनूद्भूतविद्यालङ्कारधीमता ।
क्रियते मन्दबोधाय टीकेयं सारसुन्दरी ॥
टीका यद्यपि भूयस्यो विद्यन्ते ऽत्र मनीषिणां ।
तथापि सर्वसारार्थज्ञानाय क्रियते ऽधुना ॥
रायमुकुटटीकादिः कलापादिक्रिया यतः ।
सुप्रसन्नक्रिया तस्मान्मथुरेशेन तन्यते ॥
धोरान् प्रणम्य बहुशो विनिवेदयामि
बद्धाञ्जलिः सकलशास्त्रविचारदक्षान् ।
किंत्वत्र नूतनवचः सहसा न दूष्यं
यस्मात् प्रबोधाविहितो न दुनोति दोषः ॥

The *svargavarga* ends fol. 118:

गजाष्टतिथिगण्यन्दे विद्यालङ्कारधीमता ।
रचिता स्वर्गवर्गस्य टीकेयं सारसुन्दरी ॥

इति श्रीमथुरेशविद्यालङ्कारभट्टाचार्यविरचितायां ना-
मलिङ्गानुशासनटीकायां सारसुन्दर्या स्वर्गवर्गः ॥

The *pātālavarga* ends: इति नपाडीय-श्रीम-
थुरेश ०-पातालवर्गः समाप्तः ॥

Vol. ii., foll. 233, numbered 144³-377 (the first leaf being a later transcript of the

beginning of the *kāṇḍa* contained on the last leaf of vol. i.); fol. 171a is left blank. Fol. 7: इति नपाडीयवन्द्यपटीय-श्रीमथुरेश ० भूमिवर्गः ॥ *puravarga* ends fol. 14b; *śailav.*, fol. 17b; *vanaushadhiv.*, fol. 66 [इति नपाडीयवन्द्य ०]; *siṃhādiv.*, fol. 85; *nṛiv.*, fol. 136; *brahmav.*, fol. 154; *kshatriyav.*, fol. 193; *vaiśyav.*, fol. 221b.

Vol. iii., foll. 82, paged 378¹ (a later transcript of part of the last leaf of vol. ii.), 378²-458. *Kāṇḍa* III.

The *prāṇivarga* ends fol. 12; *viśeshya-nighnav.*, fol. 21b; *saṃkīrṇav.*, fol. 28b; *nānārthav.*, fol. 61; *avyayav.*, fol. 64b.

It ends:

गजाष्टतिथियुक्ताके विद्यालङ्कारधीमता ।
लिङ्गादिसंग्रहे टीका निर्ममे सारसुन्दरी ॥
शिवरामचक्रवर्ती जनकः पार्वती प्रभूः ।
यस्य श्रीमथुरेशो ऽसी चकार सारसुन्दरीं ॥

इति नपाडी[य suppl. in the margin] वन्द्यपटीय ०
लिङ्गादिसंग्रहवर्गः ॥ समाप्तेयं टीका ॥

For another MS. of this commentary see *Rāj. Mitra*, Notices, vol. vii., p. 221.

[H. T. COLEBROOKE.]

971.

1115. Foll. 174, one of which (fol. 76) is wanting; size 12½ in. by 4½ in.; fairly written, in the Bengālī character; modern; six lines in a page.

Vaiśhamyakaumudī, a concise commentary on the *Amara-kosha*, by *Rāmāprasāda Tarkā-lāṅkāra*.

It begins:

अनादिमध्यनिधनमवाङ्मनसगोचरं ।
कारणं कारणानां च तमीश्वरमुपास्महे ॥

प्रारिप्सितप्रतिबन्धकप्रबलदुरितप्रणमनं भगवदुपासनोपदेशं
निबध्नाति ॥ यस्येत्यादि । हे धीराः स ईश्वरः सेष्यतां तच्च
नान्यः ०

Kāṇḍa I. ends fol. 29b: काण्डप्रस्तावः ॥

K. II., fol. 116b : पाणिष्येन समानमनुगतः प्राप्तः ॥

It ends : इति वैषम्यकौमुद्यां लिङ्गादिसंग्रहवर्गः सामान्यकाण्डश्च समाप्ता चेयं वैषम्यकौमुदीति आख्या टीका ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

972.

1758. Foll. 242; size 8 in. by 3½ in.; legibly written, in Devanāgarī; modern; ten lines in a page.

Amarakosha, with a concise commentary, by *Lakshmaṇa-śāstrin*, son of *Viśveśvara-śāstrin* and *Bhavānī*. Each *kāṇḍa* is paged separately.

It begins :

श्रीमद्गीरोसुतगिरौ भवान् मातरं वरां ।

द्विष्येच्चरं च पितरं प्रियकाशीपुरं भजे ॥ १ ॥

कर्नाटकानां (!) बोधाय लक्ष्मणो ऽहं यथामति ।

सर्वेष्टामरकोशस्य भाषयार्थान्नकाशये ॥ २ ॥

Kāṇḍa I. ends fol. 54b : इति श्रीमद्विष्वेश्वरशास्त्रितनयेन लक्ष्मणशास्त्रिणा विरचिते अमरकोशव्याख्याने कर्नाटकप्रिये (!) स्वरादिः प्रथमः कांडः समाप्तः ॥ Foll. 48-54 are wrongly paged ५८-६४.

Kāṇḍa II. ends fol. 158. Fol. 84 of *kāṇḍa* III. which has been inserted between foll. 71 and 72 of *kāṇḍa* II. (fol. 126 of the vol.) is marked 85; its second page having been left blank, except the title and number of *śloka*s अमरसटीकयं ६०००, while the last leaf (242) is marked 84 instead of 85.

At the end there is an additional page, written in a large, slovenly hand, containing a passage from another commentary on खोडे खन्नः (*Am. K. II.*, 6, 1 ś. 49), and quoting *Dhātupāṭha* 15, 44, *Mādhava*, *Kaumudikāra* and *Vopadeva*.

[H. T. COLEBROOKE.]

973-976.

458-461. Size 17 in. by 5 in.; on the whole well written, in the Bengālī character; modern; eight lines in a page.

Mugdhabodhinī, another commentary on the

Amarakosha, by *Bharata Sena* (or *Bh. Mallika*), a physician, son of *Gaurāṅga Mallika*,* of the *Harihara-Khāna* family.

The author—who follows the grammatical system of *Vopadeva's* *Mugdhabodha*, and composed the *Dvirūpakosha*, and commentaries on various *kāvyas* (cf. above, p. 261a)—lived about the middle of the 18th century.

Vol. i., foll. 157; *Kāṇḍa* I. It begins :

नत्वेऽं कुरुते ऽष्टगौराङ्गमल्लिकालम्बजः ।

टीकामरकोषस्य भरतो मुग्धबोधिनीं ॥

याः पाणिनीयादिभिरत्र टीकाः

कृता महद्भिर्वैदुभिर्महत्तः ।

ताभिः प्रहृष्यन्ति न मौग्धबोधास्

तेषां नियोगेन नमोद्यमो ऽयं ॥

यथा कथंचिद् व्युत्पत्तिः संज्ञाशब्दस्य पण्डितैः ।

प्रकृतेरपगत्यर्थं कृता तत्ता विधास्यते ॥

The *svargavarga* ends fol. 127b : इति वैद्यमालाखीयविनायकसेनसंतानसंभूतहरिहरखानवंशसंभवः-गौराङ्गमल्लिकालम्बज-श्रीभरतसेनकृतायामरकोषटीकायां मुग्धबोधिनीयां स्वर्गवर्गविवरणं समाप्तं ॥

The *pātālavarga*, paged 1-30, ends :

इति ग्रन्थान्वहन्वीक्ष्य मुग्धबोधानुसारतः ।

स्वरादिकाण्डव्याख्यानमकरोद् भरतो भिषक् ॥

Vol. ii., foll. 125 (and a *kroḍapattrā* between foll. 118 and 119). *Kāṇḍa* II. *vargas* 1-5.

The *bhūmivarga* ends fol. 10; *puravarga*, fol. 23b; *śailavarga*, fol. 27b; *vanaushadhi-varga*, fol. 111b; *siṃhādivarga*, fol. 125.

Vol. iii., foll. 144, numbered 126-269. *Kāṇḍa* II., *vargas* 6-10.

The *nṛivarga* ends fol. 45; *brahmavarga*, fol. 63b; *kshatriyavarga*, fol. 95b; *vaiśyavarga*, fol. 129b; *śūdravarga*, fol. 144.

* Also often spelled *Mallika*.

† Read with MS. 9 प्रकृतेरपगत्यर्थं

‡ ० संभूतहरिहरखानप्रपौत्र ० vol. ii., fol. 23b; ० संतानसरोजार्कहरिहरखानवंश ० vol. iii., fol. 63.

Vol. iv., foll. 117. *Kāṇḍa* III.

Between foll. 83 and 84 there are two blank leaves, the comment on III., sect. 27, having been omitted.

The *prāṇivarga* ends fol. 14b; *viśeshya-nighnavarga*, fol. 28b; *saṃkārṇavarga*, fol. 39b; *anekārthavarga*, fol. 88; *avyayapradhānavarga*, fol. 92b.

It ends:

इति नानाग्रन्थदृष्ट्या मुग्धबोधानुसारतः ।
सामान्यकाण्डव्याख्यानं चक्रे भरतमल्लिकः ॥
इति हरिहरखानस्यान्वयप्रभूतो
मुरहरपदसेवासक्तगौराङ्गजातः ।
समरविहितकोषं मुग्धबोधानुसाराद्
व्यवृत्त भरतसेनः पूर्वटीकादिदृष्ट्या ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

977, 978, 979.

9, 10, 11. Foll. 127, 116 and 71 resp.; size 19 in. by 3½ in.; well written by two different hands, in the Bengālī character; nine or ten lines in a page.

Mugdhabodhinī. Each volume contains one *kāṇḍa*.

These volumes were probably transcribed from the same MS. as the preceding volumes (the writing of which appears to be more modern). Each *varga* has a separate paging.

In vol. ii. the first leaf is by a later hand, and repeats the beginning of the 2nd *kāṇḍa* from the last page of vol. i. Besides, the same *krodapattrā* occurs in this volume (fol. 62), as in MS. 459, though in a different handwriting.

In vol. iii. the same omission occurs in the *anekārtha* portion (viz. fol. 29 of that *varga*), as in the 4th vol. of the foregoing copy; and two blank leaves have likewise been inserted instead (between foll. 50 and 51 of the volume).

[H. T. COLEBROOKE.]

980.

342. Foll. 364; bound in the European fashion; size 11½ in. by 9 in.; modern Bengālī handwriting; 12-25 lines in a page.

Subodhinī, another commentary on the *Amara-kosha*, by *Nilakaṇṭha-śarman*. It begins:

सान्द्रस्फुरत्सजलनीरदचारुमूर्तेर्
भक्त्या मुहुर्भूरिपोः पदपद्मयुग्मं ।
नत्वाभिधानविवृतिं विदुषामपीडां
कुर्वे मुदा धरणिदेवकुलोद्भवो ऽहं ॥
श्रीनीलकण्ठकृतिनः परिहीनदोषा
तोषानिश्लुतद्वदो हृदयैकगम्या (?*) ।
एषा निबन्धज्ञतसारप्रवर्द्धिता मे
हर्षं तनोतु विदुषां कृतिरुत्तमा च ॥
कृतयः सन्ति धीराणामभिधाने ऽत्र भूयसां ।
तथापि तत्त्वविज्ञानान्निबन्ध इह तन्यते ॥ ० ॥

यस्येत्यादि ॥ हे धीराः पण्डिताः स भगवान् विष्णुः सेव्यता
उपास्यतां भवद्भिरर्पात् । ०

Kāṇḍa I. ends fol. 276b [*svargavargasadar-thaprakāśa*, fol. 84; *pātālavarga* wanting].

The initial *akṣharas* of the *vargas* and the number of the *ślokas* are marked in the margin throughout.

[H. T. COLEBROOKE.]

981.

489. Foll. 135 [foll. 9 to the end numbered 1-127, though written by the same hand]; size 13 in. by 4½ in.; modern Bengālī handwriting; generally seven lines in a page.

Pradīpamañjarī, a very concise commentary on the *Amara-kosha*, by *Rameśvara-śarman* *Nyāyavāgīśa-bhaṭṭācārya*. Not quite complete at the end; the MS. breaking off abruptly in the *strīlīnga*. It begins:

नत्वा रमेशचरणं श्रीरमेश्वरशर्मणा ।
रच्यते अमरकोषस्य टीका प्रदीपमञ्जरी ॥ ० ॥

* Prof. Aufrecht suggests तोषानुसंततद्वदो हृदयैकगम्या ।

यस्येत्यादि । हे धीराः स विष्णुः सेव्यतां साराध्यातां धैर्यशा-
लिन एव सेवनयोग्या भवन्तीति ०

Kāṇḍa I. ends fol. 24, II., fol. 86b.

[H. T. COLEBROOKE.]

982.

1161. Foll. 220 (numbered 230, nos. 141, 145-153 having been omitted); size 14 in. by 5 in.; modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Amarakosha-Kaumudī, a commentary on the *Amarakosha*, by *Nayanānanda-śarman*. Incomplete. It begins:

विचार्य शब्दशास्त्राणि नयनानन्दशर्मेण ।

यत्नादमरकोषस्य कौमुदी परितन्वते ॥

यस्येति । हे धीराः । स विष्णुः सेव्यताम् । सकारो वासुदेव-
स्यादिति कोषः । ०

At fol. 53b, after stating the duration of the *yugas*, the author gives the same passage quoted above from *Rāyamukūṭa's Padacandrikā* [इदानीं च शकान्ताः १३५३ । ० कलिसन्ध्यायाः ० भूतानि ४२६० ॥] without any indication of its being taken therefrom.

The *pātālavargavistāra* (and 1st *kāṇḍa*) ends fol. 95; the *sūdrav.* (and 2nd *kāṇḍa*), fol. 214. The MS. breaks off abruptly shortly after the conclusion of the *prāṇivargaviveka* (III. 1).

[H. T. COLEBROOKE.]

983.

569. Foll. 187; size 13 in. by 4½ in.; transcribed, in the Bengālī character, by two recent hands; 6-8 lines in a page.

Padamañjarī, another commentary on the *Amarakosha*, by *Lokanātha-śarman*. Incomplete at the end.

It begins:

यशोदागुरुवक्षोजकनकाचलचारिणं ।

सपूर्वं जलदं वन्दे नन्दन्यङ्गे निवेशितं ॥

वाग्दैवतापरमूर्तेर्लक्षणं (!) भर्तुरादाय सुतं ।

श्रीलोकनाथशर्मा तन्नुते पदमञ्जरीमचिरात् ॥

ग्रन्थमाचक्ष्माणो ग्रन्थकृद् निम्नविधाताय कृतमिष्टदेवतास्त-
वनादौ निबध्नाति यस्येति । हे धीराः स भगवान् सेव्यतां ।
साराध्यातां । धैर्यशालिन एव तमुपासितुमोक्षत इत्युचितपदं ०

The MS. breaks off abruptly in *śl.* 30 of the *siṃhādivarga* (which begins fol. 177b).

[H. T. COLEBROOKE.]

984.

1391. Foll. 161; size 13 in. by 4½ in.; modern Bengālī handwriting; eight or nine lines in a page.

Trikāṇḍacintāmaṇi, a commentary on the *Amarakosha*, composed, at the injunction of *Kṛishṇavallabha*, by *Raghunātha-cakravartin*, of *Sāmantasāragrāma*. Very defective.

a) Foll. 1-119. *Kāṇḍa* I., complete.

It begins:

नत्वा गिरीशचरणाम्बुजमाकलय्य

तन्त्राणि तन्त्रविदुषां रघुनाथनामा ।

श्रीकृष्णवत्सलभमहाशयसन्नियोगाद्

धीरस्तनोति विमलामरकोषटीकां ॥

याचे विधाय विनयं कृतिनो ऽहमेतद्

दृष्यं मया यदिह शास्त्रविरुद्धमुक्तं ।

आलोच्य सम्यगवधानपरैः कृतज्ञैर्

मात्सर्यमत्र कृपया परिहेयमेव ॥

ग्रन्थारम्भे विमलविधातायाभिमतदेवतासंकीर्तनेन धर्ममु-
त्पादयन् शैववैष्णवबौद्धान् प्रवर्त्तयितुं शिष्यशिष्यायै चादौ
निबध्नाति यस्येत्यादि । तस्यार्थः । हे धीर सः विष्णुः
सेव्यतां । सकारो वासुदेवः स्यादाकारश्च पितामहः ।
इत्येकाक्षरकोषः । ० It ends: इति

सामन्तसारनिलयो* रघुनाथनामा

स्वर्गादिकाखडिवृत्तं रचयाम् अभूव ।

नालोक्त्य सम्यगिह ये प्रथयन्त्यवज्ञां

तेभ्यो नमो ऽस्तु मम तान् प्रति नैव रोषः ॥

इति त्रिकाखडिचिन्तामणौ पातालविवरणं ॥

* सामन्तसारग्रामवासि at the end of the *svargavarga*, fol. 98b.

Fol. 119 also contains the comment on the first three *śloka*s of *kāṇḍa* II.

b) Foll. 120-161 (numbered 1-42). *Nānar-thavarga* from the beginning (? it begins with the word *śloka*) to near the end of the

पान्ताः ॥

For an apparently complete MS. of this commentary, see Rāj. Mitra, Notices, vol. v., p. 5.

[H. T. COLEBROOKE.]

985.

377. Foll. 284 (numbered 291; nos. 105-111 having been omitted); size 16 in. by 7 in.; Bengālī character; two different hands, the first of which wrote foll. 1-72a; ten lines in a page.

Another commentary on the *Amarakosha*, by *Rāma-śarman Tarkavāgiśa*.

It begins:

यत्पादपत्रं प्रणिपत्य धाता

भूतानि चक्रे तदहं प्रणम्य ।

सत्सिद्धनाम्नोरनुशासनस्य

टीकामिमां बालधिषे तनोमि ॥

इह विप्रविधातायोचितेष्ट[देव]सेवां कुर्वन् शिष्यशिष्याया
आदौ निब्रूयति यस्येत्यादि । ज्ञानं विशिष्टज्ञानं ददाति ज्ञान-
दावाचा तया सिन्धुरिव सिन्धुः शब्दाद्यर्थः स सेव्यतां ०

Fol. 43b: टीका स्तरादिवर्गस्य नामलिङ्गानुशासने ।

श्रीरामशर्मेणाकारि समतिप्रतिपत्तये ॥

The *pātālavarga* ends fol. 56b; *bhūmiv.*, fol. 60; *purav.*, fol. 64; *vanaushadhi*, fol. 104b; *simhādi*, fol. 114b; *nṛiv.*, fol. 144; *brahmav.*, fol. 157; *kshatriyav.*, fol. 183; *vaiśyav.*, fol. 207; *śūdrav.*, fol. 216b; *prāniv.*, fol. 225; *viśeshya-nighna*, fol. 235b; *saṃkīrṇa*, fol. 242b; *nā-nārtha*, fol. 265. It ends:

लिङ्गसंग्रहवर्गस्य टिप्पणी बहुसंमता ।

श्रीरामशर्मेणाकारि समतिप्रतिपत्तये ॥

Dated: Śākābdāḥ 1727.

The latter half of the MS., from the *simhādi-*

varga, abounds in blanks, when words, or not unfrequently whole lines, have been omitted.

For another MS. of this commentary see Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 263.

[H. T. COLEBROOKE.]

986, 987.

3146, 3147. Foll. 374 and 75 resp.; size 19 in. by 11 in.; fairly written, in Devanāgarī; European paper (watermark 1804 and 1805).

Amarakosha, with extracts from the principal commentaries. The words of the *kosha* and the extracts are arranged in parallel columns, with the exception of vol. ii., pp. 11b-52 (*anekārthavarga*), 63-75 (*liṅgādisaṃgraha*), where they are written in continuous lines.

Vol. i. *Vanaushadhivarga*, ends fol. 243; *simhādivarga*, fol. 251; *nṛivarga*, fol. 272; *brahmavarga*, fol. 284; *kshatriyavarga*, fol. 310; *vaiśyavarga*, fol. 341; *śūdravarga*, fol. 352; *viśeshanighnavarga*, fol. 375.

Vol. ii. *Samkīrṇavarga*, foll. 11; *anekārthavarga*, fol. 52; *avyaya*, fol. 62; *liṅgādisaṃgraha*, fol. 75.

The commentators, from whom extracts are given throughout, are *Rāyamukṛta*, *Bharatamalla*, *Mathureśa*, *Ramānātha*, *Bhānudikshita*. They are further given from *Kshīrasvāmin* (except vol. i., pp. 244-352); *Nārāyaṇa* (exc. vol. i., pp. 244-284), *Nilakaṇṭha* (exc. vol. i., pp. 244-151, 342-352); from *Acyuta* only on vol. i., pp. 244-251; *Rāma Tarkavāgiśa* only vol. i., pp. 252-284; *Deśabhāṣā*, vol. i., pp. 244-251.

[H. T. COLEBROOKE.]

988.

3162. Foll. 236; size 18½ in. by 11 in.; well written, in the Bengālī character; two lines in a page.

Amarakosha. Colebrooke's hand-copy, on thick paper, with broad margin containing an English translation as well as Sanskrit notes and extracts from commentaries, written in Devanāgarī.

Dated : शाके १७९६ ॥ ० ॥

व्रजनन्दनधीरेण लिखितेपा विनिर्मिता ।

आलेखिता विनोदाय साहेबानां भवेच्चिरं ॥

धमदाहायामवासिना श्रीव्रजनन्दनेन महोपाध्यायश्रीमन्मा-
तुलाशया महामहिमश्रीश्रीकुलबुरुकसाहेबावरोधनार्थमेतस्य
निर्मितिः कृता ॥

After this Colebrooke has added, 'Finished in January 1795. For a supplement, see *Hārāvali* etc.' [H. T. COLEBROOKE.]

989.

3175. Foll. 179; size 15 in. by 4½ in.; written in Devanāgarī and English; European paper and binding.

Amarakosha, with an English translation, made, by Wilkins, between the years 1790 and 1810.

From the beginning to the end of *Kāṇḍa* II. chapter 8.

The synonyms are placed below one another; the several groups of synonyms being numbered (1-2202) and headed by one or more English equivalents. [SIR C. WILKINS.]

990.

2814. Foll. 108; size 14½ in. by 9 in.; bound in the European style.

The words contained in the *Amarakosha*, beautifully written, in Devanāgarī character, and arranged alphabetically in two columns, with spaces left after them for their English equivalents, some of which have been supplied by Wilkins's hand. The synonyms are placed under the word of most common occurrence,

to which reference is made at the proper alphabetical place of each of the others.

It ends :

श्रीमद्वाक्यपति-मिस्त्र-उड्डिक्कन्-साहिब-आश्रया दक्षिण-
स्यकायस्थेन महतावरायसाख्येन चित्रमिदमद्भुतं समरकोषा-
भिधानं चित्रितम् शुभं भूयात् । [SIR C. WILKINS.]

991.

2827. Foll. 158; size 8½ in. by 6 in.; bound in the form of a memorandum-book with a clasp; Bengālī character.

The words of the *Amarakosha*, written singly in two parallel columns, with space left behind them for their English equivalents, some of which have been added. Incomplete. The MS. breaks off abruptly in the midst of the homonymous words ending with ट.

[SIR C. WILKINS.]

992.

2846. Foll. 145; size 23 in. by 8 in.; fol. 1 much torn; fol. 2-4 slightly injured at the ends.

Amarakosha, arranged alphabetically, and written in the Bengālī character; mostly with English equivalents added after them.

[BIBL. LEYDENIANA.]

993.

1575b. Foll. 44 (47-90 of vol.); size 9½ in. by 3½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Trikāṇḍa-śeṣa (also called *Amaraśeṣa*), a vocabulary of words of less common occurrence, intended as a supplement to the *Amarakosha*, by *Purushottamadeva*. It begins :

जयन्ति सनः कुशलं प्रजानां

नमो मुनीन्द्राय सुराः स्मृताः स्य ।

स्तुतानि वाग्देवि दयस्व

मातर्विद्येहि विद्वाधिप मङ्गलानि ॥

अलौकिकत्वादमरः स्वकोषे

न यानि नामानि समुल्लिखे ।

विलोक्य तैरप्यधुना प्रचारम्

अयं प्रयत्नः पुरुषोत्तमस्य ॥

The *svargavarga* ends fol. 53; *pātālav.*, fol. 54b; *bhūmiv.*, fol. 55b; *vanauśhadhiv.*, fol. 57b; *siṃhādhiv.*, fol. 59b; *nṛiv.*, fol. 61; *brahman.*, fol. 62b; *kshatriyav.*, fol. 64b; *vaiśyav.*, fol. 66; *śūdrav.*, fol. 67; *viśeṣhyaniḥna*, fol. 68; *saṃkārṇa*, fol. 69; *anekārtha*, fol. 89.

It ends: इति लिङ्गादिसंग्रहः ॥

दृष्टप्रयोगा ये शब्दाः प्रायस्त इह कीर्तिताः ।

अप्रयुक्तास्तूपलिन्यादिदृष्टा अप्युपेक्षिताः * ॥

इति श्रीपुरुषोत्तमदेवविरचितम् त्रिकांशशेषाभिधानको-
शसंग्रहः समाप्तः ॥

Printed at Calcutta 1807; in the *Saṃskṛita-koshacatusṭṭaya*, Bombay 1854; and in the *Dvādaśakośasaṃgraha*, Benares 1865.

[H. T. COLEBROOKE.]

994.

993. Foll. 58; size 13½ in. by 3 in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; 5-7 lines in a page.

Trikāṇḍaśeṣa.

It ends: इति ० त्रिकाण्डशेषं नामाभिधानं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

995.

809. Foll. 26; size 16½ in. by 5½ in.; Bengālī character; eight lines in a page; European paper (watermark 1801.)

Ajāyapāla's homonymical vocabulary, entitled *Nānārthasaṃgraha*.

* MS. 993 reads अप्रयुक्तास्तूपलिन्यादिषु दृष्टाप्युपेक्षिताः; the Indian editions read अप्रयुक्तास्तु पाणिन्यादिषु दृष्टाप्युपेक्षिताः ॥

It begins:

जयन्ति शास्तुः पदपङ्क्त्याङ्कुरा

नखांश्चन्द्रमरीचिकोमलाः ।

धिनघदेवासुरमौलिषु श्रियं

वहन्ति ये प्रस्फुटमालतीसजः ॥

योऽस्य पूर्वकवियन्यानकाराद्यादिभिः पदैः ।

क्रमादज्ञयपालेन कृतो नानार्थसंग्रहः ॥

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 427.

[H. T. COLEBROOKE.]

996.

1512A. Foll. 36; 4to; size 11½ in. by 9 in.; well written, in Devanāgarī; fifteen lines in a page.

The same work.

Dated: Saṃvat 1861, Śāke 1726.

[H. T. COLEBROOKE.]

997.

1361. Foll. 77; size 10½ in. by 5 in.; good, Devanāgarī writing of the latter part of last century; eight lines in a page.

Abhidhānaratnamālā, a synonymic and homonymic dictionary, by *Halāyudha*.

Edited, by Th. Aufrecht, 1861.

[H. T. COLEBROOKE.]

998.

588. Foll. 90; size 11½ in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī, at the beginning of the present century; six lines in a page.

Abhidhānaratnamālā.

[H. T. COLEBROOKE.]

999.

1576a. Foll. 72; size 9½ in. by 3½ in.; good Devanāgarī writing of the beginning of the present century; eight lines in a page.

The same work.

According to Prof. Aufrecht, this and the preceding MSS. were copied from the same original, and are very incorrect.

[H. T. COLEBROOKE.]

1000.

246. Foll. 77; size 12½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Viśvaparakāśa, a dictionary of words of various meanings, composed by *Maheśvara*, son of *Brāhma*, and grandson of *Keśava*, in A.D. 1111(?).

It begins:

स्तुवीमहि महामोहकेशातकभिषग्वरं ।

त्रैधातुकनिदानज्ञं सर्वज्ञं दुःखहानये ॥ १ ॥ ०

For the complete introduction (23 *ślokas*), see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 428.

The *avyayaparikcheda* begins fol. 65b; *śabdabheda* begins fol. 68.

Dated: Samvat 1854.

[H. T. COLEBROOKE.]

1001.

1539. Foll. 128; size 10½ in. by 4½ in.; good modern Devanāgarī handwriting; ten lines in a page.

The same work.

The *avyayānekārthavargāḥ* beg. fol. 106b; *śabdabheda*, fol. 111; *lingabheda*, fol. 118.

[H. T. COLEBROOKE.]

1002.

322. Foll. 172; size 12 in. by 6 in.; large, clear, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

The same work. This copy begins:

शब्दाकारकरयाममर्थमंडलमंडलं ।

ज्ञानात्मानमनाद्यंतमादित्यं तमुपास्महे ॥

स्तुवीमहि ०

Of the 23 introductory *ślokas* this MS. only

contains 12, and these in the following order : 1, 2, 19-23, 10-13, 15.

In the earlier part of the *anekārthaparikcheda*, there are several interpolations, probably all of them quotations from other works. Thus *Halāyudha* is quoted fol. 33b; *Śāśvata*, fol. 46b, fol. 132b; *Jayanta*, fol. 18.

The latter part, on the other hand, especially from the end of the *lāntāḥ*, is considerably abridged; the *avyayaparikcheda* being reduced to only 4 *ślokas* (from upwards of 70 in other MSS.).

At the end of the *avyayas* (fol. 157) this MS. likewise gives the four *ślokas*, the last of which contains the date of the work:

रामानलच्योमरूपैः शककाले अभिलक्षिते ।

कोशं विश्वप्रकाशाख्यं निरमाञ्छीमहेश्वरः ॥

The MS. is dated, but the figures have become illegible. The scribe's name is *Kalanārāyaṇa*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1003.

1937. Foll. 37; size 7 in. by 4½ in.; neat, small Devanāgarī handwriting of A.D. 1672; 15-23 lines in a page.

Viśvaparakāśa.

This MS. terminates at the end of the 2nd (or *avyaya*-) *parikcheda*, where the date of the work is usually found in the MSS.; thus favouring Prof. Aufrecht's conjecture that the subsequent portion may be of later origin. The present MS., however, omits the verse containing the date, and concludes with the first three *ślokas*, followed by the colophon.

It ends:

संवत् वस्वीक्षणावर्द्धवर्धे माघार्जुने दले ।

नवम्यां वासरे भानोरिनि गिरिधरो ऽल्लिखत् ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

1004.

1602. Foll. 146, two of which (foll. 20 and 21) are wanting; size 10 in. by 4½ in.; fairly written, in the Jaina type of Devanāgarī; nine or ten lines in a page.

Abhidhānacintāmaṇi, the first, or synonymous, part of *Hemacandra's* dictionary (*Haimakosha*).

The key-word of each group of synonyms is written in red ink, or marked in red. Besides, there are numerous marginal and interlinear glosses in Devanāgarī and Bhāṣā.

The gloss begins: अहमिति हेमचन्द्रसूरिनीम्ना मालां तनोमि । अभिधानचिन्तामणिनाम्नोमिति शेषः । °

Kāṇḍa I. ends fol. 8; II., fol. 27; III., fol. 90b; IV., fol. 128; V., fol. 128b.

The passage missing comprises *śloka*s 229-254 (Boehtlingk-Rieu).

It ends: इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायामभिधानचिन्तामणी नाममालायां सवीजक (alias बीजक-) युक्तायां सामान्यकाण्डः पष्ठः ॥ ° ॥ संबत् १८२३ वर्षे । ज्येष्ठशुद्धि १२ गुरुवासरे ॥ सकलपंडितशिरोमणि १००८ पत्यासजीश्रीप्रमोदविजयजी । तत्शिष्यमहोपाध्यायश्री १०८ श्रीचूडविजयजी तत्शिष्य भगवान् विजयपठनार्थं ॥ तत्शिष्यमुनिभूपविजयलिपिकृतं । कृष्णगढनगरे ॥

The gloss ends: तथा चोक्तं । निपाताश्लोपसर्गाश्च धातवश्चेति ते त्रयः । अनेकार्थाः स्मृताः (:) सर्वे पाठः तेषां निदर्शनमिति ॥ इत्यव्ययानि ॥

At the end there are, besides, three leaves, each page of which is divided into six columns, containing a *sūcīpattra* in Bhāṣā, dated: श्रीचूडविजयग । लिपिकृत । सं १८२९ ॥

Of this *Kosha* there are several Indian editions (the first published under Colebrooke's supervision, together with *Hemacandra's Anekārthasamgraha*, Calc. 1807); and a critical edition by O. Boehtlingk and C. Rieu, St. Petersburg, 1847.

[H. T. COLEBROOKE.]

1005.

257. Foll. 135; size 11½ in. by 4½ in.; large, modern Devanāgarī handwriting; six lines in a page.

The same work.

It begins: सकलपण्डितशिरोरत्नपण्डित-श्री ५ श्रीधनकुशलगणेशगुरुभ्यो नमः । प्रणिपत्याहेतः °

Kāṇḍa I. ends fol. 9b; II., fol. 31b; III., fol. 81b; IV., fol. 117b; V., fol. 118.

[H. T. COLEBROOKE.]

1006.

2053a. Foll. 55; size 12 in. by 4½ in.; good old Jaina Devanāgarī writing; 10-13 lines in a page.

The same work. With scholia in the margins of foll. 1-19.

Kāṇḍa I. ends fol. 5; II., fol. 14; III., fol. 33b; IV., fol. 48b; V., ib. [GAIKAWAR.]

1007.

2053b. Foll. 48; size 9½ in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1580; but much blurred in places through rubbing; 15 lines in a page; part of foll. 22 and 23 has been torn off.

The same work.

[GAIKAWAR.]

1008.

2698a. Foll. 24; small quarto; size 10 in. by 7½ in.; small, modern Devanāgarī writing; 29-35 lines in a page; bound in the European style.

The same work.

Kāṇḍa I. ends fol. 2; II., fol. 6; III., fol. 15b; IV., fol. 21b; V., fol. 22. [MACK. COLL.]

1009.

1575a. Foll. 46; size 9½ in. by 4 in.; good, Jaina Devanāgarī writing; 13 lines in a page.

Hemacandra's Abhidhānacintāmaṇi. Beginning as in MS. 257.

Kāṇḍa I. ends fol. 4; II., fol. 11; III., fol. 29; IV., fol. 41; V., fol. 41b.

Dated: संवत् १७९४ वर्षे भाद्रवा सुदि ८ चंद्रवासरे लिखिता सकलपंडितशिरोरत्नपंडितश्री ५ श्रीधनकुशलगणि-
शिष्यं ० सुमतिकुशलगणिना भावचारित्रियां चिरंजीवसुखरा-
मपठनार्थं श्रीरूपनगरमध्ये श्रीज्ञातिजिनप्रसादात् । ० ॥ by a
different hand: चिरंजीवपुङ्गवकुशलपठनार्थं १७९० ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1010.

102. Foll. 121; size 9½ in. by 4½ in.; excellent Devanāgarī writing of about A.D. 1700; eight lines in a page.

Anekārthasamgraha, the second, or homonymous, part of *Hemacandra's* dictionary (*Haima-kosha*). The nouns are arranged in six *kāṇḍas*, according to the number of syllables; a seventh *kāṇḍa* containing the indeclinable homonyms.

It begins:

ध्यात्वाहृतः कृतैकार्थशब्दसंदोहसंग्रहः ।

एकस्वरादिषट्पाण्ड्या कुर्वे ज्ञेकार्थसंग्रहं ॥ १ ॥

अकारादिक्रमेणादावत्र कादिक्रमस्ततः ।

उद्देश्य वचनं पूर्वं पञ्चादर्थप्रकाशनं ॥ २ ॥

The *ekasvarakāṇḍa* ends fol. 2b; *dvīsvarak.*, fol. 41; *trisvarak.*, fol. 90; *catuṣṣvarak.*, fol. 113; *pañcasvarak.*, fol. 116; *ṣaṭṣvarak.*, fol. 116b. The numbering of the *ślokas* of the several *kāṇḍas* is rather faulty (as it is also in MS. 2053c).

It ends: इति साचार्यश्रीहेमचंद्रविरचिते ज्ञेकार्थसंग्रहे
व्ययानेकार्थाधिकारः । समाप्तश्चायं हैमकोषः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1011.

2698b. Foll. 25; small quarto, size 10 in. by 7½ in.; small, modern Devanāgarī hand-writing; 30-45 lines in a page.

The same work. [MACKENZIE COLLECTION.]

1012.

2053c. Foll. 79; size 11 in. by 4½ in.; fairly good Devanāgarī writing of the earlier part of the seventeenth century; 11-13 lines in a page.

The same work.

Incomplete, by 49 *ślokas*, at the end.

[GAIKAWAR.]

1013.

2533a. Foll. 53; size 10 in. by 4½ in.; well written, in Devanāgarī, at the beginning of the present century; four lines in a page, with small interlinear writing, by the same hand.

Hemacandra's Anekārthasamgraha, with an interlinear gloss in Bhāṣā. Incomplete.

The MS. extends from the beginning of the work to *kāṇḍa* II., *śl.* 406 (Calc. ed. of 1807), numbered 396 in this MS.; followed by one additional *śloka*, viz. VII. 38 (कथं ग्रन्थे प्रकारार्थं ०), here numbered (3)97. Then follows the colophon: इति श्रीछनेकाश्रये नाममालायं द्वितीयकाण्डः समाप्तः ॥

[GAIKAWAR.]

1014.

1576b. Foll. 73-86; size 9½ in. by 3½ in.; legibly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Dhanamjaya's glossary of synonymous words, entitled *Nāmamālā* [A].

It begins (slightly corrected with the help of MS. B. and the Ben. ed.):

तन्मामि परं ज्योतिरवाङ्मनसगोचरं ।

उन्मूलयत्यविद्यां यद्विद्यामुन्मीलयत्यपि ॥ १ ॥

द्वयं द्वितयमुभयं यमलं युगलं युगं । [-नाम* ॥

युग्मं द्वन्द्वं यमं द्वैतं पादयोः पातु जैनयोः ॥ २ ॥ युग्म-

श्रुतिर्धेतिर्मुनिर्भिषुस्तापसः संयतो* व्रती ।

तपस्वी संयमी योगी वर्णी साधुश्च पातु वः† ॥ ३ ॥
यतिनाम‡ ॥

दीक्षितं मौंडे§ शिष्यं च तमन्तेवासिनं विदुः ।

कृतांतागमसिद्धांता यथाः शास्त्रमतः परं ॥ ४ ॥

The work consists of 200 ślokas; after which it concludes as follows :

वक्ता वाचस्पतिर्यत्र श्रोता शक्रस्तथापि तौ ।

शब्दपारायणस्यानं न गतौ तत्र के वयं ॥ २०१ ॥

तथापि किञ्चित् कस्मैचित् प्रतिबोधाय॥ सूचितं ।

बोधयेत् किञ्चिदुक्तिज्ञं॥ मार्गज्ञः सह याति किं ॥ २०२ ॥

प्रमाणमकलंकस्य पूज्यपादस्य लक्षणं ।

द्विःसंधानं कवेः कार्यं रत्नत्रयमपश्चिमं ॥ २०३ ॥

कवर्धनस्यस्येयं सत्कवीनां शिरोमणेः ।

प्रमाणं नाममालेति श्लोकानां च शतद्वयं ॥ २०४ ॥

ब्रह्माणं समुपेत्य वेदनितदध्याजान्नुपाराचलः

स्थानस्यावरनीश्वरं सुरनदीव्याजान्ताया केशवं ।

अप्यम्भोनिधिशायिनं जलनिधिध्यानोपदेशादहो**

मूलकुर्वन्ति धनस्यस्य पुरतो†† शब्दाः समुत्पदिताः
[॥ २०५ ॥

Dated : संवत् १८६० साके १७२५ वैशाखसुदी ९ शनी ॥
लिखितं लक्ष्मणदास ॥

The work has been printed, as *Dhanamjaya-kośa* (or *nighaṇṭu*), in the Benares *Dvādaśa-kośasaṃgraha* where it contains the same number of couplets as in the present MS.; Dr. Burnell (*Index of Tanjore MSS.*, p. 47) calls the work *Pramāṇanāmamālā* ('200 ślokas of synonyms for usual objects with about 10 more of introduction'). [H. T. COLEBROOKE.]

* शंसितो B; संशितो व्रते Tanjore MS.

† नः B.

‡ Om. B., Ben. ed.

§ मोखं B.; मोक्षशिष्यं Tanjore MS.

॥ प्रतिबुद्धाय B.

॥ बोधयेति यदुक्तिज्ञो B.; बोधोक्तियदुक्तिज्ञं Ben. ed.

** जलनिधि ध्यानोपदेशादहो MS.

†† च भिया Ben. ed.

1015.

2841a. Foll. 17; size 8½ in. by 6 in.; European paper (watermark, Gior. Magnani); Telugu character; 9-13 lines in a page.

Dhanamjaya's vocabulary (*Nighaṇṭusamaya*), here consisting of two chapters (*pariccheda*), a synonymous and an homonymous one. [B].

The MS. originally commenced with the second half of the first śloka; the first half-verse having been supplied in the margin by a different hand.

P. I. contains 200 ślokas (numbered by fives); the last three of which correspond to ślokas 201-203 of A.

P. II. begins fol. 13 :

गंभीरं रुचिमच्चित्रं विस्तीर्णार्थप्रसाधकं ।

शब्दं मनाक् प्रवक्ष्यामि कवीनां हितकाम्यया ॥

सर्हन्पिनाकिनौ शंभुजिनावर्हन्पयागतौ ।

वेधःसूर्यो विवस्वतौ विष्णुरुद्रौ वृषाकपौ ॥

वैकुण्ठाविंद्रगोविंदावनंतौ शेषशार्ङ्गिणी ।

जीमूतौ करिकुल्लीलौ (!) पर्जन्यौ शक्रवारिदौ ॥

वनमंभसि कांतारे भुवनं विष्टपे ऽशीसि ।

पृतं सर्पिषि पानीये विषं हालाहले जले ॥

तत्स्य दारेषु शय्यायां ज्योतिश्चक्षुषि तारके ।

धवले सुंदरे रामो वामं वक्त्रे मनोहरे ॥ ५ ॥ ०

It ends :

कवयः कवयश्चेति बहुत्वं दूरमागतं ।

विनिवृत्तं चिरादेतत्कवौ जाते धनंजये ॥

प्रज्ञासिधारयाक्रम्य चिरं नानार्थधारिणः ।

शब्दाः सुखं वसंतवच यशः श्लेषे धनंजयः ॥ ५० ॥

The colophon is almost the same in both chapters :

इति धनंजयस्य कृती निघंटुसमये शब्दसंकीर्णप्ररूपणे
द्वितीयः [० पणं प्रथमः] परिच्छेदः ॥ श्रीजिनाय नमः ॥

In a Tanjore MS., noticed in Burnell's Index, p. 47, the work is divided into three chapters, viz. 1, *śabdasaṃkīrṇarūpaṇa*-, 2, *śabdasaṃkīrṇa-prarūpaṇa*-, 3, *śabdavistīrṇarūpaṇapariccheda*.

[MACK. COLL.]

1016.

1585. Foll. 105; size 16½ in. by 6½ in.; well written, in the Bengālī character (but without the diacritic *r*-point); A.D. 1804; ten lines in a page; European paper.

Śabdaratnāvalī, a dictionary of synonyms and homonyms, composed by *Mathureśa*, under the patronage of *Mucehā* (or *Murchā*) *Khān*, in A.D. 1666 (according to Colebrooke and Wilson). Not quite complete.

It begins:

वन्दे सदानन्दमयं समन्ताञ्ज्योतिः परं ब्रह्म भवादिसेखं ।
 ध्यानैकगम्यं जगदेकरम्यं यदिच्छया कारणकार्यभावः ॥
 आसीत् क्षातलमण्डले नृपकुलैः संसेवितः श्रीयुतैर्
 भूपालः शिशुमानखौन इति सत्कीर्तिप्रतापोज्ज्वलः ।
 तद्दोदण्डयुगप्रतापदहनैः कल्याणसूर्यप्रभैः
 प्रसर्षिष्वितिपालका रणभुवि खोभाकुलाः शेरते ॥
 जातो ऽस्माज्जगदेकवीरतनुजः ख्यातो जगन्मण्डले
 श्रीशाखौनमहीपति स्थिरमतिर्वज्रैकरङ्गोत्सवः ।
 तृप्रेर्द्वादशभूमिपैश्चरतरं तीक्ष्णान्गुचण्डप्रभैः
 शोलेन प्रतिदेशपालनकृते संसेवितो यो ऽभवत् ॥
 एतस्मादजनि प्रतापमिहिरः सत्कीर्तिशीतद्युतिर्
 दानश्रीवल्लभपतिः सुमहिमा श्रीरामदेवः स्वयं ।
 मुच्छाखौनमशनन्दस्त्विनृपतिः* श्रीमान् महीमण्डले
 यो ऽशाद् द्वादशभूमिपैर्जनकतो ऽप्यायत्ततां नापितैः ॥
 तस्याज्ञावशतः सुधारसमयो सत्काव्यसंतोषिणीं
 नानातन्त्रविचारसारललितां ज्ञानप्रदानोज्ज्वलां ।
 धीरश्रीमयुरेश एष तनुते श्रीशब्दरत्नावलीं
 सन्तः सन्तु विनोदिता नृपसभं संतोषयन्तो ऽनया ॥
 विलोक्य बहुतन्त्राणि शब्दरत्नावलीमिमं ।
 वैगैरेव निबध्नाति प्रायः पर्यायविस्तृतैः ॥ ०

The *svargavargaprakāśa* ends fol. 20; *bhūmivarga*, fol. 21; *puravarga*, fol. 22b; *śailavarga*,

* MS. 1512 and other MSS. read मूर्च्छाखान; our MS. seems to read here मूर्च्छा ० अन्निर्गतिः but in numerous colophons it reads ऐति श्रीपूतगङ्गावाञ्छयाशौचान्नमनमन्मन्मन्निविविचितायां शब्दवृत्तान्तां (or अन्निविविचितायां), the signs for *ए* and *अ* being the same in this MS.

fol. 23b; *vanavashadhivarga*, fol. 32; *siṃhādīvarga*, fol. 35; *śūdravarga*, fol. 41b; the last two *vargas*, *viśeṣhaṇa* and *saṃkīrṇa*, are wanting.

The *nānārtha* section begins:

द्विविचतुःपञ्चपद्वर्गकानादिचिह्निताः ।
 खराना व्यञ्जनानाश्च नानार्थाः स्युरिहोदिताः ॥
 एकवर्णो ऽपि नानार्थः क्रमादादौ निबध्यते ।
 नानार्थः प्रथमानः स्यात् समस्यन्ते तु वर्तते ॥

क एकः ॥

को ब्रह्मवायुसूर्यादियमदक्षात्मवर्हिषु ।
 कामे ध्वनौ च पुंसि स्याज्जलमूर्धसुखेषु कं ॥

क द्वि ॥ ०

The colophon is followed by these stanzas:

यत्नस्तीव्रवैरिणां कुलवधूसिन्दूरविध्वंसिनी
 यद्वायो ललिता सतां गुणवतामानन्दकिञ्चोलिनी ।
 यद्ब्रह्मोत्तरकल्पना विजयिनी कर्णादिपृथुभुजां
 सो ऽयं श्रीमशनन्दस्त्विनृपतिर्जीयाच्चिरं भूतले ॥
 श्रीमत्खौनसहो (३) ब्रह्मस्तदनुजो मध्याह्नचण्डद्युतिर्
 वैरिप्रौढिषयान्धकारशमनो गाम्भीर्यधैर्यव्रितः ।
 शश्वद्विजययी महेन्द्रसदृशः सो ऽयं चिरं जीवताद्
 यद्ब्रह्मस्मितवीक्षितान्यनितरां ध्यायन्ति दिग्योषितः ॥
 एतस्मादनुजश्चिरं विजयतां वीरेन्द्रचूडामणिः [त्वा ०) ।
 श्रीमत्कामसहोदरोत्तरिसिकः खौनावत्तन्त्राह्वयः (? रतु-
 उद्यद्भीमगजेन्द्रराजितरणीसङ्गी नमत्कार्मको
 यद्भूभङ्गततरङ्गितैर्विचलिताः प्रसर्षिष्वपृथुभुजः ॥
 तस्मादप्यनुजाः कृपाजुनवल्लिङ्गोणाधिकर्णोपमा
 युद्धानन्दखौनप्रमुखाः सानन्दमयुवताः ।
 सौभ्रात्रेण चिरं जयन्ति नितरामन्योन्यमुत्कण्ठिताः
 संतोषं दधतु क्षितिप्रणयने दीर्घायुविज्जोत्सवैः (!) ॥
 शब्दरत्नावलीकोषस्तोषणः सुमहात्मनां ।
 मत्सराणां बुद्धिनाशवज्रपातो विजृम्भते ॥
 भूपश्रीमशनन्दस्त्विनृपतिः श्रीरूपदासो ऽपि च ।
 याभ्यामर्थविभागतः क्षितिपतेः श्रीशब्दरत्नावली
 नित्यं सत्कृतिशोभनी शुभकरी यत्ने(न) निर्वर्हिता
 शाकाब्दे रसदोधराधरधरामाने धरानिर्जरः
 को ऽप्येतामलिखच्च कोविदमता श्रीशब्दरत्नावलीं ॥

For other MSS. of this work see Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 439, 440; Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 65; i., p. 200. [H. T. COLEBROOKE.]

1017.

1512. Foll. 242; size 9 in. by 11½ in.; large, modern Devanāgarī writing; fifteen lines in a page; European paper; bound in the European style. Foll. 126 and 127 are left blank.

Śabdaratnāvalī; copied from some Bengālī MS. or MSS. (in part at least from the preceding one*) not very correctly, the letters *r* and *v* being frequently confounded.

The *ekārtha* section wants the *saṃkīrṇavarga*, breaking off (fol. 125b) with the same verse (मार्गलं मृगनासागौ भवेद्विचयनं मृगः।) as the Oxford MS.

Of the *nānārtha* section the beginning is wanting, viz. the monosyllables, dissyllables and part of the trisyllables in *k*, as far as the word *kramuka*, spelled *kraghaka* in this MS., the Bengālī sign for *mu* having been misread.

This MS. concludes with the same stanzas as the preceding one, including the half-*śloka* containing the date of that MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

1018.

217. Foll. 118 (and a *śuddhipattra* between foll. 69 and 70); size 15 in. by 5 in.; good, modern Bengālī handwriting; generally eight lines in a page.

Abhidhānatāntra (or *Nāmalingānuśāsana*), a synonymous and homonymous dictionary, chiefly made up of verses of the *Amarakosha* with additions; by *Jaṭādhara*, son of *Raghupati* and *Mandodari*.

* MS. 1512 having been in India now for some years, it has not been possible to compare again the two MSS.

It begins :

भागीरथीं जलमयीं जगतामधीशं
मन्दोदरीरघुपती पितरौ च नत्वा ।
दिग्दीपविप्रकुलजः स जटाधरो ऽसाव्
साचार्य एतदकरोदभिधानतन्त्रं ॥
श्रीचन्द्रशेखरगिरिप्रभवास्ति चाटि-
ग्रामे फणीति तटिनी निकटे ऽदसीये ।
उत्पत्तिभूमिरपि देवकडाभिधानो
ग्रामो ऽस्ति यस्य पितृभूमिरतिप्रसिद्धः ॥

For an analysis of the work see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 434 (where the Oxf. MS. is stated to have been copied from the same original as the present one); for another MS. see Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 44.

[H. T. COLEBROOKE.]

1019.

1511a. Foll. 114; size 11½ in. by 9 in.; large, Devanāgarī writing; ten lines in the page; European paper (watermark 1801).

Dharanī, a vocabulary of homonymous words, arranged according to their finals and the number of syllables, by *Dharanidāsa*.

It begins :

विष्णुज्ञानदेहाय भूतनाथाय वेधसे ।
हिताय सर्वलोकानां नमस्ते सर्ववेदिने ॥
यस्य ज्ञानदयासिन्धोः पारार्थिकफला गुणाः ।
स चेत्करोतु कल्याणं सर्ववित्परमेश्वरः ॥
सा ते भवतु सुप्रीता वागर्थप्रतिपन्नये ।
हेतवे सर्वभूतानां सर्वशुक्ला सरस्वती ॥
देवदेवं प्रणम्यादौ सर्वज्ञं जगतो गुरुं ।
समाप्त्यान्यानि तत्राणि क्रियते सारसंग्रहः* ॥
पादेः पादद्वयैः श्लोकेरनेकार्थसमुच्चयः ।
एष कतिन वर्गेण कवीनां सुखहेतवे ॥
एकद्वित्रिचतुःपञ्चषड्दशैः क्रमशस्त्विह ।
शब्दाः पादेषु चार्धेषु श्लोकेषु सति संभवे ॥

* समाप्त्यान्यानि तत्राणि बालसारसंग्रहः MS.; (?) सभ्यस्या a.

It ends : इत्यनेकार्थसारोयं समाप्तः ॥

पूर्वाचार्याभिधानेभ्यः सारमाकृष्य यत्नतः ।

कृतो धरणिदासेन वर्णानुक्रमसंग्रहः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1020.

1577C. Foll. 18; size 9½ in. by 3¼ in.; in-different, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Hārāvalī, a collection, in 278 ślokas, of words not in common use, by *Purushottamadeva*.

Between foll. 17 and 18 a leaf is inserted containing the last six ślokas of the same work, written by a different hand, and apparently dated in the *Newar* era : नैपालीये ० ९३४ (? A.D. 1814) युते कार्तिकशुद्धे नवम्यां लिखितं ॥

Again, after fol. 18, there is another leaf containing part of the contents of fol. 7, written by the same hand.

The work has been printed repeatedly in India; the first edition, under Colebrooke's guidance, Calc. 1807. [B. H. HODGSON.]

1021.

1567a. Foll. 11; size 10½ in. by 4½ in.; Devanāgarī character; 11-14 lines in a page.

The same work.

Dated : संवत् १८६२ ।

करतकैगजेन्दुवैक्रमे ऽब्दे

नभसशुक्लदिने शमन्त्रियो ।

शुभहारावलिकामयं गुरौ

अलिखद्विष्णुसमाह्वयो द्विजः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1022.

1511d. Foll. 19 (149-172 of vol.); size 11½ in. by 9 in.; large, modern Devanāgarī; ten lines in a page.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

1023.

2786c. Foll. 30; size 11½ in. by 5½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

I. *Hārāvalī*, ends fol. 24b.

II. A glossary of words containing one of the three sibilants, either as an initial, medial or final letter.

It begins :

अथ तालव्यमूर्धन्यदंतानामपि लेशतः ।

शमसानां विशेषेण निर्देशः क्रियते ऽधुना ॥

श्यामकशाकशुकशीकरशोकशूक-

शालूकशंकुशकशंकरशुकशक्राः ।

शौटीरशीटशकटाः शिपिविष्टशिष्ट-

शाखोटशाटकशटीशाटितं शटालुः ॥ ०

Fol. 27b : इति चतुर्विंशतिश्लोकैस्तालव्यशकारनिर्देशः ॥

Fol. 29 : इति मूर्धन्यनिर्देशः ॥

Incomplete at the end; the MS. terminates abruptly in the second half-śloka of words with final स. [COLL. OF FORT WILLIAM.]

1024.

951. Foll. 145; size 11 in. by 4½ in.; well written, in Devanāgarī; seven or eight lines in a page.

Medinī, a homonymous dictionary, by *Medinīkara*, son of *Prāṇakara* (?).

It begins : वृषांकाय नमस्तस्मै ०

It concludes with the well-known six stanzas, containing a list of the authorities used by the author, and ending thus :

षट्शतगाथाकोपप्रणयनविख्यातकौशलेनायं ।

मेदिनिकरेण कोपः प्राणकरसूनुना * रचितः ॥ ६ ॥

* Though not fitting in with the metre, this is the form of the name usually found in MSS. and editions. One of *Somanātha's* MSS. gave the form *Paṇḍunakara*, while a MS. of the Roy. Asiatic Soc. (Todd Coll. 93) reads *Pātūnakara*.

लीखितं बाबुरामब्राह्मण (!) शंवत् १८५२ शाके शालिवाहन
१७१७ शमैनाम मार्गशीर्षकृष्णे ऽष्टम्यां गुरुवासरे ॥

This work has been printed repeatedly in India; the first edition, under Colebrooke's guidance, Calc. 1807; another, edited by *Somanātha-Śarman Mukhopādhyāya*, Calc. 1869.

Regarding the author's name, Wilson states that the names in *kara* are peculiar to the Kāyastha class in Bengal, and to Mahratta Brāhmins; while *Somanātha* remarks that there are also Vaidya families which take this appellation. [H. T. COLEBROOKE.]

1025.

2810. Foll. 314; size 6½ in. by 8¾ in.; modern Bengālī handwriting; 15-18 lines in a page; the first page of each leaf being left blank for English renderings; bound in the European style.

Medinī-kosha; with an English translation of the first few pages, and occasional notes.

[SIR C. WILKINS.]

1026.

2835. Foll. 292; size 9 in by 7½ in.; bound in the European style.

Medinī-kosha, with an English translation; written in two columns, one of which contains the Sanskrit words in *Medinīkara's* arrangement, in a native Devanāgarī hand; whilst the other gives the meanings in Sanskrit and English, written by the late Capt. Edw. Fell, Secretary to the Brāhmanical Coll. at Benares.

[SIR C. WILKINS.]

1027.

2813. Foll. 90; size 14½ in. by 8½ in.; beautifully written, in Devanāgarī, by *Lālā Mahtāb Rāy*; bound in the European style.

Medinī, arranged alphabetically, according to the initial letters; with the Sanskrit meanings after them, and a partial English translation.

[SIR C. WILKINS.]

1028.

1334f. Foll. 2 (foll. 37 and 38 of vol.); size 12 in. by 9 in.; clear Bengālī handwriting; fifteen lines in a page; European paper (water-mark 1802).

Sārasvatābhidhāna, a small vocabulary of thirty-five ślokas.

It begins:

सारस्वताभिधानं तु प्रवक्ष्यामि विशेषतः ।
गोपनीयं कवीन्द्राणां सायुषोऽपि कलत्रतः ॥
वनेमहः षष्ठिमहो मद्वृन्दो महामृगः ।
स्थूलपादो मत्तकीशः कुञ्जरो वारणः (?) करी ॥
दन्तावलो दीर्घमुखो हस्तिन्येते प्रतिष्ठिताः ।
पञ्चवीरश्च रोल्लो धमरः षट्पदः खलः ॥
इन्दोवरः कृष्णदेहो धमरे तु प्रकीर्तिताः ।

Then follows a homonymic portion, giving the meanings of the following twenty-three words:

किंकिरात, मराल, बलाक, लङ्का, कलि, किरात, सज्ज, रसिका, मार्जार, सृगाल, किङ्किर, श्यामल, वनराजी, यक्ष्म, मन्दर, माकन्द, कश्मीरव, विक्रगी (?), गरल, कलचिह्न, वीजन, खुदाः, दादाः ॥

It ends:

खुडाः स्यात् डिङ्गरे नीचे दादाः स्यात् युवतीपतिः ।
सारस्वतमिदं शास्त्रं प्रोक्तमेतत् समासतः ॥
विचित्रं सकलान् लोकान् विचरन्ति महीमिमां ।
कवयो ये न जानन्ति तेषां मोहः सदा भवेत् ॥
इति श्रीसरस्वतीकृतं सारस्वताभिधानं समाप्तं ॥

For other MSS. of this vocabulary see Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 39 (eleven ślokas), iii., p. 79 (forty-seven ślokas).

[H. T. COLEBROOKE.]

1029.

2533b. Foll. 4; size 10 in. by 4½ in.; well written, in Devanāgarī; about the latter half of the 16th century; 15 or 16 lines in a page.

Anekārthadhvanimanjari, a homonymous vocabulary, in three chapters (of 180 ślokas).

I. *Ślokādhikāra* (92 ślokas), treating of words the meanings of which take up not less than a couplet, begins :

शब्दांभोधिर्यतो ऽन्तः कुतो ऽप्यागमसंभवात् ।
स्वानुवाचैकमाधाय* तस्मै वागात्मने नमः ॥ १ ॥
शिवं भद्रं शिवः शंभुः शिवा गौरी शिवाभया ।
शिवः कीलः शिवः क्रोष्टा भवेदामलकी शिवा ॥ २ ॥
गौरी शिवप्रिया प्रोक्ता गौरी गोरोचना मता ।
गौरी स्यादप्रसूता स्त्री गौरी शुद्धोभयान्वया ॥ ३ ॥
हरिरिन्द्रो हरिर्भौर्हरिर्विष्णुर्हरिर्मरुत् ।
हरिः सिंहो हरिर्भेको हरिर्वीजो हरिः कपिः ॥ ४ ॥
हरिर्गुह्यैर्भिर्हैरिः सोमो हरिर्यमः ।
हरिः शुक्रो हरिः सर्पः खर्गवर्णो हरिः स्मृतः ॥ ५ ॥

It ends :

खजूरः फलभेदः स्यात् खर्जूरं रजतं मतं ।
खर्जूरः क्षुद्रजातिः स्यात् खर्जुरा तृणगोधिका ॥ ९१ ॥
गुरुः पिता गुरुर्ज्येष्ठो गुरुर्देवपुरोहितः ।
दुर्वहो ऽपि गुरुः प्रोक्तो गुरु शिष्याभिवेकदः ॥ ९२ ॥

II. *Ardhaślokādhikāra* (69 ślokas of words taking up half a couplet) begins :

तटो वप्रः पिता वप्रो वप्रः केदार एव च ।
सर्पो व्यालः शठो व्यालो व्यालो ज्ञेयश्चतुष्पदः ॥ १ ॥
अंगे दारेषु शय्यायां तस्य शब्दो ऽभिधीयते ।
ताराख्यौ गृहस्थाने धिष्यमानाहुर्विचक्षणाः ॥ २ ॥

It ends :

करिणां बंधनस्थानं वारि वारि जलं मतं ।
प्रचुरं भूरि विज्ञेयं भूरि कांचनमेव च ॥ ६६ ॥
भयको दुर्जनो ज्ञेयो भयकः सरमासुतः ।
सूदः स्यात्सूपकारश्च सूदो ज्ञेयः कुटुंबिकः ॥ ६९ ॥

III. *Pādādhikāra* (19 ślokas) begins :

राजा चंद्रो नृपो राजा पयः स्त्रीरं पयो जलं ।
मित्रो भानुः सुहृन्मित्रं दरं छिद्रं दरं भयं ॥ १ ॥

* Read स्वानुवाचैकमानाय ०

अतीकंठस्यावरौ स्याणू हरच्छागाच्युता खजाः ।

गोविंदो हरिगोसंख्यौ शिवकृष्णौ वृषाकपि ॥ २ ॥

शरीरोत्प्रेथयोः कायः ० ॥ ३ ॥ सरित्समुद्रयोः

सिंधुः ० ॥ ४ ॥ पिपासालोभयोस्तृष्णा ० ॥ ५ ॥ नि-

स्तृशो ० ॥ ६ ॥ इला भूमिमता गौश्च ० ॥ ७ ॥

It ends :

दुमो वृक्षः पुराणे ऽन्ने भुवो निश्चितनित्ययोः ।

संघाते पूरणे पूरः सूरः सूर्यनरेन्द्रयोः ॥ १६ ॥

वृक्षजातिगणौ पीलू प्रदरौ रागमार्गणौ ।

कमरः कोमले काम्ये समरो युद्धसंघयोः ॥ १९ ॥

A similar work of the same title, but consisting of 320 ślokas (viz. I. of 104; II. of 82; III. of 34 ślokas, many of which are identical or very like those of the present treatise), and ascribed to the Kāśmīrian *Mahākshapaṇaka*, has been printed in the *Dvādaśakośasamgraha* (Benares 1865). See also Rāj. Mitra, Notices iv., p. 28.

[GAIKAWAR.]

1030.

2544a. Foll. 14; size 9½ in. by 4 in.; in-different, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

The same work, with an additional (fourth) chapter, of 43 ślokas. Very incorrect.

It begins :

शुद्धवर्णमनेकार्थं शुद्धमौक्तिकमौक्तिकं ।

कंठे कुर्वति विद्वांसः अहधाना दिवानिशं ॥ १ ॥

शब्दांभोधिर्यतो ० ॥ २ ॥

सरस्वत्याः प्रसादेन कविवर्धनानि यत्पदं ।

प्रसिध्मप्रसिध्दं (!) वा तत्प्रमाख्यं च साधुभिः ॥ ३ ॥

शिवं भद्रं शिवं (!) शंभुः शिवा गौरि (!) शिवाभयाः । ०

Chapter iv. begins :

शिवः सर्वः शिवः शुक्रः शिवः कीलः शिवो व्यसुः (!) ।

शिवा गौरी शिवा धात्री शिवं श्रेयः शिवा क्षुधा ॥

तिलं पृष्ठे (!) मले मांसं जंचाले कोमले ऽस्थिनि ।

प्रधाने राजलिंगे च ककुदास्या प्रचक्षते* ॥ ०

* This is a complete jumble. The first half-śloka, containing meanings of पल्ल, belongs to śl. 24 of the

It ends :

सूत्रे सिंहासने स्वर्णे चमरे पुंडरीकताः (1. ० री मता) ।

पुंडरीको भवेत् व्याघ्रः पुंडरीकस्तु दिग्गजः * ॥ ४२ ॥

क्रोडा द्युतिस्तुतिर्कांतिर्विजगीषुगतिस्तथा ।

व्यवहारपरमार्थश्च देवशब्दोऽभिधीयते ॥ ४३ ॥

इत्यनेकार्थमंजरी समाप्ता ॥

[GAIKAWAR.]

1031.

2089c. Foll. 6; size 9½ in. by 4 in.; in-different Devanāgarī writing; 11-14 lines in a page.

Portions of the same work.

The leaves are out of order, viz., foll. 2, 5, 4, 1, 3, 6.

Foll. 1 and 2 contain from I. śl. 25 to I. 68; foll. 3-5, from I. 97 to III. 7; fol. 6, from IV. 34 to the end (IV. 39).

It ends :

कमलं क्रमयुगं च कमलं कमलं विदुः ।

पुंडरीको भवेत्सिंहो पुंडरीकं सरोरुहं ॥

सूत्रे सिंहासने स्वर्णे चमरे पुंडरी मता ।

क्रोडा द्युतिर्वृतिः कांतिर्विजगीषुगतिस्तथा ॥ ३९ ॥

इति श्रीअनेकार्थध्वनिमंजरी चतुर्थः श्लोकाधिकारः समाप्तः ॥
संवत् १९४६ वर्षे पौषमासे कृष्णपक्षे षष्ठीभाते । लिखिता
अनेकार्थध्वनिमंजरी व्यासलक्षणाख्येन ॥ [GAIKAWAR.]

1032.

1475f. Foll. 6; size 13¼ in. by 3¼ in.; careless, modern Bengālī handwriting; six or seven lines in a page.

Nānārthadhvanimañjarī, a short homonymous vocabulary, here ascribed to *Durgasimha*; while

Anekārthadhvanimañjarī (Ben. ed.), and should read तिलपिष्टे ० कोमले ज्मनि(?); whilst the 2nd line is the first of śl. 120 of that edition.

* For the 2nd half-śloka see Ben. ed. (*Dvādaśa-kośasamgraha*), śl. 104.

in a MS., described in Rāj. Mitra's Notices, ii., p. 155, the treatise is ascribed to *Gadasimha*.

It consists of about 88 ślokas, corresponding to the first chapter of the *Anekārthadhvanimañjarī*. It begins :

शब्दाभोधिर्यतो जनतो ज्यतो (1. यतो) व्याख्या प्रवर्तते ।

गुरवे शम्भवे तस्मै नित्यं वागात्मने नमः ॥

शुद्धधर्ममनेकार्थं शुद्धमौक्तिकमौक्तिकं ।

कथं कुर्वन्ति विद्वांसः ग्रहधानाः शुभाशुभं ॥

सरस्वत्याः प्रसादेन कविर्वैभ्राति यत्पदं ।

प्रसिद्धमप्रसिद्धं वा तत्प्रमाणमिहोच्यते ॥

शिवः शुक्रः शिवः सर्वः शिवः कीलः शिवो वसु(ः) ।

शिवा गौरी शिवा क्रीडती शिवं भद्रं शिवं शुभं ॥

गौरी शिवप्रिया देवी गौरी गोरचना मता ।

गौरी कन्या ऽप्रसूता स्त्री गौरी शुद्धोभयान्वया ॥

It ends :

अजयद्रुगङ्गाधरधरणिर्लको-

धानालोक्य संक्षेपात् ।

नानार्थध्वनिमंजरीयमभिहिता

श्रीमद्गुप्तसिंहेन परमयत्नात् :† ॥

For another MS. (consisting of 75 ślokas), in which the author's name is not given, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 445.

[H. T. COLEBROOKE.]

1033.

1334d. Foll. 25b-33b of vol.; size 12 in. by 9 in.; large Bengālī handwriting; 14 or 16 lines in a page; European paper (water-mark 1802).

I. Foll. 25b-29. Collections of words containing the letters ञ (end fol. 27), ष (fol. 27b), स (fol. 28b), and ण; ascribed to *Purushottamadeva*.

† अजरद्रुगङ्गाधरधरणी ० श्रीगुप्तसिंहेन परमयत्नात् Rāj. Mitra, Notices ii., p. 156, more in accordance with the (*aupacchandāsika*) metre.

The MS. begins :

श्रेयःशर्मनिशातशातशकटं शौटीर्विशोचिवेशः ।
स्वर्णं स्त्रीपदपुङ्गवशोभनभृशं शून्यं शरस्यं शिवं ॥

Fol. 28b : इति महामहोपाध्यायश्रीपुरुषोत्तमदेव-
विरचितः सकारभेदः समाप्तः ॥

This portion ends : इति णकारभेदः । नाम-
विशेषः शर्मनिति शब्दविशेषः । वर्मण् चर्मण् कर्मणि-
त्यादि ।

वाशब्दोच्चारणादेव वहिर्निर्योनि पातकाः ।

पुनः प्रवेशनाथैव मकारस्तु कराटवत् ॥

II. Foll. 29-33b. *Nānārthamañjarīkosha*.

It begins :

शिवः शुक्रः शिवः सर्वः शिवः कामः शिवो वसुः ।
शिवा गौरी शिवा क्रोही शिवं शुभं शिवं शुभं ॥
गौरी शिवप्रिया देवी ०

[H. T. COLEBROOKE.]

1034.

2826b. Foll. 9 ; size 7 in. by 9 in. ; well
written, in Devanāgarī, by *Lālā Mahtāb Rāy* ;
fifteen lines in a page.

Three small *koshas* :

I. *Nānārthamañjarīkosha*, 76 ślokas ; beg. :

शिवः शुक्रः शिवः सूर्यः शिवः कामः शिवो वसुः ।
शिवा गौरी शिवा क्रोही शिवं शुभं शिवं शुभं ॥
गौरी शिवप्रिया देवी गौरी गोरोचना मता ।
गौरी कन्याप्रसूता स्त्री गौरी शुद्धोभयान्वया ॥ ०

It ends fol. 5a :

गंधर्वो जातिभेदः स्यात् गंधर्वश्च तुरंगमः ।
गंधर्वं च स्मृतं गीतं गंधर्वो देवपुंगवः ॥
इति कोषप्रधानं सा नानार्थमंजरी मया ।
कुक्करोपि सत्कार्यं भावय्या हृदयस्थया ॥
इति नानार्थमंजरीकोषः समाप्तः ।

II. *Nakshatrakosha*, an enumeration of dei-
ties and *nakshatras*, in 26 ślokas beg. :

अश्विनी तुरगो वाजी तुरंगश्च तुरंगमः ।
घोटको अश्वो हयवाहो यजुः (I. ययुः) सप्तर्षिर्निगद्यते ॥
यमो अंतकः कृतांतश्च याम्यः प्रेतपतिः स्मृतः ।
भरणी पालनादीशो मांसादाधिपतिस्तथा ॥

It ends fol. 8a :

इति नक्षत्रकोषो ऽयं व्यलिखे परया मुदा ।
यदभ्यासप्रसादेन कवयः स्युर्जनाः स्मृते ॥

III. *Śādisabdānām ślokāḥ*. The first ten
ślokas of the treatise noticed under part I.
of the preceding MS. ; rather incorrect.
Beg. : श्रेयः शर्मणि शातशात ०

[SIR C. WILKINS.]

1035.

2544b. Foll. 46 ; size 10 in. by 4 in. ; fairly
written, in Devanāgarī, about A.D. 1550 ; thir-
teen lines in a page.

Śrutasābdasamuccaya, or *Śrutiśabdārthanighaṇṭu*, a homonymous glossary of (supposed)
Vedic words in sixteen *vargas*, by *Someśvara*,
pupil of *Yogēśvara*.

It begins :

उक्तानुक्तदुरुक्तार्थशब्दानामनुशासनं ।
निर्घटुज्ञानकोषेभ्यः प्रवक्ष्यामः समासतः ॥ १ ॥
वैदिकव्यवहारेण नामलिङ्गप्रमाणतः ।
अर्थप्रकाशदीपाभप्रभाप्रत्ययवेदनं ॥ २ ॥
राजा शशिन्यहोद्रे स्यात् पार्थिवे कृष्णवर्त्मनि ।
गुरौ कृष्णे षृंगवरे कालश्रेये मधवपि ॥ ३ ॥
आत्मन्यात्मसमे स्यात्त चाखे ऽन्ने पंडिते ऽभिके ।
मंडूके मन्मथे धूके सिंहे हंसे चलोत्तरे ॥ ४ ॥
स्तोमो अश्वरे परेशाने विधिवेदांतयोः स्त्ररे ।
वाङ्मये प्रेम्णि सञ्जीले योगे संभरत्नयोः ॥ ५ ॥
आशुः कूर्मे द्वादशानां समाहारे ऽर्केचंद्रयोः ।
मंडले महसि श्रेष्ठे मंशुसंस्थानयोरपि ॥ ६ ॥
शलभे संमते शंभु देहे दैवात्मनोरपि ।
प्रणाने परिसंख्यायामातिथेयवृषे शिवे ॥ ७ ॥
मद्यं तक्रे घृते क्षीरे दधिन्यामेक्षुजे (० मिश्रजे) रसे ।
परिसृत्यारनाले स्यात् तास्रगव्ये अमृते रसे ॥ ८ ॥
नालिकेरिजले सर्वमादके वस्तुनि स्मृतं । [॥ ९ ॥
क्षौद्रे सार्जूरकद्राख्या (० के द्राक्षा) मधुरद्रव्यवारिणि
सर्वापेयरसे क्षार्थे सौरभे ऽहंकृतौ कलौ ।
क्रोधे प्रमोदे कामे च संधमे रतिहावयोः ॥ १० ॥ ०

Chapter 1 (*varishtho vargaḥ*), consisting of 114 ślokas, ends fol. 4b. The next chapters are named from the first word explained. 2. *rañjanādir vargaḥ* (108 śl.), ends fol. 8.—3. *lo-kādi* (104 śl.), fol. 11b.—4. *āmnāyādi* (116 śl.), fol. 14b.—5. *urjādi* (113 śl.), fol. 17b.—6. *ākṛiti-samjñako v.* (83 śl.), fol. 20.—7. *śayādiḥ* (83 śl.), fol. 22b; ch. 8-15 contain the meanings (many of them of a most extraordinary kind) of the various vowels and consonants, the latter in combination with each of the vowels:—8. *kādi* (66 śl.), fol. 24b.—9. *cādi* (75 śl.), fol. 27.—10. *ṭādi* (72 śl.), fol. 29.—11. *tādi* (73 śl.), fol. 31b.—12. *pādi* (78 śl.), fol. 34.—13. *adbhuto vargaḥ* (containing the vowels 155, śl.), fol. 38b.—

इमे स्वरा अनन्तार्थीः समासात् कथिता इह ।

बुधबुद्धिविलासाय सर्वकोषविलोडनात् ॥

14. *yādi* (63 śl.), fol. 40.—15. *sādi* (121 śl.), fol. 44.—16. *kāmādi* (80 śl.).

This chapter begins :

कामः कमलिनीतौ कामः कामाश्रितश्रियां ।

कामः संततिवर्गे स्यात् कामः कमलकूपयोः ॥ १ ॥

कमः (!) परमसंसिद्धोः कामः कीर्तिप्रिये जने ।

कामः (:) सर्वाभिलाषे स्यात् कामः कंकणपत्रयोः ॥ २ ॥

कामो विभूषणे रम्ये कामो वामाभिरामयोः ।

कामः किञ्जल्कबहुले कामः सामसरस्वतोः ॥ ३ ॥ °

It ends :

सर्वशब्दनिधानाम्यकोषकोटिर्नदर्शनात् ।

विलोड्य शब्दवार्धभोनिर्मितोऽयमुपक्रमः ॥ ६० ॥

श्रीयोगेश्वराचार्यस्य शिष्येण मुनिनामुना ।

सोमेश्वरेण व्यरचि श्रुतशब्दसमुच्चयः ॥ ६१ ॥

मन्त्रतन्त्रोभयाप्रायसमाप्तातविनिश्चयः ।

निर्घट्टुर्यसंभूतिश्रुतिशब्दैकवेदकः ॥ ६२ ॥

सोमेश्वरेण सिद्धार्थस्वात्मात्मकृतिसिद्धये ।

प्रायः स लौकिकज्ञोऽपि बुधमानसदीपनः ॥ ६३ ॥

इति श्रीश्रुतिशब्दार्थमहनीयसमुच्चये ।

निर्घटावभवद्भर्गः कामादिः षोडशः क्रमात् ॥ ६४ ॥ १५०८ ॥

[GAIKAWAR.]

1036.

3107. Foll. 40 (but meant to make up 20 leaves, and paged accordingly; one page of each leaf being left blank); size 12½ in. by 2 in.; fairly good, cursive, rather old Bengālī writing which has faded in places (the letter *r* being distinguished by a stroke drawn across the letter); 5-7 lines in a page.

Varṇaprakāśa, collections of vocables, containing the same consonant, and of words of different spellings; compiled, by *Karṇapūra*, for *Rājādhara*, son of *Amaramāṇikya* of *Traipuri* (? i.e. Benares). Incomplete.

It begins (the numbers being supplied):

कलुषगृहतयोरसः* सुरारे

नखदमितादसृगालिकैतवेन ।

विनिहितमयमानयज्ञपाङ्ग-

निखिलनवं नरकेशरी पुनातु ॥ १ ॥

साधारणसुधाभोगैर्विबुधैर्विबुधालयैः ।

पुरन्दरपुरीवान्या धन्यास्ति त्रैपुरी पुरी ॥ २ ॥

सोमसंतानसंभूतः पुरुहूत इवापरः ।

तस्याममरमाणिक्यनामाभूतृपनायकः ॥ ३ ॥

कमलानन्दिनोऽननकैरवक्लमकारिणः ।

सर्व एवाभवच्छूराः पीरा यस्य प्रतापतः ॥ ४ ॥

यदीयालापपीयूषं पिवन्तः सुखशालिनः ।

लेभिरे खमनोभारं सर्वे सविधवर्तिनः ॥ ५ ॥

हिते रतः समस्तानां भूतानां भूतिभूषितः ।

तस्य राजाधरो नाम सूनुः स्यादुत्तिवाजनि ॥ ६ ॥

नानाविधगुरुग्रन्थविचारेण रसप्रदां ।

विबुधा यस्य सेवन्ते सभां सुरसभामिव ॥ ७ ॥

सर्वशास्त्रातिशूरेण कर्णपूरेण सूरिणा ।

अयं तस्यानुबन्धेन निबन्धः क्रियते मया ॥ ८ ॥

ज्ञानन्द[लोक marg.] विज्ञानामज्ञानां ज्ञानदायकः ।

कर्णपूरकवेः कस्मै कोष एष न रोचते ॥ ९ ॥

संदेहव्याप्तसंदोहव्यक्ते विज्ञानचक्षुषि ।

वर्णप्रकाशदीपेन लिपिकर्मे प्रयुज्यतां ॥ १० ॥

* ? The MS. seems to read कर्मण °

पुराणयमकशेषान् क्रोधानेकोनविंशतिं ।
धातुवृत्तीरुणादि च समाकृत्यायमुच्यते ॥ ११ ॥

जयजल्पाकजीमूता जीवनं जवनं जवः ।
जिह्वगोजृम्भणं जम्भा जनको जननं जनः ।
जन्म जन्तुर्जन्तुर्न्युजायनं (!) जननी जनिः ।
जलं जुष्टं च जघालजिह्वालजम्भजम्भलाः ॥ ०

Fol. 3a: इति त्रिपुरपुरहूता(म)मरमाणिक्यदेवमहामात्यश्री-
कविकर्णपूरकृते वर्षप्रकाशे वर्गीयजकारादिप्रकरणं ॥ * ॥
राजीवं राजिलो राजा वृजिनं व्यन्ननाजिरे । ०

Fol. 3b: इति वर्षप्रकाशे एकाक्षरान्तरवर्गीयजकारप्रकर-
णम् ॥ * ॥

सायुज्यमादि सायुज्यमुत्सर्जनविसर्जने । ०

Fol. 4a: इति द्वाक्षरान्तरजकारप्रकरणं ॥ * ॥

स्यान्महाराजनं हे स्मि महाराजतमित्यपि ।
इति वर्षप्रकाशस्य च्छरान्तरवर्गीयजकारप्रकरणं ॥ * ॥
द्विजपद्मयशोभाजस्तनूजभुजभूभुजः । ०

Fol. 4b: इति ० जकारान्तप्रकरणं ॥ ० ॥

Then follow, treated in the same way, य (ends fol. 5b), ण (fol. 7a), न (fol. 9a), व (and च fol. 11a), श (fol. 13b); words with either ज्ञ or य (ib.), श or स (fol. 14a), य (fol. 18a), स, incomplete.

It ends: इति वर्षप्रकाशे दन्त्यसकारादिप्रकरणं ॥ * ॥

द्विदन्त्ये साहसं स्वस्थः संस्था सारससीसके ।

स्रोतः स्रोतस्वती सस्तं साध्वसं सरसीसरः ।

संसारः सहसा सर्पिः स्रसा संसरणं ससः ॥

समस्रसं समस्या च सं- [?]

1037.

1334e. Foll. 33b-37 of vol.; size 12 in. by 9 in.; clear Bengālī handwriting; sixteen lines in a page; European paper (watermark 1802).

Dvirūpakosha, a vocabulary of words spelled in two different ways, here ascribed to *Puru-shottamadeva*.

It begins:

भवेदाषाढ आशाढो विषुवद्विषुवं च तत् ।

मातुःस्वसा मातुःप्वसा कषायां कथिता कशा ॥

शचरं सचरं प्रोक्तं कुशलं कुशलं तथा ।

वासवो वाशवो ऽपि स्याद्विशिष्टस्तु वसिष्ठकः ॥

It ends:

दवालश्च तथा तत्र दलो ऽपि विहितो मरा (!) ।

क्रौञ्चापि च तथा क्रौञ्चस्तथा च प्रतिपद्यते ॥

हलन्तो गीयते कश्चिददन्तो ऽपि च गीयते ।

दुर्लभो ग्रन्थतो लोके धातुवीजप्रमाणतः ॥

इति पुरुषोत्तमदेवधिरचितो द्विरूपकोषः समाप्तः ॥

This is the second of the two treatises of this kind printed in the *Dvādaśakośasamgraha* (Ben. 1865), where, however, not this one, but the other (see next MS.), is ascribed to *Puru-shottama*.

For other MSS. in which however the author's name is not given, see Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 449, 450.

This MS. differs very considerably from the printed text, especially in the latter part.

[H. T. COLEBROOKE.]

1038.

1334a. Foll. 3; size 12 in. by 9 in.; Bengālī character; 12-14 lines in a page.

Śabdabhedaprakāśa, another vocabulary of the same kind. It agrees pretty closely with the first part of the first supplement to *Maheśvara's Viśvaparakāśa*.

It begins:

प्रबोधमाधातुमशाब्दिकानां

कृपामुपेत्यापि सतां कवीनाम् ।

कृतो मया रूपमवाप्य शब्दभेद-

प्रकाशो ऽखिलवाङ्मयार्थः ॥

विद्यादगारमागारमपगामापगामपि ।

अरातिमारातिमथो अम आमः प्रकीर्तितः ॥ ०

It ends:

शप्ते खुरं कवर्गीयं सकारश्च खुरप्रके ।

नापितस्योपकरणे कषसंयोग इष्यते ॥

जामाता चैव यामाता जोषा योषा च कीर्तिता ।

अव्ययानव्ययो दोषाशब्दो रात्रौ प्रचक्ष्यते ॥

इति शब्दभेदप्रकाशः ॥

शाके ऽग्निदीर्घस्यपञ्चकमाने

पुस्तं स्वपाठाय लिलेख यत्नात् ।

नत्वा महादेवपादारविन्दं

कोपि द्विजः शब्दभेदप्रकाशं ॥

This date depends on the meaning of *dīrghāsya* (? *Gaṇeśa*, or elephant). It cannot, however, be the date of the present MS., as the paper bears the watermark 1802.

In the *Dvādaśakośasamgraha* this treatise is ascribed to *Purushottamadeva*, as it also is in a MS. described in Rāj. Mitra's Notices, vi., p. 298; whilst in another, ib. i., p. 118, the author's name is not given. In Dr. Burnell's Classif. Index to the Tanjore MSS., p. 51, the same, or a similar, tract is assigned to *Śrīharsha* (the author of the *Naishadhīya*). In the Benares print it consists of 56 *ślokas*, the last 13 of which are wanting in the present MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

1039.

1475e. Foll. 7; size 15½ in. by 5½ in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; 8-12 lines in a page.

I. Foll. 1-6b. *Varṇadeśanā*, or *Deśanā*; a third collection of differently spelled words, likewise ascribed to *Purushottamadeva*.

It begins:

पुरुषोत्तमदेवस्य देशनेयं निश्च्युतां ।

वर्णविप्रवनाशाय नृपाज्ञेव गरीयसी ॥

अत्र हि प्रयोगे ऽबहुदृष्टानां श्रुतिसाधारण्यमात्रेण गृह्यतां खुरक्षुरमादी सकारसकारयोः । शिंहाशिङ्गा-
णकादी हकारसकारयोः । ययातिजोषादी यकारसकार-
योः । वेनपूर्वाद्वादी वकारसकारयोः । वेदनावन्दनादी
ओष्ठ्यदन्त्यौष्ठ्यवकारयोः । केशवेमादी शकारसकारयोः ।
भूसरोषरादी सकारसकारयोः । तथा गौडादिलिपिसा-
धारणाद् ह्रिस्डीरगुडाकेशादी हकारसकारयोः भ्रान्तय
उपजायन्ते । अतस्तद्विवेचनाय क्वचिद्वातुपारायणे धातुवृ-

त्तिपूजादिषु प्रत्यक्लिखनेन प्रसिद्धोपदेशेन धातुप्रत्ययोणा-
दिव्याख्यालिखनेन क्वचिदाप्रवचनेन शेषादिदर्शनेन वर्ण-
देशनेयमारभ्यते । *

II. Foll. 6b-7b. A kind of supplement to the above treatise, containing words collected on the same principle.

It begins: दिव । दिव् ॥ द्रुहण । द्रुषण । द्रुहित ॥
विरिच । विरिचि ॥ नरायण । नारायण ॥ सूर । शूर ॥
शघरः । सघर ॥ The concluding pairs of words are: पाककृष्ण । कृष्णपाक ॥ फलकृष्ण ।
कृष्णफल ॥ फलपाक । पाकफल ॥

The margin of the last page has the title *Varṇadeśa*. [H. T. COLEBROOKE.]

1040.

1511c. Foll. 25 (128b-52 of vol.); size 11½ in. by 9 in.; large Devanāgarī writing (watermark of paper 1801); very incorrect and apparently copied from the preceding (or some other Bengālī) MS.; ten lines in a page.

Varṇadeśanā, followed (on the last three leaves) by the same supplement, here called *Aksharā-
(vali)* on the margin. [H. T. COLEBROOKE.]

1041.

1334b. Foll. 18 (foll. 4-21a of vol.); size 12 in. by 9 in.; large, clear Bengālī handwriting; fourteen lines in a page; European paper (watermark 1802).

Dvirūpa-dhvanisamgraha, another vocabulary of words of different spelling, by *Bharatasena*, son of *Gaurāṅgamallika*.

The work consists of some 275 *ślokas*.

It begins:

नत्वा गौरीं गिरीं च गौराङ्गमङ्गिकात्मजः ।

करोति भरतो वैद्यो द्विरूपध्वनिसंग्रहं* ॥

* In the Oxford MS. the first *śloka* runs thus:

पुनस्तस्मै द्विरूपाख्यं कोषं लिखितुमारभे ।

भारतं भारते नत्वा गौरीशङ्करमादरात् ॥

द्विरूपा बहुरूपाः स्युर्ध्वनयो ये ऽप्यशब्दतः ।
 कियन्तस्ते ऽपि वक्तव्याः सतामिह नियोगतः ॥
 ईश्वरी स्यादीश्वरा च काली काला च कालिका ।
 चण्डिश्वरुणी च चण्डा च चण्डिकाश्चापि अष्टिका ॥

It ends :

अवगाहो वगाहश्च विघ्नानो विघ्नो भवेत् ।
 शर्वः सर्वश्च शम्भौ तु तत्र हारो हरे भवेत् ॥
 द्विरूपाः कतिचित् शब्दाः प्रसिद्धाः कथिता मया ।
 अपरे बहवो ज्ञेयाः प्रयोगेण मनोविष्णुः ॥
 हरिहरखानकुलाञ्जल्युभयैर्गौराङ्गमल्लिकाञ्जातः ।
 भरतो द्विरूपकोपं चक्रे विदुषां (वि)नियोगेन ॥

इति श्रीभरतसेनकृतो द्विरूपकोपं चक्रे ध्वनिसंग्रहः
 समाप्तः ॥ ० ॥

For a fragment (61 *śloka*s) of this work see
 Aufrecht, Cat. Bodl., no. 447.

[H. T. COLEBROOKE.]

1042.

1475a. Foll. 3; size 13½ in. by 3½ in.;
 careless, modern Bengālī handwriting; six lines
 in a page.

Ekāksharakośa, a homonymous vocabulary
 of syllabic signs or monosyllables used as words,
 by *Purushottamadeva*.

It begins : अथैकाक्षरकोपः ॥

अकारो वासुदेवः स्यादाकारश्च पितामहः ।
 इकारः कथ्यते कामो लक्ष्मीरीकार उच्यते ॥
 उकारः शङ्करः प्रोक्त उकारश्चो ऽपि रक्षणे ।
 ऋकारो देवमाता स्यादृकारः स्वर्गे उच्यते ॥
 लृकारो देवधेनूनां माता सङ्घिर्निगद्यते ।
 लृकारो देवमाता स्यात् लृकारो दनुजप्रसूः ॥
 कः प्रजापतिरुद्दिष्टः को वायुरिति शब्दितः ।
 क आत्मा च समाख्यातः प्रकाशे क उदाहृतः ॥
 कं शिरो जलमाख्यातं कं सुखे ऽपि प्रकीर्तितं ।

A lithographed edition, differing considerably
 from this MS., is contained in the *Dvādaśa-*
kośasaṃgraha (Ben. 1865). For other MSS.

see Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 431, 432; Cat.
 of Trinity Coll. MSS., p. 18; Rāj. Mitra,
 Notices, ii., p. 337 (cf. viii., p. 101).

[H. T. COLEBROOKE.]

1043.

2841b. Foll. 2; size 8½ in. by 6 in.;
 European paper (watermark, Gior. Magnani);
 Telugu character; 13 or 14 lines in a page.

Ekāksharābhidhāna, another recension of the
 same work, here ascribed to *Vararuci*.

It begins : श्रीमदनंततीर्थकराय नमः ॥

अभिधानं प्रवक्ष्यामि नानाशब्दार्थविस्तरं ।
 शाक्यं वारुरुचं यज्ञदेकाक्षरमुदाहृतं * ॥ १ ॥
 अकारो वासुदेवः स्यादाकारश्च पितामहः ।
 इकार उच्यते कामो लक्ष्मीरीकार उच्यते ॥ २ ॥
 उकारः शङ्करः प्रोक्त उकारो विष्णुरुच्यते ।
 ऋकारो देवमाता स्यादृकारो दनुजप्रसूः ॥ ३ ॥
 लृकारो देवमाता स्यान्नवमाता च त् स्मृता ।
 एकार उच्यते विष्णुरेकारश्च पितामहः ॥ ४ ॥
 ओकारो देवनिकर औकारः शास्त्रसंग्रहः ।
 सं भवेत्परमं ब्रह्म सः स्याच्चैव महेश्वरः ॥ ५ ॥
 कः प्रजापतिरुद्दिष्टः को वायुरिति कीर्तितः ।
 कश्चात्मा च समाख्यातः प्रकाशः क उदाहृतः ॥ ६ ॥
 कं शिरोऽपि समाख्यातं कं सुखे परिकीर्तितं ।
 पृथिवी कुः समाख्याता सोमे सूर्ये च कः स्मृतः ॥ ७ ॥
 हि हे संबोधने प्रोक्तः ह्रः ह्रस्वे राक्षसे मतः ।
 जिह्वामूलीयसंबुद्धौ ऐमित्येवं प्र(च)क्षते ॥ ८ ॥
 उपध्मानीय शब्दिकैश्च प्य इति शब्दिको मतः ।
 एकाक्षरमिदं प्रोक्तमभिधानोत्तमं युधेः ॥ ९ ॥

It ends : इत्येकाक्षराभिधानं समाप्तं ॥

In Burnell's Index of Tanjore MSS., p. 52,
 no. xlv., this tract is called *Aindranighaṇṭu*,
 and likewise ascribed to *Vararuci*. [MACK. COLL.]

* The Tanjore MS. of the *Aindranighaṇṭu* begins :

पूर्वं पदेनमुवा(!) प्रोक्तं श्रुत्वेन्द्रेण प्रकाशितं ।
 तद्गुणैर्वा वररुचिः कृतवानैन्द्रनामकं ॥
 अकारो वासुदेवः स्याद् ०

1044.

1334c. Foll. 21b-25 of vol.; size 12 in. by 9 in.; large clear Bengālī handwriting; fourteen lines in a page; European paper (watermark 1802).

Ekavarṇārthasamgraha, another vocabulary of monosyllables, by *Bharatasena*, son of *Gaurāṅgamallika*. It begins:

नमस्कृत्य शिवं वैद्यगौराङ्गमल्लिकात्मजः ।

भरतः कुरुते पद्यैरेकवर्णार्थसंग्रहं ॥

न हलः केवलस्यास्ति उच्चारणमिति स्वरैः ।

अन्तस्थैश्चैकता तस्य मताः ककादयो यथा ॥

अः श्रीपती वर्तते ऽद्यो स्वल्पार्थप्रतिषेधयोः ।

अभावे ऽप्यनुकम्पायामनव्ययमुदीरितं ॥

आ ब्रह्मणश्चाव्ययं तु स्मृतौ वाक्ये समुच्चये ।

सीमायामपि कारुण्ये स्वल्पार्थाभिविधिष्वपि ॥ ०

It ends:

स्थातानामेकवर्णानामर्थानां कियतां कृतः ।

संग्रहो ऽयं परे त्वर्था ज्ञेयास्तन्वानरेक्षणात् ॥ ० ॥

लिखितं श्रीचन्द्रनारायणशर्मणः स्वाक्षरमिदं पुस्तकं च ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1045.

2544d. Foll. 1; size 10 in. by 4½ in.; written, in the Jaina type of Devanāgarī, about A.D. 1650; twenty lines in each page.

Ekāksharanāmamālikā, or *Ekāksharanighaṇṭu*, a similar treatise consisting of 49 ślokas, by (*Sudhākalaśa*) a disciple of *Rājasekhara-sūri*.

It begins:

श्रीवर्धमानमानम्य सर्वोत्तिशयसुन्दरं ।

एकाक्षरनाममालां कीर्तयामि यथाश्रुतं ॥ १ ॥

अः पुल्लिङ्गः शाङ्गधारिण्यस्त्वल्पार्थे ऽव्ययः पुनः ।

चिरंवावाश्च पुल्लिङ्ग आवाक्ये स्मरणे ऽव्ययः ॥ २ ॥

आः संतापे ऽव्ययः क्रुध्यामव्ययो ऽवधृती स्मृतौ ।

इः कामे पुल्लिङ्ग इवाव्ययः कोपोक्तिखेदयोः ॥ ३ ॥

ईः पन्नायामव्ययस्त्री प्रत्यक्षे दुःखभावे ।

प्रकोपे सन्निधौ चैव पुल्लिङ्ग उर्वृषध्वजे ॥ ४ ॥

रोषोक्तौ मंत्रणे ऽव्यये ऽव्यय उं त्वव्ययस्तथा ।

प्रश्ने चांगीकृतौ रोषे पुल्लिङ्ग उक्तु रक्षणे ॥ ५ ॥

उमव्ययः प्रकोपोक्तौ प्रश्ने षुर्देवमातरि ।

अव्यय च तु कुत्सायां वचने ऽपि तथैव च ॥ ६ ॥

चूत्त्वजे दानवांवायां लृश्च स्यादेवमातरि ।

लृवीराणां भवेदेस्तु विष्णावैस्तु वृषध्वजे ॥ ७ ॥

सोरुर्ध्वलिङ्ग साहूताव्ययः स्यादनंत स्त्रीः ।

संबोधने चाव्यय स्त्री परः ब्रह्मख्यमः शिवे ॥ ८ ॥

कः सूर्यवपुमित्राग्निब्रह्मात्मयमकेकिषु ।

प्रकाशवक्तृयोश्चापि कं नीरसुखमूर्धसु ॥ ९ ॥

कुर्भूकुत्सितशब्देषु पापीयसि निवारणे ।

ईषदर्थे च किंशब्दः कुत्सने क्षेपप्रभ्रयोः ॥ १० ॥ ०

It ends:

राक्षसे क्षस्तथा क्षेवे शब्दाये त्वक्षरादयः ।

स्वरांता व्यंजनांताश्च ज्ञेया यंथांतरास्तु ते ॥ ११ ॥

मलधारिण्यक्षभर्तुः सूरिप्रीतराजशेखरस्य गुरोः ।

शिष्यः सुधाकलश इत्येकाक्षर[नाम marg.]मालिका-
इत्येकाक्षरनिघंटुः समाप्तः ॥ [मतनोत् ॥ १० ॥

For a different treatise of the same title, by *Viśvaśambhu*, see *Rāj. Mitra*, Notices, viii., p. 101.

[GAIKAWAR.]

1046.

1511b. Foll. 15 (114b-128b of vol.); size 11½ in. by 9 in.; Devanāgarī character; ten lines in a page; European paper (watermark 1801).

Varṇābhidhāna, a similar treatise, by *Śrī-Nandanabhaṭṭa*.

The MS. begins:

अोकारं वहुलं तारं रामश्च हंसकारणं ।

मंत्राद्यः प्रणवः सत्यं विन्दुशक्तिस्त्रिदैवतं ॥

सर्वजीवोत्पादकं च पंचदेवं भुवं त्रिकं ।

सावित्री त्रिशिषं ब्रह्म त्रिगुणं गुणजीवकं ॥

आदिवीजं देवसारं देवजीवमतः परं ।

पंचरश्मिचक्रूटं च त्रितारं भवनाशकृत् ॥

गायत्री बीजपंचाशी मंत्रविद्या प्रभुः प्रभुः ।

अक्षरं मातृकणीश्च नादिवाहतमोक्षदी ॥

अः श्रीकंठः सुरेन्द्रश्च ललाटं चैकमातृकः ।
 पूर्णोदरे मृष्टिमेधौ सारस्वतप्रियंवदः ॥
 महाब्राह्मी वासुदेवो धनेशः केशवो मृतः ।
 कीर्तिनिवृत्तिवीगीशो नरकारिहेरो मरुत् ॥ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

1047.

2544c. Foll. 4; size 8½ in. by 4½ in.; fairly good Devanāgarī writing; 9-14 lines in a page.

Mātrikānighaṇṭa, another homonymous vocabulary of monosyllables, by *Mahidāsa* (i.e. *Mahādharma*). It begins:

अनृसिंहं गणेशानं भारतीमोक्षरं शिवं ।
 नत्वा वक्ष्ये मात्रिकाया निघंटं बालबुद्धये ॥ १ ॥
 भुवस्तारस्त्रिवृद्धवेदादिस्तारकोऽव्ययः ।
 प्रणवश्च त्रिमात्रोऽपि अक्षरौ ज्योतिरादिमः ॥ २ ॥
 श्रीकंठः केशवांकस्थो निवृत्तिश्च स्वरादिकः ।
 अकारो मात्रिकाश्च वात इत्यपि कीर्तितः ॥ ३ ॥
 नारायणस्तथानंतो मुखवृत्तौ गुरुस्तथा ।
 विष्णुशैया (1. शय्या) तथा शेषो दोष आकार एव च ॥ ४ ॥
 माधवसूक्ष्मसंज्ञश्च विद्यादक्षिणलोचनं ।
 गंधर्वः पांचजन्यश्च इकारश्च मुखाङ्कुरः ॥ ५ ॥
 गोविन्दश्च त्रिमूर्तीशः शान्तिः स्याद्ग्रामलोचनं ।
 नृसिंहास्त्रं तथा माया ईकारोऽपि सुरेश्वरः ॥ ६ ॥ ०

The consonantal *aksharas* begin *sl.* 19:

क्रोधीशो धातुसंज्ञश्च चक्री मृष्टिः करादिगः ।
 वर्गादिगो यादवेशः ककारः कामगः स्मृतः ॥

It ends:

संवर्तको नृसिंहश्च हृदयान्मुखसंस्थितः ।
 अनन्ता परमात्मा च यज्ञकार्योत्तमः ह्यकः ॥
 अथ कादिमते प्रोक्ता शंकरेण शिवां प्रति ।
 अकारादिहकारांतवर्णसंज्ञाः क्रमाद् ब्रुवे ॥
 अ आ इ ई उ ऊ ऋ ॠ ऌ ॡ
 वातो मरुच्चाग्निवह्नी धरा ह्वा जलवारिणी ।
 लृ लृ ए ऐ ओ औ अः
 विभुः खं च चरन्मुचो भूवेनं खं च शक्तियुक् ॥ ० ॥ ० ॥
 श ष स ह ऌ ड
 वियत्पशेशश्च हृद् हंस इत्यायासाः क्रमात् स्मृताः ।
 मातृकावर्णसंज्ञास्तु तां ज्ञात्वा चोद्धरेन्मनून् ॥

ग्रंथाननेकानालोक्य महीदासेन धीमता ।

मातृकाक्षरसंज्ञेयं ब्रह्मा स्वपरबुद्धये ॥

इति मातृकानिघंटः ॥

Fol. 1a has the date Samvat 1832, written by a different hand. [GAIKAWAR.]

1048.

2816. Foll. 221; European paper, foolscap; excellent Devanāgarī writing.

The words of the *Bhūripṛayoga*, a dictionary by *Padmanābhadatta*, son of *Dāmodarabhaṭṭa*, arranged alphabetically, in two parts, for Wilkins, by *Lālā Mahtāb Rāy*.

For an analysis of the dictionary itself see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 435.

The homonymous portion is contained on 329, the synonymous on 112 pages.

The MS. ends: इति श्रीभारत्यांतरंगार्थतत्त्वपरिपूर्णः श्रीमच्छास्त्रे विक्रिंस् साहित्यनियोगात् श्रीलाला महता बरायेण दक्षिणदेशवासिना भूरिप्रयोगाख्यात् कोषादिदमेकार्थं हरचूडा-मणिवासरे भाद्रपदे मासि तृतीयायां तिथौ कलकत्ताभिधेयनगरे स्वरपूर्वपरपदक्रमैर्विचित्रितं शुभं भूयात् ॥

According to a note on the fly-leaf, 'the first part of this dictionary contains about 3730 words.' [SIR CH. WILKINS.]

1049.

153. Foll. 335; size 15½ in. by 10½ in.; good, modern Bengālī handwriting; 50-60 lines in a page.

Śabdāmuktāmahārṇava, a dictionary of Sanskrit words, arranged alphabetically; with a commentary. The compiler's name (? *Tārāmaṇi Śarman*) is not given.

The text begins:

असव्ययं अभावे अत्ये निषेधे कृपायां च अ पुं विष्णौ ॥ १ ॥
 अंश पुं भागे क्वचित्कन्ये च ॥ २ ॥ अंशुक पुं ज्ञातौ ॥ ३ ॥
 अंशल त्रि बलवति ॥ ४ ॥ ०

The commentary begins:

अज्ञानः स्यादभावे च स्वत्वाद्यप्रतिषेधयोः ।

अनुकम्पायां च तथा वासुदेवे त्वनव्ययमिति मेदिनी ॥ १ ॥

अंशयति विभाजयति पचादिनादच् ०

The last word of the text is ह्रीकु वाच्ये लज्जिते
पुं जतुनि त्रपुणि च ॥

Two leaves, inserted at the beginning of the volume, contain an index to the initial letters of the words. [H. T. COLEBROOKE.]

1050-1054.

2849-2853. Size 15 in. by 10 in.; modern Bengālī handwriting; 10-18 lines in a page.

Another copy of the same work in five volumes:

Vol. i., foll. 214, contains to the end of अ; besides an index verborum to this portion on 16 leaves at the beginning.

Vol. ii., foll. 513, contains to the end of ख; also the index verborum on 38 leaves.

Vol. iii., foll. 575, contains to the end of न.

Vol. iv., foll. 645, contains to the end of र.

Vol. v., 850, contains to the end of ह.

[H. T. COLEBROOKE.]

1055.

3159. Foll. 190; size 16 in. by 10½ in.; Bengālī character.

An alphabetical *index verborum* to the preceding volumes. [H. T. COLEBROOKE.]

1056.

3150. Foll. 118; size 16½ in. by 10½ in.; modern Bengālī handwriting; 12-15 lines in a page.

A portion of the same dictionary; comprising the first letter; with an index to the same portion, on 7 leaves, inserted at the beginning.

[H. T. COLEBROOKE.]

1057, 1058.

3148, 3149. Foll. 112 and 226 resp.; size 18½ in. by 11 in.; clearly written, in the Devanāgarī character; 20-28 lines in a page. European paper and style.

Sābdamuktāmahārṇava, another Sanskrit dictionary with a commentary; compiled, for Colebrooke, by *Paṇḍit Tārāmaṇi*, son of *Jaya Rāmacandra*, and grandson of *Bhaṭṭa Gaṅgārāma*.

The words are arranged alphabetically; but so that the words beginning with the same letter are again arranged (though not quite strictly) according to the number of syllables, and alphabetically according to the last radical. The compilation is incomplete, these volumes only comprising the letters अ-त.

The commentary begins:

नमोपेन्द्रप्रमुख्यामरवरविसरश्रेणि कोटीरकोटि-

श्चिष्टस्येन्द्रनीलामलमणिमधुपव्रातसंजातसंगम् ।

श्रीदेवीपादपसं नखमुखविसरकान्तिकिञ्जल्कान्त-

भ्राजत्संवित्पुष्पाञ्जलदनचयचित्तं मंगलं वः कृपीष्ट ॥ १ ॥ ० ॥

तेनोर्वीपालमालालिमुकुटेन मनीषिणा ।

कुल्लुरुकसाहेबेन्द्रेण प्रार्थ्यमानः पुनः पुनः ॥ ६ ॥

पाणिन्यादिमुनीन्प्रणम्य पितरं श्रीरामचन्द्राभिधं

व्याडिं वामनमाधवादिरचितग्रन्थानयालोक्ष च ।

प्राच्यान्प्राच्यतरांस्तथाप्यभिनवाक्कोषांश्च कात्यान्यं

ग्रन्थं सूरिमुखावहं धितनुते तारामणिः पण्डितः ॥ ७ ॥

etc. Eleven introductory *śloka*s.

The text begins:

आनन्दमाचमनिशं रसिकात्रयनीं

दिष्टप्रदिष्टनियमानवमानयनीम् ।

अयुज्जमैर्नवरसै रुचिरामनिमै

मृष्टिं कवेर्विदधतीं गिरमाननामः ॥ १ ॥

सर्वोर्वीपाल ० २ ॥

ताराकुलसमुद्भूतस्तारामणिपदाभिधः ।

कुरुते कोपमतुलं शब्दमुक्तमहाशैवम् ॥ ३ ॥

क्रमकुञ्चिकया हीनः कोषो ऽलं किञ्च कासते ।

क्रमकुञ्चिकयाहीनः कोषो ऽलं किञ्च कासते ॥ ४ ॥

अ सव्ययम् अभावे अल्पे निषेधे कृपायां च । अः पुं विष्णौ ०

At the beginning of the volume there are, besides, eight leaves, containing an alphabetical index written in the Bengālī character, of the words from अ to अङ्गि, and references to page and line where they are explained.

[H. T. COLEBROOKE.]

1059-1064.

3169-3174. Foll. 1209; size 15 in. by 11 in.; European paper and style; Roman character.

A dictionary of Sanskrit proper nouns, occurring in the *epics* and *purāṇas*, with explanations and references to the passages where they occur; compiled by (or for) H. H. Wilson.

There are generally between four and seven entries in each page, pasted on thick paper.

Vol. i. (foll. 1-182), contains from *Abhaya* to *Dadhīca*.

Vol. ii. (foll. 183-398), contains from *Dadhīca* to *Īśvara*.

Vol. iii. (foll. 399-598), contains from *Jada* to *Mādhava*.

Vol. iv. (foll. 599-822), contains from *Mādhava* to *Rāma*.

Vol. v. (foll. 823-1006), contains from *Rāma* to *Śyenajit*.

Vol. vi. (foll. 1007-1209), contains from *Tadaka* to *Yuyutsa*.

[H. H. WILSON.]

1065.

2857. Foll. 173; folio; size 12½ in. by 7½ in.; Bengālī character; European paper.

A *Prākṛit* and *Samskṛit* glossary, arranged alphabetically.

It consists mainly of the words occurring in *Hemācandra's Prākṛit* grammar, augmented by vocables drawn from *Piṅgala*, and seven Jaina

works, viz. *Kalpasiddhānta*, *Kṣhetrasamāsaṭīkā*, *Meghakumāracarita*, *Munipaticarita*, *Samgrahānīratna*, *Uttarādhyayanāsūtra*, *Karmagrantha*.

The first few words of each letter are written in Devanāgarī.

See R. Pischel, *De grammaticis Prācriticis*, p. 20, where this volume is described under the title of 'Lexicon Leydenianum.'

Cf. no. 944, above. [BIBL. LEYDENIANA.]

1066, 1067.

156, 157. Foll. 189 and 185 resp.; oblong folio; size 12½ in. by 9½ in.; Devanāgarī character.

A Polyglot Vocabulary, prepared for Colebrooke. It consists of a list of Sanskrit words selected from the *Amarakosha*, with their equivalents, arranged in parallel columns, in thirteen modern Indian dialects, viz.

Vol. i., containing 1, *Samskṛita*; 2, *Mahārāṣṭrabhāṣā*; 3, *Gujjarabhāṣā*; 4, *Karṇātakabhāṣā*; 5, *Tailāṅgabhāṣā* (Telugu); 6, *Dravīḍabhāṣā* (Tamil).

Vol. ii.: 1, *Samskṛita*; 2, *Kāśmīra*; 3, *Pañjāba - antargata - Jālandharabhāṣā* (Jallindhur); 4, *Madhyadeśabhāṣā* (Hindī); 5, *Parvatībhāṣā* (Highland dialect); 6, *Mithilābhāṣā*; 7, *Baṅgalābhāṣā*; 8, *Utkalābhāṣā* (Uriyā). [H. T. COLEBROOKE.]

1068.

155. Foll. 227; folio; size 12½ in. by 9½ in.

Another volume of comparative linguistic materials.

Foll. 1-152 contains the *Samskṛit* words with their equivalents in the *Kāśmīrabhāṣā* and *Madhyadeśabhāṣā*.

Foll. 153-227 contains the *Samskṛit* words with those in the *Pañjabī* dialect of *Jālandhara*

These seem to be the original lists from which the respective columns in the preceding volumes were derived. [H. T. COLEBROOKE.]

1069.

3110. Devanāgarī and English.

This volume contains a portion of Colebrooke's inedited lexicographic manuscript material.

- a) The manuscript copy of a portion of an alphabetical dictionary, Sanskrit-English, with reference to native authorities, from ख to खयन्तीन. The portion from ख to खय्य occurs twice, the first being a rough copy.
- b) Foll. 2. The same from ख to खयनस्तन.
- c) Foll. 5. Derivatives from कृ; viz. those in which कर is the first or last member of a compound.
- d) Foll. 4. Another copy of the beginning of the dictionary; as far as अग्निष्ट.
- e) Fol. 1. Derivatives from भू.
- f) Foll. 16. A collection of compound verbal forms, made from some MS. of the *Mahā-bhārata* with reference to the page where they occur. The passages run from Book I. 1622 to 6226, and the reference to the pages from pp. 96 to 326, thus :
अभि तड सन्मुखताडने वज्रणेन्द्रो भ्यताडयत् ९६. १

[SIR E. COLEBROOKE.]

1070-1081.

3114-3125. Twelve stout folio volumes, containing Professor Wilson's lexicographic materials, generally written in half-margin and interleaved.

- Vol. i. contains the words अंश to ओलडि (उत्क्षेपणे).
Vol. ii. from कक to कूहा.
Vol. iii. from कृ to खोत्य.
Vol. iv. from ख्या to घा.

- Vol. v. from कुङ्क to कृ.
Vol. vi. from टकि to डृ.
Vol. vii. from थङ्क to नृ.
Vol. viii. from पङ्क to नृम्.
Vol. ix. from भङ्क to मै.
Vol. x. from वकि to डी.
Vol. xi. from यङ्क to शकि.
Vol. xii. from शंसु to हे.

From occasional entries these volumes appear to have been compiled between the years 1827 and 1830.

III. Prosody (Chandas).

1082.

1520c. Foll. 4; size 10½ in. by 4½ in.; fairly written, in Bengālī; 8 or 9 lines in a page.

Śrutabodha, a treatise on prosody, ascribed to *Kālidāsa*.

It consists of 41 stanzas, each of which is composed in the metre it describes.

The treatise has been frequently printed.

The MS. was copied by one *Gaṅgādhara*, for his own use, in Samvat 1732 (A.D. 1675).

[H. T. COLEBROOKE.]

1083.

2826a. Foll. 7; size 7 in. by 9 in.; well written, in Devanāgarī, by *Lālā Mahtāb Rāy*; fifteen lines in a page.

Śrutabodha.

[SIR C. WILKINS.]

1084.

434b. Foll. 6; size 11 in. by 5 in.; Bengālī character; European paper; 6-8 lines in a page.

The same treatise, copied for Colebrooke, by *Citrapatiśarman*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1085.

2525e. Foll. 7; size 9½ in. by 5¼ in.; in-different Devanāgarī writing of about A.D. 1750; nine lines in a page.

Another copy of the *Śrutabodha*, here preceded by three introductory verses on terminology not belonging to it. [GAIKAWAR.]

1086.

2106c. Foll. 6; size 9½ in. by 4¼ in.; fairly written, in the Jaina type of Devanāgarī; fifteen lines in a page.

Śrutabodhavṛitti, a commentary on the *Śrutabodha*, by *Harshakīrti Upādhyāya*, pupil of *Candrakīrti Sūri*.

It begins:

श्रीमत्सारस्वतं धाम नत्वा स्तुत्वा च सद्गुरुं ।

टीकां श्रीश्रुतबोधस्य छंदसः क्रियते मया ॥

छंदसामिति । अहं श्रुतबोधं नाम छंदःशास्त्रं संप्रवक्ष्यामि कथयिष्यामि किंविशिष्टं अविस्तरं न विद्यते विस्तरो यस्मिन् स तं तत् किं येन श्रुतबोधमात्रेण सताप्रस्तारादिनैव छंदसां आर्यानुष्ठादीनां लक्षणं ह्रस्वगुरुलघुवर्णमात्रगणस्वरूपं बुध्यते ज्ञायते ॥ १ ॥

It ends:

श्रीमन्नागपुरीयपूर्वकतपागच्छावुजाहस्कराः

शूरीन्द्राप्रभुचंद्रकीर्तिगुरवो विश्वत्रयीविश्रुताः ।

तत्पादांबुरुहप्रसादपटुगीः श्रीह(वि)कीर्त्याह्वयो-

पाध्यायः श्रुतबोधवृत्तिमकरोद्वालावबोधाय वै ॥ १ ॥

श्रीमन्नागपुरीसतपागच्छाधिराजः श्रीचंद्रकीर्तिशूरिशिष्य-
ध्वकीर्तिपाध्यायविरचिता श्रीश्रुतबोधछंदश्रीका । संवत् १६६०
श्रीगङ्गाधरे लीखितं ॥

For commentaries on some Jaina treatises, by the same *Harshakīrti*, cf. *Rāj. Mitra*, Notices, ix., pp. 154, 157. For other commentaries on the *Śrutabodha*, viz. *Subodhinī* by *Manohara*, ib. iv., p. 297; *Bālavivekinī*, by *Tāṇācandra*, ib. v., p. 278; *Bālābodhinī*, by *Haṃsarāja*, ib. viii., p. 196. [GAIKAWAR.]

1087.

2531d. Foll. 9; size 8½ in. by 4¼ in.; good Devanāgarī writing of about A.D. 1700; eleven lines in a page.

Vṛittaratnākara, a manual of prosody, in six chapters, by *Kedāra*, son of *Pabbeka* (or *Pabyeka*).

It begins:

मुखसंतानसिद्धर्थं नत्वा ब्रह्माच्युताचितं ।

गौरीविनायकोपेतं शंकरं लोकशंकरं ॥ १ ॥

वेदार्थशैवशास्त्रज्ञः पथ्येको भूद् द्विजोत्तमः ।

तस्य पुत्रो जस्ति केदारः शिवपादार्चने रतः ॥ २ ॥ ०

See Aufrecht, Cat. Bodl., no. 462.

[GAIKAWAR.]

1088.

2106d. Foll. 5; size 9½ in. by 4¼ in.; fairly written (A.D. 1710), in Devanāgarī; thirteen lines in a page.

The same work.

The name of the author's father is spelt *Parveka* in this and the next two MSS.

[GAIKAWAR.]

1089.

235b. Foll. 7; size 12¼ in. by 4¼ in.; in-different, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

1090.

1446b. Foll. 6; size 11½ in. by 4¼ in.; fairly written, in Devanāgarī (A.D. 1770); ten lines in a page.

Vṛittaratnākara. Not very correct.

[H. T. COLEBROOKE.]

1091.

235c. Foll. 21; size 12½ in. by 4½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Vṛittaratnākara setu, a commentary on *Kedāra's* work, composed, at Benares, in Śamvat 1733 (A.D. 1676), by *Hari Bhāskara Śarman*, son of *Āyāji* (or *Āpāji* *) *Bhaṭṭa*, grandson of *Hari Bhaṭṭa*, and great-grandson of *Purushottama Bhaṭṭa*.

It begins : श्रीभास्करं नमस्कुरु ॥

प्रस्फुरन्मधुपचुंबितपद्मापंकजातजनपंकजनीयं ।

बुध्यते किल जडापि च यस्मात्सारुखं तदिह धाम नमामः ॥

श्रीगुरुन् पितरौ चापि नत्वा भास्करश्मिणा ।

वृत्तरत्नाकरे सेतुर्यथा मति विरच्यते ॥

संधारंभे यमयमधिकृत्य प्रवर्तते तत्प्रयोजनमिति गीतमसू-
त्रोक्तेः सप्रयोजनं शिवप्रणामरूपं मंगलं निबध्नन् ग्रंथस्य संबंध-
योजने श्लोकत्रयेणाह । सुखसंतानेति ०

For the six concluding verses, giving an account of the author, see Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 127.

The colophon runs : इति श्रीमत्कश्यपाश्वयस्यसंभवा-
ग्निहोत्रिकुलतिलकायमानश्रीमदापाजिभट्टसूनुपराभिधानहरि-
भास्करविरचितो वृत्तरत्नाकरसेतुः समाप्तिमगात् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1092.

1520d. Foll. 35; size 10 in. by 6 in.; legibly written, in Bengālī, about A.D. 1700; 5-13 lines in a page.

Vṛittaratnākara, with *Hari Bhāskara's* commentary.

A leaf or two are wanting at the end. The name of *Kedāra's* father is spelled *Pavyeka* in this MS.

* In this MS. the letters य and ष are written alike throughout; in the next MS. the colophon is wanting. Weber, Cat. Berl., no. 810 writes the name *Āpājibhaṭṭa*; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 466, *Āyājibhaṭṭa*; Rāj. Mitra, Not., ii. 127, *Āpoji Bhaṭṭa* (but *आपाजिभट्ट* in the text).

On the first and last leaves the title of the work is given, in Devanāgarī, as *Prastāvacinṭāmaṇi* and *Prastārac.* resp., by different hands; the mistake being probably due to the definition of the term *prastāra* in the last adhyāya.

[H. T. COLEBROOKE.]

1093.

2340. Foll. 40; size 10 in. by 6½ in.; good, modern Devanāgarī writing; fourteen lines in a page.

Vṛittaratnākara, with a commentary, entitled *Bhāvārthadīpikā*, by *Janārdana Vibudha*.

The commentary begins :

नत्वा विनायकं देवमनंतं च गुरुं तथा ।

प्रीत्यर्थं कृष्णदेवस्य हृदोवृत्तिं करोम्यहं ॥

The work has been printed at Bombay (1864). Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 465.

[GAIKAWAR.]

1094.

56a. Foll. 35; size 10 in. by 5 in.; small, clear Devanāgarī writing of 1753 A.D.; twenty lines in a page.

Vṛittaratnākara, with a commentary, composed, in 1545 A.D., by *Nārāyaṇa Bhaṭṭa* of *Kāśī*, son of *Bhaṭṭa Rāmeśvarasūri*. The genealogy is carried farther up to *Govinda*, *Āṅgadeva Bhaṭṭa*, and *Bhaṭṭa Nāgapāśa* (for which Aufrecht, Cat. Bodl., no. 467, reads *Nāganābha*).

The commentary begins :

नत्वा गणेशं वाग्देवीं पिंगलं मातरं गुरुं ।

अन्यापि च भाष्यादिकर्तृहृदोविशारदान् ॥ १ ॥

श्रीभट्टरामेश्वरसूरिसूनुनारायणः स्वामनुरूप्य बुद्धिं ।

संक्षेपवृत्त्या विवृतिं सुवृत्तरत्नाकरे व्यक्तया तनोति ॥ २ ॥

It ends :

भट्टः श्रीनागपाशात् समजनि विबुधश्चांगदेवास्यभट्टः

प्रासोष्टासौ त(नू)जं रघुपातिनिरतं भट्टगोविंदसंज्ञं ।

विश्वामित्रान्वायांयुधि विधुरधिकं वर्धते तत्तनूजो

विद्याभौ लम्पारः प्रचितपृथुयज्ञाः भट्टरामेश्वराख्यः ॥ १॥

नारायणेन मुधिया काश्यां निवसता सता ।
वृत्तरत्नाकरे टीका तद्वत्वा रचिताचिता ॥ २ ॥

ग्रंथे ऽस्मिन्गुणगणवत्त्वमुच्यते चेत्

स्वं कार्यं गुणगणवत्त्वमन्यते कः ।

तत्संतः शिरसि कृतांजलिस्तु याचे

शोध्यं तत्सदसदिहोदितं मया यत् ॥ ३ ॥

याति विक्रमशके द्विसप्तदश-

संमते १६०२ सितगकार्तिकरुदे ।

ग्रंथपूर्तिसूक्तं किल कुर्मो

रामचंद्रपदपूजपुष्प ॥ ४ ॥

इति श्रीमद्विद्वन्मुकुटनाथिक्यश्रीमद्वट्टरामेश्वरसूरिसूनूनाराय-
णभट्टविरचितायां वृत्तरत्नाकराख्यायां प्रस्ताराद्यध्यायं षष्ठः ॥ ०

राधाकृष्णेन लिखिता वृत्तरत्नाकरस्य वै ।

टीका काशीपुरे गंगाश्रीविश्वेश्वरसन्निधौ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1095.

1555b. Foll. 43; size 11 in. by 5 in.; legibly written, in Devanāgarī, 1777 A.D.; 12-14 lines in a page.

Vṛttaratnākarādarśa, a commentary on *Ke-dāra's* prosody, composed, in A.D. 1740, by *Divākara*, son of *Mahādeva Bhaṭṭa*, and grandson of *Bhāradvāja Bālakrishṇa Bhaṭṭa*.

It begins :

प्रातर्भूमिरुहान्निभज्य पृथिवीं प्राप्तांस्तु परीक्षिका

रत्नानां निचयध्रमेण परितश्चिन्वन्ति यान्सर्वदा ।

कांतानां कुचमंडलेषु पतिता बाल्हीकरूपं गतास्

ताभिः पृष्ठतराश्च ते श्रमकराः सौराः कराः पांतु मां ॥ १ ॥

रामधामकमनीयमपूर्वं स्नानदानमखसन्मुखपूर्वं ।

मेधितं पितृमुखैर्मम पूर्वं तन्ममास्तु हृदये मतिपूर्वं ॥ २ ॥

नत्वा भट्टान् गुरुंश्चापि मातरं पितरं परं ।

आलोच्य सुष्ठुनेत्रः सन् कौमुदीं वृत्तकौमुदीं ॥ ३ ॥

वृत्तरत्नाकरादर्शमुदाहरणनिर्मलं ।

संपश्यति च ये काव्यं मुदा पश्यंतु ते जनाः ॥ ४ ॥

अथ तत्राशीर्नैमस्क्रिया वस्तुनिर्देशो वापि तन्मुखमित्युक्त्वा-

न्मूलग्रंथकृद् ०

Besides his own (*mama kṛita*) *śrī-Sūryapra-stāva* fol. 12b, the author quotes : *Kavikalpalatā*, fol. 6 ; *Kālidāsa* (*Śrutibodha*), fol. 5, 6, etc.; *Kāvya-pradīpa*, fol. 4b; *Gopāla*, fol. 24; *Chandogovinda*, fol. 7a; *Chandoviciti*, fol. 25; *Chandomañjarī*, fol. 22b; (*Gaṅgādāsa's* ch.), fol. 29; (*Śvetāmbara's*) *Chandomātāṅga*, fol. 2b; *Chandomārtanḍa*, fol. 21, etc.; (*Śārṅgadhara's*) *Chandomālā*, fol. 20b; *Durghaṭavṛitti*, fol. 6b; (*Lakshmīdhara's*) *Piṅgalaṭikā*, fol. 3; *Vāṇībhūṣhaṇa*, fol. 3b; (*Jagadguru's*) *Vṛittakaumudī*, fol. 20b; *Śambhu*, fol. 25; *Sarasvatikanṭhābharaṇa*, fol. 6a; *Sāhityadarpaṇa*, fol. 4b; *Halāyudha*, fol. 2b.

It ends :

भारद्वाजकुले श्रुतिस्मृतिपटुः श्रीसूर्यभक्तस्तथा

ऽयमाराधनतत्परो ऽपि च महादेवो भवतात्किंकः ।

तत्पुत्रेण दिवाकरेण रचिते श्रीवृत्तरत्नाकरा-

दर्शे भट्टमतानुसारिणि परं षष्ठः समाप्तिं गतः ॥ १ ॥

उक्तं नात्र मया स्वयं स्वरचितं यद्भट्टपादैः कृतं

कौमुद्यां गहनार्थकं तदुदितं स्पष्टं परब्रह्मणे ।

ज्ञात्वा शेषमतं विशेषरचितं त्यक्त्वा परं तद्व्या

तेन श्रीरविमंडलांतरगतो नारायणः प्रीयतां ॥ २ ॥

सज्जितो भूषितः सत्प्रसंगैर्मया वृत्तरत्नाकरादर्शे एवंविधः ।

मंडितानां सदा पंडितानां स वै दर्शनेनाखिलं मंगलं संक्रि-

स्तीयाभिमानमदविभ्रममानसानां [यात् ॥ ३ ॥

साध्यो ऽपि वै मम गिरो विमता यदि स्युः ।

किं तावता मयि विलोचनपीतबुद्धेर्

दुग्धस्य कुंदधवलस्य विदूषणं स्यात् ॥ ४ ॥

पूर्णाग्निसमैकमिमे प्रवर्धे सत्कान्तिके मासि विष्णुद्वपक्षे ।

तार्तीयपूर्णे दिवसे सुपुण्ये स्यादर्श इत्थं घटितः समाप्तः ॥ ५ ॥

इति श्रीमद्भारद्वाजबालकृष्णभट्टात्मजमहादेवभट्टसूनुदिवा-

करकृतो वृत्तरत्नाकरादर्शः संपूर्णतामाटीत् ॥ ० ॥

कीलकाब्दे सिते पक्षे स्याघाटे भानुवासरे ।

वृत्तरत्नाकरादर्शमष्टम्यामुद्धवो (!) ऽलिखत् ॥

स्वस्ति श्रीमन्भूपशालिवाहनशके १६९९ कीलकनामसवत्सरे

स्याघाटशुक्लाष्टम्यां भानौ काश्यां पंचगंगाघट्टे दुग्धविनायकस-

न्निधौ वृत्तरत्नाकरस्येदं पुस्तकं गोदातीरवासिनोद्धवेन लिखितं ०

[H. T. COLEBROOKE.]

1096.

1847. Foll. 14; size 11½ in. by 5½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; 8-16 lines in a page.

Vṛttaratnākara, with a marginal gloss ending, on the last three pages, in an independent treatise on the subject matter of the last chapter, the combinations of metres.

The gloss begins: सुखं निर्विघ्नसमाप्तिजन्यं तस्य संतानं परंपरा ॥ १ ॥ वेदार्थाश्च शैवशास्त्राणि चेति द्वेदः शिवप्रतिपादकानि शास्त्राणि ॥ २ ॥

The supplementary treatise begins:

गलाभ्यां वाङ्मयं प्रान्नं शिवाभ्यानिव विष्टपम् ।

तद्भेदाः स्युर्मादिगणाः क्षित्याद्यादमृतयः (!) ॥ १ ॥

मस्तिगुरुमुखलश्च यकारो रो लघुमध्य इहांतगुरुः सः ।

तो ललघुः खलु मध्यगुरुर्जो भो मुखगुस्त्वलघुश्च नकारः ॥ २ ॥^०

It ends: एवमन्यत्रापि ज्ञेयं । इति मात्रोद्दिष्टं ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

1097.

1367d. Foll. 28; size 9½ in. by 5½ in.; good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page; European paper.

Vāṇībhūṣhaṇa, a treatise on prosody, in two *pariccheda*, by *Dāmodara*, of the *Dirghaghosha* family. It begins:

राजकुञ्जरराजकृतिविमलोदचहुकूलावृत्ति-

भ्रान्तो गिफणामणिप्रविलसन्मुक्तामणियामणि ।

पादाम्भोजभुजङ्गफूत्तिरगन्मञ्जीरमञ्जुति

श्रेयो वः शिवशैलराजसुतयोर्देयादभिन्नं वपुः ॥ १ ॥

सन्तीह यद्यपि महाकविसंप्रणीत-

ग्रन्थास्तथापि मम वालिशताविलासः ।

संपूर्णशारदविधावुदयं प्रपन्ने

किं नाम नाभ्युदयमश्नति तारकापि ॥ २ ॥

खलसधियः प्राकृतमधि सुधियः केषिद्वन्तीह ।

कृतिरेषा मम तेषामातनुतामीषदपि तोषं ॥ ३ ॥

दीर्घयोषकुलोद्भूतदामोदर इति श्रुतः ।

छन्दसां लक्षणं तेन सोदाहरणमुच्यते ॥ ४ ॥^०

The first *pariccheda* (*mātrāvrittam*) ends fol. 11b.

It ends:

मात्रावृत्तमिह प्रोक्तं चत्वारिंशत्तयाधिकं ।

वर्णत्रयोदशाधिकं वर्णवृत्तमिहोदितं ॥

इति दामोदरविरचितं वाणीभूषणं समाप्तं ॥

Cf. Weber, Cat. Berl., no. 816.

[H. T. COLEBROOKE.]

1098.

2721b. Foll. 39; small 4to; size 8½ in. by 6½ in.; thick, modern Devanāgarī writing; fourteen lines in a page.

Vāṇībhūṣhaṇa. Rather incorrect.

The first 'ullāsa' ends fol. 17.

[MACK. COLL.]

1099.

584b. Foll. 26; size 11 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, in 1657 A.D.; eight, sometimes seven, lines in a page.

Chandomañjarī, a concise manual of prosody, by *Gaṅgādāsa*, son of the physician *Gopāladāsa* and *Santoshā*.

It begins:

देवं प्रणम्य गोपालं वैद्यगापोलदासजः ।

संतोषातनयश्छंदो गंगादासस्तनोदः ॥

The subject is treated in six chapters, (*stavaka*), viz.—1. *mukhabandha* (ends fol. 3b).—2. *samavṛitta* (fol. 21).—3. *ardhasamavṛitta* (fol. 22).—4. *vishamavṛitta* (fol. 23).—5. *mātrāvṛitta* (fol. 25).—6. *gadyavṛitta-stavaka*.

Colophon: इति श्रीकर्वीद्रगोपालदाससूनोः श्रीगंगादासस्य कृतिश्छंदोमंजरी समाप्ता ॥ संवत् ११३५ ॥ after which another hand has added: इदं पुस्तकं भारद्वाजदिकरेण संपादितं वाणाग्निहर्षैकमते वर्षे मल्लसूतयाने ॥

For a fuller notice of the treatise see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 468. Several editions of it have been published at Calcutta.

[H. T. COLEBROOKE.]

1100.

1715c. Foll. 22; size 9½ in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, c. 1700 A.D.; nine lines in a page.

The same work.

Colophon : इति श्रीगोपाललीलावर्णने छंदोमंजरीं गद्यलक्षणो नाम षष्ठः स्तवकः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1101.

1491e. Foll. 34; size 16 in. by 5½ in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; 14 or 15 lines in a full page.

Chandomañjarī, with a copious commentary (*ṭīkā*), by Jagannātha Sena, son of Jaṭādhara, both members of the medical profession, with the title of *Kavirāja*.

The commentary begins :

सुकृतिमनःकमलालिं त्रिभुवनमुकुटस्थलीन्द्रनीलमणिं ।
कमलाविद्युत्प्रतिकावधनमिन्द्रानुर्जं (i.e. कृष्णं) वन्दे ॥

प्रमुदुर्पाचितये भवन्तु लक्ष्मी-

कुचकुरुवकाश्रयिणो हरेर्लेतानां ।

कनककमलकोरकोपकण्डा-

कुलमधुपावलि कोमलाः कटाक्षाः ॥

आराधितहरिचरणः कविराजश्रीजटाधरस्य सुतः ।

श्रीदेवकीप्रसूतः कविराजश्रीजगन्नाथः ॥

अन्नेवासिप्रणयात्तेषामशेषतोषाय (!) ।

छन्दोमञ्जरीटीकां कुरुते विदुषां च कुतुकाय ॥

असूयकानां गुरुनिन्दकानां

नोत्पत्स्यते यद्यपि कौतुकाय ।

तथापि नेयं हृदयानुशिष्ट-

व्युत्पत्तये किं नितरां भवित्री ॥

कोपमत्यकम्पिता छन्दोमञ्जरीति विचयानन्तरात्यैर्न सुन्दरी-
कृतयामेतस्यामेतादृशधियो मम प्रलपितमुदारबुद्धयः क्षनुमहेति ॥
कविगङ्गादासो निर्विशेषमेव प्रारिम्भितनिर्वाहार्थमिष्टदेवतामारा-
धयन्नेतं ग्रन्थमारभते । देवं प्रणम्येत्यादि ।

It ends : इति कविराजश्रीजगन्नाथसेनकृत्यायां छन्दोम-
ञ्जरीटीकायां गद्यप्रभेदानाम षष्ठस्तवकविवरणं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1102.

1289. Foll. 46; size 13 in. by 5 in.; good Bengālī handwriting of c. 1750 A.D.; nine lines in a page.

Chandomañjarījīvana, another commentary on *Gaṅgādāsa's* manual, by *Candraśekhara*.

It begins :

वाणीं कमलामभितो दोर्भांमालिङ्गितो यो ऽसौ ।

तं नारायणमादिं सुरतरुकल्पं सदा वन्दे ॥

छन्दसां मञ्जरी तन्नाभिधेया स्फुटभानुना ।

तस्याः किं जीवनं न स्याच्चन्द्रशेखरभारती ॥

अथ ग्रन्थकृद् विघ्नविघाताय शिष्टाचारपरंपरापरिग्रामं
नमस्काररूपं मङ्गलं ग्रन्थारम्भे विद्वद्बहुसमयस्वर्गस्थानाय पित्रो-
र्नाम स्तनाम चानुष्ठुप्यध्यावक्त्रेणाह । देवमिति ।

The end of the 6th *stavaka* is followed (fol. 45a, l. 4) by a discussion on certain modifica-
tions of metres such as are detailed in the last
chapter of the *Vṛttaratnākara*.

It begins : अथ प्रस्ताराद्यष्टौ प्रत्ययानभिधातुं स्वेष्टदेव-
तास्मरणरूपमङ्गलमाचरति । प्रेयसीभ्यामिति । येन महसा
ज्योतीरूपेण सप्रकाशेन नारायणेन प्रेयसीभ्यां श्रीवाग्देवता-
भ्यामिदं तन्मायया विभूतं जगत् भुवनं मोदितं हर्षितं तन्महः-
स्मरणं अहं [प्र]स्तारस्य उपयोगिन उपकारका उद्दिष्टादयः
सप्तप्रस्तारं च वदामि । इत्यन्वयः । ०

It ends : एकाक्षरसमसंख्याया द्वौ भेदौ द्वयो वर्गः
चतुःसंख्याकः ॥ After this a more recent hand has
added : इति छन्दोमञ्जरीजीवने षष्ठः ॥

For three other commentaries on the *Chando-*
mañjarī, by *Dūtārāma*, *Govardhanadāsa* and
Vaṃśīdhara, see Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 130;
vii., pp. 246, 286. [H. T. COLEBROOKE.]

1103.

92a. Foll. 63; size 10 in. by 6 in.; fairly well written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

Prastāracintāmaṇi, an exposition of the science
of prosody, mathematically developed in the
calculation of all its possible combinations,
composed, in A.D. 1630, by *Ointāmaṇi Jyotirvid*

of *Sivapura*, son of *Govinda jyotirvid*. It consists of a code of rules, in a variety of metres, accompanied by a prose commentary (*bhāṣhya*) by the author himself, and is divided into three chapters (*pariccheda*). It begins:

दंताग्रेणापि शैलप्रचयनिखनने यः पटुः शैशवे ऽपि
स्फूर्जेद्विद्याप्रवाहं करटयुगम्हराननीरजलेन ।
धस्ते मन्त्रभराजाननमिह कलये केवलं विप्रपूर-
क्षेत्रारं कार्यमिष्टै प्रतिदिवसमहं सेवितं तं महद्भिः ॥ १ ॥

योऽपि प्रारम्भकातिप्रसरणविरतानेकतामिसूपरः
प्रातः प्रोद्दामभक्तिप्रचयमुनिकृतानेकपूजाप्रपंचः ।
दद्यात्स्यो ऽयं विवस्त्रानिह पदनिचयं कांक्षितार्थैकषट्ठं
विद्वद्भादौद्रवंद्यश्रवणसुखकरं युक्तिमुक्ताफलेन ॥ २ ॥
समस्तविद्याकृतिनां वरिष्ठं गोविंदतातं सुगुणैर्गिरिष्ठं ।
चिंतामणिः संतनुते प्रणम्य प्रस्तारचिंतामणिभाष्यमेतत् ॥ ३ ॥
अथ ग्रंथकृद्गंधारंभे कृतं मंगलं शिष्यशिष्यायै मालिनीछंदसा
निबध्नाति ।

सकलविमलचंचच्चरीकांबुजानि
स्वकरनिकरहारैर्द्यौतयन् प्रातरुहन् ।
रमणरमणरामारामरामानुराग-
प्रकरमुखकरो ऽको मंगलं नस्तनोतु ॥ १ ॥

अर्कः सूर्यः नो ऽस्माकं मंगलं तनोतु । ०

Concerning himself, the author again remarks,
fol. 5a :

अथ स्वपितृवर्णनं कुर्वन् चिकीर्षितं शादूलविक्री[डि]तेन
प्रतिजानीते ।

गोविंदः समभूतिक्षितौ क्षितिभृतां मान्यो बुधैः सेवितः
श्रीमत्पाणिनिशास्त्रनिष्ठसुमतिः काव्याद्यलंकारवित् ।
श्रीमज्ज्योतिषिकाग्रगण्यगणनागस्यस्तदीयात्मजः
श्रीचिंतामणिरपि संवितनुते प्रस्तारचिंतामणिं ॥ ४ ॥

गोविंदः गोविंदनामा ज्योतिर्वित् क्षितौ पृथिव्यां समभूत्
उत्पन्नो भूत् । किंलक्षणः । क्षितिभृतां राज्ञां कर्तृकर्मणोः
कृतीति कर्तरि षष्ठी तैर्मान्यः पूज्यः । पुनः किंलक्षणः । बुधैः
पंडितैः सेवितः । पुनः किंलक्षणः । श्रीमांश्चासी पाणिनिश्च
तस्य शास्त्रं व्याकरणं तत्र निष्ठा अभिनिविष्टा सुमतिः सुष्ठु
शोभना मतिर्वैश्यः सः । व्याकरणाध्यापक इत्यर्थः । ० ॥

अथ च गोविंदः श्रीकृष्णः क्षितौ पृथिव्यां समभूत् अचत-
तार । किंलक्षणः । क्षितिभृतां गोवर्धनादिपर्वतानां कर्तरि षष्ठी
तैर्मान्यः पूज्यः तदुद्धारकत्वात् । यद्वा । क्षितिभृतां युधिष्ठिरा-

दीनां राज्ञां मध्ये पूज्यः । पुनः किंलक्षणः । बुधैः देवैः सेवितः ।
किंलक्षणः । श्रीमंतौ अलंकारादिना शोभावंतौ पाणी हस्तौ
यस्य सः । तथा नितरां शास्त्रेषु सर्वशास्त्रेषु निष्ठा अभिनिविष्टा
सुमतिर्वैश्यः सः । ०

I. *Varṇaprastāra*, on metres regulated by syllables, ends fol. 25b.

II. *Mātrāprastāra*, on metres regulated by quantity, fol. 48a.

III. *Khaṇḍaprastāra*, on the application of music to the preceding two classes of metres. This chapter may deserve a careful examination as being on a difficult subject on which very little light has been thrown as yet. The present MS., being an uncommonly correct one, bids fair to be of considerable use in elucidating the subject of rhythm in Indian music.

This chapter begins : अथानयोर्वैश्वामित्रप्रस्तारयोः
खंडप्रस्ताराख्यं तृतीयं परिच्छेदं विवक्षुरादौ प्रस्तारप्रसंगात्
संगीतविज्ञोतिर्विदभिमतौ स्वरांकप्रस्तारौ विवक्षुस्तावत्संगी-
तविदभिमतं प्रस्तारं वच्चीति प्रतिज्ञां पथ्यावक्रलंदसा वर्णयति ।

छंदोज्ञानां मुदे यस्मात्प्रस्तारद्वितयं कृतं ।

मुदे संगीतविज्ञानां प्रस्तारमधुना ब्रुवे ॥ १ ॥

स्पष्टार्थं ॥ अथ क्रमेण सप्तानां स्वराणां नामानुकीर्तनं कुर्वन्
मंगलादीनि मंगलमध्यानि ० निबध्नाति ।

भ्राजन्मंदारमालाकलितमुकुटयोत्सुककोलालजाह्न्या
कूजत्वांचोकलापश्रुतिधरवरया मार्गतालादितालैः ।
भारत्या गीयमानः सरिगमपधनीत्यादिवीणास्वरैस्तैर्
दद्याद्देतुं तदुत्तिष्ठभुवनभवनस्तंभभूतः सुखं नः ॥ २ ॥

The following authorities have been noticed :
Dikshita, fol. 55 ; *Pīṅgalasūtra*, fol. 10b ; *Bha-
vānāmāhātmya* (of *Brahmaivaivartapur.*), fol. 55a ;
Bharata, fol. 2b ; *Bhāmaha*, fol. 2a ; *Vṛttarat-
nākara*, fol. 10a, 12a ; *Samgītadarpaṇa*, fol. 12a ;
Samgītaratnākara, foll. 11b, 14a.

It ends : अथ ग्रंथसमाप्तिमिदं वच्चाच्छंदसाह ।

प्रस्तारविस्तारविचित्रचित्रं प्रस्तारचिंतामणिनामधेयं ।

दैवज्ञगोविंदतनूद्वयो ऽयं चिंतामणिग्रंथममुं व्यधत्त ॥ २६ ॥

दैवज्ञो ज्योतिर्विदो गोविंदस्तस्य तनूद्वयः ० इति शिवं ॥

अत्रोपपत्तिः सुगमा सुधीर्भिर्विज्ञास्यते ऽतो न मयोदितेयं ।
परेगितज्ञानफलं हि बुद्धेः प्रयोजनज्ञस्य न वालिशस्य ॥ १ ॥
इदं सदुक्तं यदिवासदुक्तं मात्सर्यमुत्सार्य विचार्यमर्यैः ।
गृह्णाति दोषं पिप्पुनः सदुक्तौ रक्तं जलौकेव पयोधरे
[अपि ॥ २ ॥

अग्निगोविंदो जगत्यां जयति नृपतिभिः पूजितो ज्योतिषे ऽस्मिन्
साक्षादेवेति गर्गः प्रवरबुधजनो मन्यते यं समयः ।
यद्वाणीकामधेनोः सुतवचनसुधां सादरं साधु पीत्वा
साक्षाद्वाचां क्षणेन क्षिपति बुधजनः किंत्वहो साधु
[माध्वी ॥ ३ ॥

तज्जो व्याकरणाद्येषस्य तरणे किं मारुतिज्यैतितप-
क्षीरोदन्वति चक्रपाणिरिव यः शोते मुखैकास्पदे ।
सद्युक्तिव्रजमंदराद्रिमथिताच्छंदस्सुदध्नुधुधेः
सौधास्वादमयं पृथक् समकरोत्प्रस्तारचिंतामणिं ॥ ४ ॥
आत्मा गाणपतं पदाक्षयुगलं बुद्ध्या विचार्य स्फुटं
छंदःशास्त्रमनंतभेदसहितं श्रीपिंगलाद्योदितं ।
शाके द्वीमुत्तियामिते शिवपुरे दैवज्ञचिंतामणिर्
भाष्यं तोपकरं सतां स निरमात्प्रस्तारचिंतामणेः ॥ ५ ॥

इति श्रीमहोविंदज्योतिर्विद्वतरतनूजचिंतामणिज्योतिर्विद्वि-
चित्ते प्रस्तारचिंतामणिभाष्ये खंडप्रस्ताराख्यस्तृतीयः परिच्छेदः ॥ ०
संवत् १९५१ शके १६१६ ज्येष्ठशुद्ध २ बुधे लिखापितं प्रस्तार-
चिंतामणिभाष्यं [fol. 1a, ज्योतिर्विन्मार्कंडेयपुत्र-] आत्माराम-
ज्योतिर्विद्विः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1104.

1238a. Foll. 12; size 10½ in. by 4½ in.;
fairly written, in Devanāgarī, c. 1700 A.D.; nine
lines in a page.

Chandomālā, an elementary treatise on San-
skrit prosody, by *Śūraṅgadhara* (*Śūraṅgadhara*)
Agnihotrin. Not very correct.

It begins:

श्रीशारंगधरेणाग्निहोत्रिणा नन्दका[न]ने ।
मुखबोधाय बालानां छंदोमाला विरच्यते ॥ १ ॥
प्रकृतानुपयोगित्वात्तदोद्दिष्टाद्युपेक्षितं ।
तत्रादौ व्यवहारार्थं सम्यक् संज्ञा विधीयते ॥ २ ॥
संयुक्ताद्यो विसर्गो च दीर्घो ऽनुस्वारवानुसुः ।
लघुरेककलो वर्यैः पादान्तस्यो विभाषया ॥ ३ ॥

गुरुद्विमात्रे वक्रः स्यादनुलुपुरुदीरितः ।
ताटंकहारकेयूरनूपराख्या गुरोः स्मृता ॥ ४ ॥
मेनुकाहलदंडेतिशारसंज्ञा (!) लघोः स्मृता ।
मयरसतजभण्णया इत्यष्टसंज्ञकाः ॥ ५ ॥ ०
आदौ सर्वगुरुं कृत्वा प्राप्ते सर्वलघुर्भवेत् ।
प्रस्तार एव कथितः सर्वलघुक्षरावधि ॥ १२ ॥

अथ मात्रावृत्तं ॥ आद्यतृतीयपादे द्वादशमात्रा भवन्तीह ।
द्वितुर्ययोः पंचदशगाहवृत्तं विज्ञानीयात् ॥ १ ॥ यथा ।
किं कल्लै कथय कस्य मनःप्रत्ययो भविता ।
रमयति गोपवधूतीकुंजकुरीरे परब्रह्म ॥

The *gāthāprakaraṇam* ends fol. 3. Then fol-
low *dohā*, *soraṭṭhā*, *catushpadikā*, etc. इति वर्यवृत्तं
समाप्तं fol. 11b.

It ends:

श्रीशार्ङ्गधरेणाग्निहोत्रिणा (!) रचितामिमां ।
छंदोमालां सदा कंठे धारयंतु सदा जनाः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1105.

2917. Foll. 54; size 16½ in. by 2½ in.;
modern Nepalese Devanāgarī.

Ochandoratnākara, a similar treatise, by an
unknown author.

Each page contains one line of text, with
parallel Tibetan transliteration (in red ink) and
translation. The writing is of an almost lapi-
dary character and difficult to read.

The MS. begins: छन्दरत्नाकरकारिकस्य नाम विहरति
स । अग्रस्कन्दद्र (?) छन्दरत्नाकरनाम अग्रे नमो वागीश्वराय
जिनाय मुनिसुत्ताय परमज्योतिरात्मने अन्तर्निशि मित्राणाम-
नर्दी[न suppl.] कृते नमः पद्यं चतुष्पदी तच्च वृत्तजातिप्र-
भेदतो द्विविधं अक्षरसंख्यं वृत्तं मात्रासंख्यं भवति जातिः ॥
ह्रस्वः खरो लघु लङुः पदानेषु बहुलं गुरु ग्वकुः पूर्वः खर-
रहितव्यञ्जनश्च दीर्घमुत्ती चैव ०

Samavṛittāni, fol. 22; *ardhasamavṛittāni*, fol.
26; *vishamavṛittāni*, fol. 35b; *āryājātayah*, fol.
41; *vaitāliyajātayah*, fol. 43; *mātrāsamakajā-
tayah*, fol. 46; *varṇavṛittāni*, fol. 50b.

It ends: तत्परमाश्च परमंनरातो विद्यां प्रसादयन्तु ॥
कृतिरियं कलिकलसर्वज्ञरत्नाकरशान्तिपादानां ॥

[B. H. HODGSON.]

1106.

1415a. Foll. 49; size 12½ in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of the 16th century; fourteen lines in a page.

Vṛittoktiratna, a metrical paraphrase of *Piṅgala's* rules of Sanskrit prosody, by *Nārāyaṇa Bhaṭṭa Tārā*; with a commentary (*Parīkṣhā*), by the same author, in which the verses of the treatise are throughout interpreted in a double sense. Incomplete.

It begins :

शिवौ नत्वा तयोः पुत्रौ स्मृत्वा ध्यात्वा गुरुनपि ।
निजवृत्तौक्तिरत्नार्थपरीक्षां विदधे ऽधुना ॥ १ ॥

अनर्गता यत्र हलायुधीया

वृत्तिः समस्तां विवृतिं समस्तां ।

दृष्ट्वा विपश्चिन्नु कदापि कश्चिन्

मुदं नवोढामिव किं नवोढा ॥ २ ॥

अर्थं परीक्षा विवृणोति केवलं

बाहुल्यभीत्या न तु दोषभूषणे ।

विद्वज्जना रत्नजिपृक्षवः स्वयं

जानन्ति दोषानपि भूषणानि यत् ॥ ३ ॥

यदि रत्नपरीक्षायां प्रमादः को ऽपि मे भवेत् ।

न्यूनाधिकत्वमर्थस्य विद्वद्भिः क्षम्यतां तदा ॥ ४ ॥

इह खलु यशोर्थादिहेतुनात् ० शिष्यशिष्यार्थमुपनिबध्नाति ।

शिवाङ्गिपद्मोत्पत्तत्परागं

कुर्वे सरागं हृदयाङ्गरागं ।

यदङ्गसंगेन विभुद्वन्द्विः

स पिङ्गलो धीमुखमङ्गलो भूत् ॥ १ ॥

शिवेति । ०

Adhyāya I. (17 ślokas), ends fol. 7 : इति श्री-
मत्तारार्वंशोद्भवनारायणकृतौ स्वीयवृत्तौक्तिरत्नविवृती
सूत्रार्थप्रकृतौ सभ्यार्थसंस्कृतौ परीक्षेति नामाकृतौ संज्ञा-
धिकारः प्रथमोऽध्यायः ॥

II. (30 śl.), *mātrāchando'dhikāra*, fol. 14b.

III. (24 śl.), *laukikākṣharavṛittādhikāra*, fol. 20b.

IV. (20 śl.), *viśhamavarṇavṛittārdhasama-varṇavṛittādhikāra*, fol. 25b.

V. (72 śl.), *śamavṛittādhyaṇya*, fol. 41b.

VI. This chapter begins : अत्रानुक्तान्यपि चंदांसि
सामान्यसंज्ञया संगृह्णात्येकेन सचेति । अत्रानुक्तं गाथायुक्तं
१ सत्रेह शास्त्रे नामोद्देशेन यत्नोक्तं छंदः युक्तं महाक-
विभिः प्रयुक्तं तन्नायासंज्ञं । अत्रानुक्तं गाथेति सूत्रं । तत्र
वृत्तगाथा ०

The last few pages are illustrated by diagrams.

Fol. 69b : इत्थं-मर्केटी निष्पत्ता सा चैकवर्जशतमात्रिका ०
at the bottom of which page the MS. breaks off:
तत्र कश्चिदैहिकमुखानुरागेण कला कौ.

[H. T. COLEBROOKE.]

1107.

1694a. Foll. 47; size 9 in. by 3½ in.; good old Devanāgarī writing (of the 16th or 15th century); seven lines in a page.

Prākṛita - Chandaśāstra, or *Prākṛita - Piṅgala-galam*; a manual of Prākṛit metres ascribed to *Piṅgala*, and forming the second part of the *Chandaśāstra*,—for the first (or Sanskrit) part of which see under *Vedāṅga*, above, p. 153.

The present MS. calls the treatise *Piṅgala-vṛitti*; and this, according to Colebrooke (*Misc. Ess.*, 2nd ed., ii., p. 60), would indeed seem to be its real title, it being apparently a paraphrase of the original rules by *Piṅgala* (referred to in commentaries), by a writer patronized by *Ham-mīra*,* of *Śākambharī* (14th cent.), whose praises are sung in several of the stanzas.

It is composed in *prākṛit* stanzas illustrative of the several metres explained, and consists of two parts (*pariccheda*), treating of *mātrāvṛitta* and *varṇavṛitta* respectively.

It begins :

जो विविहमन्नसाखरपारं पद्मो विमलमइ हेलं । ०

* In the MS. of the *Piṅgalaprakāśa* (1694b) the name is spelled *Hamvīra*.

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 457-9; Weber, Cat. Berl., nos. 1353-4.

It ends : इति श्रीपिंगलवृत्ती द्वितीयपरिच्छेदः ॥ संवत् १९२ (!) समये फागुनवदीपंचमी लिपितं अजोध्याकारेस्थेन सीवपुरवासीनां नानसरोवरे नीकटगृहे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1108.

584e. Foll. 24; size 11 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī; 11 or 12 lines in a page; fol. 2 supplied by a more recent hand.

Prākṛita-Piṅgalam.

Colophon : इति श्रीपिंगलकृतौ वर्णवृत्तपरिच्छेदः ॥

शाके स्वर्विधुवाणरात्रिपमिते मासे सहे शुक्लपक्षे
पक्षे पूर्णिमया युते भृगुदिने कर्षे च सिद्धैर्युतौ ।
गोविंदः खलु नीलकण्ठनयो दैवज्ञचूडामणी
रम्यं प्राकृतपिंगलं तमलिखन्मदस्वधीवृद्धये ॥

This gives Śaka 1510 (A.D. 1588) for the date of the MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

1109.

235a. Foll. 25; size 12½ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī writing (A.D. 1799); ten lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

1110.

2169. Foll. 61; size 13 in. by 4¾ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 9-13 lines in a page.

The same work, with a Sanskrit commentary, the *Piṅgalasāravikāśinī*, by Ravi-Kara, son of Harihari, and grandson of Bhīmeśvara.

The commentary begins :

गौरीकल्पलताविभक्तवपुषं श्रीकण्ठकल्पद्रुमं
भक्तानामचिरादभीष्टफलदं नत्वा सतां प्रीतये ।

वेदे वृत्तमदीपयद् ग्रथितवान्यो वृत्तरत्नावलीं

श्रीमत्पिंगलनागराजरचनां व्याख्याति स श्रीपतिः ॥

तर्काभियोगरणककेशतामती चेत्

सूक्तिः कुतो अमधुरा मधुरा न मंत्रे ।

दृष्टं यतो ऽस्ति सुकुमारशिरीषपुष्पे

वृत्तं निसर्गकठिनं खलु चित्ततो ऽपि ॥ २ ॥

टीकास्ति पिंगलयंघ्रे यद्यप्यन्ये पुरातिनी ।

विशेषं तदपि ज्ञात्वा धीराः पश्यत मत्कृतिं ॥ ३ ॥ ०

इति पिंगलाचार्यकृते पिंगले मात्रावृत्तपरिच्छेदः प्रथमः ।
fol. 35.

It ends : इति सन्निध्नश्रीरविकरकृतायां पिंगलसारवि-
काशिन्यां वर्णवृत्तं नाम द्वितीयः परिच्छेदः समाप्तः ॥

पिंगलसारविकशिन्नेषा केषां मनः सुधियां ।

न हरति रविकररचिता निचिता रुचितार्थसंभारैः ॥ १ ॥

आसीच्छ्रीशूलपाणिर्भुवि विविधगुणग्रामविश्रामभूमिम्

तत्पुत्रो भूमिदेवांबुजवनतरणिमिश्ररत्नाकरो भूत् ।

तस्मादासीमभूमीचलयसुविदितानंतकीर्तिप्रदानः

पुत्रः साक्षात्पुरारिगुणगणसहितो दोहविः पंडितो

[भूत् ॥ २ ॥

धंदेशस्तस्य पुत्रो भवदतिमहितो मिश्रभीमेश्वरो भूत्

तत्सूनुः सूरिसंज्ञाणितगुणगणः सुप्रतिष्ठो ऽतिनिष्ठः ।

जातस्तस्मान्पवित्रो हरिहरसुकविः साधुसाधारणे यद्-

वित्तं नियोपकारा हितमतिरुचितः श्रीरविस्तत्सुतो

तेनोपकाराय सतां विधाय [ऽस्ति ॥ ३ ॥

टीकामिमामत्यगुणेन संतः ।

सैषा मदीया मदनग्रहेण

[? संपाद] नीयेति कृतिः प्रसाद्या ॥ ४ ॥

सागरसुतविलोकनसादरनयनांचलस्तरलः (!) ।

मधुरसुधाकरसोदरसुंदरवदनो हरिर्जयति ॥ ५ ॥

Then follows a leaf containing an index of metres.

For another MS. of this commentary see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 457.

The title page contains the following description : ' *Piṅgala*, a treatise on Prosody in the *Sarpabhasha* or dialect of Hell, with a commentary in *Saṅskṛitta* copied from a MS. in the library of the Palpa Raja at Gorakhpur, April 1814.'

[DR. F. BUCHANAN.]

1111.

1694b. Foll. 108; size 9 in. by 3½ in.; indifferent Devanāgarī writing, of about 1650 A.D.; eight lines in a page.

[Prākṛita-] *Piṅgalaparakāśa*, another commentary on *Piṅgala's* work, by *Viśvanātha* (son of *Vidyānivāsa**).

The first leaf has been supplied by a modern hand, but a considerable portion of the original MS. (probably foll. 1-51) seems then to have been missing; foll. 2-108 having originally been paged 52-158. It now begins with the comment on verse 92 (लोहंगणिहंसिणि ०), viz.:

अन्ये भेदाः कथं भवन्तीत्यत्राह गुरु वडैत इति लघुहासगुरुवृद्धिभ्यां तत्र नाम ज्ञातव्यमित्यर्थः । नामान्याह । लोहर्हिनिहंसिणि ०

According to a MS. described by Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 221, the work begins: अथशब्दः शास्त्रकर्तुः पिङ्गलाचार्यस्य स्तुतिरूपं मङ्गलं निर्विघ्नग्रन्थपरिसमाप्तये ग्रन्थादौ करोति । विविधेति ।

Fol. 51: इति श्रीविश्वनाथभट्टाचार्यकृते पिङ्गलमतप्रकाशे प्रथमो मात्रावृत्तपरिच्छेदः ॥

It ends: इति समाप्तोऽयं पिङ्गलप्रकाशः ॥

कञ्जदेशकुटीरांतनितांतवासकौतुकी ।

लिलेख रघुदेवोऽतियत्नतः पिङ्गलोपरि ॥ ०

अलेखीत् पिङ्गलं शास्त्रं - - inked over ।

महद्वंशप्रसूतस्य गोविंदो वैद्यवंशजः ॥

The former *śloka* was probably copied from the original MS. [H. T. COLEBROOKE.]

1112.

1713b. Foll. 28; size 9 in. by 3½ in.; small, indifferent Devanāgarī writing of c. 1750 A.D.; 13 or 14 lines in a page.

* Thus according to Rāj. Mitra, vii., p. 220. In the present MS. the father's name is not given.—Colebrooke, Misc. Ess. (2nd ed.), ii., p. 60, no. 4, makes the author's name by mistake *Viśvaratha*.

Vṛttamuktāvalītarala, a commentary, by *Kavidhuraṇḍhara Mullāri*, on some work on prosody, called *Vṛttamuktāvalī*, but different from *Durgādatta's* work of that name.

It begins:

आर्या यदीयभार्या वैतालीयं च यस्य चरितं तं ।

अभिवंद्य वृत्तमुक्तावल्यास्तरले तनोति मञ्जारिः ॥

सकलेति । अये नकुलवाग्वादिनि शुभगणाद्या शुभैर्गणैः सारस्वतैः शुभानां वृद्धैर्वा आद्या एतादृशीयं भवती न येन संश्रिता सती सकलेभ्यो लघुमपि वरं संपूर्णं लोकोत्तरं कवीनामिमं कवीश्वरं तन्वती सती सुखहेतुस्तोषकरी प्रभवति । अपि च व्याल्लोकस्य दुर्वादिभुजंगलोकस्यावसानं विरामं कलयती विरचयतीत्यर्थः । छंदसां वृत्तानां मध्ये यथा मालिनी साप्येतादृशी । तथा हि । सकललघुः सकला लघवो यस्मिन् । ईदृशो नो नगणे । सो मगश्च तयोस्ताभ्यां वायुर्व ईदृग्यो नो नगणस्तं तन्वती येन येन यगणेन यगणेन संश्रिता संवद्धा प्रभवति । कीदृशी कवीनां सुखहेतुः । पुनः कीदृशी शुभगणाद्या । न नमयगणानां शुभफलकत्वात् व्यालैरष्टभिलोकैः सप्तभिरवसानं यतिः कलयत्यंगीकरोति । अयमेव श्लोको मालिनीछंदस उदाहरणं ॥ १ ॥

युक्तोत्तरस्येति । युक्तमुत्तरं अक्षरं यस्य तस्याक्षरस्य लघोरपि शास्त्रेषु छंदः शास्त्रेषु गौरवं गुरुत्वं स्यात् । संयुक्ताद्यमिति तल्लक्षणात् । यथा युक्तेऽन्यत्र युक्ते तस्यैव युक्तानि उत्तराणि प्रवचनानि यस्य शास्त्रेषु तस्य लघोरपि गौरवं महत्त्वं स्यादित्यर्थः ॥ २ ॥

संयोगवर्द्धिति । संयोगपूर्वैवानधिकरणत्वे सति बिंदुपूर्वत्वाधिकरणं ह्रस्वं लघुमित्यर्थः । एतदन्यन्निति (!) । संयोगपूर्वत्वात्यंताभावविशिष्टबिंदुपूर्वत्वात्यंताभावविशिष्टह्रस्वभिन्नमक्षरं गुर्वित्यर्थः । ० ॥ ३ ॥

The work is divided into eight chapters (*guccha*):—

I., without title, ends fol. 6b.

II., *vaitālīyavaktranirūpaṇa*, fol. 9.

III., *mātrāsamakādinirūpaṇa*, fol. 11.

IV., *uktādinirūpaṇa*, fol. 22.

V., *daṇḍakanirūpaṇa*, fol. 24b.

VI., *ardhasamavṛttanirūpaṇa*, fol. 25b.

VII., *vishamavṛttanirūpaṇa*, fol. 27.

VIII., *prastārādinirūpaṇa*, fol. 28.

The comment on the last verse of the text runs as follows :

अथः कुर्यादित्यादिना । उडुपरिमितानित्याद्युक्तृतिखंडमेवैभि-
प्रायेणानुष्टुभि नवपरिमितान् चतुरक्षरजातौ शरपरिमितान्
इत्याद्यवगंतव्यं । तत्रानुष्टुप् जातौ खंडमेवैषया । अत्रानुष्टुप्
खंडमेवावेकः सर्वगुरुः एकगा अष्टौ । द्विगुरवो ऽष्टाविंशतिः ।
त्रिगुरवः षट्पंचाशत् । चतुर्गुरवः सप्ततिः । पंचगुरवः षट्पं-
चाशत् । षड्गुरवो ऽष्टाविंशतिः । सप्तगुरवो ऽष्टौ । सर्वलघुरेकः ।
एवं व्युत्क्रमेण सर्वलघुरेकः । एकला अष्टौ । द्विलघवो ऽष्टाविं-
शतिः । त्रिलघवः षट्पंचाशत् । चतुर्लघवः सप्ततिः । पंचलाः
षट्पंचाशत् । षड्लघुका अष्टाविंशतिः । सप्तलघुका अष्टौ ।
सर्वगुरुरेक इति । तिर्यक्कोष्ठगतैरैकैरेकद्व्यादिलगप्रमितिः स्यात् ।
एतेषामेक्यादेकीकृत्य गणनात् षट्पंचाशदधिकं शतद्वयं संख्यासु
शेषा । एकयुक्तैरुद्दिष्टैः संख्यासु ज्ञाने गतिस्पष्टमेव । द्विगुणया
संख्यया एकरहितया अध्वा । प्रस्ताराधिकरणं पीठं ज्ञातव्यं ।
तत्संख्याकांगुलिप्रमाणके पीठे तच्छंदःप्रस्तारो विधेय इत्यभिप्रायः ।
शेषं भाव्यादवगंतव्यं ॥ इति श्रीमत्कविधुरंधरमल्लारिविरचिते
वृत्तमुक्तावलीतरले प्रस्तारादिनिरूपणं नामाष्टमो गुरुः ॥

It is this work to which Colebrooke refers in a note on the first leaf of the MS. of *Durgā-datta's Vṛttamuktāvalī* (see next no.), to the effect that "a more ancient treatise under the same title was commented upon by *Mallāri*." MS. 689a contains another *Vṛttamuktāvalī*, but this is a Marāṭhī treatise on Marāṭhī prosody, composed, in Śaka 1683, by *Mādhava Nirañjana*; on which cf. Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 50.

[H. T. COLEBROOKE.]

1113.

45a. Foll. 50; size 9½ in. by 3¼ in.; legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; six lines in a page.

Vṛttamuktāvalī, descriptions of *Prākṛit* metres, by *Maithila Durgādatta*, who inscribed his work to his patron *Hindūpati*, a rājāh of the Bundela tribe.

The introduction traces *Hindūpati's* origin through *Sabhāsīmha*, *Hṛidayasāha* and *Chatraśāla* up to *Campati Rāya*; while his five sons

are called *Siraneta Sīmha*, *Aniruddha Sīmha*, *Dhaukala*, *Devī Sīmha* and *Sāmanta Sīmha*. *Hindūpati's* name is frequently interwoven with the *Sanskṛit* verses which the author composed in illustration of the *Prākṛit* metres. See Colebrooke, Misc. Ess. (2nd ed.), ii., 60.

The work begins :

कालिन्दीजलदन्दशूकवसतिस्तन्दाय वृन्दावने
यद्वन्दारकवृन्दमौलिविलसन्मन्दारमालाञ्चितम् ।
सद्यःस्पन्दनभञ्जनाय कलितस्पन्दादिनन्दात्मज-
श्रीगोविन्दपदारविन्दमखिलानन्दाय वन्दामहे ॥ १ ॥
प्रेमाद्रे च विचारचारुचरितं चन्द्रात्मनश्चक्षुषो
निद्रामुद्रितमन्धकक्षयकृतः शम्भोस्तदर्थं नुमः ।
गौरीगामिविकाशितार्थनयनप्रोद्धर्धितस्पर्थया
यद्भालस्यविशालशशभृद्भाजात्ममुज्जृम्भितम् ॥ २ ॥
सुधीमतिविकाशिनी जलदकोटिसंकाशिनी-
निशाचरविनाशिनी करुणया जगच्छासिनी ।
दिगम्बरविलाशिनी सकलकालमुल्लासिनी
हिमालयसुवासिनी भवतु मन्मनोवासिनी ॥ ३ ॥
राजन्यवंशाञ्जनिदायधामा
भूपो भवच्चम्पतिरायनामा ।
तदात्मजो विश्वविशारिकीर्तिः
श्रीलक्ष्मणः सुविशालमूर्तिः ॥ ४ ॥
हृदयसाहनूपो ऽजनि तत्सुतः
सकलभूपगुणेन समन्वितः ।
समिति यो धनुषा सह सत्वरं
नमयति स्म परोक्षतकन्धरम् ॥ ५ ॥
विपक्षभृत्करिणः सभायां
सिंहोपमस्तस्य सुतः सभायाम् ।
अतः सभासिंह इति प्रसिद्धिं
जगाम गताखिलकार्यसिद्धिम् ॥ ६ ॥
बुन्देलाभिध्वंशसिन्धुशशिनः श्रीमत्सभासिंहतो
भूपाञ्जयजनेनेकवसुधासामन्तचूडामणेः ।
श्रीहिन्दूपतिभूपते तव शुभं गौरीशशैलात्मजा
नित्यं निर्मलपङ्कजाननमुदाकुर्वन्तु संवर्द्धितम् ॥ ७ ॥
ज्येष्ठः श्रीसिरनेतसिंह इह यः सिंहोपमः संगरे
भूभास्वाननिरुद्धसिंह उदितः श्रीमास्ततो धीकलः
देवोसिंहसहोदरेण सहितः सामन्तसिंहस्तथा
पञ्चैते तव बालका नृप चिरं सन्तु क्षमापालकाः ॥ ८ ॥

शरीरशोभाजितमीनकेतो

विद्वज्जनानन्दकदम्बहेतो ।

विज्ञप्तिरेषा मम दीनबन्धो

निशम्यतां श्रीलसुधैकसिन्धो ॥ ९ ॥

सुवर्णगुणयुक्तासौ वृत्तमुक्तावली मम ।

हिन्दूपभूष सदये हृदये संनिवेश्यताम् ॥ १० ॥

मात्राभिधानं नृपते कलेति

विकाशितं पिङ्गलपत्रगेन ।

एवं लकारो लघुनामधेयं ततो

गकारो गुरुवर्णनाम ॥ ११ ॥

Of the three sections (*prayāsa*) the first deals with generalities such as *prastāras*, etc.; the second with *mātrāvṛtta* (foll. 7a-15a); the third with *varṇāvṛtta*. The following is a list of the metres described in this work:—

II. *Gāthā*, *gīti*, *upagīti*, *gāthini*, *siṃhini*, *dohā*, *sorathā*, *dīpaka*, *ābhīra*, *hākali*, *ghattā*, *pādākulaka*, *alilā*, *prajjhatikā*, *siṃhaviḷita*, *rucirā*, *dvipadī*, *culiyā*, *rolā*, *kuṇḍaliyā*, *caupaiyā*, *chappaya*, *hariḡgītikā*, *marahathā*, *padmāvatī*, *tribhaṅgī*, *madanaharā*.

III. *Śrī*, *strī*, *madhu*, *sāru*, *tālī*, *priyā*, *śāsī*, *ramaṇa*, *pāṇcālā*, *mṛigendra*, *mandara*, *kamala*, *tīrṇā*, *ghārī*, *lagūlikā*, *satī*, *sam-mohā*, *hārī*, *akṣharapaṇkti*, *yamaka*, *śeṣhā* or *vidyullekhā*, *tilakā*, *viḡohā*, *śāsivadanā*, *somarājī*, *manthāna*, *sumālātī*, *damanaka*, *samānikā*, *savāsaka*, *karahanīci*, *śīrshā*, *madalekhā*, *madhumatī*, *vidyūnmālā*, *mal-likā*, *pramāṇikā*, *tuṅgā*, *kamala*, *citrāpadā*, *mānavaka*, *anvashṭupśloka*, *maṇibandha*, *mahālakṣmī*, *sūraṅgī*, *pāyittā*, *kamalā*, *bimba*, *tomara*, *rūpāmālī*, *saṃyutā*, *campakamālā*, *sūravatī*, *amṛitagatī*, *sushamā*, *haṃsī*, *sundarī*, *mālātī*, *sumukhī*, *dodhaka*, *śālinī*, *damanaka*, *senikā*, *indravajrā*, *upen-dravajrā*, *upagīti*, *rathoddhatā*, *svāgatā*, *hariṇaplutā*, *vidyādhārā*, *vaṃśastha*, *indra-vaṃśā*, *upajāti*, *bhujāṅgaprayāta*, *sragvinī*,

toḡaka, *sūraṅga*, *mauktikadāma*, *modakā*, *drutavilambita*, *pramitūkṣharā*, *kuṣuma-vicitrā*, *taralanāyaṇī*, *pushpitāgrā*, *māyā*, *praharṣiṇī*, *tāraka*, *prabhāvatī*, *vasantati-laka*, *aparājītā*, *cakra*, *cāmara*, *mālinī*, *amarāvalī*, *manahamṣa*, *śarabha*, *nīśipālā*, *narāca*, *cañcalā*, *nīla*, *prithvī*, *hariṇī*, *śik-hariṇī*, *mandākrāntā*, *krīḡḡcandra*, *citra-lekhā*, *carvarī*, *śārdūlavikrīḡḡta*, *candra*, *dhavala*, *śambhu*, *gītikā*, *śobhā*, *sragdharā*, *narendra*, *haṃsī*, *madirā*, *sundarikā*, *mālātī*, *cittāpadā*, *mallikā*, *mādhavikā*, *durmilā*, *kirīṭa*, *tanvī*, *kamalā*, *bhujāṅgavijrimbhita*, *mattamātavīgalīlākara*, *anaṅgaśekhara*, *śā-lūra*.

It ends:

पाणिन्यादिकृतप्रबन्धरचनादिव्याकृतिव्याकृति-
व्याख्यासंख्यतुलप्रसादकरणासंख्यातसौख्योदयः ।

दुर्गादक्षसुषीर्विधाय रुचिरां श्रीवृत्तमुक्तावलीं

श्रीहिन्दूपतिभूमिपालहृदये हर्षेण विन्यस्तवान् ॥ २६६ ॥

इति श्रीनैषिलदुर्गादक्षविरचितायां वृत्तमुक्तावल्यां षण्ववृत्त-
बोधको नाम तृतीयः प्रयासः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1114.

2157a. Foll. 19; size 10 in. by 5½ in.; good Devanāgarī writing of 1703 (? 1649) A.D.; 12 or 13 lines in a page.

Vṛttamauktika, a Samskr̥it treatise on Prākṛit metres, by Candrasekhara, son of Laksh-mīnātha Bhaṭṭa.

It is founded on the first part, or *mātrāvṛtta-pariccheda*, of Piṅgala's *Prākṛita-Chandaḥśāstra*. Not only are the descriptions of the different metres, in which one recognizes mostly a paraphrase of Piṅgala's rules, in Samskr̥it, but also the examples in illustration of the rules are in the same language. Nevertheless the author designates his work merely as a *vārttika* to Piṅgala's work.

It begins :

युष्मान्पातु चिरंतनं किमपि तत्सत्यं चिदेकात्मकं
 प्रोतं यत्र चराचरात्मकमिदं वाक्चेतयोर्धत्परं ।
 यस्माद्विद्यमुदेत भाति च यतो यस्मिन्नुनर्लीयते
 तद्विज्ञं श्रुतिज्ञातदांतमनसामानंदकं दं महः ॥ १ ॥
 अमुष्मिन्ने दर्वीकरकलितदुर्वोधविषमे
 मतिच्छंदःशास्त्रे यदपि चरितुं नास्ति विपुला ।
 तथाप्याराध्य श्रीपितृचरणसेवासमतिना
 तदीयाभिर्वाग्भिर्विरचितपथे गम्यत इह ॥ २ ॥
 श्रीलक्ष्मीनाथभट्टस्य पितृनैत्वा पदांबुजं ।
 श्रीचंद्रशेखरकविस्तनुते वृत्तमौक्तिकं ॥ ३ ॥
 श्रीमत्पिंगलनागोक्तछंदःशास्त्रमहोदधिः ।
 पितृप्रसादादभवन्मम गोप्यदसन्निभः ॥ ४ ॥
 अलसाः प्राकृते केचिद्भवन्ति सुधियः क्वचित् ।
 तत्संतोषाय भवतु वार्तिकं वृत्तमौक्तिकं ॥ ५ ॥
 यो नानाविधमात्राप्रस्तारान्तागरं प्राप्य ।
 गरुडमवंचयदनुलः स हि नागः पिंगलो जयति ॥ ६ ॥
 दीर्घः संयुक्तपरः पादांतो विसर्गविद्युतः ।
 स गुरुर्वक्रो द्विकलो लघुरन्यः शुद्ध एककलः ॥ ७ ॥ यथा ॥
 गौरीवरं भस्मविभूषितांगमिदुप्रभाभासितभालदेशं ।
 गंगातरंगावलभासमानमूर्धनमानंदितमानमासि ॥ ८ ॥
 रेफहकारव्यंजनसंयोगात्पूर्वसंस्थितस्य भवेत् ।
 वैकल्पिकं लघुत्वं वर्णस्योदाहरति विद्वांसः ॥ ९ ॥ यथा ॥
 जयति प्रदीपितकामो मम मानसहृदिमज्जनास्त्रियं ।
 यस्य गलगरलदंभान्मालिन्यं मे स्तरस्थितं लग्नं ॥ १० ॥
 यद्यपि दीर्घं वर्णं जिह्वा लघुः पठति भवति सोऽपि लघुः ।
 वर्णोऽस्वरितं पठितान् द्वित्रानेकं विजानीत (!) ॥ यथा ॥
 अरेरे (। अहह) कथय वार्त्तां दूति तस्यातिचित्रां
 मम सविधमुपेयत्येष कृष्णः कदा नु ।
 इति वटु (। वत्त) कथयंत्या राधिकायां तदानीम्
 अतिउगडमगाहाहः केशवोऽप्याविरासीत् ॥ १२ ॥ ०

The author's father, who appears as his instructor here, is alluded to as an author on prosody at fol. 5a, l. 9 :

कीर्तिः सिद्धिर्मानिनी रामा
 विम्बा च वासिता च मता ।
 शोभा हरिणी चक्री कुररी
 हंसी च सारसी च मता ॥ १०० ॥ ५
 इति भेदाभिदाः पित्रा रचितायामतिस्फुटं ।
 उदाहरणमंजया बोध्यैतासामुदाहृतिः ॥ १०१ ॥

The work is divided into six *prakaraṇa*, denominated after the principal metre occurring in each, viz.:

- I. *Gāthā-prakaraṇa*, including the following metres :—*gāthā*, *vigāthā*, *gāhū*, *udgāthā*, *gāhinī*, *siṃhinī*, *skandhaka*.
- II. *Shatpada-prakaraṇa*, fol. 6 :—*dohā*, *rasikū*, *rolā*, *gandhāṇā* or *gandhānaka*, *cupaiṇyū*, *ghattā*, *ghattānanda*, *ullāla*, *shatpada*.
- III. *Raḍḍā-prakaraṇa*, fol. 9b :—*pajhaṭikā*(?), *aḍillā* (*arilā*), *pādūkulaka*, *caubolā*, *raḍḍā*, *karabhī*, *nandā*, *mohinī*, *cūrusenā*, *bhadrū*, *rājasenā*, *tālankinī*.
- IV. *Padmāvatī-prakaraṇa*, fol. 10b :—*padmāvatī*, *kuṇḍalikū*, *gaganāṅgana*, *dvipadī*, *jhullaṇā* (?) *khañjā*, *śikhā*, *mālā*, *culīlī*, *soraṭhīhā*, *hūkālī*, *madhubhāra*, *abhīra*, *daṇḍakalā*, *kūmakalū*, *rucirū*, *dīpaka*, *siṃhaviḷokita*, *plavaṅgama*, *līlāvatī*, *harigīta*, *haragīta*, *manoharam*, *haragītam*, *trilīhaṅgī*, *durmīlakū*, *hīra*, *janakaraṇa*, *madanagrīha*, *marahaṭhīhā*.
- V. *Savayā-prakaraṇa*, fol. 16 :—*savayū*, *madrū*, *mālatī*, *mallī*, *mallikā*, *mādhavī*, *māgadhi*.
- VI. *Galitā-prakaraṇa*, fol. 17 :—*galitaka*, *vigalitaka*, *saṃgalitaka* (two kinds), *sundara*-, *bhūṣaṇa*-, *mukha*-, *vilambita*-, *santa*-(two kinds), *lambita*-(two kinds), *vikship-tikū*-, *lalitā*-, *vishamītā*-, *mālūgalitaka* and *udgalitaka*.

It ends : इति वृत्तमौक्तिके गलितप्रकरणं षष्ठं ॥

रंगसूर्याश्वसंख्यातं ७९ मात्राछंद इहोदितं ।

सप्तभेदवसुहंशतद्वयश्चतुर्द्वीरितं ॥ १ ॥

सोदाहरणमेतावदस्मिन्खंडे मयोदितं ।

प्रस्तारसंख्यया तेषां भाषणे पिंगलः स्मृतः ॥ २ ॥

श्रीचंद्रशेखरकृते रुचिरतरे वृत्तमौक्तिकेऽमुष्मिन् ।

मात्रावृत्तविधायकखंडं संपूर्णतामगमत् ॥ ३ ॥

इति वृत्तमौक्तिके प्रथमो मात्राखंडः ॥ ०

संवत्समदशे वर्षे शते षष्ठाधिके (? षष्ठा ०) तथा ।

आपादस्य सिते पक्षे दशमीभृगुवासरे ॥ १ ॥

इति वृत्तमौक्तिकं नाम खंडः संपूर्णः ॥

[GAIKAWAR.]

1115.

2089a. Foll. 5; size 9½ in. by 4½ in.; well written, in Devanāgarī; fifteen lines in a page.

The *Chandaḥkośa*, an exposition of the *Prākṛit* metres in *Prākṛit* stanzas, serving as examples of the particular metres explained.

It begins:

अजोयणद्वियायं । सुरनरतिरयाणहरससंज्ञण्यी ।

सरससुरवन्नछंदासु । महत्याजयोर्जिण्वाण्यी ॥ १ ॥

The *somakrānta*-metre is thus explained in *sl.* 4:

नायायं ईसेणं उज्जो सद्येहिं दीहेहिं जुजो ।

मं मं गं गं पाटिज्जंतो एसो छंदो सोमक्रंतो ॥ ४ ॥

Then follow the *dodhaka*, *muttidāma*, *toṭaka*, *bahulasa*, *bhujāṅgaprayāti*, *kāmiṇīmohana*, *mānūla*, *śaṭpadabandha*, *rūsūla*, *narūdhāsoma-krānta*, *pancacāmara*, *ḍumilūha*, *ābhūṇaka*, *gītā*, *bijayaka*, *besara*, *dosadodhaka*, etc. The number of metres described is about 70.

The MS. ends: इति छंदकोस समाप्तः ॥ संवत् १६७३ वर्षे द्वितीये अश्विनशुद्धिसप्तम्यां सोमवासरे लिखतं जटूचरि । ० ॥

[GAIKAWAR.]

1116.

1487. Foll. 18; folio; size 15½ in. by 9½ in.; European paper.

A portion of Colebrooke's manuscript materials on Indian prosody; chiefly consisting of the synoptical tables appended to his *Essay on Sanskrit and Prākṛit Poetry*.

[H. T. COLEBROOKE.]

IV. Music (Samgita).

1117.

3000. Foll. 229; size 14½ in. by 5½ in.; fair, modern Devanāgarī writing, by different hands; nine lines in a page.

Samgitaratnākara, a compendium of the musical science, in seven *adhyāyas*, by *Śārṅga-deva*, son of *Soṭhala* (or *Soḍhala*), and grandson of *Bhāskara*, a Kāśmīrian.

The order in which the chapters follow each other is that proposed in the introduction to *adhy.* I., viz.:—

I. *Svaragatādhyāya*, foll. 37 (wrongly numbered 1-13, 17-40); on musical notes, beg.:

ब्रह्मयंथिजमारुतानुगतिना चित्तेन हृत्पंकजे

सूरीणामनुरजकः श्रुतिपदं यो ऽयं स्वयं राजते ।

यस्माद्भागविभागवर्णरचनालंकारजातिक्रमो

वंदे नारदतनुमुद्गरजगद्गीतं मुदे शंकरं ॥ १ ॥

अस्ति स्वस्तिगृहं वंशः श्रीमत्काश्मीरसंभवः ।

चृषेवृषगणाज्जातः कीर्तिश्चालितदिङ्मुखः ॥ २ ॥

यज्जभिर्धर्मधीधुर्यैर्वेदसागरपारगैः ।

यो द्विजैर्द्वैतलं चक्रे ब्रह्मभिर्भूगतेरिष ॥ ३ ॥

तत्राभूद् भास्करप्रख्यो भास्करस्तेजसा निधिः ।

अलंकृतं दक्षिणाशां यश्चक्रे दक्षिणायनं ॥ ४ ॥

तस्याभून्नयः प्रभूतविनयः श्रीसोढलः प्रौढधीर्

येन श्रीकरणप्रवृद्धविभवं भूवृक्षं भिन्नं ।

आराध्याखिललोकशोकशमनी कीर्तिः समासादिता

जैत्रे जैत्रपदं न्यायि महती श्रीसिंघणे श्रीरपि ॥ ५ ॥

एकः क्षावलये क्षितीश्वरमिलन्मीलौर्द्रनीलावलि

प्रोदं चद्रुवि चित्रितांघ्रिनखरज्योतिर्नृपालाग्रणीः ।

श्रीमत्सिंघणदेव एव विजयी यस्य प्रतापानलो

विश्वं व्याप्य निन्ददहीति हृदयान्येव द्विषामुद्गरः ॥ ६ ॥

तं प्रसाद्य सुधीधुर्यो गुणिनां गुणरागिणां ।

गुणग्रामेण यो विश्वमुपकारैरतीतपत् ॥ ७ ॥

ददौ न किं न किं जज्ञौ न दधी कां च संपदं ।

कं धर्मं विदधी नैष न बभौ कैर्गुणैरयं ॥ ८ ॥

तस्माद्गुग्धांघुधेर्जातः शाङ्गदेवः सुधाकरः ।

उपधुपरि सर्वान्यः सदोदारस्फारस्करः ॥ ९ ॥

T T

कृतगुरुपदसेवः प्राणिताशेषदेवः
 कलितसकलशास्त्रः पूजिताशेषपात्रः ।
 जगति विततकीर्तिर्मन्मयोदारमूर्तिः
 प्रचुर[तर]विवेकः शाङ्गदेवोऽयमेकः ॥ १० ॥
 नानास्थानेषु संभ्रांता परिभ्रांता सरस्वती ।
 सहवासिप्रिया शश्वदुपकारैरतीतृपत्* ॥ ११ ॥
 स विनोदैकरसिकोऽभंग्य वैदग्ध्यभाजनं ।
 धनदानेन विप्राणामार्त्तः संहृत्य शास्वतीः ॥ १२ ॥
 जिज्ञासूनां च विद्याभिर्गिदाह्नीनां रसायनैः ।
 अधुनाखिललोकानां तापत्रयजिगीषया ॥ १३ ॥
 शाश्वताय च धर्मीय कीर्तिं निःश्रेयसाम्रये ।
 स्वाविष्करोति संगीतरत्नाकरमुदारधीः ॥ १४ ॥
 सदाशिवः शिवाव्रज्या भरतः कश्यपो मुनिः ।
 मत्तंगो याष्टिको दुर्गा शक्तिः शादूलकोहलौ ॥ १५ ॥
 विशाखिलो दंतिलश्च कंबलोऽश्वतरस्तथा ।
 वायुर्विश्वावसू रंभार्जुनो नारदातुंबुरु ॥ १६ ॥
 आंजनेयो मातृगुप्तो रावणो नंदिकेश्वरः ।
 ज्योतिर्गौणो देवराजः स्रृजराजश्च कोहलः ॥ १७ ॥
 रुद्रसेनान्यभूपालो भोजो भूवल्लभस्तथा ।
 परमर्षी च सोमेशो जगदेकमहीपतिः ॥ १८ ॥
 व्याख्यातारो भारतीये लोचनोद्भटशंकुलाः ।
 भट्टाभिनवगुप्तश्च श्रीमत्कीर्तिधरोऽपरः ॥ १९ ॥
 सन्ये च बहवः पूर्वे ये संगीतविशारदाः ।
 सगाधबोधमंथेन तेषां मतपयोनिधिं ॥ २० ॥
 निर्मेय्य श्रीशाङ्गदेवः सारोद्धारमिमं व्यधात् ।
 गीतं वाद्यं तथा नृत्तं त्रयं संगीतमुच्यते ॥ २१ ॥ ० ३१ ॥
 तत्र स्वरगताध्याये प्रथमे प्रतिपाद्यते ।
 शरीरं नादसंभूतिः स्थानानि श्रुतयस्तथा ॥ ३२ ॥ ०
 अथ रागविवेकाध्यायाय वक्ष्यामहे क्रमात् ।
 ग्रामरागांश्चोपरागान् रागान्भाषाविभाषिकाः ॥ ३३ ॥ ०
 अथ प्रकीर्णकाध्याये तृतीये कथयिष्यते ।
 वाग्गेयकारो गान्धर्वः स्वरादिगायनस्तथा ॥ ३४ ॥ ०
 तहोषो गमकश्चाया आलम्बिर्वृद्धलक्ष्यं ।
 ततः प्रबंधाध्याये तु धातवर्गो गानि जातयः ॥ ३५ ॥

* The MS. omits nos. 2-11, and counts 12 etc. from here.

तालाध्याये पंचमे तु मार्गतालकलास्तथा ।
 पाता मार्गीश्च चत्वारस्तथा मार्गे कलाष्टकाः ॥ ३५ ॥ ०
 निःशंकं शाङ्गदेवेन तालानां प्रत्ययास्तथा ।
 षष्ठे ना(ना)विधं वाद्यमध्याये कथयिष्यते ॥ ५० ॥
 सप्तमे नृत्तं नानारसभाषाः क्रमेण च। इति पदार्थसंग्रहः ।
 गीतं नादात्मकं वाद्यं नादव्यक्त्या प्रशस्यते ॥ ५१ ॥ ०

II. *Rāgavivekādhyaṃya*, foll. 28; on musical modes or melodies, beg.:

श्रीविष्णुं कमलोद्भवं दैत्यादिभार्यं परं (!) ।
 नानामार्गलयाकिकगृहकतालनिरूपण-
 कृतमतां मोदयमात्मन्हे (!) ॥ १ ॥
 Very corrupt.

III. *Prakīrṇakādhyaṃya*, foll. 11; on music in connection with the human voice, beg.:

अथ प्रकीर्णकं कर्णरसायनमनाकुलं ।
 देशीमार्गीश्रयं वक्ति शाङ्गदेवो विदां वरः ॥ १ ॥
 वाङ्मातुरुच्यते गेयं धातुरित्यभिधीयते ।
 वाचं गेयं च कुरुते यः स वाग्गेयकारकः ॥ २ ॥ ०

IV. *Prabandhādhyaṃya*, foll. 19; on musical compositions, beg.:

रंजकः स्वरसंदर्भो गीतमित्यभिधीयते ।
 गान्धर्वं गानमित्यस्य भेदद्वयमुदीरितं ॥ १ ॥
 सनादिसंप्रदायं यद्वैधैः संप्रयुज्यते ।
 नियतं श्रेयसो हेतुस्तन्नामध्वं जगुर्बुधाः ॥ २ ॥
 यच्च वाग्गेयकारेण रचितं लक्षणाब्जितं ।
 देशीरागादि च प्रोक्तं तद्वानं जनरंजनं ॥ ३ ॥

V. *Tālādhyaṃya*, foll. 23; on musical time and measure, beg.:

नानामार्गैर्लियो यत्र यतीनां स्यात्कलानिधौ ।
 तं दक्षिणं शिवं नौमि चित्रवृत्तिमयं भुवं ॥ १ ॥
 तालस्तलप्रतिष्ठायामिति धातोर्ध्वं स्मृतः ।
 गीतं नृत्तं तथा वाद्यं यतस्ताले प्रतिष्ठितं ॥ २ ॥
 कालो लघादिमितया क्रियया संमिते मिति ।
 गीतादेर्विदधत्तालः स च द्वेषा बुधैः स्मृतः ॥ ३ ॥

† गीतं वाद्यं तथा नृत्तं MS. 2383.

VI. *Vādyādhyāya*, foll. 53; on instrumental music, beg.:

ततं येनावनदं च भुवनं निजमायया ।
आनन्दधनमध्योमि तं ब्रह्मसुखिनं * हरं ॥ १ ॥
चित्रा वाचः प्रवर्तते धातुवृत्तिविचित्रिताः ।
यतस्तं नौमि विस्तारतस्त्री धातुगतं शिवं ॥ २ ॥
गीतं चतुर्विधाद्याज्जायते चोपरज्यते ।
मीयते च ततोऽस्माभिर्वीर्यमद्य निगद्यते ॥ ३ ॥

VII. *Nṛitādhyāya*, foll. 58; on dancing and acting, slightly incomplete at the end, beg.:

आंगिकं भुवनं यस्य वाचिकं सर्ववाङ्मयं ।
आहार्यं चंद्रतारादि तं नुमः सात्त्विकं शिवं ॥ १ ॥
शिवप्रसादसंप्राप्तनिःसीमज्ञानसंपदा ।
तन्यते शास्त्रदेवेन नर्तनं तापकर्तनं ॥ २ ॥
It ends:

स्वभावादभयौ तौ हि स्वामिनं च गुरुं प्रति ।
भयं विनयं बोधाय दर्शये नाम तात्त्विकं ॥ २५२ ॥

The colophon of the chapters runs thus: इति श्रीमदनवद्यविद्याविनोदश्रीकरणाधिपतिश्रीसोढल[adhy. 1, 5; सोढल adhy. 2, 3, 4; सोढल adhy. 6]देवनन्दन-निःशंकश्रीशास्त्रदेवविरचिते संगीतरत्नाकरे ०

See Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 471-474.

[?]

1118.

2383. Foll. 175; size 9½ in. by 5 in.; excellent, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Samgītaratnākara, an incomplete, but on the whole, more correct copy.

1. Foll. 35: *tālādhyāya*, first part as far as *mārgatālaprakaraṇa* (foll. 15a of A).
2. Foll. 12: *rāgavivekādhyaṃya*, fragment.
3. Foll. 15: *prakīrṇakādhyaṃya*.
4. Foll. 26: *prabandhādhyāya*.
5. Foll. 15: *tālādhyāya*, second part to the end.
6. Foll. 72: *vādyādhyāya*, as far as fol. 46a, l. 7 of MS. A.

* ? सुखिनं suppl.; सुखिरं 2383.

The full colophon (as given in the preceding number) with the name of the author's father, occurs twice (viz. at the end of 4 and 5) where it is both times spelled *Sodhala*. [R. JOHNSON.]

1119.

1503a. Foll. 82; size 11½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, by two recent hands; nine and eleven lines in a page respectively.

Samgītaratnākara. The *nṛitādhyāya*.

It ends:

गुंफश्चिचो रसानां स्यान्नाट्ये कुसुमगुंफवत् ।
स्यायो तु सूत्रस्थानीयो रसो रसविदां मतः ॥ १६६९ ॥
सूरिश्रीशास्त्रदेवेन नाट्यवेदांबुधेरिदं ।
समस्तादुद्धृतं सारं धीरैरातृभिः सेव्यतां ॥ १६७० ॥
ग्रंथे मदीये यदि कश्चिदस्ति
गुणस्ततस्तस्य परिग्रहाय ।
नोऽभ्यर्थये वः सुधियः परेषां
गुणोऽणुरप्यद्रिः समो भवत्सु ॥ १६७१ ॥
सावद्यताया निरवद्यतासु
ग्रंथे नयान (?) ग्रथिते तथा किं ।
आराधने वः प्रवणा नतिर्मे
संतो गुणं करनुनीति शोते (!) ॥ १६७२ ॥
युक्तस्त्रौदे क्षेमं वस्तु किमवाप्ति जगन्त्रये ।
किंतु मत्प्रमत्तः (!) संतः पुरस्कृत मे क्षति ॥ १६७३ ॥
यद्वा पुराणं पंथानं मुनीनामहमन्वगां ।
स्त्रिहति च निसर्गेण समः स मार्गगामिनि ॥ १६७४ ॥
आराधयिष्यतः साधून् किं प्रज्ञाविभवेन मे ।
राममानंदयति स्म तिर्येचो जपि कवीश्वराः ॥ १६७५ ॥
न विद्यादर्पतो ग्रंथप्रवृत्तिर्मेम विविद (!) ।
विद्वज्ज्ञानयनायाय गंतुं यात्वेयमासितं (!) ॥ १६७६ ॥

इति श्रीमदनवद्यविनोदश्रीकरणाधिपतिश्रीसोढलदेवनन्दन-
नविशंकश्रीशास्त्रदेवविरचिते संगीतरत्नाकरे नृत्ताध्यायः संपूर्णः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1120.

2231. Foll. 73; 8vo.; size 8½ in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī; 20-25 lines in a page.

Samgītadarpaṇa, a manual of instrumental music, singing and dancing, in seven chapters, by *Dāmodara*, son of *Lakshmīdhara*.

It begins :

प्रणम्य शिरसा देवीं पितामहमहेश्वरी ।
संगीतशास्त्रसंक्षेपः सारतो ज्यं मयोच्यते ॥ १ ॥
भरतादिमतं सर्वमालोड्यातिप्रयत्नतः ।
श्रीमता हरिभट्टेन सज्जनानन्दहेतवे ॥ २ ॥
प्रचरदूपसंगीतसारोद्धारो विधीयते ।
गीतं वाद्यं नर्तनं च त्रयं संगीतमुच्यते ॥ ३ ॥
मार्गदेशीविभागेन संगीतं द्विविधं मतम् ।
द्रुहिणेन यद्विष्टं प्रयुक्तं भरतेन च ॥ ४ ॥
महादेवस्य पुरतस्तन्मागौर्ख्यं विमुक्तिदम् ।
तत्तद्देशस्थया रीत्या यत्स्यान्नोकानुरञ्जकं ॥ ५ ॥ ०

I. *svaragatādhyāya*, śloka 1-162.

II. *rāgavivekādhyaṇya*, śl. 163-305, beg. fol. 8b:

यो यं ध्वनिविशेषस्तु स्वरवर्णैर्विभूषितः ।
रंजको जनचित्तानां स रागः कथितो बुधैः ॥

III. *prakīrṇakādhyāya*, śl. 63, beg. fol. 16b:

अथ गीतोपयोगित्वादात्मिगमकादयः ।
निरूप्यन्ते मया सम्यक् लक्ष्यदृष्ट्या तु तत्ततः ॥

IV. *prabandhādhyāya*, śl. 188, beg. fol. 19b:

स्वररागादिकं सर्वं गीयते करणं यतः ।
निरूपितं प्रधानत्वाद्यं गीतं निरूप्यते ॥

V. *vādyādhyāya*, śl. 94, beg. fol. 29:

गीतं निरूपितं तच्च वाद्याधीनमतो मया ।
वाद्यं निरूप्यते गीतनृत्ययोरनुरंजकं ॥

VI. *tālādhyāya*, beg. fol. 34:

श्रीविष्णुं मुखदं दीप्तं गुरुं व्यापकरूपकं ।
सुवृत्तमक्षरं नत्वा वक्ष्ये तालस्य लक्षणं ॥

VII. *nṛityādhyāya*, beg. fol. 58:

प्रणम्य सर्वदेवेशं शिवब्रह्मादिकं ततः ।
संगीतशास्त्रं वक्ष्यामि ब्रह्मणा यदुदाहृतं ॥
दामोदरेण विदुषा चतुरेण कलाविदा ।
संगीतदर्पणो नाम क्रियते कृतिनां मुदे ॥ ०

Dated : संवत् १८३९ शाके १९०४ ॥

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 476-479.

[R. JOHNSON.]

1121.

1709b. Foll. 55; 8vo.; size 9 in. by 6½ in.; fairly written, in Devanāgarī; seventeen lines in a page.

Samgītadarpaṇa. Adhyāyas I.—VI.

Dated : सम्वत् १८६४ मासौत्तमे मासे ज्येष्ठमासे कृष्णपक्षे
गुरुवासरे समाप्तम् ॥ लिखितं मगनिरामब्राह्मणसारस्वतः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1122.

2410. Foll. 107; size 9 in. by 4 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

A portion of the *Samgītadarpaṇa* (viz., adhy.

I. and beginning of II.), with a commentary in Bhāṣhā.

The latter begins : दोहा प्रथम करतकरजोरिकै
नमसकारसुभरूप ०

The *rāgādhyāya* begins on fol. 107a; but the MS. breaks off abruptly at the bottom of fol. 107b.

[R. JOHNSON.]

1123.

2399. Foll. 82; 4to; size 8¾ in. by 7¾ in.; plain, modern Devanāgarī writing; fifteen lines in a page.

The *rāgādhyāya* and *tālādhyāya* of the *Samgītadarpaṇa*, with the same commentary.

[R. JOHNSON.]

1124.

1486. Foll. 52; size 15½ in. by 4 in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; six lines in a page.

Samgītadāmodara, a treatise on music and dancing, by *Śubhāṃkara*. Apparently an abstract of the preceding work.

It begins :

भावो हारानुभावौ गतिसमयदशास्थानदूतीविभावाः
 श्रीधुंसी नादगीतस्वरगमकगणा मूर्छना वर्गतालः ।
 ग्रामो रागाङ्गितालश्रुतिसिधिवकला वाद्यमात्राङ्गहारा
 नृत्यं निर्दोषगणो नतिनयनरसाः कृष्णलीलां वहन्तु ॥
 गङ्गा यन्पादसङ्गात् सरिदुपरि परिक्रीडते स्नग्गहारी
 यस्यार्धाङ्गच्छटाभः सृजति दिवि सदानुत्तमाङ्गे मलित्वं ।
 इन्दुर्यन्त्रेभवां गत इति जगन्निङ्गिरोचिस्तरङ्गः
 पद्मोत्सङ्गाङ्गरागं हरिममृतहृत्तं तु धिन्वन्तु वाचः ॥
 जनयति सततमिदंमतीव मोदं रसं नाट्यलोचनयोः (!) ।
 सङ्गीतकलावृक्षे दशरूपे नाट्यदर्पणयोः ॥
 सङ्गीतचूडामणिरानकोपसङ्गीतसर्वस्वनचौरगीषु ।
 वसन्ति सर्वे च गणाः प्रयुक्ता मुक्तावलीनारदसारदासु ॥
 यद्यस्य सारं भरतोदितेषु तत्तत्समाकृष्य रसाङ्गभावं ।
 शुभङ्करः संवृतमादरेण सङ्गीत[दामोदर]मातनोति ॥ ० ॥
 काव्यं न भावेन विना न भावेन विना रसः ।
 न भावेन विना नृत्यं न भावेन विना जगत् ॥
 अतो भावस्य प्रधानत्वात् रसहेतुत्वात् सूत्रनिबन्धत्वाच्च प्रथ-
 मतो भावमेवोदाहरामः ।
 कालिन्दीपुलिनाक्रीडे क्रीडन्तं सेवितं हरिं ।
 राधाद्याभीरनारीणां भावाः पञ्चाशदागताः ॥ ०
 अथ हाराः fol. 3b : अथ दूतः fol. 6 : अथ नायिकाः
 fol. 7 ; अथ मूर्छनाः fol. 10 ; अथ वर्गाः ० तालाः fol.
 10b ; अथ रागाः fol. 11b ; अथ नृत्यं fol. 23b ; भाषा-
 विभागः fol. 27 ; अथ नाट्योक्तयः fol. 29 ; अथ रसाः
 fol. 40b.

It ends :

ख्यातो यः कविचक्रवर्तिपदतो विद्याचलैरक्षितः
 सौभद्रे यमिमं यमजैनयशाः सो ऽजी[ज]नत् श्रीधरः ।
 तस्य श्रीलशुभङ्करस्य भणितौ सङ्गीतदामोदरे
 साभोगः स्तवकः प्रपञ्चितरसः श्रीमानयं पञ्चमः ॥
 इति श्रीशुभङ्करकृतं सङ्गीतदामोदरं समाप्तं ॥
 भू[?] तृ कोणाग्रिसखीणीविमिते शकवासरे ।
 सङ्गीतदामोदरकं अलिखत् कोपि लेखकः ॥

This date (Śaka 1644-3) probably belonged to the MS. from which this was copied.

For another MS. of the same work see Rāj. Mitra, Notices, i., p. 219.

[H. T. COLEBROOKE.]

1125.

1516b. Foll. 20; size 9½ in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī; eight lines in a page.

Rāgamālā, a description of the various musical modes, composed—for *Jāṭavā* (? *Yāṭavā*) *Bhūpati*, in Śaka 1492 (A.D. 1570)—by *Kshemakarna Pāṭhaka*, son of *Maheśa Pāṭhaka*.

In this MS. the treatise has an introductory chapter, called '*rāgasūcana*,' which seems to be wanting in the Oxford MS. (Aufrecht, Cat., no. 481).

It begins :

मनुजदनुजदेवैर्वेदितं वामदेवं
 धृतशशधरमौलिं स्नेमकण्ठः प्रणम्य ।
 अपहतपुरदैत्यं सुन्दरं रागमालां
 रचयति सुखसिद्धौ जाटवाभूपतेः (? याटवा ०) ॥ १ ॥
 कैलासास्थितशंभुना निर्गदिता रागाः पुरा प्रत्युमां
 आनन्देन तु सर्वलोकपतिना ये ते निबद्धा मजा (l. मया) ।
 कान्ताभिः समजन्तैर्भिस्तु तनजैः (l. ० यैः) सार्धं विचार्य
 तेषां स्थावरजंगमोद्भववैरुक्तानि जन्मान्यपि ॥ २ ॥ [क्रमात्
 रागादौ भैरवाख्यस्तदनु निर्गदितो
 मालकौशिङ्गितीजो (० यो)
 हिंदोलो दीपकः श्रीरपि
 चंद्रहनुमैरनुदास्यः क्रमेण ।
 एकैकस्याष्ट पुत्राः सुललित-
 नजनाः (० यनाः) पञ्चभायीः प्रसिद्धाः
 स्वे स्वे काले षडते निजकु-
 लसहिताः संपदां चो दिशन्तु ॥ ३ ॥
 श्रीरागस्य वधूवस्त्रे षडहं नव चाल्मजान् ।
 विशेषात्सर्वरागेभ्यः पूर्वग्रन्थानुसारतः ॥ ४ ॥
 ० १० ॥ इति रागसूचनं ॥ अथ रागस्वरूपवर्णनं ॥
 वैकुण्ठब्रह्मभर्गामरसुरपतिभिः पूजितं पादपद्मं
 यस्याजी दैत्यवर्गान् प्रहरति परशुः संततं तीव्रधारः । ०
 It ends :
 ब्रह्मा येन विमोहितो मधुरिपुः शक्रः शिवावल्लभो
 गंधर्वासुरयक्षराक्षससुरा विद्याधराः किन्नराः ।
 सिद्धाः पञ्चजना विहंगमपद्मरंगा मृगा जातकास्
 त्रैलोक्यं निखिलं करोतु सततं रागः स चो मंगलं ॥ ११ ॥

प्राचीरेण समुद्रितं परिसया संवेष्टितं दुर्गलं
लोके सोऽयमचीकरविजयमुजैर्दुर्गं(!) हरीयाहलं ।
तस्याधो नगरी विभाति विपुला स्रोतस्त्रिनीसंनिधौ
तवाभूत्प्रबलः पुरा क्षितिभुजां शास्ता नृपः सूरवा ॥१२॥
तस्यामस्ति नरैर्द्रवदितपदस्तस्यात्मजो घोरजीत
[तत्]सूनुः खलु जाटवेन्द्रनृपतिः शूरो* दृढः संगरे ।
प्रायो हस्तिहिरण्यघोटकभुवो दातुर्द्विजैः क्षमः
कुर्वन् राज्यमरातिभोति(र)हितां पृथ्वीमिमां पालते ॥१३॥
तद्रूपस्य पुरोहितेन सुधिया श्रीक्षेमकर्णेन वै
वंशोत्तंसमहेशपाठकमुतेनैवा नवीनाधुना ।
शाके बाहुनवाग्निचंद्रसहिते पक्षे समासीकृता
शुके श्रावणमासि पक्षतिकुजे श्रीरागमाला शुभा ॥ १४ ॥
यावन्निष्ठति रामरावणकथा यावद्रविश्वं द्रुमाः
यावन्मेरुमहोपयोधयमुनागंगाधरो जाह्नवी ।
सर्वं व्याप्य समुद्रमुद्रितमहीचक्रं मनोरंजनी
[लो]के तावदियं हि तिष्ठतुरां श्रीक्षेमकर्णोदित ॥१५॥
इति श्रीमहेशपाठकात्मजश्रीक्षेमकर्णोपाठकजाटवाभूपतिसु-
खार्थविरचिता रागमाला समाप्ता ॥ शुभमस्तु ॥ श्रीमदकथरराजे
संवत् १६६१ ज्येष्ठवदी ८ वारभृगुवासरे लीः शिववालकब्राह्म-
णमिदं पुस्तकं समाप्तं ॥

The copyist's allusion to *Akbar* (1556-1605 A.D.) seems to have come either from the author's own MS., or from an early copy.

For another treatise of the same title, by *Jivarāja*, see *Rāj. Mitra*, Notices, vii., p. 261.

[H. T. COLEBROOKE.]

1126.

3089. Foll. 13; size 9 in. by 7½ in.; recent Devanāgarī writing; 22 lines in a page.

[*Tālakshana*], a treatise (? by *Kohalācārya*) on musical time and measure; wrongly marked as *Bharataśāstra-prārambha* in the heading of the pages; and apparently copied from the same South-Indian MS. as the next one. Both MSS. are very incorrect.

It begins (somewhat-corrected):

कल्याणगुणसंपन्नं कर्णनायतलोचनम् ।
कौसल्यातनयं रामं कलये कमलापतिम् ॥

* जाटवोलेन्द्रनृपतिः सूर MS.

इह खलु सकलभरतमण्डितमण्डलाखण्डलसकलभरतप्रवर्तक-
शिखामणिः (० गे: MS.) कोहलाचार्यनामकः परमकारुणिकः
कश्चिद्विपश्चित् सकललोकोपकाराय तौर्यत्रिकोपकाराय तौर-
त्रिकं(!) तदाश्रयत्वेन प्रसिद्धं दशप्राणसमेतं तालस्वरूपं सम्पन्नं
प्रतिपाद्य तु कर्मणश्चिकीर्षितस्य निर्विघ्नपरिसमाप्तये सर्वेश्वर-
नमस्कारात्मकमङ्गलाचरणपूर्वकं चिकीर्षितं प्रतिजानीते विष्णु-
मिति ॥

विष्णुं लोकगुरुं प्रणम्य शिरसा धारयामसंदर्शकं [प्रदम् ।
कीर्तिप्रति(?) प्राप्ति]करं जनस्य (? ल)लनाकालेन काम-
सेव्यत्सद्यतिभिर्दृतमुतपदं स्यात्तल्लोकत्रयं (!)

तालानां कथयामि लक्षणमहं पूर्वोक्तशास्त्रक्रमात् ॥

तौर्यत्रिकनिधानं च तालं कालस्वरूपिणम् ।
दशप्राणसमुपेतं यो जानाति स तत्त्ववित् ॥ ग्रन्थान्तरे ।

शिवः शक्त्यात्मकं पुण्यं यज्ञस्य भुक्तिमुक्तिदम् ।
दशप्राणात्मकं तालं यो जानाति स सत्त्ववित् ॥

गीतं वाद्यं च नृचं च भाति ताले प्रतिष्ठितम् ।

तस्मान्नालस्वरूपं च ज्ञातव्यं तौर्यवेदिभिः ॥

गीतं वाद्यं च नृचं च तालहीनं न राजते ।

तालेनेव विना तन स्वलनं तेषु दृश्यते ॥

तौर्यत्रिकं तालहीनं चालयेत्पुरुषाधमः ।

स पापिनरकं योरमाशु गच्छति सान्वयः ॥ ०

It ends:

पञ्चकोष्ठगतानङ्गान् संयोज्यात्र पुनः पुनः ।

लकाचलविरामे च मुतसैकं भवेदथ ॥

विरामप्रस्तारगुरुमेरुलक्षणम् ॥ Here follow 16 mne-
monic or vernacular combinations तकधिमिङ्गु
धिमिङ्गकङ्गु etc.

Cf. Burnell, Tanjore MSS., pp. 60, 61 (*Arjuna-
nabharata*). [A. BURNELL.]

1127.

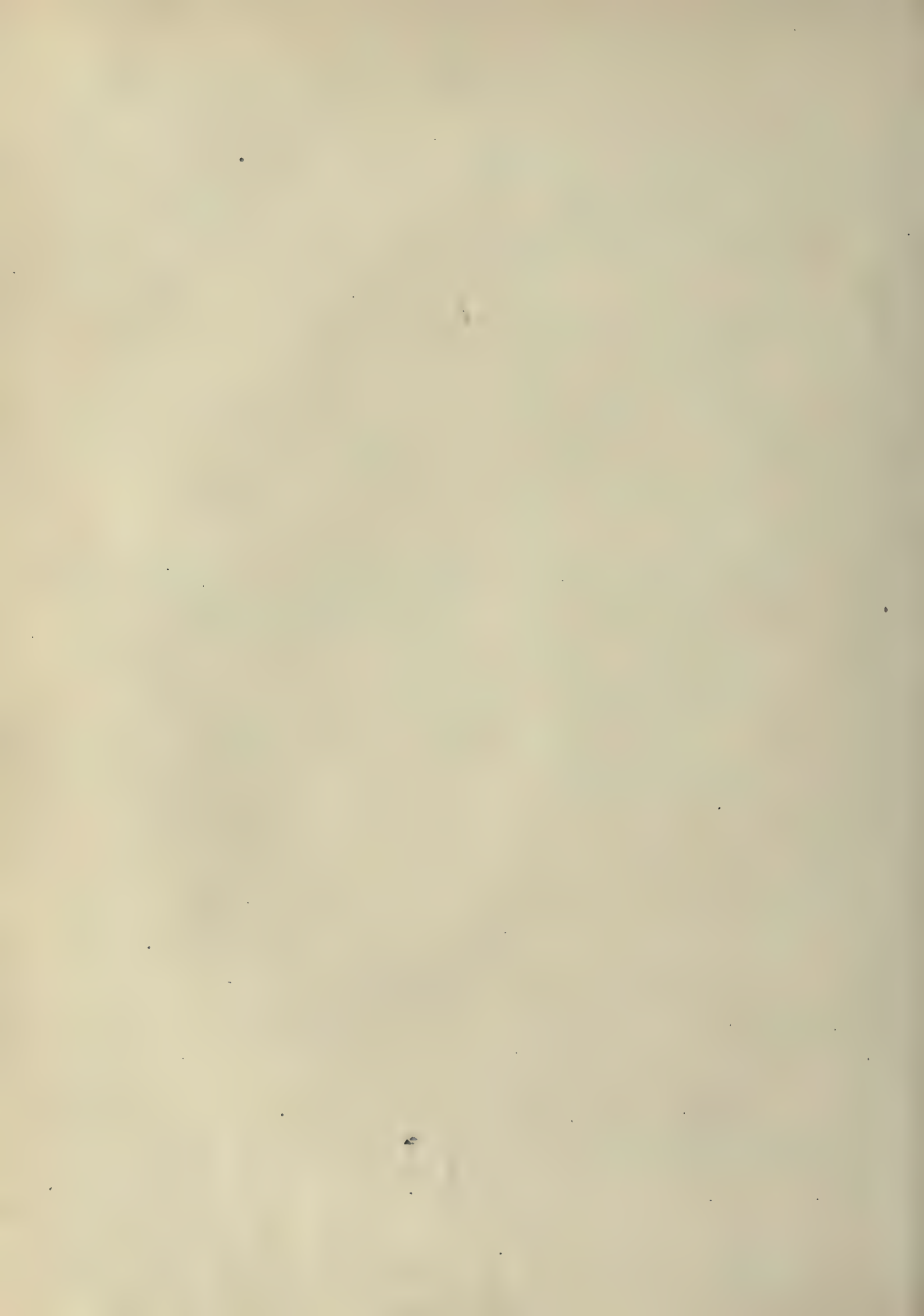
3025. Foll. 142; folio; size 13½ in. by 8½ in.; thin European paper; written half-margin, in the Telugu character; 19 lines in a page.

The same treatise, with a Telugu commentary.

The text commented upon (beginning with इह खलु ०) is marked by red lines. [A. BURNELL.]

ADDITIONS AND CORRECTIONS.

- Page 192*a*, No. 726 (MS. 721*a*). Professor Aufrecht—to whom I feel under deep obligations for having kindly read the proofs of the present part, and made numerous suggestions—informs me that this treatise (*Kāraṇacakra*) is a chapter of the author's *Śabdārthasāraṇajarī*.
- ... 198*b*, l. 10 (from foot), read, *Trilocanadāsa*.
- ... 238*b*, ll. 1 and 2. Professor Aufrecht does not doubt now that *Rāmaśarman*, the author, and *Rāmatarkavāgīśa*, the commentator, are one and the same person. This is, indeed, very probable.
- ... 247*b*, l. 16, read, *Mahtāb Rāy*.
- ... 304*a*, l. 21, read, A.D. 1714.

CATALOGUE
OF THE
SANSKRIT MANUSCRIPTS

IN THE
LIBRARY OF THE INDIA OFFICE.

PART III.

Sanskrit Literature :

A. SCIENTIFIC AND TECHNICAL LITERATURE.

II. RHETORIC AND LAW.

BY

JULIUS EGGELING, PH.D.

PROFESSOR OF SANSKRIT AND COMPARATIVE PHILOLOGY IN THE UNIVERSITY OF EDINBURGH.

London :

PRINTED BY ORDER OF THE SECRETARY OF STATE FOR INDIA IN COUNCIL.

1891.

LONDON:
PRINTED BY GILBERT AND RIVINGTON, LIMITED,
ST. JOHN'S HOUSE, CLERKENWELL ROAD.

CONTENTS OF PART III.

SANSKRIT LITERATURE :—

<i>A. Scientific and Technical Literature.</i>	PAGE
V. Rhetoric and Poetics (Alaṃkāraśāstra) . . .	321
VI. Religious and Civil Law (Dharma) :	
A. Original Institutes of Law . . .	366
B. General Digests of Law . . .	404
C. Works on Civil Law (Vyavahāra) . . .	454
D. Works on Sacred Law (Ācāra) . . .	468
E. Treatises on Worship (Devapūjā) . . .	480

V. Rhetoric and Poetics (*Alamkāraśāstra*).

1128.

1497. Foll. 113; size 16½ in. by 5 in.; fair Bengali writing (generally without the diacritic r-point), of 1782 A.D.; eight lines in a page.

Kāvyaadarśavivṛiti, with the special title *Kāvyaatattvavivecakakārumudī*, a commentary on Daṇḍin's *Kāvyaadarśa*, by *Kṛṣṇakīṇkara Tarkavāgīśa*, of *Gopālapura* in Bengal.

It begins:

स पायाद्यस्याङ्गे स्फुरति गिरिजा प्रेमतरला
जटाजूटाद्यस्य स्खलति निभृता केलिकलया ।
दुरापा त्रैलोक्यत्रिदिवतटिनी यस्य नयनं
रूपा कामं देवं प्रकृतिमधुरं भूतिमनयत् ॥
क्ल मन्दमतिरस्मि दयालो क्ल दक्षिमतमतिगभीरं ।
भारमुज्जिहीषुरस्मि तस्य यत्केवलं त्वमिह शरण्यं ॥
आत्मा रसः शरीरं च काव्यं प्राणा गुणा मताः ।
अलङ्काराश्च काव्यानां शोभासंपादका मताः ॥
यथात्मनो ऽपकर्षस्य हेतवो विविधा मताः ।
दोषाः काव्यत्वञ्जत्वकुञ्जत्वप्रमुखास्तथा ॥
रसात्मनः काव्यदोषा हेया यत्नेन सर्वथा ।
अन्यथा रसहानिः स्यात् प्रतिभाभावितात्मनां ॥
कृतिनो दक्षिणः काव्यादर्शव्याख्या यथामति ।
क्रियते तर्कवागीशकृष्णकिङ्करशमेणा ॥

अथ ग्रन्थारम्भे निखिलावगीतशिष्टाचारपरम्परानुमितश्रु-
तिप्रतिपादितप्रारिचितग्रन्थपरिसमाप्तिपरिपन्थिव्यूहध्वंससाधन-
सरस्वत्युक्तौतैत्तरूपं मङ्गलमाचरति चतुर्मुखेति ०

Pariccheda II. beg. fol. 29b; III., fol. 85b.

It ends:

महात्मनः कतिपये विरला एव ते भुवि ।
स्वत्वैरप्यन्यविज्ञानैर्निर्भरानन्दमेदुराः ॥

गौडदेशीयगोपालपुरनिवासिना श्रीकृष्णकिङ्करतर्कवागी-
शेन रचिताया काव्यतत्त्वविषेचककौमुद्या काव्यादर्शविवृती
तृतीयः परिच्छेदः समाप्तः ॥ ० सागरगगननगोर्वीमिश्रशकवर्ष-
लिलेख नभसि मा ० श्रीरघुनाथसनाथो भोलानाथो द्विजः
पुस्तकं ॥ शकाब्दः ११०४ ॥

An edition of the *Kāvyaadarśa*, with a com-
mentary, has been published, in the *Bibliotheca*
Indica, by *Premacandra Tarkavāgīśa* (1863).

[H. T. COLEBROOKE.]

1129.

396c. Foll. 70; size 12½ in. by 4½ in.;
careless Devanāgarī writing of the beginning
of the present century; eleven lines in a page.

Daśarūpāvaloka, a commentary, by *Dhanika*,
on *Dhanamjaya's Daśarūpa*, or compendium of
dramaturgy, the text of which is embodied in
the comment. A very indifferent copy.

Edited, by Dr. Fitz-Edward Hall, in the
Bibliotheca Indica, 1865. [H. T. COLEBROOKE.]

1130.

566. Foll. 79; size 12¾ in. by 4½ in.;
modern Bengali handwriting; eight lines in a
page.

Sāhityasarvasva, a commentary, by *Mahe-
śvara Subuddhi-Miśra*, on *Vāmanācārya's* manual
of poetics, entitled *Kāvyaalamkāravṛitti*. In-
complete. The MS. breaks off in the 3rd
adhyāya of the 4th *adhikaraṇa*.

It begins:

प्रथम्य परमात्मानं जगज्जन्मादिकारणं ।
साधुचामनसूत्राणां व्याख्या प्राख्यायते मया ॥

For another MS. of the first four *adhikaraṇas*
see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 488.

The *Kāvyaalamkāravṛitti* has been edited by
Dr. C. Cappeller, 1875. [H. T. COLEBROOKE.]

1131.

290b. Foll. 24; size 10 in. by 4½ in.; well
written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Śṛīngāratilaka, a treatise, by *Rudrabhaṭṭa*
(or *Rudraṭa*), on that part of poetics (*kāvya-
alamkāra*) dealing with the sentiments of love;
with the author's own poetic illustrations.

Edited by R. Pischel (1886). The author's personality has been discussed by Profs. Pischel and Jacobi, in the Vienna 'Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes,' II., p. 151 seq. (J.); and 'Zeitsch. der Deutschen Morgenl. Ges.,' XLII., p. 296 seq. (P.); ib. p. 425 seq. (J.).

The present MS. calls the author *Rudraṭa*.
Dated: संवत् १६४० वर्षे आषाढसुदि ७ रवौ महं पुरुषोत्तमसुतरामलिखितं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1132.

1365a. Foll. 34; size 10 in. by 2½ in.; clear Devanāgarī writing of c. 1700 A.D.; seven lines in a page.

Śṛīṅgārātilaka. The author's name is spelled *Rudrabhaṭṭa*.

The last leaf, containing the last word or two of the colophon, has been supplied at the beginning of the present century.

[H. T. COLEBROOKE.]

1133.

49. Foll. 211; size 9½ in. by 5 in.; well written, in the Devanāgarī character; eleven lines in a page.

Sarasvatikaṇṭhābharana, a treatise on poetics, in five chapters (*pariccheda*), attributed to King *Bhojadeva* of *Dhārā*.

It begins:

ध्वनिर्वर्णीः पदं वाक्यमित्यास्पदचतुष्टयं ।

यस्याः सूक्ष्मादिभेदेन वाग्देवीं तामुपास्महे ॥

For an analysis of the work (including a list of the authorities whence the author drew his poetic illustrations) see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 489.

I. *Doshagunavivecana* ends fol. 28; II. *śabdālamkāra*, fol. 70b; III. *arthālamkāra*, fol. 97; IV. *ubhayālamkāravivecana*, fol. 140b; V. *rasavivecana*, fol. 211.

Another MS. is noticed in Burnell's Index of Tanjore MSS., p. 58a.

The MS. ends: लेखक लक्ष्मणब्राह्मण गुजरगोडदेश-
वालीय श्रीमकारहनेवालाज्योतीः ॥ संवत् १८५३ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1134.

2876a. Foll. 3; size 12½ in. by 6¼ in.; small, modern, Telugu handwriting; 16-21 lines in a page.

A fragment of the same work, comprising the first 28 *śloka*s of chapter II., with a commentary, entitled *Ratnadarpaṇa*, by *Ratneśvara* (? or *Rāmasiṃhadeva*).

The text begins: शब्दार्थोभयसंज्ञाभिर ०

The comment begins:

छेवमध्यं विशालाक्षी यस्याधिवसति प्रिया ।

अविमुक्तप्रतिष्ठाय तस्मै कामदुहे नमः ॥ १ ॥

अद्य स्फुरतु वाग्देव्याः कंठाभरणकौतुकं ।

मयि प्रह्वमनोवृत्तौ तन्वाने रत्नदर्पणे ॥ २ ॥

एवं दोषगुणेषु निनीतिष्वलंकाराः प्राप्तावसरास्तत्कालं कार-
सामान्यलक्षणमाद्यपरिच्छेदे तद्विभागं दर्शयन् परिच्छेदत्रयं संग-
मयति । शब्दार्थोभयसंज्ञाभिरिति । इत्थंभूतलक्षणे तृतीयामध्य-
मपदलोपी समासः ०

For the same commentary see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 490; Peterson, Report 1884-6, p. 350. [MACK. COLL.]

1135.

1008b. Foll. 145; size 12 in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Sahṛīdayāloka (also called *Kāvyaṭloka*, or *Dhvanyāloka*), a treatise, in four chapters (*ud-dyota*), on the figure of speech, called *dhvani* ('implied meaning'), with a brief exposition (*vṛtti*), by *Ānandavardhana*, son of *Jonopādhyāya* (*Nonopādhyāya*, fol. 139a); and a fuller com-

mentary, entitled *Sahridayālokalocana* (or *Kāvyālamkāralocana*), on the first three chapters, by *Abhinavaguptācārya*.

Abhinavagupta is quoted by *Mamāṭa*; and *Maheśācandra Nyāyaratna*, in the preface to the *Kāvya-prakāśa*, calls his work simply *Alocana-grantha*; whilst *Burnell*, in the Index to the *Tanjore MSS.*, p. 55, gives its title as *Kāvya-lokalocana*.

The MS. which unfortunately is far from correct, and written in bad style, though apparently copied from a good original, begins:

[*Abhinavagupta*.]

उपास्महे खानुभवैकवेद्यं स्वच्छंदमानंदसमुद्रमोक्षं ।
व्याप्तं जगच्छक्तिरत्नतरंगैरदृष्टपारं परमेष्ठिनापि ॥ [१] ॥
अपूर्वं यद्वस्तु प्रथयति विना कारणकलां
जगद्भावप्रस्थं निजरसभरात्सारयति च ।
क्रमात्प्रस्थोपाख्याप्रसरसुभगं भावयति तत्
सरस्वत्यास्तत्त्वं कविसदृश्यात् विजयते ॥ [२] ॥
भेदं दुराजचरणाज्जकृताधिवास-
हृद्यस्ततोऽभिनवगुणपदाभिधो हम् ।
यत्किंचिदप्यनुरणत्सुदयामि काव्य(र)-
लोके सलोचननियोजनया (१. खलो) जनस्य ॥ [३] ॥

स्वयमविच्छिन्नपरमेश्वरनमस्कारसंपन्नचरितार्थोऽपि व्याख्या-
तृश्रोतृणामविघ्नेनाभीष्टव्याख्याश्रवणलक्षणसंपन्नये समुचिताशी-
प्र(क)टनद्वारेण परमेश्वरसामुख्यं व्यनक्ति वृत्तिकारः (*Ananda-*
vardhana) । स्वेच्छेति । ओं विघ्नहर्त्रे नमः । ओं ।

[*Anandavardhana*.]

स्वेच्छाकेशरिणः स्वच्छस्वच्छायायासितेदवः ।

त्रायतां वो मधुरिपोः प्रपन्नार्त्तिदो नखाः ॥ [१] ॥

मधुरिपोः नखाः वो युष्मान् व्याख्यातृश्रोतृन् त्रायतां तेषामेव
संबोधनयोग्यत्वात् संबोधनसारो हि युष्मदर्थैः त्रायां चाभीष्टलाभं
प्रति साहायकावरणं तच्च तत्प्रसिद्धं ० । किं गुणः (नखाः) ।
स्वच्छेन स्वच्छतागुणेन नैमित्त्येन स्वच्छमृदुप्रभृतयो हि मुख्यतया
भाववृत्तय एव स्वच्छायया च वक्रदृष्टरूपया साकृत्या आयासितः
खेदितः इदृशैः ०

[*Dhvanikāra*.]

काव्यस्यात्मा ध्वनिरिति धुधैः समाप्तातपूर्वस्
तस्याभावं जगदुरपरे भाक्तमाहुस्तमन्ने ।

केचिद्वाचा स्थितमविषये तत्त्वमूचुस्तदीयं

तेन ब्रूमः सदृश्यमनस्तुष्टये तत्स्वरूपम् ॥ [१] ॥

धुधैः काव्यतत्त्वविद्भिः काव्यस्यात्मा ध्वनिरिति संज्ञितः
परंपरया यः समासातः समाख्यातः तस्य सदृश्यजननः प्रका-
शमानस्याप्यभावमन्ये जगदुः । तदभाववादिनां चामो धिकृत्याः
संभवति केचिदाचक्षीरन् शब्दार्थेशरीरं तावत्काव्यं तस्य शब्द-
गताश्चारुत्वहेतवोऽनुप्रासादयः प्रसिद्धा एव सार्थगताश्चोपमादयः
वर्णसंघटनाधर्माश्च माधुदयः (? माधुर्यदयः) तेपि प्रतीयते
तदनतिरिक्तवृत्तयोऽपि याः कैश्चिदुपनागरिकाद्याः प्रकाशिताः
ता अपि गता श्रवणगोचरं रीतयश्च वैदभीप्रभृतयः तद्व्यतिरिक्तः
कोऽयं ध्वनिर्नामेति ॥

अ(य) टी(का) ॥ काव्यात्मशब्दसन्निधानाद् बुधशब्दोऽत्र
काव्यात्मा वचोर्ध्वनि(नि)मित्तक इत्यभिप्रायेण विवृणोति का-
व्यतत्त्वविद्भिरिति । आत्मशब्दस्य तत्त्वशब्देन विवृण्वानः सार-
त्वमपरशब्दवैलक्षण्यकारित्वं च दर्शयति । ० ॥

मूलं ॥ अन्ये ब्रूयुर्नान्येव ध्वनिः प्रसिद्धप्रस्थानव्यतिरेकिणः
काव्यप्रकारस्य काव्यत्वहानेः सदृश्याह्लादि शब्दार्थमयत्वमेव
काव्यलक्षणं न चोक्तप्रस्थानातिरेकिणो मार्गस्य तत्संभवति ।
न च तत्समयांतःपातिनः सदृश्याकांश्चित्परिकल्प्य तत्प्रसिद्ध-
ध्वनौ काव्यव्यपदेशः प्रवर्तितोऽपि सकलविद्वन्मनोपाहिता-
नवलं चते (?) ॥

अथ टीका ॥ ०

Ch. I. ends fol. 37 : इति श्री(म)दभि(न)व(गु)प्तो-
(न्मो)लि(त)सदृश्यालोकोलोचने (ध्व)नि(सं)के(ते) प्र(य)-
मो(द्यो)तः ॥

Ch. II. begins: एवमविच्छिन्नवाच्यविवक्षितान्यपरवा-
च्यत्वेन ध्वनिर्द्विप्रकारः प्रकाशितः । तत्राविच्छिन्नवाच्यस्य
ध्वनेर्वाच्यं (*lacuna*) द्विधा मतं (*half-sloka*) । तथावि-
धाभ्यां च वाच्याभ्यां व्यंग्यस्यैव विशेष इति व्यंग्यप्रकाश-
परस्य ध्वनेरेवायं प्रकारः । तत्रार्थान्तरसंक्रमितवाच्यो यथा ।
स्निग्धश्यामलकर्णितलिमवियतो वेल्लङ्गलाकायना वाताः
शीकरिणः पयोदसुहृदामानंदकेकाः कलाः कामं संतु
दृढं कठोरहृदयो रामोऽस्मि सर्वं सहे वैदेही तु कथं
भविष्यति ह हा हा देवि धीरा भव । अत्र रामशब्देन
व्यंग्यधर्मांतरस्य परिणयतः संज्ञी प्रत्याप्यते न संज्ञिमात्रं ॥

अथ टीका ॥

या स्वर्धमाणा श्रेयांसि सूते ध्वंसयते रुजः ।

तामभीष्टफलोदारकल्पवृक्षां स्तुवे शिवां ॥

वृत्तिकारः संगतिमुद्योतस्य कुर्वीण उपक्रमते । एवमिति ।
प्रदर्शित (!) इति । मया वृत्तिकारेण सतेति भावः न
चैतन्मयोत्सूत्रमुक्तं (!) अपि तु कारिकाकाराभिप्रायेणेत्याह
तत्रेति द्विप्रकारप्रकाशने वृत्तिकारकृते यन्निमित्तं बीजभू-
तमिति संबंधः । ०

Ch. II. ends fol. 67b: इति श्रीमदभिनवगुप्ताचार्य-
विरचिते सहृदयालोकध्वनिलोचने द्वितीय उद्योतः ॥

Ch. III. ends fol. 139a: इति शारदाचरणरज-
कणपवित्रितस्थलवास्तव्यनोपाध्यायात्मजविद्वत्कविसह-
दयचक्रवर्तिश्रीमदानंदवर्धनाचार्यविरचिते काव्यालंकारे
ध्वनी नानाविधध्वनिप्रभेददर्शने नाम तृतीय उद्योतः ॥
इति श्रीमहामहेश्वरश्रीमदभिनवगुप्ताचार्यविरचिते का-
व्यालंकारलोचने ध्वनिसंकेते तृतीय उद्योतः ॥ अतः परं
टीका नास्ति प्रतिरूपकं न लब्धं ॥

Ch. IV. begins: एवं ध्वनिं सप्रपंचं विप्र(ति)पत्ति-
निरासार्थं व्युत्पाद्य तद्व्युत्पादने प्रयोजनान्तरमुच्यते । ध्वनेर्यः
सगुणीभूतव्यंग्यस्य च मार्गः प्रकाशितस्याफलांतरं (?)
कविप्रतिभानंत्यम् । कथमिति चेत् ततोऽन्यतमेनापि
प्रकारेण विभूषिता वाणी नवत्वमायाति । पूर्वार्थान्वयव-
त्यपि ततो हि ध्वनेरुक्तप्रभेदमध्यादन्यतमेनापि प्रकारेण
विभूषिता सती वाणी पुरातनकविनिबद्धार्थसंस्पृशैवत्यपि
नवत्वमायाति । तथा हि । अविवक्षितवाच्यस्य ध्वनेः
प्रकारद्वयसमाश्रयेण नवविलासोक्तिसरसः गतीनामारंभः ।
किसलयितलीलापरिमलः स्पृशंत्वास्तारुख्यं किमिव हिर-
ण्यमृगदृशः । इत्यस्य

सविध्र(माः) स्मितोद्भेदा लोक्यः(र. विद्वोक्त)प्रसरद्भिरः
मितमालसगामिन्यः कामिन्यः कस्य न प्रियाः ॥

इत्येवमादिषु श्लोकेषु सत्सपि तिरस्कृतवाच्यध्वनिसमाश्रयेण
अपूर्वत्वं प्रतिभासते ०

It ends:

सत्काव्यतत्त्वविषयं स्फुरितप्रसू-
कल्पं मनसु परिपक्वधियां यदासीत् ।

तद् व्याकरोत्सहृदयोदयलभहेतोर्
आनंदवर्धन इति प्रथिताभिधानः ॥

इति श्रीशारदाचरणसरोजरजःकणपवित्रितस्थलवास्तव्यवि-
पश्चिद्धरश्रीजनोपाध्यायात्मजविद्वत्कविसहृदयचक्रवर्तिश्री-
मदानंदवर्धनाचार्यविरचिते सहृदयालोके काव्यालंकारे ध्वनी
चतुर्थे उद्योतः ॥ ० समाप्तो ध्वन्यालोचनः ॥

Cf. Dr. G. Bühler's Report on Sanskrit MSS.
in Kashmir, etc. (1877), pp. 65; cxxxix.

[H. T. COLEBROOKE.]

1136.

1419a. Foll. 71 (and a *buddhipattra* after
39); size 12½ in. by 4½ in.; well written, in
Devanāgarī; nine or ten lines in a page.

Kāvyaṣaṣṭakāśa, the well-known work on
rhetoric, by the Kāshmirian *Mammaṭa* (? 12th
century), whose name however is not mentioned
in this MS.

Editions of the work have been published at
Calc. in 1829 and 1866; the latter with an in-
teresting critical essay, in which the editor,
Maheśa Candra Nyāyaratna, treats of *Mammaṭa*'s
age and place in rhetorical literature. The
relations between *Mammaṭa* and *Rājānaka*
Ananda (who is supposed to have completed
the work) are discussed in Prof. Peterson's Re-
ports, I. (1882-3), p. 21 seq.; II. (1883-4),
p. 10 seq.; and by Prof. G. Bühler, Ind. Ant.,
vol. xiii. p. 30.

The present MS. was transcribed by one
Kāśinātha, in Samvat 1791 (A.D. 1734).

[H. T. COLEBROOKE.]

1137.

2098e. Foll. 6; size 8 in. by 4 in.; legibly
written, in Devanāgarī, about 1750 A.D.; 14-17
lines in a page.

Kāvyaṣaṣṭakāśakārikā, the text of the versified
rules of the *Kāvyaṣaṣṭakāśa*, without the author's
commentary.

It begins: नियतिकृतनियमरहितां ० The *śloka*s
(142) are numbered consecutively.

It ends: उक्तेष्वंतःपतंतीति न पृथक् प्रतिपादिताः ॥ ४९ ॥
(ed. p. 360).

इत्येष मार्गो विदुषा विभिन्नो

अप्यभिन्नरूपः प्रतिभासते यत् ।

न तद्विचित्रं यदमुत्र सम्यक्
विनिर्मिता सघटनैव हेतुः ॥ ४२ ॥

इति दशम उच्चासः ॥ एता मूलकारिकाः ॥

[GAIKAWAR.]

1138.

1927. Foll. 71 (the first 6 of which are lost, the matter having been supplied on 5 leaves by a later hand); size 10 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, c. 1780 A.D.; 12-14 lines in a page.

Kāvyaṭīkāśākarikā. [DR. J. TAYLOR.]

1139.

1604. Foll. 204; two of which (42 and 43) are lost, and replaced by one leaf in a more modern hand; between foll. 96 and 97 three *suddhipattras* have been inserted by a third hand; size 11½ in. by 3 in.; good Devanāgarī writing, but much faded in places; eight lines in a page.

Kāvyaṭīkāśāṭīkā, a commentary on *Mam-maṭa's Kāvyaṭīkāśā*, compiled, at Benares, by *Sarasvatī-Tīrtha Yati*, whose original name was *Narahari*—born in A.D. 1242, at the town of *Tribhuvanagiri* in the Telugu (*Āndhra*) country—younger brother of *Nārāyaṇa*, son of *Mallinātha* and *Nāgammā*, grandson (?) of *Narasimha Bhaṭṭa*, and great-grandson of *Rāmeśvara*, of the *Vatsagotra*.

It begins:

दुष्टिसंज्ञमभिनीमि सिद्धिदं विघ्नराजमिभुन्दराननं ।
यस्य संस्मरणलेशतो ऽखिलो विघ्नराजशिरपयाति दूरतः ॥ १ ॥
हंसगा सितदुकूलभूषणा त्रीक्षणा कुचनता चतुर्भुजा ।
देवयंछचरणा शुचिस्मिता भारती वसतु वाचि मे सदा ॥ २ ॥
अर्यति (जयति B) गिरिजापतेश्वरणेणवो ये ऽन्वहं
यहंखिलमंगलव्रततिसंततेर्वीजतां ।
धृता हरिसुरेश्वरप्रभृतिभिः स्वमीलित्यले
सतां कतकवत्तया विमलयति ये मानसं ॥ ३ ॥

अपि पंचबाणमित्रं गौरीमुखसाम्यलेशलोभेन ।
मौली सदा मृगांकं कलयत्कल्याणकेलये ऽस्तु शिष्यः ॥ ४ ॥
विधातुकामः सुकृतं गरीयः क्षमातलं स्वर्ग इवावतीर्णः ।
खालंवनं सर्वविशेषणानां जयत्यखंडस्थितिराघदेशः ॥ ५ * ॥
फलमिव सुकृतानां लोकधात्र्याः समग्रं
विगलितमिव भूमौ नाकलोकस्य खंडः ।
नगरमतिगरीयः सर्वसंसारसारं
त्रिभुवनगिरिनाम्ना तत्र विख्यातमास्ते ॥ ६ ॥
तत्राभवत्सकलशास्त्रविचित्रपात्रं (विचारपात्रं B)
श्रीवत्सगोत्रसुरकाननपारिजातः ।
अन्यद्विधातुरवलंबनमात्रवाचां
रामेश्वरः कलिकलंककथांतरायः ॥ ७ ॥
आसीत्प्रमाणपदवाक्मविचारशीलः
साहित्यसूक्तिविसिनीकलराजहंसः ।
ब्रह्ममृतग्रहणनाटितलोभवृत्तिस्
तस्यात्मजो निपुणधीर्नरसिंहभट्टः ॥ ८ ॥
तस्मादचिंत्यमहिमा महनीयकीर्तिः
श्रीमल्लिनाथ इति मान्यगुणो बभूव ।
यः सोमयागविधिना कलिसंडनाभिर्
अद्वैतसिद्धमिव सत्ययुगं चकार ॥ ९ ॥
लक्ष्मीरिव मुरारातेः पुरारातेरिवांबिका ।
तस्य धर्मवधूरासीत्प्राग्गमेति गुणोज्ज्वला ॥ १० ॥
ज्येष्ठस्तदीयतनयो विनयोदितश्रीः
नारायणो भवदशेपनरेंद्रमान्यः ।
यादेवताकमलयोरपि यस्य गात्रे
सीमाविभागकलहो न कदापि शांतः ॥ ११ ॥
विरिंचेः पर्यायो भुवि सदवतारः फणिपतेस्
त्रिदोषो दोषाणां सकलगुणमाणिक्खजलधिः ।
अवाचां प्राचां वा सकलविदुषां मौलिकुसुमं
कनीयांस्तत्सूनुर्यति नयशाली नरहरिः ॥ १२ ॥
सवसुग्रहहस्तेन ब्रह्मणा समलंकृते ।
काले नरहरैर्जन्म कस्य नासीत्मनोरमं ॥ १३ ॥
तत्काले सह मंगलेन गुरुणा मित्रेण लेभे वणिक्
राशिस्तु प्रमदाश्रयेण समभूदुच्चैः सकाण्डो बुधः ।
सत्केतुः शुभहेतवे द्विजपतिर्जीतिः (० पतिर्जीतः B) कुली-
रागतो
मैत्रं शांतिमयं दधार कलशं जन्मोत्सवाडवरे ॥ १४ ॥

* This stanza, together with the preceding *Āryā*, is numbered ४ in both MSS.

विचार्य सर्वं सुखमेव दुःखं सुधामये ब्रह्मणि लोलुपस्य ।
संन्यस्ततस्तस्य बभूव सार्था सरस्वतीतीर्थे इति प्रसिद्धिः ॥ १५ ॥

तर्के कर्कशकेलिना बलवता दांतेन विद्यारसे (बलवता
वेदांतविद्यारसे B)

मीमांसागुणमांसलेन परितः सांख्ये ऽप्यसांख्योक्तिना ।
साहित्यामृतसागरेण फणिनो व्याख्यामु विख्यावता
काश्यां तेन महाशयेन किमपि ब्रह्ममृतं पीयते ॥ १६ ॥
काश्यां सरस्वतीतीर्थेयतिना तेन रच्यते ।

टीका काव्यप्रकाशस्य बालचिन्तानुरंजिनी ॥ १७ ॥

ननु नियतीत्यादिरादिमन्त्रोक्तो ऽनुपपन्नः प्रारिप्सितकाव्य-
मीमांसाशास्त्रे ऽनुपयुक्तत्वादित्याशंक्य प्रारिप्सितग्रंथपरिसमाप्ति-
परिपंथिविघ्ननिरासहेतुनमस्कारलक्षणमंगलाचरणप्रतिपादकत्वा-
दुपपन्न एवेत्याह । ग्रंथारंभ इत्यादि । ०

It ends :

एवं सरस्वतीतीर्थेयतिनाग्रेण निर्मिता ।

टीका काव्यप्रकाशस्य मुदे स्याद्विदुषां चिरं ॥ १ ॥

पंच ज्ञेयानजैषुर्जगति सुकृतिनो दुश्चरैर्ये तपोभिर्
येषां चेतोऽरविंदे स किल पुरहरो वासमंगीचकार ।

येषां पादारविंदस्मृतिरपि जडताहारिणी देहभाजां
तैष्टीकेयं सरस्वत्युपपदविलसन्तीर्थेसंज्ञैरकारि ॥ २ ॥

साहित्यकुमुदकानननिद्राविद्राणयामिनीनाथाः ।

काव्यप्रकाशटीकां व्यरीरचस्ते सरस्वतीतीर्थीः ॥ ३ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीसरस्वतीतीर्थे श्रीच-
रणविरचितायां काव्यप्रकाशटीकायां दशम उल्लासः समाप्तः ॥
संवत् १५१० सयये पुसवदि ५ एतवारवारः (!) ॥

On this work see Prof. Peterson's Report, I.
(1882-3), p. 25. [H. T. COLEBROOKE.]

1140.

189. Foll. 261; size 10 $\frac{3}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.;
fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a
page.

Sarasvatī-Tīrtha's Kāvya-prakāśa-ṭīkā.

Dated : संवत् ११४६ माहकृष्णपक्षे २ बुद्धवासरे-लिखितं
मया रामसाः (!) ॥ after which by a different hand:
पुस्तकमेतत्काशीस्थदिवाकरांप्रदीक्षितेन श्रीतं तुंगारुणक्षेत्रे
निवसता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1141.

491. Foll. 161; size 12 $\frac{1}{2}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; on
the whole well written, in the Bengali character,
A.D. 1806; eight lines in a page.

Kāvya-prakāśa-dīpikā, a commentary on
Mamṣaṭa's manual, composed by *Caṇḍīdāsa*,
at the instance of his friend *Lakshmaṇa Bhaṭṭa*.

It begins :

सुरारिवक्षोर्विज्ञोभप्रारम्भस्फारडसरः ।

क्रीडासिंहस्वरूपस्य हरे षाड्भो विभूतये ॥

श्रीचण्डीदासकविवाक्कौमुदीसारनिर्मिता ।

भूयात् काव्यप्रकाशस्य दीपिका कृतिनां मुदे ॥

श्रीमल्लक्षणभट्टानां सुहृदामनुशासनात् ।

ध्वनिप्रकरणस्यास्य रहस्यं चर्चयामहे ॥

प्रारिप्सितनिर्विघ्नपरिसमाप्तिहेतुभूताविगीतशिष्टाचारपरम्य-
रापरिप्राप्तस्वाभीष्टदेवताप्रसादेन परत्वं प्रथमकारिकायाः प्रका-
शयन्नवतारणिकामाह वृत्तिकृत ग्रन्थेति ०

Vācaspati Mītra seems to be referred to as a
commentator on the same work, at p. 7a: रत्न-
मिति (*Kāvya-pr.* p. 5, l. 13) तु फलं व्यज्यत इति संबन्धः [.]
प्राचीनानां श्रीमद्वाचस्पतिमिश्रप्रभृतीनां व्याख्यातृणां मतं ।

It ends :

काव्यप्रकाशतरुरेप कुसुमप्रदाय-

व्याख्याविलोलमरुदाकुलितप्रतानः ।

सिक्तः पुनश्च प्रतिपन्नवतामुपेत्य

श्रीचण्डीदासकविवागमृतप्रवाहैः ॥ ११२८ ॥

सायं सूर्यात्मजायाः पुलिनपरिसरे बालकैरावृतः सन्
धावन्यावन् (!) कृतविविधवरो गोसमूहं विचिन्वन् ।

खैरं गोपाङ्गनाभिः कृतविविधवनक्रीडनो दैत्यवंश-

ध्वंशी वंशी विलाशी ब्रजकुलतिलकः पातु वो गो-
पवेशः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1142.

1514. Foll. 264 (numbered 262; no. 76
having been missed, and nos. 69, 79 and 173
used twice); size 11 $\frac{1}{2}$ in. by 3 $\frac{1}{2}$ in.; good,
modern Devanāgarī writing; nine lines in a
page.

Kāvya-prakāśa-tilaka, a philosophical com-

mentary on the *Kāvyaaprakāśa*, by Jayarāma Nyāyapañcānana Bhaṭṭācārya. It begins:

श्रीजयरामः सुकृती नत्वा शंभोः पदांभोजं ।

काव्यप्रकाशटीकां तनुते विद्वद्धिनोदाय ॥

समीहितकर्मांभे कार्ये शिष्टाचारपरम्परायात् मंगलं ग्रंथकृ-
दाचरितवानुपनिषद्वाञ्छा व्याख्यातृश्रोतृणामनुपगतो ऽपि मंग-
लसंपन्नये तथा कृतमपि हि मंगलं विघ्नं विनाशयति हरिर्हरति
पापानि दुष्टचिन्तैरपि स्मृत इत्यादिस्मृतेः । अत एव च वृत्ति-
कृदपि तन्निबद्धद्योक्तं व्याख्यातुमवतारयति । ग्रंथेति ०

It ends:

वद्वः श्रीजयरामेण रामेणैव महोदधेः ।

अलंकारांबुधौ सेतुः संचरंतु बुधाः सुखं ॥

अलंकारनिबंधो ऽयं रचितो न्यायविस्तरैः ।

न्यायालंकारनिपुणैः कृपया परिगृह्यतां ॥

इति महामहोपाध्यायश्रीजयरामन्यायपंचाननभट्टाचार्यरचितं
काव्यप्रकाशतिलकं संपूर्णं ॥ संवत् १८५४ ॥

Cf. Peterson, Report, II. (1883-4), pp. 21, 107.

[H. T. COLEBROOKE.]

1143.

361. Foll. 219; size 10½ in. by 3½ in.; on the whole well written, in Devanāgarī, by three different hands; from fol. 61 about 1780 A.D.; foll. 1-60 at the beginning of the present century; 9-12 lines in a page.

Kāvyaaprakāśa-vyākhyā, by Kamalākara Bhaṭṭa, son of Rāmakrishṇa Bhaṭṭa and Umā; grandson of Nārāyaṇa Bhaṭṭa; and great-grandson of Rāmeśvara Bhaṭṭa. It begins:

नत्वा गणेशं वाग्देवीं सांबं शंभुं च राघवं ।

श्रीरामकृष्णं पितरं नत्त्वोमाख्यां च मातरं ॥

नारायणात्मजश्रीमद्रामकृष्णात्मजः कृती ।

काव्यप्रकाशगां व्याख्यां तनोति कमलाकरः ॥

काव्यप्रकाशे टिप्पण्यः सहस्रं सन्ति यद्यपि ।

ताभ्यस्त्वस्या विशेषो यः पंडितैः सो ऽवधार्यतां ॥

स्वकृतकारिका व्याचिख्यासुराद्यद्योक्तस्यावतारिकामाह ।
ग्रंथेति ०

It ends: ननु पूर्वग्रंथेषु सत्सु किमनेनात आह इतीति ।
विदुषा ध्वनिकृद्भामनादीनां भिन्नो ऽपि मार्गः अविरोधेन

संगृहीतो यत् प्रतिभासते तत्र चित्रं । यत् यस्मादमुत्र ग्रंथे
संघटना संग्रहेण संदर्भ एव हेतुः कृता सर्वसंग्रहार्थो ऽयं ग्रंथः ।
अतो न तैः सिद्धिरिति भावः ॥

गुणिनो ऽनंतपुत्रस्य विनोदाय सतां मुदे ।

कमलाकरसंज्ञेन श्रम एव विनिर्मितः ॥

तर्के दुस्तर्कमेधः फलिपतिभणितिः पाणिनीये प्रपञ्चे

न्याये प्रायः प्रगल्भः प्रकटितपरिभाषा भाट्टशास्त्रप्रपञ्चे ।

प्राभः प्राभाकराये पथि मथितदुरुहान्तवेदान्तसिंधुः

श्रीते साहित्यकाव्ये प्रखरतरंगतिर्थमेशास्त्रेषु यश्च ॥

येनाकारि प्रोद्भूता वात्तिकस्य

टीका चान्या विंशतिग्रंथमाला ।

श्रीरामांघ्रोरर्पिता निर्णयेषु

सिंधुः शास्त्रे तत्त्वकौतूहले च ॥

श्रीमन्नारायणाख्यात्मजनि विबुधो रामकृष्णाभिधानस्

तत्सूनुः सर्वविद्यांबुधनिजचुलकीकारतः कुभजन्मा ।

टीकां काव्यप्रकाशे कमलपदपरस्त्वाकरोऽरीरचञ्च

श्रीपित्रोः पादपुगे रघुपतिपदयोः स्वश्रमं प्रापयञ्च ॥

रामकृष्णतनूजेन कमलाकरशर्मणा ।

यो ऽत्र श्रमः कृतस्तेन प्रीयतां रावण्यांतकः ॥

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणपारावारपारीणजगद्गुरुश्रीमद्रामे-
श्वरभट्टसूरिसूनुनारायणभट्टसुतविद्वन्मुकुटहोराकरश्रीरामकृष्ण-
भट्टसुतमहामहोपाध्यायश्रीकमलाकरभट्टकृतायां काव्यप्रकाश-
व्याख्यायां दशमोऽङ्काः समाप्तः ॥

The author's *Nirṇayasindhu* was composed in Samvat 1668 (A.D. 1611).

This commentary was printed with the text at Benares in 1866. [H. T. COLEBROOKE.]

1144.

3073. Foll. 23; size 10½ in. by 4½ in.; good, clear Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; 9-12 lines in a page.

Madhumatī, a commentary on the *Kāvyaaprakāśa*, [by Ravi, son of Ratnapāṇi].

This MS. only contains the first two *ullāsas*, and the beginning of the third on the last page.

It begins: शिष्टाचारपरिग्रामया मंगलं प्रेक्षावत्प्रवृत्तंग-
तयाभिधेयं वा प्रथममभिधातुमुचितं न तु देवताकीर्तनमिति
शंकां निराकर्तुमाह । ग्रंथारंभ इति । ०

A MS. described in Prof. Peterson's Report for 1884-6, p. 332, contains five introductory verses in which the author gives his name as *Ravi*, son of *Ratnapāṇi*, who again was the son of *Acyuta*, minister of king *Sivasimha* of *Mithilā*.

Anandavardhana(-pādāḥ) is referred to at fol. 4b. [J. R. BALLANTYNE.]

1145.

74A. Foll. 199 (numbered 200; no. 94 having been passed over); size 17 in. by 5½ in.; Bengali handwriting of 1806 A.D.; eight lines in a page.

Kāvyaṭīkāśādarśa (or *Bhāvārthacintāmaṇi*), a commentary on *Mammaṭa's* manual, by *Maheśvara Nyāyālaṃkāra Bhaṭṭācārya*. It begins:

मुखैश्चतुर्भिः स्तुवते विधात्रे स्तोत्रे श्रुतीनां च चतुष्टयाय ।

भुजैश्चतुर्भिश्चतुरो र्थैर्वर्गाक्षमो ददानाय चतुर्भुजाय ॥

दुर्व्याख्याजनितप्रमोहशमनी वैषम्यविध्वंसिनी

वैशद्यादतिरोचनी रसखनी काव्यार्गलोद्घाटिनी ।

टीका विप्रजनप्रमोदजननी भावार्थचिन्तामणी

भट्टाचार्यमहेश्वरेण रचिता काव्यप्रकाशोपरि ॥

अथ सुकुमारान् राजकुमारान् ०

See Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 69; iv., p. 115; Weber, Cat. Berl., nos. 820, 821; Burnell, Tanjore MSS., p. 55a.

The ten chapters (*pratibimba*) end as follows:

I. *Kāvyaṭīkāśādarśa* fol. 13b; II. *śabdānirṇaya*, fol. 28b; III. *arthānirṇaya*, fol. 31b; IV. *dhvanīnirṇaya*, fol. 76a; V. *guṇībhūtavyaṅgyanirṇaya*, fol. 91a; VI. *citrānirūpaṇa*, fol. 91b; VII. *doshapratibimba*, fol. 137b; VIII. *guṇapratibimba*, fol. 143b; IX. *śabdālaṃkārapratibimba*, fol. 154b; X. *arthālaṃkārasya pratibimbah*. [H. T. COLEBROOKE.]

1146.

2764c. Foll. 130; size 13½ in. by 5½ in.; good, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Kāvyaṭīkāśādarśa, a commentary on *Mammaṭa's* *Kāvyaṭīkāśa*, by *Govinda*, son of *Keśava* and *Sonodevī*, and younger (half-) brother of *Ruci-kara-kavi*. It begins:

सोनोदेव्याः प्रथमतनयः केशवस्यात्मजन्मा

श्रीगोविंदो रुचिकरकवेः प्रेमपात्रं कनीयान् ।

श्रीमन्नारायणचरणयोः सम्यगाधाय चित्रं

नत्वा सारस्वतमपि महः काव्यतत्त्वं व्यनक्ति ॥

वचनसंदर्भविशेषरूपस्य ग्रंथस्य प्रारिप्सितत्वेन स्तोत्रमुचितायाः सेव्यमानायाश्च वाग्देव्याः आस्पदभूतां कविभारतीं तदभिलष्यतेनाध्यवसितां प्रारिप्सितप्रतिबंधकदुरितशान्तये ग्रंथकृतस्तौति ॥ नियतिकृतेति ०

For other MSS. see Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 502-4; Rāj. Mitra, Notices, ix., p. 124; Peterson, Report, I. p. 26; II. p. 17.

It ends:

परिशिलयंतु संतो मनसा संतोषशीलेन ।

इदमद्भुतं प्रदीपं प्रकाशमपि यः प्रकाशयति ॥

दीपिकाद्वितयं कन्ये प्रदीपद्वितयं सुतौ ।

स्वमतौ सम्यगुपाद्या गोविंदः शर्म विंदति ॥

इति श्री[महा]महोपाध्यायश्रीगोविंदविरचिते काव्यप्रदीपे शर्षीलकारनिर्णयो नाम दशम उल्लासः समाप्तः ॥

[COLL. FORT WILLIAM.]

1147.

1008a. Foll. 155; size 12 in. by 4½ in.; good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

1148.

2904. Foll. 314; size 9½ in. by 4 in.; thick, clear, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

The same work.

This copy commences with the following *śloka* :—

यस्य हस्ते गदा चक्रं गरुडो यस्य चाहनं ।

शंखः करतले यस्य स मे विष्णुः प्रसीदतु ॥

सोनोदेव्याः ०

[RICH. JOHNSON.]

1149.

3078. Foll. 41; size 10 in. by 3½ in.; small, legible, modern Devanāgarī writing; 12-14 lines in a page.

The first six chapters of the *Kāvya-pradīpa*.

[J. R. BALLANTYNE.]

1150.

176c. Foll. 76; size 12 in. by 3½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Kāvya-pradīpa-tīkā, by an unknown author.

It begins: प्रारिप्सितत्वेनेति केचित् प्रकाशे ग्रंथारंभे इति अस्य करिष्यमाणे इति शेषः ०

See Aufrecht, Cat. Bodl., no. 504.

It ends: संपूर्णे काव्यलक्षणमिति सम्यक्लेशतो ऽपि न्यूनताविरहादिति भावः काव्यं लक्ष्यते स्वरूपतो विशेषतश्च ज्ञाप्यते ऽनेनेति काव्यलक्षणं प्रकटयंय इत्यर्थः ॥ इति प्रदीप दशम उल्लासः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1151.

943b. Foll. 114; size 12½ in. by 4½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Kāvya-prakāśodāharanavivṛiti, or *Udāharanacandrikā*, a commentary, by *Vaidyanātha*—son of *Rāma(candra) Bhaṭṭa Sūri*, and grandson of *Vitṭhala Bhaṭṭa*—on the poetic examples adduced by *Mammaṭa*, for the purpose of illustrating the rules laid down in his *Kāvya-prakāśa*. The work was completed in Samvat 1740 (A.D. 1683).

It begins:

निजभक्तपुरीणस्य गिरं कर्तुं गरीयसीम् ।
संभादाविकृताकारं नमामि कुलदैवतम् ॥ १ ॥
गंगोज्जासितमीलिश्वद्रुकलाललितशेखरैः सततम् ।
संगीकृतगलगरलो जयति जयंतोपतिर्जगति ॥ २ ॥ ...
आधाय हृदि वाग्देवीचरणान्बुजमादरात् ।
कुर्वे प्रकाशसंज्ञामुदाहरणचंद्रिकाम् ॥ ५ ॥

चिरंतनकृता व्याख्याः समालोच्य ययामति ।

रचिता वैद्यनाथेन रामचंद्रात्मजमना ॥ ६ ॥

कृतिरेषा कृपावद्भिः साधुभिर्ध्वनिर्पटितैः ।

गुणदोषविभागज्ञैर्निपुणं परिशोध्यताम् ॥

स्वाधीनपति(का) काचिदसकृदुपयुक्तेष्वपि वरोपकरणादि-
पुस्तकतोषा (? इति) तेषामन्यतोपादेयतां सूचयंतो सखीमाह । यः
कौमारैति । ०

Caṇḍīdāsa's Dīpikā is quoted on fol. 2a, l. 4
(cf. MS. 491, fol. 6a, l. 5).

It ends:

गोपीनयननिपीतं वासो मृदुलं वसानमतिपीतं ।

नवधनकांतिकलापं नमत मुकुंदं कलालापः ॥ १ ॥

अनन्यकविकल्पिताखिलसदर्थजपिका(? जोषिकां)

सदन्वयविबोधिकां विबुधसंशयोच्छेदिकां ।

उदाहरणयोजनाजननसज्जनाद्वादिकाम्

उदाहरणचंद्रिकां भजत वैद्यनाथोद्यतां ॥ २ ॥

विषयद्वेदमुनिष्ठाभिर्मिते ऽन्दे कान्तिके सिते ।

बुधाष्टम्यामिमं ग्रंथं वैद्यनाथो ज्यपूरयत् ॥ ३ ॥

इति श्रीमत्पद्मवाक्यप्रमाणाभिज्ञधर्मशास्त्रपाराचारीतत्स-
द्विदुलभट्टात्मजश्रीरामभट्टसूरिसूनना वैद्यनाथेन रचितायां
काव्यप्रकाशोदाहरणविवृतावुदाहरणचंद्रिकाव्याख्यायां दशम
उल्लासः संपूर्णः ॥ संवत् १६९९ मितिकार्तिकसुदिचतुर्थीशनि-
वासरे शुभदिने पुस्तकं लिखितं मया ॥ This date pro-
bably belongs to the MS. from which this one
was transcribed. Cf. Peterson, Rep. II. (1883-4),
p. 108. [H. T. COLEBROOKE.]

1152.

3079. Foll. 239; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; 8-14 lines in a page.

Udāharanavivaraṇa, a similar commentary on the poetic illustrations of the *Kāvya-prakāśa*; by an unknown author. *Ullāsas* V.-X.

The text of the examples is given in full. Each chapter is pagged separately: viz. VI. foll. 7; [VI. no example]; VII. foll. 6; VIII. foll. 82; IX. foll. 17; X. foll. 127.

It ends: एवमन्ये ऽप्येवंविधा यथासंभवमलंकारदोषा उक्तरीत्या पूर्वोक्तदोषेष्वेवानर्भवन्तीति पूर्णमिदमुदाहरणविवरणं विद्वांसो विदां कुर्वन्तु शमस्तु ॥ संवत् १८५९ श्रीमुखनामसंवत्सरे ज्येष्ठे मासि शुक्लपक्षे सप्तम्यां सोमवासरे काश्यां ०

[J. R. BALLANTYNE.]

1153.

2020. Foll. 13; size 9½ in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Vāgbhaṭālaṃkāra, a treatise on rhetoric, by *Vāgbhaṭa* (or *Vāgbhaṭṭa*), son of *Nemikumāra* and *Mahādevī* or *Vasundharā*.

It begins:

अयं दिशतु वो देवः श्रीनाभयजिनः सदा ।
मोक्षमार्गं सतां ब्रूते यदागमपदावली ॥

For an analysis of the work see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 509, where the author is shown to have lived under King *Jayasimha*, son of *Karnadeva*. According to Lassen, Ind. Alt. III., pp. 562 seqq., *Jayasimha* reigned in Guzerat from 1093 till 1154 A.D. As in the Oxford MS., the treatise consists, in these MSS., of five chapters, to which a MS., described by Weber, Cat. Berl., no. 1718, adds, however, a sixth chapter. See also Burnell, Tanjore MSS., p. 57b.

Chapter V. ends:

दोषैरुन्नीतमाश्रितं गुणगणैश्चेतश्चमत्कारणं
नानालंकृतिभिः परीतमभितो रीत्या स्फुरत्या सतां ।
तैस्तैस्तन्मयतां गतं नवरसैराकल्पकालं कविः
सहारो घटयंतु काव्यपुरुषं सारस्वतध्यायिनः ॥ ३२ ॥
इति वाग्भट्टालंकारे पंचमः परिच्छेदः ॥

[DR. J. TAYLOR.]

1154.

2531a. Foll. 19; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1650 A.D.; ten lines in a page.

Vāgbhaṭālaṃkāra. A more ancient, but less correct copy. Foll. 16 and 17 had changed places before being numbered. [GAIKAWAR.]

1155.

702b. Foll. 87; size 9½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, A.D. 1713; ten lines in a page.

Vāgbhaṭālaṃkāravivarana, a commentary on the preceding work, by *Gaṇeśa*, son of *Bhaṭṭānanta*, and disciple of *Bhāskara*.

It begins:

श्रीवावास्वामिचरणसरसोरुहाभ्यां नमः । श्रीशंभुर्जयति ॥
कौशल्यायां दशरथनृपाद्रामचंद्रो यदासीद्
वैकुण्ठस्थो निखिलभवनाथस्तदा शून्य आसीत् ।
पूर्णस्तस्मादयमिहावतारेषु कृष्णादिकेषु
मत्तैर्वैवं रघुपतिमहं मुक्तये संश्रितो ऽस्मि ॥ १ ॥
अथादव्याजभयामरनरहितकृत् तत्तत्तैकुण्ड ईशो
ऽप्युर्वीमासाद्य माहाद्रिपुमयनपरो देहिनां नायको ऽसौ ।
रामः शृंगारमूर्तिः करुणरसनधिर्वीर एवाद्भुतो ऽपि
भक्त्यै नः [?क्रोध]मूर्तिः प्रशमितविषमो जानकीजा-
निरस्मान् ॥ २ ॥

श्रीरामं पितरं वंदे जानकीं मातरं ततः ।

वाग्भट्टालंकृतिव्याख्यां कर्तुं किञ्चित्त्रियंचितः ॥ ३ ॥

भट्टानंततनूजेन गुरुं श्रीभास्कराभिधं ।

नत्वा टीका गणेशेन वाग्य[तिना विरच्यते?] ॥

With वाग्य ends fol. 1, while fol. 2 begins in the middle of a dissertation on general topics connected with verse 2 of the original text, a leaf having apparently been lost here.

It ends: ग्रंथमुपसंहरति । दैवैरिति० स्वस्यापि सार-
स्वतोपास्तिसामर्थ्यादेव तादृशग्रंथसामर्थ्ये न स्वतो व्युत्पत्तिव-
लादेति सूचितवान् मूलकृदिति शिवं ॥ ३२ ॥

इति वाग्भट्टालंकारविवरणे पंचमः परिच्छेदः ॥ शके १६३५ ॥
रविवासरे साषाढे मासि शुक्लपक्षे पंचम्यां तिथौ कावीश्वरो-
पनाम्ना निंबदेवसुतभवानीशंकरेणैव पुस्तकं लिखितं स्वार्थं
परोपकारार्थमस्तु ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1156.

2656c. Foll. 43; size 9½ in. by 5½ in.;

legibly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; eight lines in a page.

Vāgbhaṭālaṃkāraṭīkā, another commentary on *Vāgbhaṭa's* treatise, by *Jinavardhana-sūri*, son of *Jinarāja* (? or *Jinendra*). Incomplete.

It begins :

अमीना श्रीसादिनायः श्रियमिह दिशतु श्रेयसो भूयसो वो
विभ्राणः सौरभेयं हृदयमतशिवः शंकरः शंकराभः ।
सेव्यो भूतैर्विभूत्या परिकलिततनुर्वर्णनीयो सहानैर्
विभ्रद्वर्णं सुवर्णं तुहिनशिखरिणो भाति यः कामजेता ॥ १ ॥
प्रभावविभवावासं प्रतिभादानदक्षिणं ।
स्मृशामि शिरसा सौरं गुरुपादरजःकरं ॥ २ ॥
बालानामवबोधाय स्वस्यार्थस्फुरणाय च ।
वाग्भट्टालंकृतेः कुर्वे व्याख्यां संक्षेपयुक्तिः ॥ ३ ॥

ततः शास्त्रस्याविघ्नेन परिसमाप्त्यर्थं बाह्यदेवो (अमीना-
देवो Rāj. M.; but see Weber, Cat. Berl., ii., p. 275, note.) विशिष्टदेवनमस्कारमाह । श्रियमिति ०

According to Dr. Klatt, Indian Antiquary, xi., p. 249, and Prof. Bhandarkar, Report 1882-3, p. 25, this *Jinavardhana* acted as *Sūri* of the *Kharataragacha* (see first colophon below) from *Samvat* 1461 to 1475 (A.D. 1404-1418) when he was removed from the office.

The colophons of the chapters read thus :

I. इति श्रीखरतरगछे श्रीजिनराजसूरि[सूनु] भट्टश्री-
जिनवर्धनसूरिविरचितायां वाग्भट्टालंकारटीकायां प्रथमः
परिच्छेदः ॥ fol. 9a.

II. इति श्रीजिनराजसूनुविरचितायां (!) वाग्भट्टालंकार-
टीकायां द्वितीयः परिच्छेदः ॥ fol. 15a.

III. इति श्रीजिनेन्द्रे (!) विरचितायां ० तृतीयः परिच्छेदः ॥
fol. 18a.

The comment breaks off in the 151st verse of the 4th chapter ; a leaf has been lost before the last leaf ; the gap extending from verse 145 to 149 of the chapter.

For other MSS. of this commentary see Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 257 (where the author's name is, however, set down as *Adi-nātha*), and Weber, Cat. Berl., nos. 1719, 1720.

[GAIKAWAR.]

1157.

2543a. Foll. 31 ; size 10½ in. by 4½ in.; good Jaina Devanāgarī writing of 1458 A.D.; seventeen lines in a page.

Kāvyañuśāsana-vṛitti, or *Alaṃkāratilaka*, another treatise on rhetoric by *Vāgbhaṭa*, son of *Nemikumāra* and *Vasundharā*.

The work is founded on the same plan, and travels over the same ground, as the author's *Vāgbhaṭālaṃkāra*. He even quotes from it every now and then a rule or an example in the same, or very similar, terms. He also keeps up in this work the division into five chapters (*adhyāya*), and very nearly the succession of topics within this frame. But there the similarity ends, and the difference of conception shows itself in the preponderance of the *vṛitti* over the *mūla*. The earlier treatise is written in *śloka*s and rests on itself, while in the present work the rules are couched in terse prose depending on the accompanying commentary for the full development of particulars, and of kindred topics not strictly embraced by the text of the rules. Thus the first *adhyāya*, which treats of the *kāvya*, and its different kinds generally, is especially characterized by its wide digressions on the whole field of Hindu literature and learning.

It begins : नमः सर्वज्ञाय ॥

प्रणिपत्य प्रभुं नाभिसंभवं भक्तिनिर्भरः ।

विवृणोमि स्वयमहं निजं काव्यानुशासनं ॥

संपारभे शिष्टसमयपरिपालनाय सभिधेयसंबंधप्रयोजनप्र-
तिपादनाय च कौंतेयकुलकमलविकाशनैकभास्करस्य ० - -
वसुंधरावधूदयहारस्य श्रीमन्नेमिकुमारस्य नंदनो विनिर्मिता-
नेकनव्यभयनाटकछंदोलंकारमहाकाव्यप्रमुखमहाप्रबंधबंधुरो ०
महाकविश्रीवाग्भटो ऽभीष्टदेवतानमस्कारपूर्वकमुपक्रमते । यथा ।

सर्वार्थमागधीं सर्वभाषासु परिणामिनीं ।

सर्वीयां सर्वतोवाचं सर्वज्ञीं प्रणिदध्मे ॥

विलोक्यानेकशास्त्राणि निजबुद्धिप्रकर्षतः ।

विदुषां हर्षपोषाय वच्मि काव्यानुशासनं ॥ २ ॥

x x 2

तद्यथा । कार्यं प्रमोदाय अनर्थपरिहाराय व्यवहारज्ञानाय त्रिवर्गफललाभाय कांतातुल्यतयोपदेशाय कीर्तये च । °

The author, having declared 'kīrti' to be the only legitimate purpose of poetry—because surer to perpetuate the glory of heroes than any monument of stone (चमरसदनादि, explained as चैत्यादि in the margin),—he goes on to define the cause and origin of poetry in the human mind, as व्युत्पत्त्यभ्याससंस्कृता प्रतिभा यस्य [काव्यस्य] हेतुः । i. e., 'the perceptive faculty cultivated by extensive reading and constant practice.' This leads him into a long review of what he understands by śāstras, and curiously enough into a geographical survey of India, merely because he wishes to comment on the word 'loka.'

Towards the end of the first chapter, in speaking of some minor kinds of dramas, he remarks (fol. 9a) : एवं प्रकरणभेदात् प्रकरणिकापि विज्ञेया । सट्टको ऽपि कैश्चिदुक्तः । तद्यथा । विष्कम्भकप्रवेश-करहितो यस्त्वेष भाषया भवति । सप्रकृतसंस्कृतया न सट्टको नाटिकाप्रतिमः । गेयं विभजते । डोबिका-भाण-प्रस्थान-भाणिका-प्रेरण-सिंगक-रामाक्रोड-हल्लीसक-श्रीगदित-रासक-गोष्ठीप्रभृतीनि गेयानि । ° This chapter concludes with an account of tales; the *Kādambarī*, *Līlāvatī*, *Vāsuvadattā* and *Damayantī* being referred to as examples (see Weber's account of the Berlin MS., Cat. no. 1717).

In the *Mahākāvya* the author only admits four dialects, and mentions representative works in each. The *Raghuvamśa* and others (he says, fol. 7b) are composed in Sanskrit, and divided into *sargas*; the *Setubandha* and others are in Prākṛit, and divided into *āśvāsakas*; in the *Apabhraṃśabhāṣā* we have the *Abdhimathana* and others, divided into *sandhis*; while in the *Grāmyabhāṣā* we have the *Bhīmakāvya*, divided into *avaskandhaka*. He afterwards (fol. 11b, 13-13b, 10) defines 'grāmyam' as the low language, faulty in words and ideas, and put in the mouth of the *Vidūṣhaka* and silly

people generally with the view of producing a comic effect (cf. *Vāgbhaṭālaṃkāra* II., v. 8), and gives instances for it in Sanskrit and Prākṛit.

The following additional works and authorities have been found mentioned: *Rishabhadevacarita*, by the author, fol. 8a; *Karpūramāñjarī*, fol. 31a, ll. 7, 13; *Kāvyaaprakāśa* often; *Kirātārjunīya*, fol. 8a, l. 14; *Kumārasambhava*, fol. 8a, ll. 14, 17; *Candraprabhamahākāvya* or *Candraprabhacarita*, a Sanskrit poem, fol. 8a, ll. 5, 15; *Oṇakyanītiśāstra*, fol. 1b, l. 6; *Damayantikāvya*, foll. 9b etc.; *Neminirvāṇa*, fol. 8a, etc.; *Bāṇa*, fol. 1b, l. 2; *Bālarāmāyaṇa*, fol. 31a, l. 6; *Bharatamuni* (a. of *Bharataśāstra*), fol. 8b, l. 5; *Mayūra*, fol. 1b, l. 2; *Meghadūta*, fol. 7a, l. 14; *Ratnāvalī*, fol. 31a, l. 12; *Rājimatiparityāga*, fol. 8a, ll. 16, 17; *Vishṇuvijaya*, ib.; *Śīsupālābadha*, fol. 8a, etc.; *Harivamśa*, fol. 8a, l. 15; *Harshacarita*, fol. 8b, l. 3.

His native town of *Rāhaḍapura*, famous, it appears, as a shrine of the god *Rāhaḍa*, and referred to in the introduction (cf. Weber's extracts, where he reads *Rahadapura*), is celebrated in a verse by the author himself, fol. 5b, l. 9: अस्माभिरुक्तं ।

सजलजलदनीला भाति यस्मिन् वनाली

मकरतमणिकृष्णो यत्र नेमिर्जिनेन्द्रः ।

विकचकुवलयालिश्यामलं यत्सरौभः

प्रमदयति न कांस्कान् तत्पुरं राहउस्य ॥

It ends: प्रधान चांगिनो ऽनुबन्धे अग्नयनुसंधानं यथा । रत्नावल्यां चतुर्थे ऽंके वाभ - गमनेन सारिकाया विस्मृतिः ॥ अनुम - : सानुपकारकस्य वर्णनं अनगाभिधानं यथा । कर्पूर-मंजरी नायिकाया स्वात्मने च वसंतवर्णनमनादृत्य - दिवर्णे तस्य तस्य रात्रः प्रशंसनं ॥ इति महाकविश्रीवाग्भटविरचितायां स्वोप-ज्ञकाव्यानुशासनवृत्तौ रसादिविवेचनो नाम पंचमो ऽध्यायः ॥ अलंकारतिलकाभिधानो अलंकारः समाप्तः ॥ ग्रंथ १६३० ॥

तद्यनेकमहाप्र (lacuna) विसर्जितः स्फारो ° त्रयः ।

श्रीमन्नेमिकुमारसूनुरखिलप्रज्ञालब्धमणिः

[काव्या supplied] नामनुशासनं धरमिदं चक्रे कविर्वाग्भटः ॥

इति अलंकारतिलकनामालंकारः समाप्तः ॥ संवत् १११५
वर्षे अश्विनवदि ८ शनी लिखितमिति ॥

The MS., which on the whole is very correct, seems to have been derived from the same source as the Berlin one. [GAIKAWAR.]

1158.

2656b. Foll. 9; size 10½ in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Candrāloka (or *Alaṃkāra-nirūpaṇa*), a treatise on poetic ornaments, by Jayadeva Piṇṣhavarsha.

It begins: अर्थालंकारः लिख्यते ॥

परस्परतपःसंपत्कलायितपरस्परौ ।

प्रपंचमातापितरौ प्राचौ जायापती तुमः ॥ १ ॥

उपमा यत्र सादृश्यलक्ष्मीरुत्तमसि द्वयोः ।

हंसीव कृष्ण ते कीर्तिः स्वर्गं गामवगाहते ॥ २ ॥

वर्ण्योपमानधर्माणामुपमावाचकस्य च ।

एकद्वित्रानुपादानैर्भिन्ना लुप्तोपमा यथा ॥ ३ ॥

It ends:

हेतुहेतुमतोरैक्यं हेतुं केचिन्प्रचक्षते ।

लक्ष्मीविलासा विदुषी कटाक्षा धेकटप्रभोः ॥ १६१ ॥

हेतुलंकारः ॥

इत्थं शतमलंकारा लक्षयित्वा निदर्शिताः ।

प्राचामाधुनिकानां च मतान्यालोच्य सधृतः ॥ १६२ ॥

इति चंद्रालोके अर्थालंकारा संपूर्णं (!) । समाप्तमगमत्
पंडितश्रीदामोदरस्येदं पुस्तकं ॥

This is the work which *Apyadikshita* avows having used extensively for the composition of his *Kuvalayānanda* (cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 505); and in comparing the two side by side, one will find the whole of the *Candrāloka* embodied in the *Kuvalayānanda* in regular succession, so much so that the one looks like an enlargement and continuation of the other rather than like an independent work. According to Dr. Burnell (Tanjore MSS., p. 55b) the *Candrāloka* is sometimes attributed to Ap-

payyadikshita (see the next two MSS.), and identity of authorship would certainly best account for the peculiar relationship between the two works—the *Kuvalayānanda* serving as a kind of *vritti* to the former work.

As a matter of fact, however, this work forms a section of Jayadeva's *Candrāloka*, a general compendium of rhetoric, in ten chapters (*mayūkha*). An edition of this larger work (beg. उच्चैरस्यति मन्तामरसतां^०) was published by Jivānanda, Calc. 1874, the fifth chapter of which (*alaṃkāranirūpaṇa*) consists of two parts, *śabdālaṃkāra* and *arthālaṃkāra*—this latter portion coinciding with the present treatise.

Probably owing to the fact that this section became a favourite manual of poetics, and was specially adapted as such through *Apyadikshita's Kuvalayānanda*, the title of Jayadeva's complete work (*Candrāloka*) is also commonly applied to this section on poetic ornaments. Hence a certain confusion prevails,—see, f. i., Weber, Cat. Berl., no. 1721, where three different texts of this title seem to be recognized. The present treatise (or chapter) has been printed at Madras, 1861, and, with a commentary, 1863. Both editions contain no indications regarding the authorship; nor is the author mentioned in this and other MSS., viz. Cat. Berl., no. 1721; Burnell, Tanjore MSS., p. 55b; Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 52 (168 ślokas, the first of which, परस्परतपःसंपत्^०, as above, is wanting in the Berlin MS.; while the second, अलंकारेषु बालानामवगाहनसिद्धये । ललितः क्रियते तेषां लक्ष्यलक्षणसंग्रहः ॥ is neither given by the present, nor by the Berlin MS., though it is found in the Calc. edition as well as in *Kuvalayānanda*, śl. 4).—MSS. of the complete text of Jayadeva's *Candrāloka* are described, Not. ii., p. 177; v., p. 103; Peterson, Rep. II., p. 109.

The several chapters of the *Candrāloka* are thus named in the Calcutta edition :

I. *Vāgnicāra* (16 ślokas); II. *doshanirūpaṇa* (44½); III. *lakṣaṇanirūpaṇa* (11); IV. *guṇanirūpaṇa* (12); V. *alaṃkāranirūpaṇa* (a. *śabdālaṃkāranirūpaṇa*, śl. 10; b. *alaṃkāraṇukramanikā*, śl. 15½; c. *arthālaṃkāranirūpaṇa*, śl. 174); VI. *rasādinirūpaṇa* (24); VII. *dhvaninirūpaṇa* (18); VIII. *guṇabhūtavyaṅgyanirūpaṇa* (10); IX. *lakṣaṇanirūpaṇa* (15); and *abhidhānirūpaṇa* (4).

At the beginning of the work the author calls himself *Pīyūshavarsha*; at the end (acc. to MS. Peterson, Rep. II., p. 109) *Pīyūshavarsha Jayadevakavi*. *Vaidyanātha* also calls him *Jayadeva*.

At the end of the fifth chapter, the Calcutta edition has the following additional śloka (after that beginning इत्थं ° above):

चन्द्रालोकाभिधानो ऽयं जयदेवविनिर्मितः ।

विपश्चितां मुदे भूयादलंकारस्य संग्रहः ॥

In the final ślokas of the work the edition does not agree with the description of the two MSS. in Rāj. Mitra's Notices. Not. ii., p. 177, the author is said to be *Jayadeva*, son of *Maḥādeva* (? and author of *Prasannarāghava*); ib. v. 103, *Jayadeva*, the author of the *Gītagovinda*.

[GAIKAWAR.]

1159.

2185. Foll. 35; size 11½ in. by 5½ in.; good, recent Devanāgarī writing; thirteen lines in a page.

Candrāloka, here called *Kuvalayānandakārikās* (and ascribed to *Apayyadikṣita*); with a commentary (*dīpikā* or *vyākhyā*) by *Āśādharma*, son of *Rāmajī Bhaṭṭa*, and pupil of *Dharaṇīdhara*. The commentary begins :

शिवयोस्तनयं नत्वा गुरुं च धरणीधरं ।

कुर्वे कुवलयानंदकारिकादीपिकां मुदे ॥ १ ॥

साशाधरेण कविना रामजिभट्टमनुना ।

क्रि(य)ते (का)रिकालोका चालानामुपकारिणी ॥ २ ॥

अपात्रान्नवानप्यय(दी)क्षितनामा कविः सदृद्यदृद्यानंदार्थमर्थालं(का)राणां लक्ष्यलक्षणोपेताः कारिकाः कृत्वा तद्व्याख्यानरूपं कुवलयानंदस्य ग्रंथं कृतवान् ॥ कारिकाश्च तत उद्धृत्य क्रमेण लिखितवान् ॥ तत्र निष्प्रत्यूहार्थं मंगलमाचरति स्म । परस्परं ॥ °

The text consists here of 172 ślokas—ślokas 169 and 172 of which correspond to 161 and 162 in the preceding MS., while between them are inserted the two couplets चत्वारो रसवत्त्रये ° and अष्टौ प्रमाणालंकाराः ° (see Kuvalay. ed. Calc. 1874, p. 321), which however are only just referred to in the comment.

The commentary ends : किंच काव्यं यशसे ऽर्थकृते इत्यादिकप्रामाणिकपंडितोक्तं राजप्रसादादिकमभिहितं । एवं हि श्रूयते । अपय्यदीक्षितो नाम (च)न्द्रालोकं नाम ग्रंथं चउः (? चिकीर्षुः) पंडितो रंगराजसूनुः स पितुराज्ञया वैकटाद्रिराजमुपजगाम । स च राजाभ्यर्थितश्चन्द्रालोकं नाम ग्रंथं चकार । राज्ञा वर्षाशनं दत्त्वा प्रहितो ऽलंकारविधेचनाय प्राथितश्चेमाः कारिकाः(ः) कुवलयानंदं च कृत्वा व्यंकटेशं प्रसादयामासेति । धरणीधरगुरुचरणशरणीकरणात् कुवलयानंदस्फूर्तिर्निम सातु-बंधा । सूचयितुं प्रयत्नो ऽयं । अर्थोद्दिशमात्रेणावशिष्टान् पंच-दशालंकारानाह । यद्यपि तेषां लक्ष्यलक्षणयोरपि वचनाहैत्वमस्ति शास्त्रांतरसाक्षात्त्वेन चालैर्दुर्ग्रहत्वादुद्देशमात्रेणाभिधानं युक्तं । तथाहि । चत्वार इति । एवं क्रमादन्यानपि च दशालंकारान् बुधाः पंडिता विदुः । लक्षणा(नि) कथयंतीत्यर्थः । ते च रसवत्त्रये ° । अष्टौ प्रमाणालंकाराः ॥ प्रमाणान्वेवा-लंकारा इति ॥ ११२ ॥

इति पदवाक्यप्रमाणपारावारीणरामजीभट्टात्मजाशाधरभट्ट-विरचितायां कुवलयानंदकारिकाव्याख्यामलंकारसमाख्यायां प्रथमं लक्ष्यलक्षणप्रकरणं समाप्तं ॥

[GAIKAWAR.]

1160.

2656a. Foll. 10; size 10½ in. by 4½ in.; well written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; 11-13 lines in a page.

The same treatise.

It consists here of 205 *śloka*s, the first 169 of which correspond to the text as contained in MS. 2656b. Then follow the two couplets, inserted before the last *śloka* of MS. 2185; and thereupon the *kārikās* of the last portion of the *Kuvalayānanda*, viz. मुनिर्जयति ०, अयं सरसनोकपी ० etc., ending with चंद्रालोको विजयते ० (see next no.), and the colophon: इति श्रीम(द)द्वैतविद्याचार्य-श्रीभरद्वाजकुलनिधिकौस्तुभश्रीरंगराजाध्वरिद्वयवद(!) सूनोर-पदीक्षितस्य कृतिः कुवलयानंदः क्रमः संपूर्ण ॥

[GAIKAWAR.]

1161.

843. Foll. 45; size 12 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1729 A.D.; twelve lines in a page.

Kuvalayānanda, the well-known manual of poetic figures, by *Apyadīkshita* (or *Appayadīkshita*, *Appayadīkshita*), son of *Raṅgarāja*.

Frequently printed in India. It begins:

अमरीकचरीभारभ्रमरीमुखरीकृतं ।

दूरीकरोतु दुरितं गौरीचरणपंकजं ॥ १ ॥

परस्परतपःसंपत् ० see preceding MS.

The work was composed at the instance of prince *Veṅkaṭa* (of *Vijayanagara*, towards the end of the 16th century, as Prof. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 505, supposes). The title 'The delight of the lotuses' was evidently chosen with special reference to the *Candrāloka* ('the sight, or light, of the moon'). It ends:

अमुं कुवलयानंदमकरोदपदीक्षितः ।

नियोगाद्वैकटपतेनैरुपाधिकृपानिधेः ॥ १ ॥

चंद्रालोके विजयते शरदागमसंभवः ।

दृष्टः कुवलयानंदो यत्प्रसादादभूदयं ॥ २ ॥

इति श्रीमद्वैतविद्याचार्यश्रीभरद्वाजकुलनिधिकौस्तुभश्रीरंगराजा(० राज 2764, राद 931)ध्वरौद्वयवदसूनोरपदी-क्षितस्य कृतिः कुवलयानंदः समाप्तः ॥ संवत् १७६६, पौष-वदि १३ रविवार तद्दिने इदं ग्रंथं उद्भवजीनागेशयथाप्रति संपूर्ण ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1162.

2050. Foll. 76; size 11½ in. by 5½ in.; good Devanāgarī writing, of 1792 A.D.; eleven or twelve lines in a page.

Kuvalayānanda.

Dated: संवत् १७९२ नावर्षे पौषमासे कृष्णपक्षे पंचमी-तिथौ बुधवासरे लिखापितं नेताजीश्रीकुबेरजीचिरंजीवि-पठनार्थं ॥

[GAIKAWAR.]

1163.

931. Foll. 51; size 12½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing, of 1797 A.D.; ten or eleven lines in a page.

Kuvalayānanda.

[H. T. COLEBROOKE.]

1164.

601. Foll. 119; size 9½ in. by 4 in.; written, in Devanāgarī, by three different hands, in 1804 A.D.; seven or eight lines in a page.

Kuvalayānanda.

[H. T. COLEBROOKE.]

1165.

2764b. Foll. 52; size 13½ in. by 5½ in.; good Devanāgarī writing, of 1820 A.D.; eleven lines in a page.

Kuvalayānanda.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

1166.

1832. Foll. 50; size 12 in. by 5½ in.; good, recent Devanāgarī writing; thirteen or fourteen lines in a page.

Kuvalayānanda.

[DR. JOHN TAYLOR.]

1167.

2233. Foll. 45; size 9 in. by 5½ in.; legible, modern Devanāgarī writing; seventeen or eighteen lines in a page.

Kuvalayānanda.

[R. JOHNSON.]

1168.

276. Foll. 85; size 11½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī; eleven or twelve lines in a page.

Alaṃkāracandrikā, a commentary on the *Kuvalayanānda*; by *Vaidyanātha*, son of *Rāmacandra* (or *Rāmabhaṭṭa*).

It begins:

अनुचितं महालक्ष्मीं हरिलोचनचंद्रिकां ।

कुर्वे कुवलयां नंदसदलंकारचंद्रिकां ॥

चिकीर्षिताविग्रसिद्धये इष्टदेवतां स्तौति अमरोति ।

This commentary has been printed, along with the text, in most editions.

Dated:

चैत्रशुक्लद्वितीयायां सौम्यवारे निशागमे ।

भोलानाथो लिलेखाद्ये रसखाण्डे १८०६ विहिते ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1169.

2660. Foll. 49; size 10 in. by 6 in.; fair, modern Devanāgarī writing; 19–23 lines in a page.

Alaṃkāracandrikā.

[R. JOHNSON.]

1170.

533. Foll. 123; size 9½ in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing; nine lines in a page.

The same work.

Dated Samvat 1861 (A.D. 1804).

[H. T. COLEBROOKE.]

1171.

957a. Foll. 91; size 10½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, by two different, modern hands; 10–13 lines in a page.

Alaṃkāracandrikā.

[H. T. COLEBROOKE.]

1172.

784a. Foll. 74, one of which (58) is wanting; size 10½ in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about the middle of the seventeenth century. Nine lines in a page.

Ōṭramīmāṃsā, a manual of rhetoric, by an unknown author.

It begins:

अभिवंद्य चंद्रशेखरमाद्यं गौरीसखं परं ज्योतिः ।

वितनोमि विपुलविषयां विशदार्थमर्थचित्रमीमांसां ॥

त्रिविधं तावत्काव्यं । ध्वनिगुणीभूतव्यंग्यचित्रभेदात् । यत्र वाच्यातिशयि व्यंग्यं स ध्वनिः । यथा । ° स्थिताः क्षणं ° विंदवः (*Kumāras*. 5, 24) । अत्र तपस्संज्ञा देव्या देहोपरि निपततां प्रथमवृष्टिचिंदूनां क्रियास्वभाववर्णनेन देव्याः समाधुचितावस्था नाभिव्यक्तिद्वारा चिरनिदाघतमदेहोपरि निपतनेन सुखपारवश्यसंभ्रमहेतौ प्रथमवृष्टावप्यविहता समाध्यवस्था व्यज्यते । तथा हि । नासाग्रन्यस्तनयनः संवृतास्यः सुनिश्चलः । °

Fol. 4. इति चित्रमीमांसायां ग्रंथारंभप्रकरणम् ॥

उपमैका शैलूषी संप्राप्ता चित्रभूमिकाभेदात् ।

रंजयति काव्यरगे नृत्यंती तद्विदां चेतः ॥

चंद्र इव मुखमिति सादृश्यवर्णनं तावदुपमा । सैवोक्तिभंगी-भेदेनानेकालंकारभावं भजते । तथा हि । चंद्र इव मुखं मुखमिव चंद्र इत्युपमेयोपमा । °

इति ° उपमाप्रकरणम् fol. 26b; इत्युपमेयोपमाप्रकरणम् fol. 30; इत्यनन्वयप्रकरणम् fol. 32; इति स्मरणालंकार-प्रकरणम् fol. 32b; इति ° रूपकप्रकरणम् fol. 39; इति ° परिणामप्रकरणम् fol. 43; इति ससंदेहालंकारप्रकरणम् fol. 46b; इति धातिमत्प्रकरणम् fol. 47; इत्युल्लेखप्रकरणम् fol. 50b; इत्यपह्नुतिप्रकरणम् fol. 52b; इत्युत्प्रेक्षाप्रकरणम् ॥ अयातिशयोक्तिः । fol. 72.

It ends:

उपमा सहोपमेयोपमयापानन्वयः स्मरणं ।

रूपकपरिणतिसंशयधातिमदुल्लेखनिहुतिप्रेक्षाः ॥

अप्यर्थं चित्रमीमांसा न मुदे कस्य मांसला ।

अनूरुचि त्रीक्ष्णांशोरर्धेदुरिच धूर्जटेः ॥

इति श्रीचित्रमीमांसा समाप्ता ॥ लिखितमिदं विद्यनाथेन स्वार्थं परार्थं च ॥ ग्रंथसंख्या १५०० ॥

For other MSS. of this treatise (labelled as composed by *Appayadikshita*) see Burnell, Tanjore MSS., p. 56a. [H. T. COLEBROOKE.]

1173.

1716. Foll. 251 (fol. 2 of which is lost, while foll. 57–61 have been replaced by three

leaves in a more modern hand); size 9½ in. by 3 in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1550 A.D. (foll. 57-59, 124-7, 164-5, 167, 183, 188-9, 194-5, 212, 229, 251 supplied by three more recent hands); six lines in a page.

Sāhityadarpaṇa, the favourite manual of *Alamkāra*, and literary criticism, composed—in the 15th century, on the banks of the *Brahmaputra*—by *Viśvanātha Kavirāja*, son of *Candraśekhara Mahākavicandra*.

Of this work there are several editions, esp. one in the *Bibliotheca Indica*, in which series a complete translation, by Dr. Ballantyne and Bābū Pramādādāsa Mitra, has also been published (1875).

It begins: ग्रंथारम्भे निर्विघ्नेन °

Colophon (after the two *śloka*s श्रीचन्द्रशेखर ° and यावत्प्रसन्नेदु °): इत्यालंकारिकचक्रवर्तिध्वनिप्रस्थानपरमाचार्यशिक्षाविलासिनीभुजंगसाहित्यार्थवर्णधारमहापात्रश्रीविश्वनाथकविराजकृते साहित्यदर्पणे दशमः परिच्छेदः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1174.

313. Foll. 214+13; size 16½ in. by 5½ in.; good, modern Bengalī handwriting; eight lines in a page.

Sāhityadarpaṇavivṛiti, a commentary on the preceding work, composed in Śaka 1622 (1700 A.D.), by *Rāmacaraṇa Tarkavāgīśa Bhaṭṭācārya*, a Brāhman of the *Rāḍha* country (in Western Bengal). It begins:

वागीश्वरीसरसगीतगुणप्रवादं

सारस्वतीसततसेवितपादपसं ।

हेमाद्रिमारकतशेखरकांतमोशं

वंदे खगेंद्रभुजमौलितं मुकुंदं ॥

श्रीविश्वनाथकविराजकृतिप्रणीतं

साहित्यदर्पणमतिस्थगितप्रमेयं ।

श्रीमद्विधाय चरणं शरणं गुरुणां

यत्नेन रामचरणो विवृणोति विप्रः ॥

यः परः परगुणप्रकाशने लब्धवर्णनिकरो जयत्यसौ ।

दोषगानरचिताषसंचया यान्धः पिशुनराजिरञ्जसा ॥

It ends (after the colophon):

अक्षिपस्वरसचन्द्रसंमिते हायने शक्रवसुन्धरापतेः ।

श्रीलरामचरणायनमना दर्पणस्य विवृतिः प्रकाशिता ॥

दोषं कंचन ° see Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 255; Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 511-513.

The last 13 leaves of this volume contain a careful index of reference, and a list of 26 writers and books occasionally used by the author. [H. T. COLEBROOKE.]

1175.

1616. Foll. 66 (two of which, 33 and 34, are wanting); size 9½ in. by 3½ in.; indifferent Devanāgarī writing, by two different hands, of about A.D. 1730; 11-14 lines in a page.

Sāhityakautūhala, a versified manual of poetic composition, by *Yaśasvin Kavi*, son of *Gopāla* and *Kāśī*; with a commentary, entitled *Ujjvalapadā*, by the same author.

The first chapter only.

It begins:

यच्छुद्धं विमलं वर्दति विबुधाः कृष्णं तथा निर्गुणं

यन्मूलं जगताममूलमिति तत्तत्तन्मयं व्यापकं ।

यद्वाचां मनसो ऽप्यगोचरमधिष्ठ्यात्माश्रयं सर्वदा ॥१॥

कस्मै चिन्महसे नमो ऽस्तु तमसः सोमौषधिविच्छिन्ने

ये साहित्यकलाकलापकुशला ये चित्रचित्रकृत-

स्तांता ये च विमत्सराः परगुणास्त्रादेषु बद्धस्मृहाः ।

तेषां साधुमुदे धरोकृतसुधां साहित्यकौतूहल- ॥२॥

व्याख्यां व्यातनुते स उज्ज्वलपदां धीमान् यशस्वी कविः

मूलपद्यं ।

भद्रात्मा वनमालिनो ऽस्य जगतो भूरिप्रिये सो ऽस्ति यः

संपल्लवसुवर्णपद्मतिरलं श्रीवत्सलश्चेति च ।

यानास्यादिपदं हि कश्च न रतो ज्यायांश्चिदानंदवान्

यत्र श्रीविधिसेमुखा इव सुराश्विनीकृता आसते ॥१॥°

This chapter is mainly devoted to directions for the composition of enigmas and other artificial poetry (*citrakāvya*, fol. 9b, l. 10 seq.). The different modes of constructing them

(*bandhāḥ*) are specified by name in three verses on fol. 21a, ll. 9–21b, l. 2a (e.g. *padmabandha*, *cakrabandha*, *sarvatobhadra*, *mardala*, etc.), and then defined and exemplified in the subsequent pages. Illustrations of verses, the syllables of which have to be arranged in a peculiar way in writing so as to represent the shape of lotuses, etc., are found on fol. 23b, and on an extra leaf facing fol. 47.

Colophon : इति श्रीमत्पद्माक्षप्रमाणपारावारीणस्य यशस्विकवेः कृतौ साहित्यकौतूहलटीकायां सद्गुणलपदायां (? from misreading *śloka* 2, above) प्रथमः परिच्छेदः समाप्तिमगन्तु ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1176.

1833. Foll. 96; size 11½ in. by 5½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Pratāparudrayaśobhūṣaṇa, a manual of rhetoric, in 9 chapters (*prakaraṇa*) by *Vidyānātha*.

It begins :

विद्याकैरवकीमुदीर्णं श्रुतिशिरःसीमंतमुक्तामणिं
दाराभ्यसमुर्वस्वलोकजननीं वंदे गिरां देवतां ।

यत्पादाजनमस्क्रियाः सुकृतिनां सारस्वतप्रक्रिया-

धीजन्यासमुचो भवन्ति कविता नाट्यैकजीवातवः॥१॥०

See Burnell, Tanjore MSS., p. 56.

I. *Nāyakaṣṭakaraṇa* ends fol. 6b; II. *kāvya*pr., fol. 16b; III. *nāṭaka*pr., fol. 44a; IV. *rasa*pr., fol. 55a; V. *doṣa*pr., fol. 62; VI. *guṇa*pr., fol. 65a; VII. *śabdālaṃkāra*pr., fol. 68a; VIII. *arthālaṃkāra*pr., fol. 95a; IX. *miśrālaṃkāra*pr., fol. 96b.

The peculiarity of this work consists in the poetic illustrations, by which the author exemplifies his rules, being throughout composed with the view of glorifying *Pratāparudradeva Kākatīya*; in ch. III. a complete drama, in five acts, being even introduced, with *Pratāparudra* (otherwise *Vīradeva*) as the hero. The king, who is referred to (and during whose

reign the author may be supposed to have written his work) is doubtless the one who for fifty years (1268–1319 A.D.) ruled at *Ekasīlānagara* (fol. 22a, l. 3), a city called Orangallu (touchstone) in Telugu, Warangole in English, about 80 miles N.N.E. from Hyderabad. This prince seems to have been a great patron of literature, and it was in his days that the *Rāmāyaṇa* was translated into Telugu. Towards the end of his reign the Muhammadans overran the southern peninsula, and conquered the Telugu country.

It ends: एवं यथासंभवमन्येषामप्यलंकाराणां संसृष्टिसंकरौ बोद्धव्यौ तत्र तत्रालंकारेषु ॥

इति श्रीपद्माक्षप्रमाणपारावारीणश्रीविद्यानाथकृतौ प्रतापरुद्रयशोभूषणनामालंकारशास्त्रं समाप्तम् ॥

An edition of this work was published at Poonah in 1849; another, with a commentary (*Ratnārpaṇa*, by *Kumārasvāmin*, son of *Kolācala Mallinātha*, and younger brother of *Peḍḍārya*, for which see Burnell, Tanjore MSS., p. 56b), Madras 1869. [DR. JOHN TAYLOR.]

1177.

612. Foll. 41 + 56; size 9½ in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing, by two different hands; 12 and 9 lines resp.

Pratāparudrayaśobhūṣaṇa. Chapters I.–III., and VII.–IX. [H. T. COLEBROOKE.]

1178.

295b. Foll. 57; size 10½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, -about 1750 A.D.; ten lines in a page.

Kavikalpalatā, a manual of rules for composition, by *Deveśvara* (*Devendra*) *Kaviśvara*, son of *Vāgbhaṭa* (minister of some prince of *Mālava*).

It begins: गंगावारिभिर्हृषिताः ० १ ॥

मालवेन्द्रमहामात्यश्रीमद्भाग्यनन्दनः * १

देवेश्वरः प्रतनुते कविकल्पलतामिमां ॥ २ ॥

See Aufrecht, Cat. Bodl., no. 498; Weber, Cat. Berl., no. 822;—also *Kavikalpalatikā* (without author's name), Burnell, Tanjore MSS., p. 54b.

The treatise (which is divided into four *stavakas* of 4, 5, 6, 8 *kusumas* resp.), has been printed in the *Pratnakamranandini*, nos. 1-31.

It ends:

सर्वं विनश्यति विहाय कवित्वमेकं

कायेन साकमिति कस्य न हि प्रसिद्धं ।

एतद्विमृश्य कविकल्पलतामुकाय-

संपन्नये सुमतिभिः सततं निवेद्या ॥

आविष्कृता वसुमती सुमतीश्वरेण

देवेश्वरेण कविना कविनायकेन ।

काव्यज्ञमानसमुदे समुदेतु भूमा-

वाक्यमेव कविकल्पलतावतारः ॥

इति श्रीमद्भाग्यनन्दनश्रीदेवेश्वरकवीश्वरविरचिता कविकल्पलता समाप्ता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1179.

290c. Foll. 49; size 10 in. by 4½ in.; fairly good Devanāgarī writing, of 1735 A.D.; ten lines in a page.

Kavikalpalatā.

Colophon: इति श्रीवाग्भटसूनुमहाकविश्रीदेवेन्द्रविरचिता कविकल्पलता संपूर्णा ॥ संवत् १७९१ समये जेष्ठमासे कृष्णपक्षे दशम्यां भउवासरे ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1180.

2598. Foll. 57; size 12½ in. by 5½ in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1769 A.D.; 9-11 lines in a page.

The same work.

Colophon: श्रीवाग्भटसूनुमहाकविदेवेश्वरविरचिता कविकल्पलता समाप्ता ॥ सम्वत् १७२६ मिति अग्रहणवदि ६ पष्ठे रविवार ॥ [MACKENZIE COLL.]

[* Thus all MSS., except the Bengali one which reads *Vābhāṭa*.]

1181.

811. Foll. 53; size 15½ in. by 5½ in.; in-different Bengali handwriting of 1806 A.D.; eight lines in a page.

The same work.

Colophon: इति श्रीमद्भाग्यनन्दनश्रीदेवेश्वरसूरिविरचितायां कविकल्पलतायां चतुर्थस्तवके सप्तमं कुसुमं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1182.

2684c. Foll. 11; small 4to; size 8 in. by 6 in.; small Telugu writing; 30-32 lines in a page; European paper (watermark 1810).

Another copy of *Deveśvara's Kavikalpalatā*; incomplete. It breaks off abruptly shortly before the end of II. 2. [MACKENZIE COLL.]

1183.

848. Foll. 43; size 12 in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing of the Jaina type, dated 1418 A.D.; nineteen lines in a page.

Kāvyaikalpalatā (vṛitti), a practical course of poetic composition (*kaviśikṣhā*), by *Amaracandra Yatindra*, a Jaina (*vīratīrthamkaraprahvātmā*) and disciple of *Jinadatta Sūri*, of the *Vāyaṭa-gaccha*. It consists of a series of rules in *ślokas*, embedded in a great mass of illustrative examples (*vṛitti*).

It begins:

विमृश्य वाङ्मयं ज्योतिरमरेण यतीन्दुना ।

काव्यकल्पलताख्येयं कविशिक्षा प्रतन्यते ॥ १ ॥

सारसतामृतमहारण्यवृक्षिर्मंदोर

मत्वारिसिंहसुकवेः कवितारहस्यं ।

किंचिच्च तद्रचितमात्मकृतं च किंचिद्

व्याख्यास्यते त्वरितकाव्यकृते ऽत्र सूत्रं ॥ २ ॥

शास्त्रारम्भे शास्त्रकारः समुचितेष्टदेवतानमस्कारपूर्वं शास्त्र-
स्याख्यां प्रेक्षावत्प्रवृत्त्यंगप्रयोजनयुक्तमभिधेयं चाह ॥

वाचं नत्वा महानन्दकरसत्काव्यसंपदे ।

कविशिक्षामिमां वच्मि काव्यकल्पलताहयां ॥ १ ॥

Y Y 2

वाचं नवेति श्रेयोहेतुः ० -- शास्त्रसंग्रहमाह ॥

चत्वारो ऽत्र छंदःशब्दस्येवार्थसिद्धिनामानः ।

क्रमशस्तताः प्रतानाः पंचचतुःपंचसप्तभिः स्तवकैः ॥ २ ॥

सिद्धिशब्दः प्रत्येकं योज्यः स्तवकसंख्या यथासंख्यं अत्र
काव्यकल्पलतायां छंदःसिद्धिप्रतानः पंचभिः स्तवकैः । शब्द-
सिद्धिप्रतानश्चतुर्भिः ० -- क्रमेण स्तवकानां नामान्याह ।

अनुष्टुप्शासनं छंदो ऽभ्यासः सामान्यशब्दकः ।

वादो वर्यस्थितिः पूर्वप्रताने स्तवका मताः ॥ ३ ॥

रुढयौगिकमिश्राख्या यौगिकाह्वानमालिका ।

अनुप्रासो लाक्षणिको द्वितीये स्तवकाः स्मृताः ॥ ४ ॥

श्लेषव्युत्पादनं सर्ववर्णनोद्दिष्टवर्णने ।

अद्भुतं चित्रमित्येते तृतीये स्तवका मताः ॥ ५ ॥

तुर्ये पुनरलंकाराभ्यासवर्णाकृतिक्रियाः ।

प्रकीर्णैकाभिधः संख्यासमस्ये स्तवकाः स्थिताः ॥ ६ ॥

इति शास्त्रसंग्रहः ॥ काव्यस्य छंदोमूलत्वात् प्रथमं छंदःसि-
द्धिप्रतानस्तत्र पूर्वमनुष्टुप्शासनं । यथा । आदौ साध्यपदं स्थाप्यं ।
आदौ प्रथमं साध्यमवश्यप्रयोज्यं पदं कार्यं ०

Fol. 2b, l. 12: अन्यछंदो मत्कृतछंदोरत्नावल्यां श्रेयं ॥

Fol. 6a, l. 5: एते शब्दा मत्कृतकाव्यकल्पलतापरिम-
लात् श्रेयाः ॥

Fol. 18a, l. 7: ० शब्दाश्च बहवः काव्यकल्पलतामंजरी
(-परिमले gloss) श्रेयाः ॥ also fol. 19a, l. 3.

Fol. 32a, l. 18: शेषानलंकारान् मत्कृतादलंकारप्रबो-
धादवबुध्याभ्यस्येत् ॥

The authorship of the *Kāvya-kalpalatā* is expressly claimed by *Amaracandra* (fol. 29b, l. 18, B. p. 55a, l. 10), in a *śloka* which is to be read on the felloe of a wheel, and which is interwoven with another verse constructed as an 'ashtārācakrabandha' on its spokes. This 'paridhiśloka' runs thus:

वाचं स्मृत्वा यतींद्रेण काव्यकल्पलता कृता ।

तारश्रीरमरेण्यं भावनीया सतां गणैः ॥

The author seems purposely to avoid every-
thing specifically Jainā (except mentioning
Jina, *Jinendra* or *Jineśvara* in some half a dozen
places). Nor does he name his sources, save
in one or two instances, as when he quotes

Śākaṭāyana as an authority on etymology
(fol. 8a, l. 3), or when he refers to the *Vaiśe-
shika* philosophy, in describing 'samkhyā' as a
'guṇa' (fol. 8a, l. 6).

As regards the general plan of the work,
little need be added here to the account given
by Prof. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 497, and
Dr. Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 282:—

Pratāna I. (*chandaśiddhi*) consists of five
sections; viz. (1) circumlocutions for the
requirements of metre; (2) enumeration
of the principal metres; shifts in gram-
matical forms of the verb; on *Prākṛit* loan-
words (where *Hemacandra* seems to be
quoted superficially from memory); trans-
mutation of one's own or another poet's
ideas into the same or a different metre;
conversion of one metre into another;
cæsure (*yati*); (3) use of expletive particles
and words for filling up the verse, such as
śrī, *saṃ*, *sat*, *drāk*, *vi*, *pra*, etc.; (4) argu-
mentation, pointed sayings, subjects of
laudation and vituperation (e.g. *kulaśā-
strādi*, *svaśāstrādhyaṇanaprathā*); (5) sub-
jects for descriptive poetry.

Pratāna II. (*śabdasiddhi*) treats (1) of ety-
mology; (2) derived meanings of com-
pounds; (3) alliteration and rhyme in the
middle of a verse (*anuprāsa*); (4) direct,
indirect, and double meaning (*mukhya*,
lākṣaṇika, *vyañjaka*).

Pratāna III. (*śleṣasiddhi*) deals with *jeux
de mots* of various kinds: (1) composing
of words in such a way that they can be
read differently according as they are
divided; (2) a kind of *śleṣa* occurring in
the description of an object by analogies
in each of which the same quality or con-
dition has to be traced in the same words
or in synonyms; (3) cases of *double entente*,

produced by homonyms capable of widely different interpretations; (4) ambiguity produced by similarity of inflexions of different origins; (5) surprises of different kinds, such as verses in which the same consonant or vowel is repeated in each syllable; verses spread out in diagrams, to be read according to the move of the knight in chess or otherwise.

Pratāna IV. (*arthasiddhi*) treats of the construction of similes; the parallelism of members in them arising from the observation of like conditions in the objects compared; with ellipsis and other such-like figures.

It ends: ° चंद्राद् गुणाधिकं यशः ।

सज्ञाभीर्येगुणस्याये समुद्रो गोप्यदायते ।

सम्मानसरोजांतर्गंगं भ्रमरायते ॥ ६३ ॥

एवमीचित्तेन तद्गुणाधिकमारोप्यं ॥

इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यमहाकविश्रीमदमरचंद्रविरचित-
तायां काव्यकल्पलताकविशिखावृत्ती चर्यसिद्धिप्रदाने चतुर्थे
समस्यास्तवकः सप्तमः ॥ संपूर्णश्रायमर्थसिद्धिप्रदानश्रुत्युत्थः ॥

श्रीमद्वायटगच्छवारिधिविधोः पादारविंदद्वये

येन श्रीजिनदत्तसूरिसुगुरोः शृंगारभृंगार्यायतं ।

स श्रेताचरमीलिरत्नसमरः श्रीवीरतीर्थैकर-

प्रह्लाताऽकृत काव्यकल्पलतिकावृत्तिं सतां संमतां ॥ १ ॥

सिक्केयमुद्धृतैः शास्त्राग्निभ्यः सारमुधारसैः ।

काव्यकल्पलताकल्पं तनोतु मुमनोमुदं ॥ २ ॥

काव्यमेव परब्रह्मास्वादसोदरशर्मदं ।

खालोकं पाठयामास कालिदासकवयेः ॥ ३ ॥

वाल्मीकिव्यासयोर्विश्वे विश्वदिङ्मूलकूलगा ।

कल्पातोत्संधिनी कीर्तिः काव्यादेव विजृम्भते ॥ ४ ॥

काव्यकल्पलतावृत्ती ससूत्रायामनुष्ठुभां ।

त्रिसहस्री त्रिशती च सप्रपंचाशुद्धरा ॥ ५ ॥

यं १५१ । एवं सर्वसंख्यासंयोगं ३३५७ । एवं परिपूर्णः

स्त्विति श्रीसंवत् १४७५ वर्षे श्रीमत्तपागच्छनायकभट्टारकश्रीजय-
तिलकसूरीश्वरपट्टोदयदिनकरभट्टा[रक]श्रीरत्नसिंहसूरिचरण-
कमलोपसेविना पं० देवदत्तेनगणिना (? १. देव ०) स्वपरोप-
काराय सुश्राद्धवरैः कविशिखावृत्तिर्लेखयामास ॥ श्रीश्रमणसंघस्य

शुभं भवतु कल्याणं भवतु ॥ On the *Tapāgaccha* (? *Ratnasimha* = *Ratnasekhara*) see Dr. Klatt, *Indian Antiq.*, xi. p. (251-)256.

The handwriting, though decidedly Jaina, is singularly free from those intricacies so common in the *Prākṛit* MSS. even of later periods (and described by Prof. Weber in the introduction to his memoir on the *Bhagavati*). Indeed these perplexing characters are scarcely a safe criterion for determining the age of MSS.

[H. T. COLEBROOKE.]

1184.

667a. Foll. 80; size 11 in. by 4½ in.; excellent Devanāgarī writing resembling the Jaina type; thirteen lines in a page.

Kāvya-kalpalatā(*vr̥tti*).

Dated: संवत् १६६४ वरषे नाथमुदिचारसिद्धिने भुमवारे । °
श्रीपटननगरे इदं पुस्तकं स्यामदासभट्ट । खालपठनार्थं ° ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1185.

2456. Foll. 120; size 10½ in. by 4½ in.; good, clear Devanāgarī writing; thirteen lines in a page.

The same work.

It ends:

संवति स्वस्वमुनिचंद्रैः समन्विते १७०० आबणस्य शित्तियसे ।

भूतेष्टायां सुरगुरुवारे पुष्पस्थिते चंद्रे ॥ १ ॥

राज्ये विजयानंदाभिधानसूरीशित्तुर्यतिप्राज्ये ।

श्रीगुणविजयगणीनामनंतगुणरत्नसिंधूनां ॥ २ ॥

वृत्तिरियमलेखि (! orig. प्रतिरि °) शिशुना

हर्षवशात्संघविजयविधुषेन ।

निजशिष्यस्य दीप्तिविजया-

भिधानस्य (!) पठनार्थमिति भट्टम् ॥ ३ ॥

श्रीराजनगरसमीपे स्ति प्रेमापुरवरे मंडण (? °लं) श्रीशंभ-
वनाथ । तथा श्रीसंघेसरपाश्वेनाथप्रसादात् शुभं भवतु कल्या-
णमस्तु ॥

This date (A.D. 1643) cannot be that of the

present MSS., which seems to have been written at least 100 years later. It is, however, generally correct, and its value is, moreover, enhanced by marginal and interlinear glosses, added up to fol. 70, which help to make the meaning of the text clearer. [GAIKAWAR.]

1186.

1740b. Foll. 65; size 9½ in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing; seventeen lines in a page.

The same work.

Copied, at Akbarābād, in Samvat 1757 (A.D. 1700). [H. T. COLEBROOKE.]

1187.

879. Foll. 83 (numbered 85; nos. 50 and 63 being passed over); size 9½ (partly 9) in. by 4 in.; written, in Devanāgarī, by different hands, in the last century; 12-15 lines in a page.

Kāvya-kalpalatā(vritti). An imperfect MS., made up of two different copies (foll. 1-49, and 51-85) with a considerable gap between them. Occasional gaps in the first part have been supplemented by a third hand.

A leaf has been lost at the end, the MS. breaking off in the second concluding stanza, at तनोतु. [H. T. COLEBROOKE.]

1188.

1723. Foll. 71; size 8½ in. by 4½ in.; clear Devanāgarī writing, of about 1550 A.D.; twelve lines in a page.

Kāvya-parīkshā, a short, versified treatise on poetics, in five chapters (*ullāsa*), with a commentary, by Śrīvatsulāñchana Bhaṭṭācārya.

It begins:

पद्मापसादवीभास्वत्पद्मपदः ।

वागीशः काव्यमधुनः परीक्षायै प्रवर्तते ॥

इह तावत्परीक्षितमेव काव्यं फलाय भवतीति तत्परीक्षा-
यामुद्यमः । तत्रादौ काव्यस्वरूपमाह ।

काव्यमासादजीवातुः पदसंदर्भे उच्यते ।

सालंकारगुणादौपौ शब्दार्थविति कैश्चन ॥

काव्यं करोति काव्यं पठति काव्यं शृणोतीत्यादिव्यवहारा-
च्छब्द एव काव्यमिति प्रांचः । केचिन्नु सासादव्यंजकत्वमेव
काव्यत्वप्रयोजकत्वं तत्र शब्दे चार्थे चाविशिष्टमिति शब्दवदर्थे
ऽपि काव्यत्वं काव्यं करोतीत्यादौ काव्यपदस्य शब्दमात्रपरत्व-
मित्याहुः । अदोषाविति किं । यत्किंचिद्दोषाभावो यावद्दोषा-
भावो वा । नाद्यः । अस्यावर्तकत्वात् । यत्किंचिद्दोषाभावस्य
सर्वत्र सुलभत्वात् । नात्यः । तथा सति काव्यलक्षणं निर्विषयं
विरलविषयं वा स्यादिति चेदुच्यते । दुष्टेष्वपि रसोद्बोधात्का-
व्यत्वदर्शनाददोषाविति काव्यलक्षणे न देयमेव किंतु यत्नतो
दोषाभावः काव्ये कर्तव्य इति एतावन्मात्रपरमिति टीकाकृतः ।
तदुक्तं । “टीकानुविद्धरत्नादिसाधारण्ये न काव्यता । दुष्टेष्वपि
मता यत्र रसाद्यनुगमः स्फुटः” इति ॥ अन्ये तु । एकस्मिन्नेव
पद्ये यदंशे दोषाभावस्तदंशे काव्यत्वं यदंशे दोषस्तदंशे ऽकाव्यत्वं ।
तथा चैकमेव पद्यं काव्यमकाव्यं च । यथैकमेव ज्ञानं प्रमा
चाप्रमा चेति । दोषसामान्याभाव एव लक्षणे प्रवेश्य इत्याहुः ।
अत्र विशेषालंकारविरहे ऽपि सामान्यालंकारसत्त्वात् काव्यत्व-
हानिरिति स्मर्तव्यं । यथा । यः कौमारहर इत्यत्र वक्रोक्तिना-
मकसामान्यालंकारसत्त्वादेव काव्यत्वं । तदुक्तं । “सैषा सर्वत्र
वक्रोक्तिरनयार्थो विभाव्यते । यत्नो ऽस्यां कविना कार्यः को
ऽलंकारो जनया विना ॥” तथा च वक्रोक्तिः काव्यजीवितमिति ।
वक्रोक्तिश्चमत्कारकारिण्युक्तिरित्यर्थः । अत्र रसस्य हि प्राधान्या-
न्नालंकारता ॥ इदानीं शब्दार्थयोः स्वरूपमभिधातुं तयोर्विभा-
गमाह ।

स्याद्वाचको लाक्षणिकः शब्दो ऽत्र व्यंजकस्तिथा (Kā-
vyapr. 2, 1) ।

अत्रेति काव्ये ।

एषामर्थोक्त्या वाच्यलक्ष्यव्यंग्या इति त्रयः ॥

अथ वाचकादीनां स्वरूपमाह ।

शक्तिमत्त्वं वाचकत्वं शक्तिर्जातौ परं मता ।

ईश्वरेच्छा विशेषो ऽथ पदार्थांतरमेव सा ॥

यत्र यस्य शक्तिस्तत्र तस्य वाचकत्वमित्यर्थः । ०

I. *Śabdārthanirṇaya* ends fol. 9a; II. *kāvya-
bheda*, fol. 29a; III. *doshanirūpaṇa*, fol. 47b;
IV. *guṇanirṇaya*, fol. 53a; V. *alaṅkārah*.

It ends :

उदचन्नर्कैयस्त्रपितमतिरेकांतसुभगं
न विष्णोः श्रीविष्णोश्चरणमधुलुंटाकमधुपः ।
प्रबंधं निर्वंधादिममतितरां युक्किलहरी-
परीरंभारं जडभरतनामा भणितवान् ॥ १ ॥
प्रत्यक्षरप्रचलककेशतर्कचर्चा
रत्नलुटाविविधविधमगुंफितश्रीः ।
कंठे सतां लुठु [चित्रे सतां वसतु B] हार इवैव हारी
श्रीवत्सलान्ननकवेवैचसां विलासः ॥ २ ॥
येनामंडि कणादगौतममतं सांख्यं च संक्षोभितं
मीमांसा सुलकीकृतैव सकलं पीतं च पातंजलं ।
वेदांतार्थविचारपारगमतेर्ब्रह्मैकलक्ष्यस्थितेः
श्रीवत्सस्य कृतिः सुधापरिणतिसस्येयमुन्मीलति ॥ ३ ॥
इति श्रीवत्सलान्ननभट्टाचार्यकृतायां काव्यपरीक्षायां पंचम
उच्चासः ॥ समाप्नो ज्यं यंयः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1189.

436c. Foll. 40; size 10½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1600 A.D.; thirteen or fourteen lines in a page.

Kāvya-parīkṣhā. [H. T. COLEBROOKE.]

1190.

607b. Foll. 71; size 10 in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1790 A.D.; nine lines in a page.

Kāvya-parīkṣhā. Apparently copied from the preceding MS. [H. T. COLEBROOKE.]

1191.

1627b. Foll. 41; size 8½ in. by 4 in.; fairly good Devanāgarī writing, of A.D. 1757; rough European paper; eleven lines in a page.

Kāvya-vilāsa, a treatise on rhetoric, by *Ciraṃ-jīva Bhatta*, son of *Ācāryaśatāvadhāna*.

It consists of two chapters, treating of poetic sentiments and rhetorical figures respectively, in brief explanations, illustrated by stanzas composed by the author.

It begins :

तमोगणयिनाशिनी सकलकालमुद्योतिनी
धरातलविहारिणी जडसमाजविद्वेषिणी ।
कलानिधिसहायिनी लसदलोसौदामिनी
मंदतरविलंबिनी भवतु कापि कादंबिनी ॥ १ ॥
कृतिभिः कतिभिर्विलसन्मतिभिः
कति वा न कृताः कृतयः कविभिः ।
इति सत्कविताभिरुचिः शिथिली-
भविता जगतामिति चेत् कथये ॥ २ ॥
कथयतु नाम तरतानो नो दुनोति चेतः । यतः ।
मणिं कलितनीलिमंकमपि काचयोधा मुहुम्
त्यजति यदि पामराः कथय कैव हानिस्तदा ।
यतो जगति कश्च न स्फुरितपुङ्खुब्धा जगत्-
परीक्षणविचक्षणः क्षणमपि क्षणं धास्यति ॥ ३ ॥
अलंकाररसानेकवृत्त्यादिषु गुणेषु च ।
लक्ष्यते स्वीयपद्यानि प्राचीनकृतलक्षणैः ॥ ४ ॥
तत्रादौ काव्यस्वरूपं निरूप्यते । तथा च काव्यप्रकाशे । °
अतिनवीनास्तु गंगाधरप्रभृतयः वैदर्भिलाटादिविलक्षणचमत्कार-
कारित्वमेव काव्यत्वमात्रं नति । °
तत्र रसानाहुः ।
शृंगारहास्यकरुणरौद्रवीरभयानकाः ।
रसा नव समुद्दिष्टा बीभत्साद्भुतशान्तयः ॥ °
Iti śṛiṅgārarasah, fol. 4; *hāsyā-*, *karuṇarasah*, fol. 4b; *raudrarasah*, fol. 5; *vīrarasah*, fol. 5b; *bhayānakah*, *bībhatsārasah*, fol. 6; *śāntarasah*, fol. 6b; इति ° रसमयी प्रथमा भंगिः ॥ अष्टालंकारा नि-
रूप्यते ॥ ते चार्थालंकारशब्दालंकारभेदेन द्विधा । ° *prati-*
popamālaṃkāra, fol. 11; *ullikhitālaṃkāra*, fol. 12; *paryastāpahnuti*, fol. 13; *kaitavāpahnuti*, fol. 13b; *utprekṣhā*, fol. 14; *bhrānti*, fol. 14b; *sandeha*, *militāl.*, fol. 15; *unmilitāl.*, *anumāna*, fol. 15b; *āpattyāl.*, fol. 16; *parikarāl.*, *parikarāṅkural.*, fol. 16b; *kāvya-āliṅgāl.*, fol. 17; *praharṣhaṇāl.*, *vishādanāl.*, fol. 17b; *sāmānyāl.*, fol. 18; five kinds of *atiśayoktyāl.*, fol. 19b; *tulyayogitāl.*, *sambhāvanāl.*, fol. 20; *dīpakāl.*, *prativastāpamāl.*, fol. 20b; *bimbapratibimbabhāva*, fol. 21; *vyatirekāl.*, fol. 21b; *sahoktyāl.*, *vinoktyāl.*, fol. 22; *samāsoktyāl.*, fol. 22b; *śleshāl.*, fol. 23; *apra-*

stutaprasaṃsāl., *sāmānyaviśeṣhāl.*, *nyāyāl.* fol. 23b; *paryāyoktyāl.*, *stutinindāl.*, fol. 24; *nindāstutyal.*, *ākshepāl.*, fol. 24b; *virodhāl.*, fol. 25; *virodhābhāsāl.*, fol. 25b; *viśeshoktyāl.*, *vibhāvanāl.*, fol. 26; *saṃgatyal.*, fol. 26b; *viśhamāl.*, *saṃmāl.*, fol. 27; *vicitrāl.*, *adhikāl.*, fol. 27b; *anyonyāl.*, *viśeshāl.*, *vyāghātāl.*, fol. 28; *gumphāl.*, fol. 28b; *ekāvalyal.*, fol. 29; *sārāl.*, fol. 29b; *yathāsaṅkhyāl.*, fol. 30; *parivṛityāl.*, *parisaṅkhyāl.*, fol. 31; *vikalpāl.*, fol. 31b; *saṃādhyāl.*, *saṃuccayāl.*, fol. 32; *pratyānikāl.*, fol. 32b; *ullāsāl.*, fol. 33; *pūrvarūpāl.*, fol. 33b; *tadguṇāl.*, fol. 34; *avaññāl.*, *anugūṇāl.*, fol. 34b; *uttarāl.*, fol. 35; *pīhītāl.*, fol. 35b; *vyājoktyāl.*, *vakroktyāl.*, fol. 36; *svabhāvoktyāl.*, fol. 36b; *bhāvīkāl.*, *bhāvīkachavīrāl.*, fol. 37; *udāttāl.*, *atyuktyāl.*, fol. 37b; *atha śabdālaṅkāra nirūpyante*, fol. 38; *sphuṭānuprāsāl.*, fol. 39; *yamakāl.*, fol. 40; *punaruktipratikāśāl.*, fol. 41. No other quotations, besides those in the beginning have been met with.

It ends:

वीक्षणाय सदसद्विवेकिनां

शिक्षणाय लघुबुद्धिशालिनां ।

लक्षणैरिह चिरंतनैवेया

लक्षिता सकृत्पद्यदिति ॥ १०२ ॥ (१०० B.)

द्वैताद्वैतमतादिनिर्णयविधिप्रोद्बुद्धिबुद्धिस्तुतो

भट्टाचार्यशतावधान इति यो गौडोद्भवो भूक्तविः ।

यं ये काव्यविलाससंज्ञिनि चिरंजीवेन तज्जन्मना-

लंकारैरियमादितो (० मपरादितो B) इति सतां

संगाय भंगिः कृता ॥ १०३ ॥]

इति श्रीचिरंजीवभट्टाचार्यकृतकाव्यविलासे अलंकारमयी द्वितीया भंगिः परिसमाप्ता । समाप्तश्राव्यं ययः श्रीरस्तु संवत् १८१४ शक १६७९ ईश्वरनामसंवत्सरे कार्तिके मासि शुक्लपक्षे ६ गुरुवासरे षष्ठ्यां तिथौ कानाटकदेशे मुद्रविहाडाख्यग्रामे लिखितमिदं पुस्तकं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1192.

1570A. Foll. 27; size 9½ in. by 3½ in.; in-different, small Bengali handwriting; 10-12 lines in a page.

Kāvyavilāsa. [B.]

Dated: Samvat 1760 (1703 A.D.).

[H. T. COLEBROOKE.]

1193.

413. Foll. 74; size 12½ in. by 4½ in.; fair, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Kāvyacandrikā, an elementary treatise on rhetoric, in fifteen chapters (*prakāśa*), by *Kavindra-datta* (of *Dirghāṅkagrāma*), son of *Kavikarṇapūra* and *Kausalyā*.

It begins: कृष्णाक्षिपद्गजमपद्गजनस्य ° see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 499, A.

The subjects treated in the chapters are as follows:—I., *kāvyalakṣhaṇa* ends fol. 4b; II., *vṛittāni*, fol. 6b; III., *śabdaśaktiḥ*, fol. 11; IV., *rasanirūpaṇam*, fol. 13b; V., *bhāvabhedaḥ*, fol. 18; VI., *rasasya bhedaḥ*, fol. 22b; VII., *rasābhāsaḥ*, fol. 23; VIII., *kāvyabhedaḥ*, fol. 28b; IX., *pramāṇanirūpaṇam*, fol. 37b; X., *ritiḥ*, fol. 38; XI., *guṇāḥ*, fol. 40b; XII., *śabdālaṅkārah*, fol. 53b; XIII., *arthālaṅkārah*, fol. 62b; XIV., *doshāḥ*, fol. 68b; XV., *kavītopāyāḥ*, fol. 71; XVI., *nāṭyam*.

The author quotes very frequently verses composed by himself (यथा मम °), especially in the *alaṅkāra* chapters (45 times in the *śabdālaṅkāra*); besides his own grammar, *Sāralaharī*, fol. 48b, and his *Dhātucandrikā*, fol. 50; as also one verse from each of his two sons, viz. *śrī-Kavivallabha*, fol. 51b, and *śrī-Kavibhūṣaṇa*, fol. 52. For the author's quotations from poems composed by himself (viz. *Ratnāvalī*, *Rāmacandra-campū*, *Śānticandrikā*, *Stavāvalī*) in the earlier portion of the treatise, see Aufrecht's Catalogue, p. 212a, where also the final *śloka* and colophon are given from this MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

1194.

1392c. Foll. 7; size 13½ in. by 3¼ in.; fair, modern Bengali handwriting; six or seven lines in a page.

Kāvyaacandrikā, directions on poetical composition, by *Nyāyavāgīśa Bhaṭṭācārya*, son of *Vidyānidhi*.

It begins: सगुणा सालङ्कारा ० ॥

विद्यानिधितनूजेन न्यायवागीशधीमता ।

गुणालङ्कारा दोषाख्या क्रियते काव्यचन्द्रिका ॥ ०

See Aufrecht, Cat. Bodl., no. 499B.

It ends:

इति चतुर्दश दोषाः क्रमेणोक्ताः समासतः ।

अन्ये ऽप्युपेक्षिता ग्रन्थगौरवादेव ते मया ॥

अलङ्कारमहाशास्त्रसमुद्रं रससागरं ।

बालकानां प्रबोधाय रचितं कतिचित्पदैः ॥

इति महोपाध्यायन्यायवागीशभट्टाचार्यविरचिता काव्यचन्द्रिका समाप्ता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1195.

240. Foll. 249 (numbered 2-150; no. 3 occurring twice, and 195 having been passed over); size 12½ in. by 4¼ in.; good, modern Bengali handwriting; six lines in a page.

Alaṃkāra-kaustubha-dīdhiti-prakāśikā, a commentary on *Kavi-Karṇapūra's Alaṃkāra-kaustubha*, by *Vṛindāvanacandra Tarkālaṃkara-cakravartin*, son of *Rādhācaraṇa Kavīndra-cakravartin*.

The MS. is imperfect, the last (10th) chapter, with the exception of the first leaf of it (fol. 250) being wanting. Fol. 1 is likewise missing; and there seems to be a gap between foll. 246 and 247, where the end of the 8th chapter should occur.

On the original work—which is of a *Vaiṣṇava* tendency, the rules being illustrated by verses relating to *Kṛishṇa* (and *Rādhā*)—see Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 492-494; Rāj. Mitra,

Notices, iv., p. 237. According to Dr. Rāj. Mitra (introduction to the *Caitanyacandrodaya*, p. vi.) *Kavi-Karṇapūra* was born in the year 1524. In this MS. he is twice mentioned at the end of chapters, viz. fol. 38a, l. 3, and fol. 158a, l. 1:

श्रीमत्तः कर्णपूरस्य चरणावनिशं भजे ।

निर्मितः कृष्णकण्ठार्हो येनालङ्कारकौस्तुभः ॥

The chapters (*kiraṇa*) end:—I., fol. 18a; II., fol. 38a; III., fol. 52b; IV., fol. 56a; V., fol. 158a; VI., fol. 167b; VII., fol. 205a; [VIII. ?]; IX., fol. 250a.

[H. T. COLEBROOKE.]

1196.

1654. Foll. 202; size 9¼ in. by 4 in.; in different Devanāgarī writing (by two different hands) of 1801 A.D.; 9-11 lines in a page.

Alaṃkāra-kaustubha, by *Viśveśvara Paṇḍita*, son of *Lakṣmīdhara Sūri*.

Apparently a modern compilation, professing to give the essence of many books on *alaṃkāra*.

It begins:

दत्तस्तत्परसंकराग्रिमभुवा वक्तांतरेष्वादराद्

दोर्विक्षेपनिषिद्धकुम्भविचरन्मत्तद्विरेफोत्करम् ।

अज्ञाया धयतोः पयोधरयुगं तिर्यङ्मूयः पश्यतोर्

बाल्यच्चेहविजृम्भितं विजयते द्वैमातुरस्कन्दयोः ॥ १ ॥

लोकस्वान्त्यनान्धकारपटलध्वंसप्रदीपाङ्कुरा

विद्याकल्पलताप्रतानजनने वीजं निजासंगिनां ।

मध्येमौलि ममासतां सुविमला मालोपमानाश्चरं

श्रीलङ्काधीश्वरविद्वदग्निनलिनोदीताः परागाणवः ॥ २ ॥

अर्थालंकाराणां भूरिग्रंथस्थितं सारम् ।

संगृह्णाति मुखेन ज्ञप्यै विद्वे(श्च)रो ऽन्येषाम् ॥ ३ ॥

धिया वैधेयानां भवति विषयो सारविषयो

बुधानां स्वाधानं न च कुतुकमेतादृशकृतेः ।

तथापीदं पारिप्लवयति मनो मे सुमहतां

निबंधानामेकीभवितुमभिसंधाननिवहः ॥ ४ ॥

अथ तेषामुद्देशः । उपमानान्वय उक्तः ०

The MS. is in the worst style of modern *Kāśī* writing. It concludes with a *Prākṛit*

verse : पंथाः माणांसिणी ० चिरं दिट्टाः । followed by the colophon :

इति श्रीलक्ष्मीधरसूरिसूनुश्रीविश्वेश्वरपंडितकृतो ऽलंकार-
कौस्तुभः संपूर्णः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1197.

5b. Foll. 31 (foll. 60-90 of vol.); folio; size 13 in. by 8 in.; modern Bengali handwriting; ten lines in a page; English paper.

Alaṃkāraśekhara, a compendium of rhetoric, compiled by *Keśava Mīśra*, under orders of *Mahārāja Māṇikyacandra*, of *Tirabhukti* (*Tirhut*). Incomplete.

It begins :

प्राणान् कृशोदरीणां राधानयनान्तसर्वस्व ।
तेजस्तमालनीले शरणागतवज्रपन्नरं वन्दे ॥ १ ॥
स्वप्रकाशचिदानन्दमयाय परमात्मने ।
अविद्यानिविडध्वान्तभास्कराय नमाम्यहं ॥ २ ॥
ग्रन्थाः काव्यकृतां हिताय विहिता ये सप्त पूर्वं मया
ते तर्कार्थवसंप्रवय्यसनिभिः शक्वाः परं वेदितुं ।
इत्यालोक्य हृदा मदालसवधूपादारविन्दकण-
मञ्जीरध्वनिकोमलो ज्यमधुना प्रस्तूयते प्रक्रमः ॥ ३ ॥

आसीत्प्रत्यर्थिपृथोरमणकमलिनीवृन्दहेमन्तमासः
कीर्तिभ्राजस्वशमीन्वयकुमुदवनीयामिनीजीवनाथः ।
राजद्राजन्यराजोमुकुटमणिगणप्रोन्नसत्पादपोठः [न्दः ॥ ४ ॥
प्रोद्यत्ताम्राज्यलक्ष्मीशिशिलितनहुषो रामचन्द्रो ऽवनी-
मित्राणि प्रतिपालयन् त्रिजगतीं कीर्तीन्दुनाह्लादयन्
शत्रूणां हृदयं प्रतापदहनै रात्रिन्दिवं ज्वालयन् ।
सर्वस्वेन कृतार्थेयन् द्विजगणान् देवान् मखैस्तोषयन्
एष प्रौढमनाश्वराय बुभुजे सप्ताखीवां मेदिनीं ॥ ५ ॥

सुत्रामोहामद्विज्ञीपरिवृढविलसत्कालवि(r. काविल)क्षोणि-
[भर्तृः]

प्रक्रान्ते प्रौढयुद्धे समदलयदसौ कोटिशो वैरिवोरान् ।
पञ्चान्तांसास्थिमेदःकलुषितवंसुधां प्रोक्त्य तांश्चाकलय्य
द्यां यातान्वैरिवर्गान् दिवमपि सहसा जेतुकामो जंगमा ॥ ६ ॥
स्त्रीरामभोषेः शशीव श्रुतिरिव वदनाद्वेधसो रामचन्द्रात्
तस्मादुद्यत्प्रतापः समजनि सुमना धर्मचन्द्रो नरेन्द्रः ।
यस्याद्यापि प्रसन्नमित्तसुभगमुखाः खिद्यदं चकपोला ॥ ७ ॥
रोमाञ्चस्तम्भभष्यास्त्रिदशयुवतयो हन्त गायन्ति कीर्तीः

निष्क्रान्तं भवनादुदैक्ष भगवानम्भोजिनीवल्लभम्
ते वाताः परिशीलिताः कमलिनीसौरभ्यमेदस्त्रिनः ।
विश्रान्तं गिरिकाननेषु निविडज्जायेषु भाग्योदयाद्
इत्थं स्मेरमुखाः स्तुवन्ति विपदं यद्वैरिवामभुवः ॥ ८ ॥

प्रत्यर्थिभूषतिपरिग्रहराज्यलक्ष्मी-
धम्मिल्लमात्यसुरभीकृतपाणिपद्मः ।
तस्मादजायत समस्तगुणाभिरामो
माणिक्यचन्द्र इति राजकचक्रशक्रः ॥ ९ ॥

काव्यालङ्कारपारङ्गममतिरखिललक्ष्माभृती चक्रवर्ती
सर्वेषामस्तु काव्ये मतिरतिनिपुणेत्याशये सन्निवेश्य ।
वेदान्तन्यायविद्यापरिचयचतुरं केशवं सन्नियुञ्जन् ॥ १० ॥
श्रीमन्माणिक्यचन्द्रः क्षितिपतितिलको ग्रंथमेतं विधत्ते
बहुदोषो ऽपि विदोषः क्रियते सुजनेन वाण इव हरिणा ।
गुणवदपि निर्गुणीयति दुर्जेनतो मूषिकात् इव पुस्तं ॥
परोद्वेगे परानन्दे खलसज्जनयोद्धेयोः ।
स्वभाव एव शरणं विषपीयूषयोरिव ॥

अलङ्कारविद्यासूत्रकारो भगवान् शैबोदनिः (सौ ० MS.)
परमकारुणिकः स्वशास्त्रे प्रवर्तयिष्यन् प्रथमं काव्यस्वरूपमाह ।
काव्यं रसादिमन्त्राक्यं श्रुतं सुखविशेषकृतं ।
आदिशब्देनालङ्कारपरिग्रहः । तथा च तदुभयान्यतरवस्त्रं
लक्षणं । ०

The matter contained in this MS. is divided into five *ratna* (jewels), and these again into (generally three) *marici* (rays), viz.:-

I. *Upakramaratna*: (1) *kāvyaśvarūpaphalakāraṇamarīci* ends fol. 64a; (2) *rītyādibahiraṅgatrayamar.*, fol. 66b; (3) *vṛttimarīci*, fol. 68a.

II. *Dosharatna*: (4) *padadoshamar.*, fol. 69b; (5) *vākyaadoshamar.*, fol. 72a; (6) *kāvya-doshamar.*, fol. 74a.

III. *Guṇaratna*: (7) *śabdaguṇamar.*, fol. 75a; (8) *arthaguṇamar.*, fol. 76a; (9) *vaiśeṣhikaguṇamar.*, fol. 79a.

IV. *Alaṃkāraratna*: (10) *śabdālaṃkāramar.*, fol. 81a; (11) *arthālaṃkāra-upakramamar.*, fol. 83a; (12) *rūpakamar.*, fol. 84a; (13) *ity alaṃkāraratnam.*, fol. 87b.

V. [*Varṇakaratna*.] (14) *upamānanīlatratna-marīci*.

It ends :

चकार सा मत्तचकोरनेत्रा विलोलनेत्रधमरैर्गैवाक्षान् ।

पूर्णन्दलैः काञ्चनकेतकीनामहो वधूनां पृथगेव दृष्टिः ॥

इति श्रीमहाराजाधिराजश्रीमन्माणिक्यचन्द्रकारिते श्लङ्का-
रशेषे उपमाननीलरत्नमरीचिः ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

According to a MS. described in Dr. Bühler's Detailed Report of a Tour in Kāśmir, p. cxxviii., the complete work consists of eight *ratna*, the last four of which are: V. *Varṇakaratna* (3 *marīcis*); VI. *Kavisampradāyaratna* (4 *mar.*); VII. *Kavisāmarthyaratna* (2 *mar.*); VIII. *Viśrāntaratna* (3 *mar.*).

The present MS. was transcribed by *Vrajanandana*, in 1795 A.D., for Colebrooke, who has annotated the text in several places, and who quotes a passage from the work in his Misc. Ess. II. p. 1.

[H. T. COLEBROOKE.]

1198.

235d. Foll. 85; size 12½ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī writing of 1790 A.D.; eleven lines in a page.

Alaṃkāracandrodaya, a work on rhetoric in six chapters (*ullāsa*), by *Veṇīdatīa Śarman Tarkavāgīśa-bhaṭṭācārya*, son of *budha-Vireśvara-śrīvāra*, and grandson of *śrīvāra-Lakshmaṇa*. In the concluding śloka the author's pedigree is traced still further back; *Lakshmaṇa* and his elder brother *Rāma* being the sons of *Kalyāṇa*, and grandsons of *Mahīdhara-budha*, a *māntrika* of *Kāśīpurī*, belonging to the *Nāgachatrādharaadvijottamakula*.

The MS. is very incorrect.

It begins :

जयतीह रमालोलदृगपांगतरंगिणी ।

रदंतः संचरन्मोदभरः स्मेरमुखो हरिः ॥ १ ॥

दुर्जनोक्तिदुध्वांतसमुत्सारणधुरः ।

सम्मनःकैरवाह्लाद(क)श्चंद्रोदयो [जय]त्ययं ॥ २ ॥

दुरुक्त्विधांतमुद्रास्य काव्यकांतार्थसम्मणि ।

संप्रकाश्यं चिरं जीयात्काव्यचंद्रोदयः परः ॥ ३ ॥

नियतिनियमहीनानंदपूर्णा स्वतंत्रा

नवरसरुचिरांगीं निर्मितिं या तनोति ।

दुरितदलनदक्षा सर्वसंपत्तिदात्री

जयति कविवराणां देवता भारती सा ॥ ४ ॥

The subjects of the chapters are: I. *Kāvya-svarūpa* ends fol. 12b; II. *Kāvyaśya vibhāga-viśeṣa lakṣaṇāni*, fol. 31b; III. *Doshasvarūpa*, fol. 49b; IV. and V. *Guṇālaṃkārayor viveka*, fol. 55a, 61b; VI. *Upamā*, etc.

It ends (somewhat corrected):

नागच्छत्रधरिद्विजोत्तमकुले विख्यातकीर्तिवरः

संजातो हि महोदराभिधुधुः काशीपुरीमात्रिकः ।

तन्पुत्रः सकलात्तिमर्दनकरः कल्याणनामाभवत्

तस्मान्दंजरावल्लखणवरी जातौ धराधीश्वरौ ॥ १ ॥

तत्र श्रीवरलक्ष्मणांगजबुधोवीरेश्वरः (वा० MS.) श्रीवरो

येन स्नेहमणिः सदाशिवपरब्रह्मापरोक्षीकृतं (!) ।

तच्चेनाखिलतकैवारिधिपरंपारंगमो स्य बुधो

वेणिदत्त इति प्रभासमुदयाचंद्रोदयो श्लोकतः ॥ २ ॥ ०

सुहृदयकैरवमदनः कुहृदयकंजमुदितीकरणः ।

सुमतिप्रकाशरचनो कृतो बलंकारचंद्रो स्य ॥ ३ ॥ ०

माधुर्यमारमगर्भितकाव्यवर्षा

माणिक्यमौक्तिकमनोहरगुणितश्रीः ।

श्रीकृष्णकंजकृतहार इवोपहारी

श्रीवेणिदत्तसुकवैवर्चसां विलासः ॥ ६ ॥

इति श्रीतकैवागीशभट्टाचार्यवेणीदत्तशर्मणा विरचितालं-
कारचंद्रोदये षष्ठ उल्लासः समाप्तो स्य ग्रंथः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1199.

1148d. Foll. 52; size 9 in. by 4 in.; good, clear Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Nāṭyapradīpa, a manual of the scenic art, composed in 1613 A.D., by *Sundaramiśra* (*Aujāgari*). Perhaps the author's original manuscript.

It begins :

स्फुरत्सुरतरंगिणि प्रवलदक्षिकोणादृत-
प्रविष्टनगनंदिनि प्रलवदंगिनिर्वाहणं ।
नटनटवरस्थितिस्थगिततालकालस्थिरं
दिगंबरपुरंदरं नमत सुंदरं तन्महः ॥ १ ॥
सालसानलसशीलशालिनां दक्षतातिजडताजुषां कृते ।
नाटकप्रकृतिरूपलक्षणं संक्षिपामि निजलसरक्षणं ॥ २ ॥
अथ प्रकृतोपयोगी क्रमेणैव नाट्यादिविचारः क्रियते । तत्र

भरतः ।

आशीर्वचनसंयुक्ता नित्यं यस्मात्प्रयुज्यते ।
देवद्विजनृपादीनां तस्मान्नांदीति संज्ञिता ॥
सूत्रधारः पठेत्तत्र मध्यमं स्वरमाश्रितः ।
नांदीं पदैर्द्वादशभिरष्टाभिर्वीषलकृतां ॥

अस्य व्याख्याने मातृगुप्ताचार्यैः षोडशाङ्गिपदान्वितापीयु-
दाहता । अत्र श्लोकपादं पदं केचित्सुमिडंतमथापरे ०

The author refers continually to his play
Abhirāmamañināṭaka (Aufrecht, Cat. Bodl.,
nos. 269, 270; composed 1599 A.D.), first under
the designation निजकृते प्रकृते अभिराममणिनाटके, and
afterwards under that of प्रकृते simply. *Bha-
rata*, the *Daśarūpa* and (*Sāhitya*-) *Darpaṇa*
are also occasionally referred to.

इति नाटकलक्षणं fol. 48; इति दशरूपकलक्षणानि ॥
अथ प्रसिद्धानि कानिचिदुपरूपकाणि fol. 51b; अथ तोटकं ० ॥
अथ सट्टकं । ० fol. 52a.

It ends: लक्ष्यमत्र कर्पूरमंजरी ॥ एवं शेषाणि पंचदशो-
परूपकाणि ग्रंथांतरादनुसर्तव्यानीति ॥

शाके शरद्वामशरंदुतुत्ये १५३५
ग्रामे वरिष्ठाश्रमतः प्रसिद्धे ।
तदेतदौजागरिणा निबद्धं
मुदे कवीनां कविमुदरेण ॥ १ ॥
बुधैकबोधाः सविशेषलेखाः
स्थले स्थले सन्निहिताविशेषा ।
रम्यातिरम्यं न हि तारतम्यं

पुष्पेषु पुष्पंथयभिन्नगम्यं ॥ २ ॥

इति श्रीसुंदरमिश्रविरचितो नाट्यप्रदीपः समाप्तः ॥

A later hand has added: गणेशोपायान्त्रयेण गृही-
तमिदं पुस्तकं (it seems to have previously belonged
to one *Maṭhakara Gaṅgādhara*) दिवाकरेण संवत्
१९३६ वैशाख सु १. [H. T. COLEBROOKE.]

1200.

843A. Foll. 35; size 12 in. by 4½ in.;
careless, modern Devanāgarī writing; eleven
lines in a page.

Another copy of the same work. Very in-
correct. [H. T. COLEBROOKE.]

1201.

3029. Foll. 16; size 13½ in. by 8½ in.; folio;
recently written half-margin, in the Telugu
character; thin European paper; 21-26 lines
in a page.

Nāṭakaparibhāṣā, the principles of drama-
turgy, in ślokas, by śrī-Śiṅga Dharaṇīśa.

It begins :

अथ रूपकनिर्माणपरिज्ञानोपयोगिनी ।
श्रीशिंगधरणीशेन परिभाषा निरूप्यते ॥ १ ॥
परिभाषा तु नर्यादा पूर्वाचार्योपकल्पिता ।
सा हि नौनति(?) नौरति)गंभीरं विपक्षो (!) नाट्य-
[सागरं ॥ २ ॥

एषा च भाषानिर्देशनानपि स्त्रियधर्मैता (!) ।
तत्र दोषादि - - विभाषा चेति भेदतः ॥ ३ ॥
चतुर्दश विभाषाः स्युः प्राच्याद्यवाक्यवृत्तयः ।
आसां संस्कारराहस्याद्विनियोगो न कथ्यते ॥ ४ ॥
उत्तमादिषु यद्देशव्यवहारान्प्रतीयते ।
भाषा द्विधा संस्कृता च प्राकृती चेति भेदतः ॥ ५ ॥
कौमारपाणिनीयादिसंस्कृता संस्कृता मता ।
तत्र तु प्राकृतं स्त्रीणां सर्वासां नियतं भवेत् ॥ ६ ॥ ०

It ends :

व्याजान्निवारयित्वास्तु संग्रामं भीषणं मतं ।
अन्योदाहरणं ज्ञेयं प्राज्ञैर्नैयाकुतूहलं ॥

नाटकपरिभाषा समाप्ता ॥ [A. BURNELL.]

1202.

3088. Foll. 11; small quarto; size 9 in.
by 7½ in.; Devanāgarī writing; twenty lines
in a page; European paper (watermark 1862).

Another copy of the same work; apparently
transcribed from the preceding MS.

The *anusvāra* is everywhere written as न्; the author's name thus appearing as श्रीशिमग-भरणीश. [A. BURNELL.]

1203.

280. Foll. 223; size 10½ in. by 4 in.; careless Devanāgarī writing of 1796 A.D. by two or three different hands; 11 or 12 lines in a page.

Rasagaṅgādhara, a somewhat diffuse treatise on rhetoric, by Jagannātha Bhaṭṭa Paṇḍitarāja, son of Peru Bhaṭṭa Sūri.

The work is now in progress of publication, together with *Nāgeśa Bhaṭṭa's* commentary *Gurumarmaprakāśa*, in the Benares Sanskrit Series, by Paṇḍit Gaṅgādhara Śāstri Mānavallī.

The present MS. is perhaps one of the worst specimens of modern Kāśī writing, being full of blunders in every line, and the constant confounding of similar letters and conjunctions with one another showing the utter ignorance of the copyists.

It begins :

स्मृतापि तरुणातपं करुणया हरंती ० ॥ १ ॥

श्रीमज्ज्ञानेन्द्रभिषोः ० । the second half-*śloka* of *śl.* 2, and the first of *śl.* 3 have been omitted;

तं वंदे पेरुभट्टाख्यं लक्ष्मीकांतं महागुरुं ॥ ३ ॥ ० ६ ॥

मननतरितोषीविद्याख्यो जगन्नाथपंडितनरेंद्रः ।

रसगंगाधरनाम्नी करोति कुतुकेन काव्यमीमांसां ॥ ७ ॥

The first chapter (or 'face') ends fol. 42a with the following colophon (ed. p. 170):

इति महोपाध्यायपदवाक्यप्रमाणपारावारोणश्रीपेरामभट्टस्य (! श्रीपेरुभट्टस्य ed.) सूरैः सूनुना पंडितराजजगन्नाथेन निर्मिते रसगंगाधरे रसनिरूपणात्मकं पूर्वमाननं ॥

How many more chapters there are does not appear from this copy.

The end of the last published fasc. (6th, pp. 576) coincides with fol. 148a of this MS.

The last few sections of the MS. are: *athol-lāsah*, fol. 215b; *athāvajñātaviparyayaḥ*, fol. 216;

atha mīlitam, fol. 219a; *athottarālanikārah*, fol. 221a; *atha pariparopakārah*, fol. 221b.

It ends: किं कुर्वते दरिद्राः का सा[र]स्वती धरा मनो-
इतरा कः पावनस्त्रिलोकां शुभमस्तु ॥

See Rāj. Mitra, Notices, ix., p. 115.

According to the second introductory *śloka*, and the comment thereon, the author's father studied philosophy and grammar, at Benares, under *Jñānendra Bhikshu*, Deva (*Khaṇḍadeva*) and *Vireśvara Paṇḍita*. His name (? for *Peru-māl*) would seem to point to Tamil origin.

[H. T. COLEBROOKE.]

1204.

1713a. Foll. 61 (and a *buddhapattra* to fol. 49); size 9 in. by 3½ in.; careless, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Rasagaṅgādhara-vyākhyā. This is the title of the work, inscribed by another hand on the first and last pages; and it seems indeed to be a portion of *Nāgeśa's* commentary on *Jagannātha's* work.

The MS., however, is so hopelessly incorrect, that it looks more like a gloss on that commentary, than that work itself. The original MS. from which this was transcribed, seems to have been incomplete at the beginning. It begins (cf. Ben. ed., p. 6, text and commentary): श्रीगणेशाय नमः । रमणीयार्थप्रतिपाद इति । यदमानयेति वाक्यवारणाय रमणीयेति कटाक्षादिवारणाय शब्द इति व्यंग्यादिसंग्रहाय वाचक इति नोक्तं रमणीयशब्दप्रतिपादकशब्दे व्याकरणादिरूपे ऽतिव्यामिषवारणायार्थेति. लोकोत्तरे निर्विषयेशात्र (? निर्विशेषात्र) संग्रहपुत्राजे (!) इति यत्किंचिच्चमत्कारजनकज्ञाने समूहालंबनविधया ० (ed. p. 7, l. 13).

० इति परिकरः fol. 49b; इति शेषः fol. 50b; इत्यप्रस्तुतप्रशंसा fol. 52; इति व्याघातः fol. 60a.

It ends: न च केन्युत्पेन सिद्धिरपि तद्देह एवास्तु प्राचामनुरोधेन भिन्नतयोक्तिरिति ॥ समाप्तः शुभं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1205.

235e. Foll. 29; size 12½ in. by 4½ in.; careless, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Rasapradīpa, a treatise on rhetorical subjects, in three chapters (*āloka*) by *Bhaṭṭāraka Prabhākara*, son of *Bhaṭṭa Mādhava*, and grandson of *Bhaṭṭa Rāmeśvara*.

The MS., like the one that precedes it (no. 1198, above), by the same hand, is extremely incorrect.

It begins: *पुरतः प्रविलोक्य भर्गचापं* ° see Weber, Cat. Berl., no. 823.

I. *Kāvyaśaṅkṣaṇapariccheda* ends fol. 9b; II. *rasaviveka*, fol. 22b; III. *vyāñjanānirūpaṇa*, fol. 29a.

From a *śloka* at the end (which, however, is very corrupt in the present MS.), it appears that the treatise was composed in the *Khara-vatsara* 1640. On the outer page of this MS. it is wrongly called *Udāharanacandrikā*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1206.

176a. Foll. 24; size 12 in. by 3½ in.; small, clear, modern Devanāgarī writing; 5-9 lines in a page.

Rasamīmāṃsā, a treatise, in 114 verses, on poetic sentiments, by *Gaṅgārāma*, surnamed *Jaḍin*, son of *Nārāyaṇa*; with a commentary entitled *Chāyā*, by the same author, written above and below the text.

The text begins:

बलरामेणाकाशं कलंदकन्या यथानायि ।

गंगारामेण तथा रसमीमांसापि बालमनः ॥ १ ॥

कविभिः काव्यैः सुहृदां मानं सदनं समानीतैः ।

सनुभावैश्च विभावैर्यथैभिचारिभिरपि च संभूय ॥ २ ॥

The commentary begins:

व्या[ल]बलात्करमूकृतिनिरस्तपूर्वोपरप्रचुरविप्रः ।

सव्यापसच्यलक्ष्यो गणधिपो जयति सावैभौम इव ॥ १ ॥

नाभोसरोरुहोच्चैर्वदनसरोजासनोपरि स्थित्वा ।

त्रिभुवनमपूर्वमिव या प्रदर्शयति सा सरस्वती जयति ॥ २ ॥

यदकौस्तुभभूषणं सदाचरणाक्रांतफणौद्रमंडनं ।

कवितावदनालयोद्भवं हृदि नारायणतातमाश्रये ॥ ३ ॥

अभिनवकौतुककारी गिरिवरधारी भवाग्निसंहारी ।

कुंदनकुंजविहारी मानसहारी हरिर्जयति ॥ ४ ॥

नत्वा राधादेवीं गंगारामो जडीति यः ख्यातः ।

सो ऽहं रसमीमांसां विवृणोम्यर्थप्रबोधसिद्धये ॥ ५ ॥

The MS. ends:

गंगारामोन्नीतां रसमीमांसां विज्ञानानः ।

पुरुषोत्तमो ऽस्तु तुष्टः सर्वज्ञः सोऽपि गोविंदः ॥ ११४ ॥

गंगारामोन्नीतामिति रसमीमांसां विज्ञानानः पुरुषोत्तमस्तुष्टो
ऽस्तु स गोविंदः सर्वज्ञो ऽप्यस्त्वित्यन्वयः शेषं पूर्ववदिति ॥

गंगारामेण कृता रसमीमांसा स्वनिर्मिता टीका ।

पुस्तकलालसमनसो विदुषो मनसो ऽस्तु तोषाय ॥ १ ॥

नौकाया भानुतरंगिण्याश्छायाभिमां समास्थाय ।

नवरसपात्रीभूता विहरतः के न रामकृष्णाति ॥ २ ॥

इति श्रीजञ्जुपनामकगंगारामविरचिता छायाभिधा रसमी-
मांसाव्याख्या संपूर्णा ॥

This is followed by a fragment, inscribed *Gaurikasūtravṛitti*, on a separate leaf numbered 25, and written in the same hand as the preceding leaves; commencing: इति सर्वत्र १ इति शब्दात्सरस्वत्या इत्यादि १ प्रतीकस्याद्यंतयोरन्यतरत्र २ । °

It ends: न ज्योतिःशास्त्रगोचरता ९ समूलमपि निर्मूलं यदहं प्रललाप तत् । विद्वच्चक्रं धामयितुं यत्तुर्विलसितं भवेत् १ ॥
इति गौरिकसूत्रवृत्तिः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1207.

290a. Foll. 25; size 10 in. by 4½ in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; twelve lines to the full page.

Rasamīmāṃsā, with the author's commentary (beg. व्यावलात्कर °). [H. T. COLEBROOKE.]

1208.

436b. Foll. 6; size 10½ in. by 4 in.; legible, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Rasamīmāṃsā, without the commentary.

[H. T. COLEBROOKE.]

1209.

2526b. Foll. 24; size 10 in. by 4½ in.; good, clear Devanāgarī writing of c. 1700 A.D.; thirteen lines in a page.

Rasavilāsa, a treatise on poetic sentiments, by *Śuklabhūdeva*. Three chapters (*stabaka*) and the beginning of a fourth (?).

It begins:

काव्यवाक्यसमुत्पन्नमनोवृत्त्या विनाशिते ।

अज्ञानांशे स्फुरन्नप्यादात्मा [- - - torn] सात्मकः ॥ १ ॥

इह तावत्कालिदासादीनामिव यशोविस्ताराद्यनेकश्रेयःसाधनीभूतकाव्यस्य शब्दार्थौ शरीरपदे अभिषिक्तौ ॥ यमकादयः शब्दशोभाधायकत्वेन न उपमादयश्चार्थशोभाधायकत्वेनालंकारा हारादिस्थानीयाः ॥ वस्त्वलंकाररसादिरूपं व्यंगं चात्मा ॥ ओजः प्रसादमाधुर्योख्यास्त्रयो गुणाः शौर्योदिवदात्मविशेषरसाद्याश्रिता इति व्यवस्थिते ॥ प्रायशो सार्थमेव काव्यप्रवृत्तेः ध्वनिषु परमरमणीयत्वाच्च रसध्वनेस्तदात्मा रसस्तावदभिधीयते ॥ तदुक्तं दंडिना ॥

स्वादुपाके ऽप्यनास्वाद्यं भोज्यं निर्लेख्यं यथा ।

तथैव नीरसं काव्यं स्यान्नो रसिकतुष्टये ॥ इति ॥ १ ॥

ध्वनिकारो ऽपि ॥

नीरसो हि निबंधो यः सो ऽपश्यदो महाकवेः ।

स तेनाकविरेव स्यादप्येनास्मृतलक्षणः ॥ इति ॥ २ ॥

तत्र रसस्वरूपमाहुः काव्यप्रकाशकृतः । ०

Fol. 6: इति ० रसविवेको नाम प्रथम स्तवकः ॥ शृंगादीनां लक्षणं रत्यादिप्रकृतिकत्वं ॥ तत्र ॥

मनोनुकूलेष्वर्थेषु सुखसंवेदनं रतिः ।

रसो यस्तत्रकृतिकः स शृंगारो द्विधा मतः ॥ ०

Fol. 12b: इति ० द्वितीयः स्तवकः ॥ अथ रसवद्भावस्यापि काव्यात्मरूपतया स्मृतत्वेनोपेक्षानर्हतया प्रसंगात् । ०

It ends: विभावानुभावौ चात्र व्यञ्जकौ ॥ न त्वेकस्मिन् व्यभिचारिणि ध्वन्यमाने व्यभिचार्यैतरे व्यञ्जकतयापश्यमपेक्ष्यते तस्यैव प्राधान्यापत्तेरित्यास्तां विस्तरः ॥

इति श्रीमच्छुक्लभूदेवविरचिते रसविलासे भावनिरूपणे नाम तृतीय स्तवकः ॥

अथैषामुक्तर्षाधायकत्वेन स्मृता गुणास्तावन्निरूप्यन्ते ।

For a *Śuklabhūdeva* who wrote the drama *Dharmavijaya*, see Raj. Mitra, Notices, i., p. 37.

[GAIKAWAR.]

1210.

295a. Foll. 51; size 10½ in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1730 A.D.; 8-10 lines in a page.

Rasacandra, a versified treatise on the poetic *rasas* in four chapters, composed, in 1696 A.D., by *Ghāsīrāma Kavi*, of the *Gautama-vamśa*.

It begins:

साखुव्यालमयूरसिंहवृषभा गंगाभवान्यौ तथा

काकोलश्च विधुश्च वैरिण इमे हंतैकवासं गताः ।

यन्नासाद्भवने शिवस्य कलहं विभ्रं प्रकुर्वन्ति नो

विघ्नानां पटलौ विनाशयतु स श्रीमान्गजेन्द्राननः ॥ १ ॥

कति नो कृतयः कृताः कृतौर्द्वेः

कविभिः शास्त्रविचारपारगैः

निजचिन्तविनोदनाय बाल्या-

द्रसचंद्रस्तु मया निरूप्यते ।

रुदिति नवरसस्य ज्ञानहेतोः शिशूनां

सरससुगमपद्यैर्गद्यद्वयानवद्यैः ।

व्यरचि सरलभावो दीर्घसाहित्यसिंधु-

प्रगटितरसचंद्रो घासिरामद्विजेन ॥ ३ ॥

अथ रसनामानि ।

शृंगारहास्यौ करुणा च रौद्रः

प्रोक्ता तथा वीरभयानकौ च ।

बीभत्सकश्चाद्भुतशान्तसंज्ञौ

वात्सल्यनामा कथितश्च कैश्चित् ॥ ४ ॥

अथ सर्वरसलक्षणं ।

विभावानुभावैः समं सास्त्रिकाख्यैः

स संचारिभिः संयुतः स्याद्विभावः ।

रसज्ञस्य सम्यग् मनोभावनातो

रसत्वं समायाति सर्वत्र काव्ये ॥ ५ ॥

चालंबनोद्दीपनसंज्ञया यो

द्विधानुभावः कथितो रसज्ञैः ।

स नायिकानायकरम्यभेदाद्

द्विर्नैकधा तत्र तु नायिका* स्यात् ॥ ६ ॥

शृंगारस्तु महाराजः सर्वेषां रसभूभुजा ।

शिष्टाचारेण तद्भेदास्तस्मादादौ निरूपिताः ॥ ७ ॥

* The MS. reads almost always नायका.

तत्र नायिका निरूप्यते ।

यासां वशत्वमायांति ज्ञानिनो ऽपि महर्षयः ।

वेदशास्त्रार्थतत्त्वज्ञा धन्यास्तास्तु मृगीदृशः ॥ ८ ॥

रसग्रंथेषु कथितैल्लक्षणैर्नायिका युता ।

स्वीया च परकीया च सामान्या चेति सा त्रिधा ॥ ९ ॥

तत्र स्वीयालक्षणं ।

लज्जाशीलपतिप्रेमसंयुता धर्मेतत्परा ।

स्वामिन्येवानुरक्ता या सा स्वीया कृतिनां गृहे ॥ १० ॥

सा यथा ।

अपांगवनभूतले नयनखंजनक्रीडनं

वचः कृपणवित्तवत्प्रियतमैककर्णातिथि ।

मनागधरपञ्चवे मृगदृशः स्मितस्य स्थितिर्

जले जलतरंगवल्मनसि याति कोपः शमं ॥ ११ ॥

स्वीया तु त्रिविधा तत्र मुग्धा मध्या प्रगल्भिका ।

तत्रांकुरिततारुण्या मुग्धा सा च द्विधा मता ॥ १२ ॥

अज्ञातयौवना रम्या द्वितीया ज्ञातयौवना ॥ १३ (!) ॥

लज्जाभयपराधीनरतिश्च क्रमशस्तु वा ।

सैव प्रोक्ता नवोदति नायिका रसवेदिभिः ॥ १४ ॥

विश्रम्भनूतनोटा सप्रश्रया सैव च क्रमात् ।

द्विया मनोहरा कोपे मृदुला भूषणप्रिया ॥ १५ ॥

मुग्धा यथा ।

कांतांगे राजधान्यां मदननरपतेराज्ञया स्वीयवासे

कर्तुं तारुण्यमारादिह शुभसमये शीघ्रमायास्यति ।

पद्मां हंसस्य दाक्ष्यं वदनगतरुचा चंद्रसौर्यभावो

दृग्भ्यामामंत्रितं किं विजितमृगदृशो खंजनक्रीडनं च

अथाज्ञातयौवना । ॥ १६ ॥

आगतं यौवनं स्वांगे या न जानाति वालिश ।

अज्ञातयौवनानेकविधभ्रमभयान्विता ॥ १७ ॥

यथा पद्यमुक्तावल्यां ।

ममोरसि दिने दिने ऽपि शितवृद्धिरेका कुतस्

तथेयमुदरे मनागसितसूक्षरेखा कुतः ।

अहो ध्वनि पदक्रमः कथमतीव मंदायतः

शमं नयचिकित्सितैर्ऋतिदिदीर्घरोगं सखि ॥ १८ ॥

आगतं यौवनं स्वांगे या जानाति वरांगना ।

सा ज्ञातयौवना प्रोक्ता स्वांगवोक्षणतत्परा ॥ १९ ॥

यथा तत्रैव ।

कुचयोः सदृशं भवेन्न वेदं

सरसं हेमसरोजकोरकं ।

उरसीति निधाय भाति बाला

मुकुरे दत्तविलोललोचना ॥ २० ॥

नवोदालक्षणं पूर्वोक्तं । यथा तत्रैव ।

संप्रापितापि रमणी रमणीयतल्ये

गंतुं वहिश्च यतते परिकल्पमेति ।

तत्कालजालधृतवालशुकांगनेव

संवेशिता कनकपंजरगर्भवासं ॥ २१ ॥

विश्रम्भनूतनोटा यथा ।

वाससा समभिवेष्ट्य सर्वतः

स्वां तनुं कनकवत्त्रिसन्निभां ।

अर्धमुद्रितनिमीललोचना

स्वापमेति सह केन कामिना ॥ २२ ॥

In this way poetic illustrations are throughout introduced either by a simple यथा or (less commonly) by यथा पद्यमुक्तावल्यां (or तत्रैव). Here follow a few more from the latter source:

गत्वा कियंयपि पदानि सखीसमूहाद्

अग्रे निवृत्य किमपि ब्रुवतां सहासं ।

मां वीक्ष्य चंचलकटाक्षमनोजवाण-

विश्वेपैरिह करोति सुविस्मृतांगं ॥ fol. 6b.

विंबोष्ठं भ्रमरा द्विजानपि शुका नेत्रे वकाणां गणा

वेणीं केकिगणा मरालनिचया मुक्तावलीनां लताः

आदातुं परितो भ्रमंसुपवने स्नातुं सरो वामलं

गच्छंत्या मन विप्रियं चत मया तेषां कृतं किं सखि ॥

वियोगिनीं पंकजकोमलांगीं [fol. 9a.

मूर्च्छांगतां प्राणसखीं कृशांगीं ।

जलाद्वैवस्वांतरिता प्रतीतुं

प्रिया सखी गच्छति साहसेन ॥ fol. 11a.

संकेतस्थलतल्पमेव परितो व्यापारयित्वा दृशं

भीतिव्याकुलितां स्वकंकणरत्नारस्य हंत श्रुतेः ।

गाढालिंगनपूर्वकं सचकितं पीत्वाधरीयां मुधां

कांतेशः परिचुष्य गंडमभितः सांद्रं प्रमोदं गतः ॥ fol.

हा प्राणेश गतः किमन्यवनितां कांतेन चाहं गतः [19b.

क्षिप्रं मंदमते विधेहि शपथं तत्त्वं ममाग्रे ऽधुना ।

कांतां वाचमिमां निशम्य चतुरः प्रोवाच मंदस्मितं

त्वद्वक्षोरुहहेमशंकरशिरः पश्यालपामि प्रिये ॥ fol.

दहति देहमयं मलयानिलो [20b.

व्रजति केकिरवो हृदि शल्पतां ।

हरति जीवनदो मम जीवनं

वद कथं विपरीतमिदं सखि ॥ fol. 23a.

Not unfrequently, however, the examples are given without even these introductory indi-

cations, as in one of the following stanzas (fol. 7a):

अनेकपुरुषैः सार्धमसंतमुरतस्य च ।
यस्याश्चिन्ते सदा वाञ्छा कुलटा नायिका तु सा ॥ यथा ॥
यं यं युवानं रमणीयरूपं
महोत्सवे पश्यति कातराक्षी ।
रतिं विधातुं खलु तेन तेन
कामातुरा वाञ्छति निःश्वसंती ॥
निर्भयात्मीयसंकेतस्थलनाशस्य शंकया ।
नायिकानुशयानाख्या कविभिः परिकीर्तिता ॥
मित्राणां सदसि स्वकुंजकदलीच्छेदं विधातुं प्रिये
दासेभ्यस्तु समादिशत्यपि सदा सत्यप्रतिज्ञव्रते ।
काश्यं पीतरुचिं मदधमभया नाधिं दुरंतां गता
यामाक्षी पुटपाकदारुणतरं संतापमेवाचति ॥
भविष्यनिजसंकेतस्थलाभावस्य शंकया ।
मनसा दुःखिता चेत्तानुशयाना द्वितीयका ॥

Perhaps all the poetic examples (including those of the *Padyamuktāvalī*) are by the author himself.

I. *Nāyikāgaṇabheda* (198 ślokas) ends fol. 19a;
II. *nāyakaśaṅghavarṇana* (85 śl.), fol. 26b;
III. *anubhāvādīmoghaśthāyivyabhicārisāttvika - gaṇa* (150 śl.), fol. 40; IV. *rasadaśaka* (162 śl.) ends:

सौधः संप्रति बोधो वा प्राप्तार्थो ऽपि मनोषिणां ।
कामं न शोभते नूनं रसचंद्रं विना क्वचित् ॥ १६१ ॥
शाके वेदनगादिश्रीतगुमिने ज्येष्ठस्य पक्षे सिते
द्वादश्यामधिकस्य घासरमणेवारे च सौख्यप्रदं ।
सङ्गणीमलकोमलाद्भुतपदः प्राकट्यमापनुधान्
ग्रंथो ऽयं रसचंद्रकः सुखयतात्साहित्यसिंधूदतः ॥ १६२ ॥
वंशे यो ऽजनि गीतमस्य विदिते षट्शास्त्रपारंगमे
घासीरामकविः कवर्तेद्वचरणप्राप्तप्रबोधोदयः ।
रम्यार्थं रसचंद्रके सुमतिना तेन स्वयं निर्मिते
पूर्णं दशकं च भावसहितं सर्वं रसानां गतं ॥
समाप्तो ऽयं रसचंद्रः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1211.

2238b. Foll. 48; size 6½ in. by 4½ in.; fair

Devanāgarī writing of 1723 A.D.; 11 or 12 lines in a page.

Rasaturāṅgiṇī, an exposition of the theory of poetic sentiment, in eight chapters (*tarāṅga*); by *Bhānudatta Mīśra*, of Mithilā, son of *Gaṇanātha* (*Gaṇapati*, *Gaṇeśvara*).

It begins:

लक्ष्मीमालोक्य लुभ्यन्निगममुपहसञ्शोचयन्वृजंतून्
क्षत्रं शोणाक्षि पश्यन्समिति दशमुखं वीक्ष्य रोमांचमंचन् ।
दृत्वा हैयगवीनं चकितमपसरन्मेच्छरक्तेर्दिगंतान्
सिंचन्दतेन भूमिं तिलमिव तुलयन्पातु मां पीतवासाः ॥ १ ॥
भारत्याः शास्त्रकांतारश्रांतायाः शैत्यकारिणी ।
क्रियते भानुना भूरिरसा रसतरंगिणी ॥ २ ॥
वाणीकमलिनी भानोरेषा रसतरंगिणी ।
हंसाः कृतधियस्तत्र युक्तमच प्रतीयतां ॥ ३ ॥
गिरां देवि तरंगिण्यां वारय क्रूरवारुणान् ।
यद्भविष्यति लोकानामाविलो विरलो रसः ॥ ४ ॥

हेतोः पूर्ववर्तित्वनियमात् अतः पूर्वमेव तस्योपन्यासः समुचितो रसस्य हेतवो भावादयस्तेन रसेभ्यः पूर्वं भावादय एव निरूप्यन्ते । ०

I. *Sthāyibhāvanirūpaṇam*, fol. 6a; II. *vibhāvanirūpaṇam*, fol. 10a; III. *anubhāvanirūpaṇam*, fol. 13b; IV. *sāttvikabhāvanirūpaṇam*, foll. 16b; V. *vyabhicāri(bhāva)nirūpaṇam*, fol. 28b; VI. *śṛṅgāraraśanirūpaṇam*, fol. 35b; VII. (*hāsyādi*)-*rasanirūpaṇam*, fol. 41b; VIII. *rasa(bheda)nirūpaṇam* ends:

अवगाहस्य वाग्देवि दिव्यां रसतरंगिणीं ।
सस्मत्यद्येन पद्मेन रचय श्रुतिभूषणं ॥
यावद्भानोः कृता [1. सुता] कापि कालिंदी भुवि नंदति ।
तावन्निष्ठतु मे भानोरेषा रसतरंगिणी ॥

इति श्रीमैथिलश्रीमत्कलासनाथश्रीगणनाथसन्मिश्रतनय - भानुदत्तमिश्रविरचितायां रसतरंगिण्यामष्टमस्तरंगः ॥ लिखितं भट्टगोपीथेन पंचनदान्वयदामोदरभट्टसुतेन संवत् १९८० पर्वे भाद्रपदमासि कृष्णपक्षे पक्ष्यां शनिवासरान्वितायां ॥ मुकास अजमेर ॥

Cf. Weber, Cat. Berl., no. 824; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 506; Raj. Mitra, Notices, iii., p. 311; Burnell, Tanjore MSS., p. 57a,

According to a note, by Colebrooke, in MS. 699a, the author was a descendant of *Maṇḍana Miśra*, usually called *Sureśvarācārya*, the *Ve-dānta* critic (*vārttikakāra*). [GAIKAWAR.]

1212.

3198. Foll. 32; size 8½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; ten lines in a page.

The same work. A less correct MS.

[J. F. FLEET.]

1213.

2021. Foll. 27; size 9½ in. by 4 in.; good, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

The same work. [DR. JOHN TAYLOR.]

1214.

699a. Foll. 37; size 9½ in. by 4 in.; clear, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Rasatarāṅgiṇī. [H. T. COLEBROOKE.]

1215.

120. Foll. 161, of which foll. 58 and 59 are wanting, while five *buddhipatras* have been inserted after foll. 61, 107, 158 (two), 159; size 10 in. by 3½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Naukā, a commentary on the preceding work, by *Gaṅgārāma Jaiṇ* (son of *Nārāyaṇa*).

It begins :

लीलागृहीतगात्रं नवरसपात्रं सुतं यशोदायाः ।

श्रीभानुतरंगिण्या नौकायाः कर्णधारमहमोडे ॥ १ ॥

गंगारामेण मया यत्नात्कोपादिव बलरामेण ।

प्राक्प्रवणाप्यर्वाक्प्रवणासी क्रियते तरंगिणी भानोः ॥ २ ॥

It concludes with five ślokas, the last of which runs thus :

यया स्वर्गमुखाभिमुख्यपदवीं यातुं समुत्कंडया

यस्य स्वात्मनि राधया दिनकरो जीवातुरालक्षितः ।

आत्माकीनकृतिद्विद्विर्वि(वि)गलच्छास्त्रामृताप्यायितं

यं चामस्तं मुनेन सोऽस्य फलितं शादूलविक्रीडितं ॥ ५ ॥

इति श्रीजड्युपनामकगंगारामविरचितायां नौकाख्यायां
रसतरंगिणीव्याख्यायामष्टमस्तरंगः ॥

For the same author's commentary on the *Rasamīmāṃsā* see no. 1206.

1216.

1703a. Foll. 68; size 9½ in. by 4 in.; legible, Devanāgarī writing of 1715 A.D.; thirteen lines in a page.

Rasikarāṅjanī, another commentary on *Bhānūdatta's Rasatarāṅgiṇī*, composed (? in 1552 A.D.) by *Veṇīdatta-śarman Tarkavāgiśa Bhaṭṭācārya*.

It begins :

नमोऽनवतमस्तोमतोमरोत्तमकांतये ।

कलिताशेषकल्याणकलिकल्मषसंमुखे ॥ १ ॥

रुचिरतमालललामं वह्निं [खवर ?] वह्निशेखरं मुखदं ।

राधाहृदयनिवासं राधाहरमाश्रये नित्यं ॥ २ ॥

प्रणम्य लक्ष्मीनृहरिं प्रत्यूहयूहनाशनं ।

कुर्वे रसतरंगिण्या व्याख्यां रसिकरंजन्यै ॥ ३ ॥

तत्राभिमतयंयसमाभिप्रतिबंधकविप्रविधाताय ०

It ends :

वाग्देवतावरकृपास्फुरितं हृदये

विज्ञेन तन्निखितमत्र मया समग्रं ।

इष्यां विहाय मयि दोषजिहीर्षयाडा

संशोध्य साधु विदुधैः परिशीलनीयं ॥ १ ॥

तरणी रचितेयं मे तया रसतरंगिणी ।

रसपारगतीच्छद्भिः समुखं परितोषितां ॥ २ ॥

श्रीमन्नागप्रणातपत्रनृहरेर्भक्तो धरामंडनो

विख्यातो महिदासभट्ट इति यस्तत्रभृजन्यात्मजः(?) ।

वेणीदत्तकवीदुशेखरवरः सत्तर्कवागीश्वरस्

तस्येयं कृतिरुज्ज्वला वितनुतां मोदं सतां सर्वदा ॥ ३ ॥

वेदार्थधर्मी(?) १. धर्मार्थी) दुर्गणिते वत्सरेऽर्जुनमासके ।

त्रयोदश्यां रवौ पूर्णा टीका रसिकरंजन्यै ॥ ४ ॥

इति श्रीतर्कवागीशभट्टाचार्यवेणीदत्तकृता रसतरंगिणीव्याख्या रसिकरंजनी समाप्ता ॥ संवत् १११२ । ०

[H. T. COLEBROOKE.]

1217.

2097b. Foll. 26; size 9½ in. by 4½ in.; good, large Devanāgarī writing, of 1696 A.D.; nine lines in a page.

Rasamañjarī, a description of the characteristics of lovers and their mistresses, in erotic poetry; by *Bhānūdatta Miśra* (son of *Gaṇanātha*). The author lived in Videha (Mithilā), on the borders of the Ganges (*surasarīt*).

The work begins:

आत्मन्यं चरणं दधाति पुरतो निस्त्रोत्रतायां भुवि
स्त्रीयेनैव करेण कर्षति तरोः पुष्पं श्रमाशंकया ।
तत्पे किंच मृगतत्वा विरचिते निद्राति भागेनिर्जैर्
अंतः प्रेमभरालसां प्रियतमामंगे दधानो हरः ॥ १ ॥

विद्वल्लुमनोभृंगरसव्यासंगहेतवे ।

एषा प्रकाश्यते श्रीमद्भानुना रसमंजरी ॥ २ ॥

तत्र रमेषु शृंगारस्याभ्यर्हितत्वेन तदालंबनविभावत्वेन नायिका तावन्निरूप्यते । सा च त्रिविधा । स्वकीया परकीया सामन्येति । तत्र स्वामिन्येवानुरक्ता स्वकीया । ०

It ends:

माध्वीकस्यंदसंदोहसुंदरी रसमंजरी ।

कुर्वंतु कवयः कर्णभूषणं कृपया मम ॥

तातो यस्य गणेश्वरः कविकुलालंकारचूडामणिर
देशो यस्य विदेहभूः* सुरसरिक्लोलकिर्मीरिता ।

पद्येन सकृतेन तेन कविना श्रीभानुना योजिता
वाग्देवीश्रुतिपारिजातकुसुमस्पर्धकरी मंजरी ॥

इति श्रीमद्भानुदत्तमिश्रप्रकाशिता रसमंजरी समाप्ता ॥

संवत् १११३ ॥

Cf. Weber, Cat. Berl., nos. 597-9; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 507; Burnell, Tanjore MSS., p. 57a. [GAIKAWAR.]

1218.

2079b. Foll. 21; size 9 in. by 4 in.; good

* Thus all MSS., instead of विदेहभूः of the Oxford MS., and of the Madras print of 1872.

Devanāgarī writing, of about 1650 A.D.; ten lines in a page.

The same work.

[GAIKAWAR.]

1219.

1942. Foll. 20; size 10 in. by 3½ in.; excellent Devanāgarī writing, of 1797 A.D.; eight lines in a page.

The same work. Transcribed by *Bhāskara*.

[DR. J. TAYLOR.]

1220.

2699. Foll. 18; size 10 in. by 3½ in.; in-different Devanāgarī writing, of 1797 A.D.; eight lines in a page.

Another copy of *Bhānūdatta's Rasamañjarī*, transcribed by *Bhavānīprasāda Miśra*.

[MACKENZIE COLL.]

1221.

2602b. Foll. 9; size 12 in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; 11-18 lines in a page.

The same work.

[MACKENZIE COLL.]

1222.

2602a. Foll. 33; the first of which is wanting; size 9½ in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing of 1712 A.D.; eleven lines in a page.

Rasamañjarīprakāśa, a commentary on the preceding work, by *Nāgeśa Bhaṭṭa*, son of *Śiva Bhaṭṭa*, surnamed *Kāla*.

It begins (next MS.):

श्यामनीलोत्पलश्यामं वपुर्वैष्य विभाति सः ।

यामिनीदयितद्योतन्मस्तको ऽस्तु शिवाय नः ॥ १ ॥

नागेशभट्टनामा शिवभट्टसुधीसुतः सुदे विदुषां ।

रसमंजरीप्रकाशं रचयामि मितैर्वैचोभिरप्येनैः ॥ २ ॥

अमाशंकयेति सर्वत्र करत्वेनाव्येति ०

It ends: ३६ । पद्येनेत्येकत्वमपि विवक्षितं ग्रंथं ९९७ ।
इति श्रीकालोपनामशिवभट्टसुतनागेशभट्टकृतो रसमंजरीप्रकाशः
समाप्तः ॥ संवत् १७६९ सन्ने माघसुदी सप्तमीवार बुधवारके
पोषी समामकीहा भोजाकायथ लीषते काशीपुरामो ।
ककुलितीपंडितस्येदं पुस्तकं पठनार्थं ० ॥

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 508.

[MACK. COLL.]

1223.

119a. Foll. 41; size 10 in. by 4 in.; fair
Devanāgarī writing, of about 1750 A.D. (foll. 29
-33 by a different, somewhat later hand); nine
lines in a page.

Rasamañjarīprakāśa. [H. T. COLEBROOKE.]

1224.

19. Foll. 99; size 9½ in. by 4½ in.; fair
Devanāgarī writing, of 1743 A.D.; twelve lines
in a page.

Rasamañjarī- vyāṅgyārthakaumudī, a com-
mentary on *Bhānūdatta's* work, composed, in
Samvat 1692 (1635 A.D.), by *Ananta-śarman*
Paṇḍita—a resident of *Puṇyastambha* on the
Ġautamī (*Godāvarī*)—the son of *Tryambaka*
(or *Timāji*) *Paṇḍita*, grandson of *Bālo Paṇḍita*,
and great-grandson of *Nīlakaṇṭha Paṇḍita*.

It begins:

सर्वे साधुजनाः सदायतदुदः सत्संप्रदायादलं
यज्ञानाय कणादगौतममतान्यालोच्य तत्त्वार्थदान् ।
वेदांतान्परिशीलयन्तं रहसि स्वानंदकंदाकरं
वंदे तं जगदीश्वरं दयितया सानंदमालिङ्गितं ॥ १ ॥

The introduction, consisting of 34 stanzas,
is mainly devoted (from *śl.* 6 to 30) to the
glorification of the family of *Kāśīrāja*, whose
descendants ruled in succession at Benares,
and who are said to have greatly distinguished
themselves by their valour and liberality. From
Kāśīrāja was descended *Pratāpavara Rudra*,
who was followed by his son *Madhukara Śāhu*;
he, again, by his son *Śrīvara Vīrasīṃhadeva*;
and he, last, not least, by his son *Candrabhānu*,

surnamed *Svabhāṣākhin*, to whom our author was
under great obligations all through his life.

This personal introduction ends:

व्यंजनमग्नचित्तेन गौतमीतीरवासिना ।
श्रीव्यंकतनूजेन पंडितानंतशमेणा ॥ २९ ॥
रसिकश्रुतिभूषास्ति भुवि या रसमंजरी ।
व्यंग्यार्थकौमुदी तस्यास्तन्यते तत्कुतूहलात् ॥ ३० ॥

The date of the composition is specified in
the last of four concluding *ślokas*, as follows:

अब्दे लोचनरंघ्रपद्मिपुलसप्रस्तारसंलक्षिते*
मासे माधवसंज्ञके हरिदिने पक्षे ज्वलन्ते भृगौ ।
मुन्य(1. पुण्य)स्तंभनिवासिना बुधमुदे ज्ञानाभिधेनादरात्
काश्यानिष्ठकृपावशाद्विरचिता व्यंग्यार्थसत्कौमुदी ॥

इति श्रीगौतमीतीरपुण्यस्तंभस्थितिमतिविलासशालिनील-
ठपंडिततनूजवालोपंडितांगजश्रीव्यंकपंडितात्मजानंतपंडितवि-
रचिता श्रीमहाराजाधिराजप्रभुकुलतिलकायमानश्रीवीरसिंहदे-
वतनूजप्रौढप्रतापद्युमणिमरीचिनिस्तसकलजनदुःखौघध्वांत-
श्रीचंद्रभानुकुतूहलकुमुदवनविकासिनी रसमंजरीव्यंग्यार्थकौमु-
दी संपूर्णतामगमत् ॥ संवत् १७०० नीति अशाढवदी १२
वारवुध ॥

Ananta also wrote a commentary on the
Āryāṣaptaśatī, in 1645 A.D.

A lithographed edition of the present work,
together with the text of the *Rasamañjarī*, has
been published at Benares.

For another commentary, with a very similar
title, viz. (*Rasamañjarī- Vyāṅgyārthakaumudī*,
by *Viśveśvara Paṇḍita*, son of *Lakshmiḍhara*,
see Rāj. Mitra, Notices, ix., p. 122.

[H. T. COLEBROOKE.]

1225.

1120a. Foll. 85; size 12 in. by 4½ in.; fair,
modern Devanāgarī writing; eleven lines in a
page.

The same work. Slavishly transcribed from
the preceding MS., which was frequently mis-
read by the scribe. [H. T. COLEBROOKE.]

* Cf. Hindustani उलटाप्रस्तार 'in inverse order.'

1226.

119b. Foll. 41; size 10 in. by 4 in.; small, cursive Devanāgarī writing of 1786 A.D.; 12-14 lines in a page.

Rasamañjarī-parimala, a commentary, by Śeṣha Cintāmaṇi, son of Śeṣha Nṛsiṃha of Bradhnapura, on Bhānudatta's (or, as the commentator calls him, Bhānukara's) *Rasamañjarī*.

It begins:

प्रेमाद्रार्थनिरौघादनुदिनं यष्टुबनालिंगनाद्
यो दंतस्तसोक्तान्नखपदोद्धेखाद्वियोगाच्च यः ।
यूनोः को ऽपि परस्मरागतसखीसंभाषणाज्जायते
भृंगारः स विभूतये भवतु मे लक्ष्मीनृसिंहाख्ययोः ॥ १ ॥

दरोद्धिन्नपृथीविनिर्यत्करी-

द्रस्फुट्रलकांतौ मणिस्तंभबुद्ध्या ।
पितृभ्यां हि सस्मेरमालोकितो मां
कपोलौ विषयन् गणेशः पुनातु ॥ २ ॥

ईद्रादिदेवपरिसेवितपादपद्मां

यसासनां विकचपद्मदलायताक्षीं ।

पद्मप्रभां विमलपद्मनिभाननां तां

वागीश्वरीमनुदिनं शरणं प्रपद्ये ॥ ३ ॥

अज्ञानहिरण्यक[शि]पोर्देलने साक्षाच्चृसिंह इवापरः ।

तमहं शेषमुपासे [मत्]पितरं श्रीनृसिंहाख्यं ॥ ४ ॥

(अति)विषमरसमंजसां व्याख्यामेतो परोपकाराय ।

तनुते नृसिंहतनयः श्रीमान् चिंतामणिः शेषः ॥ ५ ॥

यद्यपि दुर्जनतोपायैषा न स्यान्मया कृता टीका ।

तर्ह्यपि मन्मतिशुद्धिं सज्जनपांदायिता करिष्यति ॥ ६ ॥

इह खलु सकलकविकुलमुकुटमणिमरीचिमंजरीनीराजित-
चरणकमलो हरचरणपरिचरणपरायणोत्तरः करणः श्रीभानुकर-
नामा कविः ० भृंगाररसप्रधानं रसमंजरीनामकं ग्रंथं विदधानो ०

It ends:

यन्मया जल्पितं बाल्याद् व्यक्तमव्यक्तमेव वा ।

कृपयैतदनुयासं साधुभिर्दीनवत्सलैः ॥ १ ॥

शेषावतंसश्रीशेषनृसिंहतनयः सुधीः ।

यूनां मनोविनोदाय मंजरीव्याकृतिं व्यधात् ॥ २ ॥

इति श्रीसकलपंडितचटायणीयश्रीमच्छेषवंशालंकारभूतवि-
द्वज्जनवृंदचूडामणिमरीचिपंजरितचरणयुगलककलिशेषावता-
रश्रीमच्छेषनृसिंहतनयेन श्रीनृसिंहचरणोपासिना ब्रह्मपुरनिवा-

सिना श्रीशेषचिंतामणिना निर्मितो रसमंजरीपरिमलः समाप्तः ॥

भट्टभट्टस्य पुत्रेण पंचयामनिवासिना ।

श्रीधरेणोपकारिणा (marg.)

आचार्यैरुपनाम्ना वै लिखिता सारमंजरी ॥

शके ११०८ संवत् १८४३ पराभवसंवत्सरे चैत्रीपौर्णमास्यां
गुरुवारयुक्तायां तिथौ श्रीधराचार्येण लिखितं पुस्तकं ॥

The available space on the last leaf has been utilized by the same hand having added an explanation of two tantric verses, the *Gan-dharvarājamantra* (कन्याप्रदश्रीगंधर्वराजो^०) and *Svap-navārāhīmantra* (विश्ववासुनीन गंधर्वः कन्यानाम्^०).

[H. T. COLEBROOKE.]

1227.

2058. Foll. 116 (numbered 117, no. 79 having been passed over); size 10½ in. by 5¼ in.; good, modern Devanāgarī writing; 7-11 lines in a page.

Rasamañjarī-parimala, with the text of the *Rasamañjarī* written in the middle of the page. A less correct copy. [GAIKAWAR.]

1228.

1941. Foll. 47; size 10 in. by 3½ in.; good, clear Devanāgarī writing of 1789 A.D.; nine or ten lines in a page.

Rasikarāñjanī, another commentary on Bhānukara's *Rasamañjarī*; by Gopāla Bhaṭṭa, son of Harivamśa Bhaṭṭa, and grandson of Nṛsiṃha Bhaṭṭa, a native of the Drāviḍa country.

It begins:

सानंदानंदवक्त्रे स्फुरभितुरसमा मल्लवर्गे सरोपाः

कसे खधातरि सप्रियसखसरसीजन्मभास्वरूपाः ।

रज्यंतः स्त्रीसभे भास्वदतुलमहिमश्रीभरारंगभूमी

कल्याणं कल्पयतां हरिहलधरयोर्नैकलक्ष्याः कटाक्षाः

श्रीमन्नोपालभट्टेन द्रविडक्ष्मासुपर्वणा ।

[॥१॥

क्रियते रसमंजरीटीका रसिकरंजनी ॥ २ ॥

प्रारिखितरसमंजरीग्रंथनिर्विघ्नपरिसमाप्तये स्नेहदेवते भवौ

वस्तुनिर्देशत्वेन दर्शयन् भानुकरनामा कविर्भगल्लमाचरति ।
आत्मीयमिति । °

It ends :

श्रीमद्भाविडनीवृद्धवृधिविधुः श्रीमान् नृसिंहो ऽभवद्
भट्टः श्रीहरिवंश उक्तमगुणग्रामैकभूस्तत्पुतः ।
तत्पुत्रस्य कृतिश्चित्रं वितनुतां गोपालनाम्नो मुदं
गोपीनाथपदार्थद्वन्द्वकरंदानंदचेतोऽलिनः ॥ १ ॥
मत्सरपरिहृतमनसां सुधियां पुरतः परिस्फुरत्वेषा ।
रसिकललाटतटस्या रम्या रसमंजरीटीका ॥ २ ॥

इति श्रीहरिवंशैकभट्टचरणशरणगोपालभट्टकृतरसिकरंजनी
टीका समाप्ता ॥

सौम्यशाके शिवादिचंद्रे ऽन्दे सौम्ये माधवे शुक्लसंज्ञके ।
वसंतगौरीतिथावैकजंजर्ण (!) महीसुते ॥ १ ॥ °

The copyist was one *Viṭṭhala gaṇaka*.

For another MS. of this commentary see
Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 294.

[DR. JOHN TAYLOR.]

1229.

114b. Foll. 60; size 10 in. by 4½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 7-13 lines in a page.

Rasikarañjanī; with the text of the *Rasa-*
mañjarī. Rather incorrect.

The final *śloka* (181: तातो यस्य गणेश्वरः °) has been added by a different hand, in Bengali characters, and is not explained. It is, however, commented upon in the preceding MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

1230.

543c. Foll. 2; size 16½ in. by 10½ in.; modern Bengali handwriting; 20-30 lines in a page.

Rasamañjarī-sthūlatātparyārtha, an abstract of *Bhānuḍatta's Rasamañjarī*.

It begins: अयं रसमञ्जरीनामासौ ग्रन्थः । अस्मिन् कर्ता श्रीभानुदत्तमिश्रनामा कविः । अस्मिन् ग्रन्थे नायिकानां नाय-
कानां च विशेषलक्षणानि तद्दाहरणश्लोकाश्च ॥ अयं नाना-
जातीयच्छन्दसा श्लोका गद्यानि च । आत्मीयमित्यादिनां । °

[H. T. COLEBROOKE.]

1231.

1446a. Foll. 140 (paged 141, no. 33 having been passed over); size 11½ in. by 4½ in.; good, clear Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; seven lines in a page.

Ujjvalanīlamani, a *Vaiṣṇava* work of the nature of the *Rasamañjarī*; by *Rūpa Gosvāmin* (?).

The author expounds the theory of the *maṭhurarasa* or *ujjvalarasa*—both synonymous terms for the *śṛīṅgārarasa*—and defines the nature of the *nāyaka* and *nāyikā* in lyric poetry, and the effects to which they give utterance in different situations, by adducing examples from the leading poems which treat on the love stories of *Kṛishṇa* and *Rādhā*, and their companions and playmates.

The MS. begins: नमो । गोपीजननाथाय ॥

नामाकृष्टरसज्ञः शीलेनोद्दीपयन् सदानंदं ।

निजरूपोत्सवदायी सनातनात्मा प्रभुर्जयति ॥ १ ॥

मुख्यरसेषु पुरा यः संक्षेपेणोदितो रहस्यत्वात् ।

पृथगेव भक्तिरसराट् स विस्तरेणोच्यते ऽत्र मधुरः ॥ २ ॥

वक्ष्यमाणैर्विभावाद्यैः स्वाद्यतां मधुरा रतिः ।

नीताभक्तिरसः प्रोक्तः शृंगाराख्यो मनीषिभिः ॥ ३ ॥

तत्र विभावेष्वालंबनाः ।

अस्मिन्नालंबनाः प्रोक्ताः कृष्णस्तस्य च वल्लभाः ।

तत्र कृष्णः । यथा ।

पदद्युतिविनिर्धुतस्मरपरार्थरूपोद्धतिर्

दृगंचलकला नदी पटिमभिर्मेनोमोहिनी ।

स्फुरन्नवचनाकृतिः परमदिव्यलीलानिधिः

क्रियात्तव जगत्तयोरुवतिभाग्यसिद्धिर्भुदं ॥ ४ ॥

अयं सुरम्यो मधुरः सर्वसंज्ञशान्तिः ।

बलीयान्नवतारुख्यो वावदूकः प्रियंवदः ॥ °

The following works are quoted again and again:—*Uddhavasandēśa*, *Gītāgovinda*, *Dāna-*
kelikaumudī, *Padyāvalī*, *Pādma* (i.e. *Padma-*
purāṇa), *Bhāgavatapurāṇa*, book x., *Lalitāmā-*
dhava, *Vidagdhamādhava*, *Vishṇupurāṇa*, *Haṁ-*
sadūta;—and once each: *Kramadīpikā* (fol. 102a, l. 7), and *Chandomañjarī* (fol. 71a, l. 7).

It ends :

अतलत्वादपारत्वादामो ऽसौ दुर्विगाहतां ।

स्यधः परं तटस्थेन रसाभिर्मेधुरो मया ॥ २४ ॥

अयमुज्ज्वलनीलमणिर्गहनमहाघोषसागरप्रभवः ।

भजतु तव मकरं डलपरिसरसेवौचित्यं देव ॥ २५ ॥

संपूर्णो ऽयमुज्ज्वलनीलमणिनामा ग्रन्थः ॥ श्रीराधाकृष्णाभ्यां
नमः ॥ श्रीगोवर्धननाथस्य ॥

Though *Rūpa Gosvāmin's* authorship of the work is neither endorsed by the present MS., nor expressly stated in the commentary, the *Ujjvalanīlamani* appears in the list of works traditionally ascribed to the famous *Gosāin* (Wilson, Works I., p. 167). It is worthy of notice, however, that the author, in quoting from such works as the *Hamsadūta* etc., never once alludes to their being his own productions. In *Rāj. Mitra's Notices*, ii., p. 36, the *Ujjvalanīlamani* is ascribed to *Jīva Gosvāmin*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1232.

474a & b. Foll. 70+69; size 16 in. by 5 in.; fair, modern Bengali handwriting (without the r-point); nine lines in a page.

I. *Ujjvalanīlamani*.

This MS. ends: समामो ऽयं श्रीमदुज्ज्वलनीलमणि-
नामा ग्रन्थः ॥

आददानस्तृणं दत्तैरिदं याचे पुनः पुनः ।

श्रीमदूपपदाम्भोजे धूलिः स्यां जन्मजन्मनि ॥

निर्णीय साध्यं बहुसाधनानि कुर्वन्ति विज्ञाः परमादरेण ।

श्रीरूपपादाङ्गरजोभिषेकं व्रतं च मे तन्मम साधनानि ॥

इति श्रीमदूपगोस्वामिविरचित उज्ज्वलनीलमणिनामा
ग्रन्थः संपूर्णः ॥

II. *Locanarocanī*, a commentary on the preceding work (? by *Sanātana Gosvāmin*).

It begins: अथोज्ज्वलनीलमणिलोचनरोचनी टीका ।

सनातनसमो यस्य ज्ञेयान् श्रीमान् सनातनः ।

श्रीवल्लभो ऽनुजः सो ऽयं श्रीरूपो जीवसङ्गतिः ॥

श्रीहरिभक्तिरसामृतसिन्धुर्जाते पुरा दुरालोके ।

उज्ज्वलनीलमणी मम लोचनरोचन्यसौ विवृतिः ॥

तथा हि । अथ स एव श्रीरसामृतसिन्धुप्रकाशकः पूर्वं सर्वस्वादप्यपूर्वं उज्ज्वलाख्यं रसं किञ्चिदेव विवृत्य कृतकृत्यता-
ममन्यमानः संप्रति पिबत भागवतं रसमिति न्यायेन व्यङ्ग्यव्यञ्ज-
कयोर्भेदं व्यञ्जनुज्ज्वलनीलमणिनामग्रन्थं विधाय तं रसमतीव
विवृत्यन् श्रीमन्निजदैवतमपि श्रीमन्तं निजगुरुमपि तन्त्रेण
स्तुयन् प्रार्थयते । नामाकृष्ट इति । °

The introductory *śloka* सनातनसमो यस्य ° is repeated at the end; followed by the colophon: पूर्णं श्रीमदुज्ज्वलनीलमणिनामो ग्रन्थस्य लोचनरोचनीनामो
टीका ॥ श्रीकृष्णचैतन्यनित्यानन्दौ जयतां ॥ श्रीचङ्गेतचन्द्राय
नमः ॥

On the margin of the last page another hand has added the title, in Devanāgarī: सनातनगोस्वामिकृत उज्ज्वलनीलमणिटीका ° श्लो २४०० ॥

In the second introductory *śloka*, the commentator apparently refers to a commentary (? *Durālōka*), by himself, on the *Bhaktirasāmṛita-sindhu* (ascribed variously to *Sanātana*, *Jīva* or *Caranādāsa*; cf. MS. 820). MSS. 806b, and 1489b, contain a commentary on the latter work, by an unknown author, entitled *Durgamasāṅgamanī*, which begins with the same *śloka* सनातनसमो यस्य ° (? a standing formula or *versus memorialis* of the *Caitanya-Sampradāyins*). At the end of MS. 806b, after the colophon, that commentary is ascribed to *Sanātana Gosvāmin* himself. [H. T. COLEBROOKE.]

1233.

1257b. Foll. 17; size 8½ in. by 3½ in.; good, clear Devanāgarī writing of 1646 A.D.; eight or nine lines in a page.

Rasaratnāvalī, by *Paṇḍita Vireśvara*.

It begins:

उदधितनयाजंघासस्रक्षरंक्षणमंगुली-

युगलघटनाक्षीवीशंघिप्रमोचनहेतवे ।

मणिहितमिदं भूयो भूयः श्रिया लघुवारितं

पुलककलितं कंसारातेः स्वरामि पदोबुजं ॥ १ ॥

इयं नैय्यायिकोक्तसंस्मृतिरेश्वरकवेः कृतिः ।
 रसरत्नावली कंठे कृता चिंतामणीयता ॥ २ ॥
 अथ संसारचक्रे ऽस्मिन्नरतेन महर्षिणा ।
 मृगार एव प्रणयादभ्यासि रसेषु यत् ॥ ३ ॥
 मनोविनोदहेतुत्वादेनं सहृदया अपि ।
 यत्प्रशंसन्ति बहुधा तेन सो ऽत्र विविच्यते ॥ ४ ॥
 असौ रतिस्थायिभावः संभोगविरहात्मकः ।

तत्र संभोगो यथा ।

नाद्यायं तव वर्त्म यास्यति कुरु स्वायं सुखेनेति सा
 सख्योक्तापि परीक्षितुं मम कृतिं दंभेन निद्रां व्यधात् ।
 उत्क्रांतारलस्य साचिवलनस्य शीतपोलस्थले
 मीनाक्ष्याः पुलकं निरीक्ष्य पुरतः स्थातुं भवेत्कः क्षमः
 विरहो यथा । [॥ ५ ॥

आस्येदुस्तव चंद्रिका नयनयोरासीत्तदा भारती-
 पोयूषं श्रवसोः प्रिये चत तनुस्पर्शो ऽपि हृषप्रदः ।
 इत्थं त्वद्विषयेषु शर्मजनकीभावस्य विश्वासतो
 नाचरिता स्मृतिः पुनरभूद् वज्राभिघातोपमा ॥ ६ ॥

The subject matter thus is limited to *śringāra*, and to an enumeration of the different classes of *nāyikās*, as in the first chapter of (the *Śringāratilaka* of) *Rudrabhaṭṭa*, who is quoted once on fol. 14b. It ends :

कुलटा स्त्रैरिणी गूढबहुपूरुमरागिणी ।
 यं यमालोके कांता पथि आंतमपि क्वचित् ॥ ८५ ॥
 कटाक्षयतिर्तं सर्वं पुंस्त्वमात्रावलंबिनी ।
 पुनस्त्विहा भवेयुस्ता उत्तमानध्यमाधमाः ॥ ८६ ॥

इत्थं चतुरशीतिः स्युस्त्रिशतं सकला मिताः ॥

इति श्रीनैय्यायिकपंडितवीरेश्वरकृतरसरत्नावल्यां नायिका-
 न्तिरूपणं ॥ शके १५६८ फाल्गुनशुद्धप्रतिपदि पुरीकरगोपी-
 नाथेन लिखिता रसरत्नावली ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1234.

396b. Foll. 43; size 12½ in. by 4½ in.; fairly written in Devanāgarī, in 1800 A.D.; eleven lines in a page.

Kāmasūtra, by *Vātsyāyana*. In seven adhyāyas. It begins :

नमो धर्मार्थकामभ्यस्तत्कामेभ्यो नमो नमः ।

त्रिर्नमो मुक्तिकामेभ्यो ऽकामेभ्यस्तत्तमितं नमः ॥

प्रजापतिर्हि प्रजाः सृष्ट्वा ०

For the text of the first three adhyāyas, printed from the present MS., see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 517, which MS. contains a commentary on the work, by *Bhāskara Nṛsiṃha* (composed 1788 A.D.). For another commentary (*Jaya-maṅgalā*), by *Yaśodhara* (*Gurudattendrapāda*), see Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 166.

[H. T. COLEBROOKE.]

1235.

2097a. Foll. 50; size 9 in. by 4½ in.; good, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Anaṅgarāṅga, a treatise on the *ars amandi*, composed by *Kalyāṇamalla* (*bhūpanuni*), for the amusement of *Lāḍa Khān*, son of *Ahmad* (*Lodī*).

It begins :

अतिललितविलासं ० शर्मदं नौमि विलासं ॥ १ ॥

लोदीवंशावतंसो हतरिपुवनितानेत्रवारिप्रपूरं

प्रादुर्भूतांबुवाहिन्यमलवरयशोलीलया* प्रावितश्च ।

तत्पुत्रस्थितकीर्तिरहमदनृपतेः कामसिद्धान्तविद्वान्

जीयाञ्छील्लाङ्खानः क्षितिपतिमुकुटैर्घृषपादारविंदः ॥

अस्यैव कौतुकनिमित्तमनंगरंगं [२ ॥

ग्रंथं विलासिजनवल्लभमातनोति ।

श्रीमान्महाकविरशेषकलाविदग्धः

कल्याणमल्ल इति भूपमुनिवेशस्त्री ॥ ३ ॥

It ends (in both MSS.):

यावत्करमौलिगा सुरनदी गौरी तदर्धांगना

यावत्प्रेमवती पयोधितनया वैकुण्ठनाथे हरी ।

वेदाभ्यासरतो विरिंचिरपि भूयावद्दिनेशः शशी

भूयात्तावदनंगरंगक इति प्रीत्यै सदा कामिनाम् ॥ १० ॥

इति श्रीमल्लाडनवल्लविनोदाय (thus both MSS.) महाकविकल्याणमल्लविरचिते अनंगरंगे संभोगनिरूपणं नान दशमः स्थलः ॥

For other MSS. see Weber, Cat. Berl., no. 395; Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 518, 519; Burnell, Tanjore MSS., p. 58b. [GAIKAWAR.]

* ० प्रपूरः प्रादुर्भूतोबुराशः शमितवरयशा लीलया MS. 1801.

1236.

1801. Foll. 25; size 12½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page; European paper (watermark 1810).

Anaṅgarāṅga.

This MS. has the following additional śloka at the beginning :

दत्ता लाक्षां नखाये तदनु सुरधुनीधौतहस्ताग्रभागं
भङ्गा भालस्थलाये तदनु नयनयोः कज्जलं संनिवेश्य ।
कंठे संप्रोक्ष्य नीले तदनु च विजयादत्तमादर्शभङ्गे
शंभोर्भस्मानुलिप्तेः पुलकनिमिश्रतो पार्वती वः पुनातु ॥ १ ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

1237.

2526a. Foll. 31; size 10½ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī writing of c. 1700 A.D.; 9-11 lines in a page.

Pañcasāyaka, a treatise on women and love, in five chapters (*sāyaka*), by *Jyotirīśvara*.

It begins :

रतिपरिमलसिंधुः कामिनीकेलिबंधुर्
विहितभुवनमोदः सेव्यमानप्रमोदः ।
जयति मकरकेतुर्मोहनस्यैकहेतुर्
विरचितबहुसेवः कामिभिः कामदेवः ॥ १ ॥
अस्ति प्रत्यहमर्षितापहरणः क्षिप्रैकदोष्ठागुरुः (?)
श्रीकंठार्चनतत्परो भुवि च तुष्ट्यमेः कलानां निधिः ।
संगीतागममात्मयोनिरवनाचातुर्यैचूडामणिर (1. ० मान्मयो-
[क्तिरचना ०])

व्याख्यातः कविशेखराचितपदः श्रीज्योतिरीशः कृती ॥ २ ॥

दृष्ट्वा मन्मथतंत्रमीश्वरमतं वात्स्यायनीयं मतं
गोणीपुत्रकमूलदेवभणितं बाभ्रव्यवाक्यामृतं ।
श्रीनंदीश्वररतिदेवरचितं क्षेमंदूविद्यागमं
तेनाकल्प्यत पंचसायक इति प्रीतिप्रदः कामिनां ॥ ३ ॥
साधारः करुणामयः कृतमतिदीतावदाताशयः
काम्यः कामकलानिधिः सुवचनः स्त्रीणां मतः सुंदरः ।
आद्यो नीतिपटुः क्षमी च कुतुकी शूरः कुलीनो युवा
प्रक्षेपादिह नायको नयोदितः (?) सुगतिशिखान्वितः
[(1. संगीत ०)] ॥ ४ ॥

Iti jātisamuddeśaḥ, fol. 2b; *sāmānyacandra-*
kalāsamuddeśa, fol. 2; *padmīnīcandrakalā*, ib.;

citrīnīcandrakalā, fol. 3b; *śaṅkhīnīcandrakalā*, fol. 4; *hastinīcandrakalā*, ib.;—इति ० ज्ञायादिम-
मुद्देशो नाम प्रथमः सायकः fol. 4b;

Iti suratasamuddeśaḥ, fol. 5b; *purushajāti*, fol. 6; *prakṛitilakṣhaṇa*, fol. 7; *deśaviśiṣṭa-śrīvarṇaṇa*, fol. 8; *yonīsamuddeśa*, ib.; *dharma-*
sam., fol. 9; *rūgavināśa*, ib.; *durgandhiharaṇa*, fol. 9b; *snānīyasam.*, fol. 10; *sāmānyarāga*, ib.; *mukhavāsasamuddeśa*; इति ० द्वितीयः सायकः ॥ fol. 11;

Vājīkārāṇa, fol. 12; *gādhīkārāṇa*, fol. 12b; *drāvāṇasam.*, fol. 13; *sthūlikārāṇa*, fol. 13b; *drīḍhīkārāṇa*, ib.; *vīryastambha*, fol. 14; *tīlaka-*
sam., fol. 14b; *añjanasam.*, fol. 15; *cūrṇasam.*, ib.; *lepanasam.*, fol. 16; *dhūpasam.*, fol. 16b; *kāmamantra*, ib.; *cāmūḍāmantra*, fol. 17; *kā-*
meśvaramantra, fol. 17b; *padmīnīvaśīkārāṇam.* ib.; *citrīnīvaśīkārāṇam.*, fol. 18, etc.; *stanot-*
thāpāna, fol. 18b; *saṃskārasam.*, ib.; *lomanū-*
śana, *nashṭapushpa*, *prakṛitipushpaharaṇa*, fol. 19; *garbhadhārāṇa*, fol. 20; *sukhaprasava*, fol. 20b; *bandhyātvasam.*, fol. 21; *indralūpta*, ib.; *śvetīkārāṇa*, *mukhakaṇṭakaharaṇa*, *nīlīharaṇa*, fol. 21b; इति ० मंत्रचौपधिकारवर्णनस्तृतीयः सायकः fol. 22;

Kanyādūṣhaṇa, fol. 22b; *jāmātrīlakṣhaṇa*, fol. 23; *varadūṣhaṇa*, ib.; *vivāhasam.*, fol. 23b; *paradārāgamana*, fol. 24; *svalpasādhyaśam.*, fol. 24b; *tyājyāśam.*, *sambhogavīhitasthāna*, fol. 25; *cumbanasam.*, fol. 26; *nakhasam.*, *daśana-*
sam., fol. 27; *keśasam.*; इति ० बाह्यसंयोगसमुद्देश-
श्चतुर्थः सायकः] fol. 27b;

Uttānabandha, *pārśvabandha*, *upaviśṭabandha*, fol. 29; *adhomukhabandha*, *ūrdhvasṭhitabandha*, fol. 29b; *purushāyītabandha*, *lāḍītādisamuddeśa*, fol. 30. It ends :

यावत्तेषां वहति शिरसा शंकरः शीतरश्मेर्

यावद्देहा वदनकमले ब्रह्मणः संति संगाः ।

यावद्गंगा भवति भुवने यावदाभाति भानुस्

तावत्सोक्तं सुखयतु कृतं ज्योतिरीशस्य काव्यं ॥ ३९ ॥

इति कविशेखरश्रीज्योतीश्वरविरचिते पंचसायके संभोगवर्णनो नाम पंचमः सायकः ॥

For other MSS. of this work see Rāj. Mitra, Notices, i., p. 211; Burnell, Tanjore MSS., p. 59a. [GAIKAWAR.]

1238.

2118b. Foll. 41 (two of which, viz. 31 and 41, are missing); size 9½ in. by 2½ in.; fairly good Devanāgarī writing, of about 1550 A.D.; much injured by rubbing; eight lines in a page.

Ratirahasya, a treatise on the *ars amandi*, in ten *paricchēdas*, composed by *Kokkoka* for the delectation of one *Vainyadatta*. [A.]

It begins:

येनाकारि प्रसभमचिरादधेनारीश्वरत्वं
दग्धेनापि त्रिपुरजयिनो ज्योतिषा चाक्षुषेण ।
इंदोर्मित्रं स जयति मुदां धाम वामप्रचारो
देवः श्रीमान् भवरसभुजां दैवतं चित्रजन्मा ॥ १ ॥
परिजनपदे भृंगश्रेणी पिकाः षटुर्वदिनो
हिमकरसितछत्रं मत्तद्विषो मलयानिलः ।
कृशतनुधनुर्विल्लीलाकटाक्षशरावली
मनसिजमहावीरस्योच्चैर्जयति जगज्जितः ॥ २ ॥
कोक्कोकनासा* कविना कृतो स्यं
श्रीविन्यदत्तस्य† कुतूहलेन ।
विलोक्यतां कामकलासु धीराः
प्रदीपकल्यो वचसां निर्गुणः (निर्गुणः=समूहः C.)
यद्वात्स्यायनसूत्रसंग्रहवर्हिभूतं किमप्यागमे ॥ ३ ॥
दृष्टं वाच्यमिदं मया मुनिगिरां श्रद्धा हि साधारणी ।
भावव्यंजितमन्यभंगिकथितं तत्रैव चेदस्ति तन्
संदानासुषुज्यते तदपि हि स्पष्टाभिधेयाकृति ॥ ४ ॥
तत्र प्रथमं नंदिकेश्वरगोणिकापुत्रयोर्मितमाद्यतया संग्रही-
ष्यामः । परतो वात्स्यायनीयं ॥

* कुक्कोकनासा i.e. (कुक्कोकं °) B. The above form seems however the correct one, being probably a *nom de plume*. On the designation '*Kok-shāstar*' applied to this class of writings in Hindustani, see Garcin de Tassy, '*Histoire de la Littérature Hindouie et Hindoustanie*,' second edition, I., p. 188.

† Thus also C. (राज्ञः comm.); वेणुदत्तस्य B.; *Vainyadatta*, Burnell, Tanj. MSS., p. 58b.

पद्मिनीं तदनु चित्रिणीं ततः

शंखिनीं तदनु हस्तिनीं विदुः ।

उत्तमा प्रथमभाषिता ततो

हीयते युवतिरुत्तरोत्तरं ॥ ५ ॥

In the 10th chapter (the last leaf of which is lost), treating of magic practices, *Nāgārjuna* is quoted as an authority on fol. 34a, l. 3.

The MS. breaks off in the middle of the last verse. [GAIKAWAR.]

1239.

1834. Foll. 24; size 12 in. by 5½ in.; good Devanāgarī writing, of 1812 A.D.; thirteen lines in a page.

Ratirahasya. [B]. It ends:

सुरतरुतगरवचागरुमृगमदमलयजगंधरस[?] धूपः ।

वेश्म[नि] विहितस्तेषां परस्परं(० रे C.) प्रीतिमातनुते ॥ ३० ॥

इति सिद्धपटीयपंडितकुक्कोकविरचिते [इति शिल्पाविकी-
यपंडित ° in the other chapters; सिद्धपाटीय ° C. (? ° पटीय); सिद्धपटलीय (? 'known under a cover, or assumed name,') Burnell, Tanj. MSS., p. 58b]
रतिरहस्ये योगाध्यायो नाम दशमः परिच्छेदः ॥ ° शके ११३४
अंगिरानामसंवत्सरे पौषकृष्णपक्ष्यां भृगुवासरे तद्दिने पुस्तकं
समाप्तं ॥ [DR. JOHN TAYLOR.]

1240.

3250. Foll. 83; 4to; size 9½ in. by 7½ in.; good, recent Devanāgarī writing (watermark of paper 1875); twenty lines in a page.

Ratirahasya-dīpikā, the same work, with a commentary, by *Kāñcinātha*, on chapters I.-IX. (C.)

It begins (cf. Aufrecht, Cat., p. 215b):

नत्वा महागणपतिं कोक्कोककृतस्य रतिरहस्यस्य ।

क्रियते दर्शितभावा कांचीनाथेन दीपिका सुधिया ॥

इह हि काव्यनाटकालंकारप्रभृतिसकलकलाकलापनिपुणो
वाग्विलासविजितवृहस्पतिः कोक्कोकनामा कविर्नंदिकेश्वर-
श्चेतकेतुपांचालदत्तकपारायणसुवर्णनाभिगोनतकघोटकमुखगो-
णिकापुत्रकूचीमारवात्स्यायनप्रभृतिकृतेभ्यः शास्त्रेभ्यः सारमादाय
रतिरहस्यस्यादिमं ग्रंथमारभमाणः प्रस्तुतदेवतापूजया निर्विघ्नता-

मिच्छन् मकरध्वजं प्रस्तौति ॥ प्रजापतिः प्रजा सृष्टा तासां स्थितिनिबन्धनं त्रिवर्गसाधनं शास्त्रमध्यायानां च लक्षणं प्रजापतिः शतसहस्रेणाग्रे प्रावोचत् । तस्यैकदेशः स्वार्थभुवो मनुर्धर्मोधिकारिकं पृथक् चकार । बृहस्पतिरथोधिकारिकं । भगवतः सुरासुरमौलिघटितकिरीटमणिप्रभादीपितपादारविन्दस्य पार्श्वतीपतेरनुचरेण नंदिना सहस्रेणाध्यायानां पृथक्कामशास्त्रं प्रोक्तं । तदेव तु पञ्चभिरध्यायशतैरौहालिकः श्वेतकेतुः सं[चि]क्षेप । तदेव तु पुनरर्थनाध्यायशतेन साधारणसंप्रयोगिकभार्याधिकारिकवैशिकपा[रदा]रिकौपनिषदादिकैः सप्तभिरधिकरणैर्बोधयः पाञ्चालः[संचि]क्षेप । तस्य वैशिकमधिकरणं षष्ठं पाटलिपुत्रकाणां गणिकानां नियोगाद् दत्तकः पृथक् चकार । तत्संप्रयोगात् पारायणः (? 1. चारायणः) साधारणमधिकरणं प्रोवाच । सुवर्णाहाः (!) संप्रयोगिकं घोटकमुखः कन्यासंप्रयुक्तं गोनर्दीयो भार्याधिकारिकं गोणिकापुत्रः पारदारिकं कूचीमार(? 1. कुचुमार) औपनिषदादिकं । वात्स्यायनस्तु सप्तभिरधिकरणैः सर्वं प्रोवाच । एवमनेकैराचार्यैस्तच्छास्त्रं बाधव्योक्तं खंडशः प्रणीतमुत्कल्यमभवत् (!) । एवमेते लोकोहिताय कृतवन्तः । तथा हि महतां प्रवृत्तिलोकोहितायैव यथापन्नानां भूतानां प्रवृत्तिः प्रसूतिभाजो विश्वस्य स्त्रीपुंसाभ्यामेव निष्पन्नत्वात् कामस्य पुरुषार्थत्वेन पितृवृत्तमोचनहेतुभूतसंततिप्राशस्त्याच्च महापुरुषप्रणीतत्वाच्च शास्त्रमिदं सर्वहितमिति कोककोको नाम कविः स्वमतिविभावेन रतिरहस्याख्यं कृतवान् । तर्हि नंदिकेश्वरादिप्रणीतेषु शास्त्रेषु विद्यमानेषु किमनेकेनेति चेन्न महत्त्वात् नंदिकेश्वरश्चेतकेतुबाधव्यप्रणीतानां शास्त्राणां दुराधेयत्वाद् दत्तकादिभिः प्रणीतानां शास्त्रावयवादीनामेकदेशत्वाच्च वात्स्यायनप्रणीतस्य महत्त्वाद् गूढार्थत्वात् न केवाहुल्याद्वालां दुराधेयत्वेन च तेभ्यः सारमादाय सुप्रकाशितार्थं सुबोधमुपयुक्तां शमल्यमिदमित्यादरणीयं ॥ येनाकारि ०

It ends : सुरतरु ० प्रीतिमातनुते ॥

उद्भूतः पारिभद्रामरनरफलभृत्प्रेषसीगीतकीर्तिः

नम्रा तेजोकराः (!) सदसि बहुमतः पंडितानां कवीनां ।

एतत्तत्प्रीत्यविद्याधररुचिनयः कामकेलीरहस्यं

कुक्कुकः कामुकानां किमपि रतिकरं व्याकरोकौतुकेन ॥

इति श्रीसिद्धपाठ्यकविनिरवद्यविद्याधररुचिनयकोककवीन्द्रविरचिते रतिरहस्ये योगाधिकारो नाम दशमः परिच्छेदः समाप्तोऽयं ग्रंथः ॥

See Burnell, Tanjore MSS., p. 59a.

[A. BURNELL.]

1241.

176b. Foll. 26; size 12 in. by 3½ in.; fairly

good Devanāgarī writing, of 1763 A.D.; eleven lines in a page.

Śṛīṅgārasārīṇī, a monograph on amorous sentiments, and the usual subjects of *nāyikās* and *nāyakas* connected therewith, by *Uttaradhara*.

It begins :

जगज्जलधितारकः कृतिकुले मुदा धारकः

पराभवविदारकः सुकृतीति संचारकः ।

द्विषद्वनकुठारकः सकलखेदसंहारकः

• सदैव सुखकारकः स्फुरतु शूलिनो दारकः ॥ १ ॥

कूले मोदानुकूले दिनकरदुहितुर्मोदयन्मानवीर्यं

चेतश्चामीकराच्छब्दविनवलतयालिंगितो लोलयैव ।

छायाभिर्नियमानः परमरुचिरतां जीयमानः फलीयैस्

तीव्रं तापं तनोर्नस्तिरयतु ललितः को ऽपि बालस्त-

शृंगारैकरसप्रचाररुचिरा चेतश्चमत्कारिणी [मालः ॥ २ ॥

सज्जीलाललिता विलासवल्लिता भूयः श्रमोत्सारिणी ।

यन्नाच्चित्रधरेण चारुरचिता तापावलीदारिणी

सद्यः संमदकारिणी सुकृतिनां भूयादसौ सारिणी ॥ ३ ॥

रसं समप्येत्येषा तापमुत्सारयत्यपि ।

शृंगारसारिणीमेनामतः शीलयतात्सुधीः ॥ ४ ॥ ० ६ ॥

लोकोत्तरानंदमकरन्दरसालेषु रसेषु प्राथम्याद्विपरिणामं

प्रचुरप्रमोदप्रापकत्वाच्च शृंगारो ऽत्र निरूप्यते ॥ तत्र रतिस्थायि-

भावको रसः शृंगारः । ०

The *Sāhityadarpaṇa* is constantly quoted ; while *Bhojarāja* is mentioned once, fol. 2b; l. 6.

It ends : एवमन्ये ऽपि शृंगाराभासाः सुधीभिरुदाहरणीया इति संक्षेपः ॥

शृंगारसारिणी नूनमपि दोषगणाविला ।

सतां सद्यबुद्धीनां मानसं मोदयिष्यति ॥

इति महामहोपाध्यायश्रीमच्चित्रधररचितेयं शृंगारसारिणी

परिपूर्णा ॥ कृष्णजन्ममाससिताष्टम्या दिने बुध इषुद्विपभूषैः

कृष्णतुष्टिविधये ऽल्लिखनां ब्राह्मणोः मितके रसपूरा १ वंशीधर-

प्रसादाय पतन्नामनुमोदिनी वंशीधरो ऽल्लिखत् ० ॥ ग्रंथसंख्या

१००० ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1242.

396a. Foll. 37; size 12½ in. by 4½ in.;

Devanāgarī writing of 1800 A.D.; eleven lines

in a page.

Kāmasāmūha, verses illustrative of amatory sentiments, by *Ananta*, son of *bhishagvara* *Hira mantrinmanḍana*.

The date of the composition (? Samvat 1541) is expressed as follows :

संवत् पंचदशप्राप्ते चंद्रवेदप्रवत्सरे (!) ।
चैत्रशुक्ले चतुर्दश्यां तिथौ वारे च भार्गवे ॥
सर्वाणि कामशास्त्राणि विलोक्यानुक्रमैर्युतं ।
अनन्तेन कृतं काव्यं मुनीनामपि कामदं ॥
सरस्वत्याः प्रसादेन गुरुणामुपदेशतः ।
नागराभ्यंतरेण दमनतेन समुद्धृतं ॥

कामशास्त्रसुधांभोधि मंचयित्वा रसामृतं । ०

The MS. is very incorrect, and full of blunders, apparently owing to the copyist having misread an original which probably came from the Gujarat country. A note at the end, which must have been transcribed from a previous MS., reads thus : संवत् १७५६ वर्षे धेशाषवदे (i.e. *vaiśākha-badi*) १८ नेवडनगरमध्ये गोरदेवजी लखीत ।

The MS. begins with v. 6 of the introduction. [H. T. COLEBROOKE.]

1243.

2542g. Foll. 32; size 10 in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing, of about 1700 A.D.; fifteen lines in a page.

Vidagdhamukhamanḍana, four books (*pariccheda*) of stanzas containing various kinds of riddles and puzzles, and being at the same time descriptive of the feelings of separation from, and longing for, a lover, by the Jain *Dharmadāsa*; with a commentary by an unknown writer.

It begins :

सिद्धौषधानि भवदुःखमहागदानां
पुण्यात्मनां परमकर्णरसायनानि
प्रक्षालनैकसलिलानि मनोमलानां
शौडोदनेः प्रवचनानि चिरं जयंति ॥ १ ॥

शौडोदनेः बौद्धस्य प्रवचनानि सागमवचनानि निष्पत्तौ-
षधानि गदानां रोगाणां ॥ १ ॥

जयंति संतः सुकृतैकभाजनं
परार्थसंपादनसङ्गतस्थिताः ।

करस्यनीरोपमविश्वदर्शिनो

जयंति वैदग्ध्यभुवः कवेर्गिरः ॥ २ ॥

सुकृतस्य एकं भाजनं स्थानं । अत्र आविष्टलिङ्गं । परार्थस्य संपादनं करणं तदेव सत् प्रधानं व्रतं । तत्र स्थिताः । विदग्धस्य भावो वैदग्ध्यः । तस्य भुवः । विद्वत्ता स्थानं कवेः कवीश्वरस्य ॥ २ ॥ ०

It ends :

पूर्णचंद्रमुखी रम्या कामिनी निर्मलांबरा ।

करोति कस्य न स्वांतमेकांतमदनोत्तरं ॥ ७१ ॥

नामिनी स्त्री कस्य नरस्य स्वांतं चित्तं एकांतमदनोत्तरं कामविह्वलं न करोति । अपि च करोति । व्युत्पत्त्याक्षर २ पक्षे यामिनी पूर्णामारात्रिः २ पूर्णचंद्रसमुखा १ पूर्णचंद्र एव मुखं यस्याः सा २ मलवर्जितवस्त्रा १ निर्मलः अंबरः आकाशो यस्याः सा ॥ ७१ ॥

व्युत्पत्त्याक्षरजातिः ॥ ८ ॥ इति धर्मदासकविकृते विदग्धमुखमंडनमहाकाव्ये चतुर्थपरिच्छेदः समाप्तः ॥

The *Vidagdhamukhamanḍana* has been printed repeatedly in India, e.g. in Hæberlin's *Anthology*, p. 269 seq. [GAIKAWAR.]

1244.

1574. Foll. 80 (the first of which is wanting); size 10½ in. by 4 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 6-14 lines in a page.

Vidagdhamukhamanḍana, with *Tārācandra's* commentary, entitled *Vidvanmanoharā*.

A MS. of the commentary described in *Rāj. Mitra's Notices*, iv., p. 294, commences :

श्रीगोकुलेशपदपद्मधुव्रतेन

ताराभिधेन कविना शिवराजधान्यां ।

विद्वत्कुलोपकृतये क्रियते स्फुटार्था

टीका विदग्धमुखमण्डनसंज्ञकस्य ॥

विमत्तराणां विदुषां [नृणां?] टीका कृता मया ।

मुदं वितनुतां नित्यमेवा विद्वन्मनोहरा ॥

The title *Vidvanmanoharā* occurs again in the colophon of the first three chapters; whilst

at the end of the MS. the commentary is called
Vidvanmanoramā :

ताराचन्द्रेण कविना कृता विद्वन्मनोरमा ।
टीकेयमस्यां पूर्णौ ज्ये परिच्छेदश्चतुर्थकः ॥ १ ॥
कोशाननेकानवलोक्य टीका
कायस्थचूडामणिना कृतैषा ।
ताराभिधेयेन सतां कवीनाम्
आचन्दुतारं रमतां मनसु ॥ २ ॥
इति टीका विद्वन्मनोरमा समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1245.

2458a. Foll. 22; size 10½ in. by 4½ in.;
good Devanāgarī writing of about 1700 A.D.;
nine lines in a page; fol. 1 supplied by a more
recent hand.

Vidagdhamukhamāṇḍana, without commen-
tary. [GAIKAWAR.]

1246.

584a. Foll. 12; size 10¾ in. by 4¼ in.;
fairly written, in Devanāgarī, about 1730 A.D.;
14-16 lines in a page.

Vidagdhamukhamāṇḍana.

[H. T. COLEBROOKE.]

1247.

3084. Foll. 31; size 9½ in. by 6 in.; fair
Devanāgarī writing of 1796 A.D.; eight lines
in a page; European paper.

Vidagdhamukhamāṇḍana.

[J. R. BALLANTYNE.]

1248.

3090. Foll. 17 (paged 1-34); quarto; size
9 in. by 7¾ in.; carelessly written, in Devanā-
garī; twenty lines in a page; European paper.

Abhinayadarpaṇa, a treatise on the gestures
and motions of the hands, as practised by
dancers, for the purpose of mimic representation.

It begins (cf. Aufrecht, Cat., p. 87a; 202):

पताकस्त्रिपताको ऽप्येपताकः कर्तरीमुखः ।
मयूरार्धचन्द्रश्च सरालः शुकतुण्डकः ॥

मुष्टिकः शिखरश्चैव कपित्थः कटकामुखः (right) ।

सूचीमुखः पञ्चकोशो चाणः सर्पेशिरस्तथा ॥

मृगशीर्षः सिंहमुखो लाङ्गूलश्चालपञ्चवः ।

चतुरो भ्रमरश्चैव हंसास्यो हंसपञ्चकः ॥

सर्पेशो मुकुलश्चैव ताडचूडोर्ध्वनाभकौ ।

इत्यसंयुतहस्तानामष्टाविंशतिसंख्यया ॥

नामान्युक्तानि कविभिर्भरताणैवपारगैः ॥

चतुरो चतुर्विधः शुद्धचतुरः खण्डचतुरः सर्पचतुरः चलस-
र्पेनिशिरः (!) ॥ अथ संयुतहस्ताः ॥

आदौ पुष्पपुटो ज्ञेयो अङ्गलिश्चतुरश्रकः ।

स्वस्तिकाभिधहस्तश्च कर्तरीस्वस्तिकः करः ॥

डोलाश्वहित्यका चैव वर्धमानस्ततः परम् ।

पताकस्वस्तिकश्चैव कर उन्नानवञ्चितः ॥

कलशाभिधहस्तश्च पञ्चवञ्चित एव च ।

उत्सङ्गस्तिलको हस्तो नागबन्धश्च वैष्टवः (? l. नैष्ठवः) ॥

इत्येते संयुता हस्ताः कविभिः षोडश स्मृताः ॥

अथ नृत्तहस्ता उच्यन्ते ।

उद्धृत्ताख्यस्तलमुखो विप्रकीर्णस्ततः परम् ।

गजदन्ताविद्धवक्त्रौ सूचीविद्धकरस्तथा ॥

रेचिताख्यः करः प्रोक्ता (!) सर्परेचित एव च ।

पञ्चवश्च नितम्बश्च केशबन्धस्तथा लता ॥

करहस्तो दण्डपञ्च ऊर्ध्वमण्डलिसंज्ञिकः ।

पार्श्वमण्डलिहस्तश्च पुरोमण्डलिनामकः ॥

नलिनी पञ्चकश्चैव कपोतो मकरस्तथा ।

ज्ञानहस्तो ज्ये विज्ञेयो वरदाभयहस्तकः ॥

मुद्राहस्तस्तयोर्विशचतुर्हस्ताः प्रकीर्तिताः ॥

पताकहस्तलक्षणमुच्यते । °; p. 3, त्रिपताकहस्तलक्षणम् °
etc. [A. BURNELL.]

1249.

3028. Foll. 65; thin paper; folio; size
13½ in. by 8½ in.; recently written, in half-
column, in the Telugu character; 20-22 lines
in a page.

Abhinayadarpaṇa, with a brief Telugu ex-
planation.

The comment begins: पताकः पताकहस्तमुच्यते । °

Cf. Burnell, Index of Tanjore MSS., p. 60.

[A. BURNELL.]

VI. Religious and Civil Law (Dharma).

A. ORIGINAL INSTITUTES OF LAW.

1250.

723k. Foll. 18; size 12½ in. by 5½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Gautamīya - Dharmaśāstra, in twenty-nine adhyāyas.

Edited, for the Sanskrit Text Society, by Prof. A. F. Stenzler (1876).

Translated by Prof. G. Bühler, *Sacred Books of the East*, vol. ii. (1879).

[H. T. COLEBROOKE.]

1251.

2489c. Foll. 21; size 11 in. by 5 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

The same work, in twenty-eight adhyāyas; the 20th chapter of the preceding MS., not commented upon by *Haradatta*, being omitted, as it also is in the above-mentioned edition and translation.

[GAIKAWAR.]

1252.

1787. Foll. 101; size 17 in. by 11 in.; folio; large, clear Devanāgarī writing; 22-24 lines in a page.

Gautamīya-Dharmaśāstra, with *Haradatta-miśra's* commentary, called *Mitāksharā*.

The commentary begins:

मुक्तांबरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजं ।

प्रसन्नवदनं ध्यायेत् सर्वविघ्नोपशान्तये ॥ १ ॥

निश्चित्य सर्वशास्त्राणि मूलं गौतमनिर्मितं ।

क्रियते हरदत्तेन तस्य वृत्तिर्मिताक्षरा ॥ २ ॥

वेदो धर्ममूलं । कर्मजन्यो ऽभ्युदयो निः[?]श्रेयसहेतुः । ०

Colophon: इति गौतमीये [धर्मशास्त्रे some chapters] वृत्तौ हरदत्तविरचितायां मिताक्षरायां अष्टाविंशोऽध्यायः ॥ सम्वत् १८६२ शाके १७२७ ॥

[?]

1253.

913b. Foll. 20; size 13½ in. by 6 in.; large, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Vāsishṭha-Dharmaśāstra, in 21 adhyāyas.

It begins: अथातः पुरुषनिःश्रेयसार्थं धर्मजिज्ञासा । ०

Printed in the *Calcutta Dharmaśāstrasamgraha* II., pp. 456-496. A critical edition has been published by A. A. Führer, Bombay, 1883; an English translation by G. Bühler, *Sacred Books of the East*, XIV. (1882).

For a *Vāsishṭha-smṛiti* see further on, no. 1339.

[H. T. COLEBROOKE.]

1254.

3247e. Foll. 9a-14b; size 10 in. by 7½ in.; 4to.; Telugu character; 21-24 lines in a page.

The same work. Adhyāyas I.-VI.

Colophon: इति श्रीवसिष्ठे धर्मप्रसंगो नाम षष्ठोऽध्यायः ॥

[MACK. COLL.]

1255.

3248e. Foll. 11b-18b; size 9½ in. by 7½ in.; 4to.; Telugu character; eighteen lines in a page.

The same work.

[MACK. COLL.]

1256.

3249e. Foll. 10a-16a; size 10 in. by 7½ in.; 4to.; Telugu character; twenty-one lines in a page.

The same work.

The last three MSS. were probably derived from the same original.

[MACK. COLL.]

1257.

2337. Foll. 257; size 10 in. by 5½ in.; good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Mānava-Dharmaśāstra.

Numerous editions of this work have been published in India; as also in Europe those of G. C. Haughton, with an English translation (1825), and of L. Deslongchamps, with a French translation (1830-33). English translations have further been published by A. Burnell (1884), and G. Bühler (1886).

Kullūka Bhaṭṭa's commentary has also been printed repeatedly in India. An edition of the text, with the commentaries of *Medhātithi*, *Sarvajña-Nārāyaṇa*, *Kullūka*, *Rāghavānanda*, *Nandana*, *Rāmacandra* and *Govindarāja*, has been brought out by Viśvanāth Nārāyan Mandlik (1886); and Prof. Jolly, in the Bibliotheca Indica, is publishing a series of extracts from six commentaries. [GAIKAWAR.]

1258.

1786a. Foll. 158; size 14½ in. by 9½ in.; clearly written, in Devanāgarī, on European paper; 9-13 lines in a page.

Mānava-Dharmaśāstra, transcribed, according to a note of Colebrooke's on the fly-leaf, from a very correct copy.

The first page also contains an interlineary Latin translation, by Colebrooke.

[H. T. COLEBROOKE.]

1259.

3235. Foll. 182; size 8½ in. by 7 in.; 4to.; well written, in Devanāgarī, by *Lālā Mahtāb Rāy*; on European paper; fifteen lines in a page.

The same work, written out in half-śloka lines, with occasional English pencil notes.

[SIR. C. WILKINS.]

1260, 1261.

1551, 1552. Foll. 270 and 220 resp.; size 11½ in. by 6½ in.; well written, in Devanāgarī; fourteen lines in a page.

Mānava-Dharmaśāstra, with the commentary (*Manubhāshya*) of *Bhaṭṭa Medhātithi*, son of *Bhaṭṭa Virasūamin*.

Vol. I. contains adhyāyas 1-5; vol. II. adhyāyas 6-12; each adhyāya having a separate pagination.

The 8th adhyāya is incomplete, the MS. breaking off in the middle of the comment on śl. 194 (as प्रकाशोपसंहारो न्नेन क्रियते । प्रीत्या उप).

Dated, at the end of adhyāyas 9 and 12, Samvat 1648 (A.D. 1591).

[H. T. COLEBROOKE.]

1262, 1263.

934, 935. Foll. 330 and 272 resp.; size 12½ in. by 4½ in.; on the whole fairly written, in Devanāgarī, by different modern hands; 10-12 lines in a page.

The same work.

Each volume contains six adhyāyas, paged separately. Vol. II., foll. 258-272 contain a *sūcīpattra*.

The title-page has the following note, in Colebrooke's handwriting: 'This copy is evidently taken from the same copy at Benares, which was transcribed for Sir Wm. Jones.'

[H. T. COLEBROOKE.]

1264-1267.

1407-1410. Foll. 253, 190, 186, and 55 resp.; size 12½ in. by 5½ in.; fairly written, in Devanāgarī, ten lines in a page.

The same work. Books 1-11, paged separately.

Vol. I. contains Books 1-3; II., 4-7; III., 8, 10 and 11; IV., 9.

The first three volumes were copied in Samvat 1845-6 (A.D. 1789-90), the fourth in Samvat 1865 (A.D. 1809). [H. T. COLEBROOKE.]

1268.

1170. Foll. 236; size 13 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī; nine (sometimes 10-13) lines in a page.

The same work. Books 7, 8, 10-12.

The seventh book is dated Samvat 1865 (A.D. 1809). [H. T. COLEBROOKE.]

1269.

2155. Foll. 67; size 11 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, by three different, modern hands; ten or nine lines in a page.

Mānava-Dharmaśāstra, with a commentary (*Manuṭīkā*) by Govindarāja, son of Bhaṭṭa Mādhava. Rather incorrect.

Adhyāyas I. and II.; of foll. 21 and 46 resp.

It begins: मानवधर्मशास्त्रस्य गोविंदराजसंज्ञकं भाष्यं ॥

संसाराध्वगतागतज्ञमतृपः पीयूषमीशं शनै-

धीत्वा न गेलसंप्रदायगुरुतः प्राप्ते मनोः शासने ।

दृष्ट्वा ग्रंथकृदाशयाननुसृतिं व्याख्यांतराणामिमां

टीकां शास्त्रकृदाशयानुसरणीं गोविंदराजो व्यधात् ॥१॥

इह भृगुशिष्यः कश्चिद्विच्छिन्नविधिपारंपर्यात् स्मृत्यर्थप्रबंध-
निदमाह । स्वयंभुवे ०

Colophon: इति श्रीभट्टमाधवात्मजगोविंदराजविरचि-
तायां मनुटीकायां मन्वसूत्राणां ब्रह्मचर्याश्रमविधानं नाम
द्वितीयोऽध्यायः ॥ [GAIKAWAR.]

1270.

236. Foll. 336 (and two *buddhipattras*, inserted after foll. 179 and 205); size 12½ in. by 5½ in.; fairly written, in Devanāgarī, by two or three different hands; 8-16 lines in a page.

Mānava-Dharmaśāstra, with a commentary, entitled *Manvarthamuktāvalī* (or *Manumuktāvalī*), by Kullūka Bhaṭṭa, son of Bhaṭṭa Divākara.

Colophon: इति श्रीवारेन्द्रनंद[ना]वासीयभट्टदिवाकरात्मजभट्टश्रीकुल्लूकविरचितायां मन्वर्थमुक्तावल्यां मनुवृत्ति

द्वादशोऽध्यायः समाप्तः ॥ संवत् १८५१ आषाढवदि अमावस्यावार
सनिवारे लख्यम्पदेसवालाकासिमध्ये ॥

At the end of the third chapter *Kullūka's* native place is likewise spelt *Vārendrananda* (with *na* suppl. in the margin); but at the end of the seventh chapter, it is spelt *Vārendranandanā*. In V. N. Mandlik's edition the name is spelt *Vārendrinandanā*; in the Calcutta edition *Vārendranandanā*. According to the *Śabdakalpadrūma* and *Vācaspatya*, *Vārendrī* is the modern *Rājsāhī* in Bengal.

At the end, twenty leaves containing a list of contents have been added.

[H. T. COLEBROOKE.]

1271.

2167. Foll. 39; size 13½ in. by 4 in.; good, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Yājñavalkya-Dharmaśāstra.

Edited, with a German translation, by A. F. Stenzler, 1849; and, with an English translation by V. N. Mandlik, Bombay 1880.

[F. BUCHANAN.]

1272.

2823. Foll. 71; size 9 in. by 7½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; fifteen lines in a page.

The same work. Written in half-śloka lines, as if for press. [SIR C. WILKINS.]

1273.

1786b. Foll. 78; size 14½ in. by 9½ in. clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Another copy of the same work. Transcribed, according to a note in Colebrooke's handwriting, from an incorrect MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

1274.

2047b. Foll. 57; size 11 in. by 5½ in.; well written, in Devanāgarī, by three different modern hands; nine or ten lines in a page.

Yājñavalkya - Dharmasāstra. Rather incorrect. [GAIKAWAR.]

1275.

2035. Foll. 421; size 12 in. by 8 in.; good, modern Devanāgarī writing; 10-18 lines in a page.

Yājñavalkya's Institutes, with the commentary, called *Mitāksharā* (or *Rijumitāksharā*), by *Vijñāneśvara*, son of *Padmanābha Bhaṭṭa*.

The three books are paged separately; the *ācāra* consisting of 86, the *vyavahāra* of 153, the *prāyaścitta* of 182 leaves.

There are several Indian editions of this important work which marks the beginning of a new era in Indian jurisprudence (probably c. 1100 A.D.). The section on the Law of Inheritance was translated by Colebrooke in 1810. [GAIKAWAR.]

1276, 1277.

2059, 2060. Foll. 229 each; size 11½ in. by 5½ in.; good, modern Devanāgarī writing; 8-14 lines in a page.

Yājñavalkya - Dharmasāstra, with the *Mitāksharā*.

The *ācara* on 100, the *vyavahāra* on 165, the *prāyaścitta* on 196 leaves.

[H. T. COLEBROOKE.]

1278.

2170. Foll. 270; size 12½ in. by 6½ in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1778 A.D.; fourteen or fifteen lines in a page.

The same works; on 57, 84 and 138 leaves respectively. [W. HASTINGS.]

1279.

1079. Foll. 350; size 13 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing; eight lines in a page.

The sections on *ācāra* (foll. 123) and *prāyaścitta* (foll. 227) of the same works.

Transcribed, in 1808 A.D., by the Kāshmirian Paṇḍit Nānak Chanda.

At the end a *sūcīpattra* on four leaves has been added. [H. T. COLEBROOKE.]

1280.

1105. Foll. 191; size 12½ in. by 5 in.; clear Devanāgarī writing of 1795 A.D.; 8-10 lines in a page.

The *vyavahāra* section of the same works.

At the end there is a *sūcīpattra* of three leaves; and an English list of contents on the fly-leaf, in Colebrooke's handwriting.

[H. T. COLEBROOKE.]

1281.

868b. Fol. 1; size 11 in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī, about 1500 A.D.; thirteen lines in a page.

The first leaf of a MS. of the *vyavahāra* section of the *Mitāksharā*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1282.

845. Foll. 414; size 12¾ in. by 4¾ in.; excellent Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Lakshmīvyākhyāna, also called *Bālabhāṭṭa-ṭīkā*, a commentary on the *vyavahāra* section of the *Mitāksharā*; by *Lakshmīdevī Pāyagunde* (the wife of *Bālakrishṇa Vaidyanātha*, son of *Mahādeva*), who also wrote under the name of (? her son) *Bālabhāṭṭa*.

It begins : पूर्ववर्ति दुष्टदंडस्य शिष्टरक्षणस्य विधाना-
दन्वयव्यतिरेकाभ्यां पालनाधिकारिणाहरहर्ब्यवहारदर्शनं कर्त-
व्यमित्युक्तं ०

Colophon : इति श्रीमन्मिताक्षराव्याख्याने महादेवभट्टा-
त्मजोमोगजवैद्यनाथाङ्गीभूतनाल(वाल B)कृष्णजननिपायगुंडो-
पाख्यश्रीलक्ष्मीदेवीविरचिते लक्ष्म्यभिधे व्यवहारप्रकरणं संवत्
१८६५ ॥

Cf. Hall, Index of Bibliography, p. 175 ;
West and Bühler, Digest, 3rd ed., I., p. 17 ;
J. Jolly, Tagore Lectures, p. 15.

For another MS. (which seems to have been
derived from the same source as the present
one) see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 632.

For an older commentary on the *Mitāksharā*,
the *Subodhinī* by *Viśveśvara*, see Aufrecht,
Cat. Bodl., nos. 633; 634; Burnell, Index
Tanj. MSS., p. 127a.

[H. T. COLEBROOKE.]

1283.

1104. Foll. 257; size 12½ in. by 4½ in.;
legibly written, in Devanāgarī, by three dif-
ferent, modern hands; 10-12 lines in a page.

The same work (B).

Three leaves inserted at the end contain a
sūcīpattra of chapters.

[H. T. COLEBROOKE.]

1284, 1285.

3021, 3022. Foll. 266 and 326 resp.; size
12½ in. by 6 in.; fairly written, in Devanāgarī,
by different hands, at the beginning of the
present century; 11-13 lines in a page.

Yājñavalkya's Institutes, with a commentary
—the *Yājñavalkyīyadharmasūtranibandha*—by
Aparāditya (or *Aparārka*) Deva.

According to Prof. Bühler (Report on Kās-
mīr, p. 52; West and Bühler, Digest, 3rd ed.,
I., p. 18) *Aparāditya* belonged to the *Koṅkaṇa*

branch of the princely house of the *Śilāras*, or
Śilāhāras, residing at Purī, and reigned and
wrote between 1140 and 1186 A.D. His for-
merly assumed descent from *Jimūtavāhana* (the
author of the *Dāyabhāga* etc.) is now very
doubtful; see no. 1496.

The commentary begins :

संसिद्धार्थमिलत्सुरासुरनमन्मौलिस्थितप्रोज्जसत्
सद्रूपप्रभवप्रकृष्टविधिप्रखल्युखोज्ज्वलं ।
श्रेयोविघ्नमहामयप्रशमने दिव्यं यदेकौषधं
भूयाद्भो द्विरदाननामिकमलङ्कृतं तदिष्टामये ॥

विद्यानुभूतिसंभूतिस्थितिसंहृतिमुक्तयः ।

प्रभवन्ति यतस्तस्मै परस्मै ब्रह्मणे नमः ॥

यो विश्वसर्गपरिपालनसंहृतीहे (!)

ब्रह्मा हरिस्त्विनयनश्च भवत्यमेयः ।

संशुद्धबोधमभयं सुखसत्त्वनावम्

आत्मानमद्वयमनंतमुपास्महे तं ॥

विद्यात्मनः शुक्रयजूंषि भानोर्

सवाप यो योगिगणाग्रगण्यः ।

तं याज्ञवल्क्यमुनिवृद्धवर्धं

नमामि तत्कीर्तितधर्मेश्वर्यै ॥

भक्ता यस्य सविस्मयः स्मररिपुर्भया च वाचस्पतिर्

विक्रान्ता द्विपतां गणः शुचितया भास्वान्मन्त्रित्वेन भूः ।

जीमूतान्वयभूषणं सविलेपे(?) सविनयं योगीश्वरोदीरिते

शास्त्रे वाक्यनयानुगां वितनुते वाचं सतां संमताम् ॥

धर्मसंहितामारभमाणस्तस्याः पौरुषत्वे सामान्याज्जायमाना-
ग्रामाख्यशंकां महाजनस्य तदध्ययनधारणादिविषये परिषिन्नी-
मपनेतुमाह योगी संयमवान् ०

Vol. I. contains the 1st adhyāya (इति ० राज-
नीतिप्रकरणं) and a *sūcīpattra* (foll. 263b-266);
Vol. II., the 2nd and 3rd adhyāyas.

The *Vyavahāra* (foll. 1-136 and one leaf of
index) begins: प्रथमाध्याये नानावर्णानां नानाविधा धर्मा
उक्ताः । तत्र राजधर्मेषु वस्त्रमाणं व्यवहारदर्शनोपदेशमाश्रित्य
व्यवहारान्तर्यं पश्येत् सत्यैः परिवृतो ज्वहमित्यत्र धर्मो विहितः ।
This portion is dated Samvat 1859.

The *Prāyaścitta* (foll. 199, numbered sepa-
rately) begins: पूर्वैषाध्यायद्वयेन वर्णानामाश्रमिणोश्च
ब्रह्मचारिगृहस्थयोर्धर्मा उक्ताः । संप्रति गृहस्थस्य स्वेषु धर्मेषु येन

निमित्तेनानधिकारस्तस्मिंश्च सति येषु धर्मेष्वधिकारस्तदुभयपरिच्छेदार्थमध्यायांतरमारभ्यते । ०

Colophon: इति श्रीविद्याधरवंशप्रभवश्रीशिलाहारनरेंद्र-
[जीमूतवाहनान्वयप्रसूत Adhy. I. II.]-श्रीमद्वराहदेव-
विरचितयाज्ञवल्क्यीयधर्मशास्त्रनिबंधे तृतीयोऽध्यायो समाप्तः ॥

For other MSS. of this commentary see Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 260; Cat. of MSS. of the Mahār. of Bikāner, p. 506.

[H. T. COLEBROOKE.]

1286.

1175B. Foll. 34; size 13 in. by 4½ in.; legibly written, in the Bengālī character, at the beginning of this century; eight lines in a page.

The *Dāyabhāgaprakaraṇa*, or section on the law of inheritance, of the same work.

It begins: सचेदानर्णे विभागाख्यं व्यवहारपदमारभते ।
विभागं चेत् ०

[H. T. COLEBROOKE.]

1287.

1278a. Foll. 86; size 13 in. by 5 in.; legibly written, in Devanāgarī; 10 or 11 lines in a page.

Dīpakalikā, a succinct commentary on *Yājñavalkya's* Code, by *Śūlapāṇi*.

It begins:

अशेषकलुषध्वंसि नन्वा कृष्णपदांशुर्ज ।

याज्ञवल्क्यस्मृतेष्टीकां शूलपाणिः समातनोत् ॥

अज्ञानतिमिरग्रस्तशास्त्रार्थप्रतिपत्तये ।

कृतेयं दीपकलिका कलिकालमलापहा ॥

योगीश्वरमित्यादि । योगिनां सनकादीनामीश्वरमारामं
याज्ञवल्क्यनामानमृषीं संपूज्य ०

Adhyāya II. begins fol. 31: व्यवहारानित्यादि ।
चूणादानादिनानाविवादपदविषयः संशयो ह्रियते ज्ञेनेति
व्यवहारः । तथा च कात्यायनः १ वि नानार्थे एव संदेहे हरणं
हार उच्यते । नानासंदेहहरणाद् व्यवहार इति स्मृतः ॥

Adhyāya III. begins fol. 57: ज्ञेनेत्यादि । असंपूर्ण-
द्विवर्धं बालमकृतपूडं मृतं मात्स्यादिभिरलंकृत्य ग्रामाद्वहिः शुची
भूमौ निस्त्राय स्थापयेत् ॥ ०

It ends: इति साहजिया[ल]महोपाध्यायश्रीशूलपाणि-
विरचितायां याज्ञवल्क्यटीकायां तृतीयोऽध्यायः ॥

० । शकाब्दाः १७११ ॥

Acc. to Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 104, the author was a judge at the court of *Lakshmaṇa Sena* of Bengal, in the early part of the 12th century; but he was probably considerably later; cf. Jolly, *Tajore Lect.*, p. 14. For a chapter (*Prāyaścittaviveka*) of the author's *Smṛitiviveka* see further on, no. 1726.

[H. T. COLEBROOKE.]

1288.

1176. Foll. 348; size 13½ in. by 5 in.; well written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

Yājñavalkya's Institutes, with a commentary by *Mitramiśra*, son of *Paraśurāma Miśra*, and grandson of *Haṃsa Paṇḍita*.

The commentary was written by order of king *Virasiṃha Deva* (of *Kāśī*, the son of *Madhukara Shah*, of the *Bundelā* family), and forms part of a series of legal works by this author, bearing the title of *Vīramitrodaya* (see further on, nos. 1407-10).

According to Prof. Bühler (West and Bühler, *Digest*, 3rd ed., I., p. 22) this *Virasiṃha* is identical with the well-known *Bīrsinh Deo* of *Orchā*, who murdered *Abul Fazl*, the minister of *Akbar*, and author of the *Āyīn-i-Akbarī*; whence the *Vīramitrodaya* would have been written in the first half of the seventeenth century.

The commentary begins (slightly corrected from the beginnings of the other chapters):

निःसाम्यं स्वस्य शंसन्निव विदधदिव द्वैतवाचीमिहाज्ञाम्

सद्वृद्धं शीलविषयनिव च निजपदं शीलताद्वंद्वभावः ।

अव्याख्यां शुद्धसत्त्वाङ्कुर इव विशदो विप्रभृत्कोटभङ्गुर

दंष्ट्रेवोच्चैरनाशी हरमुकुटशशीवैकदंतस्य दंतः ॥ १ ॥ ० ॥

अरिकुलकरिकुम्भकूटपाटी

शिखरितटीमिव यां प्रभापटीयान् ।

अधिवसति महौदुवीरसिंहो

मधुकरसाहिमहीशसिंधुजन्मा ॥ २ ॥ ० ॥

मगोला भूगोलाद्बहिरभिययासंति भवितुं

पठानाः पाठीना इव जलविलीनाधिपमधुः ।

मधोमोच्चारंभे(भो MSS.) उपसरति बुदेलाकुलपती

रणार्थं दुर्वारे रणति रणसारे रणभुवि ॥ ७ ॥

विधाणो बुधमित्रतां कविगुरु राजा धरानंदनः

शोभाभिर्विलसन्नमो दिवि लसत्केतुश्च भास्वस्तुतः ।

इत्थं जन्यजनुर्नवग्रहतनुः किंत्वस्ति तुंगः सदा

सोद्रेकः किल वीरसिंहधरणीधौरेयचूडामणिः ॥ ८ ॥ ० ॥

आरोहो गीर्लितायाः सद्युपकृतपदं धर्मभूमौरुहाणाम्

उद्यानं शुद्धकीर्त्तेरुपचयभवनं श्रीमृगोवागुरैव ।

आकारो विप्रताया निधिरपि महसः सर्वविद्वानवद्यो

यद्गुरि द्योतते श्रीद्युमणिरिव मूर्ख्यन्मित्रमिश्रः ॥ १४ ॥

स्साचक्रं चारु चक्रे समुचितनयतो रक्षितुं भूमिदेवान्

देवांश्च प्राप्तसेवान्मिलमपि यशो वीरसिंहो नरेन्द्रः ।

विभं मत्वाप्यसारं वितरद्वितरं याज्ञवल्क्योक्तिमुक्त्वा

वारं स्मृत्यर्थसारं रचयितुमथ स प्रादिशन्मित्रमिश्रं ॥ १५ ॥

उत्तंसस्तीरभुक्तेरखिलबुधगुरुः श्रीसदानंदधीमान्

श्रीभाजो मित्रमिश्राज्जगदुपकृतये विभदादेशदीपं ।

ज्ञानानां दैन्यदोषापहमकलिमयं याज्ञवल्क्योक्तिकोशाद्

दृष्ट्वा स्मृत्यर्थसारं समचिनुत यशोधर्मलक्ष्मीविहारं ॥ १६ ॥

इह भगवता महर्षिणा याज्ञवल्क्येन लोकहिताय प्रणीतं

धर्मशास्त्रं तन्निष्पन्नप्रवरो मानवं भृगुरिव प्रश्नोत्तरप्रबंधेन संक्षिप्य
वक्तुं प्रस्तौति । योगीश्वरं ०

Adhyāya I. (*rājadharmaprakaraṇa*) occupies 171; II. (*prakīrṇaprakaraṇa*), 103; III., 74 leaves; each being paged separately.

Colophon: इति श्रीसकलसामंतचक्रचूडामणिमरीचिमं-
जरीनीराजितचरणकमलश्रीमन्महाराजाधिराजमधुकरसाहिसू-
नुश्रीमन्महाराजाधिराजचतुर्हृदयपुंडरीक-
विकासदिनकरश्रीवीरसिंहदेवोद्योजितश्रीहंसपंडितात्मजश्रीप-
रशुरामिश्रसूरिसूनुसकलविद्यापारावारपारीणधुरीणश्रीमन्मि-
[त्रम] अकृते श्रीवीर(सिंह not in adhy. 1 and 2) मित्रो-
दयाख्याने श्रीयाज्ञवल्क्यव्याख्याने प्रायश्चित्तप्रकरणं नाम तृतीयो
ध्यायः ॥ संवत् १६६७ ॥ Two leaves appended at the
end contain an index to the third adhyāya.

[H. T. COLEBROOKE.]

1289

2193. Foll. 135; size 11½ in. by 5 in.;
Fairly written, in Devanāgarī, about the end
of the 17th century; eleven lines in a page.

Bṛihat-Pārāśara-Dharmaśāstra, complete in
twelve *adhyāyas*. The work is said to contain
3300 *śloka*s; but there seem to be only 2980
in these copies.

The work begins (cf. Calc. Dh., II., pp. 53-
309; Weber, Cat. Berl., II., no. 1756):

अक्ताचक्राय देवाय वेधसे जनन्तेजसे ।

नमस्कृत्य प्रवक्ष्यामि धर्मान् पाराशरोदितान्* ॥ १ ॥

अथातो हिमशैलाग्रे देवदारुवनाश्रये ।

व्यासमेकाग्रमासीनं द्विजाः पृच्छन्ति धार्मिकाः ॥ २ ॥

मनुष्याणां हितं धर्मं वर्तमाने कलौ युगे ।

वर्णानामाश्रमाणां च किञ्चित्साधारणं वद ॥ ३ ॥

युगेषु त्रिषु ये प्रोक्ता धर्मा मन्वादिभिर्भुने ।

शक्यन्ते नैव ते कर्तुं वर्णैराश्रमवासिभिः ॥ ४ ॥

स पृष्टो मुनिभिर्भ्यासो बहुभिः परिवेष्टितः ।

प्रष्टुं जगाम पितरं धर्मान् पाराशरं ततः ॥ ५ ॥

सर्वेषामाश्रमाणां च वरे बदरिकाश्रमे ।

संविवेशाश्रमे तस्मिन् योगीव वेधसस्तनुम् ॥ ६ ॥

नानापुष्पलताकीर्णं फलैः पुष्पैरलंकृतं ।

नदीप्रसवणानेकैः पुण्यतीर्थोपशोभितं ॥ ७ ॥

मृगपक्षिभिराकीर्णं देवतायतनावृतं ।

यक्षगन्धर्वसिद्धानां नृत्यगीतसमाकुले ॥ ८ ॥

तस्मिन्वृषिसभामध्ये शक्तिपुत्रः पराशरः ।

सुखासीनो महातेजा मुनिमुख्यगणावृतः ॥ ९ ॥

कृताञ्जलिपुटो भूत्वा व्यासस्तु मुनिभिः सह ।

प्रदक्षिणाभिवाद्यैश्च मुनिभिः परिपूजितः ॥ १० ॥

ततः संतुष्टमनसा पराशरमहामुनिः ।

व्यासस्य स्वागतं ब्रूयादासीनो मुनिपुंगवः ॥ ११ ॥

वत्साद्य स्वागतं ते ऽस्तु महर्षीणां समन्ततः ।

कुशलं कुशलेत्युक्त्वा व्यासः पृच्छत्यतः परम् ॥ १२ ॥

यदि जानासि मां भक्तुं स्नेहो ऽस्ति यदि वा नपि ।

धर्मं ब्रूयथ मे तात अनुग्राह्यो ऽस्म्यहं यदि ॥ १३ ॥

* This MS. writes पारासर, परासर throughout.

श्रुतास्ते मानवा धर्मा गागीया गौतमास्तथा ।
 वासिष्ठाः काश्यपाश्चैव तथा गोपालकस्य च ॥ १३ ॥
 सत्रेर्विष्णोश्च सांवर्ता दाक्षाश्चङ्गिरसास्तथा ।
 शातातपाश्च हारीता याज्ञवल्क्यकृतास्तथा ॥ १४ ॥
 आपस्तम्बकृता धर्माः शङ्खस्य लिखितस्य च ।
 कात्यायनकृताश्चैव प्रचेतो गदितास्तथा ॥ १६ ॥
 श्रुतिरात्मोद्भवा तात श्रुत्यर्था मानवास्तथा ।
 मन्वर्यः सर्वधर्माणां कृतादित्रियुगेषु च ॥ १७ ॥
 धर्मं नु त्रियुगाचारं न शक्यं हि कलौ युगे ।
 वर्णानामाश्रमाणां च किञ्चित्साधारणं वद ॥ १८ ॥
 व्यासवाक्यावसाने तु मुनिमुख्यः पराशरः ।
 मुखासीनो महातेजा इदं वचनमब्रवीत् ॥ १९ ॥
 क्रियन्ते नैव वेदाश्च न चापि प्रभवन्ति ते ।
 न कश्चिद्देवकर्तास्ति वेदकर्ता चतुर्मुखः ॥ २० ॥
 तथा स्मरन्ति ते धर्मं कल्पे कल्पान्तरान्तरे ।
 अन्ये कृतयुगे धर्मास्त्रेतायां द्वापरे परे ॥ २१ ॥
 अन्ये कलियुगे नृणां युगहासानुरूपतः ।
 तपः परं कृतयुगे त्रेतायां ज्ञानमुत्तमम् ॥ २२ ॥
 द्वापरे यज्ञमेवाहुर्दानमेकं कलौ युगे ।
 कृते तु मानवा धर्मास्त्रेतायां गौतमस्य च ॥ २३ ॥
 द्वापरे शाङ्गलिखिताः कलौ पाराशराः स्मृताः ।
 त्वज्जेशो कृतयुगे त्रेतायां ग्राममुत्तृजेत् ॥ २४ ॥
 द्वापरे कुलमेकं तु कर्तारं च कलौ युगे ।
 कृते तु लिप्यते देशस्त्रेतायां ग्राम एव च ॥ २५ ॥
 पराशरश्च यन्माह शास्त्रं पुत्रस्य वत्सलम् ।
 अथ तत्संप्रवक्ष्यामि द्विजकर्मादिकं द्विजाः ॥ २६ ॥
 षट्कर्म वर्णधर्माश्च प्रशंसा गोवृषस्य च ।
 सदोषवाह्यौ यौ तौ तु सीरं सीरप्रयोगिणां ॥ २७ ॥
 समावास्यानिषिद्धानि ततश्च पशुपालनम् ।
 सन्नतोयप्रशंसा च वाह्या वाह्या वसुंधरा ॥ २८ ॥
 प्रोक्तवान् व्यासमुख्यानां शेषं मुनिविभावितम् ।
 नियुक्तः सुव्रतः शेषव्यापनाय द्विजन्मनाम् ॥ २९ ॥
 पराशरो व्यासवचो ज्वगम्य
 यदाह शास्त्रं चतुराश्रमार्थम् ।
 युगानुरूपं च समस्तवर्ण-
 हिताय वक्ष्याम्य सुव्रतस्तत् ॥ ३० ॥
 शक्तिसूनोरनुज्ञातः सुतपाः सुव्रतश्चिदेदम् ।
 चतुर्णामाश्रमाणां च हितं शास्त्रमपब्रवीत् ॥ ३१ ॥

इति बृहत्पाराशरीये धर्मशास्त्रे व्यासप्रश्ने सुव्रतप्रोक्तसंहितायां
 शास्त्रसंग्रहो देशकथनं नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ fol. 4.

पराशरमतं पुण्यं पवित्रं पापनाशनम् ।

विहितं ब्राह्मणार्थाय धर्मसंस्थापनाय च ॥ १ ॥

चतुर्णामपि वर्णानामाचारो धर्मपालनम् ।

आचारहीनदेहानां भवेद्धर्मः पराङ्मुखः ॥ २ ॥

षट्कर्माभिरतो नित्यं देवतातिथिपूजकः ।

हुतशेषं तु भुञ्जानो ब्राह्मणो नावसीदति ॥ ३ ॥

उद्देशतो मया प्रोक्तः स्नानस्य परमो विधिः ।

द्विजन्मनां हितार्थं च जपस्यास्य परो विधिः ॥ २२३ ॥

इति बृहत्पाराशरीये धर्मशास्त्रे सुव्रतप्रोक्तसंहितायां षट्कर्माणि
 स्नानविधिः ॥ fol. 14.

Follow *pranavasvarūpakathanam*, 33 ślokas, fol. 25b ; *japavidhi*, 109 ślokas, fol. 20b ; *deva-pūjāvidhi*, 44 ślokas, fol. 22b ; *vaiśvadevavidhi*, 38 ślokas, fol. 24b ; *atithipūjā*, 28 ślokas, fol. 25 ; (*varṇadharmāḥ*), 14 ślokas ;

इति ० द्वितीयोऽध्यायः ॥ fol. 26.

सतः परं गृहस्थस्य धर्माचारं कलौ युगे ।

धर्मं साधारणं साक्षाच्चातुर्वर्त्यक्रमगतम् ॥ १ ॥

युष्माकं संप्रवक्ष्यामि पाराशरमुखाद्भुतम् ।

षट्कर्मासहितो विप्रः कृषिवृत्तिं समाश्रयेत् ॥ २ ॥

Iti - - gomatiṃā, 43 ślokas, fol. 27b ; *vrishabhajaprasāṃsū*, 20 ślokas, fol. 28b ; 136 ślokas ;
 इति ० कृषिकर्मसीताधर्मो यज्ञोपधर्मो नाम तृतीयोऽध्यायः ॥
 fol. 34b.

स्वयं च वाहितैः स्त्रैः धान्यैश्च स्वयमर्जितैः ।

कुर्याद्विवाहयागादि पञ्चयज्ञांश्च नित्यशः ॥ १ ॥

सद्यो विवाहा नारीणां संस्कारार्थं प्रकीर्तिताः ।

ब्राह्मादिकान् क्रमेणैतान् संप्रवक्ष्याम्यतः पृथक् ॥ २ ॥

[371 ślokas.

इति ० चतुर्थोऽध्यायः ॥ fol. 51.

आहं वृद्धावचन्द्रे भक्त्यायागहणसंक्रमे ।

अतीपातविष्णुकृष्णपक्षे पात्रार्थलम्बिषु ॥ १ ॥

[392 ślokas.

इति ० आह्वाधिकारे पञ्चमोऽध्यायः ॥ fol. 69.

अथातः संप्रवक्ष्यामि श्रुद्धिं पाराशरोदिताम् ।

सूतकेऽप्यथवाशौचे यथावत्तां निबोधत ॥ १ ॥

[334 ślokas.

इति ° प्रायश्चित्तनिर्णयो नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ fol. 83b.

व्रतान्यथ प्रवक्ष्यामि सौन्दवादिक्रमेण तु ।

पापक्षयकृतेर्यैः स्याद्धर्मार्थे तु महोदयः ॥ १ ॥

चन्द्रवृद्धा चरेद् यासांशुक्ते कृष्णे क्षयं नयेत् ।

चन्द्रक्षये न भोक्तव्यं यधमध्यं शशिव्रतम् ॥ २ ॥

[42 ślokas.

इति ° ऐन्दवादिव्रतनिर्णयो नाम सप्तमोऽध्यायः ॥ fol. 85b.

दानानि विधिना सार्धं जगौ यानि पराशरः ।

व्यासस्य तानि वक्ष्यामि श्रूयतां द्विजसत्तमाः ॥ १ ॥

दानेन प्राप्ते स्तुर्गं सुखं दानेन लभ्यते ।

इहामुत्र च दानेन पूज्यो भवति मानवः ॥ २ ॥ °

[382 ślokas.

इति ° दानधर्मैश्वर्यनिर्णयो नामाष्टमोऽध्यायः ॥ fol. 102b.

त्रिभिः श्लोकसहस्रेषु त्रिभिवृत्तशतैरपि ।

पराशरमुखाच्छ्रुत्वा शास्त्रं प्रोवाच सुव्रतः ॥ १ ॥*

शान्तीनामथ सवींसां ग्रहशान्तिः परा स्मृता ।

ग्रहेभ्योऽपि गणेशस्तु तस्य शान्तिरपोच्यते ॥ २ ॥ °

इति विनायकशान्तिः after śloka 34 ; ग्रहशान्तिः 85 ;

अद्भुतशान्तिः 107 ; रुद्रपूजाविधिः 152 ;—रुद्रशान्तिः 45

ślokas ; तडागादिप्रतिष्ठा 36 ślokas ; लक्ष्महोमविधिः 22

ślokas ; कोटिहोमविधिः 34 ślokas ; पुत्रार्थपुरुषसूक्त-

विधानं 26 ślokas.

इति ° शान्तिविधाननिर्णयो नाम नवमोऽध्यायः ॥ fol. 118.

अथातो नृपतेर्धर्मं वक्ष्यामि हितकाम्यया ।

पराशराच्छ्रुतं विप्रा वक्ष्यमाणं निबोधत ॥ १ ॥

भृङ्गमौ परो देवः पूज्योऽसौ परदेववत् ।

संविधाता हि सर्वस्य रक्षिता शासिता च सः ॥ २ ॥ °

इति राजधर्मः 95 ślokas ; वानप्रस्थधर्मः 50 ślokas ;

30 more ślokas, after which इति ° ब्रह्मचारिगृहस्थवा-

नप्रस्थयतिप्रभृत्याश्रमचतुष्टयभेदो नाम दशमोऽध्यायः ॥ fol. 126.

मुमुक्षवोऽपि रज्यन्ते देहाद्देहादितो यथा ।

शरीरज्ञास्तथा प्राहुः परब्रह्मलयंगमाः ॥ १ ॥

खवायम्यसुधात्रीभिरारब्धमाशुनानि (? ° शुचोनि) च ।

तन्मुखगुणसंयुक्तं तपश्चाश्चालयं त्यजेत् ॥ २ ॥

[82 ślokas.

इति ° साश्रमविवेचनं नाम एकादशोऽध्यायः ॥ fol. 130.

तच्छान्तं निर्मलं शुद्धं ध्यातव्यं हृत्परोरुहे ।

तद्व्ययं तद्वरेण्यं च बीजं मुक्तेस्तदुच्यते ॥ १ ॥

संचिन्त्य व्याहृतीः सप्त प्रणवाद्यास्तदन्तिकाः ।

सम्यगुक्तमिदं ध्यात्वा परब्रह्मणि योजयेत् ॥ २ ॥

इति प्रणवध्यानविधिः 28 ślokas; then follow 102 more ślokas :

य इदं शृणुयाद्वापि श्रावयेत्पठयेदपि ।

स प्रध्वस्ततमस्तमो ब्रह्मलोकमवाप्नुयात् ॥ १०० ॥

त्रिभिः श्लोकसहस्रेषु त्रिभिवृत्तशतैरपि ।

पराशरोदितं धर्मशास्त्रं प्रोवाच सुव्रतः ॥ १०१ ॥

नमोऽस्तु याज्ञवल्क्याय मनवे विष्णवे नमः ।

गीतमाय वसिष्ठाय नमः पराशराय च ॥ १०२ ॥†

इति श्रीबृहत्पाराशरे धर्मशास्त्रे सुव्रतप्रोक्तसंहितायां योगो-
पदेशो नाम द्वादशोऽध्यायः समाप्तः ॥ [GAIKAWAR.]

1290.

1672. Foll. 205 ; size 9 in. by 3½ in.; written indifferently, in Devanāgarī, by two or three different hands, in Samvat 1654 (1597 A.D.); eight lines in a page.

Bṛihat-Pārāśara. [H. T. COLEBROOKE.]

1291.

2335. Foll. 139 ; size 11½ in. by 5 in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; ten lines in a page.

The same work. [GAIKAWAR.]

1292.

2467. Foll. 153 ; size 10½ in. by 5 in.; indifferent Devanāgarī writing of about the end of the 17th century ; ten lines in a page.

The same work. [GAIKAWAR.]

1293.

283. Foll. 118 ; size 10½ in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, towards the end of last century ; ten or eleven lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

* Some MSS. omit this śloka here, see the end.

† MS. 1672 omits the last two ślokas.

1294.

1814. Foll. 147; size 12½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Bṛihat-Pārāśara.

Dated: संवत् १८१६ वर्षे भाद्रपदमासे शुक्लपक्षे पंचम्यां सोमवासरे लिखितेयं ° [DR. JOHN TAYLOR.]

1295.

2324b. Foll. 29; size 11 in. by 5 in.; on the whole well written, about the beginning of last century; Devanāgarī character; ten lines in a page.

Laghu-Pārāśarīya - Dharmasāstra (A). In twelve adhyāyas.

It begins:

अथातो हिमशैलाग्रे देवदारुवनाश्रये ।

व्यासमेकाग्रमासीनमृषयः पर्यपृच्छन्ति (!) ॥ १ ॥

मनुष्याणां हितार्थाय वतैराने कलियुगे ।

श्रीचाक्षरी यथाशक्त्या वद सत्यवतीमुत ॥ २ ॥

There are considerable discrepancies between this (A) and the next MS. (B), as well as the text printed in the Calcutta Collection of *Smṛitis* (C), and that commented on by *Mādhavācārya* (M., ed. and transl. Bibl. Ind.), and by *Nanda Paṇḍita*, as will appear from the following synopsis of the numbers of couplets in the several adhyāyas:

I. A 62; B 65; C 64; M. 73; N. 67.

II. A 65; B 81; C 16; M. 15; N. 15.

III. A 39; B 38; C 54; M. 41; N. 48.

IV. A 23; B 24; C 29; M. 31; N. 33.

V. A 40; B 42; C 24; M. 25; N. 25.

VI. A 56; B 45; C 71; M. 75; N. 75.

VII. A 61; B 42; C 42; M. 37; N. 38.

VIII. A 59; B 32; C 48; M. 42; N. 41.

IX. A 46; B 46; C 62; M. 60; N. 60.

X. A 45; B 49; C 41; M. 37; N. 41.

XI. A 20; B 23; C 53; M. 55; N. 55.

XII. A 13; B 13; C 74; M. 82; N. 82.

Total: A 529; B 509; C 578; M. 573; N. 580.

Colophon: इति लघुपाराशरीये धर्मशास्त्रे समुद्रञ्चानम-
हापातकनाशनं नाम द्वादशोऽध्यायः ॥ [GAIKAWAR.]

1296.

1009A. Foll. 19; size 12 in. by 4½ in.; indifferently written, in Devanāgarī, towards the end of last century; eleven lines in a page.

The same work (B). This MS. begins:

क्षुपयो हिमशैलाग्रे देवदारुवनाश्रये ।

व्यासमेकाग्रमासीनमृषिं पृच्छन्ति धार्मिकम् ॥ १ ॥

मनुष्याणां हितार्थाय धर्मं वद कलौ युगे ।

श्रीचाक्षरी यथाशक्त्या वद सत्यवतीमुत ॥ २ ॥ °

Colophon: इति पाराशरे धर्मशास्त्रे द्वादशोऽध्यायः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1297.

2586. Foll. 438; size 11½ in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page. One of the oldest MSS. in the collection.

Parāśarasmrṛitivyākhyā Mādhavīyā, commonly called *Pārāśara-Mādhavīya*.

b. Foll. 255, of which are missing 174-199 (partially supplied by twelve leaves in modern handwriting); 237-247 (supplied by twelve leaves); 249-250 (supplied by six leaves).

Adhyāyas I.-III.; the first of which ends fol. 119, the second should end at fol. 174, which is lost.

Dated: संवत् १४६६ समये आपाटमुदि २ शनौ श्री-
काश्या ॥

Two old leaves at the beginning contain a table of contents of this portion of the work. There have also been inserted there four leaves of different sizes and by different modern hands.

a. Foll. 181. Adhyāyas IV.-XII. This portion begins with the first eight introductory stanzas with which the first book is prefaced.

Adhy. IV. ends fol. 16b; V., fol. 20; VI., fol. 37b; VII., fol. 50b; VIII., fol. 66b; IX., fol. 77b; X., fol. 95; XI., fol. 117b.

The work is being published in the Bibliotheca Indica, by Pandit Candrakānta Tarkā-lāṅkāra. For a full analysis of it see Aufrecht's Catalogue, nos. 636, 637.

The colophon runs thus: इति श्रीमहाराजाधिराज-परमेश्वरवैदिकमार्गप्रवर्तकश्रीवीरबुक्कभूपालसायान्यधुरंधरस्य माधवामात्यस्य कृती पराशरस्मृतिव्याख्यायां माधवीयायां द्वादशोऽध्यायः समाप्तश्च प्रायश्चित्तकांडः ॥ संवत् १[४]६६ समये ज्येष्ठवदि १ प्रतिपदा बुधवासरे ॥ [MACK. COLL.]

1298.

402. Foll. 291; size 12½ in. by 5½ in.; fairly written, in Devanāgarī; 12-20 lines in a page. One leaf is missing between foll. 146 and 147.

The same work.

Adhyāya I. ends fol. 100b (dated Samvat 1856=A.D. 1799); II., fol. 136b; III., fol. 184b (dated Samvat 1842=A.D. 1785 which is rather too early for this copy); IV., fol. 194b; V., fol. 196b; VI., 207; VII., fol. 214b; VIII., fol. 223b; IX., fol. 229b; X., fol. 239b; XI., fol. 253.

The date of the MS. from which this copy was transcribed is given at the end: संवत् अवर-साहसिराणराज्ये संवत्सर नृपतिविक्रमादित्यराज्ये संवत् १६५३ वर्षे भाद्रपदवदि ६ बुधवासरे लिपितमिदं ०

[H. T. COLEBROOKE.]

1299.

1168. Foll. 227; size 13 in. by 4½ in.; well written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Vyavahāra-Mādhava, being the Vyavahāra-kāṇḍa—or supplementary (third) chapter on jurisprudence—of the Pārāśara-mādhavīya.

It begins:

वागीशाद्याः सुमनसः सर्वार्थानामुपक्रमे ।

यं नत्वा कृतकृत्याः स्युस्तं नमामि गजाननम् ॥

सो ऽहं प्राप्य विवेकतीर्थपदवीमाप्तायतीर्थं परं
मज्जन् सज्जनसङ्गतीर्थेनपुणः सदृष्टितीर्थे अयन् ।
लब्धामाकलयन् [प्र]भावलहरौ श्रीभारतीतीर्थेतो
विद्यातीर्थमुपाश्रयन् हृदि भजे श्रीकण्ठमप्याहृतम् ॥ ०

Eight ślokas, ending ० पराशरस्मृतिविवृतौ प्रवर्तते ॥ (see Aufrecht, Cat. Oxf., nos. 636, 637); after which the MS. proceeds:

व्याख्याते आचारप्रायश्चित्ते ॥ अथ व्यवहारः प्रस्तूयते ॥ यद्यप्युणादानादीनामष्टादशपदानां व्यवहाराणां मध्ये कमपि व्यवहारं पराशरो न व्युत्पादितवान् । तथाप्याचारकाखे चतुर्णां वर्णानां क्रमेणाचारान् ब्रुवन् । क्षत्रियस्तु प्रजापत्ये क्षितिं धर्मेण पालयेदित्यस्मिन्वचने क्षत्रियविशेषस्य राजाचारविशेषमवोचत् ०

इति व्यवहारपरिच्छेदः fol. 9b; सभानिरूपणं fol. 15; व्यवहारदर्शनविधिः fol. 19; आसेधादिविधिः fol. 21; दर्शनोपक्रमः fol. 23b; प्रतिज्ञापादः fol. 27; उत्तरपादः fol. 35b; क्रियाभेदाः fol. 37b; साक्षिनिरूपणं fol. 48; लेख्यप्रकरणं fol. 56; भुक्तिप्रकरणं fol. 61; धटविधिः fol. 71b; अग्निविधिः fol. 74; जलविधिः fol. 76b; विषविधिः fol. 78b; क्रोशविधिः fol. 79b; तण्डुलविधिः fol. 80; तन्ममाषविधिः fol. 81; सालविधिः ib.; इति धर्मस्य विधिः ॥ इति क्रियापादः ॥ fol. 81b;

इति निश्चयपादः fol. 90; अष्टादशपदनिरूपणं fol. 94b; आधिविधिः fol. 102; अष्टादानप्रकरणं fol. 113b; निक्षेपप्रकरणं fol. 117b; अस्वामिविक्रयाख्यं पदं fol. 121; दत्तादत्तप्रदानिकं fol. 128; अभ्युपेत्यश्रुपाख्यं विवादपदं fol. 137b; संविद्भ्यतिक्रमाख्यं विवादपदं fol. 142; क्रीतानुशयः fol. 144; क्रयविक्रयानुशयाख्यं विवादपदं fol. 146b; स्वामिपालाख्यं विवादपदं fol. 150b; सीमाविवादनिर्णयः fol. 159; दण्डपारुष्यं fol. 165b; वाक्यारुष्यं fol. 167b; स्तेयप्रकरणं fol. 172b; साहसप्रकरणं fol. 178b; स्त्रीसंग्रहः fol. 184b;—

अथ दायभागाख्यं व्यवहारपदं कथ्यते ॥ दायभाग इति प्रोक्तं व्यवहारपदं बुधैरिति । ० this chapter has been translated by Dr. Burnell (Madras 1868); ० इति दायविभागः ॥ fol. 222b; इति द्यूतसमाह्वयाख्ये विवादपदे ॥ अथ बृहस्पतिना निरूपितं प्रकीर्णकाख्यं विवादपदमभिधीयते । fol. 225b.

It ends: इति श्रीमहाराजाधिराजराजपरमेश्वरवैदिक-मार्गप्रवर्तकश्रीवीरबुक्कभूपालसायान्यधुरंधरस्य माधवामात्यस्य

कृतौ पराशरस्मृतिव्याख्यायां व्यवहारमाधवः समाप्तः ॥ ० संवत्
१८६६ शाके १९३१ वैशाखशुक्ल ८ अष्टम्यां शनिवासरे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1300.

2883c & e. Foll. 23 and 66 resp.; size 9½ in. by 6 in.; modern Telugu handwriting; 20-30 lines in a page.

The same work.

MS. c., the leaves of which have been bound in inverted order, contains from shortly after the commencement of the chapter on *vākṣārushya* to the end.

It ends: इति ० (as above) माधवामात्यस्य कृतौ पराशरस्मृतिव्याख्यायां माधवीयायां तृतीयो ध्यायस्समाप्तः ॥

The leaves have the marginal title *vyavahāra-mādhavam*.

[MACK. COLL.]

1301.

1699. Foll. 279; size 9½ in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 10-12 lines in a page.

[Laghu-] *Parāśara-smṛiti*, with a commentary entitled *Vidvanmanoharā*, chiefly abridged from that of *Mādhava*, by *Nanda Paṇḍita*, also called *Vināyaka Paṇḍita*, son of *Rāma Paṇḍita*.

The MS. is very incorrect.

Adhy. I. begins (somewhat corrected):

श्रीवत्सांकितवक्षसः प्रणयिनो नित्यार्चने संविधाम्
आधातुं निहितं गिरौद्रमुतयोत्संगे स्वयं धूर्जटेः* ।

चूडाचुम्बिकलंकर्पकिलकलं चंद्रं मृणालभ्रमाद्
आदातुं करमुन्निषर्पतमसकृदुद्विं चिरं भावये ॥ १ ॥

यं साक्षात्कर्तुमाद्यं पुरुषमविकृतिं योगिनः शुद्धचित्ता
मैत्र्याद्यैः क्लेशकर्मोद्भवविषयविपाकाशयैरप्रमृष्टं ।

भेदस्याति प्रपद्य प्रकृतिपुरुषयोरश्रयते सर्वो जं
योगं तं श्रीसहायं हरिमनिशमहं सच्चिदानंदमोडे ॥ २ ॥

* गिरौद्रमुत्तयोत्संगेऽश्रययधूर्जटेः MS.

धर्माधिकारिकुलकैरवकाननेन्दु-

श्रीरामपण्डितमुतेन विनायकेन ।

व्याख्यायते कलियुगोचितवर्णधर्म-

शास्त्रं पराशरमुखोद्गतमत्यश्लेः ॥ ३ ॥

तरतः सततं विनेरणेन स्मृतिसिंधी दृढतकनक्रवंधी ।

स मृकंडुजनोरिवावलंबो मधुपादभपायकेशवो ज्यं (!) ॥ ४ ॥

माधवाचार्यनिर्दिष्टव्याख्यामागीनुसारिणः ।

खलजपि (I. तो जपि) न मे दोषः परप्रत्ययगाभिनः ॥ ५ ॥

इह खलु कलिकवलितानुभावान्वर्णाश्रमानुगृह्णानैः परमका-
रुणिकैर्महामुनिभिर्वेदव्यासपुरःसरैस्तत्त्वज्ञासया पृथान्कलिका-
लानुष्ठेयान्वर्णाश्रमधर्मान्पराशरमुनिमुखाद् ० जयातो ० १ ॥ The
number of *ślokas* commented upon is 67.

II. begins fol. 58 :

द्विजांकधरमेकतो विधृतकौस्तुभं मध्यतो

रमाचरणपंकजखलितयावकं चान्यतः ।

सुरोदितमुरोः निजं सततमीक्षमाणं मुदा

सदाभिमतसिद्धये नमत माधवं साधवः ॥ १ ॥

धर्माधिकारि ० ।

शास्त्रे पराशरकृते विवृतिद्वितीया-

ध्याये विधीयत इहोदितवृत्तिसिद्धे ॥ २ ॥

प्रथमाध्याये चतुर्णामपि वर्णानामैहिकामुष्मिकफलहेतू सा-
धारणासाधारणी धर्मौ निरूपितौ । इदानीं सर्ववर्णानां
जीवनहेतुं साधारणधर्मं निरूपयितुं द्वितीयाध्यायमारभते ।
तत्राध्यायार्थं प्रतिजानीते । अतः परं गृहस्थस्य ० १ ॥
15 *ślokas*.

III., beg. fol. 65 :

विश्वस्यालं करिष्णुस्त्रिभुवनजठरस्याप्यखिन्नः सहिष्णुर्

वारं वारं भविष्णुर्निजभजनकृतामर्थसिद्धौ वरिष्णुः ।

भक्तानां हस्तु जिष्णुर्दितितनयभुवां संपदामाहरिष्णुर्
देवानां संवरिष्णुः रुद्रदयहृदयेष्टाविरामास(?) ० येष्वा-

[विरास्तां स) विष्णुः ॥ १ ॥

धर्माधिकारिकुलकैरव ० । विवृतिद्वितीयाध्याये विधीयत

इहोदितवृत्तिसिद्धे ॥ २ ॥ ०

अतः परं प्रवक्ष्यामि जनने मरणे तथा ० १ ॥ 48 *ślokas*.

IV., beg. fol. 85 :

सुरालयनिवासिनां मरकतप्ररोह ० १ ॥

धर्माधिकारि ० । क्रियते चतुर्थीध्यायप्रकारणकसुतादि-
विनिर्णयो (!) इव ॥ २ ॥ ०

कृतिमानादतिक्रोधात् ० १ ॥ 33 *ślokas*.

V., fol. 105 :

वामेनोत्तिष्ठ गोवर्धनमर्तिसुरतित्यस्तदृष्टिः ० १ ॥
 धर्माधिकारि ० । संस्कारसिद्धिमभिधातुमिहाहिताग्नेरार-
 भ्यते विवरणांकिलपंचमे (!) ऽपि ॥ २ ॥ ०
 वृकश्चानमृगालाद्यैर्दृष्टो यन्नु द्विजोत्तमः ।
 स्नात्वा जपेत्स गायत्रीं पवित्रां वेदमातरं ॥ १ ॥ ०
 25 ślokas.

VI., fol. 113 :

संवर्त्तद्विलदुग्धांशु ० १ ॥
 धर्माधिकारि ० । व्याख्यायते हिमालिनिकरणादिशुद्धीर्वक्तुं
 पराशरवृत्ताविह पष्ठ (!) ॥ २ ॥ ०
 अतः परं प्रवक्ष्यामि प्राणिहत्यासु नियुक्तिं ० १ ॥ ० 75
 ślokas.

VII., fol. 134 :

दम्भा वध्नाति कस्याप्यभिलम्भनयनं (?) ० ॥ १ ॥
 धर्माधिकारि ० । द्रव्येषु शुद्धिमभिधातुमिहाखिलेषु
 व्याख्यायते मनुविधामपि सप्तमो ऽयं ॥ २ ॥ ०
 अथातो द्रव्यशुद्धिस्तु पराशरवचो यथा । ० १ ॥ 38
 ślokas.

VIII., fol. 149 :

आधाय प्रेमसाधारणामिव लगवान्यूर्वमस्मासु ० ॥ १ ॥
 धर्माधिकारि ० । शास्त्रे पराशरकृते क्रियते विचारो
 ऽध्यायेष्टमे निखिलगोवधशुद्धिसिद्धौ ॥ २ ॥
 गवां बंधनयोक्तेषु भवेन्मृत्युरकामतः । ० १ ॥ 41 ślokas.

IX., fol. 167 :

यद्यत्कापुरुषादनुव्रजनतस्तर्चितसंरक्षणात्तत्रद्वा ० १ ॥
 धर्माधिकारि ० । शास्त्रे पराशरकृते क्रियते स्ववस्था-
 ध्याये ऽष्टमे ऽत्र नवमे विहितव्रतानां ॥ २ ॥ ० ।
 गवां संरक्षणार्थाय ० १ ॥ 60 ślokas.

X., fol. 183 :

महादाह्यादहेतुः सकलसुरगणानंदकेतुः श्रुतीनां ० ॥ १ ॥
 धर्माधिकारि ० । ० क्रियते लग्नमार्गनविशुद्धिवचनं दशमे
 विचारः ॥ २ ॥ ० ॥ चतुर्वर्त्यो ० १ ॥ 41 ślokas.

XI., fol. 206 :

पिंचतमसकृद्गं च सपुटैमुखं योः सुधां श्रियः (!) ० ॥ १ ॥
 धर्माधिकारि ० । एकादशे विवरणं क्रियते शुनात्रा-
 ध्यायेपराशरकृतावपनस्संशुचै (!) ॥ २ ॥ ०
 अमेध्यरेतो ० १ ॥ 55 ślokas.

XII., fol. 227 :

समाने शब्दार्थे तदनुगतवर्णे ऽपि च समे
 स्वरूपे सामर्थ्ये सकलपुरुषादौ दाहरणे (!) । ० १ ॥
 धर्माधिकारि ० । तद्वादशे विवरणं क्रियते शुनात्रा-
 ध्याये महाशयशुद्धिविचारार्थं ॥ २ ॥ ०

दुःस्वप्नं यदि पश्येत् ० १ ॥ 82 ślokas ; the last
 being, as in the Calcutta edition :

यथाध्ययनकर्माणि धर्मशास्त्रमिदं तथा ।

अध्येतव्यं प्रयत्नेन नियतं स्वर्गकामिना ॥ ८२ ॥ ०

The commentary concludes with five mostly
 very corrupt couplets, the last of which run thus :

पराशरस्मृतेः व्याख्या जाताभिख्या प्रकाशिता ।

येषां नांतरात्मा नाशो यमनया प्रीयतां हरिः ॥ ५ ॥

इति श्रीधर्माधिकारिरामपण्डितात्मजनन्दपण्डितापरनामधे-
 यविनायकपण्डितकृतौ पराशरस्मृतिविवृतौ विद्वन्मनोहरायां
 द्वादशे अध्यायः ॥ संवत् १८५९ वैशाखमासे शुक्लपक्षे नवमि ९
 वारमंगलवारे ॥

The present commentary is referred to by
 Nanda Paṇḍita himself, in his *Keśava-Vaija-
 yantī* on the *Vishṇusmṛiti*, which was written
 in 1622 A.D. For further particulars see
 no. 1342.

Another writer of the same name, the son of
 Paṇḍita śrī Deva Mahāmahopādhyāya, wrote the
Smārtasamuccaya (Rāj. Mitra, Notices, vi.,
 p. 165) and *Jyotiḥśāstrasamuccaya* (ib. v., p. 80).

For another MS. of Nanda Paṇḍita's com-
 mentary, see Rāj. Mitra, Notices, v., p. 111.

[H. T. COLEBROOKE.]

1302.

2042d. Foll. 9; size 11 in. by 5 in.; legibly
 written, in Devanāgarī, in the latter part of
 the last century; ten lines in a page.

Āṅgīrasa-Dharmaśāstra, a treatise on defile-
 ment and expiation, in 168 ślokas; differing
 greatly from the *Āṅgīrasa-smṛiti* of the Calc.
 Collection I., p. 554 (72 ślokas). Rather in-
 correct.

It begins :

धर्मेजिज्ञासुभिः सम्यगमिताज्ञा महाश्रुतिः ।
भारद्वाजादिभिः पृष्टः प्राब्रवीदेतद्गिराः ॥ १ ॥
साश्रमेषु [च] सर्वेषु वर्णानामनुपूर्वशः ।
प्रायश्चित्तविधिं कृच्छ्रं वक्ष्यमाणं निबोधत ॥ २ ॥
अन्यानामविशेषेण जगध्वानं (?1. जगध्वानं हि) द्विज-
[म्ननां ।

चांद्रं कृच्छ्रं तदर्थं च ब्रह्मक्षत्रविशां स्मृतं ॥ ३ ॥
चांडालकूपभांडेषु यः तपः पिबते द्विजः ।
प्रायश्चित्तं कथं तेषां वर्णं वर्णं विनिर्दिशेत् ॥ ४ ॥
चरेत्सातपनं विप्रः प्राजापत्यं तु भूमिपः ।
तदर्थं तु चरेद्वैश्यः पादं शूद्रः समाचरेत् ॥ ५ ॥
चांडालोदकभांडेषु यः पिबेन्नृषितो जलं ।
तत्क्षणं तत्समुच्चर्य प्राजापत्यं समाचरेत् ॥ ६ ॥
यदि चानुद्धृतं तोयं शरीरे तस्य जीयेत ।
तदा विप्रः स्वशुद्धये कृच्छ्रं सातपनं चरेत् ॥ ७ ॥
चांडालभांडसंस्पृष्टं पिबेच्छत्रेण तपितो जलं ।
गोमूत्रयावकाहारस्त्रिरात्रेण विप्रुध्यति ॥ ८ ॥
यस्तु चांडालसंस्पृष्टं पिबेत्तोयं च कामतः ।
मनुसंतापनं (? तनु ०) कृच्छ्रं चरेत् शुद्धयेमात्मनः ॥ ९ ॥
अत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि नीलीशौचस्य यो विधिः ।
स्त्रीणां क्रीडार्थसंभोगे शयनीये न दुष्यति ॥ ३२ ॥

[(Calc. ed., śl. 12).]

संध्या स्नानं जपो होमः स्वाध्यायः पितृतर्पणं ।
वृथा तस्य महायज्ञा नीलीरक्तस्य धारणात् ॥ ३३ ॥
पालनादिक्रयाच्चैव नीलीवृत्सुयजीवनात् ।
पतितस्तु भवेद्विप्रस्त्रिभिः कृच्छ्रैर्विप्रुध्यति ॥ ३४ ॥
नीलीरक्तं यदा वस्त्रं विप्रो दोषु (!) धारयेत् ।
अहोरात्रोपितो ज्ञात्वा पंचगव्येन शुध्यति ॥ ३५ ॥
स्नानं रजस्वलायास्तु चतुर्थे ऽहनि शुध्यति ।
कुर्याद्रजसि निर्वृत्ते नानिर्वृत्ते कदाचन ॥ ३६ ॥
रजस्वलायाः प्रेतायाः संस्कारादीनि नाचरेत् ।
ऊर्ध्वं त्रिरात्रं स्नाताया शये धर्मेण दाहयेत् ॥ ३७ ॥
रोगेण यद्वज्रः स्त्रीणामत्यंतं संप्रवर्तते ।
अशुद्धास्तु न तेन स्युस्तासां वैकारिको मदः ॥ ३८ ॥
भस्मना शुध्यते कांस्यं सुरया यन्न लिप्यते ।
सुराविण्मूत्रसंस्पृष्टं शुध्यते तापलेखनैः ॥ ३९ ॥
गवाघ्रातानि कांस्यानि शूद्रोच्छिष्टानि यानि च ।
शुध्यते दशभिः क्षारैः शकाकोपहतानि च ॥ ४० ॥

शुद्धिः सुवर्णरूप्याणां मारुताकैर्दुरश्मिभिः ।
गंडूपादशौचं च कुर्यात्कांस्यस्य भाजने ॥ ४१ ॥
भूमौ निक्षिप्य परमासान्मुनराकारमादिशेत् ।
निर्लेपकाचनं भांडमद्भिरेव विप्रुध्यति ॥ ४२ ॥
०

This section, as will be seen, shows considerable resemblance to the 6th, 7th and 8th adhyāyas of the *Āpastambīya-Dharmasūtra*, Calc. Dh. I., p. 574-78; and below, no. 1313; see also next MS.

It ends :

अनुच्छिद्येन संस्पृष्टो येन वाचमनं चरेत् । [śl. 11] ॥
तेनैवोच्छिद्यसंस्पृष्टस्त्रिरात्रेण विप्रुध्यति ॥ १६४ (Calc.,
शयसूते समुत्पन्ने सूतके तु भवेद्यदि ।
शवेन शुध्यते सूतिर्न सूर्या शुध्यते शवं ॥ १६५ ॥
सूतकेन तु जातेन उभाभ्यां सूतकं यदि ।
पातकेन तु लिप्येत सूतकेनैव गच्छति ॥ १६६ ॥
सर्वव्रतेषु निर्दिष्टं पश्चात्सूतकिको भवेत् ।
चीर्यव्रतेन निर्दिष्टं पश्चाद् ब्राह्मणभोजनं ॥ १६७ ॥
अधीते य इदं शास्त्रमुक्तमंगिरसा स्वयं ।
क्षुषीणां सन्निधौ विप्रः सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ १६८ ॥

इति श्रीसंगिरामोक्तं धर्मशास्त्रं समाप्तं ॥

Cf. Burnell, Index Tanj. MSS., p. 124a.

[GAIKAWAR.]

1303.

2042c. Foll. 2; size and writing as above. *Āngirah-smṛiti* (?), in 32 ślokas. Very incorrect.

It begins :

गृहाश्रमादिधर्मेषु वर्णानामनुपूर्वशः ।
प्रायश्चित्तविधिं दृष्ट्वा त्वंगिरोवचनं यथा ॥ १ ॥
अत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि नीलीशौचस्य यो विधिः ।
स्त्रीणां क्रीडार्थं संयोजने तथा (!) ॥ २ ॥
बालानां विक्रयी चैव लाक्षायाश्च विशेषतः ।
पतितस्तु भवेद्विप्रस्त्रिभिः कृच्छ्रैर्विप्रुध्यति ॥ ३ ॥
स्नानं दानं जपो होमः ० see above, śl. 33.

It ends :

अवासकोर्तिता वारी पुत्रभर्तृविवर्जिता ।
भोक्तुं प्रतियहीतुं वा न तस्याः स्यात्कदाचन ॥ ३१ ॥

स्त्रीधनानि तु ये मोहादुपजीवन्ति बांधवाः ।
 नारीयानानि वस्त्राणि तेषां पापमधोगतिः ॥ ३२ ॥
 इति अंगिरोग्रोक्तं स्मृतिधर्मशास्त्रं समाप्तम् ॥
 [GAIKAWAR.]

1304.

3245b. Foll. 2a-6b; size 15½ in. by 9½ in.;
 folio; European paper; Telugu character; 34-
 37 lines in a page.

Āṅgīrasa-Dharmaśāstra, in twelve adhyāyas.

I. *Upodghāta*, begins (the first line partly
 rubbed out):

..... त्रिभुवनेश्वर ।
 धर्मस्य दर्शनाच्चाय (? 1. थीय) अंगिरा क्षुधिमब्रवीत् ॥
 अथ त्रयाणां वक्ष्यामि प्रमाणं सिद्धिमादितः ।
 धर्मस्य पार्षदस्यैव प्रायश्चित्तक्रमस्य च ॥
 प्रायश्चित्तं चतुष्पादं विहितं कर्मकर्तृभिः ।
 परिषद्दशधा प्रोक्ता त्रिविधा हि समासतः ॥
 प्रमाणाभिहितं यत्र तत्सर्वं गिरये सुखं ।
 अप्रमेयप्रमाणस्य दुःखेनाभिगमोद्वेगः ॥

II. *Parishadupasthānavidhi*:

अथ ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि उपस्थानस्य लक्षणं ।
 उपस्थितेनभिन्नाये (!) न व्रतादेशमर्हति ॥
 सद्यो निःसंशयः पापो न भुञ्जीतानुपस्थितः । ०

III. *Prāyaścittavidhāna*:

सत्येन द्योतते राजा सत्येन द्योतते रविः ।
 सत्येन द्योतते वह्निः सर्वं सत्ये प्रतिष्ठितं ॥

IV. *Parishallakṣaṇakathana*:

प्रायो नाम तपः प्रोक्ता (!) तपोनिश्चय उच्यते ।
 तपोनिश्चयसंयोगात् प्रायश्चित्तमिति स्मृतं ॥

V. *Prāyaścittanimnottārakathana*:

चतुर्वेद्यो विकल्पी च अंगविधर्मपाठकैः ।
 यत्र चाश्रमिणो मुख्याः परिदे (!) षोडशावराः ॥

VI. *Prāyaścittājananakathana*:

पणसु परिषत्कल्पस्य पत्न्यस्य (!) परिषद्बलं ।
 कारिणं चाप्युपस्थानं बलं संध्यगवेदितं (!) ॥

VII. *Pāpaparigaṇana*:

आतीनां मार्गमाणां प्रायश्चित्तानि ये द्विजाः ।
 जान (!) प्रगच्छन्ति ते च याति समन्ततः ॥

VIII. *Sūdrānādīnishedhakathana*:

आहिताग्निस्तु यो विप्रा[त्] प्रतिगृह्णाति गोव्रतः ।
 भोक्तृणां समतां याति तिर्यग्योनिं च गच्छति ॥

IX. *Abhakṣhyaprāyaścittavidhi*:

अंतर्देशाहे भुक्त्वा सूतके मृतके ऽपि वा ।
 दशरात्रं पिबेद्वज्रं ब्राह्मणो ब्राह्मणस्य तु ॥

X. *Himsāprāyaścittakathana*:

दंडादूर्ध्वं तु यद्येना (!) प्रहारेण निपातयेत् ।
 द्विगुणं गोव्रतं तस्य प्रायश्चित्तं विधीयते ॥

XI. *Govadhaprāyaścittavidhi*:

उपपातकसंयुक्तो गोघ्नो भुञ्जीत यावत्कं ।
 अक्षारलवणं रुक्षं षष्ठे काले ऽस्य भोजनं ॥

XII. *Kricchrādisvarūpakathana*:

अत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि प्रायश्चित्तविधिं शुभं ।
 यमधीत्य विमुच्यते श्रुत्या स्मृत्या च वै द्विजाः ॥
 सदा त्रिषवणं आयात् सकृत्स्नात्वा पयः पिबेत् ।
 प्रातः समारंभं कुर्याज्जप्यस्तु नित्यशः (!) ॥

Colophon: इत्यंगिरसधर्मशास्त्रे कुश्वादिस्वरूपकथनं (!)

नाम द्वादशोध्यायः ॥

[MACK. COLL.]

1305.

2489i. Foll. 7; size 11 in. by 5 in.; clear,
 modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Ātreya-Dharmaśāstra, in nine adhyāyas [A.]

I. हुताग्निहोत्रमासीनमग्निं वेदविदां वरं ।

पृच्छन्ति जातसंदेहा क्षुधयः संशितव्रताः ॥ १ ॥

भगवन् केन दानेन जप्येन तपसैव च ।

मुच्यते पातकैर्युक्तास्तन्नो बृहि महामुने ॥ २ ॥

अत्रिरुवाच ।

अविख्यापितदोषाणां पापानां महतां तथा ।

सर्वेषां चोपपापानां (A.B.) शुद्धिं वक्ष्यामि तत्त्वतः ॥ ३ ॥

प्राणायामैः पवित्रैश्च व्याहृतिप्रणवैस्तथा । [śloka.]

पवित्रपाणिनामीनो ब्रह्मधिन्यस्तमभ्यसेत् ॥ 10 (B 12)

II. प्राणायामांश्चरेत् त्रींस्तु (प्राणायामं चरेद्यस्तु B) यथा-

[कालमर्तद्वितः ।

अहोरात्रकृतं पापं तत्क्षणादेव नश्यति ॥ 13 śloka.]

III. अथ कार्यज्ञतं साग्रं कृतं वेदश्च धार्यते ।

सर्वं तत्तस्य वेदाग्निदैह्यग्निरिवेधनं ॥ 15 śloka.]

IV. अचीर्णेप्रायश्चित्तानां यमविषयनरकपातनानि श्रुपाति-
तानां यदि कदाचिन्मानुष्यं भवति तदैतच्चिह्नांकितशरीरा
जायते । तद्यथा । अनृतवादी खलो ब्रह्मा कुष्ठो न्यासा-
पहारी वानपयो ऽपि रत्नापहारी चात्यंतदरिद्रः । ° prose.

V. न स्त्री दुष्पति जारेण न विप्रो वेदवारगः ।
नापो मूत्रपुरीषेण नाग्निर्दहनकर्मणा ॥
बलात्कारोपभुक्ता वा चौरहस्तगतापि वा । [ślokas.
स्वयं चापि विपन्ना वा यदि वा विप्रवादिता ॥ 16

VI. सर्ववेदपवित्राणि तानि वक्ष्याम्यशेषतः ।
येषां जप्यैश्च होमैश्च पूर्यते कल्मषावृताः ॥
followed by prose.

VII. अथातो रहस्यानि व्याख्यास्यामः । नटनर्तकगायनगां-
धर्विकश्रुपाककारुकवीशोक्त(विधोक्त B)वीणाशास्त्रशक-
यवनकांबोजवाहीकशशद्रविडवंगपारशबील्लातदीनां(पारश-
यविल्लातातादीनां B) भुक्ता प्रतिगृह्य च स्त्रीगमने सहभोजने
रहस्ये रहस्यातिप्रकाशे प्रकाश्यानि चरेत् ° mixed prose
and verse.

VIII. त चक्षयः पुनरत्रिमाहुः । भगवन् किमेतानि प्रायश्चि-
त्तानि भवंत्याहो खिद्वानि सति रहस्यानि व्याख्यास्यामः ° ।
mixed prose and verse.

IX. यो ध्याता यच्च तद्धानं यद्येयं यत्प्रयोजनं ।
सर्वोत्प्रेतानि यो वेत्ति स योगो योक्नुमर्हति ॥ १ ॥ °
प्रत्याहारस्तथा ध्यानं प्राणायामो ऽथ धारणा ।
तर्कश्चैव समाधिश्च षडंगो योग उच्यते ॥ ६ ॥
यस्मिन्द पठते शास्त्रं विप्रेभ्यश्च प्रयच्छति ।
मुच्यते सर्वपापेभ्यो ब्रह्मलोकं स गच्छति ॥ ७ ॥
इत्यात्रीये धर्मशास्त्रे नवमोऽध्यायः ॥ समाप्तं चात्रिप्रणी-
तस्मृतिधर्मशास्त्रं ॥

See Burnell, Index Tanjore MSS., p. 124a.
[GAIKAWAR.]

1306.

2096a. Foll. 6; size 9 in. by 6½ in.; legibly
written, in Devanāgarī; 15-18 lines in a page.
The same work [B.]

Colophon: इत्यात्रीये धर्मशास्त्रे नवमोऽध्यायः संपूर्णम-
गमत् । संवत् १८५७ आषाढकृष्ण ३० सोमे राजनगरे लिखिता ॥
[GAIKAWAR.]

1307.

913d. Foll. 20; size 13½ in. by 6 in.; large,
modern Devanāgarī writing; ten lines in a
page.

Ātreya-smṛiti, in 369 ślokas.

It begins:

हुताग्निहोत्रमासीनमग्निं वेदविदां वरं ।
सर्वशास्त्रविधिज्ञातमृषिभिश्च नमस्कृतं ॥
नमस्कृत्य च ते सर्वे इदं वचनमब्रुवन् ।
हितार्थं सर्वलोकानां भगवन् कथयस्व नः ॥

It agrees on the whole with the second of
the three treatises printed in the Calc. Dharm.,
as ascribed to Atri (I. 13-46).

It ends:

विद्यापीं लभते विद्यां धनार्थी लभते धनं ।
आयुष्कामस्तथैवायुः श्रीकामो महतीं श्रियं ॥

इत्यत्रिमहर्षिस्मृतिः समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1308.

3245d. Foll. 10b-15a; size 15½ in. by
9½ in.; folio; European paper; Telugu cha-
racter; 34-38 lines in a page.

Ātreya-Dharmaśāstra, in six adhyāyas.

I. भुक्ताग्निहोत्रमासीनमग्निं व्रतवतां वरं ।
उपागता स्म पृच्छन्ति क्षुधयः संशितव्रताः ॥
भगवन् केन दानेन जप्येन नियमेन च ।
शुध्यन्ते पातकैर्युक्तास्तान् ब्रवीष्य महामुने ॥

II. Rahasyapṛāyaścittakathana:
प्राणायामांस्तु यः कुर्वीद् यथाविधिरतद्रितः । °

III. Dānaprakaraṇakathana:
अस्य कार्यशतं सायं कृतं वेदश्च साध्यते । °

IV. Rahasyapṛāyaścittakathana:
अथातो रहस्यप्रायश्चित्तविधिं व्याख्यास्यामः । अगमनस्त्री-
गमने भोजने रहस्ये पावमानमनुतिष्ठेत् । अथासु निम-
ज्ज्वातरसमंदीधित्रिरात्रमावृत्य (!) °

V. Pitrīmedhāprakaraṇa:
उदक्चामरणे प्राप्तं सूतिकावरणे तथा । °

VI. *Ācāraprakaraṇa*:

अज्ञाताशी मलं भुंक्ते अजपिपूयशोणितं ।

अहुत्वाशी क्रमो (!) भुंक्ते अदाता विषमुच्यते ॥

Colophon: इत्यात्रेयधर्मशास्त्रे आचारप्रकरणं नाम षष्ठो
स्मृतेरध्यायः ॥ इति आत्रेयस्मृतिः समाप्तं ॥

Cf. Calc. Dh. I. 1-12; 47-59.

[MACK. COLL.]

1309.

3246a. Foll. 1a-3a; size 8½ in. by 7½ in.;
4to; coarse country paper; Telugu character;
19 or 20 lines in a page.

Atri-smṛiti; corresponding to the fifth
adhyaṃya of the (*Vṛiddha*)-*Atri-saṃhitā*, Calc.
Dh. I. 53.

It begins:

चतुष्कोणं ब्राह्मणस्य त्रिकोणं क्षत्रियस्य च ।

वर्तुलं चैव वैश्यस्य शूद्रस्याभ्युक्षणं तदा ॥

ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च श्रीर्हृताशन एव च ।

मंडलान्युपजीवन्ति तस्मात्कुर्वीत मंडलं ॥

It ends:

सर्वं गंगासमं तोयं राहुयस्ते दिवाकरे ।

सोमे ऽप्येवं न संदिग्धं तस्मात्त्रानं समाचरेत् ॥

इत्यत्रिकृतं धर्मशास्त्रं समाप्तं ॥

[MACK. COLL.]

1310.

3247c. Foll. 5a-6b; size 10 in. by 7½ in.;
4to; Telugu character; 21-24 lines in a page.

The same section.

Beginning and end as above.

[MACK. COLL.]

1311.

3248c. Foll. 6b-8b; size 9½ in. by 7½ in.;
4to; Telugu character; 18-20 lines in a page.

The same section.

[MACK. COLL.]

1312.

3249c. Foll. 5b-7b; size 10 in. by 7½ in.;
Telugu character; 20 lines in a page.

The same section of the *Atri-smṛiti*.

The last three MSS. were probably derived
from the same original.

[MACK. COLL.]

1313.

723h. Foll. 8; size 12½ in. by 5½ in.; clear,
modern Devanāgarī writing; ten lines in a
page.

Āpastambīya-Dharmaśāstra, a treatise on ex-
piations, in ten adhyāyas [A.]

It begins:

आपस्तंबं प्रवक्ष्यामि प्रायश्चित्तविनिर्णयं ।

दूषितानां हितार्थाय वर्णानामनुपूर्वशः ॥

परेषां परिवादेषु निवृत्तमृषिसत्तमं ।

विविक्तदेश आसीनमात्मविद्यापरायणं ॥

अनन्यमनसं ज्ञातं सत्त्वस्थं योगवित्तमं ।

आपस्तंबमृषिं सर्वे समेत्य मुनयो ऽब्रुवन् ॥

The text, as printed in the Calc. Dh. I.,
pp. 567-584 agrees with that of these MSS.
as to the number of śloka, the only discrepancy
in this respect being in the fifth adhyāya, where
after śl. 2 these two MSS. insert the following
half-śloka:

अहोरात्रेण वैश्यस्तु (अहोरात्रं तु वैश्यस्य B) पंचगव्येन
[शुध्यति ।

These MSS. offer however numerous (and
many better) various readings.

It ends:

देवद्रोण्यां विवाहेषु यज्ञेषु प्रततेषु च ।

कल्पितं सिद्धमन्त्राद्यं नाशीचं मृतसूतके ॥

इत्यापस्तंबीये [धर्मशास्त्रे B] दशमोऽध्यायः ॥

For the *Āpastambīya-Dharmaśāstra*, see above,
nos. 313-316.

[H. T. COLEBROOKE.]

1314.

69f. Foll. 41; size 10 $\frac{3}{4}$ in. by 3 in.; large, indifferent Devanāgarī writing; 4-6 lines in a page.

Āpastambīya-Dharmaśāstra. [B.].

Dated (for the whole volume): संवत् १८४८ भादे मास्यसिते पक्षे नवम्यां भौमवासरे लिखितं देवराजेश्वरधर्मशास्त्रसमुच्चयं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1315.

723a. Foll. 3; size 12 $\frac{3}{4}$ in. by 5 $\frac{3}{4}$ in.; clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Aśānasa-Dharmaśāstra, in 51 couplets on mixed castes.

It begins:

सतः परं प्रवक्ष्यामि जातिवृत्तिविधानकं ।
अनुलोमविधानं च प्रतिलोमविधिं तथा ॥

It ends:

एतत्संक्षेपतः प्रोक्तं जातिवृत्तिं विभागशः ।
जात्यंतराणि दूश्यते संकल्यादित एव तु ॥

इति श्री[उ marg.]शनसं धर्मशास्त्रं समाप्तम् ॥

This is the first and smaller of the two treatises (*Aśānasa-dharmaśāstra* I., pp. 497-501) printed in the Calc. Dh., under the name of *Uśānasa*; while the second (*Aśānasa-smṛiti* I., pp. 501-554) consists of nine adhyāyas (of together 628 ślokas). For a third treatise, ascribed to *Uśānasa*, see next MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

1316.

2489g. Foll. 8; size 11 in. by 5 $\frac{1}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1780 A.D.; ten lines in a page.

Aśānasa-Dharmaśāstra, a treatise on the duties of castes, in seven adhyāyas of mixed prose and verse.

The MS. is very incorrect, and there are several lacunæ, especially one in the 4th chapter, for which two pages have been left blank.

I. beg.: तत्र जन्ममरणयोः काले देशांतरयोः शैवं दशराचं मातापितृभ्यः सूतकं मातुरित्येके उपस्मृश्य - - - प्रतुरा-हवाले (? प्रातरहःकाले) देशांतरस्मै वानाग्निके वीराद्वान्ते अनाशके (!) अग्निप्रवेशे युद्धे च सद्यः सीचानष्टपतिता-निस्तनिदिताचारैर्न सह संवसेत् । कृतलक्षणैर्दर्शनभाषणा-न्निवर्जयेत् । दर्शने ज्योतिर्दर्शनं । स्पृशने हृदयालभनं । संभाषणे ब्राह्मणसंभाषणे ब्रह्मणे संभाषणं पुनरुपस्पृशने च ।

ध्यायः (!) शुद्धा भूमिर्गता यत्रलैवातृषी (!) भवेत् ।

अप्रामास्येदमध्येन गंधवर्णरसात्मिकाः ॥ १ ॥

[II. ?] रहःसु स्त्रीमुखं शुचि शुचयः फलपातने पक्षिणः प्रसवे वत्सः शृंगग्रहणे च ऊर्ध्वं नाभेः पुरुषः गौर्मेध्या पृष्ठतः पुरस्तादङ्गः ° perhaps the beginning of this adhy. is wanting.

III. fol. 2a: सतः ऊर्ध्वं वर्णविवेकं व्याख्यास्यामः । ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शूद्रा इति चत्वारो वर्णा मुखबाहूरूपाद-प्रसवाः (? प्रभवाः) । तेषां ब्राह्मणः श्रेष्ठो वर्णः । °

IV. fol. 2b: न ब्राह्मणस्यापदं कुर्यान्न रुधिरं जनयेत् । यावन्तो हि पांसवस्तेन रुधिरेण मृता भवन्ति तावन्ति वर्षेस-हस्राणि दाहणापातनानरुके (?) तु भवन्ति °

V. fol. 5b: सतः परं आङ्गकल्पं व्याख्यास्यामः । तत्रा-दित एव पात्रपरीक्षा कार्या । पात्रमिति शोभनस्याख्या भवति । °

VI. fol. 6a: अथैतान्मंत्रचक्रो जपेन्नोपहसेत् ।

VII. fol. 7b:

ब्राह्मणस्यापराधेषु चतुर्गुणे विधीयते ।

गुरुतल्ये सुरापाने स्तन्यब्राह्मणहिंसयोः ॥

It ends:

यस्य पुत्रः शुचिर्दक्षः पूर्वं वयसि धार्मिकः ।

नियन्ता वा स दोषाणां स तारयति बांधवम् ॥

यथा हि वेदाध्ययनं धर्मशास्त्रमिदं तथा ।

अध्येतव्यं ब्राह्मणेन मूर्धः (? मूर्ध्नि) पुण्यमभीप्सता ॥

इत्यौशनसे धर्मशास्त्रे सप्तमोऽध्यायः ॥ समाप्तं चेदमीशनसस्मृ-तिर्धर्मशास्त्रं ॥

[GAIKAWAR.]

1317.

723g. Foll. 3; size 12 $\frac{3}{4}$ in. by 5 $\frac{1}{4}$ in.; clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Kāśyapa-Dharmaśāstra; on the duties of householders.

It begins: अथातः काश्यपीयान् गृहस्थधर्मान् व्याख्यास्यामः । अहिताग्निसेवानिरतो हुताग्निहोत्री ज्ञानचतुर्कालगामी देवपितृमनुष्यभूतब्रह्मज्ञानं सेवमान एकद्वित्रिचतुर्थी ब्राह्मणानां [भोजनं] कुर्वाणो व्रतनियमहोमजपपरो मातृपितृभक्तो दारापत्ययोमकः शेषान्नभोजी उपवासी त्रैवर्णिकभेदकसूचकान् परिहरमाणो लांगलवृत्तिः । तत्र च भूम्याः पाठने वृक्षछेदने नास्याधर्मो भवति । कूपसेतु[त]डागविप्रदेवतायतनभेदेन प्रायश्चित्तं ब्राह्मणेभ्यो निवेद्य चतस्र आज्याहुतीर्जुहुयात् । इदं विष्णुर्गतिं प्रथमा मा नस्तोक इति द्वितीया । युवा सुवासा इति तृतीया । दंष्ट्राभ्यामिति चतुर्थी । यं वनस्पतिमुत्पाटयेत् तस्यै च देवतायै पूर्णोहुतिं जुहुयात् । ०

अथाकालिकानि व्याख्यास्यामहे fol. 2b; अथ नैमित्तिकानि ० ib.; अथातः पात्राणां शौचविधिं ० fol. 3a.

It ends :

पिता वा यदि वा माता भ्राता वा यदि वेतरः ।
नरश्च कृतपापानां गतिं यां याति तां शृणु ॥
अनिवर्ती यथा श्येनो गच्छत्येव यमालयं ।
एवं च नरकं याति कन्यास्वनृतकारकाः ॥
पुनः संपद्यते नारी गतमात्मानमात्मनि ।
अस्थिमात्रं त्वचं भिक्षा शुक्रं तेजो बलं तथा ॥
शुल्केन ये प्रयच्छन्ति दुहितां लोभमोहिताः ।
ते यांति नरके घोरे यावदाभूतसंज्ञवं ॥
गमनागमनायोगादेवं शुल्के विधीयते ।
एवं ज्ञात्वा च युक्तां तां कन्यां विंदेत सत्कुलात् ॥
तस्माद्देवे च पित्र्ये च दासी स्यादथ सेविता (!) ।
क्रयक्रोता तु सा दासी न सा पत्नी विधीयते ॥
अग्निष्टोमातिरात्राणां शतं शतगुणीकृतं ।
प्राप्नोति पुरुषो दत्त्वा होममंत्रैरलंकृतं ॥
यस्तु सत्येन धर्मेण पिता समर्पयेत्सुतां ।
स प्रेत्य लभते स्थानं यथा दक्षः प्रजापतिः ॥

इति श्रीकाश्यपप्रोक्तं धर्मशास्त्रं समाप्तं ॥

For the same, or a similar treatise (*Upakāśyapasmṛiti*), see Burnell, Index Tanj. MSS., p. 124b. [H. T. COLEBROOKE.]

1318.

723e. Foll. 9; size and writing as in preceding MS.

Dākṣha-Dharmaśāstra, in seven adhyāyas.

It begins :

सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञः सर्ववेदविदां वरः ।

पारगः सर्वविद्यानां दक्षो नाम प्रजापतिः ॥ १ ॥

उत्पत्तिः प्रलयश्चैव स्थितिः संहार एव च ।

आत्मा चात्मनि तिष्ठेत् आत्मा ब्रह्मण्यवस्थितः ॥ २ ॥

ब्रह्मचारी गृहस्थश्च वानप्रस्थो यतिस्तथा ।

एतेषां तु हितायीय दक्षः शास्त्रमकल्पयत् ॥ ३ ॥ ०

For the same treatise see Calc. Dh. I., pp. 383-402; Burnell, Index Tanj. MSS., p. 125a.

A. I. consists of 15 ślokas; II., of 43; III., of 31; IV., of 14 $\frac{1}{2}$; V., of 14 (the last five ślokas of the Calc. Dh. being omitted);

VI., of 15; beg.:

अशौचं तु प्रवक्ष्यामि जन्ममृत्युनिमित्तिकं ।

यावज्जीवं तृतीयं तु यथावदनुपूर्वशः ॥ १ ॥

It ends :

यज्ञकाले विवाहे च देवयागे तथैव च ।

हूयमाने तथा चाग्नौ नाशौचं नापि सूतकं ॥

VII., 53 $\frac{1}{2}$ ślokas, ends :

आवयित्वा त्विदं शास्त्रं आहुतकाले ऽपि यो द्विजः ।

अक्षयं भवति आहुतं पितृश्रेयोपतिष्ठते ॥

इति दाक्षे धर्मशास्त्रे सप्तमो अध्यायः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1319.

3245f. Foll. 16b-22a; size 15 $\frac{1}{4}$ in. by 9 $\frac{1}{2}$ in.; folio; European paper; Telugu character; 36-38 lines in a page.

Dakṣha-smṛiti. In part different from the text of the Calc. Dh.

It begins as above. After the *sūtaka* chapter (5th), here ending :

न सूतकं यमुच्यं (!) स्याद् यावज्जीवं तु सूतकं ।

त्रिविधं सूतकं प्रोक्तं नरकं च तथाविधं ॥

It proceeds :

अतः परं प्रवक्ष्यामि योगशास्त्रस्य निर्णयं । ०

It ends : आत्मसंस्थापनं कृत्वा न किञ्चिदपि चिंतयेत् ॥
इति दक्षस्मृतिः समाप्ता ॥

[MACKENZIE COLL.]

1320.

2489e. Foll. 10; size 11 in. by 5½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1780 A.D.; ten lines in a page.

Dakṣa-smṛiti. This text again differs considerably from that of the Calc. Dh., especially as regards arrangement of the matter. It consists of 197 ślokas, not divided into chapters.

The beginning is the same; śloka 79b coincides with the beginning of Adhy. III. सुधा ०; śl. 98-110 correspond to Adhy. V.; śl. 111-121 to the last 12 ślokas of Adhy. III.; śl. 122-133 to Adhy. IV., 1-15; śl. 135-148 to Adhy. VI. Then it proceeds :

अतः परं प्रवक्ष्यामि योगस्य विधिमुत्तमं ।

लोको वशीकृतो यैस्तु यैरात्मा च वशीकृतः ॥ ०

śl. 149-194 corresponding on the whole to Adhy. VII., 1-51.

For the last four verses of the edition, the MS. has the following :

अत्रात्मव्यतिरेकेण द्वितीयं नैव पश्यति ।

अतः शास्त्राख्यधीयते श्रूयते ग्रंथविस्तरात् ॥ ९४ ॥

योगमभ्यस्यमानस्य भुवं कश्चिदुपद्रवः ।

विद्या वा यदि वाविद्या रज्जरतु (!) जनादेनः ॥ ९५ ॥

कृत्वा पर्यकवर्धं करकमलपुटे न्यस्य हस्तंज्ञदेशे [यः ।

नासाग्रे स्थाप्य दृष्टिं स्थिरनिभृतपदं निश्चलं स्वस्यका-

इच्छवोकारमेकं स भवति सुकृती योगमार्गानुकारी

तत्त्वज्ञानेन सर्वं भुवि भुवनमिदं मंडलं याति भिख्या ॥ ९६ ॥

य इदं पठेत् (r. पठते) शास्त्रं विप्रम्यश्च प्र[य]च्छति ।

सर्वपापविशुद्धात्मा ब्रह्मलोके न हीयते ॥ ९७ ॥

इति श्रीदक्षप्रजापतिप्रणीतं धर्मशास्त्रं समाप्तं ॥ दक्षस्मृतिः

समाप्ता ॥

[GAIKAWAR.]

1321.

69d. Foll. 11 (51-61 of vol.); size 10½ in. by 3 in.; large, indifferent Devanāgarī writing of 1791 A.D.; five lines in a page.

Devala-smṛiti, consisting of 79 ślokas on defilement and purification.

It begins : अथ देवलस्मृतिः ॥

सिंधुतीरे समासीनं देवलं मुनिसत्तमं ।

समेत्य मुनयः सर्वे इदं वचनमब्रुवन् ॥ १ ॥

भगवन् भ्रूक्षणीता हि कथं शुद्धिमवाप्नुयुः ।

ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शूद्राश्चैवानुपूर्वशः ॥ २ ॥

कथं ज्ञानं कथं शौचं प्रायश्चित्तं कथं भवेत् ।

किमाचारा भवेयुस्ते तदाचक्ष सविस्तरं ॥ ३ ॥

देवल उवाच । त्रिशंकुं वर्जयेद्देशं सर्वं द्वादशयोजनं ।

उत्तरेण महानद्या दक्षिणेन तु कीटकं (!) ॥ ४ ॥

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि विस्तरेण महर्षयः ।

मृतं सूते (!) तु दासीनां पत्नीनां चानुलोमिनां ॥ ५ ॥

स्वामितुल्यं भवेच्छौचं मृते स्वामिनि यौनिकं ।

अपेयं येन संपीतम[भ]क्ष्यं चापि भक्षितं ॥ ६ ॥

भ्रूक्षणीतेन विप्रेण अगम्यागमनं कृतं ।

तस्य शुद्धिं प्रवक्ष्यामि यावदेकं तु वत्सरं ॥ ७ ॥ ०

It ends :

उदरं प्रविशेद्यस्य पंचगव्यं विधानतः ।

यत्किञ्चिद् दुष्कृतं तस्य सर्वं नश्यति देहिनः ॥ ७८ ॥

पंच सप्ताष्ट दश वा द्वादशोहोप(!) विंशतिः ।

भ्रूक्षणीतस्य विप्रस्य पंचगव्यं विशोधनं ॥ ७९ ॥

इति श्रीदेवलर्षिप्रोक्तं धर्मशास्त्रं ॥

See Burnell, Index Tanj. MSS., p. 125a (96 ślokas).

[H. T. COLEBROOKE.]

1322.

1300. Foll. 45; size 13½ in. by 6 in.; good, large Devanāgarī writing of 1800 A.D.; ten lines in a page.

Nāradya-Dharmaśāstra.

Dr. J. Jolly has published the text, with extracts from commentaries, in the Bibliotheca Indica (1886); as well as an English translation of the work (1876).

[H. T. COLEBROOKE.]

1323.

69a. Foll. 4; size and writing as last MS.

Budha-smṛiti. A set of rules on the duties of castes.

It runs as follows: अथ बुधस्मृतिः ॥ अथातो बुध-धर्मशास्त्रं व्याख्यास्यामः ॥

श्रेयोऽभ्युदयसाधनो धर्मः ॥ गर्भाष्टमे ब्राह्मणो वसंत आत्मानमुपनयेत् ॥ एकादशे क्षत्रियो ग्रीष्मे ॥ द्वादशे वैश्यो वर्षासु ॥ मेखलाजिनदंडकमंडलूपवीतानि धारयेत् ॥ वेदानधीत्य शुश्रूषां कुर्वन्तृष्टार्थस्तनुयात् ॥ सावित्रीवेदप्रतीकोपनिषद्गोदानत्रिपुव- (1. सुष)णिकव्रतानि चरेत् ॥ गुरुणानुज्ञातः स्नायात् ॥ सवर्णां भार्यामुद्वहेत् ॥ मातृतः पितृतः पंचमर्षी दशमीमन्यगोत्रजां ॥ ब्राह्मदैवार्धाप्रजापत्यगांधर्वासुरपैशाचराक्षसाः ॥ चृताबुपेयात् ॥ युग्मासु पुत्रमुत्पादयेत् ॥ गर्भाधानपुंसवनसीमंतोन्नयनसोम्यंतीकर्मनामकरणनिष्क्रमणाक्षप्राशनचूडाकरणोपनयनं यावदग्न्याधानं ॥ तस्मिन् गृह्याणि देवपितृमनुष्यभूतपक्षकर्मणि कुर्यात् ॥ अतिथीन्यूजयेद् भृत्यान्वंधून् पोष्यवर्गांश्च ॥ श्रवायसादिभ्यो भूमौ दत्त्वा ब्राह्मणाभोजयेत् ॥ पित्रष्टकापार्वणश्राद्धश्रावण्याग्रह[त्य]णीचैत्र्याश्वयुजौ च पाकयज्ञं कुर्यात् ॥ अग्नीनाधायाग्निहोत्रं दर्शपूर्णमासी चानुर्मास्यानि निरूढपशुरनूबंध्यः सीचामणीति हविर्यज्ञान्कुर्यात् ॥ अग्निष्टोमो ऽत्यग्निष्टोम उक्थ्यः षोडशी वाजपेयो ऽतिरात्रो ऽमोर्षीम इति सोमयागाननुतिष्ठेत् ॥ दया सर्वभूतेषु क्षान्तिरनुसूया शौर्ये(?) च)मनायासेन मंगलमकार्ष्यमस्पृहेति कुर्यात् ॥ न्यायागतधनेन कर्माणि ॥ अध्यापनं याजनं प्रतिग्रहः सर्वक्रयविक्रयसंविभागपरिग्रहाधिगमशिलोन्नमयाचितकर्मण-वाणिज्यानि वृत्तयः ॥ तदसंभवे क्षत्रियवृत्त्या ॥ आपत्काले असाधु[भ्यः?] प्रतिगृह्णीयात् ॥ वृत्तिसंकरं न कुर्यात् ॥ कर्मवृत्तिसंकरौ रक्षेत्कुलशुद्धये ॥ कृषिः पाशुपाल्यं वाणिज्यं वैश्यकर्म ॥ शूद्रस्य विद्धि कर्म ब्राह्मणादीनां त्रयाणां भर्तृशुश्रूषाम- [?] न)भिचरतस्तस्य गुरुभक्तिः प्रणामश्चेति धर्मः ॥ कृतकृतस्य वानप्रस्थ्यं ॥ विरक्तस्य पारिव्राज्यं ॥ स्वधर्मानुष्ठानं वर्णानामाश्रमाणां च ॥ विहिताकरणे प्रतिषिद्धसेवने यावत्तदकुर्वतो नरकप्राप्तिः ॥ विहितमकुर्वतो राज्ञा कारयितव्याः ॥ कंटकां श्लोथयेत् ॥ व्यवहारानेकार्थिनां निर्णयेत् ॥ बलघतश्चैतान- (?) 1. बलवच्चैतान) स्वधर्मे स्थापयेत् ॥ तेषु परस्वे दंडं दापयेत् ॥ तथा कुर्वतः कारयतश्चोभयोर्धर्मसिद्धिः ॥ तस्य धर्मं विनातो (1. धर्मविनीतो) ऽयसनी निरूपितमंडलाध्यक्षः प्रक्षिपेत् संधिवियहासन(नेBerl.)यानसंश्रयद्वैधीभावान्कामार्थि(?) 1. कर्मार्थं) कारयेत् ॥ बलीयांसं (०या * MS. & Berl.)प्रणमयेत् ॥ अनिच्छति पलायनं ॥ उपरुध्य परदुर्गं गृह्णीयात् ॥ मंत्री-

पथिप्रयोगेण परं निःसंज्ञं (निःसंगं Berl.) कृत्वा राज्यं गृह्णीयात् ॥ गृहीत्वा देवब्राह्म[ण]पूजनं ॥ एवं कुर्वन्तृष्टमदृष्टं फलं [ल]भेतेति ॥ इति बुधप्रोक्तं धर्मशास्त्रं समाप्तं ॥

For other MSS., see Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 130 (? the original of the present copy); Burnell, Index Tanj. MSS., p. 125b; Weber, Cat. Berl. II., no. 1753.

[H. T. COLEBROOKE.]

1324.

69b. Foll. 9; size and writing as last MS.

Bṛihaspati-smṛiti, in 65 ślokas.

It begins: अथ बृहस्पतिस्मृतिः ॥

इष्टा क्रतुशतं राजा समामप्रदक्षिणं ।

भगवंतं गुरुं श्रेष्ठं पर्यपृच्छद् बृहस्पतिं ॥ १ ॥

भगवन् केन दानेन सर्वतः सुखमेधते ।

यदक्षयं महार्थं च तन्मे ब्रूहि महातपः ॥ २ ॥

एवमिद्रेण पृष्ठो ऽसौ देवदेवपुरोहितः ।

वाचस्पतिर्महाप्राज्ञो बृहस्पतिरुवाच ह ॥ ३ ॥

It ends:

बृहस्पतिमतं पुण्यं ये पठन्ति द्विजातयः ।

चत्वारि तेषां वर्धन्ते सायुर्विद्या यशो बलं ॥

इति बृहस्पतिप्रणीतं धर्मशास्त्रं ॥

The MS. follows the same order of ślokas as the Calc. Dh. I., pp. 644-651; omitting, however, the following lines:—p. 646, ll. 13-20, 24; p. 647, ll. 1, 4, 5, 10-16; p. 648, ll. 2, 3, 20, 21, p. 649, ll. 3, 4, 23; p. 650, ll. 1, 3, 14-17.

[H. T. COLEBROOKE.]

1325.

2096b. Foll. 4; size 9 in. by 6½ in.; in-different Devanāgarī writing of the latter part of last century; 14-16 lines in a page.

Bṛihaspati-smṛiti, in 76 ślokas.

It begins:

दृष्ट्वा शतक्रतुं राजा समामप्रदक्षिणा (!) ।

भगवान्महायशः श्रेष्ठः समपृच्छद्बृहस्पतिं ॥ १ ॥

भगवन् ० २ ॥ एवमिद्रेण ० ३ ॥

स्वागतेनाग्नयः प्रीता आसनेन शतक्रतुः ।
पितरः पादशीचेन सोक्षयः परमां गतिं ॥ ४ ॥
हिरण्यदानं गोदानं ० ४ ॥

This copy inserts the following lines :

After p. 645, l. 4 :

धनुर्विभ्रमते यत्र आपूर्तैर्यस्य धारणैः ।
तं गोचर्मे जानियाद् (!) दद्यात् पापैः प्रमुच्यते ॥ ९ ॥

After ib. l. 8 :

निःशंकं चरते यत्र गवामेकोत्तरं शतं ।
गोचर्मेमिति तद्वयाद् दृश्यते शास्त्रनिश्चयः ॥ १२ ॥

After ib. l. 14 :

यथा बीजानि रोहन्ति प्रकीर्णानि महीतले ।
एवं कामाः प्ररोहन्ति भूमिदानसमन्विताः ॥ १५ ॥
इक्षुभिः संस्थितां भूमिं ब्रीहिभिर्यवशाडुलैः ।
यो ददाति सुरश्रेष्ठ न स प्रच्यवते पुनः ॥ १६ ॥
सौवर्णा यत्र प्रासादा वासोद्वाराश्च मंडपाः ।
गंधर्वाप्सरसो यत्र तत्र गच्छति भूमिदः ॥ १७ ॥

After p. 646, l. 22 :

षष्ठिवर्षसहस्राणि स्वर्गे तिष्ठति भूमिदः ।

It omits p. 647, ll. 8-11, 20, 21; p. 649, ll. 2-5, 14-16; p. 650, ll. 8, 9; and varies considerably in order, and otherwise, as regards p. 648, l. 9—p. 649, l. 1. [GAIKAWAR.]

1326.

3245a. Foll. 1a-2a; size 15½ in. by 9½ in.; folio; European paper; Telugu character; 38 and 41 lines in a page.

Bārhaspatya-smṛiti.

It begins :

इष्टा क्रतुशतं राजा समाप्रवरदक्षिणः ।
मखवान् वाग्विदां श्रेष्ठं पर्यपृच्छद् बृहस्पतिं ॥
भगवन् केन दानेन स्वर्गतः सुखमेधते ।
तदक्षय्यं महार्घ्यं च त्वं ब्रूहि भवतां वर ॥
एवं पृष्ठः स इंद्रेण देवदेवपुरोहितः ।
वाचस्पतिर्मेहातेजाः शतक्रतुमुवाच ह ॥
सुवर्णदानं भूदानं गोदानं चैव वासव ।
एतत्प्रयच्छमानो हि स्वर्गतः सुखमेधते ॥

सुवर्णं रजतं वस्त्रं मणिराजवस्त्रानि च ।
सर्वमेतद्व्यवेक्ष्य वसुधां यत्प्रयच्छति ॥
फालकृष्टां महर्षिं दद्यात् सवीजां सस्यमालिनीं ।
यावत् सूर्यकरा लोकास्तावत्स्वर्गे महीयते ॥
यत्किञ्चित् ० । अपि गोचर्मेमात्रेण ० ॥
सप्तहस्तेन (!) दंडेन त्रिशङ्कुनिवर्तनं ।
दश तान्येव गोचर्मे इति वेदविदो विप्रः (? विदुः) ॥
विप्राय दद्यात्सुगुणान्विताय ० । यावन्मही तिष्ठति ० ॥
यथा गीर्भरते वात्सं क्षीरिणी क्षीरमुत्सृजेत् ।
एवं दत्ता सहस्राक्ष भूमिभरति भूमिदं ॥
इक्षुभिः सहितां भूमिं ब्रीहिभिर्यवशाडुलैः ।
यो ददाति सुरश्रेष्ठ न स प्रच्यवते दिवः ॥
शंखभद्रासनच्छत्रं वराश्या (l. चरस्या) वरयोपितः ।
भूमिदानस्य चिह्नानि फलमेतत्पुरंदर ॥
गामेकां रत्नमेकं वा भूमेरप्येकमंगुलं ।
हरश्चरकमाप्नोति यावदाभूतसंप्रभं ॥
बहुभिर्वसुधा दत्ता ० । यस्य यस्य यदा भूमिः ० ॥
भूमिं यः प्रतिगृह्णाति ० । तावुभौ पुण्यकर्मणी ० ॥
स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेत् वसुंधरां ।
षष्ठिवर्षसहस्राणि विष्टायां जायते कृमिः ॥
अन्यायेन हता भूमिरन्यायेन त (? च) हारिता ।
हरतो हारकस्यैव दहत्यासप्रमं कुलं ० ॥
पंचतन्मात्रे इति साक्षी साक्ष्यं मृषा वदन् । ०

There is, throughout, a similar difference from the printed text both as regards arrangement and matter; but even the readings of these S. Indian MSS. are of some interest, as many of these verses are constantly quoted in grants of land.

This MS. has altogether 56 ślokas, ending thus :

निय्क्तत्रयमिदं रूप्यदशदानप्रमाणिकं ।
अष्टगुंजासमं प्रश्निः (!) प्रश्नी पद्मिस्तुला स्मृताः (!) ॥
तुलाद्वयं तु निय्क्तं स्यात् चतुर्निय्क्तं सुवर्णिकं ।
अष्टमुष्टि भवेत् किञ्चित् किञ्चिदष्टौ च पुण्यकलं * ॥
पुण्यकलानि च चत्वारि आठकः परिकीर्तितः ।
आठकश्चतुरो द्रोण इत्येवं मानलक्षणं ॥
इति बार्हस्पत्यस्मृतिः समाप्ता ॥

* अष्टमुष्टिर्भवेत्कुचिः कुचयो ष्ठी च पुण्यकलम् । Kull. on M. 7, 126.

1327.

3246d. Foll. 10a-13b; size 8½ in. by 7½ in.;
4to; Telugu character; 18-20 lines in a page.

Bṛihaspati-smṛiti. It begins:

इष्टा क्रतुशतं राजा समग्रवरदक्षिणं ।
मघवान् चाग्निनां श्रेष्ठः पर्यपृच्छद्बृहस्पतिं ॥ ०
भगवन् केन दानेन स्वर्गतः सुखमेधते ।
यदक्षयं महार्थं च तद्ब्रूहि वरतां (!) वर ॥
एवं पृष्ठः स देवेन देवदेवपुरोहितः ।
वाचस्पतिर्महातेजाः पुरुहूतमुवाच ह ॥
गुरुरग्निद्विजातीनां वर्णानां ब्राह्मणो गुरुः ।
पतिरेव गुरुः स्त्रीणां सर्वस्याप्यागतो गुरुः ॥
मुखतस्तुष्ट आदित्यः संभाषेण सरस्वती ।
स्वागतेनाग्नयः प्रीता आसनेन शतक्रतुः ॥
पितरः पादशीचेन अन्नाद्येन प्रजापतिः ।
वैश्वदेवे स्वयं ब्रह्म भुञ्जते हि ते त्रयः (!) ॥
अतिथिं चागतं दृष्ट्वा देशकाल(1. ले)पराङ्मुखः ।
षष्टिवर्षसहस्राणि विद्यायां जायते क्रिमिः ॥
सुवर्णदानं गोदानं भूमिदानं च वासव ।
एतत्प्रयच्छमानो ऽपि स्वर्गतः सुखमेधते ॥
सुवर्णं रजतं वस्त्रं मणिं रत्नं वसुंधरां । ०

This text consists of 79 ślokas.

It ends:

न्यायार्जितस्य द्रव्यस्य द्वावनपौ प्रकीर्तितौ ।
अपात्रे प्रतिपत्तिश्च पात्रे च प्रतिपालनं ॥
दानपालनयोर्मध्ये दानात्प्रेयो ऽनुपालनं ।
दानात्स्वर्गमवाप्नोति पालनादच्युतं परं ॥
एकैव भगिनी मोक्षे (? मोक्षे) सर्वेषामेव भूभुजा ।
न भोज्या न करग्राह्या विप्रदत्ता वसुंधरा ॥
इति बृहस्पतिकृतं धर्मशास्त्रं संपूर्णं ॥

[MACK. COLL.]

1328.

2047c. Foll. 4; size 11 in. by 5 in.;
good, modern Devanāgarī writing; ten lines
in a page.

Laghu-Bṛihaspati-smṛiti, in 49 ślokas.

It begins:

बृहस्पतिकृतं पुण्यं प्रवक्ष्यामि विशेषतः ।
यच्छुत्वा तु नलो राजा सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ १ ॥
इष्टा [क्र]तुशतं राजा ० २ ॥ भगवन्केन ० ३ ॥
एवमिदं ० ४ ॥
स्वागतेनाग्नयः प्रीता आसनेन शतक्रतुः ।
विष्णुस्तु पादशीचेन अन्नाद्येन प्रजापतिः ॥ ५ ॥
पादशीचं तथाभ्यंगं दीपमक्षं प्रतिश्रवं ।
ये ददति सहस्राक्षं नोपसर्पति ते यमं ॥ ६ ॥
सुवर्णदानं ० ७ ॥
अग्नेरपत्यं प्रथमं सुवर्णं
भूवैष्णवी सूर्यसुताश्च गावः ।
लोकास्त्रयस्तेन भवति दत्ता
यः काचनं गां च महर्षिं च दद्यात् ॥ ८ ॥
सर्वेषामेव दानानामेकं जन्मानुगं फलं ।
हाटकक्षितिगौरीणां सप्तजन्मानुगं फलं ॥ ९ ॥
यः कश्चित्कुरुते पापं ० १० ॥
निःशंकं चरते यत्र गवामेकोत्तरं शतं ।
गोचर्मे इति तद्भूयात् क्षुधिभिः परिकीर्तितं ॥ ११ ॥
दशहस्तेन ० १२ ॥
धेनुर्मिश्रमते यत्र आकर्षोदरपूरितं ।
तं च हस्तं विजानीयात् राजहस्तः स उच्यते ॥ १३ ॥
विप्राय दद्यात्स्वगुणान्विताय ० १४ ॥
यथाप्सु पतितं तैलं तैलविंदुं विसर्पति ।
एवं भूमिकृतं दानं सस्ये सस्ये प्ररोहति ॥ १५ ॥
फालकृष्टां महर्षिं दद्यात् सवीजां सस्यमालिनीं ।
यावत्सूर्यकृतान् लोकान् तावत्स्वर्गे महीयते ॥ १६ ॥
इक्षुभिः संततां भूमिं त्रीहिर्भयवशाद्बलैः ।
यो ददाति सहस्राक्षं न स प्रच्यवते दिवः ॥ १७ ॥
यथा गौर्भरते वत्सं क्षीरिणी क्षीरमुत्सृजेत् ।
एवं दत्ता सहस्राक्षं भूमिर्भरति भूमिर्दं ॥ १८ ॥
शंखं भद्रासनं ० १९ ॥
आदित्यो वरुणो विष्णुर्ब्रह्मा ० २० ॥
सौवर्णां यत्र प्रासादा वासोद्गाराश्च कामदाः ।
गंधर्वीप्सरसो यत्र तत्र तिष्ठति भूमिदाः ॥ २१ ॥
आस्फोटयति ० २२ ॥
सगरस्य दिलीपस्य ययातेर्नहुषस्य च ।
अन्येषां च नरेंद्राणां त्यक्त्वा भूमिं दिवं गताः ॥ २३ ॥

बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ।
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं ॥ २४ ॥ ०

It ends :

आमपात्रे यथा न्यस्तं क्षीरं दधि घृतं मधु ।
विनाशं (!) पात्रदीर्घत्वात् न तस्याचं विधीयते ॥ ४५ ॥
[(Dh., p. 649, l. 10).]

एवं गावो हिरण्यं च वस्त्रमन्नं महौ तिलान् ।
अविद्वान्प्रतिगृह्णीयात् भस्मीभवति काष्ठवत् ॥ ४६ ॥
अश्रोत्रियस्य विप्रस्य क्रियाहीनस्य पार्थिव ।
प्रतिग्रहो न दातव्यो न जले तारयेत् शिला ॥ ४७ ॥
श्रोत्रियाय कुलीनाय दरिद्राय पुरंदर ।
शांताय वै गृहस्थाय दत्तं भवति चाक्षयं ॥ ४८ ॥
एतेषु चैव यहन्नं दानं प्रेक्षेयुः (?) १. पात्रेषु शक्तिः ।
कुलासुद्धरते पुंसां दशपूर्वाद्दशावरान् ॥ ४९ ॥

इति श्रीबृहस्पतिप्रोक्तं धर्मशास्त्रं लघु समाप्तं ॥ लघुबृहस्प-
तिस्मृतिः ॥ [GAIKAWAR.]

1329.

2489a. Foll. 5; size 11 in. by 5½ in.; well written, in Devanāgarī, about 1780 A.D.; ten lines in a page.

Yama-smṛiti [A], a treatise on purification, different from the one printed in the Calc. Dh. I., pp. 560-567, but agreeing with that described in Burnell's Index of Tanj. MSS., p. 126a. It begins :

श्रुतिस्मृत्युदितं धर्मं वर्णानामनुपूर्वशः ।
प्राब्रवीदृषिभिः पृष्टो मुनीनामग्रणीर्यमः ॥ १ ॥
यो भुंजानो ऽशुचिर्वापि चंडालं पतितं स्मृशेत् ।
क्रोधादज्ञानतो वापि तस्य वक्ष्यामि नियुक्तिं ॥ २ ॥
मडाचं वा विराचं वा यथासंख्यं समाचरेत् ।
स्नात्वा त्रिपक्वं विप्रः पंचगव्येन शुध्यति ॥ ३ ॥
भुंजानस्य तु विप्रस्य कदाचित् सधतो गुदं ।
उच्छिष्टत्वे ऽशुचित्वे च तस्य शौचं विनिर्दिशेत् ॥ ४ ॥
पूर्वं कृत्वा द्विजः शौचं पश्चादप उपस्मृशेत् ।
अहोरात्रोपितो भूत्वा पंचगव्येन शुध्यति ॥ ५ ॥
निगिरन्मदि मेहेत (मेहेत्त B) भुक्ता वा मेहने कृते ।
अहोरात्रोपितो भूत्वा जुहुयात्सर्पिषाहुतिं ॥ ६ ॥

यदा भोजनकाले स्यादशुचिर्वाग्रहः कृषित् ।
भूमौ निधाय तद् ग्रासं स्नात्वा शुद्धिमवाप्नुयात् ॥ ७ ॥
भक्षयित्वा तु तद् ग्रासमुपवासेन शुध्यति ।
अशित्वा चैव तत्सर्वं विराचमशुचिर्भवेत् ॥ ८ ॥

Up to śloka 13, this treatise is very similar to the *Vṛiddha-Śātātāpasmṛiti*, no. 1360, below.

It consists of 99 ślokas, the last but one of which is wanting in this MS.:

आपो देवगणाः प्रोक्ताः आपः पितृगणस्तथा ।
तस्मादप्सु जलं देवं पितॄणां हितमिच्छता ॥ ९६ ॥
[दिवा संघ्यासु सततं (दिवा सूर्याशुभिस्तप्तं B) रात्रौ
[नक्षत्रमारुतैः ।
संध्ययोरपुभाभ्यां (० रपुभाभ्यां B) च पवित्रं सर्वदा
[जलं ॥ other MSS.]

स्वभावयुक्तमव्याप्तमन्धेन सदा शुचि ।
भांडस्यं धरणीस्यं वा पवित्रं सर्वदा जलं ॥ ९७ ॥
[देवतानां पितॄणां च जले दद्याच्चलंजलीन् ।
असंस्कृतप्रमीतानां स्थले दद्याच्चलंजलीन् ॥ ९८ ॥
आह्ने हवनकाले तु दद्यादेकेन पाणिना ।
उभाभ्यां तर्पणे दद्यादिति धर्मो अर्थास्त्यतः ॥ ९९ ॥

इति श्रीयमप्रणीतधर्मशास्त्रं समाप्तं ॥ यमस्मृतिः समाप्ता ॥
[GAIKAWAR.]

1330.

2096c. Foll. 5; size 9½ in. by 6½ in.; legibly written, in Devanāgarī, towards the end of last century; 13-19 lines in a page.

Yama-smṛiti. [B]. [GAIKAWAR.]

1331.

3247a. Foll. 1a-4a; size 10 in. by 7½ in.; 4to.; Telugu character; 21 or 22 lines in a page.

The same work [C].

Colophon : इति श्रीयमशुपिणा विरचितधर्मशास्त्रे
सर्वधर्मप्रसंगो नाम प्रथमो अध्यायः ॥

[MACK. COLL.]

1332.

3248a. Foll. 1a-5a; size 9½ in. by 7½ in.;
4to.; Telugu character; 19-21 lines in a page.

The same work [D].

Colophon as in last MS.

[MACK. COLL.]

1333.

3249a. Foll. 1a-4a; size 10 in. by 7½ in.;
4to.; Telugu character; 19-21 lines in a page.

Another copy of the *Yama-smṛiti* [E]; with
the same colophon as in last MSS. These
three copies are probably derived from the
same original.

[MACK. COLL.]

1334.

3245e. Foll. 15a-16b; size 15½ in. by
9½ in.; folio; European paper; Telugu cha-
racter; 39 or 40 lines in a page.

Yama-Dharmaśāstra, different from the pre-
ceding treatise.

It begins :

आश्रमस्थं सुखासीनं वेदशास्त्रविशारदं ।

अपृच्छन्नृषयो गत्वा यमं यतमानसं (? यतित^० or संय^०) ॥

चुषयः । महापात[क]संयुक्ता उपपातकिनस्तथा ।

यैर्यौचितैर्विमुर्ध्नि (? यैर्विहितै^०) तत्रो ब्रूहि महामुने ॥

यमः । दिवा वाताकैः संसृष्टं रात्रौ नक्षत्रमारुतेः ।

संध्याद्ययोवौ संध्याभ्यां पवित्रं सर्वदा जलं ॥

स्वभाषयुक्तमव्याप्तमनेधेन सदा शुचिः ।

अपादोद्ग्रहयाद्यैश्च मानुषैश्चरितं विना ॥

दष्ट (? इष्टा) स्नात्वा शुचिः सद्यो नरः संध्यादिरात्रिषु ।

अत्यादक्षानते (? अद्यादक्षानतो) भुक्त्वा चंडालान्नमथापि
[वा ॥

It consists of 57 ślokas (śl. 38-57 in the
indravajrā metre) ending thus :

केचिद्ददत्तेवमिमं प्रमाणं

नित्यं तज्जीवो धियते कदाचित् ।

वेदैश्च पृष्टमृषिभिश्च गीतं

चांद्रायणादीनीह पावनानि ॥

पापा यदिच्छति हिताय कर्तुं

संसारमिच्छति हिताय कर्तुं ।

संसारमिच्छति फलं तदा स्यात्

ज्ञानप्रदीपेन तमोऽधकारे ॥

इति यमकृतधर्मशास्त्रं समाप्तं ॥

[MACK. COLL.]

1335.

723b. Foll. 4; size 12½ in. by 5½ in.; good,
modern Devanāgarī writing; ten lines in a
page.

Likhita-Dharmaśāstra [A].

It begins :

इष्टापूर्ते तु कर्तव्ये ब्राह्मणेन प्रयत्नतः ।

इष्टेन लभते स्वर्गं पूर्ते मोक्षमवामुयात् ॥

It consists of 97 ślokas (not numbered),
which follow the order of the text in the Calc.
Dh. II., pp. 375-382 (92 ślokas), with the
following five additional verses :—after p. 377,
l. 19, it inserts :

अग्नौ करणशेषं तु विष्णुदेवादि हूयते ।

अग्न्यभावे तु विप्रस्य पाणावेवोपपादयेत् ॥

यो अग्निः स द्विजो विप्रैर्मैत्रदर्शिभिरुच्यते ।

अजस्य दक्षिणे कर्णे पाणी विप्रस्य दक्षिणे ॥

रजते च सुवर्णे च नित्यं वसति पावकः ।

यत्र यत्र प्रदातव्यं श्राद्धं कुर्यात् पार्वणं ॥

p. 380, last line, it reads :

उद्यताः सह धावन्ते सर्वे ये शस्त्रपाणयः ॥

and then inserts :

यद्येकोऽपि हनेन्नत्र सर्वे ते ब्रह्मघातकाः ।

बहूनां शस्त्रघातानां यद्येको कर्मघातकः ॥

after p. 381, l. 4, it inserts :

स तस्यैव व्रतं कुर्यात् तत्संसर्गविशुद्धये ।

महापातकिसंस्पर्शं ज्ञानमेव विधीयते ॥

It ends :

यत्र यत्र च संकीर्णमात्मानं मन्यते द्विजः ।

तत्र तत्र तिलैर्होमो गायत्र्यष्टशतं जपेत् ॥

इति श्रीलिखितप्रोक्तं धर्मशास्त्रं संपूर्णं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1336.

2047e. Foll. 5; size 11 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1780 A.D.; ten lines in a page.

Likhita-Dharmaśāstra, in 94 ślokas (numbered) [B].

Rather incorrect.

This MS. has the same additional five ślokas as A; but omits p. 377, ll. 5, 8, 14, 15, 17-19.

[GAIKAWAR.]

1337.

2096d. Foll. 3; size 9½ in. by 6½ in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1750 A.D.; 13-16 lines in a page.

A shorter recension of the same treatise, but ascribed to *Śaṅkha*. It consists of only 71 ślokas (numbered), and otherwise also differs very considerably in its readings from the foregoing MSS.

It begins:

इष्टापूर्तौ तु कर्तव्यौ ब्राह्मणेन विशेषतः ।
इष्टेन लभते स्वर्गं मोक्षं पूर्तेन विंदति ॥ १ ॥
एकाहमपि कर्तव्यं भूमिस्थमुदकं कुरु ।
कुलानि तारयेत्तत्र यत्र गौर्वितृषी भवेत् ॥ २ ॥ ०

On p. 376 (Calc. Dh. II.), ll. 4-9, 18-21 are omitted in this MS. In the first part of this version there is more agreement with the larger treatise than in the latter part.

It ends:

बालस्ये तदृशाहे तु प्रेतत्वं यदि गच्छति ।
सद्य एव विभुद्धिः स्यात् नाशीर्षं नैव सूतकं ॥
[Dh. II., p. 382, ll. 8, 9.]
अहस्त्वदन्नकन्यास्तु बालेषु च विशेषतः ।
कुर्वन्नेवाशिनौ यातमातुलश्रोत्रिये तथा (!) ॥ ६४ ॥
आ दंतजन्मनः सद्यः आ चौडावैशिकी स्मृता ।
चिरान्नं तु व्रतादेशाद्दशरात्रमतः परं ॥ ६५ ॥
ज्येष्ठो भ्राता यदा तिष्ठेदाधानं नैव कारयेत् ।
अनुज्ञातस्तु कुर्वीत शंसस्य वचनं यथा ॥ ६६ ॥

आमर्मांसं घृतं घीदं ब्रहेष्ट फलसंभवाः ।

मेच्छभांडस्थिता सेते निष्क्रान्ताः शुचयः स्मृताः ॥ ६७ ॥

दिवा कपित्थलायासु रात्रौ दधिफलेषु वा ।

धात्रीफलेषु सप्तम्यां (!) अलक्ष्मीर्वसते सदा ॥ ६८ ॥

शूर्पवातनखायांतकेशबंधघटोदकं ।

मार्जनीरेणुसंस्पर्शं हंति पुण्यं दिवा कृतं ॥ ६९ ॥

अर्धवासस्तु यः कुर्यान्नपहोमक्रिया द्विजः ।

तत्सर्वं राक्षसं विधा (?) विद्याद् बहिर्जानु च यत्कृतं ॥ ७० ॥

यत्र यत्र च संकीर्णं पश्यत्यात्मं न संशयं (!) ।

तत्र तत्र तिलैर्होमं (l. ० मो) गायत्र्यावर्तनं तथा ॥ ७१ ॥

इति शंसकृते शंसस्मृतिः संपूर्णा ॥

[GAIKAWAR.]

1338.

3246e. Foll. 13b-16b; size 8½ in. by 7½ in.; 4to; coarse Indian paper; Telugu character; 13-24 lines in a page.

Another similar shorter recension of the *Likhita-smṛiti*, likewise ascribed to *Śaṅkha*. Though agreeing in many respects with the preceding version, it yet differs from it considerably, both in regard to matter and various readings. It also has a special introduction (whence it might be called *Dālhbhya-smṛiti*); viz.:

कृताभिषेकं तु दास्यमाश्रमे समुपस्थितं ।

पर्यपृच्छंस्तु धर्माश्च ऋषयो वेदपारगाः ॥

धर्माधर्मविवेकं च शुद्धिं ज्ञातमृतस्य च ।

अप्यङ्गानि च वस्तूनि मासशुद्धिं तथैव च ॥

आदिकष्टं च [?] ब्राह्मणं गोमं चंडालसंकरं ।

परिवित्परिवेत्ता च कथये हं यथातथं ॥

दास्य उवाच ।

स्मृतिसारं प्रवक्ष्यामि यथा शंखेन भाषितं ।

इष्टापूर्तविधींश्चैव प्रायश्चित्तविधिं तथा ॥

इष्टापूर्ते च कर्तव्ये ब्राह्मणेन प्रयत्नतः ।

इष्टेन लभते मोक्षं पूर्तौ स्वर्गं विधीयते ॥

भूमिदानेन ये लोका गोदानेन च कीर्तिताः ।

तान् लोकान् प्राप्नुयात्सर्वान् पादपानां प्ररोपणे ॥ ०

There are altogether 74 ślokas, ending thus:

बालकौतर्दशाहे तु ° । सद्य एव विशुध्य स्याद ° ॥
 आ दंतजन्मनः ° । आविवाहचित्रात्रं स्याद्दशरात्रमतः परं ॥
 अहस्वदक्षकन्यासु ° ।
 कुर्वत्येवाप्यनूचाने मातुलश्रोत्रियेषु च ॥
 सादावारभ्य चाशीच संयो[गो] यस्य नाग्निभिः ।
 दहनाद्येव कर्तव्यं यस्य वैतानिको विधिः ॥
 शावाशीचे समुत्पन्ने सूतकं तु यथा भवेत् ।
 शावेन शुध्यते सूतिर्न स्यूया [शाव]शोधनं ॥
 दाराग्निहोत्रसंयोगं यः करोत्यग्रेन स्थिते ।
 परिवेत्ताशी विज्ञेयः परिविहस्तु पूर्वजः ॥
 परिविहतिः परिवेत्ता यथा च परिविंदति ।
 सर्वे ते नरकं यांति दातृयाजकर्षणमाः ॥

[(Manu III. 171-2).]

कुष्ठे वामनपंडेषु गज्जदेषु जडेषु च ।
 जातंधे भदरे मूके न दोषः परिवेदने ॥
 पितृव्यपुत्राः सापत्न्याः परनारीसुताश्च ये ।
 दाराग्निहोत्रसंयोगाच्च दोषः परिवेदने ॥

[The preceding six ślokas do not occur in the other version].

ज्येष्ठो धाता यदा ° । अनुज्ञातस्तु कुर्वीत ° ॥
 आमर्मांस ° ।
 शूद्रभांडस्थिता दृष्टा शुद्धाः पात्रांतरं गताः ॥
 दिवा कपित्थलायायां रात्रौ दधिश्मोषु च ।
 धात्रीफलेषु सप्तम्यां दुर्लक्ष्मी वसते सदा ॥
 यत्र यत्र तु संकीर्णमात्मानं मन्यते द्विजः ।
 तत्र तत्रैति वै होमो गायत्र्यावर्तनं तदा ॥
 य इदं धर्मशास्त्रं तु शंखप्रोक्तं पठेद् द्विजः ।
 ब्रह्मधानो ऽनसूयश्च पुण्यांलोकानवाप्नुयात् ॥
 इति शंखकृतं धर्मशास्त्रं संपूर्णं ॥

[MACK. COLL.]

1339.

1749a. Foll. 78; size 8½ in. by 3 in.; legibly written in Devanāgarī, about the end of the 17th century; eight or nine lines in a page.

Vasishṭhāsmṛiti, a compendium in ten adhyāyas, of religious duties enjoined on the votaries of *Vishṇu*, ascribed to *Vasishṭha*.

The work begins:

गुरुमिक्षाकुर्वंशस्य वसिष्ठं ब्रह्मसंभवं ।
 पप्रच्छुर्मुनयः सर्वे पराशरपुरोगमाः ॥
 भगवन् भवता प्रोक्ता यज्ञदानव्रतादयः ।
 वर्णाश्रमाणां कर्तव्यास्तथा राज्ञां महीभृतां ॥
 सधुना श्रोतुमिच्छामो विप्राणां विष्णुसेविनां ।
 कीदृग्विधाः प्रकर्तव्या नित्यनैमित्तिकाः क्रियाः ॥
 वैष्णवानां मुनिश्रेष्ठ ब्रूहि सर्वमशेषतः ।

श्रीवसिष्ठ उवाच ।

शृणुष्वं मुनयः सर्वे सर्वधर्मं सनातनं ॥
 वैष्णवानां च विप्राणां यज्ञदाचरणं शुभं ॥
 सर्गादौ ब्राह्मणाः सृष्टाः वैष्णवत्वेन चोदिताः ।
 इतरे च त्रयो वर्णा ब्रह्मणा विष्णुसेविना ॥
 तस्माच्च वैष्णवा विप्राः प्रकटा द्विजसत्तमाः ।
 अवैष्णवत्वं विप्राणां महापातकसंमितं ॥
 अवैष्णवाश्च ये विप्राः सर्वकर्मसु गर्हिताः ।
 रौरवं नरकं प्राप्य चाख्डालीयोनिमाप्नुयुः ॥ ° ॥
 वैष्णवत्वेन संसिद्धिं लभते नात्र संशयः ।
 नारायणं परं ब्रह्म ब्राह्मणानां हि दैवतं ॥
 सोमसूर्यादयो देवाः क्षत्रियाणां विशामपि ।
 शूद्रादीनां तु रुद्राद्या अर्चनीयाः प्रयत्नतः ॥
 यत्र रुद्राचैनं प्रोक्तं पुराणेषु स्मृतिष्वपि ।
 तद्ब्रह्मण्यविषयमेवमाह प्रजापतिः ॥

Adhyāyas II.-IV. treat of the *samśkāras* ordained for *Vaishṇava brāhmaṇas*; A. V., of the duties of women; A. VI. and VII., of the propitiation (*ārādhana*) of *Vishṇu*; A. VIII., of *śrāddha*; A. IX., of *āśauca*; A. X., of the setting up and inauguration of statues of *Vishṇu*.

It ends:

प्रतिष्ठासु च कर्त्तव्यो विधिरेव उदाहृतः ।
 गृहाचैनं च कर्त्तव्यं विधिं वक्ष्यामि सत्तमाः ॥
 आपयेत्पञ्चगव्येन मन्त्रपूतजलेन च ।
 मन्त्रेणावाहयेद्देवं परो (? 1. परे) व्योमि स्थितं विभुं ॥

महाभागवतः स्पृष्ट्वा मन्त्ररत्नं जपेत्सुधीः ।
 दद्यान्मुष्पाञ्जलिं पश्चात्तेनैव शतसंख्यया ॥
 साज्यं तेनैव होतव्यमष्टोत्तरशतं ततः ।
 उपचारैः समभ्यर्च्य नमस्कुर्याच्च भक्तिः ॥
 वैष्णवान् भोजयेत्पश्चाद्दक्षिणाभिः प्रतोषयेत् ॥
 इति वसिष्ठस्मृती दशमोऽध्यायः समाप्तः ॥

This is one of the spurious sectarian codes. There are several other versified *smṛitis*, ascribed to *Vasishṭha*, for which cf. West and Bühler, Digest 3rd ed., pp. 28, 52; Burnell, Tanjore Cat., p. 127a. For the older *Vā-sishṭha-Dharmaśāstra* see above, nos. 1251-54.

[H. T. COLEBROOKE.]

1340.

913a. Foll. 65; size 13½ in. by 6 in.; large, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Vaiṣṇava - Dharmaśāstra (*Vishṇu - smṛiti*); Institutes of Law in 100 adhyāyas, which profess to have been taught by *Vishṇu* to his consort *Lakshmī*.

It begins:

ब्रह्मरात्रौ (० रात्र्यां other MSS.) व्यतीतायां विबुद्धे
 [(प्रबुद्धे v. l.) पद्मसंभवे ।
 विष्णुः सिमृद्युर्भूतानि ज्ञात्वा भूमिं जलानुगां ॥

Prof. J. Jolly has published a critical edition of this work in the Bibliotheca Indica (1881), and an English translation, in the Sacred Books of the East, vol. vii. [H. T. COLEBROOKE.]

1341.

540. Foll. 72; size 9½ in. by 2½ in.; fairly written, in Devanāgarī, c. 1750 A.D.; seven lines in a page.

The same work.

One or two leaves have been lost at the end, the MS. breaking off shortly after the beginning of the 97th adhyāya.

[H. T. COLEBROOKE.]

1342.

915. Foll. 299; size 12½ in. by 5½ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; fifteen lines in a page.

Vishṇu-smṛiti, with a commentary, entitled *Keśava-Vaijayantī*, composed, at Benares, in Samvat 1679 (1622 A.D.), by *Nanda Paṇḍita*, son of *Rāma Paṇḍita*.

The commentary begins:

श्रीवत्सांकितवक्षसः प्रणयिनो नित्याचने संविधाम्
 साधातुं निहितं गिरांद्रसुतयोत्संगे णं (?) मणिं धूर्जटेः ।
 चूडाचुंबिकलंकपंकिलकलं चंदं मृणालधमाद्
 सादातुं करमुत्क्षिपंतमसकृद्दुष्टं चिरं भावये ॥ १ ॥ ०

Ninety-three introductory verses, the last but one of which runs thus:

काश्याः[.] कर्माधिकारिप्रपितकुलमणिधर्मेशास्त्रैकनिष्ठः
 श्रीमा[श्च्रीम]महीपत्यविधयुधसुतानंतमूरस्तनूजः ।
 श्रीरामस्तस्य सूनुः प्रपितबहुकृतिधर्मेशास्त्रेषु नंदो
 व्याचष्टे केशवीयप्रणयपरवशो वैष्णवं धर्मशास्त्रं ॥ ९२ ॥

It ends:

वर्धे विक्रमभास्करस्य गणिते नंदाद्रिपट्टमिभिः १६७९
 पूर्णे कार्तिकमासि वृश्चिकगते भानौ वृषस्ये विधी ।
 काश्यां केशवनायकस्य नृपतेराज्ञामवाप्य स्मृतेर्
 विष्णोर्व्याकृतिमाचकार विमलां श्रीनंदश्री सुधीः ॥ १ ॥

इति श्रीमन्महाराजाधिराजश्रीवशिष्टवंशावतंसश्रीकोडपना-
 यकात्मजश्रीतत्त्वमानायकापरनामधेयश्रीकेशवनायकप्रोत्साहि-
 तश्रीवाराणशीवासिधर्मोधिकारिश्रीरामपंडितात्मजश्रीनंदपंडि-
 तकृतौ विष्णुस्मृतिविवृतितः श्रीमती केशववैजयंती समाप्ता ॥

According to V. N. Mandlik, *Vyavahāra Mayūkha*, p. lxii., *Nanda Paṇḍita* of Benares was descended from *Śrī Lakshmīdhara*, who originally resided at Bidar in Southern India, but subsequently went to live at Benares: 'from him *Nanda Paṇḍita* was sixth in descent (viz. *Śrī L.—Śrī Kṛishṇa—Mahipati—Ananta—Rāma—Nanda P.*); and persons belonging to the ninth generation after *N. P.* are still flourishing in Upper India' (see complete genealogical chart). Thirteen works are there

attributed to *Nanda*, viz. 1. *Dattakamīmāṃsā* (no. 1539); 2. *Navarātrapradīpa*; 3. *Smṛitisindhu*; 4. *Harivaṃśavilāsa* (three sections: *dāna-kautuka*, *āhnikak.* and *saṃskarak.*); 5. *Bālabhūṣhā* (this comm. on 6., is by *Bālakṛishṇa*, acc. to *Bik. Cat.*, p. 476); 6. *Tattvamuktāvalī*; 7. *Mādhavānanda-nāṭaka* (rather *kāvya*); 8. *Keśava-Vaijayanti*; 9. *Vidvanmanoharā* (on *Parāśarasamṛiti*, see no. 1301); 10. *Śrāddhakalpalatā* (no. 1730); 11. *Tīrthakalpalatā*; 12. *Kālanirṇayakautuka* (part of 3.); 13. *Kāśīprakāśa*.—*Govinda*, author of the *Jyotiṣha-Ratnasamgraha*, is said to have been *Nanda's* eldest brother.

[H. T. COLEBROOKE.]

1343-1345.

1543-1545. Foll. 219, 98 and 282 resp.; size 11 in. by 5 in.; good, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Nanda Paṇḍita's Keśava-Vaijayanti.

Vol. I. contains adhyāyas 1-18; II., adhy. 19-32; III., adhy. 33-100.

[H. T. COLEBROOKE.]

1346, 1347.

1246, 1247. Foll. 1-187, 188-337 resp.; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1750 A.D.; 10-12 lines in a page.

The same work.

Vol. I. terminates in the middle of the comment on adhy. 16, *sūtra* 3.

[H. T. COLEBROOKE.]

1348.

723d. Foll. 5; size 12½ in. by 5½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

[*Laghu-*] *Vaiṣṇava-Dharmaśāstra*, or [*Laghu-*] *Vishṇu-smṛiti*; a treatise on *ācāra*, in 107-109 *śloka*s, here divided into five chapters.

- I. चृषिमेकाग्रमासीनं विष्णुं नतिमतां वरं ।
पप्रच्छुर्मुनयः सर्वे कलापग्रामवासिनः ॥ १ ॥
कृतयुगे ह्यपक्षीणे नष्टो धर्मः सनातनः ।
तेन वै शीर्यमाणेन धर्मेण परमार्थतः ॥ २ ॥
त्रेतायुगे तु संप्राप्ते कर्तव्यशास्त्रस्य संग्रहः ।
यथा संप्राप्यते ऽस्माभित्तत्त्वं नो वक्तुमर्हसि ॥ ३ ॥
वर्णाश्रमाणां यो धर्मो विशेषश्चैव यः कृतः ।
भेदस्तथैव तेषां यस्तन्नो ब्रूहि द्विजोत्तम ॥ ४ ॥
चृषीणां समचित्तानां त्वमेव परमोत्तमः ।
धर्मस्येह समस्तस्य नान्यो वक्तास्ति सुव्रत ॥ ५ ॥
श्रुत्वा धर्मं च हृष्यामो यथावत्परिभाषितं ।
तस्माद्विद्धि द्विजश्रेष्ठ सर्वकामा इमे द्विजाः ॥ ६ ॥
इत्युक्तं चृषिभित्तैस्तु मुनिस्तु प्रीतमानसः ।
अनाद्यः श्रूयतां धर्मो वक्ष्यमाणो यथाक्रमात् ॥ ७ ॥
ब्राह्मणः क्षत्रियो वैश्यः शूद्रश्चेति तयापरः ।
एतेषां धर्मसारं यद्वक्ष्यमाणं निबोधत ॥ ८ ॥
चृतावृत्तौ तु संयोगाद् ब्राह्मणो जायते स्वयं ।
तस्माद्विप्रस्तु संस्कारं गर्भादौ तु नियोजयेत् ॥ ९ ॥
जातकं कर्म कुर्यात्तु पुत्रे जाते तु वैदिकं ।
बहिर्निष्क्रमणं कुर्यान्नामकर्म दशोर्ध्वतः ॥ १० ॥
षष्ठे मासे तु संप्राप्ते अन्नप्राशनमाचरेत् ।
तृतीये ऽप्ये तु संप्राप्ते केशकर्म च कारयेत् ॥ ११ ॥
सीमंतोन्नयनं कर्म न स्त्रीसंस्कार इष्यते ।
गर्भस्यैव तु संस्कारो गर्भे चैव प्रयोजयेत् ॥ १२ ॥
II. अथातः संप्रवक्ष्यामि गृहिणां धर्ममुत्तमं ॥ २१ ॥
प्राजापत्यं पदस्थानं सम्यक्स्थानं निबोधत ।
सर्ववर्णैः समुत्पाय कृतशीघ्रः समाहितः ॥ २८ ॥
III. गृहस्थो ब्रह्मचारी वा वनवासं यदा व्रजेत् ।
चोरवल्कलधारी स्यादकृष्टं चाशयेन्मुनिः ॥ ४१ ॥
IV. ब्रह्मचारी गृहस्थो वा वानप्रस्थो ऽथ वा मुनिः ।
विरक्तः सर्वकामेभ्यः पारिव्रज्यं (A. B.) समाश्रयेत् ॥ ६२ ॥
V. राज्ञां पुण्यवतामाज्ञा त्रिवर्गपरिरक्षणं ।
रक्षमाणस्तु यो धर्मस्तत्त्वतस्तन्निबोधत ॥ ८५ ॥
तेजः सत्यं व्रते दीक्षा संग्रामेष्वपलायिता ।
दानमोक्षरभावश्च ह्यात्रधर्मः प्रकीर्तितः ॥ ८६ ॥
कुर्याच्छूद्रश्च शुश्रूषां विप्रश्चत्रविंशं क्रमात् ।
कुर्यादितरयोर्वैश्यः क्षत्रियो ब्राह्मणस्य तु ॥ १०६ ॥

परिव्राजिष्यु (?) ० ज्या तु or ० जिस्तु) संप्राप्तिर्ब्राह्मणस्य
[विधीयते ।

आश्रमाणामयं धर्मो मया प्रोक्तः सनातनः ॥ १०७ ॥

यद्यत्र विदितं किञ्चित्तदन्त्येभ्यो विनिश्चयेत् ॥ १०८ ॥

इति वैष्णवे धर्मशास्त्रे पंचमो अध्यायः ॥ इति विष्णुस्मृतिः
समाप्ता ॥

For yet a third *Vishṇusmṛiti* see Calc. Dh. I.,
pp. 60-69; Burnell, Index Tanj. MSS., p. 127a.

[H. T. COLEBROOKE.]

1349.

2489k. Foll. 6; size 11 in. by 5½ in.;
fairly good, modern Devanāgarī writing; ten
lines in a page.

The same work.

This rather incorrect MS. has 109 *ślokas*,
not divided into chapters; and it differs con-
siderably in its readings from the other MS.

It begins :

विष्णुमेकाग्रमासीनं श्रुतिस्मृतिविदां वरं ।

पप्रच्छुर्मुनयः सर्वे कलापग्रामवासिनः ॥ १ ॥

कृतयुगे ह्यपक्षीणे तु प्रोक्त धर्मो (!) सनातनः ।

तेन वैष्णवमोहेन (!) धर्मो न प्रतिपादितः ॥ २ ॥ ०

It ends :

कुर्याच्छृद्दस्तु शुश्रूषां ब्रह्मक्षत्रविशां क्रमात् ।

कुर्यादुत्तरयोर्वैश्यः क्षत्रियो ब्राह्मणस्य तु ॥ १०७ ॥

आश्रमास्तु त्रयः प्रोक्ता वैश्यराजन्ययोस्तथा ।

परिव्रज्याश्रमप्रति (!) ब्राह्मणस्यैव चोदिता ॥ १०८ ॥

आश्रमाणामयं धर्मो मया प्रोक्तः सनातनः ।

यदत्राविदितं किञ्चित् तदन्त्येभ्यो गमिष्यथः ॥ १०९ ॥

इति श्रीविष्णुप्रोक्तं लघुविष्णुधर्मशास्त्रं समाप्तं ॥ इति लघु-
विष्णुस्मृतिः समाप्ता ॥ [GAIKAWAR.]

1350.

69c. Foll. 37; size 10½ in. by 3 in.; large,
indifferent Devanāgarī writing of 1791 A.D.;
four or five lines in a page.

Vyāsa-smṛiti, in four adhyāyas.

I. धाराणस्यां सुखासीनं वेदव्यासं तपोनिधिं ।
पप्रच्छुर्मुनयो ऽभ्येत धर्मान्वण्यवस्थितान् ॥ १ ॥

[43 *ślokas*.

II. एवं स्नातकतां प्राप्नो द्वितीयाश्रमकांक्षया ।
प्रतीक्षेत विवाहार्थमनिष्ठान्धनसंभवां ॥ १ ॥

[56 *ślokas*.

III. नित्यं नैमित्तिकं काम्यं नैमित्तिकमतः परं ।
त्रिविधं कर्म वक्ष्यामि गृहस्थस्यावधार्यतां ॥ १ ॥

[75 *ślokas*.

IV. इति व्यासकृतं शास्त्रं धर्मसारसमुच्चयं ।
आश्रमे यानि पुण्यानि मोक्षधर्माश्चिंतानि च ॥ १ ॥

[72 *ślokas*.

The MS. follows closely the order of verses
of the text in the Calc. Dh. II., pp. 321-342;
but it has the following additional lines:

After p. 322, line 3 (० कुटुंबिनः ।) it reads :

एते चान्ये च बहवः शूद्रा भिक्षाः स्वकर्मभिः ॥ ११ ॥

चर्मकारो भटो भिक्षो रजकः पुत्तसो नटः ।

After p. 325, l. 17 (० दूषिताम् ।) it inserts :

तावन्न दुष्टां दुष्टं च स्वार्थेभ्यो भेदयन्तं यत् ॥ ९ ॥

After p. 330, l. 4 :

अहोत्यनुदिते (!) भानाधित्येक उदिते रवी ।

जपेदादित्यदेवत्याम्ब्रान्त्रान्नत्रिनियोगवित् ॥ ४ ॥

After ib. l. 19 (० फलमाप्नुयात्) :

वेदेभ्यो ऽन्यत्र संतुष्टः स विप्रः शूद्रतामियात् ॥ १२ ॥

Before p. 338, l. 1 :

क्रिमयः किं न जीवति भक्षयंति परस्परं ।

परशोकाधिरोधेन यो जीवति स जीवति ॥ २२ ॥

It ends :

पंक्तिभेदी वृथापाकी नित्यं ब्राह्मणनिन्दकः ।

आदेशी वेदविक्रेता पंचैते ब्रह्मघातकाः ॥ ७१ ॥

इदं व्यासमतं नित्यमध्येतव्यं प्रयत्नतः ।

एतदुक्ताचारवतः पतनं नैव विद्यते ॥ ७२ ॥

इति वेदव्यासप्रोक्ते धर्मशास्त्रे चतुर्थोऽध्यायः ॥ व्यासस्मृतिः
समाप्ता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1351.

2489f. Foll. 5; size 11 in. by 5½ in.; good,
modern Devanāgarī writing; nine lines in a
page.

Vyāsa-smṛiti. Adhyāya IV.

It begins:

इदं व्यासकृतं शास्त्रं धर्मसारसमुच्चयं ।

आश्रमे यानि धर्माणि मोक्षधर्मे षृणुष्व मे ॥ १ ॥ ०

The MS., which is rather incorrect, counts 69 ślokas, but there is a lacuna extending from within śloka 32 to śloka 38.

It ends:

पंक्तिभेदी वृथापाको नित्यं ब्राह्मणनिन्दकः ।

आदेशी वेदविक्री च षडेते (!) ब्रह्मपातकाः ॥ ६६ ॥

सुवर्णहारको हर्ता दाता हर्ता च ते त्रयः ।

नरकान्न निवर्तते यावदाहूतसंप्रव ॥ ६९ ॥

इति श्रीवेदव्यासमुनिप्रणीतं धर्मशास्त्रं ॥ इति व्यासस्मृतिः ॥

[GAIKAWAR.]

1352.

3246b. Foll. 3a-6a; size 8½ in. by 7½ in.; 4to.; coarse Indian paper; Telugu character; 18-21 lines in a page.

The same section of the *Vyāsa-smṛiti*.

It begins:

इदं व्यासकृतं शास्त्रं धर्मसारसमुच्चयं ।

आश्रमे यानि पुण्यानि मोक्षधर्मेऽप्युपेक्षतः ॥

It ends:

ऋणहर्ता भूमिहर्ता धान्यहर्ता च ते त्रयः ।

नरकान्न निवर्तते यावदाभूतसंप्रव ॥

इति व्यासकृतं धर्मशास्त्रं संपूर्णं ॥

[MACK. COLL.]

1353.

3247d. Foll. 6b-8b; size 10 in. by 7 in.; 4to.; Telugu character; twenty-three lines in a page.

The same chapter of the *Vyāsa-smṛiti*; consisting of 64 ślokas.

Beginning and end as in no. 1352.

[MACK. COLL.]

1354.

3248d. Foll. 8b-11a; size 9½ in. by 7½ in.; Telugu character; eighteen lines in a page.

The same portion of the *Vyāsa-smṛiti*.

Beginning and end as in no. 1352.

[MACK. COLL.]

1355.

3249d. Foll. 8b-11a; size 10 in. by 7½ in.; Telugu character; twenty lines in a page.

Another copy of the same chapter of the *Vyāsa-smṛiti*.

Beginning and end as in no. 1352.

This and the two preceding MSS. were probably derived from the same original.

[MACK. COLL.]

1356.

3245c. Foll. 7a-10b; size 15½ in. by 9½ in.; folio; European paper; Telugu character; thirty-six lines in a page.

Vyāsa-smṛiti, in three adhyāyas.

This treatise corresponds to the *Laghu-Vyāsasaṃhitā* of the Calc. Dh. II., pp. 310-320, where, however, only two chapters are counted.

I. begins: ऋषय ऊचुः ।

अहन्यहनि कर्तव्यं ब्राह्मणानां (क्रमान्वितं) महामुने ।

तदाचक्षासिलं कर्म येन मुच्येत बंधनात् ॥

व्यास उवाच । विप्राः समाहितारूढ्य षृणुष्वं वदतो

अहन्यहनि कर्तव्यं ब्राह्मणानां क्रमान्वितं ॥ [मम ।

ब्राह्मे मुहूर्ते बुध्येत धर्माधीननुचिंतयेत् ।

कार्येकेशांश्च तन्मूला[न] वेदतत्त्वार्थमेव च ॥

उपःकाले तु संप्राप्ते कृत्वा चावश्यकं बुधः ।

आयात्रदीपु पुद्गामु शौचं कृत्वा यथाविधि ॥

II. अयागत्य गृहं विप्रः समाचम्य यथाविधि ।

प्रज्ञात्य वह्निं विधियन्तुहुयाज्जातवेदसं ॥ ०

III. ततः संध्यामुपासीत पूर्वोक्तविधिना ततः(?) द्विजः ।

आसीनस्तु जपेद् देवीं गायत्रीं पश्चिमां प्रति ॥ ०

The last seven ślokas of the Calc. text.

Cf. Burnell, Tanjore Cat., p. 127a.

[MACK. COLL.]

1357.

913c. Foll. 15; size 13½ in. by 6 in.; large, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

[*Vṛiddha-Śaṅkha-Dharmaśāstra*, in eighteen adhyāyas. It begins :

स्वयंभूवे नमस्कृत्य सृष्टिसंहारकारिणे ।

आनुवैर्ष्यहितार्थाय शंखः शास्त्रमयाकरोत् ॥

This MS. has the same matter, in exactly the same order, as the text in the Calc. Dh. II., pp. 343-374; except that it makes the 10th adhyāya begin with X., śl. 2 of the ed. (śl. 1 being taken along with the 9th); and the 14th adhyāya with the 4th line of the chapter as edited (नर्मदायां); and that it has the following additional lines :

After p. 347, l. 13 :

सपिण्डीकरणं कार्यं कुलजस्य तथा भुवं ।

आहं द्वादशकं कृत्वा आह्ने प्राप्ते त्रयोदशे ॥

After p. 348, l. 16 (पतिपूजनात् 1):

न व्रतैर्नोपवासेन न यज्ञैश्च पृथग्विधैः ।

राजा स्वर्गमवाप्नोति प्रजानां परिपालनात् ॥

After adhy. viii., l. 4 :

समागारान् चरेद्भैक्ष्यं भिक्षितान्नाम्निभक्षयेत् ।

After p. 354, l. 3 (° सर्वशः 1):

इत्येवमुक्त्वा कर्तव्यं ततः संमार्जनं जले ।

आपो हि ह्येति तिसृभिर्यथावदनुपूर्वशः ॥

After p. 360, l. 4 (° तिलोदकं 1):

हेप्ता तु सह यद्दत्तं क्षीरेण मधुना सह ।

तदप्यक्षयतां याति पितॄणां तु तिलोदकं ॥

After p. 361, l. 12 (° विनिवेदयेत् 1):

अन्त्रं वृक्षमूलेभ्यः पावकेभ्यश्च पण्डितः ।

After p. 370, l. 17 (° रक्षावतारिणः 1):

विकित्त[क]स्य शूद्रस्य तथा स्त्रीमृगजोविनः ।

घंडस्य कुलजायाश्च तथा बन्धनचारिणः ॥

There is also considerable difference of reading at the beginning of adhy. III., where the MS. reads :

उपनीय गुरुः शिष्यं शिक्षयेच्छौचमादितः ।

आचारमग्निकार्यं च संध्योपासनमेव च ॥

स गुरुर्यः क्रियां कृत्वा वेदमस्मै प्रयच्छति ।

भृतकाध्यापको यस्तु उपाध्यायः स उच्यते ॥

माता पिता गुरुश्चैव पूजनीयाः सदा नृणां ।

क्रियास्तस्याफलाः सर्वे यस्यैते नादृतास्तव्यः ॥

प्रयतः कल्पमुत्पाय °

The MS. ends :

शंखप्रोक्तमिदं शास्त्रं यो ऽधीते प्रयतः सुधीः ।

सर्वपापविनिर्मुक्तः स्वर्गलोके महीयते ॥

इति श्रीमन्महर्षिशिरोरत्नायमानत्रयोनित्राज्येगीयमानमहा-
विद्यान्यकृताखंडलोपदेशधिपण-शंखविरचितं धर्मशास्त्रं समाप्तम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1358.

84c. Foll. 19; size 10½ in. by 4½ in.; good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

The same work, marked on fol. 1a *Vṛihat-Śaṅkhasmṛiti-dharmaśāstra*.

It begins : स्वयंभूवे ° शास्त्रमकल्पयत् ॥

It ends :

शंखप्रोक्तमिदं शास्त्रं योधीते द्विजपुंगवः ।

सर्वपापविनि[र्]मुक्तः स्वर्गलोके महीयते ॥ १५ ॥

इति शंखप्रोक्ते धर्मशास्त्रे अष्टादशोऽध्यायः ॥

Cf. Burnell, Index Tanj. MSS., p. 127b (*Vṛiddha-Śaṅkhasmṛiti*).

For a short recension of the *Likhita-smṛiti*, ascribed to *Śaṅkha* see above, nos. 1337, 1338.

[H. T. COLEBROOKE.]

1359.

2047d. Foll. 2; size 11 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1780 A.D.; ten lines in a page.

Śaṅkha-Likhita-smṛiti, in 30 ślokas.

It begins :

वासुदेवं नमस्कृत्य शंखस्य लिखितस्य च ।

धर्मशास्त्रं प्रवक्ष्यामि दधि चैव घृतं यथा ॥ १ ॥

वैश्वदेवेन ये हीना आतिथ्येन विवर्जिताः । ॥ २ ॥

ते सर्वे वृषभावे (r. वृषला) ज्ञेयाः प्राग्वेदा अपि द्विजाः

अकृते वैश्वदेवे तु ये भुञ्जन्ति द्विजातयः ।

वृथा ते तेन पाकेन काकयोनिं व्रजन्ति वै ॥ ३ ॥ °

It ends :

मन्युप्रहरणा विम्राश्चक्रप्रह[र]णो हरिः ।

चक्राक्षीकृणतरो मन्युस्तस्माद्विमान कोपयेत् ॥ २९ ॥

अग्निदग्धं प्ररोहेत सूर्यदग्धं तथैव च ।

दग्धस्तु संप्रो[हे]त ब्रह्मशापहतो हतः ॥

इति शंखलिखितप्रोक्तं धर्मशास्त्रं ॥ शंखलिखितस्मृतिः समाप्ता ॥

See Burnell, Index Tanj. MSS., p. 127b
(*Śaṅkhasmṛiti*). [GAIKAWAR.]

1360.

69e. Foll. 11; size 10½ in. by 3 in.; fair Devanāgarī writing of 1791 A.D.; 5-7 lines in a page.

Vṛiddha-Śātātapa-smṛiti, a treatise on de-filement and purification, in 97 ślokas.

It begins :

वृद्धशातातपप्रोक्तं स्मृतिं तत्र विनिश्चयं ।

संक्षेपेण प्रवक्ष्यामि यावदर्थोपलभ्ये ॥ १ ॥

मूत्ररेतःसमुत्सर्गे यो भुंजीत पिबेत् वा ।

त्रिरात्रं तत्र कुर्वीत प्रायश्चित्तं विप्रुद्धये ॥ २ ॥

मूत्रं कृत्वा व्रजन् यस्तु स्मृतिभंशाज्जलं पिबेत् ।

अहोरात्रोपितः स्नात्वा पंचगव्येन शुध्यति ॥ ३ ॥

भुंजानस्य तु विप्रस्य कदाचित्सवते गुदं ।

उच्छिष्टमशुचित्वं च तस्य शौचं कथं भवेत् ॥ ४ ॥

पूर्वं कृत्वा तु तच्छौचं पश्चात्स्नानं समाचरेत् ।

अहोरात्रोपितः स्नात्वा पंचगव्येन शुध्यति ॥ ५ ॥

निगिरन्यदि मेहेत भुंक्ते वा मेहने कृते ।

अहोरात्रोपितः स्नात्वा पंचगव्येन शुध्यति ॥ ६ ॥

यदा भोजनकाले तु अशुचिर्भवति द्विजः ।

भूमौ निक्षिप्य तं यासं स्नात्वा शुद्धिमवाप्नुयात् ॥ ७ ॥

अशित्वा सर्वे वापि त्रिरात्रेण विप्रुध्यति ।

अज्ञानान्तिपवते तोयं ब्राह्मणः शूद्रजातिषु ॥ ८ ॥ ०

Up to śloka 12 this treatise shows great similarity to the *Yamasmṛiti* above, no. 1329.

It ends :

धात्रा विश्वं निर्मितं तु भूतयामानिमांस्तथा ।

कालः समस्तान्यर्चति कुर्यान्मोक्षे मनस्ततः ॥ ९५ ॥

विमुक्तविषयासंगः प्राणो दृढि निरुध्यते ।

यदायात्मनोभावं तदा निर्वाणमिच्छति ॥ ९६ ॥

वृद्धशातातपो ह्येतदुक्तवानृषिसत्तमः ।

अध्येतव्यं प्रयत्नेन ब्राह्मणैः श्रेयस्यसुभिः ॥ ९९ ॥

इति वृद्धशातातपप्रोक्तं धर्मशास्त्रं समाप्तम् ॥

For another MS. (100 ślokas), see Burnell, Index Tanj. MSS., p. 127b; Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 25.

[H. T. COLEBROOKE.]

1361.

2047a. Foll. 9; size 11 in. by 5 in.; fair Devanāgarī writing of about 1780 A.D.; ten lines in a page.

Śātātapa-smṛiti, a treatise on expiations and ācāra, in mixed prose and verse.

It begins: शातातपस्य महर्धेर्मशास्त्रं व्याख्यामः ॥
ब्राह्मणं हत्वा शिरःकपालमादाय तीर्थीतरं संचरेदात्मनः पाप-
कीर्तनं कुर्वन् द्वाद[शा]र्धैर्विप्रुध्यति ॥ अथाश्वमेधं पश्यति
तद्दर्शनाच्छुद्धो भवति ॥ सुरापस्य सुरापाने शुद्धिः स्यात् ॥
ब्राह्मणसुवर्णहरणे राजसंनिधानात् सोमपानेन शुद्धिः स्यात् ॥
गुरुदाराभिगामिनस्तप्रायसीपरिष्वजनेनैव शुद्धिः ॥ एषां यो येन
संबध्यते तस्य तदेव प्रायश्चित्तं भवति ॥ पावकीयं चतुर्थकालं
संविशेत् ॥ ०

Twenty precepts of this kind, followed by three ślokas :

अस्नाताशी अयाजी च विप्रकीर्णो भवेद् द्विजः ।

न तारयति दातारं नात्मानं न परियहं ॥ ०

After which a few more rules: अथोपपातका-
न्याहुः ॥ अग्न्युत्सादी कन्यादूषी स्त्रीघाती गोघ्नः शूद्रघाती
कुमारघाती यमितव्यवहारो ये तेषां प्रायश्चित्तानि ॥ अग्न्युत्सादने
कृच्छ्रं ॥ कन्यादूषणे अर्धपादं ॥ स्त्रीघाती षणमासान्कृच्छ्रेण ॥
वृषणाभिघाते प्राजापत्यं ॥ गोघ्नस्त्रीन्मासान्प्राजापत्यं कुर्यात् ॥
गोमतीं च जपेद्विष्टां ॥ शूद्रवधे तप्तकृच्छ्रेण शुध्यति ॥ आहृत्यश्च
दातारिवधे शूद्रवदकामकृते (!) प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ fol-
lowed by 139 ślokas :

प्राणायामास्त्रयस्तस्य व्रतं प्राश्य विप्रुध्यति ।

विवाहयेन्न सगोत्रां समानप्रवरां तथा ॥

तस्याः संबंधे ऽतिकृच्छ्रे चरेद् द्विजः ।

य उद्धहेत्सगोत्रां दुहितरं चैव मातुलीं ।

पितृभिः सह तुल्यः स्यात् स तु चांद्रायणं चरेत् ॥

नोद्वहेत्कपिलां कन्यां नाधिकार्गीं न रोगिणीं ।
नातिलोमां नालोमिकां न वा चाटां न पिंगलां ॥

[(Manu. 3, 8).]

यस्यास्तु न भवेद् भ्राता ° ib. 11.

असपिंडा तु या मातुरसगोत्रा च या पितुः ।

सा विवाह्या द्विजातीनां दारकर्मणि मैथुने ॥ (ib. 5).

हंसस्वनां मेघवर्णां मधुपिंगललोचनां ।

तादृशीमुद्वहेत्कन्यां स चैल(r. चैव) सुखमृच्छति ॥

दाराग्निहोत्रसंयोग ° ib. 171.

It ends :

अच्छिद्रमिति यद्वाक्यं वर्दति क्षितिदेवताः ।

प्रणम्य शिरसा ग्राह्यमग्निष्टोमफलैः सह ॥ १३६ ॥

ज्ञातातपमिति स्थातं धर्मेशास्त्रोक्तमोक्षं ।

एतत् ज्ञात्वा द्विजः सम्यग्याति ब्रह्म सनातनं ॥ १३७ ॥

इति श्रीज्ञातातपमहर्षिप्रोक्तं धर्मेशास्त्रं संपूर्णं ॥ इति ज्ञाता-
तपमहर्षिप्रोक्तस्मृतिः ॥ [GAIKAWAR.]

1362.

3245g. Foll. 22a-27b; size 15½ in. by 9½ in.; folio; European paper; Telugu character; 36 or 37 lines in a page.

Śātātapa-smṛiti, in twelve adhyāyas. A different treatise from the last, with which, however, it shows a few coincidences.

The MS. is extremely incorrect.

The chapters begin as follows:

I. *Mahā(pātaka)prāyaścitta*: ब्राह्मणो ब्राह्मणं हत्वा शिरःकपालमादाय तीर्थीत्यनुचरेत् । आत्मनः पापसंकीर्णं कृत्वा द्वादशवर्षात्प्रमोहयति (!) । अथवा अश्वमेधं यक्ष्यति इति तस्य दर्शनात्पूतो भवति ।

ब्राह्मणस्तु मुरापश्चात् (l. ° श्रेत्) कर्षचिन्तानुमोहितः ।

अग्निवर्णी मुरां पीत्वा मृतः शुद्धिमवाप्नुयात् ॥

उपहृत्य सुवर्णं तु ब्राह्मणस्य तु तत्स्वयं ।

कश्चित् मुसलमादाय राजानं स विधाय तु ॥ °

II. *Abhakshyabhakshaṇakathana*: अथातो स्वकी-
लिप्रायश्चित्तं व्याख्यास्यामः ॥ ब्रह्मचारी यद्यवकीर्तयेत् चतुर्थे-
कालापगमे नक्तं भेष्यं (!) चरेदेव संवत्सरात् पूतो भवति । °

III. *Upapātaka-prāyaścittakathana*: अथ वृषपा-
तकानि न्युत्सादको [r. अग्न्यु °] [क]न्यादूषी स्त्रीघाती

शूद्रघाती वृषलघाती गोघ्नः केन मारादारापय । त्यागी
पतित । सव्यापहारिययोषां (sic) प्रायश्चित्तमन्युपादने (!) ।
कृच्छ्रशब्देन स्त्रीघाती पणमासं शूद्रवधे सांतपनकृच्छ्रं °

IV. *Himsāprāyaścittakathana*: अथ मूत्रपुरीषकरणे
सचेलेस्नानं महाव्यादृतिभिश्च होमो रजस्लाभिश्चर्मदर्शने °

V. *Vivāhaprakaraṇa*:

यो हि हित्वा विवाहाग्निं ग्रहस्तपति (? गृहस्य इति)
[मन्यते ।]

अन्नं तस्य न भोक्तव्यं वृषापाको हंसस्कृतः ॥

वृषापाकस्य भुञ्जानः प्रायश्चित्तं चरेद् द्विजः ।

प्राणायामांस्त्रिरभ्यस्य घृतं प्राश्य विभुष्यति ॥ °

VI. *Vaiśvadevakathana*:

लौकिकैर्वेदिकैर्वोपि भुङ्क्ते छिद्ये जले क्षितं (!) ।

वैश्वदेवं तु कर्तव्यं पंचसु (सू MS.) नावपश्ये (?) ॥

VII. *Śrāddhakathana*:

नाष्टं (!) तु पितृश्राद्धं कर्म वैदिकमाचरेत् । °

VIII. (? *Pitritarpana*):

दर्शश्राद्धं तु यत्प्रोक्तं पार्वणं तु प्रकीर्तितं ।

अपराहे पितृणां तु यत्तु दानं प्रशस्यते ॥

IX. *Bhojanavidhi*:

अतिथियेन नाम्नाति न तत् श्राद्धं प्रशस्यते ।

श्रुतवित्तविहीनैश्च भुक्तमश्रोत्रियैस्तु वा ॥

X. *Śunādāṣṭaprayāścitta*:

गवां मृगोदकस्नानं महानद्युपसंगमात् ।

समुद्रदर्शनाद्वापि शुना दष्टः शुचिर्भवेत् ॥

XI. *Āśaucakathana*: अथाशीचं ब्राह्मणस्य दशाहं

द्वादशाहं क्षत्रियस्य अर्धमासं वैश्यस्य । °

XII. *Ācārakathana*:

अब्राह्मणस्तु षट् प्रोक्ता इति ज्ञातातपोऽब्रवीत् ।

आद्यस्तु राजभृत्यः स्यात् द्वितीयः क्र[य]विक्रयी ॥

It ends :

अग्निकायेस्तु कुर्वीत वाग्यतो नान्यमानसः ।

भूतयज्ञं तथा श्राद्धं नित्यकृदिति तर्पणं ॥

इति ज्ञातातपधर्मेशास्त्रे आचारकथनं नाम द्वादशोऽध्यायः ॥
इति ज्ञातातपधर्मेशास्त्रं समाप्तं ॥

For other MSS. see Burnell, Index Tanjore
MSS., p. 127b.

[MACK. COLL.]

1363.

3246c. Foll. 6a-10a; size 8½ in. by 7½ in.; coarse Indian paper; Telugu character; 17-20 lines in a page.

Śātātapa-Dharmaśāstra, another treatise assigned to the same sage.

It begins:

परमाह्लादरूपाय ब्रह्मविष्ण्वीशमूर्तये ।
नित्याय [च] नमस्तस्मै जगदुत्पत्तिहेतवे ॥
अथातः संप्रवक्ष्यामि शाश्वतं श्रुतमव्ययं ।
धर्मस्वरूपं संक्षेपाच्छातातपमनामयं ॥
ब्राह्मणस्तु कदाचिद्धै शान्ता पापं करोति चेत् ।
उपपातकं यदि भवेत्तस्य चांद्रायणं चरेत् ॥
अत्रियस्त्रिककुक्षेण वैश्यश्च नवभिर्दिनैः ।
शूद्रो ब्राह्मणभक्ता वै विष्णुदो नात्र संशयः ॥
पतिव्रता यदि स्त्री स्याद् दोषावेशोऽपि नास्ति वै ।
तस्याः संपोषणात्पुंसं पुण्यं वृद्धिश्च जायते ॥
ब्राह्मणो ब्राह्मणीं हत्वा तत्कपालधरः स्वयं ।
सर्वतीर्थेषु च स्नायात्कथयन् दोषमात्मनः ॥

The treatise consists of 85 ślokas, ending thus:

वैश्यः पंचशतेनैव अत्रियस्त्रिशतेन च ।
सन्निष्ठा दीक्षितानां च यतीनां ब्रह्मचारिणां ॥
सूतकं तावदेतेषां नैशिकस्य स चैव हि ।
दाने विवाहे यज्ञे च संग्रामे देशविप्रवे ॥
आपद्यापि च कष्टायां सद्यः शौचं विधीयते ।
अभोज्यादपि तद्भासं यच्च गोष्ठिगतं (!) पयः ॥
अनाम्रातेषु धर्मेषु कथं स्यादिति चेद्भवेत् ।
यं शिष्टा ब्राह्मणा ब्रूयुः स धर्मः स्यादशंकितः ॥
इति शातातपकृतं धर्मशास्त्रं संपूर्णं ॥

[MACK. COLL.]

1364.

723c. Foll. 11; size 12½ in. by 5½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; 10 lines in a page.

Karmavipākā, another treatise on expiations, in six adhyāyas, likewise assigned to the *Śātātapa-smṛiti*.

It begins:

प्रायश्चित्तविहीनानां महापातकिनां नृणां ।
नरकात् भवेज्जन्म चिह्नोक्तिशरीरिणां ॥

The text of this treatise is included in the Calc. Dh. II., pp. 435-455. The present MS. contains (with considerable variations of reading) the entire matter contained in the edition—in the same order (except as regards the last ten ślokas, where the order is somewhat different)—omitting only fourteen lines; viz.: p. 440, l. 22; p. 441, ll. 4, 5, 19; p. 442, ll. 6, 7; p. 454, ll. 10, 20-22; p. 455, ll. 4, 5, 12, 13. On the other hand, it has a considerable amount of matter, not contained in the edition, scattered over the whole work (but esp. in the 2nd chapter), and amounting altogether to 93 lines.

A. I. consists of 34 ślokas;—II., of 80, ending:

तदर्धप्रमाणेन अत्रियादिध्वनुक्रमात् ।
अत्रियो मृगयायां च मृगात्रिग्नश्च दुष्यति ॥ ११ ॥
तस्य युद्धांगणगतानायुष्मांस्तान् प्रमापयेत् ।
गजादिकान्त्रिदश सप्तसप्तोत्तरान् क्रमात् ॥ १८ ॥
गर्भपातकरी नारी स्वदेहे भोगलुब्धये ।
सप्तजन्मावधिं यावन्नरकात् हंसंतिका (!) ॥ १९ ॥
तत्पातकविनाशाय बालं कुर्याद्विरणमयं ।
विधाय बालं वस्त्रेण प्रदेयं हेमसंयुतं ॥ ८० ॥

III., of 25 ślokas;—IV., of 36, beg.:

कुनखी नरकस्यात् ० चांद्रायणं चरेत् ॥ १ ॥

It ends: ० देयं च शक्तिः ॥ ३५ ॥

माषतिललोहहारी गजधर्मा प्रजायते ।
माषद्वयमयं दद्याद्धेम वै द्विपलान्वितं ॥ ३६ ॥

V., 49 śl., ends: ० तत्तत्पुरुषसंगमात् ॥ ४९ ॥

आसुरी असती दासी चमेकारी च नर्तकी ।
रजकीभिः समं भोगात् पतंति पितृभिः सह ॥ ४५ ॥
उपोष्यैकादशीं शुद्धां जागरं कारयेद्विशि ।
तस्य पापविशुद्धर्थं दद्यादेकां पयस्विनीं ॥ ४९ ॥

VI., 49 śl., beg.: अश्वशूकरकृमिदुमशृगिशकटाहताः । ०

It ends:

मृते चापत्यरहिते कृच्छ्राणां नवतिं चरेत् ।
एवं कृते विधाने तु विदध्यादूर्ध्वदैहिकं ॥ ४६ ॥
ततः प्रेतत्वनिर्मुक्ताः पितरस्तर्पितास्तथा ।
दद्युः पुत्रांश्च पौत्रांश्च आयुरारोग्यसंपदः ॥ ४७ ॥

इति श्रीकर्मविपाके अगतिप्रापश्चिन्नं नाम षष्ठो अध्यायः ॥
इति शातातपस्मृतिः समाप्ता ॥

For another MS. of this treatise, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 641. According to a MS. described by Dr. Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 4 (containing 87 adhyāyas, estimated at 2376 ślokaś), these six chapters would seem to be only a small fragment (273 ślokaś in this MS.) of an extensive work entitled *Karmavipāka*, and ascribed to *Śātātapa*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1365.

723i. Foll. 10; size 12½ in. by 5½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Samvarta-smṛiti, in 227 ślokaś (wrongly numbered 212). [A.]

It begins:

संवर्त्तमेकमासीनमात्मविद्यापरायणं ।
मृषयस्तु समागम्य पप्रच्छुर्धर्मेकांक्षिणः (पृच्छति ° B) ॥
Calc. Dh. I., pp. 584-603.

It ends:

धर्मेशास्त्रमिदं पुण्यं संवर्त्तेन तु भाषितं ।
अधीत्य ब्राह्मणो गच्छेद् ब्रह्मणः सप्त शाश्वतं ॥
इति श्रीसंवर्त्तेन [प्रोक्तं] धर्मेशास्त्रं ॥ इदं लिखितं संपूर्णमस्तु ॥
[H. T. COLEBROOKE.]

1366.

2489b. Foll. 10; size 11 in. by 5½ in.; good, clear Devanāgarī writing of about 1780 A.D.; ten lines in a page.

Samvarta-smṛiti, in 210 ślokaś. [B.]

Beginning and end as above. This MS. omits ślokaś 9, 12, 34, 35a (of the three lines),

47a (do), 57, 61b, 62, 63, 64a, 74, 77-79, 90, 93, 95a, 104b, 105a, 114b, 117a, 119a, 122b, 123a (of three), 124, 154, 155, 200b, 201a, 206b, 215b of the Calc. Dh.; but it inserts two ślokaś of its own after 197 and 204 resp., viz.:

पतिता[द्] द्रव्यमादत्ते भुङ्क्ते वा ब्राह्मणो यदि ।

कृत्या तस्य समुत्सर्गे अतिकृच्छ्रं समाचरेत् ॥

अयने विषुवे चैव व्यतिपाते दिनक्षये ।

चंद्रसूर्यगृहे चैव दत्तं भवति चाक्षयं ॥

Colophon: इति श्रीसंवर्त्तेप्रोक्तं धर्मेशास्त्रं समाप्तं ॥
संवर्त्तस्मृतिः समाप्ता ॥ [GAIKAWAR.]

1367.

3245h. Foll. 27b-29b; size 15½ in. by 9½ in.; folio; European paper; Telugu character; thirty-four lines in a page.

Samvarta-smṛiti. [C.]

Beginning as above. This text differs considerably from the printed text.

It consists of at least two adhyāyas, only the first of which (*brahmacārikathanam*) is however complete, the MS. terminating abruptly at the bottom of the last page. The MS. is very far from being correct.

The first seven ślokaś are on the whole the same as in the Calc. Dh. It then proceeds:

पौर्वोत्तराभिमुखं (!) वा सपरोत्तरदिङ्मुखः ।

साक्षसूत्राञ्जलिः (?) संध्याद्ययोरुदितधिष्यद्योः ॥

अग्निकार्यं च कुर्वीत ° । ततोऽधीयीत वेदं च ° ॥

उपसंग्रहणं कुर्याद् गुरोः पूर्वं तु पादयोः ।

चुचा वा यदि वार्षेयं पादं वा यदि वाक्षरं ॥

सकाशाद्यस्य गृह्णाति नियतं तस्य गौरवं ।

प्रणवं प्राक् प्रयुज्जीत व्याहृतीस्तदनंतरं ॥

सावित्रीं चानुपूर्वेण ततो वृक्षांतमारभेत् ।

न चादावेव कर्तव्यं किंचन प्राकृतं वचः ॥

भाषणे तु गुणः (1. पुनः) कुर्यात् प्राणायामं विचक्षणः ।

हस्तौ तु संयुतौ धार्यौ जानुभ्यामुपरि स्थितौ ॥ °

[39 ślokaś.

3 a

A. II. begins (cf. Dh., *śl.* 35 seq.):

अतः परं समावृत्तः सर्वनामुहे (1. सवर्णामुद्गहेत्) स्त्रियं ।
कुले महति संभूतां लक्षणेन समन्वितां ॥
ब्राह्मणेन विवाहेन शीलपरूपसमन्वितां ।
पंचयज्ञविधानं च कुर्यादहरहर्द्विजः ॥ ०

34½ *ślokas*, ending thus (Dh., *śl.* 66):

अष्टवर्षा भवेत्कन्या (!) नववर्षा तु रोहिणी ।
दशवर्षा भवेत्कन्या अत ऊर्ध्वं रजस्वला ॥
प्राप्ते तु द्वादशे वर्षे यः कन्यां न प्रयच्छति ।
मासि -

[MACK. COLL.]

1368.

3249b. Foll. 4b-5b; size 10 in. by 7½ in.;
Telugu character; 19 or 20 lines in a page.

Saptarshisammata-smṛiti, in 36 *ślokas* [A].

The three MSS. of this treatise were
probably derived from the same original, or
perhaps the other two were copied from the
present MS.

It runs as follows :

प्रभाते मैथुने चैव प्रसावे दंतधावने ।
स्नाने भोजनकाले च मौनं षट्सु विधीयते ॥ १ ॥
छर्दिते ऽभ्युदिते सूर्ये ऽमश्रुकर्मणि मैथुने ।
दुःस्वप्ने दुर्जनस्पर्शे स्नानं षट्सु विधीयते ॥ २ ॥
गंगायां भास्करक्षेत्रे मातापित्रोर्दृते ऽहनि ।
स्नाधाने यज्ञकाले च पापं (? मौनं) षट्सु विधीयते ॥ ३ ॥
स्नाने तु चरुणः शक्तिं जुहुतो ऽग्निः श्रियं हरेत् ।
भुंजतो मृत्युरायुष्यं तस्मान्मौनं समाचरेत् ॥ ४ ॥
ब्राह्मणं स्नातमायांतं सह गच्छति देवताः ।
पितरस्तत्र गच्छन्ति वायुभूता जलार्थिनः ॥ ५ ॥
अवगाहेज्जले नग्नो वस्त्रं यन्नु परोद्धृतं ।
क्रुद्धाः स्नानान्निवर्तते देवता चृषिभिः सह ॥ ६ ॥
स्नानकाले तु यो मूढो भक्षयेद्दंतधावनं ।
पितृयज्ञेषु यच्छ्राद्धं निराशाः पितरो गताः ॥ ७ ॥
देवतर्षिपितृणां च तर्पयेज्जलमध्यतः ।
प्रयतः संस्थितानां च भूमौ दद्याज्जलांजलिं ॥ ८ ॥
हस्तौ तु युग्मं कृत्वा तु प्रयेदुदकांजलिं ।
गोऽष्टगमाचमुद्धृत्य जलमध्यं तु निक्षिपेत् ॥ ९ ॥

जलस्थस्य जले शुद्धिर्बहिःस्थस्य बहिः शुचिः ।
बहिरंतस्य आचम्य ह्युभयत्र शुचिर्भवेत् ॥ १० ॥
वस्त्रोदकमुपेक्षते ये नपत्यात्मवर्गिणः । [॥ ११ ॥
तस्मात्पूर्वं प्रयत्नेन (० ना MSS.) कौपीनं पीठयेद्बहिः
उपस्युषसि यत्नानं संध्यायामुदिते ऽपि वा ।
प्राज्ञापत्येन तत्तुल्यं महापातकनाशनं ॥ १२ ॥
उपोदयस्नानफलस्य विद्धि (? सिद्धी)
रूपं च तेजश्च बलं च शौचं ।
सायुष्यमारोग्यमलोलुपत्वं
दुःस्वप्नघातश्च भवति मेधा ॥ १३ ॥
माघे मासे रदंत्यापः किंचिदभ्युदिते रवौ ।
ब्रह्मघ्नं वा सुरापं वा कर्षतं तं पुनीमहे ॥ १४ ॥
ददाति विपुलाभोगान् भृत्यभार्याधनादिकान् ।
प्रातःस्नानं त्यजन् विप्रः सम्राहं शूद्रतामियात् ॥ १५ ॥
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन सूतके ऽपि हि न त्यजेत् ।
युक्तकच्छस्तु यः कुर्याद्धर्मकार्यं क्वचिन्नरः ॥ १६ ॥
घृथा भवति तत्सर्वं गुह्यस्थानस्य दर्शनात् ।
देवर्षिपितृमनुष्ययज्ञकार्यं सदा भवेत् ॥ १७ ॥
अपवित्रकरैर्जप्तं दत्तं भुक्तं हुतं च यत् ।
देवा हव्यं न गृह्णन्ति कथं च पितरस्तथा ॥ १८ ॥
पवित्रं धारयेन्नित्यं कौशेयं दक्षिणे करे ।
भुंजानस्तु विशेषेण दुष्कृतानि व्यपोहति ॥ १९ ॥
गोवालं दर्भसारं च पवित्रं ग्रंथिसंयुतं† ।
करे च धारयेन्नित्यं न स पापेन लिप्यते ॥ २० ॥
कुशपूतं पिबेन्नोयं कुशपूतमुपस्पृशेत् ।
कुशाग्रमिश्रितं तोयं सोमपानेन तत्समं ॥ २१ ॥
रोमकूपे तिलान् स्थाप्य यः कुर्यात्पितृतर्पणं‡ ।
ते तिलाः क्रिमिभिस्तुल्यास्तन्नोयं रुधिरं स्मृतं ॥ २२ ॥
गवां वालिपवित्रैस्तु (? वाल ०) यस्तु संध्यामुपासयेत् ।
स वै द्वादश वर्षाणि कृतसंध्यो भवेद् द्विजः ॥ २३ ॥
कुशहस्तेन यद्दत्तं कुशहस्तेन यद्धृतं ।
कुशहस्तेन यज्जप्रमध्यं फलमश्रुते ॥ २४ ॥

* ? ब्रह्मघ्नमपि चाखडालं कं पतनं Wilson, Select Works, II., p. 183.

† करसंयुतं B. C. and orig. A.

‡ तिलतर्पणं A; कुर्यात्तिल ० B.

दक्षिणेन कुशान्दत्ता दक्षिणेतरेपाणिना ।

आचमेन (l. आचमेन) शुचिः पाणिर्यथा पाणिस्तथा
[कुशः ॥ २५ ॥

पवित्रोदकहस्तस्तु कुर्यादाचमनक्रियां ।

नोच्छिष्टः स भवेद्भो भुक्तोच्छिष्टे (भुक्तो B. C. orig.
[A.] तु वर्जयेत् ॥ २६ ॥

ग्रंथिर्यस्य पवित्रस्य न तेनाचमनक्रिया ।

आचामेद्यस्तु मोहात्मा यथा भोक्ता तथा भवेत् ॥ २७ ॥

घामहस्ते कुशान् कृत्वा आचम्य प्रयतो भवेत् ।

तान्कुशान्तु परित्यज्य पुनराचम्य श्रुयति ॥ २८ ॥

पिंडार्था ये कुशा दर्भा यैः कुशैः पितृतर्पणं ।

मूत्रोत्सर्गेषु ये दर्भास्तेषां त्यागो विधीयते ॥ २९ ॥

पवित्रग्रंथिमुत्सृज्य प्रक्षिपेत् क्षितिमंडले ।

पात्रे तु निक्षिपेद्यस्तु तदा चांद्रायणं चरेत् ॥ ३० ॥

कुशमूले भवेद् ब्रह्मा कुशमध्ये तु केशवः ।

कुशाग्रे तु स्वयं रुद्र एष धर्मः सनातनः ॥ ३१ ॥

जपैश्चतुर्युगं (जपै B. MSS.) चैव अरिष्टैरष्टकं तथा ।

शंखानां च शतं ज्ञेयं प्रवालैस्तु सहस्रकं ॥ ३२ ॥

मुक्ताभिर्देशसाहस्रं मणिभिलेखमुच्यते । [३३ ॥

कुशग्रंथ्या च पद्माक्षै (l. प्रयुतं) रुद्राक्षैः कोटिरुच्यते ॥

गृहे दशगुणं जप्यं गोष्ठे शतगुणं भवेत् ।

नदीतीरे सहस्रं स्यादनंतं च शिवालये ॥ ३४ ॥

घञ्जं यथा सुरेंद्रस्य शूलं हस्ते हरस्य च ।

चक्रायुधं यथा विष्णोरेवं विप्रकरे कुशः ॥ ३५ ॥

नारदेन वसिष्ठेन कश्यपनरकौशिकैः* ।

पैंगळेन च गार्गेण दृष्टो धर्म इति स्मृतः ॥ ३६ ॥

इति सप्तचुषिसंमतधर्मशास्त्रं संपूर्णं ॥

[MACK. COLL.]

1369.

3247b. Foll. 4a-5a; size 10 in. by 7½ in.;

4to.; coarse Indian paper; Telugu character; 21-24 lines in a page.

Saptarshisammata-smṛiti. [B.]

[MACK. COLL.]

* ? B. C. read कश्यपेन च कौशिकैः and also corrected in A, for something like the above; the orig. र of नर being doubtful, and इय being a correction for some other original conjunction (? यव).

1370.

3248b. Foll. 5a-6b; size 9½ in. by 7½ in.;

4to.; same paper and writing; 18-20 lines in a page.

The same treatise. [C.]

[MACK. COLL.]

1371.

723f. Foll. 8; size 12½ in. by 5½ in.;

good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Hārīta-smṛiti, in seven adhyāyas.

It begins:

ये वर्णाश्रमधर्मस्यास्ते भक्ताः केशवं प्रति ।

इति पूर्वं त्वया प्रोक्तं भूर्भुवःसर्व्विजोत्तमाः ॥ १ ॥

वर्णानामाश्रमाणां च धर्मो नो ब्रूहि सत्तम ।

येन संतुष्यते देवो नारसिंहः सनातनः ॥ २ ॥

मार्कंडेयः । अत्राहं कथयिष्यामि पुरावृत्तमनुत्तमं ।

चुषिभिः सह संवादं हारीतस्य महात्मनः ॥ ३ ॥

हारीतं सर्वधर्मज्ञमासीनमिष पावकं ।

प्रणिपत्याब्रुवन् सर्वे मुनयो धर्मकांक्षिणः ॥ ४ ॥

This is the *Laghu-Hārītasṁṛiti* of the Calc. Dh. I., pp. 177-193. The present MS. has exactly the same verses (with, of course, various readings) as the printed text, with the single exception that at the bottom of p. 192 of the Dh. (where a line is required to make up a complete *śloka*), the MS. not improperly repeats the line before last एवं तपश्च विद्या च °

It ends:

अतः कुर्वन् निजं कर्म यथाकालमर्तद्वितः ।

सहस्रानीकदेवेशं नारसिंहं च सालय ॥

उत्पन्नवैराग्यबलेन योगी

ध्यायेत्परं ब्रह्म सदा क्रियावान् ।

सत्यं सुखं रूपमनंतमाद्यं

विहाय देहं यदमेति विष्णोः ॥

इति हारीतधर्मशास्त्रे सप्तमो अध्यायः ॥ इति हारीतस्मृतिः

समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3 G 2

1372.

2489h. Foll. 7; size 11 in. by 5½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1780 A.D.; ten lines in a page.

Hārīta-smṛiti, another treatise, on defilement and purification, ascribed to the same sage; different from both the *Laghu-* and *Vṛiddha-Hārīta-smṛiti* of the Calc. Dh.; but corresponding to the third treatise (*Hārīta-Dharmaśāstra*, 112 ślokaś) described by Burnell, Index Tanj. MSS., p. 128a, no. xxxiiiib.

It consists of 103 ślokaś, beginning thus:

हारीतेनैवमाख्यातं लोकानां हितकाम्यया ।
प्रायश्चित्तं चिकित्सार्थमेतत्प्राहुर्मनीषिणः ॥ १ ॥
अविष्टां काकविष्टां वा कंकगृध्रनरस्य च ।
अर्धोच्छिष्टं तु संस्पृश्य सचैलो जलमाविशेत् ॥ २ ॥
ऊर्ध्वोच्छिष्टं (1. अर्धो^०) तु संस्पृश्य प्रायश्चित्तं विनि-
उपोष्य रजनीमेकां पंचगव्येन शुध्यति ॥ ३ ॥ [दिशेत् ।
रजस्वला तु या नारी श्रानं काकमप्य स्पृशेत् ।
प्रायश्चित्तं कथं तस्या येन सिद्धिमवाप्नुयात् ॥ ४ ॥
अतिक्रान्ते त्रिरात्रे तु श्रानं कृत्वार्धवाससा ।
त्रिरात्रं क्षपयेदूर्ध्वमेकरात्रमधः क्षिपेत् ॥ ५ ॥
नियमस्या व्रतस्या रजःस्त्री पश्येत्कथंचन ।
त्रिरात्रं तु क्षिपेदूर्ध्वं व्रतशेषं समाचरेत् ॥ ६ ॥
उच्छिष्टस्तु द्विजातिस्तु रजःस्त्री यदि संस्पृशेत् ।
उपवासस्त्वर्धोच्छिष्ट ऊर्ध्वोच्छिष्टे त्र्यहं क्षिपेत् ॥ ७ ॥

It ends:

अविभज्य सगोत्राणामा सहसाङ्गनादपि ।
यज्ञं क्षेत्रं च पत्रं च कृत्वान्नमुदकं स्त्रियः ॥ १०० ॥
ये जाता ये ऽपि चाजाता ये च गर्भे व्यवस्थिताः ।
वृत्तिं ते ऽपि हि कांक्षन्ति वृत्तिदानं न विद्यते ॥ १०१ ॥
पितृप्रसादाङ्गुजं (!) धनानि निर्धनानि च ।
स्थावरं तु न भुञ्जेत प्रसादे सति पैतृके ॥ १०२ ॥
स्थावरं द्विपदं चैव यद्यपि स्वयमर्जितं ।
असंभूय सुताम्सर्वान् न दानं न च विक्रयः ॥ १०३ ॥

इति हारीतप्रणीतं धर्मशास्त्रं समाप्तम् ॥ समाप्ता हारी-
तस्मृतिः ॥ [GAIKAWAR.]

B. GENERAL DIGESTS OF LAW.

1373.

850. Foll. 270; size 12½ in. by 4½ in.; modern, careless Devanāgarī writing; generally ten lines in a page. Very incorrect.

Smṛiticandrikā, a digest of Hindū law, by Devaṇṇa (Devaṇa, Devāṇḍa, Devagaṇa) Bhaṭṭa, son of Keśavāditya Bhaṭṭa.

The sections on ācāra and prāyaścitta.

I. Ācārakāṇḍa (foll. 148).

a. Saṃskārāḥ beg.:

श्रीमते शकलज्ञानसाम्राज्यपदमापुषे ।
गणेशाय नमो विष्णुं विष्मते सर्वदा नृणां ॥ १ ॥
जयति गणपतेः परशुः सदोद्यतो विष्मकंठकच्छदे ।
प्रणतानामभिलषितार्थसाधनकृतप्रसंगस्य ॥ २ ॥
जगत्संसृतिसंरक्षासंहारैकविनोदिने ।
नमो भगवते तस्मै चिदानंदाय विष्णवे ॥ ३ ॥
मन्मनःसारसे नित्यं वसतात्सा सरस्वती ।
मत्सरःसूक्तिकुमुमविकासो यत्प्रसादतः ॥ ४ ॥
वागीश्वरं गणेशं च नत्वा विद्वदनुग्रहात् ।
सर्वलोकहितायैव क्रियते स्मृतिचंद्रिका ॥ ५ ॥
स्मृतिप्रायेण (1. स्वाभि^०) किंचिच्च नास्माभिरिह लिख्यते ।
किंतु वाचनिकं सर्वमतो ग्राह्यैव निर्भयैः ॥ ६ ॥
मन्वादिप्रणीतानामेव धर्मशास्त्राणां वेदमूलत्वान्नाम्येव
धर्मे प्रमाणातीति तदधिगमोपयोगिकतया तच्चास्त्रप्रणेतारः
प्रथमं प्रदर्शयति । तत्र पैठीनसिः ।

तेषां मन्वंगिरोव्यासगीतमाच्युशनोयमाः ।
वशिष्ठदक्षसंवत्सेतातातपपराशराः ॥
विष्णुवापस्तंबहारीताः शंखः कात्यायनो भृगुः ।
प्रचेता नारदो योगी बौधायनपितामही ॥
सुमंतुः काश्यपो बभ्रुः पैठीनो व्याघ्र एव च ।
सत्यव्रतो भरद्वाजो गार्ग्यः काष्णीय (1. जि) निस्तथा ॥
जाबालिर्जमदग्निश्च लौगाक्षिर्वैशम्भवः ।
इति धर्मप्रणेतारः षट्त्रिंशदूषयः स्मृताः ॥
इति । ननु चेयं (?) किं परिसंख्या । मैयं तथा here
a lacuna of nearly two full pages (fol. 1b,
1. 10 to fol. 2b, 1. 7), after which it proceeds
[च]तुर्दशविद्यानां धर्मज्ञानानां स्थानानि निमित्तानि प्रमा-
णानि ०

इति ° धर्मे प्रमाणानि fol. 5a; इति ° देशनिर्णयः fol. 8a; इति ° देशधर्माः fol. 8b; इति ° युगधर्माः fol. 9a; इति ° परिभाषा ॥ अधुना लेशतः संस्कारकां-
उमुच्यते fol. 9b; इति ° संस्कारपरिभाषा fol. 10b; इति गर्भाधाननिर्णयः fol. 12a, etc.; इति ° विवाहप्र-
करणं ॥ उक्ताः संस्काराः ॥ fol. 53b.

b. *Ahnika*, beg. fol. 53b:

अथेदानीमवसरप्रामाहिकं प्रस्तूयते । तत्र मनुः । °

इति ° मूत्रपुरीषोत्सर्गविधिः fol. 55b; इति ° शीघ्र-
विधिः fol. 58b; इति ° आचमनविधिः fol. 61b;
इति ° कुशोत्पादनविधिः fol. 67b; अथ स्नानप्रशंसा । etc.

Near the end of this section on daily observances, a passage from the *Śrāddha-prakarana* has found its way into it, extending from fol. 126b, l. 4 to fol. 147b, l. 3, corresponding to fol. 71a, l. 10-fol. 97a, l. 7 of the MS. of the *Śrāddha-prakarana* in Burnell's Collection (B. 325). No indication whatever is given here of the insertion beyond several colophons occurring in the passage; viz. इति ° आद्धदिनप्राचीनकृत्यं fol. 130a (Burn. MS. 325, fol. 76b); इति ° आद्धदिनपूर्वाह्नकृत्यं fol. 133a (Burn., fol. 80a); इति ° आद्धकर्त्तव्यं द्रव्याणि fol. 138a (Burn., fol. 85b); इति नित्यभोजने मांसव्यतिरिक्तवर्ज्यद्रव्यविष-
याणि fol. 146a (Burn., fol. 94b).

The *ahnika* section ends with the *śayana-vidhi*: तस्मात्कर्माणि कुर्वीत तुष्टये परमेष्ठिन इति ॥

आह्निकं व्यदधाहेवः केशवार्थसुतः सुधीः ।

सर्वैर्वाचनिकैरथैरच्युतः प्रीयतामिति ॥

इति ° स्मृतिचंद्रिकायामाह्निकं ॥ then the headings of chapters, with the date Samvat 1859.

II. *Prāyaścittādhyāya*, foll. 122; begins:

दंतज्ञाने पकृते चीले चाहोरात्रेण शुद्धिरिति । अत उर्ध्वं
प्रागुपनान्यहः (!) यन्नु मनुवचनं । नृणामकृतचीलानां °
इष्यत इति तस्याप्ययमेव विषयः । °

इति महापातकप्रायश्चित्तप्रकरणं ॥ महापातकादिपञ्चकमध्ये
महापातकादिपातकानुपपातकप्रायश्चित्तानुक्ताधुनोपपातक -
प्रायश्चित्तानि ° fol. 85b.

Of this section there is no MS. in the Burnell collection, and without other MSS. this copy can be of but little use. It ends:

मनुनाप्यभोज्यभोजनशंकायामुक्तं । संवत्सरस्यैकमपि °
(v. 21) विशेषतः ॥ इति श्रीसकलविद्याविशारदश्री-
केशवादित्यभट्टोपाध्यायहवनयाज्ञिकदेवखभट्टोपाध्यायविरचि-
तायां स्मृतिचंद्रिकायां प्रायश्चित्ताध्यायः समाप्तः ॥

As the *Smṛticandrikā* is quoted repeatedly in *Hemādri's* Digest—e.g. *Parīśeshakh.*, Bibl. Ind. I., pp. 145, 149, 182, 194, 212 (where *Śaṅkhadhara* and *Harihara* mentioned as later)—it cannot have been composed later than about the middle of the 13th century.

Of authorities found referred to in the *Smṛticandrikā* may be mentioned (besides *Smṛitis*, *Purāṇas* and *Sūtrakāras*): *Caturvīmśati(mata)*, *Ṣaṭtrimśanmata*, *Samgrahakāra (śloka, ? Smṛti-saṃg.)*, *Bhāṣyārthasaṃgraha (śloka)*, *Devasvāmin (comm.)*, *Āpastambabhāṣya*, *Vishṇurahasya*.

Cf. Burnell, Index of Tanjore MSS., p. 133b.

[H. T. COLEBROOKE.]

1374.

929. Foll. 194; size 12½ in. by 3½ in.; fair Devanāgarī writing of the 16th century; ten lines in a page. Many leaves are more or less injured, esp. foll. 20-32; damaged places have been pasted over with transparent paper; but in many cases part of the original leaf was already gone. Foll. 176 and part of 69 have been supplied by a modern hand.

Vyavahārakāṇḍa of Devaṇṇa Bhaṭṭa's *Smṛticandrikā*.

It begins:

सरस्वतीपतिं वंदे श्रियः पतिमुमापतिं ।

त्रिषांपतिं गणपतिं बृहस्पतिमुखान्मुनिन् ॥

पदे पदे प्रसूततां प्रतिपादिस्थितावपि ।

दृष्टानां दृष्टिविषये चन्द्रिका प्रवितन्यते ॥

अथेदानीं व्यवहारकांडमारभ्यते । तत्रादौ व्यवहारस्वरूपं
निरूप्यते । तत्र बृहस्पतिः । °

The work consists of two chapters, the first of which, treating of general rules of procedure, evidence, ordeals, punishments etc., ends fol. 76b: इति स्मृतिचंद्रिकायां चालादिधनविषयाणि ॥

श्रीकेशवादित्यसमुद्भवस्य देवस्य शान्तद्विजराजमूर्तेः ।

तच्चंद्रिकां प्राप्य सुखेन लोकाः कुर्वन्तु सर्वव्यवहारसिद्धिं ॥

इति सकलविद्याविशारदश्रीकेशवादित्यभट्टोपाध्यायसूनुया-
त्रिकदेवगणभट्टोपाध्यायसोमयाजिविरचितायां स्मृतिचंद्रिकायां
व्यवहारकांडे प्रथमः परिच्छेदः ॥ then follows a list of
contents (*prakaraṇānupūrvī*).

Chapter II., treating of deposits, bail, interest, debt, adoption, etc., begins:

वृहस्पतिमुखानेकमुनिवाग्वायुरांतरं ।

प्रविष्टो देवणाचार्यः कुरुते पदसंग्रहं ॥

The section on Inheritance, contained on foll. 153b-178a of this MS., has been printed at Calcutta (*Dāyabhāgaprakaraṇam* 1870), and a translation of it has been published at Madras, by T. Kristnasawmy Iyer (1867).

That section is followed by another on acts of violence. Three leaves at the end contain an index of contents by a modern hand.

Another Devanāgarī MS. of the *Vyavahāra-kāṇḍa* is available in the Burnell collection, no. 326.

See also Burnell, Ind. of Tanjore MSS., p. 134a. [H. T. COLEBROOKE.]

1375.

1780. Foll. 303; 4to.; size 11½ in. by 9 in.; good, modern Devanāgarī writing, on European paper; nineteen lines in a page.

The same work.

For a different *Smṛticandrikā*, by Govinda-rāja, see no. 1535. [?]

1376, 1377.

2518, 2519. Foll. 1-394; 395-765 resp.; size 10¼ in. by 5 in.; legibly written, in Devanāgarī, by several hands, in the 16th century; 10-16 lines in a page.

Caturvargacintāmaṇi, a digest of (mainly religious) law, by Hemādri, son of Kāmadeva, grandson of Vāsudeva, and great-grandson of Vāmana.

Chapter I. or *Vratakhanda*.

The entire digest consists of four chapters—*Vrata*-, *Dāna*-, *Tīrtha*-, and *Moksha-khanda*—and a supplementary fifth or *Parīśeshakhanda*. Little (if any*) attention is paid by the author to civil law.

The work is now in progress of publication in the Bibliotheca Indica; the first, second and part of the fifth chapters having already appeared.

The author (a Brāhman of the *Vatsa-gotra*) occupied some such post as keeper of the records (*samastakaraṇādhipati* or *karaṇādhyaksha*) under the Yādava princes *Mahādeva* (1260-1271 A.D.), and his nephew and successor *Rāmacandra* (*Rāmadeva*, *Rāmarāja* 1271-1309) of *Devagiri* (the modern *Dowlatabād*).

The present MS. of the *Vratakhanda* contains at the beginning the genealogical account (*rājaprasasti*) of the Yādava dynasty, published by Prof. Bhandarkar, in the appendix to his 'Early History of the Dekhan.' It is given here in much the same form as in his MS. G., the two introductory stanzas being followed by *śloka*s 1-17 of the shorter account (beginning with the reign of *Bhillima*); whereupon follows the longer *prāsasti*, and finally the five concluding stanzas of the introduction. The two MSS. seem, indeed, to be closely related to each other, being either directly derived one from the other, or both of them from the same

* Cp. Prof. Jolly's Tagore Lectures, p. 17, where it is stated that the section on civil law is far less copious than the other portions of the work. Prof. Bhandarkar, Early History of the Dekhan, p. 89, makes no mention of any subdivision on *vyavahāra*.

original. The present MS. has the same two lacunæ as MS. G. (śl. 42 and 45 of the larger *prāśasti*).

The MS. begins :

श्रीगोपालमपारवैभवभवस्यच्छन्दलीलोदयं
सांद्रिगधतमालकोमलदलश्यामाभिरामाकृति ।
कूजकोकिलकमिनीकलरवप्रोत्तासिगोपांगना-
गीतस्फोतपवित्रचित्रचरित्रवातं नमस्कुर्महे ॥ १ ॥
उन्मीलकमनीयकांतिसरसीमध्ये विबुद्धप्रभं
सारासारविचारचारुमनसा हंसेन संसेवितं ।
नित्यानंदपरागसंगसुभगं वंदारुवृंदारक-
श्रेणीभंगमनंगवैरिचरणाभोजद्वयं यातु वः ॥ २ ॥
वंशो हिमांशोजैयति प्रसिद्धो यस्मिन् राजा यदुराविरा-
[सीत् ।
बभूव यस्मिन्मुरावतारभारापहाराय पुरा मुरारिः ॥ ३ ॥
सा संपन्नदिदं यशो बलमिदं सोयं प्रतापो महान् [त्तरं] ।
ऐकैकं पृथिवीभूतो भुवि महादेवस्य लाक्षेतरं (? लोको-
तस्य श्रीकरणाधिपः स्वयमहं हेमाद्रिसौरिः (!) परः
प्रौढप्रातिभवख्यमाणिविलसद्वंशो भृशं शोभते ॥ १५ ॥
इति राजप्रशस्तिः ॥ अथ ग्रंथकर्तुः प्रशस्तिः ॥
यादप्रांतविनिःसृतद्युसरितो देवस्य ०

Vol. I. ends shortly after the conclusion of the *trayodaśīvratāni*.

The colophon runs thus : इति श्रीमहाराजाधिराजश्रीमहादेवस्य समस्तकरणाधीश्वरसकलविद्याविशारदश्रीहेमाद्रिविरचिते चतुर्वर्गचिंतामणौ व्रतखंडं समाप्तं ॥

Seven leaves at the end contain an index (*anukramanikā*) written by one *Rāmacandra*, in *Samvat* 1656 (A.D. 1599). Some portions of these volumes are, however, apparently somewhat older than this date.

Cf. Weber, Cat. Berl., no. 1173.

[GAIKAWAR.]

1378.

2572. Foll. 511, the first 23 of which are wanting; size 13 in. by 5½ in.; good Devanāgarī writing of the 16th century; twelve lines in a page. Foll. 24-40, and some leaves at the end are more or less injured in the margin;

and almost throughout the MS. the ink has spread, rendering the writing illegible in many places.

Vratākhaṇḍa; incomplete at the beginning and end.

The *pratipadvratāni* end fol. 25b.

[MACK. COLL.]

1379.

2633. Foll. 207, one of which (fol. 184) is wanting; and two *buddhipatras* after foll. 126 and 138; size 9½ in. by 4½ in.; Devanāgarī character; foll. 1-29 well written, c. 1550 A.D.; eight lines in a page; the remainder fairly written, c. 1650 A.D.; eleven lines in a page; foll. 185 and 186 supplied by a third hand.

Śāntika-paushṭikāni, the section of *Hemādri's* Digest, on propitiatory rites. *Vratākhaṇḍa*, Vol. II., pp. 1003 seq.

It begins : अथ शांतिकपौष्टिकानि ।

नीतः शांतमनंतदानं ०

The text of this MS. differs very considerably from that printed in the *Bibliotheca Indica* edition.

The *vināyakaśnapanam* ends fol. 5a (ed. II., p. 1008), when the MS. proceeds : नारद उवाच ॥

अथवाग्यप्रवक्ष्यामि गर्भोत्पत्तौ च कारणं ।

सिद्धश्चे महाद्वी वा नदीनां संगमेषु वा ॥ ०

Iti tattvasāgarasamhitoktagaṇādhyaśhasna-
panam, fol. 7a; सनत्कुमार उवाच ।

तृतीयाया महाभागकर्तव्यं च व्रतं शृणु ।

येनानंतभवेनसमेनः क्षपयति द्विजः ॥

iti garuḍapurāṇoktam śāntivratam, fol. 11a; पुष्कर उवाच । स्नानमन्यप्रवक्ष्यामि ० (ed. II., p. 1009); *iti viśṇudharmottaroktam māheśvarasnanam*, fol. 12a (ed. II., p. 1010); *viśṇudh.-nānāsānāni*, fol. 13a (ed. II., p. 1012); *bhaviśhyottaroktam rudrasnānam*, fol. 15a (ed., fol. 1015);

अथापरं प्रवक्ष्यामि पावनं धर्ममुत्तमं ।

मोक्षदं च तथा ज्ञेशाङ्गमिभोगदमेव च ॥ ०

iti kālīkāpurāṇoktaḥ kalāśasnanāvidhiḥ, fol. 16a;

सद्योत्तरशतं वक्ष्ये स्वरूपं भुक्तिमुक्तिदं ।

अपने विषये चैव ग्रहणे चंद्रसूरयोः ॥ ०

iti kārāṇāgamoktam aṣṭottaraśatakalāśasnanāvidhiḥ, fol. 19b; *iti kārāṇāgamokta ekonapañcāśatkalāśasnanāvidhiḥ*, fol. 20b; *iti pañcaviṃśatikāśasnapanavidhiḥ*, fol. 22a; *iti bhaviṣhyatpurāṇokto ghaṭikābhishekaḥ*, fol. 23a (ed. II., p. 1016); *iti bhaviṣhyottaroktam bandhyābhishekaḥ*, fol. 26a (ed. II., p. 1021); *iti vishṇudharmottare rāhuvaradānam* (3½ ślokaḥ), fol. 26a; मनुस्मृत्या च । चंद्रादिग्रन्थोपरान्ते च ० *iti matsyapurāṇoktam candrasūryoparāgasnānam*, fol. 27b (ed. II., p. 1023); नारद उवाच ।

किमुद्वेगे हुते कृत्ये सलक्ष्मीकेन हन्यते ।

मृतवत्साभिषेकादिकार्ये किं तु विधीयते ॥ ०

iti matsyapurāṇoktam saptamīsnapanam, fol. 30a; *iti vishṇudharmottaroktā sadantotpattiśāntiḥ*, fol. 30b (ed. II., p. 1025); *iti garbhoktā janamāraśāntiḥ*, fol. 31b (ed. II., p. 1027); *iti gośāntiḥ*, fol. 36a (ed. II., p. 1031); अथाष्टशतितः । विष्णुधर्मोत्तरात् ॥ पुष्कर उवाच ।

नित्यं नैमित्तिकं काम्यं शान्तिकर्म निबोध मे ।

यंचमीषु च सर्वासु श्रीधरं पूजयेद्भिर्भु ॥ ०

iti nityāsvasāntiḥ; atha naimittikī, fol. 53b; *hayamārādhyāyāḥ*, fol. 59a; *iti śālīhotroktāśvasāntiḥ*, fol. 61a (ed. II., p. 1036); *iti śrīvar-dhanam nāma hayānām karmakīrtanam*, fol. 62b; *atha gajāśāntiḥ*, fol. 64b (ed. II., p. 1036); *atha mahāvasthānimittāśāntiḥ*, fol. 70a; *iti parvata-yajñavidhiḥ*, fol. 76a; *iti nīrājanayajñāḥ*, fol. 84a; *iti pālākapyasamhitāyām pushyagajāśāntiḥ*, fol. 95b; *iti bhaviṣhyatpurāṇoktā mahāśāntiḥ*, fol. 109b; *iti matsyapurāṇoktāny adbhutaśānti-kāni samāptāni*, fol. 119a; *iti nānotpātāśāntiḥ*, fol. 124b, etc.; *matsyapurāṇokto gurusūktapūjāvidhiḥ*, fol. 133b; *ekagrahapūjāvidhiḥ*, fol. 152a; *ayutahomāḥ*, ib.; *lakṣahomānushthānapaddhatiḥ*, fol. 165a; *koṭihomānushthānapaddhatiḥ*, fol. 178b; *vishṇudharmottare āvāhanādhyāyāḥ*, fol.

199a; ib. *anulepanādhyāyāḥ*, fol. 200a; ib. *pushyādhyāyāḥ*, fol. 201a; ib. *dhūpādhyāyāḥ*, fol. 201b; ib. *naivedyādhyāyāḥ*, fol. 203a; ib. *dakṣiṇādhyāyāḥ*, fol. 207a; ib. *pratiśarabandhādhyāyāḥ*, fol. 207b; a few lines further on the MS. breaks off abruptly at the end of the leaf. According to a rough list of contents on fol. 1a, only one leaf seems to be lost at the end. [MACK. COLL.]

1380.

2039. Foll. 337; size 12 in. by 5½ in.; legibly written, in Devanāgarī, by different hands; 11-15 lines in a page.

Dānakhaṇḍa, the second division of the *Caturvargacintāmaṇi*.

The scribe of the last 31 leaves (except foll. 317, 318, 328, 329, 331, 332, which are by a later hand) gives the following date: संवत् १५१०९ वर्षे वैशाखत्रितयायां तिथौ रविदिने अष्टौ श्रीस्तभतीर्थे वास्तव्यमोदज्ञातीयत्रिवाडीहरण्यगर्भसुतत्रिवाडीकश्यपेन सहभ्रातृणां पुत्रपौत्राणां पठनार्थं दानखंडं पुस्तकमिदमलेखि ॥

Cf. Weber, Cat. Berl., no. 1218.

[GAIKAWAR.]

1381.

2327. Foll. 395; size 11 in. by 5½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1750 A.D.; eleven lines in a page.

The same section of *Hemādri's* work.

[GAIKAWAR.]

1382.

2584. Foll. 473, the first of which is missing; size 12 in. by 5 in.; good Devanāgarī writing of about the end of the 16th century; ten lines in a page.

Another copy of the *Dānakhaṇḍa*, slightly incomplete at the beginning and end.

The *vrikshapratishṭhāvidhi* ends fol. 472a.

[MACK. COLL.]

1383.

247. Foll. 457; size 12 $\frac{3}{4}$ in. by 6 in.; fairly written, in Devanāgarī; 11-17 lines in a page.

Śrāddhakalpa, the first of the four sections of the *Parīśeṣha-khaṇḍa*, or supplementary chapter of *Hemādri's Caturvargacintāmaṇi*.

It begins:

श्रीरोदाण्यसारसंयहकलालीलासमालिङ्गितो °

Colophon: इति महाराजाधिराजश्रीमहादेवीयसकलश्री-
करणाधिपतिपंडितश्रीहेमाद्रिविरचिते चतुर्वर्गचिन्तामणौ परि-
शेषसंज्ञे आढ्यकल्पे जीवच्छास्त्रप्रयोगः ॥ आढ्यकल्पप्रशंसा मत्स्य-
पुराणे । etc. two stanzas ॥ इति श्रीआढ्यकल्पः समाप्तः ॥
संवत् १८५८ ज्येष्ठमासे कृष्णपक्षे बुधवासरे दसमी ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1384.

2153. Foll. 360, twelve of which (1; 238-248) are wanting; while fol. 2 is much injured through damp and insects; size 11 in. by 5 in.; good Devanāgarī writing of 1524 A.D.; 11-13 lines in a page.

Kālanirṇaya, the second section of the *Parīśeṣhakhaṇḍa*, treating of the proper times and seasons for the performance of religious ceremonies.

It commences with 28 introductory verses, as in the Calc. edition.

Colophon: इति महाराजाधिराजश्रीमहादेवीयसमस्त-
करणाधीश्वरसकलविद्याविशारदश्रीहेमाद्रिविरचिते चतुर्वर्ग-
चिन्तामणौ परिशेषसंज्ञे कालनिर्णयः समाप्तः ॥ संवत् १५
सामाटादि ८१ वर्षे ५ आश्विनशुद्धिपंचमी अक्षय्ये पञ्चमिषुषे अष्टमे
श्रीमहेंद्रीपवित्रीकृतकलनिवासिनि देवयामास्ये वृद्धपाठके वा-
स्तव्यमेदपाठशाय याः राजरिपिसुतव्याः विष्णुदत्तेन श्रीविद्या-
धरस्याध्ययनार्थं परोपकारार्थं पुस्तकं लिखितं ॥ - - - ॥ पंडित-
श्रीजनार्जनसुतपंडितश्रीविद्याधरपठनार्थं कालनिर्णयः समाप्तः ॥

For another, even older MS. of this section (1478 A.D.), see Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 349.

[GAIKAWAR.]

1385.

1461. Foll. 101; size 8 $\frac{3}{4}$ in. by 3 $\frac{1}{2}$ in.; Bengali handwriting of Śaka 1510 (1588 A.D.); rather difficult to read; ten or eleven lines in a page; foll. 1-4 by a somewhat later hand.

Kṛtyakalpataru, a general digest of religious (and civil) duties, by *Lakṣmīdhara Bhaṭṭa*, son of *Bhaṭṭa Hṛidaya(dhara)*, and foreign minister to *Mahārāja Govindacandra* (of Kanauj or Kāśī, cf. Colebrooke, Misc. Ess. 2nd, II., p. 253).

This MS. contains the *Dānakāṇḍa* (*Dāna-kalpataru*), or chapter on gifts.

It begins: ननु किन्नामसंशयत्वं तद्धि न तावत्सन्देहो-
त्पनुभवसिद्धौ जातिविशेषः चाश्रुपत्वादिना °

इति कृत्यकल्पतरौ दानकाण्डे पात्रापावनिरूपणपर्यं fol.
17a; इति ° षोडश महादानानि fol. 34b; इति श्री-
लक्ष्मीधरविरचिते ° प्रकीर्णकदानानि fol. 89b.

It ends: इति श्रीभट्टहृदयाम्भजमहासांन्यविरहितकभट्ट-
श्रीलक्ष्मीधरविरचिते कृत्यकल्पतरौ दानकाण्डे समाप्ते ॥

सर्वेषां मौलिरत्नानां भट्टाचार्यमहात्मना ।

एतद्विद्यानिवासानां दानकाण्डाख्यपुस्तके ॥

ओमेन्दुशरणीतांशुमितशाके विशेषतः ।

शूद्रेण कविचन्द्रेण विलिख्य परिशोधितं ॥

According to a MS. described by Prof. Peterson, Report I. (1882-3), p. 108, the entire work consists of the following twelve chapters:

1. <i>Brahmacāri-kāṇḍa</i> .	7. <i>Tīrtha-kāṇḍa</i> .
2. <i>Grihastha-kāṇḍa</i> .	8. <i>Śuddhi-kāṇḍa</i> .
3. <i>Naiyatakāla-kāṇḍa</i> .	9. <i>Rājadharmakāṇḍa</i> .
4. <i>Śrāddhakāṇḍa</i> .	10. <i>Vyavahārikāṇḍa</i> .
5. <i>Dānakāṇḍa</i> .	11. <i>Śānti-kāṇḍa</i> .
6. <i>Pratishṭhā-kāṇḍa</i> .	12. <i>Mokṣakāṇḍa</i> .

But, if this is a complete list of the chapters, their order must be somewhat different, as the *Rājadharmakāṇḍa* is called the 11th in its introductory verse.

As the *Kalpataru* is quoted in *Caṇḍeśvara's Ratnākara*, it cannot be later than the beginning of the 14th century. [H. T. COLEBROOKE.]

1386.

852. Foll. 46; size 12½ in. by 4 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Rājadharmakāṇḍa, the chapter on the duties of kings, of *Lakṣmīdhara Bhaṭṭa's Kṛitya-kalpataru*. It begins:

न्याये वर्त्तन्ति यज्जगद्गुणवतां गेहेषु यद्वर्तितो
राज्ञां मूर्धनि यत्पदं व्यरचयन्नोविदचन्द्रो नृपः ।
तत्सर्वं खलु यस्य मंत्रमहिमाश्रयं स लक्ष्मीधरः
कांडे शंसति राजधर्मेनचयानेकादशे पुण्यधीः ॥ १ ॥
राजप्रशंसा प्रथममभिषेको गुणास्ततः ।
अमात्या अथ दुर्गाणि वास्तुकर्मविधिस्ततः ॥
राष्ट्रसंग्रहणं कोशो दंडो मित्रं ततः पुनः ।
राजपुत्राभिरक्षा च मंत्रः पाङ्क्त्यमेव च ॥
यात्राभिषिक्तकृत्यानि देवयात्राविधिस्ततः ।
महोत्सवश्च कौमुद्या ध्वजोच्छ्वायविधिस्ततः ॥
महानवम्यां पूजा च विधिश्च ह्यस्य चाप्यथ ।
गवोत्सर्गो वसोर्धारा पर्वोत्सवेकादश क्रमात् ॥

अथ राजप्रशंसा । तत्र मनुः । ०

इति राजप्रशंसा fol. 3a; इत्यभिषेकविधिः fol. 5a;
इति राजगुणाः । अथामात्याः fol. 6a; अथ दुर्गाणि fol. 10a;
अथ वास्तुकर्मविधिः fol. 14a; इति वास्तुशान्तिः । fol. 20b;
इति राष्ट्रं । अथ कोशः fol. 21b; अथ राजपुत्ररक्षा fol.
23a; अथ मंत्रः ib.; अथ पाङ्क्त्यं fol. 25a; अथ यात्रा
fol. 26a; अथयाभिषिक्तस्य कृत्यानि fol. 31b; अथ देव-
यात्राविधिः fol. 38a; अथ कौमुदीमहोत्सवः fol. 39a;
अथेदध्वजोच्छ्वायविधिः fol. 39b.

It ends (? from *Bhaviṣhyapurāṇa*):

एवं यो बाह्येद्वारां शास्त्रदृष्टेन कर्मणा ।
तस्य भूः सिञ्चते सर्वा सनगा सहसागरा ॥
अश्वमेधसमं पुण्यं दिनहोमात्मजायते ।
वाजपेयशतं रात्रावगिनष्टोमशतं तथा ॥
आधयो व्याधयस्तस्य न भवन्ति कदा चन ।
आयुरारोग्यमैश्वर्यं तदते च सुखी भवेत् ॥

इति श्रीमन्नोवि[दच]द्रमहाराजसाधिविग्रहिकश्रीलक्ष्मीधर-
भट्टविरचिते कृत्यकल्पतरौ राजधर्मेकांडः संपूर्णः ॥

No quotations other than from *Purāṇas* and *Smṛitis* have been met with.

[H. T. COLEBROOKE.]

1387.

989. Foll. 258; size 14 in. by 5 in.; fairly good, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Kṛityaratnākara, the first section of a general digest of Hindu law, compiled under the direction of *Caṇḍeśvara*, son of *Vireśvara* (son of *Devāditya*), and minister of King *Harasimhadeva* of *Mithilā* (or *Nepāla*).

According to a *śloka* at the end of the section on Civil law, *Caṇḍeśvara* was living in Śaka 1236 (A.D. 1314, cf. no. 1390) when he gave away his weight in gold, on the river *Vāgvatī*.

Another *śloka* at the end of the same section states that the complete digest consists of the following seven sections: 1. *Kṛitya*; 2. *Dāna*; 3. *Vyavahāra*; 4. *Śuddhi*; 5. *Pūjā*; 6. *Vivāda*; 7. *Grihastha-ratnākara*.

The work begins (with the numbers of *ślokas* supplied):

हर्षव्यालोलमौलिद्रवदमरधुनीवारिधाराभिषेकाद्
विश्रान्ते लोचनाग्नौ विमलितगिरिजा संभ्रमादस्तविम्बा ।
देवादर्थेन्दुरोचिर्विरचितकवरीकुन्दमालानुकारा
वासः श्रेयांसि गौरी वदनसरसिजे शांकरी भृङ्गलीना ॥ १ ॥
वेददुमं सुकृतसम्फलमुच्चशाखम्
उल्लासयन्नधिपयोनिधिनीलमूर्तिः ।
भूमखलोद्भरणकर्म च कूर्मरूपो
देवः शिवं दिशतु विश्वजननीनमूर्तिः ॥ २ ॥ ० ३ ॥
अस्ति श्रीहरसिंहदेवनृपतिनिःशेषविद्वेषिणां [वंशोद्भवः ।
निमीथी मिथिलां प्रसाददखिलां (1. प्रशासद ०) कार्णाट-
आशाः सिञ्चति यो यशोभिरमणैः पीयूषधाराद्रवैर्
देवः शारदशर्वरीपतिरिवाशेषश्रियं भावुकः ॥ ४ ॥
अस्मिन् दिग्विजयोद्यते बलभरात् कुञ्जीभवद्भिः फणैर्
अन्योन्यं निविडं मिलद्भिरभितः श्रेयं सहस्रशसः ।
गच्छत्यसुजबान्धवे दिनपतौ प्रत्यक्षयोधेरथः
सद्यः संकुचदञ्जकोरकवपुःसादृश्यमालस्यते ॥ ५ ॥
सामाखेदं भजध्वं जलधिमुपगते बान्धवे पङ्कजानाम्
अनःपञ्चेपुरोपव्यसनभयमुख (1. प) श्रक्तवाका वराकाः ।
श्रीमत्कार्णाटभूपतिमुकुटमण्यः प्रीणयन्नस्य लोकान्
एष प्रौढप्रतापद्युमणिरुदयिनीं संपदं संतनोति ॥ ६ ॥

एतस्याहुतसन्धिविग्रहधुरा पात्रं पवित्रीकृत-
 क्षालोकः शरदिन्दुसुन्दरयशःसंदोहगङ्गासुभिः ।
 आसीन्मन्त्रमयश्रुतिप्रतिहताभिन्नान्धकारोदयो
 देवादित्य इति प्रसन्नहृदयो देवदुमो जङ्गमः ॥ ७ ॥

महादानैस्तैर्विभवमहितैर्नैन्दितमभूत्
 कुलं भूदेवानां बहुविधमलैस्तैर्मखभुजां ।
 तडागैरावासैः कमलमधुपानोन्मदनद-
 द्विरेफन्नेणीनामुपकृतमनेन क्षितितलं ॥ ८ ॥

गुणाम्भोधेरस्मादजनि रजनीजानिरुदधेर
 इवाम्भोजाद् देवो द्रविण इव मन्त्रीशतिलकः ।
 नवं पीयूषांशोरमृतमिव शक्तिप्रणयिनो
 नयादनुः (?) महादत्तः) आद्यादिव जगति वीरेश्वर इति ॥ ९ ॥

लक्ष्मीभाजो द्विजेन्द्रानकृत कृतमतिर्यो महादानदानैः
 प्रादाद्गुह्यस्तु रामप्रभृतिपुरवरे शासनं श्रोत्रियेभ्यः ।
 वापीचक्रेड्विबन्धुदहिभतनगरे (?) निर्जितातङ्गदुःखः
 प्रासादस्थेन तुङ्गो व्यरचि सुकृतिना स्वर्गसोपानमाहुः ॥ १० ॥

यः सन्धिविग्रहविधौ विविधानुभावः
 शौर्योदयेन मिथिलधधिपरान्त्यभावं ।
 निर्मत्सरं स्वनयसन्नितको[श]जातं
 सम्राजसंघटनसंभृतमेव चक्रे ॥ ११ ॥

प्रज्ञावतां सदसि संसदि वाक्पटूनां
 राज्ञां सभासु परिपत्सपि मन्त्रभाजां ।
 चिन्ने रथिनां च कवितास्त्रपि सत्कवीनां
 वीरेश्वरः स्फुरति विश्वविलासिकीर्तिः ॥ १२ ॥

श्रीमानमुष्य तनयो नयचक्रचारु
 आचारवन्ननवकल्पतरुप्ररोहः ।
 सत्सन्धिविग्रहधुरीणपदावलक्षण
 चण्डेश्वरो विजयते सच्चिवावतंसः ॥ १३ ॥ ० २३ ॥

विभ्राणः कल्पवृक्षं क्लृप्तं परिसरे कामधेनुं दधानः
 क्लृप्तः पारिजातं क्लृप्तदपि च दधन्लोषयादोविमुक्तः ।
 श्रीमच्चण्डेश्वरेण स्मृतिनिगमविदा तन्यते ते[न] तद्वद्
 विष्णुव्यासादिवाक्पस्फुरदमृतमयः कृत्यरत्नाकरोऽयं ॥ २४ ॥
 स्वरूपफलमानेभ्यो निमिन्नाच्च विधीयते । [० २६ ॥

अभीष्टफलदस्यात्र धर्मस्यादौ निरूपणं ॥ २७ ॥

परिभाषा ततः प्रोक्ता ततो मासपरिस्थितिः ।
 अथात्र चैत्रवैशाखी ज्यैष्ठापादी ततः परं ॥ २८ ॥

ततश्च श्रावणो भद्र आश्विनः कार्तिकस्तथा ।
 मार्गः पौषोऽथ माघश्च फाल्गुनः परिकीर्तितः ॥ २९ ॥

मलमासव्यवस्थापि तरङ्गोऽस्य ततः कृतः ।
 प्रकीर्णकं च वाराणां व्रतादिविधिविस्तरः ॥ ३० ॥

रविसंक्रान्त्यमावास्याग्रहणस्थितयस्ततः ।
 व्रतादितिविवेधादिव्यवस्थितिरनन्तरं ॥ ३१ ॥

एवमागमविज्ञेन श्रीचण्डेश्वरमन्त्रिणा ।
 द्वाविंशतिस्तारङ्गाणां कृत्यरत्नाकरे कृता ॥ ३२ ॥

तत्र प्रवृत्तौ पायिकं धर्मेनिरूपणं स्वरूपतः । तत्र मनुः । ०
 इति ० धर्मेनिरूपणतरङ्गः fol. 17a; ० परिभाषातरङ्गः
 fol. 30a; ० मासपरिस्थितितरङ्गः fol. 31a; ० चैत्रतरङ्गः
 fol. 56a; ० वैशाखतरङ्गः fol. 70b, etc.; ० माघतरङ्गः
 fol. 210; ० फाल्गुनमासतरङ्गः fol. 216b; ० मलिमुच-
 निर्णयतरङ्गः fol. 220; ० प्रकीर्णकतरङ्गः fol. 240;
 ० वारव्रतादिविधितरङ्गः fol. 247b; ० संक्रान्तितरङ्गः fol.
 251b; ० समावास्यातरङ्गः fol. 252b; - - - ० ग्रहण-
 कतरङ्गः ॥ अथ व्रतादितिविवेधादिव्यवस्थितिः ॥ fol. 255b.

It ends:

घृन्दे मन्त्रीश्वराणां परिपदि विदुषां सामगानां समाजे
 गोष्ठीषु स्तेमभाजां सदसि सुकृतिनां श्रीमतां मन्दिरेषु ।
 आगङ्गाभ्यःसभासु क्षितिवलयभुजामालये नीतिभाजां
 श्रीमच्चण्डेश्वरोऽयं निखिलगुणनिधिर्गीयतां गौरवेण ॥

महासान्धिविग्रहिकठकुरश्रीवीरेश्वररात्मजमहासान्धिविग्रह-
 कठकुरश्रीचण्डेश्वरविरचितः कृत्यरत्नाकरः समाप्तः ॥ See the
 same author's *Kṛityacintāmaṇi*.

Regarding the author's age see no. 1390.

[H. T. COLEBROOKE.]

1388.

467. Foll. 128; size 17 in. by 5 in.; fairly
 written, in the Bengali character, at the end
 of last century; nine lines in a page; the
 first two leaves have been replaced by three
 leaves in a large, somewhat more recent hand-
 writing.

Dānaratnākara, the section on Gifts, of
Caṇḍeśvara's Digest of Hindu law.

It begins:

तस्यातु लोचनं शम्भोः प्रियाश्लेषनिमीलितं । [॥ १ ॥
 उत्कं सरजनीनाथ(L. सरोजिनीनाथे)निद्राणमिव नीरजं
 3 H 2

उन्निद्राभोजराजीवहलपरिमलोद्भूतरगैस्तलागैर्
 उन्मीलद्भ्रम्योपश्रुतिविगलदैः शासनैर्यजानां ।
 लक्ष्मीं विश्वभरायाः स्फुटमकृत कृती यो महादानदानैः
 श्रीमच्छेस्वरोऽमुं रचयति रुचिरं दानरत्नाकरं सः ॥ २ ॥
 श्रीचण्डेश्वरमन्त्रिणा मतिमतानेन प्रसन्नात्मना
 नेपालाखिलभूमिपालजयिना धर्मेन्दुदुधामिना ।
 वाग्वत्याः सरितस्तटे सुरधुनीसाम्यं दधत्याः शुची
 मार्गे मासि यथोक्तपुष्पसमये दत्तस्तुलापूरुषः ॥ ३ ॥
 यस्य दानातिरेकेण लोके निर्जितगौरवः ।
 कल्पद्रुमः पारिजातः कामधेनुः क्वचित्क्वचित् ॥ ४ ॥
 अत्रोक्तमपि यद्दानं कृत्यरत्नाकरे पुनः ।
 मासादिकृत्यसामस्यगौरवाच्चतुदोरितं ॥ ५ ॥
 दानधर्मविधिदीनस्वरूपस्य निरूपणं ।
 देयादेयतरङ्गोऽत्र पात्राणां कथनं ततः ॥ ६ ॥
 महादानानि सर्वोणि गोसहस्रमनन्तरं ।
 धान्यादिशैलदानानि गुडधेनवादिकानि च ॥ ७ ॥
 गवां स्वरूपतो दानं ततो हेमगवी परं ।
 वृषकृष्णाजिने तद्वहानं भूमिसुवर्णयोः ॥ ८ ॥
 विद्यादानं कल्पदानमन्नदानमतः परं ।
 मासर्तुतिथिनक्षत्रप्रदानानां तरङ्गकाः ॥ ९ ॥
 आरोग्याभयदाने च द्विजस्थापनकं ततः ।
 प्रकीर्णकप्रदानानि वापीकूपसरोविधिः ॥ १० ॥
 प्रतिष्ठा चैव वृक्षाणां दानमाश्रयचिह्नितं ।
 द्रव्याणां देवतान्यत्र श्रीचण्डेश्वरमन्त्रिणा ॥ ११ ॥
 देवद्रुमाधिकोत्सासिसाम्यत्वाभासितश्रिया ।
 ऊनविंशदमी रम्यास्तरङ्गास्तेन निर्मिताः ॥ १२ ॥

अथ दानविधिः ॥ तत्रः मनुः । ०

इति ० दानविधितरङ्गः fol. 3; ० दानस्वरूपतरङ्गः fol. 7b;
 ० देयादेयतरङ्गः fol. 10b; ० पात्रनिरूपणो नाम तरङ्गः
 fol. 19; ० तुलापूरुषमहादानं fol. 27; ० हिरण्यगर्भदानं
 fol. 29; ० ब्रह्मायुजदानं fol. 31; ० कल्पपाददानं fol.
 32b; ० गोसहस्रदानं fol. 34b; ० कामधेनुदानं fol. 35b;
 हिरण्याश्रदानं fol. 36b; ० कनकाश्रयदानं fol. 37;
 हेमहस्तिरथदानं fol. 38; पञ्चलाङ्गलदानं fol. 39b;
 पृथ्वीदानं fol. 40b; विश्वचक्रदानं fol. 43; कल्पलतादानं
 fol. 44; सप्तसमुद्रदानं fol. 45; रत्नधेनुदानं fol. 45b;
 इति ० षोडशदानतरङ्गः fol. 46b; ० गोसहस्रदानतरङ्गः
 fol. 50; ० अचलदानतरङ्गः fol. 58; ० धेनुतरङ्गः fol. 65;

० गोदानतरङ्गः fol. 73; ० हेमगवीतरङ्गः fol. 73b;
 ० वृषदानतरङ्गः fol. 75; ० कृष्णाजिनदानतरङ्गः fol. 79;
 भूमिदानतरङ्गः fol. 82; ० सुवर्णदानतरङ्गः fol. 85;
 ० विद्यादानतरङ्गः fol. 94b; ० कल्पदानतरङ्गः fol. 95;
 ० अन्नदानतरङ्गः fol. 98; ० मासदानतरङ्गः fol. 100;
 ० धातुदानतरङ्गः fol. 100b; ० तिथिदानतरङ्गः fol. 103b;
 ० नक्षत्रदानतरङ्गः fol. 105; ० आरोग्यदानतरङ्गः fol. 106;
 ० द्विजस्थापनतरङ्गः fol. 107b; ० प्रकीर्णकदानतरङ्गः ॥
 अथ वापीकूपतडागादिविधिः । fol. 119b.

The MS. concludes with the last two ślokaś given at the end of the *Vivādaratnākara*, with, however, one or two lacunæ. In one of these the initial र of the last śloka containing the date is wanting.

The colophon runs thus: इति सर्वाक्रियमहासा-
 न्धिविग्रहिकठकुरश्रीवीरेश्वरात्मजसर्वाक्रियमहासान्धिविग्रहिक-
 ठकुरश्रीचण्डेश्वरविरचितो दानरत्नाकरः समाप्तः ॥

Besides *Smṛitikāras* and *Purāṇas* are found quoted: *Kalpatarukāra*, fol. 69b etc.; *Kāma-
 dhenu*, fol. 109 etc.; *Chandogapariśiṣṭa*, fol. 23b;
Dānavyāsa, foll. 12-15b; *Dānasāgara*, foll. 12,
 16, 19b, 23 etc.; *Pariśiṣṭa*, fol. 22b; *Pārijāta*,
 fol. 16 etc.; *Shatṭrimśanmata*, fol. 7.

[H. T. COLEBROOKE.]

1389.

880. Foll. 70 (numbered 2-71); size 11 in. by 4 in.; good, modern Bengali handwriting; nine lines in a page.

Suddhiratnākara, the section on purification, of *Candēśvara's* Digest.

The beginning and end are wanting, the MS. having apparently been copied from one the first leaf of which had been lost, as well as several leaves at the end.

It begins:

- - स्तोपहतानां च पञ्चान्नस्य विभुदता ।

आनात् शुद्धिरपी शुद्धिः सम्यगत्रोपवर्णिताः ॥

चतुस्त्रिंशत्तरङ्गेण शुद्धिरालोक्यते क्रमात् ।

मिथिलाधिपमन्त्रीन्द्राचन्द्रेश्वरसूरिणा ॥

अथ प्रायेण शुद्धिः ॥ तत्र मनुः ०

1. *Prāyeṇa-suddhitarāṅga* ends fol. 8; 2. *jananāśuddhit.*, fol. 9b; 3. *jananamaraṇāśaucat.*, fol. 11b; etc.—27. इति शुद्धिरत्नाकरे स्वभावशुद्धितरङ्गः ॥
अथ तैजसादिद्रव्यतरङ्गः ० fol. 69b.

[H. T. COLEBROOKE.]

1390.

1423. Foll. 224; size 12½ in. by 4 in.; Devanāgarī writing of the latter part of last century; foll. 1–150 in a large, clear hand, nine lines in a page; the remaining portion less clearly written, apparently by several hands; 9–14 lines in a page.

Vivādaratnākara, the section of *Caṇḍeśvara's* Digest, treating of Civil law [A.]

This section has been edited, in the *Bibliotheca Indica*, by Paṇḍit Dinanātha Vidyālan-kāra.

That edition commences with an introduction of 29 verses, which is not contained in any of the three MSS. of this collection.

These MSS. begin :

सर्वोत्तमे नमस्तस्मै सर्वोपत्यरिपत्न्ये ।

सर्वोपसिद्धये सद्यः सर्वोपास्याय शंभवे ॥ १ ॥

सर्वोपकारे सुरवाहिनीव

सर्वोपसिद्धौ कमलालयेव ।

सर्वोपश्रया पातु पवित्रयन्त्री

श्रीमत्सिद्धीशं मुदिता भवानी ॥ २ ॥

विलोक्य मन्वादिमुनिप्रणीताः

स्मृतीस्तथाचार्यकृतान्विबन्धान् ।

चण्डेश्वरः सज्जनरत्ननाथ

विवादरत्नाकरमातनोति ॥ ३ ॥

तत्रादौ चण्डादानविवादपदम् । तत्र बृहस्पतिः । ०

इति ० चण्डादानतरङ्गः fol. 2b; ० वृद्धितरङ्गः fol. 7;

० अकृतवृद्धितरङ्गः fol. 8b, etc.

It ends :

कल्पदुर्मे वाप्यथ पारिजाते हलायुधे वाप्यथवा प्रकाशे ।

यत्सारमस्मादधिकं च तत्रार्थार्थं रत्नाकर एक एव ॥ १ ॥

यं कामधेनुरनुयाति सकल्पवृक्षा

यं सेवते निजमल्लाय स पारिजातः ।

तं वैरिगोचभिदमुच्चसहस्रनेत्रं

चण्डेश्वरं तुल्यितुं कतमे भवन्तु ॥ २ ॥

श्रीकृत्यदानव्यवहारशुद्धिपूजाविवादेषु तथा गृहस्थे ।

रत्नाकरा धर्मभुवो निबन्धाः कृतास्तुलापुरुषदेन सम ॥ ३ ॥

रसगुणभुजर्चद्वैः संमिते शाकवर्षे

सहसि धवलपक्षे वाग्वतीसिंधुतीरे ।

अदित तुलितमुच्चैरात्मना स्वर्गोराशिं

निधिरत्निलगुणानामुन्नतः सोमनाथः* ॥ ४ ॥

इति समस्तप्रक्रियाविराजमानमहासांघिवियहिकठकुरश्री-
विरेश्वरात्मज-समस्तप्रक्रियाविराजमानमहासांघिवियहिकठकुर-
चण्डेश्वरविरचितो विवादरत्नाकरः समाप्तः ॥

The date contained in the last verse, viz. Śaka 1236 (A.D. 1314)—when *Caṇḍeśvara*, the minister of *Harasiṃhadeva*, is stated to have given away his weight in gold, on the *Vāgvatī* (the modern *Bāgmātī*, the principal river of the Nepal valley)—seems to fit in fairly well with what is known of the history of the country. Though the legendary history of Nepal (D. Wright, p. 174 seq.), which represents *Harisiṃhadeva* (!) as having come into Nepal from Ayodhyā in 1324, and soon after succeeded in getting himself recognized king, is too little trustworthy to afford much help, other circumstances seem to point to the overthrow of the *Mallas*, traditionally connected with the name of *Harisiṃhadeva* (and perhaps

* This is also the reading of the Bibl. ind. edition and of a MS. in Rāj. Mitra's Notices, v., p. 152; whilst Mr. Rajkumar Sarvadhikari, Tagore Law Lectures 1880, p. 394 (p. from a Benares MS.) reads ० गुणानामुच्चरं सोमनाथात् 'north of Somanātha.' No mention seems, however, to be made of such a shrine or place in Nepal, though *nātha*, no doubt, seems rather a favourite ending of local names there.

alluded to in the introduction to the *Kṛitya-ratnākara*) having taken place in the early decades of the 14th century. See C. Bendall, Cat. of Cambr. MSS., p. vii. Thus the present digest was probably compiled not long subsequently to the date recorded above. The author, no doubt, frequently quotes the *Pārijāta*, and if thereby the *Madana-pārijāta* were intended, the above date would be too early, since that work is posterior to the *Parāśara-Mādhavīya* (c. 1350-60 A.D.). However, the passages quoted from the *Pārijāta* in the *Vivādaratnākara*, do not occur either in the printed or unprinted portions of the *Madanapārijāta*: hence the author must refer to some other work of that title. [H. T. COLEBROOKE.]

1391, 1392.

438, 439. Foll. 135 and 150 resp.; size 4to.; 11 in. by 8½ in.; written in Bengali character, on European paper (water-mark 1802); eleven lines in a page.

Another copy of the *Vivādaratnākara*.

In some portions interlinear and marginal notes have been added by Colebrooke.

[H. T. COLEBROOKE.]

1393.

847. Foll. 112; size 12½ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, in, or shortly before 1789, for Sir W. Jones. Ten lines in a page.

Another copy of the same work. Incomplete. It breaks off at the end of the *Prakāśataskaradaṇḍataraṅga*. [H. T. COLEBROOKE.]

1394.

1556. Foll. 317 (numbered 318, no. 22 having been omitted); size 11 in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing; 9-12 lines in a page.

Madanapārijāta, a compendium of religious and civil duties, in nine chapters (*stavaku*), compiled—under the patronage of the Tāka prince *Madanapāla* of Kāsthā (Kātha, near Dilli), son of (*Sādhārāṇa*, and grandson of) *Bharahapāla*—by *Viśveśvara Bhaṭṭa*, son of *Peṭṭi Bhaṭṭa* and *Ambikā*.

The work is being edited, in the Bibliotheca Indica, by Paṇḍit Madhusūdana Smṛitiratna. See also Aufrecht, Cat. nos. 651, 652; Rāj. Mitra, Notices, i., p. 242.

The author composed successively: 1. the *Subodhinī*, a commentary on *Vijñāneśvara's Mitāksharā*; 2. the *Madanapārijāta*; 3. the (*Karmavipāka*-) *Mahārṇava*; 4. the *Smṛitikau-mudī* (in which 2. and 3. are quoted); and 5. the medical dictionary *Madanavinoda*. As regards this last work, a *śloka* at the end of several MSS. avers that it was composed in Samvat 1431 (A.D. 1375); and since the *Parāśara-Mādhavīya* (c. 1350-60 A.D.), as pointed out by Prof. Aufrecht, was largely made use of in the compilation of the *Madanapārijāta*, the date of the latter work (if the former date be correct) would probably fall somewhere between 1360 and 1370 A.D. See Prof. R. v. Roth's article on *Madanapāla*, Weber's Ind. Stud. xiv., p. 398; as also Prof. Bhandarkar's Report for 1883-84, p. 47. Mr. Sarvadhikari's conjecture, Tagore Law Lect. 1880, p. 390, to read the date of the *Madanavinoda* as Samvat 1231 (taking *yuga* as 2) is quite unnecessary.

On fol. 216a of the present (fol. 178a of the next) MS., the author refers to his commentary on the *Mitāksharā*: *चौरसाद्यभावे तु कानिनादीनामपि सकलपितृधनग्रहणमस्येव पूर्वाभावे परः पर इति वचनादिति विज्ञानेश्वरमतं । यथा चायमेव क्रमस्तथास्माभिरुपपादितं विज्ञानेश्वरटीकायां सुबोधिन्यां दायविभागप्रकरणे ।*

The colophon runs thus: *इति पंडितपारिजात-कट्टारमल्लेयादिविरुद्राजीविराजमानस्य श्रीमदनपालस्य निबन्धे*

मदनपारिजाताभिधे नवम स्तवकः । समाप्तोयं मदनपारिजा-
ताख्यः ॥ संवत् १६८३ समये पौषवदि द्वादशी बुधवासरः । इदं
पुस्तकं लिखितं माधवतेवारि काश्यां विश्वेश्वरसंनिधौ ॥
This date applies, however, only to the last
chapter (fol. 231-318); foll. 1-157 having been
transcribed by a more modern hand; whilst
foll. 158-230 were supplied at the beginning
of the present century. Fol. 317 contains an
index to foll. 1-104; but another index, on
nine leaves, has been added within the present
century. [H. T. COLEBROOKE.]

1395.

926. Foll. 235; size 12½ in. by 4½ in.;
legibly written, in Devanāgarī, by different
hands, at the beginning of the present century;
8-12 lines in a page.

Madanapārijāta. [H. T. COLEBROOKE.]

1396.

1795. Foll. 258 (of which 80-115, 157,
158 are wanting); size 14 in. by 5½ in.; large,
clear, modern Devanāgarī writing; nine lines
in a page.

Two sections of the *Prayoga-pārijāta*, a digest
of religious and civil duties, by *Narasimha*.

a. *Pākayajñakāṇḍa* begins:

त्वं पाकयजनेनैव हिरण्यकशिपुप्रदः ।

लक्ष्मीनृसिंह किं दाता तदव्ययजनैरसि ॥ १ ॥

श्रवणकर्मविलोचनसाधन-

प्रभफणामणिकांतिकनम्रदः ।

नरहरे विहरन् घनतर्जनैः

प्रमुदितो ऽसि ससर्पबलिश्रिया ॥ २ ॥

अथाचार्योक्तक्रमेण सप्तपाकयज्ञविधिरभिधीयते ॥ तथा च
तदीयवचनं ॥

अतः परं द्विजातीनां संस्कृतिनियतोच्यते ।

संस्काररहिता ये तु तेषां जन्म निरर्थकं ॥

पंचविंशतिसंस्कारैः संस्कृता ये द्विजातयः ।

ते पवित्राश्च योग्याः स्युः आह्वादिषु सुयन्त्रिताः ॥

गर्भाधानं पुंसवनं सीमंतो बलिरेव च ।

जातकृत्यं नामकर्म निष्क्रमो ज्वाशनं परं ॥

चौलकर्मोपनयनं तद् व्रतानां चतुष्टयं ।

आनोद्वाही चाग्रयणमष्टका च यथातथं ॥

आवस्थामाश्रयुज्यां च मार्गशीर्षी च पार्वणं ।

उत्सर्गश्चाप्युपाकर्म महायज्ञाश्च नियशः ॥

आवस्थां कर्तव्यं श्रवणाकर्म । °

अथ श्रवणाकर्मोच्यते fol. 3b; इति प्रोक्तं श्रवणाकर्म
fol. 14a; इति नृसिंहोये प्रयोगपारिजाते पाकयज्ञकांडे
श्रवणाकर्मसर्पबलिप्रकरणं fol. 18b; ° अश्रयुजीप्रकरणं fol.
22a; ° चाग्रयणप्रकरणं fol. 27b; ° प्रत्यवरोहणप्रकरणं । °
अथोद्देशक्रमप्राप्तपाकयज्ञभूतश्राद्धविधिरभिधीयते fol. 35b;
the end of the chapter on *śrāddha*, and the
concluding portion of this section of the digest,
is wanting.

b. *Shoḍaśakarmakāṇḍa*, incomplete at the be-
ginning and probably also at the end.

Fol. 115 begins: नामित्यस्य मंत्रस्य सांगिरसः कुतः
सूयैस्तिष्ठु । °

इति श्रीनरसिंहोये प्रयोगपारिजाते षोडशकर्मकांडे ग्रहय-
ज्ञप्रकरणं fol. 118a; ° गर्भाधानप्रकरणं fol. 137a;
° पुंसवनानवलोभनप्रकरणं fol. 146b; ° सीमंतप्रकरणं ॥ °
अथेदानीं विष्णुबलिरभिधीयते fol. 156a; the end of
this chapter is wanting (on foll. 157-8); इति °
सूतिकागृहनिर्माणविधिः fol. 160b; ° जातकर्मप्रकरणं fol.
209a; ° जननतिथ्यादिकृत्यविधिः fol. 210a; ° सूतिकांता
कर्मनियमाः fol. 213b; ° पुत्रपरिग्रहविधिः fol. 218b;
° नामकरणप्रकरणं fol. 246b; ° दुग्धपानविधिः fol. 248a;
° कर्णवेधप्रकरणं fol. 254a; निष्क्रमणप्रकरणं fol. 254b;
° बालोपवेशनविधिः ॥ अथेदानीमन्नप्राशनविधिरभिधीयते
fol. 255a.

The MS. ends at the bottom of fol. 258b:
दधि मधु घृतमत्रं प्राशयेत्सर्वकामो भवतीति विज्ञायत इति ॥

Then follow fifteen leaves containing a list
of contents, written in three parallel columns,
without, however, any reference to fol. and
page.

The author, as is indicated by him at the
beginning of the first of these two sections,

follows chiefly the *Āśvalāyana Gṛhyasūtra*, together with the *Āśvalāyana-Kārikāḥ*, from which the above five ślokas are quoted at the beginning of the first section, and quotations from which are several times introduced by तथाचार्यः स्मृतिरूपेणाह (see no. 258, where these kārikās are called *Āśvalāyanīya-dharmakāśtra*). *Nārāyaṇa's* (*Āśvalāyanagṛihya-*) *Vṛitti* is also occasionally referred to.

Other relatively modern authorities found quoted in this volume are: *Karmapradīpa*, fol. 213b; *Kāladīpabhāṣya*, fol. 154b; *Kālanīrṇaya* [० ये शिवराघवसंवादे], fol. 47b, 256b; *Kālavidhānavyākhyā*; *Kāladarśa*, fol. 41b; *Caturviṃśatimata*, fol. 62a; *Candrikā* (probably *Smṛticandrikā*), foll. 36a, 37b, 41b etc.; *Jyotir-arṇava*, fol. 256a (otherwise quoted as *Arṇava*, fol. 147b, 250a etc.); *Triṃśanmata*, fol. 40a, 58b, 64a; *Devakīrti*, fol. 175b etc. (on astron. or astrol. points); *Navanītārishṭa*, fol. 195b, 200b, 206b; *Nṛsiṃha*, fol. 149a, 179b etc. (ślokas, astron., or on points of *kālanīrṇaya*); *Nṛsiṃha-prasāda* fol. 238a [० प्रसादे । चित्राष्टार्थे पुष्पमध्ये द्विपादे पूर्वाषाढाधिष्ण्यपादे तृतीये । etc., verse]; *Mādhavīya-parāśaravyākhyā*, fol. 213a; *Muhūrtasamgraha*, fol. 258a; *Ratirahasya*, fol. 133b; *Ratnakośa*, 160a; *Lalla*, 256a; *Vidhiratna*, [तदुक्तं विधिरत्ने ।

आदित्यातिथ्यः अवशः श्रविष्ठाः

पूषा चरित्रः पवनो ऽपि मित्रः ।

हस्तो मघापो वरुणश्च मूलं

त्रीत्युत्तराणां दुरुद्धतिनाम्नी ॥ fol. 220a, 255b;

Viśvadarśa, fol. 256b [अन्नप्राशनकार्ये तु ० śloka];

[वृद्धिदोषं पुंसर्वाङ्गे प्रेतकर्मनुमासिकं ।

नित्यं मास्यधिक्ये ऽन्यत्रु सधै दैवादि चोत्तर इति ॥

[fol. 138a;

Śrīdharācārya, fol. 219a; *Śrīdharīya*, fol. 120b

(० ये गुरुः । प्रथमायां पतिं हन्ति द्वितीयायां सुखं भवेत् । ०);

fol. 132b, etc.; *Śrīdharīye Vṛihaspatih*, 252b;

० *Vyāsaḥ*, fol. 216a;

[श्रीधरीये । मासे षष्ठे सप्तमे वाष्टमे वा

वेधौ कर्णौ द्वादशे षोडशे हि ।

मध्ये वाहः पूर्वभागे न रात्री

नक्षत्रे द्वे द्वे तिथौ वर्जयित्वा ॥ fol. 248a;

मासे तृतीये दिवसे दिनेशं

शिष्टं चतुर्थे शशिनं च धेनुं ।

विलोकयित्वा ऽत्र विधिप्रयुक्ते

काले गृहान्निष्क्रमणं विदध्यात् ॥] fol. 251a;

Śrīpati, foll. 133b, 200a, 256b; *Shadgurusishya*,

fol. 32b; *Samgrahakāra*, fol. 45a; 167a (? *Smṛti-*

tisamgraha); *Sāyanīya*, fol. 38b;

[चुच्या तु तृष्यतु पिता यजुषा तु पितामहः ।

पितुः पितामहः सास्रां छंदोगो ऽभ्यधिकस्ततः ॥] fol.

fol. 73a, 221a; [० ये जातूकल्यैः । [71b;

सीमंतोन्नयनं कुर्यान्न कुर्यात्पुंसवं यदि ।

पुंसवं प्राग्विनिर्वर्त्य ततः सीमंतमुन्नयेत् ॥] fol. 154a;

Sārāvalī (? astron.), fol. 202b; *Smṛticandrikā*

(? see *Candrikā*); *Smṛtibhārgava* (-ve *Gargaḥ*),

fol. 160a; *Smṛtibhāskara*, foll. 41a, 147b,

154b; *Smṛtimanjari*, fol. 119b, 126b; *Smṛti-*

ratna, foll. 121a, 125a; *Smṛtyarthasāra*, fol.

41b, 129a; *Haradatta* (on *Āpastambasūtra*),

fol. 3a; *Hemādri*, fol. 38b, etc.; *Horāsāra*,

foll. 175b, 195b, 199a. [Dr. J. TAYLOR.]

1397.

776b. Foll. 39; size 10 in. by 4½ in.;

legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of the last century; nine or ten lines in a page.

Grahayajña-prakarana, being a section of the *Shoḍaśakarmakāṇḍa* of *Narasimha's Prayogapārijāta*.

The MS., which is rather incorrect, begins:

मन्महे तन्महापसानुचकुंकुमक्षकिलं (? चंकितं) ।

यत्स्वरूपतया यज्ञाः श्रूयन्ते श्रुतिसीमनि ॥

अपेदानर्तं ग्रहयज्ञविधिरभिधीयते । ०

अथ मंडपादिलक्षणमुच्यते fol. 2b; अथ कुंडलक्षणं ib.;

अथ ग्रहवर्णः fol. 3a; अथ प्रतिमाद्रूपानि fol. 3b, etc.

It ends : ° स्वयं दृष्टात्मना वंपुभिः सह भुंजीत ॥

इति श्रीनरसिंहीये प्रयोगपरिज्ञाते षोडशकर्मकांडे ग्रहयज्ञ-
प्रकरणं ॥

° अथेदानीमुद्देशक्रमप्राप्तागमलंभनविधिरभिधीयते । तत्र
तावद्गृह्य उपनिषदि गर्भलंभनं पुंसवनमवलोभनं चेति । अस्यार्थः ।
आप्तातमिति ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1398.

249a. Foll. 90 (and a leaf inserted after
fol. 18); size 13 in. by 5 in.; fairly good
Bengali handwriting; 9-12 lines in a page.

Vivādacintāmaṇi, the section on Civil pro-
cedure, of *Vācaspati Miśra's* Digest of Hindu
law, entitled *Cintāmaṇi*.

It begins : स्त्रीरात्रेरुज्जितानां त्रिदशपरिषदि °

Colophon : इति महामहोपाध्यायसन्निश्रयाचस्पति-
विरचितो विवादचिन्तामणिः संपूर्णः ॥ शाके १११६ । संवत्
१६५२ ॥

सप्तभूशैलचन्द्रश्च युते शाके तपस्यके ।

पक्षे शुभतरे तिथ्यां पूर्णिमायां गुरोर्दिने ॥

मिर्जापुरे पुरे रम्ये सहिवाज्ञासमाश्रितः ।

विवादचिन्तामण्याख्यमात्माराभो द्विजो ऽलिखत् ॥

Then follows an additional leaf containing
a list of contents.

For the authorities quoted by the author,
cf. Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 646, 647.

The text of the work, which enjoys a great
reputation in the Maithila school, was pub-
lished at Calcutta in 1837; an English trans-
lation, by *Prasanna Kumār Tagore*, in 1863.

According to Colebrooke, Misc. Ess., 2nd ed.,
I., p. 471, no more than ten or twelve gene-
rations had passed (in 1798), since the author
flourished at Semaul in Tirhūt. In a MS.
described by Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 22, he
is stated to have lived at the court of *Mahārāja*
Harinārāyaṇa (of Mithilā) who, acc. to *Rāj.*
Sarvadhikārī, Tagore Law Lect., p. 399, was
the son of *Hṛidayanārāyaṇa*, who was the son

of *Darpanārāyaṇa*, and brother of *Candrasīmha*
(husband of *Lakshmi Devī*, cf. no. 1500). On
the other hand, the same author's* *Dvaita-*
nirṇaya (see no. 1572) was composed by order
of *Jayā*, Queen of King *Bhairava*, and mother
of *Purushottama Deva* (of Mithilā).

[H. T. COLEBROOKE.]

1399.

2588. Foll. 92; size 13 in. by 5 in.;
good, modern Devanāgarī writing; nine lines
in a page.

Vivādacintāmaṇi.

Colophon : इति श्रीपतिवाचस्पतिविरचितो विवादचि-
न्तामणिः समाप्तः ॥ [MACK. COLL.]

1400.

249b. Foll. 68; size 13 in. by 5 in.; fairly
written, in the Bengali character, towards the
end of last century; eight lines in a page.

Vyavahāracintāmaṇi, the section on juris-
prudence, of *Vācaspati Miśra's* Digest.

It begins :

आराध्य नन्दनन्दनमनुसंधाय प्रयत्नतो ग्रन्थान् ।

श्रीवाचस्पतिविवुधो व्यवहृतिचिन्तामणिं तनुते ॥

भामोक्षरा क्रिया पादा निर्णयः सोपदेशकः ।

चतुष्पात्रस्वविषयो व्यवहारो निरूप्यते ॥

तत्रादावुपदेशे वर्णनीये तन्मूलव्यवहारसमयमाह नारदः । °

Colophon : इति महामहोपाध्यायसर्वेशास्त्रपारगश्री-
वाचस्पतिमिश्रकृतो व्यवहारचिन्तामणिः समाप्तः ॥

* Dr. Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 35, would take
the jurist and the philosopher *Vācaspati Miśra* to be
one and the same person, the son of *Keśava* and father
of *Lakṣmīdāsa*, and to have lived in Śaka 1423 or
1501 A.D. This, however, is impossible as the philo-
sopher *Vācaspati Miśra* is quoted in *Mādhavācārya's*
Sarvadarśanasamgraha (c. 1360 A.D.). Prof. Cowell,
Kusumāñjali, p. x., indeed, places him as early as the
10th century. See also F. E. Hall, Index, p. 21,
Sāṅkhyapravacanabhāṣya, pref. p. 36.

A few notes and references have been added by Colebrooke, in the margin. An extra leaf at the beginning contains a list of contents, written by Colebrooke, in Devanāgarī.

For another MS. of this work see Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 34.

[H. T. COLEBROOKE.]

1401.

1441a. Foll. 96; size 12 in. by 4 in.; fairly written (without stops), in Devanāgarī, foll. 1-54 by a different hand from the rest; 11 and 10 lines in a page resp.

Śrāddhacintāmaṇi, the section on obsequies, of *Vācaspati Miśra's* Digest. Not very correct.

It begins :

प्रणम्य परमं तेजो विचार्योपायसंहिताः ।

श्रीवाचस्पतिधीरेण श्राद्धस्य विधिरुच्यते ॥

अथ श्राद्धस्वरूपं । तत्रापस्तंबः । अथैतन्मनुः श्राद्धशब्दं कर्म प्रोवाच प्रजानिःश्रेयसार्थं ०

It ends : सुरास्य इति त्रैवर्णिकस्त्रीपरमिति सर्वे चतुरस्रं ॥ इति महामहोपाध्यायसन्निधिश्रीवाचस्पतिविरचितः श्राद्धचिन्तामणिः समाप्तः । संवत् १८५६ पौषमासे शुक्लपक्षे ३ रविवासरे ॥

For another *Śrāddhacintāmaṇi*, by *Śivārāma (Sarveśvara)*, see no. 1735.

[H. T. COLEBROOKE.]

1402.

1548b. Foll. 18; size 11 in. by 6½ in.; modern Bengali handwriting; 10-12 lines in a page.

The concluding portion of *Vācaspati Miśra's* *Śrāddhacintāmaṇi*.

It begins : अथ श्राद्धाधिकारिणः ॥ तत्र त्रिविधा क्रिया भवति पूर्वा मध्यमोत्तरा च । ०

It ends : स्तेना हिरण्यमात्रापहर्तारः । सुरास्य इति त्रैवर्णिकस्त्रीमात्रपरमिति सर्वे चतुरस्रं ॥

इति महामहोपाध्यायसन्निधिश्रीवाचस्पतिविरचितः श्राद्धचिन्तामणिः संपूर्ण इति ॥

For other MSS. of this treatise see Rāj. Mitra, Notices, i., p. 244; iv., p. 223; for a commentary (*Śrāddhacintāmaṇi-bhāvadīpikā*) ib. v., 165.

[H. T. COLEBROOKE.]

1403.

899. Foll. 96; size 15 in. by 5 in.; fairly good, modern Bengali handwriting; ten lines in a page.

Tīrthacintāmaṇi, the section of *Vācaspati's* Digest treating of the sacred places along the river Ganges, and the rules and ordinances to be observed on pilgrimages thereto.

It begins :

कनकनलिनलक्ष्मीस्पर्धिराधाकुचाय-

यथितनयनभृङ्गः स्मेरवक्त्रासुजश्रीः ।

नवगगणतमालश्यामलामन्दगात्रः

क्षपयतु मम कर्म क्रूरमक्रूरमिवः ॥

श्रीकृत्यकल्पद्रुमपारिजातरत्नाकरादीनवलोक्य यत्नात् ।

प्रणम्य मूर्ध्ना मधुसूदनाय वाचस्पतिस्तीर्थविधिं तनोति ॥

अथ तीर्थविधिः । तत्र महाभारते । ० इति सामान्यविधिः ॥ fol. 4a. Then follow five chapters :

1. *Prayāgaprakāśa*, beg. : तत्र पद्मपुराणे । कुरुक्षेत्रसमा गङ्गा ०

2. *Purushottamaparakāśa*, beg. fol. 13a : अथ पुरुषोत्तमादिविधिः । तत्र ब्रह्मपुराणे ब्रह्मर्षिसंवादे ०

3. *Gaṅgāprakāśa*, beg. fol. 49a :

जलक्रीडालोचिदशतरुणीनागरमणी-

नवश्यामश्रेणीधनजघनपीनस्तनभरैः ।

बुटङ्गीचीचक्षत्कनककणहंसीकलरवैः

समाहूतब्रह्मा स्त्रियमिव भजे देवसरितं ॥

मञ्जुहोवधपूटिका ० ॥ २ ॥

तत्रादौ माहात्म्यं । तत्र विष्णुपुराणे । ०

4. *Gayāprakāśa* beg. fol. 68a :

वायस्यगारुत्मतकल्पवृक्षान्

दृष्ट्वा विचार्योपि च शास्त्रयुक्ता ।

तनोति नत्वादिगदाधराय

वाचस्पतिः श्रीपितृतीर्थसंस्थां ॥

अथ गयाविधिः । तत्र कल्पतरु मत्स्यपुराणे । ०

5. *Vārāṇasīprākāśa* beg. fol. 88a :

संसारिणो नरकपावकदसमानान्
आलोक्य मौलिनिहितेन सुधाकरेण ।
या निर्ममे निखिलदुःखहरी हरेण
तामन्तरीक्षनगरीमनिशं स्मरामि ॥

अथ वाराणसीमाहात्म्यं ॥ तत्र मत्स्यपुराणे । ०

It ends: न धूतपापसदृशं तीर्थं क्वापि ॥ without colophon.

An incomplete MS. of a *Tīrthacintāmaṇi*, described by Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 104, seems to belong to the same work, though neither the beginning nor the end there given has been found in this MS.

Other sections of *Vācaspati Miśra's* Digest are *Ācārācintāmaṇi* (Rāj. Mitra, Notices, v., p. 169), *Śūdrācārācintāmaṇi* (ib. vi., p. 22), *Prāyascittācintāmaṇi* (Benares Cat. of S. Coll. Lib., p. 141), *Laghupurushārthacintāmaṇi* (? ib. p. 140). By the same author are the *Dvaita-nirṇaya* (see no. 1572), *Smṛtisārasaṃgraha* (no. 1490), *Tithinirṇaya* (Not., v., 149), *Kṛitya-mahārṇava* (Not., v., p. 202).

[H. T. COLEBROOKE.]

1404.

2566. Foll. 42 (fol. 32 left blank); size folio; 15½ in. by 9¾ in.; written by different hands, in the Telugu character, on European paper; 40-75 lines in a page.

Sarasvatīvilāsa, a Digest of Hindu law, prepared under direction of King *Pratāpa Rudra Deva* of *Kaṭakanagarī* (Cuttack), who reigned over *Orissa* in the early part of the 16th century (probably 1503 to 1524 or 1532 A.D.).

The *Vyavahārakāṇḍa*, or section on Civil law.

It begins (with the numbers supplied):

वंदे महिमहोपासमसलंबिजटाधरं ।

यत्कंकणक्लृणत्काररवः शब्दानुशासनं ॥ १ ॥

यदानतशचीपतिं यशुपतिं दिशाचीवरं
सुरालयशरासनं मुकृतिद्विहारालयं ।
विमुक्तविधिधामयं विमलचित्तमेधामयं
पुरां समधिकद्विधं पुनरुपैमि शाकद्विधं ॥ २ ॥

निर्भिन्ननीलमणिगर्भनिकायकायं
नीलाद्रिशेखरमणिं नितरां स्मरामि ।
ज्योतिर्भये वपुषि यस्य सितेतरनं
कंजेष्वस्य गगनात्मतये समानं ॥ ३ ॥

श्रीवीररुद्रनृपतिश्रियमातनोतु
नीलाद्रिनाथनिजपादसरोजयुग्मं ।
यद्योगिभिर्द्वयपंकजमध्यभाग-
संरोधनादिव समुद्रतरक्तभागं ॥ ४ ॥

प्रतापश्रीरुद्रं नृपमवतु दुर्गोपदयुगं
सरक्तं रक्तौघैर्महिषदनुजोरस्यलभैः ।
शुभान्यस्मै दिश्याच्छ्रुतिपुषतिहेमतसरणि (!)
प्रतोलीसिंदूरैः परिचयवशेनारुणचणं ॥ ५ ॥

अथ नृपतिप्रणेतृवंशावतारोऽवतार्यते न ह्यत्र तत्र भवतां
वंशावतारनिबंधनमनुपपन्नमिति मम मनीषायाः समुन्मेषः ।
यतः खल्वनुगुणगुणरुचितरुचिरतरतारहारावलेरपि नायकम-
णिनिगुंभनवशेनैव विजृम्भणं । यथा नालोमोत्तरचमत्कारभुवो
ऽपि नायककायास्यानुगुणनायकसंबंधेनैव चलितार्थता । यथा
वा नयनानंदकरस्यापि तारागणस्य निशाकरकरपरिचयो
देवसौभाग्यातिशयः । ०

Iti śāstramukhasavarūpanirūpanam, fol. 10a ;
dharmasthānāvasthānanirṇayaḥ, 11b ; *vyavahā-*
retikartavyatānirūpanam, ib. ; *pratijñāvādaḥ*,
12b ; *uttarasavarūpanirūpanam*, 13b ; *likhita-*
bhuktinirūpanam, 16b ; *ṛṇādānākhyasya padasya*
vilāsaḥ, 24b ; *vratanānāpākarmākhyasya* - 28b ;
anyāvikrīyākhyasya - - 29a ; *vikrīyānutthadānā-*
khyasya - - 29b ; *kṛtvānusaṃyākhyasya* - - 30b ;
saṃyānāpākarmākhyasya - - ib. ; *apratibandha-*
dāyavibhāgaprakaraṇam, 35b ; *dāyavibhāga-*
khyasya - - 39 ; *sāhasākhyapadasya vilāsaḥ*, 41 ;
vākpārushyasya padasya - - ib. ; *daṇḍapārushyā-*
khyasya - - 41b ; *dyūtasamāhvayākhyasya* - -
42a ; *sarvasaśhadāṇḍavidhivilāsaḥ*, ib.

The colophon of the last chapter (as of many others) runs thus : इति [वीर] श्रीगजपतिगौडेश्वरनव-

कोटिकर्णोटककलुवर (alias रि) गेश्वर- [शरणागत] जमुनापु-
राधेश्वरहुशनसाहुसुर (alias साहिबसुर) त्राखशरणरखणश्री-
दुर्गावरपुत्रपरमपवित्रचरित्रराजाधिराजराजपरमेश्वर-वीर-
प्रतापरुद्रदेवमहाराजविरचिते स्मृतिसंग्रहे सरस्वतीविलासे
व्यवहारकांडे प्रकीर्णकाव्यस्य पदस्य विलासः ॥ समाप्तश्च
व्यवहारकांडः ॥

The chapter on inheritance which forms part of this section has been edited, with an English translation, by the Rev. Th. Foulkes (1881).

Dr. Burnell, *Vaṃśabrāhmaṇa*, p. vii., took the king *Pratāpa Rudra Deva*, under whose patronage the work was compiled, to be the last ruler of the *Kākaṭeya* (or *Gaṇapati*) dynasty of Warangal, in whose reign the kingdom was conquered by the Muhammadans, he himself being carried off as a prisoner to Delhi in 1322 A.D. Mr. Foulkes has, however, shown beyond doubt that the prince intended was *Pratāpa Rudra Deva* of the *Gajapati* dynasty of Orissa, the son of *Purushottama Deva*, and grandson of *Kapilendra*, or *Pratāpa Kapileśvara* (who founded the dynasty in A.D. 1451). It was in the reign of the same prince that the great *Vaiṣṇava* revival, inaugurated by *Caitanya*, took place in Orissa, *Pratāpa Rudra* himself eventually becoming a convert to the new faith, though the introductory verses of this code still show him an adherent of *Śaivism*.

The *Sarasvativilāsa* is a work of considerable authority throughout Southern India.

[H. T. COLEBROOKE.]

1405.

632. Foll. 66; size 16½ in. by 5½ in.; good Bengali handwriting of 1806 A.D.; eight lines in a page.

Malamāsatattva (or *Malimlucattattva*), the chapter on intercalation, of the *Smṛititattva*, a general digest of (chiefly religious) law, by Ra-

ghunandana Bhaṭṭācārya (often called *Smārta*), son of *Harihara Bhaṭṭācārya*. The MS. has numerous marginal glosses.

The *Smṛititattva* has been published at Serampore (*Śrīrāmapura*) in Bengali letters, under the title 'Institutes of Hindoo Religion, by *Rughoo Nundun*' (2 vols. 1834-35), but with a somewhat arbitrary arrangement of the 28 *Tattvas*. According to the introduction to the first or *Malamāsatattva* (see Stenzler, in Weber's Cat., Berl., no 1177; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 693), the *Smṛititattva* consists of the following 28 chapters (with references to the edition):

1. <i>malamāsatattva</i> I., 427-492.	14. <i>yajurvedi-vṛishot-sargatattva</i> II., 363-367.
2. <i>dāyatattva</i> II., 91-110.	15. <i>chandoga-vṛishot-sargatattva</i> II., 299-317.
3. <i>saṃskāratattva</i> I., 493-543.	16. <i>vratatattva</i> II., 85-90.
4. <i>śuddhitattva</i> II., 131-228.	17. <i>devapratishṭhātattva</i> II., 283-288.
5. <i>prāyaścittatattva</i> I., 277-327.	18. <i>divya</i> -(or <i>parīkshā</i>)- <i>tattva</i> II., 327-348.
6. <i>udvāhatattva</i> II., 59-83.	19. <i>jyotistattva</i> I., 329-425.
7. <i>tithitattva</i> I., 1-121.	20. <i>vāstuyāgatattva</i> II., 229-235.
8. <i>janmāshṭamītattva</i> I., 25-34.	21. <i>dīkshātattva</i> II., 369-376.
9. <i>durgāpūjā</i> -(<i>durgot-sava</i>)- <i>tattva</i> I., 40-66.	22. <i>āhnik</i> -(<i>ācār</i>)- <i>tattva</i> I., 199-275.
10. <i>vyavahāratattva</i> II., 111-130.	23. <i>kṛtyatattva</i> II., 237-269.
11. <i>ekādaśītattva</i> II., 1-58.	24. <i>maṭhapratishṭhātattva</i> II., 349-359.
12. <i>jalāśayotsargatattva</i> II., 289-297.	25. <i>śrīpurushottamatattva</i> II., 319-325.
13. <i>ṛigvedi-vṛishotsarga-tattva</i> II., 377.	

26. (*chandoga*)-*śrāddha-tattva* I., 123-198. 28. *śūdrakṛityavicāra-natattva* II., 361-2.

Some of the Oxford MSS. seem to contain additional *Tattvas*, viz.: *tīrthayātrātattva* (Aufrecht, Cat. no. 683), *durgotsavatattva* (different from T. 9 above, no. 688); *purushottamatīrthaprayogatattva* (or *purushottamapaddhati*, no. 689), *grahayajñatattva* (no. 675, apparently identical with Ser. ed. I., p. 540 seq.); see also *dvādaśayātrāpramānatattva*, Rāj. Mitra, Not., vi., p. 296; *rasayātrāpaddhati*, ib. I., 191; but these were probably additional treatises or practical manuals written after the completion of the Digest, which deals with the matter chiefly with reference to recognized authorities.

According to Prof. Aufrecht, Cat. no. 707, *Raghunandana* lived some time between 1430 and 1612 A.D.; and Prof. Jolly, Tagore Lectures, p. 10, would therefore place him in the early part of the 16th century. See a note by Colebrooke under no. 1430 (MS. 223), below.

[H. T. COLEBROOKE.]

1406.

1619. Foll. 67; size 17½ in. by 3 in.; folded to half their length; fairly good, modern Bengali handwriting; 6-8 lines in a page.

Malamāsātattva of *Raghunandana's Smṛititattva*. [H. T. COLEBROOKE.]

1407.

639a. Foll. 91; size 16 in. by 5 in.; Bengali character; nine lines in a page.

Malamāsātattvavivṛiti by *Kāśirāma Vidyāvacaṣpati*, son of *Rādhāvallabha*, and grandson of *Rāmakṛishṇa*.

It begins :

नन्वा गुरोश्चरणपद्मजं मूर्ध्नि
श्रीकान्तकान्तचरणं च निधाय चित्ते ।
श्रीकाशिराममुकती कृतिनां हिताय
सम्यक् तनोति विवृतिं मलमासकस्य ॥
स्मृतिशास्त्राद्युधौ लीलाकृतमेतुं जगद्गुरुं ।
विदितं त्रिषु लोकेषु नमामि रघुनन्दनं ॥

मीमांसादिनानाशास्त्रपारदृष्ट्या वन्द्यघटोयः श्रीमान् रघुनन्दनाचार्यः प्राचीनविचक्षणगणनानाविधव्याख्याजनितसंदेहस्य स्मृतिशास्त्रस्य मुन्यनारवचनयुक्तिभ्यां तत्त्वं निर्णय्य इदानीन्तनानां सुखबोधाय निबन्धाश्चकार । तत्र च स्मृतिशास्त्रस्य स्वभावतो दुर्गमतया कानिचित् कठिनानि सन्ति । अतस्तानि मया यथामति व्याख्यायन्ते ॥ ० मलिमुच्ये इत्यादेस्तत्त्वं वक्ष्यामीति पारणान्वयः । तत्र मलिमुचादिपदस्य मलमासादिपरत्वे तत्त्वं अनारोपितधर्मं संहितापरत्वे तु तत्त्वं पूर्वोक्तमेव बोध्यं । व्यवहृतौ व्यवहारे । तडागेति तडागोत्सर्गं भवनोत्सर्गं चेत्यर्थः । वृषोत्सर्गत्रये ऋग्वेदियजुर्वेदिसामवेदिभेदादित्यर्थः । व्रते व्रतारम्भप्रतिष्ठयोरित्यर्थः । प्रतिष्ठायां प्रतिमादिप्रतिष्ठायां । सामान्यत उक्ता संप्रति वक्तव्यमाह प्रणम्येति ०

For the same commentary, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 682; Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 103. For another commentary, by *Rādhāmohana Śarman Gosvāmin*, see Notices, iii., 107; vi., 179.

The MS. has the date 1671, which must, however, belong to a former MS., as this must have been transcribed within the present century. [H. T. COLEBROOKE.]

1408.

1123b. Foll. 24; size 11½ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, towards the end of last century; ten lines in a page.

Dāyatattva, or chapter on the law of succession and inheritance, of *Raghunandana's* Digest.

The text of this treatise has also been published, in Devanāgarī, Calc. 1828.

The MS. ends :

सलेखि काशीवासि श्रीशिवनारायणात्मना ।
शर्मणा स्मृतितत्त्वानर्हाय तत्त्वं रघोः कवेः ॥

Two leaves containing an index are appended. [H. T. COLEBROOKE.]

1409.

191a. Foll. 32; size 11 in. by 8½ in.; 4to.; indifferent Bengali handwriting; European paper (watermark 1794); fourteen lines in a page.

The same treatise, with interlineary notes and marginal references by Colebrooke.

[H. T. COLEBROOKE.]

1410.

1386b. Foll. 19; size 14½ in. by 2¾ in.; fairly written, in the Bengali character, in Śaka 1584 (A.D. 1662); seven lines in a page.

The same treatise. [H. T. COLEBROOKE.]

1411.

1056. Foll. 43; size 15½ in. by 3 in.; folded to half the length; good Bengali handwriting of the beginning of the present century; five lines in a page; the first two leaves supplied by a different hand.

Another copy of *Raghunandana's Dāyatattva*. [H. T. COLEBROOKE.]

1412.

386b. Foll. 34; size 16 in. by 5 in.; fairly written, in the Bengali character, at the beginning of the present century; eight lines in a page.

Kāśirāma Vācaspati's commentary on *Raghunandana's Dāyatattva*. Beginning as in former chapters, substituting दायस्य तत्त्वविवृति in the first śloka.

An index has been added at the end, occupying one page.

For another MS. of this commentary, see Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 101; for *Rādhāmohana's* commentary, ib. iii., p. 106.

[H. T. COLEBROOKE.]

1413.

1021. Foll. 167; size 11 in. by 8½ in.; 4to.; large Bengali handwriting; European paper; nine lines in a page.

Saṃskāratattva, or chapter on initiatory rites, of *Raghunandana's Smṛititattva*.

It begins :

प्रणम्य सच्चिदानन्दं श्रीकृष्णं भुक्तिमुक्तिदं ।
संस्कारतत्त्वं तत्प्रीत्यै वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

अथ संस्काराः । °

[H. T. COLEBROOKE.]

1414.

673. Foll. 156; size 10½ in. by 8 in.; 4to.; plainly written, in the Bengali character; European paper.

Śuddhitattva, or chapter on defilement and purification rites, of *Raghunandana's Smṛititattva*.

It begins :

प्रणम्य सच्चिदानन्दं जगदात्मकमीश्वरं ।
शुद्धितत्त्वानि तत्प्रीत्यै वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

Transcribed by one *Ātmā Rāma* in San 1212, Samvat 1861 (A.D. 1804).

[H. T. COLEBROOKE.]

1415.

637c. Foll. 107; size 16 in. by 5 in.; well written, in the Bengali character; eight lines in a page.

Kāśirāma's commentary on the *Śuddhitattva*.

It begins : नत्वा गुरोश्चरणपद्मरजांसि ° शुद्धिमितेन वचसा विवृतिं तनोति ॥

स्मृतिशास्त्रासुधी ° ॥ above, no. 1407.

तत्र शुद्धितत्त्वव्याख्या । सुकृतव्ययन्यसमानि °

Colophon: इति ° शुद्धितत्त्वटिप्पनी समाप्ता ॥ शकाब्दे:
११२८ ॥ समाप्तेयं टीका ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1416.

1572a. Foll. 50; size 10 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī; eleven lines in a page.

Prāyaścittatattva, or chapter on expiation, of *Raghunandana's* Digest.

Colophon: इति महामहोपाध्यायहरिभट्टाचार्योत्तमश्री-
रघुनन्दन ° ॥ संवत् ११६२ ° ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1417.

875. Foll. 75; size 10½ in. by 8 in.; 4to.; Bengali character; fifteen lines in a page; European paper (watermark 1794).

The same treatise. [H. T. COLEBROOKE.]

1418.

633b. Foll. 78; size 16 in. by 5 in.; fairly written, in the Bengali character, at the beginning of the present century; eight, sometimes seven, lines in a page.

Kāśirāma's commentary on the *Prāyaścittatattva*.

It begins: नत्वा गुरोश्चरणपसरजांसि ° प्रायश्चित्तत्व-
विवृतिं वितनोति सम्यक् ॥ ° above, no. 1407.

For *Rādhāmohana's* commentary on this treatise, see Rāj. Mitra, Notices, iii., 108.

[H. T. COLEBROOKE.]

1419.

191b. Foll. 31; size 11 in. by 8½ in.; 4to.; European paper (watermark 1794); Bengali character; 13 lines in a page.

Udvāhatattva, or chapter on marriage, of *Raghunandana's* Digest.

The first two pages contain some interlineary renderings, and marginal references in Colebrooke's handwriting. [H. T. COLEBROOKE.]

1420.

821. Foll. 129, two of which (101 and 102) are wanting; size 16 in. by 2½ in.; small Bengali handwriting of Śaka 1606 (1684 A.D.); partly corrected; 5-7 lines in a page.

Tithitattva, or the chapter of the *Smṛititattva*, treating of the lunar days suitable for religious ceremonies.

According to a statement in Rāj. Mitra's Notices, ix., p. 237, the treatise is based on *Śūlapāṇi's* *Tithiviveka*.

The gap caused by the missing leaves extends from p. 87, l. 11 inf. to p. 90, l. 10 inf. of the Seramp. ed., thus including the well-known description of the play of chess (*caturāṅgagrīḍana*), reproduced in the *Śabdakalpadruma*, and translated by Sir W. Jones.

Dated:

शकाब्दे रसखाङ्गे भूमिलिते स्मार्तनिर्णितं ।

तिथितत्त्वमलेखि श्रीमुकुन्दशर्मणा मया ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1421.

707A. Foll. 103; size 16 in. by 5 in.; modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Kāśirāma's commentary on the *Tithitattva* or *Tithyāditattva*, including, as it does, the *Janmāshṭami*- and *Durgotsava-tattvas*.

It begins in the same way as the commentary on the *Malamāsa-tattva*, having the two introductory stanzas (only substituting तिथ्यादितत्त्व-
विवृतिं वितनोति सम्यक् ॥ for the last *pāda* of the first), and the succeeding prose passage.

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 682. Like the Oxford MS., the present copy only carries the comment to the end of the *Durgotsava*, and then breaks off without colophon: मूलानुरोधात् मूलानक्षत्रानुरोधात् मध्याह्नादौ यदि गृहं प्रविशतीत्यन्वयः । विसर्गं पत्नीविसर्जनं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1422.

191c. Foll. 27; size 11 in. by 8½ in.; 4to.; large Bengali handwriting; fifteen lines in a page; European paper (watermark 1794).

Vyavahāratattva, or chapter on civil and criminal law, of *Raghunandana's Smṛititattva*.

Occasional interlineary English renderings and marginal references have been added by Colebrooke.

A fly-leaf at the beginning contains an index to this section. [H. T. COLEBROOKE.]

1423.

836. Foll. 99; size 12¾ in. by 4½ in.; well written, in the Bengali character; nine lines in a page.

Ekādaśītattva-tippaṇī, a commentary on *Raghunandana's* treatise on the fast of the eleventh day of the month; by *Rādhāmohana Gosvāmin Bhaṭṭācārya*.

It begins:

भवे ऽस्मिन् कान्तारे मुहुरदनदुःखैकविकलः
समीहे संलब्धं तव चरणपाथोजशरणं ।
न योगो ज्ञानं वा भजनमपि मे यद्यपि हरे
तथाप्याशा दीर्घा तव च करुणा किं न कुरुते ॥
घन्दे श्रीकृष्णमानन्दघनं परममीश्वरं ।
राधाखण्डेलतासंगतमालरुचिविग्रहं ॥
श्रीराधामोहनो दीर्घं करोति शुभदर्शनम् ।
एकादश्यादितस्त्वानां पूर्वाचार्यभतेक्षया ॥

ग्रन्थारम्भे विभविषाताय मङ्गलमाचर्य शिष्यशिक्षायै निब-
भाति प्रणम्येति । °

Colophon: इति गोस्वामिभट्टाचार्यविरचितैकादशीत-
त्वटिप्पणी संपूर्णा । शकाब्दा १७२६ ॥—here गोस्वामि is a
later correction for some other word of five
or six syllables (? *Rādhāmohana* or *Vidyāvācas-
pati*).

After this, by a later hand: राममोहनगोस्वा-
मीकृत एकादशीतत्वटीका ॥

For *Kāśirāma's* commentary on the treatise,
see Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 102.

[H. T. COLEBROOKE.]

1424.

379a. Foll. 83; size 16 in. by 5 in.; well
written, in the Bengali character, by two
different hands (foll. 1-17 and 18-83 resp.),
at the beginning of the present century; eight
lines in a page.

Another copy of *Rādhāmohana's* commentary
on the *Ekādaśītattva*.

Colophon: इति विद्यावाचस्पतिभट्टाचार्यविरचितैका-
दशीतत्वे टिप्पणी संपूर्णा ।

On the blank page of fol. 1 the title is
given: एकादशीतत्वटीका ° काशीरामविद्यावाचस्पतिकृता.

[H. T. COLEBROOKE.]

1425.

1057a. Foll. 10; size 15½ in. by 3 in.;
folded to half the length; good, modern Ben-
gali handwriting; six or seven lines in a page.

Jalāśayotsargatattva, or chapter on the dedi-
cation of tanks, wells etc., of *Raghunandana's*
Digest.

Colophon: इति बन्धषट्ठीयश्रीहरिहरभट्टाचार्यात्मजश्री-
रघुनन्दनभट्टाचार्यविरचितं पुष्करणीप्रतिष्ठाप्रमाणतत्त्वं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1426.

473c. Foll. 96b-112 of vol.; size 16 in.
by 4½ in.; good, modern Bengali handwriting;
nine lines in a page.

Sāmagā-Vṛishotsargapramāṇatattva, the chapter of *Raghunandana's* work, setting forth various authoritative opinions regarding the details of the ceremony of letting loose a bull.

It corresponds to the *Chandoga-Vṛishotsarga-tattva* of the Serampore edition.

[H. T. COLEBROOKE.]

1427.

1301A. Foll. 25; size 13½ in. by 3 in.; good, modern Bengali handwriting; five lines in a page.

Chandoga-Vṛishotsargaprayoga(tattva), a practical manual for the performance of the ceremonies connected with the *Vṛishotsarga*, in accordance with the *Chandoga-sūtra* (of *Gobhila*), but without special reference to authorities. It is not included in the Serampore edition.

It begins:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ।

छन्दोगानां वृषोत्सर्गप्रयोगं विदुषां मुदे ॥

अथ छन्दोगानां वृषोत्सर्गप्रयोगः । गोशालायां पुण्यभूमी वा प्रागुदकप्रवनं देशं गोमयेनोपलिप्य द्रव्याख्यासादयेत् ०

It ends: ततो आशीर्वादं च कुर्यादिति ॥ इति वृषोत्सर्गप्रयोगतत्त्वं समाप्तं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1428.

1386a. Foll. 40; size 14½ in. by 3 in.; good, modern Bengali handwriting; five lines in a page.

Divyatattva, or chapter on Ordeals, of *Raghunandana's Smṛititattva*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1429.

191d. Foll. 39; size 11 in. by 8½ in.; 4to.; large Bengali handwriting; fifteen lines in a page; European paper (watermark 1794).

The same treatise, with occasional interlineary renderings added by Colebrooke.

A fly-leaf at the beginning contains a table of contents.

At the end, from fol. 35b, some paragraphs have been added, bearing on the consecration of the sacrificial fire, and on weights and measures, beginning: अथ कुशगिडका । कुशैर्हस्तमात्रमितरौ चतुरस्रौ भूमिं परिसमूह ०

Fol. 36: अथ परिभाषा ।

न मानेन विना मुक्तिर्द्रव्याणां जायते क्वचित् ।

अतः प्रयोगकार्यार्थं मानमवोच्यते मया ॥

असरेणुर्बुधैः प्रोक्तस्त्रिंशता परमाणुभिः ।

असरेणोस्तु पर्यायो नाम्ना वंशी निगद्यते ॥ ०

(*Śārṅgadhara-saṃh.* I. 1, 14-34).

Fol. 38b: इति मानपरिभाषा ॥

यवो द्वादशभिर्गौरसर्धैः प्रोच्यते बुधैः ।

यवद्वयेन गुप्ता स्यात् त्रिगुप्तो वज्र उच्यते ॥

etc. 6 ślokas, viz.: *Śārṅg.-s.* I. 1, 39-41; 36; after which:

अष्टमुष्ट्या भवेत्कुक्षिः कुक्षेरही तु पुष्कलं ।

पुष्कलानि च चत्वारि साठकः परिकीर्तितः ।

तैश्चतुर्भिर्भवेत् खारी वाहः खार्यश्च विंशतिः ॥

[(see final ślokas of no. 1326, above.)]

इति कलिङ्गपरिभाषा ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1430.

223. Foll. 108; size 15 in. by 3 in.; fairly good Bengali handwriting of 1715 A.D.; six or seven lines in a page.

Jyotistattva, or chapter on astronomical and astrological calculations, of *Raghunandana's Digest*.

The MS. was transcribed for one *Siddhesvaraśarman*.

The fly-leaf has the following note by Colebrooke:

'From the date at p. 3, *Raghunandana*

must have written this work about the year 1421 Saca, as he there states the Equinox as at the middle of Mina and Canyā in Saca 1421.'

The passage referred to runs thus: विष्णुं
मीनकन्यार्थं त्वेकाक्षीन्द्रे शकान्दके ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1431.

1606. Foll. 77; size 19 in. by 3 in.; folded; small, indifferent, modern Bengali handwriting; seven or eight lines in a page.

The same treatise. [H. T. COLEBROOKE.]

1432.

515A. Foll. 114; size 13½ in. by 2½ in.; Bengali handwriting of 1712 A.D. (by the same hand and for the same owner as no. 1430 (MS. 223) above; six or seven lines in a page; the first two leaves have become partly illegible through wear.

Ahnikācāratattva, the chapter of *Raghunandana's Smṛititattva*, treating of the daily religious practices enjoined on the pious.

[H. T. COLEBROOKE.]

1433.

572. Foll. 58; size 11½ in. by 9½ in.; 4to.; European paper; large Bengali handwriting; generally nine lines in a page.

Kṛityatattva, the chapter of *Raghunandana's* Digest, which treats of the religious duties and festivals to be observed throughout the year.

It begins:

प्रणम्य कामदे कृष्णं भक्तानुग्रहकारकं ।

कृत्यतत्त्वानि तत्प्रीत्यै वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1434.

473a. Foll. 1-84a; size 16 in. by 4½ in.; good, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Chandoga - Śrāddhatattva(*pramāṇam*), the chapter of *Raghunandana's* Digest, treating of obsequies, chiefly in accordance with the *sūtras* of *Gobhila*.

It begins:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं कृष्णं हृन्तोविदां मुदे ।

पार्वणादिविधेस्तत्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

अथ पार्वणश्राद्धं । तत्र गोभिलः । अथ श्राद्धममावस्यायां °

Serampore ed. I., pp. 123 seq.

The MS. is corrected throughout.

[H. T. COLEBROOKE.]

1435.

1179. Foll. 170 (paged 168; two leaves being numbered 124 and 167 each); well written, in the Bengali character, about the end of last century; five lines in a page.

[*Chandoga*-]*Śrāddhatattva*. It begins:

प्रणम्य सच्चिदानन्दं कृष्णं वेदान्तवित्तुतं ।

पार्वणादिश्राद्धतत्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

अथ पार्वणश्राद्धं । तत्र गोभिलः °

Colophon: इति स्मार्तैर्विरचितं श्राद्धतत्वं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1436.

817. Foll. 134; size 16 in. by 5 in.; legibly written, in the Bengali character; nine lines in a page.

Kaśīrāma's commentary on the *Śrāddhatattva*. It commences in the same way as the commentary on the *Tithitattva* above, substituting *सुश्राद्धतत्त्वविवृतिं* for *तिथ्यादितत्त्वविवृतिं*.

It ends:

यं प्राप्तं समस्तशास्त्रनिपुणः श्रीरामकृष्णात्मजः

श्रीराधोत्तरवल्गुभाष्यमुकृती सङ्कीर्णचूडामणिः ।

तेन श्रियुतकाशिरामकृतिना यत्नेन निष्पादिता

टीका नातिमुच्यतेऽपि कृतिभिः सानुग्रहैर्दृश्यतां ॥

इति काशिरामवाचस्पतिभट्टाचार्यविरचिता श्राद्धतत्त्वटीका
समाप्ता ॥ शकान्दा: ११२६ ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1437.

1237. Foll. 45; size 10 $\frac{3}{4}$ in. by 5 $\frac{1}{4}$ in.; modern Bengali handwriting; nine or ten lines in a page.

The *Śrāddhatattvabhāvārthadīpikā*, being a brief commentary on *Raghunandana's Śrāddhatattva*, by *Gaṅgādhara*.

It begins:

भुवनानन्दमानन्दाकरं सीतापतिं मुदा ।
नमामोष्टविसिद्धार्थं यन्धारम्भे मुहुर्मुहुः ॥
शाङ्करेषु गौभिलेषु शौलपाणिषु सन्ध्यापि ।
हालायुषेषु मार्गेषु दीर्गसिंहेषु साक्षिषु ॥
स्थितेषु स्मृतिशास्त्रेषु श्रीलश्रीरघुनन्दनः ।
स्मृतिशास्त्रं कृतो (1. तं) यत्नात् लोकानां हितकाम्यया ॥
अत्यायुषां नराणां च तथैव सत्यमेधसां ।
तेभ्यः सारं समाहृत्य स्मृतिशास्त्रेभ्य एव सः ॥
हूकृतो ह्रीकृतो यत्नात् गृह्यतां ज्ञातुमिच्छुभिः ।
स्मार्त्तैवाकं स्फुटं येन तत्करोमि ययामति ॥
गृह्यतां गृह्यतां सद्भिर्भवतां यदि रोचते ।
क्वचिद्वाक्यं स्फुटं कुर्यां क्वचिद्विद्वज्जनपूरणं

[? MS. ° छिद्रण °]

क्वचिद्वाच्यार्थव्याख्यां हि व्यवस्थानां दृढं क्वचित् ।
प्रतिशब्दं क्वचिद्वाक्यं लोकानां हितकाम्यया ॥

° श्रीरघुनन्दनभट्टाचार्यग्रन्थकरणप्रत्यह्निराकर्तुमना आह
ग्रन्थेत्यादि °

It ends:

श्रीलङ्काधरेणैषा रुद्राज्ञमनुपालनात् ।
व्याख्या कृता कथं किञ्चित् कियत् किमुत कैमुत ॥ °

इति श्रीगङ्गाधर[चक्रवर्ति suppl.]रचिता समाप्तेयं श्राद्ध-
तत्त्वभाष्यदीपिका ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1438.

473b. Foll. 84b-96a; size 16 in. by 4 $\frac{1}{4}$ in.; legibly written, in the Bengali character, at the beginning of the present century; eight lines in a page.

Yajurvedi-Śrāddhatattva, another chapter of *Raghunandana's Smṛititattva*, on obsequies for the use of followers of the White Yajus.

It begins:

ग्रन्थस्य सच्चिदानन्दं कामदं नन्दनन्दनं ।

यजुर्विदां श्राद्धतत्त्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

Colophon: इति रघुनन्दनभट्टाचार्यविरचिते स्मृतितत्त्वे
यजुर्विदां श्राद्धतत्त्वं समाप्तं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1439.

2158. Foll. 76; size 10 $\frac{3}{4}$ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, towards the end of the last century; ten lines in a page.

Ācāra-mayūkha, the second section of the *Bhagavanta-Bhāṣkara*, a Digest of (mainly religious) law, compiled by *Bhaṭṭa Nīlakaṇṭha*, son of (*Mīmāṃsaka*) *Bhaṭṭa Śaṅkara*, and grandson of *Bhaṭṭa Nārāyaṇa*.

The 'Sun of *Bhagavanta*,' consisting of twelve 'rays' (*mayūkha*), takes its name from King *Bhagavantadeva*, of the *Rājput* tribe of *Seṅgaras* (or *Saṅgaras*), under whose auspices it was compiled (probably about 1640 A.D.*).

The first section, or *Samśkāramayūkha*, is the only section of the work not represented in our collection, another work on the same subject by the author's son—viz. the *Samśkārabhāṣkara* by *Bhaṭṭa Śaṅkara*, likewise compiled by order of the same prince—having to some extent superseded it. See nos. 1464-66.

The work begins:

पादौ दिवाकरस्याहमवलंबे मुहुर्मुहुः ।

यत्पादालंबितं यत्र पक्षा रोहति साप्रतं ॥ १ ॥

प्रतारकैरादृतमत्र किञ्चिन्

मया तु निर्मूलतया तदुन्मिक्तं ।

जनोक्तितातो न हि तेन काचित्

खपुष्पहीनापचितिर्न हीयते ॥ २ ॥

* The *Kundoddyotadarśana*, by *Nīlakaṇṭha's* son, *Bhaṭṭa Śaṅkara*, was composed in 1671 A.D.; and the *Nirṇayasindhu*, by *Nīlakaṇṭha's* cousin (father's brother's son), *Kamalākara*, in 1612 A.D.

श्रुतीः स्मृतीर्वीक्ष्य पुराणजातं

तत्तन्निबंधानपि सन्निबंधान् ।

चिरंतनाचारचयं च ब्रह्मा-

यथाहिकं संप्रति नीलकंठः ॥ ३ ॥

तत्र परिभाषा कर्मप्रदीपे । यत्रोपदिश्यते कर्म कर्तुरंगं न
तुच्यते । °

इति ° परिभाषा fol. 2b; इति प्रबोधविधिः fol. 5b;
इति मूत्रपुरीषोत्सर्गविधिः fol. 6b; ° शौचप्रकरणं fol. 9;
इत्याचमननिमित्तानि fol. 10; ° आचमनप्रकरणं fol. 15;
इति दंतधावनं fol. 18b; इति स्नानविधिः fol. 29b;
इति तिलकधारणं fol. 31b; [इति संध्यावन्दनं] fol. 39b;
इति होमप्रकरणं fol. 42b; इति तर्पणप्रकरणं fol. 51b;
इति देवपूजा fol. 60b; इति वैश्वदेवविधिः fol. 62b; इति
पंचमहायज्ञाः fol. 64; इति शयनविधिः fol. 72b; इति
स्वप्नफलनिर्णयः । अथ स्वस्यादिष्टानि । fol. 75.

इति श्रीमीमांसापारावारपारीणधुरीणभट्टशंकरसूनोर्भट्टनी-
लकंठस्य कृताचारमयूखः संपूर्णः ॥

For an account of the author's family, see
V. N. Mandlik, *Vyavahāra Mayūkha*, p. lxxiv.
Cf. also West and Bühler, *Digest*, 3rd ed.,
p. 19. [GAIKAWAR.]

1440.

1132b. Foll. 72; size 11½ in. by 5 in.;
fairly good Devanāgarī writing of 1801 A.D.;
eleven lines in a page.

Ācāramayūkha.

For other MSS. see Rāj. Mitra, Cat. of
Bikāner MSS., p. 352; Burnell, Tanjore MSS.,
p. 132a. [H. T. COLEBROOKE.]

1441.

1132c. Foll. 115; size 11½ in. by 5 in.;
fairly written, in the Devanāgarī character, at
the beginning of the present century; eleven
lines in a page.

Samaya-mayūkha, the third section of the
Bhagavanta-Bhāskara, treating of the particular
times and seasons enjoined for religious acts
and ceremonies. Rather incorrect.

It begins :

यो लीलया संतनुते ° see no. 1444 ॥ १ ॥

श्रुतीः स्मृतीर्वीक्ष्य पुराणजातं

तत्तन्निबंधानपि सन्निबंधान् ।

श्रीशंकरस्यात्मजनीलकंठस्य

तिथ्यादिकृतं विवृणोति सर्वं ॥ २ ॥

प्रतारकैरादृतमत्र ° ३ ॥

समूलनिर्मूलमपि व्यवस्थां

विनादृतं यद्विषयस्य कैरपि ।

नानौपधिस्तद्विणिगायुणस्यै

भिषगवरानुक्तगुणैः समप्रभं ॥ ४ ॥

संस्काराचारकालाः आहं नीतिर्विवाददाने च

अत्रोत्सर्गप्रतिष्ठाप्रायश्चित्तं विष्णुद्विशा[ती] च ।

तिथिद्वेधा °

It ends : इति कलिवर्ज्यनिर्णयः ॥ इति सेगरवंशावत-
समहाराजाधिराजश्रीभगवंतदेवादिश्रीभट्टनारायणसूरिसूनुपं -
डितशिरोरत्नमीमांसकशंकरभट्टात्मजभट्टनीलकंठेन कृते भास्कर-
राख्ये निबंधे समयमयूखः समाप्तिमगमत् ॥

See Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS.,
p. 451; Burnell, Tanjore MSS., p. 132a.

[H. T. COLEBROOKE.]

1442.

271a. Foll. 97; size 12 in. by 5 in.; clear
Devanāgarī writing, of 1801 A.D.; eleven lines
in a page.

Śrāddha-mayūkha, the fourth chapter of
Bhaṭṭa Nīlakaṇṭha's Digest, treating of obse-
quial rites.

It begins :

तिथ्येमेयूखं प्रतिपाद्य सम्यग्

आराध्य धामाय रिरामगोचरः (1. गिरामगोचर) ।

आहं वदत्यत्र स नीलकंठः

संप्रेरितः श्रीभगवंतवर्मणा ॥ १ ॥

प्रतारकैरादृतमत्र ° २ ॥

मृतोद्देश्यको विप्रस्त्रीकारांगको द्रव्यत्यागः आहं जीवच्छादने
दैवशाद्रे च तत्पदं गौणं कौंडपाय्यग्निहोत्रवत् । °

Cf. Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 471.

[H. T. COLEBROOKE.]

1443.

233a. Foll. 64; size 12½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1806 A.D.; thirteen lines in a page.

The same treatise.

The first introductory *śloka* reads as follows:

तिथेर्नैपुणं प्रतिपाद्य सम्यग्
आराध्य धामाय गिरामगम्य ।
श्रीशंकरस्यात्मजनीलकण्ठः
श्राद्धस्य कृत्यं विवृणोति सर्वं ॥

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 657.

[H. T. COLEBROOKE.]

1444.

2092. Foll. 50; size 9½ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī; eleven lines in a page.

Niti-mayūkha (or *Rājanītimayūkha*), the fifth section of the *Bhagavanta-Bhāskara*, treating of the science of policy and ethics.

This MS. (A) commences with the following introduction, also found in MSS 1006 (B) and 2553 (C). Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 656 (D); V. N. Mandlik, *Vyavahāra Mayūkha*, p. lxxvii. (E).

यो लीलया संतनुते ऽत्र विश्वं
तत्पालयतामनि विश्वरूपं ।
लये नयतां च पूर्णरूपः
शिवं तनोत्वांशु रविर्ममासौ ॥ १ ॥
जज्ञे पितामहतनोः खलु कश्यपो यस्
तस्मादजायत मुनिस्तु विभांडकाख्यः ।
तं पुत्रिणां धुरमरोपयदृष्यशृंगम्
तस्यान्वये ऽप्यजनि शृंगिवराभिधानः (शृंग° A) ॥ २ ॥
तस्मिन्वंशे महति धितते सेंगराख्ये (संग° B, E; शेंग° C)
[नृपाणां

राजा कर्णेः समजनि यथा सागरे शीतरश्मिः ।
कीर्त्या यस्य प्रथिततरया श्रोत्रजाते ऽभिपूर्णे
कर्णस्यापि प्रविततकया नावकाशं लभते ॥ ३ ॥

विशोकाख्यदेवस्ततस्तामुतो ऽभूद्

विशोकीकृता येन सर्वा धरित्री ।

ततो ऽप्यास राजा* ऽस्तशत्रुस्ततो ऽभूद्

रयाख्यो (रजा° A, C.) रयेणैव सर्वोहितमः ॥ ४ ॥

बभूवाथ वैराटराजस्ततो ऽभून्

नृपो मेदिनीवल्लभो वीठराजः (वीठ° B; मेदिनीशो

नरवल्लदेवस्ततो मन्युदेवम् [वभी वीठ° D) ।

ततो ऽभूत्पृथ्वीपालाभिधानः ॥ ५ ॥

शिवगणाख्यनृपः समजन्यथो

शिवगणाख्यपुरं प्रचकार यः ।

शिवगणेन समः सकलैर्गुणैः

शिवशिवप्रथमो गणनासु यः ॥ ६ ॥

रोलिचंद्र इति तत्तनयो ऽभूत्

कर्मेसेननृपतिस्तमथानु ।

लोकपो (° यो A, B, D) नरहरिनृपराजो

रामचंद्र इति तत्तनुजातः ॥ ७ ॥

यशोदेवस्ततो जातस्ताराचंद्रनृपस्ततः ।

चक्रसेनस्ततो राजा राजसिंहनृपो यतः ॥ ८ ॥

ततो ऽप्यभूत्पतिसाहिदेवः स्वकीर्तिभिर्निर्जितदुग्धसिंधुः ।

अभूत्ततः श्रीभगवंतदेवः सदैव भाग्योदयवान्छितीशः ॥ ९ ॥

यद्दानद्रविणाद्रिनिर्जितवपूरात्ताबलो लक्ष्म्या

दूरे स्तम्भ इलावृते निविशते नो यत्र पुंसां गतिः ।

किं च तस्यदरातिवामनयनानेत्रांशुभिर्विधितम्

तेजोऽग्निर्वेदवामुखोत्पत्युत्तुभक्तुल्यः कथं नो भवेत् ॥ १० ॥

आज्ञप्तत्सेन राजा विजुधकुलमणिर्दीक्षणात्पावतंसो

भट्टः श्रीनीलकण्ठः स्मृतिषु दृढमतिर्जैमिनीये ऽद्वितीयः ।

आज्ञामादाय मूर्ध्ना सविनयममुना तस्य सर्वान्निबंधान्

दृष्ट्वा सम्यग्विधिविध्यं प्रविततकिरणस्तन्यते भास्करो ऽयं

प्रतारकैरादृतमत्र ° see no. 1441 ॥ १२ ॥ ॥ ११ ॥

संस्काराचारकालाः समुचितरचनाः श्राद्धनीती विवादो

दानोत्सर्गप्रतिष्ठा जगति जयकराः संगतार्थानुबद्धाः ।

प्रायश्चित्तं विभुद्धिस्तदनु निगदिता शान्तिरेवं क्रमेण

स्थाता यथे ऽत्र शुद्धे पुण्यजनसुखदा द्वादशैते मयूखाः

॥ १३ ॥

भगवंतभास्कराख्ये यथे ऽस्मिंश्छिष्टसंमते च ततः ।

नरपतिनीतिमयूखाः प्रतन्यते नीलकण्ठेन ॥ १४ ॥

* ? 1. राज्ञो; राजो A; ° प्यासराजीस्त° C; व्यासराजो B;

प्यासराजो D; ° राजा E.

तत्र राजशब्दः क्षत्रियमात्रे शक्नो न राज्ययोगिनि । सभि-
षेकोत्तरभाविनाज्ययोगात् प्रागपि राजानमभिषेचेदित्यादेः शा-
स्त्रीयप्रयोगस्य क्षत्रियमात्रे ऽपि सद्भावादिति ०

Both our MSS. of this section conclude with
several rather corrupt ślokaś, from which we
extract : अथ तातचरणानां श्लोकौ ॥ ० १ ॥

नारायणाह्वरामेशभूजनिःप्रतिसन्ननि ।

निनाय शंकरो वाहं स्वगेहात् त्रिमष्टिभृत् ॥ २ ॥

अथ मामकः प्रकारः ॥ ० one śloka; after which
(wanting in the next MS.):

चर्मखतोतरणिजाशुभ[सं]गमस्य

सान्निध्यभाजि कृतशालिनि मध्यदेशे ।

ख्याता भरेहनगरी किल तत्र राजा

राजीवलोचनरतो भगवतदेवः ॥ २ ॥

इति श्रीमहाराजाधिराजश्रीभगवतदेवोद्योतितभट्टशंकरा-
त्मजश्रीनीलकण्ठभट्टकृते भगवतभास्करे राजनीतिमयूषपंचमं
समाप्तः । शुभं भवतु संवत् १८६६ माघमासे कृष्णपक्षे अमावास्यां
३० चंद्रवासरे पठनार्थे श्रीमिश्रहरिप्रसादात् । ०

[F. BUCHANAN.]

1445.

271b. Foll. 76; size 12 in. by 5 in.; clearly
written, in Devanāgarī, at the beginning of
the present century; eleven lines in a page.

The same treatise. Incorrect.

This MS. begins as follows :

एतदेवविरहः ॥ संधानामवागमनसगोचरं प्रत्यक्षमपि तद्वा
सर्वदा समुपास्महे (!) ॥ १ ॥

विरोधिमार्गद्वयदर्शनार्थं द्वेधा बभूवात्र परः पुमान्यः ।

श्रीशंकरो भट्ट इहैकरूपो मीमांसकाद्वैतपुरीचकार ॥ २ ॥

पितृसीहित्यसंसिद्धिहेतुमुक्त्वाथैतत्ततः ।

नीलकण्ठः प्रकुरुते नं(!) नीतिं नृपादृतां ॥ ३ ॥

तत्र राजशब्दः ० [H. T. COLEBROOKE.]

1446.

271c. Foll. 82; size 12 in. by 5 in.; fair
Devanāgarī writing of 1801 A.D.; eleven lines
in a page; corrected throughout.

Vyavahāra-mayūkha, the sixth section of the
Bhagavanta-Bhāskara, treating of Civil and
Criminal law.

Several editions of this treatise have been
published at Bombay; the latest, with an
English translation, by Vishvanāth Nārāyan
Mandlik, Bombay 1880. There is also an En-
glish translation of it, by H. Borrodaile,
(Surat 1827). The MS. begins :

उक्ता नृपनयरीतिं नत्वा भास्वत्पदावुजं सम्यक् ।

विरचयति नीलकण्ठो व्यवहारविनिर्णये किञ्चित् ॥ १ ॥

द्विजराजैकमूर्धन्यं वृषाध्यक्षं शिवान्वितं ।

काश्यां सवोपदेशारं भावये शंकरं गुरुं ॥ २ ॥

विरोधिमार्गद्वयदर्शनार्थं ० ॥ ३ ॥ प्रतारकैरादृतमत्र ० ॥ ४ ॥
The other two MSS. omit ślokaś 2-4.

After the colophon Colebrooke has added
the note: 'This author calls the author of the
Dvaitanirṇaya his preceptor towards the close
of the chapter on the resumption of gifts.'

Cf. Mandlik, *Vyav. M.*, text, p. 78: अत्र
विस्तरो गुरुकृते द्वैतनिर्णये द्रष्टव्यः ॥ transl., p. 124.
'Further explanation on this subject may be
found by referring to the *Dvaitanirṇaya* by my
revered father.'

At the end of the MS. there is a *sūcīpattra*
of three pages. [H. T. COLEBROOKE.]

1447.

2009. Foll. 98; size 8½ in. by 4 in.; well
written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

The same work.

Dated : शके ११३६ ईश्वरनामसंवत्सरे ० (A.D. 1817).

At the end of the MS. a *sūcīpattra* of
twelve leaves has been added.

[DR. J. TAYLOR.]

1448.

233b. Foll. 60; size 12½ in. by 4½ in.;
legibly written, in Devanāgarī, in 1801 A.D.;
eleven lines in a page.

Vyavahāramayūkha, slightly incomplete at the end. The MS. ends with the *strīsamgrahaṇa*. [H. T. COLEBROOKE.]

1449.

1224. Foll. 156 (fol. 151 missing); size 11 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, towards the end of last century; 11 or 12 lines in a page; foll. 98-100 have been supplied by a more modern hand.

Dāna-mayūkha, the seventh section of the *Bhagavanta-Bhāskara*, treating of pious donations.

It begins :

यो लीलया संतनुते ऽत्र विश्वं ° ॥ १ ॥

श्रुतीः स्मृतीर्विषय पुराणजातं

तत्तन्निबंधानपि सन्निबंधान् ।

श्रीशंकरस्यात्मज एष दाने

श्रीनीलकंठो विवृणोति कृतं ॥ २ ॥

परस्वत्वोपपत्त्यनो द्रव्यत्यागो दानं । °

Colophon: इति श्रीजगद्गुरुभट्टनारायणसूरिसूनुपंडित-
शिरोरत्नमीमांसकशंकरभट्टात्मजभट्टनीलकंठकृते भास्करे दान-
मयूखः षष्ठः (!) ॥

See Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 373. [H. T. COLEBROOKE.]

1450.

333a. Foll. 181; size 12 in. by 5½ in.; fairly good Devanāgarī writing of 1801 A.D.; eleven lines in a page.

The same treatise. [H. T. COLEBROOKE.]

1451.

1006. Foll. 165; size 12½ in. by 4½ in.; plain Devanāgarī writing of 1805 A.D.; nine lines in a page.

The same work.

This MS. has the same thirteen introductory

ślokas given under no. 1444; after which it proceeds :

भगवंतभास्कराख्ये ग्रंथे ऽस्मिन् शिष्टसंमते च ततः ।

दानस्य विधिमयूखः प्रतन्यते नीलकंठेन ॥ १४ ॥

परस्वत्वोप(त्प)त्त्यंतो °

[H. T. COLEBROOKE.]

1452.

1345a. Foll. 16; size 12 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, towards the end of last century; ten lines in a page.

The (*Jalāśayārāma*)-*Utsarga-mayūkha*, being the eighth section of *Bhaṭṭa Nīlakaṇṭha's* Digest, treating of the dedication to the public of tanks, ponds, wells, groves, etc.

It begins :

उक्ता दानविधिं नाम नाथमाराध्य भास्करं ।

उत्सर्गविषयं भट्टनीलकंठो वदत्यथ ॥

तत्र जलाशयोत्सर्गप्रशंसा विष्णुधर्मोत्तरे ।

उदकेन विना तृप्तिर्नास्ति लोकद्वये सदा ।

तस्माज्जलाशयाः कार्योः पुरुषेण विपश्चिता ॥ °

It ends: इति श्रीमीमांसकभट्टशंकरात्मजभट्टनीलकंठकृते
भास्करे जलाशयारामोत्सर्गमयूखः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1453.

1318b. Foll. 14; size 12½ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī writing of 1805 A.D.; 10-12 lines in a page.

The same treatise. [H. T. COLEBROOKE.]

1454.

2177. Foll. 39; size 10½ in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī, in the earlier part of last century; ten lines in a page. The MS. is much injured by damp, though still legible, except in a few places.

Pratishṭhā-mayūkha, the ninth section of the *Bhagavanta-Bhāskara*, treating of the consecration of idols, temples, shrines, etc.

Lithographed editions of this treatise have been published at Bombay and Benares.

It begins :

महो महत्समाराध्य जलोत्सर्गमयोक्तवान् ।
प्रतिष्ठां सर्वदेवानां नीलकण्ठो वदत्यसौ ॥
तत्र तावत्काला विष्णुधर्मोत्तरे । °

Burnell, Tanjore MSS., p. 132a.

[GAIKAWAR.]

1455.

1345b. Foll. 32; size 12 in. by 4½ in.; plain Devanāgarī writing of 1798 A.D.; nine lines in a page.

The same treatise. [H. T. COLEBROOKE.]

1456.

2661. Foll. 52; size 9½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of last century; nine lines in a page.

Pratishṭhāmayūkha.

A fly-leaf at the end has the following would-be *śloka* :

संकाराचारसमयश्राद्धनोतिव्यवहारः ।
दानोत्सर्गप्रतिष्ठा च प्रायश्चित्तशुद्धिशान्तिः ॥

[GAIKAWAR.]

1457.

1867. Foll. 150; size 11½ in. by 5 in.; fairly good Devanāgarī writing, of the earlier part of last century; ten lines in a page.

Prāyaścitta-mayūkha, the tenth chapter of the *Bhagavanta-Bhāskara*, treating of expiations.

It begins :

नमामि भास्वत्यदयंकजं तत्
श्रीनीलकण्ठो ऽहमथ प्रकुर्वे ।
स्मृत्योपदेशाद्गुरुशंकरस्य
विनिर्णयं पापविशुद्धिहेतु ॥ १ ॥
प्रतारकैरादृतमत्र ° ॥ २ ॥

पापविशुद्धिहेतुत्वं प्रायश्चित्तस्याह याज्ञवल्क्यः । °

Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 436;
Burnell, Tanjore MSS., p. 132b.

[DR. JOHN TAYLOR.]

1458.

1345c. Foll. 85; size 12 in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of 1792 A.D.; twelve lines in a page.

The same treatise. [H. T. COLEBROOKE.]

1459.

168. Foll. 100 (wrongly numbered 103; nos. 12, 31 and 97 being omitted); size 12½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of 1805 A.D.; ten lines in a page.

The same section. [H. T. COLEBROOKE.]

1460.

333b. Foll. 34; size 12 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, at the beginning of the present century; eleven lines in a page.

Śuddhi-mayūkha, the eleventh section of the *Bhagavanta-Bhāskara*, treating of the rules and rites of purification.

It begins :

यो लीलया संतनुते ऽयं विश्वं ° ॥ १ ॥
श्रुतोः स्मृतीर्वीक्ष्य पुराणजातं
तत्तन्निर्बन्धानपि सन्निबन्धान् ।
श्रीशङ्करस्यात्मजनीलकण्ठो
द्रव्यादिशुद्धिं विवृणोति सर्वाम् ॥ २ ॥
प्रतारकैरादृतमत्र ° ॥ ३ ॥
अथ द्रव्यशुद्धिः । आदित्यपुराणे । °

[H. T. COLEBROOKE.]

1461.

1318c. Foll. 24; size 12½ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī writing of the beginning of the present century; twelve lines in a page.

The same treatise. [H. T. COLEBROOKE.]

1462.

2553. Foll. 89; size 12½ in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing of 1810 A.D.; nine lines in a page.

Śānti-mayūkha, the twelfth and last section of *Nilakaṇṭha's Bhagavanta-Bhāskara*, treating of the rites for averting evil.

A lithographed edition of this treatise has been published at Benares (1867).

This MS. has the twelve introductory stanzas given under no. 1444; after which it proceeds:

संस्काराचातिकालां (1. ० चारकालाः)

आहुं नीतिर्विवाददाने च ।

जलोत्सर्गप्रतिष्ठाप्रायश्चित्तं

विशुद्धिज्ञांती च ॥

भगवंतभास्कराख्ये ग्रंथे

स्मिन्शिष्टसंभ्रमतः (1. संमते) विमले ।

शांतिकपौष्टिकयूषः (? शांतिविवेकमयूषः)

प्रतन्यते श्रीनीलकंठेन (!) ॥ १४ ॥

अस्पष्टपापविशेषनिदानकैहिकमात्रानिष्टनिवर्तकं पापाप्रयोजकं वैधं कर्म शांतिकं ॥ ०

Colophon : इति श्रीविष्णुमित्रवंशावतंशमहाराजाधिराजपूजितचरणकमलमीमांसकभट्टशंकरात्मजभट्टनीलकंठकृते भगवंतभास्करे शांतिमयूषः समाप्तिमगमत् ।

See Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 456; Burnell, Tanjore MSS., p. 132b. [MACK. COLL.]

1463.

167. Foll. 109; size 12½ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī writing of the beginning of the present century; 10 or 11 lines in a page.

The same treatise.

It begins : यो लीलया ० ॥ [१] ॥ महो महात्माराध्य ० ॥ [२] ॥ प्रतारकैरादृतमत्र ० ॥ [३] ॥ अस्पष्टपाप ०

[H. T. COLEBROOKE.]

1464.

2043. Foll. 106; size 11 in. by 5 in.; good Devanāgarī writing of the latter part of last century; nine lines in a page.

Samskāra-bhāskara, a treatise on initiatory rites, composed, under the auspices of *Bhagavantadeva*, by *Bhaṭṭa Śaṅkara*, son of *Bhaṭṭa Nilakaṇṭha*.

The very title of the work would seem to imply that it was intended by the author as part of, or a supplement to, his father's Digest.

It begins :

ततः (1. यतः) सर्वं विष्टं भजति [जनि] सत्त्वालपमिदं

य आत्मा सर्वेषां स्थिरचरजडानामपि विभुः ।

तमेतं भास्वंतं विधिहरिमहेशानवपुषं

नमस्यामः [ः] कामं परमकमनीयं सुकृतिनां ॥ १ ॥

श्रीभास्करं शिवकरं शिरसा प्रणम्य

श्रीनीलकंठपितरं जननीं च गङ्गा ।

तस्यादक्षितनबलो बुधशंकराख्यः

संस्कारभास्करममुं वितनोति काश्याम ॥ २ ॥

तत्रास्य धर्मप्रमाणाविवेचकत्वात् प्रथमं धर्मप्रमाणानुच्यते । ०

Colophon : इति श्रीसैंगरवंशावतंशमहाराजाधिराजश्रीभगवंतदेवादिष्टश्रीजगद्गुरुभट्टनारायणसूरिसूनुपंडितशिरोरत्नमीमांसापारावारपारीणधुरीणभट्टनीलकंठात्मजभट्टशंकरकृतौ संस्कारभास्करः समाप्तः ॥

For another MS. of the work, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 658.

For another *Samskārabhāskara*, by *Khaṇḍa-bhatta* (son of *Mayūreśvara*), see Prof. Bhaṇḍarkar's Cat. of Deccan Coll. MSS., pp. 251, 290; for an anonymous work of the same title (with a different introductory stanza from those of the present MSS.), Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 454. See also no. 1629, below.

[H. T. COLEBROOKE.]

1465.

1132a. Foll. 82; size 11 in. by 5 in.; fairly good Devanāgarī writing of the beginning of the present century; eleven lines in a page.

The same treatise. [H. T. COLEBROOKE.]

1466.

1318a. Foll. 77; size 12½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, at the beginning of the present century; twelve lines in a page.

Saṃskārabhāṣakara.

For the same author's *Sadācārasaṃgraha*, see no. 1800; his *Vratārka*, nos. 1684-91; *Karmavipākā*, no. 1768. [H. T. COLEBROOKE.]

1467.

401. Foll. 397; size 14½ in. by 6½ in.; legibly written, in Devanāgarī, by different hands, in 1802 A.D.; 13-16 lines in a page.

Nṛsiṃhaprasāda, a Digest of law, compiled by, or under the patronage of, *Dalapati* minister to *Nizām Shāh*.

The particular ruler of Ahmadnagar referred to, would seem to be either (and more probably) the founder of the *Nizām Shāh* dynasty, *Mallik Ahmad Nizām Shāh* (1489-1508 A.D.), or his son and successor, *Burhān Nizām Shāh* (1508-1553 A.D.).

The complete work is said to consist of twelve sections (*sāra*), viz.: 1. *Saṃskārasāra*; 2. *Āhnikasāra*; 3. *Śrāddhasāra*; 4. *Kālanirṇayasāra*; 5. *Vyavahārasāra*; 6. *Prāyaścittasāra*; 7. *Karmavipākāsāra*; 8. *Vratasāra*; 9. *Dānasāra*; 10. *Śāntisāra*; 11. *Tirthasāra*; 12. *Devapratishṭhasāra*. For an account of the introduction to the first section, see Prof. Jolly's Tagore Law Lectures, p. 18. The present MS., which is rather incorrect, contains only sections 2-4 and 6-8; each of which is pagged separately.

II. *Āhnikasāra*, foll. 64, begins:

प्रणम्य श्रीनृसिंहेन (1. ० हं तु) दलाधीशेन भूभुजा ।
श्रीनृसिंहप्रसादेन दिनानुष्ठेयमुच्यते ॥ १ ॥
अस्मिन्नाह्निकभावे तु परिभाषा विराच्यते (? 1. विरच्यते) ।
तत्र आह्निकसारे तु विभज्य दिनमष्टधा ॥ २ ॥
दिशसप्रथमे भागे कृत्यजातमथोच्यते ।
सदाचारप्रशंसैव प्रथमं हि निरूप्यते ॥ ३ ॥ ० २३ ॥
सर्ववेदेषु यत्प्रोक्तं सर्वस्मृतिसुदुर्गमं ।
विश्वोपकृतये तन्नु स्फुटमत्र विरच्यते ॥ २४ ॥

अयाह्निकसारे द्वितीय आरभ्यते । अथ गर्भाधानादिसंस्कारसंस्कृतस्य पुरुषस्य विहिताचारकृतेन दिनकृत्यमभिधीयते । ०

इति ० सगर्भादिनियमशीचविधिः fol. 4b; इति ० दंतधावनविधिः fol. 5b; इति ० दर्भपवित्रधारणविधिः fol. 8b; इति ० आचमनविधिः fol. 13a; इति ० स्नानविधिः fol. 27b; इति ० तिलकधारणविधिः fol. 29a; इति ० संध्याविधिः fol. 38a; इति ० गायत्रीकल्पः fol. 40a; etc.

Colophon: इति श्रीमल्लक्ष्मीनृसिंहचरणयुगलसरोरु-हभ्रमरसकलभूमंडलमंडनसमस्तयवनाथीश्वरश्रीनिजामसाह-समस्तसायान्यधुरंधरश्रीमन्महाराजाधिराजश्रीदलपतिराज-विरचिते श्रीनृसिंहप्रसादे आह्निकसारे शयनविधिः संपूर्णः ॥ संवत् ९८५९ समयचैत्रवदि ९ शुक्रवारे ॥

III. *Śrāddhasāra*, foll. 48, begins:

श्रीनृसिंहं नमस्कृत्य दलाधीशमहीपतिः ।

आह्निकसारं प्रकुरुते सर्ववैदिकतुष्टये ॥ १ ॥

लिख्यते परिभाषात्र प्रक्रियानुसरेण तु ॥ २ (!) ॥ ०

इति ० आह्निकमहिमा । अथ पितरो विधीयन्ते fol. 4a; इति ० मातामहश्राद्धाधिकारिनिर्णयः fol. 7b; इति ० पात्रनिरूपणं fol. 13b; इति ० सुवर्णादिशुद्धिनिर्णयः fol. 23b; इति ० देशनिरूपणं fol. 29a, etc.

It ends (somewhat corrected by the end of the sixth section):

प्रौढश्रीद्विजराजवंशतिलकालंकारहीरः प्रभुर-

भारद्वाजकुलानुगः प्रथमया यः शास्त्रयालंकृतः ।

श्रीमद्वल्लभसूनुरात्मनिरतः सत्संप्रदायाग्रणीः

सारे आह्निकविनिर्णयेति चतुरे श्रीमान्दलाधीश्वरः ॥

निजामसाहसायान्यधुरंधरमहीपतिः ।

श्रीनृसिंहप्रसादे जस्मिन् संपूर्णं कुरुते शुभं ॥

इति श्रीमल्लक्ष्मी ० आह्निकसारः परिपूर्णः ॥ इति श्रीमच्चतु-दशभुवनैकनाथमहेंद्रादिदेवगणपूजित ० श्रीमत्प्रीतप्रतापम-हाराजाधिराजसर्व(पुरि om. B.)सुंदरिदेवगिरिपुरिवरा-धीश्वरसमस्तयवनाथीश्वरश्रीमन्-(महाराजाधिराजयवनी - om. B.)निजामसाहसमस्तकरणाधीश्वरसकलविद्याविशा-रदयाज्ञवल्कीयलुप्रशाखाप्रवर्तकद्विजराजकुलालंकारहीर - श्रीवैष्णवधर्मप्रवर्तकश्रीवल्लभात्मजश्रीवल्लभपंडितप्रसादासा-दितश्रीसूर्यपंडिताभिधगुरुमन्वादिप्रणीतनीतिशास्त्राभिज्ञम -

हाप्रभुस्वकार्यवीक्षणप्रतिनिधिकृतश्रीमहाराजश्रीदलपति -
राजविरचिते श्रीनृसिंहप्रसादे आश्रयः संपूर्णः ॥

IV. *Kālanirṇayasāra*, foll. 75 (foll. 12, 13, 28-30 of which are wanting), begins:

यस्मिन् विभाति सकलं जगदेकरूपं
यस्मिन् विशत्यखिलमेव जगत्त्रयं च ।
नत्वा जगत्त्रयनतं भुवि तत्त्वसिंहं(?) तत्त्व ° MS.)
कुर्मो वयं समयनिर्णयसारवर्षं ॥ १ ॥
श्रीनृसिंहप्रसादेन दलाधिपमहोपतिः ।
कलया कलनानर्हं कालं कलयति ध्रुवं ॥ २ ॥ °

Then follow some twenty *śloka*s giving an abstract of the contents.

इति ° संवत्सरनिर्णयः fol. 4a; इति ° चतुर्निर्णयः fol. 4b; इति ° मासनिर्णयः fol. 5b; इति ° मलमासनिर्णयः fol. 7a; इति ° सामान्यप्रतिपत्तिर्णयः fol. 12a; etc. इति ° सामान्यचतुर्दशीनिर्णयः fol. 17b; इति ° व्रतदानकालनिर्णयः । अथ विशेषतिथिनिर्णयः । fol. 20b, etc.; there is a blank of some twelve lines on fol. 27b.

It ends with the same two stanzas (exc. कालविनिर्णयेति °) as the third section.

VI. *Prāyaścittasāra*, foll. 57, begins:

अनंतदेवेशकिरीटकोटिरत्ननिषा रंजितपादपदं ।
कारुण्यनेत्रकमलाकलत्रं लक्ष्मीनृसिंहं हृदि भावयामि ॥
नैमित्तिकं धर्मजातं दलाधिपमहोपजा ।
तत्प्रायश्चित्तसारेण प्रोच्यते लोकतुष्टये ॥ °

It ends with the same two verses, and with the additional longer colophon of section III. इति श्रीमच्छतुर्दश °

VII. *Karmavivṛkāsāra*, foll. 63, begins:

श्रीमनृपंपहायमहं (l. पंचास्यमहं) प्रणम्य
धन्वंतरिं चोर्तिहरे (l. चार्तिहरे) महेशं ।
सिंहासदास्येन कृतप्रसादे
करोमि वै कर्मविपाकसारं ॥
प्रायश्चित्तमनुष्ठाने विपाककर्मणा भवेत् ।
सर्वकर्मक्षयार्थं मनुपाद्याश्रयते (!) ऽधुना ॥

It ends: तस्मात्सूक्तं । तस्मा(?) उक्त्या) भिरीयपैर्दानैर्ज-
पहोमापेणादिभिरिति ॥ इति श्रीमद्विष्णो ° कर्मविपाक-
सारः संपूर्णः ॥

VIII. *Vratasāra*, foll. 95, begins:

अभिव्यं नृसिंहाख्यं परं ब्रह्म सती मुदे ।
क्रियते व्रतसारो ज्यं दलाधिपमहोपजा ॥
अधिकारः कृत्तियुंसां कृत्तियुंसां भवेत्कृत्तियुं ।
उभयोरप्यसौ तत्र सर्वेषामधिकारिता ॥
श्रीनृसिंहप्रसादेन व्रतानुष्ठानमुच्यते ।
मासव्रतानि सर्वाणि प्रोच्यते क्रमशः स्फुटं ॥

Perhaps this section is not complete, there being no colophon at the end. The last two colophons of chapters are: इति स्कंदपुरा-
णोक्तं शिवरात्रिव्रतं fol. 91a; इति नृसिंहजयंतीकल्पे
भूतपुष्टिः fol. 93b.

It ends: प्रदक्षिणापि कार्या अनयैव दिशा चत्रचाम-
रतालवृक्षनृत्यगानवाद्यस्तुतिसंप्रार्थनात्मार्यणादिकमपि कार्यं
स्तुतिः सहस्रनामादिस्तोत्रमंत्रजपः ॥ श्रीलक्ष्मीनृसिंहाय
नमः ॥

For MSS. of two other sections, viz. the *Dānasāra* and *Śāntisāra*, see Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 429-30.

[H. T. COLEBROOKE.]

1468.

2782b. Foll. 279; size 11 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1745 A.D.; eleven lines in a page.

Vidhānapārijāta, a digest of religious and civil duties, compiled in 1625 A.D., by *Ananta Bhaṭṭa*, son of *Nāga*deva (*Nāgeśa*) *Bhaṭṭa*, and grandson of *Yahnu* (*Jahnu*) *Bhaṭṭa*.

The complete work seems to consist of five chapters (*stabaka*), of which only the last chapter is contained in the present MS. (A), dealing with *śrāddha* (and *āśauca*), *vyavahāra* and *prāyaścitta*. It begins:

वन्दे श्रीमदनंतसंज्ञगिरिपं लक्ष्मीनिवासं हरिं
विष्णुध्यातद्दिवाकरं सुरगुरुं सर्वार्थसिद्धिप्रदं ।
ब्रह्मा शर्वसुरेन्द्रपूर्वकसुरा यस्य प्रसादात्सदा
सर्वारंभसमाप्तिमीयुरनिशं मङ्गलशदेवं हितं* ॥ १ ॥

* ब्रह्मेशाकेसुरेन्द्रपूर्वकसुरा ° मङ्गलशदेवं परं MS. of *Dāna-pārijāta*, Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 19.

नत्वा क्षीराग्निजाजानिं तथा ब्रह्मादिकान् सुरान् ।

गणेशं विष्णुहर्तारं वंदे हैमवतीसुतं ॥ २ ॥

चतुर्देशसु विद्यासु निष्णाताः शुद्धचक्षुषः ।

अपरोक्षब्रह्मतत्त्वा जयन्ति गुरवो मम ॥ ३ ॥

श्रुतिसकलरहस्यं विंशतिं यस्य चित्ते

मुकुर इव मुखाब्जे दोषमालिन्यशून्ने ।

स्वपदविमलभक्त्या यस्य तुष्टो रमेशो

जनकजनकयहं (० जहं Not.) भट्टमेतं नतो ऽस्मि ॥ ४ ॥

श्रीपितृचरणानन्दं भट्टनागेशसंज्ञितान् ।

यत्प्रसादादहं जातो धर्मशास्त्रे विचक्षणः ॥ ५ ॥

श्रीमानन्ततभट्टो ऽहं काखशाखाविदां प्रियः ।

चतुरः स्वबकानुक्ता पंचमं प्रारभे ऽधुना ॥ ६ ॥

सर्वशाखीयशास्त्रार्थः स्पष्टो ऽत्र परिकीर्त्यते ।

वासुदेवप्रसन्नार्थं विदुषामपि तुष्टये ॥ ७ ॥

सन्ति ग्रंथसहस्राणि प्रेतकर्मविधौ बुधाः ।

को ऽप्यस्य महिमा वेद्यो ऽभिलैजयति सर्वतः ॥ ८ ॥

स्मार्तानि च पुराणानि वचनानि लिखाम्यहं ।

संदेहे त्वाकरग्रंथो विद्वद्भिरवलोक्यतां ॥ ९ ॥

अथ मरणचिह्नं ज्ञात्वा स्वहितं कर्तव्यमित्युक्तं देवजानीये ।

दुश्चिकित्सैर्महारोगैः पीडितस्तु पुमानय ।

ज्ञात्वा ऽरिष्टादिभिर्मृत्युं स्वलोकहितमाचरेत् ॥ १ ॥

सितासिते सरिते यत्र संगते

तत्राश्रुतासो दिवमुत्पतति ।

ये वै तन्वं विसृजन्ति धीरास् ॥ २ ॥

ते जनासो अमृतत्वं भजन्ते (khila to Rgv. x. 75)

सर्वेन्द्रियविरक्तस्य वृद्धस्य कृतकर्मणः ।

व्याधितस्य स्मृतं तीर्थं मरणं तपसो ऽर्थकं ॥ ३ ॥ ० १४ ॥

भारते ऽपि । ०

अथ मरणसमये ० प्रायश्चित्तं fol. 5b; अथ प्रोषितस्य
साग्नेर्दाहे विशेषः fol. 14b; अथ बालकसंस्कारविधिः fol.
21a, etc.; इति ० नागबलिविधानं fol. 29b; इति ०
नारायणबलिप्रयोगविधानं fol. 32b; इति ० सहगमनविधानं
fol. 36a; इति ० संततिप्रतिबंधहरविधानं fol. 47a; इति ०
त्रिपिंडीविधानं । अथाशीचं विधीयते fol. 49a; इति ०
आशीचसंपादनिरूपः fol. 63b; ० आशीचापवादः fol. 67b;
० आशीचविधानानि fol. 72b; ० अग्निशंस्कारविधानं fol.
74b; ० शोकापवादः fol. 78a; ० गृहप्रवेशनादिविधानं
fol. 80a; ० दशाहपिंडोदकविधानं fol. 85b; ० (अस्थि)-
संचयनविधानं fol. 88b; ० वृषोत्सर्गविधानं fol. 96a;

० षोडशश्राद्धविधानं fol. 102a; ० सपिंडीकरणविधानं
fol. 113a; ० जीवन्पितृकस्य धर्मविशेषनिरूपः fol. 141b;
इति विभक्ताविभक्तविधानं ॥ अभिधाय विधानानि श्राद्धे ऽस्य
सामान्यमुच्यते । fol. 143b; अथ श्राद्धभेदाः fol. 144b;
अथ कर्तारः fol. 146a; अथ श्राद्धदेशाः fol. 150a; अथ
श्राद्धार्हब्राह्मणाः fol. 151a; अथ वर्ज्याः fol. 152b;
अथासादनीयानि fol. 168a; अथ श्राद्धपरिभाषा fol. 169a;
अथ क्षणदानादि fol. 170b; अथ पाणिहोमप्रकारः fol. 179b;
अथ पारिवेषणं fol. 181a; अथ पिंडदानं fol. 185b;
इति ० श्राद्धे सामान्यधर्मैक्यनं ॥ fol. 192b; इति ० श्राद्धानु-
कल्पविधानं fol. 195b; इति कलिवर्ज्यानि fol. 197a;
इति ० वानप्रस्थाश्रमविधानं fol. 197b; इति संन्यासविधानं
fol. 203a; इति योगः fol. 204a; इति यतिसंस्कारः ॥
समाप्तमाचारनिरूपणं ॥

Fol. 204b :

सांगोपांगमयाचारं निरूप्य परमार्थतः ।

याज्ञवल्क्योक्तमार्गेण व्यवहारो निरूप्यते ॥ ०

इति व्यवहारमानृकाप्रकरणं । अथर्षदानविधिः fol. 206b;
इदानीं सांख्यस्वरूपमुच्यते fol. 208a; अधुना लिखितं प्रमाणं
निरूप्यते fol. 209a; अथ दिव्यं fol. 209b.

Fol. 210b :

प्रमाणं मानुषं दैवमिति भेदेन वर्णितं ।

अधुना वर्ण्यते दायविभागो योगमूर्तिना ॥

इति रिक्तविभागप्रकरणं ॥ अधुना सीमाविवादे निरूप्य उच्यते
fol. 214a; इति ० व्यवहाराध्यायः fol. 217a; cf. Rāj.
Mitra, Cat. of Bikāner MSS., no. 1059, the
concluding sentences of which correspond with
those of the present division.

The MS. then proceeds :

आचारं व्यवहारं च निरूप्य स्मृतिवाक्यतः ।

सतामनुयहादेव प्रायश्चित्तं निरूप्यते ॥

तदकरणे ऽनिष्टमाह याज्ञवल्क्यः ।

महापातकजान्धोरात्रकान्प्राप्य दारुणान् ०

अथोपपातकानि fol. 218a, etc.

It ends : इति श्रीमदनंतभट्टविरचिते विधानपारिजाते
गणहोमविधानं ॥

श्रीमत्काखकुलामिश्रीतकिरणो विद्याकलानां निधिः

श्रीमद्विष्णुपदाश्रितः सरसगुर्विद्वच्चकोरप्रियः ।

यहंभट्ट (!) इति ह्यभूत्पुण्यशास्त्रस्यात्मजो भूम्भहां

चंद्राचंद्रकलेव शुद्धगुणभट्टीनागदेवाभिधः ॥

तस्माच्छ्रीमदन्त आचिरभवद् यद्यज्ञानभक्त्यादिके-
ध्वतो नास्ति गुणेषु यस्य च हरिः प्रेष्टो वरीवर्ते ।
तेनायं रचितो विधानदिविषदृष्टो ऽर्थिसर्वप्रदः
काले ब्रह्मपदेकलांककमते १६६२ काश्यामगात्पूर्णता ॥

संति ग्रंथसहस्राणि विद्वद्भ्यो रचितान्यपि ।
को ऽप्यस्य महिमा वेद्यो ऽभिज्ञैर्जयति सर्वतः ॥
न पांडित्याभिमानेन न च विद्वत्स्य लिप्सया ।
ग्रंथो ऽयं रचितः किंतु हरेः प्रीत्यै सतामपि ॥
तिष्ठति संतः सर्वत्र ज्ञातविद्वत्परिश्रमाः ।
अत्रत्यं मच्छुभं दृष्ट्वा कृपां कुर्वतु ते स्वपि ॥

न जाने श्रीजाने विहितम् ० ॥

यावच्चंद्रश्च सूर्यश्च यावत्तिष्ठति मेदिनी ।
जयतांस्त्वादेवायं ग्रंथो मे संततिस्तथा ॥
यचनप्रसूनमाला विचित्रा रचिता मया ।
पादे समर्पिता विष्णो तुष्टो भव सदा मम ॥

इति श्रीमद्विद्वज्जनकृपापात्रीभूतेन श्रीमदन्तभट्टेन विरचितः
स्तवकपंचकसंयुतो विधानपारिजाताख्यो निबंधः समाप्तः ॥

विधानपारिजातो ऽयं पंचस्तवकसंयुतः ।
नानाविधानगंधाढ्यः संसेव्यो विबुधैरिह ॥
देवकीं मातरं नत्वा पितरं रामसंज्ञकं ।
विधानपारिजाताख्यं यादवो ग्रंथमलिखत् ॥ १ ॥
अगस्तिगोत्रोद्भवकृष्णशर्मणः

मुतः शिवाख्यो ऽस्य शरीरजन्मनः ।
रामाभिधेयस्य मुतेन वृष्णिना
विलेखितः श्रीविधिपारिजातकः ॥ २ ॥
द्विखंबमुशशांके १७०२ यौवनाख्ये च वर्षे
शमन अयनकाले हेमन्तर्तौ तथैव ।

सुररिपुगुरुवारे मासि पोषे च दुर्गा-
प्रियवरवसुतिथ्यां (!) यादवेनाप्यलेखि ॥ ३ ॥ ०

As regards the contents of the first four *stabakas* (treating apparently of the remaining sections of *ācāra*), the following references have been noticed in the present portion :

प्रायश्चित्तप्रयोगस्तु प्रथमस्तवके विष्णुश्राद्धविधाने द्रष्टव्यः ।
ग्रंथबाहुल्यात् पुनरत्र लिख्यते । fol. 3a;—अत्र दानमंत्राश्च-
तुर्थस्तवकस्यादिभागे (? i.e. the *Dānapārijāta*) द्रष्टव्याः ।
fol. 5a;—एतद्वाक्यान् तृतीयस्तवके तीर्थप्रकरणे विशदं
द्रष्टव्यं । fol. 131b.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

1469, 1470.

738, 739. Foll. 209 and 213 resp.; size 13 in. by 5 in.; excellent Devanāgarī writing of 1809 A.D.; nine lines in a page.

Portions of the *Vidhānapārijāta* (B).

This MS. begins with the larger half of *stabaka* V., as contained in the preceding one, the two MSS. agreeing as far as fol. 144a, line 6 of MS. A, and fol. 152a, l. 4 of the present MS., when it breaks off abruptly in the middle of a word and proceeds with a portion of *stabaka* II., treating of rites of propitiation (*śānti*), followed by *stabaka* III.

The portion of *stabaka* II. begins in the middle of fol. 152a, l. 4 : कलशैरभिषेचयेत् विष्णुद्वादशकं विवृणोति ०

इति श्रीपांचरात्रागमोक्तुलसीपाणिग्रहणविधानं fol. 153b; इति श्रीशौनकोक्तपुरनगरादिप्रतिष्ठाविधानं fol. 155b; ० अद्भुतशान्तिविधानं fol. 156b, etc.; इति वसंतराजोक्तशकुनं समाप्तं fol. 173b; इति प्रकारांतरेण काकमैथुनशान्तिः ॥ end of Vol. I.

अथ दुष्टनक्षत्रादिजननशान्तिविधानानि द्वितीयस्तवके प्रोच्यते beg. of Vol. II.; इति ० पुत्रोत्पत्तौ शान्तिविधानम् ॥ अथ दक्षपुत्रकविधानं fol. 40a; इति दक्षपुत्रकविधानं fol. 42a; इति ० सद्गुरोरोहणविधानं fol. 42b; इति प्रयोगपारिजातोक्तं बालकस्य दुग्धपानविधानं fol. 43a; इति शौनकीये जन्मनक्षत्रकर्तव्यविधानं fol. 43b; ० इति कर्णवेधविधानं fol. 47a, etc.; इत्यनुपनीततत्पित्रादिधर्मविधानं ॥ अथोपनयविधानं fol. 54b; अथाध्ययनधर्माः fol. 74a; अथ ग्रहयज्ञस्वरूपमभिधीयते fol. 77b; अथायुतहोमविधानं fol. 79a.

Chapter II. ends fol. 117b: इति विधानपारिजाते पूर्णोद्भूतिविधानं ॥

हरेः प्रसादमासाद्य ग्रहयज्ञो निरूपितः ।
ग्राहयस्तद्विप्रेन्द्रस्य मोचकस्तेन तुष्यतु ॥
मनोरथाभिर्वर्षिण्या विदुषामनुकंपया ।
विधानपारिजाते ऽत्र द्वितीयः स्तवको नवेत् ॥
अहो अस्य निबंधस्य महिमा किम् वर्ण्यते ।
यतः श्रीमदन्तो ऽस्य हरिः कारयिता मया ॥

संति ग्रंथसहस्राणि देशे देशे महान्यपि ।

को ज्यस्य महिमा वेद्यो जभिज्ञैर्जयति सर्वतः ॥

इति श्रीमत्परमवैदिकश्रीमन्नागदेवसूनुना श्रीमदनंतभट्टेन
विरचिते विधानपारिजाते निबंधे द्वितीय स्तवकः समाप्तः ॥०॥
संवत् १८६६ ॥

Chapter III. begins (with a fresh pagination):

वंदे वंछतमं विष्णुं सत्यज्ञानस्वरूपिणं ।

ब्रह्मादिवंछाचरणमनंतं विघ्ननाशनं ॥ १ ॥

अथेदानीं तृतीयस्तवक आरभ्यते ॥ स च संस्काराह्निका-
लभेदेन त्रिधा भिद्यते । तत्र गृहस्थसंबंधिविधानानि निरूप्यते ॥
तत्र तावदुरुशांतिविधानं ॥ ०

अथ गोदानव्रतविधानं fol. 4a; अथ विवाहकालविधानं
fol. 36b, etc.

For another MS. of this section on marriage,
see Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., no. 1060.

It ends :

विधानपारिजातस्य स्तवके ऽस्मिंस्तृतीयके ।

विवाहाभिधसंस्कारसत्पुण्यं समजायत ॥

अनेन प्रीयतां देवो रमालालितपादुकः ।

समानं तस्य यासेनानंतो यो देशकालतः ॥

इति श्रीमत्परम^० विधानपारिजाते तृतीयस्तवके विवाह-
विधानं समाप्तिमगमत् ॥

The following is a list of comparatively
modern (or rarer) authorities which have been
found quoted in the portion of the work
common to both MSS. (reference being made
to B.):—

Aparārka, foll. 67a, 70a, 80b, etc.; *Āśārka*
(आशांके तु व्याख्यातं^०) fol. 137b; *Kapardikārikā*,
foll. 110b, 131a; *Kalpataru*, foll. 122a, 135b;
Kalpabhāṣyārthasamgraha, fol. 15b; *Kālādarśa*,
foll. 125b, 127b, 142a; *Grihyakārikā*, fol. 11a;
Caturviṃśatimata, foll. 4b, 64a, 136a; *Triṃ-
śacchlokī*, fol. 67b (तत्तत्कार्येषु सविब्रतितृपवहोक्षिततत्त्विक-
स्वदेष्ट^०); *Trikāṇḍamaṇḍana*, foll. 42a, 143a,
144a; *Tristhalisetau Nārāyaṇabhaṭṭāḥ*, fol. 120a;
Divodāśīya, fol. 126a; *Devajānīya*, foll. 1b,
10a, 16a, 22a (० ये भृगुवचनं), 45a (० ये रेणुः), 89a,
etc.; *Devayājñikabhāṣya* (on *Kāty.*), foll. 15b,

24a, 42b; *Dharmapradīpa*, fol. 9b; *Dharmasāra*
(A, fol. 177b); *Nārāyaṇabhaṭṭīya*, foll. 17b,
20a, 40a, 41b (० ये रेणुः) 101a, etc.; *Nārāyaṇa-
vr̥tti*, foll. 137a, 140a; *Pārāśaramādhaviya*,
fol. 65b, etc.; *Pārijāta*, fol. 107b; *Purāṇa-
samuccaya*, fol. 130b; *Prithvicandra*, foll. 125a
(० द्वे वृद्धगौतमः), 127b, 132b, 138a, 141a; *Prithvi-
candrodaya*, fol. 123a (० ये वृद्धपाराशरः), 124a,
131b; *Prayogapārijāta*, foll. 57b, 107a, 123b,
128b, etc.; *Prayogasāra*, fol. 120a; *Bahvr̥ca-
kārikā*, fol. 139b; *Madanapārijāta*, foll. 35b,
45a, 51b, etc.; *Madanaratna*, foll. 40b, 72b, etc.;
Mādhaviya, fol. 56b; *Yajñapārśva*, fol. 15a;
Yatidharma, fol. 121a; *Reṇu*, foll. 18, 21b, 42b
(śloka); *Reṇukārikā*, fol. 112b (कृते सर्पिंडीकरणे^०);
Vidhānagumpha, fol. 9b (आसंदीलक्षणं तु विधानगुम्फे ।
साक्षाच्छवस्य पालाशैर्देभिः कृत्वाकृतिं दृढं । ०), 25b; *Vi-
dhānamālā*, fol. 24a; *Viśvaprakāśa*, fol. 75a;
Viśvādarśa, fol. 130a; *Śuddhipradīpa*, fol. 127a;
Śrāddhakalpa, fol. 121a; *Śrāddhakāśikā*, foll.
37a, b, 108b, etc.; *Śrāddhatattva*, fol. 108b;
Śrāddhatilaka (A, fol. 157b); *Śrāddhadīpa* (A,
fol. 161b); *Śrāddhadīpakalikā*, fol. 123b; *Śrād-
dhapradīpakāra*, fol. 68a; *Śrāddhasāra*, fol.
113a; *Shaṭtriṃśānmata*, foll. 4a, 20a, 44a, 71a,
128a; *Sudarśanabhāṣyakāra*, fol. 128a; *Smṛiti-
tattva*, fol. 141b; *Smṛitidarpaṇa*, foll. 78a, 128b;
Smṛitidīpa, fol. 88b; *Smritimañjarī*, foll. 22b,
79a; *Smṛitiratnāvalī*, foll. 72b, 132b, 151b;
Smṛitisamuccaya, fol. 119a; *Smṛitisamgraha*,
foll. 9b, 22b, 78a, etc.; *Smṛityarthasāra*, foll.
37a, 42a, 52b, etc.; *Haradatta*, fol. 70a; *Hari-
harabhāṣya* (B, 166b). [H. T. COLEBROOKE.]

1471.

930. Foll. 472; size 12 in. by 4 in.; in-
different Devanāgarī writing, by several hands,
of the beginning of the present century; 10-13
lines in a page.

Vīramitrodaya, a digest of Hindu law, com-

piled—by order of king *Virasimha* of the Bundel branch of the royal house of Kāśī—by *Mitramiśra*, son of *Paraśurāmamiśra*, and grandson of *Hamsapaṇḍita*.

The entire work (so far as hitherto known) consists of two chapters*, treating of sacred and civil law respectively.

The present volume contains the first or *Ācāra-kāṇḍa*, not quite complete. It begins:

सिंदूरारुणगंडमंडलगलहानांभसा धारया
सिंचतं पदसक्तभक्तजनताविष्मौयधूलोरिव ।
धम्मिज्जालिमिवालिवंतमनिशं मध्वाधधानं हर-
प्रेयांसं गिरिजांगजं गजमुखं वंदे ग्रविंदेक्षणं ॥ १ ॥
दधानं भृंगालीरनिशममले गंडयुगले
ददानं सर्वाथीत्रिजचरणसेवासुकृतिने ।
दयाधारं सारं सकलनिगमानामपि परं
गजास्यं स्मेरास्यं तमिह कलये चित्तनिलये ॥ २ ॥
हृदयभुवि मुनींद्रैः सेविता नारदाद्यैस्
तनुरुचिभिरजसं पारिज्वाभां (?) गिरंती ।
अतिविततगभीरग्रंथसिंहाविदानां
प्रभवतु करुणातः शारदा पारदा नः ॥ ३ ॥
स्कूर्जदूर्जटितांडवे प्रतिदिशं वेगोच्चलज्जाह्वी
वीचीध्याननिपीतभृंगमुरजस्फारस्वनाडंवेरे ।
लालाटानृतरश्मिखंडमसकृद्भोमस्थितेर्द्वे विधाव्
आघातादयसंचयं दलयतु प्रोतालापितं (!) ॥ ४ ॥
प्रातःकाले प्रयातो दिशि दिशि विबुधैरश्चितः पुष्पवृष्ट्या
प्रेमाद्वैद्विष्टिपातैर्नसि मनसिजं दीपयन्गोपिकानां ।
कृत्वाये धेनुसंघं सजलजलधरश्यामलो वेत्रपाणिः [५ ॥
कालिंदीकूलकेलिः प्रदिशतु भवतां वाञ्छितं नंदसूनुः ॥
श्रीकाशीराजवंशप्रबलजलनिधेमैदिनीमल्लनामा
पूर्णः पीयूषरश्मिः समजनि जनतानंदसंदोहसिंधुः ।
बंधुर्दीनद्विजानां तदनु च समभूदूर्जितैरर्जुनाभो
गज्जत्प्रत्यर्थिसैन्यप्रमथननिपुणैरर्जुनो भूमिपालः ॥ ६ ॥
बुंदेलखतिपालवंशविलसद्गुलं प्रयत्नं विना
यः पृथ्वीं निखिलां विधाय वशगां राज्यं चकाराहुतं ।
शौरोदायेगुणैरगाधमहिमा दातावदाताशयः
श्रीमान् कीर्तिसमुद्रसान्द्रहरीनिधौतदिङ्गंडलः ॥ ७ ॥

* There is, however, also a *Kālanirṇaya* which seems to form part of the work ; cf. Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 495.

तस्माद्भूडिमलविष्णुपदावलंबो
लंबोदराधिकमलार्चनवीतविष्णुः ।
निम्नं रणे प्रतिभटान् प्रकटोदयो
भूपाल[भाल]तिलको मलखाननामा ॥ ८ ॥
सदा समाराधनतुष्टरुद्रः प्रतापरुद्रस्तनयस्तदीयः ।
कृपासमुद्रः शरणागतानां बभूव राजा वसुधाधिपानां ॥ ९ ॥
ततो ऋदुङ्गतप्रचुरगुणगांभीर्यमहिमा
[हिमा]द्विस्त्रेमासौ (!) मधुकरनृपः शूरविकृषः ।
यमालिंम्यालिंम्यं प्रणयरसिकप्रमतरला
न पूर्वधामेया स्मरति विरहं हंत कमला ॥ १० ॥
सत्कीर्त्तिनैर्पर्वदवदितपदः संग्रामयज्ञांगणे [राशिभिः ।
दीक्षावान्सकलं निर्यावधवलैः सोमं (?) सो ऽयं यज्ञो-
शश्वत्प्रजलति प्रतापदहने खड्गमुगाकर्षिता
यो वीरः प्रजुहाव वैरिनिवहप्राणाहुतीरन्वहम् ॥ ११ ॥
दिनकर इव विस्फुल्लप्रतापो
हिमकरवत्कमनीयकांतिपूरः ।
करिकर इव यत्करः सदा नो
मधुकरसाहमहीपतिर्नहीयान् ॥ १२ ॥ ० ॥
दंडेन क्षोणिकक्रं ध्रमयति निभृतं यत्प्रतापः कुलालो
येनाकृष्टासिक्वली दिशि दिशि तनुते हंत हस्तीसकानि ।
उल्लंघ्यार्चान् (?) यदीया व्रजति दश दिशः कीर्त्तिवल्ली-
मतल्ली । [१४ ॥ ० ॥
तादृक् पुत्रस्तदीयः समजनि जगतोमंडले वीरसिंहः ॥
ślokas 15-22 in praise of *Virasimha*.
सूनुस्तस्य गुणैस्त्रिलोकविदितैः श्रेष्ठः कनिष्ठीकृत-
प्रौढप्रौढनरेन्द्रचारुचरितश्चाभाकराभो युवा ।
वीरः श्रीलज्जुक्कारसिंहनृपतिः संग्रामसिंहो रण- [२३ ॥ ०
स्कूर्जैन्स्फारकृपाणपाणिररिभिः प्रोदीयमालोक्यते (?) ॥
ślokas 24-26 extolling prince *Jujhāra*'s valour
and liberality.
राज्यं प्राप जुक्कारसिंहनृपतिर्यस्याग्रतो भूपतेस्
तत्पुत्रोपि गुणार्णवो समजनि श्रीविक्रमाकर्को नृपः ।
[probably ० मार्केनृपः]
तत्सूनुर्नरसिंहदेवनृपतिः खं वीरसिंहं विना
भजे राज्यपरंपरासुखमिदं मन्ये महेंद्रो ऽपि किं ॥ २७ ॥
गोपाचलस्यधरणीसुखं [वं] शपस-
चंडांगुराधिरभवद्विजजातिबंधुः ।
श्रीनंदनंदनपदद्वयविवृतवृश्चिः
श्रीहंसपंडित इति प्रथमाक्षकीर्तिः ॥ २८ ॥

यो दूरवाकुलभूरनुभूतमौख्य (!)

श्रीहंसपंडित इति प्रथितः पृथिव्यां ।

आसीद्विवेकचतुरश्रतुरः समय-

वेदानधीत्य कृतकर्म[कला]कलापः ॥ २९ ॥

यज्ञादिकर्मकरणाय किलावतीर्यः

पूर्वः श्रिया निजकुलाभरणायमान-

मिश्रापरः परशुराम इति द्विजेद्रुस

तस्याभवत्स तनयो विनयोदितश्रीः ॥ ३० ॥

यो दर्भाग्रसमानवुद्धिविभवः प्रख्यातकीर्तिगुणैः

श्रीतस्मात्समस्तकर्मकुशलाच्छंडीश्वराख्याख्याद्गुरोः ।

अध्यायांतमधीय शास्त्रमखिलं मीमांसया मांसलः

शश्वत्खंडितखंडनः समभवत्संख्यावतामग्रणीः ॥ ३१ ॥

पुत्रस्तस्य विभाति सद्गुणनिधिर्दानोबुसष्टाबुधिः

वीरश्रीयुतमित्रमिश्रकृती कल्याणकल्पद्रुमः ॥ ३२ ॥

चातुर्यं चतुराननस्य निभृतं गांभीर्यमभोनिधेर्

स्त्रीदार्यं विबुधद्रुमस्य मधुरां वार्चं च वाचस्पतेः ।

धैर्यं धर्मसुतस्य शर्म सकलं देवाधिपस्याहरत् ॥ ३३ ॥

श्रीमान् ख्यातनयः सदात्मविनयः श्रीमित्रसेनसुधी ॥

दाता दापयिता दयादमपरः श्रीमान्मात्सर्यवान् ॥ मान् ।

धीरो ऽधीतसमस्तशास्त्रनिवहव्याख्यारस[वि]ख्याति -

नानानाटकसाठक(? सट्टक)प्रकरणग्रंथीयतात्पर्यविद् ॥

३४ ॥ [(? वहस्त्रा ० MS.)

मंत्रे यो रसनायितः प्रतिदिनं दाने च हस्तायितो

विश्वासे हृदयायितो नृपसभाभूमौषु भूषायितः ।

यो विद्वन्निकषायितः प्रविलसत्कीर्त्तिलवालायितः

श्रीमद्बीरमहीपतेः प्रतिपदं प्रेमास्पदं यो ऽजनि ॥ ३५ ॥

तेनानेकनिबंधसिंधुमनिशं निर्मेय्य बुद्ध्या पुनर्

वेदान् सांगपदक्रमोपनिषदान् श्रुत्वावधार्यापि च ।

धर्मार्थादिप्रमाणनिर्णयपरः श्रीवीरसिंहाज्ञया

ग्रंथो ऽयं रचितः परोपकृतये श्रीवीरमित्रोदयः ॥ ३६ ॥

मा कुर्वंतु मुधा बुधाः परिचयं ग्रंथेषु नानाविधेष्व्

अत्यंतं तर्हि तेषु सर्वविषयः कश्चित् क्वचिद्वर्तते ।

पश्यंतु प्रणयादनन्यमनसो ग्रंथं मदीयं त्विनं

धर्म[शास्त्र]समस्तनिर्णयविधिर्यस्मिन् दरोदृश्यते ॥ ३७ ॥

आदौ ब्रह्ममुहूर्तादिकृत्यप्रस्तावना ततः ।

तदोत्थाय स्वधर्मादि र्चितनादिकमुच्यते ॥

मंगल्यालोकनं चाथ विगमूत्रोत्सर्गयोर्विधिः ।

विस्तरेण ततः प्रोक्तं शौचमाचमनं तथा ॥ ०

30 ślokas, the last of which is :

इत्याहिकप्रकाशे ऽस्मिन्नर्था एते महाशयैः ।

प्रसक्तानुप्रसक्तान्ये मित्रमिश्रैरुपिताः ॥

The matter is treated in two divisions, the *ahnika-prakāśa* (ends fol. 221) and *saṃskāra-prakāśa*, but both the end of the former and the beginning of the latter (commencing with the *vivāhaprakaraṇa*) are wanting.

The colophon runs thus : इति द्युरिकाबंधः ॥

इति श्रीमत्सकलसामंतचक्रचूडामणी - - (lacuna) राजाधिराजप्रतापरुद्रतनूजश्रीमन्महाराजमधुरसाहसूनुश्रीमन्महाधिराज - च्छत्र - - कासदिनकरश्रीवीरसिंहोद्योजितश्रीहंसपंडितात्मज - श्रीपरशुरामसूनुसकलविद्यापारावारमहागजपारींद्रविद्वज्जनजीवातुश्रीमन्मित्रमिश्रकृते वीरमित्रोदयनिबंधे संस्कारप्रकाशे उपनयनप्रकरणं समाप्तम् ॥ अथ परविवाहप्रकरणं ॥

Eight leaves added at the end contain an index of subjects, written by a different hand. Another leaf contains (in Devanāgarī) a list of the authorities quoted by the author (in the *ācāra* and *vyavahāra* chapters), which are here subjoined alphabetically, with a few omissions (of *Purāṇas*, *Smṛitis*, etc.) and the addition of a few references :

Aparārka, *Aṣṭakādismṛiti*, *Kalpātara*, fol. 13a; *Kālamādhaviya*, *Kullūkabhaṭṭa*, *Grihya-pariśiṣṭa*, *Caṇḍeśvara*, *Cintāmaṇi*, *Chandoga-pariśiṣṭa*, *Jīmūtavāhana*, *Jyotishadīpikā*, *Dharmasamhitā*, (*Nāradaśikṣhā*, fol. 40b), *Nirṇaya-pramāṇa*, *Nirṇiktavyavahāra*, *Pārijātakāro*, *Pradīpaprakāra*, *Prabhākara*, *Prayogapārijāta*, fol. 33b, *Pravarānirṇayaparakāra*, *Prāyaścitta-viveka*, fol. 26a, *Bhavadevabhaṭṭa*, *Madanapārijāta*, *Madanaratna*, fol. 23, etc., *Madanaratna-pradīpa*, fol. 33b, *Mitākṣarā*, *Medhatithi*, *Yoganirṇaya*, *Raghunandana*, *Ratnākara*, fol. 46a, *Lakṣmīdhara*, *Vācaspatimiśra*, *Vijñāneśvara*, *Viśvarūpa*, (*Vishṇupurāṇaṭīkā*, fol. 43a), *Vyavahārasaṃgrahakāra*, *Śāradātīlaka*, *Śūlapāṇi*, *Śrīkara*, *Śrīdatta*, *Śrīdhara*, fol. 43a, etc., *Śrīpati*,

Samgrahakāra, *Smṛiticandrikā* often, *Smṛiti-samgraha*, *Smṛityarthasāra*, *Haradatta*, *Harihara*, *Halāyudha*, *Hemādri*.

Then follows the list of nine princes of the Bundel branch of the royal house of Kāśī (बुंदेलखण्ड काशीराजवंश), enumerated in the introductory stanzas, viz.: 1. *Medinīmalla*; 2. *Arjunasimha*; 3. *Malakhāna*; 4. *Pratāparudra*; 5. *Madhukarasimha*; 6. *Vīrasimha*; 7. *Jujhārasimha*; 8. *Vikramasimha*; 9. *Narasimhadeva*; and finally the author's genealogy.

Regarding the author's probable date, see above, no. 1288.

[H. T. COLEBROOKE.]

1472, 1473.

1501, 1502. Foll. 1-164, 165-372 resp.; size 12 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, by two different hands; from fol. 177 to the end in 1795 A.D.; 10-12 lines in a page.

Vīramitrodaya. The *vyavahāra*kāṇḍa, or chapter on civil law.

It begins:

पुरतः प्रविलोक्य भर्गवाचं

परतः कामपि कामकारुण्यम् ।

पुलकांचितपोनचाहुदंडः

कुशलं नः कुरुताद्रघुप्रकांडः ॥ १ ॥

स्वस्ति श्रीयुतवीरसिंहनृपतेराज्ञावशादुत्सुकः

श्रीमित्राभिप्रेदितः प्रतिदिशं कीर्त्यानिशं नंदितः ।

नानानिर्णयवर्णनं व्यसनिनां संख्यावतां प्रीतिदं

संप्राप्तव्यवहारसाधकमिदं कुर्वे प्रकाशं परं ॥ २ ॥ ०

Of this portion of *Mitrāmītra*'s work, editions have been published, at Khidirapura (Khidderpore) Śaka 1737 (1815 A.D.); and at Calcutta, 1875.

Two leaves, containing a list of contents, have been inserted at the end of the first volume.

[H. T. COLEBROOKE.]

1474.

642. Foll. 69; size 16 in. by 5 in.; fairly good, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Vīramitrodaya. The section of the *vyavahāra* chapter, treating of the law of inheritance; incomplete.

It begins: अथ विभागाख्यव्यवहारपदं ॥

यत्र मत्वादिवचनव्याख्यासु बहुधा बुधाः ।

विवदन्ते दायभागः स प्र[ब]न्धेन वर्ण्यते ॥

The MS. terminates shortly after the end of the *bhrātrīputrādhikāra*. [H. T. COLEBROOKE.]

1475.

679. Foll. 339; size 10 in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī; twelve lines in a page.

Smṛitikaustubha, a Digest of Hindu law, by *Anantadeva* (*Bhaṭṭa*), son of *Āpadeva*, and grandson of *Ananta(ḍeva)*.

The whole work consists of twelve sections, of which the present MS. contains the first, viz. the *Samvatsaradidhiti* (or *Samvatsarakṛitya*), being a calendar of religious ceremonies to be observed during the year [A].

It begins:

दध्मो मंथनकाम्यया व्रजवधूं कुंभे* तदा सिंचतौ

सस्नेहं दधि देहि मलयधुनेत्युक्ते रमेशेन या ।

ओमित्युक्तिपुरःसरं निजकरे तस्यापि कुर्वतौ

प्रत्युक्तिः कुरु कार्यमस्तु शमिति श्रीशस्य सा पातु नः

यः पूर्वजन्माजितपुण्यभारैः

[॥ १ ॥

संलभया दिव्यधियावनीशान् ।

वज्रोऽकरोच्छीतकरोच्चवंशे

स ज्ञानचंद्रो† नृपतिर्बभूव ॥ २ ॥

* निजवधूकुंभे A; व्रजवधूकुंभे B.

† संज्ञानचंद्रो B.

कल्याणकर्ता सकलप्रजानां
 कल्याणचंद्रस्तत आविरासीत् ।
 कदापि दंष्ट्रा न यदीयराज्ये
 बभूवुरेषां क्व नु दंडवार्त्ता ॥ ३ ॥
 प्रतापेन रुद्रोपमः स्वच्छकीर्त्या
 समाह्लादयत्यो जनान्श्रुद्रुत्युः ।
 सदा सर्वविद्वद्गुणज्ञो वदान्यो
 भवचंद्रवंशे ततो रुद्रचंद्रः ॥ ४ ॥
 श्रीरुद्रस्य पडाननः शशधरस्यासीद्यथा वा बुधः
 श्रीमल्लक्ष्मणचंद्रनामकुसुतो भूद्रुद्रचंद्रस्य यः ।
 तेनानेकहिमाचलस्थनृपतीन्दुष्टान् विजित्य स्वके
 राज्ये वृद्धिरकारि तुष्टिरमिता चाधारि विद्वद्भूदि ॥ ५ ॥
 ततस्त्रिमल्लचंद्रो भूद्रूपो रूपोद्भटो भुवि ।
 काशीस्थविद्वदादिभ्यो धनराशिनदात्सदा ॥ ६ ॥
 तस्मिन्कुले जनि ततः किल नीलचंद्रो
 यस्तीर्थसज्जननिषेवणभूरिपुण्यैः ।
 तेजो दधार परमं पुरुषोत्तमाख्यं
 धत्ते यथेन्द्रदिशि नीलगिरिः परं तत् ॥ ७ ॥
 श्रीवाजवाहुरचंद्रनृपस्ततो* भूष
 चांद्रान्वयस्य भुवि भूरियशो ऽकरोद्यः ।
 सर्वावर्तनस्थविदुषामवर्नं प्रकुर्वन्
 यो ऽस्मिन् कलार्वाप ररक्ष समस्तशास्त्रं ॥ ८ ॥
 यदीयप्रतापोदयाद् दूरदेशे
 स्वदुर्गातरत्नमूषणा तत्क्रुदुर्गाः ।
 परे ऽभोधिपत्नीतटे संवसंतो
 वसंतोद्भवे नैव संतोषमोयुः ॥ ९ ॥
 ब्रह्मण्यदेवस्य हरेरिवास्य
 गुणैरनंतैः श्रुतिषु स्पृशद्भिः ।
 आकृष्य नीताः परभूपकन्या
 धन्या बभूवुः सकुलोद्भवानां ॥ १० ॥

* ? श्रीवाजवाहुर^० A, श्रीवजवाहुरचंद्र^० B, both of which may be due to misreading a Bengali original of श्रीराजवाहुरचन्द्र, cf. Rāj. Mitra, Notices, i., p. 196; while in the Bikāner Cat., p. 466, the name appears as Rājā Caṇḍadeva Bahādur. The name of Ananta-deva's patron may, however, be श्रीवज्रवाहुरचन्द्र^०, see Wilson, Mack. Coll., i., p. 24 (2nd ed., p. 106), where Anantadeva's patron is called 'Bajrabāhu or Vajravara-candra, a Raja of Orissa, whose descent is thus recorded:—Vajravara, son of Nilacandra, son of Trimalla Candra, son of Lakshmana Candra, son of Rudra Candra.' See, however, Hall, Index, p. 185.

सर्वीशापरिपूरण^० ॥ ११ ॥ येनाविता पुधवराः^० ॥ १२ ॥
 [eulogies.]
 आसीन्नोदावरीतीरे वेदवेदिसमन्वितः ।
 श्रीकृष्णभक्तिमानेक एकनाथाभिधो द्विजः ॥ १३ ॥
 तत्सुतस्तद्गुणैर्युक्तः सर्वशास्त्रार्थतत्त्ववित् ।
 आपदेवो भवहेवात् प्राप यः सकलान्मनून् ॥ १४ ॥
 मीमांसानयकोविदो मधुरिपोः सेवासु नित्योद्यतो
 विद्यादानसुभावितात्तमयशा आसीन्नदीयात्मजः ।
 यस्यानंतगुणैरनंत इति सन्नामार्थवतां गतं
 येनावादि च वादिनां श्रुतिशिरः सिद्धांततत्त्वं मुदे ॥ १५ ॥
 न्यायप्रकाशकर्ता निरवधिविद्यामृतप्रदः सततं ।
 मीमांसाद्वयनयविज्ञनयस्तस्यापदेवो भूत् ॥ १६ ॥
 तस्यात्मजं वैदिकशास्त्रविज्ञं
 संतो ऽसकृत्प्राहुरनंतदेवं ।
 वाजाह्वराज्ञो† वचसा विधेयं
 निबंधसारोद्धारणं त्वयेति ॥ १७ ॥
 अनन्तदेवेन तदाज्ञयाथो
 मुदे हरेः पूर्वनिबंधरूपं ।
 स्त्रीरांबुधि बुद्धिगुणैर्मणित्वा
 प्रकाशयते ऽयं स्मृतिकौस्तुभः कौ ॥ १८ ॥
 भवानीशंकरी नत्वा ससुतीं प्रार्थयाम्यदः ।
 धृतः श्रीहरिणा धार्यो राज्ञो ऽयं स्याच्छुभप्रदः ॥ १९ ॥
 तिथिदीधितिर्रुक्ता प्राग्वक्ष्यामो ऽन्दीयदीधितिं ।
 अन्धभेदा वदाम्येनां माधवोक्तानुसारतः ॥ २० ॥
 चांद्रः सौरः सावनो ऽथ बाहस्पत्यो नभूस्तथा
 [(मुभूस्तथा B; read भू^०) ।
 वात्सरः पंचमा प्रोक्तश्चांद्रो ऽत्र बहुकार्यभाक् ॥ २१ ॥
 वक्ष्यामः पूर्वमेवातश्चांद्रवात्सरदीधितिं ।
 मासानां च तिथीनां च यानि कार्याणि संति हि ।
 कालं तेषां वदामो ऽत्र प्रयोगे मानपूर्वकं ॥ २२ ॥
 संक्रांतीनां सकार्याणां निर्णयं सौरदीधिति ।
 वक्ष्यामो वात्सराणां च निर्णयं सौरदीधिति ॥ २३ ॥
 गुरो सिंहादिराशिस्थे कार्याकार्यविनिर्णयं ।
 तस्य शुक्रस्य चास्तादि बाहस्पत्यान्दीयदीधिति ॥ २४ ॥
 अथ भानां सयोगानां करणानां च निर्णयं ।
 कार्याकार्याणि चैतेषां वक्ष्ये नाक्षत्रदीधिति ॥ २५ ॥

ततः स्मृत्यर्थसारादिनिबंधोक्तं कलौ युगे ।

यत्कार्यं यदकार्यं च वक्ष्यामो वाच्यं दीधिति ॥ २६ ॥

निर्णीतास्तितयः प्राग्याः शुक्लाः कृष्णाश्च तत्रागौ ।

क्रमात्पक्षौ शुक्लकृष्णौ मुख्यौ ना एष चंद्रभूः ॥ २७ ॥

मासा द्वादश चंद्राद्यास्तादृशाः साधिकाः क्वचित् ।

चांद्रसंवत्सरो ज्ञेयस्तदार्थोऽप्य कथ्यते ॥ २८ ॥

तत्र चांद्रसंवत्सरस्य चैवशुक्लप्रतिपदार्थः ॥ चांद्रोच्यो मनु-
शुक्लप्रतिपदार्थ इति दीपिकोक्तेः । °

Fol. 30 :

येनार्जितानि युधि भूमिपतीन्विजित्य

दुर्गाणि दुर्यहतराणि धनैर्युतानि ।

अग्निवाजवाहदुरसंज्ञनृपस्य तस्य

वाचा हरेरिव गिरावनिदेवतुष्ट्यै ॥ १ ॥

योऽनंतदेवकृतमंथनसन्निवंध-

क्षीराभिजोऽप्य कमलापतिना धृतो यः ।

नित्यं निजे हृदि सतां प्रमुदेऽस्तु तस्य

शुक्लाख्यदीधितिरियं स्मृतिकौस्तुभस्य ॥ २ ॥

वैशालदीधितिः fol. 18a; इति चैत्रकृत्यं fol. 13b; इति
ज्येष्ठकृत्यं fol. 30a; ° अषाढदीधितिः fol. 37a; ° नभोभिध
(or आषाढ)दीधितिः ° अथ भाद्रपदकृत्यानि fol. 78a; इति
भाद्रपदकृत्यं । अषाढिनकृत्यं fol. 130b; अथ कार्तिककृत्यं
fol. 181b; अथ मार्गशीर्षकृत्यं fol. 225a; अथ पौषकृत्यं
fol. 228a; इति ° पौषाख्यदीधितिः । ° अथ माघमासकृत्यं
fol. 233b; ° अथ फाल्गुनकृत्यं fol. 285a; अषाढिमासकृत्यं
fol. 290b; इति संक्रांतदीधितिः ° । इति मलमासकृत्यं
fol. 298b; इति ° चांद्रादिदीधितिरियं स्मृतिकौस्तुभस्य ।
इति चांद्रसंवत्सरकृत्यं fol. 299a; इति ° सौराब्ददीधितिः °
fol. 316b; इति ° सौराब्ददीधितिः ° । इति सावनार्दकृत्यं
fol. 319a; इति ° गुर्वेब्ददीधितिः । इति वार्हस्पत्यवत्सरकृत्यं ।
fol. 321b; इति नाक्षत्रदीधिति (° कृत्यानि) । अथोक्तवत्स-
रसमुदाय ° fol. 327a.

It ends: येनार्जितानि ° सर्वोच्यदीधितिरियं स्मृतिकौ-
स्तुभस्य ॥ ° । इति श्रीमत्सकलभूमंडलमंडनायमानश्रीवाजवाह-
दुरचंद्रदेववाक्प्रवृत्तेन विद्वद्भ्योपदेवसुतेनानंतदेवेन कृते स्मृति-
कौस्तुभे संवत्सरकृत्यं समाप्तम् ॥ संवत् १८१५ ° पुस्तकं काशी-
नाथभट्टस्य ॥

Hemādri, the Madanaratna and the Nirṇayā-
mr̥ita are constantly laid under contribution
by the author. Of other authorities referred

to may be mentioned *Chandogapariśiṣṭa*, fol.
50a; *Jyotiḥprakāśa*, fol. 326a; *Jyotiribandha*,
fol. 319a; *Dāmarakalpa*, fol. 160a; *Tantraprakāśa*,
fol. 38a; *Dānoddya*, fol. 249b; *Dīpikā*, fol. 11a,
297b, 298a; *Parāśaramādhaviya*, fol. 119a; *Pu-
rāṇasamuccaya*, fol. 4b; *Pratāparudra*, fol. 131a;
Prayogapārijāta, fol. 233a; *Prayogasāra*, fol. 246a;
Bhārgavacandrikā, fol. 15b; *Madanapārijāta*,
fol. 337b; *Ratnamālā*, foll. 11a, 321a; *Rājāmār-
taṇḍa*, fol. 321a; *Rāmārcanacandrikā*, foll. 6a,
13b; *Rudrayāmala*, foll. 131a, 160a; *Reṇukārikā*,
foll. 50b; *Vishṇuyāmala*, fol. 188a; *Śivarahasya*,
fol. 37b; *Smṛityarthasāra*, fol. 76b, 333a; *Hara-
datta*, fol. 120a. [H. T. COLEBROOKE.]

1476.

2628. Foll. 221; size 10½ in. by 4½ in.;
modern Devanāgarī writing, by several hands;
10-13 lines in a page.

The same work [B]. Incomplete.

There is some confusion in the order of leaves.

The *bhādrapada* begins fol. 86b; *mārgaśīrsha*,
fol. 155b; *pausha*, fol. 159a; *māghamāsa*, fol.
166a; foll. 180-199 contain part of the *bhā-
drapada* (ends fol. 193b) and *āśvina*.

The MS. ends: इति श्रीस्मृतिकौस्तुभे दुर्गापूजाविधानं
समाप्तम् ॥

See Burnell, Tanjore MSS., p. 128b.

[MACK. COLL.]

1477, 1478.

2480, 2481. Foll. 1-232, 233-468 resp.;
size 11 in. by 5 in.; good Devanāgarī writing
of the 17th century; nine lines in a page.

Samśkārakaustubha, the section on initiatory
rites, of *Anantadeva's* Digest.

The work is considered one of considerable
authority in the Mārāṭha country; see West and
Bühler, Digest, 3rd ed., p. 24, where its pro-
bable age is stated to be that of the *Nirṇaya-
sindhu* (1611-12 A.D.).

It begins :

गभीधानप्रभृतिविहितानेकसंस्कारशुद्धे
चित्रादर्शे सकलमुनयो यं प्रपश्यन्ति देवं ।
चंद्रादित्यानलभतडितांभाप्रवाहे निदानं
वंदे वेदैः शिरसि निहितं पालकं पांडवानां ॥ १ ॥
नत्वा हरिगुरुचरणौ वादिरणौघे जयप्रदं विदुषां ।
मधुनाशनमोदावहमधुना संस्कारकौस्तुभं तनुमः ॥ २ ॥

अथ षोडश संस्काराः ॥ तत्र गभीधानं प्रथममुच्यते । इतर-
संस्कारान्प्रति उपजीव्यत्वेन तस्यैव स्मृतिकर्तृभिः गृह्यसूत्रकारैश्च
गभीधानमृताधिति उपनिषदि गर्भलंभनमिति च प्रथमनिर्देशात् ।^०

अथ पुंसवनकालः fol. 104a; जातकर्मप्रयोगः fol. 115b;
इति ° सूर्यावलोकननियुक्तमणोपवेशनाक्षप्राशनप्रयोगः fol.
212b; ° कर्णवेधः fol. 214a; इत्युपनयनं fol. 302a;
° समावर्तनाधिकारः fol. 331a; गोत्रप्रवरणनिर्ययः । [अथ
विवाहः] fol. 389b.

Colophon : इति श्रीमदनंतदेवसुतापदेवतनयेनानं [त]-
देवेन विरचिते स्मृतिकौस्तुभे संस्कारदीपितिः समाप्ता ॥

The work has been printed at Bombay (1862).

See Weber, Cat. Berl., no. 1033; Burnell,
Tanjore MSS., p. 128b. [GAIKAWAR.]

1479.

105. Foll. 313; size 10 in. by 4 in.; in-
different, modern Devanāgarī writing, by several
hands; 10-12 lines in a page.

The same work.

Colophon : इति श्रीमत् भूमंडलायमानविद्वदेवसुतेना-
नंतदेवेन (!) कृतः संस्कारकौस्तुभनामको ग्रंथः समाप्तमगमत् ॥
[H. T. COLEBROOKE.]

1480.

684. Foll. 298; size 9½ in. by 4 in.; in-
different, modern Devanāgarī writing; eleven
lines in a page.

The same work. Incomplete at the end.

It ends : इति ° आपदेवाम्नाजयनंतदेवकृते संस्कार-
कौस्तुभे दर्शनीयः ॥

Fol. 1a contains a table of contents.

Other sections of the *Smṛtikaustubha* are

Ācārakaustubha, *Pratishthādīdhiti*, *Tithidīdhiti*,
for which see Burnell, Tanjore MSS., p. 128b;
Rājadharmakaustubha (Aufrecht, Cat. Bodl.,
no. 645; Raj. Mitra, Notices, I., p. 196; II.,
p. 21), which includes the *Vyavahārādīdhiti*.
See also *Dattakādīdhiti*, by *Ananta Bhaṭṭa*,
no. 1542.

On the author cf. Fitzedw. Hall, Index, p. 185.

[H. T. COLEBROOKE.]

1481.

169b. Foll. 60; size 12 in. by 4½ in.;
fairly written, in the Devanāgarī character;
nine or ten lines in a page.

Smṛticintāmaṇi, by *Gaṅgāditya* (or *Gaṅgā-
dhara*?), son of *Gopīnātha Mīśra*. The second
part, treating of *Vyavahāra*.

It begins :

आयाहि त्वरितं गणेश दुरितप्रध्वस्तविश्रान्ततां
प्राप्तः पुत्रक मोदकं करगतं संभक्ष्य त्वं क्षणम् ।
इत्युक्ते ऽधिकया करेण कलयंस्तं तं प्रमोदालयं
कुर्वन्त्यो मदनगजानन इह श्रेयस्करो वो ऽस्तु सः ॥ १ ॥
किञ्चित्कल्पतरोरनेककृतिभिः संप्रार्थितार्थस्य यद्
हेमादरेपि सारभारमखिलं श्रीकामधेनोरपि ।
आदायाद्भुतमर्थनातममलं श्रीश्रीधनानां पुरः
कर्तुं स व्यवहारमत्र रचयताधारनामा कृतो ॥ २ ॥

अत्र तावद् व्यवहारस्वरूपं तस्य विषयः तस्यैतिकर्तव्यता-
कलापश्चेति त्रितयमभिधानीयम् । ° अथासेधानासेधविभागः
fol. 6; अथेदानीमनुवचनक्रमप्राप्तं शुणादानादिव्यवहारविषयो
निरूप्यते fol. 7; अथ निर्वृत्तपक्षरूपं fol. 14; अथासा-
निविक्रयः fol. 16; अथ सीमाविवादः fol. 21; अथ
दण्डपारुष्यं fol. 55b; अथ स्तेयं fol. 25; अथ साहसं
fol. 25b; अथ स्त्रीसंग्रहणं fol. 26b; अथ स्त्रीपुंथर्मः
fol. 27b; अथ विभागः fol. 28; अथ स्त्रीधनविभागकल्पनं
fol. 29b; अथाविभाज्यं fol. 30; अथ विभागार्हीः fol.
31;—अथ विभागनिर्ययः fol. 36; अथ परिमाणमानं
fol. 37;—अथ साक्षिणः fol. 44b; अथ भुक्तिः fol. 48b;
अथ मुक्तिभुक्तिनिर्ययः fol. 50; अथाधिकारिणः fol. 51;
अथ दिव्यदेशः fol. 52; अथ तुलाविधिः fol. 53, etc.;
अथ दिव्यत्वानर्हत्वं fol. 59; अथ जयपत्रं fol. 60.

It ends :

तात्पर्यं भवतां यदादिविषये धीरास्तदासेव्यतां
श्रीचिन्तामणिरपे नो यदि पुनर्नानाविधः सेव्यताम् ।
यस्मात्सोकमतिगतिश्च विदुषां नानाविधेति क्षणाद्
गङ्गादित्यकवेरियं मतिलताधीरेषु संजृभताम् ॥

मिश्रगोपीनाथात्मजगंगादित्यविरचिते स्मृतिचिन्तामणौ स-
माप्तोयं व्यवहाराभिधानो द्वितीयः परिच्छेदः ॥ अथ दासनिर्णयः ।
मनुः । ° three lines further on : इति गंगाधरी समाप्ता ॥
नेत्रारिनागेन्दु १६६२ मिते सुषर्षे ° अलिखद् द्विजो नाथश्च
काश्यादिरिदं परस्मै ॥

Below this, by a different hand: स्मृतिचिन्तामणि
गंगाधरमिश्रकृतविवादविषयाणि ।

Of modern works only the *Madanaratna-
pradīpa* has been found quoted, fol. 45b.

[H. T. COLEBROOKE.]

1482.

553. Foll. 97; size 13½ in. by 4½ in.;
good, modern Bengali handwriting; eight lines
in a page.

Smṛticandra, a digest in sixteen sections
(*kalā*), compiled, in the early part of the 18th
century, by Bhavadeva Nyāyālamkāra Bhaṭṭā-
cārya, son of Harihara Tarkālamkāra Bhaṭṭā-
cārya, grandson of Śivakṛishṇa Nyāyapañcānana,
and great-grandson of Gaṅgādāsa Bhaṭṭācārya,
who lived near the Ganges (Suradhunī).

This MS. contains the *Tithikalā*, or first of
the sixteen 'digits.'

The digest has evidently been compiled in
distinct imitation of that of *Raghunandana*,
who is frequently referred to (fol. 11a etc.).

It begins :

प्रणम्य देवीशपदारविन्दं सतां कृते श्रीभवदेवशर्मा ।
श्रुतिस्मृती चेस्य निबन्धशास्त्रं प्रकाशते स्म (!) स्मृति-
[चन्द्रसंज्ञं ॥

अज्ञानतिमिरोच्छ्रित्यै स्मृतिचन्द्रः प्रकाशते ।
यत्सुधापानतः सर्वं भूदेवा अपि देवताः ॥
तिथिघ्नैतं च संस्कार आह्निकं आहुतेषु च ।
आचारश्च प्रतिष्ठा च वृषोत्सर्गः परीक्षणं ॥
प्रायश्चित्तं व्यवहारो ग्रहयज्ञश्च वेश्मभूः ।
मलिमुचस्तदा दानं शुद्धिश्चास्य कलाः स्मृताः ॥

क्रमेण तासां विस्तारं पुराणस्मृतिवेदितं ।

निबध्नाति निबन्धांश्च समासेन विलोक्य सः ॥

प्रणम्य देवीशपदारविन्दं सतां कृते श्रीभवदेवशर्मा ।

प्रकाशते तत्स्मृतिचन्द्रविज्ञादाद्यां कलां तां तिथिकाल-
तत्र तिथिमाह स्कान्दे । ° [रूपां ॥

It ends :

अज्ञानाद्यदि वा मोहादशुद्धमिह भाषितं ।

गुणलेशानुसारेण तज्ज्ञोऽर्थं धर्मपाठकैः ॥

इति महामहोपाध्यायहरिहरतर्कालङ्कारभट्टाचार्यात्मजश्री-
भवदेवन्यायालङ्कारभट्टाचार्यकृतस्मृतिचन्द्रे तिथिखण्डं संपूर्णं ॥

मीमांसादिनयेषु षट्सु निपुणः शैवादिस्तिष्ठानवित्

प्राज्ञः सर्वपुराणभारतचतुर्वेदादिविद्यास्वपि ।

गङ्गादासपदान्वितः सुरधुनीतीरोपकण्ठस्थितो

विद्याभूषणविश्रुतस्तदनु भट्टाचार्यविज्ञाश्रणीः ॥

आसीन्नत्सदृशः सुतः शिवपदात्कृष्णाश्रितो न्यायतः

पञ्चास्यानुगताद्दन्ति विबुधाः पञ्चाननं सर्वदा ।

भट्टाचार्यपदान्वितो हरिहरस्तस्यात्मजस्तत्सम

आसीन्नामविपर्ययादनुदिनं तर्काण्यवशानात् ॥

तर्कालङ्कारणाद्बह्विनि सुधियस्तद्रूपविद्यार्थतो

भट्टाचार्यपदाश्रयं सुकृतिनां वंशे ततो भूद्भवः ।

देवात्पूर्वं अथो पिता च सुकृती श्रीपूर्वनाम्नावदन्

न्यायालङ्कारमादौ विबुधजनकृतस्यातियुक्तमुतो भूत् ॥

भट्टाचार्यपदाश्रितः सकलशास्त्रपाठेन (!) संबोधितः

स्मृत्याचारपुराणवेदिनिगमाद्यालोक्य सद्यन्ततः

तेने सर्वसतां मुदे शुभदिने चन्द्रं स्मृतेस्तद्वतः

सारात्सारतरं पिबन्तु विबुधास्तत्रामृतं ये विदुः ॥

Of works and authors quoted may be men-
tioned: *Uttaratantra*, fol. 62b, 65b; *Tripurāsāra*,
fol. 64a; *Dhavaladhṛitasmṛiti*, fol. 21a; *Rāja-
mārtanḍa*, fol. 15a; *Vaiṣṇavitantra*, fol. 63b,
65a (bis); *Śivarahasya*, fol. 36a, 90b; *Śrīdat-
topādhyāya*, fol. 20b; *Samvatsarapradīpa*, fol.
36a, 39a. [H. T. COLEBROOKE.]

1483.

940. Foll. 156; size 12½ in. by 4½ in.;
good, modern Bengali handwriting; eight lines
in a page.

Śrāddhakalā, or fifth section of *Bhavadeva's Smṛiticandra*, composed in 1719 A.D. (?).

It begins :

प्रणम्य देवीशपदारविन्दं सतां कृते श्रीभवदेवशर्मा ।

प्रकाशते श्रीस्मृतिचन्द्रविद्याच्छास्त्रि कला पंचमभागरूपा ॥

अथ आङ्गलक्षणं । °

It ends fol. 151a :

दिवौकसो हि जीवन्ति पीत्वा चन्द्रकलामृतं ।

स्मृतिचन्द्रकलासर्विःसुधां पीत्वा बुधास्तथा ॥

इति ° (as above) कृती स्मृतिचन्द्रे आङ्गकला संपूर्णा ॥

पृथिवीदेव(? r. वेद)तर्केन्दुशाके देवीशपादयोः ।

श्रीमता भवदेवेन नत्वालेखि इदं स्वकं ॥

Then follows an appendix on modifications of these rites peculiar to the followers of the *Yajurveda*, and finally on the restrictions put on the *Śūdra* caste in performing them.

This portion ends : याज्ञवल्क्यादिचचनात् वसुघोषादिपद्धतियुक्तनामोल्लेखश्च तेषां ॥ इति ° स्मृतिचन्द्रे यजुर्वेदिशूद्रयोः आङ्गप्रमाणकला संपूर्णा ॥

Of authorities quoted, the following may be mentioned :—*Aniruddhabhaṭṭa*, fol. 33a, 56a, 64a; *Kalpataru*, fol. 1b, 14a; *Kṛityapradīpa* (by *Mīśra*), fol. 25b; *Durgasiṃha*, fol. 33b; *Nārāyaṇabhaṭṭa*, fol. 56a; *Nārāyaṇopādhyāya*, fol. 71a; *Bhavadevabhaṭṭa* (apparently not the author, who quotes his own *saṃskṛakalā*, fol. 25b), 83a; *Mīśraḥ*, fol. 77b, 126b; *Maithila*, fol. 100b, 103a; *Mārkaṇḍeyasūtra*, fol. 145b (*Ratnākaradhṛita-mārkaṇḍeyagadyāt*, fol. 144a); *Raghunandanabhaṭṭācārya*, fol. 2b, 8a etc.; *Ratnākara*, fol. 25b; *Rājamārtanḍa*, fol. 112b; *Rudrayāmala*, fol. 110b; *Vyāghra*, fol. 78b; *Sūlapāṇyupādhyāya* very often (once as author of *Śrāddhaviṇeka*, 122a); *Śrāddhacintāmaṇi*, fol. 53b; *Śrīdatta*, fol. 25b; *Samudrakara* (author of commentary on *Gobhila's Śrāddhasūtra*), fol. 12b; *Saralā*, fol. 83a; *Harināthopādhyāya*, fol. 64a; *Harīśarman*, fol. 56a; *Harikarapaddhati*, fol. 111b; *Hārītasūtra*, fol. 149b.

For another MS. of this treatise, see *Rāj. Mitra*, Notices, I., p. 299.

[H. T. COLEBROOKE.]

1484.

1274d. Foll. 44; size 13 in. by 4½ in.; good, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Suddhikalā, or sixteenth (and last) section of *Bhavadeva's Smṛiticandra*, composed 1721 A.D.

It begins :

स्मृते सकलकल्याणभाजनं यत्र जायते ।

पुरुषस्तमजं नित्यं व्रजामि शरणं हरिं ॥

देवेन्दुमौलिमन्दारमकरन्दकणारूपाः ।

विभ्रं हरन्तु हेरम्बरणासुजरेणवः ॥

प्रणम्य देवीशपदारविन्दं सतां कृते श्रीभवदेवशर्मा ।

शुद्धेः कलां तस्मृतिचन्द्रविद्यात् प्रकाशते षोडशभागरूपा ॥

अत्र जननमरणादावशौचे शुद्धिचिन्तनं तदर्थं तु देवादावभिधीयते । अत्र मनुः । °

It ends :

उत्थाय भास्वनमवेक्ष्य सूर्यं स दक्षिणां विप्रमुखाय दद्यात् ।

एवं कृते प्रेतपुरस्थितस्य स्वर्गे गतिः स्याच्च महेन्द्रतुल्या ॥

अस्थीनि मातापितृपूर्वजानां धयन्ति गङ्गामपि ये कदाचित् ।

सद्भावकस्यापि दयाभिभूतात्तेषां तु तीर्थीनि फलप्रदानं ॥

इति महामहोपाध्यायहरिहरतर्कालंकारभट्टाचार्यात्मजश्रीभवदेव्यापालंकारभट्टाचार्यकृती स्मृतिचन्द्रे शुद्धिकला संपूर्णा स्मृतिचन्द्रश्च संपूर्णः ॥

वह्निवेदतर्के [भूमि] शाकराजवत्सरे

श्रीशपादपद्मपुष्पमार्तानपय पुस्तकं ।

श्रीभवानुदेवदेवशर्मेणा स्वकर्मणे

धर्मिलोकधर्मकर्मसाधनाय चालेखि ॥

रेहिकामुत्रकुशलफलदे सर्वदेहिना ।

स्मृतिचन्द्रमुधापाने कस्यालस्य प्रजायते ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1485.

630. Foll. 123; size 16½ in. by 3½ in.; indifferent Bengali writing, by different hands; 7-11 lines in a page; foll. 102-110, 117-123 on European paper.

Smṛititattvāṃṛita, or *Smṛititattvaviveka*, a digest of law, by *Vardhamāna* (of Mithilā), son of *Bhaveśa* and *Gaurī*.

The *Ācāra-viveka* (or *prakramaṇa*), or section on rules of conduct.

It begins:

ऊर्ध्वाधोमध्यमा लोका यत्रैकत्र सहासते ।
विश्वभरीयां जठरपिठरीं तामुपासहे ॥
शुद्धिश्चाद्विवादानपरिभाषावास्तु [---] प्रयोगाश्रिताः ।
[---] ग्रन्थाः पूर्वकृतीः समस्य य इमे ऽस्माभिः कृतास्तानपि
द्रष्टुं नोत्सहते ऽलसो यदि तदा तस्मामृतं पश्यतु ॥ ०
प्रवसनमस्तकभारं वोढुमशक्तस्तदार्थसिद्धान्तम् ।
जिज्ञासते य एकं स स्मृतितत्त्वामृतं बहत्तु ॥
इह वर्णो द्विविधः शुद्धः संकीर्णश्च । तत्र शुद्धश्चतुर्विधः ।
तानाह याज्ञवल्क्यः । ०

Fol. 9: इति श्रीवर्धमानकृतौ स्मृतितत्त्वामृते मुखवन्ध-
मृताञ्जलिः ॥

श्रीवित्पञ्चककुलप्रभवस्य गौरी-
मातस्य (thus always) सत्कविभवेशतनूद्वयस्य ।
श्रीवर्धमानकृतिनः स्फुटधर्ममानं
तत्त्वामृतं पिबत निर्वृतिमेतु चेतः ॥

Fol. 20b: इति श्रीवर्धमानकृतौ स्मृतितत्त्वविवेके उपायः
प्रमाणामृतार्थवाञ्जलिः (!) ॥

श्रीवित् ० -- कृतिनः परिभाषितार्थं
तत्त्वामृतं पिबत निर्वृतिमेतु चेतः ॥

Fol. 51a: गौरीभवेशपुत्रेण श्रीवर्धमानविबुधेन स्मृति-
तत्त्वामृतनाम्नि निबन्धे परिभाषेयमभाषि ॥ ० इति ० स्मृति-
तत्त्वामृते तृतीयः परिभाषाञ्जलिः ॥ श्रीवित् ० श्रीवर्धमानवि-
बुधस्य गृहस्थतत्त्वामृतं पिबति निर्वृतिमेतु चेतः ॥

अथ नित्यश्राद्धसंक्षेपः fol. 99b; अथ यमनियमाः fol.
116b.

The MS. is pieced together by different hands, having perhaps been copied from different fragmentary MSS. The end is wanting, the MS. terminating abruptly in the middle of a word; after which a different hand has added, in Devanāgarī: तत्त्वामृतधर्मशास्त्र आचारप्रकरणं वर्धमानकृतम् ॥

Of modern authorities, a very cursory perusal has yielded quotations from *Govindarāja*, *Nārāyaṇa*, *Ratnamālā*, *Ratnākara*, *Lakṣmīdhara*, *Śrīdattāhnikam* (41b), *Śrīdattopādhyāya* (119b).

For a MS. of another (?) section of the *Smṛititattvaviveka*, treating of domestic rites, see *Rāj. Mitra*, Notices, V., p. 184.

The Cat. of the Benares Coll., p. 145, contains an *Ācāraviveka*, which is stated to be the first adhyāya of the *Dharmapradīpa* by *Vardhamāna*.
[H. T. COLEBROOKE.]

1486.

1201. Fol. 156; size 12½ in. by 4 in.; clear, somewhat stiff, old Devanāgarī hand-writing; eight lines in a page.

Daṇḍaviveka, a treatise on the different kinds of punishment to be inflicted for penal offences, by *Vardhamāna*—(son of *Bhaveśa*) and younger brother of *Gaṇḍakamīśra*—a judge in the reign of *Śrī Bhairava* of *Tirhūt*; apparently a section of, or appendage to, the author's Digest.

It begins (with the numbers supplied):

पाणिभ्यामुपजातवेपथुतया यत्नेन यः कल्पितो
येन स्वेदजलौघपूरिततया नापेक्षितोऽपुग्रहः ।
संघार्थत्वमवेत्य यो मुकुलिते सव्ये करे कंषुना
सादृश्यं गतवान् स पातु शिवयोः सायन्तनोर्ध्वीजलिः ॥
सार्धं राधिकया वनेषु विहरन्नस्याः कपोलस्थले [१॥
घर्माभोविसरं प्रसारिणमपाकर्तुं करेण स्पृशन् ।
तत्त्वप्रत्युतसास्त्रिकाद्युमिलनादो (!) जायमाने जवाद्
अव्याद्धो विफलप्रयासविकलो गोपालरूपो हरिः ॥ २ ॥

कृष्णावतारकुतुक् बहु मन्यमानो
दंडं वहन्नवति गो पुरुषोत्तमो यः ।
वाञ्छन्नासावनुगुणेन गुणेन वद्वा
भूयः प्रचारयति गो भुवनान्तरेषु ॥ ३ ॥

यः श्रीकुसेनमुपनीतसमस्तसेनम्
ज्ञात्मीयसैनिकमिवात्ममते नियुक्ते ।

गौडेश्वरप्रतिशरीरमतिप्रतापः

केदाररायमवगच्छति दारतुल्यं ॥ ४ ॥

उच्छृङ्खलप्रखलखंडनपंडितेन

श्रीभैरवेण मिथिलापृथिवीश्वरेण ।

तेनानुकल्प सकृदप्यवलोक्यमाना

श्रीवर्धमानकृतिनो ऽस्तु कृतिः कृतायो ॥ ५ ॥

ज्यायान् गंडकमिश्रः शंकराचार्यस्मृती च मे गुरवः ।

निखिलनिबंधसमासप्रयासमेतं ममानुजाननु ॥ ६ ॥ ० ६ ॥

दंडस्यादौ परिकरस्ततः षट् तस्य हेतवः ।

उक्ता दंडविवेके ऽस्मिन् परिलेखे सप्तसु ॥

तत्र दंडप्रशंसायां मनुः । ०

इति ० दंडपरिकरपरिलेखः प्रथमः fol. 31b.

इति ० मनुष्यमारणदंडपरिलेखो द्वितीयः fol. 37a.

इति ० स्तेयपरिलेखस्तृतीयः fol. 70b.

इति ० परदारभिमर्षणदंडपरिलेखश्चतुर्थः fol. 88a.

इति ० वाक्यारूपदंडपरिलेखः पंचमः fol. 98a.

इति ० दंडपारुष्यदंडपरिलेखः षष्ठः fol. 116a.

It ends : इति प्रकीर्णके व्यवहारविषयवर्गः । न शक्य-
मन्योन्यविरुद्धधर्मिणो गनैवकुसयी (!) प्रकीर्णकः । उदाहृता-
स्तत्तुपाधिकल्पनात्तथाप्यभीष्टं कटित्यवामये (!) ॥ इति महोम-
होमहोपाध्यायधर्मोधिकरणिकश्रीवर्धमानकृतौ दंडविवेके प्रकी-
र्णकदंडपरिलेखः ॥

Cp. Rājendralāla Mitra's Notices of S. MSS.,
V., p. 226, the MS. there described containing
additional *ślokas* at the end, one of which
specifies the name of the author's father and
family, in terms similar to those used in the
preceding MS.

These verses also enumerate the works on
which this manual is chiefly based, viz.: *Kal-
pataru*, *Kāmadhenu*, *Kṛtyasāgara*, *Dharmakośa*,
Pārijāta, *Ratnākara*, *Tilaka*, *Pradīpa*, *Pradīpikā*,
Hālāyudhī, and *Manu* and *Yājñavalkya* with
the commentaries. [H. T. COLEBROOKE.]

1487.

1196. Foll. 132; size 12½ in. by 6 in.;
clearly written, in the Bengali character, in
the latter part of last century; ten lines in
a page.

Smṛtisarvasva, a summary of religious (and
civil) duties, by *Nārāyaṇa*.

It begins: सर्वकर्मणि निमित्तस्य मासस्यादौ निरूपणं ।
चान्द्रसौरसावननाक्षत्रिकाश्रतुविधा मासाः । ०

अथ मलमासे कर्तव्याकर्तव्ये fol. 2b; अथ मलमासव्यवस्था
fol. 3a.

Fol. 3b: असंक्रान्तमासद्वयं तु तत्र वर्षं भवति यत्र
क्षयमासो जायते । किंतु क्षयो ऽसंक्रान्तमासद्वयमध्ये स्यादस्य
नामान्तरमहस्यतिः । स ज अपधिकषोडशशतशकाब्दे ॥ १६०३ ॥
भावी । तथा हि । ० and further on एवं पञ्चपञ्चाशद-
धिकनवशत ॥ २५५ ॥ शकाब्दे ०

अथ कालानुष्ठिः fol. 4; अथ तिथिव्यवस्था fol. 6b;
अथ प्रतिपत् fol. 7 etc., the various lunations and
incident ceremonies and festivals.

अथ आहुतं fol. 23b;—अथाशीर्चं fol. 42a;—अथ प्रा-
यश्चित्तं fol. 50a;—अथ विवाहः । fol. 59a; अथ दिव्यं
fol. 60a; अथाग्निः fol. 61a, etc.;—अथ गर्भोधानं fol.
79a;—अथ जातचक्रं fol. 86b;—अथ नामकरणं fol. 91a,
etc.;—अथ दायभागः fol. 105b;—अथ आहूतं fol. 116b;
अथाचमनं fol. 117b; अथ दन्तधापनं fol. 118b; अथ
स्नानं fol. 119a; अथ सन्या fol. 120b; अथ ब्रह्मपक्षः
fol. 124b; अथ तर्पणं ib.; अथ देवतापूजा fol. 127a;
अथ पार्थिवशिवलिङ्गपूजा fol. 127b; अथ भोजनविधिः
fol. 130a; अथ रात्रिकृतं fol. 131b.

It ends :

गुरुणां पादपद्मानां कृपया समुपाजितं ।

नारायणीयं सर्वस्वं पुत्रपौत्रेषु तिष्ठतु ॥

धीरा व्याकरणावशास्त्रनिपुणा विद्याकराः सहाराः

पुस्तोयं सुकृता मया मितधियां चार्थे भ्रमाद्विद्यते ।

अस्यां धीरवराः सुनिर्मलधियो वेदाविदाज्ञानदा

कादूर्ध्वं परिचिन्त्य चेदिति वदेत्तद्वृणोयं तथा (?) ॥

इति स्मृतिसर्वस्वं समाप्तं ॥

Two pages at the beginning contain a list
of contents. [H. T. COLEBROOKE.]

1488.

634. Foll. 154; size 16 in. by 5 in.; well writ-
ten, in the Bengali character, at the beginning
of the present century; eight lines in a page.

Smṛtisāra, a digest of religious and civil
law, compiled from the *Smṛitis* and other
sources, by *Mahāmahopādhyāya Harinātha*.

The section on *ācāra*.

It begins:

अथाष्टसंस्काराः ॥ तत्र गर्भाधानं । तत्र मनुः । वैदिकैः
कर्माभिः पुण्यैर्निषेकादिद्विजन्मनां । ° (II. 26).

अथ सीमन्तोन्नयनं fol. 2b; ° चूडाकरणं fol. 4b;
° उपनयनं fol. 5a; भैक्षं fol. 7a; सन्ध्योपासनं ib.;
अनध्यायः fol. 10a; आचमनं fol. 16a; दन्तधावनं
fol. 19a; स्नानं fol. 19b; सन्ध्या fol. 22a; तर्पणं
fol. 24b; सादरपूजा fol. 29b; सूर्यपूजा fol. 33a;
शिवपूजा fol. 34a; दुर्गपूजा fol. 35b; विष्णुपूजा
fol. 36a; पंच यज्ञाः fol. 38b; नित्यश्राद्धं fol. 43a;
अतिथिपूजा fol. 43b, etc.—अथ गणेशव्रतानि fol. 54b;
सूर्यव्रतानि fol. 55a, etc.—अथ श्राद्धं fol. 80b; अथ
दाहः fol. 109a; अथाशीर्चं fol. 112a; अथ स्नान-
शुद्धिः fol. 120a; अथ प्रायश्चित्तसामान्यधर्माः fol. 126b;
अथ वृषोत्सर्गः fol. 146a; अथ पद्मपुराणीयतर्पणविधिः
fol. 150a.

It concludes (fol. 151a) with six ślokas from
the *Vishṇupurāṇa* ending thus:

मातामहाय पित्रे च तपित्रे च समाहितः ।
दद्यात् पित्र्येण तीर्थेन काम्यं चान्यच्छृणुष्व मे ॥
मात्रे प्रथममात्रे [च] गुरुपत्न्यै तथैव च ।
गुरवे मातुलादीनां स्निग्धमित्राय भूभुजे ॥

इति महामहोपाध्यायश्रीहरिनाथकृतः स्मृतिसारः परिपूर्णः ॥

Foll. 151b–153b contain a list of contents.

Fol. 154 contains a list of 67 names of
authorities (प्रमाणपदाः), from which we extract
Karmapradīpa, *Kalpataru*, *Kāmadhenu*, *Kumāra*,
Gaṇeśvaramiśra, *Smṛitimāñjūshā*, *Harihara*.

A MS. of this section of *Harinātha's* Digest
(there called *Smṛitisārasamuccaya*), described
by Rāj. Mitra, Notices, V., p. 230, begins thus:

नमामि यामिनीकान्तकान्तभालस्यलं शिवं ।

शिवाहृदयसर्वस्वं सर्वं सर्वार्थसिद्धये ॥

अथाष्टसंस्कृत्य कर्मेत्यनधिकारात् संस्कारा एव प्रथमतो निरु-
च्यन्ते । अथाष्ट संस्काराः । तत्र मनुः । °

[H. T. COLEBROOKE.]

1489.

301. Foll. 98, numbered 54 to 151; size
14 in. by 3 in.; well written, in Devanāgarī;
5–7 lines in a page.

Smṛitisāra.

The section on judicature (*vivāda*). Incom-
plete at the beginning.

The MS. begins: पितरं तथा । एवं सह वसेयुर्वौ
पृथग्वा धर्मकाम्यया । °

अथ भागानहीः fol. 58a; अथ विभाज्यं fol. 60a;
अथ पीनभैवः fol. 68b; अथ दत्तकः fol. 69a, etc.;
अथ दंडसंज्ञा fol. 82a; अथ मानसंज्ञा fol. 83a; अथ
भाषा fol. 85b; अथोत्तरं fol. 88b; अथ संप्रतिपत्तिः
fol. 93a; अथ साक्षिनिरूपणं fol. 99a;—अथ भुक्तिः
fol. 103b; अथ मुक्तिः fol. 112a;—अथ ज्ञापयः fol.
113b; अथ दिव्यविशेषः fol. 115b; अथ व्यवहारपूर्तिः
fol. 127b; इति व्यवहारः संपूर्णः ॥ अथ बालरूपमते अपु-
त्रधनाधिकारः fol. 128; [अथ] पारिजाते अपुत्र ° fol.
134a; हलायुधे °; कल्पतरावपुत्र ° fol. 145b; श्रीकर-
निबंधे fol. 147a; अथ प्रकारांतरविभागः fol. 149a.

It ends: तस्माद्भर्तुर्नुज्ञया भार्याया अपि द्रव्यविभागो
भवत्येव न खेच्छया पारतंत्र्यात् । तदुक्तं ।

यदि कुर्यात्समानंशान् पत्न्यः कार्यीः समांशिकाः ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायहरिनाथकृती स्मृतिसारे विवादप-
रिच्छेदः संपूर्णः ॥ संवत् १६१४ समये फाल्गुणवदिदशम्यां सनि-
रचरवाशरे (?1. ज्ञानेश्वर °) । श्रीमद्भट्टवारप्रदेशेरिपुरायगोपाल-
भुज्जमाणे अष्टपतिगजपतिनरपतिराजवयाधिपतिविधिविरुद्ध-
राजाविराजमानोन्नतमहाराजाधिराजश्रीमद्गोपालभुज्जमानराज्ये
नियकुलकमलकलिकाप्रकारानेकभास्करगंगाजपवित्रपात्राणां
महा ° पण्डितश्री ° द्विवेदसारिनाथात्मजेन परमानंदेन पुस्तक-
लेपणं विचक्राणं °

Under the colophon a different hand has
added व्यवहारमैथिल.

Two leaves, containing a list of contents,
have been added by a modern hand.

For another MS. of this section, likewise
defective at the beginning, see Rāj. Mitra,
Notices, V., p. 232.

For another work of the same title, by
Yādava Bhaṭṭācārya, see no. 1555; a *Smṛiti-
sāra*, by *Keśavaśarma*, Notices, II., 76; by
Maheśa, III., 48.

[H. T. COLEBROOKE.]

1490.

482. Foll. 117; size 12½ in. by 4 in.; well written, in the Bengali character, at the beginning of the present century, by two or three different hands; seven or eight lines in a page.

Smṛitisārasaṃgraha, a summary of the religious (and civil) duties according to the *Smṛitis*, by *Vācaspati* (*Mīśra*).

It begins :

शिवं नत्वा स्मृतेषु कृत्वा क्रियते सारसंग्रहः ।

श्रीवाचस्पतिधरेण स्मृताचारप्रवृद्धये ॥

अथ कालस्य । तत्र वत्सरश्चान्द्रः सौरः सावनो नाक्षत्रश्चेति चतुर्विधः । चान्द्रस्तु द्विविधः । मुख्यो गौणश्च । °

अथ प्रतिपदादितिथिविशेषव्यवस्था fol. 4b;—अथ प्रसङ्गाद्विवाहस्य । fol. 26a; अथ कन्यादानाधिकारिणः fol. 29b; अथ प्रसङ्गात्त्यागस्य fol. 31b; अथ दायस्य fol. 32b; अथ स्त्रीधनविभागः fol. 44a; अथ संसृष्टविभागस्य fol. 47a; अथ प्रायश्चित्तस्य fol. 48b; अथ चान्द्रायणं fol. 52a, etc.; रोधादिनिमित्तवधे fol. 60a; अथ गोवधापवादः fol. 63b; स्त्रीवधे fol. 64b; अथाभक्ष्यभक्षणं प्रायश्चित्तं fol. 66a; अथापेयपाने ° fol. 71a; अथोपपातके स्तेयमा ° fol. 72b; अथागम्यागमनमा ° fol. 73b; अथ परिवेत्तादिमा ° fol. 76a; अथ प्रतिग्रहमा ° fol. 80a; अथ निन्ददेशगमनमा ° fol. 83a, etc.; अथाशौचस्य fol. 95; अथ बालाशौचस्य fol. 97b; रूपशौचस्य fol. 98a; अथाशौचसंस्कारस्य fol. 98b; अथ विदेशस्थाशौचस्य fol. 100b; शवानुगमनाद्यशौचस्य fol. 101a; गर्भआवाशौचस्य fol. 102b; अथार्त्तवाशौचस्य fol. 103a; अथ द्रव्यान्तरस्याशुद्धिः fol. 104a; अथ जलाशयस्य fol. 105a; अथ भक्ष्याणां fol. 107b; अथाशौचापवादस्य fol. 108a; अथ समयस्य शुद्धशुद्धी fol. 110a; अथ मृतक्रियाधिकारिणः fol. 114b.

References to authorities are comparatively rare. *Śūlapāṇi* (foll. 56a, 58a, b, 59a, 69a; *Śūlapāṇimahāmahopādhyāyāḥ*, 50a; एवं शूलपाणिमहामहोपाध्यायवाचस्पतिमिश्रग्रन्थे बृहस्पतिव्यासवचनयोरेकवाक्यतया अपुत्रविमतोरपि विभागेऽज्ञायां ° 38b) and *Raghunandana*(?) are the writers quoted most frequently, the latter being always referred to

under the designation of *Smārtāḥ* (foll. 21b, 59a, 78a; *Smārtabhāṭṭācāryaḥ*, 62b), and generally criticised adversely (*asmanmate tu, vayan tu*, etc.). The *Tithitattva* is also referred to in a passage originally omitted, and supplied in the margin of fol. 2a. Further, *Jimūta-vāhana* (apparently included among the *Gauḍāḥ*, and contrasted with the *Maithilāḥ*), 47b; *Ratnākara* and *Prakāśakāra* [अत्र रत्नाकारादयो गौडनिबन्धारः (!) ° वदन्ति । प्रकाशकारस्तु ° 47b; गौडमते रत्नाकरमते च 48a]. The *Dvaitanirṇaya* is also referred to in a passage supplied at fol. 4a; the *Prāñcaḥ*, fol. 6b.

It ends : तत्रापि पत्न्याः पतिसन्तत्यभाव एवाधिकारः । अन्येषां पौत्रादीनां तु काम्याधिकार एव ॥ समानश्चायं ग्रन्थः ॥

For chronological remarks regarding different authors of this name, see above, no. 1398. [H. T. COLEBROOKE.]

1491.

638b. Foll. 57; size 16 in. by 5 in.; fairly written, in the Bengali character, at the beginning of the present century; eight lines in a page.

Smārta-Vyavasthārṇava, a summary of the law as promulgated in the ancient codes, composed—by order of *Rāya Rāghava*, in Śaka 1583 (1661 A.D.)—by *Raghunātha Sārvabhauma*, son of *Mathureśa Tarkapañcānana*.

The work is divided into eight chapters (*uttaraṅga*), the subjects of which are indicated in the second introductory verse.

It begins :

- I. नत्वा श्रीरघुनाथ ईश्वरपदाम्भोजं गुरुंश्चादरान्
मन्वादिस्मृतिसंग्रहाधीनवधायाचार्यवाक्येन च ।
बालानां पटुताविधायकममुं स्मार्तव्यवस्थारण्वं
रायश्रीयुतराघवस्य नृपतेरादेशतो निर्ममे ॥ १ ॥
तिथिसंक्रान्त्यशौचेषु द्रव्यशुद्ध्याधिकारिणोः ।
प्रायश्चित्तोद्वाहदायेष्वपि वाच्यो ऽत्र निर्णयः ॥ २ ॥

तत्रादौ तिथिव्यवस्था ॥ तिथिस्तु राशित्रयोदशांशचन्द्रभा-
गोपलक्षितः कालविशेषः । यथा सूर्यसिद्धान्तः । सर्काडि-
निःसृतः प्राचीं यथात्यहरहः शशी । ०

इति प्रबोधाय सुमन्दबुद्धेस्तिथिव्यवस्थामय एष आद्यः ।
स्मार्तव्यवस्थार्णव उत्तरङ्गः श्रीसार्वभौमेन कृते समाप्तः ॥
[fol. 14a.

II. अथ संक्रान्तिव्यवस्था । तत्र संज्ञा यथा मेघसंक्रान्तिर्मेहा-
विषुवं ०

इति द्वितीयोऽव्यमतेर्हिताय व्यावस्थया संक्रमणे स्वरांशोः ।
स्मार्त ० ॥ fol. 15a.

III. अथ निर्गुणाशीचव्यवस्था । अशीचं तु विहितकर्माधि-
कारविरोधादृष्टविशेषः । ०

इति स्फुटेऽत्राखिलनिर्गुणानामशीचनिर्णयकसद्व्यवस्था ।
श्रीसार्वभौमेन कृते तृतीयः स्मार्तव्यवस्थार्णव उत्तरङ्गः ॥
[fol. 24b.

IV. अथ द्रव्यशुद्धिव्यवस्था ॥ शुद्धिस्तु विहि[त] कर्माहेत्वप्रयो-
जकोऽदृष्टविशेषः । ०

इति प्रदृष्टाखिलवस्तुशुद्धिकरव्यवस्थामय एष तुर्यः ।
स्मार्त ० ॥ fol. 27b.

V. अथाधिकारिव्यवस्था ॥ तत्रान्येत्यादि दशपिण्डानाद्यक्रिया
आद्यैकोद्दिष्टसपिण्डीकरणान्तमध्यक्रिययोः पुरुषस्य ०

इति प्रमृतान्तिमसक्रियासु कर्तृक्रमो यत्र पञ्चमोऽयं ।
स्मार्त ० ॥ fol. 31a.

VI. अथ पणनरदाहः ॥ अस्यामलाभे हि पक्षानन्तरममाया-
स्यायां शिरःप्रभृतिषु यथास्थानं वृत्तयुक्तपलाशपत्रपट्टधि-
कशतत्रयं दत्त्वा परपत्रैः पुत्तलकं कृत्वा ऊर्णासूत्रेण संवेष्ट्य
यथापिण्डेन लेपयित्वा पुत्रादिर्देहेत् । तद्यथा शिरोमध्ये चत्वारिंशत् ४०
ग्रीवायां दश १० उरोमध्ये त्रिंशत् ३० जठरे
विंशति २० बाह्वोः पञ्चाशत् पञ्चाशत् १०० हस्ताङ्गुलिषु
पञ्च पञ्च १० वृषणयोस्त्रीणि त्रीणि ६ शिख्ये चत्वारि ४
ऊर्वोः ० १०० जानुनोः ० ३० पादाङ्गुलिषु ० १० । एवं
पणनरं दग्ध्वा चितायामुदकधारी दत्त्वा त्रिरात्रमशीचं
कुर्यात् । अशीचाभ्यन्तरे देहेत् । शेषाहेन शुद्धिः । पुत्तलकं
कृत्वा कृष्णसारचर्मणा संवेष्ट्य ऊर्णासूत्रेण बद्ध्वा जलमिश्रैर्यव-
पिष्टैर्लेपयेदिति हरिदासतर्काचार्यः । पणनरे दग्धेऽस्थि-
प्राप्तौ तु पुनस्तद्वाहे त्रिरात्रेऽशीचे कर्तव्ये इति न पुनः
पिण्डदानं ॥ १ ॥

अथ प्रायश्चित्तव्यवस्था । पापनाशकतामात्रेण विधिबोधितं
कर्म प्रायश्चित्तं । ०

इति स्फुटताखिलपापकर्मिणां निस्तारणीयं लिखिता व्यव-
ष्टी ० ॥ fol. 47a. [स्या ।

VII. अयोद्धाहव्यवस्था ॥ तत्र उद्धाहलक्षणं यथा भार्यात्वसं-
पादकग्रहणं विवाहः । तत्र उत्सर्गानन्तरं वरस्य ममेयमिति
ज्ञानरूपं तस्य समवायविषयताभ्यां संबन्धाभ्यां वरकन्ययोः
सत्वात् वरकन्ययोर्विवाह इति प्रतीतिरूपलभ्यते । ०

इति प्रशस्तानुचिता च कन्या विवाहे कार्ये लिखितात्र
स्मार्त ० ॥ fol. 53b. [सप्तमः ।

VIII. अथ दायभागव्यवस्था ॥ पित्राद्यनन्तरं तत्कुले पुत्रादिभिः
संबन्धाधीनो विभागः क्रियते यत्र विवादपादसमुदये भागः ।
पित्रादिनिधनानन्तरं सर्वेषामंशिनो प्रत्येकं स्वत्वं जायते ।
तदनन्तरं गुटिकापादिना सामुदायिकं स्वत्वं विना यत्प्रत्येकं
स्वत्वं जन्यत इति स्मार्तः । ०

अथ विभागानधिकारिणः fol. 54a; अथ विभज्यावि-
भज्ययोर्यवस्था fol. 54b; अथ विभागसंदेहनिर्णयः fol.
55b; अथ स्त्रीधननिरूपणं fol. 56a; अथापुत्रधना-
धिकारिणः fol. 56b.

It ends: यौत्राभावे तु प्रपौत्राय न देयः । प्रागुक्तसप्त-
मपुरुषपर्यन्तानां विभागदानं तु भिन्नदेशगतानामिति शिवं ॥

धीरेषु साम्रलिपुटे विनिवेदनं मे
युष्मादृशोऽत्र गुणतां प्रथमं तु दोषे ।

यन्निर्णयामृतकृतः पथि न प्रमाणं
तस्मादियं चपलतापि न दूषणीया ॥

ये ग्रन्थनिर्मितिपरिष्क्रमदूनचिन्ताम्
तादृङ्गनीपिजनकर्मणि चानुरक्ताः ।

तेषामिदं स्वमुद्दहो मधुरेशतर्क-
पञ्चाननात्मजकृतिर्मुदमातनोतु ॥

इति सकलहितार्थं वन्द्यवंशावतंशः
कृतवसतिरमुष्मिन् विश्रुते सत्समाजे ।

सकलमुनिमतेर्ये निर्ममे सार्वभौमः
न खलु रुचिरवन्द्यो ग्रन्थराजः समाप्तः ॥

ज्ञानार्थमाशु रचितेऽथैव एष दाय-
भागव्यवस्थितिमयोऽष्टम उत्तरङ्गः ॥

For the first half of this *śloka*, containing
the date of the work, but here omitted, see
next MS.

For another MS. of this work, see Rāj.
Mitra, Notices, I., p. 131; of the 7th chapter
(on marriage), ib. II., 76, 77.

[H. T. COLEBROOKE.]

1492.

385. Foll. 167; size 16 in. by 5 in.; fairly good, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Raghunātha's Smārta-Vyavasthārṇava.

It ends: ये ग्रन्थनिर्मितपरिष्कृतमुद्रमातनोतु ॥

शाके ऽग्निमङ्गलहरास्यकलानिधाने १५६३

श्रीराघवावनिपतेर्बुधवत्सलस्य ।

प्रीत्यर्थमाशु रचिते ऽर्णवे एव दाय-

भागव्यवस्थितिनयो ऽष्टम उत्तरङ्गः ॥

इति सकलहितार्थे ० ग्रन्थराजः समाप्तः ॥

Two leaves at the end contain a table of contents. [H. T. COLEBROOKE.]

1493.

636a. Foll. 66; size 17 in. by 5 in.; well written, in the Bengali character, early in the present century; eight lines in a page.

The same work.

It ends:

इति प्रशस्ताखिलभागवत्तिर

विभक्तकार्ये लिखितान् चाष्टमः ।

स्मार्तव्यवस्थार्णवे उत्तरङ्गः

श्रीसर्वभौमेन कृते समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1494.

386a. Foll. 29; size 16 in. by 5 in.; Bengali handwriting, in places difficult to read owing to sticky ink; eight lines in a page.

The last three chapters of *Raghunātha's Smārta-Vyavasthārṇava*; to which is appended a summary of the chapter on Inheritance, called *Dāyabhāga-vyavasthāsamkshēpa*, by *Gaṇeśabhaṭṭa* (?).

A. Chapt. VI., *Prāyaścittaviveka* ends fol. 16a; VIII., *Dāyabhāgaviveka*, fol. 20b; VII., *Ud-vāhaviveka*, fol. 25a: इति गणेशः (thus corrected) भट्टकृते उद्वाहविवेकः समाप्तः ॥

यत्नेन लिखितं ग्रन्थं यश्चोदयति मानवः ।

शूकरी तस्य माता च पिता च तस्य गर्दभः ॥

[शकाब्दः ११२६ ॥

B. *Dāyabhāgavyavasthāsamkshēpa* (four leaves), begins:

अथ मृतधनाधिकारिणां व्यवस्थासंक्षेपः । यः आद्वर्तकः स एव न सर्वत्र धनाधिकारी प्रापिकत्वात् । यथा मातापितरौ दायधिकारिणी आद्वर्तकः स भ्रात्रादयः । ०

अथ स्त्रीधनं fol. 1b; अथ स्त्रीधनाधिकारिव्यवस्थासंक्षेपः ib.; अथ विभागानधिकारिव्यवस्थासंक्षेपः ib., etc.

It ends: इति दायभागव्यवस्थासंक्षेपः संपूर्णः ॥ to which a different hand has added in the margin: गणेशभट्टकृतदायसंक्षेपः ० [H. T. COLEBROOKE.]

1495.

2770. Foll. 157 (paged 1-314); folio; size 12½ in. by 8½ in.; bound in the European fashion; modern Bengali handwriting; twenty-six lines in a page.

Vyavasthāsāra (samgraha), a similar summary of the law of the *Smṛitis*, by *Nārāyaṇa Śarman Siddhāntavāgīśa Bhaṭṭācārya*. The section on religious observances. It begins:

नत्वा कृष्णपदद्वन्द्वं श्रीनारायणशर्मणा ।

क्रियते ऽतिप्रयत्नेन व्यवस्थासारसंग्रहः ॥

नानाजनकृतान् ग्रन्थान् विविधान् बहुधा मया ।

आलोक्य सारमाकृत्य संक्षिप्य रच्यते विधिः ॥

व्यवस्थास्तु कियतो ऽत्र उपयुक्ता (!) विशेषतः ।

अन्याश्चान्यत्र विज्ञेया बाहुल्याद्या उपेक्षिताः ॥

इदानीमुपयुक्तस्य यागः साम्यार्थकस्य च ।

क्रियते यन्मया तद्वि सुधीभिः सम्यगिति ॥

अथ प्रातःकृत्यं । ०

इति व्यवस्थासारसंग्रहे आहिकव्यवस्थापरिच्छेदः ॥ अथ मासकरणं p. 72; इति व्यवस्थासारे तिथ्यादिव्यवस्थापरिच्छेदः ॥ अथ आद्वर्तकव्यवस्था । p. 139; इति व्यवस्थासारे आद्वर्तकव्यवस्थापरिच्छेदः ॥ अथाशौचं p. 197; इति व्यवस्थासारे आशौचादिवृषोत्सर्गान्व्यवस्थापरिच्छेदः ॥ अथ कलौ वज्रकर्मणि p. 247;—[अथ दत्तपुत्रविधिः p. 248; अथ विवाहः p. 249, etc.;]—इति ० कलौ निषेधकर्मविवेकः पुण्यद्वैगुस्थानव्यवस्थापरिच्छेदः । p. 273.

It ends: इति व्यवस्थासारे विवादादिपरीक्षान्तव्यवस्था-परिच्छेदः ॥ श्रीनारायणशर्मेणा विरचितं व्यवस्थासारसंग्रह-पुस्तकं समाप्तं ॥

For another MS. of this treatise, see Rāj. Mitra, Notices, I., p. 226.

For a different work of the same title, see no. 1571.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

1496.

1377. Foll. 119; size 17 in. by 3½ in.; folded to half the length; fair, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

The same work. Incomplete.

The Śrāddha section beg. fol. 105a; अथावाहनं fol. 118b; अथार्थः। सन्द्भोगपरिशिष्टं fol. 119a, l. 1.

It terminates abruptly: उत्तरत स्त्रिया इति शत-पद्युतावुत्तरशब्दस्य वा- [H. T. COLEBROOKE.]

1497.

251b. Foll. 37; size 12½ in. by 4½ in.; legible, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Vyavasthāsārasaṃcaya, a summary of obsequial rights and the law of inheritance, by the same author.

It begins:

नत्वा कृष्णपदद्वन्द्वं श्रीनारायणशर्मेणा ।

क्रियते इतिप्रयत्नेन व्यवस्थासारसङ्घः ॥

अथ समान्यतः सर्वेतिथिव्यवस्था । ०

For an analysis of the treatise, see Rāj. Mitra, Notices, III., p. 126.

इति नारायणशर्मेकृती व्यवस्थासारसङ्घे तिथ्यादिव्यवस्था-सारसङ्घः समाप्तः ॥ अथ श्राद्धसामान्यकालव्यवस्था । fol. 10b; इत्यशौचव्यवस्थासंक्षेपः ॥ अथ संबन्धव्यवस्थासंक्षेपः fol. 23, etc.; इति दायभागव्यवस्था fol. 36b.

It ends (cf. Vāj. Samh. 34, 1):

यज्जाग्रतो दूरमुदैति तदु सुप्तस्य तथैव ।

दूरगमं ज्योतिषां ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥

इति मंत्रं यजुर्वेदिसंकल्पानन्तरं पठेत् । सामगस्तु देवो वो द्रविणोदा (Sām. S. 1, 55; 2, 863) इति पठेत् ॥

इति श्रीनारायण - - (erasure)सिद्धान्तवागीशभट्टाचार्यविरचितो व्यवस्थासारसङ्घः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1498.

1629. Foll. 57; size 18½ in. by 4½ in.; folded to half the length; well written, in the Bengali character; nine lines in a page.

Smṛitisāravyavasthā, another summary of smārta ordinances, by Vidyāratna (?) Smārta-bhaṭṭācārya.

It begins (the śloka supplied in the margin):

प्रणम्य परमात्मानं न्यायरत्नेन धीमता ।

रच्यते स्मृतिसारस्य व्यवस्था पुधुतुष्टये ॥

अथाशौचव्यवस्थासंक्षेपः ॥ तत्र प्रथमं सहमरणानुमरणवि-निरूपणं । तत्र ब्राह्मणादिसकलभार्याणां स्वगतपतिगतस्वर्गादि-नीनां सहमरणे अधिकारः । ब्राह्मणाश्चानुमरणे अधिकारः । तदन्यासां पतिपादुकादि यत्किंचिद् द्रव्यमादायानुमरणे ऽप्यधि-कारः । ०

अथाशौचशंकरसंक्षेपः fol. 2a; अथ गर्भप्रावाशौचं fol. 4b; अथ स्नयशौचं fol. 5a; अथ विदेशस्थाशौचं fol. 5b; etc.—अथ द्रव्यशुद्धिः fol. 9a; अथ स्मृतिकादिमरणे व्यवस्था fol. 9b; अथ प्रेततर्पणव्यवस्था fol. 11a; अथ दानव्यवस्था fol. 12b; अथ प्रेतक्रियाधिकारिणः fol. 14b; इत्यशौ-चसंक्षेपः । अथ श्राद्धसंक्षेपः fol. 16b;—समाप्तेयं श्राद्धव्यव-स्था । अथोद्वाहव्यवस्था ॥ तत्रादौ सापिण्डं निरूप्यते । ० fol. 33a; अथाष्टादशविवादानां संक्षेपो लिख्यते ॥ तत्रादौ चतुस्रसंक्षेपः । fol. 36a; अथास्वामिकविक्रयः fol. 38a; अथ दण्डाप्रदानिकं fol. 38b; अथ दायव्यवस्थासंक्षेपः fol. 40b; अथ भागानर्हीः fol. 41b; अथ स्त्रीधनविभागः fol. 42b; इति दायभागसंगृहः । अथ विचारान्तरं fol. 45a; अथ गोव-धप्रायश्चित्तसंक्षेपः fol. 45b;—अथ गोवधापवादः fol. 49b; इति प्रायश्चित्तसंक्षेपः ॥ अथ साक्षिव्यवस्थासंक्षेपः fol. 50a; अथ संक्रान्तिसंक्षेपः fol. 51a; अथ संक्रान्तिकृत्यं fol. 55b; अथैकादशीव्यवस्थासंक्षेपः fol. 56b.

It ends: इति [विद्यारत्न suppl. in marg.] स्मार्त-भट्टाचार्यविरचितस्मृतिसारव्यवस्थेयं समाप्तं ॥

शकाब्दाः ११२१ । १२१२ । १५ फाल्गुन । शुक्रवार । कृष्ण-
तृतीया । ० । वाँषवाडियानिवासिञ्चरीरामहरिदासरुद्रस्य स्वा-
घरपुस्तकनिर्देश ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

C. WORKS ON CIVIL LAW (Vyavahāra).

1499.

1274c. Foll. 50; size 13 in. by 4½ in.; fairly written, in the Bengali character; ten lines in a page; modern.

Vyavahāramātrikā, a manual of jurisprudence, by *Jimūtavāhana*.

It begins:

व्यवहारमातृकैषा सकलविवादेषु धर्मवादार्थे ।
लोकद्वये ऽपि वक्ष्यति सुतमिव शुश्रूषया माता ॥
तत्र विवादविषयानाह नारदः । ०

इति प्रथमभाषापादः fol. 14a; इत्युत्तराभासर्निर्णयो द्वितीयः
पादः ॥ अथ क्रियापादः fol. 20a; ० इति लेख्यप्रकरणं ॥
संप्रति भुक्तिर्विविच्यते fol. 40b.

It ends: इति पारिभाट्टमहामहोपाध्यायश्रीजीमूतवाह-
नकृता व्यवहारमातृका समाप्ता ॥

Regarding the author, see his *Dāyabhāga*, no. 1511. [H. T. COLEBROOKE.]

1500.

995. Foll. 101; size 13 in. by 5 in.; in different Bengali handwriting; European paper (watermark 1802); eight lines in a page.

Vivādacandra, a digest of civil law, composed by *Lakhimā* (*Lakshmi*) *Devī*, queen of *Candrasimha* of Mithilā, and published under the name of her nephew, *Misarū Mīśra*.

It begins: वन्दे श्रीकरवैकुण्ठावकुण्ठी ० six *śloka*s (Aufrecht, Cat. Bodl., no. 718) which enumerate a succession of four princes, viz. *Bhaveśa*, his son *Harasimha*, his son *Darpanārāyaṇa* (wife *Hīrā*), his son *Candrasimha* (wife *Lakhimā Devī*).

The *Harasimha* here mentioned is usually identified—e.g. by Aufrecht, Bhandarkar (Rep. 1883-84, p. 48), *Rajk. Sarvadhikari* (Tagore Law Lect., p. 398)—with the founder of the new Nepal dynasty, in whose reign *Candrasimha's Ratnākara* was composed about 1314 A.D. (see no. 1390); whence the present work would have to be assigned to the latter part of the 14th century. The above genealogy does not, however, seem to agree either with the traditional account (Wright and Kirkpatrick), or with the dates hitherto supplied by authentic documentary evidence, see C. Bendall, Cat. of Buddhist Sansk. MSS., p. xv.

The MS. then proceeds:

तत्रादायुषादानस्यले व्यवस्था । यया व्यवस्थया यदुष्टमधमगो
गृह्णाति तच्चिरकालं विना तथैव दद्यात् । ०

(अथ) वृद्धिनिषेधस्यले fol. 3a; आधिस्यले fol. 5b; प्रतिभूत्यले fol. 8b; अयुषादानस्यले fol. 10b; न्यासस्यले fol. 17b; अस्वामिविक्रयस्यले fol. 19b; संभूयसमुत्पन्नस्यले fol. 21a; दत्ताप्रदानिकस्यले fol. 23a; भृतकस्यले fol. 27a; दासमोक्षस्यले fol. 27b; भाटकस्यले fol. 31b; स्वामिपालविवादे fol. 32a; विक्रीयासंप्रदाने fol. 33b; क्रीत्वानुशये fol. 35a; सीमाविवादे fol. 36b; सेतुस्यले fol. 37a; कृषाकृष्टस्यले fol. 37b; दायविभागे fol. 39b; जीवत्पितृकविभागे fol. 40a; प्रणीतपितृकविभागे fol. 42a; भागानर्हस्यले fol. 43b; अविभाज्यस्यले fol. 44b; स्त्रीधनस्यले fol. 46a; स्त्रीधनविभागे fol. 48a; लुप्तविभागे fol. 50a; पुत्रान्तर्गोविभागस्यले fol. 50b; अपुत्रधनविभागे fol. 52a; संसृष्टिविभागे fol. 52b; क्रियाभेदे fol. 57b; अथ व्यवहारे व्यवस्था fol. 58a; उत्तरस्यले fol. 64b; प्रत्याकलिते fol. 69b; सन्धौ fol. 71b; मिथ्योत्तरे fol. 72a; साक्षिस्यले fol. 75b; असाक्षिस्यले fol. 78a; साक्षिप्रश्ने fol. 82a; भुक्तिस्यले fol. 87a; युक्तिस्यले fol. 89b; जयपराजयावधारणे fol. 92b; निर्णये fol. 93b; निर्णयितृकस्यले fol. 94b; कृतनिवृत्तौ fol. 95b.

It ends: ब्राह्मणस्य स्त्रियापुत्रादिषु नीरसत्वापत्तौ परिगणनमुख्यत्वकल्पनालायवाय सर्वेषां सर्वार्था व्यवहारायान्यथा हि रोधापत्तेरिति ॥ इति महामहोपाध्यायश्रीमिसरुमिश्रविरचितो विवादचन्द्रः समाप्तः ॥

Two leaves appended at the end contain a list of contents. [H. T. COLEBROOKE.]

1501.

2587. Foll. 76; size 13 in. by 4½ in.; good, clear Devanāgarī writing, of 1815 A.D.; nine lines in a page.

Vivādacandra. A less correct copy.

The colophon is followed by the list of chapters, written by the same hand, in continuous lines.

Besides *Smṛitikāras*, the following authorities have been found referred to:—*Pārjyāta* [अर्थिना प्रहितः साक्षी भवेदेको अपि याचित इति वचनात् याचित इति निक्षेपविशेषणमिति पारिजातः।] fol. 58a; *Prakāśa* [दायं निरिन्द्रिया अदाया हि स्त्रियो मता इति बौधायनात्। निरिन्द्रिया निःसत्त्वा इति प्रकाशः।] fol. 33b; *Ratnākara*, foll. 6a, 11b, 27b, 28b, 39b, 41a, etc.; *Vyavahāratilaka* [अत एव व्यवहारतिलके पुरुषशक्तिमात्रनिरूपणार्थं व्यवहारमेवमादयो दोषा भवन्तीति] fol. 49a; *Smṛitisāra*, foll. 18b, 41a [तदुक्तं स्मृतिसारे। एतच्च देशाद्युपन्यास एवोपयुक्तः यद्यमुक्तदेशे इत्यसंख्याकमनेन गृहीतं तेन तद्देशीयानां साक्षित्वं भवति] 47b, 73a, b.

[MACK. COLL.]

1502.

1413. Foll. 155; size 12½ in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Vivādatāṇḍava, a digest of Civil law, by *Kamalākara Bhaṭṭa*, son of *Rāmakrishṇa Bhaṭṭa* and *Umā*, grandson of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*, and great-grandson of *Rāmeśvara Bhaṭṭa*.

It begins:

श्रीरामकृष्णपितरं नव्योमाख्यं च मातरं ।

कमलाकरसंज्ञेन व्यवहारो निरूप्यते ॥

तत्रादौ सभा । मदनरत्ने वृहस्पतिः ।

दुर्गमध्वे गृहं कुर्याज्जलवृक्षाश्रितं नृपः ।

प्राग्दिशि प्राञ्जुर्खी तस्य लक्ष्म्यां कल्पयेत्सभां ॥ ०

(अथ) व्यवहारविषयं fol. 6a; इति भाषापादप्रथमः fol. 12a; इति क्रियापादः fol. 14b; इति दंडभेदाः fol. 16b;

अथ लिखितं fol. 21b; लेख्यसंदेहे निर्णयः fol. 24a; इति लेख्यप्रकरणं fol. 25a; इति भुक्तिगुरुकरणं fol. 28b; इति ० साक्षिप्रकरणं fol. 36a; इति ० दिव्यपरिभाषा fol. 39b; ० तुलादिव्यं fol. 43b; अग्निदिव्यं fol. 46a; जलदिव्यं fol. 47b; विषदिव्यं fol. 49a; कोषदिव्यं fol. 50a; तंडुलदिव्यं fol. 50b; तममायः fol. 51a; कालदिव्यं ib.; धर्माधर्मदिव्यं fol. 51b; इति ० दिव्यनिर्णयः ib.; इति दंडमानं fol. 52b; अथ विभागकालः fol. 55b; अथ विभाज्यं fol. 64b; अथ मुख्यगौणपुत्राः fol. 68a; अथ जारजानां विभागः fol. 71a; अथापुत्रधनविभागः fol. 72b;—इति संसृष्टिविभागः fol. 83a; इति भागानर्हीः fol. 84a; इति स्त्रीधनविभागः fol. 91a; इति ० दायभागः समाप्तः । अथाष्टादश दानानि fol. 93a; इति प्रतिभूविधिः fol. 103b; इति ० ऋणधानं ० fol. 107b; इति ० निक्षेपः fol. 111b; इत्यस्वामिविक्रयः fol. 113a; इति संभूयसमुत्पन्नं fol. 116a; इति दत्ताप्रदानं fol. 118a; इति क्रीतानुशयः fol. 119a; इति विक्रीयसंप्रदानं fol. 120b; इत्यशुश्रूषादानं fol. 124a; इति स्वामिपालविवादः fol. 129b; इति ० सीमाविवादः fol. 136a; इति ० दंडपारुष्यं fol. 140b; इति साहसं fol. 145b; इति स्तेयं fol. 149a; इति स्त्रीसंहरणं fol. 153a; इति स्त्रीपुंभर्ताः । अथ प्रकीर्णकं fol. 154a.

It ends:

तर्के दुस्तर्कमेधः फलिपतिभणितिपाणिनीये प्रबंधे

न्याये प्रायः प्रगल्भः प्रकटितपटिना भाट्टशास्त्रप्रपट्टे ।

प्राभः प्राभाकराये पपि मथितदुरतांतवेदांतसिंधुः

श्रीते साहित्यमार्गे प्रवरतरगतिधर्मशास्त्रेषु यथ ॥

येनाकारि प्रोन्नता वार्त्तिकस्य

टीका वान्या विंशतियंथमाला ।

श्रीरामांघ्योरपिता निर्णयेषु

सिंधुः शास्त्रे तत्त्वकौतूहले च ॥

रामकृष्णसुतेनात्र कमलाकरशर्मणा ।

तेन श्रमः कृतो यो ऽत्र तेन प्रीतो ऽस्तु राघवः ॥

इति श्रीमत्पद्मवाक्यप्रमाणपारावारपारीजगद्गुरुश्रीरामेश्वरभट्टसूरिसूनुनारायणभट्टात्मज[रामकृष्णभट्टसुत]श्रीकमलाकरभट्टकृतं विषादतांडवं समाप्तं ॥ ० संवत् १८६४ ॥ लिखितमग्निरामवाद्यदेवशर्मणा ॥

Besides *Smṛitikāras* and *Purāṇas*, the following authorities are freely quoted: *Aparārka*, *Kalpataru*, *Jīmūtavāhana*, *Madanaratna*, *Mā-*

dhavīya, *Vijñāneśvara*, (*Smṛiti*)*candrikā*; also occasionally: *Govindarāja*, fol. 77a; *Gauḍadi-
vyatattva*, fol. 7a; *Bhojarāja*, fol. 77a; *Medhā-
tithi*, fol. 7a; *Ratnākara*, fol. 44a; *Viśvarūpa*,
fol. 77a; *Śrīdhara*, fol. 65b; *Someśvarabhaṭṭa*,
fol. 71a.

The author's *Nirṇayasindhu* was composed in 1611 A.D. For his place in the 'Bhaṭṭa family of Benares,' see the pedigree in V. N. Mandlik's *Vyavahāra Mayūkha*, p. lxxvi.

For the author's *Vyavahāra-Kamalākara* (? the same work), commencing with the same introductory verse, and forming part of the author's Digest, called *Dharmatattva-Kamalākara*, see Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 504. [H. T. COLEBROOKE.]

1503.

2571. Foll. 153; size 13 in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī, towards the end of last century; nine lines in a page.

The same work. Apparently transcribed from the same MS. as the preceding one; unless, indeed, it be the original of it.

[MACK. COLL.]

1504.

2867. Foll. 75; folio; size 12½ in. by 8½ in.; European paper; Malayāḷma character; 19-21 lines in a page.

Vyavahāramālā, a manual of civil law (? by *Varadarāja*), much used in Malabar.

According to Burnell, *Dāyavibhāga*, introd., p. xiii., note, the work, which is partly in vernacular, was compiled in the last century.

It begins :

नमो ऽस्तु नरसिंहाय भक्तानुग्रहकारिणे ।

सजाय बहुरूपाय सर्गस्थित्यन्तकारिणे ॥

मनुस्यसरःसमुद्रवैः सुकुमारैः प्रसवैर्वचोमयैः ।

त्रिदिवानिफलैर्नृपोचितो रचयामि व्यवहारमालिकां ॥

श्रीनारदः । मनुः प्रजापतिर्यस्मिन् काले राज्यमवभूजत ।

धर्मैकतानाः पुरुषास्तदासन् सत्यवादिनः ॥

तदा न व्यवहारो भूय द्रुपो नापि मत्सरः ।

नष्टो धर्मो मनुष्येषु व्यवहारे प्रवर्तितः ॥ ०

Iti vyavahārāvalokanadharmah, fol. 1a; *prāḍ-
vivākadharmah*, fol. 1b; *sabhāsabhyopadeśah*,
fol. 2b; *vyavahāralakṣhaṇam*, fol. 3b; *āvedana-
lakṣhaṇam*, ib.; *anāsādhyaaprakaraṇam*, fol. 4b;
abhiyogavidhiḥ, fol. 5b; *anuttaravidhiḥ*, fol. 6b;
dushtalakṣhaṇam, ib.; *hīnalakṣhaṇam*, ib.; *san-
dhiḥ*, fol. 7a; *sākshiprakaraṇam*, fol. 8b; *sākshi-
dūṣhaṇam*, fol. 9b; *rājaśāsanalakṣhaṇam*, fol.
11b; *sallekhyā-punarlekhyā-dushtalekhyapraka-
raṇam*, fol. 12a; *dūṣhitalekhyaparikhā*, ib.;
lekhyabalam, ib.; *lekhyaprakaraṇam*, fol. 12a;
bhuktiḥ, fol. 13b; *anyabhogavinyapavādaḥ*, fol.
14b; *vichinnabhoganirṇayaḥ*, ib.; *divyadeśavi-
dhiḥ*, fol. 16a; *dhaṭavidhiḥ*, fol. 17b; *agnividhiḥ*,
fol. 18b; *udakavidhiḥ*, fol. 19b; *vishavidhiḥ*,
fol. 20a; *kośavidhiḥ*, fol. 20b; *tanḍulavidhiḥ*,
fol. 21a; *taptamāshavidhiḥ*, ib.; *phālavidhiḥ*,
fol. 21b; *dharmavidhiḥ*, ib.; *śapathavidhiḥ*,
fol. 22a; *nyāyavidhiḥ*, fol. 22b; *jayapatravidhiḥ*,
ib.; *svatantra-paratantralakṣhaṇam*, fol. 23b;
deśācāraḥ, ib.; *kriyābhedaḥ vyavahāramātrikā-
kāṇḍaṁ samāptam*, fol. 24b;—*ṛiṇaprayogaḥ*, ib.;
... *pratibhūvidhiḥ*, fol. 27b; *ṛiṇasya deydēya-
vidhiḥ*, fol. 29a; *iti vyavahāramālāyām ṛiṇadāna-
kramah*, fol. 30a;—*vaṇigvidhiḥ*, fol. 32b; *ṛitvig-
vidhiḥ*, fol. 33a; *karshavidhiḥ*, ib.; *śilpinarta-
kānām dravyavibhāgaḥ*, fol. 33b; *iti vyavahāra-
mālāyām sambhūsamutthānākhyam vivādapadam*,
ib.;—*dattapradānikam samāptam*, fol. 34b;
nityadāsyaprakārah, fol. 36b; *dāsyādhikāraṇam*
abhyupetyāśūsrūshā samāptā, fol. 37a; *bhṛitasya*
dānādānavidhiḥ, fol. 37b; *paṇyānuvrittikalāḥ*,
fol. 41b; *uktālābhakrayaḥ*, fol. 42a; *jātyādijñā-
panam*, fol. 43a; *aprakāśataskaravidhiḥ*, fol. 45a;
simābhedaḍaṇḍavidhiḥ, ib.; *taskaranigrahaṇa-
vidhiḥ*, fol. 49a; *prakāśataskarāḥ*, fol. 50a; *pra-*

kāśataskaradaṇḍaḥ, fol. 50b; *vilakarshaṇavidhiḥ*, fol. 51b; *varṇādisteyadaṇḍavidhiḥ*, fol. 52a; *corāpahṛitadravyavidhiḥ*, fol. 52b; *steyāpavādaḥ*, fol. 53a; *sāhasadaṇḍaḥ*, fol. 54b; *daṇḍapāru-shyam*, fol. 55b; *saṁgrahaṇalakṣhaṇam*, fol. 58b; *veśyāgamādidāṇḍaḥ*; *iti vyavahāramālāyām saṁ-grahaṇavivālapadaṁ samāptam*, fol. 58a; *kanyā-doshah*, fol. 58b; *varagunaḥ*, fol. 59a; *vivāha-lakṣhaṇam*, fol. 61a; *vibhāgakālāḥ*, fol. 62a; *pramātipitribhāgaḥ*, fol. 64a; *anekadhanavi-bhāgaḥ*, ib.; *asamskṛitasamskūrah*, fol. 64b; *avibhājyam*, fol. 65b; *strīdhanakṛityam*, fol. 66b; *punarbhūjātadāyādaḍvidhiḥ*, ib.; *bhartrīlabdha-strīdhanavibhāgaḥ*, ib.; *aprajāstrīdhanavibhāgaḥ*, fol. 67a; *strīdhanalakṣhaṇam*, fol. 67b; *vibhak-taśeshavibhāgaḥ*, ib.; *savarṇasamabhāgavibhāga-vidhiḥ*, fol. 68a; *vibhaktāgataḍvibhāgaḥ*, fol. 68b; *putrātidēśaḥ*, fol. 69b; *putranirvartanam*, fol. 70a; *pitridāyāḥ*, fol. 70b; *putradhanavibhāgas samāp-taḥ*, fol. 71a; *samśṛiṣṭivibhāgaḥ*, fol. 71b; *vibhāganirṇayaḥ*, ib.; *vibhāgakṛityam*, *dayādaḍvibhāgūkhyam samāptam*, ib.;—*nidhyadhigamaḥ*, fol. 74b.

It ends : मनुः ॥

एवं सर्वानिमान् राजा व्यवहारान्मापयन् ।

अपोह्य किल्विषं सर्वं प्राप्नोति परमां गतिं ॥

व्यवहारमाला समाप्ता ॥ ० ॥

In the Whish collection of the Royal Asiatic Society there are two copies of this work, in the Malayāḷma character, a palm-leaf and a paper MS.

[DR. LEYDEN.]

1505.

3145b. Foll. 141; size 17 in. by 10½ in.; well written, in Devanāgarī; fifteen lines in a page; European paper and style.

Vivādasārṇava, a Digest of civil law, compiled for Sir W. Jones, in 1789, by *Sarvora Śarman*.

The work, which is divided into nine chapters (*tarāṅga*), begins :

अ्रीकालिका मनुकपालमालिका

मृष्टिस्थितिध्वंसकटाक्षचालिका ।

आस्तां सदा सेयकषणपाणिका

सञ्चिन्मयी विप्रसमूहदालिका ॥ १ ॥

इलेशमुदेशार्णवभूषणकारो

दिशो यशश्चन्द्रिकया प्रकाशयन् ।

अधीत्य शास्त्रं प्रतिभाषयाथ तत्

स्वया समस्तं स्खलिपी युयोज यः ॥ २ ॥ ० ॥

अर्थं यथा शास्त्रमवेत्य शासितुं

प्रजाः सुधीर्निस्तर योन्मभूषति ।

अजीजपन् स व्यवहारसाधको

यंयः समस्तार्थमयो विरच्यतां ॥ ६ ॥

अध्यधितस्तेन तदाप्रवृत्तिर्

यंयान्समालोच्य बहूस्त्ववेदी ।

सर्वोद्देशमी विषयानुरूपं

विवादसारार्णवमातनोति ॥ ७ ॥

अथ प्रजापालनार्थकृतेन प्रजापरिपालनाय व्यवहारदर्शनं प्रत्यहं कर्तव्यं । इति संचिन्म नृपतिः क्रतुतुल्यफलं पृथक् । ०

The following abstract is given by Colebrooke on the fly-leaf (to which the Sanskrit headings are here added).

Introduction—(weights). P. 1.

I. *च्युतादाननिरूपणं* ॥ On Loans (interest, 4b; prohibited interest, 7b; pledges, 11b; sureties, 16b; payment, 19b; recovery, 25b). P. 3b.

II. *उपनिध्यादिनिरूपणं* ॥ On Deposits, etc. (re-scission of purchase and sale, 30b, 31b; sale without ownership, 34a). P. 27b.

III. *चेतनादानादिनिरूपणं* ॥ On non-payment of wages or hire (hire and rent, etc., 41a; concerns among partners, 42b; subtraction of gift, 46a; breach of compact, 50b; duties of man and wife, 52b; disputes between master and herdsman, 55a). P. 37a.

IV. दायभागनिरूपणं ॥ On Inheritance (partition among brothers, 62b; partible property, 66a; succession to the property of women, 69b; effects concealed and adopted sons, etc., 72a; son by slave, 77b; partition after reunion, 80b; disputed partition, 83b). P. 59a.

V. क्रियाबलावलादिनिरूपणं ॥ On Contracts and jurisprudence (valid and invalid contracts, 84a; deed of gift, 84b; written precepts, 86a; decrees, 87b; judicial procedure, 88b; evidence, 95b; ordeal, 94a). P. 84a.

VI. लिखितादिप्रमाणनिरूपणं ॥ On written Documents and other proof (non-caption, 104b; oral evidence, 106b; incompetent witnesses, 107b). P. 102b.

VII. शूतादि ० ॥ On Gaming, etc. (slander, 112b, assault, 115b; theft, 118b; private stealing, 121a). P. 111b.

VIII. साहसादि ० ॥ On Violence (abduction of women, 130a). P. 125b.

IX. प्रकीर्णम् ॥ Miscellaneous fines, etc. P. 135a. Appendix विभागपत्रं Partition Deed. P. 138a.

[H. T. COLEBROOKE.]

1506.

3145a. Foll. 116; size 17 in. by 10½ in.; well written, in Devanāgarī; 16-18 lines in a page; European paper and style.

Vivādārṇavasetu, a digest of Hindu law in 21 sections (*tarāṅga*), compiled, for Warren Hastings, by the Paṇḍits: *Bāṇeśvara*, *Kṛipārāma*, *Rāma Gopāla*, *Kṛishṇajivana*, *Vīreśvara*, *Kṛishṇacandra*, *Gaurīkānta*, *Kālīsāṅkara*, *Śyāmasundara*, *Kṛishṇakeśava* and *Sitārāma*.

The work begins :

विश्वेषां शरणं नवांबुदरुचिः सङ्गच्छन्तितामसिर्
यः प्रत्यूहमोविनाशमिहिरः कीनाशभीनाशनः ।
संसारैकमहार्यवेतिपततां निस्तारवीजं नृणां
गोविन्दः कृपया सुरासुरगणैर्धैर्यश्चिरं पातु नः ॥

चंडेशधारेश्चरविश्वरूपा मिताक्षराकारहलायुधी च ।
श्रीकृष्णवाचस्पतिधर्मैरलकृतस्तथा श्रीकरभूलपाणी ॥

गोविन्दलक्ष्मीधरतत्त्वकारा

आचार्यचंडामणिना च भट्टः ।

वाक्यानि चैषां सुविमृश्य कुर्मो

ग्रन्थं विवादाण्येवभञ्जनाख्यं ॥

इह वाच्यानि वर्णादेः सृष्टिस्तद्धर्मनिर्णयः ।

राजप्रशंसा तच्छत्रमंत्रिदूतादिलक्षणं ॥

राजधर्मं च्युतादानं वृद्धाधिविधिलग्नकाः ।

च्युतदानोद्गाहणयोर्विधिर्दीयनिरूपणं ॥

It ends :

इति विद्वद्विरचिते विवादाण्येवसेतुके ।

तरंगो निधिर्दंडाद्यैरेकविंशो ऽत्र कीर्तितः ॥

वाणेश्वरकृपारामरामगोपालकृष्णजीवनाख्यैः ।

वीरेश्वरकृष्णचंद्रश्रीगौरीकांतभिधानैः ॥

सद्भिः कालीशंकरश्यामसुंदरकृष्णकेशवसंज्ञैः

सीतारामसंज्ञैश्च कृतो ग्रन्थः स्फुरतु सभायां ॥

इत्यनेकविषयवासिविद्वद्वंदोपवर्णितः ।

विवादाण्येवसेत्वाख्यो ग्रन्थः संपूर्णतां गतः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1507.

37. Foll. 79; large 8vo; size 10 in. by 6 in.; indifferent Devanāgarī handwriting; eleven lines in a page.

Dharmaśāstrasamgraha, a portion of a digest of Civil law which was to have been compiled, for Colebrooke, by *Bāla Śarman Pāyaguṇḍa* (then eighty years of age), son of *Vaidyanātha* and *Lakshmī*, assisted by three other Paṇḍits, but was left incomplete.

It begins :

मंगलास्यदममंगलहारी मंगलेप्सुजनमंगलकारी ।

मंगलप्रदसुमंगलकीर्तिमंगलं दिशतु मंगलमूर्तिः ॥ १ ॥

काशी वः कुशलं करोतु कुरुतामंदाकिनी मंगलं

विश्वेशस्तनुमातनोतु तनुताच्छ्रीदंडपाणिः श्रियं ।

दुर्गा दुर्गेगतिं धुनोतु सततं छिंद्याद्भवानी भयं

लोलाकैः सदुदकैदो ऽस्तु भवतां स्यात्केशवः क्लेशहा ॥ २ ॥

सर्वतत्रार्थतत्त्वज्ञः परध्वान्तनभोमणिः ।

इंग्रेजकुलाभिग्लौरियाचितसुरदुमः ॥ ३ ॥

श्रीविश्वनाथसुदयापरिपूर्वेलम्-

देशप्रजादिपरिपालनगीतकीर्तिः ।

ध्यादायैवीर्यश्रुतशास्त्रनयप्रवीणः

श्रीकौण्ठिकी विजयते रणरंगधीरः ॥ ४ ॥

श्रीशं नत्वा श्रीनिवासी दाक्षिणात्यो निबन्धकृत् ।

नागेशपादनिरतो वैद्यनाथात्मजः सुधीः ॥ ५ ॥

सुमनःकुलबुरुकसाहेबात्मजीविकः ।

लक्ष्मीसूनुर्भवान्यवोविप्रद्वयविलेखकः ॥ ६ ॥

धर्मशास्त्रमहादेवमन्त्रदेवसहायकः ।

बालशर्मा ज्वालबुद्धिः पायगुंडोपनामकः ॥ ७ ॥

मन्वादिस्मृतिवाक्यानि प्राच्यवाचीनिबन्धकान् ।

परिभाष्य व्यवहृतेः पदानां परिपूर्णं ॥ ८ ॥ १२ ॥

तत्र तावत्सामान्यतो विशेषतश्च व्यवहारो निरूप्यते । ०

इति व्यवहारसामान्यलक्षणं fol. 7a; ० व्यवहारविषयसा-

मान्यलक्षणं fol. 9a; ० व्यवहारभेदप्रपञ्चनं fol. 15a;

० सभानिरूपणं fol. 18b; ० व्यवहारदर्शनकालः fol. 20a;

० व्यवहारदर्शनविध्यादि fol. 31b; ० देशाद्याचारदर्शनं fol.

38a; ० प्राड्विकनिरूपणं fol. 43b; ० सभादयो निरू-

पिताः fol. 49a; ० स्मृत्यादिबलाबलं fol. 65a; ० व्यवहा-

रदर्शिवलाबलं fol. 69b; ० प्रबलदृष्टयत्किंचिद्व्यवहारपरिवृत्तिः ॥

अथ गृहीतधनादेः परावर्तनं fol. 78b.

The MS. breaks off abruptly at the bottom of fol. 79b.

The margin of foll. 1 and 2 has the following note in Colebrooke's handwriting (with slight alterations of spelling):—

"1st May, 1800. The first sheets were received from Bāla Śarma Pāyagūṇḍa on this date.—This is little else but the *Vīramitrodaya* revised. As it is a scarce book and very little known, Bālaśarma and his pupil Menudeva did not suspect I could detect the plagiarism. But as Mitra Miśra's work is far better than the *Pāyagūṇḍa* is capable of producing himself, there is no reason to regret this imposition. I shall nevertheless pay him the promised reward and continue his monthly establishment until the work be completed and the reward be delivered to him. After the experience I have had, that no Pandit is capable (or adapted by his habits of thinking) to compile a digest in the form I require, I must now seriously set about

compiling it myself. I shall take the arrangement of this compilation for the basis; because the publick have, no doubt, more confidence in the Pandits than in me. 3rd May, 1800. H. C."

[H. T. COLEBROOKE.]

1508-1510.

3141-3. Foll. 198, 107 and 251 resp.; size 17½ in. by 11 in.; European paper and style; well written, in Devanāgarī; 18-27 lines in a page.

(*Vyavahāra*-) *Siddhānta-pīyūṣhā*, being two supplementary codes of Hindu Civil and Criminal law, with a commentary, compiled for Colebrooke by *Chitrapati Śarman*.

It begins:

भुजंगमुखवायुना ज्वलितभालनेत्राग्निना

द्रवद्रुतवच्चलं यदुदरे ऽस्ति गंगाजलं ।

जटावलयमूर्जितं तदिह धूर्जतेः सर्वतः

सदास्तु जनतामुदे कनकभांडपिंगाकृति ॥ १ ॥

यत्कांता गिरिजा गणेशजननी गंगा जटायां विधुर्

भाले चक्षुषि मीनकेतुदहनः कोपप्रचंडानलः ।

राजकुंजरसारकृत्तिसनो वक्षस्थले नागराद्

देवाराधितपादपसयुगलो देवो मुदे वो ऽस्तु सः ॥ २ ॥

देवमेकाक्षरं वंदे परमात्म स्वयंभवं ।

नित्यं संतं हि सर्वज्ञं सर्वगं सर्वसंमजं ॥ ३ ॥

न्याये धर्मधुरंधरस्य संप्रति महाधातुर्जगन्मंडले

गुण्याधारभुवः स्वयं सुविदुषः श्रीश्रीपदश्रीमतः ।

कोलब्रूकवरस्य भव्यवचसा भूयो भृशं प्रार्थितः

श्रीमच्चित्रपतिः सुधीर्व्यवहृतेर्ग्रन्थं विधत्ते मुदा ॥ ४ ॥

अथ ग्रंथमुखबंधः ।

योगीश्वरं याज्ञवल्क्यं संपूज्य मुनयो ऽब्रुवन् ।

वर्णाश्रमेतराणां नो ब्रूहि धर्मान्शेषतः ॥

अत्र योगी संयमवान् ०

Vol. I. has the colophon: इति सदासनादृताने-
कविद्वज्जनसकलविद्याविद्योततानय्यकरणश्रीमन्नामस-हेनृक्स् -
कोलब्रूकसाहेबाज्ञया महोपाध्यायश्रीचित्रपतिशर्मैविरचिते व्यव-
हारसिद्धान्तपीयूषे चतुर्थपरिच्छेदः समाप्तः । समाप्तश्चायं ग्रंथः ॥

The second compilation (beginning with six introductory ślokas) follows closely the order

of the *Vyavahāramātrikā*, as is stated in the beginning : अथ व्यवहारमात्रकानभिधाय क्रमशः क्षुणादानादीनि अष्टादश विवादपदानि निरूपयिष्यता प्रथमं तावदादौ क्षुणादानाख्यमाद्यं विवादपदं निरूप्यते ॥

The third vol. ends : इति प्रकीर्णप्रकरणं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1511.

1225. Foll. 53; 4to; size 11 in. by 8 in.; fairly written, in the Bengali character, towards the end of the last century; 16–22 lines in a page.

Dāyabhāga, *Jīmūtavāhana*'s well-known treatise on the law of inheritance and partition, which forms the chief authority on the subject in the *Gauḍa* school of law.

This was evidently Colebrooke's hand-copy. It is corrected throughout, and references and other notes have been added by him in the margin.

A fly-leaf at the beginning contains a Sanskrit, and one at the end an English, list of contents.

There are several Indian editions of this work, the best of them, with seven commentaries, ed., for *Prasanna Kumār Tagore*, by *Bharatacandra Śiromaṇi* (Calc. 1863–66). There is also a translation of it by Colebrooke, in his 'Two Treatises on the Hindu Law of Inheritance' (1810, and several times reprinted since).

The author's age is uncertain; but if, as Mr. Rajkumar Sarvadhikari (*Tajore Law Lectures*, 1880, p. 402) has made probable, *Jīmūtavāhana* used the works of *Caṇḍeśvara* (1314 A.D.) and *Vācaspati Miśra*, and even refers to the latter under the designation of *Miśra*, he would have to be assigned to the 15th (or at latest, the beginning of the 16th) century, as he is quoted by *Raghunandana* and *Śūlapāṇi*.

The formerly assumed connection, or even identity, of the author with *Jīmūtavāhana*, the son of the mythic *Jīmūtakeṭu*, and reputed founder of the *Śilāhāra*, or *Śilāra*, dynasty of Tagara and the Konkan (*Bhandarkar*, *Early History of the Dekhan*, p. 92 seq.) has no foundation to rest upon.

[H. T. COLEBROOKE.]

1512.

1416. Foll. 69; size 13 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, towards the end of last century; nine lines in a page.

The same work; corrected throughout.

A leaf appended at the end contains an index of sections. [H. T. COLEBROOKE.]

1513.

1586. Foll. 52; size 17 in. by 5 in.; good Bengali handwriting; European paper (water-mark 1803); eight lines in a page.

A commentary on *Jīmūtavāhana*'s *Dāyabhāga*, by *Śrīnātha Ācāryacūdāmaṇi*, son of *Śrīkarācārya* (the preceptor of *Raghunandana*).

Printed in the Tagore edition. A fly-leaf at the end contains a list of contents.

For the same author's *Ācāracandrikā*, see no. 1648; his *Śrāddhacandrikā*, no. 1734.

Other works by him are *Kṛityatattvārṇava*, *Rāj. Mitra*, *Notices*, V., p. 257; II., 361; *Śuddhiviveka*, ib. VIII., p. 273.

Śrīnātha's son, *Rāmabhadra Nyāyālamkāra*, wrote another commentary on *Jīmūtavāhana*'s treatise, likewise printed in the Tagore edition.

[H. T. COLEBROOKE.]

1514.

338. Foll. 67; size 11½ in. by 6 in.; good Bengali handwriting; European paper; eleven lines in a page.

Dāyabhāgaṭīkā, another commentary on the same work, by *Acyutaśarman* (*Cakravartin*).

It begins :

इन्द्रियमन्दिरं नत्वा गोविन्दमजमय्य ।

टीका श्रीदायभागस्य क्रियते अच्युतशर्मणा ॥

ग्रन्थारम्भे विप्रविधाताय इष्टदेवताकीर्तिनरूपं मङ्गलं ०

Not quite complete. The MS. ends abruptly: लिङ्गानुप्रधानमते ऽप्यावश्यकं त्विति वाच्यं द्रष्टव्यत्वपर्वतत्वा-

Fol. 1a contains a list of the chapters.

On a fly-leaf Colebrooke notes that this commentator is nearly contemporary with *Raghunandanā*, and that he quotes (*Śrīnātha*) *Ācāryarūḍāmaṇi* at fol. 47a, while he himself is quoted by *Maheśvara*, and his opinions criticised (without name) by *Śrī-Kṛishṇa*. The author also quotes his own commentary on the *Śrāddhāviveka*, fol. 11b (सन्नान्यदस्मत्कृतश्राद्धविवेकटीकायामनुसंधेयं).

[H. T. COLEBROOKE.]

1515.

1498. Foll. 48; size 16½ in. by 5¼ in.; fairly written, in the Bengali character, by two hands, at the beginning of the present century; 10 or 8 lines in a page.

Dāyabhāga-Siddhāntakumudacandrikā, a commentary on *Jīmūtavāhana's* manual, by *Acyutānanda-cakravartin*.

It begins: अपरे ब्रह्म शाश्वतमिति मनुनैव ब्रह्मावतार-
शुक्रमिति तद्वाचकं मनुपदमतः प्रसङ्गान्मङ्गलमाचरन्त्येमावि-
यकरोति । मन्वादीति ०

Printed in the Tagore edition.

A fly-leaf at the end contains an index of contents.

[H. T. COLEBROOKE.]

1516.

162. Foll. 118; size 12 in. by 6 in.; well written, in the Bengali character, at the beginning of the present century; eight lines in a page; European paper.

A commentary on the *Dāyabhāga*, by *Maheśvara-bhaṭṭāchārya*.

It begins :

नत्वा भगवतो दुर्गा टीकां दुर्गाचैबुद्धये ।

कुरुते दायभागस्य भट्टाचार्यमहेश्वरः ॥

Printed in the Tagore edition.

A fly-leaf at the beginning of the volume contains the list of contents.

[H. T. COLEBROOKE.]

1517.

1123a. Foll. 113; size 12 in. by 5 in.; legibly written, in Devanāgarī, at the end of the last century; ten lines in a page; foll. 41 and 42 were probably lost and have been supplied by four leaves of European paper, in a more recent hand, which also supplied foll. 91-113.

Śrī-Kṛishṇa Tarkālaṃkāra's comment on *Jīmūtavāhana's* manual.

Printed in the Tagore and other editions.

[H. T. COLEBROOKE.]

1518.

1587c. Foll. 31; size 15½ in. by 5½ in.; fairly written, in the Bengali character, in 1806 A.D.; eight lines in a page.

A commentary on the *Dāyabhāga*, ascribed to *Raghunandana*, son of *Harihara* (whose authorship is, however, suspected by Colebrooke).

It begins :

सिग्धजीमूतसंकाशं नत्वा नारायणं प्रभु ।

व्याख्यानं दायभागस्य कुरुते रघुनन्दनः ॥

विभागो ऽर्थस्येति विभागः ०

Printed in the Tagore edition.

[H. T. COLEBROOKE.]

1519.

76A. Foll. 94; size 17½ in. by 11 in.; clear Bengali handwriting; European paper.

Jīmūtavāhana's Dāyabhāga, with the commentaries of *Śrī-Kṛishṇa Tarkālamkāra*, *Acyutānanda*, *Śrīnātha*, *Maheśvara*, and *Raghunānandana*.

Maheśvara's tīkā is discontinued from fol. 71a; and that of *Śrīnātha* from fol. 82b.

All these five commentaries are printed in the Tagore edition, besides those of *Rāma-bhadra Nyāyālamkāra*, and *Kṛishṇakāntaśarman*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1520.

637a. Foll. 16; size 16 in. by 5 in.; fairly written, in the Bengali character, at the beginning of the present century; ten lines in a page.

[*Dāya-*] *Kramasamgraha*, a compendium of the law of inheritance, by *Śrī-Kṛishṇa Tarkālamkāra Bhaṭṭācārya*.

It begins:

जगदस्रपदद्वन्द्वमापदो ह्ययसाधनं ।

विश्वकोटिविनिर्माणस्थितिसंहारकारणं ॥

निधाय हृदये दायधिकारक्रमसंग्रहः ।

क्रियते पण्डितामोदी श्रीमच्छ्रीकृष्णशर्मणा ॥

A fly-leaf at the beginning of the MS. contains a list of contents.

The text of this treatise has been published, with an English translation, by P. M. Wynch, Calc. 1818; also the text, Calc. 1828.

[H. T. COLEBROOKE.]

1521.

1537. Foll. 44; size 11 in. by 4 in.; fairly written, in the Bengali character; European paper (watermark 1805); 7 or 8 lines in a page.

The same treatise.

A *sūcīpatra* has been added at the end.

According to a note added to the colophon, the MS. belonged at one time to one *Candra Nārāyaṇa Śarman*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1522.

967b. Foll. 13; size 16 in. by 3½ in.; fairly written, in the Bengali character, at the beginning of the present century; seven lines in a page.

Dāyatattva, a summary of the law of succession, by *Smārta Vāgīśvara*.

It begins:

नत्वेष्टदेवं शुभदं स्मार्तवागीश्वरः सुधीः ।

तत्त्वं तु दायभागस्य तनुते हितकाम्यया ॥

अथ दायभागः । तत्रानेकसूत्रास्पदीभूतद्रव्यं दायस्तस्य तद्-
द्वाक्तिनिष्ठश्च विशेषोत्पत्तिहेतुर्व्यापारो भागः । तत्र विभाज्य
चादौ निरूपणीयं ०

[H. T. COLEBROOKE.]

1523.

1587a. Foll. 19; size 17 in. by 5½ in.; well, and correctly written, in the Bengali character, at the beginning of the present century; eight lines in a page.

Dāya(bhāga)nirṇaya, the section on inheritance of the *Vivādanirṇaya*, by *Śrīkara-śarman*.

It begins:

[(?)]

श्रीरामचरणाम्भोजं ध्यात्वा श्रीकरशर्मणा ।

विविच्यते विवादेषु दायभागविनिर्णयः ॥

अथ दायभागनिर्णयः । दायभागो यावत्संबन्धिनविभागः ।
मनुना । एष स्त्रीपुंस्ययोरुक्तो धर्मो वो रतिसंहितः । ०

अथ दायधिकारिणः fol. 2b; स्त्रीधनं fol. 4a; भर्तृ-
दायविशेषः ib.; इति स्त्रीधनाधिकारनिर्णयः fol. 4b; इति
दौहित्राधिकारनिर्णयः fol. 5a; इति मात्राधिकारनिर्णयः
fol. 5b; इति भ्रात्राधिकारनिर्णयः fol. 6b; अथोदाधना-
धिकारिणः fol. 8a; अथाध्यावाहनिकधनविचारः fol. 9a;
अथ स्त्रीप्राज्ञाधिकारिक्रमः fol. 10a; अथ दायप्राज्ञयोरधि-
कारिणः fol. 10b; अथ विभज्याविभज्यनिर्णयः fol. 11a;
अथ पितृकृतविभागः fol. 12a; अथ जीवपितृकपैतामह-
नविभागनिर्णयः fol. 13b; अथ मृतपितृकप्रातृणां विभाग-
ज्येष्ठस्य विंशोद्धारादिनिर्णयः fol. 15a; अथासवर्णभ्रातृणां
विभागनिर्णयः fol. 15b; अथ मृतपितृकसजातीयभ्रातृविभागः
ib.; इति भ्रातृविभागनिर्णयः । अथ स्त्रीधनविभागः fol. 18b.

The last leaf contains a table of contents.

Besides *Dharmaśāstras* (including the *Paithīnasisūtram*: 'स्वंच शुक्लं वरो गृह्णीयादिति' 'पैतृके विभज्यमाने दायदेभ्यः समो विभागः' fol. 15a; as also a metrical *Paithīnasi*), the author quotes repeatedly the *Dāyabhāga*, the *Chandogapariśiṣṭa*, (*Vācaspati*-)*Misrāḥ*; and once the *Madana-pūrijāta* (fol. 4b).

[H. T. COLEBROOKE.]

1524.

1587b. Foll. 32; size 15½ in. by 5½ in.; fairly written, in the Bengali character, at the beginning of the present century; seven lines in a page.

The same treatise, here ascribed in the colophon to *Gopālapanānana*. The MS. has, however, the same introductory couplet as the preceding one.

A MS. described in Rāj. Mitra's Notices, II., p. 352, begins, however:

श्रीकृष्णचरणाम्भोजं ध्यात्वा गोपालशर्मेण ।
वितन्यते विवादेषु दायभागस्य निर्णयः ॥

For the same author's *Vivādanirṇaya*, etc. ib. II., p. 352; III., p. 57.

The last leaf of the present MS. contains a table of contents in Devanāgarī.

[H. T. COLEBROOKE.]

1525.

1587d. Foll. 16; size 15½ in. by 3½ in.; fairly written, in the Bengali character, early in the present century; seven lines in a page.

Dāyabhāgavinirṇaya, a brief exposition of the Law of Inheritance, by *Kāmadeva*.

It begins:

नत्वा शिवपदद्वन्द्वं बुधानां हितकाम्यया ।

क्रियते कामदेवेन दायभागविनिर्णयः ॥

तत्र नारदः । विभागो ऽर्थस्य पित्र्यस्य पुत्रैश्च प्रकल्प्यते ।

दायभाग इति प्रोक्तं तद्विवादपदं बुधैः ॥

पित्र्यस्येति पैतामहाद्यप्युपलक्षणं °

It ends:

यद्येकजाता बहवः पृथग्धर्मोः पृथक्क्रियाः ।

पृथग्धर्मगुणोपेता भवेयुस्ते ऽपि साक्षिणः ॥

इति दायभागविनिर्णयः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1526.

1595. Foll. 71; size 11½ in. by 4½ in.; good Bengali handwriting; European paper (watermark 1804); eight lines in a page.

Dāyabhāgaviveka (also called *Dāyarahasya*), the section on Inheritance of the *Smṛitiratnāvali*, by *Rāmanātha Vidyāvācaspati*. [A.]

It begins:

व्रजशिशुवृन्दवयस्यं सततमुपास्यं विरिञ्चयादेः ।

वेदाविदितरहस्यं गिरिशनमस्यं नमस्यामः ॥ १ ॥

मन्वादिशास्त्रमवलोक्य मिथो विरुद्धं

यत्सर्वदेशि विदुषां मतमाकलय्य ।

दायस्य भागमधिकृत्य समाहं किञ्चित्

श्रीरामनाथ इह तत्र रमन्तु सन्तः ॥

प्राचीनगौरवनिवारितधर्मशास्त्रे

तत्स्वावरोधजनरञ्जनमवशक्यं ।

किन्तु प्रमाणपरतन्त्रधियां बुधानां

संतोषमात्रकृतये कृत एष यत्नः ॥

तत्र दायपदार्थमाह नारदः । विभागो °

It ends with the following four verses, the first of which (containing the date) is, however, omitted in MS. B.:

सङ्काटशिशुभ्रांशुसंनिते शक्यत्सरे ।

व्योमेषु वामनयना ननामाक्षरसन्तति (! thus corr.

निरवद्या सदा सर्वा विद्या यस्य पुरःसरी । [MS.] ॥

श्रीवाचस्पतिना तेने तेनेदं तन्त्रमुत्तमं ॥

कृचित्संक्षेपेण कृचिदपि च काठिन्यकण्ठः

कृचिद्विस्तारैर्वो भवत सुधियो नात्र विमुखाः ।

इदं सर्वं पूर्वापरमवलम्ब्यैव नितरां

अपेक्षां नोपेक्षां विदधतु भवन्तः समुधितां ॥

एषा सुवर्णितन्त्री सत्तर्कजलनदीपिता बहुधा ।

तान्त्रिककरावलम्बान्पुरधुरधुरीणं ध्वनिं तनुतां ॥

इति श्रीरामनाथविद्यावाचस्पतिभट्टाचार्यविरचितः स्मृतिर-
त्नावल्यां दायभागविवेकः समाप्तः ॥

For the author's commentary on the *Amara-kosha* (*Trikāṇḍaviveka*) see above, nos. 962-63. According to Prof. Aufrecht (*Zeitsch. d. Deutsch. Morg. Ges.*, XXVIII., p. 123, the author mentions therein some other works composed by him, viz.: *Kātantrarahasya*, *Kāvyaratnāvalī*, *Jyotiṣa(?-rahasya)*, *Līlāvatīrahasya*, *Śabdārtharahasya*, *Samayarahasya*, *Smṛitiratnāvalī*. For a commentary on *Mammaṭa's Kāvya-prakāśa* (*Kāvya-prakāśarahasya*), by him, commencing (like the *Trikāṇḍaviveka*) with the same *śloka* as the present treatise, see Rāj. Mitra, *Notices*, I., p. 182; for his *Samskāra-paddhatirahasya*, ib., VI., p. 237.

According to the first of the concluding verses (if authentic), the present treatise would seem to have been composed in Śaka 1579 (1657 A.D.). This date does not, however, tally with that of the *Trikāṇḍaviveka*, as read by Prof. Aufrecht (viz. 1633 A.D.), unless, indeed, the *Smṛitiratnāvalī*, there mentioned, did not yet include this treatise, which is hardly likely. [H. T. COLEBROOKE.]

1527.

1559. Foll. 38; size 21½ in. by 3½ in.; indifferent, modern Bengali handwriting; 8 or 9 lines in a page.

The same work [B.]

For another MS. of this work (which seems only to have the second of the four concluding verses, and is described there as a commentary on *Jimūtavāhana's Dāyabhāga*) see Rāj. Mitra, *Notices*, V., p. 154. [H. T. COLEBROOKE.]

1528.

2047A. Foll. 11 (the 7th of which is missing); size 10½ in. by 4½ in.; indifferent,

somewhat old Devanāgarī writing; 13-15 lines in a page.

Bhāgaviveka, a treatise on inheritance, in 92 *ślokas*, by *Bhaṭṭa Rāmajit*, son of *Śrīnātha*, with a commentary, called *Mitavādinī*, by the same author.

It begins: प्रारिम्भितस्य ग्रंथस्य निर्विघ्नपरिसमाप्तये
विशिष्टेष्टदेवतानुस्मरणलक्षणं मंगलमाचरति । कनकनकेति ॥

कनकनककिंकिणीकृण्णकृणायितैर्नृत्यतः

शिवं शिवशिशोर्नृणां ददतु पादपद्मक्रमाः ।

यदुच्छलितपांशुभिः क्षपितसर्वगात्रा जना

जयंति सगिरं गिरापतिमपि स्वया विद्यया ॥ १ ॥

शिवशिशोर्हस्तालकस्य क्षत एव नृत्यतो गणपतः पादपद्म-
क्रमाः ० ॥

कतव्यमर्थं प्रतिजानीते ।

मिताक्षरानुसारेण दायभागव्यवस्थितिः ।

वर्ष्यते सुखबोधाय सुमितैरक्षरैर्नया ॥ २ ॥

The treatise ends :

वाग्देवताचरणवारिजचिंचिरीकः (? 1. ० चंचरीकः)

श्रीश्रीपतिप्रणतिसंततिभिः कृतार्थः ।

श्रीनाथमनुरकृताप्रकृतप्रहीणं

रामाभिधो धनविभागविवेकमेनं ॥ ९२ ॥

रामाभिधः श्रीनाथमनूः एनं धनविभागविवेकं ग्रंथमकृत
अकरोत् । कथं भूतः श्रीनाथमनूः वाग्देवतायाः सरस्वत्याः
चरणवारिजे पदकमले चिंचिरिको भ्रमरतुल्यः । पुनः कथं
भूतः । श्रिया युक्तस्य श्रीपतये प्रणतिसंततयो नमस्कारा बल-
त्ताभिः कृतार्थः कृतकृत्यः । किंभूतं धनविभागविवेकं । अप्रकृते-
नाप्रस्तुतेनानुपयोगिना अर्थेन प्रहीणं रहितं । उपयुक्तार्थमा-
त्रशुक्लमित्यर्थः ॥

वचनार्थवमालोद्ग मुनीनां मितवादिनी ।

स्वविभागविवेकस्य टीका रामजिता कृता ॥

युष्करिणी मितवादिन्येषा पार्श्वे मिताक्षरासिंधोः ।

सज्जनमनोमरालाः खेलंत्वस्यां तु निःशंकं ॥

इति श्रीभट्टरामजिहिरचिता भागविवेकटीका मितवादिनी
समाप्ता ॥

The missing leaf contained *ślokas* 50-59.

[GAIKAWAR.]

1529.

1386c. Foll. 18; size 13 $\frac{3}{4}$ in. by 3 $\frac{1}{4}$ in.; fairly good, modern, Bengali handwriting; 5 or 6 lines in a page.

Dāyabhāgasiddhānta, a treatise on succession, by (Śrīdhara?) Balabhadra Tarkavāgīśa-Bhaṭṭācārya.

It begins:

प्रणम्य परमात्मानं मृष्टिस्थित्यन्तकारकं ।

करोति दायसिद्धान्तसंग्रहं श्रीधरः सुधीः ॥

तत्र दायभागः (1. ० गे) निरूपणीये प्रथमं दायो निरूप्यते ।
तत्र देवलः । पितर्युरते पुत्रा विभजेयुर्धनं पितुः । ०

The second half of the introductory *śloka* is a correction, the original text having been daubed over.

Colophon: इति श्री वलभद्रतर्कवागीशभट्टाचार्यविरचितदायभाग[सिद्धान्त suppl. in marg. by a different hand]: समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1530.

1278b. Foll. 55; size 13 in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; legibly written, in the Bengali character; 8, sometimes 9, lines in a page.

Vivādacandrikā, a treatise on points connected with the law of gifts and inheritance, by Anantarāma Vidyāvāgīśa.

It begins:

प्रणम्य गोविन्दपदाब्जद्वयं

मन्वादिवाक्यानि विमृश्य चादरात् ।

सती प्रमोदाय विवादचन्द्रिकाम्

अनन्तरामस्तनुते सुतन्त्रिकां * ॥

यागस्य लक्षणं तत्र यागादिलक्षणं तथा ।

अदेयमथ देयं च तथा दत्तमदत्तकं ॥

दायभागादिकं चैव विभागकालनिर्णयः ।

पितृकृतविभागं च भ्रातृभागमतः परं ॥

* Of this *śloka* only the first eight syllables (to दा) are original, the remaining portion of the original having been daubed over and the above written on it.

अनधिकारिणस्तत्र विभाज्यमविभाजकं ।

प्रोषितागतभागं च विभागं निहतस्य च ॥

एकजातानुलोमोढासुतानां भागकल्पनं ।

संसृष्टानां विभागं च भागसंदेहनिर्णयं ॥

स्त्रीधनं स्त्रीधनांशाहं मृतधनाधिकारिणः ।

भोगेन स्वत्वजननं दासांश्चापि विशेषतः ॥

विद्वद्गणमतं सन्यग् ज्ञात्वा वक्ष्यामि सन्मुदे ॥

अथ यागलक्षणं । स्वस्वत्वध्वंसफलको न ममेदमिति संकल्प्यात्मकस्यागः । स तु यागदानहोमविक्रयविनिमयोपेक्षाभेदात् पट्टिधः । उत्सर्गाख्यः सप्तमस्याग इति मिश्राः । ०

Fol. 9a: अथ दायभागः । तत्र नारदः । विभागो ऽर्थस्य पित्र्यस्य पुत्रैरेव प्रकल्प्यते । दायभाग इति प्रोक्तं तद्विवादपदं बुधैः ॥ पित्र्यस्य पितृसंबन्धात्तत्रस्यार्थस्य धनस्य ०

It ends: रत्नाकरस्मार्तभट्टाचार्यप्रभृतयो ऽप्येवमिव शिवं ॥

नानानिबन्धाखिलमौनभाषितान्

आलोक्य सारार्थकृतातिसंग्रहः ।

अनन्तरामो विततान यत्नतो

मनीषिमोदाय विवादचन्द्रिकां ॥

श्रीमत्तानन्तरामेण विवृतं संशयप्रणतं ।

वेदितव्यं सुधीभिस्तन्नानाग्रन्थफलोदयं ॥

इति श्रीअनन्तरामविद्यावागीशभट्टाचार्यविरचिता विवादचन्द्रिका समाप्ता ॥ शकाब्दाः १११४ ॥

Śūlapāṇi's commentary on *Yājñavalkya* is quoted several times.

For another *Vivādacandrikā*, by Rudradhara Mahāmahopādhyāya, see Rāj. Mitra, Notices, VIII., p. 271.

[H. T. COLEBROOKE.]

1531-1534.

1767-1770. Foll. 230, 206, 196 and 310 resp.; size 16 in. by 9 $\frac{1}{2}$ in.; Bengali character; 19-26 lines in a page.

Vivādabhaṅgārṇava, the original of Colebrooke's Digest of Hindu Law on contracts and successions, compiled by Jagannātha Tarkapañcānana, son of Rudra Tarkavāgīśa.

It begins :

देवेशभूतेशदिनेशविम-

राजात्मस्कृत्य गिरिन्द्रकन्याम् ।

गुरुन् मुनीन् ग्रन्थकृतो जतिमान्यान्

भूपाज्ञया ग्रन्थमहं करोमि ॥ १ ॥

विवादभङ्गार्थवनामधेयं

वेषद्युक्तं (1. वैशद्य ०) बहुविस्तृतं च ।

सङ्घीपरत्नं नृपधीरहृद्यं

रौद्रिर्जगन्नाथ इति प्रसिद्धः ॥ २ ॥

क मे बुद्धिर्जीर्णनौका क शास्त्रं दुर्गमाबुधिः ।

प्रभवनुग्रह एवैतत्तरणो शरणं तथा ॥ ३ ॥

राधाकान्तः सुविद्यो विमलदृढमतिः श्रीगुरुः सप्रसादः

श्रीरामो मोहनान्तो निधिरपि परगो रामतः श्रीचनश्च ।

श्यामान्तः श्रीलगङ्गाधर इति विदितो यत्नवान् शिष्यवर्गः

कुर्यात्तत्कार्यसिद्धिं नृपबुधरमणौ निश्चयो मे विशदः

धर्मशास्त्रेषु यत्प्रोक्तं शृणादानादि सूरिभिः । [॥ ४ ॥ ०

व्याख्यातं च तथा पूर्वैर्ग्रन्थकृद्भिः सुबुद्धिभिः ॥ ६ ॥

शालोच्य तेषां व्याख्यानि गूढार्थानि मनीषया ।

गुरुपदेशात्सर्वं तत् सुविचिन्त्य निरुच्यते ॥ ७ ॥

अथ शृणादानं । तत्र नारदः ०

The work is divided into four chapters, viz.:

I. *Riṇādānadvīpa*, in 9 *ratnas*.

II. *Nikshepādidvīpa*, in 9 *ratnas*.

III. *Bhṛityādidvīpa*, in 7 *ratnas*.

IV. *Pārushyādidvīpa*, in 1 *ratna*.

V. *Dāyabhāgadvīpa*, in 9 *ratnas*.

Vol. I. contains the first, and *ratnas* 1 and 2 of the second, *dvīpa*; Vols. II. and III. contain the fifth *dvīpa*; Vol. IV. contains the *dvīpas* II. 3-9; III. and IV.

Colophon: परिच्छेदातीताखिलविद्याधारापरिशीलन-
विमलीकृतपालधिकुलप्रसूतजाह्नवीसमलंकृतत्रिवेणीनिलयश्री-
रुद्रतर्कवागीशभट्टाचार्यात्मजश्रीजगन्नाथतर्कपञ्चाननकृते विवा-
दभङ्गार्थवे पञ्चमे दायभागद्वीपे र्गतिशोभावितेन्दुनीलरत्नं नवमं॥
समाप्तोऽयं पञ्चमद्वीपः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1535.

3144a. Foll. 27; size 17½ in. by 10½ in.;

large, clear Devanāgarī writing; fourteen lines in a page; European paper and style.

Extracts from various writers relating to the law of inheritance (*Rikthavibhāgaprakaraṇa* or *Prakīrṇa-Dāyabhāga*); viz. from *Yājñavalkya*, foll. 1-3; *Nārada* (chapt. 13), foll. 4-8; *Manu*, foll. 9-17; *Vishṇu* (chapt. 16-18), foll. 18-22; and *Vāsishṭha* (chapt. 17).

[H. T. COLEBROOKE.]

1536.

3144c. Foll. 29; same size; Devanāgarī character.

Indexes to the preceding extracts, and similar ones for *Vṛihaspati*, *Kātyāyana*, *Vyāsa*, *Āpastamba*, *Gautama*, *Śaṅkha-Likhita*, *Devala*, *Baudhāyana*, *Hārita*, *Vṛiddha-Manu*, *Vṛihan-Nārada*, *Vṛihad-Yājñavalkya*, *Smṛitisamgraha*, (*Nānāmuni*), *Vṛihad-Vishṇu*, *Vṛiddha-Śātātapa*, *Vṛihad-Vāsishṭha*, *Vṛiddha-Prajāpati*, *Uśanas*, *Yama*, *Paithīnasi*, *Laṅkāśhi*, *Samvarta*, *Dakṣa* and *Jāvali*;—with references, arranged in vertical parallel columns, to the passages where they are commented upon, in the *Ratnākara*, *Vīramitrodaya*, *Dāyabhāga*, *Dāyatattva*, *Mitāksharā*, *Vivādacintāmaṇi*, *Vivādacandrikā*, *Smṛiticandrikā*, *Madanapārijāta*, *Kalpataru* and *Smṛitisāra*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1537.

3144b. Foll. 12; same size; Bengali character; European paper and style.

Indexes to the chapters of the following works :—*Dāyabhāga*, *Dāyatattva*, *Mitāksharā*, *Vīramitrodaya*, *Vivādaratnākara*, *Vivādacandra*, *Vivādacintāmaṇi*, *Smṛitisāra*, *Smṛiticandrikā*, *Madanapārijāta* and *Kalpataru*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1538.

861. Foll. 62; size 12 in. by 6½ in.; clear Bengali handwriting; seven lines in a page; European paper.

Svatvavicāra (*Svatvarahasya*), a treatise on the theory of property, by an unknown author.

It begins: *अथ स्वत्वं निरूप्यते । तत्र चैवस्येदं धनं न मैत्रस्येत्यादिप्रत्ययात् स्वत्वं पदार्थविशेष इति बहवः । ममेदमिति ज्ञानविशेषजन्यसंस्कार इति तु नप्याः । तत्र स्वत्वं प्रति क्वचित् क्रयणस्य क्वचित् प्रतियहस्य क्वचित् पूर्वाधिकारिणः मरणस्य सग्रहणपातित्वानां ०*

इति ज्ञानस्य स्वत्वव्यञ्जकत्वे मीमांसाविरोधः ॥ fol. 5b; इत्येककर्तव्यमिति संक्षेपः ॥ fol. 4b.

From fol. 9b a new paging begins: *अथ स्वत्वविचारः ॥ स्वत्वं तावत् स्वत्वमुत्पन्नं स्वत्वं विनष्टं तत्र स्वं मम स्वं देवस्वं ब्रह्मस्वमित्यादि प्रतीतिसिद्धं पदार्थानरं । ०*

सामुदायिकांशिकस्वत्वविचारः fol. 43b.

It ends: *सकलतान्त्रिकसिद्धस्यासति बाधके त्यागानौ-ह्यादिति दिक् ॥ इति त्यागस्वत्वनिर्वहणं ॥ इति स्वत्वग्रहस्य समाप्तं ॥*

[H. T. COLEBROOKE.]

1539.

637b. Foll. 26; size 16 in. by 5 in.; well written, in the Bengali character, early in the present century; eight lines in a page.

Dattakamīmāṃsā, an original treatise on the law of adoption, by *Nanda Paṇḍita* (also called *Vināyaka Bhaṭṭa*), son of *Rāma Paṇḍita* (*dharma-dhikārin*).

It begins:

अभिनन्द्य जगद्वन्द्यपदद्वन्द्वविनायकं ।

पुत्रीकरणमीमांसां कुरुते नन्दपण्डितः ॥

This excellent treatise has been several times printed in India, and translated into English by J. C. C. Sutherland (1814, and reprinted).

Regarding the author's age, and genealogical relations, see no. 1342.

[H. T. COLEBROOKE.]

1540.

1258b. Foll. 56; size 9 in. by 3¼ in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1799 A.D.; nine lines in a page.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

1541.

77b. Foll. 13; size 17 in. by 6 in.; well written, in the Bengali character, at the beginning of this century; eight lines in a page.

Dattakacandrikā, another much esteemed treatise on Adoption, by *Śrī Kuvera*.

It begins:

चन्द्रिकानुक्तसंज्ञातसंशयध्वान्तचन्द्रिका ।

चन्द्रिकालानुभावेन कृता दत्तकचन्द्रिका ॥

मन्वादिवाक्यविवृतेषु विवादमार्गे-

ध्वष्टादशस्वपि मया स्मृतिचन्द्रिकायां ।

कल्पुक्तदत्तकविधिर्न विवेचितो यः

सर्वः स चात्र विततो विवृतो विशेषात् ॥

It ends:

रम्येषा चन्द्रिका दत्तपद्धतेर्देशिका लघुः ।

मनोरमा सन्निवेशैरङ्गिना धर्मतारणिः ॥

इति महामहोपाध्यायश्रीकुबेरकृता दत्तकचन्द्रिका समाप्ता ॥

The text of this treatise has been repeatedly printed in India; with a commentary (*Bālā-vibodhinī*) by *Bharatacandra Śiromaṇi*, Calc. 1857. It has also been translated (along with the preceding work) by J. C. C. Sutherland (1814, and reprinted), who identifies the author with *Devāṇḍa Bhaṭṭa*, the famous author of the *Smṛiticandrikā*. This view is, however, justly contested by V. N. Mandlik, *Vyavahāra Mayūkha*, p. lxxiii., who holds that the author must have been a Bengal lawyer, and that the *Smṛiticandrikā* referred to in the introduction must be a different work from that by *Devāṇḍa Bhaṭṭa* (there being, indeed, several works of that name). The *Vyavahāra-kāṇḍa* of our *Smṛiticandrikā*, no doubt, begins (after

some preliminary remarks on *vyavahārasvarūpa*) with an enumeration, acc. to *Nārada*, of the eighteen divisions of Civil Law referred to in the introduction above; but this is a very common and natural feature of works on *Vyavahāra* (cf. e.g. the *Vyavahāramayūkha*).

The curious theory that the first and last syllables of the two lines of the concluding verse are intended to form a cryptogram of the author's real name (*Raghumāṇi*) is not approved of by *Bharatacandra*. In Prof. Oppert's Lists of S. MSS., the *Dattakacandrikā* (*Dattacandrikā*) is seven times attributed to *Nanda Paṇḍita*, once to *Kubera*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1542.

77a. Foll. 11; size 17 in. by 6 in.; good, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Dattakadidhiti, another manual of the same subject, by *Ananta Bhaṭṭa*.

It begins:

श्रुतिस्मृतिपुराणादि मीमांसाय्यायवित्तरं ।

विचार्यानन्तभट्टेन क्रियते दत्तकदीधितिः ॥

तत्रादौ दत्तके ग्राह्याग्राह्यविषयचर्चा । तत्र शौनकेः ।

ब्राह्मणानां सपिण्डेषु कर्तव्यः पुत्रसंग्रहः ।

तदभावे ऽसपिण्डेषु अन्यत्र तु न कारयेदिति ॥

अत्र च सपिण्डेष्वपि भ्रातृपुत्रो मुख्यः । तदलाभे सगोत्रः सपिण्डो ऽपि यः कश्चित् । तदभावे ऽसगोत्रः सपिण्डः । तदभावे ऽसपिण्डो ऽसगोत्रो ऽपि ।

It ends: इति दायदानीयः । दत्तकपुत्र्या अपि स्त्रीकार उक्तविधिना कार्यः । वक्ष्यामि पुत्रसंग्रहमित्यादिगणपुत्रपदस्य पुमानपुत्र इत्यादिविवक्षाभावात् । इतिहासपुराणेषु कुन्या दत्त-कोक्तेश्च पालनभावे सारि कथं लभते दुहितृत्वादिति शिवं ॥

सतां संतोषसिद्धयर्थमिति दत्तकदीधितिः ।

अकार्यनन्तभट्टेन तेन तस्य मुदे ऽस्तु सा ॥

इति महामहोपाध्यायश्रीमदनन्तभट्टविरचिता दत्तकदीधितिः संपूर्णा ॥

Whether there is any connection between this author and *Anantadeva* (son of *Āpadeva*)—also called *Ananta Bhaṭṭa* (Hall, Contrib. towards an Index, p. 186)—author of the *Smṛitikaustubha* (*Samvatsaradīdhiti*, *Vyavahāradīdhiti*, etc. see above, nos. 1475–80), as the coincidence of name and of title of works might lead one to suppose, is not clear.

In the Bengal Asiatic Society's Catalogue (1838), p. 29, *Anantarāma* (see above, no 1530) appears as the author of a *Dattakadidhiti*.

[H. T. COLEBROOKE.]

D. WORKS ON SACRED LAW (Ācāra).

1543.

1154. Foll. 156; size 9½ in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing of 1797 A.D.; nine lines in a page.

Smṛityarthasāra, an original treatise on religious observances, by *Śrīdhara*, son of *Nāga-vishṇu Bhaṭṭa*.

The work consists of two adhyāyas, treating of *ācāra* and *prāyaścitta* respectively.

It begins (slightly corrected by other MSS.):

गणेशत्रयविष्णुशिवान् वाङ्मयान् लोकपान् ग्रहान् ।

दुर्गां मन्वादिकावत्वा विस्थातृंश्च सदा गुरुन् ॥ १ ॥

श्रीकण्ठश्रीकराचार्यैः श्रुतिस्मृतिपुराणैः ।

स्मृतिशास्त्रैरनेकेषु विप्रकीर्णेष्वनेकधा ॥ २ ॥

अनुष्ठानपकारार्थं स्मृतिस्मिद्धं प्रयत्नतः ।

पुराणन्यायमीमांसासंगवेदैः प्रपूरितं ॥ ३ ॥

कामधेनीं प्रदीपे ऽग्नौ कल्पवृक्षलतादिषु ।

शंभुद्रविडकेदारलोहटाद्यैश्च भाषितं ॥ ४ ॥

मन्वाद्यनेकस्मृतिषु व्याख्यातृप्रतिपादितं ।

स्मृत्यर्थसारं वक्ष्यामि सुखानुष्ठानसिद्धये ॥ ५ ॥

प्राची दिशामनुक्री स्यादुदीचीशानदिक्रिया ।

तिष्ठत्वप्रव्रतानुक्तावासीनत्वं च कर्मसु ॥ ६ ॥ ० १३ ॥

श्रीतेषु सर्वशास्त्रोक्तं सर्वस्यैव यथोचितं ।

स्मार्तं साधारणं तेषु ग्राह्यं श्रीतेषु कर्मसु ॥ १४ ॥

सामयाचारिका धर्मा जातिदेशकुलोद्भवाः ।
 सामाचाराः परिस्रास्ता ये तु विध्यविरोधिनः ॥ १५ ॥
 युगधर्माः परिस्रास्ताः सर्वत्रैव यथोचितं ।
 याकृते दशभिर्वर्षैस्तेतायां हायनेन तत् ॥ १६ ॥ ० २३ ॥
 कलौ युगे त्विमान्धर्मान्ज्यानाहुर्मनीषिणः ॥ २४ ॥

विप्रक्षत्रियविदूषद्राश्वत्तारो वर्णाः । तत्र विप्रक्षत्रियवैश्या
 द्विजाः [त्रिजाश्च om. B.] । तेषां मातुः प्रथमं जन्म । उपनयनं
 द्वितीयं जन्म । तृतीयं यज्ञदीक्षाया उत्तमं जन्म । स्त्रीणां विवाह
 उपनयनस्थाने । द्विजानां गर्भाधानादिका संत्येष्ट्यन्ताः क्रिया
 मंत्रतः कार्याः ॥ तत्र संस्काराः । गर्भाधानपुंसवनानयलोभनसी-
 मंतजातकर्मनामकरणनिष्क्रमणान्नप्राशनचौलोपनयनसावित्री -
 व्रतवेदान्तव्रतारण्यकव्रतानि । इत्यावश्यकः षोडश प्रधानाः
 संस्काराः । ०

The present MS. is far from correct.

Fol. 18b : अथाहिकमुच्यते ॥ तत्र प्रभाते उत्थायेष्टदेवं
 मनसा नत्वा तदहःकृतं स्मृत्वा संध्योपासनं कुर्यात् । तत्र
 मूत्रपुरीषोत्सर्गमेवं कुर्यात् । अवाप्तस्मृत्यायाज्ञिकशुच्यकाष्ठतृण-
 पर्णदिकं गृहीत्वा गत्वा शिरः प्रावृत्य निवीतं पृष्ठतः कंठलंबितं
 धृत्वा एकवस्त्रश्चेत्कर्णे [दक्षिणे] च निधानं दिग्नवलोकनं कृत्वा
 काष्ठार्धतर्धानं कुर्यात् ०

Fol. 16a : अथ शौचविधिः ॥

शौचे यत्नः सदा कार्यः शौचमूलो द्विजः स्मृतः ।
 शौचाचारविहीनस्य समस्तं कर्म निष्फलं ॥
 शौचं च द्विविधं प्रोक्तं बाह्यमभ्यंतरं तथा ।
 मृज्जलाभ्यां स्मृतं बाह्यं भावशुद्धिस्तथापरं ॥
 गृहीतशिश्व उत्थाय मृद्भिरभुङ्क्षतेर्जलैः ।
 गंधलेपक्षयकरं शौचं कुर्यादतद्रितः ॥ ०

Fol. 17a : अथाचमनविधिः ॥ तत्र पादौ हस्तौ प्रक्षाल्य
 यज्ञोपवीती पादौ भूमौ प्रतिष्ठाप्य निवद्धकच्छशिखः पुंडरीका-
 क्षमिष्टदेवं स्मृत्वा प्रकृतित्थलफेनबुद्बुदरहितं संहतांगुलिपाणिनांषु
 गृहीत्वांगुष्ठकनिष्ठाभ्यां मुक्ता शेषं वीक्षितं ब्रह्मतीर्थेन त्रिश्रुतवी
 समाहितः पिबेत् । कायेन तीर्थेन वा पिबेत् । दैवेन वा पिबेत्
 पित्र्येण कदाचन । ०

Fol. 21a : अथ दंतधावनविधिः ॥

प्रातर्भुक्ता च (प्रातरुत्थाय v. L.) शुद्धर्थं कर्तव्यं दंतधावनं ।
 प्राङ्मुख ईशानाभिमुखो दक्षिणं बाहुमुद्धृत्वातर्जानुक[र]-
 उपविश्य तिरक्तपायकटुकसंबंधि(सुगंधि v. L.) कंठकक्षोरिवृक्ष-
 गुल्मलेयादीनामेकेन प्रक्षालितेन वाग्यतो दंतान्धावयेत् । ०

Fol. 40a : इति स्मृत्यर्थसारे आचारप्रकरणं ॥ कामधेनी
 प्रदीपे ० as above, vv. 4, 5 ॥ अथ आह्निकविधिरुच्यते । ०

Fol. 63b : इत्यादिस्मृत्यर्थसारे आह्निकं समाप्तं ॥ काम-
 धेनी ० two verses as above ॥ आह्निकं विधिं समाप्ते-
 दानां द्रव्यशुद्धिरुच्यते ॥ विष्णुवज्रुक्तवसामञ्जासुरामद्यान्य-
 तन्तोपहृतिकारणानि तथोच्छिष्टं शूद्रेण सूतकीभिर्द्विजैरन्मृश्यं
 काकादिनास्पृश्यं श्वविद्वराहादिपशुभिश्च स्पर्शनमत्योपहृति-
 रुच्यते । ०

Fol. 92b :

संन्यासस्य विधिं सम्यक् प्रवक्ष्याम्यनुपूर्वशः ।

गोविंदराजस्य मतं बोधायनमतं तथा ॥

एकोद्दिष्टविधानेन कुर्याच्छ्राद्धानि षोडश ।

अग्निमान्पार्वणेनैव विधिना निर्वपेत्स्वयं ॥ ०

Fol. 95a : इत्यादिस्मृत्यर्थसारे आशीचक्रकरणं ॥ अथ
 प्रायश्चित्तान्युच्यते ॥ तत्र पापिनामचोर्णप्रायश्चित्तानां नरकभो-
 गांते कर्मविपाकाः स्युः । त उच्यते । ०

The work thus consists of mixed prose and
 verse (entirely *anushṭubh śloka*); prose, how-
 ever, greatly predominating in the latter part
 of the work.

It ends: इत्यादिस्मृत्यर्थसारे सर्वप्रायश्चित्तविधिः ॥ सर्व-
 त्रानुक्तनिकृती कृच्छ्रातिकृच्छ्रचांद्रायणानि ॥ ० (three lines)
 वाग्यमलोपे विष्णुस्मरणं शिवस्मरणं । अज्ञानन्यूनसंपूर्णार्थमच्यु-
 तस्मरणं शंभुस्मरणं वा कार्यं ।

यस्य स्मृत्या च नामोक्ता तपोयज्ञक्रियादिषु ।

न्यूनं संपूर्णतां याति सद्यो वंदे तमच्युतं ॥

अज्ञानादथवा लोभात् प्रच्यवेताध्वरेषु यत् ।

स्मरणादेव तद्विष्णोः संपूर्णं स्यादिति श्रुतिः ॥

इति वचनात् ॥ इति श्रीधराचार्येण श्रुतिस्मृतिविदा विरचितः
 स्मृत्यर्थसारः संपूर्णतामव्रजत् ॥

Quotations are very rare in the work. The
 authorities mentioned in the introductory
 verses 4 and 5 are nowhere again referred to,
 except that the verses themselves are repeated
 several times. Otherwise, only the following
 quotations have been met with: *Āḍityapurāṇa*,
 fol. 150a; *Chandogyagṛihya*, 34a; (*bhagavān*)
Baudhāyanaś (śloka), 94b, 95a; *Yājñavalkya*,

98a; *Smṛitisamgrahakāra*: इति पार्ष्णश्राद्धं सर्वं संग्रहकारमताद्विखितं a prose summary, 48b; अथ संग्रहकारस्मृतिः(!), 42a; इति संग्रहस्मृतिः 43a.

As the *Smṛityarthasāra* is quoted in the *Madanapārijāta*, it cannot have been composed later than about the middle of the 14th century.

The work (apparently a digest) usually cited as *Śrīdhara*'s must be a different work both from the present treatise (which, however, may only be the first part of a larger work, see the colophons, foll. 63b, 95b, 155b) and from *Śrīdhara*'s *Jaṭamallavilāsa* (nos. 1593-94).

Acc. to Prof. Bhandarkar, Report for 1883-84, p. 46, the *Smṛityarthasāra* is quoted in *Hemādri's Śrāddhaprakaraṇa*, 'with an unfavourable criticism on it by the author of the *Smṛiticandrikā*,' so that *Śrīdhara* must have lived before the 13th century.

[H. T. COLEBROOKE.]

1544.

255. Foll. 129; size 11½ in. by 6½ in.; well written, in Devanāgarī, in the latter part of the 17th century; 11 or 12 lines in a page.

Smṛityarthasāra.

This is a more accurate copy, but a considerable number of leaves have been more or less injured on the left hand side.

The first three introductory *ślokas* are wanting in this MS. The work ends on fol. 127a, the remaining four pages being occupied with a list of contents (*anukramanikā*); at the end of which there are two *ślokas* partly torn away, the second of which runs thus (cf. no. 1547):

इदं स्मृत्यर्थसाराख्यं विश्वाचार्यसूनुना (!) ।

यज्ञना श्रीधराचा-----विदा कृतं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1545.

1696a. Foll. 187; size 9½ in. by 3½ in.;

fairly good Devanāgarī writing of 1788 A.D.; ten lines in a page.

The same work.

This MS. has likewise the *anukramanikā* at the end (from fol. 134b), but without the two concluding verses. [H. T. COLEBROOKE.]

1546.

166. Foll. 104; size 12½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing, of the end of last century; eleven lines in a page.

The same work.

This MS. omits the first three introductory verses. [H. T. COLEBROOKE.]

1547.

2006. Foll. 145; size 8½ in. by 3½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page; European paper.

The same work.

This copy omits the 2nd and 3rd introductory verses.

At the end of the treatise, it reads as follows (fol. 140a):

इमं स्मृत्यर्थसाराख्यं नागविष्णुचार्यसूनुना ।

यज्ञना श्रीधराचार्येण श्रुतिस्मृतिविदा कृतं ॥

धर्मशास्त्रं पठन् शृण्वन् आचरन् धारयन्नपि ।

सायुः प्रजां श्रियं कीर्तिं धनं पुण्यं च विंदति ॥

इति श्रीविष्णुमित्रमाहेश्वरनागविष्णुभट्टोपाध्यायसूनुना यज्ञना श्रीधराचार्येण श्रुतिस्मृतिविदा कृते स्मृत्यर्थसारे प्रायश्चित्तप्रकरणं सनातनं ॥

Then follows the table of contents.

[DR. JOHN TAYLOR.]

1548.

2117. Foll. 98; size 9½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Another copy of *Śrīdhara's Smṛityarthasāra*; incomplete.

It begins with the *āsaucavidhi*. The first leaf has been supplied by a different hand.

At the end it gives the *anukramanikā* to the *prāyaścittādhyaṃya*, after which it concludes thus :

इदं स्मृत्यर्थसाराख्यं नागविष्णुवार्थमनुना ।

यज्ञना श्रीधराचार्येण स्मृत्यर्थविदा कृतं ॥

इति स्मृत्यर्थसारे प्रायश्चित्ताध्यायः समाप्तः ॥ ० संवत् १५६८ वर्षे फाल्गुनमासे कृष्णपक्षे ४ शनी लिखितं श्रीशुक्लतीर्थे उदीच्यज्ञातीठाकरराजचृपिर्मणा लिखितं इदं पुस्तकं ॥ श्रीरे-
वातीरे हटवास्त्यश्रीश्रीनालज्ञातीयछोडाकालदासमध्ययनार्थे ॥

For other MSS. of the work, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 670; Rāj. Mitra, Notices, VII., p. 248; VIII., p. 16; Bikāner Cat., p. 469.

[GAIKAWAR.]

1549.

169a. Foll. 32; size 12 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing; 7 or 8 lines in a page.

Smṛiticandrikā, a summary of the rules laid down in the *Smṛitis*, especially in regard to purificatory and lunar rites, by Śukadeva Miśra, son of Viṭṭhala Miśra, and father of Bodharāja. It begins:

श्रीमद्भिदुलमानस्य शुक्लदेवो गुरुनमि ।

बोधराजस्य जनकः करोति स्मृत्यचन्द्रिकाम् ॥ १ ॥

यद्यप्यनेकशः सन्ति ग्रंथाः सिद्धा महीतले ।

तथापि सुखबोधाय क्रियते ज्यं परिश्रमः ॥ २ ॥

प्रायशो ह्यत्र वाक्यार्थो वाक्यानि चात्र कुत्रचित् ।

श्रीग्रन्थोपाय ग्रन्थस्य भूयस्त्वविनिवृत्तये ॥ ३ ॥

तत्र तावत्सर्वेषु नित्यनैमित्तिककर्मसु शुद्धिमतामेवाधिकारात् शुद्धिर्विचिह्यते । शुद्धिर्नामाखिलविहितकर्माधिकारापादको धर्मविशेषः । तद्विरोधी धर्मो ऽशुद्धिः । ०

अथ सद्यःश्रीचादि fol. 2b; अथाशौचसंस्कारः fol. 3b; अथ विदेशस्थाशौचं fol. 4a; अथ बालाद्यशौचं fol. 4b; अथ स्नानशौचं गर्भसावाशौचं fol. 5b; मृत्युविशेषाशौचं fol. 6a; सपिण्डाद्यशौचं fol. 7a; अनुगमनाशौचं fol. 8a; इति ० जननमरणयोः शुद्धिपरिच्छेदः ॥ fol. 9b.

अथानधिकारिणः fol. 10b; अथ पुत्रलक्षणं fol. 11a; पौनर्भवलक्षणं fol. 11b; अथ कानीनः ib.; अथ सहोदः ib.; अथ दत्तकः fol. 12a, etc.; इति द्वादशपुत्रलक्षणं ॥ अथ सपिण्डादिलक्षणं fol. 12b; इति ० अधिकारिनिरूपणपरिच्छेदः fol. 13a.

अथ प्रतिपदादितिपिनिर्णयः fol. 13a; अथ द्वितीया fol. 14b, etc.; इति पंचदशीनिर्णयः fol. 29b; इति ग्रहणनिर्णयः fol. 31a.

It ends: इति संक्रांतिनिर्णयः ॥

शुक्लदेवोपपदेन रचिता स्मृत्यचन्द्रिका ।

तुल्यै भूयाद्भगवतो वृन्दावनविहारिणः ॥

इति श्रीमिश्रविदुलमानसमिश्रशुक्लदेवविरचिता स्मृत्यचन्द्रिका समाप्ता ॥ संवत् १५६२ ॥ ० काशीनाथो ऽलिखत् ॥

For Devaṇṇa Bhaṭṭa's more famous *Smṛiticandrikā*, see above, nos. 1373-75; for other works of the same title, see Rāj. Mitra, Notices, VI., p. 301 (by Āpadeva); IX., 137 (by Vāmadeva Bhaṭṭācārya); VIII., 153 (anon.); Bikāner Cat., p. 465 (by Keśavāditya Bhaṭṭa—? i.e. father of Devaṇṇa Bhaṭṭa, see no. 1373; in Prof. Oppert's Lists, the *Smṛiticandrikā* is eighteen times assigned to Keśavabhāṭṭa, once to Devaṇṇabhāṭṭa !).

[H. T. COLEBROOKE.]

1550.

1736. Foll. 152; size 9 in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī; 9-11 lines in a page.

Smṛitimañjarī, a digest of rules regarding the duties of classes, and acts of purification and atonement, compiled by Govindarāja, son of Bhaṭṭa Mādhava, and grandson of Nārāyaṇa.

This MS. contains the section on *prāyaścitta*; a list of contents of the remaining parts of the work being given at the end.

It begins:

स्मृत्यविरचितैस्तैस्तैर्वाक्यैर्द्विरुक्तिपराङ्मुखीम्

अखिलकललयालुप्यर्थमथो व्रतसंहतिम् ।

अलिखदखिलां गोविंदाख्यश्चिरं गुरुसंश्रयाद्

उपचिततनुज्ञानामोदः स माधवर्नदनः ॥ १ ॥

तत्राधिकार्युपस्थानपर्वसाधननिर्णये ।

यत्न आस्थीयते तावन्नतो ऽन्यदभिधास्यते ॥ २ ॥

तत्र मनुः । अकुर्वन्निहितं कर्म निर्दिष्टं च समाचरन् । ०

इति० प्रासंगिकं ब्रह्महत्याप्रायश्चित्तकांडं fol. 20a;

० सुरापाणादिप्रासंगिकप्रायश्चित्तकांडं fol. 22b; ० ब्राह्मणसु-

वर्णहार० fol. 26a; ० गुरुदारादिगमन० fol. 31a;

० पतितसंसर्ग० fol. 33a; ० महापातक० fol. 40b;

० क्षत्रियविदूषू[द्र] स्त्रीप्रतिलोमगोवध० fol. 55a; ० हिंसा०

fol. 60b; ० अभक्ष्यभक्षण० fol. 88b; ० अगम्यागमन०

fol. 100b; ० अवकीर्णं० fol. 104a; ० परिवित्त्यादि०

fol. 105a; ० अयाज्ययाजनादि० fol. 108b; ० अपा-

त्नप्रायश्चित्त० fol. 118b; ० स्पृशं० fol. 117a; ० श्वा-

दिदष्ट० fol. 118b; ० ब्राह्मणाद्यवगूरण० fol. 120b;

० अविक्रायविक्रय० fol. 122b; ० प्रकीर्णं० fol. 128a;

० व्रतस्वरूपकांडं fol. 143b.

It ends fol. 150b: इति रहस्यप्रायश्चित्तकांडं ॥

स्वर्वाहिनीपुलिनलंछनलम्बकीर्तिर

नारायणस्य तनयात्मज उच्चिकाय ।

वाक्सावलीमखिलसत्परणावतंसाद्

गोविंदराज इह माधव इहभूमिः ॥

समाप्ता स्मृतिमंजरीय ॥ then follows the list of contents, referred to above:

अथ सुप्रतिपत्तये कांडानि लिख्यन्ते । तत्रादौ परिभाषाकांडं गर्भाधानादि । उपनयनादि । संध्योपासनविधिः । अन्ये ब्रह्मचारिधर्माः । अध्ययनादि । ब्रह्मयज्ञविधिः । विवाहादिगृहस्थधर्माः । शूद्रधर्माः । वृत्त्युपदेशाः । ज्ञानविधिः । यमनियमकांडं । प्रास्थानिकं । दानविधिः । स्नापविधिः । प्रोषितभर्तृकाधर्माः ॥ द्रव्यशुद्धिः । मूत्रादिशौचं । आचमननिमित्तानि । द्विराचमननिमित्तानि । आचमनापवादाः । आचमनविधिः । अत्रैव प्रतिषेधः । कर्मडलुचर्या । अन्यदाचमनगतं । ज्ञानशुद्धिः । प्रक्षालनादिशौचं । इति कायिकं । सुवर्णादिशौचं । चेलादिशौचं । तथा सिद्धान्तादि । भूम्यादि उदकादि अशुद्धापवादाः । भोजनविधिः । भक्ष्याभक्ष्यप्रकरणं । प्रेतशुद्धिः । ब्राह्मणशौचं । क्षत्रियाद्याशौचं । जननाशौचं । अनुजाताद्यशौचं । स्त्र्याशौचं । सपिंडसमानोदकत्वं । वीजसंबंधाद्यशौचं । देशांतरमृताशौचं । आचार्याशौचं । अनेकाशौचं । सन्निपाताद्यशौचं । निर्देरणादि । अनुगमनाद्यशौचं । उदकक्रियादि । पिंडदानादि । अस्थिसंचयः । उदकादिनिषेधः । स्पृशंशौचं । यमनियमा ॥ श्राद्धप्रकरणं । कालादि । ब्राह्मणपरिष्ठाभोजनीया । वर्षानिमंत्रणादि । देशः ।

कालः । अपासनीयः । अत्रैवेति कर्तव्यता । ब्राह्मणसंख्याः । पुनरन्येति कर्तव्यता । समावास्यादिश्राद्धं । एकोहिष्टं । सपिंडीकरणं । आन्दिकं । मातृश्राद्धं । अन्ये श्राद्धधर्माः । वृद्धिश्राद्धं ॥ वानप्रस्थकांडं । प्रव्रजितकांडं । शूद्रधर्मकांडं । अनुलोमप्रतिलोम । तद्वृत्त्युपदेशकांडं ॥ प्रायश्चित्तकांडं । etc. — । रहस्यप्रायश्चित्तं ॥ संवत् १४॥६७ वर्षे अश्विन वदि शनी सद्येह श्रीन -- करणे महाराणश्रीउदयसिंहविजयराज्ये महं श्रीअर्जुनदेवप्रतिपत्तौ वसुरावीर्यामे पंडितनीलकंठेन -- पंडितपरमेश्वरपं तदश -- जपमुरारि-

Only *Smṛitikāras*, *Purāṇas*, the *Shāstrīm-śānmata* (fol. 8b, 15b, 23b, 27a, etc.), and *Ca-turviṃśatimata* (fol. 75) have been found referred to.

[H. T. COLEBROOKE.]

1551.

1782. Foll. 145 (wanting foll. 2-28, 38); size 18 in. by 4 in.; fairly good, modern Bengali handwriting; nine lines in a page; the first leaf has been supplied by a different hand.

Smṛitiratnākara, a digest of religious duties, in fifteen chapters, by *Vedācārya*. Incomplete.

It begins:

हेतवे सर्वभूतानां संसाराग्रिसुसेतवे ।

गुरवे सर्वविद्यानां शम्भवे विभवे नमः ॥

आलोच्य सर्वशास्त्राणि सारमुद्धृत्य यत्नतः ।

हिताय निजशिष्याणां संग्रहः क्रियते मया ॥

नित्यनैमित्तिकाचारकर्मणि विविधानि च ।

सर्वाण्यत्र निरूप्यन्ते स्वर्गमोक्षार्थदानि च ॥

तत्र मनुः । आचारात्मभते कामम् ०

अथोद्धारणविधिः fol. 29b; अथ शौचविधिः fol. 30b; अथाचमनं fol. 31b; अथ दन्तधावनं fol. 33b; अथ कुशानिरूपणं fol. 34a; अथ प्रातःस्नानं fol. 34b; अथ प्रातःसंध्या fol. 36a; अथ मार्जनं fol. 37b, etc.; इति० नित्यकृत्यप्रथमः परिच्छेदः fol. 40a; अथ प्रसङ्गान्मध्याह्नसंध्यासंयसंध्या च निरूप्यते ib.; अथ तिथिपूजा fol. 50a; अथ शयनविधिः fol. 55b; अथ नववस्त्रपरिधानं fol. 57a; इति० स्मृतिरत्नाकरे नित्यक्रियासमाप्ते द्वितीयः परिच्छेदः fol. 57b; अथ गर्भाधानादिस्कारे निरूपणीये० ib.; अथ

सीमनोत्रयनं fol. 59b; अथ जातकर्म्म fol. 60a; अथ नामकरणं fol. 60b; अथ निष्क्रमणं fol. 61a; अथ तासूललक्षणं fol. 61b; अथ कर्णवेधः fol. 63b; अथ स्त्रीसंस्कारः fol. 64a; अथ विद्यारम्भः fol. 64b; अथोप-नयनादि fol. 65a; इति ° संस्कारनिर्णये तृतीयः परिच्छेदः fol. 69b; अथ विवाहः ib., etc.; इति ° ब्राह्मादिसंस्कारे चतुर्थः परिच्छेदः fol. 81b; अथ मासनिर्णयः ib.; अथाधिमासः fol. 84a; अथ गुरुसिंहदोषभङ्गः fol. 87a; अथ भूकम्पादिः fol. 87b; अथोत्पाते दोषभङ्गः fol. 88a; अथ तिथिनिरूपणं fol. 88b; इति ° पञ्चमः परिच्छेदः fol. 90a; अथ संक्रान्तिः ib.; अथ शयनादिकालः fol. 93a; अथ शयनकृत्यं fol. 94b; अथ शयनविधिः fol. 96a; अथ दूर्वाष्टमी fol. 98b; अथ शक्रोत्थापनं fol. 99b; अथ श्रवणद्वादशी fol. 100a; अथ रोहिण्यष्टमी fol. 100b; इति ° षष्ठः परिच्छेदः fol. 107a; अथागस्त्यपूजा ib.; अथ दुर्गासवः fol. 108b; अथ घृतप्रतिपत् fol. 113b; अथ मार्गशीर्षकृत्यं fol. 114b; अथ नवान्नं fol. 115a; अथ पौषकृत्यं ib.; अथ माघकृत्यं ib.; अथ माकरोत्तममी fol. 115b; अथ शिवरात्रिः fol. 116b; अथ मदनत्रयोदशी fol. 120b; अथ सार्वमासिकं fol. 122a; इति ° सप्तमः परिच्छेदः fol. 123a; अथ आह्नविधिनियेधौ ib.; अथ वर्ज्याः fol. 123b; अथ निवन्धः fol. 124a; अथ आह्न-दिनपूर्वाह्नकृत्यं fol. 128a; अथ आह्नदिनापराह्नकृत्यं fol. 128b; अथ आह्नोत्तरकृत्यं fol. 132a; अथापरपक्षः fol. 133b; अथ त्रयोदशी fol. 135a; अथ नवान्नं fol. 136b; अथेकोद्दिष्टआह्नं fol. 137a; अथ नान्दीमुखं fol. 138a; अथ नित्यआह्नं fol. 140b; अथाष्टकाह्नविधिः ib.; अथैकादशाह्नआह्नं fol. 141b; अथ मासिकादि fol. 142a.

This chapter is not concluded in the present MS., which ends abruptly at the end of a *śloka*; but the next MS. presumably carries on the work from this point.

[H. T. COLEBROOKE.]

1552.

658. Foll. 109; size 13½ in. by 6 in.; indifferent, modern Bengali handwriting; ten lines in a page.

Smṛiti-ratnākara. The remaining portion.

It begins: तथा ।

सपिण्डीकरणादूर्ध्वं यत्पितृभ्यः प्रदीयते ।

सर्वे स्वांशहरा माता (? 1. जाता) इति धर्मेण निश्चयः ॥

इति ° अष्टमपरिच्छेदः ॥ अथ ग्रहणकालः । fol. 2b; अथ शान्तिः fol. 4b; अथ तीर्थयात्रादि fol. 5b; अथ भस्त्रवर्जनांशानि fol. 13a; अथ प्रतिग्रहे दोषः fol. 14a; अथ दानफलं fol. 14b; अथ निवासः fol. 15b; इति ° नवमः परिच्छेदः fol. 17b; अथ यात्रालक्षणं ib.; अथ वास्तुलक्षणं fol. 19a; अथ गृहप्रवेशः fol. 20b; अथ वाष्पादिप्रतिष्ठानिर्णयः fol. 21a; अथ कूपखननं fol. 22b; अथ वृक्षरोपणविधिः fol. 24b; अथ सेतुनियमः fol. 27a; अथ गूपकाद्यूपनिर्णयः fol. 27b; इति ° दशमपरिच्छेदः 30b.

त्रिकालोद्भवपापानां स्मरणाद्यस्य नोदयः ।

नमस्तस्मै जगद्धात्रे नमो हरिहरात्मने ॥

नियुक्तौ बहुपापानां स्मृतीनां भेददर्शनात् ।

व्रतस्य निर्णयं कर्तुं साधु संजायते मनः ॥

मन्वादिसंस्मृतिशास्त्रार्थे भवदेवादिसन्मतं ।

प्रायश्चित्तमहं वक्ष्ये विज्ञाय पापनिवृत्तौ ॥ °

इति वधस्वरूपनिरूपणं । इदानीं पापिनीं शास्त्रदृष्टनर-कमुच्यते fol. 34b; अथ धर्मदण्डव्यवस्था fol. 37a; इदानीं प्रायश्चित्तमुच्यते fol. 40, etc.; इति ° वधदोषप्रमोषो नाह-कादशपरिच्छेदः fol. 55b; अथ सुरापानप्रायश्चित्तं ib.; अथ चाण्डालाद्यन्नभक्षणप्रायश्चित्तं fol. 60b; अथ स्वर्णस्तेय-प्रायश्चित्तं fol. 66b, etc.; इति ° संसर्गदोषप्रमोषे द्वादशः परिच्छेदः fol. 81b; अथास्पृश्यस्पर्शनप्रायश्चित्तं ib.; अथ निन्दितविवाहप्रायश्चित्तं fol. 86b, etc.; इति ° त्रयोदश-परिच्छेदः fol. 95a.

असकृदोश्चरं नत्वा पुरुषार्थोभयाधकं ।

अशीचनिर्णयं वक्ष्ये प्रेतकर्मदशाहिकं ॥

अथ गर्भसावाह्यशीर्षं । ib.; अथ सज्जात्यशीर्षं fol. 100b, etc.; इति ° चतुर्दशपरिच्छेदः fol. 104a; अथान्येष्टिकर्म ib.; अथास्थिसंक्षयनं fol. 106a; अथ क्रियाहोः fol. 108b.

It ends:

आसीत्पूर्वं सुरगुरुसमः कामरूपे व्यजन्मा

दृष्ट्वा भूपं प्रमुदितमनाः प्रार्थयामास पृथ्वीं (!) ।

हासं कृत्वा तदनु नृपतिर्वाक्पमुच्चैर्बभाषे

आत्मानं मे स्वनिसुरगुरो क्रीतवान् विद्यया त्वं ॥

इति श्रीवेदाचार्यकृतस्मृतिरत्नाकराख्ये पञ्चदशपरिच्छेदः

समाप्तः ॥

Besides *Purāṇas* and *Smṛitikāras* (including also *Vṛihad-Aṅgiras*, fol. 46b; *Madhyamāṅgiras*, foll. 40b, 78a; *Vṛihad-Yama*, foll. 61b, 64a; *Svalpa-Yama*, foll. 51b, 61a, 62a; *Vṛihat-Pracetā*, fol. 76a; *Vṛihad-Vasishṭha*, fol. 76a) the following authorities have been met with: *Kumāra* (? i.e. *Sanatkumāra*), fol. 56b (तथा च कुमारे), fol. 94a (तथा च कुमारः); *Chandogapariśiṣṭa*, fol. 1a; *Jyotiḥśāstre Sarvasaṃgrāhe*, fol. 21a; *Tūtparyakāra*, fol. 49a; *Dānadharma*, fol. 7b; *Brahmasiddhānta*, fol. 2b; *Bhavadēva* (author of *Prāyaścittaprakaraṇa* or *nirūpaṇa*?), fol. 30b; *Vārāhītantra*, fol. 23a; *Śaṭtriṃśanmata*, fol. 33b; *Someśvara*, fol. 62a; *Sauradharmottara*, fol. 23b; *Smṛitimīmāṃsā*, fol. 92a; *Smṛitisamuccaya*, fol. 92b.—Additional authorities met with in the first eight chapters are *Ācārasāgara*, MS. 1782, fol. 33a; *Kṛityasāgara-mahārṇava*, fol. 85a; *Jimūtavāhana*, fol. 82b; *Dānasāgara*, fol. 85b; *Mahārṇava*, fol. 86b.

For other MSS. of this work see Rāj. Mitra, Notices, VI., p. 240; VII., p. 45.

For a different *Smṛitiratnākara*, by *Veṅkaṭa-nātha* (surnamed *Vaidikasārvabhauma*), son of *Śrī-Raṅganāthārya*, and grandson of *Sarasvatī-vallabha*, ib. VIII., p. 14; Peterson, Rep. II., p. 104. [H. T. COLEBROOKE.]

1553.

481. Foll. 120; size 12½ in. by 4½ in.; Bengali character; six lines in a page.

Karmopadeśinī, also called *Smṛitisamgraha*, a manual of religious ceremonies, by *Aniruddha*, including a treatise on impurity (*Aśaucasāra*) by *Balabhadra*.

The MS. begins:

गोभिलगृहसूत्रे दृष्ट्वा छन्दोगपरिशिष्टं ।

दृष्ट्वा स्मृतीं च बहुशः परिसंस्थानं पुराणवाक्यानि ॥

गोतमवसिष्ठशास्त्रे नानासंयहवचांसि चालोक्य ।

मुक्त्वा स्वयं निरूप्य ज्ञात्वा सर्वमतं च वृद्धानां ॥

रचिता पद्धतिरेषा सम्यक्कर्मोपदेशिनी ।

तेनेदृशः प्रयोगः कार्यो निःसंशयं कृतिभिः ॥

छन्दोगानां गोभिलोक्तसन्ध्यास्नानश्राद्धादिविधानं लिख्यते । रात्रिशेषे उत्थाय द्विराचम्य रात्रिभूतं वासस्त्यक्त्वा वासो ज्ञानं परिधाय पुनर्द्विराचम्य शौचार्थमुदकं मृत्तिकां च पूर्वं गृहीत्वा मूत्रपुरीषोत्सर्गं कुर्यात् । तस्य चानुष्ठानमुच्यते । गृहाद् दक्षिणपश्चिमकोणे बाणक्षेपमात्रं भूदेशं त्यक्त्वा अग्निवैः शुष्कैः तृणैः काष्ठैर्वा पत्रैर्वा तरुत्वग्भिर्वा भूमिमाज्ज्या तदुपरि मूत्रपुरीषोत्सर्गं कुर्यात् ०

On fol. 2b the treatise commences anew:

इति सन्ध्याविधिः fol. 8b; इति स्नानविधिः ॥ अथ वैश्वानरविधिः । fol. 18a; अथ पार्वणश्राद्धानुक्रमो लिख्यते fol. 21a; अथ प्रेतश्राद्धं fol. 33a; अथायुष्यश्राद्धं fol. 38a; अथ सपिण्डीकरणं fol. 39b; अथ सांवासरिकं fol. 50a; अथ नान्दोमुखश्राद्धं fol. 54b; अथ नित्यश्राद्धं fol. 64b; इति नित्यश्राद्धं समाप्तं ॥

एषा मया स्वमतिचापलमात्रमेव

संश्रित्य पद्धतिरकारि कुतूहलेन ।

नानामुनीन्द्रवचनानि सविस्तराणि

को मद्भिधो हि तनुधीरधिगन्तुमीष्टे ॥

किंत्वत्र यद्यतिमनोहरधर्मराशी

किंचिद्भवेदभिहितं मम भाषितेन ।

निर्मुच्य कञ्चुकनिभं सकलं मलौघं

तेनातिनिवृत्तिमुपैष्यति चान्तरात्मा ॥

चाम्पाहिटीमहोपाध्यायश्रीअनिरुद्धविरचिता गोभिलोक्त-सन्ध्यास्नानपद्धतिः समाप्ता ॥ अथ छन्दोगानां शेषसत्कारादिवृषोत्सर्गपर्यंतं लिख्यते ॥ fol. 67b; अथास्थिसंक्षयनं fol. 74b; अथ दशकृतं fol. 75a; अथ वृषोत्सर्गः fol. 75b;

चाम्पाहाटीयधर्मोधिकरणिकमहामहोपाध्यायश्रीअनिरुद्धविरचिता शेषसत्क्रियादिछन्दोगपरिशिष्टकात्यायनोक्तवृषोत्सर्गानुष्ठानपद्धतिः समाप्ता ॥

पार्वणश्राद्धकरणासमर्थेनाज्ञोत्सर्गः कर्तव्यः । तस्य विधिरुच्यते ॥ fol. 82b; अथ उत्क्रादानं fol. 87a; अथानुसरणं fol. 87b; अथ फलानि fol. 88a.

इति भानुभट्टप्रभृतिगौडदेशीयपण्डितानामनर्थकवचनपरम्परा ॥ अथ गौडसपिण्डविधिः fol. 90a; अथ पादुक्रादानं fol. 99a; अथ पार्वणसूत्रं fol. 101a; अथ ग्रहणं fol. 102a; अथ नन्दस्नानं fol. 102b; इति मार्कण्डेयपुराणरीच्यमन्त्ररेपितृवरप्रदानो नाम रुचिस्तरः समाप्तः ॥ fol. 107b; इति

कृत्यतरुकाभयेनादिसंग्रहाकृष्टे महोपाध्यायण (1. ० येन) विरचिते मुद्रिककरणे ऽन्त्येष्टिविधिः ॥ अथ गुवाकदानं fol. 114b.

From fol. 115a on अशौच beginning विष्णुधर्मोत्तरं । पितृगृहे प्रसूतायां ० quotations from *Purāṇas* and *Śaṅkha* (मातामहे तयातीते ० two ślokas) ॥ एतेन कश्चिद्वस्त्रायसत्पण्डितश्रीकुवेरशर्मणा मते पितृगृहे दुहितुः प्रसवे पितृगोत्राणां पितृश्रेकरात्रं मरणे त्रिरात्रं । विवाहितापि चेत्कन्या वियते पितृवेरमनि (2 ślokas) ॥ एतेन श्रीकुवेरपण्डितानां मते दुहितुर्मरणे मातापित्रोः तयोर्मरणे च तस्यामन्योन्यं त्रिरात्राशीचं । ० अथ जननाशीचं fol. 116a; अयाशीचे विधिनियमौ fol. 116b; अथ विदेशस्याशीचं fol. 117a; अथ बालाद्यशीचं fol. 117b; अथ स्त्रियाशीचं fol. 118a; अथ गर्भसावाशीचं fol. 118b; अयाशीचसङ्करः fol. 119a; अथ स्त्रियस्याशीचं fol. 119b; अथ शवसत्क्रिया fol. 122a; अथोदकानर्हीः fol. 123b; इति सत्पण्डितश्री-वलभद्रकृतावशीचसारः समाप्तः ॥ fol. 124a.

Then follow some extracts on gifts, beg.: अकृतमहता ये वाना (!) ये च गर्भाद्विनिःसृताः । ०

It ends at the bottom of fol. 119b: शकाब्दः ११२६ समाप्तो यं ॥ The first page of the last leaf contains a table of contents.

Bhīmopādhyaya is quoted fol. 83b; *Bhavadēvabhāṭṭa* (*Nirṇayāmṛite*), fol. 84a; *Smṛitisamuccaya*, fol. 85a.

On the back of the last leaf Colebrooke's Paṇḍit calls the work '*Karmopadeśinīnāmni Smṛitisamgraha*.'

For a *Hārulatā*, by *Aniruddha Bhāṭṭa*, see no. 1753. [H. T. COLEBROOKE.]

1554.

1367e. Foll. 37; size 9½ in. by 5 in.; fairly good, close Devanāgarī writing of the latter part of last century; 13 or 14 lines in a page.

Caturviṃśatimata-vyākhyāna, or *Smṛitisamgraha*-(*ratna*)*vyākhyāna*(?), a commentary on the first chapter—treating of initiatory rites (*samskāra*)—of the *Caturviṃśatimata*, a compendium of religious duties, based on the principal *Smṛitis*.

The commentary which in the colophon (supplied by a different hand) is ascribed to *Rāmacandra*, son of *Nārāyaṇa Bhāṭṭa*, seems identical with that described in Rāj. Mitra's *Bikāner Cat.*, no. 799 (? by *Bhāṭṭoji Dikshita*).

The MS., which is very correct, begins:

सर्वज्ञः सकलेश्वरः श्रुतिगिरां तात्पर्यभूमिः परा

द्वैतध्वातविधूननैकपटुभिः स्वांते चिरं चिंतितः ।

तेषामात्मतयैव यो ऽद्वयवपुर्विद्योतते स्वप्नः

स्वेच्छोपासमनोहराकृतमनु श्रीबालकृष्णं नमः ॥ १ ॥

विबुधमुरमुनीर्द्वैर्दितं यत्पदार्जं

सकलजगदुपाज्ञानंतरायान् लुनाति ।

प्रथितविभव ईशो मत्कृतेर्विष्णुपूगं

शमयतु स गणानामग्रणीर्विष्णुराजः ॥ २ ॥

बालभावमवलम्ब्य भारती

प्रार्थये किमपि कांक्षितं मुहुः ।

यत्स्वदीयपदपल्लवद्वयं

मानकीनरसनातिथिर्भवेत् ॥ ३ ॥

नत्वा शास्त्रार्थतत्त्वज्ञानं कुर्वे ययामति ।

श्रीचतुर्विंशतिमतस्मृत्यर्थव्याख्यानमादरात् ॥ ४ ॥

श्रीमन्वादिचतुर्विंशतिमतं संजिघृक्षुः कश्चिन्नच्छिष्यो निर्विग्रसमाभिफलकं मंगलं शिष्यशिष्यार्थं मुनिकर्तृकतयैवोपनिबध्नन्-भिधेयं प्रदर्शयति ।

सर्वोत्तमे नमस्कृत्य ब्रह्मणे ऽमिततेजसे ।

धर्मानुचुस्त्रिवेदोक्तान्स्वर्गादिफलदायकान् ॥ १ ॥

अचुरिति मन्वाद्या इति शेषः । ते चानुपदमेव वक्ष्यन्ते । पौरुषेयत्वे ऽप्यस्य यथस्य वेदमूलत्वाद्धर्मे प्रामाण्यमित्याशयेन धर्मात्विशिनष्टि । त्रिवेदोक्तानिति यद्यपि समाहारद्विगौ त्रिवेदीत्यपेक्षितं न च विशेषणं विशेष्येति कर्मधारयः दिकसंख्ये संज्ञायामिति नियमात् । तथापि अवयवो वेद इति मध्यमपदलोपो समासः । वेदशब्दस्तत्संघातलक्षकः । यथा चैतत्तथा द्विगोलुङ्गनपत्य इति सूत्रे भाष्यादी स्फुटं ॥ के मन्वादय इत्याकांक्षायामाह ।

मनुना याज्ञवल्क्येन विश्वामित्रेण चात्रिणा ।

विष्णुना च धर्मिष्ठेन व्यासेनोशनसा तथा ॥

आपस्तम्बेन यत्सेन हारीतगुरुनारदैः ।

पराशरेण गर्गेण गौतमेन यत्सेन च ॥

शाततापेन शंखेन संवर्तेन तथैव च ।

बोधायनेन सांख्येन दक्षेणागिरसा तथा ॥

चतुर्विंशतिभिः शास्त्रं दृष्टं लोकहिते रतेः ।
धर्मसंरक्षणार्थं संक्षेपेण महात्मभिः ॥

एतैश्चतुर्विंशतिभिः शास्त्रं वक्ष्यमाणं दृष्टमित्यन्वयः । किमर्थं तत्राह । संक्षेपेण सत्यायासेनैव धर्मस्य सम्यग्रक्षणमेवार्थः प्रयोजनं । तस्मै । रक्षणं वेह शास्त्रोऽनुभवः । नन्वसौ आप्तु-
विनाशित्वात्कथं कालांतरभाविकमनुष्ठाने उपयुज्यतामित्याशं-
क्याह ।

एतज्ज्ञात्वा द्विजः शीघ्रं धर्मं स्मरति तत्त्वतः ।
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन शास्त्रमेतदुदीरयेत् ॥

द्विजः त्रैवर्णिकः । तथा च स्मरणद्वारा उपयुज्यत इति भावः । उदीरयेत् । अध्यापयेदित्यर्थः । अत्र च ब्राह्मण एवा-
धिकारी बोध्यः । तदुक्तं मनुना ।

विदुषा ब्राह्मणेनेदमधेत्यर्थं प्रयत्नतः ।
शिष्येभ्यश्च प्रवक्तव्यं सम्यङ्ज्ञानेन केनचिदिति ॥

यद्यपि अध्ययनं त्रैवर्णिकसाधारणं तथाप्यध्यापनं ब्राह्मणेनैव कर्तव्यमित्यर्थः । अध्यापकब्राह्मणालाभे तु मनुरेवाह । अब्राह्म-
णादध्ययनं गुरोरिति । अत्राध्यापनमपि अर्थोदनुज्ञातमिति तज्ज्ञास्यातारः । अध्ययनस्य त्रैवर्णिकसाधारण्यं तु मनुनोक्तं । निषेकादि ° नान्यस्य कस्यचिदिति । शास्त्रमुदीरयेदित्युक्तं तद्वि-
ज्ञाने । वर्णानामाश्रमाणां च साधारक्यं तु मनुनोक्तं । साचाराः कथ्यन्ते ऽस्मिन्नित्याचारक्यं । इदानीं संदर्भशुद्धयुरोधेन मूले वक्ष्यमाणानि वचनानि स्मृत्यंतरस्यानि [कानि] चिदुपसंहाराव-
श्यकाः षोडश प्राच्याः संस्कारा व्युत्पाद्यन्ते । ते च । गर्भाधानपुं-
सवनानवलोभनसीमंतोन्नयनजातकर्मनामकरणनिष्क्रमणात्रपा-
शनचौलोपनयनानि चत्वारि वेदव्रतानि प्रतिशास्त्रं गृह्यसूक्तानि
ज्ञानं विवाहश्चेति । अपि गर्भाधानाद्या उपनयनांता एव सर्वेषां
नियताः । न तु ज्ञानाद्याः । तेन ब्रह्मचर्यादेव प्रव्रजेदित्यादि न
विरुध्यते । एते च द्विजानामेव समंत्रकाः । यदाह याज्ञवल्क्यः । °

Fol. 3a: इति गर्भाधानप्रकरणं । गर्भमासप्रभृतिनृती-
यमासे गर्भाभिष्यक्तौ सत्यां तत्रैवानभिष्यक्तौ तु चतुर्थे मासि
पुंसवनं कार्यं । अनवलोभनं तु चतुर्थे इति स्मृत्यर्थेऽसौ । तृतीये
चतुर्थे षष्ठे ऽष्टमे वा मासे शुक्रसोमबुधवारेषु पुंसवनानलोभने
कुप्येरित्ये । अत्र नियतकालत्वाद्गुरुशुक्रास्तवालवार्धकमलमा-
सादिष्वपि न दोषः । अस्तादिरहितकाललाभे तु शुक्रास्तादौ
न कार्यं । सीमंतदिने वा कार्यं ॥ अथ सीमंतोन्नयनं ॥ तत्र
गर्भमासापेक्षया तृतीये चतुर्थे पंचमे षष्ठे सप्तमे ऽष्टमे वा मासि ।
तथा च लौगाक्षिः । °

इति गर्भाधानप्रकरणं fol. 3a, etc.; अथ ब्रह्मचारिधर्मः

fol. 7a; अथाग्नीधनं fol. 9a; अथोपसंग्रहणान्वादन-
प्रपञ्चः fol. 9b;—इत्याध्यायप्रकरणं fol. 17a;—इति
कलिनिषिद्धानि fol. 21b; इत्युपाकर्मनिर्ययः fol. 24b;
इत्युत्सर्जनं fol. 44a; इति समावर्तनं fol. 25b; इति
स्नातकव्रतनिरूपणं । अथ क्रमप्राप्तो विवाहः । fol. 34a.

The last leaf has been supplied by a more recent hand.

It ends: तदेवं पितृकुलांतर्गतायाः षोडशाधिकद्विसह-
स्राः । मातृकुलांतर्गतपंचाधिकशतेन सह सकलनायां २१२१
हिमांशुदग्धरादृशः एकविंशतिसहितशताधिका द्विसहस्री फलि-
ता भवतीति [ना] रदः ॥

इति श्रीमत्सकलविद्याविनोदनारायणभट्टसूरिमनुना राम-
चंद्रेण विरचितं स्मृतिसंग्रहानव्याख्यानं (apparently a cor-
rection for orig. ° संग्रहस्य व्याख्यानं) पमाणं ॥ The
leaves are marked सं ° र °

Besides *Smṛitikāras*, the following authorities are quoted: *Aparārka*, fol. 6a; *Kārikā(kāra)*, often; *Gṛīhyaparīśiṣṭa*, fol. 4a; *Gauḍanibandha*, fol. 8b; *Jyotiṃ-Nṛisimha*, fol. 5b; *Dīpikā(kāra)*, fol. 18a, 19a, b; *Dīpikāvivarāṇa*, fol. 23b; *Nārāyaṇa*, often (e.g. *Manuvyākhyāyām*, fol. 13a; *Manau*, fol. 13b; *Manuvacanavyākhyāyām*, fol. 16b); *Nirṇayāmṛita(kāra)*, foll. 13a, 16a, b, 22a, etc.; *Nṛisimhakṛita Prayogaratna*, fol. 24a; *Pārījāta(kāra)*, foll. 9b, 10a; *Bahvṛicaparīśiṣṭakārikā*, fol. 22a; *Bhartrihari*, fol. 5a; *Mādhava(ācārya)*, often; *Vijñāneśvara*, very often; *Śrīdhariya* (° ये नृसिंहः), fol. 25a; *Ślokabhīṣma*, fol. 16a (श्लोकभीष्मः । चातुर्मास्यद्वितीयासु मन्वादिषु युगादिषु । पञ्चाधिकत्रयोदश्यां तस्या एवोन्नरातिथिः । दशैम्यूक् चेद्विवैव स्यादनध्यायः श्रुतावपीति ।); *Samgraha(kāra)*, often (*śloka*); *Smṛitimahārāṇava*, fol. 22a (twice); *Smṛityarthasāra*, very often; *Haradatta*, very often (इति गौतमवाक्यं हरदत्तो व्याचक्षौ fol. 16a).

For a *Smṛitisamgraha*, by Maheśa Pañcānana, see Rāj. Mitra, Notices, VI., 235.

[H. T. COLEBROOKE.]

1555.

633a. Foll. 47; size 16 in. by 5 in.; fairly written, in the Bengali character, at the beginning of the present century; nine lines in a page.

Smṛitisāra, a summary of the rules regarding the performance of lunar and purificatory rites, by Yādavendra Bhaṭṭa.

It begins:

प्रणम्य जगतां हेतुं श्रियादवशमेविनिर्मितं चैतत् ।

स्मृतिसारं कुरुतारं मणिहारं स्मृतिसागरपारं यत् ॥

वृद्धयाज्ञवल्क्यः । कर्मणो यस्य यः कालस्तत्कालव्यापिनी तिथिः । तथा कर्मणि कुर्वीत हासवृद्धी न कारणं ॥ हासवृद्धी शुक्लकृष्णपक्षौ तत्र पक्षभेदेन न व्यवस्था इत्यर्थः । ° The several *tithis* of the *paksha*, including incidental feasts such as *Kṛishṇajanmāshṭamī*, *Śrī-Rāmanavamī*, *Durgotsava*, etc.

इति तिथिसारसंग्रहः ॥ अथ आद्रसंग्रहः fol. 14a; अथ आद्रकालः fol. 18b; अथ दिनमानं fol. 20b; अथ सपिण्डीकरणं fol. 21a; अथ शुद्धिनिर्णयः fol. 25b; अथातिक्रान्ताशीचं fol. 27b; अथाशीचसंकरः ib.; अथ रूपशीचं fol. 31b; अथ रजस्वलाशीचं ib.; अथ गर्भ-आवाशीचं ib.; अथ विदेशस्थाशीचं ib.; अथाशीचसंकरः fol. 32a; अथ सपिण्डीकाशीचं fol. 33a; अथ मृत्युविशेषाशीचं fol. 33b; अथ शवानुगमनाशीचं fol. 34a; इति शुद्धिसारः ॥ अथ प्रायश्चित्तसारः fol. 35b; अथ गोवध-प्रायश्चित्तं fol. 37b; अथ क्षत्रियादिवधप्रायश्चित्तं fol. 44a; अथ चाखडालाक्षणादिभक्षणप्रायश्चित्तं ib.; अथ शौखिडकाल-भक्षणदिप्रायश्चित्तं fol. 45a; अथ व्यभिचारप्रा° fol. 46a; अथ व्रात्यप्रा° ib.; अथातिपातकप्रा° fol. 47a; अथ सुरापानप्रा° ib.; अथानुपातकं fol. 47b.

Of less common works quoted, may be mentioned; *Kṛityatattvārṇava*, fol. 7b; *Chandogaparīkṣhṭa*, fol. 21b; *Tirthacintāmaṇi*, fol. 10b; *Narasimhacaryā*, fol. 10a; *Nāgarakhaṇḍa*, fol. 10a; *Nirṇayāmṛita*, fol. 4b; *Yoginītantra*, fol. 12a; *Rājamārtanḍa*, foll. 12a, 19b; *Śrādhaviveka*, fol. 18a; *Smṛitisāgara*, fol. 36a.

For a different work of the same title, by

Yādava Vidyābhūṣaṇa Bhaṭṭācārya (or perhaps a different section, *prāyaścittaprakaraṇa*, of the same work), see Rāj. Mitra, Notices, IV., p. 213. See also above, nos. 1488-89.

[H. T. COLEBROOKE.]

1556.

1367a. Foll. 24; size 9½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, towards the end of the 16th century; ten lines in a page.

Smṛitisārasamuccaya, a compilation of extracts from *Smṛitis* and *Purāṇas*, on domestic duties and observances. Incomplete.

It begins:

मुनिना याज्ञवल्क्येन विष्णुमित्रेण चात्रिणा ।

विष्णुना च वशिष्ठेन व्यासेनोशनसा तथा ॥ १ ॥

बीधायनेन दक्षेण शंखेनागिरसा तथा ।

आपस्तम्बेनागस्त्येन हारीतगुरुनारदैः ॥ २ ॥

पाराशरेण गर्गेण गौतमेन यमेन च ।

शातातपेन लिखितसंवर्तेन तथैव च ॥ ३ ॥

गोभिलेन सुमतेन मनुस्वार्थभुवेन च ।

अष्टाविंशतिभिर्दृष्टं शास्त्रं लोकाहिते रतैः ॥ ४ ॥

सुमंतः ॥ धर्मसंरक्षणार्थाय संक्षेपेण महात्मभिः ।

धर्मानुचुस्त्रिवेदोक्तान् स्वर्गादिफलदायकान् ॥ ५ ॥

स्वभावाच्च विचरेत् कृष्णसारः सदा मृगः ।

धर्मदेशः स विज्ञेयो द्विजानां धर्मसाधनं ॥ ६ ॥

योगीश्वरः । यस्मिन्देशे मृगः कृष्णस्तस्मिन् धर्मोन्निबोधत ।

धर्मसंरक्षणार्थाय तस्मिन्देशे वसेद् द्विजः ॥ ७ ॥

प्रातःकाले समारभ्यो नियमः कथ्यते ऽधुना ।

त्रिकाले विहितं कर्म तथा नैमित्तिकानि च ॥ ८ ॥

दक्षः । मूत्रोत्सर्गपुरीमे च दिवा कुर्यादुदङ्मुखः ।

दक्षिणाभिमुखो रात्रौ संध्योलु यथा दिवा ॥ ९ ॥

योगीश्वरः । दिवा संध्यासु ° (*Yājñ.* I., 16) ॥ १० ॥

न तु मेहेन्महाद्यायावत्तैगोष्ठीचुभस्मसु ।

न प्रत्यग्न्यर्केगोसोमसंध्यावस्त्रीद्विजन्मनः ॥ १२ (I. 134) ॥

गृहीतशिश्वोत्पाय ° (*Y.* I., 17) ॥ १३ ॥

प्रभाते मैथुने चैव प्रसावे दंतधायने ।

आनभोजनकाले च मौनं षट्सु विधीयते ॥ १४ ॥

शौचविधिमाह दस्युः ॥

पतिस्थिता देवगृहे वल्लीके मूलकस्थले (l. मूष ०) ।

बहिश्चारसमीपे [च] न ग्राह्याः पंच मृत्तिकाः ॥ १५ ॥

गीतमः । जलांतरे ज्यशेषे चासुखरे(?) च तथैव च ।

सिकते वृक्षमूले च न ग्राह्याः पंच मृत्तिकाः ॥ १६ ॥ ०

After śloka 119 (fol. 8b) इति स्मृतिसारसमुच्चये
ब्रह्मचारिप्रकरणं समाप्तं ॥

After śloka 225 (fol. 14a) इति ० साधारप्रकरणं ॥

After śloka 348 (fol. 21a) इति ० धर्मेशास्त्रे दान-
प्रकरणं संपूर्णं ॥

After śloka 373 (fol. 22b) इति द्रव्यमुद्रिः ॥ अथ
कृषिः ॥

It breaks off at the end of śloka 405, at the bottom of fol. 24a. The second page of this leaf, which continues the text to the bottom of the page, has been pasted over; and a modern hand has added there the colophon: इति श्रीस्मृतिसारसमुच्चयधर्मेशास्त्रे प्रायश्चित्तप्रकरणं समाप्तं संपूर्णम् ॥

For another, apparently complete, MS. of this compilation, see Weber, Cat. Berl., no. 1017; for another work of the same title (by *Harinātha Mahāmahopādhyāya*), Rāj. Mitra, Notices, V., pp. 230-232.

[H. T. COLEBROOKE.]

1557.

177b. Foll. 33; size 10½ in. (increased by binder to 12 in.) by 4½ in.; Bengali handwriting of about 1780 A.D., somewhat difficult to read; twelve lines in a page.

Smṛtiparibhāṣā, general rules regarding ceremonial observances, and the proper time and season for them; compiled from the *Smṛitis* and other authorities, by *Vaṛṇamāna Mahāmahopādhyāya*.

It begins:

साधन्ये यत्र सर्वेषां वैधन्ये चापि सर्वशः ।

पारे वाङ्मनसं विष्णुं तं च किञ्चिदुपास्महे ॥

अथ सार्वत्रिकी परिभाषा । तत्र विष्णुः ।

ज्ञातो ऽधिकारी भवति दैवे पित्र्ये च कर्मणि ।

पवित्राणां तथा जप्ये दाने च विधिदेशिते ॥

पवित्राणां मन्त्राणां मन्त्रः पवित्रमुच्यते इति निरुक्तकारव-
चनात् (N. V., 6) । आग्नेयपुराणे ।

ज्ञानानामथ सर्वेषां वारुणे न च मानवः ।

कर्तुमर्हति कर्माणि विधिवत्सर्वदा द्विजः ॥

असामर्थ्याच्छरीरस्य कालशक्त्यपेक्षया ।

मन्त्रज्ञानादयः पञ्च एकमिच्छन्ति सूरयः ॥

असामर्थ्यं ज्ञानसंवर्धनीयं शरीरापाठवं ।

अशिरस्कं भवेत्ज्ञानं ज्ञानाशक्तौ हि कर्मिणां ।

आर्द्धेण वाससा वापि दैहिकं मार्जेन द्विजः ॥

अशिरस्कं शिरोमज्जनरहितं । ज्ञानाशक्तौ अशिरस्कज्ञानाशक्तौ कर्मिणां ज्ञानोत्तरविहितकर्मवि[की]र्षणां शक्ताशक्तसाधारणं तु गोपृष्ठप्रक्षालनजलज्ञानमिति केचित् । मनुः । प्रभुः प्रथमकल्पस्य ०

In this way passages are selected from the old *śāstras* and commented upon. Besides *Purāṇas* and *Smṛitikāras*, the following authorities are quoted: *Kalpataru(kāra, or kṛit)*, foll. 3a, 4a, 17a, b; *Grihyapariśiṣṭaṭīkā*, fol. 3a; *Chandogapariśiṣṭa*, foll. 2a, 6b, 7b, etc.; *Jyotiṣśāstra*, foll. 11b, 12a, etc.; *Maitrāyaṇīyapariśiṣṭa*, fol. 8b; *Smṛitimahārṇava*, fol. 25b; *Hariharamiśrāḥ* (astron. and *kālanirṇaya*), foll. 16a, 17a, 24a, 25b.

अथ ग्रहणनिर्ययः fol. 17a; अथ ग्रहणज्ञानं fol. 18a; अथ तिथिद्वये व्यवस्था fol. 19a; इति तिथिनिर्ययः समाप्तः fol. 23b;—on special days of months;—अथ दानं fol. 25a.

It ends:

पात्राण्याध्यात्मिका मुख्या विष्णुद्वाश्चाग्निहोत्रिणः ।

देवताश्च तथा मुख्या गोदानं ज्ञेतदुत्तमं ॥

शिष्टाचारपुराणे स्मृतिमतज्ञातं विचार्य शास्त्राणां ।

युक्ता स्मृतिपरिभाषाचरिता (?l. रचिता) श्रीवर्धमानेन ॥

इति महामहोपाध्यायश्रीवर्धमानविरचिता स्मृतिपरिभाषा
समाप्ता ॥

For another MS. of this treatise (with an analysis), see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 160.

[H. T. COLEBROOKE.]

1558.

2663e. Foll. 42; size 9 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, by two different hands, in the latter part of the last century; eight lines in a page.

Kārikā, a collection of 508 memorial verses on various points of religious observance, especially in regard to obsequies, and general relations of life. A modern compilation.

Both MSS. commence with a (Devan.) list of twenty-five authorities, whose opinions the work is apparently intended to embody, viz.: *Ācārācandrikā*, *Ācārārka*, *Kālatattvavivecana*, *Kālanirṇayaprakāśa*, *Kālamādhava*, *Kūrmapurāṇa*, *Kṛityaratnāvalī*, *Kaustubha*, *Tristhalīsetu*, *Dharmapravṛitti*, *Nirṇayasindhu*, *Pārāśarasmr̥iti* (and *Vṛiddha-P.*), *Prayogacintāmaṇi*, *Prayogapārijāta*, *Mayūkha*, *Mitāksharā*, *Vālmīkikṛita* (*Rāmāyaṇa*), *Śivapurāṇa*, *Śrāddhacandrikā*, *Śrāddhadīpikā*, *Śrāddhanirṇayaprakāśa*, *Śrāddhamāniharī*, *Smṛityarthasāra*, *Hemādri*. A *Vaiṣṇava* tendency is occasionally to be noticed in these verses.

The treatise begins :

अकृत्वा भस्ममयीदा यः कुर्यात्पाणिशोधनं ।
आसुरं तद्भवेच्छ्राद्धं पितॄणां नोपतिष्ठति ॥ १ ॥
अगोधूमं च यच्छ्राद्धं मासमुहविवर्जितं ।
तैलपक्केन रहितं कृतं च अकृतं भवेत् ॥ २ ॥
विधुरं गर्भवस्त्रं च वेदहीनं स्वगोचकं ।
रजस्वलापतिं चैव वर्जयेच्छ्राद्धकर्मणि ॥ ३ ॥
मृकोधो बधिरः कुञ्जस्तम्बः पंगो नपुंसकः (1. पंगुर्न ०) ।
कुष्ठो रोगी अपस्मारी दश दोषाः प्रकीर्तिताः ॥ ४ ॥
भ्रातृद्वयं न भोक्तव्यं न भोक्तव्यं पितामहं ।
सनत्पितृकं न भोक्तव्यं न भुङ्क्ते गर्भिणीपतिः ॥ ५ ॥

ज्योतिर्गण्यं तथा वाक्यं पौराण्यं कृषिकारकं ।

देवस्य नृपसेवी च पडेते आद्विपातकाः ॥ ६ ॥

स्त्रीची (1. श्वित्री) कुष्ठो अपस्मारी कुनखो शामदंतिक
[(1. इया ०)]

बधिरः पंगुः कुञ्जश्च पडेते आद्विपातकाः ॥ ७ ॥

जातमात्रेऽपि दौहित्रे विद्यमानेऽपि मातुले ।

कुर्यान्मातामहश्राद्धं प्रतिपद्याग्निने सिते ॥ ८ ॥

घंटानादं विवादं च हुंकारहास्यरोदनं ।

सवाच्यवचनं श्रुत्वा निराशाः पितरो गताः ॥ ९ ॥

ब्रह्मयज्ञं च कुरुते आद्यान्पूर्वं मृतेऽहनि ।

निराशाः पितरस्तस्य श्राद्धार्कं न लभन्ति ते ॥ १० ॥

विवाहव्रतचूडामु वर्षमर्थं तदर्धकं ।

पिंडदानं मृताहं च न कुर्यात्तिलतर्पणं ॥ ११ ॥

जलस्यश्च जले कुर्यात्तर्पणं स्थलगम्यले ।

जलदर्भस्वधामन्त्रे गोत्रनाम तिलैर्भवेत् ॥ १२ ०

It ends :

चृणान् बंधेन सर्वेण पशुपालीमुतालयः ।

चृणक्षयो क्षयं याति का तत्र परिवेदनात् (1. परिदेव-
[ना] ॥ ५०० ॥

वृथा दानं धनाद्वस्य वृथा बंध्या च मैथुनं ।

वृथा वृष्टिः सागरस्य वृथा तृप्तिश्च भोजनं ॥ ५०१ ॥

अदक्षदोषेण भवेद्देहिद्री द्रिद्रदोषेण करोति पापं ।

पापादवश्यं नरकं व्रजति पुनर्देहिद्री पुनरेव पापी ॥ ५०२ ॥

गुरुशुश्रूषया विद्या पुष्कलेन धनेन वा ।

अथवा विद्यया विद्या चतुर्थं नोपलभ्यते ॥ ५०३ ॥

रामेति वल्लेह्यमादरेण सदा जपन्मुक्तिमुपैति जंतुः ।

कलौ युगे कल्पमानसानामन्यत्र धर्मे खलु नाधिकारः ॥
[५०४ ॥

राजा राष्ट्रकृतं पापं राज्यपापं पुरोहितं ।

स्त्रीपापं च धतारस्य (!) शिष्यपापं गुरोरपि ॥ ५०५ ॥

परद्रव्येषु ये संधाः परस्त्रीषु नपुंसकाः ।

परापवादे ये मूर्खाः तेषां गंगा पदे पदे ॥ ५०६ ॥

राजपत्नी गुरोः पत्नी भ्रातृपत्नी तथैव च ।

पत्नीमाता स्वमाता च पंचैते मातरः स्मृताः ॥ ५०७ ॥

जनिता चोपनेता च यश्च विद्यां प्रयच्छति ।

सन्नदाता भयत्राता पंचैते पितरः स्मृताः ॥ ५०८ ॥

एभिर्द्विधातरे कारिका समाप्ता ॥

[GAIKAWAR.]

1559.

2007. Foll. 51; size 9 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; seven lines in a page.

The same treatise.

The two rather incorrect MSS. are evidently derived from the same original.

[DR. J. TAYLOR.]

1560.

2172. Foll. 157; size 10½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

Dharmapraprīti, a compendium of religious observances, by *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*.

It begins:

नारायणं नमस्कृत्य कामदां च सरस्वतीम् ।

गणनाथं गुरुं चैव धर्मसंरक्षणाय वै ॥ १ ॥*

धर्मप्रवृत्तयै क्रियते कलौ नारायणेन तु ।

विदुषां कर्मनिष्ठानां संततिर्धर्मवर्धिनी ॥ २ ॥

आलोक्य धर्मशास्त्राणि मन्वादिभिः कृतानि वै ।

आश्वलायनसूत्रं च वृत्तिं नारायणं तथा ॥ ३ ॥

सारमेव समुद्धृत्य स्मृतीनां वचनान्यथ ।

सिद्धान्तानि समूलानि समादायाथ चैव हि ॥ ४ ॥

वचनानि सतां चैव संमतानि मनीषिणाम् ।

ग्रन्थे ऽस्मिंस्तानि लिख्यन्ते धर्मप्रवृत्तिसंज्ञके ॥ ५ ॥

शौचादिकाः प्रवक्ष्यामि क्रियाश्चानुक्रमेण तु ।

तिथीनामपि सर्वासां निर्णयानप्यसंशयात् ॥ ६ ॥

योगीश्वरः ॥ यस्मिन्देसे मृगः कृष्णस्तस्मिन्धर्मातिबोधत ।

धर्मसंरक्षणार्थाय तस्मिन्देसे वसेद्भिजः ॥

उपःकाले कर्तव्यं ॥

उपःकाले समुत्थाय चित्तयेदात्मनोदितम् ।

स्मृत्वा नारायणं देवं सौत्राण्यपि च संज्ञयेत् ॥

* MS. 2063 adds here the following śloka:

नारायणं नमस्कृत्य नरं चैव नरोत्तमम् ।

देवीं सरस्वतीं व्यासं ततो जयमुदीरयेत् ॥ २ ॥

अथ मौनविधिः ॥

प्रभाते मैथुने चैव प्रसावे दन्तधावने ।

स्नाने भोजनकाले च षट्सु मौनं विधीयते ॥

अथ मूत्रोत्सर्गादिविधिः ॥ ०

अथ शौचं fol. 2a; अथ गंडूषः fol. 3a; अथ दंत-
धावनं fol. 3b; अथ स्नानं fol. 4a; अथ वस्त्रविधिः fol. 6b;
अथ सप्त स्नानानि fol. 7b; अथ कुशविधिः fol. 8b; अथ
पवित्रलक्षणं fol. 9b; अथ यज्ञोपवीतं fol. 10b; अथ
तिलकं fol. 11a; अथ भस्मधारणं fol. 12a; अथ संध्या-
कालः fol. 12b; अथ संध्याविधिः fol. 13a; अथ प्राणायामः
fol. 14a; अथ मार्जनं ib.; अथाध्यैदानं fol. 14b; अथा-
सनानि fol. 15a; अथ जपविधिः fol. 15b; अथ काम-
परत्नान्मालाविधिः fol. 16b; अथ रुद्राक्षधारणं ib.; अथ
संध्योपासनं ib.; अथाभिवादनं fol. 17a; अथोपासनविधिः
ib.; अथ समस्य होमः fol. 19a; अथ विभक्तविश्वदेवः
fol. 21b; अथानग्निर्कवैश्वदेवः fol. 22a; अथ ब्रह्मयज्ञः
fol. 22b; अथ तर्पणं fol. 23a; अथ तिलतर्पणं fol. 24a;
अथ आडाहे तर्पणं fol. 25a.

इति ० शौचादितर्पणांतं प्रकरणं । अथ दिनातीतकर्माख्याह
fol. 25b; अथ देवतार्चनं fol. 26a; अथ नित्यश्चाङ्गं fol.
27b; अथ भोजनविधिः fol. 28a; अथ यमनविधिः fol.
33a; अथ तांबूलविधिः ib.; अथ सायंकर्मविधिः fol. 33b;
अथ दीपविधिः ib.; अथ शयनविधिः fol. 34a; अथ
गर्भाधानं fol. 35a; अथ जातकर्म fol. 36a; अथ नाम-
करणं fol. 37a; अथ पत्नीकुमारोपवेशनं ib.; अथ निष्क्रमणं
fol. 37b; अथात्रप्राशनं ib.; अथ चौलं ib.; अथ
कुमारलक्षणं fol. 38b; अथाक्षरस्वीकारविधिः ib.; अथ
नक्षत्राणि ib.; अथोपनयनं fol. 39b; अथ ब्रह्मचारिण्यमः
fol. 42a; अथोपाकर्म fol. 42b; अथोत्सर्जनं fol. 43a;
अथ समावर्तनं fol. 44b; अथ मधुपर्कादिविवाहः fol. 45a;
अष्टविधा विवाहाः fol. 46b; अथ गृहप्रवेशः fol. 49b;
अथ देवतोत्थापनं fol. 50a; अथ प्रतिपूर्तं ib.; अथ
पितरि मृते शुभकर्मनिषेधः fol. 51a; अथ विवाहादिषु
मृतकोत्पत्तिः fol. 51b; ० अथ द्वितीयविवाहनिमित्तं fol.
55b; अथ विधुरोपासनं fol. 57a; अथ मृतभार्यस्य पुन-
र्विवाहः fol. 57b; अथ षोडशसंस्कारकर्माख्याह fol. 59a;
अथ पादप्रक्षालनविधिः fol. 59b; अथ विवाहमासानाह
fol. 60a; अथ घरगुणाः ० कन्यागुणाः fol. 60b.

इति ० गर्भाधानादिपंचदशप्रकरणं । अथ सप्तमपंचदशोः

सापिञ्चं वर्णते fol. 61a : अथ गोत्रनिर्णयः fol. 62b ;
[अथ जामदग्न्यगणः भरद्वाजगणः etc.].

इति० गोत्रनिर्णयप्रकरणं । अथ जीवन्मृत्युव्यवस्थाविधिः
fol. 68a ;—अथ नव आह्वानि fol. 70b ;—

इति० नानाविधआह्वानप्रकरणं । अथाशीचप्रकरणं fol. 83a.
इति० आशीचप्रकरणं । अथ आह्वानविधिरभिधीयते fol. 90b.
इति० आह्वानप्रकरणं । अथ आह्वानयोगिवचनानि लिख्यंते
fol. 97b.

इति० आह्वानयोगिप्रकरणं । अथ दानविधिरभिधीयते fol.
101a ; अथ गोदानं, भूदानं, तिलदानं fol. 101b, etc.

इति० दानप्रकरणं । अथ द्रव्यशुद्धिः fol. 110b ; भूमि-
शुद्धिः, गृहशुद्धिः ib. ; पात्रशुद्धिः fol. 111a ; धान्यशुद्धिः
fol. 111b ; अन्नशुद्धिः ib. ; जलशुद्धिः fol. 112b ; वस्त्र-
शुद्धिः fol. 113a ; देहशुद्धिः fol. 113b.

इति० द्रव्यशुद्धिप्रकरणं । अथ प्रायश्चित्तमुच्यते fol. 113b ;
अथोपपातकानि fol. 115a ; अथ प्रायश्चित्तं fol. 115b, etc.

इति० प्रायश्चित्तप्रकरणं ॥ पिता पितानहश्चैव जामाता
भगिनीत्रयं । श्वशुरेण च संबद्धा सप्तगोत्रा प्रकीर्तिता ॥ अथै-
कोत्तरशतकुलानि । ० fol. 127b ; अथ धान्यपरिमाणं fol.
129a ; अथ सुवर्णपरिमाणं fol. 129b.

इति० सव्यादिलक्षणं । अथ निमेषादिकालनिर्णयमाह ।
fol. 129b ; अथ द्वितीया etc. ; पूर्णिमा fol. 132a ;
अथ गौरीतृतीया fol. 132b ; रामनवमी ib. ; अक्षयतृतीया
fol. 133a ; नागपंचमी fol. 134a ; नृसिंहजयंती ib. ;
जन्माष्टमी fol. 135a ; गणेशचतुर्थी fol. 136a ; संकट-
चतुर्थी fol. 136b ; क्षुपिपंचमी fol. 137a ; दूर्वाष्टमी ib. ;
ज्येष्ठाष्टमी fol. 137b ; श्रवणद्वादशी fol. 138a ; अनंत-
चतुर्दशी fol. 138b ; गृहहोरीतृतीया fol. 139a ; कपि-
लाष्टमी ib.

इति० चैत्रादिमहमासतिथिनिर्णयः ॥ अथाश्विनप्रतिपत्तिर्णिष्यते
fol. 139a ; इति नवरात्रविधिः । अथ नवमी fol. 141a ;
इति० नवरात्रप्रकरणं fol. 142a ; इति० विजयादशमीनि-
र्णयः । अथ दीपावली fol. 143a, etc.

इति० संपूर्णतिथिनिर्णयः । अथ स्थालीपाकः fol. 145b ;
अथामावास्यायां fol. 146a ; अथ प्रत्याह्निकनिर्णयः fol.
147a ;—अथ पुण्यतिथयः fol. 150b ; अथ संक्रांतिः fol.
151a ; अथ मलमासः fol. 151b ; ० अथ तीर्थविधिः fol.
155a ; अभ्यंगविधिरुच्यते fol. 157a.

It ends :

सर्वग्रंथेषु यत्प्रोक्तं सारं सारं समुद्धृतं ।

नारायणेन तत्सर्वं लिपितं हितकारिणा ॥

इति श्रीनारायणभट्टविरचितायां धर्मप्रवृत्ती स्थालीपाका-
दिमंगलान्तप्रकरणं ॥ समाप्तोऽयं धर्मप्रवृत्त्याख्यो ग्रंथः ॥ संवत्
१६५९ वर्षे साषाढवदि १० रवी लिपितं ॥ दीक्षितजयदवस्य पु०

Besides *Smṛitikāras* and *Purāṇas*, the fol-
lowing authorities are quoted : *Anantācārya*,
foll. 71b, 75a ; *Kārikā*, foll. 9a, 15b, 18b, 20a,
etc. ; *Kālanirṇaya* (*Mādhavīya*), foll. 138a, 146b ;
Kālaviveka, fol. 145b ; *Kālādarśa*, foll. 72b, 77a,
146b ; *Khilasamhitā*, fol. 23b ; *Candrikā*, fol. 7a ;
Cintāmaṇi, fol. 132a ; *Jyotiḥśāstra*, fol. 41b ;
Jyotiḥśāgara, fol. 60a ; *Jyotiḥsāra*, fol. 40b ;
Durgārṇava, fol. 140b ; *Nibandhasāra*, fol. 36b ;
Purāṇasamuccaya, fol. 138a ; *Prayogapārijāta*,
foll. 19b, 25a, 35b ; *Prayogapārijātasārāvali*,
fol. 5a ; *Prayogasāra*, fol. 79a ; *Prayogasārāvali*,
fol. 41a ; *Madanapārijāta*, fol. 38a ; *Mahārṇava*,
fol. 20a ; *Mādhavīya*, fol. 74a ; *Viśvarūpani-*
bandha, fol. 139b ; *Viśvādarśa*, fol. 79a ; *Vṛiti-*
taśata, fol. 152a ; *Śiromaṇi*, fol. 40a ; *Śaunaka-*
kārikā, fol. 14a ; *Samgraha*, foll. 17b, 26a ;
Sāyanīya, fol. 20a ; *Sūryodayanibandha*, fol.
141a ; *Smṛiticandrikā*, foll. 30a, 50a ; *Smṛiti-*
bhāskara, fol. 154b ; *Smṛitisāra*, fol. 72b ;
Smṛitisārasamuccaya, foll. 3b, 11b, 30a, etc. ;
Smṛityarthasāra, foll. 2b, 4a, 8b, 9b, etc. ; *He-*
mādri, foll. 49a, 62a, etc. [GAIKAWAR.]

1561.

2063. Foll. 197 ; size 11 in. by 5 in. ;
good, modern Devanāgarī writing ; nine lines
in a page.

Dharmapravṛitti.

[GAIKAWAR.]

1562.

1343. Foll. 103 ; size 12 in. by 4½ in. ;
on the whole fairly written, in Devanāgarī, by

three different hands, in 1799 A.D.; 10 or 11 lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

1563.

1663. Foll. 144; size 8 in. by 3½ in.; Devanāgarī character, indifferent handwriting; 11 or 12 lines in a page; the first seven leaves by a different hand from the rest.

Nārāyaṇa Bhaṭṭa's Dharmapravṛtti. Incomplete.

From the beginning of the chapter on *aśauca* (fol. 83a in the above analysis) to the end of the *Suvarṇaparimāṇa* (fol. 129b, ib.).

This chapter ends on fol. 140b. It is followed on foll. 140b, 141b by a portion of some other work (?), written by the same hand, beginning: स्वयं वा पच्यते पाकः पत्नी वा पच्यते यदि । ० प्रीतिकामस्य लक्षणं । ० अथान्नलक्षणं fol. 140b; आमिषलक्षणं fol. 141a; and ending समाप्तोऽयं ग्रंथः ॥ संवत् १८२० शके १६९०. This leaf (141) is marked ध. प्र.

Then follows, on fol. 141b, चंडीपाठविधिः । तथा कालिकापुराणे । ०

अथ बलिदानं fol. 142, etc. These three leaves (142-144) are marked नि. सि. it being an extract from the second chapter of the *Nirṇaya-sindhu* (MS. 1888, foll. 63a-65b), ending: इति शतचंडीसहस्रचंडीबलिदानविधिः ॥ अथ नवरात्रपारणानिर्णय etc., two lines obliterated.

Moreover, the first seven leaves of the volume also do not belong to the *Dharma-pravṛtti*, but to some other treatise. This extract begins: अथ संक्षेपतो निर्णयसिंधुपाराशरविज्ञानेश्वरसारभूत आशीचनिर्णयो लिख्यते । तत्र आचतुर्थे गर्भनाशः सावः ० इति जननाशीचं fol. 2a; अथानुगमने fol. 4a; अथ निर्हेरणे fol. 4b; अथातिक्रान्ताशीचं fol. 5a; अथाशीचसंपातः fol. 6b; अथापमृत्यौ fol. 7b. The marginal marks of these leaves have been cut out;

and the title has been obliterated on fol. 1a and supplied by धर्मप्रवृत्ति.

For other MS. of the *Dharmapravṛtti*, see Rāj. Mitra, Bikāner Cat., p. 383; P. Peterson, Rep. II. (1883-4), p. 118.

[H. T. COLEBROOKE.]

1564.

1542a. Fol. 1; size 10½ in. by 5½ in.; modern Devanāgarī writing; thirteen lines.

The beginning of the *Samśkāra* section of the [*Sarva-*] *Dharmaprakāśa*, a digest, composed (at Benares) by Śaṅkara, son of Nārāyaṇa (author of *Tristhalīsetu*) and Pārvaṭī.

It runs as follows :

शुद्धादंडविलोडनैरिव मुहुर्द्वाग्वारयंतं जनं
प्रसूहान्महतो निशाकरकरव्रातव्रतं विभ्रता ।
दंतद्योतितदिङ्मुखेन हसितेनानंदयंतं शिवौ
शांतं तच्छिषुमाश्रयेऽहमनयोः खेलंतमारात्पुरः ॥ १ ॥
संपूज्य प्राङ्मुखः श्रीहरिमुदधिसुतां देवतां चैव वाचं
स्वाविद्यां सूत्रकारान्गुरुमथ सकलान्धर्मशास्त्रप्रवक्तृन् ।
श्रीमन्नारायणाहं गुरुमथ जननीं पार्वतीं शंकरः श्री-
मीमांसाचार्यसारं शिवपुरि तनुते सर्वधर्मप्रकाशं ॥ २ ॥
मेधातिथेश्चापराकैविज्ञानेश्वरयोस्तथा ।
स्मृत्यर्थसारकर्तुंश्च कालादर्शकृतस्तथा ॥ ३ ॥
चंद्रिकाकारहेमाद्रौर्माधवश्रीनृसिंहयोः ।
गुरो[श्च] त्रिस्थलीसेतुकर्तुंशौत्वा मतानि तु ॥ ४ ॥
तद्विरोधे प्रबलता कस्यचिच्चिह्नं कथ्यते ।
कचित्कचित्त्रिरोधोऽपि तैरनुक्तो निरूप्यते ॥ ५ ॥
तच्चाविमृश्य विबुधैर्न दूष्यं
न्यायाननालोच्य तु जैमिनीयान् ।
हंतान्यथा चो बुधता मुधैव
स्यान्धरीरनीराविदिहंसतेव (!) ॥ ६ ॥

तत्र तावद्धर्मप्रमाणान्याह याज्ञवल्क्यः । श्रुतिः स्मृतिः सदाचारः ० (I. 7) स्मृतं ॥ अत्र सदाचारो होलाकादितिस यो(?) इदृष्टार्थो न तु दृष्टार्थो मानु[ल] कन्यापरिणयो रागेणापि तदनुष्ठानोपपत्तेः[] प्रतिसंकल्पनायोगात् तदिदं शास्त्रदीपिका-प्रकाशे प्रपञ्चितं । सस्य चेति वैकल्पिके विषये यथा गर्भौष्ठमेऽष्टमे वाच्य इति सम्यक्[क्] संकल्पजातः शास्त्राविरुद्धविध्वंसना यच्चाप्याचार्यप्राचीनेन प्राचो क्षेत्रजादिपुत्राभावे संपिंडा-)

The last line (from *व्यजातः*) was apparently supplied by a different hand, and was partly copied from the beginning of the next leaf which belongs to a different work, just to establish a connection therewith.

This fragment is here prefixed to a MS. of the *Viruddhavidhividhvamsa*—as if it were the beginning of that work, which had been lost—probably owing to the *शास्त्रविरुद्धविषयसना* occurring therein.

A MS. of the *Samskāra-kāṇḍa* of the *Dharmaparakāśa*, beginning with the same stanza as this fragment, is described in Rāj. Mitra's Cat. of Bikāner MSS., p. 382; but the work is there ascribed to *Śiva Sūri*; no author's name being, however, mentioned in the colophon.

As *Kamalākara*, the son of *Śaṅkara's* brother, *Rāmakrishṇa*, wrote his *Nirṇayasindhu* in 1611-12 A.D., the *Sarva-Dharmaparakāśa* was probably composed in the latter part of the 16th century.

For the same author's (*Dharma-*) *Dvaitanirṇaya*, see no. 1575. [H. T. COLEBROOKE.]

1565.

2392. Foll. 99; size 11 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, in the earlier part of the last century; eight lines in a page.

Dharmaviveka, a manual of religious feasts and fasts, by *Viśvakarman*, son of *Dāmodara* and *Hirā*, and grandson of *Bhīma*.

It begins:

नतोन्नतश्चेतसि चिंतितो यो

जनस्य सर्वत्र च शर्मकर्ता ।

चिकीर्षिते कर्मणि विप्रहर्ता

स सिद्धिमाधातु गणस्य भर्ता ॥ १ ॥

भीमात्मजः सर्वगुणाभिरामो

दानोदरो विश्वरो स्वतीर्थः ।

तस्यात्मजो यः परमो महीयान्

चिंतामणोर्विशमणोः कनीयान् ॥ २ ॥

हीराभिधाना जननी यदीया

गुणा यदीया जगति प्रसिद्धाः ।

सिद्धांतमहा सकलस्मृतीनां

पितुः प्रसिद्धादभिजग्मिष्याम्यः ॥ ३ ॥

श्रुतिस्मृतिज्ञानविशुद्धबुद्धिना

तदर्थधर्माचरणान्नशुद्धिना ।

ग्रंथः शुभस्तेन च विष्णुकर्मणा

वितन्यते धर्मविवेकसंज्ञः ॥ ४ ॥

कांडाष्टकेन यत्रैव सर्वो धर्मो प्रदर्श्यते ।

धर्मविवेकसंज्ञः स धर्माणामाकरः स्मृतः ॥ ५ ॥

विचारात्यबहुत्वाभ्यां तोषोऽत्यबहुत्वायोः ।

इति तयोः सुखायेह कुर्वे धर्मस्य निर्णये ॥ ६ ॥

तत्र निर्णयो नाम परस्परविरुद्धार्थप्रतिपादकानां वाक्यानामर्थविशेषे स्थापनं । ०

० प्रतिपत्तिर्णयो वृत्तो fol. 9b; इत्येकभक्तित्तिथिनिर्णय fol. 11b; इति नक्तित्तिथिनिर्णयः fol. 13b; इति नक्तैकभक्तादिकर्मसु तिथिद्वये निर्णय उक्तः fol. 15b; ० तृतीया-निर्णयो ० । अथ चतुर्थी fol. 23a; अथ पंचमी fol. 25a; अथ षष्ठी fol. 26b; अथ सप्तमी fol. 27b, etc.; इति चतुर्दशी । अथ पंचदशी fol. 68a; अथ फाल्गुनीहोलिका fol. 72a; अथ दीपावली fol. 74a, etc.

ग्रंथे धर्मविवेकाख्ये निर्मिते विष्णुकर्मणा ।

पंचदश्यां समाप्तायां कालकांडे समाप्तिम् ॥

इत्थं निर्णीतासु तिथिषु व्रतनिर्णयः । fol. 97a (misplaced with fol. 98, between foll. 92 and 93); अतोऽनुक्रमणी चैषा संस्कृतैरेव बध्यते । तत्रादौ पुरुषार्थनिरूपणं । आचारप्रज्ञां । कर्मप्रज्ञां ० fol. 98a.

It ends: कर्मकालावधिनिर्णयः । सायिकामावास्या-निर्णय इति ॥ इति श्रीविष्णुकर्मविरचिते धर्मविवेके (some letters eaten away) [क]ई समाप्तं ॥

On the first 25 leaves the following authorities are quoted: *Kālamādhaviya*, foll. 12a, 25a; *Nirṇayāmṛita*, foll. 9a, 24a; *Brahmasiddhānta*, fol. 5a; *Madanaratna*, fol. 25b; *Mādhavanibandha*, fol. 9b; *Mārkaṇḍeyavyavasthāpakavacanāt*, fol. 17b; *Rudrayāmala*, fol. 9a; *Siddhāntaśiromaṇi*, fol. 5b; *Hemādri-siddhānta-samgrāhe*, foll. 15b, 17a.

For a different work (on *Mīmāṃsā* philosophy) of the same title, see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 240.

[H. T. COLEBROOKE.]

1566.

914. Foll. 366; size 13 in. by 4½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Govindārṇava, also called *Smṛitisāgara*, or *Dharmatattvāloka*, a general Digest of religious observances, compiled, under orders of *Govindacandra* (*Govindadeva*) of Kāśī, by his minister *Śeṣha Nṛsiṃha*, son of *Rāmacandra* (*Rāma-bhadra*).

The complete work consists of six sections—viz.: *saṃskāra*-, *āhnikā*-, *śrāddha*-, *suddhi*-, *kāla*-, and *prāyaścitta-vīci*—of which this MS. contains only the first and the last sections.

I. *Saṃskāra-vīci* (foll. 175), begins :

यन्मायावशतः प्रपंचितवपुश्चित्तप्रकाशात्मकं
श्रुत्यातद्व्यतिरेकगम्यपरानंदद्वितीयात्मकम् ।
स्वाध्यासान्मनसा वृतस्य जगतो ऽस्यस्य सद्भासकं
भूयै तन्निखिलाद्यसंहतिचर्णं स्यात्तारसिंहं महः ॥ १ ॥
मूर्तिं तूर्णविदीर्णदैत्यनखरां प्रेक्ष्य प्रकंपां पुरो
लक्ष्मीं मुद्रितलोचनां सचकितं वीक्ष्याणु संहत्य तत् ।
रूपं सस्मितमोक्षितामरमुखो भायेति विस्मायितां
तामालिङ्ग्य विनोदयंश्चटुशतैर्युष्मावृत्सिंहो ऽवतु ॥ २ ॥ ० ९ ॥
अस्ति स्वस्तिस्तिरिह चतुर्वर्गसर्गैकभूमिः
स्वर्गागायास्तटपरिसरे राजधानी शिवस्य ।
यस्यामीशः शमितविषमाशेषकी नाशपाशं
शश्वज्जंतोरुपदिशति तत्तारकं ब्रह्मशांतं ॥ १० ॥ ० २४ ॥
तत्रासीच्छुचिहासः शीर्यनिवासः कृतेद्रपरिहासः ।
परिहृतजगदायासो जनित्रत्रासः परेषु शिवदासः ॥ २५ ॥
तस्मादाविरभूत् प्रभूतविभवो गांगेयमेयोर्जतो [० २७ ॥
गंगादास इति प्रसिद्धमहिमा गंगां समाराध्य सः ।
सामास्यामकृतार्थयत्कुलमलंचक्रे न्यचक्रेश्चरान्
अज्ञेयादजयज्जयैकनिलयः शक्रे ऽप्यवज्ञाकरः ॥ २६ ॥

तदनु दनुजवैरिपादपसप्रणतिपरः समभून्महेशदासः ।
इह हरिहरयोरभेदभावं भजनमुपादिशदेष योजनेषु ॥ २९ ॥
अजनि नयनसिंहः पार्थिवो ऽस्मादकस्मात् [० ३१ ॥
समरभुवि यदीयं सिंहनादं निशम्य ।
परनरपतिमाद्यं तुंगमातंगसंघाः
सपदि विपदि मग्नास्ते दिगंताभजंते ॥ ३२ ॥ ० ३३ ॥
तद्वंशे भूवर्तसे अजनि जननयनानंदचंद्रो नरेद्रो
मार्हेद्रं लोकमेघा हसति वसुमती यं पतिं प्राप्य पुख्यैः ।
श्रीमानुत्सवशत्रुः परिचरितसदामाधवो माधवो यं
संप्राप्ताः साधवो ऽमी गुणमणिविषणीर्माधवो धर्मधुर्यः
[॥ ३३ ॥ ०

Thus we have first a succession of four princes: *Śivadāsa*, his son *Gaṅgādāsa*, his son(?) *Maheśadāsa*, and his son *Nayanasiṃha*; and then a descendant of these, *Mādhavadāsa*, whose eldest son, *Govindacandra*, was the patron of the present author; his younger sons being *Kāśirāja* (*Kāśidāsa*) and *Narottama*, all three of whom come in for a plentiful share of praise.

The introduction, consisting of 85 verses, ends thus :

तत्राभूत् सकलकलाकलापकौतूहलावासः ।
श्रीरामभद्रविवुधः परममहापुरुषलक्षणोपेतः ॥ ७६ ॥
तर्के कर्कशांतं वहवतितरां भाट्टे तथातुद्रो
वेदांतेषु पटुस्तथातिनिपुणः सांख्ये ऽपि विख्यातधीः ।
अष्टव्याकरणौ प्रबंधचतुरः साहित्यरत्नाकरः
श्लोणीमंडलमंडनैकतिलकः श्रीरामचंद्रो गुरुः ॥ ७७ ॥
तत्तनयः प्रथितनयः कृतचिनयः सुष्ठु दुष्कृतापनयः ।
अभवद्गुणैकनिलयः श्रीनरसिंहाभिधो विबुधः ॥ ७८ ॥
आचारे चतुराननः श्रुतिवनीसंचारपंचाननः
शश्वद्यश्च षडाननः खलमिलन्मानाद्रिनिर्भेदने ।
नानाशास्त्रवचोविचारणचमत्कारे सहसाननः [० ८० ॥
केषामेष मनोविनोदमतनोत्तासौ नृसिंहो बुधः ॥ ७९ ॥
तं शेषामलवंशभूषणमणिं गोविंदचंद्रः स्वयं
विद्वन्मंडलपुंडरीकतरणिभूमंडलीमंडनं ।
धर्मोद्धारविधौ समाहितमनाः प्रीत्यानुनीयाधुना
गोविंदाण्येवनामकं व्यरचयद्धर्मप्रबंधं शुभं ॥ ८१ ॥
अशेषविदुषामेष संतोषाय विशेषतः ।
करोति तदनुज्ञातो नृसिंहः सन्निबंधनं ॥ ८२ ॥ ० ८३ ॥

श्रुतिस्मृतिपुराणानि निबन्धान्विविधानपि ।
 दृष्ट्वा सम्यक्समासेन सारोद्धाराय मे श्रमः ॥ ८४ ॥
 तत्रादौ मुखबोधार्थं ब्रूमः प्रकरणक्रमं ।
 संस्कार आह्निकं आर्द्रं शुद्धिः कालश्च निष्कृतिः ।
 क्रमात् षड् वीचयो ज्ञेयाः सर्वशास्त्रार्थदीपिकाः ॥ ८५ ॥
 निबन्धमतभेदेन धर्मतत्त्वं यदस्फुटं ।
 विविच्यते सहृदयप्रौढैः तत् न्यायलेखतः ॥

इह यद्यपि धर्मार्थकाममोक्षाश्चत्वारः पुरुषार्थाः श्रूयन्ते सेव्य-
 तया तथापीतरपुरुषार्थत्रयस्य धर्माधीनसिद्धिकत्वेनोपजीव्यत्वा-
 दावश्यकत्वात् एव प्रथमतः सेवनीयः । °

इति ° नरसिंहसूरिविरचिते स्मृतिमागरे उपोद्घातप्रकरणं
 fol. 24b.

The *Samskāra* ends: इति श्रीमदखंडभूमंडलाधी-
 ष्वरसमस्तसावाज्यधुरंधरश्रीमन्नोर्विददेवादिष्टोपनरसिंहसूरिवि-
 रचिते गोविंदाख्ये धर्मतत्त्वालोके संस्कारवीचिः प्रथमः समाप्तः ॥

Then follow two leaves containing a list of contents in a different handwriting.

II. *Prāyaścittavāci* (fol. 185), begins:

आनंदायोहिधीर्धोर्गिरिममरपत्तिवस्तुगोमंडलस्य
 श्रीभर्तुः श्रीनिधानं करनिकरचिरध्वस्तगाढाधिकारः ।
 उन्मीलनीलवस्त्रस्यलकितरत्नचिखेदविंदुप्रपंचे
 प्रोदं च्छारुताराधिपसुभगवपुस्त्यायती कौस्तुभो वः ॥ १ ॥
 नृसिंहचरणांभोजमकरंदमधुव्रतः । [° २ ॥
 निरस्तविस्तरं वक्ष्ये प्रायश्चित्तविनिर्णयं ॥ ३ ॥
 प्राचीनेषु निबन्धेषु प्रमाणैर्यद्वावस्थितं ।
 तत्र चर्चा समुत्सृज्य सारः संगृह्यते मया ॥ ४ ॥
 तत्र प्रायश्चित्तपदार्थमाहांगिराः ॥ °

It ends fol. 185b: इति श्रीमन्महाराजाधिराजसावा-
 ज्यधुरंधरश्रीगोविंददेवादिष्टोपनृसिंहसूरिविरचितः प्रायश्चित्त-
 निर्णयः समाप्तः ॥

This part also is followed by a list of contents on four leaves.

Of the authorities quoted in the first section may be mentioned:—*Aparāditya*, fol. 59b; *Aparārka*, fol. 143b; *Kalpataru*, fol. 116a; *Kārikānibandha*, fol. 72a; *Grihyakaumudī*, fol. 77b; *Govindarāja*, 13a; *Jyotiḥprakāśa*, foll. 73b, 125a; *Jyotiḥsāgara*, fol. 76b; *Jyotiḥsāra*, fol. 79a;

Jyotirarnava, fol. 118b; *Jyotiḥ-Nṛisimha*, fol. 119a; *Dīpikā*, fol. 79a; *Prayogasāra*, fol. 106b; *Bhaṭṭa*(*pādāh*), foll. 15a, 16a, etc.; *Maheśvara*, foll. 116a, 121b; *Māṇḍavya*, fol. 73a; *Ma-dhavācārya*, fol. 35a; *Mitāksharā*, foll. 56a, 60b; *Medhātithi*, fol. 72b; *Ratnamālā*, foll. 77a, 78a; *Rājamārtanḍa*, foll. 28a, 79a; *Lalla*, fol. 79a; (*Varāha*-) *Samhitādīpika*, fol. 74b; *Viśveśvara Bhaṭṭa*, fol. 28b, etc.; *Vṛttaśatasamgraha*, fol. 117a; *Vyavahāroccaya*, foll. 77a, 78a, 81b; *Samgraha*, fol. 58b (-*kāra*), fol. 68a; *Smṛiticandrikā*, fol. 75a; *Smṛitibhāskara*, fol. 82b; *Smṛitiratnāvalī*, fol. 75b; *Smṛityarthasāra*, fol. 81a; *Haradattamiśra*, fol. 137b; *Hemādri*, fol. 70b.

[H. T. COLEBROOKE.]

1567.

640. Foll. 125; size 16½ in. by 5 in.; fairly good, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Smṛitisamgraha(?), or *Vyavasthā-vivecana* (or *-samkshēpa*), a summary of religious ceremonies enjoined in the *Smṛitis*, by *Rāmabhadra Nyāyālaṃkāra Bhaṭṭācārya*, of Navadvīpa (*Nuddea*).

It begins: अथ अनध्यायविवेचनं ।

पञ्चदश्यां चतुर्दश्यां सप्तम्यां राहसूतके ।

धातुसंधिषु भुक्ता वा आह्निकं प्रतिगृह्यते ॥

धातुसंधिषु चैत्रश्रावणमार्गशीर्षाणां शुक्लप्रतिपत्तु । इदं तु
 त्रिधातुसंवात्सराभिप्रायेण एतदतिरिक्तप्रतिपत्तु काम्यत्वमिति । °

अथ अकालवृष्टिष्ववस्था fol. 4a; अथ नानासंग्रहकार-
 समंतं नानाविधं शूद्रकर्तृकतपणवाक्यं लिख्यते fol. 4b.

Fol. 5a: प्रायशः संकल्पानामेव कर्मणामारम्भकत्वादादौ
 स एव निरूप्यते । कायवाङ्मनोभी रचितं कर्मफलदाय समर्थ-
 मिति श्रुत्या प्रधानानामङ्गत्वमुक्तं । तत्र केन रूपेण तस्याङ्गत्व-
 मित्याह मनसा संकल्पयति वाचा अभिलषति कर्मणा चोपपा-
 दयतीति । संकल्पयति अनुककामेन मयेदं कर्तव्यमिति निश्चि-
 नोति । वाचा वाक्येनाभिलषति मनसा निश्चितमर्थं तद्वोधक-
 यदैरभिधत्ते । कर्मणा कायव्यापारेण उपपादयति । यथाविधि
 समापयतीत्यर्थः । संकल्पयतीत्यादि विधये लट् । °

अथ मलमासः fol. 8b, etc.; अथ जन्मतिथिव्यवस्था fol. 14b; अथ प्रतिपत् fol. 16a; अथ द्वितीया fol. 16b, etc.

इति ° व्यवस्थाविवेचने तिथिविवेचनं ॥ अथ आर्द्रं ॥ पा-
चालम्भनपूर्वको हविस्त्यागः आर्द्रमिति नैथिलाः । ° fol. 50b.

इति ° आर्द्रव्यवस्था समाप्ता ॥ अथ प्रायश्चित्तव्यवस्था ॥
तत्रादौ प्रायश्चित्तलक्षणं । fol. 78b.

इति ° प्रायश्चित्तविवेचनं समाप्तं ॥ अथ शुद्धिव्यवस्थासंक्षेपः ।
तत्रादौ शुद्धिपदार्थो निरूप्यते । fol. 97b.

इति शुद्धिव्यवस्था ॥ अथोद्वाहनिर्णयः ॥ तत्र सापिण्डं
निरूप्यते । सापिण्डं सामपौरुषमिति वचनात् fol. 122b.

It ends : शूद्राणां समानगोत्रे समानप्रवरे ऽपि विवाहः ।
अन्यत्सर्वे ब्राह्मणादिवदिति शुक्लं दत्त्वा वरे मृते कन्या देवाय
प्रदातव्या । एतच्च कन्यानुमती वाग्दत्ताया अपि कन्याकुमारी-
वद्विवाहः ॥

इति महामहोपाध्यायनवद्वीपनिवासि श्रीरामभट्टन्यायालङ्का-
रभट्टाचार्यविरचिता उद्वाहव्यवस्था समाप्ता ॥ The same
colophon, mutatis mutandis, occurs at the end
of the first three chapters.

Foll. 1a, 50a, 79a, 98a contain tables of
contents for the respective portions they
precede.

The title given to the work on the last page
by Colebrooke's Paṇḍit is रामभट्टन्यायालंकारकृतः
स्मृतिसंग्रहः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1568.

743. Foll. 98; size 12½ in. by 6 in.;
fairly good, modern Bengali handwriting; ten
lines in a page.

The same work. The sections on *tithi* (in-
complete at the beginning ?) and *śuddhi*.

It begins : प्रायश्चः संकल्पानामेव कर्मणामारम्भकत्वा-
दादौ स एव निरूप्यते । ° see fol. 5a in preceding MS.

The *tithivyavasthā* ends fol. 53a. Between
this and the beginning of the *śuddhivyavasthā-
samkṣhepa*, fol. 55b, this MS. (as well as the
next one) contains brief sections on *bhūmidāna*,
fol. 53a, and *suvarṇadāna*, fol. 54b. Neither

this MS., nor the next one, makes any mention
of the author to whom the work is ascribed in
the preceding MS.

It ends with eight *śloka*s from the *Sanat-
kumārasaṃhitā* (on *vṛihad-āmānnadāna*, of which
MS. 640 has only the first 6½ at the end of
the *śuddhi*) ending : पौर्णमास्यां प्रोष्ठपदां स याति परमं
पदं ॥ समाप्नोयं ग्रन्थः ॥

Colebrooke's Paṇḍit has given it the title
(fol. 1a): द्वाँचकाटा (!) स्मृतिसंग्रहपूर्वखंडं ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1569.

638a. Foll. 44; size 16 in. by 5 in.; fair,
modern Bengali handwriting; eight lines in
a page.

The *Tithivyavasthā* of the same work.

It begins, as the preceding MS.: प्रायश्चः संक-
ल्पानामेव °

It concludes with the section on *suvarṇa-
dāna* mentioned above, ending : तथा च ब्राह्मे ।

सर्वदानानि नियमा आयासाश्च तपोसि च ।

यज्ञो दानं तथा जप्यं आर्द्रं च सुरपूजनं ।

गङ्गायां तु कृतं सर्वं कोटिकोटिगुणं भवेदिति ॥

after which the colophon, by a different hand:
इति श्रीराघ[व]भट्टकृतव्यवस्थाखण्डः समाप्तः ॥ and on the
back of the last leaf the MS. has been named
accordingly. [H. T. COLEBROOKE.]

1570.

263. Foll. 75; size 11½ in. by 6 in.;
fairly written, in the Bengali character, by
two different hands; European paper; 9 or
10 lines in a page.

Dharmadīpikā, or *Smṛitipradīpikā*, a treatise
on controverted points of sacred law, by *Can-
draśekhara Vācaspati*.

Incomplete. The present portion of the
work deals mainly with points of the *Vedic*
ceremonial.

It begins :

नत्वा शिवपदद्वन्द्वं ताततज्ञातसेवितं ।
तत्प्रभावर्द्धितास्माभिः क्रियते धर्मेदीपिका ॥
विद्याभूषणविख्यातः मङ्गलेश्वरमते सुधीः ।
तत्सुतस्तादृशो धीमांस्ततो ऽधीतो च तत्सुतः ॥
श्रीचन्द्रशेखरो नाम्ना ख्यातो वाचस्पतिः स्मृतौ ।
स्मृतीनां च प्रकाशार्थं तनोतीमां प्रदीपिकां ॥

तत्र मीमांसातर्क एव वेदतन्मूलशास्त्रार्थप्रकाशकः । तथा च भट्टः । मीमांसासंज्ञकस्तर्कः सर्ववेदसमुद्भवः । सर्वेषां वेदानां समुद्भवः प्रकाशो यस्मादिति विग्रहः । सा च मीमांसा द्विविधा कर्मब्रह्मनिरूपकभेदेन जैमिनिवादरायणप्रणीता कर्मनिरूपिकैव धर्मप्रतिपादिका यतो धर्मज्ञज्ञासानन्तरमारभ्यमाणं मीमांसाशास्त्रं धर्मप्रतिपादनप्रयोजनकं । अत एवोक्तं भट्टैः । धर्माख्यं विषयं चकुरु मीमांसायाः प्रयोजनं । °

अथात्र कर्मभेदप्रतिपादसूत्रं fol. 9a; अथ विधिभेदाः fol. 10b; अथाधिकरणनिरुक्तिः fol. 17a; अथ श्रुतिलिङ्गादिनिरूपणं fol. 17b; अथ ग्रहाधिकरणं fol. 22b; अथ दर्वीहोनाधिकरणं fol. 25b; अथ कपालाधिकरणं fol. 26b; अथ सर्वदृष्टाधिकरणं fol. 27b, etc.

It ends : अथ सोमोयवेदिविधिन्यायः ॥

For a fragment of this work, see Rāj. Mitra, Notices, II., p. 77. [H. T. COLEBROOKE.]

1571.

251a. Foll. 31; size 12½ in. by 4½ in.; good, modern Bengali handwriting; ten lines in a page.

Vyavasthāsārasaṁgraha, a compendium of religious (*smārta*) rites, by *Rāmagovinda Cakravartin* (son of *Mukunda*). Incomplete.

It begins :

पादपञ्चयुगमाख्यं शास्त्रं संस्मरन् लिखति पुस्तिकामिमां ।
श्रीमुकुन्दवदुरेतदात्मनः कल्पयं भवतु भूरिहारिणः ॥
गुरोः पादयुगं नत्वा रामगोविन्दशर्मणा ।
क्रियते बालबोधाय व्यवस्थासारसंग्रहः ॥

तत्रादौ तिथिव्यवस्था निरूप्यते । तिथिस्तु चन्द्रक्रियोपलक्षितः कालविशेषः । तदेव चान्द्रमसं दिनं । तर्हि शता चान्द्रो मासः । स च द्विविधः । मुख्यो गौणश्च । तत्र मीनस्वरवी यत् शुक्रप्रतिपदारम्भस्तदादिदर्शान्तो मुख्यचान्द्रश्चैव मासः । °

Fol. 22a : इति रामगोविन्दशर्मकृते व्यवस्थासारसंग्रहे तिथिव्यवस्था संपूर्णा इति ॥

श्रीकृष्णचरणाम्भोजं नत्वा संक्रमणे रवेः ।

वक्ति श्रीरामगोविन्दो व्यवस्थां धीरसंमतां ॥

तत्रादौ संक्रान्तीनां सङ्गोच्यते (1. संग्रह उ °) । °

Fol. 25b : इति व्यवस्थासारसंग्रहे संक्रान्तिव्यवस्था समाप्ता ॥ अथाहुतं ।

इत्यहुतशान्तिः fol. 26b.

Fol. 28a : इति ° संबन्धव्यवस्था समाप्ता ॥

नत्वा कृष्णपदद्वन्द्वं संसारजलधिप्रवं ।

वक्ति श्रीरामगोविन्दो व्यवस्थामौर्ध्वदेहिकीं ॥

अथान्येषादिषोडशश्राद्धाधिकारिणः °

For a complete MS. (omitting the first introductory *śloka*) and an analysis of the contents of the work, see Rāj. Mitra, Notices, IV., p. 290. [H. T. COLEBROOKE.]

1572.

41b. Foll. 100; 4to; size 10½ in. by 8 in.; written in the Bengali character; European paper (watermark 1805); 11-18 lines in a page.

Dvaitanirṇaya, a review of doubtful points of sacred law, composed by *Vācaspati Miśra*, for *Jayā*, wife of King *Bhairava* and mother of *Purushottama Deva*.

It begins : आभोरदारकमुदचित ° cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 648; Rāj. Mitra, Notices, I., p. 149; V., 296.

It ends : इति द्वैतनिर्णये सिद्धान्तपरिच्छेदः ॥ शाके ११२५ ॥

Foll. 99b and 100a contain a list of contents (*pattrapañjī*).

Regarding the author's probable age see above, no. 1398. [H. T. COLEBROOKE.]

1573.

253. Foll. 56; size 11½ in. by 5 in.; indifferent Bengali handwriting of about 1750 A.D.; 8-15 lines in a page.

Dvaitanirṇaya-pradīpā, or *Kādambarī*, a commentary on the preceding treatise, by *Gokulanātha*.

It begins :

देहत्यामेव निहतो द्वैतनिर्णयवेश्मनः ।

प्रदीपस्तिमिरं हन्तुं जीर्णोद्धारजिरोदरे ॥

नामद्वैतेति । अत्र देवराजादिशरीरवृत्तिरेकदा स्नेका वृत्तिर्या देवराजत्वादिजातिस्तद्विच्छिन्ने शरीरे तादृशशरीरविशिष्टात्मनि वा देवराजादिपदानामस्ति वृत्तिः सा च गृह्यविहितप्रकारोपपत्तिपदादिसंज्ञिताभिव्यंग्यो भगवत्सङ्केत एव सप्रपदार्थातिरिक्तः स्वाभाविको वा शब्दार्थसंबन्धः ०

इति कादम्बरीप्रदीपनामद्वैतनिर्णयविवरणे नामद्वैतनिर्णयः परिपूर्णः fol. 8a (8b left blank); ० दानद्वैतनिर्णयः fol. 18b; ० महादानद्वैतनिर्णयः fol. 31b; ० जलाशयद्वैतनिर्णयः fol. 45b; ० सदाचारद्वैतनिर्णयविवरणं ॥ उपनयनकालनिर्णये ० foll. 52b, 53a.

Col.: इति महामहोपाध्यायश्रीगोकुलनाथप्रणीतः संपूर्णो द्वैतनिर्णयप्रदीपः ॥ श्रीतीर्थेदत्तस्याखरमिदम् ॥

The MS. seems to contain only a portion of the entire work. Moreover, the different chapters are merely bound together, each being written by a different hand (or sometimes two hands) from the preceding one, and ending at the bottom of the page.

Rāj. Mitra, Notices, V., pp. 166, 281, gives a *Dvaitanirṇaya-jīrṇoddhāra* (or *prakāśa*) by *Madhusūdana Thākura*, described as a commentary on *Vācaspati Miśra's* work on the dualistic theory of the Supreme and the human souls.

[H. T. COLEBROOKE.]

1574.

299. Foll. 91; size 14 in. by 5½ in.; in different Bengali handwriting of 1807 A.D. (by one *Nārāyaṇa Datta Śarman*); worm-eaten, but mostly in the margin; 12-16 lines in a page.

Dvaitaparīśiṣṭa, a treatise, in two chapters, on points of Hindu law, not treated by former writers; by *Keśava Miśra*.

I. begins: स्वामिन्वासो ममैतत् ०; II. (fol. 57), तातस्ते मकरालयः ० see Aufrecht, no. 650.

The leaves of the second chapter are paged separately 6-40.

A much larger work of the same title, and by the same author (of which this is perhaps a fraction) is described by Rāj. Mitra, Notices, V., p. 186. [H. T. COLEBROOKE.]

1575.

1395b. Foll. 48; size 12½ in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, at the beginning of the present century; ten lines in a page.

Dvaitanirṇaya-siddhāntasamgraha, a treatise on controverted points in the performance of certain rites, by *Bhaṭṭa Bhānu*, son of the *Mīmāṃsaka Bhaṭṭa Nīlakaṇṭha*; the work being an abridgment of the *Dharma-Dvaitanirṇaya*, by *Bhānu's* grandfather, *Bhaṭṭa Śaṅkara*, son of *Bhaṭṭa Nārāyaṇa*.

It begins :

लक्ष्मीं नारायणं नत्वा सीतया सहितं रघु ।

गंगायुतं नीलकण्ठं गुरोः पादांबुजं तथा ॥ १.॥

पितामहकृतद्वैतनिर्णयार्थस्य संग्रहः ।

नीलकण्ठात्मजेनेह क्रियते भानुनाधुना ॥ २ ॥

तत्रादौ नवरात्रसिद्धांतः । नवरात्रव्रते च देवीपूजनं प्रधानं । ०

इति ० नवरात्रनिर्णयः fol. 4a; ० नवरात्रपारणा fol. 5a; इति चतुर्थी fol. 5b; ० पञ्चमी fol. 6a; ० जन्माष्टमी fol. 8b; ० एकादशीवेधे ऽरुणोदयनिर्माणनिर्णयः fol. 9b; ० चतुर्दशी fol. 11a; ० शिवरात्रिः fol. 11b; ० सावित्रीव्रतं fol. 12a; ० उपाकर्षे fol. 15a; ० होलिका fol. 16a; ० संक्रांतिनिर्णयः fol. 17a; ० ग्रहणोपवासः fol. 17b; ० अनूढकन्यामृतावाशौचं fol. 18a; ० संनिपाताशौचं fol. 20b; ० दत्तकाशौचं fol. 21a; ० स्त्रीजनने कर्मानधिका-रावधिनिर्णयः fol. 23a; ० क्रियाधिकार ० fol. 24b; आ-ज्ञाधिकारनिर्णयः fol. 27a; ० सपिंडीकरणाधिकार ० fol. 30b; ० पिंडपितृयज्ञप्राशन ० fol. 32b; ०; ० आधाना-द्यधिकार ० fol. 37a; ० अपत्नीकाधान ० fol. 37b;

° सपुत्रकविधिः fol. 39a; ° तीर्थयात्रा ° fol. 40b;
° ब्राह्मणस्य मांसनिषेध ° fol. 43a; ° दत्ताप्रदान ° fol.
43b; ° स्तेयान्यमहापातकप्रायश्चित्तनिरणयः fol. 46a.

Colophon: इति श्रीमन्नीमांसकभट्टनीलकण्ठान्तजभट्ट-
भानुकृते द्वैतनिरणयसिद्धांतसंग्रहे कोटिलक्षायुतहोमनिरणयः
समाप्तः ॥

The author's brother, *Bhaṭṭa Śaṅkara*, wrote
his *Kuṇḍoddyotadarśana* in 1671 A.D.

For another MS. of the work see Rāj. Mitra,
Notices, II., p. 271.

[H. T. COLEBROOKE.]

1576.

1258a. Foll. 106; size 9 in. by 3½ in.;
indifferent Devanāgarī character; 9 or 10 lines
in a page.

The same work, incomplete in the middle;
with a fragment of *Bhaṭṭa Śaṅkara*'s work, of
which the former is an abridgment.

The MS. consists of two portions, paged
separately, the first of which consists of 33,
the second of 73 leaves.

I. Foll. 1-33 *Bhānu*'s treatise from the be-
ginning to the middle of the *anūḍhakanyā-
mrītā-vāśauca*, where the MS. breaks off
abruptly.

II. From fol. 17a (near the bottom) of the
second portion to the end, numbered 17-73,
contain the concluding portion of *Bhānu*'s
work from shortly after the beginning of
the *kriyādhikāranirṇaya*.

Dated: संवत्सरे १११३ पीपकृष्णचतुर्थ्यां लिखितं
लेखापितं सिद्धेश्वरमिश्रात्मजलालचंद्रशर्मेणा सारस्वतेन
वाराणस्यां श्रीपद्मपतिप्रसादादिति ॥

III. Foll. 1-17a of the second portion (the
first sixteen leaves of which are not num-
bered) contain a fragment of the *Dharma-
Dvaitanirṇaya*, by *Bhaṭṭa Śaṅkara*, son of
Bhaṭṭa Nārāyaṇa.

It begins: संपूर्णोक्तं । °

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणपारावारपारीणधुरीणमीमांसाद्वे-
तसाधान्यधुरंधरश्रीमद्भट्टनारायणसुतभट्टशंकरकृते धर्मद्वैतनिरणये
पंचमीविषयसंशयोद्भेदपरिच्छेदः ॥ अथ कृष्णजन्माष्टमीव्रतं नि-
र्णयते ॥ fol. 2b; ° निर्णये श्रीमद्वाङ्मन्यसकलशिष्टधुरं-
धरसंप्रदायोद्गीपकः कृष्णजन्माष्टमीसंशयोद्भेदपरिच्छेदः fol. 10b;
° निर्णये कृष्णजन्माष्टमीपारणसंशयोद्भेदपरिच्छेदः ॥ एकादोर्वेध °
fol. 15b. [H. T. COLEBROOKE.]

1577.

1542. Foll. 153 (the original pagination
of which, 142-295, has been obliterated and
changed for a fresh one, 2-154); size 10½ in.
by 5½ in.; very well written, in Devanāgarī;
fourteen lines in a page.

Viruddhavidhividhvamsa, a general review
of disputed points of (sacred) law, composed,
at Anahillapātaka, by *Lakshmīdhara*, son of
Malladeva and *Śrī Devī*, grandson of *Vāmana*
(brother of *Skanda*), and great-grandson of
Soḍha (who, like his sons, was minister to
King *Someśvara* of Śākambhari).

Incomplete at the beginning. The work con-
sists of seven chapters (*adhikaraṇa*), the first
four of which are wanting; a line and a half
scored out at the beginning (of fol. 2) of the
MS. having contained the colophon of the fourth
chapter, and the first few words of the fifth.

Ch. five began orig. यथाप्याचार्यप्राची - - (some
16 aksharas) भ्रात्रादयः आह्लादिकारिण इति । तत्रापि
पुत्राभावे सपिंडा मातृसपिंडाः शिष्याश्च दद्युस्तदभावे चतुर्विगा-
चार्याविति गोतमवचनमुदाहृतं । °

Fol. 17a: इति स्मार्त्तमहत्तश्रीमद्भस्मीधरविरचिते विरु-
द्धविधिधिर्व्यंसे वाक्यमीमांसायां क्षेत्रज्ञादिपुत्राणामेवाभावे भ्रा-
त्रादिआह्लादिनिराकरणं नामाधिकरणं [पंचम obliterated]-
मिति ॥ तदेवं विश्वरूपप्रोक्तं °

Fol. 70a: इति ° वाक्यमीमांसायां सिद्धांतारूपमधिकरणं
[षष्ठ] समाप्तं ॥ अथ आह्लास्य प्रकारात् लक्षणाणि प्रोच्यन्ते ।
तत्र विश्वामित्रः । °

It ends : ब्रजतन्त्रमेधफलं पुरुष इति बोधायनसूत्रं ॥

इति स्मार्ते ० आङ्गप्रकाराख्यमधिकरणं सप्तमं ॥

ब्राह्मणा ब्राह्मणा जाता जाता ये गुणसागराः ।

नागरा नागरानाहं हारो यानहं यद्वरः (! or जहं हारे-
योनहं ०) ॥ १ ॥

तदन्वये ऽष्टगोत्राणामष्टगोत्रोन्नतिश्रितां ।

मध्याह्नोत्रेशसंशुद्धे गोत्रे ऽजायत काश्यपे ॥ २ ॥

श्रीमदानन्दनगरस्थाने स्थानेश्वराभिधः ।

पंडितो यः स्वविद्याभिश्चतुर्दिग्बुधो ऽजायत् ॥ ३ ॥

श्रीमदानन्दनगरे नागरेभ्यो गृहांश्च यः ।

सप्तविंशतिविप्रैः प्रददौ सपरिच्छदान् ॥ ४ ॥

घण्टमुखः षट्सु तर्केषु चतुर्वेदी चतुर्मुखः ।

मीमांसामांसलप्रज्ञो यो भूतस्यान्वये ऽभवत् ॥ ५ ॥

स्कंद स्कंदपितुः प्रत्नानंदकंदस्त्वमंदधीः ।

शाकंभरीशिशुः सोमेश्वरदेवस्य भूतः ॥ ६ ॥

सांघिविग्रहिकामात्यो ऽरात्यौघकरिकेसरी ।

सोढस्तस्य सुतो ऽसोढः शत्रुभिस्तस्यदे ऽभवत् ॥ ७ ॥

तस्य पुत्रावभूतां द्वौ भूतांतभूतकीर्तिनी ।

स्कंदवामननाम्ना तावाम्नाताववनीमती ॥ ८ ॥

सर्वमात्यपदं ताभ्यां पृथ्वीराजो ऽदत्तमुदा ।

सेनाधिपत्यं स्कंदाय प्रदाय च सुखी स्थितः ॥ ९ ॥

सेनापतित्वं स्कंदाय प्रदाय धृतशक्त्ये ।

महादेवमुतायातिदूयूषो भूषवत् (!) ॥ १० ॥

सांघिविग्रहिकाद्यं तु पदं संपाद्य वामने ।

स्कंदो राजे ऽपितानंदो स्वधीक्षितं कुरुष्ककान्

[(!. तुरु ०) ॥ ११ ॥

सदा स दानानि ददौ द्विजेभ्यो दंडनायकः ।

या काप्यपरिणीतायात् तस्य[र] वैवाहिकं त्वदात् ॥ १२ ॥

स्कंद स्कंदेति वर्णेषु वर्ण्यमाने ऽत्र नागरः ।

ब्राह्मणं कोपि कोपेन कंषिताधरमुक्तवान् ॥ १३ ॥

स्कंद स्कंदेति वदथ किं विप्राः प्रतिवासरं ।

मदीयहृदये नायमप्यङ्गस्कंदसंडिका ॥ १४ ॥

इत्येते नागराः प्रोचुर्यस्त्वं यात्वा तदंतिके ।

वद द्विजैर्व वचनं यदस्ति तव योग्यता ॥ १५ ॥

कोपात्स पादलखे द्वादशे शाकंभरीं पुरीं ।

प्राप्य विप्रो राजकुलाद्यपांत (!) दंडनायकं ॥ १६ ॥ ० २२ ॥

गते ऽन्यसंगरे स्कंदे निद्राव्यसनसन्नधीः ।

व्यापादितस्तुरुष्कैः स राजा जीवल्लुतो युधि ॥ २३ ॥

हरिराजमथो राज्ये शाकंभर्या निवेश्य सः ।

स्कंदस्तत्र कियत्कालं स्थित्वा तुर्याश्रमं श्रितः ॥ २४ ॥

द्रुम्माणां लक्षविंशत्या विंशत्यश्र (1. ० त्या च) शतैः समं ।

वामनः सकुटुंबो (९) णहिल्लपाटकमाट तु ॥ २५ ॥

मल्लदेवो ऽभवत्तस्य पुत्रः पुत्रवतां वरः ।

सुभाषितावलीकर्ता भर्ता भूतलवर्तिनी ॥ २६ ॥

सहस्रसंख्यासाहित्ये लक्ष्यलक्षणसंख्यया ।

कौटिल्याद्यर्थशास्त्रेषु कौटिल्यो यन्मतिमता ॥ २७ ॥

स श्रीदेवीति नाम्नात्मनाम्नातां परिणीतवान् ।

लक्ष्मीशवत्ततो लक्ष्मीधरो भूद्वरधीधरः ॥ २८ ॥

भगवद्बोधभारत्याख्यश्रीपादप्रसादतः ।

आसादितसदानंदद्वैतज्ञानानुभावकः ॥ २९ ॥

श्रीमति श्रीशिवदण्डहिल्लपाटकपत्तने ।

मल्लदेवः सहामात्यसभ्यः स्मृत्यादिनिर्णये ॥ ३० ॥

वेदांतस्मृतिसिद्धांतश्रुतः स्वांतः (? 1. क्रांतः) कवेः पण्डितः ।

पांथो ऽग्रतिमरामाख्यं महाकाव्यं चकार यः ॥ ३१ ॥

प्रत्यक्षीभूतभारत्येवितः (!) स्मार्तमहत्तमः ।

विरुद्धविधिविध्वंसं व्यवधान्मुग्धबुद्धये ॥ ३२ ॥

इति स्मार्तमहत्तमश्रीमल्लक्ष्मीधरविरचिते विरुद्धविधिविध्वंसा-
भिधानो ग्रंथः समाप्तः ॥ संवत् १५८२ वर्षे चैत्रशुदि ४ भृगौ ॥

At the end of the volume, a leaf has been added, containing a prose paraphrase of the above genealogical account, written by a recent hand :

नागरा ब्राह्मणाः ऽष्टगोत्राः तेषां मध्ये काश्यपगोत्रे नागरवंशे
काश्या स्थानेश्वरनामा पंडितः चतुर्दिक्षु पंडितान् जित्वा ।
सप्तविंशतिसंख्यकनागरब्राह्मणैः सपरिच्छदान्गृह्णन्तदौ । ० ।
तदन्वये स्कन्दः ० । शाकंभरीदेशाधिपसोमेश्वरनाम्नो राज्ञः सान्धि-
विग्रहिकामात्यो जातः । तस्य पुत्रः सोढः सो ऽप्यमात्यः । तस्य
पुत्रौ द्वौ स्कन्दवामननामानौ । तद्देशीयराजा पृथ्वीराजनामा
स्कंदाय सेनाधिपत्यं वामनाय सान्धिविग्रहिकामात्यं च दत्त्वा स
राजा स्वस्यो जातः । ततः स्कंदः तुरुष्ककान् अवधीत् । ततः
अन्यसंगरे गते स्कन्दे राजा निद्राव्यसनमंदधीः स तुरुष्ककैर्घो-
षादितः । पुनर्हरिराजनामानं शाकंभर्यां संस्थाप्य स्कन्दः चतु-
र्याश्रममाश्रितः । वामनस्तु विंशशताधिकविंशल्लपाट्टयैः सह
अणहिल्लपाटकमगात् । तत्पुत्रो मल्लदेवः येन सुभाषितावली
कृताप्रतिम[म]रामाख्यं काव्यं च । शास्त्रे कौटिल्यो मतं यस्य ।
तेन श्रीदेवी विवाहिता । तस्यां तत्सुतो लक्ष्मीधरो भूत् । स
एव भगवद्बोधभारतीशिष्यः ऽद्वैतज्ञानानुभावकः स एव विरुद्ध-
विधिविध्वंसनामानं ग्रंथमकरोत् स एवायं ग्रंथः ॥

For fol. 1 of the MS., containing a fragment of *Śaṅkara's* (*Sarva-*)*Dharmapraśāsa*, see above, no. 1564. [H. T. COLEBROOKE.]

1578.

1531. Foll. 202 (numbered 1-200, nos. 5 and 35 occurring twice); size 10½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī handwriting of about 1800 A.D.; 14-16 lines in a page.

Prayogatattva, a manual of ordinary religious rites, compiled, at Benares, by *Raghunāthasūri*, son of *Bhānuji*, in Śaka 1577 (A.D. 1655).

It begins:

शक्यं यत्र विशेषतो निगदितुं ब्रह्मादिवृन्दारकैः
स्वातन्त्र्यान्तनिवारणाय सततं संभावितं योगिभिः ।
ध्यातं मंदरसंस्थितेन जगतः संसारबंधच्छिदा
पूर्णमानसमोदनं तदखिलाधारं महो मन्महे ॥ १ ॥
नैजप्रभापटलनिर्मितकोटिपीठं
लेखेद्रवंदितमहोच्चलपादकंजं ।
प्रालेयशैलसदुदुरपत्रजातं
वंदे स्फुरन्निपथगां चित्चारुमौलिं ॥ २ ॥
अहिनरसुरवारानंददात्री मृडानी
हृतमुनिकुलविभ्रा भक्तवृंदास्तदोषा ।
दलितदितिजपुंजा शर्वराज्ञी सदा मां
मुखयतु जगदंबा चंद्रभिन्नावतंसा ॥ ३ ॥
शारदां शरदिंदुसप्रभां श्वेतनीरजसंस्थितां परां ।
हंसवाहनसंस्तुतां सदा भावये निखिलार्थदां शिवां ॥ ४ ॥
स्मृतिप्रणेतृनय सूत्रकर्तृ-
स्तथापरान् भाष्यकृतोऽभिपूज्य ।
प्रयोगसंदर्भकृतोऽपि नत्वा
प्रयोगतत्त्वं चरिर्कर्म काश्यां ॥ ५ ॥

संस्क्रियते एभिः श्रौतस्मार्तकर्मभिः पुरुष इति संस्काराः ।
ते च चत्वारिंशद्व्याहृतः सुमंतुगौतमी । गर्भाधानानवलोकन-
नपुंसवनसीमंतोन्नयनचलिजातकर्मनामकरणनिष्क्रमणान्नप्राशन-
चौलोपनयनमहानाम्यादिब्रतचतुष्टयसमावर्तनपाणिपीडनदेव-
पितृमनुष्यभूतब्रह्मसंज्ञकपंचयज्ञानुष्ठानानि तथा पाकयज्ञसंस्था
अग्न्याधेयमष्टकाः पार्वणश्राद्धे श्रावण्याग्रहायणी चैत्र्याश्वयुजी
चेति सप्त हविर्यज्ञसंस्थाः । अग्निहोत्रं दर्शपूर्णमासौ चातुर्मा-
स्यान्याग्रयणेष्टिर्निरुद्धपशुबंधसौत्रामणीति संज्ञास्तथा सप्तसोम-
संस्थाः । अग्निहोम उक्त्यः षोडशी वाजपेयोऽतिरात्रोऽग्नौधाम

इति संज्ञा इत्येते चत्वारिंशत्संस्काराः ॥ तथा दद्यात् क्षांतिरनसू-
याशीचमनायासो मांगल्यमकार्षेयमस्पृहेत्यष्टावात्मगुणाः । अन्ये
अपि तीर्थस्नानादयः संस्काराः । ०

इति ० संस्काराख्यं प्रथमं तत्त्वं fol. 3b; इति ० परिभाषाख्यं
द्वितीयं ० fol. 10b; ० स्वस्तिवाचनाख्यं तृतीयं ० fol. 15a;
आभ्युदयिकाख्यं चतुर्थं तत्त्वं fol. 27a;—० ग्रहमखाख्यं पंचमं
तत्त्वं fol. 62a; ० रजस्वलाशांखाख्यं षष्ठं fol. 77a, etc.

The last two leaves contain a table of contents.

The MS. ends: इति रघुनाथसूरिविरचिते प्रयोगतत्त्वे
उक्तेविवाहाख्यं पंचविंशं तत्त्वं ॥ ० ॥

श्रांङित्यान्वयसंभूतरघुनाथेन धीमता ।

प्रयोगतत्त्वमरचि मुदे उस्तु तज्जगत्पते: ॥ ५ ॥

शाके वाजिनगेषुभूपरिमिते तैषे सिते ज्ञेकभे

श्रीमत्पर्वतर्नदिनीपरिवृढप्राणप्रियस्त्रीकसि ।

श्रीमद्भानजिसूनुना (!) विरचितं सत्पादकंजालिना

पर्णानिमुदे भयत्नविरतं यच्छ्रेयसां साधनं ॥ ६ ॥

इति रघुनाथसूरिविरचितं प्रयोगतत्त्वं समाप्तं ॥

For another MS. of this work, which omits the first four introductory stanzas, see Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., no. 952.

[H. T. COLEBROOKE.]

1579.

1430. Foll. 155; size 12½ in. by 4½ in.; carelessly written, in Devanāgarī, by two different hands, in 1798 A.D.; ten lines in a page.

Nirṇayāmṛita, a work, in four chapters, on the times and seasons suitable for certain ceremonies, compiled—by order of *Sūryasena-nṛpati* of *Ekacakrapura* on the *Yamunā*—by *Allādanāthasūri*, son of *Paṇḍita Siddha-Lakshmaṇa*. It begins*:

कारणमेकं जगतां वारणमास्येन तारणं विपदां ।

किमपि महो महनीयं प्रत्यूहव्यूहदारणं वंदे ॥ १ ॥

* These extracts were made long before the appearance of Prof. Bhandarkar's Report for 1883-4 (1887), in which this introduction is given more fully. The readings of the present MS. may still be of some value to Indianists.

भाषयामि दृढभक्तिभावनो भावितांहियुगलां सुमंगलां ।
इष्टदां सततमिष्टदेवतां मंत्रवत्सकलमंत्रमातरं ॥ २ ॥ ०

यैः कृतः स्मृतिमहार्णवपार-
प्राप्तिहेतुरिह संग्रहसेतुः ।

तात्त्रमाभि मनुविष्णुयमाद्यान्
कालनिर्णयकतो ऽप्यहमन्यान् ॥ ४ ॥ ०

जयति भूमाविह बाहुबाणाः (? 1. चा ०)
क्षितीश्वरा दिक्श्रुतबाहुबाणाः ।

प्रकुर्वते ये विशदा यशोभिर्
जगत्समग्रं च सदायशोभिः ॥ ६ ॥

बभूव यश्च त्रिदशैः सरूपस्
तदन्ववाये बलवान्सरूपः ।

चकार नित्यं च समाहितानां
परिभ्रमं यः परमाहितानां ॥ ७ ॥

तस्यात्म[जन्मा]जनि कर्णदेवस्
त्यागेन यो विश्रुतकर्णदेवः ।

वपुःश्रिया निर्जितकामदेवः
सदा समाराधितवामुदेवः ॥ ८ ॥

तदात्मभूरुद्धरणे (शः Bh.) क्षितींद्रः
क्षितींद्रभिद्वानुमहानुभावः ।

शुभावदातायतकीर्तिरार्ति-
हरः सतां श्रीपतिमूर्तिरासीत् ॥ ९* ॥

स्वकीर्तिवल्लीप्रभवतिवल्ली-
स्थलीव दिव्यी नगरीमतल्ली

शतप्रफुल्ला विकसद्विलासा
सुकीर्तिनरीः समसिंचि येन ॥ १०* ॥

प्रस[क्तु]क्तामयहेम ० ११ ॥

उद्धरणं शुद्धरणं संहरणं विद्विषां समुद्धरणं ।

सुद्धदां पुरातनहदां नमतितम (मां Bh.) को न नाम
[तसुमाना (! तमनामः Bh.) ॥ १२ ॥

सौंदर्येण विजृम्भणा रति[पति]ः शौर्येण श्रीपतिः
गांभीर्येण सरित्पतिर्विलसता धैर्येण भूभृत्पतिः ।

सत्कांतोद्भ(1. दु)पतिः श्रिया धनपतिर्यस्तेजसाहर्षितस्
तेनार्योद्धरणेश्वरेण सुमतिः स्पर्धेत कः स्तापतिः ॥ १३† ॥

* Bh. gives verses 9 and 10 in the order 9a, 10a; (10b), 9b. His reading of our 10b is:

भल्लीशतप्रोतशकेशकुंभीकुंभासनरीः समसि(से)चि येन ।

† The MS. numbers both half-verses (13 and 14); hence the next verse 15, etc.

अस्य(? 1. सा)वसावाहितसप्रतापः

स्वसंनिवेशोचितभयदेशः ।

अध्यास्त सिद्धान(? 1. स्त)समस्तशक्रा
स्पदं पुरं सादरमेकचक्रं ॥ १४ ॥ ०

यस्योपकंठे सितिकंठकंठ-

स्पर्धिप्रभा भानुसुता वहंती ।

तदुच्चवेदध्वनिसंनिकर्षीद्
अभ्यस्यतीवाखिलपावनत्वं ॥ १५ ॥ ०

पुरं शशासैव पुरंदराभस्

तदैकचक्राख्यमनेकचक्रः ।

असंख्यसंख्यारिजयोजिताख्य-

चिख्यासु (!) येनोद्धरणक्षितीशः ॥ २३ ॥

समुद्रैरपि यः सप्रसमुद्रैः संयुतां महतीं ।

पालयंस्तन्महीपालः पुरालंकुरुते पुरं ॥ २४ ॥

गुणरत्नाकराचंद्रश्रृंगसेनस्ततो ऽभवत् ।

महा महा स देवस्य शालिमौलिबिभूषणः (!) ॥ २५ ॥

यस्य विश्वोपकाराय सदा सत्युद्यते करे ।

शशंके धनदः स्वैरं चकंपे कनकाचलः ॥ २६ ॥ ०

तस्यात्मजो ऽभूच्चरितार्थजन्मा

श्रीसूर्यसेनो जयति क्षितींद्रः ।

सुदर्शनेनैव विभर्ति गोपी-

नारायणत्वं भुवि यः प्रसिद्धं ॥ ३० ॥ ०

चकास्ति यस्यातिनलप्रतापः

प्रतापसेनो श्वरजः प्रसिद्धः ।

भक्त्याभिरामस्य सदायजस्य

यो लक्ष्मणाकारमुपैति भद्रं ॥ ४० ॥

सौंदर्यसौंदर्यदयानयाद्वा

विज्ञानशौर्यौदिगुणेषु नान्यं ।

प्रतापसेनस्य समं समंताल

लोके विलोके ऽव विचित्रलोके ॥ ४१ ॥

श्रीदेवसेनस्तनयो ऽपि गोपी-

नारायणस्याजनि कामरूपः ।

लब्धप्रसादेन महेश्वरस्य

ममारतिस्तुष्टिमुपैति यत्र ॥ ४२ ॥

देवसेनकुमारस्य कुमारस्य च तांतरं ।

आयीनंदकृतो नित्यं विभ्राणां शक्तिमुत्तमां ॥ ४३ ॥

श्रीसूर्यसेनः पुरमेकचक्रं

वरांगमध्यास्य जयजयसं ।

यमन्यकांतं जितनाककांतं

गुर्वीयमुर्वीव सदोर्विरास्ते ॥ ४४ ॥

विद्वत्सु सन्ध्यापि महत्सु समाश्रितेषु

श्रीसिद्धलक्षणसुतः सुतराममुष्य ।

श्रीसूर्यसेननृपते [निजते] जसो भूद्

अज्ञाडनाथमतिमानतिमानपात्रं ॥ ४५ ॥ ०

अगाधग्रंथपयोधिं तथालोद्व मया [धिया] ।

समुद्धृतं नृपादेशाज्ञेनदं निर्णयामृतं ॥ ४६ ॥

मनुस्मृतिं विष्णुपराशराप-

स्तंबस्मृतीर्वीक्ष्य मिताक्षरां च ।

तथापराकर्णवपारिजातान्

स्मृत्यर्थसारं स्मृतिचंद्रिकां च ॥ ४७ ॥

मात्स्यं कौर्मं वाराहं च दृष्ट्वा वैष्णववामने ।

मार्कंडेयपुराणानि भविष्योत्तरभारते ॥ ४८ ॥

[परिशिष्टं हेमाद्रेरनंतभट्टीयगृह्यपरिशिष्टे ।

कालादंशं चिंतामणिं विदंडीं च कृत्यकल्पतरुं ॥ ५० ॥]

सकलपुराणसमुच्चयदुर्गोत्सवरामकौतुकानि तथा ।

संवत्सरप्रदीपं सभोजराजीयदेवदासीयं ॥ ५१ ॥

रूपनारायणीयं विद्याभट्टपद्धतिं विततां ।

वीक्ष्य महादेवीयं शुभे निर्व[र्ध] च विश्वरूपकृतं ॥ ५२ ॥

श्रीसूर्यसेननृपतेरादेशात्सिद्धलक्षणतनूजः ।

अज्ञाडनाथसूरिः संग्रहमिह कालनिर्णयं कृतवान् ॥ ५३ ॥

इति ग्रंथावतारः ॥ अथानुक्रमणी ॥

ग्रंथे श्रीसूर्यसेनस्य निर्णयामृतसंज्ञके ।

आदावस्मिन्नुदाहारः कथितः प्रथितः क्रमः ॥

Śloka 50, omitted by the present MS., is found in other MSS., viz. Weber, Cat. Berl., no. 1170; Bhandarkar, Rep., p. 351; Burnell, Tanjore MSS., p. 130b.

For other MSS. see Rāj. Mitra, Notices, I., p. 151; IV., p. 285; also Cat. of Bikāner MSS., p. 426 ('written by *Gopīnārāyaṇa*, under the auspices of the King *Sūryasena*, but beginning and ending differently).

Ch. I., *sāmānyatithinirṇayaprakaraṇa* ends fol. 16b; II., *sakalatithinirṇaya* (calendar of

fasts and feasts), fol. 94b; III., *śrāddhanirṇaya-prakaraṇa*, fol. 129a; IV., *āśaucaprakaraṇa*, ends:

कूप्यांसंज्ञके घृतं हुत्वा विप्राय गां दत्त्वा पंचगव्यं प्राडय
शुद्धः । सूतकी आवश्यकं विवाहादिमंगलं कुर्यात् ॥ इति
मंगलं ॥

इति श्रीसूर्यसेनमहामहोद्विरचिते निर्णयामृते आशीचम-
करणं समाप्तं ॥

श्रीसूर्यसेनभूट्टिमलयशःखीरसागरादुदिते ।

इति निर्णयामृते अस्मिन्नाशीचमकरणनिर्णयो जातः ॥ १ ॥

श्रीमत्पंडितलक्ष्म(सिद्ध fol. 16b)लक्षणसुतः श्रीसिद्ध-
[लक्ष्मोपद-

इंद्वाराधनमुपसिद्धमहिमा यः सिद्धसारस्वतः ।

आदेशादकृतेषु सूर्यमहसः श्रीसूर्यसेनप्रभोर

वैधे कर्मणि कालनिर्णयमसावज्ञाडनाथः सुधीः ॥ २ ॥

As the work is quoted in *Acala's Nirṇaya-dīpaka* (see the next MS.), it must have been composed prior to 1518 A.D.

[H. T. COLEBROOKE.]

1580-1582.

690-692. Foll. 510; size 9½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1730 A.D.; 8 or 9 lines in a page.

Nirṇayadīpaka, a compendium of rules and opinions regarding religious practices and observances, compiled, in Samvat 1575 (A.D. 1518), by *Acala Dviveda* (*Dvivedin*), surnamed *Bhāgyavateya*.

The author, who was one of three sons of *Vatsarāja*, and a native of *Vṛiddhapura*, carries his genealogy still further up through *Govinda*, *Lakshmidhara*, and *Ananta* to *Dhāvigadeva* (?).

It begins (as corrected with the help of the next MS.):

हेरंबः सर्वकार्येषिसिद्धिः सर्वदा सतां ।

सिद्धिबुद्धियुतः सो ऽस्तु ग्रंथनिर्मितकर्मणि ॥ १ ॥

देवः श्रीशंभुजन्मा गणपतिरखिलाज्ञागरानार्यबुद्धोन्
 रक्षत्वस्मिन्समस्ते जगति तु भयतो यत्र कुत्र स्थिताश्च ।
 येषां सप्तप्रवृत्ता परमविधियुता पंचयज्ञान्विता या
 धर्म्या स्वाचारयुक्ता न विरमति यतो नित्यचर्या कदा-
 पदुर्मेधमनिरतैरपि चातिथेयैर् [चित् ॥ २ ॥
 यज्ञक्रियाकुशलभिस्तु विचारगमैः ।
 धर्म्यैर्द्विजैश्च शरणागतसाधुवृत्तैर्
 आस्थापितं पुरवरं हि शिवेन वृद्धं ॥ ३ ॥
 विद्यावृद्धा धर्मवृद्धा ज्ञानवृद्धा हि ये नराः ।
 वसन्ति यत्र तेनैतद्बुद्धा वृद्धपुरं विदुः ॥ ४ ॥
 आचार्यतामुपगताय चतुर्मुखाय
 शंभुः स्वयं स्वकरसक्तविवाहशोभः ।
 शैलांगजोद्वहनपर्वणि संव्यतारीत्
 तीर्थास्पदं नगरमेतदमर्त्यसन्न ॥ ५ ॥
 नास्माभिर्ननु नागरस्य पुरतो वेदाथैवादः कदा
 जयो यत्र महत्पैरिति (? त्रै ०) शिशोर्व्रद्धभिर्भिर्निर्गतं ।
 दुर्घासा वसति स्म नागनिलये व्यासो ऽपि काशीपुरे
 ऽगस्तिः खस्ति समुच्चरे[त्] त्रिजगतां लंकाकृतात्मा-
 सतः सन्मानमर्हति सर्वेभ्यो नागरा ननु । [लयः ॥ ६ ॥
 यतो ब्रह्माधिपतिर्देवधिभिर्रूपासिताः ॥ ७ ॥
 ये नागरा भूवलये प्रसिद्धाः
 श्रुत्युक्तमार्गाचरणे प्रगल्भाः ।
 द्रव्यप्रदानामकुबेरशोभा
 धर्मद्विषः प्रत्यनिशं कठोराः ॥ ८ ॥
 तेषु व्याक्तिरभूदेका मंडोदेयभिधोत्तमा ।
 तस्यां धारिणदेवो भूरायां (? १. भूद्ध ०) धर्मवर्धकः ॥ ९ ॥
 अनंतनामा समभूतदंगजो
 यो ऽध्यापिपद्मेदमनंतवाडवात् ।
 अनंतभक्त्या निजजन्म सार्धकं
 कृत्वा ययावीश्वरधाम निर्मलं ॥ १० ॥
 लक्ष्मीधरः सूनुरभूदन्ताद
 आनंददायी भुवि भूसुराणां ।
 यस्मिन् द्विजे श्रीश्च सरस्वती च
 कुटुंबभावेन सदोषतुल्ये ॥ ११ ॥
 लक्ष्मीधरादामजंतुर्द्विजेशो
 गोविंदनामा भुवि विश्रुतो यः ।
 वेदार्थविद्वैदिककर्मविज्ञो
 विद्वद्द्विजैरचितपादपद्मः ॥ १२ ॥

तस्यात्मजो भूवन्तु वत्सराजो
 वत्सैस्त्रिभिर्विस्तृतवंशराजः ।
 यो धर्मवर्त्माश्रयराजराजः
 सर्वार्थविज्ञानविधौ सराजः (!) ॥ १३ ॥
 श्रीवत्सराजादचलद्विवेदी
 जनुर्देवद्विप्रजनांहिरेणुः ।
 श्रीनागराणां श्रुतिसागराणां
 करोति किंचिच्छुभकर्मसिद्धौ ॥ १४ ॥
 श्रीमन्महारुद्रभवं विधानम्
 च्युवेदिप्रामप्रमतादिषु यत् ।
 तस्यानुजं निर्णयदीपिकाख्यं
 ग्रंथं वचोमोहहरं करोमि [करोति 2595] ॥ १५ ॥ ०
 द्वैवेदीविदुषां प्रधानमभवच्छ्रीवत्सराजो द्विजस्
 तत्सूनुः सकलद्विजांहिरजसामंशः कृती यो ऽचलः ।
 तेनायं क्रियते प्रियाय विदुषां सन्निर्ययाकांक्षिणां
 ग्रंथो निर्णयदीपको ऽधिवसता श्रीपूर्ववृद्धं पुरं ॥ १६ ॥
 जनकं स्वं प्रणम्याथ गुरुं भट्टविनायकं ।
 तित्यादेर्निर्णयं तूते ऽचलो नागरवाडवः ॥ १७ ॥
 तित्यादिकं चोदनातः (!) आडदानादिकर्मसु ।
 संगत्वेनेष्यते तस्यान्निर्येतव्यत्वमर्हति ॥ २० ॥
 आदिशब्देन कालो नष्टत्वाद च । ०

The work is chiefly concerned with the various observances connected with *śrāddha*, followed by chapters on *aśauca* and *grahaṇa*; other ceremonies such as *upanayana*, *vivāha*, *pratiśṭhā*, etc., being only cursorily dealt with towards the end of the work.

Of the authorities referred to by the author, the following may be mentioned: *Anantabhaṭṭa*, foll. 59b, 60b, 444a; *Ācāratilaka*, fol. 74b; *Rshyaśṛiṅga*, foll. 315b, 340a, 362a; *Kāraṇa-tantra*, foll. 481a, 482a, 483a; *Kārshṇājīni*, foll. 334a, 335a, 348a, 350a; *Kālanirṇaya*, foll. 324a, 354b; *Kālanirṇayadīpikā*, fol. 441b; *Kālādarśa*, foll. 7a, 127b, 184a, 254a; *Kauśika-saṃhitā*, fol. 139b; *Kṣhīrasvāmigrantha*, fol. 45b; *Khādiragrihya*, fol. 401b; *Gabhastī*, fol. 450a; *Gālava*, foll. 276a, 313a, 315b; *Grihyapariśiṣṭa*, foll. 250b, 444b, 468b (also *Kāthakagrihyapari-*

śiṣṭa, foll. 449a, 450a, 461a; and *Maitreya-grihyap.* fol. 338a); *Govindarāja*, fol. 288a; *Caturviṃśatimata*, fol. 419b; *Candranibandha*, foll. 271b, 273b; *Candrasmr̥iti*, fol. 250a; *Camatkārahāṇḍa*, fol. 341b; *Jātūkarnya*, foll. 336a, 337a, 361a, 398b; *Jaimini*, fol. 179a; *Jyotiḥsāgara*, fol. 446a; *Jyotir-Bṛihaspati*, fol. 350a; *Trikāṇḍamaṇḍana*, fol. 445b; *Dāmodarīya*, foll. 462b, 463b, 469a; *Dhaumya*, foll. 163a, 164a, 165b; *Nigama*, foll. 424b, 433a; *nigamasmarāṇa*, fol. 155a; *Nirṇayabhāṣaka*, fol. 108a; *Nirṇayaśiromaṇi*, fol. 158a; *Nirṇayāmṛita*, fol. 39b; *Pārijata*, foll. 273b, 279b; *Paiṭhīnasi*, foll. 8b, 49b, 56a; *Bṛihaspatijyotir-grantha*, fol. 459a; *Bhalla*, foll. 174a, 238a; *Bhāṣyasamgraha*, fol. 44a; *Bhūpālavallabha*, fol. 466a; *Ratnamālā*, foll. 4b, 237b, 463a; *Lalla*, foll. 171a, 239a, 465b, 474a; *Vijñāneśvara* (*yathā Vijñāneśvareṇa Smṛityarthasāre*), fol. 273b; *Viśvarūpa*, fol. 159b; *Viśvarūpanibandha*, foll. 163a, 166b, 170b; *Viśvādarśa*, foll. 271b, 308a; *Vishṇubhakticandra*, fol. 219b; *Vishṇurahasya*, foll. 113a, 181a, 185a; *Vyavahārasāra*, foll. 464a, 487a; *Vyāghra*, fol. 418a; *Vyāghrapāda*, foll. 432b, 434a; *Vratakalpa*, fol. 220b; *Vratasamuccaya*, fol. 118a; *Śrīpati*, fol. 174a; *Shatṭriṃśanmata*, foll. 395b, 396a, 402a, 415b; *Satyavrata*, foll. 452a, 457b; *Sumantu*, foll. 315b, 316b, 331a; *Sureśvara*, fol. 474a; *Smṛiticandrikā*, foll. 151a, 472b; *Smṛitimañjarī*, fol. 337b, 359b; *Smṛitisamgraha*, fol. 260b, 332a, 434b, 455b; *Smṛitisamuccaya*, fol. 333a; *Smṛityarthasāra*, very often; *Hātakesavarakshetramūhātmya*, foll. 130a, 141b, 234a.

It ends: इति उक्तेषु निर्णयेषु वर्तमानानां पुंसां सर्वकार्येषु मंगले स्यादिति मंगलं ॥ संपूर्णाय ग्रंथः ॥

नानानिर्णयसंपन्नः कृतो निर्णयदीपकः ।

शुभं भाग्यवतेयेन द्विवेदेनाचलेन च ॥

श्रुवेदोक्तमहारुद्रविधानस्य सहोदरः । [दीपकः ॥

शुभांधर्शनायायां (?) शुद्धांधर्शनाय यो कृतो निर्णय-

द्विवेदीविदुषां ° श्रीपूर्ववृद्धपुरं ॥

वसिते (?l. वसति) ये वृद्धपुरे द्विजास्ते विदुषोपमाः ।

तथापि सद्भिर्वेकाय ग्रंथो भूयलये ऽस्तु नः ॥

ग्रंथसम्पत्तिने वर्षे संवत्संपदशात्परं ।

शुक्रस्य कृष्णद्वादश्यां ग्रंथः पूर्णत्वमीषियान् ॥

इति श्रीनिर्णयदीपकः समाप्तः ॥ इदं पुस्तकं केशवेन लिखित्वा श्रीलक्ष्मीधरब्राह्मणाय स्वाध्यायपरमार्थनिमित्तं दत्तं लेखकपाठकयोर्हरिहरौ सर्वदा सुप्रसन्नावास्तां ॥

The surname *Bhāgyavateya* also occurs at fol. 424a :

कृते ऽचलद्विवेदेन ग्रंथे निर्णयदीपके ।

इत्थं भाग्यवतेयेन कृतो ग्रहणनिर्णयः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1583.

2595. Foll. 290 (of which foll. 164, 174, 270-273 are missing; while three old *buddhi-patras* are inserted after foll. 32, 57, 124); size 11½ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, by different hands; 10-12 lines in a page.

Nirṇayadīpaka.

This MS. is made up of different portions, which still show an original separate pagination, viz. foll. 141 seq., foll. 188 seq., and foll. 252 seq. The last two leaves are older than the rest, while foll. 252-288 are again more ancient than the other portions.

The preceding MS. must have been derived, at least for the greater part, from the present MS., having been transcribed from it by a careful and experienced hand. This was certainly the case as regards the last portion, where the text of this MS. has been exactly reproduced. The lacunæ caused by the lost leaves 164 and 174 occur also at foll. 305b and 318a of MS. 691, without, however, any indication of a gap in the text; while, on the other hand, the gap occasioned by the loss of

fol. 270-273 has been supplied in fol. 476-481 of MS. 692, but evidently from some other source than the missing leaves, as fol. 274 of this, and fol. 482 of the other MS., begin exactly alike in the middle of a word, while the last line of fol. 481b of the latter MS. has been left blank.

The date (of the last two leaves) of this MS. is संवत् १६४८ समये चैत्रवदि १५ सोमवासरे लिपितं वाराणस्यां जमदीशब्राह्मणेन ॥

For another MS. of this work, see Rāj. Mitra, Bikāner Cat., p. 427.

[MACK. COLL.]

1584, 1585.

2187, 2188. Foll. 322 and 333; size 11 in. by 5 in.; large, clear, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Nirṇayasindhu (also called *Nirṇayakamalākara*), a comprehensive work on religious rites and ceremonies, compiled, in 1611-12 A.D., by *Kamalākara Bhaṭṭa*, son of *Rāmakṛishṇa Bhaṭṭa* and *Umā*, grandson of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*, great-grandson of *Rāmeśvara Bhaṭṭa*, and younger brother of *Dinakara (Divākara) Bhaṭṭa*.

The work is one of the chief authorities in Western India on matters connected with ceremonial observances.

It begins [A]:

कारुण्यैकनिकेतं रामं सीतालतायुक्तं ।
विश्रामिचान्धवायव्रततिसमालंबशाखिनं वंदे ॥ १ ॥
लक्ष्मीसहायं कल्पद्रुतरलं जितगोकुलं ।
वर्हीपीडं घनश्यामं महः किंचिदुपास्महे ॥ २ ॥
वेदार्थधर्मरक्षायै मायामानुषरूपिणं ।
पितामहं हरिं वंदे भट्टनारायणाह्वयं ॥ ३ ॥
यत्पादसंस्मृतिः सर्वमंगलप्रतिभूमेता ।
तान् भट्टरामकृष्णाख्यानं श्रीतातचरणानुमः ॥ ४ ॥
सर्वकल्याणसंदोहनिदानं यत्पदद्वयं ।
द्युनदीसोदरीमंबामुमाख्यां नौमि सादरं ॥ ५ ॥

[विंदुमाधवपादाञ्जरोलंबीकृतविग्रहं ।

ज्यायांसं धातरं भट्टदिवाकरमुपास्महे ॥ ६ ॥ om. A.]

हेमाद्रिमाधवमते प्रविचार्य सम्यग्

आलोच्य तत्त्वमय तीर्थकृतां परेषां ।

श्रीरामकृष्णतनयः कमलाकराख्यः

काले यथामतिं विनिर्ययमातनोति ॥ ७ ॥

संति यद्यपि विद्वांसस्तन्निबंधाश्च कोटिशः ।

तथाप्यमुष्य वैदग्ध्यं किंचिद्विज्ञातुमीशते ॥ ८ ॥

तत्र संक्षेपतः कालः घोटा । अष्टो ज्यनमृतुर्मासः पक्षो दिवस इति । ०

The work is divided into three chapters (*pariccheda*), the 1st of which deals with generalities (*paribhāṣā*) and the several days of the *paksha* (*tithinirṇaya*); while the 2nd (*saṃvatsarakṛityanirūpaṇam*) supplies a regular calendar of religious fasts and feasts; and the 3rd chapter (*prakīrṇanirṇaya*) is again subdivided into three *prakaraṇa*, treating of, a) *saṃskāra*, and various ceremonies such as dedications of trees, tanks, etc., of *devapratishṭhā*, etc.; b) *śrāddha*; c) *asaṃskāra* and miscellaneous rites, such as *vidhavādharmaḥ*, *yatidharmaḥ*, *saṃnyāsa*, etc.

Vol. I. of this MS. contains chapters I. (fol. 76) and II. (fol. 150, numbered 148, nos. 57 and 58 being used twice); and fol. 1-72 of the third chapter, terminating in the middle of *vivāha*; Vol. II. contains the remainder of the chapter (fol. 73-405, numbered 404, no. 168 occurring twice).

The last two concluding stanzas and the colophon run thus:

वसुचतुष्टुभूमिते* गते ऽन्दे
नरपतिविक्रमते ऽयं याति रौद्रे ।
तर्पसि शिवतिथौ समापितो ऽयं
रघुपतिपादसरोरुहे ऽर्पितश्च ॥ ६ ॥

* Only MS. 193 has the second चतु, whilst the present MS. has क्रतु instead, and the other MSS. omit it altogether.

जगति सकलविद्यासिंधुमुद्दिधयानां
परमणिनिपरीक्षा युज्यते सज्जनानां ।

तदिह मम निबन्धे दूषणं भूषणं वा
यदि भवति विदग्धैस्तद्वचस्य विमृश्यम् ॥ ७ ॥

इति श्रीमत्पद्माक्षप्रमाणपारावारीणश्रीमद्भामहेश्वरभट्टसुत-
विद्वन्मुकुटहोराङ्कुरश्रीरामकृष्णभट्टात्मजदिनकरभट्टानुजकमला-
करभट्टकृते निर्ययसिंधौ तृतीयपरिच्छेदः समाप्तश्चायं निबन्धः ॥

Fourteen leaves inserted at the beginning of Vol. I. contain a complete table of contents, but without references to the pages.

The work has been printed at Bombay 1862, and Benares 1865. Cf. also Gildemeister, Bibl. Sansk., no. 318; West and Bühler, Digest, 3rd. ed., p. 23; Burnell, Tanjore MSS., p. 130b.

[GAIKAWAR.]

1586.

1888. Foll. 382 (in three parts of foll. 45, 92, and 245); size 11½ in. by 5½ in.; fairly written, in Devanāgarī, by two or three hands, 12-15 lines in a page.

Nirṇayasindhu.

Dated: शके १६७१ शुक्लनामसंवत्सरे भाद्रशुक्लत्रयोदश्यां
सौम्यवासरे तद्दिने समाप्तिमगमत् ॥ वज्ञोपनामकशंकरेण लि-
खितोयं ग्रंथः समाप्तः ॥ after which, by another hand:
कर्त्तुं (i.e. *Karvekar*) इत्युपनामस्य रघुनाथभट्टस्येदं पुस्तकं ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

1587.

2173. Foll. 507 (in three parts of foll. 60, 129 and 318); size 11½ in. by 5½ in.; clear Devanāgarī writing of about 1780 A.D.; ten lines in a page.

The same work.

[GAIKAWAR.]

1588, 1589.

2654, 2655. Foll. 556 (numbered 557, no. 495 having been passed over); size 10 in. by 4½ in.; good, clear Devanāgarī writing of

the latter part of last century; 8-11 lines in a page.

The same work.

Vol. II. begins with fol. 289, in the *lingār-cāpratishṭhāvidhi* (ends fol. 300b).

[GAIKAWAR.]

1590, 1591.

192, 193. Foll. 372 (paged 44, 106, and 222); size 11½ in. by 5½ in.; fairly written, in Devanāgarī, by three different hands, towards the end of last century; ten lines in a page.

Nirṇayasindhu.

Vol. I. contains the first two, vol. II. the third chapter.

[H. T. COLEBROOKE.]

1592.

2690. Foll. 112; size 9½ in. by 7½ in.; fairly written, in Devanāgarī; fifteen lines in a page; European paper.

A portion of the *Nirṇayasindhu*; viz. *paricch.* III., *prakaraṇa* 2, here called the 4th *pariccheda*.

[MACK. COLL.]

1593.

1149. Foll. 224; size 9½ in. by 3½ in.; good Devanāgarī writing of about 1600 A.D.; nine lines in a page; the last four leaves have been supplied by a modern hand.

Jaṭamalla-vilāsa, a digest of rules of conduct, compiled (in the latter part of the 15th, or of the 16th century), by Śrīdhara, under the patronage of Prince *Jaṭa Malla*, younger brother of *Cāya Malla*; son of *Bālacandra*, and grandson of *Dhauḷa*, sole minister of the ruler of *Dhilli*.

On the first page the writing, which had faded, has been touched up in several places, but not always correctly.

It begins :

रम्योत्तुंगलसत्कपोल[७७-]हानांबुधाराभर-
 भाम्यन्मत्तमधुव्रतैप(?र)तिव(?त)रामारब्धकोलाहलः ।
 सान्दानंदसुरेन्द्रवंदितपदद्वंद्वारविंदः सदा
 विप्रध्वंसनधूमकेतुरवतु श्रीमानुमानन्दनः ॥ १ ॥
 मुल्लेन्दीवरदामसुंदरतरङ्गामाभिरामद्युतिं
 वंशीनिखनमुग्धतणिककुलैराकीर्णमुल्लेखैः ।
 भक्त्यस्तविनिद्रसुंदरमिलन्मंदारदामश्रियं
 श्रीगोविन्दमनिद्रपंकजशुचिं स्मेराननाब्जं भजे ॥ २ ॥
 कुंडलीकृतभुजंगकुंडलीमंडितो भसितभूषितदेहः ।
 संततं द्विरदकृत्स्नवृतांगो मंगलं दिशतु मे शितिकंठः ॥ ३ ॥
 प्रसादमासाद्य सदैव यस्या
 मूको ऽपि चागीशतुलामुपैति ।
 सा पुस्तकप्ययवरैकहस्ता
 सरस्वती मंगलमातनोतु नः ॥ ४ ॥
 अस्ति स्वर्णपुरी सुषर्बनगरीसौंदर्यगर्वापहा
 यर्णानां बहुवित्तसंग्रहवतां पूर्णा चतुर्णां गणैः ।
 यस्यां कौशलगोत्रजस्त्रिभुजां मंदीरनामामलः ।
 क्षत्रश्रोत्रियसंभवो भुवि महान् वंशः समुज्जृम्भते ॥ ५ ॥
 तस्मिन्नसीमगुणरत्नचयैकसिंधुः
 सिंधूद्वारमणचिंतनदत्तचेताः ।
 संग्रामनिर्जितबलोजितवैरिवीरो
 विशिष्ट[-७]रघुवंशभवो बभूव ॥ ६ ॥
 अभवदमलमूर्तिर्विष्णुविख्यातकीर्तिः
 सुकुलनलिनभानुर्वीरभूपालसूनुः ।
 करकृतकरवालो वैरिभूपालकालः
 कृतहरिहरसेवः श्रीजयचंद्रदेवः ॥ ७ ॥
 असमसमरलीलालं पटक्षोणिपाल-
 क्षपितविपुलदर्पश्रृङ्गकोदंडशाली ।
 अनवरतवितोर्णैस्वर्णपूरो धरायाम्
 अयमकृत कृतार्थानर्थिसार्थानजसं ॥ ८ ॥
 तस्य सूनुरभवन्नयशाली
 नल्लदेव इति विश्रुतकीर्तिः ।
 पार्थिवप्रथितवंशवर्तसः
 कंसवैरिपदपंकजहंसः ॥ ९ ॥
 तस्याजनिष्ठ तनयो विनयोपपन्नो
 दासः शशीव जगति द्विजदेवदासः ।
 भूपालमौलिपिलसन्नखचक्रवालो
 भूमाधनसपरवैरिन्पालकालः ॥ १० ॥

तस्याभवत्सूनुरनुत्तमौजा

ढोलाभिधानो दृढराजशब्दः ।

द्विज्ञपतिप्रौढतरैकमंत्रो

येनाभवत्पुत्रवती जनित्री ॥ ११ ॥

असमसमरलीलः सर्वदा दानशीलः

स्वजनकदनहर्ता वंदिनिर्मोककर्ता ।

उपचितबहुवित्तः संततानंतचित्तो

विदितविमलवंशः क्षत्रवंशावर्तसः ॥ १२ ॥

हृदयनिहितकंसध्वंसिपादारविंद-

द्वितयजनितभक्तिक्षालिताशेषदोषः ।

सततकनकदानामंदनंदन्नमुखेंदु(?)

प्रथितविधिविद्वद्बृन्दवदारुमौलिः १३ ॥

तदात्मजः संप्रति वालचंद्रो

जागर्ति कीर्त्या जितपूर्णचंद्रः ।

यच्छासनं के दधति स्म नित्यं

मालां विशालामिव भूमिपालाः ॥ १४ ॥

नृपतिमुकुटरत्नश्रेणिसंपातानिर्गत

तरुणकिरणराजीमंजरीरंजितांहिः ।

स्वभुजविजितभूभृत्प्रापितानंतवित्त-

द्विजवितरणलीलो विश्वविख्यातशीलः ॥ १५ ॥

तस्याभवन्नयवतस्तनयो दयावान्

अंभोनिधेरिव वधुः किल चायमलः ।

सत्री बलक्षपितवीरविपक्षपक्षो

यो जन्मना जनयितारमलंचकार ॥ १६ ॥

तेनार्थिनः कृतवता कृतिनः कृतापीद्

विद्याविनोदमुदितामलमासनेत् (? र. ० मानसेन) ।

सौंदर्यनिर्जितमनोभववैभवेन

मानोज्ञेन कुलमुन्नतिमाजगाम ॥ १७ ॥

तस्य सोऽयमनुजो जटमलः

पांडवस्य जगति प्रतिमलः ।

भाति कीर्तिजितकर्णदधीचिर

दीननीरभवदणैववीचिः ॥ १८ ॥

तरुणतरुणिकल्यानत्यचंडप्रतापो

विगतदुरितशंकः शोषितारातिपंकः ।

सुषितविबुधवृंदो (? सुहित ०) राजवृंदैकबंधो

विजितमदनमुद्रो वैरिराजीवचंद्रः ॥ १९ ॥

न दैन्यं रक्षितं तेन न सैन्यमपि चाक्षतं ।

जटमलनृपालेन विदुषां विद्विषामिह ॥ २० ॥

वालचंद्रनृपनंदनस्फुल्कीर्तिचंद्रजटमल्लकारिते ।

श्रीधरेण कृतिना वितन्त्ये संग्रहप्रथममाहिकक्रमः ॥ २१ ॥

सदाचारस्य वेदमूलकत्वेनान्वयव्यतिरेकाभ्यां दृष्टादृष्टोभयरूपफलसंपादकतयाभ्यर्हितत्वेन प्रथममाचारो निरूप्यते ॥ तथा च मनुः ॥ श्रुतिस्मृत्युदितं ०

इति पुरीषोत्सर्गविधिः fol. 5a; ० शौचविधिः fol. 6b; आचमनविधिः fol. 7b; दंतधावनविधिः । अथ केशप्रसाधनादिमंगल्यविधिः fol. 9a; ———

वालचंद्रकुलकैरवचंद्रक्षोणिपालजटमल्लविलासे ।

श्रीधरस्य कृतिनः कृतिरेषा संततं कृतिमुदे समुदेतु ॥

इति श्रीमहाराजाधिराजश्रीवालचंद्रात्मजमहाठकुरश्री-जटमल्लकारिते जटमल्लविलासे आहिकप्रकरणे तर्पणविधिः ॥

अथ देवपूजा । ० fol. 24b; ० आहिकप्रकरणे अतिथिपूजा fol. 30a; ० भोजनविधिः fol. 36a; ० शयनविधिः ॥ इति ० आहिकप्रकरणं समाप्तं fol. 37a.

II. वचनानि विचिन्वता मुनीनां

बहुधा श्रीधरशर्मेणा बुधेन ।

जटमल्लनृपालशासनात् क्रियते

कालविनिर्णयो ऽधुना ॥ ०

इहाविधिवाक्यबोधितानां निखिलकर्मणां निष्पत्तये अधि-करणतयाङ्गत्वेनोपयोगित्वात्कालो निरूप्यते । तथा हि विधिर्द्वेधा । प्रवर्तको निवर्तकश्च । ०

इति वेधनिरूपणं fol. 41a; नक्षत्रव्रतविनिर्णयः fol. 44a; इति ० तिथिनिर्णयप्रकरणे प्रतिपदादिजन्माष्टमी-पक्षेतिथिविनिर्णयः fol. 55a; दुर्गाष्टमीनवम्योर्निर्णयः fol. 57b;—एकादशीद्वादशीव्रतनिर्णयप्रकरणं fol. 83a; ० शिवरात्रि ० fol. 85a; होलिका fol. 86a; वटसावित्री fol. 86b; दीपोत्सव fol. 87a; आवणी fol. 88b; युगादिकालनिर्णयः fol. 94b; महालयनिर्णयः fol. 97b;—इति ० आहिकप्रकरणम् fol. 115a; ० संक्रमणकालानिर्णयप्रकरणम् fol. 120a; ग्रहणकालनिर्णयः fol. 125a; अधिकमासनिर्णयः fol. 135b; ० मास-तैलादिविहितनिषिद्धकालनिर्णयः fol. 141b; इति क्रतु-कालोपगमनिर्णयः ॥ ib.

अथ गर्भाधानादि संस्काराणां कालनिर्णयः । ० पुंसवनादिकर्तृकालनिर्णयः fol. 142b; उपनयन ० fol. 144a; विवाहादि ० fol. 146a; अधिवेदन ० fol. 147b; मृतिकाल ० fol. 151b; अनध्यायकाल ० fol. 157b; देवारादिप्रतिष्ठाकाल ० fol. 160a; अग्न्याधानादिकाल ०

fol. 161a;—संकीर्णकप्रकरणम् fol. 170b; इति ० तिथिनिर्णयप्रकरणं समाप्तम् fol. 171a.

III. On *asauca*, beg.: शुचिः कर्माणि कुर्वीति सकलवैधकर्मसु शुद्धिरधिकारिविशेषणं ०

इति ० शुद्धिप्रकरणं fol. 204b; तैजसादिद्रव्यशुद्धिः fol. 207b; धान्यादिशुद्धिः fol. 210a; सिद्धान्तशुद्धिः fol. 211b; तोयशुद्धिः fol. 213b; भूम्यादिशुद्धिः fol. 215a; स्वभावशुद्धिः fol. 217b; देहशुद्धिः fol. 219a; इति शरीरशुद्धिः । अथ ज्ञानशुद्धिः । fol. 220b.

It concludes with four stanzas in praise of *Krishṇa* (स्फुरत्पुरटकुंडल ०), after which :

वालचंद्रकुलकैरव ० ॥ ५ ॥ see above.

संवत्सरे श्रीनृपधिक्रमाकै

वानाजवाणक्षितिभाजि (!) तिज्ञाः (1. तिथ्याः) ।

शुचौ शिते कारितपाव(नि)बंधे

वालेंद्रपुत्रं (!) जटमल्लनामा ॥ ६ ॥

इति श्रीगजाधिराजश्रीवालचंद्रात्मजजटमल्लकारितं (!) जटमल्लविलासशुद्धिप्रकरणं संपूर्णम् ॥

जटमल्लविलासः समाप्तः ॥

Among the authorities quoted may be mentioned: *Karaṇatantra*, 158b, 161b; *Kālanirṇaya*, 155a [तथोक्तं कालनिर्णये । काण्डप्रश्नानुवाक्यानां समाप्ती काल इत्यते । दशाष्टपंचरात्राः स्युस्तथ्यानां (!) तु अहं भवेत् । तंत्राणि संहिता ब्राह्मणमारण्यकं च ॥ ? not in the *Kāla-mādhavīya*]; *Kālādarśakāra*, 104a; *Dāmodarīya* (astron.), 144a; *Pañcānanasimha*, 126a; *Pāri-jāta*, 147b [मनुः । चतसस्तु परित्याज्याः शिष्यगा गुरुगा च या । पतिप्री च विशेषेण जुगितोपगता च या ॥ जुगितो निर्दिष्टः ॥ प्रतिलोम इति पारिजातः]; *Prāsādādīpikā*, 26b [अथ शिवे वज्र्योनि ॥ प्रासाददीपिकायां ॥ जयावंधू-कसिंदूरं तथा चैसंधिके सुभे । दमंतीकेतकीचूषीमालतीकुट-जानि च ॥ पुमृणं चापमारश्च प्रमादेनापि माधयेत् (!) । पर्वरां सज्जपत्रीं च तथा च कुमुदद्वयं ॥ two ślokas more]; *Ratnamālā*, 145a, 161b; *Vallabha*, 162b (*Valla-bhācārya*, 38a, 163b); *Viśvādarśa*, 102b; *Vishnu-dharmāmṛita*, 124a; *Śrīpati*, 135a, 145b, etc. (-paṇḍita, 160a); *Shaṭtriṃśanmata*, 40a, 47b; *Smṛitisamgraha* (जातकर्म च पुंसूतः सीमंतोन्नयनव्रतं । मलिमुचे ऽपि कुर्वीत निमित्तं यदि जायते ॥) 126b; (साद्ये

इन्द्रे वा तृतीये वा विप्रश्चीडं प्रकल्पयेत् । दैवान्नस्यानराये च
पंचमे ऽपि न दुष्यति ॥ तृतीये वा पंचमे वा चूडा राज्ञां विशा-
मपि । निगदव्याख्यानमेतत् ॥), 142b; *Smṛitisamgraha-*
kāra (तपनस्य सुता गंगा गीतमी च सरस्वती । रजसा ना-
भिभूयन्ते वेणा च नदसंज्ञिता इति ॥) 137b.

[H. T. COLEBROOKE.]

1594.

1441b. Foll. 119; size 12 in. by 4 in.;
carelessly written, in Devanāgarī, in A.D. 1799;
eleven lines in a page.

The same work. Copied, very incorrectly,
from the preceding MS., with the exception,
probably, of the last four (modern) leaves of
that copy. The verse containing the date is
given thus:

संवत्सरे यीनृपविक्रमाक्रे वात्रवाणक्षितिभाविनिना शुची
शिते - रिसमात्रनिर्वधे वालेंद्रपुग्नं - टनल्लनामा ॥ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

1595.

2772. Foll. 403; 4to; size 12½ in. by
10 in.; fairly written, in Devanāgarī; 31 lines
in a page.

Jayasimha-Kalpadruma, a general digest of
rules and opinions on religious observances,
compiled, under the patronage of *Jayasimha*
of Mathurā, in A.D. 1713, by *Ratnākara*, son
of *Pandita śrī-Deva Bhaṭṭa*, of Benares.

It begins:

करींद्राननं चारुचंद्रावतंसं
सवतंसपालीमिलद्वंद्वमालं ।

सपत्नीसुतं विप्रपूगं हरतं
गणेशं सुरेशं तमाद्यं प्रपद्ये ॥ १ ॥

श्रीजानकीशं शरणागतैक-
दुःखापहं श्रीगिरिजाधवं च ।

स्मृत्वाथ पत्नीं पितरौ गुरुंश्च
श्रीधरातरौ सूर्यसमी नमामि ॥ २ ॥

आसीद्व्याद्वितीयं त्रिगुणविरहितं निष्कलं निर्विकारं
यच्चिन्माचं तदेव प्रलयजलनिधौ विष्णुरूपं बभूव ।

जातस्तत्राभिपद्माद्विधिरमितमतिस्तःप्रपौत्रो विवक्षांस्
तस्माद्वैवस्वतो भूमनुरखिलगुणस्तज्ज इक्ष्वाकुभूपः ॥ ३ ॥

इक्ष्वाकोस्तु कुले गिरीशसदृशो राजा ककुत्स्थो ह्यभूत्
तन्नोत्रानतनुर्दृढः समजनि श्रीधुंधुमारो नृपः ।

मांधाता तु तदन्वये समभवत्तस्यान्वये भूमहान्
राजा धर्मविवृद्धये किल हरिश्चंद्रः सुरेंद्रोपमः ॥ ४ ॥

पूते हरिश्चंद्रकुले विशिष्टे
गरेण युक्तः सगरो हि जातः ।

भगीरथस्तत्कुलजः प्रसिद्धः
श्रीजाह्नवी येन महीमनापि ॥ ५ ॥

खट्वांगः समजनि तत्कुले जतिधन्ये
तद्वंशयो रघुरिति नामतः प्रसिद्धः ।

तद्वंशे विभुरवितुं महीं च धर्मं
श्रीरामः क्षपितनिशाचरो बभूव ॥ ६ ॥

तत्पुत्रः कुश इति विद्युतः पृथिव्यां
तद्वंशे विपुलयशा वृहद्वलो भूत् ।

युद्धे यः कुरुकुलनाशके प्रसिद्धे
भिस्त्रार्कं परमपदं जगाम सद्यः ॥ ७ ॥

तद्वंशे वितते महाभटनुते धर्मैकसेतुर्मेहान्
पृथुराज इति प्रसिद्धमहिमा सत्तात्वतामयणीः ।

राजा ह्यत्रधुरंधरः समभवच्छस्याभवन्नोचरो
वाचां यो मनसाप्यगोचरतरो विष्णुः कृपावारिधिः ॥ ८ ॥

तद्वंशे मानसिंहः समभवदतुलः प्रत्यहं दानमत्तान्
ईपादंताग्नेन्द्रानभिनवतुरगान्याचकेभ्यो ऽददाद्यः ।

यश्चोर्वीशाननेकानुदधिजलगतान् खंडशः स्रैर्वलौघैः
कृत्वा साम्राज्यलक्ष्मीं समवहदभितो भारतं मत्स्यदेशे
मानसिंहादभूत्तस्माज्जगत्सिंहो महाबलः । ॥ ९ ॥

जगत्सिंहान्महासिंहो जयसिंहस्तु तत्सुतः ॥ १० ॥

येन श्रीजयसिंहेन दिक्षोर्द्रुपदलिप्लवः ।

शिवप्रभृतिभूपाला वशं नीताः स्वतेजसा ॥ ११ ॥

तस्याप्यपुत्रः प्रवलः पृथुश्रीः

श्रीरामसिंहो ज्वनिपालपालः ।

कौर्मे कुले भूद्विजितारिवर्गः

श्रीरामपादाज्जविलग्नचित्तः ॥ १२ ॥

यः कृत्वा ब्रह्मपुत्राभिधनदपुलिने स्वर्णभूमिविशालां
मुक्तामाणिक्यरम्यां गिरिजलधिपुतां चाददाद्वाडवेभ्यः ।

दारिद्र्यं याचकानां कथमपि न गतं यत्पुरा कर्णदात्
तत्किं भूरभूमिद्रविणवितरत्तैरर्थ्यतो नास्ति लोके

॥ १३ ॥

तत्पुत्रः कृष्णसिंहः प्रथितगुणगणः कृष्णवत्सोत्सवाद्यो
 जातः पृथ्यां पृथुश्रीररिगणतिमिरध्वंसने भानुरूपः ।
 तस्माच्छ्रीविष्णुसिंहः क्षपितरिपुगणः पालकः सज्जनानां
 राजा राजीवनेत्रः समजनि मधुरा* पालिता येन
 [पूर्व ॥ १४ ॥
 तस्माच्छ्रीविष्णुसिंहाख्याद्राजा राजीवलोचनः ।
 जातः श्रीजयसिंहो ऽसौ क्षीराभेरिव चंद्रमाः ॥ १५ ॥
 [० ३१ ॥

In the verses omitted the author eulogises *Jayasimha's* virtues, especially his piety and liberality to Brāhmins.

प्रोद्यच्छ्रीमदसीमराज्यधिलसहिष्णीन्दसेनाचलद्
 दृप्पद्योधगणे हुसेनसहितान् (१) स्नेहान् क्षयं योजनयत् ।
 स्वं राज्यं परिगृह्य खड्गसचिवो† राजा गृहे संवसन्
 सामन्तेष्वतपस्तपसहसकरिणो ग्रैष्मो यथा दुःसहः ॥ ३२ ॥
 तेन श्रीजयसिंहेन सर्वशास्त्रार्थसंविदा ।
 संप्रार्थितस्तथैः कृत्यं कुरुतेति सुसंग्रहं ॥ ३३ ॥
 रामांघ्रिप्रवणः सुकर्मेनिरतः शांडिल्यगोत्रोद्भवः
 काशीस्थद्विजदेवभट्टतनयः सघाट् सुविद्यान्वितः ।
 संलभेर्धनसंचयैर्बहुविधैः सर्वान्क्रतूनाचरन्
 तत्प्रीत्यै व्रतकल्पशास्त्रनममुं निर्माति रत्नाकरः ॥ ३४ ॥
 हेमाद्र्यादीन्समालोक्य ग्रंथान्प्राज्यार्थसंयुतान् ।
 तेभ्य एव समादाय पुराणेभ्यस्तथैव च ॥ ३५ ॥
 किंचित्किंचिद्भुज्जुतव्राते तत्सिद्धे समये ऽपि च ।
 संदर्भो रचितो रामतुष्ट्यै च भवतादयं ॥ ३६ ॥
 क्षम्यतां साहसं धीरैर्गुणवद्भिरमत्सरैः ।
 यदर्थं सुष्ठु तद्ग्राह्यं यदसज्जोध्यतामिह ॥ ३७ ॥
 बहवो हि बुधाः संति तन्निबन्धाः सहस्रशः ।
 तेषामप्यस्य तु वैदग्ध्यं सुहृद्भिः संविचार्यतां ॥ ३८ ॥

वक्ष्यमाणव्रतेषु कालस्य निमित्तत्वादादी कालस्वरूपं तन्नि-
 शीयश्चोच्यते । ०

The work is divided into eighteen sections (*stavaka*), on the contents of which see Rāj. Mitra, Notices, IV., p. 276 seq. (another MS., Bikāner Cat., no. 850).

* मधुरा A.

† Thus A.; च सुसचिवो B.

It ends :

श्रीमहिष्नीशसेनोद्भटविकटभटोद्भटमन्त्रेभसिंहश्च
 चंडोन्माद्युरध्व(रुय्क)क्षुभितवसुमतीपालने धर्मराजः ।
 पीत्रः श्रीकृष्णसिंहसिंहतिपकुलमणोर्विष्णुसिंहस्य पुत्रः
 श्रीमान् राजाधिराजो जयहदिरमराधीशवत्की सुखी
 [स्तात् ॥ १ ॥

श्रीमयंडितदेवभट्टतनयः श्रीराघवांघ्रिद्वय-
 ध्यानावाप्तसमस्तकामनिहवः सघाट् स रत्नाकरः ।
 तुष्ट्यै श्रीजयसिंहवर्मेनृपतेः कल्पद्रुमे ऽष्टादशं
 वारादिब्रतधिसूत्रं समकरोत्तच्छस्त्रसत्कामदं ॥ २ ॥
 पञ्चके ऽर्चतिपुयीं द्विजवरसहितः सन्मुखं सोत्सवाद्यं
 ज्योतिष्टोमं ततो वैजयन्तपतिपुते वा पुरे वाजपेयं ।
 श्रेष्ठे सर्वक्रतुभ्यो विविधविधयुतं पीडरीकं च यज्ञं
 षट्त्रिंशदधससाध्यं द्विजवरसहितं द्वादशाहक्रतुं च ॥ ३ ॥
 सर्वतोमुखमुखं क्रतून्तमं संविधाय युगवैदिकायुतम् ।
 देवभट्टजनुषायजन्मना कल्पवृक्षरचना न्वियं कृता ॥ ४ ॥
 शाके विक्रमपार्थिवस्य शुभदे व्योमर्षिसन्नेदुयुग्
 वर्षे शोभनसंज्ञके शिवतिथौ नासे नभस्याख्यके ।
 कूर्मश्रीजयसिंहदेवनगरे पुण्ये ऽविकेशांचिते
 ग्रंथः कल्पतरुः समाप्तिमगमत्संज्ञानवित्तप्रदः ॥ ५ ॥
 रत्नाकरेण जयसिंहसमर्चितेन
 सद्वाक्यरत्ननिवहैः परिसंगृहीतः ।
 ग्रंथो ऽर्थदः सफलकल्पमहीरुहाख्यः
 श्रीजानकीशपदपद्मयुगे ऽर्पितो ऽयं ॥ ६ ॥
 ग्रंथान् बहून् सुविततान् सुचिरं विभाष्य
 कष्टेन यः कविवरैरधिगम्यते ऽर्थः ।
 निर्वेत्सरं बुधवराः परितो विचार्य
 ग्रंथादुरीकुरुत तं हि विना प्रयासं ॥ ७ ॥
 दिवि पंचकल्पतरवः परं श्रुता
 जयसिंहवर्मेनृपतेः समानते ।
 कथमन्यथा सुरगणो ऽविकापुरे
 चनितुं यदाध्वरमिपात्समाययी ॥ ८ ॥

इति श्रीदेवभट्टात्मजपीडरीकपात्रिज्जाकरविरचिते श्री-
 जयसिंहकल्पद्रुमे श्रौते ऽष्टादशः स्तवकः ॥ समाप्तश्चायं ग्रंथः ॥ ०
 श्रीसंवत् १८९६ मीती साखीनवदी ३ तृतीयाकेदीपस्तक समाप्तं
 वारसोमवारके दीन संपूरणलिखितं तिवाडी श्रीरामब्राह्मणदे-
 सवालीगुजरगोडकाशीमध्ये राजमंदके वाशी ॥ श्रीमथुराना-
 थजीसाहायः ॥ ०

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

1596-1598.

1337, 1026, 1550. Foll. 347, the first of which is wanting; size 11½ in. by 6½ in.; fairly written, in Devanāgarī; twelve lines in a page.

Jayasimha-Kalpadruma.

It begins with the concluding words of the 9th introductory couplet (० मत्स्यदेशे) which, however, is counted the 10th in this copy.

Dated : संवत् १८६३ चैत्रमासि शुक्लपक्ष १० शनिवारे.

[H. T. COLEBROOKE.]

1599.

565. Foll. 478; size 12½ in. by 6½ in.; fairly good Devanāgarī writing of 1802 A.D.; 12-16 lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

1600-1602.

909-911. Foll. 1-248, 249-474, 475-737; size 15½ in. by 5 in.; fair Bengali handwriting of 1799 A.D.; eight lines in a page.

Rāmaprakāśa, a similar digest, compiled in the name of *Kṛipārāma* (son of *Yādavarāja*), a descendant of the royal family of *Māṇikyā-candra*, and himself a feudal lord in the times of *Jehāngīr* and *Shāh-jehān* (first half of the 17th century).

Though the work is ascribed to *Kṛipārāma* himself, the fulsome praise bestowed on him, and on his son *Govardhana* (*Prithumati*), leaves little doubt that the work was compiled by some protégé of his. Indeed, the real author would seem to be *Rāghavendra*, son of *Kāśīnātha*, and father of *Rāmadeva Cīraṃjīva*, as appears from a statement in the introduction to the latter's *Vidvanmodatarāṅginī* (Aufrecht, Cat. Bodl., p. 261a)—where a *Mantrārthadīpikā* is also ascribed to the same author—though the work there referred to under the title *Rāmaprakāśa* seems to be rather the commentary on the

Kālanirṇayadīpikā (see nos. 1664-66), likewise published under *Kṛipārāma*'s name.

It begins (with the figures supplied):

प्रणम्य सकलेशानं सकलेशानतुष्टये ।

कालतत्त्वाण्ये रामप्रकाशं सेतुमादधे ॥ १ ॥

महेशानकृपारामकृपारामेण तेन तु ।

संपादनीयो ग्रन्थो ज्यमानन्दयतु सज्जनान् ॥ २ ॥

शौर्यं यस्य महाप्रतापनृपतेर्जागर्ति मूर्ध्नि स्थितं

कीर्तिर्यस्य जनानुरञ्जनकरी विश्वदिशो धावति ।

यत्सुतुः समरे द्विषतिक्षितिभुजः शूरान्निहन्ति क्षणान्

जाता[न्] वीरविमर्दनः पृथुमतिर्नाम्ना च गोवर्धनः ॥ ३ ॥

यद्वुद्धिः सदसद्विवेकनिपुणा प्रागेव जाग्रद्यशो-

जाहौगौरमहीमहेन्दुगणिता श्रैष्ठ्येन सद्बुद्धिषु ।

यत्रोतीरवगत्य सत्रयगुरुः शुक्रोऽपि मोहात्क्षणं

स्तम्भश्चालितशीर्षमो(1. धै ई)षदसकृन्नीतिं पुनः प्रेक्षते

कर्तव्यानिह कुर्वतोऽपि विषयान्नाशक्तिमत्रेच्छते ॥ ४ ॥

यस्यानन्दिहृदः सदैव परमब्रह्मैकनिष्ठं मनः ।

दातुः पण्डितमखडले विहरतो विद्याविचारेच्छया

दोने यस्य दया श्रुतिस्मृतिगताचारः समुन्मीलति

[(1. स उ ०) ॥ ५ ॥

श्रीमद्रूपसमूहवन्दितपदश्रीसाहजाहौकृपा-

पात्रं यादवरायवर्धनयो माणिक्यचन्द्रान्वयः ।

गौडक्षत्रकुलोद्भवो* भुवि कृपारामाभिधो भूमिपो

ग्रन्थं धर्मकृतां कृते रचयितुं तस्मिन्मनो यो दधौ ॥ ६ ॥

सन्ति यद्यपि भूयांसो ग्रन्था एवोक्तमोक्तमाः ।

तथापि कंचनास्वादमयमुत्पादयिष्यति ॥ ७ ॥

शास्त्रतत्त्वार्थसंज्ञानाद्ये धीरा गतमत्सराः ।

गुणग्राहितया तेषामत्र दृष्टिर्भविष्यति ॥ ८ ॥

हेमाद्रिमाधवादीनां गौडानां तत्त्वदर्शिनां ।

संततं समभिज्ञाय ग्रन्थोऽयं परिनिर्मितः ॥ ९ ॥

तेषां मिथो यच्च विरुद्धमागतं

मतं विचारेण च तत्र यच्छिर्वं ।

तद्विहितं चात्र मनोविचक्षणैः

क्षणं निवेष्ट्यं सदसत्प्रबुद्धये ॥ १० ॥

अथ शुचि तत्कालजीवी कर्म कुर्यादित्यादिविधौ ०

* गोडक्षत्र ० MS., corr. for orig. गोडक्षेत्र; in other places it reads गोडक्षेत्र; but see also nos. 1664-66 (MSS. 885-7).

The arrangement of the subjects treated of is the usual one, viz. I., generalities as regards times and seasons; II. (from fol. 132a), a complete calendar of religious duties; III. (from fol. 621b), special rites, here mostly of the *Vaidik* order.

Among the authorities cited may be mentioned: *Kālādarśa*, foll. 227a, 369a; *Kṛitya-tattvārṇava*, 229a; *Gaṅgāvākyāvalī*, 229b; *Gauḍagrāṇtha-jyotiṣha* (or -*kāra*), 233a, 238b, 243a, 261b, 289b, 340a; *Gauḍatithitattva*, 203a; *Gauḍanibandha(kāra)*, 103a, 387b; *Caturviṃśatimata*, 718a; *Janmalagna*, 664a; *Jyotiḥsaṃgraha*, 310a; *Tithitattva-gauḍagrāṇtha*, 231a; *Tīrthacintāmaṇi*, 229b; *Dākṣiṇātyagrāṇtha*, 231a; *Dākṣiṇātya-Jyotiḥsaṃgraha*, 70b; *Dīpa-kālikā*, 339a; *Nirṇayāmr̥ta*, 220b; *Purāṇa-samuccaya*, 152b; *Pratāpamārtanḍa*, 202b, 232a; *Bhojarāja* (quoted from *Gauḍanibandha*), 130a; *Bhojarājyagrāṇtha*, 237b; *Madanaratna*, 659a, 664a, 671a; *Rājamārtanḍa*, 130a; *Viśvarūpanibandha*, 326b; *Vishṇurahasya*, 348b, 459b; *Śāntidīpikā*, 343a; *Śivarahasya*, 234a; *Samvatsarapradīpa*, 645b. It ends:

भट्टाचार्येशतावधानकृतिनिर्णयादिशास्त्रार्थविद्-

वर्ये द्वैतमते तदेकतरतो निर्णायके भूरिशः ।

आज्ञां तत्र विधाय धर्मविदुषां हर्षाय सम्पादिते

ग्रन्थे ऽस्मिन् विमले प्रयान्तु सुधियां चेतांसि निर्विषतां ॥

इति गौडखेत्रकुलावतंसयादधरायात्मजमाणिक्मचन्द्रान्वयम-
हामतिक्रमज्ञानिविराजमानमानोन्नतकीर्तिप्रतापोर्जितश्रीकृ-
पारामधिरचितः कालतस्त्रार्थवसंतरणोपायसेतुभूतस्तिय्यादिका-
लनिर्णयको रामप्रकाशनामग्रंथः समाप्तः ॥

धराखिलेन्दुनिते शके रौ(द्राब्दे)

गजारिगे हेलिदिने व्यलेखीत् ।

रामप्रकाशं द्विजजीवनाख्य-

सुतेन दुर्गाचरणं विभाष्य ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1603.

2316. Foll. 145; size 13 in. by 5 in.;

good, modern Devanāgarī writing; from fol. 67 by a different hand; nine lines in a page.

Paraśurāmaprakāśa, a digest of matters relating to *ācāra* and *śrāddha*, by *Khaṇḍerāya*, son of *Nārāyaṇa Paṇḍita*.

The work consists of two chapters (*ullāsa*), only the first-of which (on *ācāra*) is contained in this MS. It begins:

निष्प्रोतन्मदगंडमंडलमिलङ्गावलीमंजुल-

ध्वानाकर्णनिमीलिताक्षियुगलव्याजान्नस्य प्रभुः ।

भक्तेभ्यः किमदेयमस्ति परमं वस्तु त्रिलोकीतले

ध्यायन्तंरतीव मंगलचंपदेयाधेदाराग्रणीः ॥ १ ॥

यः क्षीरोदसुतारदच्छदसुधासादैकतानः स्फुरत्

तत्सौंदर्यनिभालनैकरसिकस्तद्वत्सौख्यवित् ।

श्रोता तन्मणितस्य तत्कुचपरीरंभोत्सुकः संगमे

श्रीविष्णुः सकृद्विद्विषैरनुभवन् सवैः सुखं पातु यः ॥ २ ॥

The work was composed at Yamunāpurī, on the river Gomatī, by order of *Paraśurāmamiśra* (*prabhū*), son of *Horilamiśra*, and grandson of *Sūryākara* (of the *Pārāśaragotra*). Of himself the author gives the following genealogy:

Viśvanātha of *Varāṇasī*, his son

Anantapaṇḍita, his son

Kṛishṇapaṇḍita, his son

Nārāyaṇapaṇḍita, his sons

Nilakaṇṭha and *Khaṇḍerāya*.

Of *Nārāyaṇapaṇḍita* it is said:

स एकदा संमतमानुपूर्वम्

साहूय तं होरिलमिश्रसूनुः ।

निबन्धमेकं कुरु पंडितोति

विपश्चितां संसदि संदिदेश ॥ ३५ ॥

ततः स नारायणपंडितो ऽपि

समादिशद् ग्रंथमिमं विधातुं ।

तं धर्मशास्त्रार्थविचारनिष्ठं

पुत्रं कनिष्ठं हि गुणैर्गिरिष्ठं ॥ ३६ ॥

श्रीनारायणपंडितस्य तनयः श्रीनीलकंठानुजः

खंडेराय इति श्रुतिस्मृतिपुराणार्थ समुद्रुय च ।

नत्वा देवमभीष्टद् सप्तितरी विद्वज्जनप्रोतये

संक्षिप्तं कुरुते निबन्धमखिलग्रंथार्थसारास्पदं ॥ ३७ ॥

नाम्ना हि परशुरामप्रकाश इति विश्रुतो ग्रंथः ।

प्रकटयतु धर्मतत्त्वं तमसा वृतमर्थतस्त्वविदां ॥ ५१ ॥

निबंधे ग्रन्थमोक्षास आचाराख्यः प्रकीर्तितः ।

द्वितीयः आद्वसंज्ञः स्यादुक्तासश्च तथा पुनः ॥ ५२ ॥ - -

The MS. ends: इति स्वप्नप्रकरणं ॥ इति परशुराम-
प्रकाशे निद्रामयूखः ।

इति श्रीशाकद्वीपीयकुलावतंसहोलिलमिश्रात्मजपंडितम -
डलीमंडनायमानसार्धभौमलब्धवाणीरसालरायपदवीविराजमान-
मानोज्ञतश्रीमत्परशुराममिश्रकारिते वाराणसीस्थधर्माधिकारि-
नारायणपंडितात्मजखंडेरायपंडितविरचिते परशुरामप्रकाशे आ-
चारोक्तासः समाप्तः ॥

For another MS. of this work see Weber,
Cat. Berl., no. 1025.

[H. T. COLEBROOKE.]

1604.

1217a. Foll. 132 (foll. 75-82 of which are
wanting); size 11½ in. by 4¾ in.; fairly written,
in Devanāgarī, about 1650 A.D.; 10 or 11 lines
in a page.

Dinakaroddyota, a digest of matters relating
to religious observances, compiled by *Dinakara*
Bhaṭṭa, son of *Rāmakṛishṇa Bhaṭṭa*, grandson
of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*, and great-grandson of
Rāmeśvara Bhaṭṭa.

This volume contains that section of the
work which supplies a regular calendar of re-
ligious feasts and fasts (*Varshakṛitya*).

It begins:

संसारचक्रे मुनयोऽप्यनाथ

यां मातरं मातुदरे निवासं ।

नेच्छंत्युमां तामभिनम्य मात्रं

न स्यामहं कस्य मनोरथस्य ॥ १ ॥

स रामकृष्णः प्रथितोऽपि मर्त्ये

यस्मिन्नपरामा (!) इति स्ववाचा ।

समादधे विज्ञजनेषु विज्ञैः

श्रुतिश्रुताश्रुतमहत्त्वसाम्यात् ॥ २ ॥

ब्रूते दिनकरः काले यदन्येन न कल्पितं । [॥ ३ ॥

वचसामाकरानुक्तौ सदीपः (? सदीपः MS.) कालमाधवः

दारेष्विव निबंधेषु जीर्णेषु सुधियां ग्रहः ।

वयसः क्षपणायैव न रसाय कदाचन ॥ ४ ॥

यत्र माधवहेमाद्री युयुधाते महागजी ।

तत्र मां वरणं लोकस्तदीयमभिधास्यति ॥ ५ ॥

मङ्गलाभिज्ञमासाद्य कालं नेष्यति पंडितः ।

मीनेन वा कथाभिर्वा कर्णकंडूयनेन वा ॥ ६ ॥

गुणग्रहश्चेज्जगतीतलेऽस्मिन्

ग्रंथांतरं द्रुष्यति नैव कोऽपि ।

परं तु देवस्य गतिं न जाने

लोका गुणाद्यां गृहिणीं त्यजति ॥ ७ ॥

सखंडकालस्य निर्णयानर्हत्वात्तदुपाधयो निर्णीयंते । तत्र
दिनं चतुर्थी । ०

Iti .. paribhāshāprakaraṇam, fol. 13a; *gra-*
haṇanirṇaya, 43b; *ravisamkrāntinirṇaya*, 47a;
caitrakṛityanirūpaṇam, 52b; *vaiśākha*, 56a;
jyeshṭha, 57a; *āshāḍha*, 61a; *śrāvaṇa*, 70a;
bhādrapada, (lacuna); *āśvina*, 107a; *kārttika*,
121a; *mārgaśīrsha*, 122b; *māgha*, 126b; *phāl-*
guna, 131b.

It ends: नक्षत्रादियोगो दिनपूर्वार्धगतो ग्रास्य इत्युक्तं
प्राक् चैत्रामावास्यामन्वादि ॥ इति श्रीमद्रामेश्वरमूनुश्रीमन्नारा-
यणमुत्तश्रीमद्रामकृष्णात्मजदिनकरकृते दिनकरोद्योते वर्षकृत्यं
समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1605.

275. Foll. 72. (numbered originally 94-
102, 94-156; and then by a different hand
consecutively 137-208); fairly written, in De-
vanāgarī, by three different hands, c. 1650 A.D.;
8-12 lines in a page.

Another section of the *Dinakaroddyota*,
treating of *śrāddha* or obsequies. Probably
incomplete at the beginning.

The MS. begins: अथ युग[ध]र्माः । हेमाद्री वासिष्ठः ।
ध्यानं परं कृतयुगे ज्ञेयायां लिंगपूजनं । ०

Iti ... yugadharmanirṇayaḥ, fol. 9b;

श्रीरामकृष्णं पितरमुमावामु(1. तु)मया समां(1. नं) ।

नत्वा दिनकरः आद्वकालं ब्रूते यथामति ॥ ०

Notwithstanding the different pagination, the text seems to be continuous.

It ends: एवं सत्यत्र शिष्ट एवं (1. शिष्टमेव) प्रमाणं ॥ इति श्रीमोमांसकभट्टदिनकरकृते दिनकरोद्योते तीर्थीस्थप्रश्नेपविधिः ॥

प्राचीनमार्गपरिपयिगिरापराध

संभाव्यमानखिलेष्वपि पंडितेषु ।

मूर्ध्ना क्षमाय करयुग्मयुतेन सर्वं

संयं व्यधाद् दिनकरः सकलागमज्ञः ॥

इति श्रीमद्रामेश्वरभट्टसूरिसूनुश्रीमन्नारायणभट्टसुतरामकृष्ण-
भट्टात्मजभट्टदिनकरकृते दिनकरोद्योते विधानानि ॥ समाप्ते
दिनकरोद्योते ॥

Then follows what is evidently the beginning of a supplement to the work, treating of *asauca*, by the author's son, viz. (cf. next MS.):

मीमांसैकधुरंधरः श्रुतिधरो न्याये ऽपि वागीश्वरः

साहित्यामृतसागरः सुजनतावज्जीरसालद्रुमः ।

यं विद्वन्मणिशेखरो दिनकरः प्रामृत विश्वेश्वरं

तेनाज्ञीचिनिबध्नो दिनकरोद्योतो ऽधुना पूर्यते ॥ १ ॥

श्रीमद्विरुचरणानां प्रसादतो [-] मुदे सुविज्ञानां ।

श्रीमद्विन (1. वा) करसूनुराज्ञीचे किंचिदातनुते ॥

विश्वेश्वरापराख्यस्य गागाभट्टमनोषि[णः] । here the MS. terminates at the bottom of fol. 208b (72b).

The author's son *Gāgābhaṭṭa* is also quoted in the body of the work, foll. 39a, 85a, 179b, and his work *Viśveśvarī paddhati*, fol. 204a. Of other works quoted may be mentioned: *Nirṇayāmṛita*, foll. 67a, b, 98b, 100b; *Purāṇa-samuccaya*, 88b; *Prithvicandrodaya*, 63b, 84b; *Madanaratna*, 27b, 28a, etc.; *Rudrayāmala*, 95b, 104b; *Viśṇurahasya*, 71a, 73b, 108b, 124a.

The author's younger brother, *Kamalākara*, wrote his *Nirṇayasindhu* in 1611-12 A.D.

[H. T. COLEBROOKE.]

1606.

1335. Foll. 234 (originally numbered 1-272 on the right hand margin, of which are, however, missing 47-49, 136-143, 148-151, 197, 198, 209, 220-229, 232, 233, 235, 236, 238-241, 252-256, while three leaves have

been inserted between 97 and 98); size 11½ in. by 5 in.; fairly good Devanāgarī writing of 1652 A.D.(?); twelve lines in a page.

Vrata-Dinakaroddyota, a digest of matters relating to voluntary fasts and penances, intended as a supplement to (or *Vratakāṇḍa* of) *Dinakara's* work, by his son *Viśveśvara Bhaṭṭa*, surnamed *Gāgābhaṭṭa*. It begins:

नीलोत्पलाभिरामं कामं साकेतबालानां ।

दशरथतोषनिधानं जगन्निदानं तदाकलये ॥ १ ॥

मीमांसैकधुरंधरः श्रुतिधरो न्याये ऽपि वागीश्वरः

साहित्यामृतसागरः सुजनतावज्जीरसालद्रुमः ।

यं विद्वन्मणिशेखरो दिनकरः प्रामृत विश्वेश्वरं

तेनायं व्रतगोचरो दिनकरोद्योतो ऽधुना पूर्यते ॥ २ ॥

तत्र व्रतप्रशंसा हेमाद्रौ °

The work consists of two parts, the first of which, ending fol. 199a, deals with the *vratas* performed at certain fixed times in the course of the year (*dvādaśamāsavratāni*), whilst the second part treats of miscellaneous other voluntary penances (*prakīrṇakavratāni*).

From fol. 95 a different hand has re-numbered the leaves 103 etc.

At the end of the first part the date of the MS., Samvat 1709, occurs.

It ends: इति पराशरोक्तो जलवासविधिः ॥ इति श्री-
मन्मीमांसकभट्टनारायणसूनुभट्टरामकृष्णसुतभट्टदिनकरसूनुगागा-
भट्टापरनामकभट्टविश्वेश्वरपूरितो व्रतदिनकरोद्योतः समाप्तः ॥

For another copy of the same work see Rāj. Mitra, Bikāner Cat., no. 831; for other supplements to the *Dinakaroddyota*, by the same author, viz. *Sūdradharmoddyota*, below, no. 1652; *Pūrtakāṇḍa*, Bikāner Cat., no. 829; *Vyavahārakāṇḍa*, ib., no. 830.

[H. T. COLEBROOKE.]

1607.

181b. Foll. 21; size 10½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

Some portions of the *Vijayavilāsa*, by *Rāma-kṛishṇa*.

The MS. begins :

नत्वा श्रीपावैतीपुत्रं सिद्धिबुद्धिपुत्रं गुरु ।
ज्ञानसंध्याविधिं कुर्वे कर्कचायोदिसंमतं ॥ १ ॥
आलोच्य धर्मशास्त्राणि मन्वादिभिः कृतानि च ।
कात्यायनकृतं सूत्रं कर्कभाष्यं तथैव च ॥ २ ॥
भाष्यं हारिहरं चैव गदाधरकृतं तथा ।
सारमेव समुद्धृत्य स्मृतीनां वचनं तथा ।
सिद्धांतानि समूलानि विचार्य लिख्यते मया ॥ ३ ॥
स्वाभिप्रायेण हि मया न किञ्चिदिह लिख्यते ।
किं तु वाचनिकं सर्वमतो ग्राह्यं च सज्जनैः ॥ ४ ॥
श्रीचादिकाः प्रवक्ष्यामि क्रियाश्चानुक्रमेण तु ।
तिथीनामपि सर्वेषां निर्णयमप्यंशयात् ॥ ५ ॥

योगीश्वरः । यस्मिन्देसो मृगः कृष्णस्तस्मिन्धर्मात्रिवोधत । ०

The passage on the division of the Vaidic *sūkhās* referred to by Colebrooke, Misc. El., I., p. 14 (2nd ed., p. 13), foot-note, begins fol. 2a:

द्वापरादौ वेदव्यासेन चतुर्भ्यः स्वशिष्येभ्य उपदिष्टास्त एव
मुख्या वेदाः । तैर्यासशिष्यैर्विभज्य स्वशिष्येभ्यो दत्ताः शाखा
इति ॥ भागवते ।

अवतीर्णो महाभाग वेदं चक्रे चतुर्विधं । ० (XII. 6, 49)

इति ० शौचविधिः ॥ अथ ज्ञानविधिः । fol. 5a. The greater part of fol. 8 is left blank. अथ प्रातः-संध्याप्रयोगः fol. 13b; इति प्रातःसंध्या समाप्ता fol. 15b.

The MS. ends : इति श्रीरामकृष्णविरचिते विजय-विलासे ब्रह्मयज्ञतर्पणविधिः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1608.

78. Foll. 102 (numbered 105, foll. 39-42 being missing, and no. 51 double); size 9½ in. by 3½ in.; good Devanāgarī writing of about 1650 A.D. (the last leaf by a modern hand); nine, from fol. 61 ten, lines in a page.

Mādhavaprakāśa, or *Sadācārācandrodaya* (or *Ācārācandrodaya*), a digest of rules regarding religious observances, according to the *Vāja-saneyins*, compiled by *Maheśa Śarman*, son of

Sārasvatadurga Śarman, and pupil of (*Viṭṭhala*) *Purushottama Kavivara* of Mithilā; under the patronage of *Mādhava*, a territorial chief at Lāvapura, on the banks of the Irāvati in Western India. Incomplete.

It begins :

गोपीवल्लभवल्लभं गुरुतमं श्रीविठ्ठलं विठ्ठलं
वंदे इहं पुरुषोत्तमं कविवरं विद्यागुरुं मैथिलं ।
यत्पादांबुजसेवया न नितरां श्रीकृष्णसेवारतिर्
मैत्रीसत्सु सदा सभासु विदुषां विद्याविलासोदयः ॥ १ ॥

विश्वं यत्कुरुते विभक्तिं हरते शैलपुत्रपत्यहं
यच्छासप्रभवा नुवन्ति निगमाः सांगाः ससूत्रागमाः ।
संसारार्थवतारणाय जगतां यन्नाम नौका दृढा
तड्डं दे सहजप्रकाशममलं चैतन्यरूपं महः ॥ २ ॥

ज्ञात्वा गोकुलमर्दितं मधवता विस्मापयन् भूधरं
धृत्वा वामकरे करीव कमलं यो ऽपादपायाद् व्रजं ।
गुंजाहारमयूरमौलिमुरलीपीतांबरालंकृतो
गोपीलोचनचुंचितो जयते गोपालचूडामणिः ॥ ३ ॥

अस्तीरावतिरोधसीह नगरं विद्वज्जनालंकृतं
धर्मश्रीसदनं विटंकविलसत्प्रासादमालाङ्घितं ।
स्मृत्याम्नायविधाननित्यनिरतैर्वैष्णवैः सेवितं
नाम्ना लावपुरं पुरंदरपुरीगवोपहं पश्चिमे ॥ ४ ॥

सेवा यत्र गुरौ हरी च नितरां धर्मेषु कार्पण्यधीस्
तर्के वादमतिर्गजेभ्यः मदः सारीषु मारोक्तयः ।
बंधो वेणुषु मानितापणपथे स्नेहस्यो दीपके
द्वारे देवगृहस्य दंडघटना संदृश्यते नान्यतः ॥ ५ ॥

तस्मिन् राजसभासु लब्धविभवः कालः [ः] कवीनां प्रियो
ज्ञासीदुष्प(?) त्यलवंशपंकजरवी राजन्यचूडामणिः ।
येनादायि हिरण्यमन्त्रमचला गावः सवत्सा हरेः
प्रीत्यै विप्रवरेषु बंधुजनतावर्गेषु मानद्वैयः ॥ ६ ॥

तद्गुत्रो ऽजनि बंधुवर्गनिरतो धर्मकर्तृत्तो ऽनिशं
ब्रह्मण्यो गुरुदेवपूजनरतो नानू नरेन्द्रायणीः ।
येनेदं कुलकैरवं विधुरुचा नित्यं विकाशीकृतं
धर्माचारयज्ञः प्रतापविभवैर्वैर्वैर्वै सर्वोपरि ॥ ७ ॥

जातास्तत्तनयास्तत्रयः सविनया गोपीशपादाश्रया
ज्येष्ठस्तत्र परोपकारकुशला (l. लः) ख्यातः स्व धीरी
वापीकूपतडागदेवभवनारामादिनिर्माणकृद् [ति यः ।
दाता बंधुजनाश्रयो नृपसभालब्धैकपूजोदयः ॥ ८ ॥

तस्यानुप्रभवो बलैकविभवो दाता सदा धर्मधीर
 लोके यो भगवान् इत्यभिहितो यस्यानुजो माधवः ।
 रूपेणानुजगाम यो रतिपतिं भोगैः सुराणां पतिं ।
 भक्त्वा दैत्यपतिं नये भृगुपतिं शीले कुरुणां पतिं ॥९॥
 तद्धर्मपत्नी समसूत रंगोनारायणानंतजनदीनादीन् ।
 मुतां(?)ल.तान्) सुराभां(?)ल.भान्) गुरुदेवभक्तां(?)ल.क्तान्)
 [यथेशभक्तिर्विहिताखिलार्थान् ॥ १० ॥

तेनाचारमभीप्सता सविनयं विज्ञापितो धीमता
 श्रीसारस्वतदुर्गेशर्मितनयो नास्मा महेशः कृती ।
 यंचे यत्र हि माधवादिरभवत्सार्थः प्रकाशांतकः
 शब्दस्तं कुरुते हिताय जगतामाचारचंद्रोदयं ॥ ११ ॥

अथास्यानुक्रमणिका समासेनैव कथ्यते । ° here follows an analysis of the eight chapters of which the work consists. The MS., however, breaks off abruptly in the 4th *pariccheda*, at the bottom of fol. 104b. An additional page, by a modern hand, has supplied some sort of conclusion with the colophon:

इति श्रीमहोपाध्यायश्रीसारस्वतदुर्गेशर्मितनयमहेश्वरविरचिते
 साधारचंद्रोदयनामको यंचः संपूर्णः ॥

The colophon of the other chapters runs thus: इति श्रीमाधवप्रकाशे महेशकविदर्शिते सदाचारचंद्रो-
 दये ° परिच्छेदः ॥

Of rarer and comparatively recent authorities have been noticed: *Ācārācintāmaṇi*, fol. 79a; *Karmapradīpa*, fol. 15a; *Kalpatarukāra*, fol. 12a; *Dharaṇīkośa*, fol. 104b; *Smṛitisāra*, foll. 45a, 103b.

For a complete MS. of the work see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 97.

[H. T. COLEBROOKE.]

1609.

1251a. Foll. 71; size 9 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; ten, sometimes nine, lines in a page.

Ācārāpradīpa, or *Ācārādīpa*, a manual of common every-day religious observances, by *Nāgaśekhara*.

It begins:

चंचत्त्रासपुटस्फुटाभिनयनव्यग्रायपादाहति-
 सुभ्यन्नपुरमेनुलध्वनिमिलत्ताणात् स्खलत्कंकर्ण ।
 शुंडादंडविषट्ठितोडुकुसुमैर्बोमांगणं मंडयन्
 संध्यातांडवडंबरं विरचयन् भूयै गणेशो ऽस्तु चः ॥ १ ॥
 उक्तो वाजसनेयेन याज्ञवल्क्येन धीमता ।
 साचारो द्विजवर्याणां सुबोधः कथ्यते ऽधुना ॥ २ ॥
 तत्र दक्षः । प्रातरुत्थाय कर्तव्यं यद्विजेन दिने दिने ।
 तत्सर्वं संप्रवक्ष्यामि द्विजानामुपकारकं ॥ ३ ॥ °

इति ° साचारप्रशंसा fol. 2a; ° आत्मचिंतनं fol. 2b;
 ° सुप्रभातविधिः fol. 3a; ° मूत्रपुरीषोत्सर्गविधिः fol. 3b;
 शौचविधिः fol. 5a; साचमनविधिः fol. 6b; दंतधावन-
 विधिः fol. 7b; यज्ञोपवीतविधिः fol. 8a; प्रणवविधिः,
 शिखाबंधन ° fol. 10a; प्राणायाम ° fol. 11a; ° ज्ञान-
 विवरणं fol. 19b; मालापकर्वणं fol. 20a; तिलकप्रकरणं
 fol. 22a; प्रातःसंध्याविधिः fol. 33a; सविवादनविधिः
 fol. 34a; प्रातर्होमविधिः fol. 35a; नित्यदान ° fol. 36b;
 मंगलावेक्षण ° fol. 37a; सध्ययनविधिः fol. 39b; प्रति-
 ग्रहाधिकारनिरूपणं fol. 41a; मध्याह्नजानविधिः fol. 45a;
 ब्रह्मयज्ञविधिः fol. 46b; स्यलतर्पणं fol. 48b; जलदेव-
 तार्चन ° fol. 51b; गृहदेवतार्चन fol. 52b; पंचमहायज्ञ-
 विधिः fol. 58b; भोजनविधिः fol. 63b; सायंसंध्याविधिः
 fol. 64a; उपशयनविधिः fol. 65a; स्नोगमनविधिः fol.
 65b; योगप्रकरणं fol. 67a; स्पृष्टास्पृष्टविधिः fol. 68b.

Colophon: इति द्रव्यगुह्यप्रकरणं ॥ इति श्रीउपाध्याय-
 नागदेवविरचिते साधारप्रदीपे अष्टमो ऽध्यायः ॥ साधारप्रदीपः
 समाप्तः ॥ संवत् १८३५ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1610.

2324c. Foll. 81; size 11 in. by 5 in.; clearly written, in Devanāgarī, in the latter part of the last century; nine lines in a page.

The same work, called *Ācārādīpa* in the colophon, but *Ācārāpradīpa* at the end of some sections. Not quite complete at the end.

It begins: उक्तो वाजसनेयेन याज्ञवल्क्येन धीमता °

Colophon: इति श्रीभट्टनागदेवविरचिते साधारदीपे
 स्वभिगमनविधिः ॥

The leaves are marked साहि

For another MS. of this treatise (*Ācārādīpa*), beginning and ending as the present MS., see Raj. Mitra, Notices, I., p. 73. For an *Ācārapradīpa*, by *Keśava Bhaṭṭa*, ib., VIII., p. 206.

[GAIKAWAR.]

1611.

1278c. Foll. 17; size 13 in. by 5 in.; in-different Bengali handwriting, of the beginning of the present century; nine lines in a page.

Ācāramañjarī, a manual of rules of conduct and daily observances, compiled by *Mathurānātha* (deva).

It begins:

प्रणम्य परमात्मानं सदसत्कर्मकारणं ।

शिशोः प्रथमशिक्षायै नित्याचारो निरूप्यते ॥

तत्रः मनुः । आचारास्तभते विद्यां ०

It ends:

न ब्रह्मभाषां शिक्षेत जीवेति सुव्रतो वदेत् ।

इत्यर्माहिकं समाप्य नार्द्रपादस्तु संविशेत् ॥

इति मनुवचनात् श्रुत्वा एव शयीतेति ॥

स्मृतिनीरधिमूलतो मया मयुरानाथमहीमुपर्वणा ।

अनवज्ञविवृद्धये नवा रचिताचारमनोऽमञ्जरी ॥

इत्याचारमञ्जरी संपूर्णा ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1612.

521. Foll. 200; size 9½ in. by 4 in.; on the whole fairly written, in Devanāgarī, about the middle of the 17th century; eight lines in a page; foll. 145–173 (numbered 172–200) by a different, and the last three pages by a third, hand.

Ācārasāra, a compendium of every-day religious observances, by *Lakṣmaṇa*, son of *Rāmakṛishṇa Bhaṭṭa* and *Umā*, grandson of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*, and younger brother of *Dinakara* and *Kamalākara*.

It begins:

सिंदूरारुणगंडं देवं विष्णौयतिनिरमातंडं ।

नतितनुंदादंडं सिद्धीशं गणपतिं वंदे ॥ १ ॥

सतिनिरजगदुद्योतद्युमणैर्वैशांकुरा(1.२) श्रीमत् ।

तज्जयति रामनाम(!) रजनिचराणां विभेदनं धाम ॥ २ ॥

नारायणं राजभिरर्चितांघ्रिं

नमामि हंसीव यदीयकीर्तिः ।

तेजांतरात्तन्महसां विभेदं

स्वस्यापि कीर्त्यंतरतस्तमाह ॥ ३ ॥

विद्याप्रद्योतनोद्योतस्वद्योतीकृतवादितां ।

पितरं रामकृष्णार्थं वंदे स्नेहभरान्वितां ॥ ४ ॥

स्पर्धामग्निनिवेशादुमया प्राप्तामुमासमाख्यातः ।

द्युनदीनिर्मलचिन्तां मातरमेकां सतीं सदा वंदे ॥ ५ ॥

येनोद्धृता स्वस्य कुलप्रतिष्ठा

महावराहेण महीव तोयात् ।

गंगेव विद्याभिससार यस्माद्

दिवाकरं नीमि तमग्रजाम्यं ॥ ६ ॥

अधीत्य लक्ष्मणाख्येन कमलाकरसोदरात् ।

आचारसारः सुधिया यथामति वितन्यते ॥ ७ ॥

तत्र परिभाषा । छंदोगपरिशिष्टे । ०

इति ० परिभाषा । अर्थाहिकं । fol. 9a; इति ० प्रातः-

स्मरणं fol. 12b; ० मूत्रपुरीषोत्सर्गविधिः fol. 18a;

० शौचविधिः fol. 23a; ० आचमनं fol. 35a; दंतधावनं

fol. 39a; कुशप्रकरणं fol. 45a; प्रातःस्नानं fol. 57a;

स्नानोत्तरकृत्यं fol. 61b; तिलकप्रकरणं fol. 68a; संध्या-

प्रकरणं fol. 94a; होमप्रकरणं fol. 101b; मध्याह्नस्नानं

fol. 113b; माध्याह्निकनिरूपणं fol. 131b; पंचयज्ञप्रकरणं ।

अथ भोजनविधिः fol. 192a.

Colophon: इति श्रीनारायणभट्टात्मजरामकृष्णभट्टसुत-

लक्ष्मणभट्टकृत आचारसारनामको ग्रंथः पष्ठाण ॥

Regarding the great *Bhaṭṭa* family, to which the author belongs, see V. N. Mandlik, *Vyavahāra Mayūkha*, p. lxxvi. *Lakṣmaṇa*'s elder brother *Kamalākara* wrote his *Nirṇayasindhu* in 1611-12 A.D. [H. T. COLEBROOKE.]

1613.

1703B. Foll. 60; size 9½ in. by 3½ in.; fairly good, Devanāgarī writing; 9-13 lines

in a page. The first twelve leaves are more or less damaged, and part of foll. 1-3 has been torn off, or eaten away.

Ācārādarśa, a manual of daily religious duties, by Śrīdatta.

The first few lines of fol. 1 being partly wanting, the opening verses are here given from the other MSS.:

दीक्षितो रणयज्ञेषु विबुधानंददायिषु ।
हरिरस्मिन्नुतावक्तुसोमपीतो पुनातु नः ॥ १ ॥
अहोरात्राश्रितो धर्म इह वाजसनेयिनां ।
निबध्यते निबद्धो यो धर्मशास्त्रनिबद्धभिः ॥ २ ॥

अत्र मनः । ब्राह्मे मुहूर्ते बुध्येत^० and a few lines further on: अथ मूत्रपुरीषोत्सर्गविधिः;—अथाचमनानुक्त्यविधिः fol. 11b; अथ दंतधावनं fol. 13b; अथ प्रातःस्नानादि fol. 15a; अथ स्नानविधिः fol. 17b; अथ संधोपासनं fol. 28a; अथ ब्रह्मयज्ञः fol. 36a; अथ तर्पणं fol. 36b; अथ देवपूजनं fol. 44a; अथ नित्यप्राङ्गं fol. 50a; अथ शयनविधिः fol. 58a.

It ends:

समूलवचनाभोगो मीमांसान्यायनिर्मलः ।
श्रीदत्तेन सतामेव आचारे दर्शणः कृतः ॥
दुरुक्तमपि सूक्तं मे मन्वादिवचनाश्रितं ।
अपि चर्मोदकं तीर्थसलिलं तातगीतं मुचि ॥

इत्युपाध्यायश्रीदत्तकृत आचारादर्शः समाप्तः । संवत् १८५५ भाद्रपदमासे कृष्णपक्षे चतुर्दश्यां गुरुपुत्रायां वाराणस्यां लिखितं विप्रेण विद्याधरधीमता हरिपुरग्रामवासिना त्रिमुरारिराजनगरे कृपया भवानीविश्वनाथयोः ॥ ०

Besides *Purāṇas*, *Smṛitikāras* and the *Mahābhārata*, the author quotes *Kalpatarukāra*, fol. 25a; *Kāmadhenu*, foll. 15b, 32a; *Gṛīhyapariśiṣṭa* (fol. 34a); *Chandogapariśiṣṭa* (often); and *Harihara* (foll. 19a, 23b, 33a).

See Bhandarkar, Rep. for 1883-4, p. 47, where a commentary on the work, written by *Gaurīpati*, son of *Dāmodara*, in 1640 A.D., is mentioned. Another commentary, *Ācārādikā*, by *Harilāla*, Rāj. Mitra, Notices, V., p. 233; a MS. of the text, ib. p. 279.

[H. T. COLEBROOKE.]

1614.

2689. Foll. 65; size 9½ in. by 4 in.; indifferently written, in Devanāgarī writing of 1799 A.D.; ten lines in a page.

The same treatise. [MACK. COLL.]

1615.

2177A. Foll. 52; size 10¾ in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, about the middle of last century; ten lines in a page.

Śrīdatta's *Ācārādarśa*. [GAIKAWAR.]

1616.

2159. Foll. 75; size 11 in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī, towards the end of last century; nine lines in a page.

Ācārārka, another manual of daily religious observances, composed, in Samvat 1743 (A.D. 1686), by *Divākara*, son of (*Bhāradvāja*) *Mahādeva*, and grandson of *Bālakṛiṣṇa*. It forms part of the author's *Dharmaśāstrasudhānidhi*.

As will be seen from the concluding verses, the author was, on his mother's side, a grandson of *Nilakaṇṭha Bhaṭṭa* (author of the *Mayūkhās*). The treatise begins:

ज्ञानकोनयनयुग्मगोचरं मानिनां नयनयोरगोचरं ।
नीलनेत्ररुचिररञ्जविं सदा भावये मनसि राघवं मुदा ॥ १ ॥
उच्चैर्यर्णमुत्तमं चंद्रविं परामृशंतं निजपाणिपद्मं ।
गंगाधरं नीमि भुजंगराहुप्रकृष्टभीत्या चकितं मुहुर्मुहुः ॥ २ ॥
महादेवतनूजन्मा भारद्वाजकुलोद्भवः ।
दिवाकरो रविं नत्वा आचाराकं तनोत्यसौ ॥ ३ ॥

तत्रादावीषोद्घातप्रकरणमारभ्यते । हारीतः । अज्ञानतमसाधानां भ्रामितानां कुटूहलिभिः । ०

इति ० उपोद्घातप्रकरणं fol. 5a; इति शौचप्रकरणं fol. 12a; ० आचमनप्रकरणं fol. 14b; दंतधावनप्रकरणं fol. 17a; स्नानप्रकरणं fol. 24b; संध्याविधिः etc.; इति पंच महायज्ञाः fol. 62b.

It ends: इति श्रीभारद्वाजमहादेवभट्टात्मजदिवाकरकृते आचाराकं ऽष्टमभागकृतं समाप्तमफाणीदसावाचाराकैः ॥

यत्पादपंजपरागपविचदेहा

हित्वा कलेवरमिदं किल पार्थदंशः ।

जग्राह गौतमवधूः कमनीयरूपं

तं जानकीपतिमजं मनसा स्मरामि ॥ १ ॥

यद्वाक्याद्विधवाक्यार्थमपूर्वार्थाभिधानता ।

नीलकंठो जयत्वेम मीमांसकधुरंधरः ॥ २ ॥

श्रीबालकृष्णात्मजसूनुनिर्मितं

वर्षे ऽग्निवेदाश्चहिमांशुसंयुते ।

जानाः प्रकुर्युः किल धर्मेकार्यम्

आचारसूयं किल संविलोक्य ॥ १ ॥

प्रभवे चाश्विने शुक्ले पौर्णमास्यां कुजे दिवा ।

सोमेश्चरेण लिखितमाचाराकस्य पुस्तकं (वर्षाः) ॥ ८ (!) ॥

इति गर्भिणीभोजननिषेधवाक्यानि ॥ पित्र्योः प्रत्याब्दिके प्राप्ते तर्पणं तु कथं भवेत् । जलेनैव प्रकर्तव्यं निवृत्ते पितृ-कर्मणि ॥ १ ॥ आहं कृत्वा तु विधिवद्वैश्वदेवादिकं ततः । ब्रह्मयज्ञं ततः कुर्यात्तर्पणं तु तिलैर्विना ॥ २ ॥ स्मृत्यंतरे ॥ इति आचाराकैः समाप्तः ॥

For the same author's *Dānahīrāvalīprakāśa*, see no. 1708. [GAIKAWAR.]

1617.

2042a. Foll. 59; size 11 in. by 5 in.; Devanāgarī character; by the same hand as the preceding MS.; ten lines in a page.

Another copy of the same treatise, apparently transcribed from the same MS. as the preceding one, and ending in the same manner. [GAIKAWAR.]

1618.

2324a. Foll. 70; size 11 in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; nine lines in a page.

A third MS. of the *Ācārarka*, probably derived from the same original as the other two.

For another MS. of this treatise, "incomplete at the beginning, and apparently without the final verse containing the date of the work, see Rāj. Mitra, Notices, I., p. 15.

[GAIKAWAR.]

1619.

200. Foll. 146; size 11 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, by three different hands, in 1805 A.D.; 11 or 12 lines in a page.

Ācārenduśekhara, a similar manual of religious duties, by *Nāgojībhaṭṭa*, son of *Śivabhaṭṭa* and *Satī*. Incorrect.

It begins: अथ धर्मशास्त्रप्रवर्तका उच्यंते । याज्ञवल्क्यः । मन्वविष्णुहारीतः । धर्मशास्त्रप्रवर्तकाः (Y. I., 4. 5) ॥ अचो-शनः शब्दातो वृद्धैकवद्भावः नेदं परिगणनं किंतु प्रदर्शनमात्रं । देवलः । मनुष्यमो वसिष्ठो ऽर्जुनश्चो विष्णुस्तथांगिराः । ०

Fol. 4a: अथाहिकं ।

उद्यात्तमयं यावन्न विप्रः क्षणिको भवेत् ।

नित्यनैमित्तिकैर्युक्तः काम्यैश्चान्यैरगर्हितैः ॥

इति दक्षेण क्षणिकत्वं निषिद्धं । ०

It ends: इति शयनविधिः ॥ इति शिवभट्टसुतसतीगर्भ-जनागोजीभट्टकृते आचारेन्दुशेखरः समाप्तिमगमत् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1620.

1251b. Foll. 44; size 9 in. by 4 in.; fair Bengali handwriting, of the earlier part of last century; eight lines in a page.

Āhnikapaddhati, a manual of daily ceremonial observances, with chapters on obsequial rites. Perhaps a section from some larger work, or intended as a practical manual to *Raghunandana's Āhnikā-* and *Śrāddha-tattva*.

It begins: अथाहिककृत्यं ॥ प्रमाणं आहिकतत्वे ऽनु-संधेयं । तत्र प्रयोगः । ब्राह्मे मुहूर्ते उत्थाय ०

अथाचमनविधिः fol. 2a; अथ पश्चपुराणीयस्नानप्रयोगः fol. 3b; अथ पुराणीयतर्पणप्रयोगः fol. 4b; अथ बलिकर्म fol. 7a; अथ गोदासः fol. 8b; अथ रात्रिकृत्यं fol. 9b; अथ शयनविधिः fol. 10a; अथ दारोपगमनं fol. 10b; अथ शौचान्नद्वितीयदिनश्चाह्नप्रयोगः fol. 11a; अथ सपि-ण्डीकरणं fol. 15b, etc.; अथान्येष्टिपद्धतिः fol. 40a.

It ends: इत्यन्येष्टिपद्धतिः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1621.

1274b (& 1492b). Foll. 129; size 13 in. by 4½ in.; fairly good Bengali handwriting, of 1806 A.D.; seven lines in a page.

Kṛityacintāmaṇi, a treatise on religious observances, compiled under directions of *Caṇḍeśvara* (son of *Vīreśvara*, and grandson of *Devāditya*), minister of *Harasiṃha Deva*, King of Mithilā. It begins :

विशेषां हितहेतवे यदपिब्रह्म कालकूटं पुरा
तज्जालोपशमाय मूर्धनि धृते गाङ्गे ऽपि वारां भवे ।
उच्चंसोपकृते तुभारकिरणे तन्मानरः पातु वः
शर्वाणामुत्पन्नजगत्प्रमुखापानेन सुस्थो हरः ॥ १ ॥
आसीन्मैथिलतीरभुक्तिविषये मन्त्रप्रभावादृतः
प्रत्यर्धिक्षितिनायकान्धतमसः शत्रुद्विजानां प्रियः ।
नित्योज्ज्वासितमखिलः सुमनसामर्धश्च पद्माश्रयो
देवादित्य इति त्रिलोकमहितो मन्वीन्द्रचूडामणिः ॥ २ ॥
श्रेष्ठो ऽसौ राज्यलक्ष्म्याः सचिवकुलगुरुश्चेतसा विश्वसाक्षी
क्षीणानाथानुकम्पापरवशहृदयो जङ्गमः पारिजातः ।
तृप्यत्सेनापतीनामप्यगतिमतां बुद्धिसिन्धोरगस्त्यो
ऽक्षीवध्वान्तभानुर्निखिलनिजगुणैस्तोषयामास विश्वं ॥ ३ ॥
अस्माद्भूदुसुमतीतलकल्पवृक्षः
प्रख्यातकीर्तिनिचयः सचिवावतंसः ।
वीरेश्वरो विविधदानकृतिार्थितार्थि-
सानुः सपाप इव निजितवैरिवीरः ॥ ४ ॥
धैर्योचर्यविचक्षणः कृतधियान्नाश्वासविश्रामभूर
भूमीन्द्रान्यसुवैरिवारणविधावद्वैतदीक्षागुरुः ।
दाता दक्षिणमानसः प्रतिदिशं विख्यातकीर्तिः सदा
शत्रोरण्युपकारकः क्षितितले कारुण्यरत्नाकरः ॥ ५ ॥
अस्मादसावहिमरश्मिर्वोदयाद्रे
अम्भोजिनीपरिवृढादुदितादिवांशुः ।
अंशोः प्रकाश इव विश्वहिते प्रसूतश्च
चण्डेश्वरो विजयते महनीयकीर्तिः ॥ ६ ॥
अस्मिन्मन्त्रिणि मैथिलेश्वरभुजस्तम्भप्रतापानल-
ज्वालोद्दीपनमारुते प्रतिपदं के कल्पिता न द्विषः ।
दुष्टानां फलिनामिवावनिभृतां वीर्योदयध्वंसिनी
दत्ता येन शिरःसज्जदिनपतस्त्राङ्गेव सिद्धीपथिः ॥ ७ ॥
वज्रः संजातभङ्गाश्चकितकविषटाः कामरूपा विरूपाश्
चीनाः कुञ्जादिलीनाः प्रमुदितविलसत्किंकरोताः ।

नेपालाद् भूमिपालाद् भुजवलदलितास्ते चलाटाश्च लाटाः
कण्ठीटाः केन दृष्टाः प्रसरति समरे मन्त्ररत्नाकरस्य ॥ ८ ॥

यस्य प्रभानलतापितानामरातितन्वीस्तनपर्वतानां ।
भियेव भूमिर्षिषमापि युक्तावलीभिः करताडने सः (1. न)
सर्वदमृतमहाभिषेकभानं [॥ ९ ॥

शुभचरितैः सुमनोभिराग्नवाली ।
अयमधित पुरं पुरारिपाद-
प्रणतिपरो नगरीमिवामराणां ॥ १० ॥

फुल्लारोपहता फनीन्द्रशिरसि क्रोडानने दंष्ट्रया
विद्धा कूर्मकठोरपृष्ठकण्ठैः पीडामुपेता चिरं ।
कण्ठीटाधिपमन्त्रिणि प्रविलसत्कीर्तिप्रदाने महा-
ज्ञानैक्यसनेन येन सुहृदि क्षीणी सुखं वर्तते ॥ ११ ॥

न्यायोपाजितविभवैर्वैहु यदा दानप्रदाता कृती
मीमांसानयतर्ककैशधिया मृष्टा समार्जं सतां ।
तात्पर्यं परितः परीक्ष्य बहुशो दृष्ट्वा निबन्धानसाव
सासायस्मृतिनिर्णयाय कृतवांस्तान् सप्त रत्नाकरान् ॥

श्रीचण्डेश्वरमन्त्रिणा मतिमतानेन प्रसन्नात्मना [१२ ॥
नेपालाखिलभूमिपालपरिखाधर्मेन्दुगुग्धाम्बिना ।
वाग्वत्याः सरितस्तटे मुरधुनीसान्धं दधत्याः] शुची
मार्गे मासि यथोक्तपुण्यसमये दत्तस्तुलापूरुषः ॥ १३ ॥

गर्गो वराहमिहिरः स च भोजराजः
स श्रीपतिर्मुनिवरः सपराशरादिः ।
एकेन को ऽपि न जगाद पुरा समस्तं
यन्येन कर्म सकलं किल संकलय्य ॥ १४ ॥

प्रचुरतरनिबन्धान् वीक्ष्य विख्यातकर्मा
बहुतरमुनिवाक्यान्त्येष सम्यग्विचार्य ।
मुरुचिरघटनाभिः संकलय्याव सर्वं
प्रचरदिह विदित्वा सत्यजीवेश्वरादीन् ॥ १५ ॥

सत्कीर्तिपूरपरिपूरितदिङ्मुखः श्री-
चण्डेश्वरो जयति जङ्गमपारिजातः ।
श्रीमान् समस्तजगतां स हिताय कृत्य-
चिन्तामणिं सचिवमौलिमणिः करोति ॥ १६ ॥

शशाङ्कतारयोः शुद्धिः कर्तव्या सर्वकर्मसु ।
ग्रहाणामपि सर्वेषां तच्चुद्धौ हि विशुद्धता ॥
जन्म त्रिपदेकादशदशसप्तमगः शशी शुभदः ।
द्विचतुःषडष्टनवगतास्ताराः शुभा मताः ॥ ०

इति ० तारादिशुद्धिप्रकाशः fol. 6a ; ० द्वितीयो गोचर-
प्रकाशः fol. 16a ; ० वेधशुद्धिप्रकाशः fol. 18a ; ० संव-

तत्र तिथिकृते तु कृष्णादि व्रते शुक्लादिमेव चेति वचना-
च्चैत्रकृष्णप्रतिपदमारभ्य तिथिकृतान्युच्यन्ते ।

तत्र चैत्रकृष्णप्रतिपदि कृत्यविशेषः पञ्चपुराणे । °

It ends :

गृहे तस्य स्थिरा लक्ष्मीर्यो दद्यात्सूर्यसंनिधौ ।

दारिद्र्यं न भवेत्तस्य रोगक्लेशविवर्जित इति ॥

इति श्रीमत्पद्माक्षप्रमाणभित्ततत्सदुपाख्यबालकृष्णभट्टांग-
जविठ्ठलभट्टाभिधुवधवरसूनुधर्मेशास्त्रपारावारीणश्रीमद्भामचंद्र-
भट्टविरचिता कृत्यरत्नावली संपूर्णा ॥ ° संवत् १८६४ ॥

[MACK. COLL.]

1624.

527. Foll. 91; size 9½ in. by 4 in.; legibly
written, in Devanāgarī, in 1734 A.D.; ten lines
in a page.

Kṛityaratnāvalī.

[H. T. COLEBROOKE.]

1625.

2781. Foll. 107; size 10½ in. by 3½ in.;
legibly written, in Devanāgarī, about the middle
of last century; eight lines in a page.

The same work.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

1626.

397. Foll. 84; size 12½ in. by 4½ in.;
indifferent, modern Devanāgarī handwriting;
nine lines in a page.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

1627.

1720. Foll. 114; size 8½ in. by 3½ in.;
legibly written, in Devanāgarī, in 1798 A.D.;
ten lines in a page.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

1628.

2362. Foll. 50; size 10½ in. by 6 in.;
well written, in Devanāgarī, in the former part
of last century; twelve lines in a page.

Kṛityaratnāvalī.

At the end this MS. has the following verses:

भूतशून्यच्युपिचंद्रमिरे ऽन्दे (i.e. Samv. 1705)

माघकृष्णमहर्षौ रविवारे ।

यंयपूतिमकरोत्किल रामः

श्रीरमापतिसमर्पणबुद्ध्या ॥

तत्सद्वंशप्रसूतो यो रामचंद्रेति विश्रुतः ।

तेनेयं निर्मिता सम्यक् कृत्यरत्नावली शुभा ॥

अनया प्रीयतां लक्ष्मीर्नृसिंहो भक्तवत्सलः ।

कुलदैवतमित्येतद्गृह्णां स्याच्छुभा मतिः ॥

इति श्रीमद्देवतदर्पाभित्ततत्सद्वंशकृष्णभट्टसुतविठ्ठलभट्टसूरि-
सूनुभट्टरामचंद्रविरचिता कृत्यरत्नावली समाप्ता ॥

For another copy of this work, see Rāj.
Mitra, Bikāner Cat., no. 872.

[GAIKAWAR.]

1629.

800b. Foll. 90; size 10½ in. by 4½ in.;
fairly written, in Devanāgarī; 10 or 11 lines
in a page.

Samskāramayūkha, a manual of initiatory
rites, by Bhaṭṭa Siddheśvara, son of Bhaṭṭa
Dāmodara, and grandson of Bhaṭṭa Śaṅkara.

It begins:

नत्वा रामं निर्वंधाओन्निर्मेष्य धिषणाद्रिणा ।

संस्कृतावुद्धरत्नेष भट्टमिद्धेश्वरो ऽमृतं ॥

तत्र तावद्गिराः । अतः परं द्विजातीनां संस्कृतिनियतोच्यते ।

संस्काररहिता ये तु तेषां जन्म निरर्थकं ॥

पंचविंशतिसंस्कारैः संस्कृता ये द्विजातयः ।

ते पवित्राश्च योग्याश्च आह्वादिषु सुयंत्रिताः ॥

गर्भाधानं पुंसवनं सीमंतो बलिरेव च ।

जातकृत्यं नामकर्म निष्क्रमो ऽन्नाशनं परं ॥

चौलकर्मोपनयनं तद्व्रतानां चतुष्टयं ।

छानोद्वाहौ चाग्रयणमष्टका च यथातथं ॥

आवण्यमाश्वयुज्यां च मार्गशीर्ष्यां च पार्वणं ।

उत्सर्गश्चाप्युपाकर्म महायज्ञाश्च नित्यजः ॥

संस्कारा नियता स्ते ब्राह्मणस्य विशेषत इति ।

आह्वादिभित्त्यादिशब्दाद्यजनादेर्वैहणं । °

इति संस्कारोद्देशः fol. 2b; इति गर्भोपानं 12a; पुंस-
वनानवलोभने 13a; गर्भरक्षणं 13b; सीमन्तोन्नयनं 14a;
विष्णुवलिः 15a; जातकर्म 16b; नामकरणं - खट्वारोहणं -
दुग्धपानं 21a; कर्णवेधः - निष्क्रमणं 22b; इत्युपवेशनं -
अन्नप्राशनं - जीविकापरीक्षा 23b; इत्यन्तर्पूतिविधिः 24b;
इति चूडाकर्म 26a; इत्यक्षराभ्यासः 26b; इत्यनुपनीतधर्मीः
27b; इत्युपनयनं 42a; इति ब्रह्मचारिधर्मीः 44b; इत्य-
ग्निकार्यं 45a; इत्यभिवादनप्रत्यभिवादाने 46a; भिक्षाटनं
47b; अध्ययनधर्मीः 53a; इति समावर्तनं । अथ विवाहः 56b.

It ends: इति श्रीमद्विद्वदग्रगण्यभट्टशंकरपौत्रभट्टदामोदर-
सुतभट्टसिद्धेश्वरकृतः संस्कारभास्करः [स]माप्तं । संवत् ११३६ ॥
The second part of the title (भास्कर), in the
colophon, is a correction, apparently for orig.
मयूखः, the leaves of the MS. being also marked
throughout सं. म.

Of comparatively recent, and less common
works and writers, are mentioned: *Aparārka*,
fol. 26b; *Karmapradīpa*, 3a; *Kapardikārikā*,
37b; *Kārikā*, 37b, 47b; *Kālanirṇaya*, 14a;
Caṇḍeśvara, 30a (*Vyavahāracāṇḍeśvara*, 33b);
Jyotiṣharatna, 11b; *Dharmaparakāśa*, 25a; *Pra-
yogapārijāta*, 13b; *Prayogapārijāte Utpalapari-
male*, 6a; *Prayogapārijāte Saṃgraha*, 12a; *Pra-
yogapārijāte Saṃhitādīpe*, 37a; *Baijavāpagri-
hyam*, 13a; *Muhūrtacintāmaṇi*, 37a; *Muhūrta-
saṃgraha*, 22b; *Rājamārtanḍa*, 25a; *Śrīdhara*,
26a; *Śrīdhārīya*, 17a, 21a; *Saṅkate(?) Medhā-
tithih*, 39a; *Sārasaṃgraha*, 17b; *Smṛiticandra*,
6b; *Smṛitidīpikā*, 27a; *Smṛitibhāskara*, 13a;
Smṛitiratna, 6b; *Smṛitiratnāvalī*, 39a; *Smṛity-
arthasāra*, 90b.

For another MS. of this work see Weber,
Berl. Cat., no. 1032.

[H. T. COLEBROOKE.]

1630.

160a. Foll. 27; size 12 in. by 4½ in.;
fairly good Devanāgarī writing, of 1799 A.D.;
eleven, sometimes ten, lines in a page.

Saṃskārakamalākara, a treatise on initiatory

rites, by *Kamalākara Bhaṭṭa*, son of *Rāma-
krishṇa Bhaṭṭa*.

It begins:

श्रीरामकृष्णतनयः कमलाकरसंज्ञितः ।

श्रीरामं पितरौ नत्वा संस्कारान्वक्ति सांप्रतं ॥

गौतमः । गर्भोपानं पुंसवनं अनवलोभनं सीमन्तोन्नयनजात-
कर्मनामकरणान्नप्राशनचौलोपनयनं चत्वारि वेदव्रतानि स्नानं
विवाहः पंच यज्ञा अष्टका पार्वणः आहुतं आख्यायग्रहायणी
चैत्रीआश्वयुजीति सप्तपाकसंस्था [स]ग्न्याधेयमग्निहोत्रं दर्शपू-
र्णमासी चातुर्मास्यान्याग्रयणं पशुः सौत्रामणीति सप्त हविर्ये-
ज्ञसंस्था अग्निहोमो ज्यग्निहोम उक्त्यः षोडशी वाजपेये ऋति-
रात्रोन्नोयोम (!) इति सप्तसोम इति सप्त सोमसंस्था इति चत्वारिंशत्संस्था (?) दया क्षातिरनुसूया शौचमनायासो मांगल्यमका-
पेयमस्यृहेति यस्यैते चत्वारिंशत्संस्काराः ० अथ स्वस्तिवाचनं ०

अथ गर्भोपानं fol. 6b; अथ पुंसवनानवलोभनसीमन्ताः
fol. 7a; अथ जातकर्म fol. 8b; अथ नामकर्म fol. 9a,
etc.; इत्युपासनप्रयोगः । अथ स्थालीपाकः fol. 24b.

The treatise probably forms part of the
author's Digest, called *Dharmatattva-Kamalā-
kara*, for which see no. 1650.

The author wrote his *Nirṇayasindhu* in
1611-12 A.D. [H. T. COLEBROOKE.]

1631.

3009c, d. Foll. 3 and 5 resp.; size 13 in.
by 8 in.; well written, in Devanāgarī; fifteen
lines in a page.

Saṃskāramārtanḍa, by *Mārtanḍa Somayājīn*.

Two chapters only, viz.:

a) *Sthālīpāka*; which begins:

अथ स्थालीपाकः [१] लिख्यते ॥ ततः कर्तो शुचिरलंकृतः [२]
पवित्रपाणिः बद्धशिखो यज्ञोपवीति भूत्वाचम्य त्रिः प्राणा-
नायम्य देशकालौ संकीर्त्य ॥ ओं तत्सत्परमेश्वरप्रोक्तं
अमुककर्मोद्भूतं पंचभूतसंस्कारपूर्वकमग्निष्टापनमहं करिष्ये ॥ ०

It ends: आज्याहुतिमापनिमग्नधारा हुताशनस्योपरि
षोडशांगुलैः ॥ इति मार्तण्डसोमयाजीकृतसंस्कारमार्तण्डं स्था-
लीपाकः [३] समाप्तः ॥ शके १११३ ॥ विरोधकृतनामसंवत्सरे
अश्विनकृष्णपंचम्यां भीमवसरे लेखनं समाप्तं इत्युपनामक
अध्यापककाशिनाथमहादेवकरेण लिखितं ॥

b) *Nava-graha*; begins :

आर्यात्मज नमस्तुभ्यं रविसोमादिकान्ग्रहान् ।

नवग्रहप्रयोगश्च क्रियते सर्वसमतः ॥

आदौ मंडलं विरचयेत् । तत्प्रकारमाह ॥ ०

It ends : ब्रह्मयामले तु ॥ तांस्तु कारयेद्भानुं रजतेन निशाकरं । कुजश्च (1. कुजं) सुवर्णेन तु कारयेत् ॥ इति मासंड-सोमयाजीकृतनव(वि)ग्रहविधिः ॥ शके १११३ ॥ ०

[?]

1632.

94. Foll. 184; size 9½ in. by 3½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; seven or eight lines in a page.

Smārtānushthānapaddhati (*Anantabhaṭṭī*), a manual of initiatory rites, with the formulas of prayers and rites of expiation required on these occasions, by *Ananta Bhaṭṭa*, son of *Viśvanātha*.

The MS. begins with the three introductory *śloka*s of the *Prayogaratna* श्रीरामं सपरिवारं ० (see no. 471), after which it continues :

नमामि पार्वतीसूनुं भक्तानां सिद्धिदायकं ।

क्रियत उपकाराय स्मार्तानुष्ठानपद्धतिः ॥ ४ ॥

दीक्षितानंतविज्ञेन विश्वनाथस्य सूनुना ।

प्रयोगो रच्यते सम्यग् संचविस्तरपूर्वकं ॥ ५ ॥ [शतं ।

आश्रमालयनाश्ले ऽस्मिन्संततिः पद्धयः (1. संति पद्धतयः)

विना पुस्तकमार्गेण कर्म [क]र्तुं न शक्यते ॥ ६ ॥

तदर्थं क्रियते यत्नः पाठबोधहिताय च ।

मुलभोपायसिद्ध्यर्थं वैदिकानां तदुच्यते ॥ ७ ॥

पंचविंशतिसंस्कारैः संस्कृता ये द्विजातयः ।

ते पवित्राश्च योग्याः स्युः आद्यादिषु सुयंत्रिताः ॥ ८ ॥

गर्भाधानं पुंसवनं सीमंतो बलिरेव च । बलिर्विष्णुबलिः ।

जातकृत्यं नामकर्म निष्क्रमो ऽज्ञानं परं ॥ ९ ॥

चौलकर्मपिन (1. कर्मोपनयनं) व्रतानां च चतुष्टयं ।

आनोद्वाही चाग्रयणमष्टका च यथातथं ॥ १० ॥

आवख्यामाश्रयुज्यां च मार्गशीर्षीं च पार्वणं ।

उत्सर्गश्चाप्युपाकर्म महायज्ञाश्च नित्यशः ॥ ११ ॥

संस्कारा नियता ह्येते ब्राह्मणस्य विशेषत इति ॥ १२ ॥

अथ स्वस्तिवाचनं । तद्यत्र कर्तव्यं तदुच्यते । आसः । ०

पुण्याहवाचनविधिं वक्ष्यामः fol. 2a; अथ विवाहोत्तर-कर्तव्यो ऽपि स्थालीपाकः fol. 14b; अथ पर्वनिर्णयः fol. 15a; इति स्थालीपाकप्रयोगः । अथेष्टिप्रार्थश्चिन्तानि fol. 25a; अथ परिभाषा fol. 30a; अथ गर्भाधानाद्याः संस्कारा वक्ष्यन्ते । तत्रादौ रजोदर्शनशान्तिः fol. 32a; अथ गर्भाधानं fol. 61b; अथ विष्णुबलिप्रयोगः fol. 66a; जातकर्म fol. 77b; नाम-करणप्रयोगः fol. 84b; निष्क्रमणं fol. 86b; अथोपदेशना-न्नप्राशनविधिः fol. 88a; अथ चौलोपनयनप्रयोगः fol. 91a; इति संक्षेपेण अनंतभट्टकृतौ ब्रह्मचारिव्रतलोपप्रायश्चित्तं । अथ सनावर्तनप्रयोगः fol. 112a; इति वाग्दानविधिः । ततो वैवाहिके ० fol. 126a; इति कन्यादानप्रयोगः । अथ वि-वाहहोमः fol. 142a;—इति वधूसहितगृहप्रवेशः । अथ प्रायश्चित्तानि लिख्यन्ते fol. 169a.

It ends : इति यज्ञोपवीताभिधानश्रीविश्वनाथसूनुना दीक्षितानन्तेन सर्वोपकाराय समन्त्रकः प्रयोगः प्रायश्चित्तानि विरचितः ॥ इत्यनंतभट्टी समाप्ता भवति ॥

For another MS. of this work, actually calling it *Prayogaratna* in the colophon (but without the three introductory *śloka*s of that work), see Rāj. Mitra, Notices, VII., p. 155.

[H. T. COLEBROOKE.]

1633.

1239. Foll. 38; size 10½ in. by 3 in.; fair Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Gargapaddhati, a manual of domestic rites (for the *Pāraskara-Gṛīhyasūtra*).

It begins : श्रीगणेशाय नमः ॥ गुलैर्मंडलं परिलिख्य पंच भूसंस्कारान् कृत्वा ततः उल्लिख्योदुष्य हिरण्यनिधानं । जपापूत्करनिर्वापः । ० स्थालीपाकहोमः । ० सोदकं बलिदानं fol. 3a; पिंडपितृयज्ञविधानं fol. 6a; अग्रणाकर्म fol. 8b; सप्तरारोहः fol. 13b; शूलगवः fol. 18a; वैश्वदेवः fol. 20b; मासश्राद्धं fol. 22a; चूडाकरणं fol. 26b; उपनयनं fol. 29b; सव्रह्मचारोव्रतानि fol. 30b; सीतायज्ञः fol. 34a; शालाकर्म fol. 35a, etc.

It ends : इमंशाने पितृपदेति विशेषः । गौस्थाने सकृ-त्पिंडं ॥ इति गर्गपद्धति समाप्तमिति ॥ संवत् १५१५ समये चैत्र-सुदि १० सोमवासरे ॥

For a similar treatise of the same title, see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 236.

[H. T. COLEBROOKE.]

1634.

1815a. Foll. 45; size 12 in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī; nine or ten lines in a page; European paper.

Grihyāgnisāgara, or *Prayogasāra*, a compilation of rites regarding the maintenance of the sacred fire, and rules of expiation in cases of neglect, by *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*, surnamed *Āraḍa*, son of *Lakṣmīdhara Bhaṭṭa* (A).

Perhaps only a portion of the complete work.

It begins :

नत्वा कृष्णपदाभोजं गणेशं शंकरं शिवं ।

लक्ष्मीधरं च पितरं भट्टनारायणं तथा ॥ १ ॥

यथाज्ञानं विचार्यैष पक्षशिष्टैरनुष्ठितं ।

त्रीणि सूत्राणि तद्व्याख्यानलोच्यान्यांश्च भूरिशः ॥ २ ॥

आरडेयुपनामा* वै भट्टनारायणः सुधीः ।

गृह्याग्निसागरं चैव कुरुते शिष्टतुष्टये† ॥ ३ ॥

तत्रादौ प्रायश्चित्तं‡ । तच्च आधानात्माकं क्रियमाणं । याज्ञिकैराचरितत्वाद्वापि ज्ञेयं । य आहिताग्निधर्मः स्यात्स क्षीपासनिकस्य किञ्चिदुक्तत्वात् । अग्नीनाधास्यमानो यजमान आधाने ऽधिकारार्थं प्रागाधानात् प्रायश्चित्तं कुर्यात् । तत्रादौ प्रायश्चित्तकर्तव्यसूचकानि मूलभूतान्यापस्तम्बादिश्रौतविषयकग्रन्थस्यापि प्रमाणानि लिख्यन्ते । In what immediately follows, the MSS. differ entirely. MS. B. continues : तानि तु । संशोद्ध्यात्मानं तपोजपैर्होमैर्भाषा नैत्रं कृत्वा सर्वभूतैरिति । आपस्तम्बसूत्रभाष्यस्य धूर्तसंज्ञकस्येयं फक्किता तस्या इयं रामांशारव्याख्या । °

इति मृत्तिकास्नानं । ° अथ पंचगव्यस्नानानि fol. 5a

* MS. A. reads आरसुप °; a second hand having supplied डये (झे) in the margin, between र and सु.

† Thus B.: प्रयोगसारं कुरुते याज्ञिकानां सुखाय वै ॥ A.

‡ B. reads here as follows: तत्रादौ केषुचित् कर्मसु प्रायश्चित्तं विनाधिकाराभावात्तद्विषयं तत्प्रयोगः च तावदुच्यते ॥ अग्नीनाधास्यमानो °

(fol. 9a in B.); इति श्रीमदारडोपनामकनारायणभट्टकृते प्रयोगसारे (गृह्याग्निसागरे B.) प्रायश्चित्तनिरूपणं fol. 7a (fol. 13a, B.); इति भट्टोजिदीक्षितकृतयंथोक्तमायतनलक्षणं 7b (13b); अग्न्याधाननक्षत्राणि 8b; अथाग्निद्वयसंसर्गविधिः 9a (16b); अथ विच्छिन्नाग्निपुनःसंधानविधिः 11a (19b); इति ° गृह्याग्निसागरे (both MSS.) सायतनादिपुनःसंधानांतनिमित्तनिरूपणं 13a;—अथ होमः 16a; इति होमविधिः 29a; इत्यग्निसमारोपविधिः 32a;—इति ° प्रयोगसारे होमविषयनिरूपणं । अथ स्थालीपाकारंभः 36a; इति ° प्रयोगसारे स्थालीपाकादिप्रायश्चित्तविषयनिरूपणं । अथ द्रव्यशुद्धिः 43b.

It ends: इति प्रयोगपारिजातोक्तद्रव्यशुद्धिः ॥ इत्यारडोपनामकलक्ष्मीधरभट्टसूनुनारायणभट्टकृते गृह्याग्निसागरः समाप्तः ॥ शके ११४९ प्रमाथीनामसंवत्सरे ° ॥

Besides *Smṛitikāras* and *Purāṇas*, the author quotes freely : *Aparārka*, *Kārikā*, *Candrikā*, *Chandogapariśishta*, *Trikāṇḍamaṇḍana*, *Nirṇayasindhu*, *Prayogapārijāta*, *Prayogaratna*, *Bauddhāyanīyaprāyaścittapradīpa* (fol. 17a), *Madanapārijāta*, *Vijñāneśvara* and *Smṛityarthasāra*.

The leaves are marked गृ. सा in the margin.

[DR. JOHN TAYLOR.]

1635.

48a. Foll. 52; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about the middle of last century; nine lines in a page.

The same treatise (B). Incomplete. It leaves off at the end of the *homavidhi*.

The last leaf has been supplied by a more modern hand. The leaves have the title *Prayogasāra* in the margin.

The colophon runs thus: इति श्रीमत्सकलविद्याविशारदश्रीतस्मान्नेकानुष्ठानभट्टनारायणसुतेन नारायणभट्टेन कृते गृह्याग्निसागरनामको ग्रंथः समाप्तिमगमत् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1636.

1815b. Foll. 95 (marked 46-140); size 12 in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī; European paper; ten lines in a page.

Another portion(?) of *Āraḍa Nārāyaṇabhaṭṭa's* *Gṛihyāgnisāgara*.

The beginning of the section is wanting.

Fol. 46 begins: खलं पुथैः स्मृतं । प्रादेशमात्रं वा ।
अर्पे तृणमयं कर्मात् । ° and lower down in the page:
अथाग्निमुखप्रयोगादिपरिभाषा ।

इति श्रीमद्रडोपनामकलक्ष्मीधरात्मज ° गृह्याग्निसागरे
स्थालीपाकप्रयोगः । अथ स्थालीपाकलघुप्रयोगः fol. 55b;—
इति अवनकर्म 66a; इति सर्पबलिः 67a; इति ° आश्वयु-
जीकर्मव्रीहिश्चामाकाययणानां समानतंत्रत्वेन प्रयोगः ॥ आर्द्रं ।
71a; इति ° सागरे पार्वणश्राद्धप्रयोगे नवमः खंडः श्राद्धप्रयोगः
समाप्तः ॥ अथ पिंडपितृयज्ञव्यतिषेगेन संक्षिप्तपार्वणश्राद्धप्रयोगः
92b;—इति ° माध्वावधौतदंतं श्राद्धनिरूपणं । अथाग्निमा-
सिकप्रार्थनाश्चत्वारि 103a; इति ° श्रीपासनहोमविषयकं प्राय-
श्चित्तनिरूपणं 115a; इति ° स्थालीपाकादिप्रार्थनाश्चत्वारि विषय-
कनिरूपणं 137b; part of this, and the following
leaf, is torn off;—इति ° द्रव्यशुद्धिः । अथास्थिशुद्धिविधिः
139b;—Some parts in this MS. (e.g. the *dra-
vyaśuddhi*) agree with the corresponding sec-
tions in MS. A., above.

Could this be part of the *Gṛihyāgnisāgara*,
and the other two MSS. the *Gṛihyāgnisāgara-
sāra*? A *Smṛtisāgarasāra* is quoted elsewhere.

It ends: एवमस्थिशुद्धिः ॥ इति श्रीगृह्याग्निसागरः समाप्तः ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

1637.

1536. Foll. 258; size 10½ in. by 4½ in.;
well written, in Devanāgarī, about the end of
the 17th century; 11 or 12 lines in a page.

Varṇāśrama-dharmadīpa, a treatise on the
duties of the different castes and orders, by
Krishṇa, of Kāśī, son of *Govinda*, and grandson
of *Rāghava*, of the *Bhāradvāja-gotra*.

It begins :

भवानीशश्रीशांघिकमलयुगं श्रीगणपतिं

गिरामोशां नत्वा जनिमतफलसिद्धेकराणं ।

विलोक्यार्धं मार्गं तमहमनुसंतुष्य च यथा-

मतिं द्वैजान्धर्मान् प्रकटयितुमिच्छामि कतिचित् ॥ १ ॥

भारद्वाजीयगोत्रः सकलगुणनिधी राघवाख्यो बभूव

पारावारात्मसारः क्षितिसुरभजनावाप्तकीर्तिप्रतीतः ।

तस्यासीत्पुत्र इंदुप्रतिमवरयशः श्यायनीयो गुणैषैः

श्रीमन्नोविंदनामा समजनि च ततः पंडितः कृष्णनामा

[॥ २ ॥

खेत्रे श्रीकाशिकाख्ये अनवरतवसता तेन कृष्णाभिधेन

यत्नाज्जोकोपकृत्यै विमतिहरहरप्रीतये संविचार्य ।

सन्मार्गस्यावबोधः प्रभवति हि यदालोकनेनेह पुंसां

दीपाख्यो वर्णधर्मप्रकटनपटुको रच्यते ऽयं निबंधः ॥ ३ ॥

अत्र यत्नित्यते किंचिन्मया तत्साध्वसाधु वा ।

पंडितैः कृपया सर्वं विवेच्यं हि प्रयत्नतः ॥ ४ ॥

तत्र चादी निबंधे ऽस्मिन् यथानुक्रम उच्यते ।

यथहादीवबोधाय स्वरूपकथनाय च ॥ ५ ॥

प्रथमं गर्भसंभूतिवर्णधर्मनिरूपणं ॥

त्रयो वर्णा द्विजाश्चेति तेषां संस्कारपद्धतिः ।

तत्र गर्भस्य चाधानं दुष्टतिथ्यादिशान्तिकं ॥

ततः पुंसवनं प्रोक्तं सीमंतोन्नयनं ततः ।

जातकर्म ततः प्रोक्तं षष्ठीपूजनमेव च ॥ °

38 ślokas specifying the contents.

इति ° यथानुक्रमः fol. 3a; ° गर्भोत्पत्तिप्रकरणं 7a;

° गर्भाधानं 9a; ° दुष्टतिथ्यादिप्रथमरजोदर्शनशान्तिः । अथ

पुंसवनानवलोकनयोः प्रयोगः 11a; ° अन्वारोहणं 15a; इति

उपयोगिनीनिर्णयः 17b; इति नारायणबलिः 20a; ° वृषो-

त्सर्गः 24a; ° शय्यादानं 25a; ° समुद्रोक्तसामुद्रिकलक्षणं

27a; ° विवाहनिर्णयः 28b; ° गोत्रप्रवरनिर्णयः । अथ

स्थालीपाकः 40a; ° लक्ष्महोमविधिः,—कोटिहोमः, तुलापु-

रुषमहादानपद्धतिः 78b; इति वास्तुविधिः 87a;—इति °

दानानां च व्रतानां च विधिः । अथाह्निकं 120a; अथाचमन-

विधिः 122b, etc.; इति ° आह्निकाचारधर्मशास्त्रप्रकरणं 129b;

इति ° सर्वप्रायश्चित्तप्रकरणं 135b; then follow the

duties of the several castes; worship of various

deities and objects (*Śiva-Vishṇu*, fol. 190b;

grāmasilā, fol. 194a, etc.); इति चातुर्मास्यादिव्रतानि

197b; ° विष्णुमूर्तिप्रतिष्ठा 202a; ° शिवलिंगप्रतिष्ठा 207a;

इति ° निबंधे जलाशयवापोकूपतडागप्रासादवृक्षारोपणञ्जारा-

उद्यापनविधिपद्धतिनीरायणभट्टकृतौ समाप्तः 256b; इति °

पतिव्रतालक्षणविधवाधनाः 259a; इति ° कालचिह्नं 266b;

अथ याम्यनगरप्रमाणप्रशंसा गरुडपुराणे °

The last leaf (three lines, including the colophon) has been supplied by a modern hand.

It ends: इति श्रीमत्कृष्ण(१)गोविंदपंडितविरचिते वर्णा-
श्रमधर्मदीपाख्ये निबन्धे याम्यनगरप्रज्ञांसा समाप्तं संपूर्णम् ॥

The blank page of the first leaf has been filled, by a different hand, with a passage from the *Rudrayāmala*; beginning रुद्रकल्पे । अथात्र
होमद्रव्यप्रमाणं ।

For another MS. of, apparently, the same work, see Rāj. Mitra, Bikāner Cat., p. 489.

[H. T. COLEBROOKE.]

1638.

1969. Foll. 28; size 7½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; ten lines in a page.

Jātiviveka, an account of the castes, their subdivisions, their occupations and nomenclature, by (Vyāsa-)Gopīnātha (Gopīśvara) Kavi, son of Śārṅgadharma, grandson of (Vyāsa-)Viśvanātha, and great-grandson of (Bhānu)Sāmarāja, of Pratyāṇḍapura(?).

It begins:

सद्योजात इतः पुराणपुरुषो रुद्रो ऽपि शांतात्मवान्
ईशानो ऽपि च पश्चिमांगमपरः शुभ्रोपकृष्णांतरः ।
वामो दक्षिणतो गतो मखपतिदेवाध्वरध्वंसकृद्
वेत्ता सच्चरितं भुजंगवल्लयो यस्तं नमामीश्वरं ॥ १ ॥

यां विना सच्चिदानंदो न विद्या[द्] विद्ययेश्वरः ।
इच्छाज्ञानक्रियारूपां वंदे तच्छक्तिर्मविकां ॥ २ ॥

ब्रह्मणो यन्मुखं नेति श्रुतिराह प्रपंचतः ।
भजे तमाद्यं पुरुषं वर्णावयवकारणं ॥ ३ ॥

नारायणसुतो(? स्ततो; शारायणस्तुतो MS.) भानुरीश्वरः
[सामसंज्ञकः ।

भट्टाभिधामवापुस्ते प्रत्यंडपुरवासिनः ॥ ४ ॥
चत्वारस्तनया आसन् सामराजस्य विश्रुताः ।
विश्वनाथो महादेवो भानुलक्ष्मीधरस्ततः ॥ ५ ॥
संस्थावानप्यसंस्थो ऽभूद् विश्वनाथो गुणव्रजैः ।
निवास[ः] श्रीसरस्वत्यो रूपोदार्यकलाश्रयः ॥ ६ ॥

वासिष्ठान्वयसंभवः स च पुनः श्रीविश्वनाथो कलौ
व्यासत्वं स्वयमन्वगात् कृतिपरः(श्रुति० B.) किं तत्र
[चित्रं महत् ।

तस्माच्छाङ्गधरः कलामु कुशलः प्रादुर्भवत्तद्वचो
गोपीनाथकविः करोति सगुणं जातेर्विवेकं स्फुटं ॥ ७ ॥

मन्वादिस्मृतिशास्त्रवाक्यनिचयात् संगृह्य विस्तारितो
यंशो जातिविवेक एव विदुषा गोपीश्वरेण क्षिती ।
सूर्यः स्त्रीकुरुते रसं क्षितिस्तलाद्वर्षासु वर्षत्यलं
लोकानां हितकाम्ययैव सततं मान्यः सधन्यो यथा ॥ ८ ॥

जातिविवेकं धीराः कृतपदगुणेन कलयंतु ।

जातिविवेकेनैवं ज्ञानं यलयो नु मकरंदं ॥ ९ ॥

येषां कार्यकलाकलापकथनं ज्ञानं सुसंस्तूयते
चेद्भूरिप्रसरो भविष्यति यतः संक्षिप्यते विस्तरः ।

गांगौघस्य सहस्रधा परिगतस्याप्यं तथैकामृतं

ज्ञात्वा ते कलयंतु काव्यरचनां संतो गुणग्राहिणः ॥ १० ॥

आचारे व्यवहारे च प्रायश्चित्ते विशेषतः ।

ज्ञात्वा जातिविवेकं तु द्विजः सत्यत्वमर्हति ॥ ११ ॥

ब्रह्मक्षत्रियविदूशूदा वर्णाः प्रोक्ताः स्वयंभुवा ।

तेषां धर्मोः पृथक् स्थातास्तयः पूर्वी द्विजातयः ॥ १२ ॥

वर्णभ्यो ये समुद्भूताः प्रातिलोमानुलोमजाः ।

तान् प्राणिनः प्रवक्ष्यामि नामकार्यविभेदतः ॥ १३ ॥

वर्णानां स्त्रीषु ये जाता जारजाः प्रथमे मताः ।

परस्परं विवाहं च तासु जातास्तथा परे ॥ १४ ॥

मौजीबंधादिलोपेन ते त्रिधा संप्रकीर्तिताः ।

आनुलोम्येन वर्णानां षण् नराः परिकीर्तिताः ॥ १५ ॥

प्रातिलोम्येन ते षट् स्युरिति द्वादश भेदतः ।

एते द्वादश मिश्रास्तु चानुवर्णैर्विमिश्रिताः ॥ १६ ॥ ०

इति० मिश्रजातिविवेचनं नाम प्रथम उल्लासः ॥ अथ जा-
तिविवेचनं । fol. 4b ; इति० द्वितीयोल्लासः fol. 25b.

It ends:

इति सकलकलानामेव संदोहरूपः

प्रथितपरमशास्त्रैर्व्यासगोपीश्वरेण ।

[सु]जनमुकृतवृत्तिज्ञानशीलाभिधानैः

कथितविह(1. ० त इह)सदास्तामेव जातेर्विवेकः ॥

इति श्रीसकलगामाचार्यवैश्वश्रीव्यासराजशाङ्केधरात्मजस्य (!)
श्रीवाभाहवशांलिनः (शैवाहंभावशांलिनः fol. 4b) कवेर्गोपी-
नाथस्य कृतौ जातिविवेके जातिविवेचनं नाम तृतीय उल्लासः
समाप्तः ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

1639.

1061a. Foll. 28; size 6 $\frac{3}{4}$ in. by 3 $\frac{3}{4}$ in.; indifferent Devanāgarī writing; 7-10 lines in a page.

The same treatise.

This MS. differs greatly at the beginning. Omitting the first six introductory *śloka*s, it begins: वशिष्टान्वयवंशजाः स च पुनः ० ॥ १ ॥ and then goes on with *śloka* 11: आचारे व्यवहारे च ० ॥ २ ॥ Otherwise also it often differs considerably; and numbers the *śloka*s continuously 1-252, without dividing the matter into chapters.

At the end also it wants ten *śloka*s, as compared with the preceding MS., and ends thus (from the *Vishṇupurāṇa*):

वर्णाश्रमाचारवता पुरुषेण परः पुमान् ।

विष्णुराराध्यते भक्त्या नान्यथा तोषकारकः ॥ २५२ ॥

इति श्रीनिबंधसारे जातिविवेकः समाप्तः ॥ ० शके १५६४
चित्रभानुसंवत्सरे आश्विनवदि १२ तद्दिने लिखितः समाप्तः ॥
इदं पुस्तकं बालगीकान्दभट्टसुतसोमनाथद्विजलिखितमस्ति ॥

For other (defective) MSS. of this treatise, see Rāj. Mitra, Bikāner Cat., p. 396; for a different *Jātiviveka*, by *Viśvanātha*, Notices, IX., p. 179. [H. T. COLEBROOKE.]

1640.

2321. Foll. 165; size 12 $\frac{1}{2}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Brāhmaṇasarvasva, an exposition of the duties of Brāhmins, compiled, chiefly from the *smṛitis*, by *Halāyudha*, son of *Dhamaṃjaya*, and chief justice to King *Lakshmaṇa Sena* of Bengal, whose era (and reign) began either in 1118-19 or in 1106-7. It begins:

दीपवद् द्योतयति यो भूर्भुवःसृजगच्छय ।

सवितुस्तं वयं भगैमपवर्गकरं नुमः ॥ १ ॥

दधानं चतुरास्त्रायपूतां मुखचतुष्टयीं ।

मुनिमाद्यं नमामस्तं पंकजोदरवासिनं ॥ २ ॥

त्रिदिवाभरणजालत्रयहेतुस्तथीमयः ।

त्रिवर्गप्राप्तिमरणस्तरणिः श्रेयसे ऽस्तु नः ॥ ३ ॥

त्रिलोकपूज्यां नमति त्रिसंध्यं यो त्रिलोचनः ।

त्रिवर्गफलनिमीत्रो गायत्रो तामुपास्महे ॥ ४ ॥

वंशे वात्स्यमुनेर्मुनेरिव सदाचारस्य विश्रामभूर-
धमीध्यक्षधनंजयः समजनि ज्यायान्यरज्योतिषः ।

यस्मिन् जुहति जातवेदसि हविष्योमांगणव्यापिभिर्-

धूमैर्धूपितमंभु सिद्धमरितो वृन्दारकैः पीयते ॥ ५ ॥

वांछातिक्रमसंभृते ऽपि विभवे ज्योतिर्जटालीन्मणीन्

हत्वा यस्य जगत्त्रयस्य महसो जागर्ति कोपः कुशः ।

अप्येतस्य विलंघ्य शैलसदृशान् प्राग्द्वारि बद्धा द्विपान्

दूरोहं डितयज्ञयूपवृषभोत्कर्षेण हर्षो ऽभवत् ॥ ६ ॥

संतःप्रमोदशबलीकृतपक्षसूचि-

स्यूताश्रुमौक्तिकभरालसलोचनाभिः ।

गीतां पुरः सुखधूमिरमुष्य कीर्तिम्

आस्थानसीमनि मुराधिपतिः शृणोति ॥ ७ ॥

गोष्ठापंडी(L.गोष्ठीपंडो)दैवतयमनयमतिथैर्यसंपदां वसतिः ।

प्रकृतिरिव परमपुंसस्तस्यासीदुज्ज्वला गृहिणी ॥ ८ ॥

बभूव तस्याः प्रकृतेर्महानिव

अथो विलासायतनं हलायुधः ।

यत्कीर्तिरभोनिधिवीचिदंड-

दोलाधिरौहव्यसनं विभर्ति ॥ ९ ॥

लब्धं जन्म धनंजयाद्भगवतः श्रीलक्ष्मणस्सापतेर-

आवृत्त्या सदृशी निजस्य वयसः प्राप्ता महापावता ।

शब्दब्रजकरोदरामलकवद्भोगोत्तरा सत्कृपे- [॥ १० ॥

त्यस्ति प्रार्थयितव्यमस्य कृतिनः किंचित्तं सांसारिकं

येनासीदजितं न सिंधुलहरीधौतांजलायां क्षिती

यस्याज्ञातमभूत् सप्रभुवने नानाविधं वाङ्मयं ।

देवः स त्रिजगत्त्रयस्य महिमा श्रीलक्ष्मणः स्सापतिर-

नेता यस्य मनीषिताधिकपुरस्कारोत्तरां संपदं ॥ ११ ॥

बाह्ये स्थापितराजपंडितपदः श्रेतांशु विंशोज्ज्वलच-

क्षास्त्रोत्तिक्रमहामहश्चतुपदं दत्त्वा नवे यौवने ।

यस्मै यौवनशेषयोग्यमखिलस्सापालनारायणः

श्रीमौल्लक्ष्मणसेनदेवनृपतिर्धेनीधिकारं ददौ ॥ १२ ॥

आचारप्रयतांतरा क्रतुविधावुत्साहमातन्वती

प्रायश्चित्तविकाशनाद्विदधती हर्षप्रकर्षं हृदि ।

गार्हस्थ्यंशपरिग्रहयहवती निर्व्यूढवर्णयिषिः

प्राणैभ्यो ऽपि गरीयसी स्मृतिकथा यस्याभवत् प्रेयसी

[॥ १३ ॥

आसीत्कस्य न मंदिरे नयनयोजिता न कस्यातिथिः
 कशे केन धृता क्षणं न कुतुकाद्वेश्यांगनेय श्रुतिः ।
 धर्माध्यक्षहलायुधस्य सदृशो नास्याप्रियः कोऽप्यभूद्
 यः कृत्वा हृदयेऽनुरागतरलो नक्तं दिवा हृष्यति ॥ १४ ॥
 कांता(?) कर्णोपितहैमकुंडलमिलनीलाश्मरश्मिच्छटा-
 संसर्गं प्रतिपाद्य कृष्णमभवद्भूयोऽपि कृष्णाजिनं ।
 किं चान्यन्मुखरध्वनिस्कलयतो यस्येष्टिमग्न्यालये
 लोलाक्षीकररत्नकंकणरणत्कारैः कृतो मात्सरः ॥ १५ ॥
 पाचं दारुमयं क्वचिद्विजयते हैमं क्वचिद्वाजनं
 कुत्राप्यस्ति दुकूलमिदुधवलं कुत्रापि कृष्णाजिनं ।
 धूपः क्वापि वषट्कृताहुतिकृतो धूमः परः क्वाप्यभूद्
 सगनेः कर्मफलं च तस्य युगपज्जागर्ति यन्मंदिरे ॥ १६ ॥
 निःस्वाध्याये व्यपगतवषट्कारशब्दोदयेऽस्मिन्
 वृत्तिच्छेदव्यसनिनि कलावस्थिचर्मावशिष्टः ।
 हुत्वा हुत्वा विधिवदमुना दीयमानं त्रिसंध्यं
 धूमोन्नारं वितरति हविः प्राश्य मंदाग्निरग्निः ॥ १७ ॥
 आपोय श्रुतिसंपुटेन हृदये संस्थापिताः सुरिभिर्
 विन्यस्ताः सुरसग्निरश्चलशिलाः पट्टांतरे शिल्पिभिः ।
 आचक्षाः कविभिर्विभृंखलकथाबंधैः प्रबंधैरपि
 भ्राम्यंति प्रतिपन्नं प्रतिगृहं प्रत्यंगणं यद्गुणाः ॥ १८ ॥
 मीमांसासर्वस्वं वैष्णवसर्वस्वमकृतं शैवसर्वस्वं(? १. शैवं च) ।
 पंडितसर्वस्वमसौ सर्वस्वं सर्वधीराणां ॥ १९ ॥
 आसत्ताः कति संति वा कति न किं क्षामंडले पंडिता
 व्याख्यातो मतिशालिनाऽयमुवटाचार्येण वेदः परं ।
 सस्पष्टं तदपीत्यनेन विदुषा विश्वप्रसिद्धैः पदैः
 संध्यादिद्विजकर्ममंत्रवचसां व्याख्यानमेतत् कृतं ॥ २० ॥
 छास्ते वाक्यपित्सन्निभोऽपि न पुमांस्तस्मात्परः साहसी
 यो वेदार्थविवेचनाय कुरुते सज्जं रसज्ञानं जनं(१. नान्) ।
 किं त्वस्मिन्नुवटेन वल्मि रचितं प्रागेव चेद्विद्यते
 व्याख्यानं कियदेकवेदवचसां तेनेदमारभ्यते ॥ २१ ॥
 अर्थं येन विचारयन्त्यविदिते येषामृषिच्छंदसो
 ये जानन्ति न देवतां परिचयो यैर्नोपयोगे कृतः ।
 विज्ञायापि पदक्रमं फलवद्भिर्भावेन तैः प्रत्यहं
 तादृग्दुर्वहवेदभारवहनक्रेशः परं प्राप्यते ॥ २२ ॥
 अर्थवबोधेन विना न शब्दे
 अद्वा समुन्मीलति वैदिकेऽपि ।
 अकारि कर्मोचितवेदभाग-
 व्याख्या विमृष्यति हलायुधेन ॥ २३ ॥

भ्राता पद्धतिमयजः पशुपतिः आद्यादिकृत्ये व्यधाद्
 ईशानः कृतवान् द्विजाहिकविधौ ज्येष्ठोऽपरः पद्धतिं ।
 तेनास्मिन्मुना फलस्तुतिपरा[ः] प्रस्तुत्य नानास्मृतीः
 संध्यादिद्विजकर्ममंत्रवचसां व्याख्या परं स्थापिता ॥ २४ ॥
 मीमांसाव्यवसायिभिः स्मृतिपरामर्शप्रकर्षस्थितैर्
 गायत्री द्विजपुंगवैः कति कियत्कृतो न वा व्याकृता ।
 प्राभाष्यस्य कृते विलिख्य वचनं नानामुनीनां मृदु
 व्याख्यानेऽप्येत क्षणं दृशमिह प्राज्ञाः प्रणीतोऽञ्जलिः
 दत्त्वार्यरूपं प्रथममदत्तमपरैर्भुवि । [॥ २५ ॥
 सर्वस्वं ब्राह्मणानां वै शब्दरूपमिमं ददौ ॥ २६ ॥
 सूक्ष्मावबोधकमदृष्टविनाशकारि(? १. विकाशकारि)
 निस्तारकं किमपि भूषितकंठदेशं ।
 एतन्निराविलमकारि हलायुधेन
 नेत्रद्वयोर्विसदृशं नयनं द्विजानां ॥ २७ ॥
 इह प्रथममुद्दिष्टं ग्रंथारंभप्रयोजनं ।
 वेदस्याध्यननस्याथा ततः परमुदाहृता ॥ २८ ॥
 वेदार्थविज्ञानफलं तदनंतरमोरितं ।
 चृष्टादीनां ज्ञानफलं दंतधावनकर्म च ॥ २९ ॥
 प्रातःस्नानं तथा प्रातःसंध्या च समुदाहृता ।
 माहात्म्यं सप्रबंधं च प्राणायामस्य दर्शितं ॥ ३० ॥ ०

It ends : ब्रह्मणे वरदानं । ब्राह्मणभोजनं । यथाशक्ति
 विंशत्यपरब्राह्मणभोजनं । अस्त्रिद्रावधारणं च । शतपरिमिता-
 ध्यसनं कुर्यात् ॥

इत्यावसथिकमहाधर्माध्यक्षहलायुधकृतौ ब्राह्मणसर्वस्वाभिधा-
 नपुस्तकं समाप्तमिति ॥ ० ॥ संवत् १८४५ इदं पुस्तकं भवानिरामेण
 लिखितं श्रीकाशीमध्ये गंगातटे मानसंदिस्सोमनाथसमीपे ०

The front page contains the following note:
 "Having inserted many notes for recollection, and
 some crude versions in the margin, while arranging
 tracts for publication on subjects connected herewith,
 I have replaced this book (as no longer fit for the
 publick) by a transcript. H.C."

[H. T. COLEBROOKE.]

1641.

1401. Foll. 182; size 13½ in. by 6 in.;
 large, clear, modern Devanāgarī writing; ten
 lines in a page.

Brāhmaṇasarvasva.

The transcript referred to in Colebrooke's note above. Though not always correctly copied, it is more easily consulted than the original.

इति० वेदाध्यापनवेदार्थज्ञानप्रशंसा fol. 10a; इति० दंतधावनं 10b; इति प्रातःस्नानं 15b, etc. (*sandhyā, gāyatrī, prāṇāyāma*, and *mantras*); इति० स्नानमंत्राख्याप्रकरणं 69a; इति० सहस्रशीर्षाध्यायव्याख्या 88b; इति वैश्वदेवशांत्याध्यायः 99b; इत्यतिथिपूजाप्रकरणं 101a; इति० पार्वणश्राद्धमंत्रव्याख्या 110b; इति भोजनविधिः ॥ अथ गर्भधानं fol. 112b, etc. (*saṃskārāḥ*); इति० दशकर्ममंत्रव्याख्या 152b; इति० सावसथ्यांतिष्टिकर्मणां निबंधः 180a.

The authorities referred to in the work are limited to *Purāṇas* (incl. the *Vishṇudharmottara*) and *smṛiti*-treatises, incl. several *Gṛīhyasūtras*, the *Bahvrīcagṛīhyapariśiṣṭa*, fol. 153b; *Chandogapariśiṣṭa*, 13a, 19a, b, 20a, 40a, 63a, 85b, 86b; also *Kātyāyana's Yajñapārśva*, 153b, 155b, 156a, 158a; and frequently his *Chandogapariśiṣṭa* (छंदोगपरिशिष्टे कात्यायनः i.e. the *Karmapradīpa*), e.g. fol. 12a (*K.* 10, 1); 17a

संध्यालोपस्य चाकर्ता स्नानशीलश्च यः सदा ।

तं दोषा नोपसर्पन्ति वैनतेयमिवोरगाः ॥ cf. *K.* 11, 16; fol. 17b (-*K.* 11, 2a, 3b); 86a (*K.* 13, 10); 110b

मुनिभिर्द्विरज्ञं प्रोक्तं विप्राणां मर्त्यवासिनां ।

नित्यमहि तमस्त्रिन्यां सार्धं प्रथमयामतः ॥ cf. *K.* 13, 9; fol. 154b (*K.* 7, 1-14); 155a (*K.* 8, 12); 155b (*K.* 13, 14-16); 156a (*K.* 6, 11); ib. (*K.* 7, 6); 156b (*K.* 5, 2, 3); 157a (*K.* 5, 10); ib. (*K.* 8, 1-10); 158a

ब्रह्मणे दक्षिणा देया यथावत्परिकीर्तिता ।

कर्माति स्नुच्यमानायां (l. नापि) पूर्णपात्रादिका भवेत् ॥
[*K.* 15, 1, 2. fol. 159a (*K.* 13, 11-13); 159b (*K.* 14, 2, 3), etc.]

Further, *Karkabhāṣhyakṛit* (!), viz. the comment on *Vāj. S.* III., 63, निवर्तयाम्यायुषे०, fol. 123a.

Some *Smṛitis* are quoted at second hand from the *Rahasya* (? *Śivarahasya*), e.g. *Vṛihad-Yama*, 53b, 57b; *Rahasyaprayāścittē Vṛiddha-*

yamaḥ, 55b; *Vṛihan-Manu*, 29b (prose); also *Rahasye Manuḥ*: नप्त्वा तु पौरुषं सूक्तं मुच्यते गुरुतत्त्वगः (*M.* 11, 251) ॥ Also simply '*Rahasye*,' 58a (prose).—The authorities most frequently referred to are *Yogi-Yājñavalkya*, and (on the *saṃskāras*) *Pāraskara*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1642.

1547B. Foll. 18; size 10½ in. by 3½ in.; fairly good, recent Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Samnyāsapaddhati, a manual of the duties enjoined on those entering the order of ascetics, ascribed to *Śaṅkarācārya*.

It begins: श्रीशंकराचार्येभ्यो नमः । परमहंसानां संन्यासविधिं व्याख्यास्यामः । तत्र

कृच्छ्रं च चतुरान् कृत्वा वपनार्थमनाश्रमी ।

आश्रमी चेन्नमकृच्छ्रं संन्यासयोग्यतां व्रजेत् ॥

सारुढपतिता यस्य कुनखी श्यावदंतकः ।

स्त्रीवः स्त्रीणांगविकलो न च संन्यासमर्हति ॥ १ ॥ इति
व्रतयज्ञतपोदानहोमस्वाध्यायवर्जितं । [अग्रे ॥

शौचाचारपरिभ्रष्टं संन्यासं नैव कारयेत् ॥ २ ॥

अज्ञातकुलशीलस्य निंदके द्विजदेवयोः ।

चौरचण्डेभूतेषु संन्यासं नैव दीयते (l. दापयेत्) ॥ ३ ॥

संप्रत्यवसितानां च महापातकिनामपि ।

व्रतानामभिज्ञस्तानां (l. व्रात्या०) संन्यासं नैव दापयेत् ॥ ४ ॥

इति दत्तात्रेयो सामान्यप्रयोगः ॥

चरेन्नत्वारि कृच्छ्राणि न्यासं कुर्वन्ननाश्रमी ।

आश्रमी कृच्छ्रमेकं तु कृत्वा संन्यासमर्हति ॥ ५ ॥

अथ संन्यासविधिं व्याख्यास्यामः ॥ पूर्वैद्युर्नादिश्राद्धं कुर्यात् ॥

दैवं चार्धं तथादित्यं पैत्र्यं मातृकमानुषी ।

भौतिकं चात्मनश्चेति अष्टौ श्राद्धानि निर्वपेत् ॥

पूर्वोक्तदेशः सुमंगलो मनश्चक्षुःप्रसादकरः स्वस्तिछलंकृतः (!) श्राद्धद्रव्याणि च दूर्वाद्यतदधिषृतमधुलाजाप्रभृतीनि सुमंगलान्यन्यानि नादिमुखवृद्धिश्राद्धं सनानं कार्यं ॥ ०

Fol. 3b: इति श्रीपरमहंसपरिव्रजानकाचार्यविरचिते श्रीशंकराचार्यकृतसंन्यासविधिः समाप्ता ॥ सर्वेषां विधिः किंचिद्विधिरेवोऽस्ति ॥ अथ विरक्तकथनं ॥

परमात्मनि यो रक्तो [३] विरक्तः [३] परमात्मने ।

सर्वैषणाविनिर्मुक्तो स भैक्षं भोक्तुमर्हति ॥

वैराग्यं त्रिविधं । एकं सहजं द्वितीयं मर्कटं तृतीयं श्मशानं ॥^०
... आचमनविधिः fol. 9b; अथ यतीनां स्नानविधिः 10a;
अथ जलसंध्या 12a; अथ योगीनां संबंधीनां संध्या 12b;
इति योगपट्टविधिः 15b.

Fol. 16b: इति शंकराचार्यकृतसंन्यासविधिः समाप्तोऽयं ग्रंथः ॥ अथातुरसंन्यासविधिः ॥ संन्यासयोग्यतां तत्प्रकृच्छं चरेत् ॥^०

It ends: उद्बुद्धो गुरुः नित्यशुद्धमुक्तसत्यपरमानंदाद्वय-
ब्रह्मप्रतिपादकप्रणवमुपदिशेत् प्रणवस्यार्थवचनेन बोधयेत् । आ-
चार्यवचनं पंचीकरणं ॥ इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यविर-
चितं आतुरसंन्यासपद्धतिः समाप्तमगमत् ॥

For another work of the same title (or *Samnyāsavidhi*), ascribed to *Śaunaka*, see Rāj. Mitra, Notices, II., p. 101.

[H. T. COLEBROOKE.]

1643.

31, Foll. 73; size 9½ in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of the earlier part of last century; eleven lines in a page.

Yati (or *Paramahansa*) - *Dharmasaṃgraha*, a digest of the duties of ascetics, by *Viśveśvara Sarasvatī*, son (or pupil) of *Sarvajña Viśveśa*.

It begins:

प्रणम्य विष्णुमात्मानं सच्चिदानंदमुक्तिदं ।

गुरुं सर्वज्ञविश्वेशं नायया घृतविग्रहं ॥ १ ॥

विश्वेश्वरसरस्वत्या क्रियते वेदमानतः ।

यतेः परमहंसस्य धर्माणामेव संग्रहः ॥ २ ॥

तत्र संन्यासाश्रमकालनिर्णयो जाबालश्रुत्या विहितः । ब्रह्मचर्यं समाप्य गृही भवेत् । गृही भूत्वा वनी भवेत् । वनी भूत्वा प्रव्रजेदित्याश्रमसमुच्चयः । तथा व्यवस्थितविकल्पो ऽपि यदि वेतरथा ब्रह्मचर्यादेव प्रव्रजेदिति । अत्यवस्थितविकल्पो ऽपि गृहाद्वा वनाद्देति । आरुख्युपनिषदि च । गृहस्थो^०

अथ संन्यासविधिः fol. 4a; अथ ब्राह्मणलक्षणं 22a;
इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकविश्वेश्वरसरस्वतीविरचिते परमहंस-
परिव्राजकधर्मसंग्रहे ज्ञानांतरंगधर्मसंग्रहः प्रथमः ॥ 29b.

अथ दंतधावनविधिः 32a; अथ आचमनविधिः 37a;

अथ प्राणायामः 39a; अथ जपविधिः 40a; अथ श्रवण-
विधिः 41a; अथ भैक्षप्रशंसा 45b; अथ नमस्कारविधिः
55a; अथ पर्येकशीर्षं 57a; अथ योगपट्टविधिः 57b;
अथ निषिद्धानि ib.; अथ प्रायश्चित्तं 62a.

वेदस्मृतिपुराणभ्यो वाक्यान्वेतानि यत्नतः ।

विश्वेश्वरेण मुनिना संगृहीतानि भागशः ॥

यतिधर्मप्रकाशाय ज्ञानमोक्षप्रसिद्धये ।

एकत्र (!) परमहंसानां मुमुक्षूणां विशेषतः ॥

इति परमहंसपरिव्राजकविश्वेश्वरसरस्वतीसंगृहीते यतिधर्म-
समुच्चये नित्याद्याचारः ॥

यतीनां प्रेतसंस्कारविधिं व्याख्यास्यामः fol. 72a.

It ends: अहं ब्रह्म भोक्ता ब्रह्म अन्नं ब्रह्म ॥ ब्रह्मार्पणं
गीतापाठः ॥ तेषां वस्त्रालंकरणं दद्यात् ॥ इति नारायणचलिः
समाप्तः ॥

Among the authorities cited by the author, are the following:—*Prayogasāra*, fol. 62a; *Me-
dhātithi*, 17a, 37a, 45a, etc.; *Yatidharmasamuc-
caya*, 19b, 48a, 54a, 55a (cf. also fol. 72a, above); *Vāsudeva*, 72b; *Vyāsasūtra*, 29b, 42a; *Śaṅkarā-
cārya*, 26b; *Śivagītāh*, 24a; *Shattriṃśanmata*,
5a; *Sureśvarācārya*, 26b, 42a; *Smṛityārtha-
sāra*, 4a.

For another MS. of this treatise (*yatidhar-
masamuccaya*), see Rāj. Mitra, Notices, V.,
p. 75; for another treatise on the same subject,
entitled *Yatisaṃskāraprayoga*, by the same
author, ib., I., p. 173.

[H. T. COLEBROOKE.]

1644.

1696d. Foll. 40; size 9½ in. by 3¾ in.; fairly written, in Devanāgarī, towards the end of the last century; nine lines in a page.

The same treatise. Incomplete.

It ends: इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकविश्वेश्वरसरस्वती-
विरचिते परमहंसपरिव्राजकधर्मसंग्रहे ज्ञानानांतरं धर्मसंग्रहः
(fol. 29b of preceding MS.) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1645.

1563. Foll. 93; size 11 in. by 6½ in.; good, old Devanāgarī writing; 11-16 lines in a page.

Yati-Siddhāntanirṇaya, a very similar treatise on the same subject, by *Saccidānanda Sarasvatī*.

Unless the authors are the same, one of them has plundered the other wholesale.

It begins:

नमस्कृत्य गणाधीशं स्वाधारस्थितमोक्षरं ।
षष्ठे सारतरं शास्त्राद् यतिसिद्धांतनिर्णये ॥ १ ॥
सच्चिदानंदर्यतिना क्रियते वेदमानतः ।
यतेः परमहंसस्य धर्माणामेष संग्रहः ॥ २ ॥

तत्रादौ सन्यासाश्रमकालनिर्णयः ॥ ब्रह्मचर्यं समाप्य गृही भवेद्गृहादानीं भूत्वा प्रव्रजेदिति जाबालश्रुतिविहितः ॥ अथ्यवस्थितविकल्पोऽपि गृहाद्वा घनाद्वेति ॥ आरुण्युपनिषदि च ॥ गृहस्थो ब्रह्मचारी वानप्रस्थो वा लौकिकागनीनुदराधीयागनी (? 1. ० उदराग्नौ) समारोपयेदिति ०

इति ० सन्यासग्रहणादिसर्वेषां कुटीचकादीनां संमिश्रितसकलधर्मसंग्रहः प्रथमोद्देशः fol. 29b; इति ० नित्याचारो द्वितीयः । 63a; इति ० निबंधक्रमरचनाप्रकारः समाप्तः ॥ यतिधर्मं संपूर्णं ॥ 80a; इति ० सन्यासग्रहणविधिः 84b; इति ० कुटीचकादित्रयाणां शौचादिविधिः 89a; इति ० परमहंसविधिः 91a.

It ends: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीमत्सच्चिदानंदसरस्वतिना संगृहीतो यतिसिद्धांतनिर्णये यतेः प्रेतसंस्कारः क्रमः समाप्तः ॥ अन्यत्सर्वं पूर्ववत् ॥ इति श्रीसोद्घातसारसप्तसूत्र संपूर्णं ॥ ० ॥ संवत् सके पंडारावरणे (!) नलनामसंवत्सरे । पूस वदी वारतोथ रवीवार श्रमणी (!) संपूर्णं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1646.

1062. Foll. 34; size 6½ in. by 3 in.; clear Devanāgarī handwriting of the latter part of the last century; seven lines in a page.

Samnyāsi-paddhati, a manual for religious mendicants of the *Vaiṣṇava* sect.

It begins: अथ सन्यासप्राप्त्यपद्धतिः ॥ प्रथमे गृहनातापिताभ्राताभगिनीपुत्रं प्रार्थयति । हो सर्वपरिवाराः अहं सन्यासं करोमि । तदनंतरमात्मगृहग्रामादि प्रदक्षिणा कृत्वा तत्र ग्रामांतरं गत्वा क्रोशप्रमाणं । तत्र स्नानं कुर्यात् । देवार्चनादिकं कृत्वा । देवपित्रादिस्मरणं कृत्वा । पुनर्गुरुदर्शनं कुर्यात् ०

इति सन्यासप्रार्थनविधिपद्धतिः fol. 3a; इति दशनामसन्यासः 4a; इति तर्पणप्रयोगः 5b; इत्यष्टाद्विविधिः 7b; इति यज्ञोपवीतिमंत्रः 12a; शिखाहोममंत्रः 12b; दीक्षामंत्रः 13b; परिष्कामंत्रः 15a; -- इति चत्वार संध्याया विधिः 22a; -- इति श्रीदत्तात्रेयविरचिते महाज्ञानयोगपटं संपूर्णं । अथाश्रमविवेकं लिख्यते 31b; इति श्रीमच्छंकराचार्यविरचितं सप्तसूत्रदीक्षासारविवेकः । अथ संकल्पमाह । 33a.

It ends: वेदचुषिपितृतर्पणादि शुभकर्म आद्याष्टकं कृत्वा वीर्योहोमपूर्वकं सन्यासग्रहणमहं करिष्येति (!) संकल्पः ॥ इति सप्तसूत्रमहावाक्यविधिपूर्वकं पंचोकरणं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1647.

619a. Foll. 16; size 9½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing; 12 or 13 lines in a page.

Yatisamskāraavidhinirṇaya, an exposition of the purificatory ceremonies prescribed for ascetics.

There are some *lacunæ*, especially after fol. 7a (when a fresh paging begins), on fol. 8b, and 12a.

The MS. begins: यतिसंस्कारविधिः ।

सिद्धानंतरं पुत्रादिः शिष्यो वा स्नात्वा सधिकारसिद्धयर्थं घपनसूत्रावरणे कृत्वा देशकाली संकीर्त्य ब्रह्मीभूतं नारायणरूपिणं भिक्षुं शौनकोक्तविधिना संस्करिष्य इति संकल्प्याव्रणं नवं कलशमानीय तोषोदकेनापूर्य तदुदकं ॥

गंगे च यमुने चैव गोदावरि सरस्वति ।

नर्मदे सिंधु कावेरि जलेऽस्मिन् सन्निधिं कुरु ॥

यच्च किञ्चिज्जगत्सर्वं दृश्यते श्रूयतेऽपि वा ।

संतर्पेहिश्च तत्सर्वं व्याप्य नारायणः स्थितः ॥

नारायणः परं ब्रह्म तत्त्वं नारायणः परः । ८

इति यत्पौर्ध्वदेहिकविधिः । fol. 2b; ० वीधायनशौनकयमस्मृत्यनुसारीचारानुगृहीतो नारायणवलिप्रयोगः । 6a;

० नागरखंडानुसारीचाराणुगृहीत आराधनप्रयोगः । 7b; याग-
कालः । 10a.

It ends: एवं कुर्वतः सधमेधादिफलं । इति यतिसंस्कार-
विधिनिर्णयः समाप्तः । सं १७२५ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1648.

554. Foll. 103; size 13 in. by 4½ in.;
fairly, written in the Bengali character, in Śaka
1710 (A.D. 1788); nine lines in a page.

Ācārācandrikā, a compendium of the duties
of *Śūdras*, by *Śrīnātha Ācāryacūdāmaṇi*, son of
Śrīkarācārya. The *pūrvakhaṇḍa*.

It begins:

विचार्य मन्वादिमुनीन्द्रसंहिता
हिताय यत्कर्मनिविष्टचेतसां ।

आचार्यचूडामणिना वितन्यते
तुरीयवर्णाखिलकर्मपद्धतिः ॥

आचारचन्द्रिका चित्रकुमुदामोददायिनी ।

भूयात् परगुणानन्दश्रीनुषां विदुषामियं ॥

अत्र यद्यपि विप्रसेवैव शूद्रस्य विशिष्टं कर्म कीर्त्यते । यदतो
ऽन्यद्विकुरुते तद्भयस्य निष्फलमिति मनुवचनाद्विप्रसेवाव्यति-
रिक्ते कर्मणि शूद्रस्य फलाभावादप्रवृत्तिरेवावगम्यते । तत्तत्संहि-
तापुराणादिषु शूद्राणामपि कर्मविशेषेषु शौचाचमनपचयज्ञादि-
धधिकारश्रुतेरन्यत्रापि प्रवृत्तिरनुमीयते । मनुवचनस्य तु विशिष्टं
प्रकृष्टं निष्फलमल्पफलं फलशून्यमेवेति व्याख्यानमिति परिजात-
कारादयः । ०

अथ शूद्राणां संक्षेपतो विहितनिषिद्धकर्मणि fol. 2a;
अथाचमनविधिः 9a; अथ दंतधावनं 16a;—अथ भोजन-
प्रयोगः 45b; अथ स्त्रीसंयोगः 55a; इति आह्निकविधिः
समाप्तः । इदानीमन्येषादिसकलौर्ध्वदेहिकविधिनिरूपणमार-
भ्यते । 57b; अथ वृषोत्सर्गः 91a.

It ends: इति महामहोपाध्यायश्रीमध्वीकराचार्यात्मज-
श्रीमध्वीनाथाचार्यचूडामणिकृतायामाचारचन्द्रिकायां पूर्वसंडः
समाप्तः ॥

शाके विद्भिन्दुसिन्धुग्रीमाने श्रीशिवशर्मणा ।

अलेखि काशिवासिश्रीमनसाचारचन्द्रिका ॥

For the author's *Śrāddhacandrikā*, see no.
1734, his commentary on *Jimūtavahana's Dāya-
bhāga*, no. 1513. [H. T. COLEBROOKE.]

1649.

2515. Foll. 147; size 11 in. by 4 in.; ex-
cellent Devanāgarī writing of about 1550 A.D.;
7 or 8 lines in a page.

Smṛitikaumudī, an exposition of the religious
duties of *Śūdras*, composed (by *Viśveśvara*)
under the patronage of *Madanapāla*.

It consists of four books (*kalollāsa*) of 2, 4,
5, 5 chapters (*kiraṇa*) resp.

For the introduction नमः सकलकल्याणकारणाय ०
see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 653.

It ends:

जयत्यखिल[-०-]भुवनगीतकीर्तिः सुतः[.]

महाराण(?) र. महारण or सधारण) महीपतेर्नैदनपाल-
[पृथ्वीपतिः ।

अनेन कृतिना कृता स्मृतिपदाकिता कौमुदी

महार्णवसहोदरी मदनपारिजातानुजा ॥

इति श्रीकृतिमनोहरायां कौमुद्यां श्रीमदनपालराजेंदोः
आज्ञायकलोलासे पंचमः किरणः समाप्तोयं ॥

For other MSS. of this work, see Burnell,
Tanjore MSS., p. 133b; Rāj. Mitra, Bikāner
Cat., p. 466. [H. T. COLEBROOKE.]

1650.

2514. Foll. 179; size 10½ in. by 5 in.;
clearly written in Devanāgarī, about the middle
of last century; nine lines in a page.

Śūdradharmatattva (or *Śūdrakamalākara*), a
compendium of the religious duties of the
fourth caste, by *Kamalākara Bhaṭṭa*, son of
Rāmakṛishṇa Bhaṭṭa. It begins:

प्रणम्य रामं पितरौ कमलाकरशर्मणा ।

रामकृष्णतनूजेन शूद्रधर्मे निरूप्यते ॥

तत्र शूद्रत्वमूढसवर्णान्तं विप्रत्वादिवत् । यद्यपि सर्गाद्य-
कालीने विश्वामित्रादौ च नैतत्तथापि तत्रादृष्टविशेषारम्भशरी-
रत्वमेव ब्राह्मणत्वमन्यत्र तु पूर्वोक्तमेवं शूद्रे ऽप्येति दिक् । ०

For an analysis of the work, see Aufrecht,
Cat. Bodl., no. 654.

According to Rāj. Mitra, Cat. of Bikāner MSS., p. 499, this treatise forms part of *Kamalākara Bhaṭṭa's* General Digest of Law, entitled *Dharmatattva-Kamalākara*, consisting of the following ten sections:—1. *Vratakamalākara*; 2. *Dānak.*; 3. *Karmapāka*; 4. *Śāntikam.* (or *Śāntiratna*, see no. 1741); 5. *Pūrtak.*; 6. *Ācārak.*; 7. *Vyavahārak.*; 8. *Prāyaścittak.*; 9. *Śūdradharmatattva*; 10. *Tīrthavidhi.*—See also the author's *Samskārakamalākara* above, no. 1630.

The author wrote his *Nirṇayasindhu* in 1611–12 A.D. [GAIKAWAR.]

1651.

1444. Foll. 89; size 12 in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1801 A.D.; ten lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

1652.

2800. Foll. 173, the first of which is missing; size 9 in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī handwriting; eight lines in a page.

Śūdra(dharma)-uddyota, another treatise on the duties of *Śūdras*, by *Viśveśvara Gāgābhaṭṭa*, son of *Dinakara Bhaṭṭa*, and nephew of *Kamalākara Bhaṭṭa*.

The treatise is intended as a supplement to *Dinakara's Dinakaroddyota* (see no. 1606).

The second leaf begins: ति चतुष्कान्तमत्वं जातिचतुष्पञ्चापकजात्यंतरं वा °

इति प्रतिलोमपट्टं fol. 3b; इति श्रीमन्नारायणभट्टसूरिसूनुरामकृष्णभट्टात्मजदिनकरभट्टसूनुगागाभट्टापरनामकविश्वेश्वरभट्टकृते शूद्रधर्मे जातिविवेकनिरूपणं 22a; इति ° शूद्रधर्मेनिरूपणे सामान्यधर्मेनिरूपणम् ॥ विश्वेश्वरेण विदुषा नत्वा श्रीरामदादात् । निरूप्यते य शूद्रस्य संस्कारा गुरुमार्गतः ॥ 35a; इति ° शूद्रसंस्कारनिरूपणं 38a; इति ° शूद्रधर्मे पुण्याहवाचननांदीश्राद्धादिविधिः 43a; इति ° शूद्रनांदीश्राद्धप्रयोगः 50a;

इति गागाभट्टकृतशूद्रकृत्ये सर्वहोमसाधारणविधिभिरूपणं 51a; इति गर्भाधानं 51b; इति पुंसवनं 52a; इति जातकर्म 53a; इति नामकर्म 56b; इति ° शूद्रविवाहप्रयोगः । अथ संस्कारत्वाच्छूद्रांलेष्टिप्रयोगः 78b;—इति तर्पणविधिः । अथ शूद्रस्य देवापूजाविधिः 126a; इति ° शूद्रधर्मेनिरूपणे सकलाह्निकोपयोगिविचारः । अथ शूद्राह्निकप्रयोगः 134b; इति ° प्रातःकृत्यं 137a; इति ° शूद्रोद्योते देशाचारानुरोधेन शूद्रस्य नित्यतर्पणप्रयोगः 144b; इति ° विश्वेश्वरपूरितदिनकरोद्योते शूद्राह्निकनिरूपणं । ° अथ शूद्रश्राद्धमहोच्यते 161a.

It ends: इति श्रीगागाभट्टपूरितशूद्रोद्योते श्राद्धोपयोगिनिरूपणः शूद्राशीचे सत्ये विशेषाश्चास्माभिर्दिनकरोद्योताशीचकाण्डे (Rāj. Mitra, Notices, II., p. 114) कृत्स्नप्रवृत्तिता इत्यलमतिविस्तरेण [॥] इति श्रीमद्विद्वन्मुकुटारत्नसम्भाषिकमरीचिमंजरीपुंजपंजरितपदद्वंद्वारविंदश्रीमद्रामेश्वरभट्टसूरिसूनुरामकृष्णभट्टात्मजश्रीमद्रामकृष्णभट्टतनयजगद्गुरुधीरेयमीमांसावतंसदिनकरतनूजगागाभट्टापरनामकविश्वेश्वरभट्टपूरितदिनकरोद्योते शूद्रधर्मेनिरूपणः समाप्तः ° मार्गमुदि १४ रवी संवत् १८५१ ° [?]

1653.

3009m. Foll. 31; size 13 in. by 8 in.; good Devanāgarī writing of A.D. 1830; European paper; fifteen lines in a page.

Kāyasthadharmadīpa, a manual of rules of conduct for men of the *Kāyastha* caste, by *Viśveśvara Gāgābhaṭṭa*.

From the political allusions, in the introduction, to the emperor *Aurangzebe* (*Avraṇjeva*) and to *Śivaji* of *Rājagiri* (? *Rājagriha*), the founder of the *Maratha* power, the work would seem to have been composed about 1660 A.D.

It begins:

सिंदूरं नयनं तृतीयकमतिशयानं गलं कज्जलं
स्वच्छांगं मुकुटं निशाकरकलामाभुग्नमुक्ताम्रजं ।
गंगावृत्तिं निबद्धपिङ्गलजटापेटीस्थिता मालतीर
विभ्राणो गिरिजामिवाचिंतुमसौ देवः शिवायास्तु वः
या वीतिहोत्रजनोच[र]वेष्टिता पि- [॥ १ ॥
प्यत्या सरोजमुद्गतात्मभुवा सहैव ।
संसेवते मलयचंदनगंधवाहं
तस्यां हरित्यहह राजगिरिश्चकास्ति ॥ २ ॥

तत्रास्ति राजनगरी शिवराजधानी
 यत्सौधशेखरगताष्टकाः प्रभाते ।
 पारावता अपि च तांडवयति तुंडं
 तारासु तंडुलधियाप्य(१. च) निवर्तयति ॥ ३ ॥
 तत्राभवच्छाहनराधिराजः स स्वधर्मस्य नवावतारः ।
 सुरद्रुपुष्पोच्चयकामिनीभिः संगीयते यस्य यशःप्रशस्तिः
 कादंबिनीव जनजीवनदानहेतुः ॥ ४ ॥
 सौदामिनीव सकलारविनाशनाय ।
 आलंबिनी भवति राजगिरिरिदानीं
 जीजाभिधा जयति शाहकुटुंबिनी सा ॥ ५ ॥
 तनुस्यराशिरभवच्छिवराजनामा
 यस्य प्रतापसविता क्रमते दिगंतं ।
 अस्तोदयाचलपरार्धभुवि स्थितानाम्
 उद्योतपारणमिवाकलश्चिलानां ॥ ६ ॥
 प्रतापतपनो महत्प्रकुरुताहिनं ब्रह्मणः
 पराभवितुमीहतामपरकीर्तुं हिनं क्षणात् ।
 इदं तु महदद्भुतं दहति सातपत्रानयं
 न तापयति यैः स्वकं कृतमनातपत्रं शिरः ॥ ७ ॥
 दृष्टोद्गीर्णव्यवनदितिजो क्रांतिदानाय लोक-
 आणायोऽग्रे बहुलकरुणासिंधुराशिर्बभूव ।
 मन्ये यस्माद्बहलदितिजाधीशवक्षो विदार्य
 स्थाने स्त्रीये निखिलविबुधान्स्थापयामास भूयः ॥ ८ ॥
 छावापृथिव्योर्हि सभिद्वयत्पोर
 धाव्येव मध्ये किल यस्य कीर्तिः ।
 दिक्षीश्वरक्रोधधनंजयस्य
 प्रकाशयत्याशु समिधनं या ॥ ९ ॥
 यस्योत्पत्तिस्त्रिदशभवने दुंदुभिध्वानकल्या
 को[५]पि स्पष्टो यवनभवनैर्द्रादिनीपात रघुः ।
 नास्त्रैवं सकृदपि जपो [५] व्रजजेषस्य कपोत्-
 कर्षं नित्यं जनयति चिरं जीवताच्छाहसूनुः ॥ १० ॥
 स्थेमालंबीभवति भगवान्भानुभावः(१. त्रा)कविच्छद
 गेहारंभीभवति गहने दावैश्चानरो ऽपि ।
 किं चाप्यश्वावदनजनितः सागरे मज्जते यत्
 सो ऽयं सर्वो जयति महिमा यत्प्रतापानलस्र ॥ ११ ॥
 यत्र क्षात्रमियाय भार्गवभयवस्त परं विश्रमं
 वंशो [५] 'गमहीपतेरपि महान्यस्मिन्पतंगायितः ।
 यज्ञाम त्रिदशास्यहतिपटुतायासीभवद्यावना-
 वक्षीणोपमितोष्णभूतद्वयो वर्तति दिक्षीश्वरः ॥ १२ ॥

मयातवगिरेर्भृगुं(?) भजति गोलकुंडाधिपः
 स दक्षिणदिगेश्वरं श्रयति दक्षिणाशाधिपः ।
 महापद्मपासितुं हिमगिरिं च दिक्षीश्वरः
 शिवो [५] यमवमन्यतां जयति राजराजश्रिया ॥ १३ ॥
 स्वपुर्व्ययशंकया सुमेरु
 वपुरर्ध्वयशंकितैरमेयः ।
 सुदशान्यवधाय भूभृदग्नीन्
 सृजतः स्वानि शिवाय दीपवन्तौ ॥ १४ ॥
 त्वयि दित्सति याचकान्धनेशान्
 ददति त्वय्यथ वीक्ष्य वानमेशान् ।
 शिवराजनिजाभिभूतिभोत्या
 स्वयमाशांबरतामगान्महेशः ॥ १५ ॥
 पीताः शास्त्रमहार्णवा भसिततां प्राप्ताः समुद्रासिता
 विश्वं भानुमतेव दीर्घतमिदं कात्स्न्येन लब्धा श्रुतिः ।
 नय्या सृष्टिरकारि सृष्टिविरहे त्राता द्विजैषाः क्षमा
 वासिष्ठो त्वयि जामदग्न्यसदृश त्वय्येव संभाव्यते ॥ १६ ॥
 समस्तसामंतकिरीटरत्नानुबिंबिता यच्चरणोधरेखा ।
 सीमंतिनीनां समवाच तेषां सीमंतसिंदूरशिरस्थिरत्वं ॥ १७ ॥
 दानोद्यते यत्करपद्मगर्भे रत्नप्रभासं वुलितांबुदभं ।
 कल्पद्रुदेशः सुरसुंदरीणां संप्राप संकेतनिकेतनत्वं ॥ १८ ॥
 पुरा निबिडगर्जनेर्भृशमपाकृतं यैर्धनैर्
 जितं सखि मया स तान् प्रियतमो गृहीत्वा गतः ।
 विलोक्य गजसंवृतं पतिमुपेदमारादिदं
 वदति सकुतूहलं पुनरहो यदर्थिप्रियाः ॥ १९ ॥
 अकञ्चरकुलोद्भवादुदिततापसंतापिता
 दिवाकरकरा दिवप्रथितकीर्त्युपप्रादपि ।
 यदंबुवहर्गजितश्रवणनिश्चयास्ते ऽधुना
 तपक्षयविनिश्चयात्परमनिर्वृतिं भेजिरे ॥ २० ॥
 पिधाने दीनानां श्रियमिह ददाने धनकृतां
 लसन्नर्भे यस्य स्फुरति करगर्भे मृतमति(?) ।
 हरेरेषा योषा सपदि कमला हंत कमलाद्
 उपेत्येतद्विधावधिवर्षति लक्षाधिकधने ॥ २१ ॥
 अवरंगजेवयवनाधिपभीतविप्र-
 चाणाय यः परिगृहीतनवावतारः ।
 अन्यो ऽस्ति वा मलयभूवलयात्समुद्रा[त्]
 सुत्रामभीतगिरिखण्डीतककः(?)गिरिरीखण्डीनककः
 शिशुंगवंशोद्भववीरसंधे ॥ २२ ॥
 यः स्वत्रजातिं प्रकटीचकार ।
 विजित्य सर्वान्धरणीपतेश्च
 यो ऽधारपञ्चमथावदात् ॥ २३ ॥

अज्ञानसिंधौ पतितान्मूर्तौश्च
समुद्धारार्जुनया स्वकृता ।

वेदानिमग्नानुदधौ युगादौ

यथैव विष्णुः कमठः स्वरूपः ॥ २४ ॥

कायस्थप्रभुवंशजः समभवत्तस्य प्रधानो धिया

बालाजीति समस्तकार्यकरणोदारो महोत्साहकृत् ।

यस्याज्ञानमुपयाति राज्यमखिलं सामाद्युपायैः स्फुटैर्
नीत्याद्यैश्च सुगोपितैरपि रिपून्संवाधते ऽहर्निशं ॥ २५ ॥

आवूर्जि(?)प्रभुतो मनोपया

यो मनोधिगणनाम्यतामियात् ।

किं च धैर्यगणेशोपिधिकृतिं(!)

नीतिमार्गगधिया स्वयाकरोत् ॥ २६ ॥

तेन श्रीशिववर्मणा नृपतिना स्वाध्यक्षतां प्रापितो

बालाजी समकारयच्छुभमतिः कायस्थधर्मोदयं ।

मीमांसार्णवसारगामिव च सा विश्वेश्वरेणादरात्

गागाभट्टपराभिधेन सुकृतानुष्ठानसंसिद्धये ॥ २७ ॥

ततो निबंधानवलोक्य भूयो भूयश्च हेमाद्रिमतं विचिंत्य ।

कायस्थधर्माचरणप्रदीपं गागाभिधस्तं प्रकटीचकार ॥ २८ ॥

ब्रह्मांडासंडंदाच (1. च) श्रीवल्लालशुभेक्षया ।

कायस्थधर्मेदीपो ऽयं गागाभट्टेन निर्मितः ॥ २९ ॥

नत्वाभीरकिशोरं चोरं विशुद्धतो ऽप्यभिख्यायाः ।

कायस्थधर्मेदीपं गागाभट्टस्तनोति लीलातः ॥ १ ॥

गागाभट्टपराख्यस्य विश्वेश्वरमनोधिधः ।

सुमनोमानसे शर्म मम निर्मातु निर्मितः ॥ २ ॥

तदुपोद्घातत्वेन आदौ जातिनिर्णयः क्रियते ॥ तत्र चातुर्वर्त्य-
प्रयोजकमाह याज्ञवल्क्यः ॥ ०

इति कायस्थाचारदीपिकायां जातिविवेकनिरूपणं ॥

गागाभट्टेन विदुषा नत्वा श्रीराममादरात् ।

जातिं विविच्य संस्कारः कायस्थानां निरूप्यते ॥

कायस्थभेदकथनं तद्वर्त्मनिरूपणं ॥ निरूपणं च पञ्चपुराणे
रेणुकामाहात्म्ये ॥ ० fol. 10a; इति गागाभट्टकृते कायस्थ-
धर्मेदीपे सामान्यधर्मेनिरूपणं ॥ fol. 12b; इति ० संस्कारनि-
रूपणं ॥ fol. 15b; इति ० स्वस्तिवाचनविधिः fol. 16b;
इति ० पुण्याहवाचनादिप्रयोगः fol. 21b; इति ० सर्वहोमसा-
धारणप्रयोगः fol. 22b; इति ० नवग्रहमस्तप्रयोगः fol. 26a;
इति गर्भाधानं । ० पुंसवनं । ० अनावलोभनं । ० सोमंतः ।
fol. 27b; ० जातकर्म । ० पञ्चीपूजा । fol. 28a; इति
दत्तकपुत्रविधिः fol. 28b; इति नामकर्म । ० दोलारोहः । ०

कर्णवेधः । fol. 29a; ० उपवेशनं fol. 29b; ० अन्नप्राशनं
fol. 30a.

It ends: इत्यन्वपूर्तिप्रयोगः ॥ [?]

1654.

411. Foll. 393 (fol. 162 of which is mis-
sing); size 12 $\frac{1}{2}$ in. by 5 $\frac{1}{2}$ in.; clear, modern
Bengali handwriting; eight lines in a page.

Varshakaumudī, a calendar of religious ob-
servances enjoined for the different days of
the lunar year, by *Govindānanda Ācārya*, son
of *Bhaṭṭa Gaṇapati*. The treatise forms a
section of the author's *Kṛtyakaumudī*.

It begins :

चिन्ताश्मोयति धातरि त्रजवधूचिह्नेषु पाश्रीयति

स्वाराजि स्तुवति प्रसादविहितइयामासुजन्मीयति ।

यन्नेत्राग्ननचातुरी जलधिजावक्त्रासुजे ऽलीयति

सोणीभारहराय यादवकुलोत्तसाय तस्मै नमः ॥ १ ॥

धुनोतु ध्यानमस्माकमन्तश्चिन्ताभिसंभृतं ।

गोविन्दवदनोदञ्चत्पाञ्चजन्यजयध्वनिः ॥ २ ॥

येन ज्योतिषपङ्क्त्येषु नितरां मातृखडिगसायितं

श्रीगोविन्दपदारविन्दयुगले लीलामरालापितं ।

वेदान्तस्मृतिसंततित्रिषयगोन्मेषे हि मात्रीयितं

केषां नोपरिशीलितो गणपतिर्भट्टः स तादृग्विधः ॥ ३ ॥

तन्ननुजन्मा विदुषामनुरागमधूलिकाभिरासिक्तः ।

मधुरिपुपदारविन्दश्रद्धामृतमाधुरीरसाभिज्ञः ॥ ४ ॥

आलोच्याखिलसंग्रहानविकलं दृष्ट्वा पुराणान्यपि

प्रोक्ताः सम्यगथो विविच्य मुनिभिर्मन्वादिभिः संहिताः ।

श्रीमन्नातपदारविन्दविलसद्गुलीभवोद्देशतः ॥ ५ ॥

श्रीगोविन्दकविः करोति ललितां वर्षक्रियाकौमुदीं

अथ संवत्सरकृत्ये निरूपणीये प्रायशः कर्माधिकरणतया
विहितायां तिथीनां प्राधान्यात् प्रथमं तावत्तिथिस्वरूपनिरूप-
णपूर्वकं कर्मापयुक्तभागा निरूप्यते । ०

It ends :

गोविन्दानन्दकृतिना कृतेयं वर्षकौमुदी ।

इमां - - - भजन्तु कृतकृत्यां ॥

सर्वान्तर्यामिने तस्मै गोविन्दाय नमो नमः ।

यत्कृपा विदुषामस्यामनुरागप्रवर्तिनी ॥

इति श्रीगोविन्दानन्दाचार्यकृता वर्षकौमुदी समाप्ता ॥

Then follow five leaves containing a table of contents in parallel columns.

For the author's *Sūdhikāumudī*, see no. 1744; his *Arthakāumudī*, (MS. 493), further on (Astronomy). [H. T. COLEBROOKE.]

1655.

2705. Foll. 131 (the first of which is missing), paged (1)–262; size 8½ in. by 7½ in.; 4to.; modern Telugu handwriting; 13–18 lines in a page.

Kālādarśa, a treatise on the times and seasons suitable for the performance of religious rites, by *Āditya Bhaṭṭa* (also called *Kavivalabha*, disciple of *Viśveśvarācārya*).

A MS. described by Rāj. Mitra, Notices, VII., p. 243, begins:

ब्रह्मादयो यद्वशगा युगादिकालप्रभेदाश्च यदीयभेदाः ।
कालात्मकं सान्तकमूर्तये ऽहं नित्याय तस्मै नियतं नतो
[अस्मि ॥ १ ॥ ०

विश्वेश्वराचार्यपदारविन्दप्रणामविस्तारितवाग्बिलासः ।
आदित्यसूरिः स्मृतितत्त्वदर्शी कालं विनिर्णयति मन्दबुद्धौ
[॥ ३ ॥

The present MS. begins: ० स वृद्धिविधिसूत्रेणा-
दिक्कादिविषयस्तदुत्तरं च विविच्यते । षट्त्रिंशन्मते ऽप्युक्तं ।

त्रिमुहूर्तापि कर्तव्या या तिथिर्वृद्धिगामिनी ।
षट्मुहूर्तेन कर्तव्या या तिथिः क्षयगामिनी ॥

On the fly-leaf, and outside, the work is wrongly marked as *Kālamādhavīya*.

इति कालादर्शे एकादशीप्रकरणं समाप्तं ॥ अथ पर्वनिर्णयः ।
fol. 53a; इति ० महालयनिर्णयः fol. 66a; इति ० अष्ट-
कानिर्णयः fol. 67a; इति ० अलभ्ययोगप्रकरणं fol. 113a.

P. 146a:

दृष्ट्वा पुरातनपुराणवर्चास्यशेष-
मन्वादिकस्मृतिवर्चांसि विविच्य तत्त्वं ।
सांवत्सरागमवर्चांसि च कालतत्त्वं
निर्णयिते स्म कृतिना कविवल्लभेन ॥

इति श्रुतिस्मृतितीहासपुराणमीमांसादिविचार्यमाणवित्तय -
विकारनिर्णयेत्यर्थः ॥ इति कालादर्शे यज्ञकालनिर्णयप्रकरणं
समाप्तं ॥

कौविदाकृतदितयः (? 1. कौविद्यकृत्तवितथाः) कवि-
विज्ञापनं शृणुत लोकचितप्रणामाः । [वल्लभस्य

कालस्य निर्णयकरि कृतिमस्मदीयाम्
एनां निरस्तमदमत्तरमाद्रियध्वं ॥

विज्ञानयोगिनो विश्वरूपाचार्यस्य निश्चयः ।
गृह्येस्य धर्मयोर्भीषं (!) तथा स्मृतिमहार्णवे ॥

विश्वादर्शं नित्यादर्शं मदनं स्मृतिचंद्रिकां ।
अपराकं कल्पतरुं शिवस्वामिमतं तथा ॥

बालरूपं स्मृतिरत्नं मंजूषां मानवं मतं ।
स्मृतिसंग्रहणं धर्मप्रदीपं कारणागमं ॥

ज्योतिषाणां च तंत्राणि वास्तुतंत्रं समीक्ष्य च ।
न्यायैः सम्यग्विचार्योयं कालादर्शो मया कृतः ॥

अतंत्रवचनानां ये मूलं पृच्छन्ति पंडिताः ।
तेषां प्रेक्ष्या इमे यथा इति दत्तं मयोत्तरं ॥

इत्यादित्यभट्टोपाध्यायस्य सूनुः (! 1. सूरः) कविवल्लभापरनाम्नो
गर्गकुलतिलकस्य कृतिः कालादर्शो नाम कालनिर्णयः समाप्तः ॥

This might seem to be the end of the work, as is the case in the Calc. MS., referred to (which, however, omits the six śloka). The present MS., however, after two blank pages (148-9), proceeds:

प्रबुद्धे (!) च शुक्रपक्षे हरेर्दिन इति ।
तत्कुत्र अवशोपेते पावने परिकीर्तिते ॥ ०

इति ० अपाकर्मनिर्णयप्रकरणं । अथ चंद्रदर्शनवर्जमाह
पराशरः । fol. 156a; इति ० पर्वद्वयनिर्णयः fol. 251a;
इति ० अमावास्यानिर्णयः ॥ अथ मन्वन्तरादीनां युगादीनां
निर्णयः । ० fol. 261a.

In this second portion several lacunæ occur, esp. at foll. 229-30, 237-38, which are left blank.

It ends rather abruptly: आवृता प्रकारेण । तमाह
बृहन्मनुः ॥ --

For another (incomplete) MS., see Bikāner Cat., p. 399.

The work must have been composed prior to the middle of the 14th century, as it is quoted in the *Kālamādhava* (ed., p. 83).

[MACK. COLL.]

1656.

2490. Foll. 203; size 11 in. by 4½ in.; excellent Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Mādhavīya-Kālanirṇaya, also called *Kālamādhava* or *Kālamādhavīya*, another work, in five chapters (*prakaraṇa*), on the same subject, by *Mādhavācārya* (? *Sāyaṇa*).

The work was written (probably about 1360 A.D.) after the completion of the author's commentary on the *Parāśarasmr̥iti* (and his *Vyavahāramādhava*), to which it forms a kind of supplement. It has been edited, in the Bibliotheca Indica, by Paṇḍit Candrakānta 'Tarkā-lankāra (1885-88). See also Weber, Cat. Berl., no. 1166-67; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 642.

The MS. is dated; संवत् १६७९ वर्षे आषाढवदि ११ बुधवासरे लिखितम् ।

[GAIKAWAR.]

1657.

2056. Foll. 186; size 11½ in. by 5 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 9 or 10 lines in a page.

The same work.

[GAIKAWAR.]

1658.

1097. Foll. 113; size 12½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing, of 1790 A.D.; 10 lines in a page.

Mādhavīya-Kālanirṇaya.

[H. T. COLEBROOKE.]

1659.

116b. Foll. 32; size 10 in. by 3½ in.; legibly written, in Devanāgarī, about A.D. 1750 (foll. 1-6 by a different hand from the rest); 7-11 lines in a page.

Kālanirṇayadīpikā, a summary, in 300 couplets, of the subjects treated in the preceding work, by *Rāmacandrācārya* (son of *Kṛṣṇācārya*, and grandson of *Anantācārya*), pupil of *Gopāla*.

According to Prof. Bhandarkar, Report for 1883-84, pp. 58-60, *Rāmacandra*, who was also the author of the *Prakriyākaumudī* (see nos. 613 seq.), lived in the 15th century (c. 1450).

It begins:

कालचक्रप्रयोक्तारं नत्वा श्रीविठ्ठलं गुरुम् ।

धर्मज्ञानार्थमात्मनः कालनिर्णयदीपिकां ॥ १ ॥

यद्यप्यर्थवशात्प्राप्तं स्पष्टतायै क्वचित् क्वचित् ।

प्रपंच्यते स्वशब्देन मूलग्रंथानुसारतः ॥ २ ॥

मासाः सावनसौरचान्द्रभुवोर्होत्रं त्रिंशता संक्रमाद्

आसंक्रांतिसितादिषष्ठयुगतः सर्वर्क्षयुक्ता क्रमात् ।

नाडीषष्टिमिता कैराश्वयुगतत्रिंशंशभाक्क्रियव-

क्षिप्तो भावधरेवमेव दिवसः प्रोक्तश्चतुर्धा युधैः ॥ ३ ॥

It ends:

दुर्बोधग्रंथसिद्धांत[ध्वान्त]संघातभंजिका ।

सुखरूपा ऽकारि रामायैः कालनिर्णयदीपिका ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीगोपालगुरुपूज्यपादशि-
ष्यश्रीरामचंद्राचार्यकृता कालनिर्णयदीपिका समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1660.

2513. Foll. 157; size 10½ in. by 4½ in.; well written, in the Devanāgarī character; mostly ten lines in a page.

Kālanirṇayadīpikā, with a commentary (*vivaraṇa*), by *Rāmacandra's* son *Nṛsiṃha* (A).

The commentary begins:

श्रीविठ्ठलं श्रुतिशिरःप्रथितप्रभावं

भावाद्देवानसरोवरराजहंसं ।

श्रीरामचन्द्रगुरुमेकमेकशास्त्र-

पारीणकोविदधुरीणमहं नमानि ॥ १ ॥

येन व्याकरणाद्यैकतरणिः सा प्रक्रियाकौमुदी

वेदान्तानुमता च वैष्णवमहासिद्धान्तसहोपिका ।

कालज्ञानविधौ व्यप्राप्य विबुधानन्दप्रबन्धवयं

कृष्णाचार्यमुतः स नः सुखयतु श्रीरामचन्द्रो गुरुः ॥ २ ॥

श्रीरामचन्द्रकृतिना निधिना कलानां
 आनीतमेतमधुना वसुधासुतायाः (? ० सुधायाः) ।
 श्रीकालनिर्णयकृदुक्तिसुधाभिसारम्
 सापीय कर्णपुटकैः कलयन्तु कालं ॥ ३ ॥
 तत्सूनुना समयनिर्णयदीपिकायां ।
 गाम्भीर्यगर्भपदपद्युगुणान्वितायां ।
 निर्णयिते विवरणं कणशः प्रवीणैर्
 आचूलमूलमवलोक्य विवेचनीयं ॥ ४ ॥

It ends :

इति विवरणमेतद्दीपिकाया मया यत्
 कृतमनुसृतवाक्यं न्यायविन्यासगर्भं ।
 स्वमतिस्मृशतस्तद्वर्णितानेकभावं
 सुजनजनमनस्तद्वीक्ष्य वैलक्ष्यमेतु ॥ १ ॥
 श्रीरामस्वामिनामा रघुपति(*)रकरोन्मन्त्रशास्त्रे अभिषेकं
 यस्याचार्याभिधां च स्वयमदित ततो ज्ञातसर्वोगमार्थैः ।
 यश्चक्रे पञ्चरात्रागमहृदयमयं वल्लभानां त्रयं सो
 ज्ञानाचार्यः कुलेशः शमयतु दुरितं मे विमुक्तार्यसूनुः ॥ २ ॥
 तत्सूनुः श्रीशमेवाचरणविबुधगणानन्दि यो न्याययुक्तं
 भाष्यं सारं श्रुतीनामकृतं नृपसभे वादिवृन्दं विजित्य ।
 गोपालाचार्यमुख्यान् सुतरतिरभवद्यस्य सो ज्ञानानुसिंहा-
 चार्यो ऽध्यात् कल्पवृत्तिं† प्रभवति सततं यस्य गोत्रं
 [पवित्रं ॥ ३ ॥

तत्पुत्रः पावभूतो निगमनयसुखाष्टदशानां गिरां यो
 व्याकृत्यां सूत्रवृत्तिं सदसि नरपतेः संदधौ रामनाम्नः ।
 यस्याभूतां सुतो द्वौ द्विजकुलतिलकौ श्रीनृसिंहायैरामा-
 चार्याख्यौ सो ज्ञातात्तो निजजनसुखकृत् कृष्ण आ-
 चार्यवर्यः ॥ ४ ॥

तत्पुत्र्यानां फलं यः सुतमयमभवद् धातृभक्तिप्रसक्तो
 गोपालाचार्यदीक्षाक्षपितकलिमलोऽनेकविद्याविदग्धः ।
 प्रख्याताः सर्वविद्वत्सर्दास बहुविधा यस्य ते ते प्रबन्धाः
 सो ज्ञानवर्णाग्रप्रणम्यो मम मनसि सदा वर्ततां राम-
 चन्द्रः ॥ ५ ॥

तज्ज्येष्ठध्रातृपुत्रः परिकलितकलः श्रीगुरो रामचन्द्रात्
 काव्यानां येन टीका चरचि स करुणाम्भोनिधिर्ज्ञा-
 नसिन्धुः ।

श्रीकृष्णाचार्यसंज्ञो गुरुरयमवतान्मां कृपां प्राप्य यस्य
 श्रीरामाचार्यसूनुर्विवरणमकरोद्दीपिकाया नृसिंहः ॥ ६ ॥

इति श्रीमत्सर्वशास्त्रज्ञसकलसदागमाचार्यपरमहंसपरिव्राजक-
 श्रीगोपालगुरुपूज्यपादशिष्यश्रीरामचंद्राचार्यसूत्रश्रीनृसिंहाचार्य-
 विरचितं कालनिर्णयदीपिकाविवरणं समाप्तं ॥

[GAIKAWAR.]

1661.

1323. Foll. 82; size 12 $\frac{3}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.;
 legibly written, in Devanāgarī, by two hands,
 in 1805 A.D.; eleven lines in a page.

Nṛsiṃha's Kālanirṇayadīpikā-vivarana (B).

[H. T. COLEBROOKE.]

1662.

2644. Foll. 145; size 10 in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.;
 fairly written, in Devanāgarī, ten lines in a
 page.

The same work (C).

Dated: संवत् १६०४ वर्षे माघवदि ११ रवौ लिखितं ॥

[GAIKAWAR.]

1663.

181a. Foll. 134; size 10 $\frac{1}{2}$ in. by 4 in.;
 legibly written, in Devanāgarī, A.D. 1678; foll.
 105-131 by a different hand from the rest;
 ten lines in a page.

Kālanirṇayadīpikā, with *Nṛsiṃha's* commen-
 tary (D).

For other MSS. of these works see Rāj.
 Mitra, Notices, I., p. 75; VII., 53 (without
 the final verses 2-6).

[H. T. COLEBROOKE.]

1664-1666.

885, 886, 887. Foll. 1-179, 180-380, 381
 -558, the first 36 of which were apparently
 lost, and replaced by 35 leaves in a more
 modern handwriting, as was also the last leaf
 (including the date); size 10 $\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; on

* नरपति ० D.

† कल्पवृत्तिं A.

the whole fairly written, in Devanāgarī, by different hands, about the middle of the last century; 7-10 lines in a page.

Rāmaprakāśa, a commentary on *Rāmacandra's Kālanirṇayadīpikā*, composed by (order of) *Kṛipārāma*(*nṛipati*).

The real author probably was *Rāghavendra*, son of *Kāśinātha*; see his digest of matters relating to *ācāra* (nos. 1600-1602), bearing the same title as the present commentary.

It begins: श्रीसांख्यवल्लभे ॥

यतः सर्वं विश्वं भजति जनसत्ताल[य]मिदं
य आत्मा सर्वेषां स्थिरचरजडानामपि विभुः ।
तमेतं भास्वंतं विधिहरिमहेशानवपुषं
नमस्यामः कामं परमकमनीयं सुकृतिनां ॥ १ ॥
अज्ञानध्वातहतीरं कतीरं सर्वसंपदां ।
अनन्दामृतदातारं सचितारं भजामहे ॥ २ ॥
लोकाभिरामं श्रीरामं भक्तानां कामदं परं ।
नीलोत्पलदलश्यामं सरामं तं भजामहे ॥ ३ ॥

धर्मज्ञानार्थमित्यनेन धर्मज्ञानसुरत्राधिकारीति निर्धारितं
कालनिर्णयविधानेनैव कालनिर्णयार्थस्या ऽस्याश्च प्रकाश्य
प्रकाशभावलक्षणः संबंधो ऽप्योपि । दीपिकेत्यनेन स्पष्टार्थेता
सूचितेति भाव इति ०

इति गौरवकुलोद्भव(1.गीड०)० नृपतिश्रीकृपारामविरचिते
विधेयाविधेयविचारमहातरंगितकालतत्त्वाख्यवसंचारोपायसेतुतर-
णिभूते रामप्रकाशनामग्रंथे संवत्सरांतकालस्वरूपनिर्णयः fol.
90b; इति ० षट्कामहर्तृदिविभागादिकसामान्यतिथ्यंतनिर्णय-
प्रकरणं fol. 133b; इति ० व्रतादिविषये तिथ्यादिकालनिर्णयः
fol. 511b.

It ends: अत्र वर्ज्यान्याह परिशिष्टे ।

शाकमांसं ममूरं च चणकान्कोरदूषकान् ।
मांसं मधु पराङ्गं च वर्जयेदौषधस्तके इति ॥

इति गीडकुलोद्भवमणिक्चंद्रान्वयमहामतिकपरमज्ञान-
विराजमानमानोन्नतकीर्तिप्रतापोर्जितनृपतिश्रीकृपारामविरचिते
इष्टिकालनिर्णयसेतुभूते रामप्रकाशनामग्रंथे समाप्तिमफाणीत् ॥
संवत् १६६२ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1667, 1668.

2104, 2105. Foll. 493; size 9½ in. by

4½ in.; written, in Devanāgarī, by different hands, in the earlier part of the last century; 8-17 lines in a page.

Kālatattvavivēcana, another treatise on the times and seasons suitable for the performance of religious and civil obligations, compiled by *Bhaṭṭa Raghunātha* (*saṃrāt-sthapati*), son of *Bhaṭṭa Mādhava*, grandson of *Bhaṭṭa Rāmeśvara* and nephew of *Bhaṭṭa Nārāyaṇa* (and *Śrīdhara*), in the year *Samvat* 1677 (A.D. 1620).

It begins:

पितरं माधवमंवां ललितानां नारायणं पितृभ्यं च ।
सहजमथ विश्वनाथं गणपतिमेशानां च शारदां नन्दा ॥ १ ॥
रामं च सीतयोपेतं रघुनाथेन रच्यते ।
सम्राट्स्थपतिना सम्यक् कालतत्त्वविवेचनं ॥ २ ॥
तत्रादौ बहुवाच्यत्वात्तिथितत्त्वं विविच्यते ।
पञ्चान्मासाधिमासादि यथामति विवेक्ष्यते ॥ ३ ॥

तत्र तिथिर्नौमामासंश्लेषसर्वानुस्यूतनित्यकलाव्यतिरिक्तानां
प्रतिपद् ०

It ends:

अज्ञस्य शोकमग्नस्य कृत्ये ऽस्मिन्नतिदुःशके ।
यत्पारगमनं तत्र हेतुर्गुरुकृपैव मे ॥ १ ॥
सप्त[सप्त suppl. B.]रसभूमिमिते ऽब्दे
कान्तिकासितमुनी रविवारे ।
ग्रंथपूर्तिसुकृति रघुनाथो
राघवस्य परमप्रेयसि स्म ॥ २ ॥
चतुःसमुद्रीपरिखा धरित्री
शिष्यप्रशिष्यैर्गृहिभिस्तुवयैः ।
यस्याचिता ब्रह्महरीशक्त्यैः
स्वसूनुभिर्वैश्च तुरीयरूपः ॥ ३ ॥
नारायणश्रीधरमाधवास्यै
रामेश्वरः सो ऽजनि गाधिवंशे ।
तस्यांतसूनी रघुमाधवस्य
षड्दर्शनीसागरपारगस्य ॥ ४ ॥
वर्णाश्रमाचारसमूलसंवित्
तत्पूर्वकानुष्ठितिर्विश्रुतस्य ।
मध्यः सुतो ऽजायत विश्वनाथ-
प्रभाकराभ्यां जनुषा गुणेश्च ॥ ५ ॥

सखाटस्यपतिर्यज्ञीयो रघुनाथ इति श्रुतः ।

तेनेदं निर्मितं सम्यक् कालतत्त्वविवेचनं ॥ ६ ॥

तत्संतो द्रष्टुमर्हति सदसद्भाकिहेतवः ।

मीमांसाधर्मशास्त्रेषु सम्यक्कृतपरिश्रमाः ॥ ७ ॥ ० ११ ॥

इति श्रीमत्पद्माक्षप्रमाणाभिज्ञश्रीभट्टमाधवविद्वद्भ्यात्मजस-
खाटस्यपतिभट्टरघुनाथकृतं कालतत्त्वविवेचनं संपूर्णं ॥

[GAIKAWAR.]

1669.

1840. Foll. 392; size 13½ in. by 6 in.; fair, modern Devanāgarī writing; twelve lines in a page.

Kālatattvavivecana.

[DR. JOHN TAYLOR.]

1670.

1468. Foll. 174 (and 2 *suddhipatras* between foll. 9 and 10); size 9 in. by 3½ in.; indifferent Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Kālanirṇayaprakāśa, another treatise on the same subject, by *Rāmacandra* (son of *Viṭṭhala Bhaṭṭa*, and grandson of *Bālakṛishṇa Bhaṭṭa*, with the family name of *Tatsat*).

It begins:

श्रीनृसिंहपदद्वंद्वं नत्वा गणपतिं गुरुं ।

रामचंद्रो गतिर्सेक्षिप्तं कुरुते कालनिर्णयं ॥

तत्र कालो द्विविधः । नित्यः खंडश्च । नित्यस्त्वोच्चरूप एव । अनादिरेष भगवान् कालो ज्ञानतो ज्ञारो ज्ञर इति वचनान् । खंडः क्षणादिपराधीनः । तत्र नित्यस्य न निर्णयो ज्ञानभोगात् । खंडस्तु संवत्सरायनक्षत्रमासादिरूपेणानेकविधिः । तत्रादौ संवत्सरो निर्णयिते । स च द्वादशमासात्मकः काल-विशेषः । द्वादश मासाः संवत्सर इति श्रुतेः । ०

The arrangement is similar to that adopted by *Mādhava*, who is frequently quoted by the author.

Date of MS.: शंवत् १८५६ वैशाखकृष्णपक्षे परिवा १ शृण १२०६ । ०

For other MSS., see Rāj. Mitra, Notices, IV., p. 284; Bikāner Cat., p. 401.

According to Prof. Bhandarkar, Report for 1883-84, p. 50, the mother of this *Rāmacandra* was the daughter of *Raghunātha Bhaṭṭa*, the son of *Mādhava Bhaṭṭa*, and grandson of *Rāmeśvara Bhaṭṭa*. If so, the author's date would be approximately determined (latter part of 17th century) by that of his grandfather, who wrote his *Kālatattvavivecana* (nos. 1667-68) in 1620 A.D.

[H. T. COLEBROOKE.]

1671.

2044. Foll. 124; size 11 in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī; 7-13 lines in a page.

Kālanirṇayasiddhānta, a summary of the rules laid down by some of the preceding writers, in 114 *ślokas*, with a commentary, composed in 1653 A.D. (by *Mahādevavid*, son of *Śrīkālajit*; from materials compiled) by *Raghurāma*, son of *Jayarāma*, and grandson of *Vaikuṇṭha* of *Velāvatapura* near *Sihor* in *Kathiawar* (A).

It begins:

शिवं कालतनुं नत्वा विपश्चिज्जनतुष्टये ।

कालनिर्णयसिद्धान्तं वक्ष्ये ग्रंथानुसारतः ॥

The commentary begins with three *ślokas*, the first of which is:

प्रणम्यैकरदं देवं शारदां गुरुमेव च ।

कालनिर्णयसिद्धान्तं व्याकुर्वे विशदोक्तिः ॥ ०

अथ ग्रन्थकर्ता स्वाभीष्टं प्रतिजानीते । ० । ग्रन्थानुसारत इति । ग्रन्था माधवाचार्यरामचन्द्राचार्यरघुनाथवाजपेयिप्रभृतिर-चित्ता निबन्धाः ०

At the end the following account is given of the author:

श्रीनृसिंहपुरातिके द्विनिगमो वेलावटाख्ये पुरे

श्रीतस्मात्तैविधानसारचतुरो वैकुण्ठनामाभवत् ।

तत्सूनुर्जयराम आद्य उदितः श्रीरामनामापरम्

तत्पुत्रे हरिराम इत्यभिधया ब्रह्मेशविष्णूपमाः ॥ ११५ ॥

तत्र श्रीजयरामजेन रघुरामेणात्र बुद्ध्या स्वया
 ज्ञात्वानेकनिबंधकान् विलिखितं निश्चित्य यत्तद्वतः ।
 तद् दृष्ट्वा गिरिनारराजमहितः श्रीकालजित् तत्सुतो
 वृत्तस्तकेहरोन्मितैर्व्यरचयद्ग्रंथं महादेववित् ॥ ११६ ॥
 स्वस्त(!) श्रीमन्मृपविक्रमात्रविविक्तभेदसंख्ये ऽन्दके
 मार्गे मासि सिते दले स्मरतिथौ वारे भृगोर्वैहिभे ।
 साध्ये युज्यथ तैतलाख्यकरणे श्रीमद्भुजाख्ये परे
 दृष्ट्वाथ रघुरामकूभमकरोद्ग्रंथं महादेववित् ॥ ११७ ॥
 शाके विक्रमभूपतेर्गगनभूषणैन्दुसंख्ये ऽयने
 सौम्ये माधवमासि उज्जलदलभानोस्तिथौ पुष्यभे ।
 जीवारे युजि गंजनासि करणे षष्ठे भुजे पञ्चने
 व्याख्येयं जयरामजेन रघुणा ग्रंथस्य बुद्ध्या कृता ॥ ११८ ॥

Commentary thereon: अथ ग्रंथकर्ता स्वात्मानमुप-
 दिशति । श्रीमत्सिंहपुरस्य लोकप्रसिद्धशीहोरपुरस्यांतिके समीपे
 वेलावटाख्ये पुरे लोकप्रसिद्धवेलावटपुरे* द्विनिगमी द्विवेदी
 वैकुण्ठनामा द्विजो ऽभवत् ॥ ११५ ॥

० अनेकनिबंधकान् माधवकालतत्त्वविवेकादिनिबंधान् ज्ञा-
 त्वा ० ॥ तत्सर्वं दृष्ट्वा विलोक्य श्रीगिरिनारो रैवताचलः तस्य
 राजा तेन महितः पूजितः श्रीकालजिद् वाडवः तस्य सुतो
 महादेववित् तकेहरोन्मितैर्वृत्तैः षोडशोत्तरशतैरिम(!) ग्रंथं व्यर-
 चयदिति ॥ ११६ ॥

० ११०८ संख्ये ऽन्दके ० स्मरतिथौ त्रयोदश्यां भृगोर्वीसरे
 कृत्तिकानक्षत्रे साध्ये युजि साध्ययोगे तैतलाख्यकरणे एवं पंचांगे
 श्रीमद्भुजाभिधे पुरे रघुरामेण कूभं रचितमर्थं विलोक्य महादे-
 वविद् ग्रंथमकरोदल्लिखत् ॥ ११७ ॥

अथ टीकालिखनसमयं(!) व्याख्याता रघुमुपवदति ॥ ११९० ॥
 एतादृशे समये भुजे नगरे द्विवेदिजयरामजेन रघुरामेण ग्रंथस्येयं
 व्याख्या बुद्ध्या मनीषया कृतेति ॥ ११८ ॥

इति श्रीद्विवेद्यग्निहोत्रिजयरामसुतरघुरामविरचितो निर्णय-
 सिद्धान्तः सटीकः समाप्तिं समगमत् ।

[GAIKAWAR.]

1672.

2045. Foll. 124; the same size and hand-
 writing.

The same work (B).

[GAIKAWAR.]

* Thus A; ० उपदिशति । श्रीमत्सिंहपुरे लोकप्रसिद्धे
 वेलावटपुरे ॥ B.

1673.

2521b. Foll. 23; size 10½ in. by 4½ in.;
 fairly good Devanāgarī writing of 1705 A.D.;
 13 or 14 lines in a page.

[Hemādri-] *Kālanirṇaya-saṁkṣhepa* (or *saṁ-
 graha*), by Bhaṭṭoji Dīkshita, son of Lakṣmī-
 dhara Sūri; on the divisions of time with
 reference to the observance of expiatory, ob-
 sequial and domestic rites, in accordance with
Hemādri's digest.

It begins: मासश्चतुर्थी । त्रिंशता दिनैः सावनः । सूर्यस्य
 संक्रमादा संक्रांतिः सौरः । पञ्चदशेन चान्द्रः । अश्विन्यादिरेव-
 त्यंतनक्षत्रपरिवर्तनेन नाक्षत्रः । दिवसो ऽपि चतुर्थी । सहोरात्रः
 सावनः । सौरमासत्रिंशंशः सौरः । तिथ्यवच्छिन्नश्चान्द्रः । चन्द्र-
 संबन्धनक्षत्रावच्छिन्नो नाक्षत्रः । अर्द्धस्तिथिः । उक्तं हि ब्रह्म-
 सिद्धांते । ०

It ends:

मुख्यकालमुपाश्रित्य [गौण]मप्यस्तु सायनम् ।

न मुख्यद्रव्यलाभेन गौणकालप्रतीक्षणम् ॥

विस्तारो हेमाद्रौ बोध्यः ॥

भट्टोजिद्वष्टरचितः कालनिर्णयसंग्रहः ।

गुणगृह्यैर्बुधैः सो ऽपमादरेण विभाव्यताम् ॥

इति श्रीपदवाक्यप्रमाणज्ञश्रीलक्ष्मीधरसूरेः सूनुना भट्टोजि-
 द्वीक्षितेन हेमाद्रिकालनिर्णयसंग्रहः समाप्तः ॥ संवत् १७६२ वर्षे
 कार्तिकमासे लिखितं देवभक्षिणा ज्येष्ठेन तृतीया भीमे स्तंभ-
 तीथैवासिना राजनगरस्थेन ॥ अथ दानविधिः । तुलायकोटो-
 रचक्रमध्ये ० a few more lines.

For another MS. of this treatise (there
 ascribed to Hemādri), see Rāj. Mitra, Notices,
 VIII., p. 28; for the author's *Tithinirṇaya-
 pradīpa* (or *saṁkṣhepa*), see no. 1677.

[GAIKAWAR.]

1674.

1597d. Foll. 14; size 9½ in. by 4½ in.;
 fairly written, in Devanāgarī; twelve lines in
 a page.

Parvanirṇaya, a disquisition on the proper
 time for the Full and New Moon and cor-

responding obsequial offerings, composed, in 1685 A.D., by *Gaṇapati Rāvala*, son of *Śrī Rāvala Hari*, and grandson of *Rāmadāsa*.

It begins :

अशिवं सद्गुरुं नत्वा कर्कगर्गादियाज्ञिकान् ।
दर्शं च पौर्णमासे च यागकालो निरूप्यते ॥ १ ॥
चृपुक्तश्रुतिसूत्रभाष्यनिचयं श्रीकर्कदेवोदितान्
श्रीनंताभिधरामयाज्ञिकमतांस्तान् पर्वणो निर्णयान् ।
श्रीगंगाधरनिर्मितं हरिहरं रेणुं तथा मंडनं
श्रीकात्यायनयज्ञपाश्वसहितं कर्मप्रदीपं तथा ॥ २ ॥
हेमाद्रिं प्रणितं च माधवमतं स्मृत्यर्थसारामृतं
[सारं] श्रीमदनस्य निर्णयमहासिंधुं तथा भास्करं ।
तत्त्वं कालविवेचनं स्मृतिगणान् श्रीकौस्तुभं ज्योतिषं
सिद्धांतस्मृतिचंद्रिकादिनिखिलग्रंथान् विचार्योदरात् ॥
श्रुतिसूत्रस्मृतिभाष्यप्राचीननिबंधसागरानेतान् । [३ ॥
गणपतिरावलविदुषा निर्मयैषां विधीयते सारः ॥ ४ ॥
श्रीदीचडिजगुर्जरेषु महितः श्रीरामदासो भवद्
गीडाधीशमनोहराचितपदो यो याज्ञिकः कीर्तिमान् ।
तत्पुत्रो हरिशंकरो ध्वरकृती श्रीरावलस्यातिभूत्
तत्सूनुयेजुषां स्थितिर्गणपतिर्ज्ञाते नयं पर्वणः ॥ ५ ॥
पर्वण्यर्षडे स कथं विधेयः
खंडे ऽथवा पिंडयज्ञिः कदा स्यात् ।
राकानुमयोः सकलं तदेतद्
विचार्य वक्ष्ये सुगमैर्वचोभिः ॥ ६ ॥
धीरान्कुशाग्रधिषणान् धिषणप्रगल्भान्
संप्राप्ये मुहुरहं प्रहितप्रणामः ।
यत्पार्वकालिकविनिर्णयसारमेनं
सानुग्रहाः सुमनसः प्रविचारयितुं ॥ ७ ॥

दर्शपौर्णमासयागं प्रकृत्य श्रूयते । स यो हैवं विद्वान्पौर्ण-
मासेनैव पौर्णमासीं यजत आमावास्यानामावास्यां क्षिप्र एव
याप्मानमपहत इति ॥ कात्यायनसूत्रे च । ०

Iti paurṇamāsīnirṇayaḥ, fol. 5a; *anvādhāna-
piṇḍapitriyājñakālanirṇayaḥ*, fol. 8b.

It ends :

सत्यवर्निर्णयः पंथाः पुमर्थोऽपि धर्मभूः ।
शिवसंप्रापको ऽकारि यज्ञेशः प्रीयतां ततः ॥ १ ॥
पर्वद्वयसमुज्जासी भाति सत्यसन्दनः ।
माधवाभ्युद्धतश्चित्रः पर्वनिर्णयचंद्रमाः ॥ २ ॥

शतपथविकटेषु श्रीतमार्गेध्वटतो

विविधविविधविकल्पध्वान्तगूढेषु खिन्नाः ।

पथि गणपतिदिष्टे पर्वणो निर्णयेदाव्

समृतकिरणदीपे याज्ञिकाः संचरंतु ॥ ३ ॥

नेत्राभोभिधराधरक्षितिमिने श्रीविक्रमाकं शके ११४२

मासीये विजयातिथौ रविदिने माहरेदुर्गाचले ।

यागे पर्वविनिर्णयं गणपतिः श्रीरावलाख्यो मुदा

नानाग्रंथविलोकनाद्विमलधीरेन समापूरयत् ॥ ४ ॥

इति श्रीमदग्निहोत्राचार्यमौस्यादियजनसमासादितपुरुषार्थ-
सार्थश्रीरावलहरिसूनुगणपतिरावलकृतो ऽयं पर्वनिर्णयः संपूर्णः ॥
संवत् १६०१ विक्रमसंवत्सरे माघमासे कृष्णपक्षे ५ पंचमी स्थिर-
वासरे समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1675.

1139b. Foll. 38 (the last but one of which is missing); size 8½ in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī; six lines in a page.

Another MS. of the same work, apparently copied from the preceding MS.

Dated : संवत् १६४२ मीती जेष्ठशुदि ६ वारसोमारके ०

[H. T. COLEBROOKE.]

1676.

1843. Foll. 11; size 12 in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Tithisārasaṃgraha or *Tithinirṇaya*, an abstract of the rules regarding the lunar days appropriate for religious performances.

It begins : अथ तित्थिनिर्णयः ।

स्मृत्यर्थसारं हेमाद्रिमाधवनिर्णयामृतं ।

वीक्ष्य निर्णयसिंधुं च स्मृतिदण्डमादरात् ॥

निर्णयोदन्तः सारमुक्तोद्धारं करोम्यहं ।

[राघवो विदुषां प्रीत्यै संक्षेपान्तिथिनिर्णयं ॥ Bomb.

तत्र तित्थिर्ज्ञेया । ० [ed., 1864.]

It ends : फाल्गुनकृष्णप्रतिपदि अथर्व स्मृत्त्या स्नायादिति
निर्णयसिंधुः । ततो होठ्ठाकामंभेन (!) संचयेत् । तद्दिने चूत-
कुसुमप्राशनं च कुर्यात् । इति फाल्गुनः ॥ इति संक्षेपेण तित्थि-
सारसंग्रहः समाप्तः ॥ [DR. JOHN TAYLOR.]

1677.

1140. Foll. 42; size $7\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{1}{4}$ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Tithinirṇaya-pradīpa (or *saṅkshēpa*), a similar work, by *Bhaṭṭojidikshita*, son of *Lakshmīdhara Sūri*.

It begins: चैत्रशुक्लप्रतिपदि वत्सरारंभः। तत्र सौदयिकी तिथिर्ग्राह्या ।

चैत्रमासि जयद् (? 1. जगद्) ब्रह्मा ससर्ज प्रथमे ऽहनि ।

शुक्लपक्षे समग्रं तु तथा (1. तदा) सूर्योदये सति ॥

इति हेमाद्रौ ब्रह्मोक्तेः ॥

दिनद्वये ऽपि तद्वाग्री स्याग्री वा पूर्वैव [वा] ।

वत्सरादौ वसंतादौ बलिराज्ये तथैव च ।

पूर्वविधैव कर्तव्या प्रतिपत्सर्वदा बुधैः ॥

इति गोविंदार्णवे वृद्धवसिष्ठोक्तेः । °

It ends: इति होलिकानिर्णयः ॥ इति ° तिथिनिर्णय-प्रदीपः समाप्तमगमत् ॥

See Weber, Cat. Berl., no. 1176. To the authorities there mentioned may be added: *Anantabhaṭṭa*, *Kālādarśa*, *Tristhalīsetu*, *Dhanvantarinighaṇṭu*, *Rāmārcanacandrikā*, *Smṛiticandrikā*.

See also Notices, IV., p. 264.

[H. T. COLEBROOKE.]

1678.

1052b. Foll. 14; size $16\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{1}{4}$ in. (folded to half the length); modern Bengali handwriting; seven lines in a page.

Tithisvarūpa, or *Sarvatithisvarūpa*, a manual of feasts and fasts to be observed on the several days of the fortnight; by *Sureśvara*.

It begins:

नत्वा गुरुणां चरणं निधाय हृदीश्वरं सर्वशुभैकहेतुं ।

शुभप्रमोदाय सुरेश्वरेण वितन्यते सर्वेतिथिस्वरूपं ॥

अथ तिथिव्यवस्था । तत्र सर्वकर्मणि मुहूर्तान्यूनकालव्यापिनी तिथिर्योग्या कृष्णजन्माष्टम्यादौ तु मुहूर्तान्यूनकालो ऽग्राह्यः । तादृशकालबोधकवचनात् । एवं षष्ठिदश्यात्मिकायां । परनिष्क्रान्ता च योग्या । °

Fol. 2a: अथ प्रतिपत् ° ॥ अथ द्वितीया । सा च शुक्ला परयुता कृष्णा प्रतिपद्युता यास्या । आषाढशुक्लद्वितीयायां रथयात्रा पुण्याभावे ऽपि कार्यी । तद्योगे फलातिशयः । तेन पुण्यादरेण न पूर्वेषुः °

It ends: चातुर्मास्यव्रतस्योदीच्यङ्गपूजादक्षिणादिकं हरेरुत्थानात्परं द्वादश्यामेव दिवा कार्यं द्वादशयोत्तरोत्थाने तु बोधोत्तरं दिवा कार्त्तिक्यामेव तुलासंक्रान्त्यामारम्भपक्षे वृश्चिकसंक्रमणात्परं दिवा करणीयं शयने सत्युत्थानोत्तरपूर्ववद् द्वादश्यां कार्त्तिक्या वेति ॥ इति तिथिस्वरूपं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1679.

84d. Foll. 24; size $10\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; indifferent Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Sārasaṃgraha, an anonymous treatise on auspicious and unauspicious days for the performance of religious rites.

It begins:

मूर्तित्वे परिकल्पितः शशभृतो वर्त्मा पुनर्जन्मनाम्

आत्मेत्यात्मविदां क्रतुश्च यजतां भर्तारज्योतिषां ।

लोकानां प्रलयो भवस्थितिर्विभुश्चानेकधा यः श्रुतौ

वाचन्तः (वाचं वः) स ददात्वनेककिरणस्त्रैलोक्यदीपो

काष्ठानिमेघैर्नैवभिर्द्विकक्षैस् [रविः ॥ १ ॥

त्रिंशत्फलास्ता दशपंचयुक्ताः ।

कलात्रयोशाद्धिमितो मुहूर्तस्

त्रिंशन्मुहूर्तं द्युनिशं वदति ॥ °

The treatise consists of 881 verses, ending thus: ° [t] ७६ ॥ इति शिवरात्रिचतुर्दशीनिर्णयः । °

पृथिव्यां यानि पापानि ब्रह्महत्यादिकानि च ।

अन्नमाश्रित्य तिष्ठति तस्मादन्नं त्यजेन्नरः ॥ [t] ८० ॥

अनुराधा यतिपूज्या विष्णुः पूज्यो गृही सदा ।

रेवती वानप्रस्थेन पूज्या च हरिवासरे ॥ [t] ८१ ॥

इति सारसंग्रहः ॥ संवत् १११४ चैत्रवदि ११ सोमे पंचग्रामाणिकेश्वरलिखितं ° ॥

For a MS. copied from the present one, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 668.

[H. T. COLEBROOKE.]

1680.

799. Foll. 142; size 10½ in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of A.D. 1604; nine lines in a page.

Samayāloka, a manual of rules regarding the times and seasons for religious observances, compiled—under the patronage of *Durgāvatī*, queen of King *Dalapati*, and mother of *Vira Sāhi*—by *Padmanābha Miśra Bhaṭṭācārya*, son of *Balabhadra Miśra* and *Vijaya Śrī*.

The work apparently forms the first of seven sections of a general digest of Law, entitled (*Durgāvatī*-) *Prakāśa*.

It begins:

वामांशीभूय रागातिशयवशतया निर्भरं संगतायाः
प्रारंभे तांडवस्य त्रिपुरविजयिनः प्राम्नृत्योद्यमायाः ।
सद्यःस्विच्छलपोलं चलदलकलसद्मालामासुककेश-
प्रोद्वेक्षन्मल्लिमालं क्षपयतु दुरितासंगमंगं भवान्याः ॥ १ ॥ ०

यस्याः पुरः स्फुरति नमै नृणां दिशंती
सा नमैदेति तटिनी जगति प्रसिद्धा ।
या दृष्टितो ऽपि जनतामवधूय पापं
भूयः पदे नयति तज्जुहिनांशुमौलेः ॥ ११ ॥ ० १८ ॥

तस्यामविष्णुपृथिवीपतिवाधशास्त्र-
प्रामाण्यतः सकलदेवगणानुमत्या ।
संग्रामसाहिमिषतो द्विषतो निहन्ता
भागो हरेर्धरणिनायतयाविरास ॥ १२ ॥ ० २५ ॥

तस्माद्भूव निखिलक्षितचक्रशक्रो
ऽलर्काधिको वृषदिवाकरतिग्मतेजाः ।
राजा भुजान्जितजयो ऽर्जितराज्यलक्ष्मीर्
मानोज्ञतो दलपतिर्दलितारिवर्गैः ॥ २६ ॥ ० ३१ ॥

तस्यात्मजो विजयते ऽयमसीमभूमी-
नाथः पृथातनयसार्धयशःकृतार्थः ।
अजानुवाहुरजनीकरकांतवक्त्रः
श्रीवीरसाहिनृपतिर्दिननाथतेजाः ॥ ३२ ॥ ० ३७ ॥

अद्या श्रीवीरसाहेर्दलपतिनृपतिप्रेयसी कल्पवृक्षः
छोष्ट्यामया वदान्यावधिरमलगुणा भाति दुर्गावतीह ।
या कन्या शालिवाहक्षितिरमणमणेर्यो च मुख्या सुषामु
श्रीमत्संग्रामसाहेरपि च कविजनानन्दभूः पार्वतीव ॥

[३८ ॥ ० ४५ ॥

संग्रामविजयं वीक्ष्य यस्या दलपतिस्त्रियाः ।

मन्यते मनुजास्तथ्यं दुर्गायाः समरे जयं ॥ ४६ ॥

तस्या निदेशेन विशेषभाजा श्रीपद्मनाभो बलभद्रसूनुः ।

निबंद्दुनिःपूर्वविवेचितेषु करोति धर्मेषु विवेचनानि ॥

दुर्गावत्या निदेशेन विजयश्रीतनुद्भवः । [४७ ॥

लिखितानि निबंद्दुयां विचारयति सादरः ॥ ४८ ॥

दुर्गावत्याः प्रकाशेन दूरीकृततमस्ततौ ।

विचरंतु जना धर्ममार्गे विगतमत्सराः ॥ ४९ ॥ ० ५२ ॥

आदिमः समयस्यायं व्रतस्योक्ततः परः ।

आचारस्य ततः पश्चात् व्यवहारस्य तत्परः ॥ ५३ ॥

दानस्य पंचमः प्रोक्तः शुद्धेः षष्ठः प्रकीर्तितः ।

आराधनाय जगतामधीशस्य तदुत्तरः ॥ ५४ ॥

इत्थं श्रीपद्मनाभेन भट्टाचार्येण निर्मिते ।

दुर्गावत्याः प्रकाशे ऽस्मिन् समालोकाः प्रकीर्तिताः ॥ ५५ ॥

धर्मो विवेचितो ऽस्माभिर्विचार्याचार्यनिर्मितोः ।

दुर्गावत्या लसत्कीर्त्याः कल्याणानि प्रयच्छतु ॥ ५६ ॥

तत्र धर्मे विधिः साध्यान्मान स च विधिः क्लृप्तपूर्वः यथा ०

तत्रादौ समयो निरूप्यते fol. 10a; अथ मलमासनिर्णयः 14a; अथ संक्रांतिनिर्णयः 24a; अथ ग्रहनिर्णयः 29b; अथ युगादिनिर्णयः 34b; अथ तिथयो निर्णयने 36a; अथ नक्षत्रनिर्णयः 50a; अथायाचितनिर्णयः 52a; अथ दानहोमादिदैवकालनिर्णयः 53a; अथ प्रतिपत्तिर्णयः 54b; अथ द्वितीयादिनिर्णयः 63b, etc.; इति चतुर्दशीनिर्णयः ॥ अथ पौर्णमासीनिर्णयः 130a; अथोत्तरीनिर्णयः 137a; इति होलिकानिर्णयः 138b; इति पौर्णमासीनिर्णयः ॥ अथा-
मावास्यानिर्णयः 139b; अथ नक्षत्रनिर्णयः 140b.

Colophon : इति श्रीमन्निरवद्यगद्यहृद्य ० महाराजाधिरा-
जदलपतिप्रेयस्याः श्रीदुर्गावत्याः प्रकाशत्रिदशसिंधुबंधुरवाग्रिला-
सोदयदूरीकृतनिःशेषदेशप्रभवविद्याधिस्तोमाज्ञानपंकपरमप्रति -
द्वितसमिन्नश्रीवलभट्टात्मजविजयश्रीगर्भसंभवसकलशास्त्रारवि -
दप्रद्योतनभट्टाचार्यनिश्रीपद्मनाभकृते समय[1]लोके प्रथमः
प्रचारः पूर्णः ॥ संवत् १६६१ वर्षे फाल्गुनसुदि ७ गुरुवासरे
पातिसाहकैश्चरभुंजमाने तस्मिन्काले वर्तमाने पोथी लिखाइ
श्रीघोजापरमानंदसुपुत्रश्रीघोजामनोहरदास ॥ लिखापितं ठा
श्रीपाडेनरायणदास । तत्पुत्र ठा श्रीपाडे राधोदास ॥ कायस्थ
श्रीगौरकरलग्नमकीशालालिखी ॥

Whilst the colophon seems to indicate that this is only the first portion of the *Samayāloka*,

the colophon of a MS., in Rāj. Mitra's Bikāner Cat., p. 450, containing the same matter, represents it as the complete work.

Besides *Smṛitis* and *Purāṇas*, the following authorities have been met with: *Anantabhaṭṭāḥ*, foll. 55a, 120b, etc.; *Nirṇayāmr̥ita*, 55a, 69b, etc.; *Brahmasiddhānta*, 29b; *Madanapārijāta*, 136b; *Madanaratna*, 17b, 39b, etc.; *Mādhavācāryāḥ*, 42a, 46b, 49a, etc.; *Ratnamālā*, 23a; *Laghusaṃhitā*, 61b; *Viśvarūpanibandha*, 61b; *Śivarahasya*, 33b; *Śuddhamiśrabhedā*, 79b; *Śudhāvikā*(?), 83b; *Smṛitisamgraha*, 20b.

The author wrote his *Vīracampū* in 1578 A.D.; see Peterson, Report, I., p. 101.

[H. T. COLEBROOKE.]

1681.

416b. Foll. 21; 4to.; size 11½ in. by 9 in.; large, thick, modern Devanāgarī handwriting; sixteen lines in a page.

Samayanirṇayoddyota, a calendar of religious feasts and fasts, being the first of seven sections (*uddiyota*) which make up the *Madana-ratnapradīpa*, a general digest of civil and sacred law, by *Madana Siṃha Deva*, son of *Śakti Siṃha*. Incomplete. It begins:

आदायेदुक्तां शंभोर्मुखे विसधिया क्षिपन् ।
द्वितीयरदनीकुर्वन् पातु बालो गजाननः ॥ १ ॥
उत्तिष्ठन्मुनानि कुंजभवने सोऽङ्गासमभ्युन्नतः
शृङ्गारं परिभावयन्सखितयानीतश्च कुंठस्थलीं ।
इत्येवं भगवानिव प्रियधुराधारीकृतो राधया
गोविंदस्य जगद्धिमोहनरसो वंशीरवः पातु वः ॥ २ ॥
जामातुर्न पिता पितामहकथां कन्यापि न स्वीकरो-
त्येतस्मिन्गहने कथं नु भविता कन्याप्रदानं विधिः ।
इत्थं जल्पति नारदे सकुतुकं वस्तुस्थितेर्मानिनोर्
गौरीशंकरयोस्तयोरवतु वो व्रीडाविनयं शिरः ॥ ३ ॥
तरुणतिमिरहन्ता पद्मिनीप्रेमरन्ता
गगनवनविहारी भक्तसासाज्यकारी ।
सुरविरचितसेवः स्वर्भुजामेकदेवः
स जयति दिननाथः सिद्धसङ्गीतगायः ॥ ४ ॥

इष्टारं भविभावनीयचरणश्चिंतामिसत्तारणम्

चैलोक्याभयदानचित्रविभवस्तुष्टु(?) यद्विद्यस्तंभवः ।

उद्यद्विमतमोविघाततरणिभेकेषु पितामणिः

पायाद्वः सुकृतैककर्मठमतिर्देवो गणानां पतिः ॥ ५ ॥

आस्ते देशः प्रशस्तद्विजयरललिताचारचिन्तानिताता-

राध्योऽवाध्यो विपक्षक्षितिपतिनिकरैर्निर्भरैः सङ्गरेऽपि ।

दिल्लीनामा निकामाहवनवमहिमोद्दृष्टोद्दृष्टदीप्यत-

प्रारंभध्वस्तदंभप्रतिपलयरिषट्ठीरनीराजितश्रीः ॥ ६ ॥

चत्वारो यत्र वर्णाः श्रुतिनियतविधेः स्वस्ववृत्तिं [भजन्ति]

यत्राचारो विशालो यदवधिविरता वीरवाक्की भवन्ति ।

दानं यत्राभिमानं हरति सुरतरो स्वत्रियाणां वराणां

सोऽयं रम्यप्रदेशो जगति विजयते कोऽपि दिल्लीति

[देशः ॥ ७ ॥

तत्र Here the MS. breaks off, leaving a blank of more than two pages, and resuming at *śloka* 22.

यो वेदाखिलवेदबोधितविधानाचारपारङ्गमो

येनाद्यापि च संस्कृतेरवधिना संख्या न वंध्या कृता ।

यो देवद्विजजातकर्मचितसद्धर्मक्रियातत्परः

सोऽयं श्रीमदनो नृपो विजयते विद्यावसिष्ठद्युतिः ॥ २२ ॥

तेनाहूय मनीषिमंडनमणिं सन्निश्ररत्नाकरं

गोपीनाथमनुत्तमं च सुधियं श्रीविश्वनाथं तथा ।

मुग्धं पंडितमुन्नतद्युतिमतिं भट्टं च गंगाधरं

राज्ञा शक्तनसूनुना सुकृतिना ग्रंथोऽयमारभ्यते ॥ २३ ॥

अमुष्य परिनिर्मितान्मदनरत्नदीपादुषा(?) र. घा)

विधाय मतिमंदतातिमिरजातघातक्रियां ।

श्रुतिस्मृतिविषयोपिते विहितनिर्दिष्टे कर्मणि

निरीक्ष्य नृपतेः कृतः कलयतेह पुण्याशिषः ॥ २४ ॥

उर्वी यावदहीन्द्रदंडशिखरासीनातपत्रा[?] ते

यावत्तत्कृतकोऽर्चकुंभशुषमापुष्टाति(?) घाति) हेमाचलः ।

यावद्बालमृगांकमंजुलकलामौलौ मृडानीपतेर्

उद्योतैर्नैदनप्रदीपमहिमा तावत्समुज्ज्वलताम् ॥ २५ ॥

उद्योताः समयाचारव्यवहारविवेचकाः ।

प्रायश्चित्तस्य दानस्य शुद्धिज्ञान्योश्च सममे ॥ २६ ॥

तत्रादौ राजसिंहेन सर्वधर्मोऽयं योगतः ।

तन्यते मदनैन्द्रेण समयस्य विनिर्णयः ॥ २७ ॥ ०

मुखावगमसिद्धार्थमस्मिन्समयनिर्णये ।

उद्योते विहिता येऽर्थीः क्रमस्तेषां निरूप्यते ॥ २८ ॥

तत्रादी समये मानं तत्स्वरूपमयोदितं ।
 कर्मगतमयास्योक्तं ततो वत्सरनिर्णयः ॥
 ज्यनस्य तथर्तोश्च मासस्याथ विनिर्णयः ।
 निर्णयो मलमासस्य तत्र वज्र्यादिनिर्णयः ॥
 सामान्यतः सर्वतिथिनिर्णयश्च ततः कृतः ।
 एकभक्तस्य भक्तस्य तथैवापाचितस्य च ॥
 तथैव दानहोमादेः कालस्य च विनिर्णयः ।
 तत्तत्तत्पुष्पास्य तत्तत्तिथिविनिर्णये ॥

etc., 77 more *śloka*s; the two last of which are (fol. 7b):

ततः कालविशेषेषु यद्वर्ज्यं तत्प्रपञ्चितं ।
 निरूपितं ततः सम्यग्वर्जनीयं कलौ युगे ॥
 एतावतः क्रमेणार्था यथाशास्त्रं प्रपञ्चिताः ।
 अस्मिन्प्रथम उद्घोते समयस्य विनिर्णये ॥

इति श्रीकोण्ड(श्रीकोण्ड in some colophons)पर-
 शुरामेत्यादिविविधविरुदावलीविराजमानमानोन्नतमहाराजाधि-
 राजश्रीशक्तिसिंहात्मजमहाराजाधिराजश्रीमदनसिंहदेवविरचिते
 मदनरत्नप्रदीपे समयनिर्णयोद्घोते ऽनुक्रमणिका ॥

अथ निर्णयसमयसद्भावे किं प्रमाणं किं च तस्य स्वरूपं ।
 उच्यते । श्रुतिस्मृतिपुराणानि तत्र प्रमाणानि । तत्रापि । °

The MS. ends with the disquisition on the intercalary month (*malamāsa*), and thus contains only a small portion of the treatise.

The complete digest thus consists of the following sections (*uddiyota*): 1. *Samayanirṇaya*; 2. *Ācāra*; 3. *Vyavahāra*; 4. *Prāyaścitta*; 5. *Dāna*; 6. *Śuddhi*; 7. *Śānti-uddiyota*.

The *Madanaratna (pradīpa)* was largely used by *Nilakanṭha* for his *Bhagavantabhāskara*; see West and Bühler, Digest, 3rd ed., I., p. 20.

[H. T. COLEBROOKE.]

1682.

416a. Foll. 20; 4tō.; size 11½ in. by 9 in.; European paper; fairly written, in Devanāgarī; fifteen lines in a page.

Samayaprakāśa, being the section on the times and seasons suitable for religious ceremonies, of a general Digest of Sacred and

Civil Law, called *Kīrtiprakāśa*, by *Vishṇuśarman* (*svarāt samrāt agnicit*), minister of worship to King *Kīrtisimha*, son of *Kanakasimha*, and descendant of *Jaitrasimha*, of the *Gaura-vamśa*. The MS. contains only a small portion of this section. There are many lacunæ.

The MS. begins: अथ सर्वाङ्गकर्मणां मुख्याङ्गरूपः कालो निर्णीयते ॥ तत्र केचित्प्रत्यवतिष्ठते नित्यत्वव्यापकत्वाभ्यां प्राप्तत्वादेव कालस्य निर्णयो न संभवति । निर्णयो नाम नाना-
 विरुद्धविधायकत्वात्मानां व्यवस्थापनेन सिद्धो ऽर्थ उच्यते । °

इति कालस्य निर्णयत्वविचारः fol. 7b; इत्यहोरात्रभेदाः 9b;
 इति मासस्वरूपं 10b; इति मासविनियोगाः 12a; इत्यृतवः 14a;
 इत्यननिर्णयः 15a.

इति श्रीमन्नीरवंशावतंसमहारायश्रीजैत्रसिंहकुलतिलकमहा-
 रायश्रीकनकसिंहात्मजकोदंडपरशुराममानोन्नतमहारायश्रीकी-
 र्तिसिंहप्रयुक्तस्वराट्संघाडप्रिचितस्यपतिमहायाज्ञिकश्रीविष्णुशर्मा-
 विरचिते कीर्त्तिप्रकाशे निबंधराजे समयप्रकाशे क[ाल]स्य
 निर्णयत्वमहोरात्रमासत्वयनसंवत्सरनिर्णयः ॥ १ ॥

अथ मासश्रुद्धानुरोधेन प्रसंगान्मलमासो निर्णीयते fol. 16b.

The MS. breaks off abruptly in the middle of this chapter.

Among the authorities quoted in this fragment may be mentioned: *Maṇḍanamīśra*, fol. 7a; *Trikāṇḍamaṇḍana*, fol. 12a; *Jyotir-Gārgya*, fol. 11a; *Uttara-Saura*, fol. 16a.

[H. T. COLEBROOKE.]

1683.

18a. Foll. 68; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

Samayapradīpa, a treatise on the proper time for the performance of *vratas*, or voluntary acts of ceremonial observance, in three chapters, by *Śrīdatta*.

It begins :

श्रेयः समादिशतु सालसपक्षपाते
 निद्राजिते अथ दृशौ भृशमुन्नमय ।

संवाद्यमानचरणावुज्जातहर्षो

लक्ष्मीमुखेक्षणपरः परमेश्वरो वः ॥ १ ॥

निबंधेषु निबद्धानि वचनानि विचिन्वता ।

श्रीदत्तेन व्रतादीनां सारमाकृष्य लिख्यते ॥ २ ॥

तत्र पूर्वदिने स्नानादिना शरीरशुद्धिं कृत्वा निरामिममेकवारं भुक्त्वा दंतान् संशोध्य व्रतदिने प्रातः स्नात्वा सूर्योदये व्रतं गृह्णीयात् ॥ तत्र प्रयोगः । अद्य सूर्यवारेत्यादिना प्रकारेण व्रतोपयुक्तं कालविशेषं निर्दिश्य भगवत्सूर्य भगवत्यो देवताः उपवासं नक्तमपाचितं वाहं करिष्ये इत्यभिधाय संकल्पं कुर्यात् । अनेकाहसाध्ये व्रते अद्यस्थाने अद्यादीति प्रयोगः ॥ तत्र देवलः ।

अभुक्त्वा प्रातराहारं स्नात्वाचम्य समाहितः ।

सूर्याद्यदेवताभ्यश्च निवेद्य व्रतमाचरेत् ॥

प्रातर्व्रतमाचरेदिति संबंधः । प्रधानपदार्थान्वयस्याभिहितत्वात् ॥ अभुक्त्वाहारमित्यर्थान्पूर्वदिने एकवचनानुरोधान्न एकभक्तमायाति । °

Ch. I., *Samayapariccheda* ends fol. 37b; II., *Samvatsarakṛitīyap.*, fol. 63a; III., *Prakīrṇakapariccheda*, ends:

गतिमिष्टां यथाकामं प्रददाति त्रिविक्रमः ।

विप्रो न जायते तस्य यजेद्यस्तु विनायकं ॥

अपहंतु तमः सकलं सम्यक्प्रचारमपनयतु । [नूनं ॥

समयप्रदीप एष मेतितितिमेतु (1. स्थितिमेतु) सतां गणे

इति श्रीमहामहोपाध्यायश्रीश्रीदत्तकृते समयप्रदीपे प्रकीर्णकपरिच्छेदस्तृतीयः समाप्तः ॥ संवत् १७७९ ° ॥

Besides *Purāṇas* and *Smṛitis*—incl. *Gauḍa-smṛiti*, viz.:

उपवासे तथा आङ्गे न खादे (? र. कुर्याद्) दंतधावनं ।

दंतानां काष्ठसंयोगो दहत्या सप्तमं कुलं ॥ fol. 7b;

सूर्यग्रहणतुल्या हि शुक्ला माघस्य सप्तमी ।

तस्यां स्नानं च दानं च महापातकनाशनं ॥ fol. 59a.

the author quotes *Hari*, fol. 64b [अत्र हरिर्मेघादि-च्छन्नस्यानिमित्तत्वमाह । यासावच्छिन्नकालस्य गणितप्रमितत्वात् । दर्शनपदस्य तदुपलक्षकत्वात् । न च दर्शनविषयत्वमेव प्रयोजकं कमैकाले तदभावात् । °]; *Harihara*, fol. 67a [हरिहरस्तु पौर्णमास्यमावास्यायोर्युगादित्वे विकल्पमुक्तवान् । केचित्तु राजा-द्यवाक्प्रवलात् ।]

For other MSS. of the work, see Rāj. Mitra, *Notices*, V., p. 259; Bikāner Cat., p. 452; for a different work of the same title, by *Harihara Bhaṭṭācārya* (the father of *Raghunandana*), *Notices*, III., p. 55. [H. T. COLEBROOKE.]

1684.

1889. Foll. 312; size 11½ in. by 5 in.; on the whole fairly written, in Devanāgarī, about the middle of last century; eleven lines in a page.

Vratārka, a favourite Digest of matters connected with vows or voluntary rites of penance, compiled by *Bhaṭṭa Śāṅkara*, son of *Bhaṭṭa Nīlakaṇṭha*, and grandson of *Bhaṭṭa Śāṅkara*.

It begins:

दिवाकरपदद्वंद्वं फलद्वंद्वप्रदायकं ।

त्रैलोक्यतमसो नाशकर्तृ तत्प्रणमाम्यहं ॥ १ ॥

यो जाग्रद्विजकरमंदराद्रिमथैर

निर्मेथ्य प्रथिततरांभकारसिंधु ।

लोकेभ्यो वितरति सत्प्रकाशरत्नं

तं वंदे वनजवनीविनोदबंधु ॥ २ ॥

नामं नामं प्रणामोद्भुरभरतचलज्ञोचनालिंगनेन

धाम्यद्गुणान्भूरभ्रमजननपरी जानकीवल्लभांघ्री ।

तातश्रीनीलकंठामलपदकृपया लम्पशास्त्रार्थतत्त्वः

कुर्वे श्रीशंकरो ऽहं सहृदयप्रीतये सद्गुतांकी ॥ ३ ॥

तत्र व्रतारंभकालः ॥ हेमाद्रौ गार्ग्यैः । °

अथ व्रतधर्माः fol. 4a; इति ° परिभाषा 19b.

अथादौ प्रतिपद्गतानि ib.; इति संवत्सरारंभविधिः 22a;

° आरोग्यप्रतिपद्गतं 22b; ° तिलकव्रतं 24a; ° श्रीशिवपुराणे बिल्वरोहणे बिल्वरोटकव्रतं 26a.

अथ [द्वितीयाव्रतानि । अथ] कार्तिकशुक्लद्वितीयाया यमद्वितीया । ib.; इति हेमाद्रौ भविष्ये यमद्वितीयाविधिः 26b.

अथ तृतीयाव्रतानि 27a; इति मात्स्ये सौभाग्यशयनव्रतं 28b; ° हेमाद्रौ स्कान्दे अरुंधतीव्रतं 31b; ° भविष्योत्तरे अक्षयतृतीयाव्रतं 32b; ° सर्गेश्वरीव्रतं 35b; ° हरितालिकाव्रतं 40a; ° बृहन्नारीव्रतं 42a; ° सौभाग्यसुंदरीव्रतं 46a.

अथ चतुर्थीव्रतानि ib.; इति स्कान्दे संकष्टचतुर्थीव्रतं 49a; ° पूर्वगणपतिव्रतं 50a; ° सिद्धिविनायकव्रतं 54a; ° गौरीचतुर्थीव्रतं 65b.

अथ पंचमीव्रतानि 65b; ऋषिपंचमीव्रतं 67b; ° नागदृष्टपंचमीव्रतं 72b; उषाल्लिताव्रतं । इति ° पंचमीव्रतानि 79a.

अथ षष्ठीव्रतानि ib.; इति हेमाद्री स्कंदे कपिलाषष्ठीव्रतं 82b; ° स्कंदषष्ठीव्रतं ॥ इति ° षष्ठीव्रतानि 83b.

अथ सप्तमीव्रतानि ib.; इति हेमाद्री भविष्योत्तरे अमुक्ता-
भरणसप्तमीव्रतं 88b; ° रथसप्तमीव्रतं 90b; ° अचलासप्त-
मीव्रतं 92a; ° पुत्रसप्तमीव्रतं ॥ 92b.

अथाष्टमीव्रतानि ib.; इति भविष्योत्तरपुराणे कृष्णयुधि-
ष्ठिरसंवादे बुधाष्टमीव्रतं 97a; ° दशाफलव्रतं 99b; जन्मा-
ष्टमीव्रतपद्धतिः 103a; ° जन्माष्टमीव्रतं 111a; भविष्योत्तरे
ज्येष्ठाव्रतं 113b; महालक्ष्मीव्रतं 119b; अशोकाष्टमीव्रतं
124b.

अथ नवमीव्रतानि ib.; इति स्कंदपुराणे ° रामनवमीव्रतं
132a; दुर्गाभक्तितरंगिण्यां महाष्टमीमहानवम्योः पूजा 139b.

अथ दशमीव्रतानि ib.; इति भविष्योत्तर आशादशव्रतं
140b; ° दशावतारव्रतं 141b; इति मदनरत्ने गौप्यब्राह्मणे
विजयादशमीविधिः 143a.

अथैकादशीव्रतानि ib.; इति ° निर्जलैकादशीव्रतं 154a;
° शयनैकादशीव्रतं 155a; ° गोपस्रव्रतं 158a; ° उत्थाप-
नमहोत्सवविधिः 159b; ° हेमाद्री भीष्मपंचकं 161b;
° वैतरणीव्रतं 162b; कृष्णैकादशीव्रतं 164a; ° उभयैका-
दशीव्रतं 166b.

अथ द्वादशीव्रतानि ib.; इति ° हे ° भ ° अथ द्वाद-
शीव्रतं 172a; ° भ ° वामनजयंतीव्रतं 174b; ° सुरुपद्मा-
दशीव्रतं 177a.

अथ त्रयोदशीव्रतानि ib.; इति भ ° गोत्रिरात्रव्रतं 185a;
° भ ° अशोकत्रिरात्रव्रतं 187b; ° शनिप्रदोषव्रतं 191b;
भ ° अनंगत्रयोदशीव्रतं 194a.

अथ चतुर्दशीव्रतानि ib.; इति हेमाद्री नृसिंहपुराणे
नृसिंहचतुर्दशीव्रतं 197a; ° अनंतव्रतं 207b; इति भ °
कदलीव्रतं 210b; वैकुण्ठचतुर्दशी 211a; इति श्रीलिंगपुराणे
उमामहेश्वरसंवादे शिवरात्रिव्रतं 222b; ° स्कंदे शिवरात्र्यु-
द्यापनं 224a.

° स्कंदे (ज्येष्ठपूर्णिमायां) सोद्यापनं सावित्रीव्रतं 233a;
° नारदीये गोपस्रव्रतं 235a; ° वाराहे कोकिलाव्रतं 241b;
° नारदीये कोकिलाव्रतोद्यापनं 242b; ° रक्षाबंधनविधिः
243b; ° शिवरहस्ये उमामहेश्वरव्रतं 249b; ° क्रोधागरव्रतं
253a; ° स्कंदोक्तमथैदयव्रतं 255a; इति भविष्ये सोद्यापनं
सोमवत्समावास्याव्रतं ॥ इति ° समावास्यव्रतानि ॥ 260a.

अथ चातुर्मास्यादिव्रतानि 260a; इति श्रीभविष्योत्तर-
पुराणे चरलक्ष्मीव्रतं 265a; ° स्कंदे दानाफलव्रतं 267a;

° भविष्योत्तरे धारणधारणव्रतं 268b; ° विष्णुरहस्योक्तं मासो-
पवासव्रतं 274a; ° देवीपुराणे मलमासव्रतं 278b; इति
मासव्रतानि 279a.

अथ वारव्रतानि 279a; इति सौरधर्मोक्तं सूर्यव्रतं 281a;
° स्कंदे आदित्यव्रतं 282b; ° स्कंदे सोमवारव्रतं 285a;
° हेमाद्री पाप्मे भीमवारव्रतं 288b; ° पद्मपुराणोक्तं मंगलव्रतं ॥
इति ° वासरव्रतानि ॥ 289b.

अथ संक्रांतिव्रतानि हेमाद्री स्कंदे। ib.; इति धान्यसंक्रां-
तिव्रतं 290b; लवणसंक्रांतिव्रतं ib.; रूपसं°, तेजसं° 291a;
सौभाग्यसं°, तांबूलसं°, ° मनोरथसं° 291b; आयुःसं°
292b; ° संक्रांत्युद्यापनं 293a; इति धृतकंबलविधा 293a;

अथ च्यतिपातव्रतं वाराहे। ib.; इति च्यतीपातव्रतं 297b;
इति लक्ष्मपूजाविधिः 299b; ° भविष्योत्तरे ° लक्ष्मनमस्कारविधा
301a; ° वायुपुराणे लक्ष्मवर्त्तिकथा 304b; ° अगस्त्यार्चविधिः
306b; ° सोद्यापनं अश्वत्यव्रतं 308a; ° पार्थिवलिङ्गोद्यापनं
309b; इति व्रताकैर् तुलसीविवाहः ॥ इति श्रीमीमांसापारावार-
पारीणभट्टशंकरसूरिसूनुभट्टनीलकंठात्मजभट्टशंकरकृती व्रताकैर्
समाप्तमगमत् ॥ 310a.

Then follows an *anukramanikā* in ślokas,
beginning :

व्रताकैर् विततग्रंथे सुग्रहार्थविपश्चितं ।

बहून्मर्षचितानर्थान्दर्शयामि यथाक्रमं ॥ °

It ends :

सनिर्येयानि यानीह कथितानि व्रतानि तु ।

तेषां द्रुतामये भट्टशंकरो ऽनुक्रमं व्यधात् ॥

इति व्रताकैस्यानुक्रमणीका नाम समाप्तव्रताकैः ॥

The author wrote his *Kuṇḍoddyotadarśana*
(or *Kuṇḍabhāskara*) in 1671 A.D. For the
family tree see V. N. Mandlik, *Vyavahāra Ma-
yūkha*, p. lxxvi. [DR. JOHN TAYLOR.]

1685, 1686.

1630, 1631. Foll. 1-215, 216-426; size
9½ in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of
1796 A.D.; nine lines in a page.

Vratārka.

Colophon: इति श्रीमीमांसकभट्टश्रीमन्नीलकंठात्मजभट्ट-
श्रीमच्छंकरकृती व्रताकैर् अनुक्रमणिका समाप्तमगमत् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1687, 1688.

2360, 2361. Foll. 1-224, 225-452; size 10½ in. by 5 in.; good Devanāgarī writing of the latter part of the last century; nine lines in a page.

The same work. [GAIKAWAR.]

1689, 1690.

2784, 2785. Foll. 1-177, 178-343; in-different Devanāgarī writing of the latter part of last century; ten lines in a page.

The same work.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

1691.

2485. Foll. 397 (253-263 of which are missing); size 11 in. by 4¾ in.; Devanāgarī character, legibly written in 1705 A.D.; ten lines in a page.

Another copy of *Bhaṭṭa Śaṅkara's Vratārka*.

For other MSS. see Weber, Cat. Berl. nos. 1178-80; Rāj. Mitra, Notices, IX., p. 303; Bikāner Cat., p. 499; Burnell, Tanjore MSS., p. 138b. [?]

1692, 1693.

2196, 2197. Foll. 1-344, 345-667; size 11 in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī, towards the end of the last century; ten lines in a page.

Vratarāja, another digest of matters relating to voluntary fasts and observances, highly esteemed in Western India, and compiled at Benares, in 1736, by *Viśvanātha (Daivajñāśarman)*, son of *Gopāla*.

For an analysis of part of the work, see Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 663, 664.

Vol. II. begins in the *ekādaśīvrata*.

[GAIKAWAR.]

1694, 1695.

2199, 2200. Foll. 1-342, 343-674; size 11 in. by 5½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about the end of last century; ten lines in a page.

The same work. [GAIKAWAR.]

1696, 1697.

2061, 2062. Foll. 1-344, 345-383; size 10½ in. by 5 in.; legibly written, in Devanāgarī, about the end of last century; ten lines in a page.

The same work. [GAIKAWAR.]

1698.

773. Foll. 122; size 10 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, towards the end of last century.

Another. MS. of the *Vratarāja*, differing considerably in its introductory verses, and omitting the one containing the date of its composition:

भवानीतनयाद्याद्यतनयानंददायक ।

ततः सर्वे जनाद्यौघौ हारीन् (? यतः सर्वो जनाद्यौघो
[ऽहारीत्] दुंदे नमो ऽस्तु ते ॥ १ ॥

जयति जयति काशी काशितज्ञानराशिः

शिवहरिहरधातृश्रीगणेशांबिकानां ।

निवसतिरियमाद्या तां भजध्वं भजध्वं

स्मरत नमत शुद्धां शुद्धये कीर्तयध्वं ॥ २ ॥

विलोक्य विविधान् यथाँल्लिख्यते सुजनाय वै ।

तन्निमित्तो मयारंभः किमज्ञातं मनोपिणः ॥ ३ ॥

चित्रा (r. चित्र) पावनजातीयशार्ङ्गिणकुलमंडनः ।

गोपालात्मजदैवज्ञः संगमेश्वरसंस्थितः ॥ ४ ॥

नत्वा श्रीविष्णुराजं च गुरुन् पितृपितामहान् ।

कुर्वे वै विष्णुनाथो ऽहं व्रतराजं सुविस्तरं ॥ ५ ॥

अथ व्रतराजप्रारंभः । ०

The MS. is incomplete, ending with the *śukla-ekādaśī-udyāpana*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1699, 1700.

2178, 2179. Foll. 1-320, 321-675; size 11 in. by 5 in.; clear Devanāgarī writing of the latter part of last century; eleven lines in a page.

The same work.

[GAIKAWAR.]

1701.

1818. Foll. 489, two of which (221 and 222) are missing; size 12 in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī; 11 or 12 lines in a page.

Another MS. of the *Vratarāja*, beginning in the same way as the *Vratārka*.

Dated: शके १६२५ वर्षे वर्तमानविजयनामसंवत्सरे आश्विनशुद्धपंचम्यां इंदुवासरे व्रतराज समाप्तमगमत् ॥

There are, besides, three leaves containing two separate tables of contents.

[DR. JOHN TAYLOR.]

1702.

1647. Foll. 164; size 9 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, at the end of the last century; nine lines in a page.

Vratodyāpanakaumudī, a manual for the performance of *vratas* (especially the concluding rites) by Śaṅkara, son of Vallāla Sūri.

It begins:

नत्वा गणेशं संतुष्ट्यै शंकरेण वितन्यते ।

मुदा पुराणविख्यातव्रतोद्यापनकौमुदी ॥

तत्र तावत्सर्वव्रतोपयोगित्वात् किञ्चिन्निर्णयादिकं लिख्यते । तत्र व्रतलक्षणं । अभियुक्तव्रतप्रसिद्धिविषयः संकल्पविशेष एव व्रतं । तत्र व्रतकालमाह हेमाद्रौ गार्ग्यः । ०

It ends: इति श्रीस्कंदपुराणे ईश्वरपार्वतीसंवादे कर्कटि-व्रतोद्यापनं संपूर्णं ॥ इति श्रीमच्चित्तपावनकुलाभिसंभवद्या(?)या-रोपनामकवल्लालसूरिसूनुशंकरविरचितायां व्रतोद्यापनकौमुदी समाप्ता ॥

For another MS. of this treatise, see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 132. For the same author's *Tīrthakaumudī*, ib., VII., p. 257.

[H. T. COLEBROOKE.]

1703.

838. Foll. 70; size 12½ in. by 4½ in.; fair, modern Bengali handwriting; seven lines in a page.

Samkalpakaumudī, a treatise on the mental resolve (*saṃkalpa*) to undertake some religious observance, by *Rāmakṛishṇa*. It begins:

प्रणम्य कमलाकान्तं देववन्द्यपदासुजं ।

तन्यते रामकृष्णो न रम्या संकल्पकौमुदी ॥

यद्यपि संकल्पपदं नानार्थं तथापि संकल्पः कर्म मानसं इत्यमरकोषे मानसं कर्म मनःसंकल्पितत्वमाहार्यारोपविषयत्वं । यथा रुद्रयामले । न्यायेनोपाजितं वित्तं मनसोपाजितं तु वा । निवेदयेदिष्टदेवे भक्तिश्रद्धासमन्वितः ॥

निवेदयेदिति लाभार्थक-विदधातोस्तेन लाभयेदित्यर्थः । ०

It ends: इति छात्रपाठाय गुरुकल्पितं गृहं मठो न तु छात्राणां स्वत्वं आदिग्राह्यमतिथ्यादि मीमांसकैर्विग्रहस्वीकारेऽपि तस्या देवतात्वं गम्यते ॥ इति सङ्कल्पकौमुदी समाप्ता ॥

For an analysis of the treatise, see Rāj. Mitra, Notices, IV., p. 222.

[H. T. COLEBROOKE.]

1704, 1705.

719, 720. Foll. 1-154, 155-709; size 15½ in. by 5 in.; excellent, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Dānasāgara, a digest of matters relating to gifts, their special virtues and modes of consecration, compiled (with the assistance of *Aniruddha*), in Śaka 1091 (A.D. 1169), by *Rājā Vallāla Sena Deva* of Bengal, son of *Vijaya Sena*, and grandson of *Hemanta Sena*.

It begins (with the numbers supplied):

ये साक्षादवनीतलामृतभुजो वर्णाश्रमज्यायसां

येषां पाणिषु निक्षिपन्ति कृतिनः पाथेयमामुष्मिकं ।

यद्वक्तोपगताः पुनन्ति जगतीं पुण्यास्त्रिवेदीगिरस्

तेभ्यो निर्भरभक्तिसंभ्रमनमन्मौलिद्विजेभ्यो नमः ॥ १ ॥

इन्द्रो विश्वैकवन्द्यः श्रुतिनियमगुरुः क्षत्रचारित्रचर्या-

मर्यादागोत्रशैलः कलिचकितसदाचारसंचारसीमा ।

सदृक्षस्वच्छवर्णोज्ज्वलपुरुषगुणाच्छिन्नसंतानधारा-

बन्धैर्मुक्तामरश्रीनिर्गमदवनेर्भूषणं सेनवंशः ॥ २ ॥

तत्रालंकृतसप्तपथः स्थिरघनच्छायाभिरामः सतां
 स्वच्छन्दप्रणयोपभोगमुलभः कल्पद्रुमो जङ्गमः ।
 हेमन्तः परिपन्थिपङ्कजसरः सङ्घस्य नैसर्गिकैर्
 उन्नीतः स्वगुणैरुदात्तमहिमा हेमन्तसेनो ऽजनि ॥ ३ ॥
 तदनु विजयसेनः प्रादुरासीन्नरेन्द्रो
 दिशि विदिशि भजन्ते यस्य वीरध्वजत्वं ।
 शिखरविनिहताज्ञा वैजयन्तीं वहन्तः
 प्रणतिपरिगृहीताः प्रांशवो राजवंशाः ॥ ४ ॥
 सर्वाशाः परिपूरयन्नुपचितश्रीदीनचारां यनैर्
 सासारैरभिपूज्यमानैर्यशःसानेयभूमण्डलः ।
 दैन्योत्थापभूतानुकालजलदः सर्वोत्तरः स्थाभूतां
 श्रीवज्रालनृपस्ततो ऽजनि गुणाविभवावर्गेश्वरः ॥ ५ ॥
 चेदार्थस्मृतिसंकथादिपुरुषस्याधो वरेन्द्रीतले
 निस्तम्बोज्ज्वलवीचिलासनयनः सारस्वतं ब्रह्मणि ।
 पदकर्मभवदाद्यशीलनिलयः प्रख्यातसत्यव्रतो
 वृत्रारेखि गीष्पतिनैरपतेर्यस्यानिरुद्धो गुरुः ॥ ६ ॥
 अधिगतसकलपुराणस्मृतिसारः श्रद्धया गुरोरस्मात् ।
 कलिकल्मषावसादं दाननिबन्धं विधत्ते कामो ऽपि* ॥ ७ ॥
 दुरधिगमधर्मेनिर्णयविषयाध्यवसायं संशयस्तिमितः ।
 नरपतिरयमारेभे ब्राह्मणचरणारविन्दपरिचर्यी ॥ ८ ॥
 शुश्रूषापरितोषितैरधिरतं संभूय भूदैवतैर्
 दत्तामोषवरप्रसादविषदस्नानस्नलसंशयः (?) ।
 श्रीवज्रालनरेश्वरो विरचयत्येतं गुरोः शिष्या
 स्वप्रज्ञावधिदानसागरमयं श्रद्धावतां श्रेयसे ॥ ९ ॥
 भूयो भूयः प्रणम्य क्षितिवलयमिलन्मौलिवन्द्या डिजेन्द्राः
 श्रीमद्वज्रालसेनः स्थविर(वि)नयनिषङ्गाञ्जलियौचते वः ।
 काले काले भवद्भिः स्मृतमुकृतलवैः पालनीयो ममार्थं
 सामान्यः पुण्यभाजां भवजलधिमासेतुबन्धो निबन्धः
 ब्राह्मं वाराहमाग्नेयं भविष्यं मातस्यमेव च । ॥ १० ॥
 वामनं वायवीयं च मार्कण्डेयं च वैष्णवं ॥ ११ ॥
 शैवं स्कान्दं च पात्रं च पुराणं कीर्तयेव च ।
 पुराणानि तथा कूर्मपुराणादिपुराणयोः ॥ १२ ॥
 उक्तान्युपपुराणानि प्युक्तदानविधीनि च ।
 आद्यं पुराणं शाश्वतं च कालिकाह्वयेव च ॥ १३ ॥
 नन्दिमादित्यसंज्ञं च नारसिंहं तथैव च ।
 मार्कण्डेयकृतं तद्वद् विष्णुधर्मोत्तराह्वयं ॥ १४ ॥

* ? 1. विधत्ते ऽपि, or निबन्धुकामो ऽपि. The MS. reads विधत्ते (marg. विनुत्ते) कामोमो ऽपि ॥

शास्त्रं च विष्णुधर्मोत्तरं गोपयन्ब्राह्मणश्रुतिं ।
 श्रीरामायणमाख्यानं महाभारतसंहितां ॥ १५ ॥
 मनुं वशिष्ठं संवर्त्तं याज्ञवल्क्यं च गौतमं ।
 कात्यायनं च जाबालं व्यासं दानं बृहस्पतिं ॥ १६ ॥
 वृद्धं वशिष्ठं हारीतं पुलस्त्यं विष्णुमेव च ।
 शातातपं यमं योगियाज्ञवल्क्यं च देवलं ॥ १७ ॥
 बौधायनं चाङ्गिरसं दानव्यासं बृहस्पतिं ।
 द्वौ शङ्खलिखितावापस्तम्बं शाङ्खायनं तथा ॥ १८ ॥
 महाव्यासं लघुव्यासं लघुहारीतमेव च ।
 छन्दोगपरिशिष्टं च कात्यायनमशेषतः ॥ १९ ॥
 इत्यालोच्य पुराणोपपुराणश्रुतिसंहिताः ।
 समाहृतानि दानानि निबन्धस्यास्य सिद्धये ॥ २० ॥
 महादानानि कीर्त्तयेत्तत्रादौ षोडश क्रमात् ।
 पर्वतानां च दानानि दशैव तदनन्तरं ॥ २१ ॥
 ततो गुडादिधेनूनां चत्वारिंशदनुक्रमात् ।
 एकान्यूनानि दानानि बध्यन्ते ऽत्र यथाविधि ॥ २२ ॥
 अलंकृतानां पञ्चाशच्चत्वारिंशत्तन्वामय ।
 दानान्यलंकृतगवीसमूहस्य ततस्त्रिधा ॥ २३ ॥
 ततो ऽनलंकृतगवीदानानि दश पञ्च च ।
 तथानलंकृतगवीसमूहस्य च सप्तधा ॥ २४ ॥
 अलंकृतानां दानानि वृषाणामष्टधा तथा ।
 ततो ऽनलंकृतानां तु दश दानानि पञ्च च ॥ २५ ॥
 गवाहिकप्रदानानि दशधा तदनन्तरं ।
 भूमेदीनानि कीर्त्तयेत्त पञ्च पञ्चाशदेव तु ॥ २६ ॥
 आसनस्य प्रदानानि षोडशतदनन्तरं ।
 ततो वारिप्रदानानि षट्त्रिंशदिह संस्थया ॥ २७ ॥
 तैजसानां च पात्राणां दश दानान्यनन्तरं ।
 दानानि जलपात्राणां ततश्च नव संस्थया ॥ २८ ॥
 ततो ऽत्रस्य प्रदानानि त्रिचत्वारिंशदेव तु ।
 ततस्त्रीत्येव भक्षस्य पञ्चधा लवणस्य च ॥ २९ ॥
 ततो घृतस्य सप्तैव त्रीणि दध्नस्त्वनन्तरं ।
 क्षीरस्य च ततस्त्रीणि पञ्च चैक्षववस्तुनः ॥ ३० ॥
 पानकस्याथ चत्वारि फलानां नवधा ततः ।
 ततश्चत्वारि मधुनो ऽभ्यङ्गस्य षडनन्तरं ॥ ३१ ॥
 त्रयोदशाथ गन्धस्य ततो धूपस्य पञ्चधा ।
 अनुलेपनदानानि चत्वारि तदनन्तरं ॥ ३२ ॥

चटौ (नव corr.) पुष्पस्य वस्त्राणां यद्रूपविंशतिस्ततः ।
 त्रीणि यज्ञोपवीतस्य दानानि तदनन्तरं ॥ ३३ ॥
 मुवर्णस्याथ दानानि सप्तविंशदनुक्रमात् ।
 रजतस्य च दानानि चत्वारि तदनन्तरं ॥ ३४ ॥
 सामान्यदेवताभ्यस्तु चतुर्विंशं यथाक्रमात् ।
 अलंकारस्य चत्वारि वर्णस्य नवधा ततः ॥ ३५ ॥
 गृहाणां चैव दानानि ततः सप्तदशैव तु ।
 नव प्रतिश्रयस्याथ शय्यायास्तु ततो नव ॥ ३६ ॥
 इन्धनस्याथ चत्वारि दोषस्यैकोनविंशतिः ।
 दानानि च पुराणानामेकोनविंशतिस्ततः ॥ ३७ ॥
 नानाविधानां विद्यानां चतुर्विंशतिरेव च ।
 विंशद्दानानि कन्यानां प्रियाणां तु ततो दश ॥ ३८ ॥
 शस्यानामथ दानानि पञ्चविंशतिरेव च ।
 तिलस्य दश दानानि तपारामस्य पञ्चधा ॥ ३९ ॥
 कीर्त्यने षोडशैवाथ वृक्षस्य तदनन्तरं ।
 संभारस्याथ चत्वारि पशूनामष्टधा ततः ॥ ४० ॥
 कृष्णान्नस्य सप्ताथ जलस्य दश पञ्च च ।
 कीर्त्यने पञ्चदशधा ततो दानान्युपानहः ॥ ४१ ॥
 तथा द्वादश यानानां चत्वारि करिणामथ ।
 द्वादशाश्वस्य दानानि चत्वारि महिषस्य च ॥ ४२ ॥
 अष्ट चारोग्यदानानि कीर्त्यने तदनन्तरं ।
 अभयस्य च दानानि त्रयस्त्रिंशत्ततः क्रमात् ॥ ४३ ॥
 सूर्यादिवाररहितान्येकादशमतः परं ।
 मासोपलक्षितेष्वत्र दिनेषु नियतेष्वथ ॥ ४४ ॥
 सप्ततिः परिकीर्त्यने दानानि तदनन्तरं ।
 मासेष्वनियतेष्वत्र नियतास्तु त्रिपिण्डेष्वथ ॥ ४५ ॥
 क्रमाद्दानानि कीर्त्यने नानारूपाणि विंशतिः ।
 मासतिथ्योर्नियतयोस्त्रिपञ्चाशदनन्तरं ॥ ४६ ॥
 चतुर्दश च नक्षत्रनियतास्तु त्रिपिण्डेष्वथ ।
 ततो नक्षत्रविहितान्यष्टौ पञ्चाशदेव तु ॥ ४७ ॥
 मासव्यापीनि दानानि षडेव तदनन्तरं ।
 रविसंक्रमणेष्वेवमेकोनविंशदेव तु ॥ ४८ ॥
 धातूपदिष्टानि ततो दानानि दश पञ्च च ।
 वत्सरादिप्रदानानि सप्तैव तदनन्तरं ॥ ४९ ॥
 विप्रकीर्णानि दानानि त्रिपञ्चाशदनन्तरं ।
 सामान्यदेवताभ्यस्तु चतुर्विंशतिधा ततः ॥ ५० ॥

एकौ (r. एक) न्यूनानि सूर्याय चत्वारिंशदनन्तरं ।
 महेश्वराय दानानि ततः सप्तदशैव तु ॥ ५१ ॥
 विष्णवे चैव दानानि चतुर्विंशतं ततः ।
 विच्छिन्न पञ्चसप्तत्या वत्तिरेका पृथक्कृतैः ॥ ५२ ॥
 नानानुनिप्रवचनामृतनिर्णयसाराग्निभिः ।
 पञ्चसप्ततिसंयुक्तत्रयोदशतं मितैः ।
 दानैर्निरूप्य यत्नेन नानागमसमाकृतः ॥ ५३ ॥
 विद्वत्सभाकमलिनो राजहंसेन भृभुजा ।
 श्रीमद्भालमेनेन कृतो ऽयं दानसागरः ॥ ५४ ॥
 जलाशयानां दानानि तथा च सुरवेश्मनां ।
 नोक्तानि सम्यगुक्तानि प्रतिष्ठासागरे यतः ॥ ५५ ॥
 श्रुतान्यादिपुराणे तु दानान्यन्वदिभागतः ।
 चाचारसागरोक्तत्वात् कीर्त्यने ऽत्र कृत्स्नः ॥ ५६ ॥
 भागवतं च पुराणं ब्रह्माख्यं चैव नारदीयं च ।
 दानविधिभूष्यमेतत्तत्तमिह न निबन्धमवधार्य ॥ ५७ ॥
 बृहदपि लिङ्गपुराणं मत्स्यपुराणोदितैर्महादानैः ।
 चवधार्य लम्पसारं (?) दाननिबन्धेतरनिबन्धं ॥ ५८ ॥
 सप्तम्यवधिपुराणं भविष्यमपि संगृहीतमति यत्नात् ।
 तच्छाट्मनीनवम्योः कत्प्यौ पापक्षिभिर्धृत्तौ ॥ ५९ ॥
 लोके प्रसिद्धमेतद्विष्णुरहस्यं च शिवरहस्यं च ।
 द्वयमिह न परिगृहीतं संग्रहरूपत्वमवधार्य ॥ ६० ॥
 भविष्योत्तरमाचारप्रसिद्धमविरोधि च ।
 प्रानाख्यं ज्ञापकादृष्टैर्यन्यादस्मात्पृथक्कृतं ॥ ६१ ॥
 प्रचरदृष्टतः स्कन्दपुराणैकांशतो ऽधिकं ।
 यत्सख्यत्रितयं पौस्तुरेवावन्तिकयाश्रयं ॥ ६२ ॥
 तार्क्ष्यं पुराणमपरं ब्राह्मणानेयमेव च ।*
 त्रयोविंशतिसाहस्रं पुराणमपि वैष्णवं ॥ ६३ ॥
 चतुसाहस्रमितं लिङ्गं पुराणमपरं तथा ।
 दोष्वाप्रतिष्ठापापस्तमुक्त्रिरत्नपरीक्ष्यैः ॥ ६४ ॥
 मृषा वंजानुचरितैः कोपव्याकरणादिभिः ।
 असंगतकथावन्धपरम्परविरोधतः ॥ ६५ ॥
 तन्मीनकेतनादीनां भस्वपापस्तलिङ्गिनां ।
 लोकवन्दनमालोक्य सर्वमेवावधीरितं ॥ ६६ ॥
 तत्तत्पुराणोपपुराणसंख्याविहितं कल्पकर्मयोगात् ।
 पापस्तज्ञास्त्रानुमतं निरूप्य देवीपुराणं न निबद्धमव ॥ ६७ ॥

* Colebrooke notes in the margin: 'Interpolation.
 See quotation in *Vardhamāna's Tattvāmṛita*.'

ये दानधर्मविधिसंस्तुतये पुराणपुल्या-
गमस्मृतिगिरां बहवो विवर्त्ताः ।
ते ग्रन्थविस्तरभयादधिचिन्त्य केषि-
दस्माभिरत्र कथित[ः] कलयन्तु सन्तः ॥ ६८ ॥

एवं निरूप्य यत्नेन प्रारब्धे दानसागरे ।
आदौ ब्राह्मणमाहात्म्यं ततो दानगुणस्तुतिः ॥ ६९ ॥

पात्रप्रज्ञांसा पात्राणामपवादस्ततः परं ।
दानस्वरूपं कर्ता च श्रद्धादानविधिं प्रति ॥ ७० ॥

दानस्य कालदेशाश्च देयस्य च निरूपणं ।
अपवादश्च दानानामसंधाननिरूपणं ॥ ७१ ॥

ततो दानस्य च विधिः प्रतिग्रहविधस्ततः ।
सर्वतः परिभाषा चेत्यर्थः पञ्चदश क्रमात् ।
निरूप्य मुखचन्द्रार्थे वक्ष्यन्ते ऽत्र महीक्षिता ॥ ७२ ॥

अथ ब्राह्मणप्रज्ञांसा । ०

The *purāṇadāna* is dealt with at fol. 191b ff., where the eighteen Purāṇas are enumerated, their extent stated and the merits attaching to gifts of copies of them set forth, in accordance with a passage from the *Mateyapurāṇa*.

The colophon runs thus: इति महाराजाधिराजनिः-
शङ्कसङ्करश्रीमद्ब्रह्मालसेनविरचिते श्रीदानसागरे वसुदेवसंप्रदा-
नकदानावर्त्तः ॥

धर्मस्याभ्युदयाय नास्तिकपदोच्छेदाय जातः कलौ
श्रीकालो ऽपि सरस्वतीपरिवृतः प्रत्यक्षनारायणः ।
पादाम्भोजनिपलविश्वयमुपासामाज्यलक्ष्मीयुतः
श्रीवज्रालनरेश्वरो विजयते सद्ब्रह्मचिन्तामणिः ॥

ब्रह्मपुराण बराहपुराण अग्निपुराण भविष्यपुराण मत्स्यपुराण
यामनपुराण वायुपुराण मार्कण्डेयपुराण विष्णुपुराण शिवपुराण
स्कन्दपुराण पद्मपुराण कूर्मपुराण शास्त्रपुराण कालीपुराण
देवीपुराण नन्दिपुराण आदित्यपुराण नरमंहपुराण लिङ्गपुराण
महाभारत श्रीभागवत श्रीरामायण विष्णुधर्मोत्तर छन्दोगपरिशिष्ट
लघुहारीत बौधायन शाठ्वायन मनु याज्ञवल्क्य देवल पैठीनसि
कात्यायन शातातप दानव्यास दक्ष देवल यशिष्ठ वृहस्पति यम
हारीत पुलस्त्य नावाल चाङ्गिरस आपस्तम्ब महाव्यास लघु-
व्यासाः ॥ एतेषां ग्रन्थानां मतमालोच्य श्रीवज्रालसेनदेवेन
दानसागरः कृतः ॥ इति दानसागरः समाप्तः ॥

Then follow five leaves containing a table of contents up to fol. 292b.

On the second page of the fifth leaf the authorities are repeated with numbers after them, the *Devipurāṇa* and *Śrī-Bhāgavata* being omitted. Then follows:

अथ यङ्गदेशीयराशामनुक्रमेण नामानि । तत्र प्रथमं हेम-
न्तसेनः १ ततः विजयसेनः ततो यत्नालसेनः तेन दानसागरः
कृत इति ॥ अस्य गुरुः अनिरुद्धः ॥ अत्र सम्प्रसारदिसमयवि-
शेषपरिचयाय दानसागरनिर्माणयथेयैव सम्प्रसारत्वप्रतिपादनाय
लिख्यते । निखिलभूषणकृतिलक्ष्मीमद्ब्रह्मालसेनदेवेन पूर्वं
शशिनवदशमिति १०९१ शकवर्षे दानसागरो रचितः ॥

For another MS. of this work, see Rāj. Mitra, Notices, I., p. 151 (where the date is made to be Śaka 1019); for a different work of the same title (by *Mahārāja Kūmadeva*), ib., VI., p. 239. [H. T. COLEBROOKE.]

1706, 1707.

260, 261. Foll. 253 and 289 (the latter numbered 254-498, 490-532); size 9½ in. by 5½ in.; written, in Devanāgarī, by several hands, in the last century; 12-18 lines in a page.

Dānaratnākara, a comprehensive treatise on gifts, compiled, under directions of King *Anūpa Siṃha*, of Jodhpur in Marvār, by *Bhaṭṭa Rāma* (with the family name of *Hosiṅga*), son of *Bhaṭṭa Viśvanātha*, and grandson of *Bhaṭṭa Mudgala*. It begins:

शर्वोत्थितनयं देवं सर्वोभीष्टप्रदायकं ।

यंदे मंदैरप्रज्ञाकारणं वारणाननं ॥ १ ॥

कापि कल्पलतिकेव कवीनां

या मतिं वितरतीह नवीनां ।

राजहंसविहितात्मनां सतीं

तां भजामि चरदां सरस्वतीं ॥ २ ॥

मोचनं सर्वपापानां शशिमूर्त्यविलोचनं ।

करुणावरुणावासं लक्ष्मीनारायणं नमः ॥ ३ ॥

विष्णुर्जगद्गृहासप्रतिहतरिपुणा प्राज्यसाम्राज्यभाजा

ख्यातं जोधापुरं तदुरुमरुविषये येन धात्रेव मृष्टं ।

वीराणामयगव्यः प्रथमभुजबलाक्रांतभृमंडलः स

श्रीमान्सूर्योन्मये भूवृषमुकुटमणी रावयोधाभिधानः ॥ ४ ॥

तत्सूनुः प्रथितो भवन्पृथुसमो वीकाख्यया विक्रमी
राजाजानुभुजो खिलक्षितिभुजां मान्यो वदान्योत्तमः ।
पिच्यं मानभरादुपेक्ष्य नगरं यः स्वीयनाम्नाकरोद्
वीकानेरमिति प्रतीतमपरं व[र]स्तु महाजांगले ॥ ५ ॥

तस्माच्छ्रुलोलोत्तमः समजनि विजयो शस्त्रशास्त्रप्रवीणो
ज्ञाता दाता दयालुर्दिशि दिशि कधिभिर्गोयमानोरु-
[कीर्तिः ।

छत्राधीशैरसहान्दहत इव तनुं मंत्रवज्रामवर्णान्
आकर्ण्य कर्ण्ये कर्णे प्रतिभटभुजगैः स्तम्भ एवावृतो भूत्
[॥ ६ ॥

जयसिंहस्तस्मादभवदवनीपालतिलको
न को ऽपि स्यातुं यत्पुत्र इह शक्तः किल रणे ।
यदीये तेजोऽग्नौ ज्वलति परितो वैरसुदृशां
अवर्धताश्चर्यं नयनकमलेभ्यो जलसराः ॥ ७ ॥

रणोद्भटद्वेषिनिखातशल्यः
कल्याणमल्लः क्षितिपस्ततो भूत् ।
कल्याणवान्येन समस्तधन्या
यो जागरुको निशमात्तधन्या ॥ ८ ॥

ततो रायसिंहो भवद्भूमिपालः
प्रतिस्पर्धिकालः प्रतापी करालः ।
मतौ यो विशालः किलायुच्चभालः
सदंतमेरालः स्फुरत्कीर्तिजालः ॥ ९ ॥

आसीत्तस्माद्विलासी प्रतिबलदलनः साहसी सूरसिंहः
शूरः क्रूरस्वभावः किल सकलकलाकौशलं संधानः ।
पुण्याख्यप्रभावा मुरसरिदिव यत्कीर्तिरच्छस्वरूपा-
कूपारं संप्रयाता ह्यपरिमितमुखैर्ब्याम्रुवाना धरित्री ॥ १० ॥

सौंदर्यदतिदानतो ऽप्यनुगतामाख्यां समाख्यापयन्
विख्यातो नृपतिस्ततः समभवत्कर्णो गुणाणोनिधिः ।
अनीनारायणपादपंकजयुगाभ्यर्चाप्रभावस्फुरत्-
सायान्यप्रतिनंदितार्थिनिवहः स्वातंत्र्यमुच्चैर्भेजन् ॥ ११ ॥

वादैः पंडितमंडलीविरचितैः काव्यैः कदाचित्कवि-
प्रारब्धैः सरसैस्तथा नटगणैः संगीतसंगीतकैः ।
जालापैर्भिषजां परस्परमथ ज्योतिर्विदां चर्चया
प्रीतिं नीतिपरो वहन्मरुमहीराज्यं स चक्रे महीं ॥ १२ ॥

तत एव महाननूपसिंहो
मरुदेशाधिपतिः स्फुरत्प्रतापः ।
सभवन्मतिमान् प्रभुर्भनस्त्री
यशसा आप्रजगच्छे ऽतिशूरः ॥ १३ ॥

आक्रान्ते यवनैरिहावनितले दांतात्मनां द्वेषिभिर
ध्वस्ते वेदपथे ऽप्युपेयुधि तथा धर्मे कथाशेषतां ।
धीरो धर्मधुरंधरः क्षितिभुजां दुष्टात्मनां शासिता
वीरः श्रीमदनूपसिंहनृपतिर्धीना धरिच्यां कृतः ॥ १४ ॥

पात्रेभ्यो यः समस्तान्यपि कनकतुलादीनि दानानि नित्यं
प्रादाद्यो ऽतिप्रतापी जगदिदममुचत्किंच दारिद्र्यदायात् ।
तेन क्षोणीशूचूडामणिखचितपदानूपसिंहेन राज्ञा
ग्रन्थो ऽयं दानरत्नाकर इति सुधिया तन्मते प्राज्ञहेतोः
[॥ १५ ॥

मीमांसाद्वयपारगः श्रुतिषु यः सांगासु च ज्ञानवान्
न्यायोद्भावनतीक्ष्णधीः किल वरेण्यो धर्मशास्त्रबुद्धौ ।
होसिगान्वयभूषणं द्विजवरं तं रामभट्टाभिधं
सक्त्य प्रणयात्मयुक्तसुधियं ग्रंथे ऽत्र सो ऽयं नृपः ॥ १६ ॥

तदाज्ञयासौ बुधरामभट्टो विचार्य तत्त्वेन महानिबंधान् ।
नवीनयुक्तिप्रयत्नप्रकारैरेनं प्रबंधं विशदीकरोति ॥ १७ ॥
मया पूर्वं कृताः पंच ग्रंथा राजनियोगतः ।
अमलकारकरास्ते च यथाबुद्धातिसोज्ज्वलाः ॥ १८ ॥

आद्यो ऽनूपविवेकाख्यः शालग्रामपरीक्षणः ।
ततो ग्रंथो ऽनन्यः पूर्वैः सहसद्वयसंमितः ॥ १९ ॥

संतानविषये सम्यक् नवसाहस्रिको ऽपरः ।
संतानकल्पलतिका तस्याख्यैव शुभप्रदा ॥ २० ॥

तत्संख्यया कौतुके च ह्यनूपकुतुकार्णवः ।
कृतो ग्रंथस्तृतीयो ऽयं साधकानां हिताय च ॥ २१ ॥

विषवाधानिवृत्त्यर्थमुपायानां प्रदर्शकः ।
सार्धत्रिभिः सहस्रैश्च संमितो ऽयं चतुर्थकः ।
शिष्टानां संमतो नूनमस्याख्या ऽमृतमंजरी ॥ २२ ॥

चतुःसहस्रसंख्यातः कृतो ग्रंथस्तु पंचमः ।
चिकित्सामालतीमाला तस्याख्यान्वर्थिकी शुभा ॥ २३ ॥

एवं पंच कृता ग्रंथा नानाशास्त्रगताश्च ते ।
इदानीं क्रियते सम्यग् दानरत्नाकराभिधः ॥ २४ ॥

दानरत्नाकरे ह्यस्मिन्ग्रंथे ऽगाधे ऽतिदुस्तरे ।
दानरत्नान्यनेकानि महान्त्यपि लघूनि च ॥ २५ ॥

दानांगानि तदंगानि सप्रयोगाणि यानि च ।
निमग्ननानीति नो भाति क्रमशस्तान्ययत्नतः ॥ २६ ॥

प्राप्त्यर्थं तन्यते तावन्मयानुक्रमणी शुभा ।
वंशानुक्रमणं पूर्वं कृतं मंगलपूर्वकं ॥ २७ ॥

राजानूपक्षितोऽस्य निबंधे यः प्रयोजकः ।
 होसिंगाख्याभिधो रामः कर्ता ग्रंथस्य दर्शितः ॥ २६ ॥
 दुलेक्षणनिरासेन कृतं दानस्य लक्षणं ।
 स्वत्वस्य लक्षणं प्रोक्तं स्वत्वोत्पत्तेश्च कारणं ॥ २७ ॥
 दत्तद्रव्यापहरणे दोषसंकीर्तनं कृतं ।
 चतुर्विधविधानां च साकल्येन निरूपणं ॥ ३० ॥
 अधिकारप्रसंगेन विचारो बहुशः कृतः ।
 नियतैर्मित्तिकादीनां कृतं सम्यक्निरूपणं ॥ ३१ ॥ ०

The *anukramanikā* occupies about 200 ślokas; after which :

अथ दानस्यात्र प्रतिपाद्यत्वाच्च स्वरूपलक्षणमंतराप्रतिपादनं
 न संभवतीति दानलक्षणं तावदुच्यते ॥ ०

इति ० प्रशंसा fol. 20a; ० सर्वविधदानस्वरूपनिरूपण-
 प्रकरणं fol. 23a; ० दानांगप्रकरणं fol. 48a; ० परिभा-
 षाप्रकरणं fol. 118a; ० उपोद्घातः fol. 130a; अथ
 दानानि प्रतिपाद्यते fol. 131a. It ends :

मीमांसारत्नमाला विलसति हृदये यस्य बुद्धिः प्रबुद्धा
 अडालुधर्मसिंधौ वितरणचतुरस्तारको यः परेषां ।
 मात्सर्यं यस्य चित्ते न भवति सहसा ब्राह्मणायो ऽत्र वेद्यः
 सो ऽस्मिन्ग्रंथे नवीने क्षितिपविरचिते दृष्टचित्रः
 [प्रभूयात् ॥

स्वस्ति श्रीमत्सकलभूमंडलदिङ्मंडलमंडणनिजभुजाजितप्रता-
 पासादितसकलसाध्याज्यभोजनस्वपदच्युतसंस्थापितानेकमंडलाधी-
 श्वरसकलसामंतचक्रचूडामणिकिरणरंजितचरणारविंदमहारजा-
 धिराजमहाराजानूपसिंहादया होसिंगोपनामकभट्टमुद्रालंग-
 भट्टविश्वनाथात्मजभट्टरामविरचिते दानरत्नाकरे कर्मविपाकोक्त-
 दानानि समाप्तश्चायं निबंधः ॥

For another MS. of this work (where, by mistake, the patron is called *Bhūpa Siṃha*), see *Bikāner Cat.*, p. 374. For another work of the same title (by *Caṇḍeśvara*), see above, no. 1388.

An *Anūpa Siṃha* figures as the patron of several other works, e.g. the *Anūpavilāsa*, by *Maṇirāma* (*Bikāner Cat.*, p. 360), the *Ayuta-lakṣha-Homaprayoga*, by *Bhadrarāma* (ib., p. 365); the *Śrāddhaprayogacintāmaṇi* (ib., p. 471); the *Anūpa-Saṃgītavilāsa*, by *Bhāva Bhaṭṭa* (ib., p. 510).

[H. T. COLEBROOKE.]

1708.

50. Foll. 332; size 9 in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, by two or three different, modern hands; ten lines in a page.

Dānahīrāvalīprakāśa, a compendium of matters relating to gifts, compiled by *Divākara*, son of (*Bhāradvāja*) *Mahādeva*; and supplied with a versified summary of its contents, by the author's younger son, *Vaidyanātha*.

The author wrote his *Ācārārka* in 1686 A.D. (see nos. 1616-18).

It begins :

पद्मिनोगणविकाशकारणं पाकशासनदिशो विभूषणं ।
 यज्ञकर्मचयहेतुमन्त्रहं भावये शुभणिदेवमन्त्रहं ॥ १ ॥
 रामधामकमनीयमपूर्वं स्नानदानजपसंमुखपूर्वं ।
 सेवितं पितृमुखैर्मम पूर्वं तन्ममास्तु हृदये नतिपूर्वं ॥ २ ॥
 भवभीतिहरं सुरेश्वरं जगतां कारणकारणं परं ।
 अविमुक्तपुराधिवासिनं शिवनीडे प्रणतार्तिभंजनं ॥ ३ ॥
 श्रीरामेश्वरसूरिसूनुरभवत्तारायणाख्यो महान्
 येनाकार्यविमुक्तके सुविधिना विश्वेश्वरस्थापना ।
 तत्पुत्रो विबुधाधिपः क्षितिगतले श्रीशंकरस्तत्पुत्रो
 जीवेन्द्रारिपुरोहितामलमतिः श्रीनीलकण्ठभिधः ॥ ४ ॥
 तत्पुत्रीतनयो दिवाकरकृतो शास्त्रेष्वधीतो पितुर्
 मीमांसानयकोविदः पुरभिदः क्षेत्राधिवासी सुधीः ।
 सद्भिद्याविनयादिसद्गुणगणग्रामाभिरामानुरुन्
 देवं चोष्णकरं प्रणम्य तनुते श्रीदानहीरावलिम् ॥ ५ ॥

ननु हेमाद्र्यादिषु सत्सु नायमुद्यमस्तव सफल इति चेद्वि-
 द्बदविद्वत्साधारणसंक्षेपप्रदर्शनार्थमित्यवधारणपात्रे स्वसत्तात्वा-
 गपूर्वकः ०

इति श्रीमुक्तावलीप्रकाशकारभारद्वाजमहादेवसूरिसूनुसक-
 लविद्यानिधानश्रीदिवाकरविरचिते धर्मशास्त्रसुधानिधौ दान-
 हीरावल्यवलीप्रकाशे (!) दानोपयोगी (r. g.) निर्णयः fol. 11b.

इति श्रीदिवाकरविरचिते धर्मशास्त्रसुधानिधौ दानहीरा-
 वलीप्रकाशे आशौचनिर्णयः fol. 88.

The work ends fol. 325b : इति श्रीमद्भारद्वाजम-
 हादेवभट्टात्मजसकलविद्यानिधानश्री-

दिवाकरविरचिते धर्मशास्त्रसुधानिधौ ।

दानहीरावलिग्रंथे ऽनुक्रमं व्याधात्स्वयं ॥ [१] ॥

मंगलाचरणं पूर्वं मातृवंश्यनुवर्णेन (? मातृवंशानु ०) ।

दानलक्षणमत्रोक्तं विधिकारिण एष च ॥ २ ॥ ०

इत्थं दिवाकरसुतेन कनीयसा श्री-

रामानुजेन गुरुभक्तिपरायणेन ।

श्रीतातपादरचिते मुजनप्रिये ऽस्मिन्

ग्रंथे क्रमो विलिखितः सवितुः प्रसादात् ॥ ११३ ॥

इति श्रीमद्भारद्वाजदिवाकरसूरिसुतवैजनाथशर्मविरचिता
दानहीरावलीप्रकाशानुक्रमणिका समाप्ता ॥ श्रीरविः ॥ श्री-
तिथ्यार्काचाराकौ आद्विप्रायश्चित्ते प्रतिष्ठा च संस्काराशीचयुक्तौ
दानग्रंथो दिवाकराज्जातः ॥ १ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1709.

1756. Foll. 82; size 8½ in. by 3½ in.;
legibly written, in Devanāgarī; 12-14 lines
in a page.

Dānacandrikā, a manual of rules regarding
pious donations, by *Bhaṭṭa Divākara*, surnamed
Kāla, of Benares, son of *Bhaṭṭa Mahādeva*
(son of *Bālakrishṇa*?) and *Gaṅgā* (daughter of
Bhaṭṭa Nīlakaṇṭha, author of the *Mayūkhā*).

It begins :

प्रथम्य मातरं गङ्गां भैरवं वनशङ्करं ।

महादेवाख्यपितरं श्रीतस्मात्तविशारदं ॥ १ ॥

दिवाकरेण मुधिया सारमुद्धृत्य शास्त्रतः ।

शिष्टानां तस्यैतुष्ट्यै दानसंक्षेपचंद्रिका ॥ २ ॥

तत्र परस्त्रो[त्प]स्यंतो द्रव्ययागो दानं । देवलः । ०

इति प्रतिग्रहस्थानानि । अथादौ तुलापुरुषदानं fol. 5a;

इति ० तुलाकल्पलक्षणं 7a; ० घृतादितुलादानफलं 9a;

० नानारोगनिरासार्थं द्रव्यविशेषतुलाः 9b; इति श्रीदानो-

द्योतदानरत्नदानमयूखाद्यनुसारेण च कालोपनामकभट्टदिवा-

करकृतदानसंक्षेपचंद्रिकायां तावद्वृत्तादितुलापुरुषदानप्रयोगः

13b; ० गोसहस्रदानप्रयोगः 14b; गोशतदान ० 15b;

गोदशदान 16a; इति दश महादानानि 32a; इति (दश)

गोदानानि 45a; इति भूमिदानं, तिलदानं, हिरण्यदानं 45a;

इति मंदाग्निवह्नरं मेघदानं 48a; इति दशाचलदानानि 55b;

० नानाशिखरदानानि 56b; त्रिशूलदानं 57a; दारिद्र्यहरं

धनदमूर्तिदानं 57b; लक्ष्मीनारायणमूर्तिदानं, हरिहर ०, सूर्य ०,

गणपति ०, गणेश ०, सरस्वतीमूर्तिदानं 58a, etc.; इति

घंटादानं, शंखदानं 59a; कालचक्रदानं, कालपुरुषदानं 59b;

कृष्णाजिनदानं 61b; शय्यादानं, शयनदानं 62a; वस्त्रदा-

नानि 63b; ० पात्रदानानि 64b; पुस्तकदानं 65b; रत्नदा-

नानि 66a; ० हेमंते अग्निदानं, दीपदानं, पांथपरिचर्या 67a;

गोपरिचर्या, धनघटदानं 67b; कलशदानं, यज्ञोपवीतदानं

68a; अथ मासदानानि 68a; ० संक्रांतिदानानि 69b; अथ

नानाधान्यदानमंत्राः । तत्रादौ तंडुलदानमंत्रः 70a; अथ

वासरदोषापनोददानानि, सहस्रब्राह्मणभोजनविधिः 75a; अथ

प्रतिग्रहशुद्धिः 77a; अथ राजप्रतिग्रहप्रायश्चित्तं 80a; अथ

प्रतिपदोक्तानि प्रायश्चित्तानि 81b.

It ends: इति दानचंद्रिकायां प्रायश्चित्तानि ॥ समाप्तं
दानचंद्रिका ॥ सस्ति श्रीमद्विक्रमाकराज्यातीताब्दसंमितिः ।
भूचाष्टद्विद्विसंख्याकाः १८२२ शुचिकृष्णचतुर्थिका ॥

The work has been published at Benares
(1861, 1863). [H. T. COLEBROOKE.]

1710.

618. Foll. 95; size 9½ in. by 5 in.; clear,
modern Devanāgarī writing; 11-13 lines in
a page.

The same work.

Colophon: इति श्रीमत्कालोपनामकभट्टरामेश्वरात्मजभट्ट-
महादेवद्विजवर्धनसूनुभट्टदिवाकरविरचिता दानचंद्रिका समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1711.

1467. Foll. 133; size 9 in. by 4 in.; good
Devanāgarī writing of 1798 A.D.; eight lines
in a page.

Another MS. of the *Dānacandrikā*.

For another MS. of this work, see Rāj.
Mitra, Notices, I., p. 4; for a different work
of the same title, ib., VI., p. 162.

[H. T. COLEBROOKE.]

1712.

248. Foll. 88; size 12¾ in. by 4¼ in.;
careless, modern Bengali handwriting; seven
lines in a page.

Dānakriyākarmudī, another treatise on religious gifts, by *Govinda Kavi*.

It begins :

श्रीगोविन्दपदद्वन्द्वनखेन्दुरुचिसन्ततिः ।

अन्तश्चिन्ताभिरुद्धानाचिन्तध्वानं धुनोतु नः ॥

शालोच्याखिलसंग्रहानविकलं दृष्ट्वा पुराणान्यपि

प्रोक्ताः सम्यगथो विविच्य मुनिभिर्मेन्वादिभिः संहिताः ।

श्रीमन्नातपदारविन्दविगलद्वलीभरोद्देशतः

श्रीगोविन्दकविः करोति महतां दानक्रियाकौमुदीं ॥

अथ दानविधिः ॥ तत्र संवर्तः । दानं वै विधिवद्देयमशुभानां च नाशनं । °

अथ भूमिदानं fol. 22a; अथान्नदानं 24a; अथ गन्ध-दानं 26b; अथ पुष्पदानं ° फलदानं 27a; अथ छत्रदानं 29a; अथ वृषदानं 31b; अथ गुडधेन्वादिदानं 32b; अथ तिलदानं 33b; अथ ग्रामशिलादानं 36a; अथ कृष्णाजि-नदानं 44b; अतः प्रसङ्गसंगत्या वृषोत्सर्गो विविच्यते 49b.

It ends :

कनकालंकृतां कृत्वा जले गामवतारयेत् ।

सामवेदी तु विशेषं दात्रा कर्म कारयेत् (!) ॥

इति श्रीगोविन्दकविकृतदानक्रियाकौमुदी समाप्ता ॥ °
लिखितं श्रीकृष्णमोहनदेवशर्मेणा ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1713.

2585. Foll. 276 (foll. 49-64 of which are wanting); size 12 in. by 4½ in.; fairly written in Devanāgarī, by several hands; 8-13 lines in a page.

Nityadānādipaddhati, a compilation (from *Purāṇas* and other works) on various kinds of legal gifts and their consecration, as well as various other religious observances, by (*Tri-pāṭhin*) *Śāmajit* (? *Śyāmajit*).

It begins :

नित्यदानादिपद्धतिलिख्यते ॥ तत्रादौ प्रातःस्नानादि देवपू-जनांतं विधाय दानादिकं कुर्यात् ॥ तत्रादौ स्नायादानं । तत्प्र-तियाहकब्राह्मणपूजां विधाय प्रयोगं कुर्यात् ॥ प्रयोगश्च । अत्राद्येत्यादिदेशकालावुच्यते मम शरीर उत्पन्नदिव्यांतरिक्षभौ-मात्मकत्रिविधतापपापपरिहारार्थं शयनसमयोत्पन्नदुःखप्रादने-

कदोषनिवृत्त्यर्थमिदं तावत्पत्रं श्रुतपूर्णां हिरण्यपात्रप्रत्याद्यायद्र-व्यसहितं ब्राह्मणायाहं संप्रदे ॥ °

इति दानखंडे बहुचपरिशिष्टोक्तं स्वस्तिवाचनं समानं fol. 8b; इति नवरात्रव्रतविधिः fol. 20a; इति दीपावलिर्कृत्यं (or दीपदानकर्म) fol. 26b; इति सक्तुदानसंकल्पः fol. 35a; then follow various kinds of worship; (*Śiva*, foll. 42-46b); इति मत्स्यपुराणोक्तग्रहणशान्तिविधिः fol. 48a; at the end of fol. 48: अथ ग्रहणदानानि; fol. 65 begins: अथ पंचशत सामानानि the inter-mediate leaves being missing); इति व्रतदानादिफलं fol. 67b; ° प्रतिमादिलक्षणं fol. 68a; various kinds of स्नान (जल ° दधि ° गोमय ° तुलसी etc.); अथ अष्टौ-दयसमयपद्धतिलिख्यते fol. 87a; ° दशावतारदानप्रयोगः fol. 90b, etc.; इति श्रीमत्त्रिपाठिशामजिद्विरचिता सर्वो-त्पातशान्तिः । अथ नवग्रहजपस्य मृत्युंजयजपस्य च दशांशहो-नपूर्णहितिप्रकारो लिख्यते fol. 112a; अथ महाशिवोक्तसर्व-ज्ञरहरकुंभदानविधिलिख्यते । fol. 157b, here follow various *vratodyāpanāni*; foll. 201-7, various kinds of *dāna* (*bhūyasi*-, *gomithuna*-, *vaitaraṇi*-, *aṣṭa mahā*-, *hiraṇya*-, etc.); various kinds of *aśauca* (*garbhasrūva*-, ° *pāta*-, etc.); कुंडमंडपपद्धतिः from fol. 223b (begins: तत्रकुंडाधारत्वात्प्रथमं मंडपो विचार्येत !); [अथ मंडपारोपस्थानानि fol. 248b; इति श्रीविश्वकर्माकृताजयप्रस्थाधिकारे लक्ष्मीप्रियमंडपः fol. 251b; इति ° प्राग्ग्रीवादिपंचाशन्नमंडपनिर्णयः fol. 255b, etc.]; वापीकूपताडागानां विधिः from fol. 259b (begins: सूत उवाच । कथमाराध्यते विष्णुर्जलशायी सदा विभुः । °)

The compilation ends: इति श्रीभविष्यपुराणोक्त-विधिना त्रवाडीश्रीशामजिकृता श्रीकृष्णजन्माष्टमीव्रतोद्याप-नपद्धतिः ॥

[MACK. COLL.]

1714.

2715. Foll. 42; size 8½ in. by 3½ in.; fair Devanāgarī writing of about 1700 A.D.; 10-12 lines in a page.

Shoḍaśa-Mahādānapaddhati, or *Dānapaddhati*, a handbook of matters relating to 'great' gifts, written by *Rāmadatta*, minister to King

Nṛisimha of Mithilā, with the assistance of *Bhavaśarman*, his domestic priest.

It begins :

आनसक्षितिपालमौलिवलभीप्रतुभरलांकुर-
ज्योतिःखालितपादपस्युगलः श्रीमान्नृसिंहो नृपः ।
सौर्वैश्रीनिकपः प्रशान्ति निषिलाभूमंडलं रंजयन्
कार्णोडान्वयभूषणः कृतधियां निर्व्याजकल्पद्रुमः ॥ १ ॥

मंत्री तस्य मरुत्वतो गुरुरिव श्रीरामदत्तः सताम्
आधारः सुकृती समस्तभुवनप्रख्यातदानोत्सवः ।
सौजन्यांबुनिधिः क्षमाकुलगृहं पाद्भुज्यपारंगमो
दाक्षिण्यैकनिकेतनं विजयते प्रशाप्रकर्षाश्रयः ॥ २ ॥

किं ब्रूमो धर्मकृतं सकलनयनिधेरस्य यन्नाकनाथः
श्रुत्वा वैराग्यमग्नौ भवति निजपदप्रच्यवं शंकमानः ।
किं त्वस्मै देवमंत्री कथयति भगवन्नायमन्यायकारी
वीरः किंचिद्विधत्ते भवति पुनरसौ तेन वाक्येन
[स्वस्यः ॥ ३ ॥

मीमांसाशैवकण्ठधारकुलकी सत्तर्कचिंतामणिः
सत्याचारविचारचारुचरितः खौपालवंशोद्भवः ।
तं तेन द्विजराजमौलिमणिना वेदांतविद्याविदं
श्रीमन्तं भवशर्मसंज्ञकमुं सागिन् नियुज्यादरात् ॥ ४ ॥
मंत्री (? मंत्रिणोः) पुत्रपौत्रेण मंत्रिरत्नेन धीमता ।
श्रीमता रामदत्तेन क्रियते दानपद्धतिः ॥ ५ ॥

अथ तुलापुरुषदानविधिः ॥ तत्र दानपूर्वदिने प्रातः स्नातः
कृतनित्यक्रियो यजमानः प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा शुचिराचांतः
कुशत्रयतिलजलान्यादाय ० ओं प्रतिलोकाधिपस्थानाधिकरण-
कप्रतिमन्वंतस्वासोत्तराकैवर्ण्यकिंकणीजालमालिविमानकरणक-
वह्मसरः पूज्यमानात्मविष्णुपुरगमनकल्पकोटिशतावच्छिन्नतल्लोक-
महितद्वैतल्लौकिकभूपालमौलिमणिरंजितपादपीठात्मकर्तृकभूत-
लाधिकरणकराजराजत्वभवनश्रद्धाचितदीप्तागतापजितसर्वमही-
पल्लोकात्मकर्तृकयज्ञसहस्रयाज्ययनुभवमकामः (!) अस्तुलापुरुष-
महादानमहं संप्रतिपादयिष्ये । इति प्रधानसंकल्पं कुर्यात् ॥
ततो मातृपूजनमाभ्युदयिकं च विधाय कुशतिलजलान्यादाय ।
ओं अथ अःकर्तव्यतुलापुरुषमहादानप्रतिबंधकविघ्ननिवृत्तिकामो
भगवंतं गोविंदमुमापतिं विनायकं च पूजयिष्ये । इति संकल्प्य ।
ओं भगवन् गोविंद इहागच्छ इह तिष्ठेत्वावाहनस्थापने विधाय
एतानि पाद्याधीचमनीयस्नानीयपुनराचमनीयानि ओं गोविंदाय
नमः । इदमनुलेपनं ओं गोविंदाय नमः । एतानि पुष्पाणि
ओं गोविंदाय नमः । एष धूपः ओं गोविंदाय नमः । ०

The 16 *mahādāna* dealt with are the fol-
lowing :—*tulāpuruṣa* ends fol. 11b ; *hiraṇya-*

garbha, 14a ; *brahmāṇḍa*, 16a ; *kalpapādapa*,
18b ; *gosahasra*, 20b ; (*hiraṇya-*) *kāmadhenu*,
22a ; *hiraṇyāśva*, 23b ; *hiraṇyāśvaratha*, 24b ;
hemahastiratha, 26a ; *pañcalāṅgala*, 27b ; *prithvī*,
30a ; *viśvacakra*, 35a ; *kalpalatā*, 37a ; *sapta-*
sāgara, 38a ; *ratnadhenu*, 40a ; *mahābhūta-*
ghaṭa, 41a.

It ends : अथ वातान् ग्रामरत्नैः संपूज्य तदनुज्ञयाभ्यो
ऽपि ब्राह्मणेभ्यो दद्यात् । भागद्वयं गुरवे भागाष्टकमृत्विग्भ्यः
प्रतिपादयेदिति भूपालः । परिशिष्टमन्यत्रुलापुरुषवत् ॥

महामहत्तममहासामन्ताधिपतिमहाराजाधिराजराजमदत्तविर -
चिता षोडशमहादानपद्धतिरियमावसथिकाग्निहोत्रिमहामहो -
पाध्यायभवशर्मणः कृतिः समाप्ता ॥ ० श्लोकसं० ११०० आवणे
मासि दक्षिणायणे चतुर्थे तिथौ भौमे ॥

On the fly-leaf at the end, the work is also
called *Hemādrishoḍaśādāna* both in Nāgarī and
Telugu characters. The leaves are marked
महा ० षो ० [MACK. COLL.]

1715.

676. Foll. 125 ; size 10½ in. by 4½ in. ;
indifferent Devanāgarī writing of A.D. 1530
(illegible through wear in places) ; 14-16 lines
in a page.

[*Rūpanārāyaṇīya*] *Mahādāna - paddhati*, a
digest of rules regarding gifts and other
religious rites, by *Rūpa Nārāyaṇa*.

It commences with 17 couplets, the first,
and part of the second of which are illegible :

त[द्]वंशमौक्ति[क]मणिर्भुवि मुग्धसिंहो (1. सिंहो)
राजा बभूव भुजनिर्जितमोगिराजः (? 1. भोगिराजः) ।
तस्याभवन्मदनसिंह (1. सिंह) इति क्षितिद्रु (1. क्षितिर्द्रुः)
सूनुः सपत्नदशनो मदनश्च काया ॥ ३ ॥

The following genealogical line is enu-
merated in the succeeding *śloka*s : *Kṛishṇasimha*,
Devasimha, *Lakshmanasimha*, *Kaivartasimha*,
Diksimha (?), *Amarasimha*, *Anhasimha* (?), *Vi-*
kramasimha, *Tejhasimha*, *Saukhyāyasimha* (?),
Śaktisimha, *Udayasimha* (? *Dayāsimha*).

स्मृत्यागमपुराणानि निबन्धानाधिलोच्य च ।
कुरुते ऽसौ महादानपद्धतिं सिद्धतेच्छया ॥ १६ ॥
निखिलानां निबन्धानां मतमन्त्रमवेक्ष्य यत् ।
तेन ग्रंथांतरालोकाकौतुकं याज्यतां युधाः ॥ १७ ॥

तत्र मत्स्यपुराणे । °

तुलपुरुषदानं fol. 7a; इत्याभ्युदयिकश्राद्धविधिः ॥ अथ
संक्षिप्तश्राद्धं 12b; इति ° मधुपर्कविधिः 16b; अथ ग्रहादि-
देवताहोमः 21a; अथ याजुर्वेदिकहोमविधिः 39a; अथ
ग्रहादिदेवताहोममंत्राः 39b; अथ सामगानां कुशकंडिकेति-
कर्तव्यताप्रकारः 51a; अथाथर्वणवेदस्य कुशकंडिका 57b; -
इति तुलपुरुषप्रयोगः । अथ हिरण्यगर्भदानं 75a; इति
सामगानां गर्भाधानादिसंस्कारमंत्राः 82b; इत्यथर्ववेदस्य गर्भा-
धानादिसंस्कारमंत्राः 85a; इति हिरण्यगर्भमहादानप्रयोगप-
द्धतिः 85b; ° ब्रह्मांडमहादानप्रयोगपद्धतिः 89b; कल्पपाद-
पमहादान ° 92b; गोसहस्रमहादान ° 94a; हिरण्यकामधेनु °
99a; हिरण्याश्वदान ° 100b; हेमाश्वरथदान ° 103a; हेमह-
स्तिरथ ° 105b; पंचलांगलमहादान ° 109a; पृथ्वीमहादान °
112a; विश्वचक्रमहादान ° 116a; कल्पलतामहादान °
118a; सप्तसागरमहादान ° 120b; रत्नधेनुदान ° 123a;
महाभूतघटदान °

It ends: इति श्रीरूपनारायणीये महादानप्रयोगपद्धतौ
महाभूतघटदानप्रयोगपद्धतिः समाप्ता ॥ शाके १४५२ विकृतसंवत्सरे
भाद्रपदवदि ५ रवौ पुस्तकं रामोपाध्यायेन लिखितं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1716.

52. Foll. 207, the first two of which are
wanting; size 9½ in. by 3½ in.; legibly written,
in Devanāgarī, in A.D. 1581; 10-13 lines in
a page.

Samgrāmasāhīya-Vivekadīpikā, another trea-
tise on gifts, compiled by *Dāmodara* (under the
auspices of *Samgrāma Śāha*).

इति श्रीसंग्रामसाहीये विवेकदीपके श्रीदामोदरविरचिते
सामान्येतिर्कर्तव्यतानिर्णयः ॥ अथ प्रत्येकं दानानां प्रमाणनिर्णये
प्रयोगपद्धतौ ° fol. 8b.

इति नानातुलादानप्रकारः ॥ इति ° तुलापुरुषनिर्णयः ॥
अथ तुलापुरुषमहादानप्रयोगः ॥ fol. 48b.

इति भार्गवदिनीयमधुपर्कविधिः 60b; ° सामगानां कौषु-
मशस्त्रीयानां मधुपर्कविधिः ॥ अथाथर्वणिकमधुपर्कविधिः 62a;

अथ यजुर्वेदाग्निस्थापनं 66b; अथ दशलोकपालहोमः 76a; --
इति सामवेदीयशान्तिकाध्यायः (propitiatory verses),
112a; ° अथर्ववेदीयशान्तिकाध्यायः 127a;
then follow some chapters on *pūrṇāhuti*; after
which the sixteen *mahādāna*, in the same order
as above, p. 550a, b.

Colophon: इति श्रीसंग्रामसाहीये विवेकदीपके श्री-
दामोदरविरचिते महाभूतघटमहादानपद्धतिः ॥ ° संवत् १६३८
समये कार्तिकवदि ९ शनौ लिखितं केशवभट्टेन ग्रंथसंख्या
१५०० ॥

For another MS. incomplete at the begin-
ning, see Rāj. Mitra, Notices, X., p. 6; for a
Divyanirṇaya, likewise compiled by *Dāmodara*
Thakkura, under the auspices of *Samgrāma*
Shāh, ib., VI., p. 40. [H. T. COLEBROOKE.]

1717.

1469. Foll. 109 (foll. 43 and 44 of which
are missing); size 9 in. by 4 in.; indifferent
Devanāgarī writing of about the middle of last
century; nine lines in a page.

Jalāsāyārāmotsargavidhi, a treatise on the
dedication of tanks, wells, groves etc., by
Bhaṭṭa Nārāyaṇa, son of *Bhaṭṭa Rāmeśvara*.
Rather incorrect.

The MS. begins:

तत्रादौ तद्विधुर्नाधिकाशुश्रुतुविधौ (? र. यिकोत्सर्गविधौ)
तत्कार्यप्रवृत्त्युत्तमिका (? र. ° प्रवृत्तिस्तुत्यात्मिका) ज[लाश]यप्रशं-
सा ॥ यमः । कूपारामप्रदाकारी तथा वृक्षं च रोपकः । कन्याप्रदं
सेतुकारी स्वर्गं प्राप्नोत्यसंशयं । तडागे यस्य पानीयं सततं खलु
तिष्ठति । स्वर्गलोके गतिस्तस्य नात्र कार्यं विचारणा ॥ °

इति नारायणभट्टकृते जलाशयाश्रुत्सर्गविधौ जलाशयप्रशंसा ॥
अथ जलाशयदेशः । fol. 4a; इति ° जलाशयदेशतत्परिमा-
णारभोत्सर्गकालनिरूपणं 7b; इति ° त[डागा]द्युपचा[त]मुद्रिः
13b, etc.

Fol. 50a: इति ° मंडपकुंडवारुणमंडलनिर्माणदिप्रकारः ॥

अथ जलाशयोत्सर्गप्रयोगः । उत्तरायणे माघादिमासघट्टान्यतमे
मासि कार्तिके च मकरककुंभमीनघृषमिषुनकन्यातुलावृश्चि-
कान्यतमराशिस्थिते वा सूर्ये मेषधनुःस्थेऽपीति रूपनारायणः । °
इति ° तडागोत्सर्गविधिपद्धतिः 98a.

Fol. 99b : इति वापीकूपोत्सर्गविशेषविधिः ॥

उक्ता जलाशयोत्सर्ग भट्टरामेश्वरात्मजः ।

भट्टनारायणो ब्रूत आरामोत्सर्गपद्धतिं ॥

तत्र वृक्षारोपणे फलमुक्तं भविष्ये । °

It ends :

भट्टरामेश्वरसुतो भट्टनारायणः सुधीः ।

व्यधत्त रुचिरां काश्यामारामोत्सर्गपद्धतिं ॥ इति °

[H. T. COLEBROOKE.]

1718.

785a. Foll. 36 ; size 11½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of about the middle of last century; 10 or 11 lines in a page.

The second (or practical) portion of *Bhaṭṭa Nārāyaṇa's* treatise; corresponding to foll. 50-109 of the preceding MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

1719.

515. Foll. 73 ; size 10 in. by 3½ in.; fair Devanāgarī writing of c. 1780 A.D.; 10 or 11 lines in a page.

Tristhalīsetu (or *Tīrthatrayīsetu*), a comprehensive treatise on pilgrimage, by *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*, son of *Bhaṭṭa Rāmeśvara Sūri*, and grandson of *Govinda Bhaṭṭa*.

Part I., or *Sāmānyapraghaṭṭaka*, treating of the ceremonies to be performed at sacred bathing-places generally. It begins :

सरस्वतीं नमस्यामः प्रत्यूहयूहानये ।

यदेकतानचिह्नानां चिह्ने संविन्निरुत्तमा ॥ १ ॥

विष्माधिप नमस्तुभ्ये विष्मसंघं विधातय ।

प्रपञ्चं रचयातुञ्चं बुद्धिभुङ्क्तिं विधेहि च ॥ २ ॥ ° ३ ॥

विश्रामित्रकुलोदधौ विद्युत्तिवाखंडः कलानां निधिर्
वाग्गुप्तं निखिले ऽपि यस्य च सुधा शिष्यप्रशिक्षयैश्चिता ।

विद्यापत्रविकाशनैकतरणिः श्रीभट्टगोविंजः

संख्यावज्जणनायणीर्विजयते श्रीभट्टरामेश्वरः ॥ ४ ॥

श्रिता वाराणसी तेन नगरी न गरीयसी ।

यतो ऽन्या नगरी हेमनगरीतिमुपेयुषी ॥ ५ ॥

शास्त्रेष्वधीती पितुरेव यः श्रुतीः

स्मृतीः समालोच्य च देशरीतीः ।

नारायणस्तत्तनयो ऽविमुक्ते

तीर्थत्रयीसेतुमसौ विधत्ते ॥ ७ ॥ ° ८ ॥

साधारणस्तीर्थविधिः प्रथमं सम्यगुच्यते ।

प्रयागादित्रयविधिः पश्चादित्यत्र संग्रहः ॥ १० ॥

इह खलु संसारचक्रे परिवर्तमानानां चत्वारः पुरुषार्था
धर्मार्थकाममोक्षाख्याः सकलस्मृतीतिहासपुराणादिषु श्रूयन्ते से-
व्यत्वेन । °

See Rāj. Mitra, Notices, II., p. 202, where an analysis of this section is given; Bikāner Cat., p. 484.

Colophon : इति श्रीविद्वन्मुकुटमाणिक्यश्रीमद्भट्टरामे-
श्वरसूरिसूनुनारायणभट्टविरचिते त्रिस्थलीसेतौ सामान्यप्रघट्टके
प्रकीर्णकतीर्थधर्मप्रकरणं समाप्तं ॥ समाप्तश्च प्रघट्टकः ॥ [अतः
परं प्रयागप्रकरणं भविष्यति obliterated] ॥

As the author's grandson *Kamalākara* wrote his *Nirṇayasindhu* in 1611-12 A.D., the present work was probably composed somewhere about 1550 A.D. Cp. the author's *Prayogaratna*, above, no. 471.

For another *Tristhalīsetu* (or *Tīrthayātrā-vidhi*), by *Bhaṭṭoji Dikshita*, see Weber, Cat. Berl., no. 1234; Rāj. Mitra, Bikāner Cat. p. 485.

[H. T. COLEBROOKE.]

1720.

683b. Foll. 84 ; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, by different hands; foll. 45-76 about 1650 A.D.; the remainder towards the end of last century; 9-12 lines in a page.

The same section of the *Tristhalīsetu*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1721.

264c. Foll. 34 ; size 12½ in. by 4½ in.; rather careless Devanāgarī writing of the latter part of last century; eleven lines in a page.

Tristhalīsetu. Part II., *Prayāgādītraya-prakarana*; chapter I., *Prayāga-kṛītya* (or *prakarana*).

It begins:

सुरमुनिदितिजेंद्रेः सेष्यते यो [५]स्ततंद्वै
गुरुतरदुरितानां का कथा मानवानां ।
स्वभुवि स्रुतकर्तुर्वीक्षितावासिहेतुर्
जयति विजितयागस्तीर्थराजः प्रयागः ॥ १ ॥
वाणी वर्णयते यस्या वर्णनायामणीयसी ।
तीर्थश्रेणिमणिर्वेणी स्तनिश्रेणिः प्रवर्ण्यते ॥ २ ॥

अथ प्रथमप्रकरणं । ०

In the introduction the author discusses the question as to whether, in a pilgrimage to these three sacred *sthalas* *kat'ēξoxήν*, precedence is to be given to one of them, and declares that there is no binding rule on that point; but that the *dākshinātyas*, *pāścātyas* and *prācyas* should begin each with the *tīrtha* nearest to them, and then visit the others in their turn. The principal topics are as follows:

इति प्रयागमहिमा ॥ अथ प्रयागस्मरणमहिमा fol. 7a;
अथ प्रयागगमनं 9a; अथ प्रयागादिपरिमाणं 9a; इति
प्रयागवासफलं ॥ अथ वपनविचारः 9b; अथ प्रयागमुंडने
नानाकाम्यकर्माणि 14a; अथैकाहस्नानवचनानि 18a; अथात्र
स्नाने दिनविशेषे फलविशेषः 19a; अथ माघमायां विशेषः
19b; अथ प्रसंगान्माघस्नानविधिः 20a; अथ माघस्नानविधिः
20b; अथ माघस्नाने नियमाः 22a; अथ प्रयागमरणविधयः
23b; अथ प्रयागीयनानातीर्थीनि 27b; अथ विकिरं (one
of those *tīrthas*), 28b; अथावटमहिमा (*Avāṭa*,
another *tīrtha*), 29b; इति गंगामहिमा ॥ अथ प्रसंगाद्
यमुनामहिमा 33a.

Colophon: इति भट्टरामेश्वरसूनुभट्टनारायणविरचिते
त्रिस्थलीसेतौ प्रयागप्रकरणं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1722.

1708A. Foll. 61; size 9½ in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing, of about the middle of the last century; 13-15 lines in a page.

Two chapters of the *Prayāga*-(or *Prayāgādītraya*)-*prakaraṇa* of Bhaṭṭa Nārāyaṇa's *Tristhalīsetu*.

a) Foll. 1-32, *Prayāgakṛītyam*.

b) Foll. 33-61, *Gayākṛītyam*.

This section begins:

वादीभयुक्तिकुंभस्थलदलनाकुंठमाननसगर्भान् ।
विकिरन् प्रमेयमुक्ताविद्यावनकेसरी गुरुर्जयति ॥ १ ॥
नत्वाखिलोद्धारधुरंधरं परं
गदाधरं बुद्धिविभुद्धिसाधकं ।
संदेहमुत्सार्य विचार्ये सादरं
मया गयाकार्यमुदीर्यते ऽधुना ॥ २ ॥

मुतादिकर्तृकं यस्यां आढं श्राद्धसमेधितं ।

पित्राद्युद्देश्यफलदं सा गया यागतोयिका ॥ ३ ॥

Colophon: इति श्रीभट्टरामेश्वरसूनुभट्टनारायणभट्टविर-
चिते त्रिस्थलीसेतौ प्रयागप्रकरणे गयाकृत्यं ॥

For a portion of this section, see Weber, Cat. Berl., no. 1233.

For the third chapter (*Kāśī-kṛītya* or *prakarana*) of Part II. (*Prayāgatrayaparakaraṇa*), see Rāj. Mitra, Notices, VII., p. 34.

[H. T. COLEBROOKE.]

1723.

1109. Foll. 211; size 12 in. by 5½ in.; good Devanāgarī writing of 1788 A.D.; ten lines in a page.

Prāyaścittaviveka, a manual of rules regarding expiatory rites, forming part of a general digest of law, entitled *Smṛitiviveka*, by Śūla-pāṇi.

It begins: नियन्त्रयुद्धितस्वधर्मं ० see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 660 (where the work is analyzed); Rāj. Mitra, Notices, I., p. 236.

It ends: इति धेनुसंकलनं समाप्तं ॥

प्रायश्चित्तविवेको ज्यै रचितः शूलपाणिना ।

यथा सत्तामुरःस्थाने विराजतां सुभाषितं ॥

इति हुड्डिसाया(?) साहुडिया महामहोपाध्यायश्रीशूलपाणि-
विरचितः प्रायश्चित्तविवेकः समाप्तः ॥

शाके गते दशसमुद्रहिमांशुसंख्ये
मासे त्विधे शिवमुदे शिवशमेना यः ।
विवेक एषो[६]पि च पापकर्मिणाम्
खलेखि काशीश्वरसखवासिना ॥

Six leaves, appended at the end, contain a table of contents.

For the author's commentary on *Yājñavalkya's Institutes*, see above, no. 1287.

[H. T. COLEBROOKE.]

1724.

819. Foll. 104; size 15½ in. by 5½ in.; fairly written, in the Bengali character, at the beginning of the present century; 9, sometimes 8, lines in a page.

Tattvārthakaumudī, a commentary on the *Prāyaścittaviveka*, by Govindānanda, son of Gaṇapati Bhaṭṭa.

It begins: श्रीगोविन्दपदद्वन्द्वमिन्दिरानन्दमन्दिरं ° see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 661.

It ends:

गणपतिभट्टतनूजो गोविन्दानन्दपण्डितः श्रीमान् ।
अतिनिर्वन्धाद्दुषां समकृत तत्त्वार्थकौमुदीं रम्यां ॥

इति श्रीगोविन्दानन्दकविककुणाचार्यकृता प्रायश्चित्तविवेकटीका तत्त्वार्थकौमुदी समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1725.

561. Foll. 118; size 12½ in. by 4½ in.; good, large, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Prāyaścitta - nirūpaṇa (or *prakaraṇa*), by Bhaṭṭa Bhavadēva, surnamed *Bālavalabhī-bhujāṅga*.

It begins:

अनादिभवसंभूतं पापप्रशमकारणं ।
स्मरणं वासुदेवस्य यस्य तस्मै नमो नमः ॥ १ ॥
मन्वादिस्मृतिमालोक्य सुविचिष्य यथाक्रमं ।
क्रियते भवदेवेन प्रायश्चित्तनिरूपणं ॥ २ ॥

प्रायश्चित्ते निरूपणीये गुरुत्वात्प्रथमं महापातकप्रायश्चित्त-
निरूपणे परस्परमेवेतरप्रायश्चित्तनिरूपणे कर्तव्ये मन्वादिवचन-
क्रमानुरोधेन प्रथमं ब्रह्मवधप्रायश्चित्तमेव निरूप्यते ॥ °

इति ब्राह्मणस्य ब्रह्मवधप्रायश्चित्तनिरूपणं fol. 15a; इति क्षत्रियादिकृतब्रह्मवधप्रायश्चित्तं 19a; इति क्षत्रियादिवधप्राय-
श्चित्तं 21b; इति स्त्रीवधप्रायश्चित्तं 26b; ° गोवध° 31b; इति
वासकाभीभुजंगापरनाम्नो(!) भट्टश्रीभवदेवस्य कृतौ प्रायश्चि-
त्तस्य प्रकरणे वधपरिच्छेदः 35b; इति बालवलभीभुजंगापर-
नाम्नो ° प्रायश्चित्तप्रकरणे अभक्ष्यभक्षणपरिच्छेदः 59b; इति
बालवलभीभुजंगापरनाम्नो ° प्रायश्चित्तपरिच्छेदे स्तेयप्रकरणं
69a; इति ° प्रकरणे गम्यागमनपरिच्छेदः (illicit sensual
intercourse), 90a; इति ° बालवलभीभुजंगापरनामक-
भट्टश्रीभवदेवकृतौ ° संसर्गप्रायश्चित्तपरिच्छेदः (improper in-
tercourse and taking of gifts).

It ends: इति कृच्छ्रपरिच्छेदः समाप्तः ॥ इति बालवल-
भीभुजंगापरनामकभट्टश्रीभवदेवकृतौ प्रायश्चित्तप्रकरणं समाप्तं ॥

कृतं श्रीभवदेवेन प्रायश्चित्तविनिर्णयं ।

लिखेत् काशीवासी श्रीशिवनारायणः कविः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1726.

636b. Foll. 62; size 17 in. by 5½ in.; well written, in the Bengali character, on European paper; eight lines in a page.

Prāyaścittasamgraha, a manual of rules re-
garding expiation, by Nārāyaṇa Bhaṭṭa.

It begins: अथ प्रायश्चित्तं ॥ तत्र प्रायश्चित्तलक्षणं ॥
पापक्षयमात्रकामनाजन्यकृतिविषयः पापक्षयसाधनं कर्म प्राय-
श्चित्तं । °

(अथ) अतिपातकानि fol. 2b; अथ बाल्यादिना प्राय-
श्चित्तभेदः 10a; धेनुमूल्यादिव्यवस्था 11a; प्रायश्चित्तपूर्वाह-
कृतं 11b; प्रायश्चित्तानन्तरं कार्यं 13a; वधस्य ज्ञानकृतादि-
निरूपणं 14a; शूद्रस्वामिकचतुर्होषणादिगवस्य ज्ञानकृतिवि-
प्रकर्तृकसाक्षाद्वधप्रायश्चित्तं 17b; अज्ञानकृतगर्भित्यादिवधे 21b;
अत्यन्तक्रिष्टादीनां वधे 25a; इति बहुकर्तृकैकगववधप्रायश्चित्तं ।
अथैकहायनादिगववध° 28a; अथ रोधादिनिमित्तकगोवध°
30a; अपालनकृते गोवध° 33a; अस्थिभङ्गादि° 38b;
गोरगडमोक्षकरण° 39a; हलशकटादिना वृषादिवाहने° 39b;
गोवधापवादः 40b; पञ्चविधवधित्वव्यवस्था 43b; व्रतानुक-

स्यव्यवस्था ib.; इति गोपनप्रायश्चित्तं अथातिपातकप्रायश्चित्तं 50b; अथ महापातक 52a; गर्भवध 53b; व्रात्यवधे जूटप्रायश्चित्तं 54a; सुरापान 55b; गुर्वङ्गनागमन 56a; अनुपातक 56b; शूद्रवध 57a; स्त्रीवध 57b; स्वभार्यायां मातृभगिन्यादिवध 58a; उपवीतच्छेदने 58b; जातिभंशकर 59a; अषात्रीकरण 59a; मलावह 59b; अग्रकीर्णक 59b; पर्वसु स्त्रीगमन 59b; आद्धदिने मैथुन 59b; तैलाभ्यक्तादिमूत्रोच्चारसमुच्चारसमुत्सर्ग 60a; स्त्रीयोच्छिष्टभक्षणदि 60a; अशीचान्नभक्षण 61b; अथ देवागारकृतेष्टकाकाष्ठशिलादिनाग्रहकरणप्रायश्चित्तं 62a.

Of comparatively modern authorities, quotations have been met with from *Bhavadeva-bhaṭṭa*, foll. 17a, 31b; *Mitāksharā*; *Śūlapāṇi*, 31b; *Smārtabhaṭṭācāhārya* [or simply *Smārta*; i.e. *Raghunandana*; e.g. *Prāyaścittatattve Smārtāḥ*, 48a] and *Smṛitisāgarasāra*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1727.

165. Foll. 55; size 12½ in. by 4½ in.; fairly well written, in Devanāgarī, in A.D. 1805; ten lines in a page.

Prāyaścittendruṣekhara-sūrasaṃgraha, an abstract of a treatise on penance, by *Nāgojībhaṭṭa*, son of *Śivabhaṭṭa* and *Satī*.

It begins: यत् यथाविध्यनुष्ठानादुपचितमशुभनाशकमेव तत्प्रायश्चित्तम् ॥ तुल्यपुरुषादावतिथ्याभिचारणयैवेति । न तु फलान्तरजनकमित्यर्थः । ०

अथ सर्वप्रायश्चित्तविधिः fol. 10b; इति प्रकीर्णकप्रायश्चित्तानि 22a; -- इति व्रात्यं 26a; इति स्तेयं 47a; इति चण्डानपाकरणं 27b; इत्यपण्यविक्रयः 28a, etc.; अथोच्छिष्टाभक्षभक्षणं 40b; आपुचिद्रव्यस्पृष्टे 41b; -- अथ आद्धभोजने 44a; -- अथ स्त्रीस्तेये 50b; अथ गुरुतले 51b, etc.

It ends: सकृत्प्रायश्चित्तानां कुहादीनां दाहकस्य पति-चांद्रायणम् ॥ गंगास्नानविष्णुस्मरणनध्नामजपादिसर्वपापप्रायश्चित्तमिति सर्वेष्टसिद्धिः ॥ इति शिवभट्टसुतसतीगर्भजनागोजीभट्टकृतप्रायश्चित्तेंद्रुशेखरसारसंग्रहः ॥ विक्रमसंवत् १८६२ ॥

For a MS. of *Nāgojībhaṭṭa's Prāyaścittendruṣekhara*, see Rāj. Mitra, Notices, V., p. 23.

[H. T. COLEBROOKE.]

1728.

352b. Foll. 27; size 10½ in. by 4 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Prāyaścittādhyāya, being the third chapter of the *Nibandhasarvasva*, by *Mahādeva*, son of *Mahājasahasramalla Śrīpati*.

It begins:

कृचिद्रूपं प्रकाशं च कृचिद्रूपिरसाकुलं ।

जगत्पुनातु गम्भीरस्रोतसामिव संततं ॥

बालस्य मृतस्य नामकरणात्पूर्वं घृताभ्यक्तस्य वह्नियामाङ्गनी निखननमेव कार्यं ०

इति आशीचप्रकरणं fol. 4a; आपद्धर्मे 4b; कर्मे-विपाकम् 5b; ब्रह्महत्याप्रायश्चित्तम् 7b; सुरापानप्रायश्चित्तं 8a; सुवर्णस्तेयम् 8b, etc.

It ends: इति प्रत्याज्ञायविधिः । यदा चंद्रलोकादिप्राप्यर्थं कृच्छ्रादिकं करोति तदा न प्रत्याज्ञायाः । न वपनं च । मृतस्य मंत्रादावनधिकारः ॥

इति श्रीमहाजसहस्रमल्लश्रीपतिनंदनश्रीमहादेवविरचिते निबन्धसर्वस्वे प्रायश्चित्तप्राध्यायस्तृतीयः ॥ ० ॥ विश्वेश्वरभट्टपुस्तकं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1729.

1516c. Foll. 14; size 10 in. by 4½ in.; fairly good Devanāgarī writing, of c. 1750 A.D.; ten lines in a page.

Ahnikaprāyaścitta, a fragment of a digest of rules of expiation.

It begins: साहिकक्रमेणाशीचादीनां प्रायश्चित्तमुच्यते । विष्णुपुराणे । नित्यानां कर्मणि विप्र यस्य हानिरहर्निशं । ०

Fol. 13a: कमल[ाकर?]भट्टकृताहिकप्रायश्चित्तानि ॥ (cf. *Kamalākara Bhaṭṭa's Ahnikalopaprāyaścitta*, *Bikāner Cat.*, p. 355).

It ends as follows:

सर्गश्च प्रतिसर्गश्च वंशो मन्वंतराणि च ।

वंशानुचरितं चैव पुराणं पंचलक्षणं ॥

खिलानि श्रीसूक्तादीनि इतिहासाः सप्तव्याधाख्यानानि(?r. सव्याख्यानानि) महाभारतादि to which another hand has added समाप्तं ॥

The passages from *Smṛitis* and *Purāṇas* are generally quoted at second hand from *Śūlapāṇi*, *Madanaratna* and *Madanapūrijāta*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1730.

1202. Foll. 39; size 12½ in. by 4½ in.; Devanāgarī character; foll. 1-25 in a clear, uniform, modern hand; ten lines in a page; foll. 26-39, not numbered, carelessly written by different hands; twelve lines in a page.

Śrāddhakalpa (also called *Pitr̥bhaktitaraṅginī*), a treatise on obsequies, compiled, by *Vācaspati Miśra*, under direction of King *Rāmabhadra Deva*, of Mithilā, son(?) of *Rūpanārāyaṇa*, son of *Harinārāyaṇa*.

It begins:

प्रणम्य वामुदेवाय तन्यते स्वर्गरंगिणी ।

श्रीवाचस्पतिधारेण पितृभक्तिरंगिणी ॥

वाराहपुराणे । °

There is a break after leaf 25, where the new handwriting begins.

The MS. ends:

श्रुतीः स्मृतीरर्थगतश्च तासां

गुरुपदेशादवधार्य सम्यक् ।

श्रीश्राद्धकल्याणमिमं निबन्धं

वाचस्पतिर्विश्वजनीनमूचे ॥

समस्तेत्यादिमहाराजाधिराजश्रीहरिनारायणात्मजसमस्तेत्या -
दिम[ह]ाराजाधिराजश्रीरूपनारायणपदवीसमलंकृत(?) 1. त) -
मिथिलामंडलाखंडलश्रीमद्रामभट्टदेवचरणादिष्टेन तत्परिषदा श्री-
वाचस्पतिशर्मणा* विरचितोऽयं श्राद्धकल्पः परिपूर्ण इति ॥

पदवाक्यमाननिपुणाः करंतलकुवलायमानविश्वदूशः ।

अवलोकयत कृतिमिमां करुणावरुणालयेन हृदयेन ॥

* In a MS. of the same work described in Rāj. M.'s Notices, V., p. 90, this colophon runs as follows:

इति श्रीमहाराजाधिराजश्रीहरिनारायणात्मजश्रीरूपनारा-
यणपदवीमलंकृतमिथिलामण्डलश्रीरामभट्टचरणादिष्टेन परिषदा
श्रीवाचस्पतिशर्मणा °

शास्त्रे दशस्मृतौ त्रिंशद्विंशधा येन यौवने ।

निर्मितास्तेन चरमे वयस्येष विनिर्मेमे ॥

कृष्णपञ्चदश्यां - ग्रालग्रामे श्रीनन्दनेन लिखितमिदं पुस्त-
कमिति ॥

For the same author's(?) *Śrāddhacintāmaṇi*, see above, nos. 1401, 1402.

[H. T. COLEBROOKE.]

1731.

87. Foll. 159 (foll. 81-83 of which are wanting); size 10¾ in. by 4½ in.; clear, uniform Devanāgarī writing, of the latter part of last century; nine lines in a page.

Śrāddhakalpalatā, a digest of rules and directions regarding obsequies, compiled by *Vināyaka Paṇḍita*, usually called *Nanda Paṇḍita*, son of *Rāma Paṇḍita*; under orders of a prince *Paramānanda*, of the family of the *Sahagilas*. It begins:

समालंबे लंबोदरचरणपंकेरुहयुगं

यदालंब्य स्वैरं विजहति च विघ्नांघतमसं ।

स्मरंतः संतोषं निरूपधिपरानंदलहरी

समाक्रांतस्वांता हरिहरविरिंचिप्रभृतयः ॥ १ ॥ °

अस्ति प्रशस्तैर्विभवैः समस्तैः

समस्तभूमंडलमंडनं यत् ।

साधारणं नाम पुरं पुरारमुदे

मुरारेरपि यद्विवोऽपि ॥ ४ ॥

समजनि जनतायाः प्राणसाधारणेऽस्मिन्

सर्हागल इति नाम्ना कोऽपि वंशः प्रसिद्धः ।

यमधिजनिमिवैकां देवदेवोऽपि विष्णुर्

विबुधकुलसमेतोऽ[स]द्यापि वांछ्यवाहुं ॥ ५ ॥

अखंडभूमंडलमंडनेऽस्मिन्

प्रतापसंतापितसप्रसन्निः ।

दयामयांतःकरणो बभूव

स सिंहमन्त्रः प्रथितः पृथिव्यां ॥ ६ ॥

प्रतापपरितापितप्रबलभूमिपालावली-

शिरोमणिमरीचिभिः प्रविलसत्यदांभोरुहः ।

समस्तसुरसुंदरी सततगीतकीर्तिस्ततो

वसावनमहीपतिः समजनि क्षामांडले ॥ ७ ॥

यत्नेजःपुंजतमा दिनकररुचयः शेरते शर्वरीषु प्रायः
पायोधिमध्ये रजनिकरकलालोचनं विधत्तीमाः ।
कीर्त्त्या यस्याभिभूतास्त्रिजगति गतया भूतलं भासयन्ती
ऽभूत्तस्मादस्तशत्रुः सहगिलतिलको रूपचंद्रः क्षितीशः
निजकुलजनताचकोरचंद्रो [॥ ८ ॥
युधजनकैरवहत्प्रबोधचंद्रः ।
कविकुलकवितासुधाभिचंद्रो
जगति बभूव नृपस्तु भूपचंद्रः ॥ ९ ॥

जातः क्षत्रियवंशकैरवसमुद्रोपे सुधांशुस्ततो
दाने देवतरोरपि प्रतिदिनं संपादितान्नना ।
शौर्ये पांडवकर्णमुख्यमहसामासादिताहीनता
येनासाविह वैषधाम परमानंदो महेंद्रो क्षितौ ॥ १० ॥
लक्ष्मीर्यत्कल्याणकटाक्षनिवहे पाष्णौ सुपर्वदुमो
वक्त्रे शीतकरः स्मिते नवमुधा क्रोधे च हालाहलं ।
दृष्टांतः प्रथमश्च विक्रमनिधिर्गीर्भीषमर्पादयोस्
तद्विग्रहः करुणामयेन विहितः पूर्णो हि रत्नाकरः ॥ ११ ॥
श्रीरामपंडितमुतः पंडितंश्रीविनायकः ।
आदिष्टेन तनुते आद्वकल्पलतामिमां ॥ १२ ॥

गोविदपंडितकृतामवलं व्यातियत्नतः ।
आद्वकल्पलतामितां कुर्वे तां आद्वदीपिकां ॥ १३ ॥
आद्वकल्पलता सेयं परमानंदकारिता ।
विदुषामर्थसंदेहे विदधानु च मत्क्रियां ॥ १४ ॥
नो मूलस्मृतयो न वान्यकृतयः संतन्यमाने मया
ग्रंथे ऽस्मिन्नवधीरिताः किमपि वा वाक्यं च पौराणिकं ।
तस्मादत्र बुधा सुधांशुधवले नापाततो दूषणं
देयं बुद्धिबलाद्विचार्य सकलं तत्त्वं तत्स्तुष्यात् ॥ १५ ॥

इह खलु धर्मार्थकाममोक्षाणामुपायांतरसाध्यत्वे ऽप्यलसप्राय-
कलिकलुपकलंकपंकमग्नदेहैः पुरुषैरनायासेन तेषां साधयितु-
मशक्यत्वादवश्यकर्तव्यश्राद्धमात्रस्यैव तत्साधनत्वेन तन्निर्णीयते ॥
तच्चादौ आद्वलक्षणं ॥ ०

इति ० आद्वकल्पलतायां आद्वखरूपकर्तृकालनिरूपणस्तवकः
प्रथमः fol. 23a; ० देशद्विजकर्तृनिरूपणस्तवको द्वितीयः
fol. 34a; ० ग्राह्यपदार्थैतिकर्तव्यतानिरूपणस्तवकस्तृतीयः (!)
fol. 57a; [० विकृतिश्राद्धनिरूपणस्तवकश्चतुर्थः fol. 81-83
wanting; fol. 53b in B.] It ends :

अस्ति क्षत्रियवंशभूषणमणिर्भूमौशचूडामणिः
शत्रूणां द्युमणिः प्रतापनविधौ धर्मोदरणिः कर्मसु ।
कीर्त्तीनां सरणिर्बुधाजतरणिः प्रत्यर्थिपृथ्वीभृतां
संसारारुणवतारणैककरणिः संकल्पचिंतामणिः ॥ १ ॥

स जयति परमानंदः कीर्त्त्या यस्यामृतेन पूर्णाशाः ।
त्रिदशाः सुरारिवैरं सुधाकृतेनैव तन्वते स्वैरं ॥ २ ॥
धर्मोधिकारिकुलकैरवचंद्रकांत-
श्रीरामपंडितमुतेन विनायकेन ।
आदेशतो ऽस्य विहिता सुमनोजभिरामा
श्रीश्राद्धकल्पलतिका नितरां प्ररुचात् ॥ ३ ॥
चंकुरिता मुनिवाक्यैर्वाख्यातृणां द्विपत्रिता सूक्तैः ।
पद्मविता कृतिनेयं कल्पलता वाञ्छितं दिशतु ॥ ४ ॥
यत्किंचिद्दूषणं स्यादिह तदपि बुधैर्भूषणं संविधेयं
दोषोद्धाराय तेपामधिजगति पुनर्जन्म धात्रा कृतं यत् ।
किं वा निंद्यं न शंभूगैरलमहिगणाद् भस्म शूलं कपालं
धत्ते भूषार्थमन्यैस्तदपि किमु गिरा पूज्यते न श्रुतिना ॥ ५ ॥
संतो ऽपि संतोषमपास्य दूरं
कृतिं मदोयां यदि दूषयेयुः ।
हानिस्तदा स्यात्किंयतो ममात्र
सत्त्वं पुरस्तात्परिहास्यते तैः ॥ ६ ॥
परमानंददानांबुनिषेकैरनुवासरं ।
आद्वकल्पलता रुढा देयादर्थिकुलेस्मितां ॥ ७ ॥

इति श्रीमहाराजाधिराजसहगिलान्वयैकभूषणपरमानंददिष्ट-
धर्मोधिकारिरामपंडितात्मजविनायकपंडितकृतायां आद्वकल्पल-
तायां नवश्राद्धनिरूपणस्तवकः पंचमः समाप्तः ॥

Besides *Smṛitikāras* and *Purāṇas*, the follow-
ing works and writers have been found quoted :
Kālavidhāna, e.g. fol. 63b; *Kāladarśa*, 58b;
Candraprakāśa, 16b; *Dharmapradīpa*, 22b, 72a;
Nirṇayapradīpikā, 56b, 66b; *Purāṇasamuccaya*,
17b, 62a; *Śukāṭāyana* [शाकटायनोक्तं ॥

जलाग्निभ्यां विपन्नानां संन्यासे वा गृहे पथि ।

श्राद्धं कुर्वीत तेषां वै वज्रयित्वा चतुर्दशीमिति ॥] 67a
(apparently from *Hemādri*, *Parīśeshakh.*, I. 215);
Śrāddhakamala, 22b; *Śrāddhakalpa*, 24a; *Śrād-
dhakāśikā*, 53a; *Śrāddhacintāmaṇi*, 48a, 111a;
Śrāddhanirṇaya, 11a; *Śrāddhapradīpa*, 11a;
Śatṭrimśanmata, 9b; *Smṛiticandrikā*, 18b (*Can-
drikā*, 3a); *Smṛitidarpaṇa*, 62b; *Smṛitiratnāvali*,
58a; *Smṛitisamgraha*, 6a, 59b (*Samgraha*, 8b;
Samgrahakāra, 14b, 15b); *Smṛitisūtra*, 93b;
Smṛityarthasāra, 65a, 69a; *Hemādri*, 9b, 13a.

For further particulars regarding the author,
see no. 1342. [H. T. COLEBROOKE.]

1732.

95. Foll. 87; size 10 in. by 3½ in.; legibly written, in Devanāgarī, towards the end of last century; 9-13 lines in a page.

The same work.

Between foll. 21 and 22 there is a large gap, comprising nearly the whole of the third and part of the fourth chapters.

[H. T. COLEBROOKE.]

1733.

1966. Foll. 18; size 7 in. by 4 in.; modern Devanāgarī writing; 9-11 lines in a page; the leaves much injured at both ends.

Śrāddhakalpanā, a manual of (partly accented) texts and formulas used at the performance of obsequies.

It begins: आचम्य पवित्रधारणं । पवित्रवतः परि वाचमासते पितृषां ° (*Rks.* IX., 73, 3 accented) रभं ॥

ऊर्ध्वकेशी विरूपाक्षी मांसशोणितभोजने ।

तिष्ठा देवी शिखाबंधे चामुडे ह्यपराजिते ॥

अपक्रामंतु भूतानि पिशाचाः सर्वतोदिशं ।

सर्वेषामविरोधेन आद्रकर्म समारभे ॥

प्राणायामं कृत्वा । पितृदेवताभ्यो नमः । फलप्राप्त्यर्थं पुरुर-
वार्षवसंज्ञकानां विश्वेषां देवानां विश्वेषां देवानां प्राचीनावी-
तिपितृपितामहप्रपितामहानां अमुकशर्मणां अमुकगोत्राणां वसु-
रुद्रादित्यस्वरूपाणां एतेषां श्रेयोऽर्थं मोक्षार्थं तृप्त्यर्थं प्रतिसांव-
त्सरिकं आद्रं सदैवं सपिंडं साग्नौकरणं देशकालाद्यनुसारतः
पार्वणेन विधिना अन्नेन हविषा सद्यः करिष्ये ॥ इमं मे गंगे
यमुने ° (*X.*, 75, 5) ॥

गंधद्वारां दुराधर्षां नित्यपुष्टां करोषिणीं ।

ईश्वर्यं सर्वभूतानां तामिहोपहृष्ये श्रियं ॥ (*Khila* after

ग्रारासः ° (*Rks.* I., 191, 3) ॥ [*Rks.* V., 87.)

It ends: अनेन अग्नौकरणब्राह्मणभोजनपिंडदानकर्मच-
यात्मकेन पितृपितामहप्रपितामहस्वरूपी जनार्दनवासुदेवः प्री-
यतां ॥ --- वै देवतास्ताः सर्वौ वेदविदिं ब्राह्मणे वसंति
तस्माद्ब्राह्मण --- दिवो देवे नमस्कुर्वीताश्चोऽलं कीर्तयेद्देता एव
देवताः प्री ---

Then, on fol. 18a, by a different hand, three more *ślokas*: [स्वा]गते स्वस्तिवचने गोत्राशिषः प्रदक्षिणे । °

[DR. JOHN TAYLOR.]

1734.

1611. Foll. 54; size 19½ in. by 3½ in.; folded to half the length; small, neat, modern Bengali handwriting (from fol. 38 by a different, less regular, hand); 6 or 7 lines in a page.

Śrāddhacandrikā, a manual of rules for the performance of obsequies, by (*Śrīnātha*) *Ācār-
yacūdāmaṇi* (son of *Śrīkarācārya*).

It begins :

सच्चिदानन्दपुष्पमवाङ्मनसगोचरं ।

मुग्धापरगध(1. राद्र)योद्धीरं वन्दे तं देवकीसुतं ॥ १ ॥

संहिताः संग्रहान्सर्वान् विलोक्य आद्रपद्धतिः ।

आचार्यचूडामणिना सोपपत्तिर्निबध्यते ॥ २ ॥

अथ आद्रपूर्वदिनकृत्यं । तत्र तद्दिने वस्त्रगृहशरीरशुद्धिः
कार्या । °

अथ आद्रभोजनक्रमः fol. 23b; इति आद्रचन्द्रिकायां
पार्वणप्रयोगनिरणीयः 32a; अथैकोहिहिनिरणीयः 33a; अथ
सपिण्डौकरणप्रयोगः 40b; अथ वृद्धिआद्रं 46a.

It ends: इति वृद्धिआद्रं ॥ ° ॥

आचार्यद्वैधसंज्ञातसंदेहतिमिरापहा ।

विबुधानन्दजननी कृतेयं आद्रचन्द्रिका ॥

पूर्वपरकृतत्वादि सर्वमेवाप्रयोजकं ।

सप्रमाणमुपादेयं न यास्यं तद्विनाकृतं ॥

इति आद्रचन्द्रिका समाप्ता ॥

For the author's *Ācārācandrikā*, see no. 1648;
for another *Śrāddhacandrikā*, see *Rāj. M.*, No-
tices, VIII., p. 270. [H. T. COLEBROOKE.]

1735.

780. Foll. 95; size 9½ in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1750 A.D. (the last leaf by a different hand); ten lines in a page.

Śrāddhacintāmaṇi-Prayogapaddhati, or *Subo-
dhini*, a manual for the performance of obse-

quial rites, by *Śivarāma* (*Sarveśvara*), son of *Viśrāma*; apparently intended as a summary of the *śrāddha* section of a general digest of religious duties, entitled *Kṛityacintāmaṇi*, by the same author.

It begins :

प्रणम्य तातं विप्रानं विष्णुं सर्वेश्वरं तथा ।

आह्वयित्वा मणौ स्त्रिये निर्णीतानां तु कर्मणः (1. गी) ॥ १ ॥

देशाचारानुसारेण सामगानां हिताय वै ।

प्रयोगपद्धतिं सम्यक्कुर्वे नाद्या सुबोधिनौ ॥ २ ॥

अथ प्रयोगः ॥ तत्रादावासन्नमरणेन देहशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं शक्त्यनुसारेण षड्व्यं च्यव्यं सार्धं न्यमेकान्यं वा कर्तव्यं । तत्र मिताक्षरामहर्षेण वनारायणभट्टादिसंमतः प्रायश्चित्तप्रयोगः । ०

इति विष्णुपूजा fol. 4b; ० वैष्णवं आह ॥ 5b; इति प्रायश्चित्तप्रयोगः । ० अथोक्तान्तिधेनुदानविधिः 8a, etc.; अथ अनाशनग्रहणविधिः 12a; अथ श्रीताग्निदाहविधिः 15b; अथ दाहोत्तरं प्रथमदिनकृतं 21a, etc.; अथ षोडश आह्वानि 40b.

इति शुक्लश्रीविश्रामात्मजशिवरामविरचिते आह्वयित्वा मणौ मरणावस्थामारभ्य सपिंडीकरणान्तकृत्यप्रयोगप्रकाशः समाप्तः ॥ अथ विधानानि ॥ fol. 55a; इति आह्वयित्वा मणौ जीवच्छ्राद्धप्रयोगः । 68a; इति शुक्ल ० आह्वयित्वा मणौ द्वितीयप्रकाशप्रयोगः ॥ अथ आचारप्राप्तो दूर्वापूजाप्रयोगः 80b.

It ends: ततो ब्राह्मणान् सुमृष्टेनात्रेण यथाविभवं [सं] भोज्य स्वयमिष्टैः सह भुंजीत तद्दिने ब्रह्मचर्यादिनियमवान्भवेत् । एवं कृते सर्वेक्षरादिरोगशान्तिर्भवति ॥

इति श्रीमद्विद्वदग्रगण्यसर्वेश्वरविरचितं कृत्यचिंतामणिनामको ग्रंथः समाप्तः ॥

On fol. 1a the title कृत्यचूडामणि is given side by side with आह्वयित्वा मणौ, by different hands.

[H. T. COLEBROOKE.]

1736.

291. Foll. 41; size 10 in. by 5 in.; large, stiff Devanāgarī handwriting; 11-13 lines in a page.

Śrāddhapaddhati, another manual of obsequial rites, by *Kshemarāma*, son of *Kulamaṇi*, grandson of *Lokamaṇi*, and great-grandson

of *Bābū Lakshmīkānta*; of Kanauj. Very incorrect.

The MS. begins :

दैतधावनतां वृत्तं स्निग्धस्नानप्रयोजनं ।

चतुर्कालाभिगामोऽप्य ब्रह्मयान्यहीयते (1) ॥ ०

इति ० पार्वण [आह] fol. 8b; इति आह्वयित्वा मणौ आह ॥ अथ शस्त्रहतस्य चतुर्दश्यां काम्यविकृतपार्वण आह ॥ 16a; इति ० विविधविकृतपार्वणानि ॥ अथ मातुरेकोद्दिष्ट आह ॥ 20a; इति ० काम्यविकृतपार्वण आह ॥ अथ नित्यविकृतपार्वणानि 20b; इति ० मातुरेकोद्दिष्ट आह ॥ अथ पितुरेकोद्दिष्ट आह ॥ 23a; अथ सहगामिन्याः क्षयाहिक आह ॥ 26b; अथ द्विसप्ततित्यवस्था । 30a; अथ दीप आह ॥ 31a; अथ दीपोत्सवः 32a; इति आह्वयित्वा मणौ ॥ अथ सपिंडीकरणं 33a; अथ वृद्धि आह ॥ 36a.

It ends :

माता श्रीपत्निनी (1) यस्य पिता श्रीभवमंडनः ।

तेन श्रीक्षेमरामेण कृतेय आह्वयित्वा मणौ ॥

इति श्रीकन्यकुञ्जदेशीयकवंशोद्भवद्विपंचाशत्रिंशिसोमयाजिदीक्षितवावूलक्ष्मीकांतस्तदात्मजश्चांदोगमुखतिलकश्रीलोकमणिस्तदात्मजः श्रीकुलमणिस्तपुत्रसोमयाजिस्त्रैमरामकृता आह्वयित्वा मणौ समाप्ता ॥ संवत् १८०५ वर्षे चापाटे मासि शुक्ले पक्षे पंचम्यां तिथौ हरिवसनगरे श्रीदीक्षितचिंजीवलित्तिमिदं पुस्तकं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1737.

617a. Foll. 71 (numbered 72, no. 35 having been omitted); size 9½ in. by 4 in.; careless Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Śrāddhendu, a treatise on obsequies, by an unknown author.

The MS. is rather incorrect, and of little use without other copies.

It begins :

अथ आह ॥ निरूप्यते । अह्मया ब्राह्मणेभ्यो यन्त्यतृनुद्दिश्य दीयते चक्षुः आह्वयित्वाहः । शुद्धिसत्त्वादि संयुतमि [ति] गृह्यविदः संकेतविशेषसंबंधेन आह्वयपद्धते तत्त्वं तत्त्वं तत्र येषां कस्यसूत्रं यावदितिकर्तव्यताकर्मोक्तं तेषां तावदेव । प्रधानस्य स्वसूत्रोक्तोक्तकलापेनैवाकांक्षां शान्तिरितरस्मयाशुक्ताक्षभावात् येषां तु प्रधानमात्रं सूत्रे उक्तं ०

Fol. 7b: विष्णुं स्मृत्वा कर्मेश्वरार्पणं कुर्यादिति संक्षेपः ।
इति आर्द्धेदुः समाप्तः । इति दर्शश्राद्धप्रयोगः ॥ विप्रव[न]ने
निर्णयः । अर्कते पिंडदानेषु(!) तु पिता यदि वमेत दापनपाकं
प्रकुर्वीत आर्द्धं कुर्याद्यथाविधि । तथा अर्कते पिंडदाने तु भुञ्जानो
ब्राह्मणो वमेत । ०

It ends: पूर्वपाकादन्नमानीय यथाविधि पिंडदानादि ॥
संवत् १८५९ मिति शुक्लचैपक्षे(!) १४ वासुकरवारः ॥ On
fol. 1a the treatise is called *Śrāddhendusekhara*.

For the same treatise, see Rāj. Mitra,
Notices, V., p. 96. [H. T. COLEBROOKE.]

1738.

1708B. Foll. 50; size 9½ in. by 4 in.;
legibly written, in Devanāgarī, in 1751 A.D.;
twelve lines in a page.

Śrāddhasaṃgraha, or *Śrāddhagaṇapati*, a di-
gest of matters relating to obsequial rites,
compiled (? in 1751 A.D.) by *Rāmakṛishṇa*, son
of *Koṇḍabhaṭṭa*, and grandson of *Prayāgabhaṭṭa*.

The work is primarily based on *Kātyāyana's*
Śrāddhakalpasūtra (Weber, Cat. Berl., nos. 252,
257-58; ? Rāj. Mitra, Bikāner Cat., no. 1014),
which, again, has much in common with *Go-
bhila's* *Śrāddhakalpa*, and on which it forms a
kind of running commentary; the commen-
tatorial matter being, however, completely
swamped by a flood of quotations. In this
respect the work, indeed, greatly resembles
the author's* *Samskāragagaṇapati*, or commentary
on the *Kātyāyana-Gṛīhyasūtra* (see nos. 358-60).

It begins :

गणाधिपं नमस्कृत्य सर्वसिद्धिप्रदं प्रभुं ।

रामकृष्णो वितनुते आर्द्धसंयहमुत्तमं ॥ १ ॥

* Of the identity of the two authors there can in-
deed be no doubt. In the description of nos. 358-59
instead of 'son of *Konera*, and grandson of *Jayasimha*,'
read, 'son of *Konera* (son of *Prayāgabhaṭṭa*, grandson
of *Anantasarman*) and *pañḍit* to *Vijayasimha*;'—the ex-
pression *संप्राप्तजीविकस्तस्मात्* in the 6th śloka having
been wrongly interpreted.

स्वाभिप्रायेण हि मया न किञ्चिदिह लिख्यते ।
किंतु वाचनिकं सर्वमतो ग्राह्यं च सज्जनैः ॥ २ ॥

आलोच्य धर्मशास्त्राणि मन्वादिभिः कृतानि च ।
कात्यायनकृतं सूत्रं भाष्यं चैव हलायुधं ॥ ३ ॥

कर्काचार्यकृतं भाष्यं गदाधरकृतं तथा ।
काशिकां दीपिकां चैव अन्यानि च बहूनि च ॥ ४ ॥

सारमेव समुद्धृत्य स्मृतीनां वचनं यथा ।
सिद्धांतानि समूलानि विचार्य लिख्यते मया ॥ ५ ॥

तत्रादौ श्राद्धमहिमा ॥

आकाशे तारकासंख्या नृणसंख्या महीतले ।

श्राद्धकाले तु दानस्य पुण्यं वक्तुं न शक्यते ॥ ६ ॥

अकरणे दोषमाह ॥

अज्ञानाद्वा प्रमादाद्वा यो मृताहमतिक्रमेत् ।

श्चानयोनिशतं गत्वा चांडालः स्यात्पुनः पुनः ॥ ७ ॥

अपरपक्षे आर्द्धं कुर्वीतेति सूत्रं ॥ अपरपक्षः कृष्णपक्षः ।
चांद्रमासे पूर्वं शुक्लपक्षः । अपरः कृष्णपक्षः ।

मनुः । आषाढीमर्वाधि कृत्वा ० अन्नमप्यन्वहं जलं ॥ १ ॥

हेमाद्रौ नागरखंडे । आषाढ्याः पंचमे पक्षे ० अपि
[वासरे ॥ २ ॥

तस्य संवत्सरं यावत्संतृप्ताः पितरो भुवमिति तत्रैव । ०

Fol. 2b : नन्वेवं पौर्णमास्यां मृतस्य कुत्र तिथाविति ।
तत्रामावास्यायामित्येके तत्र । तिथ्याश्रयाभावात् । दर्शं मृतस्यैव
तत्रौचितत्वाच्च । अतो भाद्रपद्यामेव युक्तं । तथा च वृद्ध्या-
न्नवत्स्यः† ।

पृष्णिमायाममायां वा सदा कन्यागते रवौ ।

एकोद्दिष्टं तु मातुः स्यात्पितुः पार्वणमुच्यते ।

नान्यकाले प्रशंसति क्षये ऽहनि तु पार्वणं ॥ ०

† Here are a few more quotations from *Vṛiddha-
Yājñavalkya* (cf. Jolly, Tagore L. L., p. 67):

दक्षिणे कटिदेशे तु तिलैः सह कुशत्रयं ।

तर्जयतीह दैत्यानां यथा नृणां यमस्तथा ॥ fol. 9b.

माषान् सर्वत्र नैवेद्ये पिंडे ऽग्नौ च विवर्जयेत् ।

यथा मद्यं तथा माषा निषिद्धाश्चाग्निपिंडयोः ॥ 20b.

पितृरूपास्तु अम्बराः पेशाच्चा राक्षसाश्च ये ।

येषां वै रक्षणाधीय क्षिपेदग्निं तु नैर्ऋते ॥ 21b.

ततश्च तिलकं कुर्यान्मंत्रेणानेन यत्नतः । 24a.

पूर्वं पितृभ्यो दद्याद्भु देवेभ्यस्तदनंतरं ।

अमुराः पितृरूपेण दत्तं हिंसति दानवाः ॥ 25a.

Fol. 3a: आहुं कुर्वीत इति ॥ देवलो ऽपि* ।

वनानि गिरयो नद्यस्तीर्थान्यायतनानि च ।

देवसा[ता]श्च [ग]र्ताश्च स्वामिस्तेषु(?स्वस्तेषु) पुनर्विद्यते ॥

३ ॥ सूत्रं ॥ आहुमिति कर्मणो नामधेयं । तत्र कर्मते
पिंडदानस्यैव नामधेयं । तथा च श्रीधरः । °

The succeeding *sūtras* are apparently: ऊर्ध्वं
वा चतुर्थ्याः । यदहः संपद्येत तदहर्ब्राह्मणानामभ्य पूर्वेद्युर्वी
(cf. *Gobhila Śrāddhak.*, 1. 4. 5) । ज्ञातकान् (7) ।
एके यतीन् (8) । गृहस्थान् निमंत्रयेत् (9) । etc.

The matter is divided into nine *kaṇḍikās*
(whence *Kātyāyana's Śrāddhakalpa*, or 6th
Parīśiṣṭa is also called *Navakaṇḍikāśrāddha-*
sūtra):

II. beg. fol. 9a: इदानीं प्रयोगमुपक्रममाणः परिभाषते ।
तत्रादौ पूर्वदिनकर्तव्यतामाह धर्मप्रवृत्तौ । पूर्वद्युरेव कर्तव्यं °
the first *sūtra* being apparently पिंडपितृयज्ञव-
दुपचारः पित्र्ये (cf. *Gobh. Śrāddhak.*, 1, 23. 24) ।

III., fol. 15a: उद्धृत्य घृताक्रमसं पृच्छत्यग्नीं करिष्य इति
(*G.*, 2, 19) ।

IV., fol. 27a: अथ प्रकृतिश्राद्धमुक्ता विकृतिश्राद्धमाह ।
अथैकोद्दिष्टं । सूत्रं (*G.*, 3, 1) ।

V., fol. 28a: अथ भाद्रपदापरपक्षे या भरणी सा महा-
भरणीत्युच्यते । तदुक्तं मातस्ये । भरणी °

VI., fol. 46a: अथाभ्युदयिकश्राद्धकर्तव्यतामाह कात्या-
यनः । स्वपितृभ्यः पिता दद्यात् ° (*G.*, 4, 1.)

VII., fol. 48a: अथ तृप्तिरुच्यते । अथ तृप्तिर्याम्या-
भिरौषधीभिर्मांसं तृप्तिस्तदभाव आरण्याभिर्मूलफलैरोषधी-
भिर्वी ° (cf. *G.*, 6, 1).

VIII., fol. 48b: अथास्यतृप्तिमाह । अथास्यतृप्तिं
खड्गमांसं कालशाकं लोहलागमांसं मधु महाशक्त् इति सूत्रं ।
(*G.*, 7, 1).

IX., fol. 49a: अथ काम्यानि श्राद्धान्युच्यन्ते । अथ का-
म्यानि भवन्ति । ° (*G.*, 8, 1).

It ends: अथ श्राद्धभोजने प्रायश्चित्तमाह ।

नग्नश्राद्धे नवश्राद्धे ° ॥ १ ॥ ऋग्विधाने ।

दुरो अश्वस्य मंत्रं (*Rgv.* I., 53, 2) च दशमांसं च मास-
महालयं यदा न्यूनं तदा संपूर्णमेति तत् ॥ १४ ॥ [योः ।

द्विमासयोः कन्यातुल्योः ॥

यजुःप्रथमशाखीयो भरद्वाजमुनेः कुले ।

जातः प्रयागभट्टाख्यः श्रीतस्मार्तक्रियापरः ॥ १५ ॥

तदंगजः कौंडभट्टो देव्याराधनतत्परः ।

तदंगनो रामकृष्णश्चक्रे श्राद्धस्य संग्रहं ॥ १६ ॥

शके चित्रनगभूषाख्ये १६१३ वैशाखे श्राद्धसंग्रहः ।

काश्यां स[म]र्पितः पूज्ये हेरंबपदपंक्तये ॥ १७ ॥

इति [प्रथमशाखीय- elsewhere] रामकृष्णविरचितः श्रा-
द्धगणपतिः समाप्तः ॥

The *Dharmapraparitti*, *Kāśikā* (digest) and
Dīpikā (*Śrāddhadīpikā*, fol. 28b), are constantly
referred to, even *Smṛiti* and *Purāṇa* passages
being quoted from them at second hand. Of
other authorities may be mentioned: *Aparārka*,
fol. 30b; *Rigvidhāna*, 50a; *Kalpalatā*, 22a;
Kūlanirṇayakāra, 29b, 30a, b; *Kūlādarśa*, 28b,
31b, 33b, 44b; *Gadādharaśāhāśya*, 27b (bis);
Grihyaparīśiṣṭa, 36b; *Caturviṃśatimata*, 12b,
26b; *Chandogaparīśiṣṭa* (*Karmaprad.*, 1, 13),
47a; *Dharmapradīpa*, 7b, 11a, 17a, 19a, etc.;
Nirṇayadīpa, 2a; *Paribhāṣāsūtra*, 21b, 23a;
Piṇḍabrāhmaṇabhāṣya [अथ नीवीमुद्धृत्य नमस्करोतीति
कण्डिकाव्याख्याने *Śatap. Br.*, II., 4, 2, 24], 10a;
Prithvīcandrodaya, 2b; *Purāṇasamuccaya* (two
ślokas), 8a; *Prayogapārījāta*, 28a, 47b; *Reṇu-*
kārikā, 41a; *Viṭṭhalīya*, 7b, 10b, 20b; *Vidhāna-*
pārījāta, 3a; *-pārījātaka*, 25b, 43b; *Vishṇu-*
hasya, 50a; *Śakāṭāyana*, 29b; *Śrāddhakamala*,
29a; *Śrāddhapradīpa*, 25a, 26b; *Śrāddha-Śūla-*
pāṇi, 3b; *Śrīdhara*, 3a; *Shattriṃśanmata*, 37b;
Samgraha(kāra), 20a, 23b, 25b, 26a, 34a;
Smṛitisamgraha, 28b, 40b; *Smṛiticandrikā*, 30b;
Smṛitidarpaṇa, 32b; *Smṛitiratnāvalī*, 28b, 31a,
34a; *Smṛitisāra*, 45b; *Smṛityarthasāra*, 30b,
37a, 43a; *Halāyudhabhāṣya*, 27b, 35a.

[H. T. COLEBROOKE.]

1739.

1266. Foll. 48 (foll. 27-29 of which are
wanting); size 7½ in. by 3 in.; legibly written,

* This quotation regarding the localities where the
śrāddha may be performed is evidently out of place
here; we have probably to read आहुं कुर्वीत ॥ ३ ॥ सूत्रं ॥

in Devanāgarī, about 1780 A.D., by one *Mārkaṇḍeya Bhaṭṭa*; six lines, in a page.

Śrāddhasaṃgraha, a practical manual of obsequies, compiled (?in 1769 A.D.) by *Rāma-kṛishṇa*, son of *Koṇḍabhaṭṭa*, grandson of *Prayāgabhaṭṭa*, and great-grandson of *Ananta-sarman*.

It begins (cf. preceding MS.):

गजाननं नमस्कृत्य नमस्कृत्य गुरुं तथा ।
पितरौ च ततो नाना कुर्वे ऽहं श्राद्धसंग्रहं ॥ १ ॥
आलोक्य धर्मशास्त्राणि मन्वादिभिः कृतानि च ।
कात्यायनकृतं सूत्रं भाष्यं चैव हलायुधं ॥ २ ॥
कर्काचार्यकृतं भाष्यं गदाधरकृतं तथा ।
काशिकां दीपिकां चैव अन्यानि च बहूनि च ॥ ३ ॥
सारमेव समुद्धृत्य स्मृतीनां वचनं यथा ।
सिद्धांतानि समूलानि विचार्य लिख्यते मया ॥ ४ ॥
तीर्थं प्राप्य गयात्रिपुष्करसरित्क्षेत्रादिपुण्यं महद्
दानं भूमिगयाश्च हेमतुल्या पात्रं चतुर्वेदवित् ।
राहुग्रस्तदिवाकरात्ममधिकं पित्र्यदिनं शास्त्रं
मातुः श्राद्धदिने फलं तु कथितं ब्रह्मादयो ऽप्यक्षमाः ॥ ५ ॥
आकाशे तारकासंख्या पाताले च महीतले ।
श्राद्धकाले तु दानस्य पुण्यं वक्तुं न शक्यते ॥ ६ ॥

अथ श्राद्धदेशाः ॥

शुचिदेशं विचिक्तं तु गोमयेनोपलेपयेत् ।
दक्षिणाप्रवणं चैव प्रयत्नेनोपपादयेत् ॥ ७ ॥
पृथ्वीचंद्रोदये विष्णुधर्मे । दक्षिणाप्रवणे देशे ०

It ends:

दर्शश्राद्धं गयाश्राद्धं श्राद्धं चापरपक्षिकं ।
प्रथमे ऽन्दे तु कुर्वीत सविंडीकरणे कृते ॥ २१ ॥
वशिष्टायास्तटे शुद्धे चिचमंडलपत्रने ।
शुभकर्मा ऽन्तर्गामी भारद्वाजकुले ऽजनि ॥ २२ ॥
तदंगतो (1. ० जः) प्रयागाख्यो कौंड[भ]ट्टस्तदंगजः ।
तदंगजो रामकृष्णश्चक्रे श्राद्धस्य संग्रहं ॥ २३ ॥

श्रीशालिवाहनशाके गगनांगांगभूमिने १६७२ (sic) संवत्
१८२६ आश्विनशुक्लपंचम्यां गुरुवासरे समाप्तः श्राद्धसंग्रहः ॥

इति श्रीयजुर्वेदांगतर्गतकाशशास्त्राध्यायी कौंडभट्टात्मज-
कृष्णविरचितः श्राद्धसंग्रहः समाप्तः ॥ ०

Foll. 7-26, though apparently written by

the same hand, evidently contain a portion of some other work on *ācāra*, of a *Vaiṣṇava* tendency; *Lakṣmī-Nārāyaṇa* being the deities most frequently dwelt upon in the formulas. The leaves of this portion are marked अ० उ० and no marks of punctuation are used, while in the other parts of the volume (the leaves of which are marked आ० सं०) red strokes are used for stops. *Rūpanārāyaṇa* (रूपनारायणमते । ईशानपूर्वयोर्मध्ये ब्रह्मपूजनं । fol. 18b) and *Hemādri* (fol. 20b) are the only authorities quoted in the inserted portion; and the *ācāryāḥ*, *kuṇḍā-cāryāḥ*, *mukhyācāryāḥ* are repeatedly mentioned. नवग्रहहोमं करिष्ये fol. 20a; अग्निप्रतिष्ठां करिष्ये । अग्निं प्रतिष्ठाप्य संमुखीकृत्य अग्नेर्गर्भाधानादिसंस्कारान् कुर्यात् । ते च हेमाद्री । गर्भाधानं पुंसवनं ० fol. 20b; अन्वाधानं कुर्यात् fol. 23b; अथ मुख्यकुंडे होममंत्राः । वनस्पते शतवल्खा इति लक्ष्मीनारायण । परो माचयेति प्रत्यूचं चरुः । पुरुषसूक्तेन प्रत्यूचमाज्यं । लक्ष्मीनारायणेति त्यागः । अभि त्वा देव सवितरितीशानस्य सर्वतोभद्रदेवता मंत्राश्च ब्रह्म ज्ञानमित्यादिमंत्राः ॥ अथ पूर्वकुंडे होममंत्राः ० fol. 25a.

In the *Śrāddhasaṃgraha*, the *Dharmapra-vṛitti* is the work most frequently referred to. Of other authorities may be mentioned: *Kālā-darśa*, fol. 46a; *Gadādharaśāstrya*, 38b; *Dharma-pradīpa*, 37b; *Pārijāta*, 5a; *Prayogapārijāta*, 32b; *Smṛityarthasāra*, 43b; *Halāyudhabhā-shya*, 5a.

A much older *Śrāddhasaṃgraha* is quoted in *Devanāga Bhaṭṭa's Smṛiticandrikā* (e.g. Burn. MS. 325, fol. 111b). [H. T. COLEBROOKE.]

1740.

1696b. Foll. 35; size 9½ in. by 3½ in.; fair Devanāgarī handwriting, of the earlier part of the last century; seven lines in a page; the ink has given way in places.

[*Śrāddhaprayoga*], a similar manual by an unknown author.

It begins : अथ मृतस्याग्निप्रक्रिया । अथ गतप्राणस्य मुखानिःक्षिप्तकाश्यमणिप्रवालहिरण्यशकलस्य नासिकापुटद्वयलिप्तहिरण्यमात्रशकलस्य घृततैलसमायुक्तस्य देहशोधनं विधाय स्नापितवर्हिभक्त्या भूमौ दक्षिणशिरस्थापितघृततैलाभ्युक्षितस्य चंदनोक्षितसर्वांगस्य सुमनोभिर्विभूषितस्य शुद्धवस्त्रोपवीतिनो गुरुननुज्ञाप्यानहंकृतपुत्रादिना पूर्वेण पुरद्वारेण सामादभिमुखं चतुर्विधं घाघं कोलाहलेन नदीतीरश्मशाननयनं । ततः स्नातः पुत्रादिना दक्षिणशिरसः कृत्वा ओं

गङ्गादीनि च तीर्थानि ये च पुण्याः शिलोच्चयाः ।

कुरुक्षेत्रं च गङ्गां च यमुनां च सरिद्धरां ॥

कौशिकीं चन्दुभागां च सर्वपापप्रणाशिनीं ।

भद्रावकाशां शरजूं गंडकीं तमसां तथा ॥

वैनवं च वराहं च तीर्थं विंदारकं तथा ।

पृथिव्यां यानि तीर्थानि चतुरः सागरांस्तथा ॥

एतानि मनसा ध्यायन् जलेन सर्वतीर्थान्यावाह्य तेन संस्नाय्य शुचिदेशे ०

अथैकादशाहप्रयोगः । शय्यादानं पुण्याक्षतैः ओं सोपकर-शय्यायै नमः ० fol. 11b; nearly the whole of fol. 16 is left blank. अथ सविंडीकरणश्राद्धप्रयोगः । आसन-समीपे तिलतैलेन दीपं दद्यात् ० fol. 26b.

It ends: इदं हिरण्यमग्निदैवतं यथानामगोत्राय ब्राह्मणाय दक्षिणामहं ददे ॥ इति सविंडीकरणश्राद्धं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1741.

683a. Foll. 102; size 9½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing, of 1793 A.D.; ten lines in a page.

Śrāddhāviveka, a treatise on obsequies, in four chapters, by *Rudradhara* (see next MS.).

It begins : अथ श्राद्धविवेकं लिख्यते ॥

प्रसीदतु स नो हरिस्त्रिदशैरिसीमंतिनी-

नवीनविधवाजनव्रतविधानदीक्षागुरुः ।

यदीयपदपंकजस्मरणयतीतसर्वैनसः ।

पुनर्भगतागतं जहति वीतमोहा बुधाः ॥ १ ॥

चिरंतनानेकनिर्यथसिद्धः सुसंप्रदायानुगतः स्फुटार्थः ।

नत्वा हरिं रुद्रधरेण सम्यग्वितन्यते श्राद्धविवेक एषः ॥ २ ॥

श्राद्धं नाम वेदबोधितपात्रालभनपूर्वकप्रसीतदेवतोद्देशेन द्रव्यत्यागविशेषः । तच्छ्राद्धमिह स्वरूपभेदेति कर्तव्यताकथनमंत्र-

निर्णयविवहितनिषिद्धदेशकालद्रव्यब्राह्मणादिकथनेन विविच्यते । तत्रादौ संक्षेपतः स्वरूपभेदः कथ्यते । तत्र वृहस्पतिः । ०

The work has been printed at Benares (1855, 1864).

There is some confusion in the pagination, owing to foll. 67-78 having been bound in inverse order, and with the paper reversed, and two leaves being numbered 82 (and inserted between foll. 66 and 78).

It ends : स्मरणादेव तद्विष्णोः संपूर्णं स्यादिति श्रुति-रिति पठित्वा विष्णुं स्मरेत् । नित्यश्राद्धीयमन्नं ब्राह्मणाय प्रति-पादयेत् । जले वा क्षिपेत् ॥ इति श्रीश्राद्धविवेक उद्धारक्रिया-परिच्छेदश्चतुर्थः ॥ इति श्रीमहोपाध्यायश्रीरुद्रधरकृतश्राद्धविवेकः समाप्तः ० संवत् १८५० आषाढकृष्ण ७ लिपितं शिवलालकायच ॥

Another *Śrāddhāviveka* was composed by *Śūlapāni*, cf. *Rāj. Mitra*, Notices, III., p. 37; VI., p. 143; IX., p. 251.

[H. T. COLEBROOKE.]

1742.

1009. Foll. 61; size 12 in. by 4 in.; modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Suddhiviveka, a treatise on purificatory rites, by *Rudradhara* (son of *Lakshmidhara*, and youngest brother of *Haladhara*).

It begins :

हरतु दुरितजातं केशवस्यैकबाहुर

विपुलगलघिलांतः केशिनः संप्रविष्टः ।

असुपवननिवास्य प्राशितुं संप्रवृत्तः

कुवलयदलनीलः पंचशीर्षो भुजंगः ॥ १ ॥

चिरंतनानेकनिर्यथसिद्धः ० शुद्धिविवेक एषः ॥ २ ॥

संयत् रत्नाकरपारिजातमिताक्षराहारलतादयो ऽन्ये ।

तथापि तत्रालसमानसानां भवेत्प्रमोदाय मम प्रयासः ॥ ३ ॥

शुद्धिस्तावदखिलविवहितकर्माधिकारापादको धर्मविशेषः । अशुद्धिस्तु तद्विरोधी धर्मविशेष एव । स च सविंडजन्मादि-निमित्तकः । तदत्राशुद्धिविगमसमयकथनेन शुद्धिविविच्यते । तत्र सविंडजन्मादिश्च ज्ञातो ऽशुद्धिहेतुः । तेन यदि सविंडादेर्जन्म मरणं वा वृत्तमस्ति ०

Printed at Benares in 1866. For other MSS. see Rāj. Mitra, Notices, V., pp. 25, 258; Bikāner Cat., p. 473; for a *Śuddhiviveka*, by Śrīnātha, Notices, VIII., p. 273.

[H. T. COLEBROOKE.]

1743.

1548a. Foll. 7; size 11 in. by 5½ in.; good, modern Bengali handwriting; nine lines in a page.

Śuddhiviveka. The section, called *adhikāri-nirupana*, treating of the degree of relationship necessary to entitle persons to perform the *śrāddha*, in default of direct descendants.

It begins: तत्र नारदः ।

औरसः स्नेजश्चैव पुत्रिकापुत्र एव च ।

कानीनश्च सहोदश्च गृहोत्पन्नस्तथैव च ॥

In the preceding MS. this chapter extends from fol. 34a to 38b.

The MS. was transcribed by one *Candra Nārāyaṇa Śarman*, for his own use.

[H. T. COLEBROOKE.]

1744.

379b. Foll. 49; size 16 in. by 5 in.; modern Bengali handwriting; nine lines in a page.

Śuddhikaumudī, a treatise on purificatory rites, by *Govindānanda* (son of *Gaṇapati*). Apparently incomplete at the end.

It begins:

भवानन्दं प्रणयन्महेन्द्रमुकुटं ओत्रेन्द्रनीलप्रभं

श्रेणीश्रीकृतचञ्चरीकनिवहव्यासङ्गमं भावनं ।

स्वप्नोद्भूतभवोत्तमाङ्गतटिनीसंभूतशङ्कावहं

श्रीगोविन्दपदासुजं धितनुतामृद्धिं परामन्तरां ॥

आलोच्याखिलसंयहानविकलं दृष्ट्वा पुराणान्यपि

प्रोक्ताः सम्यगथो विविच्य मुनिभिर्मन्वादिभिः संहिताः ।

श्रीमन्नातपदारविन्दविलसद्भूलीभवोद्देशतः

श्रीगोविन्दकविः करोति गहनं शुद्धेरिमां कौमुदीं ॥

अथ शुद्धिस्वरूपं निरुच्यते । तत्र वेदबोधितकर्माहंता शुद्धिः । ०

There is a lacuna of a page and a half on fol. 5.

Among the authorities referred to may be mentioned: *Rājamārtanḍa*, fol. 46b; *Śuddhidīpikā*, ib., 47a, etc.; *Ratnamālā*, 47a; *Svarodaya*, 48a; *Horāsāra*, 48b.

It ends: तथा च देवश्वल्लभायां । व्यतिपातविष्टिवैधृति-पापयोग इत्यर्थः । इति दिक् ।

For the author's *Varshakaumudī* see above, no. 1654; his *Arthakaumudī* (comm. on *Śrīnivāsa's Śuddhidīpikā*) under Astronomy.

For a different *Śuddhikaumudī*, by *Maheśvara*, see Rāj. Mitra, Notices, VIII., p. 210.

[H. T. COLEBROOKE.]

1745.

958b. Foll. 24; size 10 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Śuddhiprakāśa, a manual of purificatory rites, especially those connected with funeral ceremonies, compiled from the *Smṛitis*, by (*Harī*) *Bhāskara* of Kāśī, son of *Āyājibhaṭṭa*, grandson of *Haribhaṭṭa*, and great-grandson of *Purushottamabhaṭṭa*, in A.D. 1695.

It begins:

नत्वा महः परमहं वचसामगम्यं

कृत्वा चिरंतननिबंधमतावगाहं ।

श्रीभास्करो मुनिवर्चांसि विचार्य चित्ते

शुद्धिप्रकाशमिह संप्रति संतनोति ॥ १ ॥

तत्र तावन्नर्भसावाशौचमाह मरीचिः । सावे मातुस्त्रिराचं स्यात्सपिंडाशौचवर्जनमिति ॥ अत्राद्यामासत्रयपर्यंतं साव इत्युच्यते सपिंडानां तु न त्रिराचं किंतु ज्ञानमात्राच्छुद्धिः सद्यःशौचं सपिंडानां गर्भस्य पतने सतीति स्मरणात् । ०

It ends (as collated with B and C): अशौच-कालोत्पन्नपापनाशायशौचांते किंचिद्देयमिति तु भट्टाः । अत्र बहु वक्तव्यमपि विस्तरभीतेर्नोक्ते यथांतरतोऽनुसंधेयं ॥

संबन्धेश्वरपुरीकृतवासादग्निहोत्रिकुलनीरधिचंद्रात् ।

मुख्यपूर्णपुरुषोत्तमभट्टादुद्भव सुकृती हरिभट्टः ॥ १ ॥

वेदवाक्यनिचयावचयेन प्रेक्षितो विधिरिवेह बुधौघैः ।
लोकगीतधिमलायतकीर्तिः सोपि सज्जनमणिर्जयति स्म
तस्मादुद्भूतकीर्तिः कृतमुकृतभरान्मन्त्र[तत्रस्व]तंत्रः ॥२॥
साधूनामग्रगण्यो गददलनविधौ मानवानां शरण्यः ।
काशीक्षेत्राधिवासी हतकठिनतरारातिषडुर्गदेभः
श्रीमानायाजिभट्टः सुरयजनरतः शुद्धधीराविरासीत् ॥
तत्सूनुभास्करेणेत्यं पुरे पौरहरे कृतः । ॥३॥
प्रकाशो ज्ञातश्च शुद्धीनां द्वीपुसमेदुवत्सरे ॥ ४ ॥
पाथिवे कार्त्तिके मासि शुक्लपक्षेतिमे तिथौ ।
वासरभास्करस्यास्मानुष्पताद्भास्करः प्रभुः ॥ ५ ॥

इति श्रीमत्काश्यपान्वयसंभवार्णिहोत्रिकुलतिलकायमानश्री-
मदायाजिभट्टसूनुभास्करोत्रीतः शुद्धिप्रकाशः समाप्तः ॥ संवत्
१८४४ । शाके १९०९ पौषमासे शुक्लतृतीयायां ॥

For the author's commentary on *Vṛittaratnā-
kara*, see no. 1091.

[H. T. COLEBROOKE.]

1746.

177a. Foll. 28; size 12 in. by 4½ in.;
fair Devanāgarī writing; nine lines in a page.
The same work [B].

Dated: संवत् १८६२ मीति जेष्ठवदी १२ वार भीम
लिखितं ॥ शिवशालकचतुर्वेदि ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1747.

1139a. Foll. 57; size 8½ in. by 3½ in.;
rather careless, modern Devanāgarī writing;
seven lines in a page.

Śuddhiprakāśa.

[H. T. COLEBROOKE.]

1748.

741. Foll. 89; size 12½ in. by 4½ in.;
fair, modern Bengali handwriting (the first
and last leaves by a different hand from the
rest); seven lines in a page.

Śuddhi-ratnāṅkura, by *Mathurānātha Cakra-
vartin*. It begins:

प्रणम्य सम्यग्ज्ञानतमःस्तोमापहं महः ।

कुरुते मधुरानाथः शुद्धिरत्नाङ्कुरं कृती ॥ १ ॥

पूर्वाचार्यकृत[त] ज्योतिर्विन्यसंदर्भसंपुटः ।

कृत्यसंदर्भदीपो ज्यं दृश्यतामस्य कीर्तुकं ॥ २ ॥ ० ३ ॥

वृहत्संहितायां ॥ ०

इति ० कालभेदनिर्ययः fol. 4a; ० कालाशुद्धिनिर्ययः
fol. 6a; ० वारनिर्ययः fol. 9a; ० तिथिप्रकरणं fol. 10a;
० करणनिर्ययः fol. 11a, etc.; ० यात्राप्रकरणं ॥ सया-
न्दानां फलं ० fol. 81a.

It ends: इत्यन्धफलं ॥ इति शुद्धिरत्नाङ्कुरः श्रीमधुरा-
नाथचक्रवर्त्तिविनिर्मितः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1749.

2116a. Foll. 13; size 9½ in. by 4 in.;
good, old Devanāgarī writing; eleven lines in
a page.

Āśaucadaśaka, a decade of stanzas presenting
a summary of the laws of impurity, with a
commentary (based chiefly on the *Mitāksharā*),
by *Harihara*. It begins:

विज्ञानेश्वरविरचितमुनिजनवाक्यैर्मिताक्षरामध्यात् ।

आशीचदशकवृत्तिं वदति हरिहरो हरिं नन्वा ॥ १ ॥

मातुर्गर्भविषयस्य त्रिदिवसं मासत्रये ज्ञातो यथा

मासाहं त्रिषु सूतिकाविधिरतः स्नानं पितुः सर्वदा ।

ज्ञातीनां पतनादिजातमरणे पित्रोर्देशाहं सदा

नाम्नः प्राक् तदपैति सूतकवशाद्भातुर्देशाहं परं ॥ १ ॥

मासत्रये मासत्रयमध्ये एकद्वित्रिमासो ज्वधिमध्ये यदि गर्भस्रावो
व्यक्लक्षणो भवति । ०

It ends:

शूद्रो धन्यः कलिर्धन्य इति व्यासवाक्यात् शूद्रधर्मः संकरा-
णामादृतः । धन्यशब्दो मंगलवाच इति ॥ इति श्रीआशीचदश-
कभाष्यं हरिहरकृतं समाप्तं ॥ स्वस्ति संवत् १५८९ वर्षे प्रथमभा-
द्रपदवदि ४ सोमे ॥ अद्येह श्रेयसास्वस्थानियरांतजडोवास्तव्यमोट-
ज्ञातीयनिवाडीमुकंदसुतेन (sic) अनंतनाम्नाभिधः स्वपठनार्थं
परोपकाराय च । इदं भाष्यमलिपत् ॥ after which, by a
later hand आशीचनिर्ययः ॥ [GAIKAWAR.]

1750.

2468b. Foll. 28; size 9½ in. by 5½ in.;
good Devanāgarī writing, of about 1600 A.D.;
11-13 lines in a page.

Āsaucasamgraha-triṃśacchlokī, another summary of the same subject, in 30 memorial verses, with a commentary.

It begins: **ओं नमः सच्चिदानन्दायपरमात्मशिवगुरवे॥**

नत्वा गणेशं देवं शारदां गुरुमात्मनः ।

अशौचसंग्रहत्रिंशच्छ्लोका व्याख्यं (ख्यां) करोम्यहं ॥ १ ॥

तत्र स्मार्तक्रममुद्धृत्य लोकप्रसिद्धक्रममनुसरन् गर्भविपत्तिनि-
मित्ताशौचक्रमेणाशौचं प्रतिपादयति ॥

पशमासाभ्यन्तरेषु स्वरूपनिहिते गर्भमात्रे विनष्टे

माता तन्माससंख्यासमदिनमशुचिः क्षानशुद्धाः सर्पिडाः ।

अन्ते मासद्वये तु त्रिदिनमशुचयो ज्ञातः परं सूतिवत्स्याच्

चातुर्वर्ण्यस्य तुल्यं भवति वयसि यत्रोच्यते शौचमात्रं

॥ १ ॥

पशमासाभ्यन्तरेषु पशमासानां आभ्यन्तराणि मध्यानि तेषु स्वरु-
पनिहिते भर्तृनिहिते गर्भमात्रे पूर्णवयस्ये गर्भे विनष्टे च्युते
माता जननी तन्माससंख्यासमदिनं तेषां मासानां गर्भधारणा-
दारभ्य प्रत्येकं यथा संख्या तथा समानानि दिनानि यत्र यद्यथा
भवति तथा अशुचिरशुद्धा स्यात् । °

It ends: सर्वे गृहं प्रविशेयुरिति संबंधः ॥ ३ ॥ without
colophon. [GAIKAWAR.]

1751.

2407. Foll. 40; size 8 in. by 4½ in.;
fairly good Devanāgarī writing, of 1814 A.D.;
ten lines in a page.

Āsaucasamgraha-triṃśacchlokī, with commen-
tary.

This MS. begins :

नत्वा गणेशं शंभुं च शारदां गुरुमात्मनः ।

अशौचसंग्रहत्रिंशच्छ्लोका व्याख्यां करोम्यहं ॥

Colophon: इति सूतकनिर्णयत्रिंशत्तमूलसटीकग्रन्थः संपूर्णः॥

For the same treatise see Weber, Cat. Berl.,
nos. 1093-97. [GAIKAWAR.]

1752.

1699A. Foll. 136; size 9½ in. by 4½ in.;
indifferent, modern Devanāgarī writing; nine
lines in a page.

Āsaucasmṛiticandrikā, a compendium of rules
for removing impurity resulting from birth,
death and other causes; compiled, for prince

Jayasimha (of Jayanagara), by *Sadāśiva* (with
the family name *Daśaputra*), son of *Gadādhara*,
and grandson of *Viṣṇu*. Rather incorrect.

It begins (somewhat corrected):

श्रीशं गिरिशं महसानधीशं

विघ्नेशमंबां जनकं गुरुं च ।

प्रणम्य सम्यग् जयसिंहभूपतेस्

तोषाय किञ्चित् कुतुकं तनोमि ॥ १ ॥

वंशे ऽस्मिन्दशपुत्रनामानि महान् विष्णुद्विजो ऽप्यस्तवभूत्

सूनुस्तस्य सुधीर्गदाधर इति ख्यातो जगत्याख्यया ।

तत्पुत्रेण सदाशिवेन विदुषा दृष्ट्वा निबंधान्पुरा

आशौचस्मृतिचंद्रि[का] विरचिता विद्वच्चकोरेष्टदा ॥ २ ॥

आशौचस्य विनिर्णयो ऽस्ति बहुषु ग्रंथेषु विद्वज्जनैर्

उक्तो यद्यपि विस्तरेण तदपि ग्रंथं ममं बुधाः ।

प्राक् पश्यंतु समस्तगृह्यविहितं लोकत्र लभ्यं त्विति

दृष्टव्यं किमिति प्रयासबहुषु प्राचां निबंधेषु च ॥ ३ ॥

आशौचं नाम पुरुषनिष्ठः कालस्नानाद्यपनोद्यः पिंडोदकदा-
नादिविधेर्हेतुभूत °

इति गर्भवाद्याशौचनिर्णयः fol. 4b; इति ब्राह्मणादि-
वर्णानां सामान्याशौचनिर्णयः ॥ अथ विशेषणजनाशौचं 6a; --
इति सूतकसंकरनिर्णयः 15b; इति ° सवर्णजननाशौच ° 17a;
° असवर्णजननाशौच ° 19b; -- इति ° जननाशौचनिर्णयः ॥
अथ मरणाशौचनिर्णयः 39b; -- इति ° अनुपनीतसर्पिडाशौच
48a; इति सगोत्रसर्पिडाशौच ° 48b; ° असगोत्र ° 51b;
इति ° निर्हरणाशौच ° 54b; इति ° अनुगमनाशौच ° 56b;
° रोदनाशौच ° 57b; there is a lacuna on foll. 59-
60; इति दाहनिमित्ताशौच ° 60a; -- इति ब्रह्मचारिमर-
णविधिः 84b; इति ° कुष्ठिमरणविधिः ib.; इति रजस्-
लामरण ° 85b; इति ° सूतिकामरण ° 86a; -- अथ सहग-
मनविधिः 91b; -- इति ° सर्वशास्त्रासाधारणनारायणबलिप्रयोगः
99b; -- इति प्रथमदिनकृत्यं 101b; -- इति ° सप्रयोग षड-
व्यादिप्रायश्चित्तं 114b; इति श्रीपौंडरिकपात्रीरवाकरदीक्षित-
कृतायामाशौचचंद्रिकायां (!) दश दानानि 116b; इति °
उत्क्रांतिधेनुदानं 117b, etc.

It ends: आहिताग्नेर्वैतानाग्निः । पांवधयत्तितादीनां
लौकिकाग्नौ अविधिना दहनं कुर्यात् ॥ इति श्रीदशपुत्रोप-
नामकसदाशिवकृतायामाशौचस्मृतिचंद्रिकानामको ग्रंथसमाप्ति ॥

For the author's *Liṅgārcanacandrikā*, see Rāj.
Mitra, Not., V., p. 267.

[H. T. COLEBROOKE.]

1753.

244. Foll. 91; size 12 $\frac{3}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; modern Bengali handwriting; seven lines in a page.

Hāralatā-tīkā, or *Sandarbhāsūtīkā*, a commentary, by *Acyuta Cakravartin*, son of *Haridāsa Tarkācārya*, on *Aniruddha Bhaṭṭa's Hāralatā*, a treatise on impurity.

It begins :

यामुपास्ते प्रसादाय नरीनृत्या महेश्वरः ।

भवभूतिकरं देवीमन्त्रपूर्णं नमामि तां ॥

शिष्याणामनुबोधेन श्रीमदच्युतशर्मणा ।

अनिरुद्धकृताशीचनिबन्धो विशदीकृतः ॥

तत्र तावत्पुरतः शिष्यविनीतिप्रवृत्तिभ्यामनुष्ठितेष्टदेवतानति-
मङ्गलचिकीर्षितग्रन्थाभिधेयप्रयोजने पद्याभ्यां निबध्नाति । प्रण-
म्येति ० ।

For a MS. of the *Hāralatā* beginning,

प्रणम्य पुण्डरीकाक्षं पूर्वाचार्यप्रवर्तिता ।

व्याख्या मन्वादिशास्त्राणां समालोच्य विविच्यते ॥

see Rāj. Mitra, Notices, II., p. 372; cf. also the author's *Suddhiviveka*, ib., p. 338.

अथ विदेशस्याशीचं fol. 30b; अथ स्थाशीचं 42a;
अथ वर्णसन्निपाताशीचं 46a; अथाशीचसंकरः 46b; अथ
गर्भसावाशीचं 52a; सपिण्डाद्यशीचं 59b; अथोदकादिदानं
73a; अथ शोकापनोदनं 74b; अथ पिण्डोदकादिदानं 75a;
अथास्थिसंचयनं 86b; अथाशीचान्तकृतं ib.

It ends: इति हरिदासतर्काचार्यात्मजश्रीमदच्युतचक्रवर्तिना
रचितेयं टीका हारलतायाः सन्दर्भसूक्तिका समाप्ता ॥

For a *Smṛitisamgraha*, or *Smṛitipaddhati*, by *Aniruddha* (*Cāmpāhāṭīyamahāmahopādhyāya*), see no. 1553.

[H. T. COLEBROOKE.]

1754.

2333. Foll. 259; size 11 in. by 5 in.; good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Śāntisāra, a compendium of rules for the propitiation of planetary agencies, and for

averting evil influences, by *Dinakara Bhaṭṭa*, (eldest) son of *Rāmakrishṇa Bhaṭṭa*, and grand-son of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa* [A].

It begins :

श्रीरामकृष्णपितरं नन्दोमांसां सदाशिवं रामं ।

दिनकरशर्मो तनुते शांतिकसारं सुखाय विबुधानां ॥ १ ॥

ग्रंथे ऽस्मिन् शांतिसारास्ये ये मयार्थो निरूपिताः ।

तेषामादौ सुबोधाय क्रियते ऽनुक्रमः स्फुटः ॥ २ ॥

कथितो ऽयुतहोमो ऽत्र लक्षहोमस्ततः परं ।

कोटिहोमस्तस्य चोक्ता भेदाः शतमुखादयः ॥ ३ ॥

आदिषादिग्रहाणां च ग्रन्थेकं शांतयस्ततः ।

शनिस्तु ग्रहश्चान्नं ग्रहयोगे च शांतिकं ॥ ४ ॥

विषाहादौ गुरोः शांतिः प्रतिष्णुकादिशान्तयः ।

विरुद्धग्रहणे शांतिः शांतिर्वैनायकी ततः ॥ ५ ॥

महारुद्रादिविधयस्तथा रुद्राभिषेचनं ।

लिंगस्य पार्थिवस्याथ पूजाचंडीविधिस्ततः ॥ ६ ॥

दुर्गाकृत्यो ऽथ सर्वस्य संस्कारो वास्तुशांतिकं ।

रजोदर्शनशांतिश्च शांतिर्वैधव्ययोगके ॥ ७ ॥

उक्तश्चाकेविवाहो ऽथ गोमुखप्रसवस्तथा ।

तथा कृष्णचतुर्दश्याः सिनीवाल्याश्च शांतिकं ॥ ८ ॥

शांतिः कुह्याश्च दर्शस्य मूलाश्चेपाविधिस्ततः ।

ज्येष्ठाशांतिस्ततः प्रोक्ता नक्षत्रैक्ये च शांतिकं ॥ ९ ॥

व्यतीपाते च वैधृत्यां संक्रमे चैव शांतिकं ।

नक्षत्राणां तिथीनां च गंडांते शांतिकं ततः ॥ १० ॥

उत्तरादौ दिनस्यापि क्षये विषयटीषु च ।

शांतिग्रहणजे ऽप्युक्ता यमलोपत्रिशांतिकं ॥ ११ ॥

शांतिः सदैतजनने त्रिकशांतिस्ततः परं ।

सिंहादौ च प्रसूतस्य गवादेः शांतिकं ततः ॥ १२ ॥

दिनमासाब्दभेदेन बालशांतिस्ततः परं ।

रोगक्षतिथिवारादिशान्तयो ज्वरशान्तयः ॥ १३ ॥

पंचके च मृते शांतिस्तुपुष्करमृते ततः ।

त्रिपादक्षमृते शांतिर्गजशांतिस्ततः परं ॥ १४ ॥

अश्वगोपीडने शांतिः काकमैथुनदर्शने ।

वायसांतःप्रवेशे च पत्नीसरटशांतिकं ॥ १५ ॥

कपोतस्य ततः शांतिः कृत्याशांतिस्ततः परं ।

विद्युद्धते तथा शांतिरुत्पातानां च लक्षणं ॥ १६ ॥

उत्पातपाककालश्च शांतिः साधारणी ततः ।

देवताग्न्योर्वैश्वदेव्योर्जलानां च धिकारके ॥ १७ ॥

उपस्करविकारे च मृगपक्षिविकारके ।
 अनिमित्ते गृहादेशे पाते शांतिस्ततः परं ॥ १८ ॥
 नानोत्पातेषु शांतिश्च मृतजीवनशांतिकं ।
 उक्ता शांतिरकाले च हस्तिनो मद आगते ॥ १९ ॥
 हस्तिन्याश्च तथा धेनोर्मदे शांतिस्ततः परं ।
 शांतिर्भगे च दंष्ट्राणां भंगे लिंगादिकस्य च ॥ २० ॥
 दुःस्वप्नदर्शने शांतिः पर्जन्याभावशांतिकं ।
 आद्यो राजाभिषेकश्च प्रतिवर्षाभिषेचनं ।
 सिंहासनच्छत्रविधिर्दुर्गस्य विधिरीरितः ॥ २१ ॥ ०

It ends :

श्रीरामेश्वरसूरिसूनुदभूद्यो भट्टनारायणः
 द्योतीपंडितमानखंडनजयी श्रीरामकृष्णस्ततः ।
 भीमांशानयतस्वयं दिनकरस्तस्मादभूतकृतिः
 मेयं शांतिकतत्त्वसारविषया रामाय दद्यान्मुदं ॥

इति श्रीमद्रामेश्वरसूनुनारायणसुतरामकृष्णात्मजदिनकरकृतः
 शांतिसारः समाप्तः ॥

See Rāj. Mitra, Bikāner Cat., p. 456 ; Bur-
 nell, Tanjore MSS., p. 138b.

[GAIKAWAR.]

1755.

2194. Foll. 212; size 11 in. by 5 in.; in-
 different Devanāgarī writing of about 1750 A.D.;
 ten lines in a page.

Śāntisāra [B].

[GAIKAWAR.]

1756.

522a. Foll. 20; size 10 in. by 4 in.;
 fairly good, modern Devanāgarī writing; eight
 lines in a page.

The same work [C].

Incomplete. The MS. breaks off before the
 conclusion of the first section (*lakshahomādi-
 paddhati*, which in MS. A. ends on fol. 39b).

[H. T. COLEBROOKE.]

1757.

1741. Foll. 103; size 9½ in. by 4½ in.;

indifferent Devanāgarī writing of the latter
 part of last century; nine (foll. 78-89 ten)
 lines in a page.

a) Foll. 1-77 and 90-103 (paged 93-106),
 contain portions of *Dinakara's Śāntisāra*.

The MS. begins :

ओं स्वस्ति श्रीमहागणपतये नमः ॥ ओं स्वस्ति नौमि
 भीतानश्विनां भग स्वस्ति देव्यदिति नर्वणः । स्वस्ति पूषा
 असुरो दाधातु नः ॥ १ ॥ स्वस्ति द्यावापृथिवी ०

अथ गणेशपूजा fol. 2a; इति गणेशपूजा । अथ मातृणां
 पूजनं 5a; — इति दिनकरभट्ट ० शांतिसारे ऽर्कविवाह-
 प्रयोगः 26a; — इति भविष्योत्तरपञ्चीपूजाविधिः समाप्तः
 35b; — इति समावर्त्तनपद्धतिः ॥ 77a.

Fol. 90 begins : मुदोदेवताहोमे विनियोगः । ओं
 चृताषाड् ०; इति जयाहोमः 91b; इति विवाहपद्धतिः
 100b; ० चतुर्थीकर्म 102b; ० गोमुखप्रसवविधिः 104a.
 This portion (a), marked द ० in the margin,
 and दशकर्मैधर्म[पद्धति supp.] शास्त्र on the fly-leaf,
 ends इ. शां. एकनक्षत्रांशांतिप्रयोगः ॥

b) Foll. 78-89 (not paged in the ordinary
 way, but marked 1-12 at the top) contain
 a fragment of the *Prayogaratna*.

It begins : अथ क्रमप्राप्ते विवाहः ॥ तत्र तावदुप-
 योगितया किंचित्संक्षेपेणोच्यते ॥ ०

इति ० मंडपदेवकादिप्रतिष्ठा fol. 83b; ० देवकोत्थाप-
 नादि 84b; ० नववधूगृहगमनविधिः 85a, etc.

This portion ends : इति प्रयोगरत्ने अर्कविवाहः ॥
 see above, no. 471 (MS. 2794, fol. 118).

[H. T. COLEBROOKE.]

1758.

178. Foll. 199; size 12½ in. by 4 in.;
 fair Devanāgarī writing, of 1806 A.D.; ten lines
 in a page.

Śāntiratna, or *Śāntikamalākara*, another treatise
 on lustrations, and the means of averting
 evil omens, by *Kamalākara Bhaṭṭa*, (second)
 son of *Rāmakrishṇa Bhaṭṭa*.

It begins :

नारायणात्मजश्रीमद्भक्तकृष्णस्य मूनुना ।

कमलाकरसंज्ञेन प्रोच्यन्ते शांतयः क्रमात् ॥

तत्र । एवं विनायकं पूज्य यहाँश्चैव विधानतः ।

कर्मेणां फलमाप्नोति श्रियं चाप्नोत्यनुत्तमम् ॥

इति याज्ञवल्क्येन सर्वकर्मागत्योक्तेर्विनायकशांतिरुच्यते । ०

इति ० विनायकशांतिः fol. 7a; इति ० सर्वकर्मेस्वर्गिन-
निरणयः । अथ सर्वशांतिकप्रकृतिवाङ्मयः 10b; इति ०
शतमुख्यादिकोटिहोमः 29b; इति ० नवग्रहयज्ञः । अथ प्रसव-
शांतयः 35b; इति गंडांतशांतिः 39a; इति ० कृष्णचतुर्दशी-
शांतिः 41b; इति सिनीवालीकुहूशांतिः 43b; इति ०
दर्शशांतिः ॥ इति तिथिशांतयः ॥ अथ नक्षत्रशांतयः । 45a;
इति ० ज्येष्ठाशांतिः 47a; इति ० मूलशांतिप्रयोगः 58a;
इति ० आश्लेषाशांतिः 64a; इति ० प्रसवशांतिः 64b; इति ०
एकनक्षत्रजननशांतिः 64b; इति ० व्यतीपातादिशांतिः । अथ
ग्रहणशांतिः 96a;—इति ० ज्योतिषतन्त्रिनक्षत्रशांतयः ॥ अथ
रविशांतिः 120a; इत्यंगारकशांतिः 120b; इति बुधशांतिः
121a, etc.; इति ० सङ्कृतसामान्यशांतिः । अथ नानोत्पात-
शांतयः । 133a;—इति ० रुद्रविधानं समानं । अथ वेदपा-
रायणं 155a; इति वास्तुशांतिः । अथास्मत्पितृकृतो वास्तु-
शांतिप्रयोगः 166a; इति श्रीमद्विष्णुद्वंद्वपादपञ्चश्रीभट्टना-
रायणसूरिमनुभट्टरामकृष्णविरचितः पौराणवास्तुप्रयोगः 171b;
इति ० अर्कविवाहः 178b; इति ० रामकृष्णभट्टकृतो रुद्रसू-
नविधिः 183b.

It ends :

श्रीमन्नारायणाख्यात्मजनि विबुधो रामकृष्णाभिधानम्

तत्सूनुः सर्वविद्याबुधनिजचुलकीकारतः कुंभजन्मा ।

दृष्ट्वा नानानिर्बन्धान् व्यरचयदतुलं ग्रंथमञ्जाकराख्यः

पिप्रोः पादाब्जभृगो रघुपतिपदयोः स्वश्रमं प्रार्थयच्च ॥

[r. संश्रयं प्राप्य यत्नात्]

इति शतचंडीसहस्रचंडीप्रयोगः ॥ (Rāj. Mitra, Notices, V., p. 270).

यो भाट्टतंत्रगहनार्णवकरीधारः

शास्त्रांतरेषु निखिलेभ्यः ममभेदा ।

यो ऽत्र श्रमो ऽस्ति विहितः कमलाकरेण

प्रोतो मूनास्तु स कृती बुधरामकृष्णः ॥

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणपारीणरामेश्वरभट्टसूरिमनुनारायण-
भट्टसुतमीमांसकरामकृष्णभट्टात्मजकमलाकरभट्टकृतं शांतिरत्नं
समानं ॥

Foll. 68-95, written by a different hand, have been inserted there, but apparently belong to some other part of the work.

For another MS. of the work, see Bikāner Cat., p. 455; for a *Śāntiratnākara*, by the same author (probably the same work), see Burnell, Tanjore MSS., p. 138b.

The author wrote his *Nirṇayasindhu* in 1611-12 A.D. [H. T. COLEBROOKE.]

1759.

160b. Foll. 206; size 12 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, in 1801 A.D.; ten lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

1760.

917. Foll. 80; size 12½ in. by 4 in.; very fair, modern Bengali handwriting; seven lines in a page.

Śāntikatattvāmṛita, a manual of directions for averting evil omens and propitiating astral influences, by *Nārāyaṇa Śarman*.

It begins :

मत्वा गोपीकान्तं मत्वा च विविध[वि]बुधवाक्यानि ।

श्रीनारायणशर्मा शान्तिकतत्त्वामृतं तनुते ॥

सङ्कृतसिन्धुप्रमुखे तत्तन्मूले पुराणादौ ।

नानास्थाने ये ऽर्थोक्ते ऽस्मिन् ग्रन्थे समासेन ॥

तत्र शान्तिलक्षणमाह स्मृतिः । ०

It ends : येन सुवर्णं च दक्षिणा दद्यादित्यर्थः ॥ इति गण्डशान्तिपरिच्छेदः ॥ and by a different hand : इति श्रीनारायणशर्मकृतं शान्तिकतत्त्वामृतं समानं ॥

See Rāj. Mitra, Notices, II., p. 9; VII., p. 233. [H. T. COLEBROOKE.]

1761.

665a. Foll. 1-18; 4to.; size 11½ in. by 9 in.; European paper; fairly written, in Devanāgarī; fifteen lines in a page.

Mahāśānti, a treatise on expiatory and propitiatory rites, in two adhyāyas of 18 and 25 sections resp.

It begins: ओं नमः श्रीवेदब्रह्मणे । श्रीहरिः ॐ ॥

महाशान्तिं प्रवक्ष्यामि यां प्राप्य महतीं श्रियं ।

ब्राह्मणः क्षत्रियो वापि वैश्यो वाष्पुषसर्जति ॥

ब्राह्मणः सर्वकामाग्निं क्षत्रियः पृथिवीजयं ।

सर्वतस्तु समृद्धिं च वैश्यः समधिगच्छति ॥

दिव्यं वा पार्थिवं वापि सांतरिक्षमवापि वा ।

महाशान्तिः प्रशमयत्यन्यद्वा भयमुच्छ्रितं ॥

Chapter II. begins: अथ नक्षत्राणामुपाचारं वक्ष्यामि
हतवासानेः(?) अहतवासा अग्नेः) पुरस्तादहतेन वस्त्रेणोदग्दशे-
नात्मन्यवसाय कृत्तिकादीन्यज्ञायावाहयेदावाहयिष्यामि ०

It ends:

समाप्तेयं महाशान्तिः प्रेमानंदलिपीकृता ।

प्रतापोहंडमार्त्तंडकोलबुरुकप्रभोः कृते ॥

For the first part of this treatise see Weber,
Cat. Berl., no. 1249. [H. T. COLEBROOKE.]

1762.

1730a. Foll. 44; size 8½ in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing; nine lines in a page.

[Navagraha-] *Śāntipaddhati*, a manual of directions for the propitiation of the nine planets, according to the *Sāman* ritual, by *Śivārāma*, son of *Viśārāma*.

It begins:

प्रणम्य तातं विश्रामं विम्लेशं जगदंबिकां ।

ग्रहशान्तिविधिं वक्ष्ये सामगानां हिताय वै ॥

Then follows a lacuna, space being left for some three or four lines; after which it proceeds:

गर्भाधानादिविवाहान्तसंस्कारकर्मसु क्रियमाणो नैमित्तिकः ।
संपदादिफलोद्देशेन क्रियमाणः काम्यः ॥ तत्र नित्ये नैमित्तिके
च न विहितकालनिषिद्धकालाद्यपेक्षा । काम्ये तु सर्वांगोपेतस्यैव
फलवत्त्वाद्धिहिते एव काले अनुष्ठानं । तस्मात्काम्यस्तु ज्योति-
र्विदादिष्टे शुभे गृह्ण कर्तव्यः । काम्ये ग्रहग्रहे मंडपकुंडादि
यथोक्तमेव सर्वं कार्यं ॥ इति परिभाषा ॥ अथ कर्मक्रमः ॥ ०

इति गणपतिपूजा fol. 3b; चतुर्विंशत्वरणं 6b; स्वस्ति-
वाचनं 7a; कौतुकबंधः 7b; अग्निस्थापनं 10b; ० ग्रहाणां
स्थापनं 18b, etc.

It ends: चतुर्भिश्चेत्यग्निं प्रणम्य यथाविभवं ब्राह्मणा-
न्संपूज्य इष्टान्नेन संभोज्य दीनान्धकृपणैभ्यो यथाविभवमन्नादि
दत्त्वा इष्टैर्वैभुभिश्च परिवृतः स्वयं भुक्त्वा सात्मानं कृतार्थं मन्यते ॥

इति विद्वन्मुकुटमाणिक्यनीराजितचरणकमलशुक्लश्रीविश्रा-
मात्मजशिवरामविरचिता नवग्रहाणामयुताहुतिहोमात्मिका शा-
न्तिपद्धतिः समाप्ता ॥ सं ० १६०६ वर्षे फाल्गुणवदि ७ मंदि लि ०
त्राः साशारामेण ॥

For the same author's *Chandogānīyāhnikā*,
see above, no. 455. [H. T. COLEBROOKE.]

1763.

1460. Foll. 409; size 8½ in. by 4½ in.; written, in Devanāgarī, by different hands, in the (16th or) 17th century; 9–15 lines in a page.

Mahārṇava, a comprehensive work on expiations for removing and obviating diseases and evil influences resulting from deeds in a former existence (*karmavipāka*); compiled by *Bhaṭṭa Viśveśvara*, son of *Peṭṭibhaṭṭa*, under the auspices of *Māndhātṛi*, younger son of *Rājā Śrī-Madanapāla*, and brother of *Prithvīmalla* (author of *Śiśurakṣhāratna*).

The work begins:

नमः सकलकल्याणभाजनाय पिनाकिने ।

नमो लक्ष्मीनिवासाय देवतायै गिरां नमः ॥ १ ॥

प्रबालाद्रिप्रस्थद्युतिनिचयपर्यायवपुषे ० ॥ २ ॥

Cf. *Smṛitikarmudī*, Aufrecht, Cat. Bodl., no. 653, verses 3–12.

यदिदिरानाथपुरंदराद्यैराराधितं ० ॥ ३ ॥

प्रकृष्टचलकुंडलस्तवकपृष्ठगंडस्थलं ० ॥ ४ ॥

कोते कृतागसि ० ॥ ५ ॥

आसीदसीमगुणटाककुलाबुराशाव् ०

श्रीरत्नपालनृपतिर्भुवनैकारत्नं ॥ ६ ॥

तस्यानुजो भरहपाल इति प्रसिद्धः ० ॥ ७ ॥

सुतो यस्य जातः सुकृतोत्तमस्य ०

नाम्ना हरिश्चंद्र इति व्यपन्न ॥ ८ ॥

तस्यात्मजो भूदतुलप्रतापः साधारणो भूमिपतिर्वदान्यः । ०

बंधच्छिदां विरुदकीर्तिं ० ॥ १० ॥ [॥ ९ ॥

अस्यात्मजः श्रीमदनेन नाम्ना ० ॥ ११ ॥

यः कूपानारामान् ० ॥ १२ ॥ Auf., Cat. Bodl.,

परिशीलयता कलाकलापं [no. 651, v. 17.

विदधानेन च भूरिशः प्रबंधान् ।

मदनेन महीभृताथ येन

प्रथिता नूतनभोजराजकीर्तिः ॥ १३ ॥

पुत्रेषु सत्सपि कलत्रयुगे ऽथ तस्य

पुत्री जगत्त्रयविसृत्तकीर्तिपूरी ।

जाती प्रियावतितां प्रथमप्रसूती

नीती महोन्नतिमनस्यगुणैर्विनीती ॥ १४ ॥

उदाशीली सुमनोबिलास-

मनोशब्दवाचनकेलिलोली ।

यशोदयावधितमंगलांगी

यी रामकृष्णाविव संप्रतीती ॥ १५ ॥

यच्चैशवानुकरणं न युवा न वृद्धः

शक्नोति कर्तुमपरः श्रुतसद्गुणो ऽपि ।

दानं निदानमखिलार्थिजनार्थसिद्धेः

कीर्तिर्दिगंतवितता च यतस्तदीया ॥ १६ ॥

अप्रतिमद्वयः पृथिव्यां पृथुमन्त्रस्तयोरभूज्येष्ठः ।

अपरो मांघातृगुणैर्मांघाता गीयते जगति ॥ १७ ॥

सो ऽयं सुकृतविधाता रिपुकुलजेता तनोति मांघाता ।

विद्वन्मुखेन मतिमान् सत्कृतिरत्नं महार्णवं नाम ॥ १८ ॥

श्रुतिस्मृतिपुराणानि समालोक्य यथामति । [१९ ॥

निबध्यते (विरच्यते C) समासेन निबंधो ऽयं महार्णवः ॥

[Here the present MS. (A) inserts the following five verses (some of which occur again at the end of some chapters), and a short prose section :

पेहिभट्टात्मजः (!) श्रीमान् भट्टविश्वेश्वरः सुधीः ।

महार्णवाभिधं स्मार्तं निबंधं कुरुते कृती ॥ २० ॥

मतिर्येषां शास्त्रे प्रकृतिरमणीया व्यवहतिः

परा* शीलं स्यात्वं जगति चञ्चवस्ते कतिपये ।

चिरं विज्ञे तेषां मुकुरतलभूते स्थितिमियाद्

इयं व्यासारस्यप्रवरमुनिशिष्यस्य भणितिः ॥ २१ ॥

माता पुण्यचरित्रकीर्तिविभवा यस्यांविका नामतः

शाकल्यापरमूर्तिरायचरितः श्रीपेहिभट्टः (!) पिता ।

सो ऽयं कौशिकवंशभूषणमणिः श्रीभट्टविश्वेश्वरो

वेदे स्मार्तमते नये च सप्तदे वाक्ये कृती वर्धते ॥ २२ ॥

दुष्कर्मपाकजनितामयकषिताना

सत्कर्मशर्मकरमित्युदितं मुनींद्रैः ।

तत्सांगजातमितरोक्तिविधानपक्षं

वक्ष्यामि रोगनिखिलांनिनिर्बह्णाय ॥ २३ ॥

एनोधिपाकः परतः कीर्त्यते कालनिर्णयः ।

कृत्यं च हायनस्येति निबंधे ऽस्मिन्ननुक्रमात् ॥ २४ ॥

then follows a short passage : ननु कथं कर्मविपा-
ककालनिर्णयवार्धिककृत्यानां पौर्वीपर्यं । ० ending

इति पेहिभट्टात्मजभट्टविश्वेश्वरविरचिते महार्णवाख्ये कर्मवि-
पाके संगतिः समाप्ता ॥ अथ वक्ष्यमाणसकल ०]

तत्र तावद्वक्ष्यमाणसकलकर्मयोगित्वेन कर्मविपाकरूपरो-
गादिनिवृत्त्यर्थं प्रायश्चित्तादेवश्यकर्तव्यता प्रतिपाद्यते । तद्यथा ०

The work consists of forty chapters, or waves (*tarāṅga*), the first seven of which (ending fol. 235b) treat of *prāyaścitta*, as a religious observance for the improvement of a man's future prospects; while the remaining chapters deal with *karmavipāka* more especially, and aim at "taking away the gripe of a particular malady." While the former section draws its prayers and invocations largely from the *Veda*, particularly the *Yajurveda*; *Purāṇas* and *Tantras* have supplied most of the materials for the second section. The authority most frequently laid under contribution is the *Śānta-tapīya Karmavipāka*. The following may serve as a specimen of the endings of chapters, and the subjects treated :

महार्णवाख्ये महति प्रबंधे

मांघातृनाम्नो मदनात्मजस्य ।

सत्कर्मरत्नौघनिदानमाद्यम्

तुंगस्तरंगो ऽयमगादगाधः ॥ fol. 6a ;

इति शातातपीयकर्मविपाकोक्तपरिभाषा 9a ; इति जमद-
ग्निप्रोक्तः कूप्मांडहोमविधिः 11a ; इति बीधायनोक्तः कूप्मां-
डहोमविधिः 12a ; आन्यहोमविनियोगः 19a ; इति कूप्मां-

* Thus also A, B, C at the end; see *Madanapāri-jāta*, ed., Bibl. Ind., p. 128.

उहोमानुष्ठानक्रमः ॥ ० द्वितीयस्तरंगः ॥ 27b; इत्यापस्तंबीयो गणहोमविधिः 29a; चरुहोमविनियोगः 37a; इति० तृतीय- स्तरंगः 42a; इत्याश्वलायनघोषशान्तिः 52b; इति तैत्तिरीय- घोषशान्तिः 75a, etc. Up to fol. 50, and on foll. 73-75, the *mantras* are accented.

The chapter on *vināyakaśānti*, referred to in the author's *Smṛitikaumudī* (Aufrecht, Cat., p. 277a), is found on foll. 155a-160b of the present MS.

The last few leaves of the MS. have been partly restored by a more modern hand.

It ends: इति मेघग्रहहरणं ॥

मतिर्येषां शास्त्रे ० see above ॥ १ ॥

कविरोधुनिकश्चिरन्तनो वा

न विशेषः क्वचिदस्ति सज्जनानां ।

इयत्तैव जितं मया यदेषाम्

अतिलोकेषु गुणेषु पक्षपातः ॥ २ ॥

इति श्रीपंडितपारिजातकभट्टारमञ्जुत्यादिविरुदराजीविरा-
जमानश्रीमदनपालपुत्रस्य मांघातुनिबंधे महाणीवाभिधाने कर्म-
विपाके ग्रहप्रकरणं समाप्तं ॥ समाप्तश्च महाणीवनामनिबंधः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1764.

2152. Foll. 404; size 11 in. by 5 in.; good, large Devanāgarī writing, of about 1750 A.D.; ten lines in a page.

The same work [B].

This copy ends, foll. 395b-396a: इति मेघग्रहहरं ॥

मतिर्येषां ० ॥ १ ॥

महाणीवाख्ये महिते प्रबंधे

मांघातृनाम्नो मदनात्मजस्य ।

सत्कर्मरत्नावलिभृष्ट (!) चत्वा-

रिंशस्तरंगो ज्यमगादागधः ॥ २ ॥

समाप्तो ज्यं महाणीवनामा निबंधः ॥

Then follow eight leaves, containing a list of contents, written in triple columns.

[GAIKAWAR.]

1765.

3251. Foll. 410; size 7½ in. by 6¼ in.; written, in the Śāradā character, on birch bark, by two different hands; 15-17 lines in a page.

The same work [C].

The first leaf is missing, the second leaf beginning with the last *pāda* of verse 4 (प्रकृष्ट-चल ०) of the introduction, viz. महः किमपि मोहनं कपटशैशवं-- this leaf, as well as the next, is however sadly injured through the bark having peeled off.

A facsimile of one of the pages of this MS. has been published in the Palæographical Society's Oriental Series, part IV., with a descriptive account by Dr. Haas. The writing material used being of a very delicate nature, the MS. has to be handled with extreme care. It is wrapped in a plain case of limp leather, stamped with an ornamental edging.

The MS. ends on fol. 401a with the same two *ślokas* as MS. A, but the second is slightly defective; whilst of the colophon the copyist only wrote इति श्रीपंडितः; which is followed by an *anukramanikā* to the work.

Several lacunæ occur in the body of the work, esp. one extending from fol. 149b to 160a,

[G. BÜHLER.]

1766.

201. Foll. 99; size 10½ in. by 4½ in.; fairly good Devanāgarī writing, of 1639 A.D.; ten lines in a page.

Karmavipākāsāra, a digest of directions for the expiation and removal of the evils resulting from sins in a former existence, especially maladies of all kinds, by *Dinakara*, son of *Rāmakṛishṇa* and *Umā*, and grandson of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*. It begins:

प्रामतोमा प्रसूये तनयमिह पिता रामकृष्णश्च सो ज्यं
प्रायश्चित्तेषु सारं दिनकरविबुधः शान्तिकानो च सारं ।

कृत्वाथो कर्मपाकेष्वखिलबुधमुदे सारमेतं तनोमि
 श्रीरामाभिप्रभावाद्यमपि भजतां स्यात्तिमुच्चैरारायां ॥१॥
 ग्रंथे कर्मविपाकीये ये मयार्थो निरूपिताः ।
 तेषामादौ सुबोधाय क्रियते अनुक्रमः स्फुटः ॥ २ ॥
 प्रारम्भनाशो दानादेः प्रायश्चित्तैः समुच्चयः ।
 रोगाणां तारतम्येन द्वादशाब्दतर्द्धकं ॥ ०

This *anukramanikā* consists of 50 *ślokas*, ending thus :

दारिद्र्यहारि धनदं मूर्तिदानं ततः परं ।
 श्रीसूक्तस्य विधिस्तद्वद् रत्नदानं समृद्धिदं ॥

नन्वनिष्ठहरत्वाविशेषाच्छातिकर्मविपाकयोः को भेदः ।
 उच्यते । भाष्यनिवारकर्म विपाकत्वं । कर्मविपाकशब्दश्च कर्मणां
 विशेषेण पचनमिति व्युत्पत्त्या व्याध्यादिषु मुख्यः । तद्विपाका
 जात्यायुर्भोगा इति पातजलसूत्रात् । तन्निवर्तककर्मसु लाक्षणिकः ।

It ends : इति श्रीसूक्तं हेमाद्रौ संवर्तः ॥

समुद्रजानि रत्नानि नरो विगतकल्मषः ।
 दत्त्वा विप्राय महते प्राप्नोति महतीं श्रियं ॥

श्रीरामेश्वरसूरिसूनुरुदभूद्यो भट्टनारायणः
 श्लोकोपंडितमानखंडनजयी श्रीरामकृष्णस्ततः ।

मीमांसानयतस्त्वविद् दिनकरस्तस्माद्भूतकृतिः
 मेयं कर्मविपाकसारविषया रामाय दद्यान्मुदं ॥

इति श्रीमद्रामेश्वरसूरिसूनुश्रीमन्नारायणसुतश्रीमद्रामकृष्णसु-
 तदिनकरकृतः कर्मविपाकसारः समाप्तः ॥ संवत् १६९६ समये
 वैशाखवदी चैतशीवरज्युभदी लिखितं खजपतीब्राह्मण कासिके
 वाशी (!) ॥

See Rāj. Mitra, Notices, VII., p. 303. A different work of the same title, Bikāner Cat., p. 405. [H. T. COLEBROOKE.]

1767.

2652. Foll. 250 (wanting foll. 1, 8, 31, 41, 43, 161, 163, 191, 218, 227-34; double nos. 99, 118, 144); size 10 in. by 6 in.; careless Devanāgarī writing, of 1533 A.D.; nine lines in a page.

Sārāgrāha-Karmavipāka, a similar digest, by one who calls himself the eldest son of *Kāhnaḍa*, or *Kāhnaḍa* (i.e. *Krishṇa*), and grandson of *Padmanābha*.

The work seems to have been compiled, in 1384 A.D., under the patronage of *Karṇasimha*, minister to King *Durgasimha* of *Śrī-Nanda-padra* (?), son of *Maṅgala Bhūpāla*.

The present MS. commences in the fourth verse of the introduction; but the beginning, as well as some of the defective verses further on, are here supplied [in brackets] from a collation of four Bombay MSS. kindly sent by Professor R. G. Bhandarkar :

[यो देवः किल पूर्वसर्गसमये संस्मर्यते ब्रह्मणा
 यश्चादौ सुरसिद्धदैत्यमनुजैरभ्यर्च्यते कर्मणा ।
 विभ्रव्रातविषातजातकठिनं कुंडं कुठारं करे
 विधाणं तमुपास्महे गजमुखं सिद्धेः परं कारणं ॥ १ ॥
 वंदे विश्वनुतां पितामहसुतां वाग्देवतामेव तां
 यस्याः पुण्यपदप्रसाददलिताशेषोज्ञाद्रो जनः ।
 उद्यत्यार्वणचंद्रसांद्रितमुधापाथोपिवीचिच्छटा-
 निशिक्ताननवर्णवाक्यनिकरैर्विद्वत्सु संदीप्यति ॥ २ ॥
 तमादिदेवं जगतामधीशं
 चतुर्मुखं ध्यानजुषं प्रपद्ये ।
 चराचरं यत्स्मरणाद्भव
 विद्यास्तथाष्टादश यन्मुखेभ्यः ॥ ३ ॥
 विश्वत्रातारमीशं दलितदनुसुतं मुक्तिदं भक्तिभाजं
 विष्वयूपं विष्णुं विबुधजनघनप्रोतिदं योगिगम्यं ।
 विष्णुं कालयमिष्णुं करकहितगं दाशंखचक्राब्जचापं
 पापं विद्रावयंतं भवजभयहरं ब्रह्ममूर्तं प्रपद्ये ॥ ४ ॥
 देवं मुधाकरकलाकलितोत्तमांगं
 अक्षं त्रिशूलधरमद्रिसुतावृतांगं ।
 कोपप्रसादमतिवर्जितमुग्रवीर्यं
 वंदे सुरपिंगणं सिद्धतनुं घृषाकं ॥ ५ ॥

अथ ॥ दृष्टं यदत्र तत्तस्मान्नीत्वा सारं हि शास्त्रतः ।

यंयकर्तुरथो व्यक्तिः प्रोच्यते परमार्थतः ॥ ६ ॥

[राजा] यत्र सुरे(1. पुरे) सुरेश्वरसमः श्रीदुर्गसिंहो महान्
 सद्वा यस्य तनोः पदे च महिषी धन्याविका राजते* ।

[यत्साचिष्य] धुरां परां कलयति श्रीकर्णकंठीरवः

कस्तद्वर्णयितुं क्षमः क्षितितले श्रीन्दुपुत्रो(पदं Bo.)

[तस्मिन् ॥

[चुधः ॥ ७ ॥

* रापते MS. In the only Bomb. MS. which has this *śloka*, this *pāda* reads thus: सधौगे ननु यस्य पट्ट-
 महिषी-योविका राजते ।

येनादौ] जगदीश्वरेण हिमना (जनता Bo.) मर्यादया
[स्यापिता
ये दायेन समुद्रतावनभृता धर्मदुहो नाशिताः ।
सोहं (l. ५४) संप्रति दुर्गसिंहनृपते (ति Bo.) गौत्रावतीर्णो-
[शतस् (उतस् MS.)
तत्तत्सर्वमिदं करोति यदहो नान्येन निष्पद्यते ॥ ८ ॥
तस्मिन् राज्ये
वेदव्यास इव प्रपञ्चचतुरस्तच्छिष्यातां नाटयन्
आसीद्विष्णुपुराणपाठनिरतः स्वाचारवान् शुद्धधीः ।
विख्यातो भुवि चित्रकूट इति वै यो नागरज्ञातिषु
प्रज्ञागर्वितवाचकेषु धिषणः श्रीपद्मनाभाभिधः ॥ ९ ॥
तस्यात्मजः काण्डदेवनाम्ना (l. नामा)
व्यासः प्रयासैकमतिः सुपुण्यैः [or ख्यै] ।
गयाप्रयागादि विगाह्य तीर्थो-
न्यनेकशौकं (l. गं) धिमलीचकार ॥ १० ॥
[य]स्त्वगण्यकृतपुण्यसंचयै [रु]हधार निजपूर्वपूरुषान् ।
उद्यमै [क] निधिरुत्समात्मधीर्ज्ञातिर्मंडनमिहावभासते ॥ ११ ॥
तस्य वश्यमनसः सुतो अग्रजः
शास्त्रसारकृतसंग्रहग्रजः ।
लोकशोककरकर्मकृतनः (नं v.l.)
शास्त्रशस्त्रमिदमावबंध सः ॥ १२ ॥
शास्त्रेभ्यः सारमादाय केवलं ग्रंथधारणं ।
तस्मादस्मासु तुष्यार्थैर् (l. तुष्यंतु) सूरयः शास्त्रपारगाः ॥ १३ ॥
तद्यथा तथ्यमेव सिद्धं (इ v.l.) नृपतिभर्तृहरिवाक्ये ।
नमस्यामो देवान्ननु हतविधेस्ते ऽपि वशगा विधि ०
तस्माद्ग्रंथकश्च । [(Bh., Nit. 92 or 94) ॥ १४ ॥
यदैहिकामुष्मिकभावसिद्धं
बुद्ध्या विपुक्तमुत बुद्धिवृद्धं ।
यत्कर्म दैवाख्यमिह प्रसिद्धं
शुभाशुभं नीमि तदीशनद्धं ॥ १५ ॥
तत्र मादं (तत्राप्यरं Bo.) दुःखकरं नराणां
शुभेतरकर्म निरीक्ष्य पाके ।
यद्वचुराद्या मुनयो विचार्य
निजार्थबुद्ध्या विविधप्रकारं ॥ १६ ॥
मर्तो मनुर्गौतमयाज्ञवल्क्यौ
बोधायनः सुश्रुतशालिहोत्री ।
शातातपः प्राणिगणानुकंपी
पुराणकर्ता यदुवाच वेधाः ॥ १७ ॥

नानाभेदेषु वेदेषु यद्यदुक्तं मनीषिभिः ।
धर्मशास्त्रपुराणेषु कर्म किं पाकलक्षणं ॥ १८ ॥
किंचिन्नर्गौतमीतमाद्यापि किंचित्
किंचिन्नीत्वा सुश्रुताच्छालिहोत्रात् ।
मन्वादिभ्यः सत्यवत्याः सुताश्च
पौराण्येभ्यः सा । दाय किंचित् ॥ १९ ॥
विद्वज्जनविनोदाय हिताय भुविनां (l. भ ०) भुवि ।
सारग्राहमिदं नाम्ना साम्नायं शास्त्रमुद्धरे ॥ २० ॥ ०
Fol. 5b: इति सारसंग्रहे (!) कर्मविपाके दैवकल्पना-
प्रकरणं ॥ अथ प्रकरणाधिकारसंख्या ॥ तत्र
मौलगिनृपतिविरचितं कर्मविपाकं यतः पुरस्कृत्य ।
रचितो ग्रंथस्तस्मात्प्रक्षिप्तं नाम तस्यापि ॥ १ ॥
ग्रंथे प्रकरणात्यत्र पञ्चपञ्चाशदेव हि ।
अधिकाराः पञ्च युक्ताश्चत्वारिंशत्समन्विताः ॥ २ ॥
शतत्रयं परिख्याता दानानां (!) शान्तिकारणं ।
पञ्चाशद्विरूपेतानि अष्टौ चैव शतानि तु ॥ ३ ॥
चत्वार्येव सहस्राणि ग्रंथवृत्तश्लोकानि संख्या प्रकीर्तिताः (!) ।
एवं ५२०० श्लोकसंख्या प्रकीर्तिता ॥
एवं मयाधिकाराणां संख्या ग्रंथस्य च स्मृता ।
न संशयो ऽत्र कर्तव्यो न न्यूनमधिकं भवेत् । अथ सारग्रहणं ।
यदसमप्रतिसमायुक्तं विज्ञानेशाच्छतद्वयं ।
पञ्च बोधायनीयानि गृहीतानि शतानि च ॥ ०
Thus the author states that his compilation is principally based on *Maulaji Nripati's Karmavipāka*, 1000 ślokas (in round numbers) having been taken therefrom, interlaced with quotations from other sources (*Vijñāneśa*, *Bau-dhāyana*, *Śātātapa*, *Dānakhaṇḍa*, *Ācārādīpa*, *Jñānamāṇḍala*, *Āyurveda*, *Bālacikitsā*, *Purāṇas* (of which he knows eighteen), and other works, the whole amounting to 5200 ślokas. After this statement he proceeds: अथ मौलगिः ।
नत्वा श्रीशमुनेशदेवित्वदनी शक्तिं ग्रहान् चाडवान्
पुण्यानां तु निजापराध[ज]नितं दंडं विधायानुना ।
श्रीमाल्मीलगिभूपतिः स्वविहितं धर्मं प्रजापालनं
सम्यक्कृतैर्मपुण्यरोगशमनं ब्रूते विधिं शास्त्रतः ॥
शास्त्रत इति तदाह ।
पुराणन्यायमोर्मांसाधर्मशास्त्रांगमिश्रिताः ।
वेदा स्यानानि विद्यानां धर्मस्य च चतुर्दश ॥ ०

अथोद्देशेन व्यापयः fol. 15a; अथ स्त्रीगानाचारवा-
क्यानि 16b; इति ज्ञानमंडलोकस्त्रीकर्मविपाकः 20a; इति
ज्ञानमंडले पुरुषकर्मविपाकोद्देशः 21a; अथ प्रायश्चित्तलक्षणं
22a; इति श्रीमद्विरचिते सारग्राहे कर्मविपाके प्रायश्चित्तवि-
कारः 54a; इति सारग्राहे कर्मविपाके ० चांद्रायणविधि-
निर्णयः 58a; इति श्रीमद्विर[चिते कर्म]विपाके ऐहिककर्म-
प्रायश्चित्तानि 63b; इति सर्वशास्त्रसारग्राहे(!) कर्मविपाके
सद्विरचिते प्रायश्चित्तग्रहणे प्रायश्चित्तविपाकारः ॥ अथ दान-
प्रशंसा । 75a; इति दानसंकल्पप्रयोगविधिः 93b; इति
श्रीमद्विरचिते कर्मविपाके सारग्राहे प्रतिकरणव्यवस्थाकरणं
102a, etc. It ends :

वदनं प्रसाद[सद]नं सदयं हृदयं सुधामुचो वाचः ।

करणं परोपकरणं येषां केषां न ते वंद्याः ॥

इति सारग्राहो नाम वृद्धकर्मविपाकः समाप्तः ॥ समानं चेदं
कर्मविपाकनाम धर्मशास्त्रं ॥ संवत् १५ आषाढादि २० वर्षे
अश्विनशुदि १ दिने श्लेषि ॥

One of the Bombay MSS., which will be
described in Prof. Bhandarkar's next Report,
here adds the following verses kindly placed
by him at my disposal : अथ समयः ॥

आदौ बभूव भुवि विक्रमभानुनामा

भूवल्लभान्यनृपसिद्धशिरोललाम ।

तन्प्राज्यराज्यसमयातिगतांतरिक्ष-

वेदान्वितामिविभुसंख्यशरच्छतेषु (Samv. 1440) ॥

शाके रसोत्तरशतेषु गतेषु राम-

क्षोणीमितेषु (Śaka 1306) दयितेषु सहायिनेषु ।

मास्यकेतापविषमे किल शुक्लनासि

रक्षेशरश्मिरमणीयवलक्षपक्षे ॥

तिथौ स्कंदाक्षिसंख्ये च धाजद्राजान्मजाहनि ।

शुभ चक्षे विशाखाख्ये योगे सति शिवाह्वये ॥

सुरपतिपुरधृतमुद्रे समुद्रे सकलकलार्चद्रे ।

श्रीनंदपद्मनगरे(!) पुष्पचयैरुत्तमद्रद्रे ॥

श्रीमन्मंगलभूमिपालतनये श्रीदुर्गसिंहे नृपे

राज्यं शासति शाश्वतं विजयिनि क्षोणीद्रुतां तन्वति ।

तत्साचिव्यधुरंधरे सुचतुरे मन्त्रीश्वरे दातारि

व्यापारान्मरिशीलयत्यनुदिनं श्रीकणेशिंहे सति ॥

मन्वेव(1. मयैव) सौम्यसमये विपाकः पूर्वकर्मणा ।

सारग्राहाभिधः श्रेष्ठस्तेनैवार्यं समुद्धृतः ॥

यादृग्रथेषु मे दृष्टं तत्तथैवोद्धृतं मया ।

सुसंबद्धमसंबद्धं प्रसीदन्तव सूरयः ॥

Cp. Bhandarkar, Report, 1882-3, p. 63, and
Cat. of Deccan Coll., p. 251 (where the work is
called *Sārasaṃgraha*, as at fol. 5b of the present
MSS.); Cat., p. 139 (*Sārasaṃgrāhaka*).

[GAIKAWAR.]

1768.

84a. Foll. 109; size 10 $\frac{3}{4}$ in. by 4 $\frac{3}{4}$ in.;
legibly written, in Devanāgarī, in 1770 A.D.;
fourteen lines in a page.

Karmavipāka, another work on expiatory
rites to be performed with the view of averting
evil influences, by *Bhaṭṭa Śaṅkara*, son of
Bhaṭṭa Nilakaṇṭha.

It begins :

दिवाकरपदद्वंद्वं फलद्वंद्वप्रदायकं ।

त्रैलोक्यतमसो नाशकर्तृ तत्प्रणमाम्यहं ॥ १ ॥

See Aufrecht, Cat. Bodl., no. 659 (tran-
scribed from the present MS.), where a list of
authorities is given.

It ends : शीतञ्जरनाशे गुडूचीसमिधः । कन्यार्थे मध्वक्ता
लाजाः ॥ इति त्वरितरुद्रप्रयोगः ॥

इति श्रीमीमांसकभट्टनीलकंठात्मजभट्टशंकरकृतौ कर्मवि-
पाकः समाप्तः ॥

Regarding the author, see above, no. 1464.

[H. T. COLEBROOKE.]

1769.

2700. Foll. 417, two of which (375 and
376) are wanting; size 9 $\frac{1}{2}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; legibly
written, in Devanāgarī; seven lines in a page.

Vidhānamālā, a treatise on ceremonies to be
performed with a view to averting evil in-
fluences, by *Nṛsiṃha Bhaṭṭa*.

It begins :

प्रणम्य लंबोदरमुत्तमानां संतोषदं सर्वपुराणदृष्टं ।

धर्मार्थकामव्यवहारसिद्धौ करोमि शुद्धार्थविधानमालां ॥ १ ॥

तत्रादौ पुष्पवतीविधानं निरूप्यते । प्रथमतो दृश्यमानं रजः
साध्वसाध्विति विविच्य साधुनः[.] प्रतीकारः कथ्यते । ०

इति ० प्रथमतो रजोजोषहरविधानं fol. 4b; ० विकृति-
प्रसवजनितविघ्ननाशनविधानं 6b; ० यामलोत्पत्तिविधानं 8a,
etc.; ० नवग्रहपीडाशमनविधानं 20b; ० वायसग्रहविधानं
21a; ० हस्तिपादग्रहपीडाशमनविधानं 22b; ० कर्णग्रहपी-
डाशमनविधानं 23a, etc.; -- ० विवाहव्रतबंधेषु मातृरजोदोष-
जनितविघ्नहरविधानं । अथ पुण्याहवाचनं 411a.

It ends: इति स्वस्तिवाचनं ॥ इति श्रीविधानमालायां
श्रीमनृसिंहभट्टविरचितायां सर्वकामसिद्धिदं स्वस्तिवाचनाख्यं
नाम विधानं २३९ ॥

प्रकरणानि द्विशतचत्वारिंशत्फलश्रुतिसहितं ॥

समाहृतमिदं शास्त्रं सर्वशास्त्रार्थसंग्रहात् ।

विधानमालिकाख्यं हि प्राणिनामुपकारकं ॥ १ ॥

धर्मार्थकामशास्त्रेभ्यः संगृह्यालंकृतं मया ।

उद्धृतं सर्वपुण्येभ्यो यत्तत्स्यान्मधुमक्षिकं ॥ २ ॥

ग्रंथस्यास्यानुरागेण मयानुग्रहणेन वा ।

संतोषयंतु विद्वांसः सचेतांसि (l. स्व ०) समंजसा ॥ ३ ॥

बैराटे विषये ऽस्ति चंदनगिरेर्गैव्यूतिमात्रे पुरं

देव्याः प्राक् सुमनोहरं वसुमतीतीरे ज्यहारो महान् ।

तत्रत्यो ऽत्रिकुलोद्भवो गुणनिधिः श्रीमानृसिंहो द्विजश्च

चक्रे शास्त्रमिदं नृणामुपकृतिं संधाय चित्ते निजे ॥ ४ ॥

विधानमालां ग्रथितां मयाच

गुणानुसंधानविराजमानं ।

प्रमेयसारैः सुभगां पवित्रां

कुर्वंतु कंठेषु निजेषु धीराः ॥ ५ ॥

इति श्रीनृसिंहभट्टविरचिता विधानमाला समाप्ता ॥ संवत्
१९३२ समयनामकार्तिकसुदि ९ शनैश्चर समाप्त ॥

[MACK. COLL.]

1770.

921. Foll. 192; size 10½ in. by 4½ in.;
legibly written, in Devanāgarī, about the
middle of last century; ten lines in a page.

A commentary on the preceding work (by
Viśvanātha, son of Hari). It begins:

यो धान्वतरशास्त्रमर्थचतुरः कारुण्यरत्नाकर-

सौजन्यामृतपूर्णमानसलसञ्चरीशंभुचिन्तः सदा ।

भूषालालकलालनीयचरणदंडस्य सूनुरैरे

भूविस्तारियशाः सदा जयति स श्रीविष्णुनाथः सुधीः ॥ १ ॥

प्रणम्य लंबोदरम् ० २ ॥

विधानमालेति ग्रंथं नामधेयं तच्चान्वर्थे विधानानां मालेव
मालापरंपरेत्यर्थः । विधानं विधिः । ०

The commentary is not quite complete.

It ends: इति श्रीविधानमालायां पितामहस्मृत्युक्तं सर्व-
दिव्येषु धर्मावाहनधर्मचारिकाविधानं संपूर्णं । this section
(236) ends at fol. 402b of the preceding MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

1771.

1745a. Foll. 40; size 8½ in. by 3½ in.;
good, old Devanāgarī handwriting; eleven
lines in a page.

Lakshahoma-paddhati, a manual for the
performance of the *Lakshahoma*, for the pro-
pitiation of the various planetary agencies,
by *Kāśī Dikshita*, son of *Sadāśiva Dikshita*.

It begins: अथ लक्षहोमपद्धतिः ॥ तत्र तावत् नानादे-
वतोद्देशेन वक्ष्यमाणनानामंत्रैः सर्वपापक्षयार्थं परमसुखप्राप्त्यर्थं
क्रियमाणस्त्वेकः [] उक्तं च बृहत्पाराशरेण ॥

अथातः संप्रवक्ष्यामि द्विजेंद्राः श्रूयतामिदं ।

लक्षहोमविधिं पुण्यं कोटिहोमविधिं तथा ॥ ० 22 ślokas

इति बृहत्पाराशरे शान्तध्याये लक्षहोमविधिः ॥ प्रायश्चित्त्यर्थं
गायत्र्या लक्षहोमः कार्यः । गायत्र्या तिलहोमसहस्रे चैकः प्रा-
जापत्य इति । ०

अथ पुण्याहवाचनं ० मातृकापूजा fol. 6a; इति नांदी-
आहं । अथ वरणं 9a; इति चत्विग्वरणं । ततो वास्तुपूजनं
10a; अथ अग्निध्यानं 22b, etc.

It ends: सर्वान्कामानवाप्नोति स्वर्गे लोके महीयत
इत्यादि प्रागेव लिखितं ॥ इति लक्षहोमपद्धतिः समाप्ता ॥ इति
श्रीयाज्ञिकसदाशिवदीक्षीतसुतकाशीदीक्षितकृता लक्षहोमप-
द्धतिः समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1772.

2016. Foll. 6; size 9 in. by 3½ in.; fairly
written, in Devanāgarī; nine lines in a page;
worm-eaten and injured by wear.

[*Yati*-] *Ārāadhanaprayoga*, a manual of rules
and formulas for the propitiating of ascetics.

It begins: अथ यतीनां समाराधनप्रयोगः ॥ स च पार्वणश्राद्धानंतरं श्वः स--- स चैवं ॥ कृतनित्यक्रियः मध्याह्ने षोडशाष्टौ चतुरो वा ब्राह्मणानाहूय कर्ता--- राक्षस्य पवित्रपाणिः प्राणानायम्य देशकालौ संकीर्त्य श्रीनारायणप्रीत्यर्थं ब्रह्मीभूत---रोः आराधनं करिष्ये ॥ तदंगेक्षणं पाद्यं च करिष्ये ॥^०
The mantras are accented.

Fol. 5b: अनेन ब्रह्मीभूतस्य गुरोः आराधनाख्येन कर्मणा तेन श्रीनारायणः प्रीयतां न मम ॥ ततः सुहृद्युक्तो भुञ्जीतेति ॥ यतीनां पुण्यतिथिसमाराधनप्रयोगः ॥ ततः प्राप्तदशमीमहालय-तीर्थप्रयुक्तादिश्राद्धानि कुर्यात् ॥^० ४ lines ॥ वसिष्ठः ॥

चतुर्विधानां भिक्षूणां जातिबंधुमुतादिभिः ।

एकादशे हि(?) ङिह) कर्तव्यं श्राद्धं तेषां तु पार्वणं ॥

इति आराधनप्रयोगः समाप्तः ॥ शके १७१९ पिंगलनामसंवत्सरे कार्तिकशुद्धपौर्णमा मंदवासरे इदं पुस्तकं नेनोपनामेन गणेशात्मकप्रभाकरेण लिखितं ॥

On the front and back pages the treatise is called "*Yatinām punyatithisamārādhana-pra-yoga.*" [DR. JOHN TAYLOR.]

1773.

1217b. Foll. 6; size 11½ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; fourteen lines in a page.

Dānaphalavratā, a description of a ceremony to be performed, it seems, by unhappy wives who have become estranged from their husbands—like *Kuntī* (also called *Kusumāvati* or *Pushpāvatī*) and *Damayantī*—or are in fear of losing their sons, like *Sumitrā*.

The names of these personages occur in a tale given (on the last three pages) in illustration of the preceding description, and ascribed to the *Padmapurāṇa*.

It begins: अथ दानाफलव्रतं (! thus always) ॥

संलिप्य गोमये भूमिं चतुरस्र[क]मंडलं(० ला) ।

तन्मध्ये ऽष्टदलं पद्मं शोभितं कर्णिकान्वितं ॥ १ ॥

प्राणायामत्रयं कृत्वा संकल्पं तु ततः परं ।

कलशं शंखपूजां च ततः पूजां समारभेत ॥ २ ॥

तदक्षिणभागे त्रिकोणमंडलं कुर्यात् । तन्मध्ये गणपतिं पूजयेत् । ततो द्वारपूजा । पूर्वद्वारे वक्रतुंडाय नमः । एकदंष्ट्राय^० दक्षिणे महोदराय नमः । गजाय पश्चिमे लंबोदराय । विकटाय उत्तरे । विघ्नराजाय धूम्रवर्णाय अग्रे वास्तुपुरुषाय । ऊर्ध्वभागे भारत्यै । अधोभागे रत्यै । मध्ये गणपतये ।

अत्रागच्छ गणाधीश इह स्थाने च याम्यहं ।

यावत्पां पूजयिष्यामि तावत्पां [सु]स्थिरो भव ॥ १ ॥

चतुर्भुजं महाकायं गजवक्त्रं सुदंतकं ।

शूर्पकणीं त्रिनयनं ध्यायेत्सर्वार्थसिद्धये ॥ २ ॥

ध्यानं गणपतये^० आवाहनं । एकदंताय आसनं । गजवक्त्राय पाद्यं ।^० -- ॥ अथारुणपूजा ।^० --

अथ महालक्ष्मीपूजा fol. 1b; अथ तुलसीपूजा 2a; अथ सूर्यपूजा 2b; अथांगपूजा 3a; अथ पुष्पपूजा 3b; अथ अष्टोत्तरपूजा 4a; इति पूजाविधिः 115a.

Fol. 5b: अथ कथा ॥ चतुर्थः जघुः ॥

पितृगृहे वर्तमानं कुंती व्यासं ददर्श ह ।

नमः कृत्वा तु सद्रक्त्या पाद्यार्घ्यचमनादिकं ॥ १ ॥

दत्त्वा संप्रार्थितं व्यासं कुंती मुकुलिताञ्जलिः ।

पतिपुत्रान्न(?)मोक्षार्थं व्रतं ब्रूहि महामुने ॥ २ ॥

व्यास उवाच ॥

शृणु दानाफलं नाम व्रते(?)व्रतं सर्वव्रतोत्तमं ।

कैलासशिखरे रम्ये पार्वतीपरमेश्वरी ॥ ३ ॥

व्रतानां सर्वदानानामुत्तमं ब्रूहि तद्गतं(! some

श्रीशंकर उवाच ॥

साधु देवि त्वया पृष्टमुत्तमं सर्वतः शृणु ।

भूमौ तु भारते वर्षे पुण्ये च यमुनातटे ॥ ४ ॥^० १२ ॥

स्त्रिय जघुः ॥

पुण्यव्रतमिदं देवि सौरे पापप्रणाशनं ।

सर्वसंपत्करं नृणां पतिपुत्रान्न(?)मोक्षदं ॥ १३ ॥^०

It ends:

तदा व्रतं कृतं सर्वं भूमौ दानाफलं(!) महत् ।

सुपुत्रालभते कुंती त्वं कुरु व्रतमुत्तमं ॥

ये पठन्तीदमाख्यानं शृण्वन्ति [प्र]श्रयान्विताः ।

सर्वपापविनिर्मुक्ताः यास्यन्ति परमां गतिं ॥ ५७ ॥

इति श्रीपद्मपुराणे उमामहेश्वरसंवादे दानाफलव्रतं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1774.

2129. Foll. 2; size 9½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about the middle of the last century; thirteen lines in a page.

Sahagamanavidhi, or *Satividhāna*, a short treatise (in 66 ślokas) on the rite of *Satī*, by *Govindarāja*(?). Rather incorrect.

It begins: श्रीकृष्ण उवाच ॥

अध्यात् (? अधुना) संप्रवक्ष्यामि नारीणां परमो विधिः

[(1.० नं विधि) ।

भर्ता वैव (? सहैव) मरणं स्त्रीणां चैव प्रशस्यते ॥ १ ॥

गच्छते सत्यलोकं तु संयुक्ता पतिना (!) सती ।

सर्वदेवमयो यस्मात् सर्वतीर्थमयः पतिः ॥ २ ॥

नदीनां च यथा गंगा सुराणां च यथा हरिः ।

मुनीनां च परं ब्रह्म स्त्रीणां चैव तथा पतिः ॥ ३ ॥

It ends:

उत्तमा मध्यमा लोका ये वान्ये तत्र संस्थिताः ।

ते सर्वे हरिमुच्चये करतालीं प्रदापयेत् (!) ॥ ६६ ॥

इति श्रीगोविंदपराज (!) विरचितसहगमनविधिः ॥ After which is added, by a different hand, सतीविधानं । Outside it is called संगमनविधि.

Perhaps it is an extract from a *Purāṇa* or some other work. [GAIKAWAR.]

1775.

1705b. Foll. 13; size 8 in. by 4 in.; clearly written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

Nīlodvāhapaddhati, a manual for performing the ceremony of letting loose a bull, in connection with funeral rites.

It begins: अथ नीलोत्सर्गकाला उच्यन्ते ॥

ग्रहणद्वितये पुंये (r. पुण्ये) तीर्थे चैवायनद्वये ।

विपुवद्वितये श्राद्धे मृताहेष्वष्टकामु च ॥ १ ॥

इति सूत्रकाराणां वाक्यं । यथा । कर्त्तव्या फाल्गुन्या वैशाख्या माघ्या आश्वयुजि अष्टकामु चंद्रसूर्यग्रहणयोर्विपुवति उदगयने दक्षिणायने प्रेतस्यैकादशहे इति कालाः ॥ तथा मत्स्यपुराणात् । आश्वयुज्यामघादायां चैत्रवैशाखयोर्दपि । ०

It ends: अथ शान्तिकोपहाराः ॥ इति श्रीनीलोद्वाह-
पद्धतिः समाप्ता ॥ संवत् १६४८ वर्षे माघवदि ७ भागे लिखितं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1776.

2938. Fol. 1; size 10½ in. by 5½ in.; good, modern Devanāgarī; 20 lines in all.

Hitasūtra, a string of 65 rules of conduct and moral maxims, prepared, for Ballantyne, by *Veṅkaṭ-rām*, on 10th July, 1860.

It begins: अथ धर्मोपादानं संतोषः श्रेष्ठः १ ॥ अशील-
स्याचारो न भ्रजते २ ॥ स्नेमवतो नात्ये दोषे नाशो ऽस्ति ३ ॥
शान्त्येत्पापं शीलं यो ऽधिगच्छेत् ४ ॥ वामाचारः पितुरप्यनिष्टः ५ ॥
आचार्यस्याशी कुर्वीत ६ ॥ मानित्वं मूर्खाणां मिथ्याचारः ७ ॥ ०

The sentences are divided into seven adhyāyas; viz. five of 10 each, and the last two of 9 and 6 resp. [J. R. BALLANTYNE.]

1777.

2316A. Foll. 65; size 13½ in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing, of 1809 A.D.; nine lines in a page.

Gotraprayaramaṅjarī, an exposition of the genealogies of the several *gotras*, and of the rules by which intermarriage is forbidden on account of community of ancestors invoked in the *pravara*, or invocation to *Agni*; by *Puru-shottama Paṇḍita*. It begins:

यज्ञं यास्यं यदीयं जगदिदमखिलं यज्ञयं यत्प्रधानं

यत्प्रेर्यं यन्निवासं स्थिरचरहृदयं यत्पुरा संप्रभूतं ।

यत्कीडावस्तुभूतं यदनुभवमुखं यत्स्वरूपानभिज्ञं

यत्स्वापं यत्प्रबोधं यदतिहिततमं ब्रह्म तस्मै नमोऽस्तु ॥ १ ॥

आचार्योन्वेदकल्पान्परिहितनिरतान् कल्पसूत्रप्रणेतृन्

सर्वान्बोधायनादीन् प्रणिपतितजनत्राणशीलान् प्रण-

तत्सूत्रोपाज्ञगोत्रप्रवरसुमनसां मंत्रारों तां करिष्ये [न्य ।

यज्ञज्ञानात्कर्मकांडं फलति निजफलं ज्ञानकांडं च सर्वं ॥ २ ॥

मत्स्यं कूर्मवराहखंजनृहरीन् रामाश्च रामानुजान्

नत्वा द्वादश कल्किविष्णुसहितान् ब्रह्मावतारानिमान्

तत्तत्प्राक्त (1. प्रोक्त) पुराणभारतगताः स्मृत्यंतरोक्ताश्च ये

तैर्गोत्रैः प्रवरैश्च पूर्वगदिता ब्रह्माम्यहं मंत्रारो ॥ ३ ॥

Under each of the eight *gotras*, the corresponding passages are generally quoted from *Baudhāyana*, *Āpastamba* and *Satyāshūdhin*, *Kātyāyana* and *Laugākshi*, *Āśvalāyana* and the *Matsyapurāṇa*. This chapter ends fol. 52a, after which follow some chapters treating of intermarriage, and expiations of irregularities committed in this respect.

इति क्षत्रियवैश्यप्रवरकांडद्वयं fol. 53b; ° असंप्रज्ञातबंधूनां गोत्रप्रवरकांडं fol. 54a; ° गोत्रप्रवरतत्त्वज्ञानमाहात्म्यप्रतिपादनपरं सूत्रकांडं fol. 55a; ° मातृगोत्रविवाहप्रतिषेधयुक्तिकांडं fol. 57a; ° सावैवर्णिकप्रवरकांडं fol. 58b; finally महाप्रवराध्यायपरिसमाप्तिगोत्रप्रवरकांडं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1778.

1708. Foll. 60; size 9 in. by 4 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 9-11 lines in a page.

Gotrapravaramaṅjarī.

[H. T. COLEBROOKE.]

1779.

2719. Foll. 30; size 8 in. by 4 in.; good, rather old, Devanāgarī writing; 11-14 lines in a page.

Pravaradīpikā, a similar treatise, by *Kṛishṇa* (*Śaiva*). It begins:

देवस्थेशानमूनोः सुरगणमुकुटज्योतिरुद्योतिताग्नेः
शुंडादंडः करोतु क्रकचविकसयन् श्यामलो मंगलं वः ।
दंतो यस्यैकदेशे विकसितविपुलस्फाटिकस्तंभकातिः
प्राप्तब्रह्मांडकोटी हरिचरण इव व्योमगंगाप्रवाहः ॥ १ ॥
स शिवः पातु वो नित्यं यत्प्रपंचमहोदधौ ।
उत्पद्यते विलीयते ब्रह्माद्या बुद्ध्या इव ॥ २ ॥
महालक्ष्मीं महामायां स्वकुलस्यैव देवता (० तं) ।
यस्याः स्मरणमात्रेण वाग्बिलासो भवेद्भुवं ॥ ३ ॥
परंपरात्मकं यंदे श्रीरामचरणावुजं ।
यं नत्वा विवृणोत्कृष्णः (१. व्य०) प्रवरान् मुनिभाषितान् ॥ ४ ॥

मुनीनां नाम गोत्राणि वंशावतरणं तथा ।

प्रवराणां तथा साम्यमसाम्यं विस्तरादहं ॥ ५ ॥

The *gotra*-lists end fol. 13b: इति प्रवरदीपिकायां कृष्णशैवविवृती अगस्त्याष्टगणानां सप्तमुनीनां प्रवरविचरणं समाप्ते ॥

Then follow rules concerning intermarriage, compiled from various authorities, among which may be mentioned: *Kārikā*, fol. 23b; *Caturviṃśatimata*, 15a, 20a; *Pravaradīpa*, 26a; *Pravarapradīpa*, 17b; *Pravaravivaraṇa*, 23a; *Mañjarīkāra*, 17b, 28a; *Maṇḍana*, 22b; *Śrāddhakalpa*, 21b; *Śrībhṭapādāh*, 28a; *Shaṭṭriṃśanmata*, 20a; *Smṛiticandrikā*, 15a; *Smṛitimañjarī*, 14b; *Smṛityarthasāra*, 14a.

For another MS. of this work (anonymous), see Rāj. Mitra, *Bikāner Cat.*, p. 434.

[MACK. COLL.]

1780.

2316B. Foll. 23; size 13 in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Gotrapravara-darpaṇa (or *-nirṇaya*), another treatise on the same subject, by *Kamalākara Bhaṭṭa*, son of *Rāmakṛishṇa*, and grandson of *Nārāyaṇa*.

In the arrangement of the matter the author follows the *Pravaramaṅjarī*, which is much quoted by him.

The treatise begins:

नारायणात्मजश्रीमद्रामकृष्णस्य सूनुना ।

कमलाकरसेनेन गोत्रप्रवरनिर्णयः ॥

क्रियते विदुषा प्रीत्यै गन्यानालोच्य सर्वशः ।

तत्र सगोत्राय दुहितरं न प्रयच्छेत् । असमानप्रवरैर्विवाह इत्यापस्तम्बगौतमाचार्यैः सगोत्रा सप्रवरा च निषिद्धा । तत्र सगोत्रस्वरूपमाह प्रवरमञ्जरी वीधायनः । ०

The author wrote his *Nirṇayasindhu* in 1611-12 A.D.

[H. T. COLEBROOKE.]

1781.

1572d. Foll. 24; size 10½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing, of 1687 A.D.; eleven lines in a page.

Gotrapravarānirṇaya, another treatise on the same subject, by *Bhaṭṭa Raghunātha* (c. 1620 A.D.), son of *Bhaṭṭa Mādhava*, and grandson of *Bhaṭṭa Rāmeśa*.

It begins :

नत्वा गणेशं श्रीरामं सीतां लक्ष्मीं गुरुनमि ।
विश्वेश्वरं भैरवं च रघुनाथेन धीमता ॥
गोत्रप्रवरनिर्णयः समासेन वितन्यते ।
तद्भावे सति गोत्रादिपरिणीतिप्रसङ्गतः ॥

It ends :

भट्टरामेशविद्वन्म्य[elsewhere ° रामेशसूर्यम्-]सुत-
[माधवसूनुना ।

भूतो स्य रघुनाथेन गोत्रप्रवरनिर्णयः ॥

इति श्रीमत्पद्माक्षप्रमाणनिपुणतमभट्टमाधवात्मजभट्टरघुनाथ-
कृतो गोत्रप्रवरनिर्णयः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1782.

3200. Foll. 17; size 8 in. by 6½ in.; excellent Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Pravarānirṇaya, by *Viśvanātha Deva*, son of *Śambhu Deva*, and younger brother of *Rāma Deva*.

It begins: ओं नमः श्रीजानकीजानये । नमो ब्रह्मणे ।
नमो महेशाय । नमो गणपतये । नमः ऽस्मापस्तंबाश्चलायनवी-
धायनकात्यायनेभ्यः ॥ अथातो यज्ञश्चाहुमहादानपरिणयनाद्युपयुक्तं
गोत्रप्रवरनिर्णयं व्याख्यास्यामः । तदेतद्भाष्यं भवत्यार्षेयं प्रवृणीते
ऽङ्गुलिभ्यश्चैवेनमेतद्देवेभ्यश्च निवेदयत्ययं महावीर्यो यो यज्ञं प्राप-
दिति तस्मादार्षेयं प्रवृणीते इति बंधोरेव नैत्यपो संतत्या इति
चेकं वृणीते द्वौ वृणीते त्रीणि (r. त्रीन्) वृणीते न चतुरो वृणीते
पंच वृणीते °

Iti Bhṛiguvaṁśapravarānirṇayaḥ, fol. 4b;
Āṅgīrovaṁśa, 9b; *Atrivaṁśa*, 11a; *Viśvāmītra*-

vaṁśa, 12b; *Kaśyapaṁśa*, 14b; *Vasishṭha-
vaṁśa*, 16a; *Agastivaṁśa*, 17a; then follow
the *Kshatriya*- and *Vaiśya*-*pravarāḥ*.

It ends: ब्रामुष्यायणानां प्रथममुत्पादकप्रवरोच्चारणमनंतरं
परिगृहीतप्रवर[ी]च्चारणमिति कात्यायनाश्चला[यना]दयः ॥
इति श्रीमच्छंभुदेवतनयरामदेवानुजश्रीविश्वनाथदेवधिरचिते वर्ण-
त्रयाणां प्रवरनिर्णयाः समाप्ताः ॥

The fly-leaf contains the following note :

Copied for me from a manuscript belonging to *Nara-
siṃhabhaṭṭa Grāmōpādhyāya* of Belgaum. The manu-
script is not dated. It consists of 27 leaves about
9 in. long by 4½ in. broad. The characters are Nāgarī.
Presented to the India Office Library. 23rd August,
1878. [J. F. FLEET, Bo. C. S.]

E. TREATISES ON WORSHIP (DEVAPŪJĀ).

1783.

1269. Foll. 68; size 7 in. by 3½ in.; fairly
written, in Devanāgarī, in A.D. 1665; ten lines
in a page.

Rudrapaddhati, a manual of directions and
formulas for the performance of ceremonies to
Rudra, in connection with the *Śrauta* ritual
of the *Taittirīyas*, by *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*, son of
Rāmeśvara Bhaṭṭa.

It begins :

भट्टरामेश्वरसुतो भट्टनारायणः कृती ।
प्रणम्य रामं तनुते रुद्रानुष्ठानपद्धतिं ॥

तत्र तावद् यद्यप्यनेकासु यजुःशाखासु रुद्रः पठ्यते तथापि
तैत्तिरीयशाखानुसारेण रुद्रप्रयोग उच्यते ॥ स्मार्तरुद्रप्रयोगस्य
बौधायनसूत्रमूलकत्वेन बह्वृचादीनां च तत्र बौधायनं याज्ञं ।
बह्वृचादिभिर्देशवाक्यानुसारेण बौधायनीयानुरोधित्वादिति । इह
च रुद्रानुष्ठाने त्रैविणिकानामेवाधिकारो न स्त्रीशूद्रानुपनी-
तानां ॥ तेषां वैदिकमंत्रयुक्तकर्मण्यध्यायनाद्यभावेन साक्षाद्वचना-
भावेनाधिकारादिति ॥ अन्यत्र चैतद्विस्तरेण निर्णीतं ॥ तत्र
रुद्रः पंचधा । रूपं । रुद्री । लघुरुद्रो महारुद्रो गतिरुद्रश्चेति ।
एकादश गुणवृद्धा । सर्वश्च त्रैधा । जपरुद्रो होमरुद्रो ऽभिषे-
करुद्रश्चेति । जपरुद्रो ऽपि द्वेधा । केवलजपात्मको होमात्मक-
श्चेति । होमाभिषेकयोस्तु केवलतदात्मकमेव । तत्र तावदक्षयकामः

श्रीरुद्रप्रतीकामो वा उक्तरायणादौ० प्राञ्जुस् उवविश्याचम्य
प्राणानायम्य देशकालौ संकीर्त्तय ममकारिकादिसर्वपापक्षयार्थं
श्रीरुद्रप्रतीकं वामकरुद्रमहं करिष्य इति संकल्पयेत् । पुत्र-
कामस्तु दीर्घायुःसुपुत्रसिद्धयर्थं महारुद्रमहं करिष्य इति । ०

ततो वास्तुपूजनं fol. 14b;—इति (रुद्र)होमप्रकारसंक्षेपः
53a; ततो वसोर्ध्वरा fol. 58a; this is followed by
the accented text of *Taitt. Samh.* V. 4, 8,
followed by a figured *stotra*, इह स्ववैश्वानराय प्रदिशो
ज्योतिर्वृहत् preceded and followed by a number
of *stobhas*. Then follow the 'śreyāḥsampādana'
on the part of the priests to the sacrificer, and
the bestowing of 'dakṣiṇās' by the latter.

It ends: दीना[न]नाथांश्चानादिना संतोष्य स्वयं सुहृन्मि-
त्रादियुतः सोत्साहः संतुष्टो हविष्यं भुञ्जीतेति ॥ इति श्रीरामे-
श्वरभट्टात्मजनारायणभट्टसूरिणा काश्यां कर्मसंज्ञानतुष्टौ रुद्रानु-
ष्ठानपद्धती रचिता समाप्तिमगमत् ॥ ० ॥ अथ रामेश्वरभट्टसूत-
नारायणभट्टोक्ता होमसंख्या ॥ तद्यथा । लघुरुद्रे अष्टाचत्वारिं-
शत्पक्षे दशशेन ०

Then follow computations of the number of
homas to the several *Rudras* to be performed
in a year, and the measures of the respective
kuṇḍa to be used.

The opinion of *Rūpanārāyaṇa* is several
times referred to by the author.

Colophon: इति० रुद्रपद्धतिः समाप्ता ॥ संवत् १५६७
विश्रावमुनामसंवत्सरे कार्तिके क्वदि ५ तद्दिने जनार्दनपुरग्रामे
कोनेरभट्टात्मजनृसिंहेन लिखितं ॥

For another copy of this work, see Rāj.
Mitra, Notices of S. MSS., I., p. 100.

[H. T. COLEBROOKE.]

1784.

1986. Foll. 17; size 8½ in. by 4 in.; fairly
written, in Devanāgarī; eight lines in a page.

Rudra-Laghunyāsa, a manual of formulas,
intended for certain ceremonies in honour of
Rudra, or for *Rudra*-worship generally.

It begins: ओम् ॥ इडा देवहूमेनुयज्ञनीर्बृहस्पतिरुक्था-
मदानि शशिशिपुश्च देवाः सूक्तवाचः पृथिवि मातर्नी मा

हि०सीमेधु मनिष्ये मधु जनिष्ये मधु वह्न्यामि मधु वदिष्यामि
मधुमतीं देवेभ्यो वाचमुद्यास० शुश्रूषेणा मनुष्येभ्यस्तं मा देवा
अर्वतु शोभायै पितरो ऽनुमदंतु ॥ ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥
ओम् ॥ नमस्ते रुद्र मन्यव उतो त इषवे नमः । नमस्ते अस्तु
धन्वने बाहुभ्यामुत ते नमः ॥ etc., the whole *Śataru-
driya* (*Taitt. S.* IV., 5, 1-11); followed (on
foll. 9b-14a) by *Taitt. S.* IV., 7, 1-11 (cp.
no. 152, p. 21 of this catalogue). Down to
the end of this section, marked रुद्र in the
margin, the *mantras* are accented throughout.

Then follows a second section the leaves of
which are marked ल० न्या० (the *Laghunyāsa*
proper?), beginning (without accents):

ओम् । प्रजनने ब्रह्मा तिष्ठतु ॥ पादयोर्विष्णुस्तिष्ठतु ॥ हस्त-
योर्हिरस्तिष्ठतु ॥ बाह्वोरिंद्रस्तिष्ठतु ॥ जठरे अग्निस्तिष्ठतु ॥ हृदये
शिवस्तिष्ठतु ॥ कंठे वसवस्तिष्ठतु ॥ वक्त्रे सरस्वती तिष्ठतु ॥ ना-
सिकयोर्वीर्यस्तिष्ठतु ॥ नयनयोः सूर्योचंद्रमसौ तिष्ठतां ॥ कर्णयोर-
श्विनौ देवौ तिष्ठतां ॥ ललाटे रुद्रास्तिष्ठतु ॥ मूर्ध्नादित्यास्तिष्ठतु ॥
शिरसि महादेवस्तिष्ठतु ॥ शिखायां चामुंडा तिष्ठतु ॥ पृष्ठे पिनाकी
तिष्ठतु ॥ पुरतः शूली तिष्ठतु ॥ पाश्र्वयोः शिवाशंकरौ तिष्ठतां ॥
सर्वतो वायुस्तिष्ठतु ॥ ततो बहिः सर्वतो ऽग्निर्ज्वालामालापरिवृ-
तस्तिष्ठतु ॥ सर्वेष्वंगेषु सर्वा देवता यथास्थानं तिष्ठंतु ॥ मा०
रक्षंतु ॥ then accented: अग्निर्मे वाचि श्रितः ॥ वा०
हृदये ॥ हृदयं मयि ॥ अहममृते ॥ अमृतं ब्रह्मणि ॥ वायुर्मे प्राणे
श्रितः ॥ प्राणो हृदये ॥ हृदयं मयि ॥ अहं० ॥ अमृ० ॥ सूर्यो मे
चक्षुषि श्रितः ॥ -- ॥ चंद्रमा मे मनसि श्रितः ॥ ० ॥ दिशो
मे श्रोत्रे श्रिताः ॥ ० ॥ आपो मे रेतसि श्रिताः ॥ ० ॥ पृथिवी
मे शरीरे श्रिता ॥ ० ॥ ओषधिवनस्पतयो मे लोमनि श्रिताः ॥ ० ॥
इंद्रो मे बले श्रितः ॥ ० ॥ पर्जन्यो मे मूर्ध्नि श्रितः ॥ ० ॥ ईशानो
मे मन्यौ श्रितः ॥ ० ॥ आत्मा म आत्मनि श्रितः ॥ ० ॥ पुनर्म
आत्मा पुनरायुरागात् ॥ पुनः प्राणः पुनराकृतमागात् ॥ वैश्वानरो
रश्मिभिर्वीर्यधानः ॥ अंतस्तिष्ठत्वमृतस्य गोपाः ॥ then with-
out accents:

अन्यैर्न सर्वेशरीरं स्पृशेत् ॥ आत्मानं श्रीरुद्ररूपीं ध्यायेत् ॥

शुद्धस्फटिकसंकाशं चित्रेन पंचवक्त्रकं ।

गंगाधरं दशभुजं सर्वोभरणभूषितं ॥

नीलश्रीवं शशांकं नागयज्ञोपवीतितं ।

आम्रचमोत्तरीयं च वरेण्यमभयप्रदं ॥ ५ more ślokas.

आ त्वा वहंतु हरयः सचेतसः श्वेतैरश्वैः सह केतुमद्भिर्वीता
जरेर्वैलवद्भिर्नोमवैरायाहि शीघ्रं मम हव्याय शर्वो २ ॥

स्वामिन्सर्वजगनाय यावत्पूजावसानकं । [भव ॥
तावत्त्वं प्रीतिभावेन लिङ्गे(देवे marg.) स्मिन्संनिधौ
निराकारो ऽपि पूर्णो ऽपि निर्गुणो ऽपि निरामया ।
मदनुग्रहमासाद्य भव त्वं भव मूर्तिमान् ॥

शांतो भव ॥ इति लघुन्यासः समाप्तः ॥ ध्यानं ॥

ध्यायेन्नित्यं महेशं रजतगिरिनिभं चारुचंद्रावतंसं
रत्नाकल्योच्चलांगं परशुमृगवराभीतिहस्तं प्रसन्नं ॥

पद्मासिनं समंतात् स्तुतममरणैर्ब्याघ्रकृत्तिं वसानं
विश्वाद्यं विश्ववद्यं निखिलभयहरं पंचवक्त्रं त्रिनेत्रं ॥

शके १७१६ ॥ आनंदनामसंवत्सरे भाद्रपदशुक्लत्रयोदशि इंदु-
वारश्रवणनक्षत्रप्रातःकाळतद्दिने इदं पुस्तकं रामचंद्रज्योतिषीन
लिखितं ॥ विश्वेश्वरसुप्रसन्नं ॥ पावसग्रामे न वास्तव्यं (!) ॥ विश्वे-
श्वरसंनिधे ॥ [Dr. John Taylor.]

1785.

2232. Foll. 22; size 9½ in. by 4½ in.;
fair, modern Devanāgarī writing; 13 or 14
lines in a page.

Rudrabhāṣya, a commentary, in 478 cou-
plets, on the *Rudrādhyāya* (or *Śatarudriya*), by
Ahobala (son of *Nṛsiṃha*), of the *Bhāṣkara*
family (cf. no. 152).

It begins :

विश्वेश्वरं नतमुरासुरमौलिरत्नं

मंदारकुंदकुसुमावृतपादपीठं ।

भस्मावगुंठमहिकंठमुपपंकठं

सोत्कंठमाश्रय मनः पटु नीलकंठं ॥ १ ॥

चेतोभृग महेशपादयुगलं यद्विष्णुनेत्राचिंतं

तत्त्वं मौनि मनोमधुव्रततरवाताश्रयं संश्रय ।

तत्पादाब्जमगण्यपुण्यशिवप्रप्राप्यं ततो दुस्त्यजं

मा मा संयज मामको यदि तदा तत्रैव नित्यं वस ॥ २ ॥

संसारसागरसमुत्तरणप्रवीणः

श्रीमानहोबलमहाकविराजराजः ।

श्रीरुद्रभाष्यतरिमुञ्जलपद्यरूपां

चक्रे सदाशिवकृपासमुपात्तविद्यः ॥ ३ ॥

अहोबलः पूजितकालकालः

श्रीकालकालार्चितनीतकालः ।

श्रीरुद्रभाष्ये जलविषमूलो

जयत्ययं शंकरदत्तशीलः ॥ ४ ॥

अहोबलो भास्करवंशभानुः

श्रीरुद्रमंत्रार्थविचारदक्षः ।

श्रीरुद्रभाष्यं तनुते नितान्तं

प्रकाशयद्गुह्यमगाधभावं ॥ ५ ॥ ० ६ ॥

ब्रह्मचारिण इत्यादि महोपनिषदि स्फुटः ।

श्रीरुद्राध्यायमहिमा पुराणेषु स्मृतिष्वपि ॥ ६ ॥

श्रीरुद्राध्यायमध्यस्थमेकैकमपि नाम यत् ।

तदनंतमहापापमहावनहुताशनः ॥ १० ॥

न जाने गिरिजाजाने रुद्राध्यायजपात्परं ।

यज्जपादज्जजादीनां पदं पादतलीकृतं ॥ ११ ॥ ० १२ ॥

सृष्टिपालनसंहाराभ्यो भवत्याद्युपाधिमान् ।

करोति स महारुद्रः श्रीरुद्राध्यायदेवता ॥ १३ ॥

तस्य देवादिदेवस्य श्रुतिप्रोक्तं तनुद्वयं ।

तस्यैतेत्यादिदेवेन बोधितं खलु तद्वयं ॥ १४ ॥

तथा चोक्तं ।

तस्यैते तनवो(r.तनुवौ) घोराभ्यां शिवान्येति शिवरहस्ये ।

तस्यैते तनवो(r.तनुवौ) देवा घोराभ्यां घोररूपिणी ।

शिवान्या सा यतः(?न्यायतः) साक्षाच्छिवदा शिवरूपिणी

नम इति ।

[॥ १५ ॥ ० १६ ॥

वागादिभिः समाराध्याधीनत्वात्प्रसादनं ।

प्रहृत्वापरपर्यायं नमः[.]शब्दार्थमीमहे ॥ २० ॥

ते रुद्र मन्यवे ।

ते सर्वदेवदेवताप्रतिपाद्यस्य वंस्तुनः ।

अमेयानंतकल्याणगुणभेदसुरूपिणः ॥ २१ ॥

शक्तिक्रोधात्मिका शंभोः शान्तिरूपा भवन्त्ययं ।

मा बाधिष महेशस्य भक्तानिष्टमपीशतां ॥ २२ ॥

हे रुद्र ते तवायं यो मन्युः प्रज्वलनात्मकः ।

क्रोधो ऽनर्थादिमूलो ऽस्ति तादृशाय नमो ऽस्तु नः ॥ २३ ॥

रोदयत्यात्मविमुखानिति रुद्रः प्रकीर्तितः ।

रुत्संसारविद्धं(r.धं) दुःखं तद्विद्रावयतीति वा ॥ २४ ॥ ० २५ ॥

अग्रे ऽप्यस्तु नयत्येवमनुवंगो यथोचितं ।

उतो त इषव इति ।

उतो इत्यपि चेत्यर्थे ते तवेषुः शरः स्मृतः ॥ ३० ॥

नमस्ते अस्तु धन्वने बाहुभ्यामुत ते नमः ।

सुवर्णाचलरूपाय धन्वने धनुषे नमः ॥ ३१ ॥

बाहुभ्यामुत बाहुभ्यामपि ते तव नो नमः ।

अनंतबाहुविष्टेभ्यो वेदानामप्यगोचरः ॥ ३२ ॥ ० १२५ ॥

शशिपंजराय । शशिपवीलतृणं तद्वज्ररः पंजर इत्ययं ।

शशिपंजरो हरस्तस्मै नमः शशिपंजराय ते ॥ १२६ ॥ ०

It ends :

एकादशो ऽपि पापघ्नो ऽनुवाको विष्णुतो ऽखिलः ।
 सहोबलेन सुधिया शिवसंतुष्टिहेतुना ॥ [४]७२ ॥ ०
 व्याख्या श्रीमदहोबलेन रचिता श्रीभास्कररीयेण या
 श्रीरुद्रस्य मनोहरातिमुगमा संवीक्ष्य भाष्याणि सा ।
 श्रीविश्वेशपदारविंदनिरतस्वीतातिसंतोषदा
 व्याख्याकल्पिता मनोज्ञफलदा संशीलता (r. ० लिता)
 [सादरं ॥ [४]७४ ॥ ०
 महेश त्वद्धारि (r. चि) स्मरतु रुचिरा वागतितरा
 ममेषा निर्दोषा जय जय महेशेति सततं ।
 शिवा सैषा वाणी भवतु शिवदा मयमनिशं
 महेशानाथं मां शरणं सनाथं कुरु विभो ॥ [४]७६ ॥
 इति सहोबलेन विरचितं श्रीरुद्रभाष्यं समाप्तम् ॥

Besides the *Śivarahasya*, which is repeatedly referred to, no other authority is met with.

For the author's commentary on the *Mahimnah Stava* in which the present work is mentioned, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 237.

[R. JOHNSON.]

1786.

353. Foll. 92; size 10 in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Rudra-paddhati, a description of mystic rites connected with the worship of *Śiva*, in the form of *Mahārudra*, composed, in Samvat 1515 (A.D. 1459), by *Parāśurāma*, son of *Karṇa*.

In its close imitation of the Vedic ceremonial it keeps clear of the indelicacies usually met with in Tantric writings; only passing allusions being made to the existence of a female deity, under the name of *Umā*.

The treatise begins :

श्रीगणेशं गुरुं नत्वा शारदां वरदप्रदा ।
 विप्रः परशुरामाख्यः कुरुते रुद्रपद्धतिं ॥ १ ॥
 मुक्तिभुक्तिप्रदातारं सोमं सोमार्थधारिणं ।
 सदानन्दमयं शान्तं शिवं वन्दे शिवप्रदं ॥ २ ॥
 पूर्वाचार्यकृतीदृष्ट्वा स्मृतीश्चागमसंमतौ ।
 द्वयैः पद्यैर्मुनीन्द्रोक्तैः क्रियते रुद्रपद्धतिः ॥ ३ ॥

पञ्चाङ्ग[ान्]पितुं रुद्रा(r. रुद्रान्) यानुर्वेद्यान्निजन्मना ।
 मङ्घिधानी च मुग्धानी प्रबोधाय प्रबोधिनी ॥ ४ ॥ ०
 (some 65 ślokas); इति जपप्रशंसा fol. 7a;

अथ मण्डपकुरादादिसाधनं यज्ञसिद्धये ।
 साधयेत्प्रथमं प्राचीं शकुना वोडुनायवा ॥ १ ॥
 130 ślokas; इति ० मंडपकुंडलक्षणं fol. 19a;

अथ रुद्रस्य वक्ष्ये ऽहमितिकर्तव्यतां च तां । ०
 177 ślokas; इति ० कर्तव्यता fol. 34b; इति ० देह-
 शुद्धिः fol. 37b (33 ślokas); इति ० पीठपूजा fol. 48a
 (124 ślokas); अथ न्यासविधिरुच्यते ॥

अथाभिधास्ये रुद्राणां शान्तये गृहमेधिनी ।
 पञ्चाङ्गानां विधानं तद् यत्कृतं हन्ति पातकं ॥
 इति ० न्यासविधिः ॥ fol. 62b (178 ślokas).

नमस्ते षोडशर्चेन देवतावाहनं स्मृतं । ० (94 ślokas).
 इति ० आहुतिपात्रलक्षणं । fol. 70b; अथ होमविधिः ॥
 कृतरुद्रजपस्यान्ते होमं कुर्याद् दृशांशतः । ० 220 śl.

It ends :

आदौ जपप्रशंसोक्ता ततो मण्डपकुरादकं ।
 इतिकर्तव्यता पश्चाद् देहशुद्धिस्ततः परं ॥

पीठाचीं न्यास आहुत्याः प्रमाणं हवनं ततः ।
 एतान्यनुक्रमेणाष्टौ प्रोक्तानि रुद्रपद्धतौ ॥

संवद्विक्रमभूषणस्य पञ्चदशशते गते ।
 पञ्चदशोत्तरे वर्षे जन्माष्टम्यां प्रकाशिता ॥

उदीच्यजातिविप्रेण कण्ठपुत्रेण धीमता ।
 कृता परशुरामेण महारुद्रस्य पद्धतिः ॥ २० ॥

इति यदिदमसूक्तं सूक्तमाहोस्वदुक्तं
 तदपि मनसि धार्यं द्वेषतो न प्रहार्यं ।
 तदपि(r. दधति) मुदमशोका बालकोक्ती हि लोका
 मनुपरि रमणीया मित्रता धारणीया ॥

इति होमविधिः समाप्तः ॥ इति श्रीपरशुरामविरचिता रुद्र-
 पद्धतिः समाप्ता ॥ ० संवत् १६७५ वर्षे मासपौषशुद्धद्वादशीवारशुक्ल
 लिखितं प्रागौडज्ञातीयदवे श्रीपरमानंदनमहाकालेश्वरपुरे शुभं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1787.

1635a. Foll. 29; size 9½ in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī, about the latter part of the 16th century; ten lines in a page.

Rudra-paddhati, a shorter treatise on the same subject as the preceding one, and perhaps inspired by it, as the partial identity of the introduction might seem to indicate.

It begins :

श्रीगणेशं गुरुं नत्वा शारदां च वरप्रदा ।
सर्वेषामुपकारार्थं लिख्यते रुद्रपद्धतिः ॥ १ ॥
भुक्तिमुक्तिप्रदातारं सोमं सोमार्धधारिणं ।
सदानंदमयं शान्तं शिवं वंदे शिवप्रदं ॥ २ ॥

आदौ समासतो विनियोगः । तत्र जाबालश्रुतिः । किं जप्येनामृतत्वं गच्छति शतरुद्रियेणेति ॥ तथा रुद्राध्यायी मुच्यते सर्वेषामपैरिति श्रुतिः ॥ स्मृतित्वाक्यैरपि जपहोमादौ शतरुद्रियस्य विनियोगः ॥ तत्र रुद्ररुद्रोमहारुद्रातिरुद्राणां लक्षणाभ्यां शातातपः । ०

Fol. 4a: युगानां त्रिमे(?) र. त्रित्वे) जाते अष्टाविंशतितमे कलियुगे प्रथमचरणे ॥ श्रीमन्नृपतिविक्रमाकैसंवत्सराणां बार्हस्पत्यानुमानेन यथासंख्याधिकषोडशशतमे वर्षे । श्रीमत्शालिवाहनशाकात् संख्याकादधिकपंचदशशतमे वर्षे । अमुकनाम्नि संवत्सरे उत्तराशावलंबितश्रीमन्मातैडमंडले । अमुकक्षुत्तौ अमुकमासे । पक्षे । तिथौ । वारे । नक्षत्रे । योगे । करणे । अमुकस्ये चंद्रे । सवितरि । देवगुरौ । शेषेषु ग्रहेषु यथास्थाने स्थितेषु सन्तु । एवं गुणविशिष्टे पुण्ये देशे काले च । मम सभार्यस्य सपुत्रस्य क्षेमायुरारोग्यपरमैश्वर्यमुखप्राप्त्यर्थं ० अस्मिन्महारुद्राख्ये कर्मणि आचार्यादिच्छन्तिजां वरणमधुपकैस्त्वस्तिवाचनायहं करिष्ये । इति संकल्पं कुर्यात् ॥ ०

Fol. 17a: इति महारुद्रपद्धतिः ॥ रुद्रविधानं ॥ अथ स्नात्वा सर्वोपद्रवनाशनं । छंदःपुरुषाय नमः । शरीरे न्यसेत् । गीतमभरद्वाजाभ्यां नमो नेत्रयोः । विश्वामित्रजमदग्निभ्यां नमः श्रोत्रयोः । वसिष्ठभरद्वाजाभ्यां नमो नासिकयोः । अत्रये नमो वाचि । गायत्र्यै छंदसे ऽग्नये नमः शिरसि । ०

It ends: विरूप १ विश्वरूप २ पशुपति ३ ऊर्ध्वलिंग ४ ॥ शेष १ तखक २ अनंत ३ वामुकी ४ शंखपाल ५ महापद्म ६ कंबल ७ कर्कोटक ८ ॥ इति रुद्रपीठदेवताक्रमः ॥

Acc. to the passage on fol. 4a (Samvat 16. , Śāka 15. .) the treatise seems to have been composed between A.D. 1578 and 1643; the writing of the MS. pointing to somewhere about the former date.

For the same treatise see Weber, Cat. Berl., no. 1283. [H. T. COLEBROOKE.]

1788.

91A. Foll. 52; size 10 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; eleven lines in a page; the last six leaves supplied by a different hand.

Rudrapaddhati, another manual of Śiva worship, by *Dikshitānanta*, son of *Viśvanātha*.

It begins :

नमामि पार्वतीसूनुं भक्तानां सिद्धिदायकं ।
रुद्रकर्मविधातृणां चतुर्वर्गफलप्रदं ॥ १ ॥
दीक्षितानंतविज्ञेन विश्वनाथस्य सूनुना ।
रच्यते सुखबोधाय रुद्रपद्धतिरादरात् ॥ २ ॥

श्रीकुलदेव्यै नमः ॥

सुमुखश्चैकदंतश्च पि[ङ्ग]लो गजकर्णकः ।
लंबोदरश्च विकटो विघ्ननाशो गणाधिपः ॥ १ ॥
भूषकेतुर्गणाध्यक्षो भावचंद्रो गजाननः ।
द्वादशैतानि नामानि यः पठेच्छृणुयादपि ॥ २ ॥
विद्यारंभे विवाहे च प्रवेशे निर्गमे तथा ।
संग्रामे संकटे चैव विघ्नस्तस्य न ज्ञायते ॥ ३ ॥ ०

It ends: ब्रह्मणे भोजनमयुतहोमात्सहस्रगुणा अन्यत्सर्वं लक्षहोमवत् ॥

इति श्रीमच्छोपवीताभिधानश्रीविश्वनाथसूनुना दी[क्षि]-
तानंतेन विर-----पका-----संग्रहरुद्रानुष्ठानत्रिविधा-
ग्रहमखपद्धतिः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1789.

1345A. Foll. 27; size 12 in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Śiva-Liṅgapratishṭhā, or *Liṅgasthāpanavidhi*, a manual of rites to be performed at the setting up and inauguration of the *Liṅga*, by *Ananta*.

It begins :

अथ लिङ्गप्रतिष्ठा तत्र मूलवाक्यानि नास्त्ये ।

चैत्रे वा फाल्गुने वापि ज्येष्ठे वा माघे तथा ।

माघे वा सर्वदेवानां प्रतिष्ठा शुभदा भवेत् ॥ १ ॥ ०

[39 ślokas; after which :

इति शिवप्रतिष्ठाकालादिनिर्णयः ।

लक्ष्मीलालितपादाय लावण्यापूर्णासिंधवे ।

नतभक्ताभीष्टदात्रे नमस्ते शेषशायिने ॥ १ ॥

प्रतिष्ठाग्रंथनिचयान् विलोक्यादरमादितः ।

शिवलिंगप्रतिष्ठा श्रीमदनंतेन तन्यते ॥ २ ॥

तत्र तावदुत्तरायणे मायादिपंचमासेषु शुक्लपक्षे चतुर्थीषष्ठपक्ष-
मीचतुर्दशीयतिरिक्ततिथौ कृष्णपक्षे ऽपि दशम्याः पूर्वमनिधि-
इतिथौ बुधगुरुकाव्यमंदानामन्यतमस्मिन्वारे ऽश्विनीरोहिणीमृ-
गपुनर्वसुपुष्योत्तराहस्तस्वात्यनुराधान्येष्टाश्रवणमूलधनिष्ठा रेवती-
नामन्यतमस्मिन्नक्षत्रे ऽनुषदिष्टे ऽपि स्वदेवत्ये व्यतीपातादिवर्जिते
भद्रादिवर्जिते ज्योतिर्विदुक्तग्रहबलवति सुलग्ने शिवादिप्रतिष्ठा
कार्याः । ०

It ends : अग्ने नयेति प्रदक्षिणा त्रिचतुर्वसिहा (? त्रिश्च-
तुर्वा सिक्ता) ऽग्निम् । विश्वभुजे नमः । सर्वभुजे नमः । आत्मने
नमः । परमात्मने नमः । इति नमस्कृत्य लिंगप्रतिष्ठासिद्धये
द्वादश ब्राह्मणान् भोजयिष्ये देवं प्रणिपत्य प्रत्यर्पयेत् ।

यावच्चंद्रावनीसूर्यास्तिष्ठंत्यप्रतिष्ठातिताः ।

तावत्स्वयात्र देवेश स्येयं भक्तानुकंपया ॥

ततो नमस्कारनामकरणं तन्नाम्ना देवस्योत्तरपूजां कृत्वा आ-
चार्योयं गां दत्त्वा ब्रह्मणे वृषभं सदस्यायाश्च ऋत्विभ्यो दक्षिणां
दत्त्वा पूर्वतां वाचयेत्ततो मंषदेताग्निं (? मंत्रेणाग्निं) विसृजेत् ॥
इति बौधायनसूत्रोक्तलिंगस्थापनविधिः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1790.

1988a. Foll. 4; size 7½ in. by 4 in.; clear,
modern Devanāgarī writing; eight lines in
a page.

Rudrapūjā, or *Mahādevaparicaryāvidhi*, a
manual for the daily worship of *Rudra-Mahā-
deva*, by means of offerings of flowers and the
recitation of Vedic *mantras*.

It begins: अयातो महादेवस्याहरहःपरिचर्योविधिं व्या-
ख्यास्यामः ॥ स्नातः शुचिः शुचौ समे देशे गोमयेनोपलिष्य
प्रतिकृतिं कृत्वाक्षतपुष्पैर्यथा लाभमर्चयित्वा सह पुष्पोदकेन
महादेवमावाहयेदो भूः पुरुषमावाहयाम्यो भुवः पुरुषमावाह-
याम्यो सुवः पुरुषमावाहयाम्यो भूर्भुवःसुवः पुरुषमावाहया-
म्यायातु भगवान्महादेव इत्यथ स्वागतोनाभिर्नंदति स्वागतमनु-
स्वागतं भगवते महादेवायैतस्वासनं कूर्ममास्ता भगवान्महादेव

इत्यत्र कूर्चं ददाति भगवते ऽयं कूर्चो हर्मयस्त्वित्युद्धरितसुवर्णस्तं
नुषस्वेत्यत्र स्थानानि कल्पयत्यतो ब्रह्मणे दक्षिणतः स्कंदाय
विनायकाय पश्चिमतः स्थूलायोत्तरत उमायै नंदिकेश्वराय स्थानं
कल्पयामीति सर्वत्रानुषजत्येवं कल्पयित्वा यो रुद्रो अग्नविति
यजुषा पात्रमभिमंत्र्य ०

It ends: भूर्भुवःसुवः पुरुषमुद्धासयामि प्रयातु भगवान्म-
हादेव इति विसर्जयति लिंगस्थानेष्वावाहनोद्धासनवर्जमहरहः
स्वस्त्ययनमित्याचक्षत इत्याह भगवान् बौधायनः । पंचदशः ।

प्रयातु भगवानीशः सर्वलोकनमस्कृतः ।

अनया पूजया तुष्टः पुनरागमनाय च ॥

The leaves are marked रु ० पू ०; and on the
outer pages the tract is called बौधायनसूत्रोक्तलिंग-
स्थापविधिः ॥ [DR. JOHN TAYLOR.]

1791.

1988d. Foll. 8; size 7½ in. by 4 in.; fair,
modern Devanāgarī writing; seven lines in
a page.

Pārthiva(linga)pūjā, a manual for making
lingas of earth, founded on the directions
given in the *Baudhāyanasūtra*, the *Bṛihad-
Vāsishtā* and *Laiṅga(purāṇa)*.

It begins: अथ पार्थिवलिंगपूजाप्रकारविधिः ॥ अर-
ण्यतडागनदीतीरादिशुद्धस्थानं अभिलक्ष्योक्तं ।

गत्वा स्थानं नमस्कुर्यान्मंत्रमेतं समुच्चेत् ।

सर्वोधार धरादेव त्वद्रूपां मृत्तिकाभिनां ।

लिंगार्थे तु प्रगृह्णामि प्रसन्नो भव मे प्रभो ॥

इति मंत्रेण मृत्तिका ग्राह्या । मृत्तिकाप्रमाणं ।

यावत्स्यादात्मनः शक्तिर्नृदं तावत्समुद्धरेत् ।

तदर्थं वाच तस्यार्थं तदर्थं वा तदर्थकं ।

एवं पलद्वयावृणं न तु कुर्यात्कदाचनेति ॥

शक्त्यनुसारेण मृदमानीय तदुपरि आर्द्रतार्थं जलं दत्त्वा ।
ओं सद्योजातं प्रपद्यामीति (!) मंत्रेण मृदं हस्तेन गृहीत्वा ०

It ends: यथाशक्ति मूलमंत्रजपं कृत्वा प्रदक्षिणाव्रमस्का-
राकृत्वा ओं महादेवाय नम इति विसर्जयेत् । स्तोत्रिभिः शूद्रैश्च
प्रणवरहितः शिवाय नम इत्येव सर्वत्र मंत्रः पठितव्यः ।

नमोऽन्तेन शिवेनैव स्तोत्राणां पूजा विधीयते ।

विरक्तानां तु शूद्राणामेवं पूजा विधीयते ॥

इति सूतसंहितावचनात् ॥ इति पार्थिवपूजा समाप्ता ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

1792.

1258c. Foll. 82; size 9 in. by 3½ in.; Devanāgarī character; 7 or 8 lines in a page.

Śivapūjāsangraha, a manual for worshippers of *Śiva*, by *Vallabhendra Sarasvatī*.

Very incorrect.

The MS. begins: ओं भृशुङुः (? भृशुङुः) कालाग्निरुद्रं भस्मस्नानविधिं ब्रूहीति होवाच । अथ प्रणवेन विमृज्य तद्रूपं प्रणवमंत्रितेन तु तेनैव दिग्बंधं कारयेत्पुनरपि तेनास्त्रमंत्रेणागानि मूर्धादीनि उडूलयन् मलस्नानमिदं । अथ विधिस्नानमासाद्य पंचभिर्मंत्रैस्तनुक्रमादुडूल्य ईशानेन शिरोदेशं मुखं तत्पुरुषेण तु उरोदेशमधोरेण गुह्यं वामदेवेन ०

इति श्रीवज्रभेद्रकृतभस्ममहात्म्यसंग्रहो नाम प्रथमोऽध्यायः fol. 20b; इति ० भस्ममहात्म्यसंग्रहे द्वितीयोऽध्यायः fol. 41b; इति वज्रभेद्रकृतशिवप्रसादमाहात्म्यसंग्रहे चतुर्थोऽध्यायः fol. 67a.

It ends :

यस्तु शंकरनिर्माल्यं पादेनाक्रमते नरः ।

यष्टिवधैसहस्राणि तिर्यग्योनिषु जायते ॥

इति वज्रभेद्रस[र]स्वतीकृत[त]शिवपूजसंग्रहे पंचमोऽध्यायः ॥ संवत् ११२४ नलनामसंवत्सरे दक्षिणायने कार्तिककृष्णत्रयोदश्यां शनी श्रीमद्गुलसीविश्वनाभदत्तनूजेन वि०लेन लिखितो ज्येष्ठयंशः काश्या ०

[H. T. COLEBROOKE.]

1793.

1965. Foll. 16; size 6½ in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī, at the beginning of the present century; European paper; nine lines in a page.

Śivapūjāpaddhati, a manual of *Śiva*-worship, by *Rāghavānandanātha*.

It begins :

श्रीमच्छिवपडरीस्य नित्यानुष्ठानपद्धतिः ।

संक्षेपादुच्यते नत्वा मौली श्रीनाथपादुकां ॥

तत्र यथाविधि गुरोर्मंत्रदीक्षां लब्ध्वा श्रीशिवमुपासीत । ब्राह्मे मुहूर्ते उत्थाय स्वशिरसि श्रीगुरुं ध्यात्वा । ओं ऐं ह्रस्व-कानंदनाथामुकी देव्या गुरुश्रीपादुकां पूजयामि नम इति ०

इति ० संध्याविधिः fol. 3a; इति भूतशुद्धिः fol. 5a; इति मातृकान्यासः । अथ मूलचुष्पादन्यासः fol. 6b; इति करोगन्यासः fol. 7b; इति गोलकन्यासः fol. 8a; इत्यंत-योगः । अथ बाह्यपूजा fol. 9a; इति प्रथमावरणं fol. 12b, etc.; षष्ठावरणं fol. 13b.

It ends: अस्य षट्त्रिंशत्तक्षजपात्मकं पुरश्चरणं पायसा-ज्यसंनिधौ षट्त्रिंशत्सहस्रहोमः । शेषं गुरुतः शास्त्रतश्चावगंतव्यं ॥

राघवानंदनाथेन रुक्मिणीकांतसेविना ।

निर्मितापचितिः शैवी शैवानां मुखसिद्धये ॥

इति राघवरचिता श्रीशिवपडक्षरस्य संक्षिप्तपूजापद्धतिः समाप्ता ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

1794.

1967B. Foll. 20; size 6½ in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, at the beginning of the present century; nine or ten lines in a page.

Śivapūjāprakāra, another treatise on the same subject.

It begins: ब्राह्मे मुहूर्ते चोत्थाय स्वेष्टदेवतावंदनं कृत्वा बहिर्गत्वा स्वशय्यादिदिकं विवर्त्य स्नानं कुर्यात् । तच्चोक्तं शिव-रहस्ये । ०

इत्यंतःस्नानविधिः । अथ भस्मस्नानं fol. 2a; इति भस्म-धारणं fol. 3a; then follow prayers.

It ends :

शिवो दाता शिवो भोक्ता शिवः सर्वमिदं जगत् ।

शिवो जयति सर्वत्र यः शिवः सो ऽहमेव हि ॥

एवं तन्मयो भूत्वा यथासुखं विहरेदिति ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

1795.

792. Foll. 28; size 10½ in. by 4 in.; Devanāgarī writing, somewhat difficult to read; 12-14 lines in a page.

Gopālapaddhati, a manual for the worship of *Kṛishṇa*, (? by *Dinakara*, son of *Nṛisimha*).

It begins :

श्रुतिमस्त्कराजीयभाराजितपदाबुजे ।
 व्रजवासिजनानंदे मुकुंदे रमती मनः ॥ १ ॥
 उत्तिष्ठन् शयनाद्वाक्ये मुहूर्ते मंचिसत्तमः ।
 इंद्रनीलमणिश्यामं गोपकपं हरिं स्मरेत् ॥ २ ॥
 प्रातः स्मरामि सुखबोधतनुं गुरीयं
 त्रय्या निरुक्तमपदं पदमिंदिरायाः ।
 आमुक्तमुग्धमुनिमाविनि(?r. मानस)तोपबीजं
 नंदात्मजं जनिमजस्य जगत्तयादेः ॥ ३ ॥
 प्रातर्नैमामि नमनीयतरं परं यद्
 वागीशशंकरशचीपतिभृंगजुष्टं ।
 गोगोपगोपललनामुलभं मुरारेः
 पादाबुजं निजभयोद्भवनाशमधि ॥ ४ ॥

प्रातर्नैमामि नवनीरजचारुनेत्रं
 बिंबाधरोन्नससुधाकरविंबवक्त्रं ।
 विद्युन्निपीतवसनावृतमेघगात्रं
 गोपालमादिपुरुषं वसुदेवपुत्रं ॥ ५ ॥

प्रातर्बेलानुजमजं शयनोपविष्टं
 निद्रांतरक्षनयनोत्सितगोपिजुष्टं
 गोगोपहुंकृतिसुगीतिरवाभितुष्टं
 सामैकधुष्टमनुचिंतय चित्रपुष्टं ॥ ६ ॥

प्रातः श्रये यदुवरं वरदं वरेण्यं
 वृंदारकैर्नैतमनंतसखं सखायं ।
 दुःखापहं द्रुपदजाजयसज्जनानाम्
 आनंदसिंधुमवधीरितधर्मबाधं ॥ ७ ॥

यः श्लोकपंचकमिदं मनुजो मुरारेः
 पादारविंदमकरंदविनिष्ट(?r. निविष्ट)चेताः ।
 संकीर्तयेदथ शृणोति हरेः प्रगे ऽसी
 भूयात्परावरतनो(?r. धनो) भवतः कृपातः ॥ ८ ॥

इति पठन्नुत्थितो यथावच्छीचाचमनदंतधावनानर्हदिन(?हर्दिवं)-
 द्वादशगंडूपजिह्वोत्प्लेखनरात्रिचस्त्रपरिवर्तेनद्विराचमनानि विधाय
 शुचिदेशे कंबलाद्यासनं विस्तार्य गायत्र्यभिमंत्रिततोयेन प्रोक्ष्य
 ओं नमः पद्मासनायेति धेनुमुद्रां प्रदर्शयान्ने उपविश्य ।

पृथि त्वया धृता लोका देवि त्वं विष्णुना धृता ।
 त्वं च धारय मां देवि पवित्रं कुरु आसनम् ॥

इति तर्जय्या भुवं स्पृष्ट्वा ।

अपसर्पेत्तु ये भूता ये भूता भुवि संस्थिताः ।
 ये भूता विम्रकर्तारस्ते नश्यंतु शिवाशयेति ॥ ९ ॥

It ends: पंचभावनानुसारेण देवं सहृदये उद्भास्य पंचा-
 गानि न्यसेदिति सर्वपूजासु समानं ॥

अनावृतनिजानंदगोविंदाश्रमदेशिकैः ।
 दर्शितेन यथा किंचित्सूचितं नातिविस्तरं ॥ १ ॥
 दिनकृता दशाष्टस्य भुक्तिमुक्तिफलावधेः ।
 प्रीयतां तेन विश्वात्मा गोपगोपीजनेश्वरः ॥ २ ॥

इत्यौ तत्सद्गोपालार्पणमस्तु ॥
 गोपालस्य दशाष्टस्य पद्धतिर्येन निर्मिता ।
 तं कृपालुमहं वंदे नृसिंहं गुरुमीश्वरं ॥ १ ॥
 संवत् १६६४ वर्षे पीपमासे लिखितं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1796.

945b. Foll. 64; size 12 in. by 5 in.; good
 Devanāgarī writing, of about 1730 A.D.; ten
 lines in a page.

Bhagavadbhaktivilāsa, a comprehensive work
 on the religious ceremonies of the *Vaiṣṇavas*,
 by *Gopāla Bhaṭṭa*.

This MS. contains only two chapters (*vilāsa*),
 viz. the 18th (*mūrtiprādurbhāva*) and 19th (*प्रा-
 तिष्ठिक*), but in the colophons these numbers
 have been altered to 1st and 2nd *vilāsas*.

The work has been published, with a com-
 mentary, Calcutta 1845.

[H. T. COLEBROOKE.]

1797.

945a. Foll. 43; size 12 in. by 5 in.;
 legibly written, in Devanāgarī, about 1770 A.D.;
 9 or 10 lines in a page.

Kṛishṇabhaktikalpavallī (also called *Bhakti-
 māñjarī*, or *Haribhaktimāñjarī*, at the end of
 chapters 1 and 2), a work on *Kṛishṇa* worship,
 in four chapters (*māñjarī*).

It begins: संस्कारभे निर्विघ्नपरिसमाप्तिकामो ग्रंथकारः
 स्नेहदेवतां श्रीकृष्णचंद्रं प्रणमति । ब्रह्मसंहितायां श्रीब्रह्माणं
 प्रति श्रीशेषदेवप्रणीतेन(!) वचनं जानीते ।

चिंतामणिप्रकरसप्तमं कल्पवृक्षं
 लक्ष्म्यावृतेषु मुरभिप्रतिपालयते ।
 लक्ष्मीसहस्रशतसंभनसेव्यमानं
 गोविंदमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥
 वेणुक्लृणंतमरविंददलायताक्षं
 यहीवतंसमसितांबुजसुंदरीगं ।
 कंदर्पकोटिकमनीयविशेषशोभं
 गोविंदमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २ ॥
 आलोचचंद्रकलसद्वनमात्यवंशं
 रत्नांगदं प्रणयकेलिकलाविलासं ।
 श्यामं त्रिभंगललितं नियतप्रकाशं
 गोविंदमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ३ ॥ ०

12 verses, after which : तदेवमिष्टदेवताप्रणाममुखेन
 नित्यं श्रीवैकुण्ठावस्थितश्रीकृष्णः श्रीमूर्तिरेव परमं तत्त्वं । ०

Besides various *Purāṇas*, quotations are
 found from *Uktirahasya* [तत उक्तिरहस्ये यथा ।

ब्राह्मणमुहूर्तं उत्थाय मन्त्री सुस्थिरमानसः ।
 सेवेत मानमा(? मनसा) कृष्णं दिनं तद्वच्च यामिनीं ॥
 भक्तिप्रदो मुक्तिदायी तथा काम्यफलप्रदः ।
 चिन्तानंदकरस्तत्र प्रकारः कथ्यते ऽधुना ॥
 चिंतयेद्यामिनीं शेषचामीकरगृहोत्तमे ।

पर्यंके श्यामं निद्रावशं परमपूरुषं ॥ ०] fol. 33b ;

Gautamīyatantra, 27b; *Prabodhacandrodaya* [सं-
 मोहयंति मदयंति विडंबयंति निर्भत्सयंति रमयंति विषादयंति । ०
Pr. I. 27], 7b; *Brahmasaṃhitā*, 1b; *Haribhakti-*
kalpalatā, 9a, 10a, etc.; *Haribhaktisudhodaya*,
 3a, 5b, 6b, 20a.

Ch. I. treats of the nature and various
 grades of *Bhakti*; II. (beg. fol. 14b), of the
 efficacy of prayers addressed to *Kṛishṇa*, under
 his many different names; III., fol. 20a, gives
 a description of the *Vaiṣṇava* paradise, *Vai-*
kunṭha, and its delights; IV., fol. 33a, sets
 forth the means by which access is obtained
 to it, esp. certain symbolical practices.

It ends :

निशुद्धकाष्ठपाषाणतुल्यायामुक्तिवन्ध्या (विशुद्धकप०) ।
 ज्ञानलरूपतास्याश्चेत्यरसोरसभागभवेदिति (!) ॥
 इति श्रीकृष्णभक्तिकल्पवृक्षां चतुर्थी मंजरी ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1798.

1174b. Foll. 40; size 13 in. by 5½ in.;
 fairly written, in Devanāgarī; 6-11 lines in
 a page.

Mantrabhāgavatavyākhyā, or *Mantrarahasya-*
prakāśikā, a treatise in four chapters, by *Nilā-*
kanṭha, son of *Govindasūri*, endeavouring, by
 interpretation of certain Vedic verses, to prove
 the Veda to relate to *Kṛishṇa*.

It begins :

सत्यं ज्ञानमनंतं यत्तद्विष्णोः परमं पदं ।

प्राप्तुं मंत्रेषु गोपालविष्णोः कर्माणि पश्यति ॥

See Aufrecht, Cat. Bodl., no. 734.

It ends :

वाक्यार्थे व्यासवाल्मीकी पदार्थे यास्कपाणिनी ।

रामकृष्णकथां मंत्रैर्गीयतो मम नायकौ ॥ १ ॥

एतच्छतद्वयमृचां रामकृष्णकथानुगं ।

व्याख्यातं भगवांस्तेन तुष्यतात्सात्वतां पतिः ॥ २ ॥

इति श्रीमत्पद्माक्षप्रमाणमर्यादाधुरंधरचतुर्धरवंशावतंसगो-
 विंदसूरिसूनोर्नीलकण्ठस्य कृतौ खोदृतमंत्रभागवतव्याख्यायां मंत्र-
 रहस्यप्रकाशिकायां मयुराकांडश्चतुर्थः ॥ संवत् १८६२ मितिज्येष्ठ-
 शुक्लपूर्णिमायां भौमवासरे मिदं पुस्तकं समाप्तं ॥ लिखितं शिव-
 वालकचतुर्वेदीमिदं पुस्तकं ॥

मंत्रभागवतव्याख्याभिर्धं पुस्तकरत्नकं ।

भास्कराख्यस्य सुधियस्तेन तुष्यतुमापतः ॥

On the outer page of the MS., and on the
 margin of the leaves, the treatise is called
Mantrabhāgavata.

[H. T. COLEBROOKE.]

1799.

172. Foll. 335; size 12½ in. by 5½ in.;
 fairly written, in Devanāgarī, in the latter
 part of last century (the last leaf by a more
 recent hand); twelve lines in a page.

Nityācārāpradīpa, a compendium of *Vaiṣ-*
ṇava religious duties, by *Narasimha* (*Nṛisimha*),
 son of *Murāri*, grandson of *Dharādhara Jai-*
mini(?), and disciple of (? his uncle) *Vighneśvara*.

It begins :

शाखाभिः सकलाभिरुक्तमहिमा नीलाद्रिमूलस्थितिः
 पीनस्तंभधृतप्रसूनविभवः स्वानंदकंदोदयः ।
 यः शोणाधरपल्लवो ऽथ विबुधैः सेव्यः श्रिया शोभितो
 भक्तेभ्यो वितरन् फलं विजयते कोऽप्येष कल्पद्रुमः ॥ १ ॥
 एकचूतविपिनस्य नायकं दर्शयन् क्षपितपुष्पसायकं ।
 पुत्रभावगतसिद्धिनायकं संश्रये जनिमतसिद्धिदायकं ॥ २ ॥
 रूपं दधत्यतिमनोहरनारसिंहं
 हेतयेदारणपरं पुरुषे पुराणे ।
 श्रेयः समादिशतु सागरसंभवायाः
 सानंदविस्मितससंभ्रमदृक्प्रपातः ॥ ३ ॥
 कालिंदीपुलिने कंदवसुतरोर्मिले मनोजाशुचा (र. ज्ञे शुची)
 ज्वालाभिः कवलीकृतो ऽपि कचमप्याधाय धीरं मनः ।
 स्वैरं वेषुमुदीरयन्नथ दृशा साकूतमालोकयन्
 गोपस्त्रीपरिवेष्टितो दिशतु नः श्रेयः श्रियो नायकः ॥ ४ ॥
 अमत्सरः सत्समयप्रणेता कौत्सस्य वंशो वसुधावतंसः ।
 प्रासादमीमांसकयज्ञयूपैर्येनोत्कलो भूषित एष देशः ॥ ५ ॥
 प्रासादे स्वकृते हरिं परि [च] रत्नासीदमुष्मिन् कुले
 मीमांसार्णवकर्णधारतरुणो मृत्युंजयः पंडितः ।
 विद्याभिः सकलाभिरुज्ज्वलमतिर्यः शुद्धमुक्तावलि-
 ग्रंथेनाखिलमेव पूतमकरोत्स्वीयं कुलं चेज्यया ॥ ६ ॥
 समुष्प पुत्रः किल गोपिनाथमिश्रो गुणैर्यस्य वंशे वसंतौ ।
 जलेशनारायणनामयोगात्पुत्रौ तु मित्रावरुणावुपेतौ ॥ ७ ॥
 अष्टान्दे सुकविर्गते च नवमो (1. मे) तर्काभिपारंगमो
 मीमांसाद्वयसम्प्रपंचरचनासंपूर्तिकृद् द्वादशे ।
 जलैरल्पदिनैर्विजित्य वितुषो यः षोडशे वत्सरे
 योगाभ्यासरतः पुराणपुरुषं नारायणः प्राविशत् ॥ ८ ॥
 सिद्धेश्वरी दत्तवरा स्वतंत्रा
 घडुर्गनी (!) यस्य कुले [३] चलासीत् ।
 कापीवने ऽहीनमस्त्राग्निचेता
 जलेश्वरः कृष्णपरायणो ऽभूत् ॥ ९ ॥
 नरसिंहधनंजयाभिधावथ गंगाधरतो न्यसंडलः (!) ।
 तनयाः किल वाजपेयिनो ऽस्य च मृत्युंजयपंचमास्त्रमे
 सद्धैतागममुत्कले ऽवतरन् संक्षेपशारीरके ॥ १० ॥
 कृत्वा वार्त्तिकमध्वरेषु निरतः यमासदीक्षाव्रती ।
 मीमांसा यत एषु वृद्धिमगमत् काश्यां नृसिंहः सुर-
 श्रोतस्त्रिमुदकैकजीवनविधियोगेन सिद्धिं गतः ॥ ११ ॥

देवानंदः सुतो ऽस्याजनि कृतचयनो यज्ञविद्याधुरीणो
 वेदाभ्यासप्रयासात्परिपदिविजये यः कृतः पंडितेशः ।
 नानादेशादुपेताः सुनिपुणमतयः संघशो यस्य शिष्या
 मीमांसातर्कविद्याश्रुतिशिखरमतप्रौढिमध्यापयति ॥ १२ ॥
 अनुजो ऽस्य च पुंडरीकयाजी
 चलभट्टो विदितः श्रुतो न येन ।
 सदृशः श्रुतिमौलिभट्टांतरे
 किमु संवत्सरदीक्षया क्रतौ ॥ १३ ॥
 अपरे [च] नृसिंहमूनव इह चत्वार उदारचेतसः ।
 स्वकुलोचितविद्ययोजिताः सततं कृष्णकथापरायणाः ॥ १४ ॥
 आनंदपुत्रा वसुतेजसो ऽष्टौ वसून्ममाः किं वसुधामुपेताः ।
 यदीयशिष्या अनवामविद्या ये के ऽपि तल्लक्षणमांजितैव
 सर्वे च पुत्रा विगतारिभिश्चास् ॥ १५ ॥
 ते वाजपेयादिमखैः पवित्राः ।
 काले यथावद्विहिताग्निहोत्रा
 महद्भिराशासितसचरित्राः ॥ १६ ॥
 ते वामदेवाभिधवर्धमानौ
 सनाधवौ तौ भुवनेशवीरौ ।
 धराधरस्यानु गदाधरज्ञो
 रविश्च तेषामिह चाष्टमो ऽभूत् ॥ १७ ॥
 धराधर [र] ख्याप्रथितस्य जैमिनेर
 जगन्निवासैकजुषो दशात्मजः (? जाः) ।
 गरिष्ठविघ्नेश्वरनामसंवृतो
 वशिष्ठ एव व्यजनिष्ठ पूर्वजः ॥ १८ ॥
 मुरारिपीतांबरवासुदेव-
 नारायणश्रीपतिकेशवाख्याः ।
 चक्रेश्वरश्रीजयदेवकृष्णाः
 स्वाचारविद्यास्तनया नवान्ये ॥ १९ ॥
 मुरारिपूजार्जितविद्ययोजितो
 मुरारिरासीत्स्मृतिमीलिपारगः ।
 निरंतरं श्रीनरसिंहसेवया
 नृसिंहनामाजनि तस्य चात्मजः ॥ २० ॥
 श्रीमद्विघ्नेश्वरगुरोः प्राप्तविद्येन तेन च ।
 नित्याचारप्रदीपो ऽयं नृसिंहेन प्रणीयते ॥ २१ ॥
 तत्र निमित्तोद्देशेन विहितं कर्म नैमित्तिकं । तन्मध्ये नियत-
 नैमित्तिकं यज्ञनित्यमुच्यते । तत्र यावज्जीवमग्निहोत्रं जुहुयात् ।
 अहरहः संध्यामुपासीत । अहरहर्जुहुयादा काष्ठात् । अहरह-
 भूतेभ्यो वलिं च हरेत् । इत्यादि नित्यं । ०

The work, which shows some Tantric tendencies, is divided into two parts, the first of which, consisting of one chapter, *Ācārakalpa*, ends fol. 87b. The second part, consisting of three chapters (*bhāgakṛityam*) has a separate paging (foll. 248).

This portion begins :

गोवर्धनोद्धरणकर्मेण संप्रवृत्ते

गोपेषु विस्मितसंभ्रमसत्त्वरेषु ।

ब्रह्मांडधारणनिर्यचितरोमकूपः

कृष्णो ऽपि सस्मितमुखो भवतः पुनातु ॥

अथ द्वितीयभागकृतं ॥ दशः ।

द्वितीये च तथा भागे वेदाभ्यासो विधीयते ।

वेदस्वीकरणं पूर्वं विचारो ऽभ्यसनं जपः ॥ १ ॥ ०

Ch. II. ends fol. 80a (of orig. pag.); III., fol. 195a.

It ends : षडंशं जप्त्वा ऊर्ध्वमन्यज्जपेदिति स्तोत्रानंतरं सहस्रनामादि जपेदित्यर्थः ॥

मध्याह्ने गोपालपूजायां ध्याने विशेषः ।

वंशं देवैर्मुकुंदं विकसितरविमिंदीवराद्यं

गोगोपीवृंदवीरं जितरिपुनिवहं कुंदमंदारभासं ।

नीलयायीवायपिञ्जाकलतस(?)विलसत्कुंतलं भानुमंतं

देवं पीतांबरं तं यजतु च दिनमध्यमे ऽहो रमायै ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायाग्निचिह्नाजपेयिनरसिंहविरचिते
नित्याचारप्रदीपे चतुर्थभागकृतं समाप्तं ॥

The leaves are marked सिं० प्र० (i.e. सिंहवा-
जपेयीकृतप्रदीप acc. to the title given on the
front and back pages).

Whatever the age of the work may be, it must be later than the middle of the 14th century, as the *Mādhavīya* is quoted at fol. 29b.

[H. T. COLEBROOKE.]

1800.

800a. Foll. 181; size 10½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing, of the former half of the last century; eight lines in a page.

Sadācārasamgraha, a metrical treatise on the religious duties of a pious *Vaiṣṇava*, in

nine chapters (*prakaraṇa*), largely compiled from *Purāṇas*, and here ascribed to *Bhaṭṭa Śaṅkara*, son of *Bhaṭṭa Nīlakaṇṭha*.

It begins :

श्रीमत्स्यकच्छपवराहनुसिंहकुञ्ज-

रामाभिरामहलधृगुधकत्किरूपान् ।

एको हिताय जगतः स्थितिभंगसर्गान्

धत्ते स मामवतु वाचमलं करोतु ॥ १ ॥

भूभाटक्षपणार्थाय वैभवानां हिताय च ।

भक्तसंरक्षणार्थाय यो ऽवतीर्थो यदोः कुले ॥ २ ॥

तं नमामि परात्मानं जगन्मोहनविग्रहं ।

यस्य प्रसादलेशेन कीर्त्यते सारसंग्रहः ॥ ३ ॥

दुर्ज्ञेयत्वादन्तत्वात् दुष्प्राप्यत्वाद्विचक्षणः ।

सर्वतः सारमादद्यात्पुण्येभ्य इव षट्पदः ॥ ४ ॥

तत्र प्रथमस्कंधे शौनकवाक्यं ।

मंदस्य मंदप्रज्ञस्य वयो मंदायुषस्य च ।

निद्रया ह्रियते न क्लं दिवा च व्यर्थकर्मभिः ॥ ५ ॥

अतः सप्तमस्कंधे प्रज्ञादः । ०

I. *Dikshāvidhānaprakaraṇa* ends fol. 11a; II. *snānādikriyāprakaraṇa*, fol. 43b; III. *pratimāśālagrāmālakṣhaṇaprakaraṇa*, fol. 58b; IV. *pūjāvidhāna*, fol. 95a; V. *śrībhāgavatamahimābhagavaddharmalakṣhaṇajīvasyaśaṃsṛitivarṇana* fol. 113a; VI. *bhaktivibhāganāmamahimākīrtanavarṇana*, fol. 136a; VII. [*ekādaśī-*] *dvādaśī-vratānirṇaya*, fol. 159a; VIII. *vārshīkamahotsavaparvaṇi divyāvīrbhāvavratavarṇana*, 170a. Chapter IX. (*viśṇubhaktivishayavarṇane vārshīkaparvasu kriyāvidhānavarṇana*, acc. to Rāj. Mitra, Notices, I, p. 103) wants the end; a different hand having supplied (on a page pasted over the last one of the original MS.) a few lines with the (perhaps spurious) colophon: इति श्रीमीमांसकभट्टनीलकंठात्मजभट्टशंकरकृते सदाचारसंग्रहनामको ग्रंथः समाप्तः ॥

In the MS. described by Dr. Rāj. Mitra, the author's name is not given.

[H. T. COLEBROOKE.]

1801.

1746b. Foll. 39; size 8½ in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing, of about the middle of the last century; eleven lines in a page.

Pañcasamskāradīpikā, a manual of *Vaiṣṇava* rites of consecration (in accordance with the tenets of *Madhvācārya*), by *Vijayindra Bhikṣu*, pupil of *Surendra*.

It begins:

कल्याणगणपूणीय वल्लभाय श्रियः सदा ।
 श्रीमध्यदेशिकेष्टाय श्रीनृसिंहाय ते नमः ॥ १ ॥
 उर्व्यां सकर्णतां याति यद्गुणाकर्णेने रतः (र. रतिः) ।
 अर्णवगुणरत्नानां पूर्णबोधे तमाश्रये ॥ २ ॥
 यस्य वाक्कामधेनुर्नः कामितार्थान् प्रयच्छति ।
 सेवेत जययोगीर्द्धं कामपाणञ्जिदं सदा ॥ ३ ॥
 यो व्यासमुनिदावाग्निः सञ्ज्यास्त्रमहता सह ।
 ददाह कुमन्तारण्यं प्रकाशये (1. शाय) तमाश्रये ॥ ४ ॥
 श्रीसुरेन्द्रगुरोः पादपद्मे रागस्य पीडनात् ।
 रक्ते नखदलोपेते सेवे शिष्यालिशोभिते ॥ ५ ॥
 मध्वसिद्धांतशुद्धांतमंडलीभवदाकृतिः ।
 क्रियते विजयींद्रेण पंचसंस्कारदीपिका ॥ ६ ॥

ननु तापादयः संस्कारा [ना]नुष्ठेयाः तत्कर्तव्यतायां प्रमाणा-
 भावात् । न तावच्छ्रुतिस्तत्र ०

The five consecratory rites are names'-giving, the burning in (? of *Vishṇu*'s attributes), the application of the sectarian marks (*paṇḍra*), the initiation into the mantra, and offering.

The handwriting is not very clear, and no ends of chapters are marked.

Fol. 2b: रामानुजीयैरानंदतीर्थीयैर्विष्णुस्वामिसंप्रदायि-
 भिरन्यैश्च बहुभिस्तदनुष्ठानात् । ०

It ends:

तापः पुंड्रं तथा नाम मंत्रो यागश्च पंचमः ।
 क्षमी हि पंच संस्काराः परमैकात्म्यहेतवः ॥
 इत्यादि पंचरात्रोक्तं तेषां भगवद्भक्तिहेतुत्वमप्युपपन्नमिति न
 कश्चिदुपद्रोपद्वयः ॥

मध्वसिद्धांतशुद्धांतमंडलीभवदाकृतिः ।

कृतेयं विजयींद्रेण पंचसंस्कारदीपिका ॥

इति श्रीविजयींद्रेभिद्युविरचिता पंचसंस्कारदीपिका समाप्ता ॥

On the outer page of the last leaf the title is given: पंचसंस्कारदीपिका विजयिंद्रतीर्थैरामचंद्रस्य ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1802.

2403b. Foll. 12; size 7½ in. by 5 in.; Bengali handwriting, of the latter part of last century; twelve lines in a page.

Vṛindāvanapaddhati, a brief manual of daily observances for the use of Brāhmaṇical students of the *Vaiṣṇava* sect, in accordance with the tenets of the followers of *Vallabhācārya*.

It begins:

सनातनसमो यस्य ज्ञायान् श्रीमान् सनातनः ।
 श्रीवल्लभानुजः सो ऽसौ श्रीरूपो जीवसंततिः ॥
 अथ श्रीवृन्दावनपद्धतिः समाप्तव्यासयोगतः । साधको ब्राह्मं
 मुहूर्ते चोत्थाय रात्रिवासस्यक्काचम्य गुरुकुलं च नत्वा श्रीरा-
 धाकृष्णयोनीमोच्चारणपूर्वकं शीघ्रं गत्वा शीघ्रं विधाय जल-
 मृत्तिकया । ०

Fol. 11a: श्रीश्रीमन्नोस्वामिपादानां ॥ अथ क्रमदीपिकायां । ०

Apparently incomplete. [R. JOHNSON.]

1803.

785b. Foll. 15; size 9½ in. by 4 in.; plain Devanāgarī writing; 9 or 10 lines in a page.

[*Vishṇumūrti*.] *Pratishṭhāvidhi*, a manual for the inauguration of images of *Vishṇu* and other deities; apparently part of a larger work, called *Vaiṣṇavadharmānushṭhānapaddhati* (or *Nṛsiṃhaparicaryā*?), by *Kṛishṇadeva*, son of *Rāmācārya*.

It begins: सुवर्णादिप्रतिमासु तु प्रतिष्ठायेव भगवदावि-
 भीवाद्धितः प्रतिष्ठा कर्तव्या ।

वीधायनादिसन्मूलास्त्रैविक्रम्यादिपद्धतौ ।

वीक्ष्य वक्ष्यामि विष्णवादिचलार्चास्थापनाविधिं ॥

तत्र प्रतिष्ठाकाल उच्यते । उदगयनं माघादिपंचम मासेषु
शुक्लपक्षे चतुर्थीपञ्चम्यमोचतुर्दशीत्यतिरिक्तायां तिथौ ०

इति प्राणप्रतिष्ठा fol. 7a; इति चत्वार्यार्षप्रतिष्ठा fol. 9a.

Fol. 11a: इति संक्षिप्तचत्वार्यार्षप्रतिष्ठाविधिः ॥ इति
वैष्णवधर्मप्रतिष्ठाचार्यश्रीरामाचार्यवर्मसुतकृष्णदेववि[र]चितायां
वैष्णवधर्मानुष्ठानपद्धतौ नृसिंहपरिचर्यायां नवमः पटलः ॥ प्रति-
ष्ठामंत्रस्य ब्रह्मविष्णुमहेश्वरा चतुषयः चतुर्गुणः समानि छंदोसि
क्रियामयवपुःप्राणाख्यदेवता । प्राणप्रतिष्ठायां विनियोगः ०

Fol. 12b: इति प्राणप्रतिष्ठाविधिः समाप्तः । अथास्यानु-
क्रमणिका । ० seven ślokaś, enumerating the six-
teen purificatory actions (*saṃskārāḥ*) required
on these occasions, ending:

नवमूर्तिप्रतिष्ठायां संस्काराः षोडशोदिताः ।

अनेन विधिना कुर्वन्मते भक्तिमुत्तमान् ॥

श्रीविष्णुभट्टात्मजरुदेण लिखितं ॥

The last four leaves, which are paged sepa-
rately, are headed (though in a different hand)
Vishnumūrtiṅyāsapratishṭhādharma, beginning:
अथ षोडश न्यासान्कुर्यात् ॥ ओं ब्रह्मरूपमकारं पादयोर्न्यसेत् ।
ओं विष्णुरूपमकारं हृदये । ओं रुद्ररूपं मकारं ललाटे ।
ओं भूः पादयोः । ओं भुवो हृदये । ओं स्वः ललाटे । ओं
अ तालुके । ओं आ मुखे । ओं इ ई नेत्रयोः । ओं उ ऊ
कर्णयोः । etc., a great variety of symbols (such
as planets, months, yugas, castes, rivers,
clouds, etc.) brought in connection with par-
ticular limbs; प्राणप्रतिष्ठापूर्वकमंगन्यास्यः । ततो जीव-
न्यासः ० fol. 3b.

Fol. 4b: इति विष्णुमूर्तिप्रतिष्ठाविधिः समाप्तः ॥

एवं न्यासक्रमो यस्तु न जानाति नराधमः ।

आचार्यो न स मंतव्यो नित्याद्यस्तस्करो यथा ॥

रात्री भूतबलिं दद्यात् । ० चतुर्भिः कलशैर्देवं शतवारम-
भिविच्य भुवा द्यौरिति मंत्रेण तस्यां प्रतिमायां ॥ इति न्यास-
विधिः ॥ इति श्रीविष्णुभट्टात्मजरुद्रभट्टेन श्रीविष्णुमूर्तिप्रतिष्ठा
परोपकारार्थं लिखिता ॥ संवत् १६७५ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1804.

1747. Foll. 56; size. 8½ in. by 3½ in.;
fairly good, modern Devanāgarī writing; seven
lines in a page.

Śālagrāmāparīkṣhā, a treatise on *Śālagrāma*
stones, describing their colour, shape and pro-
perties, and the places where they are found;
by *Śaṅkara Daivajña*.

It begins:

नमस्कृत्य हरिं वंदे विश्वव्यापिनमोक्षरं ।

शालग्रामपरीक्षेयं प्रचक्ष्महे समासतः ॥ १ ॥

धर्मसंहितायां ।

हिरण्यगर्भो भगवानाद्यो नारायणः स्वयं ।

वज्रकीटप्रभुत्वात्स चचार वसुधातले ॥ २ ॥

The sacred stones are classified, according
to the number of *cakras* they present, from
one to twelve, then those which have more
(*bahucakramūrti*), and finally those which have
none at all (*acakramūrti*). The name is usually
misspelt *सालिग्राम*.

Fol. 50b: इति एकचक्रमूर्तिवर्गः ।

एवं निरूपिते वर्गे लक्षणं हि यथा तथा ।

विचार्य यद्बुधैः सम्यक् क्षम्यतां मम साहसं ॥

इति शंकरदैवज्ञविरचिता शालग्राममूर्तिलक्षणपद्धतिः समाप्ता ॥

Then follows another chapter, containing a
sort of recapitulation of the first, beginning:

श्रीकृष्णगोपिकानाथं प्रणम्य जगतां प्रभुं ।

ग्रंथान्वहन्समालोच्य गृह्यते स्वं क्वचित् क्वचित् ॥

विष्णुना गरुडायोक्तं ।

शालग्रामशिलाभेदं ग्राह्याग्राह्याफलं तथा ।

द्वारमानं तद्वा(?) तथा) क्षेत्रं मूर्तीनां लक्षणं ततः ॥

It ends:

श्रीवत्सलांजनोपेतो मालया परिवेष्टितः ।

अंकुशध्वजसंयुक्तो लक्ष्मीनारायणो हरिः ॥

इति सालिग्रामपरीक्षा समाप्ता ॥

कामासक्तोऽथवाक्रुद्धः सालिग्रामशिलाचिनात् ।

भक्त्या वा यदि बाभक्त्या कलौ मुक्तिमवाप्नुयात् ॥

शिलाप्यामलकीतुल्या पूज्या सूक्ष्मैव या भवेत् ।

यथा यथा शिला सूक्ष्मा तथा स्यान्मु महाफलं ।

तस्मान्मां पूजयेन्नित्यं धर्मकामार्थसिद्धये ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1805.

947b. Foll. 6; size 11½ in. by 4½ in.; clear Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Śālagrāmāśilādānapaddhati, a short treatise, by *Bābā Deva*(?), on the different kinds of *Śālagrām* stones, and the ceremonies connected with their presentation to worshippers of *Vishṇu*.

It begins: श्रीरामो जयति जगत्त्रयैकहेतुः ॥ अथ शालग्रामलक्षणं ॥

द्वारमेकं चतुश्चक्रं वनमालाविभूषितं ।
सुवर्णतालुं कृष्णाभं लक्ष्मीनारायणं विदुः ॥ १ ॥
नानावर्णमनंतं च नागभोगेन चिह्नितं ।
अनेकमूर्तिसंकीर्णं सर्वकामफलप्रदं ॥ २ ॥
वर्तुलं वलयाकारं स्वर्णविंदुविभूषितं ।
तूणगांडीवमाश्रित्य श्रीरामसंज्ञकः (१० कं) परं ॥ ३ ॥
चक्रं च दृश्यते यत्र बाणतूणधनुर्धरः ।
कौशल्यानंदनो रामस्तृतीयः परिकीर्तितः ॥ ४ ॥
वैकुण्ठं स्वर्णपूर्णं चक्रमेकं तपोवर्जं ।
द्वारोपरि तथा रेखा गुंजाकारा मुशोभना ॥ ५ ॥
अधरं च तथा देवं वेष्टितं वनमालया ।
कंदवकुसुमाकारं रेखापंचसमन्वितं ॥ ६ ॥

० ३४ ॥ इति शालग्रामचक्रलक्षणं । fol. 3a; इति श्री-
भविष्योत्तरपुराणे गंडकीशिलामाहात्म्ये श्रीकृष्णयुधिष्ठिरसंवादे
शालग्रामस्तोत्रं संपूर्णं fol. 4b.

Fol. 5a: अथ शालग्रामदानं मदनरत्ने हरिवंशे ॥

चतुःसागरपर्यंतां सशैलवनकाननां ।
दत्त्वा यत्फलमाप्नोति शालग्रामात्तदश्रुते ॥
शालग्रामशिलादानमतिदानं प्रकीर्तितं ।
शालग्रामं तथा लिङ्गं यो ददाति कुरुद्वह ।
मम लोकमवाप्नोति शिवदानप्रदानतः ॥

पात्रे । शालग्रामशिलाचक्रं यो दद्याद्दानमुत्तमं । ०

इति शालग्रामदानविधिः ॥ अथ प्रयोगः । fol. 5b.

Colophon: इति बाधादेवीया शालग्रामशिलादानपद्धतिः
समाप्ता ॥ संवत् १८५८ समयनाममार्गशीर्षकृष्ण अष्टम्यां ८ सनि-
वासरे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1806.

1997. Foll. 65 + 9; size 8½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing (Europ. paper marked 'Giormagnani'); nine lines in a page.

Mānasapūjā (or *Gaṇeśapūjā*), consisting of directions for private devotional practices, esp. relating to the worship of *Gaṇeśa*, with extracts from various *Purāṇas* bearing thereon.

It begins: श्रीमन्महागणपतये हरिहरात्मकाय सिद्धि-
बुद्धिसहिताय गुरुभ्यो नमः ॥

सुमुखश्चैकदंतश्च कपिलो गजकर्णकः ।
लंबोदरश्च विकटो विघ्ननाशो गणाधिपः ॥
धूसकेतुर्गणायुधो भालचन्द्रो गजाननः ।
द्वादशैतानि नामानि यः पठेच्छृणुयादपि ॥
विद्यारंभे विवाहे च प्रवेशे निर्गमे तथा ।
संग्रामे संकटे चैव विघ्नस्तस्य न जायते ॥

श्रीकृष्ण उवाच ॥

एवं जीवं समुत्पन्नं ध्यायेत् पुरुषोत्तमं ।
अनंतादित्यसंकाशं वामदेवं चतुर्भुजं ॥ १ ॥ ० ११ ॥

इति श्रीवामनपुराणे कृष्णयुधिष्ठिरसंवादे मानसस्नानस्तोत्रं
संपूर्णं fol. 2b; इति श्रीगणेशपुराणे श्रीकृष्णनारदसंवादे
गणेशकवचं समाप्तं fol. 5b.

From fol. 7b directions for daily devotional practices: प्रातरुत्थाय त्वदमितोदारनामस्मृत्यनंतरं । नाना-
स्वरूपधरं त्वामेव नमामि ।

सर्वाज्ञानतमोभेदभानवे चित्सवरूपिणे ।

प्रातर्नैमस्ते भगवन् विशुद्धब्रह्मरूपिणे ॥ ० 27 ślokas.

इति प्रातःस्मरणं विधाय सूर्योदयात्प्राक् घटिकावकाशमवलंभ्य
गंगातीरमागत्यैकांतस्थानगमनोत्तरं मुखप्रक्षालनं विधाय स्वस्थ-
मानसो भूत्वा यथाविधि ।

ईशानेत्यादिमंत्रेण भस्मस्नानोत्तरं तथा ।

गोमयस्नानमित्युक्तं गंधद्वारमनेन तु ॥ ०

इत्याचमनं 11b; इति पयःस्नानं । ० दधिस्नानं । ० घृत-
स्नानं 12a; इति मधुपर्कं 13a, etc.

इति श्रीभागवते दशमस्कन्धे देवस्तुतिर्नाम सप्ततितमोऽध्यायः
39a; इति श्रीमत्पुराणे गणपतिसहस्रनामस्तोत्रं 54b; इति
गणेशस्तोत्रं 58b; इति गणेशार्चवर्णश्रीस्तोत्रं 60b; this
portion ends with another extract from some unspecified work.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Page 14a, ll. 6, 13, read, *Abhinava-Nārāyaṇendra* (अभिनव ०).
- ... 42a, l. 10. The *Āśvalāyana(grihya)kārīkās* are ascribed to *Kumārila-bhaṭṭa*; cf. Burnell, Tanjore MSS., p. 14a.
- ... 67a, ll. 1, 2, read, *Rāmakṛishṇa* of Kāśī, son of *Konera* (son of *Prayāga-bhaṭṭa*, grandson of *Anantaśarman*), and paṇḍit to *Vijayasinha*. See p. 560a, note.
- ... 68a, l. 27, for अङ्गे read सन्दे.
- ... 71a, l. 6, after 'cf.' insert, no. 293, above.
- ... 84b, l. 10 after, *Rāmacandra*, add, son of *Sūryadāsa*, and grandson of *Śaivadāsa*.
- ... 85a, l. 5 seq. This seems to be the continuation of no. 412.
- ... 87a, l. 20, for वतसे read वसते.
- ... 92b. The *Chandogapariśiṣṭa* is here erroneously ascribed to *Keśava Miśra*, on the strength of Colebrooke's statement, in the preface to his Digest (Misc. Ess., 2nd ed., I., p. 471, 'The *Chandogapariśiṣṭa* by *Keśava-miśra*, a celebrated philosopher, and its commentary named *Pariśiṣṭa-prakāśa*, are works of great authority.'). The work is, in fact, identical with the *Karmapradīpa*, ascribed to *Kātyāyana* (*Dharmaśāstrasamgraha* I., pp. 603-644); and nos. 450 and 451 should accordingly have been given after nos. 460-463. See quotations at p. 521a of this Catalogue. Moreover, the *śloka* गोशालायां ० in the explanation of which the MS. is stated to terminate, would rather seem to belong to the *Vaśiṣṭha Chandogya-grihyapariśiṣṭa*, from which another quotation is given shortly before, fol. 130b तथा च वशिष्ठोक्तं छन्दोग्यगृह्यपरिशिष्टे । सप्त वृषोत्सर्गविधिव्याख्यास्यामः । कार्त्तिक्यां पौर्णिमास्यां ० (see *Raghunandana's* Institutes, I., p. 299; गोशालायां ० ib., p. 301, where the work is called *Chandogya-pariśiṣṭa*). The last *śloka* of *Kātyāyana's* work occurring in the MS. (fol. 129b) is पर्वभिश्चैव गानेषु ० (*Dharmaś.*, last *śloka* of *khaṇḍu* 27, p. 641). But, unless *Nārāyaṇa's Prakāśa*, in the latter part of the work, confines itself to isolated glosses, there must here be considerable omissions, as the next preceding *śloka* (fol. 128b) is सकृदप्यष्टकादोनि ० (*Dharmaś.* 26, 15).
- ... 103a, l. 26, read, *Viśvanātha*.
- ... 137b, l. 6 (if indistinct), read, *Bāla*.
- ... 189b, l. 3, read, चासीत्कूमगिरौ.
- ... 226a, ll. 4, 16, 22; b, ll. 2, 6, 11, 21: for चास्मि ० we have probably to read चास्मै ०; also b, l. 4, कौमुदेः श्रीहरेर्वीचस्यतेस्तस्य कुलोद्भवः ।
- ... 249b, l. 27, read, युद्धवीरो.
- ... 262a, l. 15, read, *Rāmānanda*; ib. 34, to *Bhaṭṭikāvya* add, *Sargas* 1-6.
- ... 271b, last line, add, Bhandarkar, Rep. 1883-84, p. 61, seq.
- ... 287b, l. 7, connect फणोत्तितटिनीनिकटे.
- ... 304a, l. 21, for A.D. 1740, read, A.D. 1684 (*Samvat* 1741).

Page 310a, l. 4 from bottom, read, *Harihara*.

... 318b, l. 2 from bottom, after *Śubhaṃkara*, add, son of *Śrīdhara*.

... 319a, l. 11, read, सङ्गीतकल्पवृक्षे.

... 324b, l. 22, add, Pischel, Gött. Gel. Anz., 1885, p. 766 seq.

... 330a, l. 11, for—son of *Nemikumāra* and *Mahādevī* or *Vasundharā*—read, [son of *Soma*]. The work has been edited, together with *Vāmana's Kāvyaḷaṃkāra-Sūtravṛitti*, and the *Sarasvatī-kaṇṭhābharāṇa*, by *Anundoram Borooah* (1883); but neither this edition, nor Prof. *Zachariae's* review of it in the *Göttinger Gel. Anz.* (1884, p. 300 seq.)—where this *Vāgbhaṭa* is shown to be a different writer from the author of the *Alaṃkāratilaka* (no. 1157)—was accessible to the Editor at the time when those sheets passed through the press. The descriptions of nos. 1153-58, 1183-87, and 1231-32, recognizable by fuller details regarding the contents of the works, were drawn up by Dr. Haas; some of the initial and final verses having been added in the final redaction.

... 331b, l. 8, omit, 'author's.'

... 332b, l. 27, read, राहडस्य.

... 391b, l. 23. This recension of the *Likhita-smṛiti* is actually called *Dāl-bhyasmṛiti*, in a MS. described in Rāj. Mitra's *Bikāner Cat.*, p. 372.

... 417a, last three lines, the *Hṛdayanārāyaṇa* of Rāj. *Sarvadhikari's* enumeration seems purely imaginary and should be struck out; the line (acc. to Cat. no. 1500; Aufrecht, no. 718; Rāj. Mitra, V., p. 202) being:

Bhaveśa
Harasiṃhadevā
Darpanārāyaṇa (wife *Hīrā*)
—
Harinārāyaṇa Candrasīṃha (wife *Lakṣmī Devī*)
|
? Rūpanārāyaṇa } cf. Cat. no. 1730.
|
(Rāmabhadra)

... 417b, note. The *Vācaspati*, who was the son of *Keśava*, and father of *Lakṣmīdāsa*, acc. to Prof. Aufrecht, was an astronomer of that name. Prof. Aufrecht is also of opinion that there were at least two Jurists of the name of *Vācaspati*.

... 489b, l. 17, to, *Aṇahillapāṭaka* add—i.e. *Aṇhīlvāḍ Pāṭan*, the Patan (on the *Sarasvatī*, in Baroda) of our maps.

... 527b, l. 23, separate नोपरि शीलितो.

9/2

CATALOGUE
OF THE
SANSKRIT MANUSCRIPTS

IN THE
LIBRARY OF THE INDIA OFFICE.

PART IV.

Sanskrit Literature :

A. SCIENTIFIC AND TECHNICAL LITERATURE.

VII. PHILOSOPHY AND VIII. TANTRA.

BY
ERNST WINDISCH, PH.D.
PROFESSOR OF SANSKRIT IN THE UNIVERSITY OF LEIPZIG.

AND
JULIUS EGGELING, PH.D.
PROFESSOR OF SANSKRIT AND COMPARATIVE PHILOLOGY IN THE UNIVERSITY OF EDINBURGH.

London :

PRINTED BY ORDER OF THE SECRETARY OF STATE FOR INDIA IN COUNCIL.

1894.

LONDON:
PRINTED BY GILBERT AND RIVINGTON, LIMITED,
ST. JOHN'S HOUSE, CLERKENWELL ROAD.

PREFATORY NOTE BY THE EDITOR.

THE present part of the Catalogue appearing with two names on the title-page, it may seem desirable that I should briefly state in what way the work has been divided between my collaborateur and myself.

The bulk of the Philosophical MSS., as was already mentioned in the preface to Part I., have been described by Professor Windisch; my own share in this department being the works on *Bhakti* (from no. 2488 onwards, except nos. 2493 and 2499), and on *Kāśmīr Śaivism*; and some ninety MSS.* scattered over the earlier subdivisions of Philosophy.

As regards the *Tantric* literature, some of the works of this class had been catalogued by the late Dr. Haas; but, for the reasons stated in the preface referred to, I have felt it necessary thoroughly to revise his part of the work and to add such extracts, and indications regarding the contents of the MSS., as I thought might prove helpful to scholars in identifying the works in question when comparing them with other MSS. within their reach.

In carrying this part through the press, we have received much valuable assistance from kind friends. Professor Windisch desires to express his warmest thanks to Professor Aufrecht for having read the proofs of the first ten sheets and suggested numerous improvements; as also to Dr. R. Rost and Dr. von Böttlingk for occasional suggestions. For my own part, I am under special obligations to Mr. Ch. H. Tawney for the kind and generous help readily afforded me whenever I had occasion to consult him in connection with the MSS. now under his charge; and I fear I have only too often availed myself of his kind offer of assistance in this respect. I have also to offer my cordial thanks to Professors Aufrecht, Bendall, Bhandarkar, Cowell, and von Roth, for some collations of MSS. or editions within their reach.

J. EGGELING.

Edinburgh, November 1894.

* I subjoin a list of these kindly sent me by Prof. Windisch:—1830, 1850, 1851, 1868, 2014, 2015, 2030, 2033, 2034, 2039–42, 2052–55, 2069, 2076, 2139, 2140, 2166, 2206, 2231, 2258–61, 2268, 2281, 2298, 2300, 2302, 2303, 2305, 2310–16, 2337, 2359–62, 2372, 2375, 2376, 2378, 2383–87, 2400, 2402, 2406, 2415, 2433–37, 2441, 2442, 2446–52, 2455, 2456, 2458, 2459, 2461, 2462, 2467, 2468, 2473–76, 2478, 2482, 2484, 2486, 2487.

CONTENTS OF PART IV.

SANSKRIT LITERATURE :—

A. *Scientific and Technical Literature (continued):—*

VII. Philosophy :	PAGE
A. Sāṃkhya	595
B. Yoga	598
C. Nyāya	603
D. Vaiśeṣika	661
E. Karmamīmāṃsā	680
F. Vedānta :	
1.-3. Sūtra and commentaries	718
4. Śaṅkarācārya	731
5. Advaita and general Vedānta	741
6. Rāmānuja's Viśiṣṭādvaita	794
7. Madhvācārya's Dvaitavidyā	797
8. Nimbāditya	802
9. Doctrine of Faith (Bhakti)	807
g. Kāśmīr Śaivism (Spanda and Pratyabhijñā)	832
VIII. Mysticism (Tantra)	844

ADDITIONS AND CORRECTIONS.

Page 603a, l. 17, for *a.* read 1.

- „ 604a, l. 16, read सावधाना; l. 18, read संसारिचेतनरङ्गो (ऽ)विबुधितः (Comm.: संसारिषु ये चेतनाः प्रेक्षावन्तो न तु कीटादयस्तेषां वर्गो (ऽ)विबुधितः संसारि-चेतनवर्गो ऽविबुधित इत्यकारप्रत्ययः ।) The verses at bottom of p. 604a : l. 34, read °कलिका धत्ते; l. 35, read ज्वालापल्लवितः शिखी दृशिशिरोरङ्गे प्रविष्टवति ।; l. 36, read निरन्तरायमनसः; l. 38 read मीमांसापारदृष्टने ।
- „ 604b, l. 1, read विषयदर्शनोद्दामदुस्तर्कतिमिरावृताः ।; l. 3, read वागर्थप्रति °
- „ 605b, l. 30, for *b.* read 2.
- „ 607a, l. 12, add : Bhandarkar, Rep. 1882-83, p. 26 and p. 213.
- „ 607b, l. 38, read नावहेया.
- „ 609a, l. 12, for *c.* read 3.
- „ 610b, l. 20, read करकृ°.
- „ 614b, l. 21, for 2B, read 3269.
- „ 617a, l. 33, for 4B, read 3271.
- „ 622a, at bottom, add : Bhandarkar, Rep. 1883-84, p. 82, calls the author “Mahādeva Puṇtāmkaṛa, i.e. Mahādeva, native of Puṇtāmbem in the Ahmadnagar district.”
- „ 624b, l. 27, read लोका°; l. 34, read °कर°.
- „ 625b, l. 34, read °धेरपेक्षा°.
- „ 630a, l. 2, read °तायास्तदुभ°.
- „ 631b, l. 23, read °राख[स].
- „ 632a, l. 4 : perhaps लक्ष्म्यां जयन्तु रतिसंगतिमन्यरायां (Prof. Aufrecht).
- „ 634a, l. 12, add : The ed. of the *Tattvacintāmaṇi* in the Bibl. Ind. contains extracts from the *Māthurī* in vol. i. (the last piece is the *Sannikarshavāda*, ends p. 639).
- „ 637a, l. 26, read °साधनीभूत°.
- „ 641b, l. 17, read कर्तुमामोदयतो.
- „ 654b, l. 16, read शङ्कुगते.
- „ 662b, l. 2, read °शेष(र): ॥
- „ 669a. The *Saptapadārthī* was published, with a Latin translation, by Augustus Winter, Lipsiae 1893, and, with *Mādhava Sarasvatī's* *Mitabhāṣiṇī* (see no. 2088), by *Rāmaśāstrī Tailaṅga*, Benares

1893, in the Vizianagram Sanskrit Series. The printed text of the *Mitabhāṣiṇī* gives Saurāṣṭradeśa as the name of the country, but in an additional third *śloka* the author is spoken of as कृष्णा-
तीरनिवासिन्.

Page 676b, l. 10, read चिदशसंदोहाः.

- „ 677a, l. 10, read स ग्रहाग्रणीतनयः(?); l. 18, read सूत्रं मया न कलितं(?); l. 19, read ग्रथनस्वकीय°.
- „ 678a, l. 23, read पृथिवी जलं ।; l. 27, read दुःख°.
- „ 681a, l. 3 from bottom, read विधीयते; last line, read प्रा-.
- „ 681b, l. 25, read 2145.
- „ 682b, l. 22, read 2162, 2163; no. 2144, add : [H. T. COLEBROOKE.]
- „ 686a, l. 33, read परिशिष्टं.
- „ 687a, l. 32, read स्वामिकर्त्तृ परि°.
- „ 692b, last line, read The scribe.
- „ 726b, l. 8, read यमेवैष; l. 11, read आद्ये न नमस्कार्यता.
- „ 730b, note, see no. 2379.
- „ 734b, l. 26, read चंगिते°.
- „ 737a, l. 32, see no. 2439.
- „ 743b, l. 30, read श्रीमन्नान्नि.
- „ 773b, l. 33, °prekshikāsthītāmbharav°, Bomb. ed. (Śake 1802); l. 40, niśācarākula°, Bomb. ed.
- „ 774a, l. 21, 56. °ānantarapretavyavasthā, Bomb. ed.; l. 30, 68. Karka-
ṭyupākhyāne rāksh°, Bomb. ed.; l. 37, 76. anyāyabādhiko nāma,
Bomb. ed.
- „ 774b, l. 5, 85. Aindavopākhyānopakrame bra°, Bomb. ed.; l. 16, read 97.
cidākāśamā°.
- „ 775a, l. 4, janyajaninirāk°, Bomb. ed.; l. 6, jagadānantya°, Bomb. ed.;
l. 8, read Bhārgavaskhalanam; l. 10, Śukravividhajanmā°, Bomb.
ed.; l. 18, read Śukrasya; l. 20, °svapnasushuptaturīya°, Bomb.
ed.; l. 27, °kaṭasaṃgrāmavarṇanam, Bomb. ed.; l. 30, °kaṭajan-
māntaraci°, Bomb. ed.
- „ 775b, l. 11, Kṣotthavibhava°, Bomb. ed.; l. 13, Vasishṭhadāśūra°, Bomb. ed.
- „ 777a, l. 15, read °svarūpanirūpaṇam; l. 24, Śivapūjopākhyāne cetyonmu-
khacidvicāro nāma (30.), Bomb. ed.; l. 28, Mahādevasya pūjya-
sīmāntatvakathanam (35.), Bomb. ed.; l. 34, read viśrānti°; l. 36,
Bilvopākhyāne (45.) sargaḥ, Bomb. ed.; last line, read °saṃvedana°.
- „ 777b, l. 2, read Arjunopākhyāne; l. 20, read °khyānam; l. 24, °prabodho
nāma, Bomb. ed.; l. 26, read °vicāraṇam.

Page 778a, l. 6, *Cūḍālopākhyāne Kumbhasya strīvalābho nāma* (105.), Bomb. ed.; l. 10, the Bomb. ed. has *Śikhidhvajanirvāṇam* (110.), *Kacopākhyāne Kacaprabodho nāma* (111.), *Mithyāpuruṣhopākhyāne ākāśara-kṣaṇam* (112.), etc., the right number of *sargas* being 128; l. 31, read *jagadvṛkṣa*°.

„ 778b, l. 28, read *sarvopa*°; l. 29, read *jīvasaptaka*°.

„ 791b, ll. 9–14. The colophon of the first *pariccheda* ends: °*श्रीकृष्णालंकाराख्यायां श्रीबालमुकुन्दानन्दतीर्थपादपूज्यशिष्यविश्वनाथतीर्थस्य पुस्तकोद्धरणं प्रथमपरिच्छेदसमाप्तः ॥* The colophons of chapters 2 and 3, on the other hand, have only °*श्रीकृष्णालंकाराख्यायां द्वितीयः (तृतीयः) प० स० ॥* and this is also the wording of the colophons in the other MSS. of our collection. As to the additional words in the colophons of chapters 1 and 4, the meaning of *पुस्तकोद्धरणं* and *ग्रन्थोद्धरणं* is not clear to me. If it occurred only at the end of the MS., one might perhaps take it in the sense of “a son’s share (*uddhūra*) of the books left by the father”; but this seems inadmissible here; the more so as Aufrecht, Cat. Cat., *sub* *शास्त्रसिद्धान्तलेशसंग्रहः*, mentions a commentary by *Viśvanāthatīrtha*. Even the sense of “extract” or “summary,” however, seems hardly applicable here.—J. E.

„ 797b, l. 1, read °*दत्तः*.

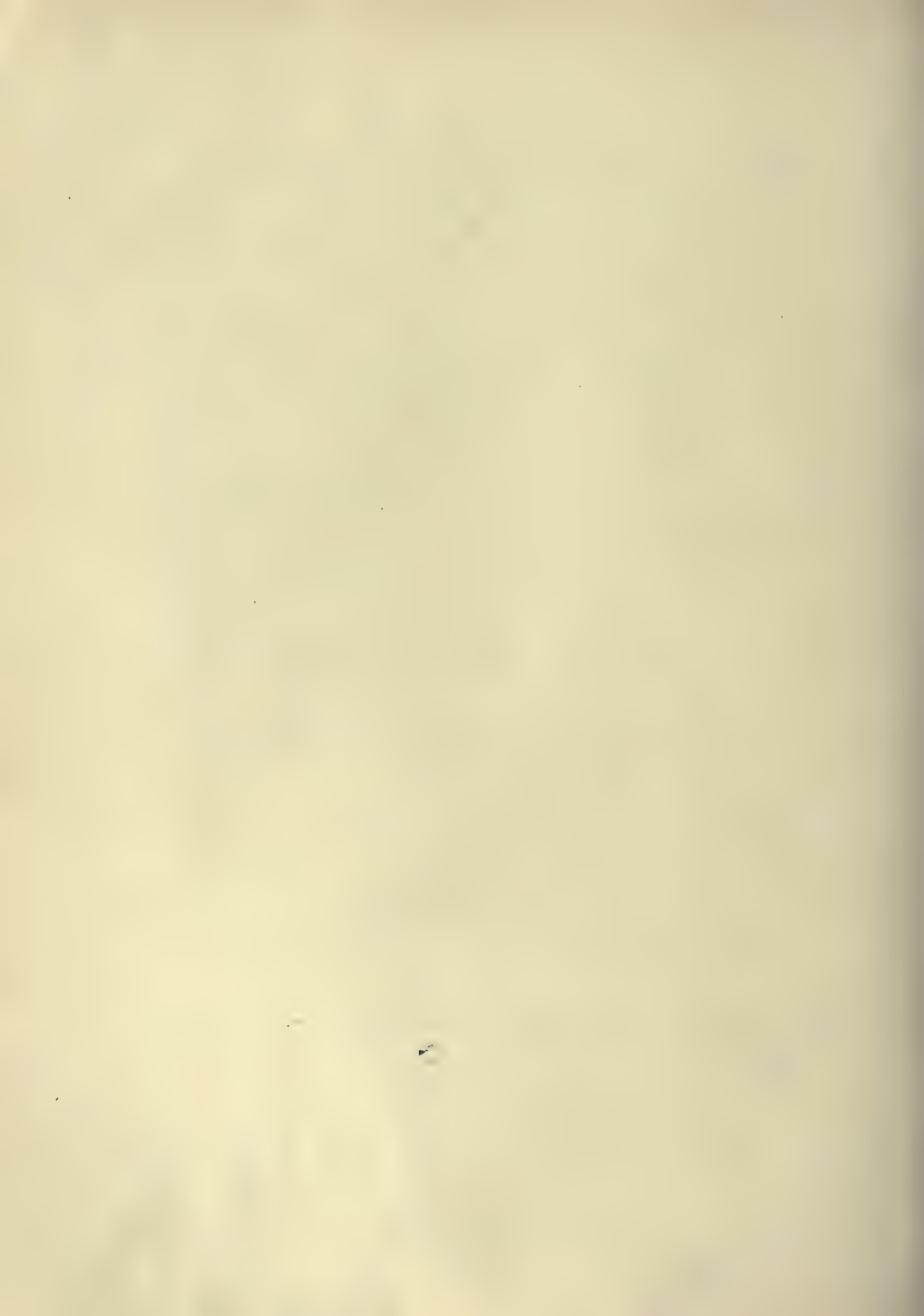
„ 798b, note †, read: I have omitted the commentary of these verses.

„ 801b, l. 26, read *अस्या वायु*°.

„ 802a, l. 13, cp. the same verse in no. 2470.

„ 802b, l. 5 from bottom, read p. 150.

„ 804a, l. 36, read *पृष्ठान्तः* १.

VII. Philosophy.

A. SĀMKHYA.

1809.

3044. Foll. 69; size 11½ in. by 6 in.; nine lines in a page; large clear writing.

Kāpilasāmkhyapravacanasūtravṛtti, a commentary on the *Sāmkhyasūtras*, by *Aniruddha*, with the text of the *sūtras*.

See Hall's Index, p. 1, no. ii.

It begins:

विनायकं नमस्कृत्य विष्णुं सूर्यं सरस्वतीम् ।
लक्ष्मीं गङ्गां महेशानं वृत्तिं कर्तुं समारभे ॥

पुरुषः खलु वैराग्यान्मोक्षसाधनशास्त्रे प्रवर्त्तते । वैराग्यं च द्विधा स्यात् । शोकादिना वा जन्मान्तरीयदुःखतत्त्वाद्वा ।

The first adhyāya ends fol. 25a; the second, fol. 30b; the third, fol. 39b; the fourth, fol. 43b; the fifth, fol. 61b.

This commentary has been published in the Bibliotheca Indica (*Sāmkhyasūtravṛtti*), by Dr. Richard Garbe, 1888-89. An English translation, by the same, in the Bibl. Ind., 1888 squ. See also The Aphorisms of the *Sāmkhya* Philosophy (printed for the use of the Benares College), Part I. (the 1st adhyāya), Allahabad 1852.

[J. R. BALLANTYNE.]

1810.

2668. Foll. 125; size 11½ in. by 5 in.; ten lines in a page; well written.

Kāpilasāmkhyapravacanasāstrasya Bhāṣhyam, by *Vijñāna Ācārya* (*Bhikṣhu*), with the text of the *sūtras*, with marginal notes in Colebrooke's handwriting.

See Hall's Index, p. 1, no. iv.

The *Sāmkhyapravacanabhāṣhya* was published at Serampore in 1821, and by F. E. Hall,

in the Bibliotheca Indica, 1854-56. A reprint by *Jivānanda Vidyāsāgara*, Calcutta, 1872. A German translation by Professor Richard Garbe, Leipzig, 1889 (printed for the German Oriental Society, *Abhandlungen für die Kunde des Morgenlandes*, vol. ix. no. 3). See also The *Sāmkhya* Aphorisms of Kapila, with extracts from *Vijñāna Bhikṣhu's* commentary, translated by J. R. Ballantyne, in the Bibliotheca Indica.

The first adhyāya ends fol. 59b; the second, fol. 69b; the third, fol. 84b; the fourth, fol. 89b; the fifth, fol. 112a. *Sūtra* 28 of the second adhyāya, with a part of the commentary (fol. 65a), *sūtras* 49 and 50 of the third (fol. 78a), and *sūtra* 10 of the fourth adhyāya, with a part of the commentary (fol. 86a), are wanting.

[H. T. COLEBROOKE.]

1811.

1822e, 1822f. Foll. 59 and 45 resp. (140-243); size 12½ in. by 5½ in.; 13-16 lines in a page; large modern writing.

Kāpilasāmkhyapravacanasāstrasya Bhāṣhyam, a second copy of *Vijñāna Ācārya's* commentary, in two parts: the first contains the five last adhyāyas, the second, the first adhyāya.

The writer has omitted *sūtras* 4-10 of the third adhyāya on fol. 12a, l. 5, but he has repaired his mistake on fol. 17a, l. 1. Again, fol. 44, l. 3, he has dropped text and commentary of *sūtras* 86-116 of the fifth adhyāya.

[J. TAYLOR.]

1812.

1256a. Foll. 29; size 8½ in. by 4 in.; 11-13 lines in a page; writing indifferent.

Sāmkhyabhāṣhya, a commentary on *Īśvara-kṛishṇa's* *Sāmkhyakārikās*, by *Gaurapāda*.

See Hall's Index, p. 5, no. xiv.

The *Sāṃkhyabhāṣya* was published by H. H. Wilson, Oxford 1837 (The *Sāṃkhya Kārikā*, transl. by H. T. Colebrooke, the *Bāṣhya* transl. by H. H. Wilson).

The last three couplets of the edition (एतत्तत्त्वत्रिंशदं) are wanting in this copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

1813.

517. Foll. 41; size 9½ in.; 10-12 lines in a page; writing fair.

Tattvakaumudī, a commentary on the *Sāṃkhyakārikās*, by *Vācaspati Mīśra*.

See Hall's Index, p. 5, no. xv.; Oxford Catalogue, p. 237, no. 570; Berlin Catalogue, p. 185, no. 637.

The *Tattvakaumudī* was published at Calcutta in the Samvat year 1905. I have seen the first fascicle of a second edition (Calcutta 1868, printed and published by *Bābu Bhuvana Chandra Vasāka*). Professor Garbe mentions a Calcutta edition with a commentary by *Tāranātha Tarkavācaspati*, 1871, and a Benares edition by *Dharmādikāri Dhunḍirāja Pantaśharman*, 1873, in his German translation of the *Sāṃkhyatattvakaumudī* (München, 1892, in the "Abhandlungen der K. Bayer. Akademie der Wiss."); see also his paper "*Sāṃkhyatattvakaumudī*, § 4-7 in deutscher Uebersetzung, nebst einer Einleitung," in "Berichte der K. Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften," 21 Juli, 1888.

1814.

1521d. Foll. 30; size 10 in. by 6½ in.; 13-15 lines in a page; writing fair.

Sāṃkhyatattvakaumudī, a second copy of *Vācaspati's* commentary, dated : संवत् १८४० मोती नादौ वदी ८ वार स्यादुद्धारके लोप्ता (sic!) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1815.

1128a. Foll. 43; size 11 in. by 4 in.; 7-10 lines in a page; well written.

Tattvakaumudī, a third copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

1816.

760a. Foll. 48; size 9½ in. by 4 in.; ten lines in a page; fair modern writing.

Tattvakaumudī, a fourth copy, dated : लिखितं श्रीसत्यभरश्मिणा (!) सुधिया काश्या ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1817.

2005. Foll. 70; size 8½ in. by 4½ in.; 7-9 lines in a page; fair modern writing.

Sāṃkhyatattvakaumudī, a fifth copy.

[J. TAYLOR.]

1818.

3032. Foll. 28; size 13 in. by 7 in.; 10-16 lines in a page; writing indifferent.

Tattvāmṛitaprakāśinī, a commentary on *Vācaspati Mīśra's Sāṃkhyatattvakaumudī*, by *Rāghavānanda Sarasvatī*, disciple of *Advaya*, who was the disciple of *Viśveśvara*.

See Hall's Index, p. 6, no. xvii.

It begins :

नत्ता सुरेशस्य पदारविन्दं शिवस्य भानोगेणनायकस्य ।
महामुनेर्वा कपिलस्य यत्नं करोमि तस्यस्य विकाशनाय ॥

अजामेका ०

[J. R. BALLANTYNE.]

1819.

2640. Foll. 27; size 10 in. by 4½ in.; eleven lines in a page; writing fair.

Sāṃkhyacandrikā, a commentary on the *Kārikās*, by *Nārāyaṇa Tīrtha*, disciple of *Rāmagovinda Tīrtha*.

See Hall's Index, p. 7, no. xxi.; Oxford Catalogue, p. 237, no. 569.

Date of the copy: संवत् १८३९ माघशुक्लपक्षे परती-
पदा (sic!) रविवसरे

1820.

1371. Foll. 45; size 9½ in. by 5½ in.;
8 to 9 lines in a page; large modern writing.

Sāṃkhyacandrikā, a second copy. Colophon:
लिखितं जगन्नाथेन शनैः संवत् १८५३ चाषाढे मासे कृष्णे पक्षे
अमावास्या तिथौ चंद्रवासराश्विनाया वाराणस्यां द्वितीयग्रह-
राष्ट्रादयानंतरं समाप्तिमागात् ॥

The following curious lines, containing a
spell, have been added by the same hand :

मधुरात्र विलोमेन मध्यमोनं यदक्षरम् ।
यो न स्मरति लोकेस्त्रिंस्तन्मध्यमेनैवोपरि ॥ १ ॥
समुद्रस्य परे पारे लङ्का नाम महापुरी ।
वायवः तत्र गच्छन्तु यत्र राजा विभीषणः ॥ २ ॥

बलादेवैषादोषप्रतीकारार्थं सप्तस्वस्त्यपत्रेध्वमं श्लोकं प्रत्येकं
लिखित्वा तदुपरि बध्नीयात् पर्येषु शुक्लेषु व्रणशोष इति फलम् ॥
[H. T. COLEBROOKE.]

1821.

559b. Foll. 9; size 12½ in. by 4½ in.,
16-24 lines in a page; Bengali character;
small modern writing.

Sāṃkhyacandrikā, a third copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

1822.

1303a. Foll. 26; size 13½ in. by 4½ in.;
8 to 9 lines in a page; Bengali character;
writing fair.

Sāṃkhyakaumudī, a commentary on the
Sāṃkhyakārikās, by *Rāmakrishṇa Bhaṭṭa*.

See Hall's Index, p. 8; Rāj. Mitra's Not. I.,
no. 468.

It begins :

कृष्णं प्रणम्य पुरुषात्मकृतेषु परं प्रभुम् ।
तन्यते रामकृष्णेन रम्येयं साङ्ख्यकौमुदी ॥
अजामेको लोहितशुक्लकृष्णं
बह्वीः प्रजाः सृजमानां नमामः ।
अजामेको जुषमाणा भजन्ते
नहायेनां भुक्तभोगावुमस्तान् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1823.

1597c. Foll. 19; size 9½ in. by 5½ in.;
eleven lines in a page; well written.

Sāṃkhyasāra, the essence of the *Sāṃkhyā*
philosophy, by *Vijñāna Bhikṣu*.

See Hall's Index, p. 7, no. xxii.

The *Sāṃkhyasāra* was printed in the Bibli-
otheca Indica, by F. E. Hall, 1862.

Date of the copy: संवत् १६८० समये भादौ सुदि १० ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1824.

1250b. Foll. 21; size 9 in. by 4 in.;
eleven lines in a page; well written.

Sāṃkhyasāra, a second copy; either both
copies have been transcribed from the same
original, or the second is a transcript of the
first.

[H. T. COLEBROOKE.]

1825.

1038a. Foll. 35; size 8½ in. by 4 in.;
nine lines in a page; large modern writing.

Sadasatkhyaṭivivāra, by *Govinda Bhaṭṭa*,
son of *Viśvanātha Bhaṭṭa*. This work is not
mentioned in Aufrecht's Cat. Cat.

It begins :

स्मृत्वा गुरुपदाम्भोजं कपिलादिविदां वचः ।
गोविन्दः सदसत्ख्यातिं व्याचष्टे विदुषां मुदे ॥

तत्रातस्मिन्नदिति ज्ञानं धमः यथा श्रुक्ताविदं रजतमिति
रज्जावयं सर्प इति सर्वेऽयं दण्ड इति प्रकृतिश्चेतनेति पुरुषः
कर्त्तृति ०

It ends :

व्याजेन सदसत्ख्यातेष्वीख्यातं कपिलं मतम् ।
तेन स्तुता जगद्धात्रि (read ० त्री) देवी तुष्यातु (sic !)
यदत्र सुन्दरं सत्यं तद्वर्चस्मृतः फलम् । [मे सदा ॥
स्वल्पजस्य न मे किञ्चित्स्मात्तद्वरणेऽर्पितम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

B. YOGA.

1826.

2122a. Foll. 65; size 10 in. by 5½ in.;
nine lines in a page; well written. A few
leaves are wormeaten on the right side.

Pātañjalam Yogasūtram Sāmkhyapravacanam,
the *bhāṣya* on the *Yogasūtra*, ascribed to
Vedavyāsa.

See Hall's Index, p. 9, no. ii.; Berlin
Catalogue, p. 186, no. 639.

For an edition, together with *Vācaspati*
Mīśra's Vyākhyā, see the next number.

It begins:

यस्यैका रूपमाद्यं प्रभवति जगतो ऽनेकधानुग्रहाय
प्रक्षीणकेशराशिर्विषयविषयरो ऽनेकवक्त्रः सभोगी ।
सर्वज्ञानप्रसूतिर्भुजगपरिकरः प्रीतये यस्य नित्यं
देवो हीशः स वोऽव्यात् शितविमलतनुयोर्योदो योगमुक्तः ॥ १ ॥
अथ योगानुशासनम् ।

The first, or *samādhi-pāda*, ends fol. 15b;
the second, or *sādhana-nirdeśo nāma*, fol. 35b;
the third, or *vibhūti-pāda*, fol. 55b; the fourth,
or *kaivalya-pāda*, fol. 65a.

[GAIKAWAR.]

1827.

1448b. Foll. 113 (90-202); size 12 in. by
6 in.; 10-15 lines in a page; writing indif-
ferent.

Pātañjalabhāṣhyavyākhyā, a commentary on
Vyāsa's Pātañjalabhāṣya, by *Vācaspati Mīśra*,
with the text of the *Bhāṣya* standing in the
middle of every page.

See Hall's Index, p. 9, no. iii. Published,
under the title *Pātañjala-darśanam*, by *Jivā-*
nanda Vidyāsāgara, Calcutta 1874.

It begins :

नमामि जगदुत्पत्तिहेतवे वृषकेतवे ।
क्लेशकर्मविपाकादिरहिताय हिताय च ॥
नन्वा पतञ्जलिमृषिं वेदव्यासेन भाषिते ।
संक्षिप्तस्पष्टवद्दृष्टौ भाष्ये व्याख्या विधास्यते ॥

इह हि भगवान्यतञ्जलिरारिषितस्य शास्त्रस्य संक्षेपतस्ता-
त्पर्यार्थं प्रेक्षावत्प्रकृत्यङ्गं (sic!) श्रोतुञ्च सुखावबोधार्थमाचिख्या-
सुरादाविदं सूत्रं रचयौचकार अथ योगानुशासनम् ।

The first *pāda* ends fol. 122b; the second,
fol. 154a; the third, fol. 185a.

Date of the copy : संवत् १८५५ ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1828.

2347. Foll. 143; size 10 in. by 5½ in.;
nine lines in a page. The writing is the same
as in the *Bhāṣya* in no. 1826 (MS. 2122a).

Pātañjalabhāṣhyavyākhyā, a second copy of
Vācaspati Mīśra's commentary, without the
text of the *Bhāṣya*.

The copy has many small omissions; foll. 35
and 36 are misplaced, fol. 21a is blank, but
nothing is wanting there.

Date of the copy : संवत् १६६६ वर्षे आचरणमासे
कृष्णपक्षे दशम्यां तिथौ सोमदिने लिखितं ॥

[GAIKAWAR.]

1829.

1243b. Foll. 59; size 11 in. by 4½ in.; 10-21 lines in a page; writing indifferent.

Pātāñjalabhāṣhyavyākhyā, a third copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

1830.

1455. Foll. 171, of which 128-131 and 133-166 are wanting; size 9½ in. by 4½ in.; good, clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Pātāñjalasūtravṛtti-bhāṣhyavyākhyā, by Nāgojī Bhaṭṭa, son of Śiva Bhaṭṭa and Satī.

See Hall's Index, p. 10, no. vi.

It begins:

नत्वा पतञ्जलिं देवं योगे वृत्तिं लिखाम्यहं ।

ज्ञायया व्यासभाष्यस्य तद्दृढार्थप्रकाशिकां ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1831.

1243a. Foll. 65; size 11 in. by 4½ in.; 8 to 9 lines in a page; good large writing.

Rājamārtanḍa, a commentary on *Pātāñjali's Yogasāstrasūtra*, ascribed to Bhoja, king of Dhāra.

See Hall's Index, p. 10, no. vii.; Oxford Catalogue, p. 229, no. 561. Published, with an English translation, in the Bibl. Indica, by Rājendralāla Mitra, 1881-83.

The first and the second *pāda* were published by J. R. Ballantyne (for the use of the Ben. Coll.), with an English translation; the third and fourth *pāda*, by Govindadevaśāstrin, in the *Pañḍit*, no. 28 foll. The third was also printed in the Oxford Catalogue.

The first *pāda* ends fol. 18b; the second, fol. 33a; the third, fol. 47b.

Colophon: लिखितं दुर्गादासकायस्थेन श्रीवास्तव्य २

[H. T. COLEBROOKE.]

1832.

1865. Foll. 46; size 12 in. by 5½ in.; 7-16 lines in a page; fair modern writing.

Pātāñjalayogaśāstravṛtti, called *Rājamārtanḍa*, a second copy. [J. TAYLOR.]

1833.

2427. Foll. 84; size 9 in. by 3¾ in.; seven lines in a page; writing fair.

Yogaśāstravṛtti, called *Rājamārtanḍa*, a third copy. [R. JOHNSON.]

1834.

3061. Foll. 13; size 10½ in. by 4½ in.; nine lines in a page; good modern writing.

Sūtrārthacandrikā, a very succinct commentary on the *Pātāñjalasūtra*, by Ananta. The text of the *sūtras* is in the middle of each page.

See Hall's Index, p. 11, no. xii.; Rāj. Mitra's Not. VI., no. 2127. It begins:

गुरुं प्रणम्य सूत्रार्थचन्द्रिका क्रियते मया ।

अनन्तेनेश्वरप्रोक्तै सच्चिदानन्दरूपिणम् ॥ १ ॥

अथ शब्दो अधिकारवाची योगो नाम समाधानं अनुशिष्यते व्याख्यायते येन तत् ॥ १ ॥ सत्त्वपरिणामरूपस्य चित्तस्य या वृत्त्यस्तासां निरोधो बहिर्मुखतावच्छेदादन्तर्मुखतया स्वकारणे लयः ॥ २ ॥

The first *pāda* ends fol. 4b; the second, fol. 7b; the third, fol. 11b.

[J. R. BALLANTYNE.]

1835.

559d. Foll. 26 (foll. 134-159 of the volume); size 12½ in. by 4½ in.; written by two different hands; foll. 1-9 eleven lines in a page, foll. 10-26 fourteen to seventeen lines in a page; end of the 18th century.

Yogamañiprabhā, a *Sāmkhyapravacana*, a *vṛtti* on *Pātāñjali's sūtras*, following *Vyāsa's*

Bhāṣhya, by *Rāmānanda Sarasvatī*, pupil of *Govindānanda*.

See Hall's Index, p. 12, no. xiv. (the name of the author is not given there).

It begins : श्रीवागीश्वर्यै नमः श्रीरामचंद्राय नमः श्री-
विश्वेश्वराय नमः श्रीभानवे नमः श्रीपतंजलये नमः श्रीव्यासाय
नमः श्रीगुरुभ्यो नमः श्रीसर्वयोगशास्त्रप्रवर्तकेभ्यो नमः ॥

वन्दे ज्ञेशायुसंसृष्टं पुराणपुरुषं हरिं ।

प्रकृत्या सीतया जुष्टं योगेशं योगदायिनं ॥ १ ॥

पतंजलिं सूत्रकृतं प्रणम्य

व्यासं मुनिं भाष्यकृतं च भक्त्या ।

भाष्यानुगां योगमणिप्रभास्यां

वृत्तिं विधास्यामि यथामतीतां* ॥ २ ॥

इह खलु भगवान्पतंजलिः प्रेक्षावत्प्रवृत्त्यंगं शास्त्रप्रतिपाद्यं
दर्शयति अथ योगानुशासनं १

The *samādhipāda* ends fol. 11a, the *sādhana-*
pāda ends fol. 15b, the *vibhūtipāda* ends fol. 20b.

The end of the whole work is :

मणीन्द्रसूत्रसंबद्धा व्यासवाङ्मणिभूषिता ।

मद्वाङ्मौक्तिकमाला स्यात्सदा श्रीरामपादयोः ॥ ३ ॥

झाहं प्रमादनिरतः ज्ञा वात्सल्यं गुरोर्दिदं ।

नूनं महात्मनां हीने स्वतश्चित्तं कृपान्वितं ॥ ४ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्य श्रीगोविंदानंदभगवत्प
(leg. पूज्य)पादशिष्यश्रीरामानंदसरस्वतीकृतौ सांख्यप्रवचने
योगमणिप्रभायां कैवल्यपादश्चतुर्थः समाप्तः ॥

Dated : संवत् १८४९ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1836.

3101. Foll. 40; size 9 in. by 6 in.; eight
lines in a page; large good writing.

(a) *Haṭhapradīpikā*, a metrical treatise on
haṭhayoga (the subduing of worldly
desires by violent means), in four *upa-*
deśas, by *Ātmārāma* or *Svātmārāma*
Yogindra.

See Hall's Index, p. 15, no. xxxiii.;

Oxford Catalogue, p. 233, no. 566; Berlin
Catalogue, p. 195, no. 647; Copenhagen
Catalogue, p. 9, no. xii. This work has
been published, with commentary, by
Brahmānanda Jyotsa, Burdwan 1890.

The first *upadeśa* (65 *ślok.*) ends fol. 7b;
the second (80 *ślok.*), fol. 14b; the third
(127 *ślok.*), fol. 25b; the fourth (129 *ślok.*),
fol. 37a. The Oxford copy seems to
represent another version of the text,
its four chapters containing only 72, 76,
100 and 83 couplets.

(b) Foll. 37a-40a contain a small metrical
treatise, in 31 couplets, on the same
subject, by *Mānānātha Munīśvara*, "son
of *Umā* and *Śaṅkara*" (see the sixth
couplet).

It begins : नमः श्रीगुरुदेविसरोजाम्भ्यां ॥

गुरुश्च गुरुपुत्रश्च ये चान्ये गुरुवान्धवाः ।

योगिनो ये क्रमाज्ज्येष्ठास्तेषां पादौ नमाम्यहम् ॥ १ ॥

मोमारामममादंष्ट्रे(?) हयागदलनंभष(?) ।

यो दोषभावनातीतस्तं गुरुं प्रणमाम्यहम् ॥ २ ॥

भ्रान्तस्तु लोके भ्रमति विभ्रान्तः सुखमेधते ।

ते हि सिद्ध्यन्ति पुरुषा आदिनाये व्यवस्थिताः ॥ ३ ॥

कुलजातिसमायुक्तः सुधीरप्रगुणान्वितः ।

गुरुभक्तियुतो धीमान् सच्चिन्म इति कथ्यते ॥ ४ ॥

गुरुत्वं चैव शिष्ये च शिष्यत्वं च गुरौ तथा ।

नानयोरपि भेदो ऽस्ति समसिद्धिर्हि जायते ॥ ५ ॥

उमाशङ्करपुत्रो ऽहं मीननाथो मुनीश्वरः ।

कथयामि परं तत्त्वं कुलाकुलविबोधकम् ॥ ६ ॥

Though apparently a work different from
the *Haṭhapradīpikā*, it has the signature : इति
आत्मारामविरचितं हठप्रदीपिका संपूर्णं ।

Date of the volume : संवत् ११५९ वर्षे मार्गशीर्षे
शुद्ध ८ रवौ अमदावादवास्तव्यं (Ahmadābād?) नागरसावो-
दराज्ञातीयत्रि० भाणजीसुतत्रि० कीका लिखितमिदं ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

* The last *akshara* is doubtful.

1837.

355b. Foll. 23; size 10½ in. by 4¼ in.; 8 to 9 lines in a page; large writing. The last two leaves are bound in the wrong way.

Haṭhapradīpikā, a second copy, dated: संवत् १७९८ मीति फलीक वदी चतुर्दशी ॥

After the date there are added, by another hand, twenty couplets on the same subject, beginning:

चित्तं न सुप्तं नो जाग्रत्सृतिमात्रं न चान्यथा ।

नास्तेति न चोदेति यस्यासी मुक्त एव सः ॥ १ ॥

*Śloka*s 5 and 6 are to be found in the *Va-siṣṭhāyoga*, adhy. II. śl. 27, 28.

[H. T. COLEBROOKE.]

1838.

1725c. Foll. 34 (29-62); size 8¼ in. by 3½ in.; seven lines in a page; large good writing.

Haṭhapradīpikā, a third copy. It differs very much from the two preceding copies, and agrees more with the Oxford copy. There are five chapters in this copy, the fifth beginning fol. 32b. But the nineteen couplets of this additional chapter, the first of which is:

खेच्छया वक्ष्यमानो ऽपि योगोक्तैर्नियमैर्विना ।

वचोलीं यो ऽभिजानाति स योगी सिद्धिभाजनम् ॥

and the last of which is:

तस्मादयमकामाय भोगमुक्तिविमुक्तिदः ।

तस्मात्पुण्यवत्तामेवमेव योगस्तु सिद्धति ॥

are the same as *śloka*. 79-98 in the third chapter of the first and (*śloka*. 79-97) of the second copy. At the corresponding place in this copy there is the note (fol. 49b, l. 7, in the text): अत्रत्या वचोली यन्मानरे लिखितासीत् क्रमप्राप्ताप्यत्र त्यक्त्वा ससाधारणप्राप्त्यनुष्ठेयत्वात्तस्याः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1839.

777a. Foll. 51; size 10½ in. by 4¼ in.;

nine lines in a page; clumsy, but clear writing, of the 18th century.

A continuous series of *Yoga* tracts, all written by the same hand. They have the character of the *Tantra* literature. An author's name is only mentioned for the last of these texts. Authorities quoted: *Lalitāśvachanda*, fol. 37a, l. 9; *Pratyabhiññā*, fol. 37b, l. 2; *Vāmakeśvara-tantra*, ibid. l. 5; *Bakulaka*, fol. 38a, l. 1; *Śivānandācārya*, fol. 38a, l. 5; *Tattvasaṃhitā*, fol. 39a, l. 8; *Śaṃkarācārya*, fol. 39b, l. 3; चार्वाकाश्चतुराः स्वतर्केनपुणा देहात्मवादे रताः fol. 48a, l. 6.

There is a note by Colebrooke on the first page: "Avadhūta yogī lacshana by Goracsha nātha. Other forms observed by Avadhūta Yogis." But this only holds good for the last chapter of the last piece.

A first piece, which treats of various *mantra*'s of the *yoga* practice, begins:

अस्य श्री सासनमंत्रस्य मेरुपृष्ठ ऋषिः कूर्मो देवता सुतलं (sic!) छंदः सासने विनियोगः प्रणवस्य परब्रह्म ऋषिः परमात्मा देवता दैवी गायत्री छंदः प्राणायामे विनियोगः अतिक्रूरमहाकायकल्यांतदहनोपमभैरवाय नमस्तुभ्यमनुज्ञां दातुमर्हति यागभूमावक्षतपुष्पाभिर्क्षिप्य भूमिं प्रार्थयेत्

There is a mystical figure in the middle of the first page.

This first piece ends fol. 9b; the last lines contain a list of the subjects which were treated:

कर्ष्यामि त्वदाज्ञेयमिति विशापनं मम ।

भूशुद्धिं भूतशुद्धिं च प्रविलापनमातृकां ॥

प्राणप्रतिष्ठाभजनां अग्निप्राकारवेष्टनं ।

महोदधं शिरोधनं पीठाख्यं हृदयाख्यं ॥

A second piece, fol. 10-16a, treats of *Sandhyā*. It begins:

त्रिकोणमर्धेहीकारं कोणाग्रे प्रणवेन तु

दंडे तु व्याहृतिश्चैव संध्यायनं विलिख्यसेत् (sic!)

It ends: आचम्य संध्या समाप्ता ॥

Follows, in the same line, a short *third* piece called *संध्यावन्दनविधिः* fol. 16a-17a.

The beginning is: *सस्य श्रीसंध्यावन्दनमंत्रस्य सादीपनी भगवानृषिः अनुष्टुप् छंदः ब्रह्मा देवता शोभनवक्त्रं बीजं नील-ग्रीवा इति शक्तिः नेत्रेति कीलकं वन्दनार्थं विनियोगः*

The next two pieces (the *fourth* and *fifth*) bear a pauranic character, they form part of an *Amanaskakalpakhaṇḍa*, foll. 17a-26b. The first of these two pieces is called *Layayoga*.

It begins :

प्रणम्य शिरसा देवं कृतोजलिरभाषत ।
जीवन्मुक्तिपदोपायं कथयस्वेति पृच्छति ॥
ईश्वरः परज्ञानमहं वच्मि येन तत्त्वं प्रकाशते ।
येन विच्छिद्यते सर्वं साक्षापाशादिवन्धनं ॥
आधारादिषु चक्रेषु सुषुम्नादिषु नाडिषु ।
प्राणादिषु समीरेषु परतत्त्वं न तिष्ठते ॥

The end is fol. 21a : *इत्यमनस्ककल्पखंडे ईश्वरवाम-देवसंवादे लययोगः प्रथमः ॥*

The second piece is called *Śaivasiddhānta*. It begins :

वामदेवः भगवन् देव देवेश परमानन्द सुंदर ।
त्वत्प्रसादान्मया लब्धः पूर्वयोगः सविस्तरः ॥
अपरं किं तदाख्याहि भवता यदुदीरितं ।
ईश्वरः बहिर्मुद्रान्वितं पूर्वं बहियोगेन तन्मयः ॥
अंतर्मुद्राख्यमपरं अंतर्योगं तदेव हि ।
राजयोगस्तु कथितः स एव मुनिपुंगवः ॥

It ends, fol. 26b :

दांतानां कुशलानां च सततं मोक्षमिच्छतां ।
श्रद्धावतां सुशिष्याणां शास्त्रमेतत् प्रकाशयेत् ॥
शास्त्रमेतत् प्रयत्नेन सदाभ्यासं मुमुक्षुभिः ।
यस्य धारणमात्रेण स्वयं तत्त्वं प्रकाशते ॥

इति श्रीशैवसिद्धांते ॥ (sic !)

The last piece, foll. 26b-51a, is a larger work : *Siddhasiddhāntapaddhati*, by Gorakṣa-nātha (also *Śaṅkaranātha*, see the last couplets), in six *upadeśas*. It begins :

आदिनाथं नमस्कृत्वा शक्तिपुङ्क्तं जगद्गुरुं ।
वक्ष्ये गोरक्षनाथोयं सिद्धसिद्धांतपद्धतिं ॥

नास्ति सत्यविचारोऽस्मिन् उत्पत्तिश्चाद्विपिंडयोः ।

तथापि लोकप्रतीत्यर्थं वक्ष्ये सत्संप्रदायतः ॥

सा पिंडोत्पत्त्यादिसिद्धमते सम्यक् प्रसिद्धा पिंडोत्पत्तिः
पिंडविचारः पिंडसंपत्तिः पिंडाधारः पिंडपदसमरसभावः नित्य-
पिंडावधूतः

यदा नास्ति स्वयंकर्ता कारणं न कुलाकुलं ।

अव्यक्तं न परं ब्रह्म अनामा विद्यते तदा ॥

अनामेति ॥ स्वयमनादि सिद्धं एकमनादि निधनं सिद्ध-
सिद्धांतप्रसिद्धं

तस्येष्टामात्रधर्मेण निजशक्तिः प्रसिद्धा तस्योन्मुखीमात्रेण
परा शक्तिरुत्थिता तस्यास्मदीभूतमात्रेण अपरा शक्तिरुत्थिता
ततोऽहंताईमात्रेण सूक्ष्मशक्तिरुत्थिता ततो वेदशित्यमात्रेण कुंड-
लिनी शक्तिरुत्थिता नित्यता निरंजनता निष्पंदता निराभासता
निरुद्धानता इति पंचगुणा निजशक्तिः etc. एवं शक्तितत्त्वे
पंचपंच गुणा योगात् परापिंडोत्पत्तिः उक्तं च

निजा परापरा सूक्ष्मा कुंडलीतानु(sic!) पंचधा ।

शक्तिचक्रक्रमेणाय जातः पिंडः परः शिवः ॥

Fol. 30b अथ गर्भोत्पत्तिः(?) पिंडोत्पत्तिः, on the
gradual development of the embryo : नरनारी-
संयोगे क्रतुकाले रजोबिंदुसंयोगेन जीवः प्रथमदिने कलनं
भवति सप्तरात्रोषितेन बुद्बुदाकारं भवति अर्द्धमासे गोलाकारं
भवति मासमात्रे कठिनं भवति मासद्वये शिरो भवति तृतीये
मासि हस्तपादादिकं भवति चतुर्थे मासि चक्षुः । कर्णादिनासि-
कामुखमेढ्रगुदं भवति पंचमे मासि पृष्ठोदरो भवति षष्ठे मासि
नखकेशादिकं भवति सप्तमे सर्वचेतनसंयुक्तो भवति अष्टमे
सर्वलक्षणसंयुक्तो जातोऽपि न जीवति नवमे सत्त्वज्ञानगर्भसंयुक्तो
भवति दशमे मासि योनिस्तस्पृशादज्ञानबालको भवति शुक्लाधिके
कन्यका समशुक्लरक्ताभ्यां नपुंसको भवति परस्परस्त्रीपुरुष-
चिंताय्याकुलत्वादधः कुब्जो वामनः पंगुरंगहीनश्च भवति
परस्पररतिकाले अंगनिपीडनकरणगुणैः शुक्लं द्वित्रिवारं भवति
तेन द्वितीयबालको भवति. The first *upadeśa* ends,
fol. 31a : इति गोरक्षनाथकृता पिंडोत्पत्तिः प्रथमोपदेशः

The second *upadeśa* ends, fol. 34b : इति गोर-
क्षनाथकृतौ सिद्धसिद्धांतपद्धतौ पिंडविचारं नाम द्वितीयोपदेशः

The third *upadeśa* ends, fol. 36b : इति श्री-
गोरक्षनाथकृतौ सिद्धसिद्धांतपद्धतौ पिंडसंपत्तिर्नाम तृतीयोपदेशः

The fourth *upadeśa* ends, fol. 39a : इति गोर-
क्षनाथकृतौ ० पिंडाधारश्चतुर्थोपदेशः

The fifth *upadeśa* ends, fol. 44a : इति श्रीगो-
रक्षनाथकृतौ ० पिंडपदयोस्समरसकरणं नाम पंचमोपदेशः

The sixth *upadeśa* treats of the *avadhūta yogin*; it begins : अथ नित्यपिंडावधूतः । अवधूतयोगि-
लक्षणं कथ्यते अवधूतयोगिनामकः इत्यपेक्षायामाह । यस्सर्वान्
प्रकृतिविकारान् अवधुनोतीति अवधूतयोगी । योगोस्यास्तीति
योगी । It ends with a long series of *śloka*s,
of which these are the last :

मया शंकरनाथेन सिद्धसिद्धांतपद्धतिः ।

लिखिता यः पठेत् भक्त्या स याति परमां गतिं ॥

विदधान्वर्थनिलयं भक्तानुग्रहमूर्तिमान् ।

स्मरानंदभरं चेतोगणपत्यभिधं महः ॥

॥ श्री ॥ इति गोरक्षनाथकृतौ सिद्धसिद्धांतपद्धतौ अवधूत-
योगिलक्षणं नाम सर्वं षष्ठोपदेशः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

C. NYĀYA.

a. *The Sūtras and Commentaries.*

1840.

161c. Foll. 8; size 12 in. by 4½ in.; 11 or 12
lines in a page.

Gautamapraṇītāni Nyāyadarśanasūtrāṇi, the
text of the *Nyāyasūtras*. [H. T. COLEBROOKE.]

1841.

3040. Foll. 121; size 12 in. by 4½ in.;
ten lines in a page; fine writing.

Nyāyabhāṣya, *Vātsyāyana's* commentary on
the *Nyāyasūtra*, in four parts. See Hall's
Index, p. 20 no. ii.

(a) The first and second *adhyāya*, foll. 53;
the last two leaves are in another hand-
writing.

(b) The third *adhyāya*, foll. 32 (54-85); the
first two leaves are in a more modern
handwriting.

(c) The fourth *adhyāya*, foll. 22 (86-107).

(d) The fifth *adhyāya*, foll. 14 (108-121).

Date of this copy : संवत् १९११ ॥

The *Nyāyabhāṣya* was published in the
Bibl. Ind. by *Paṇḍita Jayanārāyaṇa Tarka-*
pancānana, Calcutta 1865. For the beginning
of an English translation of the *Nyāyabhāṣya*,
by *Keśava Śāstrī*, see The Pandit, New Series, II.
See also E. Windisch's dissertation "Ueber
das *Nyāyabhāṣya*," Leipzig, 1888.

[J. R. BALLANTYNE.]

1842.

1821. Foll. 100; size 12 in. by 5½ in.;
11-13 lines in a page.

Nyāyabhāṣya, a second, modern copy. It
has these introductory couplets :

स्नापयसि सूत्रवद्धां वाचं धेनुं मुदे श्रमिणाम् ।

वन्द्यो ऽसि धर्मधूर्वह वात्स्यायन यो ऽसि वात्सलो वत्सः ॥ १ ॥

नावेत्स्यन्निह केचिद्ब्रह्मगृहे कीदृशो न्यायः ।

यदि वात्सल वात्स्यायन नाभाविष्यत भवानेवम् ॥ २ ॥

Subscription of the writer : इदं पुस्तकं गोखले-
नुपनाम पांडुरंगेण लिखितं ॥ [J. TAYLOR.]

1843-1845.

488. Foll. 97; size 13 in. by 4½ in.;
16-18 lines in a page; Bengali character;
good old writing.

(a) Foll. 1-22.

Nyāyātrisūtrīṭātparyāṭikā, the beginning of
Vācaspati's commentary on *Uddyotakara's*
Nyāyavārttika. This first portion treats only
of the first three *sūtras*.

See Hall's Index, p. 21 no. iv.; Cowell's
preface to his edition of the *Kusumāñjali*,
p. vi. sq.; Burnell's Tanj. MSS., II., p. 113.
The sequel of the *Nyāya* commentators is
Vātsyāyana, *Uddyotakara*, *Vācaspati Miśra*,
Udayana, *Vardhamāna*. Hall took *Uddyotakara*
and *Udayana* for one and the same person.

It begins: विश्वव्यापि विश्वशक्तिः पिनाकी विश्वेशानो ०
(see Cowell, l. c.).

For another fragment of the *Nyāyavārttika-*
tātparyāṭikā, see no. 1846 (1075b).

(b) Foll. 26 (23-48).

Trisūtrīnibandha, a commentary on the preceding *Nyāyatrīsūtrītātparyāṭikā*; the name of its author is not mentioned, but it is the beginning of *Udayana's Nyāyanibandha* (see Burnell's Tanj. MSS., II., p. 113; Cowell's preface to the *Kusumāñjali*, p. vi., see also *infra*, nos. 1846 and 1847). Rājendralāla Mitra, Notices of Skr. MSS., vol. v., p. 207, no. 1889, ascribes the *Nyāyanibandha* to *Uddyotakara*, repeating here the error of Hall (Index, p. 20, no. iii.).

It begins :

मातः सरस्वति पुनः पुनरेष नत्वा
ब्रह्मास्त्रलिः किमपि विज्ञपयाम्यवेहि ।
वाक्चेतसोर्म्मम तथा भव सारधाना
वाचस्पतेर्वैचसि न स्खलतो यथैते ॥

विश्वाराध इत्यत्र विश्वशब्देन संसारिचेतनवङ्गो(?)विरक्षितः
तस्यैव तदाराधकत्वात् विश्वेशान इत्यत्र °

(c) Foll. 49 (49-97).

Trisūtrīprakāśa, a commentary on the preceding commentary, by *Vardhamāna*, son of *Gangeśvara*.

The form of the subscription इति वङ्गमानप्रकाशे त्रिसूत्री समाप्ता, indicates that this work forms part of the *Nyāya-nibandha-prakāśa* mentioned in Hall's Index, p. 21, no. v.

Hall gives as the extent of his copy of the *Nyāya-nibandha-prakāśa* "leaves 53, śloka 3500." As this is precisely the extent of the *Trisūtrīprakāśa*, it is probable that he also saw only this same first part of the whole.

It begins :

यस्याशाः परिधानमिन्दुकलिकाधस्ते शिखरदध्रियं
यं पश्यन्ति निरन्तराय मनसः संसारमोहच्छिदं
तं वन्दे सुरवृन्दवन्दितपदद्वन्द्वारविन्दं शिवम् ॥
न्यायविद्याविदधाय श्रीमांसापार(गताय) ।
गङ्गेश्वराय(sic!) गुरवे पित्रे ऽब्रुवते नमः ॥

विषयदर्शनोद्देशादुक्तकतिमिरावृताः ।

वङ्गमानप्रकाशेन सन्तः पश्यन्तु पङ्क्तौ ॥

वागव(?)प्रतिपत्तये वागधिष्ठातृदेवतानमस्कारपूर्वकं ग्रन्थ-
स्याभिधेयमाह मातरिति ° [H. T. COLEBROOKE.]

1846.

1075b. Foll. 64-92; size 13½ in. by 5½ in.; twelve lines in a page; Bengali character; fair writing, on brown paper.

Nyāyavārttikatātparyāṭikā, by *Vācaspati Miśra*, another fragment of his commentary on the *Nyāyavārttika* (see no. 1843), giving the end of the fourth adhyāya and the whole of the fifth adhyāya.

The first āhnika of the fifth adhyāya begins (fol. 66a): अथ प्रमाणादयः पदार्था लक्षिताः परीक्षिताश्च तत्किमपरमवशिष्यते यदर्थं पञ्चमो अध्याय सारभ्यत इत्यत्र साह साधर्म्यवैधर्म्याभ्यां प्रत्यवस्थानस्य विकल्पाज्जातिबहुत्वमिति भाष्यं तस्यार्धमाह वार्त्तिककारः °

The second āhnika begins fol. 78a.

1847.

1075a. Foll. 1-63; size 13½ in. by 5½ in.; twelve lines in a page; Bengali character; fair writing, on brown paper.

Tātparyaparīśuddhi (also called *Nyāyanibandha*), a commentary on *Vācaspati's Nyāyavārttikatātparyāṭikā*, by *Udayana*, incomplete.

There is a confusion about this work in Hall's Index, p. 20, no. iii. The correct dates are given in Cowell's preface to his edition of the *Kusumāñjalī*, p. vi., also in Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. vii., p. 128, no. 2358.

This copy begins with the first āhnika of the third adhyāya :

विद्यासन्धोदयोद्देकादविद्यारजनीक्षये ।

यदुदेति नमस्तस्मै

द्वितीये प्रमाणानि परीक्षितानि इहेदानि कारणरूपमे-
यपट्टं परीक्ष्यते तदेवाध्यायार्थः ।

The 2nd āhnika begins fol. 16a; the 1st of the fourth adhyāya, fol. 29a; the 2nd, fol. 45b; the 1st of the fifth adhyāya, fol. 50b; the 2nd, fol. 60b.

Fol. 63b, this commentary breaks off, the second portion of the volume being a fragment of *Vācaspati's* commentary.

[H. T. COLEBROOKE.]

1848.

1436a. Foll. 82; size 12½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page.

Nyāyasūtravṛtti, a commentary on the *Nyāyasūtra*, by *Viśvanātha Bhaṭṭācārya*, son of *Vidyānivāsa Bhaṭṭācārya*. With marginal notes in Colebrooke's handwriting.

The complete text of the *Nyāyasūtravṛtti* was printed Calcutta 1828, an English translation of the *Nyāyasūtras* according to this commentary, together with the text of the *sūtras* and extracts from the commentary, was published by J. R. Ballantyne in three parts, Allahabad 1850-1854.

See Aufrecht's Catalogue, p. 239; Hall's Index, p. 22, no. ix. [H. T. COLEBROOKE.]

1849.

232a. Foll. 91; size 12½ in. by 3½ in.; nine lines in a page.

Nyāyasūtravṛtti, a second copy, with the date: संवत् १८५०. [H. T. COLEBROOKE.]

1850.

2786b. Foll. 88; size 12 in. by 5 in.; Devanāgarī writing of 1735 A.D.; 9 or 10 lines in a page.

Nyāyasūtravṛtti, by *Viśvanātha Pañcānana Bhaṭṭācārya*, son of *Vidyānivāsa Bhaṭṭācārya*; including the text of *Gotama's Nyāyasūtra*, a third copy. [H. T. COLEBROOKE.]

1851.

999. Foll. 159; size 12½ in. by 4½ in.; modern Bengali handwriting; seven lines in a page.

Nyāyabhāṣya-ṭīkā(?), or *Gautamabhāṣhya-vyākhyāna*, apparently a commentary on *Vātsyāyana's Bhāṣhya*, or on a commentary thereon.

The exact relation between the two works has not been made out from a perusal of a portion of the MS., but only a very general connection with the *Nyāyasūtras*; and no colophon of any kind appears in the volume.

It begins: अथ गौतमभाष्यव्याख्यानमाह । तावद्
ग्रन्थारम्भसमये प्रारिम्भितप्रतिबन्धध्वंसमुद्दिश्य मङ्गले प्रवर्तन्ते
प्रेक्षावन्तः । तत्र मङ्गलस्य प्रारिम्भितप्रतिबन्धकध्वंसजनकत्वे
किं मानं । विशिष्टशिष्टाचारानुमितश्रुतिरेव मानं । तथा हि
तत्र प्रामाण्याभ्युपगमात्कार्यैकदेशविकल्पः । तन्नात्मर्येविषये
कार्यस्यैव विवक्षितत्वात् विशिष्य तन्नात्मर्यमविदुषामपि तदन्व-
सन्नतिष्ठता(?) तात्पर्येविषये वेदाः प्रमाणमिति सामान्यतस्तदभ्यु-
पगमस्य सत्त्वात् ०

It ends: युगपदधिकरणवचनो द्वन्द्व इति अधिक्रियत
इत्यधिकरणपदार्थः । द्वन्द्वो द्वन्द्वसमासरूपं तद्युगपदर्थं वक्ति
यथा धवसदिरावित्यत्र धवशब्देन धवसदिरौ युगपदुपस्थाप्येते
सदिरशब्देनापि धवसदिरौ युगपदुपस्थाप्येते इति ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

b. *The Tarkabhāṣhā and Commentaries.*

1852.

2122c. Foll. 33; size 9½ in. by 4½ in.; 9-15 lines in a page.

Tarkabhāṣhā, an elementary treatise on the *Nyāya* philosophy, based on the *Nyāyasūtra* and the *Nyāyabhāṣhya*, by *Keśava Mīśra*. With marginal notes in Colebrooke's handwriting.

See Hall's Index, p. 22, no. x.; Weber's Catalogue, p. 208, no. 708; Rāj. Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. iii., p. 72, no. 1110; Burnell's Tanj. MSS., II., p. 118.

It begins :

बालो ऽपि यो न्यायनये प्रवेशम्
अल्पेन वाञ्छत्यलसः श्रुतेन ।
संक्षिप्तयुक्त्यन्विततर्कभाषा
प्रकाश्यते तस्य कृते मयैषा ॥

प्रमाणप्रमेय ° । इति न्यायस्यादिमं सूत्रं । अस्यार्थः । प्रमाणादिषोडशपदार्थानां तत्त्वज्ञानान्मोक्षप्राप्तिर्भवतीति । न च प्रमाणादीनां तत्त्वज्ञानं सम्यक् ज्ञानं तावद्भवति यावदेषामुद्देश-लक्षणपरीक्षा न क्रियते यदाह भाष्यकारः ॥ त्रिविधा चास्य शास्त्रस्य प्रवृत्तिः °

Fol. 19a is the end of a first section :

चत्वार्येव प्रमाणानि युक्तिलेशोक्तिपूर्वकं ।
केशवो बालबोधार्थं यथाशास्त्रमवर्णयत् ॥

इति इदानीं प्रमेयाण्युच्यन्ते ॥ आत्मशरीर ° (Ny. Sū. I. 1, 9).

Fol. 29a ends a second section on the *prameyāṇi*. The other topics, mentioned in the first *sūtra*, are summarily dealt with in the last four leaves.

Date : अथणवदि (sic!) चतुर्थी चंद्रवारे लिखितं कृष्ण-दास वैष्णवः ॥ संवत् १९६७ ॥

[GAIKAWAR.]

1853.

2036. Foll. 19; size 13½ in. by 5½ in.; thirteen lines in a page.

Tarkabhāshā, a second copy.

[GAIKAWAR.]

1854.

3030. Foll. 29; size 13½ in. by 5 in.; nine lines in a page.

Tarkabhāshā, a third copy.

[J. R. BALLANTYNE.]

1855.

1731b. Foll. 50 (21-70); size 8½ in. by 3½ in.; 7 or 8 lines in a page; Bengali character.

Tarkabhāshā, a fourth copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

1856.

47k. Foll. 30 (165-194); size 9½ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

Tarkabhāshā, a fifth copy.

After the subscription it has :

सप्रसंग उपोद्घातहेतुतावसरस्तथा ।

निवाहकैककार्यत्वे षोढा संगतिरुच्यते ॥

संवत् १८०९ मिति वैशाखशुदी १ वारशनी तद्दिने खेडले-नारामणे (sic !) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1857.

1517a. Foll. 18½; size 10½ in. by 4½ in.; 13 or 14 lines in a page; Jaina handwriting.

Tarkabhāshā, a sixth copy, written, together with a copy of *Bhāsarvajña's Nyāyasāra*, in संवत् १६९०. With marginal notes in the same handwriting.

[H. T. COLEBROOKE.]

1858.

2346e. Foll. 34; size 10 in. by 6½ in.; 12 or 13 lines in a page.

Tarkabhāshā, a seventh copy.

[GAIKAWAR.]

1859.

592a. Foll. 84; size 11 in. by 3½ in.; foll. 1-5 and 74-84 six lines, foll. 6-73 five lines in a page.

Tarkabhāshāprakāśa, a commentary on the *Tarkabhāshā*, by Govardhana, who was the son of Balabhadra and Vijayaśrī, and the younger brother of Viśvanātha and Padmanābha; the latter taught him the *Nyāya*. With brief marginal notes in Colebrooke's handwriting.

It begins :

यज्ञकैभाषामनुभाषते स्म
 गोवर्द्धनस्तर्ककथासु धीरः ।
 तेनानवद्येन सुधीशुगौरी
 कीर्तिर्गुरुणाममृताधिकास्तु ॥ १ ॥
 विजयश्रीतनूजन्मा गोवर्द्धन इति श्रुतः ।
 तर्कानुभाषां तनुते विविच्य गुरुनिर्मितिम् ॥ २ ॥
 श्रीविश्वनाथानुजपसनाभा-
 नुजो गरीयान्वलभद्रजन्मा * ॥
 तनोति तर्कानधिगत्य सर्वान्
 श्रीपसनाभाद्विदुषो विनोदम् ॥ ३ ॥

Cp. Burnell's Tanj. MSS., II., p. 119.

Nearly the whole verso of fol. 8, from इदानीं श्याम^० to the end, is in the wrong place there, धर्म(इत्यादिवाक्यातिव्याप्तिः etc., belonging together.

The text of the inserted page would be in the right place fol. 11b, l. 5-12a, l. 5.

Fol. 78a, the *Ratnakoshakāra* is quoted : तत्त्वनिर्णीनोषु(sic!)विजिगीषुकथा काचित् चतुर्थी वादवि-
 त्तयात्मिकास्तीति रत्नकोषकारस्तत्र.

See Weber's Catalogue, p. 203, no. 680 ; Hall's Index, p. 23, no. xii.; Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. viii., p. 204, no. 2757. [H. T. COLEBROOKE.]

1860.

1369a. Foll. 37; size 9½ in. by 4½ in.; 13-16 lines in a page.

Tarkabhāshāprakāśa, a second copy. After fol. 29 one leaf is wanting (fol. 69, l. 2-fol. 72, l. 4 of the first copy). [H. T. COLEBROOKE.]

1861.

1538. Foll. 150; size 10½ in. by 3½ in.; ten lines in a page.

(*Tarkabhāshā*)-*Bhāvārthadīpikā*, a commentary on the *Tarkabhāshā*, by *Gaurikānta Sārva-*

* This is the reading of the second copy, the present copy being corrupt in the second *pāda*.

bhauma Bhaṭṭācārya, who wrote also the *Sadyuktimuktāvalī*, quoted fol. 69b. This (the *Bhāvārthadīpikā*) is anterior to *Mādhava Deva's* commentary . . and subsequent to *Govardhana's* . . (Colebrooke on the title-page). The *Tarkabhāshāprakāśa* is quoted e.g. on the first page. The brief marginal notes marking the topics, as they are treated in the text, are in Colebrooke's handwriting. Fol. 124b, he points out a quotation of *Balabhadra* (fol. 11b *Balibhadra*). Cp. Burnell's Tanj. MSS., II., p. 118.

It begins : श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीमहालक्ष्म्यै नमः ॥ श्रीगुरुचरणभ्यां नमः ॥ श्रीः ।

श्री तत्सदेभिः प्रतिपादिताय
 नित्याखिलेध्वाकृतिधियुताय ।
 लीलाघनश्यामकलेवराय
 नमो ऽस्तु तस्मै जगदीश्वराय ॥ १ ॥
 उज्ज्वला तर्कभाषाया इयं भावार्थदीपिका ।
 भट्टाचार्येण धीरेण गौरीकान्तेन तन्यते ॥ २ ॥
 मातभारति हे शिरोमणिवचोव्याख्यानसत्कीशलेः
 साहंकारतयैव केशवकृतिव्याख्यासु किं लज्जसे ।
 कर्पूरप्रचुरोज्जसत्सदिरपुष्पाधूलजो वाधरे ॥ ३ ॥ ?
 रागो यावकजो ऽथवा यदि तदा का नाम शोभास्यतिः
 इह खलु प्रज्ञावन्तो ग्रन्थाभिधेयप्रयोजनसंबन्धान्प्रतीत्यैव
 तदध्ययनादौ प्रवर्त्तन्ते ॥ तदुक्तम् ।

सिद्धार्थे सिद्धसंबन्धं श्रोतुं श्रोता प्रवर्त्तते ।
 ग्रन्थादौ तेन कर्त्तव्यः संबन्धः(ः)सप्रयोजन इति ।

अतः प्रारिप्सितस्यग्रन्थे प्रेक्षावत्प्रवृत्तये प्रयोजनाभिधेयसंब-
 न्धान्दर्शयन् शिष्यावधानाय तर्कभाषाप्रकाश(कारः)प्रतिजा-
 नीते ॥ बालो ऽपीति ॥ ०

Fol. 65b ends the *pramāṇa*-, fol. 122a, the *prameya*-section.

The final couplets are nearly the same as in the *Tarkabhāshāsāramanjari* :

हे धीरास्तर्कभाषायां न कर्त्तव्यवाधरीणा ।
 शास्त्रार्थः सर्व एवास्यां सूत्रवद्विद्यते यतः ॥ १ ॥
 नावक्ष्येया(? नावे०) तर्कभाषा बालकैर्दृष्यत इति ।
 वानरैर्लेखितो ष्येयो(sic) नागाधः किं महोदधिः ॥ २ ॥

अन्येषामपि संविलोक्य विवृतीः सम्यग्विभाव्याकरं
मात्सर्यं मनसो विहाय कलयन्त्याख्यां मदीयामपि ।
भावार्थं प्रतिसंदधाति हृदये को ऽपीह धीरो यदि
स्यादेवात्र तदा विनिर्मितिविधौ श्लाघ्यो ममायं श्रमः ॥ ३ ॥
पिपाठविषयतां बालानां शिष्याणामिह काम्यया ।
गौरीकान्तेन धीरेण कृता भावार्थदीपिका ॥ ४ ॥

See Hall's Index, p. 23, no. xiii.; Burnell's
Tanj. MSS., II., p. 118. [H. T. COLEBROOKE.]

1862.

471. Foll. 81 (195-275); size 9½ in. by
4 in.; generally thirteen lines in a page.

Tarkabhāshāsāramañjarī, also called *Tarka-
prakāśa*, a commentary on the *Tarkabhāshā*,
"by *Mādhava Deva*, of Kāśī, son of *Lakṣmaṇa
Deva*, and grandson of *Mādhava Deva*, of Dhārā-
sūra, a town on the banks of the Godā. He
is the author of the *Nyāyasāra*" (Colebrooke,
on the title-page; see the final couplets of the
Nyāyasāra). It begins :

नत्वा विश्वेश्वरं देवं गुरुं श्रीलक्ष्मणाभिधम् ।
गूढायास्तर्कभाषाया भावो व्याख्यायते मया ॥ १ ॥
ये मूका वधिरा विमूढमतयः सञ्ज्ञास्तविद्वेषिणो
मर्त्यास्ते गुरुवर्षेभुवेषदवी नीता यदाराधनैः ।
तं सानन्दवने वसन्तमनिशं विश्वेश्वरं सादरं
पार्थिव्या सहितं स्मरामि सततं विद्यौघविच्छिन्नये ॥ २ ॥
यद्दीधितिप्रभृतिषु प्रतिपद्युमिष्टं
तस्यापि वस्तुन इहावसरो न दूरम् ।
यत्तर्ककैशपरप्रसृतोरुशक्ति-
र्वागेव कर्तुमपदे ऽपि पदं प्रगल्भम् ॥

प्रेक्षावत्प्रवृत्तये स्वग्रन्थस्य प्रयोजनमाह । बालो ऽपि । केचित्तु
(the following quotation is from *Gaurikānta's
Bhāvārthadīpikā*) प्रेक्षावत्प्रवृत्तये स्वग्रन्थप्रयोजनाभिधेय-
संबन्धान्दर्शयन् शिष्यावधानाय प्रतिजानीते बालो ऽपीति ।
तत्र । प्रयोजनज्ञानेनैव प्रेक्षावत्प्रवृत्तिसिद्धेः ।

Mādhava Deva often refers to his *Nyāyasāra*
for a fuller exposition of his views (विस्तरस्तु
न्यायसारे द्रष्टव्यः fol. 50a). He often rejects *Gauri-
kānta's* explanations, generally introducing

them by गौरीकान्तस्तु. Other authorities, he
quotes, are: *Govardhana*, *Rudra Bhaṭṭācārya*,
Mūrāri Miśrāḥ, *Bhaṭṭa*, the *Cintāmaṇi* or *Maṇi*,
the *Didhiti*, the *Līlāvātiprakāśadidhiti*. The
quotations are for the most part pointed out
by marginal notes in Colebrooke's handwriting.

The *pramāṇa*-section ends fol. 43b, the *pra-
meya*-section fol. 77a.

The final couplets are nearly the same as
in the *Bhāvārthadīpikā* :

हे धीरास्तर्कभाषाया न कर्तव्यावधीरणा ।
ज्ञास्तार्थः सर्व एवास्यां विगूढः प्रकटीकृतः ॥ १ ॥
बालकैः पठ्यते यस्मान्नागाधेति न संभवि ।
वानरैर्लङ्कितो ऽप्येष नागाधः किं महोदधिः ॥ २ ॥
अन्येषामपि संविलोक्य विवृतीः सम्यग्विभाव्याकरं
मात्सर्यं मनसा विधाय (sic!) कलयन्त्याख्यां मदीयामपि ।
भावार्थं प्रतिसंदधाति हृदये को ऽपीह धीरो यदि
स्यादेवात्र (तदा) विनिर्मितिविधौ श्लाघ्यो ममायं श्रमः
विद्वदज्ञाननाशेन विद्वत्तविनाशिनी(?) । ॥ ३ ॥
यशो . . . (corrupt)* सुखदापि भविष्यति ॥
श्रीमन्माधवदेव इत्यभिहितो न्यायामुधेः पारगः
सञ्छिष्यान् स्वसुतादविप्रियकरः सद्धर्मवर्धायणीः ।
काशीपण्डितमण्डलीषु विलसन्महाक्यवृन्दः सदा
तस्यायं भुवि राजते सतितरां तर्कप्रकाशः सदा
[गोदातीरस्थः] ॥

Date of this copy : संवत् १८०८ समैश्चावश्वदि ११.

See Weber's Catalogue, p. 203, no. 681;
Hall's Index, p. 23, no. xv.

[H. T. COLEBROOKE.]

1863.

614b. Foll. 42 (56-97, orig. tt-१२९); size
9½ in. by 4 in.; nine lines in a page.

Nyāyasamgraha, a commentary on the *Tarka-
bhāshā*, by *Rāmalinga*, son of *Rukmāṅgada*,
incomplete. It begins with the *Prameyapari-
cheda*, the whole *Pramāṇa*-section being lost.

* Perhaps यशोदा विदुषां तेषां.

The manuscript begins: सूत्रक्रमानुसारेण ग्रन्थे-
ष्वुच्यते ॥ अथवर्गार्थं ज्ञेयं यत् तत्प्रमेयम् ॥ तच्च द्वादशधा ॥
ज्ञातम् ०

It ends:

श्रीमद्राघवसाधुवाकपरचितं चातुर्यभावस्कृष्टं
भावाभावपदार्थबोधकपदैः सन्नैकवृन्दैर्युतम् ।
बालाज्ञानतमोभिदं स्वविषये निर्भैतराणां सताम्
ज्ञानन्दैकरसं च संग्रहमिमं पश्यन्तु सत्तात्त्विकाः ॥ १ ॥
रुक्माङ्गदात्मजेनैव रामलिङ्गेन धीमता ।
भवानीशङ्करप्रोत्प्रे कृतोऽयं न्यायसंग्रहः ॥ २ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

c. *Nyāyasāra and Nyāyatattvāloka.*

1864.

1517b. Foll. 9½ (19-28); size 10½ in. by 4½ in.; fifteen lines in a page; Jaina character.

Nyāyasāra, a short logical treatise by *Bhāsarvajña*, in three *paricchedas*.

Compare Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. ii., p. 139, no. 727.

The first *pariccheda*, treating on the *Pratyaksha-pramāṇa*, begins:

प्रग्न्य शम्भु जगतः पतिं वरं
समस्ततत्त्वार्थविदं स्वभावतः ।
शिष्यप्रबोधाय मयाभिधास्यते
प्रमाणतद्भेदतदन्यलक्षणम् ॥ १ ॥

सम्यगनुभवसाधनं प्रमाणं ॥ सम्यग्ग्रहणं संशयविपर्ययापो-
हार्थम् ॥ तत्रानवधारणज्ञानं संशयः । स च समानधर्मीनेकध-
र्मेविप्रतिपक्ष्युपलब्धानुपलब्धिकारणभेदात्पञ्चधा भिद्यते तद्यथा ।
समानधर्मीत् किमयं स्यानुः स्यात्पुरुषो वेति १ । अनेकधर्मा-
दाकाशविशेषगुणत्वात्किमयं शब्दो नित्यः स्यादनित्यो वेति २ ।

The second, or *Anumāna-pariccheda*, begins, fol. 20a:

सम्यगविनाभावेन परोक्षानुभवसाधनमनुमानम् । स्वभावतः
साध्येन साधनस्य व्याप्तिरविनाभावः । स द्विविधः । सन्त्य-
यतिरेकभेदात् । साध्यसामान्येन साधनसामान्यस्य व्याप्तिरन्वयः ॥
साधनसामान्याभावेन साध्यसामान्याभावस्य व्याप्तिर्यतिरेकः ॥

The third, or *Āgama-pariccheda*, begins, fol. 25b:

अथावसितमनुमानमागमस्येदानीं लक्षणमुच्यते । समयबलेन
सम्यक्परोक्षानुभवसाधनमागमः स द्विविधः दृष्टादृष्टार्थभेदात् ।
तच्च दृष्टानां वाक्यानां प्रायेण प्रवृत्तिसामर्थ्यात्प्रामाण्यं गम्यते ।
अदृष्टानां पुनरामोक्तत्वेनेति ।

Colophon: इति परमाचार्यतात्त्विकभौमश्रीभासवत्तप्र-
णीते न्यायसारप्रकरणे तृतीये आगमपरिच्छेदः समाप्तः । समाप्तं
चेदं न्यायसाराख्यं तत्त्वप्रकरणम् ॥

Date and subscription of the writer: संवत्
१६७० वर्षे मगसिर वदि १ दिने । पंडितोत्त (sic!) पुष्पतिल-
कमुनीना (sic!) शिष्याणां विद्याकीर्तिरलेखि । श्रीशिवपुर्थी ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1865.

2398. Foll. 65; size 7½-8 in. by 3¼-3½ in.;
foll. 1-27 eleven to twelve lines, foll. 28-65
thirteen to fifteen lines in a page.

Nyāyasāra-avicāra, a commentary on *Bhāsarvajña's Nyāyasāra*.

According to Hall's Index, p. 26, no. xxvi.,
the author is "*Bhaṭṭa Rāghava*, son of *Sāraṅga*,
and pupil of *Mahādeva Sarvajña Vādindra*,"
who composed it "in the Śaka year 1174, or
A.D. 1252, entitled *Paridhāvin*." These dates
do not appear in this copy, as the third, or
Āgamapariiccheda, with the colophon, is wanting
here.

The commentary begins:

महादेवमहं वन्दे गुरुं सर्वज्ञमादरात् ।
ग्रन्थग्रन्थिषु शैथिल्ये शक्तियस्माद्भूतम् ॥

अथ ग्रन्थारम्भे अभिमतग्रन्थपरिसमाप्त्यर्थं शिष्टाचारपरं
परामात्राभिमतदेवतानमस्कारकरणपूर्वकं ग्रन्थप्रतिपाद्यं प्रति-
जानीते ।

The second *pariccheda* begins:

नमामि शङ्खसंकाशं शङ्करं कर्तृणाकरम् ।
लोकनाथमुमाकानं पञ्चवक्त्रं त्रिलोचनम् ॥

अथावसरतोऽनुमानलक्षणं परीक्ष्यते । सम्यगित्यादिना ।

It ends :

इति व्याख्यातमस्माभिर्ग्रन्थविस्तरभीरुभिः ।

अनुमानमकृत्वैव यत्खण्डनविखण्डनम् ॥

After fol. 61 two leaves are wanting, the right part of fol. 61 is torn off.

[GAIKAWAR.]

1866.

213a. Foll. 49; size 10½ in. by 4 in.; 18-22 lines in a page; written in the Jaina character.

Nyāyatātparyadīpikā, a commentary on *Bhā-sarvajña's Nyāyasāra*, by *Jayasimha Sūri*, a Jaina, pupil of *Mahendra Sūri*, who belonged to the family of *Krishnarshi*.

The commentary begins :

अहं ॥ सत्त्वं(?) यस्य वदत्यनष्टविषयं चित्तरतम्यानुमा(?)

प्रत्यात्म प्रतिभासभासुरतनुर्निर्होपितोत्कर्षिणी (sic!) ।

ग्राणग्रामणिनो यथा विषयिणो गन्धादिसंवेदनं

तं निःश्रेयससंपदेकसदनं देवं जिनं तोष्टुमः ॥ १ ॥

न्यायग्रन्थसहस्र (sic!) दुर्ग्रहमिमं श्रीन्यायसारं स्फुटा-

शेषोत्प्लेखविशेषतो यदपि न व्यङ्ग्यं क्षमः कश्चन ।

यद्वाचास्तनुधीः (sic!) प्रबुद्धिविषये किञ्चित्प्रथाप्युच्चकैर्

वाग्देवीसुगुरुप्रसादविशदो व्याख्यातुमिच्छाम्यहम् ॥ २ ॥

यद्यप्यत्र पवित्रमूत्रघटिताष्टीकाः पटूष्मच्छिदो

दीव्यन्यच्छपटीनिभाः प्रकरणे श्रीन्यायसाराह्वये ।

तत्तन्व्यायपदार्थेसार्थघटयत्पाटञ्चरांशस्फुटा

सेयं जाड्यहरी तथापि भविता महाक्वकन्या नृणाम् ॥ ३ ॥

शास्त्रारम्भे दुरपोहप्रत्यूहव्यूहव्यपोहेन प्रचिकीर्षितन्यायसा-
राख्यतर्कप्रकरणपारीणतायै शिष्टाचारसमाचरणाय च समुचिते-
ष्टदेवतानमस्कारसारं प्रेषावत् प्रवृत्तिनिमित्तसंबन्धप्रयोजनानवद्यं
शास्त्रप्रतिपाद्यं शास्त्रकारचक्रचक्रवर्ती (sic!) श्रीभासद्वैज्ञाचार्यः
प्रथमपद्येन प्रतिजानीते ॥ प्रणम्य शम्भुं ०

The second *pariccheda* begins, fol. 11a :

प्रथमपरिच्छेदे सभेदं प्रत्यक्षं लक्षयित्वा तत्पृष्ठभाषित्वादि-
दानोमनुमानं लक्षयति ॥

The third *pariccheda* begins, fol. 34b :

द्वितीयोक्तपरिच्छेदे सभेदमनुमानं प्रपञ्च्य संप्रत्यागमलक्षणं
सूचयति ॥

Colophon :

श्रीकृष्णविमहेच्छगच्छमुकुटश्रीमन्महेन्द्रप्रभोः

शिष्यः श्रीजयसिंहसूरिरखिलप्रामाणिकग्रामणीः ।

एतौ निर्मितवान्यरोपकृतये श्रीन्यायसाराश्रिता

शिष्टार्था विवृतिं कृपापरवसैः सैषाचशोद्धा बुधैः* ॥ १ ॥

टीकेयं न्यायसारस्य न्यायतात्पर्यदीपिका ।

मनीषिणा मनःसौधे सर्वदापि प्रकाशताम्* ॥ २ ॥

This commentary is not mentioned in Hall's Index.

[H. T. COLEBROOKE.]

1867.

2412. Foll. 127 (3-129); size 7½-8½ in. by 3¼-3½ in.; ten lines in a page; written in the Jaina character.

Nyāyatātparyadīpikā, a second copy.

In the beginning one or two leaves (about 16-20 lines) are wanting, foll. 1 and 68 are heavily injured.

The copy begins : . . जनकत्वे शास्त्रारम्भ एव तज्जनकत्वे ० (see the first copy, fol. 2a, l. 2).

Date and subscription of the writer : करस्य-
तमपराधं क्षतुमर्हति संतः ॥ ग्रंथाय ३०३५ ॥ संवत् १५५९ वर्षे
प्रथमवैशाखवदि ३ शुक्ले . . श्रीपतिनालेख्ययं ग्रंथश्चिरं नंदतु ॥
लेखकपाठकयोः शुभं भूयात् ॥

[GAIKAWAR.]

1868.

205. Foll. 181; size 10½ in. by 3½ in.; somewhat old Bengali handwriting; ten lines in a page.

Nyāyatattvāloka, a treatise in two chapters, by *Vācaspati Mīśra*.

It begins :

शतपत्रजैत्रनेत्रं रमाकलत्रं त्रिशूलिनो मित्रं ।

अभिनवनीरदगात्रं शतशः प्रणमामि देवकीपुत्रं ॥

* The second copy has म्यष्टार्था . . कृपापरवसैः शैषा
विशोद्धा बुधैः, and in the second couplet प्रकाशयताम्.

स्फुरद्विद्युज्वेलाखिरतरसङ्गेदवपुषा
 समाश्लेषो लक्ष्म्या नवजलधरश्यामलतनुः ।
 मम प्रारम्भे ग्लिम्पस्त्रिलभदृष्ट्यादिपुरुषः
 मृणातु प्रसूहं सकलसहकृत्वा मधुरिपुः ॥
 यथापि षट्तीयसी जयति सा चतुर्थेन्यिका
 तथा यदपि भास्करो यदपि तत्त्वबोधो अधिकः ।
 तथाप्यतितनीयसि स्फुटपदार्थसास्त्रोदये
 ममाभिनवभाषिते पुधजनाः प्रद्व्यं मनः ॥

Ch. II. begins, fol. 92b: अथ प्रथमाध्याये यावदु-
 त्तिष्ठलक्षणपर्याप्ताविदानो शिष्याकाङ्क्षाक्रमेण परोक्षपर्वोरभ्यते ।

It ends :

उपदेशातिदेशाभ्यां पदार्थोस्तु चतुर्देशः ।
 परोक्षता इच्छाध्याये प्रमेयच्छलभेदिनः ॥

इति महामहोपाध्यायश्रीवाचस्पतिमिश्रविरचितन्यायतत्त्वालोके
 द्वितीयोऽध्यायः ॥

On fol. 1a the treatise is wrongly called
 न्यायतत्त्वालोकः । [H. T. COLEBROOKE.]

4. TATTVACINTĀMAṆI AND COMMENTARIES.

a. The mūla.

1869.

2774. Foll. 407; size 11½ in. by 4 in.;
 10-12 lines in a page.

Tattvacintāmaṇi, a renowned logical treatise,
 by Gaṅgeśa or Gaṅgeśvara, a complete copy.
 See Hall's Index, p. 28, no. xxxii.

The last colophon is: इति महामहोपाध्याय-
 श्रीमन्नृक्षेष्टरविरचिते चिन्तामणौ शब्दविवेकस्तुर्यः परिच्छेदः
 समाप्तः ॥

The copy is written in three parts, the
Anumāna- and *Upamāna-khaṇḍa* forming one
 together.

- a) The *Pratyakṣhakhaṇḍa*. Foll. 93.
 गुणातीतो व्योमस्त्रिगुणसचिवस्त्वस्त्रयस्
 त्रिभूतैर्यैः सगैश्चित्तविलयकर्म्मणि तनुते ।
 कृपापापावारः परमगतिरेकस्त्रिजगतां
 नमस्तस्मै कस्मैचिदमितमहिम्ने पुरभिदे ॥ १ ॥

अन्यीक्षानयमाकलय्य गुरुभिर्ज्ञात्वा गुरुणा मतं
 चिन्तादिष्वविलोचनेन च तयोः सारं विलोक्याश्लिष्टम् ।
 तन्त्रे दोषगणेन दुर्गमतमे सिद्धान्तदीक्षागुरु
 गङ्गेशस्तनुते मित्रेण वचसा श्रुतस्त्वचिन्तामणिम् ॥ २ ॥
 यतो मय्युः पण्डितमखनक्रिया
 प्रचखदपायद्वयमस्तिरक्रिया ।
 विपक्षपक्षे न विचारचतुरी
 न च स्वसिद्धान्तपचोदरिद्रता ॥ ३ ॥

इह खलु सकलशिष्टैकवाक्यतयाभिमतकर्माभिसमये तत्स-
 मानिकामा मङ्गलमाचरन्ति ।

See Aufrecht's Catalogue, p. 240b, no. 584;
 Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS.,
 vol. iii., p. 166, no. 1193; Burnell's Tanjore
 MSS., II., p. 113.

- b) The *Anumānakhaṇḍa*. Foll. 132 (94-225b).
 See Aufrecht's Catalogue, p. 240b, nos. 585
 and 586.

It begins: प्रत्यक्षोपजीवकत्वात्प्रत्यक्षानन्तरं बहुवादि-
 सम्मतत्वादुपमा(नात् प्रागनुमा)नं निरूप्यते । तत्र व्याप्ति-
 विशिष्टपक्षधर्मज्ञानजन्यं ज्ञानमनुमितिः ।

The *Anumānakhaṇḍa* is divided into two
 parts, the first of which, treating of *anu-
 māna* in general, was printed at Calcutta,
 संवत् 1905.* The second part is a meta-
 physical treatise on God and Soul; it
 begins (fol. 168b): एवमनुमाने निरूप्यते तस्मा-
 द्जागृहिर्मातृपुरुषधरेया(sic!) सिद्धिः । It ends :
 तदस्यापवर्गस्य परमपुरुषार्थस्य श्रुतिसिद्धं कारणमनुमानं
 विविक्तमिति । For this second part, see also
 Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS.,
 vol. vi., p. 195, no. 2129.

- c) The *Upamānakhaṇḍa*. Foll. 225-237.

It begins: अथोपमानं निरूप्यते । तत्र सादृश्य-
 प्रमाकरणमुपमानमिति केचित्सादृश्यं च पदार्थानन्तरम्
 Edited by Jib. Vidyāsāgara, Calcutta, 1872.

Colophon of the copyist :

अदृष्टदोषान्मतिविधमाद्य
 यद्यत्र हीनं लिखितं मयाच ।
 तन्मार्जयित्वा परिशोधनीयं
 कोपं न कुर्वीतखलु लेखकस्य ॥

* The edition of 1872 A.D. could not be used.

d) The *Śabdakhaṇḍa*. Foll. 170 (238-407).

It begins: अथ शब्दो निरूप्यते प्रयोगहेतुभूतायै-
तत्त्वज्ञानजन्यः शब्दः प्रमाणं ननु शब्दो न प्रमाणम्

Date of the copy: संवत् १६०४ वर्षे शाके १४६९
आषण्वदि १३ शनी . . .

The *Tattvacintāmaṇi* is now being printed
in the Bibliotheca Indica.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

1870.

424. Foll. 274; size 11½ in. by 4½ in.;
9-12 lines in a page.

Tattvacintāmaṇi, a second copy, written in
four parts.

a) The *Pratyakshakhaṇḍa*. Foll. 79.

b) The *Anumānakhaṇḍa*. Foll. 87 (80-166).

There are some leaves wanting between
foll. 84 and 85 (4 and 9 of the original
numbering). The first portion ends fol. 127b.

Date of the copy: संवत् १८५६.

c) *Upamānakhaṇḍa*. Foll. 9 (9a is blank).

Date: संवत् १८५६ मिति फाल्गुणवदी तृतीया पुनी
तिथौ वारधुवारके लिखा ॥

d) *Śabdakhaṇḍa*. Foll. 99 (176-274).

There are omissions between foll. 253
and 254 (78 and 81 in the original number-
ing), and between 265 and 266 (92 and 99
in the original numbering).

Date: संवत् १८५६ समये माघसुदी १२ वारवीहके ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1871.

794. Foll. 94; size 10½ in. by 3½ in.;
foll. 1-69 seven to twelve lines, foll. 70-94
thirteen to sixteen lines in a page.

Tattvacintāmaṇi, the *Anumāna-pariccheda*.

Colophon, giving date of copy:

शके १७००१४ (sic!) अनंद नाम संवत् आषण्व शुक्लपक्षे
चौर्ध्व्या इंदुवारे न्यायप्रकरणचिन्तामणिग्रंथ समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1872.

2916. Foll. 51 (originally १-५५); size 17½
in. by 3 in.; five, sometimes six lines in a
page; fair writing, in the Bengali character,
of the 18th century.

(*Tattvacintāmaṇi*), a large piece of the *Anu-
mānakhaṇḍa*. Some leaves are lost (४, ३७-३९).
The last words are: राजसूयकर्तृतागमेन बोधकेनेति ॥

[DR. J. R. BALLANTYNE.]

1873.

1826. Foll. 14; size 11½ in. by 3½ in.;
seven lines in a page.

(*Tattvacintāmaṇi*), the beginning of the *Anu-
mānakhaṇḍa*. The last words are: उपाधिरिति
चेत् । अस्तु तथा । तथापि पक्षताति . . (see p. 14, l. 20
of the edition).

[J. TAYLOR.]

1874.

1894b. Foll. 2; size 12 in. by 3½ in.;
seven lines in a page.

(*Tattvacintāmaṇi*), two single leaves, be-
longing to the *Anumānakhaṇḍa*, in the same
handwriting as the preceding fragment.

The first begins: व्याप्यनन्तरं पक्षधर्मेता निरूप्यते
(see the edition, p. 24).

The second leaf begins: तच्चानुमानं परार्थं न्याय-
साध्यमिति* (see the edition, p. 54).

[J. TAYLOR.]

1875.

2203a. Foll. 24; size about 11½ in. by
3½ in.; eight lines in a page; good old writing,
of the 16th century.

(*Tattvacintāmaṇi*)*, a portion treating of
jāti, and beginning with *Nyāyasūtra* I., 2, 59,
incomplete at the end.

* It is certainly not *Tattvacintāmaṇi*.

It begins : अथ जातिः । तत्र सामान्यलक्षणसूत्रं साध-
र्म्यवैधर्म्याभ्यां प्रत्यवस्थानं जातिरिति । तदयुक्तं । सदुत्तरप्रकरण-
समाप्तीतकालोद्भावनाभ्यामित्यतिव्याप्रेरुत्कर्षसमाद्य (?) १० विसासद्य)
व्याप्तेश्चालक्षणं उपलक्षणमात्रपरमिति मन्वानाः भाष्यवार्त्ति-
करीका (१.० टीका) तात्पर्यपरिशुद्धिकाराः सर्वे एव सर्वास्वपि
जातिषु समशब्दं प्रयुज्जानस्य सूत्रकारस्य तदर्थं एवानुवृत्तत्वाच्च-
णत्वेन विवक्षित इति व्याचक्षते ।

It ends : तथा सनियः शब्दः शब्द इत्युक्ते नित्यत्वं
कार्यमकार्यं वा । कार्यमपि शब्देन सहोत्पा, end of
fol. 24b. [GAIKAWAR.]

1876.

2203b. Foll. 8 (25-32); size 11½ in. by
3½ in.; eight lines in a page; the same hand-
writing as in no. 1875 (2203a).

(*Tattvacintāmaṇi*), the beginning of the
Śabdakhaṇḍa, in mere fragments. It is foll. 1-3,
8-11 and 17 of the original paging.

The pencil-note on the first leaf "*Śiromaṇi*,
a logical treatise" is a mistake.

[GAIKAWAR.]

b. *The Tattvacintāmaṇidīdhiti*, by *Śiromaṇi*,
and Commentaries.

1877.

963b. Foll. 30 (86-115, original numbering
२-३९); size 9½ in. by 3½ in.; twelve lines in
a page.

Pratyakshamaṇidīdhiti, the first section of
the *Tattvacintāmaṇidīdhiti*, a commentary on
Gaṅgeśa's Cintāmaṇi, by (*Raghunātha*) *Śiromaṇi*
Bhaṭṭācārya. See Hall's Index, p. 31, no. xl;
Burnell's Tanjore MSS., II., p. 115.

The first leaf is wanting, the second begins:
प्राद्य(?) संशयस्य तु न प्रतिबन्धकत्वमिति भावः । तन्निश्चय इति ०

Date of the copy : संवत् १८५५ ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1878.

1083. Foll. 140; size 13½ in. by 3½ in.;
seven lines in a page; good writing of 1681 A.D.

Anumānamanidīdhiti, the second section of
the *Dīdhiti*. It was published at Calcutta
संवत् 1905.

It begins :

सो नमः सर्वभूतानि विष्टभ्य परितिष्ठते ।

अखंडानंदबोधाय पूर्णाय परमात्मने ॥ १ ॥

अध्ययनभावनाभ्यां सारं

निर्णीय निखिलतंत्राणां ।

दीधितिमधिचिंतामणि तनुते

तात्त्विकशिरोमणिः श्रीमान् ॥ २ ॥

परजुष्टनयात्रिवर्तमाना

मननास्त्राद्यरसा विशुद्धबोधैः ।

रघुनाथकवेरपेतदोषा

कृतिरेवा विदुषा तनोतु मोदं ॥ ३ ॥ ० ५ ॥

पूर्वपरपर्यन्तैकवाक्यताप्रतिपत्तये शिष्याणामवधानाय च संगतिं
प्रदर्शयन्ननुमाननिरूपणं प्रतिजानीते । प्रत्यक्षवित्यादि (from
the first word प्रत्यक्षोपजीवकत्वात् of the *Anumāna-*
khaṇḍa of the *Cintāmaṇi*).

The last words are: अजन्मत्वं नोपाधिरित्यर्थः (see
the printed text, p. 162, l. 4 of the last section
beginning with ईश्वरवादे, the rest is wanting).

Then follows a *śloka* giving the date of
the MS. :

शके रामाभ चतुर्विंशती पक्षे वाप्यसिते तरे ।

चतुर्थी पुस्तकमिदं लिखितं चक्रपाणिना ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1879.

273. Foll. 99; size 11½ in. by 4½ in.;
11 to 12 lines in a page.

Anumānadīdhiti, a second copy, ending with
the same words as the first one.

[H. T. COLEBROOKE.]

1880.

963a. Foll. 84 (numbered १-८३, nine leaves, ८६-९३, are lost); size 9½ in. by 3½ in.; thirteen, sometimes twelve, lines in a page.

Anumānamāṇidīdhiti, a third copy. It gives the whole last part of the commentary, as it is printed in the Calcutta edition, ending with इत्यत्र तात्पर्यमिति, but without the final couplets (विदुषा ०).

The final colophon is given at the end of the whole: इति श्रीमन्महामहोपाध्यायश्रीरघुनाथभट्टाचार्यशिरोमणिकृतानुमानमण्डीद्विधितिः संपूर्णतामयासीत् ॥ but the date is given before the last section (ईश्वरवादे ०): संवत् समयनामफाल्गुणकृष्णपक्षपंचमी वृहस्पतिः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1881.

2919. Foll. 110 (original numbering १-१०, २२-१२०); size 16 in. by 3½ in.; generally six lines in a page; good old writing, in Bengali character.

(*Anumānamāṇidīdhiti*), a fourth copy, incomplete at the end, there are also some leaves missing after fol. 10.

[DR. J. R. BALLANTYNE.]

1882.

1902. Foll. 71; size 12 in. by 3½ in.; seven lines in a page.

(*Anumānamāṇidīdhiti*), two fragments.

The first fragment contains pp. 1-64 of the printed text, the last words are: अथाप्यवृत्तौनाप्यपकत्वमुपपादयि . . (see p. 65, l. 1, of the printed text.)

The second fragment begins (fol. 64a): अनुमितिर्लक्षणैककार्यानुकूलत्वसंगत्या ० and ends: सिद्धसाधनमर्थोक्तविधया दूषणमित्याहुः ॥ इति पञ्चास ० ॥ See the same section on pp. 87-94 of the printed text.

[J. TAYLOR.]

1883.

2922. Foll. 20; size 5½ in. by 3 in.; 6-8 lines in a page; an old manuscript, in the Bengali character.

Anumānamāṇidīdhiti, incomplete, without the beginning and the end.

The original numbering of the leaves is ६, ७, १०-१९, २२, २०, २४-२९. The first leaf begins (scarcely legible): . . . चानुगताकारासंस्पृशिन . . . स्वसम्बेदनसम्बिदितप्रामाण्ये, see p. 8, l. 5, of the edition.

[DR. J. R. BALLANTYNE.]

1884.

1892. Foll. 3; size 12 in. by 3½ in.; eight lines in a page.

(*Anumānamāṇidīdhiti*), a small fragment beginning with: उचितानुपूर्विकप्रतिज्ञादिपञ्चकसमुदायत्वायत्नम् (see the printed text, p. 118), and ending with: तावद्बोधनिवर्त्य यावत्संशयनिवर्त्य . . (see the edition, p. 122, l. 1).

[J. TAYLOR.]

1885.

2B. Foll. 303; size 14 in. by 5½ in.; nine lines in a page.

(*Pratyakshakhaṇḍa*)*gādādhari*, a commentary on the *Pratyakshakhaṇḍa* of the *Dīdhiti*, by *Gadādhara*. See Hall's Index, p. 31, no. xli.; *Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS.*, vol. iii., p. 29, no. 1053; vol. vii., p. 241, no. 2486. The full name of this commentary seems to be *Tattvacintāmaṇi-dīdhiti-ṭippaṇi* or *-prakāśikā*.

It begins:

नत्वा नन्दननूजसुन्दरपदं स्मृत्वा गुह्योदरादहं

उर्वीमखलमखनयित(?) यशोराशेरशेषा गिरः* ।

संक्षिप्तोक्त्यतिदक्षदीधितिकृतः प्रत्यक्षचिन्तामणि-

व्याख्या व्याकुरुते गदाधरमुधीर्नोदाय विद्यावताम् ॥ १ ॥

* R. M.'s first copy has ० मखलनायित ०, the second copy ० मखलनायितलसत्कीर्त्तौविदित्वा गिरं ।

गुरुकीर्तनरूपं मङ्गलं कुर्याण एव स्वकीयग्रन्थे प्रेषावत्त-
वृत्त्यर्थं तदुत्कर्षं दर्शयति गिरमिति° [A. C. BURNELL.]

1886.

294. Foll. 289; size 10 in. by 3½ in.;
foll. 1-21 and 48-289 nine lines, foll. 22-47
ten to twelve lines in a page.

(*Pratyakshakhaṇḍagādādhari*), a second copy.

Date: संवत् १८२९ मीति वैसाखवदी चतुर्दशीवार
सणचरके . . . [H. T. COLEBROOKE.]

1887, 1888.

445 and 456. Foll. 307 and 239 resp.;
size 9½ in. by 4 in.; eleven lines in a page.

(*Anumānakhaṇḍadīdhitiṭippanī*), *Gadādhara's*
commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the
Dīdhiti, an incomplete copy, commenting on
pp. 1-87 of the printed *Anumānadīdhiti*. See
Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 199, no. 660;
Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS.,
vol. ii., nos. 1006-1012; Burnell's Tanjore MSS.,
II., p. 116.

Vol. I., originally paged १-३४८, foll. ९०-१३१
are lost.

The commentary begins:

अभिवन्द्य मुहुः समादरात्पदपाथोजपुगं पुरद्विषः ।

विवृणोति गदापरः सुधीरतिदुर्वोधिगिरः शिरोमणेः ॥ १ ॥

प्रारिखितसमानिपरिपन्थिप्रत्यूहव्यूहविध्वंसपटीयसो परमे-
श्वरप्रणतिमादौ निबध्नाति ओमिति°

Fol. 126a ends the *Vyāptipūrvapaksha* (Calc.
ed. of the *Anumānadīdhiti*, p. 22).

Vol. II., originally paged ३४९-५६९, begins:
विरहो देशान्तर°.

Fol. 42a ends the *Tarkatīppanī* (*Anu. Dī.*,
p. 52), foll. 62b ends the *Vyāptyanugama* (*Anu.*
Dī., p. 56), fol. 126a ends the *Sāmānyalaksha-*
nagrantha (*Anu. Dī.*, p. 64), on the last page
ends the *Upādhivādarahasya*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1889.

1885. Foll. 472; size 11½ in. by 5½ in.

Anumānakhaṇḍadīdhitiṭippanī, in eleven
parts, incomplete.

The single fragments are bound in a very
confused order.

1) Foll. 108-150 (१-४३); 13-19 lines in a
page.

This part has the subscription: *ity Anumiti-*
samvādaḥ. It comments on pp. 2-8 of the
printed *Anumānadīdhiti*.

It begins: तत्रेत्याहेत्यतमेको ग्रन्थः ॥ तत्र । प्रति-
ज्ञायाम् ।

2) Foll. 252-281 (१-२९); 8-21 lines in a
page.

The commentary on pp. 8-12 of the printed
Anumānadīdhiti, without any colophon, the
whole being a fragment. Compare Rāj. Mitra's
Notices, vol. ii., no. 1007.

It begins: सर्वमिदम् ॥ अनुमानप्रामास्यव्यवस्थापकपु-
क्तिप्रदर्शनम् ।

It ends: साध्याभावनिरूपितत्वस्य क्वचिदपि साजात्ये . .

Fol. 262a ends the *Simhavyāghralakṣhaṇa*,
see fol. 26a in no. 1890 (597a).

3) Foll. 282-341 (१-६०); 17 to 18 lines in
a page.

The *Upādhivādarahasya* (see pp. 64-87 of
the printed *Anumānadīdhiti*).

It begins: उपाधिज्ञानायभिचारज्ञाने.

4) Foll. 42-107 (१-६६); foll. 42-97 ten to
twelve lines, foll. 98-107 sixteen to seventeen
lines in a page.

The *Pakṣhatāṭīppanī* (see pp. 87-94 of the
printed *Anumānadīdhiti*). It begins: मूले व्या-
प्तिपक्षधर्मेतयोः, compare Rāj. M.'s Notices, vol. ii.,
no. 1006.

5) Foll. 151-189 (१-३९); 15 to 16 lines in
a page.

The commentary on pp. 94-106 of the printed *Anumānadīdhiti*.

It begins : पक्षतो निरूप्य विशिष्टपरामर्शत्वेन °.

6) Foll. 190-202 (१-१३); 15 to 16 lines in a page.

The commentary on pp. 106-112 of the printed *Anumānadīdhiti*.

It begins : उपलक्षणस्य परिचायकत्वेन. These two last parts (nos. 5 and 6) are the same as the *Parāmarśaṭikā* in no. 1890 (597c, see p. ११६a for the beginning of this part).

7) Foll. 385-415 (१-३१); 15 to 16 lines in a page.

The commentary on pp. 112-118 of the printed *Anumānadīdhiti*, with the colophon: *iti Vyatirekigranthaḥ*.

It begins : अनुमानविभागपरमूलग्रन्थे.

8) Foll. 1-41; 16 to 17 lines in a page.

The *Avayavatīppanī* (see the printed *Anumānadīdhiti*, pp. 119-127).

It begins : अनुमानं निरूप्य न्यायतद्वयवन्निरूपणं.

9) Foll. 342-384 (१-४३); 16-18 lines in a page.

The commentary on pp. 127-136 of the printed *Anumānadīdhiti*, without colophon. It begins : हेत्वाभासरूपणे.

10) Foll. 416-472 (१-५१); 16 to 17 lines in a page.

The last part of the commentary on the *Anumānadīdhiti*, comprising pp. 140-163 of the edition. The commentary on pp. 136-140 of the edition is wanting. The beginning of this large fragment is . . मान्यघटितव्याप्तिज्ञाने. The *Asādhārāṇagrāntha* ends fol. 421b; the *Ānūpa-saṃhārigrāntha* begins सर्वमभिधेयत्वं, ends fol. 431a; the *Virodhaṭīppanī* begins साध्याभाववत्त्वं साध्याविरोधित्वं °, ends fol. 434b; the *Satpratīpaksha-grāntha* begins समानश्लेखादि °, ends fol. 452a; the last part begins मूले अधिकबलत्वाज्ञान इति, ends

with the subscription : इति श्रीगदाधरभट्टाचार्यचक्रवर्त्तिविरचितानुमानखण्डदोषितितटिप्पणी समाप्ता ॥

11) Foll. 203-251 (१-४९); 16 to 17 lines in a page.

The same part as no. 10, beginning with the same words. [J. TAYLOR.]

1890.

597. Foll. 301; size 9½ in. by 4 in.

(*Anumānakhaṇḍadīdhitiṭīppanī*), three sections of *Gadādhara's* commentary on the *Dīdhiti*.

a) Foll. 123; ten lines in a page.

The *Vyadhikaraṇādharmāvachinnābhāvavāda*. It is the commentary on pp. 8-15 of the printed *Anumānadīdhiti*.

It begins : सर्वमिदमनुमानप्रामाण्यवस्थापकयुक्तिप्रदर्शनं व्याप्तिनिश्चये सतीत्यन्वयः

b) Foll. 64 (१-६४); foll. 1-59 eleven lines, foll. 60-64 nine lines in a page.

The *Pakṣatāṭīppanī*. This is the section next to the *Upādhivādarahasya* in no. 1888 (see the printed text of the *Dīdhiti*, pp. 87-94).

It begins : मूले व्याप्ति(प)क्षधर्मतयोः संगत्यप्रदर्शनेन न्यूनतां परिनिहीयुस्तयोरेककारोत्वं (? the second copy : कार्यानुकूलत्वं) रूपसंगतिं प्रदर्शयन् °

c) Foll. 114 (६५-११८); 11 to 12 lines in a page.

The *Parāmarśaṭikā* and the *Vyatirekīṭīppanī*. They treat on pp. 94-118 of the printed *Anumānadīdhiti*.

The *Parāmarśaṭikā* begins : पक्षतो निरूप्य विशिष्टपरामर्शत्वेनानुमितिहेतुता ज्ञानद्वयकारणता वादिमीमांसकविप्रतिपक्षं निरस्य मणिकारेण व्यवस्थापिता तत्र संगतिं दर्शयति ।

The *Vyatirekīṭīppanī* begins (fol. १३४a) : अनुमानविभाज्यकमूलग्रन्थे केवलान्वयिपदस्य प्रसिद्धार्थपरत्वे ज्ञानकारणतापक्षे ज्ञानस्य केवलान्वयित्वासंभवादसंगतिः लिङ्गकारणतापक्षे अपि केवलान्वयिसाध्यकहेतोरसंगतिः ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1891.

1198. Foll. 122; size 12 $\frac{3}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; 12-16 lines in a page.

(*Gādādhari*), three parts of *Gadādhara's* commentary on the *Anumānadīdhiti*:

The *Vyadhikaraṇadharmāvachinnābhāvakhāṇḍana*, ends fol. 79a.

The *Vyāptipūrvapakṣa*, ends fol. 103a.

The *Siddhāntavyāptivāda*, incomplete. It begins: प्रतियोगितावच्छेदकावच्छिन्नं, see fol. 126b, l. 7, in no. 1887 (the first nine lines of this chapter in no. 1887 are wanting here). It ends न तद्वृत्तित्वसंभवः, see fol. 160a, l. 2, in no. 1887.

[H. T. COLEBROOKE.]

1892.

1806. Foll. 95; size 12 $\frac{3}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; foll. 1-10 twelve to seventeen lines, foll. 11-54 ten lines, foll. 55-95 twelve lines in a page.

(*Gādādhari*), a fragment, being the commentary on p. 10, l. 19 - p. 23, l. 17 of the printed *Anumānadīdhiti*. Between foll. 54 and 55 some leaves are lost (with the commentary on pp. 14-16 of the *Dīdhiti*).

The volume begins नन्वितादिना । पारिभाषिकमिति, and ends संयोगसामान्य . . . The last cue is निर्गुणत्वादेरिति. Colophons, on fol. 15b: इति द्वितीयलक्षणं समाप्तं । अथ चक्रवर्तिलक्षणप्रारंभः; on fol. 39: इति मिश्रलक्षणवयं समाप्तं; on fol. 47b: कूटापटितलक्षणं समाप्तं. Fol. 11, and again fol. 55, a new handwriting is setting in.

[J. TAYLOR.]

1893.

4B. Foll. 77; size 9 $\frac{1}{2}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; ten lines in a page.

Dīdhiti prakāśikā, another fragment of *Gadādhara's* commentary, treating on pp. 10-15 of the *Anumānadīdhiti* (Calc. ed.). Foll. ३६-७१

of the original paging are lost (with the commentary on p. 11, l. 22 - p. 13, l. 2 of the *Anumānadīdhiti*).

It begins: ननु वाच्यत्वं पदशक्तिः ॥

Subscriptions: अधिकरणाधर्मीवद्विज्ञाभावस्वीकारेण शिरोमणिना कृतस्य लक्षणद्वयस्य भट्टाचार्यकृता टिप्पणी समाप्ता (fol. 35b), प्रगल्भलक्षणं समाप्तं (fol. 36a, after the lacuna), द्वितीयमिश्रलक्षणं समाप्तं (fol. 41a, the end of the *trītiyamīśralakṣhaṇa* is not marked), कूटापटितलक्षणं समाप्तं (fol. 52a), श्रीदीधितिप्रकाशिकायां गदाधरभट्टाचार्यविरचितायां चतुर्दशलक्षणा समाप्ता (fol. 76b).

[A. C. BURNELL.]

1894.

1675b. Foll. 101; size 9 $\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; 9 to 10 lines in a page.

(*Gādādhari*), the *Avayavaṭippaṇi*, treating on pp. 119-127 of the edition. In the beginning, and at the end, there are explained passages from the *Cintāmaṇi*, which were passed over by *Śiromaṇi*, see pp. 54 and 57 of the printed *Cintāmaṇi*.

The commentary begins: अनुमानं निरूप्य न्यायतदवयवविरूपणं प्रतिजानीते मूले तच्चेति °

[H. T. COLEBROOKE.]

1895.

1707. Foll. 217; size 9 $\frac{1}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; foll. 1-19 six to nine lines, foll. 20-41 eleven to nine lines, foll. 42-217 ten lines in a page.

Anumānadīdhitiṭippaṇi, *Gadādhara's* commentary on the last part of the *Anumānadīdhiti* (pp. 127-163 of the edition). See the ninth and tenth fragment in no. 1889 (1885).

The volume begins: हेत्वाभासनिरूपणे प्रसङ्गस्यापि सङ्गतित्वं संभवति ध्यानिपक्षधर्मेता

The subscription is: इति श्रीमन्महामहोपाध्याय-गौडदेशीयगदाधरचक्रवर्तिलक्षणविरचिता अनुमानदीधितिटिप्पणी संपूर्णा ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1896-1898.

1010. Foll. 312; size $10\frac{1}{8}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; 10 or 11 lines in a page.

1126. Foll. 337; size $11\frac{7}{8}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; 10-12 lines in a page.

331. Foll. 444; size 12 in. by $4\frac{1}{2}$ in.; ten to twelve lines, foll. 42-71 twelve to fourteen lines in a page.

Anumānakhaṇḍagādādhārīvivṛiti, or *Kāśikā* (see the introductory couplets), a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Gādādhārī*, by *Kṛishṇa Bhaṭṭa*, a nearly complete copy in eleven fragments, bound together without any order.

Hall, in the Index, p. 31, no. xlii., gives the surname *Ārḍe* to the author; the colophons call him *चारडोपाङ्ककृष्णभट्ट*. He was the son of *Raṅganātha* (not *Raghunātha*, as Aufrecht has it in the Cat. Cat., p. 118), younger brother of *Nārāyaṇa*, and pupil of *Śrī Kṛishṇa*.

1) Vol. I., foll. 73-142 (१-७२).

The first part of the whole commentary, having the subscription *Anumiti Āraḍopāhva-Kṛishṇa-bhaṭṭīyam*. See this first part in the *Gādādhārī* of no. 1889 (1885).

Kṛishṇa Bhaṭṭa begins:

श्रीकृष्णं मुहुरानम्य कृष्णो नारायणानुजः ।

गदाधरमतापीनां काशिकां तनुते भूताम् ॥ १ ॥

राङ्गनाथिः कृष्णाशमे (sic!) पंडितेभ्यः कृतान्नलिः ।

याचते भूय जानम्य ह्यं बुद्ध्वा (sic!) वचो मन ॥ २ ॥

अभिपद्येति मङ्गलं ०

2) Vol. II., foll. 1-131 (१-१३२).

Vyadhikarāṇadharmāvachinnābhāvagrānṭhasya vivṛitiḥ, complete. See this chapter of the *Gādādhārī* in no. 1890 (597a), fol. 26a, l. 5 - fol. 123, where it is complete, and in no. 1889 (fragm. 2), foll. 262a-281, where it is incomplete.

It begins: मूलमितादि । इच्छेववाच्यं ०. After the colophon there are three additional *ślokas*, the first of which begins: असमानाधिकारश्चैरवज्ञितः ०

Between this part and the preceding one the *Siṃhavyāghralakṣhaṇa* is wanting.

3) Vol. II., foll. 132-157 (१-२७).

The *Pūrvapakṣagrānṭhavivṛiti*, the commentary on foll. 55-81 of the *Gādādhārī* in no. 1892 (pp. 15-22 of the printed *Anumānadīdhiti*), complete. It begins: अवृत्तिहेतुकेति वह्निमान् ०.

4) Vol. I., foll. 143-212 (१-७०).

The *Siddhāntalakṣhaṇavivṛiti*, the annotations on the *Gādādhārī*, to pp. 22-28 of the printed *Anumānadīdhiti*. See the beginning of this part of the *Gādādhārī* in no. 1892, fol. 81 sqq., and the whole of it in no. 1887, fol. १६५a-२३१a.

The *Kāśikā* begins: महानसीयवह्निनावच्छिन्नाभावमादायेति.

5) Vol. III., foll. 306-444 (१-१३९).

The annotations on the *Gādādhārī* to pp. 28-64 of the *Anumānadīdhiti*, in five divisions:

The *Avacchedakalakṣhaṇavivṛiti*, the commentary on foll. २३१a-२६५a of the *Gādādhārī* in no. 1887 (*Dī.* pp. 28-31). It begins: दीधिति नन्ववच्छेदकत्वमिति (sic!), ends fol. 322a.

The *Sāmānyābhāvagrānṭhārtha*, the commentary on foll. २६५a-२८५a of the *Gādādhārī* in no. 1887 (*Dī.* pp. 31-34). It begins: संगमयतीति अन्यपार्थानरं स्यात् । ends fol. 333a.

A third part having the colophon *iti Saha(cāragrānṭha?)*, the commentary on foll. २८५a-३३९a of the *Gād.* in nos. 1887 and 1888 (*Dī.* pp. 34-49). It begins: दीधिति नानाव्यक्तिरेति, ends fol. 370b.

The *Vyāptyanugamavivṛiti*, the commentary on foll. ३३९-३९० of the *Gād.* in no. 1888 (*Dī.* pp. 49-56). It begins: शङ्कासावसीत्याह मूलं सा चेति, ends fol. 432a.

A fifth part with the subscription *iti Sāmānyalakṣaṇāyāṃ Kṛishṇabhāṭṭīyaṃ*, the commentary on foll. 390-398a of the *Gād.* in no. 456 (*Di.* pp. 56-64). It begins: निरूपणं सा चेन्द्रिय-संबद्धविशेषणतेत्येवंरूपं, ends fol. 444b.

6) Vol. III., foll. 1-103.

The *Pakṣatāgranthārtha*, the commentary on the *Gādādharī* to pp. 87-94 of the *Anu-mānadīdhiti*. See no. 1890 (597b) and the fourth fragment in no. 1889. The *Kṛishṇabhāṭṭīya* begins: मूले व्याप्यनन्तरं पक्षधर्मता निरूप्यत इति ।

Between this part and the preceding one, the *Upādhigrantha* is wanting.

7) Vol. III., foll. 104-181.

The *Parāmarśagrānthavivṛiti*, the commentary on the *Gādādharī* on pp. 94-112 of the *Anumānadīdhiti*, incomplete. See the *Gādādharī* in no. 1890 (597c) and in no. 1889, fragments 5 and 6.

This part begins:

श्रीकृष्णप्राणवज्रभायै श्रीवृषभायै श्रीवृषभानुकुमार्यै नमो ऽस्तु ॥

राधादामोदरी देवावन्तोऽस्यापांगतस्करौ ।

परस्परदृष्टीकावदम्भावलगती क्षुमः ॥ १ ॥

लक्षणमभिधाय ०

8) Vol. I., foll. 1-72.

The *Kevalānvayigrantha*, foll. 1-36 and 58-70a. The *Vyatirekigrantha*, foll. 70a-72. Both parts together contain the annotations on the *Gādādharī* on pp. 112-118 of the *Anumānadīdhiti*. See this part of the *Gādādharī* in no. 1889, fragment 7. The *Kevalānvayigrantha* begins: हेत्वोरिति मूलस्यासाधारणादि ०, the *Vyatirekigrantha* begins: स्वयं परामर्शग्रन्थे.

Foll. 37-57 contain a large piece of a *Savyabhicāragrantha* (fol. 39a ends the *Savyabhicārapūrvapakṣa*; the next part begins: संबन्धीति एकसंबन्धिप्रकार ०); I have not made out whether this fragment forms part of this

commentary of *Kṛishṇa Bhāṭṭa*, or not. For *Savyabhicāragrantha* as title of a special chapter in the *Gādādharī*, see Burnell's *Tanj. MSS.*, p. 116. The second page of fol. 36 is left blank; the last word on fol. 36a is असाधारण्य, the first on fol. 37a, संग्रहाय.

9) Vol. III., foll. 182-305 (१-१२५).

The *Avayavagrānthavivṛiti*, the annotations on the *Gādādharī* on pp. 119-127 of the *Anumānadīdhiti*. See this part of the *Gād.* in no. 1894 (1675b) and in no. 1889, fragment 8.

The annotations begin: अनुमानं निरूप्येति लिङ्ग-परामर्श ०

10) Vol. II., foll. 158-337 (१-१६०).

The *Sāmānyaniruktīppanī*, the commentary on the *Gādādharī* on p. 127 sqq. of the *Anumānadīdhiti*. See the *Gād.* in no. 1889, fragment 9.

It begins: तत्त्वनिर्णयविजयप्रयोजकत्वादिति मूले ०

11) Vol. I., foll. 213-312.

The *Asādhārāgrantha*, incomplete at the beginning (. . ताकज्ञानवैशिष्ट्य ०), ends fol. 227b; the *Anupasaṃhārigrantha*, begins न निर्दोषत्वमिति, ends fol. 235a; the *Viruddhagrantha*, begins मूले नापीति, ends fol. 236b; the *Satpratipakṣagrānthavākyaṛtha*, begins समानेति मूले, ends fol. 259b; the *Asiddhigrānthavivṛiti*, begins मूले प्रत्येकमिति, ends fol. 280a; the last chapter begins किं त्विति गगनसाध्यके, ends fol. 312a. See the same chapters in the *Gādādharī* in no. 1889, fragments 10 and 11.

Date of this part: संवत् १८५९ मिति चइतवदी १२ वारसनीचर. All parts were written at about the same time. [H. T. COLEBROOKE.]

1899.

1227. Foll. 246; size 11½ in. by 4½ in.; generally twelve lines in a page; carelessly written by a hasty hand, of the 17th century.

Śiromaṇi-ṭikā Māthurānāthī, a commentary on the *Anumāna*-section of *Śiromaṇi's Dīdhiti*, by *Mathurānātha Tarkavāgīśa*. See Hall's Index, p. 37, no. lxxi. (*Dīdhiti-Māthurī*). The Subdivisions are called *rahasya*, but there appear only a few. The MS. is bad and incomplete. Foll. 1, 10-14, 87-96 bear the marginal note *शि० टी० न०*, or *मयु०* (i.e. *शिरोमणि टीका मयुरानाथी*), foll. 64, 69-80, 111-155 *मयुरानाथी*; corrupt notes foll. 98, 228, 246?

It begins: *ननु धूमवान् वहेरित्यत्राद्वैधनप्रभववहेरपि संयोगेन* etc., apparently not the beginning of *Mathurānātha's* work. Fol. 19 begins a new numbering of the leaves, foll. 19-30 are ६-१९, foll. 31-86 are २-५५. Fol. 31b ends the *Vyāpti-grahopāyapūrvapaksharahasya*, fol. 86b the *Anumānapramārahasya*.

Foll. 87-96 are १३-२१ of an original numbering, fol. 97a breaks off in the middle of the page.

The first two leaves of the new piece are lost, foll. 98-101 are numbered ३-५, foll. 109-158 ५२-९६, foll. 160-177 २-१९. Fol. 178a ends the *Upādhipūrvapaksharahasya*.

Fol. 193a contains the only colophon which mentions the name of the author, but it seems to be copied from an illegible original by an ignorant scribe: *इति श्रीमयुरानाथतर्कवागीशविरचिते अनुमा -- दीधि -- चका(sic!)निवादाहस्यं* ॥

Fol. 194-226 is another fragment. It begins: *सामान्याभाववद्भूतित्वग्रहदृशायामपि(?) अनुमित्वा यत्तिः*. Foll. 194-200 are numbered १-७, foll. 201-204 १३-१६. Foll. 205-213 are perhaps misplaced, they are numbered १६-९. Fol. 201a ends the *Vyāptipūrvapaksharahasya*.

Foll. 227-246 contain a last piece. It begins: *तद्वैधवस्त्रि०*. The original numbering of the leaves is १, २, ६-१६, १७-२१. The last colophon is: *इति श्रीवाधरहस्यं* ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1900.

2397. Foll. 396; size 13½ in. by 5 in.; generally twelve lines in a page. The volume is bound in the Arabian fashion, the beginning of the text being at the end of the book.

Anumānaśiromaṇiṭikā, a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Dīdhiti*, by *Jayarāma Pañcānana*, a good copy, but not quite complete. "A fragment of a very scarce book" (Colebrooke on the title-page). See Hall's Index, p. 34, no. liv.; Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 198, nos. 656, 657.

It begins:

श्रीविश्वेशमशेषमङ्गलभुवं भूयो अभिवाद्यादरान्
मूर्ध्निधाय च रामभद्रचरणद्वन्द्वारविन्दद्वयम् ।
गूढाज्ञानघनावृता न विषयप्रोद्धोधिनी दीधितिस्र
तस्माच्छ्रीजयराम एष तनुते गूढार्थविद्योतनम् ॥ १ ॥
ग्राह्याः क्वापि गिरो गुरोरिह परं दूष्यं परेषां वचो
वृन्दं मन्दधियां वृथा विलपितं नास्माभिरुद्धकितम् ।
अत्र स्वीयविभावनैकविदितं यत्किंचिदावेदितं
सत्तर्कैकनिकेतनं कृतधियां तत्प्रीतये कल्पताम् ॥ २ ॥

ग्रन्थारम्भे विम्वविधाताय विहितं शिष्टाचारपरिप्राप्तं मङ्गलं
शिष्यशिष्यायै व्याख्यातृश्रोतृगणानुपङ्गते मङ्गलाय च निबध्नाति ।
ओमित्यादि ।

Fol. 170b ends the *Vyāptivāda* (*Anumānadīdh.* Calc. ed., p. 45):

श्रीमता जयरामेण व्याप्तिवादे शिरोमणेः ।
निगूढा अपि भावार्थाः प्रत्यर्थे विशदीकृताः ॥
व्याप्नोति ॥

Fol. 222b ends the *Sāmānyalakṣaṇagrantha* (*Anumānadīdh.*, p. 64), and begins the *Upādhipūrvapaksharahasya*:

इति श्रीजयरामो ऽसौ न्यायपञ्चाननः कृती ।
सामान्यलक्षणग्रन्थदीधितिं समदीपयत् ॥
न्यायपञ्चाननः श्रीमान् जयरामः समासतः ।
उपाधिवादव्याख्यानमातनोति मनोरमम् ॥

Fol. 258a ends the *Upādhivāda*, and begins the *Pakshatādīdhitivyākhyā* (*Anum. Dī.*, p. 87):

उपाधिवादं व्याख्याय जयरामः समासतः ।

पक्षतादीधितिव्याख्यामतनोति मनोरमाम् ॥

Fol. 277b ends the *Pakshatā* (*Anum. Dī.*, p. 94); fol. 309b, the *Parāmarśaṭippanī* (*Anum. Dī.*, p. 112); fol. 316a, the *Vyatirekiṭippanī* (*Anum. Dī.*, p. 118); fol. 349b, the *Avayavadīdhiti* (*Anum. Dī.*, p. 127):

श्रीमता जयरामेण रामेणैव महोदधिः ।

कथंचिदिह निस्तीर्णो गूढो ज्यवदीधितिः ॥

The copy ceases in the commentary on p. 158 of the *Anumānadīdhiti* (Calc. ed.), thus omitting only the last four or five pages.

Fol. 31, which has verbally the same text as fol. 30, probably belonged to the original of this copy. [H. T. COLEBROOKE.]

1901.

953. Foll. 436; size 10½ in. by 4½ in.; 11–15 lines in a page.

Anumānadīdhitivyākhyā, a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Dīdhiti*, by *Bhāvānanda Siddhāntavāgiśa*. See Hall's Index, p. 33, no. 50; Weber's Catalogue (Berlin 1853), p. 199, no. 662; Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 242a, no. 597; Burnell's Tanj. MSS., II., p. 116.

It begins: श्रीगणाधिपतये नमः श्रीसरस्वत्यै नमः ।

नमस्कृत्य गुरुत्सर्वानिगूढं मणिदीधितिं ।

श्रीभवानन्दसिद्धान्तवागीशेन प्रकाशयते ॥ १ ॥

नम इति परमात्मने सर्वोत्कृष्टात्मने नमः उत्कृष्टं जगतः सृष्टिस्थितिप्रलयकर्तृत्वं एकरूपस्य कथं सृष्ट्यादिविचित्रकारित्वं तत्र हेतुमाह श्रीमिति ०

The *Anumitiprakāśa* ends fol. 35a (see the printed text of the *Dīdhiti*, p. 7, l. 10); . . . the *Upādhivādarahasya* begins fol. 229b, and ends fol. 297a; . . . the *Avayavadīdhitivyākhyā* begins fol. 350a, and ends fol. 380b. The next and last part of the commentary, which is

wanting in the next copy, begins: . . . करो व्याप्तिपक्षधर्मेते तत्प्रसङ्गात् हेतुनिरूपणप्रसङ्गात्

The original pagination runs on from १ to ४४ and then begins again from ३९, but there is nothing wrong in the text. Foll. १५, १६, fol. ४७ (after fol. 60), foll. ५०, ५१, ५२ (after fol. 62), are lost. Foll. 160 and 161 are misplaced.

Date of the copy: संवत् १७५९ पुष्यसुद्धिमास १९ गौरीपतेः पुरे ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1902, 1903.

336, 337. Foll. 439; size 11½ in. by 5½ in.; foll. 1–62 thirteen to fifteen lines, foll. 63–439 nine lines in a page. Foll. 1–62 are in another handwriting than the main bulk of this copy.

“*Śiromaṇivyākhyā Bhāvānandī Anumānakhaṇḍa*,” a second copy, incomplete, ending with the *Avayavanirūpaṇa*.

Vol. I., foll. 1–218. Fol. 137 ends the *Siddhāntarahasya*. Foll. १३६, १३७, १७७, १७८, १७९, १८० are lost.

Vol. II., foll. 219–439. Fol. 253b ends the *Sāmānyalakṣaṇā* (sic!); fol. 313a, the *Upādhivādarahasya*. Foll. ३११, ३१२ are lost.

[H. T. COLEBROOKE.]

1904.

2597. Foll. 244; size 11½ in. by 5 in.; 12–18 lines in a page.

(*Bhāvānandī*), a third copy of *Bhāvānanda Siddhāntavāgiśa*'s commentary on the *Anumānadīdhiti*, with the text of the *Cintāmaṇi* and of the *Dīdhiti* in the middle of the page, incomplete at the end, and with many omissions.

The volume is bound with an utter neglect of the proper order of the leaves.

Foll. 1 and 132–135 = *Dī.* pp. 1–2, l. 9 (of the edition); foll. 240–242 = *Dī.* p. 2, l. 26 – p. 3, l. 12; foll. 136–239 = *Dī.* p. 8, l. 9 – p. 34,

l. 14; foll. 2-67 = *Dī.* p. 34, l. 15 - p. 61, l. 23;
foll. 120-129 = *Dī.* p. 61, l. 23 - p. 64, l. 17;
foll. 68-84 = *Dī.* p. 64, l. 18 - p. 69, l. 22;
foll. 85-91 = *Dī.* p. 71, l. 9 - p. 74, l. 14;
foll. 92-108 = *Dī.* p. 79, l. 2 - p. 85, l. 11;
fol. 109a = *Dī.* p. 87, ll. 17, 18; foll. 109b-
119 = *Dī.* p. 87, l. 19 - p. 91, l. 10; fol. 244a
= *Dī.* p. 91, ll. 10, 11, 12; fol. 243b = *Dī.*
p. 131, l. 17 - p. 131, l. 24; fol. 243a = *Dī.*
p. 131, l. 26 - p. 132, l. 5; foll. 130, 131 = *Dī.*
p. 136, l. 1 - p. 136, l. 20.

[MACK. COLL.]

1905.

2080d. Foll. 6 (paged 9-14); size 9 in.
by 3½ in.; nine lines in a page.

(*Bhāvānandī*), a small fragment from the
beginning of the *Anumānakhaṇḍa* with the
special title: *Śrī-Bhāvānanda-Bhaṭṭācārya-
viracitaṃ Saṃgatīlakṣaṇam*. The first leaf,
originally the ninth, begins . . जनकं सधर्मः संगतिः ॥
The manuscript ends: अतः उपमानखण्डे अनुमानभि-
न्नत्वेन उपमानं निरूपितमिति तदर्थं अनुमानं प्राक् निरूपित-
मिति भावः (= fol. 10b, l. 10 in no. 1901).

[GAIKAWAR.]

1906-1910.

1655-1659. Size 9¼ in. by 4 in. (1658 is
a little smaller).

Bhāvānandīprakāśa, a commentary on the
Anumānakhaṇḍa of the *Bhāvānandī*, by *Mahā-
deva Paṇḍita*, a Benares Pandit, surnamed
Puṇyastambhakara (see the last colophon), or
Puṇatāmakara (see the colophon in vol. 5,
fol. 757b), son of *Mukunda Paṇḍit*, and pupil
of *Śitikanṭha* (see the introductory couplets),
or *Śrīkanṭha Dikshita* (see the same author's
Sarvopakāriṇī and *Nyāyakaustubha*). See Hall's
Index, p. 33, no. li.; Weber's Catalogue
(Berlin, 1853), p. 199, nos. 664-666.

The copy is incomplete, ending with the
Upādhivādarahasya.

Vol. I., foll. 244; 10-12 lines in a page.

It begins :

भक्तानां त्राणकर्त्ता विविधभयमहादुःखदैत्यग्रहर्त्ता
संहर्त्ता क्लिष्टपाणां प्रवलदितिसुताग्रहणाग्रहर्त्ता ।
भर्त्ता यो - जाया नतजनहृदयाकाङ्क्षितानां सुकर्त्ता
धर्त्ता सर्वसहायास्त भवतु भगवान् भव्यकर्त्ता सदा नः ॥ १ ॥

यो ऽसौ कर्कशवक्रतर्करचनाचुं - - - - -
- - - - - बर्हेणैकरसिकः स्यातो (धरा) मण्डले ।

मीमांसानिपुणो ऽक्षपादकणभुक्शास्त्राभिपारंगतस्
तस्य श्रीशितिकण्ठदीक्षितगुरोः पादाधुजं संश्रये ॥ २ ॥

सिद्धान्तवागीशवचो ऽतिगूढं श्रीमन्महादेवबुधेन बुद्ध्वा ।
तदर्थं जातं च विभाव्य युक्त्वा व्याख्यायते ऽन्तरसूरितुष्ट्यै ॥ ३ ॥

अन्वीक्षासक्तचित्तानां विद्वत्कर्कविलासिनाम् ।

भवानन्दोप्रकाशो ऽयं तनोतु मुदमद्भुतां ॥ ४ ॥

छ भवानन्दवागुम्फो मन्दस्य मम धीः छ च ।

तथापि यत्प्रवृत्तो ऽहं तत्र मे शरणं शिवः ॥ ५ ॥

यत्र कैरपि टीकायां विवृता नैव दीधितिः ।

आशयो यत्र न स्पष्टस्तस्याप्युदकनं त्विह ॥ ६ ॥

अनालोच्य सिद्धान्तवागीशवाक्यां

वृथासूचितैः पण्डितैर्गौडजातैः ।

यदुद्भावितं दूषणाभासवृन्दं

तदुद्धारणार्थं ममोद्योग एषः ॥ ७ ॥

स्वीयं यो ग्रन्थमन्यस्य तदीयं चान्यकर्तृकम् ।

वक्ति श्री(मं तपोन)*शस्ताबुभौ जारजातकौ ॥ ८ ॥

गुरुदेवप्रसादेन सम्यक्भावनयागते ।

योऽत्रत्यर्थे ऽन्यथाशङ्की देवानां प्रिय एव सः ॥ ९ ॥

यद्यप्यत्यश्रुतास्तोमेष्यन्ति न कृतौ मम ।

तथापि न क्षतिस्तुष्टा भविष्यन्त्येव पण्डिताः ॥ १० ॥

Fol. 72a ends the *Saṃgatīprakāśa*; the next
part begins :

नत्वा शङ्करपादान्नं भजतामखिलेष्टदं ।

भवानन्दवचोव्याख्यां कुर्वे ऽनुमितिलक्षणे ॥ १ ॥

* I take these *aksharas*, which I could not read in
the MS., from Weber's Catalogue.

Fol. 238b ends the *Anumānasvarūpanirūpanaparakāśa*, fol. 244a the *Anumānaprāmānyavādaparakāśa*.

Vol. II. Foll. 215 (1-215); foll. 1-114 eleven lines, foll. 115-215 ten lines in a page.

It begins:

नत्वा पदाम्भोजयुगं शिवस्य
स्मृत्वा गुरुक्ताखिलयुक्तिनातम् ।
कृत्वा निगूढार्थविभाषणां च
व्याख्यायते व्याप्तिरहस्यमत्र ॥ १ ॥

Fol. 30a ends the *Pañcalakṣhaṇiparakāśa*, fol. 52b the *Simhavyāghralakṣhaṇaparakāśa*, fol. 134b the *Oakravarttilakṣhaṇa*.

Vol. III. Foll. 229 (216-430); ten lines in a page.

Fol. 305b ends the *Vyādhikaraṇadharmāva-chinnābhāvaparakāśa*, fol. 356b the *Vyāptipūrvapakṣhaparakāśa*. The next part begins:

त्रिपुरारातिपादाञ्जनखचन्द्रसमुद्भवाः ।
कान्तयः शुभदाः संतु ममाज्ञानतमोभिदः ॥ १ ॥
नत्वा गुरुपदद्वन्द्वं सूक्ष्मदृष्ट्या विभाष्य च ।
भवानन्दवचोव्याख्या व्याप्तिरसिद्धान्तरभे ॥ २ ॥

Vol. IV. Foll. 210 (445-654); 10-12 lines in a page.

Fol. 459b ends the *Siddhāntalakṣhaṇaparakāśa*, fol. 532 the *Avachedakalakṣhaṇaparakāśa* with the following couplet:

व्याख्यावहेदके ग्रन्थे या मया रचिता श्रमात् ।
तया भवतु संतुष्टः शिवया सहितः शिवः ॥ १ ॥
नमामि तत्परं धाम धामसर्वस्य वस्तुनः ।
दुर्लभं यत्प्रसादेन सुलभं भवति क्षणात् ॥ २ ॥

The next part begins:

यक्रतग यक्रगिर(?) व्याख्यानमपि कुर्वन्ति ।
प्रतिबन्धकसामान्याभावसंपादकोऽस्तुलम् ॥ १ ॥

Fol. 547 ends the *Sāmānyābhāvaparakāśa*, fol. 612b the *Vyāptivādaparakāśa* with the couplet:

व्याप्तिवादभवानन्दीगूढार्थो विशदोक्तः ।
महादेवेन सुधिया संप्रदायानुसारतः ॥ १ ॥

The next part begins:

सहचारे ऽतिदुर्बोधे भवानन्दीप्रकाशने ।
करोतु मम सामर्थ्यं शिवासहचरः शिवः ॥ १ ॥

Fol. 633b ends the *Sahacāragranthaparakāśa* with the couplet:

सहचारे ऽतिदुर्बोधे या व्याख्या यत्नतः कृता ।
तया तुष्यन्तु नितरा मात्सर्यरहिता बुधाः ॥ १ ॥

The next part begins:

तर्के निर्गल्यक्रोक्तिके(=read तर्के)संपर्केककेशे ।
व्याख्यां करोमि रुचिरो शरणं तत्र मे गुरुः ॥ १ ॥

Vol. V. Foll. 209 (655-863); twelve lines in a page.

Fol. 672b ends the *Tarkagranthaparakāśa* with the couplet:

तर्कग्रन्थे ऽतिदुर्बोधे तार्किकाणां सुखावहा ।
या व्याख्या रचिता रम्या तया तुष्यन्तु सज्जनाः ॥ १ ॥

Fol. 691a ends the *Vyāptyanugamaparakāśa*, fol. 757b the *Sāmānyalakṣhaṇaparakāśa* with the couplet:

सामान्यलक्षणा व्याख्या कृतसामान्यलक्षणा ।
विद्वांसः सन्तु सुप्रीतास्तया सामान्यलक्षणाः ॥ १ ॥

The next part begins:

नत्वा शिवं शिवायुक्तं महादेवेन धीमता ।
उपाधी क्रियते व्याख्या भवानङ्गिरो* स्फुटा ॥ १ ॥

Fol. 799b ends the *Upādhipūrvapakṣhaparakāśa*, on the last page the *Upādhivādarahasya* with the couplets:

दुरुहोपाधिवादस्य या व्याख्या रचिता मया ।
तुष्टास्सन्तु तया सन्तो विद्वांसो निरुपाधयः ॥ १ ॥
भवानन्दीप्रकाशे ऽस्मिन्महादेवेन निर्मिते ।
विषमोपाधिवादस्य प्रकाशः पूर्णतामितः ॥ २ ॥

इति श्रीमत्पुण्यस्तम्भकरोपनामकमुकुन्दपण्डितात्मजमहादेव-
पण्डितविरचिते भवानन्दीप्रकाशे उपाधिवादस्समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1911, 1912.

524, 446. Foll. 206 and 386 resp.; size 9½ in. by 4½ in.

* Prof. Aufrecht suggests भवानङ्गिरी.

Anumānamanīdīdhitibhavānandīvyākhyāsar - vopakāriṇī, commonly called *Sarvopakāriṇī*, a shorter commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Bhavānandī*, by *Mahādeva Paṇḍit*. It is an abridgment of the same author's larger commentary "*Bhavānandīprakāśa*," as is stated in the introductory and the final couplets. See Hall's Index, p. 34, no. lii.; Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 200, no. 667. In the final *śloka* *Mahādeva* calls the *Prakāśa* and the *Kaustubha* his two sons, and the *Upakāriṇī* his daughter, whom he has begotten by his spiritual wife *Buddhi*.

Vol. I. Foll. 1-20 eleven lines, foll. 21-206 (by another hand) ten lines in a page.

It begins :

त्रिपुरारातिपादाञ्जनखचन्द्रसमुद्भवाः ।
कान्तयः शुभदाः सन्तु ममाज्ञानतमोभिदः ॥ १ ॥
यदालम्बनतो मूलैस्ताकिंकायां धुरंधरः ।
बुधो भवति तं चन्द्रे गुरुं श्रीकण्ठदीक्षितम् ॥ २ ॥
भवानन्दकृता व्याख्यानमानमणिदीपितेः ।
व्याख्यायते निगूढार्थं महादेवेन तत्त्वतः ॥ ३ ॥
भवानन्दीप्रकाशस्तु विस्तृतो रचितो मया ।
स्ततः संक्षेपतः कुर्वे व्याख्यां सर्वोपकारिणीम् ॥ ४ ॥

प्रारिप्सितनिर्विघ्नसमाप्तिकामनया कृतगुरुनमस्काररूपं मङ्गलं
शिष्यशिक्षायै निबध्नांश्चकीर्षितं प्रतिजानाते । नमस्कृत्येति ।

Fol. 9b ends the *Samgatigrantha*, fol. 39a the *Anumānalakṣhaṇa*, ibid. the *Anumānasvarūpanirūpaṇa*, fol. 40a the *Anumānaprāmāṇyanirūpaṇa*, fol. 45a the *Pañcalakṣhaṇī*, fol. 50b the *Simhavyāghralakṣhaṇa*, fol. 95a the *Vyadhikaraṇadharmāvachinnābhāvavyākhyā*, fol. 106a the *Pūrvapakṣhagrantha*, fol. 125b the *Siddhāntalakṣhaṇavyākhyā*, fol. 140b the *Vyāptivāda*, fol. 206a the *Sāmānyalakṣhaṇāgrantha* (sic!).

Vol. II. Foll. 356, by the same hand as foll. 1-20 in Vol. I.; eleven lines in a page.

Fol. 62a ends the *Upādhigranthavyākhyā*, fol. 96b the *Pakṣhatāgrantha*, fol. 168a the

Vyātrekigranthavyākhyā, fol. 285a the *Savyabhicāragranthavyākhyā*, fol. 293a the *Sādhāraṇagrantha*, fol. 298b the *Asādhāraṇagrantha*, fol. 306a the *Anupasaṃhārigranthavyākhyā*, fol. 326b the *Satpratipakṣhagrantha*, fol. 352b the *Asiddhigrantha*.

The final couplets are :

भवानन्दवचोव्याख्या महादेवेन निर्मिता ।
सर्वोपकारिणी नाम्ना संपूर्णा सदनुग्रहात् ॥ १ ॥
भवानन्दवचोव्याख्या समुद्भूतैः श्रमैर्मम ।
सिद्धेश्वरो(?) र. सिद्धेश्वरी) जगन्माता प्रीणतु शशिवा
[भृशम् ॥ २ ॥

विद्वद्भरं मुकुन्दाख्यं पितरं प्रणमाम्यहम् ।
यदोप(यदीय?) मुकृतेनैव संपूर्णैषा कृतिर्मम ॥ ३ ॥
श्रीकण्ठदीक्षितं नौमि गुरुं गौतमरूपिणम् ।
येन चूर्णिकृतास्सद्यो विदुषां गर्वपर्वताः ॥ ४ ॥
भावानन्दीयथार्थार्थज्ञानेच्छा यस्य विद्यते ।
तेनोपायसहस्रेण संयास्येयं कृतिर्मम ॥ ५ ॥
मदीयकृतिमुत्तममभिनवार्येविद्योतिर्नी
विलोक्य मुदमायाद्यदि(?) perhaps मुदमाभुयाद्यदि
[सतां बुधानां गणः ।

तदा भवति निन्दया किमिह बालिशानां शतैर्
विधुः कुचलयेषितो न दिन(read न हि न)निन्दते
कृतिर्मदीया यदि चेत्सदीहिता [तामसैः ॥ ६ ॥

तदा किलास्याश्चरितार्थतैव ।
कस्तूरिकाविज्ञजनैर्विमुक्ता
गुणज्ञलौकादरतः कृतार्था ॥ ७ ॥

विज्ञापयामि सुहृदो बुधान्सत्संप्रदायिनः ।
कृपासंभृतं दस्येषा(?) वीक्षणया कृतिर्मम ॥ ८ ॥
प्रकाशकौस्तुभौ पुत्रावात्मजासुपकारिणीम् ।

बुद्धिपत्यामलौकिक्यां महादेवो सभावयत् ॥ ९ ॥
लौकिक्यां लौकिकं पत्यामलौकिक्यामलौकिकम् ।
उत्पाद्यापत्यमभजन्महादेवः कृतार्थताम् ॥ १० ॥

इति श्रीकाशीवासिमहाशयान्वयसंभूतपुण्यसंभकारोपनामक-
श्रीमन्मुकुन्दपण्डितात्मजमहादेवपण्डितविरचितानुमानमणिदी-
धितिभवानन्दीव्याख्या सर्वोपकारिणी संपूर्णा ॥

Date : संवत् १८२८.

[H. T. COLEBROOKE.]

1913.

1369b. Foll. 38; size 9½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

Sarvopakāriṇī, a small portion of a second copy, ending with the *Anumāṇapramāṇyanirūpaṇa*. [H. T. COLEBROOKE.]

1914.

681. Foll. 204; size 9½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page.

Bhāvānandīvyākhyā, a commentary on *Bhavānanda's* commentary on the *Anumāṇakhaṇḍa* of the *Didhiti*, by *Dinakara*, incomplete, explaining the commentary on scarcely the first tenth of the *Didhiti*.

This commentary is not mentioned in Hall's Index, but see Burnell's Tanj. MSS., II., p. 116.

It begins:

प्रद्योतनस्तिमिरवारणवारणाय

संचारयन्निजकरायलसन्नखानि ।

उन्मीलयन्नखिललोकविलोचनानि

भूषा (sic!) तमोनिरसनाय च नः शिवाय ॥ १ ॥

विद्वद्भयधुरीणस्य पितुः पादावनुस्मरन् ।

भवानन्दवचोव्याख्यां ब्रूते दिनकरः सुधीः ॥ २ ॥

यन्यारम्भे विप्रविधाताय कृते गुरुप्रणतिरूपं मङ्गलं शिष्यशिष्यायै स्वकीर्यनुवृत्तये स्वनाम च निबन्धेऽश्विकीर्षितं प्रतिजानीते नमस्कुर्येति ।

Subscriptions: fol. 27a इति दिनकररचितोपाध्यायमतव्याख्यानं समाप्तम्; fol. 140b इति दिनकरकृतभवानन्दीव्याख्यायां प्रगल्भलक्षणानम्; fol. 157b इति श्रीरघुनाथभट्टाचार्येशिरोमणिपरिष्कृतव्यधिकरणधर्मावलिङ्गिनाभावमिश्रलक्षणटिप्पणीव्याख्यानं संपूर्णम्; fol. 183b कूटशटितं समाप्तम् ॥

The last words are अनवस्थाभिया उपमाख्यज्ञानस्यानुज्ञेजकत्वादिति (without colophon).

[H. T. COLEBROOKE.]

1915, 1916.

328 & 857. Foll. 208 and 278 resp.; size 12 in. by 4½ in.; written by different hands.

Anumāṇamanidīdhitiṭippanī, a commentary on the *Anumāṇakhaṇḍa* of the *Didhiti*, by *Jagadīśa Tarkālamkāra Bhaṭṭācārya*, and hence called *Jāgadīśī* (in the marginal notes). See Hall's Index, p. 35, no. lvii.; Aufrecht's Catalogue, p. 242, nos. 593-596; Weber's Catalogue, p. 198, no. 654; Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. ii., p. 335, no. 945, vol. iv., p. 124, no. 1542.

328. Vol. I. Foll. 208 (paged 1-209); 9-13 lines in a page.

The *Pūrvakhaṇḍa*. This MS. begins to explain the *Didhiti* from the *Vyāpti* chapter (see p. 8 of the printed text), the *Anumāṇapramāṇya* chapter is wanting. The first words are: समारम्भेति ॥ समारम्भं यदनुमानप्रामाण्यपरीक्षणं तत्कारणीभूतं यद्वाग्निग्रहोपायप्रतिपादनं तन्निदानं व्याप्तिस्वरूपनिरूपणमित्यर्थः । See the same beginning in the second copy.

Colophons of single chapters are: इत्यवच्छेदकलक्षणटिप्पणी संपूर्तिगतवती fol. 114b; इति सामान्याभावशिरोमणिटिप्पणी जगदिशिः (sic!) fol. 124a; व्याप्तिवादः समाप्तिमगमत् fol. 148b; fol. 170 the colophon is wanting (इति तत्केवादः समाप्तः, fol. 160 of the second copy); इति व्याप्यनुगमः fol. 176b; समाप्तोऽयं पूर्वखण्डः ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायश्रीमज्जगदीशतर्कालंकारभट्टाचार्यविरचितानुमानमणिदीधितिसामान्यलक्षणटीप्पणी (sic!) समाप्ता ॥

857. Vol. II. Foll. 278 (paged 210-485); 10-12 lines in a page.

The *Uttarakhaṇḍa*. The first words are: प्रसङ्गादिति व्याप्तिग्रहप्रतिबन्धकग्रहजनकग्रहविषयत्वेन स्मृतस्योपाधेरुपेक्षानर्हत्वादित्यर्थः ।

Subscriptions of single chapters: इति श्रीजगदीशतर्कालंकारभट्टाचार्यविरचितानुमानखण्डदीधित्युपाधिवादटिप्पणी समाप्ता fol. 254b of the original paging; इति श्रीजगदीश ° पञ्चताटिप्पणी समाप्तः (sic!) fol. 291b; इति परामर्शटिप्पणी समाप्ता fol. 336a; इति श्रीमहामहोपाध्याय ° केवलान्वयिटिप्पणी समाप्तः (sic!) fol. 356b;

इति महामहोपाध्याय ° केवलव्यतिरेकिटिप्पणी समाप्ता fol. 361b; इति जगदीश ° अवयवटिप्पणी समाप्तः fol. 398b; इत्यसिद्धिटिप्पणी fol. 468a; इति श्रीमहामहोपाध्यायश्री-मज्जगदीशतर्कालंकारभट्टाचार्य[विर]चितानुमानमणिदीधिति-प्रकाशिका टिप्पणी संपूर्ण (sic!). The first of the two final couplets begins कुर्वन्ति नित्यमनुमानमणेरनेके °

There are many small omissions in the last quarter of this volume.

Date : संवत् १८५१ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1917.

1797. Foll. 271; size 12½ in. by 4½ in.; 10-12 lines in a page.

Didhitiṭippanī, a second copy, incomplete, but well written.

a) Foll. 203. The *Pūrvakhaṇḍa*, the same as in no. 1915 (328).

b) The *Avayavatīppanī*, the sixth section of the *Uttarakhaṇḍa*, incomplete. Foll. 33 (204-237, orig. 1-33). It begins: मूलोक्त्यायलक्षणस्याग्रे दूषतया स्वयं न्यायलक्षणमाह । The last words are : सत्राप्यनन्तत्वं स्वघटकपद-प्राक्खणवृत्तित्वं । तथा च नि . . . (see vol. ii. of the first copy, fol. 395b, l. 10).

c) The *Pakshatātippanī*, the second section of the *Uttarakhaṇḍa*. Foll. 35 (238-271, orig. 2-35). The first leaf (with one page text) is lost, the second leaf begins: सामान्यं प्रत्येव बाधनिश्चयविरोधित्वाद ° (see fol. 255b, l. 2 of the first copy).

[J. TAYLOR.]

1918-1921.

1704, 1035, 1624, 1034a. Size 18½ in. by 3½ in.; written in the Bengali character.

(*Jāgadiśī*), a large portion of a third copy of *Jāgadiśa's* commentary on the *Anumānādī-dhiti*.

1) Vol. I. Foll. 33, paged 1-33. Eight lines in a page. The *Upādhivādagrantharahasya*, ends fol. 33a.

2) Vol. II. Foll. 23, originally paged 34-56 (on the left side). Nine lines in a page. The *Pakshatātippanī*, ends fol. 56b.

3) Vol. III. Foll. 27, originally paged 57-83. Nine lines in a page. The *Parāmarśatīppanī*.

4) Vol. IV. Foll. 19, originally paged 84-102. Seven or eight lines in a page. The *Kevalānvayitīppanī* (ends fol. 16, l. 3, but without colophon), the *Kevalavyatirekitīppanī* (ends fol. 19b) and the beginning of the *Avayavatīppanī*. The writing on the first leaves is nearly obliterated. [H. T. COLEBROOKE.]

1922, 1923.

1951 & 2013. Foll. 64 and 155 resp.; size 9½ in. by 4½ in.; nine lines in a page.

Anumānamañjushā, a copious commentary on the *Jāgadiśī* (जा ° टी ° अ ° on the margin), by *Ārḍopāhva Kṛishṇa Bhaṭṭa*. See Hall's Index, p. 35, no. lviii. Both volumes together contain only the commentary on a small part of the *Anumāna*-section, the *Vyadhikaraṇa-dharmāvacchinnābhāva*, see foll. 1-51 of the *Jāgadiśī* in no. 1917.

Vol. I. begins मूले नन्विति (*Didhiti*, Calc. ed., p. 8, l. 13) । अनुमितिरुक्तलक्षणलक्षिता, see the first cue from the *Jāgadiśī* समारम्भमिति on l. 5. The last cue वाच्यत्वादिति occurs on fol. 11b, l. 8, of no. 1917. After the colophon इत्यनुमानमंजूपायायंचलक्षणी समाप्ता there are the following couplets:

अक्षपादमतार्थानां काशिका मुक्तिकाशिका ।

यथात्यक्तशरीराणां काशिका मुक्तिकाशिका ॥ १ ॥

हरिः पिता हरिर्माता हरिर्भ्राता हरिः सुहृत् ।

हरिरेव जगत्सर्वं हरेरन्यत्र भाति मे ॥ २ ॥

Vol. II. begins विषयताया विषयिरूपत्वे स्तिप्रसक्ति-
रेवेति दोषः. The last cue वाच्यत्वादिनेति occurs on
fol. 51b, l. 2, of no. 1917. The colophon
is इत्यारडोपाह्कृष्णभट्टविरचिता चतुर्दशलक्षणीमंजूषा ॥
There are some verses on the last page the
beginning of which is तापो नापगतस्तृषा ०

[J. TAYLOR.]

1924.

1303c. Foll. 38; size 12½ in. by 4½ in.;
10 or 11 lines in a page.

"Nyāyakroḍapatrakhaṇḍa 2" (sic on the
first leaf), two different sets of notes on difficult
passages in the *Jāgadiśī*. They may be identical
with two of the *Kroḍas* in Hall's Index, p. 35,
nos. lix.-lxx., but as they are without any
special title, identification is impossible. That
they belong to the *Jāgadiśī*, is evident from
the numerous passages of the *Jāgadiśī* which
they quote and explain.

1) Foll. 1-10. This *Kroḍa* begins: परिकरः
सहकारि स च व्याप्तिपक्षधर्मत्वादिरिति तथा च व्याप्ति-
पक्षधर्मताविशिष्टहेतुं निरूप्येत्यर्थः। न च तादृशहेतुरपि
न निरूपित इति वाच्यं विशेषणविरूपणेनैव विशि-
ष्टनिरूपणस्यानायासेन प्राप्तत्वात् तेन हेतुना व्याप्ति-
पक्षधर्मताविशिष्टहेतुना इत्यर्थः।

2) Foll. 11-19. A second copy of the same
Kroḍa, in the same handwriting.

3) Foll. 20-38. A second *Kroḍapatrakhaṇḍa*,
different from the first. It begins: अप
सोत्रा (sic!) उपाध्याय (sic!)। तमवलम्ब्याभावप्रसिद्धि-
करणे साध्यप्रतियोगिकाभावप्रसिद्धिकरणे प्रमेयसाध्य-
कस्याने समवायित्वेन वाच्यत्वम्।

[H. T. COLEBROOKE.]

1925.

2368a. Foll. 10; size 10½ in. by 2½ in.;
ten lines in a page.

Śloka-vyākhyā Anumānadidhiti-parīkshāyāḥ, by
Nyāyavācaspati, son of *Vidyānivāsa*: it is a
commentary on a certain explanation of the
introductory couplets of the *Didhiti*, this ex-
planation forming part of a commentary on
the whole *Didhiti* called *Anumānadidhiti-pa-
rikshā*. Perhaps it is the same work as no. lvi.
in Hall's Index, p. 34. For *Nyāyavācaspati*,
see Aufrecht's Cat. Cat., p. 528 (*Rudra Nyā-
yavācaspati Bhaṭṭācārya*, son of *Vidyānivāsa*
Bhaṭṭācārya of Bengal, grandson of *Bhavā-
nanda*).

It begins: ओ नम इत्यादिश्लोकव्याख्यास्मदीयानुमान-
दीधितिपरिखाया द्रष्टव्या। तत्र तेषु मध्ये। दिक्कालौ दिक्काल-
पदवाच्यौ।

It ends:

विद्यानिवासपुत्रस्य न्यायवाचस्पतेरियम्।

निमित्तिनिर्मैलधियामानन्दयतु मानसम्॥

Date of the copy: संवत् १६७५ वर्षे ज्येष्ठवदि द्वितीया
गुरौ भ० मधुसूदनात्मनगंगाधरानुजविद्याधरेण लिखितमिदं
स्वार्थं परार्थं च॥

[GAIKAWAR.]

1926.

1072. Foll. 173 (paged 1 and 41-212);
size 13½ in. by 2½ in.; six lines in a page;
written in the Bengali character.

Anumānamāṇididhiti Prasārīṇī, a commen-
tary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Didhiti*, by
Mahāmahopādhyāya Kṛishṇadāsa Sārvabhauma
Bhaṭṭācārya, defective.

Probably it is the same commentary as the
Tattvacintāmaṇivākyā in Hall's Index, p. 30,
no. xxxix.

It begins: विद्वद्भ्येति न च विद्वद्भ्यः संयोगविशेषः स
चाकाशेन समं नास्तीति कथमेतदिति वाच्यम् Foll. 2-40
(orig. pag.) are lost.

Date of this excellent copy: शकाब्दाः १५२४.

[H. T. COLEBROOKE.]

e. *The Āloka*, by Jayadeva.

1927.

687. Foll. 227; size 10½ in. by 3½ in.; eight, sometimes nine lines in a page; written by two different hands, a new hand setting in on fol. 203.

Anumānāloka, a commentary on the *Anumāna*-section of the *Tattvacintāmaṇi*, by the *Mahāmahopādhyāya Jayadeva Miśra*, who was instructed by his uncle *Hari Miśra*. Another name of the author is *Pakshadhara*, in the first copy of the *Śabdāloka* (no. 1930). See Hall's Index, p. 38, no. lxxvii.

In Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. iii., p. 164, no. 1190, the *Āloka* is erroneously ascribed to *Gadādhara*.

The commentary begins:

अमुष्मिन्नेतावानपरिचिततत्त्वार्थगहने
प्रसङ्गो ने यद्यप्यहहपरिहासैकफलकः ।*
तथापि श्रीगौरीपरिवृढपदाम्भोजयुगले
न भग्ना भक्तिश्चेत् कथय किमशक्यं त्रिजगति ॥ १ ॥
अनुमानपरिच्छेदे तत्त्वचिन्तामणेरयम् ।
पितृव्यहरिमिश्रोपदिष्टो भावः प्रकाशयते ॥ २ ॥

प्रत्यक्षानन्तरमनुमानस्योद्दिष्टत्वात् (° उद्देशात् the second copy) तत्त्वक्षणानन्तरमनुमानलक्षणं क्रियते इत्याह । अथेति ।

This copy leaves a good deal of the *Anumānakhaṇḍa* unexplained, ceasing with the sentence साधकाभावेन हि वद्वावन्त्य° (see the *Anumānakh.* of the *Cintāmaṇi* in no. 1870, fol. 156b, l. 3). The commentary ends: स च गौरवावतारी भिन्नयोरेकस्य वेत्यत्राविशेषादिति संक्षेपः ॥

Colophon: इति श्रीमहामहोपाध्यायसन्मिश्रजयदेवकृतौ तत्त्वचिन्तामणेरनुमानालोकः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1928.

1213a. Foll. 118; size 11½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page.

Anumānakhaṇḍāloka, a second copy. It

* The fragment in no. 1944 (282) has अमुष्मिन्नेता-वत्यपरि° and प्रयासो मे.

explains a few lines more of the *Cintāmaṇi* than the first copy. The last words are: तस्यातीतत्वाद्यभावेन ध्वंसासंभवादित्यवधेयम् ॥

Date and name of the scribe: संवत् १८८३ समये आषाढ सुदि ९ गुरौ लिखितमिदं लादुमन्नेन प्रभाकरस्येदं पुस्तकं शुभं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1929.

956b. Foll. 74 (paged 1-78); size 9½-10 in. by 3½ in.; foll. 1-11 fourteen to sixteen lines, foll. 12-74 ten to twelve lines in a page.

(*Anumānāloka*), a fragment. It has the curious colophon: इति श्रीमहोपाध्यायहरिरामविरचितमनुमानमिश्र पफाण (sic!). But the text agrees verbally with the *Anumānāloka* in no. 1927. The last words are: व्याप्तिविशिष्टेति ॥ व्याप्या समं संयुक्तसमवायादिधूमादिना संयोगादिवैह्याद्यधिकरणपवैतादिसंयोगरूपत्वात् । See the preceding copy, fol. 76a, l. 3. Fol. 9 and foll. 37, 38 (of the original paging) are lost, for the fol. 9, which is in this copy, does not belong to this treatise, or is at least in the wrong place.

[H. T. COLEBROOKE.]

1930.

592b. Foll. 115 (paged 85-199); size 11 in. by 3½ in.; foll. 85-96 six lines, foll. 97-151 seven lines, foll. 152-199 eight lines in a page.

(*Śabdāloka*), *Jayadeva Miśra's* commentary on the *Śabdakhaṇḍa* of the *Cintāmaṇi*, an incomplete copy. The title, which was apparently not written by one of the three scribes of this copy, is: इति श्रीपद्मधरमिश्रविरचिता शब्दमणिटिप्पणी समाप्ता ॥ See Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. iii., p. 170, no. 1196; vol. v., p. 223, no. 1907; p. 299, no. 1975.

It begins:

न जाने श्रीजाने विचरितुमिह ग्रन्थगहने
समर्थो नैवाथानधिगमयितुं निर्मितिरपि ।
तथाप्येतावत्यामपि किल विगत्यामहमिह
प्रवृत्तो यत्तस्मिन्सर्व चरणसेवैव शरणम् ॥ १ ॥

अपेति ॥ इहापि शब्दस्यानन्तर्यवचनत्वेन तत्र चावधि-
नोपस्थितस्योपमाननिरूपणस्यैव प्राप्तत्वात्तस्य सिद्धत्वेन पास्थितौ
(sic! सिद्धत्वोपस्थितौ in the second copy) वर्त्तमानार्थ-
लट्प्रत्ययान्तत्वेन साध्यतयोपस्थिते शब्दनिरूपणे सिद्धसाध्य-
समभिप्राहारबललभ्यस्य हेतुहेतुमद्भाषस्योपमाननिरूपणानन्तरं
प्रतिबन्धकजिज्ञासापगमे स्वसरस्य वा संगतित्वं सूच्यते ॥

The last words are: स्वर्गकामस्त्रिनियोज्यकार्ययागको
न तु स्वर्गकामनियोज्यको ज्यं यागकार्ये इति प्रथमांतस्यैवास्या-
तान्त्ये विशेष्यत्वादन्वयाख्यातोपस्थापकका (sic!) भावादिति ॥
They belong to the commentary on a passage
of the *Cintāmaṇi* beginning with फलमपीति (see
this word fol. 198b, l. 6), which occurs fol. 320a,
l. 4, of the first copy of the *Cintāmaṇi* (no. 1869).

This fragment of the *Śabdāloka* is about
the first half of the whole.

[H. T. COLEBROOKE.]

1931.

1675a. Foll. 95; size 9½ in. by 4 in.;
foll. 1-37 twelve or thirteen lines, foll. 38-95
nine or ten lines in a page.

Śabdāloka, a second, not complete copy. The
colophon is: इति श्रीमहामहोपाध्यायश्रीजयदेवमिश्रविर-
चितः शब्दालोकः समाप्तिमगमत् ॥

After fol. 50 about forty leaves are wanting;
the last cue before the omission, एककालीना इति,
occurs on fol. 151b of the first copy (no. 1930),
and the first cue after the omission, देवदत्तेति
(see the *Cintāmaṇi* in no. 1869, fol. 316b),
occurs on fol. 192b of the same copy.

A second omission was caused by the care-
lessness of the scribe, who on fol. 55a, l. 3,
left out as much as the three last leaves of the
first copy, and probably a few pages more.
The last words before this omission occur on
fol. 197b, l. 3, of no. 1930; the first cue after
the omission, मातापित्रादीति, is the मातापित्रगत (sic!)
on fol. 320a, l. 7, of the *Cintāmaṇi* in no. 1869.

The last words of this copy are: इत्यपि निरस्तं
सति प्रमाणभेदेन गमकगवेषणादिति, but it may be that

this is not the real end of the *Āloka*. The
last cues refer to fol. 405a of no. 1869.

Date of foll. 40-95: संवत् १६९४ समर आचरण
सुदी ५ । [H. T. COLEBROOKE.]

1932.

956c. Foll. 33; size 10½ in. by 4½ in.;
twelve lines in a page.

Śabdālokaḥkaṇṭhakoddhāra, a commentary on
Jayadeva Miśra's Śabdāloka, by *Madhusūdana*,
a small fragment, being the end of the whole.
See Hall's Index, p. 39, no. lxxix.

It begins: यद्यपि फलसमर्थका . . वादानां विशेषतया
नात्रोपोद्घातस्तथापि प्रसङ्गादाह नन्विति मूलं। उपायान्तरस्येति।

It ends:

मधुसूदनेन यानाम्मीमांसाध्यायपारगे(न) कृतः ।

सुचिरं सुखयतु मुजना[ना]नालोके कष्टकोटारः ॥

The author is called *Thakkura Madhusūdana*
in the colophons of other MSS., see Rājendralāla
Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. v., p. 83,
no. 1764 (*Pratyaksha*); p. 225, no. 1909 (*Anu-
māna*). [H. T. COLEBROOKE.]

1933.

1330. Foll. 206; size 11½ in. by 4½ in.;
nine lines in a page.

Śabdakhaṇḍamīśragādādhari, *Gadādhara's*
commentary on *Jayadeva Miśra's Śabdāloka*,
incomplete.

See Hall's Index, p. 40, no. lxxxiv.; Rā-
jendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. v.,
p. 177, no. 1864.

The commentary begins:

प्रणम्य गोविण्णगणैकवन्द्यं पादारविन्दं पुरुषोत्तमस्य ।

निगूढमाविष्कुरुते प्रयत्नाद्वाधरः पक्षधरस्य भावम् ॥

संगत्यप्रदर्शने मूलस्य न्यूनता स्यादित्यथ शब्दो निरूप्यत
इति प्रतिज्ञावाक्यादेव संगतिरपि लभ्यत इत्याहायेतीति ।

The last words are: इत्यभिमाने व्यभिचारप्रसक्तिः परस्परविषयकसाक्षात्कारविषयतायास्तदुभयान्यत्ररूपसाध्या - भिप्रायेण समाधानमिति सामञ्जं स्यात् ।

Fol. 22 does not belong to this copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

1934.

737. Foll. 123; size 12½ in. by 4½ in.; twelve lines, sometimes thirteen lines in a page; written in the Bengali character.

Pratyakshālokarahasya, a commentary on the *Pratyakshakhaṇḍa* of the *Āloka*, two separate fragments. The name of the author does not occur in the manuscript itself, but according to an inscription on the first page (प्रत्यक्षालोकमाधुरी० न्या०), its author is *Mathurānātha*.

The manuscript begins: निर्विघ्नं प्रारिप्सितयन्य-समाप्तिवासनया (?० कामनया see no. 1937) कृतं स्तुतिपूर्वकं शिव (प्रार्थना or नति?) रूपं मङ्गलं शिष्यशिष्यायै आदौ निबध्नाति वक्ताणीति० The same beginning of *Mathurānātha's Pratyakshālokarahasya* in *Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS.*, vol. iii., p. 111, nos. 1159 and 1191.

Fol. 20b ends the *Maṅgaluvādarahasya*; this is the only subscription in the first portion of this volume, which ends fol. 36a (विशेषविषय इति). The second portion has its own original pagination from १ to ८९. On the first leaf ends *Prathamavipratipattirahasya*; fol. 44b, *Dvitiyavipratipattirahasya*; fol. 92b, *Pramāpūrvapaksharahasya*; fol. 97a, *Prāmāṇyavādarahasye pramālakṣaṇarahasyam*; fol. 113a, *Pratyakshālokarahasye anyathākhyātīpūrvapaksharahasyam*; fol. 123a, *Pratyakshālokarahasye anyathākhyātīrahasyam*. [H. T. COLEBROOKE.]

1935, 1936.

3051, 3052. Foll. 73 and 155 resp.; size 11½ in. by 4 in.; ten lines in a page.

Anumāna-Pakshadhara-Māthurānāthī, a commentary on the *Anumānāloka*, by *Mathurānātha*, incomplete. The title is only given on the second page of the first leaf (*Pakshadharama-thurānāthī*) and in the marginal notes ख० प० म० or ख० प० ट०. See Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 201, no. 671.

Vol. I. The *Upādhivāda*, begins: उद्देशादिति स्वयंसंगतिकथनं तद्व्यख्याननिरमित्यत्र०

Vol. II. The *Pakshatā* (ends fol. 7a), the *Parāmarśa* (fol. 28b), the *Vyatirekinirūpaṇa* (fol. 52a), the *Viruddhanirūpaṇa* (fol. 96b), the *Satpratipaksha* (fol. 107a), the *Hetvābhāsa* (fol. 122a), the *Asādhakatānirūpaṇa* (fol. 128a), fol. 147b the *Īśvaravāda*. The last words are: कार्यजनके। कार्योपहिते। फलोपधानवत्यामयकाल इति शेषः।

[J. R. BALLANTYNE.]

1937.

451. Foll. 238; size 9½ in. by 4½ in.; 12 or 13 lines in a page.

Śabdālokarahasya, a commentary on *Jayadeva Miśra's Śabdāloka*, by *Mathurānātha Tarkavāgīśa*. See Hall's Index, p. 40, no. lxxxv.; Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 202, no. 670; *Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS.*, vol. ii., p. 379, no. 1013.

The copy is incomplete at the end.

The introductory couplets and the subdivisions in the commentary are nearly the same as in *Mathurānātha's Śabdamanīrahasya*.

The commentary begins:

कुञ्चितधरपुटेन पूरयन्मंशिकां प्रचलदङ्गुलिपङ्क्तिः* ।
मोहयन्नखिलवामलोचनाः पातु कोऽपि नवनरीरदङ्गुलिः॥
अमीमा मयुरानायतकैवागीशधीमता ।
शब्दमणिपरिच्छेदालोको व्याख्यायते स्फुटम् ॥

निर्विघ्नप्रारिप्सितयन्यसमाप्तिकामनया कृतं भगवन्नतिरूपं मङ्गलं शिष्यशिष्यायै आदौ निबध्नाति । न जान इति ।

* Rāj. Mitra has ० लोततिः, which suits the metre.

Fol. 83b ends the *Prāmāṇyavādarahasya*, fol. 85b the *Ākāṅkshāpūrvapakṣhālokarahasya*, fol. 101b the *Ākāṅkshāgrantharahasya*, fol. 103b the *Yogyatāpūrvapakṣarahasya*, fol. 111b the *Yogyatāgrantharahasya*, fol. 120a the *Adhyāhārapūrvapakṣarahasya*, fol. 123a the *Āsatti-grantharahasya*, fol. 140a the *Tātparyagrantharahasya*, fol. 157a the *Śabdānityatārahasya*, fol. 167b the *Utsannaprachannavādarahasya*, fol. 218a the *Vīdhivādarahasya*, fol. 238a the *Apūrvavādapūrvapakṣarahasya* (almost illegible).

Date of the copy : संवत् १७०१२ (sic!).

[H. T. COLEBROOKE.]

1938.

292. Foll. 227; size 10½ in. by 3½ in.; 10-12 lines in a page.

Anumānālokadarpaṇa, a commentary on the *Anumānāloka*, by *Thakkura Maheśa**, a son of *Candrapati* and *Dhīrā*, and younger brother of *Mahādeva*, *Bhagīratha* and *Dāmodara*, complete.

This commentary, which is not mentioned in Hall's Index, covers also the second metaphysical part of the *Cintāmaṇi* and of the *Anumānāloka*.

The *Anumānālokadarpaṇa* begins : उद्देशादिति (see *uddeśāt* in the second copy of the *Anumānāloka*) स्वयंसंगतिकथनम् तल्लक्षणानन्तरमित्यत्र °

Fol. 8a ends the *Anumitilakṣhaṇa*, fol. 61a the *Upādhinirūpaṇa*, fol. 66b the *Pakṣatānirūpaṇa*, fol. 108a the *Vyatirekivāda*, fol. 122a the *Avayavanirūpaṇa*, fol. 167a the *Hetvābhāṣāḥ*, fol. 172b the *Asādhakatānirūpaṇa*, and the *Satpratipakṣa*, fol. 191a the *Īśvaravāda*, fol. 217b the *Kāraṇatānirūpaṇa*. Fol. 218b is the

* In the colophon of a copy of the *Pratyakṣa-khaṇḍa*, in Rāj. Mitra's Notices, vol. iv., p. 128, no. 1548, the author is called *Śrī Maheśa Thakkura*.

colophon: प्रकृतो मोक्षरूपः ॥ अनुमानालोकव्याख्या समाप्ता ॥ A last part, which has the colophon "*Mokṣa-vāda*," comments on the text of the *Cintāmaṇi* itself. It begins :

निर्मले हृदये सन्नो निधाय

क्षमद्मं मम दुर्बोधग्रन्थव्याख्यानसाहसं ॥

इतः परं मूलव्याख्या ॥ पुरुषार्थः पुरुषप्रयत्नः साध्यत्वे सति पुरुषोद्देश्यः हेतावप्यतीतादिविकल्पदोषस्तुटत्वादुपेक्ष्यान्यदाह । तत्किमिति ।

Towards the end the author gives the opinion of the *Vedāntists* on *Mokṣa*, concluding with the remark : तदेतत्संक्षेपेण वेदान्तमतं लिखितं न दूषितं श्रुतिपुराणस्मृतिशिष्टानुशिष्टत्वादिति ॥

The final couplets are :

जनकविषयजन्मा राजसम्मानपात्रं

महि ॐ ॐ ॐ धीरो चन्द्रवत्यास्तनूजः † ।

सरस्वतदनुमानालोकमाश्रित्य नित्य-

प्रमथितखलदर्पो दर्पेण श्रीमहेशः ॥

ज्येष्ठा महादेवभगीरथश्रीदामोदरा यस्य वयोगुण्याभ्याम् ।

(स)दर्पेण निर्मितवानमोषो सहोदरो विष्णुपरो महेशः ॥

विधाय सुधियामर्थेऽनुमानालोकदर्पणम् ।

श्रीगोपाले महेशेन तस्याकारि समर्पणम् ॥

Date of the copy : संवत् १६६३ राखनाम संवत्सरे माघमासे कृष्णपक्षे १ शनी पुष्यनक्षत्र शुभयोगे शुभकरणे तद्दिनि पुस्तकं लिखितं ॥

d. *Vāsudeva Miśra*.

1939.

786a. Foll. 121; size 10 in. by 2½ in.; eight lines in a page.

Cintāmaṇīṭīkā, a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Cintāmaṇi*, by *Vāsudeva Miśra*, surnamed *Nyāyasiddhāntasāra*, pupil of (*Jayadeva*) *Pakṣadhara Miśra*, who was his father's brother.

In the beginning and at the end of this copy some words are nearly illegible.

† Read धीराचन्द्रपत्योस्तनूजः (Prof. Aufrecht's correction).

The commentary begins :

हृत्कीस्तुभे निजतनुप्रतिबिम्बितेन

सद्यो विरोधिवलिताभ्रमिवासिताय . (?) ।

लक्ष्म्यां सरंतु (?) रतिसंबलमंथरायां (?)

सोत्तालिका मधुरिपोः परिहासवाचः ॥ १ ॥*

जयदेवगुरोर्वाचि ये केचिद्दोषदर्शिनः ।

प्रबोधाय मया तेषां दीप्तिर्भूयो ऽभिदीप्यते ॥ २ ॥

तर्कमधीते सर्वैः कति न भवन्तीह पण्डितमन्याः ।

वाचाविचारदक्षा विरलाः पुनरत्र विद्वांसः ॥ ३ ॥

व्याप्तीति ॥ अत्र द्वन्द्वसमासः । पदार्थतावच्छेदकभेदे ऽपि तस्य साधुत्वेन सत्यपरामर्शे ऽपि व्याप्तिविशिष्टपक्षधर्मेयोर्भेदे ऽपि तदुपपत्तेः ॥

The final colophon is : इति श्रीन्यायसिद्धान्त-
साराभिज्ञमिश्रवर्षपक्षधरमिश्रभ्रातृपुत्रन्यायसिद्धान्तसाराभिज्ञवासु-
देवमिश्रविरचितायां चिन्तामणिटीकायां बह्मिनीर-
क्षयद्विप्लवणी समाप्तिमगमत् ॥ कास्यां माधरवदेव (sic!) सुतेन
मुकुन्ददेवेन लिखितमिदं पुस्तकं संपूर्णं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

e. *Rucidatta*.

1940.

605. Foll. 275 (originally numbered 1-44 and 52-282); size 9 $\frac{3}{4}$ in. by 2 $\frac{3}{4}$ in.; foll. 1-6 ten lines, foll. 7-11 eight to six lines, foll. 12-44 five lines, foll. 45-275 six lines in a page.

Tattvacintāmaṇiprakāśa, a commentary on the *Tattvacintāmaṇi*, by *Rucidatta*, son of *Devadatta* and *Reṇukā*, brother of *Śaktidatta* and *Matidatta* (see the final couplets of the *Śabdapariṣheda* in no. 1947), pupil of *Jayadeva*, of *Sodarapura*.—Hall's Index, p. 30, no. xxxviii.

The *Pratyakshapariṣheda*. The subscription is : इति श्रीसोदरपुरसंभूतमहामहोपाध्यायरुचिद्विर-
चिते तत्त्वचिन्तामणिप्रकाशे प्रत्यक्षपरिच्छेदः समाप्तः ॥

See *Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS.*, vol. iv., p. 126, no. 1545.

* The reading of this couplet, especially in the third and fourth *pāda*, is very doubtful.

The first fifty-one leaves of the beautiful original copy are lost, they have been replaced by forty-four leaves in a more recent handwriting.

The commentary begins † :

कृष्टोत्तररुदपटाद्विकृतान्तरालम्

उत्तालनिःश्वसितनुज्ञपयोधरायम् ।

ईशे स्फुटागसि विभिन्नतनोस्तनोतु

सुप्तं रुषा शयनसीप्तिं शिवं शिवायाः ॥ १ ॥

अधीत्य रुचिदत्तेन जयदेवाज्जगदुरोः ।

चिन्तामणी ग्रन्थमणी प्रकाशो ऽयं प्रकाश्यते ॥ २ ॥

प्रारिखितप्रतिबन्धकविम्विधाताय कृतं ननस्कारं शिष्यशि-
क्षायै निबध्नाति गुणातीत इति ।

Date of the ancient part : संवत् १६७२ कार्तिक-
कवदि १० शनिवासरे ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1941.

889. Foll. 158; size 10 $\frac{1}{2}$ in. by 3 $\frac{1}{2}$ in.; foll. 1-10 and 21-33 eight lines, foll. 11-20 and 34-158 ten or eleven lines in a page; written on yellow coloured paper.

Tattvacintāmaṇiprakāśa, the *Pratyaksha-pariṣheda*, a second copy.

Evidently foll. 1-11a, l. 6, and foll. 21-33 were not written by the same writer who wrote the main bulk of this volume.

[H. T. COLEBROOKE.]

1942.

2535. Foll. 156; size 10 $\frac{1}{2}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; foll. 1-109 ten lines, foll. 110-156 eleven lines in a page.

Tattvacintāmaṇiprakāśa, the *Pratyaksha-pariṣheda*, a third copy.

Foll. 16-83 are much injured by insects.

Date of the copy : संवत् १६४८ वर्षे मार्गशीर्षमासे
शुक्लपक्षे पंचम्यां तिथौ गुरुदिने लिखितं ॥

[GAIKAWAR.]

† The faults in this copy have been corrected by the help of the other copies.

1943.

1244. Foll. 205; size 10 in. by 3 in.; foll. 1-137 and 193-205 eight lines, foll. 138-192 nine lines in a page.

Tattvacintāmaṇiprakāśa, the *Pratyaksha-pariccheda*, a fourth copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

1944.

282. Foll. 95; size 10½ in. by 3 in.; eight lines in a page.

(*Tattvacintāmaṇiprakāśa*), about the first half of the *Anumāna*-section. The beginning is wanting,* for the first four leaves contain the beginning of the *Anumānāloka*. The *Prakāśa* begins fol. 5, in quite the same writing and on quite the same yellow coloured paper. The first words are: ले षट्मात्रगोचरज्ञाने तत्समूहालं वनस्य प्रतिबन्धकत्वाभ्युपगमापत्तिः। That it is the *Prakāśa* and not any other commentary, follows only from the inscription on the title-page: चिंतामणिटीकारुचिदन्ति अनुमानखंडस्य व्याप्तिवादरहस्य(sic!). The first four leaves bear the marginal note: अ० प०, all the other leaves: चि० अ० भ०. The last quotation from the *Cintāmaṇi* is: इतरस्येति। and the last words of the commentary are: ननु यथा भावव्यवहारहेतुर्घटो षट्भावव्यवहारहेतुरपि न वै . . .

[H. T. COLEBROOKE.]

1945.

108. Foll. 232 (paged 115-346); size 9½ in. by 3 in.; six lines in a page.

Tattvacintāmaṇiprakāśa, the *Anumāna-pariccheda*, incomplete. To all appearance a first volume, paged 1-114 and containing the first half of the *Anumāna-pariccheda*, is lost. The

* See the introductory couplets in Rājendralāla Mitra's Notices, vol. iv., p. 127, no. 1546.

writing is the same as in the ancient part of the preceding manuscript.

It begins: . . . नमिति चेत् । न मनस एव तत्करण-
त्वसंभवात् । तत्रापि किं विनिगमकमिति चेत् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1946, 1947.

534 & 535. Foll. 318; size 9½ in. by 2½ in.; 7 or 8 lines in a page.

Tattvacintāmaṇiprakāśa, the *Śabda-pariccheda*.

This section begins: उपमानस्य शक्तिग्राहकत्वेन
शब्दोपजीव्यत्वात्तन्निरूपणानन्तरं शब्दो निरूप्यत इत्याह ।
अथेति ।

It ends:

सन्तः स्वभावमुभगाः सुजनोपहार-

संभावमात्रशरणाः करुणारसाद्रीः ।

अभ्यर्चये कृतिमिमां कृतिनो भवन्तः

प्रेमस्मृशा ननु दृशा परिशीलयन्तु ॥ १ ॥

अदेवदत्तनयो विनयोपगूढ-

श्रीरेणुकाविमलग्भैपुटोपजातः ।

अशक्तिदत्तमतिदत्तसहोदरो यः

सो ऽमुं चकार रुचिदत्तकृती प्रकाशम् ॥ २ ॥

Date of the copy: संवत् १६००६७ (sic!) समये
आषाढवदि एकादशी कृष्णपक्षे सनीवासरे इदं पुस्तकं लिखितं
केसवपांडे ब्राह्मण लिखापितं ।

The *Tattvapraṇāśa* in Rājendralāla Mitra's Notices, vol. viii., p. 27, no. 2575, which is ascribed to *Rucidatta* in Aufrecht's Cat. Cat., p. 217, is a different work (perhaps the *Maṇyāloka* or *Cintāmaṇiprakāśa* of Jayadeva, mentioned by Rājendralāla Mitra, Notices, vol. iv., p. 126, no. 1545).

[H. T. COLEBROOKE.]

f. *Mathurānātha Tarkavāgiśa*.

1948.

1340a. Foll. 248; size 12 in. by 4½ in.; 10-12 lines in a page.

Anumānatattvacintāmaṇiṭippanī, a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of Gaṅgeśa's *Cintāmaṇi*, by Mathurānātha Tarkavāgīśa, and hence called *Māthuri* (see the second copy). Some of the colophons give as the special title : *Anumānapariccheda*-(or *khaṇḍa*)*rahasya*.

See Hall's Index, p. 29, no. xxxiii.; Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 241, nos. 590-592; Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. i., p. 285, no. 495, vol. iii., p. 108, no. 1153. The introduction is not quite the same in the different copies.

The *Upādhi*-section is wanting in this copy.

The commentary begins :

न्यायासुधिकृतसेतुं हेतुं श्रीराममखिलसंपन्नेः ।

तातं त्रिभुवनगीतं तर्कालंकारमादरात्तत्वा ॥ १ ॥

श्रीमता मयुरानाथतर्कवागीशधीमता ।

विशदोक्त्य दश्यन्ते द्वितीयमणिफक्किकाः ॥ २ ॥

आन्वीक्षिकीपण्डितमण्डलीषु सत्ताण्डवैरध्ययनं विनापि ।

मदुक्तमेतत्परिचिन्त्य धीरा निःशङ्कमध्यापनमातनुध्वम् ॥ ३ ॥

यद्यपीदं बहुषु बहुभिर्बहुधा चर्चितं तत् ज्ञायते च कैश्चित्त्सामान्यतो हेत्वाभासानं तथापि तन्नानास्थानविततमशेषार्थप्रकाशकं बहुतरकुतर्कसंवलितमसांप्रत्यापकं (° प्रदायिकं ?) चातो व्यामोहायैव केवलं सर्वेषां भवतीति सर्वार्थजिघृक्षया सन्नैकामूलव्याख्यानाय च ममात्र परं निबन्धः । प्रत्यक्षं निरूपितमिदानीमनुमानं निरूपणीयमतः शिष्यावधानाय प्रतिजानीते प्रत्यक्षानन्तरमित्यादिना °

The following subdivisions are marked in this copy: *Prāmānyavādarahasya* (ends fol. 11b), *Anumānakhaṇḍarahasye Vyāptivādarahasyaṃ* (begins अनुमानप्रामाण्यं निरूप्य, ends fol. 63a), *Vyāptigrahopāyarahasya* (begins व्याप्तिस्वरूपं निरूप्य परमतनिराकरण°, ends fol. 85b), *Sāmānyalakṣhānarahasya* (begins प्रसङ्गसंगत्या सामान्य°, ends fol. 102a)*, *Pakṣhatāpūrvapakṣarahasya* (begins

* Here is the omission of the *Upādhirahasya*, it begins प्रसङ्गसंगत्या उपाधि; only a few words more are written.

व्याप्ति† निरूप्य पक्षता, ends fol. 107b), *Pakṣhatārahasya* (begins सिषाधयिषा विशिष्टेति, ends fol. 110b), *Anumānaparicchedarahasye Parāmarśa-grantharahasyaṃ* (begins अनुमितिरूपैककाये°, ends fol. 139a), *Kevalānvayigranthe Pūrvapakṣarahasya* (begins सामान्यतः सपरिकरमनुमानं, ends fol. 144b), *Kevalānvayigrantharahasya* (begins वृत्तिमदिति, ends fol. 147b), *Vyāptirekṣisiddhāntarahasya* (begins असत्सपक्ष इति, ends fol. 151b), *Savyabhicārapūrvapakṣa* (begins केवलान्वय्यादिहेतुक°, ends fol. 194b), *Savyabhicārasiddhānta* (begins दूषणै°, ends fol. 195a), *Sādhārāṇapūrvapakṣarahasya* (begins ननु अनुपसंहार्यसाधारण°, ends fol. 196a), *Sādhārāṇagranthaṭippanī* (begins विपक्षेति, ends fol. 195b), *Asādhārāṇapūrvapakṣarahasya* (begins प्राचीनमते, ends fol. 197a), *Asādhārāṇaṭippanī* (begins अर्थात्पक्षवृत्तिवृत्ति°, ends fol. 198a), *Viruddhapūrvapakṣarahasya* (begins असदिति, ends fol. 205a), *Viruddhagrantharahasya* (begins साध्यव्यापकेति, ends fol. 208a), *Satpratipakṣapūrvapakṣarahasya* (begins समानबल°, ends fol. 210a), *Satpratipakṣagrantharahasya* (begins यद्यपि साध्य°, ends fol. 218b), *Hetvābhāsarahasye Asiddhigrantharahasyaṃ* (begins तथा च व्याप्ति°, ends fol. 232a), *Vādhapūrvapakṣa* (begins वाध्य इति वाधितत्वमित्यर्थः, ends fol. 240a), *Hetvābhāsa*, the last part (begins यथोक्तत्रयं, ends fol. 248b).

Fol. 148 of the original paging is lost.

Date of the copy : श्रीसंवत् १८५७ मिति चइत्र (sic) सु १३ वार सोवार पुष्यतिथौ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1949.

1615. Foll. 126 (1-129); size 9½ × 2 in. by 4-4½ in. (the leaves are folded together); eight lines in a page; written in the Bengali character, on yellow coloured paper.

† The other copies have उपाधि instead of व्याप्ति, but in this copy the *Upādhi*-section is wanting.

Anumānaparicchedarahasya, a second, incomplete copy of *Mathurānātha's* commentary, being only the first half of the whole. But it has the *Upādhivādarahasya* (fol. 80b-109b, the *Upādhilakṣaṇapūrvapakṣarahasya* ends fol. 91b, the *Upādhisāmānyalakṣaṇarahasya* fol. 103b). The last words of this volume are हेतौ व्याप्तिप्रकारकज्ञानानन्तरं विशिष्ट . . ., they belong to the *Parāmarśagrantharahasya*, which begins fol. 116a. After fol. 47 three leaves are lost (48-50 of the paging). Marginal notes, as उपमायुरो (i.e. *Upādhi-pūrvapakṣa-Māthuri*) etc., point out the single subdivisions.

[H. T. COLEBROOKE.]

1950-1952.

1034b, 1040, 969a. Foll. 61, 47, and 117 resp.; size 17-17½ in. by 3-3½ in. (the leaves are folded); written in the Bengali character, eight lines in a page.

(*Anumānakhaṇḍarahasya*), a third copy, nearly complete. The right order of the single parts is entirely confused; we give them as they ought to be placed.

Foll. 9-27 of the first volume belong to a copy of *Jagadīśa's* commentary on the *Dīdhiti*.

Fol. 76a, l. 6-87b of the third volume belong to a copy of *Jagadīśa's* commentary on the *Cintāmaṇi*.

1) Vol. I., foll. 1-8 (orig. 1-9, fol. 7 is lost). The *Prāmāṇyavādarahasya*, the first section of the *Anumānarahasya*.

2) Vol. II., foll. 1-47 (orig. 10-56). The *Vyāptipūrvapakṣarahasya* and nearly the whole second part of the *Vyāptivāda*.

3) Vol. I., foll. 41-46 (orig. 57-63). The last five lines of the *Vyāptivādarahasya*, the whole *Vyāptigrahopāyapūrvapakṣa* and three lines of the *Vyāptigrahopāyasiddhānta*.

4) Vol. III., foll. 1-9 (orig. 64-72). The last part of the *Vyāptigrahopāyavāda*, without the beginning (see the preceding fragment) and the end (see the following fragment).

5) Vol. I., foll. 47-57 (orig. 73-82). The last line of the *Vyāptigrahopāyavāda* and the two *Sāmānya* parts. The *Sā° lakṣh° pūrvapakṣa* ends fol. 55a (orig. 81a).

6) Vol. III., foll. 10-38 (orig. 84-112). The *Upādhi*-sections. The *pūrvapakṣa* ends fol. 20a, the *Upādhisāmānyalakṣaṇarahasya*, fol. 32a.

7) Vol. III., foll. 39-68b (orig. 113-142). The two *Pakṣatā*-sections (end fol. 45a, the *pū. pa.* ends fol. 42b) and the two *Parāmarśa*-sections (the *pū. pa.* ends fol. 54a).

Foll. 45 and 46 (orig. 119 and 120) are misplaced.

8) Vol. III., foll. 68b-76a (orig. 142-150). The *Kevalānvayirahasya* (the *pū. pa.* ends fol. 73b).

9) Vol. I., foll. 58-61 (orig. 150-153). The *Kevalavyatirekirahasya*.

10) Vol. III., foll. 88-103b (orig. 156-181). The two *Savyabhicāra* sections. The *pūrvapakṣa* (ends fol. 99a) is the same as in the first copy, but the *Savyabhicāragrantha* comprises also the two *Sādhāraṇa*-, the two *Asādhāraṇa*-sections and the *Anupasaṃhāri-rahasya* of the first copy.

11) Vol. III., foll. 103b-109a (orig. 181-187). The *Viruddhagrantha*, the *pū° pa°* ends fol. 106b.

12) Vol. III., foll. 109a-117 (orig. 187-189, the last six leaves are complemental). The *Satpratipakṣagrantharahasya*, incomplete. The *pūrvapakṣa* ends fol. 110b.

Fol. 111b, there is a note to the last but one line: सत्र कियन्ति पत्राणि पतितानि. The last

word before the omission is हरिणशावकस्येति (see fol. 211b, l. 2 in no. 1948), the first words after the omission are व्याप्नोति व्याप्तिपक्षधर्मेन^०, it is the beginning of the *Asiddhigrantharahasya* (see fol. 218b, l. 9 in no. 1948).

Foll. 112 and 113 are mere fragments, but foll. 114-117a bring in nearly the whole omission; fol. 114 begins सत्प्रतिपक्षविचार^०, fol. 117a ends प्रतिबन्धकतायामवच्छेदकत्वादित्यर्थः (see fol. 216b, l. 8 in no. 1948).

13) Vol. I., foll. 28-39 (orig. 200-211). The *Hetvābhāsagrantharahasya*, incomplete in the beginning. Fol. 28b ends the *Asiddhigrantharahasya*, to which only the first page of this fragment belongs (begins धर्मिकत्वात् व्यर्थ^०, see fol. 231a, l. 5 in no. 1948); one line of the beginning of this section is at the end of the preceding fragment. The *Bādhapūrvapaksharahasya* ends fol. 33b. Colophon: इति महामहोपाध्यायश्रीमद्युगानाथतर्कवागीशभट्टाचार्यविरचितानुमानमूल-टिप्पणी समाप्ता ॥

Date of the copy: शकाब्दः १६२३ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1953.

1813. Foll. 32; size 12½ in. by 4½ in.; 10-12 lines in a page.

Cintāmaṇiṭippanī Māthurī (चिं० टी० मा० ख० on the margin), the *Vyāptirahasya*, incomplete. The *Vyāptipūrvapaksharahasya* ends fol. 25a. The last words are अनुमित्यनुदयात् । तादात्म्यादिवृत्तिनि . . .

[J. TAYLOR.]

1954.

417. Foll. 396; size 12 in. by 3½ in.; 7-10 lines in a page.

Śabdamaṇirahasya, a commentary on the *Śabdakhaṇḍa* of the *Tattvacintāmaṇi*, by Ma-thurānātha Tarkavāgīśa. See Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. i., p. 207, no. 367.

The commentary begins:

कुञ्चिताधरपुटेन पूरयन्

वंशिका प्रचलदङ्गुलिपङ्क्तिः (cp. no. 1937) ।

मोहयन्निखिलवामलोचनाः

पातु को ऽपि नवनीरदक्षिः ॥ १ ॥

न्यायासुधिकृतसेतुं हेतुं श्रीराममखिलसंपत्तेः ।

तातं त्रिभुवनगीतं तर्कालंकारमादरात्तत्त्वा ॥ २ ॥

श्रीमता मथुरानाथतर्कवागीशधीमता ।

विशदीकृत्य दर्शयन्ते तुरीयमणिफक्किकाः ॥ ३ ॥

आन्वीक्षिकीपण्डितमण्डलीषु सताश्ववैरध्ययनं विनापि ।

मदीयनेतत्परिचिन्त्य धीरा निःशङ्कमध्यापनमातनुध्वम् ॥

प्रत्यक्षादिप्रमाणत्रयं निरूपितम् इदानीं चरमप्रमाणं शब्दो निरूपणीयो ऽतः शिष्यावधानाय प्रतिजानीते । अथेत्यादिना ।

Fol. 81a ends *Śabdaparicchedarahasye Prāmāṇyavādarahasyam*, fol. 89b the *Ākāṅkshāpūrvapaksharahasya* (the same title occurs fol. 116b), fol. 141b the *Yogyatāpūrvapaksharahasya*, fol. 165a the *Āsattigrantharahasya*, fol. 186a the *Tātparyagrantharahasya*, fol. 203b the *Śabdānityatvapūrvapaksharahasya*, fol. 211a the *Śabdānityatāgrantharahasya* (the same title occurs fol. 213a), fol. 233b the *Ucchannapracchannarahasya*, fol. 321b the *Vidhivāda*, fol. 338b the *Apūrvavādapūrvapaksharahasya*, fol. 355a the *Pūrvavādarahasya*, fol. 361a the *Kāryānvitāśaktipūrvapaksharahasya*, fol. 377b the *Kāryānvitāśaktivādarahasya*, fol. 393a the *Karmadhāraya*, fol. 395b the *Najasamāsa* (r. नञ्^०).

Date of the copy: संवत् १८५५.

[H. T. COLEBROOKE.]

1955.

1036. Foll. 55 (and one *Kroḍapatra* after fol. 15); size 18 in. by 3 in.; eight lines in a page; written in the Bengali character. The leaves are folded together.

(*Śabdamaṇirahasya*), a second copy, incomplete. It contains the *Ākāṅkshāgrantharahasya* (ends fol. 17b, the *pūrvapaksha* fol. 7a), the

Yogyatāgrantharahasya (ends fol. 30a, the *pūrvapaksha* fol. 22a), the *Āsattigrantharahasya* (ends fol. 39a), the *Tātparyagrantha* (ends fol. 55b). See foll. 81a-186a in the first copy.

The volume begins: प्रसङ्गादाकाङ्क्षी निरूपयितुं पृच्छति खय केति ।

The title given to this volume on the first leaf, न्यायशास्त्रतात्पर्यविधि (in Dev. char.), refers only to the last section.

[H. T. COLEBROOKE.]

1956.

1340b. Foll. 105 (249-353); size 12 in. by 4½ in.; foll. 1-26 eleven lines, foll. 27-47 (by another hand) ten to thirteen lines, foll. 48-105 (by a third hand) ten lines in a page.

Prāmāṇyavādarahasya, according to the marginal notes चि० टि० (टी०) मा० प्र० (प्रा० प्रान०) and the inscription on the verso of the last leaf चिन्तामणिमूलटीकाप्रामाण्यवादात्, perhaps a part of *Mathurānātha's* commentary on the *Cintāmaṇi*, from the first chapter.

It begins:

मङ्गलस्य सफलत्वं व्यवस्थाप्य मोक्षसाधनीभूत (sic! भूत the second copy) तत्त्वज्ञानचिकीर्षावतां स्वीयग्रन्थोपादा-
वक (sic! ० दानक) प्रवृत्त्यै मोक्षसाधनीप्रभूततत्त्वज्ञानफलवदा-
न्वीक्षिकीप्रतिपादितप्रतिपादकत्वेन हेतुना मोक्षसाधनीभूत-
तत्त्वज्ञानजनकतां स्वीयग्रन्थस्य (प्र)तिपादयितुं तादृशहेतुमत्त्वं
स्वीयग्रन्थस्य दर्शयति ॥

Fol. 279b ends *Prāmāṇyavādarahasye Jñaptivādapūrvapaksharahasyam*, fol. 308b *Jñaptivādarahasyam*, fol. 334a *Utpattivādarahasyam*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1957.

1517e. Foll. 26; size 10½ in. by 4½ in.; 14-17 lines in a page; written in the Bengali character.

Prāmāṇyavādarahasya, a second copy, but only the two *Jñaptivāda*-parts.

[H. T. COLEBROOKE.]

g. Some fragments.

1958.

765c. Foll. 24 (numbered 27-50); size 10½ in. by 3½ in.; ten lines in a page.

(*Cintāmaṇīṭikā*), a fragment of a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Cintāmaṇi*, containing the *Avayavarahasya* (see the Calc. ed. of the *Cintām.*, p. 54 sqq.).

The abbreviation of the title on the margin is मन or मना, once यत्ता and twice य or प.

It begins: केवलान्वय्यादिहेतुकानुमाननिरूपणानन्तरं न्यायादिनिरूपणे ऽसंसंगतत्वशङ्कानिरासार्थं संगतिं प्रदर्शयन् शिष्यावधानाय प्रतिजानीते तच्चेत्यादि०

It ends with the couplet:

किंचिदत्र विरुद्धं चेदुक्तं दैववशान्मया ।

धनोः पुरुषधर्मत्वात्तत् क्षन्तव्यं मनीषिभिः ॥

Note of the possessor: लिखायितं भारद्वाज-
जगन्नाथेन.

[H. T. COLEBROOKE.]

1959.

868e. Foll. 3; size 11½ in. by 4½ in.; 15-17 lines in a page.

Pañcalakṣhaṇīkroḍa, notes on the *Pañcalakṣhaṇī*, a chapter in the beginning of the *Anumānakhaṇḍa* of the *Cintāmaṇi*, perhaps identical with no. xlv. in Hall's Index, p. 32.

It begins: वक्ष्यमाणं पञ्चलक्षणा बोध्यम् । साध्यता-
वच्छेदकसंबन्धेन साध्यवता बुद्धिं प्रति येन संबन्धेन स्वप्रकारकं
ज्ञानं प्रति बन्धकं तेन संबन्धेन साध्याभावाधिकरणत्वं निवे-
शितम् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1960.

969b. Foll. 76a-87b (originally 150-161,

but corrected into 154-165); size 17½ in. by 3½ in.; eight lines in a page; written in the Bengali character.

(*Anumāna-Mayūkha*), the *Avayavamūlatīp-panī*, a commentary on the *Avayava*-section of the *Cintāmaṇi* (pp. 54-59 in the printed text), by *Jagadīśa Tarkālakāra*. The commentary begins: प्रसङ्गादाह तच्चेति तत्त्रिविधमप्यनुमानं.

See Hall's Index, p. 38, no. lxxiv.

[H. T. COLEBROOKE.]

5. *Nyāyasiddhāntamañjarī*.

1961.

1038b. Foll. 46; size 9 in. by 4 in.; foll. 1-3 and 10-46 ten lines, foll. 4-9 eight lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, an elementary treatise on the *pramāṇas*, in four *paricchedas*, by *Jānakīnātha Śarman*, in the colophons always called *Bhaṭṭācārya Cūḍāmaṇi*. It begins:

प्रणम्य परमात्मानं जानकीनाथशशिणा ।

क्रियते युक्तिमुक्ताभिन्वयायसिद्धान्तमञ्जरी ॥ १ ॥

इह निखिललोकाविमोक्षमुख्योपायं मननोपायमात्मनस्तत्त्व-ज्ञानमामनन्ति । तच्च प्रमाणाधीनमिति प्रमाणं निरूप्यते । तत्र प्रमायाः करणं प्रमाणम् । प्रमा च पदार्थोऽनुभवः (read यथायथा-नुभवः) ।

The second, or *anumānapariccheda*, begins fol. 12b:

अथानुमानं निरूप्यते । तत्रानुमितिकरणमनुमानम् । अनुमितित्वं चानुमिनोमीत्यनुभवसिद्धौ जातिविशेषः ।

The third, or *upamānapariccheda*, begins fol. 20a:

अथोपमानं निरूप्यते । तत्रोपमितिकरणमुपमानम् । उपमितित्वं चोपमिनोमीत्यनुभवसिद्धौ जातिविशेषः ।

The fourth, or *śabdapariccheda*, begins fol. 21b:

अथ शब्दो निरूप्यते । तत्र शब्दप्रमितिकरणं शब्दः । शब्दत्वं च शब्दात्मनोमीत्यनुभवसिद्धौ जातिविशेषः ।

This chapter has an appendix, which treats of the principle of knowledge in general, beginning with the question (fol. 43a): ननु सर्वमिदं प्रमात्वसिद्धौ स्यात्तदेव कुतः सिद्धम् ।

Authorities, quoted in the *Nyāyasiddhāntamañjarī*, are the *Ācāryāḥ*, *Śivādityamiśrāḥ*, *Nāstikāḥ*, *Bhaṭṭāḥ*, *Mīmāṃsakāḥ*, *Vaiśeṣikāḥ*, *Prābhākarāḥ*, *Guravaḥ*, *Murārimiśrāḥ*, and the *Cintāmaṇi*.

Foll. 4, 5, 6-9 and 33 are in another handwriting, they fill up defects of the original.

See Hall's Index, p. 24, no. xviii.; Aufrecht's Catalogue, p. 240a, no. 581; Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 207, no. 699; Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. v., p. 175, no. 1862; Burnell's Tanj. MSS., p. 119.

[H. T. COLEBROOKE.]

1962.

1724a. Foll. 41; size 8½ in. by 3½ in.; foll. 1-12 thirteen or fourteen lines, foll. 13-41 ten or eleven lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, a second copy.

Date and name of the scribe: संवत् १७३० शके १५९५ वैशाखसुद्ध ६ शनौ दुर्गिराजेन लिखितं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1963.

787. Foll. 36; size 10 in. by 4½ in.; 10-12 lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, a third copy.

Date and name of the scribe: सं १७९७ वैशाखसुद्ध १५ लि० काशी लोलाके तुलसीदाशमठे जयकृष्णदाशः शुभं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1964.

232e. Foll. 32; size 12½ in. by 3½ in.; nine lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, a fourth copy.

Date: संवत् १८३७. [H. T. COLEBROOKE.]

1965.

2108a. Foll. 62; size 9½ in. by 4½ in.; eight lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, a fifth copy. Foll. 12-26 are in a beautiful old handwriting; foll. 1-6 are in another old handwriting, the rest is by a more modern hand.

[GAIKAWAR.]

1966.

1549b. Foll. 15; size 9½ in. by 3½ in.; 9-14 lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, a sixth, incomplete copy, breaking off in the beginning of the *Śabdaparicheda*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1967.

1894a. Foll. 9; size 12 in. by 3½ in.; seven lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, the *Anumānaparicheda* and the beginning of the *Upamānaparicheda*.

[J. TAYLOR.]

1968.

2798a. Foll. 15; size 10½ in. by 6½ in.; twenty-three lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, the *Pratyaksha-* and *Anumāna-khaṇḍa*. This copy is in the European book-form.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

1969.

2014. Foll. 26 (paged २-२९, the first leaf being lost); size 8½ in. by 3½ in.; 8-11 lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, the *Śabdakhaṇḍa*.

It begins: . . धीज्यत्वात् ॥ प्रतीयन्ति च लोकाः ॥

[J. TAYLOR.]

1970.

370. Foll. 261; size 10½ in. by 3½ in.

Nyāyasiddhāntamañjarīdīpikā, also called *Tarkaprakāśa*, a commentary on the *Nyāyasiddhāntamañjarī*, by *Dikshita Śrīkaṇṭha Śarman*, son of *Dikshita Viśvanātha*, of Benares. See Hall's Index, p. 24, no. xix.; Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 207, nos. 700-704; Burnell's Tanj. MSS., p. 119.

The *Upamāna-khaṇḍa* is wanting in this copy. The *Anumānakhaṇḍa* precedes the *Pratyaksha-khaṇḍa* in this volume.

b) The *Pratyaksha-khaṇḍa*. Foll. 57 (54-110); nine lines in a page.

The commentary begins :

संध्यायाः प्रणतिक्षणे गिरिजया सेषेयं समालोकितो

रोपं मानिनि मा कृथास्त्वदपरा नान्यास्ति वन्द्या मम ।

किं तु त्वामहमानमामि मनसि ध्यात्वा तवैवाकृतीर्

इत्थं हर्षितशैलराजतनयादृष्टः शिवः पातु नः ॥ १ ॥

सिद्धान्तगूढवर्त्मकभावनापरिशीलिता ।

अक्रान्तनिर्मिता सेयं कृतिरातनुता मुदम् ॥ २ ॥

सत्येकस्मिन्नपि बाधके साधकसहसस्याप्यकिञ्चित्करत्वेन प्रतिबन्धकाभावस्यावश्यापेक्षिततया प्रकृतग्रन्थसमाप्तिप्रतिबन्धकदुरितरूपविघ्नविघाताय कृतं भगवन्न्यात्मकं मङ्गलं शिष्यशिष्यायैमादौ निबध्नाति ॥ प्रणम्येति ।

Between foll. 95 and 96 (४२ and ४३ in the original paging), and 96 and 97 (४४ and ४५ of the original paging) some leaves are wanting.

Colophon : इति श्रीविद्वन्मुकुटमाणिक्यराजिनिराजन-निराजितपदद्वन्द्वन्यायवागीशश्रीदीक्षितश्रीकण्ठशर्मविरचितायां न्यायसिद्धान्तमञ्जरीदीपिकायां प्रत्यक्षखंडः समाप्तः श्रीनल्लारि-माल्लोडभैरवाय नमः ॥

Date : संवत् १८१९ ॥

a) The *Anumāna-khaṇḍa*. Foll. 53 (1-53); ten lines in a page.

It begins: प्रत्यक्षनिरूपणानन्तरमुपजीव्योपजीवकभाव-संगत्यानुमानं निरूपयन्प्रतिजानीते ॥ अथेति ।

Date : संवत् १८१९ ॥ मिति पुश शुदी २ वार अतवरके ॥

c) The *Śabda-khaṇḍa*. Foll. 151 (111-261); foll. 111-213 ten lines, foll. 214-261 nine lines in a page.

See Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. v., p. 176, no. 1863.

It begins:

जटाजूटलसन्नाङ्गजलभूषितमस्तकः ।

पुनातु गिरिजाप्रेमपात्रमेकमनेकधा ॥

उपजीव्योपजीवकभावसंगत्योपमाननिरूपणानन्तरं शब्द-
निरूपयन् शिष्यावबोधाय प्रतिजानीते । अथेति ।

It ends:

अतिकर्कशतर्के यद्वृद्धं स्फुरितं मम ।

सिद्धेश्वरीपदद्वन्द्वकराणां तद्विजृम्भणम् ॥ १ ॥

यो ऽसौ काश्या समुत्पन्नो विश्वनाथाख्यधीमतः ।

तस्य श्रीकण्ठकृतिनः कृतिरातनुता मुदम् ॥ २ ॥

इति काशीगर्भसंभवदीक्षितविश्वनाथात्मजदीक्षितश्रीकण्ठ-
विरचिता तर्कप्रकाशाभिधा सिद्धान्तमञ्जरीदीपिका समाप्ता शुभं
भूयात् ॥ संवत् १८५५ शावन शुदि ८ वार अतवारके ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1971.

279. Foll. 98 (paged १-९९, fol. ९५ is lost); size 10½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarīdīpikā, the *Pratyaksha-* and the *Anumāna-paricchedas*, the former ending fol. 49b. Foll. 68-71 are in another handwriting and fill up a defect of the original.

Date: मितो अशारहवदीतेरके पोथी समग्र संव १८०२ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1972.

1825. Foll. 43; size 12½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarīdīpikā Tarkaprakāśā-
bhidhā, the *Anumānapariccheda*, a third copy.

[J. TAYLOR.]

1973.

3B. Foll. 236 (paged ११२-४०९); size 9½ in. by 4½ in.; nine lines in a page.

Tarkaprakāśābhidhā Siddhāntamañjarīdīpikā, the *Śabdaparicheda*, a second copy.

Date: संवत् १८०२३ मितो कुवार वदि २ सनीवार ॥

[A. C. BUENELL.]

1974.

1929. Foll. 171; size 10½ in. by 4½ in.

Nyāyasiddhāntamañjarīdīpikā, surnamed *Bhāvādīpikā* (see the introduction) or *Bhāvārthadīpikā* (in the last subscription), a commentary on the *Nyāyasiddhāntamañjarī*, by *Kṛishṇa Nyāyavāgīśa Bhaṭṭācārya*, son of Govinda *Nyāyālaṃkāra Bhaṭṭācārya*.

See Hall's Index, p. 25, no. xx.; Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 207, no. 699; Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. vi., p. 284, no. 2220, also vol. iv., p. 31, no. 1408.

This MS. was copied by one *Bālakṛishṇa*, in four parts:

a) The *Pratyakshakhaṇḍa*. Foll. 50; 8-10 lines in a page.

It begins:

शैवालवत्ता रुचिरे तदित्यास्तीरे भवान्यादरलेशशून्या ।

इन्द्रादिमान्या भुवनेष्वनन्या मां पातु धन्या गिरिराज-

[कन्या ॥ १ ॥

प्रणम्य शिवयोः पादौ श्रीमता कृष्णशर्मणा ।

सिद्धान्तमञ्जरीव्याख्या क्रियते भावदीपिका ॥ २ ॥

प्रारिप्सितप्रतिबन्धकोपशमाय कृतं परमात्मनमस्काररूपं
मङ्गलं शिष्यशिष्यायै प्रसङ्गतो ऽध्यापकाध्येतृणां मङ्गलाचरणाय
चादौ निबध्नाति ॥ प्रणम्येत्यादि ।

b) The *Anumānakhaṇḍa*. Foll. 15 (51-65); 9-11 lines in a page.

It begins:

विम्रपुञ्जविनाशाय वत्सलाय प्रभाविने ।

व्यालयक्षोपवीताय गणेशाय नमो नमः ॥ १ ॥

गिरीशनन्दनं नत्वा नत्वा सोमं हरिं हरम् ।

व्याख्यानुमानमञ्जरीः क्रियते कृष्णशर्मणा ॥ २ ॥

पूर्वग्रन्थे प्रवृत्तानामुत्तरग्रन्थे प्रवृत्तये शिष्याणामिन्द्रियान्तर-
मनोयोगव्यवच्छेदाय चाथशब्देनावसरसंगतिं सूचयन्नुपमाननिरु-
पणं प्रतिजानीते ॥ अथानुमानं निरूपयत इति ।

c) The *Upamānakhaṇḍa*. Foll. 5 (66-70);
11-13 lines in a page.

It begins :

विश्वेश्वरं गुरुं नत्वा ध्यात्वा देवीं सरस्वतीम् ।
व्याख्योपमानमञ्जरीः क्रियते कृष्णशर्मेणा ॥ १ ॥

पूर्वग्रन्थश्रवणे प्रवृत्तानामुत्तरग्रन्थश्रवणे प्रवृत्तये शिष्याणां
श्रोत्रमनोयोगसंपादनाय चाथशब्देनावसरसंगतिं सूचयन्नुपमान-
निरूपणं प्रतिजानीते ॥ अथोपमानं निरूपयत इति ।

d) The *Śabdakhaṇḍa*. Foll. 101 (71-171);
nine lines in a page.

This part of the commentary is called
Gūḍhārthadīpikā in the introduction.

It begins :

प्रणम्य जगतो नाथं श्रीमता कृष्णशर्मेणा ।
क्रियते शब्दमञ्जरी व्याख्या गूढार्थदीपिका ॥ १ ॥

पूर्वग्रन्थश्रवणे प्रवृत्तानामुत्तरग्रन्थे प्रवृत्तये शिष्याणां श्रोत्र-
मनोयोगसंपादनाय चाथशब्देनावसरसंगतिं सूचयन् (शब्दनिरु-
पणं)*प्रतिजानीते ॥ अथ शब्दो निरूपयत इति ।

[J. TAYLOR.]

1975.

1242. Foll. 138; size 11 in. by 3½ in.;
nine lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarīṭīkā, a second copy.

The *Pratyakṣakhaṇḍa* ends fol. 40b, the
Anumānakhaṇḍa fol. 53a, the *Upamānakhaṇḍa*
fol. 56b.

The scribe adds :

आश्विने कृष्णपक्षे तु नवम्यां मंगलं दिने
लिखितं नाथरामेण सिद्धांतमंजरीमुत्तमं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1976.

1724b. Foll. 90; size 8½ in. by 3½ in.;
9-14 lines in a page.

* This word has been added from the second copy.

Nyāyasiddhāntamañjarīṭīppanī, with the
surnames *Siddhāntamañjarībhusā* (see the
introduction) and *Bālabodhinī* (according to
the final colophon), a commentary on the
Nyāyasiddhāntamañjarī, by *Nṛsiṃha Pañcā-*
nana, son of *Govinda*, a Bengali (see the in-
troduction).

This commentary is not mentioned in Hall's
Index. It begins :

नत्वा गुरुपदद्वन्द्वं चिन्तयित्वा सितं महः ।
सिद्धान्तमञ्जरीभूषां करोमि शिशुकर्णयोः ॥ १ ॥
श्रीमच्छ्रीयुतगौडमण्डलमहोविख्यातसत्कीर्त्तितास्-
तत्कालं कृतिनः परं सुकृतिनो गोविन्दनामाभिधाः ।
तत्सूनुर्नृसिंहः (r. ० नर ०) एष सुकृती भावं तु पञ्चाननो
बालानां हितकाङ्क्षया स्फुटयति द्वागन्यायसिद्धान्तिं
सिद्धान्तमञ्जरीतर्कमधुरकमधुव्रतान् ।
मार्गगान्कर्तुमामोदवातभावो(?) विरच्यते ॥

ईप्सितग्रन्थप्रतिबन्धकदुरितनिवृत्तये कृतं परमात्मनमस्काररूपं
मङ्गलं शिष्यशिष्यायै ग्रन्थादी निबध्नाति ॥ प्रणम्येति । परमा-
त्मानं प्रणम्य जानकीनाथशर्मेणा न्यायसिद्धान्तमञ्जरी क्रियत
इत्यन्वयः ।

The *Anumānapariccheda* begins (fol. 20a):

प्रत्यक्षनिरूपणानन्तरमेकप्रयोजनानाद्वाप्या(?) संगतिं प्र-
दर्शयन् । शिष्यावबोधायानुमाननिरूपणं प्रतिजानीते । अथे-
त्यादिना ।

The *Upamānapariccheda* begins (fol. 35a):

अवसरसंगत्योपमानं निरूपयितुमाह अथेति ।

The *Śabdapariccheda* begins (fol. 38a):

उपमानशब्दनिरूपणयोरेकप्रयोजनकत्वव्याप्या संगतिं प्रदर्श-
यन् शिष्यावधानाय प्रतिजानीते अथेत्यादिना ।

Date : संवत् १९३० ज्येष्ठ वदि ४ शुक्ले समाप्तो ज्यं
पुस्तकः ॥ शुभमस्तु लेखकपाठकयोः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1977.

1038c. Foll. 22; size 8½ in. by 3½ in.;
10 or 11 lines in a page.

Siddhāntamañjarīprakāśa, a commentary on
the *Siddhāntamañjarī*, by *Bhāskara*, son of

Mudgala, of the *Laugākshi-gotra*, hence called in the colophon *Laugākshibhāskara*. This copy contains only the *Pratyakshaparicheda* and three lines from the beginning of the *Anumānaparicheda*.

The commentary begins :

श्रीवामदेवाङ्घ्रिसरोजयुग्मं ध्वजोर्ध्वरेखाकुशलक्षणाङ्गम् ।
रमाधरानेत्रपङ्क्तिजुष्टं नमाम्यहं कायवचोमनोभिः ॥ १ ॥

लौगाक्षिगोत्रसंभूतमुज्जलाम्भजास्करः ।

व्याख्याति बालबोधार्थं न्यायसिद्धान्तमञ्जरीम् ॥ २ ॥

प्रारिप्सितग्रन्थनिर्विघ्नसनाप्तिकामनया कृतमोश्चरनमस्कारं
शिष्यशिष्यार्थमादौ निबध्नन्ध्येतृपरंपरया स्वकीर्त्यनुवृत्तये स्नाना
ग्रन्थनाम च निबध्नाति ॥ प्रणम्येत्यादि ।

The *Anumānaparicheda* begins :

अथानुमानं निरूप्यते । प्रत्यक्षनिरूपणानन्तरमवसरसंगत्यानु-
माननिरूपणं प्रतिजानीते ॥

See Hall's Index, p. 25, no. xxii.

[H. T. COLEBROOKE.]

6. *Nyāyamālā*.

1978.

3074. Foll. 187; size 10 in. by 4 in.;
8-13 lines in a page.

Nyāyamālā, a treatise on the four kinds of
proof according to the 4th, 5th, 6th and 7th
aphorism of the *Nyāyasūtra*, by *Jayarāma*.

See Hall's Index, p. 49, no. cxxxv.

The whole *Pratyaksha*-section and the end
of the *Śabda*-section are wanting.

The volume begins :

निराकारं शुद्धं विगलितविकारं किमथवा
नराकारं राधाविलुलितविहारं व्रजभुवि ।

दशाकारं किं वा भवतु भुवनाकारमपि वा
मनोवारं चारं मुरभिदमुदारं भज सखे ॥ १ ॥

उद्गच्छरुडाकृतं शङ्खचक्रगदाधरम् ।

ग्राह्यसगजोद्धारत्वरितं हरिमाश्रये ॥ २ ॥

श्रीमता जयरामेण विबुधप्रणयैषिणा ।

अनुमानलक्षणाख्या सूत्रव्याख्या विधीयते ॥ ३ ॥

प्रत्यक्षोपजीवकत्वात्प्रत्यक्षनिरूपणोत्तरमनुमानं निरूपयति ॥
अथ तत्पूर्वकं त्रिविधमनुमानं पूर्ववच्छेषवत्सामान्यतो दृष्टं च
(*Sū. I. 1, 5*).

The *Anumāna*-section ends fol. 13b :

अनुमानविचारो ज्यं विस्तीर्णो जलधेरपि ।

श्रीमता जयरामेण तत्र सेतुरिवाहितः ॥

The following part, the *Upamānaparicheda*,
begins :

श्रौं नमः कमलालोलदृगंचलविलासिने ।

भवादिविभवावाप्तिकारिणे मुरवैरिणे ॥

क्रमप्राप्तमुपमानं लक्षयति । प्रसिद्धसाधर्म्यात्साध्यसाधनमुप-
मानम् (*Sū. I. 1, 6*).

It ends fol. 13b :

श्रीमता जयरामेण विबुधप्रणयैषिणा ।

उपमानपरिच्छेदः समासेनेह वर्णितः ॥

The *Śabdaparicheda* begins :

श्रौं नमः कमलालोलदृगंचलविलासिने ।

विचित्रविश्वनिर्माणकारिणे मुरवैरिणे ॥ १ ॥

क्रमप्राप्तं शब्दं लक्षयति । सामोपदेशः शब्दः (*Sū. I. 1, 7*).

See Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 240a,
no. 582.

It quotes the *Didhiti*.

The copy of this work registered in Rājendra-
lāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. viii.,
no. 2861, seems to be complete.

[J. R. BALLANTYNE.]

7. *Nyāyakaustubha*.

1979.

677a. Foll. 90; size 10 in. by 4½ in.;
foll. 1-8 eleven lines, foll. 9-90 ten lines in
a page.

Nyāyakaustubha, a voluminous logical work,
by *Pandita Mahādeva Puṇatāmakara*, son of
Pandita Mukunda, and pupil of *Śiti-kaṇṭha*
(according to verse 3 of the introduction) or
Śrī-kaṇṭha (see the final couplets and the
colophon of the *Śabdaparicheda*).

See Hall's Index, p. 26, no. xxv.; Rājendralāla Mitra's Notices, vol. v., p. 84, no. 1765. It is not a mere gloss on the *Ointāmaṇi*, as Rājendralāla Mitra asserts.

The *Pratyakshaparicheda*, incomplete.

It begins :

दाक्षायणीरमणसञ्चरणारविन्दं
ब्रह्मादिभिः सुरवरैरपि सेव्यमानम् ।
श्रीगीतनं मुनिवरं मणिकारमुख्यानं
छान्दोग्यकीरतबुधांश्च नमामि भक्त्या ॥ १ ॥

मुकुन्दं पितरं नीमि षट्शस्त्रीतत्त्वदर्शिनम् ।
यत्पुण्यपरिपाकेण शास्त्रे गतिरभन्म ॥ २ ॥

पुरुहूतपुरोहितं सभायां
कवितायां किल कालिदासमन्यम् ।

निखिलाखिलशास्त्रविद्वुरीं
शितिकण्ठाभिधसङ्गं नमामि ॥ ३ ॥

मोक्षहेतुप्रमाणादितत्त्वज्ञानाय सद्भियाम् ।
महादेवेन सुधिया क्रियते न्यायकौस्तुभः ॥ ४ ॥
न्यायसिद्धान्तनिष्कर्षे जिज्ञासा यस्य विद्यते ।
संयासस्तेन सुधिया न्यायकौस्तुभ आदरात् ॥ ५ ॥
न्यायान्मोधिं समुन्मथ्य भावनामन्दराद्रिणा ।
विष्णुनेव महादेवेनायं कौस्तुभ उद्धृतः ॥ ६ ॥

इह सकलशिष्टानां ग्रन्थारम्भे मङ्गलाचरणान्मङ्गलफलमादी
विचार्यते ।

The last words are : वाच्यां मानसत्वावच्छिन्नं प्रति-
मनस्त्वेन करणात्वात्तस्य चात्सतिष्ठ(?) संयोगात् . . .

[H. T. COLEBROOKE.]

1980.

677b. Foll. 167 (91-259); size 10 in. by 4½ in.; ten lines in a page.

(*Nyāyakaustubha*)? A large portion of an *Anumānakhaṇḍa*, incomplete at the end. On the last leaf it is called अनुमानखंडवादार्थ, on the first leaf "A fragment, *Anumāna vādārtha*" (in Colebrooke's handwriting). As the style of this treatise is very much the same as that of the *Pratyakshaparicheda* of the *Nyāyaka-*

stubha in the first part of this volume, and as both parts of this volume were evidently written by the same hand, it is highly probable that this is the *Anumāna*-section of the *Nyāyakaustubha*.

It begins :

धात्वा शिवाङ्घ्रियुगलं विबुधैरुपास्यं
नत्वा गुरोश्चरणपङ्कजमादरेण ।
भूयो विभाव्य सुधिया तदुदीरितार्थं
विद्वन्मुदे किमपि कौतुकमातनोमि ॥ १ ॥

अथानुमानं निरूप्यते अत्रासंगतं न प्रयुञ्जीतेत्यभियुक्तवचनात्
प्रत्यक्षासंगतमनुमानं कथं प्रत्यक्षानन्तरं निरूप्यत इति न शङ्क्यम् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1981.

1866. Foll. 198; size 12½ in. by 4 in.; nine lines (foll. 167-173 ten lines) in a page.

Nyāyakaustubha, the *Śabdaparicheda*. See Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. v., p. 174, no. 1861.

It begins :

नत्वा साष्टशिवं मुकुन्दपितरं श्रीकरसंज्ञं गुरुं
भूयः सूक्ष्मधिया विभाव्य च तदुक्तार्थं समस्तं हृदि ।
शब्दे मानवरे विशिष्टविधिव्युत्पत्तिरसंपादके
गूढार्थप्रतिपत्तये वरधियां कुर्वे प्रबन्धं वरम् ॥ १ ॥

अथ शब्दो निरूप्यते ॥ अत्रोपजीव्योपजीवकभावसंगत्योप-
माननिरूपणानन्तरं शब्दनिरूपणमिति बहवो वदन्ति (cf. the beginning of the *Śabdakhaṇḍa* in the *Nyāya-siddhāntamañjarīdīpikā*) ।

It ends :

शब्दार्थानाम(न)नात्वात्स्वत्वात्संविदो मम ।
मया नोक्तं प्रमेयं यद् बोद्धव्यं तत्सुधीवरैः ॥ १ ॥
नानानिबन्धानालोक्य विभाव्य च पुनः पुनः ।
मयात्र लिखितं यद्यत्तेन तुष्यन्तु तार्किकाः ॥ २ ॥
महाकेशतो भावनातश्च सम्यक्
मया संगृहीतं प्रमेयं हि यद्यत् ।
अवश्यं सुधीभिस्तदालोचनीयं
प्रमादानुरक्तं हि संशोधनीयम् ॥ ३ ॥

यथा श्रुतानां नशिगोचराणां
निष्कर्षबोधाय बहूक्तियुक्तः ।
अथ महादेवबुधेन यत्नात्
लम्बोर्दयातो रचितो निबन्धः ॥ ४ ॥

Authorities mentioned in the *Nyāyākau-
stubha* are: the *Cintāmaṇi*, *Bhāṣya*, *Dīdhiti-
kāṛānuyāyino navyāḥ* (no. 1979, fol. 79b), *Khaṇ-
ḍanakāra*, *Saundalopādhyāyāḥ* (*Saundalop*°?),
Maithilāḥ, *Prabhākarāḥ*, *Pakshadharamiśrāḥ*,
Ālaṅkārikadhurandharāḥ, *Harī*, *Prāñcaḥ*, *Prā-
cīnāḥ*, *Navyāḥ*, *Navīnāḥ*, *Bhāṭṭāḥ*, *Mīmāṃsakāḥ*
(*aprācīnabhāṭṭānuyāyino Mīmāṃsakāḥ*, no. 1981
fol. 54a, *prācīnānuyāyino Naiyāyikāḥ* fol. 126a).

Fol. 166 is blank, but there is no omission
in the text.

Colophon :

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणपारावागीश(°वारीण° Rāj. M.)-
श्रीमन्मुकुन्दपण्डितात्मजपुण्यतामकरोपनामकमहादेवपण्डितविर-
चिते न्यायकौस्तुभे शब्दपरिच्छेदः समाप्तः ॥

Date of the copy : शके १७४२ प्रमाणोनाम संवत्सरे
कार्तिकशुद्धपौर्णिमायां इदं पुस्तकं समाप्तं ॥

[J. TAYLOR.]

1982.

693. Foll. 183; size 9½ in. by 4 in.;
10-12 lines in a page.

Nyāyākauṣṭubha, the *Śabdapariiccheda*, a second
complete copy. [H. T. COLEBROOKE.]

8. *Nyāyasamkshepa*.

1983.

2608a. Foll. 72; size 10 in. by 3½ in.;
nine lines in a page.

Nyāyasamkshepa, by Govinda Śarman, son
of *Nyāyavācaspati Bhāṭṭācārya*, a commentary
on the *Kārikās*, apparently a short compendium
of the *Nyāya* philosophy, by the same author.
The contents are the same as in the first

adhyāya of the *Nyāyasūtra*. The single topics
are pointed out by marginal notes in Cole-
brooke's handwriting. It quotes the *Cintā-
maṇi* and the *Kādambarī*.

It begins:

भूयो भूयो भूधरतनयां विनयेन याचमानस्य ।
कृत्यानि केलिकाले भवस्य भव्याय भूयासुः ॥
ईषद्दृष्टार्थानां विवरणमत्पाक्षरैरेव ।
कुतुकेन कारिकाणां स्वयंकृतानां वयं तनुमः ॥
न्यायवाचस्पतेः सूनोरियं गोविन्दशर्मणः ।
कृतिः कृतधियां भूयादमन्दानन्ददायिनी ॥

विशिष्टशिष्टाचारानुमितवेदबोधितकर्त्तव्याशकं(°व्याशकं)मङ्गलं
शिष्यशिष्यायै निबन्धाति नीलोत्पलेत्यादि ।

The blanks on foll. 50 sqq. are probably
due to the illegibility of the original manu-
script. [H. T. COLEBROOKE.]

9. *Siddhāntarahasya*.

1984.

660. Foll. 345 (orig. paged १-३४५); size
13½ in. by 4½ in.; six lines in a page; well
written in the Bengālī character.

Siddhāntarahasya, a large *Nyāya* treatise,
incomplete at the beginning and at the end.
The name of the author does not occur. In
Aufrecht's *Catalogus Catalogorum*, p. 720,
there are registered several *Nyāya* works
which have this title. This work is divided
into many small sections, more than sixty of
which are contained in this copy. The first
is called *Sadyaccaya*(?)*vyāvṛttasamśayatva-
lakṣhaṇa* (ends fol. 7a), the second *Niścaya-
sāmagryāḥ samśayapratibaddhakatvakhāṇḍana*
(ends fol. 8b), the last *Vyāpyaviśeṣhyakaparā-
marshasya kārāṇatvākārāṇatvavicāra*.

The title "*Siddhāntarahasya*" is inscribed
on every leaf.

The volume begins: ननु किञ्चाम संशयत्वं तद्धि न
तावत्सन्देहीत्यत्र (?) व्यवसायसिद्धौ जातिविशेषः चाक्षुषत्वा-
दिना संस्कारात् [H. T. COLEBROOKE.]

1985.

1633. Foll. 88; size 19 in. by 3½ in.; the leaves are folded together; seven lines in a page; well written in the Bengali character.

Siddhāntarahasya, a second, incomplete copy, containing only as much as foll. 1-131a of the first copy, but with one section more at the beginning (*Smṛitisamśkārarahasya* fol. 15b).

The volume begins: ज्ञानादीनां सविषयकत्वं
प्रत्यक्षसिद्धमेव ° [H. T. COLEBROOKE.]

10. *Pratyakshadūṣhaṇoddhāra*.

1986.

786b. Foll. 71 (122-192); size 10 in. by 2½ in.; eight lines in a page.

Pratyakshadūṣhaṇoddhāra, by *Mahāmahopādhyāya Narahari*, son of *Mahāmahopādhyāya Yajñapati*, incomplete. It seems to be a refutation of the opinions advanced by some objector to the *Pratyakshatattvacintāmaṇi*. According to the inscription on the first page, "*Pratyakshadūṣhaṇoddhāra uttarakhaṇḍa-samkhyā* 3000," this copy would contain only the second half of the whole. On the margin it has the mark प्र ° दूष °, but once (fol. 129b) भा ° च °.

It begins:

प्रतिनृपतिशिरोभिः सार्द्धमर्द्धं द्व (?) मौले-*

नैमयति पणचापं राघवे लाघवेन ।

विदितमदनतन्त्रो मूलमन्त्रो बलानां

जयति जनकजायाः सालसो दृग्विलासः ॥

तत्रेति मान्य (नान्य ?) व्यतिरेकसहचारज्ञानसहकृताध्यक्ष-
गम्येत्यर्थः । Cp. no. 1987.

* Read सार्धमर्धेन्दुमौ °, as suggested by Prof. Aufrecht.

Fol. 154a the author of the *Cintāmaṇi* is mentioned, fol. 184b the *Līlāvātiprakāśa* (लीला-
वतीप्रकाशे वर्द्धमानचरणैर्लिखित). Foll. 122-191 are
१-७० in the original paging, the last leaf is ११७.

The date of the last leaf is संवत् १५९६, but this early date is not probable for the main bulk of the copy, which is not in the same handwriting.

See an *Anumānakhaṇḍadūṣhaṇoddhāra* by the same author in Aufrecht's Cat. Cat., p. 17, quoted from Burnell's Classified Index to the Skr. MSS. in the Palace at Tanjore, p. 121.

[H. T. COLEBROOKE.]

11. *Siddhāntasamgraha*.

1987.

362. Foll. 111; size 10½ in. by 5½ in.; generally eight or nine lines in a page.

Siddhāntasamgraha, a treatise on the *Pramāṇas*, according to the systems of *Gautama* and *Kaṇāda*, by *Yādava Jī Vyāsa*, son of *Nṛsiṃha* and pupil of *Rāmakṛishṇa*.

See Hall's Index, p. 27, no. xxviii.

It begins:

रामोमारामरणणी (रामोमारमणी) नत्वा गङ्गां देवीं

[सरस्वतीम् ।

गणेशं रामकृष्णं च साधयामि चिकीर्षितम् ॥ १ ॥

न्यायमधीत्य यत्नेन रामकृष्णाज्जगद्गुरोः ।

कणादगौतमनयात्कुर्वे सिद्धान्तसंग्रहम् ॥ २ ॥

कुशाग्रबुद्धिर्निपुणो ऽनुयोग्यो (r. ° योज्यो)

न मात्सर्यी नापि च मन्दबुद्धिः ।

कृशोदरीकेलिकलाप्रवीणः

कामो गुणी मन्दनपुंसको (r. ° कौ) न ॥ ३ ॥

स्वपारंपार्योपि समानशास्त्रे

तत्र प्रवेशो ऽतितरां दुरुहः ।

तथापि महन्वयपथेन वेशः

सरित्क्रमणेव समुद्रवेशः ॥ ४ ॥

कृताञ्जलिः सन् विनयं विधाय
विज्ञप्तिमेकां विदुषां करोमि ।
विभाव्य सम्यक् प्रवदन्तु दोषं
विभावनादत्र न कोऽपि दोषः ॥ ५ ॥
दोषबुद्धिर्न कर्त्तव्या न(च्य)सिद्धान्तसंग्रहे ।
न दुष्टो नूतनश्चन्द्रो निखिलैर्विन्द्यते हि सः ॥ ६ ॥

मङ्गलस्य कारणता नान्वयव्यतिरेकसहकृतप्रत्यक्षगम्या ।
सति मङ्गलेऽपि कुचचित्समाप्यभावदर्शनात् । Cp. no. 1986
and 1989.

The *Pratyaksha*-section ends fol. 50a, the
Anumāna-section fol. 78a, the *Upamāna*-section
fol. 79a. [H. T. COLEBROOKE.]

12. *Nyāyasiddhāntadīpa*.

1988.

614a. Foll. 55; size 9½ in. by 4 in.;
fifteen lines in a page; written in the Jaina
character.

Nyāyasiddhāntadīpa, a series of philoso-
phical dissertations (*vāda*), by *Mahopādhyāya*
Śaśadhara. In the colophon this work is called
Nyāyaratnaprakaraṇa. See Hall's Index, p. 44,
no. cvi.

It begins:

श्री । वाचकशिरःकोटीरहीरवाचकश्री ५ श्रीकल्याण-
विजयगणिचरणेदीवरेश्वरो नमः । श्रीशारदायै नमः । श्रीवी-
तरागाय नमः ।

ध्वंसितपरसिद्धान्तध्वानं गौतममतैकसिद्धान्तम् ।

नत्वा नित्यमधीशं शशधरशर्मा प्रकाशयति ॥ १ ॥

न्यायसिद्धान्तदीपोऽयं कथासु विजिगीषुभिः ।

धारणीयः प्रकाशाय सत्तर्कैश्चेहसुप्रभः ॥ २ ॥

इह तावदभीष्टकर्मेणो निर्विघ्नसमाप्तिमुद्दिश्य बहुशः प्रवर्त्त-
माना विनायकाश्चैतदधिदूषादौ मङ्गले प्रदूश्यन्ते प्रेषायन्तः ।

The first *vāda* is the *Maṅgalavāda* (ends
fol. 3a), the second treats on the question
अन्धकारत्वं भाववृत्ति न वा, the third is the *Kāraṇa-*
vāda, the sixth treats on *Śakti*, the seventh
on the question मनस्त्वं परमाणुवृत्ति न वा, the thir-

teenth begins वायुः प्रत्यक्ष इत्येके तेषामयमाशयः, the
seventeenth is called *Līṅgaparāmarśavāda*, the
eighteenth answers the question ननु केयं व्याप्तिः
(fol. 28b), etc. The last *vāda*, which is marked,
is the twenty-second (fol. 44), and then begins
a discussion on *Abhāva*.

For a more complete list of the *vādas*, see
Burnell's Tanj. MSS., p. 119.

[H. T. COLEBROOKE.]

13. *Dissertations on special topics*.

a. *With names of authors*.

1989.

47a. Foll. 5; size 9½ in. by 4 in.; 12 or
13 lines in a page.

Maṅgalavāda, a treatise on the question
whether it is necessary to begin a literary
work with an invocation of some deity, by
Harirāma Tarkavāgīśa, a Bengal Brahman.

See Hall's Index, p. 41, no. lxxxvii.

It begins: ननु मङ्गलं न समाप्तिसाधनम् । मङ्गले
सत्यपि कादंबरीपादौ (r. कादंबरीपादौ)* ग्रन्थासमाप्तेः मङ्गलं वि-
नापि प्रमत्तानुष्ठितसमाप्तेरन्वयतो व्यतिरेकतश्च व्यभिचारात् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1990.

1549a. Foll. 14; size 9½ in. by 3½ in.;
eight lines in a page.

Vishayatāvicāra, a treatise on perceptible
objects and their objectiveness, by *Harirāma*.

See Hall's Index, p. 42, no. xcii.

It begins: विषयता च विषयाकारप्रतीतिसाक्षिको
स्वरूपसंबन्धविशेषो ज्ञानादीनां विषयेण त्वतिरिक्ता माना-
भावादिति प्राञ्चः ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1991.

2532c. Foll. 12; size 9½ in. by 4½ in.;
11 or 12 lines in a page.

* See Aufrecht's Florentine Skr. MSS., no. 486.

Vishayatāviveka, a second copy of *Harirāma's* (here called *Nyāyālaṃkāra Tarkavāgīśa*) treatise. It is in the same handwriting as the *Anumiti-parāmarśa* in the same volume, which was copied संवत् ११२०.

[GAIKAWAR.]

1992.

1549c. Foll. 16; size 10½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

Sāmagrīvīcāra, by *Harirāma*.

It begins with the same words as *Raghu-deva's Sāmagrīvāda*, no. 2002:

समाने विषये लौकिकप्रत्यक्षसामग्रीसङ्ख्ये अनुमितिसामग्री-
सङ्ख्ये च लौकिकप्रत्यक्षमेवोत्पद्यते । न त्वनुमितिस्तदनन्तरं
साक्षात्करोमीत्यनुव्यवसायस्यैवोदयात् । एवं समानविषयकशब्द-
बोधानुमितिसामग्रीसमवधानदशायामपि शाब्दबोध एव जायते ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1993.

47d. Foll. 24 (33-56); size 9½ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

Dharmitāvachedakatāpratyaśattivicāra, a logical treatise, by *Harirāma Tarkālaṃkāra*.

See Hall's Index, p. 52, no. cxlix.; Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 244, no. 610.

It begins:

अनुमितिपरामर्शयोः कार्यकारणभावघटकप्रत्यासत्तिः सामा-
नाधिकरण्यं तेन चैकपुरुषीयपरामर्शदशायां न तच्छून्यपुरुषान्त-
रीयानुमित्यापत्तिः तस्य समवायरूपकारणतावच्छेदकसंबन्धेन
परामर्शविरहात् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1994.

1517g. Foll. 29; size 10½ in. by 4 in.; ten lines in a page.

Dharmitāvādārtha, a second copy. This title, as well as a second title, "*Anumitiparā-marśakāryakāraṇabhāvavicāra*," has been added by a more recent hand.

[H. T. COLEBROOKE.]

1995.

2610c. Foll. 29; size 9¾ in. by 4¼ in.; eleven lines in a page.

Dharmitāvachedakatāpratyaśatti, a third copy.

Date of the copy: संवत् १८५९.

[GAIKAWAR.]

1996.

47h. Foll. 46 (103-148); size 9½ in. by 4½ in.; eight lines in a page.

Bādhābuddhivicāra, a dialectic treatise on Contradiction, by *Harirāma Tarkālaṃkāra Vā-gīśa*. The name of the author is not mentioned in this copy, but see the next one. Hall's Index, p. 54, no. clix.

It begins: तद्वर्मावच्छिन्नविशेषताकतदभाववत्ता निर्णय-
काले तद्वर्मावच्छिन्नविशेषताकतद्विशिष्टबुद्धेरनुदयात् °

[H. T. COLEBROOKE.]

1997.

956a. Foll. 27; size 10½ in. by 4¼ in.; generally thirteen lines in a page.

Bādharahasya or *Bādhābuddhivicāra*, a second copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

1998.

47e. Foll. 22 (57-78); size 9½ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

Navyamatavicāra, a critical discussion on some points about *anumāna*, by *Tarkālaṃkāra Harirāma*.

See Hall's Index, p. 53, no. clii.; Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 245, no. 611; Rāj. Mitra's Notices, vol. vii., p. 140, no. 2372.

It begins:

अनुमितिं प्रति पर्वतीयमव्यापको वह्निरित्याकारकपरामर्श
एव हेतुः ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1999.

1517d. Foll. 29; size 11½ in. by 4 in.; eight lines in a page.

Navyamatavicāra, a second copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2000.

47i. Foll. 17 (149-164); size 9½ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

Vishayatāvicāra, a treatise on the same subject as no. 1990, by *Gadādhara*.

See Hall's Index, p. 41, no. xci.

It begins:

बुद्धिनामे (r. बुद्धिर्नाम) कश्चिदात्मविशेषगुणस्तद्भावस्थितिर्षट्महं
जानामीत्याकारक(य)या मन(मनः?) साधारणानुभवबलादेव ०

Date of the copy: संवत् १८१६ भाद्रपदशुदि ९
शनिवारे लिखितं काश्यां मध्ये रामप्रसादकायस्थेन ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2001.

1548A. Foll. 23; size 11 in. by 3½ in.; nine lines in a page.

Navadharmitāvachhedakatārahasya, by *Gadādhara*.

See Hall's Index, p. 52, no. cxlviii.

It begins: एकधर्मावच्छिन्नविशेष्यताकपरामर्शाद्धर्मान्तरा-
वच्छिन्नविशेष्यताकानुमितेरनुदयात्तद्धर्मावच्छिन्नविशेष्यताकानुमि-
तित्वपरामर्शात्वाभ्यां कार्यकारणभावः ।

Date of the copy: संवत् १७९४ भाद्रपदशुदि ४ शुक्रवार
लिखितं भटपुरुषोत्तमेन ॥

After this there has been added by another hand: भारद्वाजकाशीनाथेन संपादितमिदम् गदाधरोपेयं धर्मि-
तावच्छेदकतारहस्यम् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2002.

47b. Foll. 15 (6-20); size 9½ in. by 4 in.; 12 or 13 lines in a page.

Sāmagrīvāda, a treatise on the same subject as no. 1992, by *Tarkālaṅkāra Raghudeva Bhaṭṭācārya*. See Hall's Index, p. 43, no. c.

It begins: समाने विषये एकदा लौकिकप्रत्यक्षसाम-
ग्रीसत्त्वे ऽनुमितिसामग्रीसत्त्वे च लौकिकप्रत्यक्षमेवोत्पद्यते
तदनन्तरं साक्षात्करोमीत्यनुव्यवसायस्य सर्वानुभवसिद्धत्वादिति
तदप्यनुमितिर्नीत्यद्यते वह्निय्याप्यधूमवान्यवैत इति परामर्शकाले
वह्निचक्षुःसंनिकर्षेदशायामुत्तरक्षणे पर्वतो वह्निमानिति लौकि-
कप्रत्यक्षस्यैवोदयात् वह्निं साक्षात्करोमीति तदनन्तरमनुव्यव-
सायस्य सावैजनीनानुभवसाक्षिकत्वादिति तदानुमित्य अयं
मुख्यः पाठः

Date of the copy: सं १८१६ लिखितमिदं पुस्तकं स्वार्थं
परायैश्च (sic) ॥

भट्टाचार्यपुरीषेण हरिरामेण धीमता ।

सामग्रीवादरचना कृता कृतिमुदावहा ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2003.

3077. Foll. 17; size 9½ in. by 4½ in.; 10 or 11 lines in a page.

Sāmagrīvāda, a second copy of *Raghudeva's* treatise.

[J. R. BALLANTYNE.]

2004.

1369g. Foll. 16; size 10 in. by 4 in.; eleven lines in a page.

Anumiti-parāmarśavāda, a short dissertation by *Nyāyālaṅkāra Raghudeva Bhaṭṭācārya*. See Hall's Index, p. 51, no. cxli.

It begins: परामर्शं विनानुमित्यनुदयादनुमितिं प्रति
परामर्शो हेतुरिति सिद्धान्तः । तत्र धूमपरामर्शसत्त्वे घटानुमित्य-
नुदयात्पर्वतोद्देश्यकवह्निविधेयकानुमितिं प्रति पर्वतादिविशेष्य-
कवह्नादिव्याप्यधूमादिप्रकारकनिश्चयो हेतुरिति कार्यकारणभावो
विशिष्य कल्पनीयः ।

He quotes the *Didhiti*.

Date of the copy: संवत् १८०२.

[H. T. COLEBROOKE.]

2005.

2532b. Foll. 15; size 9½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page.

Anumitiparāmarśa, a second copy of *Raghudeva's* treatise.

Date : संवत् १९९०.

[GAIKAWAR.]

2006.

47c. Foll. 12 (21-32); size 9½ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

Anumitiparāmarśavicāra, a third copy of *Raghudeva's* treatise.

[H. T. COLEBROOKE.]

2007.

1517c. Foll. 13; size 11½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page.

Anumitiparāmarśa, a fourth copy of *Raghudeva Nyāyālaṃkāra's* treatise.

[H. T. COLEBROOKE.]

2008.

161f. Foll. 11 (205-215); size 11½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page.

Sāmānyalakṣaṇāvicāra, by *Tarkālaṃkāra*.

It begins :

सामान्यधर्मज्ञानान्नरं यावत्साधयप्रत्यक्षोदयात् सामान्यलक्षणाप्रत्यासत्तेः प्रत्यक्षहेतुत्वमभ्युपेयते सा च ज्ञायमानं सामान्यं सामान्यज्ञानं वा ज्ञानं च तदिन्द्रियजन्यं प्राप्तं स्मरणभिन्नेन्द्रियजन्यज्ञानान्नरं यावत्साधयप्रत्यक्षानुदयात् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2009.

695. Foll. 55; size 9½ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

Sannikarshavāda, a treatise on the different kinds of proximity or relation, by *Jayarāma Nyāyapañcānana*.

It begins :

श्रीमता जयरामेण न्यायसिन्धोः समादृतैः ।

युक्तिमौक्तिकसंतापैर्वाद्माला विधीयते ॥

तत्र श्रीजयरामो ऽसौ न्यायपञ्चाननः कृती ।

सन्निकर्षेषु निष्कर्षं निरूपयति निश्चलम् ॥

लौकिकसन्निकर्षः षड्विधः तत्र संयोगो द्रव्यस्य संयुक्तसमवायो द्रव्यसमवेतस्य संयुक्तसमवेतसमवायो द्रव्यसमवेतसमवेतस्य समवायः शब्दस्य समवेतसमवायः शब्दसमवेतस्य विशेषणता समवायाभावयोर्लौकिकप्रत्यक्षे हेतुः ।

On fol. 41a a new section begins :

श्रीमता जयरामेण चित्ररूपं विचारितम् ।

विभावयन्तु सुधियस्तत्त्वमस्य विचारकाः ॥

नत्वा शम्भोः पदाम्भोजं [श्री]जयराम(ः) समासतः ।

निवभाति निबन्धेन नियोज्यान्यदीपनम् ॥

Colophon : इति जयरामपञ्चाननधिरचितायां सन्निकर्षवाद् संपक्काय समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

Foll. 24-31 of the original pagination are lost.

[H. T. COLEBROOKE.]

2010.

1369i. Foll. 9; size 9½ in. by 3½ in.; ten lines in a page.

Laghusannikarshavāda, a compendium of the preceding treatise, by the same *Jayarāma*.

It begins :

सद्य श्रीजयरामो ऽसौ न्यायपञ्चाननः कृती ।

सन्निकर्षेषु निष्कर्षं निरूपयति नावविद्विन् (r. न्यायवित्) ॥

लौकिकसन्निकर्षः षड्विधः । तत्र संयोगो द्रव्यस्य संयुक्तसमवेतस्य °

[H. T. COLEBROOKE.]

2011.

47m. Foll. 43 (276-318); size 9½ in. by 4 in.; eleven lines in a page.

Pakṣatāvicāra, a treatise on the nature of deliberative discussion, by *Mahādeva Sūri*.

See Hall's Index, p. 53, no. cliv.

It begins :

साधं शिवं नमस्कृत्य महादेवः सतां मुदे ।

विचारयत्यनुमिती पक्षताहेतुतां स्फुटम् ॥ १ ॥

तार्किकैः पक्षता सम्यक् लक्षिता यद्यपि स्फुटम् ।

तथाप्यत्र चमत्कारः सतां प्यतरि(sic!)* भविष्यति ॥ २ ॥

सत्यपि परामर्शोदिसकलानुमितिकारणसमवधाने पक्षतो
वहिमानित्यादिनिर्णयदशायामनुमितेरनुपपत्त्यानुमितिं प्रति पक्षता
हेतुरिति सकलनैयायिकसिद्धान्तः ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2012.

2100e. Foll. 35; size 10 in. by 4 in.;
eight lines in a page.

Pakshatāvāda, a shorter treatise on the
same subject, agreeing sometimes verbally with
the preceding one.

See Hall's Index, p. 53, no. clv.

It begins : सत्यपि परामर्शोदौ पक्षे साध्यनिर्णयदशायाम्
विनानुमित्यामनुमितेरनुपपत्त्यानुमितिं प्रति पक्षताप्यहेतुत्वं कल्प्यते ।

[GAIKAWAR.]

2013.

1517f. Foll. 25; size 10½ in. by 4 in.;
9 or 10 lines in a page.

Īśvaravāda, a treatise on the existence of
God and the means of proving it, by *Mahā-
deva Puṇyastambha*, son of *Mukunda Viduḍa*
(*Vibudha?*). It begins :

साधं शिवं नमस्कृत्य महादेवः सतां मुदे ।

तार्किकाभिमतं मानमोक्षरे वक्ति तत्त्वतः ॥ १ ॥

अत्रेश्वरे आत्मत्वं जीवभिन्नवृत्तिं न वा जीवभिन्नं ज्ञानादिमत्त
वा जन्यं सकर्तृकं न वेत्यादिविप्रतिपक्षौ ईश्वरे प्रमाणमनुमान-
मेवेति नैयायिकाः ।

It ends :

ईश्वरो ऽस्ति न संदेहः कस्यापि जगतीतले ।

तथाप्येतत्प्रसङ्गेनेश्वरनामानुसंहितम् ॥ १ ॥

ईश्वरानुग्रहादेवेश्वरवादो ऽयमद्भुतः ।

महादेवेन रचितस्तनोतु सुधियां सुखम् ॥ २ ॥

* Read *दृदि*, as suggested by Prof. Anfrecht.

Colophon: इति श्रीमत्पद्माक्षप्रमाणज्ञपुण्यस्तम्भनिकेतन-
श्रीमुकुन्दविदुडात्मजमहादेवपण्डितविरचितं ईश्वरवादः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2014.

1436b. Foll. 141; size 12 in. by 4½ in.;
fair writing; twelve lines in a page.

(*Nyāya*)-*Siddhāntatattvarivēka*, a dissertation
on the eternity of matter, by *Gokulanātha*, son
of *Vidyānidhi*.

It begins :

प्रवहपवनवेगघट्टितो ऽपि

स्खलति न यज्जगदंडपिंडभावः ।

लघुगुरुतुलनातुलाप्रकांड-

द्रुढिमगुणः स भवद्गुणत्रयस्य ॥ १ ॥

हिरण्यगर्भस्य गुरुः शरीर-

संख्यालघुर्यः पुरुषः पुराणः ।

अणोरणीयान्महतो महीया-

न्यश्चैतच्चक्षुः स शृणोत्यकर्णः ॥ २ ॥

सकलांकुरकारिणीजानुगतं तदकारि व्यावृत्तं कुर्वद्रूपत्वं नाम
सामान्यं न कल्पयितुमुचितं गौरवात् । ननु गौरवेण गुरुवस्तु-
सिद्धिर्वा प्रतिबध्यते तदभावसिद्धिर्वा क्रियते । °

It concludes with six partly defective and
corrupt *ślokas* :

तर्काणामप्रतिष्ठानाहुर्लेभस्तत्त्वनिर्णयः ।

लिप्यन्ते केवलं लोकाः सिद्धांतत्यागपाप्मना ॥ १ ॥ °

असूत यमुया(?r. °मा) विद्वद्व्याहृद्व्यानिधेस्तुतं ।

तस्य गोकुलनाथस्य गिरौ(r. गिरा) प्रीयेत धूर्जटिः ॥ ६ ॥

इति सिद्धांततत्त्वविवेको नाम न्यायनिबंधविशेषस्तमाप्तः ॥
संवत् १८५७ भाद्रमासे कृष्णपक्षे त्रिथौ सोमवासरे ॥

For another copy of this treatise see Rāj.
Mitra, Notices, v., p. 201, no. 1885. *Gokula-
nātha* refutes the view of *Śiromaṇi*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2015.

1191b. Foll. 18; size 12½ in. by 4½ in.;
small modern Bengali handwriting; seven
lines in a page.

Muktivivecanādi, essays on final emancipation, the nature of the deity, etc.

It begins: ध्वंस एव मोक्षः दुःखसाधनं च दुरितमेव स्वसामानाधिकरस्य कानि कविशेषणतो भयसंबन्धेन दुरितवदन्यो दुरितध्वंसो मोक्ष इति निष्कर्षः । °

इति मुक्तिविवेचनं fol. 10 (cf. *Muktivāda*, Hall's Index, p. 49); इति देवतावादः fol. 13; इति स्वर्गवादः । अथ ब्राह्मणत्वविचारः fol. 14.

It ends: इति ब्राह्मणत्वविचाररहस्यं ॥ This, though perhaps only the title of the last chapter, is given several times, on the last page, in Bengali and Devanāgarī, as the title of the whole treatise.

A *Brāhmaṇatvavicāra*, by Gokulanātha, is mentioned in Aufrecht's Cat. Cat., from Oudh xv., 100. [H. T. COLEBROOKE.]

b. *Anonymous*.

2016.

394b. Foll. 23 (33-55); size 12½ in. by 4½ in.; 12 or 13 lines in a page.

Prāmāṇyavāda, a treatise on the nature of proof (a topic from the first chapter of the *Ointāmanī*). There is no colophon at the end, the title being only given on the first page.

Perhaps this treatise is identical with no. cxxxvii. in Hall's Index, p. 50.

It begins:

बुद्धिश्च यथार्थानुभवरूपा प्रमेयुच्यते । यथार्थं च तद्वद्भिषे-
पकलावच्छिन्नतमकारकात्मम् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2017.

765a. Foll. 15; size 10½ in. by 3½ in.; 8-10 lines in a page.

Jhānadvayavāda, a logical treatise the object of which is set forth in the beginning:

अनुमितिं प्रति साध्यव्याप्यत्वावच्छिन्नहेतुप्रकारता निरूपित-

पक्षविशेष्यता शालिज्ञानत्वरूपविशिष्टपरामर्शत्वेन न हेतुता किं तु व्याप्यतावच्छेदकप्रकारकव्याप्तिज्ञानत्वेन व्याप्यतावच्छेदक-
प्रकारकपक्षधर्मताज्ञानत्वेन च हेतुताद्वयम् । एवं च धूमो वह्नि-
व्याप्यो धूमवान्यवैत इत्याद्याकारकज्ञानद्वयात्तथाविधसमूहाल्ल-
नादप्यनुमितिरुत्पद्यते न केवलं विशिष्टपरामर्शादेव ।

The colophon is wanting, the title having been inferred from the marginal note शा° द्व°.

[H. T. COLEBROOKE.]

2018.

1675c. Foll. 16 (197-212); size 9 in. by 4 in.; 12-15 lines in a page.

(*Anumitikhāṇḍana*?), probably a fragment of some larger logical work. The title has been added by a later hand. The following colophons give an idea of the contents: इतितर(? इतीतर)बाधस्थलयानुमितिविचारः (fol. 199b), परामर्शानुमितयोः कार्यकारणभावे पक्षसाध्ययोः प्रवेशाप्रवेशवि-
चारः (fol. 202a), अप्रामाण्यग्रहाभावस्य परामर्शनिष्ठानु-
मितिकारणतावच्छेदकत्वानवच्छेदकत्वविचारः (fol. 205b), अनुमितिप्रयोजकं व्याप्तिस्वरूपनिरूपणं (fol. 211b), केव-
लान्वयित्वग्रहदशायामनुमितिसंज्ञननिरासः (fol. 212b).

The manuscript begins:

ननु पर्वतीयवह्नीतरवह्णभावावात् (sic!) पर्वत इत्याद्ये
गृहीताप्रामाण्यकबाधनिश्चयसम्बद्धायां वह्निव्याप्यधूमवान् पर्वत
इत्यादि°

[H. T. COLEBROOKE.]

2019.

1044. Foll. 28 (folded together); size 16½ in. by 3 in.; seven lines in a page; well written, on brown paper, in the Bengali character.

*Parāmarśānumityoḥ kāryakāraṇabhāvavicāra-
rahasya* (see the colophon, fol. 27b), a chapter from some larger work. Fol. 26b has the colo-
phon: *Anumitiparāmarśayoḥ kāryakāraṇabhāva-
rahasyam sampūrṇam*. The topic is very much the same as in the preceding fragment.

The manuscript begins: अनुमितिपरामर्शयोः
सानान्यतोऽनुमितित्वपरामर्शत्वाभ्यां कार्यकारणभावः परामर्शत्वं

य जातिविशेषः न तु व्याप्तिविशिष्टपक्षधर्मेतानिश्चयत्वं सतो
व्याप्यादेः साध्यादिभेदेनाननुगमे ऽपि न क्षतिः ॥

At the end there are a few lines from a second chapter; it begins: अयं व्याप्यविषयता निरूपितहेतुतावच्छेदकः ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2020.

2608b. Foll. 41; size 10 in. by 3½ in.; 12 or 13 lines in a page; written in the Bengali character.

Saṃśayānumitivādārtha, a logical treatise on Doubt. The colophon is wanting at the end; the title given to the treatise having been taken from the reverse of the last leaf. It is the same work as the *Ratnakoshakārikāvicāra* in the Oxford Catalogue, p. 245, no. 613.

It begins: परोक्षज्ञानं निश्चयात्मकमेवेति सिद्धान्तः
रत्नकोषकारस्तु सत्प्रतिपक्षसंबलनदशायां संशयात्मिकानुमिति-
मङ्गीकरोति ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2021.

47f. Foll. 14 (79-92); size 9½ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

Saṃśayānumitirahasya, a logical treatise on Doubt; the name of the author is not mentioned. See Hall's Index, p. 51, no. cxliv.

It begins:

अनुमितिः प्रत्यक्षान्यज्ञानं वा संशयो न वेति विप्रतिपत्तिः ।
अत्र रत्नकोषकृतः पर्वतादावेकस्मिन्धर्मिणि वह्निर्दभावव्याप्य-
वत्ता परामर्शोदिसमवधानानन्तरं तयोर्द्वयोरेवानुमितिरुत्पद्यते ०

Date of the copy: संवत् १८२९ माघे शुक्ल शिते
पक्षे चतुर्दश्यां गुरुवासरे रघुनाथपुस्तकमिदं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2022.

1369d. Foll. 6; size 9½ in. by 4½ in.; fifteen lines in a page.

Vyāptyanugamavicāra, probably a fragment of one of the commentaries on the *Cintāmaṇi*.

It begins: प्रतियोग्यसमानाधिकरणेति । अथ समूहा-
लक्षणात्मकव्यभिचारज्ञानप्रतिबन्धकतामादायातिप्रसङ्गवारणाय ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2023.

47g. Foll. 10; size 9½ in. by 4 in.; 12 or 13 lines in a page.

Smṛitisamśkārasambandhivicāra, an anonymous treatise.

It begins: घटगोचरस्मृतिं प्रति घटगोचरज्ञानत्वेन न
हेतुता घटनिर्विकल्पकादपि स्मरणपक्षेः ०

The same work in Rāj. Mitra's Notices on Skr. MSS., i., p. 77, no. 142.

[H. T. COLEBROOKE.]

2024.

161d. Foll. 23 (145-167); size 11½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

Viśiṣṭavaiśiṣṭyabodhavicāra, "a *Nyāya* dissertation on the relation of the attribute to the subject." The author's name is not mentioned. It has the same beginning as the *Viśiṣṭavaiśiṣṭyavicāra* registered in Rāj. Mitra's Notices of Skr. MSS., iii., p. 121, no. 1166.

The beginning is: तद्धर्मेनिर्विकल्पकानन्तरं तद्विशिष्ट-
वैशिष्ट्यबोधानुदयात् तत्र तद्धर्मेप्रकारकं ज्ञानं कारणं विशिष्ट-
वैशिष्ट्यबोधश्च विशिष्टप्रतियोगिकवैशिष्ट्यबोधो विशिष्टानुयोगि-
कवैशिष्ट्यबोधश्च ।

Date of the copy: संवत् १८५४.

[H. T. COLEBROOKE.]

2025.

3066. Foll. 7; size 9½ in. by 4½ in.; 10 or 11 lines in a page; fair writing.

Kāraṇatāvāda, a logical treatise. The au-

thor's name is not mentioned. See Aufrecht's Cat. Cat., p. 95.

It begins:

अथ किं कारणत्वं यदवच्छेदकावच्छिन्नसमुदायः सामग्री ॥
सत्र प्राञ्चः ॥ अनन्यथासिद्धिनियतपूर्ववर्तिजातीयत्वं कारणत्वं ।
[J. R. BALLANTYNE.]

2026.

1555a. Foll. 30; size 11 in. by 4 in.; eight lines in a page.

Liṅgopahitalaṅgikabhānavicāra, the author's name is not mentioned.

It begins:

वह्न्याप्यधूमवान् पर्वत इत्यादि परामर्शात् वह्न्याप्यधू-
मवान्पर्वतो वह्नमानित्यनुमितिमामनन्ति ।
[H. T. COLEBROOKE.]

2027.

1369h. Foll. 8; size 10 in. by 4 in.; eleven lines in a page.

Laṅkikavishayaṭāvicāra, an anonymous treatise on the same topic as no. 1990.

See Aufrecht's Oxford Cat., p. 245, no. 614; Rāj. Mitra's Notices, i., p. 77, no. cxliii.

It begins:

घटं साक्षात्करोमीत्याद्यनुव्यवसायविषयतया लौकिकविषय-
ताया अतिरिक्तायाः सिद्धिरिति नवीनाः ।

Date: संवत् १६२ (१६०२).

[H. T. COLEBROOKE.]

2028.

765b. Foll. 11 (numbered 16-26); size 10½ in. by 3½ in.; ten lines in a page.

Vāyupratyakshavāda, a tract on the perceptibility of Air.

It begins:

वायुश्चैवज्ञानाजन्यचैत्रप्रत्यक्षो न वेति विप्रतिपत्तिः । विधि-
कोटिमीमांसकानां निषेधकोटिर्नैयायिकानाम् ।

It ends: सावश्यकं च सन्निकर्षविचारावसरे दर्शितम्.
The same anonymous author wrote also a *Sannikarshavicāra*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2029.

13691. Foll. 5; size 9½ in. by 3½ in.; eight lines in a page.

Veganāśyakāryakāraṇabhāvarahasya, a controversial treatise on the origin and decrease of Velocity, confronting the tenets of the *Nyāya* and the *Vaiśeṣika* on this subject.

It begins:

ननु किं तावत् साश्रयनाशवेगस्य नाशकमिति चेत् ॥
अत्र वैशेषिकाः ॥ स्वप्रयोज्यसंयोग एव तादृशवेगस्य नाशकः ॥

In the last line the *Vegakhaṇḍana* of the *Dīdhitikrit* is quoted.

See Hall's Index, p. 62, no. ccii.

[H. T. COLEBROOKE.]

2030.

2100a. Foll. 47; size 10 in. by 4 in.; written by several modern hands; 8-14 lines in a page.

Fragments of different philosophical treatises and commentaries.

The MS. begins: अथ साध्याभाववद्वृत्तिस्वरूपव्या-
प्तिरेवानुमित्युपयोगिनी ।

Foll. 2 seqq. are numbered 6 seqq.

Foll. 7-15 (numbered 11-19) are marked वा० व्य०; fol. 30 को०.

Foll. 32, 33 (numbered 1, 2) are marked चि० म०; beginning सचोच्यते । व्यभिचारज्ञानविरहस(ह)कृतं सहचारदर्शनं व्याप्तिग्राहकं । foll. 33b and the greater part of 34 and 35 are blank.

Fol. 36 is marked वा० त०; but 36b and 37b are left almost wholly blank; and so is fol. 46a.

Fol. 1a has the pencil mark :—'Vishaya-viveka. A metaphysical treatise according to the *Nyāyasūtra*.'

[GAIKAWAR.]

14. Grammatical treatises.

2031.

161e. Foll. 37; size 11½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

Śaktivicāra, a treatise on the names of things and meanings of words, by *Gadādhara Bhaṭṭācārya*. See Hall's Index, p. 56, no. clxvi.

It begins :

संकेतो लक्षणा चार्थे पदवृत्तिः । वृत्त्या पदप्रतिपाद्य एव
पदार्थे इत्यभिधीयते इदं पदमिममर्थं बोधयत्विति सस्माच्छब्दादय-
मर्थो बोद्धव्य इति चेच्छासंकेतरूपा वृत्तिः ।

This treatise is different from the "*Śakti-vāda* alias *Śaktivicāra*," which Rāj. Mitra, Notices of Sansk. MSS., iv., p. 122, no. 1537, attributes to *Gadādhara*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2032.

1038e. Foll. 4; size 9 in. by 4 in.; thirteen lines in a page.

Śaktivāda, a short treatise on the same subject.

It begins :

मीमांसकैर्वैष्णवादी दाहाद्यनुकूलाः शक्तयो ऽतिरिक्तपदार्थाः
स्वीक्रियन्ते । तेषामयमाशयः ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2033.

972. Foll. 102; size 15½ in. by 5½ in.; fairly good, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Śabdaśaktiprakāśikā, a treatise on the same subject, by *Jagadīśa Tarkālaṅkāra*.

It begins :

तर्कनान्तश्च विदुषा विदुषान्नोपकारिका ।
कृता श्रीजगदीशेन शब्दशक्तिप्रकाशिका ॥

The work was published at Calcutta, in 1847. See Hall's Index, p. 55.

[H. T. COLEBROOKE.]

2034.

804. Foll. 178; size 15½ in. by 5½ in.; fair, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Śabdaśaktiprakāśikāṭippaṇī, a commentary on the above work, composed by *Kṛṣṇakānta Vidyāvāgīśa Bhaṭṭācārya*, in Śaka 1723 (A.D. 1802).

It begins :

योगे शङ्कुगत चिरं हिमगिरेः शृङ्गे कुटीरे प्रिये
योगार्थं किमुतास्ति को (sic!) च रमणी तत्रेति सम्भाषणं ।
श्रुत्वा हाससमन्विते (r. ० तं) गिरिसुतागौरीशयोर्मेनका
तवास्तीति वदन् सलज्जहृदयो माम्पातु लघोदरः ॥

It ends : इति श्रीकृष्णकान्तविद्यावागीशभट्टाचार्यविर-
चिता शब्दशक्तिप्रकाशिकाटिप्पणी समाप्ता ॥

शाके रामाक्षिशैलक्षितिपरिगणिते कर्कशे याति सूर्यं
विंशाहे विश्वनाथाचिंतपदयुगले श्यामले मोक्षबीजे ।
ध्यायन्नध्यापकानां निखिलपदपदार्थादिचिन्तापहर्त्ता
तेने श्रीकृष्णकान्ताह्वय इह सुकृती टिप्पणीं गूढभावां ॥

धीरश्रीकृष्णकान्तेन विद्यावागीशसञ्चिना ।

कृता सुबुद्धिधीराणां शक्तिसन्दीपनी मुदे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2035.

161g. Foll. 113 (numbered 216-328); size 11½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page.

Padavākhyaratnākara, a philosophico-grammatical treatise, by *Gokulanātha Śarman*; a very incorrect copy.

See Hall's Index, p. 56, no. clxx.; Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 246, no. 619.

It begins :

नामसाधारणो विश्वविषयो यो विभोर्गुणः ।
तस्यैषा शक्तिरखिलप्रपञ्चस्य प्रकाशने ॥

विभोः संयोगेन सृते(?) द्रव्यसामान्यमनादिनिधनेन चैतन्येन सकलमपि वस्तु व्याप्तवतो भगवतो भवस्य यो गुणो नित्यसर्व-विषयकत्वावस्थात्वादिना(?) जीवादिगुणव्यावृत्तेन धर्मेण लोकोत्तरो विषयतया विश्वमभिव्याप्य वर्तते तस्य द्वैताप्रतिहतस्य यत्नस्य जन्यजातजननानुकूलं सामर्थ्यम् ।

The subdivisions are not sufficiently marked: fol. 234 ends the *padavṛttigrāhavivaraṇa*, fol. 243a the *abhedānvayavivaraṇaprakaraṇa*, fol. 249a the *paribhāṣhyaprakaraṇa*, fol. 257b the *sphoṭanirāsa*, ... fol. 293a the *upapadadviṭīyāvivaraṇa*, fol. 295b the *kārakatṛiṭīyāvivaraṇa*....

[H. T. COLEBROOKE.]

2036.

1305. Foll. 205; size 12½ in. by 4½ in.; six lines in a page; written in the Bengali character, on brown paper.

Vyutpattivāda, a logical treatise discussing the meaning of words and their relations in a sentence, by *Gadādhara Bhaṭṭācārya*, in two parts. The name of the author is given in the second copy. See Hall's Index, p. 55, no. clxv.

The *Prathamavyutpattivāda* begins :

शाब्दबोधे चैकपदार्थेऽपरपदार्थस्य संसर्गः संसर्गमर्थ्यादयाभासते स च क्वचिदभेदः क्वचिच्चातिरिक्त एव साधाराधेयप्रतियोग्यनुयोगिविषयविषयिभावादिः । अभेदः प्रातिपदिकार्थे स्वसमानविभक्तिनेन स्वाव्यवहितोत्तरवर्तिना स्वाव्यवहितपूर्ववर्तिना च पदेनोपस्थापितस्यैव संसर्गमर्थ्यादयाभासते यथा घटो नीलो नीलं घटमानयेत्तादौ घटादौ नीलादेषः (१.० शः) ।

The *Dvītiyavyutpattivāda* begins (fol. 86):

अनुमित्यर्थकधातुयोगे विधेयत्वं विधेयित्वं वा द्वितीयार्थः । तेन बह्वादिपक्षकानुमितिपरस्य बहुमनुमिनोमीत्यादिवाक्यस्यापि प्रामाण्यमनुमन्यते ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2037.

963c. Foll. 165 (116-280); size 9½ in. by 3½ in.; foll. 116-170 eleven lines, foll. 171-280 twelve lines in a page.

Vyutpattivāda, a second copy. The *Prathamakhaṇḍa* ends fol. 181a.

[H. T. COLEBROOKE.]

2038.

3268. Foll. 141; size 10½ in. by 4½ in.; 11 or 12 lines in a page.

Vyutpattivāda, a third copy, incomplete at the end. The *Prathamakhaṇḍa* ends fol. 56a. The second leaf is wanting; fol. 6 was originally the eighth leaf of another copy, and is here superfluous.

[A. C. BURNELL.]

2039.

1172A. Foll. 34; size 13½ in. by 4½ in.; fairly good, modern Bengali writing; eight lines in a page.

Arthamuktāvalī, a treatise on the syntax of cases, apparently the first chapter of a work of that name.

It begins:

रामं प्रणम्य संक्षेपाद्यत्नाद्वाकरणोदधेः ।
गृह्यते कारकादीनामर्थमुक्तावलम्बेया ॥

तत्र प्रथमतः क्रियानिमित्तं कारकमिति । तथा च विभक्त्यर्थ-भिन्नाव्यवहितं सद्यत्क्रियां साधयति तदेव कारकं भवतीत्यर्थः । नैतेनातिव्याप्तिः । तद्वा क्रियाश्रयत्वं कारकत्वमिति कारकलक्षणं न च क्रियाश्रयत्वं कारकत्वमिति चेत् तर्हि कर्तुरेव कारकत्वं नान्येषां क्रियाश्रयः कीर्तितं सूत्रात् कर्तुरेव क्रियाश्रयत्वाभिहितत्वादिति वाच्यं । आश्रयत्वस्य परंपरया वाच्यत्वात् परंपरा तु स्वान्वयिविभक्त्यर्थवत्स्वरूपं । अथवा स्निग्धविशेष्यतानिरूपित-प्रकारतावत्त्वं । अथवा स्निग्धविभक्त्यर्थरूपसंसर्गावच्छिन्नविषय-तानिरूपितविषयतावत्स्वरूपं । अत एव नाव्याप्तिर्नैतिव्याप्तिश्चेति । उक्तं च हरिणा वाक्पदीये । कारकं हि क्रियाहेतुर्यच्चोक्तं क्रिययाश्रितमिति । तार्किकास्तु विभक्त्यर्थद्वारा क्रियान्वयित्वं कारकत्वं क्रियाविशेषणादावतिव्याप्तिवारणाय विभक्त्यर्थद्वारेति विशेषणीयमित्याहुस्तच्चिन्त्यं ॥ अथ कर्ता । ०

Athādhikaraṇam, fol. 4; *karaṇam*, fol. 6; *hetusādhane tritīyā*, fol. 6b; *sampradānam*, fol. 7; *apādānam*, fol. 8b; *atha nirukṭasābda-śaktyā āśrayatayā śabdas tāvad vicāryate*, fol. 13b; *sambodhanam*, fol. 18; *nirbhāraṇam*, fol. 20b; *vīpsāvicārah*, fol. 29; *karmakartā*, fol. 30b; *atha phalavatkartā*, fol. 33.

Apparently incomplete at the end. The MS. had ended अथ विचारान्तरं; but this has been obliterated, and a different hand has supplied the colophon:

इति श्रीमद्विशिष्टकृतार्थमुक्तावली प्रथमः परिच्छेदः ॥

After this a different hand again has added: श्रीमद्विशिष्टकृतार्थमुक्तावलीप्रथमपरिच्छेदः^०; while fol. 1a has the title: शब्दशास्त्रज्ञानोज्ज्वलकृतार्थमुक्तावली प्रथमः परिच्छेदः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2040.

1172C. Foll. 10; size 13½ in. by 4½ in.; modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Subvādasamgraha, a treatise on the syntax of cases.

It begins: अथ सुबवादस्य संग्रहः ॥ गङ्गां गच्छति चैत्र इत्यत्र एकत्वविशिष्टगङ्गावृत्तिसंयोगजनकगमनानुकूलवर्तमानत्वविशिष्टचैत्र इति शाब्दबोधः । तत्र शक्त्वा गङ्गापदार्थो विजातीयप्रवाहः द्वितीयापदार्थः संयोगः गमिपदार्थो गमनं तिङ्पदार्थः कृत्याश्रयः ॥^०

It ends: यत्तु ब्रह्मकर्मकरणाय त्वामहं वृणे इत्यभिलाषः । एककृतृकत्व एव तुमो विधानादिति स्माच्चैः तदनुशासनाविरुद्धं ॥ इति सुबवादः समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2041.

2428. Foll. 46; size 8½ in. by 4 in.; fairly good Devanāgarī writing of 1782 A.D.; eight lines in a page.

Subarthatattvāloka, or *Kāraṇacakra*, a logical treatise on the function of the cases, by *Viśvānātha Pañcānana*, son of *Vidyānivāsa*.

It begins:

सायं गोपवधूदीवक्रदृगन्तेन दत्तसंकेतः ।

शरणं चक्रधरो मे कारकचक्रं मे रूपयतः ॥

अथ सुबोधो निरूप्यते । तत्र प्रथमाष्टीवर्जं प्रायः सर्वाः (viz. विभक्तयः) कारकाभिधायिन्यः । शत्रोर्हि नस्ति मातुः स्मरतीत्यादौ । क्वचित्पक्षमपि । तथा द्वितीयादयो ऽपि क्वचित्पक्षद्विविक्तयो न कारकाः ।^०

It ends: अन्ये तु कर्णदाने कर्णदानसाम्यं सप्तम्यर्थः तद्वृत्तित्वमर्थः । इत्थं दानवृत्ति यत्कर्णदानसाम्यं तदाश्रयत्वं परंपरया बोध्यमित्याहुः ॥

इति श्रीविश्वनाथपंचाननविरचितः सुबोधतत्त्वालोकः समाप्तः ॥

For another MS. see Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 150, no. 2385; the MS. there described ends with a *śloka* giving the name of the author's father. [R. JOHNSON.]

2042.

1698b. Foll. 19 (foll. 106-124 of vol.); size 9½ in. by 4 in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; thirteen lines in a page.

Alaṃkārapariśiṅhāra, a logical dissertation on the nature of the verb, and the meaning of its tenses and modes, by *Viśvānātha Siddhāntapañcānana Bhaṭṭācārya*, son of *Vidyānivāsa*.

It begins:

स्फुरत्कृतिफले शक्ते नामयोजितसङ्गतिः ।

आख्यातसदृशं धाम श्यामं गमाभिर्धनुः ॥

आख्यातार्थमाचक्षते ॥ तत्र व्यापारमाख्यातार्थं केचिदाहुस्तदसत् संयोगस्यंदादादिसाधारणव्यापारत्वस्य दुर्वचनत्वात् तदपेक्षया लाघवात् यत्तु शक्तेरुचितत्वात् रथो गच्छतीत्यादौ तु व्यापारे^०

It ends: अपिस्तान्यथैवाहको ('api' with the force of 'tātparya') वा वपुष्मास्तलघोषेण स्फोटयेदपि पर्वतानित्यादावप्येवं वपुष्मानित्यत्र प्रशस्ते मतुविति ॥ इति महामहोपाध्यायविद्यानिवासपुत्रश्रीविश्वनाथसिद्धांतपंचाननभट्टाचार्यविरचितो जलकारपरिष्कारः समाप्तः ॥

The same author wrote the *Padārthatattvāloka*. [H. T. COLEBROOKE.]

2043.

3064. Foll. 4; size 10 in. by 4 in.; twelve lines in a page.

Ākhyātavāda, a short logical treatise on the meaning of the Verb, by (Raghunātha) Tārṅkika Śiromaṇi Bhaṭṭācārya. See Hall's Index, p. 58, no. clxxx.

It begins:

आख्यातस्य यलो वाच्यः । पचति पाकं करोतीति यला-
थेककरोतिना सदाख्यातविवरणात् । व्यवहारादिवबाधकं
(० वद्वाधकं the second copy) विना विवरणादपि व्युत्पत्तेः ।

Date of the copy: संवत् १७३८ समये आश्विनसंसृष्ट-
कृष्णसप्तम्यां खंभकभट्टप्रतिष्ठानकरेण लिखितो ज्यमाख्यातवादः॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2044.

2100f. Foll. 6; size 9½ in. by 3 in.; 8-10 lines in a page.

Ākhyātavāda, a second copy.

[GAIKAWAR.]

2045.

2368d. Foll. 9; (paged 4-12); size 11 in. by 3 in.; seven lines in a page.

Ākhyātavāda, a third copy. The author's name is not mentioned. It is preceded by a copy of the *Nañarthavivṛiti*, written by the same hand (foll. 1-3).

Date: संवत् १६६८ वर्षे फाल्गुणमासे शुक्लपक्षे त्रयोदशी
तिथे लेखिते ॥

[GAIKAWAR.]

2046.

2157b. Foll. 35; size 10½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

Ākhyātavādaṭippaṇī, a commentary on Śiromaṇi's *Ākhyātavāda*, by Raghudeva Bhaṭṭācārya. See Hall's Index, p. 59, no. clxxxiv.

It begins:

प्रणम्य नीरदश्याममुह्यमगुणमन्दिरम् ।

आख्यातवादसद्वाख्या रघुदेवेन तन्यते ॥ १ ॥

नैयायिकः परमतं निराकर्तुं स्वमतं व्यवस्थापयति आख्या-
तस्येति यलो वाच्यः

It ends:

कठिनाख्यातवादेषु मम ग्रन्थविलोकने ।

लीलायाध्यायतं (r. ० ध्यानं) धीराः कुर्वन्तु निहिता
[(विहता ?) अपि ॥

आख्यातवादसद्वाख्या समुद्भूतश्रमेनैव ।

प्रीणानु जगतीनाथः श्यामसुन्दरविग्रहः ॥

Date of the copy:

आश्विने शुक्लपक्षे तु सप्तम्या भृगुवासरे ।

लिखितं नाथरामेणाख्यातवादस्य टिप्पणी ॥

संवत् १७९६ शाक १६६९ ॥

[GAIKAWAR.]

2047.

1369f. Foll. 15; size 9½ in. by 3½ in.; 10 or 11 lines in a page; written in the Bengali character.

Ākhyātavādaṭippaṇī, a commentary on Śiromaṇi's *Ākhyātavāda*, by Rāmakrishṇa. See Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. vii., p. 151, no. 2386.

It begins:

मुकुन्दचरणद्वन्द्वनाथाय हृदयाघुने ।

आख्यातवादसद्वाख्या रामकृष्णेन तन्यते ॥

आख्यातस्येति यलन्तवनाख्यातशक्यतावच्छेदकमित्यर्थः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2048.

2368b. Foll. 20; size 11 in. by 2½ in.; 8 or 9 lines in a page.

Ākhyātavādagranthivimukti, a commentary on Śiromaṇi's *Ākhyātavāda*, by Nyāyālaṃkāra Rāghava Bhaṭṭa.

It begins:

असाक्रोडनिविष्टं तन्मूर्द्धस्थितचन्द्रकलायां हि ।

सु(सं)भ्रमाद्भुवनं सुडायां (r. मुख्यायं तं) वन्दे हेरसम् ।

शिरोमणिकृताख्यातवादग्रन्थविमुक्तये ।

श्रीमद्राघवभट्टेन कौशले किञ्चिदुच्यते ॥

इह खलु विध्यर्थानुष्ठानं परलोकोपयोगि । विध्यर्थस्याख्या-
तार्थविशेषः ।

The colophon is: इति श्रीन्यायालंकारविरचिताख्या-
तवादग्रन्थविमुक्तिः समाप्ता ॥ [GAIKAWAR.]

2049.

2368c. Foll. 3½; size 11 in. by 3 in.;
seven lines in a page.

Nañarthavivṛiti, a dissertation on Negation,
in the second copy ascribed to *Śiromaṇi*. See
Rāj. Mitra's Notices of Skr. MSS., iii., p. 179,
no. 1211.

It begins:

संसर्गाभावो ज्योत्याभावश्च नमो ऽर्थैः । तत्र चान्वयिता-
वच्छेदकावच्छिन्नप्रतियोगिताकात्वं व्युत्पत्तिवल्लभम् । नीलघट-
वती(sic!)न घटः नीलो घटो न घट इत्याद्यव्यवहारात् इह
पोतघटवति न नीलो घट इत्यादिव्यवहाराच्च । प्रतियोग्यभा-
वयोरन्वयौ च तुल्ययोग्यक्षेमौ ॥

Date of the copy: संवत् १६६६. [GAIKAWAR.]

2050.

2100c. Foll. 6; size 9½ in. by 4½ in.;
six lines in a page.

Nañvāda, a second copy, with the colophon:
इति श्रीमहामहोपाध्यायतार्किकशिरोमणिविरचितो नञ्वादः
समाप्तः ॥ [GAIKAWAR.]

2051.

30a. Foll. 40; size 9½ in. by 4 in.; ten
lines in a page.

Nañvādaṭṭippanī, a commentary on *Śiromaṇi's*
Nañvāda, by *Gadādhara Bhaṭṭācārya*. See
Hall's Index, p. 61, no. excv.

The first *pāda* of the introductory couplet
is very corrupt; I give it in Prof. Aufrecht's
reading:

राधामुखाज्जमधुमत्तमधुव्रतश्री-

कृष्ण(स्य) पादयुगलं शिरसा प्रणम्य ।

नञ्वादसंगतशिरोमणिगूढभाषं

श्रीमान् गदाधरमुधीर्विशदीकरोति ॥ १ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2052.

2645b. Foll. 9; size 10½ in. by 4½ in.;
fairly written by several hands, about the
middle of last century; 10-13 lines in a page.

Fragments of some work (with a commen-
tary) on the philosophy of grammar; or on
language in its relation to proof.

It begins:

प्रत्यक्षवच्च प्रामाख्यं खत एवागमस्य हीति ।

विवृतं चैतत्सुधायां जयतीर्थेन* ॥ शब्दस्यार्थेन स संबंधः
स्वाभाविकः संकेत एव वेति संशये सिद्धांतयति ॥ खत एवेति ॥
स्वाभाविकेनैव संबंधेनेत्यर्थः ॥ तदुक्तं जैमिनिना । आत्यन्तिकस्तु
शब्दस्यार्थेन संबंध इति ॥ ननु सति स्वाभाविके संबंधे व्युत्पन्न-
वदव्युत्पन्नस्यापि बोधः स्यात् ॥ न सप्रतिविदितशक्तिर्न दह-
तीत्यत्र प्रत्यक्षादेः स्वाभाविके ऽर्थप्रत्यायकत्वे सत्यपि यथेन्द्रिय-
सन्निकर्षापेक्षा तथात्रापि संकेतग्रहसचिवस्यैव बोधकत्वमित्याह ॥
प्रत्यक्षवच्चेति । अथापि स्वाभाविकः संबंधः सर्वेषां शब्दानां
सर्वैरर्थैः सममास्थीयते कस्यचित् केनचिदेव समं वा ॥ नाह्यः ॥
शब्दार्थव्यवस्थानुपपत्तेः ॥ अन्ये ॥ आर्यभट्टेच्छानामनियमाभावप्रसंगः ॥
तथा हि ॥ आर्यो हि यवश दीर्घशूके प्रयुजते दीर्घशूकमेव
च बुध्यते ॥ श्लेष्मास्तु प्रियंगुं प्रयुजते प्रियंगुं च बुध्यते इत्येवं
नियमः स्वाभाविक्यां शक्तौ न स्यात् ॥ ०

Fol. 4: वाक्यपदीयकारिकामुदाजहार मूलकारः तथा
स्मरणाभिमानप्रमोषखंडने(r. ० न)विवरणे ऽप्युक्तं । ०

Fol. 6b (where the *Vākyapadīya* is again
quoted) ends: तथा च शक्तिमत्त्वाविशेषाद्वाक्यादिशब्दानां
साधुत(ग)पत्तिरिति चेत् । अत्र नैयायिकादीनां समाधिम्(ग)ह
प्रथमाद्धेन ॥ असाधुरनुमानेन वाचकः ॥

Fol. 7a begins: शक्तिप्रसंगात्पदमात्रे एवातिरिक्तां
शक्तिं समर्थयते ॥

इन्द्रियाणां स्वविषयेष्वनादिर्वोग्यता यथा ।

अनादिरर्थैः शब्दानां संबंधो योग्यता तथा ॥

इन्द्रियाणां चक्षुरादीनां स्वविषयेषु चाक्षुषप्रत्यक्षादिषु ०

Fol. 7b ends: शब्दार्थयोः स्वाभाविक एव संबंधः ।
तथा च प्रथमाध्यायप्रथमचरणे ऽनुव्याख्याने ॥

* For this author's *Nyāyasudhā*, see Hall's Index,
p. 113.

Fol. 8a begins : आगमसमुच्चयकांडशेषे

ते साधुध्वनुमानेन प्रत्ययोत्पत्तिहेतवः ।

तदात्म्यमुपगम्येव शब्दार्थस्य प्रकाशकाः ॥ ०

(*Vākya*. I. 151-154, in the last of which this MS. has अपभ्रंशः instead of अपशब्दः) इति ।
अव्युत्पत्तस्य शक्तिप्रमादेव बोधः । ०

Fol. 8b ends (in the middle of the page):
अत्रोच्यते । अपभ्रंशानामबोधकत्वे ततो बोध एव न स्यात् । न
च साधुस्मरणाद्बोधः । तमविदुषां (!) जायमानत्वात् । तस्माद-
जायमानत्वाच्च ॥

Fol. 9a (smaller writing) contains a passage
from the *Mahābhāṣya*, beginning : (सा)रस्वती
दशम्या पुत्रस्य सुदेवो असि वरुणेति ते स्मृता हेलयो हेलय
इति कुर्वतः परावभूवुः । ०

ending : ० एवं तर्हि ।

सो ज्ञतमाप्नोति जयं परत्र वाग्योगविद् दुष्यति चापशब्दैः ।
(ed. Kielhorn, i., p. 2, l. 2 to last line but one).

[H. T. COLEBROOKE.]

15. *Laukikanyāya*.

2053.

582. Foll. 429; size 10½ in. by 6½ in.;
in European fashion; good Devanāgarī writing
of 1808 A.D.; twenty-five lines in a page.
From fol. 93, the leaves were wrongly numbered
89 seqq.; but the numbers have been altered
by another hand.

Laukikanyāyaratnākara, a collection and
explanation of proverbial phrases used as
illustrations in philosophical discussion, by
Raghunāthavarman, son of *Gulāb-rāya* of the
Bindurāya family, pupil of *Rāmadayālu*, of the
Udāsīna sect of the *Nānak Shāhīs*.

It begins :

यस्माज्जातं निखिलभुषणं जीयते येन जातं

यस्मिन्नन्ते व्रजति विलयं सच्चिदानंदरूपे ।

यस्य आसा निगमनिषया यच्च तन्मात्रमेवैव

तं प्रत्यक्षं शिष्यशिशिष्यं सांबभूविति नतो ऽस्मि ॥ १ ॥

यं भातं ह्यनुभाति लोकनिकरो यं चांतरेणाधता

भासा यस्य च भाति सर्वमपि नो भायाच्च यद्भासने ।

भाते यस्य च भातेमेव निखिलं यः सज्जनानां गतिः

स्वानंदं तमहं प्रकाशममलं सोमं शिवं संश्रये ॥ २ ॥

यो वाचा न निगद्यते न च सदा मानांतरैरौक्ष्यते

सर्वेषां वचसां य एव विषयः सर्वैश्च मानैर्निर्मितः ।

आत्मा यो निखिलस्य सर्वविदुषां प्राप्तो ऽप्यवाप्यश्च यो

गोविंदं तमहं नमामि सततं भक्तप्रियं माधवं ॥ ३ ॥ ० ११ ॥

गुरुत्वात् सुतत्त्वज्ञानं दयालूनामवत्सदा ।

लौकिकन्यायरत्नानामाकरस्तन्यते मया ॥ १२ ॥

न्यायार्थं विषयं चैवोदाहृतिं च यथामति ।

वदिष्यामो ऽत्र संक्षेपाद्विस्तरादपि कुचक्षित् ॥ १३ ॥

प्रसंगादागतानां तु न्यायानां तत्र विस्तृते ।

अर्थमात्रं वदिष्यामः क्वचिदन्यामुदाहृतिं ॥ १४ ॥

प्रसंगादायाता अपि निगदविख्यातविषया

न ते व्याख्यास्यंते पुनरसकृदुक्ताश्च विरलाः ।

पुनर्व्याख्यास्यंते विषयकथनादिप्रवृत्तताः (ः)

पुरा प्रोक्तान्कांश्चित्पुनरपि वदिष्यामो विषये ॥ १५ ॥ ० १६ ॥

उदाहृतिं वदिष्यामः प्रायो वेदांतशास्त्राणां ।

मीमांसान्यायणां कांचित् कांचिच्चापरशास्त्राणां ॥ १६ ॥

[० ६० ॥

अत्र निबंधपदं सर्वत्र प्रकरणपरं ननु किमिदं सूत्रादेरुपनि-
षदनुग्राहित्वं सूत्रादिनिष्ठविचारस्य तदर्थैवबोधहेतुत्वमिति चेन्न ॥ ०

इति लौकिकन्यायरत्नाकरे शास्त्रविषयादिकथनपुरःसरं शा-
स्त्रप्रकरणसामान्यैतत्प्रकरणानामारंभसमर्थेन अथात्र व्याख्येयानां
न्यायानां व्याख्यानमारभ्यते fol. 15a; first the *Sthūlā-
rundhatīnyāya* (भुवमरुंधती च दर्शयति १), ends fol.
31b; then different examples; e.g. कंठचामीकर-
न्यायः । चामीकरो भूषणविशेषः स हि कंठगतो ऽपि विस्मृतः
सन्नप्राप्त इव भवति । आप्नोपदेशादिना ज्ञातः सन् प्राप्त
इत्युपचर्यते न तु वस्तुतो ज्ञानातिरिक्ता तस्य प्राप्तिरस्ति प्राप्त-
त्वादिति ॥ २ ॥ अक्ले (? i.e. अक्ले) चेन्मधु विंदेत किमर्थं पवेतं
व्रजेदिति । अक्ले गृहकोणे । अक्ले इति पाठे ऽप्यमेवार्थः ।
निगदव्याख्यानमन्यत् ॥ ३ ॥ सावकाशानिरवकाशयोर्निरवकाशं
बलीय इति न्या० ४ ॥ स भवत्येकवाक्यत्वे वाक्यभेदो हि नेष्यते
इति न्या० ५ ॥ अत्र हि शब्दः । पश्य भृगो धावतीत्यादावेतदर्थ-
प्रसिद्धौ मञ्जनोन्मज्जनन्या० नद्यादौ पतितस्तरणानभिज्ञः कदा-
चिन्मज्जति कदाचिदुन्मज्जतीति प्रसिद्धं लोके ॥ ६ ॥ यदि

तत्र पतितः सो अन्यदलंवनमलभमानो व्याकुलितचित्तः कुश-
काशादीनवलंबते तत्कुशकाशावलंबनं नाम तस्य न्यायः कुश-
काशावलंबनन्यायः । अनेन हि प्रबलासु युक्तिषु निराकृता-
स्वतिनिर्बला युक्तोरवलंबमानः प्रतिवाद्यलम्बनेन कुशकाशा-
वलंबनेनेति निराक्रियते ॥ ७ ॥ यथा पंकलिमा तुंबिका
नदीसमुद्रादौ मज्जंती पंके क्षीणे स्वकाश आगत्य तिष्ठति
तथा जीवो देहादिपंके क्षीणे श्लोकाकाशे गत्वा तिष्ठति ।
अयमेव तस्य मोक्ष इति दिगंबरा इति जलतुंबिकान्यायः ॥ ८ ॥
तदेकदेशिनस्तु पंजरमुक्तन्यायेन संततमूर्ध्वगमनमेव तस्य मोक्षं
मन्यते ॥ ९ ॥ विष्वेपबहुलं धावनमेव परमपुरुषार्थं मन्यमाना
बालैरप्युपहसनीया इत्यलमुन्मत्तवचसि काव्यदूषणोद्भावननेति
न्यायेन नेह(!) ते निराक्रियते ॥ १० ॥ ०

Fol. 187a: इति ० प्रमेयरूपणपरं पूर्वार्धम् ॥ अथ
प्रमाणतत्त्वप्रतिपादनप्रचुरो भागः प्रारभ्यते ॥ अत्रैव च प्रसंगेन
पूर्वोक्तार्थो ऽपि दृढीक्रियते । यदा हि तरति शोकमात्मवि-
दित्यादौ प्राचीनतार्किकमतमाश्रित्य सकलपदार्थस्मरणाद्युपदेव
विशेष्ये विशेषणं तत्र विशेषणांतरमिति न्यायेन सर्वपदार्थाना-
मन्योऽयं क्रियाकर्मभावोऽन्यरूपः शब्दबोधः स्वीक्रियते । तदा खले
कपोतन्यायो वरति(?r. भवति) । यथाहुः । वृद्धा युवानः शिशवः
कपोताः खले ययामी युगपत्पतन्ति । तथैव सर्वे युगपत्पदार्थाः
परस्परैरान्वयिनो भवन्तीति । अत्र वृद्धयुवशिशुभिः कपोतै-
श्चिरतरचिरसन्निहितकालोक्तानां पदार्थानां साम्यं बोध्यं । ०

It ends with nine ślokas, the last of which runs thus :

श्रीमन्नानकसद्गुणागवने वंशे लसन्मीक्षिक-
श्रीमद्रामदयालुशिष्यरघुना नाथान्तनाम्ना कृते ।
प्रीत्यै सांबशिवस्य लोकविदितन्यायाख्यरत्नाकरे
पूर्णो माननिरूपणप्रचुरको भागः सुशोभ्यते ॥

इति श्रीसाधुवृंदवदितपादारविंदश्रीमद्रामदयालुशिष्येण सो-
मवंशीयविंदरायकुलोत्तंसश्रीसेवीदेव्याश्रितपादारविंदश्रीगुलाव-
रायसूनोदासीनावस्थेन रघुनाथवर्मणा विरचितं लौकिकन्या-
यरत्नाकराख्यं प्रकरणं समाप्तं ॥ संवत् १८६५ मीती आसादसुदी
१० सूर्यवासरे तद्दिने समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2054.

1031. Foll. 89 ; size large 8vo, 10½ in. by 6½ in.; fairly written in Devanāgarī; twenty-six lines in a page.

Laukikanyāyasamgraha, an abridgment of Raghunātha's *Laukikanyāyaratnākara*, by the same author.

It begins :

यत्कीर्तिप्रभया सुशुक्लभुवने मायाप्रभावेः प्रभोर्
नीलादेर्जनिता प्रतीतिरचला ह्यैः संवृता शोभते ।
यन्निष्पद्युगलैः स मे गुरुरहो हादौधकारापहः
श्रीमद्रामदयालुरिंदुरमलो मोदाय भूयात्सदा ॥ १ ॥
नत्वा शंभुं हरिं गौरौ विधिं दुर्द्धिं च भारतीं ।
क्रियते रघुनाथेन लौकिकन्यायसंग्रहः ॥ २ ॥
लौकिकन्यायरत्नानामाकरे यत्प्रदर्शितं ।
तस्य संक्षेप एवेह श्रीप्रबोधाय दर्शयते ॥ ३ ॥

It ends :

वेदाभाषायसंख्याकलौकिकन्यायसंग्रहः ।
शिवयोः प्रीतये ऽयं स्यात् पित्रोर्बालस्य गीरिव ॥ २ ॥ ३ ॥
यो ब्रह्मा यश्च विष्णुर्वसुतनुरपि यो यश्च गौर्यादिमूर्तिर्
यश्चात्मा सर्वजंतोः श्रुतिशिखरगिरा यश्च तात्पर्यभूमिः ।
यस्याबोधात्समुत्थो व्रजति च विलयं यस्य बोधात्प्रपंचस्
तं शुद्धं संप्रपद्ये शिवममरमजं शंभुमीशानमीड्यं ॥ ४ ॥

इति श्रीसाधुवृंदवदितपादारविंदवैराग्यादिरत्नाकरविद्वद्-
श्रीमद्रामदयालुशिष्येण सोमवंशीयविंदरायकुलोत्तंसश्रीसे-
वीदेव्याश्रितपादारविन्दश्रीगुलावरायवर्मणात्मजेनोदासीनावस्थेन
रघुनाथेन विरचितो लौकिकन्यायसंग्रहः समाप्तः शुभमस्तु
संवत् १८६५ आषाढवदि २ भृगुवासरे ०

For other MSS. of this work see Bühler's Report, p. cxlvi.; Rāj. Mitra, Notices, ix., nos. 3139, 3140. Both give the author's family name as *Bindurāya*, whilst our MSS. give it as *Vindarāya* wherever it occurs.

[H. T. COLEBROOKE.]

2055.

700. Foll. 180 ; size 9½ in. by 3½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

D. VAISESHKA.

1. The Sūtras and Commentaries.

2056.

3023. Foll. 7; size 14 in. by 5½ in.; nine lines in a page.

Kaṇādasūtra, the *sūtras* of the *Vaiśeṣika* Philosophy, ascribed to *Kaṇāda*. It is divided into ten *adhyāyas*, and each *adhyāya* into two *āhnikas*. See Hall's Index, p. 64, no. 1.

Editions: in the Bibliotheca Indica together with *Śaṅkara Mīśra's* *Vaiśeṣikasūtropaskāra*; the first *āhnika* in "The Aphorisms of the *Vaiśeṣika*, Sanskrit and English," by J. R. B., Mirzapore, 1851; The *Vaiśeṣika Darśanam* with the commentaries of *Mahāmahopādhyāya Chandrakant Tarkalankar*, Calcutta, 1887; The Aphorisms of the *Vaiśeṣika* Philosophy by *Kaṇāda*, in the Benares Sanskrit Series (Fasc. I. contains the text of the *sūtras*, see no. 2059).

A German translation by Dr. E. Röer, in *Zeitschrift der Deutschen morgenländischen Gesellschaft*, xxi. p. 309-420, xxii. p. 383-442; an English translation by A. E. Gough, Benares and London, 1873 (from The Pandit, nos. 32-69, published 1869-1872).

[J. R. BALLANTYNE.]

2057.

1698a. Foll. 79 (176-254); size 9¾ in. by 4 in.; 13 or 14 lines in a page; neat writing of about A.D. 1750.

Vaiśeṣikasūtropaskāra, a commentary on the *Vaiśeṣikasūtra*, by *Śaṅkara Mīśra*, son of *Bhavanātha Mīśra*.

See Hall's Index, p. 68, no. xviii.

[H. T. COLEBROOKE.]

2058.

232b. Foll. 81 (92-172); size 12¼ in. by 3½ in.; ten lines in a page.

Vaiśeṣikasūtropaskāra, a second copy, with many marginal notes in Colebrooke's handwriting.

Date: संवत् १८५० ॥ मोती पुसवदी ८ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2059.

1303a. Foll. 7; size 13½ in. by 4¾ in.; eight lines in a page; large writing on yellow paper, in the Bengali character.

Dravyapadārthasamgraha, the first part of *Prāśastapāda's* *Padārthadharmasamgraha*, or *Shatpadārthasamgraha*. The name of the author does not occur in this copy, but it is evidently *Prāśastapāda's* work, since it is the text commented on by *Udayana* in the first part of the *Kiraṇāvalī*.

See Hall's Index, p. 64, no. ii.; Aufrecht's Oxford Cat., p. 240, no. 583; Rajendralāla Mitra's Notices, i., p. 283, no. 492; v., p. 283, no. 1961; Bühler's Detailed Report, p. 76 and p. cxlv.

The *Padārthadharmasamgraha* is not a commentary on each single *sūtra*, but a short exposition of the six *Vaiśeṣika* categories, based on the *sūtras* of this system. It is also called *Prāśastapādabhāṣya*, see the next number, also nos. 2083, 2085.

It begins:

प्रणम्य हेतुमीश्वरं मुनिं कणादमन्यतः ।

पदार्थधर्मसंग्रहः प्रवक्ष्यते महोदयः ॥

द्रव्यगुणकर्मसामान्यविशेषसमवायानां पदार्थानां साधर्म्यवैधर्म्याभ्यां तत्त्वज्ञानं निःश्रेयसहेतुः । तच्चेष्टदेशनाभिप्रेक्षाद्वैश्वदेव । अथ के ते द्रव्यादयः पदार्थाः । किं च तेषां साधर्म्यं वैधर्म्यं चेति । तत्र द्रव्याणि पृथिव्यग्नेजोवायुकाशकालदिगात्मनांसि सामान्यविशेषसंज्ञोक्तानि नवैव तद्व्यतिरेकेण संज्ञान-

रानभिधानात् । गुणाः रूपरसगन्धस्पर्शसंख्यापरिमाणपृथक्-
संयोगविभागपरत्वापरत्वबुद्धिसुखदुःखेच्छाद्वेषप्रयत्नाश्च ० Cp.
Vaiś. sū. I. 1, 4-6.

Śrīdhara wrote the *Nyāyakandalī*, a com-
mentary on *Prasāstapāda's* work, in the Śāka
year 913 (= 991 A.D.), as was first pointed out
by Bühler, Report, p. 76 and p. cxliv.; see
also Bhandarkar, Rep. Bomb. MSS. 1883-84,
p. 313.

The *Prasāstapādabhāṣya* is now being
published in the Benares Sanskrit Series :
“The Aphorisms of the *Vaiśeṣika* Philosophy
by Kaṇāda, with the commentary of *Prasāsta-
pāda*, and the gloss of *Udayanācārya*,” ed. by
Paṇḍit Vindhyeśvarī Prasāda Dube, Fasc. I.,
Benares, 1885. [H. T. COLEBROOKE.]

2060.

760c. Foll. 32; size 9½ in. by 4½ in.;
nine lines in a page; large and clear writing.

Śaṭpādārthasaṃgraha, the five other sections
of *Prasāstapāda's* exposition of the *Vaiśeṣika*
philosophy, on the margin styled गुणभाष्य, कर्म-
भाष्य, सामान्यभाष्य, विशेषभाष्य, समवायभाष्य. On the
last leaf the whole work is called प्रज्ञस्तपादभाष्य,
but all these notes are in a more modern
handwriting.

The *Guṇapadārtha* begins :

रूपादीनां सर्वेषां गुणानां गुणत्वाभिसंबन्धो द्रव्याश्रितत्वं
निष्क्रियत्वम् गुणवत्त्वं च । रूपरसगन्धस्पर्शपरत्वापरत्वगुरुत्व-
द्रवत्वस्नेहवेगा मूर्त्तगुणाः । बुद्धिसुखदुःखेच्छाद्वेषप्रयत्नधर्माधर्म-
भावनाशब्दा समूर्त्तगुणाः । संख्यापरिमाणपृथक्संयोगविभागा
उभयगुणाः ।

The *Karmapadārtha* begins (fol. 23a):

उत्क्षेपणादीनां पञ्चानामपि कर्मत्वसंबन्धः एकद्रव्यवत्त्वं
क्षणिकत्वं मूर्त्तद्रव्यवृत्तित्वं अगुणवत्त्वं गुरुत्वद्रवत्वप्रयत्नसंयोग-
जन्यत्वं स्वकार्यविरोधित्वं संयोगविभागनिरपेक्षकारणत्वं ०

The *Sāmānyapadārtha* begins (fol. 29a):

सामान्यं द्विविधं परमपरं च स्वविषयसर्वगत[ने]भेदात्मक-
मनेकवृत्ति ०

The *Viśeṣapadārtha* begins (fol. 30a):

अन्ते(r. अन्ते) भवा अन्त्याः स्वा अप(?)विशेषकत्वाद्विशेषः ॥
विनाशारम्भरहितेषु नित्येष्वेवाकाशकालदिगात्मनः स्वप्रति-
द्रव्यमेकशो वर्त्तमाना अत्यन्तव्यावृत्तिबुद्धिहेतवो विशेषाः

The *Samavāyapadārtha* begins (fol. 31a):

अयुतसिद्धानामाधारभूतानां यः संबन्ध इह प्रत्ययहेतुः
स समवायः

It ends :

स्वात्मगतसंवेदनाभावाच्च तस्मादिह बुद्ध्यनुमेयः । समवाय
इति ॥ समवायपदार्थैः(ः) समाप्तः ॥ इति श्रीप्रज्ञस्तपादविरचितद्र-
व्यादिषट्पदार्थसंग्रहः समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2061.

1714a. Foll. 79; size 9 in. by 2½ in.;
6-10 lines in a page; indifferent handwriting.

Kiraṇāvalī, a commentary on *Prasāstapāda's*
Padārthasaṃgraha, by *Udayana Ācārya*. The
first part, or *Dravyapadārthaprakāśa*.

See Hall's Index, p. 65, no. v.; Burnell's
Tanjore MSS., ii., p. 121; Rājendralāla Mitra's
Notices, v., p. 289, no. 1968.

It begins :

विद्यासंध्योदयोद्रेकाद्विद्यारजनीक्षये ।

यदुदेति नमस्तस्मै कस्मैचिद्विद्यन्तस्त्विवे ॥ १ ॥

यतो द्रव्यं गुणाः कर्म तथा जातिः परापरा ।

विशेषाः समवायो वा तमीश्वरमुपास्महे ॥ २ ॥

अर्थानां प्रविवेचनाय जगतामनस्तमःशान्तये

सन्मार्गस्य विलोकनाय गतये लोकस्य याचार्थिनः ।

तत्तत्तामसभूतभीतय इमां विद्यावतां प्रीतये

व्यातेने किरणावलीमुदयनः सत्तर्कतेजोमयीम् ॥ ३ ॥

अतिविरसमसारं मानवाज्ञैविहीनं

प्रविततबहुवेलप्रक्रियाजालदुःस्पम् ।

उदधिसममतत्त्वं तन्वमेतद्वदन्ति

प्रखलजडधियो ये ते ऽनुकम्प्यन्त एते ॥ ४ ॥

शास्त्रारम्भे सदाचारपरिप्राप्ततया कायवाङ्मनोभिः कृतं
परापरगुरुनमस्कारं शिष्यान् शिष्ययितुमादौ निबध्नाति प्रणम्येति

It ends :

प्रयत्नादृष्टपरिग्रहादिति क्वचित्प्रयत्नपरिग्रहात्क्वचिदृष्टपरि-

ग्रहादित्यर्थः । इतिशब्दो द्रव्यपरिसमाप्ति ॥ इति श्रीमत्सकल-
शास्त्रपारंगतश्रीमदुदयनाचार्यविरचितायां किरणावल्यां द्रव्य-
पदार्थप्रकाशः ॥

Foll. ६-१० are lost.

Date of the copy : संवत् १६९० शिवभानुसंवत्सर
आषाढशुक्लपक्षे अष्टम्यां समाप्तिमगमत् ॥

The *Kiraṇāvalī* is now being published in
the Benares Sanskrit Series, together with the
Prasastapādabhāṣya, see no. 2059.

[H. T. COLEBROOKE.]

2062.

3103. Foll. 103; size 8 $\frac{7}{8}$ in. by 3 $\frac{1}{2}$ -3 $\frac{3}{4}$ in.;
8-11 lines in a page.

Kiraṇāvalī, a second copy of the *Dravya-
padārtha*.

It has the colophon : इदं पुस्तकं गंगाधर अयाचि-
तात्मजगदाधरेण लिखितं ॥ Foll. 3-10 are in a good
old handwriting, the rest is in a very irregular
handwriting.

2063.

161a. Foll. 74; size 11 $\frac{7}{8}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.;
11 or 12 lines in a page; writing clear but
ugly.

Kiraṇāvalī, a third copy of the *Dravya-
padārtha*, dated Samvat 1857.

[H. T. COLEBROOKE.]

2064.

1646. Foll. 99; size 9 $\frac{1}{4}$ in. by 3 $\frac{3}{4}$ in.;
foll. 1-41 ten to twelve lines, foll. 42-99 (in
another handwriting) ten lines in a page;
writing indifferent.

Guṇakiraṇāvalī, Udayana's commentary on
the second part (*Guṇapadārtha*) of *Prasasta-
pāda's* *Shaṭpadārthasaṃgraha*; incomplete,
ending with the *buddhinirūpaṇa*. Foll. ९ and
१० are lost.

It begins :

तुष्टेर्मोचयतो बद्धान् न तुष्टेर्वैभतः पुनः ।

कारागारमिदं विष्टं यस्य नीमि तमीश्वरम् ॥ १ ॥

साधर्म्यवैधर्म्याभ्यां निरूपितानि द्रव्याणि । संप्रति ताभ्यामेव
गुणान्निरूपयति रूपादीनानिति ।

It ends :

सत्कार्यमित्यहेतुचतुष्टयं निरस्तमिति ॥ इति श्रीमहामहोपा-
ध्यायोदयनाचार्यविरचितायां गुणकिरणावल्यां बुद्धिनिरूपणं
समाप्तम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2065.

1190. Foll. 116; size 12 $\frac{1}{2}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.;
eight lines in a page; written on brown paper,
in the Bengali character.

Dravyakiraṇāvalīprakāśa, a commentary on
the first section of Udayana's *Kiraṇāvalī*,
by *Mahāmahopādhyāya Vardhamāna*, son of
Gaṅgeśvara.

See Hall's Index, p. 65, no. vi.; Rājendra-
lāla Mitra's Notices, v., p. 284, no. 1963;
Paṇḍit Vindhy. Prasāda Dube's vijñāpanam to
the Benares edition of the *Vaiśeṣikadarśanam*,
p. २.

The commentary begins :

मिलन्मन्दाकिनीमहोदामां मूर्द्ध्नि पुरद्विषः ।

विश्ववोजाङ्गुरप्रस्थां वैधर्वीं तां कलां नुमः ॥

कज्ञैव्यविप्रविघातकं रविनमस्कारं निवध्नाति । विद्येति ।

It ends :

आप्तु संचारि चेतोत्यचेतिशब्दस्यार्थमाह इतिशब्द इति च
वर्तते इति शेषः ॥

यस्तर्कतन्त्रशतपत्रसहस्ररश्मिर्

गङ्गेश्वरः सुकविकैरवकाननेन्दुः ।

तस्यात्मजो ऽतिगहनां किरणावलीं तां

प्राकाशयत्कृतिमुदे बुधवर्द्धमानः ॥

इति महामहोपाध्यायश्रीगङ्गेश्वरात्मजमहामहोपाध्यायश्री-
मद्वर्द्धमानविरचितो द्रव्यकिरणावलीप्रकाशः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2066.

1697b. Foll. 80 (9-12); size 9½ in. by 3½ in.; 9-14 lines in a page.

(*Dravya*)*kiraṇāvalīprakāśa*, a second copy of the first part of *Vardhamāna's* commentary on the *Kiraṇāvalī*.

Foll. १६ and १७ are lost.

[H. T. COLEBROOKE.]

2067.

1041. Foll. 31 (folded together); size 16½ in. by 3½ in.; eight lines in a page; written on brown paper in the Bengali character.

Guṇa(*prakāśa*)*vivṛiti*, a polemical commentary on the second section of *Vardhamāna's* *Kiraṇāvalīprakāśa*, by (*Raghunātha*) *Śiromaṇi*.

See Hall's Index, p. 66, no. ix.; *Paṇḍit Vindhy. Prasāda Dube's vijñāpanam* to the Benares edition of the *Vaiśeṣikadarśanam*, p. 8.

Another name of this work is *Guṇadīdhiti* (see *Jayarāma's* commentary, no. 2070).

It begins: विनापि धर्म्मनिरूपणं धर्म्मनिरूपणं भवत्येव तद्वर्म्मत्वेन निरूपणं तन्निरूपणाधीननिरूपणमिति °

The end is: शक्यते कारणाकारणविभागस्थलता चापेक्षणीयो दिग्देशो बहुमत(?) आह अथवेति । इति महामहोपाध्याय . . तार्किकशिरोमणिकृता गुणविवृतिः समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2068.

297. Foll. 98; size 10½ in. by 4 in.; eleven lines in a page.

Guṇaśiromaṇiprakāśa, a commentary on *Śiromaṇi's* *Guṇavivṛiti*, by *Rāmakṛishṇa Bhaṭṭācārya Cakrāvartin*.

See Hall's Index, p. 66, no. x.; *Paṇḍit Vindhy. Prasāda Dube's vijñāpanam* to the Benares edition of the *Vaiśeṣikadarśanam*, p. 4.

It begins :

वाणि प्रसीद करुणामयि ते नतो ऽस्मि

त्वं येन देवि सुतवत्यसि पुत्रिणीषु ।

येनोदधारि कुनिबन्धतमोऽन्धकूपे

मप्राक्षपादकणभक्षमतं निरीक्ष्य ॥ १ ॥

यन्मूलमेव मुकृतानि तयोः कृतानि

व्यासादयः सदसि नित्यमुदाहरन्ति ।

तस्याशयं गुणविवेचनमाकलय्य

ब्रूते शिरोमणिगुरोरिह रामकृष्णः ॥ २ ॥

निरूपणं शब्दबोधानुकूलो व्यापारः । एवं च धर्म्मनिरूपणयोर्हेतुहेतुमद्भावावो नास्म्येवेत्याशयवानाह विनापीत्यादि ।

It ends : शक्यते(चे?)त्यादि (see no. 2069)

अन्यान्धीत्य सुचिरं सुचिरं विभाव्य

अन्यः कृतो ऽयमतिमूलस्थित्या विचार्य्य ।

श्रीरामकृष्णकृतिना कृतिना कृते ऽस्मिन्

प्रीणन्तु मूलमतयो गुणदोषविज्ञाः ॥

इति विवक्षि . . नायं दोषः इति प्रकाशकारमतनुज्ञा लवः । नन्वित्यादि आरम्भकसंयोगविरोधिभिन्नविभागजनकं यत्कर्म्म तन्नारम्भकसंयोगे विरोधि विभागजनकं इत्येव व्याप्तिभट्टाचार्य्यचक्रवर्त्ती श्रीरामकृष्णशर्म्मविरचितो गुणशिरोमणिप्रकाशः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2069.

3062. Foll. 138; size 10½ in. by 4 in.; fairly written in Devanāgarī; eight lines in a page; modern.

The same commentary, here called *Guṇacintāmaṇiṭīkā*.

It ends: कर्म्मत्वापन्निरत आह शक्यते चेत्यादि । इति पूर्णं ॥ इति रामकृष्णभट्टाचार्य्यचक्रवर्त्तिविरचिता गुणचिन्तामणिटीका समाप्ता ॥ संवत् १६६० । This was doubtless the date of the original MS., from which the present was copied. [J. R. BALLANTYNE.]

2070.

1698a. Foll. 105; size 9½ in. by 4½ in.; 11-13 lines in a page; fair recent writing, by three different hands.

Didhitivivṛiti, a commentary on *Śiromaṇi's* *Guṇavivṛiti*, by Jayarāma.

See Hall's Index, p. 67, no. xii.; *Paṇḍit Vindhy. Prasāda Dube's vijñāpanam* to the Benares edition of the *Vaiśeṣikadarśanam*, p. ६.

It begins :

निराकारं नराकारं जगदाकारमद्वयम् ।
गोपीदृग्जननं वन्दे निरञ्जनमहो महः ॥
धीरः श्रीजयरामो ऽसौ युक्तिमुक्ताभिरन्विताम् ।
गुणदीधितिगूढार्थो विवृणोति सरस्वतीम् ॥

It ends :

श्रीमता जयरामेण न्यायार्थविविलासिना ।
अकारि विवृतिः सम्यक् संख्याग्रन्यान्तदीधितेः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2071.

1077. Foll. 58; size 13½ in. by 2¼ in.; six lines in a page; brownish paper; small old writing (of the 17th century?) in the Bengali character.

Another commentary on *Śiromaṇi's* *Guṇavivṛiti*, incomplete at the end, without any title.

It begins: विनापीति यथा स्निरूप्यैव प्रमेयं(समानतन्त्र inserted on the upper margin) निरूपितानि प्रमाणानि। तद्वर्त्मत्वेनेति द्रव्याश्रितत्वादिना* गुणानां निरूपणमिति भावः तन्निरूपणाधीनं etc.

[H. T. COLEBROOKE.]

2072.

109. Foll. 103; size 9½ in. by 3 in.; eight lines (foll. 2-6 seven lines) in a page.

Vardhamānaṭikā Pakshadhari, the *Dravya-padārtha*, a commentary on the first section of *Vardhamāna's* *Kiraṇāvalīprakāśa*, by (Jaya-deva) *Pakshadhara*.

It begins :

मिलदिति यद्यपि मन्दाकिनी वियतङ्गेति कोपदर्शनान्महादे-
वमस्तकस्थानमन्दाकिनी तयापि पदमिह गङ्गासामान्यपरं यथा
मन्दाकिनीसैकतवेदिकाभिरित्यत्र (*Kumārasambhava* I., 29) ।

It ends :

नन्वेवमिति । शब्दस्य द्रव्यसमाभिरर्थः स्यादित्यत आहात्र
वर्त्तत इति शेष इति ॥ इति श्रीवर्द्धमानटीकायां पञ्चमर्थो
द्रव्यपदार्थः संपूर्णः ॥

There are many blanks in this copy, apparently owing to the illegibility of the original.

[H. T. COLEBROOKE.]

2073.

3058. Foll. 65; size 11 in. by 3¼ in.; 13-17 lines in a page; good writing.

Vardhamānendu, a commentary on *Vardhamāna's* *Dravyakiraṇāvalīprakāśa*, by *Padmanābha*, son of *Balabhadra* and *Vijayaśrī*, younger brother of *Viśvanātha*.

Hall mentions a work of the same title and by the same author as a commentary on *Vardhamāna's* *Nyāyanibandhaprakāśa* (in the Index, p. 21, no. vi.). This seems to be a mistake. The *Vardhamānendu* begins :

बलभद्रकृताभोधेरुधृ(read इ)त्यातिप्रयत्नतः ।

वर्द्धमानेन्दुरधुना पञ्चमार्थेन तन्वते ॥ १ ॥

बलभद्रकृतग्रन्थयुक्तिकल्पद्रुमादसौ ।

बुद्धिसूच्यसंबन्धात्रियौसस्तु मयादृतः ॥ २ ॥

बलभद्रकृता टीका युक्तिकामगवीक्षमा ।

सवत्सायुक्तिदुधाय तद्वत्सो ऽयं विभाव्यताम् ॥ ३ ॥

मिलदिति तां विधुसंबन्धिनो कलां नुमः(ः) स्तुमः । किं
भूता । विश्वबीजस्य महादेवस्य अक्षुरसमान् । अक्षुरसाम्यमाह ।
पुरादिषो मूर्द्धि स्थिताम् ।

The writing on the last page is partly obliterated; the legible part of the final verses is :

इह लिखितं पितुरखिलं नात्मन इति मर्मं दुर्ज्ञेने स्पृशति ।

न त्वञ्जनयितुर

* ० दिना is doubtful, as there is a hole in the MS.

विदितो भावः पितुरिति मर्मस्पृशि भावयत्यखले ।

कृतकृत्वा वयमधुना दुर्जनवचसा न हीयते किमपि ॥

The last verse is nearly illegible.

इति श्रीजगद्गुरुमिश्रश्रीवलभद्रात्मज(विश्व)नाथानुजविजय-
श्रीगर्भसंभवश्रीमत्सकलशास्त्रारविन्दप्रद्योतभट्टाचार्यश्रीपद्मना-
भक्तो वर्द्धमानेन्दुः संपूर्णः ॥

The last line, containing the date of the copy, has been cut off by the book-binder.

[J. R. BALLANTYNE.]

2074.

1697a. Foll. 103; size 9½ in. by 3¼ in.; ten lines in a page; small writing, in the Bengali character.

Guṇavivṛitiviveka or *Tātparyasāṃdarbha*, a commentary on *Vardhamāna's* *Guṇakiraṇāvalī-prakāśa* and *Śiromaṇi's* *Guṇaparakāśavivṛiti*, by *Guṇānanda Vidyāvāgīśa Bhaṭṭācārya*.

It begins:

नमो नीलकण्ठाय वल्लयीकृतभोगिने ।

भोगीन्द्रावड्बूडाय भोगिहार(िव)तंसिने ॥

गुणप्रकाशविवृतौ प्रकाशे च यथायथम् ।

यत्नात्तात्पर्यसंदर्भो गुणानन्देन तन्यते ॥

प्रकाशे नतिवदिति ° (*nativat* is the first word of *Vardhamāna's* *Guṇaparakāśa*, see *Rāj. Mitra's* *Notices*, iii., p. 50, no. 1080). See fol. 2a, l. 7, the beginning of *Śiromaṇi's* commentary (विवृतौ विनापीति °)

Colophon: इति महामहोपाध्यायश्रीविद्यावागीशभट्टा-
चार्यविरचितो गुणविवृतिविवेकः समाप्तः ॥

The MS. was written in the Śaka year 1534 (वेदाप्रियाणेन्दुयुते शकाब्दे . .)

[H. T. COLEBROOKE.]

2. *Pramāṇamañjarī*.

2075.

1953. Foll. 31; size 10 in. by 4¼ in.; thirteen lines in a page.

Pramāṇamañjarīṭīkā, a commentary on *Sarvadeva Sūri's* exposition of the *Vaiśeṣhika* philosophy called *Pramāṇamañjarī*, by *Balabhadra Miśra*, son of *Vishṇudāsa* and *Mādhvī*. Bühler registers a MS. of the *Pramāṇamañjarī* dated "Saptarshi, 32," Report, p. xxvi.

See the beginning of the *Pramāṇamañjarī* in Peterson's Report, Bomb. MSS., 1884-86, p. 265. The *Pramāṇamañjarī* acknowledges seven *padārthas*.

The *ṭīkā* begins:

नत्वा हरिपदं नत्वा गुरोरर्थं च यत्नतः ।

प्रमाणमञ्जरीटीका बलभद्रेण तन्यते ॥ १ ॥

निर्विघ्नग्रन्थपरिसमाप्तिकामनया कृतं मङ्गलं शिष्यशिष्याये
निबध्नाति । कासारेति ।

Fol. 10b ends the *Dravyapadārtha*, fol. 26a the *Guṇapadārtha*, fol. 27a the *Karmapadārtha*, fol. 29a the *Sāmānyapadārtha*, fol. 29b the *Viśeshapadārtha*, fol. 30a the *Samavāyapadārtha*, lastly the *Abhāvapadārtha*.

It ends:

यन्मिश्रबलभद्रेण निरटंकीह किंचन ।

तच्छोधयंतु सुधियः सारासारविवेचकाः ॥

इति श्रीविष्णुदासपाठीतज्ज(r. ° पाठितनूज)माध्वीपुत्रमिश्र-
श्रीवलभद्रकृता प्रमाणमञ्जरीटीका समाप्ता ॥ सं १२०१ संख्या ॥

[J. TAYLOR.]

3. *Lakṣhaṇāvalī*.

2076.

1714b. Foll. 39; size 9 in. by 2¾ in.; fairly good Devanāgarī writing of about 1680 A.D.; 7-9 lines in a page.

Nyāyamuktāvalī, a commentary on *Udayanācārya's* *Lakṣhaṇāvalī*, by *Śeṣha Śārngadhara*. The *Lakṣhaṇāvalī* acknowledges seven *padārthas*.

It begins :

आनंदरूपमुन्मीलनीलनीरजलोचनं ।
वंदामहे भवध्वांतध्वंसिनं रुक्मिणीपतिं ॥
दृष्ट्वादिन(०दिम)मदिरावैभवमाद्यद्विलोचनीं बाली ।
बालारुणकरभासुरवसनीं कला(र)सनीं वंदे ॥
विषयाक्षेपसत्यक्षपरिक्षेपपुरंदरान् ।
नमस्यामो गुरुन् न्यायं सहस्रकिरणान्वयं ॥

शिष्टाचारानुमितकर्तव्यताकं चिकीर्षितप्रकरणपरिसमाप्ति-
प्रचयपरिपंथिविप्रविघातकं नमस्कारलक्षणं मंगलमाचरितं दर्श-
यति प्रणम्येति ०

It ends :

सर्वगर्वदलन(ः) शेषः शार्ङ्गधरः सुधीः ।
अकार लक्षणावस्था विवृतिं कृतिना मुदे ॥

इति श्रीशेषशार्ङ्गधरविरचितायामुदयनलक्षणावलीटीकायां
न्यायमुक्तावस्थामभावपदार्थैः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4. *Nyāyalīlāvati*.

2077.

161b. Foll. 62 (75-136); size 11½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

Nyāyalīlāvati, an exposition of the *Vaiśeṣika* philosophy, by *Nyāyācārya* Vallabha. See Hall's Index, p. 71, no. xxxi.; Weber's Berlin Catalogue, p. 205, no. 686; Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 47, no. 1075; Burnell's Tanj. MSS., ii., p. 122.

It begins :

नाथः सृजत्यवति यो जगदेकपुत्र-
प्रीत्या ततः परमनिवृत्तिमादधाति ।
तस्मै नमः सहजदीर्घकृपानुबन्ध-
लम्बितस्वतनवे पुरुषोत्तमाय ॥ १ ॥
द्रव्यं नाकुलमुज्ज्वलो गुणगणः कर्माधिकं स्थाप्यते
जातिर्विभूतिमागता न च पुनः स्थाव्या विशेषस्थितिः ।
संबन्धः सहजो गुणादिभिरयं यत्रास्तु सप्रतीतये
सान्निधानयवेश्मकर्मकुशला श्रीन्यायलीलावती ॥ २ ॥
षडेव पदार्था इति नियमव्यवच्छेदं प्रतीतं न वा । अप्रतीतं
चेत्कथं निषेधः । प्रतीतं चेत्समेव पदार्थाः ।

Fol. 93a ends the *dravyapadārtha*, fol. 119a *guṇapadārthopavarṇana*, fol. 119b *karmapadārtha*, fol. 121a *sāmānyapadārtha*, fol. 121b *viśeṣapadārtha*, fol. 125a *samavāyapadārtha*, and with it the first, or *vishayavibhāgapariccheda*, fol. 128a the second, or *vaidharmyapariccheda*, fol. 131a the third, or *sādharmyapariccheda*, fol. 136a the fourth, or *prakriyāpariccheda*.

Date of copy: संवत् १८५७ मितिभाद्री सुदी १५ बुधवार ॥

The *Nyāyalīlāvati* is quoted in the *Tattva-cintāmaṇi* (see Aufrecht's Cat. Cat., p. 554).

[H. T. COLEBROOKE.]

2078.

1191a. Foll. 85; size 12¾ in. by 4½ in.; seven lines in a page; written on brown paper, in the Bengali character.

Nyāyalīlāvati, a second copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2079, 2080.

394a & 1213c. Foll. 32 and 38 (159-196) resp.; size of vol. i. 12½ in. by 4½ in., of vol. ii. 11½ in. by 4½ in.; 11 or 12 lines in a page.

Līlāvati *prakāśa*, a commentary on *Vallabha's* *Līlāvati*, by *Mahāmahopādhyāya* Vardhamāna, son of *Gaṅgeśvara*. See Hall's Index, p. 72, no. xxxii.; Weber's Berlin Catalogue, p. 205, nos. 687, 688; Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 173, no. 1200; Burnell's Tanj. MSS., p. 123.

The first fragment of this incomplete copy contains the first part of the first chapter, the second fragment the three other chapters and the end of the first (see fol. 160a, l. 12, the beginning of the second, fol. 171b, l. 13, the beginning of the third chapter).

The *Prakāśa* begins :

एकत्र शूलमपरत्र विभूतम् (r. विसमसूतम्)
अन्यत्र कृत्रिमपरत्र च पीतवासः ।
तत्पातु वप्स्ये शशलसकलाकिरीट-
निःपिष्टकैटभहृदोर्मम वाञ्छितानि ॥

न्यायभोजपतङ्गाय मीमांसापारदृष्टने ।

गङ्गेश्वराय गुरवे पित्रे स्त्रभवते नमः ॥ २ ॥

विशिष्टशिष्टाचारानुनितकर्तव्यताकं विम्वविधातकं मङ्गलं
निबध्नाति ॥ नाथ इति । यद्यपि पुरुषाणामुत्तम इत्यत्र ०

Both fragments were written by the same hand as the *Kiraṇāvalī* in no. 2063 (Samvat 1857). [H. T. COLEBROOKE.]

2081.

579. Foll. 129; size 11 in. by 3 in.; eight lines in a page.

Līlāvativiveka, a commentary on the *Līlāvativiprakāśa*, by Pakshadhara, an old complete copy. There is no subdivision throughout the whole commentary.

It begins:

वन्दे तं देवकीपुत्रं पवित्रं यमलोचनम् ।

उन्मीलति यतः सर्वं यत्र सर्वं निमीलति ॥ १ ॥

यद्यपीति । अयं प्रतीकः पुरुषोत्तमाय नम इत्यनन्तरं कर्तुं मुच्यते: (i) दर्पणे अपि तथैवास्तीति । यद्यपि तथापि श्लोकान्तर्गततथा श्लोकमेव भूत्वोक्तमिदम् (r. कृत्वो०) । पुरुषाणामिति ।

Colophon: इति श्रीपद्मधरकृतो लीलावतीविवेकः परिपूर्णः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2082.

62b. Foll. 145 (45-189); size 10½ in. by 4 in.; ten lines in a page.

Līlāvativiveka, a second copy.

Date: संवत् १८५१. [H. T. COLEBROOKE.]

2083.

62a. Foll. 44; size 10½ in. by 4 in.; eleven lines in a page.

Līlāvatiṭippanī, notes on the *Līlāvati* and the *Līlāvativiprakāśa*, by (Raghunātha) Śiromaṇi. The complete title is *Nyāyalīlāvativiprakāśa-dīdhiti*. See Hall's Index, p. 72, no. xxxiv.;

Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 47, no. 1076, and vi., p. 16, no. 1997.

It begins:

सौ नमः सर्वभूतानि विद्म्य परितिष्ठते ।

सख्यदानन्दबोधाय पूर्णाय परमात्मने ॥ १ ॥

षडेव पदायै इत्यवधारणस्य भाष्यादावभावादाद्येपासंगतेराह ॥ इहेति ॥ अवधारणपरो स्वधारणप्रयोजनकः । विभागो विभजनम् । तदर्थकं । क्वाचित्को विभागालम्कमिति पाठस्तु सुगम एव ।

Colophon: इति शिरोमणेः कृता लीलावतीटिप्पणी समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2084.

1213b. Foll. 40 (119-158); size 11½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

Līlāvativṛitti, a second copy of Śiromaṇi's notes.

Colophon: इति महामहोपाध्यायश्रीमद्भट्टाचार्यशिरोमणिविरचिता लीलावतीवृत्तिः समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2085.

1670a. Foll. 58; size 9½ in. by 4½ in.; 11 or 12 lines in a page; from the end of the 18th century.

(*Līlāvatiśiromaṇiṭīkā*), a bad copy of a commentary on Śiromaṇi's notes.

The name of the author does not appear, as the copy is without any colophon. The margin is signed ली० शि० टी० भ०.

It begins:

नवनीलांबुदरुचिरं चरणरणत् किंकिणीजालं ।

हैयंग्वीन(read ० गवीन)चौरं नन्दकिशोरं नमस्यामः ॥

भाष्यग्रन्थस्य द्रव्यगुणेत्याद्यभिधानस्य तात्पर्योपवर्णनेनाग्रभ-
(r. ० भा?)तत्त्वशंकायया(r. ० शंकाया) करोति षडेवेति । भाष्या-
दावित्यादिपदेन सूत्रपरिग्रहः । अवधारणपरत्वं etc.

[H. T. COLEBROOKE.]

5. *Saptapadārthī*.

2086.

2662a. Foll. 7; size 9½ in. by 3½ in.; ten lines in a page.

Saptapadārthī, an exposition of the seven *Vaiśeṣika* categories, by *Śivāditya* (*Śivādi* in this copy).

See Hall's Index, p. 74, no. xlii.; Oxford Catalogue, p. 353, no. 839; Rāj. Mitra's Notices, ii., p. 281, no. 875 (a copy dated Samvat 1485).

It begins :

हेतवे जगतामेव संसाराख्यसेतवे ।
प्रभवे सर्वभूतानां शम्भवे गुरवे नमः ॥

प्रमितिषिषयाः पदार्थाः ते च । द्रव्यगुणकर्मसामान्यविशेष-
समवायाभावाख्याः सप्तैव ।

Date of the copy : संवत् १६५४ वर्षे फाल्गुनस्यापरपक्षे
प्रतिपत्तिथौ द्वेभीमात्मजगोविंदेन लिखितं ॥

The writing on the first page does not belong to the *Saptapadārthī*, though it forms part of a discussion on the *dravyapadārtha*.

[GAIKAWAR.]

2087.

1038d. Foll. 7; size 8½ in. by 3½ in.; 9-12 lines in a page.

Saptapadārthī, a second copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2088.

2100d. Foll. 39 (2-40); size 9½ in. by 4 in.; thirteen lines in a page.

Mitabhāṣiṇī, a commentary on the *Saptapadārthī*, by *Mādhava Sarasvatīmastaka Yati*, a native of Gorāṣṭra.

See Hall's Index, p. 75, no. xliii.; Rāj. Mitra's Notices, viii., p. 156, no. 2702; Bhandarkar's Report, Bomb. MSS., 1883-84, p. 6 and p. 312.

The first leaf is lost. The commentary ends with the following verses :

गौराष्ट्रदेशो* ऽखिलराष्ट्रवर्यः
सदाकरो दक्षिणभूमिनिष्ठः ।
विराजते सद्यगिरीन्दुसानौ†
यत्रास्ति को(r. गो)कर्णमहाबलेशः ॥ १ ॥
तद्देशजन्मा यतिरेकदण्डी
सरस्वतीमस्तकमाधवाख्यः ।
सो ज्यं शिवादित्यकृतरकार्षीद्
टीकामिमां बालमुखप्रवृत्तैः ॥ २ ॥

Date of the copy : संवत् १७१५ वर्षे वैशाख सुदि १३
हस्ताक्षे श्रीनुदुलाईनगरे (*Nadol*) ॥

[GAIKAWAR.]

2089.

2662b. Foll. 39; size 9½ in. by 3½ in.; 11-13 lines in a page.

Padārthacandrikā, a commentary on the *Saptapadārthī*, by *Śeṣhānanta*, a pupil of *Śārṅgadharma*. See Hall's Index, p. 75, no. xlv.

There occurs several times the marginal note सप्त० शेषी.

The *Padārthacandrikā* begins :

कर्णोत्तंसितशेषशेषफलभृषुच्छटापीडनो-
न्नीलचन्द्रकलामृतोर्निकणिकास्वादेन मेदस्विना ।
मन्दस्पन्दविभिन्नबन्धमुरगाकल्पेन भीतिस्पृशः
स्पृष्टायाः सुदृशो विलोम्बं वदनं हृष्यन्हरः पातु नः ॥ १ ॥
अव्यादव्याजसौभाग्यपदसंकेतमन्दिरम् ।
महोमहोदयद्वारं नवासुदविडम्बिनः ॥ २ ॥
अव्यादव्याजसौभाग्यसंकेतसदनं जगत् ।
महोमहोदयद्वारं महामरकतद्युति(०तेः?) ॥ ३ ॥

* Bhandarkar's copy has गौराष्ट्र०, Rāj. Mitra's copy has सौराष्ट्र. Bhandarkar, l. c. p. 6, calls the author "a native of the country of Gorāṣṭra in the south, in which is situated Gokarna Mahābaleśa. The country referred to is thus a portion of North Kanara." Hall and Rāj. Mitra call the author a native of Surāṣṭra.

† Bhandarkar gives सद्यगिरीन्दु, which seems to be wrong.

चिकीर्षितकर्मसमाप्तिप्रतिबन्धकदुरितनिवृत्त्यर्थं कृतमिष्टदेव-
तानतिस्तुतिरूपमङ्गलं गुणप्रधानभावेन शिष्यशिष्यायै निवभाति।
हेतव इत्यादिना ।

The commentary ends :

ग्रन्थस्य सप्तपदार्थीभिन्नत्वे ऽपि प्रतिपाद्यप्रतिपादकभेदवि-
वक्षया तद्व्यापदेश इति सकलमकलंकम् ।

गुरुशार्ङ्गधरेण बोधबीजं

यदनन्ते निदधे बुधास्तदीयम् ।

इममंकुरमादरः फले चेन्

न विमृत् भीत(r. विमृज्जीत?) पदार्थचन्द्रिकाख्यम् ॥

इति श्रीमदशेषविद्यापारंगजगद्गुरुशेषानन्तविरचिता पदार्थ-
चन्द्रिका समाप्ता ॥

Date of the copy : संवत् १६५८ भाद्रपदमासे शुक्लपक्षे
तृतीयायां पुण्यतिथौ गुरुवासरे उत्तरायनगते सूर्ये स्थम्भतीर्थ-
मध्यात् शंकरपुरवासिना द्विवेदिश्री ५ नारदसुतद्विवेदि श्री ५
भीमात्मजविद्याधरेण लिखितमिदं परोपकारार्थमिदं धातृपठनार्थं ॥

[GAIKAWAR.]

2090.

2080a. Foll. 37 (1-38); size 8½ in. by 4 in.;
12-14 lines in a page.

Padārthacandrikā, a second copy.

In this and the following copies the second
and third of the introductory verses are con-
tracted into one verse. Fol. 34 is lost.

Colophon : इति श्रीमदशेषविद्यापारंगजगद्गुरुशेषानन्त-
विरचिता सकलबालबोधिका सप्तपदार्थटीका पदार्थचन्द्रि-
काख्या समाप्ता ॥

[GAIKAWAR.]

2091.

1731a. Foll. 20; size 9 in. by 3½ in.;
seventeen lines in a page.

Padārthacandrikā, a third copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2092.

1635c. Foll. 42; size 9½ in. by 3½ in.;

indifferent Devanāgarī writing of the 17th
century; 11-13 lines in a page.

Padārthacandrikā, a fourth copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

6. *Padārthakhaṇḍana*.

2093.

2662c. Foll. 8; size 9½ in. by 3½ in.;
7 or 8 lines in a page.

Padārthakhaṇḍana, or *Padārthatattva*, a
critique of the *Vaiśeṣhika* categories, by *Śiro-*
maṇi Bhaṭṭācārya.

See Hall's Index, p. 80, no. lxiii.; Rāj. Mitra's
Notices, iii., p. 10, no. 1023; p. 46, no. 1073.

It begins :

अथ पदार्थतत्त्वं निरूप्यते तत्र दिक्कालौ नेश्वरादतिरिच्येते
मानाभावात् ।

It ends :

तस्मात्कार्यत्वं कारणत्वं चोभयमतिरिक्तं भिन्नमेवेति कृतं
पञ्चवितेनेति ॥ इति श्रीभट्टाचार्यशिरोमणिविरचितं पदार्थखंडनं
समाप्तम् ॥

[GAIKAWAR.]

2094.

3105. Foll. 12; size 8 in. by 4½ in.; six
lines in a page.

Padārthakhaṇḍana, a second, modern copy.

[J. R. BALLANTYNE.]

2095.

2108b. Foll. 40; size 9½ in. by 4½ in.;
twelve lines in a page.

Padārthakhaṇḍanavyākhyā, a commentary
on the *Padārthakhaṇḍana*, by *Raghudeva*
Nyāyālaṃkāra Bhaṭṭācārya.

See Hall's Index, p. 80, no. lxiv.; Rāj.
Mitra's Notices, v., p. 264, no. 1941.

It begins :

नंदनंद(नन्दसूनु the second copy)पदद्वन्द्वं निधाय
[हृदि चिन्तया ।

तनोति कुतुकं किंचिद्रुपदेवः समासतः ॥ १ ॥

कामहस्तधृतसास्त्रकार्मुकं पीप्यमद्भुतमुदीक्ष्य कुप्यतः ।

धूर्जटेनैयनकोणशोणता हंतु सर्वजगतामुपद्रवम् ॥ २ ॥

पदार्थतत्त्वं यदिदं शिरोमणि-

निर्णीतवान् जीर्णमतस्य दूषणैः ।

तदेव तर्केण विचारयामः

सदर्थकेनेतरस्वसङ्गेन ॥ ३ ॥

प्रसङ्गात्पदार्थतत्त्वं निर्वर्तुं शिष्यावधानाय प्रतिजानीते स्ये-
त्यादि °

Date of the copy : संवत् १८१५ ॥

[GAIKAWAR.]

2096.

2080b. Foll. 26; size 8½ in. by 4 in.;
10-12 lines in a page.

(*Padārthakhaṇḍanavyākhyā*), a second copy,
incomplete at the end. [GAIKAWAR.]

2097.

1698c. Foll. 51 (125-175); size 9¾ in. by
4½ in.; generally fifteen lines in a page; in-
different writing of about A.D. 1650.

Padārthatattvāloka, a commentary on the
Padārthakhaṇḍana, by *Viśvanātha Siddhānta-
pañcānana Bhaṭṭācārya*, son of *Vidyānivāsa*.

See Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 272, no. 1265.

It begins :

इन्द्रादिवृन्दारकवृन्दवन्द्यं प्रणम्य पादासुरहं मुरारेः ।

शिरोमणिस्वीकृतवर्त्मनैव मतान्यहं तस्य विवेचयामि ॥ १ ॥

अथ द्रव्यादयस्तावत्प्राचीनपरिगृहीताः पदार्थाः सप्त । तत्र
विचारपुरःसरं केषांचिदाधिकं निराकरिष्यन्प्राधिक्यमपि केषां-
चिद्भावस्यापयिष्यन्स्वव्यवस्थापकं सिद्धान्तप्रवाहमात्रमनधिकृत्य
प्रतिजानीते स्येति । ईश्वरादिति ।

It ends :

निर्मीसे कठिने ऽस्मिन्कीटित्येनापि सूक्ष्मतरबुद्ध्या ।

दत्तो दोषो ऽपि मुदे स्तन इव विहितो रदाघातः ॥ १ ॥

विद्यानिवासमूनोः कृतिरेषा विश्वनाथस्य ।

विदुषामतिमूढसंधियामन्तराणां मुदे भविता ॥ २ ॥

त्वच्चिन्तारहितेन तावकमहामायाविमूढात्मना

संसारार्णवदुर्निवारलहरीजालेषु मोमुक्षता ।

विद्योर्ज्ञेयसद्विवेकरहितेनेदं मया वर्णितं

तेनानेन पदार्थितेन भगवान्प्रीणातु नारायणः ॥ ३ ॥

इति श्रीसिद्धान्तपञ्चाननभट्टाचार्यकृतः पदार्थतत्त्वालोकः
समाप्तः ॥

Name of the scribe : पंडितमहादेवेन लिखितं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

7. *Tarkasamgraha*.

2098.

1928. Foll. 9; size 10½ in. by 4 in.; nine
lines in a page.

Tarkasamgraha, an elementary exposition of
the *Vaiśeṣika* philosophy, by *Annam Bhaṭṭa*.
For editions, see Hall's Index, p. 68, no. xx.;
Burnell's Tanj. MSS., p. 121; Haas' Cat. Brit.
Mus., p. 7.

Date of the copy : शके ११२४ दुंदुभी नाम संवत्सरे
भाद्रपदकृष्णद्वितीयायां रविवासरे तद्दिनेदं पुस्तकं समाप्तं ।

[J. TAYLOR.]

2099.

2122b. Foll. 11; size 9¾ in. by 4½ in.;
7 or 8 lines in a page.

Tarkasamgraha, a second copy, with marginal
notes in Colebrooke's handwriting.

[GAIKAWAR.]

2100, 2101.

3035 & 3038. Foll. 35 and 45 resp.; size
12½ in. by 4½ in.; the number of the lines
varies between five and thirteen.

Tarkasamgraha; *Tarkasamgrahadīpikā*, *An-
nam Bhaṭṭa*'s own commentary on the *Tarka-
samgraha*; *Tarkasamgrahadīpikāprakāśa*, a

commentary on the *Dīpikā*, by *Nilakanṭha*, son of *Rāma Bhaṭṭa*, of the *Kauṇḍinya-gotra*. See Hall's Index, p. 69, no. xxi. and no. xxii.

The text of the *Tarkasaṃgraha* is in the middle of the page, the commentaries are above and beneath it. The whole is an incomplete copy: the first volume ends with the *pratyakshakhaṇḍa*, and the second begins with the *śabdakhaṇḍa*, leaving out the *anumāna*- and the *upamāna*-section.

For the *Dīpikā* see Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 243, no. 605; Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 259, no. 1683. Editions: Allahabad, 1849; Bombay, 1863, 1876, 1883; by *Kāśināth Pāṇdurang*, third ed., Bombay, 1889 (all with an English translation).

The *Prakāśa* begins:

वन्दे गुरुं शिवं साक्षं दक्षिणामूर्तिमव्ययम् ।

यद्वन्दनेन मन्दो ऽपि विन्देद्गुरुसमानताम् ॥ १ ॥

प्रारिप्सितग्रन्थस्य निर्विघ्नपरिसमाप्तये समाचरितं मङ्गलमीश्वरनित्यात्मकं शिष्यशिक्षायै निबध्नन् चिकीर्षितं प्रतिजानीते विश्वेश्वरमिति ।

The explanation of the *Tarkasaṃgraha* ends on fol. 30 of the second volume. Foll. 30b-45 treats on subjects which were omitted in the *Tarkasaṃgraha*.

This last part of *Annam Bhaṭṭa's Dīpikā* begins: आत्मशरीरेन्द्रियार्थबुद्धिमनःप्रवृत्तिदोषप्रत्यभावफलदुःखापवर्गास्तु प्रमेयमिति द्वादशविधं प्रमेयं प्रवृत्तिर्धर्मोपधर्मौ रागद्वेषमोहा दोषाः ° This is the *prameya-sūtra* of the *Nyāyaśāstra*. Also other *Nyāya* topics (*drishṭānta*, *siddhānta*, etc.) are discussed here. The *Dīpikā* ends: तस्मात्पर्यवसानान्मोक्षः परमप्रयोजनमिति सर्वं रमणीयम् ॥

The same part of the *Dīpikāprakāśa* begins: प्रत्यक्षप्रमाणस्य द्वये अनुमानादीनां च गुणे ऽन्तर्भावस्य स्फुटत्वात्प्रमेयादीनां द्रव्यादिध्वन्यभावमाह आत्मेत्यादिना °

The *Prakāśa* ends:

कौशिक्यगोत्रसंभूतो नीलकण्ठराख्यपण्डितः ।

कृतिमार्पिषदेतस्मै चन्द्रचूडाय मङ्गलम् ॥ १ ॥

इति श्रीमत्पाख्योपनामकर्तृकौशिक्यवंशपयःपारावा(र)राकाचन्द्रायमाणपदवाक्यप्रमाणपारावारीणश्रीरामभट्टतनूजश्रीनीलकण्ठभट्टविदुषा विरचितः तर्कसंग्रहदीपिकाप्रकाशः समाप्तः

Date of the copy: श्रीसंवत् १८७३ आषाढकृष्ण ७ भौमवासरे ॥

A Madras edition (1870) of *Nilakanṭha's Prakāśa* is mentioned in Haas' Cat. Brit. Mus., p. 7. A previous edition 1867, and one of 1879. [J. R. BALLANTYNE.]

2102.

1065. Foll. 21; size 6 in. by 4½ in.; 15-18 lines in a page.

Tarkasaṃgrahadīpikā, a complete copy of *Annam Bhaṭṭa's* commentary. The last part begins fol. 19b.

Date of the copy: शके १६७३ वृषसंवत्सरे मार्गशीर्ष-कृष्णप्रतिपदायां सौम्यवासरे माध्याह्नकाले लिमयोपाख्यकृष्णास्यात्मजेन गणेशेनेदं पुस्तकं लिखितं स्वार्थे परार्थे च ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2103.

2799a. Foll. 37; size 9½ in. by 3½-3¾ in.; eight lines in a page; irregular writing.

Tarkasaṃgrahadīpikā, another complete copy. The second part begins fol. 32a.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2104.

3026. Foll. 10; size 13½ in. by 5½ in.; the number of the lines varies from 12-21.

Nyāyabodhinī, a commentary on the *Tarkasaṃgraha*, by *Govardhana*, with the text of the *Tarkasaṃgraha* in the middle of the page, and with marginal notes in Ballantyne's handwriting. Printed at Madras, 1867, and subsequently.

See Hall's Index, p. 71, no. xxix.

The *Nyāyabodhinī* begins:

निखिलागमसंचारि श्रीकृष्णाख्यं परं महः ।

ध्यात्वा गोवर्द्धनसुधीस्तनुते न्यायबोधिनीम् ॥ १ ॥

चिकीर्षितस्य ग्रन्थस्य निर्विघ्नपरि समाप्त्यर्थमिष्टदेवतानम-
स्कारात्मकं मङ्गलं शिष्यशिष्यार्थं ग्रन्थतो निबध्नाति निधायेति
अथ पदार्थान्विभजते द्रव्येति ।

[J. R. BALLANTYNE.]

8. *Bhāshāpariccheda*.

2105.

2663d. Foll. 10; size 8½ in. by 4½ in.;
nine lines in a page.

Bhāshāpariccheda, 166 *kārikās* on the *Vaiśe-
shika* tenets, by (*Viśvanātha*) *Pañcānana Bhaṭṭā-
cārya*. Edited and translated, together with
the commentary called *Siddhānta-Muktāvalī*,
by E. Röer, in the *Bibl. Ind.*, Calcutta, 1850;
the text of the *Bhāshāpariccheda* alone in
Benfey's *Chrestomathie*, Leipzig, 1853. For
other editions see Hall's Index, p. 73, no. xxxviii.

[GAIKAWAR.]

2106.

1388c. Foll. 12; size 13 in. by 3½ in.;
six lines in a page; written in the Bengali
character.

Bhāshāpariccheda, a second copy. In the
colophon the author is called *Mahāmahopā-
dhyāya-Śrīyuta-Viśvanātha-Siddhānta-Pañcā-
nana-Bhaṭṭācārya*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2107.

1562a. Foll. 10; size 11½ in. by 5 in.;
seven lines in a page; written in the Bengali
character.

Bhāshāpariccheda, a third copy. The first
three pages are full of interlinear and marginal
notes in Colebrooke's handwriting.

Date: शाके १९१५.

[H. T. COLEBROOKE.]

2108.

2610a. Foll. 62; size 9½ in. by 4½ in.;
foll. 1-34 and 43-61 ten lines, foll. 35-42b ten
or eleven lines in a page.

Siddhāntamuktāvalī, *Viśvanātha's* own com-
mentary on the *Bhāshāpariccheda*. Edited and
translated by E. Röer, in the *Bibl. Ind.*, Cal-
cutta, 1850. See Hall's Index, p. 73, no. xxxix.
This copy has many marginal notes in Sanskrit.

[GAIKAWAR.]

2109.

1900. Foll. 44; size 11½ in. by 6½ in.
(fol. 13: 9½ in. by 4 in.); seventeen lines
(fol. 13 nine lines) in a page.

Siddhāntamuktāvalī, a second copy.

[J. TAYLOR.]

2110.

550. Foll. 77; size 17 in. by 11 in.;
foll. 2-4 fifteen lines, foll. 5-77 twelve lines
in a page; written in the Bengali character.

Siddhāntamuktāvalī, a third copy. With
many notes in Colebrooke's handwriting. The
first leaf contains a list of *Nyāya* treatises with
notes on them in English, also in Colebrooke's
handwriting.

[H. T. COLEBROOKE.]

2111.

2779. Foll. 62; size 13 in. by 4½ in.;
ten lines in a page; written in the Bengali
character.

Siddhāntamuktāvalīraudrī, a commentary
on the *Siddhāntamuktāvalī*, by *Rudra Bhaṭṭā-
cārya*. See Hall's Index, p. 74, no. xl.

It begins :

सोकारप्रतिपाद्याय जगदानन्ददायिने ।

नमो निषेधशेषाय (?) परनिर्वृतिदायिने ॥

तात श्रीरामधोरेण धीरं श्रीमधुसूदनम् ।

नश(r. नत्वा)रुद्रेण सिद्धान्तमुक्तावली विषयते(r. वि-
समाप्तिं प्रतीति ० [शद्यते] ॥

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2112.

30b. Foll. 170 (41-210); size 9½ in. by 4 in.;
8-12 lines in a page.

Nyāyasiddhāntamuktāvalīprakāśa, a commentary on the *Siddhāntamuktāvalī*, by *Mahādeva* (*Bhaṭṭa Dinakara*), son of *Bālakrishṇa Bhaṭṭa*, of the *gotra* of *Bharadvāja*, in four *paricchedas*.

It begins:

लक्ष्मीपादयुगं प्रणम्य पितरं श्रीबालकृष्णभिधं

भारद्वाजकुलासुधौ विधुमिव श्रीगौरवास्यासुजात* ।

शास्त्राशेषमतं नितेन वचसा सिद्धान्तमुक्तावली-

गूढार्थोक्तनुते ययामति महादेवः परेषां कृते ॥ १ ॥

तत्र तावद्भाषापरिच्छेदव्याख्यानं चिकीर्षुः श्रीविश्वनाथ-
पञ्चाननो निर्विघ्नपरिसमाप्तिमिद्वये कृतस्येश्वरनिर्देशरूपमङ्गलस्य
शिष्या ज्ञप्येवं कुर्युरिति शिष्यशिष्यायै निबन्धनं कुर्वन् ईश्वरं
प्रार्थयते । चूडामणीकृतेति ।

The first *pariccheda* comments on *śl.* 1-33 (ends fol. 43a). The second *pariccheda* (see the next number) is not marked. Fol. 86a ends *śl.* 65: इति प्रत्यक्षखंडे मुक्तावलीप्रकाशः समाप्तः; the third *pariccheda* ends with *śl.* 84 (fol. 131a).

Last verse of the commentary:

व्याख्यानं न्यायसिद्धान्तमुक्तावल्या मया कृतम् ।

दोषदृष्टिं विहायाया विलोकयत सादरम् ॥

See Hall's Index, p. 74, no. xli.; Aufrecht's Oxford Cat., p. 239, no. 580; Rāj. Mitra's Notices, ii., p. 273, no. 868; iii., p. 31, no. 1057; v., p. 130, no. 1821.

The further particulars which Hall gives regarding the joint authorship of this commentary by father and son, seem to be taken

* The seventh copy (no. 2118) has श्रीगौरवकासुजात as also no. 1057 in Rāj. Mitra's Notices.

from two verses which occur at the end of the three MSS. catalogued by Aufrecht and Rājendralāla Mitra, and which appear also in the fifth copy of this collection, see no. 2116 (1739).

[H. T. COLEBROOKE.]

2113.

3102. Foll. 194; size 9½ in. by 4 in.; eight lines in a page.

Muktāvalīprakāśa, a second copy, well written, but not quite complete. It ceases in the beginning of the commentary on *śl.* 140. The second *pariccheda* ends (fol. 83a) with the first *pāda* of *śl.* 50 (विभुर्बुद्धादिगुणवान्), the other *paricchedas* are not marked.

[J. R. BALLANTYNE.]

2114.

1817. Foll. 155; size 11½ in. by 5½ in.; 9-16 lines in a page.

Muktāvalīprakāśa, a third, incomplete copy, having the full text of *Viśvanātha's Kārikās* and commentary in the middle of the page, and *Mahādeva's* commentary above and below it. It begins with *śl.* 23, and ends with *śl.* 159. The first *pariccheda* ends with *śl.* 33 (fol. 7), the second *pariccheda* ends with the first *pāda* of *śl.* 50 (fol. 42a), the third *pariccheda* is not marked.

[J. TAYLOR.]

2115.

1947. Foll. 109; size 9½ in. by 6 in.; foll. 1-30 twenty to twenty-two lines, foll. 31-86 sixteen to eighteen lines, foll. 87-109 eighteen to twenty-three lines in a page.

Muktāvalīprakāśa, a fourth copy, not quite complete, in four parts, but all in the same handwriting.

b) *śl.* 1-65; Foll. 56 (31-86). Colophon: इति मुक्तावलीप्रकाशे प्रत्यक्षं समाप्तिमगमत्. The second

pariccheda ends (fol. 78a) with the first *pāda* of *śl.* 50. The other *paricchedas* are not marked.

c) *Śl.* 66-77; foll. 12 (87-98). Colophon:
इति मुक्तावलीप्रकाशे उपमानं समाप्तम् ॥

d) *Śl.* 78-84; foll. 11 (99-109). Colophon:
इति द्रव्यपदार्थव्याख्या ॥

a) *Śl.* 78-157; foll. 30 (1-30). It ceases in the middle of the commentary on *śl.* 157.

[J. TAYLOR.]

2116.

1739. Foll. 58; size 9 in. by 3½ in.; foll. 1-30 ten to twelve lines, foll. 31-58 thirteen lines in a page.

Muktāvalīprakāśa, two fragments.

a) *Śl.* 1-17; foll. 30. The commentary on *śl.* 17 is not quite complete.

b) *Śl.* 85-166; foll. 28 (31-58). After fol. 34 three leaves are wanting, with the commentary on *śl.* 99-104. After fol. 35 one leaf is wanting, with parts of the commentary on *śl.* 106 and 107. This copy contains at the end the two verses mentioned above, in no. 2112:

भानुं प्रणम्य परिभाष्य च शास्त्रसारं
मुक्तावलीकरणे एष पितृव्यदिष्टः* ।

सद्युक्तिभिर्दिनकरेण करेण सो ज्यं

नीतः प्रकाशपदवीं सुधियां मुदे स्तु ॥ १ ॥

मुक्तावलीप्रकाशो यः प्रज्ञानतिमिरापहः† ।

तेन संतोषमायानु नीलकण्ठः सती‡ प्रियः ॥ २ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

* The correct reading is पितृप्रदिष्टः, as in no. 580 of the Oxford Catalogue, and in no. 868 and no. 1821 of Rāj. Mitra's Notices.

† The correct reading seems to be यः स्वाज्ञान°, as in no. 868 of Rāj. Mitra's Notices. No. 1821 of R. M. gives ज्यं स्वाज्ञान°, no. 580 of the Oxf. Cat. यमज्ञान°.

‡ In no. 1821 of Rāj. Mitra's Notices सतीप्रियः. Hence the "*Nilakanṭha*, whose wife was named *Satī*" (Hall). *Nilakanṭha* was also the teacher of *Gaṅgārāma*, see no. 2123.

2117.

1735. Foll. 71; size 9 in. by 3½ in.; nine lines in a page.

Muktāvalīprakāśa, a fragment beginning in the middle of the commentary on *śl.* 83, and ending in the middle of the commentary on *śl.* 149.

[H. T. COLEBROOKE.]

2118.

3057. Foll. 86; size 11 in. by 4½ in.; ten lines in a page.

Nyāyasiddhāntamuktāvalīprakāśa, another, incomplete copy. Foll. 67 breaks off in the middle of the commentary on *śl.* 68, the following leaf (fol. 103 in the original numbering) begins in the middle of the commentary on *śl.* 135. This copy represents another version of the *Siddhāntamuktāvalīprakāśa*; the second *pariccheda* ends with *śl.* 51 (fol. 56b), and the text is in many places different from that of the other copies.

[J. R. BALLANTYNE.]

9. *Nyāyasāra*.

2119.

1687b. Foll. 56; size 9½ in. by 3½ in.; ten lines in a page.

Nyāyasāra, a treatise on the *Vaiśeṣhika* Philosophy, by *Mādhava Deva*, son of *Lakshmaṇa Deva*, grandson of *Mādhava Deva* (see also the *Tarkabhāṣhāsāramañjarī*, his commentary on the *Tarkabhāṣhā*). *Lakshmaṇa Deva* lived at *Dhārāsūrapura*, on the banks of the *Godā*, *Mādhavadeva* at *Benares*. See Hall's Index, p. 77, no. liv. This copy contains only the last portion of the whole, the section treating on *śabda*.

It begins:

अथ शब्दो निरूप्यते । शब्दप्रमितिकरणं शब्दः शब्दत्वं च
शब्दयामिति प्रतीतिसाक्षिको जातिविशेषः ।

It ends:

प्रमाणप्रमेयादीनामत्रैवान्तर्भावाच्छक्तिसादृश्यादीनामतिरिक्त-
त्वनिरासाच्च सन्तैव पदार्थाः ॥ इति धारासूरनिवासिलक्ष्मणदेवा-
त्मजमाधवदेवविरचितो व्यायसारः समाप्तः ॥

गोदातीरविभूषणं पृथुयशाः श्रीलक्ष्मणाख्यो बुधो
धारासूरपुरे स्थितो खिल जगद्वन्द्यो जनानुग्रही ।

तत्सन्नुस्तिपुरारिराजनगरे श्रीन्यायसाराभिर्ध
ग्रन्थं माधवदेवपण्डित इमं ज्ञात्वाकरोदाकरम् ॥ १ ॥

श्रीमन्माधवदेव इत्यभिहितो ब्रह्मारुढभाण्डोदेरे
सूरिः सूर्यनिभः शरत्कुमुदिनीबन्धुप्रभाधीरभूत् ।
तन्नामा विबुधीकृताखिलजगच्छ्रीमाधवः सूरिराद्
तत्तार्थं निखिलं विचार्य विदधौ श्रीन्यायसारं सुधीः ॥ २ ॥

Date of this copy: संवत् १७६७ मीती भादौ सुदी १२.

[H. T. COLEBROOKE.]

2120.

1369k. Foll. 19; size 10 in. by 3½ in.;
ten lines in a page.

(*Nyāyasāra*), the *Anumāna*-section. The inscription on the first page सामान्यवादन्यायशा° is "a misnomer" (Colebrooke). The likeness of paper and writing in this manuscript and the preceding one, the like marginal note न्य° सा°, and the likeness of the style (compare the definitions in the beginning), make it evident that this is the copy of the *Anumāna*-section which belongs to the copy of the *Śabda*-section of the *Nyāyasāra* described in the preceding number.

It begins: अथानुमानं निरूप्यते ॥ अनुमितिकरणम-
नुमानम् । अनुमितित्वं चानुमितोमीत्यनुभवसिद्धो जातिविशेषः ।

[H. T. COLEBROOKE.]

10. *Tarkāmṛita*.

2121.

3091. Foll. 20; size 9¾-9⅞ in. by 3¼ in.;
8-10 lines in a page.

Tarkāmṛita, a short exposition of the *Vaiśe-
shika* doctrine, by *Jagadīśa Bhaṭṭācārya*.

See Hall's Index, p. 76, no. xlv.; Raj.
Mitra's Notices, iv., p. 103, no. 1510.

It begins:

ब्रह्माद्या निखिलाचितास्त्रिदश संदोहाः सदाभीष्टदाः
स्वाज्ञानप्रशमाय यत्र मनसो वृत्तीः समस्ता दधुः ।
श्रीविष्णोश्चरणानुजं भवभयध्वंसैकवीजं परं
दृश्यमे विनिधाय तन्निरूपणं तत्क्रीमृतं तस्यते ॥ १ ॥

अथ श्रुतिः श्रूयते आत्मा वारे द्रष्टव्यः श्रोतव्यो मनव्यो
निदिध्यासितव्य इति ॥ अस्यार्थः ॥ मुमुक्षुणा आत्मा द्रष्टव्यः ॥
मुमुक्षोः आत्मदर्शनं इष्टसाधनमिति यावत् ॥ आत्मदर्शनोपायः
क इत्याह ॥ श्रोतव्य इत्यादि ॥ तेनार्थक्रमेण शास्त्रक्रमस्यक्तो
भवति ॥ अग्निहोत्रं जुहोति यवागू पचतीत्यादिवत् ॥ तथा च ॥
श्रवणमनननिदिध्यासनानि तत्त्वज्ञानजनकानीत्युक्तं भवति ॥
अत्र श्रुतितः कृतात्मश्रवणस्य मनने अधिकारः ॥ मननं चात्मन
इतरभिन्नत्वेनानुमानम् ॥ तच्च भेदप्रतियोगीतरज्ञानसाध्यम् ॥
तथा चेतरे एव के यत्तदर्थं पदार्थनिरूपणं संक्षेपतः ॥ सामान्यतः
पदार्थो द्विविधः ॥ भावोऽभावश्च ॥ भावः षड्विधः ॥ द्रव्यगुण-
कर्मसामान्यविशेषसमवायभेदात् ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2122.

3092. Foll. 15 (orig. 8-9t); size 8½ in. by
4 in.; eight lines in a page.

Tarkāmṛita, a second, quite modern copy,
incomplete, the first three leaves being lost.

[J. R. BALLANTYNE.]

2123.

3059. Foll. 111; size 10½ in. by 4¼ in.;
9-17 lines in a page.

Tarkāmṛitacashaka, a copious commentary
on the *Tarkāmṛita*, by *Gaṅgārāma Jaḍin*, son

of *Nārāyaṇa*, and pupil of *Nilakanṭha*. See Hall's Index, p. 76, no. xlviii.; Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 55, no. 1451. *Gāṅgārāma* used the *Muktāvalīprakāśa*, the author of which (*Mahādeva Bhaṭṭa Dinakara*) was also a pupil of *Nilakanṭha*, see no. 2116.

The *Cashaka* begins :

आत्मरूपगुणनृत्यकारिणे लोचनाकलिततत्त्वसाक्षिणे ।
नूतनोद्भवसमाधिहेतवे नीलकण्ठगुरवे नमो नमः ॥ १ ॥
गुरुगुणनायपूर्वे यस्याग्रे सग्रहाग्रणीतनयः (r. संग्रहा?) ।
कविमिव तं कवयंतं तातं नारायणं वन्दे ॥ २ ॥
मुक्तावलीप्रकाशात्स्फुरिते चयके समर्पितं सुधिया ।
गङ्गारामेण मया पिवन्तु तर्कामृतं सुधियः ॥ ३ ॥

यद्यप्यविगीतशिष्टाचारविषयत्वेन मङ्गलस्य °

It ends :

चयकमुवर्णस्पर्शं दिनकरकरकृतपरामर्शम् ।
जगदीशमथनकल्पं पिवन्तु तर्कामृतं तदाकल्पम् ॥ १ ॥
सूत्रं स्वपनवलितं मणिनै यटितस्तथापि चास्माकम् ।
मालाकाराणामिव ममता ग्रथ (read ग्रन्थ) स्वकीय-
[कौशल्यात् ॥

इति श्रीजगन्नुपनामकगङ्गारामविरचितं तर्कामृतचयकः संपूर्णम् ॥

The text of the *Tarkāmṛita* occupies the middle of each page.

[J. R. BALLANTYNE.]

2124.

1549d. Foll. 17; size 10½ in. by 4½ in.; generally fifteen lines in a page.

Tarkāmṛitatarāṅgiṇī, a very brief commentary on the *Tarkāmṛita*, by *Mukunda Bhaṭṭa Sūri Gāḍagila*, son of the *Mīmāṃsaka Ananta Bhaṭṭa*. See Hall's Index, p. 76, no. xlix.; Rāj. Mitra's Notices, i., p. 88, no. 164.

It begins :

लघोदरपदद्वन्द्वचिन्तनामनोरथम् ।
सनन्तभट्टं मीमांसापारगं तातमाश्रये ॥ १ ॥
शरणीकृत्य विश्वेशचरणीं तन्यतेतराम् ।
बालानामवगाहाय तर्कामृततरङ्गिणी ॥ २ ॥

ब्रह्माद्या इति ॥

Colophon : इति श्रीगाडगिलोपनामकमुकुन्दभट्टसूरिविरचिता तर्कामृततरङ्गिणीनामा तर्कामृतव्याख्या समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2125.

3031. Foll. 4; size 13¼ in. by 5½ in.; 14-16 lines in a page.

Tarkāmṛitatarāṅgiṇī, the beginning of a second copy. The text of the *Tarkāmṛita* is written in the middle of the page.

[J. R. BALLANTYNE.]

11. Padārthadīpikā.

2126.

1470. Foll. 78; size 8 in. by 3½ in.; seven lines in a page.

Padārthadīpikā, a treatise on the *Vaiśeṣika* Categories, by *Koṇḍa Bhaṭṭa*, son of *Raṅgoji Bhaṭṭa*. See Hall's Index, p. 78, no. lv.

Marginal notes in Colebrooke's handwriting point out the single topics.

The *Padārthadīpikā* begins :

श्रीमत्सिद्धिकरं कान्तं रमोभारमणात्मकम् ।
दयासिन्धुं चिदानन्दसितासितमुपास्महे ॥ १ ॥

इह खलु चतुर्थपुरुषार्थहेतुभूतमात्मतत्त्वज्ञानमामनन्ति । तच्च पदार्थतत्त्वनिर्णयाधीनमिति पदार्थतत्त्वमत्र विविच्यते ॥ तत्र प्रमितिविषयः पदार्थः स द्विधा । भावो भ्वावश्च ।

It ends :

बालबुद्धिप्रकाशार्थं पदार्थानां प्रदीपिका ।
रङ्गोजिभट्टपुत्रेण कोण्डभट्टेन निर्मिता ॥ १ ॥

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणपाण (!) पारावारपारीणरङ्गोजि-
भट्टात्मजकोण्डभट्टकृता पदार्थदीपिका संपूर्णा ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2127.

1687a. Foll. 34 (१-४०); size 9½ in. by 3½ in.; generally nine lines in a page.

Padārthadīpikā, a second copy, dated संवत् १७२३, with occasional notes in Colebrooke's handwriting. In this copy the author's name is spelt *Kuṇḍa Bhaṭṭa*.

Foll. १५-२० are lost (त्रुटितानि पत्राणि षट्).

[H. T. COLEBROOKE.]

12. *Tarkakārikā*.

2128.

3045. Foll. 15; size 11½ in. by 5¾ in.; 12-15 lines in a page; regular writing, of the 18th century.

Tarkakārikā, an exposition of the *Vaiśeṣika* doctrine in 52 couplets, and its *vyākhyā*, called *Tarkamañjarī*, both by *Jivarāja Dikshita*, son of *Vrajarāja*. See Hall, p. 77, nos. lii. and liii. The text of the *kārikās* in the middle of every page, the commentary above and beneath it.

The *kārikās* begin :

कामान्कुयात्कलाकेलिकुशलः कमनीयकः ।
कलिकाश्या(?)नवकणकृतनः कृष्णकंधरः ॥ १ ॥
पदार्थौ द्वौ मतौ भावाभावाख्यौ तत्र चादिमः ।
षोढा द्रव्यं गुणाः कर्मसामान्यं च विशेषकाः ॥ २ ॥
समवायश्च नवधा द्रव्याणि पृथिवोजलं ।
तेजो वायुर्नेभः कालो दिगात्मानौ मनस्तथा ॥ ३ ॥

The commentary begins :

देवो दद्याद्द्विषां दंडं दीव्यहोर्दंडदीप्तिमान् ।
दुःखदारिद्र्यदलनो दक्षिणो दिव्यदर्शिनां ॥ १ ॥

मंगलं तावद्विप्रविनिवारणे कारणं न तु ग्रंथपरिसमाप्ते
etc.

The end of the *kārikās* is :

षोडशानां पदार्थानां प्रतिपादनमत्र यत् ।
तस्मात्सप्त पदार्थाः स्युर्मतेतत्सुशोभनं ॥ ५२ ॥

ग्रजराजस्यात्मजेन न्यायतत्त्वार्थवेदिना ।

निर्मिता जीवराजेन तर्कशास्त्रार्थकारिकाः ॥ १ ॥

इति तर्ककारिकाः

The commentary ends :

षोडशानामिति प्रमाणप्रमेयसंशयविपर्ययवितंडाहेत्वाभासल-
लजातिनिग्रहस्थानानि षोडशपदार्था इति नैयायिकानां मतं
ते च प्राचः इदं च नव्यानामवैशेषिकाणां सप्त पदार्थवादिना-
मनुकूलं षोडशानां सप्तस्वेव प्रतिपादनलाभात् इति खस्ति
श्रीमहोक्षितजीवराजनिर्मिता तर्कमंजरी संपूर्णा ॥

[DR. J. R. BALLANTYNE.]

13. *Kusumāñjali*.

2129.

232c. Foll. 54 (173-226); size 12¼ in. by 3½ in.; eight lines in a page.

Kusumāñjalikārikāvyaṅkhyā, the text of *Udayana's Kusumāñjalikārikās* and *Nārāyaṇa Tirtha Yati's* commentary on them. See Hall's Index, p. 84, no. lxxxii. The text of the *Kārikās* with *Haridāsa's* commentary was first printed at Calcutta, Śaka 1769. The second Calcutta edition of the same commentary, with a translation and notes, was published (1864) by E. B. Cowell, assisted by *Paṇḍita Maheśa Chandra Nyāyaratna*.* The prose parts of *Udayana's* work are fully seen in the *Nyāya-Kusumāñjali-Prakaraṇam* published in the *Bibliotheca Indica*, vol. i., 1890.

Nārāyaṇa's commentary begins :

नारायणेन यतिना कुसुमाञ्जलिकारिकाः ।
व्याख्यायन्ते सतां प्रीत्यै गुरुभक्तिप्रसादतः ॥

प्रारिप्सितग्रन्थस्य निर्विघ्नपरिसमाप्ते कृतं मङ्गलं शिष्य-
शिष्यायै ग्रन्थादौ निबध्नन् प्रेक्षा[प्र]वत्प्रवृत्तये प्रयोजनाभिधेय-
संबन्धग्रन्थनामान्याह । सत्पक्षप्रसर इति ।

The first *stavaka* ends fol. 188a, the second fol. 191b, the third fol. 209a, the fourth fol. 215a.

* Cowell mentions also a Bengal reprint of the first Calcutta edition, which he says appeared in the *Samvat* year 1916.

Colophon : इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यवैश्वश्री-
नारायणतीर्थकृता कुसुमाम्बलिकारिकाव्याख्या समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2130.

1673. Foll. 111; size 9½ in. by 3½ in.;
13-15 lines in a page; written in the Bengali
character.

Nyāyakusumāñjaliviveka, a commentary on
the *Kusumāñjalikārikās*, by *Guṇānanda Vidyā-
vāgīśa Bhaṭṭācārya*.

See Hall's Index, p. 84, no. lxxxiii.

It begins :

नमः कर्मण्यधिष्ठात्रे वेदप्रामाण्यहेतवे ।
निरस्ताखिलवाधाय प्रमात्रे वि(श्च?)कर्मणे ॥
गुणानन्देन विदुषा विचार्य्य प्रतिप्रकृष्टिकम् ।
विविच्यन्ते प्रयत्नेन कुसुमाम्बलिकारिकाः ॥

प्रारिखितविष्णो . . . स्तुष्टिं मङ्गलं शिष्यशिष्यायै व्या-
ख्यातृश्रोतृणामनुपङ्गतो मङ्गलसंपत्तये च निबध्नन् प्रयोजना-
भिधेयसंबन्धानाह सदिति °

The first *stavaka* ends fol. 34b, the second
fol. 55b, the third fol. 75b, the fourth fol. 82b.

The last colophon is : *iti Śrī-Guṇānanda-
Vidyāvāgīśa-Bhaṭṭācāryaviracitaḥ Nyāyakusu-
māñjalivivekaḥ samāptaḥ*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2131.

213b. Foll. 78 (50-127); size 10½ in. by
4 in.; twelve lines in a page.

Kusumāñjaliprakāśamakaraṇḍa, a commen-
tary on *Vardhamāna's* commentary on the
Kusumāñjali, by *Rucidatta*, of Sodarapura, son
of *Devadatta*. See Hall's Index, p. 83, no. lxxvii.

Vardhamāna's work with extracts from
Rucidatta's commentary is printed in the
Nyāya-Kusumāñjali-Prakaraṇam of the Biblio-
theca Indica, vol. i., 1890.

The *Makaranda* begins :

भूतप्रभूतविकटध्वनिभीतिमया
मानग्रहं मनसि धर्तुमपारयन्त्या ।
खालिङ्गितो गिरिजया चिरमस्मदादेर्
चंगेषु मङ्गलमनङ्गरिपुर्दधातु ॥ १ ॥

कुसुमाम्बलिकारन्दः श्रीरुचिदत्तेन तन्यते कृतिना ।
स्त्वकोपमदैभानामुपमधुपानां विनोदाय ॥ २ ॥

The first *stavaka* ends fol. 87a, the second
fol. 99b, the third fol. 114b, the fourth fol. 117b.
The colophon of the fourth *stavaka* is : इति
श्रीसोदरपुरसंभूतश्रीमहामहोपाध्यायदेवदत्तनयश्रीमहामहोपा-
ध्यायरुचिदत्तविरचिते कुसुमाम्बलिकारन्दे तुरीयः स्तवकः
समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

14. *Ākāśakhaṇḍana*.

2132.

1369e. Foll. 4; size 9½ in. by 3½ in.;
ten lines in a page.

Ākāśakhaṇḍana, a critical treatise on the
nature of *ākāśa*.

It begins :

आकाशं नाम नातिरिक्तं द्रव्यं मानाभावात् । सय शब्दो
द्रव्याश्रितो गुणत्वात् भावकार्यत्वाद्भेद्यनुमानादेव पृथिव्यादिबाधे-
नातिरिक्ताकाशसिद्धिरिति चेदत्र भट्टाचार्यनुयायिनः । Cp.
the *Vaiśeṣh. Darś.*, Bibl. Ind., p. 102.

Date of the copy : संवत् १८०२.

[H. T. COLEBROOKE.]

2133.

2126c. Foll. 3; size 9½ in. by 4½ in.;
eleven lines in a page; written early this
century.

Ākāśakhaṇḍana, a second copy. The second
page of the last leaf contains a fragment of
some other similar treatise.

Date : लिखितं मिति = भादै शु ६ क संवत् १०१० (sic!)
शदेष्वा शलीय ॥ [GAIKAWAR.]

E. KARMAMĪMĀMSĀ.

1. *Sūtra and Bhāṣya.*

2134.

1523. Foll. 33; size $10\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; 12-15 lines in a page.

Karmamīmāṃsāsāstra, the text of *Jaimini's Mīmāṃsāsūtras*, also called *Jaiminīyasūtra-pāṭha*, in twelve *adhyāyas*.

The third, sixth and tenth *adhyāyas* have eight *pādas* each, all the other *adhyāyas* have four *pādas* each. After fol. 25 two leaves are wanting; fol. 25 ends with the fifth *sūtra* of the fourth *pāda* of the tenth *adhyāya*, and fol. 26 begins in the middle of the sixth *pāda* of the same *adhyāya*.

See Hall's Index, p. 169, no. 1; Weber's Catalogue (1853), p. 175, no. 600.

The *Mīmāṃsāsūtras* have been printed together with *Śabara Svāmīn's* commentary in the Bibliotheca Indica. [H. T. COLEBROOKE.]

2135.

1. Foll. 41; size $14\frac{1}{4}$ in. by $7\frac{1}{2}$ in.; ten lines in a page.

Mīmāṃsājaiminīsūtra, a second copy.

Date: संवत् १७०३.

2136-2138.

2, 3, 4. *Mīmāṃsābhāṣya*, the text of the *sūtras* with *Śabara Svāmīn's* commentary. See Hall's Index, p. 169, no. 2; Anfrecht's Cat. Cat., p. 456. Edited in the Bibl. Indica, by *Maheśacandra Nyāyaratna*, 1863-87 (not yet finished). The single parts of this copy are of different age.

2. Foll. 259. *Adhyāya* I.-III.

a) Foll. 22; size $14\frac{1}{4}$ in. by $6\frac{1}{4}$ in.; nine lines in a page; modern handwriting.

Adhy. I., *pād.* 1.

b) Foll. 10; size $9\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; twelve lines in a page; very old handwriting.

Adhy. I., *pād.* 2.

c) Foll. 11; size $14\frac{1}{4}$ in. by $6\frac{1}{4}$ in.; nine lines in a page; modern handwriting.

Adhy. I., *pād.* 3.

d) Foll. 11; size $10\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; eleven lines in a page; old handwriting, different from b).

Adhy. I., *pād.* 4.

e) Foll. 53; size $14\frac{1}{4}$ in. by $6\frac{1}{4}$ in.; nine lines in a page; modern handwriting.

Adhy. II., complete.

f) Foll. 24; size $10\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; eight lines in a page; foll. 1-3 in a more recent, foll. 4-21 in a third old handwriting.

Adhy. III., *pād.* 1.

g) Foll. 55; size $9\frac{3}{4}$ in. by 4 in.; nine lines in a page; a second very old handwriting.

Adhy. III., *pād.* 2, 3, and nearly the whole fourth *pāda*.

h) Foll. 73; size $9\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; seven lines in a page; modern handwriting.

Adhy. III., the rest of the fourth *pāda*, and *pād.* 5-8.

3. Foll. 253. *Adhyāya* IV.-IX.

a) Foll. 89; size $14\frac{1}{4}$ in. by $6\frac{1}{4}$ in.; nine lines in a page; modern handwriting.

Adhy. IV. and V., complete; *adhy.* VI., *pād.* 1, 2, and nearly the whole third *pāda*.

b) Foll. 24; size $11\frac{1}{4}$ in. by 5 in.; 16-22 lines in a page; old handwriting.

Adhy. VI., the rest of the third *pāda* and *pād.* 4-8.

c) Foll. 31; size $10\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; nine lines in a page; old handwriting.

Adhy. VII., complete.

d) Foll. 109; size 14½ in. by 6½ in.; nine lines in a page.

Adhy. VIII. and IX., complete. Date: संवत् १६६९.

4. Foll. 233; size 13½ in. by 5½ in.; 9 or 10 lines in a page; modern handwriting.

Adhyāya X.-XII.

a) Foll. 136.

Adhy. X. Date: संवत् १९०४ मीति चद्रतयुक्त ५ रविवासरे ॥

b) Foll. 58.

Adhy. XI.

c) Foll. 39.

Adhy. XII. Colophon: लिखितं नानागुजराती.

2139, 2140.

1808, 1809. Foll. 408 and 429 resp.; size 12 in. by 4 in.; European paper; excellent Devanāgarī writing of 1829 A.D.; nine lines in a page.

Mīmāṃsā-bhāṣya, by Bhaṭṭa Śabarāsvāmin.

The leaves of different sections are numbered separately. [J. TAYLOR.]

2141.

1019. Foll. 164, of different size, and written by different hands.

Parts of a third copy of the *Mīmāṃsā-bhāṣya*.

a) Fol. 1; size 11 in. by 4 in.; nine lines in a page.

This leaf does not belong to Śabara Svāmīn's commentary.

It begins:

प्रयोजकत्वैतदभावः(?) पुराप्रयोगविधयेनिरूपणं कृतं ॥ तदेव चेहापि विधीयते क्रमं सहायवादं वदता तु षड्विधं ॥ श्रुति-लक्षणमानुष्यं तत्प्रमाणत्वात् (*Adhy.* V., *pād.* 1, *sū.* 1) ॥ चतुर्थेऽप्यवभाषाययोः हेतुहेतुमद्भाषसंगतिज्ञानायां योक्तव्यस्यास्य प्र-

माणिकावृत्तेनाह प्रयुक्तीति । It seems to belong to a commentary on Pārthasārathi's *Śāstradīpikā*, the first word of the fifth *adhyāya* being there प्रयुक्तिलक्षणे, see no. 2169 (3047).

b) Foll. 8; size 10½ in. by 4½ in.; 10-12 lines in a page.

The fourth *pāda* of the first *adhyāya* of Śabara's *Mīmāṃsābhāṣya*. The first two leaves are wanting. The first words स्तोपशुः पशवः फले° belong to the commentary on *sū.* 3.

Colophon: इत्याचार्येश्वरस्वामिनः कृतौ मीमांसाभाष्ये नामधेयचरणः समाप्तः समाप्तः प्रथमो अध्यायः ॥

c) Foll. 12; size 10 in. by 4½ in.; eleven lines in a page.

The first *pāda* of the second *adhyāya*.

d) Foll. 23; size 11½ in. by 4½ in.; nine lines in a page.

The third *pāda* (foll. 15) and the fourth *pāda* (foll. 8) of the second *adhyāya*.

Colophon of the third *pāda*: मीमांसकनरहरिणा संपादितं शोधितं च स्वपठनकाले ॥ संवत् १६६९ चाषाढशुद्ध-पंचम्यां शोधितं ॥ श्रीमत् शंकरभट्टेभ्यो नमः

Colophon of the fourth *pāda*: नरहरिणा संपादितं शोधितं च ॥ संवत् १६६९ भाद्रपदवदि पंचम्यां ॥ श्रीशंकरभट्टेभ्यो नमः ॥ See no. 2144 (870).

e) Foll. 68; size 11½ in. by 4 in.; 12 or 13 lines in a page.

The eight *pādas* or *caranās* of the third *adhyāya*. The first eight leaves are lost; fol. e begins एकत्वयुक्तेकस्य श्रुतिसंयोगात् (iii. 1, 13). Also foll. ४३ and ४४ are lost; fol. ४२b ends च यत्प्रकरणं मनुष्यप्रथा . . . (iii. 4, 11), fol. ४५a begins . . . शापानावेवात्मन्वह इति (iii. 4, 15).

Colophon: श्रीमद्विद्वन्मुकुटहोरी श्रीमद्रामेश्वरभट्टसुत-नरायणभट्टेन लिखितं पुस्तकं ॥

f) Foll. 52; size 11 in. by 4½ in.; generally twelve lines in a page; negligently written.

The seventh *adhyāya* and the ninth *adhyāya*, both incomplete. There is a gap between fol. २५ and fol. ३२; the former ends विहारदर्शनं विशिष्टस्यानारब्धवादा . . . (vii. 4, 20), the latter begins . . . धिया यज्ञं हिन्वंत्यद्रिभिरिति (ix. 2, 25).

[H. T. COLEBROOKE.]

2142.

3072. Parts of a fourth copy of *Śabara Svāmīn's Mīmāṃsābhāṣya*.

a) Foll. 18; size 9½ in. by 4½ in.; 12 or 13 lines in a page.

The first *pāda* of the first *adhyāya*.

Date: श्रीनन्दनसंवत्सरे कार्तिके कृष्णपक्षे प्रतिपदि शनैश्चरवासरे विनायकपाठकेन लिखितमिदं ॥

b) Foll. 13; size 10½ in. by 3 in.; eight lines in a page.

The second *pāda* of the first *adhyāya*.

c) Foll. 19; size 10 in. by 4½ in.; twelve lines in a page.

The fourth *pāda* of the first *adhyāya* and nearly the whole first *pāda* of the second *adhyāya*. The last words are: कश्चासावानंतर्धं संवन्धिपदव्यवायो वा तावति हि शङ्को . . .

d) Foll. 37; size 10 in. by 4 in.; 10 or 11 lines in a page.

The first two leaves contain the beginning of the first *pāda* of the eighth *adhyāya*, fol. 2b ending with the text of the eighth *sūtra*: न वाक्यशेषत्वात्.

The next seventeen leaves contain an incomplete copy of the first *pāda* of the third *adhyāya*. Fol. 3a begins: गुणसंस्कारेषु बादरिः शेषत्वं मेन इति (iii. 1, 6).

Fol. 5, with the beginning of the commentary on *sū.* 12, is wanting.

The last eighteen leaves (foll. 21-38) contain a nearly complete copy of the second *pāda*

of the third *adhyāya*, fol. 38b ceasing in the middle of the commentary on the last *sūtra*. The last words are: ननु सोमे अपि षष्ठी । सत्यमस्ति षष्ठी ननु . . .

e) Foll. 26; size 10 in. by 4 in.; 10 or 11 lines in a page.

The four *pādas* of the eighth *adhyāya*.

f) Foll. 5; size 10½ in. by 4½ in.; 14-16 lines in a page.

A fragment of some other commentary on the *Mīmāṃsāsūtras*, treating of *sū.* 1-5 of the fourth *pāda* of the first *adhyāya*.

It begins: . . . प्रतीतेः । अध्येतस्मारणाभावाच्च । न चैकपदत्वासाकांक्षत्वं कारणत्वप्रतीक्षा वा स्मारकत्वं(?) ।

It ends: श्येनादिवाक्येषु हि यथा चै श्येनो निपत्यादत्ते एवमयमपीत्युपमा . . . Before the last leaf one leaf is wanting.

[J. R. BALLANTYNE.]

2143.

868a. Foll. 11 (२-१२); size 10½ in. by 4½ in.; ten lines in a page; large old writing, the same as in nos. 2161, 2162 (1030, 2195).

(*Śābarabhāṣya*), a fragment from the first *adhyāya*, containing *sū.* 2-34 of the third *pāda*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2144.

1521h. Foll. 7; size 10 in. by 4 in.; 11 or 12 lines in a page.

The fourth *pāda* of the second *adhyāya* of *Śabara Svāmīn's Mīmāṃsābhāṣya*.

2145.

870. Foll. 104; size 11½ in. by 3½ in.; ten lines in a page.

The eight *pādas* of the third *adhyāya* of *Śabara Svāmīn's Mīmāṃsābhāṣya*.

Colophon of the first *pāda* : मीमांसकनरहरिणा
संपादितं शोधितं च स्वपठनकाले ॥ संवत् १६८७ पौषवदि
एकदश्या ॥ श्रीमत् शंकरभट्टचरणकमलेभ्यो नमः ॥

Colophon of the second *pāda* : मीमांसक ०
काले ॥ संवत् १६८८ वैशाखवदि पंचम्या ॥ श्री ०

Colophon of the third *pāda* : संवत् १६८८ विक्रम-
संवत्सरे मीमांसकनरहरिणा ० काले कार्तिक कृष्णाष्टम्या ।

Colophon of the eighth *pāda* : संवत् १६८७ समये
फलगुनवदि पंचम्या ॥ श्रीनरहरिभट्टानां पुस्तकमिदं । लिखितं
श्रीविष्णुनारायणशर्मणा ॥ संवत् १६८९ मीमांसकनरहरिणा स्वपा-
ठार्थं संपादितमेतत्पुस्तकं । शोधितं च स्वपठनकाले कार्तिक-
शुक्लद्वादश्या । श्रीशंकरभट्टगुरुचरणेभ्यो नमः ॥

This copy was at one time the continuation
of no. 2141d (1019d).

[H. T. COLEBROOKE.]

2146.

869. Foll. 83; size 11½ in. by 4 in.; nine
lines in a page.

The eight *pādas* of the sixth *adhyāya* of
Ācārya Śābara Svāmin's Mīmāṃsābhāṣya.

Date : संवत् १७१५ पौषादि सु १५.

[H. T. COLEBROOKE.]

2147.

1457a. Foll. 94; size 9½ in. by 4½ in.;
9 or 10 lines in a page.

The eight *pādas* of the sixth *adhyāya* of
Bhaṭṭa Śābara Svāmin's Mīmāṃsābhāṣya.

[H. T. COLEBROOKE.]

2148.

1456. Foll. 164; size 10½ in. by 4 in.;
generally twelve lines in a page.

The eight *pādas* of the tenth *adhyāya* of
Śābara Svāmin's Mīmāṃsābhāṣya.

The scribe has added :

नृपंचास्यप्रतीत्यै मुररिपुपुरे विज्ञतुलसी-
कुलालंकारश्रीपतिमतिमनोवामनजनुः ।
लिपीचंचुद्धारानवरश्वरस्वामिरचिते
महाभाष्ये ऽध्यायं दशममल्लिखंकरपुरे ॥ १ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2. *Vārttika*, by *Kumārila Bhaṭṭa*.

2149–2160.

1449, 1450, 1451, 1452, 1453, & 1349
contain an incomplete copy of *Bhaṭṭa Kumārila Svāmin's* commentaries on the *Śābarabhāṣya*
and the *Mīmāṃsāsūtra*. It ends with the fourth
pāda of the tenth *adhyāya*.

2149.

1449b. Foll. 139; size 10 in. by 4 in.;
foll. 1–102 ten lines, foll. 103–140 eight to ten
lines in a page; written by different hands.

Mīmāṃsāsloka-vārttika, *Bhaṭṭa Kumārila Svāmin's* versified commentary on the first
pāda of the first *adhyāya* of the *Śābarabhāṣya*.
See Hall's Index, p. 171, no. vii.; Aufrecht's
Oxf. Cat., p. 219, no. 520; Rāj. Mitra's Notices,
vol. vii., p. 73, no. 2296.

It begins :

विष्णुज्ञानदेहाय त्रिवेदीदिव्यचक्षुषे ।
श्रेयःप्राप्तिनिमित्ताय नमः सोमाङ्गधारिणे ॥ १ ॥
स्रभिषन्ध गुरुनादौ शिष्यधीपतिनोरवीन् ।
तत्प्रसादात् करिष्ये ऽहं मीमांसाश्लोकवार्तिकम् ॥ २ ॥
तद्विद्वांसो ऽनुगृह्णन्तु चित्तश्रोत्रैः प्रसादिभिः ।
सन्तः प्रणयवाक्यानि गृह्णन्ति सनसूयवः ॥ ३ ॥
न चावातीव कर्त्तव्यं दोषदृष्टिपरं मनः ।
दोषो सविद्यमानो ऽपि तद्विज्ञानां प्रकाशते ॥ ४ ॥
कुतो वा गृह्णते दोषं सूरयो मद्विधोक्तिषु ।
नेष्यते यः परस्यो ऽपि स स्वयं गृह्णते कथम् ॥ ५ ॥

निर्दोषत्वैकवाक्यत्वं क्व वा लोकस्य दृश्यते ।
 सापवादा यतः केचिन्मोक्षस्वर्गावपि प्रति ॥ ६ ॥
 सागमप्रवणश्चायं नापवादाः स्खलन्वपि ।
 न हि सङ्गत्मेना गच्छन् स्खलितेष्वप्यपोहते ॥ ७ ॥
 यथाकथंचिदारम्भा त्रयीमार्गानुसारिणी ।
 चागवृत्तिरत्यसारापि श्रद्धानस्य शोभते ॥ ८ ॥
 मीमांसाशास्त्रतेजोभिर्विशेषेणोज्ज्वलीकृते ।
 वेदार्थज्ञानरत्ने मे तृष्णातीव विजृम्भते ॥ ९ ॥
 प्रायेणैव हि मीमांसा लोके लोकायतीकृता ।
 तामास्तिकपथे कर्तुमयं यत्नः कृतो मया ॥ १० ॥
 सथातो धर्मेजिज्ञासा सूत्रमाद्यमिदं कृतम् ।
 धर्माख्यं विषयं वक्तुं मीमांसायाः प्रयोजनम् ॥ ११ ॥

It ends :

इति प्रमाणत्वमिदं प्रसिद्धं
 युक्त्येह धर्मे प्रति चोदनायाः ।
 सतः परं तु प्रविभज्य वेदं
 त्रेधा ततो वक्ष्यति तस्य यो ऽर्थः ॥

इति श्रीभट्टकुमारिलकृतमीमांसाश्लोकवार्तिके प्रथमस्या-
 ध्यायस्य प्रथमः पादः समाप्तः ॥ समाप्तो ऽयं कारिकाचरणः ॥
 नमो नमो भीषणभट्टसिंह नमो नमो विह्वलनेत्रसिंह । नमो
 नमो निर्जितकालसिंह नमो नमो निर्मलवद्वसिंह ॥ ०

The end of the following topics is marked :
 fol. 6a *iti prathamam sūtram samāptam*, fol. 29a
vr̥ttikāragranthah, fol. 36b *nirālambanavādaḥ*,
 fol. 47a *śūnyavādaḥ*, fol. 54b *anumānavādaḥ*,
 fol. 58b *śabdavādaḥ*, fol. 61a *upamānam*, fol. 64a
arthāpattiḥ, fol. 66b *abhāvavādaḥ*, fol. 67a
citrākṣhepavādaḥ, fol. 69a *sambandhākṣhepa-*
vādaḥ, fol. 74a *sphoṭanavādaḥ*, fol. 77a *ākṛiti-*
vādaḥ, fol. 84a *apohavādaḥ*, fol. 88a *vanavādaḥ*,
 fol. 101a *ātmanavādaḥ*, fol. 124a *śabdavādaḥ*.—
 The whole treatise has about 3500 verses (the
 first 1000 is marked fol. 40b, the next 500
 fol. 60a).

The 50th leaf is wanting.

The *Śloka-vārttika* has been printed in voll.
 iii. and iv., New Series, of The *Pandit*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2150.

1449c. Foll. 37; size 10 in. by 4 in.;
 12-15 lines in a page.

Mīmāṃsātantravārttika, by Bhaṭṭa Kumārila
Svāmin, the prose-continuation of the *Mi-*
māṃsāśloka-vārttika. This part contains the
 commentary on the second *pāda* of the first
adhyāya of the *Śābarabhāṣya*.

It begins :

साक्षात्तस्य क्रियार्थत्वाद^० (Sū. I. 2, 1) ।

(सिद्धप्रमाण)भावस्य धर्मे वेदस्य सर्वशः ।

विध्यर्थवादमन्त्राणामुपयोगो ऽधुनोच्यते ॥

The third leaf belongs to the fourth *pāda*,
 the missing third leaf of this *pāda* being bound
 up with the fourth *pāda*, in no. 2152 (1450b).
 The text of the *sūtras* is marked with red
 colour. The handwriting is the same as in
 no. 2151.

The *Tantravārttika* is being published in the
 Benares Sanskrit Series, by *Pandit Gaṅgādhara*
Śāstri Mānavallī; the first part having appeared
 in 1882. [H. T. COLEBROOKE.]

2151.

1450a. Foll. 126; size 10 in. by 4 in.;
 9 or 10 lines in a page.

Mīmāṃsā-vārttika, Bhaṭṭa Kumārila *Svāmin*'s
 commentary. The third *pāda* of the first
adhyāya.

It begins :

धर्मस्य शब्दमूलत्वादशब्दमनपेक्ष्यं स्यात् । एवं तावद्विध्यर्थ-
 वादमन्त्रात्मकस्य वेदस्य धर्मं प्रत्युपयोगः साधितः इदानीं
 पौरुषेयोषु स्वर्यमाणाद्यैवधिषु मन्त्रादिप्रणीतनिबन्धनानु स्मृति-
 ध्वनिबन्धनेषु चाचारेषु चिन्ता ॥ For the beginning
 of this and the following *pādas*, to the end of
 the third *adhyāya*, see also Burnell's *Tanj.*
MSS., p. 81.

Name of the scribe and date of the copy :

सर्वोत्कृष्टा तु या काशी राजधानी महेशिनुः ।

तत्रान्तमुतो रामस्तेनेदे लिखितं शुभं ॥

श्रीसंवत् १६६४ समष्ट माघवदि १४ सौम्ये ॥ . . गंगायै
नमः ॥ ग्रंथसंख्या ॥ २९०० ॥

This *pāda* has the special name *Smṛiticaraṇa-vārttika** and is divided in the commentaries into two parts, *pūrvārdha* and *uttarārdha*, the latter of which comprises *sūtras* 24-35. For a second copy of this *uttarārdha*, called *Smṛiticaraṇavārttika*, see no. 2161 (2355), cp. also nos. 2162, 2163.

2152.

1450b. Foll. 30; size 10 in. by 4 in.;
12 or 13 lines in a page.

Mīmāṃsāvārttika. The fourth *pāda* of the first *adhyāya*.

It begins :

उक्तं समासायैदमर्थं ॥ एवं स्मृतिसहितस्य वेदस्य प्रामाण्ये
सिद्धे ऽधुना वाक्यार्थव्याख्यानावसरे सत्यपरिसमाप्यैव प्रमाण-
लक्षणं केन संबन्धेन नामधेयचिन्तायाः प्रस्तावः क्रियते ।

It ends :

इति कृतबहुमार्गे मन्त्रविध्यर्थवादैः

स्मृतिपरिखमुदारं वेदशालोपगूढम् ।

अनभिभवसमर्थं धर्मदुर्गं प्रविश्य

प्रविभजति समस्तामर्थचिन्तामिदानीम् ॥

The third leaf belonging to this chapter is bound up with the second chapter in no. 2150 (1449c).

2153.

1451a. Foll. 62; size 10 in. by 4 in.;
nine lines in a page.

Mīmāṃsāvārttika. The first *pāda* of the second *adhyāya*.

* The titles *Tarkapādabhāṣya*, *Arthavādacarāṇa-bhāṣya*, *Nāmacaraṇabhāṣya* in Aufrecht's Cat. Cat. have a similar meaning; they are names of the *Bhāṣya* on the first, second and fourth *pāda* of the first *adhyāya* of the *Mīmāṃsāsūtra* resp.

It begins :

भाषार्थाः कर्मशब्दाः^० । संबन्धं तावन्नलक्षणद्वयस्य करोति ।
तत्र तु प्रथमे ऽध्याये प्रमाणलक्षणं वृत्तमित्युक्तम् (sc. शाबरभाष्ये) ।
तदयुक्तम् । कुतः ।

नैव हि प्रथमे ऽध्याये सूत्रकारेण किंचन ।

लक्षणेन प्रमाणादेः स्वरूपमुपवर्णितम् ॥

तन्नामलक्षणमुच्यते । येन तत् व्यतिरिक्तेभ्यस्तस्य(?) स्वरूपं
व्यावृत्ताकारं निरूप्यते । न चैवं प्रमाणादिलक्षणमुक्तम् अनु-
मानादीनि तावन्नैव सूत्रितानि । प्रत्यक्षमपि धर्मे प्रत्यनिमित्तत्वे-
नोपपन्नं न लक्ष्यत्वेनेति व्याख्यातम् । न च शब्दो ऽपि कश्चि-
द्धर्मेप्रमाणभूतो लक्षितः । अस्मिन्नेवाधिकरणे तस्य लक्ष्यमाण-
त्वात् । यदपि वृत्तिकारेण सर्वेषां लक्षणं प्रदर्शितं न तदध्या-
यार्थत्वेनोपसंहृतं युक्तम् । सूत्राध्यायार्थानुपसंहारात् । कथं च
समस्तलक्षणार्थव्यतिरिक्त एवार्थं सूत्राणि स्वीयेरन् । अपि च ।

वृत्तिकारेण योऽप्युक्तः षड्भ्यः प्रत्यक्षपूर्वकः ।

अपरीक्ष्यतया सो ऽपि नैव लक्षणगोचरः ॥

लोकप्रसिद्धानि हि तानि अपरीक्ष्यत्वेनोक्तानि न प्रथमा-
ध्यायविषयत्वेनोपसंहारमर्हन्ति । तस्माद्यत्रथमे ऽध्याये वृत्तं तदा-
लोच्यैतद्भाष्यं नेयम् । तत्र ।

प्रमाणलक्षणं तावच्चोदनालक्षणाश्रयम् ।

विध्यादितत्त्वनिर्णीतिः प्रामाण्येनैव च स्थिता ॥

समस्तो हि प्रथमः पादश्चोदनालक्षणसूत्रपरिकरः । तत्र
धर्मस्य चोदनालक्षणत्वमुक्तम् । अतो ज्वधारितार्थलक्षणशब्दसा-
हचर्यात् । प्रमाणशब्दः प्रतीयत इत्येवं व्युत्पत्त्या धर्मविषय एव
व्याख्येयः ।

2154.

1451b. Foll. 82; size 10 in. by 4 in.;
nine lines in a page.

Tantravārttika. The second *pāda* of the second *adhyāya*.

It begins :

शब्दान्तरे कर्मभेदः कृतानुबन्धत्वात् ।

उपोद्घातप्रसक्तानुप्रसक्तादौ गते ऽधुना ।

शब्दान्तरादिभिर्भेदो लक्षणापार्थोऽभिधीयते ॥

तत्र शब्दान्तरं तावद्विस्मृष्टत्वात् प्रथममुदाह्रियते ॥

The handwriting is the same as in no. 2153 (1451a).

2155.

1451c. Foll. 46; size 10 in. by 4 in.; eight lines in a page.

Mīmāṃsāvārttika. The third *pāda* of the second *adhyāya*.

It begins :

गुणस्तु क्रतुसंयोगात् कर्मानरं । ज्योतिष्टोमे प्रथमं बृहद्र-
घनरे वैकल्पिके पृथक् पृथक्साधनत्वेन चोदिते ततः श्रूयते ।

The 25th and the 26th leaf are in the same handwriting as no. 2151 (1450a); they fill up an omission in this copy, which, therefore, must have been written some time before Samvat 1664. [H. T. COLEBROOKE.]

2156.

1453b. Foll. 19; size 10 in. by 4 in.; eight lines in a page.

Tantrāṭikā. The fourth *pāda* of the second *adhyāya*, in the same handwriting as no. 2155 (1451c).

It begins :

यावज्जीविको ऽभ्यासः कर्मधर्मेः प्रकरणात् ॥ बह्वचब्राह्मणे
सध्वयुब्राह्मणे वाश्रयत(र.वा श्रूयत) इति नातीवाभिनिवेष्टव्यम् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2157.

1449a. Foll. 36; size 10 in. by 4 in.; foll. 1-14 eight lines, foll. 15-19 ten lines, foll. 20-36 nine lines in a page.

(*Mīmāṃsātantravārttika*), the first twelve *sūtras* of the first *pāda* of the third *adhyāya*; the text of the twelfth *sūtra* is on fol. 20b.

The copy begins :

अथातः शेषलक्षणम् ।

द्विलक्षणाः परं शिष्टं यावत्किंचन लक्षणम् ।

तत्सर्वं बकुमारभमयातः शेषलक्षणम् ॥

तथा च प्रथमसूत्रोपासप्रतिज्ञापितद्वयस्याप्रदेशप्रदर्शने धर्म-
प्रमाणस्वरूपविषयलक्षणद्वयार्थं चोदनालक्षणसूत्रेणैकेन सूत्रितं

वर्णयित्वा कान्यस्य साधनान्यङ्गानि कानि साधनाभासान्यन-
ङ्गानीति फलार्थत्वात्तदर्थत्वाभ्यां क्व पुरुषप्रधानत्वं धर्मस्य क्व वा
पुरुषो गुणभूत इत्यादि यावत्किंचित् बीमांसितव्यं तत्सर्वं शेष-
लक्षणेन व्याख्यातं शेषैः समस्तैरेव लक्षणैरित्यर्थः ।

2158.

1452. Foll. 181; size 10 in. by 4 in.; nine lines in a page.

The third *adhyāya* of *Bhaṭṭa Kumārila Svāmīn's Vārttika*, in four separate parts, but throughout in the same handwriting.

a) Foll. 25. *Mīmāṃsāvārttika*. The latter half of the first *pāda* of the third *adhyāya*, the continuation to no. 2157 (1449a), in the same handwriting but with a new pagination.

It begins :

एकत्वयुक्तमेकस्य श्रुतिसंयोगात् । एवं यथासंयोगं शेषवि-
नियोगः स्थितः इदानीं तद्विशेषचिन्ता किमेकस्य ग्रहस्य संमार्गः
उत प्राकरणिकग्रहमात्रस्येति ।

The fifth leaf is wanting.

b) Foll. 27. *Mīmāṃsābhāṣyavārttika*. The second *pāda* of the third *adhyāya*.

It begins :

अर्थाभिधानसामर्थ्यात्मन्तेषु शेषभावः स्यात् ० । इदानीं
लिङ्गविनियोगः प्रस्तूयते । लिङ्गं नाम मन्त्राणामर्थप्रतिपादन-
सामर्थ्यं तच्च मुख्ये गौणे च केनचित् प्रकारेणास्तीति ।

c) Foll. 57. *Tantravārttika*. The third *carana* of the third *adhyāya*.

It begins :

श्रुतेर्ज्ञाताधिकारः स्यात् । एवं लिङ्गविनियोगमुपवर्ण्य वाक्य-
विनियोगः संप्रति स्तूयते ।

The writing on the second page of the last leaf does not belong to the *Tantravārttika*.

d) Foll. 72. *Tantrāṭikā*. The fourth *pāda* of the third *adhyāya*.

In the colophon *Kumārila* is called *Bhaṭṭa-pāda Mīśra*.

It begins :

निवीतमिति मनुष्यधर्म्मः शब्दस्य तत्प्रधानत्वात् ॥ स एव
श्रुत्यादिचित्तयस्य प्रकरणेन सह विरोधाविरोधविचारः । तत्र
निवीतं मनुष्याणामित्यत्रे पक्षा भवन्ति ।

The writing on the first page of the first leaf seems to contain a quotation from the *Śiromaṇi*. Also the last page is covered with writing, where the *Śiromaṇi* again and the *Phakkikā* are quoted. [H. T. COLEBROOKE.]

2159.

1453a. Foll. 91; size 10 in. by 4 in.; nine lines in a page.

Mīmāṃsāvārttika. The fifth, sixth, seventh and eighth *pāda* of the third *adhyāya*, in the same handwriting as no. 2158 (1452).

At the end of the sixth *pāda* the work of *Bhaṭṭa Kumārila Svāmīn* is called *Vārttikaṭīkā*.

The fifth *pāda* begins :

आज्याच्च सर्वसंयोगात् । सर्वेभ्यो वा कारणाविशेषादित्य-
स्यापवादः क्रियते । तमेव तावत्पूर्वपक्षं स्मारयति । तथा च
सर्वेभ्यो हविर्भ्य इत्यनुवाद उपपद्यते निःशेषहविविषयत्वात् ॥
कारणाच्च ॥

The sixth *pāda* begins (fol. 20a):

तत्सर्वार्थमप्रकरणात् ॥ इदानीमनारम्भाधीतानी प्रकृतिलि-
ङ्गसंयुक्तानां प्रकरणसंबन्धे सति किं प्रकृतिप्रकरणसंबन्ध उत
सर्वार्थत्वमिति विचारस्तत्र श्रुत्यादिषट्काभावे ऽपि सच्चप्रति-
ग्रहेष्टिवत् क्रतुसंबन्धो योजयितव्यः ।

The seventh *pāda* begins (fol. 51a):

प्रकरणविशेषादसंयुक्तं प्रधानस्य ॥ समानासमानविधाना-
धिकारेणैवैतदपि प्रस्तूयते वाक्यप्रकरणविरोधाविरोधद्वारेण ।

The eighth *pāda* begins (fol. 69a):

स्वामिकर्मपरिक्रयः कर्मणस्तदर्थत्वात् ॥ समाख्यापवादत्वेनैत-
दपि विचार्यते ॥ किं परिक्रय आध्यैवादिध्वानानास्तत्समाख्यातैः
पुरुषैः कर्तव्य उत स्वामिनेति । [H. T. COLEBROOKE.]

2160.

1349. Foll. 104; size 11½ in. by 5 in.; foll. 1-69 twelve lines, foll. 70-104 eleven lines in a page.

Mīmāṃsāvārttika. An incomplete copy of the last part of *Bhaṭṭa Kumārila Svāmīn's* commentary, comprising the six *adhyāyas* from the fourth to the ninth, and the first half of the tenth. This last part of the *Mīmāṃsāvārttika* has a special name; Hall, in the Index, p. 170, no. iii., calls it "*Ṭub-dushī, Ṭup-ṭikā*." Hence, the दुष्टुषी in the colophons of the last part of this copy seems to be a corruption of दुष्टुषी, though the colophons in the first seventy leaves have दुष्टुषी (fol. 51a), दुष्टुषी (fol. 24b) and दुष्टुषी (foll. 28a, 36a, 39a, 43a, 48b).

See Rāj. Mitra's Notices, vol. iv., p. 151, no. 1577.

The fourth *adhyāya* ends fol. 16a (the first *pāda* fol. 7b, the second fol. 10b, the third fol. 14a).

It begins:

अथातः क्रत्वर्थपुरुषार्थयोजिज्ञासा ॥ तृतीयेनावधृते शेषत्वे
कः क्रत्वर्थः कः पुरुषार्थ इति विशेषश्चिन्त्यते पूर्वमवधृते
सामान्ये ।

The fifth *adhyāya* ends fol. 28a (the first *pāda* fol. 22b, the second fol. 24b, the third fol. 27a).

It begins:

श्रुतिलक्षणमानुष्यं तत्प्रमाणत्वात् । प्रयोजकाप्रयोजकलक्षणं
वृत्तमिति तदयुक्तम् । क्रत्वर्थपुरुषार्थयोजिज्ञासा प्रतिज्ञाता सैवोप-
संहर्तव्या उच्यते प्रयोजकाप्रयोजकत्वमपि प्रतिज्ञातम् ।

The sixth *adhyāya* ends fol. 53a (the first *pāda* fol. 36a, the second fol. 39a, the third fol. 43b, the fourth fol. 48b, the fifth fol. 51a, the sixth fol. 51b, the seventh fol. 52a).

It begins:

द्रव्याणां कर्मसंयोगे गुणत्वेनाभिसंबन्धः । उपोद्घातिकमेत-
त्फलवत्स्वेवगते क एतैरधिक्रियत इति युक्तो विचारः सफलत्वे
तु विचारानुपपत्तिः यदि चैवं कामशब्दैः फलमभिधीयते ततो
भाषार्थाधिकरणे चिन्ता किं भावशब्दाः फलसंबन्धिनः उत
द्रव्यगुणशब्दा इति ततो पूर्वचिन्ता ततो ऽतिदेशः । फलसद्भावे च
चोदनालक्षण इति विचारः ।

The seventh *adhyāya* ends fol. 57b (the first *pāda* fol. 54b; the second *pāda* is wanting, for उक्तं क्रियाभिधानम् fol. 55a is the first *sūtra* of the third *pāda*; the third *pāda* ends fol. 56b).

It begins :

श्रीमत्परमानन्दविष्णुस्वामिनृसिंहाय नमः ॥ श्रीपरस्वामिने नमः ॥ श्रुतिप्रमाणत्वाच्छेषाणां मुख्यभेदे यथाधिकारं भावः स्यात् ॥ प्रत्यक्षविहितधर्माणां दर्शपूर्णमासादीनां कर्तव्यता चिन्तितेत्येद- युक्तं सर्वपृष्ठायां किं सकृदुत्तराद्धोस्विष्टकृतेव (r.° कृतैव?) देयं उत भेदेनेति चिन्तितं तथादृष्टिं (sic) नवनीतमाज्यं भवतीति एवमादिषु अप्रत्यक्षधर्मकेष्वपि चिन्ता वृत्ता । अत एव वाच्यं प्रकृतौ विकृतौ चोपदेशश्चिन्तितः ।

The eighth *adhyāya* ends fol. 60b (the first and second *pāda* fol. 60a, the third fol. 60b, चतुर्थः पादस्तुक्तः).

It begins :

अथ विशेषलक्षणम् । किमेकस्मिन् कर्मणि सर्वकर्मसु धर्मा- तिदेश इति एकस्मिन् कर्मणि ये धर्मास्समाप्तायन्ते ते सर्वकर्म- स्सतिदिश्यन्ते उताहो नैकस्मात् सर्वकर्मस्सतिदेशः ।

The ninth *adhyāya* ends fol. 86a (the first *pāda* fol. 72b, the second fol. 79a, the third fol. 81a).

It begins :

यज्ञकर्मप्रधानं तद्वि चोदनाभूतं तस्य द्रव्येषु संस्कारः ॥ ननु च दशमानान्तरमूहश्चिन्तयितुं पुत्रः (r. युक्तः?) । उपकारातिदेशे सत्यहः शास्त्रातिदेशे जहाभावः यथा प्रकृतावगम्यन्वाधानादि- ब्राह्मणतप्तेणपर्यन्तानि गृहीत्वा कथमेतान्युपकरिष्यतीति °

The tenth *adhyāya* begins :

विधेः प्रकरणान्तरे ऽतिदेशात् सर्वकर्म स्यात् ॥ सममेनाति- देशसत्ता व्याख्याता दशमेनेदानीं किमितिदिश्यत इति व्या- ख्यायते °

The first *pāda* ends fol. 89b, the second fol. 94a, the third fol. 98b, the fourth fol. 104a, the fragment of the fifth *pāda* terminates in the comment on the 29th *sūtra* षोडशिनौ वैकृतत्वं तत्र कृत्स्नविधानात् (fol. 104b, l. 9).

[H. T. COLEBROOKE.]

2161.

2355. Foll. 73 (numbered 90-158, nos. 98,

107, 120, 121 occurring twice); size 10½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Smṛticaraṇavārttika, the third *pāda* of the first *adhyāya* of Kumārila's *Mīmāṃsāvārttika*, but only the *uttarārdha*, which comprises *sūtras* 24-35; see before, no. 2151 (1450a). The leaves are marked वा° स्मृ° उ°. The first leaf is partly broken away at the corners.

It begins :

(प्रयो)गोत्पत्त्यशास्त्रत्वाच्छब्देषु न व्यवस्था स्यात् ॥ एकस्मा- त्पदान्प्रयोगनानात्वदर्शनादनेकार्थप्रतिभाने सति विकल्पदो- षभयादनेकादृष्टशक्तिरूपनाप्रसंगाच्च गौणमुख्यभागमाश्रित्य व्यवस्थितशास्त्रस्यप्रयोगवलेनाव्यवस्थितलौकिकप्रयोगवाधाद्यव- (? r.° हव°) वराहादिशब्दानामर्थनिर्णयः प्रतिपादितो यत्र °

It ends :

तस्मादाकृतिषष्ठे ऽप्यालंभनादिसंभवादाकृतिरेव शब्दार्थ इति सिद्धं ॥ प्रथमाध्यायस्य तृतीयः पादः ॥ स्मृतिचरणवाञ्छिकमिति ॥ ग्रंथसंख्या उत्तरार्धे १२२० ॥ संवत् १५५१ वर्षे फाल्गुनमासे कृष्णपक्षे एकादश्यां पुण्यतिथौ रविवासरे जन्माणवास्तप्यजोसी- नाना लिखितं ॥ The same scribe copied also the *Nyāyasudhā* in nos. 2162, 2163.

At the end two odd leaves are appended, the first of which contains the beginning of the *Śabarabhāṣya* on *Mīmāṃsāsūtra* I., *pāda* 3, धर्मस्य शब्दमूलत्वाद° to एवमित्यमपि प्रमाणं (p. 64 of the edition, l. 6 from bottom), whilst the second contains a fragment of Kumārila's *Vārttika* to I., 3, *sūtra* 10, corresponding to foll. 55b and 56a of no. 2151 (1450a). [GAIKAWAR.]

3. Commentaries on the *Vārttika*.

2162, 2163.

1030, 2195. Foll. 196 and 158 resp.; size 10½ in. by 5 in.; 9 or 10 lines in a page. The first volume is much worm-eaten.

Nyāyasudhā, also called *Sarvopakāriṇī* and

Rāṇaka, a commentary on *Kumārila's Tantra-vārttika*, by *Bhaṭṭa Someśvara*, son of *Bhaṭṭa Mādhava*.

See Hall's Index, p. 170, no. iv. (*Rāṇaka*).

These volumes contain only the third *pāda* of the first *adhyāya*, called *Smṛiticaraṇa*, and divided into two halves.

Vol. I. The *Pūrvārdha* (रा० सू० पू० on the margin), sū. 1-23.

It begins :

धर्मस्य शब्दमूलत्वादश(ब्दमन)पेक्षं स्यात् (I. 3, 1) । सत्र भाष्यकारेण संगतिप्रदर्शनार्थमेवं तावदिति वृत्तमनुकीर्तितं तच्च नामधेयप्रामाण्यस्यानुक्तत्वादयुक्तमाशङ्क्य व्याचष्टे एवं तावदिति

Colophon : (श्रीम)त्तिकाखड्गमीमांसामखड्गप्रतिवसन्त-सोमयाजिभट्टमाधवात्मजभट्टसोमेश्वरविरचितायां तन्त्रवाचनिकटीकायां सर्वोपकारिण्यां न्यायसुधाख्यायां प्रथमाध्यायतृतीयस्मृति-चरणपूर्वाद्धं समाप्तम् ॥

Foll. 4 and 5 are lost. Fol. 139 (१३९²) is superfluous, being a repetition of foll. 137 and 138. Foll. 136, 137, 138 (१३७, ३. २. १) ought to be in the inverted succession. Fol. १३० is misplaced after fol. १३३.

Vol. II. The *Uttarārdha* (रा० सू० उ०), sū. 24-35. It begins :

पुरंदरपुरीशानचरणामुजरेणवः ।

जयन्ति जगद्गान . . . सभावनः(?) ॥ १ ॥

प्रयोगोत्पत्त्यशास्त्रत्वाच्चन्द्रेषु न व्यवस्था स्यात् । सत्र भाष्य-कृता गोगाव्यादिशब्दानुदाहृत्य किमेते सर्वे एव ०

The colophon is nearly the same as before. Date : संवत् १५५२ वर्षे श्रावणशुदि १५ पूर्णिमास्यां तिथौ गुरुवासरे जन्माष्टमास्तम्य श्रीकपिलमुनिप्रतिष्ठितकपिलज्ञातो-याजोसीनानां लिखितं ॥ The same scribe copied also no. 2161. The last leaf is very much damaged. [GAIKAWAR.]

2164.

277. Fol. 138; size 11½ in. by 4 in.; 12-14 lines in a page; good old writing.

Nyāyasudhā, the second *pāda* of the second *adhyāya*.

It begins :

नमः श्रीरामचन्द्राय ॥ श्री एकवीरयै नमः ॥ शब्दान्तरे कर्मभेदः कृतानुबन्धत्वात् ॥ उपोद्योतप्रसक्तानुप्रसक्तादौ गते ऽधुना । शब्दान्तरादिभिर्भेदो लक्षणार्थो ऽभिधीयते तच्च शब्दान्तरं तावद्विस्मृतत्वात् प्रथममुदाह्रियते ।

Colophon : इति श्रीमत्तिकाखड्गमीमांसामखड्गप्रतिवसन्त-सोमयाजिभट्टमाधवात्मजभट्टसोमेश्वरकृतौ तन्त्रवाचनिकटीका(यां स)र्वानवच्छकारिण्यां न्यायसुधाख्यायां द्वितीयस्याध्यायस्य द्विती-यश्चरणः ॥ The epithet *Sarvānavadyakārīṇī* ap- pears also in the Oxford copy, see Aufrecht's Oxf. Cat., p. 219, no. 523.

This copy was written in Samvat 1568, as appears from the following verses, which the scribe has added at the end :

गम्भीराशयभट्टपादभणितिधाम्यद्विपश्चिह्न-
प्रौढाज्ञानविषयेयान्वतमसप्राग्भारकुक्षिभरिः ।

श्री(चिन्ता)मणिरस्ति रायवपदद्वन्द्वैकतानः सुधीर्

मीमांसां समलीलितखञ्जनुजनी रामस् तदीयः स्वयम् ॥ १ ॥

यत्कीर्तिर्नैड(sic!)मीलिमखड्गकला सौरभ्यपाटञ्चरा

धान्ता भूवलथं सुराधिपगुरोर्मूढानमास्कन्दति ।

सो ऽयं सर्वसुपर्वपर्वतसदृग्गर्वोद्गुराखर्वविद्

श्रीवास्तवभविष्यभवावतुनिर्दिनं चिन्तामणिः स्वैवान् ॥ २ ॥

वस्वङ्गवाणद्विजनायकैर्मिते

संवत्सरे भाद्रसितान्तर्निमे तिथौ ।

चारे रवी सूर्यपुरे ऽल्लिखद्विजो

गङ्गाधरः पूर्वैनयस्य पुस्तकम् ॥ ३ ॥ श्री . . .

यादृशं पुस्तकं दृष्ट्वा ०

संभूषं (सदपत्यवत्) परकराद्रक्ष्यं च सुखेत्रवत्

संशोध्यं व्रणिनो ऽङ्गवच्च सततं वीक्ष्यं च सम्मित्रवत् ।

बन्धं च(द्वन्द्वद्वयं)प्रतिदिनं स्मार्थं हरेनैवमवन्

नैवं सोदति पुस्तकं किल कदाप्येतद् गुरुणा वचः ॥

The words put in parenthesis are wanting, the left side of the last leaf being somewhat damaged; they have been added from the manuscript no. 2169 (3047, *Śāstradīpikā*), where the last verse occurs again.

[H. T. COLEBROOKE.]

2165.

1223. Foll. 60; size 11 in. by 5 in.; ten lines in a page; fair writing.

Two fragments of a commentary on the *Nyāyasūdhā*(?).

a. Foll. 1-52. A commentary referring to the first four *sūtras* of the fourth *pāda* of the first *adhyāya*, incomplete. The *Tantravārttika* is quoted on every page, the *Sūdhākāra* fol. 2a, l. 7, fol. 10b, l. 3, etc.

It begins:

उक्तं समासायैदमर्थं तस्मात्सर्वं तदर्थं स्यात् (I. 4, 1) ननु गुणविधिनामधेयचिन्ताया धर्मप्रमोपयोगसिद्ध्यर्थत्वात् ।

The commentary on the fourth *sūtra* begins fol. 48a, l. 1.

b. Foll. 53-60. *Rāṇakaprāyaścittaprakaraṇa* (thus the title in the colophon), incomplete in the beginning. The first words are: काम्येष्टिषु नैमित्तिकेकुष्टिषु (r. नैमित्तिकेष्टिषु) च यथोक्तदक्षिणां दद्यात् [H. T. COLEBROOKE.]

2166.

1569. Foll. 47 (and a leaf inserted after fol. 38); size 10½ in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1600 A.D.; eight lines in a page.

Tantātītamatatilaka, a gloss on *Kumārila's Tantravārttika*, by *Bhaṭṭa Bhavadēva*, surnamed *Bālavalabhībhujaṅga*. See Hall's Index, p. 170.

Adhyāya ii. *pāda* 1.

It begins:

भावाः कर्मशब्दास्तेभ्यः क्रिया प्रतीयेतैष सुखोऽभिधीयते (!) ॥ प्रथमे अध्याये प्रमाणलक्षणं वृत्तं । ° (*Śabara-bhāṣya*, Bibl. Ind., p. 108 to l. 3 *infra*) ° उत सर्वैरेक इति । अत्र भाष्यकारेण प्रथमे अध्याये प्रमाणलक्षणं वृत्तमिति सप्रपञ्चमभिधायानंतरं प्रधानाप्रधानानि परीक्ष्यन्ते । भिन्नानि चेति इत्यन्तेन प्रथमद्वितीययोरध्याययोर्हेतुहेतुमद्भावरूपः संबंधो दर्शितः । °

It ends: तदुक्तं ।

आज्ञायमानं ह्यनुपज्यमानमंतर्गतं तत्रनिरूपणायां ।

इहादिसाम्येन (?) तु लौकिकानां न संवरूपप्रतिपत्ति- [सिद्धिः ॥

इति । सूत्रं तु व्यक्तमेवेति ॥ इति श्रीबालवलभीभुजंगापर-
नाम्नो भट्टश्रीभवदेवस्य कृतौ तौताति(त)मततिलके द्विती-
यस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ॥

यो नाम कश्चिदिह संविदितं प्रमेयं

यथांतरे लिखति वा वदति स्वयं वा ।

मत्तुतामननुकीर्त्य स कीर्तिलोपान्

निःसंततिर्जगति जन्मशतानि भूयात् ॥

The leaf inserted between foll. 38 and 39, being itself marked 39, contains the end of *adhy. i. pāda* 4; its colophon being: इति श्री-
बालवलभी° तौतातिमततिलके प्रथमस्याध्यायस्य चतुर्थश्चरणः
समाप्तः ॥ यो नाम° as above.

The leaves are marked भव° भा°

Fol. 1 has the title तौतातिमततिलक°

Tantātita is a name for the followers of *Kumārila*, see Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 247. [H. T. COLEBROOKE.]

2167.

1547A. Foll. 20; size 10 in. by 4½ in.; nine lines in a page.

Tantravārttikaṭīkā, a commentary on the fourth *pāda* of the second *adhyāya* of *Bhaṭṭa Kumārila Svāmin's Tantravārttika*, by *Kamalākara Bhaṭṭa*, son of *Rāmakrishṇa Bhaṭṭa*, who was the son of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa Sūri*.

The *pāda* begins:

यावज्जीविकोऽध्यासः° (II. 4, 1) ॥ भाष्ये बहुचोक्तिश्चिन्ता-
नीपयिकत्वादतन्वमित्याह बहुचेति । लक्षणानां गतिं शङ्कते
न त्विति । अन्यमतेनाह केचिदिति । तदीयस्तार्त्तीयः । निराचष्टे
न त्विति । स । स्वमते गुणात् प्रयोगभेदाभेदं फलमाहात इति ।

Colophon: इति श्रीमज्जगद्गुरुमीमांसकनारायणभट्ट-
सूरिसूनु रामकृष्णभट्टात्मजमहामहोपाध्यायकमलाकरभट्टकृतायां
तन्ववान्तिकटीकायां तृतीयस्य(sic!) चतुर्थः पादोऽध्यायश्च
समाप्तः ॥

रामकृष्णतनूजेन कमलाकरशर्मेणा ।

यो ऽत्र ग्रन्थः कृतस् तेन प्रीयतां मे सदा शिवः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4. *Śālikanātha's commentary on the Mīmāṃsā-bhāṣya.*

2168.

422. Foll. 192; size 11½ in. by 4¼ in.; foll. 1-79 and 154-192 twelve to fourteen lines, foll. 80-153 eleven or twelve lines in a page; written, perhaps, by two different hands, but both of the 16th century.

Rijuvimalā Pañcikā, a commentary on *Śābara Svāmin's Mīmāṃsābhāṣya*, by *Śālikanātha Miśra*. The first *adhyāya*, incomplete.

In binding this MS. the first *pāda* has been cut up into two halves, the first ending fol. 79b (तृ of the original numbering), and the second beginning fol. 154a (तृ of the original numbering); the last *sūtra* of the first half is the sixth, कर्मैके तत्र दर्शनात् (fol. 75a, l. 3), the first *sūtra* of the second half is the fourteenth, प्रयोगस्य परम् (fol. 163b, l. 8). There have been placed between these two parts the last half of the second *pāda*, the whole third and nearly the whole fourth *pāda*. This middle part bears the numbers e to तृ; the first *sūtra* in the second *pāda* is the nineteenth, विधिर्वा स्यादपूर्वत्वाद्विद्वान् सन्नयैकम् (fol. 80a, l. 14), the second *pāda* ends fol. 86a, the third *pāda* ends fol. 127a, the last *sūtra* in the fourth *pāda* is the twenty-fourth, जातिः (fol. 153a). The first leaf of this copy is wanting, the second *sūtra* of the first *pāda* appears fol. 4a, l. 6: चोदनालक्षणो ऽर्थो धर्मः । कार्ये ऽर्थे इति । न कार्यावगमं विना प्रवृत्तिरूपयच्छते । तेन कार्याभिधायकतयैव वचनस्य प्रवृत्तेरुक्तता । The commentary on the third *pāda* begins: किमिदमस्तुतं चिन्त्यते । The commentary on the fourth

pāda begins: ननु चेदं प्रमाणलक्षणमस्मिन्नध्याये यथा प्रमाणं शब्दस्तथोच्यते ।

Colophon of the first *pāda*: इति शालिकनाथ-विरचितायां शाबरभाष्यटीकायां प्रथमस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ॥ Colophon of the second and third *pāda*: इति महोपाध्यायशालिकनाथमिश्रविरचितायां चतुर्विंशत्यां पञ्चिकायां प्रथमस्याध्यायस्य द्वितीयः (तृतीयः) पादः ॥

Śālikanātha's guru Prabhākara is quoted by *Mañkha* who lived between 1135 and 1145, and by *Sāyaṇa*, see Aufrecht's Cat. Cat., p. 353.

[H. T. COLEBROOKE.]

5. *Śāstradīpikā*, by *Pārthasārathi Miśra*.

2169.

3047. Eleven different manuscripts (a-l), all well written and of considerable age.

Śāstradīpikā, a commentary on the *Mīmāṃsāsūtras*, by *Pārthasārathi Miśra*, son of *Yajñātman* (see the second copy).

See Hall's Index, p. 173, no. xiii.; Weber's Cat. (Berl. 1853), p. 175, no. 601; Burnell's Tanj. MSS., p. 82.

The *Śāstradīpikā* has been published in Voll. VII.-XIV., New Series, of The Pandit (1885-1892).

a) Foll. 98; size 11¼ in. by 3½ in.; nine lines in a page.

The first *pāda* of the first *adhyāya*. In the introductory couplets the author says that he will be guided by *Kumārila's* authority:

लक्ष्मीकौस्तुभवक्ष्यसं मुररिपुं शुक्लसिक्तमोदको-

हस्तं पद्मपलाशताम्रनयनं पीताम्बरं शार्ङ्गिणम् ।

मेघश्याममुदारपीवरचतुर्विहं प्रधानात्यरं

श्रीवत्साङ्गमनादिमोक्षमृतं वन्दे विभुं चक्रिणम् ॥ १ ॥

न्यायाभासतमश्चक्षशास्त्रतत्त्वार्थदर्शिनीम् ।

कुमारिलमतोनाहं करिष्ये शास्त्रदीपिकाम् ॥ २ ॥

The copy described by Burnell gives the second verse as it is in no. 2172 (1089).

The commentary begins: **अनेन सूत्रेण प्रारम्भितस्य शास्त्रस्य श्रोतृप्रवृत्तिसिद्धये धर्मेज्ञानं कथ्यते ।**

It ends :

इति प्रमाणत्वमिदं प्रसिद्धमुक्तेह धर्मे प्रति चोदनायाः ।

अतः परं तु प्रविभज्य वेदं त्रेधा ततो वक्ष्यति तस्य यो ऽर्थः॥

b) Foll. 55; size 10 $\frac{3}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{4}$ in.; 8-12 lines in a page.

The second, third and fourth *pādas* of the first *adhyāya*.

The commentary begins: **अथातो धर्मेज्ञानासेत्यत्र प्रमाणस्वरूपसाधनफलैस्साभासैर्धर्मो जिज्ञास्यत्वेन प्रतिज्ञातः तत्रास्मिन्नध्याये प्रमाणं निरूप्यते ।** The second *pāda* ends fol. 6a, the third fol. 32b. The fourth *pāda* ends: **धर्मेप्रमाणमिह सिद्धमतः परं तद्वेदप्रकारविनियोगफलादिचिन्ताः ॥**

On foll. 25-44 the handwriting is very large and thick.

c) Foll. 53; size 10 $\frac{3}{4}$ in. by 3 $\frac{3}{4}$ in.; eight lines in a page.

The second *adhyāya*.

The commentary begins: **प्रथमे ऽध्याये धर्मस्य प्रमाणं निरूपितं । प्रथमे पादे चोदनायाः । अनन्तरं त्वर्थवाद-मन्तनामधेयस्मृत्याचाराणाम् । वाक्यशेषसामर्थ्ययोश्च संदिग्धार्थ-निरणये प्रामाण्यमुक्तम् । एवं समस्तेनाध्यायेन धर्मेप्रमाणनिरूपणा-त्कथंलक्षण(क)ो धर्म इत्ययमंशो विचारितः ।** The first *pāda* ends fol. 17b, the second fol. 41b, the third fol. 52b. The fourth *pāda* ends: **भेदः क्रियाणामिति साधितो ऽयमतः परं तद्विनियोगचिन्ता ।**

d) Foll. 67; size 10 $\frac{3}{4}$ in. by 4 in.; ten lines in a page.

The third *adhyāya*.

The commentary begins: **एवं सिद्धे भेदे शेषशेषि-त्वमिदानीं चिन्त्यते ।** The first *pāda* ends fol. 15b, the second fol. 25a, the third fol. 38b, the fourth fol. 49b, the fifth fol. 55b, the sixth fol. 64b, the seventh fol. 71b. The eighth *pāda* ends: **उक्तः शेषो हेतुरतस्तद्विनियोगे मानं श्रुत्याद्यत्रविरोधे परमानम् । पूर्वस्मात्साहुर्बलमत्रास्ति विरोधो नात्रेत्येवं शेषक-योक्ता परिपूर्णा ॥**

e) Foll. 26; size 10 $\frac{1}{2}$ in. by 3 $\frac{3}{4}$ in.; 10 or 11 lines in a page.

The fourth *adhyāya*.

The commentary begins :

प्रसिद्धे शेषशेषित्वे प्रयुक्तिरधुनोच्यते ।

शेषित्वैव च शेषस्य प्रयुक्तिरिति हेतुता ॥

यद्यपि न सर्वः शेषी शेषस्य प्रयोजकः तुषोषवापादेः कपालादिप्रयोजकत्वाभावात्तथापि शेषिण एव तावत् शेषाणां प्रयोक्तार इति शेषलक्षणस्य प्रयुक्तिलक्षणं प्रति हेतुतेति ततः परमारम्भः । The first *pāda* ends fol. 8b, the second fol. 13a, the third fol. 21b. The fourth *pāda* ends: **प्रसिद्धरूपे सति सोमयागेन दीक्षणीयादिषु वचैते तत् । ततः स एवेह फलान्वयेन प्रधानमन्ये तु तदङ्गभूताः ॥**

The manuscript ends with this verse :

निगमाय विलासकर्मणे मुनये जैमिनये च सूत्रिणे ।

शबराय च भाष्यकारिणे नम ईशाय कुमारिलात्मने ॥

f) Foll. 26; size 10 $\frac{1}{2}$ in. by 3 $\frac{3}{4}$ in.; 6 or 7 lines in a page; yellow coloured paper:

The fifth *adhyāya*.

The commentary begins :

प्रयुक्तिलक्षणे स्थितः प्रयोज्यवर्गनिरणयः ।

प्रयोज्यगोचरः क्रमस्ततः परं निरूप्यते ।

The first *pāda* ends fol. 11a, the second fol. 17b, the third fol. 23b. The fourth *pāda* ends: **एवं निरूपिता सम्यक् षट्प्रमाणानां क्रमस्थितिः ॥**

g) Foll. 39; size 10 $\frac{1}{2}$ in. by 3 $\frac{1}{2}$ in.; 10 or 11 lines in a page.

The sixth *adhyāya*.

The commentary begins :

भेदादिलक्षणैरेवमनुष्ठेये निरूपिते ।

को ऽनेनाधिक्रियेतेति सांप्रतं संप्रधार्यते ॥

The first *pāda* ends fol. 7b, the second fol. 13a, the third fol. 18b, the fourth fol. 24b, the fifth fol. 31a, the sixth fol. 33b, the seventh fol. 36b. The eighth *pāda* ends: **अधिकृतिरिति सिद्धा भेदशेषप्रयुक्तिक्रमनियमविचारैरेतया चाधिकृत्या । सुविदित उपदेशो ऽनन्तरं चातिदेशो विकृतिषु तत ऊहो बाधतन्त्रप्रसङ्गः ॥** The writer begs: **करकृतमपराधं क्षन्तुमर्हन्ति सन्तः ॥**

h) Foll. 34; size 10½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

The ninth *adhyāya*.

The commentary begins: सिद्धे ऽतिदेशे ऽधुनातिदिधानां पदार्थानां मन्त्रसामसंस्काराणां हारान्नरसंबन्धनिमित्ता-
न्यथाभावात्मक ऊहश्चिन्त्यते । The first *pāda* ends fol. 16a, the second fol. 25b. Foll. 30-33 (of the original numbering, four leaves) comprising the end of the third and the beginning of the fourth *pāda* are wanting. The last *sūtra* before the gap is: मेधपतित्वं स्वमिदवत् . . . (fol. 29, last line), the first *sūtra* after it is: प्रशसा-
स्यभिधानम् ॥ The fourth *pāda* ends:

प्राकृताथेपतितान्यकार्यतो मन्त्रसामविधये च संस्कृती
(० ते ed.) ।

एवमूहविधिरत्र चिन्तितो बाधचिन्तनमतः करिष्यते ॥

i) Foll. 68; size 11 in. by 4½ in.; ten lines in a page.

The tenth *adhyāya*.

The commentary begins: ऊहे सिद्धे ऽतिदिधानां बाधाभ्युच्चयचिन्तया । इयन्ना दशमे ऽङ्गानां विकृतिष्वभिधीयते । The first *pāda* ends fol. 8a, the second fol. 17a, the third fol. 24a, the fourth fol. 34a, the fifth fol. 45a, the sixth fol. 51a, the seventh fol. 58b.

The eighth *pāda* ends:

तदेवं लुप्तार्थं यदपिच निषिद्धं विकृतिषु
तथा प्रत्याघातं विविधमिह बाध्यं व्यवसितम् ।
अतस्त्वन्यस्याभ्युच्चयविधिरियन्नैवमुदिता
प्रयोगेयज्ञायास्तत उपरि चिन्तां प्रकुरुते ॥

k) Foll. 22; size 11 in. by 5 in.; 11-16 lines in a page.

The eleventh *adhyāya*.

The commentary begins: दशमे ऽध्याये बाधाभ्यु-
च्चयचिन्तया विकृतिष्वङ्गपरिमाणं चिन्तितम् । अतिदेशविचारश्च
सप्रमादिभिर्देशमपर्यन्तैः समाप्तः । संप्रत्यपदेशातिदेशसाधारण्येन
प्रयोगपरिमाणं परिमाणप्रसङ्गादेकादशे तन्त्रावापचिन्तया
चिन्त्यते । The first *pāda* ends fol. 5b, the second fol. 12a, the third fol. 16b. The fourth *pāda*
ends: तन्त्रावापनिमित्तप्रयोगपरिमाणनिर्णयो वृत्तः ॥ प्रास-
ङ्गिके प्रयोगे परिमाणमतः प्रवक्ष्यामः ॥

Date: संवत् ११३६ समये चैत्रमुदिदशम्यां समाप्तं श्री ०
भारद्वाजदिवाकरेण लिखितं स्वार्थं परार्थं च श्रीसूर्यार्पणमस्तु ॥

l) Foll. 17; size 11 in. by 5 in.; 12-15 lines in a page.

The twelfth *adhyāya*.

The commentary begins: सकृदनुष्ठितमप्यङ्गं बहूनां
प्रधानानामेकदेशकालकर्तृणां शक्नोत्युपकर्तुमियेतन्नलक्षणोक्त-
मुपजीव्यं किं ० The first *pāda* ends fol. 7b, the second fol. 11b, the third fol. 14b. The fourth
pāda ends: मध्ये तन्त्रं यस्य येषां विधानं तेषु प्रोक्तो
मुद्यतन्त्रप्रसङ्गः (no. 1226 मुख्य ०) । जिज्ञास्यो वाचमे (sic!
no. 1226 यो धर्मे) उक्तश्रुतौ स प्रज्ञातो लक्षणैर्द्वादशानैः ॥
The scribe has added the following verse:

संभूयं सदपत्यवत् परकराद्रुष्यं च मुञ्चेन्नवत्
संशोध्यं त्रयिताङ्गवत् प्रतिदिनं वीर्यं (च) सन्मित्रवत् ।
बध्यं वद्वदस्यं च न च विस्मयं करेनैर्ह्वेन
[(हरेनैमवन्?)

नैवं सीदति पुस्तकं किल कदाप्येतदुरुणा वचः ॥

The same verse occurs at the end of a copy of the *Nyāyasūdhā*, see no. 2164 (277).

Date: संवत् ११३६ समये अथिकज्येष्ठकृष्णत्रयोदश्यां
समाप्तं ॥ भारद्वाजदिवाकरेण संपादितं ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2170, 2171.

2315 & 1226. A second copy of *Pārthasārathi's Śāstradīpikā*:

2315. Foll. 226; size 11 in. by 4½ in.;
fol. 1-64 (a) generally twelve lines, fol. 65-104
(b) eleven lines, fol. 105-146 (c) ten lines,
fol. 147-226 (d) ten lines in a page. Only
the last part is dated, but the other parts
belong to the same time, though not written
by the same hand.

a) The first *pāda* of the first *adhyāya*.
Foll. 64.

b) The second, third and fourth *pādas* of the
first *adhyāya*. Foll. 40. The second *pāda*
ends fol. 6a, l. 6 (the colophon and a few words

from the end of this *pāda* and the beginning of the third have been omitted), the third *pāda* ends fol. 24b.

c) The second *adhyāya*. Foll. 42. The first *pāda* ends fol. 13b, the second fol. 32b, the third fol. 41b.

d) The third *adhyāya*. Foll. 80. The first *pāda* ends fol. 15b, the second fol. 25b, the third fol. 39b, the fourth fol. 51a, the fifth fol. 57b, the sixth fol. 67a, the seventh fol. 74b. In the last colophon *Pārthasārathi* is called *Yajñātmasūnu*: इति श्रीमद्यज्ञात्मसूनुपाख्यसारथिमिश्रविरचितया श्रीमत्पूर्वमीमांसायानभिमुक्तानुभूतायां शास्त्रदीपिकायां तृतीयाध्यायस्याष्टमः पादः ।

Date : संवत् १८१३ मीतिजसवदी (ज्येष्ठ^०) ११ लीतं पुनं जयनाथका ऐक्सुत सदासीब कासीवासरी ।

1226. Foll. 224; size 11 in. by 4½ in.

The remaining nine *adhyāyas* of *Pārthasārathi's Śāstradīpikā*.

The fourth *adhyāya* ends fol. 24a (the first *pāda* fol. 8a, the second fol. 12b, the third fol. 18b); the fifth *adhyāya* ends fol. 37b (the first *pāda* fol. 29a, the second fol. 32b, the third fol. 35b); the sixth *adhyāya* ends fol. 71a (the first *pāda* fol. 43a, the second fol. 48b, the third fol. 53a, the fourth fol. 58b, the fifth fol. 64a, the sixth fol. 66a, the seventh fol. 69a); the seventh *adhyāya* ends fol. 81a (the first and second *pāda* fol. 74a, the third fol. 78a); the eighth *adhyāya* ends fol. 88b (the first *pāda* fol. 86a, the second fol. 86b, the third fol. 88a); the ninth *adhyāya* ends fol. 119b (the first *pāda* fol. 101b, the second fol. 109a, the third fol. 113b); the tenth *adhyāya* ends fol. 185a (the first *pāda* fol. 125a, the second fol. 134a, the third fol. 140b, the fourth fol. 149b, the fifth fol. 159b, the sixth fol. 165b, the seventh fol. 174a); the eleventh *adhyāya* ends fol. 207b (the first *pāda* fol. 189b, the second fol. 196a, the third fol.

201a); the twelfth *adhyāya* ends fol. 225b (the first *pāda* fol. 214b, the second fol. 219b, the third fol. 222b).

Fol. 84 is wanting. Fol. 156b, half the page is blank, but without there being an omission. At the end of the fourth *pāda* of the tenth *adhyāya*, *Pārthasārathi* is again called *Yajñātmasūnu*.

Date :

डोंड्रेदु (sic! डोंड्रेन्दु i.e. Samvat 1812) भद्रे
पदे चतुर्दश्यां शनी स्विते ।
लिखितेयं काशिकायां शुभा शास्त्रप्रदीपिका ॥१॥ श्रीः॥
यत्रास्ते भगवानांशो विश्वेश्वर उमापतिः ।
तस्यैवा(नु)ग्रहादेव सर्वं सिद्धति देहिनाम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2172.

1089. Foll. 246; size 13½ in. by 9½ in.; generally twenty-eight lines in a page; written in the Bengali character.

Śāstradīpikā, a third, complete copy of *Pārthasārathi Miśra's* commentary on the *Mīmāṃsāsūtra*.

The first *adhyāya* ends p. 137 (the first *pāda* p. 95, the second p. 101, the third p. 121); the second *adhyāya* ends p. 178 (the first *pāda* p. 150, the second p. 168, the third p. 177); the third *adhyāya* ends p. 255 (the first *pāda* p. 192, the second p. 202, the third p. 216, the fourth p. 227, the fifth p. 233, the sixth p. 242, the seventh p. 250); the fourth *adhyāya* ends p. 279 (the first *pāda* p. 262, the second p. 267, the third p. 274); the fifth *adhyāya* ends p. 296 (the first *pāda* p. 286, the second p. 290, the third p. 294); the sixth *adhyāya* ends p. 333 (the first *pāda* p. 303, the second p. 308, the third p. 314, the fourth p. 319, the fifth p. 325, the sixth p. 328, the seventh p. 331); the seventh *adhyāya* ends p. 344 (the first *pāda* p. 337, the second p. 337, the third

p. 342); the eighth *adhyāya* ends p. 351 (the first *pāda* p. 348, the second p. 349, the third p. 350); the ninth *adhyāya* ends p. 384 (the first *pāda* p. 364, the second p. 372, the third p. 377); the tenth *adhyāya* ends p. 449 (the first *pāda* p. 391, the second p. 400, the third p. 406, the fourth p. 416, the fifth p. 427, the sixth p. 434, the seventh p. 440); the eleventh *adhyāya* ends p. 471 (the first *pāda* p. 454, the second p. 460, the third p. 465); the twelfth *adhyāya* ends p. 489 (the first *pāda* p. 478, the second p. 483, the third p. 486).

The introductory couplets are not quite the same as in no. 2169 (3047), the second being:

शबरस्वामिनं नत्वा भट्टाचार्य्यैश्च जैमिनिं ।
कुमारिलमतनाहं °

[H. T. COLEBROOKE.]

2173-2175.

1272 & 1273. Two large volumes of equal size, in European book form; size 9½ in. by 13½ in.; written in the Bengali character, on yellow paper, in the beginning of the 19th century.

1272a. Foll. 69 (paged १-१३९); 27-30 lines in a page.

Yuktisnehaprapūrāṇī Siddhāntacandrikā, the oldest commentary on the *Śāstradīpikā*, by *Rāmakrishṇa Bhaṭṭa*, son of *Mādhava* and *Prabhāvatī*. They descended from *Mālava* brahmans who belonged to the *gotra* of *Parāśara*. *Mādhava* left his native country for Benares. *Rāmakrishṇa* became a famous *paṇḍit* of Benares; he received the title of *Bhaṭṭa* from *Rājarāja Gopīnātha*, and the surname *Paṇḍitaśiromaṇi* from *Balabhadra*, who was the guru of *Pratāparudra Gajapati*, in consequence of his composing the *Pratāpa-mārttaṇḍa*. All this and other genealogical

dates appear in the introductory verses. According to a statement in Hall's Index, p. 173, no. xiv., this work was composed "in the year 1600 of *Vikramārka*."

This MS. contains only the first *pāda* of the first *adhyāya*. It begins:

अहययीवाय नमः ॥

आनन्दाश्रितवदनं सदनं रघुनन्दनं दयामुक्तोः ।

सीतालक्षणसहितं वन्दे गिरिशादिभिर्वन्द्यं ॥ १ ॥

विधिश्रुतिस्मृतिद्वारमद्वारं योगिनामपि ।

वाञ्छितार्थप्रदं धर्मप्रमाणं राममाश्रये ॥ २ ॥

वाच्यं वन्दे गिरिशतनयं गोत्रदेवीश्च भक्त्या

वेदव्यासं मुनिवरमथो (र. ० यो) जैमिनिं सूत्रकारं ।

व्याख्यातारं गहनवचनं भाष्यकारश्च पूज्यं

भट्टाचार्यं शिक्षितगतिनं तन्मनोजान् गुरुश्च (र. गुरुश्च)

अक्षयत्र रेवोत्तरतीरवर्ति-

[॥ ३ ॥

देशः प्रसिद्धो भुवि मालवाख्यः ।

सौकारमाहिम्नतिका (र. माहिम्न ०) विशाल-

तीर्थोद्यधिष्ठानकृतात्मभीक्ष्णः (र. ० भीक्ष्णः) ॥ ४ ॥

वशिष्ठ (र. वासिष्ठ) पाराशरवत्सकौत्स-

साखिल्य (र. शा ०) सत् मार्गव (र. सद्गर्गव ?) गौतमश्च ।

वंशाः प्रसिद्धा भुवि मालवानां

पूर्वैश्चित्तोऽनेन्द्रसमर्चितानां ॥ ५ ॥

वंशो विद्याविनयविमल (ल) त्वेषु कश्चित् प्रसिद्धः

कर्म्मब्रह्मप्रवणमतयः सर्वे एव द्विजेन्द्राः ।

गोत्रं वंशप्रवरसहितं यत्र पाराशराख्यं

निर्विण्णो (?) भुवनजननी देवता सा पुरेति ॥ ६ ॥

शिवदासाभिधत्तत्र वंशे पाराशराह्वये ।

वेदशास्त्रार्थसम्पन्नः सदाचारपरो भवेत् (र. भवत्) ॥ ७ ॥

तत्र पुत्रोन्मिवशस्मी (र. तस्मात्पुत्रो मिव ०) द्विजेन्द्रो

मित्रः साक्षाद्भूतजोविशेषैः ।

विद्वद्भूतैः पूजितः सर्वशास्त्र-

व्याख्याशिष्यः (र. ० शिष्टः) कीर्तितो ऽसौ पृथिव्या ॥ ८ ॥

जनार्दनस्तस्य सुतो मनिषी (र. मनीषी)

जनार्दनाच्चानिरगो (र. ० रतो) बभूव ।

वेदेषु शास्त्रेषु च गीतकीर्तिर्

महोपतीन्द्राच्चैतरम्यमूर्तिः ॥ ९ ॥

तस्माज्जातो वेदशास्त्रेध्वती(r.० ध्वधीती)
 गङ्गादेव्या नैरवाख्यो(r.भैरवा०) द्विजेन्द्रः ।
 कीर्तिर्येनोपाजिता विश्ववन्द्या
 वृत्तिश्याम्या भूपतेः शेषवश्यान्(r.० वंश्यात्) ॥ १० ॥
 समुत्पन्नस्तस्मादतिविमल(ल)कीर्तिर्द्विजवरः
 कृती पूतादेव्या(पूना० Hall) दिशि दिशि च(r.स?)
 [नारायण इति ।

प्रसिद्धिः शास्त्रेषु क्षितिपतिसमूहार्चितपदः
 परब्रह्मानन्दामृतसमाम्नादनपटः ॥ ११ ॥

तस्माद्भूद्धर्म्मैतनूरथाया
 श्व(र.श्री)माधवः पुण्यचरित्रकीर्तिः ।
 वेदानचित्रक्रमवत्प्रवृत्तिः
 श्रीरामचन्द्रार्चितचित्रवृत्तिः ॥ १२ ॥
 स्वदेशादागतः काश्या शास्त्राध्य(य)नसिद्धये ।
 सकलप्रकृतिभाग्या स्थितिस्तत्र(r.० भाग्यां स्थिति)
 [चकार ह ॥ १३ ॥

तस्माज्जातः प्रभावतां रामकृष्णाभिधः सुधीः ।
 पितृभक्तिपरः काश्या सर्वशास्त्र[?]विशारदः ॥ १४ ॥
 तत्र ग्रन्थविनिर्माणवृत्ता(?) प्रकटीकृता ।
 कीर्तिश्च येन विपुला पूर्वापरसमुद्रयोः ॥ १५ ॥
 राजराजाभिध[?] श्रीमन्नोपीनाथद्विजोत्तमान्(r.० मात्) ।
 विद्वन्नगरवृक्षेषु प्राप्तं भट्टपदं स्थिरं ॥ १६ ॥
 गजपतिसदसि प्राप्ता -- बलभद्रराजगुरोः ।
 पण्डितशिरोमणिरिति प्रतापमार्त्तखडनिर्म्माणात् ॥ १७ ॥
 स तु शास्त्रप्रसादेन व्याचष्टे शास्त्रदीपिकां ।
 निमित्तमात्रमत्रैषा व्याख्याता रघुनन्दनः ॥ १८ ॥
 न शास्त्रदीपिकाटीका कृता केनापि सूरिणा ।
 तदपूर्वाध्वसंचारी नोपहास्यः(ः) स्वलक्षणं ॥ १९ ॥

ग्रन्थकारा(r.० कारेण) ग्रन्थारम्भे तत्समाप्तिप्रचयगमनाभ्यां
 शिष्टाचारपरिग्रामं विशिष्टेष्टदेवताप्रणतिरूपं मङ्गलमाचरितं
 लक्ष्मीकौस्तुभमिति ।

The end of this MS. is : अतः परमित्यनेनैतदाह
 नेह प्रमाणलक्षणं समानं सर्वथादादिप्रामाण्याप्रतिपादनार्त्तं तेनात्र
 सिद्धे ऽपि चोदनाप्रामाण्ये तत्सरणपादत्रयेण विध्यर्थेवादमन्वा-
 त्तना वेदं त्रेधा विभज्य ततः स्तुत्यादिप्रयोजनप्रतिपादनेन कृत्स्नस्य
 वेदस्य धर्म्मं प्रति प्रामाण्यं प्रतिपादयिष्यत इति

नानाग्रन्थस्थितं पूर्वं प्रमेयं फक्किकाश्च ताः ।
 संक्षिप्तलिखिता नात्र कल्पितं लिखितं मया ॥

एषामादर एव नास्ति कृतीनां(r.कृतिनां) शास्त्रेण तेषामयं
 ग्रन्थः क्वाप्युपयुज्यते जडधिया(r.०यां) तन्वान्तराभ्यासिनां ।
 -- धर्म्मविचारणे सुकृतिनां श्रद्धादरौ तत्कृते
 ग्रन्थो ऽयं रचितो गभीरमनसां शास्त्रार्थकल्याणदुमः ॥

Colophon: इति श्रीमत्पाराशरगोत्रसकलशास्त्रविशारद-
 श्रीमाधवात्मजरामकृष्णभट्टविरचितायां शास्त्रदीपिकाटीकायां
 युक्तिचेहप्रपूरणाय सिद्धान्तचन्द्रिकाख्यायां प्रथमाध्यायस्य प्रथम-
 पादः । समाप्तश्च अयं तर्कचरणः ॥

1272b & 1273. *Mayūkhāmālikā*, a commen-
 tary on the *Śāstradīpikā*, by *Somanātha*, son
 of *Sūra Bhaṭṭa*, and younger brother of *Veṅka-
 ṭādhri Yajvan*, who was also his teacher, "*Āndhra
 Brāhmanas* of the *Niṭṭala* family," see Hall's
 Index, p. 176, no. xvii. This commentary
 begins with the second *pāda* of the first *adhyāya*.

1272b. Foll. 251 (71-321); foll. 188-219
 and 264-321 (the best parts of the whole MS.)
 twenty-eight lines, foll. 71-128 generally twenty-
 eight or twenty-seven lines, foll. 130-158 thirty
 to thirty-seven lines, foll. 158-187 and 220-263
 twenty-nine to thirty-three lines in a page.

This part begins with the second *pāda* of
 the first *adhyāya*, and ends in the beginning
 of the first *pāda* of the sixth *adhyāya*.

The introductory verses are :

सौ रामाय नमः ॥

आविष्करोतु विबुधैरभिवन्दनीयां

वाचं* स को ऽपि मम वल्लभसार्धभौमः ।

वंशो ऽपि यत्परि(गृहीत)तया† विभर्त्ति

वाचालतां त्रिभुवनैकविमोहयित्रीम् ॥ १ ॥

अधिगत्य कलामखिलामग्रभवाङ्केट्टाद्रियज्ञगुरोः ।

वचनैरनतिप्रचुरैर्व्याकुर्वे शास्त्रदीपिकां विशदम् ॥ २ ॥

* Such is the reading of the second copy; the
 present MS. has अभिधीयतो वन्दनीयां वाचात्.

† Only परि . . ततया is legible, but the second copy
 has परोगृहीतया(sic!).

विबुधाः प्रणम्य मूर्त्तिं बहुधा वः प्रार्थये कृतावस्थाम् ।
अर्पयत दृशं सूक्ष्मं निन्दत परतोऽभिनन्दत वा ॥ ३ ॥

परिलिखतः किञ्चिदपि प्रकृतिर्भवति प्रमाद इति ।

अन्विष्य गुणकणानप्यभिनन्दत वीतमत्सरा विबुधाः ॥ ४ ॥

आज्ञायस्य क्रियार्थे (I. 2, sū. 1) । ननु अर्थवादादेः
प्रामाण्यविचारस्य धर्मेविचारात्मकत्वाभावात् कथं शास्त्रसङ्ग-
तिरित्याशङ्क्य शास्त्रार्थप्रदर्शनपरप्रथमसूत्रार्थकथनेन शास्त्रसङ्गतिं
तावद्दर्शयति अथात इति अत्राप्यशब्द आनन्तर्यार्थकः अतःशब्द-
स्त्वनधीतवेदो वेदार्थभूतं धर्मे विचारयितुं न शक्नोतीति पूर्व-
प्रवृत्ताध्ययनहेतुत्वस्थिरीकरणार्थस्तन्मुखेनाप्यशब्दस्यार्थान्तरपर-
त्वशङ्कानिराकरणार्थं सूत्रे च कर्त्तव्येति पदमध्याहर्तव्यमत एव
ग्रन्थकारेण जिज्ञास्यत्वेनेति ०

The first *adhyāya* ends fol. 128a (the second *pāda* fol. 82a, the third fol. 101b); the second *adhyāya* ends fol. 175b (the first *pāda* fol. 143b, the second fol. 164a, the third fol. 174b); the third *adhyāya* ends fol. 262b (the first *pāda* fol. 191a, the second fol. 203a, the third fol. 219a, the fourth fol. 232b, the fifth fol. 239b, the sixth fol. 250b, the seventh fol. 257b); the fourth *adhyāya* ends fol. 300b (the first *pāda* fol. 278a, the second fol. 285a, the third fol. 295a); the fifth *adhyāya* ends fol. 321a (the first *pāda* fol. 309a, the second fol. 313a, the third fol. 318b).

Colophon of the fourth *pāda* of the first *adhyāya* :

इति श्रीनिष्ठलकुलतिलकसूरभट्टमहोपाध्यायतनूभवस्य वेङ्क-
टाद्रियज्जगुरुचरणानुजस्य सोमनाथसर्वतोमुखयाजिनः कृती
शास्त्रदीपिकाव्याख्यायां मयूखमालिकाव्यायां प्रथमाध्यायस्य
चतुर्थः पादः समाप्तः ॥

1273. Foll. 220 (322-541); foll. 322-457 and 480-541 twenty-eight lines, foll. 458-479 thirty to thirty-six lines in a page.

The vi.-xii. *adhyāyas*.

The sixth *adhyāya* ends fol. 358a (the first *pāda* fol. 330a, the second fol. 336a, the third fol. 341b, the fourth fol. 345b, the fifth fol. 352a, the sixth fol. 353b, the seventh fol. 356b);

the seventh *adhyāya* ends fol. 375b (the first *pāda* fol. 363b, the second fol. 372b, the third fol. ?); the eighth *adhyāya* ends fol. 385b (the first *pāda* fol. 381b, the second fol. 383a, the third fol. 384a); the ninth *adhyāya* ends fol. 425a (the first *pāda* fol. 402a, the second fol. 412b, the third fol. 418a); the tenth *adhyāya* ends fol. 496a (the first *pāda* fol. 433a, the second fol. 443b, the third fol. 451a, the fourth fol. 461a, the fifth fol. 471a, the sixth fol. 477a, the seventh fol. 484b); the eleventh *adhyāya* ends fol. 521a (the first *pāda* fol. 501a, the second fol. 508b, the third fol. 515a); the twelfth *adhyāya* ends fol. 541b (the first *pāda* fol. 529a, the second fol. 534a, the third fol. 538a).

[H. T. COLEBROOKE.]

2176-2179.

1011, 1374, 1375, 1376. *Mayūkhāmālikā*, a second copy, not quite complete. In the colophons the father of *Somanātha* is very often called *Sūru* instead of *Sūra*.

1011. Foll. 203; size 11½ in. by 6 in.; eight, sometimes nine lines in a page.

The three *pādas* of the first *adhyāya*, in a modern hand.

The second *pāda* ends fol. 36a, the third fol. 106a.

1374. Foll. 183; size 10½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page.

The second and third *adhyāyas* (incomplete), in two parts, but both in the same handwriting.

a) The second *adhyāya*. Foll. 69. The first *pāda* ends fol. 22a, the second fol. 53b, the third fol. 67b.

Date: संवत् १८१८ मिते अगन चदि १२ सोमके लिखा पोषी.

b) The third *adhyāya*. Foll. 114. The first *pāda* ends fol. 20a, the second fol. 35a,

the third fol. 57b, the fourth fol. 72b, the fifth fol. 82b, the sixth fol. 97b, the seventh fol. 107b. The eighth *pāda* is not complete, breaking off in the explanation of the thirty-third *sūtra* (अपनयस्त्वेकदेशस्य विद्यमानसंयोगात्). Towards the end there are many omissions in this copy, caused, as it seems, by the illegibility of the original manuscript.

1375. Foll. 259; size 10½ in. by 4½ in.

The fourth, fifth, sixth (incomplete), seventh and ninth *adhyāyas*, in four parts, but all in nearly the same handwriting.

a) The fourth and fifth *adhyāyas*. Foll. 95; foll. 1-36 fourteen lines, foll. 37-95 nine to twelve lines in a page.

The fourth *adhyāya* ends fol. 53b (the first *pāda* fol. 19a, the second fol. 28a, the third fol. 41b); the fifth *adhyāya* ends fol. 95b (the first *pāda* fol. 61a, the second fol. 70b, the third fol. 90a).

b) The sixth *adhyāya*, incomplete. Foll. 49; generally eleven lines in a page.

The first *pāda* ends fol. 7a, the second fol. 17b, the third fol. 24a, the fourth fol. 33a, the fifth fol. 45a, the sixth fol. 48b. The seventh *pāda* breaks off in the explanation of the first *sūtra*.

c) The seventh and eighth *adhyāyas*. Foll. 45; eleven lines in a page.

The seventh *adhyāya* ends fol. 29a (the first *pāda* fol. 9b, the second fol. 10b, the third fol. 24b); the eighth *adhyāya* ends fol. 45b (the first *pāda* fol. 38b, the second fol. 41a, the third fol. 43b).

In the last colophon *Somanātha's* father is called *Sūri*.

d) The ninth *adhyāya*. Foll. 70; foll. 1-14 and 29-70 eleven lines, foll. 15-28 ten lines in a page.

The first *pāda* ends fol. 32a, the second fol. 49a, the third fol. 59a.

Date : संवत् १८२० जेटवदी ४.

1376. Foll. 199; size 10½ in. by 4½ in.

The tenth, eleventh and twelfth *adhyāyas*, in three parts. The handwriting is the same as in no. 2178 (1375).

a) The tenth *adhyāya*. Foll. 124; foll. 1-83 eleven lines, foll. 84-124 ten lines in a page.

The first *pāda* ends fol. 12b, the second fol. 28b, the third fol. 39b, the fourth fol. 55a, the fifth fol. 74b, the sixth fol. 85b, the seventh fol. 102b.

Date : संवत् १८१९.

b) The eleventh *adhyāya*. Foll. 42; eleven lines in a page.

The first *pāda* ends fol. 9b, the second fol. 21b, the third fol. 32b.

Date : संवत् १८१९.

c) The twelfth *adhyāya*. Foll. 33; 11 or 12 lines in a page.

The first *pāda* ends fol. 14a, the second fol. 22a, the third fol. 27b.

Fol. 22a the colophon begins : पूतिसोमनाथ-यज्जनः . . .

[H. T. COLEBROOKE.]

2180, 2181.

1218 & 1219. *Śāstradīpikāprakāśa*, *Campakānātha's* commentary on the *Śāstradīpikā*, beginning with the second *pāda* of the first *adhyāya*. See Hall's Index, p. 178, no. xx.

1218. Foll. 186; size 11 in. by 4½ in.; twelve lines in a page.

The three last *pādas* of the first *adhyāya*, and the second and third *adhyāyas*.

It begins :

नत्वा गुरुन् गणाधीशं वाणीं चाभीष्टसिद्धये ।
प्राचीनदर्शितदिशा व्याचक्षे शास्त्रदीपिकाम् ॥
प्राचीनविमृतव्याख्यादर्शनालसचेतसाम् ।
उपकाराय यत्नो ज्यं वाक्यार्थैकप्रकाशने ॥

आज्ञायस्य ॥ अस्मिन्नाध्याये करिष्यमाणस्याथैवाहमन्वस्मृति-
नामधेयादिविचारस्य शास्त्रसंगतिं तावद्दर्शयितुं शास्त्रार्थप्रदर्श-
नपरप्रथमसूत्रार्थं दर्शयति ।

The first *adhyāya* ends fol. 71a (the second *pāda* fol. 12a, the third fol. 44a); the second *adhyāya* ends fol. 121b (the first *pāda* fol. 87a, the second fol. 110b, the third fol. 120a); the third *adhyāya* ends fol. 186a (the first *pāda* fol. 134a, the second fol. 142b, the third fol. 152b, the fourth fol. 161a, the fifth fol. 165b, the sixth fol. 174b, the seventh fol. 181a).

The last colophon is : इति श्रीचन्यकनायकृती
शास्त्रदीपिकाव्याख्याने प्रकाशाख्याने तृतीयाध्यायस्य अष्टमः
पादः ॥

1219. Foll. 172; size 10½ in. by 4½ in.

The last nine *adhyāyas*, from the fourth to the twelfth, in three different parts.

a) The fourth, fifth and sixth *adhyāya*. Foll. 74; foll. 1-17 twelve or thirteen lines, foll. 18-74 ten lines in a page.

The fourth *adhyāya* ends fol. 18b (the first *pāda* fol. 8b, the second fol. 12b, the third fol. 16a); the fifth *adhyāya* ends fol. 38b (the first *pāda* fol. 26b, the second fol. 31a, the third fol. 36a); the sixth *adhyāya* ends fol. 74a (the first *pāda* fol. 45a, the second fol. 49b, the third fol. 54a, the fourth fol. 60a, the fifth fol. 67b, the sixth fol. 69a, the seventh fol. 72a).

On fol. 18 another handwriting is setting in. The date of this latter part is संवत् ११६६. In the first part the text of the *sūtras* has been written with red ink.

b) The seventh, eighth, ninth and tenth *adhyāya*. Foll. 82; 12-15 lines in a page.

The seventh *adhyāya* ends fol. 83b (the first and second *pāda* fol. 78a, the third fol. 82b); the eighth *adhyāya* ends fol. 89a (the first *pāda* fol. 85b, the second fol. 86b, the third fol. 88a); the ninth *adhyāya* ends fol. 112b (the first *pāda* fol. 99a, the second fol. 105b, the third fol. 107b); the tenth *adhyāya* ends fol. 156a (the first *pāda* fol. 117a, the second fol. 122b, the third fol. 126b, the fourth fol. 132b, the fifth fol. 140b, the sixth fol. 144b, the seventh fol. 150a).

c) The last two *adhyāyas*. Foll. 16 (157-172); 15-17 lines in a page.

The eleventh *adhyāya* ends fol. 165a (the first *pāda* fol. 158b, the second fol. 161a, the third fol. 163a); the twelfth *adhyāya* ends fol. 172a (the first *pāda* fol. 167a, the second fol. 169b, the third fol. 171a).

[H. T. COLEBROOKE.]

6. *Nyāyaratnamālā* by Pārthasārathi.

2182.

2128. Foll. 182; size 10 in. by 4½ in.; nine lines in a page; good old writing. Part of fol. 95 and nearly the whole of fol. 100 are left blank, which seems to indicate small lacunæ.

Nyāyaratnamālā, an exposition of the *Mīmāṃsā* doctrine, in verse and prose, following Kumārila Svāmīn's *Vārttika*, by Pārthasārathi Mīśra, son of Yajñātman. See Hall's Index, p. 172, no. xi.

It begins :

आनन्दमृतं ज्ञानमजं साक्षिणमोक्षरं ।
ब्रह्म सर्वमसर्वं सदसद्वदे हरिं विभुं ॥ १ ॥
मीमांसाख्यवसंभूतैः कुमारस्वामिनोद्भूतैः ।
न्यायरत्नैरहं मालां संयोज्यामि मनोरमा ॥ २ ॥
तत्र स्वाध्यायविध्यर्थः प्रथमं तावदुच्यते ।
आचार्यदृष्टिमाश्रित्य परपक्षनिरासतः ॥ ३ ॥
तत्र तावदिदं केचित् पूर्वपक्षं प्रचक्षते ।
आचार्यकनियोगार्थः स्वाध्यायस्तत्रयुक्तिः ॥ ४ ॥

प्रथमावगतत्वेन तद्धि युक्तं प्रयोजनं ।

न तु वाक्यार्थविज्ञानं तद्धि पञ्चाप्रतीयेते ॥ ५ ॥

तेनाविवक्षितार्थत्वाद्देस्यार्थविचारणं ।

न कर्तव्यमतः शास्त्रं मीमांसार्थमनर्थकं ॥ ६ ॥

आचार्यकरणप्रयुक्तस्य हि स्वाध्यायाध्ययनस्य प्रयोजनापेक्षायां पुरुषांतरगामित्वेन बहिरंगमपि प्रथमावगतत्वेन तत्सिद्धिरेवास्य प्रयोजनं युक्तं न त्वर्थज्ञानं पञ्चाङ्गावित्वात् । तेनान्यार्थत्वात् । वेदाध्ययनस्याविवक्षितो ऽर्थः अविवक्षितश्च न निरर्थकः । प्रयोजनाभावात् । अकर्तव्ये च निरर्थके विचारो न कर्तव्य इति तदात्मकं मीमांसाशास्त्रं अनर्थकत्वादनारम्भणीयमिति कथं पुनराचार्यकरणविधिप्रयुक्तं अध्ययनं न स्वविधिप्रयुक्तं । उच्यते । etc. Apparently these words are an explanation of *śloka*s 4-6.

In the first half of the work the single sections are not numbered. A first section ends (fol. 25b):

आचार्यमतमाश्रित्य श्रीमद्यज्ञानसूनुना ।

पार्थसारथिमिश्रेण प्रयुक्तितिलकः कृतः ॥

The new section begins :

विज्ञानस्य प्रमाणत्वं स्वतो निर्णीयते यथा ।

परतश्चाप्रमाणत्वं तथा न्यायो ऽभिधीयते ॥

तत्र स्वतः सर्वप्रमाणानामित्यारभ्य स्वतः प्रामाण्यं परतश्चाप्रमाणत्वं आचार्यैर्निबद्धं etc.

It ends (fol. 34b):

पार्थसारथिमिश्रेण स्वतः प्रामाण्यनिरूपः ।

व्याख्याविवादसंज्ञातमोहव्यावृत्तये कृतः ॥

The new section begins :

विधितस्त्वे विमन्यते बहुधा वादिनो यतः ।

अतो वार्त्तिककारीयैः क्रियते तत्त्वनिर्णयः ॥

कः पुनरयं विधिः । केचिदाहुः प्रमाणांतरागोचरो लिङादिशब्दमात्रालंबनः कार्यत्वा यागादिभावार्थगोचरः स्वर्गकामादिकं नियोज्यमात्मनि प्रेरयन्नियोगो विधिरिति etc.

It ends (fol. 49a):

न्यायागमानुसारेण श्रीमद्यज्ञानसूनुना ।

पार्थसारथिमिश्रेण कृतो ऽयं विधिनिरूपः ॥

The new section begins :

यत्र विप्रतिपद्यते संबंधे लिंगलिङ्गिनोः ।

स्वरूपतः प्रमाणाच्च तत्र निरूप्य उच्यते ॥

It ends (fol. 64b):

पार्थसारथिमिश्रेण वार्त्तिकोक्तानुसारतः ।

यथाप्रतीतिरिति निर्णीतो नियमः सप्रमाणक इति ॥

The new section begins :

वाक्यार्थसंविदो मूलं बहुधा वादिनो विदुः ।

तत्र वार्त्तिककारीयैर्न्यायैर्मार्गः प्रदर्श्यते ॥

It ends (fol. 90b):

पार्थसारथिमिश्रेण निर्णयो ऽभिहितान्वये ।

यथागमं यथाप्रज्ञं वार्त्तिकोक्तः प्रदर्शितः ॥

The last section of the first half begins :

दृष्ट्या वार्त्तिककारस्य विशेषः काम्यनित्ययोः ।

अंगसाकल्यवैकल्यलक्षणः प्रतिपाद्यते ॥ १ ॥

केचित् किल नास्ति एव नित्यकाम्ययोर्वैधर्म्यमुभयत्रापि सकलांगोपसंहारादिति मन्यते । etc.

It ends (fol. 96b):

पार्थसारथिना सम्यग्विशेषे काम्यनित्ययोः ।

आचार्यमतमाश्रित्य न्यायलेशः प्रदर्शितः ॥ १३ ॥

The copy described by Rājendralāla Mitra, Notices, v., p. 203, no. 1887, comprises only this first half of the whole work.

The second half begins :

अंगस्वरूपसंबंधप्रमाणं सप्रकारकं ।

यदुक्तं वार्त्तिके सम्यक् संक्षेपेणात्र कथ्यते ॥

It is divided into five *paricchedas*. The first *pariccheda* ends (fol. 103b): इति श्रीन्यायरत्नमालायामंगनिर्णये प्रथमः परिच्छेदः ॥

The second *pariccheda* begins :

सर्वभावगता शक्तिर्लिङ्गमित्यभिधीयते ।

वाक्यं तु पदसंघातमात्रमित्युदितं पुरा ॥

The third *pariccheda* begins (fol. 117a): एवं श्रुत्यादिभिरुपनीतं ऽशत्रये ऽनुष्ठानयोग्या भावना संजाता विधीयते ।

The fourth *pariccheda* begins (fol. 141a): एवं तावदौ पदेशिकांसंबंधप्रकारः सप्रमाणकः पूर्वाध्यायपद्धे प्रदर्शितः इदानीमातिदेशिकांसंबंधविधाः सहप्रमाणा उत्तरपद्धतिपाद्या अभिधीयते ।

The fifth *pariccheda* begins (fol. 164a): एकदेशे तु प्रयोगपरिमाणं तत्रावापद्धारेण etc.

It ends: श्रीमद्यज्ञात्मार्यसूतोः श्रीपार्थसारथिनिश्चयः
कृतौ न्यायरत्नमालायामंगनिर्ययः समाप्तः ।

भुवनत्रयविख्यातः श्रीमत् यज्ञानन्दनः ।

तत एव श्रुतं प्राप्य विश्रुतः पार्थसारथिः ॥ १ ॥

मीमांस(त) व्याकुल(त) चौघनकै-

मैदप्रज्ञै(हे)र्विगाह(त) विगाह ।

सत्याचार्यैराह(१.० चार्याह ०)तैर्न्यायरत्नै-

मालामेतां कल्पयामास धीरः ॥

Date: संवत् १५९१ वर्षे पौषमासे कृष्णपक्षे त्रयोदश्या
तिथौ ज्येष्ठे श्रीप्रकाशकस्थाननिवासीनां आभीरज्ञातोयपाठक-
गोवर्धनेन लिखितं । [H. T. COLEBROOKE.]

2183.

195. Foll. 116 (१-११५, ७३ being put twice);
size 10½ in. by 4½ in.; 9-12 lines in a page;
large old writing, of the 17th century.

Nāyakarātna, a commentary on *Pārtha-
sārathi's Nyāyaratnamālā* (called *Nayaratna-
mālā*, ० *mālikā* in the introductory couplets),
by *Rāmānuja Ācārya*. It begins:

सम्यङ्गयांजनसमेधितमस्तदोप-

मास्त्रायसंज्ञमनुशास्ति विशुद्धचक्षुः ।

मानांतरानधिगतं क्रतु* रत्नतत्त्वं

तत्त्वांतरं च पुरुषोत्तमसंज्ञितं तत् ॥ १ ॥

आस्त्रायान्तिमसीमनि स्फुरति यः सद्भावनागोचरः

स्वे स्वे कर्मणि यः प्रज्ञास्ति पुरुषं योग्याधिकारक्रमात् ।

आपन्ने विविधोपकारमखिलैर्यै(र्यो?)जैरशेषांगिनां

साक्षाद्विष्णुरिवैषते विधिरयं नानावताराश्रयः ॥ २ ॥

अविभक्तविभक्तमार्गयोर्

मतयोर्भेदगुरुपदिष्टयोः ।

उभयोरपि पार्थसारथिः

प्रथितो न्यायमते अभियोगवान् ॥ ३ ॥

अस्यष्टभावमपरीक्षकदुःप्रवेशम्

आचार्यैतन्मधिकृत्य दृढप्रकाशं ।

न्यकृत्य पार्थरथसारथिरन्यतंत्रं

सत्प्रोतेयं ग्रथितवाचयलमाला ॥ ४ ॥

गुरुतंत्रनिर्यत्रितो ज्येष्ठं बहुमानादिह पार्थसारथेः ।

विवृणोमि मतोतराश्रितां स्थिरभावां नयरत्नमालिकां ॥ ५ ॥

प्रारिचिंतस्य ग्रंथस्य प्रत्यहप्रज्ञांतये सर्वोक्तृष्टी(०ष्टी?)श्रुतिशिरः-
समधिष्ठितां स्वेष्टदेवतां नमस्यति ॥ आनन्दमिति ॥ Note
the form *Pārtharathasārathi* in the fourth
couplet.

Fol. 41b ends a first section: इति श्रीमद्रामा-
नुजाचार्यविरचिते न्यायरत्नमालाव्याख्याने नायकरत्ने प्रयुक्ति-
तिलकव्याख्यानं समाप्तं ॥

Fol. 51a a second section: इति न्यायरत्नमाला-
व्याख्याने नायकरत्ने स्वतःप्रामाण्यनिरूपणं ॥

Fol. 76a a third section: इति पार्थसारथिविर-
चितन्यायरत्नमालाव्याख्याने नायकरत्ने अभिहितान्वयनिर्यय-
व्याख्यानं समाप्तं ॥

Fol. 98a a fourth section: इति रामानुजाचार्य-
विरचिते न्यायरत्नमालाव्याख्याने नायकरत्ने विधिनिर्णयव्या-
ख्यानं ॥

Fol. 116a the last section: इति रामानुजाचार्य-
विरचिते न्यायरत्नमालाव्याख्याने नायकरत्ने नित्यकाम्यविवेक-
व्याख्यानं समाप्तं ॥

This is exactly the first half of the whole
work, as will appear from a comparison with
the preceding complete copy of the *Nyāya-
ratnamālā*.

The Oxford *Nāyakarātna*, in Aufrecht's Cat.
Bodl., no. 527, contains the second half; the
first word of the second half of the *Nyāya-
ratnamālā* being संग्रहरूप; see also Rājendralāla's
Notices, iv., no. 1557. Perhaps the Oxford
volume and the present MS. are different
parts of one old complete copy.

The erroneous title "*Nyāyakaraṇḍa*" given
to *Rāmānuja Ācārya's* commentary by Hall,
Index, p. 172, no. xii., was corrected by Auf-
recht, Cat. Cat., p. 307.

[H. T. COLEBROOKE.]

7. Other commentaries on the *Mīmāṃsāsūtras*.

2184.

1320. Foll. 322; size 12½ in. by 3½ in.

* In the line सलु, but supra scriptum क्रतु.

Mīmāṃsānayaviveka, *Bhavanātha Miśra's* commentary on the *Jaiminīsūtra*, an incomplete copy, comprising only eight books out of twelve. All the single parts are well written and of considerable age. See Hall's Index, p. 179, no. xxvi.; Burnell's Tanj. MSS., p. 84.

According to the introductory verse *Bhavanātha Miśra's* work is an abridgment of the more ample work of his *guru*.

a) The second to fourth *pāda* of the first *adhyāya*. Foll. 46 (3-48), foll. 3-13 nine lines, foll. 14-48 eight lines in a page. Foll. 3-36 are in a very old handwriting, the last twelve leaves are of a little later date. The right half of the last leaf is torn off. Some leaves are left blank on one side.

The second *pāda* ends fol. 12a, the third fol. 36b.

It begins :

त्रिपाद्यामनवद्यं यन्मतं व्यक्तं गुरोः स्ततः ।

विस्तरं सुग्रहं कर्तुं भवः संक्षिप्य वक्ष्यति ॥

आज्ञाप्यस्य क्रियार्थत्वादानर्थक्यमतदर्शनां तस्मादनित्यमुच्यते ।
उक्तं कार्यमर्थं प्रतिपादयतो वेदस्य ।

b) The second *adhyāya*. Foll. 46 (49-94); generally eight lines in a page.

The first *pāda* ends fol. 70a, the second fol. 86a, the third fol. 93a.

It begins :

द्वितीयेन द्वितीयेन निबन्धेन निबध्यते ।

यत्तदेव भवेनाद्य निरवद्यं निगद्यते ॥

Note of the scribe: लिखितं आसादासः कासीवासि ॥

c) The third *adhyāya*. Foll. 80 (95-174); foll. 95-157a eight lines, foll. 157b-158b nine lines; foll. 159a-174b ten lines in a page.

After fol. 106 and fol. 116 two leaves are wanting. Thus the end of the first *pāda* has been lost (see *sū.* 1, 23 on fol. 116a, and *sū.* 2, 3 on fol. 117b); the second *pāda* ends fol. 125a,

the third *pāda* fol. 136a, the fourth *pāda* fol. 145b, the fifth *pāda* fol. 154a, the sixth *pāda* fol. 163b, the seventh *pāda* fol. 169b.

It begins :

पञ्चिकाद्वयतस्यार्थसंमोहविनिवृत्तये ।

उद्गाहिणी भवेनैषा वक्ष्यते शेषलक्षणे ॥

अथातः शेषलक्षणम् ।

d) Foll. 66 (175-240); eight lines in a page.

The fourth and the fifth *adhyāya*. The first *pāda* of the fourth *adhyāya* ends fol. 196a, the second fol. 203a, the third fol. 213a, the fourth fol. 216b. The first *pāda* of the fifth *adhyāya* ends fol. 226b, the second fol. 230b, the third fol. 236a.

The fourth *adhyāya* begins :

अथातः क्रत्वर्थपुरुषार्थयोर्ज्ञासा । अध्यायार्थ उपादानग-
म्यतारूपेणोत्पत्तिशेषत्वानुष्ठानाधिकाररूपः ॥

The fifth *adhyāya* begins :

श्रुतिलक्षणम् । क्रमनियमलक्षणं चिकीर्षितो वृत्तकीर्त्तनं
तदुपायतया ।

The next three parts are in the same handwriting.

e) Foll. 51 (241-291); ten lines in a page.

The sixth *adhyāya*. The first *pāda* ends fol. 256b, the second fol. 263a, the third fol. 271b, the fourth fol. 275b, the fifth fol. 282b, the sixth fol. 285b, the seventh fol. 289b.

It begins :

द्रव्याणां कर्मसंयोगे गुणत्वेनाभिसंबन्धः ॥ अत्र भाष्ये यद्वृत्तं
न कीर्त्तितं तत्र गुरुरभिप्रायमाह वृत्तस्य हेतुत्वाभावादिति ।

f) Foll. 18 (292-310a); ten lines in a page.

The seventh *adhyāya*. The first *pāda* ends fol. 301b, the second fol. 302b, the third fol. 308b.

It begins :

श्रुतिप्रमाणत्वात् ॥ अत्र भाष्यं पूर्वोक्तसुपक्रम्य चिन्तयितुमिष्यत
इत्यन्तं षड्वयोरर्थभेदं संबन्धं चाह ।

g) Foll. 13 (310b-322a); ten lines in a page.

The eighth *adhyāya*. The first *pāda* ends fol. 317b, the second fol. 319a, the third fol. 321a.

It begins:

अज्ञानकोपतये नमः । अथ विशेषलक्षणम् । अत्र सूत्रमेव
संबन्धमाह भाष्ये तदर्थकथनमिति गुरुराह ।

Name of the scribe: रघुनाथेन लिखितः स्तार्थे
परार्थे च ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2185.

1447. Foll. 54; size 11 in. by 3½ in.;
nine lines in a page.

Mīmāṃsānayaviveka, a second old copy of
the third and fourth *pāda* of the first *adhyāya*.
It begins with fol. 13, the first twelve leaves
not belonging to *Mīśra Bhavanātha's* commen-
tary. The beginning of the third *pāda* (about
one page) is wanting; the first words on fol. 13a
are: ... त्रविनियोग इति वाच्यम् । कार्याभिधायिता मन्त्रस्य
साधिता (see in no. 2184 fol. 12b, l. 4). The third
pāda ends fol. 39a.

The first twelve leaves contain a small
fragment of a commentary on the *Śābarabhā-
shya*. It begins: उपमानमपि सादृश्यमसन्निकृष्टे ऽर्थे
बुद्धिमुत्पादयति यथा गवयदर्शनं गोस्मरणस्येति भाष्यम् ॥ This
quotation belongs to *Śābara's* explanation of
Mī. sū. I. 1, 5 (see p. 10, l. 16 of the edition
in the Bibl. Ind.). It then proceeds: अस्यायं
तात्पर्यार्थः । उपमानमपि न परीक्षणीयमेव लक्षणकत्वेनाव्य-
भिचारादिति । अवयवार्थस्तु एकत्र दृश्यमानं सादृश्यं प्रतियो-
गिसादृश्यविशिष्टतया सन्निकृष्टे ऽर्थे ऽग्रा बुद्धिमुत्पादयति एत-
त्सादृश्यविशिष्टः (read °शिष्टः) स इति ° The fragment
breaks off with: प्रयोजनान्तरमाह । प्रतिनिधिरिति ।
या तेन दर्शयू ...

[H. T. COLEBROOKE.]

2186, 2187.

1458b & 1458c. *Mīmāṃsāsūtradīdhiti* or
Nyāyāvalīdīdhiti, a commentary on the *Jai-
minīsūtra*, by *Rāghavānanda Sarasvatī*, disciple
of *Advaya*, who was the disciple of *Viśveśvara*

Bhagavatpāda. See Hall's Index, p. 182, no.
xxxvi.; *Rājendralāla Mitra's* Notices, vi., p. 11,
no. 1991.

1458b. Foll. 29; size 9½ in. by 4 in.; ten
lines in a page.

Mīmāṃsāsūtradīdhiti. The first *adhyāya*.

It begins:

नन्वा मुरारेः पदकञ्जरेणून्

महेशितुभानुगजाननस्य ।

देव्या गुरुणा च परितस्तनोमि (यतिस्त ° R.M.)

न्यायावलीदोधितिमर्थकल्पाम् ॥

तत्र ।

धर्मो द्वादशलक्षण्या व्युत्पाद्यस्तत्र लक्षणेः ।

प्रमाणभेदशेषत्वप्रयुक्तिक्रमसंज्ञकाः ॥

अधिकारो ऽतिदेशश्च सामान्येन विशेषतः ।

ऊहो बाधश्च तत्त्वं च प्रसङ्गश्चोदिताः क्रमात् ॥

विधार्थवादस्मृतिनामधेयं

चतुर्विधं मानमुदीर्यते ऽत्र ।

पादैश्चतुर्भिस् त्विह लक्षणस्यैः

सूत्रान्वितैः सिध्यति कर्मवृत्तम् ॥

अस्याखरमसंदिग्धं सारवद्विद्यतमुखम् ।

अस्तोभमनवद्यं च सूत्रं सूत्रविदो विदुरिति ॥

तत्र नीमांसासूत्रसंदर्भो ऽप्यातो धर्मजिज्ञासेत्याद्यन्वाहार्ये च
दर्शनादित्यनाः । शास्त्रं शास्यते धर्मोऽर्थं हितमनेनेति । नीमांसा
च पूजितविचाररचनात्मिका वेदे एव । तदुक्तं । नीमांसा-
संज्ञकस्तर्कः सर्ववेदसमुद्भवः । मोतोवेदोरुमांशमं (?) काष्ठाबुलवणा-
त्मवदिति ॥ तस्याः फलं संदेहविपर्ययनिरासः धर्मे प्रतीयमानो
हि वेदेन करणात्मना । इति कस्यैव्यताभागं नीमांसा पूरयिष्यती-
त्युक्तेः ॥ तत्राङ्गपञ्चकोपेतं सूत्रमधिकरणं न्याय इति च कथ्यते ॥
तदुक्तम् । विषयो विषयश्चैव (cp. no. 2209) पूर्वपक्षस्तथोत्तरम् ।
संगतिश्चेति पञ्चाङ्गं शास्त्रे अधिकरणं स्मृतमिति (॥) तत्र विषयो
विवरणीयं वाक्यं । विष्णुरुपांशु यष्टय इति । संशयः संदेहः
विष्णुरुपांशु यष्टय इति यागविधायकमर्थवादो वाद्यो (वाचाद्यं ?)
विधिदैवतयोः अवयवादिनि पूर्वः पक्षः । उत्तरं त्वर्थवादो ज्ञतरा
यजतीति यागावगतेः सिद्धान्तः ॥ संगतिः । शास्त्रे ऽध्याये तथा
पादे न्यायसंगतयस् त्रिधेत्युक्ताः तत्राद्यातो धर्मजिज्ञासेति सूत्रसंदर्भः
शास्त्रं । तस्य परस्य च संगतिः शास्त्रसंगतिः (॥) तथाध्यायसंगतिः
प्रमाणभेदशेषत्वप्रयुक्तिक्रमसंज्ञकाः । अधिकारोऽतिदेशश्च सामा-

न्येन विशेषतः । ऊहो वाधश्च तन्त्रं च प्रसङ्गश्चेति । पादसंगतिः ॥
पादे पादे वक्ष्यते । तद्यथा । विध्यर्थवादस्मृतिनामधेयानां पर-
स्परसंगतयः प्रथमाध्याये । एवं द्वितीयाध्यायादिषु स्वयमूहनीयाः ।
न्यायाः सूत्राणि । तेषां षट् संगतयः साक्षेपदृष्टानप्रत्युदाहर-
णोपोद्घातप्रासङ्गीकापवादभेदेन तत्र तत्र सूत्रे प्रायशो वाच्या
इति ॥ अनारभ्यश्रुतं स्वाध्यायोऽध्येतव्य इत्यादि तत्राध्ययने
ऽष्टवर्षं ब्राह्मणमुपनयति तमध्यापयति त्वधिकारनिर्देशः अध्येतव्यो
वेदराशिः स्वाध्यायोऽध्येतव्य इति स्पष्टतव्यप्रत्ययरूपविधिप्रव-
णादध्ययनेन स्वाध्यायं वेदराशिं भावयेत् स्वाधीतोच्चारणं नयेत्
तस्याधीतस्यापाततो व्याकरणादिपरिशीलनेन विदितार्थस्य
निर्णयाय द्वादशाध्यायी मीमांसारभ्यते असंदिग्धा विपर्यस्तान-
धिगतार्थफलवद्बोधस्यैव निष्कम्पवृत्तिहेतुत्वात्तस्याध्ययनविधिव-
च्छास्त्रस्याप्रवृत्तप्रवर्त्तकतया इदमादिमूत्रं प्रवर्त्तते स्वाध्यायोऽध्येतव्य
इतिवत् स्वपरप्रवर्त्तकं . .

. . पूर्वमाक्षिप्यते यत्र साक्षेपिकी मता ॥ १ ॥

पूर्वन्यायात्ययो यत्र प्रत्युदाहरणात् तु सा ॥ २ ॥

प्रसङ्गाच्चिन्यते यत्र तत्र प्रासङ्गिकी मता ॥ ३ ॥

बुद्धिस्थं चिन्यते यत्र बुद्धिस्थानात्मिका तु सा ॥ ४ ॥

कृत्वा यत्राधिकां शङ्कां पूर्वमेवातिदिश्यते ॥

तत्रातिदेशिकी प्रोक्ता संगतिर्न्यायेदिभिः ॥ ५ ॥

चिन्तां प्रकृतिसिद्धार्थमुपोद्घातं प्रवर्त्तते ॥ ६ ॥

अथातो धर्मेनिज्ञासेति ।

The first *pāda* (*ashtādhikaraṇātma*) ends fol. 8b, the second (*caturadhikaraṇa*) fol. 17b, the third (*daśādhikaraṇa*) fol. 25a.

Colophon : इति श्रीविश्वेश्वरभगवत्पादशिष्याद्वयभगव-
त्पादशिष्यश्रीराघवानन्दसरस्वतीविरचिते मीमांसासूत्रदीधिति
प्रथमाध्यायविंशत्यधिकरणश्रुतार्थः पादः समाप्तः समाप्तश्च प्रथमो
ध्यायः ॥

1458c. Foll. 101; size 9½ in. by 4 in.; ten lines in a page.

Mīmāṃsāsūtradīhiti. The second and third *adhyāyas*, both in the same handwriting as the first.

The second *adhyāya* begins :

प्रथमाध्यायस्याधिकरणानि संपूर्णानि ४२

प्रमाणलक्षणे सिद्धा विध्यादीनां प्रमाणात्ता ।

तदधीनानि कर्माणि तेषु भेदो विचार्यते ॥

फलं हि साध्यधर्मेत्वात् भूतनिष्पाद्यमित्युत्सूत्रे (sic!) प्राप्ते
सिद्धान्तसूत्रे ॥ भावार्थाः कर्मशब्दास्तेभ्यः क्रिया ०

The first *pāda* (*ashtādaśādhikaraṇātma*) ends fol. 10a, the second (*trayodaśādhikaraṇa*) fol. 17b, the third (*caturdaśādhikaraṇa*) fol. 24a, the fourth fol. 29a.

The third *adhyāya* begins :

शब्दान्तरादिभिर्भेदो यागादीनां निरूपितः ।

तेषामङ्गाङ्गविषयो भेदश्चात्र निरूप्यते ॥

षड्भिः श्रुत्यादिभिर्भेदैः स एवात्र निरूप्यते ।

आद्ये पादे श्रुतिकृतो द्वितीये लैङ्गिकः स्मृतः ॥

तृतीये वाक्यजनितश्रुतार्थे प्रक्रियाकृतः ।

स्थानैः समाख्यया वापि पञ्चमादौ तथा कृतः ॥

तत्रादौ वक्ष्यमाणमर्थं प्रतिजानीते ॥ अथातः शेषलक्षणमिति ॥

The first *pāda* (*pañcadaśādhikaraṇa*) ends fol. 35b, the second (*ekonavimśādhikaraṇa*) fol. 46b, the third fol. 57b, the fourth (*eka-vimśādhikāra*) fol. 67a, the fifth (*vimśatyadhikaraṇa*) fol. 76a, the sixth (*pañcadaśādhikaraṇa*) fol. 83b, the seventh (*trayovimśatyadhikaraṇa*) fol. 92b, the eighth (*trayovimśatyadhikaraṇātma*) fol. 101a.

[H. T. COLEBROOKE.]

2188, 2189.

766 & 767. *Bhāṭṭadīpikā*, *Khaṇḍadeva's* commentary on the *Mīmāṃsāsūtra*. See Hall's Index, no. xxiv., p. 179; Aufrecht's Oxford Cat., p. 353, nos. 836, 837; Burnell's Tanj. MSS., p. 83. *Khaṇḍadeva* died at Benares in 1665 (Aufrecht, Cat. Cat., p. 136).

766. Foll. 225; size 11 in. by 4½ in.; foll. 1-106, 135-167 eleven lines, foll. 107-134, 168-225 twelve lines in a page.

a) The second, third and fourth *pāda* of the first *adhyāya*. Foll. 17.

The second *pāda* begins :

विश्वेश्वरं नमस्कृत्य खण्डदेवः सतां मुदे ।

तनुते तत्प्रसादेन संक्षिप्तां भाट्टदीपिकाम् ॥

आज्ञायस्य ० । वा, वै छेपिष्ठा देवता वायुमेव खेन भागधे-
येनोपधावति स एवेन भूतिं गमयतीत्याद्यर्थवादानां विधिप्रति-
षेधवदेव कर्तृस्मरणाभावादपौरुषेयत्वे पूर्वाधिकरणेन सिद्धे संप्रति
तद्वदेव धर्माधर्मयोः प्रामाण्यमस्ति न वेति विचार्यते ।

See Rāj. Mitra's Notices, vii., p. 271, no. 2521
(*Adhy.* I. 2 - III. 8).

The third *pāda* begins (fol. 4b):

धर्मस्य ० ॥ शिष्टत्रैवर्णिकपरिगृहीतानां मन्वादिप्रणीतस्मृतीनां
धर्माधर्मयोः प्रामाण्यं न वेति संदेहे सन्मूलकत्वनिश्चायकाभावाद-
प्रामाण्यम् । न सत्र प्रत्यक्षादिमूलं तेषां धर्माधर्मयोरप्रवृत्तेः वेदस्य
च प्रत्यक्षपठितस्यानुपलम्भात् उपलम्भे वा स्मृतिप्रणयनवैयर्थ्यात्
प्रत्यक्षपठितस्येदानीमुच्छेदस्य च वैदिकैवेत्या परिगणनं शास्त्रानां
मात्रामात्रापरित्यागेन पाल्यमानतया कल्पयितुमशक्तेः ।

The fourth *pāda* begins (fol. 9b):

उक्तम् ० ॥ इह गुणविधित्वेन नामधेयत्वेन वा संमतानां
सर्वेषामेव फलपदादिरिक्तसुबन्तानां उद्भिस्तोमादिपदानां प्रामाण्य-
मप्रामाण्यं वेति संशये प्रकारासंभवादप्रामाण्यम् ।

b) The second *adhyāya*. Foll. 23 (18-40),
in the same handwriting.

The first *pāda* begins:

भावाः ० ॥ एवं धर्माधर्मप्रमाणेषु निरूपितेषु सधुना
तत्स्वरूपं निरूप्यते ।

The second *pāda* begins (fol. 7a):

भावनाभेदफलीभूतापूर्वभेदोपयोगिभावाधिकाधिकरणरूपोपो-
ह्वातप्रसक्तानुप्रसक्तादौ समाने ऽधुना शब्दानराद्धेदो ऽभिधीयते ।

The third *pāda* begins (fol. 16a):

गुणस्तु ० ॥ ज्योतिष्टोमे यदि रथनरसामा सोमः स्यादैन्द्रवाय-
वाग्रान् ग्रहान् गृह्णीयाद्यदि वृहत्सामा शुक्राग्रानिति श्रुतम् ॥

The fourth *pāda* begins (fol. 22a):

यावज्जीविकः ० ॥ यावज्जीवं दशैर्पूर्वमासकर्मणि यजेतेत्यत्र
काम्य एव स्वर्गाद्यर्थे दशैर्पूर्वमासकर्मणि जीवनपर्यन्तकालविधिः ।

c) The third *adhyāya*, incomplete. Foll. 66
(41-106), in the same handwriting. Between
fol. 68 and 69, eight leaves (foll. २८-३६ of the
original numbering), with the end of the third
and the beginning of the fourth *pāda*, are lost.
Fol. 68 ceases in the commentary on the
thirty-second *sūtra* of the third *pāda* (संख्यायुक्तं),

and fol. 69 begins in the middle of the com-
mentary on the thirteenth *sūtra* of the fourth
pāda (see *sū.* 14 *अहीनवत्* ० on fol. 71a). The
last leaf ceases in the middle of the commen-
tary on the twenty-first *sūtra* of the eighth
pāda (विप्रतिषेधे ०).

The first *pāda* begins:

अथातः ० ॥ तदेवं षट्प्रमाणके कर्मभेदे निरूपिते संप्रति
शेषिनिरूपितं शेषत्वापरपर्यायमङ्गत्वं निरूप्यते ।

The second *pāda* begins (fol. 50a):

अर्थाभिधानं ० ॥ एवं श्रुत्युपयोगिविचारे वृत्ते ऽधुना लिङ्गो-
पयोगिविचारः प्रस्तूयते ।

The third *pāda* begins (fol. 57b):

श्रुतेः ० ॥ एवं लिङ्गविनियोगे निरूपिते इह वाक्यादिविनि-
योगो निरूप्यते ।

The fifth *pāda* begins (fol. 78b):

आज्याद्य ० ॥ उपोष्याजप्रयाजाज्यभागानुयाजादिद्विष्याणां
जीहवादीनां स्विष्टकृदिडादीनां शेषकार्याणि कर्त्तव्यान्त्युत नेति
चिन्तायां उल्लाराद्धात्सकृत्सकृत्समवद्यति सर्वेभ्यो हविर्भ्यः समव-
द्यतीत्यादिवचनेभ्यो वेद्यां हवीर्भ्यासादयतीतिवदङ्गप्रधानसाधा-
रणहविरर्थत्वप्रतीतेः ।

The sixth *pāda* begins (fol. 86a):

सर्वार्थे ० ॥ अनारभ्यश्रुतेन यस्य परीमयो जुहूर्भवतीत्यादिना
अव्यभि(च)रितक्रतुसंयन्धजुहूदेशेन विधीयमाना परीता तद्वारेण
जुहू(साध्य)क्रत्वङ्गमिति स्थिते स क्रतुः किं प्रकृतिविकृतिसा-
धारण उत प्रकृतिरेवेति चिन्तायां । अविशेषात्सर्वो ऽपि ।

The seventh *pāda* begins (fol. 94a):

प्रकरणविशेषात् ० ॥ दशैर्पूर्वमासयोर्वेदवर्हिषी तद्वर्माश्च
खननलवनादयः किमङ्गप्रधानसाधारणहविरासादनार्था उत
प्रधानाङ्गभूतहविरासादनमात्रार्था इति विचारे ०

The eighth *pāda* begins (fol. 103b):

स्वामिकर्म ० ॥ वरणं दक्षिणादानं च समाख्यया अर्धव्यादि-
भिरेव कार्यं ।

d) The fourth *adhyāya*. Foll. 28 (107-134).

The first *pāda* begins:

अथातः क्रत्वर्थे ० ॥ एवं सिद्धे शेषिनिरूपिते शेषत्वे प्रयोजक-
निरूपितं प्रयोज्यत्वमिह निरूप्यते । See Rāj. Mitra's
Notices, iv., p. 156, no. 1583 (*Adhy.* iv.-ix.).

The second *pāda* begins (fol. 118a):

स्वरुः ० ॥ दैक्षे पशौ यूपस्य स्वरुं करोति स्वरुणा पशुम-
नक्तीति श्रुतम् ।

The third *pāda* begins (fol. 123b):

अनारभ्य यस्य पर्णमयी जुहूर्भवति न स पापं श्लोकं शृणो-
तीति श्रुतम् ।

The fourth *pāda* begins (fol. 130b):

प्रकरण ० ॥ राजसूयप्रकरणे इष्टिपशुसोमा यागा अयागाश्च
होमविदेवनावयः (read ० दयः) सर्वे फलाकाङ्क्षा अपि श्रुता न
स्वाराज्येन फलेन संबध्यन्ते ।

e) The fifth *adhyāya*. Foll. 33 (135-167).

The first *pāda* begins:

श्रुति ० ॥ तदेवमङ्गप्रधानसाधारण्येन प्रयोज्यवर्गे स्वगते श्रुता
प्रयोगाश्रितः क्रमो निरूप्यते । एकादशे हि अङ्गानां प्रधानानां
चैकेनैव प्रयोगविधिना विधानमिति वक्ष्यते ।

The second *pāda* begins (fol. 148b):

सन्निपाते ० ॥ यत्रानेकेषां प्रधानानामङ्गानां वा एकेन प्रयो-
गविधिनापसंग्रहात्साङ्गानां साहित्यावगमस्तत्र दर्शपूर्णमासप्राजा-
पत्यादौ किं एकैकस्य प्रधानस्य सन्निपातोपकारकाङ्गकाखंडं
कृत्वेतरस्य कर्त्तव्यमित्येवं काण्डानुसमयो ऽप्यवा ०

The third *pāda* begins (fol. 20b):

विवृद्धिः ० ॥ विकृतावेकादशप्रयोजनान्यजति षडुपसद इत्यादि-
वैकृती अनेकवृत्त्यधिकसंख्या श्रुता सा प्रतिप्रधानं गुणावृत्ति-
न्यायेन पृथदान्यादिवदेकैकस्मिन्प्रयोजनादौ प्रत्येकमभिसंबध्यत
इति ०

The fourth *pāda* begins (fol. 161b):

क्रमको यः ० ॥ तदेवं निरूपितेषु क्रमप्रमाणेषु उत्तरोत्तरस्य
दीर्घत्वं प्रागेवास्माभिर्निरूपितम् । सुबोधत्वाच्च न सूत्रकारे-
णोच्यते । शिष्यानुग्रहार्थं तु क्वचिदुच्यते । श्रुतिविरोधे पाठस्य
दीर्घत्वं ।

Date of this part: गृध्र २००० ॥ शुभमस्तु सर्वजगतः ॥
संवत् १९२० ॥

पौषे मास्यसिते पक्षे द्वादश्यां बुधवासरे ।

लालाभिधेन लिखितं मुदे भवतु धीमतां ॥ १ ॥

f) The sixth *adhyāya*. Foll. 44 (168-211),
in the same handwriting as a-d.

The first *pāda* begins:

द्रव्याणां ० ॥ एवं सक्रमके प्रयोज्यवर्गे निरूपिते श्रुता
तत्राधिकारो निरूप्यते तत्राधिकारो नाम फलभोक्तृत्वसमानाधि-
करणं कर्त्तृत्वम् ।

The second *pāda* begins (fol. 176a):

पुरुषार्थैक ० ॥ ऋद्धिकामाः सत्रमासीरन्नित्यादावनेककर्तृक-
सत्रप्रयोगादेकं फलं सर्वैः कर्तृभिरवयवशो भुज्यते ०

The third *pāda* begins (fol. 179b):

सर्वशक्ती ० ॥ नित्यनैमित्तिकानां कर्मणां काम्यवत् सर्वाङ्गो-
पसंहारेणैव प्रयोगः ।

The fourth *pāda* begins (fol. 187a):

शेषात् ० । दर्शादौ यदा सकलस्य पुरोडाशस्य दधिपयसोरन्यस्य
वा हविषः संपूर्णस्य नाशस्तदा प्रधानानुरोधेन हविरनरोत्पन्नौ
प्रसक्ताया यस्य सर्वाणि हवींषि नश्येयुर्दुष्येयुरपहरेयुर्वा आज्ये-
नैता देवताः परिसंख्याय यजेतेति श्रुतेनाज्येनैव याग इत्यवि-
वादम् ।

The fifth *pāda* begins (fol. 192b):

अभ्युदये ० ॥ दर्शपूर्णमासयोर्ध्वस्य हविर्निरुधं पुरुस्तच्चन्द्रमा
अभ्युदियात् ०

The sixth *pāda* begins (fol. 202b):

सन्निपाते ० ॥ दर्शपूर्णमासयोः कल्पभेदः श्रुतः । वाशिष्ठादीनां
नाराशंसो द्वितीयः प्रयाजस्तनूनपादन्येधामित्यादिना ।

The seventh *pāda* begins (fol. 205a):

स्वदाने ० ॥ विश्वजिति सर्वस्वं ददातीति श्रुतम् । तत्र
पित्रादीनामपि ज्ञातिन्वेन स्वशब्दवाच्यत्वाद्धनवदेव दानम् ।

The eighth *pāda* begins (fol. 208):

इष्टिपूर्वकत्वात् ० ॥ सति चतुर्होतृसंज्ञका मन्त्राः पृथिवी
होता द्यौरध्वर्युरित्यादयस् तैज्या होमाश्च विहिताः ।

g) The seventh *adhyāya*. Foll. 14, in the
same handwriting.

The first *pāda* begins:

श्रुतिप्रमाणत्वात् ० ॥ एवं साधिकारे उपदेशे स्वगते श्रुता
तदधीनसिद्धिरतिदेशो निरूप्यते ॥ अतिदेशो नाम यः पदार्थो
यादृशोपकारद्वारा यदङ्गत्वेनावधारितस्तस्य पदार्थस्य तत्सं-
बन्धित्वेन रूपेण तादृशोपकारद्वारैवान्याङ्गताबोधकं प्रमाणम् ॥

The second *pāda* begins (fol. 216b):

साक्षः ० ॥ प्रकृतौ ज्योतिष्टोमे अभिवत्यामुत्पन्नं रथनरं विकृ-
तिविशेषे अविवाक्यादौ कवतीषु कर्त्तव्यत्वेन श्रूयते ०

The third *pāda* begins (fol. 217a):

उक्तं ० ॥ इदानीं नामातिदेशः प्रस्तूयते । मासमग्निहोत्रं
जुहोतीत्यादौ नैयमिकाग्निहोत्रवाचिनो नाम्नो न तावत् कर्मा-
नरवाचकत्वम् ।

The fourth *pāda* begins (fol. 223a):

इति कर्त्तव्यता० ॥ तदेवं स प्रसङ्गो नामातिदेशो निरूपितः ।
इदानीं कल्पितवचनान्तिदेशो निरूप्यते ।

767. Foll. 258; size 11½ in. by 5 in.;
foll. 1-69 twelve or thirteen lines, foll. 70-147
eleven lines, foll. 148-227 twelve lines, foll.
228-258 ten lines in a page.

Bhāṭṭadīpikā, *Khaṇḍadeva's* commentary on
the eighth, ninth, tenth, eleventh and twelfth
adhyāyas.

a) The eighth *adhyāya*. Foll. 12.

The first *pāda* begins:

अथ विशेषः० ॥ तदेवं त्रिविधो ऽतिदेशो निरूपितः । तत्रापि
प्रत्यक्षवचननामातिदेशयोः कात्स्न्येन चिन्ता वृत्ता । चोदना-
लिङ्गातिदेशस्य तु सामान्यतो निरूपितस्य प्रकृतिविशेषनिरु-
पणार्थमष्टम आरभ्यते ।

The second *pāda* begins (fol. 7a):

वाजिने० ॥ वाजिनयागस्यामिष्ठानुनिष्पन्नवाजिनप्रतिपत्ति-
कर्मणो ऽप्यङ्गापेक्षायां किं सौमिकातिदेश उत दार्शिक इति
चिन्त्यते ॥

The third *pāda* begins (fol. 9a):

हविर्गणे० ॥ आग्नावैष्णवमेकदशकपालं सारस्वतं चरुं
बार्हस्पत्यं चरुमितादिहविर्गणे क्रमसामान्यात्मयमृतीययोः
आग्नावैष्णवबार्हस्पत्ययोरग्नयेयाग्नीषोमीयविकारत्वमिति प्राप्ते
क्रमसामान्यस्याशाब्दस्यान्यसापेक्षत्वेन धिल्लोपस्थितिकत्वादुप-
निषाद्यगगतदेवतासादृश्यस्यानन्यसापेक्षत्वेन यागस्वरूपपरिचाय-
कत्वेन च शीघ्रोपस्थितिकस्य बलवत्त्वाच्चेनाग्नावैष्णवस्याग्नी-
षोमीयविकारत्वं बार्हस्पत्यस्य चाग्नेयविकारत्वम् ॥

The fourth *pāda* begins (fol. 11a):

दर्विहोमो० ॥ तदेवं सिद्धे ऽतिदेशे दर्विहोमेषु तदपवादं वक्तुं
दर्विहोमशब्दार्थो निरूप्यते ॥

b) The ninth *adhyāya*, incomplete. Foll. 57
(13-69), in the same handwriting. The last
leaf ceases abruptly, but only four or five
lines are wanting.

The first *pāda* begins:

यज्ञकर्म० ॥ तदेवं सिद्धे ऽतिदेशे तद्व्यापितपदार्थविषय
अहश्चिन्त्यते । त्रिविधश्चोहो निरूप्यते । मन्त्रोहः सोमोहः
संस्कारोहश्च ॥

The second *pāda* begins (fol. 37b):

सामानि० । रचनरादिशब्दानां सामादिशब्दानां च गीति-
मात्रवाचित्वं गीतिविशेषत्वादिधर्ममात्रवाचित्वं वा सिद्धमेवोक्त-
रविषयस्या स्मर्यते ॥

The third *pāda* begins (fol. 54a):

प्रकृतौ० ॥ अग्नेरहं देवयान्यया त्रीहोणां मेधेत्यादिमन्त्रेषु० ।

The fourth *pāda* begins (fol. 62a):

षड्विंशति० ॥ तत्रैव प्रथे षड्विंशतिस्य वक्ष्यस्ता(च)नुष्णो-
ज्जावयतादिति श्रुतम् ।

c) The first four *pādas* of the tenth *adhyāya*.
Foll. 78 (70-147).

The first *pāda* begins:

विधेः० ॥ तदेवमूहे सिद्धे ऽधुनातिदिष्टानां पदार्थानामुत्तर्गा-
पवादाभ्यां विकृतौ बाधो निरूप्यते ।

The second *pāda* begins (fol. 85a):

कृष्णलेपु० ॥ कृष्णलचरी पाकः कर्त्तव्यो नेति चिन्तायाम् ।
कृष्णालानामेव हविष्ठास्तेषां च अयणमन्त्रेणापि तस्मादर्थलोपाद-
करणम् ।

The third *pāda* begins (fol. 107b):

विकृतौ० ॥ यस्यां विकृतौ प्राकृताङ्गसंबन्धेनापूर्वाङ्गअवशं
यथा एकादश प्रयाजान् यजतीत्यादौ तच्च०

The fourth *pāda* begins (fol. 120a):

प्रकृति० ॥ अग्नये कृत्तिकाभ्यः पुरोडाशमष्टकपालं निर्वये-
दिति नक्षत्रेष्टि विधायोपहोमाः समाप्ताः ।

d) The last four *pādas* of the tenth
adhyāya. Foll. 51 (148-198), in the same
handwriting as parts *a* and *b* of this volume;
the last three leaves, with the end of the
eighth *pāda*, are in a rude modern handwriting.

The fifth *pāda* begins:

आनुपूर्व्यवता० ॥ यत्र प्रकृतौ अहन्वादिमन्त्रायुक्तानि कपा-
लादीनि श्रुतानि । तत्र विकृतौ तत्समसङ्ख्याकस्थले तावन्नैव
कश्चिद्विवादः ॥

The sixth *pāda* begins (fol. 165a):

एकचस्यानि० ॥ योन्यामेकस्यामेवर्च्युत्पन्नानि सामानि ।
तस्यामेव कर्मकाले गेयानि ।

The seventh *pāda* begins (fol. 172b):

पशोः ० ॥ अग्नौषोमीयं पशुमालभेयत्र यद्यपि उत्पत्तिवाक्ये
पशोरेव पुरोडाशवहेवतासंबन्धित्वेन हविष्यप्रतीतिः ।

The eighth *pāda* begins (fol. 182a):

प्रतिषेधः ० ॥ तदेवमर्थलोपात्तयाज्ञानाच्च बाधो निरूपितः ।
प्रतिषेधादिदानं निरूप्यते ।

On the first page (70a) there are these verses :

उपचरितव्याः सन्तो यद्यपि कथयन्ति नैकमुपदेशम् ।
यास्तेषां स्त्रैरकथास्ता एव भवन्ति शास्त्राणि ॥ १ ॥
वयमिह पदविद्यातन्त्रमान्वीक्षिकीं वा
यदि पथि विपथे वा वक्ष्यामः स पन्थाः ।
उदयति दिशि यस्यां भानुमान् सैव पूर्वा
न हि तरणिरुदीते दिक्पराधीनवृत्तिः ॥ २ ॥

e) The eleventh *adhyāya*. Foll. 29 (199-227). The 207th leaf brings in a piece omitted on fol. 206a, l. 10 (अत्रैकपत्रवृत्तिः).

The first *pāda* begins :

प्रयोजनाभिसंबन्धात् ० ॥ तदेवं दशभिरध्यायैः प्रकृतौ विकृतौ
चानुष्ठेयपदार्थेष्ववगतेष्वधुना तेषां प्रयोगविधिष्ववगतानुष्ठानतन्त्रत्वं
निरूप्यते ।

The second *pāda* begins (fol. 205a):

एकदेशः ० ॥ इह सिद्धप्रयोगविधिमङ्गीकृत्य पूर्वं तस्योत्पत्ति-
विधिभेदेन न भेदो ऽपि तु स्तान्त्र्येण अथवाभावे विनियोगै-
क्येनैकमित्युक्तम् ।

The third *pāda* begins (fol. 213b):

अज्ञानां ० ॥ अज्ञानां प्रधानानां चैकप्रयोगविधिपरिगृही-
तानामेकदेशकालकर्तृकत्वमित्युक्तम् ।

The fourth *pāda* begins (fol. 220b):

चोदनैकत्वात् ० ॥ सर्वत्रैकफलसाधनानामनेकेषां कर्मणां फले
साहित्यावगमे ऽपि देशकालकर्तृभेदे प्रयोगभेदादज्ञावृत्तिरित्युक्तम् ।

f) The twelfth *adhyāya*. Foll. 31 (228-258).

The first *pāda* begins :

तन्त्रि ० ॥ तदेवमनेकेषां प्रधानानामगृह्यमाणविशेषत्वे ऽङ्गत-
न्त्रता । गृह्यमाणविशेषत्वे त्वावृत्तिरित्युक्तम् ।

The second *pāda* begins (fol. 241a):

विहारो ० ॥ साहचर्यादीनामाधानेनोत्पन्नानां प्रयोजना-
पेक्षायां सामर्थ्यादेवाग्निसाध्यश्रौतस्मान्नैलौकिकसाधारण्येन
कार्यमाचार्यत्वं ।

The third *pāda* begins (fol. 248b):

विश्वजिति ० ॥ अष्टरात्ररूपे अहीने विश्वजित्प्रथममहः ।
ततो ऽभिप्रवः षडहः ततो ऽभिजित् ॥

The fourth *pāda* begins (fol. 255a):

जपाश्च ० ॥ सन्ति जपसंज्ञकाः केचिन्मन्त्राः । वैष्णवीमृचं
जयतीत्येवं जयति चोदनाचोदितत्वेन ये विनियुक्ताः ।

It ends :

तदेवं निरूपितौ द्वादशभिरध्यायैर्धर्मोपमौ ॥

जैमिनेर्विमलसूक्तिषु मग्नं शुद्धिमाप विपुलां समचेतः ।

प्रीतिमेतु नृहरेः पदपत्रे येन जन्मनिवहो न पुनः स्यात् ॥

Date of this copy of the twelfth *adhyāya* :

पठिता श्रीमद्दीक्षितालोप (?) नामककेशवभट्टानां सविधे
मिश्रगौरीदत्तेन श्रीमदानन्दारामे सं १७६४ भाद्रपुद्दशम्याम् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2190, 2191.

1017 & 1018. *Bhāṭṭadīpikā*, a second copy, incomplete.

1017. Foll. 275, in eight parts; size 11-11½ in. by 4-4½ in.

a) The second, third and fourth *pādas* of the first *adhyāya*. Foll. 21; 11-13 lines in a page.

b) The first *pāda* and a part of the second *pāda* of the second *adhyāya*. Foll. 14 (22-35); 13-15 lines in a page. The last leaf terminates in the middle of the commentary on the twenty-seventh *sūtra* of the second *pāda* (सामेषु ०). See no. 2194 (1562b).

c) The first two *pādas* of the third *adhyāya*. Foll. 20 (36-55); twelve lines in a page. The last leaf ceases in the beginning of the third *pāda*.

d) The last six *pādas* of the third *adhyāya*. Foll. 89 (56-154); foll. 56-66 nine to twelve lines, foll. 67-154 nine lines in a page. On fol. 67a another large handwriting sets in.

e) The fourth *adhyāya*. Foll. 31 (155-185); ten lines in a page.

f) The fifth *adhyāya*. Foll. 26 (186-211); 13-15 lines in a page.

g) The sixth *adhyāya*. Foll. 47 (212-258), in the same handwriting as part f; 11-13 lines in a page.

h) The seventh *adhyāya*. Foll. 16 (260-275); twelve lines in a page.

1018. Foll. 239 (276-514), in five parts; size 11 in. by $4\frac{1}{4}$ - $4\frac{3}{4}$ in.

a) The eighth *adhyāya*. Foll. 15 (276-290); twelve lines in a page. For the date, see part e.

b) The ninth *adhyāya*. Foll. 83 (291-373); 10 or 11 lines in a page.

c) The first four *pādas* of the tenth *adhyāya*. Foll. 76 (374-449); foll. 374-387 twelve to fourteen lines, foll. 388-449 (in a new handwriting) ten to twelve lines in a page.

d) The eleventh *adhyāya*. Foll. 37 (450-486), in the same handwriting as part a; 11 or 12 lines in a page. For the date, see part e.

e) The twelfth *adhyāya*. Foll. 28 (487-514), in the same handwriting as parts a and d; 11 or 12 lines in a page.

Date: संवत् १७८३ शमै(?) पौषमासे कृष्णपक्षे व्रत एकादशी गुरुवासरे सीध पुस्तकं नल नाम संवत्सर-व्रतमान (sic!).

[H. T. COLEBROOKE.]

2192, 2193.

1612 & 1370. *Bhāṭṭadīpikā*, the first three *adhyāyas*, incomplete.

1612. Foll. 156, in two parts; size $9\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{1}{4}$ in.

a) The first and the second *adhyāyas*. Foll. 116; 6 or 7 lines in a page.

b) The first two *pādas*, and the beginning of the third *pāda* of the third *adhyāya*. Foll. 40; 6-8 lines in a page.

1370. Foll. 169 (41-209); size $9\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{1}{4}$ in.; 6-8 lines in a page.

The remaining part of the third *adhyāya*, incomplete at the end, ceasing in the middle of the eighth *pāda*. The last leaf contains only this colophon: इति श्रीसगडदेवकृतौ भाट्टदीपिकायां चतुर्थाध्यायचतुर्थपादः समाप्तश्चाध्यायः ॥

Nearly all leaves of these two volumes are coloured yellow. [H. T. COLEBROOKE.]

2194.

1562b. Foll. 16; size $11\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; 13-15 lines in a page.

Bhāṭṭadīpikā, the second, third and fourth *pāda* of the first *adhyāya*. The handwriting is the same as in no. 2190b (1017b).

[H. T. COLEBROOKE.]

2195.

1562c. Foll. 17; size $11\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; foll. 1-6 eleven or twelve lines, foll. 7-17 ten lines in a page.

Bhāṭṭadīpikā, the seventh *adhyāya*. The handwriting of the first six leaves is the same as in nos. 2196 (1562d) and 2191b (1018b).

[H. T. COLEBROOKE.]

2196.

1562d. Foll. 14; size $11\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; twelve lines in a page.

Bhāṭṭadīpikā, the eighth *adhyāya*, in the same handwriting as no. 2191b (1018b) and the first six leaves of no. 2195 (1562c).

[H. T. COLEBROOKE.]

8. Other *Mīmāṃsā* works.

2197.

3039. Foll. 107; size 12½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page.

Mīmāṃsāsārasaṃgraha, a commentary on *Bhaṭṭa Śaṅkara's Kārikās*, by *Āhitāgnikeśava*, son of *Bhaṭṭa Viśvanātha*. An incomplete copy, comprising only the first four *adhyāyas*, but without the first *pāda* of the first.

The commentary explains not only the *Kārikās*, but also the *Jaiminīsūtras*.

The text of the *Kārikās* is given at the end of each *adhyāya*. Those of the first *adhyāya* are (fol. 18b): स्याध्यासिद्धान्तकारिकाः ॥

नत्वा गणेशायामगु(विंशतीन्) भट्टशङ्करः ।
सहस्रं वक्ति सिद्धान्तान् सार्द्धेष्टोकशतद्वयान् ॥
अपीतिरत्र दृष्टार्था धर्मे मानं च चोदना ।
धर्मोऽर्थेष्टोदनाम्यो(r. ० ध्यो) न तन्म(1)नपरीक्ष्यता ॥ १ ॥
प्रत्यक्षलक्षणोक्तिश्च स्वतःप्रामाण्यवर्णनम् ।
शब्दाधीन्यनियत्यनुपपत्तिमतं ततः ॥ २ ॥
निरालम्बनवादोऽयं शून्यवादस्य दूषणम् ।
अनुमानपरिच्छेदः शब्दप्रामाण्यवर्णनम् ॥ ३ ॥
प्रामाण्यमुपमानस्याप्यधीपत्तेश्च वर्णनम् ।
प्रामाण्योक्तिरभावस्य स्कोटवादनिराक्रिया ॥ ४ ॥
आकृतिस्त्वापनं चाथापोहवादनिराक्रिया ।
वनवादस्तत्राथ संबन्धाक्षेपदूषणम् ॥ ५ ॥
विवाक्षेपनिरासश्चाप्यात्मवादस्ततः परम् ।
शब्दाधिकरणं चाथ [तद्भूताधिकरणं चाथ] तद्भूताधिकृति-
वाक्याधिकरणं चाथाप्यर्थेवादिमानता । [स्तथा ॥ ६ ॥
अर्थवादोपयोगश्च नौदुष्टरफलान्वयः ॥ ७ ॥
पूर्वे हेतुविधिर्नास्ति मन्त्राणां च प्रमाणता ।
स्मृतीनां च प्रमाणत्वं न तच्छ्रुतिविरोधतः ॥ ८ ॥
हेतुदर्शनतोऽप्येवं शास्त्रादेश्चाथ वर्णकम् ।
शिष्टाकोपे प्रमाणत्वं शिष्टाचारप्रमाणता ॥ ९ ॥
यवाद्या दीर्घश्रुकाद्याः पीत्वाद्यर्थस्तथायतः ।
स्मृत्याचारस्य बाधः स्यात् त्रिवृद्धगादिचिन्तनम् ॥ १० ॥
पिकनेमादिचिन्ताय कत्व(r. ० त्व)सूत्रास्वतन्त्रता ।
स्मृतीनामस्वतन्त्रत्वम् अज्ञानामस्वतन्त्रता ॥ ११ ॥

शास्त्रादेश्चास्वतन्त्रत्वं होलाकाद्यव्यवस्थितम् ।

प्रामाण्यं व्याकृतिस्मृत्या अर्थेकं लोकवेदयोः ॥ १२ ॥

आकृतेरेव वाच्यत्वं नामधेयप्रमाणता ।

उद्भिदादेश्च नामत्वं चिदादेश्चापि नामता ॥ १३ ॥

तत्प्रत्यन्यायतो नामाप्येवं तद्व्यपदेशतः ।

वाजपेयेऽयं नामत्वम् आग्नेयादीं त्वनामता ॥ १४ ॥

बहिराज्यादिनात्यर्थं प्रोक्षण्यादि तु यौगिकम् ।

निर्नैऋत्यमपि तद्वत् स्याद्वैश्वदेवे च नामता ॥ १५ ॥

अष्टात्वाद्यर्थेवादनं तत्सिद्धे गौणता कृषित् ।

जात्या च क्वापि गौणीया सारूप्याश्च कृषिन्मता ॥ १६ ॥

प्रशंसात(?) कृषिचयेयं भूमा मृध्यादिगौणता ।

सालिङ्ग(r. ० कृष्ण)समवायाच्च स्तुत्या संदिग्धनिर्णयः ॥ १७ ॥

सामर्थ्याच्च सुवादी सः ।

The second *adhyāya* begins with the second quarter of the eighteenth *śloka*, and ends with the thirtieth (fol. 40b); the third *adhyāya* ends with the first quarter of the seventy-second *śloka* (fol. 88a); and the fourth *adhyāya* with the third quarter of the eighty-ninth *śloka* (fol. 107a).

The commentary begins :

आप्त्यायस्य क्रियार्थत्वादानर्थक्यमतदर्शनां तस्मादनित्यमुच्यते ॥
अस्यार्थः । आप्त्यायस्य फलभावनास्यक्रियार्थत्वात् प्रामाण्यं धर्मे
इत्युक्तं पूर्वं चोदनामत्र । तेनातदर्शनामानर्थक्यमतदर्शनादेव
तस्मादनित्यं धर्मे प्रामाण्यं प्रमाजनकत्वमुच्यत इति । अथातो
धर्मेजिज्ञासेत्यत्रप्रमाणस्वरूपसाधनफलैः साभासैर्धर्मो जिज्ञास्यत्वेन
प्रतिज्ञातः । तत्रास्मिन्नध्याये प्रमाणं निरूप्यते किं प्रमाणधर्मं
इति । तेन यदेव किञ्चिद्धर्मेप्रमाणनिरूपणमर्थेवादमन्त्रस्मृति-
नामधेयादिगोचरं तत्सर्वमत्रैव संगतम् । न ह्यत्र चोदनाप्रामाण्य-
साधनं लक्षणार्थं येन स्मृत्यादेरसंगतिः स्यात् किं तर्हि धर्मप्र-
माणनिरूपणं । तेन लक्षणसंगतिस्तावत्सिद्धा । प्रकृतसंगतिरपि
चोदनानां प्रामाण्ये पदपदार्थसंबन्धीत्यत्रिकत्वेन वाक्यार्थप्रती-
तेर्मूलवत्तया चोपपादिते जननराधिकरणे वेदद्वारेण तासां
पौरुषेयत्वमाशङ्कितम् । सन्निकृष्टकाला वेदा इदानीं तनास्ते च
चोदनासंथास्तत्र पौरुषेयाश्चेददा असंशयं पौरुषेय्यश्चोदना
इत्येवमाशङ्क्य वेदापौरुषेयतया तदवयवानां चोदनानामप्यपौरु-
षेयतया प्रामाण्ये साधिते तदवयवत्वेनोपस्थितानामर्थेवादादि-
भागानामप्यपौरुषेयत्वसामान्याचोदनावत् प्रसक्तं प्रामाण्यमस्ति

न वेति चिन्त्यत इति । तत्रास्मिन्नेव सूत्रे विध्यतिरिक्तानामर्थ-
पादमन्त्रनामधेयानां क्रियार्थत्वानां वादानर्थक्ये ग्रामे कारिकाकृत
आहुः । अर्थवादादिमानतेति (sl. 7) ।

The commentary of the second *adhyāya*
begins (fol. 20b):

नमस्कृत्य गणपतेः पादाक्षणे सिद्धिसाधने ।
विचार्यैवं प्रमाणानि कर्मभेदो निरूप्यते ॥

The commentary of the third *adhyāya*
begins (fol. 41b):

नमस्कृत्य गणपतेः पादाक्षणे सिद्धिसाधने ।
विचार्यैवं कर्मभेदं शेषशेषित्वमुच्यते ॥

The commentary of the fourth *adhyāya*
begins (fol. 89b):

नमस्कृत्य गणपतेः पादाक्षणे सिद्धिसाधने ।
विचार्यै शेषशेषित्वं प्रयोजकमथोच्यते ॥

Date of the first *adhyāya*, संवत् १८६५; date
of the other three *adhyāyas*, संवत् १८६६.

Colophon: इति श्रीभट्टविश्वनाथात्मजाहिताग्निवेश-
विरचिते मीमांसासारसंग्रहे भट्टशंकरीयकारिकाविवेचने ऽधि-
करणमालादिग्रन्थफक्किकासंग्रहे द्वितीयाध्यायस्य चतुर्थः पादः ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2198.

3099. Foll. 54; size 9½ in. by 4 in.; 10-12
lines in a page.

*Mīmāṃsānyāyaprakāśasamjñakam Mīmāṃsā-
prakaraṇam*, according to Burnell, Tanj. MSS.,
p. 85, "the most popular introduction to the
Mīmāṃsā," by *Āpadeva*, son of *Anantadeva*.

See Hall's Index, p. 185, no. xlix. The
beginning has been printed in Aufrecht's
Oxford Catalogue, p. 219b, no. 524; and in
Rāj. Mitra's Notices, I., p. 167, no. 299.

The end is:

इति सो ऽयं धर्मो यदुद्देशेन विहितस्तदुद्देशेन क्रियमाणस्तद्भेतुः ।
श्रीगोविन्दार्पणबुद्ध्या क्रियमाणस्तु निःश्रेयसहेतुः । न च तदर्थेण-
बुद्धानुष्ठाने प्रमाणाभावः । यत्करोषि यदद्यासि यच्चुहोषि ददासि
यत् । यत्तपस्यसि कौन्तेय तत्कुरुष्व नदर्थेणमिति स्मृतेः ॥
अस्याश्चाष्टकादिस्मृतित्वत् प्रामाण्यादित्यत्र विस्तरः ॥

क्लाहं मन्दमतिः क्लेवं प्रक्रिया भट्टसंमता ।

तस्माद्भक्तेर्विलासो ऽयं गोविन्दगुरुपादयोः ॥ १ ॥

ग्रन्थरूपो मदीयो ऽयं वाग्वापारः मुञ्जोभनः ।

अनेन प्रीयतां देवो गोविन्दो भक्तवत्सलः ॥ २ ॥

The handwriting is not everywhere the same,
foll. 19b-31a and fol. 46 being apparently not
as old as the main body of this manuscript.

[J. R. BALLANTYNE.]

2199.

3098. Foll. 60; size 9½ in. by 4½ in.;
generally 11 or 12 lines in a page.

Nyāyaprakāśa, a second copy of *Āpadeva's*
work. Foll. 21-25 and fol. 38 are in a modern
handwriting, but the main body of this manu-
script may belong to the end of the 17th
century. There are some lines in a small
handwriting on the outer side of the first leaf,
which seem to belong to some other *Mīmāṃsā*
work.

[J. R. BALLANTYNE.]

2200.

3033. Foll. 32; size 12½ in. by 6½ in.;
15-21 lines in a page.

Mīmāṃsānyāyaprakāśa, a third copy, with
marginal notes in a small handwriting. The
following lines are on the first page:

पञ्च पञ्चनखा भक्ष्याः पञ्च पञ्चनखेतराः ।

शशकः शलकी गोधा खट्वा कूर्मो ऽप्यः पञ्चमः ॥

पञ्च पञ्चनखा भक्ष्या ब्रह्मखेत्रेण राघव ।

शशकः शलकी गोधा खट्वा कूर्मो ऽप्यः पञ्चमः ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2201.

1458a. Foll. 59; size 9½ in. by 4 in.; ten
lines in a page.

Mīmāṃsānyāyaprakāśa, a fourth copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2202.

3272. Foll. 44; size 14½ in. by 7½ in.; 12-14 lines in a page.

Mīmāṃsānyāyaprakāśa, a fifth copy.

The scribe has added: लिखितं ग्राम संघिकापुरमध्ये
ब्राह्मणशास्त्रवाल्म्य(?) . . . [A. C. BURNELL.]

2203.

1321. Foll. 203; size 12½ in. by 4½ in.; foll. 1-136 thirteen lines, foll. 137-203 twelve or eleven lines in a page.

Jaiminīyanyāyamālāvistara, "the maxims of *Jaimini*'s philosophy, or religious institution, in easy verses, with a commentary in prose" (Colebrooke, on fol. 1a), by *Mādhava Ācārya* (in the second half of the fourteenth century). See Hall's Index, p. 168, no. li.

Copied, in ten parts, by one and the same scribe, Samvat 1847 and 1848:

- a) The first *adhyāya*, foll. 20;
- b) the second *adhyāya*, foll. 16;
- c) the third *adhyāya*, foll. 32;
- d) the fourth *adhyāya*, foll. 12;
- e) the fifth *adhyāya*, foll. 11;
- f) the sixth and seventh *adhyāyas*, foll. 23;
- g) the eighth and ninth *adhyāyas*, foll. 22;
- h) the tenth *adhyāya*, foll. 46;
- i) the eleventh *adhyāya*, foll. 12;
- k) the twelfth *adhyāya*, foll. 9.

The numbers of the verses, and other marginal notes, are in Colebrooke's handwriting.

An edition of the *Jaiminīyanyāyamālāvistara* was begun by Th. Goldstücker (Sanskrit Text Society, London, 1865-1869), and finished by E. B. Cowell (1878). Another edition in the *Ānandāśrama* Skr. Series.

[H. T. COLEBROOKE.]

2204.

1841. Foll. 345 (and four additional leaves, after foll. 34, 93, 204 and before fol. 217,

which supply omissions); size 11½ in. by 5½ in.; eleven lines in a page; modern handwriting.

Jaiminīyanyāyamālāvistara, a second complete copy.

The first *adhyāya* ends fol. 37a, the second fol. 64b, the third fol. 120a, the fourth fol. 144a, the fifth fol. 164a, the sixth fol. 195a, the seventh fol. 203b, the eighth fol. 213a, the ninth fol. 244a, the tenth fol. 311b, the eleventh fol. 330b, the twelfth fol. 345b.

[J. TAYLOR.]

2205.

204. Foll. 332; size 9½ in. by 4½ in.; eight lines in a page.

Jaiminīyanyāyamālāvistara, a third, but incomplete copy, in five parts, all in the same handwriting, except the last twenty-two leaves.

- a) The first *adhyāya*, foll. 47;
- b) the second *adhyāya*, foll. 39;
- c) the third *adhyāya*, foll. 75;
- d) the fourth (ends fol. 33b), fifth (ends fol. 61a) and sixth *adhyāya*, foll. 101;
- e) the seventh (ends fol. 12b), eighth (ends fol. 25a) and ninth *adhyāya*, foll. 70.

[H. T. COLEBROOKE.]

2206.

285b. Foll. 65; size 10½ in. by 3½ in.; legibly written, in Devanāgarī, in the early part of the last century; ten lines in a page; except the last eight leaves (originally paged separately), which have been supplied by a more recent hand, nine lines in a page. The original pagination of the two portions (6-62, 1-8) has been obliterated, and changed to 89-153, so as to make them appear as the continuation of MS. 285a (the *Nārāyaṇīya vṛitti* on the *Āśvalāyana-Gṛihyasūtra*).

A fragment of a *Mīmāṃsā* treatise, in the *śraṅgharā* metre, with a commentary.

The first leaf (the sixth of the original MS.) begins in the middle of the comment on the first *śloka* : प्राप्तिप्रयोगः पुनःअवशं क्लृप्ताकाराज्यभाग-संबन्धेन °

The second *śloka* runs as follows (fol. 92b, orig. 9b):

सप्राप्तिं प्राप्तिभाजामपि यदि परमावान्तरा पूर्वकत्व-
व्यावृत्तौद्देश्यधर्मैः सृजसि विषयव्येनमव्याप्तिदोषं ।
तस्मादादाय लक्ष्यव्यवृत्तिनिहितं स्यादतिव्याप्तिवक्त्रे
ब्रह्मदेशो ऽपि हंतौ (!) नियमविधिपदे स्वस्वपूर्वा-
[बलीढः ॥ २ ॥

यद्यव्याप्तिं परिहर्तुं प्राप्तिनामप्यग्रता नाम °

The third *śloka* (fol. 93b, orig. 10b):

यूपः सर्वो ऽप्यपूर्वः स्वयमपि विविधादृष्टसंस्कारयोगाद्
अस्मिन्दैर्लक्ष्येऽपि दृष्टे वदिरनियमनं (?) तत्र का प्राप्तिवाञ्छा ।
तस्मात्तत्त्वस्वरूपे परमनवगतं रूपभेदं विहाय
प्राप्यप्राप्ती विचार्ये कथमपि तदिहाव्याप्तिदोषाच्च
[मुक्तिः ॥ ३ ॥

यूपः प्राकृतो वैकृतः सर्वो ऽपि तावदाहवनीयादिवदलौ-
किकः °

The last *śloka* (fol. 145a, orig. 62a):

तद्विज्ञत्वं निवेश्यं यदि खलु तदवच्छेदभेदे ततो न
व्यावृत्तेः कार्यभोडश्रुतगमनवृहत्संश्रिताया नियत्याः ।
स्याने कल्पिता (?) कोक्तिः क्रियत इति मतं यद्युपायांतराणां
तद्वार्थं पाक्षिकाव्यतिकररहितं किं नु वैकल्पिकत्वं
[॥ १४ ॥

एवं विवक्षया उपायविषयनियमविधिव्यावृत्तिलाभे ऽपि °

The *Sūtrabhāṣya* is referred to in the comment on *śl.* 4, the *Mīmāṃsākamaryādā* on *śl.* 7; इत्यहमश्लोकविवरणं fol. 110a; प्रवृत्तिप्रतिबंध-
कालस्य भगः क्रियत इति तु भट्टपादाः । fol. 147b; अर्थ-
वादायां पुनःश्रुतिरिति वदतो भगवतः सूत्रकारस्य fol. 152b.

The original colophon ran thus : इति मीमांस-
कभट्टनीलकण्ठात्मजशंकरकृतौ भट्टभास्करे प्रथमस्याध्यायस्य
द्वितीयः पादः ॥ This has been scored out, and
the following supplied by a different hand :
इति श्रीमीमांसकभट्टनीलकण्ठात्मजनारायणभट्टकृते सूत्रवृत्तिः
समाप्ता संवत् १८६० ॥

The older leaves of the MS. show the marginal mark (now painted over) वि. र.; the first and last leaves of the modern portion, भाट्टभास्कर. [H. T. COLEBROOKE.]

2207.

1366. Foll. 43; size 8½ in. by 3½ in.; 15-19 lines in a page.

Bhāṭṭabhāskara, a controversial treatise on *Mīmāṃsā* topics, by *Jivadeva*, son of *Āpadeva*, the *Dharmapramāpariccheda*, incomplete. The same chapter in *Rājendralāla Mitra's Notices*, vii., p. 126, no. 2356. See *Hall's Index*, p. 188, no. lix.

The first two leaves are lost, fol. ३ begins : ... अ दशाख्यातवाच्यत्वात्तदनर्गतं विधित्रयमाख्यातत्वेन रूपेण तामभिधत्ते । There are some more leaves lost after fol. 27. The *Rāṇaka* is often quoted, in opposition to the *Misrāh*.

Colophon : इति श्रीमदापदेवात्मजजीवदेवकृतौ भाट्ट-
भास्करे धर्मप्रमापरिच्छेदः ॥ संवत् ११३९ आश्वीनवदि त्रयोदश्यां
भीमे ज्योतिर्विज्जगन्नाथो व्यलीलिलखत् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2208.

1303b. Foll. 58; size 13½ in. by 4½ in.; six lines in a page; written in the Bengali character, on coloured paper.

Tattvasiddhānta, a short treatise on the principles of the *Mīmāṃsā*, by *Vidyānidhi*?

It begins :

शिवं सोमं समाराध्य श्रीमान् विद्यानिधिः सुधीः ।

तनु(ते) तत्त्वसिद्धान्तं मीमांसाशैवततत्तः ॥

तत्र मीमांसायाः प्रथमं सूत्रं सथातो धर्मेजिज्ञासेति यदा
हि धर्मेजिज्ञासानन्तरं शास्त्रमारभ्यमानं दृश्यते तदा नूनमिदं
शास्त्रं धर्मेप्रतिपादनप्रयोजनमित्यवगम्यते ।

Date of the copy : लिखितस्तत्त्वसिद्धान्तः श्रीकृष्ण-
चन्द्रेण शर्मणेति ॥ शकाब्दाः ११२५ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2209.

1322. Foll. 74; size 12½ in. by 4½ in.; yellow paper; large regular writing in the Bengali character; seven lines in a page; written about Colebrooke's time.

Adhikaraṇakāumudī, by *Rāmakṛishṇa*. See *Rāj. Mitra's Notices*, ii., p. 67, no. 634.

It begins :

नन्दसूनुं नमस्कृत्य सर्वलोकेष्वरेष्वरं ।

निरूप्यते अधिकरणं रामकृष्णेन विश्रुतं ॥

अधिकृत्य क्रियते ऽर्थाद्विचारो यस्मै तदधिकरणं मीमांसा-
सिद्धान्तस्तस्याङ्गानि पञ्च यथाह भट्टः

विषयो विषयश्चैव पूर्वपक्षस्तथोत्तरं ।

निर्णयश्चेति पञ्चाङ्गं शास्त्रे अधिकरणं स्मृतं ॥

The single topics of the *Mīmāṃsā* are introduced by special headings: (the first is परिषदधिकरणं, *Rāj. M.*); अथ रात्रिसत्राधिकरणं fol. 2b; अथ विष्णुजिदधिकरणं fol. 3b; अथ सर्वस्वदाक्षिण्याधिकरणं fol. 4a; अथ होलाकाधिकरणं fol. 4b; अथ फलचमसाधिकरणं and अथ सर्वपिण्डाधिकरणं fol. 5a; अथ हविरुभयत्वाधिकरणं fol. 5b; अथ गृहैकत्वाधिकरणं and अथ तदर्थशास्त्राधिकरणं fol. 6a; अथ निषादभूपत्यधिकरणं and अथ रथकाराधिकरणं fol. 7a; अथ तन्त्रन्यायः fol. 7b; अथ प्रसङ्गन्यायः fol. 8b; अथाङ्गस्य प्रधानावृत्त्यप्रयोजकत्व-
न्यायः and अथ योगसिद्धाधिकरणं fol. 9b; अथ कर्मस्थार-
भाधिकरणं fol. 10b; अथ शृङ्गधिकरणं fol. 11a; अथ देवताधिकरणं fol. 12a; अथ कौस्तुभपायिनामयनाधिकरणं fol. 12b; अथ यागदानहोमाधिकरणं fol. 13a; अथ पादाहयनीयन्यायः fol. 14a; अथ पदिन्यायः fol. 14b; अथ स्मृतिस्मिद्धेय्याधिकरणं fol. 15a; अथ कृष्णलन्यायः and अथ कपालाधिकरणं fol. 16a; अथार्थवादाधिकरणं fol. 16b; अथ विरोधाधिकरणं fol. 17a; अथ प्रतिनिध्याधिकरणं fol. 17b; अथ फ (leg. फल) भूमा fol. 19a; अथानु-
षङ्गाधिकरणं fol. 19b; अथ देवतासाहित्यं fol. 20a; अथ विकृत्यः fol. 21a; अथ यावज्जीवाधिकरणं fol. 23a; अथ जातेष्ट्याधिकरणं fol. 23b; अथ काम्यस्य नित्यापेक्षया विलिखिताधिकरणं fol. 24a; अथ तदन्तापकर्षन्यायः and अथ तदाशुक्लन्यायः fol. 25a; अथ संयोगपृथक्त्वन्यायः fol. 26a; अथ व्यक्तिवचनाधिकरणं fol. 27a; अथ

पणपुराणन्यायः, अथ दण्डापन्यायः and अथ द्यूतपणन्यायः fol. 27b; अथ कपिपत्रलाधिकरणं fol. 28a; अथ तक्ष-
सूत्राधिकरणं and अथारम्भणीयान्यायः fol. 28b; अथाङ्गस्य प्रधानकालान्वयानन्वयौ fol. 29a; अथ समं स्यादश्रुतत्वादिति न्यायः and अथानेकार्थत्वाकल्पना fol. 29b; अथ प्रक्रमा-
धिकरणं and अथ पृथग्भिधौ गुणविधानासंभवः fol. 30a; अथ सर्वशस्त्राधिकरणं fol. 30b; अथ तिर्यगधिकरणं fol. 31a; अथ पशुधिकरणं fol. 32a; अथ सहसाहित्यविवेकः fol. 32b; अथ खलेवालोल्यायः and अथ प्रतिपत्यधिकरणं fol. 33a; अथाष्टमिकविकृत्यधिकरणं fol. 33b; अथ धान्यमस्याधिकरणं and अथोहाधिकरणं fol. 34a; पाशा-
धिकरणं fol. 35a; अथ कालशौचाधिकरणं fol. 35b; अथ हेतुवन्निगदाधिकरणं and अथारुणान्यायः fol. 36a; अथ सोमयाजिन्यायः fol. 36b; अथाक्राधिकरणं fol. 37a; अथामिक्षाधिकरणं fol. 37b; अथानुदितेष्टिन्यायः fol. 38a; अथ हविरुपलक्षणाधिकरणं fol. 38b; अथ प्राशाधिकरणं fol. 39a; अथ विविदिष (leg. प्व) अधिकरणं fol. 39b; अथ स्मृत्यधिकरणं fol. 40a; अथ ज्योतिरधिकरणं fol. 40b; अथ वैश्वानराधिकरणं fol. 41a; अथ गुणविकृत्य-
धिकरणं fol. 41b; अथ क्रमः fol. 42a; अथ श्रुतिलि-
ङ्गादिन्यायः fol. 43b; अथ विधिनियमादिः fol. 48a; अथ श्रुतशब्दात्यागः fol. 50b; अथ विध्यनुवादवैषम्यं fol. 51a; अथ नित्यानित्यवैषम्यं fol. 51b; अथ सापेक्षत्वनिरपेक्षत्ववैषम्यं fol. 52a; अथ द्वयोः प्रणयनीयधिकरणं fol. 52b; अथ परिभाषाधिकरणं fol. 54b; अथ सर्वनामा (धि) करणं fol. 55b; अथ निषेधपर्युदासी fol. 56a; अथ यदुक्तन्यायः (?) fol. 61a; अथानुयाजाधिकरणं fol. 61b; अथ शत्रुधिकरणं fol. 62a; अथ कलत्राधिकरणं fol. 64a; अथ लिङ्ग-
समवायन्यायः fol. 64b; अथ प्रकृतिविकृतिभावव्यवस्था (leg. व्यवस्था?) fol. 65a; अथ स्थालीपुलाकन्यायः fol. 70b.

The last words are: भिनन्तीति सर्वं समञ्जसं ॥
इत्यधिकरणकौमुदी समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2210.

1464a. Foll. 127; size 8½ in. by 3½ in.; 9-13 lines in a page.

Vidhiraśāyana-Sukhopajivinī, a commentary on the *Vidhiraśāyana*, composed, as was the *Vidhiraśāyana* itself, by *Apyayī Dīkshita*, son

of *Raṅgarāja Adhvarivara*, of the family of *Bharadvāja*. The *Vidhirasāyana* is a metrical treatise on the three kinds of *vidhi*. For the correct form of the author's name see no. 2211.

It begins :

उद्गाढ्यु योगकलया हृदयाञ्जकोशं
धनैश्चिरादपि यथारुचि गृह्यमाणः ।

यः प्रस्फुरत्यविरतं परिपूर्णरूपः

श्रेयः स मे दिशतु शाश्वतिकं मुकुन्दः ॥ १ ॥

जन्मस्थानलये समस्तजगतां यस्यैव लीलायितं

यस्मिन्नायतने भवस्थिरमहापाशशयः प्राणिनाम् ।

तद्ब्रह्मादिभिरप्यगम्यविभवं विद्याधिकं शाश्वतं

सात्तं ब्रह्म रसालमूलरसिकं पश्येयमनर्दृशा ॥ २ ॥

यत् कुमारिलमतानुसारिणा निर्मितं विधिरसायनं मया ।

पद्यरूपमनतिस्फुटाशयं तत् सुखायगतये विविच्यते ॥ ३ ॥

प्रारिम्भितप्रकरणाविग्रपरिसमाप्ते सूत्रकारस्य महर्षेरनुस्मरणरूपं मङ्गलमाचरन्नेव प्रकरणाारम्भं तावदाक्षिप्य समाधत्ते ॥ विख्याता मुनिवर्यसूक्तिषु विधास्तिस्रो विधिस्रोतसामाचार्यैर्विशदं विविक्तविषयास्ताश्च व्यवस्थापिताः ॥ किं तत्रास्ति विचार्यमाधेयमपि ते मार्गे निसर्गोज्ज्वले (r. ० ज्ज्व ०) नानोदाहरणैस्तु ताः प्रविशदीकर्तुं प्रवर्तमाने ॥ १ ॥ मुनिवर्यस्य भगवतो जैमिनेः सूत्रेषु विधिष्वस्यादपूर्वत्वात् (I., 2, 19) नियमाया वा श्रुतिरुच्यते (IV., 2, 24) परिसंख्येत्येवमादिषु (I., 2, 42) त्रयो विधिप्रकाराः प्रसिद्धाः ॥ अपूर्वविधिनियमविधिः परिसंख्याविधिश्चेति ते च भट्टपादैः परस्परसंकीर्णविषयतया स्पष्टमेवोपपादिताः तत्र स्वत एव निरवच्छेदग्रन्थकारैश्च बहुभिर्निष्कर्षं प्रापिते अपूर्वविधादिभिर्भागे नूतनं किञ्चिद् विचारणीयं नास्त्येव तथाप्यपूर्वविधादीनां द्वादशसंख्येयेषु विप्रकीर्णैरिहापूर्वविधादिलक्षणविचारव्याजेन तत्र तत्र प्रदर्शनीयैरुदाहरणविषयैस्तमेवार्थं स्पष्टीकर्तुं प्रकरणमिदमारभ्यत इत्यर्थः ॥

The *apūrvavidhīlakṣhaṇākṣhepa* ends fol. 64a, the *niyamavidhīlakṣhaṇākṣhepa* fol. 68a, the *parisaṅkhyālakṣhaṇākṣhepa* fol. 73b. Then follows the *trividhavidhīlakṣhaṇākṣhepaparasparā-tideśa*, after that (fol. 76b) the *udāharaṇākṣhepa*, ending fol. 100b with the colophon : इति . . . अपूर्वनियमविधुदाहरणाक्षेपपूर्वपक्षः समाप्तः ॥ The next and last part of this copy begins (fol. 101b):

एवमपूर्वविधादिलक्षणोदाहरणगणमाक्षिप्य प्रदर्शितेभ्यपि केचिदाक्षेपाः शास्त्रमयीदामात्रमाश्रित्य प्रदर्शिताः न तु न्यायमाश्रित्य

न्यायान्वेषणे तु ते अपि प्रशिथिला इत्याक्षेपव्याजेन तत्तदाक्षेपोपनीत्यशास्त्रमयीदाक्षेपं कृत्वस्यापि शास्त्रस्य परस्परविरुद्धार्थत्वशङ्कावहं स्थालीपुलाकन्यायेन प्रदर्शयिष्यामीति प्रतिजानीते ॥

Colophon on fol. 76b : इति श्रीमदद्वैतविद्याचार्यश्रीभरद्वाजकुलजलधिजीसुभश्रीविश्वजिद्यानिश्रीरङ्गराजाध्वरिवरमनोरप्यपीदोक्षितस्य कृतौ विधिरसायनमुत्तोपजीविन्यां त्रिविधविधिलक्षणक्षेपपरस्परान्तिदेशः ॥

It breaks off with : सत्यमेव वदितव्यमित्यादीनामेव कारश्रुत्या नियमतत्त्वमन्यत्र तु फलेनैव नियमपरिसंख्याव्यपदेश इति एवं दृष्टार्थः सर्वो अपि विधिर्नियमविधिरिति सर्वो अपि निषेधः परिसंख्येति चाङ्गीकृत्यापूर्वविधादीनां लक्षणानि विभज्य दर्शयिष्यन्त इत्यर्थः ताभ्येव लक्षणान्याह ॥

See Hall's Index, p. 194, no. lxxxii.; Burnell's Tanj. MSS., p. 86. [H. T. COLEBROOKE.]

2211.

1642. Foll. 48; size 9½ in. by 3 in.; fairly good, small Devanāgarī writing; 9-11 lines in a page.

Upakrama-parākrama, a treatise on "the relative importance attaching to right initiation and the proper completion of ceremonies" (Hall's Index, p. 192, no. lxxv.), by *Appayya Dīkshita*, son of *Raṅgarāja*.

It begins :

उपक्रमस्य प्रबलत्वमूचिरे

ययोपसंहारविरोधिना बुधाः ।

प्रतिष्ठितां तामिह तर्कसंततिं

प्रबोधयामः प्रतिकूलजल्पितान् ॥

मीमांसकास्तावदुपक्रमोपसंहारयोर्विरोधे सत्युपक्रमस्य प्राचल्ये पापमेवमाहुः । सर्वस्यापि शब्दस्य स्थायैर्लघने विरोधः कारणं । स च प्रतियोगिनि दृष्टे ज्ञायते । ०

It ends :

विद्वद्गुरोर्विहितविश्वजिदध्वरस्य

श्रीसर्वतोमुखमहाव्रतपाजिसूनोः ।

श्रीरंगराजमखिनः श्रितचंद्रमौलिर्

अपय्य (r. अपय्य) दीक्षित इति प्रथितस्तत्त्वः (r. तनूजः) ॥

अक्रोदयमक्लिष्टमात्मबुद्धिविशुद्धये ।

उपसंहृतदुन्यायमुपक्रमपराक्रमं ॥

इति श्रीमद्भरद्वाजकुलजलधिकीस्तुभश्रीमदद्वैतविद्याचार्यश्री-
रंगराजाध्वरिवरसूनोरम्पदीक्षितस्य कृतिरूपक्रमपरारक्रमः संपूर्णः॥
संवत् १८२३ हेमलब्धीनामसंवत्सरे ० लिखितमिदं बालकृष्णेन
परोपकारार्थं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2212.

1222. Foll. 63; size 11½ in. by 3½ in.;
seven lines in a page.

Pratyakshaparīṣṭisūtra, a commentary on
the third sūtra of the *Mīmāṃsāsāstra*, by *Upā-
dhyāya Sucarita Miśra*.

It begins:

तस्य निमित्तपरीष्टिरिति सूत्रम् ॥ अस्यायमर्थः । तस्य धर्मस्य
यन्निमित्तं प्रमाणं षोडनाभिधानं तत्परीष्टिः कर्तव्येति ।

Foll. ३ and ४१-४४ are wanting.

[H. T. COLEBROOKE.]

2213.

2100b. Foll. 17; size 9½ in. by 4½ in.;
foll. 1-6 sixteen lines, foll. 7-17 thirteen lines
in a page.

Vidhivāda, incomplete at the end. The
name of the author does not appear. The
subject of this treatise may be seen from the
opening sentence:

उदरकामः पचेत् खर्गकामो यजेतेत्यादि विधिवाक्यं पाकया-
गादौ प्रवर्त्तकम् । तस्य च तपान्नं न साक्षात् । अनुत्यजानां
ततोऽप्रवृत्तेः । किं त्वर्थज्ञानद्वारेति । तस्य प्रवर्त्तकत्वोपपत्तये
प्रवर्त्तकज्ञानविषये लिङः शक्तिरिति सर्वेषामेवानुमतत्वात् ।

[GAIKAWAR.]

2214.

256a. Foll. 30; size 11½ in. by 3 in.;
eight lines in a page; written in the 16th
century.

Adhyayanavidhicarcā, a treatise on the utility
and necessity of studying the *Mīmāṃsā*, by
Lakṣmīdhara Ācārya.

It begins:

भवदेवादयः सर्वे निबन्धाः सन्ति यद्यपि ।

तथापि तेषामस्येह सती प्रत्यक्षमन्तरम् ॥

अथेह चतुर्णां पुरुषार्थत्वेन सकललोकाभिमतानां धर्माद्ये-
कान्मनोक्षाणां प्रथमनिर्दिष्टो धर्म एव प्रधानं यस्मादर्थकामनो-
क्षास्तत एव प्राप्यन्ते तद्विज्ञाने च चतुर्वैशशास्त्राण्युपायत्वेन
पुराणन्यायमीमांसाधर्मशास्त्राङ्गमिश्रिताः वेदाः स्थानानि
विद्यानां धर्मस्य च चतुर्वैश्यादियाज्ञवल्क्यादिवचनप्रसिद्धानि ।
तत्राप्यन्यानि त्रयोदश शास्त्राणि न मीमांसां विना कस्मैचिदर्थाय
पर्याप्तानतीत्यादर्शः सर्वशास्त्राणामियं मीमांसेति लोकानुग्रहाय
परमकारुणिको जैमिनिस्तां प्राणैषीत् ॥ अथातो धर्मज्ञिज्ञासेत्यत्र
प्रसिद्धाथशब्दस्यानन्तर्वाभिधायित्वेन सामर्थ्यादध्ययनानन्तर्यमव-
गम्यते । करिष्यमाणाया वेदार्थविचारात्मिकाया धर्मज्ञिज्ञासाया
अध्ययनानन्तरमेव भावात् । उक्तं च तन्नु वेदाध्ययनं तस्मिन्सति
हि सावकल्पत इति ।

It ends:

तस्मात् सर्वेषु पक्षेषु दूषणानां परिहर्तुं शक्यत्वात् तत्तत्पक्ष-
स्वीकारेऽपि न कश्चिद् दोषः । तेनाध्ययनविधेर्दृष्टार्थत्वेनार्थ-
त्वात् अर्थगतसंदेहविपर्ययनिरासार्थं मीमांसाशास्त्रनारभ्यमिति ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2215.

1597g. Foll. 20 (originally १-२२); size
9½ in. by 3½ in.; 7-11 lines in a page; old
fair writing, but written by two different
hands, the first part perhaps in the beginning
of the 16th century.

Bhāvanāviveka, a *Mīmāṃsā* tract on the
nature of *bhāvanā*, by *Maṇḍana Miśra*. Foll. ३
and १८ are lost; some leaves are full of small
holes.

It begins:

संसर्गमोहितधियो विविक्तं धातुगोचरात् ।

भावात्मानं न पश्यति ये तेभ्यः स विविच्यते ॥ १ ॥

तथा साहुः ॥

समानाधिकरण्यात्तदर्थभेदाभिधानतः ।

न तादर्थ्यानुमाना . . वृक्षतां शिंशिपाश्रुतिः* ॥ २ ॥

* Read वृक्षतां शिंशिपाश्रुतिः; cf. वृक्षतां शिंशिपादिगोचरः
fol. 2a, l. 1.

इह षलु(r. खलु) गगन(० कुसुम?) शशविषाणयोरक्रियमाण-
योरभवतोभवेतश्च घटादेस्तथान्याद्भवत्यर्थस्य(?) कर्तुः करोति-
कर्मता तथा भवन्तु:(sic!) करोत्यर्थस्य कक्षा प्रयोजक इति etc.

The colophon is: इत्युपाध्यायमंडनमिश्रविरचितो ज्यं
भावनाविवेकः समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2216.

3046. Foll. 90; size 11½ in. by 5 in.;
eight lines in a page; very large writing, of
the 17th century.

Mīmāṃsāratna, a treatise on *pramāṇa* and
prameya (*Pramāṇaprameyavidhiratnātma*), by
Raghunātha Bhaṭṭācārya. The MS. contains
only the second *pariccheda* called *Mīmāṃsāpra-*
meyaratna. Though the *padārthas* are similar
to those of the *Vaiśeṣhika*, yet the work seems
to belong to the *Mīmāṃsā*. *Jaimini* receives
the epithet *Bhagavān*, fol. 83b (सूत्रयतो भगवतो
जैमिनेः). *Pārthasārathi* is quoted fol. 1b, *Val-*
labhācārya fol. 29a, *Kāśikākṛitah* fol. 40a, *Vā-*
caspatimiśraḥ fol. 63a, etc.

It begins:

तदेतन्निरूपितमपि प्रमाणषट्कं स्वीचिंतं प्रमेयसंतरेणास-
दनिर्वचनीयमेव वा स्यादिति तदर्थं तदपि निरूप्यते । तच्च
संक्षेपतो द्विविधं भावो ऽभावश्चेति । तत्राद्यो द्रव्यगुणकर्मसामा-
न्यविषयताशक्तिवैशिष्ट्यभेदेन समविध इति प्रांचः । वैलक्षण्यमपि
पदार्थोत्तरं यतः पंचाशद्वर्णानां नीला उणादेश्च विलक्षण-
व्यवहार इति नय्याः । द्रव्याणि तु वैशेषिकस्वीकृतानि नव
वर्णस्तमश्चेत्येकादशेति प्रांचः । पार्थसारथिस्तु मनःपृथिव्यादी-
नामन्यतरदन्यदेव वा तमस्तु पृथिव्येव विरला नीला नीहारव
(r. ० चत्) तादृशं जलं न तु द्रव्यांतरमियाह ।

Single sections end: fol. 16a इति द्रव्यपदार्थः;
fol. 43a इति गुणनिरूपणं; fol. 49b इति क्रियानिरूपणं.
The other sections are not distinctly marked,
but the next *padārtha* after क्रिया is सामान्य.
Fol. 64b, अभाव seems to follow on विशेष (तस्मात्
संज्ञेवातर्हिद्रिया विशेषाः । अथाभावः) ।

It ends:

यस्य प्रमेयरत्नेरामानं भूषयितुमिच्छास्ते(sic!) ।
विद्यालंकृतिरुत्तिनः कृतिरेषा कल्प्यती तेन ॥

किं च ।

रघुनाथस्य कृतिनः कृतिः कौशलशालिनी ।

मीमांसातत्त्वज्ञानसोर्भितानंददायिनी ॥

इति विद्यालंकारश्रीरघुनाथभट्टाचार्यकृते मीमांसारत्ने
प्रमाणप्रमेयविधिरत्नात्मके प्रमेयरत्नाख्यो द्वितीयः परिच्छेदः ॥
श्रीसर्वविद्यानिधानकंठोद्गाथायैसरस्वतीनाम् ॥ ॥ मीमांसाप्रमे-
यरत्नं ॥ [DE. J. R. BALLANTYNE.]

2217.

1950. Foll. 144; size 9½ in. by 3½ in.;
9–12 lines in a page; fair old writing, of the
17th century.

(*Tarkacintāmaṇi*?). This title does not appear
in the MS. itself, but is taken from the notes
of John Taylor, on the first and on the last
page. There is no introduction at the begin-
ning, no colophon at the end, the last leaf
breaking off abruptly.

The MS. begins:

श्रीवेदव्यासाय नमः ॥ यच्चेदमुच्यते वेदस्यापौरुषेयत्वे आद्य-
वाक्यत्वादिरूपस्य प्रमाणशब्दलक्षणस्याभावात् प्रामाण्यं न
स्यादिति तत्र । पद्धतौ निर्दोषशब्दत्वं निर्दोषवाक्यत्वं वा
आगमलक्षणमित्युक्तत्वात् ।

It is a critical discussion of topics belonging
to the *Pūrvamīmāṃsā*. It very often quotes
from three works which are shortly called
Paddhati, *Maṇi* and *Sudhā*. Other authorities
are: the *Nyāyāmṛita*, fol. 11a; the *Pramāṇa-*
lakṣhaṇaṭīka, *ibid.*; the *Padamañjarī*, fol. 130b;
the *Karmanirṇaya*, fol. 134b; the *Bhaṭṭa*, fol.
47b; the *Bhaṭṭa*, fol. 77a; the *Prābhākara*,
ibid.; the *Naiyyāyika*, fol. 48b; the *Sāṅkhya*,
fol. 76b; *Udayana*, fol. 90b. The latter occurs
in the sentence ॥ आख्यातस्योदयनोक्तकृत्यर्थत्वमंगः ॥
There are many such phrases in this work,
which look like *sūtras*. In the second half
the work turns on grammatical subjects, see f.i.
fol. 80a: एतदप्याह । लिङाद्यर्थस्त्विष्टसाधनत्वमेवेति ।;
fol. 124b: ॥ रुद्रादिवृत्तित्रयस्य बलाबलनिर्णयः ॥ On
bahuvrihi, p. 133b, foll. [J. TAYLOR.]

F. VEDĀNTA.

1. *Sūtra*.

2218.

3070. Foll. 13; size 10½ in. by 4½ in.; nine lines in a page.

Vedāntasūtra, the aphorisms of the *Vedānta* philosophy, ascribed to *Bādarāyaṇa*, in four *adhyāyas* with four *pādas* each.

See Hall's Index, p. 86, no. i.; Aufrecht's Oxford Cat., p. 220, etc.

Printed together with the commentaries of *Śaṅkara*, *Rāmānuja* and *Madhva*.

[J. R. BALLANTYNE.]

2219.

1725a. Foll. 9; size 8½ in. by 3½ in.; eleven lines in a page.

Vedāntasūtra, a second copy, dated: संवत् १७३१ माघकृष्ण १३ लि ० लालाखेन ॥

It has the inscription: इदं पुस्तकं नारायणभट्ट-पौत्रस्येदं पुस्तकं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2220.

1052d. Foll. 11 (folded together); size 16½ in. by 3¾ in.; six lines in a page; fairly written in the Bengali character, on coloured paper.

Śārīrakasūtra, a third copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2221.

1922a. Foll. 9; size 10½ in. by 4¾ in.; twelve lines in a page.

Vyāsaśūtra, a fourth copy of the *Vedānta* aphorisms.

[J. TAYLOR.]

2222.

2833b. Foll. 7; size 7 in. by 8½ in.; 14 or 15 lines in a page; large modern writing.

Śārīrakasūtra, a fifth copy, incomplete, ending with the tenth *sūtra* of the second *pāda* of the second *adhyāya*.

[SIR CHARLES WILKINS.]

2. *Śaṅkara's Bhāṣhya*, and commentaries on it.

2223.

3086. Foll. 424; size 10¾ in. by 3½ in.; good Devanāgarī writing of 1502-5 A.D.; eight lines in a page.

Śārīrakamīmāṃsābhāṣhya, by *Śaṅkarācārya*, son of *Śivaguru*, pupil of *Govindācārya*, who was a pupil of *Gauḍapāda* (Aufrecht, Cat. Cat., p. 626). *Śaṅkara* was a native of Kerala (Malabar), and wrote the *Śārīrakabhāṣhya* about A.D. 804 (see K. B. Pathak's article, "The date of *Śaṅkarācārya*, Ind. Antiqu. XI., p. 174). Other dates in *Śaṅkara's* life were pointed out by Aufrecht, Oxford Catalogue, pp. 247-252.

See Hall's Index, p. 86, no. ii.; Aufrecht's Oxford Cat., p. 221; Weber's Berlin Cat. (1853), p. 176, etc. The *Bhāṣhya* is printed, with *Govindānanda's Bhāṣhyaratnaprabhā*, in the *Bibliotheca Indica* (1863). For other editions, see Haas' Brit. Mus. Cat., p. 10; a complete German translation by Dr. Paul Deussen, Leipzig, 1887; Part I. of Ballantyne's *Aphorisms of the Vedānta Philosophy* (Mirzapore 1851) contains the first *pāda* only. Banerjea's English translation in the *Bibliotheca Indica* (fasc. I., 1870) has not been continued.

Adhy. I., foll. 136 (dated: संवत् १५६२ वर्षे श्रावणशुदि ८ सप्तमी कुजे ॥); *Adhy.* II., foll. 130; *Adhy.* III., foll. 113 (संवत् १५५९ वर्षे मार्गेशिरवदि १३ त्रयोदशी रवे विशाखानक्षत्रे ॥); *Adhy.* IV., foll. 45.

[SIR CHARLES WILKINS.]

2224-2227.

2447, 2448, 2449, 2450. Foll. 110, 104, 98, 39 resp.; size 12-12½ in. by 4¾-5¼ in.; ten lines in a page; writing fair. Many leaves have a painted margin.

Śārīrakamīmāṃsābhāṣya, a second copy of *Śaṅkara's* commentary on the *Vedāntasūtras*.

Each volume contains one *adhyāya*. Foll. ¾-¾ in vol. ii. are misplaced after fol. ¾.

[R. JOHNSON.]

2228.

1922b. Foll. 500 (10-499); size 10-10½ in. by 4¾ in.; 10-13 lines in a page; very good writing.

Śārīrakamīmāṃsābhāṣya, a third copy of *Śaṅkara's* commentary, in five parts:

Foll. 10-49. The first *pāda* of the first *adhyāya*.

Foll. 50-144. The remaining three *pādas* of the first *adhyāya*.

Foll. 145-261. The second *adhyāya*.

Foll. 262-351. The third *adhyāya*.

Foll. 352-500. Another complete copy of the third *adhyāya* (ends fol. 457a) and the fourth *adhyāya*.

[J. TAYLOR.]

2229, 2230.

928, 853. Foll. 149 and 90 resp.; size 12½ in. by 4¾ and 4½ in. resp.; generally twelve lines, but in vol. ii., foll. 63-90, ten lines in a page; fair, modern writing.

Śārīrakamīmāṃsābhāṣya, a fourth copy.

Vol. I. Foll. 1-32, the first *pāda* of the first *adhyāya* (ends fol. 32a), and the beginning of the second *pāda*.

Foll. 33-84, the second, third and fourth *pādas* of the first *adhyāya*.

Foll. 85-149, the second *adhyāya*.

Vol. II. Foll. 1-62, the third *adhyāya*.

Foll. 62-90, the fourth *adhyāya*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2231.

2570. Foll. 117; size, folio 15½ in. by 9½ in.; European paper (watermark 1804); Telugu character; 42-48 lines in a page; bound in hairy deerskin.

Śārīrakamīmāṃsābhāṣya, by *Śaṅkarācārya*.

Adhy. I. ends fol. 43b; II., fol. 72b; III., fol. 102b; IV., fol. 117b.

[MACK. COLL.]

2232.

2799b. Foll. 114 (38-151); size 9¾ in. by 3¾ in.; foll. 38-60 eight to thirteen lines, foll. 61-151 ten lines in a page; fair writing.

Śārīrakamīmāṃsābhāṣya, the first *pāda* of the first *adhyāya* (ends fol. 60b), and the three last *pādas* of the second *adhyāya*.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2233, 2234.

1188, 1100. Foll. 137 and 207 resp.; size 13 in. by 3 in.; vol. i. 8 or 9 lines, vol. ii. 7 or 8 lines in a page; fair writing.

Bhāmatī, or *Śaṅkarabhagavatpādabhāṣya-vibhāga*, a commentary on *Śaṅkara's Bhāṣya*, by *Vācaspati Miśra*, pupil of *Mārttaṇḍatilaka Svāmīn*.

See Hall's Index, p. 87, no. iii.; Weber's Berlin Catalogue, p. 177, no. 608; Burnell's Tanj. MSS., p. 86. *Vācaspati Miśra* lived under a king *Nṛiga*, and composed this commentary after the *Nyāyakaṇikā*, the *Tattvasamīkṣhā*, the *Tattvabindu*, and other philosophical works (see the verses at the end of the edition). The *Bhāmatī* was published in the Bibliotheca Indica, Benares 1880, by *Bāla Śāstri*.

This is a defective old copy, the deficiencies of which were made up by a later scribe.

Vol. I. The first *adhyāya*, throughout in the old handwriting.

It begins :

अनिर्वाच्याविद्याद्वितयसचिवस्य प्रभवतो
विवर्त्ता यस्यैते विद्यदन्तिलतेजोऽववनयः ।
यतश्चाभूद्विद्यं चरमचरमुच्चावचमिदं
नमामस्तद्गुणपरिमितसुखज्ञानममृतम् ॥ १ ॥

निःश्रुतमेतस्य वेदा वीक्षितमेतस्य पञ्च भूतानि ।
स्मितमेतस्य चराचरमस्य च सुखं महाप्रलयः ॥ २ ॥

यद्विरजैरुपेताय विविधैरव्ययैरपि ।
शाश्वताय नमस्कुर्मो वेदाय च भवाय च ॥ ३ ॥
मार्त्तण्डतिलकस्वामिमाहागणपतीन्वयम् ।
विश्ववन्द्यात्मस्यामः सर्वसिद्धिविधायिनः ॥ ४ ॥

ब्रह्मसूत्रकृते तस्मै वेदव्यासाय वेधसे ।
ज्ञानशक्त्यवताराय नमो भगवतो हरेः ॥ ५ ॥
नत्वा विष्णुद्विविज्ञानं शङ्करं करुणाकरम् ।
भाष्यं प्रसन्नगम्भीरं तत्प्रणीतं विभज्यते ॥ ६ ॥

आचार्यकृतिनिवेशनमप्यवधूतं वचोऽस्मदादीनाम् ।
रथ्योदकमिव गङ्गाप्रवाहपाथः (पातः the other
[copies) पवित्रयति ॥ ७ ॥

अथ यदसंदिग्धमप्रयोजनं च न तत्प्रेक्षावत्प्रतिपित्तागोचरः
यथा समनस्केन्द्रियसंनिकृष्टः स्कीतालोकमध्यवर्त्ती घटः कर(फ)ट-
दन्ता वा तथा चेदं ब्रह्मेति व्यापकविरुद्धोपलब्धिः ।

The second *pāda* begins fol. 72b, the third fol. 82b, the fourth fol. 119a.

Vol. II. Foll. 1-91, the second *adhyāya*, in a more recent handwriting.

It begins :

स्मृत्यनवकाशदोषप्रसङ्ग इति^० (sū. 1) । वृत्तवर्तिष्माणयोः
समन्वयविरोधपरिहारलक्षणयोः संगतिप्रदर्शनाय सुखग्रहणाय
चैतयोः संक्षेपतत्तात्पर्यार्थमाह प्रथमे अध्याय इति ।

The second *pāda* begins fol. 23b, the third fol. 66a, the fourth fol. 83a.

Foll. 92-175, the third *adhyāya*, in the old handwriting, except the first three leaves.

It begins :

तदनन्तरप्रतिपत्तौ^० (sū. 1) । द्वितीयतृतीयाध्याययोर्हेतुहेतु-
मद्भावलक्षणं संबन्धं दर्शयन् सुखावबोधार्थमर्थसंक्षेपमाह द्वितीये
अध्याय इति ।

The second *pāda* begins fol. 101b, the third fol. 118b, the fourth fol. 165a. Fol. 176, which is nearly illegible, is the first leaf of this *adhyāya* in the old handwriting.

Foll. 177-207 the fourth *adhyāya*, in the old handwriting.

It begins :

नाभ्यर्थ्या इह सन्तः स्वयंप्रवृत्ता न चेतरे शक्याः ।
मत्सरपितृनिषन्धनमचिकित्समरोचकं येषाम् ॥

शङ्के संप्रति निर्विशङ्कमधुना स्वाराज्यसीत्स्यं वहन्
नेन्द्रः सान्द्रतपःस्थितेषु कथमप्युद्वेगमभ्येषति ।

यद्वाचस्पतिमिश्रनिमित्तमितव्याख्यानमात्रस्फुटद्
वेदानार्थविवेकवञ्चितभवाः स्वर्गेऽप्यमो निः(ः)स्पृहाः ॥

सनातनस्य । आवृत्तिरसकृदुपदेशात् (sū. 1) । साधनानुष्ठा-
नपूर्वकत्वात् फलसिद्धेः विषयक्रमेण विषयिणोरपि तद्विचारयोः
क्रममाह तृतीये अध्याय इति । [H. T. COLEBROOKE.]

2235.

442. Foll. 418; size 7 in. by 10½ in.; 22 or 23 lines in a page; beautiful writing, with painted margin.

Bhāmātī, a second copy, in two parts: foll. 1-275 the first (ends fol. 175a) and the second *adhyāyas*; foll. 277-418 the third (ends fol. 380) and the fourth *adhyāya*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2236.

1338b. Foll. 267; size 11½ in. by 4½-4¾ in.; 10-15 lines in a page; fair writing; with many coloured leaves.

Bhāmātī, a third copy.

Foll. 20-202 (१-१८२) the first and the second *adhyāyas*, dated: इदं पुस्तकं लिखितं गदाधरभट्टेन
पद्मनाभभट्टात्मजेन ॥ संवत् १८०९ चित्रभानसंवत्सरे माघमासे
शुक्लपक्षे षष्ठ्या भृगुवासरे ॥

Fol. 203a contains quotations from various *Upanishads*, beginning : शं नो मित्रः ॥ १ ॥ सह नावधु २ यश्चंदसानृषभः । ३ । अहं वृक्षस्य रेतिषा । ४ । पूर्णोमदः पूर्णमिदं^०

Foll. 204-261 (without original numbers).
The third *adhyāya*.

Foll. 262-286 (१-२५). The fourth *adhyāya*.
[H. T. COLEBROOKE.]

2237.

289. Foll. 198; size 10½ in. by 4¾ in.; ten lines in a page; writing large and beautiful.

Bhāmati, the first *adhyāya* (the first *pāda*
ends fol. 103*b*, the second fol. 121*a*, the third
fol. 171*b*). [H. T. COLEBROOKE.]

2238.

2084. Foll. 173; size 9 $\frac{3}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{4}$ in.; seven lines in a page; writing large and clear.

Bhāmati, the third *adhyāya* (the first *pāda* ends fol. 20*a*, the second fol. 54*a*, the third fol. 146*a*).

The colophon is :

स्वस्तिश्रीप(र)तश्री६हरिहराश्रीमतीपुस्तिकाः॥ वेदांतशास्त्र-
परोपकाराय लिखित्वाय आत्मारथशृङ्खलं कृतार्थं लिखितं ॥
संवत् १६४२ वरषे वैईशाष शुदि ११ तिथौ सीमे सद्योह काळे-
ईवास्तव्यं उदीच्यज्ञातीयमहं श्रीनरहरिसुतपुरुषोत्तमकणेन (!)
लिखितं ॥ [GAIKAWAR.]

2239, 2240.

1002, 1003. Foll. 189 and 159 resp.; size 12½ in. by 4½ in. Vol. i. and vol. ii., foll. 123-159, ten lines, vol. ii., foll. 1-122, nine lines in a page; fair writing.

Vedāntakalpataru, a commentary on the *Bhāmātī*, by *Amalānanda Vyāsāśrama*, pupil of *Anubhavānanda* and *Ānandātman Yati*, living under the reign of a king *Kṛishṇa*, son of *Jaitradeva*.

See Hall's Index, p. 87, no. iv.

It begins:

यदज्ञातं जीवैर्बहुविधजगद्विभ्रमधरं
विषयवृद्ध्यालैस्तलमलिनतायोगिकलितम् ।
तदुत्सुद्रशानप्रतप्तमुखसद्ग्रह परमं
नमस्यामः प्रत्यक् श्रुतिशतशिरोभिः प्रकटितम् ॥ १ ॥

बोधाभोषु (१. षु) शतैरवोपतिमिरं हृद्भोगं दारयन्
 प्रज्ञाचारिधुनव्रतिं च गमयन् सोमः सद्योदेति यः ।
 तं संसारसहस्ररश्मिनितङ्गशेषहं दक्षिणा-
 मूर्तिं निम्नैलयोगिचिन्त्यचरणान्भोजं भजे शङ्करम् ॥ २ ॥

माद्यन्मोहमहेभकुम्भदलनप्रोद्धतसन्मीक्रिक-
द्योतालंकृतसत्सुखद्वययपुः श्रीमानृकण्ठीरवः ।
प्रह्लादोक्तगिरः प्रमाणनविधौ (?) दिव्याकृतिः स्तम्भतो
निर्वातः प्रकटीभवे स हृदयाभोजे ममास्खिडतः ॥ ३ ॥

ललितैः पदवन्वासैथो नृत्यति विबुधपदनरङ्गेषु ।
सञ्ज्ञास्त्रवेदवाद्यैः सरस्वतीं तां नमस्यामः ॥ ३ ॥
भजमानविग्रभिन्नविग्रभिन्निकुहालनिघ करेण रदम् ।
दधत् महागणेशं प्रणयामि सकलद्वेष्टं सपदं ददतम् ॥ ५ ॥

यस्यायसूत्रग्रथितात्मबोध-
सौरभ्यगर्भश्रुतिपसमाला ।
प्रसाधयत्यद्वयमात्मतत्त्वं
तं व्यासमाद्यं गुरुमानतो ऽस्मि ॥ ६ ॥

वेदान्तार्थतदाभासक्षीरनीरविवेकिनम् ।
नमामि भगवत्पादं परहंसधुरंधरम् ॥ ७ ॥
स्वयंप्रभमुखं ब्रह्मदयारचितविग्रहम् ।
यथाशैवभवानन्दपदगीतं गुरुं नुमः ॥ ८ ॥

विद्याप्रश्रयसंयमाः शुभफला यत्सन्निधिस्थानतः
 पुंसां हस्तगता भवन्ति सहसा कारुण्यवीक्षावशात् ।
 ज्ञानन्दात्मयतीश्वरं तमनिशं वन्दे गुरुणां गुरुं
 लभं यत्पदपस्यममननं पश्यैरननैर्मया ॥ ९ ॥

ग्रन्थग्रन्थभिषाः स्फुटानि मुकुला यस्मोदये कौमुदा
व्याकुर्वैत्यपि यत्र मोहतिमिरं लोकस्य संश्राम्यति ।
प्रोद्यन्तारकदिव्यदीप्तिपरमं योमापि नीराज्यते
गोभिर्न्येस्य सखप्रकाशशशिनं तं नौनि पिद्यगुरुम् ॥१०॥

वैदिकमार्गं वाचस्पतिरपि सम्यक् सुरक्षितं चक्रे ।
नयविजितवादिदैत्यः स जयति विबुधेश्वराचार्यः ॥ ११ ॥

हृदो ऽयं वेदकाण्डान्नयमयविष्टपो भूरिशस्त्राविचारः
सङ्घर्षानन्तपर्यैः समुदितपरमब्रह्मबोधप्रसूनः ।
साक्षाद्ब्रह्मावचेयं ददमृतफलं जीवविश्वेशवीन्द्रः
संसाराकौत्यतापप्रमथननिपुणस्तन्यते कल्पवृक्षः ॥ १२ ॥

कीर्त्या यावदवंशमुन्नमयति श्रीजैत्रदेवात्मजे
कृष्णे ह्माभूति भूतलं सह महादेवेन संविभ्रति ।
भोगीन्द्रे परिमुञ्चति क्षितिभरप्रोद्भूतदीर्घश्रमं
वेदान्तोपवनस्य मण्डनकरं प्रस्तौमि कल्पद्रुमम् ॥ १३ ॥

श्रीमच्छरीरकव्याख्यायाः प्रारम्भितायाः सविप्रसमाप्त्यादि-
सिद्धये शास्त्रप्रतिपाद्यां परी देवतां प्रणमंश्चास्त्रीयविषयादि
दर्शयति सनिर्वाच्येति ।

Vol. I. Foll. 1-75, the first *pāda* of the first *adhyāya*.

Foll. 76-130, the three other *pādas* of the first *adhyāya*, dated: श्रीसंवत् १८६२ शाके १९२९ ॥

Foll. 131-189, the second *adhyāya*.

Vol. II. Foll. 1-121, the third *adhyāya*, dated: श्रीसंवत् १८६२ वइसाधमासे कृष्णपक्षे द्वादस्या भृगुवासरे पोथी सनात ॥

Foll. 122-159 the fourth *adhyāya*.

Colophon: इति श्रीमत्परमसहंपरिव्राजकाचार्यश्रीमदनुभवानन्दपूज्यपादशिष्यभगवदमलानन्दस्य व्यासाश्रमापरनामधेयस्य कृती वेदान्तकल्पतरौ चतुर्थोऽध्यायः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2241.

1879. Foll. 306; size 11½ in. by 5 in.; 16-25 lines in a page; fair writing.

Bhāmatī, *Vācaspati Mīśra's* commentary (standing in the middle of every page), and *Vedāntakalpataru*, *Amalānanda's* commentary on the *Bhāmatī*, an old, but incomplete copy.

Foll. 1-152, the first *adhyāya*. Fol. १२२ is lost.

Foll. 153-224, the second *adhyāya*, with many defects; some of them are made up by leaves in a modern handwriting.

Foll. 225-290, the third *adhyāya*.

Foll. 291-306, the two first *pādas* of the fourth *adhyāya* and the beginning of the third *pāda*, this whole portion in the modern handwriting. [J. TAYLOR.]

2242.

740. Foll. 249; size 13½ in. by 5 in.; 6-16 lines in a page; middling writing.

Bhāmatī (in the middle of every page) and *Vedāntakalpataru*, the first *adhyāya*, a modern copy.

The first *pāda* ends fol. 137b, the second fol. 157b, the third fol. 214b.

[H. T. COLEBROOKE.]

2243.

2665. Foll. 83; size 10½ in. by 4 in.; 10-12 lines in a page; indifferent writing.

Vedāntakalpataru, the second *adhyāya*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2244.

210. Foll. 494; size 6½ in. by 10½ in.; twenty-five lines in a page; good writing.

Vedāntakalpataruparimala, a commentary on the *Vedāntakalpataru*, by *Appayya Dīkshita*, son of *Viśvajīdyājīn Raṅgarāja Adhvarivara*, from the *gotra* of *Bharadvāja*.

See Hall's Index, p. 88, no. v.; *Rājendralāla Mitra's* Notices, iv., no. 1766.

The author's name is spelt *Appaya* or *Appayya* in the majority of the colophons; *Appayya* occurs only twice, but see no. 2211.

The *Parimala* begins:

गुरुभिरुपदिष्टमर्थं विस्मृतमपि

तत्र बोधितं प्राज्ञैः ।

स ऽथ शिवमधीयन्

यथामति व्याकरोमि कल्पतरुम् ॥ १ ॥

कल्पतरुमुप(1)कुर्व्यां किमधिकमाकाङ्क्षितार्थमुद्भूय ।

तद्द्वैतैरवार्थैर्निम मतिमीहे परिष्कर्तुम् ॥ २ ॥

यावन्तो निविशन्ते विदुषा व्याख्यानचतुरभिदाः ।
सर्वेषामपि तेषामयमवकाशं ददाति पुष्पकवत् ॥ ३ ॥
इत्यभिहातिगभीरे कियदाशयवर्णनं मया क्रियते ।
तुप्यन्ति ततो विदुषाः कतिपयरत्नग्रहादिवासुनिधेः ॥ ४ ॥

यदिति

The first *adhyāya* ends fol. 255a (the first *pāda* fol. 148a, the second fol. 169b, the third fol. 226b).

The second *adhyāya* ends fol. 330b (the first *pāda* fol. 275b, the second fol. 307b, the third fol. 322b).

The third *adhyāya* ends fol. 461b (the first *pāda* fol. 345a, the second fol. 356b, the third fol. 423b).

The fourth *adhyāya* ends fol. 495b (the first *pāda* fol. 477a, the second fol. 486b, the third fol. 491b).

Colophon : इति श्रीमद्भारद्वाजकुलजलधिकीसुभश्री-
मद्वैतविद्याचार्यश्रीविश्वजिह्वाजिह्वाश्रीरङ्गराजाध्वरिवरसूनोरप्यय्य
दीक्षितस्य कृतौ वेदान्तकल्पतरुपरिमले चतुर्थोऽध्यायस्य चतुर्थः
पादः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2245, 2246.

265, 266. Foll. 239 and 212 resp.; size 12½ in. by 4½ in.; 10-12 lines in a page; middling writing.

Kalpataruparimala, a second copy of *Appayya Dīkshita's* commentary.

Vol. I. Foll. 1-135 the first *pāda*.

Foll. 136-154 the second *pāda*, dated : संवत् १८६२.

Foll. 155-214 the third *pāda*.

Foll. 215-239 the fourth *pāda* of the first *adhyāya*.

Vol. II. Foll. 1-61 the second *adhyāya*.

Foll. 62-181 the third *adhyāya*.

Foll. 182-212 the fourth *adhyāya*, dated : (Samvat) १८६३. [H. T. COLEBROOKE.]

2247, 2248.

1594, 863. Foll. 252 and 258 resp.; size 11 in. by 4½ in.; ten lines in a page; large writing.

Vedāntakalpataruparimala, a third copy, incomplete.

Vol. I. The first *pāda* (ends fol. 194a), the second *pāda* (ends fol. 221a), and part of the third *pāda* of the first *adhyāya*.

Vol. II. Foll. 160 (253-411) the rest of the first *adhyāya* (ends fol. 326a) and the second *adhyāya*.

Foll. 98 (413-510, fol. 427 is a "truṭipatra") the first, second and third *pādas* of the third *adhyāya*, the latter incomplete (the second *pāda* ends fol. 443a). [H. T. COLEBROOKE.]

2249.

373. Foll. 143; size 10 in. by 4½ in.; fourteen lines in a page; fair writing.

Vedāntakalpatarumañjarī, a commentary on the *Vedāntakalpataru*, being an abridgment of *Appayya Dīkshita's Vedāntakalpataruparimala*, by *Bhaṭṭa Vaidyanātha*, son of *Rāmacandra Tatsat*.

Vaidyanātha composed his *Śāstradīpikā-prabhā* in Samvat 1767 (Hall's Index, p. 174, no. xv.).

The *Kalpatarumañjarī* begins :

ईशविष्णुकमलासनमुख्यैर्देवतैरपि समोहितसिद्धे ।

वन्दितो गजमुखः सुखहेतुः संमुखो भवतु कार्यमुखे नः ॥ १ ॥

स्मरं स्मारमुदारं संमृतिपारं महो निराकारम् ।

परिमलसारसमृद्धौ कल्पद्रुममन्त्ररौ तनुमः ॥ २ ॥

शास्त्रीयविषयादि दर्शयन्नेव परब्रह्मनतिरूपं मङ्गलमाचरति यदिति °

The first *adhyāya* ends fol. 67a (the first *carana* fol. 43a, the second fol. 46b, the third fol. 50b), the second *adhyāya* fol. 84a (the first *pāda* fol. 71b, the second fol. 79b, the third

fol. 82b), the third *adhyāya* fol. 122a (the first *pāda* fol. 87b, the second fol. 90b, the third fol. 110b), the fourth *adhyāya* fol. 143b (the first *pāda* fol. 131b, the second fol. 136b, the third fol. 140a).

Colophon : इति श्रीमत्पदवाचस्पति (र. प्र ०) माणाभिज्ञ-
तत्सद्रामचन्द्रसूरिः परात्मजभट्टवैद्यनाथकृतायां वेदान्तकल्पतरुमञ्ज-
रीनाख्यायां कल्पतरुटीकायां चतुर्थोऽध्यायस्य चतुर्थे पादः संपूर्णः॥

Date of the copy : संवत् १११८ समये नाम सप्त-
दशमदी [H. T. COLEBROOKE.]

2250.

143. Foll. 517; size 13½ in. by 5 in.;
7-14 lines in a page; fair writing.

Śārīrakamīmāṃsābhāṣya, Śaṅkara's com-
mentary on the *Vedāntasūtra* (standing in the
middle of every page) and *Bhāṣhyaratnaprabhā*,
a commentary on Śaṅkara's *Bhāṣya*, by
Govindānanda, disciple of Gopāla Sarasvatī.

See Hall's Index, p. 89, no. xiii.; Oxford
Cat., p. 221, nos. 534 and 535; Berlin Cat.
(1853), p. 177, no. 610.

Govindānanda's pupil Nārāyaṇa Sarasvatī
composed his *Śārīrakabhāṣhyavārttika* A.D. 1592
(Hall's Index, p. 202).

Govindānanda's commentary was printed in
the Bibl. Ind., together with the *Bhāṣya*.

This copy was written Samvat 1853 and 1854.

[H. T. COLEBROOKE.]

2251.

1070. Foll. 124; size 13½ in. by 4½ in.;
12-14 lines in a page; very good writing.

Bhāṣhyaratnaprabhā, a fragment of a second
copy, in three parts:

Foll. 1-44 the first *pāda*.

Foll. 45-92 the three other *pādas* of the
first *adhyāya*, dated Samvat १८१८.

Foll. 93-124 the first two *pādas* of the
second *adhyāya*.

The first part has the marginal note राम^०
नंदी (नंदा, न^० etc.), the third part राम^०, the
second part रामनंदी. But these notes are not
in the same handwriting as the MS. itself.
The first leaf bears the inscription: भट्टरघुनाथस्य
शारीरकभाष्यटिप्पणं रामानंदीयं भट्टनीलकण्ठस्य पुस्तकं ॥
The same marginal note, रामानंदी, appears also
in the Berlin copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2252, 2253.

1117, 1119. Foll. 248 and 212 resp.; 12
or 13 lines in a page; fair writing.

Brahmavidyābharaṇa, a commentary on
Śaṅkara's *Bhāṣya*, by Advaitānanda.

See Hall's Index, p. 89, no. xi.

The MS. described by Rājendralāla Mitra,
Notices, iii., p. 89, no. 1135, agrees with the
third copy, no. 2256.

In this commentary Advaitānanda made
use of the oral instruction which he received
from Rāmānanda Tīrtha, but his first guru
seems to have been Bhūmānanda Sarasvatī,
from whom he obtained the epithet *Sārasvata*;
see the colophon and the introduction, also
the additional verse in no. 2256 (882).

Vol. I. The first *adhyāya*.

Foll. 1-136 the first *pāda*.

It begins:

वागीशाद्याः सुमनसः सर्वार्थानामुपक्रमे ।

यत्तन्वा कृतकृत्याः स्युस्तन्मामि गजाननम् ॥ १ ॥

शङ्कराख्येपविलसदानन्दामृतनिर्भराम् ।

विश्वोत्तंसितपादाङ्गां ब्रह्मविद्यां विभावये ॥ २ ॥

वेदान्तनिकुर्वेण * तासत्यर्थेण (र. तात्यर्थेण) प्रकाशितः ।

स्वात्मानन्दैकरस्येन कल्याणाय शिवो ऽस्तु नः ॥ ३ ॥

* No. 2256 has निकुरक्षेण, no. 2254 निकुरक्षीणां.

स्वानन्दासुधिमग्नचित्तमनिशं निर्धूतमायामलं
कारुण्यार्जवशानिसौरभमसुं देव्या गिरा सेवितम्
[(Sarasvatī)]

रामानन्दमुनिं मुनीन्द्रनिकरैरासेवितं सर्वदा
चिन्ते संकलयामि वेदशिरस्तत्त्वावबोधप्रये ॥ ४ ॥

सौ । अघातो ब्रह्मजिज्ञासा ।

Foll. 137-158 the second *pāda*.

Foll. 159-216 the third *pāda*.

Foll. 217-248 the fourth *pāda*.

Vol. II. Foll. 1-43 the first and second *pādas* of the second *adhyāya*. The first *pāda* ends fol. 15a.

Foll. 44-57 the third *pāda*.

Foll. 58-66 the fourth *pāda* of the second *adhyāya*, dated संवत् १८०४.

Foll. 67-154 the three first *pādas* of the third *adhyāya*, the first ends fol. 81b, the second fol. 99a.

Foll. 155-176 the fourth *pāda* of the third *adhyāya*.

Foll. 177-212 the fourth *adhyāya*, the first *pāda* ends fol. 191a, the second fol. 201a, the third fol. 208a.

The commentary ends :

मध्ये पलाशविपिनमध्यासीनं मनोहया (r. सहोमया) ।
सौकारस्वरसंवेद्यं भावयामि सदा शिवम् ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीभूमानन्दसरस्वती-
रत्नानुग्रहलभसारस्वतपदस्य निरतिशयीदासीन्यादिगुणरत्न-
चित्तपतिकुलोत्पन्नश्रीरामानन्दतीर्थमुखारविन्दनिर्गतशारीरक-
सूत्रभाष्यार्थसुधुनीप्रवाहनिमज्जनसुहितस्याङ्गैतानन्दस्य कृतौ
शारीरकभाष्यव्याख्यायां ब्रह्मविद्याभरणाभिधायी चतुर्थस्याध्या-
यस्य चतुर्थः पादः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2254, 2255.

1118, 1437. Foll. 338 and 302 resp.; size 12 in. by 4½ in.; thirteen lines in a page; large writing.

Brahmavidyābharana, a second copy, with blanks here and there.

Vol. I. The first *adhyāya* (the first *pāda* ends fol. 168b, the second fol. 200b, the third fol. 286b).

Vol. II. Foll. 1-111 the second *adhyāya*.

Foll. 112-260 the third *adhyāya*.

Foll. 261-302 the fourth *adhyāya*.

Date of the copy : संवत् १८३३ फाल्गुनकृष्ण १४
शनिवासरे । [H. T. COLEBROOKE.]

2256.

882. Foll. 154; size 10½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page; fair writing.

Brahmavidyābharana, the first *pāda* of the first *adhyāya*.

The first of the introductory couplets is wanting here, but another is added at the end:

मुग्धं मामनुगृह्य यः करुणया तुर्योक्तप्रस्फुरद्-
भासां वेदवर्ती विकल्पगलितो विद्यां ददौ चिन्मयीम् ।
भूमानन्दपदस्थितो गुरुरसी पूज्याधिपूज्यः सदा
चेतो मे कुरुतादलंकृतमतिस्वच्छैः स्वपादासुजैः ॥ ४ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2257.

2780. Foll. 97; size 12½ in. by 5½ in.; 9 or 10 lines in a page; large old writing; foll. 19-22 in a later hand.

Vaiyāsika-Nyāyamālā, or *Adhikaraṇamālā*, or *Vaiyāsika-Nyāyaratnamālā*, or *Vaiyāsika-Nyāyamālōvistara*, or *Vedāntādhikaraṇamālā*, by *Bhāratīrtha Muni*.

It begins :

प्रणम्य परमात्मानं श्रीविद्यातीर्थरूपिणं ।

वैयासिकन्यायमालां द्योतकैः संगृह्यते स्फुटं ॥ १ ॥

प्रारम्भितस्य ग्रंथस्याधिप्रेन etc.

The name of the author occurs in some of the colophons :

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीभारतीतीर्थमुनिप्रणी-
तायामधिकरणमालायां प्रथमस्याध्यायस्य तृतीयः पादः ॥ fol.
26b; इति श्रीमत्परमहंस ० वैयासिकन्यायरत्नमालायां प्रथमो

ध्यायः) समाप्तः ॥ fol. 33a; इति वैयासिकन्यायमाला-
विस्तरे द्वितीयाध्यायस्य तृतीयः पादः ॥ fol. 50b; इति श्री-
वेदीताधिकरणमालायां तृतीयाध्याये चतुर्थः(ः)पादः ॥ fol. 85b;
इति भारतीतीर्थप्रणीतायां वैयासिकन्यायपरत्नमालायां चतुर्थी-
ध्यायस्य प्रथमः पादः ॥ fol. 90b.

Dated : (Samvat) १९३० मीती फाल्गुन शुक्ल पंचम्या
गुरुवाशरे ॥

This work was printed, under the title
Vyāsādhikaraṇamālā, in the Bibl. Indica, in
vol. ii. of the *Vedāntadarśana*.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2258-2259.

1023, 1024. Foll. 228 and 106 resp.; size
11½ in. by 4½ in.; legibly written, in Devanā-
garī, c. 1780 A.D.; 15-19 lines in a page.

Pañcapādikā-vivaraṇa, a gloss on *Pāda-
padmācārya's* *Pañcapādikā* (or commentary
on *Adhy. I. 1-4* and *Adhy. II. 1* of *Śaṅkara's*
Śārīrakamīmāṃsābhāṣya), by *Prakāśātman*,
pupil of *Ananyānubhava*; with a commentary
thereon, entitled (*Vivaraṇa*-) *Tattvadīpana*, by
Akhaṇḍānanda Muni, pupil of *Akhaṇḍānubhūti*.

See Hall's Index, p. 88, no. vii.

On the first sixteen leaves the text of the
Vivaraṇa is not given separately from the
commentary, but from fol. 17 it is given in
the middle of each page. The work consists
of nine sections (*varṇaka*), of which vol. i.
contains 1-3, vol. ii. 4-9.

According to a MS. in Rāj. Mitra's Notices,
ii., p. 211, no. 809, the *Pañcapādikāvivaraṇa*
begins :

पालने विमलसत्त्ववृक्षये जन्मकर्मणि रजोजुषे लये ।

तामसाय जगतः प्रकाशकृद्द्वैतजालवपुषे नमः सते ॥ १ ॥

यस्याः प्रसादमवलम्ब्य ° Cp. Burnell, Tanj. MSS.,
p. 87.

The *Tattvadīpana* begins :

यदबोधसमुद्भूतं यद्बोधात्मविलीयते

नामरूपात्मकं विश्वं तस्मै पूर्णात्मने नमः ॥ १ ॥

जटानूटं विभक्तविधपरभागे धृतकचम्

तथैकस्मिन्भागे भस्मितमपरचामधुमृणः ।

फलार्द्रं कस्मिंश्चिन्मणिगणधरो ज्येष्ठ भगवान्

गिरीशः श्रेयो नः प्रदिशतु शिवमिश्रितवपुः ॥ २ ॥ ० ६ ॥

नानाविधनिबन्धाहप्रसूनरसमादरात् ।

निबन्धमधु संगृह्य क्रियते तत्त्वदीपनं ॥ १ ॥

पंचपादिकी व्याचिख्यासुर्ग्रंथकरणयोग्यतार्थं परदेवतां प्रार्थयते
आद्यश्लोकेन । यमेवेष वृणुते तेन लभ्य इति । ईश्वराधीनत्वं
विद्याया लक्ष्यते । विदुषश्च ग्रंथकरणाधिकारात् परदेवता-
प्रार्थनमुच्यते । अचैपाक्षरयोजना । ननु किं नमस्कार्यं सदचेतनं
चेतनं वा । आद्येऽनमस्कार्यता यदादिवत् द्वितीयेऽपि किं
जीवात्मा उत ब्रह्म । प्रथमे किं नमस्कृतेरनन्यद् उतान्यत् ।
नाद्यः । नमस्कृतृनमस्कार्यभावस्यैकस्मिन्योगात् । द्वितीयेऽपि
किं तात्त्विकमुतातात्त्विकं । आद्येऽद्वैतव्यतिः । अंत्ये न सच्छब्दः
स्यात् सच्छब्दं ब्रूयति पक्षे तस्य पूर्णत्वात् नमस्कृतृनमस्कार्यता
इत्याशङ्क्य कारणत्वात्क्रांतं ब्रह्म नमस्कार्यमित्याह ॥ पालन इति ॥
जगत इत्येतत्पदं पालनजन्यलभ्यैः संबध्यते पालन उद्देश्ये सती-
त्यर्थः । ० १ ॥ परानुग्रहलभ्यविद्यः सन् स्वविद्यां ग्रंथरूपेण
प्रसारयितुं वाग्देवतां प्रार्थयते । यस्या इति ।

The *Vivaraṇa* ends : श्लोकत्रयस्य तात्पर्यमाह गौण-
मित्येति श्लोकं व्याचष्टे गौण इति तदेव दृढयत्नाहेति द्वितीय-
श्लोकस्य तात्पर्यमाह कथमिदानीमित्यादिना तृतीयश्लोकं
व्याचष्टे । अद्वितीयनिरतिशयानंदचेतन्यैकता न सर्वज्ञे सर्वेश्वर-
सर्वशक्तिनिरवयवस्वस्था संसंगप्रत्यग्भूतब्रह्मात्मन्यपरोक्षानुभवात्
प्राग्देहात्मप्रत्ययवत्सर्वो व्यवहारो यथादर्शनमुपपद्यते तस्मिंश्चा-
परोक्षेऽवभासमानप्रमातृत्वादिबाधात् सर्वो व्यवहारो निवर्तते(त)
इति श्लोकार्थः ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकानन्यानुभवपूज्यपादशिष्यस्य
प्रकाशात्मभगवतः कृती पंचपादिकाविवरणे समन्वयसूत्रं
समाप्नोति ॥

The *Tattvadīpana* ends : प्रमातृत्वादिकं दृष्टमि-
त्याशङ्क्य तात्पर्यमाहाद्वितीयेति सकलशास्त्रव्यवस्थासिद्ध्यर्थं सो-
पाधिकं निरुपाधिकं च रूपमनुदितमिति दृष्टव्यम् ॥ इति
श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्याखंडानुभूतिपूज्यपादशिष्येणाखंडा -
नंदमुनिना विचारिते विवरणतत्त्वदीपने चतुर्थसूत्रं समाप्तं ॥

For other MSS. of the *Tattvadīpana*, see
Burnell, Tanjore MSS., p. 87b.

[H. T. COLEBROOKE.]

2260.

2632. Foll. 50; size 9½ in. by 5¼ in.; clear modern Devanāgarī writing; twelve lines in a page.

Tattvadīpana.

A fragment, extending to fol. 27a of the preceding MS., and to about one fourth of the first *varṇaka*.

On the outside of fol. 1, the work is called *Tattvadīpikā*. [H. T. COLEBROOKE.]

2261.

53. Foll. 152; size 9½ in. by 3½ in.; Bengali handwriting of c. 1600 A.D.; nine lines in a page.

Pañcapādikā-ṭīkā, another commentary on the *Pañcapādikā*, by *Ānandapūrṇa Munindra*, surnamed *Vidyāsāgara*, pupil of *Abhayānanda*. The writing, which is difficult to read throughout, is much worn in the first few pages.

It begins:

आविरस्तु महस्तत्रो गौरीसन्ध्यापनोदित ।

अनन्तरायतमो हनु नरस्तस्मैरमाकृति ॥ १ ॥

निहारङ्गतले मृगाङ्गकलया ० ॥ २ ॥

संविदानन्ददेहाय पूर्णमाकृतिचक्षुषे (?) ।

भवाय भवसंभूतभयविध्वंसिने नमः ॥ ३ ॥

प्रपञ्चितं यदाचार्यवर्येण तदिहोच्यते ।

संक्षिप्यानन्दपूर्णेन टीकायां सुखबुद्धये ॥ ४ ॥

दृष्टा हि शिष्टानां सर्वकार्येषु मङ्गल(ल)पूर्विका प्रवृत्तिरतो
यन्धारम्भे शिष्टाचारमनुविदधानो अत्यहपरिपूरणफलं मङ्गलं
करोत्यनाद्यानन्देति ० (cf. Rāj. Mitra, Notices, v.,
p. 131, no. 1823).

The following sections are marked in the margin:

इति विद्यासागरीये प्रथमवर्णकं समाप्तं ॥ fol. 75b; इति
द्वितीयं वर्णकं fol. 88b; इति तृतीयं वर्णकं fol. 108b;
चतुर्थं वर्णकं fol. 119b; सप्तमं वर्णकं fol. 127b; प्रथम-
सूत्रस्य प्रथमं वर्णकं (!) fol. 132b.

It ends: अलौकिकात्मरूपप्रतिपक्षे प्राग्यमिदं प्रभवप्र-
माणं ज्ञानादुत्पत्तिः संशयविषयोऽसम्प्रामास्यहेतूनामभावादित्यर्थः ॥
हेतुरत्र समाप्तो ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्याभयानन्द-
पूज्यपादशिष्यस्यानन्दपूर्णमुनीन्द्रस्य विद्यासागरापरनामधेयस्य
कृतौ पञ्चपादिकाटीका समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3. Other commentaries on the Sūtras.

2262.

1679. Foll. 170; size 9½ in. by 4¼ in.; eleven lines in a page; fair writing.

Vedāntasūtramuktāvalī, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by *Brahmānanda Sarasvatī*, pupil of *Paramahansa Parivrajaka Paramānanda Sarasvatī*.

See Hall's Index, p. 93, no. xxviii.

It begins:

चरणौ शरणीकुर्मः श्रीमन्नारायणप्रभोः ।

अपि श्रीविष्णुनाथस्य परमानन्दरूपिणः ॥ १ ॥

भाष्यार्थो निरणायि यः श्रुतिपथन्यायाद्युधेः पारगैर्

विज्ञैर्निर्णयदर्पणप्रभृतिषु ब्रह्मापरोक्षान्वितैः ।

तं बुद्ध्वा तनुते गुरुप्रणतिभिस्तन्मात्रचेतोगतिर्

ब्रह्मानन्दसरस्वती श्रुतिशिरःसूत्रेषु मुक्तावलीम् ॥ २ ॥

The first *adhyāya* ends fol. 54b, the second fol. 97a, the third fol. 150b.

[H. T. COLEBROOKE.]

2263.

433a. Foll. 128; size 12¼ in. by 4½ in.; twelve lines in a page; fair writing.

Vedāntasūtramuktāvalī, a second copy, dated
प्रमादीनाम संवात्सर आषण षट्पल द्वितीया भृगुवासरे समाप्ति
भग(?) संम १८४९ ॥ मीः जेट शुदी १३ ॥ समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2264.

1336. Foll. 167; size 11½ in. by 4½ in. (foll. 1-19 4½ in.); foll. 1-19 sixteen to eighteen

lines, foll. 20-167 eleven lines in a page. The first portion is a fragment of a fine old manuscript.

Brahmāmṛitavarshinī, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by *Rāmānanda Sarasvatī*, or *Śrīrāmakiṃkaravarya*, pupil of *Mukundagovinda Ācārya*.

See Hall's Index, p. 93, no. xxix.; Rājendra-lāla Mitra's Notices, iv., p. 81, no. 1484.

It begins :

श्रीरामचरणद्वन्द्वमद्वन्द्वानन्दसाधनम् ।
नमामि यद्रजोयोगात्पापाणो ऽपि सुखं गतः ॥ १ ॥
संगतिः संशयः पूर्वपरपक्षौ तयोः फलम् ।
भाष्यस्थाः श्रुतयः सर्वाः सूत्राख्यनवशेषतः ॥ २ ॥
व्याख्यायन्ते स्फुटन्यायैर्भेदभेदो ऽपि कुत्रचित् ।
उच्यते सुखबोधार्थं श्रीरामो वीक्षतामिदम् ॥ ३ ॥

The first *adhyāya* ends fol. 57a, the second fol. 95a, the third fol. 150a.

In the colophon of the first *adhyāya* the author is called *Śrīrāmakiṃkaravarya* (cp. Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 48, no. 1437): इति श्री-परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमन्मुकुन्दगोविन्दश्रीचरणशिष्यित - श्रीरामकिंकरवर्यकृती ब्रह्मसूत्रवृत्तौ ब्रह्ममृतवर्षिण्यां प्रथमस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः ॥

Date of the copy : संवत् १८४४ चइत सदी १३ ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2265.

1352. Foll. 71; size 11½ in. by 4½ in.; 10 or 11 lines in a page; fair writing.

Brahmāmṛitavarshinī, the first *adhyāya*. Foll. ३६-५२ are lost (*sū.* 12-33 of the second *pāda*).

[H. T. COLEBROOKE.]

2266.

600. Foll. 240; size 9½ in. by 4 in.; nine lines in a page; fair writing.

Śārīrakasūtrasārārthacandrikā, or *Subodhinī*, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by *Gaṅgā-*

dhara Bhagavadbhaktakiṃkara, son of *Sadāśiva Bhaṭṭa*, son of *Vīreśvara Mahāḍakara*, from the *kula* of the *Rishi Vatsa*.

See Hall's Index, p. 94, no. xxx.

It begins :

नमस्कृत्य शिवं रामं लक्ष्मीकान्तं जगद्गुरुम् ।
भवानीं दुष्टहराजं च दण्डपाणिं च भैरवम् ॥ १ ॥
सूत्रकृद्भाष्यकृत्पादान् गुरुपादांश्च भक्तिः ।
पितरौ भारतीं गङ्गां काशीं शुक्रवृहस्पतीम् ॥ २ ॥
सदाशिवतनूजन्मा वत्सर्षिकुलसंभवः ।
गङ्गाधर इति ख्यातो भगवद्भक्तिकंकरः ॥ ३ ॥
रम्यां सुबोधिनीं पुण्यां तापत्रयविनाशिनीम् ।
टीकां बालहितां कुर्वे मूत्रसारार्थचन्द्रिकाम् ॥ ४ ॥
क्व मूत्रसारभूतो ऽर्थः क्वाहं पाप्मरमन्दधीः ।
गुरोः कृपाया माहात्म्यं सर्वमेतन्न संशयः ॥ ५ ॥
अनन्तसत्यमात्मानं सुखं ज्ञानं जगत्प्रभुम् ।
विश्वधरं विश्वरूपं भजे पुरुषमच्युतम् ॥ ६ ॥

The first *adhyāya* ends fol. 76a, the second fol. 139b, the third fol. 211a.

Colophon : इति श्रीमन्महाङ्करोपनामकवीरेश्वराग्नि-होतृसूरि (सूनु) सदाशिवभट्टात्मजभगवद्भक्तिकंकरगङ्गाधरविरचि-तायां सुबोधिण्यां शारीरसूत्रसारार्थचन्द्रिकायां चतुर्थोऽध्यायस्य चतुर्थः पादः समाप्तः ॥

See the same author's *Dhyānavallari*.

Date of the copy : सं० १८३३ अङ्गसंवत्सरे वैसः समाः मोतिकु आरसुदी ३ वार मंगरके लीप्या श्रीरामचन्द्र श्रीगनेशजीशहाइ गंगाजीशहाइ भवानीजीशहाइ भक्तोजी-सहाइ अनपुनानीशहाइ । [H. T. COLEBROOKE.]

2267.

296. Foll. 119; size 10½ in. by 4½ in.; 11 or 12 lines in a page; fair writing.

Vyāśasūtravṛtti, or *Vidvajjanamanoharā*, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by *Raṅga-nātha*, pupil of *Anandāśrama*. He quotes *Vidyātīrtha*(?) and *Nṛsiṃhāśrama*.

See Colebrooke's Misc. Ess. I., p. 334.

It begins :

प्रत्यग्योतिःस्वरूपं तमवाङ्मनसगोचरम् ।
श्रीवामुदेवं साष्टाङ्गं प्रणम्य सकलेष्टदम् ॥ १ ॥

विद्यारण्य(?) तीर्थ) कृतैः श्लोकैः नृसिंहाश्रमसूक्तिभिः ।
संदृष्ट्वा (० भा ?) व्याससूत्राणां वृत्तिभ्यानुसारिणी ॥ २ ॥
आनन्दाश्रमपादाक्षपरागाणां कृपाबलात् ।
लिख्यते रङ्गनाथेन विद्वज्जनमनोहरा ॥ ३ ॥

The first *adhyāya* ends fol. 29a, the second fol. 64a, the third fol. 103b, the fourth *adhyāya* ends :

गुरुणा चरणाभोजकृपया लिखिता मया ।
वृत्तिः श्रीव्याससूत्राणां प्रीत्यै सास्तु जगद्गुरोः ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीआनन्दाश्रमचरणार-
विन्दसेवापरायणेन रङ्गनाथेन लिखितायां व्याससूत्रवृत्तौ
चतुर्थोऽध्यायः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2268.

3104. Foll. 188; size 8½ in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; 8 or 9 lines in a page.

Brahmasūtrapadāyogānā, or *Brahmāmṛita-varshīnī*, a concise commentary on the *Brahma-sūtras*, by *Sadāśivānanda Sarasvatī*, pupil of *Svayampṛakāśānanda Sarasvatī*.

It begins :

प्रणम्य परमात्मानं गुरुनपि गरिष्यसः (r. गरीयसः) ।
ब्रह्मसूत्रपदव्याख्यां कुर्वे बुद्धिविशुद्धये ॥

नित्याध्ययनविधिना अधीतसंग्रहाध्यायमापातज्ञानवतं पुरु-
षार्थकामनैहिकामुष्मिकफलेषु विरक्तमुपलभमानः परमकारु-
णिको मुनिः सूत्रयामास ॥ अथातो ब्रह्मजिज्ञासेति ॥ अत्राप्यशब्देन
साधनचतुष्टयसंपत्त्यनंतर्यमुच्यते । अतःशब्देन साधनचतुष्टयस्य
संभावना । अस्य सूत्रस्य श्रोतव्य इति मूलभूतश्रुतिसमानार्थत्वाय
कर्तव्येति पदमध्याहृत्य । जिज्ञासेत्यत्र प्रकृत्या ज्ञानमात्रपरया
माध्यज्ञानमज्ञहस्तक्षणाया बोध्यते ०

I. इति श्रीब्रह्मसूत्रपदयोजनायां प्रथमस्याध्यायस्य चतुर्थः
पादः ॥ fol. 43a.

II. इति ब्रह्मसूत्रपदव्याख्यायां द्वितियाध्यायस्य द्वितीयः
पादः ॥ fol. 71a.

इति श्रीब्रह्मसूत्रपदयोजनायां ब्रह्मावृतवर्षिण्यां द्वितिया-
ध्यायस्य चतुर्थः पादः ॥ fol. 90b.

III. इति श्री० तृतियाध्यायस्य चतुर्थः पादः ॥ fol. 157b.

IV. ends fol. 184b अनावृत्तिः शब्दादनावृत्तिः शब्दान् ।
ये ऽर्चिरादिमार्गेण ब्रह्मलोकं प्राप्तास्तेषामनावृत्तिरेव । तेषां न
पुनरावृत्तिरित्यादिक्रममुक्त्यभिधायकशब्दादित्यर्थः । तस्माद्द्विपदा
निरस्तानर्थव्रातस्वप्रभिरतिशयानंदान्तावस्थितिरिति सिद्धं ।
सूत्रावृत्तिः शास्त्रसमाप्तिद्योतनार्था ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमत्सर्वप्रकाशानंदमर-
स्वतीपूज्यपादकमलभृंगायमाणश्रीमदाशिवानंदमरस्वतीभगवत्क-
तौ ब्रह्मसूत्रपदयोजनायां ब्रह्मावृतवर्षिण्यां चतुर्थाध्यायस्य चतुर्थः
पादः समाप्तोऽयं चतुर्थाध्यायः ॥

Then follow several pages of *ślokas*, appa-
rently intended as an appendix to the work, beginning तत्सत् ।

विदुषां कंठभूषणं योजना तु कृता विभो ।
व्यासवाङ्मणिसंदृष्ट्वा प्रीतये तेऽस्तु सर्वदा ॥ ० ॥

अधिकरणसूत्राणि श्लोकैः संगृह्यते ॥

अथ जन्मादिशास्त्रेति तस्योक्ततेस्तथैव च ।
आनंदीतस्तदाकाशो ऽत एव प्राण इत्यपि ॥ ०

[DR. J. R. BALLANTYNE.]

2269.

1147. Foll. 277; size 9 in. by 4½ in.; eleven lines in a page; large writing, on some leaves blotted.

Nirmalakṛishṇabhāṣhyā, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by *Nirmalakṛishṇa*.

It begins :

श्रीकृष्णं वेदवेत्तारं वेद्यं वेदान्तकोविदं ।
नत्वा तदूपबोधाय सूत्रभाष्यं समारभे ॥ १ ॥
अज्ञानतमसो हन्ता कृष्णो विज्ञानभास्करः ।
आत्रेयः सर्ववित्सर्पे विश्वमेको जनार्दनः ॥ २ ॥

ब्रह्मसूत्रकृदीशानो व्यासो नारायणः प्रभुः ।
ब्रह्मैकव्यम्रकः शास्ता गुरुर्देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥

निर्भलो नृहरिर्नाथो हरिः सकर्मचन्द्रमाः ।
विष्णुः सर्वान्तरः साक्षी प्रेरको बुद्धिबोधकः ॥ ४ ॥

ब्रह्मजिज्ञासया भक्त्या विचारः क्रियते ऽधुना ।
ब्रह्मसूत्रार्थबोधाय श्रुद्धयैव (r. श्र० ?) समाप्तः ॥ ५ ॥

The first *adhyāya* ends fol. 105b, the second

fol. 175a, the third fol. 248b; the fourth *adhyāya* ends :

यद्यत्र तद्रहस्यार्थो धर्ममूलो ऽथवा यदि ।
गद्यपद्येन तेनासौ हरिस्तुष्यतु सर्ववित् ॥ १ ॥
बालभाषितमाकर्ण्य पितराविव श्रीहरिः ।
संतुष्टिं लभतां कृष्णः कृपालुर्दीनवत्सलः ॥ ८ ॥
निर्मलः कृष्णभृत्यो हि भृत्यस्योद्धारको हरिः ।
नृहरिः सर्वगो विष्णुः समेशता महाप्रभुः ॥ ८ ॥

इति श्रीवेदान्ते ब्रह्मसूत्राणां श्रीनिर्मलकृष्णभाष्ये चतुर्थोऽध्याये
चतुर्थः पादः इति ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2270.

1428. Foll. 132 (१-१३३); size 12½ in. by 3½ in.; seven lines in a page; writing of the 18th century.

Vedāntasūtravyākhyācandrikā, a new *bhāṣya* on the *Vedāntasūtras*, by the *Mahāmahopādhyāya San-miśra Śrī-Bhavadeva*, son of *San-miśra Śrī-Kṛishnadeva* of Mithilā, and pupil of the *Mahāmahopādhyāya Saṭṭhakkura Śrī-Bhavadeva*. According to the final verses, the author lived under the reign of *Shāh Jahān*, and composed his commentary at *Paṭanā*, in the *Śāka* year 1571.

It begins: यथामंगलस्मृत्यनंतरं यन्मंगलनिरूपणं
तत्प्रयोजिका · या · * किं मंगलं किं वा ऽस्य फलनित्यादिरूपा
जिज्ञासा तज्जनकं यन्मंगलं तत् स्वरूपफलं संदेहे नोपेक्षानर्ह-
मिति ज्ञानं ·

The first *adhyāya* ends fol. ३८b, the second fol. ७९a, the third fol. ११६b.

The colophons vary, the fullest is at the end of the first *pāda* of the second *adhyāya*, fol. ५०b: इति श्रीमहामहोपाध्यायसङ्कुरुश्रीभवदेवप्रियशि-
ष्यसन्मिश्रश्रीकृष्णदेवात्मजमैषिलमहामहोपाध्यायाभिनवाचार्य-
सन्मिश्रश्रीभवदेवकृते ऽभिनववेदान्तसूत्रभाष्ये द्वितीयाध्यायप्रथ-
मपादव्याख्या ॥

* This MS. uses a dot in the middle of the line for some kind of punctuation.

The end is: इति महामहोपाध्यायसङ्कुरुश्रीभवदेव-
प्रियशिष्यमैषिलसन्मिश्रश्रीकृष्णदेवतनयमहामहोपाध्यायसन्मिश्र
श्रीभवदेवनिर्मितायां वेदान्तसूत्रव्याख्याचन्द्रिकायां चतुर्थोऽध्याय-
चतुर्थपादव्याख्या ॥ समाप्ता चैवं चतुर्थोऽध्यायव्याख्या ॥ वेदान्त-
सूत्रव्याख्या वेति शिवं ॥ सौ(?) तस्यै नमः ॥

शाके ब्रह्ममुनीनु(नु?)वाणगुणिते(r.गणिते?) + सम्बत्सरे
[श्रीमति

श्रीमज्जहुमुतातटे ऽत्र पठनानाम्नि स्फुरत्यत्रने ।
वर्षत्यनुधरे नभस्यधवले पक्षे तृतीया कुजे
धीरः श्रीभवदेवपंडितकविश्रीव्याख्यामिमं निर्ममे ॥
श्रीमत्साहजहाननामि वसुधाधीशे महर्षे शासति
न्यायालंविनि पटुन(r.पटुन)प्रभुतयाश्रीसैदधाने स्थिते ।
सङ्घेच स्फुरदात्मदोपकलिकाव्यनु(० नं?) समस्तं महः
प्रत्यक्षं विदधातुमेतदखिलत(r.० लिखत) श्रीकृष्ण-
भाष्याणि यद्यपि जयति बहूनि सूत्र- [देवात्मजः ॥
व्याख्यानपुस्तक(श)तानि च संस्फुरन्ति ।
एतत्तथापि लिखनं मम सत्सुबोधम्
आत्मप्रकाशनकरं सुधियः श्रयंतु ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2271.

284. Foll. 139; size 10½ in. by 4 in.; 12-16 lines in a page; excellent writing, in the Bengali character; perhaps as old as the 16th century.

Vedāntavyāsaśāstraśūtravṛtti, a short commen-
tary on the *Vedāntasūtras*, the author of which is not mentioned. It is a good copy. The corrections show that it was used for study. Towards the end there are marginal notes in Colebrooke's hand. I am not quite sure about the reading of some passages in the introductory couplets, which follow here :

जन्म स्थानं वियोगं भवगतमखिलं याति यस्मादसङ्कादं
ब्रह्माद्या अङ्गिपान्ता नभस इव विभोयस्य भागा भुवस्य ।
धर्मधर्मादिपाशैर्निर्णययति समो यश्च लोकानभिन्नः
सो ऽहं पूर्णो विशुद्धो गुरुनिगमशिवः शेषधिः संविदात्मा ॥

† It ought to be ० बानेनु०, but this would not suit the metre. For ० गुणिते and ० गणिते, see I.O. no. 447 (*Tattvaviveka*).

गुरुन् गणपतिं भानुं भवानीं केशवं शिवं ।
प्रथम्य व्याससूत्रार्थान् सिद्धे ऽर्थे मे समाश्रये ॥
भाष्यवाक्यामृतव्याप्तौ स्वस्यां तात्पार्यदीपिका ।
इमां वृत्तिं वदाम्येकां काशीमिव हितैषिणीं ॥

अमृतानन्दसंपत्तिः कस्य नोन्नतिकारणं ।
यस्माद्धृणमात्रेण ददात्येषा परं पदं ॥
सूत्रव्याख्यानावसाने ऽत्र यथाज्ञात्वं यथाक्रमं ।
अर्थो विषयवाक्यानां विषयानां प्रवक्ष्यते ॥

The first *adhyāya* ends fol. 44b: इति श्रीवेद-
व्यासोक्तसूत्रवृत्तौ प्रथमे अध्याये चतुर्थश्चरणः ॥ समाप्तश्चायं
समन्वयाभिधः प्रथमो अध्यायः ॥ The second *adhyāya*
(अविरोधनामा) ends fol. 81, the third (साधनाध्याय)
fol. 123b. The end of the whole is:

इयं वृत्तिज्ञाता दुरित ००- * छेदनकारी
तस्मिन्नात्रेतुं भवजलधिपारं जिगमिषून् ।
हरोमौख्यान्तुं सदसदुरुबन्धात् स्मरणतः
परब्रह्मानन्दाद्वयम ००- * ह्योपनरविः ॥

इति श्रीवेदव्यासोक्तसूत्रवृत्तौ चतुर्थे ऽस्मिन् मूलाध्याये
चतुर्थश्चरणः ॥ समाप्तश्चायं चतुर्थो अध्यायः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4. Works of Śaṅkarācārya, and commentaries on them.

2272.

2222b. Foll. 87 (369-455); size 9 in. by
4 in.; seven lines in a page; large, good
writing.

Sakalavedopanishatsāropadeśasahasrī, in two
parts, one in prose, the other in verse, by
Śaṅkarācārya.

See Hall's Index, p. 99, no. li.

The prose part begins:

अथ मोक्षसाधनोपदेशविधिं व्याख्यास्यामो मुमुक्षूणां ब्रह्म-
नानामर्थिनामर्थाय तदिदं मोक्षसाधनं ज्ञानं *

It has three *prakaraṇas*: śiṣhyapratibodha-

* The right margin of the last leaves is injured.

navidhi (ends fol. 381b), *avagati* (ends fol. 394b),
gadyasambandha (ends fol. 397a). Cp. Bur-
nell's Tanj. MSS., p. 90, no. xiv.

The second *prakaraṇa* has the form of a
dialogue, it begins:

मुखमासीनं ब्राह्मणं ब्रह्मनिष्ठं कश्चिद्ब्रह्मचारी जन्ममरणल-
क्षणात्संसारान्निर्विघ्नो मुमुक्षुर्विधिबहुपसन्नः पप्रच्छ भग(व)न्
कथमहं संसारान्नोक्षिष्ये ।

The metrical part begins:

चैतन्यं सर्वगं सर्वं सर्वभूतगुहाशयम् ।
यत्सर्वविषयातीतं तस्मै सर्वविदे नमः ॥ १ ॥

समाप्य क्रियाः सर्वा दाराग्न्याधानपूर्विकाः ।
ब्रह्मविद्यामपेदानां वक्तुं वेदः प्रचक्रमे ॥ २ ॥

कर्माणि देहयोगार्थं देहयोगे प्रियाप्रिये ।
भुवे स्यातां ततो रागो द्वेषश्चैव ततः क्रियाः ॥ ३ ॥

The names of the nineteen chapters are:
upodghātaprakaraṇa (26 verses), *ātmañānot-
pattividhi(pra)karaṇa* (4 v.), *īśvarātmaprak.*
(8 v.), *ahampratyaṣṭyaprak.* (5 v.), *buddhyaparā-
dhaprak.* (5 v.), *viśeṣhāpohaprak.* (6 v.), *bud-
dhyārūḍhaprak.* (6 v.), *citiprak.* (6 v.), *sūksh-
matāprak.* (9 v.), *dṛṣiśīśvarūpaprak.* (14 v.),
īkṣātrīprak. (16 v.), *prakāśaprak.* (19 v.),
acakshuṣhṭvaprak. (27 v.), *svapnasmṛitiprak.*
(50 v.), *nānyadanyatprak.* (54 v.), *pārthi(va)prak.*
(74 v.), *samyakmatiprak.* (89 v.), *tattvaparak.*
(about 230 v.), *jvaranāśaprak.* (28 v.).

Cp. Weber's Cat. (1853), p. 178, no. 614.

Colophon: उदीच्यज्ञातीजोशी विघ्ननाथ लखित(sic!)॥
यादृशमिति न मे दोषः करकृतम(sic!)पराधं छंतुमर्हति संतः ॥
संवत् १९३३ वर्षे कार्तिक शुदि ३ रवौ लखितं ॥

[GAIKAWAR.]

2273.

256b. Foll. 49; size 11-11½ in. by 3 in.;
9-11 lines in a page; writing middling.

Sakalopanishatsāra-Upadeśasāhasrī, a second
copy, beginning with the metrical part, and
ending with the three prose chapters.

Colophon :

श्रीमद्भारणसीक्षेत्रे विशेषचरनातिके ।

उपदेशस्य साहस्रं रंगनाथो हलीलिखत् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2274.

101a. Foll. 39; size $9\frac{7}{8}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; 10 or 11 lines in a page; writing middling.

Upadeśasahasrī, a third copy, but only the metrical part. [H. T. COLEBROOKE.]

2275, 2276.

2221, 2222a. Foll. 230 and 138 (231-368); size 9 in. by $3\frac{7}{8}$ in.; seven lines in a page; large good writing.

Upadeśasahasrī and *Padayojanikā*, a commentary on the *Upadeśasahasrī* by *Rāmatīrtha*, pupil of *Kṛishnatīrtha*: the metrical part. See Hall's Index, p. 99, no. lii.; Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 74, no. 1475 (no. 1474 contains *Rāmatīrtha*'s commentary on the prose part).

The commentary begins:

यत्राध्यस्तमिदं सर्वं मेयमात्राद्यविद्यया ।

भाति नो भाति यज्ज्ञानात्तदस्मि ब्रह्म चित्सुखम् ॥

तदेवं सर्वोपनिषदर्थसारसंग्रहं गद्यबन्धप्रबन्धेन संक्षेपतो
युक्तोपदिश्य पुनरप्युक्तमेवार्थजातं पद्यबन्धप्रबन्धेन सोपस्करं
विस्तरेणोपदेष्टुकामो भगव(त्)न्भाष्यकारः पद्यग्रन्थारम्भे ग्रन्थप्रति-
पाद्यपरदेवतानमस्काररूपं मङ्गलं कृतं शिष्यशिष्यार्थं श्लोकेनो-
पनिबध्नाति ॥ चैतन्यमिति ॥ चैतन्यं सर्वैर्गं सर्वं ०

It ends:

उपदेशसहस्रीयं विवृता हि महात्मभिः ।

अद्वावेशान्मयाप्यस्यां पदयोजनिका कृता ॥ १ ॥

समस्तवेदार्थरहस्यगद्यपद्यप्रबन्धार्थतयावबोधः ।

कथं तु मादृग्मतिविधितः स्थादयापि भक्त्यार्हमिहास्मि

[रुद्रः ॥ २ ॥

हृद्यन्तराविष्कृताराममूर्तेस्तथा गुरुणा विपुलप्रसादात् ।

यथाकथंचिद्रचित्तेन विष्णुरनेन तुप्यत्वखिलानरात्मा ॥ ३ ॥

इति श्रीशंकराचार्यकृतोपदेशसहस्राः पदयोजनिका नाम
टीका कृष्णतीर्थशिष्यरामतीर्थविरचिता समाप्ता ॥

सहस्रोपदेशेन हार्दं तमो यः

स्वचिन्मात्रभासा निषायाद्य(र.० पु?)भद्रम् ।

ददावात्मरूपं समस्तार्थदीपं

गुरुं काशिराजं निजं तं नमामि ॥

घटादेः स्फुरत्ता तदीया च सत्ता

तदानन्दता मत्त एवोपयाता ।

त्रयं तत्त्वहं ज्ञातमित्यं प्रसादा-

हुरोर्यस्य तं काशिराजं नमामि ॥

रसराममुनीन्दुवत्सरे

सितपञ्चयां सितमार्गशीर्षिके ।

लिखिता मदानात्मजेन चैयं

भगवच्छङ्करकल्पितोपदेशी (metre!) ॥ ३ ॥

लपितं जोशी गोपालजीसुतवीर्यनाथ (sic!) ॥

The third couplet gives as date of the original of this copy, Samvat 1736. [GAIKAWAR.]

2277.

666. Foll. 136; size $11\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; 9-16 lines in a page; middling writing.

Upadeśasahasrī, the metrical part (in the middle of every page) and *Prayojanikā*, another copy of the second part.

[H. T. COLEBROOKE.]

2278.

151. Foll. 161; size $13\frac{1}{4}$ in. by 5 in.; 7-13 lines in a page; fair writing.

Upadeśasahasrī, the metrical part (in the middle of every page) and *Padayojanikā*, a third copy, dated संवत् १८४० माघसुदि ॥

This copy has only the first two of the final couplets of the first copy, omitting the couplet containing the date (रसराम०).

[H. T. COLEBROOKE.]

2279.

2554. Foll. 74; size $13\frac{1}{4}$ in. by 5 in.; 12 or 13 lines in a page; large fair writing.

Upadeśasahasrīvivṛiti, a commentary on Śaṅkara's *Upadeśasahasrī*, by Ānandagiri. This name is given to the author on the first page (उपदेशसहस्रीकाटीका आनंदगिरि in the same handwriting as the copy itself); in the colophon at the end of the second copy the author is called *Ānandajñāna*, pupil of *Śuddhānanda*. See Rāj. Mitra's Notices, viii., p. 288, no. 2848.

This copy comprises the metrical and the prose part (begins fol. 52b) of the *Upadeśasahasrī*.

It begins:

प्रणम्य कृष्णं प्रणतार्त्तिहारिणं
गुरुनपि स्वान्परमार्थरूपिणः ।
मया सहस्रीविवृतिर्विधीयते
कृतापि मन्दोपकृतिप्रसिद्धये ॥ १ ॥

सकलोपनिषदर्थसारसंग्राहिकामुपदेशसाहस्रीं गद्यपद्यात्मिकां प्रारम्भाख्यो भगवान्भाष्यकारश्चिकीर्षितस्य ग्रन्थस्य अधिष्तेन परिसमाप्तिप्रचयः (० चर R. M.) गमनाभ्यां शिक्षाचारपरिपालनपरिलब्धादृष्टसिद्धये च विशिष्टेष्टदेवतातत्त्वानुस्मरणपूर्वकं तन्मस्काररूपं मङ्गलाचरणं मुखतः संपादयन्नस्य शारीरकप्रकरणस्य तदीयमेवानुबन्धजातं सूचयति चैतन्येति ।

It ends:

अभ्यासो ग्रन्थस्य गद्यपद्यात्मनः समाप्त्यर्थम् ।
उपदेशसाहस्रीयं गद्यपद्यमयो मया ।
व्याकृता व्याकृताप्यन्यैर्मन्दानुग्रहसिद्धये ॥
व्याक्रिया सत्क्रिया सेयं कुर्वती शर्म निमेलम् ।
कृतिनां कृतविद्यानामाश्रयतां (० माश्रिता) पुरुषोत्तमम् ॥

Date of the copy: संवत् ७९३५ (i.e. 1735).

2280.

101b. Foll. 106; size 9 $\frac{7}{8}$ in. by 4 $\frac{1}{4}$ in.; 9-11 lines in a page; writing middling.

Upadeśasahasrīṭīkā, a second copy, but without the three prose chapters; also the final couplets are wanting.

The colophon is: इति श्रीपरमहंसपरिव्रजकाचार्य-श्रीशुद्धानन्दपूज्यपादशिष्यभगवदानन्दज्ञानविरचिता श्रीसहस्री-पद्यभागटीका समाप्ता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2281.

1245b. Foll. 15 (the sixth of which is wanting); size 10 $\frac{3}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; 11-13 lines in a page.

Tattvacandrikā, a commentary, by an unknown author (pupil of *Śrīkṛishṇatīrtha* and *Jagannāthāśrama*), on *Ānandagiri's* exposition (*vivarāṇa*) of *Śaṅkarācārya's Pañcīkaraṇa*. See Hall's Index, p. 139, no. ccxxv.

It begins:

यन्नामरूपजगदुद्भवसंप्रतिष्ठा-
संरोधकारणमनिर्वचनीयशक्ति ।
सच्चित्सुखाद्वयवपुर्जगतो हिताय
रामाभिधामुपगतं भुवि तत्त्वमामि ॥ १ ॥
यत्पांसुधूसरितमस्तकमस्तपापम्
अज्ञानलक्षणमहायहयक्षभूताः (?) ।
मुक्तायु मां वपुरजसमतीव रम्यं
श्रीकृष्णतीर्थेगुरुपादयुगं नमामि ॥ २ ॥
जगन्नाथाश्रमाद्या ये गुरवो मे कृपालवः ।
तानहं विधिवत्तत्त्वा करवै तत्त्वचंद्रिका ॥ ३ ॥

श्रीमच्छंकरभगवत्पूज्यपादविरचितं पंचीकरणाख्यं प्रकरण-मतिसंक्षिप्तमनेकार्थसंग्रहगंभीरमतिविमलमर्थतः प्रकटीचिकीर्षुरानंदगिर्याचार्यः स्वचिकीर्षितस्य विप्रपरिसमाप्तये विशिष्ट-शिक्षाचारपरिप्राप्तनिष्ठदेवतानमस्कारलक्षणं ० दर्शयति यदबोधादिति । ०

It ends:

पंचीकृतेर्विवरणमर्थतः प्रकटीकृतं ।
यथाश्रुतं यथाबुद्धिं तेन तुष्येदुमापतिः ॥ १ ॥
सीतामुवर्णलतिकापरिवीतगानं
प्रेमारसाद्वैचरणं मुखपल्लवाद्यं ।
कीर्त्तिप्रसूनपरिपालितसर्दलोकं
रामाभिधं जगति कल्पतरुं नमामि ॥ २ ॥

इति श्रीपंचीकरणविवरणटीका तत्त्वचंद्रिका नाम परि-
समाप्ता ॥

The MS. was copied, for his private use, by *Rāma Brahma Yati*, pupil of *Sadāśivānanda Tīrtha*. [H. T. COLEBROOKE.]

2282.

788. Foll. 39; size 10 in. by 2½ in.; five lines in a page; beautifully written in the Bengali character.

Siddhāntabindu, a commentary on Śaṅkara's *Daśaśloki*, by *Madhusūdana Sarasvatī*, disciple of *Viśveśvara Sarasvatī*. The fuller title of the ten couplets is *Cidānandadaśaśloki* or *Cidānandastavarāja*. See Hall's Index, p. 108, nos. xc. and xci., and p. 133, no. cxvii.

The text of each *śloka* is given before it is explained.

The first *śloka* of the *Daśaśloki* is:

न भूमिर्न तोयं न तेजो न वायुर्
न खं नैन्द्रियं वा न तेषां समूहः ।
अनैकान्तिकत्वात्सुषुप्तैकसिद्धिम्
तदेको ज्वलिष्ठः शिवः केवलो ऽहम् ॥

See Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 120, no. 1535.

The commentary begins:

श्रीशङ्कराचार्य्येनवावतारं
विश्वेश्वरं विश्वगुरुं प्रणम्य ।
वेदान्तशास्त्रश्रवणालसानां
बोधाय कुर्वे कमपि प्रयत्नम् ॥

इह खलु साक्षात्परंपरया वा सर्वानेष जीवान्समुद्दिधीर्षे-
गवान् श्रीशङ्करो ज्ञातात्मनो विवेकेनात्मानं नित्यशुद्धबुद्धमुक्त-
स्वभावं संक्षेपेण बोधयितुं दशश्लोकीं प्रणिनाय ।

It ends:

न स्तौमि तं व्यासमशेषमर्थं
सम्यक् सूत्रैरपि यो बबन्ध ।
विनापि तैः संग्रथिताखिलार्थं
तं शङ्करं नौमि सुरेश्वरं च ॥ १ ॥

लघुरपि बह्वर्थवहश्चिन्तामणिरिव निबन्धो ऽयम् ।
मधुसूदनेन मुनिना विहितो गुणिना विनोदाय ॥

यदत्र सौष्ठवं किञ्चित्तद्गुरोरेव मे न हि ।
यदत्रासौष्ठवं किञ्चित्तन्ममैव गुरोर्न हि ॥

बहुयाचनया मयायमन्त्यो
बलभद्रस्य कृते कृतो निबन्धः ।

यददुष्टमिहास्ति यच्च दुष्टं
तदुदाराः सुधियो विवेचयन्तु ॥

Cp. Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 80, no. 1483; Weber's Cat. (1853), p. 182, no. 626.

This copy was written in the Śaka year 1539, on the banks of the Surasindhu (Gangā), as will appear from the following colophon:

नवाग्निवाग्नेन्दुमिमे शकान्दे
नभस्यमासस्य च कृष्णपक्षे ।
अलिखि केनापि मनोहरो ऽयं
सिद्धान्तविन्दुः सुरसिन्धुतीरे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2283.

2532a. Foll. 24; size 10 in. by 4½ in.; eleven lines in a page; well written.

Siddhāntabindu, a second copy.

[GAIKAWAR.]

2284.

603a. Foll. 22; size 9½ in. by 4½ in.; nine lines in a page; fair writing.

Siddhāntabindu, a third copy, dated संवत् १७६२
जैत्रकृष्ण १३ शनी ग्रन्थो ऽयं पूर्णं जातं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2285.

2782a. Foll. 20; size 10½ in. by 4½ in.; 11-13 lines in a page; indifferent writing.

Siddhāntabindu, a fourth copy, dated शके १६१४
अग्निरोनामनि संवत्सरे चैत्रे मासि चतुर्थ्यां ४ शुक्ले ऐलपुरनि-
वासि श्रीवत्सगोत्रोत्पन्नं कटेशभट्टमुना पर्वतोपनामकेन राम-
भक्तेन गोविंदभट्टेनायं सिद्धान्तविन्दुर्लिखितः रामाय समर्पितः ॥

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2286.

1521a. Foll. 29; size 10½ in. by 4½ in.; eight lines in a page; large fair writing.

Siddhāntabindu, a fifth copy.

It has the wrong title सिद्धान्तविन्दुसटीक on the first page.

[H. T. COLEBROOKE.]

2287.

1746a. Foll. 51; size 8½ in. by 4½ in.; nine lines in a page; large fair writing.

Siddhāntabindu, a sixth copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2288.

327a. Foll. 30; size 12 in. by 4½ in.; eleven lines in a page; well written.

Vedāntasiddhāntabindu, a seventh copy, dated संवत् १८५५ शमए शावन शुदि ९ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2289.

3037. Foll. 32; size 12½ in. by 4½ in.; 8-11 lines in a page; large writing.

Siddhāntabindu, an eighth copy. Dated संवत् १८७१ मिति मार्गशीर्षसुदि ३ बुधवारे लिखितं गोपाल-गिरिभिष्णुणा श्रीमच्चिन्मन्(?)गिरिस्वामिशिष्येण सिरसाग्राम-वासिना पुष्करोपरि श्रीमत्काशीक्षेत्रे । श्रीमच्चन्द्रमौलिर्जयतु भगवानिष्टदेवो मदीयः पठकानां श्रोतॄणां च ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2290.

327b. Foll. 147; size 12 in. by 4½ in.; eleven lines in a page; writing fair.

Nyāyaratnāvalī, a commentary on the *Siddhāntabindu*, by *Brahmānanda Sarasvatī*, pupil of *Nārāyaṇa Tīrtha* and of *Paramānanda Sarasvatī*, based on *Madhusūdana's Advaita-siddhi* and *Brahmānanda's* own commentary on it.

See Hall's Index, p. 109, no. xcv.; Rāj. Mitra's Notices, vi., p. 275, no. 2209.

The *Nyāyaratnāvalī* begins :

नमो नवयनश्यामकामकामितदेहिने ।

कमलाकामसौदामकणकामुकगेहिने ॥

अद्वैतसिद्धेशीकायास्तदीयायाश्च संग्रहात् ।

विविचरचना काचिद्विद्वानन्देन रच्यते ॥ २ ॥

शङ्करोक्तिमुधान्नोपेर्गुरुणामुपदेशतः ।

उद्धृता प्रकटीकुर्वे न्यायरत्नावलीमिह ॥ ३ ॥

तत्राद्वितीयस्वप्रकाशनिरतिशयानन्दरूपयोजीवब्रह्मस्वरूप-योरैक्यमुक्तानन्दरूपं बोधयदहं ब्रह्मास्मीत्यादि वेदान्तमहावाक्यं ०

Fol. ६ is missing.

The copy is dated : संवत् १८३९ तत्समये आषाढशुद्ध १५ भृगुवासरे श्रीकाश्यां लिखितमिदं पुस्तकं संपूष्णमगमत् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2291.

1348a. Foll. 21; size 10½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page; good writing, of about A.D. 1700.

Dvādaśamahāvākyaivivarāṇa, a treatise on the single words of certain holy passages from different *Upanishads*, in twelve chapters (*siddhānta*), by *Śaṅkarācārya*. It is different from the *Vākyaivivarāṇa* in Weber's Cat. (1853), p. 181; Burnell's Tanj. MSS., p. 91, no. xxiv.; also from the *Mahāvākya-siddhānta* in Rāj. Mitra's Notices, viii., p. 299, no. 2863.

It begins :

यदज्ञानप्रभावेन दृश्यते सकलं जगत् ।

यज्ज्ञानान्नयमाप्नोति तस्मै ज्ञानात्मने नमः ॥ १ ॥

समस्तविषयवासनाविनिर्मुक्तः स केवलं निर्विशेषः (cp. the second copy) ब्रह्म चैतन्यमात्रमेव तिष्ठति स परमहंसः यत्र कुत्रचिन्तिष्ठति किं करोति । केवलं द्वादशमहावाक्यविचारं करोति । तन्महावाक्यं कीदृक् । तत्र औपनिषदादि वाक्यानि । आदौ तावदृग्वेदस्य प्रज्ञानमानन्दं ब्रह्म । अहं ब्रह्मास्मीति यजुर्वेदस्य । तत्त्वमसीति सामवेदस्य । अयमात्मा ब्रह्मेति अथर्वणवेदस्य । अहं ब्रह्मास्मि यत्परं ब्रह्मेति श्रुतेः । इत्यादिद्वादशमहावाक्यैर्ब्रह्मविचारः । तत्रादौ ऋग्वेदस्य प्रज्ञानशब्दव्याख्यानं क्रियते । ०

Fol. 2a: इति ऋग्वेदस्य प्रज्ञानशब्दनिर्णयः प्रथमसिद्धांतः समाप्तः ॥ १ ॥ अतः परं आनन्दशब्दनिर्णयः कथ्यते ।

It ends :

ब्रह्मस्वरूपनिरूपणं वेदांतप्रकरणे अथर्वणवेदवाक्यगतात्म-ब्रह्मशब्दनिर्णयो नाम द्वादशसिद्धांतः समाप्तः ॥ इति श्रीशंकराचार्यविरचितं द्वादशमहावाक्यं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2292.

2113. Foll. 57; size 9½ in. by 4½ in.; seven lines in a page; large good writing.

Dvādaśamahāvākyaivaraṇa, a second copy.

It begins without the *śloka* :

अथात(१) महावाक्यार्थविवरणं कथयति । समस्तविषय-
वासनाविनिर्मुक्तः स परमहंसः केवलनिर्विशेषः ब्रह्मचिन्तनना-
त्राव(२.० मात्रमेव) तिष्ठति । स परमहंसः यत्र कुचचिन्तिष्ठति ।
किं करोति । केवलं द्वादशमहावाक्यविवरणं करोति । विवरणं
नाम विचारम् । तन्महावाक्यं कीदृक् । तत्रौपनिषदानि
वाक्यानि । ०

Date of the copy : संवत् १७३७ वर्षे ज्येष्ठ शुदि १३
भृगुदिने लिखितं ॥ [GAIKAWAR.]

2293.

1368d. Foll. 26; size 9½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page; well written.

Dvādaśamahāvākyaivaraṇa, a third copy.

It begins : समस्तविषयवासनाविनिर्मुक्तः स परमहंसः ०
[H. T. COLEBROOKE.]

2294.

1597b. : Foll. 13; size 9½ in. by 3½ in.; generally 12 or 13 lines in a page; clear writing, of about A.D. 1700.

Ātmabodhaprakaraṇa, a compendium of the *Vedānta* in 66 *ślokas*, by *Śaṅkarācārya*, with an anonymous *ṭīkā*. The text occupies the middle of each page, the commentary being written above and beneath it.

The *ṭīkā* begins :

शतमखपूजितपादं शतपयमनसो ऽप्यगोचराकारं ।

विकसितजलरुहनेत्रं सीतास्त्रायांकमाश्रये रामं ॥

इह भगवान् शंकराचार्यः उत्तमाधिकारिणां वेदीतप्रस्थानत्रयं
निर्माय तदवलोकनासमर्थानां भद्वुद्धीनामनुग्रहार्थं सर्ववेदीत-
सिद्धांतसंग्रहमात्मबोधप्रकरणं निदर्शयिषुः(२.दिदर्श०) प्रतिजानीते
तपोभिरिति ।

The end is : इति श्रीमत्परमहंसप्रविराजकाचार्यगोविंद-
भगवत्पादाचार्यशिष्यश्रीशंकरभगवत्पादाचार्यविरचितमात्मबोध-
प्रकरणं टीका च समाप्तमगम् ॥

See Hall's Index, p. 105, no. lxxviii. and p. 106, no. lxxx.; Weber's Berlin Cat. (1853), p. 179; Aufrecht's Oxford Cat., p. 224. In Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 252, no. 1677, the same *ṭīkā* is ascribed to *Madhusūdana Sarasvatī*, but see the next number.

The *Ātmabodha*, with this *ṭīkā*, was published by F. E. Hall, Mirzapore 1852, and in Haebler's Sanskrit Anthology; the text also in the *Bṛihatstotraratnākara*, p. 309.

[H. T. COLEBROOKE.]

2295.

603c. Foll. 20; size 9½ in. by 4½ in.; nine lines in a page; large writing.

Ātmabodha, with the same commentary (*bhāṣhya*), which is here ascribed to *Śaṅkara* himself.
[H. T. COLEBROOKE.]

2296.

2011a. Foll. 16; size 8½ in. by 4½ in.; 11-13 lines in a page; fair writing.

Ātmabodhaprakaraṇaṁ satīkaṁ, a third copy of the text, with the same commentary.

None of the manuscripts quite agrees with the printed texts.
[J. TAYLOR.]

2297.

100a. Foll. 12; size 9½ in. by 4½ in.; ten lines in a page; large good handwriting.

Adhyātmaavidyopadeśavidhi, or *Ajñānabodhinī*, a short exposition of the *Vedānta*, in form of a dialogue between *śishya* and *guru*, by *Śaṅkarācārya*.

Hall calls it a commentary on the *Ātmabodha*, see his Index, p. 105, no. lxxix.

It begins :

यदज्ञानादिदं भाति यज्ज्ञानाद्विनिवर्त्तते ।

नमस्तस्मै चिदानन्दपुष्पे परमात्मने ॥ १ ॥

चित्सदानन्दरूपाय सर्वधीवृत्तिसाक्षिणे ।

नमो वेदान्तवेद्याय ब्रह्मणे अनन्तरूपिणे ॥ २ ॥

अथाध्यात्मविद्योपदेशविधिं व्याख्यास्यामः । अनाद्यनन्तो
नैसर्गिको ध्यासो निध्याप्रत्ययरूपः सर्वलोकप्रत्यक्षः अस्यानये-
हेतोः प्रहरणाय । आत्मैकत्वज्ञानं शिष्यः श्रीगुरुं पृच्छति ।
भो भगवन् । स आत्मा कीदृशः । श्रुणु (r. शृणु) चित्सदानन्दा-
द्वितीयमखण्डमचलमजमक्रियं कूटस्थाननस्वरूपं ब्रह्म स आत्मा ॥

Colophon: इति श्रीसंक्षिप्तवेदान्तशास्त्रप्रक्रियायां श्री-
मत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमत्सङ्कर (!) कृतबहिर्मुखान्तःप्रणव-
मज्ञानबोधिनी (sic!) अध्यात्मविद्योपदेशविधिः समाप्ता ॥ Rāj.
Mitra, Notices, ii., p. 97, no. 678, gives:
° श्रीमच्छङ्करकृतौ बहिर्मुखान्तःप्रकरणमज्ञानबोधिनी; but see
no. 2300, fol. 4a.

All leaves have the marginal note प्र ° ज्ञा °.

Note of the scribe: लोपितं नरोत्तम ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2298.

1348d. Foll. 30; size 11 in. by 4½ in.;
large, modern Devanāgarī writing; nine lines
in a page.

Ātmashaṭka-bhāṣya, by Śaṅkarācārya.

It begins: अतो परिसमाप्तं कर्मसहायपरब्रह्मविषयवि-
ज्ञानेनैवा कर्मणो ज्ञानसहितपरा गतिरुत्थविज्ञानद्वारेणोपसंहृता ॥
एतत्सत्यं ब्रह्म प्राणस्थमेव एको देवः । एतस्यैव प्राणस्य सर्वे
देवा विभूतयः । एतस्य प्राणस्यात्मभावं गच्छन्देवता अप्येतीत्युक्तं ॥
सो ऽयं देवताप्यलक्षणः परपुरुषार्थ एव मोक्षः । °

It ends: अतु वक्तारमित्यध्यासो ध्यायपरिसमाप्त्यर्थो
द्वितीयारण्यकसमाप्त्यर्थश्च ॥ इति श्रीशंकराचार्यविरचितं
आत्मषट्कभाष्यं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2299.

2401c. Foll. 8; size 7½ in. by 3½ in.;
generally nine lines in a page; nearly the
same writing as in no. 2401b, which is dated
Samvat 1730.

Aparokṣhānubhūti, a treatise on the *Vedānta*
doctrine in verse (by Śaṅkara). See Hall's
Index, p. 104, no. lxxiv.; Aufrecht's Oxford
Cat., p. 223, nos. 544 and 545. It begins:
श्रीहरिं परमानन्दमुपदेशामीश्वरं ।

The last leaf, with the six last *ślokas*
(139-144), is wanting. The last *śloka* is:

कारणव्यतिरेकेण पुमानादौ विलोकयेत् ।

अन्वयेन पुनस्तद्विकार्ये नित्यं प्रपश्यति ॥ ३८ (i.e. 138) ॥

The nine sections of this treatise are not
marked in this copy.

For editions of the *Aparokṣhānubhūti*, see
Haas' Brit. Mus. Cat., p. 128; Burnell's Tanj.
MSS., p. 91. [GAIKAWAR.]

2300.

2116c. Foll. 16 (of which 13-15 are want-
ing); size 9 in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī
writing; 8-13 lines in a page.

Tracts, by Śaṅkarācārya, on *Vedānta* sub-
jects. A similar collection in Weber's Berlin
Cat. (1853), p. 180, no. 618.

I. *Bālābodhinī*, begins:

प्रणम्य परमानन्दं मोहोपधितमिरामहे ।

तत्प्रसादबलेनैव क्रियते बालबोधिनी ॥ १ ॥

यस्य स्मरणमात्रेण क्षीयते भवभीतयः । [॥ २ ॥

तं सर्वसाक्षिणं यामि शरणं कृपणौघहं (r. ° शो घहं?)

अथायमात्मा कीदृशः । सदूषं । सर्वथाभावरूपं । चिदूषं ।
शुद्धबोधरूपं । आनन्दरूपं । सुखप्रमुखरूपं । °

Fol. 4a: इति बहिर्मुख्यातःप्रवण (r. ° मुखान्तःप्र°, see
no. 2297) बालबोधिन्यां प्रथमकल्पः ॥

Fol. 6b: इति शंकराचार्यविरचिता बालबोधिनी समाप्ता ॥

See Weber, p. 180, no. 2; Rāj. Mitra's
Notices, i., p. 93, no. 175.

II. *Tripurī*, in three sections (*pura*), begins
fol. 6b: शब्दस्पर्शरूपरसगंधादयो विषयाः । °

It ends fol. 9b: इति त्रिपुरी समाप्ता ॥

See Weber, p. 180, no. 4.

III. *Dyuvākya-vṛitti*, in 53 couplets, con-
taining a dialogue between a *guru* and his pupil
on *jīva*, *paramātmā*, *tattvamasi*. It begins:

सर्गस्थितिप्रलयहेतुमचिंत्यशक्तिं

विश्वेश्वरं विदितविश्वमनंतमूर्तिं ।

निमित्तबंधनमपारमुखांबुराशिं

श्रीवल्लभं विमलबोधधनं नमामि ॥ १ ॥

It ends fol. 11b : इति वृत्तिः समाप्ता ॥

This small work is commonly called *Vākya-vṛitti* (no. 2302), see Hall's Index, p. 106, no. lxxxi.; Weber, p. 180, no. 1. It has been printed in the *Bṛihatstotraratnākara*, p. 321.

IV. *Svarūpanirūpanam*, begins fol. 11b :

अनात्मभूते देहादात्मबुद्धिस्तु देहिना ।

साविद्या तत्कृतो बंधस्तत्राशो नोद्य उच्यते ॥ १ ॥

It breaks off in the second half of *śloka* 17, at the bottom of fol. 12b. See Weber, p. 180, no. 5.

V. *Ātmajñānopadeśavidhi*, only the concluding portion on fol. 16. See Weber, p. 180, no. 3.

Colophon : इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमहो-
विंदभगवापूज्यपादशिष्यस्य शंकरस्य कृतौ आत्मज्ञानोपदेशविधिः
संपूर्णः ॥ ० संवत् ११४९ वर्षे भाद्रपदपंचमी शुनी । लघोतं
प्रो रेवादत्तमुत्तलक्षितलक्षितं व्या यगदिश्वरपठनार्थं ॥

On fol. 1a somebody wrote the title *Āṅga-kārakārikā* under which the MS. appeared in the old list. [GAIKAWAR.]

2301.

1597e. Foll. 10; size 9 in. by 4½ in.; 9 or 10 lines in a page; fair writing, of the 17th century.

Vākya-vṛitti, the same 53 couplets of *Śaṅkara*, with a commentary, also called *Vākya-vṛitti*, by *Ānandagiri*, pupil of *Śuddhānanda*. See Rājendralāla Mitra's Notices, iii., p. 331, no. 1324.

It begins :

एदं पर्येण वेदाता यद्वदति परं पदं ।

तदहं ब्रह्म निर्भेदं सत्तादिपदलक्षितं ॥ १ ॥

मुमुक्षुजनानुजिघृक्षया वाक्यवृत्तिसंज्ञिप्रकरणं प्रारभमाणो
विप्रोपप्रबोधशमादिप्रयोजनसिद्धये देवताप्रणामरूपं मंगलाचरणं
मुखतः संपादयन् प्रकरणप्रारंभार्पेक्षितमनुबंधत्रयं च विषयप्रयो-
जनसंबंधलक्षणं संक्षिप्य प्रतिपादयति सौकर्यार्थं कथयति ॥

सर्गस्थिति ०

The end of the MS. is :

वाक्यवृत्तेरियं वृत्तिरुचिता संचिता मया ।

पुनानु रुचिता याता सायानु पुरुषोत्तमे ॥ (?)

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमच्छंकराचार्यविरचिता
वाक्यवृत्तिः समाप्ता ॥ श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकशुद्धानंदपूज्यपाद-
शिष्येणानंदगिरिणा विरचिता वाक्यवृत्तिः समाप्ता ॥

नित्यं कर्म परित्यज्य वेदांतश्रवणं विना ।

यज्ञैर्मानस्तु संन्यासी पतत्येव न संशयः ॥

A later scribe has added :

निर्गताशेषपापानां सङ्घैते जायते मतिः ।

पापोपहतबुद्धीनां तद्वार्तापि न रोचते ॥ १ ॥

ईश्वरानुग्रहादेव पुंसामङ्घ्रैव वासना ।

महाभयपरिव्राजान्द्वि(१.० द्वि)त्राणमिह जायते ॥ २ ॥

ब्रह्म सत्यं जगन्मिथा(१. मिथ्या) जीवो ब्रह्मैव नापरः ।

इत्येवं निश्चये राम(ः) कथितो ग्रंथकोटिभिः ॥ ३ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2302.

1113a. Foll. 38; size 12¾ in. by 4¾ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 5-14 lines in a page.

Vākya-vṛitti, 53 couplets by *Śaṅkarācārya*, the same as *Dyuvākya-vṛitti* in no. 2300 (2116c), with a commentary entitled *Vākya-vṛittiprakāśikā*, by *Viśveśvara*, pupil of *Mādhava Prājña*. See Hall's Index, p. 106, no. lxxxii.

The commentary begins :

अज्ञानतिमिरांधस्य ज्ञानोजनशलाकया ।

चक्षुरुन्मीलितं येन तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥ १ ॥

ब्रह्माहमेतन्मयि भाति विश्व(१.० शं)

श्रीमाधवप्राज्ञगुरोः प्रसादात् ।

सन्नर्थविश्वेश्वरपंडिताख्यस्य

तस्याग्निपदं प्रणतोऽस्मि नित्यं ॥ २ ॥

परमकृपानिधयः श्रीमच्छंकरभगवत्पादाः तापत्रयार्कसंतप्ता-
नामपरिमितजननादिसंसारध्वंशमपीडितानां ० नमस्कुरुते ।

सर्गस्थितिप्रलपहेतुमर्चयिष्ये

विश्वेश्वरं विदितविश्वमनंतमूर्तिं ।

निर्मुक्तबंधनमपारमुखाबुराशिं

श्रीवल्लभं विमलबोधधनं नमामि ॥ १ ॥

Colophon : इति श्रीमन्महायोगीमाधवप्राज्ञगुरुप्रसादादि-
नामपरिमितज्ञानानंदखरूपविश्वेश्वरपंडितविरचिता वाक्यवृत्ति-
प्रकाशिका समाप्ता ॥

For another MS., beginning with a different introductory *śloka* (श्रुतिस्मृतिपुराणानां °), see Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 287, no. 2847.

[H. T. COLEBROOKE.]

2303.

1256d. Foll. 22; size 8½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing, of A.D. 1788; nine lines in a page.

Vākyasudhā-(*prakaraṇa*), a treatise, in 44 couplets, by Śaṅkarācārya, on the *Vedānta* doctrine (तत्त्वम्); with a commentary.

The commentary begins: नमो रामाय देवाय सच्चिदानन्दमूर्तये । °

Edited by Windischmann, in 1833; see also Aufrecht's Oxford Cat., p. 225, no. 551; Rājendralāla Mitra's Notices, iii., p. 226, no. 1247.

[H. T. COLEBROOKE.]

2304.

1250c. Foll. 13; size 8½ in. by 3½ in.; nine lines in a page; fair writing.

Harimīdebhāṣya, an anonymous commentary on Śaṅkara's *Harimīde-stotra*.

See Hall's Index, p. 135, no. ccvii.

In this MS. the hymn has not quite 50 couplets. It is printed in the *Bṛihatstotraratnā-kara*, p. 173.

The commentary begins:

नमो विष्णवे । हरिमोडा(r. °डे)स्तोत्रस्य भाष्य(r. °ष्य)-
मुद्रियते समूलकम् । मुमुक्षूणां विचारसमर्थानां द्रयमाचादपि(?)
ब्रह्मविद्या भूयादिति मन्यमानो भगवान्भाष्यकारः सर्ववेदान्तसर्वसं-
स्तुतिप्याजेन दिदर्शयिषुः प्रतिजानाति ॥

स्तोत्रे भक्त्या विष्णुमनादिं जगदादिं

यस्मिन्नेतत्संस्तुतिचक्रं धमतीत्यम् ।

यस्मिन्दृष्टे नश्यति तत्संस्तुतिचक्रं

तं संसारध्वानविनाशं हरिमोडे ॥ १ ॥

In the title this commentary is ascribed to Śaṅkara.

[H. T. COLEBROOKE.]

2305.

968a. Foll. 21; size 8½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Mānasollāsa, a paraphrase, in 354 verses—by Sureśvarācārya (*Viśvarūpācārya*)—of the *Dakṣiṇāmūrtistotra*, ascribed to Śaṅkarācārya, and intended to supply the essence of the *Vedānta* doctrine.

It is divided into ten chapters (*ullāsa*), according to the ten verses of the original text, which is printed in the *Bṛihatstotraratnā-kara*, p. 64 (beg. विश्वं द्रष्टुं दृश्यमाननगरीतुल्यं निजो-
त्पन्नं °.) See Weber's Cat. (1853), no. 616.

The present MS. does not mention the author of the paraphrase.

It begins:

मंगलं दिशतु मे विनायको मंगलं दिशतु मे सरस्वती ।

मंगलं दिशतु मे महेश्वरो मंगलं दिशतु मे महेश्वरो ॥ १ ॥ °

Cf. Rāj. Mitra, Notices, v., p. 82, no. 1763.

[H. T. COLEBROOKE.]

2306.

1998. Foll. 27; size 8½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Mānasollāsa. The author's name is mentioned in the colophon of the fourth chapter.

[DR. J. TAYLOR.]

2307.

443. Foll. 72 (and a *sūcīpatra* after 22); size 10½ in. by 3½ in.; Devanāgarī character; 9 or 10 lines in a page.

Mānasollāsa-vṛttāntavilāsa (*Dakṣiṇāmūrti-stotravyākhyāprabandha*), a commentary on Sureśvara's paraphrase, by Rāmātīrtha.

Beg. प्रोद्यच्छास्त्रमहाषट्द्रुमतटे ° cf. Weber, Cat. (1853), no. 616; Rāj. Mitra, Notices, v., p. 81, no. 1763, and p. 102, no. 1783.

[H. T. COLEBROOKE.]

2308.

2532d. Foll. 7; size 9½ in. by 4½ in.; thirteen lines in a page; well written.

Hastāmalakaṭīkā, a commentary on *Hastāmalaka's* twelve couplets, ascribed to *Śaṅkara* (श्रीशङ्कराचार्यप्रणीता, in the colophon).

See Hall's Index, p. 107, no. lxxxviii.; Burnell's Tanj. MSS., p. 91; the Calcutta edition (published in the Śaka year 1771, in one small volume with *Vedāntasāra* and its comm.) differs very much from this copy.

The commentary begins:

कश्चिदुत्पन्नज्ञानो (r. ० नो?) आविर्भूतचरमदेहः . . . जनेन मूकत्वेन बहिः कृतः पित्रा प्रदर्शितो भाष्यकृद्भिः कस्त्वमिति पृष्टः । स्नानुभवं प्रकटयन्न्येषामप्यनुभवो भूयान्मद्वदिति मत्वा नो यथावदात्मानमाचक्षे निनिश्चित्यादिभिर्द्वादशभिः श्लोकैः ॥

This whole passage, with a few lines more, is wanting in the Calc. edition; the beginning of the latter (कस्त्वं शिशो कश्च कुतश्च गन्ता ०) has been added on the margin, partly by an old, partly by a more modern hand.

The first couplet of *Hastāmalaka* is:

निमित्तं मनश्चक्षुरादिप्रवृत्तौ
निरस्ताखिलोपाधिराकाशकल्पः ।
रविलोकचेष्टानिमित्तं यथा यः
स नित्योपलभिसंख्योऽहमात्मा ॥ १ ॥

The copy is dated: स्वस्ति संवत् १५६३ वर्षे भावनानसंवत्सरे सापादमासे कृष्णपक्षे श्रीसोमदिने ८ तिथौ श्रीरेवोरिसंगमे लिखितं । रा० (sic) रघुनाथमुतहरितस्य आत्मज्ञानार्थं ॥

[GAIKAWAR.]

2309.

476b. Foll. 6; size 12½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page; fair modern writing.

Hastāmalakastotrabhāṣya, a second copy of *Śaṅkara's* commentary, but differing very much from the Calcutta edition as well as from the preceding manuscript.

It begins:

यस्मिन्ज्ञाते भवेत्सर्वं विज्ञातं परमात्मनि ।

तं वन्दे नित्यविज्ञानमानन्दमजमद्वयम् ॥ १ ॥

See p. 2 of the Calc. edition.

[H. T. COLEBROOKE.]

2310.

368. Foll. 52; size 9½ in. by 4½ in.; in-different, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Triśatīnāmārthaprakāśikā, or simply *Nā-mārthaprakāśikā*, an explanation of the three hundred names of *Devī* (*Devīstotra*), by *Śaṅkarācārya*. It begins:

वन्दे विघ्नेश्वरं देवं सर्वसिद्धिप्रदायिनं ।

वामांकारुदवामाक्षीकरपद्मवपूजितं ॥ १ ॥

पाशाकुशेक्षुमुपरिजितपञ्चशालां

पाटल्यशालिसुपु (r. ५) मोचितगात्रवस्त्रां ।

प्राचीनवाक्स्तुतिपदां परदेवतां त्वां

पञ्चायुधावर्षितपदां प्रणमामि देवीं ॥ २ ॥

लोपामुद्रापतिं नत्वा हयग्रीवमपीश्वरं ।

श्रीविद्याराजसंसिद्धिकारी पञ्चजवीक्षणः ॥ ३ ॥ ० ४ ॥

बहुकालं सुभक्तिमहिम्ना गुरुपादाववलम्ब्य स्थिताय कुंभयोनिमु-
नये । शिवदंपतिकृतनामशतत्रयोक्तौ प्रेरित (r. ० तो) हयग्रीव उवाच ।
ककाररूपेति ॥ ककारः कवर्णः रूपं ज्ञापकविशेषणं यस्याः सा
कादिविद्याविग्रहेत्यर्थः । ० — the next few names
are कल्याणी । कल्याणगुणशालिनी । कल्याणशैलनिलया ।
कमनोया । कलावती । कमलाक्षी । कल्मषघ्नी । करुणामृत-
सागरा । the last सौख्यदा ॥

Colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीमहो-
विंदभगवत्पूज्यपादशिष्यश्रीमच्छंकरभगवत्पादकृतायां त्रिशतीना-
मार्थप्रकाशिकायां तृतीयखंडचतुर्थवर्णनानामर्थप्रकाशनं पञ्चदशमं
समाप्तं ॥ नामार्थप्रकाशिका समाप्ता ॥

Fol. 1a has the title वेदांतत्रिशतीभाष्य ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2311.

441. Foll. 167; size 10½ in. by 5½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Samkshepa-Śaṅkarajaya (also called *Śaṅkaradigvijaya*), a poetical life of *Śaṅkarācārya*, by *Mādhavācārya*.

Complete in sixteen *sargas*. For an analysis of the work, see Aufrecht's Oxf. Cat., p. 252. [H. T. COLEBROOKE.]

2312.

1960a. Foll. 150; size 9 in. by 3½ in.; fair Devanāgarī character of the last century; nine lines in a page.

The same work. [DR. J. TAYLOR.]

2313.

724. Foll. 61; size 12½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing.

Sargas i.-vii. of the same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

2314.

734. Foll. 262; size 13 in. by 6 in.; legibly written in Devanāgarī; 8-16 lines in a page.

Samkshepa-Śaṅkarajaya, with a commentary, entitled *Śaṅkarācāryadiṇḍima*, by *Dhanapati*, son of *Rāmakumāra*. Text and commentary were printed at Bombay in 1864.

Cf. Aufrecht's Oxford Cat., p. 260.

[H. T. COLEBROOKE.]

2315.

1398b. Foll. 36; size 12¼ in. by 6 in.; Devanāgarī character; eleven lines in a page.

Sarga viii. of the same work, with *Dhanapati's* commentary. [H. T. COLEBROOKE.]

2316.

1960b. Foll. 102; size 9 in. by 3½ in.; fairly good Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Śaṅkaravijaya, a fanciful life of *Śaṅkara*, in the form of a dialogue between his disciples *Cidvilāsa Yatindra* and *Vijñānakanda Tapodhanendra*; in thirty-two *adhyāyas*.

It begins :—

सस्तु स्वस्तिकृते वस्तु निस्तुलानंदनिर्भर ।

वस्तु वा शीकरं नः स्यादीप्तितापसमृद्धये ॥ १ ॥

कीरं वाचयितुं किलेव दधती हस्तावुजे पुस्तकं
द्विजानांमृतं प्रशतुनिव तं निर्यं करे विधत्ते ।

सद्यसंगवलयं करेण गणनां कर्तुं च दातुं वरान्
सा स्यादस्तसमस्तदोषनिचया वागीश्वरी श्रेयसे ॥ २ ॥

सदधशरदधामां शारदा दधतीं भजे ।

कायकीर्तिजिती पाणी कलानिव विधोः शुभां ॥ ३ ॥ ०

विज्ञानकंदः ॥ श्रीमद्गुरो देशिकेन्द्र परिज्ञाताखिलागत ।

ब्रह्मसाक्षा(?)र्थविज्ञानविच्छिन्नवृद्धैतभावन ॥ ६ ॥ ०

Colophon : इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजानकाचार्यश्रीमच्छंकरभगवत्पूज्यशंकरविजयचिद्विलास रतींद्रविज्ञानकंदतपोधनेन्द्रसंवादे द्वाविंशोऽध्यायः ॥ [DR. J. TAYLOR.]

5. Advaita school, general Vedānta.

2317.

1103c. Foll. 16 (foll. 45-60 of the volume); size 13 in. by 5 in.; foll. 1-6 nineteen to twenty-two lines in a page, the writing like no. 2397 (1103b); foll. 7-16 fifteen to seventeen lines in a page, the writing like no. 2459 (1103a).

Naishkarmyasiddhi, called *Sambandhokti*, by *Sureśvara Ācārya*, pupil of *Śaṅkara*, in four *adhyāyas*, prose and verse. See Hall's Index, p. 159.

It was published in the Bombay Sanskrit Series, no. xxxviii.: "The *Naishkarmyasiddhi* of *Sureśvarācārya* with the *Chandrikā* of *Jñānottama*." Edited . . . by Colonel G. A. Jacob, Bombay 1891. Both MSS. of the India Office were used by him.

"As its title shows, it consists of an argument in opposition to ritual, and in favour of knowledge, as a means to *mukti*," i.e. p. 2.

It begins :

आब्रह्मस्तवपर्यंतैः सर्वप्राणिभिः सर्वप्रकारस्यापि दुःखस्य स्वरसत
एव जिहासितत्वात् तन्निवृत्त्यर्थं प्रवृत्तिरस्ति स्वरसत एव ।
दुःखस्य च देहोपादानैकहेतुत्वात् देहस्य च पूर्वोपचितधर्माधर्म-
मूलत्वादनुष्ठितिः । तयोश्च विहितप्रतिषिद्धकर्ममूलत्वादनिवृत्तिः ।
कर्मणश्च रागद्वेषास्पदत्वात् रागद्वेषयोश्च शोभनाशोभनाध्यास-
निबन्धनत्वात् अध्यासस्य चाविचारितसिद्धद्वैतवस्तुनिमित्तत्वात्
द्वैतस्य च शुक्तिकारजतादिवत्सर्वस्यापि स्वतः सिद्धाद्वितीयत्वात्
नवोप(sic! leg. °त्मानवबोध) मात्रोपादानत्वादप्यावृत्तिः ।

The first *śloka* is :

खानिलाग्न्यभिरच्यंतं सकफणीवोदतं यतः ।
ध्वातछिदे नमस्तस्मै हरये बुद्धिसाक्षिणे ॥

End of the whole work :

संबंधोक्तिरियं साध्वी प्रतिश्लोकमुदाहृता ।
नैष्कर्म्यसिद्धेशोभाम् व्याख्यातास्या भवेद्भुवं ॥ ७६ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्री चंकरपूज्यपादशिष्य-
श्रीसुरेश्वराचार्यविरचिते नैष्कर्म्यसिद्धौ संबंधोक्तौ चतुर्थोऽध्यायः
समाप्ता चेयं नैष्कर्म्यसिद्धिः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2318.

777b. Foll. 40; size 10½ in. by 4½ in.; written by different hands, the oldest parts in the first half of the 17th century; 9-13 lines in a page, the margin worm-eaten.

Naishkarmyasiddhi, a second copy, with marginal notes.

The last words are सन्तः परं कारणम्; the three other verses (73-76) which follow in no. 2317, are not found in this copy. The last two lines are in a different handwriting.

Colophon: इति श्रीमत्तंकराचार्यविरचिते(sic!)नैष्कर्म्य-
सिद्धौ नामको ग्रंथ समाप्तं संपूर्णम् ॥ apparently corrupt.

[H. T. COLEBROOKE.]

2319, 2320.

661. Foll. 289 (9-288); size 13 in. by 4½ in.; 6-11 lines in a page.

646. Foll. 225 (in three parts foll. 87, 129, 19); size 13½ in. by 4½ in.; 6-11 lines in a page.

The writing is the same in both volumes, large and clear, of the end of the 18th century; some pages were written by a different hand.

Samkshepaśārīraka, an exposition of the *Vedānta* in *ślokas* following the *Vedānta Sūtra* and *Śaṅkara's Bhāṣya*, in four *adhyāyas*, by *Śrī-Sarvajñātman Mahāmuni*, pupil of *Śrī-Deveśvara*, with a *ṭikā*, called *Anvayārthapra-kāśikā*, by *Rāmatīrtha*, pupil of *Paramahansa-parivrājakācārya Kṛishṇatīrtha*. See Hall's Index, p. 90, no. xvi. and p. 91, no. xix. *Sarvajñātman* wrote his work under the reign of a king *Śrīmat*, see the final couplets and the *ṭikā* (infra). Hall and Aufrecht (Cat. Cat.) give "*Manukulāditya*" as the king's name, but according to *Rāmatīrtha's ṭikā* this would be only an epithet. *Rājendralāla Mitra* wrongly makes *Madhusūdana* a contemporary of this king "*Manukulāditya*," see Notices of Skr. MSS., vol. iii., p. 90, where he describes a copy of *Madhusūdana's* commentary on the *Samkshepaśārīraka*.

Rāmatīrtha made use of the *Siddhāntadīpa*, another commentary on the *Samkshepaśārīraka*, by *Viśvaveda*, pupil of *Ānandaveda*.

The first volume contains the first *adhyāya* (समन्वयानिधः), with 563 couplets.

The *mūla* begins :

अनृतजडविवरोधिरुपमंतत्र-
यमलबन्धनदुःखताविरुद्धं ।
अतिनिकटमविक्रियं मुरारेः
परमपदं प्रणयादभिष्टवोमि ॥ १ ॥

The first ten *ślokas* were printed by *Rājendralāla Mitra*, i.e.

The *ṭikā* begins :

यस्माद्विष्णुमुदेति येन विविधं संजीयते लीयते
यत्रांते गगने घना इव महामायिन्यसंगे ऽह्वये ।
सत्यज्ञानसुखात्मके ऽखिलमनोऽवस्थानुभूत्यात्मनि
श्रीरामे रमतां मनो मम सदा हेमांबुजे हंसवत् ॥ १ ॥

After twelve introductory couplets the author of the *ṭikā* says: एते टीकाकारस्योक्ताः इह हि सर्वज्ञात्मगिरा प्रसिद्धनामा महामुनिरखिलश्रुतिमौलितत्त्वार्थ-विचारशास्त्रस्य श्रीमन्नारीरकाभिधस्य श्रीवेदव्यासमहामुनिकृतसूत्रसंदर्भात्मकस्य भगवत्पादाभिधानश्रीमल्लंकराचार्यकृतभाष्यप्रकटीकृतार्थस्याप्यतिगंभीरस्य संक्षेपतत्तात्पर्यार्थज्ञानमूलपलभ्य तदनुग्रहाय श्रीमन्नारीरकाशास्त्रप्रकरणवार्त्तिकमारभमाणस्तत्राविष्णुपरिममाप्रिप्रचयगमनशिष्टाचारपरिपालनफलं विशिष्टशिष्टाचारानुमितस्मृतिश्रुतिप्रमाणकं स्वेष्टदेवतानुसंधानात्मकं मंगलमाचरन्पञ्चास्त्रीयाभिधेयप्रयोजने दर्शयति श्रोतृप्रवृत्तिसिद्धये अनृतजडेयादिना ०

Colophon of the first *adhyāya*, *mūla* : इति श्रीदेवेश्वरपूज्यपादशिष्यश्रीसर्वज्ञात्ममहामुनेः कृतौ शारीरप्रकरणसंक्षेपशारीरके प्रथमोऽध्यायः ॥ *ṭikā* : इति श्रीकृष्णतीर्थशिष्यरामतीर्थकृतायां संक्षेपशारीरकटीकायामन्ययार्थप्रकाशिकायां समन्ययाभिधः प्रथमोऽध्यायः समाप्तः

The second volume contains *adhyāyas* 2-4.

The *ṭikā* of the second *adhyāya* begins : तदेवं समन्वयलक्षणगतं विशेषं न्यायतो निरूपितं उपश्रुत्य यद्यपि श्रुतिगतिपर्यालोचनायां सर्वे वेदांता अविरोधेनाखंडे ब्रह्मात्मनि प्रमाणमिति न्यायतो निरुद्धास्ति तथापि प्रत्यक्षादिप्रमाणान्तरविरोधे प्रतिभासमाने न तथैवेति प्रागुक्ते समन्वये मतिरसाम्यं मम वर्त्तत इति मन्यानः शिष्यो मानान्तरमाश्रित्योक्तं समन्वयमाक्षिपति एवं समन्वय इति ।

The first verse of the *mūla* is :

एवं समन्वयनिरूपणयावबोधो
जातो ऽप्यखंडविषयो ननु वाक्यजन्यः ।
मानान्तरेण परिपीडित एव जातो
भेदप्रकाशनकृता ऽह्ननिर्बंधनेन ॥ १ ॥

The second *adhyāya* of the *mūla* (अविरोधाभिधः) contains 248 couplets.

The *ṭikā* of the third *adhyāya* begins : तदेवं सर्ववेदांतानां प्रत्यगेकरसे परे ब्रह्मणि समन्वयं विरोधपरिहारेण

दृढीकृत्येदानीं यथोक्तब्रह्मज्ञानसाधनविचारपरं तृतीयाध्यायमवतारयिष्यन्नादौ शिष्यप्रश्नमवतारयति ॥ श्रुत्याऽविरोधमिति ॥

The first couplet of the *mūla* is :

श्रुत्या ऽविरोधमुपपन्नसमन्वयोत्प-
ब्रह्मात्मतामतिरयं पुनरप्युवाच ।
ब्रह्मात्मताफलशिरस्कमिति प्रसूते
यत्साधनं तदखिलं प्रतिपित्समानः ॥ १ ॥

The third *adhyāya* of the *mūla* (साधनाभिधः) contains 364 couplets.

The *ṭikā* of the fourth *adhyāya* begins : उक्तेः समस्तेः साधनैः संसिद्धैर्जायमानस्य महावाक्योत्पन्नज्ञानस्य कीदृशो फलनिष्पत्तिरिति शिष्यः पृच्छति उक्तसाधनेति ॥

The first verse of the *mūla* is :

उक्तसाधनसमुद्भवा सती किं प्रयच्छति फलं मुमुक्षवे ।
प्रत्यगात्ममतिरयं मे मनस्यर्पिता समुपजायतेऽधुना ॥ १ ॥

The fourth *adhyāya* of the *mūla* (फललक्षणं) contains 63 couplets.

The last couplets are :

श्रीदेवेश्वरपादार्थकजरजःसंपर्कपूताशयः
सर्वज्ञात्मगिराकितो मुनिवरः संक्षेपशारीरकं ।
चक्रे सज्जनपुष्टिवर्धनमिदं राजन्यवंश्ये नृपे
श्रीमत्पद्मशशासने मनुकुलादित्य भुवं शासति ॥ ६२ ॥
भुजंगमांगशायिने विहंगमांगगामिने ।
तुरंगमांगभेदिने नमो रथांगधारिणे ॥ ६३ ॥

इति श्रीसर्वज्ञात्ममहामुनिविरचिते संक्षेपशारीरके फललक्षणं ० (sic!) चतुर्थोऽध्यायः समाप्तम् ॥

The second half of the 62nd couplet is thus explained in the *ṭikā* : कदा चक्रे इत्यपेक्षायामाह । राजन्यवंश्य इति । क्षत्रिय इत्यर्थः । नृपे राजनीतिं यावत् तस्य नाम निर्दिशति श्रीमतीति श्रीमन्नास्ति (sic! read: श्रीमन्नामास्ति) किंलक्षणे अक्षतशशासने अप्रतिहताज्ञे इत्यर्थः तस्य राज्ञो वंशतश्च श्रेष्ठमाह मनुकुलादित्य इति मनुवंशप्रकाशक इत्यर्थः एवंभूते श्रीमन्नास्ति नृपे भुवं शासति सति सर्वज्ञात्मगिराकितो मुनिवरः संक्षेपशारीरकं चक्र इत्यन्यः ॥

The *ṭikā* ends :

सिद्धांतदीपं पुरतो निधाय वेदांतमंतगैहसन्निविष्टं ।
संक्षेपशारीरकरत्नपुंजः प्राकाशमादाय मया विविक्तः ॥

सर्वज्ञात्ममुनिप्रणीतममलं संक्षेपशारीरकं
 दृष्टांतविभवं पुरस्कृतमहासिद्धांतदीपाक्षिपा ।
 उन्नीयार्थविभागतः प्रतिपदं संबंधविद्योतनी
 व्याख्यातस्य सतां मनःप्रियकरी व्याख्यातृचित्रौकसः ॥
 नमोऽस्तु तस्मै रामाय हृद्यंतज्ज्योतिषे सते ।
 वायुनेव तृणं येन विचेष्टेन (r. विचेष्टने) प्रजाधियः ॥
 नमस्तेभ्यो गुरुभ्योऽस्तु येषां सन्निधिमावृतः ।
 ममोऽस्तित्तिमिरं ध्वस्तं बाह्यं ध्यातं रवेरिव ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यकृष्णतीर्थैश्वर्यरामऽतीर्थ-
 विरचितायां संक्षेपशारीरकटीकायामन्ययार्थे (प्र) काशिकायां च-
 तुर्योऽध्यायः समाप्तः ॥

The *Samkṣhepaśārīraka* with *Madhusūdana's*
 commentary was printed in *The Pandit*, New
 Series, voll. iv.-x. [H. T. COLEBROOKE.]

2321.

2594. Foll. 119; size 11½ in. by 4½ in.;
 eleven lines in a page; fair writing, of the
 18th century.

Laghunyāyasudhā, a *tīkā* on a work called
Śataśloki and *Laghuvārttika*, by *Uttamaśloka-*
tīrtha, "kimkara" of *Śuddhānanda*. See Hall's
 Index, p. 97, no. xli. The *mūla* is an epitome
 of *Bādarāyaṇa's* *Vedāntasūtras*, treating sepa-
 rately on each single *adhikaraṇa*. Each *pāda*
 is divided into a certain number of sections
 according to the number of *adhikaraṇas* which
 it contains in the *Vedāntadarśana*. Of the
sūtras, always the first of each *adhikaraṇa* is
 quoted in this MS. In the final couplets the
 author says that his work was founded on
 both *tantras*, on the *tantra* of *Jaimini* and on
 the *tantra* of *Bādarāyaṇa*. The present volume
 is pure *Vedānta*. Hence we may conclude that
 it represents only the second part of a larger
 work, the first part of which will be an epitome
 of *Jaimini's* *Pūrvamīmāṃsā*. This explains
 also the designation "*uttaratantre*" in some
 of the colophons, see the end of the first
adhyāya (it occurs also at the end of the third

pāda of the third *adhyāya*, and at the end of
 the third *pāda* of the fourth *adhyāya*).

This volume begins:

यत्तुक्तिभ्यां समुत्पन्नं चेतनाचेतनं जगत् ।
 तं (वं) दे विष्टकक्षारं सच्चिदानंदमद्वयं (r. ० यं) ॥ १ ॥
 गुरुत्वाणेशं देवीं च नत्वा वैय्यासिके नये ।
 रचितां तां शतश्लोकीं व्याख्यास्ये शिवतुष्टये ॥ २ ॥

अथातो ब्रह्मज्ञासा ॥ इदं शारीरकब्रह्ममीमांसाशास्त्रं
 नारंभणीयं । विषयप्रयोजनरहितत्वात् । जीवब्रह्मात्मैक्यमज्ञातं
 विषयः । ज्ञातं प्रयोजनमिति ह्यभिमतं ।

Colophon of the first *adhyāya*, fol. 51a: इति
 श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमदुत्तमश्लोकीतीर्थविरचितायां
 लघुवार्तिकटीकायां लघुन्यायसुधाख्यायामुत्तरतन्त्रे प्रथमस्याध्या-
 यस्य चतुर्थः पादः ॥

The second *adhyāya* has 27 leaves, begins
 with the text of the first *sūtra* : स्मृत्यनवकाश ०
 . . . ० प्रसंगात् । प्रथमेऽध्याये सर्वज्ञे सर्वशक्तिनि जगदनिर्-
 निमित्तोपादाने ब्रह्मणि वेदांतानां समन्वयः प्रतिपादितः । स
 इहाक्षिप्यते ।

The third *adhyāya* has 30 leaves, begins:
 तदंतर ० . . . प्रत्यक्षरूपणाभ्यां (Ved. Sū. iii. 1, 1) ।
 अत्राध्याये प्रायो ज्ञानसाधनानि निरूप्यन्ते । प्रथमं तावत्संचा-
 ग्निविद्यामाश्रित्य जीवस्य गत्यागतिनिरूपणं क्रियते वैराग्याय ।

The fourth *adhyāya* has 11 leaves, begins:
 साधृत्तिसकृदुपदेशान् (Ved. Sū. iv. 1, 1) । अत्र साध-
 नविचारानंतरं फलविचारः क्रियते । The last *sūtra*
 quoted is जगद्भाषारवर्जं etc., the first of the
 seventh *adhikaraṇa* of the fourth *pāda* (Ved.
 Sū. iv. 4, 17).

The whole work ends: स्वकृतां लघुवार्तिकाख्या (r. ०†)
 शतश्लोकी (r. ०†) सुधात्वेन रूपयन् सावसदा शिवाय निवेदयति ॥

इत्यमुद्वय वेदांतमीमांसादुग्धसागरात् ।

शतश्लोकीसुधासारश्चंद्रमौलौ समर्पितः ॥ १ ॥

अर्प्यते इति वक्तव्येऽर्पित इति वचनं आरंभात्प्रागेव तदर्पण-
 बुद्ध्या ऽरम्भ इति द्योतयितुं ॥

इत्थं जैमिनिवादरायणकृते तंत्रद्वये ये नयाः

पूर्वाचार्यवैरेस्तु शब्दनिवहैः स्पाष्टीकृता विस्तरं ।

ते संक्षिप्य यथामतोह सुगमैः शब्दैः प्रकाशोक्तताः

श्रीमद्विष्णुपर्विशालनपनानाथस्य तुष्ट्यै सदा ॥ १ ॥

लघुवाङ्मिकटीकेयं लघुन्यायमुपाह्वया ।

तत्रद्वयाश्रिता श्रीमद्विश्वनाथे समर्पिता ॥ २ ॥

अनया भागवन् (r. भग^०) प्रीतो मायिकीमावयोभिर्दि ।

अभेदबोधोद्देशेन्यान्मूलतः परिमार्जय ॥ २ (sic!) ॥

विश्वेश्वरप्रेरितेन अतविश्वेश्वरमूर्तिना ।

उत्तमश्लोकतीर्थेन तत्प्रीत्यै ययिता स्फुटं ॥ ३ ॥

इति श्रीमच्छुद्धानन्दमुनिवरकिङ्करेण श्रीमदुत्तमश्लोकतीर्थे-
यतिना विरचितायां लघुवाङ्मिकटीकायां चतुर्थोऽध्यायः समाप्तः ॥

[MACK. COLL.]

2322.

2516. Foll. 275; size 11½ in. by 5½ in.;
8-12 lines in a page; large good handwriting.

Pañcadaśī, an exposition of the *Vedānta* philosophy in fifteen *prakaraṇas*, divided into three *adhyāyas*, by *Bhāratīrtha Vidyāranya*; and *Padadīpikā*, a commentary on the *Pañcadaśī*, by *Rāmakṛishṇa*.

See Hall's Index, p. 98, nos. xlv. and xlv.; Oxford Catalogue, p. 222, no. 541, p. 223, nos. 541 and 542; Berlin Catalogue, p. 182, no. 625, pp. 183 and 184, nos. 629, 630, 631.

The text and commentary were published at Bombay in the Śaka year 1785. There is also a Calcutta and a Poona edition. An English translation with the text of the *Pañcadaśī* appeared in *The Pandit*, New Series, voll. v.-viii., not complete (on the authorship of this work, *ib.* vol. viii., p. 603).

[GAIKAWAR.]

2323.

2310. Foll. 203; size 13½ in. by 6½ in.;
9-14 lines in a page; large good handwriting;
ornamented margin. On the last page there
is a picture representing *Rāma*, *Sītā*, *Hanumat*,
and five other figures.

Pañcadaśī and *Padadīpikā*, a second copy.
Foll. १, ७१, ७२, ८३, ११६ are missing.

[SIR JOSEPH BANKS.]

2324.

1794. Foll. 239; size 14½ in. by 5½ in.;
9-13 lines in a page; large good handwriting.

Pañcadaśī and *Padadīpikā*, a third copy.

[J. TAYLOR.]

2325.

3034. Foll. 230; size 12½ in. by 4½ in.;
9-13 lines in a page; indifferent writing.

Pañcadaśī and *Padadīpikā*, a fourth copy.

[J. R. BALLANTYNE.]

2326.

242. Foll. 209; size 12½ in. by 4½ in.;
7-12 lines in a page; fair writing.

Pañcadaśī and *Padadīpikā*, a fifth copy.

Colebrooke's remark on fol. 80, that the sections were bound up in wrong order, does not refer to the present condition of the copy.

Two leaves are missing, one after fol. 22 (११ of the second *prak.*), and one after fol. 112 (३३ of the seventh *prak.*). [H. T. COLEBROOKE.]

2327.

1113b. Foll. 192 (39-230); size 12¾ in. by
4¾ in.; 10-16 lines in a page; fair writing.

Pañcadaśī and *Padadīpikā*, a sixth copy.

It begins with the second chapter, the first having been placed at the end.

[H. T. COLEBROOKE.]

2328.

872. Foll. 133; size 10¾ in. by 4¾ in.;
8-16 lines in a page; fair writing.

Pañcadaśī and *Padadīpikā*, a seventh copy,
dated संवत् १७१९ सप्तमैशावदि १३ तैरमौ लिपितं
गोविंदकायस्य ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2329.

3041. Foll. 131; size 12½ in. by 5½ in.;
12-21 lines in a page; fair writing.

Pañcadaśī and *Padadīpikā*, an eighth copy.

[J. R. BALLANTYNE.]

2330.

2082b. Foll. 42; size 9½ in. by 4 in.; 11 or 12 lines in a page; middling writing.

Pañcadaśī, a fragment. The first two leaves contain the first twenty-six couplets of the first *prakaraṇa*, foll. 3-42 nearly the whole second *pañcaka* (the first thirty-seven couplets are missing). [GAIKAWAR.]

2331.

2670b. Foll. 39; size 10¼ in. by 3¾ in.; 10-13 lines in a page; good writing.

Siddhāntamuktāvalī, a commentary on a small metrical *Vedānta* treatise, by *Prakāśānanda*, pupil of *Jñānānanda*. See Hall's Index, p. 99, no. xlix. The work was edited and translated into English by Arthur Venis, Benares 1890 (reprint from The Pandit). It is referred to by *Appayya Dikshita* in his *Siddhāntaleśa*, and has been assigned to the last quarter of the 16th century.

It begins :

अदृष्टद्वयमानन्दमात्मानं ज्योतिरध्वयं ।

विनिश्चित्य श्रुतेः साक्षाद्युक्तिस्तत्राभिधीयते ॥

तत्रादौ मङ्गलं तत्त्वानुस्मरणरूपं सूचयन्नभिधेयप्रयोजने
साक्षात्प्रतिपाद्य कर्त्तव्यं प्रतिजानीते अदृष्टेत्यादिना

[H. T. COLEBROOKE.]

2332.

2226. Foll. 38; size 9¼ in. by 4½ in.; 10-15 lines in a page; fair modern writing.

Siddhāntamuktāvalī, a second copy of *Prakāśānanda's* work. [R. JOHNSON.]

2333.

2773b. Foll. 101; size 12 in. by 5 in.; 12-16 lines in a page; fair writing.

Siddhāntamuktāvalīṭīkā, the text of *Prakāśānanda's* work, here called *Siddhāntamukti-*

kaśreṇī, and a commentary on it, by *Nānā-dikshita*, pupil of *Prakāśānanda*.

See Hall's Index, p. 99, no. 1.; A. Venis' edition of the *Siddhāntamuktāvalī*, p. iii.

It begins :

विश्वेशं दुःखिराजं जगदुदयकृतं शारदा सूचकारं

व्यासं चाचार्यवर्यं त्रिभुवनविदितं शङ्करं भाष्यकारम् ।

आनन्दान्तप्रकाशानुभवपदपदं सहस्रं श्रीनृसिंहं

वन्दे विद्यानिधानं शमदमनिरतं राघवेन्द्रं यतीन्द्रम् ॥ १ ॥

यच्छिष्यशिष्यसंदोहव्याप्ता भारतभूमयः ।

वन्दे तं यतिभिर्वन्द्यं प्रकाशानन्दमीश्वरम् ॥ २ ॥

सिद्धान्तमौक्तिकश्रेणीप्रकाशाय प्रदीपिका ।

क्रियते परपक्षीयध्वान्ध्वंसप्रवर्त्तिनी ॥ ३ ॥

शिष्टाचारप्राप्तमङ्गलमाचरन्निरूपणीयं प्रतिजानीते अदृष्ट-
द्वयमिति ०

It ends :

नानादोक्षितसंज्ञेन विदुषेयं विनिर्मिता ।

सिद्धान्तमौक्तिकश्रेणीदीपिकात्मप्रकाशिका ॥ १ ॥

विदितसकलवेद्यैर्न प्रशंसति लोके

यथितमपि महद्भिः किं पुनर्मादृशेन ।

इति विफलसमे ऽस्मिन्वाङ्मये ऽयं प्रवृत्तः

स्वमतिविमलतायै खलुमर्हति सतः ॥ २ ॥

यदज्ञानादिदं भाति यज्ज्ञानाच्च प्रलीयते ।

ब्रह्म स्यात्तदहं नित्यं नित्यसंवित्तुसाङ्ख्यम् ॥ ३ ॥

Colophon : इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीप्र-
काशानन्दपूज्यपादशिष्यश्रीनानादोक्षितविरचिता वेदान्तसि-
द्धान्तमुक्तावलीटीका समाप्ता ॥

Date of the copy : श्रीसंवत् १८३३ कार्तिक शुक्ल ५
भृगुवासरे ॥ [COLL. OF FORT WILLIAM.]

2334.

860. Foll. 79; size 11 in. by 5½ in.; 8-16 lines in a page; fair writing.

Siddhāntamuktāvalīṭīkā, text and commen-
tary, a second copy, incomplete, containing
only as much as foll. 1-60 in the first copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2335.

1348c. Foll. 28 (१-२४); size 11½ in. by 5½ in.; 18-21 lines in a page; good writing, on brown paper.

Siddhāntamuktāvalīṭikā, text and commentary, incomplete, but beginning at the very point where the second copy breaks off.

[H. T. COLEBROOKE.]

2336.

2317. Foll. 67; size 13 in. by 5½ in.; 14-18 lines in a page; large modern writing.

Vedāntasiddhāntamuktāvalīṭikā, the commentary without the text, an incomplete copy. From fol. 40 to the end the original numbering is wrong and all leaves are misplaced. The right order would be: foll. 40 (orig. ४०), 42 (४१), 44 (४२), 46 (४३), 49 (४४), 64 (४५), 51 (४६), 54-56 (४७-४९), 41 (४०), 43 (४१), 45 (४२), 47, 48 (४३, ४४), 50 (४५), 52 (४६), 53 (४७), 66 (४८), 57-63 (४९-५५), 65 (५६), 67.

The continuous text of this copy ends fol. 65a, l. 8 (विशेषणादिभ्यो न्यात् *sic*), see fol. 74b, l. 6 of the first copy). The next nine lines continue the text, but they are full of omissions; with the fourth line of the verso of the same leaf begins the end of the whole commentary (वाक्यं शुभं see fol. 100b, l. 5 of the first copy).

[R. JOHNSON.]

2337.

1763. Foll. 64; size 7½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of c. 1750 A.D.; 12-14 lines in a page.

Vivekasindhu, a treatise on the *Vedānta* tenets (by *Mukunda Muni*, or *Mukundarāja*?).

It begins:

जन्मे सच्चिदानन्दे सकाये यच्च लीयते ।

माया तदस्यनाद्यंतं भेदापायि परं महः ॥ १ ॥

परमयोस्त्रि नादात्मा चपलेव विभास्वरा ।

परा महेशितुः शक्तिर्वागात्मा साविरस्तु मे ॥ २ ॥

वागर्थरूपं सकलं प्रपञ्चमजीजनद्यद्विरहासहिष्णु ।

अभिव्यक्तं परमार्थतो यच्चिदात्मना तन्मिथुनं नतोऽस्मि

शिष्यदेशिकसंवादमंगीकृत्य ततो ब्रुवे । [॥ ३ ॥ ० ६ ॥

विवेकसिंधुं यन्मग्ना जस्युत्तापन्नयं नराः ॥ ९ ॥ ० ११ ॥

इह यद्यपि निरवधिनिरतिशयसुखवाराशि(?)जननादिषड्-
भावविकारे ०

इति विवेकसिंधौ गुरुशिष्यसंवादोपक्रमो नाम प्रथमं प्रकरणं ॥
fol. 11b; ० सृष्टिक्रमे सर्गप्रकरणं fol. 20b; सृष्टिक्रमे
स्थूलदेहविवरणपूर्वकं प्रणवविवरणं fol. 27a; सृष्टिक्रमे
सकलवाङ्मयार्थनिरूपणं fol. 31b; संहारक्रमे लक्षणाप्रकरणं
fol. 39a; संहारक्रमे उत्तरार्थे संहारव्यनिरूपणं fol. 48b;
उत्तरार्थे संहारक्रमे गुरुशिष्यसंवादे खंडनप्रकरणं fol. 57a.

It ends:

सर्गसंहारनामानौ क्रमावच्च निरूपितौ ।

यौ ज्ञात्वा जन्मभूमिस्त्रि(?) जीवो ब्रह्मोपयात्ययं ॥ ५ ॥

इति श्रीमद्विवेकसिंधौ गुरुशिष्यसंवादे संहारक्रमे स्तानुभवा-
विष्कारप्रकरणं समाप्तं ॥ उत्तरार्थे संहारक्रमाख्यं च । विवेकसिंधुः
समाप्तः ॥

The author's name is not given in this MS.; cf. Weber's Cat., p. 375, no. 1365, and Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 343, no. 1346 (apparently a larger work); Hall's Index, p. 100, no. liii.

[H. T. COLEBROOKE.]

2338.

3067. Foll. 39; size 9½ in. by 3½ in.; ten lines in a page; fair writing.

Vedāntaparibhāṣhā, an exposition of the *Vedānta* philosophy, in eight *paricchedas*, by *Dhārmarāja Dīkshita*.

See Hall's Index, p. 100, no. liv.

The *Vedāntaparibhāṣhā* was printed at Calcutta in the Śaka years 1769 and 1777 (see Haas' Cat., p. 31). There are also *Kāśī* editions.

The *pratyakshapariccheda* ends fol. 11b, the *anumānapariccheda* fol. 13b, the *upamānaparic-*

cheda fol. 14a, the *āgamaparicheda* fol. 19b, the *arthāpattiparicheda* fol. 21a, the *anupalabdhiparicheda* fol. 25a, the *viśhayaparicheda* fol. 34b, the *prayojanaparicheda*, fol. 39b.

Dharmarāja lived about the middle of the 17th century, in Tanjore, see Burnell's Tanj. MSS., p. 90. The same was also the author of the *Tarkacūdāmaṇi*, see no. 2343 (568).

[J. R. BALLANTYNE.]

2339.

2726. Foll. 94; size 7½ in. by 4½ in.; seven lines in a page; well written.

Vedāntaparibhāṣā, a second copy. See Wilson's Catalogue of the Mackenzie Collection. [MACK. COLL.]

2340.

2225. Foll. 44; size 9½ in. by 4½ in.; 11 or 12 lines in a page; fair modern writing.

Vedāntaparibhāṣā, a third copy.

[R. JOHNSON.]

2341.

884b. Foll. 31; size 10½ in. by 4 in.; ten lines in a page; fair writing.

Vedāntaparibhāṣā, a fourth copy, dated संवत् १८४८ भाद्रकृष्णपक्षे तेरसिसनीवाः। With marginal notes in Colebrooke's handwriting.

[H. T. COLEBROOKE.]

2342.

1608b. Foll. 23 (folded together); size 18½ in. by 8½ in.; eight lines in a page; fair writing in the Bengali character.

Vedāntaparibhāṣā, a fifth copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2343.

568. Foll. 88; size 12½ in. by 5 in.; fourteen lines in a page; well written.

Vedāntasikhāmaṇi, a commentary on the *Vedāntaparibhāṣā*, by *Rāmakṛishṇa Adhvarin*, son of *Dharmarāja Adhvarindra*, the author of the *Vedāntaparibhāṣā* and the *Tarkacūdāmaṇi*.

See Hall's Index, p. 100, no. lv.; Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 98, no. 1141; Burnell's Tanj. MSS., p. 90.

The commentary begins :

वागीशाद्याः सुमनसः सर्वार्थानामुपक्रमे ।

यत्नत्वा कृतकृत्याः स्युस्तत्रमामि गजाननम् ॥ १ ॥

नैदायभानुकिरणेष्विव वारिपूरः

सर्वो विभाति यदबोधवशात्प्रपञ्चः ।

माया क्लीबं च निमीलति यत्प्रबोधात्

तद्ब्रह्म नौमि सुखमद्वयमात्मरूपम् ॥ २ ॥

आ सेतोरा सुमेरोरपि भुवि विदितान्धर्मराजाध्वरीन्द्रान्

बन्दे ऽहं तर्कचूडामणिमणिजननक्षीरधोस्तातपादान् ।

यत्कारुण्यान्मयाभूदधिगतमधिकं दुर्यहं मूष्मधीकैर्

अप्यानं (r. अध्यात्मं) शास्त्रज्ञातं जगति मयकृता (r.

[मस०?] रामकृष्णाह्वयेन ॥ ३ ॥

वेदान्तपरिभाषाख्यां सो ऽहं तातविनिर्मिताम् ।

व्याकरोमि कृतिं सर्वश्रुत्यन्तार्थप्रकाशिकाम् ॥ ४ ॥

मत्कृतिं च प्रबन्धं च न प्रशंसन्तु पण्डिताः ।

तथापि बुद्धिवैशद्यफलो ऽयं मत्परिश्रमः ॥ ५ ॥

प्रेक्षावत्प्रवृत्त्यर्थं विषयप्रयोजने निर्दिशन्निर्विघ्नपरिसमाप्ते
मङ्गलमाचरितं शिष्यशिष्यायै ग्रन्थतो निबध्नाति यद्विद्येति ॥

Colophon: इति श्रीधर्मराजाध्वरीन्द्रात्मजश्रीरामकृष्णा-
ध्वरिविरचिते वेदान्तशिखामणौ अष्टमः परिच्छेदः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2344.

444a. Foll. 13; size 10 in. by 4½ in.; 10 or 11 lines in a page; well written.

Vedāntasāra, a well-known *Vedānta* tract, by *Śaḍānanda Yogindra*, pupil of *Advayānanda*. See Hall's Index, p. 101, no. lvii.

For editions and translations see Haas' Cat., p. 124; Burnell's Tanj. MSS., p. 90, etc. An English translation also in Major G. A. Jacob's Manual of Hindu Pantheism, London, 1881.

[H. T. COLEBROOKE.]

2345.

2018. Foll. 18; size 9½ in. by 4½ in.; ten lines in a page; well written.

Vedāntasāra, a second copy.

[J. TAYLOR.]

2346.

2371. Foll. 16; size 11½ in. by 4½ in.; 9 or 10 lines in a page; large good writing.

Vedāntasāra, a third copy. [GAIKAWAR.]

2347.

2773a. Foll. 15; size 12 in. by 4½ in.; nine lines in a page; well written.

Vedāntasāra, a fourth copy, dated संवत् १८५८ चापाटे मासि शुक्ले ५ ॥

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2348.

2833a. Foll. 23; size 7 in. by 9 in.; 13-15 lines in a page; large modern writing.

Vedāntasāra, a fifth copy, with pencil notes on the margin. [SIR CHARLES WILKINS.]

2349.

1338a. Foll. 19; size 11½ in. by 4½ in.; eight lines in a page; large modern writing.

Vedāntasāra, a sixth copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2350.

2459. Foll. 86; size 11½ in. by 5½ in.; 8-10 lines in a page; large beautiful writing.

Vedāntasāra, the text, and *Subodhinī*, a commentary on it, by *Nṛsiṃha Sarasvatī*, pupil of *Kṛishṇānanda*. In the final couplets the author is called *Narasimha* and *Narahari*.

See Hall's Index, p. 101, no. lviii.

The *Subodhinī* was published at Calcutta in the Śaka year 1771, by *Anandacandra-vedāntavāgiśa*, in Beng. char., also in the Śaka year 1782 (see Haas' Cat., p. 125).

It begins :

रामानन्दं गुरुं नत्वा परमानन्दमद्वयम् ।

वक्ष्ये वेदान्तसारस्य टीकां नाम्ना मुबोधिनीम् ॥ १ ॥

That the *Subodhinī* was composed at Benares in the Śaka year 1510, appears from the following final couplets:

गोवर्द्धनप्रेरणया विमुक्तिद्वेष्टे पवित्रे नरसिंहयोगी ।

वेदान्तसारस्य चकार टीकां मुबोधिनीं विष्णुपतेः

[पुरस्तात् ॥

जाते पञ्चशताधिके दशशते संवत्सराणां पुनः

संजाते दशवत्सरे प्रभुवरप्रशालिवाहशके ।

प्राप्ते दुर्मुखवत्सरे शुभशुची मासे शुभत्यागिणी

प्राप्तभार्गववासरे नरहरिटीकां चकारोज्ज्वलाम् ॥

[GAIKAWAR.]

2351.

2082a. Foll. 41; size 8½ in. by 3½ in.; 11-15 lines in a page; small fair writing, on some pages nearly obliterated.

Vedāntasāraṭīkā, a second copy of *Nṛsiṃha's* commentary, dated संवत् १९९३ फाल्गुणवदि ९ गुरौ भट्टकृपा(?) रामनारायणेन स्वपठनार्थं या सर्वेषां लिखितोऽयं सटीकवेदांतसारः शुभं भवतु ॥ [GAIKAWAR.]

2352.

1645. Foll. 74; size 9½ in. by 3½ in.; eight lines in a page; large good handwriting.

Vedāntasāraṭīkā, a third copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2353.

884c. Foll. 56; size 10½ in. by 4 in.; nine lines in a page; well written.

Vedāntasāraṭīkā, a fourth copy of *Nṛsiṃha's* commentary, dated संवत् १८३८.

[H. T. COLEBROOKE.]

2354.

1128b. Foll. 22; size 11½ in. by 3½ in.; 16-18 lines in a page; small fair writing.

Vidvanmanoranjinī, a commentary on the *Vedāntasāra*, by *Rāmatīrtha Yati*, pupil of *Kṛishṇatīrtha*.

This commentary was published at Calcutta in 1829 (in one volume with the text of the *Vedāntasāra*), and again at Calcutta in the Śaka year 1771 (together with the text of the *Vedāntasāra*, *Subodhinī* and the *Hastāmālaka-bhāṣya*).

This copy is dated: शौ संवत् १६६३ । वर्षे फाल्गुनवदि २ । वाराणस्यां लिखितमिदं पुस्तकं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2355.

991. Foll. 239; size 13½ in. by 5½ in.; between nine and sixteen lines in a page; well written.

Pratyaktattvacintāmaṇi (or *Pratyakeint.*), a large metrical *Vedānta* treatise in twelve *prakaraṇas* with 1277 couplets, by *Sadānanda*, and *Svaprabhā*, a commentary on this work, by the same author.

The commentary begins :

नन्दालये विलसितं श्रुतिभिर्विमृश्यं
ब्रह्मादिवन्द्यचरणं नवमेषवर्णम् ।
संसारतापशमनं सुपुमर्थमाद्यं
कृष्णं श्रये दलितमोहमयान्धकारम् ॥ १ ॥
आनन्दकंदमृतायनमीशितारं
श्रीलक्ष्मणायजमखण्डकलाभिरामम् ।
अज्ञानरावणरिपुं सुकुमारदेहं
सीतापतिं हनुमताश्रितमाश्रये ज्ञतः ॥ २ ॥
नत्वा साधं शिवं श्रीगणपतिममरैर्वन्द्यपादारविन्दं
मात्रैर्द्वैधानिखण्डं गुरुमतिमुद्धतं शारदां संविदीशाम् ।
व्यासं वेदान्तभानुं यतिवरममरप्रार्थ्यवेदान्तभाष्यं
व्याख्यां चिन्तामण्यः श्रीहरिपदरतये स्वप्रभाष्यां प्रकुर्वे
कृष्णमृतरसापारावारं सर्वमुद्धतखम् ॥ ३ ॥
श्रीमुकुन्दमहं वन्दे तत्पादाभोजभक्तये ॥ ४ ॥

The *mūla* begins :

मेषयामं निरवधिरसं पीतवासो दधानं
कान्त्याक्रान्तत्रिभुवनवपुर्ध्वयपादारविन्दम् ।
सत्यज्ञानामितमुखमवागोचरं बुद्धतीतं
भक्त्या सिद्धै स्वमपि कलये श्रीमुकुन्दं स्मितात्म्यम् ॥ १ ॥
यत्पादाक्षस्मृतिरभयदा शान्तिदान्यादिहेतुर्
यद्वासेदं स्फुरति सकलं कल्पितं यत्र सत्यं ।
ये विश्वं संप्रविशन्ति लये सर्वशक्तिप्रतिष्ठं
तं श्रीकान्तं स्वपदरतिदं संश्रये कृष्णमीशम् ॥ २ ॥

The treatise itself begins with the eighth couplet :

सारात्सारं निगमजलधेरुद्धतं शास्त्रमेतद्
वेदान्ताख्यं सुभगमुनिना न्यायतः सन्निबद्धम् ।
तत्सारोऽयं यतिवरगिरा लभनादाय कुर्वे
प्रत्यक्षिन्तामणिमतिमुदा श्रीपतिप्रोक्तिकामः ॥ ६ ॥
यद्वीक्ष्यासी जनितृतिभयागारसंसारभारं
तत्का ब्रह्माद्वयमुखनिधीं क्रोडतीशानभक्त्या ।
प्रत्यक्षं श्रुतिभिर्हृदि यद्विचारान्मुमुक्षुर्
जानात्येवं स्वयमत इमं ग्रन्थमीक्षेत भक्त्या ॥ ९ ॥

The first *prakaraṇa* or *pratyaktattvacintāmaṇi* ends fol. 47b, the second or *śravaṇa-vidhamayūkha* fol. 56b, the third or *pratyakṣa-prakāśatvasādhakamayūkha* fol. 65b, the fourth or *prāṭicisamsṛitimirākaraṇamayūkha* fol. 85b, the fifth or *pratīkarmavyavasthāmayūkha* fol. 108b, the sixth or *tattvapadārthavicāramayūkha* fol. 127b, the seventh or *kartrītvādidharmanirākaraṇapūrvāśvarūpabodhamayūkha* fol. 139b, the eighth or *adhikāramayūkha* fol. 149b, the ninth or *tatpadārthasyābhinnanimittopādānatvanirūpaṇamayūkha* fol. 174b, the tenth or *advaita-tattvamayūkha* fol. 187b, the eleventh or *veda-syāpauruṣheyatvādinirūpaṇapurahsaṇam akhaṇḍārthaparātvmayūkha* fol. 213b.

Colophon : इति श्रीमन्मुकुन्दपादारविन्दमकरन्दाभिलाषिसदानन्दविद्वत्कृतायां प्रत्यक्षचिन्तामणिव्याख्यायां स्वप्रभाभिधायामखण्डार्थोपरपथोयब्रह्मात्मैकमयूखाभिर्षं द्वादशं प्रकरणं समाप्तमगमत् ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2356.

476a. Foll. 220; size 12½ in. by 4½ in.; between eight and fifteen lines in a page; fair modern writing.

Pratyaktattvacintāmaṇi and *Svaprabhā*, a second copy of text and commentary.

[H. T. COLEBROOKE.]

2357.

1395c. Foll. 35; size 13½ in. by 4½ in.; eight lines in a page; on yellow paper, written in the Bengali character, in the 18th century.

Advaitamakaranda, 28 ślokas on *Brahma* which is *advaita*, by *Lakshmīdhara Kavi*, with a *ṭikā* by the same. See Hall's Index, p. 102, no. lxiii.; for the *mūla* compare Rāj. Mitra's Notices, ii., p. 105, no. 689.

It begins:

ग्रन्थारम्भे मङ्गलाय गुरुदेवतानमस्कारं करोति ।

कदाक्षकिरणाचाननमन्मोहाभये नमः ।

अनन्तानन्दकृष्णाय जगन्मङ्गलमूर्त्तये (first śloka
[of the mūla])

It ends: उक्तमर्थं सप्रयोजनं निगमयति

उपशान्तजगज्जीवशिष्याचार्येश्वरधर्म ।

स्वतः सिद्धमनाद्यनं परिपूर्णमहं मह (27th śloka
[of the mūla])

इति ॥ ग्रन्थं परिसमाप्य तस्य सज्जनयात्रमाशास्ते ॥

लक्ष्मीधरकवेः सूक्तिशरदभोजसंभृतः ।

अद्वैतमकरन्दो ज्यं विद्वद्भूतैर्निपीयतामिति (28th
[śloka of the mūla])

इति श्रीलक्ष्मीधरविरचिता अद्वैतमकरन्दटीका परिपूर्णैति ॥

श्रीभिरयचन्द्रदेवशस्त्रिणो लिपिरियं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2358.

1268b. Foll. 51; size 7 in. by 3½ in.; 9-11 lines in a page; large good writing.

Advaitamakaranda, the 28 ślokas of *Lakshmīdhara Kavindra*, with a *ṭikā* called *Rasābhivyāñjikā*, by *Svayamprakāśa Yati*, who was a pupil of *Śuddhānanda*, and who says in the final couplets, that he wrote his *ṭikā* at the bidding of *Purushottama*. See Hall's Index, p. 102, no. lxiv.; Rāj. Mitra's Notices, ii., p. 105, no. 689.

It begins:

अथ अद्वैतमकरन्दः ॥ सच्चिदानन्दगुरुचरणकमलेभ्यो नमः ॥

नित्यं निरंतरानन्दचिह्नं ब्रह्म निर्भयं ।

श्रुत्या तर्कानुभूतिभ्यामहमस्यद्वयं सदा ॥ १ ॥

अवागृहीतवामादौ वंदे चंद्रकलाधरं ।

लावण्यमधुराकारं कारुण्यरसवारिधिं ॥ २ ॥

कैवल्यानन्दयोगोद्भापादकंजरजोरविः ।

राजते मे हृदाकाशे मोहज्वातनिवर्त्तकः ॥ ३ ॥

शुद्धानन्दपदीभोजद्वंद्वं सेवे यदुद्भवं ।

निर्वाणरसमाखाद्य हृदाः शिष्यालिपंकयः ॥ ४ ॥

सच्चिदानन्दयोगोद्भा जयंते भुवि केचन ।

यत्कृपालवतस्तीर्णो मया संसारवारिधिः ॥ ५ ॥

इह खलु लक्ष्मीधरो नाम कश्चित्कवीन्द्रो निरंतरनित्याद्य-
नुष्ठानशुद्धिस्ततया संजातविवेकवैराग्यशमदमादिमुखावतः
आत्मविविदिषुतया संसृक्तलोके वेदधर्मान् गुरुचरणोपसर्पण-
पुरःसरं विधिवत्सम्यक् श्रुतवेदांतत्वेऽपि संभावनया प्रतिबद्धज्ञा-
नतया स्पर्शितुष्यतः काश्चिन्पुरुषधीरेयानुपलभ्य संजातकारुण्यस्तेषां
करतलचित्त्वफलयत्स्फुटं वेदांतप्रतिपाद्यं ब्रह्म सच्चिदानन्दलक्षणं
सर्वज्ञं सर्वोपादानं नित्यं सर्वैकमद्वयं देहेन्द्रियप्राणमनोबुद्धहंका-
रसाक्षिप्रत्यगाभिन्नतया तर्कैः संभावयितुं किंचित्प्रकरणमद्वैतम-
करं दास्यमारभमाणश्चिकीर्षितस्य तस्याविग्रपरिसमाप्तये स्वेष्टदे-
वताप्रणामरूपमंगलं स्वयमनुष्ठाय शिष्यशिष्यायै ग्रंथतो निबध्नाति ॥

In the remarks on the last śloka (see no. 2357) the *Brahmagītā* and *Bhāratitīrtha* are quoted.

End of the *ṭikā*:

अद्वैतमकरन्दस्य रसाभिव्यञ्जिका कृता ।

स्वयंप्रकाशयतिना पुरुषोत्तमशासनात् ॥

ब्रह्मानंदरस(र. ० सं) स्वादुमिद्विर्वि(वु)धोक्तैः ।

रसाभिव्यञ्जिका शेषा परिशील्या सदादरात् ॥

इति ब्रह्मविवेकः(ः) समानं । लक्षि(1) चैतन्यप्रकाशानंदसर-
स्वति । स्वार्थे वा परार्थे सं १६०२ म गु व दि ११(?) रघो
परिपूर्णे गंगायै नमः ॥

In the colophon of the copy described by
Rāj. Mitra the guru of the author is called
Paramahansa-parivrajakācārya Kaivalyānanda
Yogindra. *Kaivalyānanda* will be the same
as *Śuddhānanda*. [H. T. COLEBROOKE.]

2359.

1975. Foll. 16; size 8½ in. by 4½ in.;
fair, modern Devanāgarī writing; 13 or 14
lines in a page.

Prabodhasudhākara, a metrical summary of
Vedānta doctrines, by *Sūrya Paṇḍita*.

It begins :

नित्यानंदैकरूपसच्चिन्मात्रं परं ज्योतिः ।
पुरुषोत्तममजमीशं वंदे श्रीयादवाधोशं ॥ १ ॥
ये वर्णयितुं साक्षाच्छ्रुतिरपि मूकेव मौनमावहति ।
सोऽस्माकं मनुजानां किंवाणा गोचरो (r. किं वा
वागोचरो) भविता ॥ २ ॥
यद्यप्येवं विदितं तथापि परिभाषिणो भवेदेव ।
अध्यात्मशास्त्रज्ञानं हरिचिंतनं (r. ० न) कीर्तनायासः ॥ ३ ॥ ०

Iti dehanindāprakarāṇam fol. 2b; *vishaya-*
nindāpr. fol. 3b; *manonindāpr.* fol. 4a; *brah-*
mendriyanigrahapr. fol. 4b; *manonigrahapr.* fol.
5a; *vairāgyapr.* fol. 6a; *ātmasiddhipr.* fol. 6b;
māyāsiddhipr. fol. 7b; *lingadehādhipr.* ib.; *ad-*
vaitapr. fol. 8b; *kartritvabhoktrītvādinirūpaṇam*
ib.; *svaprakāśanirūpaṇam* fol. 9a; *nādapr.* fol.
9b; *manolayapr.* ib.; *bodhapr.* fol. 10a; *pra-*
bodhe dvedhābhaktipr. fol. 11b; *dhyānavidhipr.*
fol. 12a; *sagūṇanirgūṇayor aikyanirūpaṇam*
fol. 13b; *anugrahapr.* fol. 14a.

It ends :

इंद्राशापरिपूरके सुरसरिज्येशपगोदस्तटे (r. ० गोरस्तटे?)
जाताज्ञेन सुदिष्टवेदिदिनकृत्वाज्ञा समाप्तायतः ।
भक्तिज्ञानविरागपज्जितपरानंदानुभूतिः कृतः
श्रीमान्बोधसुधाकरः स जगती निःश्रेयसे कल्पतां ॥ ३० ॥

परोपकारार्थमुदाहृतेन यद्वाग्विसर्गेण रसोज्ज्वलेन ।
शब्दाभिधं ब्रह्म यतः प्रवृत्तं स प्रीयता यादवराजसिंहः
[॥ ३१ ॥

इति श्रीमत्सूर्यपंडितविरचिते प्रबोधसुधाकरे विंशं प्रकरणं ॥

In Hall's Index, p. 103, no. lxvi., and in a
MS. in Rāj. Mitra's Notices, viii., p. 286, the
treatise is ascribed to *Śaṅkarācārya*; whilst
in Bühler, Cat. of MSS. in Gujarāt, etc., iv.,
70, the author is called *Dinakara* (i.e. *Sūrya*).
The final *śloka* of Rāj. Mitra's MS. occurs at
the end of the 19th, or last but one, chapter
of the present MS. [DR. J. TAYLOR.]

2360.

1689. Foll. 286; size 9½ in. by 3½ in.;
indifferent, modern Devanāgarī writing; 9 or
10 lines in a page.

Svārājya-siddhi, a versified summary of the
Vedānta doctrine, by *Gaṅgādharma Sarasvatī*,
pupil of *Rāmacandra Sarasvatī*, with a com-
mentary, called *Kaivalyakalpadrūma*, by the
same author, composed in 1692 A.D.

The treatise begins :

गंगापूरप्रचलितजटासस्तभोगींद्रभीताम्
आलिङ्गतीमचलतनयां सस्मितं वीक्षमाणः ।
लीलापांगैः प्रणतजनतां नन्दयश्चंद्रमौलिर्
मोहध्वातं हरतु परमानंदमूर्तिः शिवो नः ॥ १ ॥
स्मारं स्मारं जनिमृतिभयं जातनिर्वेदवृत्तिर्
ध्यायं ध्यायं पशुपतिमुमाकांतमंतर्निषण्णं ।
पायं पायं सपदि परमानंदपीयूषधारां
भूयो भूयो निजगुरुपदाभोजयुग्मं नमामि ॥ २ ॥ ०

The commentary begins :

तरुणतपनवर्णं कर्णलीलावधूत-
भ्रमरनिवहगुंजाकर्णोद्भूतहर्षं ।
अमरवरकिरीटोद्भूतपादाञ्जलं
स्फुटं दलितविभं दंतिवक्त्रं महो नः ॥ १ ॥
कृपाललितवीक्षणं स्मितमनोजवकांबुजं
शशांककलयोज्ज्वलं शमितधोरतापत्रयं ।
करोतु किमपि स्फुरत्परमसौख्यसच्चिद्विष-
यराधरसुताभुजोद्बलितं महो मंगलं ॥ २ ॥

जयति स्वजनाज्ञानमत्तवारणहारणः (१.० वारणः) ।
 वेदोतदुर्गमारण्यकेसरी नरकेसरी ॥ ३ ॥ ० ५ ॥
 भक्तानां गुरुदैवतैक्यधिषणादाढ्याय देवस्तनी
 व्यक्तिं याति सदा समाधिमनये (१.० समये) येषां नृक-
 ओसर्वज्ञपदं सदर्शकमभूच्चैव तेषामहं [टीरवः ।
 मोहध्वान्तविभाकरापितरजः पादाञ्जयुग्मं भजे ॥ ६ ॥ ० ७ ॥
 सहजकरुणयाद्वै (१.० द्वैः) सादरं या कटाक्षैः
 प्रणतजनसमूहं ध्वस्तमोहं विषन्ने ।
 त्रिभुवनविनुतश्रीरामभद्राभिधां तां
 प्रकटितगुरुमूर्तिं ब्रह्मविद्यां प्रपद्ये ॥ ८ ॥
 व्याहारैर्मधुरैर्नोन्नसहजानन्दामृतस्यदिभिः
 शिष्येभ्यः करबिल्ववत्प्रथयतस्तत्त्वं परं श्रीगुरुन् ।
 रामानन्दमुनीन्मनीषिमुकुटालंकारचिंतामणीन्
 सानन्दं प्रणमामि यत्करुणया तीर्थोऽस्मि मोहार्णवं ॥
 [९ ॥ ० १२ ॥

प्रारिखितस्य ग्रंथस्य निर्विघ्नपरिसमाप्तिप्रचयगमनादिसिद्धये ०
 भक्तिश्रद्धाप्रणिपातपुरःसरं तमेवेश्वरं प्रार्थयमानो विशिष्टविषय-
 प्रयोजनसंबन्धाधिकारिलक्षणमनुबन्धचतुष्टयमर्थोद्देशयति गंगेत्या-
 दिना ॥

According to Hall, Index, p. 103, no. lxix.,
 the treatise consists of 183 verses. In the
 present MS. Chap. I. (*adhyāropaprakaraṇam*,
 ending fol. 129a) consists of 54 verses; II.
 (*apavādaprakaraṇam*, fol. 240a) 58 verses; III.
 (*kaivalyaprakaraṇam*) 45 verses. The last
 verses with their comment run thus:

ज्ञात्यादिदिव्यमणिभूषणमंडितानां
 वेदोतवारिधिसुधारसलालसानां ।
 कैवल्यकल्पतरुमूलमुपाश्रितानां
 स्वाराज्यसिद्धिरियमस्तु मुदे बुधानां ॥

Comm.: ० अत एव कैवल्यकल्पतरुमौल्यकल्पवृक्षस्य
 श्रीगुरोः पादमूलमुपाश्रितानां श्रवणार्थितया विधिवदुपगतानां
 बुधानां ० -- ग्रंथपक्षे कैवल्यकल्पतरुसंज्ञकस्वत्याख्यानग्रंथस्य
 मूलं व्याख्येयमित्यप्यर्थो बोध्यः । अस्य ग्रंथस्य जगदीश्वरप्रसाद-
 जन्यत्वाच्चिदोषत्वमिति सूचयन्स्वकृतश्रमस्य सार्थक्याय ग्रंथं
 स्वबुद्धिप्रेरकस्य जगन्मातापितृरूपस्य स्वेष्टदैवतस्य चरणारविंदयोः
 समर्पयति वाक्येति ॥

वाक्पुष्पीजलिः सेव्यं भक्त्या न्यस्ता पदाब्जयोः ।
 धियः प्रेरकयोरेस्तु शिवयोः प्रीतिसिद्धये ॥

सेव्यं स्वाराज्यसिद्धिः ॥

अपरोक्षीकृते तस्मै वाक्याद्वाक्ये(?) गतो (१.० गते) ऽपि वा ।
 जीवन्मुक्तस्य धन्यस्य कैवल्यमिह कीर्तितं ॥
 नित्यं दिशश्चुक्रतिनामभिर्वाञ्छितार्थान्
 निर्वोणसिंधुसलिलैर्मैरेतालवालाः (१.० भैरिता ०) ।
 आनन्दनन्दनवने नितरां निरुद्धः
 कैवल्यकल्पतरुरस्तु मुदे बुधानां ॥
 वस्त्रभिमुन्यवनिमानशके वृषास्य-
 वर्षस्य मायसितवाक्पतियुक्तपङ्कजां ।
 गंगाधरेन्द्रयातिना शिवयोः पदाब्जे
 भक्त्यापिता (१.० पिता) मुकृतिरस्तु सतां शिवाय ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीरामचंद्रसरस्वतीपू-
 न्यपादशिष्येण श्रीसर्वज्ञसरस्वतीपूज्यपादप्रशिष्येण गंगाधरसर-
 स्वास्याभिक्षुणा विरचितायां स्वाराज्यसिद्धिव्याख्यायां कैवल्य-
 कल्पद्रुमाख्यायां कैवल्यप्रकरणं संपूर्णम् ॥

The above Śaka date is correct for *Vikrama*
 1748 (expired), the date, according to Prof.
 Kielhorn, corresponding to Thursday, 14th
 January, 1692 A.D. [H. T. COLEBROOKE.]

2361.

1099. Foll. 77; size 13 in. by 4½ in.;
 legibly written, in Devanāgarī, in 1782 A.D.,
 by two or three different hands; 7-13 lines
 in a page; foll. 50-77 are numbered separately.

The same treatise, here called *Ātmasāmrā-
 jyasiddhi*, or simply *Sāmrājyasiddhi* (in margin),
 with the commentary.

Section I. (54 verses).

Colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमद्-
 रामचंद्रसरस्वतीपूज्यपादशिष्येण गंगाधरसरस्वत्याभिक्षुणा
 विरचितायामात्मसाध्याज्यसिद्धिव्याख्यायां कैवल्यकल्पद्रुमाख्या-
 यामध्यारोपप्रकरणाख्यं पूर्वार्धं संपूर्णं ॥ संवत् १८३१ । ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2362.

924. Foll. 302; size 12½ in. by 6 in.;
 fair modern Devanāgarī writing; 13-15 lines
 in a page.

Ātmapurāṇa or *Upanishadratna*, a versified summary of the contents of the *Upanishads*, in eighteen chapters, by *Śaṅkarānanda*, disciple of *Anandātman*. See Hall's Index, p. 116, no. cxxii.; Rāj. Mitra's Not., i., p. 98, no. 182.

It begins :

ईशानीशादिभेदेन व्याकुलं सकलं जगत् ।
निरीक्ष्य श्रोत्रियः कश्चिच्छ्रुतार्थावगतिक्षमः ॥ १ ॥
एकदा करुणाक्रांतचित्त एतद्वर्चितयत् ।
अहो संसारमूलेन ज्ञेयताः सर्वदेहिनः ।
कामादिकाकवासेन नारीवृक्विनोदिता(?) ॥ २ ॥
कथमस्माद्भवेन्नैव भीतिः सर्वेनृणामिह ।
इति संक्षिप्तं मतिमान् स्वगुरुं परिपृच्छति ॥ ३ ॥
कथमज्ञानलोहोर्गं तीक्ष्णं संसारमूलकं ।
गुणत्रयत्रिशास्त्राद्यमतिक्रम्य ब्रजेत्युमान् ॥ ४ ॥
एवमुक्त्वा गुरुः प्राह स्वशिष्यं करुणानिधिः ।
ज्ञानमज्ञाननाशाय नियतं साधनं त्विति ॥ ५ ॥ ०

I. *Aitareyasārārthaprakāśa*, fol. 21b; II. *Kau-
shītakisārārthaprakāśe indratardanākhyānam*,
fol. 34a; III. *Kauśhītakisārārthaprakāśe gārgyā-
jātaśatrusaṃvāda*, fol. 42a; IV. *Bṛihadāranyaka-
madhukāṇḍasārārthaprakāśaka ṛishyaśvisamvāda*,
fol. 66a; V. *Bṛihadāranyake yājñavalkyakāṇḍasā-
rārthaprakāśa ṛishiyājñavalkyasamvāda*, fol. 83b;
VI. *Bṛihadāranyake yājñavalkyakāṇḍasārārtha-
prakāśa - yājñavalkyajanakasamvāda*, fol. 132b;
VII. *Bṛihadāranyaka-yājñavalkyamaitreyaśam-
vāda*, fol. 147b; VIII. *Śvetāśvataropaniśhat-
sārārthaprakāśe śvetāśvatarasamāsasamvāda*, fol.
173a; IX. *Kāṭhakopaniśhatsārārthaprakāśe ya-
manaciketasamvāda*, fol. 194b; X. *Taittirīya-
sārārthaprakāśa*, fol. 216b; XI. *Garbhādyupani-
shatsārārthaprakāśa*, fol. 247a; XII. *Chāndo-
gyasārārthaprakāśa*, fol. 256b; XIII. *Chāndo-
gyasārārthaprakāśe sanatikumāranāradasamvāda*,
fol. 162a; XIV. *Chāndogyas. prajāpatindravi-
rocana*, fol. 271b; XV. *Talavakāropaniśhatsā-
rārthaprakāśa*, fol. 276b; XVI. *Muṇḍakasārār-
thaprakāśe 'ngirahśaunakasamvāda*, fol. 282b;

XVII. *Praśnasārārthaprakāśe pippalādisukeśa-
saṃvāda*, fol. 286b; XVIII. (? *atharvaśirasi
proktam brahmābodbhanam*) ends :

सर्वत्र नापरं किञ्चित्त एतत्पठन् पुमान् ।

शृण्वन् वदन् विज्ञानन् नै मुच्यते भवसंकटात् ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यानंदात्मपूज्यपादशिष्येण
शंकरानंदभगवता विरचित उपनिषद्ब्रह्म आत्मपुराणे अष्टादशो
ध्यायः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2363.

3069. Foll. 14; size 10½ in. by 6 in.;
11 or 12 lines in a page; large good hand-
writing.

Avadhūtānubhūti, a metrical exposition of
the *Vedānta* doctrine, in twenty-one *prakaraṇas*
(containing 301 ślokas, cp. p. 755, l. 1). In
the *Adhyātmapradīpikā* (see no. 2365) this
treatise is ascribed to *Muni Aṣṭāvakra*, and
hence called *Aṣṭāvakra-prakarāṇa* or *-sūkta*.

See Hall's Index, p. 125, no. clx.; Oxford
Catalogue, p. 227, no. 558; Burnell's Tanj.
MSS., p. 96. For editions (Calcutta, 1855;
Bombay, 1864; Firenze, 1868) see Haas' Cat.,
pp. 8 and 9.

This copy begins :

मुक्तिमिच्छसि चेत्तत विषयान्विषयस्यज ।

सामार्जवदयातोषसत्यं पीयूषवद्भज ॥

The last chapter is a metrical index of
contents :

दश षट् चोपदेशे स्युः श्लोकाश्च पञ्चविंशतिः ।

सत्यात्मानुभवोद्भास उपदेशे चतुर्दश ॥ १ ॥

षडुद्भासे लये चैवमुपदेशे चतुश्चतुः ।

पञ्चकं स्यादनुभवे बन्धमोक्षे चतुष्कुक्कम् (r. ०८५५५५) ॥ २ ॥

निर्वेदोपश्रमे ज्ञान एवमेवाष्टकं भवेत् ।

ययासुखे सप्रकं च शान्ती स्याच्च चतुष्कुक्कम् (r. ०८५५५५) ॥ ३ ॥

तद्व्योपदेशे विंशच्च दश ज्ञानोपदेशके ।

तत्स्वरूपे विंशच्च शमे च शतकं भवेत् ॥ ४ ॥

अष्टकं चात्मविश्रान्ती जीवन्मुक्ती चतुर्दश ।

षट्संख्याक्रमविज्ञाने सन्न्यैकात्म्यमतः परम् ॥ ५ ॥

विंशत्येकमितैः सङ्घैः श्लोकैरात्माग्निमध्यस्थैः ।
 अवधूतानुभूतेश्च श्लोकाः संख्याक्रमा समी ॥ ६ ॥

The different copies vary very much, especially in the beginning.

Date of the copy : संवत् १६९८ ॥ वर्षे भाद्रपद-
 सुधितिषि षष्ठी वार मंगलवार घोषी लीषीतं केशवदास
 वैरागी ॥ [J. R. BALLANTYNE.]

2364.

1617b. Foll. 24; size 7½ in. by 5½ in.;
 8-13 lines in a page.

Avadhūtānubhūti, a second copy.

It begins :

कुतो ऽहमत्राद्य कुतः प्रयातः

किमस्मि कुर्वन्नुत को ऽहमस्मि ।

जानन्न जानामि यदीयमायया (१० माया)-

क्षिप्तः स बुद्धिं दिशतां निजानाम् ॥

मुक्तिमिच्छसि ०

The copy is dated : शके १६२२ विक्रमनाम संवत्सरे
 फाल्गुनवदि दशमी सह एकादश्या तिथौ शुक्रवासरे तद्दिने
 विनायकेन ईश्वरप्राप्त्यर्थं लिखितं ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2365.

2202. Foll. 88; size 11 in. by 5 in.;
 6-10 lines in a page; beautifully written.

Adhyātmapradīpikā, a commentary on the
Avadhūtānubhūti (in this copy called *Ashṭāvakra*
 or *Ashṭāvakraprakaraṇa*), by *Viśveśvara*. See
 Hall's Index, p. 125, no. clxi.; Rāj. Mitra's
 Notices, vii., p. 246, no. 2493.

The *mūla*, which occupies the middle of
 every page, begins मुक्तिमिच्छसि ०

The commentary begins :

यदज्ञानाज्जगज्जातं यद्विज्ञानाद्विलीयते ।

तं नत्वा सच्चिदानन्दं कुर्वे ऽध्यात्मप्रदीपिकाम् ॥

इह तावदात्मानन्दानुभवपरिपूर्णः (परिपूर्णकृतानेकशिष्य-
 व्रातः परमकारुणिको भगवानष्टावक्रमुनिः सकलमुमुक्षुजनमु-
 द्विधीर्षुः) शिष्यं प्रति मोक्षोपायमुपदिशति ॥ मुक्तिमिति ॥

Date of the copy : संवत् १७०१ वर्षे मार्गशिरकृष्ण-
 शानौलि (!) श्रीधर उपाध्यायः ॥ [GAIKAWAR.]

2366.

1250a. Foll. 85; size 8½ in. by 3½ in.;
 nine lines in a page; fair writing.

Adhyātmapradīpikā, text of the *Ashṭāvakra-
 prakaraṇa* and *Viśveśvara's* commentary, a
 second copy.

The beginning is different from that of the
 first copy :

जनक उवाच ।

यदज्ञानाज्जगज्जातं यद्विज्ञानाद्विलीयते ।

तं नत्वा सच्चिदानन्दं कुर्वे ऽध्यात्मप्रदीपिकाम् ॥ १ ॥

जनक उवाच ।

कथं ज्ञानमवाप्नोति कथं मुक्तिर्भविष्यति ।

वैराग्यं च कथं प्राप्नोति ब्रूहि मे प्रभो ॥ २ ॥

इह तावद ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2367.

2629. Foll. 52; size 10 in. by 5½ in.;
 twelve lines in a page; well written.

Ashṭāvakrasūktadīpikā, text of the *Ashṭā-
 vakraprakaraṇa* and a *ṭīkā*, which is apparently
 different from *Viśveśvara's* *Pradīpikā*. From
 the second copy it would appear that the
 author's name was *Gopālacaitanya*.

It begins :

सच्चिदानन्दमद्वैतं सर्वोपशान्तमुत्तमम् ।

नत्वाष्टावक्रसूक्तस्य दीपिकां तन्यते परा ॥ १ ॥

मुक्तिमिच्छसि ० (first śloka) इह खलु ज्ञानविज्ञानसंपन्नः
 परमकारुणिको ऽष्टावक्रमुनिर्मुक्तिकामनया समुपेतं कंचिच्छिष्यं
 ज्ञानदमाद्यधिकारस्वीकारोपदेशपूर्वकमात्मतत्त्वमुपदिशति ॥ मु-
 क्तिमिच्छसीति ॥

Date of the copy : शके १६०७ क्रोधननाम संवत्सरे
 ज्येष्ठवदि अष्टम्या रविवसरे तद्दिने समापितः ॥

For this copy see Wilson's Cat. of the
 Mackenzie Collection, i., p. 11, no. ii.

[MACK. COLL.]

2368.

100b. Foll. 50 (13-62); size 9½ in. by 4½ in.; 6-11 lines in a page; well written.

Aṣṭāvakraśūktadīpikā, text and commentary, another copy.

The text begins :

कथं ज्ञानमवाप्नोति कथं मुक्तिर्भविष्यति ।
वैराग्यं च कथं प्राप्नोति ब्रूहि मे प्रभो ॥
अष्टावक्र उवाच ।
मुक्तिमिच्छसि ०

The commentary begins :

सच्चिदानन्दमद्वैतं सर्वाधिष्ठानमुत्तमम् ।
नन्वाष्टावक्रसूक्तस्य दीपिका तन्यते परा ॥ १ ॥

श्रीमन्नोपालचैतन्य(ना?)मरचितेन मया दीपिका टीका विस्तार्य क्रियते । सकलविद्वज्जनकृपाकटाक्षसंतुष्टचेतसा मया विस्तार्य टीका क्रियते* । इत्यध्याहार इह खलु ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2369.

884a. Foll. 110; size 10½ in. by 4 in.; eight lines in a page; fair writing.

Jīvanmukti-prakaraṇa (or *viveka*), a treatise on liberation in life, in five *prakaraṇas*, by *Vidyāraṇya Svāmīn* (*Sāyana*). The name of the author is not mentioned in this copy.

See Hall's Index, p. 133, no. cxcvii., and p. 205; Weber's Catalogue (1853), p. 195, no. 645; Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 82, no. 1486, also i., p. 32, no. 573.

It begins :

यस्य निः(ः)श्चित्तं वेदा मायया यो ऽखिलं जगत् ।
निर्मेम तमहं चन्दे विद्यातीर्थमहेश्वरम् ॥ १ ॥
वक्ष्ये विविदिषान्यासं विद्वद्भ्यासं च भेदतः ।
हेतू विदेहमुक्तेषु जीवन्मुक्तेषु तौ क्रमात् ॥ २ ॥
संन्यासहेतुवैराग्यं यदहर्विरजेत्तदा ।
प्रव्रजेदिति वेदोक्तस्तद्भेदस्तु पुराणतः ॥ ३ ॥

* The whole remark is meant as an explanation of the preceding *śloka*.

विरक्तिद्विविधा प्रोक्ता तीव्रा तीव्रतरेति च ।
सत्यामेव तु तीव्रायां न्यसेद्योगी कुटीचके ॥ ४ ॥
शक्तो बहूदके तीव्रतरायां हंससंज्ञिते ।
दुमुक्षुः परमे हंसे साक्षाद्विज्ञानसाधने ॥ ५ ॥
पुत्रदारपत्न्यादीनां नाशे तात्कालिको मतिः ।
धिकं संसारमितीदृक् स्याद्विरक्तेर्मन्दता हि सा ॥ ६ ॥
अस्मिन्नन्मनि ना भूचन्पुत्रदारादयो मम ।
इति या सुस्थिरा बुद्धिः सा वैराग्यस्य तीव्रता ॥ ७ ॥
पुनरावृत्तिसहितो लोको मे मास्तु कश्चन ।
इति तीव्रतरत्वं स्यान्मन्दे न्यासो न को ऽपि हि ॥ ८ ॥
याचाद्यशक्तिशक्तिभ्यां तीव्रे न्यासद्वयं भवेत् ।
कुटीचको बहूदकस्थेयुभावेतौ त्रिदशिद्वौ ॥ ९ ॥
द्वयं तीव्रतरे ब्रह्मलोकमोक्षविभेदतः ।
तत्त्वोके तत्त्वविद्वंसो लोके ऽस्मिन्परहंसकः ॥ १० ॥
एतेषां तु समाचाराः प्रोक्ताः पाराशरस्मृतौ ।
व्याख्यातो (व्याख्याने the second copy) ऽस्माभिरं-
[चायं परहंसो विविच्यते ॥ ११ ॥

जिज्ञासुज्ञानवाञ्छेति परहंसो द्विधा मतः ।
प्राहुर्ज्ञानाय जिज्ञासोर्न्यासं वाजसनेयिनः ॥ १२ ॥
प्रव्राजिनो लोकमेतमिच्छन्तः प्रव्रजन्ति हि ।
एतस्यार्थं तु गद्येन वक्ष्ये मन्दविषुद्धये ॥ १३ ॥
लोको हि द्विविधः ०

The first or *jīvanmuktīpramāṇaprakaraṇa* ends fol. 22b, the second or *vāsanāśkshayanīrūpaṇa* fol. 53a, the third or *jīvanmuktisādhana-manonāśaprakaraṇa* fol. 81b; the fourth chapter begins : कथं जीवन्मुक्तिः किं वा तत्र प्रमाणं कथं वा तत्सिद्धिरित्येतस्य प्रश्नत्रयस्योत्तरं निरूपितं सिद्धं वा किं प्रयोजनमित्यस्य चतुर्थप्रश्नस्योत्तरमिदानीमभिधीयते, it ends fol. 94a : इति जीवन्मुक्तिप्रकरणे स्वरूपप्रमाणसाधनैर्जीवन्मुक्तिर्निरूपिता प्रकरणं (!); the last chapter begins : अथ तदुपकारिणं विद्वत्संन्यासं निरूपयामः ।

This treatise leans strongly to the *Yoga*. Amongst the numerous quotations from the *upanishads*, *smṛitis* and the philosophical *sūtras* (especially from the *Pātañjala*), there are also some from the *Bhagavadgītā* (f.i. fol. 87a).

The *Jīvanmukti Viveka* has been printed in the *Ānandāśramasamskṛitagranthāvalī*, Śaka 1811 (Poona, 1890). [H. T. COLEBROOKE.]

2370.

1905. Foll. 115; size 11 in. by 5 in.; nine lines in a page; large fair writing.

Jīvanmuktiviveka, a second copy.

It begins: यस्य निःश्रितं वेदे(!) यो वेदेभ्यो ऽखिलं जगत् । [J. TAYLOR.]

2371.

1103e. Foll. 10 (foll. 74-83 of the volume); size 12½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page; large writing, end of the 18th century.

Nyāyadīpāvalī, a logical treatise, by *Ānandabodha*. See Hall, Index, p. 206. In the final couplet this treatise is called *Sarasvatī-candrikā*, which shows that the expression *nyāya* in *Nyāya-dīpāvalī* has a more general sense and does not point to the philosophical system of that name.

It begins :

जगदकुरकंदाय विशदानंदमूर्त्तये ।

गलिताखिलभेदाय नमः शंताय विष्णवे ॥ १ ॥

दुस्तर्कतिमिरश्रेणीविदारणविशारदा ।

रुचिरा न्यायदीपानामावलिं रचयाम्यहम् ॥ २ ॥

विवादपदं मिथ्यादृश्यत्वात् । यदित्यं तत्तथा । यथोभयवाद्य-
विवादपदं रजतं । तथैतत् तत्तथा । विवादपदस्यानेकरूपत्वे
ऽपि साध्यविशेषोपादानेन तद्विशेषसिद्धिः ।

It ends :

सेवंतां मतिमतः सरस्वतीचंद्रिकी विशदाम् ।

आनंदबोधकृतिनः प्रसरंतीं पूर्णदिङ्मालाम् (r. ० क्रमं) ॥

इति श्रीमदानंदबोधविरचिता न्यायदीपावलिः संपूर्णा ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2372.

1931. Foll. 120; size 10½ in. by 3½ in.; good, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Nyāyamakaranda (samgraha), or *Nyāyāpadeśamakaranda*, by *Ānandabodha Yati*. See Hall's Index, p. 155, no. cclxxx. Hall and Burnell (Tanj. MSS., p. 94, *Nyāyāpadeśamakarandaḥ*) call this work a refutation of the *Nyāya*, but the chief object seems to be शीघ्र-
ब्रह्मणोरेकत्वप्रतिपादनं (Rāj. Mitra, Not. iv., p. 259, no. 1682).

The first leaf has been supplied by a different hand. It begins :

यद्वासा निखिलं विभाति विषयो यो न स्वयंज्योतिषा

यस्याहुर्भुवन(ीदृश)स्थितिलयांस्त्रीलामयान्मूरयः ।

यं चागोचरमामनंति मनसां वाचां च विश्वात्मने

तस्मै शुद्धमु(धा)द्वितीयवपुषे शश्वन्नमो विष्णवे ॥ १ ॥

निबंधपुष्पजालानि समालोच्य प्रयत्नतः ।

स न्यायमकरंदानां संग्रहः क्रियते मया ॥ २ ॥

इह खलु केचित्प्रतिषेधं क्षेत्रभेदमाचक्षणास्तत्र व्यवस्था-
न्यचानुपपत्तिं प्रमाणमाचक्षते । ०

It ends :

नानानिबंधकुसुमप्रसवावदात-

न्यायापदेशमकरंदकरं व एषः ।

आनंदबोधयतिना निधिना गुणानाम्

आनंदहेतुरकलंकधियां अधापि ॥ १ ॥ ०

नानातापास्त्रिभूतप्रतिहतमहसां यः सत्तामार्गिहारी

ध्यातौघध्वंसदीक्षागुरुरूपगतवान् शांकरियः प्रतिष्ठा ।

संपूर्णो निष्कलंकः कुमुदहितकरः सहयानंदचंद्रो

धीध्वस्तापो गुणाढ्यः समजनि जनतानंदसंदोहहेतुः ॥ ३ ॥

इति श्रीपरमभट्टारकानंदबोधेन कृतो न्यायापदेशमकरंदः

समाप्तः ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

2373.

1241. Foll. 102 (१-१०४, foll. ५५ and ५६ are lost); size 11½ in. by 3½ in.; 9-11 lines in a page; good old writing.

Nyāyamakarandaṭīkā, a commentary on *Ānandabodha Bhaṭṭāraka's Nyāyamakaranda*, by *Citsukha Muni*, pupil of *Jñānottama*. See Hall's Index, p. 155, no. cclxxxi.; Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. iv., p. 259, no. 1682.

The *ṭīkā* begins:

प्रारिप्सितस्य ग्रंथस्याविघ्नेन परिसमाप्तिप्रचयगमनकामः
शिष्टाचारपरिप्राप्ततया कृतमिष्टदेवतानमस्कारमाचारशिष्टार्थं
प्रतिपादयन् प्रकरणस्याभिधेयसंबंधप्रयोजनानि दर्शयति ।
यद्वासेत्यादिना श्लोकेन ।

The two leaves lost between foll. 54 and 55 cover fol. 75b, l. 5 to fol. 78a, l. 7 in the second copy (no. 1938). The verso of fol. 42 is partly left free, but nothing of the text is wanting; compare fol. 59a, l. 1 of the second copy.

It ends: इत्यत आहानंदहेतुरिति सकलं कथियां संदे-
हविपर्यासासूयादिकलंकरहितबुद्धीनां भृगायमाणानामानंदहे-
तुरित्यवगतव्यं लोके मकरंदस्य भ्रमरानंदहेतुत्वादकलं कथिया-
मानंदहेतुत्वप्रदर्शनेन च ग्रंथस्य निर्दुष्टता प्रतिपादितेति मंतव्यं
दुष्टस्य तदानंदहेतुत्वाभावात् ॥

Colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यज्ञानोत्त-
मपूज्यपादशिष्येण श्रीमच्चित्सुखमुनिना विरचिता न्यायमकरंद-
टीका समाप्ता ॥ ॥ शुभं भवतु ॥

शके तमोशाग्निरसाहभिर्युते
क्षये नभःपूर्णविधौ कदंबके ।
शनावुदीच्योव(र. व.)रनामवासकृद्
गदाधरश्चिन्मुखपुस्तमालिखत् ॥

This MS. is not older than the 16th century, the date Śaka 1368 etc. probably belonging to the original MS. from which it was copied.

[H. T. COLEBROOKE.]

2374.

1938. Foll. 147; size 10½ in. by 4 in.; 7 or 8 lines in a page; large, clear writing, of the 18th century.

Nyāyamakaraṇḍaṭīkā, a second copy.

[J. TAYLOR.]

2375.

1710. Foll. 131, the first of which is partly torn away; size 9½ in. by 3½ in.; good, small Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; 11 or 12 lines in a page.

Tattvapradīpikā, properly *Pratyaktattvapra-
dīpikā*, an exposition of the *Vedānta*, being a refutation of the *Nyāya* doctrine, in four chapters, by *Citsukha Muni*, pupil of *Gauḍeś-
varācārya*, also called *Jñānottama*. See Hall's Index, p. 154, no. cclxxix.; Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 86, no. 1134.

It begins:

स्तंभाभ्यंतरगर्भभावनिगदव्याख्याततद्वैभवो

यः पांचाननपांचजन्यवपुषा (व्यादिष्ट विश्वात्मनः) ।

(प्रह्लादाभि)हितार्थतत्त्वखणिलदृष्टप्रमाणं हरिः

सो ऽव्याहः शरदिंदुसुंदरतनुः सिंहाद्रिचूडामणिः ॥

ज्योतिर्वह्निखणिलमूर्त्तौ व्यास(शंकरश्चिदितम् ।

ज्ञानोत्तमाख्यं तद्वन्दे सत्यानन्दपदोदितम्) ॥ २ ॥

विप्रतिपत्तिव्रातध्वातध्वंसप्रगल्भवाचाला ।

क्रियते चित्सुखमुनिना प्रत्यक्षप्रदीपिका वि(दुषा) ॥ ३ ॥

..... हामरारये ।

नमस्कुर्मो नृसिंहाय स्वप्रकाशचिदात्मने ॥ ४ ॥

अथ को ऽयं स्वप्रकाशशब्दार्थः । ०

It ends: अथ मयि स्मृतो भवत्यत्र ब्रह्म समभ्युत इति
श्रुतेश्च । तदेवं श्रुतिस्मृतिपुराणादिष्वायुष्यमाणा जीवन्मुक्तिः
प्रद्वेषमात्रेण नापलपितुं शक्यत इति सिद्धं ॥

इति श्रीगौडेश्वराचार्यपरमहंसपरिव्राजकाचार्यज्ञानोत्तम-
पूज्यपादशिष्यश्रीमत्परमहंसपरिव्राजकचित्सुखमुनिविरचितायां
तत्त्वप्रदीपिकायां चतुर्थः परिच्छेदः ॥

खांभोधिहीननृपविक्रमहायनौघान्

मूलं विपक्षनयनं भवतीह योगः ।

तर्को न एव भवतीदुभमेतदूनं

बाणैस्तिथिस्तदगभागे(र. ० ग)समाने(र. ० न)वारः ॥ १ ॥

वारयोगसंयुतियोवतीह तावती ।

इंद्रहर्भसंयुतिर्ब्रूत सांख्यमानिनः ॥ २ ॥

एतस्मिन्समये शंभुपुत्री वज्राकविस्तुतः ।

तत्त्वप्रदीपिकामेतामलिखत्कृष्णदैववित् ॥ ३ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2376.

1506. Foll. 302 (numbered 2-133, 9-178); size 11½ in. by 2½ in.; good Devanāgarī writing of 1489 A.D.; eight lines in a page.

Nayanamodinī, or *Tattvapradīpikā-ṭīkā*, a commentary on the preceding work, by *Pratyakṣavarūpa*, disciple of *Pratyakprakāśa*. See Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 86, no. 1134, and Aufrecht's Oxford Cat., p. 245, no. 615, where this commentary is called *Mānasanayanaprasādinī-ṭīkā*.

The first leaf being lost, a line added at the commencement of fol. 2 supplies the following beginning: (प्रारिप्सितस्य ग्रंथस्य तत्त्वप्रदीपिका-ख्यप्रकरणस्य निरंतरायपरिसमाप्तिपरिपंथिदुरितपरंपरानिवार-णाय शिष्योपशिष्यद्वाराप्र-)चयप्रचाराय ° निबध्नाति । स्तोभा-भ्यंतरेति °

At the foot of fol. 133b a different hand has supplied the colophon इति ° प्रथमः परिच्छेदः ॥

Ch. ii. is incomplete at the beginning; it ends fol. 139b of the second section; ch. iii. ends fol. 150b. Between this and fol. 151 ten leaves (marked 13-19, 22, 32, 33), apparently belonging to some other work, have been inserted.

It ends:

विबुधगणशिरोभिः संतरोर्हंसितोष(!)-

खपदकमललक्ष्मालक्ष्मणजा(r. ° ज्ञा °)नुभावं ।

महिनपरमहंसैः सादरं सेव्यविद्या-

विमलसलिलपूर(r. ° रं)मानसं नौमि तीर्थं ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यप्रत्यक्प्रकाशपूज्यपाद-शिष्यस्य प्रत्यक्स्वरूपभगवतः कृती तत्त्वप्रदीपिकाटीकायां नयनमोदित्यां चतुर्थः परिच्छेदः ॥

संवत् १५४६ समये माघवदि ४ रवी । चक्रनारायणे ° विविधविरुदावलि विभ्राजमानमानोज्ञतमहारोजाधिराजश्रीमुरा-रिसिंहभुज्यमानराज्ये गोरक्षपुरे ° लिखापितं ॥ बेलवारिशुभ-स्थाने पंडितगणेशेनालेखि ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2377.

106. Foll. 204 (55, 21, 51, 77); size 10 in. by 4½ in.; 13-16 lines in a page; clear writing, of the 18th century.

Advaitadīpikā, a work on the non-dualistic *Vedānta* doctrine, by *Nṛsiṃhāśrama*, pupil of *Jagannāthāśrama*, also of *Gīrvāṇendra Sarasvatī*, in four *paricchedas*, a complete copy. The volume ends with the third *pariccheda*, the fourth *pariccheda* being wrongly placed after the first *pariccheda*. See Hall's Index, p. 157, no. ccxci.; Rājendralāla Mitra's Notices, vol. v., p. 292, nos. 1970-1972, where he gives extracts from the second, third and fourth *paricchedas*. The first *pariccheda* begins:

यस्मादभूदभवतानुभवास्तुखात्रे

विष्टं मरीचिमहवारिरसं मुरारेः ।

तस्यालयो निखिललोकमुमंगलानां

पुण्यं वपुः प्रकटमस्तु ममाङ्घ्रिसिंहं ॥ १ ॥

यस्याज्ञावन(r. श)वर्त्तिनोऽनुदिवसं ब्रह्मादिलोकाधिपा

यस्यानंदशतांशभागिन इमे शक्रादयो निर्वृत्ताः ।

तं सत्त्वानवधिप्रबोधवपुषं भूमानमाशास्महे

खाति श्रीनरसिंहमयहवती दूरं सतामंतिकं ॥ २ ॥

यत्पादरेणुकलिलं सलिलं निपीय

मूकोऽपि मूकयति पंडितमंडलानि ।

सद्भागधेयममितस्वपदप्रबोधं

निर्द्धृतमोहविभवं गुरुमानतोऽस्मि ॥ ३ ॥

कल्याणगुणसंपूर्णं निर्वीणविभवालयं ।

गीर्वाणेंद्रसरस्वत्याचरणं शरणं भजे ॥ ४ ॥

श्रीमद्गुरुपदद्वंद्वध्याननिर्द्धृतकल्मषः ।

कुर्वे तदाज्ञयाद्वैतदीपिका भेदभेदिनीं ॥ ५ ॥

तत्र

श्रेयान्स्वधर्मो विगुणोऽपि यस्माद्

इत्यब्रवीत्(r)थैमुद्गुरेशः ।

तस्मादहं साक्षिविवेकमादौ

गुरुप्रसादात्प्रकटीकरोमि ॥ ६ ॥

अथाधीतसांगस्थायास्य साधनचतुष्टयसंपन्नस्यापातप्रतिपन्न-ब्रह्मात्मैक्यजिज्ञासोस्तत्प्रतिपादकानि बहूनि वाक्यानि दृश्यंते तत्त्वमस्यहं ब्रह्मास्मीत्येवमादीनि तत्र त्वंपदार्थं देहेंद्रियमनोबुद्धि-प्राणव्यतिरिक्तं कर्तृभोक्तृस्वभावं मन्यमानास्तद्विलक्षणब्रह्मात्मैक-त्वमात्मनो ऽसंभावयंतस्तार्किकादयो वाक्यमविवक्षितार्थमन्यपरं वा मन्यंते तत्र त्वंपदार्थमात्मानं श्रुतिन्यायाभ्यामहमनुभवगोच-रात्पृथक् तत्साक्षितया प्रदर्शयामः etc.

The first *pariccheda* ends fol. 55b : तस्मादह-
मनुभवगोचरदुःखाद्याश्रयातिरिक्तः सत्यज्ञानानन्दतात्मको ऽकर्तृप्र-
काशरूपेण साक्षी सर्वोत्तरः प्रत्यगात्मा जीवस्य चास्तवं रूपं
त्वंपदलक्ष्यमिति सिद्धं ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचा-
र्यश्रीजगन्नाथश्रमभगवज्जिष्यश्रीनृसिंहाश्रमकृताञ्जैतदीपिकायां
साक्षिविवेको नाम परिच्छेदः ॥

The second *pariccheda* विभागप्रक्रियाख्य, foll.
77-127 (१-५१), begins : नरहरिवपुषा यो दारयन्
दानधोरः प्रकटयति पुमर्थो ऽभेददृष्टाविति शः । See Rā-
jendralāla Mitra's extracts, l.c. Fol. २७ is
misplaced.

The third *pariccheda* औपनिषददीपिकाख्य, foll.
128-204 (१-७६, the number ७७ has been
omitted), begins :

उपनिषदबोधं बोधमानन्दकंदं
निजगुणगणकांतं कान्तमंभोजयोनेः ।
परिहृतपरसहस्रं सत्त्वमेतस्य मूलं
नरहरिवपुर्गैशं धाम कामं प्रपद्ये ॥
गुरुचरणकृपा मे कंचुकीकुर्वती मां
नरहरिचरणेच्छां चारयत्यात्मदुर्गे ।
अहमिति विगताधिः संचरा(स्या)त्मयोग्यं
कषटमतिविलासैर्भेदिभिर्भिन्नमार्गे ॥
निरवधिनिर्मलवर्त्तिप्रकटनशीलप्रभो गुरोः स्नेहात् * ।
औपनिषदात्मदीपः कुरुतात्कल्याणकारिणो विद्यां ॥

अथ महावाक्यगततत्पदार्थो ब्रह्म निरूप्यते तदवाप्तेरेव मुमु-
क्षाकांक्षितपुरुषार्थ(तया)तद्वगमं विना जिज्ञासाग्निवृत्तेः प्र-
कृतवाक्यार्थज्ञानायोगाच्च etc.

It ends : तस्मात्सत्यज्ञानानन्दानंतात्मकं निर्गुणमुदासीनं
ब्रह्म वेदांतार्थे इति सिद्धं ॥

सत्यज्ञानमुखस्वरूपममृतं शुद्धाद्वितीयं परं
वेदांतैकविनिश्चयं हरिहरश्रुत्यादिसंशब्दितं ।
ब्रह्मास्त्रायवचोविचारविदितं यद्रूपमन्यादृशं
तद्देव्या विभवं परं मरुपथस्तुल्यो दुरुहो हरेः(र.०रिः) ॥

The fourth *pariccheda* आनन्ददीपिकाख्य, foll.
56-76 (१-२९), begins :

यस्मिन्नस्तसमस्तमोहमहिमस्थानन्दमंदीकृत-
ब्रह्मानन्दमहाण्वये महति न प्राचीनवाचामपि ।
शक्तिः सत्यचिदात्मके तरहरी(र. नरहरौ) मोहामरारे
तन्मे तापनिवृत्तये श्रुतिगतं भूयादखंडं महः ॥ [र(वी)

* Rāj. M. has ० प्रकटनशीलप्रभोः स्नेहात् .

जगन्नाथाश्रमगुरोः कृपाराका(र. कृपावाक्य)मुधाकरः ।
स्पष्टीकरोतु मे स्पष्टं मार्गं ब्रह्मसुखावहं ॥

[अथ वा] अथ वाक्यार्थो ब्रह्म निरूप्यते तत्र वादिनां
विप्रतिपत्तेः तदर्थं च वाक्यार्थं ब्रह्मणि पदानां शक्तिरस्ति न
चेति(र. वेति) चिंत्यते अत्र नवीनः(र. ० नाः) न ब्रह्म सर्वशब्दा-
वाच्यं अवाच्यपदेनैवाभिधानात् ॥

Colophon : इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यभगव-
ज्जगन्नाथाश्रमश्रीचरणशिष्यश्रीमन्नृसिंहाश्रमकृताञ्जैतदीपिका -
यामानन्ददीपिकाख्यश्रुतुर्थः परिच्छेदः ॥ समाप्तोऽञ्जैतदीपः ॥

अविरलकृतवर्णभेषणं पुस्तकेऽस्मिन्

(उ)चित्तमनवसाने लेखिनी(र. लेखनी)दूषणं च ।

अनुचितमथवा यद्भक्तो(?) वर्णपाशैः

करकृतमपरार्थं क्षंतुमर्हन्ति सन्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2378.

2940. Foll. 326; size 13 in. by 5 in.;
good, modern Devanāgarī writing; twelve
lines in a page.

Advaitadīpikā-vivaraṇa, a commentary on
Narasimhāśrama's work, by his pupil *Nārā-*
yaṇāśrama. See Hall's Index, p. 158, no. ccxcii.

It begins :

यज्जिज्ञासा यज्ञदानादिभिः स्याच्

क्षुत्या मत्या चिंतया यस्य बोधः ।

यस्मिन्बुद्धे बाध्यते नयमूलं

तं भूमानं भावय(र. ० ये) स्वात्मरूपं ॥ १ ॥

चेतश्चाफलमिन्द्रियार्थविषयं ० ॥ २ ॥

यत्पादसेवापि तनोति पापं

पुण्यं रिपुमित्रमनेकमेकं ।

अणुं महीतं तमचित्तवृत्तं

अनीनारसिंहं गुरुमानतोऽस्मि ॥ ३ ॥ ० ६ ॥

अञ्जैतदीपमनवद्यपरान्तबोध-

भासा भवप्रमुखमूलतमःप्रदोषं ।

संप्राप्य दुर्लभदृशो ऽपि हि मामकीनो

श्रेयो भजत्विति समुल्लसति प्रयत्नः ॥

प्रारिप्सितस्य प्रकरणस्याविश्वपरिसमाप्तिप्रचयगमनाभ्यां ०
निर्दिशति यस्मादिति । ०

The work is incomplete, the colophon of the third chapter occurring on fol. 312b :

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यवर्यश्रीभगवत्सिंहाश्रम-
पूज्यपादशिष्यनारायणाश्रमविरचिते अद्वैतदीपिकाविवरणे
अपिपददीपिकाख्यस्तुतीयः परिच्छेदः ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

2379, 2380.

447 a & b. Foll. 120 ; size 10 in. by 4½ in. ; 12-18 lines in a page ; small writing, of the 18th century ; both parts of this volume were written by the same scribe *Krishnadeva*, at Kāśī.

a) Foll. 28.

Tattvaviveka, a disquisition on the *advayātman*, in two *paricchedas*, by *Nṛsiṃhāśrama*, pupil of *Paramahansa Parivrajakācārya Jagannāthāśrama*. See Hall's Index, p. 155, no. cclxxxiii. ; *Rajendralāla Mitra's Notices*, vol. viii., no. 2862. The author wrote this work in Samvat 1604, at Purushottamapura.

It begins :

विश्वस्य योनिं विश्वेशं विज्ञानानन्दविग्रहं ।

नरकेशरिणं वंदे प्रत्यंचं पुरुषोत्तमं ॥ १ ॥

साक्षात्कृतब्रह्मभासा प्रहसन्मुखपंकजं ।

महीयांसमहं वंदे गरीयांसं जगत्पतिं ॥ २ ॥

गुरुणा करुणापूर्वमुपदिष्टाद्यात्मनः ।

कुर्वे तत्त्वविवेकं तं वीक्षतां नरकेशरी ॥ ३ ॥

इह खलु कश्चिन्नुपदिष्टाद्योदयान्निर्वैलीकं नित्यादिभिरा-
राधिताराध्यपादभगवदनुग्रहवशादतिविमलमानसः स्वयमेवेत्यं
जगत्तत्त्वमालोचयति . ननु कर्मणा स्वतंत्रफलसाधनानां कथं
मनोवैमल्यहेतुत्वं . तथा च संस्कारकर्मतापन्निरिति चेत् . न
तावदर्थविरोधः । etc.

The first *pariccheda* ends fol. 19a. The second begins : अथ तत्पदार्थो ब्रह्म निरूप्यते . पदार्था-
वगमस्य वाक्यार्थप्रतिपत्तिहेतुत्वात् . तच्चालौकिकमिति लक्षण-
प्रमाणाभ्यां निरूप्यते . तत्त्वविवेकं च भगवान् सूत्रकार आह
जन्माद्यस्य यत् इति . etc.

It ends :

निज्ञासितव्यमनवद्यपुनर्यथैवैतः

प्रज्ञासुखं स्वमहिमानवशेषयोनि ।

शास्त्रैकद्वयतमशेषविधेयशेषि

श्रेयो ऽस्तु नो नरमृगाकृतिर्मगलाभिः ॥

तुष्यंत्यप्यक्तवचसा मुग्धस्य पितरो न तु ।

मम त्वत्प्रीतये भूयाद्वाणीयं नरकेशरिन् ॥

क्लाहं महीयसा शास्त्रं वास्तव्यं क्व गुरोरिदं ।

अपि चांडालकलशे काशते खलु भास्करः ॥

संप्रिद्वंद्वसमाश्रयः कृतिजगन्नाथाश्रमश्रीगुरोर्नौष्ठा तत्त्वविवे-
कमात्मन इति श्रीमत्सिंहाश्रमः ॥ अद्य वेदवियद्वेदगुणिते
(*r. गणिते*) पौषासिते श्रीदिने रक्षोनामनि पुरुषोत्तमपुरे ग्रंथ-
मुदाचीकरत् ॥ ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमज्ज-
गन्नाथाश्रमपूज्यपादशिष्यश्रीमत्सिंहाश्रमविरचिते द्वितीयः परि-
च्छेदः । समाप्तिम(गम)दयं ग्रंथः ॥ ॥ श्रीगजाननाय नतिरस्तु .
श्रीगुरवे नमः ॥ लिखितोऽयं ग्रंथः कृष्णादेवेन ॥

b) Foll. 55 and 36.

Tattvavivekadipana, a commentary on the *Tattvaviveka*, written by the same author in Samvat 1605, one year after the *mūla*, at Īśvarapura. See Hall's Index, p. 156, no. cclxxxiv. ; *Weber's Catalogue* (1853), p. 182.

It begins :

यदालिङ्ग्य(*r. यदलिङ्ग्य*) प्रमाणानि बोधयन्त्यात्मनः स्पृष्टं ।

प्रमेयं प्रचुरानन्दं तं वंदे नृहरिं गुरुं ॥ १ ॥

प्रेक्षावत्प्रवृत्त्यंगमभिधेयादि प्रदर्शयन्नेव निर्विग्रसमाप्तिकामनया
कृतं मंगलं शिष्यशिष्यायै निवर्तते ॥ विश्वस्येति ॥

The second *pariccheda* begins : एवं तत्त्वमसि-
महावाक्यस्थत्वंपदार्थो अधिकारिस्वरूपतया प्रथमं निज्ञासितो
निरूपितः । इदानीं तत्पदार्थवाक्यार्थनिरूपणाय परिच्छेदांतर-
मारभ्यत इत्याह अथेति .

The final couplets of the *mūla* are explained in this way : निज्ञासितव्यमिति . अनेन मुमुक्षोर्विचार-
कक्षेयता विधायकप्रथमसूत्रार्थो दर्शितः । प्रज्ञाप्रकृष्टं नित्यसिद्धं
चैतन्यं . अनेन स्वरूपलक्षणं . स्वमहिमा स्वरूपाप्रच्युता . अन-
वशेषस्य निखिलस्य योनिरिति . विवर्त्ताधिष्ठानत्वं च दर्शयन्
द्वितीयसूत्रार्थं संगृह्णाति . अनवशेषत्वेनेन . वेदस्यापि ब्रह्मवि-
वर्त्तत्वं दर्शयन् तृतीयसूत्रप्रथमवर्णकार्यमाह . शास्त्रस्य एकस्यैव

तात्पर्यगोचरः न त्वनुमानादिगोचर इति तृतीयसूत्रद्वितीय-
वर्णकस्य समन्वयसूत्रप्रथमवर्णकस्याप्यर्थसंग्रहः । अशेषाणां
यज्ञादिविधेयानां जिज्ञासादिद्वारेणाभिव्यंग्यतया ब्रह्म शेषि । न
तु ब्रह्म कस्यचिच्छेषमिति तद्वितीयवर्णकार्थसंग्रहः । श्रेयः ।
परमानन्दः । नरो जीवः । मृग्यते ऽन्विष्यते मुमुक्षुरिति मृगः
परमात्मा तदाकृति ॥ प्रत्यगभिन्नब्रह्मात्मकं श्रीनृसिंहाकारमि-
त्यर्थः । मंगलाभिः । स्वयं श्रेयोरुपमपि श्रेयःसाधनानामपि
परा काष्ठेत्यर्थः । स्वकृतिं परमेश्वराय निवेदयति तुष्यतीति
स्वस्येदं सामर्थ्यं गुर्वायत्तमिति दर्शयन् गुरं महीकरोति स्नाह-
मिति ।

यदीक्षणेन संतुष्टं (r. सन्तु^०) मायाविक्रीडितं जगत् ।

श्रीनृसिंहस्य तस्यैषा कृतिः कल्याणदास्तु वः ॥

अरुचिरिह न कार्या साधवः साध्वसाधु

प्रकटनपटुचेतो मत्सरं वो यदि स्यात् ।

न हि कुशलपरीक्षा दक्षचित्ताः कथंचिच्च

छतमखमणिमालां काचबुद्धोत्सृजति ॥ Cf. no. 2383.

Colophon : इति श्रीमद्भेदांतसिद्धांतसाराभिन्नश्रीनृसिंहा-
श्रममुनिप्रणीते तत्त्वविवेकदीपने द्वितीयः परिच्छेदः । संप्रिद्धं-
समाश्रयः कृतिजगन्नाथाश्रमश्रीगुरोर्नाम्ना तत्त्वविवेकदीपनमिति
श्रीमनृसिंहाश्रमः । अष्टे बाणवियद्रुसेदुगणिते षोढे दशम्यां
तिथौ शीतांशौ नलनामनीश्वरपुरे ग्रंथमुदाचीकरत् ॥

Date of the MS. : संवत् १८०७ विक्रमनाम्नि संवत्सरे
भाद्रपद कृष्ण ५ भृगौ काश्यामिदं पुस्तकं अलेखि कृष्णदेवेन ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2381, 2382.

32 a & b. Foll. 206 ; size 9½ in. by 4½ in. ;
generally ten lines in a page ; fine old writing,
of the 17th century ; the whole volume written
by the same hand.

a) Foll. 53.

Tattvariviveka, a second copy. It is older
than the first copy, but has many blunders.

Colophon : इति श्रीतत्त्वविवेके द्वितीयः परिच्छेदः ॥

b) Foll. 153 (१-१५१, ७८ and ९६ being put
twice).

Tattvarivivekadipana, a second copy.

Colophon : इति श्रीमद्भेदांतसिद्धांतसारा(f)भन्नश्रीमनृ-
सिंहाश्रममुनिप्रणीते तत्त्वविवेकदीपने द्वितीयपरिच्छेदः समाप्तः ॥

The date of the work etc. is not given here.

[H. T. COLEBROOKE.]

2383.

1311a. Foll. 15 ; size 12½ in. by 4½ in. ;
fair Devanāgarī writing of 1818 A.D. ; eleven
lines in a page.

Bhedadhikkāra, a defence of the non-dualistic
Vedānta doctrine against the dualistic view of
the *Nyāya*, by *Nṛsiṃhāśrama*, pupil of *Jagan-
nāthāśrama*. See Hall's Index, p. 158, no.
ccxciii. ; Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 94, no.
1138. It begins :

वेदांतवनसंचारि नीलाचलगुहाशयं ।

ज्योतिर्विराजते ध्वस्तमायाव(र)णवारणं ॥ १ ॥ ० २ ॥

हृदयालयमालंभ्य करुणारससुंदरं ।

गुरुणा चरणाभोजं कुर्वे भेदस्य धिक्कृतिं ॥ ३ ॥

अंतः(ः)करणातिरिक्तो ऽहमिति प्रतीयमानो जीवः परस्मान्न
भिद्यते ०

It ends :

गुरुचरणसकाशाद्द कं तं(r. ० शाद्धिक्कृतं ?) निर्गतं तद्

विगुणमनुगुणं वा वीक्षतां तत्त्वमात्मा ।

अपि विविजति(r. विसृ^०) कश्चित्काचमालावमत्या

शतमखमणिमालां शारदाकाशकल्या ॥ Cf. no. 2380.

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमज्जगन्नाथाश्रमपूज्य-
पादशिष्यश्रीमद्भेदांतसिद्धांतसाराभिन्नश्रीनृसिंहाश्रमविरचितो भे-
दधिकारः संपूर्णः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2384.

1311b. Foll. 65 ; size and writing as last MS.

Bhedadhikkārasatkriyā, a commentary on
Nṛsiṃhāśrama's work, by his pupil *Nārā-
yaṇāśrama*.

It begins :

मृषामायाशक्त्या वृत्तमहिमनि ब्रह्मणि परे

जगज्जालं जातं स्फुरति वियतीवोरुनगरं ।

विरिचश्रीशेशचिदशनरतिर्येगगतभिदा

कुतो ऽतो भूमाहं निरवधिसदानंदधनचित् ॥ १ ॥

काशते कलितं यस्य पदं वैदिकमस्तकैः ।
भक्तमुक्त्यै समीहंतं तं नृसिंहं गुरुं भजे ॥ २ ॥
गभीरभावभारेण दुर्वहा गौरवी कृतिः ।
तथापि भेदधिकारसत्क्रियां अद्यारभे ॥ ३ ॥

It ends :

वेदांतवृद्धिपिने विततं विशुद्धम्
सद्वैतमार्गमपवर्गपदाधिरोहं ।
श्रीमद्गुरुकृतपनुब्रसमस्तशंक्म
सास्याय पांतु पदमुक्तमस्तदोषाः ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमद्वृत्तसिंहाश्रमश्रीचरण-
परिचरणनिरतनारायणाश्रमविरचिता भेदधिकारसत्क्रिया स-
माप्ता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2385.

1521e. Foll. 24; size 10½ in. by 4½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 16-19 lines in a page.

Bhedadhikkārasatkriyā, incomplete. It extends to fol. 40a of no. 2384.

[H. T. COLEBROOKE.]

2386.

1548c. Foll. 27 (without original numbering); size 10½ in. by 5 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; twelve lines in a page.

Bhedadhikkārasatkriyā, incomplete at the beginning. It commences at fol. 48a of no. 2384.

[H. T. COLEBROOKE.]

2387.

595. Foll. 116; size 9½ in. by 4½ in.; clear Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Vādanakshatramālikā, also called *Nakshatra-vādāvalī* (fol. 1a), a vindication of the *Vedānta* against *Mīmāṃsā* theories, by *Appayya Dikshita*, son of *Raṅgarāja*. See Hall's Index, p. 159, no. ccxcviii.

The first two leaves have been supplied by a different hand, and do not commence at the beginning. According to Burnell, Tanjore MSS., p. 91, the work begins :

तत्रान्तरेध्वनुपपादितमर्थजातं
यत्सिद्धवद्भवदुतं ध्वनितं च भाष्ये ।
तस्य प्रसादनमिह क्रियत न योक्तव्यं
बालप्रियेण मृदुवादकपापयेन ॥

The present MS. begins : अत एव त्वदनुमानमप्र-
योजकं । प्रवृत्तिनिमित्ताश्रयस्य तदवाच्यात्वाभावोपपत्तेरिति
पंचमी । ०

It ends: सर्वे वैषयिकानंदलेशाः परब्रह्मानंदस्येति सिद्धं ॥
इति ब्रह्मानंदवैषयिकानंदभेदसमर्थनवादः ॥

इति श्रीभरद्वाजकुलजलधिकीस्तुभश्रीमद्वैतविद्याचार्यश्री-
विश्वजिह्वाजिह्वारंगराजाध्वरिवरसूनुरपिदीक्षितकृतिवादनसूत्र-
मालिका संपूर्णा ॥ संवत् १८३९ शुभकृत्स्नवत्सरे आश्विनशुदी
१२ शुक्ले लिखिता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2388.

519b. Foll. 37; size 9½ in. by 4 in.; 9-12 lines in a page; indifferent writing.

Tattvānusandhāna, a disquisition on existence and liberation from it, introduced by an elucidation of the *ādivākya* "tat tvam asi," by *Mahādeva* (or *Mahādevānanda*) *Sarasvatī*, pupil of *Svayamprakāśānanda* (or *Svayamprakāśa*) *Sarasvatī*.

See Hall's Index, p. 139, no. ccxxii.

It begins :

ब्रह्माहं यत्प्रसादेन मयि विश्वं प्रकल्पितम् ।
श्रीमत्स्वयंप्रकाशाख्यं प्रणौमि जगतां गुरुम् ॥ १ ॥
देहो नाहं श्रोत्रवागादिकानि
नाहं बुद्धिर्नाहमध्यासमूलम् ।
नाहं सत्यानन्दरूपश्चिदात्मा
मायासाक्षी कृष्ण एवाहमस्मि ॥ २ ॥

अथ मोक्षस्य वाक्यार्थज्ञानाधीनत्वात् तस्य च पदार्थज्ञाना-
धीनत्वात् तदर्थं तत्पदार्थं निरूपयामः । तत्पदार्थस्य लक्षणं
द्विविधम् । तदस्यलक्षणं स्वरूपलक्षणं चेति । सृष्टिस्थितिलय-
कारणत्वं तदस्यलक्षणं यतो वा इमानि भूतानि जायन्ते येन

जातानि जीवन्ति यत्प्रपन्थभिसंविशन्ति इति श्रुतेः तदुक्तं भगवता सूत्रकारेण । जन्माद्यस्य यत इति सत्यं ज्ञानानन्दाः स्वरूपलक्षणं सत्यं ज्ञानमननं ब्रह्म आनन्दो ब्रह्मेति व्यजानादित्यादि श्रुतेः ॥

The first *pariccheda* ends fol. ११a, the second fol. २२b, the third fol. २८b.

Colophon : इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमत्स्वयंप्रकाशानन्दसरस्वतीपूज्यपादशिष्यभगवन्महादेवसरस्वत्याविरचितं तत्त्वानुसन्धानसन्धान(!)ग्रन्थः संपूर्णः समाप्तः ।

Mahādeva wrote his *ṭīkā* on the *Vishṇusa-hasranāma* in the *Samvat* year 1750; see *A. Venis, Vedānta Siddhāntamuktāvalī*, p. vi.

[H. T. COLEBROOKE.]

2389.

796a. Foll. 45; size 10½ in. by 4½ in.; eight lines in a page; large writing.

Tattvānusanadhāna, a second copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2390.

1448a. Foll. 89; size 12 in. by 6 in.; eighteen lines in a page; indifferent writing.

Advaitacintākaustubha, a commentary on the *Tattvānusanadhāna*, by the same *Mahādevānanda Sarasvatī*, pupil of *Svayamprakāśānanda Sarasvatī*.

It begins :

यः परात्मा जगत्सृष्टा प्रविवेश पुनः स्वयम् ।

तं कृष्णं प्रत्यगात्मानं वन्दे गोपीमनोहरम् ॥ १ ॥

यस्य प्रसादादहमद्वयात्मा

विश्वं समस्तं मयि कल्पितं च ।

तं सर्वलोकैकगुरुं सदा श्री-

स्वयंप्रकाशं गुरुमानतो ऽस्मि ॥ २ ॥

गुरुणा चरणाम्भोजं प्रणयत्येव(r. प्रणयत्य)निरन्तरम् ।

तत्कृपालेशतो ऽद्वैतचिन्ताकौस्तुभमारभे ॥ ३ ॥

The second *pariccheda* begins (fol. 28b):
प्रमातारं ° तत्त्वमस्यादिवाक्यजन्माखण्डापरोक्षवृत्त्याज्ञाननिवृत्ति-
रानन्दावामिश्रं भवतीति उक्तं तत्र केयं वृत्तिः किं वा तत्र

प्रमाणं कथं वा तदुत्पत्तिः वृत्त्या वा किं प्रयोजनमित्याकाङ्क्षायां प्रमाप्रमाभेदेन द्विविधा वृत्तिं निरूपयितुं प्रथमं(r. °मा) वृत्तिं लक्षयति ।

The third *pariccheda* begins (fol. 57a):
चराचर ° वृत्तिर्द्विधा प्रमाप्रमाभेदादित्यत्र प्रमा निरूपिता तत्राप्रतिबद्धाय(° वृत्त्यायाः the second copy) प्रमायाः सज्ञाननिवृत्तिकत्वेन प्रतिबन्धतन्निवृत्त्युपायौ निरूपणीयौ तत्रा-
संभावनादिः प्रतिबन्धः ।

The fourth *pariccheda* begins (fol. 76a):
यच्चिन्तायामाः ° ब्रह्मसाक्षात्काराद्विदेहमुक्तिरेकैव भवति न जी-
वन्मुक्तिः तत्र प्रमाणाभावात् न च विमुक्तश्च विमुच्यते स जीवन्मुक्त उच्यते °

Colophon : इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमत्स्वयंप्रकाशानन्दसरस्वतीपूज्यपादशिष्यभगवन्महादेवानन्दसरस्वतीमुनिवर्यचूडामणिविरचितं तत्त्वानुसन्धानव्याख्याने सद्द्वैतचिन्ताकौस्तुभे चतुर्थः परिच्छेदः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2391.

523. Foll. 171; size 9½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page; fair writing.

Advaitacintākaustubha, a second copy. For the missing second chapter, see the next number.

Foll. 1-74 the first *pariccheda*; foll. 76-124 (१-४९) the third *pariccheda*; foll. 125-171 the fourth *pariccheda*.

Date : संवत् १७९४ मार्गशीर्षे(!) कृष्णपक्षे एकादशि सोमवारे । गुरु श्रीत्म(!)धरणिधरानन्दसरस्वतीपूज्यपादशिष्य-
चैतन्यप्रकाशानन्दसरस्वतीयेन लिखित्वा स्वार्थे वा परार्थे श्रीगंगाविश्वेश्वरप्रसादात्परिपूर्णमस्तु ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2392.

796b. Foll. 56; size 10½ in. by 4½ in.; ten lines in a page; indifferent writing.

Advaitacintākaustubha, the second *pariccheda*.

It begins : प्रमातारं मानफलमपि च मेयं त्रिजगतां नियन्तारं °

Date: श्रीमत् धरणिधरानंदसरस्वतीप्रसादात् लि: चैत-
न्यप्रकाशानंदसरस्वती स्वार्थे वा परार्थे वा संव १७ (sic! see
the preceding manuscript).

[H. T. COLEBROOKE.]

2393.

1189. Foll. 214; size 13 in. by 4½ in.;
twelve lines in a page; large writing, from
the end of the 18th century. The original
fol. ६९ is misplaced, see after fol. ९९.

Advaitasiddhi, a very ample *Vedānta* treatise,
by *Madhusūdana Sarasvatī*, pupil of *Viśveśvara*
Sarasvatī (see no. 2365), wherein the author
refutes the *Dvaita* doctrine and establishes the
truth of the *Advaita* doctrine, in four *paric-
chedas* of unequal length. See Hall's Index,
p. 157, no. cclxxxix. The copy described by
Rājendralāla Mitra, Notices, vol. iv., p. 98,
no. 1503, contains only the first *pariccheda*.
According to the last *śloka* of the final couplets
the author wrote this work as the fourth *Siddhi*
after the study of the *Ishṭa*-, *Naishkarmya*-
and *Brahma-Siddhi* (the last two works were
composed by *Sureśvara*).

The *Advaitasiddhi* begins:

मायाकल्पितमातृतामुखमृषाद्वैतप्रपञ्चाश्रयः
सत्यज्ञानसुखात्मकः श्रुतिशिखोत्पासंडधीगोचरः ।
मिथ्याबंधविधूननेन परमानंदैकतानात्मकं
मोक्षं प्राप्नोति स्वयं विजयते विष्णुर्विकल्पोन्मिश्रः ॥ १ ॥
श्रीरामविश्वेश्वरमाधवानामैक्येन साक्षात्कृतमाधवानां ।
स्पर्शेन निर्धूततमोरजोभ्यः पादोत्थितेभ्योऽस्तु नमो रजोभ्यः
बहुभिर्विहिता बुधैः परार्थे
विजयते मितविल्लुता निबंधाः ।
मम तु श्रम एव नूनमात्म-
भरिता भावयितुं भविष्यतीह ॥ ३ ॥
अज्ञाधनेन मुनिना मधुसूदनेन
संगृह्य शास्त्रनिचयं रचितातियत्नात् ।
बोधाय वादिविजयाय च सत्वरारणा-
मद्वैतसिद्धिरियमस्तु मुदे बुधानां ॥ ४ ॥

तत्राद्वैतसिद्धेर्द्वैतमिथ्यात्वसिद्धिपूर्वकत्वात् द्वैतमिथ्यात्वमेव प्र-
थममुपपादनीयं उपपादनं च स्वपक्षसाधनपरपक्षनिराकरणाभ्यां
भवतीति तदुभयं वादजल्पवितंडानामन्यतमौ कथामाश्रित्य संपा-
दनीयं ।

The first section of the first *pariccheda* ends
fol. 6a: इत्यद्वैतसिद्धौ मिथ्यात्वनिरुक्तिः, the second
section ends fol. 6b: इति मिथ्यात्वमिथ्यात्वोपपत्तिः,
the third section ends fol. 8a: दृश्यत्वहेतूपपत्तिः,
etc. The last but one section ends fol. 117a:
धर्मस्य वृत्तिद्वयोपपत्तिः ॥ ५३ ॥ The first *pariccheda*
ends fol. 118b, the last number of sections in
this MS. is 54: सत्त्वत्रैविध्योपपत्तिः । The end of
the first *pariccheda* is:

अविद्या तत्कार्यात्मकनिबिडबंधव्यपगमे
यमद्वैतं सत्यं प्रततपरमानंदममृतं ।
भजते भूमानं भवभयभिर्दं भयमतयो
नमस्तस्मै नित्यं निखिलनिगमेशाय हरये ॥ १ ॥
अनादिसुखरूपता निखिलदृश्यनिर्मुक्ता
निरंतरमनंतता स्फुरणरूपता च स्वतः ।
त्रिकालपरमार्थता त्रिविधभेदशून्यात्मता
मम श्रुतिशतार्पिता तदहमस्मि पूर्णो हरिः ॥ २ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीविश्वेश्वरसरस्वतीश्री-
चरणशिष्यश्रीमधुसूदनसरस्वतीविरचितायामद्वैतसिद्धौ सपरि-
करप्रपञ्चमिथ्यात्वनिरूपणं नाम प्रथमः परिच्छेदः समाप्तः ॥

The second *pariccheda* begins:

हेयं निरूप्य बंधाख्यं तत्रिवृत्तेर्निबंधनं ।
यज्ज्ञानं तदखंडार्थमादेयमधुनोच्यते ॥ १ ॥

तत्राखंडार्थं द्विविधं एकं पदार्थनिष्ठमपरं वाक्यार्थनिष्ठं एकैकं
च पुनर्वैदिकलौकिकभेदेन द्विविधं पदार्थनिष्ठं वैदिकमपि
द्विविधं तत्पदार्थनिष्ठं त्वंपदार्थनिष्ठं च तत्र सत्यं ज्ञानमनंतमि-
त्यादि तत्पदार्थनिष्ठं योज्यं विज्ञानमयः प्राणेषु दृढयंतर्ज्योतिः पुरुष
इत्यादि त्वंपदार्थनिष्ठं etc.

The first section of the second *pariccheda*
ends fol. 120b: इत्यद्वैतसिद्धावखंडलक्षणोपपत्तिः ॥ The
last section ends fol. 199a: इति आत्मनोऽणुत्व-
भंगः ॥ ३४ ॥

स्थितानि ग्रंथेषु प्रकटमुपदिष्टानि गुरुभिर्
गुणो वा दोषो वा न मम परवाक्यानि वदतः ।

परं त्वस्मिन्नस्ति अमफलमिदं यत्रिजधिया

श्रुतीनां युक्तीनामकलिं गुरुवाचां च विषयः ॥

इति अद्वैतसिद्धावात्मनिरूपणं नाम द्वितीयः परिच्छेदः
संपूर्णः ॥

The third *pariccheda* begins: तदेवमैकात्म्ये व्य-
वस्थिते तत्साक्षात्काराय श्रवणमंगि मनननिदिध्यासेन तद्गतया
मुमुक्षुभिरनुष्ठेये तदुक्तं विवरणे श्रवणमंगि प्रमाणस्य प्रमेयावगमं
प्रत्यवधानात् etc. The last section ends fol. 208a:
इति शब्दादपरोक्षोपपत्तिः ॥ ९ ॥

विश्वेश्वराख्यस्वगुरोः प्रसादादद्वैतसिद्धिर्नैधुसूदनस्य ।

अभूदभूमिः* खलदूषणां गुणैरमेयैरवगुंफितश्रीः ॥

ससंभ्रमपेक्षया परगुणोन्नतिदुःसहा

नितांतमनपेक्षया निजपुमर्थहानिः परा ।

अतः सुमतयो यथानयमुपेक्ष्य दुर्मेत्सरं

प्रयोजनवशानुगाः करुत(r.कु)† मत्कृती सत्कृतिं ॥

इति श्री अद्वैतसिद्धौ श्रवणादिनिरूपणं नाम तृतीयः
परिच्छेदः ॥

The fourth *pariccheda* begins: ननु मुक्तिस्तावद-
विद्यानिवृत्तिर्नै संभवति । तथा हि सा किमात्मरूपा तद्विद्या
वा । नाद्यः असाध्यत्वापत्तेः । द्वितीयेऽपि किं सती मिथ्या वा ।
etc. It ends fol. 214a, with the sixth section:
इति मुक्ती तारतम्यभंगः ॥

The final couplets of the whole work:

यो लक्ष्म्या निखिलानुपेक्ष्य विबुधानेको वृतः स्वेक्षया

यः सर्वान्स्मृतमात्र एव सततं सर्वात्मना रक्षति ।

यश्चक्रेण निकृष्य नक्रमकरोन्मुक्तं महाकुंजरं

द्वेषेणापि ददाति यो निजपदं तस्मै नमो विष्णवे॥१॥

श्रीमाधवसरस्वत्यो जयंति यमिनां वराः ।

वयं येषां प्रसादेन शास्त्रार्थे परिनिष्ठिताः ॥ २ ॥

सहजसरलां प्रेम्णा दीर्घां समस्तविशोधिनीं

सकृदपि कृपादृष्टिं संतो दिशंतु भवद्विधाः ।

कथमपि सती पूजा सद्यस्तया विषयीकृता

मम कृतिरियं हित्वा दोषान् भवत्वतिसद्गुणा ॥ ३ ॥

गुरुणां माहात्म्यात्रिजविधिविद्यापरिचयात्

श्रुतेर्यत्ने सम्यङ्मननपरिनिष्पन्नमभवत् ।

परब्रह्मानंदस्फुरणमखिलानर्थशमनं

तदेतस्मिन्ग्रंथे निखिलमतिव्यत्नेन निहितं ॥ ४ ॥

* The second copy has अभूतभूमिः.

† This करुत is also in the second copy.

इह कुमतिरतस्त्वे तत्त्ववादी वराकः

प्रलपति यदकाडे खंडनाभासमुच्चैः ।

प्रतिवचनमुष्मै तस्य को वक्त्रु विद्वान्

न हि रुतमनुरीति ग्रामसिंहस्य सिंहः ॥ ५ ॥

कुतर्कैर्गरलाकुलं भिषजितुं मनोदुर्द्धियां

मयायमुदितो मुदा विषविघातिमंचो महान् ।

अनेन सकलापदो विघटनेन यन्मेऽभवत्

परं मुक्तमर्पितं तदखिलेश्वरे श्रीपतौ ॥ ६ ॥

यंचस्यैतस्य यः कर्त्ता स्तूयतां वा स निंद्यतां ।

मयि नास्येव कर्त्तृत्वमनन्यानुभवात्मनि ॥ ७ ॥

श्रीव्यासशंकरसुरेश्वरपसपादान्

वेदांतशास्त्रमुनिबंधकृतस्तथान्यान् ।

विद्याप्रदानिह यतिप्रवरान् दयालून्

सर्वान् गुरुस्ततमेव नमामि भक्त्या ॥ ८ ॥

सिद्धीनामिष्टनैष्कर्म्यब्रह्मणामियं विचारात् ।

अद्वैतसिद्धिरधुना चतुर्थी समजायत ॥ ९ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीविश्वेश्वरसरस्वतीपूज्य-
पादशिष्यश्रीमधुसूदनसरस्वतीविरचितायामद्वैतसिद्धौ मुक्तिनि-
रूपणं नाम चातुर्थीः(sic!) परिच्छेदः समाप्तः समाप्ता चेय-
मद्वैतसिद्धिरिति ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2394.

560. Foll. 465 (१-२५५ and १-२९०); size 12 $\frac{3}{4}$ in. by 4 $\frac{3}{4}$ in.; nine lines in a page; the main bulk a MS. of the 17th century, the first 11 leaves were written about the end of the 18th century.

Advaitasiddhi, a second copy of *Madhusūdana Sarasvatī's* work. The first *pariccheda* ends fol. 255a, the second fol. 432a, the third fol. 451a. This copy has more blunders than the first. [H. T. COLEBROOKE.]

2395.

883. Foll. 314 (१-३२३); size 11 $\frac{1}{2}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; twelve lines in a page; a MS. written about the end of the 18th century, by different hands (see 1-75, 76-116, etc.).

Laghucandrikā, a *ṭīkā* on *Madhusūdana Sarasvatī's Advaitasiddhi*, by *Brahmānanda*

Sarasvatī, pupil of *Śrī Paraminanda Sarasvatī* and *Śrī Nārāyaṇatīrtha*. See Hall's Index, p. 157, no. cxc.; Rājendralāla Mitra, Notices, vol. iv., p. 94, no. 1500. This MS. contains only the first *pariccheda*. It begins:

नमो नवघनश्यामकाम(r. मु?)कामितदेहिने ।

कमलाकामसौदाम(?)कणकामुकगेहिने ॥

श्रीनारायणतीर्थानां गुरुणा चरणस्मृतिः ।

भूयान्मे साधिकेष्टानामनिष्ठानां च वाधिका ॥

अद्वैतसिद्धिव्याख्यानं ब्रह्मानन्देन भिक्षुणा ।

संक्षिप्तचंद्रिकायै न क्रियते लघुचंद्रिका ॥

विष्णुव्यापकं जीवस्वरूपं मोक्षं प्राप्त इव स्वयं विजयते
कीदृशो विष्णुर्भोक्षं प्राप्त इत्येवत्राह अखंडधीगोचर इति etc.

The last but one section of the first *pariccheda* ends fol. 312b: भ्रमस्य वृत्तिद्वयत्वोपपत्तिः ॥

The first *pariccheda* ends:

यः पूर्णानन्दमग्नोऽप्यनुगतमनसा बलवतीनां विधेयो

यश्चेन्द्रादेर्नियंता विजयहयतनमार्जने सावधानः ।

यश्च श्रीशुदान्तः(?) r. श्रीशस्तदनः*) पृथुककणगणा-

[त्यादरासादयुक्तम्

तस्य श्रीपादुकाया भवतु कृतिरियं मालिका मन्त्रि-

[कायाः ॥

इति श्रीपरमानन्दसरस्वतीश्रीनारायणतीर्थपूज्यपादशिष्य-
ब्रह्मानन्दसरस्वतीविरचितलघुचंद्रिकाख्याद्वैतसिद्धिटीकायां प्रथम
(changed into चतुर्थे!)परिच्छेदः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2396.

797. Foll. 136; size 10½ in. by 4½ in.; from fol. 4a down to the end written by the same hand, twelve lines in a page; the first six pages by a different hand, ten lines in a page; fair writing, from the earlier part of the 18th century.

Advaitacandrikā, by *Advaitānanda*, pupil of *Śrī-Nārāyaṇatīrtha*. *Advaitānanda* is the same as *Brahmānanda*, and *Advaitacandrikā* is another name for *Laghucandrikā*. This MS.

* A conjecture of Dr. Böhtlingk.

contains the commentary on the second *pariccheda* of *Madhusūdana Sarasvatī's Advaita-siddhi*. The volume has the same green cover as no. 883, but the writing is different.

It begins:

मा भेष्टमृतस्यंदिमुखचंद्रमनोहरं ।

गोषर्धनधरं धाराधरधीरेयमाश्रये ॥

श्रीनारायणतीर्थानां पदपङ्केतहस्मृतिः ।

स्मृतिमव्याहतां कुर्यात्सदा पदपदार्थयोः ॥

पदार्थनिष्ठं पदार्थयोर्भेदबुद्ध्यविरोधित्वे सत्यखंडविषयकं ।
पदार्थौ च महावाक्यीयौ ब्राह्मी तेन सत्यं ज्ञानमित्यादेरपि
स्वयटकपदार्थयोर्भेदधीविरोधित्वेऽपि न दोषः महावाक्यार्थबोधो-
पयोग्यखंडवाक्यार्थबोधजनकं पदार्थनिष्ठं etc.

The last quotations from the *mūla* are
समवायस्यैवेति fol. 136a, l. 1, प्रागुक्तैवेति l. 3, व्युत्क्रमेणेति
fol. 136b, l. 2; see the text of the *Advaita-siddhi* in the MS. no. 2393, fol. 198b, l. 7, l. 8,
and fol. 199a, l. 1.

End of the volume:

तर्कैः सारस्वतै रत्नैश्चंद्रिकाचंद्रभूषणैः ।

दुरंतं(sic! r. दुरंत) ध्यातभंगाय आत्मानुत्वस्य भजनं ॥

द्रीपदीशकमास्वाद्य विलोकी येन तर्पिता ।

तज्जीवब्रह्मणोरैक्ये ब्रह्मैव साक्षि नो हरिः ॥

श्रीनारायणतीर्थानां गुरुणा चरणस्मृतिः ।

अहो ययैव व्याकुर्वे सारस्वतसरस्वतीः ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजका(चा)यैश्रीनारायणतीर्थपाद-
पूज्यशिष्य अद्वैतानन्दविरचिता अद्वैतचंद्रिकानामको ग्रंथः
पठान समाप्तश्चायं ग्रंथः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2397.

1103b. Foll. 27 (foll. 18-44 of the volume); size 12½ in. by 4½ in.; 20-23 lines in a page; written, in a small hand, about the end of the 18th century.

Advaitaratnarakṣaṇa, by *Madhusūdana Sarasvatī*, pupil of *Viśveśvara Sarasvatī*. It begins: वृंदारण्यनिविष्टं विलुठितमाभोरस्वारनारोभिः, etc., see Aufrecht's Cat. Bodl., p. 226, no. 555.

[H. T. COLEBROOKE.]

2398.

1364a. Foll. 38; size 10½ in. by 4¾ in.; twenty lines in a page; small Bengali character, from the second half of the 18th century.

Advaitaratnarakṣaṇa, a second copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2399.

539a. Foll. 40 (numbered १-८, ११-४३); size 9½ in. by 3¾ in.; nine lines in a page; fair writing, of the 17th century.

Vedāntakalpalatikā, a treatise on *moksha*, by *Madhusūdana Sarasvatī*, wherein the author refutes the views of *Jaimini*, *Kapila*, *Kaṇāda*, *Akṣhapāda*, and others, and follows those of *Vyāsa*, *Śaṅkara* and *Sureśvara*. See Hall's Index, p. 132, no. cxcii. This MS. contains only the first *śābaka*, just as the MSS. described by Weber, Berl. Cat. (1853), p. 182, no. 627, and by Rājendralāla Mitra, Notices, vol. iv., p. 34, no. 1414.

It begins :

मीमांसया कषटतो भुजगावयेव

स्वाधीनतामुपनिषद्भिन्नतेव नीता ।

येनोद्धतामृतफलेन गरुत्मतेव

तस्मै नमो भगवतेऽद्भुतशंकराय ॥ १ ॥

दुरापः शास्त्रार्थो नियतयतमानैरपि बुधैर्

न संप्राप्तुं शक्नो मलिनमतिना यद्यपि नया ।

तथापि श्रीविश्वेश्वरचरणपङ्केतहसुधा-

मुधाभिः सिक्तो(ऽहं?) न कथमपि रिक्तोऽस्मि भविता

सत्तर्कपुष्पनिकरैः परमात्मबोध-

[२ ॥

निष्ठाफलेन दधती परमा विभूति ।

शरीरकार्यसुरशासिता सुधीभिर्

वेदांतकल्पलतिकेयमुपासनीया ॥ ३ ॥

निर्धूय जैमिनिपतञ्जलिगौतमोक्तैः

काण्डादकापिलशिवादिमतानि चाह ।

श्रीव्यासशंकरसुरेश्वरसूचितार्थशुद्धिं

व्यनञ्जि विशदं मितभाषितेन ॥ ४ ॥

मुमुक्षूणामनुष्ठेयविशेषविनिवृत्तये ।

मोक्षं ससाधनं वच्मि परपक्षनिरासतः ॥ ५ ॥

अथ मोक्षे तत्साधने च विप्रतिपद्यते विपश्चितः । तत्र लोकायतिकास्तावत्माकृतलोकानुसारिणो मनुष्यत्वादिविशिष्ट-भूतचतुष्टयसंघात एव चैतन्यं मन्यमाना नानागमपुराणानुमानादिमानान्तरप्रसिद्धमपि देहादिष्यतिरिक्तं चेतनं बंधमोक्षभागिन-मशुद्धबुद्धयोऽप्यलपन्ति न प्रत्यक्षं प्रमाणमिति वदन्तः तत्र कस्य मोक्षप्रत्याशा ।

It ends : तत्सिद्धमात्मैवाविद्यानिवृत्त्युपलक्षितो मोक्षः तत्साधनं च वेदांतवाक्यकरणकोऽन्यानुपरक्तब्रह्मात्मैक्यसाक्षात्कार एव श्रवणाद्यपनीतप्रतिबंधः सन्निति सर्वैः समंजसं ॥

न्यायैर्निर्द्धेयं दुष्टानिह कपिलकणादाक्षपादादिवादान्

आदायानुष्ठेयं श्रुतिमितममृतद्वारमद्वैतवादं ।

वेदांतिकप्रमेयं परमसुखमयं ज्ञानमज्ञानशून्यं

मोक्षं व्याचक्षते यं कमपि सुकृतिनः सोऽहमेवास्मि पूर्णः ॥

इति श्रीवेदांतकल्पलतिकायां परमहंसपरिव्राजकमधुसूदन-सरस्वतीकृतायां ससाधनापवर्गनिरूपणं नाम प्रथमस्तवकः ॥ After this the line, which seems to contain the date, has been blackened; I can only read:

शाके(?)

गोविन्दो बलिखत्तार्यपक्षे भाद्रे ऽसिते तिथौ ॥

चतुर्थ्यां त्वरया तेन प्रसोदतु रमापतिः ।

नमः श्रिये

Somebody has added in Bengali characters :

श्रोकृष्णभट्टाचार्यपुत्रगोपालभट्टाचार्यणेदं पुस्तकं . . या . . मुद्रया गृहीतम् ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2400.

1435b. Foll. 26; size 12 in. by 4¾ in.; fair, modern Bengali handwriting; 10-12 lines in a page.

Ātmaprakāśaka, on the nature of the supreme spirit, by *Nandarāma Tarkavāgīśa*; with a commentary, by *Kāśīrāma*, son of *Nyāyālan-kāra*.

It begins :

प्रणम्य जगदाकारं गगनाकारमीश्वरं ।

नन्दरामः स्वरूपायीं तनोत्यात्मप्रकाशकं ॥

वदन्ति पुत्र आत्मेति दृढमाकृतबुद्धयः ।
 देह आत्मेति चावाका इन्द्रियाख्यपरे च ते ॥
 ते अन्ये प्राणस्ततो अन्ये ते मन आत्मेति वादिनः ।
 बुद्धिरात्मेति बोद्धारौ (r. ० रः) शून्यमात्मेति ते उपरे ॥

It ends :

पिता माता गुरुश्चायं परमात्मा सनातनः ।
 दृष्टमेतत् प्रकथितं ज्ञात्वा मुच्यते संकटात् ॥

इति श्रीनन्दरामतर्कवागीशभट्टाचार्यविरचितमात्मप्रकाशकं
 समाप्तं ॥

The commentary begins :

नीलोत्पलदलश्यामं राधिकाकेलिलालसं ।
 नमामि शिरसा श्रीमन्नन्दनन्दनमङ्गलं ॥
 भट्टाचार्यशिरोधार्धन्यायालंकारसूनुना ।
 आत्मप्रकाशकव्याख्या काशीरामेण तन्यते ॥

सत्यज्ञानानन्दात्मकमङ्गितोयं ब्रह्मेव शुद्धसत्त्वप्रधानमायोपाधिकं
 ईश्वरभावं मलिनसत्त्वप्रधानविद्योपाधिकं जीवभावं च जगाम । ०

It ends :

श्रीश्रीज्ञाने दयाधाने* चरणाञ्जनने (r. ० तले) तव ।
 श्रीकाशीरामकृतिना कृतिरेषा समर्पिता ॥
 इति आत्मप्रकाशकव्याख्या समाप्ता ॥

In the *Sūcīpustaka* of the Calc. Collection, p. 54, this treatise is called *Āmatattvapra-kāśakam*. [H. T. COLEBROOKE.]

2401.

2401a. Foll. 49 (numbered १-११; foll. ३३, ३४, ३६-५५ are wanting); size 7½ in. by 4 in.; 8-10 lines in a page; fair writing. Some leaves are very much damaged.

Brahmāvabodha (?), a vedantic treatise, by Śrī Mukunda Muni, who was a disciple of Śrī Rāmanātha, disciple of Hari(nātha), disciple of Adinātha. The title of this work occurs only in the corrupt form *Brahmābodha* in one of the final couplets, where the metre shows that one short syllable has been left out. This title does not occur in Aufrecht's Cat.

* Perhaps श्रीश्रीज्ञानदयाधाने?

Cat., p. 458, where he gives a list of the works ascribed to *Mukunda Muni*.

The subject of this treatise is indicated in the second verse. It begins :

अगुणाय गुणाद्याय स्वेच्छयानंदरूपिणे ।
 शुद्धाय स्वप्रकाशाय श्रीराममुनये नमः ॥ १ ॥
 निर्गुणस्याग्रमेयस्य शुद्धस्याप्यमलात्मनः ।
 कथं स्वर्गादिकर्तृत्वं ब्रह्मणो ऽभ्युपगम्यते ॥ २ ॥

सत्त्वरजस्तमोगुणरहीतस्य (!) सर्वप्रमाणातीतस्याविद्यारही-
 तस्य (!) केवलं ब्रह्मणः सृष्टिकर्तृत्वं कथं घटते ॥ ३ ॥ (!)
 एतादृशं ब्रह्म जगतः कारणमिति न वदति । शु (r. सृ) स्त-
 तत्त्वज्ञा नीरालंबसीद्धाः (!) ब्रह्मवादिनः ॥ ४ ॥ (!) तर्हि किं पुनः
 कारणं मायाशबलं ब्रह्म etc.

It ends :

वेदांतप्रतिपाद्यतत्त्वनहसं (० रहसं ?) ज्ञानादिनायाद्वरिः
 सद्भिष्यान्धिकारिणो बहुतरान् संबोध्य तत्त्वं परं ।
 तन्मध्ये गुणवत्तमं धितमसं श्रीरामनाथं मुनिं
 साक्षाज्येऽभिषिषेच योगधनिनां षट्पान्तिं योगिनां ॥
 ज्ञाने कस्याधिकारो भवति बहुतरेष्वेषु शिष्येषु मध्ये
 ध्यात्वेवं स्वेन चित्ते (sic!) सकलगुणनिधिं श्रीमुकुंदं
 [मुनीशः (r. ० ज्ञं) ।

निश्चिन्त्याथान्वगृह्णाव्रिखिलमपि तदा ज्ञानसर्वस्वमस्मै
 सद्भिष्यायोपदिष्टं प्रसरति बहुशः किंच संबोध्येत च ॥
 तच्छिष्यत्वमवाप्य सम्यगखिलाध्यायोक्तस्वार्थवित्
 भूत्वेन कृतवानमंदमहिमा श्रीमान्मुकुंदो मुनिः ।
 मंदं मंदविबोधनाय सदयो ब्रह्मा (व ?) बोधाभिधं
 यंयं धीरमनोहरं परिमितैर्वाचा विलासैः परैः ॥
 शिष्येष्वन्येषु सत्त्वप्यहमधिककृपापात्रमायस्य [स्म] * ज्ञातो
 यंयं मद्बोधसिद्धौ कुरु शिष्यमुगमं ज्ञानसर्वस्वमारं ।
 एवं विज्ञापितः सत्त्ववनतशिरसा ज्ञातदेवेन धीरान्
 सद्यः कृत्वादिनासी (?) सकरुणहृदयः श्रीमुकुंदो मु-
 [नीदुः ॥

संवत् १६५४ वर्षे चैत्र शुदि ४ गुरो लिखितं शुभं भवतु ॥
 ॥ श्रीनीलकंठाय नमः ॥

यदध्वरपदभष्टं स्वर्च्यजनवर्जितं । [॥ श्रीरस्तु ॥
 तत्सर्वं क्षमतां देवि प्रसीद परमेश्वरी (r. रि) ॥

[GAIKAWAR.]

* A superfluous *akshara*.

2402.

559c. Foll. 26 (foll. 108-133 of the volume); size $12\frac{7}{8}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; fourteen lines in a page; writing the same as in no. 559a, which is dated Samvat 1852, see no. 226 of this Catalogue.

Vedāntakataka, a critical exposition of the *Vedānta* doctrines, by *Nilakanṭha*. See Hall's Index, p. 154, no. cclxxvii. Some of the dates given there do not appear in this copy, which is apparently incomplete (extent of the work in Hall's Index "ślokaś 3200," in this MS. ग्रंथसंख्या १५००). The introductory couplet says that the *Nilakanṭhakataka* produces clearness in the *amṛita* taught by *Vyāsa*, *Śaṅkara*, *Sureśvara*, *Padmapāda*, *Vācaspati*, and others, which has been defiled by the pouring in of dirty water. The beginning is:

श्रीव्यासशंकरसुरेश्वरपद्मपाद-
वाचस्पतिप्रभृतिपूतमतामृतेषु ।
नीचैरुपेत्य कुजलैः कलुषीकृतेषु
श्रीनीलकण्ठकतकः शुचितां प्यनक्ति ॥ १ ॥

इह खलु सर्वेषु पुरुषार्थेषु मोक्ष एव परमः पुरुषार्थः । स च तत्त्वमसीति वाक्यार्थज्ञानात् । On the first pages a review of the notions which the various schools entertain on the nature of soul: चार्वाकपक्षाः, सौगताः, माध्यमिकाः, साहंताः, वैशेषिकाः, तार्किकाः, प्राभाकराः, भाट्टाः, सांख्याः, भास्कराः, चार्वाकदिग्बरी, मीमांसकाः, कापिलाः, पातञ्जलाः, etc.

As there are no divisions in this MS., it is difficult to give a more detailed description of its contents.

The last words are: तमेतमर्थं न्यायतः प्रतिपादयितुं चतुर्लक्षणी मीमांसा प्रवृत्ते यस्या इदमादिमं सूत्रं । अथातो ब्रह्मजिज्ञासेति ॥

The colophon is incomplete and, as it seems, corrupt: इति वेदांतकतके नीलकण्ठशुक्लपञ्चवशा(r. ० वंश्य)-नाराय(sic!), somebody has added: कतकः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2403.

1670b. Foll. 52 (59-110); size $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; 10 or 11 lines in a page, thick letters; written in the 17th century.

Nyāyapramāṇamañjarīkā Nārāyaṇī(?); this title appears on the outside of the first and of the last leaf, but does not occur in the MS. itself. It is a commentary on a *Vedānta* treatise which has three *paricchedas*, cf. the note on the first leaf नीलकण्ठज्योतिर्विदा(sic!) पुस्तकं परिच्छेदत्रयस्य. The MS. contains only the first two *paricchedas*; in the first of them the leaves have the marginal note प्र ना टी, in the second द्वि ना टी. The author was a pupil of one *Rāghavendra*, perhaps the *Nārāyaṇa*, pupil of *Rāmendra Sarasvatī*, in Aufrecht's Cat. Cat., p. 289a.

It begins:

सकृदेवोदितं पुंसामशेषायहरं विदुः ।
यन्नाम रामदेवं तं मुक्त्यै वंदे महोदयं ॥
शाखातरंगः श्रुतिसूत्ररत्नो वेदोदकः सत्कवित(र)प्रवालः ।
ब्रह्मात्मबोधापरभाग ईशो व्यासोदधिः पातु सुतर्कनरः ॥
सदर्थभासकं गोभिरसदर्थतमोऽपहं ।
वेदान्तपद्ममालैड(r. ० डे) शंकरं नौमि शंकरं ॥
अनुभूतसदानंदान् सदानंदप्रदानगुरुन् ।
यतीनुभवानंदान्नौमि विद्याविशारदान् ॥
राजतां सप्रकाशात्मा व्याख्यासूक्तिमुधानिधिः ।
गोभिरानंदयन् शिष्यान् भेदध्वातविभेदकृत् ॥
समुद्रयन्त्रादिमुखारविंदं
संबोधयन् शिष्यमुखेन्दुमुच्चैः ।
यो नेत(r. ० नेक?)मूर्तिर्भुवि राजते सदा
सो स्पृष्ट्वैभानु . . . ॥
यद्रूपमासाद्य गिरौ समीहित-
व्याख्यानसीत्स्वं लभते सरस्वती ।
तं राघवेन्द्रं यतिनामधीश्वरं
कारुण्यमूर्तिं विबुधं भजे गुरुं ॥

प्रारिप्सितस्याविम्वपरिसमाप्तिप्रचयगमनाभ्यां शिष्टाचारपरिपालनाय चानुबंधत्रयं निरूपयन्नेव भगवन्नाम स्तौति । खंह इति । हरेर्नाम जयतीति संबन्धः ।

The first section, called शब्दपरिच्छेदः, ends fol. 87b (२९ of the original numbering).

[H. T. COLEBROOKE.]

2404.

2637. Foll. 307 (two of which, 20 and 289 were wanting when the vol. was bound); fairly written, in Devanāgarī, about 1750 A.D., by two different hands; 11 and 12 lines in a page; the first five leaves are slightly injured in the middle.

The second section of a commentary on some Vedānta work, marked Ātmabodhani (? i.e. Ātmabodhinī) on the outer page of the first leaf.

It begins:

अस्ति प्रत्यगुपाधिर्वर्गविधुरं शुद्धं परं भास्वरं
पूर्णानन्दमपास्तभेदविभवं ब्रह्मेति निश्चयते ।
तस्मिन्नस्मि सदा निषण्णधिषणो धीशब्दयोर्नो पदे
वेदातिरधिगम्यमानमहिमन्यात्मावबोधे मयि ॥

पूर्वाध्याये सच्चिदानन्दप्रत्यगब्रह्म निर्धार्याध्यायान्तरमारभमाणो
वृत्तमनुद्रव(त्वा)नन्दमिति पञ्चमानशब्दो बुद्धादिशब्दवत् ।
पञ्चमावसानविषयो वा जल्पन्यायेन चतुरंगं निर्वैर्यं जपपराज-
-न्यायेनेति यावत् । उत्तराध्यायतात्पर्यमाह । सौप्रतमिति ।
वागाद्यधिष्ठात्रीष्वग्न्यादिदेवतासु ब्रह्मदृष्टिद्वारे - - - पाच-
मिकस्य ब्रह्मणः साक्षादिलक्षणस्येत्यर्थः । ०

It ends: कथं विरोधस्तयोरित्याशङ्क्याह कर्मेति । यथो-
क्तविरोधस्तोतनार्थं कर्मत्यागं कृतकृत्यस्योक्तं निगमयत्यत इति ।
कांडव्यतात्पर्यमुपसंहरत्येवमिति । तन्नामे कार्यान्तराभावं दर्श-
यत्येतावानिति । अथोपदेशान्नमपि सुगतादिभिरुच्यते ते तत्राह
वेद इति । चैत्यवदनादिरूपदेशो ब्रह्मप्रायाणां पुरुषापसदानां
भवतीति । न पुरुषयो(र. धी?)रेयाणां मुमुक्षूणामित्याह श्रेयोधि-
नामिति वेदानुशासनज्ञानफलमाहाकृतकृत्य इति । तत्र हेतु-
तरनैरपेक्ष्यं सूचयति क्षिप्रमिति ॥ इति - here a leaf,
apparently containing the colophon, has been lost.

Most of the leaves written by the first hand (except foll. 1-36), viz. 37-205, 233-279, are marked आ० in the margin.

[? Genl. no. 103.]

2405.

516. Foll. 183 (३६ is omitted, १०५ is put twice); size 9½ in. by 3½ in.; foll. 1-12 nine lines, foll. 13-183 eight lines in a page; fol. 13 a second hand sets in, the writing of both parts indicates the 17th century.

Advaitāmr̥ta, a Vedānta treatise by Śrī Brahmendra Sarasvatī or Vāṇigir, pupil of Śrī Devendra. This MS. contains only the first pariccheda called brahmalakṣhaṇanirūpaṇa.

It begins:

यज्जिज्ञास्यं मुमुक्षोर्निखिलजगदुपादानकर्त्तृद्वितीय-
ज्ञानानन्दारूपं श्रुतिकृदखिलविन्मायि वेदातवेद्यम् ।
विषयं जीवस्य शुद्धे परविधिदिषयानुष्ठितैः कर्मवृत्तैर्
एकाये ह्युपास्त्या स्फुरति गुणवतो ब्रह्मणस्तत्सदाहम्
ब्रह्मादीन्ब्रह्मविद्यायाः संप्रदायप्रवर्त्तकान् । ॥ १ ॥
वंदे वंशसृपोऽभ्यासे शंकराचार्यमादरात् ॥ २ ॥
नृसिंहदक्षिणामूर्तिं वाचं गणपतिं गुरुन् ।
नत्वा द्वैतामृतं शास्त्राभोधेरुद्भियते मया ॥ ३ ॥

इह खलु महत्पारे संसारसागरे निमग्नमुद्दिग्गमसिन्धुमनि
जन्मांतरेषु वा कृतकर्मवृत्तैः केनापि क्रमेण संजातसाधनचतुष्टय-
संपन्नमुद्दिधीषुः परमकृपालुर्भगवान्वादरायणः श्रीमच्छारीरकना-
मधेयं वेदातमीमांसाशास्त्रं प्रणिनाय । तत्राधिकारि प्रवृत्त्यर्थं
प्रथमं तावदधिकारि विषयप्रयोजनसंबंधरूपमनुबंधचतुष्टयं प्रति-
पादयन्नेव शास्त्रारंभं प्रतिजज्ञे । अथातो ब्रह्मनिज्ञासेति ॥
अस्यार्थः ॥ etc.

It ends:

द्वैतामृतनामधेय(र. ० धेय) मुनिना ब्रह्मेन्द्रवाणीगिरा-
ख्यातेनाहमिदं ममेदमिति बाध्यस्तप्रपञ्च(र. ० च) प्रति ।
स्वाज्ञानप्रतिषिद्धिते मयि दृशौ विवस्य सच्चित्सुखा-
द्वैतश्रीनृहरेर्मेया जनकताद्वैतामृते वर्णिता ॥ १ ॥

इति श्रीदेवेन्द्रभगवत्पूज्यपादशिष्यपरमहंसपरिव्राजकाचार्य-
श्रीब्रह्मेन्द्रसरस्वतीकृताद्वैतामृते ब्रह्मलक्षणनिरूपणं नाम प्रथमः
परिच्छेदः समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2406.

1521c. Foll. 4 (numbered 2-5); size 10 in. by 4½ in.; modern Bengali handwriting; nine lines in a page.

A fragment of some elementary *Vedānta* treatise in *śloka*s. The MS. contains the following sections :

1. *Ātmānubhavopadeśa* (19 *śloka*s), in the 10th *śloka* of which the MS. begins; 2. *śiśhyoktam ātmānubhavollāsa* (25); 3. *ākshepa-dvāropadeśa* (14); 4. *śiśhyānubhavollāsa* (6); 5. *gurūktalaya* (4); 6. *śiśhyaproktam uttaram* (4); 7. *anubhavapañcakavivaraṇa* (5); 8. *gurūktabandhamoksha* (4).

The MS. breaks off in the fourth *śloka* of the next section. [H. T. COLEBROOKE.]

2407-2414.

302-309. Size 16 in. by 6 in.; 6-16 lines in a page; fair modern writing.

Yogavāsishṭha and *Vāsishṭhatātparyaprakāśa*, the latter by *Ānandabodhendra Sarasvatī Bhikṣhu*, disciple of *Gaṅgādharendra Sarasvatī Bhikṣhu*, who was the disciple of *Rāmacandra Sarasvatī*, who was the disciple of *Sarvajña Sarasvatī*.

The *Yogavāsishṭha* has the form of a dialogue between *Vasishṭha* and *Rāma*; it is ascribed to *Valmīki*.

See Hall's Index, p. 121, nos. cxlii. and cxliii.; Aufrecht's Oxford Cat., pp. 353-355 (no. 840); Weber's Berlin Cat., p. 187, no. 642. The beginning is printed in *Rāj. Mitra's Notices*, vi., p. 112, no. 2049. A complete edition of the whole, with the commentary, appeared at Bombay.

The whole work is divided into six *prakaraṇa*s. There is also a division into *āhnika*s, each of them concluding with the couplet :

इत्युक्तवत्यथ मुनी दिवसो जगाम
सायन्तनाय विधये स्तमितो जगाम ।
स्नातुं सभा कृतनमस्करणा जगाम
श्यामाक्षये रविकरैश्च सहाजगाम ॥

See the end of the following *sargas* : *Mu-mukshuprak.* 5 (no. 302, fol. 125b); *Utpattiprak.* 14, 22, 41, 70, 102 (no. 303, foll. 54b, 80a, 142b, 227a, 292b); *Sthitiprak.* 13, 45 (no. 304, foll. 23b, 118a); *Upaśamaprak.* 16, 46, 71 (no. 305, foll. 46a, 129b, 198b); *Nirvāṇaprak.* 79 (no. 306, fol. 206, *divasa* 18).

In the last three volumes (nos. 307, 308, 309), which contain the *uttarārdha* of the *Nirvāṇaprakaraṇa*, this division into *āhnika*s does not appear.

The text of the *Yogavāsishṭha* agrees in some passages with the Bombay edition of the *Rāmāyaṇa*, though not literally. Compare f.i. *Vairāgyaprak. sargg.* 6-9 with *Rām. I.* 19-22.

The *Yogavāsishṭha* is variously styled in the colophons : इति श्रीमद्वाल्मीकिविरचिते महारामायणे देवदूतोक्ते द्वात्रिंशत्साहस्र्यं संहितायां मोक्षोपाये वैराग्यप्रकरणे° no. 302, fol. 107; इत्यार्षे श्रीमहारा° देव° द्वा° सं° वासिष्ठे वाल्मी° मो° मुमुक्षुष्ववहारप्रकरणे° no. 302, fol. 173; इत्यार्षे रा° देव° द्वा° सं° वसिष्ठब्रह्मबोधे वाल्मी° स्थितिप्रकरणम् no. 304; इति श्रीमहारा° द्वा° सं° बाल-काखे वासि° मो° उपशमप्रकरणे° no. 305; इत्यार्षेपरचिते रा° देव° द्वा° सं° बालकाखे मो° निर्वीणप्रकरणे वासि° ब्रह्मदर्शने° no. 306; इति श्रीमहारा° निर्वीणप्रकरणे बालक° मो° देव° शतसाहस्र्यं सं° वासि° ब्रह्मदर्श° उन्न-रार्षे° no. 309. At the end of the single *sargas* often simply मोक्षोपाये or मोक्षोपायेषु.

302a. Foll. 107.

Vairāgyaprakaraṇa, in 33 *sargas* with about 1130 couplets.

This first chapter of the *Yogavāsishṭha* has been printed with the commentary, and with a Bengali translation, by *Venīmadhava De Dāsah*, Calcutta, 1869.

List of the *sargas* : 1. *sūtrapātānikah* ends fol. 10b; 2. *sūtrapātānikah*, fol. 15a; 3. *tīrthayātrākaraṇam*, fol. 19a; 4. *divasavyavahāra nīrūpaṇam*, fol. 20a; 5. *kārśyanivedanam*, fol.

21b; 6. *Śrī-Viśvāmitrābhyaṅgam*, fol. 25b; 7. *Viśvāmitravākyaṃ*, fol. 28a; 8. *Daśarathavākyaṃ*, fol. 31a; 9. *Vasishṭhasamāśvāsanam*, fol. 33a; 10. *Rāghavavishādaḥ*, fol. 37a; 11. *Rāghavasamāśvāsanam*; 12. *prathamaparitāpaḥ*, fol. 44a; 13. *Lakshmīnirākaraṇam*, fol. 45b; 14. *jīvitagarhā*, fol. 47a; 15. *ahamkārajugupsā*, fol. 89a; 16. *cittadaurātmyam*, fol. 51b; 17. *trishṇābhāṅgaḥ*, fol. 55b; 18. *kāyajugupsā*, fol. 60a; 19. *bālyajugupsā*, fol. 62b; 20. *yauvanagarhā*, fol. 66a; 21. *strījugupsā*, fol. 69b; 22. *jarājugupsā*, fol. 72b; 23. *kālāpavādaḥ*, fol. 77b; 24. *kālavilāsaḥ*, fol. 79a; 25. *kṛitāntavilasitam*, fol. 82a; 26. *daivadurvilāsavarṇanam*, fol. 86a; 27. *anityatāpratipādanam*, fol. 92a; 28. *avirataviparyāsapratipādanam*, fol. 95a; 29. *sakalapadārthānāsthāpratipādanam*, fol. 97a; 30. *prayojanasargaḥ*, fol. 99b; 31. *Rāghavapraśnaḥ*, fol. 101b; 32. *nabhaścarasādhuvādaḥ*, fol. 103b; 33. *nabhaścaramahīcarasammelanam*, fol. 107a.

302b. Foll. 66 (108–173).

Mumukshuvyavahāraprakaraṇam, in 20 *sargas* with about 800 couplets.

List of the *sargas*: 1. *Śukanīryāṇam* ends fol. 6b; 2. *Viśvāmitravākyaṃ*, fol. 10a; 3. *bhuyobhūyaḥ sargānucarṇanam*, fol. 13b; 4. *paurushaprakaraṇam*, fol. 16a; 5. *paurushasthāpanam*, fol. 18b; 6. *daivanirākaraṇam*, fol. 22b; 7. (*paurushapratipādanam*), fol. 25a; 8. *daivani(rā)karaṇam*, fol. 27a; 9. *karmavicāraḥ*, fol. 30b; 10. *jñānāvatarāṇam*; 11. *vaktṛipri-chakalakṣaṇam*, fol. 37a; 12. *tattvajñamāhātmyavarṇanam*, fol. 40b; 13. *śamanirūpaṇam*, fol. 45b; 14. *mumukshuvicāranirūpaṇam*, fol. 50a; 15. *saṃtoshanirūpaṇam*, fol. 51b; 16. *sadācāranirūpaṇam*, fol. 53a; 17. (*nirvacanam*), fol. 56b; 18. *dṛiṣṭāntanirūpaṇam*, fol. 61a; 19. *pramāṇanirūpaṇam*, fol. 64b; 20. *sadācāranirūpaṇam*, fol. 66a.

303. Foll. 336.

Utpattiprakaraṇam, in 122 *sargas* with nearly 6000 couplets.

List of the *sargas*: 1. *bandhahetuvarṇanam* ends fol. 9b; 2. *ādyasṛiṣṭīkartṭivārṇanam*, fol. 13b; 3. *bandhahetuvarṇanam*, fol. 16a; 4. *prakaraṇārthakalpanam*, fol. 21b; 5. *mūlakāraṇadevasvarūpavarṇanam*, fol. 24a; 6. *mumukshuprayatnopadeśaḥ*, fol. 25b; 7. *jagadādi-dṛiṣyāsattāpratijñā*, fol. 29b; 8. *sacchāstranirūpaṇam*, fol. 30b; 9. *paramakāraṇavarṇanam*, fol. 35a; 10. *mahākālpāntāvaśiṣṭaparamabhāvavarṇanam*, fol. 39b; 11. *paramārthavarṇanam*, fol. 42a; 12. *jagadutpattivarṇanam*, fol. 45a; 13. *svayambhūtpattivarṇanam*, fol. 49a; 14. *brahmapratipādanam*, fol. 54b; 15. *Maṇḍapopākhyāne rājavarṇanam*, fol. 57b; 16. *Maṇḍapākhyāne rājñīparivedanam*, fol. 60b; 17. *Lilopākhyāne saṃdeharāśhṭravarṇanam*, fol. 64b; 18. *Lilopākhyāne sakalajagadbhṛāntipratipādanam*, fol. 67b; 19. *Lilopākhyāne brāhmaṇama-raṇam*, fol. 69b; 20. *Lilopākhyāne paramārthapratipādanam*, fol. 72a; 21. *viśrāntiyupadeśaḥ*, fol. 77b; 22. *viññānābhyaśavarṇanam*, fol. 80a; 23. *Lilopākhyāne Lilāprajñādevyor jñānadehā-kāśagamanam*, fol. 81a; 24. *Lilopākhyāne gaganavarṇanam*, fol. 85b; 25. *Lilopākhyāne bhūtalokavarṇanam*, fol. 87b; 26. *Lilopākhyāne siddhadarśanahetukathanam*, fol. 91b; 27. *janmāntaravarṇanam*, fol. 95b; 28. *girigrāmavarṇanam*, fol. 100a; 29. *paramākāśavarṇanam*, fol. 104b; 30., fol. 108a; 31. *gaganavarayud-dhaprekshikāstitāvaravarṇanam*, fol. 110b; 32. *āhāvārambhaṇam*, fol. 111b; 33. *senayoḥ prathamapātavarṇanam*, fol. 115a; 34. *raṇaprekshakajanoktivarṇanam*, fol. 118b; 35. *raṇavarṇanam*, fol. 120b; 36. *janapadavarṇanam*, fol. 123b; 37. *Lilopākhyāne janapadavarṇanam*, fol. 127a; 38. *Lilopākhyāne āhāvavarṇanam*, fol. 130; 39. *nīśācarakulārātrirāṅgaṇavar-*

ṇanam, fol. 132b; 40. *Līlopākhyāṇe samarasamanam* (no. 2442a has *samarasamanantasmṛityanubhavaḥ*), fol. 137b; 41. *Līlopākhyāṇe bhrāntivicāravaraṇanam*, fol. 141b; 42. *Līlopākhyāṇe svapnapurushasatyatvanirūpaṇam*, fol. 144b; 43. *Līlopākhyāṇe agnidāhavarṇanam*, fol. 149a; 44. *Līlopākhyāṇe agnidāharātriyaṇḍhe jagadbhramavarṇanam*, fol. 153a; 45. *Līlopākhyāṇe satyakāmasatyasaṃkalpāstitā*, fol. 154b; 46. *Līlopākhyāṇe Vidūrathaniryaṇa(m)*, fol. 156a; 47. *Līlopākhyāṇe Vidūrathasindhusamāgamah*, fol. 158b; 48. *Līlopākhyāṇe āyudhavarṇanam*, fol. 163a; 49. *Līlopākhyāṇe tṛtīyāstrayuddham*, fol. 165a; 50. *Līlopākhyāṇe Vidūrathamaraṇavarṇanam*, fol. 168a; 51. *Sindhurāśhṭravarṇanam*, fol. 169b; 52. *marāṇasamanantaradehapratibhāvarṇanam*, fol. 173a; 53. *saṃśṛitavidavedyā*, fol. 175b; 54. *Līlopākhyāṇe marāṇavicārah*, fol. 181a; 55. *saṃsāramaraṇāvasthavarṇanam*, fol. 187a; 56. *marāṇasāyanānāntaram*, fol. 190a; 57. *Līlopākhyāṇe svapnārthasya vicārah*, fol. 193b; 58. (*Padmajīvanam*), fol. 196a; 59. *Padmanirvāṇam*, *Līlopākhyāṇam samāptam*, fol. 197a; 60. *prayojanavarṇanam*, fol. 201b; 61. *jagatsvarūpavarṇanam*, fol. 204b; 62. *daivaśabdārthavicārah*, fol. 207a; 63. *cittāvikārah*, fol. 207b; 64. *bijāṅkuranirṇayah*, fol. 210a; 65. *jīvavicārah*, fol. 210b; 66. *saṃśṛitiparamayogaḥ*, fol. 212a; 67. *satyopadeśaḥ*, fol. 218a; 68. *rākshasīvarṇanam*, fol. 219a; 69. *Sūcyupākhyāṇe vishūcikāmantrakathanam*, fol. 220b; 70. *Sūcīvyavahāravaraṇanam*, fol. 226a; 71. *Sūcīkāparidevanam*, fol. 228a; 72. *Sūcītapahprabhāva(varṇanam)*, fol. 229b; 73. *Sūcītapovarṇanam*, fol. 232b; 74. *Sūcītapahparipākavarṇanam*, fol. 234a; 75. *Sūcyupākhyāṇe Sūcīśārīrālābhah*, fol. 235a; 76. *vādhikānyāyah(?)*, fol. 236a; 77. *rākshasīvicārah*, fol. 237b; 78. *rākshasīvarṇanam*, fol. 239b; 79. *rākshasīprasānah*, fol. 241b; 80. *praśnabhedanam*, fol. 245b;

81. *paramārthapiṇḍikaraṇam*, fol. 251b; 82. *rākshasīsauhārdam*, fol. 254a; 83. *Sūcyupākhyāṇe Kandarāpūjanam*, *Sūcyupākhyāṇam sampūrṇam*, fol. 254b; 84. *mano'ṅkurotpattikathanam*, fol. 257a; 85. *brahmādityasamāgamah*, fol. 259a; 86. *aindavasamādhānam*, fol. 261a; 87. *jagaddaśavarṇanam*, fol. 261b; 88. *aindavanirūpaṇam*, fol. 262b; 89. *Kṛitrimendravākyam*, fol. 264b; 90. *Kṛitrimendrahalyānurōgaḥ*, fol. 265a; 91. *jīvāvataranakramopadeśaḥ*, fol. 268a; 92. *manomāhātmyavarṇanam*, fol. 270a; 93. (*utpattidarśanaḥ*, MS. no. 2442a, fol. 171b), fol. 271a; 94. *brahmaṇaḥ sarvaṃ samutpadjata iti kathanam*, fol. 273a; 95. *karmapurushayor aikātmyapratipādanam*, fol. 276a; 96. *manaḥsaṃjñāvicārah*, fol. 280b; 97. *vidāśamāhātmyam*, fol. 282a; 98. *cittopākhyāṇam*, fol. 283b; 99. *cittopākhyāṇam sampūrṇam*, fol. 285b; 100. *cittacikitsāpūrvakam cittotpattivarṇanam*, fol. 288a; 101. *Bālakākhyāyikā*, fol. 289b; 102. *upadeśakaraṇam*, fol. 291b; 103. *cittamāhātmyam*, fol. 293a; 104. *aindraajālopākhyāṇe nṛipavyāmohaḥ*, fol. 295a; 105. *indraajālopākhyāṇe rājāvabodhaḥ*, fol. 296a; 106. *indraajālopākhyāṇe cāṇḍālīvivāhaḥ*, fol. 299a; 107. *indr. āpadvarṇanam*, fol. 301a; 108. *indr. akāṇḍavarṇanam*, fol. 302b; 109. *cāṇḍālopākhyāṇe cāṇḍālatvavyapagamaḥ*, fol. 303b; 110. *cittavarṇanam*, fol. 306b; 111. *cittacikitsā*, fol. 309a; 112. *mukharaveṇopadeśaṃśakathanam*, fol. 310a; 113. *avidyāvarṇanam*, fol. 313a; 114. *yathākathitadoshaparihāropadeśaḥ*, fol. 316b; 115. *sukhaduḥkhabhoktrivopadeśaḥ*, fol. 318a; 116. *sādhakajanmāvatārah*, fol. 320b; 117. *ajñānabhūmikavarṇanam*, fol. 322a; 118. *jñānabhūmikopadeśaḥ*, fol. 324a; 119. *hemormyupadeśaḥ*, fol. 326a; 120. *cāṇḍālīśocanam*, fol. 328b; 121. *cittābhāva-pratipādanam*, fol. 331b; 122. *svarūpanirūpaṇam*, fol. 335a.

Compare Weber's Cat., p. 187, no. 642.

304. Foll. 160.

Sthitiprakaraṇam, in 62 *sargas* with about 2400 couplets.

List of the *sargas* : 1. *janyanirākaraṇam* ends fol. 4a; 2. *bījopanyāsaḥ*, fol. 6b; 3. *jagadanantavarṇanam*, fol. 8a; 4. *sthityaṅkura-kalanam*, fol. 8b; 5. *Bhārgavopākhyāne Bhārgavaśa(ṃ)valanam*, fol. 9b; 6. *Bhārgavamanorājyam*, fol. 10b; 7., fol. 11b; 8. *Bhārgavopākhyāne (vi)vidhajanmānubhavaḥ*, fol. 12b; 9. *Bhārgavakalevaravarṇanam*, fol. 13b; 10. *Bhārgavopākhyāne Kālavacanam*, fol. 17b; 11. *Bhārg. saṃsārapravṛttidarśanam*, fol. 21b; 12. *Bhārg. saṃsārotpattivistāvaravarṇanam*, fol. 22b; 13. *Bhṛigusamāśvāsanam*, fol. 23b; 14. *Bhārgavajanmāntarasmaranam*, fol. 25b; 15. *Bhārgavaparidevanaprasaṅgopadeśaprakaraṇam*, fol. 28b; 16. *Śuktasya punarjīvanam*, fol. 30a; 17. *manorājyasammelanam*, fol. 32b; 18. *jīvanakhaṇḍāvatārah*, fol. 37b; 19. *jāgratsvapnasu-plturyasvarūpavicārah*, fol. 40a; 20. *manorūpavarṇanam*, fol. 40b; 21. *viññānavādaḥ*, fol. 44b; 22. *anuttamapadaśīrāntivarṇanam*, fol. 46b; 23. *śārīranagaravibhūtiyogaḥ*, fol. 50a; 24. *manasyasattāpratipādanam*, fol. 51a; 25. *Dāmaṇyālakaṭotpattiḥ*, fol. 54a; 26. *Dāmaṇyālakaṭa*, fol. 57a; 27. *pitāmahavākyaṃ*, fol. 58b; 28. *Dāmaṇyālakaṭapunar्यuddhavarṇanam*, fol. 61b; 29. *Dāmaṇyālakaṭopākhyāne asurapari-bhramśaḥ*, fol. 63b; 30. *Dāmaṇyālakaṭāntara-citravarṇanam*, fol. 64b; 31. *sadasannirākaraṇam*, fol. 68a; 32. *Dāmaṇyālakaṭopākhyāne sadācāranirūpaṇam*, fol. 72a; 33. *Dāmaṇyālakaṭopākhyāne 'haṃkāravicārah*, fol. 79a; 34. *Dāmaṇyālakaṭopākhyānaṃ samāptam*, fol. 81b; 35. *upaśamavarṇanam*, fol. 87b; 36. *cidāditya-svarūpavarṇanam*, fol. 90a; 37. *upaśamasvarūpavarṇanam*, fol. 92a; 38. *upaśamavarṇanam*, fol. 96a; 39. *sarvaikatvapratipādanam*, fol. 101a; 40. *brahmaivedaṃ sarvaṃ jagad iti*

pratipādanam, fol. 104a; 41. *avidyākathanam*, fol. 106b; 42. *jīvāvataraṇam*, fol. 109b; 43. *jīvanicayasthānopadeśaḥ*, fol. 111b; 44. *saṃsārāvataraṇapratipādanopadeśaḥ*, fol. 114b; 45. *yathābhūtārthayogopadeśaḥ*, fol. 118a; 46., fol. 119b; 47. *jagadvāsananirṇayayogopadeśaḥ*, fol. 124b; 48. *Dāśūropākhyāne Dāśūraraprādānavarṇanam*, fol. 127a; 49. *Dāśūrakadamba-varṇanam*, fol. 129b; 50. *Dāśūradigavalokanam*, fol. 130a; 51. *Dāśūrasutānubodhanam*, fol. 131b; 52. *viḥhavavarṇanam*, fol. 133a; 53. *saṃsāra-nagaravikalpayogavicārah*, fol. 136a; 54. *Dāśūropākhyāne saṃkalpacikitsā*, fol. 138a; 55. *Dāśūramelanam*, fol. 141a; 56. *(karṭṛitva)vicārayogopadeśakaraṇam*, fol. 144b; 57. *pūrṇāśaya-svarūpavarṇanam*, fol. 149a; 58. *kacagāthā*, fol. 150a; 59. *Śrīkamalajavyavahāravarṇanam*, fol. 154a; 60. *vicārapurushanirṇayaprasaṅgopadeśajīvāvatārah*, fol. 156a; 61. *jananamaraṇasaṃsthitiḥ*, fol. 158a; 62., fol. 159.

The scribe has added :

यदि हृदयनियोगाच्चेत्तनी धातिभावान्
नयनचलनसंगाद्बोद्धव्यं तद्वत् ।
लिखितमकृतबुद्ध्या यन्मया पुस्तकेऽस्मिन्
करकृतमपराधं खनुमहेतु सन्तः ॥ १ ॥
यादृशं०

हस्ताक्षरज्यैरामजीनामरामसहा

305. Foll. 261.

Upaśamaprakaraṇam, in 93 *sargas* with about 4270 couplets.

List of the *sargas* : 1. *prathamam āhnikavarṇanam* ends fol. 3b; 2. *upadeśānuvarṇanam*, fol. 6a; 3. *sabhāsaṃsthānam*, fol. 8a; 4. *Rāghavapraśnaḥ*, fol. 10a; 5. *praśamopadeśaḥ*, fol. 13b; 6. *prathama upadeśaḥ*, fol. 15a; 7. *ākāśaphalaprapṭivajñānasamprāptikramasūca-nam*,* fol. 15b; 8. *siddhagītā*, fol. 19a; 9.

* No. 2205 has *ākāśaphalaprapṭivajñāna*°.

janakavitarkah, fol. 24a; 10. niścayaḥ, fol. 25b; 11. cittānuśāsanam, fol. 26b; 12. prajñā-māhātmyam, fol. 29a; 13. manonivāraṇam, fol. 37b; 14. svacittanirūpaṇam, fol. 42b; 15. trishṇāvarṇanam, fol. 44b; 16. trishṇācīkīṭṣā, fol. 46a; 17. trishṇāvicchedopadeśaḥ, fol. 48b; 18. jīvanmuktavarṇanam, fol. 53a; 19. pāvana-bodhanam, fol. 55a; 20. pāvanavijñānaprāptiḥ, fol. 57b; 21. trishṇācīkīṭṣāyogotpattiḥ, fol. 60a; 22. Virocanaśmaranam, fol. 63b; 23. Virocana-vacanam, fol. 65a; 24. cittavicīkīṭṣāyogopadeśaḥ, fol. 70a; 25. Balicintāsiddhāntayogaḥ, fol. 71b; 26. Balyupadeśayogaḥ, fol. 72b; 27. Balivi-śrāntiḥ, fol. 75a; 28. Balisamādhānavarṇanam, fol. 76b; 29. Baler vijñānaprāptiḥ, fol. 80a; 30. Prahrādapariviśrāntau Hiranyakaśīpuvadhah, fol. 82a; 31. Prahrādanirvāṇe Nārāyaṇakara-ṇam, fol. 85b; 32. Vibudhavākyam, fol. 87a; 33. Nārāyaṇagamanam, fol. 89a; 34. Prahrā-dātmayogaḥ, fol. 96a; 35. bra(h)matātmalābhā-cintā, fol. 102a; 36. prātma(r. ātma)stavanam, fol. 107b; 37. asuramaṇḍalavyākulabhavaḥ, fol. 108b; 38. paramēśvaravitarakaḥ, fol. 110b; 39. Nārāyaṇavacanopanyāsah, fol. 113b; 40. Prahlā-dabodhanam, fol. 116a; 41. Prahlādābhishekaḥ, fol. 118a; 42. Prahrādasya vyavasthā, fol. 120a; 43. Prahrādaviśrāntiḥ, fol. 122b; 44. Gādhivi-nāśanam, fol. 124b; 45. Gādhivṛttānte śvapa-carāṅgyalābhah, fol. 127a; 46. Gādhivṛttānte rāṅgyabhraṃśah, fol. 129b; 47. Gādhivṛttānte pratyakṣhāvalokanam, fol. 133a; 48. Gādhivṛttānte māyāmahatkathanam, fol. 136b; 49. Gādhivṛttāntah, fol. 139b; 50. Rāghavāśaya-viniyogaḥ, fol. 146b; 51. Uddālakamanorathah, fol. 148b; 52. Uddālakavicārah, fol. 153b; 53. Uddālakavilāsah, fol. 159b; 54. Uddālakavi-śrāntiḥ, fol. 165b; 55. Uddālakanirvāṇam, fol. 168a; 56. dhyānācārah, fol. 172a; 57. bheda-nirāśah, fol. 173b; 58. Su(raghu)vṛttānte Mān-ḍavyopadeśah, fol. 176b; 59. Suraghuviśrāntiḥ,

fol. 178a; 60. Suraghuvṛttānte Suraghunirvā-ṇam, fol. 178b; 61. Suraghuparighasamāgamah, fol. 180a; 62. samādhiniścayaḥ, fol. 181a; 63. Suraghuparighaniścayaḥ, fol. 182a; 64. upadeśah, fol. 184a; 65. Bhāsavilāsavṛttānte Sahyagiri-varṇanam, fol. 185a; 66. anityapratipādanam, fol. 186b; 67. antaḥsaṃsargavicārah, fol. 188b; 68. saṅgavicārayogopadeśah, fol. 191a; 69. śāntasamāyātayogopadeśah, fol. 192a; 70. asaṃ-saṅgavikalpopadeśah, fol. 194a; 71. saṃsāro-padeśah(?), fol. 198b; 72. mokṣasvarūpopadeśah, fol. 200b; 73. svātmavicārah, fol. 202b; 74. vairāgyopadeśah, fol. 207a; 75. muktāmukta-vicārah, fol. 209b; 76. saṃsārasāgarasāmyapra-tipādanam, fol. 210b; 77. jīvanmuktasvarūpa-varṇanam, fol. 213a; 78. yogavarṇanam, fol. 216b; 79. samyakjñānalakṣaṇanirūpaṇam, fol. 217b; 80. drīśyadarśanasambandhaḥ, fol. 220a; 81. cittāsattāpratipādanam, fol. 221a; 82. indriyānuśāsanayogopadeśah, fol. 225b; 83. cittasattāvicārayogopadeśah, fol. 228a; 84. Vītahavyamanojagadvarṇanam, fol. 230b; 85. Vītahavyasamādhivyogopadeśah, fol. 232a; 86. indriyavarganirākaraṇopadeśah, fol. 234b; 87. Vītahavyanirvāṇopadeśah, fol. 236a; 88. Vīta-havyaviśrāntiḥ, fol. 237b; 89. sadvilāsavicāra-yogopadeśah, fol. 240b; 90. cittopadeśavicāra-yogaḥ, fol. 242a; 91. saṃśṛitibījavicārayogopa-deśah, fol. 250a; 92. saṃśṛitinirākaraṇakrama-yogopadeśah, fol. 254a; 93. samadarśanam, fol. 261a.

Date of this volume : संवत् १८५१.

306. Foll. 298.

Nirvāṇaprakaraṇasya pūrvārdham, in 129 sargas with about 5460 couplets. As the 111th sarga has no number, the MS. seems to have only 128 sargas.

List of the sargas : 1. divasavyavahāravar-ṇanam ends fol. 4a; 2. viśrāntisudṛiḍhikaraṇam,

fol. 7a; 3. *brahmaikyapratipādanam*, fol. 8b; 4. *cittābhāvapratipādanam*, fol. 9a; 5. *Rāghava-viśrāntivaraṇam*, fol. 10a; 6. *mohamāhātmyam*, fol. 14a; 7. *ajñānamāhātmyaprasaṃsanam*, fol. 18b; 8. *avidyālatāvilāśopadeśaḥ*, fol. 20a; 9. *avidyānirākaraṇam*, fol. 22b; 10. *avidyācikitsā*, fol. 25a; 11. *jīvanmuktaniścayayogopadeśaḥ*, fol. 30b; 12. *jīvanmuktasaṃśayanirūpaṇam*, fol. 32a; 13. *jñānayogopadeśaḥ*, fol. 33a; 14. *Bhūṣuṇḍopākhyāne Meruśikharavarṇanam*, fol. 34b; 15. *Bhūṣuṇḍadarśanam*, fol. 36b; 16. *Bhūṣuṇḍasamāyogaḥ*, fol. 37b; 17. *Bhūṣuṇḍasvarūpavarṇanam*, fol. 38a; 18. *mātrivyaavahā-ravarṇanam*, fol. 40b; 19. *ālayalābhah*, fol. 42b; 20. *Bhūṣuṇḍasvarūpaṇam* (!), fol. 44b; 21. *cirajīvitavṛttāntakathanam*, fol. 47b; 22. *cirajīvitavarṇanam*, fol. 50a; 23. *Bhūṣuṇḍopākhyāne samādhānaśaṃkalpanirākaraṇam*, fol. 52a; 24. *prāṇavicāraṇam*, fol. 54b; 25. *samādhivarṇanam*, fol. 58a; 26. *Bhūṣuṇḍopākhyāne cirajīvitahetukathanam*, fol. 59b; 27. *Bhūṣuṇḍopākhyānam*, fol. 60b; 28. *paramārthayogopadeśaḥ*, fol. 64b; 29. *jagataḥ paramātmamayatvavarṇanam*, fol. 71b; 30. *mokṣhopākhyāne ce(r.cai)tyonmukha-cittavicāraḥ*, fol. 77a; 31. *manapṛāṇaikyapratipādanam*, fol. 80b; 32. *dehapatavicāraḥ*, fol. 83b; 33. *dvaitaikyapratipādanam*, fol. 87a; 34. *śrī-parameśvaropadeśaḥ*, fol. 89b; 35. *devatāmayaḥ*, fol. 91b; 36. *parameśvaravarṇanam*, fol. 92b; 37. *niyatiniṣṭyam*, fol. 95a; 38. *bāhyapūjanam*, fol. 97a; 39. *devārcanavidhiḥ*, fol. 100b; 40. *devatātattvavicāraḥ*, fol. 101a; 41. *jaganmithyātvapratipādanam*, fol. 105a; 42. *paramātmābhīdhanam*, fol. 107a; 43. *viśrāntivarṇanam*, fol. 109a; 44. *cittasattāsūcanam*, fol. 111a; 45. *mahācīvitikalpopākhyānam*, fol. 113a; 46. *Śilākośopadeśaḥ*, fol. 115a; 47. *cidghanopadeśaḥ*, fol. 117b; 48. *brahmaikātmapratipādanam*, fol. 118b; 49. *saṃsṛitivicārayogaḥ*, fol. 120b; 50. *akṣarasamvedavicārayogopadeśaḥ*, fol. 124b;

51. *indriyārthopalambhavicāraḥ*, fol. 130b; 52. *Nārāyaṇāvatāraḥ*, fol. 132b; 53. *Arjuneypākhyāne Arjunopadeśaḥ*, fol. 137b; 54. *Arjunopākhyāne ātmajñānopadeśaḥ*, fol. 140a; 55. *Arjunopākhyāne jīvatattvanirṇayaḥ*, fol. 142a; 56., fol. 145b; 57. *Arjunaviśrāntivarṇanam*, fol. 146b; 58. *Arjunopākhyānam samāptam*, fol. 147b; 59. *pratyagātmābodbodhaḥ*, fol. 150b; 60. *viśvūtiyogopadeśaḥ*, fol. 151b; 61. *jagatsvapnakathanam*, fol. 153b; 62. *svapnaśatarudriye bhikṣhusaṃsā-rodāharaṇam*, fol. 155b; 63. *svapnaśatarudriyopākhyānam*, fol. 159b; 64. *gaṇatvaprapṛtiḥ*, *svapnarudriyaṃ samāptam*, fol. 161b; 65. *vidyottaravismayavarṇanam*, fol. 162b; 66. *bhikṣhusaṃsṛitikathanam*, fol. 164a; 67., fol. 166a; 68. *mahāmaunayatnopadeśaḥ*, fol. 167b; 69. *prāṇamanāśaṃyogavivarṇanam*, fol. 171a; 70. *Vetālaprasnaḥ*, fol. 172a; 71. *maṇḍapavarṇanam*, fol. 172b; 72. *Vetālaprasnabhedah*, fol. 173b; 73. *Vetālopākhyāne*, fol. 174a; 74. *Bhagīrathopadeśaḥ*, fol. 176a; 75. *Bhagīrathanirvāṇam*, fol. 176b; 76. *Gargāvataraṇam*, fol. 177b; 77. *Śikhidhvajavilāśakathanam*, fol. 179b; 78. *Cūḍālāprabodhā*, fol. 181b; 79. *Cūḍālātma-lābhah*, fol. 182b; 80. *pañcakavilāśaḥ*, fol. 187b; 81. *agnīśomavidhāraṇam*, fol. 194a; 82. *aṇi-mādīlābhayogopadeśaḥ*, fol. 195b; 83., fol. 196b; 84. *Śikhidhvajappravrajyā*, fol. 198b; 85. *sukha-vicārayogopadeśaḥ*, fol. 204b; 86. *Kumbhajanmakathanam*, fol. 206a; 87. *Śikhidhvajābodbodhanam*, fol. 108b; 88. *Śikhidhvajopākhyāne cintāmaṇyupākhyānam*, fol. 209b; 89. *gajendropākhyānam*, fol. 211a; 90. *cintāmaṇisādhakavṛttāntavivarṇanam*, fol. 213a; 91. *vāraṇavṛttāntanirūpaṇam*, fol. 214a; 92. *sarvatyāgaḥ*, fol. 216b; 93. *Śikhidhvajābodbodhanam*, fol. 220a; 94. *Śikhidhvajābodbodhanam*, fol. 225a; 95. *Śikhidhvajaviśrāntiḥ*, fol. 227a; 96. *Śikhidhvajābodbodhanam*, fol. 230b; 97. *Śikhidhvajaprabodhanam*, fol. 232b; 98. *Śikhidhvajābodbodhanam*,

fol. 234b; 99., fol. 236a; 100. *Śikhidhvaja-paramavibodhanam*, fol. 237b; 101. *Śikhidhvajabodhanam*, fol. 241a; 102. *Śikhidhvajasamādhāna(m)*, fol. 242a; 103. *Kumbhapunarāgama-yogopadeśaḥ*, fol. 244b; 104. *jīvanmuktivyavahārapratipādanam*, fol. 247a; 105. *Śikhidhvajopākhyāne stritvalābhaḥ*, fol. 249b; 106. *Līlāvivāhaḥ*, fol. 252a; 107. *Śakragamanam*, fol. 253b; 108., fol. 255b; 109. *Cūḍālāprakaṭikaraṇam*, fol. 258b; 110., fol. 259b; 111., fol. 260b; 112. *Kacaprabodhaḥ*, fol. 262b; 113. *mithyāpurushopākhyāne ākāśarakṣhaṇam*, fol. 263b; 114. *mithyāpurushopākhyānam*, fol. 265a; 115. *yogopadeśaḥ*, fol. 266b; 116. *vratatraya-nirūpaṇam*, fol. 268a; 117., fol. 269a; 118., fol. 269b; 119., fol. 270b; 120., fol. 271b; 121., fol. 273a; 122., fol. 274a; 123. *Ikshvākuprabodhanam*, fol. 275a; 124., fol. 275b; 125. *mṛigavyādhīyam*, fol. 277b; 126., fol. 278a; 127. *paramārthasvarūpavarṇanam*, fol. 285a; 128. *Bharadvājānuśāsanam*, fol. 290a; 129. *Rāmamyutthānam*, fol. 298a.

307. Foll. 230.

Nirvāṇaprakaraṇasya uttarārddham, sargas 1-76, śl. 9, with about 2870 couplets.

List of the *sargas*: 1. *icchācikitsāyogopadeśaḥ*, fol. 4a; 2. *karmabījadāhayogopadeśaḥ*, fol. 8a; 3. *drīśyopāśamayogopadeśaḥ*, fol. 10b; 4. *ahantānirāsaḥ*, fol. 14b; 5. *vidyādhara-praśnaḥ*, fol. 15b; 6. *vairāgyavarṇanam*, fol. 20a; 7. *jagadvāksha(r. jagajjāla?)bījavarṇanam*, fol. 22a; 8. *māyāmaṇḍapavarṇanam*, fol. 24a; 9. *citkacana(?)yogopadeśaḥ*, fol. 25b; 10. *sargāpavargapratipattiyogopadeśaḥ*, fol. 27b; 11. *yathābhūtārthavedanam*, fol. 29a; 12. *saṃkalpasargayor aikeyapratipattiḥ*, fol. 33a; 13. *Indropākhyāne trasareṇvantarasāṅghavarṇanam*, fol. 35a; 14. *sargasamkalpayor aikeyapratipādanam*, fol. 37a; 15. *vidyādharanirvāṇam*, fol. 38b;

16. *vidyādharopākhyāne vidyādharanirvāṇam*, fol. 39b; 17. *ahamtvasattāyogopadeśaḥ*, fol. 41a; 18. *jagajjālakośasādharmayogopadeśaḥ*, fol. 45b; 19. *virādātma-varṇanam*, fol. 49b; 20. *jīvanir-nayayogopadeśaḥ*, fol. 51a; 21. *jñānavijñānavi-cāraḥ*, fol. 53a; 22. *sukhayogopadeśaḥ*, fol. 58b; 23. *Maṅkinirvāṇam*, fol. 62a; 24. *Maṅkivairāgyavarṇanam*, fol. 64a; 25. *Maṅkibodhanam*, fol. 66b; 26. *Maṅkinirvāṇasamāptiḥ*, fol. 69b; 27., fol. 71a; 28. *tattvasiddhāntapratipādanam*, fol. 73b; 29. *bhāvanāpratipādanam*, fol. 80a; 30. *paramārthopanyāsayogaḥ*, fol. 82b; 31. *nirvāṇayuktyupadeśavarṇanam*, fol. 85; 32. *satyāvabodhanopadeśaḥ*, fol. 88a; 33. *satyārtho-panyāsayogaḥ*, fol. 91a; 34., fol. 94a; 35. *parabrahmasvarūpavarṇanam*, fol. 97a; 36. *saṃsārabījakathanam*, fol. 100a; 37. *drīśyā-drīśyopayogaḥ*, fol. 106b; 38. *nirvāṇavarṇanam*, fol. 110a; 39. *Vasishṭhagītāsu svabhāvaviśrānti-yogopadeśaḥ*, fol. 113; 40. *Vasishṭhagītāsu ātmaviśrāntikathanam*, fol. 114b; 41. *svarūpa-viśrāntyartham upadeśakaraṇam*, fol. 115a; 42. *nirvāṇopadeśaḥ*, fol. 120a; 43. *brahmaikatānato-padeśaḥ(?)*, fol. 124b; 44. *manovipadvarṇanam*, fol. 128b; 45. *Harīṇakopākhyāne*, fol. 133b; 46. *sāmyāvabodhana(m)*, fol. 135a; 47. *mumu-kshuprathamopakramaḥ*, fol. 139a; 48. *viveka-māhātmyam*, fol. 142a; 49. *sarvāpāśāntiḥ*, fol. 146b; 50. *jīvasatyakaprakāravarṇanam*, fol. 148b; 51. *viśrāntiyogopadeśaḥ*, fol. 152a; 52. *brahmasvarūpavarṇanam*, fol. 156b; 53. *nirvā-ṇavarṇanam*, fol. 158a; 54. *advaitaikyapratipādanam*, fol. 161a; 55. *jagataḥ paramārthamayavarṇanam*, fol. 162b; 56. *ākāśamandira-vasishṭhasamādhānavarṇanam*, fol. 165a; 57. *viditavedyāhaṃkāravicāraḥ*, fol. 167a; 58. *sargabrahmatvapratipādanam*, fol. 169a; 59. *jagajjālavarṇanam*, fol. 173b; 60. *jagajjālavar-ṇanam*, fol. 179a; 61. *jagadākāśaibodhaḥ*, fol. 183a; 62. *cidaikyavākyaṃ*, fol. 186b; 63.

jagattattvairkyapratipādanam, fol. 190a; 64. *pāshānopākhyāne vidyādhārivyasanavarṇanam*, fol. 194b; 65. *vidyādhārījanmavyavahāravarṇanam*, fol. 197a; 66. *śilāntaravarṇanam*, fol. 199a; 67. *abhyāsaprasaṃsānāmav°*, fol. 202a; 68. *pramāṇapratīśiddhyādṛīśyānupapattiv°*, fol. 205b; 69. *sargaprāptih*, fol. 207b; 70. *śilāntar-jagatpitāmahavākhyāni*, 210a; 71. *kalpakshobhaḥ*, fol. 214b; 72. *nirvāṇam*, fol. 217a; 73. *virāḍātmanavarṇanam*, fol. 221a; 74. *virāḍātmanav°*, fol. 224b; 75. *mahākālpāntāgniv°*, fol. 230a; 76. *śl. 1-9*, fol. 230b.

308. Foll. 231 (231-461).

Nirvāṇaprakaraṇasya uttarārddham, sarga 76, *śl. 10 to sarga 138, śl. 9*, with about 2760 couplets.

List of the *sargas* : 76. *pushkarāvarttaḍam-barah* ends fol. 232b; 77. *pushkarāvarttavṛṣi-ṭivisaṃśṭulajagadvarṇanam*, fol. 235b; 78. *ekārṇavavarṇanam*, fol. 237a; 79. *vāsanābhāvapratipādanam*, fol. 242b; 80. *bhrāntimātratvapratipādanam*, fol. 248a; 81. *pāshānopākhyāne kālurātrivarṇanam*, fol. 256b; 82. *pāshānopākhyāne Śiva(sva)rūpavarṇanam*, fol. 259b; 83. *Viśvarūpadarśanam*, fol. 261b; 84. *Śiva-śaktivarṇanam*, fol. 266b; 85. *pāshānopākhyāne prakṛitipurushakramavarṇanam*, fol. 268a; 86. *jagadanyavarṇanam*, fol. 272a; 87. *pārthi-vajagadānantyapratipādanam*, fol. 277a; 88. *bhūmaṇḍalāśayavarṇanam*, fol. 279a; 89. *drīśyaprakāśapratipādanam*, fol. 280b; 90. *jajajagadvarṇanam*, fol. 283a; 91. *(taijasa)-jagattve(sic)varṇanam*, fol. 288b; 92. *paramārthasargayor aikyapratipādanam*, fol. 293b; 93. *ākāśamaṇḍapasiddhasamāgamagāthāvarṇanam*, fol. 300a; 94. *piśācavarṇanaprasaṅgena jagadbrahmaṇor aikyapratipādanam*, fol. 306b; 95. *pāshānopākhyāne Vasishṭhaśarīravarṇanam*,

fol. 308b; 96. *amaratvapratipādanam*, fol. 311b; 97. *vivekiviralatvapratipādanam*, fol. 316a; 98. *saṁjjanasamāgamaprasaṃsāvarṇanam*, fol. 317b; 99. *paramārthanirūpaṇam*, fol. 321b; 100. *nāstikyanirākaraṇam*, fol. 327a; 101. *paramopadeśaḥ*, fol. 329b; 102. *maraṇādyabhāvopadeśaḥ*, fol. 333b; 103. *sakalabhāvābhāvopadeśena paramārthaikatāpratipādanam*, fol. 342b; 104. *jagadasa(t)tāpratipādanam*, fol. 343b; 105. *jāgratsvapnai(kyam)*, fol. 347b; 106. *kāryakāraṇanirāśavarṇanam*, fol. 352a; 107. *avidyābhāvapratipādanam*, fol. 353a; 108. *avidyopākhyāne avidyākshepaṇepārthivasamrambhavarṇanam*, fol. 356b; 109. *agnipraveśād dehalābhah*, fol. 358b; 110. *saṃgrāmavarṇanam*, fol. 361b; 111. *caturdigatabaladravaṇam*, fol. 364b; 112. *balaparibhramśaḥ*, fol. 367a; 113. *samudravarṇanam*, fol. 369b; 114. *digdarśanam*, fol. 372b; 115. *vipaścidanucara(kṛitapadārtha)v°*, fol. 379a; 116. *śvakākakolilavarṇanam*, fol. 391a; 117. *padmabhramarahamsavarṇanam*, fol. 397a; 118. *hariṇamayūrabakamugdhādivarṇanam*, fol. 400b; 119. *pathikavirahavarṇanam*, fol. 405a; 120. *digantarākhyānam*, fol. 407b; 121. *vipaścinnirṇayah*, fol. 409a; 122. *arṇavaparīkramavarṇanam*, fol. 411a; 123. *vipaścidupākhyāne digviharaṇam*, fol. 412b; 124. *dvīpāntaravarṇanam*, fol. 414b; 125. *jīvanmuktakalanam*, fol. 420b; 126. *vipaścijjanmāntarācaraṇam*, fol. 425a; 127. *bhūgolakanirṇaye 'vidyopākhyāne bhūgolaḥ*, fol. 427b; 128. *brahmagītāsu brahmākāśavipaścijjagaccandra(da)rśanam*, fol. 431a; 129. *(vipaścinmṛigalābhah)*, fol. 435a; 130. *mṛigavahnipraveśaḥ*, fol. 437b; 131. *Bhāśasamśārav°*, fol. 443b; 132. *(Bhāśavarṇitasvajanmaparamparā)*, fol. 445a; 133. *mahāśavavarṇ°*, fol. 448a; 134. *śavopākhyāne devaparidevanav°*, fol. 452b; 135. *śavopāśamah*, fol. 453b; 136. *maśakavyādhābodhanam*, fol. 456b; 137. *jāgratsvapnasushuptaturīyav°*, fol. 461a.

309. Foll. 236 (462-697).

Nirvāṇaprakaraṇasya uttarārddham, sarga 138, śl. 10 to sarga 216, with about 3250 couplets.

List of the *sargas* : 138. (*citta*) *sarvātmakatā-pratipādanam* ends fol. 463b ; 139. *jagannāśav*°, fol. 469a ; 140. *hṛidayakalpanāv*°, fol. 473a ; 141. (*kalpāntarav*°), fol. 473b ; 142. *karmanirṇayaḥ*, fol. 476a ; 143. *vipāścidupākhyāne nirvāṇabodhopadeśaḥ*, fol. 481b ; 144. *padārthavicāraḥ*, fol. 485b ; 145. *jāgratsushuptavarṇanam*, fol. 490a ; 146. *śavopākhyāne sushuptavicāraḥ*, fol. 492a ; 147. *svapnopalabhanam*, fol. 494a ; 148. *svapnanirṇayaḥ*, fol. 497b ; 149. *kāraṇavicāraḥ*, fol. 501a ; 150. *paramopadeśaḥ*, fol. 504b ; 151. *abhāvadārśanam*, fol. 505b ; 152. *mūnirā-trisaṃkathāvarṇanam*, fol. 507a ; 153. *sarvai-kātmayapratipādanam*, fol. 508b ; 154. *yathābhū-tārthavarṇanam*, fol. 510a ; 155. *bhāvisampatti-varṇanam*, fol. 514a ; 156. *Sindhusambodhanam*, fol. 515b ; 157. *Sindhu(nirvāṇam)*, fol. 518b ; 158. *śavanirṇayaḥ*, fol. 519b ; 159. *vipāścitsaṃ-sārabhramavarṇanam*, fol. 524a ; 160. *svarganarakopalambhavarṇanam*, fol. 527b ; 161. *nir-vāṇavarṇanam*, fol. 531a ; 162. *avidyānirasanah*, fol. 533b ; 163. *indriyaśāstravarṇanam*, fol. 538a ; 164. *jagatparamātmanor aikyayogopadeśaḥ*, fol. 539b ; 165. *jāgratsvapnaikyopadeśaḥ*, fol. 541a ; 166. *śilopākhyānam*, fol. 544a ; 167. *jāgratsvap-nasushuptyabhāvapratipādanam*, fol. 547a ; 168. *śālabhañjikopadeśaḥ*, fol. 552b ; 169. *viśrāntacitta-varṇanam*, fol. 555b ; 170. *tattvajñavyavahāra-varṇanam*, fol. 558a ; 171. *dvaitaikye nirāma-yayogopadeśaḥ*, fol. 561b ; 172. *jagato brah-matvapratipādanam*, fol. 566a ; 173. *brahma-gītāsu paramārthopadeśaḥ*, fol. 569a ; 174. *brahmagītāsu nirvāṇopadeśaḥ*, fol. 571b ; 175. *paramārthagītāsu advaitayuktiḥ*, fol. 577a ; 176. *brahmagītāsu brahmāṇḍopākhyānam*, fol. 579a ;

177. *brahmagītāsu satyavarṇanam*, fol. 583a ; 178. *brahmagītāsu aindavopākhyānam*, fol. 587b ; 179. *brahmayatvapratipādanam*, fol. 589a ; 180. *brahmagītāsu tāpasopākhyānam*, fol. 591b ; 181. *brahmagītāsu Gauryāśramavarṇanam*, fol. 594a ; 182. *brahmagītāsu saptadvīpeśvaropākhyānam*, fol. 596b ; 183. *dvīpasaptakāśhṭaka-varṇanam*, fol. 601a ; 184. *Kundadantopadeśaḥ*, fol. 604a ; 185. *Kundadantaprabodhaḥ*, fol. 605b ; 186. *brahmagītāsu sarvaṃ khalv idam brahmeti pratipādanam*, fol. 612a ; 187. *jīvatvasaṃsṛiti-pratipādanam*, fol. 617a ; 188. *jīvarūpavarṇanam*, fol. 619a ; 189. *brahmaikatāpratipādanam*, fol. 620b ; 190. *Rāmaviśrāntiḥ*, fol. 628b ; 191. *mahāvādabodhanam*, fol. 630a ; 192. *viśrāntyupagamavarṇanam*, fol. 631b ; 193. *viśrāntika-thanam*, fol. 633a ; 194. *Rāmaviśrāntyupagamaḥ*, fol. 636b ; 195. *bodhaprakāśīkaraṇayogopadeśaḥ*, fol. 641b ; 196. *vaivādhīkopākhyāne cintāmaṇi-lābhaḥ*, fol. 643a ; 197. *śāstramāhātmyam*, fol. 645b ; 198. *samadṛishṭiprasaṃsā*, fol. 648b ; 199. *muktapurushasthānavarṇanam*, fol. 651b ; 200. *sādhuvāda(sa)paryādivarṇanam*, fol. 655b ; 201. *viśrāntiprakatīkaraṇayogopadeśaḥ*, fol. 657b ; 202. *ātmaśrāmāṅgīkaraṇam*, fol. 658b ; 203. *nirvāṇavarṇanam*, fol. 661a ; 204. *cidākāśai-kaṭāpratipādanam*, fol. 663a ; 205. *sarvakāraṇanirāsaḥ*, fol. 665b ; 206. *mahāpraśnaḥ*, fol. 668b ; 207. (*mahā*)*praśn(ottaram)*, fol. 671a ; 208. *mahā-praśnamokshaṇam*, fol. 673b ; 209. *sarvāstit-vānubhūtidārśanam*, fol. 676b ; 210. *dvaitaikyo-palambhanirāsaḥ*, fol. 679b ; 211. *paramārtho-padeśaḥ*, fol. 681b ; 212. *paramārthanirūpaṇam* ; 213. *prāktanarāmaśishyatvopākhyānam*, fol. 687b ; 214. *mahotsavavarṇanam*, fol. 692a ; 215. *Va-sishṭhabrahmadārśanam*, fol. 694 ; 216., fol. 696b.

Date : संवत् १८५१ । लिखितं ब्राह्मणं नन्दराम का-
स्याम् . . .

[H. T. COLEBROOKE.]

2415.

2941. Foll. 873; size $13\frac{7}{8}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.; good, modern Devanāgarī writing; 8-14 lines in a page.

Yogavāsishṭha, with *Anandabodhendra's Tātparyaprakāśa*, incomplete.

I. *Mumukshuvyavahāraprakaraṇa*, foll. 92.

II. *Upaśamaprakaraṇa*, foll. 302.

III. *Nirvāṇaprakaraṇa*, *pūrvārdha*, foll. 401.

IV. *Nirvāṇaprakaraṇa*, *uttarārdha*, foll. 78; incomplete, the MS. extending to *sarga* 29, *śl.* 75. [DR. JOHN TAYLOR.]

2416-2420.

2352, 2156, 2442a, 2174, 2205. Size 11 in. by $6\frac{1}{2}$ in.; 10-12 lines in a page; good old writing.

Yogavāsishṭha, a third copy, without the commentary. The *Nirvāṇaprakaraṇa* is wanting. The colophons are nearly the same as in the first copy, but they all have *śatasāhasrīyām saṃhitāyām*.

Many leaves are very much injured on the left side.

2352. Foll. 49.

Vairāgyaprakaraṇa.

2156. Foll. 35.

Mumukshuvyavahāraprakaraṇa. This part was dated, but the figures marking the century have been torn off: . . २२ (1622?) वर्षे माघ शुदि ३ दिन श्रीविष्णेश्वरराजधान्या । साह श्रीयादवकेन ग्रंथो यं लि . . य तिसुत उद्याकरशर्मेणे दत्तः ॥

2442a. Foll. 221.

Utpattiprakaraṇa, with 122 *sargas*.

2174. Foll. 114.

Sthitiprakaraṇa.

2205. Foll. 182.

Upaśamaprakaraṇa. The last leaf is wanting (with the last couplet of the 93rd *sarga*). Foll. 176 and 177 are misplaced.

[GAIKAWAR.]

2421.

3168. Foll. 82; size 18 in. by $8\frac{1}{2}$ in.; 11-17 lines in a page; fair writing.

Nirvāṇaprakaraṇasya Pūrvārdham, the same part of the *Yogavāsishṭha* as no. 2411 (306), but incomplete and without the commentary.

The last leaf but one ends with the 31st verse of the 108th *sarga*; the last leaf contains the first twenty-one verses of the *Mokshopāyasāra*, see no. 2424.

[GAIKAWAR.]

2422.

2766. Foll. 144; size $12\frac{3}{4}$ in. by $8\frac{3}{4}$ in.; 26-40 lines in a page; fairly written in the Bengali character.

Nirvāṇaprakaraṇasya uttarārdham, a fragment, which contains the same part of this chapter of the *Yogavāsishṭharāmāyaṇa* as no. 2413 (308): both copies begin and end with the same words and have the same blunders.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2423.

2442b. Foll. 30; size 11 in. by $6\frac{1}{2}$ in.; 10 or 11 lines in a page; good old writing.

Nānāpraśnātmakāḥ Khilā Mokshopāyāḥ, a supplement to the *Nirvāṇaprakaraṇa*, in 14 *sargas* of about 550 couplets.

List of the *sargas*: 1. *mahāpralayavicāraḥ* ends fol. 4b; 2. *ativāhikātibhautikaikyāvabodhanapūrvakaṃ bandhābhāvapratipādanam*, fol. 7a; 3. *brahmatāpratipādanam*, fol. 9a; 4. *prā-*

kṛitamaraṇavicārah, fol. 12a; 5. *marañajīvi-taikyabodhanam*, fol. 13a; 6. *jīvasvabhāveshu paramārthavacanam*, fol. 16a; 7. *jīvasvabhāveshu paramapadāvbodhanam*, fol. 18a; 8. *jīvanmuktasvabhāvavarṇanam*, fol. 20b; 9. *sa-dehādehamuktavarṇanam*, fol. 22b; 10. *loka-dvayānubhavayuktyupadeśah*, fol. 24a; 11. *sar-gādāv upādānakāraṇanirākaraṇam*, fol. 25a; 12. *prākṛitajanmapitrikāryavarṇanam*, fol. 26a; 13., fol. 28b; 14., fol. 29b.

The MS. begins :

श्रीरघुनाथाय नमः ॥ अतः परं खिला मोक्षोपाया भवि-
ष्यन्ति । येषामयं प्रतिसंधिः ॥ श्रीवल्मीकिरुवाच ॥

निर्वाणार्थोदुदाराथोदस्मात्प्रकरणात्परं ।

जीवस्वभावाः श्रूयन्तां मोक्षोपायाः खिला इमे ॥ १ ॥

निर्वाणार्थं प्रकरणं वर्णयित्वा सुविस्तरं ।

श्रेयसे महतां श्रेष्ठो वसिष्ठः प्रोक्तवानिदम् ॥ २ ॥

Colophon (fol. 29b): इति श्रीवल्मीकिरचिते
देवदूतोक्ते महारामायणे शतसं(१)हस्यं संहितायां मोक्षोपाये
बालकाख्ये निर्वाणप्रकरणं समाप्तम् ।

The last two pages contain a list of the
upākhyānas of the whole work. At the end
this part is called नानाप्रश्नात्मकाः खिला मोक्षोपायाः.

[GAIKAWAR.]

2424.

2120. Foll. 237; size 9½ in. by 5½ in.;
generally 9 or 10 lines in a page; large
writing.

Mokshopāyasāra, or *Laghuyogavāsishtha*, an
abridgment of the voluminous *Yogavāsishtha*,
by Paṇḍit Abhinanda, a native of Bengal.

See Hall's Index, p. 121, no. cxliv. (*Yoga-
vāsishthasāra*); Berlin Catalogue, p. 191, no.
643. It has forty-eight *sargas*, the first
twenty-eight of which were printed at Calcutta
in 1851 (the *Yoga-Vāsishtha-Rāmāyaṇa* with a
Bengali translation executed by Śrīpati Bhaṭṭā-
cārya, under the patronage of Baboo Satya
Churn Ghoshal Bahadoor). A complete

edition of the *Laghuyogavāsishtha* was printed
in the *Nirṇayasāgara Press*, Bombay, Samvat
1944, the first three *prakaraṇas* with *Ātma-
sukha's Vāsishthacandrikā*, the last three with
Mummadideva's Saṃsāratarāṇi. It begins:

दिवि भूमौ तथाकाशे बहिरन्तश्च मे विभुः ।

यो विभात्यवभासात्मा तस्मै सर्वात्मने नमः ॥ १ ॥

अहं बद्धो विमुक्तः स्यामिति यस्यास्ति निश्चयः ।

नात्यन्तमज्ञो नो तजः (r. तजः) सोऽस्मिन्शास्त्रे ऽधि-
[कारवान् ॥ २ ॥

The same verses occur at the beginning of
the second chapter in the *Vairāgyaprakaraṇa*
of the *Yogavāsishtha*, see also the beginning
of the *Yogavāsishthasāra*, verse 2.

Colophon of the last chapter: इति श्रीतर्क-
वागीश्वरसाहित्याचार्यसंविद्धिवेकाचार्यवाचस्पतिगौडमखलाल-
कारपण्डितश्रीश्रीभिनन्दसमुद्भूते वाल्मीकीये रामायणे बाल-
काख्यमोक्षोपायसारे निर्वाणप्रकरणं समाप्तम् ॥

The leaves of this copy belong to three
different ages, the last leaf with the date
belongs to the second age: संवत् ॥ १९३९ ॥ वर्षे
शाके ॥ १५९६ ॥ प्रवर्त्तमाने पीपशुदि ॥ ७ ॥ गुरौ लिपितं १
ख० गोविन्दसुत श्रीभवानीसत्यक्षे केशवजिता स्वाम (r. ०त्त)-
पठनार्थं लिखितं ॥ [GAIKAWAR.]

2425.

1342. Foll. 198; size 12 in. by 5 in.;
generally 9 or 10 lines in a page; fair writing.

Mokshopāyasāra, a second copy.

Colophon of the *Nirvāṇaprakaraṇa*: इति श्री-
वाल्मीकीये रामायणे मोक्षोपायसारे व(१)सिष्टोद्भूते निर्वाणप्र-
करणं समाप्तम् ॥

Date of the copy: संवत् १६६६ समये ज्येष्ठसुदिदशमी
शुक्रवासे पुस्तकमिदं लिपितं लोकतशुद्धेन चैष(!)ग्रामवासिना ॥
[H. T. COLEBROOKE.]

2426.

2532f. Foll. 19; size 10 in. by 6 in.;
eight lines in a page; large good writing.

Yogavāsishṭhasāra, a short compendium of the *Yogavāsishṭharāmāyaṇa*, in ten *prakaraṇas* with about 220 couplets.

See Hall's Index, p. 122, no. cxlvi.; Aufrecht's Oxford Cat., p. 232, no. 563; Weber's Berlin Cat., p. 186, no. 640; Rāj. Mitra's Notices, i., p. 193; ix., p. 283 (*Nirvāṇasthiti*).

It begins: दिक्कालाद्यनवच्छिन्नाननविन्मात्रमूतये ।

[GAIKAWAR.]

2427.

1521f. Foll. 22; size 10 $\frac{3}{8}$ in. by 4 $\frac{5}{8}$ in.; 9-14 lines in a page; fair writing.

Yogavāsishṭhasāravivṛiti, the same work, with a commentary composed by *Mahādhara*, at Benares, in Samvat 1654.

See Hall's Index, p. 122; Aufrecht's Oxford Cat., p. 233, no. 564; Weber's Berlin Cat., p. 186, no. 640; Aufrecht's Florentine MSS., p. 81, no. 254. Printed at Calcutta.

The MS. ends:

वेदेषुषोडश मिते समये तु शुक्रे

मासे (५) सिते गण(प)वासर इन्दुवासरे (१०वारे) ।*

वाराणसीसुनगरे महिभागलेखी-

हासिहसारविवृतिं प्रविचार्य बुद्ध्या ॥ १ ॥

काश्यां वासिहसारस्य विवृतिर्या मया कृता ।

तया ब्रह्मस्वरूपो ऽसौ प्रीयतां नरकेशरी ॥ २ ॥

श्रीमद्वन्यसंख्या शतनवाधिकविंशतिसोकसंयुता ।

सद्भिः साकं विचार्य मया विनिर्मिता नान्यथा सुम(र)-

निना ॥ १ ॥

इति श्रीयोगवासिहटीकेयं संप्राप्तेति भाद्रशुक्लसप्तम्यां श्री-
प्रमादीसंवत्सरे संवत् १६९८ । [H. T. COLEBROOKE.]

2428.

1364c. Foll. 45 (२-४६); size 10 $\frac{3}{8}$ in. by 5 $\frac{3}{8}$ in.; generally seven lines in a page; large good writing.

* According to Prof. Kielhorn this date corresponds to Monday, 25th April (Old Style), A.D. 1597.

Yogavāsishṭhasāravivarāṇa, text and commentary, a second copy. Note of the scribe: लिपितं स्थानवारिदेवीसिंहराज्यलेखकसाहुमायाराम शुभमस्तु ॥

The first leaf is wanting.

[H. T. COLEBROOKE.]

2429.

2636. Foll. 30; size 10 $\frac{1}{2}$ in. by 4 $\frac{3}{8}$ in.; generally nine lines in a page; fair writing.

Yogavāsishṭhasāravivarāṇa, a third copy, dated साषाढसुदि सोमवार ग्वालिरमध्ये लिपितं वैरागी-
याटमदा । The verses containing the date of this commentary are wanting here.

See Mackenzie Cat., vol. i., p. 11, no. iii.

[MACK. COLL.]

2430.

2609b. Foll. 33; size 10 $\frac{1}{4}$ in. by 6 in.; 8-13 lines in a page; fair writing.

Yogavāsishṭhasāravivarāṇa, a fourth copy, but differing in the introductory verses:

यतः सर्वाणि भूतानि प्रतिभानि स्थितानि च ।

तत्रैवोपशमं यन्ति तल्लै सत्यात्मने नमः ॥

वसिष्ठेन यतीन्द्रेणोपदिष्टाद्राधवं प्रति ।

सारमुद्धृतवान् कश्चिद्भ्रमविद्यामहार्यवात् ॥

तत्रादौ वासिहसारस्यं ०

The verses containing the date of the commentary are wanting.

Colophon: लखतं जानी पीतावरगोविंदजी ॥

[GAIKAWAR.]

2431.

433b. Foll. 24; size 12 $\frac{1}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; generally eleven lines in a page; middling writing.

Yogavāsishṭhasāravivarāṇa, a fifth copy. The first of the final verses is wanting. In the introduction it agrees with no. 2430 (2609b).

[H. T. COLEBROOKE.]

2432.

2609a. Foll. 30 ; size 10½ in. by 5½ in. ; eight lines in a page ; good writing.

Vāsishṭhayogakāṇḍa, a dialogue between *Vāsishṭha* and his son *Śakti*, see Rāj. Mitra's Notices, i., p. 256, no. 453. It is identical with the *Vāsishṭhasaṃhitā* of the Oxford Cat., p. 233, no. 565. But this copy has eight *adhyāyas*, whilst the Oxford copy has only four ; the introduction being also more complete in this copy.

It begins :

वसिष्ठं वाग्विदां श्रेष्ठं त्रिकालज्ञमनुत्तमम् ।
सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञं योगेषु परिनिष्ठितम् ॥ १ ॥
जितेन्द्रियं जितक्रोधं ब्रह्मज्ञं ब्राह्मणप्रियम् ।
तपोवनगतं सौम्यं सदाध्ययनतत्परम् ॥ २ ॥
ब्रह्मविद्भिर्मेहाभागैर्ब्राह्मणैश्च सुसेवितम् ।
सर्वभूतसमं ज्ञानं सत्यसन्धं गतकृमम् ॥ ३ ॥
गुणज्ञं सर्वभूतेषु परार्थैकप्रयोजनम् ।
नित्यकर्मेतरं नित्यं कृतपीर्वाहिकक्रियम् ॥ ४ ॥
प्रणम्य दशवज्रमूर्तिं महाकारुणिकं मुनिम् ।
पमच्छ पितरं शक्तिः प्राम्नालिः श्रद्धयान्वितः ॥ ५ ॥
शक्तिरुवाच ॥
भगवन् सर्वशास्त्रज्ञ सर्वभूतहिते रत ।
केनोपायेन संसाराद्बहुदुःखसमाश्रयात् ॥ ६ ॥
नानाविधभयोपेताज्जन्ममृत्युजरान्वितात् ।
सर्वज्ञानमयादस्मान्मुक्तोऽहं स्यां सदा सुखी ॥ ७ ॥

The contents of this work, as given in the Oxford Catalogue, refer only to the first four *adhyāyas*.

The fifth chapter is introduced by new questions of *Śakti* (fol. 17a) :

इत्युक्तो योगिना योगी वसिष्ठेन महात्मना ।
शक्तिः पुत्रो महाभागं पमच्छ पितरं पुनः ॥
यद्यात्मा निर्गुणः शुद्धः सदानन्दोऽजरः स्मरः ।
संसृतिस्तात कस्य स्यात् क्षेत्रज्ञाशे कथं स्थितिः ॥
नाशकालं कथं तस्य ज्ञायते भगवन्पितः ।
वषावत्सर्वमेतत्त्वं वक्तुमर्हसि सांप्रतम् ॥

The answer and the expositions of *Vāsishṭha* take the fifth, sixth and seventh *adhyāyas* (end fol. 26b). Then again at the beginning of the eighth chapter *Śakti* asks :

केनोपायेन भगवन् कालवित्कालजिज्ञवेत् ।
तदहं श्रोतुमिच्छामि यथावद्ब्रूहि मे प्रभो ॥
एवं पृष्टः स भगवान् शक्तिना वेदवादिना ।
आत्मज्ञं कृपयालोका विजयोपायमब्रवीत् ॥

Date of the copy : संवत् ११०१ आषाढशुद्ध १३ भीमे लिखितमिदं पुस्तकं ॥

[GAIKAWAR.]

2433.

1464b. Foll. 68 ; size 8½ in. by 3½ in. ; fair Devanāgarī writing of about 1650 A.D. ; 8-13 lines in a page.

Mokshalakṣhmīvilāsa, an exposition of *Vedānta* doctrines in the form of a commentary on the *Jābālopanishad* ; by *Vallabhendra Sarasvatī*, pupil of *Vāsudevendra Sarasvatī*.

It begins : श्रीक्षिप्रविनायकाय नमः । बृहस्पतिरुवाच [see above, no. 491, 4 ; *Ātharvaṇa Upanishads* (Bibl. Ind.), p. 437] याज्ञवल्क्यं यदनु कुरुक्षेत्रं देवानां देवयजनं सर्वेषां भूतानां ब्रह्मसदनं । अविमुक्तं वै कुरुक्षेत्रं देवानां देवयजनं सर्वेषां भूतानां ब्रह्मसदनं तस्माद्यत्र क्वचन गच्छति तदेव मन्येतेति । अत्र हि जंतोः प्राणेषूत्क्रममाणेषु रुद्र-स्तारकं ब्रह्म व्याचष्टे येनासावमृतीभूत्वा मोक्षीभवति तस्मादवि-मुक्तमेव निषेवेताविमुक्तं न मुंचेदविमुक्तं न विमुंचेदेवमेवैतद्याज्ञ-वल्क्यं ॥ ० ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसावशिवाय नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

विघ्नानशेषाननिश(१.०३) निघ्नन्यायादनेकथा ।
विघ्नराजः सदा पायात् त्रिपुरप्राभिपूजितः ॥ १ ॥
उमासहायमोमर्थमेकमंगाव्यान्वितं ।
अक्षरं महतो हेतुं धीनुदं शिवमाश्रये ॥ २ ॥
यत्पादपद्मस्मरणाज्ज्ञानश्रीयशसा निधिः ।
नरो भवति तान्दे वासुदेवदेवदेशिकान् ॥ ३ ॥
गुरोरनुग्रहास्ताक्षात्परमश्रेयसे नृणां ।
सम्यक्श्रुत्यैमखिलं पुराणैरधिगम्य च ॥ ४ ॥

श्रीवल्गभेन क्रियते काशीं नत्वोपबृंहणे ।

मोक्षलक्ष्मीविलासाख्या व्याख्या नाबालमुश्रुते ॥

यहस्मतिर्देवाचार्य उवाच प्रष्टवान्वाज्ञवल्ग्वे । स्पष्टं । यदनुप-
सिद्धं कुरुष्वेनं कुतितं रीतीति कुरुः पापं कर्म तस्य क्षेपणा-
न्नमनकारणत्वात्वेन ०

It ends : अथवा स्वर्गभूमावपि देवर्षिमनुष्यापितलिं-
गानां सञ्ज्ञात्कस्यचिद्विगस्य संनिधौ पंचत्वं प्राप्त इति वा
संनिधुक्तिरिति । अतो न सनत्कुमारोपपुराणवचनविरोधः ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीवासुदेवेंद्रसरस्वतीयति-
वर्गशिष्यश्रीवल्गभेद्रसरस्वतीविरचितमोक्षलक्ष्मीविलासे चतुर्थः
परिच्छेदः ॥ मोक्षलक्ष्मीविलासः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2434.

790b. Foll. 27; size 9½ in. by 4 in.;
legibly written in Devanāgarī, in the latter
part of last century; ten lines in a page.

Yājñavalkyaṅgītā, a (*Paurāṇik*) treatise on
Yoga, in the form of a dialogue between
Yājñavalkya and *Gārgī Maitreyī*. In twelve
adhyāyas.

It begins :

याज्ञवल्क्यमृषिश्चेष्टं सर्वज्ञं ज्ञाननिर्मलं ।

सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञं सदा ध्यानपरायणं ॥ १ ॥

वेदवेदांगतत्त्वज्ञं योगेषु परिनिष्ठितं ।

जितेंद्रियं जितक्रोधं जिताहारं जितामयं ॥ २ ॥

तपस्विनं जितामित्रं ब्रह्मर्ष्यं ब्राह्मणप्रियं ।

तपोवनगतं सौम्यं संध्योपासनतत्परं ॥ ३ ॥ ० ५ ॥

तमेवंगुणसंपन्नं नारीणामुन्नमा वधूः ।

मैत्रेयी च महाभागा मार्गी च ब्रह्मविद्वरा ॥ ६ ॥

सभामध्यगता त्वेवमृषीणामुग्रतेजसा ।

प्रणम्य दंडवद्भूमौ गार्ग्येतद्वाक्यमब्रवीत् ॥ ७ ॥

भगवन् सर्वशास्त्रज्ञ सर्वभूतहिते रत ।

योगतत्त्वं मम ब्रूहि सांगोपांगं विधानतः ॥ ८ ॥

एवं पृष्टः स भगवान्सभामध्ये स्त्रिया तदा ।

श्रुषीनालोक्य नेत्राभ्यां वाक्यमेतदभाषत ॥ ९ ॥

उत्तिष्ठोत्तिष्ठ भद्रं ते मार्गि ब्रह्मविदा वरे ।

यस्यामि योग्यसर्वस्वं ब्रह्मणा कीर्तितं पुरा ॥ १० ॥ ०

The first *adhyāya* ends fol. 5 : इति याज्ञवल्क्य-
गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे याज्ञवल्क्यगोपीसंवादे
प्रथमो अध्यायः ।

The MS. ends : इति श्रीयाज्ञवल्क्यगीतासूपनिषत्सु
द्वादशो अध्यायः ॥ . [H. T. COLEBROOKE.]

2435.

818. Foll. 48; size 16 in. by 5 in.; written
in a clear, modern Bengali hand; seven lines
in a page.

Yogi-Yājñavalkīya, a treatise in twelve
adhyāyas, after the manner of the *Purāṇas* or
Māhātmyas, on various subjects connected with
devotion.

It begins :

मिथिलास्य महात्मानं सर्वयोगीश्वरेश्वरं ।

भगवन् याज्ञवल्क्यं मुनिसिंहैः समावृतं ॥ १ ॥

जनकाद्यैर्नृपवरैः शिष्यैश्चान्यैर्मुमुक्षुभिः ।

योगसिद्धैस्तथान्यैश्च संयुक्तं ब्रह्मवादिभिः ॥ २ ॥

सुखासीनं मुनिवरं ध्यानयोगपरायणं ।

सर्वसंशयच्छेत्तारं ब्रह्मकल्पं महामतिं ॥ ३ ॥

तं पृच्छन्ति महात्मानमृषयः संशितव्रताः ।

संसारतारणार्थाय गुह्यं ब्रह्म सनातनं ॥ ४ ॥

भगवन् सर्वयोगीश हृदि नः संशयो महान् ।

यः सारः सर्ववेदानां वेदाङ्गानां तथैव च ॥ ५ ॥

सिद्धान्तानां च सर्वेषां स्मृतीनां च महामते ।

चतुर्दशानां विद्यानां यस्तु सारः प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥

आत्मज्ञानं परं यच्च यत् श्रुत्वा मृतमश्नुते ।

तदाचक्षुः महाभाग सर्वयोगविदा वर ॥ ७ ॥

ओङ्कारो(१.०२) आहृतीश्चैव गायत्री(१.०३) च शि-
[रस्तथा।

प्राणायामं तथा ध्यानं सन्ध्योपासनमेव च ॥ ८ ॥

मार्जनाचमने स्नानं तथैवानर्जलं विभो ।

गायत्र्याश्चैव माहात्म्यं जपयश्चक्रियास्तथा ॥ ९ ॥ ० २० ॥

एतत् श्रुत्वा तु वचनं मुनीनां भावितात्मना ।

तथा राजशुषीणां च सशिष्याणां तथैव च ॥ १० ॥

ब्राह्मणानां हिताथैव सर्वयोगविदा वरः ।

आविष्कर्तुमनाः प्रश्नं विस्तरेण महामतिः ॥ ११ ॥

भगवान् याज्ञवल्क्यस्तु प्रत्युवाच मुनीस्तथा ।

श्रूयतां संप्रवक्ष्यामि यत्सारं ज्ञानमुत्तमं ॥ २३ ॥

इति योगी(र. ० गि)याज्ञवल्क्ये प्रथमो अध्यायः (45½ ślokas)
fol. 4.

इति योगियाज्ञवल्क्ये ओङ्कारनिर्णयो नाम द्वितीयो अध्यायः
(161 śl.) fol. 12b.

इति योगियाज्ञवल्क्ये व्याहृतिनिर्णयस्तृतीयो अध्यायः (31 śl.)
fol. 14.

इति योगियाज्ञवल्क्ये गायत्रीनिर्णयो नाम चतुर्थो अध्यायः
(93 śl.) fol. 19.

इति योगियाज्ञवल्क्ये सन्धोपासननिर्णयः पञ्चमो अध्यायः
(30 śl.) fol. 21.

इति योगियाज्ञवल्क्ये षष्ठो अध्यायः (on ज्ञान 181 śl.)
fol. 27b.

इति योगियाज्ञवल्क्ये सन्धोपासननिर्णयः (!) सप्तमो अध्यायः
(69 śl.) fol. 30b.

इति योगियाज्ञवल्क्ये प्राणायामप्रत्याहारनिरोधो नामाष्टमो
अध्यायः (53 śl.) fol. 33b.

इति योगियाज्ञवल्क्ये आत्मनिर्णयो नाम नवमो अध्यायः
(180½ śl.) fol. 43.

इति योगियाज्ञवल्क्ये उपस्थानविधিনিर्णयो नाम दशमो
अध्यायः (17 śl.) fol. 43b.

इति योगियाज्ञवल्क्ये एकादशो अध्यायः (on योग 91 śl.)
fol. 48b.

इति संक्षिप्तं मनुना योगाचार्येण धीमता ।

याज्ञवल्क्ये विप्राणां त्रयीमार्गः(ः) प्रदर्शितः ॥ १ ॥

येन गच्छन्ति विद्वांसः सत्यया ब्रह्मणोऽनिकं ।

असत्ययेन विप्रस्य गमनं हि न विद्यते ॥ २ ॥

वेदान्तानां तु सर्वेषां या निष्ठा समुदाहृता ।

तपस्या यादृशी चैव मुनिना संप्रदर्शिता ॥ ३ ॥

ओङ्कारस्य तु गायत्र्या व्याहृतेः शिरसस्तथा ।

ज्ञानस्य चैव सन्धयोः प्राणायामस्य चैव हि ॥ ४ ॥

प्रत्याहारस्य ध्यानस्य मार्जनानर्जलस्य च ।

उपस्थानस्य ज्ञानस्य आत्माज्ञानस्य यो विधिः ॥ ५ ॥

विद्याविद्याविचारं च त्रैविद्यां च त्रिशंसनं ।

तत्सर्वं मुनिना प्रोक्ता(र. ० क्तं) विप्राणां हितकाम्यया ॥ ६ ॥

य इदं धारयेद्विप्रः अधीते(!) ऋणुयाच्च यः ।

उपास्ते यत्तपं(यत्तपं?) प्रोक्तं सोऽमृतत्वाय कल्पते ॥ ७ ॥

इति योगी(र. ० गि)याज्ञवल्क्ये द्वादशो अध्यायः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2436.

1725d. Foll. 14; size 8 in. by 3½ in.;
fairly written in Devanāgarī, about 1750 A.D.;
eleven lines in a page.

Svayambodha, on the knowledge of one's
own self as a means of emancipation; by an
unknown author.

It begins:

प्रणम्य शिरसा देवं वामदेवः कृताञ्जलिः ।

जीवन्मुक्तिपदोपायं कथयस्वेति पृच्छति ॥ १ ॥

ईश्वर उवाच ॥ परं ज्ञानमहं वच्मि येन तत्त्वं प्रकाशते ।
येन विच्छिद्यते सर्वमाशापाशादिबंधनं ॥ २ ॥

आधारादिषु चक्रेषु सुषुम्नादिषु नाडिषु ।

प्राणादिषु समीरेषु परं तत्त्वं न तिष्ठति ॥ ३ ॥ ० ६५ ॥

इति श्रीसमनस्के कल्पखंडे राजयोगो नाम प्रथमो अध्यायः ॥
fol. 6b.

वामदेव उवाच ॥ भगवन्देव देवेश परमानंदसुंदर ।

त्वत्प्रसादात्मया लभः पूर्वयोगः सविस्तरः ॥ १ ॥ ० ११५ ॥

एतत्परावरविदो वदन्ति तपस्विनो ज्ञानसमाधियुक्ताः ।

अनादिविज्ञानमर्जं पुराणं सोऽहं परं ब्रह्म जगत्समस्तं

[॥ ११६ ॥

इति श्रीईश्वरप्रोक्तः स्वयंबोधः संपूर्णः ॥ लिखितं विष्णुनाथेन
स्वयंबोधस्य पुस्तकं । श्रीरामप्रोतये ऊर्जे रामो रक्षतु मां सदा ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2437.

1245a. Foll. 86 (the first of which is
wanting); size 10½ in. by 4½ in.; well written,
in Devanāgarī, about 1650 A.D.; eight lines in
a page.

Vishṇu-naivedyāmr̥ita, a *Vedānta* treatise in
paurāṇik form, in two chapters (*prakaraṇa*), by
Santoshānanda, disciple of *Haripādānanda*(?).

The MS. begins in the sixth śloka: हेतुतामेति
स्त्री मायामवलम्ब्य सः ॥ ६ ॥

Ch. I. consists of 372, II. of 403 verses.

Ch. II. (paged separately) begins:

सम्राजमूर्तेर्जनकं परेशं वक्ष्ये त्रिमूर्त्यैक्यमनादिरूपं ।

महा सुराणामखिलाभिंहता तातं प्रणम्यादिसुखाभिदं च
भगिन्युवाच ॥ [॥ १ ॥

सच्चिदानंदरूपाय निर्गुणाय परात्मने ।

ज्ञानगम्यस्वगम्याय ब्रह्मपुस्तस्वरूपिणे ॥ २ ॥

तस्मै नियदेयैचात्रमित्युक्तं सगुणे ऽपि च ।

साकारे चैकमूर्तित्वं न जानामि कदाचन ॥ ३ ॥

उक्तं साकारदेवस्य मूर्तित्वं त्रिविधं शुभं ।

एकैकलक्षणेनैव साकारो ऽयं विराजते ॥ ४ ॥

सर्वैश्वर्यं तु साकारे वद मे त्वं विवेकतः ।

बंधुरुवाच ॥

सदेवासीत्परं ब्रह्म निराभासं परं पदं ॥ ५ ॥

Colophon: इति श्रीवेदांतगर्भविष्णुनैवेद्यामृतविधाने
बंधुभगिनीसंवादे श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यहरिपादानंद-
शिष्यसंतोषानंदोत्तयामिणा विरचितं सोत्रं (r. सम्राज?) मूर्तिसह-
दत्तात्रेयमाहात्म्यकथनरूपं द्वितीयप्रकरणं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2438.

2667b. Foll. 26; size 11 in. by 5½ in.;
12 or 13 lines in a page; large writing, from
the end of the 17th century.

Advaitāmṛita, a metrical treatise on asceticism
and the knowledge of *ātman* according to the
Vedānta, in five sections called *kavala*, by
Jagannātha Sarasvatī, pupil of *Harihara Sara-*
svatī. This tract represents the views of the
Karmandin, a certain sect of *bhikshus* (*Pāṇini*,
iv., 3, iii.). It has a legendary introduction,
the teaching is put into the mouth of a *bhikshu*
who has the significant name *Vivekāśrama*.
See Hall's Index, p. 141, no. ccxxxi.

It begins:

हरिहरसरस्वती यद्गुरुरोद्भूतः परमहंसानां ।

स जगन्नाथपदोत्तरसरस्वतीशब्दसंवेद्यः * ॥ १ ॥

कर्मेदिकंठालंकारं सारं वेदांतवारिधेः ।

रचयत्यमलं ग्रंथमद्वैतामृतं शुकं ॥ २ ॥

* This MS. has ०शब्दपदसंवेद्यः which spoils the metre.

आसीद्यतिवरः कश्चिद्वियेकाग्रमसंतकः ।

यत्प्रसादेन बहवो मुक्तिमार्गमुपागताः ॥ ३ ॥

स स्तोचितं मठं लोके ह्यचिन्नापि विचारयन् ।

नावाप तं मनो यत्र यत्तेस्तस्य प्रसीदति ॥ ४ ॥

नवाकाकाकनंदत्रिगजसंख्या † विलोकिताः ।

मठास्तेन जगत्प्रसिद्धेभ्यः लेभे स्थितिं न सः ॥ ५ ॥

एवं गिरिवरारण्यसरितागरवापिकाः ।

पश्यता किल तेनैक्ष पांचजन्याभिधो मठः ॥ ६ ॥

द्विस्थूणः कामगो रम्यो नवद्वारविभूषितः ।

स्तोचिताचारनिर्वृत्तियोग्यस्तीर्थपदाश्रयः ‡ ॥ ७ ॥

सर्वलोकोपभोगान्निपरमोपायसंयुतः § ।

बहुजन्मसमभ्यस्तैरुवाचः सुकृतोच्चयैः ॥ ८ ॥

जगन्मंगलमूर्तिश्रीरामचंद्रार्चनोचितः ।

यस्मिन्नधिष्ठिते चिन्तं पंडितस्य प्रसीदति ॥ ९ ॥

बहुना किमिहोक्तेन पाताले भुवि वा दिशि ।

निवासयोग्यो नाव्योऽस्ति मठः संन्यासिनां सती ॥ १० ॥

स विवेकाश्रमो भिक्षुर्दिशु चक्रमणार्दितः ।

स्तोचितं तं मठं वोक्ष्य तत्र निष्ठामुपागतः ॥ ११ ॥

क्षामे विवेकाश्रमनाम्नि तत्र यतीश्वरे लब्धपदे कर्षयित् ।

उपाजगानाय ज्ञानैहैसंती काष्णंगनानंगविलासभूमिः ॥ १२ ॥

After long deliberation the *bhikshu* asks
the female her name; she answers:

चिन्तवृत्तिरहं भद्र ज्येष्ठास्मि भगिनी तव ।

त्वं पुनर्मी न जानासि यदुपनोऽसि सांप्रतं ॥ १३ ॥

ये ये मठास्त्वया त्यक्ता यश्चेदानीमुपाश्रितः ।

तान्सर्वान्पालयतीं मां विद्धि तस्याधिदेवता ॥ १४ ॥

वाञ्छामि विषयान्सर्वान् शब्दादीन् हृदयगमान् ।

तदुपस्थापकं तत्तत् कर्मापोहामि शोभनं ॥ १५ ॥

न कर्मत्यागमिहामि तत्फलत्यागमेव ॥ वा ।

यदपेक्ष्य ¶ भवान् मूढः कर्मेदित्वमुपाश्रितः ॥ १६ ॥

त्यक्ता विज्ञेयणा पुत्रेयणा लोकैषणामपि ।

भिक्षा कार्या प्रतिगृहमितिदं साहसं महत् ॥ १७ ॥

† The number meant by this curious compound is ८३९९९९९, as is indicated in a marginal note.

‡ The reading of the second copy; this MS. has
स्तोचिताधारसंवृत्तिः ०.

§ The second copy has संभृतः.

¶ The second copy has न फलः ०.

¶ The second copy has यथेच्छति.

The *bhikshu* repudiates her recommendation of a life given to sensual pleasure, and instructs her in the doctrine of *ātman*. The end is the conversion of *Cittavritti* :

इति प्रबोधिता चित्तवृत्तिस्तेनात्र योगिना ।

विरक्ता विषयेभ्यः सा ब्रह्मात्मैकमुपाददे * ॥ १६६ ॥

ग्रामस्यैवानन्दवार्थस्तदाभिस्त्यक्तस्यैव क्लेशवाङ्मेतदाभूत् ।

त्यागो यस्मिंस्तत्त्वमस्यादिवाक्यैर्जाता काले तादृशी चित्त-
[वृत्तिः ॥ १६७ ॥

स हरिहरसरस्वतीयतीन्द्रद्युमणिकराभिहताज्ञताधिकारः ।

जयति परमहंसयोगिवर्यो नरहरिसंज्ञचिदात्मसक्तचित्तः

जितहारा जितक्रोधो जगन्नाथसरस्वती । ॥ १६८ ॥

येनायं † रचितो ग्रंथो सङ्गैतामृतसंज्ञकः ‡ ॥ १६९ ॥

एतस्य कवलान्वयास्वाद्य सादरतां गताः ।

अमृतत्वं प्रयात्याशु विबुधा यतिसत्तमाः ॥ १७० ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यहरिहरसरस्वतीप्रियशिष्य-
जगन्नाथसरस्वतीविरचिते ऽङ्गतामृते पंचमः कवलः ॥ ६५०
(viz. śloka).

In this copy the first *kavala* has 100 śloka, the second 157, the third 48, the fourth 105, the fifth 170. [H. T. COLEBROOKE.]

2439.

2401b. Foll. 46 (१-४९, fol. २७ of the original numbering is lost); size 8 in. by 3½ in.; 8 or 9 lines in a page; good old writing.

Advaitāmṛita, a second copy.

Colophon : इति श्रीपरमहंस० पंचमः कवलः समाप्तः
॥ इति सङ्गैतामृतप्रकरणं संपूर्णं ॥

काले वर्धतु पर्जन्यः पृथिवी सस्यशालिनी ।

राजा भवतु धर्मिष्ठो ब्राह्मणः (:) संतु निर्भयाः ॥

संवत् १९३० वर्षे अधिकमासे एकादश्यां भौमे लिखितं
व्यासेश्वरेण ।

* The second copy has ०ददौ.

† The second copy has तेनायं.

‡ The reading of the second copy; the present copy has ०ग्रंथो सङ्गैत०.

सर्वे च सुखिनः (sic!) सुखिनः संतु सर्वे संतु निरामयाः ।

सर्वे ५ (sic!) भद्राणि पश्यंतु मा कश्चिद्दुःखमाप्नुयात् ॥

[GAIKAWAR.]

2440.

2610b. Foll. 32; size 10¼ in. by 4½ in.; eleven lines in a page; fair writing.

Vṛttidīpikā, a philosophical dissertation on the meaning and use of words, by *Śrīkrishṇa Bhaṭṭa*, son of *Raghunātha Bhaṭṭa*, who was the son of *Govardhana*, from the *Maunin kula*. In Aufrecht's Cat. Cat., p. 198, the author is called *Jayakrishṇa Maunin*. For a fuller account of the contents of this work, see Rāj. Mitra's Not., vi., p. 53, no. 2027.

It begins:

धात्वा व्यासं गुरुं नत्वा माधवेन्द्रं सरस्वतीम् ।

मौनी (r. ०नि) श्रीकृष्णभट्टेन तन्यते वृत्तिदीपिका ॥ १ ॥

इह सकलजनाभिलषितमोक्षमुख्योपायात्मतत्त्वज्ञानस्य तत्त्व-
मस्यादिमहावाक्यार्थबोधजन्यत्वाच्चाव्यवधाने च वृत्तिग्रहजन्योप-
स्थितहेतुत्वाद्भूतिर्निरूप्यते सा च त्रिविधा शक्तिलक्षणा व्यग्रना
च ।

Colophon : इति श्रीमन्मौनिकुलतिलकायमानगोवर्द्धन-
भट्टात्मजरघुनाथभट्टसुतश्रीकृष्णभट्टविरचिता वृत्तिदीपिका स-
माप्ता ॥ [GAIKAWAR.]

2441.

578. Foll. 86; size 10½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing of 1793 A.D., by three different hands; ten lines in a page.

Sarvadarśanasamgraha, by *Mādhavācārya*. See Hall's Index, p. 161, no. cciv. It was published in the Bibl. Indica, 1859, and translated into English by Cowell and Gough in the *Pandit*.

It begins:

नित्यज्ञानाश्रयं वंदे निःश्रेयसनिधिं शिवं ।

येनैव जातं ब्रह्मादि तेनैवेदं सवार्तृकं (r. सकर्तृकं) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2442.

2678a. Foll. 14; 8vo. size, 8 in. by 6 in.; good small, modern Telugu writing; 26-32 lines in a page.

Sarvasiddhāntasamgraha, an elementary review of the philosophical systems (wrongly) ascribed to Śaṅkarācārya.

It begins:

वादिभिर्देशैः सर्वैर्दृश्यते यस्त्वेकवत् ।
वेदान्तवेद्यं तं रुद्रमेकरूपमुपास्महे ॥ १ ॥
अङ्गोपाङ्गोपवेदाः स्युर्वेदस्यैवोपकारकाः ।
धर्मार्थकाममोक्षाणामाश्रयस्य चतुर्दश ॥ २ ॥
वेदाङ्गानि षडेतानि शिक्षा व्याकरणं तथा ।
निरुक्तं ज्योतिषं कल्पशूद्रोविचितिरित्यपि ॥ ३ ॥
मीमांसा न्यायशास्त्रं च पुराणं स्मृतिरित्यपि ।
चत्वार्येतामुपाङ्गानि बहिरङ्गानि तानि वै ॥ ४ ॥
आयुर्वेदो ऽथैवेदश्च धनुर्वेदस्तथैव च ।
गान्धर्ववेद इत्येवमुपवेदाश्चतुर्विधाः ॥ ५ ॥
शिक्षा शिक्षयति व्यक्तं वेदोच्चारणलक्षणं ।
व्यक्ति (r. वक्ति) व्याकरणं तस्य संहितापदलक्षणं ॥ ६ ॥
वक्ति तस्य निरुक्तं तु पदनिर्वचनं स्फुटं ।
ज्योतिःशास्त्रं वदत्यत्र कालं वैदिककर्मणां ॥ ७ ॥
क्रमं कर्मप्रयोगाणां कल्पस्तत्र प्रचक्षते (!) ।
मन्त्राक्षराणां संख्योक्ता शूद्रोविचितिभित्तया ॥ ८ ॥

25 ślokas of introduction. Then follows the account of the several systems, viz.—

1. *Lokāyatīkapaśha* :

लोकायतिकपक्षे तु तत्त्वं भूतचतुष्टयं ।
पृथिव्यापस्तया तेनो वायुरित्येव नापरः ॥
प्रत्यक्षगम्यमेवास्ति नास्त्यदृष्टमदृष्टतः ।
अदृष्टवादिभिश्चापि नादृष्टं दृष्टमुच्यते ॥ ० 15 ślokas.

2. *Ārhatapaśha* :

लोकायतिकपक्षो ऽयमाश्रयः सर्ववादिनां ।
स्वपक्षेणाक्षिपत्येव तत्पक्षं क्षपणो ऽधुना ॥
अग्नेरीषामपां शैवं कोकिले मधुरस्वरः ।
इत्याद्येकप्रकारः स्यात् स्वभावो नापरः क्लृप्तः ॥ ०

[16 ślokas.]

3. *Mādhyamikapaśha*, 17 ślokas; 4. *Yogācāryapaśha*, 9 ślokas; *Sautrāntikamatam*, 7 ślokas; 5. *Bauddhapaksha*, 37 ślokas; 6. *Vaiśeshikapaśha*, 40 ślokas; 7. *Naiyāyika-paksha* (r. *Naiyāy*°), 44 ślokas; 8. *Prābhākara-paksha*, 13 ślokas; 9. *Bhāṭṭapaśha*, 40 ślokas; 10. *Kapilavāsudevapaśha*, 40 ślokas; 11. *Patāñjalīpaksha*, 68 ślokas; 12. *Vedāntasokta-bhāratapaśha*, 64 ślokas; 13. *Vedāntapaśha*, 104 ślokas. It ends:

उक्तो ऽवधूतमार्गश्च कृष्णेनैवोद्धव्यं प्रति ।
श्रीभागवतसंज्ञे तु पुराणे दृश्यते हि सः ॥
सर्वदर्शनसिद्धान्तान् वेदान्तोक्तानिमान्क्रमात् ।
श्रुत्वार्थवित्तु संक्षिप्तोक्तस्त्ववित्तुपिडितो भवेत् ॥

इति श्रीशंकराचार्यविरचिते सर्वसिद्धान्तसंग्रहे वेदान्तपक्ष
एवायं यस्मिन्पक्षाः प्रतिष्ठिताः । सर्वसिद्धान्तसंग्रहः समाप्तः ॥

[MACK. COLL.]

2443.

1341. Foll. 114; size 12 in. by 4½ in.; foll. 1-84 eleven lines, foll. 85-114 twelve lines in a page; fair modern writing.

Khaṇḍanakhaṇḍakhādyā, a critical treatise on the different philosophical systems, in four *paricchedas*, by Śrīharsha.

See Hall's Index, p. 160, no. ccciii.; Aufrecht's Oxford Cat., p. 246, no. 620. It begins: अविकल्पविषय एकः ०

The first chapter, or *pramāṇatadābhāsa-khaṇḍanam*, ends fol. 73b; the second, or *nigrahānirukti*, fol. 80a; the third, or *sarvanā-mārthānirukti*, fol. 81b.

Colophon at the end: इति श्रीहर्षकृतानिर्वचनी-
यसर्वस्वे खण्डनखाद्ये (sic!) संकीर्णपरिच्छेदः समाप्तः ॥

The *Khaṇḍanakhaṇḍakhādyā* has been printed at Calcutta in Samvat 1905, with Śaṅkara Mīśra's *vyākhyā*, and an *upavṛtti* by Mohana Lāla at Kāśī in Samvat 1944, = 1888 A.D. (from the *Pandit*, N.S., vol. vi.-xiii.).

[H. T. COLEBROOKE.]

2444, 2445.

60. Foll. 301; size 10½ in. by 4½ in.; eight lines in a page. Large fair writing.

61. Foll. 299 (paged ३०२-६९५); size 10½ in. by 4½ in. Foll. 1-250 eight lines (in the same writing as vol. i.), foll. 251-299 ten lines in a page. This last portion is in a modern handwriting.

Khaṇḍanakhaṇḍakhādyaṭīkā, a commentary on the *Khaṇḍanakhaṇḍakhādya*, incomplete and without any title. All leaves bear the marginal mark सं० टी०, in the last modern portion सं० टी०. It is neither *Śaṅkara Miśra's* nor *Vardhamāna's* commentary.

It begins :

यो विश्वो कारवाच्यः (र. विश्वाकार०) सकलविषयभुक्

[भ्रान्तितात्कारणाभ्यां

वदः संस्कारमात्रप्रविरचिततनुस्तैः सश्रेतुवाच्यः

[(र.० श्रैयवाच्यः?)]

प्राज्ञो ज्ञानैकवदः सुरनरसकलानन्दभुक्काक्षरेक्षे(?)

वाक्यार्थो यस्तुरीयो विगलितसकलः सो ऽहमेवास्मि

[भूमा ॥ १ ॥

After seven more couplets in this style the commentary begins :

ग्रन्थारम्भे शिष्टाचारपरं परामात्रकज्ञेय्यभीवं (र.० भावं ?)

परदेवतास्तुतिनमस्कारलक्षणं मङ्गलं विधातुमधिकारिप्रयोजन-
संबन्धाभिधेयप्रतिपादनाय चाह अविक्त्येति ॥

There are several leaves wanting after fol. 62 in vol. ii.

[H. T. COLEBROOKE.]

2446.

957c. Foll. 28; size 10½ in. by 4 in.; good clear Devanāgarī writing of 1750 A.D., nine lines in a page.

Vidvanmodatarāṅgiṇī, a metrical review of philosophical and religious systems, in eight *tarāṅgas*, by *Rāmadeva Ciraṁjīva*, son of *Rūghavendra*, and grandson of *Kāśinātha*.

Beg. तमोगुणविनाशिनी सकलकालमुद्योतिनी ०

Printed at Calcutta in 1872.

Cf. Weber's Berl. Cat., no. 543; Aufrecht's Cat. Bodl., no. 629. [H. T. COLEBROOKE.]

2447.

56c. Foll. 31; size 10½ in. by 5½ in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D., ten lines in a page.

The same work, *tarāṅgas* i.-vii.

[H. T. COLEBROOKE.]

2448.

2374. Foll. 97; size 10½ in. by 4½ in. good clear Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Śāstrasiddhāntaleśasamgraha, a dissertation, in four chapters, on the tenets of the different schools of the *Vedānta*, by *Appayya Dikshita*, son of *Raṅgarāja Dikshita*.

See Hall's Index, p. 153, no. cclxxiii.; Weber's Berlin Cat., p. 184, no. 632; Rāj. Mitra's Notices, vol. iv., p. 91, no. 1496, and p. 147, no. 1573.

It begins :

अधिगतभिदापूर्वाचार्यानुपेत्य सहस्रधा

सरिदिव महोभेदान्संप्राप्य शौरिपदोक्तता ।

जयति भगवत्पादश्रीमन्मुखांशुजनिगता

जननहरिणी सूक्तिब्रह्माड्यैकपरायणा ॥ १ ॥

प्राचीनैर्बैवहारसिद्धविषयेष्वाल्लेख्यसिद्धौ परं

सन्नस्यद्विरनादरात्तरणयो नानाविधा दर्शिताः ।

तन्मूलानिह संग्रहेण कतिचित्सिद्धांतभेदान्धियः

शुद्धैः संकलयामि तातचरणव्याख्यावचःस्थापितान् ॥ २ ॥

तेषूपपादनापेक्षान्यक्षान्त्रायो यथामति ।

युक्त्योपपादयन्नेव लिखाम्यनतिविस्तरं ॥ ३ ॥

तत्र तावदात्मा वा(च)रे द्रष्टव्य इत्यधीतसांग्रहाध्यायस्य ०

It ends :

विद्वद्गुरोर्विहितविश्वजिदध्वरस्य

श्रीसर्वतोमुखमहाव्रतयाजिसूनोः ।

श्रीरंगराजमखिनः श्रितचंद्रमौलिर्

अस्यप्य (r. अप्यप्य*) दीक्षित इति प्रथितस्तनूजः ॥

तत्राख्यधीय सकलानि सतातपाद-

व्याख्यानकौशलकलाविशदीकृतानि ।

आस्थाय मूलमनुरुध्य च संप्रदायं

सिद्धांतलेश(R. M. सिद्धांतभेदलघु)संग्रहमित्यकापीत् ॥

इति शास्त्रसिद्धांतलेशसंग्रहे चतुर्थः परिच्छेदः संपूर्णोऽयं ग्रंथः ॥ संवत् १६३२ फावदि सोमवासराश्विनायामवास्याभिधायी त्रिथौ मयाश्रितस्वभावसच्चिदानंदघनशिवचरणेन पंडितचिन्तामणिना समाप्तोक्तोऽयं ग्रंथः ॥

The title of the work also appears in the MS. as *Śāstrasiddhāntalavasamgraha*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2449.

1438. Foll. 134; size 12 in. by 6 in.; fairly good modern Devanāgarī writing; 19-26 lines in a page.

The same work, with a commentary called *Kṛishṇālamkāra*, by *Acyutakṛishṇānanda Tirtha*, disciple of *Svayamprakāśānanda Sarasvatī*, disciple of *Advaitānanda Sarasvatī* (or *Vāṇī*).

See Hall's Index, p. 153, no. cclxxiv.; Rāj. Mitra's Notices, vol. i., p. 35; v., p. 145.

The commentary begins:

वेदवेद्यमुमाकांतं कुमारभ्यामलंकृतं ।

नंदीशप्रमुखैः सेव्यं प्रणमामीहसिद्धये ॥ १ ॥

शंकरं शंकराचार्यं व्यासं नारायणात्मकं ।

सरस्वतीं च ब्रह्मार्णं प्रणमामि पुनः पुनः ॥ २ ॥

गोविंदेति समाक्रुद्ध रक्षां प्राप भयातुरः ।

यं गजः करुणामूर्तिं तं गोविंदं भजेऽन्वहं ॥ ३ ॥

यो मे विश्वेश्वरस्त्वं विश्वेश्वरसमो गुरुः ।

समध्यास्ते स्वयंज्योतिर्व्याणीसंज्ञो भजामि तं ॥ ४ ॥

प्रकाशितब्रह्मतत्त्वं प्रकृष्टगुणशालिनं ।

प्रणवस्योपदेष्टारं प्रणमाम्यनिशं गुरुं ॥ ५ ॥ ०

* अस्यप्य also in the Berlin copy, but अप्यप्य Rāj. Mitra, no. 1573; see also nos. 2211 and 2479 of this Catalogue.

यस्य शिष्यप्रशिष्याद्यैर्व्यामेयं सांप्रतं मही ।

सर्वज्ञस्य गुरोस्तस्य चरणीं संश्रये सदा ॥ ७ ॥

गुरोरपि गरीयान्मे यः कलाभिरलंकृतः ।

अद्वैतानंदवाक्याख्यस्तं वंदे शर्मचारिणि ॥ ८ ॥ ०

श्रीकृष्णचरणद्वंद्वं प्रणिपत्य निबन्धनं ।

व्याकुर्वे शास्त्रसिद्धांतलेशसंग्रहसंज्ञितं ॥ १० ॥

आचार्यचरणद्वंद्वस्मृतिलेखकरूपिणं ।

मां कृत्वा कुरुते व्याख्यां नाहमव प्रभुर्यतः ॥ ११ ॥

Colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीमत्सं-
यंप्रकाशनंदसरस्वतीद्विष्यश्रीचरणारविंदसंलग्नरजोभूतस्याच्यु-
तकृष्णानंदतीर्थस्य कृती शास्त्रसिद्धांतलेशसंग्रहव्याख्यायां श्री-
कृष्णालंकाराख्यायां श्रीबालमुकुंदानंदतीर्थयादपूज्यशिष्यविष्णु-
नाथतीर्थेन ग्रंथोद्धरणं (the other MSS. omit from
श्रीबालमुकुंदानंद^०) चतुर्थः परिच्छेदः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2450.

1181. Foll. 111; size 12½ in. by 6½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 10-16 lines in a page.

Chapter i. of the same works; incomplete at the end.

[H. T. COLEBROOKE.]

2451.

1165b. Foll. 7 (numbered 66-72); size 12½ in. by 6½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 19-21 lines in a page.

A fragment of the same works, comprising the concluding portion of the first chapter. It begins slightly before the point where the preceding MS. leaves off, and thus practically completes that part of the works.

[H. T. COLEBROOKE.]

2452.

403. Foll. 122; size 12½ in. by 6 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing (the same hand as the two preceding MSS.); 8-20 lines in a page.

Chapters ii.-iv. of the same works.

[H. T. COLEBROOKE.]

2453.

1103d. Foll. 13 (foll. 61-73 of the vol.); size 12½ in. by 4½ in.; fair, but small writing; 19-23 lines in a page.

Vedāntasiddhāntasūktimañjarī, a versification of the contents of the *Siddhāntaleśa*, by *Gaṅgādharendra Sarasvatī Bhikṣhu*, pupil of *Rāmacandra Sarasvatī*, with the same author's commentary called *Vedāntasiddhāntasūktimañjarīprakāśa*; the text in the middle of every page, the commentary above and beneath it.

See Hall's Index, p. 153, nos. cclxxv. and cclxxvi.; Rāj. Mitra's Notices, ii., p. 3, no. 524.

The text begins:

तरणिशतसवर्णे कर्णपूर्णेद्विरेफावलि-
वलितकपोलोद्दामदानाभिरामं ।
गिरिशगिरिसुताभ्यां लालितं नित्यमंके
स्वजनभरणशीलं शीलये विघ्नराजं ॥
श्रीमद्गुरुपदाभोजद्वंद्वमानम्य भक्तिः ।
सिद्धांतलेशसिद्धांतान् कारिकाभिर्निदर्शये ॥

The commentary begins:

तारानाथकलाधरस्त्रिजगतां नाथस्त्वयीवियहः
कारुण्यैकनिधिर्विधीं द्रुमुखैर्देवैर्विसिद्धैर्नुतः ।
वामांकस्थितशैलजांकसहितं विघ्नाधिपं लालयन्
सानन्दः शुभदः सदास्तु भगवान्प्रारिप्सितेऽस्मिन् शिवः ॥१॥

विततर(वितततर the second copy)दुर्षगाहवेदांत-
शास्त्राणैवप्रवेशेन बहुविधसिद्धांतरलसंकलनासमर्थानां गुरुतरो-
पायप्रयत्नालसानामनायासेन सर्वसिद्धांतपरिज्ञानलालसानां
मुमुक्षुविशेषाणामुपकाराय वेदांतसिद्धांतसूक्तिमंजरीं प्रारिप्समानः
प्रत्यूहव्यूहप्रशमनाय प्रथमं साविश्वस्पृहणीयगुणकंदवं(० कंदवं
the second copy)हेरंबमनुसंधत्ते तरणिशतसवर्णमिति etc.

The first *paricheda* ends fol. 6a, the second fol. 9b, the third fol. 12a.

The text ends:

श्रुतिकल्पलताकुंजसंजाता सूक्तिमंजरी ।
रम्या राज्ञांतरलाढ्या रंजयत्वखिलान्बुधान् ॥ २५ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीरामचंद्रसरस्वतीपूज्य-
पादशिष्येण गंगाधरेन्द्रसरस्वत्याख्यभिधुणा विरचिता वेदांत-
सिद्धांतसूक्तिमंजरी समाप्ता ॥

The commentary ends:

कीर्तिप्रचयगमनादिसिद्धये यंचस्य विशिष्टमूलगुणनामधेयानि
दर्शयन्नाशौर्वचनलक्षणं मंगलांतरमाचरति श्रुतिकल्पलतेति
स्पष्टार्थं पद्यं ॥ २५ ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्री-
रामचंद्रसरस्वतीपूज्यशिष्येण गंगाधरेन्द्रसरस्वत्याख्ययतिना विर-
चिते वेदांतसिद्धांतसूक्तिमंजरीप्रकाशे चतुर्थः परिच्छेदः समाप्तः ॥

Date of the MS.: निर्धोदुसिद्धिचंद्रे* पौष शुक्ले
शनौ निशि तृतीयायां त्रिसंध्ये षष्ठे वाराणसीपुरि जिज्ञासुजन-
संतुष्ट्यै बुद्धिमान्समलीलितम् ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2454.

1597a. Foll. 35; size 9½ in. by 3½ in.; 8-11 lines in a page; small, clear writing, of the middle of the 18th century.

Vedāntasiddhāntasūktimañjarī, with its explanation, both by *Gaṅgādharendra Sarasvatī Bhikṣhu*; a second copy, incomplete. The first *paricheda* ends fol. 24, which is fol. २२ of the original numbering. The next leaf contains *śloka*s 8-11 of the second *paricheda*, the beginning and the end of this chapter are wanting. The leaves which contain the third and the fourth *parichedas* were numbered १-१५, but foll. १, ६, ८, ९, ११ are lost.

The explanation of the last *śloka* and the colophon of the *Prakāśa* are wanting.

[H. T. COLEBROOKE.]

2455.

2098b. Foll. 13; size 10 in. by 3½ in.; good Devanāgarī writing of 1652 A.D.; 7-9 lines in a page.

Prasthānabheda, a classificatory sketch of orthodox Brāhmanical writings, from a *Vedānta* point of view.

* *Siddhi* does not appear in the list of significant words given by Burnell, South-Indian Palæography, p. 58. It is, however, given by L. Rice, Mysore Inser., p. xxi., as meaning 'eight' (cp. *Sāṃkhyakār.* v. 51, '*siddhayo*' *shṭāu*). This gives the (Samvat) year 1819.

It begins: अथ सर्वेषां शास्त्राणां भगवत्वेव तात्पर्यं साक्षात्परपरया चेति समासेन तेषां प्रस्थानभेदो ज्ञोद्दिश्यते । ०

See A. Weber, Ind. Stud., i., pp. 1 seqq., where the text has been edited from this and the next MSS. It was also printed, with a Bengali translation, at Calcutta, in 1856.

[GAIKAWAR.]

2456.

1568a. Foll. 13; size 10 in. by 4½ in.; good, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

2457.

1435a. Foll. 32; size 12 in. by 4½ in.; 11 or 12 lines in a page; written in the Bengali character.

Saṅkhyāprakāśakavyākhyā, the text of *Nandārāma's Saṅkhyāprakāśaka*, with a commentary by *Kāśīrāma*, son of *Bhaṭṭācārya Śīroratna Nyāyālaṃkāra*. The *Saṅkhyāprakāśaka* is an encyclopædic catalogue of philosophical and mythological objects, arranged according to their number.

It begins:

देहवानिव यो भाति शुद्धसत्यात्ममायया ।

तनुते नन्दरामस्तं नत्वा सङ्ख्याप्रकाशकम् ॥

एकं ब्रह्म ॥ द्वावात्मानौ जीवेश्वरौ ॥ द्वावनादी प्रकृति-
पुरुषौ ॥ द्वे प्रकृती परापरे ॥ द्वौ पुरुषौ खराखरौ ॥ ०
Fol. 4b: त्रय उपाया ध्यानकर्मभक्तयः ॥ Fol. 7a: चत्वारो ब्राह्मणक्षत्रियविद्वज्शूद्राः ॥ Fol. 9a: पञ्च देवता रविगणेशविष्णुशिवदुर्गाः ॥ Fol. 9b: पञ्च पुरुषार्थाः धर्मार्थकाममोक्षप्रेमभक्तयः ॥ Fol. 11a: पञ्च विद्या सां-
ख्ययोगवैराग्यतपोभक्तयः ॥ Fol. 11b: पञ्चार्थशास्त्राणि नीतिशास्त्रमश्वशास्त्रं शिल्पशास्त्रं सूत्रकारशास्त्रं कलाशास्त्रञ्च ॥
Fol. 12a: षट् तर्काः न्यायवैशेषिकमीमांसापातञ्जलसांख्य-
वेदानाख्याः ॥ Fol. 20a: नव द्रव्याणि पृथिव्यप्तेजो-
वायुकाशकालदिगात्मनासि ॥ नव वर्धाणि इलावृतरम्यक-
हिरण्यकुरुहृद्विर्धकिंपुरुषभारतकैतुमात्रभद्राश्वनामानि ॥ etc.

It ends: प्रकृतिसहितानि चैतानि त्रिंशत्तत्त्वानि ॥ ब्रह्मसहितान्येतानि एकत्रिंशत्तत्त्वानि ॥ अन्यापि संख्या बोद्धव्या ॥

Kāśīrāma's commentary begins:

रिरक्षिषुर्यो निजधर्मेसेतून् युगे युगे सत्यमयानि धत्ते ।
वर्षं नानागुणकर्मभास्त्रि भूयात् स देवो भवती धि-
भद्राचार्यशिरोरत्नन्यायालंकारमनुना । [भूयै ॥
संख्याप्रकाशकव्याख्या काशीरामेण तन्यते ॥

अथ सकलशास्त्राभिधः श्रीमान् नन्दरामतर्कवागीशभट्टा-
चार्यः इदानीं तनान् मन्दबुद्धीन् पूर्णपण्डितकृतनानाविधतत्त्व-
द्रव्याध्ययनासमर्थानवलोक्य परमकारुणिकतया अध्ययनभाव-
नाभ्यां तत्तद्ब्रह्मभ्यः सारमाकृष्य संख्याकथनमिषेण संख्याप्रकाशक-
नामकग्रन्थं संक्षिप्तसारं तेषां हितार्थं रचितवान् । अथ एषो
ऽपि तेषां नातिसुगमो बभूव सतो यथामति तद्भाष्याने ममोद्यमः ।
तत्र तावत् ग्रन्थकृद्ग्रन्थसमाप्तिप्रतिबन्धकोभूतविम्वसंभावनया
तत्राशार्थं कृतमीश्वरनमस्कारं शिष्यशिष्यार्थमादौ निबन्धनसु-
चिरतरकालीनविबुधपदावस्थितिहेतुयशसे स्वनामयौगिकग्रन्थ-
नामद्वारा प्रवृत्त्यङ्गमभिधेयञ्चाह ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2458, 2459.

343, 344. Foll. 1-414 and 415-832 resp.; size 4to., 11½ in. by 9 in.; large modern Devanāgarī writing; 12-18 lines in a page.

Vidyaratnākara, a cyclopædia of Sanskrit Literature and Science, in eighteen chapters; compiled for Colebrooke, by *Dhanapati Sūri*, son of *Rāma Kumāra Datta*.

It begins:

ब्रह्मादिदेवतावृद्धवृद्धपादसरोरुहं ।

नन्दनन्दनमानन्दकंदं देवं समाश्रये ॥ १ ॥

नुमः श्रीबालगोपालतीर्थान् व्यासमुखान् मुनीन् ।

विम्वहर्षेण गणेशादीन् पंडितांश्च विमत्सरान् ॥ २ ॥

आलोकाखिलतंत्राणि सर्वसंबोधसिद्धये ।

वितन्यते यथाज्ञानं विद्यारत्नाकरो मया ॥ ३ ॥

श्रीमच्छेषमुखप्रणीतविलसतीर्थार्थतद्वाङ् (? तज्ज्ञानं) वित्
तेजस्वित्वसुभाष्यतादिकगुणधाराधिकारप्रदः ।

यो विम्वहर्षकृदस्ति कौलिवरुको गौरोगधीराग्रणीस्

तद्वाक्यात्प्रकृतिः कृती धनपतिर्ग्रंथं विधत्ते मुदा ॥ ४ ॥

चत्वारो वेदा चत्वार उपवेदाः । षडंगानि चत्वार्युपांगानि

चेत्पञ्चादश विद्यास्तत्र । धर्मब्रह्मप्रतिपादकमपीरुषेयं वाक्यं वेदः ।
स च मंत्रब्राह्मणात्मकः । अग्न्यनुःसामाथर्वसंज्ञैः पादैर्विशिष्टत्वा-
च्चतुष्पादनंतो यजुः संज्ञस्तं द्वापरे द्वापरे विष्णुर्थासरूपमादाय
चतुर्था कुरुते ॥ तत्रास्मिन्नैवस्तो मन्त्रंतरे व्यासक्रमः । प्रथमः
स्वयमेव ब्रह्मा । द्वितीयो मनुः ०

Chapter i., which concludes with an account of the divisions and recensions of the *Ric*, ends fol. 4; ii. treating of the *Yajus*, fol. 6; iii. of the *Sāman*, fol. 7; iv. of the *Atharvan*, fol. 8; v.-vii. *Āyurveda*, *Kāmaśāstram*, *Dhanurveda*, *Gāndharvam*, *Kāvya*, *Alaṅkāra*, *Nāṭyam*, *Prākṛitavyākaraṇam*, *Svarāḥ*, fol. 154; viii. *Arthaśāstram*, fol. 180b; ix. *Śikshā*, fol. 188b; x. *Kalpa*, fol. 189; xi. *Vyākaraṇam*, fol. 238; xii. *Niruktam*, fol. 152b; xiii. *Chandaḥ*, fol. 300b; xiv. *Jyotiṣham*, fol. 318b; xv. *Purāṇāni*, fol. 438b; *Bhāratam*, 455b; *Rāmāyaṇam*, 458; *Yoga-Vāsishtam*, fol. 462b; xvi. *Nyāya*, fol. 505; *Vaiśeṣhika*, fol. 520b; xvii. *Pūrva*, 570b; *Uttara-Mīmāṃsā*, *Śaṅkarācāryamatam*, fol. 644; *Rāmānujamatam*, 655b; *Madhvācārya*, fol. 662b; *Vallabhācārya*, 671; *Bauddhamatam*, *Digambara*, *Cārvāka*, fol. 688; xviii. *Dharmaśāstram*, 728b; *Tantram*, fol. 740; *Śāktamatam*, *Maheśvaramatam*, *Pāśupatamatam*, fol. 752; *Vaiṣṇava*, *Saura*, *Gāṇeśa*, etc., *Devārcanavidhi*, fol. 758; *Vaiśvadevam*, 764; *Pātraśuddhi*, 768; *Bhaktishyābhakshyavidhi*, 770b; *Śayanavidhi*, etc., *Ahnikavidhi*, 771b; *Tithinirṇaya*, fol. 785b; *Kapilamatam*, *Nirīśvarasūnikhyam*, fol. 801b; *Sēśvara-Yogaśāstram*.

The work is of little use.

It ends (fol. 830b): इति श्रीमत्परमहंसपरिब्राजका-
चार्येणालगोपालतीर्थश्रीपादशिष्यदत्तवंशावतंसरामकुमारसूनुध-
नपतिसूरिविरचिते विद्यारत्नाकराख्ये निबंधे ऽष्टादशस्तंभः १६ ॥

Then follows an *anukramanikā*.

[H. T. COLEBROOKE.]

6. Rāmānuja's Viśiṣṭādvaita.

2460.

567. Foll. 248; size 12 $\frac{3}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; eleven lines in a page; writing middling.

Śārīrakamīmāṃsābhāṣya or *Śrībhāṣya*, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by Rāmānuja, who followed the *Brahmasūtravṛtti* of Bodhāyana.

See Hall's Index, p. 92, no. xxiii. It was printed, together with *Sudarśana Acārya's* commentary, at Madras in 1868 (4th Telugu char.); and is being published again in the Bibl. Ind. Another edition, by Rāma Miśra Śāstrī, was begun in vol. vii., New Series, of the *Pandit*; a reprint from the *Pandit*, containing the first *pāda* of the first *adhyāya*, appeared in 1889 (vol. i.). For a legendary Rāmānuja-caritra see Rāj. Mitra, Notices, v., p. 9, no. 1731. The chief date of his life is the erection of an image of *Nārāyaṇa* on the *Yādava Hill* in the Śaka year 1012. For an account of his system see Bhandarkar, Report, 1883-84, pp. 68-74; Vienna I.O.C., Ar. S., p. 100.

Rāmānuja's Bhāṣya begins:

अखिलभुवनजन्मस्ये प्रभङ्गादिलीले

विनतविविधभूतव्रातरक्षैकदीप्ते ।

श्रुतिशिरसि विदीप्ते ब्रह्मणि श्रीनिवासे

भवतु मम परस्मिन् श्रेणुषी भक्तिरूपा ॥

पाराशर्य्येवचःसुधामुपनिषद्गुहाभिर्मधोद्धृता

संसारान्निविदीपनव्यपगतप्राणात्मसंजीविनीम् ।

पृष्ठाचार्य्यसुरक्षिता बहुमतिव्याघातदूरस्थिताम्

आनीतां तु निजाक्षरैस्सुमनसो भौमाः(ः) पिबन्वन्वहम् ॥

भगवद्बोधायनकृता विस्तीर्णी ब्रह्मसूत्रवृत्तिं पृष्ठाचार्य्यास्स-
विशिष्टपुस्तन्मतानुसारेण सूत्राक्षराणि व्याख्यास्यन्ते । श्री ॥
अथातो ब्रह्मजिज्ञासा ।

The first *adhyāya* ends fol. 126b, the second fol. 186a, the third fol. 232b.

Fol. 219 is a leaf from another copy.
The copy was transcribed in संवत् १८२९.

[H. T. COLEBROOKE.]

2461, 2462.

3262, 3263. Foll. 215 and 183; size 11½ in. by 5½ in.; good modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Śārīrakamīmāṃsābhāṣya, or *Śrībhāṣya*, by *Rāmānujācārya*.

Vol. i. contains *pāda* 1; vol. ii. *pādas* 2-4 (of foll. 82, 70 and 31 resp.).

2463.

7. Foll. 396; size 13½ in. by 4½ in.; seven lines in a page; beautifully written.

Mīmāṃsābhāṣya, an incomplete copy of *Rāmānuja's* commentary, the fourth *adhyāya* being wanting.

The first *adhyāya* ends fol. 225b, the second fol. 317a, the third fol. 396b.

[J. R. BALLANTYNE.]

2464.

3274. Foll. 81; size 10½ in. by 5½ in.; 19 or 20 lines in a page; good modern writing.

Śārīrakamīmāṃsābhāṣya, an incomplete copy of *Rāmānuja's* commentary, containing the second (ends fol. 35), third (ends fol. 67) and fourth *adhyāyas*.

[A. C. BURNELL.]

2465.

2797. Foll. 46 (the leaves are put in the wrong way; one page of each leaf is left blank, every two leaves, as the original numbering shows, being intended to be pasted together; there is a double numbering in

Sanskrit figures, one running from ३ to २३, the other, probably the original one, from २९ to ३८); size 11 in. by 4½ in.; 11-14 lines in a page; good old writing, of the sixteenth century.

Śrībhāṣyavivṛiti, a fragment of a short commentary on the *Śrībhāṣya*. The beginning is lost. The second page, being 27a of the original numbering, contains *sūtra* 24 (ज्योतिषर०) of the first *pāda* of the first *adhyāya*. This first *pāda* ends fol. 31a of the original numbering: इति श्रीभाष्यविवृतौ प्रथमः पादः ॥ The second *pāda* begins: सर्वत्र=नैतद्युक्ते। वाक्यभेदोऽपीरूपेये न दोषः (सर्वत्र is the beginning of the first *sūtra* of the second *pāda*). The last page contains the end of the third *pāda* of the first *adhyāya*.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2466.

332a. Foll. 89; size 12½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page.

Vedāntadīpa, an exposition of the *Vedānta* according to the *Brahmasūtras*, by *Rāmānuja*. See Hall's Index, p. 95, no. xxxvi., Aufrecht's Oxford Cat., p. 221b, no. 536, Rāj. Mitra's Notices, ix., p. 221, no. 3141.

It begins:

अथिः कातोऽन्तो वरगुणगणैकास्पदवपुर्
हताशेषावद्यः परमसपदो वाङ्मनसयोः ।
अभूमिर्भूमिर्न नतजनदृशानादिपुरुषो
मनस्तत्त्वादाज्ञे परिचरणसक्तं भवतु मे ॥ १ ॥

प्रणम्य शिरसावाधेन तदादिधेन वस्त्रेना ।
ब्रह्मसूत्रपदांतः(ः)स्यवेदांतार्थः प्रकाशयते ॥ २ ॥

अत्रेयं वेदविदां प्रक्रिया अचिद्वस्तुनः स्वरूपतः स्वभाव-
तश्चात्यंतविलक्षणस्तदात्मभूतश्चेतनः etc.

The first *pāda* ends fol. 28a, the second fol. 48b, the third fol. 77b.

Colophon : इति श्रीभगवद्रामानुजाचार्यविरचिते वेदांत-
दीपे चतुर्थस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः समाप्तोऽध्यायः ॥

Date : संवत् १८५० समैनाम कातिक । वदि १३ वार-
मुकर etc.

[H. T. COLEBROOKE.]

2467.

1779. Foll. 28; size 12½ in. by 4 in.;
excellent, modern Devanāgarī writing; Euro-
pean paper (water-mark 1859); five lines in
a page.

Vedāntatattvasāra, by *Rāmānuja*.

It begins : श्रीमते रामानुजाय नमः ॥ सदेव सौम्येदमय
आसीदेकमेवाद्वितीयं ब्रह्मेत्यत्राद्वितीयशब्देन सजातीयादिभेद-
शून्याङ्गीकारे कथं तादृशस्य जगद्भाषारः । मायाङ्गीकारेणेति
चेत् किं तदानां निर्विशेषज्ञानमात्रस्वरूपं ब्रह्म माया तिष्ठतीति
जानाति न वा । जानाति चेत् ज्ञानमात्रस्य कथं ज्ञातृत्वं । न
जानाति चेत् सज्ञात्वा कथमङ्गीकरोति । अपि च यत्किं-
चिच्छक्तियोगो मायाङ्गीकारानंतरमभ्युपेयते भवद्भिः । तत्पूर्वं मा-
याङ्गीकारानुगुणशक्त्यभ्युपगमे निर्विशेषत्वहानिः किं च तदानां
किं मायाविलक्षणं ब्रह्म उतावैलक्ष्येन मायात्मकं । यदि
विलक्षणं वस्तुतः परिच्छेदादनंतत्वं ब्रह्मणो न स्यात् अथ
मायात्मकं तत्त्वङ्गीकारवचनं निरर्थकं ॥ ०

It ends :

सगुणो निर्गुणो विष्णुर्ज्ञानगम्यो असौ स्मृतः ।

न हि तस्य गुणाः सर्वे सर्वैर्मुनिगणैरपि ।

वक्तुं शक्या विद्युक्तस्य सत्त्वाद्यैरखिलैर्गुणैः ॥

एष आत्मा अपहृतपापात्मा परास्य शक्तिर्विविधैव श्रूयते
तत्त्वं नारायणः पर इत्यादिश्रुतिः स्मृतिः नारायणस्यैव परतत्त्वं
दिव्यकल्याणगुणयोगेन सगुणत्वं प्राकृतहेयगुणराहित्येन निर्गुण-
त्वमिति विषयभेदवर्णेनेन एकस्यैवावगमात् ब्रह्मद्वैविध्यं दुर्वचनं
इति दिक् ॥ इति श्रीरामानुजाचार्यविरचितं वेदांततत्त्वसारं
संपूर्णम् ॥ शुभमस्तु ॥

The first few pages contain interlineary
renderings by Ballantyne's hand.

This work is different from the *Vedāntasāra*
described by Bāj. Mitra, Notices, ix., p. 222,
no. 3142.

[J. R. BALLANTYNE.]

2468.

3264. Foll. 16; size 11½ in. by 5½ in.;
good modern Devanāgarī writing; eleven
lines in a page.

Vedāntatattvasāra, by *Rāmānujācārya*; a
second copy.

2469.

2011b. Foll. 10; size 8½ in. by 4½ in.;
12-14 lines in a page; indifferent writing.

Tattvamuktāvalī Māyāvādaśatadūṣhaṇī, a
refutation of the *advaita* theory, in a hundred
and twenty verses, by *Gauḍa Pūrṇānanda*
Kavicaḥkravartin.

See Hall's Index, p. 160, no. ccc. The
Tattvamuktāvalī is quoted in the *Rāmānuja-
darśana* of the *Sarvadarśanasamgraha*, p. 51
(Bibl. Ind.), cp. Aufrecht's Oxford Cat., p.
247a.

It begins :

अनु(ग)तजनपालः क्रूरभूपालपालः

तरुणतरतमालश्यामलो नन्दपालः ।

बहुकिरणविशालः सर्वशक्तिप्रबालः

स जयति धृतमालः पुण्ड्रकोद्भासिबालः ॥ १ ॥

पौराणिकोऽयं स्वमतानुसारि

प्रातः पुराणं पठति प्रकामम् ।

शृणोति भक्तः प्रणिधानपूर्वं

अन्यार्थतात्पर्यनिविष्टचेताः ॥ २ ॥

जीवात्मनोरैक्यमतं विहाय भेदं

तयोः स्थापयति स युक्ता ।

श्रुतिं स्मृतिं तत्र बहुप्रमाणं

कृत्वानुमानं बहुधा तनोति ॥ ३ ॥

जीवोऽयं ब्रह्मणो भिन्नः परिलिखो यतः सदा ।

इत्यादिबहुधा ज्ञेया अनुमानेषु हेतवः ॥ ४ ॥

The copy is dated : शके १७३२ प्रमोदे ज्येष्ठसिता-
ष्टम्यां भानौ समाप्तिमगमत् ।

[J. TAYLOR.]

7. *Madhvācārya's Dvaitavidyā.*

2470.

539b. Foll. 18; size 9½ in. by 3½ in.; seven lines in a page.

Kṛishṇāmṛitamahārṇava, a poem of 235 ślokas in praise of *Kṛishṇa*, by *Ānandatīrtha*, disciple of *Śuddhānanda*.

Ānandatīrtha is also called *Ānandagiri*, *Ānandajñāna* (for other variations of this name see Aufrecht's Cat. Cat., p. 46), and *Madhva*. His name before initiation was *Vāsudevācārya*. He died in the Śaka year 1119. Other particulars, a sketch of his system, and the Succession list of the High-priests of the *Mādhva* Sect, will be found in Bhandarkar's Report, 1882-83, pp. 16-19, and 202-208. Commentaries by *Ānandagiri*, on works of *Śaṅkara*, have been already noticed in nos. 2279, 2301.

It begins :

श्रीवेद्यासाय नमः ॥ श्रीहनुमद्गीममध्वेभ्यो नमः ॥
 अक्षितः संस्मृतो ध्यातः कीर्तितः कथितः स्तुतः ।
 यो ददात्यमृतत्वं हि स मां रक्षतु केशवः ॥ १ ॥
 तापत्रये चासंतप्तं यदेतदखिलं जगत् ।
 वक्ष्यामि शांतये तस्य कृष्णामृतमहार्षे ॥ २ ॥
 ते नराः पशवो लोके किं तेषां जीवनैः (r. ० ने) फलं ।
 यैनं लब्ध्वा हरेर्दीक्षां नाश्चितो वा जनार्दनः ॥ ३ ॥

The end is (cp. no. 2478) :

यस्य त्रीण्युदितानि वेदवचने रूपाणि दिव्यान्मलं
 षट् तद्दर्शितमित्यमेव निहितं देवस्य भर्गो महत् ।
 घायो रामवचोनयं प्रथमकं पक्षो द्वितीयं वपुर्
 मध्वो यस्तु तृतीयमेतदमुना ग्रंथः कृतः केशवे ॥ २३३ ॥
 श्रीमदानंदतीर्थार्यसहस्रकिरणोदिता ।
 गोनति (? r. गोमती) सततं सेव्या गीर्वाणो (? ० णी)
 [सिद्धिदा भवेत् ॥ २३४ ॥
 यः सर्वगुणसंपूर्णः सर्वदोषविवर्जितः ।
 प्रीयतां प्रीत एवालं विष्णुर्न परममुद्धत् ॥ २३५ ॥

इति श्रीमदानंदतीर्थभगवत्पादाचार्यवयोदाहृताः कृष्णामृत-
 महार्षेयः समाप्तः ॥ श्रीहनुमद्गीममध्वान्तर्गतश्रीरामकृष्णवेद्या-
 सात्मकश्रीहयग्रीवश्रीलक्ष्मीनृसिंह ॥ श्रीवैकटकृष्णार्येणमस्तु ॥

यादृशी (!) पुस्तकं दृष्ट्वा ०

यदक्ष (रं) करभय (r. ० भयं) मात्र (r) हीनं तु यद्वेत् ।

तत्सर्वं क्षम्यतां देव नारायण नमोऽस्तु ते ॥

वदरीनारायणार्येणमस्तु आर्यावर्तैकदेशे = री द्वि सं ०
 पुष्पकृष्णे त्रयोदश्यां इंदुवासरे ॥ श्रीविष्णुपूजास्तु ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2471.

1935. Foll. 167; size 10½ in. by 4 in.; 11-14 lines in a page; clear old writing, of the 17th century.

Tattvaparakāśikā, a commentary on *Ānanda-
 tīrtha's* *Brahmasūtrabhāṣya*, by *Jayatīrtha*
Bhikṣhu, disciple of *Akshobhyatīrtha*, the first
 and the second *adhyaṅgas*. *Jayatīrtha* was the
 sixth in the list of the high-priests of the
Mādhva sect; he died in the Śaka year 1190,
 see Bhandarkar's Report, 1882-83, p. 203.

The commentary begins : श्रीवेद्यासाय नमः ॥
 श्रीमदानंदतीर्थभगवत्पादाचार्येभ्यो नमः ॥ निर्विघ्नमस्तु ॥

शुद्धानंदो (? दीप) संविद्युतिबलबलौदार्यवीर्यादिदेहं
 चिंतासंतापलेपोद्भवमृतिमुखराशेपदोषातिदूरं ।
 सद्भिर्वैराग्यभक्तिश्रुतिनियतध्यानज्ञानयोगाद्
 गम्यं वंदे मुकुंदाभिधममलमलं ब्रह्मवेदोतवेद्यं ॥ १ ॥

In the next verses some words are illegible, the writing being partly obliterated on the right side of the page. The 4th verse begins :

श्रीमध्वसंसेवनलभशुद्धविद्यामुपोभोनिधयो ... ॥ ४ ॥
 श्रीमद्रामरमणसन्निरिपादसं (ग)
 व्याख्यानिनाददलितखिलदुष्टदर्पं ।
 दुर्वेदिवारणविदारणदक्षदीक्षम्
 सख्योभ्यतीर्थमृगराजमहं नमामि ॥ ५ ॥

अथ तत्कृपया ब्रह्मसूत्रभाष्यं यथामति ।

व्याकुर्वे श्रीमदानंदतीर्थार्यमुखनिःसृतं ॥ ६ ॥

गंगासंगेन नैर्मल्यं रथ्याद्भिलभ्यते यथा ।

वाचो विष्णुद्विषुद्धर्थे संगम्यते . . . ॥ ७ ॥

अथाविद्यापटलपिहितनयनैरज्यैरन्यथा व्याख्यातानि ब्रह्म-
सूत्राणि यथावद् व्या)चिख्यासुभगवानाचार्यवर्यः प्रारिप्सित-
भाष्यस्य कैवल्यसुखिलफलसाधनतासिद्धर्थे निरतनाय(r. निर-
तराय?)परिसमाप्त्यद्यर्थे च नारायणनमस्कारं यथयति ॥
यथारंभं च प्रतिजानीते । नारायणमिति ॥

The first *adhyāya* ends fol. 71a.

Colophon : इति श्रीमदानन्दतीर्थभगवत्पादाचार्यविरचि-
तस्य श्रीमद्ब्रह्मसूत्रभाष्यस्य टीकायां जयतीर्थेभिषुविरचितायां
तत्त्वप्रकाशिकायां द्वितीयाध्यायस्य चतुर्थः पादः ॥

[DR. J. TAYLOR.]

2472.

1662. Foll. 69; size 8½ in. by 3½ in.;
8-10 lines in a page; fair writing, of the
first half of the 17th century.

Tattvoddhyotavivaraṇa, a commentary on
Anandatīrtha's (i.e. *Madhva's*) *Tattvoddhyota*,
by *Jayatīrtha Bhikṣu*. The *Tattvoddhyota* is
a treatise on *Brahman*, soul and world, against
the *māyā-vādin*s and *śūnya-vādin*s.

The *vivaraṇa* begins :

विश्रोतृत्तरिरिति ध्वंसकारणं रमणं श्रियः ।

अभिव्यञ्ज यथाबोधं तत्त्वोद्घोतं विवृणमहे ॥ १ ॥

इहाविद्यातिमिरनिरतरे संसारकांतारे परिखिलानामत्या-
स्थिरसुखसुखोतिकासु द्योतमानास्वपि मनःप्रसादमनासादयतान-
धिकारिणामनंतानंदनिदानस्य परमपुरुषतत्त्वोद्घोतस्य सिद्धये
समीहमानो भगवानाचार्यसूर्योतरायविधुरोऽपि निरंतरायप्रारि-
प्सितपरिसमाप्त्यादेरंगमिष्टदेवताभिपूजनं शिष्यान् याहयितुं प्र-
करणादौ निषप्रति ॥

सर्वत्राखिलसद्भक्तिः स्वतंत्रोऽप्येवमपि ।

निरातादृशचिच्छेत्त्यतेष्टो नो रमापतिः ॥ १ ॥

This *śloka* is the introductory verse of the
mūla. The final *śloka* of the *mūla*, written
by the author himself, is :

सत्यचिच्छेत्पतये मुक्तामुक्तामाय ते ।

नमो नारायणार्यवृद्धद्वंद्वदितपदद्वयं(sic!) ॥

चिच्छेत्पतयेतुतोपपादनं सत्येति । मुक्तामुक्तामायेति च ।
आर्येयादि तु नारायणस्यैव नम्यत्वोपपादनार्थमिहाशेषमति-
मंगलं ॥

But *Anandatīrtha* allowed some *ślokas*
composed by his pupils to be added to his
work. See the story, fol. 67b, l. 6 : इतः परं
भगवदाचार्यशिष्यप्रणीताः श्लोकाः । एवमत्र कथां कथयति ।
पुंडरीकवनाभिधानेन मायिना सह भगवत आचार्यस्य कथा-
प्रवृत्तौ सत्यां सभ्यसभापतिप्राप्तिप्राप्तेषु मीलितेषु आचार्यदर्शन-
मात्रेण भीतः प्रतिवादी तूष्णीं बभूव । तदाचार्येण तस्याकर्ण्यतः
सतः मायामतनिकृतनोप(न्या)सोऽयं निर्मितः । तच्छ्रवणेनात्यंत-
संचस्तद्वदयोऽसावपलायत । तदा त्वाचार्यशिष्याः प्रतिवादि-
भयंकरं भगवंतमाचार्यं तदभीष्टदेवतां नृसिंहं चोपश्लोक्यां
बभूवुः । ते च श्लोका अविच्छिन्नप्रवृत्तये शिष्यैरर्थितेन भगवता
प्रकरणेति निवेशिताः । अत एव ते जाह्नवीजलानुगतयामुनोद-
कवत्प्रमाकरणांतर्गता एव । अना(r. अनेक)कतृकत्वात् तेषा-
मन्योन्यसंगतिः ।

आनंदतीर्थेपुंसिंहो मायावादितेः सुतान्* ।

विदार्य युक्तिनखरैरप्रतीतोऽभिमासते ॥

पलायध्वं पलायध्वं त्वरया मायिदानवाः ।

सर्वज्ञहरिरायाति तर्कागमदरारिपृत्† ॥

द्रवत द्रवताप्सु मायिनः प्रविशध्वमर्तद्रिता गुहाः ।

कमलारमणावराश्रयः समुदेत्यखिलज्ञभास्करः† ॥

नृहरिः सकलनामकः(!) समुपैति हि मायिदानवान् ।

प्रपलायनमत्र तत्त्वमं त्वरया वा(sic!) वसतिर्गुहासु च† ॥

जयत्यानंदतीर्थेष्टदेवता नरकेसरी ।

विपाटिताज्ञानतमः कपाटायुरुहुंकृतः† ॥

जयत्यमितपौरुषः स्वजनतेष्टचिंतामणिः ।

अजेशमुखर्वदितो गुणगणार्णवः श्रीपतिः ॥

जनता जनसमूहः । इष्टसिद्धौ चिंतामणिरिष्टे चिंतामणिः ॥

सर्वज्ञः सन्मुनीन्द्रोच्चः(ः) सम्मनःपंकजालयः ।

अजितो जयति श्रीशो रमाबाहुलताश्रयः ॥

रमाबाहुलतयोराश्रयो रमाबाहुलताश्रयः ॥

* The commentator says : मायावादितेः सुतानिति
षष्ठ्या आक्रोश (Pā. vi. 3, 21) इत्यलुक् ।

† No explanation of this passage is given in the
commentary.

श्रीमदानन्दतीर्थाय हृदयोभोजमंदिरः ।

कमलाक्षेपरसिकः प्रीयतां नः पुरः पुमान् ॥

इति श्रीमदानन्दतीर्थभगवत्पादाचार्यविरचिततत्त्वोद्घोतविवरणं
जयतीर्थभिधुया विरचितं समाप्तं ॥

कृष्णो भाद्रपदे मासि पंचम्या भृगुवासरे ।

गिरिणा पुस्तकमिदं लिखितं रामतुष्टये ॥ १ ॥

कष्टेन पुस्तकमिदं लिखितमेवास्तु सतां ।

सञ्जनैरवलोक्याथ यत्नेन परिपालयेत् ॥

॥ विरोधकृतसंवत्सरे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2473.

1725b. Foll. 19; size 8 in. by 3½ in.; fair Devanāgarī writing of c. 1750 A.D.; nine lines in a page.

Prapañcamithyātvanumānakhaṇḍana-vivaraṇa, a commentary, by *Jayatīrtha Bhikṣu*, on *Ānandatīrtha's Prapañcamithyātvanumānakhaṇḍana*, the text of which is also given. It begins:

नत्वा विश्वोदयस्थेमलयहेतुं पतिं श्रियः ।

कुनैः प्रपञ्चमिथ्यात्वमानखंडनपीचका (P. पीठिका) ॥

जन्माद्यस्य यत् इति सूत्रेण जगदुदयादिनिमित्तकारणत्वं
यस्य ब्रह्मणो लक्षणमभिहितं । न च जगत्सत्यतामंतरेण
तद्वास्तवं संभवति । सापि न परोदीरितप्रपञ्चमिथ्यात्वप्रमाण-
स्याभासताव्युत्पादनेन विनोपपद्यत इति तदर्थमिदं प्रकरण-
मारभते भगवानाचार्यः । ननु कथं स्वपक्षसाधनेन विना
निर्णयः । सत्यं । तथापि शास्त्रार्थैकदेशसंबन्धित्वात्प्रकरणस्य न
दोषः । विज्ञायते च कालातीतव्युत्पादनेन स्वपक्षसाधनप्रकारो
ऽपि अधिगीतशिष्टाचारपारंपरादिप्राप्तं प्रारिभितपरिसमाप्या-
दिप्रयोजनं किमपि मंगलाचरणं प्रकरणादौ कस्मादाचार्यो
नानुष्ठितवानिति चेत् । कथमेतद्वगतं । अनुपलंभादिति
चेत् । न । सात्कालिकस्य अधुनोपलभ्युपशब्दात् । ग्रंथे
निवेशनाभावस्तावत्प्रत्यक्ष इति चेत् । किमतः । न हि ग्रंथे
निवेशनमेव तदनुष्ठानं । नापि तद्ग्रामं । कायकवाक्चित्ता-
नामनेकेषां भावात् । ग्रंथांतरनिवेशनादेव शिष्या स्ववगमिष्यंति ।
अत एव न तदनुष्ठाने संदेहो ऽपीति । तत्र तावन्मायावादि-
नोदितं प्रपञ्चमिथ्यात्वानुमानमनुवदति । विमतं मिथ्यादृश्यत्वात् ।
यदित्यं तन्नया यथा संप्रतिपत्तं । सर्वे मिथ्येत्युक्ते ब्रह्मणि प्रमा-
णाभायः । शुक्तिरजतादौ सिद्धार्थता च स्यादिति विमतमित्युक्तं । ०

It ends :

तद्वचनमुदाहरणं प्रसिद्धमेवेति ।

यत्प्रसादाद्यत्प्रीत्यैवेदं प्रकरणं ॥

कृतं तमेवाचार्यो ऽन्ते स्तुतिप्रणामाभ्यां प्रीणयति ।

यो दृश्यते सदानंदनित्यव्यक्तिचित्तात्मना ।

निर्दोषाखिलकल्याणगुणं वंदे रमापतिं ॥

दृश्यत इत्यनेन दृश्यते त्वया बुद्धेयादिश्रुतिं सूचयति । तेन
यदुक्तमात्मनो ऽपि दृश्यत्वादिति तदुपपादितं च भवति । ०-- ।

उत्पत्तिस्थितिभंगं विश्वं यस्मात्प्रपद्यते पुरुषात् ।

स जगति जगदंतधामी मम रमानाथः ॥

इति श्रीमदानन्दतीर्थभगवत्पादाचार्यविरचितप्रपञ्चमिथ्यात्वा-
नुमानखंडनविवरणं जयतीर्थभिधुविरचितं समाप्तं ॥

For the text of the original treatise see
Burnell, Tanjore MSS., p. 105a.

[H. T. COLEBROOKE.]

2474.

1932. Foll. 44; size 9½ in. by 4 in.; careless, modern Devanāgarī writing; 9 or 10 lines in a page.

Dvaitasiddhi, or *Dvaitavidyā*, a treatise on the dualistic doctrine of the *Vedānta*, by *Nirmalācārya*, pupil of *Śrīnivāsa*.

It begins :

निःसीमसुंदरं पूर्णं शक्तिपूर्वगुणाकरं ।

ध्येयं ब्रह्मभवादीनां गोप्रवेधं हरिं भजे ॥ १ ॥

द्वैताद्वैतमते सम्यग् ज्ञात्वा नत्वा गुरोः पदं ।

प्रकाशयते द्वैतविद्यां द्वैतसिद्धांतकृतनी ॥ २ ॥

नन्वेतदुक्तं । द्विविधं हि वेदांतवाक्यं । एकं पदार्थनिष्ठं ।
यथा सत्यं ज्ञानमनंतं ब्रह्म योऽयं विज्ञानमयः प्राणेषु दृढतन्त्र्यो-
तिरित्यादि तत्त्वं पदार्थपरमपरं ऐक्यरूपवाक्यार्थनिष्ठं ॥ यथा
तत्त्वमसीत्यादि । द्वयमप्यसंज्ञार्थनिष्ठं । ब्रह्मविदाप्रोति परमि-
त्यादौ किं तद्ब्रह्म को ऽयमात्मा को ऽहमस्मीति प्रस्तुतस्वरूप-
मात्रजिज्ञासायां सत्यादिवाक्यप्रवृत्तेर्विशिष्टार्थत्वे प्रामाण्यानिर्वा-
हात् । ०

It ends :

सर्वत्र चतुरध्यायां श्रीमध्वमतमीक्ष्यतां ।

चित्यतां श्रीपतेः पादशुगलं तन्मुदाप्यतां ॥

सम्यङ्मनः समाधाय तात्पर्येणावलोक्यतां ।

निर्मलाचार्यरचना वचनापर्यविदा मुदा ॥

इति श्रीमच्छ्रीनिवासाचार्यपर्यशिष्यनिर्मलाचार्यकृता द्वैत-
सिद्धिः समाप्ता ॥ [DR. JOHN TAYLOR.]

2475.

1669. Foll. 81; size 9 in. by 3½ in.;
indifferent modern Devanāgarī writing; nine
lines in a page.

Paratattva-prakāśikā, an exposition of the
Vedānta system according to the views of
Anandatīrtha, by *Vijayīndra*, pupil of *Surendra*.
See Hall's Index, p. 113, no. cxiii.

It begins :

क्रोधोदयच्छटाग्रैः शिथिलितविगलत्तारकाहारहारी
नक्षत्रस्वच्छमुक्तावचलित(ॐ)विच्छत्रसञ्चायकायः ।
रक्षोवक्षोविनिर्यस्तननिधुसृणालेषजातावलेपः
सो ऽव्यान्नो व्याजसिंहो मिलितजयरमो वीरभृंगार-
[धारी ॥ १ ॥

कल्याणगुणपूर्णाया वल्लभाय श्रियः सदा ।
श्रीमध्यदेशिकेष्टाय श्रीनृसिंहाय ते नमः ॥ २ ॥ ० ५ ॥
मूको ऽपि वावदूकेंद्रो जायते यदनुग्रहात् ।
श्रीसुरेंद्रगुरोस्तस्य पादौ नत्वा गिरं भवे ॥ ६ ॥
विजयार्द्रयतींद्रेण विद्वदानंददायिनी ।
तन्यते तत्त्वविद्वतीया परतत्त्वप्रकाशिका ॥ ७ ॥

इह नित्यनिर्दोषतयामकशिष्टैः (!) स्वीकृतप्रमाणभावेषु सदेव
सीम्ये ०

It ends : भयसमाधेयत्वादुपेक्षित इति सर्वमनवद्यमिति
सिद्धांतसंक्षेप इति ॥

सुरेंद्रमुनिशिष्येण विजयार्द्राख्यभिधुना ।

नृसिंहप्रतीये ऽकारि परतत्त्वप्रकाशिका ॥

ये मीमांसकमुद्रया श्रुतिशिरस्तात्पर्यभूमिः परं ✓

तत्त्वं श्रीहरिरेव नान्यदिति तन्निश्चेतुमुद्युजते ।

तत्तत्त्वे दृढभक्तिसंपदमितः प्राप्तुं च तैरन्वहं

सेव्योऽयं विजयार्द्रसंयमिवचोगुरुः (१. ० ग्रंथः ?) सुधा-

इति श्रीपरतत्त्वप्रकाशिका समाप्ता ॥ [खादिमा ॥ २ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2476.

2022. Foll. 93; size 9½ in. by 3½ in.;
indifferent, modern Devanāgarī writing; ten
lines in a page.

Tarkatāṇḍava, a treatise on the dualistic
Vedānta theory, by *Vyāsayati*, pupil of *Brah-
manyatīrtha*, the *Anumānapariccheda*. *Vyāsa-
yati* died in 1339, see Aufrecht, Cat. Cat., p. 619.

It begins : एवं तन्मुख्यं ज्ञानशब्दयोरिति अनुप्रमाणेषु
वेदरूपः शब्दः प्रमाणमित्युक्तत्वात्तदनुग्राहकमनुमानमुच्यते ॥
निर्दोषोपपत्तिरनुमा । उपपत्तिर्व्याप्यं । निर्दोषत्वेन विशेषणा-
न्नासिद्धादावतिव्याप्तिः । उक्तं हि पद्धतौ । उपपत्तिर्लिङ्गं व्याप्य-
मिति पर्याया इति । ०

परोक्तव्याप्तिरक्षणभंगः fol. 11a; खंडनोक्तव्याप्तिनिश्च-
यानुपपत्तिभंगः fol. 16a; प्रमेयत्वाभिधेयत्वयोर्व्याप्तिग्रहे खंड-
नोक्तसर्वज्ञप्रसंगभंगः fol. 18b; परोक्तपक्षलक्षणभंगः fol.
21a; उदयनाद्युक्तोपाधिलक्षणभंगः fol. 26a; मध्युक्तोपा-
धिलक्षणभंगः fol. 30b; तार्किकोक्ततृतीयज्ञाननियमभंगः
fol. 34a; प्राभाकरोक्तज्ञानद्वयहेतुत्वभंगः fol. 37b; मध्यु-
क्तपरामर्शप्रक्रियाभंगः fol. 38b; व्यापकत्वपरामर्शस्यानुमिति-
हेतुत्वभंगः fol. 39a; केवलव्याप्तिरेकभंगः fol. 53b; अत
एव विष्णुतत्त्वनिर्णयटीकायां ० fol. 56a; पंचावयवादिनि-
यमभंगः fol. 60b; अप्रसिद्धविशेषणत्वस्य दोषत्वभंगः fol.
73a; व्यधिकरणासिद्धे दोषत्वभंगः fol. 75a; गौतमोक्तहे-
त्वाभासपंचत्वभंगः fol. 79a; मध्युक्तहेत्वाभाससंकरभंगः fol.
86b; मणिकण्ठोक्तहेत्वाभाससंकरभंगः fol. 90b; लीलावत्यु-
क्तहेत्वाभासचातुर्विध्यभंगः fol. 92a; भासर्वज्ञोक्तहेत्वाभास-
सामविध्यभंगः fol. 92b.

It ends : एतदेवाभिप्रेत्योक्तं प्रमाणलक्षणे । असिद्धिर-
व्याप्तिरिति हेतुविरोध इति ॥ सामान्येन परोक्तहेत्वाभासनि-
यमभंगः ॥ - - ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्याणां श्री-
मतब्रह्मण्यतीर्थयुज्यपादानां शिष्येण व्यासयतिना विरचिते
तर्कतांडवे अनुमानपरिच्छेदः ॥ [DR. J. TAYLOR.]

2477.

539c. Foll. 30; size 9½ in. by 3½ in.;
10-14 lines in a page; clumsy writing of the
beginning of the 19th century.

Tattvasāra, a *paurāṇik* poem on *śrīṣṭi* and *mukti* of beings, in 12 *adhyāyas*, by a follower of *Madhva*. Foll. 4b, 25b, and in the last colophon, it has the epithet, "*Sūta-Śaunaka-saṃvāda*."

It begins :

अस्मद्गुरुदेहस्यभारतीगतवायुम् ।
सीताधवमहं वंदे रामं मेऽभीष्टदायकं ॥ १ ॥
नैमिषे निमिषद्ये चृपयः शौनकादयः ।
दीक्षीता(!) वैष्णवे यज्ञे सूनं पद्मसुरादरात् ॥ २ ॥
चृपय जघुः ।
सूत सूतमहाभाग वद नो वदती वर ।
व्यासप्रसादात् सर्वं हि त्वं नु जानासि तत्त्वतः ॥
नारायणो योगनिद्रां कृत्वोद्धुङ्गः परः पुमान् ।
एतदारभ्य पाप्माख्यब्रह्मा सृष्टिं समापयत् ॥ ३ ॥
इत्येतदंतं वाक्येषु पुराणानां क्वचित् क्वचित् ।
नानाविधतया प्रोक्तं तत्तात्पर्यं वदस्व नः ॥ ४ ॥
सर्वं विचार्य निर्णय्य व्यासानुग्रहतः सदा ।
निद्राप्रकारं कथय विष्णवादीनां नु सर्वशः ॥ ५ ॥
एतदन्य(च्च) वक्तव्यं यदवश्यं प्रतीयते ।
तत्सर्वं चैव वद नः सूत शुश्रूषवो वयं ॥ ६ ॥
इत्युक्तः कथयामास व्यासशिष्यो हि सर्ववित् ।
सूतः समस्तजीवनिद्रैव विष्णुनिद्रेति कीर्तिता(!) ॥ ७ ॥
रमानिद्रा तु सा ज्ञेया जगद्वापारवर्जनात् ।
हरेरेतंतसामाप्न्यात् या च सेवा प्रकीर्तिता ॥ ८ ॥
प्राप्तव्यानंदविरमात् कुमानंदस्य भोजनं ।
स्वर्विंशरूपध्यानं तु हरिपूजादिवर्जनं ॥ ९ ॥
हरिगर्भप्रवेशेन मुक्तनिद्रा प्रकीर्तिता ।
तृणजीवान् समारभ्य सा गंधर्वीस्तु मानुषान् ॥ १० ॥
मुक्तियोम्या निरंशास्तु प्रतीकालंबनाः स्मृताः ।
तेषां स्वर्विंशं ध्याने तु स्थूलदेहद्वन्द्वजगं ॥ ११ ॥

It ends :

ध्यानप्रकारः कथितः मनोनिर्मलताप्रदः ।
इत्येतत् कथितं सर्वं यद्यत्सृष्टं भवद्विवै ॥ १० ॥
न वक्तव्यं तु सर्वेषां पुरतो मानिनां क्वचित् ।
न नास्तिकाय क्रूराय नाभक्ताय शठाय च ॥ ११ ॥
अविज्ञातस्वरूपाय न च संदितमानिने ।
वक्तव्यं भक्तियुक्ताय चिरंज्ञातस्वरूपिणे ॥ १२ ॥

आस्तिकायानहंकारकारिणे प्रीतये हरि ।
एतच्छ्रुत्वा तु मुनयो हर्षनिर्भरमानसाः ॥ १३ ॥
शशंसुस्साधुवादैस्तु सूनं पौराणिकोत्तमं ॥ १४ ॥
इति श्रोतस्वसारोऽयं प्रीत्यै माधवमध्वयोः ।
भूयात् सती सुमुखदः मनोवाक्संस्थितः सदा ॥ १५ ॥
अस्मद्गुरुदेवस्यभारतीगतवायुगः ।
सीताधवस्तनेनाद्वा(?)रामो मे प्रीयतां सदा ॥ १६ ॥

इति श्रोतस्वसारे सूतशौनकसंवादे द्वादशोऽध्यायः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2478.

603b. Foll. 30; size 9½ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī handwriting of about the beginning of the 17th century; 11 or 12 lines in a page.

Vāyustutistotra, a hymn in praise of *Ānandatīrtha* treated as an incarnation of *Vāyu* (*Vishṇu*), by *Trivikramācārya*; with a commentary by *Vedāṅgatīrthabhikṣhu*.

The commentary begins :

निषीनोनोस्तविद्यौष(?) भक्तं भक्तीषको हरिः ।
निमो निरस्तदोषाणां भग्नभूतेशकार्मुकः ॥ १ ॥
चिदानंदतनुं वंदे सदा पद्मालयान्वितं ।
यंदावदं(?) च सूत्राणां पदा मितजगत्त्रयं ॥ २ ॥ ०४ ॥
व्याख्यानच्छमना मुख्यप्राणसद्गुणचिंतनां ।
करोम्यालोच्य पूर्वेषां व्याख्यानं बुद्धिशुद्धये ॥ ५ ॥
अस्य वायुस्तुतेर्गूढभावाध्याया यथामति ।
वेदान्त(r. वेदाङ्ग)यतिना व्याख्या क्रियते उन्वयवात्सना
[(?) वायवात्सना] ॥ ६ ॥

इह हि पूर्वापरदाक्षिणोत्तराशाध्वनिनिर्गलकीर्तिस्त्वप्रदी-
पिकाकर्ता सकलकविकुलशिरोमणिः सकलाचार्यवर्यो भगवान्
त्रिविक्रमाचार्यः प्रधान(r. ० नं)वायोरवतारचर्यं तत्प्रयोजनज्ञान-
नानेन(!) सज्जीवाननुजीवयितुं वायुस्तुतिं चिकीर्षुश्चिकीर्षित-
यंथपरिसमाप्त्यादिप्रयोजनसाधकं आशीर्त्तनमस्तिक्या वस्तुनिर्देशो
वापि तन्मुखमित्याशीराद्यन्यत(न)प्रबंधस्य ० मंगलमादावंगीक-
रोति । श्रीमद्विष्णुप्रतीति ॥

The text begins:

श्रीमद्विष्णुसंघिनिरुपनिषादिगुणगुरुतमश्रीमदानंदतीर्थ-
त्रैलोक्याचार्यपादोज्ज्वलजलजलसत्पांसवोऽस्मान्नुनंतु।
वाचां यत्र प्रणेची त्रिभुवनमहिता शारदा शारदे तु
ज्योत्स्नाभद्रस्मितश्रीधवलितककुभा प्रेमभारं वभार ॥ १ ॥

There are forty-one stanzas, the commentary on which ends fol. 27a: इति श्रीमत्कविकुलतिलक-
श्रीमत्त्रिविक्रमाचार्यविरचितस्य वायुस्तुतिस्तोत्रस्य टीकायां श्री-
मद्वेदांगतीर्थभिक्षुविरचितायां समाप्तं ॥

Then follow thirteen more couplets on *Vishṇu*, with a commentary; the first couplet being (cp. p. 797a):

यस्य त्रीष्टुदितानि वेदवचने रूपाणि दिव्यान्यलं
पट्पड्दर्शितपीथ्यमेव(?) निहितं देवस्य भर्गो महत् ।
वायो रामवचोनयं प्रथमकं पक्षो द्वितीयं वपुर्
मध्यो यजुः तृतीयमेतदमुना ग्रंथः कृतः केशवे ॥ १ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2479.

1103a. Foll. 17; size 12½ in. by 4½ in.; sixteen lines in a page; writing indifferent, about the end of the 18th century.

Madhvavidhvamsana, a commentary on the *Madhvamukhabhaṅga*, by *Appayya Dīkshita*, son of *Raṅgarāja Adhvarivara*, who also wrote the text. See Hall's Index, p. 114, no. cxv. *Appayya Dīkshita's* work is a refutation of *Madhva's* wrong interpretation of the *Vedānta*. It seems to be divided into five sections, the first of which is wanting here. The MS. begins with a discussion of the second *sūtra* of the *Vedānta* system (जन्माद्यस्य यत् इति); the first words being: जन्मादिसूत्रे परकीयमिदमधिकरणं यदुक्तं तद्विज्ञासस्व तद्ब्रह्मेति विचारविधिवाक्ये ब्रह्मपदेन जीवविलक्षणस्य ब्रह्मणा विचार्यस्य समर्पणात्सविषयमिदं शास्त्रमिति तत्र घटते ।

The words of the text are marked with red colour: the first piece of this kind, on the first page, begins तत् ब्रह्मेत्यस्य रुढ्या, but it bears

some number between 30 and 40. Fol. 4b ends the second *adhikaraṇa* (see the marginal note in Colebrooke's handwriting), and begins the discussion of the third *sūtra* of the *Vedānta* system (शास्त्रयोनित्वादिति). Fol. 8b ends the third *adhikaraṇa*. Here *Appayya Dīkshita* calls his work आनंदतीर्थकृतशास्त्रमुखावमदे. Fol. 10b ends the fourth section; on fol. 15a the annihilation of *Madhva* is complete, in the sixtieth *śloka* of the text. The last piece of the text has the number 62, fol. 17a.

The end is: अथ खनाम ग्रंथनाम च कीर्त्तयन्
प्रकरणसमाप्तिं दर्शयति

विद्वद्गुरोर्विहितविश्वजिदध्वरस्य
श्रीसर्वतोमुखमहाव्रतयाजिसूनोः ।
श्रीरंगराजमखिनः श्रितचंद्रगोभिर
अस्त्यप्पिदीक्षित इति प्रथमस्तनूजः ॥

योऽयं नितपदनकरोत् महितार्थं मध्यशास्त्रमुखभंगं ।

प्रोत्यै पुरामरातेः श्रीकामाक्षीसमेतस्य ॥

इति श्रीमद्भरद्वाजकुलजलधिकौस्तुभे श्रीमद्वैतविद्याचार्य-
विश्वजिदध्वजश्रीरंगराजाध्वरिवरसूनोरप्पिदीक्षितस्य कृति मध्य-
मुखभंगव्याख्यानं मध्यविध्वंसनं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

8. *Nimbāditya*.

2480.

164. Foll. 106 (and one *trutiṭipatra*, 12*); size 12½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page; fair writing.

Śārīrakamīmāṃsābhāṣya, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by *Bhāskara Ācārya*. This was the original name of *Nimbāditya*, see Wilson, *Relig. Sects*, vol. i., p. 1; Hall, Index, p. 115. In the colophons of chapters the author is called *bhagavad-Bhāskara*, with the exception of *Adhy. iv.*, p. 3 (fol. 102b), where he is called *Nimbabhāskara*.

Nimbāditya (*Nimbārka*, *Niyamānanda*) was a disciple of *Nārada*; and his followers are called *Sanakādi-sampradāyins*, or (popularly) *Nimāvats*; see also Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 184.

It begins:

सनकादिकशिष्याय नाराय महात्मने ।

नत्वाहं भास्कराचार्यः सूत्रभाष्यं स निर्मेमे ॥ १ ॥

जन्मबन्धविनिवृत्तिकारणं ब्रह्मसूत्रमिदमुद्धृत्तं यतः ।

श्रोतृचिन्तकमलैकभास्करं बादरायणमृषिं नमामि तम् ॥ २ ॥

सूत्राभिप्रायसंवृत्त्या स्वाभिप्रायप्रकाशनात् ।

व्याख्यातं यैरिदं शास्त्रं व्याख्येयं तन्निवृत्तये ॥ ३ ॥

अथातो ब्रह्मजिज्ञासा ।

The first *adhyāya* ends fol. 38a, the second fol. 66b, the third fol. 93b.

Date of the copy : संवत् १८२९ यौष्यशुक्लपंचम्यां चन्द्रे वासरे । [H. T. COLEBROOKE.]

2481.

3273. Foll. 112; size 13 in. by 6½ in.; fourteen lines in a page; good modern writing.

Śārīrakamīmāṃsābhāṣya, a second copy of *Bhāskara's* commentary.

It begins जन्मबन्ध^०, omitting the preceding couplet.

The colophon is: श्रीमद्विद्वच्चक्रवृडामणिः श्री श्री १०५ श्री श्रीमद् शृंगराचार्याणां षट्ठार्षे इदं पुस्तकं श्रीवृंदावने दिव्यदेशमध्ये लिपिकृते दासानुदासस्य च दासदासः पुरुषोत्तम-रामानुजदास इदं पुस्तकं ॥ समत् १९११ चैत्रशुक्लपक्षे तिथौ दृष्ट्या ६ गुरुवासरे पुष्यनक्षत्रे श्रीरस्तु शुभं भूयात् ।

[A. C. BURNELL.]

2482.

1638a. Foll. 27; size 10½ in. by 4½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Nimbādityabhāṣhyasya vyākhyānam, glosses on *Nimbāditya's* commentary on the *Vedānta-sūtra*.

It begins: इह खलु तत्त्वज्ञानात्परमः पुरुषार्थो भवतीति श्रुतिस्मृतिपुराणादिभिर्ज्ञं । तत्र तत्त्वं श्रीभागवते वर्दति तत्त्व-विदस्तत्त्वं यज्ज्ञानमद्वयं । ब्रह्मेति परमात्मेति भगवानिति शब्दत इति वाक्यात्^०

Fol. 4b : अथातो ब्रह्मजिज्ञासा ॥ अत्र ब्रह्मशब्देन सगुणं निर्गुणं च । अत एवाये अस्ति^०

The second *carana* ends fol. 12b, the last *sūtra* commented upon corresponding to i. 2, 29, अभिव्यक्तेरित्याश्मरय्यः ।; whilst the first *sūtra* of the third *carana* corresponds to i. 3, 19, उत्तराखेदाविर्भूतस्वरूपसु ।

Adhy. iii. ends fol. 26b.

The MS. ends : इति द्रष्टव्यमिति भाष्यं अनेनोभय-रूपत्वमुक्तं ॥

इति श्रीनिवादिब्रह्मभाष्येण (!) शारीरकभाष्यस्याधिरोधेन व्याख्यानं ॥ वेदांतश्रीमच्छंकराचार्यभाष्यसंगमनम् ॥ पत्र २९ ग्रंथसं ९५० इति संपूर्णम् ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2483.

3043. Foll. 57; size 11½ in. by 5½ in.; thirteen lines in a page; written in the middle of the 18th century.

Vedāntaratnamāñjūshā, a commentary on *Niyamānanda's* *Daśaślokī*, by *Purushottama Ācārya*. See Hall's Index, p. 114, nos. cxvi. and cxvii. Some of the dates given by Hall, and by Bhandarkar, Report, 1882-83, p. 20, appear in the introduction of the commentary. *Niyamānanda* (or *Nimbārka*, *Nimbāditya*) was a Tailinga Brahman. He wrote also a work called *Vedāntapārijātasaurabha*. He was the guru of *Śrīnivāsa*, who again was the guru of *Purushottama*. *Niyamānanda* is represented as an *avatāra* of *Vishṇu's* Disk, and *Śrīnivāsa* as an *avatāra* of *Vishṇu's* Shell.

The work begins:

यो ब्रह्मेशसुरर्षिर्वेदितपदो वेदांतवेद्यो हरिम्

तं वंदे मनसा गिरा च शिरसा श्रीश्रीनिवासं गुहं ।

कंठे यस्य चकस्ति कौस्तुभमणिर्वेदांततत्त्वान्मको

भक्तेः श्रीहृदये शरद्व्यमगतः कारुण्यसिंधुं मुदा ॥ १ ॥

इह सकलब्रह्मरूपादिकीरोटकोटिवदितपादपोठेनानंताचि-
त्तस्वाभाविकस्वरूपशक्तिवैभवेन ज्ञानबलैश्वर्यवीर्यकारुण्यवात्स-
ल्यदयातितित्वाद्यनंतकल्याणगुणार्थेन जगज्जन्मादिहेतुना सर्व-
श्रुतिशिरोरत्नवेदांतवेद्यचरणेन रमानिवासेन भगवता श्रीवासु-
देवेन विष्णुनात्मस्थापितवेदमार्गसंरक्षणाय नियुक्तो निरतिशया-
त्मप्रिय आत्मशक्त्युपवृंहितानंतशक्तिः सहस्राधारको निजायुधः
कोटिसूर्यसमप्रकाशो भगवान् सुदर्शनो ज्वनितलावतीर्णस्तैल-
गद्विजवरात्मना तस्मिन्नेव देशे नियमानंदाभिधो भगवदीयां
सनातनीं कलौ नष्टा वेदांतसंततिं प्रवर्त्तयिष्यन् शारीरकमी-
मांसावाक्यार्थरूपवेदांतपारिजातसौरभाख्यादिद्वयपरचनव्याजेन
सर्ववेदांतार्थसंग्रहेण संदर्भयामास । तस्य च विधिप्राप्नोपनयना-
दि संस्कृताधीतपडंगश्रुतिजिज्ञासितथर्ममीमांसानिरस्तकर्मफलादि-
विषयसंदेहकतमफलनिर्विण्णभगवद्विदृष्टालं पटगुरुभक्तिसंपन्नमु-
ह्यधिकारिकत्वेनानंताचिन्त्यापरिमितस्वरूपगुणशक्तिवैभवपरब्रह्म-
भूतश्रीवासुदेवविषयकत्वेन श्रीभगवद्वावापत्तिलक्षणमोक्षप्रयो-
जनकत्वेनाचिन्त्यापारातिगंभीरातिशयत्वमाकलय्य मंदमतीनां
सर्वशास्त्रार्थजिज्ञासूनां शिथिलप्रयत्नानां शास्त्रार्थविचारास-
मर्थानां मुमुक्षूणामुपकारार्थवेदांतरत्नभूतां शास्त्रार्थकामधेनुं दश-
श्लोकीमपि निर्ममे । तथा च तत्रैवोक्तं स्वयमेव स्याधीतपडंग-
वेदेन कर्मफलविषयकक्षयाक्षयत्वोभयप्रकारवाक्यजन्यसंशयाविष्टेन
तत एव जिज्ञासितथर्ममीमांसानिश्चितकर्मतमफलविषयकज्ञानयता
कर्मब्रह्मज्ञानफलयोः सांतत्त्वानंतत्वसातिशयत्वनिरतिशयत्वविष-
यकव्यवसायजातनिर्वेदेन भगवत्प्रसादेषुणा(!) तद्दर्शनेच्छालंपदे-
नाचार्यैकदेवेन गुरुभक्त्यैकहार्देन मुमुक्षुणानंताचिन्त्यास्वाभाविक-
स्वरूपगुणशक्त्यादिभिर्वैभवंतमो यो रमाकांतः पुरुषोत्तमो ब्रह्म-
शब्दाभिधेयस्तद्विषयका जिज्ञासा सततं संपादनीयेति वाक्येन
तथा च शास्त्रं स्वाध्यायोऽध्येतव्यः (1) स गुरुमेवाधिगच्छेत्समित्याशिः
श्रोत्रियं ब्रह्मनिष्ठं (1) यथेह कर्मचितो लोकः क्षीयते एवमेवामुत्र
पुण्यजितो लोकः क्षीयते (1) परीक्ष्य लोकान् कर्मचितान्
ब्रह्मणो निर्वेदमायात् नास्त्यकृतः कृतेन (1) जुष्टं यदा पश्यत्य-
न्यमीशं (1) यदा पश्यः पश्यते रुक्मवर्णं कर्त्तारमीशं पुरुषं
ब्रह्मयोनीं (1) यस्य देवे परा भक्तिर्येषा देवे तथा गुरौ तस्यैव
कथिता स्याः (1) प्रकाशंते महात्मनः (1) तमक्रतुः (1) पश्यति
वीतशोकः धातुः (1) प्रसादात्महिमानमात्मनः (1) यमेवैष वृणुते तेन
लभ्यः (1) सर्वे वेदा यत्पदमानमिति (1) तं त्वौपनिषदं पुरुषं
पद्ममः (1) नामानि सर्वाणि यमाविशंति शास्त्रयोनित्वात् वेदैश्च
सर्वैरहमेव वेद्यः (1) निरंजनः (1) परमं साम्यमुपैति तन्महिमा-
नमिति वीतशोकः बहवो ज्ञानतपसा पूता मद्भावमागताः मम
साधर्म्यमागता तन्निष्ठस्य मोक्षपदेशात् तन्नु समन्वयात् नमामि

सर्ववचसां प्रतिष्ठा यत्र शास्त्रतीत्यादि भाषितं चेदं वाक्यं
श्रीशंखावतारैः श्रीनिवासाचार्यचरणैः उक्तं च विष्वाचार्यचरणैः

शंखावतारः पुरुषोत्तमस्य

यस्य ध्वनिशास्त्रमचिन्त्यशक्तिः ।

यत्पश्चिमात्रात् ब्रुवन् आत्मकामस्

तं श्रीनिवासं शरणं प्रपद्ये ॥

इति तस्याश्च मिताक्षरैः कोष्ठचतुष्टयात्मका वेदांतरत्नमंजूपाख्या
मितव्याख्या यथामति विधीयते तत्र प्रथमे पदार्थे रत्नसंग्रहः
द्वितीये संप्रदायनिर्णयपूर्वकतत्प्राप्तवाक्यार्थरत्नसंग्रहः तृतीये
साधनकदंबरत्नसंग्रहः चतुर्थे पूर्वोक्तशास्त्रार्थस्मरणपूर्वफलरत्न-
संग्रहः इति विवेकः ॥

The first section ends fol. 29a : इति श्रीभग-
वत्पुरुषोत्तमाचार्यविरचितायां वेदांतरत्नमंजूपायां सिद्धांतरत्न-
विवृतौ पदार्थसंग्रहाधारो नाम प्रथमा कोष्ठिका ॥

The second section ends fol. 36a : °वाक्यार्थ-
संग्रहाधारो नाम द्वितीया कोष्ठिका समाप्ता ॥

The third section ends fol. 50b : °साधनसंग्रहा-
धारो नाम तृतीया कोष्ठिका ॥

The end is :

मंदानामुपकाराय तुष्टये तत्त्वदर्शिना ।

श्रीकृष्णप्रीतयेष्यं मे कृतो वेदांतसंग्रहः ॥ १ ॥

प्रसीदतु रमाकांतो गोपीजनमनोहरः ।

करोतु जगतां श्रेयो मंगलायतनो हरिः ॥ २ ॥

यः श्रीनिवासो गच्छितवेदगो

न यत्स्वरूपं प्रविशं(f)त तर्काः ।

यो ध्यानयोगेन विशुद्धसत्त्वैर

दृष्टो मुकुंदो सुपयामि सं(r. तं) गुरुं ॥ ३ ॥

हरिः श्री तत्सदिति श्रीपुरुषोत्तमाचार्यविरचितायां वेदांत-
रत्नमंजूपायां सिद्धांतरत्नविवृतौ फलादिरत्नसंग्रहः कोष्ठसुरीयः
समाप्तोऽयं ग्रंथः ॥

[Dr. J. R. BALLANTYNE.]

2484.

3100. Foll. 31; size 9½ in. by 5 in.;
modern Devanāgarī writing; thirteen lines in
a page.

Laghū-Vedāntaratnamāñjūshā, an abridgment
of the preceding commentary.

It begins :

चरेण्यं ब्रह्माद्यैर्विविधविषुधैर्वैद्यमतिशं
सुवेद्यं वेदातैर्भेवषिटपिबोजं यदुपतेः ।
शरस्यं सर्वेषां चरणकमलं नौमि सततं
सदा वृदारस्ये पशुपपशुवृदानुगमनं ॥ १ ॥
नन्वाद्याचार्यपादानं स्मृत्वा कृष्णपदायुजं ।
लघुमंजूषिकां टीकां दशश्लोकाः करोम्यहं ॥ २ ॥
मंजूषैवात्र संक्षेपास्त्रिखिता यत्र कुत्रचित् ।
चिलक्षणं च बालानां सुखबोधो यतो भवेत् ॥ ३ ॥

इह खलु^०

Colophon : इति श्रीलघुमंजूषायाम् फलरत्नसंग्रहाधारे
नाम चतुर्थकोष्ठिका समाप्ता ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2485.

3056. Foll. 22 ; size 11½ in. by 4 in. ;
9 to 11 lines in a page ; fair writing.

Daśaślokiḥbāshya, called *Siddhāntapushpāñ-
jali*, a commentary on *Nimbārka's Daśaśloki*,
by *Harivyāsa Deva*. *Nimbārka's* parents were
Jagannātha and *Sarasvatī*. He composed the
Daśaśloki for his pupil *Śrīnivāsa*. See Hall's
Index, p. 114, nō. cxvi. and p. 115, nō. cxix.

Also the text of the ten *śloka*s is given.

The commentary begins :

विद्युद्भासा मेघवर्णो गुणाभि-
दौर्ध्वहीनश्चिद्धनो ज्जनशक्तिः ।
वेदैर्वेद्यः सर्वगो विश्वहेतुः
श्रीमान् कृष्णः पातु सर्वेश्वरो ज्ञान् ॥ १ ॥
निष्कार्को दशभिः श्लोकैः
प्रोचो (r. प्रोचे) तस्मानि तत्त्ववित् ।
व्याचष्टे तान् हरिव्यासः
संक्षिप्तश्रुतिपुक्तिभिः ॥ २ ॥

जगन्नाथाद्भागवताद्विप्राप्तं सरस्वत्यां तस्यां (r. पत्न्यां) भगवा-
निसाको वैशाखपुङ्गवतृतीयायामाविर्भवः (r. बभूव ?) स कदा-
चिद्धीनिवासेन शिष्येण तस्मानि परिपृष्टः सत्यवादी दशभिः
श्लोकेस्तान्वाच दुरधिगमः खलु बहुशास्त्राभ्यासः^०

The first *śloka* of the *Daśaśloki* treats on
jīva (fol. 2b) :

ज्ञानस्वरूपं च हरेरधीनं शरीरसंयोगवियोगयोग्यम् ।
अणुं हि जीवं प्रतिदेहभित्तं ज्ञातृत्ववन्नं यदनन्तमाहुः ॥ १ ॥

The commentary ends :

ब्रह्म सत्यं जगत्सत्यं सत्यं भेदमपि ब्रुवन् ।
निष्कार्को भगवान्विद्विः सत्यवादिनि गच्छते (? r. वादी
सिद्धान्तपुष्पाञ्जलिनाम भाष्यं [निगद्यते] ॥
जातं हरिव्यासमुनेर्मेमास्यात् ।

एतन्मदीयैः परिचिन्त्य धीरैर्

उपासनीयो ब्रजराजसूनुः ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2486.

556a. Foll. 78 ; size 12½ in. by 5½ in. ;
fair Devanāgarī writing of A.D. 1776 ; twelve
lines in a page.

Svadharmādhvabodha, an exposition of the
tenets and religious practices of the *Vaiṣṇava*
sect of *Nimāvats*. Incomplete. The work
seems to consist of two parts (*pañcaka*), the
first of which was composed by the founder of
the sect, *Nimbāditya* or *Nimbārka* ; and the
second by *Rāmacandra*.

The MS. contains only the fourth chapter
of the first, and the fourth, fifth and sixth
chapters of the second, *pañcaka*.

It begins :

श्रीकृष्णपादाद्यवशेषपाहानैतिसम्भूतान्सगुरुन्यग्रस्य ।
संवरणयिष्ये तिलकं विविक्तं निवाकैवाक्येन समाश्रयेण ॥ १ ॥
अथ श्रीमन्निवादिनः संचितयत्नोक्तं हरेः (!) ।
श्रीनिवासं कृपापात्रं निजं त्विदं वचो श्रवणीत् ॥ २ ॥
श्रीनिवासं तिलकस्य प्रवर्तकं च संभवम् ।
नृणु यस्ये सप्रमाणं सर्वेषां विश्रमाय ते ॥ ३ ॥
विष्णुचंदननामेदं कृष्णस्य परमपात्रं (!) ।
कृष्णांगेषु परिलिप्तं तत्रत्यपरितुष्टिदं ॥ ४ ॥^०

इति श्रीस्वधर्मोद्भवबोधे हंसवंशे पुंड्रनिर्देशो नाम चतुर्थो
अध्यासः ॥ fol. 7b.

The next chapter (? II. 4) begins :

यन्नामवद्वा भवसिधुपारा

नावो यथा बद्धवितानवत्ताः (? ० वर्ताः) ।

भक्तानुकूलं गुरुकर्णधाराम्

तं वासुदेवं शरणं प्रपद्ये ॥ ०

इति श्रीस्वधर्मोद्धवोपे स्वभूषणरामचंद्रेण विरचिते नाम-
निर्देशो नाम चतुर्थो ऽभ्यासः ॥

Chapter II. 5 begins fol. 15a :

श्रीराधिकाकांतपदारविंदकिंजल्कपीयूषपरागरेण् ।

संभावयंतः स्वगुरुपदिष्टात्रिंवाक्यमाचार्यमनुव्रजामः ॥ ०

This chapter, which might be expected to have concluded the work, ends with three *ślokas* :

श्रीदुर्बुद्धिः * ॥ एवं हि निर्वाक्ये उपादिशच्च ० ॥

भावग्रामे विद्यमानो न दृश्यते बहिर्मुखैः ।

निर्वादिनो ० ॥

नमस्तस्मै भगवते निर्वादिताय श्रीमते ।

शास्त्रसारोद्धारेण यो मंत्रं विशदीचकार (!) ॥

इति श्रीस्वधर्मोद्धवोपे द्वितीयपंचके मंत्रनिर्देशो नाम पंचमो
ऽभ्यासः ॥

Ch. II. 6 begins fol. 36a :

श्रीराधिकाकृष्णपदारविंदयुग्मद्वयं नित्यमहं प्रपद्ये ।

श्रीविग्रहौ सेव्यतमौ ययोर्वै संसेव्य संयांति परानुरागं ॥

It ends :

वंदे श्रीमन्निर्वादिपदद्वंद्वं सदानतः ।

येन जीवोपकाराय संस्क्रिया विशदीकृता ॥

इति श्रीस्वधर्मोद्धवोपे हंसवंशे स्वभूषणरामचंद्रेण विरचिते
द्वितीयपंचके श्रीनिवासाचार्यनिर्वाक्यसंवादे यागनिर्देशो नाम
षष्ठो ऽभ्यासः समाप्ताश्चायं (!). द्वितीयपञ्चकं संवत् १८३३ आश्वि-
न्मासे शिते पक्षे पंचम्यायां गुरुवासरे रामकृष्णदासेन लिखितं
काश्यां मध्ये जुगलकेशोरपठनार्थं संपूर्णम् ॥

For a complete MS. of the first *pañcaka*,
see Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 183.

[H. T. COLEBROOKE.]

* Neither the three *ślokas* that follow, nor the pre-
ceding one, are found in the MS. of the *Audumbari*
Samhitā.

2487.

556b. Foll. 89; same size; fair Devanā-
garī writing of the earlier part of last century;
ten lines in a page.

Audumbari Samhitā (*Vratapañcakanirṇaya*),
another *Vaiṣṇava* treatise, of the same sect,
by *Audumbara Rishi*, disciple of *Nimbārka*.

It begins : श्री श्रीदुर्बुद्धिः संहिता लिख्यते ॥

श्रीमंतौ राधिकाकृष्णौ कौशितौ प्रणमाम्यहं ।

यावाश्चित् गदिष्यामि व्रतपंचकनिरण्यं ॥

चतुर्नारदनिर्वाक्यान्पारंपर्यान् गुरुविजान् ।

नत्वा तन्मतमादृत्य व्रतपंचकमुच्यते ॥

श्रीनिवासाचार्यवर्यो निर्वादिन्युखांबुजात् ।

नित्यकृत्यं निशम्याद्वा नैमित्तिकं सुपृष्ठवान् ॥

नित्यकृत्यमवर्णयो ऽहर्निद्रिभागपंचके ।

पक्षादिवर्षपर्यंतं नैमित्तिकं वद प्रभो ॥

एवमामंत्रितो हार्दं निर्वादिन्य उवाच तं ।

श्रीनिवासानुग सम्यक्पृष्टं ते सकलोचितं ॥

संपादयितुमिष्टं ते प्रवक्ष्ये व्रतपंचकं ।

पक्षादिवर्षपर्यंतं काले निरण्यते यतः ।

नैमित्तिकं करणीयं पंचव्रतपरायणैः ॥

एकादशीकृष्णमहोत्सवव्रतं स्वैतिसंस्कारविधिव्रतं तथा ।

संश्रयसादव्रतमेकभावतः श्रीराधिकाकृष्णयुगार्चनव्रतं ॥

सत्यागद्विगाविहिंसनव्रतं संतो वदन्ति व्रतपंचकं त्विदं ।

एकादशीकृष्णमहोत्सवव्रतं तत्रैकमाहुश्च समन्वयव्रतं ॥ ०

This treatise, like the preceding one, has
chiefly been compiled from *Purāṇas*.

इति श्रीपरमहंसवैष्णवाचार्यश्रीनिर्वाक्यभगवायूज्यपादशिष्ये-
श्रीदुर्बुद्धिः कृत एकादशीकृष्णजन्मोत्सवव्रतनिरण्यः ॥ fol. 79.

It ends :

नमो नारायणायादौ कुमाराय ततो नमः ।

नारदाय नमस्तस्माद्गुरवे परमात्मने ॥

तुरितमकृतहंसाकारमाविर्भुक्तुंदो

हरिरिह निजभक्तिं तानयिष्यत्कुमारान् ।

हृदयविषयसंज्ञागे विधाय्यादिशद्यः

प्रथमगुरुमहं तं हंसरूपं प्रपद्ये ॥

यदनुगमनशीला वैष्णवाः संप्रदायाद्
इह च परमहंसाः संज्ञया सूच्यमानाः ।
विशदद्वयतो राधामुकुंदौ भजंते
निजभजननिदानं हंसरूपं भजे तं ॥

शिवविधिकमलास्त्रैगुण्यरीत्यादिश्रद्धः
प्रलयजननरक्षोभ्य (r. ० छाभ्यः) समग्रार्थकारी ।
सकलगुरुतमं तं कृष्णदेवं सदाद्यं
परमपुरुषमीशं हंसरूपं प्रपद्ये ॥

अगुणविधित उच्चैर्भक्तियोगं स्वहर्षं
सनकवरमुनीनां दिष्टवान्यो मुकुन्दः ।
भवभयहरणं तं वामुदेवं गरिष्ठं
सततमरणमग्नां हंसरूपं प्रपद्ये ॥

इमां हंसचतुःश्लोकीं पठतां पापनाशिनीं ।
त्रिसंध्यं यः पठेत् स्यात्परमहंसवैष्णवः ॥

एवं व्रतपंचकं स्वं श्रीनिवासानुगाय यः ।
आदिष्टवात्तमस्तस्मै निंबादिताय धीमते ॥

इति श्रीपरमहंसवैष्णवाचार्यश्रीनिवाकभगवत्पूज्यपादशिष्ये-
णौदुंबरविंशा कृतः सत्यांगद्विज्ञागविहंसनव्रतनिर्णयः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

9. Doctrine of Faith (Bhakti).

2488.

8. Foll. 67; size 13½ in. by 4 in.; European paper; good Devanāgarī writing; five lines in a page.

Śāṇḍilya-sūtra, a century of aphorisms inculcating the doctrine of faith as the sole means of attaining final emancipation; with *Svapneśvara's* commentary, entitled *Śatasūtrīya Bhāṣya*.

The authorship of the *sūtras* is wrongly ascribed to *Śāṇḍilya*, probably on the ground that his tenet as to the efficacy of devotional meditation on the Brahman is (apparently approvingly) referred to by the author.

Text and commentary have been edited by J. R. Ballantyne (1861), and translated by Prof. E. B. Cowell (1878), for the Bibliotheca Indica.

This seems to have been Ballantyne's hand-copy from which the edition was prepared; there being numerous interlineary notes and readings, apparently added by himself.

[J. R. BALLANTYNE.]

2489.

2937. Fol. 1; size 10¾ in. by 5½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; seventeen lines in a page.

Śāṇḍilya-sūtra, without the commentary.

[J. R. BALLANTYNE.]

2490.

2116b. Fol. 1; size 9¼ in. by 4 in.; in-different Devanāgarī writing of about A.D. 1650; 21 lines in all.

Pushṭipravāhamaryādāgrantha (or *-bheda*), a treatise, in twenty-five couplets, on the three-fold path to faith (*bhakti*), indicated in the title; by *Vallabha Dikshita*, the founder of the *Vaiṣṇava* sect of the *Gokulastha-Gosvamins* (*Gosāins*) or *Rudra-sampradāyins*.

It begins:

पुष्टिप्रवाहमयीदाविशेषेण पृथक् पृथक् ।

जीवदेहक्रियाभेदैः प्रवाहेण फलेन च ॥ १ ॥

वक्ष्यामि सर्वसंदेहा न भविष्यति यच्छ्रुतेः ।

भक्तिमार्गस्य कथनात्पुष्टिरस्तीति निश्चयः ॥ २ ॥

द्वौ भूतसर्गावित्युक्तेः प्रवाहो ऽपि व्यवस्थितः ।

वेदस्य विद्यमानत्वान्मयीदा ऽपि व्यवस्थिता ॥ ३ ॥

It ends:

दुर्ज्ञास्ते भगवत्प्रोक्ता सज्ञास्ता ननु ये पुनः ।

प्रवाहे ऽपि समागत्य पुष्टिस्थस्तेन युज्यते ॥ २५ ॥

सो ऽपि तैस्तत्कुले जातः कर्मणा जायते यतः ॥

इति श्रीवल्लभदीक्षितविरचितः पुष्टिप्रवाहमयीदायं चः समाप्तः ॥

[GAIKAWAR.]

2491.

2126b. Foll. 27; size 9½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī handwriting; 8-11 lines in a page.

Pushṭipravāhamaryādāvivarāṇa, a commentary on the preceding treatise, by *Pitāmbara*, son of *Śrī Yadupati*, and pupil of *Vallabha's* son.

It begins:

नमः श्रीवल्लभाचार्यचरणान्नखेदे ।

पुष्टिप्रवाहमर्यादास्तारका येन शोभिताः ॥ १ ॥

न भेदस्ते कुत्राप्यतिरुचिर किंतु प्रियतया

विभेदो ज्ञतः स्वामिन् कृपय मयि दासे श्रितविधुरे ।

विभेदः केन स्यात्स्वकृतनिजपुष्टेरितरथा

प्रवाहादेः स्वीयप्रणतचरणप्रापक विभो ॥ २ ॥

श्रीवल्लभसुतचरणाभोरुहमकरंदमत्तमधुपस्य ।

जयति निगूढत्रिसरणिमालत्यां तस्य ङ्कारः ॥ ३ ॥

इह हि विरूपत्वेन भगवदंशत्वेन तुल्येषु जीवेषु केषांचिन्तु-
रूपोत्तमप्राप्तिः केषांचिदक्षरस्य केषांचित्स्वर्गादेः केषांचिदधतम-
समाश्रूयते इति कुतः फलभेदः कुतो वा स्वभावभेदः कथं वा
केषांचित्स्वभावविरुद्धे देहक्रिये इतरेषां च तदनुरूप इत्यादि-
प्रकारेण मेधाफलविवरणादिग्रंथश्रवणादन्यतश्च संदिहानानां च
संदेहवारणाय तदुपायभूतमार्गैर्तत्सार्क्यं निरूपयितुं बहूनां भेद-
ज्ञानादेव निवृत्तिं हृदिकृत्य मार्गत्रयभेदनिरूपणं प्रतिजानते ॥
पुष्टीत्यादि । एतन्मार्गत्रयं विशेषेणोक्तार्थादिरूपय्यावर्तकधर्मेण
जीवादिभेदेः सर्गपरंपराया अवच्छेदेन फलेन च पृथक् पृथक्
भिन्नं भिन्नं यथा स्यात्तथा वक्ष्यामीत्यर्थः ॥ ०

It ends:

इति श्रीवल्लभाचार्यचरणान्नखेदुना ।

शोभितास्तारका यास्ताः खबुद्धा विशदीकृताः ॥ १ ॥

निपुणं विभाव्य सततं विलसद्-

रससिंधुचंद्रमुखवागमृतं ।

विकृतं मयास्य कृतमेतदहो

सरहस्यमस्ति विबुधैकमुखं ॥ २ ॥

श्रीवल्लभनंदनचरणरेखैकतानश्रीयदुपतितनयपीतांबरविर-
चितं पुष्टिप्रवाहमर्यादाविवरणं समाप्तं ॥ संवत् १९६६ आश्विन-
शुदि २ सूर्यपुरे जगदीश्वरेण धीरेश्वरात्मजे[न] गोपीपुर मध्य-
स्थितहरिगोविंदसादासगृहे लिखितं ॥

Cf. F. Hall, Index, p. 147, where a *Pushṭi-pravāhamaryādābhedavivarāṇa* is ascribed to *Vallabhācārya* himself. [GAIKAWAR.]

2492.

2366c. Foll. 3; size 7½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of the early part of last century; thirteen lines in a page.

Patrāvalambana, a short treatise on the conduct of life, by *Vallabha Dikshita*.

It begins: श्रीगोपीजनवल्लभाय नमः ॥

लौकिको वैदिकश्चैव व्यवहारो द्विधा मतः ।

लोकसिद्धं पुरस्कृत्य वैदिको बोध्यते यथा ॥ १ ॥

लोके शब्दार्थसंबंधो रूपं तेषां च यादृशं ।

न विवादस्तत्र कार्यो लोकोच्छित्तिस्था भवेत् ॥ २ ॥

ब्रह्मपादे निरुक्तिस्तु न वक्तव्यैव कुचचित् ।

वस्तुतो ब्रह्म सर्वं हि व्यवहारस्तु लोकतः ॥ ३ ॥

ये धातुशब्दा यत्रार्थ उपदेशे प्रकीर्तिताः ।

तथैवार्थो वेदराशेः कर्तव्यो नान्यथा क्वचित् ॥ ४ ॥ ०

It ends: [partly in prose.]

स्थापितो ब्रह्मवादो हि सर्ववेदांतगोचरः ।

काशीपतिस्त्रिलोकेशो महादेवस्तु तुष्यतु ॥

कस्यचित्स्वयं संदेहः स नां पृच्छतु सर्वथा ।

न भयं तेन गंतव्यं ब्राह्मणानामयं गतिः ॥ [मयाच हि ।

डिडिस्तु(?) डिडि० comm.)वादितो द्वारि विश्वेशस्य

विद्वद्भिः सर्वथा श्राव्यं ते हि सन्मार्गरेक्षकाः ॥

इति श्रीवल्लभभट्टोद्धितानां पत्रावलंबनं संपूर्णं ॥

See Hall's Index, p. 160.

Vallabhācārya was born in 1478, and died in 1530; see Aufrecht's Cat. Cat., p. 555.

[GAIKAWAR.]

2493.

2080c. Foll. 13; size 8½ in. by 4 in.; eight lines in a page; large Devanāgarī writing.

Brahmavādārtha, a commentary on *Krishṇa-vallabha's* (i.e. *Vallabhācārya's*) *Patrāvalambana*, by *Tāpīśa*, his pupil. It begins:

नत्वा शारदपूर्णेन्दुं श्रीकृष्णवल्लभं गुरुम् ।

पत्रावलंबनव्याख्यां तापीशस्तनुते स्फुटम् ॥ १ ॥

सभायां सिंहवज्रजैममर्दमतमासुरम् ।

सत्तर्कमुपजीव्यैव सर्वत्र विजयी भव ॥ २ ॥

लौकिको वैदिकश्चैव °

It ends :

गिरिं विभज्य रचितः पंथाः सुविदुषां प्रियः ।

अप्रसन्नैः प्रसन्नैर्वा भवितव्या न मे क्षतिः ॥

संवत् १७६१ वर्षे चैत्र वदि ११ गुलाबदासवक्त्रधेतु लिखितं ।

For some devotional tracts by Vallabha and his son Viṭṭhaleśvara, see nos. 2515-19.

[GAIKAWAR.]

2494.

2543d. Foll. 7; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, c. 1750 A.D.; nine lines in a page.

Viṭṭhaleśasvatantroparilekha, annotations, by Gopeśvara, on a treatise by Viṭṭhaleśa (son of Vallabha), in which Kṛishṇa is identified with the Brahman of the Vedāntists.

It begins :

अथ श्रीमत्प्रभुचरणाः फलप्रकरणीयं सहादर्मविशेषे
शेषमुक्तभगवद्भाववशात् प्रकटयितुकामाः श्रीमदाचार्यचरणा-
तिशयितवात्सल्यविलासायितस्य तदीयस्यैव रहस्यतमस्यैतदर्थस्य
स्फुटीकरणं कदाचिन्नदनभिमतं चेदनुचितमिति भावस्वभावादेव
संभावयतः प्रकरणाध्यायार्थं कियतोभिः कारिकाभिर्विशदयति ॥
प्रसीदन्ति ॥ °

It ends : तेन सर्वोत्तमाभावादिनिरूपणस्य नार्थोत्तरप्रसं-
जकत्वं सर्वै रमणीयं ॥

श्रीवज्रभात्मज(म्)श्रीविठ्ठलेशाहिसेविना ।

गोपेश्वरेण लिखितमास्तामेतन्मुदे सती ॥ १ ॥

इति श्रीगोपेश्वररचितः श्रीविठ्ठलेशस्तत्रोपरिलेखः ॥

Cf. Hall's Index, p. 151 (Svatantralekhana).

[GAIKAWAR.]

2495.

2366b. Foll. 12; size 9 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī; fol. 1 by a different hand from the rest (apparently the same as that of the last MS.); nine lines in a page.

Vādakathā, a treatise advocating Vallabha's doctrines, by Gopeśvara, son of Kalyāṇarāya.

It begins :

जयति श्रीमदाचार्यवाचो ऽर्थावृतवर्षणेः ।

पुमर्थादिगतभ्रान्तितापो याभिर्निवारितः ॥

नन्विहानादीं संसारे केचन लोकायतिकास्यागभोजने
प्रशंसन्ति । अन्ये तु स्वार्थमैश्वर्यादिकमेव बहु मन्यन्ते वदन्ति च ।

नमो ऽस्तु राजवृक्षाय घातुख्यगुरुशास्त्रिणे ।

सामादिचारुपुष्पाय त्रिवर्गफलदायिने इति ॥

अपरे पुनः कीर्त्यर्थमेव यतन्ते वदन्ति च ।

यावत्कीर्तिर्निमुष्यस्य पुण्यालोकेषु गीयते ।

तावद्वर्धेसहस्राणि पुण्यलोके महीयत इति ॥

केचन पुनः कामानेव साधयन्ति वदन्ति च । शरीरस्थिति-
हेतुत्वादाहारसधर्माणो हि कामाः फलभूताश्च धर्मार्थयोरिति ।
तथेतरे स्मार्ताध्वार्च्यमाचरन्ति वदन्ति च । धर्मार्थश्च कामश्च स
किमर्थं न सेष्यत इति । साधारणप्रभवो धर्म इति । °

The Padmapurāṇa is quoted fol. 4a.

It ends :

तातस्य नत्वा चरणांबुजं

श्रीकल्याणरायस्य कृपांबुराशेः ।

ब्रह्मस्वरूपे स्वमतानुरूपं

गोपेश्वरो वादक्यामकाशीत् ॥ १ ॥

एतां समेतां सत्तर्कैः स्वसिद्धांतानुसारिणीं ।

कृष्णांतःकरणाः संतो मीमांसतां मुहुर्मुहुः ॥ २ ॥

इति श्रीमत्प्रचंडपार्थंडतमस्कांडविखंडननिजमतपुंडरीकप्रकाश-
नमार्तंडायमान-श्रीवज्रभाचार्यचरणमहोत्पलमधुघ्नतायमानमान-
सेन स्वसिद्धांतसुधांतसुधांबुधिकलानिधिश्रीकल्याणरायांजनपुषा
गोपेश्वरेण विरचिता वादक्या समाप्तिमगमत् ॥ ° संवत् १७६०
नावर्षे भाद्रपदमासे शुक्लपक्षे षष्ठी रवौ ॥ ° ॥

See Hall, Index, p. 128.

[GAIKAWAR.]

2496.

2366a. Fol. 1; size 9½ in. by 4 in.; in-
different Devanāgarī writing of about A.D. 1700;
twelve lines in a page.

Nijācārya-cintanaprakāra, a tract, in twenty-
two ślokaś, inculcating reverential meditations
on Kṛishṇa and on Vallabhācārya, by Dāsā-
nūdāsa.

It begins:

अथ श्रीवज्रभाचार्यध्यानमंत्र निरूप्यते ।
निवार्य सर्वसंदेहांस्तत्स्वरूपे कृपाबलात् ॥ १ ॥
व्रजस्त्रीहृदयं कृष्णवियोगभरभाविनं ।
व्रजस्त्रियोऽपि विरहभावप्राप्तिफलात्पथा ॥ २ ॥
नांतर्गृहगता लक्ष्मीस्तदंशा अपि नैव हि ।
अधिष्ठानं विचिंत्यैवं कृष्णं तत्र विभावयेत् ॥ ३ ॥
भावात्मानं तत्र तापभावमास्यं विचिंतयेत् ।
साकारं को हि कंदर्पलावण्यं कृष्णमूर्तिमतः ॥ ४ ॥
सर्वतः पाणिपादांतमिति गीतावचोबलात् ।
मंतव्यावयवानां हि सर्वेषां कृष्णरूपता ॥ ५ ॥ ० १३ ॥
यथा भगवतो वाक्यं विपरीतरसे पुनः ।
तथा तद्भावसेवायामाचार्योणां वचोऽमृतं ॥ १४ ॥
तस्माच्छ्रीवज्रभाचार्यप्रभुरेवं हि चिंतयतां ।
सर्वलीलाकृतिः सर्वलीलाभोगाश्रयः सदा ॥ १५ ॥ ०

It ends:

सस्मद्भाग्यनिधिर्नूनं निजपक्षैकपोषकः ।
अपारकरुणासिंधुर्देवोद्भूतिपरायणः ॥ २१ ॥
भक्तिमार्गप्रकटनः श्रुतिसंदेहदाहकः ।
एवंविधः सदा श्रीमदाचार्यश्रिततां हृदि ॥ २२ ॥

इति श्रीमहासानुदासविरचितनिजाचार्यचित्तनप्रकारः समाप्तः॥

[GAIKAWAR.]

2497.

1368a. Foll. 26; size 9½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of the latter part of last century; ten lines in a page.

Avatāravādāvalī, a series of polemical essays in defence of incarnation, and the doctrine of non-duality, by *Purushottama Dāsa*, son of *Pitāmbara*, and disciple of *Vitṭhaleśa* (son of *Vallabhācārya*). Chapters viii., x. and xi.

VIII. *Pratibimbavāda*, begins:

ज्योतिस्मालनीलं करुणाशीलं मुदा स्तौमि ।
हरति तमो निकुरं वत्प्रतिबिंबं स्वकीयानां ॥
नन्वेतद्युक्तं । प्रतिबिंबपदार्थस्यैवाभावात् । ०

It ends:

श्रीविट्ठलेशस्यया तत्त्वदीपप्रकाशतः ।
प्रतिबिंबं निश्चितवास्तव्यासः पुरुषोत्तमः ॥

X. *Brāhmaṇatvajātikhāṇḍanavāda*, begins fol. 8a:

यज्ज्ञासनानुसारेण ब्राह्मणत्वादिवेदताः ।
देहे तिष्ठति लोकस्य तं हरिं सर्वदाश्रये ॥
नन्विदमयुक्तं । बाधकाभावेन तेषां जातित्वोपगमात् । ०

It ends:

पुरुषोत्तमदासेन श्रीपीतांबरसूनुना ।
सुबोधिन्युक्तरूपेण ब्राह्मणत्वं विचारितं ॥

XI. *Jivavyāpakatvakhaṇḍanavāda*, begins fol. 13a:

आत्मा नित्यश्चिन्स्वरूपोऽणुरेवं
यन्मायाकृतः स्वस्वरूपं न वेत्ति ।
सा तीर्णा स्याद्यत्प्रपत्यैव दैवं
तं श्रीकृष्णं भक्तियुक्तः प्रपद्ये ॥
ननु व्यर्थोऽयमाडंबरः । आत्मनामेवाभावात् ०

It ends:

एवं सुबोधिनीरीतिमनुसृत्यात्मनामिह ।
संसारिणां व्यापकत्वं युक्तिभिः शकलीकृतं ॥

इति श्रीमद्वज्रभनंदनचरणनलिनरजोरंजितोत्तमंगश्रीपीतांबरतनुजपुरुषोत्तमकृतावतारवादावल्यामेकादशो जीवव्यापकत्वसंज्ञनवादः संपूर्णः ॥

For a MS. of chapter i. (*Prahastavāda*, beg. *अभवदतिरसालं* fol. 325) see Raj. Mitra, Notices, ix. p. 120, no. 3019; for ch. xiii. (*Śrībhāgavata-svarūpavishayakaśaṅkānirāśavāda*), Aufrecht, Cat. Bodl., no. 94. [H. T. COLEBROOKE.]

2498.

1459c. Foll. 11; size 8½ in. by 4½ in.; Devanāgarī writing of 1722 A.D.; 11-16 lines in a page.

Chapter xi. of the same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

2499.

1395a. Foll. 25; size 13½ in. by 4½ in.; 8 lines in a page; on yellow paper, written in the Bengali character, in the 18th century.

Tattvasamgraha, an exposition of the *Vedānta* theory, by *Rādhāmohana Gosvāmin Bhaṭṭācārya*, of the family of *Advaitācārya* (*Advaitānanda*), the coadjutor of *Caitanya*. Apparently only the first part of the work, without subdivisions.

For a complete copy, see Rāj. Mitra's Notices, ii. p. 104, no. 688. It begins :

श्रीमद्वैतार्थशेन राधामोहनशर्मणा ।

प्रणम्य राधिकाकान्तं क्रियते तत्त्वसंग्रहः ॥

अथ तत्त्वनिर्णयः तत्परापरभेदेन द्विविधं तत्राद्यमाह द्वितीये ।

वदन्ति तत्त्वविदस्तत्त्वं यज्ज्ञानमद्वयं ।

ब्रह्मेति परमात्मेति भगवानिति शब्दाते ॥

अन्वयं (r. अद्वयं) सनातीयनिष्ठभेदाप्रतियोगि । ज्ञानं स्वप्रकाशरूपं तत्त्वं परमार्थसद्वस्तु । तज्ज्योतिषा ज्योतिस्तस्य भासा सञ्चेमिदं विभातीति श्रुतेः ०

It ends :

न त्वाधाराधेयभावनियमकं तत् केवलं जडस्य प्रकृतिवाच्यत्वे विवादः पर्यवसित इति द्वैतपक्ष एव समीचीनः शुद्धाद्वैतवादिमतापेक्षया * अस्य विलक्षणत्वं प्रागेव प्रायो दर्शितमिति संक्षेपः ॥ इति कलियुगपावनावतारश्रीमद्वैतार्थचरणसरोजध्यायित-
द्वंशश्रीराधामोहनगोस्वामिभट्टाचार्यविरचितस्तत्त्वसंग्रहः समाप्तः

[H. T. COLEBROOKE.]

2500.

2177C. Foll. 35; size 10½ in. by 5 in.; indifferent Devanāgarī writing; 13-17 lines in a page.

Śrūtisārasamuccaya, another exposition of the *Vedānta* doctrine, from a *Vaiṣṇava* point of view; in eighteen chapters (*parikaraṇa* !); by *Jñānasāgara*. Rather incorrect.

It begins (somewhat corrected):

गुरुरेकः परं ब्रह्म सच्चिदानंदसदाशिवः † ।

परमात्मा परं धाम तस्मादहं नमाम्यहं (!) ॥ १ ॥

* On *Śuddhādvaita*, see Bhandarkar, Report 1883-1884, p. 75.

† The author seems to have a certain predilection for the hypercatalectic *anushṭubh śloka*.

आत्मानात्मविरोधं तु कथमेक (!) लभते प्रभो ।

जीवेश्वरसमं तत्त्वं स एव परमं पदं ॥ २ ॥

चिद्विभक्तिं च सो ब्रह्म (!) निश्चित्य सो (?) निरामयः ।

मुमुक्षूणामुपदेशः श्रुतेः सारं च (r. सारस्य) संग्रहः ॥ ३ ॥

प्रज्ञानमानंदं ब्रह्म अहं ब्रह्मास्मीत्युच्यते ।

तत्त्वमसि नेति नेति श्लेमायमात्मा (r. श्लेमो ज्यमात्मा)

[ब्रह्मेति ॥ ४ ॥

अकर्म क्रियते कर्म चलस्यमपि लक्ष्यते ।

अभक्ष्यं भक्ष्यते योगी श्रुतिशास्त्रस्य संग्रहः ॥ ५ ॥

पंचभूतादितमात्रा (r. तन्मात्रं ?) दशोद्भूतसमन्वितं ।

मनो बुद्धिरहंकारचित्तजीवादिपंचकं ॥ ६ ॥

पंचिकृतं (r. ० ची ०) तत्त्वमेतच्छरीरं स्थूलमुच्यते ।

पण्डितको महाविष्णुः प्रोक्तस्तत्त्वविदां तु तत् ॥ ७ ॥

प्राणादिवायवः पंच मनोबुद्धीन्द्रियाणि च ।

शरीरं सूक्ष्मेतत्स्यादपंचि (r. ची) कृतमेव हि ॥ ८ ॥

तदेव प्रकृतिः प्रोक्ता तत्त्वविद्भिः श्रुतेर्वैलिः ।

तयोरैक्यं परं ब्रह्म विश्वरूपेतिशान्दिकं ॥ ९ ॥

1. *Tattvabodhanī*, fol. 2; 2. *ātmanātmaviveka*, fol. 2b; 3. *śākshātkāra viśvarūpadarśana*, fol. 3; 4. *brahmaiva-karmavyavahārasādhana*, fol. 4; 5. *mahāvākyaopadeśa*, fol. 4b; 6. *prabodhavākya*, fol. 5b; 7. *paramārthanirṇaya* (?); 8. *jīvan-muktalakṣhaṇa*, fol. 7b; 9. *niḥpadvī* (?) - *aikya-nirūpaṇa*, fol. 9; 10. *yajñāgnihotram*, fol. 10; 11. *prāṇahamśaśabda*, fol. 11; 12. *brahmasūtra*, fol. 12b; 13. *kaivalya*, fol. 13b; 14. *yogāśhāṅga-siddhi*, fol. 15b; 15. *brahmavarṇaviveka*, fol. 21; 16. *āśramatrayaviveka*, fol. 25; 17. *āśrama-saṃnyāsa*, fol. 28b.

It ends :

मय्येव सकलं जातं मयि सर्वं प्रतिष्ठितं ।

मयि सर्वं लयं याति तद्ब्रह्माद्वयमस्म्यहं ॥ ४ ॥

श्रुतिशास्त्रसमुच्चयं ज्ञानसागरेण संश्रितं ।

संहिता परमहंसानां योगिनां मुक्तिलक्षणं ॥ ५ ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यज्ञानसागरेणोक्त आत्मनि-
वास श्रुतिसारसमुच्चय समाप्त ॥ संवत् १९२६ वर्षे मासमागेश्वर ।

A *Śrūtisārasamuccaya*, by *Pūrṇānanda*, is given in Aufrecht's Cat. Cat. [GAIKAWAR.]

2501.

820. Foll. 117; size 15½ in. by 5 in.; fair, modern Bengali writing, by two different hands; eight lines in a page.

Bhaktirasāmṛitasindhu, or *Bhagavadbhaktirasāmṛitasindhu*, an elaborate treatise on the nature of *Kṛishṇa-Caitanya*, and devotional belief in his all-pervading power; composed in 1541 A.D.

Having thus been composed only some fifteen years after *Caitanya's* death, it must have been the work of one of the immediate followers of the *Vaiṣṇava* reformer. The introductory verses seem, indeed, to ascribe its composition to *Sanātana*; though some scholars (perhaps finding an allusion to the author's name in the second introductory, and the final verses) rather make it the work of *Rūpa Gosvāmin*.*

The work consists of four sections (*vibhāga*) denominated after the four points of the compass, each section consisting again of a number of subdivisions (*laharī*). It begins:

खिलरसामृतमूर्तिः प्रसूतमरुचिरुद्धतारकापालिः ।
कलितश्यामाललितो राधाप्रेयान् विधुर्जयति ॥ १ ॥
हृदि यस्य प्रेरणया प्रवर्तितो हं वराकरूपो ऽपि ।
तस्य हरेः पदकमलं वन्दे चैतन्यदेवस्य ॥ २ ॥
विश्राममन्दिरतया तस्य सनातनतनोर्भेदीशस्य ।
भक्तिरसामृतसिन्धुर्भवतु सदायं प्रमोदाय ॥ ३ ॥
भक्तिरसामृतसिन्धौ चरतः परिभूतकालजालभियः ।
भक्तमकरानशीलितमुक्तिनदीकाञ्चमस्यामि ॥ ४ ॥
मीमांसकवडवानेः कठिनामपि कण्ठयन्त्रसौ जिह्वा ।
स्फुरतु सनातन मुचिरं तव भक्तिरसामृतान्मोधिः ॥ ५ ॥
भक्तिरसस्य† प्रस्तुतिरखिलजगन्मङ्गलस्य ।
अज्ञेनापि मयास्य क्रियते सुहृदां प्रमोदाय ॥ ६ ॥

* Rāj. Mitra, Notices, ii., no. 579, on the other hand, assigns the work to *Jiva Gosvāmin*.

† On the technical meaning of *bhaktirasa*, see Wilson, Select Works, i., p. 163.

एतस्य भगवद्भक्तिरसामृतपयोनिधेः ।

चत्वारः ध्रुववक्ष्यन्ते भागाः पूर्वादयः क्रमात् ॥ ७ ॥

तत्र पूर्वं विभागे ऽस्मिन् भक्तिभेदतिरूपके ।

अनुक्रमेण वक्तव्यं लहरीणां चतुष्टयं ॥ ८ ॥

आद्या सामान्यभक्त्याद्या द्वितीया साधनाङ्किता ।

भावाश्रिता तृतीयात्र तुर्या प्रेमतिरूपिका ॥ ९ ॥

तत्रादौ सुष्ठु वैशिष्ट्यमस्याः कथयितुं स्पृष्टं ।

लक्षणं क्रियते भक्तेरुत्तमायाः सती मतिं ॥ १० ॥

अन्याभिलाषिताभूत्यं ज्ञानकर्माद्यनावृतं ।

आनुकूल्येन कृष्णानुशीलनं भक्तिरुत्तमा ॥ ११ ॥

यथा नारदपञ्चरात्रे । ° one śloka; श्रीभागवतस्य तृतीये स्कन्धे च । ° three ślokas.

ज्ञेश्वरी शुभदा मोक्षलघुताकृतसुदुर्लभा ।

सान्द्रानन्दविशेषात्मा श्रीकृष्णाकर्षिणी च सा ॥

तत्रास्याः ज्ञेश्वरत्वं । ज्ञेश्वस्तु पापं तद्विजयविद्या चेति ते त्रिधा ॥ अत्र पापं । अप्रारम्भं भवेत्पापं प्रारम्भं चेति तद्विधा ॥

I. *Rasopayogisthāyibhāvopapādano nāma pūrva-vibhāgaḥ*:—1. *bhaktisāmānyalaharī*, fol. 3a; 2. *sāadhanabhaktīlaharī*, fol. 15b; 3. *ratibhaktīlaharī*, fol. 18a; 4. *premabhaktīlaharī*, fol. 19a.

II. *Bhaktirasasāmānyanirūpaṇo nāma dakṣiṇo vibhāgaḥ*, begins:

प्रबलमनन्याश्रयिणा निषेवितः सहजरूपेण ।

अद्यमयनो मधुरायां सदा सनातनतनुर्जयति ॥

1. *vibhāvalaharī*, fol. 35b; 2. *anubhāvalaharī*, fol. 37a; 3. *sāttvikalaharī*, fol. 41b; 4. *vya-bhicāralaharī*, fol. 55b; 5. *sthāyibhāvalaharī*, fol. 61b.

III. *Mukhyabhaktirasapañcakanirūpaṇo nāma paścimavibhāgaḥ*, begins:

धृतमुग्ररूपभावो भागवतापिप्तपृथुप्रेमा ।

स मयि सनातनमूर्तिस्तनोतु पुरुषोत्तमस्तुष्टिं ॥

1. *śāntabhaktirasalaharī*, fol. 64a; 2. *prītabhaktirasalaharī*, fol. 74b; 3. *preyobhaktirasalaharī*, fol. 82a; 4. *vatsalahaktirasalaharī*, fol. 87a; 5. *madhurākhyabhaktirasalaharī*, fol. 89a.

IV. *Gauṇabhaktirasādinirūpaṇo nāmottaravi-bhāgaḥ*, begins :

भक्तिभरेण प्रीतिं कलयन्नुरीकृतव्रजाङ्गसङ्गः ।

तनुतां सनातनात्मा भगवान्मयि सर्वदा तुष्टिं ॥

1. *hāsyabhaktirasalaharī*, fol. 90b; 2. *adbhuta-bhaktirasalaharī*, fol. 91b; 3. *vīrabhaktirasalaharī*, fol. 94b; 4. *karuṇabhaktirasalaharī*, fol. 95b; 5. *raudra(bhakti)rasalaharī*, fol. 97a; 6. *bhayānakabhaktirasalaharī*, fol. 92a; 7. *bībhatsabhaktirasalaharī*, fol. 98b; 8. *rasānām mai-trīvairasthithalaharī*, fol. 103a; 9. *rasābhāsala-harī*, ends fol. 105a :

भारत्याद्याश्चतसस्तु रसावस्थानसूचिकाः ।

वृत्तयो नाट्यमातृत्वादुक्ता नाटकलक्षणे ॥

इति भक्तिरसामृतसिन्धुवृत्तरविभागे रसाभासलहरी ॥

ग्रन्थस्य गौरवभयादस्या भक्तिरसप्रियः ।

समाह्वितः समासेन मया सेयं विनिर्मिता ॥

गोपालरूपशोभां दधदपि रघुनाथभावविस्तारी ।

तुष्यतु सनातनो ऽस्मिन्नुत्तरभागे रसामृतासुनिधेः ॥

इति भक्तिरसामृतसिन्धौ गौणभक्तिरसादिनिरूपणं नाम चतुर्थो विभागः ॥ समाप्नो ऽयं भक्तिरसामृतसिन्धुरिति ॥

रामाङ्गशङ्करः १४६३ गणिते शाके गोकुलमधिष्ठितेनाय ।

भक्तिरसामृतसिन्धुर्विद्विक्तः क्षुद्ररूपेण ॥

Regarding the date (? *rāmāṅgaśakra*), see Bhandarkar, Report 1883-4, p. 76.

Foll. 106-116 contain a copious list of contents in five parallel columns; while fol. 117a gives an (incomplete) list of the titles of works quoted by the author. Of the authorities actually met with in twice going over the work, the following may be mentioned (omitting a number of *Purāṇas*, etc.):

Agastyasamhitā, foll. 9b, 11a; *Aparādhā-bhañjana*, fol. 65b (कामादीनां कति न कतिधा पालिता दुर्निदेशा जाता तेषां न मयि करुणानत्रपानोपशान्तिः । उत्सृज्यैतानथ यदुपते सांप्रतं लभबुद्धिस्त्वामायातः शरणमभयं मां नियुक्तात्मदास्ये ॥ not in Hæberlin's text, and different metre); *Uddhavasandēśa*, fol. 96a

(कृष्णं मुष्णन्न करुणबलात्तोष्टतो निमुरस्त्वं मा मयादी यदुकुल-भुवां भिन्दिरे गान्दिनेय । पश्याभ्यर्थे त्वयि रथमधिपशय यात्रां विधित्तौ स्त्रीणां प्राणैरपि नियुतशो हन्त यात्रा व्यधापि ॥

Rūpa-gosvāmin's Uddhavasandēśa, MS. 570, v. 76, but quite different in second half); *Karṇāmṛita*, fol. 17a (ज्ञानंज्ञामसितभुवोरुपचितामक्षीणपक्ष्याकुपेष्वालो-लामनुरागिणोर्नयनयोरादौ मृदौ जल्पिते । ज्ञातासामधरामृते मदकलामज्ञानवंशीस्वनेष्वाशास्ते मम लोचनं व्रजपतेर्भूतिं जगम्भोहिनीं ॥), 17b, 34b, 70a, 71b; *Kātyāyana-samhitā*, fol. 7b (वरं हुतवहज्जालापन्नरानथैवस्थितिः । न गौरिचिन्ताविमुखजनसंसासवैशंसं ॥); *Gītāgovinda*, foll. 27b, 87b, 88b; *Govindavilāsa*, fol. 57a (चिरमुत्कथितमनसो राधामुरवैरिणोः कोऽपि । निभृतनिरीक्ष-णजन्मा प्रत्याशावन्नवो जयति ॥); *Dānakelikaumudī*, fol. 55b (गभोरोऽप्यन्त्रानं दुरभिगमपारो ऽपि नितरामहायी मयादी दधदपि हरेरास्पदमपि । सतां स्तोमः प्रेमयुदयति समये स्थगयितुं विकारं न स्फारं जलनिधिरिवेन्दौ प्रभवति ॥), 87b (कुवलययुवतीनां ०); *Nārada-Pañcarātra*, foll. 1b, 2b; *Pañcarātra*, foll. 3b, 11b, 18a; *Padyāvalī*, foll. 36b, 44a, 65b (ध्यानातीतं ० given in *Padyāv.*, MS. 823, fol. 9a, as by *Yādavendrāpurī*), fol. 87b (वामं वपुः पुलकितं ० ib., fol. 18a), 88b (सक-स्मादेकस्मिन्पथि ० ib., fol. 16b, by *Kavicaṇḍra*); *Prahlādasamhitāyām śrī-Uddhāvavākyam*, fol. 88b (भगवानपि गोविन्दः कन्दर्पशरपोडितः । न भुङ्क्ते न स्वपिति च चिन्तयन् वो ह्यहर्निशं ॥); *Bilvamaṅgala*, fol. 35b (सयि पङ्कजनेत्रमौलिमाले तुलसीमञ्जरि किंचि-दर्शयामि । अवबोधय पार्थ सारथेस्त्वं चरणान्शरणाभिलाषिणं मां ॥), 44a (हस्तमुखिष्य यातो ऽसि बलात्कृष्ण किमद्भुतं । हृदयाद्यदि निर्यास पौरुषं गणयामि ते ॥), 46a (राधा पुनातु जगद्युतदक्षिणा मन्यानकं निदधती दधिरिक्तापचे ०); *Bilvamaṅgalastava*, fol. 64a (सद्वैतवीथीपथिकैरु-पास्याः स्वानन्दविंहासनलभदीक्षाः । शठेन केनापि वयं हठेन दासीकृत्या गोपवधूविष्टेन ॥); *Brahmayāmala* (? reference not found); *Brahmasamhitāyām Ādipuru-ruharahasya*, foll. 27a, 30a (see no. 2511); *Bhaktiviveka*, fol. 11a (चिन्तां कुर्यान्न रक्षायै विक्रोतस्य यथा पशोः । तथापैयन् हरी देहं विरमेदस्य रक्षणात् ॥); *Bharata*, fol. 60b (यदुक्तं श्रीभरतेन ॥ शक्तिरस्ति विभावादेः कापि साधारणी कृती । प्रमाता तदभेदेन खं यथा प्रतिपद्यते ॥);

Bhāvārthadīpikā, fol. 3a (तत्त्वयामृतपायोधी विहरन्तो
महामुदः । कुर्वन्ति कृतिनः केचिच्चतुर्वर्गे तृणोपमं ॥); *Brah-
mayāmala*(?); *Māghakāvya*, foll. 23b, 24b ;
Mukundamālā, fol. 57a (दिचि वा भुवि वा ममास्तु
वासो० चरणौ ते मरणे ऽपि चिन्तायामि ॥ Hæberlin,
p. 516); *Mukundāṣṭaka*, fol. 33b (कनकनिवहशो-
भानिन्दिप्रोतं नितम्बे तदुपरि नवरक्तं वस्त्रमित्यं दधानः ।
प्रियमिव किल वर्णं रागयुक्तं प्रियायाः प्रणयन्तु मम नेत्राभीष्ट-
पूर्तिं मुकुन्दः ॥); *Yāmunācāryastotra*, fol. 11a (वपु-
रादिषु यो ऽपि को ऽपि वा गुणतो ऽस्मिन् यथा तथाविधः ।
तदर्थं तव पादपद्मयोरहमद्यैव मया समर्पितः ॥), 23b (रघुवर
यदभूत्वं तादृशो वायसस्य प्रणत इति दयालुर्वैच चैद्यस्य कृष्ण ।
प्रतिभमपराङ्मुग्धसायुज्यदोऽभूवेद किमपदमागस्तस्य ते ऽस्ति
क्षमायाः ॥), 27a (यदयमखण्डान्तरगोचरं च ०); *Rasa-
sūdhākara*, fol. 43a (अतिप्रयत्नेन रतान्तरान्ता कृष्णेन
तान्तादवरोपिता सा । आलस्यं तस्यैव करं करेण ज्योत्स्ना
कृता नन्दमनिन्दमाप ॥); *Lalitāmādhava*, foll. 25a
(दरोद्वहोपीस्तनपरिसरप्रेक्षणभवात् करोतु कम्पादीपञ्चलति
किल गोवर्धनगिरौ । ०), 25b, 26b, 28b, 84b, 86b, 87a;
Vidagdhamādhava, foll. 28a (रुन्धत्तुभृतश्चमलूतिपरं
कुर्वन्तुहुस्तुष्टुं ध्यानादन्तरयन् सनन्दनमुखान् विस्मरेयन्
वेधतं । ०), 48b, 67b, 84b, 86b, 95b, 96b, 102a;
Vishṇuyāmala(?); *Vishṇurahasya*, foll. 7b (आ-
लिङ्गनं वरं मन्ये व्यालव्याघ्रजलौकसां । न सङ्गः शल्ययुक्तानां
नानादेवैकमेविनां ॥), 8b (श्रीविष्णोरर्चनं ये तु प्रकुर्वन्ति
नरा भुवि । ते यान्ति शाश्वतं विष्णोरानन्दं परमं पदं ॥);
Vaiṣṇavatāntra, fol. 29b (अष्टादशमहादोषै रहिता
भगवत्तनुः । सर्वैश्वर्यमयी सत्यविज्ञानानन्दरूपिणी ॥); *Ham-
sadūta*, fol. 46b (कदाचिन्नेदाग्निं Hæberlin, p. 374,
sl. 3), 72a (पुरस्तादाभीरी ० । स जानुभ्यां ० ib., p. 383,
sl. 50b, 51b), 95a (विराजन्ते ib., sl. 54); *Hari-
bhaktivilāsa*, fol. 11b (तवास्मीति वदन् वाचा तथैव
मनसा विदन् । तत्स्थानमस्थितस्तन्वा मोदते शरणागतः ॥);
Haribhaktisūdhodaya, fol. 2b (तत्साक्षात्कर्षणाद्वा-
विशुद्धाभिस्थितस्य मे । मुखानि गोप्यदायन्ते ब्राह्मण्यपि जग-
द्भुते ॥), 8b (प्रविशन्नालयं विष्णोर्दर्शनार्थं सुभक्तिमान् । ०),
12b, 17a, 65b, 70b; *Harisūdhodaya*, fol. 93b
(स्थानाभिकामस्तपसि स्थितो ऽहं ० ।).

[H. T. COLEBROOKE.]

2502.

1547E. Foll. 49; size 10 in. by 4½ in.;
modern Devanāgarī writing; 10 or 11 lines
in a page.

A fragment of the *Bhaktirasāmṛitasindhu*,
extending as far as fol. 33b of the preceding
MS.

An additional leaf, marked भ. २. ५०, merely
gives the following colophon, written in a
different hand: इति श्रीचरणदासविरचितो भक्तिरसामृ-
तसिन्धुनामको ग्रंथः समाप्तः ॥ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2503.

806b. Foll. 110; size 15½ in. by 5 in.;
clear, modern Bengali handwriting; eight
lines in a page.

Durgamasāṅgamanī, a commentary on the
Bhaktirasāmṛitasindhu, annotating the text
and enlarging upon the doctrines propounded
therein. Apparently by *Rūpa* (? or *Jīva*)
Gosvāmīn; though in the colophon ascribed
to *Sanātana*.

It begins:

सनातनसमो यस्य ज्यायान् श्रीमान् सनातनः ।

श्रीवल्लभो ऽनुजः सो ऽसौ श्रीरूपो जीवसद्गतिः (सद्गतिः

[B, orig. A.] ॥

अथ श्रीमान् ग्रन्थकारः सकलभागवतलोकहिताभिलाषपर-
वशतया प्रकाशितैः स्वहृदयदिव्यकमलकोषविलासिभिः श्री-
मद्भागवतरसैरेव भक्तिरसामृतसिन्धुनामानं ग्रन्थमपूर्ववचनमा-
चिन्वानस्तदुत्प्रेषितस्यैव च सर्वोत्तमतो निश्चिन्वानस्तद्वाञ्छनयैव
मङ्गलनामसन्नायति । एवं सर्व एव ग्रन्थो ऽयं मङ्गलरूप इति च
विज्ञाययति ॥ अखिलेति ॥ विधुः श्रीकृष्णो जयति सर्वोत्कर्षेण
वर्तते । ० ॥ २ ॥

अथ निजभक्तिप्रवर्तनेन कलियुगपावनावतारं विशेषतः
स्वाश्रयचरणकमलं श्रीश्रीकृष्णचैतन्यदेवं भगवन्तं नमस्करोति
हृदीति ॥ हृदिष्यप्रेरणया प्रवर्तितो ऽस्मि न सन्देह इति शेषः ।
वराकेति स्वयं दैन्येनोक्तं । सरस्वती तु तदसहमाना वरं श्रेष्ठं

चा सम्यक् कायति शब्दायते इति तमेव तं स्तायति सत्कवि-
तायामपि तत्तरेणयैवात्र प्रवृत्तिः स्यात् नान्यथा इत्यपेरर्थः ॥२॥

अथ निजगुरुदेवतावतारत्वेन निजगुरुं स्तुवन् प्रार्थयते
विश्राम इति ॥ भक्तिरसमृतस्य सिन्धुरिवेति तन्नामायं
ग्रन्थः तस्य श्रीकृष्णाख्यस्य मदीशस्य सदा स्वेन रूपेण
स्थितस्यैव विक्काशितनानान्यरूपतनोषा सनातननामा तनुस्त-
स्या विश्राममन्दिरतया तनुस्तयाङ्गीकारेणेत्यर्थः । अन्यस्या
अपि नारायणाख्यायाः सदा समानार्थं सनातन तत्तनोः
सिन्धुर्विश्राममन्दिरं भवतीति ॥ ३ ॥ ०४ ॥

अथ निजग्रन्थस्य विरोधिकृतपराभवाभावकरीं श्रीगुरु-
चरणान् प्रार्थयते मीमांसकेति । ० ॥ ५ ॥

It ends : इति दुर्गमसंगमनीनाम्ना भक्तिरसामृतसिन्धुटी-
काया उत्तरविभागे रसाभासलहरी नवमी ॥ इति दुर्गमसंगम-
नीनाम्ना भक्तिरसामृतसिन्धुटीकाया चतुर्थो विभागः समाप्तः ॥

रामाङ्गेति शालिवाहनस्य संवत्सरगणनया विक्रमादित्यस्यापि
ज्ञेया । अङ्कस्य वामगतिप्रसिद्धा त्रिपथ्यधिकचतुर्दशशतीगणित
इत्यर्थः ॥ विक्रमादित्यस्य त्व[ष्ट]नवत्यधिकपञ्चदशशतीगणित
इति ज्ञेयं ॥ विटङ्कित उट्टङ्कितः सुष्ठुरूपेणैव पठितव्यं । तेषां
दीनम्न्यतामयपाठे अपि तदसहिष्णुः सरस्वती क्षुद्रं सूक्ष्मत्वज्ञेयं
रूपं स्वरूपं यस्येति गत्यन्तरास्पदं स्फोटयन्ती समाहितवती ॥

श्रीकृष्णः सर्वपूर्णः स चरति विपुले गोकुले व्यक्ततन्
माधुर्यैश्वर्यैवर्थः स च पशुपशुतानलक्ष्मीभिरिष्टः ।

श्रीराधावर्गमध्ये स च मधुरगुणश्री(म)धुराधामधारी-
त्यस्मिन् ग्रन्थे रसाभासभिमतमहिमा[-]रसारप्रचारः ॥

यदपि च नातिविशुद्धा तदपि च सद्भिः कदापुरीकार्या ।
दुर्गमसंगमनीयं लोके वास्यामृताम्भोधेः ॥

इति सनातनगोस्वामिकृता दुर्गमसंगमनी भक्तिरसामृत-
सिन्धुटीका समाप्ता ॥

Two additional leaves contain an index of
chapters, and a list of 26 works quoted in the
commentary. Of the latter may be mentioned:
Kurukshetrāyātrā, *Gopālastava*, *Dhruvacarita*,
Sāhityadarpaṇa. [H. T. COLEBROOKE.]

2504.

1489b. Foll. 85 (numbered 67-151); size
15½ in. by 4½ in.; Bengali handwriting of
1806 A.D.; seven lines in a page.

Durgamasamgamani. This (rather careless)
copy omits the last colophon and the last but
one of the final *śloka*s of the preceding MS.;
and it also differs considerably as to the rest;
viz. :

इति दुर्गम[स]ङ्गमनीनाम्ना हरिभक्तिरसामृतसिन्धुटीकाया
चतुर्थो विभागः ॥ रामोन्दति (!) शालिवाहनसंवत्सरगणनया
विक्रमादित्यस्य सापि सा ज्ञेया । अङ्केस्य (!) वामागतिप्रसिद्धा ०--
दीनं सन्ध्यातामयपाठे अपि क्षुद्रां सूक्ष्मं दुर्ज्ञेयं (?) रूपं स्वरूपं
यस्येति सरस्वतीसंवादः ॥ यदपि च नातिविशुद्धा ० वास्या-
मृताम्भोधेः ॥ समाप्तेयं टीका तेषामेव प्रीतये तु [भ]वतु

The MS. is preceded by six leaves, marked
क्रोड (पत्र), and numbered 1-6 in the left, and
61-66 in the right margin. This passage,
which apparently belongs to the present work,
begins : अथ जीवगोस्वामिमतानुसारिणः । नित्यसिद्धास्तु
गोप्यः स्वकीया एव ताश्च राधादयः । ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2505.

1489a. Foll. 60; size 15½ in. by 4½ in.;
indifferent Bengali handwriting, apparently by
the same hand as the preceding MS.; seven
lines in a page.

Krishṇabhaktirasodaya, another treatise on
the same subject, apparently consisting chiefly
of passages from the *Bhaktirasāmṛitasindhu*,
with comments thereon; by *Rādhāmohana*
Śarman. It begins :

गोपीनयनचकोरीखादितमुरसामृतासितान्गरूपिः ।

कोपी ब्रजेन्दुतनयो नीरदनीलो विधुर्जयति ॥

श्रीमदद्वैतवंशोद्भूराधामोहनशर्मणा ।

क्रियते परमामोदः कृष्णभक्तिरसोदयः ॥

श्रीमद्रसामृताम्भोधिर्गोस्वामिभिरुदाहृतः ।

तस्मादुद्धृत्य यत्किञ्चिदन्यतश्च निवेद्यते ॥

स्नानव्यं मम चापल्यं तदर्थैरितचेतसः ।

वैष्णवैः कृष्णसंबन्धे गुणमात्रपरिग्रहेः ॥

तत्र भक्तिलक्षणं ॥

अन्याभिलाषिताभ्युन्नयनज्ञानकर्माद्यनावृत्तं ।

अनुकूल्यनकृष्णानुशीलनं भक्तिरूपमा॥(see p.812b)

अत्र प्रकरणात् भक्तिपदेन कृष्णभक्तिरेवोच्यते । तथा चानु-
कूल्येन कृष्णानुशीलनं कृष्णभक्तिरिति सामान्यतः स्वरूपलक्षणं^०
a lengthy discussion ; ननु भक्तेः किं प्रयोजनमित्याह ।
ज्ञेशमो शुभदा^० p. 812b ॥ इति ज्ञेशः स मूलपापं^० in the
comment on this the author remarks : अत्र
प्रमाणं मूलग्रन्थे (भक्तिरसामृतसिन्धौ) मत्कृतकृष्णभक्तिसुधारणवे
च विस्तृतमन्यत्र चानुसन्धेयं^०

The *Durgamasamgamani* is quoted at fol. 8b.

The work consists of ten chapters (*ullāsa*),
viz.: 1. fol. 10b ; 2. *sādhyaabhaktinirūpaṇam*,
fol. 15b ; 3. *bhaktirasānirūpaṇam*, fol. 25a ; 4.
vibhāvādinir., fol. 39a ; 5. *sāntabhaktirasānir.*,
fol. 44a ; 6. *prītabhaktirasavivaraṇam*, fol. 48b ;
7. *sakhyabhaktirasānir.*, fol. 50b ; 8. *vatsala-
bhaktirasānir.*, fol. 51a ; 9. *ujjvalabhaktirasānir.*,
fol. 54b ; 10. (*maitrivairavivecanam*) ends fol.
60b : भरतमुनिनाप्युक्तं । रसाभासा अनौचित्यप्रवृत्तिता इति ।
एवमन्यदूष्य इति कलियुगपावनावतारः ॥ श्रीमद्वैतवंशश्री-
राधाभोहनगोस्वामिविरचिते कृष्णभक्तिरसोदये दशम उल्लासः ।
समाप्तोऽयं ग्रन्थः ॥ Cp. Rāj. Mitra, Notices, iii.,
no. 1192. [H. T. COLEBROOKE.]

2506.

2486. Foll. 249 (five of which, 124-128,
are wanting), and two *suddhapattiras* (after 62
and 82 resp.); size 11½ in. by 4½ in.; fairly
written, in Devanāgarī, about 1550 A.D. (fol.
61 supplied by a later hand); 8-11 lines in
a page.

Vishṇubhakticandrodaya, another work on
the same subject, in sixteen chapters (*kalā*),
by *Nṛsiṃhāranya Muni*.

It begins :

वन्दे [इह] श्रीनृसिंहेशं पुण्याख्यं गुरुत्तमं ।

श्रीसामन्तराजं (!) च वैष्णवान्दार्ढ्यं (०वाह्वाद्)सिद्धये ॥

आविर्बभूव लोके ऽस्मिन् सद्भक्त्याह्लाददायकः ।

श्रीविष्णुभक्तिचंद्रोऽयं विष्णुप्रेमाग्निवर्धनः ॥

यस्य (तस्य R. M.) श्रुतेरेककलात्मकस्य

हन्याद्य (द्वयाद् R. M.) नेकाद्यतमः प्रबंधः ।

शैथिल्यमेतर्हि त्रिदिववातपीत्या (शान्त्या R. M.)

नानांतरायाध्रमती हतायी ॥

वक्ष्ये निरंतराशेषदृज्जन्माधकारविध्वंसनं ।

स्मृत्वा प्रणम्य चादी गुरुं श्रीविष्णुभक्तिचंद्रोदये ॥

संसारात्तलनिर्विण्णो मनोयी स्वार्थसिद्धये ।

संसारासारतो ज्ञात्वा गुरुं शरणमाव्रजेत् ॥

गुरुसेवारतः शिष्यः स्निग्धः सर्वनिवेदकः ।

गुरुष्वीश्वरभावश्च दंडवत्प्रणमेद्गुरुं ॥

अप्रमत्तोद्यतः शश्वदुर्वीक्षा शिरसा मुदा ।

गृह्णन्परिचरेद्भक्त्या न वञ्चस्तोषयन्गुरुं ॥

तथा चोक्तानि श्रीमद्भागवते श्रीभगवता उद्धवं प्रति
शिष्यलक्षणाणि ।^०

No authorities, except *Purāṇas*, *Bhagavad-
gītā*, *Vishṇupurāṇasya*, *Vaiṣṇavatantra* (fol. 93b),
and such-like works have been met with.

For the contents of the work, cp. Rāj.
Mitra, Notices, viii., p. 279.

The MS. is not quite complete, the 16th
kalā beginning on fol. 146b ; and the last leaf
breaking off at ॥ अथ कालानुने मासि श्रीविष्णोः—

[GAIKAWAR.]

2507.

735. Foll. 158 ; size 13 in. by 4½ in.;
clear, modern Bengali handwriting ; eight
lines in a page.

Vishṇubhaktidarpaṇa, or *Vishṇudarpaṇa*,
another compendium of devotional worship,
in fifteen chapters, by *Upendracārya*.

I. वासुदेवादिका मूर्तीर्दधानं परमं पदं ।

नारायणं शास्त्रयोनिं नमामि हरिमीश्वरं ॥

गुरुं प्रणम्य श्रीविष्णुं पूजनं परमात्मनः ।

अष्टाङ्गभक्तियोगाद्यं मन्त्रैरष्टाक्षरादिकैः ॥

दृष्ट्वा तत्तत्पुराणानि मतं भागवतस्य च ।

मन्त्रार्थकथनोपेतं लिखिष्यामि यथामति ॥

यमाश्च नियमाश्चैव आसनं प्राणसंयमः ।

प्रत्याहारो धारणा च ध्यानं समाधिरेव च ॥

अष्टावक्त्रानि योगस्य भक्तेर्भक्तिविदो विदुः ।

अहिंसाद्या यमाः प्रोक्ताः शौचाद्या नियमा मताः ॥

अहिंसा सत्यमस्तेयमसङ्गो ह्रीरसंचयः ।
आस्तिक्यं ब्रह्मचर्यं च मौनं स्वयै' क्षमार्जवम् ॥
शीर्षं जपस्तपो होमः श्रद्धातिथ्यं मदर्पणं (? मृद० = गो-
तीर्याटनं परार्थेहा तुष्टिराचार्यसेवनं ॥ [पीमृत्तिका) ।
एते यमाः सनियमा उभयोद्भादश स्मृताः ।
आसनं स्वास्तिकास्थं स्याद्भादशसनमपापि वा ॥०

II. अथ दीक्षां लिखिष्यामि सर्वशक्त्या कलावर्ती ।
दीक्षां विना पशुत्वं हि विप्रस्य न निवर्तते ॥ fol. 10b.

III. भक्त्योगान्यथ वक्ष्यामि भक्तानां चैव लक्षणं ।
नैष्कर्म्यं पापशुद्धिं च विष्णुभक्तेश्च नित्यतां ॥ 20b.

IV. अथ साधनयोगस्य माहात्म्यं लिख्यते ऽधुना ।
यथा दृष्टं पुराणेषु श्रुत्वा जननमुत्तमं ॥ 30b.

V. अथ प्रणम्य विष्णेशं विधानं सार्वमन्त्रिकं ।
प्रातःप्रभृति सायान्तं लिखिष्यामि यथामति ॥ 43a.

VI. पीठन्यासं विधायैवं तत्र विष्णुं स्मरेत्प्रभुं ।
स्वाधिष्ठानसमुद्भूतनादेन प्रणवात्मना ॥ 56b.

VII. अथ विज्ञानमानन्दं ब्रह्म नत्वा महेश्वरं ।
पूजायां तस्य मन्त्राणां प्रकाशाद्यथ कथ्यते ॥
एको नारायणो देवः सर्वैः सर्वेश्वरो विभुः ।
भक्तानां कार्यसिद्धयर्थं चतुर्मूर्तिर्मेहीयते ॥ 68a.

VIII. सत्यं ज्ञानमननं यज्जन्माद्यस्य यतो भवेत् ।
तं विष्णुमध्ययं पूर्णं प्रणम्य जगदीश्वरं ॥
द्वादशाक्षरमन्त्रस्य वक्ष्यामि विधिमुत्तमं ।
भक्तानुग्रहणार्थाय वामदेवेति यं विदुः ॥
वेदादिर्हृदयं तेऽन्तो भगवान्बालहंसकी ।
नारायणविष्णुयुक्ती सत्यतुष्टेन संयुतः (!) ॥ 78b.

IX. अथ प्रणम्य विष्णेशं भवबन्धप्रमच्युतं ।
विधानं तस्य पूजाया यथोक्तं लिख्यते ऽधुना ॥ 89b.

X. अथ मन्त्रानन्दमयं ब्रह्म नत्वा महेश्वरं ।
लिख्यते तस्य पूजाया विधानं कलितारणं ॥ 97a.

XI. केनी* च कृष्णगोविन्दौ मन्त्राद्यौ मन्त्रादयः ।
अष्टादशाक्षरो मन्त्रो भक्तानां सुरपादपः ॥ 106b.

* The guttural nasal here may possibly be intended for the nasal sound which occurs in many of the formulas in this and several other chapters, e.g. प्रं प्रद्युम्नाय । ॐ अनिरुद्धाय नमः । ॐ श्रियै नमः । ॐ सोम-
मण्डलाय नमः ॥

XII. अथ संक्षिप्तपुद्गीनी विधानं सार्वमन्त्रिकं ।

यथामति लिखिष्यामि मालाशुद्धिं पुरस्क्रियां ॥ 114a.

XIII. अथ पीराणि कैर्मन्त्रैरुपचारविधिं ब्रुवे ।

महापूजाविधानेन गृहदानविधिं तथा ॥ 123a.

XIV. अतः परं लिखिष्यामि शयनीत्यादिकं विधिं ।

श्रीहरेर्जागरं पुण्यं वैष्णवानि व्रतानि च ॥ 141a.

XV. अथ श्रीभागवतोक्तपयोव्रतपद्धतिर्लिख्यते । तत्र फाल्गु-
नामावास्यायां ब्राह्मे मुहूर्तं उत्थितः कृतमैत्रादिः श्रोतजले
स्नानसंकल्पं कृत्वा० fol. 157a.

It ends: ततो यजमान आचार्यादिभ्यो यथाशक्ति
विन्नशाठ्यं यजेयित्वा दक्षिणां सुवर्णं तदर्थं पादं वा दत्त्वा
तानन्यानपि ब्राह्मणान् सन्तुष्टेन भोजनेन भोजयेत् । यथाशक्ति
च चाखडालादिभ्यो ऽपि भोजनं दद्यात् । ततो ऽच्छिद्रमवधार्य
बन्धुभिः सह भुञ्जीत । व्रतेनानेन भगवन्माराध्य सकल-
यज्ञव्रततपसां सिद्धिमाप्स्य भगवन्नोक्तामनुयात् ॥ इति श्रीभा-
गवतोक्तपयोव्रतविधिः समाप्तः ॥ इति श्रीमानुपेन्द्राचार्यविरचितं
श्रीविष्णुदर्पणं समाप्तं ॥

The other colophons run: इति विष्णुभक्तिदर्पणे
(प्रथमः) परिच्छेदः (corrected everywhere for ori-
ginal पटलः). [H. T. COLEBROOKE.]

2508.

823e. Foll. 38; size 12½ in. by 4½ in.;
fair, modern Bengali handwriting; six lines
in a page.

Haribhaktikalpalatikā, a treatise, by *Krishṇa Sarasvatī*, on the nature of 'bhakti' and the
various grades of it through which the votaries
of *Krishṇa* have to pass before attaining per-
fection of faith.

It begins:

सर्वोत्तमानमशेषलोकपितरं सर्वेश्वरं शाश्वतं

यं नो वेत्ति जगन्निवासममृतं यन्माययान्धं जगत् ।

यं ज्ञात्वा कृतिनो विशन्ति परमानन्दावबोधे च यं

तं भक्तप्रियबान्धवं शरणं वन्दे मुरङ्गेपिणं ॥ १ ॥

व्रजस्त्रीणां प्रेमप्रणयद्वयो वा किमथवा

कृपायुक्तो भक्तेष्वमुरनिधनश्छद्मनिपुनः ।

अपि स्वात्मारामो य इह विजिहीषुर्व्रजमगात्

तमानन्दं वन्दे नवजलदजालोदरनिभं ॥ २ ॥

असत्यमपि संसारं यद्वक्तिः सत्यतां नयेत् ।
 गोपीनां सदानन्दं तमानन्दमुपास्महे ॥ ३ ॥
 पुण्याम्भोधिभवा तमोविघटिनो सत्सङ्गमूलोत्तमा
 अद्वापल्लविनी विविक्रिकलिकाप्रेमप्रसूनोज्ज्वला ।
 सान्दानन्दरसावहं च परमज्ञानं फलं विभ्रतो
 सेयं श्रीहरिभक्तिकल्पलिका भूयात्सतां प्रीतये ॥ ४ ॥

The work is divided into fourteen *stavakas*, viz.: I. (vv. 46) on the nature of the god; II. (vv. 78) on the kinds of worshippers; III. (vv. 17) on the nine grades of *bhakti*, to each of which is devoted one of the succeeding chapters; IV. (vv. 21) on *śravaṇa*, the recital of *Hari*'s actions and sayings; V. (vv. 60) on *kīrtana*, invocation of his names and eulogizing of his qualities; VI. (vv. 34) on *smaraṇa*, or conception of *Kṛishṇa* as the aggregate of all that delights the human heart; VII. (vv. 27) on *pādasevana*, or paying tribute of admiration by meditating on his acts and offering magnificent presents; VIII. (vv. 48) on *arcana*, or worshipping him by sixteen different kinds of offerings, such as *tulasī*, etc.; IX. (vv. 12) on *vandana*, or prostration before the deity; X. (vv. 19) on *dāsya*, or complete absorption of soul and mind in the divine being; XI. (vv. 5) on *sakhyā*, or love for the deity; XII. (vv. 10) on *ātmanivedana*, or annihilation of one's individuality and becoming one with *Kṛishṇa*; XIII. (vv. 13) on knowledge of the divine; XIV. (vv. 19) on the atonement for transgressions and relapses of the soul.

Occasionally explanatory remarks are inserted between the verses, in which the author speaks of himself in the third person, as to what the succeeding verses are intended to show.

It ends :

ये शृण्वन्ति पठन्ति यानि शमिदं भक्तिप्रबोधामृतं
 ये वा साधु निरूपयन्ति भगवद्भक्त्यु निर्मेतराः ।

ते निर्धूय भवान्धकारमखिलं भक्तिप्रबोधामृतं
 सान्दानन्दमनावृतं तदमृतं विन्दन्ति विष्णोः पदं ॥ १९ ॥
 इति श्रीहरिभक्तिकल्पलिकायां चतुर्दशस्तवकः ॥ १४ ॥
 श्रीकृष्णसरस्वतीविरचितो ग्रन्थः संपूर्णः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2509.

827b. Foll. 18; size 12½ in. by 5 in.; good, modern Bengali handwriting; seven lines in a page.

Bhaktilahari, apparently a work of a similar nature, by *Manirāma*. This MS. contains only the fourth chapter (*viśvasamuddeśa-taraṅga*), explaining the evolution of the universe, with the heaven of *Vishṇu* as the crowning of the edifice. It begins :

गुरुं विश्वेश्वरं कृष्णं प्रणिपत्य प्रणोयते ।
 मणिरामेण विश्वस्य समुद्देशो यथामति ॥ १ ॥
 नित्यस्थलजलादीनां तेजसा पञ्चमस्य च ।
 सुतानध्वनिना साधं ज्योतिरुत्पद्यते महत् ॥ २ ॥
 उभाभ्यां जडितोभूय व्याप विष्टो दिशो दृश ।
 विरेजे सूक्ष्मरूपेण विदाट् तेन निगद्यते ॥ ३ ॥
 शब्दस्वरूपा प्रकृतिर्ज्योतीरूपस्तु पूरुषः ।
 प्रकृतेः समवायाद्वै तेजसश्चोपपद्यते ॥ ४ ॥
 तेजोयोगाद्विभक्तः सन् प्राज्ञः साक्षी निरञ्जनः ।
 सव्याहताज्ञप्रकृतिराद्या सृष्टिविधायिनी ॥ ५ ॥
 जिह्वारमणयोगात्सा गुणाः (१२ गुणान्) सत्त्वं रजस्तमः ।
 पञ्चभूतानिन्द्रियाणि संभूतान्यमृजन्मुहुः ॥ ६ ॥
 गुणास्तन्मात्रसहितैः पञ्चभूतैः समन्ततः ।
 इच्छाज्ञानक्रियाभिस्ते ब्रह्माणं प्रकृता स्रजः (!) ॥ ७ ॥

It ends :

ब्रह्मलोकश्च वैकुण्ठः शिवलोकस्ततः परः ।
 शक्तिलोकस्तु गोलोको महामायाभिधः परः ॥ २३३ ॥
 गुरुलोकः सप्तविधः सत्यलोकः प्रकीर्तितः ।
 गोलोकाद्गुरुलोकानं पञ्चाशत्कोटियोजनं ॥ २३४ ॥
 इति विश्वसमुद्देशः संक्षेपात्कथितो मया ।
 विस्तरेण सहस्रास्थो वक्तुं नैव क्षमो भवेत् ॥ २३५ ॥
 इति भक्तिहर्षो विश्वसमुद्देशो नाम चतुर्थस्तवकः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2510.

939b. Foll. 10; size 12½ in. by 4½ in.; fair, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Gauraganoddesādīpikā, or *Gaurāṅgaganoddesādīpikā*, an account of the chief disciples of Caitanya (*Gaura*, *Gaurāṅga*), and the reformer's own mythic succession; composed, in 1544 A.D., by *Paramānandadāsa*, usually called *Kavikarṇapūra*, son of *Śivānanda Sena*; and pupil of *Śrīnātha*.

It begins: श्रीचैतन्यचन्द्राय नमः ॥

यः श्रीवृन्दावनभुवि पुरा सच्चिदानन्दसान्द्रो
गौराङ्गीभिः सदृशरुचिभिः इयामधामा ननर्त ।
तासां शश्वद् दृढतरपरीरम्भसंभेदतः किं
गौराङ्गः सम् जयति स नवद्वीपमालसमानः ॥ १ ॥
नमस्यामोऽस्यैव प्रियपरिजनान् यत्सलहृदः
प्रभोरद्वैतादीनपि जगदधीषण्यकृतः ।
समानप्रेमाणः समगुणगणास्तुत्यकरुणाः
स्वरूपाद्या येऽस्मी सरसमधुरास्तानपि नुमः ॥ २ ॥
गुरुं तं श्रीनाथाभिधमवनिदेवाद्भयविभुं
नुमो भूपारत्नं भुव इव विभोरस्य दधितं ।
यदा स्यादुन्मीलन्निरवकरवृन्दावनरहः
कथास्तादं लभ्या जगति न जनः क्वापि रमते ॥ ३ ॥
पितरं श्रीशिवानन्दं सेनवंशप्रदीपकं ।
वन्दे इहं परया भक्त्या पार्वदाम्य महाप्रभोः ॥ ४ ॥
ये विख्याताः परीवाराः श्रीचैतन्यमहाप्रभोः ।
नित्यानन्दाद्वैतयोश्च तेषामपि महीपसां ॥
गोपालानां च पूर्वाणि यानि नामानि कानिचित् ।
स्वस्यन्ये स्वरूपाद्येर्दृष्टीतान्यादिसूरिभिः ॥
विलोक्यान्यानि साधूनां मधुरीङ्गनिवासिनां ।
गौडीयानामपि मुखास्त्रिशन्य स्वमनीषया ॥
विविध्यासेदितः कैश्चित् कश्चित्तानि लिखाम्यहं ।
नास्मा श्रीपरमानन्ददासः सेवितशसनः ॥
यद्वापुरा कृष्णचन्द्रः पञ्चतत्त्वात्मकोऽपि सन् ।
प्रातः प्रकटतां तद्गङ्गीरः प्रकटतामिषात् ॥
स्वाभिन्नेन युतं तत्त्वं पञ्चतत्त्वमिहोच्यते ।
अन्यथा तदसंयन्तात्तत्त्वं स्याच्चतुष्टयं ॥

तद्विचं यत्तदेवात्र तदभिन्नं विभाष्यते (० ती Tüb.) ।
यतः स्वशक्तेरुच्यया (स्वयेच्छया शक्त्या T.) कृष्णस्तादृ-
स्वरूपचरणैरुक्तं पञ्चतत्त्वनिरूपणे । [शती गतः ॥
उपाधिभेदान्पञ्चत्वं तत्त्वस्येह प्रदर्शयते ॥
पञ्चतत्त्वात्मकं कृष्णं भक्तरूपस्वरूपकं ।
भक्तावतारं भक्तास्यं नमामि भक्तराशिकं ॥
अस्य विधृतस्तैस्तैः स संक्षिप्य विलिख्यते ।
भक्तरूपो गौरचन्द्रो यतोऽस्मी नन्दनन्दनः ॥
भक्तरूपनित्यानन्दः (!) विश्वरूपश्च मुख्यकः ।
भक्तावतारं आचार्याद्वैतो यः श्रीसदाशिवः ॥
भक्तास्याः श्रीनिवासाद्या यतस्ते भक्तरूपिणः ।
भक्तराशिकृष्टिजायत्यः श्रीगदाधरमुख्यकः ॥
श्रीमद्विश्वभराद्वैतनित्यानन्दावधूतकाः ।
अत्र त्रयः समुज्ज्वला विग्रहाः प्रभवश्च ते ॥
एको महाप्रभुर्ज्ञेयः श्रीचैतन्यो दयाम्बुधिः ।
प्रभू द्वौ श्रीयुतौ नित्यानन्दाद्वैतौ महाशयौ ॥
गोस्वामिनश्च विज्ञेयास्ते द्विजश्च गदाधरः ।
पञ्चतत्त्वात्मका एते श्रीनिवासश्च पण्डितः ॥
यदुक्तं तत्र गोस्वामी श्रीस्वरूपपदाम्बुजैः ।
त्रयोऽत्र विग्रहाः ज्ञेयाः प्रभवश्चात्र ते त्रयः ॥
एको महाप्रभुर्ज्ञेयो द्वौ प्रभू संमती सती ।
गोस्वामिनश्च चत्वारो वाच्याः प्रथमपुत्रवत् ॥
एषो पार्षदवर्गी ये महान्तः परिकीर्तिताः ।
नित्यानन्दगणाः सर्वे गोपालाश्चोपगोपकाः ॥
एषो संवन्धसंपर्कादुपगोपालसत्तमाः ।
तत्र श्रीमन्नवद्वीपे विश्वभरसमीपतः ॥
विलसन्ति स्म ते ज्ञेया वैष्णवा हि महत्तमाः ।
नीलाचले च ये ख्यातास्ते हि ज्ञेया महत्तराः ॥
दक्षिणादिदिशां यानि यैर्वैः सङ्गो महाप्रभोः ।
ते ते महान्तो मन्त्रव्याः परे ज्ञेयाः स्वयोग्यतः ॥
अतः स्वरूपचरणैरुक्तं गौरनिरूपणे ।
पञ्चतत्त्वस्य संपर्का ये ये ख्याता महत्तमाः ।
ते ते महान्तो गोपालाः स्थानाच्छेषादिवाचकाः ॥
रसज्ञाः श्रीवृन्दावनमिति यमाहुर्वैहुविदो
यमेतं गोलोकं कतिपयजनाः प्राहुरपरे ।
द्यौतद्वीपं प्राहुः परमपि परे व्योम जगदुर्
नवद्वीपः सोऽयं जयति परमाश्चर्यमहिमा ॥

तस्मिन्वासमुरीचकार नृहरिविम्बभराख्यं दधत्
 तच्छेष्टावशतः समस्तमहतां वासो ऽपि तत्राभवत् ।
 तैः साकं महती हरेरनु गुणाकारापि लीलाभवत्
 तत्रासीज्जगतां मनो ऽपि परमानन्दाय मन्दं यतः ॥
 यः सत्ये (ऽ)सितवर्णमादधदसौ श्रीहंसनामाभवत्
 त्रेतायां मत्स्यभुगमखाख्य उचितो ऽभूद्रक्तवर्णं दधत् ।
 यः श्यामो दधदासवर्णकममुं श्यामं युगे द्वापरे
 सो ऽयं गौरविधुर्विभाति कलयज्ञानावतारं कलौ ॥
 प्रादुर्भूताः कलियुगे चत्वारः संप्रदायिकाः ।
 श्रीमाध्वीरुद्रसनका भवाः पाप्मे यथा स्मृताः ॥
 सतः कलौ भविष्यन्ति चत्वारः संप्रदायिनः ।
 श्रीमाध्वीरुद्रसनका वैष्णवाः क्षितिपावनाः ॥
 तत्र माध्वीसंप्रदायः प्रस्तावात्परिलिख्यते ।
 परश्वोमेश्वरस्याभूच्छिष्यो ब्रह्मा जगत्पतिः ॥
 तस्य शिष्यो नारदो ऽभूद् व्यासस्तस्यापि शिष्यतां ।
 शुको व्यासस्य शिष्यत्वं प्राप्नो ज्ञानावबोधनात् ॥
 तस्य शिष्याः प्रशिष्याश्च बहवो भूतले स्थिताः ।
 व्यासाह्वयकृष्णदीक्षो मध्वाचार्यो महायशः ॥
 चक्रे वेदान् विभज्यासौ संहितां शतदूषणं ।
 निर्गुणाद् ब्रह्मणो यत्र सगुणस्य परिष्क्रिया ॥
 तस्य शिष्यो ऽभवत् पद्मनाभाचार्यो महाशयः ।
 तस्य शिष्यो नरहरिस्तच्छिष्यो माधवो द्विजः ॥
 पद्मनाभस्तस्य शिष्यो ऽभूत् (!) तच्छिष्यो जयतीर्थकः ।
 तस्य शिष्यो ज्ञानसिन्धुस्तस्य शिष्यो महानिधिः ॥
 विद्यानिधिस्तस्य शिष्यो राजेन्द्रस्तस्य सेवकः ।
 जयधर्मो मुनिस्तस्य शिष्यो ऽभूद् गणमध्यतः ॥
 श्रीमद्विष्णुपुरी यस्य भक्तिरत्नावली कृतिः ।
 जयधर्मस्य शिष्यो ऽभूद् ब्रह्मण्यः पुरुषोत्तमः ॥
 व्यासतीर्थस्तस्य शिष्यो यश्चक्रे विष्णुसंहितां ।
 श्रीमद्ब्रह्मसिद्धिस्तस्य शिष्यो भक्तिरसाश्रयः ॥
 तस्य शिष्यो माधवेन्द्रो यद्वर्मो ऽयं प्रवर्तितः ।
 कल्पवृक्षस्यावतारो ब्रजधामनि तिष्ठतः ॥
 प्रीतप्रेयोवत्सलतोऽञ्जलाख्यफलधारिणः ।
 तस्य शिष्यो ऽभवच्छ्रीमान् श्रीराख्यपुरी यतिः ॥
 कलयामास शृङ्गारं यः शृङ्गारफलात्मकः ।
 अद्वैतः कलयामास दाससख्ये फले उभे ॥

श्रीमान् रङ्गपुरीति सङ्गात्सत्ये यत्समाश्रितः ।
 ईश्वराख्यपुरीं गौर उररीकृत्य गौरवे ॥
 जगदाप्रावयामास प्राकृताप्राकृतात्मकं ।
 स्वीकृत्य राधिका भावकान्ती पूर्वसुदुष्करे ॥
 सनर्वाक्षरसाम्भोधौ श्रीनन्दनन्दनो ऽपि सन् ।
 साक्षो व्यूहो ऽपि चैतन्यमविशद् यत्परे पुरा ॥
 विचुक्षोभ मनस्तस्य दृष्ट्वा गन्धर्वनर्तनं ।
 द्वारकास्थो ऽपि भगवानविशच्छ्रीमच्छचीसुतं (!) ॥
 नानावतारः सुतरामेककालप्रभावतः ।
 यथा श्यामो ऽविशत्कृष्णं भगवन्तं पुरा स्वयं ॥
 योगमायाबलादेते तिष्ठन्तोऽन्यत्र यद्यपि ।
 तथापि प्राविशन् गौरे ऽचिन्त्यलक्षणलक्षतः ॥
 यथोक्तं व्यासचरणैः प्रभासखण्डमध्यतः ।
 अचिन्त्याः खलु ये भावा न तांस्तर्केण योजयेदिति ॥
 रघुनार्थं प्रविश्यापि यथा तिष्ठति भार्गवः ।
 एवं श्रीनारदमुखास्तिष्ठन्तोऽन्येषु धामसु ॥^०

It ends :

श्रीगौराङ्गगणोद्देशदीपिका रचिता मया ।

दीप्यतां परमानन्दसंदोहभक्तवेश्मनि ॥

शाके रसारसमिमे मनुनैव युक्ते

यस्यो मयाविरभवत् कतमस्य वज्रात् ।

चैतन्यचन्द्रचरितामृतमग्नचिह्नैः

शोधः समाकलितगौरगणख्य एषः ॥

इति श्रीकविकर्णेश्वरविरचिता श्रीगौरगणोद्देशदीपिका समाप्ता ॥
 श्रीभैरवचन्द्रदेवशर्मणो लिखिरियं ॥

For another MS. see Roth, Tübingen MSS.,
 p. 9. [H. T. COLEBROOKE.]

2511.

199. Foll. 29; size 11 in. by 5 in.; in-
 different Devanāgarī writing of about 1750 A.D.;
 10-14 lines in a page.

Brahmasaṃhitā (or *Bhagavatsiddhāntasaṃ-
 graha*), *Adhyāya* V., consisting of a (*Paurāṇik*)
 account of the origin and divinity of *Kṛishṇa*,
 followed by a hymn to the same deity; with
 a commentary, entitled *Digdarśanī*, by *Rūpa*,
 younger brother of *Sanātana*, and elder brother
 of *Vallabha*.

The entire work is stated to consist of a hundred *adhyāyas*.

A. The text contained in the present MS. runs as follows :

ईश्वरः परमः कृष्णः सच्चिदानन्दविग्रहः ।
 अनादिरादिर्गोविन्दः सर्वकारणकारणं ॥ १ ॥
 सहस्रपद्मं कमलं गोकुलाख्यं महत्पदं ।
 तत्किंकिर्कारं तद्वाम तदनन्तांशसंभवं ॥ २ ॥
 कर्णिकारं महद्यन्त्रं षट्कोणं यच्चक्रीलकं ।
 षडङ्गं षट्पदीस्थानं प्रकृता पुरुषेण च ॥ ३ ॥
 प्रेमानन्दमहानन्दसेनापस्थितं हि यत् ।
 ज्योतीरूपेण मनुना कामबीजेन संगतं ॥ ४ ॥
 तत्किञ्चलं तदंशानां तत्पञ्चाणि श्रियामपि ।
 चतुरस्रं तत्परितः श्वेतद्वीपाख्यमद्भुतं ॥ ५ ॥
 चतुरस्रं चतुर्भूतेश्चतुर्धाम चतुष्कृतं ।
 चतुर्भिः पुरुषार्थैश्च चतुर्भिर्हेतुभिर्वृतं ॥ ६ ॥
 भूलेदैशभिरानन्दमूर्ध्वाधो दिग्विदिक्ष्वपि ।
 अष्टाभिर्निधिभिर्धुक्कमष्टाभिः सिद्धिभिस्तथा ।
 अनुरूपैश्च दशभिर्दिक्यालैः परितो वृतं ॥ ७ ॥
 इयमैर्गौरैश्च रक्तैश्च शुक्लैश्च पार्श्वधैः ।
 शोभितं शक्तिभिस्तत्परिभिरद्भुताभिः समन्ततः ॥ ८ ॥
 एवं ज्योतिर्मयो देवः सदानन्दपरात्परः ।
 आत्मारामस्य तस्यास्ति प्रकृता न समागमः ॥ ९ ॥
 मायया रममाणस्य न वियोगस्तथा सह ।
 आत्मना रमया रेमे तत्कालं* सिमृक्षया ॥ १० ॥
 नियतिः सा रमा देवी तन्मिया तद्वशंवदा ।
 तन्निष्ठं भगवाञ्शुभ्रज्योतीरूपः सनातनः ॥ ११ ॥
 या योनिः सा परा शक्तिः कामो बीजं महद्वरे ।
 लिङ्गयोन्यात्मिका जाता इमा माहेश्वरीप्रजाः† ॥ १२ ॥
 शक्तिमान्पुरुषः सो ज्यं लिङ्गरूपी महेश्वरः ।
 तस्मिन्नाविरभून्नृजे महाविष्णुर्जगत्पतिः ॥ १३ ॥
 सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।
 सहस्रबाहुर्विष्णात्मा सहस्रांशः सहस्रसूः‡ ॥ १४ ॥

* सधुमिच्छया तत्कः सृष्ट्यर्थं ग्रहितः कालो यस्माद्रमणात् तादृशं यथा स्यान्नया रेमे ।

† माहेश्वरी माहेश्वर्यैः ।

‡ सहस्रं सूते सृजति ।

नारायणः स भगवानापस्तस्मात्सनातनात् § ।
 आविरासन् कारणाणोर्निधिसंकर्षणात्मकः ॥ १५ ॥
 योगनिद्रा गतस्तस्मिन् सहस्रांशः स्वयं महान् ।
 तद्रोमपिलजालेषु बीजं संकर्षणस्य च ॥ १६ ॥
 हेमान्यखानि जातानि महाभूतावृतानि तु ।
 प्रत्यखड्मेवमेकांशादेकांशाद्विशति स्वयं ॥ १७ ॥
 सहस्रमूर्धा विष्णात्मा महाविष्णुः सनातनः ।
 वामाङ्गादमृजद्विष्णुं दक्षिणाङ्गात् प्रजापतिं ॥ १८ ॥
 ज्योतिर्लिङ्गमयं शम्भुं कूर्चदेशादवासृजत् ॥ ।
 अहंकारात्मकं विश्वं तस्मादेतद्व्यापयत् ॥ १९ ॥
 अथ तैस्त्रिविधैरंशैर्लीलाभुङ्क्षतः किल ।
 योगनिद्रा भगवती तस्य श्रीरेव संगता ॥ २० ॥
 सिमृक्षया ततो नाभेस्तस्य पद्मं विनिर्ययी ।
 तन्नालं हेमनलिनं ब्रह्मणो लोकमद्भुतं ॥ २१ ॥
 तत्त्वानि पूर्वरूपाणि कारणानि परस्परं ।
 समधार्यत् प्रयोगाच्च विभिन्नानि पृथक् पृथक् ॥ २२ ॥
 विच्छिन्ना सज्जमानो ऽथ भगवानादिपूरुषः ।
 योजयन्मायया देवो योगनिद्रामकल्पयत् ॥ २३ ॥
 योजयित्वाय तामेव प्रविशति स्वयं गुहा ।
 गुहां प्रविष्टे तस्मिंस्तु जीवात्मा प्रतिबुध्यते ॥ २४ ॥
 स नित्यो नित्यसंचयः प्रकृतिश्च परैव सा ।
 एवं सर्वैकसंचयं नाभ्यां पद्मं हरेरभूत् ॥ २५ ॥
 तत्र ब्रह्माभवद्व्यष्ट्यश्चतुर्वेदी चतुर्मुखः ।
 स जातो भगवच्छक्त्या तत्कालं किल चोदितः ॥ २६ ॥
 सिमृक्षायां मतिं चक्रे पूर्वं संस्कारसंस्कृता ।
 ददशं केवलं ध्वान्तं नान्यत्किमपि सवैतः ॥ २७ ॥
 उवाच पुरतस्तस्मै तस्य दिव्या सरस्वती ।
 कामः कृष्णाय गोविन्द ओं गोपीजन इत्यपि ॥ २८ ॥
 वल्लभाय प्रिया बह्वैरयं ते दास्यति प्रियं ।
 तप त्वं तप एतेन तव सिद्धिर्भविष्यति ॥ २९ ॥
 अथ तेपे स सुचिरं प्रीणन्गोविन्दमच्ययं ।
 श्वेतद्वीपपतिं कृष्णं गोलोकस्थं परात्परं ॥ ३० ॥
 प्रकृता गुणरूपिण्या रूपिण्या पर्वपामिन् ।
 सहस्रदलसंपन्ने कोटिकिञ्चलकवृंहिते ॥ ३१ ॥

§ आधो वै नरसूनवः ।

॥ भुवोर्मेधात् ।

भूमिश्चिन्तामणिस्तत्र कश्चिकारे महासने ।
 समासीनं चिदानन्दं ज्योतीरूपं सनातनं ॥ ३२ ॥
 शब्दब्रह्ममयं वेणुं वादयन् मुखासुजे ।
 विलासिनीगणधृतं स्त्रैः स्त्रैरंशैरभिधृतं ॥ ३३ ॥
 अथ वेणुनिनादस्य त्रयी मूर्तिमयी गतिः ।
 स्फुरन्ती प्रविशेशनी (r. ० शाशु marg.) मुखान्जानि*
 [स्ययंभुवः ॥ ३४ ॥
 गायत्रीं गायतस्तस्मादधिगत्य सरोजजः ।
 संस्कृतश्चादिगुरुणा द्विजतामगमसदा ॥ ३५ ॥
 त्रय्यां प्रबुद्धोऽथ विधिर्विज्ञाततत्त्वसागरः ।
 तुष्टाव वेदसारेण स्तोत्रेणानेन केशवं† ॥ ३६ ॥

चिन्तामणिप्रकरससु कल्पवृक्ष-
 लक्ष्मावृतेषु सुरभोरभिपालयन् ।
 लक्ष्मीसहस्रशतसंभ्रमसेव्यमानं
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १ ॥
 वेणुक्लृणन्मरविन्ददलायताक्षं
 वर्हावतंसमसितासुदमुन्दराक्षं ।
 कन्दर्पकोटिकमनीयविशेषशोभं
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २ ॥
 आलोलचन्द्रकलशब्दनामस्यवंशी-
 रत्नाङ्गदप्रणयकेलिकलाविलासं ।
 श्यामं त्रिभङ्गललितं नियतप्रकाशं
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ३ ॥
 अङ्गानि यस्य सकलेन्द्रियवृत्तिमनि
 पश्यन्ति धानि कलयन्ति चिरं जगन्नि ।
 आनन्दचिन्मयसमुज्ज्वलविग्रहस्य
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ४ ॥
 अद्वैतमच्युतमनादिमननरूपम्
 आद्यं पुराणपुरुषं नवयौवनं च ।
 वेदेषु दुर्लभमदुर्लभमात्मभक्तौ
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ५ ॥

* मुखान्जानि प्रविशेशेयष्टभिः कण्ठैः प्रविशेशेयैः।

† The text makes this last śloka consist of three hemistichs, the number of the verses, 7-35, being removed back to the end of the preceding hemistich. In the commentary this is different, though there too the numbering is irregular, several ślokas being sometimes treated together under the same number, and the two sections being numbered consecutively.

पन्थास्तु कोटिशतवत्सरसंप्रगम्यो
 वायोरपापि मनसो मुनिपुङ्गवानां ।
 सोऽप्यस्ति यत्प्रपदसीमि विचिन्त्य तत्त्वं
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ६ ॥
 एकोऽप्यसौ‡ रचयितुं जगदखकोटिं
 यच्छक्तिरस्ति जगदखचया यदंतः§ ।
 अखान्तरस्य परमाणुचयान्तरस्यं
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ७ ॥
 यद्भावभावितधियो मनुजास्तथैव
 संप्राप्य रूपमहिमासनजानुभूयाः(?) ।
 सूक्तैर्यमेव निगमप्रथितैः स्तुवन्ति
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ८ ॥
 आनन्दचिन्मयरसप्रतिभाविताभिस्
 ताभिरेव निजरूपतया कलाभिः ।
 गोलोक एव निवसत्यखिलात्मभूतो
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ९ ॥
 प्रेमाञ्जनञ्जुरितभक्तिविलोचनेन
 सन्तः सदैव हृदयेऽपि विलोकयन्ति ।
 तं (r. यं) श्यामसुन्दरमचिन्मयगुणप्रकाशं
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १० ॥
 रामादिमूर्तिषु कलानियमेन तिष्ठन्
 नानावतारमकरोद्भुवनेषु किंतु ।
 कृष्णः स्वयं समभधत् परमः पुमान्यो
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ११ ॥
 यस्य प्रभावप्रभवतो जगदखकोटि-
 कोटिश्च (r. च्च) शेषवसुधादिविभूतिभिर्भूतः ।
 तद्ब्रह्म निष्कलमननमशेषभूतं
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १२ ॥
 माया हि यस्य जगदखशतानि सूते
 त्रैगुण्यतद्विषयवेदवितायमाना ।
 सत्त्वाचलक्षिपरसत्त्वविशुद्धसत्त्वं
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १३ ॥
 आनन्दचिन्मयरसाम्मतया मनःसु
 यः प्राणिनां प्रतिफलन् स्मरतामुपेत ।
 लीलायितेन भुवनानि जयत्यजसं
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १४ ॥

‡ Thus comm., ० प्यसौ text.

§ जगदखचया इति न आनन्तं वह्निर्यस्येत्यादि ।

गोलोकनाम्नि निजभास्मि तले च तस्य
 देवीमहेशहरिधामसु तेषु तेषु ।
 ते ते प्रभावनचया विहतास्तु येन
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १५ ॥

मृष्टिस्थितिप्रलयसाधनशक्तिरेका
 छायेव यस्य भुवनानि विभर्ति दुर्गा ।
 इच्छानुरूपमपि यस्य च चेष्टते सा
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १६ ॥

स्वीरं यथा दधिविकारविशेषयोगात्
 संजायते न तु ततः पृथगस्ति हेतोः ।
 यः संभु(r. शंभु)तामपि* तथा समुपैति कार्याद्
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १७ ॥

दीपाचिरेव हि दशान्तरमभ्युपेत्य
 दीपायते विवृतहेतुसमानधर्मा ।
 यस्तादृगेव हि च विष्णुतया विभाति
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १८ ॥

यः कारकार्णवजले भजति स्म योग-
 निद्रामननजगदखड्गसरोमकूपः ।
 आधारशक्तिमवलम्ब्य परी स्वमूर्तिं
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १९ ॥

यस्यैकनिःश्वसितकालमथावलम्ब्य
 जीवन्ति लोमविलजा जगदखडायाः ।
 विष्णुर्महान्स इह यस्य कलाविशेषो
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २० ॥

भास्वान् यथाश्मशकलेषु निजेषु तेजः
 स्वीयं कियत्प्रकटयत्यपि तद्भद्रव ।
 ब्रह्मा य एष जगदखड्गविधानकर्ता
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २१ ॥

यत्पादपल्लवयुगं विनिधाय कुम्भ-
 द्वन्द्वे प्रणामसमये स गणाधिराजः ।
 विम्रात्रिहनुमलमस्ति जगन्धरस्य
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २२ ॥

जग्निर्मही गगनमसु मरुद्विशश्च
 कालस्तथात्ममनसीति जगन्धराणि ।
 यस्माद्भवन्ति विभवं विशन्ति यं च
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २३ ॥

यश्चक्षुरेव सरिता(r. सविता) सकलयहाणां
 राजा समस्तसुरमूर्तिरशेषतेजाः ।
 यस्याज्ञया धमति संभृतकालचक्रे
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २४ ॥

धर्मार्थकामनिचयः श्रुतयस्तपोमि
 ब्रह्मादिकीटपतगावधयश्च जीवाः ।
 यद्वत्समात्रविभवप्रकटप्रभावा
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २५ ॥

यश्चिन्तुगोपमयवेन्द्रमहो(?) स्वकर्म-
 बन्धानुरूपफलभाजनमातनोति ।
 कर्मणि निर्देहति किंतु च भक्तिभाजां
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २६ ॥

यं क्रोधकामसहजं प्रणयन्ति भीति-
 वात्सल्यमोहगुरुगीरवसेष्यभावेः ।
 संचित्य तस्य सदृशीं तनुमापुरेते
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २७ ॥

श्रियः† कान्ताः कान्तः परमपुरुषः कल्पतरवो
 दुर्गा भूमिश्चिन्तामणिगणमयी तीर्यमृतं ।
 कथा गानं नाट्यं गमनमपि वंशी प्रियसखी
 चिदानन्दन्योतिः परमपि तदास्वाद्यमपि च ॥ २८ ॥

स यत्र स्वीराच्छ्री सरति सुरभीभ्यश्च‡ सुमहान्
 निमेषार्धाख्यो वा व्रजति न हि यत्रातिसमयः ।
 भजे श्वेतद्वीपं तमहमिह गोलोकमिति यं
 विदन्स्ते सन्तः क्षितिविरलचाराः कतिपये ॥ २९ ॥

अथोवाच भगवान् भगवन्तं कमलयोनिं ॥
 ब्रह्मन् महत्स्वविज्ञाने प्रजासर्गे च चेन्मतिः ।
 पञ्चस्रोकोमिमां विद्यां वात्स तत्तां निबोध मे ॥ ३० ॥

प्रचुङ्गे ज्ञानभक्तिभ्यामात्मन्यानन्दचिन्मयी ।
 उदेत्यनुत्तमा भक्तिर्भगवत्प्रेमलक्षणा ॥ ३१ ॥

प्रमाणैस्तत्सदाचारैस्तदभ्यासैर्निरन्तरं ।
 बोधयत्यात्मनात्मानं भक्तिमत्युत्तमां लभेत् ॥ ३२ ॥

यस्याः श्रेयस्करं नास्ति यया निवृत्तिमाप्नुयात् ।
 या साधयति मामेव भक्तिं तामेव साधयेत् ॥ ३३ ॥

धर्मान्यान्मरित्यज्य मामेव भज विश्वसन् ।
 यादृशी यादृशी अद्वा सिद्धिर्भवति तादृशी ॥ ३४ ॥

† व्रजसुन्दरीरूपाः

‡ सुरभीभ्यः सरतीति तदीयवंशीध्वन्याद्यावेशादिति भावः ।

* शंभोरपि कायत्वं गुणसंवलनात् ।

अहं हि विश्वस्य चराचरस्य
वीजं प्रधानं प्रकृतिः पुमांश्च ।
मया हितं तेज इदं विभर्षि
विषे विषेहि त्वमयो जगन्ति ॥ ३५ ॥

इति श्रीब्रह्मसंहितायां भगवत्सिद्धांतसंग्रहे मूलसूत्राख्यः
पंचमोऽध्यायः ॥

In the *Bhaktirasāmṛitasindhu* the verses ii. 12 (यस्य प्रभावतो °) and ii. 20 (यस्यैकनिःश्रुतिः °) are quoted as occurring “*Brahmasaṃhitāyāṃ Ādipurusharahasye.*”

B. Rūpa's commentary, which, for the most part, is illustrative rather than explanatory, begins : श्रीमते निंवाकाय भगवते नमः ॥ श्री-

कृष्णस्वरूपमहिमा मम चित्ते महीयते ।
यस्य प्रसादाद् व्याकर्तुमिच्छामि ब्रह्मसंहितां ॥
दुर्बोर्जनानपि युक्तायां सुविचारादृषिस्मृतिः (? सुचिरा-
[दृषिणाङ्कितः R. M.] ।
विचारे तु मयात्र स्यादृषीणां स चृषिर्गतिः (? सदृशी
[गतिः])
यद्यप्यध्यायशतयुक् संहिता सा तथाप्यसौ ।
अध्यायः सूत्ररूपत्वात्तस्याः सर्वांगतां गतः ॥
श्रीमद्भागवताद्येषु दृष्टं यन्मृदुबुद्धिभिः ।
तदेवात्र परामृष्टं ततो द्रष्टुं मनो मम ॥
यद्यच्छ्रीकृष्णसंदर्भे विस्तरादि निरूपितं ।
अत्र तत्पुनरामृष्य (r. मृष्य) व्याख्यातुं स्पृश्यते मया ॥

अथ श्रीमद्भागवते यदुक्तमेतं चांशकलाः पुंसकृष्णस्तु भगवान्
स्वयमिति तदेव तावत्प्रथममाह । ईश्वर इति °

The commentator quotes freely from the *Bhāgavatapurāṇa*, esp. the tenth book (*śrīdaśama*), with its *Tīkā*, and the *Bhagavadgītā*. Other authorities quoted are : *Uddhava* (या वै श्रियाचित्तमित्यादि श्रीमदुद्भववाक्यात्), fol. 19b; *Kṛishṇa-sandarbha*, foll. 1b, 24a; *Gopālatāpanī*, foll. 3b, 8b; *Gosūktam* (गोभ्यो यज्ञाः प्रवर्तन्ते गोभ्यो देवाः समुत्पिताः । गोभिर्वेदा समुद्गीर्णाः स षडंगपदक्रमाः ॥), fol. 6a; *Gautamīyatantra*, foll. 2b, 3a (*Vṛihad-Gautamīya*, foll. 9b, 23a; *Gautamīyatantra-dvaya*, fol. 28a); *Nāmakaumudī-kāra*, fol. 3a; *Nāradapañcarātra*, foll. 8b, 17b; *Prabhāsha-*

purāṇa (*Nāradaśādhvajasaṃvāde*; prob. the *Prabhāsakhaṇḍa* of the *Skandapurāṇa*), fol. 2a; *Bhaṭṭa*, fol. 3b; *Mṛityumjayatantra*, fol. 14a; *Brahmastuti*, fol. 4b; *Bhaktisandarbha*, fol. 29a; *Yāmunācārya*, fol. 22a; *Vāsudevo-panishad*, fol. 3a; *Śuka* (? तथासौ दर्शयामास लोक-स्वमित्यादौ श्रीशुकवाक्यात्), fol. 19b; *Śrīdharasvāmin* (comm. on *Vishṇup.*), fol. 21b; *Śrutistava* (सकृतपुरेष्वाभ्यवहिरन्तरसंवरणं ° । इति नृगतिं विविच्य कवयो निगमावपन्नं ° ॥), fol. 28b; (*Trailokya*-) *Sam-mohanatantra* (*aṣṭādaśākṣharaprasaṅga*), fol. 24a; *Sahasranāmayākhyā*, fol. 13b; *Haya-śīrshapañcarātra*, foll. 8b, 28a.

It ends : इति ब्रह्मसंहितायामिति । तदुक्तं तत्रैवान्यत्र ।

अध्यायशतसंपन्ना भगवद्ब्रह्मसंहिता ।

कृष्णोपनिषदां सारैः संचिता ब्रह्मणोदितेति ॥

यद्यपि नाना पाठात्राणां चार्थान् स्मरन्ति नाना ते ।

तदपि च सत्यं लब्ध्वा एवास्माभिस्त्वमी प्रमिताः ॥

सनातनसमो यस्य ज्यायान् श्रीमान् सनातनः ।

श्रीवल्लभो ऽनुजः सो ऽसौ श्रीरूपो जीवसद्गतिः ॥

इति ब्रह्मसंहितायां मूलसूत्राख्यस्य पंचमाध्यायस्य दिग्दर्शनी
[नाम्नी suppl.] टीका समाप्ता ॥ श्रीमते निंवाकाय भगवते
नमः ॥

For another MS. of both text and commen-
tary (not metrical, as is there stated errone-
ously), see Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 106.

[H. T. COLEBROOKE.]

2512.

2461. Foll. 203, one of which (fol. 93) is wanting; whilst 118-125 are misplaced after 193; size 11 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about the beginning of the 17th century; nine lines in a page.

Vishṇudharmamīmāṃsā, a dissertation on the worship of *Vishṇu*, by *Nṛsiṃha Bhaṭṭa*, son of *Soma Bhaṭṭa*. The MS. has suffered to some extent from damp.

It begins :

वाचामगोचरमज्ञातिगुणक्रियाया
यं नेति नेति चकितं श्रुतयो वर्दति ।
वैखानसागमपरैरधिगम्यते यस्
तस्मै नमो ऽस्तु हरये द्विपङ्कजराय ॥ १ ॥
सर्वेस्त्वं वैष्णवानां श्रुतिनि[खिल]शिखरः सागरं पञ्चरात्रं
यत्पाहादी मुरारिः स्वजनहितकरो नारदायेष्टमिद्वै ।
तद्वाचिख्यासवस्तु प्रकटितवपुषे श्रीनृसिंहाश्रमाख्या-
विख्यातायाखिलाप्यै सततमिह नमस्तुमेहे ऽस्मै मधुमे
वेदांताद्याविरोधेन पूर्वतन्वानुसारतः । ॥ २ ॥
मीमांसा विष्णुधर्माणां क्रियते सोमसूनुना ॥ ३ ॥
वैष्णवकंठाभरणं कंठे धार्यं सर्वविपश्चिद्रिः ।
द्वापरपाषांडादिध्वातातयंत्युदासाय ॥ ४ ॥
ईषामत्सरपितृदूषितधियो नैतत्कृतेः स्वादुतां
द्राक्षीक्षीरमधूपमामिह विदुः किं तावता तत्कृतिः ।
रंभामप्यमरांगनामरसिकः क्लीबो न चेद्भोक्ष्यते
लावण्यादि किमत्र दुष्यति यतः संत्येव तद्वायुकाः ॥ ५ ॥
पञ्चरात्रविदो नत्वा गुरुनपि गरीयसः ।
ग्रामाख्यं पञ्चरात्रस्य प्रथमं समुदीर्यते ॥ ६ ॥

सात्वतापरनामधेयपञ्चरात्रोक्तपूजास्तुतिनमस्कारादिना भगवंतं
नारायणं भजन्ना[ना]नामेव कैवल्यमभ्युदयो वा नान्येषां । श्रुति-
स्मृतिग्रामाख्यात् । ०

There are no divisions, and a rapid perusal
has only yielded quotations from *Purāṇas*, the
epics, the *Nāradapañcarātra*, *Brahmayāmala*
(fol. 104b), *Ratnasāgara* (fol. 102a मध्यमानामिका
मध्यपर्वद्वयमिह प्रिये । मेरुं कल्पजपं कुर्वत्प्रदक्षिणमनुक्रमात् ॥
अनामा मूलपर्वदि कनिष्ठादिक्रमेण तु । तर्जन्यग्रादितो देवि
मध्यामूलावभासकं ॥ ०); *Parāśara*, *Śaṅkarācārya*.

It ends :

श्रीविष्णुधर्ममीमांसापदार्थानां तु संग्रहः ।
मुखावबोधनार्थं तु जिज्ञासूनामयं कृतः ॥
मीमांसिता विष्णुधर्माः श्रोतुगुणानुग्रहात् ।
यदत्र सुष्ठु तत्तेषां यदसुष्ठु ममेव तत् ॥ ० ॥
सध्यायवेदतदनुस्मृतिवारिजानां
सोमात्मजेन धिपण्यागुणकूममाला ।
न्यस्ता हरेश्चरणयोरनया नृसिंहः
प्रोणानु मे स भगवान्द्विपङ्कजरात्मा ॥

इति श्रीपदवाक्यप्रमाणशसोमभट्टतनूजश्रीनृसिंहभट्टविरचिता
विष्णुधर्ममीमांसा समाप्ता ॥ [GAIKAWAR.]

2513.

2635b. Foll. 20 (the first five of which
are wanting); size 10½ in. by 4 in.; legibly
written in Devanāgarī; 14 or 15 lines in a
page.

Śivādvaitaprakāśikā, a treatise, in three
chapters (*ullāsa*), on the unity of the deity as
represented by *Śiva*, and on the practices of
devotion due to that deity, by *Kāśinātha Bhaṭṭa*,
son of *Jayarāma Bhaṭṭa* and *Vārāṇasī*.

The treatise is composed in *śloka*s (chiefly
compiled from *Purāṇas*) interspersed with ex-
planatory remarks.

Ch. II. beg. (fol. 8a):

अथोत्पत्तिं प्रवक्ष्यामि शैवशास्त्रानुसारतः ।
निर्गुणः सगुणश्चेति शिवो ज्ञेयः सनातनः ॥
निर्गुणः प्रकृतेरन्यः सगुणः सकलः स्मृतः ।
सच्चिदानन्दविभवात्सकलात्परमेश्वरात् ॥
पञ्च भूतानि तन्मात्रपञ्चकं च तथा पुनः ।
ज्ञानेन्द्रियाणि पञ्चैव पञ्चकर्मेन्द्रियाण्यपि ॥
मनोमयाः शुद्धविद्या महेश्वरः सदाशिव इति ।

अस्यार्थः ॥ सनातनो नित्यः शिवो निर्गुणः सगुणश्च ज्ञेयः ।
निर्गुणस्वरूपमाह ।

तच्छक्तिभूतः सर्वेशो भिन्नो ।
नित्यः सर्वगतः सूक्ष्मः सदानन्दो निरामयः ।
विकाररहितः साक्षाच्छिवो ज्ञेयः सनातन इति ॥
प्रकृतेरन्यः । केवलो निर्गुणः । ०

Ch. III. beg. (fol. 15a): शैवपुराणे ।

शृणु धर्मं प्रवक्ष्यामि भक्तानां लक्षणं मम ।
भस्मोद्भूतसर्वागास्त्रिपुड्गलिकितमस्तकाः ॥ ०

It ends (from the *citrakhaṇḍa*):

प्रदोषपूजनं शंभोः सर्वपापभयापहं ।
सर्वभोष्टप्रदं तस्मात्सादरं तत्समाचरेत् ॥
सोमचारत्रयोदश्यां नक्तभुक् शंकरप्रियः ।
रुद्राध्यायजपौ चेत्यात् सुकृतं को ऽस्य वर्णयेदिति ॥

इति श्रीमद्भोजपनामक(thus in all three colophons)
जयरामभट्टसुत- वाराणसीगर्भसंभव- दक्षिणामूर्तिशिवाराधक-
काशीनाथविरचितायां शिवाष्टैतप्रकाशिकायां तृतीयोच्चासः ॥
संवत् १८५८ शके १९२३ दुर्गातिनामसंवत्सरे वैशाखकृष्ण अमाया(1)
भीमे भरणीनक्षत्रे मेघस्थिते चंद्रे वृषस्थिते रवी कर्कस्थिते
देवगुरौ काश्या दशाश्वमेधस्थितनगरकराख्यप्रसिद्धः बडयोपना-
मकेन आकुलनेरवृत्तीश्वरेण पुतदेवप्रपौत्रेण(?) नीलकंठपौत्रेण
विठलात्मजेन वत्सगोत्रोत्पन्नेन पंचप्रवरान्वितेन पुण्यग्रामे ० इदं
पुस्तकं जयरामशर्मणा सहस्तेन लिखितं । तस्येदं दक्षिणामूर्ति-
विश्वेश्वरः प्रसन्नो ऽस्तु ॥

Of non-purāṇic authorities may be men-
tioned : *Purushārthaprabodha*, foll. 12b, 16a, b;
Paippalādopaniṣad, fol. 12b; *Vidyēśvarasam-
hitā* (? of some purāṇa), fol. 17a; *Śārādā*, fol.
15a. [MACK. COLL.]

2514.

1547C. Foll. 20; size 10 in. by 4½ in.;
clear, modern Devanāgarī writing; five lines
in a page.

Catusthāyasampradāyikā-paddhati(?) and *Sītā-
rāmāpaddhati*, two short manuals of prayers,
with directions for their use (? by Rāmānuja
or one of his followers). Partly in *bhāṣā*.

I. (in four sections) begins : श्रीमते रामानुजाय
नमः ॥ ओं

पृथि त्वया धृता लोका देवि त्वं विष्णुना धृता ।

त्वं च धारय मां देवि पवित्रं चाशनं (र. चासनं) कुरु ॥

इति आसनमंत्रः ॥

समुद्रमेखले देवि पर्वतस्तनमंडले ।

विष्णुपतिं नमस्तुभ्यं पादस्पर्शं ह्यमस्त मे ॥

इति पादपूरमंत्रः ॥

ओं तस्य तस्य देवानां भूतप्रेतपिशाचिका ।

मलमूत्रमनुष्णाणां मम दोषो न दीयते ॥

इति मलमंत्रः ॥

Follow *pātraśuddhimantra*, *ṃṛittikāmantra*,
dantadhāvanamantra, *śikhābandhanamantra*,
śikhāmuktimantra, *ācamanamantra*, *snānaman-*

tra, *aghamarshaṇa*, *karanyāsa*, *hṛdayāyanyāsa*,
aṅganyāsa, *hṛdayanyāsa*, *dhyānam*, *śaḍākshara-*
mantra.

It ends :

विलासाचार्यके अगस्त्याचार्य ॥ ४ ॥ इति चतुष्टयसंप्रदाकी-
पद्धत (!) संपूर्णम् ॥

II. beg. (fol. 9a): अगस्त्य उवाच ॥ ओं प्रातरुत्थाय
शौचस्नानं कृत्वा मलमंत्रं त्रिवारं पठित्वा ।

पृष्ठे तु पद्मनाभं च त्रिके दामोदरं न्यसेत् ।

ओं कारमध्ये स गुरुं श्रीरामचंद्रं ध्यात्वा सो ऽहं हृदयं वायु-
बीजं षोडशवारं जपेत् ॥ पापपुरुषं विशेषयेत् ॥ ०

Follow *tilakamantra*, *prāṇapratiśṭhā*, *deva-
nyāsa*, *śaḍaṅganyāsa*, *śiṃhāsānamantra*, *āsana-
mantra*, *pādyamantra*, *snānamantra*, *ācamana-
mantra* (different from above), *candanamantra*,
vastramantra, *pushpamantra*, *dhūpamantra*,
dīpamantra, *naivedyamantra*, *tāmbūlamantra*,
atyārtimantra, *pradakṣiṇāmantra*, *aparāddha-
kṣhamāmantra*, *namaskāramantra*, *dhyānaman-*
tra, *caranasevanamantra*, *jālagāyatrī*, *kara-*
nyāsa, *prayogasamkalpa*.

It ends : समुक्त्वर्थे समुक्तासे समुक्पक्षे समुक्तीर्थौ
समुक्वासरे समुक्नक्षत्रे योगकर्णलङ्घनमुहूर्ते । समुक्तीर्थे ॥
श्रीसीतारामपद्धति ॥ पटलं संपूर्णम् ॥

The leaves are marked पटल or लट.

For a *Śrīrāmāpaddhati*, by Rāmānuja, see
Aufrecht, Cat. Bodl., no. 733; for a *Rāma-
paṭala* by the same Author, Burnell, Tanjore
MSS., p. 202b. [H. T. COLEBROOKE.]

2515.

1068. Foll. 149; size, oblong, 6½ in. by
5 in.; large, clear Devanāgarī writing of
about 1750 A.D.; 10 or 11 lines in a page.

A collection of hymns, and theological or
devotional tracts, by Vallabhācārya (A), his
son Viṭṭhaleśvara (B) and others; with extracts
from *Purāṇas*, etc.

1. *Vallabhāśṭaka* (B), वल्लभराजविराजितषोडशरे ० ending with eight stanzas, श्रीमद्भृदावनेन्दुप्रकटितरसिका ० ends fol. 36; 2. *Siddhāntarahasya* (A), 9 vv., आवणस्यामले पक्षे एकादश्यां महानिशि । ० fol. 4b; 3. *Saptasloki* (B), स्फुरत्कृष्णप्रेमानृतरसभरेण ० fol. 5b; 4. *Siddhāntamuktāvalī* (A), 21 vv., नत्वा हरिं प्रवक्ष्यामि स्वसिद्धांतविनिश्चयं । कृष्णसेवा सदा कार्या नानसौ सा परा मता ॥ fol. 7b; 5. *Antaḥkaraṇaprabodha* (A), 11 vv., अंतःकरणं मद्वाक्यं ० fol. 8b; 6. *Sevāphalam* (A), 8 vv., यादृशी सेवना प्रोक्ता ० fol. 9a; 7. *Vivekadhairyaśraya* (A), 17 vv., विवेकधैर्ये सततं रक्षणीये तथाश्रयः । ० fol. 10b; 8. *Nirodhalakṣaṇam* (A), 20 vv., यच्च दुःखं यशो दाया ० fol. 12b; 9. Extracts from the tenth book of the *Bhāgavata* (and from the *Brahmaṇḍa*) *Purāṇa*, fol. 33a; 10. *Sevānantaram prārthanā* (B), 12 vv., नमो भक्तिसारसास्वाददात्रे ० fol. 33a; 11. *Madhurāśṭakam* (A), 8 vv., अक्षरं मधुरं वदनं मधुरं नयनं ० fol. 34a; 12. *Maṅgalastotram* (A), 3 vv., मंगलं मंगलं ० fol. 34b; 13. *Prātaḥstavaḥ* (A), 10 vv., तत्कृत्तुं नरं ० fol. 35b; 14. *Kṛishṇastavarāja* (by?), 8 vv., अनंतकंदर्प ० fol. 36b; 15. *Shoḍaśastotram* (by?), प्रभुर्नन्दकुमारो ० fol. 37b; 16. *Vṛindāśṭakam* (A), कल्लिन्दोद्गतायाः ० fol. 39a; 17. *Gopījanavallabha-caraṇaikatānam* (B), रहस्यं श्रीराधेत्यखिलनिगम ० fol. 40a; 18. *Svāminyaḥ stotram* (B), 12 vv., यदैव श्रीराधे रहसि मिलति त्वा ० fol. 42a; 19. *Yamunāśṭakam* (B), नमामि यमुनामहं ० fol. 43b; 20. *Yamunāśṭapadī* (B), *rāmakaṭirāgeṇa gīyate*, नमो देवि यमुने ० fol. 44b; 21. *Gaṅgāśṭakam* (by *Vālmiki*), मातः शैलमुता ० fol. 46a; 22. *Antaḥkaraṇaprabodha* (A), 11 vv., अंतःकरणं मद्वाक्यं सावधानतया शृणु । fol. 47a (=8); 23. *Siddhāntarahasyam* (A), 9 vv., आवणस्यामले ० fol. 47b; 24. *Navaratnam* (A), 9 vv., चिन्ता कापि न कार्या ० fol. 48b; 25. *Bhaktivardhinī* (A), 11 vv., यथा भक्तिः प्रवृद्धा स्यात् तथोपायो निरूप्यते । ० fol. 49b; 26. *Vallabhāśṭakam* (B), 8 vv., श्रीमद्भृदावनेन्दु ० (=1); 27. *Agnikumāraproktaṁ Sarvottamastotram*, fol. 53b; 28. *Kṛishṇapremā-mṛitam* (B), 8 vv., स्फुरत्कृष्णप्रेमा (partly = 3); 29.

Haridāsoditaṁ Śrīvallabhāśaraṇāśṭakam, 9 vv., निःसाधनजनोद्धारकरणप्रकटीकृतः । ० fol. 55b; 30. *Harirāyaji's Navanītapriyāśṭakam*, अलकावृतसदलके ० fol. 56a; 31. *Raghunāthaji's Nāmaratnākhyastotram*, 32 vv., यन्नामार्कोदया ० fol. 58b; 32. *Raghunātha's Stavanam*, 10 vv., यः कृष्णसेवायैमगाधयोधं जगाद ० fol. 59b; 33. *Mahādevakṛitam Śrī-Viṭṭhaleśvarasyāśṭottaraśatanāmastotram*, fol. 62a; 34. *Catuḥśloki* (A), सर्वदा सर्वभावेन ० fol. 62b; 35. *Premāmṛitam* (by?), 35 vv., पयोद्ध्यामीक्षानवधृत ० fol. 67b; 36. *Bhujāṅgapruyātāśṭakam* (B), सुधाधामनैज्यधरा ० fol. 68b; 37. *Pañcapadī* (A), श्रीकृष्णरस ० fol. 69a; 38. Extracts (*Rīgv.*, *Purāṇas*), fol. 118; 39. *Āryādvaye* (B), शरणागतभोतिवृत्तिपरं ० fol. 120a; 40. *Ācāryajikṛita-sikshā*, चिन्तासंतानहंतारो ० fol. 120b; 41. *Gīradharajikṛita Vijñaptiḥ*, अक्षराधयनोन्मुक्तचिन्ता ० (twice), foll. 121b, 125a; 42. *Nandakumārāśṭakam* (A), सुन्दरगोपाल ० (twice), foll. 124a, 142b; 43. *Snānavidhi* and *Yajurvedokutrikālasandhyopāsanavidhi*, fol. 136b; 44. Extracts from *Bhāg. P.*; 45. *Haridāsoktaṁ Śrī-Vallabhapañcākṣharastotram*, 8 vv., श्रीवल्लभोवल्लभस्य वियोगो ० fol. 143a; 46. Extracts from *Purāṇas*. [H. T. COLEBROOKE.]

2516.

2611a. Foll. 45 (foll. 15-19 of which are wanting); size 9½ in. by 4½ in.; legibly written in Devanāgarī, about 1750 A.D.; eleven lines in a page.

Sarvottamastotra-vivṛiti, a commentary on the *Sarvottamastotra*, in praise of *Kṛishṇa*, by *Vallabhācārya*.

It begins:

नत्वा पितृपदाभोजनैहिकामुष्मिकार्थदं ।

तत्प्रोक्ताचार्यनामानि विचरिष्ये ययामति ॥ १ ॥

यद्यप्ययोग्य एवाहं तन्नामविवृती स्ततः ।

स्वीयत्वेनैव कृपया योग्यतां मयि दास्यति ॥ २ ॥

इति विश्वासतो नूनं प्रवृत्तो ऽहं न चान्यथा ।

अतस्त एव शरणं मम सर्वार्थमिद्वये ॥ ३ ॥

श्रीमन्पितृचरणः श्रीमदाचार्यणामलौकिकनामानि प्रकट-
यितुमाचार्याणां स्वरूपं तत्प्राकट्यहेतुं च वक्तुमाचार्यैकप्रकटित-
भक्तिमार्गप्रतिपाद्यं सर्वश्रुतिश्रीभागवतगीताद्यनेकालौकिकप्र-
माणसिद्धं पूर्वोक्तप्रमेयमूलभूतं साक्षात्पुरुषोत्तमरूपं सर्वमूलत्वेन
मंगलार्थं स्तुवंति । प्राकृतधर्मानाश्रयमिति ।

The *stotra* here consists of 36 stanzas
(whilst Hall, Index, p. 151, makes it 25).

The commentary ends :

एवमाचार्यनामानि विवृतानि यथामति ।

पितृपादाञ्चकृपया नान्यसाधनतो मया ॥ १ ॥

यद्यत्र बुद्धिदोषेण विवृतावम्यथा कृतं ।

क्षमन्त्याचार्यचरणा मङ्ग्यो ऽयमिति स्वतः ॥ २ ॥

साचार्यनामानि शताष्टकमौक्तिकानि

श्रीविदुल्लोक्तिरससागरनिर्गतानि ।

श्रीवल्लभोक्तिविवृतेर्गुणगुंफितानि

निकुर्वन्तु (!) कंठभुवि भक्तजना जपार्थं ॥

इति श्रीमत्प्रभुचरणैकतानश्रीवल्लभविरचिता सर्वोत्तमस्तोत्र-
विवृतिः ॥ [GAIKAWAR.]

2517.

2611b. Foll. 22; size 10½ in. by 4½ in.;
good Devanāgarī writing of about 1750 A.D.;
eleven lines in a page.

Tracts connected with the sects of *Valla-
bhācārya* and *Rāmānuja*.

I. *Vivekadhairyaśrayanirūpaṇa*, by *Valla-
bhācārya*; 17 ślokas, beg.:

विवेकधैर्ये सततं रक्षणोये तथाश्रयः ।

विवेकस्तु हरिसर्वनिजेच्छातः करिष्यति ॥

This is followed by a commentary (*ṭīkā*)
thereon, beg.:

स्वगोकुलपरिचाणसंभ्रमेणोद्धृताचलं ।

क्रीडन्तोपाङ्गनापाङ्गसङ्गिगोपालमाश्रये ॥ १ ॥

II. [*Ananya*]-*Bhaktiviveka* (? by *Lakṣmaṇā-
cārya*). It begins, fol. 4a:

रामानुजश्रीशपदावलंबी रामानुजश्रीशमतानुसारात् ।

श्रुत्यादिसंवादयुतं प्रवक्तुमन्यभक्तेस्तु विवेकमीहे ॥ १ ॥

तत्रास्तु मे मूढतमस्य गूढः

श्रीवैष्णवाचार्यकृपासहायः (:) ।

चक्षुष्मदालंबनतो हि यायाद्

संधो जनो दुर्गममार्गपारं ॥ २ ॥

इह खलु देहात्मभ्रमेण बंधम्यमाणेन पार्थेन शिष्येहं साधि
मां त्वां प्रपन्नमिति प्रार्थितपार्थसारथिः ०

It ends :

श्रीरामानुजकारुण्यात्तदीयानां मुदावहः ।

विवेको ऽनन्यभक्तेस्तु अक्तमुक्तो मयाधुना ॥

श्रीरामानुजारत(? नत)श्रीलक्ष्मणाचार्यभक्तिविवेकः समाप्तः ॥

III. *Siddhāntavivṛiti*, or rather a gloss
thereon; by *Vallabha*. It begins, fol. 7b:

यद्वांस्त्रयैव मोक्षांताः (:) पुमर्था अचरोकृताः ।

स को ऽपि पितृपादाञ्चपे (r. रे) शुभेसं प्रसीदतु ॥

अग्रे वक्ष्यमाणैरिति । ०

It ends :

इति श्रीपितृपादाञ्चपरागारक्तचेतसा ।

श्रीवल्लभेन सिद्धांतविवृतेर्विवृतिः कृता ॥

IV. *Yamunāśṭapadivivarana*, by *Raghunātha*
(? pupil, or son, of *Viṭṭhala*). It begins, fol. 10a:

यो गिरिर्द्रुमवष्टभ्य स्थितो भक्तरिरक्षया ।

सप्ताहमवमयेद्रं तं वंदे वल्लभात्मजं ॥ १ ॥

या कलिंदाचले चारु पतंती संगता भुवि ।

स्वभर्तृभक्तमोदाय कालिंदीं प्रणमामि तां ॥ २ ॥

अष्टपदीगीतेन यमुनां प्रार्थयितुं स्तोत्रं वादी नमस्यंति ।
नमो देवि यमुन इति ० ॥

Colophon : इति श्रीमद्भक्तभनंदनचरणैकशरणरघुनाथ-
कृतो यमुनाष्टपदीविवरणं संपूर्णं ॥

V. A commentary on the *Siddhāntamuktā-
vali* (see p. 827a, no. 4). It begins, fol. 14a:

प्रणम्य पितृपादाञ्चपरागमनुरागतः ।

कृपया विशदीकुर्मस्तद्वाङ्मुक्ताफलावल्लो ॥ १ ॥

स्वसिद्धांतेति अग्रे वक्ष्यमाणैर्बहुभिर्मिथो विरुद्धैः ०

VI. *Yamunāśṭakavivṛiti*, by *Viṭṭhala*. It
begins, fol. 19a:

विश्वोद्धारार्थमेवाविर्भूतवृंदावनप्रियाः (:) ।

कृपयंतु सदा तातचरणा मयि विदूले ॥ ० ॥

ननामीति ० ।

Colophon : इति श्रीगोपीजनवल्गुभरणैकतानश्रीविट्-
लविरचिता यमुनाष्टकविवृतिस्तोत्रा ॥

[GAIKAWAR.]

2518.

2611c. Foll. 20 (and a *suddhapattra* to 10); size 8½ in. by 3½ in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Vallabhāṣṭakavivṛitiprakāśa, a gloss on a commentary on *Viṭṭhaleśvara's Vallabhāṣṭaka*, by *Purushottama*, son of *Pitāmbara*.

It begins :

नत्वा श्रीवल्लभाचार्यचरणान्तरजास्यहं ।

तदष्टकीयविवृतेर्भावं वक्ष्ये कृपाबलात् ॥ १ ॥

तत्र पूर्वमुपोद्घाततयेदमुच्यते । सर्वश्रुतिशिरस्सु परब्रह्मण एव
परमत्वं सच्चिदानंदरूपेण वैयासदर्शने सिद्धे । ०

It ends :

इति श्रीवल्लभाचार्यदासेन कृपया मया ।

तद्दर्शनेन मार्गेण विवृतिः संप्रकाशिता ॥

इति श्रीवल्लभाचार्यदासानुदासेन पीतांबरतनुजपुरुषोत्तमेन
विरचितोऽयं श्रीवल्लभाष्टकविवृतिप्रकाशः ॥

[GAIKAWAR.]

2519.

2611d. Foll. 5; size 8½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; 10 or 11 lines in a page.

Bhaktivardhinivivarana, a versified exposition of *Vallabhācārya's Bhaktivardhinī*; by *Haridāsa*.

It begins :

श्रीवल्लभाचार्यपदानुकंपाबलेन किंचित्परिचितं विज्ञे ।

निरूप्यते भक्तिविवृद्युपायनिरूपणग्रंथनिरूपितोऽर्थः ॥ १ ॥

प्रकृतिप्रत्ययाद्यैर्भावा भक्तिसप्रेमसेवनं ।

चेतस्ताप्रवर्णं तच्च ननु चित्तप्रसाधितं ॥ २ ॥

तत्र मूलं हरेरंगीकारोऽयं श्रवणागतिः ।

ततः समर्पणाज्जीवदेहसंबन्धिन्युद्धता (?) ॥ ३ ॥

It ends :

इति श्रीवल्लभाचार्यकरुणालभशक्तिः ।

स्वसंतोषाय भावस्य घोषयति प्रयत्नतः ॥ ८६ ॥

द्योकरूपेण सर्वापि विवृता भक्तियर्धिनी ।

ययामति निजाचार्यचरणाश्रयणादपि ॥ ८९ ॥

एतेनास्मत्कुलपतिः प्रभुः श्रीविट्ठलेश्वरः ।

प्रसीदतु सदा दासे हरिदासे स्वधंशगे ॥ ८८ ॥

टीका भक्तिवर्द्धनिनी (!) श्रीहरिराएजीकृतसे ॥

[GAIKAWAR.]

2520.

2663b. Foll. 3; size 9 in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

A fragment, consisting of thirteen verses in praise of *Vishṇu*. Rather incorrect.

It begins (somewhat corrected):

यया जीयते सत्सभापंडिताभा

यया पूज्यते राजभिर्मेडनापि (?) ।

यया प्राप्यते ब्रह्मलोको दुरापः

करोत्वैव सा गीः सहायं द्रुतं मे ॥ १ ॥

स्मरंते पठंते हरे त्वां मनुष्या

लभंते पदं ते विभो शान्तिमुक्तं ।

अतोऽहं भजे सच्चिदानंदरूपं

यशोदाकिशोरं हरिं रुक्मणेशं (r. रुक्मिणीशं) ॥ २ ॥

भवाशीविषाद्वीतमानंदरूपं

सदा रक्ष विष्णेश गोपीप्रिय त्वं ।

त्वदन्यः स्मृतः किं विभो चाति मां

यथा वारिदानैव बीजाकुरं हि ॥ ३ ॥

The first leaf is marked *शंकरो* in one margin, and *रामः* in the other. [GAIKAWAR.]

2521.

1635e. Foll. 10; size 8½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; ten lines in a page.

Bhaktiśata, consisting of 101 verses in praise of *Krishṇa*, by *Anantadeva*.

It begins :

भगवद्भजनारंभे संभावय मतिं मम ।

अपाराचारसंसारनिस्ताराय तदेव नः ॥ १ ॥

It ends :

वनिता सुलता सुयोजिता

कुपतौ स्वत्यतरी च ताम्यति ।

अथ कल्पतरी हरौ स्थिता

कविताकल्पते विभासि भूरि ॥ १०१ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2522.

823b. Foll. 24; size 12½ in. by 4½ in.; good, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Susiddhāntapushpāvalī, a eulogium of *bhakti* as the highest form of *Vishṇu* worship, by *Bhāgavatānanda Gosvāmin*.

It begins :

यानन्दैकस्वरूपा हरिसुवशकरी सिद्धचूडामणिया

सा कृष्णप्रेमभक्तिः प्रभवति पतितानां च येषां प्रसादात् ।

येषां पादाङ्गरेणुः शिरसि विनिहिता याति चिन्तामणित्वं

नत्वा भक्तानतस्ताह्वरिचरणवरा(न्) कोऽपि वक्तोशकीर्तिं

ईशकीर्तिकथनप्रयोजनमाह । [॥ १ ॥

संसारदुःखजलधिं तरणस्तितीर्थोः

संकीर्तनं भवतो गुणकर्मनाम्ना ।

श्रुत्वैतन्मच्युतकृपालवमाकलय्य

नीचो ऽपि वप्स्य चरितं मधुसूदनस्य ॥ २ ॥

ननु ब्रह्मादिदुःसाध्ये कथं नीचस्य वृत्तिरित्याह । ०

It ends :

सुसिद्धान्तपुष्पावलीयं मुरारेः

पदाङ्गार्चने सज्जनप्रीतये ऽस्तु ।

मयोपाहृता सात्वतोद्यानतो या

विना वैष्णवानां प्रसादान्न लभ्या ॥

इति भागवतानन्दगोस्वामिविरचिता सुसिद्धान्तपुष्पावली समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2523.

2599. Foll. 11; size 12 in. by 5 in.; clear, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Kāśīmr̥itimokshavinirṇaya, or *Kāśīmoksha-nirṇaya*, a treatise on the efficacy of dying at Kāśī as insuring final emancipation to a devout Hindu; by *Sureśvarācārya*.

It begins : श्रीविश्वनाथाय नमः (see Aufr., Cat. Cat., काशीमोक्षनिर्णयः) ॥

नमस्कृत्य जगन्नाथं मायया चन्द्रशेखरं ।

गंगाधरं गरुडायानीलकण्ठमुपास्महे ॥ १ ॥

वाराणसीं पुरीं पुर्यां ये ऽधितीष्ठन्ति जंतवः ।

व्याचष्टे तारकं ब्रह्म रुद्रस्तेषां दयानिधिः ॥ २ ॥

प्राणप्रयाणसनये प्राप्य ज्ञानं महेश्वरात् ।

मुच्यन्ते जंतवः सर्वे ब्रह्माद्यानाद्यविद्यया ॥ ३ ॥

मोक्षश्च तेषां तादात्म्यं घटे तरुणयोरिव (?) ।

पुनर्देहांतरारंभे कारणं नास्ति किञ्चन ॥ ४ ॥

सालोक्यादेनै विद्वाद्भिः साक्ष्यान्मोक्षत्वमिष्यते ।

उपास्तेः पर(फल marg.)रूपत्वात्तारतम्यपदस्थितेः ॥ ५ ॥

ज्ञानाग्निना विनष्टत्वाद्भिस्त्रिष्टा पूर्वकर्मणां ।

उत्तरेषां न विद्येद्यो भवेन्मुक्तस्य जीवतः ॥ ६ ॥

प्रारम्भं कर्मभोगेन क्षीयते ज्ञानकारणं ।

ततो विदेहकैवल्यं भवतीति मुनिश्चितं ॥ ७ ॥

काश्यां विदेहकैवल्यप्राप्तेरुत्तरकर्मणां ।

असंभवाच्च विद्येद्यो वेदितव्यो विचक्षणैः ॥ ८ ॥

किमत्र प्रमाणं । श्रूयते हि । तद्यथा ईषिकातुलमग्नौ प्रोतं प्रहूयते एवमिहास्य सर्वे पाप्मानः प्रहूयन्त इति । ० तर्हि पाप-कर्मणामेव विलयः श्रूयते न पुण्यकर्मणामिति चेत्तेत्याह । ब्रह्मादीनां शरीराणि श्रूयन्तु शरीरवत् । यतो जिहासितव्यानि तस्माद्धर्मो ऽपि पाप्मणोरिति वचनात् । पुण्यकर्मैरभ्यासो ब्रह्मेन्द्रादिशरीराणां पापकर्मैरभ्याश्रूयन्तु शरीरवत् जिहासितव्यावि-शेषात्पुण्यस्यापि कर्मणः पाप्मत्वेन कीर्तनं युक्तं । तथा च भगवद्गीतासु श्रूयते । ० further on the opening paragraphs of the *Jābālopanishad* are cited.

It ends : किं बहूक्तेन ॥

येन केनापि यः कश्चिन्निमित्तेन परित्यजेत् ।

काश्यां प्राणान्स्वर्जन्तुर्मुक्त इत्यवगम्यतां ॥

मोक्षस्य निर्णयः काश्यामित्यनेकेन जन्मना ।

सर्वेषामेव जंतूनां प्रमाणैः प्रतिपादितः ॥

विश्वेश्वरो जयति विश्वविपुक्तिहेतोः

काशीनिवासरसिकः करुणासमुद्रः ।

यत्पादपस्युगसौरभवासितस्य

जंतोभैवत्यकृतके शिवसागरस्य ॥

इति श्रीसुरेश्वराचार्यविरचितः सकलश्रुतिस्मृतिपुराणवाक्य-
निर्धारितः काशीमृतिमोक्षविनिर्णयः समाप्तः ॥

On fol. 1a the treatise is called *Kāśimukti-prakāśikā*, cf. Wilson, Mack. Coll. (second ed.), p. 125.

This work, as well as the succeeding one, should perhaps rather have been given under Sacred Law than under *Bhakti*.

[MACK. COLL.]

2524.

1991. Foll. 55; size 8½ in. by 4 in.; clear, correct, modern Devanāgarī writing (European paper); nine lines in a page.

Prapañcasāraviveka, or *Bhavasāraviveka*, a course of moral and religious instruction for pious *Vaiṣṇavas*, in eight chapters; by Gaṅgādhara, son of *Sadāśiva-sūri Mahāḍakara*, and pupil of *Advaitānanda*.

It begins :

नमस्कृत्य शिवानाथं लक्ष्मीकान्तं जगद्गुरुं ।

भवानीं दुंदिराजं च दंडपाणिं च भैरवं ॥ १ ॥

गंगा सरस्वतीं रामं वायुपुत्रं जितेंद्रियं ।

देवदैत्यगुरुं सूर्यं वाल्मीकिं व्यासनारदौ ॥ २ ॥

अद्वैतानंदपादाब्जं पितरं मातरं गुरुं ।

देवानृषीन् पितृन् धर्मं काशीं च हृदि भक्तिः ॥ ३ ॥

सदाशिवतनूजन्मा वत्सर्षिकुलसंभवः ।

गंगाधरो ऽतिविख्यातो भगवद्भक्तिकिंकरः ॥ ४ ॥

नानाशास्त्राणि बालोक्य बालानो हितकाम्यया ।

भवसारविवेकं च कृर्वे मोहविनाशकं ॥ ५ ॥

यस्य प्रज्ञानमात्रेण मातेव हितकारिणी ।

बुद्धिविवर्धते पुंसां तस्मादाद्रियतां युधैः ॥ ६ ॥

सुभाषितं विचित्रं च यो नो जानाति मानवः ।

बलीवर्देसमो लोके शोभते शृंगवर्जितः ॥ ७ ॥

रूपयीवनसंपन्ना विशालकुलसूनवः ।

विद्याहीना न शोभते निर्गंधाः किंप्रका इव ॥ ८ ॥

विद्यां प्राप्य प्रयत्नेन धर्ममोक्षं न विंदति ।

अर्थकामपरो नित्यं स वै मूढ इति श्रुतः ॥ ९ ॥

यस्य विद्यापवर्गाय परोपकृतिर्जीवितं ।

स साधुर्वीर इत्याहुः पंडितः कवयो महान् (1) ॥ १० ॥

शीलविद्याविहीनेन किं कुलेन च देहिनां ।

अकुलीनो ऽपि विद्वान्सः पूज्यते दैवतैः सह ॥ ११ ॥

विद्या यशस्करी पुंसां श्रेयःसंतोषदायिनी ।

सम्यगाराधिता विद्या मोक्षदा इति मे स्मृतिः ॥ १२ ॥

शूरश्च कृतविद्यश्च यश्च जानाति सेवितुं ।

रूपयीवनसंपन्ना या नारी धनिकः कविः ॥ १३ ॥

दाता दोग्धी सुधेनुश्च मंजुभाषी जितेंद्रियः ।

एते यत्र च तिष्ठति तत्र लोकाः कृतादराः ॥ १४ ॥

किं तपः किं सुखं दानं को धर्मः कस्य संपदः ।

कः शूरः कश्च विद्वान्श्च को लाभः संसृता महान् ॥ १५ ॥

को देवः कश्च पूज्यश्च धीरः को बंधुरेव च ।

शत्रुः कः किं च मित्रं च किं फलं जीवितस्य तु ॥ १६ ॥

भूषणं किं पवित्रं च यादृक् किं त्याज्यमेव च ।

तीर्थं किं कश्च मुक्तश्च मूलैः को ब्रूत तत्त्वतः ॥ १७ ॥

I. (śl. 17) *upodghāta* ; II. (śl. 60) *gūḍhārtha-praśnottaranirūpaṇa* ; III. (śl. 146) *nītimārga-nirūpaṇa* ; IV. (śl. 55) *karmavipākanirūpaṇa*, on sins and punishments ; V. (śl. 73) *deva-svarūpanirūpaṇa*, on God (*Vishṇu*) ; VI. (śl. 115) *vāsudevapūjānirūpaṇa*, on the modes of worshipping *Vishṇu* ; VII. (śl. 105) *bhāgavatadharmanirūpaṇa*, on the duties of a *Vaiṣṇava*, and the reward accruing therefrom ; VIII. (śl. 267) *ahorātrakṛityanirūpaṇa*, on religious rites generally.

The verses seem to be partly the author's own, and partly culled from various sources.

The *bhakti*-element, though not too obtrusive, is by no means absent. While a devout adherent of *Vishṇu*, the author is not bigoted, and allows to *Śiva* a certain share

of religious sentiment. We extract a few passages :

एको देवो ऽद्वयः कृष्णो वासुदेवो निरंजनः ।
 सर्वाधारः सर्वसाक्षी वेत्ता सर्वावभासकः ॥
 सर्वव्यापी नियंता च भूतानां सर्वदेहिनां ।
 मायावी निर्गुणः शुद्धः कर्ता पातकको गुरुः ॥
 यस्यांतःस्थानि भूतानि येन सर्वमिदं ततं ।
 सर्वज्ञो ऽन्तःशक्तिश्च विश्वरूपी सुखात्मकः ॥
 सत्यो भूतहितो ऽन्तो देवदेवो महेश्वरः ।
 भोक्ता च यज्ञतपसां पवित्रो मंगलं परं ॥
 क्रूराणां पापिनां शास्त्रा भक्तानामभयंकरः ।
 यस्याधीनाश्च देवाश्च गंधर्वाः पितरो नराः ॥ fol. 20b.
 दुर्लभं भारते वर्षे जन्म तस्मान्मनुष्यता ।
 मनुष्याद्वाङ्मणत्वं च दुर्लभं सुतरां मतं ॥
 लब्ध्वा भक्तिं न कुर्वति वासुदेवे महात्मनि ।
 जीवन्मृतास्तु ते जेया न संभाष्याः कदाचन ॥
 तच्चित्तस्तद्व्रतः प्राणः प्रेमभावेन तत्परः ।
 भक्त इत्युच्यते सद्भिर्भीमप्रह्लादनारदैः ॥
 अद्य श्रो वा मरिष्यति गमिष्यति यमालयं ।
 हरिं यदि स्मरिष्यति तरिष्यति भवाण्येवं ॥
 अनित्यमसुखं लोकं जन्ममृत्युजराकुलं ।
 मत्वा तु सततं धीरो नारायणपरो भवेत् ॥
 विविक्तदेश आसीनो विरागो विजितेन्द्रियः ।
 प्रसन्नचित्तः सततं ध्यायेद्बुद्धिं हरिं परं ॥ ० fol. 22b.
 शालग्रामशिलाविष्वं कोटिहत्याविनाशनं ।
 संस्मृतं पूजितं ध्यातं कीर्तितं च नमस्कृतं ॥
 शालग्रामशिलारूपी यत्र तिष्ठति शंकरः ।
 तत्र देवासुरयक्षभुवनानि चतुर्दश ॥
 यवमात्रं तु गर्तः स्याद्यवार्धं लिंगमुच्यते ।
 शिवनाभ इति प्रोक्तस्त्रिषु लोकेषु दुर्लभः ॥
 वासुदेवमयं क्षेत्रं लिंगं शिवमयं स्मृतं ।
 तस्माद्भरिहरक्षेत्रे पूजयेच्छंकराच्युती ॥ ०
 शालग्रामशिला रम्या द्वारकाचक्रसंयुता ।
 तुलसीशंखघंटाद्यैः पूजिता मुक्तिदायिनी ॥
 तस्माद्ब्राह्मणो नित्यं त्रिकाले भक्तिः शुचिः ।
 शालग्रामशिलायां हि पूजयेद्भक्तिमय्यं ॥ fol. 26b.

शालग्रामशिलायाश्च गंगाया गुणवर्णेने ।
 तुलस्याश्च विशेषेण न समर्थः प्रजापतिः ॥
 तुलस्यमृतजन्मासि सदा त्वं केशवप्रिया ।
 केशवार्थं विचिन्वामि(? नामि) वरदा शोभने भव ॥
 एवं संप्रार्थ्य तुलसीं गृह्णीयात्तां हरिप्रिया ।
 पूजयित्वा रमाकांतं कृतकृत्यो भवेन्नरः ॥ fol. 29b.
 ध्यानं परं कृतयुगे चेतायां याजनं तथा ।
 द्वापरे विष्णुपूजा च कलौ केशवकीर्तनं ॥
 ध्यायन्कृते यजन्यज्ञेस्तेतायां द्वापरे ऽर्चयन् ।
 यदाप्नोति तदाप्नोति कलौ संकीर्त्य केशवं ॥ fol. 34a.

It ends :

य इदं स्मृतिसारार्थं महर्षिणा च संमतं ।
 भक्त्या पठेत्पाठयेद्वा स विद्वान्मुक्तिमाप्नुयात् ॥ २३५ ॥
 शास्त्राग्निमथनाज्जातो ग्रंथो ऽयं पारिजातकः ।
 बुधानां कामदो भूयान्मृदानां भजतामपि ॥ २६६ ॥
 बहवो यद्यपि ग्रंथाः पादपाः संति भूतले ।
 तथाप्ययं विजयते हरिनामफलैः शुभैः ॥ २६७ ॥
 इति श्रीमन्महाङ्करोपनामकसदाशिवसूरिसूनुभगवद्भक्तिकं-
 करगंगाधरविरचिते प्रपञ्चसारविवेके अहोरात्रकृत्यनिरूपणं
 नाम अष्टमोऽध्यायः समाप्तः ॥

For another MS. of this work, see Rāj. Mitra, Notices of Sanskrit MSS., x., p. 162.

[DR. JOHN TAYLOR.]

G. KAŚMĪR ŚAIVISM.

(Spanda and Pratyabhijñā.)

2525.

66a. Foll. 48; size 11 in. by 6 in.; good, thick (Kaśmīr) Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; thirteen lines in a page.

Spandavivṛiti (or Spandakārikāvivarāṇa), a commentary, by Rājānaka Rāma, on Bhaṭṭa Kallaṭa's Spandakārikā (or Spandārthasūtrāvalī), or metrical paraphrase of Vasugupta's Spandasūtra (or Śivasūtra).

The commentary also includes the text of the *kārikās* as well as that of *Kallaṭa's* own brief explanation (*vr̥tti*) of his verses, and is thus an exposition of the whole of the *Spanda-sarvasva*, as *Kallaṭa's Kārikās* and *Vr̥tti* are also called.

It begins :

दशादिक्कालाद्यैरकलितचिदालोकवपुषः

सदा तादृक्सात्मानुभवितृताया विस्फुरति यः ।

निजो धर्मः शंभोरनुपमचमत्कारसरसः

परं शाक्तं तत्त्वं जयति जगति स्वंद इति तत् ॥

तज्जैरदर्शितदिशः स्वयमाविर्गतः

केचिन्निर्गमगहनं विषमं धर्मतु ।

तेनैव यन्पुरनमी हतवल्ग्वेनान्या

नाकारयति गमनाय महान्ध्रमो ज्यम् ॥

नानावादानिलौघाननवसरकृतान्योयसंघट्टधोरो-

ह्वातानापातयद्भिः श्रवणविदलनोद्दामशब्दप्रबंधान् ।

शास्त्राभिः क्षोभिते यैर्विवरणरभसादुद्धावर्तभोम-

ध्वातिभृष्टागमार्थप्रवविधुरमतिस्तारितोर्थी जनस्तैः ॥

कश्चिद्भिन्नरुचिर्विदन्नपि परं तत्त्वं विपर्यस्यति

द्वेषध्वातविरुद्धबुद्धिरितरो जात्यैव चान्यो नडः ।

इत्थं दुर्लभ एव सर्वहृदयग्राही गिरा संग्रहः

किं त्वेते षड विवेकिनः कतिपये संत्यज पात्रं सताम् ॥

केनापि यथिता प्रसारणधिया कश्चिद्भिन्न सूत्रे कृताम्

एकीकृत्य यथागमं विरचितो स्वंदार्थसूत्रावलीम् ।

ईशानुग्रहशक्तिवज्रशिशया विद्वेषविद्वन्मनो-

माणिक्येषु निवेशयाम्यहनिमा कर्तुं कृतार्थं (र. र्थो)

[द्वयमी ॥

ओं नमः शिवाय सशिवाय ॥ ओं

[*Kārikā*] यस्योन्मेषनिमेषाभ्यां जगतः प्रलयोदयौ ।

तं शक्तिचक्रविभवप्रभवं शंकरं स्तुमः ॥ १ ॥

[*Vr̥tti*] अनेन स्वस्वभावस्यैव शिवात्मकस्य संकल्पमात्रेण जगदुत्पत्तिसंहारयोः कारणत्वं विज्ञानदेहात्मकस्य शक्तिचक्रैश्वर्ये-
स्योत्पत्तिहेतुत्वं नमस्कारद्वारेण प्रतिपाद्यते ॥

[*Vivṛiti*] तं शंकरं श्रेयसः कर्तारं स्तुमः प्रशंसामः । तं कं । यस्योन्मेषनिमेषाभ्यां शक्तिप्रसरप्रलयाभ्यां जगतो विश्वस्य प्रलयोदयौ विनाशप्रादुर्भावौ । अत्र यथासंख्यं न विवक्षितमिति वक्ष्यामः । तं कोदृशं । शक्तिचक्रविभवप्रभवं । शक्तीनां वक्ष्य-

माणस्वरूपाणां चक्रं समूहः । स एव विभव ऐश्वर्यं तस्य प्रभवः ।^{१०}
(fol. 4b) अभिधानमस्य शास्त्रस्य स्पन्द इति यतः स्पन्दतत्त्व-
विविक्त्य इत्यादाविहैव व्यवहारः । स्पन्दशब्दश्चायं स्वस्वभावप-
रामर्शमात्रस्य नित्यस्य शून्यताव्यतिरेचनकारणभूतस्य तावन्मात्र-
संरंभात्मनः शक्तापरुभिधानस्य पारमेश्वरस्य धर्मस्य किञ्चित्कल-
नात्स्पन्द इत्यर्थानुगमाद्वाचकत्वेन व्यपदिष्टः । तत्प्रतिपादनहेतु-
त्वाच्चास्त्रमपीदं स्पन्दशब्देनाभिधीयते । विषयश्चास्य विष्णुद्व्यङ्गा-
भक्तिप्रकर्षैरिष्टुनित(!) परमेश्वरपरशक्तिपातप्रोन्मील्यमानस्वभा-
वालोक्तिरिष्टुतसकलसंदेहांधकारत्वात्प्रबुद्धः सम्यगुपनतदीक्षा-
दिसंस्कारो गुरुवचनचोदानामात्रावशेषस्वात्मैश्वर्योपलब्धितादृ-
शस्यैवेहोपदेशत्वेन पुरस्तात्परिगृहीतत्वादित्यभिधानविषयावप्य-
वगतव्यौ ॥ व्याख्यातश्चायमादिद्योक्तः । समस्तकरणार्थोपक्षेप-
गर्भः ॥ १ ॥

We subjoin the text of the remaining *kārikās*, slightly emended with the help of the commentaries and a careful collation kindly supplied by Professor Bhandarkar (B):

यत्र स्थितमिदं सर्वं कार्यं यस्माच्च निर्गतम् ।

तस्यानावृतरूपत्वाच्च निरोधो ऽस्ति कुत्रचित् ॥ २ ॥ 5a.

जाग्रदादिविभेदे ऽपि तदभिन्ने प्रसवेति ।

निवर्तते निजान्नैव स्वभावाहुपलभृतः ॥ ३ ॥ fol. 6a.

अहं मुखी च दुःखी च रक्तश्रेयादिसंविदः ।

मुखाद्यवस्थानुस्यूते वर्तन्ते ऽन्यत्र ताः स्फुटम् ॥ ४ ॥ 8a.

न दुःखं न सुखं यत्र न ग्राह्यं ग्राहको न च ।

न चास्ति मूढभावो ऽपि तदस्ति परमार्थतः ॥ ५ ॥ 8b.

यतः करणवर्गो ऽयं विमूढो ऽमूढवत्स्वयम् ।

सहानरेण चक्रेण प्रवृत्तिस्थितिसंहृतीः ॥ ६ ॥ 9a.

लभते तत्प्रयत्नेन परोक्षं तत्स्वमादरात् ।

यतः स्वतन्त्रता तस्य सर्वत्रेयमकृत्रिमा ॥ ७ ॥ fol. 9b.

न हीच्छा नोदनस्यार्थं प्रेरकत्वेन वर्तते ।

अपि त्वात्मबलस्पर्शान्पुरुषस्तत्समो भवेत् ॥ ८ ॥ fol. 10b.

निजाशुद्धासमर्थस्य कर्तव्येष्वभिहाषिणः ।

यदा क्षोभः प्रलीयेत तदा स्यात्परमं पदम् ॥ ९ ॥ 11b.

तदा स्यात्कृत्रिमो धर्मो ज्ञत्वकर्तृत्वलक्षणः ।

यतस्तदीप्सितं सर्वं जानाति च करोति च ॥ १० ॥ 12a.

तमधिष्ठातृभावेन स्वभावमवलोकयन् ।

स्मयमान इवास्ते यस्तस्यैव कुसृतिः कुतः ॥ ११ ॥ 12b.

नाभावो भावि(r.भाष्य)तामेति न च तत्रास्यमूढता ।
यतो ऽभियोगसंस्पृशान्नदासीदिति निश्चयः ॥ १२ ॥ 13a.
अतस्तत्कृत्रिमं ज्ञेयं सौषुप्तपदवत्सदा ।
न त्वेवं स्वयमाणत्वं तत्तत्त्वं प्रतिपद्यते ॥ १३ ॥ fol.13b.
अवस्थापुगलं चात्र कार्यकर्तृत्वशब्दितम् ।
कार्यता क्षयिणी तत्र कर्तृत्वं पुनरक्षयम् ॥ १४ ॥ 14b.
कार्योन्मुखः प्रयत्नो यः केवलं सो ऽत्र लुप्यते ।
तस्मिंलुप्ते विबुधो ऽस्मीत्यबुधः प्रतिपद्यते ॥ १५ ॥ 15a.
न तु यो ऽन्तर्मुखो भावः सर्वज्ञत्वगुणास्पदं ।
तस्य लोपः कदाचित्स्यादन्यस्यानुपलम्भनात् ॥ १६ ॥ 15b.
इति० व्यतिरेकौपपत्तिनिर्देशः प्रथमो निष्पन्दः ॥ fol.16a.
तस्योपलब्धिः सततं त्रिपदाव्यभिचारिणी ।
नित्यं स्यात्पुद्गलस्य तदाद्यन्ते परस्य तु ॥ १७ ॥ 16a.
ज्ञानज्ञेयस्वरूपिण्या शक्त्वा परमया युतः ।
पदद्वये विभुर्भाति तदन्यत्र तु चिन्मयः ॥ १८ ॥ fol.17b.
गुणादिस्पन्दनिष्पन्दाः सामान्यस्पन्दसंश्रयात् ।
लभात्मलाभाः सततं स्युर्ज्ञस्यापरिपन्थिनः ॥ १९ ॥
अप्रबुद्धधियस्त्वेते स्वस्थितिस्वगनोद्यताः ।
पातयन्ति दुरुत्तारे घोरं संसारवर्त्मनि ॥ २० ॥
अतः सततमुद्युक्तः स्पन्दतत्त्वविचिन्त्ये ।
जाग्रदेव निजं भावमचिरेणाधिगच्छति ॥ २१ ॥ fol.18b.
अतिकुद्धः प्रहृष्टो वाक्मं(r.वा किं) करोमीति वा मृशन् ।
धावन्वा यत्पदं गच्छेत्तत्र स्पन्दः प्रतिष्ठितः ॥ २२ ॥ 20b.
यामवस्थां समालक्ष्य यदयं मम वक्ष्यति ।
तदवश्यं करिष्ये ऽहमिति संकल्प्य तिष्ठति ॥ २३ ॥
तमाश्रितोर्ध्वमार्गेण सोमसूर्यावुभावपि ।
सौषुप्तेऽध्वन्यस्तमितो हित्वा ब्रह्मांडगोचरम् ॥ २४ ॥ 22a.
तदा तस्मिन्हाव्योप्तिं प्रलीनशशिभास्करे ।
सौषुप्तपदवन्मूढः प्रबुद्धः स्यादनावृतः ॥ २५ ॥ fol.23a.
तदाक्रम्य चलं मन्त्राः सर्वज्ञचलशालिनः ।
प्रवर्तन्ते ऽधिकाराय करणानीव देहिनाम् ॥ २६ ॥
तत्रैव संप्रलीयन्ते शान्तरूपा निरञ्जनाः ।
सहाराधकचिन्तेन तेन ते शिवधर्मिणः ॥ २७ ॥ fol.23b.
इति० व्यतिरेकस्वभावोपलब्धिर्द्वितीयो निष्पन्दः ॥ fol.25a.
यस्मात्सर्वमयो जीवः सर्वभावसमुद्भवात् ।
तात्सर्वेदनरूपेण तादात्म्यप्रतिपत्तिः ॥ २८ ॥ fol.25b.

तेन शब्दार्थचिन्तासु न सावस्था न यः शिवः ।
भोक्तैव भोग्यभावेन सदा सर्वत्र संस्थितः ॥ २९ ॥
इति वा यस्य संपत्तिः(r.संविन्तिः) क्रीडात्वेनाखिलं जगत् ।
स पश्यन्सततं युक्तो जीवन्मुक्तो न संशयः* ॥ ३० ॥ 25b.
इति० विश्वस्य स्वस्वभावशक्तिमात्रत्वोपपत्तिः तृतीयो नि-
ष्पन्दः ॥ fol.27b.
अयमेवोदयस्तस्य ध्ये [यस्य ध्यायिचेतसि B.] ।
तदात्मतासमापत्तिरिच्छतः साधकस्य या ॥ ३१ ॥ 27b.
इयमेवामृतप्राप्तिरयमेवात्मनो ग्रहः ।
इयं निर्वानदीक्षा च शिवसद्भावदायिनी ॥ ३२ ॥ 28a.
यथेच्छाभ्यर्थितो धाता जाग्रतो ऽर्थाहृदि स्थितान् ।
सोमसूर्योदयं कृत्वा संपादयति देहिनः ॥ ३३ ॥
तथा स्वप्ने ऽप्यभीष्टार्थान्प्रणयस्यानतिक्रमात् ।
नित्यं स्फुटतरं मध्ये स्थितोऽवश्यं प्रकल्पयेत् ॥ ३४ ॥ 29a.
अन्यथा तु स्वतन्त्रा स्यात्सृष्टिस्तद्धर्मकवतः ।
सततं लौकिकस्येव जाग्रत्स्वप्नपदद्वये ॥ ३५ ॥ fol.30b.
यथा ह्यर्थो ऽस्फुटो दृष्टः सावधाने ऽपि चेतसि ।
भूयः स्फुटतरो भाति स्वबलोद्योगभाविताः ॥ ३६ ॥
एवं(v.l. तथा B.) यत्परमार्थेन यत्र(r.येन) यत्र यथा
[स्थितम् ।
तत्रथा बलमाक्रम्य नचिरात्संप्रवर्तते ॥ ३७ ॥ fol.31a.
दुर्बलो ऽपि तदाक्रम्य यतः कार्यं प्रवर्तते ।
आच्छादयेद्बुधोऽपि च तथा यो ऽतिबुधुक्षितः ॥ ३८ ॥ 32a.
अनेनाधिष्ठिते देहे यथा सर्वज्ञतादयः ।
तथा स्वात्मन्यधिष्ठानात्सर्वज्ञैव भविष्यति ॥ ३९ ॥ 33a.
ग्रानिर्विलुठिता(r.०का†) देहे तस्याश्चाज्ञानतः सृतिः ।
तदुन्मेषविलुप्तं चेत्कुतः सम्पाद(r.सा स्याद)हेतुका ॥ ४० ॥
एकचिन्ताप्रसक्तस्य यतः स्यादपरोदयः । [fol.33b.
उन्मेषः स तु विज्ञेयः स्वयं तमुपलक्षयेत् ॥ ४१ ॥ 34a.

* Here, as in other instances where several *śloka*s are taken together for comment, the *ṛitti* for the whole is given after the *kārikās*, but at the end of the commentary the commentator remarks that the *ṛittikṛit* has taken them separately, as in the case of these three verses: व्याख्यातमेतद्भूतौ पृथक् सर्वात्मक एवायमात्मैत्यादिना तेन तथाविधेनेत्यादिना एवं स्वभावस्येत्यादिना यथेन ॥

† शरीर विलुठिका धातुवर्णतेजःशक्त्वादीनां हठेन हर्त्री ।

क्षतो विन्दुरतो नादो रूपमस्मादतो रसः ।
प्रवर्तने ऽचिरेणैव क्षोभकत्वेन देहिनः ॥ ४२ ॥ 34b.
दिदृक्षयेव सर्वार्थान्यदा व्याप्यावतिष्ठते ।
तदा किं बहुनोक्तेन स्वयमेवावभोक्ष्यते (° गम्यते v.l. B.)
[॥ ४३ ॥ fol. 35b.]

प्रबुद्धः सर्वदा तिष्ठेज्ज्ञानेनालोच्य गोचरम् ।
एकत्रारोपयेत्सर्वं ततो ऽन्येन न योज्यते ॥ ४४ ॥ 36a.
शब्दराशिसमुत्पत्त्यः शक्तिवर्गस्य भोग्यता ।
कलाविलुप्तप्रविभवो गतः सन्स पशुः स्थितः (r. स्मृतः) ॥
[४५ ॥ fol. 36b.]

[परामृतरसापायस्तस्य यः प्रत्ययोद्भवः ।
तेनास्वतन्त्रतामेति स च तन्मात्रगोचरः ॥ ४६ ॥ B.*]

स्वरूपावरणे चास्य शक्तयः सततोत्थिताः ।
यतः शब्दानुवेधेन न विना प्रत्ययोद्भवः ॥ ४७ ॥ 40a.
सेयं क्रियात्मिका शक्तिः शिवस्य पशुवर्तिनी ।
बन्धयित्री स्वमार्गस्था ज्ञाता सिद्धपपादिका ॥ ४८ ॥ 41a.
तन्मात्रोदयरूपेण मनो ऽहंबुद्धिवृत्तिना (r. वर्तिना) ।
पुर्यष्टकेन संरुद्धस्तदुक्तं प्रत्ययोद्भवम् ॥ ४९ ॥
भुक्ते परवशो भोगं तद्भावात्संमरेष्टया (r. ° दतः) ।
संस्मृतिप्रलयस्यास्य कारणं संप्रचक्षते ॥ ५० ॥ fol. 44a.
यदा त्वेकत्र संरुद्धस्तदा तस्य लयोद्भवौ (° द्यौ v.l. B.) ।
नियच्छन्मोक्ततामेति ततश्चक्रेष्वरो भवेत् ॥ ५१ ॥ 45b.

इति ° शक्त्यात्मकविश्वव्याप्यतिरेकोपलम्भिः प्रकीर्णैश्चतुर्थो
निष्पन्दः ॥ fol. 47a.

अगाधसंज्ञयाभोधिमुत्तरणतारिणीम् ।
बन्दे विचित्रार्थपदां चित्रां तां गुरुभारतीम् ॥ ५२ ॥

[Vṛitti:] अगाधो व्यप्रतिष्ठो ऽन्तः ॥

समाग्रे स्पन्दसवैस्त्वं प्रवृत्तं भट्टकज्जटात् ।
सप्रकाशैकचित्तत्वपरिरंभरसोत्सुकात् ॥

[Vivṛiti:]

दृढं महादेवगिरौ महेश-सम्प्रोपदिष्टाच्छिवसूत्रसिंधोः ।
स्पन्दामृतं यद्भुगुप्तपादैः श्रीकण्ठस्तत्प्रकटीचकार ॥

तामशक्त्यस्वरूपप्रतिपादनां इति स्फुरन्तीं गुरुभारतीं वन्दे ।
गुरोर्वैभुगुप्ताभिधानस्य साक्षात्सिद्धमुत्संक्रांतसमस्तरहस्योपनि-
षद्गतस्पन्दसत्त्वामृतनिष्पन्दस्य भारतीं वाचं स्तौमि ॥ कीदृशी ।
अगाधेत्याद्यर्थेन विशेषणम् । ° ending with four bene-
dictory stanzas, the last of which runs thus:

शशिन्योतिर्दीपप्रभृतिभिरशक्तं शमयितुं
यदासीन्निष्पन्दीकृतसकललोकं किल तपः ।
गते तत्रेदानीं स्वयममलसूर्यागमहते
कृतार्थाः संकोचं विजहतु विनिद्रा जनदृशः ॥

संपूर्णं वृत्त्यनुसारिणी स्पन्दविवृतिः ॥ कृतिस्तत्रभवतो महा-
माहेश्वराचार्येशिरोमणिराजानकश्रीमदुत्पलदेवानुजीविनो राजा-
नकश्रीरामस्येति शिवम् ॥ °

Quotations are met with in the commentary
from *Jñānagarbhasotra*, fol. 41b; *Tattvagar-
bha(stotra)*, foll. 37a, 38a (यदा त्वेवंविधादत्र निजा
भोगज्ञता पशो । तदा माया स्वरूपेति ज्ञायसे वैभवाश्रयः ॥);
the *Pārameśvara*, fol. 3b (शक्तिश्च शक्तिमात्रैव पदार्थै-
व्यमुच्यते । शक्तयो ऽस्य जगत्कृत्स्नं शक्तिमात्रं महेश्वर इति ॥);
Pratyabhiññā, foll. 38a, 40b (an. śloka); *Bhar-
trihari*, fol. 30b (प्रविभज्यात्मनात्मानं मृष्टा भावान्मृष-
ग्विधान् । सर्वेश्वरः सर्वशक्तिः स्वप्ने भोक्ता प्रपद्यते ॥); *Mā-
linīvijaya*, fol. 42b (तथा च श्रीमालिनीविजयो ॥ या
सा शक्तिर्नगङ्गातुः कथिता समवायिनी । इच्छा त्वं तस्य सा
देवि सिसृक्षोः प्रतिपद्यते ॥); whilst other schools of
Yoga philosophy are referred to at fol. 13a:
यथान्वैर्योगिभिरुपदिश्यते ।

On the tenets and principal works of the
Kāśmīr Śaivas, see esp. Hall, Index, pp. 196
seq.; Bühler, Detailed Report, pp. 77 seq.;
Bhandarkar, Report 1883-4, pp. 76 seq.

Bhaṭṭa Kallāṭa, the disciple of *Vasugupta*,
lived under king *Avantivarman*, who reigned
about 854 A.D.; whilst *Rājānaka Rāma* calls
himself a dependent (or pupil) of *Rājānaka
Utpaladeva*, who, if identical with the author
of the *Pratyabhiññā*, is assigned by Prof. Bühler
to the first half of the tenth century. At the
end of his commentary on the *Bhagavadgītā*,
Rājānaka Rāma (also called *Rāmakaṇṭha*)

* Prof. Bhandarkar's MS. of the *Vivaraṇa* likewise
omits the text of this verse, supplied by him from a
copy of the *Spandakārikā* in the *Ārādā* character
(Rep. of 1875-76, no. 508).

speaks of himself as a younger brother of *Muktākāṇa* (? the same as the poet of that name in the time of *Avantivarmā*), and a descendant of *Nārāyaṇa* of *Kānyakubja**; whilst in the colophon of a MS. of his *Nareś-varaparīkṣhāprakāśa* (Rāj. Mitra, Notices, iii., no. 1140) the author is called *Nārāyaṇakāṇṭha-sūnu-Rāmakanṭha*.

Rāmakanṭha is referred to in the *Sarva-darśanasamgraha* (Cowell and Gough, transl., p. 125) in the chapter on the *Śaivadarśana*, in connection with the interpretation of the term *puryaṣṭaka* in the 49th *kārikā* (or rather the corresponding *spandasūtra*), where the present commentary gives the following interpretation (fol. 44b): *पुर्यां सूक्ष्मशरीरे तन्मात्रपंचकं गुणत्रयमिति स्थूलशरीरकारणभूतमष्टकं यत्सर्वविष्टं तन्मुख्यं पुर्यष्टकं तत्कायेत्वात्स्थूलमपि शरीरं तच्छब्देन पुर्यष्टकमित्युच्यते* ॥ *Nārāyaṇakāṇṭha* is likewise referred to in the same work (ib. p. 129), apparently as the author of the *Mṛigendravrītti*.

Fol. 1a contains the following note, in Colebrooke's hand, '*Syanda*: a demonstration of the Identity of *Śiva* and his active power or *Śakti*.' [H. T. COLEBROOKE.]

2526.

1573a. Foll. 78; size 10 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; nine lines in a page.

Triṃśikātattvavivarana (or *Parātriṃśikātattvavivarana*), an exposition, by *Rājānaka Abhinavagupta* (son of *Cukhala*, and disciple of *Utpala*), of the *Triṃśikā* (or *Parātriṃśikā*), a versified treatise of *Kāśmīr Śaiva* philosophy. Very correct.

* यो नारायण इत्यभ्युतनिधिः श्रीकन्यकुञ्जे द्विजम्
तद्वंशं स्वगुणप्रकर्षस्थिते मुक्ताकराख्यो भवत् ।
तस्यैवा सदृशानुजेन रचिता रामेण विद्वज्जन-
स्याध्यत्वात्सफलश्रमेण भगवन्नीतापदार्थप्रथा ॥

It begins:

विमलकलाश्रयाभिनवसृष्टिमहाजननी
भरिततनुश्च पंचमुखगुप्तरुचिर्जनकः ।
तदुभययामलस्फुरितभावविसर्गमयं
हृदयमनुत्तरामृतकुलं मम [सं] स्फुरतात् ॥ १ ॥

यस्यामंतविश्वमेतत् स्फुरंती
वासाभासंभासमानं विसृष्टी ।
क्षोभे क्षीणे ऽनुत्तराया स्थितौ
तां वंदे देवीं स्वात्मसंवित्तमेकां ॥ २ ॥

नरशक्तिशिवात्मकं त्रिकं हृदये या विनिधाय भासयेत् ।
प्रणमामि परामनुत्तरां निजभासां प्रतिभाषमकृतिं ॥ ३ ॥

जयत्यनर्घमहिमा विपाशितपशुव्रजः ।
श्रीमानाद्यगुरुः शंभुः श्रीकण्ठः परमेश्वरः ॥ ४ ॥

निजशिष्यविबोधाय प्रबुद्धस्मरणाय च ।
मयाभिनवगुप्तेन श्रमो ऽयं क्रियते मनाक् ॥ ५ ॥

श्री[दे]व्यु[वा]च ॥
अनुत्तरं कथं देव सद्यः कौलिकसिद्धिदं ।
येन विज्ञातमात्रेण खेचरी समतां व्रजेत् ॥

परमेश्वरः पंचविधकृत्यमयः सततमनुग्रहमय्या पररूपया
शक्ता चाक्रांतो वस्तुतो ऽनुग्रहात्मेव । न हि शक्तिः शिवाद्भेदं
मर्शयेत् । सा च शक्तिलौकानुग्रहविमर्शमयी प्रथमतः परामर्श-
मयपश्यंया सूत्रयिष्यमाणानंतशक्तिशताविभिन्ना प्रथमतरं परम-
हार्मत्रमय्यामदेशकालकलितायां संविदि विरुढौ तावत्पश्यंतुद्भ-
विष्यदुक्तिप्रत्युक्तिविभागनैव वर्तते सैव च सकलप्रमातृसंविद्व-
यमयी सततमेव वर्तमानरूपा ततस्तु पश्यंती यद्यदीप्सितं तत्तदेव
समुचितकारणनियमप्रबोधितं बोधसूत्रणमात्रेण विमृशति ॥ ०

The succeeding verses are as follows:

एतनुसं महागुह्यं कथयस्व मम प्रभो† ॥ fol. 14a.

हृदयस्या तु या शक्तिः कौलिकी कुलनायिका ।
तां मे कथय देवेश येन तृप्तिं लभाम्यहं ॥ fol. 16a.

Comm.: ० तन्मे कथयेत्यपि पठंति । श्रीसोमानंदपादा
व्याचक्षते च तत्तस्मादिति यद्वा तत्कथय येन तृप्तिं परमानंदमयीं
लभे परमाद्वयनिर्वृतिस्वातंत्र्यरसा भवानीति समन्वयः ॥ व्रजा-
मीत्यपि पाठः ॥ ०

पृथु देवि महाभागे उत्तरस्याप्यनुत्तरं ।

† At fol. 25b this half-śloka and the first śloka are referred to as अनुत्तरमित्यादिसार्धश्लोकयुगलं.

कौलिको ऽयं विधिर्देवि मम हृद्भोग्यवस्थितः ।

कथयामि सुरेशानि मद्यः कौलिकसिद्धिदं ॥ fol. 17a.

Comm. fol. 23b : तदाहुर्निजवृत्तौ श्रीसोमानन्दपादाः ।

कथयामीत्युच्चारयाम्युक्तलिकात इति । ०

अथाद्यास्तितयः सर्वे स्वरा विंदुवसानगाः ।

तदंतःकालयोगेन सोमसूर्यौ प्रकीर्तितौ ॥

पृथिव्यादीनि तत्त्वानि पुरुषातानि पंचमु ।

क्रमात्कादिषु वर्गेषु मकारातेषु सुव्रते ॥

वाय्वग्निसलिलेंद्राणां धारणानां चतुष्टयं ।

तदूर्ध्वं शादि विख्यातं पुरस्ताद् ब्रह्मपंचकं ॥

अमृता तत्त्वमा ज्ञेया क्षातिः सृष्टिरुदाहृता ।

सर्वेषामेव मंत्राणां विद्यानां च यशस्विनि ॥

इयं योनिः समाख्याता सर्वतंत्रेषु सर्वदा ॥ fol. 26a.

After a general discussion, the explanation of these 4½ ślokas begins fol. 44b :

सर्वत्र स्वस्वभावत्मकप्रभावप्रख्याप्रसरानिरोधो यस्या इत्यामंत्रणे यस्मेति शोभने व्रतेन तदयमत्र संक्षेपार्थः ॥ स्वातंत्र्यैकरसावेशचमत्कारैकलक्षणा । परा भगवती नित्यं भासते भैरवी स्वयं ॥ तस्याः स्वभासा योगो यः सो निरुद्धः सदोदितः । सदाशिवधरा तिर्यङ्गोलपोतसुखादिभिः ॥ भासमानैः स्वस्वभावैः स्वयं प्रथनशालिभिः । प्रथते संविदाकारः स्वसंवेदनसारकः ॥ स्वस्वसंवेदनं नाम प्रमाणमिति चर्यते । चालतिर्यक्सर्वविदा यत्साम्येनैव भासते ॥ इंद्रियाणि त्रिरूपं च लिंगं परवचःक्रमः । सारूप्यमन्यथा योगः प्रतीत्यनुदयो यमः ॥ इत्यादिको यस्य सर्वं द्वारमात्रे निरुप्यते । तत्स्वसंवेदनं प्रोक्तमविच्छेदप्रथामयं ॥ येषां नाक्षत्ररूपादिनाममात्रे ऽप्यभिज्ञता । तेषामपि तिरश्चा हि सा सा संवित्प्रकाशते ॥ एवंभासा स्वभावेन स्वरूपामर्शनात्मिका । स्वरूपामर्शनं यच्च तदेव परधामवपुः ॥ तद्विचित्रस्वभावत्वाद्विचित्रप्रथनामयं । प्रथने पारतंत्र्यं हि न जातु भजते क्वचित् ॥ अपारतंत्र्यात्संकेतप्रत्यूहादेः कथं स्थितिः । अतः संकेतरहितं स्वस्वरूपविमर्शनं । देशकालकलामायास्यानघातक्रियोत्तरं । परिपूर्णं स्वतः सर्वं सर्वाकारविलक्षणं ॥ स्वाभाविकमहासंयित्वात्संस्कारैकलक्षणं । शुद्धविद्यात्मकं रूपमहमित्युभयात्मकं ॥ तदेव मातृकारूपं धरादीनां निजं वपुः । तत्पारमार्थिकाकारं द्रव्याप्यानस्वरूपतः ॥ बीजयोन्यात्मकं प्रोक्तं शिवशक्तिस्वरूपकं । शिवशक्त्योस्तु संधट्टादन्योन्योच्छलितस्वतः ॥ परस्परसमापत्तिर्जगदानन्ददायिनी । अंतःस्थविश्वपार्यंतपारमार्थिकसङ्गपुः । यद्बीजमिति निर्णीतं तद्विधेययोजना । विसर्ग इति यद्योक्तं

धुमधाम(?) तदुच्यते ॥ अनुत्तररूपदावाप्नो स एव सुषुप्तो विधिः । अस्मादेव त्वमापीयाद्वर्णपुंजाविरूपिता ॥ मायामालंभ्य भिन्नैव श्रीपूर्वं सृष्टिराक्षसी । पंचाशज्जदसंभिन्नप्रत्ययप्रसवात्मिका ॥ बंधरूपा स्वभावेन स्वरूपा वरणात्मिका । अवैवांतर्गतास्तास्ताः खेचर्यो विषयात्मिकाः ॥ तन्वते संसृतिं पित्रां कर्ममायागुतामयीं । अस्यां साम्यं स्वभावेन शुद्धभैरवतामयं ॥ प्रोक्तं प्रागेव जीवत्वं मुक्तत्वं पारमार्थिकं । भिन्नाया वर्णसृष्टेः तदभिन्नं वपुः परं ॥ वीर्यमित्युक्तमत्रैव यदुप्या मंत्रगुम्रता । तदेतदहमित्येव विसर्गानुत्तरात्मकं ॥ स्वं स्वभावं परं जानन्नोवन्मुक्तः सकृद्बुधः । सिद्धादिप्रेषवस्तेन कृमसंकोचसूत्रितं ॥ नाभिकुंडलहृद्भोग्योर्गोहिनो हमुपासते(?) । तदेतत्किं निर्णीतं यथागुर्वीगमं मनाक् ॥ एतां संविदमालंभ्य यत्स्यात्तत्पृच्छतां स्वचित् । नैतावतैव तुलितं मार्गीशस्तु प्रदर्शितः ॥ इयतीति व्यपञ्चिद्याद्वैरर्षो संविदं हि कः । एतावाश्शक्तिपातो ऽयमस्मां प्रविजृम्भितः ॥ येनाधिका-रितैरेतदस्माभिः प्रकटीकृतं । अस्माकमन्यमातृणामद्य कालांतरे ऽपि वा ॥ भवत्यभूत्वाभविता तत्कः सूक्ष्मतमो ऽप्यतः । यः सर्वयोगावयवप्रकाशेषु गभस्तिमान् ॥ श्रीपूर्वशास्त्रे निर्णीतो येन मुक्तश्च मोचकः । एतच्च सर्वेषां ग्राह्यं विमृश्य च परेषुभिः ॥ क्षणं मर्त्यत्वसुलभो हित्वासूयो विचक्षणैः । आलोचलक्षणादूर्ध्वं यद्वेदात्मनि स्थितिः ॥ चिदूर्ध्वलक्षणात्तेन संशाम्यते स्वतो रसात् ॥ Then follows a *prākṛit* passage : परसंवेक्षण भाससज्जण पिर अरसुहसो आदसज्जणसद भासदस ० fol. 56b.

ततश्च विस्तरतो ऽनुत्तरस्वरूपनिरूपणाय यथावतारस्तत्रिरूपयति ॥ चतुर्देशयुतं भद्रे तिथीशांतसमन्वितं । नृतीयं ब्रह्म सुश्रोणि हृदयं भैरवात्मनः ॥ एतन्नायोगिनीजातो नारुद्धो लभते स्फुटं । हृदयं देवदेवस्य सद्यो योगविमोक्षदं ॥ अस्योच्चारं कृते सत्यञ्ज्वलमुद्रागणो महान् । सद्यस्तन्मुखतामेति स्वं देहावेशलक्षणं ॥ मुहूर्तं स्मरते यस्तु षुक्तेनाभिमुद्रितः । स वभ्राति तदा सर्वं मंत्रमुद्रागणं नरः ॥ अतीतानागतानर्थान्मृष्टो ऽसौ कथयत्यपि । प्रहराद्यदभिप्रेतं देवतारूपमुत्तरन् ॥ साक्षात्पश्यत्यसंदिग्धमाकृष्टं रुद्रशक्तिभिः । प्रहराद्यमात्रेण व्योमस्यो जायते स्मरन् ॥ त्रयेण मातरः सर्वा योगेश्वर्यो महाबलाः । वीरा वीरेश्वराः सिद्धा बलवाश्शक्तिनीगणः ॥ आगत्य समयं दत्त्वा भैरवेण प्रचोदिताः । यच्छंति परमां सिद्धिं फलं यद्वा समीहितं ॥ अनेन सिद्धाः सेत्स्यंति साधयंति च मंत्रिणः । यत्किंचिद्वैर्ये तंत्रे सर्वमस्मात्प्रसिध्यति ॥ अदृष्टमंडलो ऽप्येवं यः कश्चिद्वैति तत्त्वतः । प्रसिद्धिभागभवेन्नित्यं स योगी स च दीक्षितः ॥ fol. 59a.

० यदुक्तं कुलात्परतरं त्रिकमिति सर्वोत्तरमनुत्तरत्वं तद्विरूपयति ।

अदृष्टमंडलो ऽप्येवं यः कश्चिद्वेत्ति तत्सतः ।
स सिद्धिभाग् भवेन्नित्यं स योगी स च दीक्षितः ॥

[fol. 68b.]

अनेन ज्ञातमात्रेण ज्ञायते सर्वशक्तिभिः । fol. 69a.

शाकिनीकुलसामान्यो भवेद्योगं विनापि हि ।
अविधिज्ञो विधानज्ञो जायते यजनं प्रति ॥
कालाग्निमादितः कृत्वा मायां ब्रह्मदेहम् ।
शिवो विश्वाद्यनंतश्च परशक्तित्रयं मतं ॥ fol. 69b.

तदंतर्वर्ति यत्किंचिच्छुद्धमार्गे व्यवस्थितं ।
अणुविशुद्धमचिरादैश्वरं ज्ञानमश्रुते ॥
तच्चोदकः शिवो ज्ञेयः सर्वज्ञः परमेश्वरः ।
सर्वगो निर्मलः स्वच्छसूत्रः स्वायतनः शुचिः ॥
यथा न्यग्रोधबीजस्यः शक्तिरूपो महाद्रुमः ।
तथा हृदयबीजस्यं जगदेतच्चराचरं ॥
एवं यो वेत्ति तत्त्वेन तस्य निर्वाणगामिनी ।
दीक्षा भवत्यसंदिग्धा तिलाज्याहुतिवर्जिता ॥ fol. 70a.

मूर्ध्नि वक्त्रे च हृदये गुह्ये मूर्तौ तथैव च ।
न्यासं कृत्वा शिखां चङ्गा सप्तविंशतिमंत्रिता ॥
एकैकं तु दिशां बंधं दशानामपि योजयेत् ।
तालत्रयं पुरा दक्षा सशब्दं विप्रशतये ॥
शिखासंख्याभिजनेन तोयो नाभ्युक्षयेत्ततः ।
पुष्पादिकं क्रमात्सर्वं लिङ्गे वा स्थंडिले च वा ॥
अतुर्दशाभिजनेन पुष्पेणासनकल्पना ।
ततः मृष्टिं यजेद्वीरः पुनरेवासनं ततः ॥
मृष्टिं तु संपुटीकृत्य पश्चाद्यजनमारभेत् ।
सर्वतत्त्वमुसंपूर्णां सर्वाभरणभूषितां ॥
यजेद्देवीं महेशानां सप्तविंशतिमंत्रिता ।
ततः सुगंधिपुष्पैस्तु यथाशक्त्या समर्चयेत् ॥
पूजयेत्परया शक्त्या आत्मानं च विवेदयेत् ।
एवं यजनमाख्यातमग्निकार्ये ऽप्ययं विधिः ॥ fol. 71b.

कृतपूजाविधिः सम्यक् स्मरन्बीजं प्रसिध्यति ॥ 73b.

आद्यंतरहितं बीजं विकसन्निधिमध्यम् ।
हृत्पद्मांतर्गतं ध्यायेत्सोमांशं नित्यमभ्यसेत् ॥ fol. 75a.

यान्यान्कामयते कामांस्तास्ताऽशीघ्रमवाप्नुयात् ।

तस्मात्प्रत्यक्षतामेति सर्वज्ञत्वं न संशयः ॥

एवं मंत्रफलप्राप्तिरित्येतद्द्रष्टव्यमलं ।

एतदध्यासतः सिद्धिः सर्वज्ञत्वमवाप्स्यते ॥

Whether any other verses occurring in the MS. belong to the original treatise, it is difficult to make out.

Abhinavagupta's exposition concludes with the following genealogical account :

इत्थं प्रपन्नजनतोद्धारणप्रवृत्त-

श्रीमन्महेश्वरपदाब्जचंचरीकः ।

वृत्तिं व्यापात् त्रिकरहस्यविमर्शगर्भौ

काश्मीरिकाच्चुलकादधिगम्य* जन्म ॥ १ ॥

एतावदेतदिति कस्तुलयेत्प्रसज्य

श्रीशोभवं मतमनर्गलितश्च वाचः ।

एतज्जु तावदखिलात्मनि भाति यन्मे

भातं ततो ऽत्र सुधियो न पराङ्मुखाः स्युः ॥ २ ॥

अज्ञस्य संशयविपर्येयभागिनो वा

ज्ञानं प्रकंपरहितं प्रकरोति सम्यक् ।

रूढस्य निश्चयवतो हृदयप्रतिष्ठा

संवादिनीं प्रकुरुते कृतिरीदृशीयं ॥ ३ ॥

एतावदर्थैरसंकलनाधिरूढ-

धारानिरूढहृदयो विमृशेदतो ऽपि ।

यद्युत्तरं तदपि नैव सहेत न दे

सोपानमेतदमलं पदमारुरुहोः ॥ ४ ॥

काश्मीरेषु यशस्करस्य नृपतेरासीदमात्याग्रणीः

श्रीमान्वज्रभ इत्युदाहृततनुयैः प्राप्यजन्मा द्विजः ।

तस्य स्वांगभवः प्रसिद्धपदवीपात्रं समग्रैर्गुणैः

श्रीशौरिः शिशुचंद्रचूडचरणध्यानैकरत्नाकरः ॥ ५ ॥

शीलस्यायतनं परस्य यशसो जृम्भास्पदं नर्मभूर

वात्सल्यस्य समग्रलोकरूपाधर्मस्य जन्मस्थितिः ।

श्रीमद्वत्सलिकाभिधा च सहजा(सहचरी B.) तस्यैव

[भक्त्युत्तमसत्

प्रोद्विक्तांतरवृत्तिशंकरनुतौ यस्या मनो जृम्भते ॥ ६ ॥

तस्यैवात्मभवो विभावितजगत्सर्गस्थितिः शंकर-

ध्यानार्चोपरिचिंतनैकरसिकः कर्णाभिधानो द्विजः ।

यो बाल्ये ऽप्यथ यौवने ऽपि विषयासक्तिं विहाय

[स्थिराम्

एनामाश्रयते विमर्शपदवीं संसारनिर्मूलिनं ॥ ७ ॥

* Prof. Bühler's Report has काश्मीरिकाच्चुलकादधिगम्य.

भाता ममैव शिवशासनरुदचेताः

प्रेम्भुः परात्मनि मनोरघुप्रनामा ।

यः शास्त्रतन्त्रमखिलं प्रविषेत्कुसुमः

प्राप्नुं परं शिवपदं भवभेदनाय ॥ ६ ॥

शिवशास्त्रैकरसिकः पदवान्प्रमाणवित् ।

रामदेवाभिधानश्च भूषितोत्तमजन्मकः ॥ ९ ॥

एतन्मिथहितकरणप्ररुदहृदयेन यन्मया रचितं ।

मार्गप्रदर्शनं तत्सर्वस्य शिवाग्रये भूयात् ॥ १० ॥

संतर्पेद्यामत्रिगुप्ताभिधानः *

प्राप्नोत्यपि प्राविशन्प्राग्जन्मा ।

श्रीकाशमोरोच्छ्रद्रुचूडावतारैर्निः-

संख्याकैः पाषितोपांतभागान् ॥ ११ ॥

तस्यान्ववाये महति प्रसूताङ्गराहगुप्ताप्रतिलभजन्मा ।

संसारवृत्तांतपराङ्मुखो यः शिवैकचित्तश्रुखलाभिधानः

तस्माद्विवेचितसमस्तपदार्थेशास्त्राल् [॥ १२ ॥

लब्ध्वापि देहपदवीं परमेशपूता ।

ग्रामाभयो अभिनवगुप्तपदाभिधानः

प्रावेशयत् त्रिकसतस्त्वमिदं निगूढं ॥ १३ ॥

ये तावत्प्रविवेकवंधहृदयास्तेभ्यः प्रणामो वरः

के ऽप्यन्ये प्रविविंचिते न च गताः पारं धिगेताम्रजान् ।

यस्तन्तः प्रविमर्शसारपदवीसंभावनासु स्थितो

लक्ष्यैको ऽपि स कश्चिदेव सफलीकुर्वीत यत्नं मम [॥ १३† ॥

स्वात्मानं प्रविषेत्कुसुमपुलसतां ये विधति प्रापेना[त्]

तान्प्राप्तात्मकदर्शनाच्च परतः किंचित्फलं शोध्यते ।

विश्वस्यास्य विविक्तये स्थिरधियो ये संरभते पुनस्

तानभ्यर्थयितुं मयैव विहितो मूर्धा प्रणामादरः ॥ १५ ॥

भ्राम्यन्ते भ्रमयन्ति मंदधिपणास्ते जंतुचक्रं जडे

स्वामी कृत्यगुणाभिधानवशतो चङ्गा दृढं बंधनैः ।

दृष्टेत्थं गुरुभारवाहविषये यातानुयातान्मनू-

स्तत्पाशप्रविकर्तनाय यटितं ज्ञानत्रिभूलं मया ॥ १६ ॥

* Prof. Bühler's MS. reads सन्तर्पेद्यां मंत्रिगुप्ताभिधानः

† The MS. again makes this verse 13; the succeeding verses then being likewise numbered wrongly. See Prof. Bühler's Report, where a similar mistake is made by the two *S'ālinī* verses 11 and 12 being numbered as a single stanza.

बहुभिरपि सो ऽहमेव भ्रमितस्तत्त्वोपदेशकमन्यैः ।

तत्त्वमिति ययौद्वय(r. युग)मपि रसना येषां न पस्पशे ॥ १७ ॥

परमेश्वरः प्रपन्नप्रोद्धरणकृपाप्रयुक्तगुरुद्वयः ।

श्रीमान्देवः शंभुर्भूमिपतिं नियुक्तवोस्तत्त्वे ॥ १८ ॥

तत्तत्त्वनिर्गलस्थितिविभागिद्वये स्वयं प्रविष्टमिव ।

श्रीसोमानन्दमतं प्रविमृश्य मया निबद्धमिदं ॥ १९ ॥

हंहो त्वच्चक्रचारप्रविरचनलसन्निभेरानन्दपूरी-

देव्याः सत्पाशकोटिप्रविषटनपदुज्ञानमूलोर्ध्वधाराः ।

चेतोवाक्कायमेतद्विगतभवभयोत्पत्ति युष्मासु सम्यक्

प्रोतं यत्नेन मयं व्रजत किल हृदि द्राक्प्रसादं प्रसन्न [॥ २० ॥

व्याख्यादिकर्मपरिपाटिपदे नियुक्तो

युष्माभिरस्मि गुरुभावमनुप्रविश्य ।

वाङ्मित्रचापलमिदं मम तेन देव्यास्

तच्चक्रचारुचतुरस्थितयः क्षमध्वं ॥ २१ ॥

समाप्रमिदं त्रिंशिकातस्त्विवरणं ॥ कृतिस्त्रिनयनचरणवि-
तनलभप्रसिद्धेः श्रीमद्राजानकाभिनवगुप्तस्य ॥

शतैरेकोनविंशत्या त्रिंशिकेयं विवेचिता ।

सर्वेषु त्रिकशास्त्रेषु ग्रंथोक्तिर्देलयिष्यति ॥

शुभमस्तु सर्वजगतां परहितनिरता भवन्तु भूतगणाः ।

दोषाः प्रयांतु शान्तिं सर्वेश्व सुखी भवतु लोकः ॥

From the way in which *Somānanda* is referred to in the above extracts, it seems clear that he must have been the author of the *Triṃśikā* (see Hall, Index, p. 198, where the author is called *Someśvara*), and that he also wrote a commentary on his own verses, referred to as *nijavṛitti* (once *nijavivṛiti*, fol. 55a). His *Śivadṛishti* is likewise quoted at foll. 29b, 33a (where *Somānanda* is expressly mentioned as the author), 75a; whilst a *śloka* by him is quoted at fol. 17b [यदुक्तं सोमानन्दपादैरपरस्थितौ । सा बुद्धिर्वेतुनः सूक्ष्मं सर्वदिक्कमवस्थितं । ज्ञानं बोधमयं तस्य शिवस्य सहजं सदेति]. And further, fol. 25a: तथा हि केपुचिद्बुद्धपुस्तकेष्वोदृक् सोकांतरं दृश्यते । श्रुतं देव महाज्ञानं त्रिकाख्यं परमेश्वर । उत्तरं च तथा ज्ञानं त्वत्प्रसादावधारितमिति ॥ तदस्मच्छ्रीसोमानन्दपादनिरूपितव्याख्यानुसारेणैव यदुख्यः समादिब्यंस्तदेव सर्वस्य करोति शिवं । ०

Abhinavagupta quotes his own *Śivadrīṣṭyālocana* at fol. 30b; his commentary *Kramakeli* on (?his own) *Kramastotra*, fol. 64b; and four verses from a *stotra* (or *stotras*) of his (मयैव स्तोत्रे ? the *Kramastotra*), each in a different metre, foll. 15b, 44b, 53a, 60a. We also read, fol. 7a : तदेतच्छ्री-*Pūrvapañcikāyām* मयैव विस्तरतो निर्णीतमिहानुपयोगाङ्गयोगैरवाच न वितयोक्तं ।; fol. 44a : वितय च विचारितं मयैवत् *Padārthapraveśanirṇaya-ṭikāyām* इति किमिह वृथा वाग्जालेन : and further fol. 4b (an *āryā*) without any introduction : गोप्यमुपदेशसारं सद्यो भैरवपदावहं सततं । अभिनवगुप्तेन मया व्याख्यातं प्रश्नसर्वस्वं ॥ and fol. 16b : तदत्र प्रश्नसर्वस्वे ॥ श्रीभैरव उवाच ॥ व्याख्यातं प्रागेवैतत् किं पुनरुक्ता पादनेन भैरवो भरणालको महामन्त्रनवात्मकश्च ॥

Other authorities referred to are : (*śrīmad*-) *Ucchushmaśāstra* ; *Utpaladeva*, fol. 7b [ज्ञानं क्रिया च भूतानां जीवतां जीवनं मतं ॥]; fol. 9a [स क्रमत्वं च लौकिक्याः क्रियायाः कालशक्तिः । घटनेन तु शास्त्रायाः प्राभवाः स्यात्प्रभोरपि ॥]; fol. 52b (*Īśvarapratyabhi-jñātīkāyām*); *Kallaṭa*, fol. 27b [यदाहुः श्रीकल्लट-पादाः । तदुपाते सर्वज्ञत्वसर्वकर्तृत्वलाभ इति ॥]; *Kālottara*, fol. 42a; *Kiraṇā* (one *śloka*), fol. 69b; *Kub-jikā*(*tantra*), fol. 49b [तथा श्रीकुञ्जिकामते चक्रविचारे मुनेवार्थं प्रधानतयाधिकृत्यादिष्टं । नायोपरि महामाया त्रिकोणा-नंदरूपिणीत्यादि ॥]; *Guhya-yoginītantra*, fol. 51a (two *ślokas*); *Tantrasamuccaya*, fol. 21a (one *śloka* : नरशक्तिशिवावेशि ०); *Tantrasāra*, fol. 5b [त्रिशिक्त्यार्थस्त्वया प्रोक्तः सार्धकोटिप्रविस्तरः], fol. 30b (*śl.*), fol. 46b [निजोत्तमांगच्छायातत्त्वम् ॥]; *Tilakaśāstra* (?*Śāradātīlaka*), fol. 64a; *Trikatantrasāra*, fol. 49b [शिवशक्तिसमापत्त्या शिवशक्तिघनात्मकः । ०], fol. 60b [आनंदप्रसरः पूजा तां त्रिकोणे प्रकल्पयेत् । ०]; *Trika-hridaya*, fol. 4a [नित्यं विसर्गपरमः स्वशक्तौ भैरवो विभुः । ०], fol. 41b; *Triratnakula*, fol. 51b [अष्टाष्टकविभेदेन मातृकाया निरूपितं । तदेव कुलचक्रं तु तेन व्याप्तिमदं जग-दिति ॥ मातृकाज्ञानभेदे विस्तरतो निरूपितमेतत् ॥]; *Nārā-yaṇa Bhaṭṭa* or *Bh. N.*, fol. 18a [त्रैलोक्ये ऽप्यत्र यो यावानानंदः कश्चिद्विस्तरे । स बिंदुर्यस्य तं बंदे देवमानंदसागरं ॥], fol. 54b [प्रणवोर्ध्वार्धमात्रार्थो ऽप्यणव इति ॥]; *Nisācara*,

fol. 24a [वामनागाभिषिक्तो ऽपि दैशिकः परतत्त्ववित् । सं-स्कार्यो भैरवे सो ऽपि कुले काले त्रिके ऽपि सः ॥]; *Pañca-srotaḥ-prabhṛitīni śāstrāṇi*, fol. 4b; (*bhagavat*) *Pushpadanta*, fol. 47a [रश्चुतिसामान्यान्वासिद्धिमिति शून्ये हि निश्चले रूपे ऽनुप्रविष्टायां भास्वरूपसंविन्निसोपानक्रमेण ० इति ॥]; *Pūrvāśāstra*, fol. 40a [यथेष्टफलसंसिद्धौ मंत्र-तंत्रानुवर्तिनां । ०], fol. 58a (cp. p. 839b, l. 34), fol. 65b [सांख्येन त्रितयं व्याप्तं त्रिभूलेन चतुर्थकं । ०]; *Bhargasi-khā*, fol. 64a [वीरव्रतं चाभिनंदेष्टयायोगं तपाभ्यसेत् ॥]; *Bhartrihari* (*śl.*) fol. 33b, (*vākya-vicāre*) fol. 65b; *Mālinītantra*, fol. 21a [एवं सर्वानुसंधातं ० *śl.*], fol. 31b (*mālinī-vijayottara-siddhāntantrasvacchandā-diśāstreshu*); *Mukūṭasamhitā*, fol. 64b [जातीनां च ब्राह्मणादीनां नास्ति स्थितिः कल्पितत्वादुपदेश्यंगतेति तु दुर्बुद्धीन्यशून्यतायायेदिति च भगवता मुकुटसंहितायां विस्तरतो निर्णीतं ॥]; *Vādyatantra*, fol. 9b [संरुध्य रश्मिचक्रं स्वं पीत्वामृतमनुत्तमं । कालोभयपरिच्छिन्नं वर्तमाने सुखी भवेत् ॥]; *Vāmana*, fol. 53a (after quoting a verse from his own *stotra*, he adds इत्येव एव श्रीवामनविरचिते द्वयसंपत्तिवार्तिके उपदेशनयो बोद्धव्यः); *Vāyasaniyatantra* (!), fol. 41b [तथा श्रीवाजसनीयतंत्रे वर्णान्यथोचितं निवेद्योक्तं । इत्येतन्मातृकाचक्रं दिव्यं विष्णुपदात्म्यदं ज्ञातं गुरु-मुखात्सम्यक्पशोः पाशाचिकृततीति ॥]; *Vīrāvalīśāstra*, fol. 64a; *Vaiṣṇavavāmaśāstrāṇi*, fol. 42a; *Śarvācāra* (!), fol. 24a [दैशिकः परतत्त्ववित् ०]; *Sarvācāra*, fol. 64a [अज्ञानाच्छंक्ते मूढस्ततः सृष्टिश्च संहतिः । ० 4*śl.*]; *Śaivavāmaśāstrāṇi*, fol. 42a; (*bhaṭṭāraka*-) *Śrīkaṇṭha* (-*pāda*), fol. 52b [पश्यत्यन्यदुक्तोत्पत्त्यकरो-त्यन्यच्च जल्पति । चिंतयत्यन्यदाभुक्ते तच्चासंकेतिकी स्थितिः ॥]; *Siddhisantāna*, fol. 24a [प्रकाशमाना भासैव यद्वृत्ति-स्तत्तदेव हि ॥]; *Spandaśāstra*, fol. 5b [इति वा यस्य संविन्नः क्रोडा त्वेनाखिलं जगत् । ०], fol. 24a [तदस्ति परमार्थतः ॥]; *Svacchandatantra*, fol. 4a [गुरुशिष्यपदे स्थित्वा स्वयं देवः सदासिवः । पूर्वोत्तरपदैवाक्षैस्त्वं समवतारयत् ॥].

Prose *Prākṛit* passages occur on foll. 5a, 5b, 17a, 24b, 29a, 58a, 74b, without any indication as to their source.

The etymology of '*triṃśikā*' is discussed at fol. 5a : अभिनवानां त्रीशिकेति । तिसृणां शक्तीनामिच्छा-

ज्ञानक्रियाणां मृष्टाद्युद्योगादिनामंतरनिर्वाच्यानामीशिका ईश्वरी
ईशना चेशितव्या व्यतिरेकेणैव भाविनीत्येतच्छक्तिभेदत्रयोन्नीया
तच्छक्त्यविभागमयी संविद्भवतीभट्टारिकापराभिधेयं । तद्योगादेव
चेदमभिधानं त्रिंशिकेत्यपि गुरवः पठन्ति । अक्षरवर्णसाम्याच्च
निरुक्तमाहुः । तिस्रः शक्तौः कायतीति त्रिंशिका । न तु त्रिंश-
ज्ज्योक्तयोगात्त्रिंशिका । एतावतो ऽपि त्रिंशिकाथेत्वात् ॥ तथा
हि श्रीतंत्रसार ° (p. 840a, l. 28).

The leaves are marked श्री ° परा ° (fol. 1 परात्रि °).

Regarding the author (c. 1000 A.D.), see
Bühler, Detailed Rep. on Kaśmīr MSS., p. 80.
[H. T. COLEBROOKE.]

2527.

2235. Foll. 61; size 7 in. by 5½ in.; in
European manner; fairly good, modern Deva-
nāgarī writing; twenty-two lines in a page.

Paramārthasārasaṃgraha, a summary of the
Śaiva doctrine, by *Abhinavagupta*; with a
commentary (*vivṛiti*) by *Rājānaka Yogarāja*,
of *Vitastāpurī*.

The commentary begins:

चिह्ननो ऽपि जगन्मूर्ता इयानो यः स जयत्यजः ।
स्वात्मप्रज्ञादने क्रीडाविदग्धः परमेश्वरः ॥
यो ऽयं व्यधायि गुरुणा युक्त्वा परमार्थसारसंक्षेपः ।
विवृतिं करोमि लघुमस्मिन्निद्वज्जनार्थितो योगः ॥

इह शिवाद्वयशासने देहादिप्रमातृप्राधान्यसकल्यसमुक्तशंका-
न्तकालस्यसंशयादिरूपविघ्नीषप्रसरप्रध्वंसपूर्विकां शास्त्रनिष्पत्तिं
मन्यमानः परिमितप्रमातृताधस्पदीकारेण चिदानंदैक्यनस्वात्मदे-
यतासमावेशशालिनीं समस्तशास्त्रार्थसंक्षेपगर्भा प्रथमतस्तत्वावत्पर-
मेश्वरप्रवणतां परामृशति ।

परं परस्य गहनादनादिमेकं निविष्टं बहुधा गुहासु ।
सर्वालंयं सर्वैश्वराचरस्यं त्वामेव शंभुं शरणं प्रपद्ये ॥ १ ॥

The last *śloka* of the text runs thus:

आर्याशतेन तदिदं संक्षिप्तं शास्त्रसारमतिगूढम् ।
अभिनवगुप्तेन मया शिवचरणस्मरणदीप्तेन ॥ १०३ ॥

The commentary ends:

श्रीमतः छेमराजस्य (योगराजस्य Oxf.) सन्नुवांशप्रशा-
साक्षात्कृतमहेशस्य तस्यान्तेवासिना मया ॥ [लिखितः ।

श्रीचित्तस्या (r. चित्तस्ता) पुरीषाणां विरक्तेन तपस्विना ।
विवृतिर्योगनाम्नेयं पूर्णाद्वयमयी कृता ॥

इति श्रीपरममहेश्वरश्रीराजानकयोगराजस्य कृतिः परमार्थ-
सारसंग्रहविवृतिरियं संपूर्णा ॥

The author would seem to have been a
pupil of *Abhinavagupta*, as well as of the
latter's pupil *Kshemarāja*. For the same
works, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 575, where
a list of the works quoted by the commentator
is given. [R. JOHNSON.]

2528.

1256c. Foll. 23; size 8½ in. by 4 in.;
fairly written, in Devanāgarī, towards the end
of last century; nine lines in a page.

Īśvarapratyabhijñāhṛidaya, a string of twenty
aphorisms, embodying the essence of the
doctrine of 'recognition'; with a commentary,
by (*Rājānaka*) *Kshemarāja* (pupil of *Abhinava-
gupta*).

It begins:

नमः शिवाय सततं पंचकृत्यविधायिने ।
चिदानंदघनस्वात्मपरमार्थावभासिने ॥
शोकरोपनिषत्सारप्रत्यभिज्ञामहोदधेः ।
उद्धरामि परं सारं संसारविषयशोतिदम् ॥

इह ये सुकुमारमतयो ऽकृततीक्ष्णतर्कशास्त्रपरिष्मृताः शक्ति-
पातवशोन्मिषितपरमेश्वरसमावेशाभिलाषिणः कतिचिद्विद्वज्जिज्ञा-
स्तेषामोश्वरप्रत्यभिज्ञोपदेशतत्त्वं मनागुन्मील्यते । तत्र स्वात्म-
देवताया एव कारणत्वं मुखोपायप्राप्यत्वं च महाफलमभि-
व्यंक्तमाह ।

चित्तिः स्वतंत्रा विश्वसिद्धिहेतुः ॥ [१] ॥ विश्वस्य सदाशि-
वादेः भूम्यंतस्य सिद्धौ निष्पत्तौ प्रकाशने स्वैवात्मनि परमेष्वात्
विश्रान्तात्मनि संहारे । परा शक्तिरूपा चित्तिरेव । भगवतो
नुस्तरविमयी शिवभट्टारकाभिन्ना हेतुः कारणं ॥ अस्यां हि
प्रसर्पेतां जगदुन्मिषति व्यवतिष्ठते च निवृत्तप्रसरायां च निमि-
षतीति स्वांनुभावाच्च साक्षी ॥ अन्यस्य तु मायाप्रकृत्यादेश्चित्प्रका-
शभिन्नस्याप्रकाशत्वेनासत्त्वादपि न क्वचिद्धेतुत्वं । प्रकाशमानत्वे
तु प्रकाशैकात्म्यात् प्रकाशरूपा चिदेव हेतुः । न त्वसौ कश्चित् ।
अत एव देशकालाकारा एतत्सृष्टा एतदनुप्राणिताश्च नैतत्स्वरूपं

भेदमलमिति व्यापकनित्योदिता परिपूर्णरूपेयमित्यलभ्यमेवैतत् ॥
ननु जगदपि चितो भिन्नं नैव किञ्चित् । अभेदे च कथं
हेतुहेतुमद्भावं उच्यते । चिदेव भगवती स्वच्छस्वरूपा तत्तदनन्त-
जगदात्मना विश्वरूपेण स्फुरतीत्येतावत्परमार्थोऽयं कार्यकार-
णभावः । यच्चेयमेव प्रमातृप्रमाणप्रमेयमयस्य विश्वस्य सिद्धौ
प्रकाशने हेतुस्ततोऽस्याः । स्वतंत्राविच्छिन्नस्वप्रकाशरूपायाः
सिद्धौ प्रकाशने । अभिनवार्थप्रकाशरूपं न प्रमाणं वरकमुप-
युक्तमुपपन्नं वा ।^{१०}

ननु यदि विश्वस्य चितिर्हेतुस्तदास्या उपादिनाद्यपेक्षायां
भेदवादापरित्यागः स्यादित्याशङ्क्याह ।

स्वच्छया स्वभिन्नौ विश्वमुन्मीलयति ॥ [२] ॥ स्वच्छया न
तु ब्रह्मादिवद्व्येच्छा तथैव चारूपादानाद्यपेक्षाया एव हि
प्रागुक्तत्वात्तन्महान्याचित्वमेव न षटेत स्वभिन्नौ न त्वन्यत्र ।
क्वापि प्राक् निर्णीतं विश्वं दर्शयन्नगरवदभिन्नमपि भिन्नमि-
वोन्मीलयति । उन्मीलनं चावस्थितस्यैव प्रकटीकरणमित्यनेन
जगतः प्रकाशैकात्म्येनावस्थानमुक्तं । अथ विश्वस्य स्वरूपं
विभागेन प्रतिपादयितुमाह ।

तन्नानानुरूपप्राप्त्यग्राहकभेदात् ॥ [३] ॥ तद्विश्वं नानानेक-
प्रकारं^{१०}

The last two aphorisms run thus :

समाधिसंस्कारवति व्युत्थाने भूयो भूयश्चिदैक्यामशान्नित्योदि-
तसमाधिलाभः ॥ १९ ॥ [इदानीमस्य समाधिलाभस्य फलमाह ।]
तदा प्रकासानंदसारमहानं चवीर्यात्मकपूणीहंतात्मदा सर्वसर्गसं-
हारकारिनिजसंविद्देवताचक्रेश्वरताप्राप्तिर्भवतीति शिवं ॥ [२०] ॥

The following authorities are quoted : *Utpaladeva*, fol. 14b ; *Kakshyastotram*, fol. 17b ; *Bhaṭṭa Kallaṭa*, fol. 17b ; *Jñānagarbha*, fol. 18a ; *Trikasāra*, fol. 2b ; *Pratyabhijñā*, foll. 13b, 17a ; *Pratyabhijñāṭīkā*, fol. 8b ; *Vijñānabhāṭṭārakam*, foll. 2b, 18a ; *Vijñānabhairavam*, fol. 18b ; *Sarvavīrabhāṭṭārakam*, fol. 11b ; *Spandaśāstram*, fol. 5a. It ends :

देहप्राणमुखादिभिः प्रतिकलं संरुध्यमानो जनः

पूणीनंदघनामिमां न चिनुते माहेश्वरं स्त्री चितिं ।

मध्ये बोधसुधाभिविश्वमखिलं तत्त्वेन पिंडोपमं

यः पश्यत्युपदेशतस्तु कथितात्साक्षात् एकः शिवः ॥

येषां वृक्षः शाकरः शक्तिपातो

येनाभ्यासात्तोरुण्युक्तिष्वयोग्याः ।

शक्ता ज्ञातुं नेश्वरप्रत्यभिज्ञाम्

उक्ततेषामेष तत्त्वोपदेशः ॥

समामिदमोश्चरप्रत्यभिज्ञाद्वयम् ॥ कृतिः श्रीमत्क्षेमराज-
स्येति शिवम् ॥

Cf. *Rāj. Mitra*, Notices, viii., p. 43.

[H. T. COLEBROOKE.]

2529.

196. Foll. 367 (numbered 1-366, two leaves marked 27); size 10½ in. by 5 in.; legibly written, in Devanāgarī, about the middle of last century; thirteen lines in a page.

Svacchandoddyota, a commentary, by *Kṣhemarāja*, on the *Svacchandānaya*, a treatise on *Śaiva* faith and conduct, by the commentator's teacher *Abhinavabodhāditya* (? i.e. *Abhinavaguptācārya*).

The treatise, the text of which is likewise given, is divided into fifteen chapters.

It begins (with the numbers supplied):

विश्वैकरूपविश्वान्मात्रविश्वसर्गादिकारणम् ।

परंप्रकाशवपुषं स्तुमः स्वच्छंदभैरवम् ॥ १ ॥

प्रसरच्छक्तिमलोलज -- हरिकेलये ।

सर्वसंप्रविधानाय भैरवो बोधये नमः ॥ २ ॥

एकैव बोधजलधेः शक्तिमुक्तिर्जयत्यसौ ।

यदन्नन्निखिलं भाति मुक्तामयमिदं जगत् ॥ ३ ॥

स्मृतिमात्रविनिवृत्तनिःशेषाज्ञानकित्त्विधः ।

गुरुमूर्तावरस्फारा (?) विजयते जगत्त्रये ॥ ४ ॥

तत्सेवाविमलव्यक्तमहामाहेशदशनः ।

क्षेमराजो विवृणुते श्रीस्वच्छंदनयं मनाक् ॥ ५ ॥

अभिनवबोधादित्यद्युतिविकसितहृत्सरोजामे (?) ।

रमयत सरसाः परिमलमसारसंसारवासनाशत्रौ ॥ ६ ॥^{१०}

इहानुजिघृक्षारसरसद्वयपरमसंवित्संमुखीकृतयुक्तमवतार-
यितुं कश्चिद्देवोऽपि (!) आह ।

कैलासशिखरासीनं भैरवं विगतामयम् ।

चंडनंदिमहाकालगणेशवृषभभृङ्गभिः ॥ १* ॥

कुमारैर्द्रव्यमादित्यब्रह्मविष्णुपुरःसरैः ।

स्तूयमानं महेशानं गणमातृनिषेवितम् ॥ २ ॥

* The MS. only gives the numbers from I. v. 10 to II. v. 53.

सृष्टिसंहारकर्तारं विलयस्थितिकारकम् ।

अनुग्रहकरं देवं प्रणतार्तिविनाशनम् ॥ ३ ॥

सुदितं (? r. सु०) भैरवं दृष्ट्वा देवी वचनमब्रवीत् ।

इह परमेश्वरस्य चिदानं [द] घनस्य ब्रह्मदर्शनोक्तत्वातिशायनी स्वच्छंदभैरवस्फुरन्नात्मापरमार्थ इति भगवतः शास्त्रस्य तदेवाभिधानं सा च स्वात्मैकरूपपंचकृत्यकारित्वमिच्छाशयेन मृष्ट्यादिपंचकृत्यकरं देवं भैरवं सुदिदं (!) दृष्ट्वा देवी वचनमब्रवीदित्युक्तं । तत्र देवः शिवादिद्विष्यतां शेषमृष्ट्यादिक्रीडापरस्तावदशेषोत्कर्षतया विजिगीषुस्तदभिव्रज्ज्वालिष्यस्य जगद्भावहाररूपतयापि द्योतमानः शिवमंत्रमहेश्वरादिभिः स्तूयमानः सर्वेषामगतीनां गतिः प्राप्यो भिन्नबोधसारश्च यथोक्तं दिवुक्रीडाविति (!) भैरवो विश्वभरणरवणवसनरुषो भीरुणामभयमिति व्युत्पत्त्या संसारिणामभयदः । भयं भीः संसारत्रासः । तया जनितो रवः सुक्रंदः भीरवः । ततो जातः ० ॥ तत्कैलासशिखरं तत्रासीनं तदुत्तरीं प्रकाशैकघनं तदशेषव्याप्या च विश्वरूपं तत एव विगतामयं प्रणतानां साधकानां यथाभिलषितसंपादनेनार्तिविनाशनं । एवंभूतं देवं भैरवं सुदितं (r. सु०) यथोक्तदेवरूपैव देवी स्वातंत्र्यशक्तिर्दृष्ट्वा साक्षात्कृत्य वचनमब्रवीत् । ०

श्रीदेव्युवाच ॥

यत्नया कथितं मह्यं स्वच्छंदं परमेश्वर ॥ ४ ॥

शतकोटिप्रविस्तीर्णं भेदान्त्यविवर्षितम् ।

चतुष्पीठं महार्तं चतुष्टयफलोद्दयम् ॥ ५ ॥

न शक्तिवर्तिमनुजाः स्वल्पवीर्यपराक्रमाः ।

अत्यायुषोऽत्यवित्ताश्च अत्यसत्त्वाश्च शंकर ॥ ६ ॥

तदर्थं संग्रहं तस्य स्वल्पशास्त्रार्थविस्तरम् ।

भुक्तिमुक्तिप्रदातारं कथयस्व प्रसादतः ॥ ७ ॥

हे शंकर अनुग्रहपरतया श्रेयस्कर आत्मरूपपरमेश्वर यत्नया मह्यं स्व एव छंद इच्छा यस्य तादृगनर्गलभैरवरूपाभिधायित्वात्स्वच्छंदं ० ॥

कीदृशं च गुरुं विद्यात्साधकं च महेश्वर ।

भयाभयप्रदातारं शिष्यं भूमिं (!) च कीदृशम् ॥ ८ ॥

सत्तांश्चैव समासेन कालं चैव समासतः ।

यजनं हवनं चैव सधियासं रज्जसि च ॥ ९ ॥

पंचगव्यं च दं (?) चैव दत्तकाष्ठं च नंडलम् ।

दीक्षां चाध्याभिषेकी च समयो मां धनानि च ॥ १० ॥

कलिमासाद्य सिध्यति तथा ब्रूहि महेश्वर ।

गुवादिभूम्यंतं कीदृशं विद्यात् ०

I. (sl. 86) इति श्रीमहामाहेश्वरस्य मराजविरचिते स्वच्छंदोद्योते mantroddhārah प्रथमः पटलः ॥ fol. 18a; II. arcanādhikāra, fol. 46b; III. adhivāsapaṭala, fol. 65a; IV. dikshābhishekaprakāśanam, fol. 125b; V. tattvādikshāprakāśanam, fol. 147a; VI. prañavādhikāra, fol. 160a; VII. Kālādhikāra, fol. 197a; VIII. fol. 202b; IX. fol. 213b; X. bhuvanādhvādikshāvidhi, fol. 306b; XI. fol. 329b; XII. fol. 355a; XIII. fol. 357a; XIV. fol. 362b.

XV. The text ends :

एवं संक्षेपतः प्रोक्तं सकलं तु वरानने ।

यस्य संप्राप्तनादेवि वीरेशसदृशो भवेत् ॥

तस्माज्ज्ञानार्चनो (? ० ने) होमं जपं च वरवर्णिनि ।

कुर्वन्ति भावितात्मानस्तत्सिद्ध्यति समन्त्रिणः ॥

संपूर्णसिद्धीर्विदधत्स्वच्छंदो जयति प्रभुः ॥

सर्वत्रैव स्फुरति सततं सर्वसर्वात्ममूर्तिर

योऽसौ स्वच्छलितचलितोर्ध्वधिसिद्धः समंतात् ।

स्वच्छंदोऽयं जयति भगवान्सर्वसंपन्नधानः (?)

स्फीतस्फुर्जन्निहसंवंधास्फारसारस्वशक्ति (?) ॥

इति श्रीस्वच्छंदोद्योते (!) पंचदशः पटलः ॥ १५ ॥

Then follow some more explanatory remarks, after which the commentary ends :

श्रीमतेति (? r. श्रीमतो ऽभि) नवाच्छास्त्रमागमस्य गुरोरि-
[दम् ।

प्यावृणोन्नेत्रराजस्तत्पादधूलिपवित्रितं (? ० पु वर्तितः) ॥

यस्तो [३] यं सकलो भवो हि गलितः कर्मसडमायामलः

प्राप्तानन्दधना स्थितिः किमपरं लभ्यः प्रकाशः परः ।

श्रीमत्चेतनभैरवस्तुतिरसावादेन लभ्योदयैर (?)

सस्माभिर्विमलो हृदस्वरतले (!) निर्यवर्णं स्पीयते ॥

स्वतंत्रस्वच्छात्मा स्फुरति सततं चेतनशिवः

परा शक्तिश्चैव करणसरणिप्रतिमुदिता ।

तदाभोगैकात्मप्रमर . . . पद्मोपजीवि . . . पद्मोपजी-

विकृतः स्तेमराजकृतः श्रीमत्स्वच्छंदोद्योतः संपूर्णः । ० संवत् २१

फाल्गुनितृतीयस्यां बुधवासरायां संपूर्णं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

VIII. Mysticism (Tantra).

2530.

147. Foll. 741 (numbered 753; nos. 389-398, 439, 534 and 733 having been passed over, and 731 being double); size 13½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1740 A.D.; seven lines in a page.

Paramāgamacūdāmaṇi, of the *Nārada-pañca-rātra*; in 95 *paṭalas*.

It begins: ओं नमो महनीयगुणाभोधये विप्रवज्जीवि-
ध्वंसनकुपराय गणानां पतये श्रीवरदाय ॥

चातुर्विध्यहिरण्यगर्भरसनासिंहासनाध्यासिनी
सेयं वागधिदेवता वितरतु श्रेयांसि भूयांसि नः ।
यत्पादामलकोमलांगुलिनखज्योत्स्नाभिरुद्धेक्षितः
शब्दब्रह्मसुधांशुधिवैधमनस्युच्छृंखलं खेति ॥ १ ॥

श्रीप्रह्लादपुरातनादिगणनापुण्यप्रभावोद्भव-
स्पृष्टेनाद्भुतहेतुना समजनि स्वर्णाद्रिवत्तर्कितः ।
दाधोत्तीर्णमुवर्णवर्णेतनुवान् संपूर्णसौभाग्यवान्
विस्तीर्णो श्रियमाददातु स विभुर्लक्ष्मीनृत्तिहो मम ॥ २ ॥

ब्रह्माद्वैतरसाश्रयस्य जगतो बीजस्य संसाधने
सर्वोपगत(?) स्वविधिर्विशिष्टवदनात् सुस्पष्टवेदाक्षरः ।
क्षीरोदाद्भुतसुप्रसंगसरणिश्रामत्तरंगावली-
विस्फूर्ताकृतसत्प्रबोधमुदिरः श्रीविट्टलः पातु नः ॥ ३ ॥

सद्वैतामृत[वा]हिनीपरिलसत्कलोलपूरोर्निधु
स्फारं स्फारविलासवर्त्मकुशलः श्रीराजहंसोपमः ।
यो ऽसौ विट्टलभक्तिरस्य कमला विष्वक्प्रवृत्तौ मुदा
खादं खादमनंतयुक्तिगुणवद् भुंक्ते रसं नारदः ॥ ४ ॥

वेदाद्यस्य विधेर्विधेयविधिमानंगोद्भवः केवलं
विष्णोर्भक्तिरतः प्रशस्तपुरुषः प्रेम्णः प्रसंगोत्सवे ।
पृष्टो वेदतरुर्विभागरचनाकर्त्रेयतास्तेन स
श्रीमत्कृष्णरतिप्रसंगजननं प्रोवाच शास्त्रं मुनिः ॥ ५ ॥

पंचानां प्रचुरप्रमेयगुणिनां गौणप्रसंगेन वा
ब्रह्मैकध्यतया निवृत्तिवचने रात्रिर्निरुक्ता यतः ।
सानंदानुभवेन वास्तवविधौ विध्यानिकान्वेषणात्
ज्ञानानंदशशांकराजसदनात् श्रीपांचरात्रं ततः ॥ ६ ॥

नारं जीवसमूह एव विविधो नारं च तत्त्वग्रहो
नारं नित्यसनातनानुभविनां स्थैर्यादिवुद्धिक्रमः ।
त्रीनेतान् प्रददाति सत्यकरुणापूरेण शिष्याय यः
सो ऽप्यात् श्रीगुरुमूर्तिरात्मयशसा श्रीनारदो नारदः
[॥ ७ ॥

ह्रस्वाद् ह्रस्वतरं महच्च महतस्तिग्मं च स्निग्धं च यत्
सर्वैत्रास्ति समं गजे च मशके रंकेषु भूपेध्वपि ।
तादात्म्येन तदेतदेव तदिदं तेजोमयं तन्मयं
सर्वैत्रापि हृदंतरंगनिलयं नित्यं वयं धीमहि ॥ ८ ॥

सारात्सारतरं विचार्य विशदं कर्तव्यमालोक्य च
कृत्वा भारतभावनाभिरभितः सिद्धांतसारावलीः ।
मृष्टा वैदिकवृत्तिभागभजनाविश्वाधिकारान् क्रमान्
व्यासे ऽनुष्ठमना मनागनुदिनं दध्मौ विधातुं सुखं ॥ ९ ॥

प्राचीनप्रचुरप्रवाहविशदामानंदकंदोज्ज्वलां
संप्राप्याथ सरस्वतीं सुसरितं तत्रावगाह्यापि च ।
तीरे संतमनेकसन्नुनियुतं श्रीनारदं नारदं
नारानंदमये परोपकृतये संपृष्टवान् वस्तुतः ॥ १० ॥

स्वामिन् विश्वविदां वरेण्यगुरवे तुभ्यं नमः सांप्रतं
संतुष्टिर्मेनसो ममास्ति न किल प्रोहामनृषिं विना ।
तत्त्वं विष्णुगुणानुवादनिवहादुत्साहसंपर्किणां
संपर्कविधुरस्य तद्भद विभो विश्वैकनाथ प्रिय ॥ ११ ॥

श्रुत्वा मुद्विरक्तिभक्तिरुचिमत्प्रेमप्रभाभासुरं
वाक्यं व्यासनिवेदितं मुनिवरः श्रीनारदो ऽर्चितयत् ।
स्नेहाद्रीकृतचेतनो निरवधिप्रेमानुसंगेन तं
प्रोवाचानुजगर्जनश्रयणतो मेधातिगंभीरवाक् ॥ १२ ॥

पाराशर्ये तवाभिमानरहितं श्रुत्वा वचः संप्रति
प्रेमक्षीरपयः पयोदनिवहैः सिक्तं ममांगं मुहुः ।
संतुष्टिर्मेनसो ममापि समभूद् वाक्सौधमाखाद्य मे
चक्षुर्वाक्पुलका भवंति भगवन् वीक्षा क्षमी साक्षिणः
[॥ १३ ॥

नैसर्ग्यं भवतो भवत्यभिनवां सेवां मुहुः कुर्वतः
कृष्णो कृष्णकथानुवादरसिकतृप्तिं विनानुष्टयं ।
लक्ष्मीकांतगुणामृतं प्रपिबतो ऽप्यानंदकंदादिव
तृष्णावान् परिवर्तसे विमलधीवेश्यानुवादान् विटः ॥
[१४ ॥

एवं रत्यभिमानवर्जिततनुर्विश्वोपकारक्षमः
पुंसामुद्धरणाय नौरिव भवान् संसारसिंधोर्मुहुः ।
भूभारं क्षपयिष्युविष्युयशसासुहृदोः सत्वर
साधो साधु जनातु वर्तिरतये (!) मामेव संपृच्छसि ॥ १५ ॥

विद्वान् विश्वविदः पुराणपुरुषस्यानन्दसंदर्भिनः

श्रीकांतस्य कलावतारतनुवान् संग्रामजन्मा यथा ।

आज्ञायुद्धरणाय [आत्मा ३०] पापहतये नारायणैकीतिनः

श्रीमान् यत्सममूर्तिरस्ति नितरां जानन्ति सभ्या समी ॥१६॥

उद्यद्दिनकरुचिमान् श्रीमान् विश्वाभिरामतां धत्ते ।

हरिपदतिगमभस्तिश्रुतशब्दगुणांगणे विश्वरेः ॥ १७ ॥ ०

[from v. 37 in *anushtubh śloka*.

Some idea of the contents of the work will be obtained from the following list of chapters:

1-10. Philosophical. — 1. (śl. 126) *parama-brahmaprasaṅgavarṇanam*; 2. (125 *śārdūlav*.) *spṛiṣṭyādivicitravarṇanam*; 3. (133 ditto) *spṛiṣṭi-nīropane 'nantahkaraṇacatusṭayayantranirūpane svātmāvabodha*; 4. (119 *anushṭ*. śl.) *yantranirūpane vyaktivarṇane subuddhivarṇanam*; 5. (śl. 127) *advaitaprasaṅge gatimahimāvarṇanam*; 6. (śl. 125) *buddhivibhavavarṇane śrutyarthasāra-nirṇaya*; 7. (śl. 147) *rasavarṇanam*; 8. (śl. 147) *buddhivibhavavivekavarṇane pravṛttinivṛttinirūpanam*; 9. (śl. 125) *sevyasevakabhedaprasaṁsā-yām bhaktyudbhāsa*; 10. (śl. 140) *sevyasevaka-bhāvavarṇane bhagavadbhaktivarṇanam*; —

11. (śl. 126) *nijāyuhṣārthakākarāṇe brāhma-mukhūrtapratāḥsamayāvadhiṣaishṇavapravṛtti - nirṇaya*; 12. (śl. 125) *bhaktivarṇane ṛinatrayā-pākarāṇaprasaṅge pañcāyājūnirūpanādivicitra-varṇane bhaktiyuktitādātmyanirūpanam*; 13. (śl. 192) *pañcāyatananirūpane brahmajñānāvāptinir-ṇaya*; 14. (śl. 131) *o mahālayasṛiṣṭīkarṭṭritvapra-saṅga-*; 15. (śl. 158) *karmākarmavikarmapraṣṭāve o nijādhikārasthīvarṇanam*; 16. (śl. 125) *yogān-tarāyanirūkarāṇanirūpane karaṇapurushavarṇa-ne nāmamahimā*; 17. (śl. 125) *pañcāyatana-pra-karaṇe hetupurushasahajapurushasvarūpavarṇa-nam*; 18. (śl. 115) *svādhikāramayabhaktivaicitrī-bhedābheda vibhavasādāśīvarūpasamgīta*; 19. (śl. 136) *o brahmarudrādīnā bhagavadamśasāmyavar-ṇanam*; 20. (śl. 131) *gotradevatūpūjanādhikāra-*; 21. (śl. 138) *dvādaśaparvanirūpanam*; 22. (śl. 137) *pūrvacitiprasaṁsā*; 23. (śl. 124); 24. (śl. 135)

tulanāprasāṁsā; 25. (śl. 152) *grihasthaprasaṁ-sāyām anuvahavratābrahmacaryanirūpanam*; 26. (śl. 135) *grihasthāśramavarṇane mantradīkshā-prasaṁsā*; 27. (śl. 142); 28. (śl. 136) *dīkshā-mantragrahaṇamahotsava*; 29. (śl. 120) *dīkshā-grahaṇam*; 30. (śl. 153) *puraścaraṇavidhīśūdra-varṇādhikāravarṇanam*; 31. (śl. 141) *bhagavad-bhaktivilāsamahotsava*; 32. (śl. 127) *damana-kamahotsava-kelimahotsavanirūpanam*; 33. (śl. 189) *śayanyutsava*; 34. (śl. 131) *pavitrārōpa-ṇamahotsava*; 35. (śl. 146) *kaṭidānamahotsava-vijayotsava*; 36. (śl. 202) *rathamahotsava-dhva-jāropanamahotsava*; 37. (śl. 167) *dīpālikāma-hotsava - kārṭtikīmahotsava - tripurotsava*; 38. (śl. 133) *vibhūtipradamahotsava*; 39. (śl. 158) *dadhyodanādīsītāśanamahotsava*; 40. (śl. 147) *hutālikamahotsava*; 41. (śl. 239) *purushottama-mahotsava*; 42. (śl. 127) *ekādaśīvidhi*; 43. (śl. 135); 44. (śl. 125); 45. (śl. 147); 46. (śl. 126); 47. (śl. 133); 48. (śl. 125) *mahāvāsavarṇanam*; 49. (śl. 143) *rāmanavamīmahotsavavratavidhi*; 50 and 51 (some omission, śl. 1-119, then 99-131) *kṛiṣṇajanmāśṭamīvrātamahotsavavidhi*; 52. (śl. 106) *śivarātrivratānirṇaya*; 53. (śl. 111) *śivaliṅgaśuddhāśuddhapūjananirṇaya*; 54. (śl. 153) *śāligrāmagallakīmaṇicakravarṇanam*; —

55-95. Astrological observations, and mystic prayers and performances. 55. śl. 159; 56. śl. 152; 57. śl. 147; 58. śl. 163; 59. śl. 121; 60. śl. 123; 61. śl. 132; 62. śl. 145; 63. śl. 214; 64. śl. 99; 65. śl. 105; 66. śl. 101; 67. śl. 103; 68. śl. 102; 69. śl. 65; 70. śl. 62; 71. śl. 62; 72. śl. 51; 73. śl. 39; 74. śl. 65; 75. śl. 50; 76. śl. 46; 77. śl. 36; 78. śl. 62; 79. śl. 60; 80. śl. 48; 81. śl. 54; 82. śl. 67; 83. śl. 83; 84. śl. 63; 85. śl. 63; 86. śl. 55; 87. śl. 54; 88. śl. 66; 89. śl. 55; 90. śl. 72; 91. śl. 63; 92. śl. 62; 93. śl. 72; 94. śl. 102; 95. śl. 52.

Foll. 693-703 have been inserted in inverse order between foll. 704 and 705.

It ends :

अविद्यापरिहारेण विद्यया अनुरोपणात् (!) ।

अज्ञानतमसां नाशो ब्रह्मविज्ञानभानुना ॥ ५१ ॥

प्रतीतसर्वशब्दार्थतत्त्वसत्त्वविवेचनात् ।

आत्मैव परमं ब्रह्म व्यासविश्वोपकारकृत् ॥ ५२ ॥

इति श्रीपरमागमचूडामणौ श्रीनारदपंचरात्रे सर्वशास्त्रैक-
वाक्यनिरूपणं नाम पंचनवतितमः पटलः समाप्तः ॥ नारदपंच-
रात्रग्रंथं समाप्तं ॥ ० संवत् १७९७ शके १६६२ प्रमोदनामसंवत्सरे
फाल्गुनवद्यपंचमी रविवासरे हस्तनक्षत्रे अमृतसिद्धियोगवेलायां ॥ ०
ग्रंथं १३९२५ ॥

According to Prof. Bhandarkar, Rep. 1883-84, p. 8, the *Nāradapañcarātra* includes the following six works : 1. *Lakṣmīsāṃhitā* ; 2. *Jñānāmṛitasārasāṃhitā* (ed. by K. M. Banerjea, in Bibl. Ind.) ; 3. *Paramāgamacūḍāmaṇisāṃhitā* ; 4. *Paushkarasāṃhitā* ; 5. *Pādmāsāṃhitā* ; 6. *Vṛiddha-Brahmasāṃhitā* ; whilst quotations are also met with (ib. p. 72) from 7. *Sātvatasāṃhitā*, and 8. *Paramasāṃhitā* (perhaps identical with 3). [H. T. COLEBROOKE.]

2531.

1193a. Foll. 200 ; size 12½ in. by 6 in. ; careless, modern Devanāgarī writing ; thirteen lines in a page.

Paushkarasāṃhitā, of the *Nāradapañcarātra*, consisting of 43 *adhyāyas* in which *Paushkara* is instructed by *Bhagavat* in matters chiefly connected with sacrificial rites.

Rather incorrect ; with lacunæ in places.

It begins :

शुक्लावरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजं ।

प्रसन्नवदनं ध्याये सर्वविमोषशान्तये ॥ १ ॥

अथ पौष्करसंहिताप्रारंभः ॥

यदा तीर्णवृत्तस्तिष्ठेद् गुरोरग्रे हितैषिणः ।

कदा चाज्ञापयेज्जिष्णं संप्राप्तं कमलोद्भवः ॥ १ ॥

तनु(?) ननु) प्रदापयेत् काले पात्रे गुणगणान्विते ।

यस्तदाज्ञापयेत्तं वै गच्छ पुत्र धनं यतः ॥ २ ॥

यागोपकरणार्थं तु येन शान्तिमवाप्स्यति ।

यथालभ्यं तु तत्पश्चाद् गुरवे विनिवेद्य च ॥ ३ ॥

त्वत्प्रसादेन भगवन्निदं प्राप्तं गृहाण मे ।

दयां कुरु त्वनाथस्य निमग्नस्य भवार्णवे ॥ ४ ॥

एवमादितया (!) ब्रूयात् करुणं वाक्यसंचयं ।

प्रवर्तेत तदर्थं तु गुरुमंडलपूजने ॥ ५ ॥

सूत्रयित्वा विधानेन पूरयित्वा जनैः शुभैः ।

लिखित्वा च क्रमाद्यैवा त्वालिख्य घटिकादिकैः ॥ ६ ॥

भूमौ हैमशलाकाद्यैर्विनाभावात् प्रयत्नतः । ६ (!) ।

पूजयेत्फलपुष्पाद्यैरारख्यैर्नित्यसंभवेः ।

पूजितं दर्शयेत्तस्य तं तु विद्धि चतुर्विधं ॥ ७ ॥

आद्यं पद्मोदराख्यं तु तत्त्वसंख्योपलक्षितं ।

अग्नेः ककजगर्भं (!) तु द्वितीयं परिकीर्तितं ॥ ८ ॥

तदनेकप्रकारं च चक्राजं स्यात्तृतीयकं ।

यस्य भेदो ऽप्येकश्च स स्वत्याद्याजसंभवः ॥ ९ ॥

मिश्रं चक्राभिधानं तु मंडलं बहुभेदयुक्तं ।

तच्चतुर्थं समाख्यातं यत्र रुद्धो विमुच्यते ॥ १० ॥

महाख्यं नवनाभं तु विंबभेदेन यत्स्थितं ।

दृष्टेन पूजितेनाथ तथाग्नौ कल्पितेन च ॥ ११ ॥

मोक्षो येन भवत्याशु भक्तानां केवलेन च ।

भेदयुक्तेन कालेन दृष्टेनेष्टेन वै क्रमात् ॥ १२ ॥

द्वादश्यां प्रतिपद्यं तु वत्सरांते ततो द्विज ।

समर्थात्संभवेद्भक्तं पुत्रकं चापरेण तु ॥ १३ ॥

दृष्टेन पूजितेनापि ह्यनुष्ठानेन वै हृदि ।

तथाविधेन कालेन योग्यता तस्य जायते ॥ १४ ॥ ०

1. (śl. 53) इति श्रीनारदपंचरात्रसारे पौष्करसंहितायां śishyaparīkṣhālakṣhaṇam ; 2. (śl. 44) इति श्रीनारदपंचरात्रे (thus always subsequently) पौष्करसंहितायां bhūmiparīkṣhā ; 3. (śl. 117) dīksiddhīlakṣhaṇam ; 4. (śl. 206) maṇḍapalakṣhaṇam ; 5. (?) 6. (śl. 404) padmalakṣhaṇam ; 7. (śl. 171) vyūhalakṣhaṇam ; 8. (śl. 224, ? wanting 183-200) cakralakṣhaṇam ; 9. (śl. 164) miśralakṣhaṇam ; 10. (?) wanting ; 11. (śl. 104) vṛttabimbalakṣhaṇam ; 12. (śl. 28) pañcapadmacakrabimbalakṣhaṇam ; 13. (śl. 13) sūryabimbalakṣhaṇam ; 14. (śl. 15) candrabimbalakṣhaṇam ; 15. (śl. 33) trikoṇabimbalakṣhaṇam ; 16. (śl. 48) kūrṃabimbalakṣhaṇam ; 17. (śl. 47)

śaṅkhabimbalakṣaṇam; 18. (śl. 58) navanābha-
lakṣaṇam; 19. (śl. 140) natābhyarcanam; 20.
(śl. 123) viśhvaksenārcanam; 21. (śl. 22) pari-
vāralakṣaṇam; 22. (śl. 77) ādhārāsanalakṣa-
ṇam; 23. (śl. 69) āsanadevatānyāsa; 24. (śl. 58)
ādhārāsanadevatālakṣaṇam; 25. (śl. 40) vṛti-
vicāra; 26. (śl. 59); 27. (śl. 728) śrāddhākhyā-
nam; 28. (śl. 51) hutāśanayonivibhāga; 29. (śl.
161); 30. (śl. 224) pavitrārohanam; 31. (śl. 307)
lokadharma; 32. (śl. 158) ārādhanaopavicāra;
33. (śl. 175) tattvasamādhī; 34. (śl. 89.) dhū-
paghaṇṭālakṣaṇam; 35. (śl. 67) dhūpādhāra-
lakṣaṇam; 36. (śl. 455) āntaravicāra(!); 37.
(śl. 66) atānuvicāra; 38. (śl. 318) adhikāranirū-
paṇam; 39. (śl. 38) āgamanirṇaya; 40. (śl. 108)
bhādrapīṭhalakṣaṇam; 41. (śl. 224) nānādhār-
mapratishṭhāpanam; 42. (śl. 187) pādapratish-
ṭhā; 43. (śl. 194) ends:

पित्रासूनां(!) गतासूनामन्येषां वा करोति यः ।

वैष्णवं च प्रतिष्ठानं स्वशक्त्या विभवेन वा ॥ १९१ ॥

सचिरादेव ते याति शश्वदेवातकास्पदं ।

वैष्णवं च परं स्थानं ततः कालान्तरेण तु ॥ १९२ ॥

क्षित्यंशं शुभमासाद्य कुलशैलादिकैः सह ।

आचरन्ति शुभं येन प्राप्तुर्वन्ति पुनर्भुवं ॥ १९३ ॥

कृपयानुभवे तावत् प्रतिष्ठां यः समाचरेत् ॥ १९४ ॥

इति श्रीनारदपंचरात्रे पौष्करसंहितायां विचित्रारिंशो
ऽध्यायः ॥ ४३ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2532.

736. Foll. 327; size 12½ in. by 6½ in.;
fair, modern Devanāgarī writing; thirteen
lines in a page.

Pādmatantra, or Pādmasaṃhitā, of the Nā-
radapañcarātra, in four sections. Fairly
correct.

I. Jñānapāda, in 11 adhyāyas, begins:

आसीनमाश्रमे कण्ठं तदाश्रमनिवासिनः ।

निःश्रेयसकरं कर्म प्रष्टुमारेभिरे मुनिं ॥ १ ॥

श्रुपय कचुः ॥

आधीताः कण्ठं भगवन् सांगोपांगाः सविस्तराः ।

वेदास्त्वत्तः सदर्शानि शास्त्राणि च यथातथं ॥ २ ॥

एतेषु यदधीतेषु कैवल्याय न कल्पते ।

कारणं तदपि त्वत्तः श्रोतव्यं नान्यथा गतिः ॥ ३ ॥

कण्ठ उवाच ॥

श्रूयतां मुनयः सर्वे यथा पूर्वं मया श्रुतं ।

उपसंगम्य संवर्तमृषिमग्निमिवापरं ॥ ४ ॥

प्रदीप्तमेतमेवार्थं पृष्ठवानभिवाद्य तं ।

शृण्वतां स महर्षीणां संवर्तः सर्ववित्स्वयं ॥ ५ ॥

मत्तं श्रुश्रूपमाणां प्रत्युवाच यथातथं ।

संवर्तक उवाच ॥

आधीताः सकला वेदाः सांगोपांगाः सविस्तराः ॥ ६ ॥

इतिहासपुराणानि वाकोवाक्ययुतानि च ।

श्रुतानि तेषु सर्वेषु दृश्यन्ते सर्वदेवताः ॥ ७ ॥

स्वतंत्राः फलमप्येषु स्वर्गादन्यश्च दृश्यते ।

विविधानि च शास्त्राणि न तर्काय प्रतिष्ठिताः ॥ ८ ॥

सप्तवर्गफलोपायं न च पश्यामि कुत्रचित् ।

श्रुतिरेव च तस्यापि प्रमाणमिति श्रुश्रुम ॥ ९ ॥

निश्चयं नाधिगच्छामि मनसा विमृशन्नपि ।

ततो ऽहं भृशनिर्विण्णः संतप्तहृदयस्तदा ॥ १० ॥

सिद्धाश्रमं समासाद्य दुहिणं समपूजयं ।

अत्युग्रं तप आतिष्ठं ततः प्रीतः प्रजापतिः ॥ ११ ॥

श्रुपिभिर्देवतैः सार्धं स्वयमागमदंतिकं ।

ब्रह्मोवाच ॥

वरं वृणीष्व भद्रं ते यन्ने मनसि वर्तते ॥ १२ ॥

वरार्थिनं द्विजं श्रेष्ठदर्शनं वरदं मम ।

संवर्तक उवाच ॥

इत्युक्तो ऽहं भगवता प्रत्यवोचं कृतानलिः ॥ १३ ॥

ज्ञानं भवतु मे शुद्धं निःसंशयमनाकुलं ।

येन सांसारिकं दुःखं तरामि ज्ञानयत्नेना ॥ १४ ॥

इत्युक्तो देवदेवस्तु प्रहसन्निदमब्रवीत् ।

शृणु विप्र प्रवक्ष्यामि सिद्धुपायमनामयं ॥ १५ ॥

श्रुतिरेव द्विजादीनां निःश्रेयसकरी पता ।

यतो वै श्रुतिमंत्रेण नियमाराधयं हरिं ॥ १६ ॥

कैवल्यं परमं प्राप्नो न भूयः संसरेदिह ।

संवर्तक उवाच ॥

भगवन्केन शास्त्रेण देव आराध्यते परः ॥ १७ ॥

कीदृशस्तु परो देवो विधिः को वा तदर्चये ।
ब्रह्मोवाच ॥

वैष्णवं शासनं शुभ्रमच्छिद्रं पापनाशनं ॥ १८ ॥

हिताय सर्वभूतानामादिदेवेन चोदितं ।

चतुष्पादसमायुक्तं चतुर्वर्गफलप्रदं ॥ १९ ॥

तेन शास्त्रविधानेन समाराध्य केशवं ।

तच्छास्त्रं श्रुतवान्मत्तः कपिलो मुनिपुंगवः ॥ २० ॥ ०

In this way this 'mahat śāstram' is represented as being successively communicated by *Keśava* to *Brahmā*, by *Brahmā* to *Kapila*, by *Kapila* to *Padmanāga* (or *Padma*, whence its name), and by *Padma* to *Samvartaka*, who finally transmitted it to *Kaṇva*.

संवर्तक उवाच ॥

इत्युक्तो ब्रह्मणा देवः शंसचक्रगदाधरः ।

पार्श्वस्थं रुद्रमालोक्य व्याजहार स्वयं हरिः ॥ ४७ ॥

श्रीभगवानुवाच ॥

मत्प्रकाराणि तंत्राणि त्वहैवत्वानि शंकर ।

परम्परविरुद्धानि कुरुष्व त्वं यथातथं ॥ ४८ ॥

अवतारैश्च बहुभिर्भक्त्यादिभिरहं मुने ।

त्वत्प्रणीतानि शास्त्राणि स्थापयानि महोत्तले ॥ ४९ ॥

अस्यायासेन मुलभं भूयिष्ठं फलमद्भुतं ।

मत्प्रकारे च शास्त्रे स्मिन् दृश्यं स्येमकारणं ॥ ५० ॥

योगशास्त्रस्य कर्तृत्वे विरिंचो ऽपि करिष्यते ।

सांख्यस्य चापि निर्माणे कपिलो ऽधिकरिष्यति ॥ ५१ ॥

बुद्धमूर्तिं समास्थाय बुद्धशास्त्रं सृजाम्यहं ।

ज्ञानापहवनिष्णातं ज्ञातृज्ञेयफलानि च ॥ ५२ ॥

आर्हतं मूर्तिमास्थाय शास्त्रं शास्मि तथार्हतं ।

शास्त्राणि मत्प्रणीतानि भवद्विधाकृतानि च ॥ ५३ ॥

आभूतः संज्ञवालोके स्थास्यंति मम शासनात् ।

वाढमित्येव ते सर्वे प्रणिपत्याब्रुवन् हरिं ॥ ५४ ॥

कृतकृत्यस्तदा ब्रह्मा सार्धं देवैः स्वमालयं ।

जगाम सिद्धगंधर्वचारणादिभिरर्चितः ॥ ५५ ॥

संवर्तक उवाच ॥

पंचरात्रेण तुल्यानि तदाप्रभृति वै मुने ।

शैवादीन्यपि शास्त्राणि प्रथते शासनादरेः ॥ ५६ ॥

वैष्णव्या मायया लोके प्रचरन्ति निरंकुशाः ।

शैवादयो ऽपि समयास्तत्र तत्र प्रतिष्ठिताः ॥ ५७ ॥

पंचतरे पंचरात्रमदूषितमपि स्वयं ।

दूषयत्येव सृष्टत्वात्तदूषयितुमीश्वरैः ॥ ५८ ॥ ०

पंचरात्रसमाख्यासौ कथं कृत्वा प्रवर्तते ।

संवर्तक उवाच ।

पंचतराणि शास्त्राणि रात्रीयंते महत्यपि ॥ ७१ ॥

यत्संविधौ समाख्यासौ तेन लोके प्रवर्तते ।

चंद्रतारागणं यद्वच्छोभते नैव वासरे ॥ ७२ ॥

तथेतराणि शोभन्ते पंचरात्रस्य संनिधौ ।

पंचत्वमथवा यद्वद्दीप्यमाने दिवाकरे ॥ ७३ ॥ ०

तंत्राणां चैव सर्वेषां वक्ता नारायणः स्वयं ।

अनुग्रहार्थं भक्तानां श्रावयामास च स्वयं ॥ ८४ ॥ ०

कण्व उवाच ॥

कति भेदास्तु तंत्राणां नामधेयानि कानिचित् ।

श्रोतुमिच्छामि विप्रदं परं कौतूहलं हि मे ॥ ९२ ॥

संवर्तक उवाच ।

शतमेकमपाष्टौ च पुरा हे कण्व शुश्रुम ।

नामधेयानि चैतेषां श्रूयतां कथ्यते मया ॥ ९३ ॥

पादं पद्मोद्भवं मायावैभवं नलकूवरं ।

त्रैलोक्यमोहनं विष्णुं तिलकं परमाह्वयं ॥ ९४ ॥

नारदीयं धनदीयं वासिष्ठं पौष्कराह्वयं ।

सनत्कुमारं सनकं सत्याख्यं कण्वसंहिता ।

सनताख्यं महोप्रभः श्रीप्रभः पुरुषोत्तमं (!) ॥ ९५ ॥

माहेन्द्रसंहिता पंचप्रश्नाख्यं तत्त्वसागरं ।

वागीशं सात्वतं तेजो द्रविणं श्रीकराह्वयं ॥ ९६ ॥

सावर्तं विष्णुसद्भावं सिद्धांतं विष्णुपूर्वकं ।

विष्णुवैभक्तिकं सौरं सौम्यमीश्वरसंहिता ॥ ९७ ॥

पुष्टितंत्रं शौनकीयं मारीचं दक्षसंहिता ।

सौपेन्द्रं योगहृदयं हारीतं पारमेश्वरं ॥ ९८ ॥

सात्रेयं मंदरं विष्वक्सेनमौशनसाह्वयं ।

वैहायसं विहंगेन्द्रं भार्गवं परपूरुषं ॥ ९९ ॥

याज्ञवल्क्यं गीतमीयं पौलस्त्यं शाकटाह्वयं ।

ज्ञानार्णवं जामदग्न्यं याम्यं नारायणात्मकं ॥ १०० ॥

पाराशर्यं च जावालं कापिलं वामनाह्वयं ।

जयोत्तरं वाह्स्पत्यं जैमिनं सात्वताह्वयं ॥ १०१ ॥

कात्यायनकं वाल्मीकमौपगयनसंहिता ।

हैरख्यगर्भमागस्यं काष्ण्यं बोधायनाह्वयं ॥ १०२ ॥

भारद्वाजं नारसिंहं भार्ग्यमुत्तरपूर्वकं ।

शातातपमागिरसं काश्यपं पैंगलाह्वयं ॥ १०३ ॥

चैलोत्पवित्रयं योगं विनास्यं चैव वारुणं ।
 कृष्णचामरमाण्यं मार्कण्डेयस्य संग्रहः ॥ १०३ ॥
 महासन्तुमारुण्यं व्यासाख्यं विष्णुसंहिता ।
 संहिता आहिर्बुध्नस्य ब्रह्मन् राघवसंहिता ॥ १०४ ॥
 संवादं शुक्ररुद्राभ्यामुमामाहेश्वराह्वयं ।
 दत्तात्रेयं शार्वाख्यं च वाराहमिहाराह्वयं (!) ॥ १०६ ॥
 संकर्षणाख्यं प्रद्युम्नसंहिता कल्किसंहिता ।
 प्राचेतसाख्यमित्येते शतमष्टोत्तरं स्मृतं ॥ १०७ ॥
 एतानि तन्त्रनामानि मयोक्तानि महामते ।
 तन्त्रास्वनेके बोध्यन्ते मुक्त्युपायाः पृथक् पृथक् ॥ १०८ ॥
 इति तन्त्रं समाख्यातं शास्त्रमेव मनीषिभिः ।
 तन्त्राणां नामधेयानि यो नित्यं पश्यते (!) नरः ॥ १०९ ॥
 सर्वपापविनिर्मुक्तो याति ब्रह्म सनातनं ॥

1. (śl. 110) इति श्रीनारदपंचरात्रे महोपनिषदि पात्रे
 तन्त्रे (thus generally) ज्ञानपादे *sūstrāvatārah*; 2.
 (śl. 49) °पात्रतन्त्रे ° *mūrtiyutpattikathanam*; 3. (śl.
 27) *brahmādisṛiṣṭikathanam*; 4. (śl. 44) *puru-
 shavivekah*; 5. (śl. 40) *brahmalakṣhaṇapṛāptyu-
 pāyākathanam*; 6. (śl. 52) *brahmaṇaḥ sarvataḥ-
 pāṇipādavavarṇanam*; 7. (śl. 69) *jñānotpatti-
 kāraṇakathanam*; 8. (śl. 47) *muktilbhedatattva-
 nirṇayaḥ*; 9. (śl. 65) *bhūgolavarṇanam*; 10.
 (śl. 25) *bhūlokalakṣhaṇam*; 11. (called 12; śl.
 92) *bhuvarlokādivistārah*.

II. *Yogapāda* (concentration of mind) of 5
adhyāyas: 1. (śl. 22) *āsanabhedavidhiḥ*; 2. (śl.
 40) *nāḍisvarūpakathanam*; 3. (śl. 36) *prāṇayā-
 malakṣhaṇam*; 4. (śl. 23) *pañcabhūtasthānabheda-
 nirṇayaḥ*; 5. (śl. 31) *yogalakṣhaṇam*.

III. *Kriyāpāda* (on the ceremonies connected
 with the construction of houses, villages,
 temples, idols, altars, etc.), in 32 *adhyāyas*:
 1. (śl. 55) *bhūparīkṣhāpraveśabali*; 2. (śl. 66)
grāmādivinyāsa; 3. (śl. 48) *karṣhaṇādividhi*;
 4. (śl. 43) *bālālayakalpanam*; 5. (śl. 90) *pra-
 thamesṭakāvidhi*; 6. (śl. 51) *prāsādasya garbha-
 nyāsaavidhi*; 7. (śl. 72) *upapādādhishṭhānalak-
 ṣhaṇam*; 8. (śl. 93) *prāsādabhedalakṣhaṇam*;

9. (śl. 77) *mūrdhesṭakāvidhivimānadevatākāl-
 panam*; 10. (śl. 139) *parivāradevatākālpanam*;
 11. (śl. 105) *śilānusamgraha*; 12. (śl. 54) *dhru-
 vaverapramāṇāṅgulādīlakṣhaṇam*; 13. (śl. 116)
śūlasthāpanavidhi; 14. (śl. 108) *varṇavidhānam*;
 15. (śl. 99) *sthitīyāsanādibheda*; 16. (śl. 77)
caturviṃśaty-ashṭamūrtīlakṣhaṇam; 17. (śl. 111)
daśāvatāralakṣhaṇam; 18. (śl. 67) *mūrtibheda-
 kathanam*; 19. (śl. 64) *śaḍveranirṇaya*; 20.
 (śl. 129) *pratimāmāna-pratimālakṣhaṇa-bhūsha-
 ṇalakṣhaṇam*; 21. (śl. 82) *śrīyādīlakṣhaṇam*;
 22. (śl. 70) *parivāradevatākālpanam*; 23. (śl. 62)
pūjopakaraṇavidhi; 24. (śl. 94) ? *ācāryalakṣha-
 ṇam*; 25. (śl. 111) *pratishṭhopakaraṇam*; 26.
 (śl. 83) *jalādhipyāsanam*; 27. (śl. 210) *adhivā-
 sanādi*; 28. (śl. 124) *pratishṭhāvidhi*; 29. (śl.
 54) *mīnādipratishṭhāvidhānam*; 30. (śl. 190)
lakṣmyādigrāhaṇam; 31. (śl. 53) *akṣhamālā-
 pratishṭhāvidhi*; 32. (śl. 138) इति ° क्रियापादे संवर्त-
 क्रमोक्त्यापि संहितायां *grahārcāsthāpanavidhiḥ*.

IV. *Caryāpāda* (on practical worship, esp.
 at the celebration of the *Vaiṣṇava* festivals),
 33 *adhyāyas*: 1. (śl. 55) *jātinirṇaya*; 2. (śl. 92)
dīkṣhāvidhi; 3. (śl. 185) *nityayāgavidhi*; 4.
 (śl. 70) *agnikāryavidhi*; 5. (śl. 82) *nityotsava-
 samārādhana-kālavidhānam*; 6. (śl. 79) *nṛisūkto-
 pacāranīrājanavidhi*; 7. (śl. 120) *maṇḍalārā-
 dhanācāryābhishekaavidhi*; 8. (śl. 222) *snapana-
 bhedaavidhi*; 9. (śl. 137) *śahasrakalāsābhisheka-
 vidhi*; 10. (śl. 155) *dhvajārohaṇavidhānam*; 11.
 (śl. 290) *mahotsavaavidhi*; 12. (śl. 91) *pushpa-
 havirnidhānam*; 13. (śl. 80) *pañcakālavidhi*; 14.
 (śl. 195) *pavitṛādyutsavaavidhi*; 15. (śl. 135)
vratānushṭhānakathanam; 16. (śl. 91) *sammār-
 janādīphaladevadravyavyāpahāradoshakīrtanam*
 17. (śl. 59) *jīṛṇoddhārasamprokṣhaṇavidhi*; 18.
 (śl. 152) *prāyāścittavidhi*; 19. (śl. 166) *utsava-
 prāyāścitta-nārāyaṇabali*; 20. (śl. 104) *hiraṇya-
 garbhādividhi*; 21. (śl. 84) *adhikārvīyavasthā*;
 22. (śl. 71) *mudrāvidhi*; 23. (śl. 183) *mantra-*

kāḍyarthavarṇanam ; 24. (śl. 192) *dvādaśākṣha-*
rakalpa ; 25. (śl. 272) *śrīmadashṭākṣharaman-*
tram ; 26. (śl. 84) *vishṇugāyatrīādimantroddhāra* ; 27. (śl. 365) *matsyādimūrtimantroddhāra* ; 28. (śl. 254) *annādhipatimantroddhāra* ; 29. (śl. 190) *śrīyādiparivāramantrakalpanam* ; 30. (śl. 203) *manthroddhāra* ; 31. (śl. 436) *gaṇeśotpatti-*
kathanamantroddhāra ; 32. (śl. 299) *manthroddhāra* ; 33. (śl. 208) ends :

केन वा कथितं शास्त्रं क्षुपयः कल्मषापहाः ।

इमां महोपनिषदं श्रद्धानः शृणोति यः ॥ २०५ ॥

स याति शाश्वतं ब्रह्म दुष्प्रापमकृतात्मभिः ।

येन मां प्रपयामास यथा पद्मगुरोर्गुरुः ॥ २०६ ॥

तेनेदं धियते पुण्यमतनोत्पाससंहिता ।

क्षुपयस्तं भवंतो ऽपि भजंतु पुरुषोत्तमं ॥ २०७ ॥

प्रदास्यति स युष्मभ्यमपवर्गे तपोधनं ।

इत्यध्यायस्तयस्त्रिंशश्चर्यापादः प्रकीर्तितः ॥ २०८ ॥

इति श्रीनारदपंचरात्रे महोपनिषदि पास्ते तत्रै चर्यापादे
नमाराधनांगमंत्रोद्धारो नाम त्रयस्त्रिंशो अध्यायः ३३ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2533.

1193b. Foll. 120 ; size 12½ in. by 6 in. ;
fairly good, modern Devanāgarī writing ; 13
lines in a page.

Lakṣmītantra, or *Nāradapañcarātrasāra*, a
work in fifty *adhyāyas*, devoted to the praise
and worship of *Lakṣmī*, as the female *śakti*
of *Nārāyaṇa-Vishṇu*, and the ultimate cause
of the world ; and representing itself as having
been revealed by the goddess herself, under
the name of *Śrī*, to *Śakra-Indra*.

It begins :

नमो नित्यानवधाय जगतः सर्वहेतवे ।

ज्ञानाय निस्तरंगाय लक्ष्मीनारायणात्मने ॥ १ ॥

स्वगासनारुणाधारमीदृशं सोमभूषणं ।

अकलंकेंदुसूर्याग्निलक्ष्मीरूपमुपास्महे ॥ २ ॥

वेदवेदांगतत्त्वज्ञं सर्वशास्त्रविशारदं ।

सर्वसिद्धीतत्त्वज्ञं धर्माणामागममार्गं ॥ ३ ॥

जितेंद्रियं जिताधारं रागद्वेषावशीकृतं ।

चतुर्दशांगयोगस्थं प्रसंख्यानपरायणं ॥ ४ ॥

विद्धे स्वर्भानुना भानौ पुरा तपनतां गतं ।

निदानं तपसामाद्यं तेजोराशिमनामयं ॥ ५ ॥

अत्रिमत्रिगुणोन्मेषमत्रिवर्गस्यमध्यं ।

प्रातःसंध्यामुपासीनमूर्ध्नि हुतहुताशनं ॥ ६ ॥

पतिव्रतानां परमधर्मपत्नी यशस्विनी ।

ब्रह्मविष्णुमहेशानां जननी कारणांतरे ॥ ७ ॥

देवैरभीष्टिता(? ० म्मिता) शश्वत् शान्तिनित्यतपस्विनी ।

विदुषो सर्वधर्मज्ञा नित्यं पतिमनुव्रता ॥ ८ ॥

प्रत्युच्छ्रितवती तास्या(? तस्यै) विविधधर्मसंहिता ।

प्रणिपातपुरस्कारमनसूया वाचो ऽब्रवीत् ॥ ९ ॥

अनसूया उवाच ।

भगवन्सर्वधर्मज्ञ मम नाथ जगत्पते ।

त्वत्त एव श्रुता धर्मास्ते ते बहुविधात्मकाः ॥ १० ॥

ज्ञानानि च विचित्राणि फलरूपादिभेदतः ।

एतेभ्यो भगवद्भर्मां विशिष्टो विधृतो मया ॥ ११ ॥

त्वया कथयता तास्ता भगवद्भर्मासंहिताः ।

सूचितं तत्र तत्रैव लक्ष्मीमाहात्म्यमुत्तमं ॥ १२ ॥

रहस्यात्वादपृष्टत्वात् त्वया प्रकटीकृतं ।

तदहं श्रोतुमिच्छामि लक्ष्मीमाहात्म्यमुत्तमं ॥ १३ ॥

यत्स्वभावा हि सा देवी यत्स्वरूपा यदुद्भवा ।

यत्प्रमाणा यदाधारा यदुपाया च यत्फला ॥ १४ ॥

तदहं श्रोतुमिच्छामि त्वत्तो ब्रह्मविदां परं ।

भवेयं कृतकृताहं यस्य विज्ञानयोगतः ॥ १५ ॥

तन्मे दर्शय पंथानमुपमन्त्रास्म्यधीहि हो ।

इति तस्या वचः श्रुत्वा भगवानत्रिब्रवीत् ॥ १६ ॥

साधु संबोधितो तस्यैव धर्मज्ञे धर्मचारिणि ।

मया पृष्टो न वक्तव्यमिति नो ह्यदितं(?) पुरा ॥ १७ ॥

अहो त्वमसि कल्याणि लक्ष्मीमाहात्म्यमुत्तमं ।

श्रोतुं श्रुतिशिरश्रेणीहृदयस्थं सनातनं ॥ १८ ॥

नारदब्रह्मसंकाशं भगवद्भर्मेवेदिनं ।

क्षुपय ऊचुः ।

भगवन् तच्छ्रुतो ऽस्माभिः सास्त्रतः सस्त्रसंश्रयः ॥ १९ ॥

शुद्धो भागवतो धर्मो मोक्षैकफललक्षणः ।

तत्र तत्त्वार्थकथने लक्ष्मीमाहात्म्यमुत्तमं ॥ २० ॥

सूचितं तच्च तत्रैव नापृष्टत्वात्मकाशितं ।
इच्छामस्तदिदं श्रोतुं भवसागरतारकं ॥ २१ ॥
पत्तिनीवैभवं सर्वं प्रज्ञा भवतु नो भवन् ।
नताः स्मः शिरसा पादौ तव संसारतारकौ ॥ २२ ॥
सधीहि भो मुने दिव्यं प्रपन्नास्त्वा चिरं वयं ।

श्रीनारद उवाच ।

साधु संबोधितोऽस्म्यद्य मुनयः संशितव्रताः ॥ २३ ॥

प्रपन्नं कथयाम्यद्य लक्ष्मीतंत्रं सनातनं ।

यथा सा दृश्यते देवी स्वरूपगुणवैभवैः ॥ २४ ॥ ०

पंचरात्रस्य कृत्स्नस्य सैषा निष्ठा सनातनी ।

सैषा नारायणी देवी स्थिता नारायणात्मना ॥ २५ ॥ ०

The titles of the chapters are as follows :

1. (śl. 57) श्रीनारदपंचरात्रे महोपनिषदि लक्ष्मीतंत्रे *lakshmiśakrasamvādaḥ* ; 2. (śl. 58) इति श्रीनारद-
पंचरात्रसारे लक्ष्मीतंत्रे (thus always subsequently)
तृतीयोऽध्यायः ; 3. (śl. 38) *lakshmi-indrasamvāda* ;
4. (śl. 68) *śaktivarṇanam* ; 5. (śl. 80) *tattvavar-*
ṇanam ; 6. (śl. 46) *śaṭkośaprakāśa* ; 7. (śl. 45)
indralakshmiśamvāda ; 8. (śl. 43) *lakshmyavatā-*
raprakāśa ; 9. (śl. 58) *devīmahimāvarṇanam* ;
10. (śl. 44) *paravyūhādīprakāśa* ; 11. (śl. 54)
vaibhāvaprakāśa ; 12. (śl. 57) *tirobhāvādīśakti-*
prakāśa ; 13. (śl. 40) *vicchittisvarūpavarṇanam* ;
14. (śl. 59) *svārūpaprakāśa* ; 15. (śl. 36) *upāya-*
prakāraprakāśa ; 16. (śl. 44) *upāyaprakāravī-*
varṇanam ; 17. (śl. 106) *rahasyopāyaprasaṅga* ;
18. (śl. 51) *mantraprabhāvavarṇanam* ; 19. (śl.
44) ; 20. (śl. 52) *mātrikāprakāśa* ; 21. (śl. 41)
guruśiṣhyalakṣhaṇam ; 22. (śl. 40) *mantrapra-*
bhāvavarṇanam ; 23. (śl. 37) *mātrikāprakāśa* ;
24. (śl. 77) *tāraprakāśa* ; 25. (śl. 53) *tārānu-*
tāraprakāśa ; 26. (śl. 42) *saptavidyāprakāśa* ;
27. (śl. 50) *sadācāraprakāśa* ; 28. (śl. 58) do. ;
29. (śl. 75) *agnīśhomavibhāgaprakāśa* ; 30. (śl.
57) *kriyāśaktiprakāśa* ; 31. (śl. 90) *sudarśana-*
prakāśa ; 32. (śl. 63) *sthūlaprakāśa* ; 33. (śl.
122) *aṅgopāṅgādīmantraprakāśa* ; 34. (śl. 139)
snānavidhiprakāśa ; 35. (śl. 80) *bhūtaśuddhipra-*
kāśa ; 36. (śl. 149) *antaryāgaprakāśa* ; 37. (śl.

- 76) *bāhyayāgaprakāśa* ; 38. (śl. 92) *bahiryāga-*
prakāśa ; 39. (śl. 48) *bāhyayāgaprakāśa* ; 40.
(śl. 120) *vidhiprakāśa* ; 41. (śl. 78) *dīkshāvidhi-*
prakāśa ; 42. (śl. 81) *mantropāśanakrama* ; 43.
(śl. 111) *piṇḍasiddhiprakāśa* ; 44. (śl. 64) *ra-*
hasyaprakāśa ; 45. (śl. 125) *mūrtiprakāśa* ; 46.
(śl. 41) *siddhiprakāśa* ; 47. (śl. 35) *kīrtimantra-*
siddhiprakāśa ; 48. (śl. 38) *mūrtinirṇaya* ; 49.
(śl. 146) *māyāsiddhiprakāśapratishṭhāvidhi* ; 50.
(śl. 235) ends :

मंत्राणां परमं मंत्रं मुद्रितं मासमाख्यया ।

नाव्रतस्त्रायिने देये न कृतग्राय वै तथा ॥

न चातंत्रविदे नित्यं नासूयादृषिताय च ।

न वासुदेवाभक्ताय न चाभक्तिमते मयि ॥

देयमेतत्सुशीलाय सुस्त्राताय तपस्विने ।

निर्णीतवेदतंत्राय मद्रक्ताय विशेषतः ॥

भूयसीं वहते भक्तिं वासुदेवे जनार्दने ।

शुचिव्रताय दक्षाय सदानुष्ठानशालिने ॥

एतन्ने कथितं सर्वं यापृष्टाहमिह त्वया ।

प्रीताहं त्वयि देवेश भूयः किं श्रोतुमिच्छसि ॥

इति श्रीनारदपंचरात्रसारे श्रीसूक्ते श्रीसूक्तप्रभावप्रकाशो
नाम पंचाशोऽध्यायः ५० ॥ श्रीलक्ष्मीतंत्रं समाप्तं ॥

Whether this work is identical with the *Lakshmisamhitā* referred to at p. 846a above is doubtful, though not improbable.

[H. T. COLEBROOKE.]

2534.

968b. Foll. 18; size 8½ in. by 3½ in.; small, indifferent Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; fourteen lines in a page.

Tantrādhikārinirṇaya, by Bhaṭṭojibhaṭṭa; being a plea in favour of the Tantric rites of the *Pāñcarātras* or *Pāñcarātrasiddhāntins*, a *Vaiṣṇava* sect who profess the *varṇāśramācāra* as their law, derived from the *Veda*.

It begins:

विष्णुं सच्चिदानंदं वंदे इह योऽस्मिन् जगत् ।

चरीकृतिं चरीभक्तिं संजरीहति लीलाया ॥ १ ॥

शुद्धवैदिकमार्गेण शिवमाराधयन्सदा ।

द्विजैर्द्रोस्सौ विनयते श्रीमान् (r. श्रीमान् रु) क्मागदः

[सुधीः ॥ २ ॥

तस्य धर्मे कनिष्ठस्य कुतश्च खातभास्वतः ।

प्रोतये पांचरात्रादेरधिकारी निरूप्यते ॥ ३ ॥

पांचरात्रादीनां प्रामाण्ये सत्यधिकारिविशेषविचिता युज्यते ।
तदेव तु दुर्लभं । तथा हि कौर्मे एकादशाध्याये ।

कापालं पांचरात्रं च यामलं वाममार्हतं ।

एवंविधानि चान्यानि मोहनाथानि तानि तु ॥

ये कुशास्त्राभियोगेन मोहयन्तीह मानवान् ।

मया सृष्टानि शास्त्राणि मोहायैषा भवन्तरे ॥

इति पांचरात्रादीनां मोहकत्वमुक्तं । तथा वासिष्ठलिंगेऽध्याये ।

शक्तिताश्च भविष्यन्ति देवतायुधलोचनैः ।

नराणां नामरूपाभ्यां युगांते समुपस्थिते ॥

पांचरात्रं प्रशंसन्ति केचिद्भागवतं मुने ।

केचित्कापालमिच्छन्ति केचित्पाण्डुमतं मुने ॥

केचिद्वीर्यं प्रशंसन्ति केचिद्दैवगर्वं मुने ।

केचित्सोकायतं ब्रह्मन् केचित्सोमं महामुने ॥०

Especial importance is attached by the followers of this sect to the practice of burning in the mark of *Vishṇu's* disc on the forehead and other parts of the body (*cakrāṅkana*); this being represented as the one ceremony through which a man becomes entirely regenerated; and those who object to it, or substitute the *Linga* for the *Cakra*, being styled the lowest of mankind.

Of authorities quoted, besides numerous *Purāṇas*, may be mentioned: *Nāradya-pāñcarātra*, fol. 12b; *Brahmagītā*, fol. 13a; *Bhāṭṭa-tantrāṇi*, fol. 15b; *Mantrarājānushṭubhvidhāna*, fol. 17a; *Mādhava*, fol. 4a (on whose connection with this sect see Aufrecht, Cat. Bodl., p. 248a); *Pāñcarātram bhāgavatam tantram* *Vaikhānasābhidham*, fol. 9b; *Hemādri*.

It ends:

बालगोपालसदृशविद्वदाभासजल्पितैः ।

प्रतरितानां मूढानामज्ञानविनिवृत्तये ॥ १ ॥

विशुद्धाद्वैतसिद्धांतप्रतिष्ठापनतत्परः ॥

भट्टोजिभट्टः कृतवानिमं ग्रंथं बुधायणीः ॥ २ ॥

इति श्रीमद्वैतसिद्धांतप्रतिष्ठापकश्रीतस्मात्सत्संप्रदायप्रवर्तक-
श्रीमद्भट्टोजिभट्टविरचितस्तत्राधिकारिनिर्णयः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2535.

3245 i. Foll. 30-39 of vol.; size 15½ in. by 9½ in., folio; European paper; minute, neat Telugu handwriting; 42-44 lines in a page.

Bharadvājasamhitā (or *Bhāradvājasamhitā*), in four *adhyāyas*, and a supplement of other four chapters.

The first leaf (or leaves) of the original MS. from which this MS. was transcribed seems to have been worm-eaten, blanks being left in several places. The same work is described in Rāj. Mitra's Notices, viii., p. 262, from which the lacunæ are supplied in the following extracts.

It begins: भारद्वाजसंहिता ॥

[श्रुत्वा] तु सकलान् धर्मान् सिद्धिमेषां च शाश्वतौ ।

भूय एव मुनिश्रेष्ठमिदमूचुर्मे हर्षयः ॥

केनोपायेन [भगवन्निह सर्वे र्जप जंतवः ।

प्राप्तुयुः] परमां सिद्धिं न देवा (L. सद्यो) विगतकल्मसाः ॥

तेषां तद्वचनं श्रुत्वा भरद्वाजो महामनाः ।

संसार परमं गुह्यं पुनश्चे[दमभाषत] ॥ ०

इति प्रपत्यधिकारः fol. 2a; वृत्त्यधिकारः ib.; इत्य-
पायप्रश्नमनाधिकारः fol. 2b; दृष्ट्यधिकारः fol. 3a;
भक्त्यधिकारः ib.; सत्सेवनाधिकारः fol. 3b; इष्टाधिकारः
fol. 4a; दृष्टविरुद्धाधिकारः ib.; भक्तिविरुद्धाधिकारः ib.;
लक्ष्मीविरुद्धाधिकारः fol. 4b; सत्सेवाविरुद्धाधिकारः ib.;
भक्त्यधिकारः fol. 5a; इति न्यासोपदेशे चतुर्थोऽध्यायः ib.

इति भारद्वाजसंहितायां परिशिष्टे प्रथमोऽध्यायः fol. 6b;

० द्वितीयोऽध्यायः fol. 7b; ० तृतीयोऽध्यायः fol. 9.

It ends:

इदं किलात्मनो न्यासाज्जातो वृत्त्याख्यपादपः ।

ससौ फलमयः सत्यस्तत्र (!) चोत्पद्यते विना ॥

सुसूक्ष्मत्वाद्दुरापत्वान्महत्त्वाद्गीरवादपि ।

मयायं परमो धर्मः प्रोक्तः स्थित्यै पुनः पुनः ॥

इति भरद्वाजसंहितायां परिशिष्टे चतुर्थोऽध्यायः ॥

[MACK. COLL.]

2536.

2931. Foll. 40; size 12 in. by 6 in.; large, thick, modern Devanāgarī writing; five lines in a page.

Gopālasahasranāma, professing to form part of the *Sammohanatantra*.

It begins:

कैलासशिखरे रम्ये गौरी पृच्छति शंकरं ।

ब्रह्मांडाखिलनाथस्त्वं सृष्टिसंहारकारकः ॥ १ ॥

त्वमेव पूज्यसे लोके ब्रह्मविष्णुसुरादिभिः ।

नित्यं पठसि देवेश कस्य स्तोत्रं महेश्वर ॥ २ ॥

साश्चर्यमिदमाख्यातं जायते मयि शंकर ।

तत्प्राणेश महाप्राज्ञ संशयं ह्रिंभि शंकर ॥ ३ ॥

श्रीमहादेव उवाच ॥

धन्यासि कृतपुण्यासि पार्वति प्राणवल्लभे ।

रहस्यातिरहस्यं च यत्पृच्छसि वरानने ॥ ४ ॥

स्त्रीस्रभावान्महादेवि पुनस्त्वं परिपृच्छसि ।

गोपनीयं गोपनीयं गोपनीयं प्रयत्नतः ॥ ५ ॥

दत्ते च सिद्धिहानिः स्यात् तस्माद्यात्नेन गोपयेत् ।

इदं रहस्यं परमं पुरुषार्थप्रदायकं ॥ ६ ॥

धनराज्ञीयमाणि कृतुरंगमगजादिकं ।

ददाति स्मरणादेव महामोक्षप्रदायकं ॥ ७ ॥

तत्ते हं संप्रवक्ष्यामि शृणुष्वचहिता प्रिये ।

यो ऽसौ निरंजनो देवश्चिन्मस्वरूपो जनादेनः ॥ ८ ॥

संसारसागरोत्तीर्णीकरणाय नृणां सदा ।

श्रीगंगाद्रवरूपेण त्रैलोक्यं व्याप्य तिष्ठति ॥ ९ ॥

It ends:

यदृहे पुस्तकं देवि पूजितं यत्र तिष्ठति ।

न मारो न च दुर्भिक्षं नोपसर्गभयं क्वचित् ॥ १६६ ॥

सर्पादिभूतयक्षाद्या नश्यति नात्र संशयः ।

श्रीगोपालो महादेवि वसेत्तस्य गृहे सदा ।

यस्य गेहे सहस्रं च नाम्नां तिष्ठति पूजितं ॥ १६७ ॥

इति श्रीसंमोहनतंत्रे पार्वतीहरसंवादे गोपालसहस्रनाम
संपूर्णं ॥ [?]

2537.

1412a. Foll. 31; size 12½ in. by 5 in.; indifferent Devanāgarī writing of 1792 A.D.; 12 or 13 lines in a page.

Sāṅkhyāyānatānta, or *Shadvidyāgama*, a series of directions, given by *Īśvara* to *Krauñcabhedana* (*Kumāra*), regarding the means of obtaining supernatural power in warfare; in 34 *paṭalas*.

It begins:

मध्ये सुधाभिर्मणिर्मंडपरत्नवेद्यां

सिंहासनोपरि गतां परिपीतवर्णां ।

पीतांबराभरणमात्यविभूषणांगीं

देवीं नमामि धृतमुद्रवैरिजिह्वां ॥ १ ॥

कैलासशिखरासीनं गौरी वामांगसंस्थितं ।

भारतीपतिवाल्मीकिशिवांसनुतमिष्टदं ॥ २ ॥

सष्टदिक्पालसंयुक्तं विघ्नेशैकसेवितं ।

भैरवाष्टवृतं देवं मातृमंडलचेष्टितं ॥ ३ ॥

महापाशुपताक्रांतं प्रथमैरावृतं प्रभुं ।

नत्वा स्तुत्वा कुमारश्च इदं वचनमब्रवीत् ॥ ४ ॥

चापचर्यासु निपुणैर्युद्धचर्याभयंकरीः ।

नानाभाषाविनं चैव जेतुमिच्छामि राक्षसं ॥ ५ ॥

तस्योपायं च तद्विद्यां वद मे करुणाकर ।

पुत्रो ऽहं तव शिष्यो ऽहं कृपापात्रो ऽहमेव च ॥ ६ ॥

ईश्वर उवाच । साधु साधु महाप्राज्ञ क्रींचभेदन कोविद ।

ब्रह्मास्त्रेण प्रयोगेन संहारो भवेत्कलौ ।

तद्विद्यां च प्रवक्ष्यामि त्रिषु लोकेषु दुर्लभं ॥ ७ ॥

पुत्रो देयः शिरो देयं न देयं यस्य कस्यचित् ।

ब्रह्मास्त्रस्तंभिता(?) नो विद्या स्तब्धमायामानु(?) गम-

[स्तथा ॥ ८ ॥

प्रवृत्तिरोधिनी विद्या वगला(!) च कुमारक ।

मंत्रजीवनविद्या च प्राणिप्रज्ञापहारिकी ॥ ९ ॥

षट्कर्मैकरविद्या च एते पर्यायवाचकाः ।

षट्प्रयोगा च या विद्या षड्विद्यामपूजिता ॥ १० ॥

तिरस्कृताखिला विद्या विशक्तिमयमेव च ।

स्तंभनेन विना शांतिर्विषयं चैव तु तद्विना ॥ ११ ॥

मोहना कर्षणं चापि विघ्नेषो घाटनं तथा ।

मारणं भ्रातिरुद्देगकारणं च कुमारक ॥ १२ ॥

विद्या च वगला नाम मुनिगुह्या संपादिनी ।
 विद्या वाक्स्तंभिनी विद्या स्वविद्या च न भासते ॥ १३ ॥
 तस्मादेतत्परा विद्या कमलासनजीविनी ।
 पञ्चना नारदी विद्या सांख्यायनमुनिं प्रति ॥ १४ ॥
 उपदेशक्रमेणैव चोक्तवान्मेरुमंदिरं ।
 तेन देवी कटाक्षेण कृतवानागमं भुवि ॥ १५ ॥
 मूलमंत्रोपविद्याश्च जंगविद्याश्च विस्तरात् ।
 प्रयोगं चोपसंहारं तदाराधनमेव च ॥ १६ ॥
 विस्तरेणोक्तवानस्मिन् पक्ष्ये तत्सर्वनादरात् ।
 स्वविद्या रक्षिणी विद्या स्वमंत्रफलदायिनी ॥ १७ ॥ ०

P. 1. mantramāhātmya; 2. dīkshā; 3. abhi-
 sheka; 4. brahmāstrayantram; 5. ekāksharīma-
 hāmantravaibhavam; 6. ekāksharīmahāmantra-
 prayoga; 7. vagalāyāḥ śaṭtriṃśadakṣarīvidyā;
 8. vagalāmantrarājasya prayogaḥ; 9. yantrasā-
 dhanam; 10. yantralepanam; 11. yantratarpaṇa-
 vidhi; 12. mantroddhāra (gāyatrī vagalākhyā);
 13. vagalā(devī)pūjā; 14. vagalārcāvidhi; 15.
 pañcāstravidyā; 16. vedamukhyālavidyā (pañ-
 cāstraprayoga); 17. bagalāyāḥ śatāksharīmahā-
 mantraḥ; 18. bagalāyāḥ prayogaḥ; 19. ditto;
 20. vagalāyāḥ paravidyābhedanam; 21. para-
 viyābhakṣaṇam; 22. vagalāstram; 23. vagalā-
 stramahāmantraprayoga; 24. vagalāmālikākṣa-
 ṇam; 25. vagalāyāḥ caturakṣharamāhātmyam;
 26. caturakṣharīprayoga; 27. bagalāhomapra-
 yoga; 28. stambhīnīvidyāprayoga; 29. bagalā-
 hrīdaya-mantraprayoga; 30. bagalāśhṭākṣhara-
 mantravidhi; 31. pañcāstraphalam (trailokya-
 vijaya); 32. vijābheda; 33. sarvakarmanāśanam
 (kavacaprayoga); 34. rahasyasyātirahasyam.

It ends:

गोपनीयं प्रयत्नतः रहस्यातिरहस्यं च ।

[? गोपनीयं गोपनीयं] रहस्यातिरहस्यकं ॥ ३४ ॥

इति संक्षेपतः प्रोक्तं तोषयेद्दृष्टिणादिना ।

प्रयोगस्योपसंहारः कर्तव्यः सिद्धिमिच्छता ॥ ३५ ॥

इति षड्विद्यागमे सांख्यायनतंत्रे चतुस्त्रिंशः पटलः ॥

The colophons also have the spellings शा-
 ख्यायन^० and शांख्यायन^०.

Cf. Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 15; and
 Aufrecht, Cat. Cat. under the entries *Sāṅkhyā-
 yanatantra*, *Shadvidyāgama*, and *Shadvidyāga-
 masāṅkhyāyanatantra*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2538.

2786a. Foll. 99; size 12 in. by 5½ in.;
 fairly good Devanāgarī writing, by several
 hands; 14-16 lines in a page.

Kādimata(tantra), a work treating of the
Shoḍaśanītyātantrāṇi, or mystic doctrines of
 the sixteen constant (forms of *Śakti*). It is
 divided into 36 chapters (*paṭala*) of 100 *śloka*s
 each.

It begins:

अनाद्यंतोऽपराधीनः स्वाधीनभुवनत्रयः ।

जयत्यधिरतो व्याघ्रविश्वः[.] कालो विनायकः ॥ १ ॥

पार्वत्युवाच ।

भगवन्सर्वतंत्राणि भवतोक्तानि मे पुरा ।

नित्यानी षोडशानी च नव तंत्राणि कृत्स्नशः ॥ २ ॥

तेषामन्योन्यसापेक्ष्याज्जायते मतिविध्नः ।

तस्मान्न निरपेक्षं मे तंत्रं तासां च द प्रभो ॥ ३ ॥

ईश्वर उवाच ।

शृणु कादिमतं तंत्रं पूर्णमन्यानपेक्षया ।

गोप्यं सर्वप्रयत्नेन गोपनं तंत्रचोदितं ॥ ४ ॥

पार्वत्युवाच ।

कथं कादिमतं नाम्ना तन्मे ब्रूहि महेश्वर ।

ईश्वर उवाच ।

कादिकालीति शक्ती स्तः पुरा तत्तन्मतात्मया ॥ ५ ॥

प्रोक्ते तंत्रे कादिकालीमताख्ये तेन नामतः ।

शृणु तत्सर्वतंत्राणां राजानं सर्वसिद्धिदं ॥ ६ ॥

कादिसंज्ञा भवदूपा सा शक्तिः सर्वसिद्धये ।

तंत्रं मदुक्तं भुवने नवनाथैरकल्पयत् ॥ ७ ॥

The subjects treated of in the several chapters,
 according to the commentary, are as follows
 (cf. Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 71, where, how-
 ever, some of the names are given wrongly):

1. *tantrāvatāraprakāśanam*; 2. *navanātha-*

vaibhavapūjā ; 3. *śoḍaśanītyāvidyāśvarūpa* ; 4. (prathamā-) *Lalitānītyā-nītyasaparyākrama* ; 5. *Lalitānītyārcanam* ; 6. *śoḍaśanītyānaimittikakāmyapūjā* ; 7. *Kāmeśvarīnītyāyū vidhānam* ; 8. *Bhagamālinītyāvidyāvidhānam* ; 9. *Nītyaklinmā* (thus always) *nītyāvidyā* ; 10. *Bheruṇḍānītyāvidyā* ; 11. *Vahnivāsīnītyāvidyā* ; 12. *Mahāvajreśvarīnītyāvidyā* ; 13. *Śivadūtīnītyāvidyā* ; 14. *Tvaritānītyāvidyā* ; 15. *Kulasundarīnītyāvidyā* ; 16. *Nītyānītyāvidyā* ; 17. *Nīlapatākānītyāvidyā* ; 18. *Vijayānītyāvidyā* ; 19. *Sarvamaṅgalānītyāvidyā* ; 20. *Jvalāmālinīnītyāvidyā* ; 21. (śoḍaśī-) *Citrānītyāvidyā* ; 22. *sarvāṇām nītyānām balidevatū-Kurukullāvidhānam* ; 23. *śoḍaśanītyāṅgabhūtāyāḥ Pañcamyā Vārāhyā vidyā* ; 24. *śoḍaśanītyādhyanaprapaṇca* ; 25. *śoḍaśanītyāmātrikākālavāpti* ; 26. *śoḍaśanītyāvyāptivaibhavaprakāśakamantrasya vyāptiprakāśanam* ; 27. *śoḍaśanītyākālātmakaprapaṇavyāpti* ; 28. *śoḍaśanītyānām lokakālatādātmyam* ; 29. *śoḍaśanītyānām homārthamaṇḍapakuṇḍādinirmāṇam* ; 30. *vāstudevatapūjā* ; 31. *śoḍaśanītyābhaktiniśītha-arimardanavidhānam* ; 32. *saumyahomavidhānam* ; 33. *lalitāvidyāyāḥ svarūpabhedavidhānam* ; 34. *siddhasārasvatādividyā* ; 35. *nītyānām svātmatvavāsanātattvavidyā* ; 36. *paramārthasvarūpaprakāśanam*.

It ends :

यस्तत्रमेतत्सकलं नित्याविद्यासु षोडश ।

शक्त्या संगृह्य विधिवद्भजते स मद्दशकः ॥ १०० ॥

शिवतत्त्वमयी व्याप्तिरिति सम्यक् समीरिता ।

अस्या निष्कालनाच्चित्रे तत्तत्त्वं स्वात्मसात्कृतं ॥ १०१ ॥

इति षोडशनित्यातंत्रेषु श्रीकादिमते षट्त्रिंशः षटलः ॥ ०
संवत् १९१९ वर्षे शाके १५६४ प्रवर्तमाने लिपितं मधेन कल्याणेन
आत्मार्ये^० मिती माहसुदि २ गुरौ लिखितं ॥

Cf. Burnell, Tanjore MSS., p. 206.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2539.

93. Foll. 229 (numbered 1-232 ; nos. 107, 207, 208 having been omitted) ; size 10 in. by 5 in. ; modern Devanāgarī writing ; eight lines in a page.

The same work. This MS. is apparently of Kashmir origin. [H. T. COLEBROOKE.]

2540.

1016. Foll. 201 + 134 ; size 11½ in. by 4 in. ; carelessly written, in Devanāgarī, by two different hands ; ten lines in a page.

Manoramā, a commentary on the *Kādimatatantra* ; composed—in the year 1660 (? 1603 A.D.)—by *Subhagānandanātha*, surnamed *Prapañcasārasaṃharājaparakāśa* (!). The author's real name seems to have been *Śrīkaṇṭheśa* ; having been in the employ of the king of Kashmir, he wrote this commentary in the Deccan, whilst staying with a certain *Nṛisimha Rāja*, during a pilgrimage to *Rāmasetu* (Ceylon). He, however, carried the work only as far as the twenty-second *paṭala* under the name of *Subhagānandanātha*, and left the other 14 *paṭalas* to be completed by his pupil *Prakāśananda Deśika*.

Rather incorrect. It begins (somewhat corrected) :

आद्यश्लोकेन प्रबंधवाक्यार्थगर्भविनायकस्तुतिः क्रियते । तत्र
अनाद्यंतः कालस्याद्यंतरहितत्वात् । अपराधीनः इतरप्रेरणा-
विधुरः । स्वाधीनभुवनत्रयः स्वायत्तज्ञातज्ञानज्ञेयात्मभुवनत्रयः ।
जयति विश्वोत्कृष्टो भवतीत्यर्थः । अचिरतः कालस्य संतन्यमान-
त्वात् । व्याप्तविश्वः कालरूपाभ्यामनवच्छिन्नत्वात् । काल इति
विशेषणस्य नाम । विनायकः विघ्नेश्वरो विगतनायक इति च ।
एतदुक्तं भवति । एवमुक्तः कालरूपो विनायकः सर्वोत्कृष्टो
भवतीति तथाविधो विगतनायकः कालो विश्वोत्कृष्टो भव-
तीति ॥ तत्र सर्वतंत्राणि नित्याषोडश (r. शि) कार्योत्कृष्टरूपा-
मलादिचतुःषष्टिर्मुख्यानि तंत्राणि न च तंत्राणि मुंदरीहृदयनि-
त्याषोडशकार्यवचनज्ञानमातृकातंत्रसंज्ञा (r. मो) हनतंत्रवामकेश्वर-
चतुर्षष्टकप्रस्तारचिन्तामणिनेरुप्रस्ताराख्यानि (!) इति ॥ अथो-

न्यसापेक्ष्यात् तत्रांतरोक्ताथपूजाङ्गीकारेणांकृत्वात् (!) । विधमः
व्यामोहः । तासां षोडशानां नित्यानाम् । अन्यानपेक्षया इतर-
तंत्रोक्ताथपूजाङ्गीकारमकृत्योपदेशात् । गोपनं तत्रचोदितमिति
पंचविंशे प[ट]ले षट्पंचाशत्तद्योकोक्तसकेतविधानेनेत्यर्थः ।
नवनाथैः द्वितीयपटलप्रतिपादितस्वरूपैः सकल्पयत् प्रसारयति
स्म । तथा कादिशक्त्या तैः नवनाथैः । सा तैः सार्धं व्रजेच्च माम्
कल्याचसानेषु (!) सा कादिशक्तिं (!) नवनाथैस्तत्रेण च सार्धमपि
विलीनी तिष्ठतीत्यर्थः । आप इत्यादिभिः संग्रह इत्यतैर्देशभिः
द्योकोक्तपटलास्तदर्थोपदिशति । ०

It ends : यस्तं वनित्यादिना श्लोकेन एकेन यथाविधि-
प्राप्ततंत्रार्थवतो (? त्वा) फलमुपदिशति । तत्र विधिवत् नित्यनैमि-
त्रिकादिप्रोक्तक्रमात् । सः । भजनपरः । मंदशकः वित्स्वरूप
(? चि०) ईश्वर इति यावत् ॥ श्रीः ॥ इति षोडशनित्यातंत्रेषु
श्रीकादिमताख्यस्य परिपूर्णस्य तंत्रस्य प्रपंचसारसिंहराजप्रका-
शाभिधानेन सुभगानंदनाथेन विरचितायां मनोरमाख्यायां व्या-
ख्यायां देवतादेशिकशिष्यप्रपंचादीनां परमार्थस्वरूपप्रकाशनपरं
षट्त्रिंशपटलं परिपूर्णं परामृष्टम् ॥

This colophon occurs, *mutatis mutandis*, at the end of each *paṭala*. After some *śloka*s containing computations of the extent of the commentary, the MS. proceeds :

काश्मीरराजस्य गु[रु]ः श्रीकण्ठेशो द्विजेश्वरः ।

दक्षिणापचपुख्यौघपरिणामाद्वयोदधिः ॥

कदाचिदागतो द्रष्टुं रामसेतुं खलीलया ।

तेनैवानुगृहीतो भ्रून्मध्ये मार्गे नृसिंहराट् ॥

तत्राख्यधीतवास्तस्मान्नित्यानां तेषु निर्मिता ।

व्याख्या मनोरमाभिख्या तेन कादिमतस्य तु ॥

सुभगानंदनाथेन द्वाविंशपटलावधि ।

तदाज्ञयावशिष्टानां पटलानां विनिर्मेमे ॥

चतुर्दशानां तच्छिष्यः प्रकाशानंददेशिकः ।

तां सुंदरवरक्षाभृद्वाख्यां प्राक्संप्रदायतः ॥

समाप्ता चैवं तंत्रराजटीका मनोरमाख्या श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

आकाशरसतर्केन्दुमिमे ऽन्दे कार्त्तिके सिते ।

तंत्रराजस्य टीकेयं पूर्णायां पूर्णतामगात् ॥

संवत् ११५२ लेखकशावलसमः १८५६ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2541.

3011. Foll. 84; folio, size 12½ in. by 7½ in.; European paper; good Devanāgarī writing; 22-24 lines in a page.

Anandatantra, in 20 *paṭalas*, treating, in form of dialogues between *Śrī Devī* and *Kāmeśvara*, of the mysteries of *liṅga* and *śakti* worship in all its details; but extending its observations, in the last five chapters, also on the negation of caste distinctions, on the various systems of philosophy, and on *Tantric* philosophy and sectarianism in particular.

Other titles given to it in the first colophon are *Nityāśhoḍaśikārṇavatatantra* and *Bhagamālinīsamhitā*; the latter title being derived from one of the names under which the goddess is invoked in vii. 160.

The MS. was transcribed from a Telugu copy, and is written in verse form, as if intended for press. In the first few pages the writing has suffered from the sticky condition of the ink.

It begins :

आनंदकंदभूताय जगदानंदहेतवे ।

नमः सततभोगाय महालिङ्गाय शंभवे ॥ १ ॥

मेरुपृष्ठे सुखासीनं मृगाककृतशेखरं ।

कामेश्वरं महादेवं श्रीदेवीं परिपृच्छति ॥ २ ॥

श्रीदेव्युवाच ॥ देवदेव महादेव जगदानंददायक ।

करुणामृतवाराशे निष्कलंक निरंजन ॥ ३ ॥

अस्वतंत्रजगच्चक्रसतताधारमूर्तये ।

स्वतंत्राय नमस्तुभ्यं यत्किंचिन्पृच्छते मया ॥ ४ ॥

मय्यनुग्रहबुद्धिश्चेत् कथयस्व मम प्रभो ।

त्वमेव संशयच्छेत्ता सर्वशास्त्रेषु कीर्तितः ॥ ५ ॥

सर्वत्र दर्शनेनैव सर्वेषां चापि वर्त्तेनि ।

त्वमेव पूज्यसे शंभो नापरः को ऽपि पूरुषः ॥ ६ ॥

सर्वत्रापि समानेषु तवांगेषु महेश्वर ।

अधिकान्पूजनं केन तव लिङ्गस्य कीर्त्यते ॥ ७ ॥

न मूर्धनि न वा पादे नासयोर्नापि वक्षसि ।

अचित्स्वं प्रसन्नो ऽसि मया लिङ्गमहेश्वर ॥ ८ ॥

एतन्मे संशयं देव ज्ञेयमहस्यशेषतः ।

कामेश्वर उवाच ॥

शृणुष्व देवि सुश्रोणि तद्धेतुं कथयामि ते ॥ ९ ॥

यः परब्रह्मरूपी सन्नियुक्तः परमेश्वरः ।

सर्वदेवशरीरोत्तमैर्तिजीवपदात्मकः ॥ १० ॥

सर्वत्र वर्तमानो ऽपि सर्वा स्पष्टनिजाकृतिः ।

आनंदरूपी यः प्रोक्तस्तस्यानं लिंगमुच्यते ॥ ११ ॥

य आनंदरसो ज्ञेयो रसो रेत इति स्मृतं ।

रसो वै स रसमेव(?) लब्धवानंदी भवेदिति ॥ १२ ॥^०

P. i. 47 śloka, colophon: इति द्वात्रिंशत्कोटिविस्तीर्णे नित्यापोडशिकार्षे तत्रे भगमालिनीसंहितायां शतसाहस्रियामानंदतत्रे प्रथमः पटलः ॥ ii. 60 śl.; iii. 60 śl.; iv. 49 śl.; v. 73 śl.; vi. 84 śl.; vii. 180 śl.; viii. 94 śl.; ix. 90 śl.; x. 97 śl.; xi. 66 śl.; xii. 178 śl.; xiii. 34 śl.; xiv. 64 śl.; xv. 93 śl.; xvi. 132 śl.; xvii. 165 śl.; xviii. 112 śl.; xix. 125 śl.; xx. 110 śl. (together 1913 śloka).

It ends :

मल्लिगप्रतिमां कृत्वा स्वयंभूकल्पनादिभिः ।

स्वयंभुषाणलिंगं च तथा स्फटिकलिंगकं ॥ १०४ ॥

रत्नलिंगं च सिकतालिंगं सीवर्णलिंगकं ।

पाथिवं लिंगमीशानि तदा राजतल्लिंगकं ॥ १०५ ॥

एवमेव प्रकारेण मल्लिगप्रतिमाशतं ।

समस्तैः पूज्यते देवि सर्वसौभाग्यकामुकैः ॥ १०६ ॥

एतत्ते सर्वमाख्यातमेतद्यः पठति प्रिये ।

एतद्यश्च शृणोत्यं च एतद्यश्चापि नंदति ॥ १०७ ॥

एतद्यः पूजयत्यंतः पुस्तके लिखिताक्षरं ।

एतच्च वस्तु व्याख्याति विविनक्तस्य यः क्रमं ॥ १०८ ॥

सर्वसौभाग्यसंपन्नः सिद्धिर्कातापतिर्भवेत् ।

मल्लिगार्चनहेतुर्व्यस्तया पृष्ठः कुलेश्चरि ॥ १०९ ॥

स मया विशदः प्रोक्तः किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ ११० ॥

इति द्वात्रिंशत्कोटिविस्तीर्णे विद्याखरूपं नाम विंशतितमः पटलः ॥ आनंदतत्रं संपूर्णं ॥

According to a note, in the hand of Mr. C. P. Brown, this work "is exceedingly popular in the South of India"; though it seems to be unknown in Northern India.

[C. P. BROWN.]

2542.

1508a. Foll. 131 (and an additional leaf, 83); size 11½ in. by 4½ in.; indifferent, modern Devanāgarī writing, by three different hands; ten lines in a page.

Śāradātilaka, in 25 chapters (paṭala); by Lakshmaṇa Deśikendra, son of Śrī-Kṛishṇa, and grandson of Vijayācārya Paṇḍita.

For an analysis of the work (for which the present MS. was collated) see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 160. For the author's genealogical account at the end of the work, which is very corrupt in this and the Oxford MSS., see Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 146.

[H. T. COLEBROOKE.]

2543.

2945. Foll. 166; size 11½ in. by 5½ in.; modern Nepalese writing; nine lines in a page.

Śāradātilaka, with marginal glosses, and diagrams illustrating the text.

A more correct MS. than the preceding one. The last leaf, however, is wanting.

[B. H. HODGSON.]

2544.

1617c. Foll. 6; size 7 in. by 5½ in.; very careless, modern Devanāgarī writing; twelve lines in a page.

Śāradātilaka, chapter 24, here called Dhūma-vatīyantrapāṭala.

[H. T. COLEBROOKE.]

2545.

518. Foll. 64; size 9½ in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Śāradā(tilaka)ṭīkā, or Gūdhārthaprakāśikā, annotations on the Śāradātilaka, by a writer

who signs himself *Kāmarūpapati-paṇḍita*, and *Jagadguru Bhaṭṭācārya Siddhāntavāgīśa*. *Paṭalas* 15-25.

The MS. consists of three different portions, viz.:—

a) Foll. 33-63 (written in a sprawling hand with a thick continuous top-line after the fashion of cursive vernacular writing), containing the commentary on *paṭalas* 15-20, but without beginning and end: p. 15 ending fol. 33b; 16, fol. 42a; 17, fol. 46a; 18, fol. 53a; 19, fol. 59a.

b) Foll. 2-32, and 64, written in a fairly good hand, and containing *paṭalas* 21 (without beginning) -25: p. 21 ending fol. 7b; 22, fol. 11b; 23, fol. 18b; 24, fol. 26a; 25, fol. 30b.

c) Fol. 1, supplied by a third hand, does not seem to belong to the work, but to have been inserted merely to supply some sort of beginning to the MS. It begins: अथोशब्द आनन्तर्ये अथवद्वयथः तद्गु रूपं चतुर्विंशति तयात्मकं चतुर्विंशतिघटितत्वात्^०

Paṭ. 25 ends: कलितेति* अर्थेन वपुषा शम्भोर्वपुषि संबद्धेत्यर्थः । सदर्थोमिति पूर्वान्वयि ॥ इति पंचविंशतिः पटलः ॥

This is followed (on fol. 30b) by a short section (occupying about three pages, viz. foll. 31 and 64a) beginning: अथागमप्रामाण्यं निरूप्यते^०, containing extracts from *Purāṇas*, etc.

It ends:

सर्वशास्त्रकलेवरविद्या(? सकलोल्लासवारिधि)-
पारगो गुरुसमो गुरुगच्छे(? गुरुतये) ।
ग्रन्थमेनमनिशं शिवाचैकः
कामरूपपतिपण्डितो ऽकरोत् ॥

* The last verse of the *Śāradātīlaka* runs thus:

अनाद्यन्ता शम्भोर्वपुषि कलितार्थेन वपुषा
जगद्रूपं शश्वत्सृजति महनीयामपि गिरं ।
सदर्थो शब्दार्थस्तनभरन्ता शङ्करवधूर्
भवद्भूत्यै भूयाद्भवजनिनतदुःखौघशमनी ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायजगद्गुरुभट्टाचार्यश्रीसिद्धांतवागीश-
कृता शारदाटीका गूढार्थप्रकाशिका समाप्ता ॥ सम्वत् १६४[१]
माघकृष्णद्वितीयाया मंगलवारे लिखितमिदं पुस्तकं मौक्तिक-
रामेण सुधिया ॥

The author frequently quotes two previous commentators, under the designation of *Thak-kurāḥ* and *Parivrājakāḥ* resp.; as also several times perhaps a third under that of *Ācāryāḥ*. Of other authorities may be mentioned: *Candrikā*, fol. 13a (पाशाकुशेन पुटिता शक्तिमादौ समुद्धरेत् । यकारादिसकारांतान् विन्दुमस्तकलांछितान् । तदन्त उद्धरेत्प्राज्ञो व्योमसत्वेन्दुसंयुतं ॥); fol. 14a; fol. 14b (प्रणवाग्निव-धूर्वीजं शक्तिरुक्ता मनीषिभिः । ०); *Nārada-pañcarātra*, fol. 36a; *Pūjāpradīpa*, fol. 52a (ऊर्ध्ववामहस्तं तु प्रियाया दक्षिणस्तनाये निहितो ध्येय इति); 55a (prose); *Prapañcasāraṭīkā* (once *Prapañcaṭīkā*), by *Padmapādācārya*, foll. 13a, 49a, 55b; *Śyāmā-rahasya*, by *Pūrṇānanda*, fol. 31b.

[H. T. COLEBROOKE.]

2546.

528. Foll. 61+107; size 9½ in. by 4½ in.; clear Devanāgarī writing of 1804 A.D.; eleven lines in a page.

Devīrahasya, or *Parādevīrahasya*, a treatise on tantric rites (*kuladharmā*), purporting to form part of the *Rudrayāmala-tantra*.

It begins: श्रीभैरव उवाच ॥

अधुना देवि वक्ष्यामि रहस्यं परमाद्भुतम् ।
यत्र (र. यत्र) सर्वेषु तंत्रेषु यामलादिषु भाषितं ॥ १ ॥
परादेवीरहस्याख्यं तंत्रं मंत्राश्च विग्रहम् ।
तत्त्वं श्रीघोडशास्त्र्याः सर्वस्वं मम पार्वति ॥ २ ॥
अप्रकाश्यमदातव्यं परं मोक्षफलप्रदम् ।
भोगापवर्गदं लोके साधकानां शुभावहम् ॥ ३ ॥

देव्युवाच ॥

भगवन् सर्वतंत्रज्ञ कौलिकेश्वरसंकर ।
त्वत्प्रसादान्मया ज्ञातं तत्त्वं देव्याः सुदुर्लभम् ॥ ४ ॥
तंत्रं मंत्रात्मकं गुह्यं सूचितं भवता स्वयम् ।
परादेवीरहस्याख्यं दीक्षापूर्वं वदस्व मे ॥ ५ ॥

ईश्वर उवाच ॥

देवीरहस्यमीशानि शृणु त्वं भक्तिपूर्वकम् ।

येन श्रवणमात्रेण कौटिलपूजाफलं भवेत् ॥ ६ ॥

अथाहं निर्णयं वक्ष्ये परमं गुरुशिष्ययोः ।

विचार्य विधिवद्दीमान् दीक्षाकर्म समारभेत् ॥ ७ ॥

The work consists of sixty chapters (*paṭala*) in two parts (*pūrvārdha* and *uttarārdha*), the first of which treats of the general practices of śakti worship; whilst the second is concerned with the worship of particular deities :

I. 1. (śl. 88) इति श्रीरुद्रयामले तत्रे श्रीदेवीरहस्ये (thus mostly) *dīkshāvidhiḥ*; 2. (śl. 75) इति ० परादेवीरहस्ये *śāktamantroddhāravidhiḥ*; 3. (śl. 34) *śivamantroddhāravidhiḥ*; 4. (śl. 13) *vaiṣṇava-mantravidhiḥ*; 5. (śl. 45+21) *mantrotkilanavidhiḥ*; 6. (śl. 58) *saṃjīvanavidhiḥ*; 7. (śl. 61) *śāpahā-riṇīvidyoddhāravidhiḥ*; 8. (śl. 31) *japavidhiḥ*; 9. (śl. 56) *samputavidhiḥ*; 10. (śl. 36) *puraścaryā-vidhiḥ*; 11. (śl. 42) *puraścaraṇahomavidhiḥ*; 12. (śl. 81) *yanthroddhāravidhiḥ*; 13. (śl. 36) *yantra-dhāraṇavidhiḥ*; 14. (śl. 20) *ṛishicchandonīrṇaya-vidhiḥ*; 15. (śl. 14) *śmaśānārcanavidhiḥ*; 16. (śl. 75) ditto; 17. (śl. 13); 18. (śl. 10 and prose) *śonapaddhativaraṇanākhyānam*; 19. (śl. 35) *su-rotpattividhiḥ*; 20. (śl. 14 and prose) *pātravan-danavidhiḥ*; 21. (śl. 10 and prose) *śāntistotra-vīravandanākhyānam*; 22. (śl. 156) *surāśodha-navidhiḥ*; 23. (śl. 65) *śaktiśodhanavidhiḥ*; 24. (śl. 69) *mālāśodhanavidhiḥ*; 25. (śl. 43) ends : इति श्रीदेवीरहस्ये परमार्थप्रदीपिकायां यंत्रशोधनविधिनाम पंचविंशः पटलः ॥

II. beg.: श्रीभैरव उवाच (r. श्रीदेव्युवाच) ॥

भगवन् भवभूतीश कुलधर्मप्रकाशक ।

कुलेश श्रोतुमिच्छामि तंत्रस्यास्योद्धारार्थकं ॥ १ ॥

श्रीभैरव उवाच ॥

अधुना देवि कौलेशि कौलिकानां हितेच्छया ।

तंत्रोद्धारार्थं वक्ष्यामि रहस्यं विजयाभिधे ॥ २ ॥

दुर्गा देवी परा देवी परा शक्तिः पराबिका ।

देवदेवीति या ख्याता गायत्रीति श्रुता स्मृता ॥ ३ ॥

26. (śl. 62.) *mahāgaṇapatimantroddhāravidhiḥ*; 27. (rules and mantras) *mahāgaṇapativarada-gaṇeśanītyapūjāpaddhativaraṇanam*; 28. (śl. 24) *mahāgaṇapatikavacākhyānam*; 29. (śl. 137) *mahāgaṇapatimantranāmasahasrakākhyānam*; 30. (śl. 21) इति महादेवीरहस्ये तत्रे *mahāgaṇapati-stotrākhyānam* ॥ इति श्रीदेवीरहस्ये तत्रसर्वतत्त्वनिरूपणे परापररहस्ये महागणपतिवरदगणेशपंचांगं संपूर्णं ॥; 31. (śl. 92) *sūryapaṭalākhyānam*; 32. (rules and formulas) *sūryapūjāpaddhativaraṇanam*; 33. (śl. 50) *vajrapañjarakavacākhyānam*; 34. (śl. 190) *sūryanāmasahasrakākhyānam*; 35. (śl. 23) *para-mārthastotrākhyānam śrībhagavatsūryapañcāṅ-gam*; 36. (śl. 85) *lakṣmīnārāyaṇapaṭalākhyā-nam*; 37. (rules and formulas) *lakṣmīnārā-yaṇanītyapūjāpaddhativaraṇanam*; 38. (śl. 42) *lakṣmīnārāyaṇakavacākhyānam*; 39. (śl. 171) *lakṣmīnārāyaṇasahasranāmakākhyānam*; 40. (śl. 25) *lakṣmīnārāyaṇastavākhyānam, samāp-taṃ ca lakṣmīnārāyaṇapañcāṅgam*; 41. (śl. 65) *śrīmṛityuñjaya*; 42. (rules and formulas) *śrīmṛityuñjayapaddhativaraṇanam*; 43. (śl. 27) *śrīmṛityuñjayakavaca*; 44. (śl. 124) *mahāmṛi-tyuñjayasahasranāmastotrākhyānam*; 45. (śl. 28) *mahāmṛityuñjayastotrākhyānam śrīmahāmṛityuñ-jayapañcāṅgam*; 46. (śl. 53) *durgārahasyavidhiḥ*; 47. (rules and formulas) *nītyapūjāvidhiḥ*; 48. (śl. 43) *durgākavacākhyānam*; 49. (śl. 138) *durgānāmasahasravaraṇanam*; 50. (śl. 21) *durgā-stotrākhyānam iti durgāpañcāṅgam*; 51. (śl. 44) *mantravidyāprakāśa*; 52. (śl. 7); 53. (śl. 17); 54. (śl. 28); 55. (śl. 29); 56. (śl. 18); 57. (śl. 31); 58. (śl. 27); 59. (śl. 20); 60. (śl. 34), ends : श्रीभैरव उवाच ॥

इमं देवीरहस्याख्यं तंत्रराजं महेश्वरि ।

सर्वसिद्धिप्रदं गोप्यं गोपनीयं महेश्वरि ॥ ३२ ॥

अदातयमभक्त्यो दुरात्मन्यो महेश्वरि ।

स्वपुत्रेभ्यो ज्येष्ठिभ्यो न देयं तु मुनुष्यभिः ॥ ३३ ॥

इदं सारं हि तंत्राणां तत्त्वं सर्वस्वमुत्तमम् ।

रहस्यं देवि दुर्गाया गोपनीयं स्वयोनित्वम् ॥ ३४ ॥

इति श्रीरुद्रयामले तंत्रे देवीरहस्ये षष्ठितमः पटलः समाप्तः ॥
पूर्णो ऽयं देवीरहस्यतंत्रराजश्चेति शिवम् ॥

With the endings of chapters cp. the entries
under *Rudrayāmala*, Aufrecht, Cat. Cat.

[H. T. COLEBROOKE.]

2547.

581c. Foll. 53 and 96; size 12½ in. by 4½ in.; fairly good Devanāgarī writing, of 1800 A.D.; nine lines in a page.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

2548.

1573b. Foll. 18; size 10½ in. by 4½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 13 lines in a page.

Kalpāvalī(?) of the *Rudrayāmala*; a treatise of *tantric* medicine or pharmacopy, describing, in separate paragraphs (*kalpa*), the preparation of a number of nostrums and elixirs, the principal ingredient of which is water drawn from certain mountain-rivers, in different parts of India, connected by legend with the sweat dropping from *Vishṇu*, when, in the form of a boar, he carried the earth on his back.

It begins :

कैलासशिखरे रम्ये देवदेवं जगद्गुरुं ॥
पप्रच्छ परया भक्त्या पार्वती परमेश्वरं ॥

पार्वत्युवाच ॥

नानाव्याधिसमुद्भूतां पीडां संप्राप्य मानवाः ।
कथं शीघ्रं विनिर्मुक्ता भवेयुश्च कलौ युगे ॥

ईश्वर उवाच ॥

रसायनं परं दिव्यं नानाशैलोदकं तथा ।
शृणु देवि परं तत्त्वं पवित्रं परमं प्रिये ॥
विष्णुना कोलरूपेण भाराक्रान्ता धरा मुर्व (!) ।
तदा देहात्समुद्भूतः प्रस्रवेदो भूरि पर्वते ॥
प्रस्रवेदो पतिते भूमौ नानाभेदो ऽभवत्तदा ।
शैलोदकमिति ख्यातं चंद्रोदकं (?) कं विषोदकं ॥

कृष्णोदकं ततो जातं तैलोदकमतः परं ।

धृतोदकं ततो जातं रक्तोदकमतः परं ॥

कोष्णोदकं परं दिव्यं जातं दध्नुदकं तथा ।

कर्तरीजलमुत्पन्नं जातं दुग्धोदकं तथा ॥

पीतोदकमग्न्युदकं जातमुष्णोदकं बहु ।

परेषां गुणभेदांश्च प्रवक्ष्यामि शुभानने ॥

शैलदेशे च विख्यातास्तिष्ठु लोकेषु मातरः ।

आनरैश्चित्रविज्ञेयं मासिकं तु विचक्षणैः ॥ ०

It ends : ईश्वर उवाच ॥

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि यथोत्पन्नं सुगंधकम् ।

तदहं संप्रवक्ष्यामि शृणुष्वायतलोचने ॥

स्त्रीरोदसागरे देवि मथ्यमाने सुरैः पुरा ।

उत्पन्नममृतं देवि दिव्ययोगमहावनम् ॥

तस्य गंधेन सुश्रोणि मोदिताः सर्वदेवताः ।

गंधकं नाम विख्यातं जरादा[रि]घ्ननाशनम् ॥

तस्य वर्णं तथा ग्राह्यं वक्ष्यामि निबोध मे ।

पीतं चैव तथा श्रेतं कपोतं च तृतीयकम् ॥

क्रमात्क्रमतरं देवि भवेत्सर्वतराणि च ।

वमनं रेचनं कृत्वा शुद्धदेहः समारभेत् ।

सुमुहूर्ते सुनक्षत्रे सचर्यित्वा सदाशिवः ॥

इति श्रीरुद्रयामले कल्पपावली (!) समाप्ता ॥

The colophon seems to have been added by a different hand, the treatise itself being apparently incomplete.

Below the colophon another hand has written the title *रुद्रयामले कल्पावली*; and the leaves are marked कल्प ०.

For a *Kalpavallīstotram* assigned to the *Rudrayāmala*, see Burnell, Tanjore MSS., p. 200a. [H. T. COLEBROOKE.]

2549.

2257. Foll. 42; size 6½ in. by 4½ in.; legibly written in Devanāgarī; 13 or 14 lines in a page; modern.

Śārikābhagavatipañcāṅga, and *Jvālāmukhī-pancāṅga*(?), of the *Rudrayāmala Tantra*.

अस्य श्रीशारिकास्तवराजस्य श्रीमहादेव ऋषिः । त्रिष्टुप्
छंदः । श्रीशारिका भगवती देवता । शा चीजं ओं शक्तिः कं
कीलकं सर्वसिद्धये जपे पाठे विनियोगः । ओं

अथ अथ तव मनुशिरोमौलिमाणिक्यभूतं

ध्याये चित्ते शशधरकलाविंबविंबावतंसं ।

यो मंत्रेश जपति मनसा माननीयो महद्भिर्

धनैः पुण्यैः स भवति मरुद्बीज्यमाने मरुत्वान् ॥ ०

इति ० दशविद्यारहस्ये श्रीशारिकास्तवराजः संपूर्णः ॥ ०

समाप्तमिदं श्रीशारिकाभगवतीपंचांगम् ॥ fol. 35a.

II. अथ ज्वालाभगवतीकवचं लिख्यते ॥ श्रीभैरव उवाच ।

देवि देवि जगन्मातृज्वालामुख्यं ब्रवीम्यहम् ।

कवचं मंत्रगर्भं च त्रैलोक्यविजयाभिधम् ॥ ०

इति ० ज्वालामुखीकवचं संपूर्णम् ॥ fol. 37a.

अथ जपविधिः ॥ आदौ सासनशुद्धिं कृत्वा ततो गायत्री-
न्यासं ततः प्राणायामः । ओं अस्य श्रीज्वालामुखीमंत्रस्य श्री-
भगवान्भैरव ऋषिः । ० श्रीज्वालामुखीदेवतायै नमः । इति
ह्रींवीजाय नमो नाभौ श्रीशक्त्यै नमः ० . . इति ज्वालामुखी-
जपविधिः fol. 37b.

अथ ज्वालामुखीस्तोत्रं लिख्यते । ओं

नानास्तुतिपरास्त्वं यस्यास्त्वं दिवौकसः ।

तमो हत्वा शंकरस्य भूयै भूयात्सदाशिवः ॥ ०

इति ज्वालामुखीस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

इति गणपतिजपविधिः fol. 39a ; इति सूर्यजपविधिः
fol. 39b ; इति लक्ष्मीनारायणजपविधिः fol. 40b ; इति
महादेवजपविधिः fol. 41b ; after which some lines
of formulas, ending :

पद्माधिरूढां मुसितां त्रिनेत्रां

शूलाक्षमाले कमलं च खड्गं ।

करैश्चतुर्भिः सततं वहंतो

सरस्वतीं सिद्धिंकरो नमामि ॥

इति ध्यानम् । अथ मंत्रः । ओं ह्रीं ऐं ह्रीं ओं सरस्वत्यै
नमः । गुह्यातिप्रसादात्परमेश्वरि ॥ इति सरस्वतीजपविधानं
समाप्तं ॥ [R. JOHNSON.]

2550.

452a. Foll. 76 ; size 9½ in. by 5 in. ; clear
Devanāgarī writing ; ten lines in a page.

Dhātukalpa, lessons of alchymy, in form of
a dialogue between *Mahādeva* and *Pārvatī* ;
professing to form part of the *Rudrayāmala*.
Rather incorrect.

It begins : श्रीपार्वत्युवाच ॥

अथानंतरं देवेश ब्रूहि धातोश्च संस्कृतिं ।

येन विज्ञानमात्रेण साधये धातुसंमतिं ॥ १ ॥

श्रीमहादेव उवाच ॥

धातुस्तुर्यविधः प्रोक्तुर्यतुर्यस्वपञ्चतः ।

सत्त्वं रजस्तमश्चैव चतुर्यस्तु निरामयः ॥ २ ॥

राजसे राजसी सिद्धिस्तामसे तामसी तथा ।

सत्त्वसिद्धिस्तथा सत्त्वे सतीते सर्वसाधनं ॥ ३ ॥

पार्वत्युवाच ॥

कथ्यतां देव देवेश सत्त्वरजसतामसं ।

सतीते गुरुता धातोः कार्यलक्षणलक्षिता ॥ ४ ॥

उपधातुक्रमेणैव तेषां लक्षणसाधनं ।

विट्कोटमृतयुक्तानां तेषां कर्मप्रसाधनं ॥ ५ ॥ ० ७ ॥

महादेव उवाच ॥

तिष्ठन्ति पृथिवीगर्भे धातवो विविधात्मकाः ।

कियत्काले न विगता धातवो ये मयोदिताः ॥ ६ ॥

गुणलक्षणसंयुक्ताः सांप्रतं न स्मरन्ति ह ।

कथं ते कथयाम्यद्य वद ब्रह्मांडवासिनि ॥ ७ ॥

पार्वत्युवाच ॥

ये केचित्तु स्मरन्तीश व्यक्तं कथय सांप्रतं ।

साधूनामर्थसिद्धयर्थप्रभावः श्रीमता स्मृतः ॥ १० ॥

महादेव उवाच ॥

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि धातूनां विविधाः स्थितीन् ।

गुणलक्षणसंयुक्ताः क्रि[या]युक्ता निबोध ताः ॥ ११ ॥ ०

इति तासं अथ सोसं fol. 3b ; अथ लोहनाम fol. 4a ;
इति कांस्यं fol. 4b ; अथ अस्त्रनाम fol. 6b ; इति लोह-
विधानं fol. 28a ; इति जासत्वं (thus repeatedly ;
आनयेत् जसत्तं शुद्धं विधाचलसमुद्भवं । ०) fol. 34a ; इति
नागविधिः fol. 36b ; इति तालं fol. 41b ; इति तास-
विधानं fol. 72a ; इति रजतक्रिया । [अथ हाटकीक्रिया]
fol. 74b.

There appears little of the mystic element
of the *Tantras* in the treatise, but a good
deal of experimental knowledge gained by the
older pursuits of medicine and cognate arts.

The MS. marks every 100 *ślokas*, counting altogether 1811 couplets; but the numbering in some parts may not be quite accurate.

It ends :

मारणं भस्मकं चैव धातुसंचारणं तथा ।
कथितं पारदे कल्पे* श्रुतं ते कथितं मया ॥
इत्येका उत्तमा धातोः सर्वसामर्थ्यादायकः(!) ।
कार्यसिद्धिकरा सिद्धा श्रेष्ठकर्मविशारदा ॥
संयोगं पारदं दिव्यं स्वेदनं मर्दनं तथा ।
संजीवनं तु तालेषु मारणं मणशलोदितं(!) ॥
भस्मजं नागजे प्रोक्तं तास्य रंजकं सदा(!) ।
वर्णदं सौषधीकल्पे संयोगे कथितं मया ॥
जारणं पारदे प्रोक्तं स्वेदनं द(!) सदैव हि ।
सौवर्णं सर्वधातुषु जायते केन केनचित् ॥
अन्यैर्गुणगुणालंबं कीर्तितं शिल्पजे तथा ।
वाणिज्ये वरदानं हि वृद्धैश्चैव कलांतरे ॥ [१]८०० ॥
सुभगराजनीतो हि दानेन जन्म (वि)शुध्यति ।
कर्महं तालके कल्पे अपरेनैव हीनतः(!) ॥
निस्पृहं सत्यगे प्रोक्तं उच्यता कलिमध्यगे ।
कल्पे पंचदशे चैव शोभोन्मुत्तमिषण्णता(!) ॥
गंभीरं कामदं दिव्यं वैश्यं चैव मनोहरं ।
एता निनद्यते चैव कामे चेन्मरुतोद्गमः(!) ॥ ० (6 *śl.*)
प्रातरुत्थापने पुंसां कीर्तयेद्विधिनामकान् ।
प्रोक्ता ये पारदे कल्पे सर्वसिद्धिकराश्च ये ॥
कीर्तिते(?०ने) लभते सौख्यं लक्ष्मीप्रत्यग्रही(!) सदा ।
प्रतियाति महालक्ष्मीं जायते नात्र संशयः ॥ ८११ ॥

इति श्रीरुद्रयामले उमामहेश्वरसंवादे धातुकल्पे सुवर्णप्रशंसा
समाप्ता ॥ संवत् १८६१ समयनामकार्तिक सु एकादश्या तीर्थउ
मंगलवासरे ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2551.

2793. Foll. 59; size 9½ in. by 4½ in.;
fairly written in Devanāgarī; nine lines in a
page.

* Whether these references refer to special treatises
(see Aufrecht, Cat. Cat., s.v. *Pāradakalpa*, *Aushadhaka-*
kalpa) or to certain portions of the present treatise,
does not appear.

Three Tantric treatises. Rather incorrect.

I. *Bhūtadāmara Mahātāntrarāja*, in fifteen
chapters.

It begins (somewhat corrected) :

क्रोधाधिपं नमस्कृत्य व्योमवक्त्रं सुरातकं ।
अभेद्यभेदकं स्तौमि भूतडामरनायकं ॥
त्रैलोक्याधिपतिं रौद्रं सुरसिद्धनमस्कृतं ।
उन्मत्तभैरवं नत्वा पृच्छत्युन्मत्तभैरवी ॥

उन्मत्तभैरववाच ॥

कथं यक्षाक्षरा(?स्वरा)नागाः किंनराः प्रमथादयः ।
जंबुद्वीपे कलौ सिद्धिं यच्छत्येषां वरोगनाः ॥
ये स्युः पापरता मिथ्यावादिनः शीलवर्जिताः ।
सालस्या ये नरास्तेभ्यः साहाय्यं कुरु न स्वयं ॥
केनोपायेन नश्यति कलौ दुष्टाक्षराशयः(!) ।
लभ्यते सिद्धयः सर्वा मोक्षयद्वृत्तयः शुभाः ॥
सिद्धयोऽप्यणिमाद्याश्च महापातकनाशनाः ।
अनाशयाशनतः पापमन्यस्त्रीगमनादिकं ॥
कथं तिष्ठति देवेश हेलया नारकं तमः ।
चंद्रसूर्यप्रभो भूत्वा स्थितो(?० प्रभा० स्थितो) रुद्रपुरे
सुरसिद्धनागा[न्] भूतयक्षगुह्यकनायिकान् । [चिरं ॥
दूरादागत्य कामाक्षी रसादालिङ्ग्य मंत्रिणं ॥
ब्रह्मेशशक्रप्रमुखा[:] कथं स्युर्नारिता प्रभो ।
पुनः केन प्रकारेण मृता जीवंति निर्जराः ॥
श्रुत्वेति वज्रभावाक्पुनश्च भैरवोऽसकृत् ।
संतुष्टो भैरवो प्राह सर्वनियमपूर्वकं ॥

उन्मत्तभैरव उवाच ॥

क्रोधाधिपं व्योमवक्त्रं वज्रपाणिं सुरातकं ।
वक्ष्ये नत्वा ततस्तत्रं भूपतिं भूतडामरं ॥
सर्वपापक्षयकरं दुःखदारिद्र्यघातकं ।
सर्वरोगक्षयकरं सर्वविघ्नविनाशनं ॥
महाप्रभावजननं दमनं दुष्टघेता ।
महाचमत्कारकरं स्थित्युद्धर्तिलयात्मकं ॥
ज्ञानमात्रेण देवेशि भुक्तिमुक्तिफलप्रदं ।
तव स्नेहान्महादेवि कथ्यते ऽकथ्यमद्भुतं ॥
यास्तुरैर्दुर्लभं स्वर्गं मर्त्यं मत्तैर्मुमुक्षुभिः ।
नागलोके तथा नागैस्तच्छृणु घमप्रिये(!) ॥

यस्य ज्ञानं विना क्वापि नारीणां निग्रहो भवेत् ।
यक्षिण्योपि न यच्छति कथयामि शृणुष्व तत् ॥
इति श्रीभूतडामरे महातंत्रराजे प्रथमः पटलः ॥

For another MS. of this work, consisting of fifteen chapters, see Rāj. Mitra, Notices of Skr. MSS., iv., p. 165. In the present copy the fifteenth *paṭala* ends fol. 38b :

अन्यथा वादिने ज्ञानं यत्सुरैरपि दुर्लभं ।
अन्यथा क्रोधवज्रेण विनाशो भविता तप ॥
उन्मत्तभैरवः प्राह भैरवो सिद्धिपद्धतिं ।
तत्रचूडामणी दिव्ये तंत्रे ऽस्मिन् भूतडामरे ॥
इति पंचदशः पटलः ॥

After this the MS. proceeds :

वह्निं वक्तांतमिडे व्योममुखं दुर्निरोद्धमतिदीप्तं ।
विबुधा हि यक्षकिंनरभूतांतकर्माश्चरमनादिं ॥

मंत्राशेषविशेषज्ञानं यदगोपितसुरैर्यत्नात् क्रोधोशभैरवप्रोक्तं
तद्वक्ष्ये भूतभैरवं नाम यज्ज्ञानं विना जपहोमाद्यं प्रयोगबलिदानं
षट्कर्माख्ययनत्वं मोक्षज्ञानं सदा ध्यानं^० etc.;—ending,
five lines farther on :

समान्प्रश्नाय ग्रंथः ॥ श्रीगुरवे नमः ॥ श्रीभवानीशंकराय
नमः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥

II. Bhūtabhairava :

अथ वक्ष्ये मनुकोपं यदकथितं भूतयक्षडामरयोः ।
क्रमशो बीजविधानं तत्र ओत्रादिविज्ञानं ॥
तत्रादि क्षांतानां संज्ञाः ।
विद्युज्जिह्वा कालवज्रो गर्भिणी धूस्रभैरवी ।
कालकूटा विदारी [च] महारौद्री भयंकरी ॥^०
सिंहाखिणी करालिनी ऊर्ध्वकेशयुग्मभैरवी ।
भीमाक्षी डाकिनी रुद्रा ताकिनी चंडिकेति च ॥

Then follow names of Bhairava, and incantations.

Fol. 48 : इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकपरमरुद्रावतारगुरु-
चरणशरणश्रीमत्क्रोधोशभैरवविरचितं भूतभैरवं नाम महातंत्रं
प्रकाशितं ॥

III. Nāyikāsādhana(?) :

वक्ष्ये ऽष्टनायिकानां साधनविधिमागमानुसारेण ।
यासां प्रसादलेशाद्विलसति भुवि भैरवाकारः ॥

प्रथमा सुंदरी प्रोक्ता द्वितीया च मनोहरी ।
कनकवती तृतीया कामेश्वरी ततः स्मृता ॥
रतिकरी पद्मिनी च नदी चाप्यनुरागिणी ।
रताः सर्वाः साधकानां सर्वकामफलावहाः ॥

The exposition of these eight forms of incantation are followed (fol. 51b) by formulas, and another series of śakti-sāadhanāni ; viz :—
1. vicitrāsāadhanam ; 2. vibhramāsāadhanam ; 3. viśālāsāadhanam ; 4. sulocanāsāadhana ; 5. madanavidyāsāadhanam ; 6. māninīsāadhanam ; 7. haṁsinīsāadhanam ; 8. śatapatrikāsāadhanam ; 9. mekhalāsāadhanam ; 10. vikalāsāadhanam ; 11. lakshmīsāadhanam ; 12. mahābhayāvidyāsāadhanam ; 13. mahendrikāsāadhanam ; 14. śmaśānīvidyāsāadhanam ; 15. vaṭayakṣhiṇīsāadhanam ; 16. kapālinīsāadhanam ; 17. candrikāsāadhanam ; 18. ghaṭaṇānāmavidyāsāadhanam ; 19. bhīṣhaṇīrañjikāvilāsiniṇām sāadhanam.

It ends :

स्तूयमानां मोदमानैर्लोकपालादिभिः सदा ।
सर्वं यश्चित्तपेक्षेर्वी जायते नरपुंगवः ॥
स्त्रियेषु यथा रामो देवेषु च पुरंदरः ।
भुजंगेषु यथा ताक्ष्यः क्रूरकार्ये यथाशनिः ॥

ग्रंथसंख्या ११०० ॥ संवत् १८५१ मार्गशीर्षशुक्लः ९ भीमवासरे ॥

The leaves of the volume are throughout marked भू. डा.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2552.

791a. Foll. 71 (the first of which has been lost and replaced by two leaves in a more modern hand); size 9½ in. by 3¾ in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1750; 9-11 lines in a page.

Jñānārṇava, a tantra in 23 paṭalas [A].

It begins : श्रीदेवुवाच ॥

गणेशनेदिचंद्रेशसुरेन्द्र(सुरेश B)परिवारित ।

जगद्वंश कलाधोश किं त्वया जप्यते सदा ॥ १ ॥

अक्षमालेति किं नाम संशयो मे हृदि स्थितः ।
शब्दातीतं परं ब्रह्म त्वमेव परमात्मवित् ॥ २ ॥

कथयानंदनिस्पंदं सौद्रमानसनिष्पन्नात् ।

ईश्वर उवाच ।

कथयामि वरारोहे यन्मया जप्यते सदा ॥ ३ ॥

अकारादि अकारांता मातृका वर्णरूपिणी ।

चतुर्दशस्वरोपेता बिंदुत्रयविभूषिता ॥ ४ ॥

P. i. ends fol. 3a; ii. *bālānyāsavidhi*, fol. 7a; iii. *bālādhyānakathana*, fol. 8b; iv. *bālāpūjāvidhi*, fol. 12b; v. *śrītripurābālāyajanavidhi*, fol. 15a; vi. *pūrvasimhāsana*, fol. 16b; vii. *dvītiya-simhāsane rudrabhairavīvidhi*, fol. 17b; viii. *pañcasimhāsana*, fol. 18a; ix. *pañcasimhāsana*, fol. 21a; x. *tripurasundarīdvādaśavivarāṇa*, fol. 27a; xi. *śoḍaśīvivarāṇa*, fol. 29b; xii. *śrīvidyānyāsasamudrāvivarāṇa*, fol. 38a; xiii. *śrīvidyāyajanavidhi*, fol. 45b; xiv. *prayogavidhi*, fol. 50b; xv. *ratnapushpavidhi*, fol. 51b; xvi. *bījasādhanavidhi*, fol. 53b; xvii. *tripurājāpahomavidhi*, fol. 59b; xviii. *jñānahomavivarāṇa*, fol. 61a; xix. *dūtīyāgavidhi*, fol. 63b; xx. *jñāna-dūtīyajana*, fol. 65a; xxi. *dīkṣhāvidhi*, fol. 68b; xxii. *damanaropana*, fol. 70a; xxiii. ends:

योगिनोर्योगिनश्चैव ब्राह्मणान्विविधान् गणान् ।

पूज्यानि परमेशानि यदोच्छेत्सिद्धिमात्मनः ॥

इति श्रीज्ञानार्णवे नित्यातंत्रे सार्द्धद्विहसहस्रतंत्रे पवित्रारोपणं
नाम त्रयोविंशतिः पटलः ॥ २३ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2553.

425. Foll. 54; size 12 in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1700; twelve lines in a page.

The same work. [B.]

The colophon runs: इति श्रीज्ञानार्णवे नित्यातंत्रे
पवित्रारोपणविधिर्नाम त्रयोविंशः पटलः संपूर्णः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2554.

973. Foll. 135 (wrongly numbered 126, in consequence of several blunders); size 14 in. by 2½ in.; well written, in the Bengali character; five lines in a page. Fol. 1 has been supplied by a different, less readable, hand.

Gautamiya-tantra, a systematic, and highly popular, manual of *Vishṇu* (*Kṛishṇa*) worship, based on the ritual forms of *Śākta* mysticism.

It begins: ओं नमः श्रीगुरवे ॥ ओं नमः परमदेवतायै ॥

सिद्धाश्रमे वसन् श्रीमान् कदाचिद्भौतमो मुनिः ।

तपःस्वाध्यायनिरतो भक्तिमान्गुरुभोजने ॥

नमस्यन् शिरसा विष्णुं स्तुवन् रागजनार्दनं ।

जपन् कराभ्यां पद्मेशं (?) हृदा ध्यायन् सदा हरिं ॥

समस्तश्रुतितत्त्वज्ञ इतिहासपुराणवित् ।

मन्त्रौपधिक्रियावश्ययोगसिद्धान्ततत्त्ववित् ॥

धर्मार्थकाममोक्षार्थी नारदं प्रणिपत्य च ।

विनयावनतो भूत्वा पर्यपृच्छद् द्विजोत्तमः ॥

भगवन् कामदा मन्त्राः शृणुदासीनवान्धवाः ।

विभित्तफलदास्ते तु नैकत्र फलदा मताः ॥

According to this MS., the work consists of 33 *adhyāyas*, the last three of which were, however, numbered 30-32 in the colophons, the numbers being afterwards corrected (apparently by the same hand) in the margin. See also Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 99, where the work is stated to consist of 31 chapters, the contents of which are given.

The MS. ends (fol. 134b):

यत्नेहे विद्यते ग्रन्थं लिखितं तस्य वेश्मनि ।

कमलापि स्थिरा भूत्वा कृष्णेन सह तिष्ठति ॥

इत्येवं कथितं ग्रन्थं मया ते मुनिसत्तम ।

अस्यालोकनमात्रेण कृष्णात्मा संप्रसीदति ॥

इति श्रीगीतमीये महातन्त्रे सर्वतन्त्रोत्तमोत्तमे त्रयस्त्रिं
द्वाविंशोऽध्यायः ॥ ० शकान्ताः १६१८

Then follows another full page, apparently a *śuddhipattra*. [H. T. COLEBROOKE.]

2555.

2405. Foll. 137; size 16 in. by 4 in., the leaves being folded to half their length; good modern Bengali handwriting; 7 or 8 lines in a page.

Yoginī-tantra. Two sections, viz.:—

I. Foll. 1-47. Apparently the first part of the *Tantra*, in 19 *paṭalas*:

कैलाशशिखरारूढं शंकरं परमेश्वरं ।

पप्रच्छ गिरिजाकान्तं गौरी तं वृषभध्वजं ॥

श्रीदेव्युवाच ॥

भगवन् सर्वधर्मज्ञ सर्वज्ञानमय प्रभो ।

सूचितं योगिनीतन्त्रं तन्मे वद जगद्गुरो ॥

माहात्म्यं कीर्तितं तस्य पुरा श्रीशैलमन्दिरे ।

वाराणस्यां कामरूपे नेपाले मन्दराचले ॥

श्रीईश्वर उवाच ॥

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि योगिनीतन्त्रमुत्तमं ।

पावनं परमं धन्यं मोक्षैकफलदायकं ॥०

It ends:

इति ते योगिनीतन्त्रं सर्वार्हं कथितं मया ।

गोपनीयं सदा भद्रे योनिः परमं यथा ॥

इति श्रीयोगिनीतन्त्रे देवीश्वरसंवादे द्वाविंशतिसाहस्रे
(चतुर्विंशतिसाहस्रे MS. 955) ऊनविंशतिः पटलः ॥

The 16th chapter of this part is identical with that noticed in Aufrecht's Cat. Bodl., p. 100b; see also Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 278.

II. Foll. 48-137, marked 34-123. *Kāma-rūpādhikāra*, or *Kāmarūpanirṇaya*.

It begins:

प्रधानमाधारविकल्पसत्ता-

स्वभावभावा भुवनत्रयस्य ।

सा विद्यया व्यक्तमपीह माया

ज्योतिः परं पातु जगति निधनं ॥

श्रीदेव्युवाच ।

उड्डीयानादिकं पीठं श्रुतो हस्तारपीहकं(?) ।

इदानीं श्रोतुमिच्छामि कामरूपस्य निर्णयम् ॥

यदुक्तं तत्त्वया नाथ घोरपापविनाशकं ।

कामाख्यासंज्ञकं पीठं प्रकाशं तु कलौ गतं ॥

कलिसर्वप्रदधानां विचिन्तानां चिकित्सकं ।

भेषजं परमं देव किंरूपं कथ्यतां विभो ॥

श्रीभगवानुवाच ।

उड्डीयानस्य देवेशि प्रादुर्भावः कृते युगे ।

पूर्णशैलस्य संभृतिस्त्रेतायुगमुखे ऽभवत् ॥०

Incomplete. The MS. ends abruptly in the middle of a couplet.

There are 14 complete chapters; fol. 135b: इति श्रीयोगिनीतन्त्रे सर्वतन्त्रोत्तमे द्वाविंशतिसाहस्रे प्रथमतमे द्वितीयभागे कामरूपाधिकारे चतुर्दशः पटलः ॥

[F. BUCHANAN.]

2556.

955. Foll. 80; size 10½ in. by 4½ in.; fairly good Devanāgarī writing of 1794 A.D.; nine lines in a page.

The first part of the *Yoginītantra*, in 19 *paṭalas*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2557, 2558.

185, 186. Foll. 221 and 159; size 12½ in. by 4½ in.; legibly written in Devanāgarī; 10 (at first 11) lines in a page.

Dāśarathīya-tantra, so called as professing to have been proclaimed by *Rāma*, the son of *Dāśaratha*, who, as the personification of *Nārāyaṇa* and *Brahman*, is also the chief object of adoration in the work.

The MS., whilst fairly correct in the early part, is very far from being so later on.

I. The *pūrvārdha*, consisting of 59 *adhyāyas*, begins:

वागीशाद्याः सुमनसः सर्वार्थानामुपक्रमे ।

यं नत्वा कृतकृत्याः स्युस्तं नमामि गजाननं ॥ १ ॥

श्रीज्ञानकीशपादाक्षदृढभक्तं जितेन्द्रियं ।

विभोऽकसुतं शान्ताभर्तारं तपसां निधिं ॥ २ ॥

सिद्धाश्रमे समासीनमृष्यर्षुगमकल्पं ।
 उद्दालक उदकश्च मौनस्यो गालवस्तथा ॥ ३ ॥
 गौतमस्य सुतः साक्षाच्छतानंदो महातपाः ।
 तीर्थयात्राप्रसंगेन सिद्धाश्रममुपागताः ॥ ४ ॥
 तत्र सिद्धाश्रमे पुण्यतीर्थे स्नात्वा तपस्विनः ।
 ऋष्यर्षुगं तपोराशिमपश्यन्वीतकल्मषाः ॥ ५ ॥
 योगारूढं महात्मानं ज्वलंतं तपसा मुनिं ।
 दृष्ट्वा प्रणेमुः साष्टांगं कृतानजलिपुटा द्विजाः ॥ ६ ॥
 तान्दृष्ट्वा योगिवर्यो ऽसौ शांताभर्ता महातपाः ।
 पृष्ट्वा कुशलमव्ययमासनेषूपवेशयत् (? पुन्यवेशयत्) ॥ ७ ॥
 मौनस्योद्दालकोदकशतानंदादयो द्विजाः ।
 आसीना आसनेष्वेते विभांडकसुतं विभुं ॥ ८ ॥
 धर्मजिज्ञासया वाक्यमिदं प्रोचुस्तपोधनाः ।

ऋषय ऊचुः ।

विभांडकसुतं स्वामिन्सर्वज्ञं तपसा निधे ॥ ९ ॥
 अस्माभिर्यत्तपस्तप्तं सर्वमफलमद्य मे ।
 ब्रह्मलोकं गता अद्य पितरो नः पितामहाः ॥ १० ॥
 अद्यास्माभिर्महद्भाग्यं लब्धं त्वत्पाददर्शनात् ।
 अद्य धन्याः कृतार्थाः स्म (? स्मो) ब्रतानि सफलानि नः ॥ ११ ॥
 त्वत्पादाभिरुहडंडदर्शनं पुण्यराशिभिः ।
 बहुजन्यार्जितैर्लभ्यं नान्यथा तपसा निधे ॥ १२ ॥
 इत्युक्त्वा मुनयस्तृष्णीमासीनाः संशितव्रताः ।
 तानाह भगवान्योगी विभांडकसुतो मुनिः ॥ १३ ॥

ऋष्यर्षुग उवाच ॥

कश्चिद्ब्रह्म सफला वेदाः कश्चिद्ब्रह्म सफलं धनं ।
 कश्चिद्ब्रह्म सफला नार्यः कश्चिद्ब्रह्म सफलं श्रुतं ॥ १४ ॥
 अग्निहोत्रफला वेदा दत्तभुक्तफलं धनं ।
 रतिपुत्रफला नारी शीलवृत्तफलं श्रुतं ॥ १५ ॥
 कश्चिद्ब्रह्म गुरुशुश्रूषा सफला मुनिपुंगवाः ।
 कश्चिद्ब्रह्म सफलं तप्तं तपश्चाद्रायणादिकं ॥ १६ ॥
 भवद्विरपि सर्वज्ञैः किं प्रष्टव्यो ऽस्म्यहं द्विजाः ।
 यथामतिं प्रवक्ष्यामि यदंतु मुनिपुंगवाः ॥ १७ ॥
 शतानंदादयो विप्रा इत्यमुक्तास्तपोधनाः ।
 कृतानजलिपुटा ऊचुर्नत्वा साष्टांगमादरात् ॥ १८ ॥

ऋषय ऊचुः ॥

भगवन्योगिनां श्रेष्ठ सर्वशास्त्रविशारद ।
 कथं ब्रह्म विजिज्ञास्यं कीदृशैर्नियतव्रतैः ॥ १९ ॥

कथं स्याद् ब्रह्मतादात्म्यं कालमृत्योश्च वंचनं ।
 कथं कालस्वरूपं स्यान्नरेण ज्ञातमप्यथ ॥ २० ॥
 संसारतारणोपायः कथमेकेन जन्मना ।
 ऋष्यर्षुगं महाभाग सत्यमेतद्वदस्व नः ॥ २१ ॥ ०

In the second chapter the following occurs :

सौंकारवाच्यं विश्वस्य कारणं परमेश्वरं ।
 तस्मान्नादात्मकः साक्षादकारात्मा सनातनः ॥ १० ॥
 अभूद्यं वासुदेवाख्यनाहुर्ब्रह्मविधो ऽमलाः ।
 विंदुः समभवत्तस्माज्जीवात्मान्तः सनातनः ॥ ११ ॥
 स ईश्वर इति प्रोक्तः शुद्धज्ञानमयः पुमान् ।
 तयोर्मध्ये समुद्भूतं कला चिद्रूपिणी परा ॥ १२ ॥
 यामाहुर्भगवच्छक्तिं त्रयीरूपां सनातनीं ।
 तत आविरभूत्साक्षात्तन्वांश्चाशङ्क्यमातृका ॥ १३ ॥
 सैव श्रीः परमा शक्तिश्चिक्ला परमेश्वरी ।
 साक्षान्नारायणमयी ब्रह्माभिन्ना चिदात्मका ॥ १४ ॥
 [(the letters) ० १८ ॥

लक्ष्मीनारायणी साक्षाम्मातृका समुदीरिता ।
 मातृका परमा शक्तिरभिन्ना ब्रह्मणो द्विजाः ॥ १५ ॥
 नारायणाज्ञया विश्वं सृजत्यवति हंति च ।
 अनयैव समुद्भूता वेदाः सांगाः सनातनाः ॥ २० ॥
 धर्मशास्त्रपुराणानि सर्वोपनिषदो ऽपि च ।
 चतुःषष्टिकला विद्या विद्या अष्टादशापि च ॥ २१ ॥
 सर्वं मातृकयोत्पन्नं जगदेतच्चराचरं ।
 यदा सिमृष्टा भगवद्ब्रह्मणः परमात्मनः ॥ २२ ॥
 तदा विराजं पुरुषं विश्वकारणविग्रहं ।
 असृजत्तद्ब्रह्मरूपी पुरुषः स महान् द्विजाः ॥ २३ ॥
 द्विधा कृत्वात्मनो देहमर्धेन पुरुषो ऽभवत् ।
 अर्धेन नारी तस्यां तु विराजमसृजद्विभुः ॥ २४ ॥
 यो महापुरुषः प्रोक्तः परब्रह्मात्मको मया ।
 श्रीमदष्टाक्षरात्मासावेक एव परो ऽच्युतः ॥ २५ ॥
 नारायण इति ख्यातः सर्वलोकैककारणं ।
 स एवाद्यः पुमान्वित्यः परमात्मा सनातनः ॥ २६ ॥ ०

Rāma is not introduced till the latter part of the third chapter :

त्रेतायुगे दशरथात्कौशल्यागर्भसंभवः ।
 श्रीराय इति लोके ऽस्मिन् स्यातो दाशरपिर्विभुः ॥ ८३ ॥

हत्वा दुष्टं दुराधर्षं रावणं रजनीचरं ।
 गुप्तं राक्षसकोटीभिर्भिन्नाजनचयोपमं ॥ ८४ ॥
 राज्याभिषिक्तः सहितो भ्रातृभिलेखणादिभिः ।
 वसिष्ठादिमहर्षीणां संनिधावपि वाक्यतेः ॥ ८५ ॥
 वेदार्थसंग्रहं नाम्ना तत्रं सकलकान्तं ।
 सास्तविद्यारत्नानां रहस्यप्रतिपादकं ॥ ८६ ॥
 अनुत्तरब्रह्मतत्त्वग्रहस्यं श्रुतिसंमितं ।
 कथयामास रुद्राय पृच्छते मुनिपुंगवः ॥ ८७ ॥
 हिताय सर्वलोकानां धर्मसंस्थापनाय च ।
 सारभूतमिदं वेदवेदांताथैरहस्यकं ॥ ८८ ॥
 मुक्तिरत्नं महच्छास्त्रमुक्तवाञ्छातकीपतिः ।
 यत्रैव ब्रह्मणस्तत्त्वग्रहस्यं श्रुतिसंग्रहं ॥ ८९ ॥
 ब्रह्मविद्याष्टवर्णादिविधानं सांगमुत्तमं ।
 रहस्यमपि यत्रोक्तं भोगस्वर्गापवर्गदं ॥ ९० ॥
 तत्रं दाशरथीयाख्यमिदं तस्माद् द्विजोत्तमाः ।
 भगवद्भदनाभोजादाविभूतमिदं शुभं ॥ ९१ ॥
 शास्त्रं सकलवेदानां सारभूतार्थसंग्रहं ।
 आचार्यवेदानांभोजाद्विज्ञेयं नान्यथा द्विजाः ॥ ९२ ॥ ०

In the fourth chapter the gods, *Lokapālas* and *Rishis*, repair to Ayodhyā, to render homage to *Rāma* :

विधिरुद्रादयो देवा आसीना आसनेषु ते ।
 इदमूचुर्वचो ज्यैष्ठं रामं राजीवलोचनं ॥ २२ ॥
 अहो भाग्यमहो भाग्यमद्यात्माकं जगत्पते ।
 यत्तद्वक्ष्यमन्यक्तं पश्यामरुचां जगत्पतिं ॥ २३ ॥
 तपः फलितमस्माकं बहुजन्मार्जितं विभो ।
 अद्य नः सफला यज्ञा बहुशो दक्षिणान्विताः ॥ २४ ॥
 देवं नारायणं साक्षात्पश्यामरुचां नराकृतिं ।
 वेदा अपि च वेदांतास्त्वामेव ब्रह्मरूपिणं ॥ २५ ॥
 संस्तुवन्ति यथा नित्यं वेदिनः परमेश्वरं ।
 यतो वाचो निर्वर्तते ज्योत्स्नाप्यमनसा सह ॥ २६ ॥ ०

Solicited by *Śiva*, he then instructs them in the *brahmavidyā* :

गौरीपते प्रवक्ष्यामि तत्त्वं भगवतो मम ।
 रहस्यमपि वेदांतसारभूतार्थसंग्रहं ॥ ४४ ॥
 सत्यं विज्ञानमानन्दं रूपमक्षरमच्युतं ।
 गुहायां निहितं ज्योतिरचलं शाश्वतं ध्रुवं ।
 त्वेव मे परं ब्रह्म रूपं नारायणाभिधं ॥ ४५ ॥

वेद(r. वेदांत)वेद्यो जस्मि तथैव वेदैः
 स्तुतो जस्मि नित्यं परिपूर्णकामः ।
 ध्येयो जस्मि योगीश्वरसिद्धसंघैः
 पूज्यो जस्मि नित्यं भुवनेषु सर्वैः ॥ ४६ ॥ ० ५३ ॥
 मम शक्तिरभिज्ञेयं जानकी श्रीश्चिदात्मिका ।
 भिन्ने भामति लोके जस्मिन्मम माया दुरत्यया ॥ ५४ ॥
 अस्या एवाश(?स्य)संभूता यया विश्वं विमोहितं ।
 श्रुतिर्मद्वेदनादाविभूता सांगा सनातनी ॥ ५५ ॥
 अयं मे दक्षिणो बाहुः सृष्टिकर्ता पितामहः ।
 वामबाहुर्भेदीयस्त्वं विष्णुर्हृदयमेव मे ॥ ५६ ॥ ०

In chapter 5, king *Janaka* is introduced as a pious reverer of his *ācārya Gautama*, special reverence being shown by him to the holy man's shoes (*pādukā*). The king's piety eventually gains for him the *pratyakshadarśanam* of *Nārāyaṇa*, who then divulges to him the mystic science as now proclaimed by *Rāma*; viz.: ch. 6-8. *śrautācāra*; 9. *dattātreya-māhātmyam*; 10, 11. *brahmavidyāmāhātmyam*. In this way the exposition of the Tantric science is assigned partly to *Rāma* and partly to *Nārāyaṇa*.

The first part ends:

अनुत्तरब्रह्मतत्त्वग्रहस्ये श्रुतिसंग्रहे ।
 तत्रे दाशरथीयाख्ये पूर्वार्धेः समुदीरितः ॥ १२३ ॥
 अत्राचार्यमुखांभोजा[क्तो] कमेकं पठन्नपि ।
 शृण्वन्वापि विमुक्तो ऽसी महापातकराशिभिः ।
 प्राप्नोति परमं धानं दुर्लभं दैवतैरपि ॥ १२४ ॥

This volume is dated Samvat 1857.

II. The *uttarārdha* (also called *Saubhāgya-vidyodaya*), consisting of 45 *adhyāyas*, begins:

शृणुय ऊचुः ।
 शृणुशृंग महाभाग सर्वज्ञानवती वर ।
 श्रीमदष्टाष्टीमाहात्म्यं श्रुतं सांग्रहस्यकं ॥ १ ॥
 श्रीविद्या च तथा लक्ष्मीमेहालक्ष्मीस्त्रिशक्तिका ।
 सासान्यलक्ष्मीः पंचेति सासान्यश्रिय ईरिताः ॥ २ ॥
 तत्राद्या सासान्यलक्ष्मीः श्रीविद्या कथिता त्वया ।
 तस्या माहात्म्यमखिलं वद नः करुणानिधे ॥ ३ ॥

शृणुशृंग उवाच ।

इत्युक्तवन्तं नृपतिं रामं त्रिजगतीपतिं ।

प्राह सीतापतिं रुद्रो गीर्वाण सह जगत्पतिः ॥ ४ ॥

श्रीरुद्र उवाच ।

ब्रह्मतादात्म्यसंसिद्धिहेतुभूतं सनातनं ।

ब्रह्मापरोक्षविज्ञानं रहस्यं भुक्तिमुक्तिदं ॥ ५ ॥

श्रुतं तव मुखाभोजात्मद्यःपातकभञ्जनं ।

श्रीमदष्टाक्षरीमात्रमाहात्म्यमखिलं श्रुतं ॥ ६ ॥

श्रीविद्या जगतां धात्री सृष्टिता न प्रकाशिता ।

माहात्म्यमखिलं तस्या वद मयं जगत्पते ॥ ७ ॥

श्रीभगवानुवाच ।

यत्तन्नारायणेनोक्तं जनकाय महात्मने ।

माहात्म्यमखिलं शृणो श्रीविद्याया वदाम्यहं ॥ ८ ॥

श्रीनारायण उवाच ।

शृणु राजन्महीपाल सौभाग्योदयनामकं ।

तत्रे नारायणीये ऽस्मिन्माहात्म्यं सर्वसिद्धिदं ॥ ९ ॥

अहं दाशरथिर्भुक्त्वा पृष्ठो रुद्राय धीमते ।

पुनर्दाशरथीयाख्यं तत्रं वक्ष्यामि सादरं ॥ १० ॥ ०

This chapter subsequently treats of the three kinds of initiation (*pāśupati*, *vaishṇavī*, and *traipurī dikshā*). Ch. 2-27 deal with the arcana of the science, as revealed by *Dakṣiṇāmūrti* to his consort *Devī*. At the beginning of ch. 2 the usual 64 *Tantras* are enumerated by *Devī*, though not in as correct a form as one might wish.

The section from ch. 28 to the end is also called *Rājarāja* (or *Rājarājesvarī*)-*vidyāmāhātmya*, consisting first (ch. 28-33) of conversations between *Sumati Jada* and his father, on *Vaishṇava* and *Tantric* rites, and subsequently of a further course of instruction on the part of *Nārāyaṇa*.

It ends :

तत्रं दाशरथीयाख्यं वेदसाराथिसंग्रहं ।

अत्रैकमपि बाध्यायमथैज्ञानपुरःसरं ॥ ३७ ॥

पठेद्यः शृणुयाद्वापि विमुक्तः पापपराश्रमिः ।

प्रयाति परमं धाम सनातनमनुत्तमं ॥ ३८ ॥

शृणुशृंगमुखाभोजाधुनैतत्परमर्षयः ।

म.वात्मानं परं ब्रह्म रामं नारायणं विभु ॥ ३९ ॥

शृणुशृंगं समाभाष्य ज्ञात्वा धर्मरहस्यकं ।

कृतकृत्यास्ततो जग्मुः स्वाश्रमान्मुदिताननाः ॥ ४० ॥

इदं तत्रं महद्गुप्तं तारकं ब्रह्मरूपिणा ।

ज्ञानकीपतिना प्रोक्तं जगदानन्दहेतुकं ॥ ४१ ॥

इति श्रीमदनुत्तरब्रह्मतत्त्वस्य दाशरथीये तत्रं वेदसाराथी-संग्रहे उत्तरभागे सौभाग्यविद्योदये राजराजविद्यामाहात्म्ये शास्त्र-रहस्यकथनं नाम पञ्चपत्वारिंशोऽध्यायः ॥

The copyist has added (?from the original MS.) five partly corrupt *śloka*s, the first and last of which run thus :

श्रीविद्वद्भरमंडलीमुकुटरीराजन्मदामोरुहो(?)

यस्यासोद्विबुधः पितामह(रि)निधिः श्रीरत्नसुंदर्यपि ।

माता कूमगिरिश्च जन्मधरणी नामापि वंशीधरो

भारद्वाजकुलोयं(?) कुले सदारयुपतिः श्रीसुंदरो-

[वत्सभः ॥ १ ॥

शर्केगात्रभूपोन्मते(1676 = A.D. 1754) आचणे मा-

सि कृष्णे च पक्षे तिथौ पष्ठिकायां

गुरौ वेदसारं तत्रं

लिलेखेह वंशीधरः श्रीशुद्धे ॥ ५ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2559, 2560.

1204, 1004. Foll. 271 and 174; size 12½ in. by 4½ in.; fairly written in Devanāgarī, by two different hands (one of which wrote vol. i., foll. 1-154); 8-10 lines in a page; modern.

Dāśarathīya-tantra, complete; each volume containing one part. [H. T. COLEBROOKE.]

2561.

1442a. Foll. 134 (numbered 133; no. 108 being double); size 12½ in. by 4½ in.; indifferent, careless, modern writing; ten lines in a page.

Prapañcasāra, a work on the arcana of *Tantric* science and worship, in 36 *paṭalas*; by a writer who signs himself *Ācārya*.

Rather incorrect.

It begins (somewhat corrected):

अकवरजयपाद्यैः स[1]मभिर्वर्णवर्गैर्
विरचितमुखवाहा पादमध्याख्यद्वत्का(?) ।
सकलजगदधीशा शास्त्रज्ञा विश्वयोनिर्
वितरतु परिणुद्धिं चेतसः शारदा वः ॥ १ ॥
अथाभयन्त्रहरीश्वराख्याः
पुरा प्रधानात्प्रलयावसाने ।
गुणप्रभिता जगतो ऽस्य सृष्टि-
स्थितिस्त्यस्यमर्ष्टनिविष्टचेष्टाः ॥ २ ॥
स्वनिष्पत्तिं च कृत्यं च ते विचिंत्य यमाविदन् ।
वक्तामजमव्यक्तरूपं मायिनं विभुं ॥ ३ ॥
मूर्त्या भासेन दुग्धाम्बौ रुषशंसमाकुले ।
मरुत्संयद्वनोत्कीर्णलहरीकणशीतले ॥ ४ ॥
उद्यदादित्यकिरणप्रज्ञातशिशिरोदये ।
पूर्णचंद्रकरामर्शप्रतिबुभुजनाशये ॥ ५ ॥ ० ॥ ७ ॥
नीलोत्पलदलप्रख्या नीलकुंचितमूर्धजा ।
सहमीचंद्रविंबाभललाटामायतध्रुवं ॥ ६ ॥
रक्ताविंदनयनामुन्नतानुराधाधरो ।
मंदस्मिताधरमुखीं लसन्मकरकुंडलां ॥ ७ ॥

It ends :

प्रतिमं च तं वहतो गुलिकाम्
अमरैरपि दर्शनमस्य भवत् ।
इह सिद्धिरयास्य भवत्यखिला
वडवामुखपुष्करपानमुखा ॥ ७० ॥
इति सिद्धमुनींद्रयक्षविद्या-
धरगंधर्वासुराप्सरारोभिः ।
प्रतिभाषितमुत्तमं विधानं
गदितं पुरुषोत्तमस्य विष्णोः ॥ ७१ ॥
इति जपहुतपूजाध्यानकैः श्रीधरं यो
भजति स तु समग्रां संपदैश्चैवैलक्ष्मीं ।
अथरक्तविपक्षीं प्राप्य लोकैकवद्यो
व्रजति पदमनंतं लोकवंद्यस्य विष्णोः ॥ ७२ ॥

इत्याचार्यविरचिते प्रपंचसारे पुरुषोत्तममंत्रकथनं नाम
षट्त्रिंशः पटलः ॥

Only in a few colophons the contents of the respective chapters are indicated.

[H. T. COLEBROOKE.]

2562.

2783a. Foll. 77; size 11 in. by 4½ in.; fairly good Devanāgarī writing; twelve lines in a page.

Prapañcasāravivarāṇa, a commentary on the foregoing work, by *Jñānasvarūpa*.

Paṭalas 1-16.

The first leaf, written in a different hand, contains a page (not the first) of a commentary on some other work.

Fol. 2 commences in the comment on *śloka* 8: नीलपद्मदलतुल्यां । नीला वक्त्रा केशा यस्यास्ता । अर्थ-चंद्रतुल्यमालां । दीर्घध्रुवं ॥ ६ ॥

Colophon: इति ज्ञानस्वरूपविरचिते प्रपंचसारविवरणे षोडशः पटलः ॥ संवत् १७८५ आश्विनमासे शुक्लपक्षे चतुर्थीबुधवासरे ली० काश्यां मध्ये ॥

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2563.

1442c. Foll. 11; size 12½ in. by 4 in.; careless, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Mahācīnakramācāra, or *Cīnācārasāratāntra*—also called *Ācārasāratāntra*, or simply *Ācāra-tāntra*—a treatise, in 7 *paṭalas*, on a form of (*karuṇā*) Śakti worship, represented as being derived from *Vishṇu-Buddha*, and from China; the illusion of the Chinese origin being kept up by the worshipper being invested during his devotions with twigs of the *mahācīnadrūma*.

Rather incorrect.

It begins (somewhat corrected): देव्युवाच ।

महाचीनक्रमाचारः सूचितो न प्रकाशितः ।

इदानीं कथयेज्जान यदि स्नेहो ऽस्ति मां प्रति ॥ १ ॥

इति पृष्ठः पुरा देव्या कैलासशिखरे हरः ।

चिंतयामास मनसा किंचिदाकुलितेक्षणः ॥ २ ॥

इयमर्क्षं(?) कुंठिता भूयो यन्मां प्रेरयति प्रिया ।

चीनाचारक्रमं वक्तुं तत्प्रकाश्यं कथं मया ॥ ३ ॥

इति गुप्ततरः सो ज्यमाचारः सिद्धिदायकः ।
स्त्रीणां चंचलया बुद्ध्या कथं गोमुं हि शक्यते ॥ ४ ॥
इति संचित्य मनसा पुनराह महेश्वरी ।
महाचीनक्रमाचारं ब्रूहि मे परमेश्वर ॥ ५ ॥

शिव उवाच ।

सलं यन्नैरलं पन्नैरलै (!) म[हे]श्वरि ।
चीनाचारक्रमं श्रोतुं विरक्ता भव पार्वति ॥ ६ ॥
स एव पर[मा]चारो न प्रकाश्यः कदाचन ।
गुह्यानुसतरः साक्षात्तस्त्वज्ञानमयः शिवे ॥ ७ ॥
स्त्रीस्वभावेन भवति शश्वन्मां परिपृच्छसि ।
लक्षवारं रिचासि (!) तथापि श्रोतुं [मि]च्छसि ॥ ८ ॥

श्रीपार्वत्युवाच ।

यदि चीनक्रमाचारं न मे कथयसि प्रभो ।
प्राणत्यागं करिष्यामि पुरतस्ते न संशयः ॥ ९ ॥
इत्युक्तः स तदा योऽसौ रुद्रः कारुणिको महान् ।
महाचीनक्रमाचारं गदितुं संप्रचक्षमे ॥ १० ॥
सर्वदा गोप्य एवायमाचारः सिद्धिदायकः ।
तवानुरोधादेवाहं कथयामि समासतः ॥ ११ ॥
ब्रह्मणो मानसः पुत्रो वशिष्ठो ज्ञातृव संयमी ।
तारामाराधयामास पुरा नीलाचले मुनिः ॥ १२ ॥
जपन्स तारिणीं विद्यां कामाख्यायोनिसंजले ।
रानयामास वर्षाणामयुतं ध्यानतत्परः ॥ १३ ॥
यथे ध्यानेन तत्रैव चिरमाराधये (? ० ने) सति ।
नानुग्रहं चकारासौ तारा संसारतारिणी ॥ १४ ॥
अथासौ पितरं गत्वा ब्रह्माणं परमेश्वरं । ०

Brahman then eulogizes the power of *Tārā* which alone enabled him and his divine coadjutors to create, rule and destroy the world. *Vasishṭha* subsequently tries to conciliate her, and not being successful, he becomes enraged :

अचाल वसुधा सर्वा सशैलवनकानना ।
हाहाकारो महानासीद् देवदेवेषु सर्वतः ॥ ३९ ॥
ततो बभूव पुरतस्तारा संसारतारिणी ।
वशिष्ठस्तां समालोक्य शशापातीव दारुणः ॥ ४० ॥
तदा देवी वशिष्ठेन शमा न फलदा क्वचित् ।
चीनाचारं विना नैव प्रसीदति कदाचन ॥ ४१ ॥

मदीयाराधनाचारं बौद्धरूपी जनार्दनः ।
एक एकं विजानाति नात्यः कश्चन तत्त्ववित् ॥ ४२ ॥
उवाच साधकं श्रेष्ठं वशिष्ठं मुनिनायका (? कं or यिका) ।
रोषेण दारुणमनाः कथं मानशयद्रवान् ॥ ४३ ॥ ० ४४ ॥
तद्बुद्धरूपिणो विष्णोः सन्निधिं याहि संप्रति ।
तेनोपदिष्टाचारेण समाराधय मुन्नत ॥ ४५ ॥
तदैव सुप्रसन्ना स्यां त्वयि वत्स न संशयः ॥

इत्याचारतंत्रे (thus also in *paṭ.* 4.) प्रथमपटलः ॥

Paṭala II.

ततः प्रणम्य तां देवीं वशिष्ठो ऽसौ महामुनिः ।
जगामाचारविज्ञानवाञ्छया बुद्धरूपिणं ॥ १ ॥
ततो गत्वा महादेशे चीने स मुनिपुंगवः ।
ददर्श हिमयत्पार्श्वे साधकेश्वरसेवितं ॥ २ ॥
सलज्जलनभारेण रूपशौचनशालिना ।
मदिरामन्ननेत्रेण विलासोल्लासितेन च ॥ ३ ॥
शृंगाररसवेषेण जनमोहनकारिणा ।
मायालज्जाविहीनेन देवीध्यानपरेण च ॥ ४ ॥
कानिनीनां सहस्रेण परिवारितमेश्वरि ।
मदिरापानसंजातरक्तमंथरलोचनं ॥ ५ ॥
दूरादेव विलोक्येनं वशिष्ठो बुद्धरूपिणं ।
विस्मयेन समाविष्टः स्मरन्संसारतारिणीं ॥ ६ ॥
किमिदं क्रियते कर्म विष्णुना बुद्धरूपिणा ।
वेदवादविरुद्धो ज्यमाचारः संमतो मया ॥ ७ ॥
इति चिंतयतस्तस्य वशिष्ठस्य महात्मनः ।
आकाशवा[णी] प्रांशु मैवं चिंतय मुन्नत ॥ ८ ॥
आचारपरमो यो ज्यं तारिणीसाधने मुने ।
एतद्बिरुद्धाचारस्य मतेनासौ प्रसीद[ति] ॥ ९ ॥
यदि तस्याः प्रसादं त्वमचिरेणाभिविच्छसि ।
एतेन चीनाचारेण तदा मां भज मुन्नत ॥ १० ॥
आकाशवाणीमाकर्ष्य रोमांचितकलेवरः ।
वशिष्ठो दंडवद्भूमौ पश्चात्तापीव हर्षितः ॥ ११ ॥
अथोत्थाय [र]चिरेणासौ कृतांजलिपुटो मुनिः ।
जगाम विष्णोः सन्निधिं बुद्धरूपस्य पार्वति ॥ १२ ॥
अथासौ तं समालोक्य मदिरामदविह्वलः ।
प्राह बुद्धः प्रसन्नात्मा किमर्थं त्वमिहागतः ॥ १३ ॥
अथ बुद्धं प्रणम्याह भक्तिमसो मुनीश्वरः ।
जगुः स (?) तारिणीदेव्या निजाराधनहेतवे ॥ १४ ॥

तद्धुत्वा भगवान्मुदस्तस्त्रज्ञानमयो हरिः ।
 वशिष्ठं प्राह तज्ज्ञाने चीनाचारविधिकारवान् ॥ १५ ॥
 अग्रकाश्यो हिमाचारस्तारिण्याः (!) सर्वदा भवेत् ।
 तव भक्तिवशादस्मिन् (!) प्रकाश्यः कदाचन ॥ १६ ॥
 अथाचारविधिं वक्ष्ये देव्याः सर्वसमृद्धिदं ।
 यस्यानुष्ठानमात्रेण भगवौ न निमज्जसि ॥ १७ ॥ ० १८ ॥
 स्नानादि मानसं शौचं मानसः प्रवरो जपः ।
 पूजनं मानसं दिव्यं मानसं चर्पणादिकं ॥ १९ ॥
 सर्व एव शुभः कालो नाशुभो विद्यते क्वचित् ।
 न विशेषो दिवा रात्रौ न संध्यायां दिवा निशि ॥ २० ॥
 वस्त्रासनस्थानगेहे देहस्पर्शादिवारिणः ।
 शुद्धिं न चाचरेदत्र निर्विकल्पं मनश्चरेत् ॥ २१ ॥
 नात्र शुद्धाद्यपेक्षास्ति नापि मित्रादिदूषणं ।
 सर्वदा पूजयेद्देवीमस्त्रातश्रवभोजनः ॥ २२ ॥
 महानिशि शुचौ देशे बलिं मंत्रेण दापयेत् ।
 स्त्रीद्वेषो नैव कर्तव्यो विशेषात्पूजयेत्स्त्रियः ॥ २३ ॥
 तासां प्रहारो निंदा च कौटिल्यमप्रियं तथा ।
 सर्वदा नैव कर्तव्यमन्यथा सिद्धिरोपकृत् ॥ २४ ॥
 स्त्रियो देवाः स्त्रियः प्राणाः स्त्रिय एव विभूषणं ।
 स्त्रीकुलेषु सदा भार्यं मनसा स्वस्त्रियामपि ॥ २५ ॥
 तद्वस्ताद्रचितं पुष्पं तद्वस्ताद्रचितं जलं ।
 तद्वस्ताद्रचितं द्रव्यं महादेव्यै निवेदयेत् ॥ २६ ॥
 महाचीनद्रुमलतावेधितः साधकोत्तमः ।
 रात्रौ यदि जपेन्मंत्रं दुर्लभं तस्य किं भवेत् ॥ २७ ॥
 महाचीनद्रुमलतावेष्टनेन च यत्फलं ।
 तस्यापि षोडशांशस्य कलां नाहति [ते] शवाः ॥ २८ ॥
 शवाशनादिकफलं लतागेहप्रवेशनं ।
 श्मशानालयमागत्य मुक्तकेशो दिगंबरः ॥ २९ ॥ ० ३० ॥
 स तीर्थसेवी पीठेषु स निवासो च सर्वदा ।
 व्रती स सोमपायी स सयज्ञः सर्वमन्युषु ॥ ३१ ॥
 स वैष्णवः स शैवश्च स सौरः स च गाय[न]ः ।
 महाचीनक्रमाचारे तारिणीं यः सदा भवेत् (०. भजेत्) ॥
 इत्याचारसारतंत्रे द्वितीयः पटलः ॥ [३२ ॥

P. III. शिव उवाच ।

इति तस्य वचः श्रुत्वा हरेर्बुद्धस्वरूपिणः ।
 वशिष्ठस्तं पुनः प्राह कृतानलिपुटो मुनिः ॥ १ ॥

वशिष्ठ उवाच ।

भगवन्देव देवेश तत्त्वज्ञानमय प्रभो ।
 महाचीनक्रमाचारः सूचितो भवता मम ॥ २ ॥
 प्रधानद्वयमेवास्मिन् मदिरा यो[वि]देव च ।
 अनयोः किं प्रधानं तद्ब्रूहि मे परमेश्वर ॥ ३ ॥

बुद्ध उवाच ।

एतस्मिन्परमाचारे तुल्यमेव द्वयं मुने ।
 प्रधानं योषितः किंतु देवानां च न संशयः ॥ ४ ॥
 यतो हि योषितां देहे सदैवाधिष्ठिता शिवा ।
 तस्मान्न(० नु) विधिवत्पूज्या(० जा) तासां प्राधान्य[म्]
 [उच्यते ॥ ५ ॥

वशिष्ठ उवाच ।

ब्रूहि देव विधानं च सर्वदेवमयप्रभो ।
 यथा योषित्सु तत्पूजा कृता साधकसत्तमैः ॥ ६ ॥
 सर्वेषामेव पीठानां प्रधानं योनिपीठकं ।
 तत्र संपूज्यतां देवी कठिते(० नी) च प्रसीदति ॥ ७ ॥ ० ८ ॥
 नटिका पालिनी वेश्या रजकी नापितांगणा ।
 ब्राह्मणी शूद्रकन्या च तथा गोपालकन्यका ॥ १० ॥
 मालाकारस्य कन्या च नव कन्याः प्रकीर्तिताः ।
 अथवा सर्वजातीनां विदग्धां लक्षणांवितां ॥ ११ ॥
 आनीयचतमां(० न्यायतमां) बुधामेतासामेव नायिका ।
 सुंदरं यौवनोन्मत्तां निर्लेज्जां चारुहासिनीं ॥ १२ ॥
 कृत्वा दिगंबरं तां च गंधकुंकुमचंदनैः ।
 अनुलिप्तां मुक्तकेशीं ततस्तद्योनिमंडले ॥ १३ ॥
 गुरुशक्तिं समारभ्य पूजयित्वा षडंगकं ।
 पीठपूजां विधायथ तन्मध्ये पूजयेच्छिवो ॥ १४ ॥
 तत्र चावाहनं नैव जीवन्मासो न वा मुने ।
 उपचारैः पूजयित्वा अर्घ्यं दत्त्वा ततः पुनः ॥ १५ ॥
 जललिङ्गे भैरवं च पूजयित्वा महेश्वर ।
 गंधासचाक्षतैः पुष्पैः होमं कुर्यात्ततः परं ॥ १६ ॥ ० १७ ॥
 पूजाकालं विना नैव सुरा पेया च साधकैः ।
 आयुष्याद्भीयते दूष्टा पीत्वा च पशुतां व्रजेत् ॥ २० ॥
 मौत्रामण्यां कुलाचारे ब्राह्मणः प्रपिबेत्सुरा ।
 अन्यत्र कामतः पीत्वा प्रायश्चित्ता भवेन्नरः ॥ २१ ॥

Then a story is told of Śukra Bhārgava having once uttered a curse against Devī Vārūṇī, the removal of which could only be effected by the Sautrāmaṇī and the kulācāra.

सौचामण्यां कुलाचारे सुरा पीत्वा खलेन्दुः ॥ ३२ ॥
 पतितस्य तु तस्यागे लगति यदि रेणवः ।
 तावता रेणुसंख्या देवीलोके महीयते ॥ ३३ ॥
 पीत्वा पीत्वा पुनः पीत्वा यावत्पतति भूतले ।
 उत्थाय च पुनः पीत्वा पुनर्जन्मो(!) न विद्यते ॥ ३४ ॥
 पीत्वालिंग्य कुलाचारे प्रनदी यीवनोन्मता(?)दा ।
 कोटिजन्मार्जितं पापं तच्छयादेव नाशयेत् ॥ ३५ ॥
 पीत्वा पीत्वा जपित्वा च मुक्तः कोटिकुलैः सह ।
 ब्रह्मलोके वसेद् देवि सत्यं सत्यं न संशयः ॥ ३६ ॥
 तत्रैव व्याप्रमाप्नोति न पुनर्जायते भुवि ।
 पीत्वा च पूजयित्वेशीमीशत्वं लभते ध्रुवं ॥ ३७ ॥ ० ३८ ॥
 जायते साधकः श्रेष्ठो महाभोगी महामुखी ।
 पीत्वा भोगाभोजयित्वा सोऽर्हहंसस्ततः परं ॥ ३९ ॥
 स एव जायते वीरो जीवन्मुक्तो जगत्त्रये ।
 चिरंजीवो जरामुक्तो विमुक्तः सर्वपातकैः ॥ ४० ॥ ० ४१ ॥
 इति ते कथितं दिव्यं शुक्रशापविमोचनं ।
 इति ते कथितं दिव्यं यथा पूज्या दिगंबरा ॥ ४२ ॥
 पूजयित्वा महादेवि मुच्यते सर्वपातकैः ।
 एवं देवीमर्चयित्वा किमसाध्यं जगत्त्रये ॥ ४३ ॥ ० ४४ ॥
 आरभ्य शुक्रप्रतिपद्याचम्यचदशी भवेत् ।
 प्रत्यहं पूजयेद्यस्तु त्रिधिसंख्या दिगंबरीः ॥ ४६ ॥
 मंत्रसिद्धिर्भवेत्तस्य सत्यं सत्यं न संशयः ।
 वीरसाधनकर्माणि दुःखसाध्यानि केवलं ॥ ४७ ॥
 सत्तमं साधनं ह्येतत्तत्र चेहात्मप्रकाशितं ।
 गोपनीयं प्रयत्नेन पुत्रेभ्यो ऽपि न दर्शयेत् ॥ ४८ ॥
 इत्येवं कथितस्तुभ्यं पूजाविधिरनुत्तमः ।
 साधनं सर्वथा चैव गोपयेन्मातृजारवत् ॥ ४९ ॥
 इत्याचारसारतंत्रे तृतीयः पटलः ॥

P. IV. *Buddha*, having given directions to *Vasishtha* regarding vessels and appliances required for worship, eulogizes the occult science, e.g.

सर्वेभ्यश्चोत्तमा वेदा वेदेभ्यो वैष्णवं परं ।
 वैष्णवात्परमं शैवं शैवाहं विष्णुमुत्तमं ॥ ३२ ॥
 दक्षिणात्परमं यामं वामात्सिद्धांतमुत्तमं ।
 सिद्धांतात्परमं कौलं कौलात्परतरं न हि ॥ ३३ ॥

P. V. sets forth the eightfold rule of conduct (*samayashikha*); and relates how *Brahman*, being puzzled at seeing the *Munis*, in the *Dāruvana*, practising the enormities of the *kulācāra*, betakes himself to *Vaikuṇṭha* to consult *Vishṇu*, who then commends the sages' doings as conducive to eternal bliss.

P. VI. teaches the *rahasyam*, consisting in the *pañcatattva*, viz.: मद्यं मोक्षं तथा मत्स्यं मुद्रा नैथुनमेव च; the last of which is then further enlarged upon.

P. VII. The *Asura Vala* defeats the gods, and the *Munis* with *Indra* appeal for help to *Vishṇu*, who refers them to *Śiva*. The latter then teaches *Śakra* how to prepare the *Traīlokyaviṣayā*, the elixir of victory. He first enumerates its 21 names, or rather descriptive epithets such as *siddhimūlikā*, *jñānasamvid*, *yogadā*, *yogamārgapradarśinī*, *brahmasambhūtī*, *viṣayapradā*. Then the recipe :

श्वेतऋषीतकृष्णपुष्पभेदाश्चतुर्विधाः ।
 श्वेतपुष्पा ब्राह्मणी च क्षत्रिया रक्तपुष्पिका ॥ ३४ ॥
 पीतपुष्पा तु वैश्या स्याच्छूद्रा तु कृष्णपुष्पिका ।
 आहत्य पत्राण्येतासां विज्ञानीयान्नयानतः ॥ ३५ ॥
 मार्जितानि घृतेरेव चूर्णितानि शिलातले ।
 त्रिकटु त्रिफला भृंगी कुष्टा धान्याकसंभवा ॥ ३६ ॥
 शटी ताली सपत्रं च पदफलं नागकेसरं ।
 यवानोद्वयमेपीरकड्वयमेव च(!) ॥ ३७ ॥
 एतानि सप्तभागानि पुष्करौद्राणि(!) चूर्णयेत् ।
 गृहीत्वा चूर्णमेतन्नु संविचूर्णं तु तत्समं ॥ ३८ ॥
 उभयोस्तु समं दत्त्वा सिता(?) तन्मिश्रयेद्दृढं ।
 निश्चयित्वा चतुर्धौशसमं मधु घृतं तथा ॥ ३९ ॥
 पुनः शिलातले पिष्टा त्रिसंगंधौ(!) प्रवर्तयेत् ।
 रूक्षपात्रे [तु] पुरतः स्थापयित्वा ततः क्रान्तं ॥ ४० ॥
 चतुर्भिर्नैनुभित्त्याः शोषनं समुपाचरेत् ।
 निवेश्य तत्र पाण्ययं यथामंत्रं विशोधयेत् ॥ ४१ ॥
 संविदे ब्रह्मसंभूते ब्रह्मपुत्रि सदानघे ।
 भैरवाणां च दत्त्वा त्वं पवित्रा भव सर्वदा ॥ ४२ ॥

It ends :

एतन्ने कथितं सर्वं विजयाकल्पमुत्तमं ।
प्रसादादचिरादन्यं(!) वीक्षितं ते भविष्यति ॥ ७७ ॥
इत्युक्तः स मया शक्रो निभवानंदमादेवैः(?)वि^०or निभैरा^०)।
भक्ता परमया युक्तस्तर्कतुमुपचक्रमे ॥ ७८ ॥
संवत्सरं प्रतिदिनं प्रयतस्त्रिकालं
शक्रो निषेध्य समया विधिना वशिष्ठ ।
जित्वा वलानुरमभू[द्] दशदेवराजः
संप्राप्य विश्वशमनस्य सलभकामः(!) ॥ ७९ ॥
एतद्रहस्यगदितं परमं निगूढं
कुत्रापि नैव कमनीयमिदं कदाचित् ।
उत्कंठया तव मया ननु पूर्ववृत्तं
दवे(!) त्वयापि विधिना प्रविधीयतां तत् ॥ ८० ॥

इति चीनाचारसारतन्त्रे ह[र]गौरीसंविदासंमतिनाम सप्तमः
पटलः पूर्णमस्तु ॥

See Rāj. Mitra, Notices, i., p. 268, where an *Ācārasāratāntra* in 7 *paṭalas* is described, the MS. being, however, defective at the beginning, and concluding with a *mandākrāntā* verse (चामे वामा रमणकुशला दक्षिणे चारुपात्रं^०) not contained in the present MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

2564.

323. Foll. 79; size 12 in. by 4 in.; modern Bengali writing, by three different hands; seven lines in a page.

Durgābhaktitarāṅgiṇī, or *Durgotsavapaddhati*, a manual of the worship of *Durgā*, composed, by *Vidyāpati*, under the auspices of *Bhairava-siṃha*, brother(?) of *Virasiṃha*, king of Mithilā.

It begins (with the numbers supplied):

अभिवाञ्छितसिद्धर्थं वन्दितो यः सुरैरपि ।
सर्वविघ्नभेदे तस्मै गणाधिपतये नमः ॥ १ ॥
भक्ता नमसुरेन्द्रमीलमुकुटप्रागभारतारस्फुरन्-
माणिक्यद्युतिपुञ्जरत्नितपदद्वन्द्वारविन्दश्रियः ।
देव्यास्तत्त्वखण्डैर्यदप्यदलना समित्(?)सञ्चित्-)प्रकृष्टामर-
स्माराज्यप्रतिभूतधिष्णुकरणा(?)*r.* विष्णुकरणा)गम्भी-
रदृक् पातु नः ॥ २ ॥

स्वस्ति श्रीनरसिंहदेवमण्डिताभूमण्डलाखण्डलो
भूमन्मौलिकिरीटरत्ननिकरप्रत्यर्चिताङ्गद्वयः
सापूर्वापरदक्षिणोत्तरगिरिप्राप्तार्थिवाञ्छाधिक-
स्वर्णखौणिमणिप्रदानविजितश्रीकर्णकल्पद्रुमः ॥ ३ ॥

विश्वख्यातनयस्तदीयतनयः प्रौढप्रतापोदयः
संग्रामाङ्गनलभ[वेरि]विजयः कीर्त्यालोकत्रयः ।
मर्यादानिलयः [प्र]कामविनयः प्रज्ञा[प्र]कषाश्रयः
श्रीमद्भूपतिधोरसिंहविजयो राजत्यमोघक्रियः ॥ ४ ॥

श्रीशैवर्जितपञ्चगौडधरणीनाथोपनवीकृता-
[ऽन]कोत्तुङ्गतरङ्गसङ्गम(?)त)सितच्छत्राभिरामोदयः ।
श्रीमद्भैरवसिंहदेवनृपतिर्यस्यात्म(?)*r.* नु)जन्मा जय-
त्वाचन्द्रार्कमखण्डकीर्तिसहितः श्रीरुद्रनारायणः ॥ ५ ॥

[देवीभक्तिपरायणः श्रुतिमुखप्रारम्भपरायणः
संग्रामे रिपुराजकंसदलनप्रत्यक्षनारायणः* ।]
विश्वेषां हितकाम्यया नृपवरो ऽनुज्ञाप्य विद्यापतिं
श्रीदुर्गासत्त्वपद्धतिं स तनुते दृष्ट्वा निबन्धस्थितिं ॥ ६ ॥

तत्रादौ देवीगृहनिर्माणं । रत्नाकरादिनिबन्धेषु देवीपुराणे ।^०

The work consists of two chapters (*taraṅga*), the first of which (ending fol. 32a) treats of the worship of the goddess generally, and the rites prescribed on different days, whilst the second treats of the *Durgotsava*.

It is largely compiled from *Purāṇas* (esp. the *Devī*, *Kālikā* and *Bhaviṣya*). Of other authorities may be mentioned: *Gauḍanibandha* (ज्येष्ठानक्षत्रयुक्तायां पक्ष्यां विज्ञाभिमन्त्रणं । सप्तम्यां मूलपूजायां पञ्चिकायां प्रवेशनं ॥^०), fol. 12a, 16b; *Durgotsavā-dhikāre Bhojarājajñ* (उमाया नवमी प्रोक्ता हरिस्तिति-
यिन्मेहमीद्वयोरैक्ये(!) महापुण्या उमा माहेश्वरी तिथिः ॥) fol. 13a; *Laghuvyāsa* (वेदाभ्यासादवाप्नोति पुरुषार्थचतु-
ष्टयं ।^०), fol. 14b; *Śūradātīlaka*, fol. 36a; *Śilpa-
śāstra* (नवपद्मात्मके स्याने पूज्या दुर्गा समूर्तितः ।^०) fol. 18b; *Śivarahasya*, fol. 38a, b, etc.

* This hemistich, omitted by the MS., is supplied from the text given by Mr. G. A. Grierson, *Iud. Ant.* xiv., p. 192; and from Rāj. Mitra, *Notices*, v., p. 192, where, however, our *śloka*s 4 and 5 are omitted.

It ends :

सरितः सागराः शैलास्तीर्थानि जलदा नदाः ।

एते त्वामभिषिञ्चन् सर्वकामार्थसिद्धये ॥

इति श्रीदुर्गाभक्तिरत्नस्य द्वितीयप्रयोगतरङ्गः ॥

कारुण्यैकवर्षवदा प्रणमतो बाला निरधायते

भीतिभ्यो घनपङ्कलिमवपुषः प्रक्षालयत्यक्षिका

संसारे खलतः समुद्धरति या मोहान्धकारश्चेत(?)^० रात्र
[तान्]

साय्याह्नः शरणागतार्थिशमनी देवी जगत्पाविनी ॥

भूपश्रीभवसिंहवंश[?] तिलकः] श्रीदर्पनारायण[:]

स्वात्मा(?) नन्द[न] नन्दनक्षितिपतिश्रीवीर(r. धीर)-
[सिंहः कृती ।

शक्रश्री(ः)सहभूरुपेन्दुमहिमश्रीभैरववृक्षाभुजो

दुर्गाभक्तिरत्नस्य कृतिरियं तस्यास्तु सप्तोत्तये ॥

मर्यादासुनिधिः—○○○○— प्रौढप्रतापावधिः

सद्यः सङ्गरसङ्गरङ्गविजयश्रीलभदोःसन्निधिः ।

यस्य क्षीरसमुद्रमुद्रयशसो रामस्य सौमित्रिषत्

क्षीणीमखलमखनो विजयते श्रीचन्द्रसिंहो ऽनुजः ॥^०

According to the genealogical indications given by the author himself, in several of his works, as well as to the records of the Maithila genealogists — cf. J. Beames, Ind. Ant., iv., p. 299 seq.; G. A. Grierson, Maithili Chrestomathy (extra number to Journ. As. Soc. Beng. 1882); and in Ind. Ant., xiv., p. 182 seq.—*Vidyapati*, the popular poet of Mithilā or Northern Behar, flourished in the 15th century. The whole line of Mithilā kings and queens (during the reigns of several of whom the poet composed his works), is given by the native records as follows :

I. *Rājā Paṇḍita Kāmeśvara Thākura*,—his son

II. *Bhogeśvara Thākura*,—his brother]

III. *Bhava Siṃha* (*Bhaveśvara*) succeeded in 1348 A.D.;—his son

IV. *Deva Siṃha*, succ. 1385;—his son

V. *Śiva Siṃha* (*Rūpa Nārāyaṇa*), succ. 1446;—his queen

VI. *Lakhimā Devī*, succ. 1449;—

VII. *Viśvāsa Devī*, succ. 1458;—

VIII. *Nara Siṃha* (*Darpa Nārāyaṇa*), succ. 1470;—his son

IX. *Dhīra Siṃha* (*Hṛidaya Nārāyaṇa*), succ. 1471;—his brother(?)

X. *Bhairava Siṃha* (*Hari Nārāyaṇa*), succ. 1506;—his son

XI. *Rāma Bhadra* (*Rūpa Nārāyaṇa*), succ. 1520;—his son

XII. *Kaṃsa Nārāyaṇa* (*Lakshmīnātha*), succ. 1532.

Under *Śiva Siṃha* (v.) the author wrote his *Purushaparīkṣhā*, in the final verses of which (*Rāj. Mitra*, v., p. 245) he states that the king's father, *Deva Siṃha*, had a lake made at *Sankurī*, and that his grandfather, *Bhava Siṃha*, was burnt on the *Vāgvatī* along with two wives. Under *Viśvāsa Devī* the author composed his *Gaṅgāvākyāvalī* (Oxf., no. 708; R. M., iii., p. 235), and his *Śaivasarvasvasāra* (R. M., vi., p. 2). From the introduction to the latter work it clearly appears that *Viśvāsa Devī* was the wife of *Padma Siṃha*, younger brother of *Śiva Siṃha*, whilst the Maithila records (if rightly read) would seem to make her the first of the six wives of *Śiva Siṃha*. We may then assume that *Śiva Siṃha*, having died without issue, was succeeded by his queen *Lakhimā Devī*, and the latter by *Viśvāsa Devī*, the wife of the king's (deceased) brother. This branch of the line having become extinct with *Śiva Siṃha* (and *Padma Siṃha*), the throne now fell to their cousin (VIII.) *Nara Siṃha* (*Darpa Nārāyaṇa*), eldest son of *Hari Siṃha* (or *Hara Siṃha*), younger brother of (iv.) *Deva Siṃha*. Under *Nara Siṃha* (or *Darpa Nārāyaṇa*, as he is only called in the introductory verses), *Vidyapati* wrote his *Vibhāgasāra* (R. M., vi.,

p. 67), whilst for his queen, *Dhīramati* (also called *Dhīrā* or *Hīrā*, Oxf. Cat., no. 718), he composed the *Dānavākyaṅgalī* (R. M., v., p. 137; Bhandarkar, Rep., p. 352). This king was succeeded by his eldest son (ix.) *Dhīra Siṃha* (*Hṛidaya Nārāyaṇa*), and he by his brother (x.) *Bhairava Siṃha* (*Hari Nārāyaṇa*), for whom (possibly still in the reign of the elder brother) *Vidyāpati* composed the work now under notice. In the last of the final verses the author also mentions a younger brother of the two kings, called *Candra Siṃha*, whom, together with a fourth brother, the genealogical chart published by Mr. Grierson (Ind. Ant., xiv., p. 196) makes the son of *Nara Siṃha* by a second wife. This *Candra Siṃha* would seem to be the Maithila prince under the auspices of whose wife, *Lakṣmī Devī*, *Mīśarūmīśra's Vivādacandra* (Oxf. Cat., no. 718) was composed. This king's grandfather *Harasiṃha*, accordingly was entirely different from the *Harasiṃha* (or *Hari Siṃha*) *Deva* who, residing at Simrāon (Samaragrāma), was conquered, in 1322, by *Tughlak Shāh*, and, in 1324, founded a new dynasty in Nepal (S. Cat., no. 1390).

The jurist *Vācaspatimiśra* wrote his *Cintāmaṇi* under the patronage of *Harinārāyaṇa* of Mithilā, and his *Dvaitanirṇaya* under the auspices of *Jayā*,* queen of *Bhairava* (cp. Prof. Jolly, Zeitsch. d. D. M. G., xlv., p. 274), and his *Śrāddhakalpa* (Cat. no. 1700) under *Rāmabhadra Rūpanārāyaṇa*. As *Bhairavasiṃha* *Harinārāyaṇa* did not come to the throne till 1506 A.D., *Vācaspatimiśra's* date has to be put

more than a hundred years later than has hitherto been assumed.

Whether the author of the present work and those mentioned above is really identical with the popular poet *Vidyāpati* (or *Bidyāpati*) seems to me far from certain. Mr. Grierson (I. A., xiv., p. 190) has published the text and translation of a copper-plate grant, dated Samv. 1455, Śaka 1321, Lakshm.-Samv. 283 (A.D. 1399), said to be in the possession of the poet's descendants, by which "the great Paṇḍit Śrī-Vidyāpati Thakkura, glorious as a new *Jayadeva*," is presented by king *Śiva Siṃha* with the village of Bisapī (the modern Bishpī). But, even supposing that *Śiva Siṃha* might have been appointed *yuvarāja* by his father more than 46 years before his father's death, it seems strange that there should be no Sanskrit works of the poet prior to the *Purushaparīkṣhā*; and Mr. Beames's suggestion, that there were probably two different writers of the name, seems to me to deserve serious attention. It is also desirable that the grant referred to should be carefully examined.

Whilst the author of the present and the other works nowhere gives any indication regarding his own ancestry, the poet *Vidyāpati* is stated to have been the son of *Gaṇapati*, son of *Jayadatta*, son of *Dhīreśvara*, son of *Devāditya*, son of *Karmāditya*, son of *Harāditya*, son of *Vishṇuśarma*, who is said to have lived at Bisapī.

[H. T. COLEBROOKE.]

2565.

1259c. Foll. 42; size 8½ in. by 5 in.; fairly good, clear Devanāgarī writing; 12-14 lines in a page.

Yogasārasamuccaya, also called (or forming part of the) *Akulāgama-mahātāntra*, in ten

* She is styled (Oxf. Cat., no. 648) the mother of *Purushottama*. As the identification of the kings themselves can hardly be doubted, *Purushottama* would seem to have been another name which *Rāmabhadra* (or his brother *Garuḍa Nārāyaṇa*) had in his younger days.

chapters (*paṭala*), consisting of conversations between *Śiva* and *Pārvatī* on the subject of *Yoga* and the duties of those who practise it. [A.]

Amongst the principal duties of the *Yogins* which can be performed by all classes and castes, the study of the *Vedānta* figures as one; so that under *Yoga* in this connection we have to understand contemplation of the inner self and meditation on metaphysical problems generally, rather than a particular school of philosophy.

It begins :

आदौ यस्तु त्वया नाथ मुनिसिद्धैरनेकधा ।
अनंतशास्त्रमायादौ कथितः परमेश्वरः ॥ १ ॥
प्रसन्नो भव(देव B) देवेश भवदुःखविनाशक(०न B) ।
अनंत(अनेक B) शास्त्रश्रवणादस्माकं भ्रामितं मनः ॥ २ ॥
ममैतत् (केन मे B) कारणं कर्म किं योगः प्रोच्यते
[श्रुतौ (स तु B) ।

स योगः (योगस्तु B) षड्विधः प्रोक्तो नानात्वं तस्य
[दृश्यते ॥ ३ ॥

अनेकभेदभिन्नाश्चानेकशास्त्रप्रचोदितः (! अनंतर्भेदभिन्नस्य
[अनेकशास्त्रप्रचोदिता B) ।

शास्त्रस्य संगतिर्नास्ति संशयं कथय प्रभो ॥ ४ ॥

नश्यते केन मार्गेण गर्भवासः सुदारुणः (वासस्तु ० B) ।
देवानां परमां मुक्तिं (भक्तिं B) श्रुत्वा मुवचनं (तु व ० B)
[मुनिः ॥ ५ ॥

प्रोवाच भगवान् विष्णुः सर्वेषां चैव संगतं (संगतं B) ।

नारायण उवाच (B has this before next half-śl.) ।

त्वया हि प्रोक्तमेतच्च (० कथितं यस्तद् B) रहस्यं गुह्यमुत्तमं ।
अकुलागमनामेदं तत्रे हं (अकुलागमकस्योऽयं शृणुध्वं)
[कथयाम्यहं ॥ ७ ॥

वेदशास्त्रागमैर्विप्राः (० शास्त्रस्य मध्ये तु B) स्वात्मयोगः
[प्रशस्यते ।

अनेकभेदभिन्नेन येन (येनैवानेकभेदेन तेन B) सर्वे
[विमोहिताः ॥ ८ ॥

मुनय उचुः ॥

सर्वशास्त्राणां मध्ये तु (मुनयः सर्वशास्त्रेषु B) योगसाम्यं
[निरूपितं ।

तच्छास्त्रं शंभुना प्रोक्तं कुत्र कस्य जनादेन ॥ ९ ॥

भगवानुवाच (om. B) ॥

हिमाद्रौ गङ्गेरे (हिमाद्रिशिखरे B) रम्ये नानाधातुवि-
[चित्रिते ।

अनेकद्रुमसंकीर्णं सहकारोपशोभिते (पुष्पप्राकारशो ०
[B) ॥ १० ॥

गंगादिसरितस्तत्र सर्वतीर्थनिपेक्षिते ।

पुण्यदेशे महासौम्ये संगमे (संगले B) निरुपद्रवे ॥ ११ ॥

एकांते विजने रम्ये (गोप्ते B) चित्रस्याह्लादकारके ।

तस्मिन्मध्ये महादेवो देवानां देवतां परं ॥ १२ ॥

सिद्धासन(ने B) समो भूत्वा योगेषु परिनिष्ठितः ।

ध्यानस्थश्चिंतयामास [स] शिवं (r. वः) परमेश्वरं (r. रः)
[॥ १३ ॥

निरंजनं निराकारं निर्विकल्पं निरुपमं (! A. B.) ।

परिपूर्णं परं ब्रह्म तस्मिन् लीनो महेश्वरः ॥ १४ ॥

तस्मिन् (कृषित् B) काले महामाया शोभन्ती तत्र
[आगता ।

समाधिस्थं हरं दृष्ट्वा स्तुतिं चक्रे च (हि B) पार्वती ॥ १५ ॥

श्रीदेव्युवाच ॥

नमस्ते विश्वरूपाय विश्वबीजाय (आदिनाथाय विश्व-
[नाथाय B) ते नमः ।

सबाह्याभ्यंतरस्थाय नमस्ते विश्वरूपिणे (० धारिणे B) ॥ १६ ॥

सृष्टिस्थितिनिलयानां (विनाशानां B) त्वमेव (त्वं हेतुः
[B) परमेश्वर ।

त्वमेकोऽपि त्रिधा भिन्नो ब्रह्मविष्णुशिवाकृतिः ॥ १७ ॥

नमो रजःस्वरूपाय सत्त्वरूपाय ते नमः ।

तमोरूप नमस्तुभ्यं (नमस्तेऽस्तु B) निर्गुणाय नमो नमः ॥ १८ ॥

अध्यात्मविद्याविद्यानां सा विद्या त्वं सुरेश्वर ।

यया सुविद्यया सिद्धाः प्राप्नुवन्ति परं पदं ॥ १९ ॥ ० ३१ ॥

[चतुर्विंशतितत्त्वाते पुरुषः पञ्चविंशतिः । om. A]

स जीवस्तु (स्त्वं B) गुणाधीनो मायया मंत्रबाहकः
[(संज्ञं ० B) ॥ ३२ ॥ ० ५२ ॥

एवं नानाप्रकारेण पार्वत्या प्रार्थितः शिवः ।

ध्यानादुपाहृतः प्रातः (० उपरतचित्रः B) स्तुत्या जातो
[महेश्वरः ॥ ५३ ॥

तस्मिन्नवसरे देवी साह्यादा शोभन्ती कला ।

महादेवं नमस्कृत्य तथा प्रपन्नोऽयं कृतः ॥ ५४ ॥

* In MS. A the numbers are shifted on by one hemistich (see v. 7 above).

- अवधार्यतां सुरश्रेष्ठ मद्वाक्यं कृपया हर (शिव B) ।
 शास्त्रेष्वनंतपंथानः कर्मभिन्नाः श्रुता मया ॥ ५५ ॥
 मे मतिर्भामिता तैस्तु किं सत्यं तत्र वेद्यहं (नस्मराम्यहं B) ।
 तस्मात्कथय सर्वज्ञ कारणं वेदशास्त्रयोः ॥ ५६ ॥
 सर्वेषां चैव शास्त्राणां भेदः किं चैक्यवाक्यता ।
 षड्दर्शनविवादैश्च वितर्को मनसि स्थितः ॥ ५७ ॥
 कर्मणा लभ्यते मोक्षः किं योगः साधनेन च ।
 योगश्च (श्रैकः B) सर्वशास्त्रेषु प्राप्यते (०स्त्रे प्रोच्यते B)
 [किमनेकधा ॥ ५८ ॥
 योगस्य च षडंगानि कानि तानि तपोनिधे (तपोधन B) ।
 कथयस्व महादेव प्रश्नमन्यं यथार्थतः ॥ ५९ ॥ ० १२३ ॥
- II. (sl. 58) beg.: देव्युवाच ॥
 अद्य मे सफलं जन्म अद्य मे सफलं तपः ।
 अद्य मे सफलं ज्ञानं त्वत्प्रसादाद्भवांतके ॥
- III. (sl. 68): देव्युवाच ॥
 नानापथयुधां पुंसामेको गम्येति (!) कथ्यते ।
 योगगम्यं परं ब्रह्म इत्यलीकं वचः प्रभो ॥
- IV. (sl. 61): देव्युवाच ॥
 पुनः पुनर्न पृच्छामि पृच्छामीति पुनः पुनः ।
 अन्यश्चानिश्चयो नित्यं कारुण्यं कुरु मे प्रभो ॥
- V. (sl. 16): ईश्वर उवाच ॥
 श्रूयतां धर्मसर्वस्वं श्रुत्वा चैवावधार्यतां ।
 आत्मनः प्रतिकूलानि कर्मणि त्रिविधानि वा ॥
- VI. (sl. 28): ईश्वर उवाच ॥
 ब्रह्मार्पणं ब्रह्म हविर्ब्रह्माग्नौ ब्रह्मणा हुतं ।
 ब्रह्मैव तेन गंतव्यं ब्रह्म कर्मसमाधिना ॥
- VII. (sl. 80): देव्युवाच ॥
 देवदेव जगन्नाथ संसारार्णवतारक ।
 अधुनोक्तं त्वया शंभो षट्चक्र तत्किमात्मकं ॥
- VIII. (sl. 35): ईश्वर उवाच ॥
 इदं सर्वं मया दत्तं ज्ञानमध्यात्मकं परं ।
 अग्निमोमगते भंगे शिवदीप्तोदारा भव ॥
- IX. (sl. 229): देव्युवाच ॥
 चत्वार आश्रमाः पूर्वे यथाव[च] अमिषां हरे ।
 अनुक्रमे क्रमो नास्ति प्रत्ययो दृश्यते मम ॥
 It ends :
 अयं योगः सर्वशास्त्रे विज्ञानीयाद् धरानने ।
 गुरुप्रसादाज्ज्ञातव्यं रहस्यं अकुलागमं ॥ २२९ ॥

X. (sl. 75): श्रीईश्वर उवाच ॥
 हठमंत्रस्तथा राजन (1) विस्तारं कथ्यतां त्वया ।
 स विभाव्यात्ममध्ये तु योगाभ्यासं च पार्वति ॥

It ends :

ज्ञानध्यानविहीनस्य संभवति पुनः पुनः ।
 जन्मजन्मेषु वैराम्यं तदा सहुरु दृश्यते ॥ ७३ ॥
 प्रत्यक्षो ऽपि परोक्षो ऽस्ती जायते मंदभागिनी ।
 तस्य योगं न रातव्यं - - - - - ॥ ७४ ॥
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेन योगाभ्यासं महेश्वरि ।
 स्वयंबोधस्वरूपेण - - - - - ॥ ७५ ॥

इति श्रीअकुलागमे महातंत्रे योगसारसमुच्चये दशमः पटलः ॥
 ० संवत् १६२८ वर्षे ज्येष्ठवदि १ शनौ चतुर्विंशतिज्ञातीयजांबू-
 ग्रामे वास्तव्य नर्मदातटे भट्टश्रीरामजीआत्मजेन जगन्नाथभट्टेन
 खावलोकनार्थं परोपकारार्थं च स्वहस्तेन लिखितं अकुलागम-
 पुस्तकं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2566.

1248b. Foll. 43; size 9½ in. by 3½ in.;
 good, clear Devanāgarī writing (? of 1678 A.D.);
 eight lines in a page.

The same work; *paṭalas* i.-ix.

This MS. begins :

अज्ञानतिमिरांधस्य ज्ञानांजनशलाकया ।
 अक्षुरुन्मीलितं येन तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥ १ ॥
 यस्तु आदौ त्वया नाथ मुनिशिष्यैरनेकधा ।
 अनेकशास्त्रमायादौ कथिता परमेश्वर ॥ २ ॥

It ends :

अयं योगः सर्वशास्त्रे विज्ञातव्यो धरानने ।
 गुरुप्रसादात् ज्ञातव्यं रहस्यं अकुलागमे ॥ २२९ ॥

इति श्रीअकुलागमे महातंत्रे योगसारसमुच्चये ईश्वरपार्वती-
 संवादे चतुराश्रमादिकथनं नाम नवमः पटलः ॥ ० नेपालसंवत्
 ७९८ समये आचरणशुदिपंचम्यां शुक्लपक्षे रविदिने लिखितमिति
 विश्वेश्वरेण समाप्तं ॥

This date perhaps belonged to a previous MS.

The MSS. of the *Akulāgamanāntara* men-
 tioned in Bühler's Cat. of Skr. MSS. in Gujarāt
 etc., iv., p. 252; Peterson, Rep., iii., p. 399

(judging from the extent) probably contain the same work as the present one.

[H. T. COLEBROOKE.]

2567.

1048. Foll. 70; size 16½ in. by 8½ in.; neat, modern Bengali handwriting; seven lines in a page.

Kulārṇava-mahārahasya, a *Tantra* in seventeen chapters (*ullāsa*).

For a full account of the work see Aufrecht, Bodl. Cat., no. 147.

This MS. differs considerably from the next, which, on the whole, agrees with the Oxford MS. It begins:

कैलासशिखरासीनं देवदेवं जगद्गुरुं ।

पद्मच्छेशं परानन्दं पार्वती परमेश्वरं ॥ १ ॥

अदिशुवाच ॥

भगवन्देव देवेश पञ्चक्रतुविधानक ।

सर्वेश भक्तिसुलभ शरणागतवासल ॥ २ ॥

कुलेश परमेशान करुणामयवारिधे ।

मुषोरे घोरसंसारे सर्वदुःखमलीमसे ॥ ३ ॥

It ends:

इति ते कथितं किञ्चिद्गुरुनामादिवासाना ।

समासेन कुलेशानि यो जानाति स पूजकः ॥

रहस्यातिरहस्यानां रहस्योहकुलेश्वरि ।

अर्धोद्गायः समाख्यातः समासेन न विस्तरान् ।

कुलार्णवमिदं शास्त्रं मुक्तिदमुपवर्णितं ॥

इति श्रीकुलार्णवे महारहस्ये सर्वगमोद्गमोत्तमे सपादलक्ष-
ग्रन्थे पञ्चमखण्डे गुरुनामवासानादिकथनं सप्तदशोऽङ्काः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2568.

839. Foll. 62; size 12½ in. by 4½ in.; legibly written in Devanāgarī; 10 or 11 lines in a page; modern.

The same work; chapters i.-xvi.

It begins:

श्रीगुरुं गणपं दुर्गां चतुर्कं शिवमच्युतं ।

ब्रह्माणं गिरिजां लक्ष्मीं वाणीं चंदे विभूतये ॥

etc., as in the Bodleian MS.

It ends:

इति श्रीकुलार्णवे महारहस्ये काम्यकर्मकथनं नाम षोडशो ।

१६ ॥० संवत् १८६९ माघमासे शुक्लपक्षे चतुर्थ्यां गुरुवासरे

पोषी समाना ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2569.

1265. Foll. 72; size 7 in. by 4 in.; fairly written in Devanāgarī; 11 or 12 lines in a page.

Kulapradīpa, a treatise, in verse, in commendation and exposition of *Tantric* doctrines, in seven chapters (*prakāśa*), by *Śivānandā-cārya*.

It begins:

गुरुं प्रणम्य प्रथमं ततो ऽहं

गणाधिपं श्रीपरदेवतां च ।

मुदे महोपासककौलिकानां

निबंधमेकं रचयामि रम्यं ॥ १ ॥

अंघ्रेषु येष्वेषु सदाशिवेन

सविस्तरः श्रीकुलमार्ग उक्तः ।

प्रायः कलौ ते सुलभा न संति

ज्ञानं च तेषां परमं दुरारं ॥ २ ॥

गुरोः कृपा यत्र भवेत्प्रभूता

अदिशतायाश्च महान्प्रसादः ।

तस्यैव पुंसः कुलशास्त्रबोधम्

तस्यात्र भक्तिर्न खलापनोद्या ॥ ३ ॥

येषां दृढा भक्तिरिहास्ति शास्त्रे

विदंति सम्यक्सकलं रहस्यं ।

प्राग्जन्म पुण्याद्विमला मनीषा

ते निंदका नास्य भवंति लोकाः ॥ ४ ॥

भीताः पशुभ्यो निजगोपनाथं

निंदंति केचित्कुलशास्त्रमेतत् ।

केचित्तु निंदानिरता खबोधा

दौष्ट्येन ये ते निरये न वस्तु(?) ॥ ५ ॥० ६ ॥

तत्रादौ कुलधर्मप्रज्ञांसा । श्रीकुलार्णवे ।०

इति कुलधर्मप्रज्ञासा । इति० प्रथमप्रकाशः ॥ fol. 7a; इति
कीलिकप्रज्ञासा fol. 12a; इति कुलपूजाप्रज्ञासा fol. 13b;
इति कुलपूजासमयनिरूपणं । इति० द्वितीयः प्रकाशः ॥ अथ
पूजाद्रव्यनिरूपणं fol. 15a; इति० तृतीयः प्रकाशः ॥ अथ
कलशस्थापनप्रयोगः fol. 25a; अथ भंगास्तोत्रं fol. 35b;
इति विजयस्तोत्रं fol. 36b; इति भंगाविधानं । इति० चतुर्थ-
प्रकाशः ॥ अथ द्वितीयतृतीयचतुर्थमकारनिरूपणं fol. 37b;
इति० पंचमः प्रकाशः ॥ fol. 45; इति दूतीयागविधिः fol.
54b; इति कुंडगोलादिद्रव्यग्रहणविधिः । इति० षष्ठः
प्रकाशः ॥ अथ कुलाचारनिरूपणं fol. 56b. The last
chapter treats chiefly of *cakras*. It concludes
with two couplets quoted from the *Kulārṇava*,
ending : ० कौलो धर्मः परमगहनो योगिनामप्यगम्यः ॥ इति
श्रीशिवानंदाचार्यविरचिते कुलप्रदीपे सप्तमः प्रकाशः संपूर्णः ॥
संवत् १९६८ ज्येष्ठसुदी १३ भौमे ॥ श्लोकसंख्या १८००.

The authorities quoted are : *Uttaratantra*
(fol. 51a), *Kulacūḍāmaṇi* (fol. 50b), *Kulatantra*,
Kulapañcāmṛita (fol. 40b), *Kulāmṛita*, *Kulār-
ṇava*, *Tantracūḍāmaṇi* (fol. 55a), *Devīyāmala*,
Pañcayāmala (fol. 54b), *Brahmayāmala*, *Bhāva-
cūḍāmaṇi* (fol. 43b), *Yāmalatantra*, *Rudrayāmala*,
Lalitāvilāsa, *Līṅgāgama*, *Śivāgama*, *Samayā-
cāratantra*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2570.

1579. Foll. 345; size 18½ in. by 4½ in.;
good, clear Devanāgarī writing of the latter
part of last century; 8, in the latter part 10
or 11, lines in a page. The peculiar nature
of the paper, as well as the character of the
writing in the latter part of the MS. (from
fol. 284), point to Nepalese origin.

Merutantra, so called because it is supposed
to overtop all the other *Tantras*, of which *Śiva*
says he composed 108 in all (foll. 2a, 8b).

In the form of conversations between *Śiva*
and *Pārvatī* it puts forth its teachings and
precepts before an assembly of gods and
munis who have taken refuge on mount Meru

from the persecutions of *Jalandhara*, and who
hope to obtain safety by a knowledge of
“*Mahākāla*” and “*Mahāmāyā*.” It is of the
mixed order of *Tantras*, professing to give
laws to the *Vāmamārgins* as well as to the
Dakṣiṇamārgins.

It begins (with the numbers added):

ययासस्तदिवाभाति न च भाति कदापि सत् ।
यस्मिन् ज्ञानेन सा भाति तस्यै तस्मै नमो नमः ॥ १ ॥
जलंधरेण विजिते सुरासुरनरे ऽखिले ।
मृक्षरूपेण ते सर्वे महेशशरणं गताः ॥ २ ॥
दिव्यान्यन्दसहस्राणि समाधिस्थं विलोक्य तं ।
प्रार्थिता चार्चिता तैस्तु वामदक्षिणमार्गिभिः ॥ ३ ॥
असा तदा बोधयुता नत्वा तं संयजिज्ञप्त ।
ध्यायति विधिह्येद्यास्त्वां त्वं ध्यायसि कं पुनः ॥ ४ ॥
मां वदति परं शक्तिं त्वां वदति परं शिवं ।
साधयोरपि किं ध्येयं तत्त्वं मे कृपया वद ॥ ५ ॥
इति श्रुत्वा वचस्तस्याः स्मिता किञ्चिन्महेश्वरः ।
उपवेश्य विधीन्द्वादीन् वाक्स्ममेतदुवाच ह ॥ ६ ॥
नराणां परमं वृद्धेरायुः सौराः शतं समाः ।
तदन्दं देवयोनीनां दिनमायुश्च तच्छतं ॥ ७ ॥
वृध्यते परमं तस्य मानं कलियुगस्य तत् ।
धर्मार्थसाधसंपूर्णं धर्माणां तं प्रमाणतः ॥ ८ ॥
इदं भूशैलनिहतमैन्द्रायुर्मानवं परं ।
कृतप्रमाणमन्दं तु समयः कायपूरकः ॥ ९ ॥
एवमिदं देविद्रुसंस्थैर्ब्रह्मणो दिनमुच्यते ।
या ध्यायते महामाया मया तेज्जासनिर्गमः (!) ॥ १० ॥
प्रपंचो ब्रह्मदिवसः कुंभको रात्रिरस्य तु ।
एवं तस्या षट्कया वर्षमेकं विधेः स्मृतं ॥ ११ ॥
षटीशतमितं तस्या ब्रह्मा जीवति कीटवत् ।
पद्ममेकं सतीरुपा शुक्लं कृष्णं तु पार्वती ॥ १२ ॥
चतुर्मात्रं हरिजीवेद्वर्षमात्रमहं शिवः ।
एवं सा शतवर्षा वै महाकालस्य मेहिणी ॥ १३ ॥
सर्वैकचुकपहेहं तस्मात् तस्मात् पुनर्गुवा ।
म सदैव युवा तिष्ठेत्समया विषयीकृतः ॥ १४ ॥
एवं श्रुत्वा वचस्तस्य देवी ब्रह्मा हरिः सुराः ।
अहंकारस्य धिलयं कृत्वा भीता नता पुनः ॥ १५ ॥

देवा ऊचुः ॥

त्राहि त्राहि महादेव शरणागतवत्सल ।
साहंकारा वयं मूढा ईश्वरा इति वादिनः ॥ १६ ॥
निर्जिता अपि निर्लेज्जा जलधरवधैषिणः ।
मशकाश्च वयं देव न च त्वं मशकायसे ॥ १७ ॥
यस्या अग्रे सापि यस्य पदार्थिणेन नो समा(?) ।
महाकालः कथं ज्ञेयः कथं मुक्तिर्भवेच्छिव ॥ १८ ॥
मुक्तयः कतिधा देव श्रेष्ठा का किं च साधनं ।
वदास्माकं यदि कृपा देव्या विष्णौ सुरेषु च ॥ १९ ॥

ईश्वर उवाच ॥

ज्ञायते तन्मभावेन सकलं देववाक्यतः ।
पुनर्मोदयते बुद्धिं तस्य माया दुरत्यया ॥ २० ॥
मया कृतानि तंत्राणि संख्ययाष्टोत्तरं शतं ।
येन येन प्रार्थितो जहं देवो संप्रार्थिता मया ॥ २१ ॥
देवीभिः प्रमथैर्देवैस्तन्मोक्षश्रुतुर्विधः ।
येन मार्गेण भवति स स मार्गः प्रकाशितः ॥ २२ ॥
तत्रापि तत्रिका देवा अहंकारेण मोहिताः ।
अन्यान्देवान्निर्दिदंति षट्कर्मनिरताः सदा ॥ २३ ॥
कलिना हृतसौभाग्याः स्थाने याने च मैथुने ।
जायते निरतास्तेन निधेनाः प्रेरकपिणः ॥ २४ ॥
दृश्यते ते कलौ तस्माद्भवद्भिः सम्यगोरितं ।
वेदसारं धर्मसारं तंत्राणां हृदयं परं ॥ २५ ॥
महाकालेन यत्प्रोक्तं पञ्चमीमुक्तिसाधनं ।
सर्वेषां मेरुतां यातं तत्तत्रं मेरुसंज्ञितं ॥ २६ ॥
शृण्वन्तु तद् दृश्यमानं मनो दत्त्वा पृथक् पृथक् ।
पृच्छया निजसंदेहं दूरीकुर्वन्त्वशंकिताः ॥ २७ ॥ ०

Some idea of the contents of the work may be formed from the colophons of the different chapters (*prakāśa*): 1. (fol. 5a) *vyavasthāprakāśa*; 2. (fol. 13b) *saṃskāra*; 3. (fol. 34a) *dīkshā*; 4. (fol. 39a) *homavidhi*; 5. (fol. 72a) *āhnikā* (i.e. *āmnāyānām rahasyam*); 6. (fol. 94a) *puraścaryā*; 7. (fol. 102a) *siddhisthirīkaraṇa*; 8. (fol. 107b) *mudrālakṣaṇa*; 9. (fol. 114b) *pārthivapūjāvidhi*; 10. (fol. 148a) *puraścaryā-kaulikācāra*; 11. (fol. 177a) *kalisaṃsthitam savidhimantrakathanam*; 12. (fol. 193a) *veda-*

14. (fol. 208b) *pratyāṅgirāmantrakathana*; 15. (fol. 217b) *vaidikayantrakathana*; 16. (fol. 224a) *dakṣiṇāmnāyagaṇapatimantra*; 17. (fol. 245a) *ūrdhvāmnāyagaṇapatimantra*; 18. (fol. 250b) *pūrvāmnāyagaṇapatimantra*; 19. (fol. 268a) *pāścimāmnāyagaṇapatimantra*; 20. (fol. 272a) *uttarāmnāyagaṇapatimantra*; 21. (fol. 275a) *sūryamantra*; 22. (fol. 279a) *navagrahamantra*; 23. (fol. 314a) *brāhmyādyashṭaśaktimantra*; 24. (fol. 319b) *daśadigīśamantra*; 25. (fol. 321a) *dīpavidhi*. The 26th *prakāśa* is left unfinished, breaking off after v. 993.

A MS. described in the Cat. of Skr. MSS. in the N.-W. Prov., pt. vi., p. 56, is stated to consist of 35 chapters.

[H. T. COLEBROOKE.]

2571.

721d. Foll. 27 (besides a *buddhapatram* to fol. 8); size 16 in. by 5 in.; clear, somewhat small, modern Bengali writing; thirteen lines in a page.

I. Foll. 1-8a. *Bijavyākaraṇa-mahātāntra*, a Tantric tract, in six chapters, consisting of speculations on the mystic value of the letters of the alphabet, a mystery the knowledge of which is represented as containing the germ of the whole visible and invisible universe. The revelation is, as usual, made by *Mahādeva* to his inquisitive consort.

It begins:

नत्वा ज्ञानमयीं देवीं कालीं ब्रह्मासृजितां ।

बीजं बीजार्यकं यन्नु शिव आह यथायथं ॥ १ ॥

अपीपार्युवाच ॥

हे नाथ जगदाधार शम्भो संसारतारक ।

यत्पृच्छाम्यद्य देवेश तन्मे वक्तुं त्वमर्हसि ॥ २ ॥

श्रुतं व्याकरणं देव तर्कं यदर्थसूचकं (? तर्कयद ०) ।

यातञ्जलं विशेयं च साख्यं वेदान्तकं विभो ॥ ३ ॥

सरहस्यं सोपदेशं सर्वमेतद् यथोचितं ।

आगमं निगमं वाचि नैगमं वेदमेव वा ॥ ४ ॥

वेदार्थमप्य तन्त्रं च पञ्जरं तदुपासकं ।
 तत्त्वार्थमप्य तन्त्रं च आभासं विहितं चित्ते ॥ ५ ॥
 चित्तेर्मेहाभासमप्य चान्नज्ञानं स्तनुष्ठितं ।
 तोयविस्मयं देहं गेहं वाप्य निरर्थकं ॥ ६ ॥ ० ११ ॥
 तत्तदन्यच्च मे देव सर्वं कथितवान् पुरा ।
 अधुना संप्रवक्ष्यामि दासीत्वास्तव धीमतः ॥ १२ ॥
 अतिगुप्ततरं वक्ष्ये तुभ्यं काशीपते वद ।
 नो चेत् प्राणान्परित्यज्य यास्यामि ब्रह्म शंकरं ॥ १३ ॥ ० ३३ ॥

Mahādeva at first refuses to reveal to her this mystery of mysteries, but is at last obliged to yield.

शृणु देवि महेशानि कथां कामदुषां नृणां ।
 देवानामपि देवेशि सन्दादीनां दिवौकसां ॥ ३४ ॥
 आदीं वर्यं वदाम्यद्य स्वरं हलविमूचकं ।
 ततो युगं वदामि त्वां त्रियुगं वा चतुष्टयं ॥ ३५ ॥ ०

Śiva constantly uses the form *dihī* (दिहि दुर्गे, प्रिये दिहि etc.) which the commentary (*śl.* 40) explains by जानीहि.

The last page, containing a few *ślokas* and the colophon, was written by a different hand.

It ends :

श्रुत्वा शिवस्य वचनं शिवा दुष्टाघनाशिनी ।
 नत्वा शम्भुं गतोन्मादा स्वकीयं गृहमागता ॥ ४४ ॥

इत्युमामहेश्वरसंवादे महागुप्ते सर्वशास्त्रोद्गारे ज्ञानकाण्डशेष-
 रहस्ये सर्वकामदे महागमे त्रिशतषष्ठितमो गणः समाप्तः ॥

On the back of the last leaf Colebrooke's *Pandit* calls the work *Śaivavyākaraṇa*, for which see no. 2572.

II. Foll. 8b-27. [*Mahātāntra*]-*Bhāvārtha-dīpikā*, a commentary on the foregoing tract, by *Rāmānanda Devaśarmaṇ Vācaspati Bhaṭṭācārya*, a resident of the country of Khiri, then ruled over by *Caitanyasimha* (*Mallamahindra*).

It begins : सर्वो गंघाय चंदाय नमः ॥

नत्वात्र कालीं मुखदालीं* श्रीरामाश्रयवन्दिता ।
 वीजव्याकरणादीनां टीकां वक्ति यथामति ॥

* मुखदालीं जालिः पङ्क्तिर्विद्यते यस्यास्तां । comm.

श्रीलरामानन्दवैशर्मा रामपदाश्रयी ।
 अत्ययोग्यो ग्रन्थकृत् मन एतत् प्रवर्तितः† ॥
 यावन्ति ग्रन्थसाराणि सन्तीह जगतीपतेः ।
 तेषां सारं समुद्धृत्य शिवेनैतत् कृतं पुरा ॥ ०

It ends :

इत्युमामहेश्वरसंवादे इत्यादयो व्यक्तविशेषणकाः ॥ ० ॥

आगमानां समाकृष्य सारं सारं यथामति ।
 कृता टीका मया यत्नात् पठध्वं भावुकाः सदा ॥
 श्रीमन्मल्लमहोदयसन्ततिवरश्चैतन्यसिंहो नृपो
 धीरः सत्यपरायणो हरिरतो निर्लोभको निःस्पृहः ।
 तद्देशे खिरिसंज्ञके‡ निवसति श्रीरामनामा कविः
 श्रीमद्गुद्रनिदेशतो विरचिता टीका सता गृह्यतां ॥
 प्रकाश्या यत्प्रयासेन टीकेयं देवदुर्लभा ।
 रुद्र तं पाहि सततं मन्त्रिणं तनुसंज्ञकं ॥
 तद्विद्या वर्धतां नित्यं सदास्तु तन्मतिर्मयि ।
 इत्येवं प्रार्थयामि त्वां न चान्यद्विषयं निर्जं ॥
 नाहं द्विजाचाररतो नातिविद्याविनोदधीः ।
 न तपस्यायुतो नित्यं न नित्यं गुरुपूजकः ॥
 बुद्धाबुद्धौ द्विजौ तुल्यौ तव वेदानुशासनं ।
 इति त्वं परिसंभाव्य जायते ते कृपा यदि ॥
 श्रीमद्रामपदे भक्तिं देहि रुद्र नमो ऽस्तु ते ।
 तथा मे धर्मकामार्थमोक्षाः संपान्ति सिद्धतां ॥
 तथा भार्यापुत्रपौत्रप्रपौत्रेभ्यः प्रदीयतां ।
 न धनं प्रार्थये रुद्र न सुखं वनितादिजं ।
 तुभ्यं पूजा राम भक्तिर्मेराणां जाह्नवीजले ॥

इति श्रीरामानन्दवाचस्पतिभट्टाचार्यविरचिता महातन्त्रभा-
 वार्थदीपिका समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

† ? अत्ययोग्योपि सन् एतद्विषये अर्थात् टीकाकरणविषये
 मनः प्रवर्तितमित्यर्थः । इति योजना । ननु अत्ययोग्यपदस्य को
 ऽर्थ इति चेत् । योग्यो ऽहैः । न योग्यो ऽयोग्य इति ० comm.

‡ तन्नामधेयग्रामे स निवसतीति ननु स ग्रामः कस्य देशो
 विषय इति चेदाह ० श्रीमन्मल्ल ० । अत एव मल्लो नाम वंश-
 विषयः । अत एव मल्लेषु मल्लवंशेषु ये महोदया राजानस्ते
 मल्लमहोदया इति विग्रहः । ० तेषां सन्ततीनां मध्ये वरः श्रेष्ठो
 ऽयं चैतन्यसंज्ञ (!) इति चैतन्य इति कृत्वा संज्ञा यस्येति । ते
 चानित्या इति कप्रत्ययनिषेधः । ० comm.

2572.

721e. Foll. 28; size 16 in. by 5 in.; clear, modern Bengali writing; foll. 13-21 by the same hand as the preceding MS.; the rest by a different hand; 13-15 lines in a page.

A commentary (*tippani*), entitled *Bhedikā*, on *Rāmānanda's Bhāvārthadīpikā*, by his pupil *Rāmatanu Śarman*.

It begins:

प्रणम्य विष्णेशगुरुमाश्रयं(?) र. रमेशं

श्रीरामचन्द्रं त्रिजगद्गुरोः ।

श्रीरामवाचस्पतिपादसारः

श्रीरामतन्त्राहक एतदिच्छः(?) ॥

मूको भवति वाचाटः खन्नः सिन्धुतरे क्षमः ।

श्रीगुरोः कृपया भूयात् शिवेनोक्तं कदा मुधा ॥

वीजव्याकरणं यत् त्रिषु लोकेषु दुर्लभं ।

अपारसिन्धुं जानीहि पारावारविवर्जितं ॥

तस्यैव पारावारे मे गुरुः शक्तो अपि लक्ष्यते ।

दीपिकैषा कृता येन धन्या मान्या सुरैरपि ॥

तस्याधरमुधापानशालिना काखरूपिणा(?) ।

वितन्यते मया किञ्चिद्विभाष्य गुरुपादुकां ॥

अथ विष्णुध्वंसाय ओं गंधाय चंदाय नम इति टीकाकृता आदौ लिखितं । तस्यार्थो यथा गं गणेशे इति कोपे वक्ष्यति संप्रदाने च इति च कारकपादे विधास्यति एवं च चतुर्वर्गसाधने इति च । अत एव उभयत्र चतुर्व्येकवचनेन साधनीयं चतुर्वर्ग-प्रदाय गणेशाय नम इति निष्कृष्टार्थः ॥ ०

The title is given in full on fol. 21b: इति श्रीरामतनुशर्मणा श्रीगुरुचरणप्रमाणकेन विरचिता शैवव्याक-रणीयसंग्रहभाष्यटीकाटिप्पनी भेदिकेति ॥

It ends: संप्रदानसंज्ञासर्वं हिता भक्तेराधिक्यतां दर्शयन्नाह पुनर्भक्तिरिति जाह्नवीजले मरणमिति च प्रार्थनाविरामः ॥ इति श्रीरामतनुशर्मणा गुरुपादसारेण विरचिता षष्ठाध्यायटिप्पनी भेदिका समाप्ता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2573.

364. Foll. 271; size 9½ in. by 4 in.; careless, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Tantraratanā, or *Tantraratanādīpikā*, a compilation of extracts from the principal *Tantras*, on religious rites and ceremonies, by *Kṛishṇa Vidyāvāgīśa Bhaṭṭācārya* of Navadvīpa.

It begins:

नित्यानंदा परा वंदे ब्रह्मरूपी गुणाश्रया ।

सर्वभूतमयीं देवीं श्रीमन्निपुरसुंदरीं ॥ १ ॥

पुराणकरिणं वंदे गणेशं पार्वतीसुतं ।

यस्य स्मरणमात्रेण विघ्ना दूरीभवन्ति हि ॥ २ ॥

गुरुदेवं नमस्कृत्य — — सर्वेश्वरदं ।

यस्य पादरजोभिश्च तीर्थस्नानफलं लभेत् ॥ ३ ॥

आगमावुनिधिमंथनोद्धतं संस्कृतं निजगुरुपदेशतः ।

तंत्ररत्नमिदमुत्तमं बुधा भावयध्वमपहाय मत्सरं ॥ ४ ॥

असंख्या त्रिपुरा देवी असंख्याता च कालिका ।

वागीश्वरी तथासंख्या तथा च अकुलाकुला ॥ ५ ॥

मातंगिनी चातृपूणी विमला चंडनायिका ।

त्रिपुरैकजटी दुर्गा या चान्या कुलसुंदरी ॥ ६ ॥

वैष्णवं गाणपत्यं च महासौरमतं तथा ।

शैवं शंकरजातं च यत्किञ्चिद्भूतसंभवं ॥ ७ ॥

With the verses which follow, compare Prof. Bhandarkar's extracts from the *Vāmakeśvara-tantra*, Rep. 1883-84, pp. 87, 375; and Aufrecht, Cat. Bodl., no. 169.

चतुःषष्टिश्च तंत्राणि मातृणामुत्तमानि च ।

महामायाशंवरं च योगिनीजालशंवरं ॥ ८ ॥

[तत्त्वशंवरं] कं नाम भैरवाष्टकमेव च ।

षडरूपाष्टकं ज्ञानं जामलाष्टकमेव (r. याम०) च ॥ ९ ॥

तत्त्वज्ञानं (चन्द्रज्ञानं Bh., A.) वासुकिं च महासंमोहनं [तथा ।

महाशंखं (महोच्छुम्भं Bh.) महादेवं चातुलं च लयोत्तरं [(नयोत्तरं Bh.) ॥ १० ॥

शुग्भेदं (हृद्भेद Bh., A.) मातृभेदं च गृह्यतंत्रं (गु० Bh., [A.] च कामिकं ।

कलापदं (कलावादं A., कालपादं Bh.) कलासारं [(कालसारं Bh.) तथाप्यनुत्तमकामतं ॥ ११ ॥

लयोत्तरं (न० Bh., ? मतोत्तरं A.) च विद्यास्यं (वीणूद्यं [Bh., वीणातन्त्रं A.) तोतलं तोतलोत्तरं [(तोत्त० Bh., चोट० A.) ।

पंचामृतं रूपभेदं भूतोद्गमरमेव च ॥ १२ ॥

कुलसारं कुलोद्गीशं [कुलचूडामणिं तथा] ।
तत्रं विष्णुत्मकं (सर्वज्ञानोत्तरं चैव Bh., A.) देवि
[महापिचुमतं (महापिञ्जमतं Bh.) तथा ॥ १३ ॥

महालक्ष्मीमतं देवि सिद्धयोगेश्वरीमतं ।
कुरुपिकाष्टकं देवि रूपिकामतमेव च ॥ १४ ॥
सर्ववीरमतं देवी (र.० वि) विमलामतमेव च ।
पूर्वपश्चिमदक्षं च उत्तरं च निरुत्तरं ॥ १५ ॥
तत्रं वैशेषिकं ज्ञानं वीरावल्लभयापरं ।
अरुणेशं मोहिनीशं (सा० मोदनेशं Bh.) विष्णुदेश्वरमेव
[च ॥ १६ ॥

एतदादीनि तत्राणि परिलोक्य विचार्य च ।
वैदिकान्वयसंभूतनवद्वीपनिवासिना ॥ १७ ॥
श्रीकृष्णविद्यावागीशभट्टाचार्येण धीमता ।
तत्राणां सारभूतं च तत्ररत्नं प्रतन्यते ॥ १८ ॥

हयशीर्षे ॥

जैमिनिः सुगतश्चैव नास्तिको लग्न एव च ।
कपिलश्चाक्षपादश्च षडेते हेतुवादिनः ॥ १९ ॥ ०

According to Rāj. Mitra, Notices, i., p. 126, the work consists of five *paṭalas*, treating resp. of secret congregation, time for initiation, mystic diagrams, rituals, and regulation of the breath and gesticulation during worship.

In the present MS., which is not punctuated, the following divisions have been noticed :

इति वैदिकश्रीकृष्णविद्यावागीशभट्टाचार्यविरचिते तत्ररत्ने
चक्रविचारो नाम प्रथमपटलः ॥ अथ मासादि निर्णयः ॥ fol.
18b; इति दीक्षाविधिः । अथ पुरश्चरणं fol. 83a; अथ
जपमालासंस्कारः fol. 109b; इति शिवावलिः । अथ श्यामा-
चाराः । fol. 137a; इति कालीसपथः । अथ नित्यहोमविधिः
fol. 165a; इति भैरवतंत्रे भैरवभैरवीसंवादे कालीकवचं
(36 verses) fol. 167b; इत्युत्तरतंत्रे कालीप्रस्तावे काली-
भैरवसंवादे दक्षिणकलिकाकवचं (83 vv.) fol. 172a; इति
महाकालविरचितं श्रीदक्षिणकालिकास्वरूपाख्यं स्तोत्रं (22 vv.)
fol. 174b; इति कालिकाकुलसर्वस्वे शिवपरशुरामसंवादे
कालिकानामसहस्रं (स्तोत्रं 221 vv.) fol. 186b; इति
तारामंत्रप्रकरणं । अथ तारावासना fol. 215b; इति शीति-
स्तोत्रं (11 vv.) इति श्रीनलतंत्रे परमरहस्ये ताराष्टकं fol.
235b; इति शिवशसने तारास्तवः (17 vv.) fol. 237b;

इत्येकवीराकस्योक्ततारास्तवः (27 vv.) fol. 239a; इति
श्रीशंकराचार्यविरचिता तारापञ्चटिका (31 vv.) fol. 241b;
इति योगिनीमते ताराकवचं (28 vv.) fol. 243a; इति
भैरवतंत्रे भैरवभैरवीसंवादे ताराकवचं त्रैलोक्यमोहनं नाम कवचं
(39 vv.) fol. 245b; इति गोरक्षसंहितायां नीलसरस्वती-
कवचं (60 vv.) fol. 249a; इति श्रीहरगौरीसंवादे श्री-
तारायाः कुलसर्वस्वनाम स्तोत्रं (189 vv.) fol. 259b; इति
महाचीनक्रमः fol. 260b; इति कुमारीपूजा । अथ चिता-
साधनं fol. 265b.

It ends :

एवं शतत्रयादूर्ध्वं देवान् तर्पयेज्जलैः ।

स्नानतर्पणशून्यस्य न स्याद्देवस्य तर्पणं ॥

इत्यनेन विधानेन सिद्धिं प्राप्नोति निश्चितं ।

इह भुक्ता वरान्भोगान्ते याति हरेः पदं ॥

इति वीरसाधनं ॥ Apparently incomplete.

The leaves are marked र० दी० or तं० र० दी,
or तं० र० का; and on fol. 1a Colebrooke calls
the work *Tantradīpikā*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2574.

1582. Foll. 294; size 18½ in. by 5½ in.;
good Bengali handwriting of 1790 A.D.; 8 or 9
lines in a page.

Tantrasāra, a summary of *Tantric* cult,
compiled by *Kṛishṇānanda Vāgīśa Bhaṭṭācārya*.

It begins :

नत्वा कृष्णपदद्वन्द्वं ब्रह्मादिसुरवन्दितं ।

गुरुं च ज्ञानदातारं कृष्णानन्देन धीमता ॥

तत्तद्गुण्यगताद्वाक्यान्नाथं प्रतिपद्य च ।

सौकर्यार्थं च संक्षेपात् तन्त्रसारः प्रतन्यते ॥

For an analysis of the work see Aufrecht,
Cat. Bodl., no. 149 (cf. Rāj. Mitra, Notices, ii.,
p. 326; Weber, Berl. Cat., no. 1335). It is
variously described as consisting of three
(Rāj. M.), four (Aufr.) or five (Weber) sections
(*pariccheda*). The colophons of those marked
by Aufrecht are found here: I., fol. 31b; II.,

fol. 199b इति ० तृतीयः (!) परिच्छेदः (but द्वितीयः MS. B., fol. 157b); III., fol. 252b इति स्तवककवच-परिच्छेदः ।

The MS. is preceded by a leaf of diagrams, and three leaves containing a list of contents.

It ends (cf. Notices, ii., p. 326):

वेदार्थशास्त्रविपरीतविलोकनेन
प्रायोभवश्चजनलोपमपेक्ष मातः ।
तद्गृहकूटविशदीकरणेषु जातात्
मातः क्षमस्व तव पादयुगेषु याते ॥
यद्यन्मया नाय विमूढबुद्ध्या
स्पष्टीकृतं गुह्यतमं तु तन्त्रे ।
क्षन्त्यमेतत् करुणानिधान
क्रोधो न चाहैः खलु पामरेषु ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायश्रीकृष्णानन्दभट्टाचार्यविरचितस्तत्त्व-
सारः समाप्तः ॥

शाके पञ्चशशाङ्कसप्तशशभृन्माने भवानीयदा-
भोजद्वन्द्वमनुक्षणं सुरसुरद्वेषिब्रजैर्विन्दितं ।
नत्वा फाल्गुनिकद्वितीयदिवसे ऽष्टम्यां तिथौ भार्गवे
वारे जीवनशर्मेणा विलिखिता यत्नादियं पुस्तिका ॥
यत्नेन लिखिता पुस्तो येनेयं ह्रियते मम ।
जननी विद्वरी तस्य जनकश्चापि विद्वरः ॥

शकाब्दाः १७१२ ॥ श्रीरामजीवनशर्मेणः स्वाक्षरमिदं ॥
श्रीश्रीचतुर्षोऽयै नमः ॥

The statement of the Berlin MS., that the work was revised by (*Bhairava*) *Amṛitānanda*, would seem to refer only to that MS. which commences differently from the others.

[?]

2575.

1200. Foll. 255; size 12½ in. by 4½ in.; carefully written, in Devanāgarī, towards the end of last century, by two or three different hands; eleven lines in a page.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

2576.

2055. Foll. 193; size 11½ in. by 5½ in.; Devanāgarī writing of the early part of last century; twelve lines in a page.

Mantramāhodadhi, an exposition of *Tantric* worship, in 25 chapters (*tarāṅga*), composed, under the patronage of king *Lakshmīnṛsiṃha*, in Samvat 1645, by *Mahīdhara*, son of *Rāma-bhakta*, and grandson of *Ratnākara*; with the author's own commentary entitled *Naukā*.

See Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 154, 155; and the Benares edition of 1862. [GAIKAWAR.]

2577.

1332. Foll. 137+74; size 11½ in. by 3½ in.; Bengali handwriting of the early part of last century; ten lines in a page.

Mantramahodadhi, followed by the commentary written separately. Some leaves in the latter having apparently been lost, have been replaced in Devanāgarī.

[H. T. COLEBROOKE.]

2578.

1508b. Foll. 68 (of which foll. 1, 6 and 7 are missing); size 11½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of 1799 A.D.; thirteen lines in a page.

Mantramahodadhi, without the commentary.

[H. T. COLEBROOKE.]

2579.

1442d. Foll. 58 (fol. 9 of which is missing, while fol. 29 is double); size 12½ in. by 4 in.; indifferent, modern Devanāgarī writing (foll. 28 and 29a by a different hand); eleven lines in a page.

Mahīdhara's Naukā, without the text.

Rather incorrect.

Some corrupt verses at the end : धातृवक्रमिग-
माद्रिभूमिने (!) विक्रमाकैनृपती शकेश्वरे । ० ॥ विश्वनाथानंद-
नाथश्चाचः काश्या सदाशिवः । लिलेखैतां शुभां नौकां टीका
मंत्रमहोदधेः ॥ ० were probably copied from a pre-
vious MS. [H. T. COLEBROOKE.]

2580.

1426. Foll. 181; size 12½ in. by 4½ in.;
careless, modern Devanāgarī writing (foll. 119-
127a by a different, regular hand); nine lines
in a page.

Mantraratanāvalī, an exposition of Tantric
rites and formulas in twenty-six(?) chapters
(*ullāsa*), compiled, for king *Kṛtisiṃha*, by
Mīśra-śrī-Bhāskara.

It begins : सिद्धिः ॥

नत्वा श्रीगुरुकृष्णनाथचरणौ सर्वाप्यसिद्धिप्रदौ
विम्व्धांतदिवाकरं गणपतिं देवीं च वागीश्वरीं ।
यद्वेषेषु सुगोपितं गुरुमुखाद्बुद्ध्वा मुदे मंत्रिणां
सुस्पष्टा क्रियते मयाचैनविधौ श्रीमंत्ररत्नावली ॥ १ ॥

अमलकमलनेत्रापूर्णशीताशुवक्त्राद्
दनुजमनुजदेवैः पूजिता -सिसंघैः ।
उदिततरणितेजोमंडलारक्तकांतिर्
दिशतु सकलसिद्धिं सुंदरी साधकभ्यः ॥ २ ॥

और्द्व्यं कीर्तिसिंहो विभववितरणाडंवरं कीर्तिसिंहः
सौर्द्व्यं कीर्तिसिंहो रिपुवलमथनप्रोद्धतः कीर्तिसिंहः ।
सक्तीर्तौ कीर्तिसिंहः सुजनजनमनोवत्सलः कीर्तिसिंहः
सद्विद्याकीर्तिसिंहः त्रिभुवनभवने कीर्तिसिंहात्परः कः
[॥ ३ ॥

मिश्रश्रीभास्कराख्येन कीर्तिसिंहस्य चाज्ञया ।
मंत्ररत्नावली नाम क्रियते बालबोधिनी ॥ ४ ॥

तत्रादौ गुरुशिष्यलक्षणमाचक्षहे ॥

अवदातान्वयः शुद्धः स्त्रोचिताचारतत्परः ।
आश्रमी वेदविद् मोक्षरहितः सर्वशास्त्रवित् ॥
शुद्धावानतसूपरश्च (r. ० नसूयकः) प्रियवाक् प्रियदर्शनः ।
शुचिः सुवेष्टस्तरुणः (? ० पास्तरुणः) सर्वभूतसमानधीः ॥
श्रीमाननुद्धतमतिः पूर्णातंताविमर्शकः (!) ।
सगुणार्चामुक्तधीः कृतज्ञः शिष्यवत्सलः ॥

नियहानुग्रहे दक्षो महामंत्रपरायणः ।

जहापोहप्रकारकः शुद्धाज्ञायः कृपालयः ॥

इत्यादिलक्षणैर्युक्तो गुरुः स्यान्नरिमानिधिः (!) ।

शिष्यः शुद्धान्वयः श्रीमान् कुलीनः प्रियदर्शनः ॥

स्पष्टवाक् पुण्यचरितो ध्यातधीर्देववर्जितः ।

कामक्रोधपरित्यागी रागी च गुरुपादयोः ॥

देवताप्रणतः कायमनोवाग्भिर्दिवानिशं ।

निरुजो (r. नी ०) निजिताशेषयाजकः (? ० पातकः)

[अद्वयान्वितः ॥

द्विजदेवपितृणां च नित्यपूजापरायणः ।

युवा विनियताशेषकारणः करुणालयः ॥

इत्यादिलक्षणैर्युक्तः शिष्यो दीक्षाधिकारभाक् ।

तयोर्वत्सरवासेन ज्ञातान्योन्यस्वभावयोः ।

गुरुता शिष्यता वापि नान्यथेति विनिश्चयः ॥

इति मंत्रमुक्तावल्यां ॥ अथ मंत्रेषु विशेषनिरूपणं ॥ ०

अथ बालादिभेदः fol. 3b; अथ नक्षत्रप्रकारः fol. 4a;
अथ चण्डशोधनं fol. 5b;—ii. अथ दीक्षाप्रकारः fol. 6b;
iii. अथ कुंडानि fol. 11b; iv. भूमौ श्रीचक्रं पंचवर्णेन
पूरयित्वा । अथ वायस्यदेवतायाः दीक्षा । fol. 23a; v.
अथ समयाचारः fol. 31a; vi. अथ होमविधिः fol. 33b;
vii. अथ मंत्राणां दश संस्काराः । fol. 40b; viii. यस्मि-
न्मृष्टिस्थितिर्ध्वं [सि] न्यपिधानानुग्रहात्मकं (!) । कृतं पंचविधं
शश्वच्छासते (?) तं स्तुमः शिवं ॥ ० sets of devotional
verses with explanations, fol. 45a; ix. अथ मुद्रा
fol. 62a; x. अथ कूर्मचक्रं fol. 64a; xi. विद्यापूजनं
fol. 68b; xii. (रत्नपूजाविधानं) fol. 71a; xiii. अथ
काम्यकर्माणि fol. 74a; xiv. अथ काम्यकर्महोमः fol.
77b; xv. (न्यासविधिः) fol. 82b; xvi. (दक्षिणापुण्यं)
fol. 98a; xvii. अथ वारादीभेदाः (! mainly formulas)
fol. 105b; xviii. प्राणाग्निहोत्रविधिः fol. 115b; xix.
do., fol. 120b; xx. अथ मात्रिकामंत्राः fol. 122b;
xxi. अथ शिरोमंत्राः fol. 127a; xxii. अथ भुवनेश्वरी-
मंत्रविवरणं fol. 133b; xxiii. अथ त्वरितामंत्रविवरणं
fol. 143b; xxiv. अथ दुर्गामंत्राः fol. 156b; xxv. अथ
गणपतिमंत्राः fol. 165a; xxvi. अथ वरमंत्राः fol. 175b.

This chapter seems to end fol. 180b अग्नि-
ज्ञातवेद इहावह सर्वकर्माणि सादय स्वाहा ॥ २६ ॥ when
there follow three more lines of formulas,

ending इति खंडे ॥ followed by a *śādrīlavikrīḍita* संवासक्र०, and two *ślokas*, the second of which runs thus :

अमावास्यदिने विप्राभोजयेन्मधुरोन्नमैः ।

भक्ष्यभोज्यैर्यथाशक्ति दद्यात्तेभ्यो ऽत्र दक्षिणाः ॥

This is followed by an incomplete *śloka* with a colophon written by a different hand, which is wrong both as to the number of the chapters (21) and the subject treated of.

In the colophon the work is attributed to *Kārtisīṃha* : इति श्रीमहाराजाधिराजश्रीकोटिर्त्ति सिंहधिरचि-
ताया मंत्ररत्नावल्यां . . . उल्लासः ॥

The author quotes *Jñānārṇava*, *Jayadrathayāmala*, *Mantramuktāvalī*, *Tantrarāja*, *Pañcārātratantra*, *Prapañcasāra*, *Śāradātilaka* and *Sūrasamuccaya*, etc. [H. T. COLEBROOKE.]

2581.

1197. Foll. 78; size 12½ in. by 4½ in.; careless, modern Devanāgarī writing, by the same hand as the bulk of the preceding MS.; nine lines in a page.

Mantrārādhana-dīpikā, an exposition of Tantric formulas, by Yaśodhara, son of Kaṃsārī Mīśra.

Chapters vii.-ix., and part of the xth. Very incorrect.

VII. begins: महितोनलः दीर्घवान्यैपरायश्चादपरायैहसौ
पुनः सदाशिव ०

VIII. fol. 15 : अथ शैवमंत्राः ॥ तत्रैकप्रासादमंत्रः । ०

IX. fol. 44 : अथ वैष्णवमंत्राः ॥ तत्रादौ रत्नाभिषेको
द्वादशाक्षरः । ०

It ends (fol. 77a): इति श्रीकंसारिनिश्चालजयशोधर-
धिरचितायां मंत्राराधनदीपिकायां नवमः प्रकाशः ॥

X. begins : अथाष्टादशाक्षरगोपालमंत्रं ॥ ०

The MS. breaks off abruptly with अरुणकम, after which a later hand has added the colophon : इति श्रीकंसारिमिश्रविरचितायां नवविंशतिकायां दशम-प्रकाशः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2582.

968c. Foll. 15; size 7½ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī writing of 1753 A.D.; six lines in a page.

Mantramuktāvalī, a short compilation of Tantric spells, with directions for the use of them; in very incorrect Sanskrit.

It begins : श्रीभगवान् उवाच : ओं अस्य श्रीगुरुर्वेद्या
गुरुर्विष्णुर्गुरुं देवमहेश्वरं गुरु एवं परं ब्रह्म तस्मै श्रीगुरवे नमः
आदित्यवारे मलेच्छपुङ्खि च सोमवारे सर्वसिद्धयः मंगलवारे धन-
विद्या च वृषभैश्यमेव च वृहस्पतिवारे शान्तिं कृत्वा च शुक्रवारे
वैश्य भवेत् शनिवारे गच्छति बद्धिपुत्रदाराधनं ०

It ends with mystic sets of the figures **t** and **e** in conjunction with the days of the week, thus: **रविरात्रौ** tttttttttttteettttt **रविदिने** 17 times **t**, etc., **शनिदिने** 4 **t**, 3 **e**, 6 **t**, 1 **e**, ॥ इति श्रीमंचमुक्तावली संपूर्णा ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2583.

1192b. Foll. 70; size 12½ in. by 4¾ in.; careless Devanāgarī writing, of 1804 A.D.; eight lines in a page.

Dakṣiṇāmūrtisaṃhitā, a work on Tantric worship by means of mystic formulas. It seems to consist of 64 chapters (*paṭala*), only the first 40 of which are, however, numbered in this MS.

It begins :

श्रीमच्छ्रीकोशहृदयं पञ्चसिंहासनात्मकं ।

फलं कल्पलतानां च शारुरात्स्फुरत्फलं ॥ १ ॥

चतुरायतनानंदि चतुरास्त्रायकोशगं ।

नित्यानंदि परं ब्रह्मधाम नौमि सुखाप्तये ॥ २ ॥

श्रीदेव्युवाच ॥

कृपां कुरु महादेव कृपयानंदसुंदर ।

किंतु ब्रह्ममयं [धाम] श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतः ॥ ३ ॥

कथं श्रीसहितं देव श्रीकोशहृदयं कथं ।

पञ्चासिंहासनं सेव्यं कथं कल्पलतात्मकं ॥ ४ ॥

कथं रत्नात्मकं देव कथमायतनात्मकं ।

कथमाज्ञायसंसेव्यं कथं नित्यात्मकं प्रभो ॥ ५ ॥

ईश्वर उवाच ॥

एतत्सर्वात्मकं वस्तु त्रिपुरा पर[मे]श्वरी ।

चतुर्लक्षी सेव्यमाना तदा कामदुषा वरा ॥ ६ ॥

अविद्या च तथा लक्ष्मीर्माहात्म्यस्तथैव च ।

त्रिशक्तिः सर्वसाम्राज्यलक्ष्मी पंच प्रकीर्तिताः ॥ ७ ॥ ०

1. *ekākṣharalakshmīpūjāvidhi*; 2. *mahālak-
shmīpūjā*; 3. *trīśaktimahālakshmīyajana-
vidhi*; 4. *sāmrājyavidyāyajana-
vidhi*; 5. *ātmāśṭākṣha-
raparajyotirvidyārādhana-*
nam; 6. *pranāvavidyā-
paranīṣkalabhedasamārādhana-*
nam; 7. *ajapānā-
ma-vidhānam*; 8. *mātrikāpūjāsādhana-*
vidhi; 9. *tripureśvarīsamārādhana-*
vidhi; 10. *kāmeś-*
varīpūjāvidhi, etc.

It ends :

जलकेलिं ततः कुर्यात्सार्धं समयिभिः सुखं ।

अन्नदानं प्रकुर्वीत रसैः पद्भिः समन्वितं ॥

एवं यः कुरुते विद्वान् दमनारोपणक्रमं ।

तस्य सावत्सरी पूजा अविद्याधिष्ठिता भवेत् ॥

इति दक्षिणामूर्तिसंहितायां दमनारोपणविधानं नाम षटलः
समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2584.

1230a. Foll. 17; size 11 in. by 4½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Kāmākhyātāntra, a treatise on the worship of Śakti, in the form of *Kāmākhyā*, here consisting of 7 *paṭalas*.

It begins : अदिष्टुवाच ।

भगवन् सर्वधर्मज्ञ सर्वविद्याप्रिय प्रभो ।

सर्वदानंदहृदय सर्वगमविकाशक ॥

श्रुतानि सर्वतंत्राणि साधनानि च सर्वेशः ।

विद्यास्ताः सकला देव फलानि त्वत्प्रसादतः ॥ ०

Cf. Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 39, where, as in the next MS., the treatise is divided into 9 *paṭalas*.

It ends :

एतन्ने कथितं स्नेहात् प्रकाश्यं कदाचन ।

गोपनीयं गोपनीयं गोपनीयं सदा प्रिये ॥

पशोरये विशेषेण गोपनीयं प्रयत्नतः ।

भ्रष्टानां साधकानां च साक्षिणे न वदेदपि ॥

न दद्यात्काण्डसंज्ञेभ्यो विगीतेभ्यस्तथैव (?ऽविनी०) च ।

उदासीनजनस्यैव साक्षिणे न वदेदपि ॥

दाभिकाय न दातव्यं नाभक्ताय कदाचन ।

मूखाय भावहीनाय दरिद्राय ममाज्ञया ॥

दद्याच्छांताय शुद्धाय कौलिकाय महेश्वरि ।

कालीभक्ताय शैवाय प्रदद्याच्च शिवाज्ञया ॥

अनेन भवमुक्ताय महाकालप्रपूजने ।

सुरास्त्रीवदकायाश्च शिवाबलिप्रदाय च ॥

इति श्रीकामाख्यातंत्रे पार्वतीश्वरसंवादे (thus always)
सप्तमः षटलः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2585.

1442b. Foll. 13; size 12½ in. by 4 in.; very careless, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Kāmākhyātāntra. The treatise is here divided into 9 *paṭalas*, the first two of which correspond to *paṭ.* 1, and 3 and 4 to *paṭ.* 2, of the preceding MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

2586.

3187. Foll. 29; size 7½ in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, on European paper (water-mark 1867); ten lines in a page.

Kalpasūtra, a manual of certain Tantric rites, ascribed to *Parasurāma*.

It begins :

अगुरुगणपतीष्टदेवताभ्यो नमः ॥ अथातो दीक्षां व्याख्या-
स्यामो भगवान्परमशिवभट्टारकः श्रुत्यष्टादशविद्याः सर्वणि
दर्शनानि लीलया तत्रदवस्थापनः प्रणीय स विमत्या भगवत्या
भैरव्या स्वात्मा भक्त्या पृष्टः पंचभिर्मुखैः पंचास्यायान्परमात्म-
सारूप्यान् प्रणिन्ये तत्रायं सिद्धीतः षट्त्रिंशत्तत्त्वानि विष्टं शरीरं
कंचुकितः शिवो जीवो निष्कंचुकितः परमशिवः स्वविमर्शः

पुरुषार्थो वर्णात्मिका नित्याः शब्दा मंत्राणामर्चित्यशक्तिता
संप्रदायविश्वासाभ्यां सर्वेतिद्विविश्वासभूयिष्ठं प्रामाण्यं गुरुमंत्र-
देवतामनःपवनानामैक्येन भावनादंतरात्मवित्तिरानंदं ब्रह्मणो
रूपं तच्च देहे व्यपस्थितं सर्वेषु दर्शनेषु गुप्तेषु विद्या । तत्र
सर्वथा मतिमान्दीक्षेत । दीक्षास्तिस्रः शाक्तिकी शंभवी मंत्रो
चेति । तत्र शाक्तिकी शक्तिप्रवेशनाच्छाभवी चरणधिन्यासा-
न्मात्रो मंत्रोपदिष्टा । सर्वाश्च कुर्यादेकैकां वेत्येके । सद्गुरुः क्रमं
प्रवर्त्य संगं हुत्वा तरुणोत्तमवान् शिष्यमाहूय वाससा मुखं
चङ्गा गणपतिललिताश्यामावातालीपरापात्रविंदुभिस्तमवोक्ष्य
सिद्धांतं श्रावयित्वा ॥ तच्छिरसि रक्तगुक्कचरणीं भावयित्वा
तदमृतक्षारितं सर्वमलंकुर्यात् ०

ब्राह्मे मुहूर्तं उत्थाय सहस्रदलकमलकर्णिकामध्यनिविष्टगुरु-
चरणयुगलविगलदमृतरसविसरपरिप्लुताखिलंगो ० fol. 3a ;
अथ यागविधिः fol. 3b ; अथ होमविधिं व्याख्यास्यामः fol.
22b ; अथातः सर्वेषां मंत्राणां सामान्यपद्धतिं व्याख्यास्यामः ॥
fol. 24b ; भूभुवः स्वस्तस्वितुर्वरेण्यं ० प्रचोदयात् । इति
त्रिंशत्तौ गायत्री ॥ यत ईद्र भयामहे ० (Rigv. viii. 38,
13) । स्वस्तिदा ० (ib. x. 152, 2) । इत्यिद्री गायत्री ॥ ०
स्वेचराय नमः ॥ ० नमो भगवते श्रीसूर्याय ॥ ० पुंडरीकाक्षाय
नमः ॥ पुष्करेक्षणाय नमः ॥ अमलेक्षणाय नमः ॥ कमलेक्षणाय
नमः ॥ विश्वरूपाय नमः ॥ श्रीमहाविष्णवे नमः ॥ इति
षोडशमंत्रेण समवृष्टिरूपिणी दूरदृष्टिसिद्धिप्रदायकचक्षुष्मती
विद्या ० । इति महाव्याधिनाशनी विद्या ॥ ०

It ends :

य इमां दशकांडीं महोपनिषदं महात्रैपुरसिद्धांतमालासर्वस्व-
भूतामहरहरधीते स सर्वयज्ञेषु यथा भवति यं यं क्रतुमधीते तेन
तेनास्येष्टं भवतीति श्रुतमित्युपनिषदिति शिवं ॥ इति श्रीदुष्ट-
क्षत्रियकुलकालांतकरेणुकागर्भसंभूतमहादेवप्रधानशिष्यश्रीनारा-
यणावतारमहामहोपाध्यायश्रीपरशुरामविरचितं कल्पसूत्रं संपूर्णं ॥

This seems to be a different treatise from the same author's *Vidyākālpasūtra*, described by Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 69.

'This copy was made from an undated Devanāgarī MS. belonging to Lakshman Trim-bakji Gadgil of Belgaum, consisting of 39 leaves, about 8" by 3½"; and presented to the India Office Library, 23rd Aug. 1878.'

[J. F. FLEET.]

2587.

452b. Foll. 11; size 9½ in. by 5 in.; fair Devanāgarī writing of the latter part of the last century; 12-15 lines in a page.

Mahārasāṅganavidhi, also called *Kākacāṇḍeśvarīmata*, a Tantric treatise on quack medicines; deriving its name from *Kākacāṇḍeśvari* (or *Kākacāmūṇḍā*), a particular form of *Śakti* or *Bhairavī*, to whom *Īśvara*, in a series of conversations, reveals his occult science.

Very incorrect. It begins:

कैलासशिखरासीन[म्] उमासार्धं जगद्गुरुं ।

योगिन्यः कथयं(०)नोऽकथयन् यंत्रं गुह्यागुह्यतरं परं ॥ १ ॥

सर्वज्ञानप्रकाशाय सर्वज्ञाः सर्वकृत्यः (!) ।

एतैः कथं कथं देव त्वया सर्वं मनोपरि (!) ॥ २ ॥

ईश्वर उ ० ॥

कंकालिकालरात्रिं च कालचंडाभवाविका ।

कालिका कालरात्रिं च काकचंडेश्वरीमते ॥ ३ ॥

The numbering of the *ślokas* is discontinued from fol. 6 (after *śloka* 127).

इति (प्रथमः ०) चतुर्थेः षटलः fol. 4b ; इति काकचंडे-
श्वरीमते त्रैलोक्यसुंदरीगुटिका संपूर्णा fol. 5a ; इति ०
जारणषटलः fol. 6b ; इति शास्त्रलोक्यः ० इति ब्रह्मदं-
डीकल्पः fol. 7a ; इति काकचंडेश्वरीकल्पः (?) fol. 7b ;
इति हारीतकीकल्पः fol. 8a ; इति षोडशीपादरसेंद्रं fol.
8b ; इति ० जलूकाषटलः fol. 9a ; इति ० तालकेश्वरं
fol. 10b.

It ends :

सममे समके चैव खेचरी भवति अथा ।

अल्पपुन्येन सीध्यति (!) इदं चैव रसायणं ॥

न कीर्त्तेन विना सूतं सूतं कीर्त्तिविवर्जितं ।

सतमंत्रसतीदेहेनह (!) पिंडमिवाभसि ॥

इति महारसायनविधिः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2588.

1248c. Foll. 16; size 9½ in. by 3½ in.; fairly good Devanāgarī writing of 1777 A.D.; nine lines in a page.

Mantraratanākara, by *Vijayarāmācārya*, pupil of *Caturbhujācārya*. The 13th chapter (of the section) entitled *Kārtavīryamantranirūpaṇa*, containing charms and spells, in the form of prayers addressed to *Kārtavīrya-Arjuna*, king of the Haihaya country, with the view of averting ill-luck of every kind.

It begins :

अथ सर्वेष्टदानं वक्ष्ये कार्त्तवीर्यमनुत्तमान् ।

यान्ममाराध्य मनुजाः साधयन्ति निजेष्मिन् ॥ १ ॥

रौद्री सद्याग्निचंद्राद्या (!) लक्ष्मीर्वह्नीदुशातिपुक् ।

विधिर्धेदुशात्याद्या निद्रार्ध्यग्नौदुस्युता ॥ २ ॥

पाशो मायाकुशं विष्णुप्रिया वर्मास्त्रमोरयेत् ।

कार्त्तवीर्याङ्गुनो रेतो हृदंतः प्रणवादिकः ॥ ३ ॥

It ends :

श्रीफलैः श्रियमाप्नोति पश्यैर्वश्यो भवेन्नृपः ।

किं बहूक्तेन सर्वेष्टं प्राप्नोति साधकोत्तमः ॥ ३१४ ॥

इति श्रीमच्छतुर्भुजाचार्यचरणसरोजनिवसित(मन)चंचरीका-
स्तादितचिन्मकरंदश्रीमद्विजयरामाचार्यविरचिते मंत्ररत्नाकरे
कार्त्तवीर्यसंज्ञनिरूपणे त्रयोदशस्तंभः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2589.

1717. Foll. 81, 83 and 67; size 9½ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī writing of 1768 A.D.; ten lines in a page.

Śaktisamgama-tantrarāja, a spicilegium of abstruse speculations on the transcendent mysteries of *Tantric* belief, in four *khaṇḍas*, only three of which—viz. I., III. (or II.), and IV., consisting of 20, 20, and 11 *paṭalas* resp.—are, however, contained in the present MS.

It begins (with the numbers supplied) श्री-
देव्युवाच ।

अनादिरूप भूतेश शशिशेखर शंकर ।

देवाधिदेव विश्वेश विश्वाराध्य सुरेश्वर ॥ १ ॥

निरंजन निराकार नित्यानंद गुणाकर ।

गुणातीत परस्वामिन्सर्वोतीत परात्पर ॥ २ ॥

तत्त्वं श्रुतं जगत्सर्वं स्थावरजंगमादिकं ।

श्रुतानि सर्वतंत्राणि लक्षकोट्यार्वुदानि च ॥ ३ ॥

तंत्राणीवादिकं देवराज राजेश्वर प्रभो ।

तंत्रराजः श्रुतो देव नानाभेदाश्च संश्रुताः ॥ ४ ॥

रसायनं श्रुतं देव सिद्धयो विविधाः श्रुताः ।

शक्तिसंगमनामानं तंत्रराजोत्तमोत्तमं ॥ ५ ॥

सूचितं देव देवेश मंत्रसिद्धिभिभागमे ।

न मयं कथितं देव संशयं हृदय प्रभो ॥ ६ ॥

चतुःखंडेन संयुक्तं सर्वसारोत्तमोत्तमं ।

तंत्रं कथय देवेश संप्रदायक्रमागतं ॥ ७ ॥

समग्रं तंत्रराजेंद्रसापेक्षरहितं (?) प्रभो ।

संप्रदायप्रभ्रष्टानां मार्गसंदर्शकारकं ।

कल्यै (!) सिद्धिप्रदं तत्र कथयस्व मम प्रभो ॥ ८ ॥

शिव उवाच ।

तंत्रराजः पूर्वमुक्तः खंडाष्टकसमुज्ज्वलः ।

पूर्वार्धमुत्तरार्धे (!) च सार्धद्वयसमन्वितः ॥ ९ ॥

पूर्वार्धं कादिसंज्ञं तु द्वितीयं हादिसंज्ञकं ।

कादौ तु वेद (i. e. 4) खंडानि हादावपि चतुष्टयं ॥ १० ॥

प्रतिखंडं महेशानि त्रिसहस्रं च षट्शतं ।

प्रत्यध्यायं शतश्लोकाः षट्त्रिंशत् षट्ठलानि च* ॥ ११ ॥

इत्येकखंडमित्युक्तमेव खंडाष्टकं विदुः ।

दिव्यौघरचितो यत्र गुरुद्वारा (?) भविष्यति ॥ १२ ॥

शक्तिसंगमनामाख्यं श्रीवृहत्तंत्रराजकं ।

वेदखंडसमायुक्तं षष्टिसाहस्रकं शुभे ॥ १३ ॥

दिव्यौघरचितं तंत्रं सर्वतंत्रोत्तमोत्तमं ।

अत्रादि कात्या रचितं तारारूपं द्वितीयकं ॥ १४ ॥

तृतीयं सुंदरीरूपं चतुर्थीं स्त्रियमस्तका ।

युगे युगे चंद्रसंख्यं कलौ खंडचतुष्टयं ॥ १५ ॥

षट्शती वत्सराते तु द्विसप्तत्युत्तरं शिवे ।

आदिर्भवतु देवेशि दिव्यौघाद्वा रतः शिवे ॥ १६ ॥

I. ends :

तत्तत्त्वं निहनादेवमुखादुच्चार्यते (!) च यत् ।

तदेव सत्यं भवति प्रोक्तस्पर्शं (?) r. प्रोक्तात्परं किमिच्छसि ॥

इति श्रीमदक्षोभ्यमहोद्यतारारसंवादे शक्तिसंगमतंत्रराजे प्रथम-
खंडे कामधेन्वादियोगे विंशः षट्ठलः समाप्तः ॥

* For the *Kādimata* see no. 2538.

III.(?) begins : देव्युवाच ॥

देवदेव महादेव भक्तानुग्रहकारकं ।

अनाद्यंतं पराकाशं तमोडे निर्गुणं विभु ॥ १ ॥

त्वत्प्रसादान्मया नाथ ज्ञानमागमशासनं ।

कालांतरे समायाते पुनः पृष्ठं मया विभो ॥ २ ॥

पूर्णाभिषेकदीक्षा तु कथं भेदत्वमागता ।

ईश्वर उवाच ॥ ०

It ends :

सर्वतंत्रे प्रयुक्तत्वाच्च संक्षेपतो मता(? मया) ।

मंत्रांतरत्वात्कथिता किमन्यत् श्रोतुमिच्छसि ॥

इति श्रीकालीकालसंवादे षट्शतभवरहस्ये उद्दंडभैरवीये
शक्तिसंगमतंत्रराजे षष्टिसहस्रे धूमावतीकौतुकं संक्षेपविधिनाम
विंशतितमः पटलः ॥ समाप्तश्चायं ग्रंथः ॥

IV. begins : देव्युवाच ।

देवदेव महादेव सर्वसिद्धिप्रवर्तक ।

तत्त्वं श्रुतं मया सर्वं रहस्यातिरहस्यकं ।

इदानीं वद देवेश रहस्यं परमं विभो ॥

शिव उवाच ।

रहस्यातिरहस्यं च कथं त्वयि निवेद्यातां ।

तथापि तव सद्ब्रह्मा रहस्यमपि कथ्यते ॥

काली तारा क्षिप्रमस्ता सुंदरी वगला रमा ।

मार्तंगिभुवनासिद्धिविद्या(!) च भैरवी तथा ॥ ०

It ends :

गोपनीयं गोपनीयं गोपनीयं पुनः पुनः ।

रहस्यातिरहस्यं च रहस्यातिरहस्यकं ॥ १०५ ॥

इति संक्षेपतः प्रोक्तं किमन्यत् श्रोतुमिच्छसि ॥

इति श्रीमदक्षोभ्यमहोद्यतारासंवादे तारासूक्ते ब्रह्मजातिवर्णने
एकादशः पटलः ११ समाप्तः ॥ संवत् १८१५ ॥

Cf. Rāj. Mitra, Notices, i., p. 229; Bik. Cat.,
p. 606; where *khaṇḍa* I. is said to consist of
20; II. of 65; III. of 19; IV. of 11 chapters.
The opening and concluding couplets of the
former MS. agree with those of the present
one. [H. T. COLEBROOKE.]

2590.

1412b. Foll. 16; size 12½ in. by 4½ in.;
fair Bengali handwriting of about 1750 A.D.;
twelve lines in a page.

Parātānttra, or *Karavirayāga*, a series of
revelations regarding the occult science of
Tantric worship, in the form of a dialogue
between *Īśvara* and *Devī*. Very incorrect.

Whether the title *Kālīkulakrama* refers only
to the last section of this treatise, or whether
it belongs to the whole, as that of a section
of a larger work, is not clear.

It begins :

बहुसिद्धि(r. सिद्ध)समाकीर्णं ज्ञाने करवीरकं(r. ० के)।

तत्र वीरगणाः सर्वे महाभक्तान्त(कसोल C.)हूकृते ॥

निवर्तते महाशुभयोगे (निवर्तितमहाचक्र योगे C.) त्रिद-
[शदानरे ।

महावृन्दे महास्थाने गण्डाकिनि(महास्फारडाकिनीगण
[C.]याचिते ॥

वाद्याद्या(ब्रह्माद्या C.)मातरश्चाष्टौ क्षेत्रेण(!) भैरवाः यः ।
गणेशो (०शा C.) वटुकाः सिद्धा मातृश्रुते तु मालके
[(मेलके C.) ॥

श्रीनाथादिगणाः [सर्वे] वीरनाथावतारिते ।

सिद्धिनाथावकाशेन संतोषितकुलेश्वरे ॥

सर्वभूषा परित्यज्य सानन्दोत्सासिमानसा ।

श्रीचक्रे स्म स्थितं देवं पृच्छते कुलसुन्दरी ॥

श्रीदेव्युवाच ।

सर्वश्रोतोत्तरं(श्रोत्रोद्भवC.)ज्ञानं त्वत्प्रसादाद्भुतं मया ।

यामलाष्टकपूर्वै तु तन्त्राख्यनेकधानि च ॥

शिरश्छेदश्च बहुधा महामन्यानपद्रवकं(!) ।

मालातन्त्रं च चकार सागराभ्यामिहामतं ॥

चतुर्विंशतिवैलक्षण्यश्रुताः(!) सर्वा विधारिता ।

इदानीं संशयो जातो तवैव वचनात्प्रभो ॥

एषा सा परमा शक्तिर्न द्वितीया परेश्वरी ।

एषा शक्तिर्नैहामाया विभ्रं व्याप्य व्यवस्थिता ॥

नादिमध्या न चान्ता तु यथा सर्वं प्रवर्तते ।

तथोक्ता न द्वितीया च तन्त्रे कुलमहाणीवे ॥

एषा संधीयते विद्यमेका त्रैलोक्यपूजिता ।

एतदेव तथा(?) ब्राह्मीपडाद्यायः कथं प्रभो ॥

षट्सिंहासनगा देवी नायिकाः षट् प्रकीर्तिताः ।

पडाद्यायविभिन्ना षेदेका सा परमा कथं ॥

अभिन्ना वाय भिन्ना च त्वं चेदेव जगत्प्रभो ।
कथमेवापरा शक्तिर्विभिन्ना परमेश्वरी ॥ ०

श्रीसदाशिव उवाच ।

मयि प्रियतमे देवि निशामय वदामि ते ।
गुप्तं गुह्यतमं दिव्यमकथ्यं कथयामि ते ॥
तव स्नेहात्मवक्ष्यामि रहस्यं कौलिकाय वै ।
तां नमस्कृत्य वक्ष्यामि विष्णुमायां जगन्मयीं ।
नारायणीं महामायां प्रकृतिं विश्वरूपिणीं ।
एकापरा परा शक्तिः प्रकृतिर्विश्वमोहिनी ॥
विश्वमोहिनी सा च वैष्णवी च प्रकीर्तिता ।
धारणाद्वाचीमित्याहुः पालनां परमेश्वरीं ॥
त्रैलोक्यमोहनाम्नायायुता सा प्रकृतिः स्मृता ।
विश्वसंसारणात्सा तु वैष्णवी तु प्रकीर्तिता ॥ ०

इति श्रीपूर्वेश्वरीपूर्वास्त्रायः [॥ १ ॥ C.] fol. 2b ; इति
परातन्त्रे विश्वेश्वरीदक्षिणास्त्रायः [॥ २ ॥ C.] fol. 3b ; इति ०
पश्चिमसिंहासनं (पश्चिमास्त्रायकुञ्जिकादेवी ॥ ३ ॥ C.) fol. 4a ;
इति परातन्त्रे उत्तरास्त्राये कालिकाक्रमः (कालीक्रमः ॥ ४ ॥ C.)
fol. 4b ; इति परातन्त्रे श्रीविद्याऊर्ध्वास्त्रायः (ऊर्ध्वास्त्रायत्रिपु-
रसुन्दरी ॥ ५ ॥ C.) fol. 6b ; इति श्रीमहाश्रोतसि शिरश्छेदे
करवीरमहायागे परातन्त्रे (परातन्त्रक्रमे C.) द्वादशसाहस्रिकायां
मडास्त्रायाभेदसूत्रं ॥ ६ ॥ ib. ; इति श्रीमहाश्रोतसि शि०
करवीरयागे परातन्त्रे (परातन्त्रक्रमे C.) क्रमद्वादशसाहस्रिकायां
कालीक्रमनिर्णयसूत्रं fol. 11a ; इति श्रीभैरवश्रोतसि शि०
करवीरयागे परातन्त्रे (परातन्त्रक्रमे C.) परमार्थनिर्णयः 12a.

It ends :

चिद्विन्ना बहुधा जाता नानाभेदसमाश्रिता ।
एका सा बहुरूपा च जानीयाद्विद्यचक्षुषा ॥
स एव साधकः श्रेष्ठः सिद्धिज्ञानस्य भाजनं ।
अनुष्ठानरतं सर्वं सिद्धिभागी भवेद्भुवं ॥

इति श्रीभैरवश्रोतसि (इति श्रीश्रोतसि C.) शिरश्छेदे
महाकरवीरयागे परातन्त्रे कालीकुलक्रमः समाप्तः ॥

On the back of the last leaf the treatise is called *Karavīratāntrakulakarma*.

The Cambridge Library possesses another MS. of this work (Add. 1477 ; 39 leaves, the second of which is, however, wanting) from which Profs. Aufrecht and Cowell have kindly supplied the various readings noted above.

[H. T. COLEBROOKE.]

2591.

1192c. Foll. 41 ; size 12½ in. by 4½ in. ; indifferent Devanāgarī writing of 1804 A.D. ; eleven lines in a page.

Rahasyārṇava, a manual of Tantric worship, in 15 chapters (*paṭala*), compiled, under orders of Jayacandra Navendra of Trigarta (Lahore), by Vanamālin, pupil of Hṛdayānanda. The MSS. (esp. the second) are rather incorrect.

It begins (somewhat corrected): श्रीपरदेवतायै नमो नमः ॥

सुधासारेण सिंचन्तीं कंठनीलं सदाशिवम् ।
नवीनजलदश्यामां विम्लेशजननीं नुमः ॥ १ ॥
नमामि जालपां देवीं कालपाशानिकृन्तीं ।
ब्रह्मेशविष्णुनमितां क्षिप्रसिद्धिप्रदायिनीं ॥ २ ॥
गुरुं च हृदयानन्दं सर्वशास्त्रविशारदं ।
शिवरूपं नतो नित्यं मंचाशीं विदधातु नः ॥ ३ ॥
जयचंद्रनरेंद्रस्य त्रिगतेशस्य चाज्ञया ।
विदुषां साधकानां च प्रीतये वनमालिना ॥ ४ ॥
सिद्धिप्रदः सदा तेषां पूजनां च विषमप्रदः (!) ।
श्रीरहस्याणीवो ग्रंथस्तन्यते सरसो मया ॥ ५ ॥
सप्रमाणं सतर्कं च विदुषां वचनादपि ।
भावचूडामणिं ज्ञात्वा तत्रचूडामणिं तथा ॥ ६ ॥
कुलचूडामणिं चैव ज्ञानार्णवं च भैरवीं ।
कुलार्णवं वीरतंत्रं समयाचारमुत्तमं ॥ ७ ॥
गांधर्वमह्यसूक्तं च नीलतंत्रं ततः परं ।
एकवीरां समालोक्य तत्सार्णवं च भैरवं ॥ ८ ॥
अन्येषां च मतं ज्ञात्वा साधकानां हिताय च ।
गुरुक्रमविधानं च भावश्च त्रिविधस्तथा ॥ ९ ॥
कुमारीपूजनं चैव कुलाचारस्ततः परं ।
पीठपूजाविधिश्चैव निशीथसाधनं ततः ॥ १० ॥
पाण्डवैः पूजनं चैव द्रौपदीसंस्कृतस्ततः ।
पुरश्चर्याक्रमश्चैव बलिदानविधिस्ततः ॥ ११ ॥
रहस्यातिरहस्यं च साधनं सर्वसिद्धिदं ।
विभूतिधारणं चैव अंतर्योगविधिस्तथा ॥ १२ ॥
योगश्चैव यथान्यायं ग्रंथे ऽस्मिंस्तन्यते मया ।
एनं विज्ञाय यो मर्त्यः कुरुते साधनं सदा ॥ १३ ॥

शंकरस्य प्रतिज्ञैषा तस्य सिद्धिः करे स्थिता ।

ततो गुरुक्रमं वक्ष्ये यथावदनुपूर्वशः ॥ १४ ॥

तदुक्तं भावचूडामणौ । ०

1. *Gurunirṇaya*, fol. 4b; 2. *bhāvanirṇaya*, fol. 8a; 3. *kumārikākālpa*, fol. 9b; 4. *amayācāra*, fol. 10a; 5. *pīṭhapūjā*, fol. 10b; 6. *nīśīthapūjāpaddhati*, fol. 11a; 7. *pāṇḍavamahāpūjāpaddhati*, fol. 22a; 8. *draupadisamskriti*, fol. 23b; 9. *chinnādīpaṭāla*, fol. 28b; 10. *puraścaryākrama*, fol. 35a; 11. *balidānavidhi*, fol. 36b; 12. *vibhūtidhāraṇavidhi*, fol. 37b; 13. *antaryāgavidhi*, fol. 39a; 14. *yogavaraṇam*, fol. 39b; 15. *rahasyoktadravyaśodhanavidhānam*; ends:

अनंतरं श्रीपात्रं गृहीत्वा शान्तिपठनं । तर्पणं च तत्त्वेन
ईशस्वरूपमात्मानं स्वकुर्यात् (!) ॥ हरिमोडे ॥ ०

इति श्रीवनमात्म्याचार्यश्रीरहस्योक्तद्रव्यशोधनविधानं पंचदशः
पटलः ॥ This colophon has caused the alternative title of *Dravyaśodhana* being wrongly ascribed to the whole work.

The colophons usually run thus: इति श्री-
वनमात्म्याचार्यसंगृहीते रहस्यार्णवे ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2592.

581d. Foll. 50; size 12½ in. by 4½ in.; fairly written in Devanāgarī, by several hands, in 1800 A.D.; eleven lines in a page.

The same work. Both MSS. seem to have been transcribed from the same original.

[H. T. COLEBROOKE.]

2593, 2594.

705, 706. Foll. 1-150, 151-293; size 16½ in. by 4½ in.; clear Bengali handwriting of about 1700 A.D.; nine lines in a page.

Śivarahasya, an extensive work on Śiva-worship. The complete work consists of 12 parts (*aṁśa*), only one of which, the seventh, is contained in these volumes.

It begins: अमुष्य ऊचुः ।

सूत वेदार्थतत्त्वज्ञ शिवध्यानपरायण ।

मुक्त्युपायं वदास्मभ्यं कृपालो मुनिसत्तम ॥

कः सेष्यः सर्वदेवेषु को वा जप्सो मनुः सदा ।

स्यात्तस्य कुत्र वा निर्यं किं वा सर्वार्थसाधकं ॥

सूत उवाच ।

धन्यान्मन्यामहे नूनमनन्यशरणास्तुनीन् ।

वनाशिनो वनावासाश्च स्तमनूनकल्मषान् ॥

भवद्भिः सर्ववेदार्थतत्त्वज्ञानमकल्मषैः ।

परात्परतरः शर्वः सर्वदा पूज्यते धिया ॥

भवद्भिः सर्ववेदार्थो ज्ञात एवास्ति यद्यपि ।

तथापि किञ्चिद्वक्ष्यामि यथा ज्ञातं मया तथा ॥

पुरा कैलासशिखरे सुखासीनं जगत्प्रभुं ।

वेदान्तवेद्यमीशानं शङ्करं लोकशङ्करं ॥

विश्वतश्चक्षुषं देवं विश्वतोमुखमध्ययं ।

विश्वतोबाहुमाराध्यं विश्वतःपादमीश्वरं ॥

निष्कलं निर्गुणं ज्ञानं निरवच्छेदनामयं ।

निष्पञ्चं निराकारं निर्मलं निरुपाधिकं ॥

शर्वं प्रसन्नवदनं सर्वाभरणभूषितं ।

गौरीभूषितवामाङ्गं ब्रह्मविष्णवादिसेवितं ॥

अग्रमेयजगज्जन्मस्थितिसंहारकारणं ।

सोमसूर्याग्निनयनं सोमार्धकृतशेखरं ॥

चित्त्वचन्दनलिभाङ्गं नरचित्त्वदलार्चितं ।

व्याघ्रचर्मपरीधानमननोन्दुरविप्रभं ॥

नानामणिगणाकीर्णं किरीटकटकवृत्तं ।

दयामुधाद्रैनयनं वरदा (r. दो) भयपाशिनं ॥

निजसंतोषपूर्णाङ्गमुमालिङ्गितवियहं ।

विलोक्यातीव संतुष्टः परमुखः साक्षमीश्वरं ॥

मत्वा कृतार्थमात्मानं प्रणिपत्य सदाशिवं ।

पद्मञ्च सर्वलोकानां मुक्त्युपायं कृतान्नलिः ॥

विष्णेश्वर महादेव विष्णुब्रह्मादिवन्दित ।

देवानां मानवानां च किं मोक्षस्यास्ति साधनं ॥

तप नामान्यनन्तानि सन्ति यद्यपि शङ्कर ।

तथापि तानि भव्यानि न ज्ञायन्ते मयाधुना ॥

प्रियाणि शिवनामानि सर्वाणि शिव यद्यपि ।

तथापि कानि रम्याणि तेषु प्रियतमानि ते ॥

तानि सर्वार्थदान्यद्य कृपया वक्तुमर्हसि ।
 यन्नामस्मरणादेव सद्यो मुच्यते पातकैः ॥
 रसनारससारज्ञा त्वन्नाममृतपायिनी ।
 यस्यास्ति स पुमान्धन्यो मान्यो ह्यमनुजैरपि ॥
 जन्मान्तरसहस्रेषु तत्र यदि तपस्तदा ।
 त्वन्नामस्मरणायत्नं चित्तं जनतोः प्रजायते ॥
 महेशनामामृतदिव्यधारापरिप्लुताङ्गोदरमध्यगोर्जप ।
 न शोकमाप्नोति नरो यतो हंसरक्षितो वह्निगतः शिवेन ॥
 यतो विभूतिकवचाः शिवनामास्त्रपाणयः ।
 चत्वारो ह्यसुरानीकैश्चक्रुर्बुद्धं पुरा मुदा ॥
 ब्रह्महत्यासहस्राणि सम्यक्कृत्वापि पुक्लपः ।
 शिवेति नाम विमलं श्रुत्वा मोक्षं गतः पुरा ॥
 ये ते ऽपि प्रमथाः श्रुद्धाः शिवनामामृताशनाः ।
 इन्द्राद्यर्चितपादाब्जा वसन्ति शिवसन्निधौ ॥
 शिवनामैव संसारमहारोगौघशामकं ।
 नान्यत्संसाररोगस्य शामकं दृश्यते मया ॥
 शिव शङ्कर विश्वेश महादेवेति यन्मया ।
 पूर्वमुच्चरितं युद्धे जयस्तेनाभवन्मया ॥
 शङ्करेश महेशेति नाम दिव्यं महावने ।
 पुरा श्रुतं पिशाचेन ततस्तस्मात्त मोचितः ॥
 समस्तवेदेदान्तसारभूतं शिवप्रदं ।
 शिवनामामृतं दिव्यं पेयं सर्वार्थसाधकं ॥
 ये संततं शङ्करमादरेण मनःसरोजासनसंनिविष्टाः ।
 ध्यायन्ति शम्भुं स्मरणानुपक्रान्त एव धन्याः शिवसंमताश्च ॥
 शिवनामामृतापुष्टरसनाः शिवपूजकाः ।
 शिवध्यानरता नित्यं सन्ति धन्याः क्वचित्क्वचित् ॥
 इत्युक्त्वा वेपमानाङ्गः प्रणिपत्य पुनः शिवं ।
 कुमारः पार्श्वतस्तस्थौ नतमूर्धा कृताञ्जलिः ॥
 सूत उवाच ।
 कुमारेणोदिता वाचं सर्वलोकहितावहा ।
 श्रुत्वा प्रसन्नवदनस्तमुवाच सदाशिवः ॥
 शिव उवाच ।
 साधु साधु कुमारश्च सम्यक् पृष्टं त्वयाधुना ।
 यदिदानं त्वया पृष्टं तद्वक्ष्ये शृणु सादरं ॥
 एवमेव पुरा गौरी पृष्टः काश्यामहं सदा ।
 समाख्यातं मया सम्यक् सर्वेषां मोक्षसाधनं ॥
 दिव्यान्यनन्तनामानि सन्ति तन्मध्यगं परं ।
 अष्टोत्तरसहस्रं तु नाम्ना प्रियतरं मम ॥

एकैकमेव तन्मध्ये नाम सर्वार्थसाधकं ।
 मयापि नाम्ना सर्वेषां फलं वक्तुं न शक्यते ॥
 तिलाद्यतैर्वित्स्वपचैः कमलैः कोमलैर्नवैः ।
 पूजयिष्यति मां भक्त्या यस्त्वेतन्नामसंस्थया ॥
 स पापेभ्यः संसृतेषु मुच्यते नात्र संशयः ।
 ततो ममान्तिकं याति पुनरावृत्तिदुर्लभं ॥ ०

The *saptamāṃśa*, according to a MS. in Rāj. Mitra's Notices, i., p. 123, consists of 29 *adhyāyas*. The present MS., however, terminates abruptly in the 25th *adhyāya*; and the colophon of some of the others also is wanting.

I. इति श्रीशिवरहस्ये सप्तमांशे स्कन्दसदाशिवसंवादे मुख्य-
 शिवसहस्रनामकथनं नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ fol. 10b.

II. beg.: चूपय ऊचुः ।

त्वत्प्रसादाद्वयं सूत निष्पापाः स्मो न संशयः ।
 धन्याः कृतास्तुवा नूनं सत्कथाश्रवणाद्वयं ॥

Col.: इति० शिवगौरीसंवादे काशीमाहात्म्ये काशीप्रशंसा
 नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ fol. 14a.

III. beg.: पार्वत्युवाच ।

देवोन्नमाखिलाराध्य विश्वेश शिव विश्वग ।
 श्रुता पुण्यकथा रम्या त्वत्प्रसादान्ननोहरा ॥
 त्वन्मुखाभोजविलसत्कथापुष्परसं पुनः ।
 मच्चेतश्चक्षुरीको ज्यं पातुमिच्छति शङ्कर ॥

Col.: इति० शिवगौरीसंवादे काशीमाहात्म्ये तृतीयो
 अध्यायः ॥ fol. 18b.

IV. beg.: श्रीशिव उवाच ।

कथामन्यां प्रवक्ष्ये जहं शृणु सादरमधिकं ।
 यत्कथाश्रवणादेव सद्यो मुच्येत पातकैः ॥
 शिवस्यानान्यनेकानि सन्ति काश्यां वरानने ।
 तेषां संख्या मया सम्यक्कृतुमेव न शक्यते ॥

Col.: इति० शिवगौरीसंवादे काशीमाहात्म्ये चतुर्था
 अध्यायः ॥ fol. 23a.

V. beg.: श्रीपार्वत्युवाच ।

महेशाखिलदेशे काशीवासरतैर्नरैः ।
 प्रत्यहं नियतं काश्यां किं कर्तव्यं वद प्रभो ॥

Col.: इति० काशीमाहात्म्ये काशीवासनियमविधिकथनं
 fol. 29a.

VI. beg.: पार्वत्युवाच ।

शिव कल्याणद श्रीमन्सर्वज्ञमितविक्रम ।
ज्ञानवापीति संज्ञेयमस्याः कथमभूद्वद ॥

Col.: इति ° शिवगौरीसंवादे काशीज्ञानवापीप्रशंसा °
fol. 33b.

VII. beg.: पार्वत्युवाच ।

विष्णेश्वराखिलाराध्य सर्वज्ञ करुणानिधे ।
ह्य मुक्तिमण्डपस्थानं तत्प्रमाणं कियन्मतं ॥

Col.: इति ° काशीमाहात्म्ये मुक्तिमण्डपस्थानं ° fol. 37a.

VIII. beg.: पार्वत्युवाच ।

शिवानन्दमयानन्त ज्ञानवापीतटे शुभे ।
केन पुण्यप्रभावेन दण्डपाणिः स्थिरं स्थितः ॥

Col.: इति ° काशीमाहात्म्ये दण्डपाणीतिहासकथनं °
fol. 40a.

IX. beg.: शिव उवाच ।

कथामन्यां प्रवक्ष्ये ऽहं श्रोत्रानन्दकरां परां ।
शृणु यत्नेन विमलामखिके पापहारिणीं ॥
पुरा कश्चिद् द्विजाधीशः पूर्वजन्मतपोबलात् ।
काशीं संप्राप्य मामर्च्यमभ्यर्च्य विधिपूर्वकं ॥
उषित्वैकदिनं दीनः क्षुधातोः ऽस्तङ्गते रघौ ।
घोरेश्वरालये रम्ये निद्रां कर्तुं समाययौ ॥

Col.: इति ° घोरेश्वरेतिहासकथनं ° fol. 43b.

X. beg.: शिव उवाच ।

अन्यामपूर्वामनयां कथां वक्ष्ये शुभप्रदां ।
यत्कथाश्रवणात्सद्यो मुच्यते सर्वबन्धनात् ॥
काश्यां पशुपतीशस्य स्थानमस्त्युत्तमं शुभे ।
नित्यं सनिहितस्तत्र निवसाम्यहमादरात् ॥
महापाशुपतैरत्र वसतिः क्रियते सदा ।
शैवशास्त्रप्रणेताः सन्ति तत्रैव कोटिशः ॥

Col.: इति ° काशीमाहात्म्ये पशुपतीश्वरेतिहासकथनं °
fol. 63b.

XI. beg.: शिव उवाच ।

सौंकारं नाम विमलं क्षेत्रं काश्यां वरानने ।
सर्वपापक्षयकरं तिष्ठत्येकं शुभप्रदं ॥
(? ends fol. 69b).

XII. col.: इति ° काशीमाहात्म्ये शिवगौरीसंवादे द्वादशो
ऽध्यायः fol. 99a. (At fol. 81a *Vishnu* is intro-
duced worshipping *Śiva*).

XIII. beg.: शृणु अमुः ।

सूत वेदार्थतत्त्वज्ञ काशीतत्त्वं यथार्थतः ।
यथा ज्ञातं तथैवोक्तं त्वयास्मभ्यं प्रयानतः ॥
वयं प्रणीताः सर्वे ऽपि त्वत्प्रसादान्मुनीश्वराः ।
तत्त्वावबोधार्थः कृतस्त्वयास्मासु कृपानिधे ॥

Colophon of XIII. and XIV. wanting; XV.
ends fol. 109a.

XVI. beg.: पार्वत्युवाच ।

वैष्णवं धाम संप्राप्य किमुक्तं ब्रह्मणा विभो ।
तदा जनार्दनेनापि किमुक्तं तद्वदस्य मे ॥
श्रीमहादेव उवाच ।

शिवे विष्णुः समालोक्य ब्रह्मादीनमरीस्तदा ।
पद्मञ्च स्वागतं तेषां वर्धयन्मुदमादरात् ॥

XVII. (beg.?) ends fol. 131b.

XVIII. beg.: शिव उवाच ।

शृणु देवि कथामन्यामतिसंतोषदायिनं ।
यत्कथाश्रवणादेव दृष्टचित्ता भविष्यसि ॥
पुरासर्गे शचीनाथं दृष्ट्वा गुरुरतिप्रियं ।
उवाच वचनं वाग्मी सस्मितं प्रीतिपूर्वकं ॥
भूलोकतीर्थसेवार्थं मया गतमनेकधा ।
दृष्टानि शिवतीर्थानि वेदोक्तान्येव सादरं ॥

XIX. beg. fol. 154a : श्रीमहाशिव उवाच ।

शिवे दक्षिणकैलासो विलासस्याश्रयो मम ।
स यथोत्तरकैलासस्तथैव सुखदः सदा ॥

Col.: इति ° शिवगौरीसंवादे दक्षिणकैलासवर्णनं °
fol. 169a.

XX. beg.: श्रीमहाशिव उवाच ।

देवि काशी पुरी काषिष्ठत्र वेगवती नदी ।
तत्र वासमपेक्ष्यते नित्यं ब्रह्मादयः सुराः ॥

XXI. beg. fol. 185a : श्रीशिव उवाच ।

शिवे सुश्रेष्ठमस्त्येकमरुणाचलनामकं ।
अरुणाचलनाथस्य स्मरणं मङ्गलावहं ॥

XXII. beg. fol. 197b : पार्वत्युवाच ।

किं चकार स भूपालः करुणाकर शङ्कर ।
तत्सर्वं वद सर्वज्ञ विस्तरेण विशेषतः ॥

सदाशिव ।

शिवपूजारतं दृष्ट्वा स भूपालो मदर्चकः ।
अभ्युत्थायाति यत्नेन कुर्वन्नेव स्थितो ऽवेनं ॥

XXIII. beg. fol. 216b : शिव उवाच ।

शिवे वृद्धाचलं नाम क्षेत्रमस्ति मदात्मकं ।

तस्य स्वरणमात्रेण मुच्यते पापकोटिभिः ॥

Col. : इति ° वृद्धाचलमहिमानुवर्णनं °

XXIV. beg. fol. 248b : शिव उवाच ।

षिदसराभिधं क्षेत्रं शिवक्षेत्रमनुत्तमं ।

तदप्येकं मम स्थानं मम प्रियकरं शिवे ॥

Col. : इति श्रीशिवरहस्ये सप्तमांशे शिवगौरीसंवादे नाम चतुर्विंशोऽध्यायः ॥

XXV. beg. fol. 189a : श्रीशिव उवाच ।

पश्य तां नृत्यमानंदं (!) सुराणां शोभने ततः ।

क्षणमात्रमभूद्रात्रिरुणोऽप्युदितस्ततः ॥

The MS. ends (in the middle of the page):
ब्रह्मोवाच ।

इत्युक्तं तद्वचः श्रुत्वा केशवः सत्वरं तदा ।

शङ्करं पूजयामास भ -

On the different sections of the complete work see Burnell, Tanjore MSS., p. 206.

[H. T. COLEBROOKE.]

2595.

2798b. Foll. 26; size 10½ in. by 6½ in. (European fashion); careless, modern Devanāgarī writing; 26-28 lines in a page.

Prayogaratnākara, or *Bhaktavratasantosha-ka* (?), a treatise on Tantric worship, by *Premanidhi*, son of *Umāpati*. Apparently incomplete. Very incorrect.

It begins (somewhat corrected): श्रीकार्तवी-
रार्जुनाय नमः ॥

ईदृशमानुषमानसमपि मत्तियुक्तं विधातुमीष्टे यः ।

वंदे वंदे वंदे चरणावमुष्य तु कस्यापि ॥ १ ॥

अहो तत्ररत्नाकरात्संप्रसूते (r. ° ता)

तरंगिण्यसावद्वितीया [—? मदीया] ।

प्रयोगात्सरत्नाकरं नात्र चित्रं

हरेः सत्कृपाया असाध्यं किमस्ति ॥ २ ॥

श्रीकार्तवीर्यसदुपासनया यदा ते

लभिः स्मृहाखिलमनोरथसंचयानां ।

रत्नाकरं भज तदामुमनर्थं बुद्धेः [.]

सिद्धांतरं मम वदिष्यसि सत्यवाकं च ॥ ३ ॥

कवचोपयोगि सर्वं नित्यं नैमित्तिकं काम्यं ।

अस्मात् प्रयोगरत्नाकरतो ज्ञानं तु सुस्पष्टं ॥ ४ ॥ ° ६ ॥

तस्मात्तस्मा [ट] राजराजेशभक्तान्

भूयो भूयः प्रांजलिः प्राथयामि ।

अत्रास्ते यत्प्राच्यवाचो विरुद्धं

तत्त्वतयं युक्तिगुहा हि संतः ॥ ७ ॥

यामिन्याश्चरमप्रहरस्योत्तरार्धे नारायणं श्रीराजराजेश्वरवी-
जदसक (? दशकं) च स्मृत्वा दक्षांगेन शयनांडस्यापवामपादस्य
पूर्वं विन्यासं कृत्वा °

The MS. contains the following 9 chapters
(*ratna*):—I. *Nityaprātahkṛityaratna*, fol. 4b; II. *nityatantrasnānaratna*, fol. 5b; III. *nityasandhyāratna*, fol. 7a; IV. *nityapūṇātārpaṇa*, fol. 8a; V. *saṁsthāvedirratna*, fol. 11a; VI. *nityapūṇabhūtaśuddhyādiratna*, fol. 13a; VII. *nityapūṇamātrikānyāśaratna*, fol. 19b; VIII. *nityapūṇamantravinyāśaratna*, fol. 21b; IX. *nityāntaryāgaratna*.

It ends :

स्वागतं देव देवेश सन्निधौ भव केशव ।

गृहाण मानसो पूजां यथावत्प्रभावितां ॥

इति श्लोकमंत्रेण मानसो पूजां प्रभवति वेदयेदिति संक्षेपः ॥

श्रीमहीव्यक्तार्तवीर्यप्रसादात्प्रादुर्भूते प्रेमनिध्याख्यविप्रात् यथे
भक्तव्रतसंतोषके अस्मिन्नित्यंतयौगारान्न (!) संपूर्णं ॥

Then follow four more lines, apparently the beginning of a new chapter : ततश्च शंखादिपात्रस्या-
पनमनुसर्तव्यं ° and terminating abruptly : ऊर्ध्वायं
त्रिकोणं कृत्वा तद्वहिः पङ्क्तौ त ॥

The same colophon, *mutatis mutandis*, occurs at the end of each chapter.

Without other copies, this MS. is of little use.

See Aufrecht, Cat. Cat., s.v. *Premanidhi* (son of *Umāpati*), where, however, most of the titles of separate treatises given seem to be merely chapters of the present work.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2596.

1248a. Foll. 121; size 9½ in. by 3¼ in.; fairly good Devanāgarī writing of 1790 A.D.; nine lines in a page.

Tārābhaktisudhārṇava, a digest of directions for the worship of the goddess *Tārā*, or *Tārīnī*, compiled by *Narasimha* (or *Nṛsiṃha*) *Thakkura Mahopādhyāya*. *Taraṅgas* V.-VIII.; each paged separately.

V. *Tārānityārcaṇavidhi*, foll. 74, treating of purificatory rites and formulas in constant use in devotional practices, begins: अथ नित्यविधिः ॥ कुलचूडामणी ॥

साधकः प्रातरुत्थाय कुलवृक्षं प्रणम्य च ।

मूलादि ब्रह्मरंध्रात् कुलं ध्यात्वा गुरुं स्मरेत् ॥

कुलवृक्षाः ॥ रुद्रयामले । °

Foll. 66b-71a contains formulas of invocation to *Tārā* under 1000 different names or epithets.

The copyist's date is: श्रीवल्लभकृष्ण १० गुरौ संवत् १८३१ ॥

VI. (?) foll. 11, deals chiefly with the rites of initiation for novices. It is only in this chapter, when describing the selection of a young girl to be enthroned and worshipped as the substitute of the goddess, that the author verges slightly on the objectionable practices of *Tantric* worship.

It begins: अथ ब्राह्मणातिरिक्तवीरश्चेत् तदा विसर्जनानंतरं तादृशदिष्येत् तदा ब्रह्मार्पणात्माक् प्रथमं गुरवे गुरुपात्रं सभक्त्यर्चयित्वा देयं । °

VII. *Naimittikavidhi*, foll. 21, treating of the festivals recurring with the seasons, begins: अथ नैमित्तिकं स्तवतंत्रे ।

नित्यं नैमित्तिकं काम्यं सापेक्षं पूर्वपूर्वतः ।

अन्यथा चिंतयेदित्यं कुर्यादरात्मरंघरी ॥

VIII. *Puraścaraṇavidhi*, foll. 15, treating

of preliminary rites to be observed, begins: अथ पुरश्चरणं । वायवीयसंहितायां । साधनं मूलमंत्रस्य पुरश्चरणमुच्यते ॥ °

Colophon: इति श्रीमहामहोपाध्यायठकुरश्रीनृसिंहविरचिते ताराभक्तिसुधारण्ये षष्ठमस्तकः ॥

The following authorities are cited: *Agastyaśaṃhitā*, foll. 9b, 111b, 114b; *Uddiśa*, foll. 22a, 49a; *Uttaratantra*, foll. 11b, 12b, 17a, etc.; *Umāmaheśvarasaṃvāda*, fol. 62a; *Ekavīratāntra*, foll. 19a, 107b; *Kalaśa* (some formulas), fol. 37b; *Kālikāśāva* (?° *stava*), fol. 7a; *Kālikodbhāva*, fol. 110b; *Kālikalpa*, foll. 50b, 51a; *Kālitāntra*, foll. 13a, 36b, 119a; *Kubjikātāntra*, fol. 64a; *Kumārīkalpa*, foll. 6a, 11a, 12a, etc.; *Kumārītāntra*, foll. 10b, 16b, 30b, etc.; *Kula-cūdāmaṇi*, foll. 1b, 3a, 5b, etc.; *Kulamūlāvatāra*, foll. 60a, 107b; *Kulāmṛita*, foll. 61a, 77a, 82b; *Kulāmṛitadīpikā*, fol. 81b; *Kulārṇava*, foll. 11a, 14a, 16b; *Kulāvatāra*, foll. 24b, 25a; *Kuloḍḍiśa*, foll. 50b, 51a, 52a; *Kaulālavīya*, fol. 36b; *Kriyāsāra*, fol. 36b; *Gandharvatāntra*, foll. 4a, 47a; *Gotamīya*, foll. 7a, b, 8a, etc. (*Gautamīya*, fol. 24b, cf. *Vaiṣṇavag.*); *Gorakṣhasaṃhitā*, fol. 14a; *Gaurīyāmala*, fol. 31a; *Candrapīṭha*, foll. 119b, 120b; *Candrikā*, fol. 54a; *Jñānārṇava*, foll. 14b, 44b, 51b, etc.; *Jñānonmayana*, fol. 20b; *Dāmara*, fol. 50b; *Tattvacintāmaṇi*, fol. 2b; *Tattvasārasaṃhitā*, foll. 9a, 10a; *Tantracūdāmaṇi*, fol. 19a, b; *Tantramālā*, fol. 63b; *Tantrarāja*, fol. 7b; *Tantrarājottara*, fol. 8b; *Tantralīlāvatī*, fol. 52a; *Tantraśekhara*, fol. 118b; *Tārākaraṇīya*, fol. 26a; *Tārārahasyavṛitti*, fol. 11a; *Tārārṇava*, foll. 38a, b, 51b, 107b; *Tāropanishad*, fol. 47b; *Tūrṇyāyuga* (*śloka*s), foll. 57b, 58a; *Tripurārṇava*, fol. 4a; *Triśaktitāntra*, fol. 4a; *Triśaktiratna*, foll. 10a, 25a, 35b, etc.; *Dakṣiṇāmūrtisaṃhitā*, foll. 31b, 90a, 91b; *Dīpikā*, fol. 54a, b; *Devīyāmala*, foll. 77b, 82b, 110b; *Navaratneśvara*, fol. 44a;

Nāradapañcarātra, foll. 3a, 5a, etc.; *Nāradya*, fol. 64b; *Nilatantra*, foll. 3a, 4a, 8a, etc.; *Nṛsiṃhakalpa*, fol. 50b; *Padyavāhinīya* [संगुह-नामिकाभ्यां तु न्यासः सर्वत्र संमतः ।], fol. 24a; *Puraścaraṇacandrikā*, foll. 51a, 52b, 65b, etc.; *Pushpamālā*, fol. 36a; *Pushpādhyāya*, fol. 36a; *Prapañcasāra*, foll. 50b, 52a; *Prathamatantra*, fol. 109a; *Phetkārīṇī*, foll. 11a, 14a, 19a, etc. (-tantra, foll. 9a, 23b, etc.); *Phetkārīya*, fol. 10a; *Phēravīya*, foll. 11a, 12b, 21a, etc.; *Brahmayāmala*, foll. 13b, 103b; *Brahmasaṃhitā*, foll. 18b, 48b; *Bhāvacūḍāmaṇi*, fol. 14a, 34b, 36b, etc.; *Bhāvanirṇaya*, fol. 45a; *Bhairava-tantra*, foll. 6a, 11a, 12a; *Matsyaśūktā*, fol. 36a, 87b; *Mantracūḍāmaṇi*, foll. 12b, 47a; *Mantratantraprakāśa*, foll. 23b, 24a, 51a, etc.; *Mantradevaprakāśikā*, fol. 120b; *Mantramuktāvalī*, foll. 50b, 90b; *Mahākāpilaṇḍikā*, fol. 113b; *Mahākālasaṃhitā*, foll. 14b, 89b, 90a, etc. (often *Māhā-*); *Mahārnavatantra*, fol. 41a; *Mānasollāsa*, fol. 56a; *Mālinītantra*, foll. 3b, 7b, 8a, etc.; *Muṇḍamālā*, foll. 34a, 35a, 36b, etc.; *Yāmala*, fol. 3a, etc.; *Yoginītantra*, foll. 29b, 32a, 61b, etc.; *Ratnasāgara*, fol. 11a; *Rāghavabhaṭṭa*, fol. 57a; *Rudrayāmala*, fol. 1b, etc. (*Tārūbhūtaśuddhiprakaraṇa* of *R.*), fol. 21a; *Laghustava*, fol. 14b; *Vakratuṇḍakalpa*, fol. 118b; *Vasīṣṭhasaṃhitā*, foll. 4a, 9a, etc.; *Vāyavīyasaṃhitā*, foll. 107b, 113b; *Vārāhītantra*, foll. 13b, 20b; *Vijayākalpa*, fol. 15b; *Vīmalātantra*, fol. 55b; *Viśuddheśvara*, foll. 2b, 16b; *Vīrakalpa*, fol. 44a; *Vīracūḍāmaṇi*, foll. 1b, 2a, 3a, etc.; *Vīratāntra*, fol. 21a; *Vaiśampāyanasaṃhitā*, fol. 108a,b; *Vaiṣṇava-Gotamaṇīya*, fol. 24a; *Lakṣaṇasaṃgraha*, fol. 49a; *Śāradā*, foll. 22b, 23a, b, etc.; *Śāradātilaka*, fol. 56b, 61a; *Śaivāgama*, foll. 5b, 6a, 7a, etc.; *Śrīkrama*, foll. 13a, 85b; *Śrīkramasaṃhitā*, fol. 3b; *Sanatkumārīya*, fol. 114b; *Samayācāra*, foll. 14b, 17a, 34a, etc.; *Samayātāntra*, fol. 6a; *Sāra-*

saṃgraha, foll. 29b, 30b, 32b, etc.; *Siddhasārasvata*, foll. 30a, 32b; *Siddhināthasaṃhitā*, fol. 84a; *Siddheśvaratantra*, fol. 118a; *Siddheśvarītantra*, fol. 32a; *Sūta(? Sūta)gītārātnākara*, fol. 48a; *Surendrasaṃhitā*, foll. 2a, 107b; *Somabhujagāvalī*, fol. 55a; *Sautrāmaṇītantra*, fol. 31a; *Svatantra*, foll. 8b, 20b; *Svatantra-tantra*, foll. 6a, 12b; *Haṃsapārameśvaratantra*, fol. 73b; *Haragaurīsaṃvāda*, foll. 10b, 19a, 35b (*Kulasarvasvasahasranāmastotra* of *H.*), fol. 73a; *Homāṅganirūpaṇa*, fol. 115a.

[H. T. COLEBROOKE.]

2597.

231. Foll. 102, five of which (47-51) are wanting; size 14½ in. by 4½ in.; good, modern Nepalese handwriting; nine lines in a page.

Śyāmārahasya, a compendium of Tantric worship, in 22 chapters (*pariccheda*), compiled from various sources, by *Pūrṇānanda-paramahansa*. [A.]

It begins :

देवीं दानवदैत्यदर्पनिवहानुन्मूलयन्तीं शिवा

ब्रह्मानन्दमहेशमौलिमणिभिः संशोभितांघ्रिद्वयां ।

नत्वा श्रीगुरुरूपदपप्रमामोदामृताप्रावितः

पूणीनन्दमुधीस्तनोति विमलां श्यामारहस्याभिधां ॥

स्वतंत्रं वीरतंत्रं च तंत्रं फेल्कारिणीं तथा* ।

कालिकाकुलसर्वस्वं कालीतंत्रं च यामलं ॥

कुलचूडामणिं चैव कुमारीतंत्रमेव† च ।

कुलार्णवं तथा कालीकल्पं भैरवतंत्रकं ॥

कालिकाकुलसद्भावं तथा चोत्तरतंत्रकं ।

गुरुणा च मतं ज्ञात्वा साधकानां तथा मतं ।

शुद्धबुद्धसंभावार्थं वक्ष्यामि मोक्षकारिणीं ।

तदुक्तं स्वतंत्रे । °

* फेल्कारीतंत्रमेव च B.

† कौमारीतंत्र ° B.

I. *Nyāsānuvivaraṇa*, fol. 16a; II. *antaryajanavivaraṇa*, fol. 18a; III. *sādhakakulaveśanirṇaya*, fol. 36b; IV. *rahasyamālā* (consisting of *Kālīkalpe kālīkākavacam*, B, fol. 49a; *Rudrayāmāle uttaratantre kālīprasthāpe kālābhairava-saṃvāde śrī-dakṣiṇā-kālīkākavacam*, fol. 53a; *Śrī-virūpākshaviracitaṃ śrīkālīkākavacam*, fol. 55b; *Bhairavatantre kālīkalpe śrīkālīkāvacam*, fol. 57a; *Kālīpurāṇe trailokyamohanam nāma kālīkāvacam*, fol. 57b; *Kālīkulasarvasve mahākālī-śrī-dakṣiṇākālī nāma sahasrastavarājam*, fol. 68a; *Rudrayāmālatantre śrīśyāmāstotram*, fol. 69a; *śrīmahākālākṛitaṃ śrīkālīstotram*, fol. 71a; *śrīkālīkācatuṣṣlokiṣṭotram*, fol. 72a); V. *mantrasiddhārthavivaraṇa* (B., fol. 72a); VI. *mantrabhedavivaraṇa* A., fol. 53a; VII. *Kālī-tattvakathana*, fol. 54a; VIII. *purushārthasā-dhanavivaraṇa*, fol. 58a; IX. *viryamocana*, fol. 62a; X. *sāmānyasādhana*, fol. 64a; XI. *puraścaraṇavyatirekamantrasiddhyupāya*, fol. 65b; XII. *pīṭhajapanirṇaya*, fol. 67b; XIII. *kulā-cāranirṇaya*, fol. 70b; XIV. *mahānīlākrama-varṇana*, fol. 78b; XV. *puraścaraṇaprakāraṇ-taranirṇaya*, fol. 81b; XVI. *homakuṇḍanirmāṇa-nirṇaya*, fol. 85a; XVII. *vetālādisiddhinirṇaya*, fol. 84a; XVIII. *paripākaphalavivaraṇa*, fol. 90a; XIX. *tārīṇībhedavivaraṇa*, fol. 97a; XX. *śarīradṛiḍhikaraṇa*, fol. 100a; XXI. *rahasya-mālāsamśkāravaraṇa*, fol. 100b; XXII. ends:

नीलानुका मणिमयीं च करेषु वीणां

मुद्रां च पात्रमप्य पूर्णसुधां दधानां ।

उद्यच्छतुर्मुखवहन्विताम्रवाही

नीलां भजामि हृदयेन सरस्वतीं तं ॥

लक्ष्मकेकं जपेद्विद्यां दशांशमसितोत्पलैः ।

नियतं च महाविद्यां* बीजाद्यां परिकल्पयेत् ।

ध्यानपूजापुरश्चर्या सर्वनीलसमं भवेत् ॥ ०

See Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 43.

[B. H. HODGSON.]

* तत्रपंचमहाविद्या B.

2598.

67. Foll. 133; size 10½ in. by 4½ in.; well written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Śyāmārahasya. In this (not very correct) copy [B] the introductory couplets are preceded by a *stotra* of eight stanzas, commencing :

ज्योतीरूपां क्रूरसुरूपां स्मितवक्त्रां

देवैर्ज्ञेयां भ्येषदार्जां दनुर्जेद्रेः ।

तीक्ष्णोतःसंस्मिन्नद्रुद्रासनं निविष्टां (!)

कालीं कालोत्सगनिलीनां कलयामः ॥ १ ॥ ०

With the following additional couplet and colophon :

एतन्मातृपुत्रोऽष्टकमेतत्पदसङ्को

सद्यो मन्त्रो गायति मूर्ध्निमलदेहः ।

काली सद्यः कालयुतानुग्रहदृष्टिं

तस्मै दातुं तिष्ठति लब्धां तपसाये ॥ २ ॥

इति श्रीमामाहेशगणेशभट्टारकानन्दनाथविरचितं श्रीकाली-
मन्त्रमयूराष्टकस्तोत्रं समाप्तं ॥

Then follow the introductory *śloka*s as above.

The MS. is dated : संवत् १८६९ मार्गशीर्षमासे कृष्ण-
पक्षे ४ पुष्यवासरे लिखिते शिवप्रसादो ब्राह्मणेन ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2599.

1534. Foll. 56; size 11 in. by 3½ in.; fairly good, small Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; 10-18 (mostly 17) lines in a page.

Sundarīmahodaya (also called *Tripurasundarīmahodaya*), a compendium of Tantric worship by *Śaṅkarānanda Nātha*, disciple of *Rāmānanda Nātha*, or *Rāmānanda Sarasvatī*.

It begins : श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै नमः ॥

बालातपोद्भासितशोणसिंधु-

नीरोच्छलत्कोकनदोत्तमश्रीः ।

मनोनिर्कुजे कर्णशरसाद्री

काचिन्नता मे ललिताविरास्ता ॥ १ ॥

यो वै दीक्षासेकमात्रेण दिव्यं

ज्ञानं दत्त्वा मोहपाशं निकृप ।

दीनें सद्यो मामरक्षीद्ववाभेस्
तं श्रीरामानन्दनाथं नमामि ॥ २ ॥

यदीयवाचामृतमादृताः सकृज्
जडा निपीयाणु भजन्ति जीवता ।
तं तत्रमार्गाध्ययने गुरुं नतो
विमर्शनाय भगवंतमीश्वरं ॥ ३ ॥

ज्ञानार्णवं तत्रमुपाश्रिता ये
व्यासादिविस्तारकृतावसक्ताः ।
तेषामिहावश्यककर्मेरीति
तदुक्तमात्रं कथये विभाव्य ॥ ४ ॥

शंकरानन्दनाथस्यः शंभुदीक्षाविधिं तथा ।
नित्यं नैमित्तिकं काम्यं वक्ष्ये श्रीत्रिपुरार्चनं ॥ ५ ॥
शृणु देवि प्रवक्ष्यामि बीजं कामेश्वरीमतं ।
सकलभुवनेशानी (१. ०नि) कामेशी (१. ०शि) बीजमुत्तमं ।
अनेन सकला विद्याः कथयामि विशेषतः ॥
शक्त्यान्तस्तुर्यवर्णो ज्यं कलमध्ये सुलोचने ।
वाग्भवं पंचवर्णात्मं कामबीजमथोच्यते ॥
मादनं शिवचंद्राद्यं शिवांतं मीनलोचने ।
कामबीजमिदं भद्रे षड्वर्णं सर्वमोहनं ॥
शक्तिबीजं वरारोहे चंद्राद्यं सर्वसिद्धिदं ।
चतुरक्षररूपं तु त्र्यक्षरा त्रिपुरा परेति ॥

अस्यार्थः ॥ ककारलकारसहिता भुवनेश्वरी कलहीमिति
मुख्यं बीजमिति यावत् । ककारलकारयोर्मध्ये शक्तिरेकारस्त-
स्याते तुर्यवर्णो दीर्घ ईकारः । ए ई इति अक्षरद्वययोगे कए-
लहीमिति पंचवर्णात्मकमेकमक्षरं वाग्भवकूटं ॥ तथा मादनं
कः । शिवो हः । चंद्रः सः । शिवो हः । तथा च हका-
रसकाराद्यः ककारः हकारांतः कार्यैः हसकलहीमिति
षड्वर्णात्मकमेकमक्षरं कामराजकूटं ॥ तथा चंद्रः सः पूर्वोक्तं
कामेशीबीजं । चंद्राद्यं सकलहीमिति चतुरक्षररूपं एकमक्षरं
शक्तिकूटं ॥ भैरव्यपेक्षया परा द्विता या त्रिपुरा । त्रिपुरायास्तृ-
तीयो भेद इति यावत् । सेयं कामराजोपासिता विद्या । अस्या
एव विद्याया एकारेकारौ हित्वा ककारात्पूर्वं हकारसकारयोगे
लोपामुद्रा विद्या । तदुक्तं ।

कामराजाख्यविद्यायाः शक्तिपुर्ये च सुंदरि ।

हित्वा मुखे शिवेन्द्राद्या लोपामुद्रा प्रकाशितेति ॥ ०

The work is divided into five chapters
(ullāsa):— I. *dikshāvidhi* (initiation), fol. 8a ;
II. *upodghāta* (introduction), fol. 11b ; III.

nyāsādikhanda (marking the body with mystic signs), fol. 30a ; IV. *nityapūjāvidhi* (ordinary rites), fol. 48b ; V. Miscellaneous rites, fol. 56a.

Of casual quotations from other sources the following may be noted : *Kramottama*, by *Ni-jātmānanda Nātha* (fol. 38a*); *Dakṣiṇāmūrti-saṃhitā* (fol. 38a, 2 infra); *Mantramahodadhi* (fol. 39b, 2 infra); *Lalitārcanacandrikā* (fol. 33b, 1, 38b, 5).

It ends :

यदत्र किंचित्त्रिखितं मया तत्र नच्यमस्तीत्यवहेलनीयं ।
यतो हि मूलार्थनिबद्धमार्गं विमृश्य सद्भिः परिभा-
ष्यमेव ॥ १ ॥

रामानंदगुरुप्रसादगलिताज्ञानश्चकार स्फुटं
पूजापद्धतिसंगतार्थविषमज्ञानार्णवोक्तेरहं ।
व्याख्यानं तु यथामतिं प्रभजतां श्रीसुंदरीपादुकां
तोयं तज्जनयेदपार्थक्यमपि प्रेमाद्भक्त्यापरं ॥ २ ॥

रहस्यभूतसम्प्रमेयभासकः समासतो
निबंध एष सुंदरीमहोदयः कृतो मया ।
विरचिविष्णुपूज्ययोर्मदीयनाथभूतयोर्
महेशसुंदरीपदारविंदयोः समर्पितः ॥ ३ ॥

शंकरानन्दनाथेन कविर्मंडनशंभुना ।

कृतं ग्रंथं गुरुप्रीत्ये भजंतु सदुपासकाः ॥ ४ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीरामानंदसरस्वतीपू-
ज्यपादशिष्यशंकरानन्दनाथकृते श्रीसुंदरीमहोदये पंचम उल्लासः ॥
समाप्तश्चायं सुंदरीमहोदयः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2600.

1150. Foll. 56 (four of which are wanting); size 9 in. by 4½ in.; good, clear Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; 11 or 12 lines in a page.

Mahātripurasundarīpādūkārcanakramottama, a description of *Tantric* rites in connection with the worship of *Tripurasundarī*; by *Ni-jātmāprakāśānanda*.

* The passage quoted occurs in MS. 1150, fol. 52b, 4.

Foll. 1-6 of the original MS. are wanting, and have been replaced (by a different hand) by the same number of leaves containing a description of some other *Tantric* rites, apparently not belonging to the treatise; and beginning :

अथ रक्तामृतमिधमध्यस्थरत्नद्वीपे । मदनोन्मादनं नाम पुष्पलताकुलं । कूजत्कोकिलशुकवाचालविटपिगहनं जातीचंपकपुत्रागपाटलोत्पलाद्याशेषमुमनोभिरलंकृतं ह्रींकारमुखरधम-
द्वमरकलकलाकुलमलयपवनप्रवर्तितलताजालं ॥ नंदनोद्यानं ध्यात्वा । ०

Fol. 19 has likewise been supplied by the same more recent hand; the first page containing a repetition of fol. 15a, ll. 1-7, whilst the second contains matter unconnected with what follows.

Foll. 41-44 are missing; and between foll. 45 and 46 two leaves, marked 45 and 46, and written by a third hand, have been inserted, though evidently belonging to some other *Tantric* work (*navacakranyāsa*, *cakreśvarīnyāsa*, etc.).

अथ परापूजाक्रमः fol. 8b; इति परापूजाक्रमः fol. 10b; इति त्रिपुरसुंदर्या उपस्थानसहस्राक्षरी समाम्ना fol. 14b; इति प्रस्तारसहस्राक्षरी fol. 17a; इत्यावरणसहस्राक्षरी fol. 18b; इति ध्यानं । अथ गुरुपादुकास्तुतिः fol. 21b; इति गुरुपादुकास्तुतिः fol. 22b; इति ज्ञानार्णवक्रमः fol. 25b; इति सौभाग्यहृदयस्तोत्रं fol. 36a; इति क्रमस्तुतिः fol. 36b; इति प्रार्थनास्तुतिः fol. 37b; इति शान्तिसूक्तं fol. 39a; अथातः संप्रवक्ष्यामि शक्तिन्यासं सुरेश्वर । ० fol. 48; इति योगिनीमते महाशक्तिन्यासः fol. 52a; इति पंचरत्नानि fol. 53b.

It ends :

बालसूर्यप्रभां देवीं जपाकुसुमसन्निभां ।
उमालावलीरम्यां बालसूर्यसमांशुकां ॥
सुवर्णकलशाकारपीनोन्नतघनस्तनीं ।
पाशाकुशीं पुस्तकं च तथैव जपमालिकां ॥

पश्चिमसिंहासनाय नमः ॥ इति श्रीनिजात्मप्रकाशानंदवि-
रचितः श्रीमहात्रिपुरसुंदरीपादुकार्चनक्रमोत्तमः संपूर्णः ॥

2601.

1893. Foll. 5; size 11½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing, of the latter part of last century; twelve lines in a page.

Tripurasundarīstotra, a treatise on the worship of *Śakti* under 1000 different forms of her name implying so many epithets.

It begins :

कैलासशिखरे रम्ये नानारत्नोपशोभिते ।
कल्पपादपमध्यस्थे मुख्यानिर्जरसेविते ॥ १ ॥
मणिमंडपमध्यस्थं रत्नपर्यंकसंस्थितं ।
तं कदाचित्सुखासीनं भगवंतं जगद्गुरुं ॥ २ ॥
जटाजूटधरं देवं वासुकीकंठभूषणं ।
विभूतिभूषणं देवं नीलकंठं त्रिलोचनं ॥ ३ ॥
कपालखट्वांगधरं चंद्रार्धकृतशेखरं ।
त्रिशूलडमरुधरं महावृषभवाहनं ॥ ४ ॥
द्विपचर्मपरिधानं शुद्धस्फटिकसन्निभं ।
सहस्रादित्यसंकाशं गिरिजाधीगभूषणं ॥ ५ ॥
प्रणम्य शिरसा नाथं कारणं विश्वरूपिणं ।
कृताञ्जलिपुटो भूत्वा प्राह तं शिखिवाहनः ॥ ६ ॥

कान्तिकेय उवाच ।

देवदेव महादेव सृष्टिस्थित्यंतकारक ।
त्वं गतिः सर्वदेवानां त्वं गतिः सर्वदेहिनां ॥ ७ ॥
त्वं गतिः सर्वलोकानां दीनानां च त्वमेव च ।
त्वमेव जगदाधारस्त्वं तपा विश्वकारणं ॥ ८ ॥
त्वमेव सर्वपूज्यो ऽसि त्वदन्यो नास्ति मे गतिः ।
किं गुह्यं परमं लोके किमेकं सर्वदेवतं ॥ ९ ॥
किमेकं परमं श्रेष्ठं किं लोकस्वर्गमोक्षदं ।
विना दानेन तपसा विना तीर्थैर्विना मलैः ॥ १० ॥
विना लयेन ध्यानेन केन सिद्धिमवाप्नुयात् ।
कस्मादुत्पद्यते सृष्टिः कस्मिंश्च प्रलयो भवेत् ॥ ११ ॥
कस्मादुद्धीयते देव संसारार्णवसंकटात् ।
तदहं श्रोतुमिच्छामि कथय त्वं महेश्वर ॥ १२ ॥

महादेव उवाच ।

साधु साधु त्वया पृष्ठं गुह्यं पार्वतिनन्दन ।
अस्ति गुह्यं परं पुत्र कथयिष्याम्यसंशयं ॥ १३ ॥

सह्यं रजस्तमश्चैव ब्रह्मविष्णुशिवादयः ।
 ये चान्ये बहवो भूताः सर्वे प्रकृतिसंभवाः ॥ १४ ॥
 सैव देवी परा शक्तिर्महात्रिपुरसुंदरी ।
 सैव प्रसूयते विश्वं सैव विश्वं प्रपालयेत् ॥ १५ ॥
 सैव संहरते विश्वं जगदेतच्चराचरं ।
 आधारः सर्वभूतानां सैव रोगार्तिहारिणी ॥ १६ ॥
 इष्टाव्यया तथा ज्ञाना (?) ब्रह्मविष्णुशिवात्मिका ।
 त्रिधाशक्तिः स्वरूपेण सृष्टिस्थितिविनाशिनी ॥ १७ ॥
 मृत्योर्ब्रह्मरूपेण विष्णुरुपेण पात्यते ।
 संहतं रुद्ररूपेण जगदेतच्चराचरं ॥ १८ ॥
 यस्यां योनौ जगत्सर्वमद्यापि वर्तते स्थितं ।
 यस्यां प्रलीयते चांते यस्यां च जायते पुनः ॥ १९ ॥
 यां समाराध्य त्रैलोके संप्राप्ते पदमुत्तमं ।
 तस्यां नामसहस्रं ते कथयामि शृणुष्व तत् ॥ २० ॥

अथैवमस्य श्रीत्रिपुरसुंदरीस्तोत्रमंत्रस्य श्रीभगवान्दक्षिणमूर्ति-
 चूर्चिपिगीयत्री छंदः । ०

कल्याणी कमला काली कराला कामरूपिणी ।
 कामाख्या कामदा काम्या कामिनी कामचारिणी ॥ १ ॥
 कालरात्रिर्महारात्रिः कालिका कथ्यवाहिनी ।
 कौमारी करुणाकीर्तिः काली कल्मषनाशिनी ॥ २ ॥
 कात्यायनी कलाधारा कौमुदी कमलप्रिया ।
 कीर्तिदा बुद्धिदा मेधा नीतिविज्ञातिवत्सला ॥ ३ ॥ ०

The *stotra* ends fol. 5a :

त्रिदिवा त्रिदिवेशी च त्रिपुरा पुरनाशिनी ।
 त्रिपुरा श्रीविजयनी त्रिमूर्तिः पुरसुंदरी ॥ १४४ ॥
 इति त्रिपुरसुंदरी मंत्रनामसहस्रकं ।
 गुह्यानुसूतरी पुत्र तव प्रीत्या प्रकीर्तितं ॥ १४५ ॥ ०

It ends :

सर्वधर्मेषु यो धर्मः सर्वदानेषु यत्फलं ।
 सर्ववेदेषु प्रोक्तेषु यत्फलं परिकीर्तितं ॥ १६१ ॥
 यत्पुण्यं कोटिगुणितं स तद् दृष्ट्वा भवेन्नरः ।
 श्रुत्वा महाबलाढ्यः स्यात् पुत्रवानुषुवान्मुनीः ।
 अनुव्रजेति तं लोके शीघ्रं च बहुसंपदः ॥ १६२ ॥

इति त्रिपुरसुंदरीस्तोत्रं सहस्रनाम संपूर्णमगमत् ॥

For different treatises of this title see Aufrecht, Cat. Catalogorum.

[DR. J. TAYLOR.]

2602.

1926. Foll. 19; size 11 in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; fifteen lines in a page.

Bālātripurasundaripaddhati, a description of the Tantric rites and daily oblations enjoined upon the votaries of *Tripurasundarī*.

It begins: ब्राह्मे मुहूर्ते चोत्पाय ब्रह्मपञ्चासनशिरसा शुकवर्णधोमुखसहस्रदलककणि कांतस्यः चंद्रमंडलांतर्गतहंसपीठे श्रीनिजगुरुं ध्यायेत् ।

शुद्धः स्फुटिकसंकाशा शुद्धः क्षीमविराजिता ।

गंधानुलेपनः शांता वराभयकरांबुजा ॥ १ ॥

मंदस्मिता निजगुरुं कारणेन विलोकनं (!) ।

वामोरुसक्थिसहितां शुक्लांबरविभूषितां ॥ २ ॥

स्वशक्त्या दक्षहस्तेन धृतचारुकलेवरं ।

वामे धृतोपलायाश्च सुरशक्त्याः सुशोभनं ॥ ३ ॥

परानंदरसोन्नासलोचनद्वयपंकजं ।

एवं श्रीगुरुं ध्यात्वा मानसोपचारैः पूजयेत् । ऐं ह्रीं श्रीं यहलक्ष्मिं सहस्रनलवरयूं श्रीसमुक्तेश्वरानंदनाथ श्रीगुरुवैलं (?) पृथिव्यात्मकं गंधं समर्पयामि ॥ १ ॥

It ends: श्रीगुरुं संप्रार्थ्य प्रणम्य मंत्रलेपं ब्रह्मरंध्रे कृत्वा स्वशिरसि पुष्पं धृत्वा विसर्पयेत् ॥

छतः शाक्ता बहिः शैवाः सभामध्ये च वैष्णवाः ।

नानारूपधराः कौला विचरन्ति महीतले ॥

इति श्रीमंत्रमहोदधौ श्रीबालात्रिपुरासुंदरीपद्धतिः समाप्ता ॥

भूदेवा यत्र देवाः सुललितवनिता दिव्यकन्यामानाः

सानंदा गीतगाना विदधत (?) ति विधिबद्धिप्रवत्सर्व-
 [वर्णाः ।

द्वारं सायुज्यमुक्तेर्हरिहरविधिभिः सर्वदा सेव्यमानं

श्रीचक्रं संप्रवृत्तं जगति विजयते दैवतं देवतानां ॥ १ ॥

यामे यामे निशाया सकलपशुजनेर्धोरनिद्रामवाप्ते

सिद्धांते शुद्धभूमौ मधुरमधुभराश्चंदनानेकपुष्पैः ।

सामोदे जायमाने सपदि परिणतं शांभवं योगिनीभिः

श्रीचक्रं संप्रवृत्तं जगति विजयते सांप्रतं शांभवानां ॥ २ ॥

इति श्रीबालात्रिपुरासुंदरीपद्धतिः संपूर्णा । लिपितं गुरु-
 जीपदमसीजेवतजीतेन ॥

Judging from the first colophon, the treatise would seem to be intended as a practical

manual constructed on the principles of worship laid down in (the 12th *tarāṅga* or *Sundarī-pūjanam* of) the *Mantramahodadhī*.

[DR. JOHN TAYLOR.]

2603.

1665B. Foll. 84; size 9 in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character; eight lines in a page.

Tārārahasya-vṛitti, a *Tantric* compilation, in fifteen *paṭalas*, of spells and incantations; by *Śaṅkara*, son of *Kamalākara*, and grandson of *Lambodara*. [A.]

It begins :

ऊर्जितानंदगहना सर्वदेवस्वरूपिणी ।
परं वायूपिणीं वंदे महानीलसरस्वतीं ॥
सुप्रकाशविमर्शस्वयंजीनायंकुररूपिका ।
पूर्णहंतामयी(?) वंदे महानीलसरस्वतीं* ॥
नीलतंत्रं समाज्ञाय सिद्धसारस्वतं परं ।
नीलतंत्रं मह्यसूक्तं गोपर्वं केरवीं तथा ॥
गुरुणा च मतं ज्ञात्वा गुरुभिः सिद्धभूमिका ।
कृता श्रीशंकरेणैषा तारारहस्यवृत्तिका ॥
नित्यपूजाप्रमाणं† तु षट्ठले प्रथमे तथा ।
दीक्षाविधिर्द्वितीये स्यात्पुनश्चर्या तृतीयके ॥
नैमित्तिकं चतुर्थे तु पंचमे काम्यनिर्णयः ।
रहस्यनिर्णयः षष्ठे कुमारि सप्तमे तथा ॥
अष्टमे च पुरश्चर्यारहस्याः परिकीर्तिताः ।
नवमे षट्ठले देव्या निर्णयो मंत्रविद्ययोः‡ ॥
दशमे षट्ठले स्तोत्रं माहात्म्यमेकादशे तथा§ ।
द्वादशे षट्ठले सम्यग्भावानां परिनिर्णयः ॥
नित्यपूजाप्रयोगस्तु षट्ठले च त्रयोदशे ।
सम्यग्विधानं होमस्य तारायाश्च चतुर्दशे ॥
पंचदशे तु मंत्राणां वासनातत्त्वनिर्णयः ।
इति तारारहस्ये तु सम्यग्ध्यायनिर्णयः ॥ ॥

* This *śloka* is omitted in B.

† ० प्रधानं तु B.

‡ देव्या मंत्राणां परिनिर्णयः B.

§ Thus also B.

॥ This half-*śloka* is wanting in A.

अथ नित्यपूजाप्रमाणं यथा । ननु वेण्णयादिमतं विहाय
कथं शक्तेयैः क्रियते । ०

The following works have been found quoted:

Ekavīratāntra, *Ekavīrākālpa*, *Kālitāntra*, *Ku-mārītāntra*, *Kulacūḍāmaṇi*, *Kulasaṅgraha*, *Ku-lārṇava*, *Gāndharva(tāntra)*, *Tantracūḍāmaṇi*, *Tārārṇava*, *Tārāśatpadī*, *Devīyāmala*, *Nila-tāntra*, *Phetkārīṇī*, *Pheraviya*, *Bṛīhajjñānārṇava*, *Brahmayāmala*, *Bhāvacūḍāmaṇi*, *Matsyasūkta*, *Mantracūḍāmaṇi*, *Mantralīlāvatī*, *Mahogratārā-kālpa*, *Mātrikārṇava*, *Mānasollāsa*, *Māyātāntra*, *Rahasyamālā*, *Rudrayāmala*, *Vārāhītāntra*, *Vi-malātāntra*, *Viśuddheśvara(mahā)tāntra*, *Vīra-tāntra*, *Śambhavasūtra*, *Śāmbhaviya*, *Śāmbhavi-saṁhitā*, *Saṅketatāntra*, *Siddhasārasvata*, *Soma-bhujagavalī* (! B fol. 40b), *Svatantratāntra*, *Hamsaparamaśvara*.

It ends :

अकृशं कुचयोः कृशं विलग्ने
विपुलं वलसि विसृतं नितंबे ।
अरुणाधरमाचिरस्य चित्ते
करुणा शालिकपालिभागधेयं ॥
लंबोदरस्य पौत्रेण कमलाकरसूनुना ।
अकारि शंकरेणैषा वासनातत्त्वोधिनी ॥

इति वासनानिर्णयः पंचदशः षट्ठलः ॥ इति गौडभूमिनि-
वासि-महामहोपाध्याय-श्रीशंकरागमाचार्यविरचिता तारारहस्य-
वृत्तिः समाप्ता ॥ ० सं ११२७ आश्विनशुक्लदशम्यां लिखितमिदं
पुस्तकं श्रीरामनाथ्येन श्रीरामचंद्राख्यगुज्जरेण लिखापितं तस्यैव
पुस्तकम् ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2604.

2154. Foll. 69 + 2; size 11 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; 9-13 lines in a page.

The same work. [B.] Incomplete. The MS. breaks off before the completion of the twelfth chapter.

At the beginning two leaves (apparently *suddhapatras*) have been inserted, marked 1 and 2.

[GAIKAWAR.]

2605.

1230b. Foll. 118; size 11 in. by 4½ in.; good, clear Devanāgarī writing of 1804 A.D.; eight lines in a page.

Bhuvaneśvarīrahasya (or *Bhuvaneśvarīsarvasva*?), a treatise, in 26 *pāṭalas*, claiming in the colophon to form part of the *Rudrayāmalatantra*.

It begins :

चिद्रूपं यद्रूपज्ञं स्वरूपं
रूपै रूपं योगिभिः सर्वसंस्थं ।
जीयाच्छभोस्तैपुरास्थं महत्स-
न्नासन्नो सत्सन्न सच्चिच्चिन्न(?) ॥ १ ॥
श्रीशैलराजशिखरे नानाद्रुमलताकुले ।
वसंतलक्ष्मीनिलये समासीनमुमापतिं ॥ २ ॥
एकदा देवमीशानं शशिसेखरमीश्वरं ।
उमाश्रितार्धवपुषं देवदानवसेवितं ॥ ३ ॥
ध्यानसक्ताक्षित्रितयं जटीजूटलतारुणं ।
भस्मागरागधवलं नारायणनमस्कृतं ॥ ४ ॥
ब्रह्मादिदेवप्रणतं गंधर्वजननंदितं ।
यक्षराक्षसनागेंद्रदैत्यैद्रकुलपूजितं ॥ ५ ॥
भैरवं भैरवाकारं गिरीशं परमेश्वरं ।
उत्थाय विनता भूत्वा पर्यपृच्छत पार्वती ॥ ६ ॥

पार्वत्युवाच ।

भगवन्सर्वलोकेश सर्वलोकनमस्कृत ।
गुणातीत गुणायुक्ष भूतेश्वर महेश्वर ॥ ७ ॥
सृजस्यवसि नित्यं त्वं संहरस्यमितं जगत् ।
चराचरं महेशान श्रुतं सर्वं भवन्मुखात् ॥ ८ ॥
महेश श्रोतमिच्छामि भुवनेश्वरीरहस्यकं ।
वद शीघ्रं दयाभोधे यद्यहं प्रेयसी तव ॥ ९ ॥

शिव उवाच ।

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि रहस्यमिदमद्भुतं ।
भुवनेश्वराश्च सर्वसं साहभूतं मम प्रिये ॥ १० ॥

The book consists largely of mystic charms and formulas of invocation.

It ends : श्रीभैरव उवाच ।

इतीदं भुवनेश्वरीरहस्यं परमेश्वरि ।
सर्वसिद्धिप्रदं गोप्यं गोपनीयं सुरेश्वरि ॥

अदातव्यमभक्ताय कुचैलाय दुरात्मने ।
भूताय बुद्धिहीनाय दीक्षाहीनाय पार्वति ॥
निन्दकायाकुलीनाय हीनाय गुरुश्रद्धया ।
स्वपुत्रायान्यशिष्याय दत्त्वा कुडी भवेत्कलौ ॥

भक्ताय शुद्धिगुक्ताय कुलीनाय महेश्वरि ।
स्वशिष्याय च दातव्यं दीक्षागुक्ताय पार्वति ॥
इदं रहस्यं परमं भक्ता तप मयोदितं ।
सर्वसं भुवनेश्वरी गोपनीयं स्वयोनित्वं ॥

इत्येष पटलो देवि दशम्यर्चनदर्शकः ।
गुह्याद्गुह्यतरो गुह्यो गोपनीयं (१००) मुमुक्षुभिः ॥

इति श्रीभुवनेश्वरीरहस्ये रुद्रयामलतंत्रे दशम्यर्चनविधिर्नाम
पट्टिंशः पटलः ॥ ० संवत् १८६१ ॥ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2606.

3013. Foll. 385; small folio, size 11½ in. by 7 in.; coarse, thin Indian paper; fairly written (on one page of each leaf), in Devanāgarī; sixteen lines in a page; modern.

[*Paushkarāgama*], a system of Tantric worship, in connection with the *Śiva* cult (? from the *Śaivāgama*). Incomplete. The MS., which has evidently been copied from one in some S. Indian alphabet, is rather incorrect.

It begins (somewhat corrected): शृणुय ऊचुः ॥

भगवं देव देवेश ब्रह्मविष्णुवन्दनायक ।
आर्पिगलजटाचूडारोपितार्थेन्दुशेखर ॥

व्याघ्रचर्मपरीधान तदूर्ध्वव्यालबंधन ।
नित्यं शत्रुमृगानीकसेव्यमान दयानिधे ॥

ललाटनेत्र सप्ताचिर्द्विगंधत्रिपुर मन्मथ ।
संभोधिमयनोद्भूतविषनीलितकंधर ॥

क्रियाचर्ये प्रसादेन तवास्माभिः श्रुते पुरा ।
अधुना ज्ञानपादं तु श्रोतुमिच्छा गरीयसी ॥

वर्तते तामुपाकर्तुमर्हस्यस्माकमीश्वर ।

अधिकारी वयं देव नियुक्ता भवता यतः ।

ज्ञानसाधो अधिकारो हि मुक्तिश्च व्यक्तीश्वर ॥

ईश्वरः ॥

ज्ञायते येन पत्याद्याः पदार्याश्च द्विजोत्तमाः ।

तद् ज्ञानपादमित्युक्तं साधनं देशिकात्मनां ॥^०

A. The *Jñānapāda* consists of 8 chapters (*paṭala*):

1. *pratipadārthanirṇaya*, fol. 21; 2. *bindu-paṭala*, fol. 25; 3. *māyāpaṭala*, fol. 29; 4. *paśupadārtha*, fol. 51; 5. *kālādīpañcaka*, fol. 63; 6. *pumstattva*, fol. 109; 7. *pramāṇādhikāra*, fol. 120; 8. *tantratpatti*, fol. 125: इति पौष्करज्ञानपादं संपूर्णं ॥

B. *Sarvajñānottara*.

I. *Yogapāda*, fol. 129; beg.:

नमश्शिवाय शक्त्यै च भिन्दवे(?) बिन्दवे) शास्त्रताय च ।

गुरवे च गणेशाय कश्चिकेयाय धीमते ॥

अतः परं प्रवक्ष्यामि योगमेकाकिनस्तु तं ।

ज्ञातस्य ॥ युक्ताहारविहारस्य युक्तचेष्टस्य कर्मसु ॥

उक्तस्वप्नावबोधस्य तत्त्वतः शृणु यत्तु मुखे ॥^०

II. *Kriyāpāda*, beg.:

पशुपाशविधानं हि श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतः ।

संयोगं च तथा तेषां कथयस्व महेश्वर ॥

svātmasākeśhātkāraprakaraṇa, fol. 132; *vimalī-karaṇa*, fol. 141; *sthūlavarnāmantrodghātaprakaraṇa*, fol. 156; *prāsādamantrodghāraprakaraṇa*, fol. 159; *paramīkaraṇaprakaraṇa*, fol. 167; *pañcagavyādīdikshāṅgaprakaraṇa*, fol. 230; *ant-yeshṭhiprakaraṇa*, fol. 239; *jīrṇoddhāraprakaraṇa*, fol. 275; *pratimādīprakaraṇa*, fol. 278; *vāru-ṇasnānaprakaraṇa*, fol. 290; *bhasmasnānaprakaraṇa*, fol. 293; ends fol. 294:

इति सर्वज्ञानोत्तरपादः समाप्तः ॥

Cf. Burnell, Index of Tanjore MSS., p. 111, *Sarvajñānottaravṛitti*.

C. *Matāṅgapārameśvare mahātāntre vidyā-pāda*, 11 *paṭalas*, and part of a 12th. This is perhaps a separate work from the above.

It begins: अथि(र.अथ) मतंगपारमेश्वरं लिख्यते ॥

गजाननाय महसे प्रत्युहमितिरश्चिदे(र.प्रत्युहमितिरश्चिदे) ।

अपारककृष्णपुरतरंगितदुशे नमः ॥

हिमयत्यचले रम्ये सिद्धचारणसेविते ।

नानाश्रयगुणोपेतं शिखरं चारु निर्मलं ॥

सिंधीनामुद्भवो यत्र यत्र नाप्सपमृत्ययः ।

यत्रान्योन्यविरुद्धानो प्रीतिर्भवति लक्षणान् ॥

मूर्खो विमूर्खतां याति भयाद्भोतो विमुच्यते ।

यत्र नास्त्युपसर्पाणां प्रवेशः शिखरोत्तमे ॥

यत्र संनिहितो नित्यं भगवान् परमेश्वरः ।

तत्रास मुनिशार्दूलस्तपसोत्कृष्टमूर्तिमान् ॥

ज्ञानाग्निदग्धकलुषो वृक्षाभः क्षालितात्मवान् ।

शिवध्यानैकचित्तात्मा समाधावास्थितस्युधोः(!) ॥^०

ततः स भगवान् नापः पार्वत्या सहितो हरः ।

सं वपुर्दर्शयामास मतंगाय तपस्विने ॥

तस्य तद्वचनं श्रुत्वा मतंगस्य महात्मनः ।

ज्ञानालयवपुष्पाया वाख्योलुप्रवपुर्गुरुः ॥

उवाच तस्मै सुप्रीत्या मतंगाय महात्मने ।

विचारयुक्तं सद्ब्रह्म स्फुटमात्मोपदर्शनात् ॥

यथाव्यवस्थितन्यायमार्गेणैवानुलोमतः ।

मुकरं सुविभक्तान्गं षट्पदार्थमयं शुभं ॥

चतुष्पादनिर्देशास्त्रमायात[म]मृतात्मकं ॥^०

In the second chapter the four *pādas* are enumerated (fol. 299), viz.: *vidyāpāda*, *kriyāpāda*, *yogapāda*, and *caryāpāda*.

1. *dayodghāta*(?), fol. 298; (2-4 wanting, or not marked); 5. *śaktipāṭala*, fol. 311; 6. *pumpradhāneśvarasāadhanap.*, fol. 337; 7. *vidyāpāṭala*, fol. 347; 8. *māyātattva*, fol. 362; 9. *kalātattva*, fol. 368; 10. *vidyātattva*, fol. 374; 11. *rāgapāṭala*, fol. 379.

Cf. Burnell, Index of Tanjore MSS., p. 205a (no. xiii). [C. P. BROWN.]

2607.

270. Foll. 105 (numbered by mistake 1-76, 79-108); size 11½ in. by 4½ in.; fairly written in Devanāgarī; eight lines in a page.

Rāmārcanacandrikā, a manual for the worship of *Rāma*, in five chapters (*paṭala*), by *Ānandavana*, pupil of *Mukundavana*.

It begins :

तनुं संसृतिवारिधिं त्रिजगतां नौनेम यस्य प्रभोर्
येनेदं सकलं विभाति सततं जातं स्थितं संहृतं ।
यस्मिन्नो निगमा भवति न मनो मानं च राधेश्वरे*
तं वंदे सहजं प्रकाशमलं श्रीरामचंद्रं परं ॥ १ ॥
विश्वव्यापितनोः शुभा रघुपतेर्मूर्तौ च मूर्तिस्तु यो
वाक्यार्थप्रतिबोधनैकचतुरः शांतादिशीलः शुचिः ।
अज्ञानां धनिचारणैकतरणिर्विज्ञानचिंतामणिर्
नित्यानंदपदैकभूविजयते श्रीमान्मुकुंदो मुनिः ॥ २ ॥
वेदांतवाक्यार्थहरिर्विराजते
यस्मिन् गजाः काममदादयो न हि(?) ।
बुधाः(संतः B.) सदानंदपदं प्रपेदिरे
वंदे मुकुंदाख्यवनं गुरुं परं ॥ ३ ॥
पूर्वं चोत्तरतापनीयमखिलं कल्पं वरं मारुतेर
ब्रह्मागस्तिवसिष्ठवासवयुजः कल्यास्तथा संहिताः ।
शास्त्रं मंत्रमयं महाकुवलयं† त्वातांज्यसीतादिकं
श्रीरामाचनचंद्रिका कलिमलप्रध्वंसिका प्रोच्यते ॥ ४ ॥
तत्तद्वचनैर्नानावाक्यैरेव न कल्पितैः ।
सौकार्यार्थं क्रमः सम्यक्संक्षेपेण प्रतन्यते ॥ ५ ॥
उच्यते प्रथमं तत्र लक्षणं गुरुशिष्ययोः ।
शांतो दांतः कुलीनश्च विनीतः शुद्धवेषवान् ॥
शुद्धाचारः सुप्रसिद्धः शुचिर्दृष्टः सुबुद्धिमान् ।
आश्रमी ध्याननिष्ठश्च मंत्रतंत्रविचक्षणः ।
नियहानुग्रहे शक्तो गुरुस्त्वभिधीयते ॥
इति गुरुलक्षणं ॥

शांतो विनीतः श्रद्धात्मा श्रद्धावान् धारणक्षमः ।
समर्थश्च कुलीनश्च पात्रः सच्चरितो धनी ॥
एवमादिगुणैर्युक्तः शिष्यो भवति नान्यथा ।
गुरुता शिष्यता वापि तयोर्वत्सरवासतः ॥ ०

Ch. I., on various matters connected with worship, the chief section being the 'rāma-mantroddhāra'; II. fol. 24b, on ordinary duties (ācamana, dantadhāvana, etc., ending with various kinds of nyāsa); III. fol. 43b, on rites of worship (dhyāna, homa, pātrāsādana, antar-

* यश्चेतस्यवनः प्रमाणविधुरो वेदांतवेद्यो विभुस् B.

† तंत्रं गाधिजजापिकं षभुवलयं B.

yāga, pīṭhapūjā, stotras, etc.); IV., on restrictions and the eight kinds of yantra; V., a calendar of periodical and occasional observances.

Among the authorities quoted may be mentioned: *Agastisaṃhitā*, fol. 80b; (*mahatī saṃhitā*, fol. 81b); *Atharvanarahasya-śrī-Rāmottaratāpanīya*, fol. 61a; *Gautamīyam*, fol. 68b; *Devyāgama*, fol. 2b; *Nāradataṇṭra*, fol. 18b; *Pañcarātre Brahmasaṃhitāyām*, fol. 75b; *Pra-yogasāra*, fol. 83a; *Mantrasārasaṃgraha*, fol. 18b; (*Rāmavallabhāstotra*, fol. 62b whole); *Va-siṣṭhasaṃhitā*, fol. 46b; *Sārasaṃgraha*, fol. 2b; *Hanumatā proktam mantrarājātmakam*, fol. 62a.

It ends :

संसारदावानलतापशोत्तै
श्रीरामचंद्राचनचंद्रिकेयं ।
स्यात्संहितामार्गमुपाश्रया हि
भवादिभिर्निर्णीतमोषधं(!) या ॥
पटलैः पंचभिः प्रोक्ता श्रीरामाचनचंद्रिका ।
अनंदवननाम्ना हि यतिना हरितुष्टये ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमन्मुकुंदवनश्रीचरण-
शिष्यानंदवनविरचितायां श्रीरामाचनचंद्रिकायां पंचमः पटलः ॥
० संवत् १९८२ आषाढकृष्ण ३ सोमे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2608.

2074. Foll. 101 (the first three of which have been replaced by two leaves in a more modern handwriting; and foll. 39-43 and 101 have likewise been supplied by the same hand); size 9 in. by 3½ in.; fairly written in Devanāgarī, about the middle of the 16th century.

The same work. (B.)

[GAIKAWAR.]

2609.

1824. Foll. 109; size 12½ in. by 4½ in.; well written in Devanāgarī, on European paper, about A.D. 1800; ten lines in a page.

Ganeśa-Kalpa, an exposition of *Tantric* rites in connection with the worship of *Ganeśa*. Six chapters (*paṭala*), the last of which is incomplete at the end.

P. I. (foll. 17) begins :

अथ वक्ष्ये गणेशस्य मंत्रकल्पं समासतः ।
भुक्तिमुक्तिप्रदः पुंसां भक्तानां ब्रह्मदो यतः ॥ १ ॥
तत्रैकाक्षरमंत्रस्तु मंत्राणामुत्तमोत्तमः ।
सर्वसिद्धिप्रदः साक्षात्तणेशो मंत्ररूपधृक् ॥ २ ॥
यस्य शक्तिः समाख्याता प्रणयः सर्वधारकः ।
तस्यां स जनयामास पंचधात्मनात्मना ॥ ३ ॥
विंदुनादो मकारश्चोकारो ऽकारो विधानतः ।
पंचधा सर्वमाख्यातं विश्वं शब्दात्मकं बुधैः ॥ ४ ॥
अकारो वैखरी वाणी मध्यमोकारसंज्ञिता ।
पश्यंती सा मकाराख्या परा नादमयी मता ॥ ५ ॥ ०

इति बीजकोशः संक्षेपतः प्रोक्तः fol. 5b ; इति क्रियावती दीक्षा fol. 16b ; यक्षात्मिका दीक्षा ib. ; कलावती दीक्षा fol. 17a ; इति बोधमयी दीक्षा समाप्ता ॥ एवं चतुर्विध-दीक्षायुक्तो नरः साक्षात्तणेशो भवतीति ॥ इति गणेशकल्पे चतुर्विधदीक्षाकथनं नाम प्रथमं पटलं समाप्तं ॥

P. II. (foll. 33, placed by binder at the end of vol.): अथ गणेशमंत्रानाह ॥ दीक्षानंतरं मंत्रजप-कार्यप्राधान्यात् ॥ अथ शारदातिलकोक्तगणेशः । तत्रैकाक्षर-मंत्रः ॥

पंचातकं शशिधरं (?) पंचात्मकं शश ० बीजं गणपतेर्विदुः ।

प्रणवादिपुनं प्रोक्तं मंत्र एकाक्षरः परः ॥ १ ॥ ०

इत्येकाक्षरविधिः ॥ अथ वरदगणेशपञ्चमंत्रः fol. 3b ;
अथ महागणपतिमंत्रः fol. 4a, etc.

इति गणेशकल्पे गणपत्येकाक्षरादिसप्तविंशन्मंत्रविधानकथनं नाम द्वितीयपटलं ॥

P. III. (foll. 22):

नित्यपूजाविधिं वक्ष्ये विष्णुराजस्य तोषदं ।

ब्राह्मे मुहूर्ते चोत्थाय शुचिभूमौ स्थितः स्मरेत् ॥ १ ॥ ०

258 ślokas, with explanations from fol. 13.

इति ० प्रातःस्मृत्यारभ्य मातृकान्यासपर्यंतकथनं नाम तृतीय-पटलं समाप्तं ॥

P. IV. (foll. 18): ततो द्वितीयपटलोक्तमूलमंत्रन्यासान् कृत्वा स्वहृदये वा स्वेष्टदेवप्रतिमाधःपीठपूजां कुर्यात् । तद्यथा ।

न्यस्यन्मंदुकमाधारे स्थापिष्ठाने ततः सुधीः ।

कालाग्निरुद्रं नाभौ तु कक्षपं हृदये ततः ॥ १ ॥ ०

239 ślokas, with explanations from fol. 12b.

इति ० पूजाविधिकथनं नाम चतुर्थं पटलं समाप्तं ॥

P. V. (foll. 12): अथ पुरश्चरणविधिः ॥

आदौ देवं यशोकर्तुं पुरश्चरणमाचरेत् ।

तीर्थादौ निर्जने स्थाने भूमिग्रहणपूर्वकं ॥ १ ॥ ०

163 ślokas ; इति पुरश्चरणविधिः । अस्यायमर्थः । ०
fol. 7b.

इति ० पुरश्चरणविधिकथनं नाम पंचमं पटलं ॥

P. VI. (foll. 7, inserted by binder between P. I. and III.):

कर्मणि षडथो वक्ष्ये सिद्धिदानि प्रयोगतः ।

ज्ञातिर्वैश्यं स्तंभनं च द्वेप उच्चाटमारणे ॥ १ ॥

उक्तानीमानि कर्मणि ज्ञाती रोगादिनाशनं ।

वश्यं वचनकारित्वं स्तंभो वृत्तिनिरोधनं ॥ २ ॥

द्वेषोऽप्रीतिः प्रीतिमत उच्चाटः स्थानतश्च्युतिः ।

मारणं प्राणहरणमिति षट्कर्मलक्षणं ॥ ३ ॥ ०

88 ślokas, followed by explanations, p. 4b :
अस्यायमर्थः । अथ षट् कर्मणि पूर्वविधिभिः प्रोक्तानि । तद्विधानं कथ्यते । ज्ञातिर्वैश्यं ०

इति षट्कर्मविधिः । तत्र सम्यक् न्यासजालमात्मरक्षा वि-
धाय ० incomplete.

[DR. J. TAYLOR.]

2610.

2630. Foll. 86 ; size 9½–10 in. by 4½ in. ; fairly good Devanāgarī handwriting ; thirteen lines in a page.

Nṛsiṃhārādhanā-ratnamālā, or *Śrautapad-dhati* (?), a *Vaiṣṇava* manual of worship in nine chapters (*paṭala*), by *Menganātha*, son of *Rāmacandra*.

The right margin, and with it a good deal of the writing, especially of the first two leaves, has been eaten away by insects.

The female energy (*śakti*) of the god comes in for a good deal of attention in the rules and formulas.

It begins :

श्रीनृसिंहं चिदानन्दवियहं करुणानिधिं ।

प्रण[?]म्य पठति कुर्वे शं करोत्यनुसारतः ॥ १ ॥

श्रीतापनाय श्रुतिसारसूत्रसत्संप्रदायामलङ्घशोभी ।

नित्यं [?]नृसिंहस्य करोतु सैषा संतोषमाराधनरत्नमाला

उपासनाशेषमतानुसारिणी ॥ २ ॥

सत्त्वौतम-—०० दा विधेया ।

सौगा समुद्रा सुविधानयुक्ता

नृसिंहसेवानिरतैर्विचक्षणैः ॥ ३ ॥

नित्यं काम्यं त्रिविधोपासनासंग्रहः । तत्र प्रथमत-
स्तावन्नित्योपासना विधीयते ॥ ब्राह्मे [मुहूर्त उ]त्थाय गुरुपर-
परमाराध्य दैवतं भगवंतं श्रीनृसिंहं च हृदि संस्मरेत् ॥ तत्र
प्रथमं ता परा तथा ॥

ब्राह्मणं (r. ब्राह्मणं) विधिमादिदेशिकमतः श्रीमंत्रराजेष्वयं

वदे श्रीतपनं ततः श्रुति ०--- ततो होश्वरं ।

श्रीमच्छंकरपूज्यपादमथ तत्पादाक्षपृगायितुं

वदे माधवसोमया ०००- नागाह्वयदीक्षितं ॥

निंबादित्यगुरुं नमामि परमं यस्य प्रसादाज्जगत्

कृत्स्नं मुक्ति ०-०- निजधिया संसारविच्छिन्नये ॥

श्रीनिंबादित्यस्वामिनः ॥ स्वगुरुपर्यंतं पारंपर्यक्रम
रुमुखादेव ज्ञातव्यः । ०

I. इति नृसिंहाराधनरत्नमालायां भूतशुद्धिप्राणप्रतिष्ठा नाम
प्रथमपटलः । fol. 7a.

II. इति कलामातृकान्यासः 10b; इति केशवादिमातृ-
कान्यासः 12a; इति कंठादिमातृकान्यासः 13a; इति ०
संगमचाराधननामद्वितीयः पटलः 19a.

III. इति द्विस्वरानुष्टुप्सामविधिः 21a; इति ० तृतीयः
पटलः 31b.

IV. इति शेषभगवत्कृतं ध्यानं । अथ शतश्लोकीध्यानं 33a;
इति ० श्रीतश्रीमंत्रराजपद्धत्या ध्यानं नाम चतुर्थः पटलः 37a.

V. इति ० संतर्पणो नाम पंचमः पटलः ॥

VI. अथ बहिर्योगप्रकारः 47a; इति ० बहिर्योगो नाम
षष्ठः पटलः ॥

VII. अथ पुरश्चरणं 65b; इति ० पुरश्चरणं नाम सप्तमः
पटलः ॥

VIII. अथ प्रतिमासकृतं ० 69a; इति बोधनीक्षीरा-
ग्निविधिः 79a; इति स्नादे विपुलोत्सवः ib.; इति कार्तिके

कृतं 79b; इति बोधायनीये भविष्योत्तरे च श्रीभगवदुक्तो
वसंतोत्सवः 80b; ० इति द्वादशीसंकल्पः 81a; इति ० अष्टमं
पटलं ॥ 81a.

IX. इति सहस्राभिषेकविधिः 82b; इति ब्यूहपूजाविधिः
84b; इति नृसिंहविभूतिज्ञानविधिः 86a.

It ends :

किं मां समाराधनरत्नमालां

भक्त्या च युक्ताधिकमाविधाय ।

समर्पयन् श्रीनृहरेः पदाब्जे

श्रीरामचंद्रात्मजमेगनाथः ॥

या श्रीतमार्गानुगता समस्ता

सिंहाननाराधनरत्नमाला ।

तस्यामशेषागमसारमय्याम्

अयं समाप्तः पटलोऽष्टमोऽंगः ॥

अर्धपुंड्रं मृदा पूर्वं कुशोत्तस्योपरि स्फुटं ।

त्रिपुंड्रं भस्मना भाले पापघ्नं पुण्यवर्धनं ॥

इति विद्या तपोयोनिरयोनिर्विष्णुरोडिता ।

वाग्यज्ञेनार्चितो देवः प्रीयतां मे जनार्दनः ॥

इति श्रीनृसिंहाराधनरत्नमालायां श्रीतपद्धत्या नवमः पटलः ॥
पूर्वो यं ग्रन्थः ॥ ० ॥ संवत् १८२९ आषाढवद्यचतुर्दशी इंदुवारे ॥
[MACK. COLL.]

2611.

896. Foll. 134; size 15 in. by 5½ in.;
modern Bengali handwriting; eight lines in
a page.

Hayasirsha-pañcarātra, a *Vaishṇava* work
on the erection of temples and images.

It begins : मार्कण्डेय उवाच ॥

कथं हयशिरा विष्णुः प्रादुर्भूतः पुरा विभुः ।

किंनिमित्तं च देवेशो दधार रुचिरं वपुः ॥

हयशीर्षं जगत्सामी पुरा नारायणः प्रभुः ।

श्रुतमासीच्च भवता यदुक्तं परमेश्वरिणा ॥

आद्यं यत्पञ्चरात्राणां तन्ममाचक्ष्व पृच्छतः ।

भृगुरुवाच ॥

शृणु वत्स प्रवक्ष्यामि पञ्चरात्रं पुरातनं ॥

पुरा किल विरूपाक्षः सार्धं गौरी महेश्वरः ।

चतुर्मुखं स पप्रच्छ वैराजभवने स्थितं ॥

महेश्वर उवाच ॥

पञ्चरात्रं पुरा पृष्ठस्त्वया हयशिरा विभुः ।

मधुकैटभयोर्हीतो (r. ० हंता) सैकाशीवजले विभुः ॥ ०

The matter is treated in a series of short (unnumbered) chapters (*paṭala*), of which 74 have been counted. These seem to be divided into two sections (*kāṇḍa*), the first of which, the *Devapratishthāpañcakakāṇḍa*, ends with ch. 40, fol. 56b : इति हयशीर्षपञ्चरात्रे द्वादशसाहसिके प्रथमपादे देवप्रतिष्ठापञ्चकं नाम काण्डं समाप्तं ॥ whilst the subsequent chapters make up the *Samkarshakāṇḍa*. From the above colophon, as well as from the final *śloka* which apparently introduces a *Līngakāṇḍa*, this would seem to be only a portion of a larger work.

For an account of the contents, see Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 61.

It ends :

पत्न्या संयोगतत्त्वान् पूर्वोक्तं लभते फलं ।

इति संक्षेपतः काण्डसंक्षेपः परिकीर्तितः ॥

तुभ्यं सुरवरश्रेष्ठ श्रुतिमल्लैरलंकृतः ।

श्रुतिदृष्टैर्देशिकेन ज्ञेयो यत्नवता सदा ॥

इमं ज्ञात्वा देशिकत्वं सर्वज्ञत्वमाप्नुयात् ।

यस्मादतः प्रयत्नेन ज्ञेयो देशिकसत्त्वतः ॥

अत ऊर्ध्वं निबोध त्वं लिङ्गकाण्डं चतुर्मुख ।

सर्वसाधारणं चैतत् दृष्ट्वा दृष्टफलप्रदं ॥

इति हयशीर्षमहापञ्चरात्रे संक्षेपकाण्डे गौरीविवाहपटलं ॥

समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2612.

791b. Foll. 48; size 9½ in. by 3½ in.; large, plain, modern Devanāgarī hand; seven lines in a page.

Upadeśadikshāvidhi, or *Pūrṇābhishekapad-dhati*, a manual of initiation into Tantric rites by *Caitanyagiri Avadhūta*. It begins :

सथाभिषेकं वक्ष्ये इह शिष्ये भवति योगिता ।

सुमुहूर्ते शुभे लग्ने गुरुं देवं प्रणम्य च ॥

नमस्कृत्य यथान्यायं प्रार्थयेदात्मनो हितं ।

येन विज्ञानमात्रेण नित्यकर्मेततो सह ॥

नित्यानुष्ठानयुक्तो ऽपि दीक्षायोग्यो भवाम्यहं ।

दिव्यं ज्ञानं यतो प्राप्य पापस्यास्य क्षयं (r. क्षयो) भवेत् ॥

सा दीक्षा दीक्षयेन्नाथ येन पूर्णमनोरथाः ।

नित्यं नैमित्तिकं काम्यं सिध्यते यत्प्रसादतः ॥ ०

Iti bījadānam, fol. 3b; *pūjāvidhiḥ*, fol. 9a; *vāstupūjāvidhiḥ*, fol. 10b; *pātrasthāpanavidhiḥ*, fol. 20b; *kriyāmāyī dikshā sampūrṇā*, fol. 46b.

It ends :

योगिना योगसिद्धिस्तु मुनीनां मोक्षसिद्धये ।

ज्ञानिनां ज्ञानसिद्धिस्तु सिध्यंतु भजनादपि ॥

इति श्रीमात्सर्यहंसपरिव्राजकाचार्यचैतन्यगिरिसयधूतेन गुरु-मुखाद् ज्ञातं तन्त्रानुसारेण उपदेशदीक्षाविधिः समाप्तः ॥ after which, by another hand, पूर्याभिषेकपद्धतिः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2613.

1368c. Foll. 6; size 10 in. by 4½ in.; very indifferent Bengali handwriting; eleven lines in a page.

Tattvacintāmaṇi, a Tantric work composed by *Pūrṇānanda Yati*, in 1577 A.D.

The 6th chapter, here called *yogavivarana*, whilst in the three Calcutta editions (1856, 1860, 1869) it is called *shaṭcakraṇirūpaṇa*.

It begins :

अथ तन्त्रानुसारेण षट्चक्रादिक्रमो ऽद्भुतः ।

उच्यते परमानन्दनिष्पृहप्रपन्नादुरः ॥ ०

Colophon: इति पूर्यानन्दपरमहंसविरचिते श्रीतत्त्व-चिन्तामणौ योगविवरणं नाम शष्टमकाशः ॥ संवत् १९६२ मिति माघशुदिप्रतिपदा बृहस्पतिवारे लिखितं माधवरामेण पुस्तकमिदं ॥

For ch. i. (giving the date) see Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 62. [H. T. COLEBROOKE.]

2614.

2743F. Foll. 28; size 7 in. by 2½ in.; the leaves forming a continuous folding sheet of

69½ in. by 7 in.; Nepal handwriting of 1703 A.D.; six lines in a page; ten of the leaflets having one page left blank.

Pushpamāhātmya, directions (in barbarous Sanskrit mixed with vernacular forms) regarding oblations of flowers to the goddess at her festivals, and rules for selecting them according to the season and the magic effect desired.

It begins: श्रीगणपत्यादिदेवेभ्यो नमः ॥ अथ पुष्पमाहात्म्यं लिख्यते ॥ पश्चिमाष्टायक्रमं ॥

जाती च पाटली यूषी चम्पकैः स्वेतउत्पलैः (!) ।
 केतकी हेमजाती च मुद्गरैः सतपत्रकैः ॥
 वंधूकपसकुण्डाख्यैः शालपुष्पैश्च पाटलैः ।
 कुसुमैः किंशुकैः पुष्पैः पुत्रागनागकेशरैः ॥
 वकुलैस्तगरैश्चान्यैश्चकुन्दास्यसंभवैः ।
 काशशर्दूलभैर्देवीत्रिसन्ध्यैः कर्णिकारकैः ॥
 रक्तोत्पलैर्महापुष्पैर्ये चान्ये चारुगन्धवान् (!) ।
 भुक्तिमुक्तिप्रदा जातिबालाबलविवर्धनी ॥
 स्वेतपाटलिका (r. श्वे०) देवी ददन्ति (!) च महद्यशः ।
 शान्तिपुष्टिकरं पद्मं शतपत्रं सुपत्रकं ॥
 वंधूकं वस्यदं (!) प्रोक्तं तथा रक्ताश्च मारकं ।
 सौभाग्यं शालपुष्पैश्च मुद्गरं सुखदायकं ॥
 कदम्बं च कुलं कुण्डं वचकुण्डाघनासनं (!) ।
 कुसुमकिंसुकैर्देवीवश्यमाकृष्टि [का] रकैः ॥
 महालक्ष्मीप्रदी पुष्पौ पुत्रागनागकेशरी (!) ।
 रक्तमुत्पलके वश्ये नीलकृष्णं च मारणे ॥
 त्रिसन्ध्यासंभवैः पुष्पैः शत्रूणां च भयापहं ।
 दमनं तुलसीभद्रे सर्वपापक्षयकरं ॥
 सिन्दूरी वश्यकृत्योक्ता सदाकर्षणमारका ।
 त्रिसन्ध्यासंभवैः पुष्पैः क्रमजात्यार्चयेत्सदा ॥
 तस्य निम्नो न जायेत सत्यमेतत्त संशयः ।

अथ इतरपुष्पकरणजनितपुष्पशतगुणवृद्धिकाम एभिर्जातीपुष्पैः कुञ्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ जीलखातया ॥ ब्राला-
 पुष्पस्य चलवर्धनकामः ॥ वद्याचोलु ॥ श्वेतपाटलिकापुष्पस्य ॥
 अथ महाजसप्राप्तिकामः ॥ पाटुलखानतोयुव ॥०

अथ निषिद्धानि p. 23 ; अथ पुष्परहस्यं रहस्यकञ्जोलिन्यां p. 40 ; इति रहस्यकञ्जोलिन्यां पुष्परहस्यं p. 44.

It ends: नीलोत्पलस्य ॥ अथ सर्वकामफलप्राप्तिकामः ॥

उत्पलं नीलोपि योग्यं ॥ कुमुदस्यापि सर्वकामफलं ॥ इति रहस्यकञ्जोलिन्यां ॥ इति पुष्पमाहात्म्यं शुभाशुभफलं संपूर्णं ॥
 स्वस्ति सन्मत् ६२३ मालागुणशुक्रप्रतिपद्यां तिथौ शशिशुक्र-
 वाले लिखितं०

The goddess is worshipped under the following names: *Kubjikā*, *Guhyakālī*, *Jagadambā*, *Dakṣiṇakālī*, *Mahātripurasundarī* or *Śrītripurā*, and *Siddhilakṣmī*.

Quotations have been met with from the following authorities: *Kāṭītantra*, p. 24; *Kula-cūḍāmaṇi*, p. 27; *Kolāvatiya*, p. 38; *Tantra-sārasvata*, p. 38; *Tārābhaktasudhārṇava*, p. 39; *Nīlatantra*, p. 26; *Bhāvacūḍāmaṇi*, p. 19; *Matsyasūktā*, p. 26; *Mahākālasaṃhitā*, p. 23; *Muṇḍamālātantra*, p. 24; *Vāmakeśvaratantra*, p. 28; *Vārāhatantra*, p. 37; *Śaktiyāmala*, p. 25; *Hārāwatantra*, pp. 8, 11, 20.

[B. H. HODGSON.]

2615.

2582. Foll. 100; size 11 in. by 5 in.; large, sprawling Devanāgarī hand; nine lines in a page.

Śatacaṇḍīvidhāna (-saṃkṣhepa), an exposition of 'the previous and concluding ceremonial to be observed, and prayers and mantras to be read, when the *Caṇḍīmāhātmya* or exploits of *Durgā* (of the *Mārkaṇḍeyapurāṇa*) is read a hundred times over, as an act of piety and adoration' (Wilson, Mack. Coll., p. 173).

It begins:

शतचंडिविधानेन यथावत्कथयामि ते ।

सुधोरायामनावृष्ट्या भूकंपे च सदारुणे ॥ १ ॥

परचक्रभये तीव्रे क्षयरोग उपस्थिते ।

राजवश्यादिसर्वेषु आयाप्स्यसुतजन्मनि ॥ २ ॥

मोहोत्पातविनाशाय पंचविंशतियोजने ।

देशे सर्वत्र शीतार्थे शतचंडिनिर्मा जपेत् ॥ ३ ॥

यदैव जायते विश्वं चित्तं अद्भ्युत्समन्वितं ।

तदैव पुण्यकालेषु गतो नित्यं हि जीवितं ॥ ४ ॥

संन्यासे सत्यपक्षे (? सत्यपक्षे) सत्तिथी सवर्षाचे सद्योगे शोभने
चंद्रे विष्टीवैधृत्यतिपातकुयोग अमावास्याद्यतिथी रहितदैव-
ज्ञोदिते (? ० तिथिरहित ०) आरंभः कार्यः ॥ तत्र भुवं समी कृत्वा
प्राचीसाधनानंतरं षोडशस्तंभयुक्तो द्वारशाखातोरणद्वारध्वजप-
ताकादिसंयुक्तो मध्याह्निभागेन वेद्याद्युपेतो मंडपः कार्यः ॥ मंड-
परहितपक्षे चतुरसे देव्यागारे देव्याः पीठं कार्यं ।

दुर्गागृहं प्रकर्तव्यं चतुरस्रं सुशोभनं ।

रहस्यस्त्विकाद्यैश्च चर्चितं वस्त्रशोभितं ॥ १ ॥

गौरमृगोमयाभ्यां च लिप्तं स्वस्तिकसमन्वितं (!) ।

तन्मध्ये वेदिकाः कार्याः चतुर्हस्ताः समाः शुभाः ॥ २ ॥ ०

Iti caṇḍikātarpaṇam, fol. 4a; sūryārgham, fol. 5a; varuṇam, fol. 11a; kalāśapūjanam, fol. 11b; prāṇapratishṭhā, fol. 17a; antarmātrikā, fol. 19b; bahirmātrikā, fol. 20b; ekādaśanyāsāḥ, fol. 25a; gaṇapatipīṭhe sthāpanapūjanam, fol. 29a; kalāśasthāpanavidhi, fol. 36b; balidānam, fol. 40a; grīhapūjanam, fol. 49b; yoginipūjanam, fol. 56b; khātapūjanam, fol. 62a; kuṇḍapūjanam, fol. 63a; yonipūjanam, fol. 65a; nābhīpūjanam, ib.; yoginībhyaḥ baliḥ samāptaḥ, fol. 79a. It ends :

इति सर्वतंत्रानुसारेण शतचंडिविधानसंक्षेपः समाप्तः श्रीसंवत्
१८६९ भाद्रपदे मासे शुद्धे पक्षे २ भृगुवासरे लिखितं name
obliterated.

For an (apparently different) *Śatacaṇḍīvi-
dhāna*, purporting to belong to the *Rudrayā-
mala*, see Weber, Berl. Cat., no. 1311.

[MACK. COLL.]

2616.

769. Foll. 98; size 10½ in. by 4½ in.; good
large Devanāgarī handwriting; eight lines in
a page.

Kakshapuṭa, or *Siddha-cāmuṇḍā*, a treatise,
in verse, on charms, incantations, treasure-
lifting, and other Tantric rites, by *Siddha-
Nāgārjuna*; in twenty *paṭalas*. Rather in-
correct.

It begins : अथ नागार्जुनी सिद्धचामुंडाग्रंथो लिख्यते ॥

यः शीघ्रः (शम्भुः R. M.) परमान्वयः परशिवः कंका-

[लकालांतकः (कः कालाकालान्तलो R. M.)

ध्यानातीतमनादिनित्यनिषयः संकल्पसंकोचकः ।

आभासांतरभासकः समरसः सर्वार्थमना बोधकः

सोऽयं सर्वमयो ददातु जगती विद्यादिसिद्धाष्टकं (सिद्ध-

[ष्टकं R. M.) ॥ १ ॥

या नित्या कुलकेलिशोभितवपुर्बोधिता जंभते

पूर्णाभामृतकुंडली परपरा मंत्रात्मिका सिद्धिदा ।

मालापुस्तकधारिणी त्रिनयना कुर्देंदुवर्णाचिता

[(? ० नित्या)

नित्यानंदकुलप्रकाशजननी वाग्देवतामाश्रये ॥ २ ॥ ० ॥ ४ ॥

अन्यैर्देवगणैः सर्वैर्मुनिदेशिकसाधकैः ।

यनाड्डहु (?) हि शास्त्रेषु तत्सर्वमवलोकितं ॥ ५ ॥

शांभवे यामले शास्त्रे मौले (?) कौले ऽथ डामरे ।

स्वर्द्धदे लावले (?) शैवे राजतंत्रामृतेश्वरे ॥ ६ ॥

उडीशे वातुले तंत्रे छिष्टे (?) सिद्धे च शावरे ।

किंकरीमेरुतंत्रे च कालचंडेश्वरीमते ॥ ७ ॥

शाकिनीडाकिनीतंत्रे रौद्रे निगहनिरग्रहे (?) ।

कौले केशवतंत्रे (?) कैवल्य ० च क्रयाकालगुणोत्तरे (r.

[क्रिया ०) ॥ ८ ॥

हरमेखलके ग्रंथे इंद्रजाले रसार्णवे ।

अथर्वणे महावेदे चार्धके गारुडे ऽपि च ॥ ९ ॥

इत्येवमागमोक्तं च यक्षावक्त्रेण यच्छ्रुतं ।

तत्तत्सर्वं समुद्धृत्य दध्मो घृतमिवादारत् ॥ १० ॥

साधकानां हितायैव मंत्रसंज्ञिमहोच्यते ।

वश्यमाकर्षणं चैव स्तंभमोहमुच्चाटमारणं (r. स्तंभमुच्चाट ०)

[॥ ११ ॥

विज्ञेयं व्याधिकरणं पशुसत्स्यार्थनाशनं ।

कौतुकं चंद्रजालं च यक्षिणीमंत्रसाधनं ॥ १२ ॥

चेष्टकं आजनं दिव्यमदृश्यं (?) ० इयं पादुकागतिः ।

गुटिका खेचरत्वं च मृतसंजीवनादिकं ॥ १३ ॥

तथा कक्षपुटी सिद्धा सांगोपांगमनेकधा ।

सुसाध्यं नित्ययोपेतं साधकानां हितं प्रिये ॥ १४ ॥

For the exact names of the chapters (*man-
trasāadhanam, sarvavaśyam, etc.*), see Weber's
Cat. of Berlin MSS., no. 904. Cf. also Rāj.
Mitra, Notices, i., p. 137, where the treatise is
called *Siddhanāgārjunīya*.

The 20th *pāṭala* begins :

अथाहारमनाहारं प्रवदामि समासतः ।
येन निःशेषलोकस्य जायते कौतुकं महत् ॥

It ends :

दूरस्थं खेचरत्नं स्याद्योजनानां शतावधि ।
एते सर्वमहायोगाश्चंडीमंत्रेण सिद्धिदाः ॥

इति श्रीसिद्धनागार्जुनविरचिते कक्षपुटे विंशतितमः पटलः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2617.

1875b. Foll. 30; size 11½ in. by 5 in.; legible, modern Devanāgarī writing; 13-16 lines in a page.

Rasahrīdaya, a treatise, in *Āryā* verses, on certain Tantric practices by means of mineral drugs (esp. mercury); composed, for Madana, lord of Kirāta, by Bhikṣu Govinda; with a commentary (*ṭīkā*) by Caturbhuja Miśra, son of Miśra Maheśa, of the *Kurala-vamśa*.

The treatise consists of 19 sections (*avabodha*), dealing with the following subjects:—

1. *Rasaprasāṃsā*; 2. *Rasasodhana*; 3. *Nir-mukhavāsanāntarbhūtasamukhapatrābhrakacāraṇa*; 4. *Sattvābhrakajārāṇa*; 5. *Garbhadruti*; 6. *Bījajāra*; 7. *Biḍa (viḍa)*; 8. *Rasarañjaka*; 9. *Bījavidhāna*; 10. *Śuddharasa-sattvapātana*; 11. *Bījanirvāhaṇa*; 12. *Dvandvādhikāra (sattva-melana, etc.)*; 13. *Samkarabīja*; 14. *Samkara-bījajārāṇa*; 15. *Bāhyadruti*; 16. *Sāraṇa*; 17. *Krāmaṇa*; 18. *Vedha*; 19. *Bhākṣaṇa-rasa-prasāṃsā*.

The MS. is in some disorder owing to the scribe having (on fol. 3a seq.) omitted sections 3-5, and supplied the omission on foll. 11-20a. The first section (which according to a list at the end ought to consist of 34 *śloka*s) is wanting.

The MS. begins : अथाष्टादश संस्काराः ॥

खेदनमर्दनमूर्च्छोत्थापनप्रातनपनिरोधनिग्रहश्च ७ ।

दीपनलग्नगनग्रासप्रमाणमथ चारणविधानं ११ च ॥ १ ॥

गर्भदृति१२बाह्यदृति१३जारण१४रसरानसारणं १५ चैव ।

क्रामण१६वेधौ १७ भक्षण१८मष्टादशमिति रसे कर्म ॥ २ ॥

आसुरि[ह] पदुकदुत्रयचित्राद्रैकमूलकैः कलांशश्च ।

सूतस्य कौजिकेन त्रिदिनं मृदुवाहिना खेदः ॥ ३ ॥

Comm.: खेदनमिति ॥

यस्योपजीव्यते कीर्तिः संगमे वसुधाभुजा ।

स श्रीमान् कारयामास वृत्तिं मुग्धावबोधिनो ॥ १ ॥

आर्याद्वयेन रसाष्टादशसंस्कारोद्देशः कृतः । अधुना संस्काराणां साधने लक्षणमाह ॥ अथ खेदनं । प्रथमोद्दिष्टस्य खेदनसंस्कारस्य साधनं स्पष्टयन्नाह । सूतस्य खलुद्रवस्य पारदस्य त्रिदिनं दिन-त्रयपरिमाणं यथा स्यात्तथा मृदुवाहिना स्वल्पवाहिना खेदः खेदनं कार्यं । ०

It ends : अथ ग्रंथकारयितुर्वैश्वर्णेनमाह ।

शीतांशुर्वंशसंभवहैहयकुलजन्मजनितगुणमहिमा ।

स जयति श्रीमदनश्च किरातनाथो रसाचार्यः ॥ ७९ ॥

अथ चास्य कारयितुर्गुणवर्णेनमाह ।

यस्य स्वयमवतीर्णो रसविद्या सकलमंगलाधारा ।

परमश्रेयसहेतुः श्रेयसि परमेश्विनः पूर्वं ॥ ८० ॥

कर्ता स्वनाममहत्त्वं सूचयन्नाह ।

तस्मात्किरातनृपतेर्वैदुमानमवाप्य रसकर्मरतः ।

रसद्वयार्थं तत्र विरचितवान् भिक्षुगोविंदः ॥ ८१ ॥

इति श्रीमत्कुरलवंशपयोधिसुधाकरमिश्रमहेशात्मजचतुर्भुज-विरचितायां खंडेलवालान्वयरसद्वयटीकायां रसप्रशंसात्मको एकोनविंशोऽवबोधः ॥

Although there is no reason to doubt that this is the *Rasahrīdaya* referred to in the *Rasēvara*-section of the *Sarvadarśanasamgraha* (ed. Bibl. Ind., pp. 68, 100, 101), the *Āryā* verses there quoted have not been found in the present MS., being probably taken from the first section (*rasaprasāṃsā*). For the first couplet of the second section given above, see *Sarvadarśanasamgraha*, p. 100.

[DR. JOHN TAYLOR.]

2618.

1568b. Foll. 34; size 10 in. by 4½ in.; legibly written in Devanāgarī; 8-10 lines in a page.

Ratnaparikshā and *Maṇiparikshā*, two (*paurāṇik*) tracts on precious stones, their origin, value and magical effect, for good or evil, in the possessor's hands (A).

I. *Ratnaparikshā* begins: *सुषय ऊचुः* (om. B) ।

पृच्छन्ति मुनयः सर्वे कृतान्नलिपुटाः स्थिताः ।
मुनीनां त्वं मुनिश्रेष्ठ सगस्त्याय* नमो ऽस्तु ते ॥ १ ॥
देवदानवदैत्येन्द्रविद्याधरमहोरगैः ।
किरीटकटिसूत्राणां (० सूत्रेषु corr. A) कण्ठाद्याभरणेषु
[च ॥ २ ॥

संयोजितानां रत्नानां कथयोत्पत्तिकारणं ।

सगस्तिरुवाच ।

मुनीनां वचनं श्रुत्वा मुनिश्रेष्ठो ऽब्रवीदितं ॥ ३ ॥
उत्पत्तिमाकरान्तर्यामिन् जातिदोषगुणास्तथा ।
मूल्यं मण्डलकं चैव ग्राहकं हस्तसंज्ञया ।
वदामि सर्वमेवैतच्छृणुष्व सावधानतः ‡ ॥ ४ ॥

अवध्यः सः देवानां बलो नाम महामुरः ।
त्रिदिवेशोपकाराय त्रिदशैः प्रार्थितो मुखे ॥ ५ ॥

ततस्तेनात्मनो कायो देवानां संमुखे (सन्मुखे A) स्थितः ।
देहे समर्पिते शक्रस्तद्वज्रेण हतं शिरः ॥ ६ ॥

स्थितानि रत्नकूटानि वज्रेण हतमस्तके ।
वज्रसंज्ञा कृता देवैः सर्वरत्नोत्तमोत्तमे ॥ ७ ॥

शीर्षे वर्णोत्तमो जातो भुजयोः क्षत्रियः स्मृतः ।
वैश्यो नाभिप्रदेशे तु पद्मां पृष्ठे उदाहृतः ॥ ८ ॥ ०

Iti vajraparikshā (79 ślokas), fol. 8a; *mauk-
tikaparikshā* (88 śl.), fol. 15a; *padmarāgapari-
rikshā* (68 śl.), fol. 20a; *indranīlaparikshā*

* मुनीनां तु मुनिश्रेष्ठस्यागस्त्याय B.

† B omits this line.

‡ A omits this line.

(43 śl.), fol. 23b; *marakataparikshā* (40 śl.), fol. 26b.

This is followed by a section of 20 ślokas, beginning:

स्फुरति दाडिमोरागमशोकमधुवर्तिकं ।
कात्यातिरक्तं गंधाद्यं न च रंगस्त्रिरंगयोः ॥ १ ॥

and ending, fol. 28a:

कर्णे भरणवृत्तौ च रत्नशास्त्रविशारदः ।
पंचभिष्ट महारत्नैः कनकैः खचितानि च § ॥ २० ॥

Then follows another section, beginning:

सदोपमलमूल्यत्वात् बहुमूल्यगुणान्वितं ।
परोक्षितं च तद्रत्नं कार्यं श्रोमुखदायकं ॥ १ ॥
भानवे पसरगं च मौक्तिकं सोम उच्यते ।
प्रवालीगारकश्चैव बुधे मरकतं तथा ॥ २ ॥

In this section the same five classes of precious stones are treated once more in a few verses each, and in addition to them the *lasuna*, *pushparāga*, *gomeda*, and *sphaṭika*, with one śloka on each of them; this section ending, after four additional ślokas: इति समस्तरत्नपरीक्षा समाप्ता ॥

II. *Maṇiparikshā*, consisting of 60 ślokas, begins:

कैलासशिखरासीनं देवदेवं जगत्पतिं ।
पद्मच्छ पार्वती देवीं तत्त्वं परमदुर्लभं ॥ १ ॥
मणीनां लक्षणं देव कथयस्व प्रसादतः ।
येन सिध्यति लभ्यते (r. सिद्धिं लभते ऽत्र) साधका
[गतकल्मषाः ॥ २ ॥

महादेव महाघोरं कुर्वन्ति रिपुमर्दनं ।
कपित्थं दीर्घजीविष्यं कुरुते ऽत्र यथा प्रभो ॥ ३ ॥

अष्टौ गुणाः फलं यत्र तत्प्रसादान्महेश्वर ।
ज्ञानमार्गं च मोक्षं च भूलरोगं च दारुणं ॥ ४ ॥

चक्षुरोगं शिरोरोगं विषोपरि तथैव च ।
स्फुटं वद यथा प्रभो प्रसादात्ते महेश्वर ॥ ५ ॥

§ MS. B differs considerably at this point.

It ends :

दाडिमीपुष्पसंकाशं कृष्णविंदुविभूषितं ।
सौभाग्यजननं श्रीमान्भ्रमरेखायुतं प्रिये ॥ ५७ ॥
कुंदपुष्पप्रतीकाशस्तुलास्ते वरुणलाः प्रिये ।
एवंरूपेण संयुक्तः समस्तविषमदेकः ॥ ५८ ॥
गजनेत्राकृतियैस्तु विडालाक्षिसमप्रभः ।
तार्क्ष्यतुल्यमहातेजः पूजनीयो यथाचिंतः ॥ ५९ ॥
तीर्थीकारस्तु (?०२: सु) तेजाश्च द्युतिमानिह दृश्यते ।
समस्तविषहो ज्ञेयः स मणिर्जीयते(? गीयते) भुवं ॥ ६० ॥

इति श्रीमणिपरीक्षा समाप्ता ॥ ० लिखितं चंदजीवैष्णव
संवत् १७९६ समये फाल्गुणवदि ६ सोमवासरे ॥

For another MS. of these tracts see Aufrecht, Florentine Sanskrit MSS., p. 148.

[H. T. COLEBROOKE.]

2619.

1153b. Foll. 27; size 9½ in. by 4 in.; careless, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

The same treatises (B).

This MS. ends :

दाडिमीपुष्पसंकाशं कृष्णविंदुं सुभाग्यदं ।
भ्रमरेखायुतं चाप कुंदाभं वरुणं विधान् ॥
हंति गजाक्षिभं विडालाक्षप्रभं(!) ।
तार्क्ष्यतुल्यं महातेजः पूजनीयं प्रयत्नतः ॥
तीर्थीकारस्तु तेताश्च(!) द्युतिमानिह दृश्यते ।
समस्तविषहा ज्ञेयः स मणिर्ग्रीहकोविदैः ॥

इति रत्नादिपरीक्षाशास्त्रे षष्ठो अध्यायः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2620.

1568c. Foll. 19; size 7½ in. by 4½ in.; clear Devanāgarī writing of 1585 A.D.; 10 or 11 lines in a page.

Ratnaparīkshā, another treatise on precious stones, accompanied by a Gujarātī commentary.

It begins :

रत्नानि धारयेत्कोशे शुद्धानि गुणसंचयं ।
संभवं च तथा जातिं गुणं तेषां परीक्षयेत् ॥ १ ॥

पौंड्रके च सुराष्ट्रे च द्वापरे परिसंतति(!) ।

वैरागरे(?) च सौपारे कलौ हीरक उच्यते ॥ २ ॥

टीका ॥ कृतयुगे कलिंगदेशे कौशलदेशे ०

Iti vajraparīkshā (21 ślokas), fol. 4b; *mauk-tikaparīkshā* (34 śl.), fol. 9b; *padmarāgaparīkshā* (19 śl.), fol. 13b; *indranīlaparīkshā* (15 śl.), fol. 15a; *marakataparīkshā* (11 śl.), fol. 16b; *spha-ṭikaparīkshā* (7 śl.), fol. 17a; *pushparāgaparīkshā* (3 śl.), fol. 17b; *gomedaparīkshā* (2 śl.), ib.

Then follow 8 more ślokas, ending :

एवं विचार्य रत्नानि कोशे संचिनुते नृपः ।

आयुर्लक्ष्मीं जयं कीर्तिं प्रयच्छति मनीषिणः ॥ ८ ॥

टीका । एवे प्रकारे ० । राजसुषहो ॥

इति रत्नपरीक्षा समाप्ता ॥ धर्मपुरीषामे रेवाकुञ्जासंगमे
विल्वकेश्वरनागेश्वरसंनिधौ लिपितं संवत् १६४२ वर्षे आषाढे
कृष्णपक्षे एकादशी शनौ संयसमानिः ॥ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2621.

581b. Foll. 50; size 12½ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī writing of 1799 A.D.; ten lines in a page.

Saundaryalaharī (or *Ānandalaharī*), a mystic poem, of (101-103) ślokas, in praise of *Śakti*, ascribed to *Śaṅkarācārya*; with a commentary (*ṭīkā*), called *Saubbhāgyavardhinī*, by *Kaivalyāśrama Yati*.

The text of the poem has been frequently printed.

The commentary begins: भूदन्यमान(r. शब्दाय-मान)तिमिरावलिसेव्यमानं ० see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 168.

Colophon: इति गोविंदाश्रमपादपूजकश्रीशंकराचार्य-
कृतायां कैवल्यश्रमयतिविरचिता सौंदर्यलहरीटीका सौभा-
गवर्धिनी(!) नाम समाप्ता ॥

There seems to be a confusion here between *Śaṅkara's* teacher, *Govindācārya*, and *Kaivalyāśrama's* teacher, *Govindāśrama*. Cf. Bodl. MS.; Rāj. Mitra, Bikaner Cat., p. 245.

[H. T. COLEBROOKE.]

2622.

988. Foll. 52, the first two of which are wanting ; size 14½ in. by 10 in. ; large, modern Devanāgarī writing ; thirteen lines in a page.

Anandalahari, with a commentary, beginning in the second hemistich of v. 1.

The comment on v. 2, begins : इदानीं शक्तेः त्रिगुणजनितानां देव्याः पादपद्मपरागत्यन्तेषु विश्वसृष्ट्यादिषु कर्माणि कथयन् भूतशुद्धिमप्याह । तनीयांसमित्यादि । तत्र पादपद्मपरागं तनीयांसमपि त्रसरेणुस्वरूपमपि ०

This commentary omits v. 97 (of Hæberlin's text), and ends with the comment on H. 102 (here numbered 100) as follows : प्रदीपेति हे जननि त्वदीयाभिर्वाग्भिस्तवेयं स्तुतिः प्रदीपज्वालाभिः दिवसकरनीराजनविधिः सुधीं सूते यः स चंद्रः तस्य चंद्रोपलजललवैरर्घ्यरचना स्वकीयैरंभोभिः सहिललनिधिसौहित्यकरणं । त्वं सर्वमयी पूज्येत्यर्थः । त्वं पूजकः पूजासामग्री त्वमसीति ॥ १०० ॥ आनंदलहरीटीका समाप्ता ॥

This is followed by the text of H. 101 निधे०, and the colophon : इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्य-श्रीशंकराचार्यविरचिता आनंदलहरी समाप्ता ॥

That the author is not identical with that of Bodl. Cat., no. 169 (*Gaurikāntasārvabhauma*) is evident from his quotations, from which we glean the following : *Kaulārṇava*, fol. 10a, l. 5 ; *Gītā* (i. e. *Bhagavadg.*), fol. 14a, l. 1 ; *Gorakshasamhitā*, fol. 3a, 3 inf. ; *Jñānārṇava*, fol. 18a, 3 inf. ; *Pūjāpāṭala*, foll. 3b, 4 inf. ; 5b, 5 inf. ; *Yāmala* (see *Rudray.*), foll. 3b, l. 6 ; 7b, 3 inf. ; 10b, 4 inf. ; 15b, 2 inf. ; *Yogasāstra*, fol. 30a, l. 2 ; *Yoginīhṛidaya*, fol. 11a, l. 6 ; *Rudrayāmala*, fol. 14a, 2 inf. ; *Vāmeśvaratantra*, fol. 24b, ll. 6, 12 ; *Śaṅkaramālikā*, fol. 14b, 4 ; *Stavarāja*, fol. 17a, 5. Various readings in the text are mentioned foll. 30b, l. 2 ; 32a, 3 inf.

[H. T. COLEBROOKE.]

2623.

659. Foll. 58 ; size 13½ in. by 6 in. ;

fairly good Bengali handwriting of 1806 A.D. ; ten lines in a page.

Anandalaharīvyākhyā, by Jagadīśa Tarkālamkāra ; without the text.

It begins : श्री -

शङ्करचरणसरोजं श्रीजगदीशद्विनो नत्वा ।

शङ्करविवरणसूक्तौ स रहस्यं [सं] प्रकाशयति ॥

श्रीशङ्कराचार्यः शक्तिप्राधान्यं व्यवस्थापयन् श्रीमत्त्रिपुर-सुन्दरीस्तवमारभते शिवः शङ्का इत्यादिना ।

The author is not much in the habit of quoting authorities, except in general terms such as *ity āhuḥ*, *ity eke*, *iti kecit* (*kaścit*), *iti prāñcaḥ*, etc. Those mentioned by name are *Amara*, fol. 5a, l. 2 ; *Kālikāpurāṇa*, fol. 3a, l. 8 ; *Kāvyaśāstra*, fol. 12b, l. 1 ; *Mārkaṇḍeyapurāṇa*, fol. 16b, l. 9 ; *Yoginīhṛidaya*, fol. 8a, l. 8 ; *Rudrayāmala*, foll. 8a, l. 9 ; 54a, l. 7 ; *Śārada*, fol. 7a, l. 7.

Sometimes it seems as if he had had a knowledge of the preceding commentary.

It ends : स प्रकाशो यस्य ईश्वरो ऽप्येतेन प्रकाशयते इति वाक्यार्थः ॥ इति श्रीजगदीशतर्कालंकारविरचितानन्दलहरी-व्याख्या समाप्ता ॥ वंशवाटोनिवासिश्रीरामहरिरुद्रदासस्य स्वाक्षरपुस्तकमिदं ॥ ११२८ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2624.

219b. Foll. 61 ; size 15 in. by 5 in. ; clear, modern Bengali handwriting ; eight lines in a page.

[*Anandalaharī*-] *Tattvabodhinī*, composed, in Śaka 1527 (A.D. 1605), by Mahādeva Vidyāvāgīśa Bhaṭṭācārya, son of Yādava Cakravartin, grandson of Vidyāsāgara, and great-grandson of Subuddhi-misra.

It begins :

इन्द्रादिवृन्दारकवृन्दवन्द्य-

मन्दारमालाकलिते भवन्त्या (r. ० कलितो भवन्त्या) ।

पादारविन्दमकरन्दलुब्धो

नित्यं ममैवास्तु मनोद्विरेफः ॥ १ ॥

वेदाङ्गवेदवेदानागमन्यायादिपारगे ।

शङ्करे शङ्कराचार्ये नतिमैतिकरी मम ॥ २ ॥

वदनं प्रसादसदनं निरवधिमूर्ते चिदाख्यपीयूषं ।

यस्य कृपामकरन्दं चरणद्वन्द्वं गुरुं वन्दे ॥ ३ ॥

छानन्दलहरीभावाः छाहमत्यन्तमन्दधीः ।

तथापि मम तद्वक्तौ मतो रामे मतो मति(!) ॥ ४ ॥

श्रीमहादेवचक्रवर्तितनयः श्रीमन्महादेववि-

द्यावागोश इह प्रसादसुमुखश्रीमद्गुरोराननात् ।

भूतोद्गामरुद्रजा (r. या) मलकुलोद्गोशादिनागम-

ग्रन्थार्थानधिगत्य शक्तिशिवविष्णूनां रहस्यं व्यधात् ॥ ५ ॥

इदानीमागमग्रन्थसंदर्भकलदायिनीं ।

छानन्दलहरीटीकां कुरुते तत्त्वबोधिनीं ॥ ६ ॥

The order of the stanzas (103) is the same as in Hæberlin's Anthology, p. 246 seq., except that vv. 75 and 76 are here transposed. While numerous various readings are given in almost every verse, no previous commentator or commentary is referred to by name. The following authorities are quoted: *Kāmasāstra*, fol. 56b (v. 92); [*Vātsyāyana-sāstra*, fol. 53b (v. 58)]; *Kumārasambhava* [जगन्मातुः कुचयोर्नैविद्यं मृणालसूत्रान्तरमप्यलभ्यमित्यनेन कविकुलगुरुणा श्रीकालिदासेन कुमारसंभवे वर्णितम्] fol. 49b (v. 78); *Kulatantra*, fol. 13a (v. 12); *Kramastotra*, fol. 5b (v. 4); *Gītā*, fol. 30b (v. 36); *Jñānārṇava*, foll. 2b (v. 1), 21a (v. 24); *Tantracūḍāmaṇi*, fol. 12a (v. 11); *Pañcamāstavarāja*, fol. 15b (v. 17); *Bhūtoḍḍā-mara*, fol. 17a (v. 19); *Mānasollāsa*, fol. 2b (v. 1); *Ratnamālā* (*Abhidhānar*. II. 410), 25b (v. 30); *Yogaśāstra* (*Dattātreyah*), fol. 3b (v. 2); *Yoginītantra*, fol. 11a (v. 9), 35a (v. 41); *Rudrayāmala*, fol. 27b (v. 33); *Yāmala*, fol. 14a, v. 14); *Vāmakeśvaratantra*, fol. 2a (v. 1); 28b (v. 27); 27b (v. 33); *Viṣṇupurāṇa*, fol. 32a (v. 38); *Śāradātīlaka*, fol. 2b (v. 1).

It ends: ॥ १०३ ॥

द्योका सकृशमित्याद्याः सन्ति केचन कुत्रचित् ।

मुगमा इति मत्वास्यां तेषां नार्थाः प्रकाशिताः ॥

इति संक्षेपः ॥

नानाशास्त्रविवेचनाजितयशःशीतांशुसंकोचित-

प्रेक्षावत्परिपन्थिबभूवकमलैर्विद्वद्भिरसुद्वैटैः ।

निर्वन्धाः कति नाम नैव रचिताः स्तोत्रे विचित्रे जगन्-

मानुः किन्तु रहस्यमस्ति यदि तन्नत्र प्रमाणं शिवः ॥

मातः श्रीत्रिपुरे पुरारिगृहिणि ब्रह्मस्वरूपे परे

श्रीमत्त्वत् [यद्] पङ्कजे परिमितं किंचिद्वरं प्रार्थये ।

त्वन्माहात्म्यमनु प्रकाशकुशलस्तोत्रार्थबोधक्षमा

टीका मत्परिकल्पितेति विबुधैरादृत्य संगृह्यतां ॥

मुमुक्षुमिश्रनामानासीत् शागान्निर्वंशविश्रुतः (!) ।

बहवस्तत्सुता आसन् बहुविद्या बहुप्रजाः ॥

तज्ज्येष्ठो रामपादाब्जषट्पदः शास्त्रवित्तमः ।

विद्यासागरनामासीत् परिव्राट् पूर्वमाश्रये ॥

तत्सुता बहवश्चासन् सार्वभौमादयो बुधाः ।

तन्मध्ये यादवानन्दश्चक्रवर्तीति विश्रुतः ॥

न्यायादिशास्त्रसिद्धान्ते वागीश इव यो ऽपरः ।

तत्सुतः [ः] श्रीमहादेवनामाहं यो मृदुमैतौ ॥

विद्यावागीशपदवीमाप्त्वान् कृपया गुरोः ।

मन्दारणे (?) विष्णुपुराणान् श्रीरामसन्निधौ ॥

छानन्दलहरीतत्त्वबोधिनी नाम विश्रुता ।

टीका तेन मयाकारि यथामति शिवाचैनात् ॥

दोषानर्थान्तरैर्भक्त्या गुणीकृत्य विचक्षणः ।

कृपया सुधियस्त्वेनो स्वीकुर्वन्तु विमत्सराः ॥

शाके शैलभुजेषुचन्द्रकलिते भाद्रस्य तिथ्यंशके

चारे दैत्यगुरोः स्मितस्मरतिथी योगे तथा शोभने ।

नक्षत्रे हरिदैवते शुभधनुर्लङ्घने गता पूर्णतां

टीकेयं मणिमालिकेव विदुषां कखे सदा शोभतां ॥

इति श्रीभगवत्पादारविन्दस्य नून्माध्वीकमन्त्रालिकल्पः (!) ।

श्रीमहादेवविद्यावागीशभट्टाचार्यविरचिता परमहंसपरिव्राजका-
चार्यश्रीशङ्कराचार्यविरचितानन्दलहरीतद्बोधिनी (!) नाम टीका
समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2625.

2538a. Foll. 5; size 10½ in. by 4½ in.; good, small Devanāgarī writing (of the Jaina type) of the earlier part of the 16th century; fifteen lines in a page.

Candikāsataka (or *Candīsataka*), by *Bāṇa-bhaṭṭa*; being a century of prayers addressed to *Pārvatī*, eulogizing her particularly for having delivered the world from the presence of the demon *Mahisha*.

It begins :

मा भोऽस्त्रीर्विभ्रमं भूरधरविधुरता केयमस्यास्परामं
प्राणे प्राण्येव नायं कलयसि कलहं श्रद्धया किं विशूल।
इत्युद्यत्कोपकेतून् प्रकृतिमवयवान् प्रापयत्येव देव्या
न्यस्तो वो मूर्ध्नि मुष्णान्मरुदसुहृदसून् संहरन्नेहिरंहः॥१॥

Colophon : इति महाकविश्रीचाणभट्टकृतं चंडिकाशतकं समाप्तं ॥

Round the text of stanzas 1-84 marginal glosses have been added, reading, in the Jaina fashion, from the top along the right margin, and thence to the left margin and the bottom.

The work has been printed in the *Kāvya-mālā*, iv. 1. [GAIKAWAR.]

2626.

2079a. Foll. 14; size 8½ in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of 1435 A.D.; nine lines in a page.

Rasavatīśata, a hymn of 119 verses, addressed to *Rasavatī*, a form of *Śakti*, or some female representing her in the consummation of the licentious rites practised at the *mada-notsava* (v. 115); by *Dharaṇīdhara*.

The language of this composition is for the most part obscure, especially in its allusions to certain rites, and to the apparatus of vessels and stools used in them; but no mistake as to the general tendency of the whole is possible in interpreting such verses as 22, 29, 53-57, 107-114. Amongst the many drugs, strung together in these verses as *eliziria amoris* and restoratives, the radish plays a conspicuous part (64-70). In v. 35 *Suśruta* is referred to as an authority for the use of *ghṛita*.

It begins :

येषां सुवर्णैरुषिकं च्युक्तानि यूनाम्
उच्चासनानि ददुरुचकुचास्तरुह्यः ।
ते नाकवैद्यसमरूपतये[व] भेजुः
श्रीमंति तानि युगपद् हृदयाणि वासां ॥ १ ॥
कल्याणभाजनमपि स्वयमादरेण
कल्याणभाजनमवापि जनः कयापि ।
एकत्र सा रसवती मदनेन भोज्या
मुग्धामसी रसवतीमपरत्र भोक्ता ॥ २ ॥

It ends :

लभ्यानि पुष्पविभवेन रसोत्तराणि
कलीमृतानि धरणीधरसूनूतानि ।
दूरावधूतितमधूनि पिबत्यमूनि
देवः स्वयं कमलिनीहृदयेऽश्वरो ऽपि ॥

इति रसवतीशतं समाप्तं ॥ संवत् १४९२ वर्षे पीषवदि १२ रवी मेघाटशातीय आ० हरिहरसुत आ० वामदेवपठनाथं लिखितमिदं ॥

The MS. noticed in Weber's Berl. Cat., no. 596, contains the same work with, however, some additional verses at the beginning, counting 124 verses in all. [GAIKAWAR.]

2627.

1547D. Foll. 12; size 10 in. by 4½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Bhagavatstuti, a five-fold commentary, by *Satyajñānānandatīrtha Yati* (pupil of *Rāma-kṛishṇānandatīrtha*), on a mystic formula (*Bhāgavatapadya*) ascribed to (*Bālakavi*, inspired by) *Bāla Gopāla*, and supposed to disclose the knowledge of the Supreme Being (*Bhagavat*).

The commentary begins with a *śloka* followed by the mystic text :

प्रणम्य श्रीगुरुं भक्त्या गुरुणा गुरुमीश्वरं ।
सत्यज्ञानानंदतीर्थयतिस्तं स्तौति सादरं ॥ १ ॥
यो योगी शिवको ऽकदे मणिवने कंकोतमे लालयन्
वाचां कं नृसते ऽसते ऽकमुदयन् साकेतगोपो ऽपतिः ।
जातात्राध्यक्षोऽकदे कशरणे स्वर्गे स्वकायोचकैः
क्रोडमस्ति न नास्ति कात्यमलं विभे तमज्ञानना ॥१॥

अस्यार्थः । यः प्रसिद्धः तन्नु समन्वयादित्यादिन्यायेन सर्व-
वेदीततात्पर्यार्थो ऽखंडः परमात्मा नेह नानास्ति किं च न
एकमेवाद्वितीयं ब्रह्ममसीत्यादिश्रुतिभ्यो मायातत्कार्यशून्यत्वा-
दयोग्ये च सर्वसंबन्धरहित इत्यर्थः । अथाप्यर्चितानंतशक्तिकया
स्वोपाधिभूतया अनिर्वचनीयया मायया योगी सर्वज्ञत्वादिगुण-
युक्तः सन् स्वस्मिन्नेवेदं सर्वं प्रलये उपसंहृत्य संस्थापितं पुनः-
सर्गादौ स्वेच्छया लीलैवाधिदैवादिभेदेन प्रकटीकृत्य तदनु-
प्रविष्टोऽहमनुभवे (!) प्रकाशमानः सत्त्वैकधा त्रिधा पंचधैकादशधा
बहुधा भूत्वा स्वप्रयोजनाभावेऽपि स्वसृष्टानां स्वानां कायमुखाय
तदुपलक्षितचतुर्विधपुरुषार्थप्राप्तये तत्र तत्र तदा तदा उच्चकैः
क्रोडन् उक्तृष्टानि रामकृष्णादिरूपाणि गृहीत्वा परमपावनानि
सुमंगलानि च क्रोडारूपाणि कर्माणि कुर्वन्नेवास्ति सर्वत्र कुत्रापि
नास्तीति न किंतु अस्तीत्येवोपलभ्य इत्यभिप्रायः । एवं यथोक्तं
सगुणं निर्गुणं च तं औपनिषदं सं वासुदेवं कात् आनंदमयात्
परं निर्विशेषं सर्वाधारं अलं परिपूर्णं ० विज्ञे विचारयति ० ।
यद्वा । नास्तिकान् अस्तीति नास्तिकात् वेदपुरुषः स एव
परमः भजनीयत्वेन श्रेष्ठो येषां ते नास्तिकात्परमा मन्वादयो
वैदिकाः तान् लाति इति नास्तिकात्परमलः तं ० । here
follow yet two different interpretations of the
same words, as also several of those that
follow, viz.: either as तमज्ञानना = अज्ञेन ज्ञानः
(जीवनं) स च ना मनुष्यः ; or as तमं ज्ञानना = तं ज्ञं (परं
ब्रह्म) ना (तत्स्वरूपो नारायणस्तत्त्वामसंकीर्तनपरं) ज्ञाननं यस्याः
सा (विराट्, स्त्रीव्यक्तिः, श्रुतिः) । शिवको ० शिवे कं चित्तं ०
मणिवनं मणिमिश्रितं जलं मणिकणिकाख्यं तीर्थं ० अक्षानि
सर्वदुःखानि ० ह्यति खंडयति । etc.

Having thus explained the verse first in
extenso, and then again summarily, the author
in three further comments substitutes *Rāma*,
Krishṇa, and *Śiva* each in his turn for the
divine being, for the benefit of sectarian
worshippers (रामभक्तानां मुदे etc.).

It ends :

बालेनेदं कृतं पद्यं बालगोपालसंमतं ।

बालगां सत्कविर्वेत्ति यदि स्यात्तदबालगः ॥ ०

शब्दशास्त्रतत्त्वज्ञानजन्यं सामर्थ्यं बलं तस्यायं तद्वान् बालः
तेन कवीनेनेदं (r. कविनेदं) पद्यं श्रीभगवत्सर्वावतारपरत्वेन
व्याख्यातं ॥ अन्यैश्च बहुभिः सुदृढिः कविभिः श्रीभगवत्परत्वेनैव
संक्षेपेण विस्तरेण च व्याख्यातं ॥ तस्मात्सर्वगुणसंपन्नं निर्दां

चेदं भागवतं पद्यं जयतु जयतु ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजका-
चार्यश्रीरामकृष्णानंदतीर्थपादशिष्यश्रीसत्यज्ञानानंदतीर्थयतिविर-
चिता श्रीभगवत्स्तुतिर्भगवतो भागवतानां च मुदे भूयात् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2628.

2706. Foll. 108 (paged 1-216); size 4to,
9 in. by 7½ in.; rough country paper; Telugu
character; 14-19 lines in a page.

Vratavallī, a manual of devotional obser-
vances, chiefly in connection with *Śākta* wor-
ship.

It begins : श्रीगणाधिपतये नमः । श्रीवेदव्यासाय नमः ।
श्रीशारदायै नमः । अयं ग्रंथं व्रतवल्ली ॥ वरलक्ष्मीव्रतं ॥

चतुर्भुजां महालक्ष्मीं गजपुष्पगतिं तथा ।

दैक्षाक्षसूत्रवरदां (!) तथैवाभयपाणिनीं ॥

पद्मासने पद्मकरे सर्वलोकेकपूजिते ।

नारायणप्रिये देवि सुप्रतीता भव सर्वदा ॥

श्रीमहालक्ष्म्यै नमः । ध्यानं ।

पद्मासनेति मंत्रेण अर्चिता देवतामरैः ।

आगच्छतु महाशेनं (r. सेनं) नित्यं संनिहिता भवा ॥

आवाहनं ।

हेमरत्नासनाशीनां (० सीनां) नवरत्नोपशोभितां ।

मया दत्तं गृहाणेदं तुभ्यं दास्यं नमाम्यहं ॥ ०

इति वरलक्ष्मीव्रतकल्पं p. 8; इति स्कंदपुराणे अनंतव-
तोद्यापनकल्पं p. 62; इति गरुडपंचमीव्रतं p. 65; इति
स्कंदपुराणे स्वर्णगौरीव्रतकल्पं p. 71; इति लक्षवित्त्वप्रोद्या-
पनविधिः p. 74, etc.

The work is apparently incomplete, breaking
off, as it does, abruptly at the end of a leaf;
the two last complete sections being the
mahālakṣmīvratakalpa (p. 207) and *amuktā-
bharāṇa-saptavidhāvratakalpa* of the *Bhavi-
shyottarapurāṇa* (p. 216).

Wilson, Makenzie Collection, second ed.,
p. 172, calls the tract '*Vratavali Kalpa*, direc-
tions for holding religious observances at

particular seasons in honour of *Varalakshmi*, *Gauri*, and other objects of *Śākta* devotion'; but see Burnell, Tanjore MSS., p. 138, no. lxxiv.

[MACK. COLL.]

2629.

1459a. Foll. 12; size 8½ in. by 4½ in.; clear Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Vedāntamantravīśrāma, a collection of mystic prayers and formulas to be used, and rules to be observed at the daily ceremonies, ascribed to *Śaṅkarācārya*. Perhaps, however, both the title and *Śaṅkara's* authorship apply only to the concluding portion of the work, consisting of 11 *ślokas*. Rather incorrect.

It begins: अथ तर्पणविधिः ॥ आचमनं ओं विष्णु-स्मरणं संध्यावन्दनं कृत्वा ततः सव्येन ॥ ओं

यज्ञोपवीतं परमं पवित्रं प्रजापतेर्यत्सहजं पुरस्तात् ।

आयुष्यमग्रं प्रतिमं (!) च शुभं यज्ञोपवीतं चलमस्तु तेजः ॥

ओं तीर्थदेवतायै नमः वरुणाय नमः ॥ ओं ब्रह्मा तृप्यतु ॥
ओं विष्णुस्तृप्यतु ओं रुद्रास्तृप्यतु ओं देवास्तृप्यतु ॥ ०

इति दर्भपिंडासनं fol. 2a; अष्टभ्राष्टः fol. 3a; विद्या-होमः (? ends विद्या विपाप्मा भूयै स्वाहा ॥) fol. 4a; इति निर्वाणयोगपटः fol. 5b; सिंहासनयोगपटः fol. 7a; अथातः परमहंसानां समाधिविधिं व्याख्यास्यामः fol. 7b; ० इति मानसपूजापञ्चोपचारविधिः ॥ fol. 11b.

Then follow the 11 *ślokas* above referred to:

पूर्वदले श्वेतवर्णी यदा विश्राम्यते मनः ।

तदा धैर्यमुदारं च धर्मकीर्तिमतिर्भवेत् ॥ १ ॥

अग्निर्दले रक्तवर्णी यदा विश्राम्यते मनः ।

तदा निद्रा आलस्यं च मंदबुद्धिर्भवेत् ॥ २ ॥

दक्षिणदले रक्तवर्णी यदा विश्राम्यते मनः ।

तदा क्रोधं च मांसरो भवते [जो] मतिर्भवेत् ॥ ३ ॥ ०

मध्यदले श्यामवर्णी यदा विश्राम्यते मनः ।

तदा सर्वगुणज्ञानं चैतन्यं च मतिर्भवेत् ॥ १० ॥

अन्नमात्रे नराः सर्वे (!) सर्वपापैः प्रमुच्यते ।

ये पठन्ति तु कर्तव्यं स योज्यं पदवी भवेत् (!) ॥ ११ ॥

इति श्रीशंकराचार्यविरचितं वेदांतमंत्रविश्रामतोपनिषत्सं-
पूर्णं ॥ ० संवत् १९३० परवर्तमाने भाद्रपदमासे शुक्लपक्षे द्वितीया
भीमवासरे संपूर्णं ॥

The same title, as given in this colophon, is assigned to the treatise in Peterson's Rep., iii., p. 392; and in Bühler's Cat. of Gujarāt etc. MSS., iv., p. 94.

[H. T. COLEBROOKE.]

2630.

581a. Foll. 20; size 12½ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī writing; fifteen lines in a page.

A treatise on the acquisition of supernatural powers by means of mystic formulas and magic practices; extracted from several *Tantric* works. Extremely incorrect.

It begins (somewhat corrected):

उडुशेन समाकीर्णं योगवृन्दसमाकुले ।

प्रणम्य शिरसा देवी गौरी पृच्छति शङ्करम् ॥ १ ॥

ईश्वर श्रोतुमिच्छामि लोकनाथ जगत्पते ।

प्रसादं कुरु देवेश ब्रूहि कर्मार्थसाधनम् ॥ २ ॥

वशीकरणमुच्चाटनं (?) न सेना) स्तम्भनं तथा ।

शान्तिकं पौष्टिकं चाप रणानि विविधानि च ॥ ३ ॥

अक्षुहानि मनोहानि श्रुतिहानि तथैव च ।

ज्ञानहानि क्रियाहानि कीलकं च तथा परम् ॥ ४ ॥

कार्यस्तम्भं सुरेशान शोमणीपूरणं तथा ।

मंत्रध्यानं विशेषेण तत्सर्वं यद् मे प्रभो ॥ ५ ॥

अन्यच्च विधिवत्कार्यं प्रसादाद्ब्रूहि भैरव ।

येन विज्ञानमात्रेण मनुजो भुवि दुर्लभः ॥ ६ ॥

ईश्वर उवाच ॥

शृणु त्वं हि वरारोहे सिद्धार्थं यदि पृच्छसि ।

तं वदिष्यामि देवेशि सर्वं तत्समुदाहृतम् ॥ ७ ॥

जीवधैर्मन्त्रैश्च जप्यै रिपुं हन्यात्तं संशयः ।

उडुशेनासारमाकृष्य मयोक्तं तव भक्तिः ॥ ८ ॥

श्रीपार्वत्युवाच ॥

उडुशं च नमस्कृत्य रुद्रं चैव सुदुर्लभम् ।

कपदिनं विरुपाक्षं सर्वभूतभयापहम् ॥ ९ ॥

वक्ष्ये रुद्रोद्भवान्योगान् सर्वशत्रुविनाशकान् ।

तैस्तु वियोजितः सद्यः प्राणान् हन्तु न संशयः ॥ १० ॥ ०

After *śloka* 15 (from the beginning of fol. 2) the text becomes quite hopeless, the verses being no longer marked, and no signs of punctuation whatever being used.

The following colophons are met with :

इत्युद्गामरे महातंत्रे प्रथमपटलः १ [॥] पार्वत्युवाच [॥] अतः

परं प्रवक्ष्यामि जलस्तंभनमुत्तमम् ० fol. 3b; इति उद्गामरे(र.रे)श्वरमहातंत्रे अजनाधिकारे द्वादश १२, fol. 6a; ० १३ and १४, fol. 6b; इत्युद्गामरे मंत्रपटलः fol. 7a; इत्युद्गामरे चाराडालीपटलः(!) fol. 8b; इति श्रीभूतभैरवतंत्रे यक्षिणीसाधनं fol. 13a; इति श्रीवीरभद्रे महातंत्रे कोषो नाम प्रथमः पटलः fol. 15b; ० द्वितीयः fol. 17a; ० तृतीयः पटलः fol. 18b.

It ends : अनन्तरसिद्धयुद्धकरतानमृधितलालकेषु जातः वैद्यधेनो तेषां तलः(!) इति उद्गामः स्मार्तः शुभमस्तु सम्यक् १७९६ ०

Fol. 1 is marked उ ० श, foll. 2-13 उ ०.

Cf. Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 364.

[H. T. COLEBROOKE.]

2631.

1525a. Foll. 25; size 10 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1799 A.D.; eight lines in a page.

Śāradanavarātrividhi, a description of certain rites and offerings culminating in the blessing of arms and standards of warriors preparing for battle. Rather incorrect.

It begins : अथ शारदनवरात्रिविधिः ॥ स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः (Riks. i. 89, 6; 7) । भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा भद्रं पश्ये(!) ० स्वस्ति न इन्द्रेति शान्तिं पठित्वा सुमुखश्चेति गणेशं प्रणम्य । ०

It ends :

करिष्यमाणयात्राया यथाकालं सुखं भया ।

तत्र निर्विघ्नकर्त्री त्वं भव श्रीरामपूजिते ॥

इति तन्मूलस्थो मृदमानोय ग्रहे(र.गृहे) स्थापयित्वा यथासुखं विहरेत् ॥

इति शारदनवरात्रिविधिः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2632.

2298. Foll. 26 (paged 1-53); size 13 in. by 9½ in.; well written in Devanāgarī character, in the European fashion, about the beginning of this century; 28 lines in a page.

Grahayāmala, a Tantric work on planet worship, fortune-telling and similar subjects, in 18 chapters (*paṭala*). Rather incorrect.

It begins :

ओं परं विधयो ऽर्काद्यास्ते परं विष्णवो नव ।

परमाः शंकरा यूयं श्यौं ब्रह्मस्तु वो नमः ॥

नत्वा कौदिग्रहान्देवि लोकानां हितकाम्यया ।

वागीश्वर्यो वंदमानस्तनोमि ग्रहयामलं ॥

अथ तंत्रतया श्रीसावित्रीविद्यादिसंध्या ॥

ओं शन्न आपो धनन्याः(?) र. पत्न्याः(?) शन्नः(1)

[संतु नूयः(!) ।

शन्नः समुद्रिया आपः शन्नः संतु कूपाः ॥

ओं द्रुपदादिव मु[मु]चानः खिन्नः स्नातो मलादिव ।

पूतं पवित्रेण वाद्यमापः शुभं तु नैनसः ॥ ०

1. *śrīsavitrīvidyāditantravaidikasandhyāvidhi*, p. 4; 2. *abhishekādividhi*, p. 7; 3. ib.; 4. p. 8; 5. (mainly tables) p. 14; 6. p. 15; 7. p. 18; 8. p. 20; 9. *kshetrādishaḍvargadṛiṣṭiphalam*, p. 23; 10. p. 29; 11. *rāśiśilādi*, p. 32; 12. *aṣṭādaśavidhāsanādīpathyāpathyaviveka*, p. 35; 13. *prāṇāyāmariviveka*, p. 39; 14. *mahāmudrā-dīdaśaviveka*, p. 43; 15. *samādhivīdhiviveka*, p. 45; 16. *vāstugrahadvijaprakaraṇaviveka*, p. 49; 17. *grahacaritādinirṇaya*, p. 53; 18. ends :

इति ते कथितं देवि कवचं देवदुर्लभं ।

नित्यं संपूजयेद्यस्तु सो अभीष्टं फलमाप्नुयात् ॥

बंधा वा काकबंधा वा मृतवत्सा च यांगना ।

स्वर्गस्थं कंडमध्ये वा वामबाही सुधारयेत्(!) ॥

ग्रहयन्त्रान्वितं कृत्वाभीष्टमक्षयमाप्नुयात् ।
सर्वकामार्थसंसिद्धौ विनियोगो मयोदितः ॥

इति ग्रहयामले श्रीहरपावैतीसंवादे जगद्गुलेभाष्यकवचं
समाप्तमष्टादशः पटलः ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

The MS. was probably copied from the
same Bengali MS. as the next one.

[CALCUTTA.]

2633.

981b. Foll. 57; size 14½ in. by 4½ in.;
excellent Bengali handwriting, of 1807 A.D.;
eight lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

2634.

79. Foll. 83; size 9½ in. by 4 in.; fairly
good (Nepalese) Devanāgarī writing of 1819 A.D.;
nine lines in a page.

Kāmaratna(-tantra), a treatise, in 16 chapters
(*upadeśa*), on magic practices and various sub-
jects of prognostication, by Śrīnātha. [A].

The author's science consists in prescribing
certain drugs, and the recitation of certain
mantras while swallowing them; whereby
people are supposed to acquire supernatural
power for the fulfilment of their wishes. By
these means he ensures success in battle, keeps
off wild beasts, destroys vermin, prevents
baldness, detects thieves and stolen property,
makes himself invisible, and counteracts the
poison of snake and scorpion bites. He also
touches on stimulants for increasing desire
and reviving flagging power.

The first leaf is somewhat injured.

It begins :

यस्येश्वरस्य विमलं चरणारविंदं
संसेव्यते विबुधसिद्धमधुव्रतेन ।

निर्वाणसूचकगुणाष्टकरंगपूर्णे (गुणाष्टमवेदपूर्णे B)

तं शंकरं सकलदुःखहरं नमामि ॥ १ ॥

कामरत्नमिदं चित्रं नानातंत्रांतरात्मया (नानातंत्राख्यं
[नया B] ।

यस्यादि [यक्षिणी] मंत्रसाधनांतं समुद्धृतं ॥ २ ॥

यस्याकर्षणकर्मणि यस्मिन् योजयेत्त्रये । [॥ ३ ॥

ग्रोष्मे विद्वेषणं [कुर्यात्] प्रावृषि स्तम्भनं मतं (यथा B)

शिशिरे मारणं चैव शान्तिकं शरदि (शिशिरे A) स्मृतं ।

हेमन्ते पुष्टिकं कुर्यादुक्तकर्मविशारदः ॥ ४ ॥ ० ११ ॥

इति तिथिनिर्णयः ॥ ० ११ ॥ इति माहेन्द्रादिनिर्णयः ॥ ० १२ ॥
इत्थंगुलीनिर्णयः ॥

Then follows a quotation of 4½ *śloka*s from
the *Śivagītā* (सद्यपायिं गुदे स्थाप्य दक्षिणं च तयोपरि । ०)
omitted by B. Then अथ मूलिकाग्रहणं । ० *śl.* 24-38;
अथ ह्रीं चखे हूं फट् स्वाहा । अनेन मंत्रेणादित्यवारे पुष्पनक्षत्रे
वा पुष्पाकर्षयोगे वा सर्वा औषधीरुत्पादयेत् ॥ अथ ह्रीं फट्
स्वाहा । अनेन मंत्रेण मूलिकां छेदयेत् ॥ इति मूलिकाग्रहण-
विधिः ॥ ० इति वंदाग्रहणविधिः ॥

इत्येवं सर्वविद्यानां सिद्धये क्षुत्तुनिर्णयः ।

कथिताश्चात्र यत्नेन मूलकाग्रहणादिकाः ॥ ४० ॥

अथ वशीकरणं ॥ ०

1. *vaśīkaraṇa* (fol. 12b); 2. *ākaraṣaṇa* (fol. 14a); 3. *gajādīvyāghraṇivārāṇa* (fol. 18a); 4. *stambhana* (fol. 23b); 5. *mohanakeśādīrañjana* (fol. 30b); 6. *bījavardhana* (fol. 35b); 7. *gāḍhīkaraṇādi-lomaśātanāntam* (fol. 40a); 8. ० *Kāmaratnatantre kalahādīkaraṇopadeśaḥ* (fol. 50b); 9. *arishṭanāśanaṃ gomahishyādīdugdhavardhanam* (fol. 53b); 10. (fol. 60a); 11. *nānākautuka* (fol. 61b); 12. *kāmasiddhyādi-anāvṛishṭīkāraṇam* (fol. 67a); 13. *nīdhidarśanāñjanādīmrīṭasamjīvanī* (fol. 71a); 14. *viśhanivārāṇa* (fol. 77a); 15. *yakṣhiṇīsādhana* (fol. 79b); 16. *rasādīśodhanamārāṇam*.

It ends :

वाल्मीक(वल्मीक B)मृत्तिकाभागं नरास्थितुषभस्मनोः

[(परास्थितुषभस्मनोः B) ।

भागं भागं समादाय वज्रमूखा समुच्यते (वज्रमूखादि

[कथ्यते B) ॥

इति वज्रमूखा (० वा B) ॥ इति श्रीनाथविरचिते कामरत्ने
रसादिशोधनमारणं नाम षोडशोपदेशः ॥ इति कामरत्नाभिधं
नाम रसायनशास्त्रं समाप्तं ।

रसाद्रीभेन्दुयुगवर्धे (वैक्रमे) मासे शुक्ले सिते तरे ।

दशम्यामृतानन्दो ऽलिखच्छास्त्रेन्द्रशासनः ॥

The only authorities that have been met with are : *Cakradatta*, fol. 38b, l. 7 ; *Purasādana* (?), fol. 50b, 7 ; (and *Śivagītā*, fol. 2b, 8).

Cf. Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 366.

[B. H. HODGSON.]

2635.

1192a. Foll. 81; size 12½ in. by 4½ in.; careless, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

The same work [B]. This copy contains a number of illustrative diagrams, and shows numerous various readings.

[H. T. COLEBROOKE.]

2636.

1985. Foll. 63 (one of which, fol. 60, is wanting); size 8½ in. by 3½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Gāyatrīrahasya, a compilation of rules and directions regarding the use and import of ordinary forms of prayer, and of the *Gāyatrī* in particular, in ten chapters (*anubhava*); ascribed to *Vyāsa Parāśurāma*.

It begins :

ओंकारममृतं ब्रह्म शिवमक्षरमद्वयं ।

यमामनन्ति वेदेषु तं प्रपद्ये विनायकं ॥ १ ॥

श्रीसूर्यः श्रीनिवासश्च श्रीकण्ठः श्रीगणेशराट् ।

परमात्मा गुरुर्हंसः सो ऽहमित्याश्रये धिया ॥ २ ॥

ओंकारं वृषसंयुक्ता त्रिलोकी वेदवत्सला ।

गायत्री कामगौः सेव्या धर्मकामार्थमोक्षदा ॥ ३ ॥

यो नो ऽस्माकं तु जीवानां स्वस्मिन् बुद्धीः प्रचोदयात् ।

तस्य देवस्य सवितुर्भर्गो नित्यमुपास्महे ॥ ४ ॥

संध्योपासनया तुष्येत्परात्मा परमेश्वरः ।

वर्धते सा च गायत्री रहस्यं पारमार्थिकं ॥ ५ ॥

प्रणवव्याहृतिगायत्र्यादिकैर्मन्त्रैः संध्योपासनं कुर्यात् ॥ तत्र याज्ञवल्क्यः (!) ॥

ओंकारो व्याहृती सप्त गायत्री (!) शिरसा तथा ।

आपो हि ष्ठा तृचो ऽग्निश्च सूर्यश्चापः पुनर्नितिति ॥

चतुर्न चेत चतसृभिर्दृपदा (१. त्रिपदा) चाधमर्धेण ।

उदु तं चित्रं तच्चक्षुस्तेजो ऽस्तीति यथाक्रमं ॥

गायत्र्याश्च तुरीयं च संध्यामन्त्रैः समाचरेत् ।

अन्यैश्च विविधैर्मन्त्रैः स्वशास्त्रोक्तैर्यथाक्रमं ॥

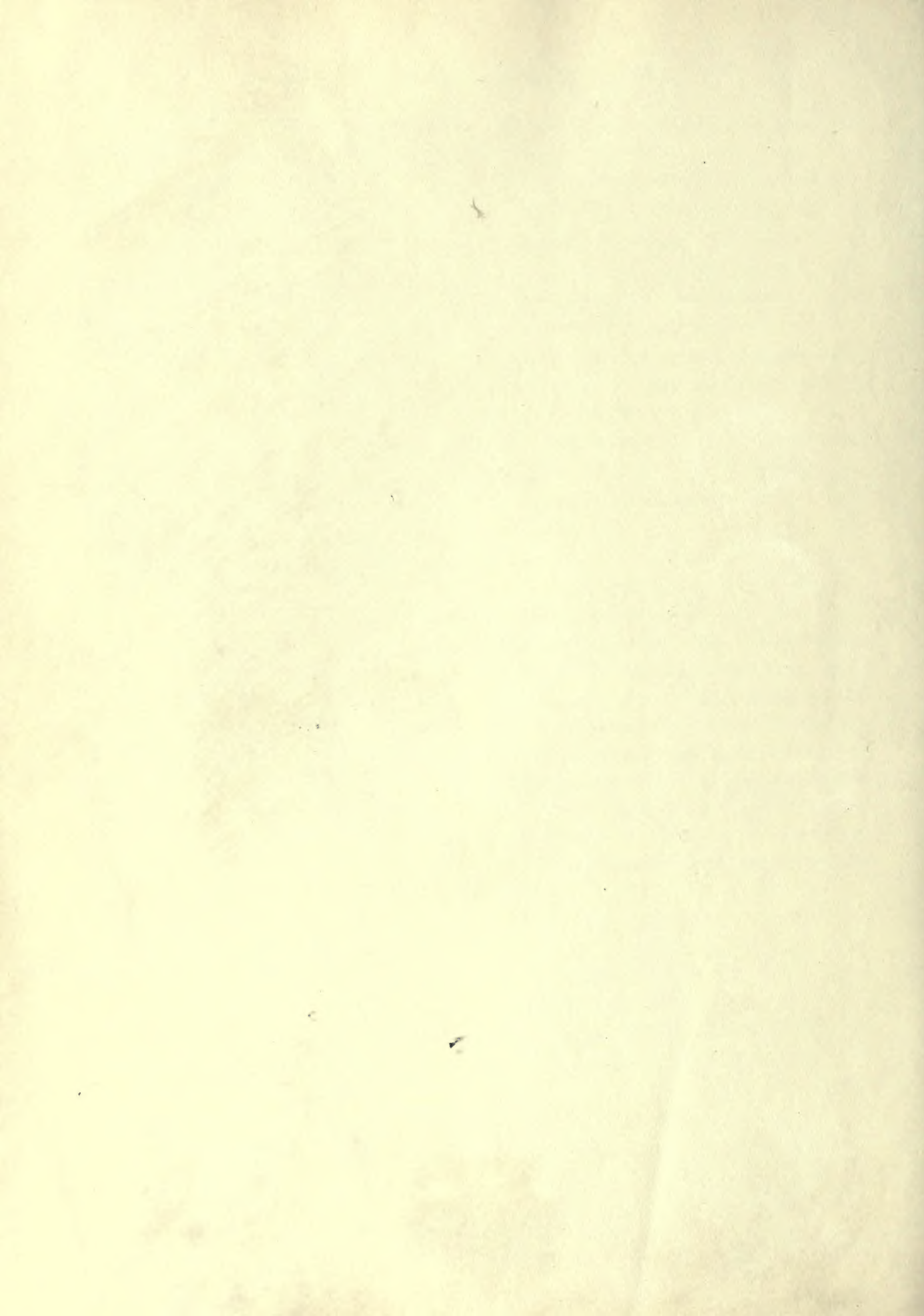
ओमिति प्रणवस्य परं ब्रह्म क्षुधिः । परमात्मा देवता । देवी गायत्री छंदः । अमिति बीजं । उमिति शक्तिः । नं कीलकं । विद्युद्वर्णः उदात्तस्वरः लातयं गोचरं ०

1. प्राणायामाभ्यासानन्दः fol. 10a; 2. संकल्पसंध्यार्थे-
ध्यानानन्दोदयः fol. 13a; 3. इति श्रीमद्भासपरशुरामविर-
चिते गायत्रीरहस्ये मार्जनाचमनाधमर्धेणार्घ्यदानशुद्धये विधार-
णानन्दोदयो ० fol. 22b; 4. (*āsanam, āngamantra-
vyākhyā, digbandha, aksharaśaktayah, brahma-
kalpa, padanyāsa*), fol. 29b; 5. इति श्रीमद्भासप-
राशराम (!) ० गायत्र्युपासनानन्दोदयो ० fol. 34a; 6. इति
श्रीमद्भासपराशररामविरचिते (!) ० गायत्र्युपासनानुसंधानानन्दोदयो ०
fol. 40a; 7. चतुर्विंशत्तत्त्वमुद्राविचारानन्दोदयो ० ॥ इति
संध्याविधिः ॥ fol. 45b; 8. (*abhivādanavidhi*), fol.
47b; 9. (*sūryopasthānam*); इति श्रीनारायणाचार्य-
विरचिते (!) माधवीये वेदार्थप्रकाशे चतुर्कसंहितायाः प्रथमे मंडले
नवमोनुभवः ॥ *Rigv.* I. 50, with *Sāyaṇa's* comment
thereon; 10. (*madhyāhnasandhyāvidhi, sāyam-
sandhyā*) ends : ओं भूर्भुवः स्वः पुरुषं तं ० १६ इति तर्पणं
कृत्वा गुवादीन्मन्त्रे ॥ इति गायत्रीरहस्ये संध्योपासनानन्दो नाम
दशमोनुभवः ॥

Of the authorities cited may be mentioned : *Kshīrasvāmīn*, fol. 35a; *Gāyatrīhṛdaya*, fol. 5a; *Gāyatrīyupanishad*, foll. 3a. b, 7b; *Prapañcasāra*, foll. 5b, 8a; *Mantradevaprakāśika*, foll. 5b, 33a; *Smṛiticandrikā*, foll. 12b, 35a; *Smṛitisamgraha*, fol. 47b; *Smṛitisāra*, foll. 9b, 13b.

[H. T. COLEBROOKE.]

Z Gt. Brit. India Office.
6621 Library
G78S3 Catalogue of the Sanskrit
v.1 manuscripts in the library of
part,1-4 the India Office
cop.2

 For use in
the Library
ONLY

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
